SUMMA

THEOLOGICA

SCHOLASTICA

ET

MORALIS

IN QVATUOR PARTES DISTRIBUTA

PARS QUARTA.

SUMMÆ THEOLOGICÆ SCHOLASTICÆ ET MORALIS

IN QVATUOR PARTES DISTRIBUTÆ

PARS QUARTA,

In qua de Incarnatione Verbi & Mysteriis vitæ Christi, nec non de Sacramentis in genere & singulis in specie succinctè & dilucidè tractatur,

AUCTORE

F. GVILIELMO HERINCX Ordinis Fratrum Minorum in Academia Lovaniensi S. Theologiæ Lectore Iubilato.

Ad Reverendissimam Patrem F. MICHAELEM ANGELUM DE SAMBUCA *totius Ordinis Fratrum Minorum* S. FRANCISCI *Ministrum Generalem.*



ANTVERPIÆ,

Apud PETRUM BELLERUM

M. DC. LX.

[illegible]

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI
F. MICHAELI ANGELO DE SAMBUCA
TOTIUS ORDINIS FRATRUM MINORUM S. FRANCISCI MINISTRO GENERALI.

REVERENDISSIME PATER

Ecce iterum & tertiò ab extremis Belgarum finibus venio ad Reverendissimam Paternitatem vestram post alios novum hunc lucubrationum mearum de Incarnatione & Sacramentis fetum reverenter oblaturus, & velut ad aras benignitatis tuæ suspensurus. Si enim primi illi Christiani possessionum suarum pretia ponebant ad pedes

Apostolorum: quid ni ad pedes Reverendissimæ Paternitatis vestræ Opus hoc ego similiter statuam? Ego (inquam) qui patrimonio Seraphicæ Religionis divinâ gratiâ insertus ita juris alieni, id est tui, factus sum, & captus in manibus tuis, ut exemplo & doctrinâ Seraphici Patris nostri FRANCISCI (quam in suo Testamento nobis reliquit) non possim ire vel facere ultra obedientiam & voluntatem tuam, quia Dominus meus es. Ut proinde fructus iste velut in solo tuo tuæque Religionis natus, tuus jure dici mereatur. Et primum quidem ingenioli mei fetum Tibi recèns in Caput Seraphicæ Religionis electo gratulabundus oblatum accurri. Nunc ad instantem Congregationem generalem pro bono Religionis in Hispaniam properanti novum hunc fetum oblaturus accedo. Utinam verò (quod pii desiderant, virtus tua spondet) in eadem quæ agenda sunt, cum effectu salutari agãtur: infirma stabiliantur, vitiosa corrigantur, collapsa, si quæ forent, restaurentur. Indubiè id fiet, si Te, quod facis, præeunte, ceteri quoque sequantur, & observent oraculum illud divinum Isaiæ 51. *Attendite ad petram, unde excisi estis: & ad cavernam laci, de qua præcisi estis. Attendite ad Abraham patrem vestrum, & ad Saram quæ peperit vos.* Ad Patrem nimirum Seraphicum, & ad matrem quæ peperit

perit nos attendendum est, hoc est, Ordinis instituta observandæ; Paterna monita & exempla inspicienda & imitanda sunt. Nimirum *opus est aliquo, ad quem mores nostri, se ipsi erigant. Nisi ad regulam, prava non corriges*, ut sapienter dixit Romanus Philosophus *Epist.* 11. Si degeneratum in aliquo foret à primigenia pietate, humilitate, zelo, spiritu paupertatis, inspiciendum & faciendum secundùm proposita nobis in Regula & per Sanctissimum Patrem exemplaria. Ad pristinam sanctimoniam illicò quidquid deforme fuerit, reformabitur, quidquid distortum, rectificabitur. Enimverò regularia instituta bases sunt, quibus tota hujusce spiritualis domûs structura innititur. Ut igitur *in ruinam prona sunt, quæ sine fundamentis crevere*, teste eodem Seneca *l.* 1. *de Ira cap. ult.* sic ruinosa fiant necesse est, quorum fundamenta subversioni subjacent. Id ne quando in sacro Ordine nostro fieri contingat, fortiter & suaviter divinâ opitulante gratiâ providus pastoralis tuæ solicitudinis zelus occurret. Nostrum erit suppliciter Deum precari, ut qui tuæ dignitatis extitit auctor, pergat jugiter esse administrationis, præsertim in solemnibus istis Comitiis, adjutor, ut te Rectore, te Duce ad aurea sacratissimi Ordinis exordia revocemur. Opus hoc quoque, quod & quidquid in

eo est operæ ac laboris jure meritissimo ad Te defero, totum tibi consecro, clypeo auctoritatis tuæ contra malignos protege cum suo Auctore: qui est

REVERENDISSIMÆ PATERNITATIS VESTRÆ

Lovanii 18. Octobris Anno 1660.

Observantissimus Filius

F. GVILIELMVS HERINCX.

MANDATUM
SEV
FACULTAS
Commissarii Generalis.

FRater ANTONIUS ab OUDENHOVEN Ordinis Fratrum Minorum Sacræ Theologiæ Lector Iubilatus, totius Ordinis Pater, ac super Provincias Germaniæ Superioris, Belgii, Hiberniæ, Angliæ, Scotiæ, Daciæ, tam Regularis quam Strictioris Observantiæ in utroque foro cum plenitudine potestatis Commissarius generalis Venerando Admodum Patri Fratri GVILIELMO HERINCX ejusdem Ordinis Sacræ Theologiæ Lectori Iubilato ac Provinciæ nostræ Inferioris Germaniæ Custodi Custodum salutem & pacem in Domino sempiternam.

Constat quàm grata sint opera quæ edidisti in primam & secundam partem Theologiæ, ita ut non solùm in Belgio, sed & in Hispania, Italia, ac Germania ubique desiderentur, & major pars sit distributa: Cùm autem intellexerimus R^am^. V^am^. habere compositam & prælo subjectam quartam Partem, nempe de Verbi divini Incarnatione & Sanctis Ecclesiæ Sacramentis, quod opus non minùs gratum fore quàm priora speramus. Hinc non solùm Tibi facultatem facimus, sed etiam in meritum salutaris obedientiæ mandamus quatenus illud in publicam lucem (servatis servandis) ad utilitatem plurimorum edi procures. Vale in Christo Iesu ipsum pro Nobis oraturus. Datum Mechliniæ in Conventu nostro Fratrum Minorum Regularis Observantię sub nostra signatura ac officii sigillo majori, Mensis Novembris die nonâ Anno 1660.

F. ANTONIUS ab OUDENHOVEN
Qui suprà.

Locus Sigilli

FACULTAS
Ministri Provincialis.

EGo F. IACOBUS DE RIDDERE *Ordinis Fratrum Minorum Regularis Observantiæ Provinciæ Germaniæ inferioris Minister & servus facultatem concedo, ac in meritum salutaris obedientiæ injungo V. A.P.* F. GVILIELMO HERINCX *ejusdem Provinciæ Custodi ac Sacræ* Theologiæ *Lectori Iubilato, ut in lucem edi curet quartam Partem suæ* Summæ Theologicæ, *quatenus utilitas, quæ ex prioribus partibus, Seraphicæ nostræ Religionis ac aliis S. Theologiæ Candidatis feliciter obvenit, postremæ partis accessu abundantiùs exuberet. Datum Lovanii in Conventu nostro Fratrum Minorum die 15. Novemb. 1660.*

F. IACOBUS DE RIDDERE
qui suprà.

** APPRO-

APPROBATIO
Theologorum Ordinis.

QUâ dilucidâ brevitate, styli suavitate, & solidâ materiarum abundantiâ *Summam Theologicam Scholasticam & Moralem* inchoavit V.A.P.F GUILIELMUS HERINCX S.Theologiæ Lector Iubilatus ac Provinciæ Germaniæ inferioris Custos Custodum, eâ & eâdem à veteris & incorruptæ Theologiæ amatoribus dudum expetitam in hac quarta Parte feliciter imposuit. Quare ad majorem, tum Studiosorum, tum Professorum utilitatem luce publicâ dignissimam censemus. Lovanii in Conventu nostro Fratrum Minorum die 28. Octobris 1660.

F. PETRUS DE VRIESE *S.Theologiæ Lector.*

F. IOSEPHUS DUYSELIUS *S. Theologiæ Lector.*
F. COSMAS MEERSMANS *S. Theologiæ Lector.*

CENSURA ORDINARII.

HÆc Quarta Pars *Summæ Theologicæ Scholasticæ & Moralis* Reverendi Admodum & Eruditissimi Patris F. GUILIELMI HERINCX Ordinis Fratrum Minorum Lectoris Iubilati, & Provinciæ Germaniæ Inferioris Custodis Custodum, sicut fideliter & Orthodoxè, sic breviter, terso stylo, paucisque multùm ac multa complectente, proponit & explicat Humani generis *Delicias* ac *Divitias*, nempe IESUM CHRISTUM ejusque sacrosancta *Sacramenta:* proinde poterit imprimi, Iurisque publici fieri, ut hinc cuivis liceat *haurire aquas cum gaudio de fontibus Salvatoris.* Datum Lovanii hac VII. Novemb. M.DC.LX.

ANTONIUS DAVE *S.Theologiæ Doctor ac Professor Regius Primarius, LL.Censor Apostolicus & Archiepisc.Mechlin.*

ALIA CENSURA.

BEne elegit, qui ad conscribendam *Summam Theologicam* Reverendum Patrem Fratrem GUILIELMUM HERINCX Ordinis Seraphici Fratrum Minorum S. Theologiæ Lectorem Iubilatum selegit, quique Summæ conscriptæ editionem præcepit, operam ac opus non scholæ tantùm Seraphicæ, sed universæ etiam Ecclesiæ Catholicæ profuturum præcepit. Mecum sentiet, quisquis à veritate non dissentiet: videbit certè, si non invidebit, rejectis aut resectis inutilium speculationum tricis ac spinis, quæ magno discentibus impedimento sunt, succinctè, clarè, nervosè, ac pereruditè Orthodoxæ fidei mysteria ab Auctore explanari, dignamque Theologo doctrinam cum pietate tradi, appositè valde scholasticis ac moralibus inter se commixtis, iisdemque pro re nata fidei controversiis opportunè immixtis, solidèque discussis; adeòque ut post plurimas, easque exquisitas doctissimorum virorum lucubrationes non actum egisse hic Auctor; sed plura adhuc agenda peregisse judicandus sit. Ita ex animi sententiâ scripsi 1. Decembris Anno 1660.

IUDOCUS HOUBRAKEN *S.Theol.Licentiatus, Ecclesiæ Cathedralis Antuerpiens. Canonicus & Episcopatûs Sylvaduc.vacantis Vicarius Generalis.*

PRIVILEGIUM CÆSAREUM.

Super impressione librorum Auctorum Ordinis S. Francisci Regularis & Strictioris Observantiæ.

PRIVILEGIO CÆSAREÆ MA^{TIS}. cautum est: Ne quis per universum Imperium libros à Patribus Ordinis S. Francisci Regularis & Strictioris Observantiæ editos aut edendos imprimat, recudat, aut alibi recusos, intra Sacri Imperii, Regnorumque ac dominiorum hereditariorum DOMUS AUSTRIACÆ adducat, vendat, vel distrahat absque consensu & facultate eorumdem Patrum sub pœna Confiscationis Librorum & mulctâ viginti marcharum auri puri. Ita Sancitum & Decretum in Civitate Ratisponensi pridiè nonas Decembris Anno 1636. *Signatum.*

FERDINANDUS.

Infrà:

Ad mandatum S. Cæs. Ma^{tis}. proprium
IOANNES WALDERODE

A latere: P.H. A STRALENDORFF.

PLENARIUS præmissi Cæsarei Privilegii usus quoad Quartam Partem *Summæ Theologicæ* concessus est PETRO BELLERO Typographo Antuerpiensi per Commissarium Generalem Nationis Germano-Belgicæ, ut latiùs patet in litteris patentibus Mechliniæ datis die 9. Novembris Anno 1660.

PRIVILEGIUM

Regis Hispaniarum.

PHILIPPI IV. Regis Hispaniarum, &c. Privilegio cautum est, ne quis *Summam Theologicam, Scholasticam & Moralem Auctore* F. GVILIELMO HERINCX *Ordinis FF. Minorum S. Theologiæ Lectore Iubilato* in toto vel in parte, conjunctim vel divisim imprimat, aut alibi impressam in hasce Ditiones importet, retineat vel divendat, præter Typographum Iuratum ab eodem Auctore deligendum; idque sub pœna confiscationis & amissionis librorum, & insuper aliâ gravi mulctâ; ut latiùs patet in litteris patentibus desuper Bruxellæ in supremo Consilio Brabantiæ expeditis die 15. Maii, Anno 1659. De more sigillatis & signatis

LOYENS.

VIRTUTE præmissi Privilegii Regii do PETRO BELLERO Typographo Antuerpiensi Facultatem imprimendi ac distrahendi Quartam Partem meæ *Summæ Theologicæ* primæ Editionis. Datum Antuerpiæ die 27. Novembris 1660.

F. GVIL. HERINCX.

APPROBATIO
Theologorum Ordinis.

QUâ dilucidâ brevitate, ſtyli ſuavitate, & ſolidâ materiarum abundantiâ *Summam Theologicam Scholaſticam & Moralem* inchoavit V.A.P.F. GUILIELMUS HERINCX S. Theologiæ Lector Iubilatus ac Provinciæ Germaniæ inferioris Cuſtos Cuſtodum, eâ & coronidem à veræ & incorruptæ Theologiæ amatoribus dudum expetitam in hac quarta Parte feliciter impoſuit. Quare ad majorem, tum Studioſorum, tum Profeſſorum utilitatem luce publicâ digniſſimam cenſemus. Lovanii in Conventu noſtro Fratrum Minorum die 28. Octobris 1660.

F. PETRUS DE VRIESE *S. Theologiæ Lector.*

F. IOSEPHUS DUYSELIUS *S. Theologiæ Lector.*

F. COSMAS MEERSMANS *S. Theologiæ Lector.*

CENSURA ORDINARII.

HÆc Quarta Pars *Summæ Theologicæ Scholaſticæ & Moralis* Reverendi Admodum & Eruditiſſimi Patris F. GUILIELMI HERINCX Ordinis Fratrum Minorum Lectoris Iubilati, & Provinciæ Germaniæ Inferioris Cuſtodis Cuſtodum, ſicut fideliter & Orthodoxè, ſic breviter, terſo ſtylo, paucìſque multùm ac multa complectente, proponit & explicat Humani generis *Delicias* ac *Divitias*, nempe IESUM CHRISTUM ejuſque ſacroſancta *Sacramenta*: proinde poterit imprimi, Iuriſque publici fieri, ut hinc cuivis liceat *haurire aquas cum gaudio de fontibus Salvatoris.* Datum Lovanii hac VII. Novemb. M.DC.LX.

ANTONIUS DAVE *S. Theologiæ Doctor ac Profeſſor Regius Primarius, LL. Cenſor Apoſtolicus & Archiepiſc. Mechlin.*

ALIA CENSURA.

BEne elegit, qui ad conſcribendam *Summam Theologicam* Reverendum Patrem Fratrem GUILIELMUM HERINCX Ordinis Seraphici Fratrum Minorum S. Theologiæ Lectorem Iubilatum ſelegit, quique Summæ conſcriptæ editionem præcepit, operam ac opus non ſcholæ tantùm Seraphicæ, ſed univerſæ etiam Eccleſiæ Catholicæ profuturum præcepit. Mecum ſentiet, quiſquis à veritate non diſſentiet: videbit certè, ſi non invidebit, rejectis aut reſectis inutilium ſpeculationum tricis ac ſpinis, quæ magno diſcentibus impedimento ſunt, ſuccinctè, clarè, nervosè, ac pereruditè Orthodoxæ fidei myſteria ab Auctore explanari, dignamque Theologo doctrinam cum pietate tradi, appoſitè valde ſcholaſticis ac moralibus inter ſe commixtis, iiſdemque pro re nata fidei controverſiis oportunè immixtis, ſolidèque diſcuſſis; adeòque ut poſt plurimas, eaſque exquiſitas doctiſſimorum virorum lucubrationes non actum egiſſe hic Auctor; ſed plura adhuc agenda peregiſſe judicandus ſit. Ita ex animi ſententiâ ſcripſi 1. Decembris Anno 1660.

IUDOCUS HOUBRAKEN *S. Theol. Licentiatus, Eccleſiæ Cathedralis Antuerpienſ. Canonicus & Epiſcopatûs Sylvaduc. vacantis Vicarius Generalis.*

PRIVILEGIUM CÆSAREUM.

Super impressione librorum Auctorum Ordinis S. FRANCISCI Regularis & Strictioris Observantiæ.

PRIVILEGIO CÆSAREÆ MATIS. cautum est: Ne quis per universum Imperium libros à Patribus Ordinis S. FRANCISCI Regularis & Strictioris Observantiæ editos aut edendos imprimat, recudat, aut alibi recusos, intrà Sacri Imperii, Regnorumque ac dominiorum hereditariorum DOMUS AUSTRIACÆ adducat, vendat, vel distrahat absque consensu & facultate eorumdem Patrum sub pœna Confiscationis Librorum & mulctâ viginti marcharum auri puri. Ita Sancitum & Decretum in Civitate Ratisponensi pridiè nonas Decembris Anno 1636. *Signatum.*

FERDINANDUS.

Infrà:

Ad mandatum S. Cæs. Mattis. proprium
IOANNES WALDERODE

A latere: P.H.A STRALENDORFF.

PLENARIUS præmissi Cæsarei Privilegii usus quoad Quartam Partem *Summæ Theologicæ* concessus est PETRO BELLERO Typographo Antuerpiensi per Commissarium Generalem Nationis Germano-Belgicæ, ut latiùs patet in litteris patentibus Mechliniæ datis die 9. Novembris Anno 1660.

PRIVILEGIUM

Regis Hispaniarum.

PHILIPPI IV. Regis Hispaniarum, &c. Privilegio cautum est, ne quis *Summam Theologicam, Scholasticam & Moralem Auctore* F. GVILIELMO HERINCX *Ordinis FF. Minorum S. Theologiæ Lectore Iubilato* in toto vel in parte, conjunctim vel divisim imprimat, aut alibi impressam in hasce Ditiones importet, retineat vel divendat, præter Typographum Iuratum ab eodem Auctore deligendum; idque sub pœna confiscationis & amissionis librorum, & insuper aliâ gravi mulctâ; ut latiùs patet in litteris patentibus desuper Bruxellæ in supremo Consilio Brabantiæ expeditis die 15. Maii, Anno 1659. De more sigillatis & signatis

LOYENS.

VIRTUTE præmissi Privilegii Regii do PETRO BELLERO Typographo Antuerpiensi Facultatem imprimendi ac distrahendi Quartam Partem meæ *Summæ Theologicæ* primæ Editionis. Datum Antuerpiæ die 27. Novembris 1660.

F. GVIL. HERINCX.

AD

AUCTOREM

ET IN

SUBIECTUM OPERIS.

GVILIELMUS HERINCX

ANAGRAMMA

HIC MEL, LUX, VIS REGNI.

NOn hederæ sertum præstantia vina requirunt:
Nec commendari postulat ille Liber.
Si tamen illius virtutes, Candide Lector,
Protinùs in prima discere fronte cupis?
Transpositis signis Auctoris consule nomen:
Nominis eximias indicat omen opes.
Invenies: *Regni vis hic* hominisque Deique:
Illi *Mel* vitæ, *Lux*que salutis inest.

Gratulabundus accinebat

F. LAURENTIUS HAAS

Ord. FF. Min. Provinciæ Flandriæ
Sac. Præd. & Confess.

INDEX ET ORDO TRACTATUUM, DISPUTATIONUM, QUÆSTIONUM ET DUBIORUM,

QUÆ IN HAC QUARTA PARTE CONTINENTUR.

DISPUTATIO I.

DISPUTATIO II.

DISPUTATIO III.

DISPUTATIO IV.

DISPUTATIO V.

De Adventu Christi ad Iudicium. pag. 94.

TRACTATUS II.

DE SACRAMENTIS IN COMMUNI,

Ac de Baptismo & Confirmatione in particulari. pag. 111.

DISPUTATIO I.

De Definitione Sacramenti, & Differentiâ Sacramentorũ. p. 112.

DISPUTATIO II.

De Materiâ & formâ Sacramentorum novæ Legis. pag. 128.

DIS-

DISPUTATIO III.

De Ministro & Subjecto Sacramentorum novæ Legis. pag. 136.

DISPUTATIO IV.

De Effectu Sacramentorum novæ Legis. pag. 159.

DISPUTATIO V.

De Institutione & essentiâ Sacramenti Baptismi. pag. 178.

DISPUTATIO VI.

De Ministro & Subjecto Baptismi. pag. 190.

DISPUTATIO VII.

De Necessitate, Effectu & Ceremoniis Baptismi. pag. 202.

DISPUTATIO VIII.

De Baptismo Sanguinis seu Martyrio. pag. 213.

DIS-

DISPUTATIO IV.

De Accidentibus seu speciebus Sacramentalibus: pag. 289.

DISPUTATIO V.

De Ministro Eucharistiæ. pag. 296.

DISPUTATIO VI.

De Sumptione Eucharistiæ. p. 302.

DISPUTATIO VII.

De Effectu Eucharistiæ. pag. 321.

DISPUTATIO VIII.

De Sacrificio Missæ. pag. 328.

TRACTA-

TRACTATUS IV. DE SACRAMENTO POENITENTIÆ

Extremæ Unctionis & Ordinis. pag. 374.

DIS-

DISPUTATIO V.

DISPUTATIO VI.

DISPUTATIO VII.

DISPUTATIO VIII.

DISPUTATIO IX.

DISPUTATIO X.

TRACTATUS V.

DE SPONSALIBUS ET MATRIMONIO.

DIS-

TRACTATUS PRIMUS DE INCARNATIONE VERBI ET MYSTERIIS VITÆ CHRISTI.

PRÆFATIO.

AGITUR *in hoc Tractatu de abditissimo Incarnationis Mysterio, ac ineffabili duarum naturarum divinæ scilicet & humanæ consortio in eadem persona, nempe Christo Jesu vero Deo & homine, per quem instauramur, & in viam salutis, unde per peccatum deflexeramus, reducimur. Quod mysterium post illud Sanctissimæ Trinitatis est sublimissimum & cognitu difficillimum: soletq; communiter exprimi nomine Incarnationis.* Vocabulum *Incarnatio* non potest respui. *Quàmvis autem non defuerint Aliqui nimiùm latini, qui hoc tamquam non satis latinum reprehenderint: immo interdum Catholici (ut patet apud* Athanasium *seu potiùs alium Auctorem*, Serm. de SS. Deipara) *illo sine addito uti formidarint, ne Verbum divinum solùm carnem sine anima assumpsisse cum* Apollinari *&* Ario *sentire viderentur: rectissimè tamen retinetur, quod passim ab antiquissimis Patribus usurpatum, & in* Symbolo Nicæno *sive* Constantinopolitano *fuit expressum. In tantis quoque mysteriis non est adeò curanda verborum latinitas. Quin immo cùm mysterium sit novum, novum vocabulum latinum illius significativũ oportebat*

instituti. Abest etiam erroris periculum ; quandoquidem nomine carnis hic (uti & sæpe in Scriptura, ac signanter Ioan. 1. *ubi dicitur :* Verbum Caro factum est) *intelligatur totus* Quid significet. *homo , sive humanitas , cujus significatur assumptio. Itaque Incarnatio importat actionem , quâ divina natura substantialiter unitur natura humanæ in unitate ejusdem personæ , hoc est , ita ut inde resultet unica persona , seu suppositum quod sit Deus homo. De hoc itaque grandi Mysterio , ac pariter de Mysteriis vitæ Jesu Christi Dei hominis , qui factus est nobis exemplum , ut sequamur vestigia ejus , breviter hîc agemus.*



DISPU-

DISPUTATIO PRIMA.

De Incarnatione secundùm se.

QUÆSTIO I.

An Incarnatio sit possibilis, & naturaliter cognoscibilis?

1. *Incarnatio est possibilis.*

DICO I. Incarnatio est possibilis. Patet: quia Fides docet esse factam; nec aliundè ostendi potest implicantia.

Quo sensu Deus componat Christum, quo non.

Dices I. Deus esset pars componibilis; quod repugnat actui puro & simplici. Resp. non esset pars componibilis strictè, quæ videlicet est incompleta & toto imperfectior, atque ad compartem se habet tamquam potentia perfectibilis, vel tamquam actus perfectivus, seu forma intrinsecè perficiens. Esset tamen, idque sine imperfectione pars componibilis latè; prout compositio nihil est aliud, quàm duorum unio. Sic enim verè, etsi non rigorosè, Deus componit Christum, ut tamen non sit quid incompletum nec toto Christo imperfectior, neque ab aliquo perficiatur, aut etiam alterum aliter quàm terminus extrinsecus perficiat, idque mediante unione quæ hypostatica dicitur, & in humanitate subjectatur, Deumque tamquam extrinsecum terminum recipicit. Unde Christus juxta definitionem *V. Synodi Collatione* 8. *can.*4. & 7. & *Synodi VI. act.* 4. *in Epistola Agathonis Papæ*, est compositus, etsi non in toto rigore, de quo Concilia minimè curaruut. Ita *Scotus* 3. *dist.*6.*q.*3.*n.*2. *D. Bonav. d.*6. *a.* 1. *q.* 2. & antiqui Scholastici communiter; etsi ab his discrepent quidam Recentiores in quæstione de voce, existimantes dicendum esse, quòd Christus etiam rigorosè sit compositus.

Quo sensu Christus dici possit compositus.

2. *Inter Deum & humanitatem est proportio in ratione unibilis, etsi non entitativa.*

Dices II. Nulla est proportio inter Deum, utpote infinitum, & hominem utpote finitum. Resp. non esse quidem proportionem in perfectione entitativa; bene tamen in ratione unibilis aut terminabilis & terminantis: quemadmodum etiam Deus de facto terminat cognitionem & amorem humanum.

Unio hypostatica ad Deum terminata non causat in eo mutationem aut novam denominationem intrinsecam.

Dices III. Vi Incarnationis inciperet Deus dici homo, quæ nova denominatio deberet provenire à nova forma denominante, ex qua proinde sequeretur in Deo mutatio. Resp. illam denominationem in Deo sufficienter provenire ab humanitate sibi non intrinsecâ instar formæ, sed copulatâ per unionem ad ipsum Deum terminatam: etsi humanitas sit pars intrinseca toti Christo, & humanitati intrinsecè insit ipsa unio. Quare patet in Deo nullam sequi mutationem. Vide *D. Bonav.* 3. *d.* 1. *a.* 1. *q.* 1. ubi optimè hanc quæstionem tractat.

3. *Unio potius quàm actio potest terminari immediatè ad unum, quin terminetur ad aliud realiter idem, & formaliter distinctum.*

Dices IV. Impossibile est unionem non intentionalem, sed realem & physicam, qualis est hypostatica, terminari immediatè ad personalitatem Verbi, & non ad Deitatem seu alias rationes ei identificatas (prout juxta Theologos in mysterio Incarnationis contingit) cùm talis unio videatur debere terminari immediatè ad totam rem: quemadmodum & actio physica terminari absolutè nequit ad unam rationem, quin etiam terminetur ad aliam identificatam. Resp. id quidem videri difficillimum, etiam suppositâ distinctione formali Scoticâ (quâ sepositâ videtur vix aut ne vix conceptibile) non esse tamen id impossibile, Fides docet, nec aliundè ostenditur implicare. De actione est aliud: quia per hanc ponitur res in esse, nequit autem una formalitas existere sine altera; adeòque nec effici, nisi eâdem actione quâ alia: si enim distinctâ, jam poterit Deus unam actionem separare ab alia actione, & consequenter ipsas formalitates actus, quæ proinde non erunt contra suppositum formalitates, sed res strictè, seu realiter distinctæ.

4. *Qualibet Persona divina potuisset incarnari, sed congruentius Filius.*

Petes I. An sola secunda Persona potuerit incarnari? Resp. æqualiter potuisse incarnari Patrem & Spiritum sanctum; cùm ne apparens quidem ratio in contrarium possit allegari. Quàmvis congruum fuerit, ut Verbum caro fieret, & Pater mitteret Filium suum; ut sicut in sapientia (quæ Filio appropriatur) omnia sunt creata, sic & recrearentur, idemque diceretur filius Virginis, qui ab æterno erat Filius Patris divini. Alias congruentias vide apud *D. Thomam* 3. *Parte q.*3.*a.*8. *D. Bonav. d.*1. *a.* 2. *q.* 3. & alios.

5. *Assumi etiam potuisset natura angelica.*

Petes II. An sola natura humana potuerit assumi? Resp. potuisse etiam assumi angelicam ob paritatem rationis. Idemque insinuat modus loquendi Apostoli *ad Heb.* 2. *Nusquam Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit.* Congruum tamen fuit pietati divinæ, ut potiùs generi humano per Incarnationem mederetur, quod totum in radice & per voluntatem alienam erat sauciatum; cùm è contra plurimi angeli perseveranter steterint, & singuli angelorum peccantium ceciderint per proprium arbitrium. Alias adhuc congruentias addit *D. Bonav. d.* 2. *a.* 1. *q.* 2. *in corp.*

Congruentius tamen humanæ succurrit divina Pietas per Incarnationem.

Immo juxta Doctores communiter potuisset etiam natura irrationalis assumi: cùm non possit ostendi specialis implicantia.

Potuisset quoque assumi natura irrationalis,

tia. Confirmatur: quia constat de facto assumptum fuisse corpus, & mansisse Verbo unitum, etiam dum mortuum adeòque irrationale erat. Similiter assumpti sunt sanguis aliique humores, etsi non informentur animâ rationali.

Immo & accidens,

Majus dubium est, an potuerit assumi accidens. Et videtur verosimilius quòd sic; non quidem ut accidens informet divinam personam, sed ut ad hanc terminetur, & ab ea tamquam mero termino dependeat. Si enim natura substantialis possit ita terminari ad personalitatem Verbi divini, absque eo quòd intrinsecè immutet aut perficiat: cur similiter nequeat accidens absque informatione aut intrinsecâ immutatione afficere divinam personam, quæ illud accidens sustentet merè terminando loco subjecti?

6. *An eadem natura creata possit simul assumi à pluribus personis, aut eadem persona divina assumere plures naturas.*

Quæritur insuper, an eadem natura creata possit divinitus assumi simul à pluribus personis divinis, aut è contra eadem persona divina assumere plures naturas? Verùm prior pars solet resolvi conformiter ad id quod quisque sentit de depēdentia ejusdem effectûs à pluribus causis totalibus: plerique enim qui censent illam esse possibilem (quod Plurimi censent probabilissimè) consequenter hîc respondent affirmativè: qui autem illam censent implicare (ut *Scotus* & alii) censent consequenter non posse secundam vel tertiam personam terminare dependentiam naturæ creatæ, utpote jam totaliter terminatam & velut exhaustam v.g. per primam personam. In natura autem divina (inquiunt hi) est aliud; eò quòd sit infinita, & tribus personalitatibus realiter identificata, adeòque non in potentia passiva ad unionem vel dependentiam ab illis. Non implicat tamen juxta *Ponceum* recentem Scotistam *disp.* 37. *nu.* 31. quòd eadem natura creata assumatur simul à pluribus, sed partialiter dependendo à singulis, sicut idem effectus dependet etiam naturaliter à pluribus causis partialibus. De secunda parte quęsiti non est controversia: cùm ne apparens in hoc sit contradictio, quòd una divina Persona assumat plures naturas: cùm etiam naturaliter plures effectus possint dependere ab eadem causa totali; persona autem assumens habeat se instar causæ.

7. *Intellectus creatus nequit viribus naturæ evidenter cognoscere Incarnationem esse possibilem.*

Dico II. Incarnationis possibilitas non potest viribus naturæ ab intellectu creato evidenter cognosci. Colligitur ex Apostolo *ad Ephes.* 3. ubi hoc mysterium vocat *investigabiles divitias Christi* &c. Idem indicatur *Isaiæ* 53. *Generationem ejus quis enarrabit?* divinam scilicet & humanam, ut Patres explicant. Unde meritò *Chrysostomus Hom. de S. Joanne Baptista* ait: *Miraris quia ego nesciam? Omnis creatura ignorat.*

Ratio est: tum quia nequit intellectus creatus suis viribus attingere mysterium Trinitatis, adeòque nec Verbum divinum, cujus tamen personalitas in mysterio Incarnationis, prout jam facta est, involvitur: tum quia etiam loquendo de Incarnatione secundùm se, nequit evidenter cognoscere nullam in hoc mysterio involvi contradictionem; quàmvis enim intellectus fide illustratus apparentes contradictiones solvat, uti & circa mysterium Trinitatis, non tamen ita, ut contrarium fiat evidens.

8. *Ob hoc tamen immeritò negaretur ipsam esse factam aut possibilem.*

Nec inde moveri aliquis debet ad judicandum Incarnationem esse impossibilem (prout *Porphyrius*, *Celsus* & quidam alii Philosophi possibilitatem Incarnationis negarunt, eò quòd intellectu illam non possent assequi) sed Christianus debet intellectum captivare ob auctoritatem primæ Veritatis: infidelis autem moveri notis fidei tum communibus, tum particularibus, quæ hoc mysterium faciunt evidenter credibile. Considerare insuper quilibet debet proprii intellectûs imbecillitatem, qui etiam in obviis rebus cæcutit, & cui evidens est plurima etiam naturaliter esse possibilia, quæ tamen non assequitur, divinamque omnipotentiam longè superare nostram cognitionem, sicut divina natura & sapientia infinitè excedit nostram. Unde *Augustinus Epist. 3. ad Volusianum* rectè concludit: *Demus Deum aliquid posse, quod nos fateamur investigare non posse.* Ad suadendam tamen seu conceptibilem faciendam possibilitatem adducunt Sancti unionem corporis puri cum puro spiritu, unde exurgit una natura humana: inde enim concipi potest, quòd humanitas (quæ est ex parte spiritualis) sit unibilis puro & divino spiritui in unam personam.

9. *Intellectus sensibus alligatus nequit naturaliter intueri Incarnationem jā factam.*

Dico III. Intellectus sensibus alligatus non potest evidenter cognoscere mysterium Incarnationis, etiam postquam positum est: quia nihil sensibile in Christo ostendebat evidenter Dei Incarnationem: quàmvis opera illius facerent eàm evidenter credibilem. Verosimiliter tamen potest istud mysterium evidenter cognoscere intellectus sensibus non alligatus, quantùm est de se: nam unio hypostatica est ens creatum, quod totum est proportionatum tali intellectui; ut inculcat *Scotus* 4. *dist.* 10. *qu.* 8. *per totam.* Quàmvis autem *Quodl.* 14. *n.* 22. *& seqq.* paulò aliter loquatur de visione Dei (idemque est de Unione hypostatica, quæ similiter indirectè involvit ipsum Deum) tamen ibi solùm problematicè procedit. Nec obstat, quòd intellectus etiam angelicus viribus suis clarè cognoscere nequeat Verbum divinum, quod est terminus hypostaticæ Unionis; potest enim clarè cognosci unio, etsi terminus solum cognoscatur abstractivè & confusè. Vide dicta in materia *de Angelis d.* 3. *q.* 2. *n.* 4. *& seqq.*

Secùs est juxta plures Scotistas de intellectu angelico.

10. Dices: SS. Patres videntur negare cognoscibilitatem hujus mysterii, etiam dum positum est; quod proinde aiunt dæmo-

nem

Qualiter tamen latuerit dæmones. nem latuisse. Resp. illos loqui de hominibus, quorum intellectus est sensibus alligatus; vel certè loqui de tempore, quo necdum erat positum. Quod ad dæmones attinet (de bonis Angelis non constat ex Patribus) illos latuit ex subtractione divini concursûs; ideoque in Conclusione dictum est: *quantum est de se.* Videtur tamen dæmonibus permissum fuisse, saltem tempore prædicationis, cognoscere arguitivè hoc mysterium, tum ex miraculis, tum ex impletione Scripturarum. Unde *Luca* 4. & 8. & *Matth.*8. satis exprimitur, quòd dæmones scriverint ipsum esse Christum, quem idcirco vocabant filium Dei altissimi: etsi non sciverint ita mysterium & fructum passionis, juxta illud 1. *ad Cor.* 2. *Si cognovissent, numquam Dominum gloriæ crucifixissent* (si tamen hoc de dæmonibus, & non de Principibus Judæorum intelligendum sit) etsi fortè aliqualiter suspicarentur, ideoque per uxorem Pilati passionem impedire dæmon niteretur, ut multi putant cum *S. Leone* Papa & *Scoto:* quamvis Alii putent fuisse Angelum bonum.

QUÆSTIO II.

An Messias jam venerit?

11\. *Messias idem quod Christus seu unctus.* MESSIAS idem Hebraicè quod græcè Christus, latinè unctus, designat hominem quemdam ex Judæis descendentem, à Deo & Prophetis prædictum, ac promissum in regem & salvatorem, de quo Samaritana *Joan.* 4. *Scio quia Messias venit, qui dicitur Christus.* Cui Salvator ait: *Ego sum qui loquor tecum.* De quo etiam nullus dubitat qui se Christianum profitetur, sed neque apud perfidos Judæos dubium est, quin jam venerit homo ille qui dicitur Jesus, qui multa miranda fecit, & tandem fuit actus in crucem: cùm hoc sit tam certum ex traditione & historiis, ipsoque *Josepho* eorum historiographo, quàm quòd apud Macedones fuerit Alexander, vel apud Romanos Cæsar: pertinaciter tamen negant eum esse Messiam. *Jesum esse Messiam pertinaciter negant Judæi.*

12\. *Asserunt Christiani. Probatur ex vaticinio Jacob. Genesis 49.* Oppositum autem probatur ex Scripturis veteris Testamenti, quas solas Judæi admittunt. Nam *Gen.* 49. prædicit Jacob: *Non auferetur sceptrum de Juda, & dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est,* id est, Messias (ut vertit *Chaldea Paraphrasis*) *& ipse erit expectatio Gentium.* Ubi apertè prædicitur in Tribu Juda sive Gente Judaica potestatem regiam sive principatum non defecturum; donec veniat Messias: constat autem evidenter illum multis sæculis irrecuperabiliter defecisse, ut non posset clariùs in aliqua Gente aut Natione deficere. Ideoque hoc ipsum etiam infensissimo Christianis Rabbino, *Davidi Kimhi* veritas extorsit, qui prophetiam *Oseæ* 3. ℣. 4. fatetur jam in Judæis adimpleri, quando (inquit) nobis neque Rex est neque Princeps ex Jsraële, nec ullum neque Dei veri, neque idoli colendi instrumentum. Ergo Messias jam venit: atqui de nullo est apparentia, nisi de Jesu Christo; ergo Jesus ipse est Messias.

13\. *Sceptrum de Juda defecit in Herode.* Defecit porrò sceptrum de Juda, dum exclusâ gente Assamonæorum seu Machabæorum intrusus est Herodes alienigena, qui teste *Josepho* regnavit annis 37. & sub cujus regni finem Christus est natus. Ut proinde ly *donec* idem sit, ac *sub idem tempus*, sic scilicet ut rex alienigena & Messias invicem contingant: in tam immensa enim annorum multitudine, quæ intercurrit inter vaticinium ejusque impletionem, modica ista antecessio regni inchoati Herodis pro nihilo reputatur.

Qui fuit alienigena Idumææ nationis. Quòd verò Herodes fuerit alienigena, & quidem Jdumæus, testatur *Josephus* ferè contemporaneus, & tradunt Patres communiter. Nisi quòd varii secuti *Julium Africanum* faciant eum genere Ascalonitam, etsi in Jdumæa natum. Quod equidem ad propositum nil refert. Et aliàs hac in re magis credendum *Josepho*, qui testatur fuisse genere Jdumæum. Nullam verò apparentiam habet, quod *Tornielliu* contendit eum fuisse Judæum, & quidem de tribu Juda. Infundatum similiter est, quòd *Scaliger* contendit Jdumæos non posse dici alienigenas, ex quo à Joanne Hyrcano edomiti omnes sunt Judæis per circumcisionem aggregati; veluti Proselyti, ut testatur *Josephus.* Hoc enim non obstat, quin Herodes appelletur & sit alienigena, scilicet genere seu familiâ, etsi non Religione. Idque intento Vaticinii sufficit, defecisse scilicet circa adventum Messiæ sceptrum in populo Judaico, datumque non descendenti ex Jsrael. Deinde gratis concesso, quòd sive *Tornellius* sive *Scaliger* contendit, saltem perfectissimè defecit omnis regia & principalis auctoritas, quando amoto post nativitatem Christi Archelao Herodis filio, Judæa redacta est in Provinciam, cui Præses Gentilis à Romanis est assignatus. Quod etiam sufficeret ad convincendos Judæos. *Etsi Proselytus, seu religione Judæus.* *Atque etiam natione Judæus foret, adhuc in vaticinio Jacob convincerentur Judæi.*

14\. *Difficultas movetur, quòd dudum antea videatur defecisse sceptrum in Machabæis.* Major difficultas est, quomodo non dudum antea defecerit imperium seu principatus de Juda; si non in captivitate Babylonica, aut etiam immediatè pôst, quando Zorobabel à Rege Persiæ datus fuit Judæis in ducem, saltem tunc quando deinceps summa potestas & gubernatio reipublicæ mansit penes Pontifices, tum ante tempora Machabæorum, tum illorum potissimùm & successorum tempore.

Quod autem Quidam somniarunt Machabæos fuisse de tribu Juda, manifestè repugnat Scripturæ 1. *Machab.* 2. ubi Pater Machabæorum Mathathias dicitur Sacerdos ex filiis Joarib, adeòque non ex tribu Juda, *De qua nullus altari præsto fuit*, ut ait Apostolus *ad Hebr.* 7.

Ad quam est triplex responsio. Prima responsio. Ad hanc difficultatem est triplex responsio. Prima est, Pontifices istos, præsertim Machabæos, fuisse per lineam maternam ex tribu Juda prognatos regiæque Davidis familiæ insertos. Quod quoad Machabæos esse in comperto, etiam apud Rabbinos sive Judæos, observat *Baronius in Apparatu ad Annales.* Observatio tamen ista aliis non est certa. Eâque admissâ, adhuc difficultas est, quòd (ut Judæi censere solent) familia matris non sit familia. Minùs valet, quod in probationem à quibusdam assumitur illud 1. *Machab.* 5. *Viri Juda magnificati sunt valde in conspectu omnis Israël.* Ibi enim per Judam intelligitur Judas Machabæus, qui, & viri sub eo militantes ob partas victorias erant apud ceteros nominati. Unde *Versio Græca* habet: *Vir Judas & fratres ejus &c.* Qui tamen huic responsioni adhærere maluerit, dicere posset, etiam lineam maternam considerari catenus, quòd ubi feminæ præesse possunt (quas apud Judæos præesse potuisse, patet ex Debbora matre in Israël & ex Athaliæ regno) non censeatur sceptrum in familia illa defecisse, ex qua adhuc femina superest, vel quam mascula proles saltem secundùm lineam femineam tangit, ut habet *Leonardus Marius* in hunc locum scribens.

15. *Secunda responsio.* Secunda responsio est jus principatûs mansisse penes tribum Juda, etsi interdum ex alia tribu assumerentur duces: sicut imperium erat penes Romanos, & regia potestas est penes Polonos, tametsi non rarò eligerentur exteri. Sed contrà facit, quòd alioquin ad sensum Scripturæ non defecisset sceptrum etiam per alienigenam, si Judæi in illum consensissent, prout teste *Josepho* postea in Herodem, præstito ei fidelitatis juramento, consenserunt. Deinde stabilito regimine Pontificum, successerunt sine electione filii parentibus, simul atque hi filios habuerunt; ut ex eorumdem genealogia constat.

16. *Tertia responsio.* Tertia responsio est multorum etiam Patrum, per Judam intelligi non solùm tribum Juda, sed etiam totam Gentem, quæ ab ipso postea denominata, & ipsius tribui quodammodò incorporata fuit. q. d. Imperium gentis Judaicæ non auferetur ab ea, ita ut decidat in alienigenam; donec veniat Rex ille regum Messias. Nam maximè post captivitatem Babylonis quando tribus illa cum paucis ex tribu Benjamin, Levi & aliis in Palæstinam rediit, tam exigua fuit habita ratio ceterorum, ut tum primùm omnes Judæi sint appellati, & terra Judæa, Gensque & Regnum Judæorum, teste *Josepho, Eusebio* & aliis. Unde consequenter regnum censebatur istius tribûs, etsi Principes ex alia tribu imperarent. Itaque ad Judam dirigendo quæ Genti Judaicæ convenirent, voluit significare Spiritus sanctus fore, ut tempore impletionis hujus vaticinii omnium tribuum & totius regionis esset nomen commune, scilicet populus & terra Juda, loquens sicut postea usus loquendi viguit. Quomodò nomen Juda etiam sumitur *Malach.* 3. & pluries 1. *Machab.* 1. & alibi.

Probatur II. ex *Dan.* 9. ubi varia manifestè prædicuntur de adventu & passione Messiæ implenda intrà 70. hebdomadas, annorum scilicet, quæ faciunt annos 490. adeòque certissimè jam à plurimis sæculis effluxerunt, undecumque sumatur hebdomadarum initium, & sive censeantur anni lunares, ut vult *Julius Africanus* & pauci alii, sive solares, ut habet vera & communis Doctrina. Unde verè dixit noster *Lyranus in cap.* 9. *Dan.* in fine: *Non remanet Judæis excusatio ex diversitate computationum: cùm tempus* 70. *hebdomadarum, qualitercumque computetur, jam per mille annos* (adde tot alios centenos) *transierit in præteritum, & ampliùs. Sola igitur obstinatio malitiosa tenet eos in perfida expectatione Messiæ.* Omnium tamen Interpretum, Patrum & Orthodoxorum sententiâ & calculo finitæ sunt hæ hebdomades circa tempus Christi. Ipseque contextus clamat esse de eo sermonem: manifestumque est in eo esse impleta, quæ ibi prædicuntur, aut circa tempus ejus. Quàmvis ob tam priscæ Chronologiæ obscuritatem & varietatem difficile sit primum & ultimù annum istarum hebdomadarum præcisè consignare; præsertim cùm annorum computus ineundus sit magnâ ex parte juxta profanorum Scriptorum, quos sæpè contingit errare, historias. Unde mirum in modum variant Interpretes, dum alii initium sumunt à facultate per Cyrum Judæis concessâ circa restaurationem templi, Alii ab eâdem per Darium postea renovatâ; de qua est sermo in *lib.* 1. *Esdræ*: Alii ab anno septimo Artaxerxis longimani (qui & Assuerus, cujus uxor fuit Hester) quo is misit Esdram in Jerusalem cum multis Judæis, concessâ ei omni petitione: Alii plerique ab anno 20. ejusdem, quo data est Nehemiæ facultas restaurandi urbem cum suis muris 2. *Esdræ* 2. eò quòd sic propriè accipiantur verba Gabrielis Archangeli *Daniel.* 9. *Ab exitu sermonis, ut iterum ædificetur Jerusalem, usque ad Christum Ducem hebdomades septem & hebdomades sexaginta duæ erunt*; quando nimirum Christus se ostendere incipiet tamquam ducem & Evangelii præconem. Ut autem rectus sit computus, dicunt hi Auctores intelligi annum v gesi-

17. *Adventus Messiæ stabilitur ex vaticinio Danielis.*

vigesimum, non quo solus regnavit, sed junctis 10. annis, quibus fuit consors regni patris sui Xerxis. De quibus vide *Petavium lib. 12. de Doctrina temporum cap. 17. & sequent. Suarez hîc disput. 1. sect. 2.* & alios.

18. *Item ex Prophetia Aggæi,* Probatur III. ex *Aggæi 2. Adhuc unum modicum est. & commovebo cælum & terram &c. & veniet desideratus cunctis Gentibus, & implebo domum istam gloriâ ...... Magna erit gloria domûs istius novissima plusquam primæ;* quia videlicet Deus non nebulâ quâdam, uti olim templum Salomonis, quo erat secundum multò abjectius & humilius, sed suâ reali præsentiâ in humanitate assumpta illud implebit longè augustiùs & gloriosiùs. Cui consonat illud *Malach. 3.* *Et Malachiæ,* *Et statim veniet ad templum sanctum suum dominator, quem vos quæritis &c.* Quomodo autem unicum tantùm modicum adhuc restabat tempore *Æggæi* (qui hęc vaticinatus fuit tempore Darii Hystaspis, ut patet 1. *Esdræ* 5. anno scilicet secundo regni ejus, adeòque quingentis & ampliùs ante Christum annis) quòmodo statim venturus erat juxta vaticinium *Malachiæ*, si nec modò advenerit, Immo quomodò secunda domus seu templum implebitur umquam majori gloriâ, aut dominator ad illud veniet, quod nunc à tanto tempore funditùs est eversum?

19. *Et aliis Prophetiis in Christo impletis,* Probatur IV. ex pluribus Prophetiis de nativitate ex Virgine in Bethleem & tempore pacis, de Præcursore, de ingressu humili in Jerusalem super asinam, de miraculis, de reliqua vita, passione, morte & resurrectione venturi Messiæ: quæ omnia exactissimè verificantur in Christo.

Denique ex notis fidei. Probatur denique ex Notis fidei Christianæ, tum generalibus, tum specialibus, puta miraculis, quibus hoc mysterium est confirmatum; ut patet ex actis Apostolorum & Ecclesiasticis Historiis, ipsisq; operibus miraculosis Christi. Quo argumento ipse Christus probavit se esse Messiam, respondens discipulis Joannis *Matth. 11.* & *Lucæ 7. Euntes renuntiate Joanni, quæ audistis & vidistis: Cæci vident, claudi ambulant &c.* juxta illud vaticinium *Isaiæ 35. Deus ipse veniet, & salvabit vos. Tunc aperientur oculi cæcorum &c.* Sicut itaque notæ fidei Christianæ, signanter miracula, faciunt eam evidenter credibilem, etiam Gentilibus; sic quoque auctorem ejusdem Jesum Christum seu Messiam: idque potiori sanè fundamento, quàm Judæi ipsi sibi vel aliis credibile facere valeant, Moysen, Isaiam & similes fuisse veros Prophetas à Deo missos.

20. *Judæorum cæcitas cum suo fundamento detegitur.* Decipiuntur autem Judæi expectantes Messiam divitem, & multas divitias afferentem; qualiter depingitur *Joelis 3. Isaiæ 6. Amos 9.* Quod tamen spiritualiter est intelligendum: cùm alibi depingatur pauper & humilis, vir dolorum & sciens infirmitatem, cujus livore sanati sumus. Similiter quæ de habitatione lupi cum agno, & exaltatione templi & montis Sion prædicuntur, de pace & gloriâ spirituali Ecclesiæ sunt intelligenda. Denique errant Judæi, quia non noverunt distinguere duplicem Messiæ adventum; primum humilem quando venit judicari, secundùm in Majestate quando venturus est cum gloria judicare. De quibus tamen adventibus diversimodè locuti sunt Prophetæ.

Petes, cur Messias venerit in fine temporum potiùs, quàm in principio? Resp. 21. *Cur Messias venerit in fine temporum.* cum *D. Bonavent. dist. 1. art. 2. quæst. 4.* ob quadruplicem rationem. I. ob peccatum puniendum. In hoc enim manifestatur divinæ ultionis severitas, quæ tantos clamores sustinuit, antequam vellet descendere, Adamo interim cum sua posteritate in lymbo exulante à paradiso. II. ad morbum meliùs curandum, ingestâ meliori infirmitatis notitiâ, ut sic homo ante curationem de sua impotentia & ignorantia, tam in Lege naturæ quàm scriptâ convictus, confugiendo ad divinam gratiam efficaciter curaretur. III. quia recto ordini congruebat, ut plenum & maximum beneficium usque ad dierum seu temporis plenitudinem differretur. IV. ut sic Incarnationis beneficium ampliùs commendaretur: quod enim ampliùs differtur & diutiùs desideratur, pretiosiùs reputatur: & ideo hoc inter Dei beneficia pretiosissimum, priùs debuit esse desideratum & expectatum, quàm exhibitum. Aliæ adhuc excogitari & adferri possent congruentiæ; quas Nonnulli congerunt.

QUÆSTIO III.

An Meßias in lege promissus fuerit verus Deus & verus homo?

DICO I. Messias est verus Deus. Est 22. *Messias est verus Deus.* de fide ex *Symbolo Nicæno*, ac pluribus utriusque paginæ Scripturis contra *Judæos, Arianos, Ebionitas, Carpocratianos, Cherinthianos, Photinianos* & plures alios hæreticos negantes divinitatem Christi, qui videri possunt apud nostrum *Alphonsum à Castro V. Christus, Hæresi 1.*

Probatur ex Testamento veteri. Probatur I. ex *Isaiæ 9. Parvulus filius datus est nobis, & vocabitur admirabilis, consiliarius, Deus &c. Cap. 35. Deus ipse veniet, & salvabit vos: tunc aperientur oculi cæcorum &c. Baruch 3. Hic est Deus noster, & non æstimabitur alius adversùs eum ...... Post hæc in terris visus est &c. Psal. 109.* David adæquat eum Domino Deo dicens: *Dixit Dominus Domino meo: Sede à*

dexteris meis &c. Ex utero ante luciferum genui te. Quo etiam loco Davidis ipse Christus usus est contra Judæos existimantes Messiam esse tantùm filium David: quia Pater non vocat filium Dominum.

Et novo, · Probatur II. specialiter contra Hæreticos ex novo Testamento *Joan.1. Deus erat Verbum &c. Et Verbum caro factum est &c. Cap.8. Antequam Abraham fieret, ego sum. Cap.10. Ego & Pater unum sumus. Cap.20.* dixit ei Thomas: *Dominus meus & Deus meus.* Et *Epist.1.c.5. Hic est verus Deus.* Et *ad Rom. 9. Ex quibus est Christus secundùm carnem, qui est super omnia Deus benedictus.* Et alibi sæpissimè. In eamdem veritatem conspirant omnia Concilia & Patres. Vide Scholasticos, tum hîc, tum in materia de Trinitate, ubi ex professo ostendunt, & nos quoque ostendimus *d. 1. de Trinit. quæst.1.* contra *Arianos*, secundam Personam, & consequenter Christum esse verum Deum.

Atque ex notis fidei. · Probatur III. ex communibus notis fidei, & ex specialibus hujus mysterii, ut sunt miracula, tum ab ipso Christo, tum à Christianis facta in confirmationem divinitatis ipsius: quæ faciunt etiam illud Paganis evidenter credibile. Accedit, quòd tum hoc mysterium, tum etiam alia, fuerint tanto antè tempore prænuntiata per oracula Prophetarum & Sybillarum, ac tam manifestè impleta: quæ tamen constat non esse conficta à Christianis, quorum ne quidem nomen adhuc erat auditum. Urget hoc eleganter *Augustinus 18. de Civit.cap.46. Theodoretus Orat.1.de Providentia.*

23. *Messias est etiam verus homo,* Dico II. Messias est etiam verus homo. Est de fide contra *Manichæos*, aliosque Hæreticos asserentes Verbum divinum assumpsisse corpus phantasticum; adeòque tantùm apparenter fuisse hominem, natum, passum, resuscitatum &c. Est etiam contra *Anabaptistas* negantes Christum habuisse veram carnem ex Virgine assumptam, sed habuisse cælestem & divinam ex Patris essentia genitam teste *Bellarmino lib. 3. de Christo c.1.* Denique docuerunt & putarunt *Ariani* in Christo non esse veram animam, sed Verbum (quod sentiebant non esse Deum, sed supremam creaturam) ei fuisse loco animæ.

Ut semper Ecclesia tradidit, Sed Catholica veritas semper fuit in Ecclesia credita, in Symbolis fidei expressa, & in pluribus Conciliis definita. Cui etiam consentiunt Judæi, quibus nihil certius fuit, quàm Messiam fore verum hominem ex semine Abrahæ & femore Jacob, filium David: prout in Prophetis clarè continetur. *Prophetæ prænuntiarunt,* Verùm quia Manichæi vetus Testamentum non admittunt

24. *Scriptura novi Testamenti pa-* Probatur ex *Joan.1. Verbum caro factum est.* Et *cap.8. Quæritis me interficere hominem &c. Ad Rom. 5. Si unius delicto multi mortui sunt, multò magis gratia Dei & donum in gratia unius hominis Jesu Christi in plures abundavit.* *tenter expressit.* Et alibi passim dicitur homo & filius hominis. Quæ loca semper in sensu proprio sunt intellecta. Et meritò: nam si in rebus ad fidei fundamentum spectantibus Scriptura loqueretur ambiguè, vel secundùm apparentiam, omnia essent incerta, falsisque interpretationibus exposita.

Totaque Historia Evangelica evincit, Deinde idem convincit tota Historia Evangelica, in qua describitur Christi Genealogia, conceptio, nativitas ex Virgine, vita in terris acta: scribitur locutus fuisse, ambulasse, fatigatus fuisse, comedisse, flevisse, multa tormenta, mortemque crucis subiisse. Ipse etiam Christus *Matth. 26.* de seipso ait: *Tristis est anima mea usque ad mortem &c.* Et *Joan.12. Nunc anima mea turbata est.* Et *Lucæ 24. Videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere.* Quibus significat se habere veram animam & verum corpus. *Vis & finis Incarnationis.* Denique idem satis convincit finis Incarnationis: nam si non esset verus homo, genus humanum redimere non potuisset, utpote incapax omnis meriti & satisfactionis. Quo argumento passim utuntur Patres.

Quo sensu Christus dicatur factus in similitudinem hominum. Dices: *Ad Philipp. 2.* dicitur Christus *in similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo.* Resp. Scripturam loqui de similitudine, non tantùm apparenti, sed verâ, scilicet in specie humana; prout intelligitur quod *Genes. 5.* dicitur Adam *genuisse filium ad imaginem & similitudinem suam.* Deinde cum *Chrysostomo* & aliis Patribus vox *homo* explicari potest de puro homine ex semine viri concepto & peccatis obnoxio; talis enim videbatur Christus, sed non erat.

QUÆSTIO IV.

An in Christo sint duæ Naturæ, & una Persona?

NEstorius Patriarcha Constantinopolitanus (cui præter plures Græcos 25. *Refertur error Nestorii dividentis in Christo personas.* adhæsit aliquamdiu *B. Theodoretus*; quàmvis postea in *Concilio Calcedonensi act.8.* errorem suum retractaverit) tempore Innocentii I. docuit in Christo esse duas personas, divinam & humanam, sicut in ipso sunt duæ integræ naturæ. Unde dicebat inter illas personas tantùm esse moralem seu accidentalem unionem; ex qua proinde non resultaret quid unum substantiale, sed potiùs complexum accidentale, quod uno nomine appellatur Christus. Conjunctionem autem illam explicabat per hoc. Primò, quòd persona Verbi divini speciali quâdam ratione habitabat in persona hominis tamquam in suo templo. Secundò, quòd Verbum & ille homo erant invicem amore conjun-

conjunctissimi. Tertiò, quòd persona humana erat instrumētum quo utebatur Verbum Dei ad patrandum miracula & egregias operationes. Quartò, quòd Verbum isti homini participaverit nomē & dignitatem suam, ut vocaretur, coleretur & adoraretur tamquam Deus & Dei filius, non propter seipsum, sed propter Verbum conjunctum, sicut adorantur Dei imagines. Quare dicebat purum hominem esse ex Maria natum; quæ proinde dici non possit Deipara. Similiter passionem, mortem & resurrectionem soli isti homini ex Virgine nato, nullatenus autem Deo censebat posse attribui.

26. *Refertur error oppositus Eutichetis statuentis in Christo unicam naturam.*

Hunc Errorem dum acriter impugnaret *Eutiches* Abbas cujusdam Monasterii Constātinopolitani tempore Leonis I. lapsus est in extremè oppositum (cui adhæsit *Dioscorus* Episcopus Alexandrinus, homo flagitiosissimus) docens, quòd sicut in Christo tantùm est una persona, sic etiam tantùm sit una natura, ignorans, quomodo unitas personæ necessariò asserenda cum pluralitate naturarum consisteret. Unde ex divina & humana censuit factam esse unā naturam; idque conversione divinitatis in carnem, vel (ut Alii putant ipsum sensisse) conversione humanitatis in divinitatem, vel (ut ejus mentem explicant Alii) transmutatione utriusque in tertiam naturam: & hoc vel mixtione, prout elementa transmutantur in corpus mixtum; vel compositione, prout ex materia prima & forma fit compositum physicum. Alii denique censent ipsum (quod est commune Hæreticis) in expositione sui erroris sibi non satìs constitisse.

27. *In Christo est unica persona, Deus homo.*

Dico I. In Christo tantùm est una Persona, quæ verè & substantialiter est Deus homo. Est de fide ex *Concilio Ephesino*, quod specialiter contra *Nestorium* fuit congregatum, aliisque pluribus Conciliis. Idem patet ex Symbolis fidei: nam in *Symbolo Apostolorum* ille qui est *unicus filius Dei*, dicitur *natus ex Virgine, passus &c.* *Symbolum Constantinopolitanum* dicit: *Unum Dominum Jesum Christum natum ante omnia sæcula, qui incarnatus est ex Maria Virgine, crucifixus &c.* Et clarissimè in *Symbolo Athanasii* dicitur: *Qui licèt Deus sit & homo, non duo tamen, sed unus est Christus ...... unus omnino non confusione substantiæ, sed unitate personæ.*

Juxta Concilia & Symbola Ecclesiæ.

Idemq; patet ex Scriptura.

Eadem veritas colligitur ex Scriptura, quæ unum & eumdem à parte rei existentem vocat Deum & hominem, & quæ in uno loco dicit de Deo vero, in alio dicit de vero homine: quod non rectè fieret, si non una, sed duæ essent personæ accidentaliter tantùm unitæ. Confirmatur: quia duæ substantiæ integræ, accidentaliter tantùm unitæ, non denominant se invicem substantialiter, sed tantùm accidentaliter; v.g. homo non dicitur vestis, sed vestitus: & proinde juxta sententiam *Nestorii* non rectè Deus diceretur homo, aut contrà.

Et inconvenientibus quæ ex errore Nestorii sequuntur.

Probatur insuper: quia ex sententia *Nestorii* sequitur totam Trinitatem esse incarnatam, cùm unio accidētalis, quam *Nestorius* ponit inter divinitatem & humanitatem Christi, non magìs respiciat Verbum, quàm Patrem & Spiritum sanctū. Deinde sequeretur multos alios Sanctos fuisse à Deo assumptos: cùm inter hos & Deum similes accidentales uniones intercesserint. Denique secundùm fidem Christus est simpliciter unus; cùm tamen juxta sententiam *Nestorii* deberet simpliciter dici duo, utpote duplex suppositum completum.

28. *Ob distinctionem naturarum dicitur in Christo aliud pati, aliud miraculis coruscare.*

Dices I. *Leo Papa Epist.10. ad Flavianum c.4.* ait de Christo: *Aliud coruscat miraculis; aliud succumbit injuriis.* Resp. hoc posse dici ob distinctionem naturarum: quàmvis *alius* masculinè significaret distinctionem suppositorum seu personarum. Unde dicta propositio post longam controversiam fuit in *Concilio Calcedonensi* admissa. Et *Gelasius* Papa *can. Sancta Romana d.15.* præfatam S. Leonis Epistolam canonizat, *Cujus* (inquit cum Synodo Romana) *textum quispiam si usque ad unum jota disputaverit, & non eam in omnibus venerabiliter receperit, anathema sit.*

Christus quà filius Virginis est ei consubstantialis, ac posterior.

Dices II. Filii debent parentibus esse consubstantiales, eisque posteriores: atqui Christus Deus non est Virgini consubstantialis, estque eâ prior totâ æternitate: ergo Christus Deus non est filius Virginis, nec ipsa est Deipara: sed sunt duæ personæ filius Dei, & filius Virginis. Resp. filios debere parentibus esse consubstantiales, nec posse priores esse secundùm naturam, quam ab illis acceperunt, ac proinde cùm Christus Deus acceperit naturam humanam à Virgine, est secundùm illam consubstantialis, ac Virgine posterior, adeòque verè & propriè est illius filius; prout definivit *Concilium Ephesinum, & Synodus V. Collat.8. can. 6.* contra impiissimum *Nestorium* asserentem, quòd B. Virgo sit, non Theotocos seu Deipara, sed solùm Christotocos seu Christipara.

29. *In Christo sunt duæ naturæ inconfusæ, divina & humana;*

Dico II. In Christo fuerunt duæ naturæ integræ & incōfusæ, scilicet humana & divina. Est de fide contra *Eutichianos* & quosdam iis affines Hæreticos. Probatur I. quia nisi hæ duæ naturæ in Christo essent integræ & inconfusæ, Christus non esset verus Deus aut verus homo: quod est contra Scripturas. Similiter plurimæ Scripturæ de Christo agentes non possunt verificari nisi ratione divinæ naturæ, v.g. quòd sit æqualis & unum cum Patre &c. Aliæ non nisi ratione humanæ naturæ, v. g. quòd sit minor Patre, natus ex Virgine, fatigatus &c.

Aliàs Christus non foret verus Deus aut verus homo.

Probatur II. ex Conciliis, *Calcedonensi* (quod fuit contra oppositam hæresim congregatum) *act.5. Synodo V. & VI.* & pluribus aliis. Quibus adde *Symbolū Athanasii* suprà relatum, & omnes sanctos Patres, quorum multi

multi referuntur in *Concilio II. Hispalensi cap. ult.*

Totaq; Trinitas dicenda foret incarnata.

Probatur III. Quia juxta sententiam *Eutichianorum* deberet tota Trinitas dici incarnata; cùm immutatio ista affecerit immediatè ipsam divinitatem, & tamen non Pater aut Filius, sed *Verbum caro factum est. Joan. 1.*

Figmentum quoque Eutichianorũ de cõfusione naturarum implicat:

Probatur IV. Quia evidenter repugnat naturæ divinæ, ut per transmutationem aut mixtionem fiat una cum natura humana, ut per se patet. Per compositionem etiã duæ naturæ integræ (quales sunt divina & humana) non possunt coalescere in unam tertiam, ut apud omnes Philosophos est indubitatum, qui censent hippocentauros esse entia fictitia & chymærica. Confirmatur: quia Christus tunc nec esset Deus, nec esset homo, sed illa tertia natura, sicut homo non est corpus vel anima. Si autem humanitas verteretur in divinitatem, non esset homo; si divinitas in humanitatem, non maneret Deus. Quare dicendum est cum Catholicis in Christo remanere duas naturas distinctas, quæ tamen statuunt unum Christum sive personam, intercedente eâdem personalitate Verbi, quæ divinam Christi naturam intrinsecè, humanam verò extrinsecè loco personalitatis propriæ terminat.

Retinenda proinde doctrina Catholica: qua declaratur.

30. Dices I. *Joan. 1.* dicitur: *Verbum caro factum est*: ergo versum est in carnem. Resp. Neg. Conseq. nam (ut rectè *Gregorius l. 9. Epist. 61.*) *Verbum carnem dicimus factum, non immutando quod erat, sed suscipiendo quod non erat.*

Verbum non conversione, sed assumptione caro factum est.

Dices II. *Cyrillus lib. 1. de Recta fide ad Reginas* non longè à principio ex *Athanasio* ait: *Confitemur etiam ipsum esse filium Dei, & Deum secundùm spiritum, & filium hominis secundùm carnem; non duas naturas & unum filium, unam qua adoratur, & unam qua non adoratur, sed unam naturam Dei Verbi incarnatam & adorabilem cum carne sua unâ adoratione.* Resp. Patres istos tantùm negasse plures naturas subsistentes diversis subsistentiis; adeòque sic divisas, ut una adoraretur & nõ altera; prout dixit *Nestorius.* Alioquin de mente *Athanasii* contrariâ *Eutichetis* clarè constat ex Symbolo ejus, in quo ait de Christo: *Unus autem non conversione divinitatis in carnem &c.* Similiter de mente *Cyrilli* constat ex *lib. de Incarnat. c. 12.* & *Epist. ad Joannem Antiochenum*, quæ lecta fuit in *Concilio Calcedonensi*, per quam error *Eutichetis* manifestè convincitur. Ideoque lectâ hâc Epistolâ fuit parvipensa allegatio Hæreticorum, in quorum favorem alia quædam verba supradictis similia retulerat Eustachius Episcopus Veritensis; quæ tamen præcisè apud *Cyrillum* non reperiebantur. Immo sensum catholicum satis indicant verba objecta, dum *Cyrillus* ait: *Unam naturam Dei Verbi adorabilem cum carne sua.*

Explicantur Athanasius & Cyrillus.

Dices III. Si in Christo sint duæ naturæ completæ, etiam essent duæ personæ admittẽdæ: cùm persona nihil sit aliud, quàm substantia rationalis completa. Resp. Neg. Seq. Ad probationem plurimi probabiliter respondent, personam etiam creatam ultra naturam completam importare entitatem aliquam modalem, quæ subsistentia vel personalitas dicitur, & naturam incommunicabilem reddit; prout etiam cernitur in personis divinis triplex positiva personalitas. Quæ entitas cùm non sit assumpta à Verbo, sed vices illius suppleverit Verbi personalitas, patet quomodo in Christo possit esse duplex natura & una persona. 31.

Arguitur ex dualitate naturarum sequi in Christo dualitatem personarum. Respondetur juxta opinionem statuentem personalitatem creatam in modo positivo realiter superadditam.

Scotus tamen *3. d. 1. q. 1.* & alibi, & plures Recentiores lõgè veriùs censent personam creatam nihil esse aliud quàm naturam rationalem completam per se subsistentem, id est, non unitam de facto alteri à quo dependeat; sive (ut Quidam loquuntur) quæ proprietates individuales habeat tamquam suas, & non alterius suppositi. *Siquidem persona res sui juris est*, ut loquitur *Paschasius* citatus in *Epist. Synodica Concilii Francofordiensis*; consistens scilicet per se ab aliis separata, quibus nequidem exigat uniri. Juxta quem dicendi modum personalitas superaddit naturæ rationali completæ solam negationem; quæ cùm per ipsam unionem ad Verbum destruatur, seu impediatur, patet Verbum non assumpsisse personam, sed tantùm naturam humanam; adeòque cum unitate personæ consistere pluralitatem naturarum.

Opposita sententia præfertur.

Et juxta illam respondetur.

Quare hic dicendi modus valdè cõgruit Mysterio, & ex eo stabilitur. Hoc ipso namque quòd humanitas unitur Verbo, implicat in terminis manere personalitatem creatam, supposito quòd hæc sit quædam negatio communicabilitatis seu unionis ad alienam substãtiam; cùm hæc negatio formaliter tollatur per ipsam unionem ad Verbum. Quare juxta hunc modum manifestè patet, quàm rectè Cõcilia & Patres ex ipsa assumptione humanitatis à Verbo concludant destructam seu præpeditam fuisse personalitatem creatam, sicque tacitè doceant mysterium Incarnationis non potuisse constare, seu assumptionem naturæ humanæ esse impossibilem, si hæc propriam retinuisset personalitatem. Quod etiam docent cõmuniter illi Theologi, qui personalitatem creatam statuunt in modo positivo; ut patet apud *Præpositum q. 4. art. 3. dub. 4.* Quo tamen supposito nulla apparet esse collectio præfata; præsertim supposito, quòd non repugnet eamdem naturam creatam posse simul terminari à pluribus personalitatibus alienis (quod Alii passim supponunt) cur enim tunc repugnaret cum aliena retineri propriam personalitatem, potiùs quàm terminari duplici personalitate alienâ?

Quæ valdè congruere Mysterio Incarnationis ostenditur.

Difficultas, quam alii patiuntur, declaratur.

Nullatenus tamen huic mysterio cõsonat doctrina *Durando* adscripta de sola distin- 32.

Sententia solam distin-

ctione

ctionem rationis inter naturam & personalitatem creatam statuēs non cōgruit mysterio Incarnationis.

ctione rationis inter naturam & personam creatam: sola enim distinctio ista non sufficit ad separabilitatem realem humanæ naturæ à personalitate creata; quā tamen separabilitatem fides certissimè adstruit in Christo. Verùm quidem est dari gradum metaphysicum substantię cuilibet identificatum, à quo formaliter dicitur omnis illa, adeòq; etiam humanitas Christi, per se subsistere, id est, non inhærere alteri instar accidentis. Sed gradus iste non est subsistentia, quæ facit formaliter substantiam quatenus eâ affectam esse incommunicabilem, seu suppositum aut personam; utì fides docet.

QUÆSTIO V.

De Natura Actionis incarnativæ, & Unionis hypostaticæ.

33. HAc quæstione declarandum est, quæ sit actio incarnativa, quod principium, & quis terminus: eùmque terminus per illam productus sit ipsa Unio hypostatica, eâdem operâ natura & excellentia illius ostendetur.

Incarnatio est unitio seu actio productiva unionis Verbi cum humanitate.

DICO I. Incarnatio est actio quâ natura humana unitur Verbo, adeòque per ipsam ponitur unio, quâ humanitas formaliter Verbo unitur. Ita *Scotus d.* 1. *q.* 1. *n.* 3. *&* 13. *Suarez*, *Vasquez* & alii plerique. Ratio est: quia per Incarnationem constituitur Christus in ratione compositi ex Verbo divino & naturâ humanâ: atqui sic constituitur formaliter per unionem utriusque; sicut alia composita quà talia per uniones proportionatas: ergo incarnatio est actio productiva talis unionis.

34. *Actio incarnativa nequit concipi, sine novo termino acto, qui est unio,*

Nec dici potest cum Nonnullis, per actionem incarnativam conflari unam Christi personam ex duabus naturis compositā, absque eo quòd aliquid etiam in natura humana producatur, quo mediante ipsa unitur Verbo: cùm enim intercedat hîc vera actio, scilicet unitio duorum extremorum, necessariò intervenit terminus actus sive productus, saltem in humanitate, quæ sola est capax novæ formæ in ea producendæ. Confirmatur: quia rès distinctæ non coalescunt in unum compositum, nisi mediāte unione distinctâ: nam ipsæ partes possent unioni præexistere, sive absque ea existere; indistantia quoque vel quæcumque approximatiō aut intima præsentia localis partium potest esse, quin uniantur, v. g. dum anima separata intimè penetrat corpus. De quo in Physica. Vide *Vasquez d.* 18. *c.* 1. *Prepositum q.* 2. *art.* 7. *dub.* 1.

Hacq; necessariò mediat etiam inter alia compossibilia.

35. *Incarnatio nequit statui actio productiva humanitatis Christi.*

Neque etiam potest dici cum quibusdam *Thomistis*, Incarnationem esse actionem productivam humanitatis Christi: tum quia actio incarnativa est maximè supernaturalis; productio autem humanitatis Christi est actio naturalis, utì ipse terminus productus est naturalis: tum quia per incarnationem ponitur Christus, Deus homo, per aliam autem actionem ponitur humanitas; qui sunt termini distincti, adeòque & ipsæ actiones. Confirmatur à simili: quia productio hominis est distincta à productione animæ rationalis, sicut & hominis reproductio, ad quam nimirum corpore & animâ præsuppositis solùm requiritur productio unionis animæ cum corpore: ergo similiter incarnatio est distincta à productione humanitatis, utpote unitio Verbi cum humanitate. Adde corpus & animam mansisse in triduo unita Verbo, humanitate non existente: hujus itaque productio non est productio unionis hypostaticæ cum Verbo.

Nec obstat quòd *Leo Papa Epist.* 11. *ad Julian. Episc. Coensem* dicat: *Natura nostra non sic assumpta est, ut priùs creata, post assumeretur, sed ut ipsâ assumptione crearetur.* Nam (ut patet ex contextu, & ex antithesi) solùm vult humanitatem non priùs tempore extitisse, sed ejus creationem fuisse simul cum ipsa assumptione.

Minùs quoque placet paucorum Recentiorum ea explicatio, quâ statuunt productionem humanitatis esse ipsammet Unionem hypostaticam. Tum quia unio debet effici per actionem ad sę directè terminatā, productio autem humanitatis nequit effici per ejusmodi actionem; cùm ad actionem non detur distincta actio. Tum quia unio & actio non videntur posse coalescere in unicum indivisibilem modum, utì nec unio & ubi, aliive respectus disparati, habētes singuli singula fundamenta & terminos adæquatos. Tum quia humanitas præsupponitur naturâ unioni sui ad Verbum, utì cetera unibilia; non præsupponitur autem productioni sui. Tum quia Unio hypostatica esset alioquin productio unionis animę cum corpore; utpote in qua formaliter cōsistit productio humanitatis, suppositâ scilicet (quæ in resurrectione Christi supponebatur) existentiâ animæ & corporis. Tum quia humanitate non existente in triduo mortis adhuc existebat Unio hypostatica corporis & animæ cum Verbo. Tum quia si humanitas tēpore præextitisset assumptioni sui ad Verbum, Unio hypostatica foret utique distincta. Et quidem de facto sic pręextitit materia prima; cujus proinde productio non est Unio hypostatica: & consequenter nec productio animæ aut humanitatis.

Productio humanitatis nequit statui esse ipsa unio hypostatica. 36.

Dices: Non aliter potest ostendi absoluta omnino impeccabilitas humanitatis Verbo unitæ, peccato saltem unionis destructivo. Quæ tamen in præmissa explicatione satis ostenditur: destruendo enim unionem destrueret humanitas se ipsam, cujus supponeretur esse productio: quare cùm in instāti peccati non possit manere unio, non posset quoq; manere producta per illam humani-

tas;

37. *Neque est identitas unionis cum productione humanitatis defendenda Christi impeccabilitati necessaria.*

tas; quæ tamen esse debet, dum peccat. Resp. in primis juxta doctrinam *Scotistarũ* impeccabilitatem humanitatis Verbo unitæ solùm esse de potẽtia ordinaria. Deinde cùm planũ sit non esse saltem necesse, ut producatur humanitas per ipsam Unionẽ hypostaticam, adhuc non ostenderetur Christum simpliciter aut humanitatem Verbo unitam esse absolutè impeccabilem, casu quo scilicet distinctè produceretur & distinctè uniretur. Et sanè non apparet credibile Auctoritates Christi impeccabilitatẽ adstruentes ad hanc specnlationem velut omnimodæ impeccabilitatis fundamentũ respexisse; sed potiùs ad excellentiam humanitatis suppositâ unione: quæ qualem impeccabilitatem inferat, infrà dicetur. Dato autem, quòd hæc admitti debeat omnimoda & absoluta vi Unionis hypostaticæ, sufficeret illam priùs naturâ supponi sive inesse humanitati, quàm hæc quidquam operetur: sic enim humanitas nullo instanti temporis posset unionem, utpote singulis instantibus priorem naturâ quàm sit operatio, peccando amittere. Et verè Unio hypostatica priùs naturâ inest, qnàm humanitas connaturaliter agat: cùm priùs quàm operetur sit complenda per suppositalitatem. Ob quod etiam actiones sunt suppositorum.

38. *Causa effectiva unionis hypostaticæ est tota Trinitas,*

Dico II. Principinm Incarnationis seu causa effectiva Unionis bypostaticæ est Deus sive SS. Trinitas; adeò ut nulla creatura eam immediatè attigerit aut attingere potuerit. Prima pars est de fide ex *cap. Firmiter, de summa Trinit.* & aliis Conciliis. Ratio est, quòd opera SS. Trinitatis ad extrà sint indivisa, & quòd omne creatum præsertim supernaturale dependeat à Deo in fieri & conservari. Unde dum Christus in Symbolo dicitur *conceptus de Spiritu sancto*, non excluditur operatio Patris, ipsiusq; Verbi divini, sed sola operatio viri à purissima Christi conceptione; quæ tamen, uti bonitas, Spiritui sancto specialiter appropriatur.

Etsi approprietur Spiritui sancto.

39. *Nulla creatura Incarnationem effectivè attigit,*

Secunda pars est etiam satis certa ex Scriptura, Conciliis & Patribus tribuentibus hoc opus virtuti divinæ, ut *Luca 1. Spiritus sanctus superveniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Matth.1. Quod in ea natum est, de Spiritu sancto est.*

Dices: In nutritione & accretione Christi partes accrescentes uniebantur Verbo: sed hoc faciebat anima Christi; ergo. Resp. Neg. Min. nõ enim plus fecit anima Christi in nutritione, quàm faciant animæ ceterorum hominum: partes autem accrescentes Deus uniebat Verbo, non quidẽ per novum miraculum, sed per continuationem quasi prioris miraculi, quo primò facta est Incarnatio.

Etiam in nutritione vel accretione:

40. *Imme nec attingere potuit.*

Tertia pars intellecta de causatione principali est communis: quia Unio hypostatica est ens maximè supernaturale; quod proinde non magis, sed è contrà multò minùs quàm gratia sanctificans pendere potest à creatura tamquã causâ ptincipali. Loquendo autem de causalitate instrumẽtali censet *Suarez* B. Virginem per potentiã obedientialem absolutè loquendo potuisse causare (etsi de facto non causarit) Incarnationem tamquam instrumentum Dei. Sed hæc sententia corruit negatâ potentiâ obedientiali cujuslibet ad quodlibet. De qua in Physica.

Dico III. Terminns totalis sive adæquatus Incarnationis est Christus, Deus homo, sive Verbum subsistens in humanitate, aut potiùs humanitas subsistẽs personalitate filii Dei: terminus formalis est ipsa Unio hypostatica, & quodam sensu humanitas Christi. Prima pars est de fide ex *V. Synodo Collat. 8. can. 4.* ubi dicitur Incarnationem terminatam esse ad unitatem Verbi divini secundùm compositionem ad carnem animatam animâ rationali. Idem patet ex *Toletano VI. & XI.* aliisque Conciliis. Ratio est: qnia terminus adæquatus unitionis duorũ extremorum est ille, qui ex tali nnitione resultat; prout ex hac unitione resultat Christus. Unde etiam terminus adæquatus generationis aut regenerationis humanæ statuitur totus homo, etsi præcisa illius ratio tantùm consistat in unitione animæ cum corpore. 41.

Terminus totalis Incarnationis est Christus, Deus homo.

Secunda pars probatur: qnia actionis productivæ, quà talis, terminus formalis est id quod per eam immediatè producitur; per actionem autem incarnativam sic producitur sola Unio hypostatica.

Terminus formalis est unio hypostatica,

Tertia pars probatur: quia etsi humanitas Christi nõ producatur per Incarnationem, sed tantùm uniatur personalitati Verbi, satis tamen attingitur ut dici possit terminus formalis; sicut generationis terminus formalis dicitur forma substantialis, quæ tamen potest generationi præexistere, & solùm per illam uniri materiæ. Potiùs autem humanitas dicitur terminus formalis, quia ipsa est quæ dependet à personalitate Verbi, & hæc illam quasi sustentat sibique inexistere facit; formæ autem convenit ab altero dependere, eique inexistere. Alioquin aliâ consideratione personalitas Verbi non incongruè dici posset terminus formalis: ipsa enim supplet officium personalitatis propriæ; adeòque sicut personalitas propria se habet respectu naturæ velut forma, sic potest censeri de divina personalitate respectu humanitatis.

Et quodam sensu ipsa humanitas Christi.

Adverte, quòd licèt unitio, incarnatio, assumptio significent principaliter eamdem actionem, differant tamen penes connotata. Unitio enim præcisè significat conjunctionem duorum extremorum: ideóque tam natura humana dicitur unita, quàm Verbum. Incarnatio connotat rem cui fit unio, scilicet carnem seu humanitatem; ideoque non humanitas, sed Verbum 42.

Unitio, Incarnatio & assumptio differunt penes connotata.

rectè

rectè dicitur incarnatum sive humanatum. Assumptio connotat id, quod assumit esse, & principium assumptionis effectivum, & ipsius rei assumptæ terminum: nam assumere est aliud ad se sumere, tamquam ad terminum, ad quem aliud trahitur: ideòque Verbum dicitur assumpsisse humanitatem, non autem Pater vel Spiritus sanctus; humanitas verò dicitur à Verbo assumpta.

43. *Unio hypostatica proximè cōsistit inter naturam humanam & personalitatem Verbi,*

Dico IV. Unio hypostatica, sic dicta quia respicit hypostasim sive personalitatem, & per illam exurgit persona, proximè consistit inter naturam humanam & personalitatem Verbi, & hâc mediante ipsam divinam naturam: Ita communiter Theologi. Et patet ex *Synodo VI. act. 4.* ubi refertur & approbatur sentētia *Dionysii lib. de div. nom. cap. 2.* post med. *Illis* (quæ ad Incarnationem pertinent) *nullâ ratione communicant Pater & Spiritus sanctus, nisi tantùm benignissimam voluntatem.* Quod falsum esset, si natura divina (quæ est cōmunis tribus personis) esset immediatè unita humanitati. Et in *Concilio Toletano VI. & XI. in Confess. fidei* dicitur: *Solus Filius suscepit humanitatem in singularitate personæ, non in unitate divinæ naturæ, id est, in eo quod proprium est Filio, non in eo quod commune est Trinitati.* Ratio est: quia si unio immediatè afficeret naturam divinam, non potiùs Verbum esset incarnatum, quàm Pater & Spiritus sanctus, seu tota Trinitas. Deinde sic non exurgeret una persona per Incarnationem.

Ne si immediatè respiciat ipsam Deitatem, tota Trinitas sit incarnata, adeòq; etiam tollatur personæ unitas.

44. *Gravissimā tamē quoad hoc difficultatem patiuntur, qui non admittunt in divinis distinctionem formalem.*

Gravissimam tamen difficultatem, immo, ut apparet, inexplicabilem hîc patiuntur, qui solùm distinctionem rationis admittunt inter naturam divinam & personalitatem Verbi: inde enim sequitur hæc ante operam mentis tam esse idem, quàm Verbum & Filius: sicut igitur ob hanc omnimodam identitatem implicat unionem realem terminari formaliter & immediatè ad Verbum, quin similiter terminetur ad Filium; sic omnino videtur implicare, ut fiat & immediatè terminetur ad personalitatem Verbi, quin similiter terminetur ad ipsam naturam divinam; ne alioquin de omnino eodem à parte rei & ante opus mentis vera sit affirmatio & negatio. Unde ulterius sequeretur inconveniens illud, quòd tota Trinitas sit incarnata: cùm, quod competit formaliter & immediatè Deitati, competat omnibus personis, easque denominet.

Effugium quorundā præcluditur.

Nec dici potest, Verbum uniti formaliter, & non naturam, formalitate se tenente ex parte solius unionis: non enim potest in reali unione statui formalitas aut realis respicientia certi termini cum exclusione alterius, quando is est omnino idem, immo à parte rei tam idem, quàm Verbum, & Verbum; ut ex præmissis apertè conficitur.

45. *Objectio difficilis.*

Dices: Supposito quòd natura divina sit realiter eadem cum tribus Personis inter se distinctis, sequitur, quòd independenter à distinctione formali tam possit Verbum & ratione illius natura divina realiter uniri humanitati, & Pater realiter non uniri, quàm possit Verbum & natura divina esse realiter Verbum, & Pater non esse realiter Verbum: adeòque distinctio formalis videtur superflua. Resp. suppositum hoc admitti non posse, nisi supposita, quæ involvitur, distinctione formali, sine qua mysterium Trinitatis & Incarnationis non subsistit. Hâc enim exclusâ; uniretur natura divina humanitati immediatè & formaliter; adeòque Pater uniretur saltem realiter: immo si nec inter Patrem & Deitatem poneretur similis distinctio, etiam Pater uniretur æquè immediatè & formaliter: ut de omnino iisdem verificentur ante mentis operam contradictoria. Similiter si ante mentis operam inter naturam & personalitates non sit distinctio, sequitur, quòd absolutum & non absolutum, communicabile & incommunicabile &c. incident in tam idem, quàm sit homo & humanitas; adeòque tam paternitas, quàm natura erit communicabilis Filio.

Responsio.

Instabis In præsenti mysterio seclusâ distinctione formali verum esse poterit, quòd natura divina uniatur & non Pater, quia natura unitur quà Verbum, & quà Pater non; eatenus autem sit respectus ad duo realiter distincta. Resp. ly *quà* ibì reduplicare ipsas personalitates, ut proinde naturam sic uniri, & non Patrem, nil aliud sit, quàm uniri personalitatem Verbi, non Patris. Unde tunc non stat affirmatio & negatio inter naturam & Patrem, sed inter Verbum & Patrem seu Personalitatem Verbi & personalitatem Patris: cùm tamen natura præcisa contra personalitatem Verbi non uniatur formaliter, personalitas autem Verbi sic uniatur: eademque natura præcisa contra paternitatem uniatur realiter humanitati, paternitas non, idque ante mentis operam. Ex quo patet sine distinctione formali non subsistere ea quæ juxta fidem seu fidelem sermonem in hoc mysterio affirmanda vel neganda sunt. 46. *Ulterior instantia.* *Solutio.*

Dico V. Unio hypostatica est purus modus de genere relationum extrinsecùs advenientium, quæ nimirum non necessariò resultant ad positionem fundamenti & termini, sed poni debent per specialem actionem ad se terminatam: Ita *Scotus d. 1. q. 1. n. 15.* ejusque Discipuli contra alios passim censentes ipsam esse modum substantialem absolutum. Sed Conclusio patet ex iis, quæ in simili traduntur in Philosophia de unione compositi physici, & de sex postremis Prædicamentis. Modus certè noster concipiendi, & quidem necessarius (qui gratis dicitur hîc non esse proprius) persuadet esse quid respectivum. Alii autem statuentes modum absolutum, qui simul dicat respectum transcendentalem, frustrà modos multiplicant; cùm solus respectus sufficiat. 47. *Unio hypostatica est purus modus relativus, extrinsecus adveniens.*

An autem iste respectus sit verum accidens, 84.

Qua en dicenda sit accidens, an reductivè substantia, disceptitur.

dens, ao aotem substantia saltem reductivè, non ita ennstat. Viderur enim dici posse, qnòd sit qoid substantiale; eò qnòd etsi necessariò instar puri modi insit subjecto, non tamen per propriè dictam inhærentiam: cùm constituat cum fundamento & termino saltem ut id quo unum substantiale per se; adeòque videatur fundamentum illins non esse propriè subjectum iohæsionis. Qui veiò mallet appellare accidens (qood videnrur *Scotistæ* passim facere) dicere posset ipsum verè inhærere subjecto, ex qno utique & onione tamquam partibus oon exorgeret onum per se. Unde nec in constitutione rorius, quod exurgit ex ipsis quæ uniuntur, includitur nnio ramquam constituens vel compooens, sed nr id quo tamquam compositio. Quare quæstionis hujns tesolntio videtur arbitraria.

49. *Opinio statuens unionem hypostaticam in qualitate errat in Philosophia.*

Quod attinet Opinionem *Gabrieli* adscriptam, quòd scilicet nnio sit qnalitas, solùm habet inconveniens in Philosophia, quæ statuit rationem qualitatis in forma absoluta sobstantiæ datâ ad illam ornandam & perficieodam, adeòque ipsamet indigens unione speciali, quæ ipsam substantiæ nectat. Quòd si tamen qualitas posset esse formaliter nexus seu onio, nullum inconveniens foret, in qualitate quoqne statnere Unionem hypostaticam, citra periculum aut appateotiam Nestorianismi. Nam *Nestorius* negabat neaum substantialem, ea quo nnitas personæ exurgeret, non solicitus de conditiooe ipsius nexûs, an scilicet sit substantia, qualitas, vel relatio, sed de modo qno nectit, an scilicet extrema nectat io nnitatem personæ substantialis, ao non.

50. *Unio hypostatica est quodam sensu maxima,*

Dico VI. Unio hypostatica quodam seosn est maxima, quodam non. Prima pars est communis Doctorum, & *Bernard. l. 5. de Consid. c.* 8. Probatur: qnia in ptimis est maxima ea parte extremorum; quorum unum est infinitum, alterum substantia io se perfecta, & per ipsam uninnem assumptom in uoitatem diviuæ personæ. Deinde quia est arctissima, nullâ vi naturali aut actione, ne quidem dum solvitnr unio corporis & animæ (ut patuit in triduo mortis) dissnlvenda. Tertiò est maxima, qnia ob improportionem & distantiam extremornm potest difficiliùs poni & intelligi, qnàm ceteræ. Deniq; est maxima in ratione doni, in qua excedit etiam visionem beatificam, ut contra *Durandum* tradit *Scotus* 4. *d.* 49. *q.* 2. *n.* 10. & alii communiter: quia etsi utrnbique donum in se sit maximum; modus tamen communicandi (onde plurimùm crescit perfectio doni) in Incarnatione est substantialis, & adeò intimos, nt creatura elevetur ad esse personale divinum,

Notanter in ratione doni.

vocetur Deus, & adoretur latriâ; in visione autem beatifica Deus tantùm communicatur objectivè & accidentaliter mediante actu vitali. In Eucharistia Christus communicatur tantùm secundùm præsentialitatem, & effectus accidentales, seu gratias sacramentales.

Ubì norandum Unionem hypostaticam esse donom maximè gratuitum respectu humanitatis Christi, cui nullatenus erat debita: noo tamen respectu ipsius compositi, scilicet Christi, qni ex intrinseca sua constitutione unionem illam exigebat; sicut compositum physicum exigit unionem suarum compartium.

Maximè gratuitè, non respectu Christi, sed respectu humanitatis.

Secunda pars Conclusionis probatur: quia unio materiæ & formæ superat Unionem hypostaticam, quatenos est inter res minùs distantes, magisque proportionatas; & quatenus ex ea resultat compositum magis propriè dictum. Ac denique quatenus non tantùm nna persona (uti ex Unione hypostatica) sed etiam una natura singularis ex ipsa exurgit. 51.

Quodam sensu non est maxima.

QUÆSTIO VI.

Quænam in particulari Verbum assumpserit, & quo ordine?

Dico I. Certum est Verbnm assumpsisse veram humanitatem, adeòque verum corpus & veram animam rationalem invicem unita: alioquin enim Deus factus non esset verns homo; quod tamen fides docet. Equidem non sic dependet assumptio animæ & corporis ab eorumdem mutua uninne, ut hâc cessante desinant manere assumpta; quandoquidem juxta fidem anima & corpus Christi fuerint Verbo unita, etiam in triduo mortis; in quo tamen noo manserunt unita inter se. 52.

Verbum assumpsit verum corpus & animam rationalem invicem unita.

Dico II. Verbom assumpsit corpus integrum. Est certum: quia (ut fides docet) assumpsit naturam quam io Adam plantaverat; adeòque integram quoad omnes partes, sicut ista fuit. Deinde in tanto opere incongrua fuisset opposita imperfectio & defectus. 53.

Assumpsit corpus integrum.

Ex quo patet Verbum assumpsisse omnes partes substantialiter integrantes corpus humanum, ut sunt caro, ossa, oculi &c. quia hæ omnes pertinent ad veritatem corporis humani, quud Verbum assumpsit. Idemque dicendum est de dentibus: quia omoino videntur informari animâ rationali. Idem etiam foret de sanguine aliisqoe humoribus, si (quod Plures docent) sint informati animâ rationali. Verùm etiam ab hoc abstrahendo

Adeoq; omnes partes integrantes.

Etiam dentes

Et sanguinem, si sit animatus:

Dico III. Sanguis Christi fuit proximè & immediatè unitus Verbo Dei. Ita communiter Doctores, ex quibus Varii oppositam Sententiam (quam post *Durandum*, *Gabrielem* & alios quosdam docet *Poncius d.* 37. *q.* 5.) notant erroris aut saltem temeritatis Sed immeritò: cùm nolla sit auctoritas, qox 54.

Immo absolutè dicendum, sanguinem esse immediatè assumptum.

tas quæ (ut patebit) non patiatur commodam explicationem. Quàmvis unanimis Doctorum consensus non leve præbeat Conclusioni fundamētum: quæ idcirco, & quia magis consona dulcedini pietatis ac devotionis, præfertur; accedente eo, quòd nil in oppositū militet, & nonnulla si non convincant, certè suadeant cōmunem doctrinam.

55. *Suadetur ex Scriptura.* Probatur I. Quia Scriptura docet pretiosum sanguinem Agni immaculati, qui pro nobis effusus est, esse pretium nostræ redemptionis *Matth.* 26. *ad Heb.* 9. 1. *Petri* 1. 1. *Joan.* 1. idq; non solùm quatenus suberat conditioni personæ offerentis (prout etiam oblatio salivæ & sudoris Christi erat infiniti valoris) sed insuper quatenus erat res oblata: quod verum non esset, si non fuerit unitus immediatè Verbo. Hæc tamen probatio non videtur convincere, ut etiam advertit *Lugo* & alii: solùm enim ex ea infertur, personam quæ sanguinem fudit esse divinam: neque enim sanguis redemit nos, quia ipse Verbo unitus, sed quia à Persona Verbi effusus; cùm non res oblata, sed ipse offerens conciliarit satisfactioni infinitum valorem. Ideòque oblatio pueri Jesu in templo facta per Virginem matrem non habuit infinitum valorem, etsi foret rei infinitæ. E contrà sudore & lacrymis pro nobis effusis Christus nobis meruit merito æqualis, seu infiniti (ut ita dicam) valoris. Quàmvis pretium sanguinis præcipuè inculcetur, tum quia in ejus effusione seu passione debebat Christi meritum & nostra redemptio consummari: tum quia in eo optimè relucet Christi amor & satisfactio, uti & pœnalitas.

Sed non convincitur.

56. *Nonnulla alia testimonia esse extra rem ostenditur.* Solent etiam allegari testimonia Scripturæ, Conciliorum, & Patrum asserentium, quòd Verbum assumpserit carnem & sanguinem. Sed nihil aliud volunt, quàm ipsum assumpsisse veram humanitatem nostræ similem. Nam caro & sanguis periphrasis est hominis pertinetque interdum ad naturam humanam miseriis obnoxiam, ut rectè *Sasbouth* in illud *ad Heb.* 2. *Quia ergo pueri communicaverunt carni & sanguini, & ipse similiter participavit eisdem.* Quorum verborum sensus est: quia pueri, scilicet electi ant redimendi, erant homines, & quidem miseri multisque malis obnoxii, voluit ipse quoque esse similis homo. Quare etiam dicitur Filius Dei assumpsisse nostras miserias; quæ tamen non sunt unitæ hypostaticè divinitati. Quòd autem in *VI. Synodo act.* 16. damnetur quidam *Constantinus* hæreticus asserēs in cruce carnem & sanguinem fuisse dimissa; id erat, quia volebat Verbum in cruce simul cum carne & sanguine dimisisse pro semper naturam humanam: cùm tamen juxta fidem in resurrectione carnem & sanguinem redivivus resumpserit. Et quamquam vis fieret in voce *sanguis*, rectè diceretur assumi vel dimitti citra unionem immediatam ad Verbum.

57. Probatur Conclusio II. ex *Clemente VI. Extrav. Unigenitus, De pœnitentiis & remiss.* ubi de sanguine Christi pro nobis effuso ait, quòd *gutta sanguinis modica propter unionem ad Verbum pro redemptione totius humani generis suffecisset.* Ubi simpliciter dicitur sanguinem habuisse unionem ad Verbum; quod simpliciter positum sonat unionem immediatam. Deinde hæc unio dicitur esse ratio tanti valoris sanguinis. Nihilominus etiam hinc nil certi concluditur, non solùm quia hæc omnia sunt tantùm obiter à Pontifice dicta in præfata Bulla reductionis Jubilei ad annum quinquagesimum: sed etiam, quia verba possunt explicari hoc vel simili modo, quòd scilicet modica gutta sanguinis suffecisset propter unionem illum effundentis, videlicet humanitatis cum divinitate. Sicque datur proxima & clara ratio à Pontifice intenta: cùm alioquin gutta modica non suffecisset propter unionem ipsius guttæ ad Verbum, sed propter unionem, quæ erat in humanitate tamquam extremo unionis, in Christo verò tamquam quid inclusum. *Suadetur secundò ex Extrav. Unigenitus, de pœnit. & remiss. Sed non cōvincitur.*

Confirmari passim solet Conclusio ex eo, quòd ipse Clemens VI. (prout refertur in *Directorio Inquisitorum parte* 2. *q.* 10. ut testantur *Vasquez* & *Suarez*) mandaverit retractari quamdam sententiam ut hæreticam cujusdā Doctoris, scilicet F. Francisci Bajuli Guardiani Barcinonensis, qui Barcinone publicè prædicaverat, in triduo mortis non fuisse sanguinem Christi Verbo unitum. Quam censuram à Pio II. confirmatam refert *Sylvester* Ordinis Prædicatorum. Et hinc irrepsit intolerabilis error in scriptis multorum Theologorum huic relationi fidentium, & maximè Conclusionem inde roborantium. 58. *Confirmatur à multis ex censura Clementis VI. confirmata à Pio II. de unione sanguinis cum Verbo in triduo mortis.*

Sed hujus rei falsitas accuratè & evidenter ostenditur à *Waddingo in Annalibus Minorum ad Annū* 1351. & *ad Annum* 1462. *ac duos sequentes*, quibus controversia sub Clemēte VI. inchoata revixit inter B. Jacobum à Marchia Ordinis Minorum, verè alterū Thaumaturgum, & F. Jacobum Brixiensem Inquisitorem Ordinis Prædicatorum, & partes hujus propugnante Dominico de Dominicis, illius verò Francisco de Ruvere Ord. Minorum Generali, tunc Cardinali S. Petri, postea Xisto IV. quæstioque duravit, donec *Pius II. Constit.* quæ incipit *Ineffabilis summi*, datâ Cal. Augusti anno 1464. declaravit neutram opinionem esse hæreticam, & strictissimè latâ excōmunicatione cavit, ne quis utrimlibèt aliter sentiētes damnet mortalis peccati aut heresis, quoadusque quid tenendum sit in hac dubietate Sedes Apostolica definierit. Videri etiam debent litteræ ejusdem Pii II. ad B. Jacobum à Marchia, quas refert *Waddingus ad Annum* 1351. *n.* 16. Vide etiam *Nitelam Franciscanæ Religionis* editam contra *Bzovium* Dominicanum à *folio* 443. Hâc igitur confirmatione omissâ *Sed manifestum est, censuram esse supposititiam.*

59. *Probatur tertiò ex Tridentino.* Probatur III. ex *Trid. sess. 13. c. 3.* ubi sanguinem simpliciter statuit inter partes Christi Domini seu humanitatis: Verbum autem assumpsit immediatè omnes partes humanitatis. Quare *Lugo disp. 14 sect. 8.* censet oppositam Opinionem ex hoc capite *Sed inefficaciter.* non evadere censuram seu notam. Sed immeritò: posset enim dici, quòd sanguis statuatur inter partes Christi Domini latè dictas. Est enim pars quodammodò integrans & conservans, sive animetur, sive non; prout etiam ante *Tridentinum* Philosophi & Theologi supposuerunt; sicut & capilli censentur pars hominis ornans. Non exprimit tamen *Tridentinum* sanguinem uniri divinitati. Explicans enim ibidem, cur ipsa ponatur concomitanter sub utraque specie, dicit id fieri *propter admirabilem illam ejus cum corpore & animâ hypostaticam Unionem.* Adeòque etiam sub speciebus vini ponitur divinitas propter illius unionem cum corpore & anima. Ubi tamen sub corpore non comprehendi sanguinem, inde patet, quòd *Tridentinum* præmiserit, sanguinem poni sub speciebus panis, non vi verborum (prout utique poneretur, si esset pars corporis, de quo ibi sermo) sed per concomitantiam. Mirum autem foret *Tridentinum*, si intendisset communem ibi stabilire doctrinam, non potiùs dixisse, divinitatem sub specie vini adesse propter ejus cum sanguine hypostaticam unionem.

60. *Probatur quartò ex principiis fidei circa efficaciam & cultum Eucharistiæ.* Probatur Conclusio IV. tum quia *Joan. 6.* tam potui quàm cibo æqualiter tribuitur vivificatio, adeòque etiam potui secundùm se juncta est divinitas: tum quia in triduo mortis Christi, quando sanguis erat effusus, & à corpore ac animâ separatus, debuisset Eucharistia adorari non minùs sub speciebus vini, quàm panis, adeòque sanguini tunc erat unita divinitas. Sed *Verùm non efficaciter.* ad hæc facilè responderi posset. Ad primum quidem, sufficere, quòd adsit divinitas per concomitantiam, etsi magis mediatam. Ad secundum verò, non constare in primis, an in triduo fieri potuisset consecratio. Et hoc supposito, aut certè eo, quòd sanguis aliquis in ultima Cœna consecratus fuisset reservatus, adhuc non constat totum omnino sanguinem fuisse effusum, etiam qui extra venas erat. Quo dato fuisset per concomitantiam sub speciebus vini etiam ipsum corpus, cui nimirum pars sanguinis erat unita, adeòque per concomitantiam fuisset divinitas unita corpori. Dato autem quòd nil penitùs sanguinis in corpore remansisset, facilè admitterent Auctores oppositæ sententiæ species vini in tali casu metaphysico non fuisse adorandas latriâ. Hæc paulò fusiùs proponere libuit, non animo communem Sententiam impugnandi, sed ejus quanta sit firmitas ostendendi. Quocirca oppositam Opinionem à Censura liberat etiam *Arriaga disp. 22. sect. 2.* per totam.

61. Contra communem Doctrinam objici solet, naturam sanguinis esse completam, adeòque si sit unita Verbo, sequi plures naturas à Verbo fuisse assumptas. Sed facilè respondetur, sanguinis naturam non esse absolutè completam, sed totali naturæ humanæ subordinatam. Quare dicendum est, Verbum assumpsisse non duas, sed unam naturam cum necessariis suis partibus. Ex quo etiam fit, quòd juxta communem locutionem (est enim quæstio de nomine) Verbum non dicatur sanguis, uti nec dicitur anima vel corpus: eò quòd communicatio idiomatum fundetur in utraque natura integra connotante idem suppositum vel personam, juxta communem intelligendi seu loquendi usum.

Restat autem in primis difficultas, an sanguis in Passione effusus manserit in triduo Deitati unitus: nam etiam supposito quòd antea unitus fuerit, dubitari posset, an unitus manserit, utpote disparatus in diversis locis, immixtus diversis materiis, nec ex toto resumendus, quique per effusionem desinebat esse pars, cùm tamen ad summum secundariò & quatenus erat pars Christi, fuerit Verbo unitus. Unde ita senserunt B. Jacobus à Marchia & plurimi alii Viri doctissimi. Neque etiamnum desunt, qui putant illam solùm partem effusi in passione sanguinis retinuisse in triduo unionem ad Verbum, quæ erat in resurrectione resumenda. 62. *Sanguinem in passione effusum non mansisse Verbo unitum Plures senserunt, Alii illum censent dumtaxat mansisse unitum, qui erat in resurrectione à Christo resumendus.*

Rectiùs tamen sine distinctione dici videtur, sanguinem in triduo mansisse unitum: nam unionem præfuisse supponitur; de cessatione autem seu destructione unionis non constat. Per effusionem enim aut dispersionem non desinebat sanguis esse pars Christi in actu primo, aliquis insuper erat rursum futurus pars in actu secundo, qui scilicet post instantem resurrectionem erat resumendus; secùs quàm partes quotidiè assumptæ, vel præputium, quæ nullâ ex parte resumenda relinquebantur. Sanguis igitur mox resumendus non erat unione ad Verbum privandus. Cùmque adhuc non foret facta separatio hujus à reliquo sanguine homogenio, sed demum in resurrectione, expediebat tantisper unionem servari in quolibet: qui utique totus citra differentiam fuisset in pari veneratione à fidelibus habitus, quique totus fuisset sub speciebus vini consecratis, si quæ fuissent servatæ post cœnam Dominicam. Quæstio denique, quæ erat tempore Clementis VI. & Pii II. versabatur indefinitè circa sanguinem in passione effusum, utràque parte supponente, quòd vel omnia vel nullus manserit in triduo unitus. *Sed rectiùs asseritur totum retinuisse unionem, donec pars à Christo resurgente relicta fuit unione ad Verbum privata.*

Secundò est difficultas de Sanguine Christi pro nobis effuso, qui ex parte remansit in terris; ut constat ex variis Historiis & authenticis documentis; quibus nil solidi potest opponi. Ideoque *Pius II. in Bulla ad Abbatem* Xantonensem 63. *Aliquid de sanguine Christi effuso reservatum fuisse in terris.*

Tradunt hiſtoriæ monumenta, fidei non adverſantia, in quo non manſit unio ad Verbum.

ſem declarat hoc non repugnare veritati fidei: quidquid referatur *Turrecremata* exiſtimaſſe oppoſitum eſſe de fide. Itaque hoc ſuppoſito, dicendum omnino eſt, iſtum ſanguinem non eſſe ampliùs divinitati unitum, ut prædictum eſt. Quod tamen repugnare videtur communi axiomati, quod ſolet tribui *Damaſceno: Quidquid Verbum ſemel aſſumpſit, numquam dimiſit.* Reſpondetur equidem axioma hoc intelligendum de partibus primariis ſeu principalibus. Aliàs enim conſtat Verbum dimiſiſſe partes ſemel aſſumptas, quæ quotidianâ pugnâ calidi naturalis & humidi radicalis in Chriſto adhuc in terris agente abſumebantur. Simile quid eſt de Chriſti præputio in circumciſione ablato, quod adhuc dicitur in terra reſervari.

Uti non in partibus quotidiè in Chriſto viatore naturaliter aſſumptis.

64. *Caietanus* verò duplicem diſtinguit ſanguinem, unum qui primò fit ex cibo & potu, nondumque eſt perfectè decoctus, quem nutrimentalem vocat: alium perfectè decoctum, quem non nutrimentalem appellat: exiſtimatque ſanguinem poſterioris generis eſſe de veritate naturæ, & à Verbo fuiſſe aſſumptum, alium verò non, & hunc ſolùm in terris remanſiſſe. Verùm hæc diſtinctio contra communem ſenſum eſt excogitata ſine fundamento. Et certè ſi quid probet aliquem ſanguinem fuiſſe aſſumptum, probat generaliter de omni ſanguine, qui in corpore humano eſt continuus & homogenius ſeu abſque ſubſtantiali differentia, ut tam Philoſophi quàm Medici aſſerunt. Et ſpecialiter omnis ſanguis pro nobis effuſus computatur in pretio noſtræ redemptionis: & inter profluvium ſanguinis, quod Chriſtus noſcitur effudiſſe, cujuſque modica gutta ſuffeciſſet (ut loquitur *Clemens VI.*) non exigua pars erat ſanguis ille nutrimentalis: ac inſuper omnis ille computatur inter partes humanitatis, & ponitur per Conſecrationem ſub ſpeciebus vini vi verborum: eumdem denique Fideles exhiberent honorem utrilibet ſanguini ſine diſcrimine.

Non eſt facienda in præſenti quæſtione diſtinctio inter ſanguinem nutrimentalem & non nutrimentalem.

65. Dico IV. Reliqui tres humores, ſcilicet pituita, atra & flava bilis, probabiliùs etiam fuerunt immediatè aſſumpti: quia etſi ſubinde à *Philoſopho* vocentur excrementa, eò quòd per ſe non ordinentur ad nutritionem, uti ſanguis: ſpectant tamen ad integritatem corporis humani, & requiruntur ad convenientem ejus ſtatum, ideoque erunt etiam in corporibus glorioſis. Idem veroſimiliùs eſt de ſpiritibus vitalibus & animalibus: quia etiam ſunt neceſſarii ad vitam & operationem animalis quàmquam citiùs evaneſcant, quàm alius ſanguis, aut reliqui humores.

Quod de ſanguine, idem de pituita, atra & flava bili eſt ſentiendum.

Item de ſpiritibus vitalibus & animalibus.

De rore & cambio negat *Suarez* & alii, quia putant iſta generari ex cibo priùs quàm ſanguinem. Sed tamen ex ſanguine generari, ut fiant partes ſubſtantiales viventis, indubitatum putat *Vaſquez* ex Philoſophis & Medicis; juxta quod conſequenter forent aſſumpta: ſecùs eſt de chylo, qui ante ſanguinem generatur; item de ſaliva, ſudore & lacrymis: quia tantùm ſunt excrementa, nec erunt in corporibus glorioſis. Idem apud omnes indubitatum eſt de accidentibus.

Quid ſentiendum ſit de rore & cambio.

Quod ad ungues attinet probabiliùs ſunt aſſumpti: quia veroſimiliùs informantur animâ: atque eſto quòd non, ſaltem ſunt partes ſervientes ad ornatum & integritatem corporis: qui proinde erunt etiam in corporibus glorioſis, in quibus ſimiliter certò erunt capilli, qui pariter ſunt partes ornantes, & alias conſervantes, non ſecùs ac folia reſpectu arboris: adeòque probabiliter juxta Nonnullos ſunt aſſumpti.

Item de unguibus & capillis.

66. Dico V. Humanitas Chriſti fuit aſſumpta primo inſtanti quo extitit. Eſt de fide ex *Concilio Epheſino cap. 13.* cui inſerta eſt ea pars Epiſtolæ *S. Cyrilli* ad *Neſtorium*, in qua dicitur: *Neque enim primùm natus eſt homo communis de ſancta Virgine, & tunc demum inhabitavit in eo Verbum, ſed in ipſa vulva uteroque virginali ſe cum carne conjunxit, & ſuſtinuit generationem carnalem, carnis ſuæ nativitatem ſuam faciens.* Et clariſſimè ex *VI. Synodo act.* 11. aliiſque tam generalibus quàm particularibus Conciliis. Ad præſens propoſitum etiam explicat *Cyrillus*, & Varii, id quod de Deo Patre dicitur *ad Hebr. x. Cùm iterum introducit* (ipſo ſcilicet inſtanti conceptionis) *primogenitum in orbem terræ, dicit: Et adorent eum omnes Angeli Dei.* Igitur ex tunc erat Deus. Patres ſunt obvii. Sufficiant verba *Auguſtini l. contra Serm. Arian. cap. 8. Unus Chriſtus eſt, & Dei Filius ſemper naturâ, & hominis filius, qui ex tempore aſſumptus eſt gratiâ: nec ſic aſſumptus eſt, ut priùs creatus poſt aſſumeretur, ſed ut ipſâ aſſumptione crearetur.* Deinde non erat ratio differendi Unionem hypoſtaticam, aliquando conferendam. Denique id neceſſarium fuit, ut B. Virgo poſſit eſſe & dici Deipara: nam alioquin (ut rectè *Scotus d. 2. q. 3. a. 3.*) non genuiſſet Dei filium; ſed perſonam purè humanam. Nec refert, quòd habens filium poſtea Pontificem verè dicatur mater Pontificis, etſi filius non fuerit Pontifex in principio conceptionis. Nam equidem eſt genitrix ejuſdem perſonæ quæ eſt Pontifex. At B. Virgo non foret mater iſtius perſonæ quæ eſt Deus, ſed alterius perſonæ, ſcilicet humanæ; quàmvis genuiſſet humanitatem poſtea uniendam in unitate alterius perſonæ, ſcilicet divinæ.

Humanitas Chriſti fuit aſſumpta primo inſtanti ſuæ exiſtentiæ.

Quod neceſſarium erat, ut B. Virgo eſſet ac diceretur Deipara.

67. Dico VI. Anima & caro ſunt ſimul tempore aſſumpta, tum inter ſe, tum cum humanitate Chriſti. Patet ex *VI. Synodo act.* 11. ubi dicitur: *Simul caro, ſimul Dei Verbi caro, ſimul caro animata rationalis, ſimul Dei Verbi caro animata rationalis.* Ratio eſt: quia etſi priùs naturâ extiterint, quàm aſſumerentur, ſicut omne ſubjectum priùs

Anima & caro ſimul inter ſe & cum humanitate ſunt aſſumpta.

naturâ est, quàm recipiat accidens, non tamen prius tempore: quia eodem instanti quo corpus est perfectè organizatum, creatur & infunditur anima, & exurgit humanitas: ergo idem est primum instans existentiæ omnium, adeòque assumptionis.

Actiones perfectæ organizationi prævia potuissent fieri successivè in tempore.

68. Dixi *perfectè organizatum*: nam mutationes & alterationes præviæ, ut deductio materiæ, purissimi scilicet sanguinis seu seminis Mariani ad locum generationi destinatum, figuratio, condensatio &c. potuerunt fieri in tẽpore præcedenti instans perfectæ organizationis, in quo introducta fuit forma corporeitatis, & simul infusa anima, & consequenter perfecta fuit conceptio Christi. Quàmvis juxta communem Doctrinam hæc conceptio fuerit de facto instantanea, etiam quoad priores mutationes (saltem primâ exceptâ) Deo cõfortante virtutem naturalem B. Virginis auxilio fortiori ad cooperandum, & conferendum quod ceteræ matres conferunt, salvâ virginitate. Cui consonat *Damascenus l. 3. de fide c. 2.* dicens *Dei filium per Spiritum sanctum sibi ipsi corpus condidisse, non ita ut paulatim tacitisq; incrementis figura corporis absolveretur, sed uno eodemq; momento perficeretur.* Quo pacto patet conceptionem Christi fuisse miraculosam quoad modum: quia videlicet absque opera viri fuit reducta ad actum; idque tempore brevissimo, quo B. Virgo dicebat. *Ecce Ancilla Domini &c.* aut potiùs juxta communem Doctrinam in instanti, verosimiliter ultimo prolationis istorum verborum. Secùs quàm conceptio aliorum hominum quæ fit operâ viri, & instantanea quidem est, quatenus forma corporeitatis (si detur) producitur in instanti, & eodem instanti anima creatur, & unitur corpori; non est tamen adeò brevis & instantanea quoad ceteras actiones prævias.

Communi tamen doctrinâ fuerunt instantanea.

Conceptio proinde Christi fuit miraculosa, quia mirâ celeritate immo instantaneè perfecta, idq; sine opera viri.

Quo sensu Verbum assumpserit carnem mediante animâ, & animam mediante spiritu.

69. Petes, quo sensu verum sit commune dictum: *Verbum assumpsit carnem mediante animâ, animam verò mediante spiritu?* Quod ex Edicto fidei Constantini Imperatoris refertur & approbatur in *VI. Synodo act. 18.* & usurpatur à variis Patribus, atque ex illis idem approbant omnes Scholastici. Resp. facilè explicari hoc sensu, ut Verbum intelligatur assumpsisse carnem, non ibi sistendo, sed mediante animâ, sive simul cum anima, aut non sine anima; quod *Appollinaris* Hæresiarcha argumentis Catholicorum convictus tandem concedebat, dicens tamen in Christo fuisse solùm animam vegetantem & sentientem, non autem rationalem. Propter quod Catholici insuper addiderunt, Verbum assumpsisse animam, non tantùm secundùm gradum vegetantem aut sentientem, sed etiam mediâ mente seu spiritu, id est, animam rationalem. Itaque anima fuit causa seu medium congruentiæ, ut assumeretur caro; spiritus similiter ut assumeretur anima: quatenus nec carnem sine anima, nec animam nisi spiritualem seu rationalem decebat assumi; immo talem assumi oportebat ad meritum & satisfactionem exhibendam. Atque ita rectè hoc dictum explicat *D. Bonavent. d. 2. a. 3. q. 1.*

QUÆSTIO VII.

Quare Verbum sit Incarnatum?

Verbum incarnatum est propter salutem hominis lapsi.

Verbum propter nos homines & propter nostram salutem descendisse de cælis & incarnatum esse, ubique Scriptura, Symbola, & Concilia adeò expresserunt, ut majori probatione non indigeat. 70.

Sed controversia gravis est, an si Adam non peccasset, Verbum incarnatum fuisset.

Sed gravis est Controversia, an ideirco ita incarnatum sit Verbum, ut si Adam, & in eo posteri non peccassent, adeòq; genus humanum non fuisset redimendum, equidem incarnatum fuisset vi præsentis decreti: quod addo; nam quid futurum fuisset vi alterius decreti à peccato non pendentis, an scilicet tale Deus tunc habuisset, incerta videtur conjectura: quàmvis etiam *Poncius d. 38. q. 1.* conjectet venturum fuisse probabiliter vi alterius decreti tunc ponendi, casu quo præsens fuerit restrictum ad redemptionem generis humani lapsi; eò quòd equidem adventus Christi mirabiliter ostenderet divinam omnipotentiam & liberalitatem, cederetque adeò in maximam Dei gloriam.

Plures asserunt, plures alii negant.

In hac itaque Controversia *Alexander Alensis, Albertus, Catharinus, Suarez* & passim *Scotista* ac plures alii etiam recentiores censent Dei Filium fuisse incarnandum, etiamsi homo non peccasset. Contrarium autem sensit *D. Thomas* & omnes *Thomista* ac plures alii. *Gabriel* utrumque probabile relinquit. *D. Bonav. 3. d. 1. a. 2. q. 2. in corp.* priori Sententiâ pulcherrimè declaratâ, & posteriori subjunctâ ait: *Quis autem horum modorum melior sit, novit iste, qui pro nobis incarnatus est. Quis etiam horum alteri præponendus sit, difficile est videre, pro eo quòd uterque modus catholicus est, & à Viris catholicis sustinetur. Uterque etiam modus excitat animam ad devotionem, secundùm diversas considerationes.* Quæ quidem verissimè dixit Doctor Seraphicus, tandem tamen præferens posteriorem Opinionem: quæ sanè probabilissima est.

Quæ opinio sit præferenda, judicatu difficile esse rectè dixit D. Bonaventura.

Opinio affirmativa probatur.

Quia prædestinatio Christi est prior prædestinatione electorũ etiam Angelorum,

Prior nihilominus Opinio probatur I. quia constat prædestinationem Christi in ratione finis & exemplaris esse priorem prædestinatione ceterorum electorum hominum, immo etiam Angelorum: ceteri autem homines sunt electi ante prævisum peccatum Adæ, ut habet Opinio Plurimorum probabilissima, de qua *Tract. de Deo Uno disp. 8. q. 6. n. 81.* actum est: & saltem Angeli sunt indubiè antea electi: ergo similiter Christus est prædestinatus ante peccatum 71.

tum Adæ; adeòque venisset, etsi Adam non peccasset: cùm id quod prædestinatum est priùs & independenter ab altero, fieri debeat, etsi alterum non sequatur.

72. *Ipsoq; decreto condendi universum, utpote ob Christum ejusq; gloriā conditum;*

Probatur II. Quia prædestinatio Christi est prior decreto cōdendi universum, adeòque etiam prævisione vel permissione peccati, quod utique supponit productionem universi sive creaturarum rationalium. Antecedens probatur: quia Christus ejusque gloria est finis omnium creaturarum juxta illud *ad Heb. 2. Propter quem*, Christū *omnia*. De quo nimirum *c.* 1. præmissum fuerat: *Quem constituit heredem universorum*, utiq; secundùm humanitatem; ut intelligit *Concilium Francofordiense in Epist. Synodica Ad Episcopos Hispaniæ.* Unde præfata Apostoli verba *ad Heb.* 2. expendens *Rupertus l.* 13. *De gloria & honore filii hominis prope med.* ait: *Religiosè dicendum, reverenterq; est audiendum, quia propter istum filium hominis* (scilicet Christum *gloriâ & honore coronandum*) *Deus omnia creavit.* Similia habet alibi, & *Commentarius Anselmi* in eumdē locum. Atqui finis est prior in intentione; ergo Christus est in intentione (constat quòd non in executione) prior omnibus creaturis, & consequenter illarum peccato.

73. *Sic ut Christus sit ordine intentionis initium viarum Domini;*

Idem Antecedens colligitur ex Scriptura, prout substat Expositioni Pàtrum, *Proverb.* 8. *Dominus possedit me in initio viarum suarum*: vel (ut *Septuaginta*) *Dominus creavit me initium viarū suarum.* Quod de Sapientia incarnata exponūt passim veteres Patres, tam Græci quàm Latini, & *Concilium Hispalense II. cap.* 13. Cùm autem hæc non possint verificari quoad executionem, sequitur Verbum incarnatum esse primum in prædestinatione, seu quoad ordinem intentionis, ante omnes creaturas, adeòque multò magìs ante peccatum. Neque solùm significatur prioritas dignitatis, ut convincitur ex contextu & intento Scripturæ suprà, ubì subditur: *Antequam quidquam faceret à principio. Ab æterno ordinata sum, & ex antiquis antequam terra fieret.* Accedit etiam illud *ad Coloss.* 1. *Primogenitus omnis creaturæ.* Quod de Christo quà homine intelligit *Concilium Sardicense in Epist.* ad omnes Fideles: quia nimirum Christus dicitur unigenitus ut Deus, primogenitus ut homo; prout loquitur *Concilium Ephesinum To.* 1. *c.* 4. & 5 & *To.* 4. *c.* 26. Primogenitus, inquam, non tantùm primitate dignitatis, sed etiam primitate creationis, scilicet in intentione; prout etiam ibidem infrà dicitur *Primogenitus ex mortuis*, id est, primus resurgentium ad vitam immortalem.

Et exemplar creationis Adæ,

Denique idem Antecedens probatur: quia Christus est exemplar creationis Adæ, ut notant *Tertullianus l. de Resurrectione carnis* in princip. *Athanasius* sive alius Auctor *Serm. de SS. Deipara* post med. ponderantes illa verba *Gen.* 1. *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram*, id est, Verbi incarnati, ut ipsi explicant. Ergo Verbum incarnatum in intentione est prius creatione Adæ, & consequenter peccato ejusdem.

74. *In quem velut caput suum Angeli & primi homines ante lapsum crediderūt.*

Probatur Conclusio III. Quia Angelis ante lapsum & Adamo in statu innocentiæ revelatum fuit Mysterium Incarnationis; immo juxta plurimos Doctores Incarnatio fuit ab angelis accepta occasio lapsûs, scilicet superbiæ sive invidiæ. Quæ commodissimè explicantur (in quibus tamen Alii laborant) si Incarnatio fuerit prædestinata ante permissionem peccati.

Accedit cōgruentia,

Probatur IV. Quia Christus & gloria ejusdem est majoris valoris, quàm omnes prædestinati simul, teste *D. Thoma* 1. *parte q.* 20. *a.* 4. ergò decuit illum primariò intendi, & non tantùm occasione peccati; ne alioquin perfectissimum Dei opus sit (ut *Scotus* loquitur) ens occasionatum.

75. *Et præclarū testimoniū Ruperti ac Cyrilli.*

Unde *Rupertus l.* 13. *De gloria & honore Filii hominis versùs finem* inquirens, *utrùm Filius Dei, etiamsi peccatum non intercessisset, fuisset factus homo*, inter alia respondet: *Cùm de Sāctis & electis omnibus dubiū non sit, quòd nascituri forent omnes, usque ad præfinitum numerum secundùm propositum Dei, quo ante peccatum benedicens, Crescite, ait, & multiplicamini; & absurdum sit putare, quòd propter eos, ut nascerentur, peccatum necessarium fuerit: quid de isto capite & rege omnium electorum Angelorum & hominum sentiendum, nisi quòd & ipse maximè causam necessariam non habuerit ipsum peccatum, ut homo fieret ex hominibus, delicias suæ charitatis habiturus cum filiis hominum. Ipse enim est Sapientia Dei, quæ de isto suo proposito dicit: Dominus possedit me initio viarum suarum.* Ruperto consonat *Cyrillus l.* 5. *Thesauri c.* 8. *in fine* ubì ait. *Præfundatur ante nos Christus, & in ipso nos omnes superædificamur: idq; ante initium mundi in præscientia Dei, ut cùm ordine divino benedictio maledictionem antecesserit, & damnationem in mortem vitæ pollicitatio, & servitutem diaboli adoptionis libertas; possit natura humana superatis malis, quæ interim acciderunt, in pristinam per gratiam Christi ..... dignitatem recurrere.* Quod explicat exemplo architecti, qui ædificaturus regias ædes, ne lapsu temporis structura aliquid patiatur, jacit firmissimum fundamentum, quod saltem servetur, eique superstrui possit denuo, si quid superiora passa sint. Deinde subdit: *Eodem modo Creator noster Christum nostræ salutis fundamentum etiam ante initium mundi formavit, ut si prævaricatione caderemus, in ipso rursus renovaremur.* Plures probationes in Patribus fundatas vide apud *Franciscum Castello d.* 4. *de Incarnat. q.* 1. & alios *Scotistas.*

76. *Opinio contraria fundatur*

Pro contraria Opinione objiciuntur potissimùm variæ Auctoritates, quæ dicunt simpliciter Christum venisse ad salvandum pecca-

naturâ est, quàm recipiat accidens, non tamen prius tempore: quia eodem instanti quo corpus est perfectè organizatum, creatur & infunditur anima, & exurgit humanitas: ergo idem est primum instans existentiæ omnium, adeòque assumptionis.

68. *Actiones perfectæ organizationi prævia potuissent fieri successivè in tempore.* Dixi *perfectè organizatum*: nam mutationes & alterationes præviæ, ut deductio materiæ, purissimi scilicet sanguinis seu seminis Mariani ad locum generationi destinatum, figuratio, condensatio &c. potuerunt fieri in tépore præcedenti instans perfectæ organizationis, in quo introducta fuit forma corporeitatis, & simul infusa anima, & consequenter perfecta fuit conceptio Christi. Quamvis juxta communem Doctrinam hæc conceptio fuerit de facto instantanea, etiam quoad priores mutationes (saltem primâ exceptâ) Deo cóoperante virtutem naturalem B. Virginis auxilio fortiori ad cooperandum, & conferendum quod ceteræ matres cooferunt, salvâ virginitate. Cui consonat *Damascenus l. 3. de fide c. 2.* dicens *Dei filium per Spiritum sanctum sibi ipsi corpus condidisse, non ita ut paulatim tacitisq́; incrementis figura corporis absolveretur, sed uno eodemq́; momento perficeretur.* Quo pacto patet conceptionem Christi fuisse miraculosam quoad modum: quia videlicet absque opera viri fuit reducta ad actum; idque tempore brevissimo, quo B. Virgo dicebat. *Ecce Ancilla Domini &c.* aut potiùs juxta communem Doctrinam in instanti, verosimiliter ultimo prolationis istorum verborum. Secùs quàm conceptio aliorum hominum quæ fit operâ viri, & instantanea quidem est, quatenus formâ corporeitatis (si detur) producitur in instanti, & eodem instanti anima creatur, & unitur corpori; non est tamen adeò brevis & instantanea quoad ceteras actiones prævias.

Communi tamen doctrinâ fuerunt instantanea.

Conceptio prolado Christi fuit miraculosa, quia mirâ celeritate immo instantaneè perfecta, idq́; sine opera viri.

69. *Quo sensu Verbum assumpserit carnem mediante animâ, & animam mediante spiritu.* Petes, quo sensu verum sit commune dictum: *Verbum assumpsit carnem mediante animâ, animam verò mediante spiritu?* Quod ex Edicto fidei Constantini Imperatoris refertur & approbatur in *VI. Synodo act. 18.* & usurpatur à variis Patribus, atque ex illis idem approbant omnes Scholastici. Resp. facilè explicari hoc sensu, ut Verbum intelligatur assumpsisse carnem, non ibi sistendo, sed mediante animâ, sive simul cum anima, aut non sine anima; quod *Appollinaris* Hæresiarcha argumentis Catholicorum convictus tandem concedebat, dicens tamen in Christo fuisse solùm animam vegetantem & sentientem, non autem rationalem. Propter quod Catholici insuper addiderunt, Verbum assumpsisse animam, non tantùm secundùm gradum vegetantem aut sentientem, sed etiam mediâ mente seu spiritu, id est, animam rationalem. Itaque anima fuit causa seu medium congruentiæ, ut assumeretur caro; spiritus similiter ut assumeretur anima: quatenus nec carnem sine anima, nec animam nisi spiritualem seu rationalem decebat assumi; immo talem assumi oportebat ad meritum & satisfactionem exhibendam. Atque ita rectè hoc dictum explicat *D. Bonavent. d. 2. a. 3. q. 1.*

QUÆSTIO VII.

Quare Verbum sit Incarnatum?

Verbum propter nos homines & propter nostram salutem descendisse de cælis & incarnatum esse, ubique Scriptura, Symbola, & Concilia adeò expresserunt, ut majori probatione non indigeat. 70. *Verbum incarnatum est propter salutem hominis lapsi.*

Sed gravis est Controversia, an idcirco ita incarnatum sit Verbum, ut si Adam, & in eo posteri non peccassent, adeòq; genus humanum non fuisset redimendum, equidem incarnatum fuisset vi præsentis decreti: quod addo; nam quid futurum fuisset vi alterius decreti à peccato non pendentis, an scilicet tale Deus tunc habuisset, incerta videtur conjectura: quamvis etiam *Pontius d. 38. q. 1.* conjectet venturum fuisse probabiliter vi alterius decreti tunc ponendi, casu quo præsens fuerit restrictum ad redemptionem generis humani lapsi: eò quòd equidem adventus Christi mirabiliter ostenderet divinam omnipotentiam & liberalitatem, cederetque adeò in maximam Dei gloriam. *Sed controversia gravis est, an si Adam non peccasset, Verbum incarnatum fuisset.*

In hac itaque Controversia *Alexander Alensis, Albertus, Catharinus, Suarez,* & passim *Scotistæ* ac plures alii etiam recentiores censent Dei Filium fuisse incarnandum, etiamsi homo non peccasset. Contrarium autem sensit *D. Thomas* & omnes *Thomistæ* ac plures alii. *Gabriel* utrumque probabile relinquit. *D. Bonav 3. d. 1. a. 2. q. 2. in corp.* priori Sententiâ pulcherrimè declaratâ, & posteriori subjunctâ ait: *Quis autem horum modorum melior sit, novit ille, qui pro nobis incarnatus est. Quis etiam horum alteri præponendus sit, difficile est videre, pro eo quòd uterque modus catholicus est, & à Viris catholicis sustinetur. Uterque etiam modus excitat animam ad devotionem, secundùm diversas considerationes.* Quæ quidem verissimè dixit Doctor Seraphicus, tandem tamen præferens posteriorem Opinionem: quæ sanè probabilissima est.

Plures affirmant, plures alii negant.

Quæ opinio sit præferenda, judicatu difficile esse rectè dixit D. Bonaventura.

Prior nihilominus Opinio probatur I. quia constat prædestinationem Christi in ratione finis & exemplaris esse priorem prædestinatione ceterorum electorum hominum, immo etiam Angelorum: ceteri autem homines sunt electi ante prævisum peccatum Adæ, ut habet Opinio Plurimorum probabilissima, de qua *Tract. de Deo Uno disp. 8. q. 6. n. 81.* actum est: & saltem Angeli sunt indubiè antea electi: ergo similiter Christus est prædestinatus ante peccatum 71. *Opinio affirmativa probatur.*

Quia prædestinatio Christi est prior prædestinatione electorũ etiam Angelorum.

tum Adæ; adeòque venisset, etsi Adam non peccasset: cùm id quod prædestinatum est priùs & independenter ab altero, fieri debeat, etsi alterum non sequatur.

72. *Ipsoq; decreto condendi universum, utpote ob Christum ejusq; gloriā conditum;*

Probatur II. Quia prædestinatio Christi est prior decreto cōdendi universum, adeòque etiam prævisione vel permissione peccati, quod utique supponit productionem universi sive creaturarum rationalium. Antecedens probatur: quia Christus ejusque gloria est finis omnium creaturarum juxta illud *ad Heb. 2. Propter quem*, Christū *omnia*. De quo nimirum *c.* 1. præmissum fuerat: *Quem constituit heredem universorum*, utiq; secundùm humanitatem; ut intelligit *Concilium Francofordiense in Epist. Synodica ad Episcopos Hispaniæ.* Unde præfata Apostoli verba *ad Heb.* 2. expendens *Rupertus l. 13. De gloria & honore filii hominis prope med.* ait: *Religiosè dicendum, reverenterq; est audiendum. quia propter istum filium hominis* (scilicet Christum *gloriâ & honore coronandum*) *Deus omnia creavit.* Similia habet alibi, & *Commentarius Anselmi* in eumdē locum. Atqui finis est prior in intentione; ergo Christus est, in intentione (constat quòd non in executione) prior omnibus creaturis, & consequenter illarum peccato.

73. *Sic ut Christus sit ordine intentionis initium viarum Domini,*

Idem Antecedens colligitur ex Scriptura, prout substat Expositioni Patrum, *Proverb.* 8. *Dominus possedit me in initio viarum suarum:* vel (ut *Septuaginta*) *Dominus creavit me initium viarū suarum.* Quod de Sapientia incarnata esponūt passim veteres Patres, tam Græci quàm Latini, & *Concilium Hispalense II. cap.* 13. Cùm autem hæc non possint verificari quoad executionem, sequitur Verbum incarnatum esse primum in prædestinatione, seu quoad ordinem intentionis, ante omnes creaturas, adeòque multò magìs ante peccatum. Neque solùm significatur prioritas dignitatis; ut convincitur ex contextu & intento Scripturæ suprà, ubì subditur: *Antequam quidquam faceret à principio. Ab æterno ordinata sum, & ex antiquis antequam terra fieret.* Accedit etiam illud *ad Coloss.* 1. *Primogenitus omnis creaturæ.* Quod de Christo quà homine intelligit *Concilium Sardicense in Epist.* ad omnes Fideles: quia nimirum Christus dicitur unigenitus ut Deus, primogenitus ut homo; prout loquitur *Concilium Ephesinum To.* 1. *c.* 4. & 5 & *T.o.* 4. *c.* 26. Primo genitus, inquam, non tantùm primitate dignitatis, sed etiam primitate creationis, scilicet in intentione; prout etiam ibidem infrà dicitur *Primogenitus ex mortuis*, id est, primus resurgentium ad vitam immortalem.

Et exēplar creationis Adæ,

Denique idem Antecedens probatur: quia Christus est exemplar creationis Adæ, ut notant *Tertullianus l. de Resurrectione carnis* in princip. *Athanasius* sive alius Auctor *Serm. de SS. Deipara* post med. ponderantes illa verba *Gen.* 1. *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram*, id est, Verbi incarnati, ut ipsi explicant. Ergo Verbum incarnatum in intentione est prius creatione Adæ, & consequenter peccato ejusdem.

74. *In quem velut caput suum Angeli & primi homines ante lapsum crediderūt.*

Probatur Conclusio III. Quia Angelis ante lapsum & Adamo in statu innocentiæ revelatum fuit Mysterium Incarnationis; immo juxta plurimos Doctores Incarnatio fuit ab angelis accepta occasio lapsûs, scilicet superbiæ sive invidiæ. Quæ commodissimè explicantur (in quibus tamen Alii laborant) si Incarnatio fuerit prædestinata ante permissionem peccati.

Accedit cōgruentia,

Probatur IV. Quia Christus & gloria ejusdem est majoris valoris, quàm omnes prædestinati simul, teste *D. Thoma* 1. *parte q.* 20. *a.* 4. ergò decuit illum primariò intendi, & non tantùm occasione peccati; ne alioquin perfectissimum Dei opus sit (ut *Scotus* loquitur) eius occasionatum.

75. *Et præclarū testimoniū Ruperti ac Cyrilli.*

Unde *Rupertus l.* 13. *De gloria & honore Filii hominis versùs finem* inquirens, *utrùm Filius Dei, etiamsi peccatum non intercessisset, fuisset factus homo*, inter alia respondet; *Cùm de Sāctis & electis omnibus dubiū non sit, quod nascituri forent omnes, usque ad præfinitum numerum secundùm propositum Dei, quo ante peccatum benedicens, Crescite, ait, & multiplicamini; & absurdum sit putare, quòd propter eos, ut nascerentur, peccatum necessarium fuerit. quid de isto capite & rege omnium electorum Angelorum & hominum sentiendum, nisi quòd & ipse maximè causam necessariam non habuerit ipsum peccatum, ut homo fieret ex hominibus, delicias suæ charitatis habiturus cum filiis hominum. Ipse enim est Sapientia Dei, quæ de isto suo proposito dicit: Dominus possedit me initio viarum suarum.* Ruperto consonat *Cyrillus l.* 5. *Thesauri c.* 8. *in fine* ubì ait. *Præfundatur ante nos Christus, & in ipso nos omnes superædificamur: idq; ante initium mundi in præscientia Dei, ut cùm ordine divino benedictio maledictionem antecesserit; & damnationem in mortem vitæ pollicitatio, & servitutem diaboli adoptionis libertas; possit natura humana superatis malis, quæ interim acciderunt, in pristinam per gratiam Christi ...... dignitatem recurrere.* Quod explicat exemplo architecti, qui ædificaturus regias ædes, ne lapsu temporis structura aliquid patiatur, jacit firmissimum fundamentum, quod saltem servetur, eique superstrui possit denuo, si quid superiora passa sint. Deinde subdit: *Eodem modo Creator noster Christum nostræ salutis fundamentum etiam ante initium mundi formavit, ut si prævaricatione caderemus, in ipso rursus renovaremur.* Plures probationes in Patribus fundatas vide apud *Franciscum Castello d.* 4. *de Incarnat. q.* 1. & alios *Scotistas*.

76. *Opinio contraria fundatur*

Pro contraria Opinione objiciuntur potissimùm variæ Auctoritates, quæ dicunt simpliciter Christum venisse ad salvandum

potissimùm in variis auctoritatibus.

peccatores; ut Scriptura, & Ecclesiæ Symbola, ac Concilia frequenter. Immo aliquæ expresè dicunt, Verbum non fuisse incarnandum, nisi fuisset peccatum; ut loquitur *Athanasius Serm. 3. contra Arianos, Leo Papa Serm. 3. Pentecostes,* & plures alii citati in *Commentario Scoti in 3. d. 7. q. 3. n. 77.* Sufficiat referre verba *Augustini Serm. 8. de Verbis Apost.* dicentis: *Si homo non perisset, filius hominis non venisset.* Et *Serm. 9. Nulla causa fuit veniendi Christo Domino, nisi peccatores salvos facere, tolle morbos, tolle vulnera, & nulla est causa medicinæ.*

Quæ explicantur.

Resp. cum *Scoto* omnes Auctoritates satis explicari, dicendo quòd priores quidem asserant Verbum fuisse incarnatum ad redimendum genus humanum à peccato; non negent tamen adhuc fuisse incarnandum peccato seposito. Posteriores autem solùm volunt, quòd nisi fuisset peccatum, Christus non venisset tãquam Redemptor & in carne passibili, id est, proximè obnoxiâ passionibus, quas pro nobis sustinuit, & tunc sustinere non fuisset necessarium. Ex quo non sequitur, quòd non venisset alio modo, scilicet tamquam justificator, glorificator, & naturæ nostræ dignificator. Patres enim considerarunt Incarnationem prout jam facta est, nec curarunt agere de ea secundùm modum, quo tunc peracta fuisset, scilicet in carne impassibili. Sicut nec intendunt negare seposito peccato Incarnationem fortasse fuisse peragendam vi alterius decreti de facto numquam positi, & tunc fortasse ponendi. Et hæc explicatio est facilis, immo necessaria, ut Auctoritates alioquin in speciem oppositæ concordentur.

Duplex potest considerari decretum Dei circa Incarnationem, unum circa eam secundùm se, alterum prioris determinativum ac velut executivum.

77. Dices: Vi decreti de facto habiti Christus venire debuit prout de facto venit; atqui de facto venit in carne passibili: ergo vi præsentis decreti venire non potuit in carne impassibili. Resp. duplex fuisse decretum. Primum de substantia Incarnationis secundùm se, & propter se, seu propter dignitatem suam; quod erat independens à peccato, & modo veniendi determinatè cum carne passibili, vel determinatè cum carne impassibili: sicut poterat esse independens à loco & tempore nativitatis, à matre sive generante &c. Secundum de assumenda carne passibili peccato jam prævisso ad illud tollendum. Quàmvis itaque Christus vi utriusque decreti simul non potuisset venire nisi in carne passibili, potuisset tamen venire in carne impassibili vi prioris decreti, ex quo secutum fuisset aliud determinativum adventûs in carne impassibili, si non fuisset peccatum prævisum; sicut nunc peccato prævisso secutum est decretum determinativum ad carnem passibilem. Quemadmodum electio ad gloriam est independens à prævisis meritis; ex qua proinde secutum fuisset decretum dandi illam aliis mediis, si non accessisset decretum exequendi priorem electionem mediantibus meritis. In præsenti autem posterius decretum & motivum, utpote certius, & executivum prioris decreti, magisque deserviens dilectioni hominum excitandæ, solet plerumque magis exaggerari.

Vi posterioris decreti venire Christus debuit in carne passibili; fuitque hoc dependens à peccato.

Alius explicandi modus adfertur.

Aliter responderi potest, unicum decretum Incarnationis quoad substantiam habuisse etiam pro motivo redemptionem generis humani à peccato, sed conditionatè, posito scilicet quòd Adam peccaret; & isto eventu, determinatè etiam respicere carnem passibilem, & non aliàs.

Verbum venit in carne passibili ad delenda peccata etiam actualia.

Itaque Verbum divinum de facto venit in carne passibili ad tollendum omnia peccata, tum originale, tum actualia; ut fides docet ex illo *ad Titum 2. Dedit semetipsum, ut nos redimeret ab omni iniquitate. 1. Joan. 1.* & plurimis aliis Scripturis. 78.

Principaliter tamen ad delendũ originale.

Venit tamen principaliter in carne passibili juxta Doctores communiter ad delendum peccatum originale, quo captivum tenebatur totum genus humanum adventu & passione Christi redimendum, quodque radix erat & velut caput omnium reliquorum. Venit nihilominus etiam ob peccata actualia, etsi posteriora ac posteriùs prævisa, sed cognita per scientiam simplicis intelligentiæ, tamquam nata sequi, aut etiam conditionatè præscita: venit namque perfectè eripere genus humanum ex servitute diaboli, in quam per peccatum Adami inciderat, aut deinceps occasione illius homines incidere contingeret.

Quod etsi solum fuisset, adhuc venisset in carne passibili vi præsentis decreti.

Quare etsi solum originale fuisset adhuc venisset in carne passibili: nam adhuc verificabatur motivum istius adventûs, scilicet redemptio generis humani à captivitate per originale tunc prævisum incursâ. Ita communiter Doctores. Secùs est de solis peccatis actualibus: hæc enim non fuerunt principale motivum adventûs Christi in carne passibili; immo hic videtur fuisse determinatus, antequam omnia peccata actualia forent prævisa, hâc ratione, quòd Deus prævisso originali intenderit hominem perfectè liberare à servitute diaboli: unde sequebatur etiam liberatio ab actualibus, si talia sequerentur.

Secùs est, si sola fuissent actualia:

Etsi fortasse vi alterius decreti in carne passibili, præsertim si multorum & gravia peccata actualia fuissent.

Fortasse tamen ob peccata actualia sola, præsertim gravia & multorum assumpsisset carnem passibilem vi alterius decreti tunc ponendi conformiter ad nimiam nostri dilectionem. Et hoc sufficit ad satisfaciendum quibusdam objectionibus. Quæ tamen etiam ab hoc abstrahendo facilè solvuntur. Nam quod ait Apostolus *ad Gal. 2. Qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me;* verum etiam est juxta Doctrinam explicatam: quia verè pro me mortuus est, & & sic liberavit omnes, ut etiam perfectè singulos; etsi id pro singulis seorsim vi præsentis decreti non fecisset. 79.

Explicantur quædam auctoritates.

Similiter quod revelavit Christus S. Carpo(te-

po(teste *Dionysio Areopagita Epist.* 8.) se iterum paratum etueifigi pro salute hominum; intellige, si needum etueifixus esset. Aut indieavit Christus suum affectum, non vim præsentis deereti divini. Denique peccatores dieuntur *ad Hebr.* 6. rursum erucifigere sibimetipsis filium Dei, quia ponunt eausam partialem, ob quam de facto crucifisus est. Ut alias explieationes omittam, quæ videri possunt apud *Estium* in dictum locum.

QUÆSTIO VIII.

An aliquis meruerit Incarnationem?

80\. *Christus ejusve humanitas nō meruit incarnationem.*

DIco I. Christus aut Humanitas illius non meruit Incarnationem. Ita unanimiter omnes Theologi, adeò ut eonrratium sine gravi nota sustineri non posset juxta *Præpositum q.* 2. *a.* 11. *dub.* 2. Et eolligitur ex Seriptura, quæ Inearnationem ubique tefert in viscera puræ Dei misericordiæ & eharitatis *Luca* 1. *Joan.* 3. *ad Ephes.* 2. & alibi. Idem doeet *Aug. lib. de Prædest. Sanct. c.* 12. *& 15. lib. de Bono Persev. c. ult. Lib. de corrept. & gratia c.* 11, ibidem ineulcans prædestinationem Incatnationis Chtisti esse elatissimum exemplar gratuitæ prædestinationis electorum ad fidem & gratiam, quibus tamen gratia est prædestinata, & datur sine merito; etiam eongruo.

Utpotè in qua omne Christi meritum radicatur,

Ratio Conclusionis est, quia torum meritum Christi & humanitatis ipsius fundatur in Incarnatione; ergo ipsam non meruit: quia principium meriti non cadit sub meritum. Deinde nee Christus nee Humanitas ipsius extitit ante Inearnationem; ergo illam non meruit. Et quàmvis fortè humanitas Christi absolutè potuisset primo instanti suæ ereationis elicere actum dispositivum ad unionem eodem instanti conseeuturam, non tamen congruebat, ut priùs operatetur (quod ad esse aceidentale petrinet) quàm substantialiter subsisteret. Unde Patres non agnoseunt in Christo operationem, nisi theandrieam, id est, Dei hominis; quæ proinde supponat Incarnationem. Quapropter nee meruit eireumstantias eoneomitantes, multò minùs præeedentes Incarnationem.

Et ante quam non extitit ipse aut humanitas ipsius.

81\. *Rectè tamē dicitur meruisse replicationes Unionis hypostaticæ in Eucharistia.*

Rectè tamen dicitur Christus promeruisse replieationes ipsius Unionis hypostaticæ in Eucharistia sive præsentias Eucharisticas: cùm fuerit promeritus, ut posset instituere Saeramenta, adeòque Eueharistiam, in qua hujusmodi replieationes involvūtur. Videri etiam posset promeritus eontinuationem Unionis hypostatieæ; cùm respectu hujus non sequatur ineommodum, quod cōtra meritum primæ collationis suler adferri; ut habet *Præpositus sup.* addens tamen oppositum esse probabilius ob naturalem ineorruptibilitatem ipsius Unionis, & exigentiam ejusdem ad perpetuò durandum; ob quam non videtur consentaneum naturali ejus conditioni, quòd primâ collatione factâ mereatur quis ejus cōtinuationem.

An etiam continuationem ipsius Unionis, disputatur.

Sed difficultas est, an absolutè loquendo Christus aut ejus Humanitas Incarnationē mereri potuisset? Ubì *Scotistæ* existimantes per taxationem Dei posse opera bona elevari ad condignè merendum præmium alioquin excedens valorem intrinsecum meriti, eonsequenter facilè admittunt potuisse humanitatem mereri Incarnationem per opera supernaturalia, etiam de condigno, accedente acceptatione Dei. Primò quidem per opera antecedentia, si ipsa priùs tempore extitisset, quàm assumeretur. Secundò per opera concomitantia, sed naturâ priora, si (quod quidem minùs connaturale, non tamen absolutè impossibile est) humanitas in primo instanti existentiæ priùs naturâ, quàm personaretur, opus bonum eliceret. Neque enim ad meritum requiritur prioritas temporis respectu præmii, sed sufficit prioritas naturæ. Tertiò per opera subsequentia, etiam tempore, quæ tamen ab ipsa Incarnatione non necessariò dependerent; v.g. per amorem, quo humanitas amaret Deum: potuisset enim decerni productio humanitatis in gratia immensa, decerni similiter & absolutè prævideri varia ejusdem bona opera, & ob hæc prævisa decerni eidem Humanitati unio hypostatica: quæ tamen in tempore potuisset ei conferri primo instanti; opera autem meritoria priùs prævisa posset in tempore posteriùs exercere. Neque inde sequeretur principium meriti cadere sub meritum. ob hoc quòd unio jam præsupposita conferret valorem omnibus operibus sequentibus. Nam conferret quidem etiam operibus, de quibus sermo, valorem, non tamen in ordine ad hoc præmium, scilicet collationem Unionis hypostaticæ, sed in ordine ad hoc desumeret suum valorem ex alio principio dignificante, scilicet gratiâ habituali priùs decretâ & prævisâ. 82.

Christus ejusq; humanitas per opera etiam non dignificata ab unione hypostatica absolutè loquendo juxta Scotistas mereri potuisset de condigno Incarnationem.

Etiam per opera subsequentia.

Recepta nihilominus Doctrina prædictis repugnat, non admittens meritum Unionis hypostaticæ condignum esse possibile, quod funderetur duntaxat in operibus humanitatis ab ipsa Unione hypostatica non dignificatis. Adhuc tamen *Suarez* & nonnulli alii existimant de absoluta potentia potuisse Christum mereri de condigno Incarnationem per opera ipsam subsequentia & abeadem dependentia, seu valorem necessarium participantia. Ex quo cōsequens foret principium meriti absolutè posse cadere sub meritum. Verùm hoc reliqui Theologi passim rejiciunt: eò quòd opera essentialiter præsupponentia Incarnationis existentiam, pro quocumque instanti concipiantur elicibilia, non possint eamdem mereri. Ad hoc namque requireretur, ut ob illa prævisa posset Deus moveri ad Incarnationem decerne- 83.

Nonnulli censent, saltem per opera subsequentia dignificata ab ipsa Unione id potuisse fieri.

Quod meritò rejicitur.

carnendam; hoc antem est impossibile: cùm ejusmodi opera seu merita absolutè prævideri nequeant, non prævisâ Incarnatione à qua dependent, adeòque hâc non decretâ. Præscientia autē conditionata operum, quæ fierent, si adesset Unio hypostatica, non sufficit ut opera sic conditionatè præscita censeantur habere rationem meriti; ut contra *Semipelagianos* indubitatum est. Deinde sic duo essent sibi invicem causæ, priora & posteriora, sive à se invicem dependentia.

84. *Instantia Suarez.*

Dices enm *Suarez*: Incarnatio videtur potuisse donari per modum anticipatæ solutionis, promerenda scilicet per opera subsequentia. Sicut Rex potest dare equum & arma militi ob merita futura, seu in præmium victoriæ, etsi per eadem arma & equum obtinendæ. Resp. Neg. Ass. Ad exemplum subjectum dico, istam anticipatam donationem non esse dationem præmii: cùm arma & equus non dentur ob futuram victoriam tamquam ob meritum, sed tamquam ob finem: dantur enim ut miles victoriam obtineat, & per illam aliquid apud Regem mereatur. Non antem dantur in præmium quia meriturus supponitur: in hac enim suppositione etiam supponitur ipsa datio armorum & equi, unde victoria supponitur necessariò dependere. Unde etiamsi hujusmodi victoria reipsâ non sequeretur, adhuc miles maneret dominus armorum & equi; quorum proinde donatio non poterat esse præmii (quod meritum verum requirit) retributio. Aut si malis militem non fieri dominum, nisi victoriâ subsecutâ, sic donatio præmii non erit principium meriti, utpote posterior reipsâ merito seu victoriâ. Semper quoque verum manebit, quòd id quod merito præsupponitur, equi v.g. & armorum, si non donatio, saltem concessio ad usum, non cadat sub meritum.

Dissolvitur.

85. *Antiqui Patres non meruerunt ullo modo Incarnationem quoad substantiam,*

Dico II. Antiqui Patres non meruerunt substantiam Incarnationis, etiam de cōgruo. Ita *Scotus*, *Vasquez*, & alii passim contra *Suarez*. Et colligitur ex Scripturis & Auctoritatibus primâ Conclusione citatis, quæ partim omne meritum, partim specialiter meritum ipsius Christi aut humanitatis ejusdem, adeòq; etiam cæterorum excludunt. Deinde omne meritum Sanctorum fundabatur in gratia dandâ ob merita Christi, adeòque substantia Incarnationis jam supponebatur. Quâmvis absolutè loquendo sancti Angeli aut homines justi potuissent Incarnationem mereri, juxta varios *Scotistas* etiam de condigno, per bona opera à Deo acceptata, quæ fierent per gratiam à meritis Christi independentem.

86. *Sed solùm quoad aliquas circumstātias; non de condigno, sed de congruo:*

Dico III. Meruerunt tamen Patres antiqui & B. Virgo aliquas circumstantias Incarnationis, non quidem de condigno, eò quòd non constet de antecedente promissione Dei elevativâ operum ad tam extraordinarium præmium, maximè cùm illis aliud ordinarium correspondeat: sed de congruo. Ita *Scotus*, *Vasquez*, & plerique alii. Probatur: quia Abraham per obedientiam suam meruit, ut ex ejus semine Christus nasceretur *Gen.* 22. Sic etiam Daniel meruit accelerationem, ut Scholastici passim colligunt ex *Dan.* 9. ubi Danieli oranti significavit Gabriel Archangelus septuaginta hebdomades esse abbreviatas, ultra quas non differretur redemptio generis humani per Christum. Similiter *B. Virgo tanta extitit puritatis, ut mater Domini esse mereretur*, ut ait *Hieronymus Epist.* 22. *de Custodia virginitatis in fine.* Similia habet *Augustinus* & alii Patres. Unde de ipsa canit Ecclesia: *Ut dignum Filii tui habitaculum effici mereretur.* Et rursum: *Quia quem meruisti portare &c.* Quæ omnia propriè sonant meritum, saltem cōgruum. Quàmvis *Lorca* ne hoc quidem admittat in Deipara respectu maternitatis, explicans præfatas Auctoritates simili ferè sensu, quo dici solet afflictum mereri consolationem, etsi nihil agat, per quod etiam de congruo id mereatur. Sed non est ratio recedendi à communi Sententia & propriâ Auctoritatum Expositione.

Signanter B. Virgo sic meruit esse mater Verbi incarnati;

Immo *Gabriel*, *Ponsius disp.* 38. *q.* 5. & pauci alii existimant B. Virginem meruisse maternitatem Christi de condigno. In quo etsi nulla appareat implicantia, saltem si accedat divina promissio seu acceptatio; de facto tamen non est admittendum cum Doctoribus cōmuniter: tum quia nulla extat promissio: tum quia totum meritum condignum Deiparæ insumebatur circa meritum gratiæ & gloriæ juxta legem ordinariam; quam in Deipara fuisse mutatam, sive adjecto secundo eoque tam sublimi præmio positivo, sive detracto proportionato ordinario præmio gratiæ & gloriæ, sine solido fundamento (quod non extat) dici non debet. Accedit, quòd præmium maternitatis non videatur respondisse uni determinato operi, sicut meritum condignum, sed pluribus, seu vitæ eò usque sanctissimè & innocentissimè peractæ.

87. *Immo secundùm aliquos de condigno;*

Quod tamen non probatur.

Dices: Quidquid meruit B. Virgo, meruit ex Christi merito; adeòque Christi existentia, & consequenter generatio seu maternitas jam præsupponebatur: ergo B. Virgo mereri non potuit, ut esset mater Christi. Resp. Neg. Cons. potuit enim primò præordinari Incarnatio, deinde ob merita Christi prævisa B. Virgo eligi in matrem ordine intentionis, denique decerni ut hanc ipsam dignitatem in executione mereatur per opera facienda ex gratia Christi iam futuri & prævisi. Præterea potuisset prædestinari Incarnatio, adeòque merita Christi, priùs ratione, quàm decerneretur, an produceretur ex matre vel sine matre, vel an ex hac aut ex illa, ex hoc vel illo semine: quæ sunt Incarnationi accidentaria.

88. *Meritum maternitatis Christi qui esse potuerit ex prævisis Filii meritis.*

QUÆ-

QUÆSTIO IX.

An necessarium fuerit Verbum incarnari?

89. *Incarnatio non fuit Deo necessaria,*

NON videtur dubitandum, quin Verbi Incarnatio secundùm se fuerit Deo liberrima: sicut quævis operatio ad extrà. Immo neque necessariam fuisse supposito peccato, cõstat: quia Deus non obligabatur homini lapso succurrere, sed potuisset eum in peccato relinquere & juxta meritum punire, uti Angelis peccantibus non pepercit. Nam, ut dicitur *Sap.* 12. *Quis tibi imputabit, si perierint Nationes, quas tu fecisti? Non enim est alius Deus, quàm tu.* Et quàmvis voluisset genus humanum à peccato liberare, necdum ei necessaria erat Filii sui Incarnatio, ut rectè *Aug.* 13. *de Trinit. c.* 10. refellat eos, qui putant Deum non potuisse aliter reparare hominem, quàm per Incarnationem. Potuisset namque Deus gratuitò absq; satisfactione à quoquam exhibendâ condonare peccatum. Nam (ut ait *Athanasius Serm.* 3. *contra Arianos* versùs finem) *Poterat sine ullo adventu Christi solummodo loqui Deus, & solvere maledictionem.* Proinde sicut peccatoribus etiam majoribus uberiora interdum gratiæ actualis beneficia confert, sic etiam non expectatâ satisfactione conferre potuisset homini beneficium remissionis peccati, immo & collocare in æquali cum Angelis bene operantibus gloriâ. Præterea Deus potuisset liberare genus humanum exigendo satisfactionem solùm congruam aut imperfectam, v. g. puræ creaturæ, ut Angeli aut hominis justi. Unde Scriptura & Patres exaggerant liberalem & gratuitum amorem Dei, *qui sic dilexit mundum, ut* non Angelum, non hominem, sed *Filium suum unigenitum daret, ut omnis, qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam,* ut dicitur *Joan.* 3. Deinde esto necessarium ad hunc finem fuisset Filium Dei incarnari, non tamen mori. Quàmvis tam mors, quàm Incarnatio fuerit ad hunc finem utilissima & convenientissima.

Etiam supposito peccato,

Immo & voluntate liberandi hominem à peccato

Quod potuisset gratuitè remitti,

Aut requisitâ solùm satisfactione congruâ vel imperfectâ,

Atque esto necessaria fuisset incarnatio, non tamen passio & mors Christi.

90. *Ad condignam pro peccato mortali satisfactionem absolutè necessariâ fuisse Verbi Incarnationem, tradit recepta multorum doctrina.*

Sed movetur difficultas, an condigna satisfactio pro peccatis mundi, vel pro ullo mortali peccato potuerit exhiberi à pura creatura, sic ut ne quidem ad condignè satisfaciendum necessaria fuerit Verbi Incarnatio. Et quidem videtur opinio negativa communiter apud Doctores extra Scholam *Scoti* recepta, sive ob infinitam peccati mortalis malitiam, sive ob incomparabilem saltem illius excessum præ satisfactione exhibenda à puro homine. Nihilominus infinitam malitiam in peccato mortali plerique non admittunt, ut in materia de peccatis dictum est; immo & incomparabilem ejusdem excessum prædictum Auctores non satis clarè ostendunt. Ut proinde *Scotistæ* passim cum *Scoto d.* 20. *n.* 8. *&* 9. existiment accedente divinâ acceptatione posse saltem excessum demeriti compensari seu adæquari, sic ut satisfactio puri hominis, saltem justi, vel Angeli de absoluta potentia posset esse condigna ad talem effectum, scilicet remissionem peccati mortalis: sicut divina acceptatio opera justorum elevat, ut sint meritum condignum præmii alioquin inæqualis.

Quam negant Varii, signanter Scotistæ

Neque hinc sequitur quòd Deus gratìs incarnatus est: sicut Apostolus *ad Gal.* 2. arguit Christum gratìs mortuum, si Lex vetus sufficiebat ad justitiam & salutem. Nam non gratìs, sed necessariò est incarnatus, suppositâ præsenti ordinatione, sanè justissimâ. Sicut non gratìs, sed necessariò Christus est mortuus & sanguinem fudit, etsi indubiè sepositâ præsenti ordinatione sufficeret effusio unius lachrymæ. Denique etiam sepositâ ordinatione præsenti, poterat deleri peccatum omnino liberaliter; nec tamen inde sequitur, quòd gratìs, & non necessariò Christus sit incarnatus. Argumentum Apostoli similiter procedit de lege ordinata contra illos, qui loquebantur de efficacia veteri Legi de facto competente. 91. *Ex quorum sententia non rectè infertur, Verbum gratìs esse incarnatum.*

Dices: Si posset purus homo pro suo vel alieno peccato satisfacere de condigno, vilesceret in æstimatione hominum peccati gravitas; quæ nunc vivaciùs apprehenditur, dum cernitur, pretioso Filii Dei sanguine peccatum oportuisse deleri. Unde inter opera *Cypriani l. de operibus Christi Cardinalibus Tit. de passione Christi* legitur: *Sine hoc holocausto,* mortis Christi, *poterat Deus tantum condonasse peccatum; sed facilitas veniæ laxaret habenas peccatis effrænibus.* 92. *Objectio.*

Responsio.

Resp. ad summum inde sequi, convenienter Deum ordinasse hunc satisfactionis modum. Possibilitas autem alterius modi excitare meritò non posset homines ad faciliùs peccandum, qui norunt de facto requiri satisfactionem Dei hominis. Ex parte etiam ipsorum peccantium idem labor & pœnitentia tunc posset esse necessaria, quæ nunc. Ad gravitatem quoque peccati dignè pensandam, tunc meritò adhuc sufficere deberet consideratio gravis offensæ infiniti boni, ac pœnæ æternæ; quòdque pro ea non posset exhiberi satisfactio debita, nisi Deo misericorditer acceptante opus puri hominis. Alioquin ipsa exuberans Christi satisfactio, veniæque facilitas etiamnum est occasio à perversis accepta ad laxandas peccatis habenas. Denique holocaustum mortis Christi est, de quo est sermo apud *Cyprianum*: quod tamen non fuisse necessarium ob hoc de absoluta potentia, est indubitatum.

Quod-

93. *Differentia ampla inter satisfactionem puræ creaturæ & Verbi incarnati.* Quodvis autem horum dicatur, certum apud omnes est, magnam esse differentiam inter satisfactionem puræ creaturæ & Verbi incarnati. Primò, quòd sicut nulla creatura potest pertingere ad dignitatem Verbi incarnati, sic neque offerre tam proportionatam satisfactionem, quàm Verbum incarnatum obtulerit Deo Patri pro peccatis totius mundi. Secundò, quòd satisfactio Christi adæquaverit, immo longè excesserit debitum culpæ totius generis humani; ut Patres docent, signanter *Chrysostomus Hom.* 10. *in Epist. ad Rom.* Et idcirco congruentissimè *non disposuit Deus sibi reconciliare inimicum, nisi per obsequium magis gratum, quàm offensa ejus erat sibi displicens; & tale obsequium ejus, est passio Christi vel meritum ejus*, inquit *Scotus* 4. *d.* 15. *q.*1.*n.*7. Juxta hæc explicari possunt Patres subinde exaggerantes necessitatem Incarnationis, ut *Fulgentius lib. de Incarnat. & gratia c.* 4. dicens; *Nullatenus humana natura ad auferendum peccatum mundi sufficiens atque idonea fieret, nisi Unione Verbi Dei.* Sola namque satisfactio Dei hominis ex dignitate operantis habebat æquivalentiam cum tam generali & gravi debito culpæ; secùs est de satisfactione puræ creaturæ seclusâ elevatione operum ipsius. Deinde explicari possunt, quòd loquantur ex suppositione modernæ ordinationis Dei; ob quam nemo omnino, nisi Deus homo, potuit de condigno satisfacere pro peccatis nostris.

QUÆSTIO X.

De Communicatione Idiomatum inter Deum & hominem, quæ ex Incarnatione est consecuta.

94. *Communicatio idiomatum quid ex vi nominis,* IDIOMA Græcè idem est, quod Latinè proprietas. Quare communicatio Idiomatum ex vi nominis idem est, quod communicatio proprietatum. Accipi tamen generaliter solet pro communicatione quorumcumque prædicatorum.

Oritur ex Incarnatione Hanc esse ortam ex Incarnatione, ita ut quæ Christi sunt ratione divinæ naturæ, possint dici de homine; & rursum quæ Christo competunt ratione naturæ humanæ possint prædicari de Deo & de Verbo, apertè tradit Scriptura passim, & Ecclesia in Symbolis ac variis Conciliis contra *Nestorianos*, qui sicut unionem substantialem, *Ratione unitatis personæ* & unitatem personæ in Christo negarunt, sic etiam hanc communicationem inter Deum & hominem sustulerunt, utpote fundatam in præfata unitate, juxta illud *Concilii Francofordiensis in Epist. Synodica: Persona unitas facit, ut quod homo pertulit, Deus pertulisse credatur.*

95. Quæ tamen communicatio idiomatum juxta fidem non consistit in reali communicatione attributorum divinitatis factâ humanitati, aut contrà; prout diversimodè Hæretici somniarunt: cùm talis cõmunicatio sit impossibilis, & in Incarnatione salva manserit utraque natura, ac utriusque proprietas, cum operationibus utriusque inconfusis. Unde humanitati non est communicata omnipotentia, immensitas &c. ideóque dici nequit omnipotens, immensa &c. Idem est de divinitate cum proportione. *Non consistit in reali communicatione proprietatũ factâ reciprocè utriũq; in Christo natura,*

Certum igitur est in eo communicationem idiomatum consistere, quòd de eodem supposito seu personâ, quæ simul est Deus & homo, verè prædicentur prædicata divina & humana, quæ consequenter verè similiter prædicantur de se invicem. Quod etiam conficitur per hunc syllogismum expositorium: Christus est homo, Christus est Deus, ergo Deus est homo. Quemadmodũ album & dulce quia conveniunt eidem lacti, illudq; sic expressa connotant, possunt, uti de lacte, ita de se invicem prædicari. *Sed in hoc quòd prædicata divina & humana rectè de eadem persona, adeòq; de se invicẽ prædicentur*

96. *Concretim expressa:* Hinc colligitur I. Deitatem & humanitatem, ac utriusque proprietates debere exprimi concretim, ita ut prædicatio non valeret, si utrumque vel alterutrum non exprimatur cõcretim. Proinde non rectè dicitur, humanitas est deitas, æternitas &c. humanitas est Deus, æternus &c. homo est deitas, æternitas &c. Deitas est homo, passibilis, crucifixa &c. Deus est humanitas, rationalitas &c. Quemadmodũ nec verè dicitur, dulcedo est albedo, dulce est albedo, album est dulcedo. Ratio est: quia prædicata abstractim expressa non connotant in recto idem suppositum, ratione cujus communicatio idiomatum verificatur: & alioquin non obstante Unione hypostaticâ manent naturæ & proprietates realiter distinctæ: quæ proinde solùm prædicantur de se invicem, quatenus significant idem tertium. *Sic scilicet ut cõnotent idem suppositum,*

97. *Quod declaratur variis exemplis,* Colligitur II. Prædicata Verbo divino competentia sive ratione Deitatis, sive ratione personalitatis posse verè & propriè in concreto prædicari de homine, dicendo: Hic homo est Deus, æternus, principium Spiritus sancti. Similiter prædicata quæ ratione humanitatis possunt absolutè & simpliciter dici de Christo, etiam verè & propriè posse dici de Deo, sive Verbo divino, dicendo: Deus sive Verbum constat ex corpore & animâ, natum est in tempore ex Virgine, Dominus gloriæ est crucifixus &c. Patet ex dictis. Et confirmatur: quia hæc propositio est de fide, homo est Deus sive Verbum; similiter hæc, Deus sive Verbum est homo: ergo quidquid de Deo aut Verbo formaliter prædicatur, etiam prædicatur de homine & contrà: quia in ejusmodi prædicatione singulari propriè & simpliciter verâ, affirmari potest de subjecto, quod affirmatur de prædicato. Deinde nil ad proprietatem prædicationis deest. Denique tot Evangelicæ & Apostolicæ, & in Symbolis contentę sententiæ, non debent sine urgenti funda- *Estq; hujusmodi prædicatio propria.*

fundamento (quod non ſubeſt) ad impro-prias prædicationes telegari.

98. *In qua cavendum à particula reduplicativa.*

Colligitur III. Prædicata divina non poſſe de Chriſto homine prædicari cum reduplicatione humanitatis, aut contrà. v. g. non rectè dicitur: Chriſtus quà homo eſt Deus, æternus &c. Chriſtus quà Deus eſt homo &c. quia propoſitio reduplicativa vel dat cauſam, vel deſignat naturam ratione cujus tale attributum Chriſto conveniat.

Et prædicatis excludentibus ſuppoſitalitatem divinam,

Colligitur IV. Communicationem idiomatum non habere locum in prædicatis, quæ excludunt ſuppoſitalitatem divinam: quale eſt hoc v.g. purus homo. Nec etiam in prædicatis quæ conveniunt Verbo aut Deitati vel humanitati prout præſcindit à ſuppoſito Deus homo. *Aut præſcindentibus à ſuppoſito.* Unde non rectè dicitur Verbum eſſe aſſumptum, etſi aſſumpta ſit humanitas; nec humanitatem eſſe incarnatam, etſi incarnatum ſit Verbum: hæc enim non rectè tribuuntur ipſi Chriſto; adeòque multò minùs eo mediante aliis per communicationem idiomatum.

99. *Cavendam etiam in prædicatis divinitatis Chriſto tribuendis à denominatione accidentali.*

Colligitur V. Prædicata divinitatis non poſſe Chriſto tribui denominatione accidentali: alioquin enim ſignificaretur ſuppoſitorum diſtinctio, & accidentalis inter utrumque unio. Unde *Concilium Epheſinum can.* 5. damnat vocem *Theoforot*, id eſt, Deifer; eò quòd ſignificet hominem in ſe ſubſiſtentem, qui ferat Deum. Similiter fugiendæ ſunt voces Deificatus, dominicus, &c. niſi ſano ſenſu explicentur; intelligendo v. g. per hominem Deificatum, humanitatem ſubſtantialiter unitam Deitati in eadem perſona, per hominem dominicum intelligendo filium Domini, ſcilicet Patris æterni, cui ſpecialiter appropriatur eſſe Dominum.

100. Petes I. An ſicut juxta fidem rectè dicitur Deus eſſe homo factus; ſic rectè dicatur homo factus eſſe Deus. Reſpondent Theologi paſſim Neg. cum *Scoto in Report.* 3. *d.* 7. *quæſt.* 3. quia Chriſtus homo non præextitit antequam fieret Deus, prout è contra Deus præextitit, antequam fieret homo; quod tamen modus iſte loquendi propriè indicat: cùm prius ſit rẽ eſſe, quàm per formam acquiſitam fieri talem, vel talem. *Cur magis propriè dicatur, Deus factus eſt homo, quàm, Homo factus eſt Deus.* Nihilominus, etſi præfatus ſenſus ſit proprius & congruus, exiſtimo cum *Scoto in Scripto Oxonienſi* (quod eſt principale, & ſemper intelligitur quando citatur ſine addito) *ead. diſt. quæſt.* 2. *num.* 7. iſtam propoſitionem ſimul alium, eſto minus proprium, tamen ſatis congruum ſenſum admittere, ſcilicet hunc: Homo per factionem ſeu actionem incarnativam eſt Deus. *Poſterior propoſitio quo ſenſu poſſit admitti.* Et juxta hunc ſenſum non requiritur ut homo præſupponatur, priuſquam fiat Deus. Unde hunc loquendi modum uſurparunt, poſt *Nazianzenum* & *Ambroſium*, *Auguſtinus* 1. *de Trinit. cap.* 13. Et *Damaſcenus lib.* 3. *de fide cap.* 11. Omitto alium ſenſum, qui eſt apud *Lorca d.* 63. *n.* 16. & difficultatem habet.

Petes II. An rectè dicatur, Chriſtus incepit eſſe? idem cum proportione eſt de hac propoſitione: Chriſtus deſiit eſſe. Reſpondent Doctores paſſim, non rectè dici niſi cùm addito, ſecundùm humanitatem, vel quatenus homo; exiſtimãtes alioquin ſignificari Chriſtum ſic incepiſſe & deſiiſſe eſſe, ut ante inceptionem & poſt deſitionẽ ſimpliciter nullum eſſe habuerit. 101. *Chriſtus incepit eſſe, juxta multos non niſi cum addito, quà homo.* Verùm vidẽtur propoſitiones hæ aliquem ſaltẽ rectum ſenſum admittere, ut cenſet *Scotus d.* 11. *q.* 3. *Vaſquez*. & alii: nam Chriſtus in rigore importat compoſitum ex natura humana & divina perſona, quod verè incepit eſſe; cùm de illo fuerit verum dicere, hoc compoſitum jam eſt, & antea hoc compoſitum non fuit. *Rectè tamẽ dicitur ſimpliciter, ſi Chriſtus ſupponat formaliter pro ipſo cõpoſito ex humanitate & divina perſona.* Similiter in morte eſſe deſiit: quia illud compoſitum quod antea fuerat, tunc ampliùs non erat. Nec obſtat quod aliqua pars, videlicet divina natura & perſonalitas, præfuerit, ac ſemper manſerit: quemadmodum non obſtat homini hodie concepto, ut dicatur incipere, & mortuo, ut dicatur deſiiſſe, quòd materia præfuerit, & poſt mortem tam ipſa, quàm anima manſerit.

102. Quòd ſi ly *Chriſtus* accipiatur ut connotet perſonam ſeu ſuppoſitum, adhuc vera foret propoſitio, ſi per illam nil aliud ſignificaretur; quàm ſuppoſitum iſtud accepiſſe eſſe in tempore: ad hujus enim verificationem ſufficit, quòd in tempore acceperit aliquod eſſe ſimpliciter, prout accepit eſſe humanum, quod eſt eſſe ſimpliciter, etſi ſecundarium, iſtius ſuppoſiti. *Si autem connotet ſuppoſitum, adhuc quodam ſenſu poſſet ſubſiſtere.* Inhærendo tamen rigori dialectico, videtur propoſitio connotando ſuppoſitum ſimpliciter falſa; utpote exponenda hoc modo: *Non tamen in rigore dialectico,* Suppoſitum iſtud jam eſt, & antè non fuit, ſcilicet quoad nullum eſſe ſimpliciter iſtius ſuppoſiti; cùm negatio ibi præcedens, veluti malignantis naturæ, neget totum. Aliud foret, ſi diceretur Eſſe Chriſti incepit, ſeu Eſſe in Chriſto incepit: hoc enim exponendum eſt, Eſſe Chriſti (aliquod ſcilicet Eſſe ſimpliciter) jam eſt, & antè non fuit.

103. Petes III. An ratione diverſarum naturarum poſſint verificari de eadem perſona Chriſti contradictoria? Reſp. propriè loquendo quòd non: etſi enim prædicata poſitiva, in eadem natura incompatibilia, v.g. eſſe Deum & hominem, æternũ & temporalem, immenſum & limitatum &c. verè ſimul denominent eamdem perſonam, in qua diverſæ hujuſmodi naturæ ſunt unitæ; prædicata tamen negativa ſeu negativè ſumpta in rigore & ſine addito falsò attribuuntur iſti perſonæ. *Non poſſunt de eadẽ perſona Chriſti ſimpliciter affirmari contradictoria.* Quæ proinde falsò diceretur non Deus, non æternus, non immenſus; item non homo, non temporalis, non limitatus &c. cùm negatio ſit malignantis naturæ, adeòque ſignificet ea quæ negantur nullâ ratione tali

C perſo-

personæ competere. Ut proinde si negativè accepta hujusmodi prædicata reperiantur interdum Christo simpliciter attributa, exponi debeant positivè vel cum tacita reduplicatione.

104. Petes IV. An Christus sit & prædicetur esse homo univocè cum aliis hominibus? Resp. Aff. eò quòd vox homo secundùm eamdem rationem principaliter significatam, scilicet humanitatem, conveniat Christo & aliis hominibus; esto connotatum suppositalitatis sit diversum. Estque utrobique prædicatio generis de specie, aut naturæ de supposito.

Christus est & prædicatur homo univocè cũ cæteris hominibus.

Notant autem varii *Scotistæ* conformiter ad phrasim Aristotelicam, quòd vox homo de Deo & Christo strictè loquendo non prædicetur univocè, eò quòd prædicatio sit diversæ rationis, cùm Deo sit accidentale, Christo essentiale esse hominem. Addunt tamẽ, quòd eadem vox sit respectu utriusque prædicatũ univocum, eò quòd ipsum quod prædicatur sit unum secundùm principale significatum.

An etiam homo prædicetur univocè de Deo & Christo.

Respectu quorum saltem est prædicatum univocum.

105. Petes V. An in triduo mortis verum erat dicere, Christus est homo? Resp. Neg. Theologicè & realiter loquendo, ut rectè *Scotus d. 22. n. 18. D. Bonav. ibid. art. 1. q. 1.* & alii cõmuniter: tune enim non erat unio animæ cum corpore; ob cujus defectum, sicut non erat homo, actu scilicet & realiter ante cõceptionem, sic neque tempore mortis. Logicè tamen loquendo Varii præfatam propositionem admittunt, uti hanc, Joannes est homo, etsi Joannes sit mortuus, ampliando scilicet extrema propositionis, veluti necessariæ. *Scotus* tamen *sup. n. 19.* posteriorem quidem logicè admittit, sed priorem negat, veluti contingẽtem, ob involutam in significato vocis *Christus* complexionem contingentẽ, ratione cujus contingens est unionem inter Deitatem & humanitatem subsistere, Deumque esse hominem; adeòque pariter contingens videri potest, Christum esse hominem, cui simpliciter attribuitur utrumque involutæ in eodem complexionis extremum. Quòd *Scotus* confirmat ex eo, quòd ex necessario non possit sequi cõtingens, ne alioquin possit dari antecedens verum consequente falso; id ipsum autem sequeretur in præsenti, si præfata propositio foret necessaria, ut patet in hoc syllogismo: *Christus est Deus, Christus est homo, ergo Deus est homo.* Idem ob similem rationem censet *Scotus sup.* de hac, *homo albus est albus*; quam nullo homine existente putat esse falsam. Quæ quidem satis subtiliter dicta sunt; etsi ex arbitraria vocum acceptione pendere videantur.

An Christus fuerit homo in triduo mortis.

106. Petes VI. An Verbum rectè dicatur prædestinatum, esse homo, seu ut in tempore fieret homo? Resp. Aff. contra Nonnullos. Non quasi aliquid intrinsecum Verbo pendeat à divina providentia, sed aliquid extrinsecum, ad quod in tempore terminatur, utique vi ordinationis seu prædestinationis divinæ; quod in re aliud non est, quàm sub prædestinationẽ cadere directè ipsam unionem Verbi cum natura humana. Quòd autem inde non accesserit Verbo aliqua gratia seu beneficium, parum refert: cùm id non necessariò importet præmissus loquendi modus. Dico *loquendi modus*: de hoc enim solo potest esse quæstio. Vide *D. Bonav. d. 7. art. 2. q. 2.*

An etiam Dei sit prædestinatus, ut sit homo.

QUÆSTIO XI.

Quomodo Christus sit & dici possit Dei Filius, servus vel creatura?

107. Certum est de fide, quòd Christus simpliciter sit & dici debeat verus & naturalis Filius Dei. Nam in Scripturis vocatur verus & proprius ac unigenitus Dei filius. Ratio est: quia Christus est persona Verbi; hæc autem est naturalis filius Dei Patris, ut constat ex mysterio Trinitatis.

Christus est simpliciter Filius naturalis & unigenitus Dei Patris.

Movetur tamen quæstio, an in rigore logico vera sit propositio: Hic homo, vel Christus quà homo est prædestinatus, ut sit filius Dei naturalis? Affirmãt plurimi Scholastici, sic accipientes dictum Apostoli *ad Rom. 1. Qui prædestinatus est Filius Dei in virtute &c.* Verùm Apostolus ibi ad litteram intelligitur, non de prædestinatione propria, sed de declaratione. q.d. qui declaratus est esse Filius Dei per virtutem operum, signorũ &c. Sic enim habent Græca, & intelligunt Græci Patres, & multi Interpretes. Et favet contextus. Immo altera Expositio difficulter textui accommodatur, ut videre est apud *Sasbouth* & alios. Nisi quòd facilè posset intelligi de prædestinatione ad hoc totum complexum, scilicet, ut sit filius Dei in virtute, sive esse ostendatur in operibus & miraculis. Quod coincidit ferè cum Expositione Græcorum.

An hic homo sive Christus quà homo sit prædestinatus ut sit filius Dei. Affirmant plurimi ob dictum Apostoli ad Rom. 1. Quod tamen non urget.

108. Hinc *Præpositus, Becanus,* & plures alii propositionem præmissam non admittunt: eò quòd objectum prædestinationis debeat ab ipso Deo prædestinante saltem ratione præconcipi termino ad quem prædestinatur: dũ enim aliquid prædestinatur ad alterum tamquam terminum obtinendum, debet ipse prædestinans præconcipere id quod prædestinat tamquam distinctum ab eo ad quod prædestinat; adeòque necessarium foret præconcipi Christum sive hunc hominem velut afficiendum dignitate filiationis, quam tamen in primo suo conceptu involvit. Et quàmvis nos simplici apprehensione possemus concipere hunc hominẽ sub ratione humanitatis in aliqua suppositalitate in confuso, eumq; esse prædestinatum ad esse filium naturalem Dei: Deus tamen ejusmodi confusas abstractiones non facit, adeòque hominem sic primò confusè cognitum non prædestinat, dein ad esse filium

Plures negant; nec malè in sensu satis obvio.

filium Dei. Quare juxta sensum præmissum videtur propositio, de qua quæstio, non esse admittenda.

109. *Assignatur equidē alius sensus satis congruus.* Nihilòminus sicut *quæst. prec.* ostendimus dari congruum aliquem sensum hujus propositionis, Homo factus est Deus, etsi in alio sensu obvio & fortè magis proprio vera non sit: sic videtur posse in simili aliquo sensu subsistere propositio, de qua hîc quæritur; nimirum, ut significet, quòd Christus sive hic homo per prædestinationem sit filius Dei; quatenus per prædestinationem fit, quòd humanitas sit Verbo unita, adeòque existat homo Deus, Deique filius. Quem sensum assignat *D. Bonav. 3. d. 7. art. 2. q. 3.* & alii.

110. *Hæc propositio, Christus quà homo est filius Dei naturalis, juxta varios sensus admittenda est vel neganda. Primus sensus,* Quæritur etiam an Christus rectè dicatur filius Dei naturalis, cum reduplicatione, quà homo? Sic enim Nonnulli indistinctè loquuntur, ob Auctoritatem præsertim *Concilii Francofordiensis.* Verùm distinctione opus est. Nam si ly *quà homo* non reduplicet humanitatem, sed personam hoc modo, Christus secundùm quod est homo, seu in quantùm dicit personam quæ est homo, est filius Dei naturalis; certissimum est propositionem esse veram: quia eadem persona quæ est homo, est proprius, æqualis, & coæternus Patri Filius vi æternæ nativitatis. Et hoc sensu procedit *Concilium Francofordiense,* & *Adrianus Papa in Epist. ad Episc. Hispaniæ*; ut ex verbis, probationibus & scopo Concilii & Papæ agentium contra *Felicem* Urgelitanum Episcopum & *Elipandum* Toletanum Archiepiscopum Nestorianos est manifestum. *Secundus sensus.* Si autem ly *quà homo* reduplicet ipsam humanitatem, manifestum est Christum quà hominem non esse filium Dei naturalem & unigenitum: cùm humanitas non sit ratio ob quam vel secundùm quam Christus sit hujusmodi filius Dei.

111. *Tertius sensus.* Quòd si Christus quà homo formaliter consideretur quatenus includens præcisè humanitatem & personalitatem, Verbi scilicet, quæ est filiatio divina; sic etiam non est propriè loquendo (quàmvis ita plurimi Recentiores loquantur) filius Dei naturalis: quia non communicatio personalitatis, sed naturæ similis constituit filium Patris naturalem: filiatio enim naturalis fundatur in natura, quæ à principio generante vivente procedit similis naturæ generantis. Deinde non qui habet filiationem naturalem Dei est filius naturalis, nisi quatenus per illam est genitus; prout per illam genitus non est Christus quà homo. Alioquin filiatio naturalis est etiam in ipsa Deitate filii, in ipsa humanitate, in cadavere Christi defuncti, in sanguine assumpto, esseque posset in quavis substantia aut accidente, cui personalitas Verbi foret unibilis; absque eo tamen quòd istis competat esse filium naturalem Dei Patris. Denique de hujusmodi filiatione non agit *Concilium Francofordiense,* sed de ea, quâ Christus per æternam generationem procedit in natura similis & coæqualis Patri, adeòque magnus Deus de Deo; ut inspicienti Concilium fiet manifestum. Si tamen quis minùs propriè vel largè loquendo cōtendat Christum posse vocari filium naturalem Dei, quatenus homo est, seu quatenus includit humanitatem & personalitatem filii Dei, nolim operosè cum tali disputare.

112. *Quartus sensus.* Præterea quatenus humanitati Christi natura Patris divini est substātialiter communicata, non quidem per generationem (prout ratio filii naturalis propriè exigit) sed per substantialem & hypostaticā Unionem, posset quodam sensu Christus quà homo catenus dici filius naturalis Dei: si enim communicatio divinæ naturæ accidentalis per gratiam constituat hominem Dei filium; perfectiùs id faciet communicatio substantialis per Unionem hypostaticam; adeòque etsi non constituat naturalem filium strictè loquendo, saltem constituet in latiori quadam significatione.

113. *An Christus quà homo sit filius Dei adoptivus.* Quæritur præterea, an Christus quà homo possit dici filius Dei adoptivus, ratione scilicet gratiæ sanctificantis, per quam humanitas Christi est sanctificata, cuique respondet hereditas æterna & creata, quam Christus secundùm humanitatem obtinet? In qua quæstione, quæ merè ad modum loquendi spectat, Doctores communiter censent, quòd non; adeò ut Nonnulli ex ipsis oppositum loquendi modum (*Asserit Durandus & quidam alii,* qui est *Durandi* & quorumdam aliorum, & fusè propugnatur à nostro *Francisco Castillo disp. 17. de Incarnat. qu. 1.* per totam) condemnēt tāquam contrarium *Concilio Francofordiensi* & *Adriano Papa,* à quibus damnata est hæc propositio: *Christus quà homo est filius Dei adoptivus.* Sed, ut omittam, quòd Nonnulli dubitent de Auctoritate Francofordiensis, & consequenter Epistolæ Adriani, Sacrosyllabi & Epistolæ Imperatoris (tum quòd Surium illud edidisse putent levi fundamento, cùm tot sæculis delituerit, ignotum etiam illustribus Scholasticis: tum propter affectatam styli elegantiam: tum quia SS. Eugenium, Ildephonsum & Julianum Archiepiscopos Toletanos ab Ecclesia maximè æstimatos & pro sanctis habitos, non leviter notat, quasi etiam nomina illorum eousque fuerint Ecclesiæ ignota: tum quia plures Theologi admittunt in eo damnatam esse adorationem imaginum in *II. Synodo Nicæna* definitam) concessâ plenariâ Auctoritate, adhuc rectiùs alii Doctores advertunt præfatam propositionem solùm esse damnatam in sensu *Nestorii,* scilicet cum divisione personarum: nam *Felix* & *Elipandus* latenter Nestoriani solam seu puram in Christo adoptionem admittebant, excludēdo ab eadem persona filiationē naturalem, *Neque id condemnavit Concilium Francofordiense, nisi in sensu Nestorii.*

& dividendo unam personam filii cum *Nestorio* in duas personas, id est, veri filii & adoptivi; ut in terminis tradit *Alcuinus* Auctor contemporaneus *lib.3. de Trinit. cap.9.* eosdemque alloquens *Concilium in Epist. Synodica* circa princip. ait: *Hominem Christum verum Dei Patris filium esse negastis.* Et infrà: *Neque enim alium Jesum Christum, aliam Verbum, ut nova hæresis calumniatur &c.* Novam vocat, quia in novis Auctoribus novo induta pallio denuò apparebat. Unde in eadem Epistola dicitur: *Nonne olim eadem heresis vestra in Nestorio ab universali S. Ecclesiâ refutata est etiam & damnata?* Et *Sacrosyllabus* appellat *novos Ecclesiæ hostes, sed veternosâ fæce perfidiæ pollutos.* Eademque Synodus suprà expostulat; *Da unam in redemptoris Dei hominisq; personam*: & *Adrianus Papa in Epist.* ait: *Eum adoptivum, & non proprium filium confitentur.*

In quo Cōcilio non de sola voce adoptio, sed de palliata hoc nomine pluralitate personarum seu de adoptione pura actum fuit.

114. Ex quibus & multis aliis, quæ longum foret recensere, post attentam singulorum ruminationem, satis apertum mihi videtur, non de sola voce adoptionis (quæ sanè intellecta non excitasset tantas in Ecclesia turbas) sed de ipsa pluralitate personarum palliatâ nomine adoptionis, scilicet puræ, fuisse quæstionem cum *Felice* & *Elipando*, eosque formalissimè fuisse Nestorianos. Nec mirum, quòd *Elipandus* hanc suam perfidiam verbis ambiguis tegere studuerit, dum teste *Vasquez* in confessione sua dixit: *Et qui dicit, Gloriam meam alteri non dabo; homo interior in una eademq; Dei & hominis persona deglomeratus atque carnis vestimento indutus.* Imitatus est enim in hoc Auctorem Erroris sui *Nestorium*, qui ut videretur consentire Catholicis, unam personam callidè fatebatur, teste *D.Thoma quæst.2. art.6. in corp.* Idemque patet ex *Epist. Synodica Concilii Francofordiensis*, ubi ex *Cyrillo* refertur: *Nestorius simulat se dicere unam filium & unum Dominum &c.* Ad sensum itaque istorum Hæreticorum Concilium & Adrianus Papa docuerunt Christum quà hominem non esse ita adoptivum, quin eadem persona sit filius Dei naturalis.

Retinenda tamen communis opinio, quo respuit simpliciter hanc propositionem, Christus quà homo est filius Dei adoptivus.

115. Nihilominus quia in quæstione de voce præferenda est communis vocis usus & intellectus, videtur simpliciter non admittenda hæc propositio: *Christus quà homo est filius Dei adoptivus.* Ita communiter Doctores. Ratio est: quia significatio vocis *adoptio*, ut apud Auctores constanter sumitur, non abstrahit ab adoptione pura, sed hanc includit. Adoptio namque vocatur personæ extraneæ in filium vel nepotem legitima assumptio, quâ assumptione adoptatus solo affectu jungitur adoptanti, & manet persona ab illo extranea: *Quid est enim* (ut utar verbis Concilii præfati in *Epist. cit.*) *adoptio, nisi charitatis copulatio, quâ Pater adoptione sibi copulat filium, quem proprium non habet?* Ob quod filius adoptivus dicitur filius, non naturæ, sed voluntatis. Et (ut dicitur in *Sacrosyllabo* ibidem approbato) *adoptivus dici non potest, nisi qui alienus est ab eo, à quo dicitur adoptatus.* Cùm itaque Christus quà homo non sit persona extranea aut aliena à Deo, sed includat saltem personalitatem Verbi, non potest dici filius Dei adoptivus.

Nec obstat, quòd saltem humanitas Christi secundùm se sit Deo extranea: quia non manet extranea, sed per Unionem hypostaticam substantialiter ei unitur in unitate personæ. Deinde humanitati Christi vi suæ generationis debebatur velut connaturaliter jus ad hereditatem: ad generationem enim illius spectabat substantiale complementum, adeòque Unio hypostatica (cui præfatum jus quasi connaturaliter debebatur) cum personalitate Verbi. Denique etsi adoptio quodam sensu competeret humanitati Christi, ipse tamē Christus seu persona (cui propriè convenit denominatio filii) non posset dici filius adoptivus etiam quà homo, quia denotaretur personam istam esse purè adoptivam, seu personæ eidem nullâ ratione competere filiationem naturalem. 116.

Christus quà homo potest dici servus.

Quod ad alteram quæstionis partem attinet, etsi abstinendum esset à simplici appellatione servi, quoad Christum; non tamen si addatur aut saltem subintelligatur particula reduplicativa, quà homo. Sic enim Patres passim nomen *servi* Christo tribuunt, ut patet apud *Cyrillum lib.12. Thesauri cap.15. Athanasium serm.3. contra Arianos*, & *Augustinum Epist.178. circa finem*, ubi ait: *In qua infirmitate humanitatis non solùm subditum, sed etiam servum evidentissimè confitemur.* Quæ quidem servitus fundatur in essentiali dependentia humanitatis Christi à Deo, & in dominio inabdicabili Dei super omne quod non est ipse. 117.

Citra vilem aut pœnalem servitutem.

Nec obstat quòd *Leo Papa serm.2. de Nativitate*, ait: *Creata est forma servi sine conditione servili.* Nam loquitur de servitute vili & pœnali, contractâ scilicet ex peccato veluti pœnâ ejusdem: *Quia* (ut immediatè subdit) *novus homo sic contemperatus est veteri, ut & veritatem susciperet generis, & vitium excluderet vetustatis.* 118.

Concilium Francofordiense excludit à Christo servitutem puram.

Non obstat etiam, quòd *Concilium Francofordiense* & *Adrianus Papa* absolutè negent Christum posse dici servum: nam (ut ex contextu patet) loquuntur de servitute pura seu excludente dominium absolutum ab eadem persona. Quo sensu etiam *Damascenus l.3. de fide c.21.* ait: *Qui servum eum dicunt, unum Christum instar Nestorii in duos dividunt.*

Non obstat quoque cōmunicatio in bonis Pa-

Non obstat denique, quòd Christus habeat communicationem in bonis cum Patre: nam hanc non habet secundùm humanitatem

tris, utpote Christo non competens secundùm humanitatem. nitatem formaliter, nisi per quamdam participationem, sicut etiam Beati habent communicationem cum Deo in bonis ejusdem, scilicet in beatitudine. Ratio autem servi secundùm quod servus est, solùm excludit æqualem communicationem in bonis domini, ac ne sit juris sui, sed domini sit quidquid habet in quantùm servus est.

119. *Christus nõ est servus nisi cum addito aut subintellecto, quà homo.* Ex quibus colligi potest quòd Christus, connotando suppositum, in rigore loquendo non videatur posse dici servus absque addito aut subintellecto, quà homo: quia servus nihil proprii habet, adeòque persona, quæ simpliciter appellatur servus, debet nihil habere proprii, sed tota seu secundùm omnia esse in dominio seu potestate alterius: quod non convenit Christo ratione divinitatis & personalitatis. Aliud videtur dicendum de voce subjectus, quæ simpliciter potest Christo tribui, dicendo: Christus est Patri subjectus.

120. *Christus quo sensu dicatur creatura, quo sensu non.* Ad tertiam quæstionis partẽ Resp. Christum non posse dici creaturam, si hoc nomine intelligatur quid productum ex nihilo secũdùm se totum: aliàs esset pura creatura & non Deus. Vox tamen *Creatura* istum sensum non exigit: cùm non necessariò coincidant creatura & pura creatura. Quare vox *creatura* etiam rectè idem significat quod factura, scilicet rem à Deo factam seu productam. Et hoc sensu Christus rectè dicitur creatura, non solùm cum addito, in quantùm homo, sed etiam simpliciter. Tum quia sic locuti sunt Patres, ut *Augustinus*, *Ambrosius*, *Leo* & plures alii. Sufficiant verba *Hieronymi* in illud *ad Ephes.* 2. *Ipsius enim sumus factura*, dicentis: *Nos liberè proclamamus, non esse periculum, eum dicere creaturam, quem vermem, & hominem, & crucifixum, & maledictionem totâ spei nostræ fiduciâ profitemur.* Tum quia humanitas Christi est creata & creatura; ergo similiter Christus: sicut ipse ratione humanitatis simpliciter dicitur crucifixus, mortuus &c. Tum denique quia hoc compositum, Christus, est verè productum, scilicet secundùm humanitatem, & unionem humanitatis cum Verbo; etsi non secundùm omnia in eo inclusa, quod non requiritur. Unde sicut simpliciter Christus dici potest productus, uti in passione destructus seu mortuus, sic etiam simpliciter potest dici creatus seu creatura. Cavendus tamen est sensus *Arianorum* (cujus equidem periculum jam evanuit in Ecclesia &c Scholis) qui Christum dicebant esse creaturam, intelligendo etiam quatenus erat Verbum Dei, seu secunda in Trinitate persona, quam *Ariani* dicebant similiter esse creaturam Patris, hunc solùm asserentes esse verè & substantialiter Deum.

DISPUTATIO SECUNDA.

De Perfectionibus Christi.

QUÆSTIO I.

De Scientia Christi.

1. Agitur hîc tantùm de Scientia & reliquis perfectionibus Christi quatenus homo est: nam de perfectionibus divinitatis in 1. Parte tractatum est.

Christus secundùm humanitatem in vita mortali vidit Deum. Dico I. Christus quà homo habuit in hac vita claram Dei visionem, idque ab initio suæ conceptionis. Est extra controversiam. Prima pars colligitur ex Scriptura. *Joan.* 1. *Deum nemo vidit umquam: unigenitus filius qui est in sinu Patris, ipse enarravit.* q. d. ipse ergo venit & enarravit, sicut vidit, & sicut enarravit per humanitatem dum hîc viveret, sic etiam per illam tunc vidit. Et *cap.* 3. Christus de seipso ait: *Quod scimus loquimur, & quod vidimus testamur .... nemo ascendit* (quod est præteritum; ut patet ex Græco) *in cælum, nisi qui descendit de cælo, Filius hominis, qui est in cælo.* Tunc autem necdum ascenderat in cælum corpore; adeòque loquitur de ascensu mentis per visionem beatam. Et *cap.* 8. ait Christus: *Ego quod vidi apud Patrem meum, loquor.* Et *cap.* 12. *Ubi ego sum, illic & minister meus erit*, scilicet in gloria. Et *cap.* 14. *Ut ubi ego sum; & vos sitis.* Idem docent Patres, *August. lib.* 4. *De consensu Evangelistarum cap. ult.* & alibi. Vide *Suarez disp.* 25. *sect.* 1. Ratio est: quia hoc exigebat connaturaliter Unio hypostatica; nec erat ratio cur humanitati Christi in hac vita non concederetur, quandoquidem non obstaret fini redemptionis, sicut gloria & impassibilitas corporis obstitisset passioni.

Secunda pars patet: quià Christus habebat Unionem hypostaticam ab initio conceptionis; nec erat ratio differendi visionem beatam ei in hac vita dandam; cùm Christi intellectus impedimenta ætatis nesciret. Unde *Richardus l.* 2. *de Emmanuel c.* 22. ait: *Quod nos expectamus in consummatione, illi datum est in sua conceptione.* Confirmatur, tum quia non est credibile divinam personam non mox ditasse naturam humanam tam singulari sibi vinculo colligatam plenitudine superabundanti gloriæ omnisque gratiæ. Tum quia non decebat sic 2. *Idq; ab instanti conceptionis.*

fic uniri animam, nisi esset simul Deiformis scientiâ quod erat possibile. Unde Theologi cum *Scoto d. 2. q. 2. n. 12.* gloriam gratiæque & veritatis plenitudinẽ in Christo homine fundant in hoc, quòd *Joan. 1.* dicitur *unigenitus à Patre.* Quod à primordio conceptionis suberat. Hinc etiam illud apud omnes Scriptores vulgatum, quòd Christus à principio fuerit simul viator & comprehensor.

3. *Quam gloriam Christus passione comparaverit.* Nec obstat, quod *Lucæ. 24.* dicitur: *Nonne oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam?* Et *Joan. 7. Nondum erat Spiritus datus, quia Jesus nondum erat glorificatus.* Et *cap. 17. Clarifica me tu Pater.* Nam Scriptura sic loquitur partim de gloria corporis seu resurrectionis, & glorificatione Christi in ascensione, partim de clarificatione nominis ejus & divinitatis quoad nos.

Non obstat II. quòd visio beatifica generet summum gaudium: quod non videtur consistere cum summa tristitia, quam Christus habuit quando dixit *Matth. 26. Tristis est anima mea usque ad mortem.* Nam etsi connaturaliter loquendo id verum sit, absolutè tamen potest gaudium & tristitia summa simul consistere, quando non sunt de eodem objecto sub eodem motivo formali. Deinde potuisset per Deum tempore passionis gaudium beatificum Christo subtrahi ad perfectiùs pro nobis satisfaciendum: quod factum esse putat *Canus*: quamquam *Suarez* hoc dicat temerarium. Saltem potiùs existimandum foret suspensum fuisse gaudium beatificum, quàm neganda Christo victori sive tristitia sive visio beata.

Visio beata quomodo consistat cũ tristitia in Christo.

4. *Non fuit infinita, sed inter creatas perfectissima.* Porrò visio hæc beata non fuit quidem infinitè perfecta, cùm talis visio creata repugnet. Fuit tamen inter creatas omnes perfectissima: prout dignitas humanitatis Verbo Dei unitæ exigebat; adeò ut si detur status in perfectione specificâ vel intensivâ visionum possibilium (de quo in Philosophia) ipsa sit tam perfecta, ut eâ nequeat dari perfectior.

5. *In Christo fuit ab initio perfecta rerum notitia ignorãtia exclusa.* Dico II. Christus ab initio conceptionis habuit perfectam rerum omnium notitiam. Est contra *Lutherum* & alios Hæreticos (*quos refert Bellarminus l. 4. de Christo cap. 1.*) negantes Christum scivisse omnia, sed more ceterorum paulatim didicisse, quæ priùs ignorabat. Probatur ex Scriptura *Joan. 1. Vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti à Patre, plenum gratiæ & veritatis.* Deinde probatur ex Patribus. *Nazianzenus Orat. in S. Basilium* dicit: *Ille* (Christus) *ut ætate, ita etiam Sapientiâ & gratiâ proficiebat: non quòd hæc in illo incrementum caperent (quid enim eo, quod à principio perfectum est, perfectius esse possit?) sed quòd paulatim patescerent & elucerent. Augustinus l. 2. de peccat. meritis c. 29. Ignorantiã nullo modo crediderim fuisse in illo infante, in quo Verbum caro factũ est, ut habitaret in nobis. Bernardus Homil. 2. Super Missus est. Nec fuit hora in quacumque ætate sua, quâ de plenitudine illa, quam in conceptione sui accepit in utero, vel aliquid minueretur, vel aliquid eidem adjiceretur.* Similia habent alii Patres. Denique id exigebat dignitas naturæ humanæ ad esse personale divinum elevatæ: neque enim consentaneum fuisset, ut Christus, cùm Deus esset, aliquid more ceterorum disceret, quod prius ignorabat, ut notat *Clement Alexandrinus lib. 1. Padagogi cap. 6.*

Neque obstat I. illud *Marci 13. De die autem illa vel hora* (scilicet judicii) *nemo scit, neque Angeli in cælo, neque filius*; sed (ut dicitur *Matth. 24.*) *solus Pater.* Quia non significatur Christum etiam quà hominem ignorasse diem judicii, sed, ut Patres explicant (omissis variis aliorum expositionibus) non scivisse illum ad communicandum nobis, quatenus scilicet erat Legatus ad nos: eatenus enim non habebat in mãdatis illũ patefacere, sed celare. Unde *Joan. 15.* dixit: *Quæcumque audivi à Patre meo, nota feci vobis*, quæ videlicet habui vobis pro hoc tempore tamquam Legatus manifestanda. Quamquam alioquin constet ipsum multa alia scivisse Apostolis ignota; quibus *cap. 16.* ait: *Adhuc multa habeo vobis dicere, sed, non potestis portare modò*; ideoque usque ad adventum Spiritus sancti differebat, qui illos doceret omnem veritatem. 6.

An vel quo sensu Christus ignoraverit diem judicii.

Non obstat II. quòd *Damascenus l. 3. de fide c. 21. in princip.* dicat, Verbum *ignoratione laborantem ac servam naturam assumpsisse.* Sic enim loquitur, eò quòd assumpserit naturam hominis, quæ est ignorans, non prout singulariter est in Christo, sed prout in simili est in nobis; ut rectè *D. Bonav. d. 15. a. 2. q. 1. ad 1.*

Quo sensu Verbum assumpserit ignorantem naturam.

Non obstat III. illud *Ambrosii l. de Incarn. c. 7. post. med.* dicentis: *Per quem autem sensum Isaias dixit* (scilicet *cap. 8.*) *Ante patrem nesciebat puer aut matrem? Sapientium enim Dei futura & occulta non fallunt. Expers autem cognitionis infantia per humanam utique imprudentiam quod adhuc non didicit, ignorat.* Hoc enim explicat *D. Bonav. d. 13. in Expos. textus dub. 5.* de notitia experimentali, in qua Christus secundùm exteriorem sensum veraciter profecit, & quæ naturæ humanæ assumptionem comprobat. Unde si dicat, illum puerum ignorasse, hoc non est aliud, quàm non expertum esse. Alioquin sensum planè diversum habet, quod *Isaia 8.* dicitur: *Antequam sciat puer vocare patrem suum & matrem suam, auferetur fortitudo Damasci & spolia Samariæ.* Nam (ut omittam, quod Varii id explicent de filio Prophetissæ, uxoris ipsius Isaiæ) intelligendo illud cum Patribus & plerisque Interpretibus de Christo, sensum habet: Antequam puer iste vulgari ac naturali modo sciat fari ac dicere, quod primò dicere solent infantes, 7.

Explicatur locus Ambrosii.

Et alter Isaiæ.

Pater

Pater mi, mater mea (ut habent Hebræa) immo antequam nascatur aut ex utero matris prodeat, hostes suos spoliare & prædari incipiet; utpote Deus verus. Vide *A Lapide*, & alios Interpretes.

8. *Christus quà homo non omnia simul actu cognoscit.* Notandum verò sensum Conclusionis non esse, quòd Christus habuerit actualem omnium rerum notitiam, etiam in Verbo. Cùm enim res cognoscibiles sint infinitæ, impossibile est (quidquid Aliqui dicant) omnes simul perfectè & distinctè cognosci: hoc namque argueret infinitam perfectionem in intellectu creato, aut etiam in ipsa cognitione, si foret unica. Neque idem est de visione objecti infiniti, & de visione distincta objectorum infinitorum in multitudine: nam quò intellectus perfectè & distinctè cognoscit plura, eò arithmeticâ proportione requiritur major attentio, ut experientia docet, adeòque ad infinita cognoscenda requireretur infinita attentio. Secùs est de notitia objecti infinitè perfecti; ad quam non requiritur infinita attentio vel infinitus actus. Immo potest intellectus in objectum perfectius tendere minori conatu vel attentione, quàm in objectum minùs perfectum. Et sanè longè faciliùs cognoscitur unus homo, quàm distinctè mille lapides; etsi sit his omnibus perfectior. Vide *Smising de Deo Uno Tr. 2. d. 6. n. 196. & seq.*

9. *Adeòq; nec omnia quæ Deus scit, aut videt.* Quare Christus non scivit actu omnia quæ Deus scit: immo nec omnia quæ Deus videt, scilicet præterita, præsentia & futura (quæ tamen Christum quà hominem vidisse in Verbo vult *D. Thomas* & alii) nam etiam hæc sunt infinita, v.g. cogitationes futuræ per totam æternitatem, aut saltem excedunt determinatam capacitatem intellectûs creati, utì excedunt quemcumque numerum determinatum categorematicum. Vis enim limitata intellectûs, si nequeat simul distinctè intelligere objecta categorematicè infinita, habet consequenter determinatum numerum objectorum, quem nequit excedere in simultanea & distincta cognitione.

10. *Sed novit omnia habitualiter.* Sufficit igitur Christum omnia scivisse habitualiter, ut rectè *D. Bonav. d. 14. a. 2. q. 3. Scotus ibid. q. 2. n. 20.* & alii. Quod optimè sic explicatur, ut potuerit actu scire, quod vellet & quandocumque vellet.

Declaratur, quo sensu. Hoc namque est facilè explicatu, & convenit dignitati Christi, ac denique excludit ab illo ignorantiam: nam nec inter nos quis dicitur aliquid ignorare, quod ita habitualiter scit, ut interrogatus statim diceret, quid de illa re dicendum esset, etsi actu de ea non cogitet. Quemadmodum nec dicitur Christus ignorare aliqua possibilia, etsi actu non omnia simul cognoscat, prout etiam *Thomistæ* fatentur.

11. *Scientia Christi alia est in Verbo, alia in proprio genere, infusa ipsi Christo.* Duplex porrò est scientia Christi. Prima beata, quâ videt Verbum, & in Verbo creaturas. Secunda est cognitio in proprio genere, quam Doctores communiter docent etiam fuisse in Christo, utpote dignitati illius competentem, ac etiam beatis Angelis & hominibus convenientem. Hanc verò Christus non debuit labore & industriâ conquirere, sed in ordine ad illam fuit ei ab initio conceptionis infusa à Deo scientia.

Hæc rursum vel est infusa per se, vel infusa per accidens. Quam Theologi distinguunt in infusam per se & infusam per accidens. Per priorem cognovit Christus in proprio genere res illas, quæ naturaliter non possunt cognosci, aut certè non tali modo & perfectione. Per posteriorem cognovit ceteras res, quarum cognitio etiam perfecta naturaliter acquiri posset. Cujusmodi scientia fuit etiam infusa Salomoni & Adamo circa res naturales. Quàmvis harum quoque cognitionem ad scientiam per se infusam minùs probabiliter reducat *Suarez*, *Vasquez* & alii. In quorum Sententia facilè posset quælibet scientia per accidens infusa Christo denegari. Quæ omnia fusiùs videri possunt apud Auctores citatos, & alios Scholasticos in hac materia.

12. *Fuit denique in Christo scientia experimentalis successivè acquisita.* Habuit denique, juxta *D. Bonaventuram*, *Scotum* & alios communiter, Christus scientiam quamdam experimentalem, quam successu temporis acquisivit etiam ex iis quæ circa se acciderunt & intuitus est, ut colligitur ex Apostolo *ad Heb. 5. Didicit ex iis, quæ passus est, obedientiam.* Patet etiam: quia Christus videbat, audiebat, tangebat &c. ac proinde ministerio sensuum hauriebat notitiam intellectualem & experimentalem rerum alioquin sibi cognitarum, v. g. dolorositatem tormentorum, faciem hominum, loquelam, res significatas per verba audita &c. Ratio est, quòd scientia experimentalis, partim involvat cognitionem rei præsentis & existentis; qualem omnium rerum Christus in proprio genere non habuit ab initio, sed prout successivè res ipsæ contingunt: partim præsupponat eamdem cognitionem, & tamquam transactam repræsentet; quod etiam ab initio non potuit in Christo habere locum. Ita *Scotus d. 14. q. 3. Suarez disp. 27. sect. 2. in fine*, & alii.

QUÆSTIO II.

De Gratia & Virtutibus Christi.

13. *Fuit in Christo gratia habitualis.* DICO I. Christus fuit præditus gratiâ habituali. Est certum apud omnes. Et colligitur ex *Joan. 1. Plenum gratiæ & veritatis.* Quod cùm omnes intelligant de quavis habituali perfectione Christum decente, non potest indubiè de ulla magìs intelligi, quàm de perfectione gratiæ habitualis. Et alibi frequenter dicitur in Christo fuisse gratia, Spiritus sanctus &c. Ratio est: quia Christo ad diligendum Deum est neces-

necessaria Charitas habitualis; quæ juxta *Scotum* & plurimos alios à gratia est indistincta, aut certè juxta alios sic profluit à gratia, ut sine ea, saltem connaturaliter, esse nequeat. Deinde hæc perfectio conveniebat dignitati Christi.

14. *Sanctificans ipsum.*

Dico II. Gratia habitualis erat justificativa, seu sanctificativa Christi, eumque dignificabat ad vitam æternam. Est etiam communis Doctorum. Et colligitur ex Patribus, *Bernardo Homil. 4. Super missus est*, ubi ait: *Singulariter sanctum fuit quod Virgo genuit, & per Spiritûs sanctificationem, & per Verbi assumptionem.* Alios vide apud *Suarez disp. 18 sect. 2. assert. 1.* Ratio est: quia nos sumus justi & sancti per gratiam habitualem; ergo & Christus: quia non debet negari gratiæ ipsius capitis, quod nostræ conceditur.

15. *An præterea fuerit formaliter sanctificatus per unionem hypostaticam.*

Dices: Anima Christi fuit sanctificata formaliter per Unionem hypostaticam; ut colligitur ex *Bernardo sup.* & aliis Patribus; ergo non per gratiam habitualem. Responderi I. cum variis posset Neg. Cons. quia decebat, ut Christus omni modo sanctus esset, & substantialiter per Unionem hypostaticam, & accidentaliter per gratiam intrinsecè inhærentem. Hi tamen Auctores differunt inter se, utrùm sanctitas formaliter proveneri ab ipsa unione, an potiùs à personalitate Verbi, vel divinitate, aut utràque simul.

Aliter Resp. cum pluribus Doctoribus Neg. Antec. quia Unio hypostatica tantùm confert ratione sui termini moralem sanctitatem seu potiùs dignitatẽ humanitati Christi; adeò ut in concreto dici debeat Deus, ideoque connaturaliter exigat gratiam sanctificantem in perfectissimo gradu, cui vita æterna & cetera debeantur de jure, quæ Unioni hypostaticæ secundùm se debentur de congruo & velut radicaliter. Similem autem moralem dignitatem & quasi coosecrationem tribuit unio etiam partibus humanitatis, etsi secundùm se incapacibus formalis sanctificationis. Propter quod ejus corpus in hymno Ecclesiæ dicitur sanctissimum; & sanguis similiter sanctissimus seu sacratissimus dici solet. Nec aliud exigit natura Unionis hypostaticæ, vel Auctoritas Patrum. Quàmvis alioquin potuisset Deus ex sua libertate effectus gratiæ just. ficantis etiam Unioni hypostaticæ annectere. Utrùm autem de facto annexuerit, non ita constat.

16. *Gratia habitualis Christi ab initio fuit summa, non tamen infinita.*

Petes, quanta fuerit gratia habitualis Christi? Resp. cum *D. Bonaventura*, *Scoto* & aliis communiter, non fuisse infinitam; utpote quæ implicat. Secùs fortè dicendum foret, si (quod Quidam censent) infinita gratia sit possibilis. Fuit tamẽ major, quàm ulla creata; immo tãta, ut (supposito quòd detur status) non potuerit major dari. Eamque accepit ipso instanti conceptionis simul cum Unione hypostatica, cui nimirum ipsa debebatur; & quia tunc collata fuit fruitio beatifica, cui eliciendæ habitus gratiæ & charitatis erat necessarius. *D. Thomas* tamen & alii existimant gratiam Christi fuisse infinitam, non quidem in ratione qualitatis, sed in ratione gratiæ. Quod equidem dici non potest, eò quòd non reddiderit Christum Deo gratum seu acceptum in ordine ad effectum, nisi finitum, scilicet gloriam finitam. Nec à conjunctione cum Verbo aliam traxit infinitatem, quàm scientia & reliqua Christi accidentia. Quamquam opera satisfactoria ex dignitate personæ, accedente saltem acceptatione Dei, traxerint valorem quodammodo infinitum. *Ne quidem in ratione gratiæ.*

17. *Quo sensu Scriptura dicat Christum profecisse in gratia apud Deum & homines.*

Nec dictis obstat, quòd *Lucæ 2.* dicitur: *Jesus proficiebat sapientiâ, & ætate & gratiâ apud Deum & homines.* Nam sensus est, quòd creverit sapientiæ & gratiæ operibus, seu effectibus & signis ut Patres explicãt: emicatio enim sapientiæ & gratiæ profectus ejus fuit: quemadmodum sol dicitur proficere, quia majus lumen apud nos paulatim diffundit. Unde accessu ætatis verè paulatim detegebat gratiam & sapientiam animi, quâ semper plenus erat. Quòd autem à principio per opera externa non indicaret summam suam perfectionem, hoc non erat falsitatem prætendere, sed veritatem occultare, idque expedienter ad nostram utilitatem, ut rectè *D. Bonav. d. 13. a. 1. q. 3. ad 3.* Si enim virilem gratiam & sapientiam exercuisset ante ætatem, visus fuisset monstrum aut prodigium, & tamen defectus gratiæ & sapientiæ interior in nullo nobis profuisset, nec Deum decuisset. Defectus autem ætatis in corpore faciebat ad humiliationem, atque insuper veræ naturæ ostensionem, ne si absque ætatum vicissitudine plenus staturâ prodiisset, phantasmã apparuisset.

18. *In Christo fuerunt omnes gratiæ gratìs datæ.*

Dico III. In Christo fuerunt omnes gratiæ gratìs datæ, scilicet gratia sanitatũ, operatio virtutum, & reliquæ omnes, quas enumerat Apostolus *1. ad Cor. 12.* ita communiter Theologi. Et patet consideranti vitam Christi, ac quæ de eo Scriptura testatur. Idem exigebat plenitudo gratiæ, quæ super eum requievit; item dignitas Unionis hypostaticæ: ac denique ratio Capitis, à quo hæ gratiæ in cetera membra, scilicet Apostolos aliosque Doctores erant derivandæ; adeòque oportebat illas in capite præfuisse.

19. *Etiam gratia fidei.*

Solùm videtur aliqua difficultas de gratia fidei & prophetiæ. Verùm Apostolus ibi nomine fidei non intelligit fidem Theologicã, quæ omnibus Christianis est communis, sed eam quæ est mater miraculorum, constãtem scilicet fiduciam in Deum ad quidvis impetrandum, & ad miracula operandum, atque assensum prævium. De qua *cap. seq.* ait: *Si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam.* Ita explicat *Chrysostomus*, vel intelligit donum intrepidè

pidè profitendi & explicandi fidem; ut exponunt Alii, vel potiùs intelligit singularem intelligentiam mysteriorum fidei ad ea contemplandum & aliis declarandum. Omnibus autem bis modis fuit in Christo fides.

Et gratia Prophetia. Ad Prophetiam quod attinet, non importat illa obscuritatem ex parte cognitionis in Propheta, sed ex parte objecti secundùm communem statum & conditionem cognoscentis, ut scilicet res sit obscura & remota à cognitione propriâ status in quo Propheta versatur. Quare juxta *August. lib. 16. contra Faustum cap.* 18. nihil aliud est Propheta, quàm *homo ultra humanas conjecturas futura prenuntians.* Unde de Christo *Joan.* 4. dixit, nec malè (teste *August. Tr.* 15. *in Joannem*) Samaritana: *Video, quia Propheta es tu.* Et *Lucæ* 7. visâ resuscitatione mortui omnes timuerunt & magnificarunt Deum dicentes: *Quia Propheta magnus surrexit in nobis.* Et Christus de se ipso *Marci* 6. dixit: *Non est Propheta sine honore, nisi in patria sua.* Et *Deuteron.* 18. Moyses de Christo (prout intelligit Petrus *Act.* 3. & Stephanus *Act.* 7.) dixit: *Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis, sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus tuus.*

20. *Operatio miraculorũ à Christi humanitate tamquam instrumento morali processit.* Quantùm ad gratiam virtutum notandum humanitatem Christi fuisse operatam virtutes sive miracula, non per physicam potentiam sibi competentem, sed per divinam voluntatem ac omnipotentiam sibi permanenter, & ad nutum, ac ad quosvis effectus assistentem; secùs quàm contigerit in aliis Sanctis: sic equidem, ut humanitas tantùm causaverit illa moraliter, uti Sacramenta gratiam. Ita *Scotus*, *Vasquez* & alii. Et insinuat *Leo Papa Epist.* 10. *cap.* 4. *Agit utraque forma cum alterius communione, quod proprium est, Verbo scilicet operante quod Verbi est, & carne exequente quod carnis est: unum horum coruscat miraculis; aliud succumbit injuriis.* Quæ verba etiam habet *Agatho Papa in Epistola*, quæ refertur in *VI. Synodo Act.* 4. Et *ibid. Act.* 10. *in Epistola Sophronii* dicitur: *Secundùm quod Deus patrabat miracula, secundùm quod homo faciebat humilia & humana.* Similia habent alii Patres. Ratio est: quia potentia obedientialis physica ad quodlibet passim rejicitur velut conficta & impossibilis. Deinde Miraculum subinde consistebat in subtractione divini concursus ordinarii, quæ non potest physicè causari ab agente creato. Deoique sic absque difficultate res hæc elarè explicatur: cùm è contrà gravissimam difficultatem patiantur, qui physicam efficientiam miraculorum humanitati Christi adscribunt.

21. *In Christo quà homine est gratia capitis super omnem Ecclesiam, etiam quà Angelis & Beatis constantem.* Petes, an & quid sit in Christo gratia capitis? Resp. Christum esse *Caput super omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius* juxta Apostolum *ad Ephes.* 1. Idem docet *cap.* 5. Ecclesia autem constat, tum viatoribus qui sunt in Ecclesia militante (quibus annumerari possunt animæ in purgatorio) tum hominibus beatis, qui sunt in triumphante, quæ est Ecclesia primitivorum conscriptorum in cælis; immo etiam beatis Angelis, ex quibus juxta Patres conflatur quoque universalis Ecclesia. Unde Apostolus *ad Coloss.* 2. de Christo quà homine (ut patet ex contextu) ait: *Estis in illo repleti, qui est caput omnis principatûs & potestatis.* Ratio est: quia sicut caput est pars corporis prima & dignissima, in qua exercentur operationes vitales, animales & rationales, & quæ cetera membra gubernat ac in illa influit; sic Christus quà homo est dignissima persona omnium, ex quibus mysticum universalis Ecclesiæ corpus coalescit, ipseque influit in omnes viatores dona gratiæ, in beatos insuper gloriæ; uti juxta multos (de quo infrà) etiam in Angelos; in quos saltem influit illuminationem (sicut Angeli superiores illuminant inferiores) & non modicum gaudium accidentale. *Non est Christus propriè caput damnatorum.* Non est tamen Christus propriè caput damnatorum, etsi caput eorum fuerit dum essent viatores: quia de facto non influit in illos aliquod donum salutare. *Est tamen malorum viatorum.* Est equidem caput etiam infidelium & malorum Christianorum, etsi non quatenus mali sunt & infideles (quorum catenus caput est diabolus) quia similiter in illos influit multa bona: quamquam soli justi sint membra hujus capitis viva, vegetata ab illius Spiritu vegetante.

22. *Ratio capitis in quo consistat.* Sed variant Doctores in quo consistat vel fundetur hæc ratio Capitis. Omissis aliorum dicendi modis, Dico radicaliter fundari in Unione hypostatica, quæ Christum constituebat personam dignissimam, & quam consequebatur velut proprietas gratia habitualis summa; quæ etiam ad meritum & satisfactionem requirebatur: quibus accedebat divina acceptatio, sine qua operã Christi, quantumvis excellentia, in ceteros meritoriè non influxissent. Adeòque hæc tria concurrunt ad completam gratiam capitis, sive ad Christum statuendum in ratione supremæ personæ proximè potentis influere in cetera membra. Est enim hic sermo de capite meritoriè influente in membra. Alioquin simpliciter Unio hypostatica constituebat Christum personam dignissimam seu Deum hominem, adeòque hâc ratione caput; sed (ut dixi) insufficienter ad sensum præsentis loci.

23. *An Christus rectè dicatur membrum Ecclesiæ.* Petes, an Christus rectè dicatur membrum Ecclesiæ? Resp. quodam sensu Aff. est enim pars excellentissima Ecclesiæ seu corporis mystici, utique constantis etiam capite, seu illud includentis: sicut corpus physicum constat capite tamquam parte seu

seu membro. Quodam autem sensu satis obvio Neg. prout scilicet membrum sonat partem ab aliarum influxu dependentem: Christus enim non dependet à reliquis membr s Ecclesiæ.

24. *Christus ab initio habuit omnes virtutes & dona, ejus perfectioni convenientia, eaque in gradu perfectissimo.* DICO IV. Christus ab initio conceptionis habuit in gradu perfectissimo omnes virtutes & dona, quæ ex ratione sua particulari non involvunt imperfectionem Christo inconvenientem. Ita omnes Doctores: quia Christus d gnificari debet quantùm commodè potest, & Unio hypostatica connaturaliter, morali saltem connaturalitate, exigebat, ut omnes perfectiones possibiles ac decentes conferrentur Christo. Et (ut *Scotus d. 13. quæst. 4. num. 9.* ait) *in commendando Christum malo excedere, quàm deficere a laude sibi debitâ, si propter ignorantiam oporteat in alterutrum incidere.* De septem quoque donis Spiritûs sancti expressa est Prophetia *Isaiæ 11.* quòd & super Chr stum requiescerent. Idem autem est de ceteris donis & gratiis, etiam actualibus, quatenus Christo congruerent.

25. *Non fuit in Christo fides nec spes Theologica,* Dixi, *quæ ex ratione sua particulari non involvunt imperfectionem Christo inconvenientem*; prout involvit fides, quæ tendit in Deum obscurè, ideoq e à beatis exulabit in patria, & consequenter exulavit à Christo in via jam beato. Idem est de spe, si & ipsa sit evacuanda in patria, ut Plerique docent. De quo in *Tract. de Virtut. Theolog.* Quamquam non sit incredibile dari habitum generalem amoris concupiscentiæ Dei, qui sortiatur nomen spei, quatenù tendit in bonum possidendum, etsi idem habitus vitaliter teneat bonum jam possessum; qui consequenter fuisset in Christo, & per illum potuisset sperare beatitudinem corporis, & fortè quædam alia nondum obtenta.

Pœnitentia quo sensu in ipso fuerit, vel non fuerit. Idem quoque est de pœnitentia, quatenus connotat propriam culpam aut dolorem de illa; item de continentia quatenus connotat motus propriæ concupiscentiæ. Abstrahēdo tamen à connotato, verè in Christo est amor honestatis istarum virtutum, adeòque ipsæ virtutes.

26. *Quod amplius declaratur.* Ubi notandum, virtutem pœnitentiæ denominari à connotato quodam actûs secundarii, scilicet à dolore, vel à pœnalitate, quam quis subit, ut jus Dei peccato læsum vindicando in se peccatum restauret. Ipsa autem virtus pœnitentiæ secundùm se primariò inclinat ad jus Dei servandum illæsum, secundariò ad detestandum peccata seu quidquid jus illud lædit, & consequenter ad idem, si læsum fuerit, reparandum, culpam ordinando per pœnam satisfactoriam. In Christo itaque est virtus ista quoad actum primarium, adeòque quoad habitum. Est etiam quoad actum secundarium: detestatur enim quidquid lædit jus Dei, scilicet peccata nostra. Non tamen est in eo actus secundarius, quatenus respicit seu connotat peccata propria. Non etiam, quatenus connotat dolorem detestationi adjunctum; quàmvis hic non defuerit in Christo viatore. Non denique, quatenus respicit vindictam seu pœnalitatem à pœnitēte subeundam: quàmvis in Christo viatore fuerit etiam voluntas in se perferendi seu vindicandi peccata nostra, pœnas acerbissimas subeundo. De facto tamen vult, ut nos detestemur peccata nostra cum dolore ac pœnalitate; quæ voluntas etiam reduci potest ad honestatem pœnitentiæ.

QUÆSTIO III.

De Operatione humanæ Voluntatis Christi ejusque cum divina Concordiâ: item de Libertate ac Impeccabilitate illius.

DICO I. In Christo non solùm est voluntas divina, sed etiam humana, hęque habuit humanas operationes. Est de fide contra *Monothelitas.* Et patet ex *VI. Synodo act. 4. & 8. Lateranensi sub Martino I. can. 10.* & aliis Conciliis. Patet etiam ex Scriptura, in qua Christus voluntatem seu volitionem suam distinguit à voluntate seu volitione Patris, *Matth. 26. Non sicut ego volo sed sicut tu. 1 Joan 5. Non quæro voluntatem meam sed voluntatem ejus, qui misit me.* Et alibi: ergo præter divinam voluntatem Patris Christo communem, fuit in illo alia voluntas, aliaque volitio, utique humana. Ratio est: quia voluntas sequitur naturam; quæ cùm fuerit duplex in Christo, etiam juxta *Monothelitas*, patet in eodem fuisse duplicem voluntatem. Quam etiam absurdum esset admittere, & actum seu volitionem alterutri negare: cùm divina quidem volitio naturæ & voluntati divinæ identificetur; voluntas autem humana connaturaliter actum exigat, nec sit ratio ob quam ei negaretur, immo sit necessarius ad meritum & satisfactionem. Ex quibus etiam evincitur Hæresis *Monothelitarum*, si duplici voluntate admissâ tantùm negaverint duplicem in Christo volitionem, ut existimat *Vasquez*, non valens credere, quomodo rem tam evidentem, scilicet duplicem voluntatem admissâ duplici naturâ, *Monothelitæ* negare potuissent. Verùm pariter est evidens ineptia, admissis potentiis negare actus. Id equidem ex *Synodo VI.* satis constat, cum *Monothelitis* non fuisse quæstionem de sola potentia volitiva humana, sed potissimùm de ejus operationibus elicitis. Dico *elicitis*: nam actus aliarum potentiarum, qui in nobis solent à nostra voluntate imperari, v.g. ambulationem, locutionem &c. non negarunt, sed voluerunt illos procedere in Christo ex imperio voluntatis divinæ: 27. *In Christo est duplex voluntas cum operationibus suis.*

vinæ: Unde consequẽter obedientiam, meritum, satisfactionem Christi, quæ utique exigunt actus elicitos creatæ voluntatis, destruxisse reipsâ convincuntur.

28. *Et cum optima utriusq; concordia,*

Neque oportuit *Monothelitas* timere utriusque voluntatis in operando discordiam: si enim in hominibus beatis Deus tã immobilem eorum cum divina voluntate consensum firmavit, quantò magis in Christo perfectissimam utriusque voluntatis conformitatem procurare potuit, adeòque procurasse censendus est, sic ut nil omnino voluntas humana decerneret, quod à divina foret exorbitans? De quo tamen *Concl.* 3.

Voluntas sequitur non personalitatem, sed naturam, cujus proinde multiplicatione multiplicatur.

Non etiam favet *Monothelitis* unitas subsistentiæ seu personalitatis in Christo: nam voluntates sequuntur naturam, non personalitatem, ut rectè *Damasc. l.3. de fide c.14.* Unde è contrà in tribus personis est unica voluntas propter unitatem naturæ, non obstante multiplicitate personalitatum; ut rectè arguit *Damascenus sup.*

29. *Reliquæ similiter potentiæ & operationes earum fuerunt in humanitate Christi.*

Quod dictum est de voluntate, dicendum etiam est de intellectu & reliquis potentiis humanitatis Christi, ideoque in *VI. Synodo Act.* 4. refertur, & *Act.* 8. recipitur *Epistola Agathonis Papæ*, in qua generaliter definitur, unamquamque naturam in Christo, divinam scilicet & humanam, proprietatem naturalem habere, & divinam habere omnia quæ divina sunt, & humanam omnia quæ humana sunt, absque ullo peccato.

30. *Variæ operationes & passiones fuerunt in humana voluntate Christi.*

Dico II. In voluntate humana Christi fuit varietas actuum innoxiorum, etiam inefficacium, & passionum consequentium, scilicet gaudii, tristitiæ &c. Patet ex *VI. Synodo cit.* Et specialiter de actibus inefficacibus, *Matth.* 26. *Pater si possibile est &c. Verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu.* De tristitia *ibid. Tristis est anima mea usque ad mortem.* De timore filiali *Isaiæ* 11. *Replebit eum Spiritus timoris Domini.* De timore mortis *Marci* 14. *Cœpit pavere, & tædere.* Ratio est: quia ejusmodi actus & passiones innoxiæ apertè ostendebant veritatem susceptæ carnis, erantque ad finem redemptionis accommodatæ.

31. *Inter humanam & divinam Christi voluntatem nulla fuit contrarietas;*

Dico III. Inter humanam & divinam voluntatem Christi nulla fuit contrarietas. Patet ex *VI. Synodo Generali Act.* 4. & 17. Item ex Scriptura, in qua Christus testatur suum cibum esse, ut faciat voluntatem Patris. Ideoque *Joan.* 8. ait: *Ea, quæ placita sunt ei, facio semper.* Idemque exigebat sanctitas & perfectio Christi.

Nequidem dum humana voluntas refugiebat mortem.

Nec obstat, quòd Christus noluerit mortem seu passionem, quam Pater volebat: quia illam refugiebat tamquam naturæ contrariam, apperens eamdem simul tamquam à Patre injunctam, & redemptioni nostræ necessariam. Neque etiam refugiebat illam efficaciter, sed sub conditione relatâ ad voluntatem Patris sive divinam. Qui affectus inefficax sub alio motivo elicitus non est contrarius voluntati efficaci rei oppositæ, voluntati (inquam) etiam ejusdem naturæ; quantò minùs voluntati naturæ distinctæ, scilicet divinæ? præsertim cùm illam ipsam voluntatem inefficacem divina voluntas approbaret, quatenus sic in Christo veritas assumptæ carnis passibilis patesceret.

32. *Efficax hujus volitio semper fuit impleta.*

Dico IV. Etsi inefficax Christi voluntas non semper sit impleta, ut patet; efficax tamen semper impleta fuit: quia decuit dignitatem Christi, & perfectam humanæ illius voluntatis cum divina conformitatem, ut humana nihil efficaciter vellet, nisi idem efficaciter vellet divina: sed hæc semper fuit impleta; ergo & illa.

33. *Objectio desumpta ex VI. Synodo & Agathone Papa.*

Dices: *Agatho Papa in Epistola* relatâ in *VI. Synodo Act.* 4. & ipsa *VI. Synodus Act.* 10. supponunt in Christo fuisse absolutam & efficacem voluntatem recusandi mortem: cùm inde colligant distinctionem humanæ voluntatis à divina. Quæ tamen collectio aliàs non valeret. Sicut non rectè colligitur in homine vel in Deo duplex voluntas ex eo, quòd habeat volitionem efficacem alicujus rei, & inefficacem rei oppositæ. Ergo voluntas humana Christi absoluta non semper fuit divinæ conformis, nec semper impleta. Admittunt aliqui argumentum Papæ & Synodi non esse efficax. Quod tamen non facilè admittendum, quando scilicet alius modus respondendi superest. Quare alii Respondent Neg. Ass. collectio enim Pontificis est equidem bona, satisque fundatur in excusatione mortis inefficaci, eo modo quo in Scriptura refertur; ubi dicitur: *Non mea voluntas, sed tua fiat.* Ex quo rectè infertur, quòd aliqua sit in Christo voluntas, utique humana (quam solam *Monothelitæ* negabant) quæ non sit in Patre. Et Synodus idem infert ex eo, quòd recusatio mortis fuerit per modum orationis: clarum enim est Christum per divinam voluntatem non ita recusasse mortem, ut eam amoveri oraret. *Responsio.*

34. *Instantia,*

Instabis: Etiam colligit Papa distinctionem ex eo, quòd quidquid Pater voluit, factum sit, non ita quidquid voluit Christus homo. Quod utrimque de voluntate efficaci est intelligendum, ut subsistat discrimen: nam etiam non quidquid Pater voluit inefficaciter, factum est: ergo voluntas efficax Christi aliqua non fuit impleta; adeòque fuit difformis voluntati Patris, aliàs enim foret impleta. Responderi potest Dist. primum Consequens: voluntas efficax absolutè & undequaque Neg. aliquo modo Conc. & Neg. secundam Sequelam: nam potuit esse efficax mediorum ex parte sua naturaliter possibilium adhiberi, non tamen finis seu effectûs ultimati. v.g. *Marci* 7. *Neminem voluit scire*, adhibendo ex parte sua ad hoc media (idque conformi- *Responsio prima.*

conformiter ad voluntatem Patris) *& non potuit latere* aliunde; idque absolutè, non tantùm Pater, sed etiam ipse Christus homo volebat. Discrimen itaque est, quòd quidquid Deus vult absolutè, possit fieri & fiat, si media adhibeat, quæ ex parte sua adhibere potest: voluntas autem humana, etsi illa, quæ naturaliter potest, adhibeat, non semper impleatur. Quamquam materialiter & concomitanter semper sit impleta in Christo; tunc scilicet noo volente effectum absolutè, aut aliunde nolēte impedire media in oppositum. *Secunda.* Resp. II. posse Pontificem explicari, ut indicet Christum humanâ voluntate conditionatè aliquid voluisse quod non poterat propriâ humanitatis virtute consequi: Deum autem nil velle etiam voluntate antecedente, quod nequeat per seipsum implere.

35. *Voluntas humana Christi secundùm fidem fuit libera,* Dico V. Voluntas humana Christi fuit libera. Est certum, immo de fide. Patet ex *VI. Synodo Act.* 4. definiente in Christo fuisse proprietates natutales, & propriam operationem naturæ humanæ: una autem istarum est liberum arbitrium, & operatio libera est homini maximè propria. Idem colligitur ex Scriptura *Isaia* 53. *Oblatus est, quia ipse voluit*, id est, juxta *Hieronymum*, non necessitate, sed voluntate crucem subiit. *Joan.* 10. *Nemo tollit animam meam à me, sed ego pono eam à me ipso, & potestatem habeo ponendi eam, & potestatem habeo iterum sumendi eam: hoc mandatum accepi à Patre meo.* Accedit noanimis consensus Patrum; quorum præcipuos citat *Suarez d.* 37. *sect.* 2. Ratio est: quia libertas est præcipua perfectio hominis, quâ præstat brutis; estque necessaria ad merendum & satisfaciendum.

36. *Non solùm à coactione, sed etiam à necessitate.* Neque ullus dubitat de libertate à coactione, quæ est deliberata spontaneitas, seu libentia, ut sic loquar: hæc enim est intrinseca actibus, etiam maximè necessariis voluntatis, quæ ad nullos actus suos cogi potest, ac in Christo deliberationem intellectûs non prævenit. Verumtamen non de hac sola, sed de libertate à necessitate potissimùm intelligenda est conclusio juxta Doctores Catholicos unanimiter. De hac enim loquuntur Auctoritates: eademque reperitur in actibus etiam ceterorum hominum. Eadem denique juxta fidem requiritur ad meritum, uti ad demeritum; prout ex professo in *disp. de Merito* ostenditur, & contra *Jansenium* definivit *Innocentius X.* de fide autem est Christum verè nobis meruisse. Unde etiam est Conclusio de fide, intellecta de libertate indifferentiæ.

37. *Nec obstat actuū Christi æterna prædefinitio;* Nec obstat libertati Christi omnium illius actuum præfinitio: hæc enim (si sit admittenda) non aliam intulit necessitatem, quàm consequentiæ, & sensûs compositi. Quod similiter contigit in ceteris electis.

Multò minùs propriorum actuū clara præscientia. Minùs obstat clara actuum propriorum præscientia: hæc enim erat naturâ posterior prævisâ Christi determinatione ad agendum.

38. *Difficultas major est de visione beatifica quoad opera quæ erant in præcepto,* Magìs obstare videtur visio beatifica, quæ Christum determinabat ad amorem ac amicitiam Dei, adeòque ad impletionem mandatorum; ex quo seqni videtur, ipsum non fuisse liberum in materia præcepta; adeòque juxta doctrinam nostram non meruisse per passionem mortis ei præceptam: quod tamen non potest admitti. Difficultas hæc gravis est: in qua dissolvenda variè laboraot Doctores Catholici.

Discutitur prima responsio. Respondent Nonnulli, salvari libertatem Christi per hoc, qnòd præceptum moriendi fuerit ad nutum ejus dispensabile. Sed hoc apparet gratìs excogitatum, præter ordinarium morem præcipiendi, multùmque diminuit rigorem præcepti, & rationem obedientiæ. Et potiùs sicut constat de absoluta voluntate divina ad liberandum & salvandum hominem lapsum, sic quoque supponenda videtur voluntas absolutè præcipiendi Christo, tum mortem, tum alia remedia salutis hominis lapsi, v.g. annuntiationem Evangelii &c.

39. *Refellitur secunda responsio.* Alii respondent libertatem Christi in subeunda morte salvari per hoc, quòd Christus mortem liberè elegerit, naturâ saltem priùs, quàm ei à Patre præciperetur; immo petierit hujusmodi præceptum sibi imponi. Verùm non satis ita apparet meritum & libertas Christi in acceptatione præcepti vel mortis quatenus jam præceptæ, seu quomodò meruerit per actum obedientiæ. Permittendo enim aut etiam petendo tale præceptum sibi imponi, potius libertatem sibi abstulisset, ponendo se in statu, in quo ampliùs ei non foret indifferens agere & non agere. Sicut actiones stultorum aut ebriorum non sunt liberæ; etsi sibi stultitiam aut ebrietatem spontè procurassent. Prout nec amor beatorum per hoc fit liber, quòd illum quis liberè hìc per merita intendat & obtineat.

40. *Adfertur tertia responsio.* Quocirca *Suarez* & plures alii respondent Christum in materia præcepta fuisse liberum, si non quoad substantiam, saltem quoad circumstantiam loci & temporis, ac varia motiva, ob quæ poterat præceptum implere. Similiter quoad actus reflexos, quibus impletionem operis Patri offerebat, quantumvis non fuisset præceptum, aut esto quòd potuisset illud vitare. Sed quia Christus etiam meruit per acceptationem mortis quoad substantiam, & meruisset, etsi mors secundùm omnes circumstantias singulares ei præcepta fuisset; idcirco si fieri possit, adstruenda potiùs videtur libertas in Christo etiam quoad substantiam ipsius mortis seu tolerantiæ ejusdem.

Alii

41. *Allegatur quarta probabilis responsio.*

Alii itaque respondent visionem beatificam non determinasse hic in via Christum physicè ad amorem; sive quia Deus hujusmodi determinationem miraculosè suspendit propter exercitium libertatis & meritum in materia præcepta; sive (ut *Scotistæ* docent) quia visio ex natura sua non determinat physicè etiam alios Beatos ad amorem beatificum: cùm non sit principium illius, sed conditio applicativa objecti, infiniti quidem, finito tamen modo, juxta finitam capacitatem voluntatis creatæ: hæc autem sit essentialiter libera, habeatque subordinatum sibi habitum charitatis; adeòque videatur manere intrinsecè & physicè indifferens non obstante visione. Physica verò determinatio ad amandum si sit in Beatis, oritur ex physica prædeterminatione Dei; quæ potuit in Christo viatore ob finem nostræ redemptionis suspendi. Immo & hanc prædeterminationem, quæ intrinsecam indifferentiam auferat, plures *Scotistæ* non admittunt etiam in ceteris Beatis. Videturque modus hic de se facilis. Eligatur tamen magis gratus.

42. *Impeccabilitas Christi non obstitit libertati in materia præcepta.*

Non obstat denique quòd Christus ratione Unionis hypostaticæ fuerit impeccabilis, ut mox dicetur, adeòque non fuerit liber in materia præcepta ad agendum & omittendum. Dico enim, quòd spectatâ potentiâ intrinsecâ humanæ voluntatis potuisset Christus præcepta implere & non implere: quamvis ratione Unionis hypostaticæ is illi debebatur providentiæ modus, cum quo non posset peccatum consistere; ideòque ei provisum fuerit de tanta gratiarum congruarum abundantiâ, cum qua infallibiliter sciebatur impleturus præcepta. Quæ Christi impeccabilitas, quatenus divinæ providentiæ suberat, non tollebat illius in præceptis adimplendis libertatem. Estque id verum, quantumvis Christus vi Unionis foret impeccabilis etiam de absoluta potentia, per hoc quòd implicet Verbum non impedire peccata naturæ sibi unitæ: sufficit enim, quòd debeat infallibiliter providere, ne umquam peccet natura sibi unita: hoc autem providere potest per media non præjudicantia indifferentiæ intrinsecæ voluntatis: cujus alioquin naturam Unio hypostatica non immutat, neque in eam influit.

43. *Christus non peccavit.*

Dico VI. *Christus peccatum non fecit*; ut dicitur 1. *Petri* 2. & alibi in Scriptura, Conciliis & Patribus passim contra *Calvinum*, qui horrendè blasphemavit Christum in cruce desperasse. Sed nec de ordinaria potentia peccare potuit, ut docent Patres & omnes Catholici. Idque in primis ratione Unionis hypostaticæ, cui debebatur talis gratiarum plenitudo, quâ non tantùm justificaretur, sed & in omni bono firmaretur. Deinde ratione beatitudinis, quam habuit ab instanti conceptionis. Denique ratione finis Incarnationis, qui est redemptio à peccatis.

Immo nec peccare potuit de ordinata potentia.

44. *An Unio hypostatica faciat humanitatem etiam de potentia absoluta impeccabilem.*

Nihilominus Unio hypostatica non reddidit Christum de absoluta potentia impeccabilem; juxta *Durandum* & *Gabrielem*. Colligiturque ex *Scoto*, partim *d. 2. qu. 1. n. 9.* partim *d. 12. n. 2.* & sequuntur communiter *Scotistæ* contra plerosque alios, quorum Nonnulli temeritatis nimis temerè notant *Scotistarum* opinionem; quæ tamen spectatâ ratione est longè solidior. Probatur: quia natura assumpta ex vi Unionis præcisè non redditur in se potentior, sapientior &c. sed ipsa ejusque potentiæ manent ejusdem rationis cum nostra natura & potentiis illius: neque sufficienter hactenus quisquam ostendit, quòd Deus absolutè loquendo teneatur aliud donum superaddere, aut eam exteriùs protegere, vel aliud facere, ne possit peccare. Confirmatur: quia nulla est physica oppositio inter unionem hypostaticam & omissionem alicujus præcepti aut volitionem objecti vetiti: cùm non sint in eodem subjecto, neque unio ipsa sit principium effectivum actûs peccato repugnantis, neque instar formæ voluntatem Christi, alioquin ejusdem rationis cum nostra, necessariò ad talem actum determinet sive ad non peccandum; immo non necessariò ipsa unio per intellectum proponatur voluntati, utpotè quæ posset ignorari absolutè loquendo ab eo qui unionem habet. Nisi denique cum unione absoluta necessitate connexum id præstat. Accedit, quòd saltem non implicet humanitatem Verbo unitam peccando unionem amittere; sicut justi amittunt gratiam peccando. Et quàmvis ob hoc quidam excogitaverint humanitatem Christi productam esse per ipsam unionem hypostaticam, id tamen non satisfacit: cur enim repugnat humanitatem aliter produci, immo unioni præexistere? Tunc ergo non implicabit quod præmissum est. Quod si urgeat quis, etiam tunc operationem consequi suppositalitatem & unionem posteriùs naturâ. Contra: cur implicat saltem humanitatem operari priùs naturâ quam uniatur?

Ratio id non satis ostendit.

45. *Patres quoque patiuntur explicationem.*

Nec obstant Patres objici soliti: quia satis possunt explicari de potentia ordinaria, & de impotentia peccandi morali. Quo modò faciliùs apparet libertas Christi in materia præcepta.

An tali casu Verbum diceretur peccare per communicationem idiomatum.

Non obstat etiam, quòd sequi videatur Verbum posse peccare & esse peccatorem: nam hoc ratione communicationis idiomatum non deberet magis absurdum videri, quàm quòd nunc dicatur passum, immo mortuum: cùm tamen vita sit perfectio maximè Deo essentialis.

Instabis, culpa humanitatis verè redun-

daret in Verbum, eò quòd hoc unitum humanitati in suppositi unitate deberet illam dirigere, & ne peccet impedire. Sicut obligatur rex impedire subditorum deordinationes, quæ alioquin ei imputantur; prout etiam voluntati imputatur inordinata appetitûs sensitivi, aliarumve potentiarum operatio. Resp. Neg. Ass. Ad probationem dico, non aliter obligari Verbum impedire peccatum humanitatis ei unitæ, quàm obligetur Deus Pater aut Spiritus sanctus: obligatio enim cadens in divinam Christi voluntatem debet, uti ipsa voluntas, esse communis tribus personis. Quare non aliter tenetur impedire, quàm peccata aliarum creaturarum, scilicet per præcepta, comminationes, consilia &c. Esto speciali obligatione ex lege, contractu vel officio teneretur Superior impedire peccata subditorum. Similiter voluntas obligatur regere ceteras potentias sibi subjectas, quæ non habent distinctam libertatem, & fundantur in eadem natura rationali; quàm ut sic consequitur obligatio vitandi peccatum in se & suis potentiis: quod non nisi per voluntatem tamquam principium liberum fieri potest. In Christo autem sunt duæ totales naturæ, singulæ liberæ, & singulæ (non autem suppositum ut sic) consequitur proportionata obligatio; adeòque peccatum naturæ humanæ non redundaret in divinam, etsi in unitate suppositi conjunctam.

Culpam verò non redundaturam in ipsum Verbum apertè ostenditur.

Ex prædicta opinione *Scotistarum* colligi potest à fortiori, posse cum Unione hypostatica consistere de potentia absoluta peccatum habituale, quod v.g. antea commisisset humanitas tempore præexistens prout præexistere potuisset. Alii tamen consequenter docent implicare, ut unio hypostatica sit in subjecto, quod non sit aut hoc ipso quod uniatur Verbo non fiat gratum Deo.

QUÆSTIO IV.

De Merito voluntatis Christi.

§. I.

An & per quos actus Christus meruerit?

46. *Christus per humanas voluntatis operationes propriè meruit.*

DICO I. Christus ejusve voluntas humana verè & propriè meruit. Est de fide. Patet ex *Isaiæ* 53. ℣. 10. & 11. *Ad Rom.* 5. ℣. 18. *ad Philipp.* 2. ℣. 9. Idem patet ex *Trid. sess.* 6. *cap.* 7. ubi Christus dicitur causa meritoria nostræ justificationis. Denique ex conditionibus meriti, quæ actibus Christi perfectissimè conveniunt.

47. *Etiam per actus amoris Dei, ac virtutum moralium, immo per quosvis liberos.*

DICO II. Christus meruit per actum dilectionis tam Dei quàm proximi, per actus virtutum moralium etiam præceptos, immo per quoslibet actus liberos. Ratio generalis est: quia omnibus illis potuerunt convenire conditiones meriti: cùm actus etiam præcepti essent Christo liberi: actus quoque virtutum moralium aut ex objecto indifferentes dirigerentur à Christo per virtutem supernaturalem ad gloriam Patris. Immo etiam hoc secluso videtur actus in se honesti, etsi fortè naturales, (secus foret de indifferentibus ex objecto & fine) fuisse in Christo meritorii, Unione hypostaticâ seu dignitate personali supplente actus supernaturalitatem: sicut etiam dignitas personæ æqualem valorem omnibus actibus, etsi alioquin in se inæqualiter perfectis conciliavit. Vide *Suarez. disp.* 39. *sect.* 2.

48. *An per actum fruitionis beatificæ, problematicè disputatur.*

Solùm est difficultas de actu dilectionis Dei, qui consequens visionem beatificam juxta plerosque Doctores non erat liber à necessitate, adeòque nec meritorius. Et quamvis liber foret, adhùc videtur posse dubitari, an in Christo fuerit meritorius; eò quòd etsi is foret viator, actus tamen ille non competeret ei quà viatori, sed quà comprehensori. Suppositâ tamen libertate ex parte operis, non improbabiliter ei posset concedi vis meritoria, dicendo ad hoc sufficere, ut in operante simpliciter reperiatur status viæ, etsi alioquin actus ipse ad viam non pertineat. Unde ad hoc inclinat *Scotus d.* 18. *n.* 9. Ac *n.* 10. *in fine* movens dubium, *an fruitio respectu Verbi in se seu ipsius Deitatis sit actus meritorius, vel actus ille ut tendit in objecta alia relucentia in Verbo*; Respondet: *posset dici, quòd utroque modo, & maximè ut actus tendit in alia objecta à Deo visa & dilecta ibi*; in qua tendentia clariùs apparet libertas. Tandemque concludit: *Eligatur via magis grata.* Itaque si quis eligere malit, Christum non meruisse per amorem beatificum ut sic, adhuc dicere posset cum Doctoribus passim ipsum meruisse per alium saltem actum amoris Dei, sive naturalem (ut vult *Prapositus*) sive supernaturalem, quo volebat Deo bona extrinseca, v. g. laudem creaturarum &c. (ut vult *Lorca*) aut certè supernaturalem, qui consequebatur scientiam Christo infusam in proprio genere, adeo ut tum duplex notitia, tum duplex Dei amor supernaturalis in Christo fuerit, ut *Suarez sup.*

§. II.

Quo tempore, & quid sibi meruerit?

49. *Meruit jugiter ab instanti conceptionis.*

DICO III. Christus meruit toto tempore vitæ mortalis, scilicet ab instanti conceptionis usque ad instans mortis. Ita communiter Doctores. Ratio est:

incluſivè uſque ad inſtans mortis exclusivè, ſi ſit extrinſecum; aliàs etiam incluſivè.

eſt: quia iſto tempore duravit in Chriſto ſtatus viatoris ad meritum requiſitus; nec aliquid etiam in ſomno effluxiſſe ſine meritò, ſatìs perſuadet Chriſti perfectio. Deinde toto tempore præfato habuit potentias expeditas, & à phantaſmate independentes, ac in operando infatigabiles. Unde etiam meruit in ipſo inſtanti conceptionis, in quo utique habebat potentias expeditas & principia merendi. De ipſo inſtanti mortis dicendum, quòd Chriſtus in illo meruerit, ſi ſit vitæ intrinſecum; non meruerit, ſi extrinſecum: de quo Philoſophi variant, nec ſacri Doctores fuerunt ſolliciti, dum Chriſtum aſſerunt per mortem nobis meruiſſe.

50. *Non meruit proinde per ſuſceptionem vulneris lateralis.*

Unde nec meruit Chriſtus per vulnus laterale, utpote juxta textum Scripturæ & *Clementinam unicam de ſumma Trinit.* inflictum poſt mortem: ſed meruit per liberam illius prævisi in vita acceptationem, ſuique oblationem ad illud poſt mortem ſuſtinendum. Et hoc modo explicari poteſt *Leo Papa Epiſt.* 4. *cap.* 6. *Ambroſius l.* 10. *in Lucam cap.* 23. Et quod canit Eccleſia, Chriſtum *vulneratum mucrone diro lanceæ*, atque *ut nos lavaret criminè* ſeu ſordibus criminum, *manaſſe undâ & ſanguine.* Scilicet quòd ſuſceptio iſtius vulneris fuerit meritoria objectivè, non formaliter. Vel etiam explicari poſſet de ſignificatione myſtica aquæ & ſanguinis, quæ ex latere Chriſti effluxerunt, quod ſignificarent duo principalia Sacramenta, Baptiſmi & Euchariſtiæ: quibus tamen efficaciam conſtat eſſe collatam ex merito & paſſione Chriſti viventis.

51. Dices: Chriſtus etiam nunc orat ſive interpellat pro nobis; ut dicitur *ad Rom.* 8. *ad Heb.* 7. & 1. *Joan.* 2. quidquid *Vaſquez* illas Scripturas ad ſenſum improprium detorqueat, exiſtimans Chriſtum nunc tantùm interpretativè pro nobis orare, quatenus ſanguis & vulnera ſunt patri præſentia, eumque ad miſericordiam flectunt. Ex hoc autem ſequi videtur, eum etiam poſt mortem mereri, ſcilicet exauditionem. Reſp. admiſſo Antec. Neg. Conſeq. quia Chriſtus in via meruit, ut in cælo orans ſemper exaudiretur. Alioquin oblatione corporis ſui omnia (adeòque & meritum) conſummavit, juxta Apoſtolum *ad Hebr.* 10. Quòd ſi quis vellet orationem ſumere, ut ſignificet manifeſtationem deſiderii ad obtinendam rem, cujus collatio non eſt in poteſtate phyſica vel morali petentis ſeu deſiderantis, rectè ſequeretur Chriſtum in cælo non orare. Sed gratis ita ſumitur. Et alioquin juxta hunc ſenſum Chriſtus nequidem in terris oraſſet.

Etiam in cælo propriè orat pro nobis, citra novum meritum.

52. *Non meruit gloriam eſſentialem aut gratiā.*

Dico IV. Chriſtus non meruit viſionem vel fruitionem beatificam, aut gratiam ſanctificantem, aliave principia ad dictos actus requiſita: bene tamen gloriam corporis, nominis ſui exaltationem, reſurrectionem, aſcenſionem, ac januæ cæleſtis reſerationem. Quò etiam pertinent dotes corporis glorioſi, poteſtas judicis, exaltatio nominis per teſtimonia in baptiſmo ac transfiguratione &c. Ita communiter Doctores.

Prima pars contra Nonnullos probatur: quia alioquin debuiſſent in Chriſto aliqui actus præcedere, quibus iſta meruiſſet: ſed hoc non contigit; cùm iſti actus, utpotè perfectiſſimi, fuerint omnium primi: maximè cùm equidem oportuiſſet alios actus, qui præceſſiſſent, datos eſſe ſine merito, ne alioquin procedatur in infinitum: quare congruebat, ut primi omnium ineſſent ſine merito, qui erant perfectiſſimi, & Chriſto equidem connaturaliter quaſi debebantur. Ex quo idem patet de viſionis & fruitionis principiis, quæ adhuc minùs debuerunt cadere ſub meritum. Et de gratia ſanctificante eſt ſpeciale, quòd ſit principium meriti etiam in Chriſto, adeòque juxta commune axioma non cadat ſub meritum. Alioquin non apparet repugnantia in hoc, quòd Chriſtus meruiſſet gloriam eſſentialem, ſi videlicet priùs naturâ elicuiſſet actum amoris conſequentem ſcientiam abſtractivam Dei, & dependenter ab illo ſeu ob illum obtinuiſſet eandem inſtanti temporis, ſed poſteriori inſtanti naturæ, gloriam eſſentialem: non enim requiritur temporalis anteceſſio meriti ad præmium, ſed ſufficit prioritas naturæ. Immo & ipſam gratiam de abſoluta potentia mereri potuiſſet per hujuſmodi actum, ſuppoſitâ ſcilicet priùs naturâ ipsâ Unione hypoſtaticâ, quæ volente Deo ſufficere potuiſſet ad meritum condignum ex parte operantis, etiam abſtrahendo à gratia habituali.

Quàmvis oppoſitum non fuerit impoſſibile.

Secunda pars eſt contra *Calvinum* & alios Hæreticos, qui dicunt Chriſtum nihil ſibi, ſed totum nobis meruiſſe. Probatur ex Scriptura, junctâ præſertim Patrum Expoſitione, *Lucæ ult. Nonne hæc oportuit pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam? Ad Philipp.* 2. *Humiliavit ſemetipſum &c. Propter quod & Deus exaltavit illum &c. Ad Hebr.* 2. *Videmus Jeſum propter paſſionem mortis gloriâ & honore coronatum.* Et alibi. Ratio eſt: quia Chriſtus prædicta non habuit ab initio; ergo potuit, adeòque decuit ipſum illa mereri: quamvis enim utcumque deberentur ex vi Unionis hypoſtaticæ, nobilius tamen erat quòd ſimul deberentur ex merito ea, quæ ab initio ſeu ante omnia Chriſto ineſſe non congruebat ob bonum noſtrum.

53. *Meruit tamen ſibi gloriam corporis, exaltationē nominis &c.*

Nec tamen ideo Chriſtus ſimpliciter dicitur mortuus pro ſeipſo: id enim ſimpliciter ſonat redemptionem ſui per paſſionem: quod côpetit ſolis hominibus in ſtatu naturæ lapſæ. Quàvis ſecundariò ſicut pro ſeipſo merita

Neque ob hoc ſimpliciter dicitur mortuus pro ſe ipſo.

merita obtulit, sic & pro se ipso mortuus quodam modo dici queat.

54. *Cur Scotus dicat Christum sibi meruisse gloriam corporis indirectè.* Subtiliter autem observat *Scotus d.* 18. *qu.* 1. *n.* 15. & crassè satis à *Suarez* & aliis censuratur (ut ait *Cavellus ibid. in Scolio*) Christum meruisse sibi gloriam corporis indirectè, quatenus meruit amotionem impedimenti, ut sic redundaret gloria animæ in corpus, cùm gloria corporis ab initio debita, & miraculosè ob nostrum bonum tantisper suspensa fuisset: ob quod *Scoto* visum fuit Christum potiùs directè meruisse desitionem miraculi prohibentis redundantiam gloriæ in portionem inferiorem & in corpus.

§. III.

An & quid Christus meruerit Angelis?

55. *Meruit Christus Angelis gratiam & gloriam.* Dico V. Christus valde probabiliter meruit gratiam & gloriam etiam Angelis, adeòque gratiam Adamo & Hevæ in statu innocentiæ. Ita *Scotista* passim cum *Ruardo Tappero*, *Suarez, disp.* 42. *sect.* 1. *Valentia* & multis Recentioribus quos refert & sequitur *Tannerus disp.* 1. *qu.* 6. *nu.* 178. contra Doctores communius ut refert & sequitur *Smising Tract.* 3. *de Deo Uno disp.* 6. *num.* 663. *& seqq.* Probatur Conclusio: quia supposito quòd Incarnatio quoad substantiam fuerit prædestinata ante peccatum, immo ante omnes creaturas (ut suprà dictum est) facillimè explicatur, quomodo Christus potuerit mereri gratiam & gloriam etiam Angelis: nam quando Angeli sunt prædestinati ad gratiam & gloriam, jam supponebatur Christus ad illa prædestinatus, adeòque simili facilitate prædestinata erant merita Christi independentia à passibilitate carnis: ob quæ proinde Angelis prædestinata est gratia, immo etiam gloria, saltem in executione; id exigente dignitate Christi omnium capitis. Confirmatur: quia alioquin Christus valde imperfectè foret caput Angelorum, ob exiguum in illos influxum, scilicet accidentalis gloriæ & gaudii: quod tamen in illos etiam influit B. Virgo, quæ equidem non dicitur caput Angelorum, quantumvis sit illis dignior. Favet præterea *S. Cyrillus* in illud *Isaia* 54. *Lætare sterilis qua non paris*, dicens de Christo servatore: *Quem si quis quasi agricolam omnis creatura ratione prædita dicat, à vero neutiquam aberrabit. Per ipsum enim omnis fructificatio spiritualis, tum in sanctis Angelis, tum in nobis ipsis insita est.* Favet etiam *B. Laurentius Justinianus Serm. de Assump. B. Mariæ* dicens de eâ super omnes Angelos exaltatâ, quòd horum *nemo invidebat illi ..... fructus quippè ventris Mariæ totam civitatem illam fundaverat sanctitate.*

56. *Variæ Objectiones.* Dices *Matth.* 18. & *Lucæ* 15. Christus comparatur Pastori, qui relictis ovibus 99. in deserto, hoc est (ut plerique veteres Patres explicant) novem Choris Angelorum in cælis, quæsivit ovem centesimam, quæ perierat, scilicet genus humanum. Deinde *ad Hebr.* 2. dicitur: *Qui sanctificat, & qui sanctificantur, ex uno omnes*, id est, sunt omnes ejusdem naturæ, seu ex una natura, ut explicat *Sasbouht.* Denique juxta Patres, signanter *Augustinum Enchirid. c.* 61. *pro nobis, non pro Angelis mortuus est Christus.* Nullis autem meruit, nisi pro quibus mortuus est: nam etsi meruerit etiam per actus præcedentes, debebat tamen omne meritum in morte & passione consummari, non tantùm terminativè, sed quasi causaliter; quia inde ex Patris pacto trahebat suum complementum, sic ut alioquin saluti nostræ non fuisset proficuum.

57. *Explicatur parabola de ove centesima.* Ad I. Resp. cum *Jansenio* & *Maldonato* parabolam sic posse explicari, ut per 99. oves intelligantur homines justi, per centesimam homo peccator; quem non solùm generaliter, sed etiam particulariter bonus Pastor quæsivit, sic ut non tantùm de salute humani generis, sed etiam singulorum peccatorum fuerit sollicitus. Deinde per 99. oves cum variis Patribus intelligendo Angelos, adhuc bene quadrat parabola, quia non propter Angelos venit in carne passibili, sed propter peccatum generis humani; quamvis cùm sit Pastor etiam Angelorum, eos quoque pascat gratiâ & gloriâ.

Explicatur locus Apostoli ad Hebr. 2. Ad II. Resp. (omissa explicatione minùs litterali sub ly *Ex uno* intelligendum *Deo*) Apostolum & similes Scripturas agere de sanctificatione reconciliativa, quia Christus non Angelos sed homines redemit. Significat enim eum qui sanctificat & illos qui sic sanctificantur debere esse ejusdem naturæ iisdem miseriis obnoxiæ, ex voluntate nimirum Patris æterni, qui congruè voluit Filium veluti miserorum redemptorem per miserias & calamitates crucisque sacrificium pro peccatis offerendum constituere ceterorum redemptorem; ut patet ex contextu, & interpretatur *Sasbouth ibidem.*

Meritum Christi quo sensu à morte & passione dependeris. Ad III. Resp. Christum quidem non meruisse gratiam reconciliativam, nisi pro quibus est mortuus, & hanc dependisse consummativè à morte Christi, ut in objectione dicitur: gratia tamen simpliciter sanctificativa, & à peccato independens, quæ Angelis competit, non dependebat à morte Christi aut passibilitate carnis; uti nec ipsa Incarnatio quoad substantiam.

§. IV.

§. IV.

Quid Christus meruerit hominibus lapsis?

58. *Meruit hominibus lapsis omne donum salutare.*

DICO VI. Christus meruit hominibus lapsis gratiam & gloriam, remissionem peccatorum & omnia alia dona gratiæ, quæ post lapsum primi hominis cōferuntur tam reprobis quàm electissimo etiam omnem dispositionem ad justitiam, omniaque auxilia & media ad illam. Est communis Theologorum: immo ex diversis Scripturis & Conciliis de fide; exceptâ fortè ultimâ parte, ob auctoritatem quorumdam (ut refertur) eam negantium.

Probatur generaliter: Probatur in primis generaliter ex Apostolo *ad Ephes.* 1. *Benedixit nos in omni benedictione spirituali in cælestibus in Christo; sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem.* Et hinc quidquid salutare petit Ecclesia, petit per Dominum nostrum Jesum Christum; ut ex Collectis & Orationibus Ecclesiæ est apertum.

Deinde specialiter de remissione peccatorū, De remissione peccatorum & consequenter pœnarum (quarum remissio pertinet ad perfectam remissionem peccatorum) patet ex *Matth.* 26. *Qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum. Apoc.* 1. *Lavit nos à peccatis nostris in sanguine suo.* Et alibi.

De gratia sanctificāte, Hinc idem patet de gratia sanctificante, seu habituali; sine qua peccatorum non fit remissio. Et ex *Trid. sess.* 6. *cap.* 7. docente Christum esse causam meritoriam nostræ justificationis; justificatio autem partim est peccatorum remissio, partim gratiæ infusio juxta *Tridentinum sup.*

De gloria, Ex quo idem patet de gloria, ad quam per gratiam acceptamur. Unde est vulgatum & certum apud omnes Christum januas cæli aperuisse. Consonat etiam Apostolus *ad Rom.* 5. ỷ. 1. 17. & 21. & 2. *ad Timoth.* 1. & *Tridentinum sup. c.* 16.

De auxiliis quæ conferuntur justis, & de operibus meritoriis, De auxiliis prævenientibus, quibus justi ad bona opera excitantur, adjuvantur & proteguntur, colligitur ex *Tridentino sup.* ubi idem patet de operibus meritoriis.

De satisfactione, De satisfactione, quòd sit per Jesum Christum, & ex illo docet *Tridentinum sess.* 14. *cap.* 8.

59. *Denique de prima gratia vocante cæterisq; dispositionibus ad justitiam.* De vocatione atque adeò aliis dispositionibus & auxiliis ad justitiam patet ex 2. *ad Timoth.* 1. *Vocavit nos vocatione suâ sanctâ secundùm gratiam quæ data est nobis in Christo Jesu*, id est, per Christum Jesum. Idem clarè patet ex *Milevitano can.* 4. *Arausicano can.* 25. *Tridentino sess.* 6. *cap.* 5. ubi ait: *Ipsius justificationis exordium à Deo per Jesum Christum præveniente gratiâ sumendum esse, hoc est ab ejus vocatione &c.*

Ratio conclusionis est, quòd hæc omnia penitùs in Adamo amiserimus; ergo fuerunt restituta per Christum, ne magis in nos abundet Adæ peccatum; quàm gratia tanti Redemptoris, in quo omni benedictione spirituali sumus benedicti, juxta Apostolum *ad Ephes.* 1.

Dices: *Eâ gratiâ fit ab initio fidei suæ homo quicumque Christianus, quâ gratiâ homo ille ab initio suo factus est Christus*, ut ait *Augusl. lib. de Prædest. SS. cap.* 15. Sed hic absque ullo merito, etiam alieno; factus est Christus: ergo similiter absque omni merito, etiam Christi, homo fit Christianus. Resp. Neg. Con. *Augustinus* enim inter Christum & Christianum comparationem instituit in hoc, quòd sicut ille absque proprio merito factus est Christus, ita & hic Christianus. Idque contra *Pelagianos* eorumque Reliquias constituentes initium salutis cujusque in propriis, adeòque naturæ meritis. Non autem negat initium salutis fundari in meritis alienis seu gratiâ Christi. Immo etiam purus homo potest alteri de congruo promereri primam gratiam conversionis ad fidem. *Neque oppositum indicat S. Augustinus.*

Petes, An Christus meruerit nobis gratiam & gloriam tantùm secundùm ordinem executionis, an verò etiam secundùm ordinem intentionis: hoc est an prima electio sit facta ex meritis Christi. Quæstio hæc difficultatem non habet in sententia illorum, qui censent primam electionem efficacem ad gloriam esse ex prævisis meritis, & perseverantiâ finali, adeòque etiam ex merito Christi. Qui proinde præter electionem, quam vocamus secundùm ordinem executionis, non admittunt aliam efficacem ad gloriam secundùm ordinem intentionis; sed simpliciter dicunt electionem ad gloriam esse ex meritis Christi. Suppositâ autem electione ad gloriam ante prævisionem meritorum, hanc quoad ordinem intentionis non procedere ex meritis Christi, censet *Smising Tr.* 3. *d.* 6. *num.* 633. excipiens gratiam quæ involvit ordinem ad peccatum, v. g. pœnitentiam de peccato, quæ cùm supponat prævisionem meritorum Christi, videtur esse primò ordinata ex ejusdem meritis. Oppositum equidem est asserendum. Sic enim maximè apparet, quomodo Deus Pater benedixerit nos in Christo omni benedictione spirituali; qualis indubiè & valde magna est electio ad gratiam & gloriam. Deinde Christus fuit prædestinatus ante omnes alios, & in illo signo priori poterant futura illius merita prævideri, & consequenter ob hæc homines ad gratiam & gloriam eligi; quod proinde factum esse suadet Christi dignitas, & major inde in nobis ad ipsum resultans subjectio & obligatio: sicut idcirco de gratia præsupponente peccatū hoc ipsum fatetur 60. *An prima electio ad gloriam & gratiam sit ex merito Christi.* *Resolvitur quòd sic.*

Smising. qui alium statuit ordinem decretorum Dei. Quòd si electio non præsupponat præscientiam lapsûs, adeòque sit prior decreto de mittendo Christo in carne passibili ad patiendum, constat ipsam non posse esse factam ex meritis passionis, utpote necdum absolutè prævisæ, sed ex meritis prævisis independenter à passibilitate carnis.

61. *Loquendo de electione absolutâ seu non comparativâ.* Intelligitur autem hæc Doctrina de electione absoluta, quatenus scilicet merita Christi prævisa fuerunt ratio, ob quam Deus aliquos elegerit; esto non sint ratio electionis comparativæ, seu cur hos potiùs quàm illos elegerit. Sicut si miles bene meritus offerat Regi sua merita, ut alicui ex suis aliquam dignitatem conferat; venit quidem ex voluntate Regis, quòd hunc potiùs filium vel nepotem, quàm alios ad illam eligat: tamen verissimè dicitur, quòd Rex voluerit huic filio benefacere propter merita istius patris militis. Quam Opinionem sic intellectam non improbat *Cavellus d.19.n.9. in Scholio*, addens tamen, quòd isti potiùs sint electi quàm illi, non oriri ex humana Christi voluntate, sed divinâ, quâ humana regulâda venit, & non è contrà. Consentit etiam *Wiggers q.19. dub.*14. eò quòd non ideo hos præ aliis elegerit Deus, quòd prævideret Christum humanâ voluntate hos magis dilectûrum: potiùs enim Christus è contrà in tempore fecit. Novissimè tamen *Ponceus disp.38.q.7.* censet electionem etiam comparativam horum præ illis esse ex meritis Christi.

§. V.

An Christus meruerit & satisfecerit ex rigore Iustitiæ commutativæ?

62. *Christus non meruit de rigore justitiæ commutativæ.* DIco VII. Christus non meruit ex rigore justitiæ cõmutativæ. Ita Doctores plurimi cõtra varios Recentiores. Ratio est, quòd Deus non sit capax talis justitiæ in ordine ad creaturam, quasi hæc per aliquod opus suum posset sibi Deum obligare strictò jure ad aliquid præstandum; idque ob supremum & inabdicabile dominium, & jus Dei super omnes creaturas, earumque jura. Vide dicta. *Tr. de Deo Uno disp.7.qu.7.nn.58.& 59.* Immo seclusâ liberali acceptatione Dei Patris nulla poterat exurgere obligatio mercedis seu præmii, quantumvis supponatur valor operum Christi infinitus. *Indiguit liberali acceptatione Dei Patris ad hunc obligãdum.* Potuisset namque Pater illa exigere alio titulo, v.g. supremi dominii. Et hoc secluso, adhuc ob independentiam summam à quibusvis rei creatæ actionibus, & harum ab ipso dependentiam, non potest ullatenus ligari, nisi volens. Tunc autem potiùs ligatur à se ipso; ratione scilicet immutabilis veracitatis, non ratione stricti contra se juris in creatura existentis. Ut proinde Varii negent Deum fieri nobis debitorem. Quamquam id pertineat ad quæstionem de nomine, in qua rectissimè loquimur cum *S. Aug. Serm.16. de Verbis Apostoli: Debitor nobis factus est Deus, non aliquid accipiendo, sed quod ei placuit promittendo.*

63. *Neque etiam de rigore justitiæ pro peccatis nostris satisfecit.* DICO VIII. Christus ex rigore justitiæ non satisfecit pro peccatis nostris, seu non solvit ex rigore justitiæ debitum nostrorum peccatorum. Ita Doctores passim; etsi plures contradicant. Creditor namque tenetur rigorosâ satisfactione esse contentus eo ipso, etiam sine pacto prævio; quod in Deo non habet locum, qui non tenebatur satisfactionem Christi acceptare. *Ratio.* Deinde debitum peccatorum est personale, adeòque in rigore debuisset satisfacere ipse reus qui peccavit: ergo gratia fuit, quòd admissa sit alterius satisfactio. Tertiò potuisset satisfactio Christi à Deo acceptari alio titulo v.g. dominii universalis; ergo gratia est, quòd non sic acceptaverit, sed permiserit computari in solutionem debiti personalis alieni. Quamvis autem hâc voluntate suppositâ, non potuerit Deus non acceptare in solutionem, non sequitur abfuisse gratiam: cùm satisfactio rigorosa debeat fieri de talibus, quæ debeant in solutionem admitti. Alioquin suppositâ etiam voluntate gratuitò condonandi peccata, non potest ex justitia Deus quid aliud exigere; & tamen ista extinctio debiti ab omnibus censetur gratiosa. Considerando equidem dignitatem pretii redẽptionis nostræ secundùm se, & aliundè debitum peccati, pretium longè excedit debitum; ut Patres exaggerant, signanter *Chrysostomus Homil.* 10. *in Epist. ad Rom.* ubi id declarat exemplo ejus, qui pro vincto ob debitum decem talentorum offerret innumera auri talenta. *Qu. ipsa Christi satisfactio sit ex justitia, immo superabundãs.* Et *Basilius* in illud *Psal.* 48. *Frater non redimit, redimet homo,* dicens: *Inventum unum est pro omnibus simul hominibus dignum pretium, nempe sanctus & omni pretio superior sanguis Domini nostri.* Unde *Psal.* 129. dicitur: *Copiosa apud eum redemptio.* Et 1. *ad Cor. 6. Empti estis pretio magno.* Et *Clemens VI. Extrav. Unigenitus, De pœnitentiis & remiss.* dicit, quòd *gutta sanguinis modica propter unionem ad Verbum pro redemptione totius generis humani suffecisset.* Verùm hæc superabundantia pretii non excludit gratiam, quæ aliundè in satisfactione Christi intervenit, eamque facit non esse ex toto rigore justitiæ, ut ostensum est.

64. *An merita Christi sint infiniti valoris in se & simpliciter, an verò* Ex his rursum oritur alia quæstio, an opera seu merita Christi fuerint infiniti valoris? in qua est duplex Sententia. Prima *D. Thomæ* & plerorumque aliorum docentium fuisse secundùm se & simpliciter infiniti valoris, idque ob ipsam infini-

tam

extrinsecè & secundùm quid. tam personæ seu suppositi dignitatem. Et huic Sententiæ non parum favent præmissæ & nonnullæ aliæ Auctoritates. Secunda Sententia est *Scoti dist.19.n.7.* & *in Report. ibid.nu.7. Gabrielis, Almaini, Joannis Medina,* & *Scotistarum* communiter id negantium. Quam *Scotus sup. in Reportatis* explicans ait: *Meritum Christi fuit quasi infinitum, non tamen formaliter infinitum, sed ut infinitè acceptatum, quia pro infinitis; quod non fuisset, si fuisset purus homo: quia infinitum acceptavit propter infinitatem personæ merentis.* Acceptatum, inquit, pro infinitis, scilicet quoad sufficientiam; pro solis tamen electis quãtùm ad efficaciam respectu gloriæ. Ratio est: nam opera Christi propriè erant ipsius humanitatis, denominativè autem ipsius personæ: at humanitas ceteraque principia operum Christi erant finita, adeòq; & ipsa opera. Neque apparet, quòd cùm personalitas non reddat ipsam humanitatem Christi in se infinitam, faceret infinitas in se actiones humanitatis. Neque dignitas personæ communicat se totam effectui, ad quem extrinsecè se habet: quemadmodum dignitas objecti, etsi conferat ad augendam dignitatem actûs, non tamen dat actui tantam dignitatem, ut si objectum sit infinitum, etiam actus sit infinitè dignus. Qui autem hanc opinionem sequi maluerit, dicere poterit, non ampliùs, quàm præmissum est, requiri ad verificandas Auctoritates quæ sonant meritum Christi pro mille aliis mundis sufficisse; item Christum comparasse nobis infinitum thesaurum, de cujus consumptione seu minutione non est aliquatenus formidandum propter infinita Christi merita, ut ait *Clement VI. Extrav. Unigenitus, De Pœnit. & remiss.* nam hæc omnia satis verificantur per infinitatem secundùm quid & extrinsecam ex acceptatione Dei.

§. VI.

De Universalitate meritorum Passionis Christi, An scilicet Christus pro omnibus hominibus & singulis Sanguinem suum fuderit?

65. PAULÒ fusiùs tractanda est difficultas hisce temporibus specialiter agitata, de generalitate meritorum mortis & passionis Christi, an scilicet sint à Christo oblata & à Patre acceptata pro redemptione & salute omnium hominum, an verò solorum electorum. Posterius enim effutire non sunt veriti *Calvinus*, *Beza* & alii recentiores hæretici. Ad quorum dogma incautè accessit *Jansenius l.3. De grat. Christi Salvat. c.21.* ubi inter alia censet inhærendo principiis *Augustini*, *quòd Christus pro infidelium in infidelitate morientium, vel pro justorum non perseverantium æternâ salute mortuus non sit, nec sanguinem fuderit, nec semetipsum redemptionem dederit, nec Patrem oraverit; immo non magìs pro æterna liberatione ipsorũ quàm pro diaboli deprecatus fuerit.* Nec tamen hi dubitant, quin mors Christi in se fuerit sufficientissima pro redemptione omnium omnino hominum, immo dæmonum; sed negant illam fuisse pro omnibus ex parte Christi oblatam, at pro salute dumtaxat electorum: quod tamen requireretur ad hoc ut Christus dici posset mortuus pro salute reproborum, ne alioquin etiam pro diabolo mortuus dici queat. Quod ipse *Jansenius suprà* rectè observavit, dicens, quòd ipsa phrasis, quâ quis dicitur se pro aliquo redemptionem dare, præ se ferre videatur redemptionem ex redimentis animo in usum ac liberationem captivorum offerri ac dirigi. Quod rectè declarat *Smising tract. 3. De Deo uno disp.6.n.175.* & planè ex communi loquendi modo satis constat.

Hæretici recentiores negant Christum esse mortuũ pro salute reproborũ.

Quo sensu.

66. Itaque indubitata omnium Catholicorum doctrina habet, Christum pro omnium & singulorum salute sanguinem fudisse & mortuum esse. Ita declaravit *Innocentius X.* in Bulla contra quinque propositiones *Jansenii*; de quarum quintâ sic censet: *Quintam, Semipelagianum est dicere, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse aut sanguinem fudisse; falsam, temerariam & scandalosam: & intellectam eo sensu, ut Christus pro salute dũtaxat prædestinatorum mortuus sit, impiam, blasphemam, contumeliosam, divinæ pietati derogantem, & hæreticam declaramus, & utì talem damnamus.* Idem antea manifestè tradiderat *Tridentinum sess. 6. cap. 3.* dicens: *Verùm etsi ille pro omnibus mortuus est, non omnes tamen mortis ejus beneficium recipiunt, sed ii dumtaxat, quibus meritum passionis ejus communicatur.* Non pro solis igitur electis (quibus omnibus utique meritum passionis Christi communicatur cum effectu) sed etiam pro reprobis Christus mortuus est. Neque etiam pro iis tantùm reprobis, qui ad tempus justificantur, adeòque beneficium mortis Christi, scilicet justificationem, de qua ibi sermo, recipiunt; sed pro omnibus omnino. Nam ly *omnes* capitur distributivè pro singulis generum in priori loco; utì constat pro singulis generum sumi in posteriori loco, dum dicitur, *non omnes tamen &c.*

Asserunt indubitâter Catholici.

Idem declarat Innocentius X.

Post Tridentinum.

67. Eadem doctrina manifestè traditur in Scriptura, utì ad litteram sonat, & à Patribus orthodoxis constanter fuit intellecta. *Ad Hebr. 2. Ut gratia Dei pro omnibus gustaret mortem. 1. ad Timot. 2. Qui dedit redẽptionem semetipsum pro omnibus. 2. ad Corint. 5. Si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt: & pro omnibus mortuus est Christus.* Ubì Apostolus mortem spiritualem omnium & singulorum infert ex morte Christi pro iisdem. Et *ad Rom. 8. Proprio Filio*

Idem quoque tradit Scriptura.

non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. 1.*Joan.* 2. omnes & singuli peccatores excitantur ad fiduciam ex universali propitiatione seu redemptione his verbis: *Sed etsi quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum justum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantùm, sed etiam pro totius mundi.* Huc etiam facit illud 1.*ad Cor.*8. *Peribit infirmus in tua scientia frater, propter quem Christus mortuus est.* Supponit igitur Apostolus contingere, ut pereat, adeòque reprobus sit, propter quem Christus mortuus est. Idem supponitur 2.*Petri* 2. *Eum, qui emit eos* (pretio scilicet sanguinis sui) *Dominum negant, superducentes sibi celerem perditionem.*

68. *Et Patres,* His Scripturis consonant unanimiter Patres. *Nazianzenus Orat. ad Arianos* ait: *Quarum* (Christi passionum) *operâ omnes citra ullam exceptionem instaurati sumus, qui ejusdem Adam participes fuimus versutâque & captiosâ serpentis oratione circumventi* &c. *Ambrosius Serm.*8. *in Psal.*118. *Mysticus sol justitiæ omnibus ortus est, omnibus venit, omnibus passus est, & omnibus resurrexit. Ideo autem passus est, ut tolleret peccatum mundi. Si quis autem non credit in Christum, generali beneficio ipse se fraudat: ut si quis clausis fenestris radios solis excludat; non ideo sol non est ortus omnibus, quia calore ejus se ipse fraudavit: sed quod solis est, prærogativam suam servat; quod imprudentis est, communis a se gratiam lucis excludit. Hieron. Epist.*83. *ad Oceanum*, initio; *Mentitur*, inquit, *Joannes Baptista, & digito Christum, & voce demonstrans, Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi; si sunt adhuc in sæculo, quorum Christus peccata non tulerit. Leo Papa serm.* 1. *De Nativit. Domini: Dominus noster peccati mortisq́; destructor, sicut nullum à reatu liberum reperit, ita pro liberandis omnibus venit.*

69. *Clarissimèque S. Augustinus, ab opposita doctrina ei calumniosè imposita per S. Prosperum vindicatus.* Ad *Augustinum* quod attinet, is quidem omnium clarissimè (quidquid Adversarii reclament) doctrinam Catholicam tradit: adeò ut inter *ineptissimarum quarumdam blasphemiarum prodigiosa mendacia, interq́; impias profanasq́; opiniones* doctrinæ Augustinianæ falsò ab ejusdem adversariis adscriptas, quæ *diabolico continentur indiculo* (ut loquitur *Prosper in Præfat. respons. ad object. Vincent.*) primo loco statuatur hæc: *Quod Dominus noster Jesus Christus non pro omnium hominum salute & redemptione sit passus.* Eamdem calumniam ab *Augustino* repellit *Prosper in Resp.*9. *ad Cap. Gallorum.* Contradictoria proinde propositio est *Augustini*, scilicet, quòd Christus pro omnium hominum salute & redemptione sit passus.

70. *Adducuntur varia loca Augustini.* Hanc porrò tradit *Enarrat. in Psal.*95. *sub finem*, ubi ait: *Judicabit orbem terrarum in æquitate: non partem, quia non partem emit: totum* (utique omnes & singulos) *judicare habet, quia pro toto pretium dedit.* Et *l.*2. *De Symbolo, ad Catech. c.*8. inducit Judicem ad impios dicentem inter cetera: *Ecce Deum & hominem, in quem credere noluistis. Videtis vulnera quæ infixistis, agnoscitis latus quod pupugistis: quoniam & per vos & propter vos apertum est, nec tamen intrare voluistis.* Et *serm.* 67. *De temp.* recensitis pluribus Christi beneficiis, addit loquens in ejusdem Judicis personâ peccatoribus: *Cruci affixus, vulnere perfossus, ut tu eriperetis morti, animam in tormentis dimisi ..... suscepi dolores tuos, ut tibi gloriam darem: suscepi mortem tuam, ut in æternùm viveres: conditus jacui in sepulchro, ut tu regnares in cælo. Cur quod pro te pertuli perdidisti? Cur ingratè redemptionis tuæ munera renuisti? &c. Cùm essem impassibilis pro te pati dignatus sum: sed tu despexisti in homine Deum, in infirmo salutem &c.* Et *Serm.*114. *de temp.* ait: *Hodie Dominus noster in statera crucis pretium nostræ salutis appendit, & unâ morte universum mundum, sicut omnium conditor, ita omnium reparator absolvit. Indubitanter enim credamus, quòd totum mundum redemit, qui plus dedit, quàm totus mundus valeret.*

Idem *Augustinus* contra *Pelagianos* variis locis urget ex Apostolo 2. *ad Corint.* 5. omnes esse mortuos spiritualiter ex morte Christi pro omnibus; ut 20. *de Civit. c.*6. dicens: *Omnes itaque mortui sunt in peccatis nemine prorsus excepto, sive in originalibus, sive etiam voluntate additis ..... & pro omnibus mortuus, vivus mortuus est unus:* & *l.*6. *contra Jul. c.*9. *Apostolus dixit, unum fuisse in quo omnes peccaverunt. In illo uno mortui sunt omnes, ut moreretur alius unus pro omnibus. Unus enim pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, pro quibus Christus mortuus est. Nega igitur Christum etiam pro parvulis mortuum, ut eximas eos de numero mortuorum.*

Prædictis accedit multiplex ratio Theologica. Nam in primis non solùm electi, sed & reprobi debent credere & recitare Symbolum fidei; quod, ut in *Synodo Nycæna* editum est, ita sonat: *Credimus in unum Dominum Jesum Christum ..... qui propter nos homines & propter nostram salutem descendit, & incarnatus est, & homo factus, passus est &c.* Quod sanè quilibet per fidem applicat sibi ipsi in particulari, & non solùm in generali hoc vel simili modo: Qui propter nos electos descendit &c. Quin potiùs quilibet in particulari sibimet applicat, & cordi suo intimiùs insculpit, velut cuilibet dictum, quòd habet Apostolus *ad Gal.*2. *Qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me.* Quare etiam singulos compellans *Aug. serm.*123. *De temp.* ait: *Illud te multò magis stupere oportet, quòd pro te mortuus est & sepultus: quia ad hoc descendit, ut ea quæ humana displicent infirmitati, pro tua salute sufferret, & te ad æternam & ad cælestem gloriam secum perduceret.* Similiter *Bernardus serm.* 2. *in Psal. Qui habitat*, ait: 71. *Accedit multiplex ratio Theologica, Prima.*

Possunt

Possunt omnia dicere, Creator meus es tu. Possunt & animalia dicere, Pastor meus es tu. Possunt omnes homines dicere, Redemptor meus es tu.

72. *Secunda.* Deinde in pretioso sanguine, qui effusus est propter nos singulos, fundatur sive roboratur totius fiduciæ nostræ & spei theologicæ certitudo, dum meritò confidimus, quòd non perdet nos nec despiciet Deus, propter quos Filium suum misit crucifigi; ut ponderat *Augustinus* variis locis apud *Dechamps l. 3. contra Jansenium disput. 7. cap.* 8.

Tertia. Inde præterea plurimũ accenditur charitas nostra, dum ut ruminat quilibet bonus Christianus, & jugiter in concionibus inculcatur, ante oculos meotis proponitur Salvator velut pro quolibet crucifixus, & sibi quisque proponit illud *Augustini Tractat. 2. in epist. 1. Joan. post med. Volvit te amor mundi, tene Christum. Propter te factus est temporalis, ut tu fias æternus.*

Quarta. Hinc insuper elucet, quem tanti facit *Augustinus* cum aliis Patribus, valor cujuslibet animæ Christianæ, veluti tam pretioso sanguine redemptæ; ut proinde idem *Augustinus in Psal.* 102. ante med. quamlibet compellans ioter cetera dicat. *O anima erige te, tanti vales.* Et *serm. 120. de temp. Agnoscat* (inquit) *homo, quantùm valeat & quantùm debeat, & dum pretium suum cogitat, vilis sibi esse desinat ..... Rem itaque erit non parvi pretii, sed sanguinis Christi, qui violat, & commaculat animam Christi sanguine & passione mundatam.*

73. *Quinta.* Probatur ulterius: quia Christus pro omnibus iis sanguioem fudit, quorum salutem sitiebat in cruce clamans, *sitio.* Sitiebat autem salutem omnium, etiam reproborum; & *universos invitabat dicens, Sitio*, ut ait: *B. Laur. Justinianus De triump. Christi agone cap.* 19. Qui etiam *serm. De Pass. Dom.* ait: *Sitit utique pereuntium salutem animarum.* Nec est aliquid aliud vulgatum adeò omnibus Concionatoribus Catholicis, immo & ipsi *Augustino* variis locis apud *Dechamps sup. cap.* 10. Ob quod idem *Aug. in Psal. 61. ante med.* dicit: *Multos bibit*, scilicet electos, *sed numquam erit sine siti*, quia scilicet non possidebit reprobos quos sitiebat. De cujusmodi præmiserat: *Illi interficiebant, illi repellebant, ego eos sitiebam &c.* De qualibus item subdidit, quòd *non hoc dederint quod sitiebat. Ipsos enim ille sitiebat: at illi acetum dederunt* &c.

74. *Sexta denique ratio Theologica.* Denique probatur: quia Christus pro omnibus est mortuus, pro quibus in cruce orabat, dicens: *Pater ignosce illis &c.* Oravit autẽ ibi pro suis ioimicis & crucifixoribus, etiam reprobis. Unde *Leo Papa serm. 1. De pass.* compellans Principes Sacerdotum ait: *Tanta est bonitas nostri Redemptoris, ut etiam vos possitis consequi veniam, si Christum Dei Filium confitendo, illam parricidalem malitiam relinquatis. Non enim Dominus in cruce frustra oravit, dicens: Pater dimitte illis &c. Quod remedium nec te Juda transires, si ad eam pœnitentiam confugisses, quæ te revocaret ad Christum, non quæ instigaret ad laqueum.* Vide eumdem *serm. 4. De pass.* & *August.* variis locis apud *Dechamps sup. c.* 11.

Dices I. Christus *Matth.* 26. De sanguine suo dixit: *Qui pro vobis & pro multis effundetur.* Resp. effundetur pro multis efficaciter, sed pro omnibus quantum ad sufficientiam. Vel potiùs *pro multis* ibi idem est, quod pro omnibus, seu pro tota multitudine, idque phrasi Scripturæ usitatâ. 75. *Sanguis Christi quo sensu dicatur effusus pro multis.*

Dices II. Christus *Joan.* 10. dicit se animam suam ponere pro ovibus suis, id est prædestinatis. Et *ad Ephes.* 5. Christus dicitur se tradidisse pro Ecclesia. Resp. ibi non excludi ceteros, alibi in Scriptura comprehensos; quos omnes Christus desiderat fieri oves gregis sui & membra Ecclesiæ. Deiode multi sunt reprobi io Ecclesia, pro qua Christus semetipsum tradidit. Denique pro ovibus electis mortuus est specialiùs, scilicet cum effectu salutis.

Dices III. *Joan.* 17. Christus ait: *Non pro mundo rogo, sed pro his quos dedisti mihi*; Ubi videntur excludi reprobi. Resp. Christum ibi orare expressè pro solis discipulis seu Apostolis: etsi orationem postea extendat ad credituros per verbum eorum. Quamvis autem ibi tantùm orasset pro his, alibi tamen oravit etiam pro ceteris. Oratio oamque non semper pro omnibus, uti mors suscipi debuit. Deiode intelligi potest, quòd Christus oraverit efficaciter pro solis electis, etsi etiam pro reprobis precatus fuerit quoad sufficientiam. 76. *Explicatur dictum Christi* non pro mundo rogo *&c.*

Dices IV. *August. 22. De civit. cap.* 24. illud Apostoli *ad Rom.* 8. *Pro nobis omnibus tradidit illum*, intelligit de prædestinatis Et *epist. 48. post med.* ait: *Christus propitiator est peccatorum nostrorum, non tantùm nostrorum, sed totius mundi, propter triticum, quod est per totum mundum.* Et *epist.* 102. ait: *Non perit unus ex illis, pro quibus mortuus est Christus.* Resp. *Augustinum* non velle, quòd Apostolus Paulus vel Joannes excludat reprobos à redemptione facta per Christum, quos Scriptura, ipseque *Augustinus* tam patenter comprehendit, adeoque non negat redemptionem horum quoad sufficieotiam; sed singulariter commendat specialem, tum Dei voluntatem circa electos, tum redemptionem Christi circa eosdem, scilicet cum effectu salutis. Propter quod *Prosper. Resp. ad 1. object. Vincent.* benè dixit: *Cùm rectè omnes dicantur redempti* (activè scilicet, quãtùm est ex parte Christi) *& tamen non omnes à captivitate sint eruti* (passivè scilicet, defectu hominum) *redemptionis proprietas haud dubiè penes illos est, de quibus Princeps mundi missus est.* 77. *Generales locutiones Scriptura de morte Christi quo sensu applicentur ab Augustino prædestinatis.* *Penes quos juxta S. Prosperum est redemptionis proprium.*

est foras ..... Poculum quippè immortalitatis, quod confectum est de infirmitate nostra & virtute divina, habet quidem in se ut omnibus prosit; sed si non bibitur, non medetur. *Idem sent.* 9. *super* 9. *cap. Gallorum* ait: *Cùm Sanguis Domini nostri Jesu Christi pretium totius mundi fit* (intellige verè, adeòque ex parte Christi illum offerentis) *à quo pretio extranei sunt, qui aut delectati captivitate redimi noluerunt, aut post redemptionem ad eamdem sunt servitutem reversi.* Vide eumdem *Resp. ad* 9. *cap. Gallorum.*

78. *Explicatur dictam Augustini: non perit unus ex illis pro quibus Christus mortuus est.*

Similiter quod ex *Epist.* 102. allegatur, intelligi debet de morte quoad specialem efficaciam; vel certè de adultis hoc sensu, quod nemo ex iis pereat sine sua culpa ob incapacitatem seu impotentiam. Alioquin quòd pereat aliquando pro quo Christus mortuus est, patet non solùm ex Apostolo 1. *ad Cor.* 8. sed etiam ex variis testimoniis *Augustini* præallegatis, & aliis quæ allegat *Dechamps l.* 3. *d.* 7. *cap.* 4. Certè periit *Arius* Hæresiarcha; quem tamen in persona Christi alloquens *Orat. De quinque hæresibus cap.* 6. ait: *Sanguinem meum fudi, animam meam posui, ut mihi conjungerem te; & tu dividis me?*

79. *Interitus quorumdam redemptorum per Christum non derogat omnipotentia aut efficacia orationis Christi. Per reprobos stat, quòd non efficaciter redimantur,*

Neque id derogat omnipotentiæ Dei, aut virtuti orationis Christi, qui *Joan.* 11. ait: *Ego sciebam, quia semper me audis.* Nam voluntas Dei circa salutem reproborum tantùm est antecedens, eique se subdit voluntas Christi, efficaciter quantùm est de se supplicantis & redimentis, unde etiam in reprobos profluunt sufficientia salutis media, sic ut pœnes illos sit, redimi cum effectu. Unde *Augustinus lib.* 2. *De Symbolo cap.* 8. ait: *Festinet unusquisque cùm vivit, ut vivat; currat, ut ejus pretioso sanguine redimatur; ne cùm non fuerit inventus in numero redeptorum, in numero maneat perditorum.* Et *Serm.* 31. inter novos editos à *Sixmundo* (quem citat *Beda in cap.* 5. *Epist.* 2. *ad Cor.* teste *Dechamps lib.* 3. *contra Jansen. d.* 7. *c.* 5. *n.* 4.) inter alia ait: *Redemit te à secunda morte sanguis Domini tui ..... Si vis, datus est pro te. Si nolueris, non est datus pro te &c. Sanguis Christi volenti est salus, nolenti supplicium.*

QUÆSTIO V.

De conditione appetitus sensitivi, & Corporis Christi.

80. *In Christo fuit phantasia & appetitus sensitivus, Habuit phantasia suas operationes,*

QUEMADMODUM Christus, quia verus homo, habuit intellectum & voluntatem humanam, earumque proprias operationes: sic quoque prædictus fuit phantasiâ & appetitu sensitivo, eorumque operationibus. Et quidem phantasia Christi habuit suas operationes ex sensibus oriundas, atque inde potuit intellectus habere consequentes actus; etsi alioquin etiam sine ministerio sensuum posset intellectualiter operari. Quare sicut Beatorum, sic & Christi phantasia cognovit phantasticè suo modo Deum, & appetitus sensitivus appetiit; indeque gaudium sensitivum habuit: prout etiam nunc intellectu nostro versante circa Deum, phantasia format suas imagines, & voluntate amante etiam appetitus sensitivus versatur circa objectum phantaziatum, sicque cor & caro exultant in Deum vivum.

Fuit porro in appetitu sensitivo Christi varietas omnium actuum & passionum innoxiarum: fuit enim Christus juxta Apostolum *ad Heb.* 2. *&* 4. per omnia assimilatus fratribus, absque tamen peccato aut indecentia; qualem important fomes peccati, difficultas boni operis, ignorantia &c. 81. *Similiter & appetitus sensitivus operationes & passiones innoxias habuit.*

De vero & sensibili dolore est de fide ex *Isaia* 53. *Verè dolores nostros ipse portavit.* Et ex Conciliis ac Patribus tradentibus veram corporis Christi passibilitatem ac passionem, quæ non est sine vero dolore. Pœnalitas insuper hujus passionis nullam involvebat culpam, maximèque deserviebat ad satisfaciendum pro peccatis nostris. *Signanter dolorem sensibilem.*

Oppositum quidem videtur sensisse *Hilarius l.* 10. *de Trin.* & alibi; ut *Vasquez d.* 59. *cap.* 1. admittit cum multis, quos citat. Nihilominus *D. Bonav. d.* 16. *in Expos. textus dub.* 1. *& a.* 1. *q.* 1. *ad* 1. *D. Thomas* & alii passim *Hilarium* excusant, & ex variis ipsius locis seu verbis benignè interpretantur, quòd scilicet voluerit in Christo non fuisse causam doloris seu dolorem provenientem ex peccato: vel contra *Arianos* quòd totus Christus secundùm se non fit passus, seu quòd Verbum ex dolore corporis dolorem non senserit, nti sentit anima: vel quòd non voluerit negare sensum & experimentum passionis, sed vim & dominium, quia videlicet voluntas etiam creata Christi passionibus non succubuit, nec dolores ex impotentia aut naturali & inevitabili necessitate pertulit, neque instar nostrûm ex passionum necessitate aut vehementia fuit perturbatus, sed servatâ superioris portionis plenariâ tranquillitate vim pœnarum in se desævientium sine ordinario pœnarum sensu seu effectu, qui in aliis cernitur, & sine ullo divinitatis dispendio voluntariè admisit. Maximè autem *Hilarius* sic est excusandus; cùm de illo *Hieronymus ad Latam* scribat: *Libros Hilarii inoffenso decurrat pede.* Sunt etiam, qui dicunt *Hilarium* dicta sua retractasse. *Unde* (inquit *D. Bonav. sup. ad* 1.) *audivi Parisiensem Episcopum Guilhelmum referre se librum illius retractationis vidisse & perlegisse.* 82. *Quem juxta varios in Christo non admisit S. Hilarius. Qui tamen benignè explicatur. Aliqui testantur de Hilarii retractatione.*

De amore, desiderio, delectatione sensibili circa objecta sensibilia, v.g. præsentiam suæ matris, dilecti discipuli Joannis &c. patet: quia illa naturaliter consequuntur 83. *Fuit in Christo sensibilis amor & delectatio.*

tur appetitum sensitivum, nec aliquid in Christo obsistebat.

Item timor. De timore sensibili patet: quia sensibiliter refugit mala absentia & imminentia, v. g. mortem &c. quantumvis certò futura: incertitudo enim etsi in nobis frequenter concurrat, non est tamen necessaria.

Admiratio quodam sensu in eo fuit, quodam non. Admiratio illa quæ oritur ex eo, quòd viso effectu non sciatur causa, cujus proinde sciendæ desiderium excitatur, non fuit in Christo; ut patet. Fuit nihilominus in ipso sensibilis admiratio orta ex apprehensione rei magnæ & experientiæ insolitæ; quæ si bona sit, generat affectum & complacentiam laudis; si inconveniens, displicentiam & desiderium vituperandi, seu genus quoddam timoris, quod à quibusdam vocatur stupor. Hoc modo Jesus miratus est fidem Centurionis *Matth.* 8. Et propter incredulitatem Judæorum *Marci* 6.

Sensibilis in eo ira ostenditur. De sensibili ira patet ex *Marci* 3. *Circumspiciens eos cum ira*. Et alibi. Ratio est: quia Christus potuit juxta rectam rationem appetere vindictam injuriæ Patri aut sibi illatæ; hoc autem est irasci.

Passiones in Christo cur propassiones à Nonnullis vocentur. Quamvis autem præfatæ passiones sensibiles verè in Christo fuerint, Nonnulli tamen malunt eas vocare propassiones; eò quòd nec rationem prævenirent, nec ad malum inclinarent.

84. *Appetitus sensitivus qualiter in Christo numquam prævenerit rationem.* Unde sciendum I. est appetitum sensitivum in Christo numquam prævenisse rationem, uti solet in nobis; ut velut certum tradunt omnes Theologi cum Patribus, signanter *Leone Papa Epist.* 11. dicente: *Nihil carnis sua habebat adversum, nec discordia desideriorū gignebat compugnantiam voluntatum. Sensus corporei vigebant sine lege peccati, & veritas affectionum sub moderamine Deitatis & mentis.* Ratio est: quòd hoc sit defectus naturæ humanæ ortus ex peccato originali (quo Christus vi suæ conceptionis caruit) & perfectionem Christi dedecens. Deinde hunc defectum excludebat perfecta omnium rerum Christo occurrentium & circumstãtiarum consideratio. Et quidem frequentiùs actu positivo voluntatis excitavit in se actus appetitus sensitivi, juxta illud *Joan.* 11. *Turbavit seipsum &c.* Non constat tamen, an aliquando simpliciter tantùm prævideri, ac permiserit.

85. *Non fuit in eo fomes peccati.* Sciendum II. In appetitu sensitivo Christi non fuisse fomitem peccati, uti certum est apud omnes: quia fomes est ex peccato, & ad peccatum inclinat: nihilque est aliud in actu primo, quàm appetitus sensitivus, ut jam rationis imperio solutus est, & proximè dispositus ad motum inordinatum seu contra rationem: in actu secundo est ipse motus per se inordinatus, alliciens voluntatem ad aliquid contra rationem. Sed nihil horum fuit in Christo: tum quia erat beatus: tum quia vi conceptionis carebat originali peccato, quod est radix fomitis: tum quia dedecebat dignitatem Christi, nec conveniebat ad finem redemptionis.

Nec obstat, quòd appetitus sensitivus Christi naturaliter refugerit mortem, quæ tamen erat Christo præcepta: nam fugere mortem est per se bonum; adeòque appetitus in fugam mortis inclinans non est fomes peccati. Deinde ipsa sensibilis fuga mortis non erat Christo prohibita, sed Deo placens & utilis ad ostendendam veritatem naturæ passibilis, dummodo non eò usque pertingeret (prout in Christo non pervenit) ut voluntatem ad oppositum divino præcepto efficaciter volendum inclinaret. *Quem non arguit naturalis fuga mortis, quæ fuit in Christo.*

Fuit autem fomes peccati in Christo sublatus, seu potiùs impeditus per specialem Dei providentiam, quà vel objecta illicita removebat, vel appetitui ne inordinatè excitaretur concursum denegabat. Ad quod etiam plurimùm conducebant virtutes morales Christo infusæ, & actualis consideratio objectorum illicitorum cum subsequenti voluntatis imperio, quo motionem appetitus sensitivi in talia objecta impediebat. An autem de absoluta potentia fomes peccati inesse Christo potuisset, controversum est. Et videtur quod sic, etiam posito quòd implicet absolutè peccatum inesse: quia fomes potuisset relinqui ad certamen, & omne etiam veniale peccatum impediri. Ita plures, etiam Recentiores. 86. *Per quid fuerit fomes præpeditus.* *An fomes de absoluta potentia inesse potuerit.*

Quod ad conditionem Corporis Christi attinet, illud in primis fuit omnino integrum & perfectum, bene dispositum, oprimi temperamenti, & perfectæ pulchritudinis, qualem in humano ac virili corpore esse oportet. Quod addo: nam pulchritudo muliebris non decuisset Christum jam virum, & præsertim Evangelii ac pœnitentiæ præconem. Immo si fortè corpus delicatè enutritum pulchritudinem minùs decentem diffudisset, per labores tamen & afflictiones Christus redegit eam ad statum viro convenientem. Est communis, nisi quòd unicus *Medina* (ut refertur) ausus sit contradicere corporis pulchritudini: cujus tamen testes sunt *Augustinus* & alii Patres, qui eò applicant illud *Psalm.* 44. *Speciosus formâ præ filiis hominum.* Et *Hieronymus in Epistola seu Explanatione Psalmi* 44. *ad Principiam Virginem*: *Universis* (inquit) *pulchrior est Virgo de Virgine, qui non ex voluntate viri, sed ex Deo natus est &c.* Ratio Conclusionis est, quòd talis perfectio decebat Spiritum sanctum qui corpus formavit, Verbum quod illud inhabitavit, perfectissimam animam quæ informavit; oppositis defectibus v.g. gibbositate &c. ad finem redemptionis minimè conducentibus. 87. *Christus habuit corpus optimè temperatum ac perfectæ pulchritudinis.*

Secundò

88. *Ante resurrectionem verè passibile ac mortale.* Secundò Corpus Christi ante resurrectionem secundùm fidem fuit verè passibile & mortale : Christus enim esurivit, sitivit , vulneratus est & mortuus secundùm Scripturam & Concilia, idemque conveniebat ad finem redemptionis. Erat etiam corpus ipsius causis applicatis passibile naturaliter , uti nostrum : quamquam Nonnulli passiones Christi vocent voluntarias , eò quòd eas voluntariè assumpserit , aut in illis sibi complacuerit , potens impedire causas naturales. *Præditum gravitate.* Habuit etiam ante resurrectionem gravitatem & crassitiem ut certum est : tum quia assumpsit omnia quæ in natura plantavit : tum quia sine gravitate non fit fatigatio ; cùm tamen juxta Scripturam fatigatus fuerit Jesus. Unde quod ambulaverit supra mare , est miraculo tribuendum.

89. *Corpus Christi non fuit subjectum morbis.* An autem Christus secundùm corpus aliquos morbos assumpserit , disputatur. Communis tamē opinio est negativa; quam tradit *D. Thomas q.14. a.4.* & *D.Bonav. d. 15 art.1.qu.2. in corp.* Neque Scriptura aut Patres, dum Christi pœnas recensent, ullius ægritudinis seu morbi meminerunt. Ratio est : quia morbi oriuntur, vel ex inordinato victu, vel ex imperfecta corporis formatione; quæ procul erant à Christo: vel ex causa externa, puta ex inclementia aëris; cui quoque potens erat resistere per corpus adeò bene complexionatum : & dato casu, quo potentior fuisset vis externa morbi causativa , poterat illam prudenter declinare.

Nec obstat, quòd Christus, nisi violenta morte præventus, senio naturaliter obiisset. Nam id fieri potuisset sine morbo propriè dicto, sive distincto à defectu caloris naturalis & humidi radicalis, in corpore saltem tam puro tamque convenienter naturæ gubernato ; vel certè , gratis admissâ multorum medicorum sententiâ , quòd mors naturaliter non accidat sine aliqua febri aut putrefactione atque etiam intellectâ de corpore tam singulari , dici posset tali casu (qui non fuit) Christum in summo senio levi morbo corripiendum fuisse.

Non obstat etiam, quòd ex nimio æstu aut frigore fuerit interdum in Christo aliqua qualitatum intemperies, aut ex vehementia tormentorum in corpore Patientis quædam alteratio. Nam ea solùm intemperies vocatur morbus , quæ ex humorum infectione vel putredine aut alia ratione velut habitualiter radicatur.

Christus assumpsit in corpore defectus communes, non personales. Itaque Christus non assumpsit omnes defectus, etiam non peccaminosos, neque gratiæ aut scientiæ Christi , aut fini incarnationis repugnantes , sed communes solùm , quos *D. Bonav. sup.* vocat naturales, quia respiciunt totam naturam humanam universaliter , sicut fames, sitis & similes; uti venerat naturam humanam redimere communiter sine personarum distinctione. Secus est de defectibus personalibus , qui ex specialibus causis procedentes respiciunt personas speciales ; sicut diversæ ægritudinum species, uti dictum est.

Insuper contra quosdam antiquiores Hæreticos fide certissimum est Christum post resurrectionem retinuisse corpus verum. Qui enim homo factus est , mortuus & sepultus , idem & resurrexit & ascendit super omnes cælos , indeque venturus est judicare, secundùm Scripturas & Symbola Ecclesiæ. Quare etiam post resurrectionem monstravit se esse præditum corpore vero & palpabili , seque eumdem esse dixit *Luca 24. Videte manus meas & pedes , quia ego ipse sum : palpate & videte : quia spiritus carnem & ossa non habet , sicut me videtis habere.* Hinc meritò *Damasus Papa* cum *Concilio Romano* in Professione fidei : *Si quis non dixerit , quòd in carne, quam assumpsit , sedet ad dexteram Patris &c. anathema sit.* 90. *Post resurrectionem quoque verum & palpabile corpus retinuit.*

Nec obstat illud *2. ad Cor.5. & si cognovimus secundùm carnem Christum , sed nunc jam non novimus.* Nam id explicat *Adrianus Papa in Epist. ad Episc. Hispanæ* , quæ refertur inter acta Concilii Francofordiensis : *Etsi novimus eum mortalem , passibilem, vulneri deditum , sed jam in gloria Patris sedentem ab omni humana conditione debito alienum.* Alii putant Paulum loqui de se adhuc incredulo , q.d. etsi aliquando more Judæorum de Christo seu Messia carnaliter judicaverimus , v. g. quòd esset futurus rex temporalis ; jam tamen non ita novimus vel existimamus. Alii denique explicant Paulum de notitia seu æstimatione carnalis generationis Christi , quâ erat Judæus , adeòque contribulis Pauli & Judæorum , q.d. jam illis terrenis affectibus mortui sumus , & Christum tantùm novimus ut hominem divinum, Auctorem gratiæ &c. *Quo sensu Apostolus dicat se jam non nosse Christum secundum carnem.*

Denique Corpus Christi etiam nunc est loco circumscriptum ; ut in variis Conciliis est definitum contra *Ubiquistas* existimantes illud esse ubicumque est Deitas, etsi in cælo tantùm appareat visibile. Ad idem probandum variæ adducuntur Scripturæ in *VII. Synodo Act.6.* Patet satis ex *Joan.16. Relinquo mundum , & vado ad Patrem. Marci 16. Surrexit , non est hic.* Plurimæ Patrum Auctoritates videri possunt apud alios. Nec mirum videri debet, quòd Verbum alicubi sit , ubi non est humanitas Verbo unita ; cùm de facto anima sit in pede , ubi tamen non est caput animæ unitum. Denique ex nullo capite ubiquitas ista naturali corporis conditioni repugnans probari potest ; adeòque non est asserenda. 91. *Christus secundùm corpus non est ubique, sed loco circumscriptus.*

QUÆ-

QUÆSTIO VI.

An Christus sit Sacerdos & Rex?

92. *Christus est sacerdos & propriè dictus.*

DICO I. Christus est verus & propriè dictus sacerdus. Est de fide ex Scriptura *Psal.* 109. *Tu es sacerdos in æternum secundùm Ordinem Melchisedech.* Idem declarat Apostolus *ad Hebr. c.* 5. *& seqq.* Patet etiam ex *Concilio Ephesino can.* 10. *Trid. sess.* 22. *c.* 1. *&* 2.

Denique idem probatur ex definitione Sacerdotis traditâ ab Apostolo suprà: *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis, quæ sunt ad Deum, ut offerat dona & sacrificia pro peccatis.* Quæ definitio optimè convenit Christo, qui verum & propriè dictum sacrificium pro peccatis nostris non solùm in ultima cæna, sed etiam in ara crucis obtulit juxta *Trid. sup. cap.* 2.

93. *Cur similiter reliqui martyres non sint sacerdotes.*

Ex quo tamen non sequitur alios Martyres similiter esse sacerdotes: quia mors non est in ipsorum, uti Christi, potestate, qui poterat impiorum manus effugere, & plagis etiam lethalibus admissis mortem impedire: mactatio autem hostiæ debet subesse potestati sacerdotis. Deinde debet ipsa ex officio liberè assumi ad supremum Dei cultum & dominii protestationem: ceteri autem Martyres non sunt, uti Christus, à Deo constituti ad hoc per mortem suam protestandum, nec tali ratione mortem in se admiserunt, sed ut confiterentur fidem aut aliquam virtutem.

Sacrificio cruento non obstat, quòd Christus physicè se non occiderit.

Nec obstat, quòd Christus semetipsum physicè non occiderit: non enim debet sacerdus physicè per semetipsum hostiam immolare: quidni enim in lege naturæ potuisset sacerdos sacrificare, etsi per ministrum v.g. bovem mactasset? Sic itaque Christus usus est ministerio impiorum, non quibus mandavit, sed quorum sacrilegas manus voluntariè in se admisit ex intentione se immolandi Deo pro peccatis nostris in recognitionem supremæ Dei majestatis.

94. *Sacerdotiū convenit Christo quà homini.*

DICO II. Ratio Sacerdotii convenit Christo quà homini, juxta certam Doctorum Sententiam contra Hæreticos. Idque indicat Apostolus suprà. Idem apertè docent Patres. *Ambrosius l.* 3. *de fide c.* 5. dicens: *Idem ergo sacerdos, idem & hostia & sacerdotium: tamen & sacrificium humanæ conditionis officium est. Augustinus l.* 1. *de consensu Evang. c.* 3. *Secundùm hominem Christus & Rex & Sacerdos effectus est.* Et alii. Ratio est: quia Christus quatenus Deus non habet superiorem: quod tamen ratio sacerdotii & sacrificii includit; cùm sacrificium ipsum offeratur in signum submissionis & recognitionis, quâ alterum tamquam supremum Dominum offerens venerarunt. Deinde Christus quatenus Sacerdos interpellat pro nobis & nobis meruit; quod non potest ei convenire quatenus Deo.

Explicatur testimoniū Cyrilli Ierosolymitani in speciem oppositum.

Dices juxta *Cyrillum Ierosol. Cath.* 10. *Christus est summus Sacerdos, immutabile habens sacerdotium, quod neque à tempore cœpit, neque successorem alium habebit sacerdotii &c. Neque factitio oleo unctus, sed ante sæcula à Patre.* Resp. Sacerdotium Christi non cœpisse tempore, quatenus Filius Dei ab æterno est præordinatus, ut in natura assumenda sit Sacerdos, Patre Filio suo ab æterno genito dicente: *Tu es Sacerdos in æternum.* Aliàs manifestè falsum est, Filium Dei ante Incarnationem fuisse Sacerdotem potiùs, quàm Spiritus sanctus fuerit Sacerdos. Non habebit etiam successorem, quia Christus usque in finem mundi manet Sacerdos & principalis offerens per nos tamquam per vicarios, non tamquam per successores. Neque est factitio oleo unctus, uti Aaron & alii Sacerdotes, sed ante sæcula à Patre ei per æternam generationem communicante suam divinitatem, quæ quidem in tempore humanitati communicata, fuit eidem loco olei factitii.

95. *Christus non fuit rex temporalis Judæorum.*

DICO III. Christus non fuit Rex temporalis Judæorum. Ita unanimiter Theologi contra *Armacanum.* Ratio est: quia ne verosimiliter quidem potest ostendi aliquis legitimus titulus, sive donationis, sive electionis, sive successionis, sive alius, quo regnum istud ad Christum fuerit devulutum. Si enim jure hereditario seu successionis (de quo solo posset esse quæstio) debuisset in primis mater Christi priùs obiisse, utpote legitima heres, ut supponitur. Deinde concesso (quod probabilius est, etsi id neget *Suarez* & alii) quòd Deipara processerit ex David, non per Nathan, sed per Salomonem, deberet semper descendisse per primogenitos. Præterea etiam hoc supposito, linea Salomonis quoad jus regni dudum interciderat; adeò ut juxta Prophetiam Jeremiæ *c.* 22. post Jechoniam non fuerit vir de semine ejus, qui esset Rex seu sederet super solium David: sed post captivitatem Babylonicam fuit populus gubernatus per Duces, qui ferè omnes fuerunt de genere sacerdotali. Scripturæ autem quæ regnum Christi deprædicant, de spirituali regno & regimine sunt intelligendæ. Quare de regno temporali, seu jure regnandi, quale ceteri reges habent, dixit *Joan.* 18. *Regnum meum non est de hoc mundo &c.*

96. *Sūmo Christi sacerdotio annexa fuit potestas regni spiri-*

DICO IV. Summo Christi sacerdotio annexa fuit potestas regni spiritualis, scilicet Ecclesiæ, quam Christus instituit & ordinavit, perpetuòque gubernat, vices suas in ordine ad regimeǹ sensibile suis committendo vi-

tualis, scilicet Ecclesia, do vicarlis. Placuit siquidem congruentissimè Deo Patri tantam homini Deo committere potestatem, juxta illud *Matth. ult. Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra.* Et de hoc regno Prophetæ prædixerunt: *Regnabit Rex. Exiet dux qui regat populum meum Israel &c.* Denique hæc est sedes David, de qua Gabriel Angelus *Luca* 1. dixit: *Dabit illi Dominus Deus sedem David Patris ejus, & regnabit in domo Iacob*, Ecclesiâ scilicet, *in æternum.*

Sic autem quâ homo ordinavit Ecclesiam per potestatem excellentiæ dando etiam leges tamquam legans ad eos missus; et in his condendis principalites divina ejusdem voluntas, & legislativa potestas spectetur; ne si per potestatem legislativam humanitati propriam eas dumtaxat tulisset, & non per eam tamquam subordinatam divinæ leganti, Lex Evangelica solùm fuisset divina per communicationem idiomatum.

97. *Christus quà homo non fuit subjectus humanis legibus.* Hinc sequitur Christum quà hominem non fuisse subjectum humanis legibus; ut de lege tributaria ipse indicavit *Matth.* 17. & generaliter contra *Marsilium Paduanum* docentem, quòd fuerit subjectus potestati regum etiam coactivè, tum quoad personam, tum quoad temporalia, definivit *Joannes XXII.* Extravag. *licet*, ut refert *Turrecremata l.* 4. *summa p.* 2. c. 37. Fundatur in dignitate & superioritate ipsius Christi tamquam supremi Pontificis & Filii Dei. Facto tamen sen voluntate fuit subditus, leges servando: prout etiam propter nos fuit subditus Iosepb & Mariæ *Luca* 2. Naturali etiam legi, quæ *Fuit tamen subjectus legi naturæ.* ipsam naturam rationalem creatam consequitur, fuit subjectus, v.g. Legi de non mentiendo, non blasphemando. Potuisset quoque subjectus esse legibus positivis divinis.

98. *Non subjacuit tamen de facto legi Evangelicæ.* De facto tamen non fuit subjectus legibus à Deo communiter hominibus datis. Non enim Evangelicæ: utpote quam ipsemet tulit, de rebus ad se non spectantibus, scilicet de rebus fidei & Sacramentis; & pro hominibus alterius ordinis, ac status lapsi, restituendis in pristina per *Neq. etiam Mosaica.* suum sanguinem. Non etiam Mosaicæ, ut habet recepta Doctorum sententia contra Paucos: hæc enim solis filiis Israel & ab iis per seminalem generationem descendentibus (junctis Proselytis) data fuit. Unde Judæis ipsum calumniantibus, quòd sabbatum non custodiret, respondit *Matth.* 12. *Dominus est filius hominis, etiam sabbati*, ostendens (ut ait *Aug. q.* 10. *in Matth.*) se non esse legi subjectum, quia erat Filius Dei naturalis, & Dominus legis. Adde, non potiuam fuisse semini, sed *donec veniret semen*, Christus; fuisse *pædagogum* Judæorum *in Christo*, sive ducentem ad Christum, non autem ipsius Christi, *ad Galat.* 3. Neque fuit ei subjectus per circumcisionem: hanc enim non suscepit, ut ad instar Proselyti advenæ se aggregaret Judæis, sed ob alios fines & causas, de quibus *disp. seq. q.* 2. §. 2. Dicitur autem *factus sub lege, ad Galat.* 4. non secundùm debitum, sed secundùm externam apparentiam, & plenam observantiam: idque conducebat, ut ipse ejusque prædicatio faciliùs à Judæis reciperetur.

Itaque subjectus fuit solummodò quibusdam præceptis personalibus, specialiter ei à Patre impositis v.g. de docendo & per mortem redimendo genere humano; juxta illud Joan. 10. *Hoc mandatum accepi à Patre meo*, Et c. 14. *Sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio.* Et c. 15. suo nos exemplo hortatur ad obedientiam dicens: *Si præcepta mea servaveritis, manebitis in dilectione mea, sicut & ego Patris mei præcepta servavi &c.* Et *ad Philipp.* 2. dicitur: *Factus obediens usque ad mortem.* Quæ sine fundamento contra sensum Patrum, *Nazianzeni*, *Ambrosii* & aliorum, contra communem Doctorum Sententiam, & contra ipsius litteræ proprietatem Nonnulli interpretantur de sola manifestatione paterni desiderii, & non de rigido præcepto. Congruè autem hujusmodi præceptum fuit impositum: tum ut magis eluceret amor Dei, dum Filio etiam mandaret nostram redemptionem: tum ut ipsa redemptio veluti opus obedientiæ esset perfectior, nobis exemplarior; & inobedientiæ Adæ, quæ nos captivaverat, directiùs opposita. Non fuit tamen præceptum impositum Christo, quatenùs erat Verbum; ut contra *Arianos* manifestè tantùm vult *Basilius l. de Spiritu sancto* c. 8. Et intelligi potest *Chrysostomus* diversis in locis. Neque etiam fuit ei quà homini impositum, quasi voluntas humana indiguisset aliquâ coactione aut comminatione (quam vulgarem imperfectionem ex professo tantùm removet *Chrysostomus* citatus, qui proinde dici potest de Christo locutus etiam secundùm humanitatem) vel quasi sine præcepto non satis paratus fuisset exequi paternam voluntatem. 99. *Sed solùm quibusdam præceptis peculiariter ei à Patre impositis.* *Quæ censenda sunt propriè dicta præcepta fuisse.*

100. *Potestas regni spiritualis distinguitur in Christo à potestate sacerdotali.* Petes an potestas regia sive regni spiritualis in Christo sit distincta à potestate sacerdotali? Resp. Aff. nam prior potestas extendit se ad omne officium & jurisdictionem, adeòque etiam ad leges ferendas: posterior autem præcisè spectata solùm respicit oblationem precum & sacrificii pro populo.

Fuitque in ipso ab instanti conceptionis. Petes II. Quando potestas regni spiritualis fit Christo collata? Resp. in instanti conceptionis, idque ratione Unionis hypostaticæ, cui quodammodò debebatur. Quare etiam ante resurrectionem leges tulit. Et Joan. 13. de ipso dicitur: *Sciens, quia omnia dedit ei Pater in manus.* Quàmvis in resurrectione perfectum statum & usum regni sui ac dominii acceperit.

Solùm

101 *An Christus titulo unionis hypostaticæ fuerit rex & dominus temporalis totius mundi.*

Solùm restat dubitatio, an Christus titulo supereminenti Unionis hypostaticæ habuerit temporalem potestatem, quam vocant excellentiæ super universum mundum, adeò ut fuerit & rex temporalis quantùm ad potestatem jurisdictionis in ordine ad regibus & principibus imperandum, leges etiam politicas ferendas &c. & dominus proprietatis, sic ut ad libitum potuerit directè disponere de omnibus rebus mundi, veluti de suis, adeoque domus v.g. destruere, aliis donare &c. Plurimi namque affirmant: inter quos referuntur *Alvarus Pelagius, Antoninus, Turrecremata, Durandus, Galatinus, Henriquez, Suarez &c.* E contrà non pauci negant: inter quos *Waldensis, Abulensis, Victoria, Toletus, Bellarminus* &c. Ego autem censeo, rem esse utrimque incertam, nec satis ex auctoritate vel ratione probatam. Cùm tamen soleamus frequenter in dignitate Christo tribuendâ procedere ex congruentia, possumus & hîc ex eâdem procedere, hunc honorem tribuendo homini Deo, ex quo nullum sequitur inconveniens; in quo honorando malumus excedere, quàm deficere. Nec malè in hanc regiam potestatem refertur, quòd Christus non potuerit etiam quà homo subjici ullis legibus humanis. Neque hoc dominium excellentiæ repugnat subordinatis sibi dominiis aliorum regum aut privatorum: uti nec dominium supremum Dei præjudicat dominiis inferiorum. Hæc proinde Christus intacta reliquit; quia (ut canit Ecclesia) *Non eripit mortalia, qui regna dat cælestia.* Dum autem *Joannes XXII. Extrav. Inter Nonnullos*, & *Extrav. Quia quorumdam*, determinat Christum habuisse interdum dominium aliquarum rerum, v. g. sibi donatarum; supponens quòd non omnium: & è contrà *Nicolaus III. cap. Exiit, de Verb. Signif. in 6.* docet Christum aliquando caruisse proprietate omnis rei temporalis: tunc agunt de dominio humano & subordinato, quale competit ceteris hominibus, quodque excludit dominium alterius in eamdem rem.

Plurimi affirmant, non pauci negant.

Res utrimque incerta,

Pars affirmativa eligitur.

An autem Christus interdum fuerit usus hâc potestate, non ita constat: nam ficulneæ infructuosæ arefactio, dæmonum in porcos immissio tribui posset divinitati, aut etiam regiæ potestati spirituali; vi cujus juxta alios Auctores poterat disponere de rebus temporalibus totius mundi, in ordine ad finem spiritualem, nullâ etiam peculiari causâ necessitatis seu causâ per accidens interveniente. Quam potestatem Nonnulli ex ipsis appellant directam & per se: alii verò indirectam, veluti quæ circa temporalia non erat propter se & sine ordine ad alium finem superiorem, nempe spiritualem, sed dependenter ab eodem; ut videre est apud *Tannerum disp. 1. q. 7. dub. 4. n. 79. & 80.* 102

Minus constat, an Christus in patrandis miraculis interdum hac usus fuerit potestate.

DISPUTATIO TERTIA.

De Adoratione sive cultu Christi, Sanctorum, Reliquiarum. Item imaginis Christi, & Sanctorum.

QUÆSTIO I.

De Adoratione Christi.

1. *Adorationis definitio.*

SUPPONO Adorationem esse quandam speciem honorationis, quâ quis se alteri tamquam superiori seu excellentiori submittit, ut Doctores communiter definiunt conformiter ad *Damascenum Orat. 1. & 3. de Imaginibus.* Unde (ut ait *Aug. l. contra Sermones Arianorum c. 23.*) *honorat omnis qui adorat; non autem adorat omnis qui honorat*: nam honor etiam sæpè defertur æquali aut inferiori.

2. *Alia interna, alia externa.*

Adoratio alia est interna, quæ consistit in submissione, actuque interno adorantis; & competit Angelis, qui (ut testatur Scriptura frequenter) Deum adorant; prout etiam animæ separatæ leguntur in Apocalypsi adorare Deum & Agnum. Quamquàm *Vasquez* litem de nomine excitans ad veram adorationem requirat actum externum. Alia est externa, quæ hominibus est usitata, & proditur actu externo ac sensibili venerationis internæ significativo. Pro meliori hujus Divisionis intellectu

Actus in adoratione concurrentes.

Nota ad adorationem concurrere ex parte intellectûs existimationem quâ quis existimat alterum esse se excellentiorem, ex parte voluntatis autem desiderium se signo aliquo submittendi alteri tamquam excellentiori, ex parte denique potentiæ executivæ ipsam submissionem per positionem signi testificativi majoris excellentiæ alterius. Hæc verò submissio seu testificatio fit in nobis per signum aliquod externum, v. g. genuflexionis, prostrationis super terram &c. In Angelis verò potest eadem submissio fieri per actum internum v.g. fidei, aut alios actus, etiam voluntatis, qui ex natura sua, aut saltem Angelorum institutione possunt esse signa protestativa excellentiæ superioris in altero, videlicet in Deo. Unde etiam possent instituere pro tali signo certum ubicationis modum, v.g. in puncto; prout apud varias Nationes instituta sunt varia ejusmodi signa externa. Immo ad significandam submissionem suam respectu Dei assumi potest

Qui locum habeant in Angelis.

potest signum aliquod privatâ auctoritate ipsius adorantis.

3\. *Quid latria.* Secundò Adoratio alia est latria, quæ etsi ex primæva vocis institutione idem sit quod reverentia, ex accommodatione tamen Patrum & Doctorum significat adorationem rei, quæ est infinitæ seu increatæ excellentiæ: estq; à creaturâ soli Deo debita ac propria. *Quid dulia.* Alia est Dulia, quæ primitùs idem significans quod servitus, cœpit transferri ad significandam venerationem exhibitam à creatura alteri excellentiori, cui se submittit: & tunc ferè sumitur ad significandum cultum & venerationem Sanctis debitam propter supernaturalem, non tamen singularissimam ipsorum excellentiam. Veneratio autem debita parentibus, superioribus, aliisque excellentioribus hominibus, vocatur adoratio politica seu civilis. *Quid hyperdulia.* Alia denique est Hyperdulia, nempe Dulia singularis exhibenda illi in quo est supernaturalis excellentia, creata quidem, sed planè singularis & eximia, ut in B. Virgine. Dum verò *Aug. quæst. 94. in Exodum* occasione istius *Exod. 23. Si servieris Diis eorum*, dixit; *Dulia debetur Deo tamquam Domino, latria verò non nisi Deo tamquam Deo*, respexit ad emphasim & primævam significationem ipsorum nominum, quorum latria significat reverentiam, quæ respicit majestatem Dei seu creatoris: Dulia verò servitutem, quæ respicit specialiter Dominum, prout servitus directè dominio opponitur, & Domini quà talis correlativum est servus.

4\. *Per quid latria distinguatur ab adoratione creaturæ.* Distinctio porro latriæ soli Deo debitæ ab adoratione creaturæ pendet, non tam ab exterioribus actibus, quàm ab interiori existimatione & intentione, ut tradit *Leontius in* VII. *Synodo act. 4.* nam genuflexiones, & similia venerationis signa etiam creaturæ exhiberi possunt. Quemadmodum quoque minores reverentiæ externæ ex intentione fiunt latria. Immo maxima signa reverentiæ, ex affectu exhibentis possunt esse irrisio. Ex institutione tamen etiam humanâ possunt signa quædam significare submissionem soli Deo debitam, v.g. verba quæ significant proferentem submittere se ei, cui loquitur, tamquam Deo: quæ consequenter absque idololatria non possunt significativè usurpati ad venerationem alicujus creaturæ. Quale signum etiam est sacrificium, quod essentialiter est actus latriæ, ideoque non hominibus, etiam sanctis, sed soli Deo potest offerri seu exhiberi, etsi huic offeratur seu exhibeatur in memoriam vel honorem etiam Sanctorum. His præmissis.

5\. *Christus est adorandus perfectissimâ latriâ.* Dico I. Christus simpliciter, sive etiam Christus homo est adorandus perfectissimâ latriâ. Est de fide. Et patet ex Joan. 5. ℣. 23. Et *cap. 20.* ℣. 28. & *Apoc.* 5. ℣. 12. Unde ℣. 13. omnes Sancti æqualiter dicunt: *Sedenti in throno & Agno benedictio & honor & gloria & potestas in sæcula sæculorum.* Deinde ex *Concilio Ephesino can. 8.* ubì definitur in Christo hominem & Verbum eâdem adoratione & glorificatione adorari & glorificari. Et *Synodo V. can. 9.* Et *Tridentino sess. 13. can. 6.* Ratio est: quia Christus homo est verus Deus; ergo est adorandus latriâ, uti Deus: quia per conjunctionem humanitatis divinam excellentiam non amisit. Et apparet res per se manifesta, suppositâ contra *Nestorium* unitate personæ, ad quam tendit adoratio.

Dico II. Quando Christus adoratur latriâ, eâdem adoratione coadoratur humanitas Verbo unita, etsi tamquam objectum secundarium & terminus minùs principalis adorationis. 6. *Eâdem adoratione tunc secundariò coadoratur humanitas.* Est *Scoti d. 9. n. 6.* & communis Antiquorum ac Recentiorum, immo juxta *Vasquez d. 95. c. 2.* de fide ex Conciliis citatis *præc. conclus.* signanter *V. Synodo can. 9.* ubì dicitur anathema illi, *qui non unâ adoratione Deum Verbum incarnatum cum ejus carne adorat.* Et ex *VII. Synodo act. 6.* ubì dicitur, *cùm adoratur Christus non separari humanitatem à divinitate, sed utramque adorari latriâ.*

Idem docent Patres, *Cyrillus in defensione anathematismi* 8. seu *canonis* 8. *Concilii Ephesini* dicens: *Citra periculum quis dixerit, quòd incarnatum Dei Verbum, utpote unus existens filius, non absque sua carne, sed potiùs cum illa adorandum sit: quemadmodum scilicet hominis anima cum suo corpore honoratur. Augustinus Serm. 58. de Verbis Domini*, & alii apud *Suarez d. 52. sect.* 2. & *Vasquez d. 95. c. 2.*

7\. *Sicut corpus, adorato homine ob excellentias animæ, coadoratur.* Denique idem patet exemplo regis & purpuræ (quo utitur *Augustinus supra*) purpura enim simul cum rege adoratur regiâ adoratione. Et clariùs exemplo corporis & animæ (quo utitur *Cyrillus sup.*) corpus enim propter animæ gratiam & excellentiam adoratur; sic ut illa adoratio etiam tendat ad corpus, quia est pars personæ, scilicet hominis, qui totus adoratur, etsi excellentia non sit in omnibus partibus. Itaque ratio adorandi Christum Latriâ est divinitas, id quod adoratur est totus Christus, seu divinitas & humanitas, illa primariò, hæc secundariò & concomitanter. Unde non obstat, quòd humanitas non sit Deus quò minùs coadoretur Latriâ: ad hanc enim sufficit, ut persona quæ adoratur sit Deus, etsi non omnes partes sint Deus seu habeant divinam excellentiam; ut ex simili allegato satis constat.

Objicitur illud *Damasceni Orat. 1. de Imaginibus: Non materiam, sed materiæ auctorem adoro, qui propter me materia factus est, & in materia voluit habitare, ut per materiam mihi salutem præberet. Materiam verò per quam salus mihi facta est, colere non desinam, non tamen ut Deum. Absit.* 8.

Resp.

Explicatur locus Damasceni. Resp. *Damascenum* ibi non negare eo adorationem corporis seu humanitatis Christi tamquam objecti secundarii, quam evidentissimè docet *l. 3. de fide c. 8. & l. 4. c. 3.* Immo *Orat 1. citatâ circa init.* præmiserat: *Adoro simul cum rege & Deo corporis purpuram &c.* utpote partem ejusdem personæ, in quam fertur adoratio latreutica. Solùm igitur negat adorationem latriæ reliquæ materiæ distinctæ ab humanitate, v. g. clavis, lanceæ &c. ut indicat sequens contextus; aut certè illam solùm negat corpori tamquam objecto solitario vel principali.

An & qualiter adoratio Verbi nondum incarnati, & ejusdem eam incarnati distinguantur. Petes an adoratio Verbi needum incarnati, & ejusdem incarnati simul cum carne sua sint unus & idem numero actus? Resp. Neg. loquendo de actu interno: quia saltem est distinctio ex parte objecti terminativi & materialis secundarii. Ob quod similiter actus quo diligo Petrum non est idem cum eo quo diligo animam separatam. Externus tamen actus posset esse idem; ut patet.

9. *Humanitas Christi non potest solitariè aut principaliter adorari latriâ.* Dico III. Christus quatenus homo præcisè, seu humanitas illius considerata tamquam principale objectum adorationis, non potest adorari latriâ, sed adoratione inferiori. Ratio est: quia excellentia humanitatis Christi, etsi singularissima, est creata, & non involvit formaliter divinam excellentiam: sive consideretur gratia habitualis, scientia infusa, ceteraque dona humanitatis Christi, sive etiam ipsa Unio hypostatica, quæ est quid creatum: ergo illa non possunt esse ratio adorandi humanitatem Christi latriâ, sed cultu minori, etsi excellentissimo, qui vocatur Hyperdulia à Doctoribus communiter, quatenus tendit ad gratiam habitualem Christi; immo etiam quatenus tendit ad Unionem hypostaticam; quamvis Aliqui eatenus imperfectam latriam appellent.

10. *Potest sic considerata licitè adorari hyperduliâ.* Dico IV. Humanitas Christi secundùm se præcisè spectata licitè potest adorari Hyperduliâ ob perfectiones creatas sibi intrinsecas. Ita Doctores satis communiter contra *Vasquez.* Ratio est: quia cùm humanitas eatenus verè sit prædita excellentiis adeò singularibus & venerabilibus; quid ni ob illas ipsa præcisè spectata queat adorari? Deinde ipsam ut sic spectatam possumus amare, laude ac honore dignam prædicare; cur ergo non adorare?

11. *Dicta Conciliorum contra Nestorium procedentium non obstare, ostenditur.* Neque obstant (quod contendit *Vasquez*) dicta Conciliorum contra *Nestorium* definientium adorationes in Christo non esse dividendas, sed unicâ adoratione ipsum esse adorandum; ut patet ex *Epist. Concilii Alexandrini*, quæ est *S. Cyrilli*, & probata à *Concilio Ephesino*; item ex *anathematismo seu Can. 8. Concilii Ephesini*, & *Synodo V. Collat. 8. Can. 9.* Non obstant, inquam: quia solùm contra *Nestorium* adstruunt unâ in Christo personam; adeòq; dum Christus adoratur, unâ & eâdem adoratione latreuticâ adorari Christum Deum & Christum hominem, utpote eamdem personam; *Nestorio* consequenter negante Christum Deum & Christū hominem unâ adoratione esse adorandum, ac dicente, quòd in duabus naturis separatis adoretur Christus per duas adorationes, separatim Deus Verbum, separatim homo. Non tamen negant Concilia unicam istam personam secundùm diversas naturas & diversas in iisdem excellentias posse juxta earum exigentiam diversimodè coli tamquam objecta formalia cultûs proportionati. Sanè Concilia præfata pari modo in istis circumstantiis suissent locuta de laudatione Christi Domini, quo loquuntur de adoratione seu veneratione; & tamen quis dubitet, quin ob suas proprias & creatas dotes licitè laudetur, & laude digna prædicetur Christi humanitas. Insolita tamen est hujusmodi adoratio; eò quòd hæc sine similibus præcisionibus soleat ferri in ipsam personam: cui, eùm divina sit, & prædita excellentiâ infinitâ, tribuitur cultus Latriæ.

Sed difficultas est, an sicut humanitas, sic etiam ipse Christus ratione excellentiarum humanitatis possit adorari Hyperdulia? Resp. Aff. in rigore loquendo, sic nimirum ut submissio honorativa tendat ad Christum, primariò verò ad humanitatem, denique creata humanitatis excellentia sit ratio motiva: cùm enim in Christo istiusmodi excellentia verè sit, ipseque propter illam queat laudari & æstimari, cur non honorari & adorari? Ita *Scotus, Lessius, Tannerus, Arriaga* & plures alii contra *Lugo* & à fortiori contra *Vasquez*, & alios. 12. *Immo ipse Christus ob excellentias humanitatis posset in rigore adorari juxta modum præmissum.*

13. Dices I. Divina excellentia videtur exigere, ut persona Christi semper adoretur latriâ: sicut rex debet coli honore regio, etsi simul sit dux & comes: & generatim adorare aliquem, & non ob summam dignitatem quam habet, est ei quodammodò injuriosum. Confirmatur ex *Lugo*: quia aliàs hoc ipso quasi significaremus, alterum non distare tantùm à nobis, quantùm distat; eùm adoratio sit signum distantiæ inter nos & rem adoratam. Resp. in primis totum argumentum cessare, si hyperdulia jungatur latriæ: cùm etiam reges dueant sibi honori, quod titulo regio annumerentur tituli inferiores. Deinde supponendo quòd licitè separetur hyperdulia à latria, Resp. Neg. Aff. Ad simile dico, quòd etsi reges terreni facilè contemni se putent, si non exhibeatur eis honor maximus, quo sunt digni, eò quòd in deferendis & quærendis politicis honoribus mundus plus æquo exorbitet, facilèque putent homines, honorantem existimare, quòd non sint ampliori honore digni; verè tamen non fieret eis injuria, *Sive hyperdulia jungatur latriæ. Sive non.*

injuria, casu quo exhibitio supremi honoris non esset in præcepto. Nec est, cur rationabiliter talem honorem, equidem indebitum ægrè ferrent homines, si sciant alioquin honorantem habere debitam existimationem de iis quos honorat. Quod potissimùm habet locum in Christo, qui scrutatur renes & corda. Adde quòd extra materiam adorationis non semper à conditione excellentiori alterum laudemus: sed sæpè à conditionibus non summis; quid ni ergo ob has honorare vel adorare liceat?

Adoratio non est signum, deesse in altero majorem excellentiam eâ, quam hic & nunc adorans testatur.

Ad Confirmationem dico, adorationem esse signum distantiæ, quatenus significat adoratum esse excellentiorem; non tamen esse signum adæquatum seu cum exclusione alterius excellētiæ majoris, quasi non sit alia vel major distantia, quàm quæ in tali individua adoratione insinuatur: tot enim sunt & tantæ distantiæ, quot & quanti sunt tituli seu excellentiæ majores in eo qui adoratur. Sic sanè sanctissima Virgo rectè adoratur ob excellentissimam sanctitatem; nec tamen ob id significatur non esse in ea altiorem titulum, videlicet maternitatis, quo à nobis distat, estque excellentiori modo adorabilis.

14. *An Christus posset rogari, ut oret pro nobis.*

Dices II. Ergo similiter Christus quà homo poterit rogari, ut oret pro nobis. Resp. transeat totum: cùm enim equidem verè pro nobis oret seu interpellet; cur rogari non possit, ut id faciat? Non solet tamen Ecclesia sic orare, sed dicere Christo, Miserere nobis: tum ne detur cuiquam occasio cogitandi aliquid Christo indignum contra ejus divinitatem: tum ut Christo principalem honorem tribuat, significetque ipsum non tantùm rogare, sed etiam ut Deum posse dare quod petitur. Prout etiam non consuevit Christum adorare, nisi Latriâ seu honore divino. Prout denique ne ipsam quidem humanitatem solitariè consideratam consuevit interpellare, ut oret pro nobis: quod tamen cur ex natura rei foret illicitum, minimè apparet.

QUÆSTIO II.

De Cultu & Invocatione Sanctorum.

15. *Sancti cum Christo regnantes sunt honorandi,*

Ut habet Ecclesiæ definitio, perpetuaque traditio & usus.

DICO I. Sancti sive angeli sive homines, potissimùm in cælo regnantes colendi & venerandi sunt. Est de fide cōtra *Lutheranos*, *Calvinistas* & ceteros hujus temporis ac quosdam antiquiores Hæreticos, definitum in *VII. Synodo act. 7.* & novissimè in *Tridentino sess. 25. in Decreto de Invocatione, Veneratione & Reliquiis Sanctorū, & sacris Imaginibus*. Patet etiam ex perpetuo usu Fidelium, ac Traditione Ecclesiæ. Quæ sufficienter constat, tum ex calumniis Hæreticorum & Gentilium, qui ab exordio Ecclesiæ Catholicos infestarunt, quòd Martyres & alios Sanctos pro Diis colerent; ut videre est apud *Bellarminum To. 1. l. 1. de Sanctorum beatitud. c. 13.* tum ex templis, votis, peregrinationibus, invocationibus, aliisque in Sanctorum honorem omni tempore à Fidelibus fieri solitis: tum ex unanimi consensu Patrum, iam inde à temporibus Apostolorum, ut videre est apud *Bellarminum sup.* Nobis sufficiat *Augustinus Serm. 25. de Sanctis* dicens: *Beatissimum Petrum piscatorem modo genibus provolutis adorat multitudo gentium.* Et *in Psal. 96.* Æthnicis objicientibus, quòd Christiani colerent Angelos, respondet: *Utinam & vos ipsos colere velletis! facilè enim ab ipsis disceretis, non illos colere*, id est, non colere ut Deos, sed ut Sanctos. Quæ responsio optimè retundit calumnias Hæreticorum nostri temporis.

Accedit auctoritas Scripturæ: nam Angelos adoravit Abraham *Gen.* 18. Eosdem adoravit Loth *Gen.* 19. Similiter Josue adoravit Angelum *Josue* 5. Deinde etiam viri sancti & Prophetæ fuerunt in vita ob hanc ipsam excellentiam ab hominibus adorati. Sic Abdias adoravit Eliam 3. *Regum* 18. Filii Prophetarum Elizeum 4. *Regum* 2. Nabuchodonosor Danielem tamquam virum Deo plenum *Dan.* 2. 16.

16. Accedit Scriptura.

Accedunt innumera miracula apud Scriptores passim obvia, quibus cultum Sanctorum sibi esse gratum Deus testatum reliquit, benefaciendo cultoribus, cælitùs puniendo contemptores Sanctorum.

Et ratio manifesta.

Accedit denique ratio: quia Sanctis inest dignitas & excellentia longè major quàm nobis; eaque non humana & politica, sed supernaturalis: ergo ratione illius sunt colendi & adorandi, & quidem cultu majori, quàm debeatur divitiis, sapientiæ, dignitatibus hujus sæculi, aliisque excellentiis inferioribus, ut per se patet.

17. Cur Mardochæus noluerit adorare Aman, & quàm id non faveat Sectariis, apertè ostenditur.

Dices I. *Esther* 3. Mardochæus recusavit adorare Aman, quia (inquit ipse Mardochæus *cap. 13.*) *timui, ne honorem Dei transferrem ad hominem, & ne quemquam adorarem, excepto Deo meo.* Resp. Aman verosimiliter voluisse cultu latriæ instar Divorum adorari, eò usque ascendente incredibili illius ambitione, quantumvis rex in particulari talem cultum non præscripsisset. Quod verba citata Mardochæi satis indicant. Sicque communiter ab Hebræis fuisse intellectum notat noster *Lyranus*. Quòd si Hæretici contendant de alio cultu hîc esse sermonem, æquale sibi prejudicium facient: quandoquidem tunc improbari videretur hoc exemplo, non cultus Sanctorum, sed civilis, quem suis Principibus exhibendum esse etiam ipsi docent. Neque illum improbavit Mardochæus, dum ordinatè defertur. Immo eodem *c. 13* dicit: *Libenter pro salute Israel etiam vestigia pedum ejus deosculari paratus essem.* Eumdem etiam cultum ex ordinatione Regis Mardochæo exhibitum

tum ipse non recusavit. Plures alii censent Aman petiisse reverentiam exteriorem, consuetudine Judæorum ordinariè soli Deo exhiberi consuetam, scilicet genuflexionem; quam cum Judæorum scandalo noluit Mardochæus exhibare, ideoque *cap.* 3. de hoc interrogatus respondit, *se esse Judæum*. Quòd si quis instet, ipsum Mardochæum postea permisisse sibi similem exteriorem reverentiam exhiberi, Responderi posset, permisisse sibi exhiberi, non à Judæis, sed à subditis Assueti. Adde, Mardochæum fortasse etiam civilem reverentiam noluisse Aman exhibere, vel quia à Deo impellebatur, ut sic hominem superbissimum mortificaret; vel quia judicabat se meritò tantam reverentiam negare homini minimè merito, & suæ gentis capitali inimico.

18. *Cur Petrus noluerit adorari à Cornelio.*

Dices II. Petrus noluit adorari à Cornelio *Act.* 10. nec Angalus permisit se adorari à Joanne *Apoc.* 19. Ad I. Respondet *Hieronymus l. contra Vigilantium, Lorinus* & alii, Cornelium voluisse Petrum adorare tamquam Deum quemdam, saltem minorem: prout *Act.* 14. Lycaones referuntur voluisse sacrifieare Paulo & Barnabæ velut Mercurio & Jovi. Sed quia Cornelius in notitia unius Dei rectè instructus, fabulas illas Deorum gentilium cum idololatria abjecerat, rectiùs respondetur, Petrum non redarguisse factum Cornelii in substantia, sed cùm is adorando procidisset ad pedes, Petrum ex modestia, civilitate & humilitate tam effusum honorem recusasse, ac ne pergeret, Cornelium manu clevasse.

Item Angelus à Joanne.

Similiter Angelus ex modestia noluit tantum sibi honorem deferri à Joanne, ut ostenderet, tum excellentiam naturæ humanæ à Verbo assumptæ in Christo, tum excellentiam Apostolici muneris in Joanne. Alioquin alibi Angeli in veteri Testamento talem cultum admisisse leguntur, immo exegisse *Josue* 5. Nisi quis malit dicere cum Nonnullis post *Augustinum quæst.* 61. *in Gen.* Joannem ex errore facti, quo putabat esse Deum qui apparebat, voluisse exhibere cultum latriæ, ideoque fuisse ab Angelo prohibitum. Quod non favet Hæreticis. Qui sanè gravem impingunt injuriam tanto Apostolo, si (quod contendunt, ut saltem speciem habeat objectio) reprehensus fuerit ab Angelo ob tentatum cultum duliæ; quasi juris divini (quo id foret prohibitum) fuerit ignarus. Graviorem præterea impingunt injuriam per hoc, quòd consequenter excusare nequeant à gravi culpa eumdem Apostolum, qui non obstante Angeli prohibitione adhuc postea attentaverit eumdem adorare *Apoc.* 22.

19. *Apostolus ad Coloss. 2. arguit cultum quemdam superstitiosum Angelorum tamquam Deorum mediorum.*

Dices III. *Ad Coloss.* 2. prohibetur cultus Angelorum ab Apostolo dicente: *Nemo vos seducat volens in humilitate & religione Angelorum* &c. Resp. cum omnibus Patribus & Catholicis expositoribus ibi Apostolum solùm insectari fictam humilitatem & superstitiosum cultum Angelorum, quos aliqui *Semijudæi & Semiplatonici* quosdam Deos medios, & opifices ac gubernatores mundi putabant, & tamquam mediatores inter Deum & hominem excluso Christo statuebant, per quos accedendum sit ad Patrem, & non per Christum; sive quòd indignum ducerent majestate Unigeniti, quòd ipse ad Patrem nos duceret & reconciliaret, ut ait *Saibonth*, addens Apostulum notare scholam *Simonis Magi*, qui inter Christianos primus docuit offerre per mediatores Angelos, quos hauserat ex *Platonis* Philosophia: sive potiùs (ut vult *A Lapide*) quòd Angelos Christo præponerent tamquam excellentiores, & proinde specialiter colendos occasione errandi desumptâ ex *Cherintho* (qui angelos Christo præposuit) & *Platonicis*. Viguit autem hic error non solùm Chonæ (quæ olim Colossæ) sed & Laodiceæ, quæ vicina est, Unde *Concilium Laodicenum can.* 35. hunc errorem reprobat. Et *Theodoretus* refert eumdem viguisse in Phrygia & Pisidia, id est, juxta Chonam & Laodiceam. Postea tamen superstitione reformatâ versus fuit hic cultus in sincerissimum cultum Angelorum, inquit *A Lapide* in dictū locum Pauli.

Qui olim Colossa & in locis vicinis viguit.

Dices IV. Nonnulli Patres dicunt nec Angelos nec homines, sed solum Deum adorandum. Resp. illos loqui de adoratione latriæ, quæ sæpè nomine adorationis simpliciter intelligitur. *Nos autem non Deos factos esse diximus sanctos Martyres, sed omni honore dignari consuevimus*, ait *Cyrillus lib.* 6. *contra Julianum*. Quem honorem illis deberi convincit auctoritas, & ratio manifesta. Latriam verò sive idololatriam Catholicis per calumniam meram impingunt inimici nostri, exemplo Juliani Apostatæ.

20. *Sancti cum Christo regnantes sunt invocandi.*

Dico II. Sancti sunt etiam invocandi: estque hoc licitum & Deo gratum. Est de fide contra Hæreticos hujus temporis & varios antiquiores. Immo *Calvinus l.* 3. *Instit. cap.* 20. §. 20. *& seqq.* Sanctorum Invocationem exquisitis mendaciis & scommatibus insectatur. Quorum specimina juvabit videre, ne ampliùs scire Lector desideret, quo spiritu novus iste Pseudoapostolus cum suis asseclis ducatur. Non moror in consueto Catholicorum (quos Sophistas appellare solet) titulo, cui hîc alium Impostorum adjungit. Doctrinam ipsam, usumque perpetuum Catholicorum vocat *novitatem, superstitionem, horrendum sacrilegium, stoliditatem, furorem, profanationem intercessionis Christi, natam ex diffidentia Christi &c.* Cœtum ipsum Sanctorum, unde Catholici advocatos apud Deum & Christum sumunt, *colluviem* appellat. Catholicos concludit §. 27. *nihil Christo reliquum facere, qui pro nihilo ducunt ejus intercessionem, nisi accedant Georgius & Hyppolitus,*

Referuntur mendacia & contumelia Calvini.

aut similes larva. Nec mirabitur Lector hujusmodi Epitheta, qui legerit ipsum in *libro de ratione reformanda Ecclesia* scribentem: *Omitto Dominicum, & similes carnifices: omitto Medardum, & similes bestias.* Præterea *cit. c. 20. §. 22. Singuli* (loquitur de Catholicis) *peculiares sibi Divos asciverunt, in quorum non secùs atque tutelarium Deorum fidem se contulerunt. Neque modò, quod olim Israeli exprobrabat Propheta, secundùm urbium numerum dij sunt erecti, sed secundùm capitum multitudinem;* quasi verò Catholici Sanctos habeant seu colant velut Deos quosdam Penates, vel Genios Lares. His prælibatis, fides Catholica

21\. *Invocationem SS. Angelorum erudit Scriptura.*

Probatur I. ex Scriptura *Gen.* 48. ubi Jacob benedicens filiis Joseph, ait: *Angelus, qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris istis. Zacharias cap. 1. 2. & 3.* Et *Daniel cap. 8. & 9.* petunt illuminari ab Angelis, & impetrant. Præterea Angeli intercedunt apud Deum pro hominibus, offerunt Deo preces nostras, & varia beneficia conferunt, ut patet ex *libris Tobia, Zachar. 1. Apoc. 5. & 8.* & aliis locis: ergo pro obtinendis beneficiis possunt invocari.

Quemadmodum utiliter & citra Christi injuriam invocantur sancti vivi, juxta Scripturam; sic & Sancti mortui.

Probatur II. quia licitum est orare & invocare Sanctos adhuc in terris degentes, ut patet ex *Job ultimo*, ubi ipse Deus mittit amicos Job ad servum suum Job, ut oret pro iis. Et Apostolus in utraque ad Thessalonicenses ait: *Fratres orate pro nobis.* Et alibi passim petit orationes fidelium: ergo etiam licitum est invocare Sanctos in cælo regnantes, dicendo v. g. Petre & Paule orate pro nobis. Nam (ut *Hieronymus libro Contra Vigilantium*) *si Apostoli & martyres adhuc in corpore constituti possunt orare pro ceteris, quando pro se adhuc debent esse solliciti; quantò magis post coronas, victorias & triumphos?*

22\. *Quod confugiant Catholici ad intercessiones Sanctorum fieri cogit.*

Ex quo evidens est contra Hæreticorum ordinarium improperium, non esse signum diffidentiæ, nec injuriosum Christo principali advocato & mediatori, quòd Sancti in cælo invocentur tamquam secundarii advocati & mediatores Christo subordinati: alioqnin enim pariter signum diffidentiæ, & Christo injuriosum foret, quòd invocentur adhuc nobiscū degentes. Unde splendidè mentitur *Calvinus sup. §. 21.* dicens Papistas velle moliri per intercessionem Sanctorum, ut abducamur à Christo, eáque oblectari, eò quòd anxietate laborent, perinde ac si hîc Christus deficeret, aut nimium severus foret. Sanè sicut nihil horum subest, dum confugiunt etiam *Calvinista* ad intercessiones Sanctorum hîc degentium, sic nec subest, dum Catholici confugiunt ad intercessiones Sanctorum in cælis regnantium. Utrobique enim verum manet, quòd ipse *Calvinus sup. §. 19.* etsi agens de Sanctis hîc viventibus, scribit: *Ita unus statuitur mediator Christus, cujus intercessione propitius & exorabilis nobis redditur Pater. Quamquàm interim & sua Sanctis intercessiones relinquuntur ... .. sed tales, qua ab unica illa dependeant: tantùm abest, ut delibent ex ea quidpiam.* Ridiculum quoque est, & pari modo facit contra invocationem viventium, quod arguit *Calvinus sup. §. 27.* ex hoc quod *Scriptura in Dei cultu hoc nobis summum caput commendet, ut eum invocemus, non sine manifesto sacrilegio orationem ad alios dirigi.* Nec minùs ridiculum quod in confirmationem addit illud *Psal. 43. Si expandimus manus nostras ad Deum alienum, nonne Deus requiret ista?* quasi verò invocationes dirigantur ad Sanctos vivos vel mortuos tamquam ad Deum alium.

Probatur III. ex innumeris miraculis factis ab initio Ecclesiæ usque modò ad invocationem Deiparæ & Sanctorum: quibus historiæ & scripta Patrum plena sunt. Immo in hujus particularis articuli confirmationem directè multa fecit Deus miracula per S. Bernardum, ut refertur in vita ipsius *l. 3. c. 6.* 23. *Accedunt miracula.*

Probatur IV. Ex unanimi consensu Fidelium, & perpetua Ecclesiæ traditione, quam exhibent scripta Patrum unanimiter, quos per omnia sæcula à temporibus Apostolorum Nonnulli deducunt. *Usus & traditio perpetua Ecclesia*

Accedunt Concilia, *Chalcedonense* (quod etiam Hæretici recipiunt) *Act. 11.* ubi Patres unâ voce alloquuntur S. Flavianum paulò antè pro fide interemptum: *Flavianus post mortem vivit, martyr pro nobis oret.* Et in *VI. Synodo generali c. 7.* ex Canonibus recens editis (ut citat *Bellarm. l. 1. de Sanct. beatitud. c. 19.*) dicitur: *Solo Deo creatore adorato, invocet Christianus Sanctos, ut pro se intercedere apud Majestatem divinam dignentur.* Et in *VII. Synodo act. 6.* in fine dicitur: *Cum timore Dei omnia agamus, postulantes intercessionem incontaminata Deipara, item SS. Angelorum, omniúmq; Sanctorum.* Plura antiqua Concilia citat *Bellarminus sup. c. 19.* quibus adde *Tridentinum in Decreto sup. cit.* *Doctrina conciliorum.*

Denique probatur: quia Sancti in cœlo possunt nos suis precibus juvare, idque multò magis, quàm dum viverent in terris: ergo licitè & utiliter invocantur. *Et ratio.*

24\. *Sancti in cælo audiunt sive intelligunt preces ad se fusas.*

Dices Sancti non intelligunt preces nostras. Nam (ut arguit *Calvinus l. 3. Instit. c. 20. §. 24.*) *quis eò usque longas illis esse aures revelavit, qua ad voces nostras porrigantur?* Resp. vel hoc est necessarium ad rectè & utiliter invocandum Sanctos; & sic ex experientia, Ecclesiæ fide, & aliis fundamentis, ex quibus manifestè convincitur invocationis utilitas, etiam manifestum est, Sanctos audire preces nostras: vel id non est necessarium (prout simpliciter non esse, quidam contēdunt) & tunc frustra fit ejusmodi argumentum ad convellendam invocationem Sanctorum. Quod ad rem attinet, saltem decentissimum est, ideoque omnibus Fidelibus persuasum, quòd Sancti intelli-

nitelligant preces ad ſe fuſas. Nec mirum, quòd revelante Deo hoc diſcant, ſive in Verbo, ſive extra Verbum; cùm etiam Sanctis adhuc in vita degentibus frequenter Deus abſentia, immo cordium ſecreta manifeſtet. Maximè cùm ad ſtatum beatitudinis non modicum pertineat, quòd Beati in cælo ſciant, à quibus in terra invocentur. Dicit autem *Gregorius l. 2. Moral c. 2. Quid de his quæ ſcienda ſunt neſciunt, qui ſcientem omnia ſciunt?* Neque ad hoc animæ beatæ indigent longis auribus, ut aſtuinè arguit *Calvinus ſup.* nam aures corporales non habent animæ Sanctorum. Et quamvis haberēt, non indigerent: in cælo enim erunt, & ſpiritualiter audient ſive intelligent, ſicut Angeli Dei in cælo, quos intelligere preces noſtrás, eaſque Deo offerre, patet ex *Tobia 12. Quando orabas* (loquitur Angelus) *cum lachrymis, ego obtuli orationem tuam Domino.* Idem patet ex *Apoc. 8.* Et *Lucæ 15.* dicitur: *Gaudium erit coram angelis Dei ſuper uno peccatore pœnitentiam agente.* Specialiter autem de hominibus colligitur ex *Apoc. 5.* ubì dicitur: *Viginti quatuor ſeniores* (per quos intelliguntur Sancti, qui tunc erant in gloria) *ceciderunt coram Agno habentes phialas aureas plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes Sanctorum.* Sanè non lōgioribus ibi auribus indigent Sancti, quàm Saulus, qui in terra convertendus audire potuit vocem Chriſti, in cælo juxta *Calvinum* exiſtentis. Prout & potuit Stephanus lapidandus videre Ieſum à dextris virtutis Dei in cœlo. Cum itaque clariſſimum ſit, Deo id eſſe facile, anne ſapientis eſt, prætacto titulo arguere Sanctorum invocationem ab Eccleſia ſemper probatam, & non potius ex hoc inferre, quòd Deus non omittat conferre ſanctis notitiam utili invocationi opportunam?

25\. *Quo ſenſu ſapiens dicat mortuos nil noſſe.*

Dices II. *Mortui nihil noverunt amplius, Eccleſ. 9. Abrahā neſcivit nos, & Jſrael ignoravit nos, Jſaiæ 63.* Reſp. Eccleſiaſten videri loqui in perſona impiorum, ut indicat contextus, & id quod ſubditur: *Nec habent ultrà mercedem.* Deinde etſi loqueretur ex propria ſententia, equidem certo certius eſt, etiam ipſis Hereticis, mortuos ſaltem aliquid intelligere ſeu cognoſcere.

Itaque ſenſus erit, quòd naturaliter non cognoſcant aut experiantur, quæ agunt viventes, ſicut experiebantur dum viverent: adeoque quòd tempore Eccleſiaſtæ ſive veteris Teſtamenti, quando necdum erat propalata via Sanctorum, neque datus ingreſſus in gloriam cæleſtem, Sancti adhuc in limbo detenti non ſcirent lege ordinariā, quæ apud homines gerebantur. Quod proinde non rectè applicatur Sanctis in cælo jam Deum intuentibus.

Quo ſenſu Iſaias dicat Abraham & Iacob neſciſſe poſteros ſuos.

Similiter poteſt intelligi locus Jſaiæ (qui ipſo *Calvino* teſte Hæreticis nō favet) quòd videlicet Abraham & Jacob naturaliter ignorarent ſuos poſteros viventes, dum adhuc detinerentur in limbo. Ideoq; in veteri Teſtamento erat quidem in uſu invocare ſanctos Angelos, utpote beatos; non tamen ſanctos homines mortuos; ſed Deū per ipſorum merita: uti nec modò ſolent animæ in purgatorio invocari, etſi pro nobis in generali orent. Sicut etiam patres in limbo orabant in genere pro neceſſitatibus ſuorum; prout de Jeremia Propheta teſtatur Onias 2. *Machab. 15. Hic eſt qui multū orat pro populo, & univerſà ſanctâ civitate Dei.* Aliter cum *Hieronymo* dici poteſt, Abrahamum & Jacob neſciviſſe poſteros, id eſt, non agnoviſſe pro filiis, adeoque neglexiſſe, quia à Deo ſuo receſſerant.

26\. *Cur invocentur Sancti, cum Deus ſit ad nos exaudiendum paratiſſimus.*

Dices III. Deus ipſe eſt paratiſſimus nos audire. Reſp. hoc non obſtante Apoſtolus invocat Sanctos adhuc ſecum in terris degentes; & ipſe Deus mittit amicos Job ad ipſum Job. Dico itaque Deum eſſe quidem paratiſſimum nos audire, dummodo rectè diſpoſiti, convenientiq; modo & ordine petamus. Quid ni ergo timentes noſtræ indiſpoſitioni & defectui conditionum validæ orationis, rectè confugiamus ad illos quos eſſe novimus chariſſimos Dei amicos ac familiares, quorum proinde deſideria plurimùm valeant apud Regem cæleſtem, & potentia ſint ſupplere inefficaciam precum noſtrarum? Sicut etiam in humanis rectè impenditur amici intimi regis ſupplicatio, quo noſtra certiùs exaudiatur. In hoc autē nulla diffidentia de bonitate, liberalitate, vel potentiâ Dei involvitur. Adde quòd dum Sancti invocātur, etiam rogetur Deus, à quo per merita Chriſti & Sanctorum ſperamus beneficia impetrare; ſicut utique ab indigente beneficio rogatur rex, quando nomine indigentis apud regem interpellat amicus familiaris.

27\. *B. Virgini debetur cultus hyperdulia, non latria.*

Dico III. Si ullis Sanctis debeatur cultus (quod jam contra Hæreticos oſtendimus) evidentiſſimum eſt, deberi B. Virgini omnium Sanctorum excellentiſſimæ: & quidem ſicut ceteris longè in ſanctitate præeminet (ut *diſp. ſeq. q. 1. §. 2.* oſtendetur) ſic cultus ei major & excellentior debetur, qui hyperdulia dicitur. Præterea ob reſpectum ad Chriſtum quem portavit & contigit, convenit ei veneratio; ſicut ſpineæ coronæ & aliis reliquiis, quæ contigerunt corpus Chriſti. Denique ratione maternitatis Chriſti & Dei debetur ei hyperdulia ſingularis; cùm infra Unionem hypoſtaticam ſit iſta dignitas materialiter maxima, cui tanta gratiarum plenitudo de congruo debebatur; non tamen cultus latriæ: quia illa perfectio non eſt increata vel divina. Notant autem Varii Deiparam nequidem latriâ reſpectivâ eſſe adorandam, ſaltem practicè loquendo, ratione Chriſti conjuncti aut repræſentati, ſecùs quam res inſenſibiles: eò quòd ipſi competat ſecundùm ſe propria adoratio, non autem creaturæ inſenſibili, ideoque creatura rationalis ſoleat ſe magis

offerre

offerre per modum rei, quàm per modum signi, ut loquitur *d. Bonav. d. 9. a. 1. q. 3. ad* 4.

28. *Sancti non beatificati possunt coli & invocari citra exhibitionem cultûs publici.*

Pro fine nota, Sanctos etiam non canonizatos posse privatim invocari & coli, appellari sancti, depingi. Similiter potest aliquis in die natali illorum peculiariter lætari, & Deo vacare in ipsorum memoriam: non potest tamen eis exhiberi publicus cultus, ut decernitur *cap. 1. & 2. de Reliq. & venerat. Sanct.* Dicitur autem publicus cultus, non quòd exhibeatur coram aliis, sed quòd nomine totius Ecclesiæ, & tamquam ab ea institutus exhibeatur, ut ex *Bellarmino l. 1. de Sanctis cap.* 10. notat *Sanchez To. 1. Summa lib. 2. cap. 43. n. 3.* Undè non potest in Litaniis Ecclesiæ aut divino officio etiam privatim recitato nominari aliquis non canonizatus, neque altare aut templum in titulum illius erigi, nec sacrificium in illius memoriam offerri, nec publicum de eo festum celebrari &c.

Cultus publicus qui esse censeatur.

QUÆSTIO III.

De Cultu sacrarum Reliquiarum.

29. *Cultum SS. Reliquiarû post Nonnullos veteres respuunt recentiores Hæretici.*

CULTUM sacris Reliquiis primùm negasse referuntur *Eunomius & Vigilantius*: quorum error tempore Constantini Copronymi ita invaluit, ut (teste *Suida*) sacrilegus ille Imperator sacras Reliquias conspurcari, & ubique deleri jusserit. Cujus vestigiis non segniter inhærent *Calvinistæ*, ut eorum horribilia facta in Belgio & Gallia demonstrant. His consentiunt *Lutherani* & reliqui hujus temporis Hæretici, quatenus negant ullum religiosum cultum Reliquiis deberi. Sed veritas Catholica habet, eas esse venerandas.

Amplectuntur Catholici.

Docti per Scripturâ.

Probatur I. *ex Exodi* 13. ubi ossa Jacob & Joseph leguntur fuisse magno cum honore tractata & sepulta. Et 4. *Regum* 23. sanctus rex Josias destructis sepulchris eruit ossa, ut super altare idolorum combusta illud contaminarent; sed invento sancti Prophetæ sepulchro illud reliquit intactum, prohibens ossa ipsius commoveri. *Et intacta manserunt ossa illius cum ossibus Prophetæ qui venerat de Samaria.*

30. *Et innumera miracula in Scriptura & Patrum monumentis relata.*

Probatur II. ex innumeris miraculis factis per Reliquias Sanctorum: quibus ostendit Deus se honorare Reliquias, & velle ut à nobis honorentur. 4. *Regum* 13. mortuus resurrexit ex contactu ossium Elisei *Matth* 9. Emorroissa ex fiduciali attactu fimbriæ vestis Christi sanata est. *Act.* 19. sudaria & semicinctia Pauli languores curarunt, & spiritus malos abegerût. Immo *Actor.* 5. umbra Petri liberabat infirmos. *Augustinus 22. de civit. c.* 8. testatur tot miracula per reliquias S. Stephani esse edita, ut illis enarrandis necesse foret multos libros scribere. Idem constat ex omnium ferè Nationum & ætatum scriptoribus. His accedunt miracula, quæ à Deo fiunt circa ipsas reliquias; ut quòd subinde ferventer per longissimum tempus incorrupta, ac suave olentia Sanctorum corpora: quòd Deus latentia subinde revelet, ut ab hominibus honorentur; prout testatur *Ambrosius* sibi divinitus revelatum esse locum, in quo jacebant corpora SS. Gervasii & Protasii. Similia referunt Scriptores.

Probatur III. ex auctoritate & traditione Ecclesiæ quæ constat: tum ex *Niceno II. act. 7. & ibidem act. 3.* Reliquiæ vocantur salutares fontes, quibus Deus hominibus beneficia præstet: & ex *Tridentino sess. 25. in Decreto de Invocat. Sanct.* Tum ex honorificis reliquiarum translationibus factis ab initio nascentis Ecclesiæ, ut videri potest apud *Bellarminum l. 2. cap. 3. & Suarez disp. 55. sect.* 1. Tum ex erectione altarium cum impositione reliquiarum, & earumdem delatione in processionibus. Tum ex unanimi consensu Patrum, quorum evidentissima testimonia in magna copia videri possunt apud *Bellarminum sup.* Nobis sufficiant verba *Basilii* in illud *Ps.* 115. *Pretiosa in conspectu Domini &c.* scribentis: *In lege veteri morticina habentur abominationi; nunc contrà si mors cuspiam irrogatur pro Christi nomine, pretiosa censentur reliquiæ ejus: tunc si quis tangeret cadaver immundus erat, nunc martyris ossa quisquis attigerit, ob gratiam corpori insidentem fit quodammodo sanctificationis particeps.* Tum ex perpetuo usu Fidelium, qui Sanctorum reliquias semper in magna veneratione habuerunt, eas variè exornarunt, ad easdem peregrinationes instituerunt &c. ut ex Patribus & Scriptoribus etiam vetustissimis constat.

Per traditionem & auctoritatē Ecclesiæ, ex Conciliis. 31.

Vetustâ praxi.

Patrum consensu.

Et perpetuo fideliū usu manifestam.

Ac denique per rationem. 32.

Probatur IV. ratione: quia corpora Sanctorum fuerunt organa animæ ad opera pietatis, fuerunt organa Spiritus sancti ad miracula, & mundo conferenda beneficia, erunt consortia beatitudinis. Denique sunt aliquid maximè spectans ad Sanctos. Quare si res quascumque spectantes ad illum, quem singulariter reveremur, solemus reverenter tractare: absurdum sanè videri debet, id denegare rebus spectantibus ad Deum vel Sanctos, prout sunt præcipuè corpora Sanctorum, deinde etiam vestimenta & alia quæ ipsorum fuerunt. Confirmatur: quia (ut patet ex Apostolo *ad Heb.* 9.) in tabernaculo primo, seu sancto sanctorum in arca fœderis pretiosissimâ sollicitè custodiebantur certæ reliquiæ, scilicet urna aurea habens manna, & virga Aaron quæ fronduerat, & tabulæ testamenti: quid minus autem habent ossa Sanctorum, instrumenta passionis sanguine martyrum tincta &c.

Notandum autem ex scriptis vetustissimorum Patrum constare, etiam ipsorum 33.

tempore,

Ab antiquo in veneratione habita sunt non solùm integra SS. corpora, sed & exiguæ particulæ, capilli, sanguinis guttæ, instrumenta passionis, vestimenta &c.

tempore, adeoque ab exordio nascentis Ecclesiæ, non solùm integra Sanctorum corpora seu cadavera (quæ principaliter nomine Reliquiarum censentur, velut quæ remanserunt de ipsis Sanctis apud nos) in omnigena veneratione fuisse habita, sed etiam exiguos pulvereas, aut ossium particulas, capillos, sanguinis guttas &c. Audi *Nazianzenum Orat. invectivâ 1. in Julian.* paulò ante med. de Martyribus dicentem: *Quibus præclari honores & festa constituta, à quibus dæmones propelluntur & morbi curantur, quorum apparitiones & prædictiones, quorum vel sola corpora idem possunt quod animæ sanctæ, sive manibus contrectentur, sive honorentur: quorum vel sola sanguinis gutta atque exigua passionis signa idem possunt quod corpora. Hæc non colis* (redarguit S. Doctor Julianum Apostatam) *sed contemnis &c.* Immo & instrumenta passionis erant in veneratione. Unde lignum crucis per particulas spatsim est per universum orbem teste *Cyrillo Jerosolymitano Catech.* 13. Ejusque particulam ferreo crucis signo, item annulo inclusam & ad collum appensam gestabat S. Macrina, ut in vita ejusdem refert *Gregorius Nyssenus*. Et de vinculis S. Petri Apostoli ait *Aug. Serm. 29. de Sanctis*: *Meritò per omnes Christi Ecclesias auro pretiosius habetur ferrum illud pœnalium vinculorum.* Vestimenta denique aut alia quæ Sancti attigerunt etiam in veneratione erant. Nam cathedram S. Jacobi Apostoli successorea Episcopi Jerosolymitani permultùm æstimarunt, teste *Eusebio l. 7. Histor. Eccles. c.15.* Prout etiam S. Antonius in pretio habuit tunicam S. Pauli Eremitæ, & ipsius S. Antonii pallium S. Athanasius. Immo pulvis collectus de sepulchro martyrum pro munere & tamquam res magni pretii accipiebatur, teste *Nysseno Orat. de S. Theodoro.* Atque (ut refert *Aug. 22. de Civit. c. 8.*) *Hesperius acceperat ab amico suo terram sanctam de Jerosolymis allatam, ubi sepultus Christus die tertiâ resurrexit, eamque suspenderat in cubiculo, ut quid mali ipse pateretur.*

34. *Similis planè cultus olim SS. reliquiis exhibebatur, qui modò.*

Constat etiam ex tota antiquitate evidenter Sanctorum reliquiis similem cultum & venerationem fuisse exhibitam, qualis modò exhibetur. Custodiebantur enim corpora Sanctorum solicitè in thecis seu arcis pretiosis, etiam aureis & argenteis; transferebantur honorificè cum processionibus, populique miro ac devoto confluxu, cum hymnis & canticis. Præterea Fideles ornabant reliquias sertis & floribus, cereos etiam fulgente sole coram eis accendebant, venerabantur easdem quotidianis hymnis & orationibus, offerebant & suspendebant in signum beneficii aut voti donaria etiam ex auro & argento, instituebant peregrinationes ad easdem etiam ex voto, osculabantur, amplexabantur, genuflexi aut cernui eas venerabantur, sudaria feretris aut thecis ipsisve reliquiis admovebant, interdum non sine miraculosa sanatione cœcitatis aliorumve defectuum.

Nihilominus falsissimum est, quod Hæretici Catholicis solent impingere, eos nimirum reliquias invocare, aut divino cultu adorare: nemo enim Catholicus id facit, sed simpliciter reliquias venerarur velut sacra pignora hominum sanctorum cum Christo regnantium: & in ipsis reliquiis, aut (si simul cum ipsis Sanctis apprehendantur) cum reliquiis adorar ipsos Sanctos cultu duliæ, & Sanctos invocat, non autem reliquias, quæ velut res inanimatæ nec preces intelligere, nec apud Deum possunt intercedere. 35.

Calumnia hæreticorū retunditur.

Objicitur I. Christus *Lucæ* 11. dixit Pharisæis: *Væ vobis qui ædificatis monumenta prophetarum, patres autem vestri occiderunt illos. Profectò testificamini, quòd consentitis operibus patrum vestrorum: quoniam ipsi quidem occiderunt eos, vos autem ædificatis eorum sepulchra.* Eadem reprehensio refertur *Matth.* 23. Resp. perperam hinc Hæreticos redarguere cultum reliquiarum: cùm satis constet nec lege naturæ, nec Moysaicâ fuisse Judæis prohibitum ædificare aliis sepulchra, sed potiùs laude dignum. Unde reprehendit Christus Pharizæos, quòd per hypocrisim, ut virtutem ostentent, ædificent & ornent sepulchra Prophetarum. Quòd autem hoc agendo dicantur testificari, se consentire illorum occisioni, respondent quidam Pharizæos id non fuisse testificatos per ædificationem sepulchrorum, sed per alia facta. Verùm omnino videtur Christus etiam intendere, quòd hoc ipsum testificarentur ædificando sepulchra. Id autem sic est intelligendum, quòd cum Pharizæi eadem facere molirentur contra Christum & Apostolos, quæ ipsorum majores fecerant contra Prophetas, ideo illa sepulchrorum ædificatio secundùm morale & in ratione fundatum judicium meritò posset videri ab illis fieri, non in detestationem cædis, sed in ejusdem memoriam & approbationem, ac velut in applausum factorum, quasi fortiter gestorum ab eis, quos agnoscebant pro suis patribus, aut certè in factorum complementum, sicut ministri solent sepelire, quos eorum domini iniquè interficiunt: atque ita non formaliter, sed interpretatione quâdam consentiebant cædi Prophetarum. Hæc expositio videtur conformior textui & communi interpretationi sanctorum Patrum; quorum nemo sic explicat, ut errori Hæreticorum vel leviter faveat. 36.

Reprehensio Pharisæorū sepulchra Prophetarum ædificantium non favet Hæreticis.

Objicitur II. Deus abscondit corpus Moysi *Deuteron. ult.* idque juxta Patres ne ado- 37.

ne adoraretur: & propterea in *Canonica Judæ* dicitur diabolus altercatus cum Michaële de Moysi corpore. Resp. fuisse occultatum, ne adoraretur tamquam idolum; cùm populus Israëliticus nimis esset ad idololatriam proclivis. Quæ proclivitas non est in populo Christiano; à quo præterea Doctorum & Pastorum instructio satis removet idololatriæ periculum. Ratio autem cur hoc periculum potiùs foret in Israëlitis circa Moysen mortuum, quàm circa viventem, est, quòd ipse dum viveret, ingiter iis ingereret unum Deum, cujus ipse esset servus. Post mortem verò recordati mirabilium quæ fecerat, facilè fuissent prolapsi in cultum idololatricum defuncti seu corporis. Sicut serpentem æneum Moyse mortuo demum colere cœperunt, 4. *Reg.* 18. Immo & ipsum Moysen tandem pro Deo habuerunt illæ nationes, quæ in Arabia Petræa, Robom & Edom appellata, habitabant, teste *Epiphanio Hæresi* 55.

Cur Deus occultatum voluerit Moysi corpus.

38. Objicitur III. *Canon* 34. Concilii Eliberitani; *Cereos per diem placuit in cœmiterio non incendi: inquietandi enim spiritus Sanctorum non sunt.* Resp. Concilium (quamquàm non sit tantæ auctoritatis) justè id prohibuisse tunc temporis, quo Christiani adhuc passim degebant inter Gentiles, qui solebant animas defunctorum inquietare, id est accensis cereis aliisque superstitiosis modis evocare: sive solebant luminaria accendere circa sepulchra, existimantes defunctos inde juvari vel illuminari: adeoque periculum erat, ne Christiani in easdem superstitiones inciderent. Et apparentet hoc sensu non sano à pluribus id fiebat, quod veluti Sanctorum spiritibus displicens, meritò illos inquietare dicitur: sicut dum quis de mortuis malè loquitur, dicere solemus: Sinamus mortuos quiescere. Vide *Baronium ad annum* 351. Alii existimant id fuisse prohibitum, quia fiebat nimio concursu & strepitu, sic ut spiritu sanctorum, scilicet Clericorum, quibus sepulchrorum custodia erat commissa, inquietarentur in sua devotione. Alii denique intelligunt Spiritus sanctorum, id est Christianorum, quorum plures ex praxi aliquorum præfata ac superstitioni pro tunc exposita inquietabantur & offendebantur.

Explicatur Concilium Eliberitanum statuens ne per diem in cœmiterio accenderentur cerei.

39. Objici denique solet auctoritas *Hieronymi l.* 6. *contra Vigilantium*, quasi ibi non probet ad sepulchra martyrum cereos accendi. Sed mens S. Doctoris est aperta. Cùm enim *Vigilantius* per sarcasmum objecisset *Hieronymo*, Catholicos magnum honorem Sanctis deferre, *quos putant de vilissimis cereolis illustrari*, respondet *Hieronymus*: *Confiteor zelum habens, sed non secundùm scientiam, si qui sint, qui hac opinione cereos accendunt.* At si sanâ fide & intentione istud fiat, *Hieronymus* adeò non improbat, ut *Epist. ad Riparium* hunc usum adferat in confirmationem cultûs Sanctorum. Immo eumdem ipso *libro contra Vigilantium* dicit esse recipiendum: *nam* (inquit) *& absque martyrum reliquiis per totas Orientis Ecclesias quando legendum est Evangelium, accenduntur luminaria, jam sole rutilante, non utique ad fugandas tenebras, sed ad signum lætitiæ demonstrandum.* Adde, & in signum, quòd Christus ejusque evangelium sit vera lux, quæ illuminat mundum. Itaque Gentilium superstitione fugatâ rectè accendimus coram Sanctorum Reliquiis lumina in signum nostræ lætitiæ, & congratulationis, ipsiusque triumphi & gloriæ vitæque sempiternæ Sanctorum, non tamen eis in sacrificium offerimus; patitetque ad imiranda vestigia, spemque similem incitamur.

Hieronymus non improbat, sed potiùs probat usum accendendi cereos ad sepulchra Martyrum.

Quare accendantur de die.

Fuitque mos accendendi de die lumina, non tantùm letitiæ, sed & religionis ergò etiam apud Judæos. Et quamvis à Gêtilibus Ecclesia eum mutuasset, parû referret: cùm indubiè Ecclesiæ liceret, quæ apud Gentes superstitioso cultu impiè agerentur, eadem suo usu & institutione, sanoque ritu ad pietatem transferre, ut majori diaboli contumeliâ, quibus ipse coli voluerit, Christus cum Sanctis ab omnibus honoraretur. Sic enim & Gentilium ferias superstitionibus cumulatas in festa & celebritates Martyrum laudabiliter esse conversas, & idolorum templa in Ecclesias, Deo in memoriam Sanctorum dicatas, esse commutata, rectè tradiderunt *Gregorius Thaumaturgus* & *Theodoretus*. Prout etiam in veræ religionis cultum cœperunt Christiani (quod olim superstitiosè Gentiles consueverant) Ecclesias Martyrum ornare frondibus. Et ob hoc à *Hieronymo* laudatur *Nepotianus Epist.* 3. quòd illas Ecclesias diversis floribus, arborum ramis, vitiumq; pampinis exornaret. Vide *Baroniũ ad annum Christi* 58.

Ecclesia rectissimè superstitiones gentilium in verum Dei & Sanctorum cultum transtulit.

Pro complemento hujus quæstionis notandum est non requiri approbationem ad reliquias privatim colendas, sed sufficere, quòd ex testimonio fide digno aliisque signis prudenter judicentur esse veræ reliquiæ; & tunc etiam posse coli absolutè ac sine conditione. Præterea ad hoc non requiritur, ut fiat alicujus Sancti canonizati, modò habeatur moralis certitudo, sive formetur prudens judicium de illius sanctitate. Immo non desunt Auctores (quamvis alii contradicant) qui existimant, posse ad ornatum includi cruci expositæ in altari reliquias non approbatas; eò quòd tunc non videantur exponi venerationi, sed potiùs ipsa crux. Possunt etiam piè & licitè gestari ad collum juxta Doctores, unanimiter, & communem usum fidelium ac piorum: quamquàm *Angelus V. Reliquia* contradicat ob *c. Corpora, De Consecr. d.* 1. & *l. Senecdum* 10. & *L. Nemo* 14. *C. de Religiosis & sumptibus funerum*, Verùm ibi non est sermo de hujus-

40. *Quid requiratur ad reliquias privatim colendas.*

de hujuſmodi portatione reliquiarum; ſed c. *Corpora* (quod eſt Concilii Provincialis Moguntini) prohibetur fieri tranſlationem corporum Sanctorum ſine licentia ſaltem Epiſcopi. Et *l. Nemo* requiritur licentia Augusti ad transferendum corpus humanum. Eſtque ſermo utrobique de corpore tradito perpetuæ ſepulturæ, arg. *l. Si necdum* cit.

41. *Quid ad colendas publicè.*

Quod attinet reliquias novas aut noviter inventas alicujus Sancti, antequam illæ exponantur publicæ venerationi fidelium in Eccleſia aut altari; debent recognoſci & approbari ab Epiſcopo adhibitis in conſilium Theologis & aliis piis viris; in caſu autem difficili aut occurrente quæſtione graviori eſt expectanda ſententia Concilii Provincialis. Sic decernit *Trid. ſeſſ. 25. in decreto de Reliq. & invocat. Sanct.* Quod decretum juxta receptam doctrinam *Rodriguez, Sanchez, Zypæi, Barboſa* & aliorum paſſim (etſi Nonnulli contradicant, & ſecùs aliquando practicatum ſit, factum poſtea tolerante Sede Apoſtolicâ) intelligitur de reliquiis Sancti canonizati vel beatificati. Sic enim jus novum concordatur cum antiquo *Concilii Generalis Lateranẽſis* (cui *Tridentinum* per nullam clauſulam derogat) quod refertur *cap. 2. de Reliq. & venerat. Sanct.* ubi exigitur approbatio ſummi Põtificis pro cultu reliquiarum denuò inventarum; ut nempe hoc loquatur de Sancto non canonizato, *Tridentinum* verò de canonizato; adeòque in *Tridentino* (quod cavet ibidem, *ut nihil inconſulto Pontifice novum, aut in Eccleſia hactenus inuſitatum decernatur*) nil novi fuerit conceſſum Epiſcopis, ſed tantùm modificatio in approbatione ab eis ſervanda præſcribitur. Niſi quis malit, *Lateranenſe* agere quoque de reliquiis canonizatorum, ſed dubiis ac noviter inventis; *Tridentinum* verò etiam harum recognitionem committere Epiſcopis; adeòque modificare jus antiquum, ut Nonnulli volunt.

42. *Reliquiæ legitimè approbatæ ſunt abſolutè colendæ, etſi diverſis in locis ejuſdẽ nominis ſeu ſancti exiſtere perhibeantur.*

Reliquiæ porrò debitè approbatæ poſſunt abſolutè coli. Idque verum eſt, etiamſi diverſis in locis perhibeantur eſſe corpora, capita, aut ſimiles reliquiæ eorumdem Sanctorum. Nam equidem qui eas veneratur, non errat in ſubſtantia, ſed potiùs in ſingularitate materiæ, putans eſſe hujus Sancti, cùm verè ſint alterius, etiam verè Sancti. Quod fieri non rarò poteſt, ſive quòd diverſis in locis verè non ſint corpora integra, ſed diverſæ tantùm partes, ſive quòd diverſi Sancti ſint ejuſdem nominis, ſive quòd reliquiæ Sanctorum, quæ è cryptis Romanis accipiuntur, & quorum nomen ignoratur, imponatur nomen ſimile per Pontificem, ob quod vulgo baptizatæ dicuntur, & facilè tractu temporis naſci poſſet hujuſmodi confuſio prææallegata.

43. *Quid circa ſervos beatificatos decreverit Urbanus VIII.*

Poſtremò obſervandum eſt Urbanum VIII. Anno 1625. die 13. Martii circa ſervos Dei nondum beatificatos vetuiſſe horum imagines cum laureolis aut radiis ſeu ſplendoribus, vel quodcumque aliud venerationem & cultum præ ſe ferens & indicãs in oratoriis aut locis publicis ſeu privatis vel Eccleſiis apponi. Item ne ad horum ſepulchra tabellæ atque imagines ex quacumque materia appendantur, ſcilicet ſtabiliter ſeù permanenter (ut poſtea idem Pontifex declaravit) neque lumina accendantur ſine recognitione Ordinarii cum conſilio Theologorum aliorumque piorum & doctorum virorum faciendâ, Sedique Apoſtolicæ referendâ & probandâ, ſine qua ſimiliter inhibuit libros continentes eorumdem geſta, miracula, revelationes, aliave beneficia tamquam horum interceſſionibus obtenta. *Declarans* tamen *quòd per ſupraſcripta præjudicare in aliquo non vult neque intendit iis, qui aut per communem Eccleſiæ conſenſum vel immemorabilem temporis curſum, aut per Patrum, virorumq; ſanctorum ſcripta, vel longiſſimi temporis ſcientiâ ac tolerantiâ Sedis Apoſtolicæ vel Ordinarii coluntur.* Et hinc quia auctoritate Ordinarii ac tolerantiâ Sedis Apoſtolicæ colebantur Reliquiæ Martyrum Gorcomienſium, Sacra Congregatio per ſentẽtiam definitivam declaravit Anno 1648. 27. Martii eas contineri inter caſus à præfato Urbani VIII. decreto exceptos. Quoad praxim verò advertendum eſt, an in hoc vel illo loco vigeat præfatum decretum. Quare conſulendam eſſe propriæ diœceſis conſuetudinem ab Ordinariis ſcitam & non reprobatam, monet *Baſſaus in Supplem. V. Reliquiæ Sanctorum n.* 10.

QUÆSTIO IV.

De Cultu Sacrarum imaginum.

44. *Licitus eſt uſus ſacrarum imaginum, etiam in Eccleſiis.*

DICO I. Licitus eſt uſus ſacrarum imaginum; idque non tantùm in locis privatis, ſed etiã in publicis, præſertim in templis. Eſt de fide cõtra antiquiores & recentiores Hæreticos: quamvis *Calvinus* permittat imagines in ædibus privatis ad hiſtoricam repræſentationem, *Lutherani* inſuper ad ornatum templorum, & aliqui tempore *VII. Synodi*, ut habetur *act. 6.* in fine, ad excitandam memoriam exemplaris. Concluſio conſtat ex *VII. Synodo*, præſertim *act. 7.* & *Tridentino ſeſſ. 25. in decreto de invocat. Sanct.* & ex perpetuo uſu Fidelium & trãditione Eccleſiæ.

Prout Eccleſia definivit & ab antiquo tradidit.

Allegantur notabiles hiſtoriæ de imaginibus Chriſti.

Prima pars inſuper probatur ex facto Chriſti, qui faciei ſuæ imaginem pallio impreſſam miſit Abgaro ſeu Abagaro regi Edeſſæ, ut teſtantur *Stephanus & Adrianus* Pontifices, *Damaſcenus* & alii multi, eamque ſe vidiſſe aſſerit *Leo Lector* in *VII. Synodo act. 5.* Eadem Synodus refert & approbat hiſtoriam de Chriſti crucifixi imagine à Nicodemo depictâ, quam cùm Judæi lan-

ceã perforassent, exivit sanguis & aqua. Item historiam de ænea statua, quam Christo erexerat mulier à fluxu sanguinis liberata. De qua *Eusebius* (qui eam vidit) refert *lib.7.hist.c.14.* ad pedes statuæ inusitatam quamdam herbæ speciem nasci solitam, quæ ubi accrescẽdo ænei vestitûs fimbriam attigisset, morbi cujuscumque medicandi vim haberet. Eadem servata fuit usque ad tempora Juliani, qui eam dejecit, suamque ejus loco reposuit. Sed confestim ignis violẽtus de cælo delapsus statuam Juliani circa pectus perfecuit, caputque in terram dejecit, ut ex *Nicephoro* & *Zozomeno* refert *Baronius ad annum 362.* Præterea est Christianâ traditio (de qua *Baronius ad annum Christi 34.* sudarium à Berenice (aliàs Veronicâ) admotum faciei Domini sanguine & sputis aspersæ, ejusdem effigiem in se retinuisse; quod etiamnum Romæ asservatur. Denique (ut plura alia omittam) est antiqua & communis traditio (cujus meminerunt *Nicephorus*, *Damascenus* & *D.Thomas*) imagines Christi & Deiparæ fuisse à S. Luca depictas. Plurima Patrum testimonia citantur in *VII. Synodo act. 4.*

45. *Ad quid deserviant imaginum usus.* Ratio est: quia quòd pingantur vel sculpantur imagines sacræ, nil mali involvit; multum autem boni inde oritur: cùm imagines renovent memoriam Christi & Sanctorum, excitentque frequenter ad bona desideria, sicut repræsentationes malarum rerum excitant ad malum. Deinde sicut proponere vitam Christi aut Sanctorum impressam in libris nemo improbat; cur similiter non tectè proponatur impressa in figuris? *Nam* (ut ait *Gregorius Magnus, l.9. Epist.9.*) *quod legentibus scriptura, hoc idiotis præstat pictura cernentibus.* Confirmatur: quia non inutiliter pinguntur hominum insignium imagines; cùm eas depingi curent ipsi adversarii; quia hoc cedit in honorem ipsorum, & ab ipsis descendentium ac amicorum, estque cernentibus stimulus ad virtutem & imitationem: cur ergo inutile sit depingere imagines sacras?

46. *Imagines fuerunt etiã primis quingentis annis in Ecclesiis posita.* Secundam Conclusionis partem negat specialiter *Calvinus*, eò quòd putet primis quingentis annis non fuisse imagines in templis Christianorum. Sed gravissimè errat; ut patet ex actis Sylvestri & Constantini, multisque Patribus ac Historicis, quos vide apud *Vasquez disp.105. cap. 1.* & *Bellarminum lib.2. de Sanctis cap.9.* Sanè cùm utilis sit imaginum usus ad excitandam memoriam Christi & Sanctorum desideria; ubi potiùs id quàm in templis fieri congruit? Immo etiamsi totâ retrò antiquitate id usitatum non fuisset (prout tamen usitatum fuisse est manifestum) quid vetaret, quò minùs Ecclesia eâdem semper auctoritate pollens idem noviter statueret velut expediens ad pietatem?

A Conclusione nimis temere exceperunt *Durandus & Abulensis* imagines Dei & SS. Trinitatis. Quàmvis enim nullatenus possit fieri imago repræsentans Deum ut in se est; quod evidens ratio ex divinæ essentiæ spiritualitate desumpta demonstrat, & fatentur omnes Catholici cum Isaia *cap. 40.* Certissimè tamen fieri potest imago, quæ Deum sive Trinitatem repræsentet tropicè seu emblematicè. Quod apertè supponit *Tridentinum sup.* dicens, *populum esse monendum, non propterea divinitatem figurari, quasi corporeis oculis conspici, vel coloribus aut figuris exprimi possit.* Accedit usus totius Ecclesiæ Romanæ. Ecclesia quoque Nolana jam à temporibus S. Paulini habebat imaginem SS. Trinitatis, in qua Christus in carne, vox Patris de cælo, & Spiritus sanctus instar columbæ erat depictus. Sub qua specie Spiritum sanctum antiquitus depingi solitum, Ecclesiâ probante, patet ex *VII.Synodo act.5.* Denique ipsa Scriptura per tropum Deo attribuit membra; quid ni similiter pictor? Præterea refert ipsa Deum sub specie visibili quandoque apparuisse; quid ni ergo sic possit repræsentari à pictore? Sic enim etiam Christus per tropum & emblematicè repræsentatur, dum depingitur in figura agni. Cujusmodi pictura seu repræsentatio recipitur in *VI.Synodo*, ut testatur, & ad probandas sacras imagines adducit *Adrianus Papa Epist. ad Tharasium*, quæ lecta & probata fuit in *VII.Synodo act.2.* — 47. *Certum est licitas esse imagines Dei & SS. Trinitatis.* — *Item Christi in figura Agni.*

Idem omninò certum est de imaginibus Angelorum, quas approbat *Synodus VII. act. 2. & 5.* & usus Ecclesiæ vniversalis ab antiquo approbavit; cùm etiam fuerint positæ in Basilica Lateranensi à Sylvestro & Constantino, ut ex actis eorumdem constat; quæ authentica sunt, immo firmata auctoritate *Adriani Papæ in Epist. ad Constantinum & Irene*, quæ refertur & approbatur in *VII.Synodo Generali act.2.* Adde, quòd in templo Salomonis fuerint imagines Angelorum, scilicet Cherubim. Denique Angeli sæpè apparuerunt in specie sensibili; quid ni ergo in simili specie exprimi possint emblematicè per pictorem? Pinguntur proinde in specie humana; in qua scilicet apparere solent. Pinguntur juvenes, ut denotetur æterna & numquam marcescens vita. Cum alis, ut significetur ipsos esse Dei ministros & nuntios, mandata celerrimè exequentes. Pinguntur denique in vestimentis albis seu candidis ac splendidis, ut significetur innocentia, integritas & puritas naturalis, nec non gloria eorumdem. — 48. *Nec non SS. Angelorum.*

Objicitur I. illud *Exodi 20. Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem, quæ est in cælo desuper, & quæ in terra deorsum &c.* Quod præceptum iteratur *Deuter. 5.* Resp. hoc esse ipsis Hæreticis æquè explicandum: — 49. *Hæreticis non favet*

Praeceptum Decalogi vetans sculptile, candum: quandoquidem *Exodi* 25. praeceperit ipse Deus imagines Cherubim poni super arcam, & *Numer.* 21. fieri serpentem aeneum, & 3. *Regum* 6. & 7. aliàs imagines Cherubim, boum, leonum &c. Immo ipsi Haeretici in aedibus suis habent imagines.

Utpote non vetans illud fieri, sed ut instar idoli adorari. DICO itaque cum *Augustino* & aliis Deum verosimiliùs non absolutè prohibuisse Judaeis imagines, sed idola. Unde ly *sculptile* Septuaginta verterunt, idolum. Quando autem dicitur: *neque omnem similitudinem*, supple tibi facies, ut sit alius Deus coram me. Nam subditur: *Non adorabis ea neque coles*, id est, ut *Septuaginta* expresserunt, *non coles latriâ.* Et ratio subjungitur: *Ego sum Dominus*, scilicet solus, quod conjungendum est cum praecedentibus, ut fiat unum praeceptum, ne sint plu-*Aut si quid amplius inhibueris Iudaeis, nunc tamquam ceremoniale cessavit.* ra quàm decem in Decalogo. Tametsi *Vasquez* & quidam alii velint in veteri Testamento Deum praecepto ceremoniali (quod jam cessavit, adeòque Haereticis prodesse nequit) prohibuisse Judaeis ad idololatriam nimis proclivibus omnes imagines, praesertim Dei, quae essent factae modo accommodato ad adorandum. Potiùs tamen Judaei omnes hujusmodi statuas sunt abominati excessu superstitionis, quàm ex vera legis intelligentia: nam (ut refertur) etiam imagines quae erant tantùm ornamenta signorum bellicorum detestabantur tamquam illicitas.

50. Objicitur II. *Canon* 36. *Concilii Eliberitani: Placuit picturas in Ecclesia esse non debere, ne quod colitur & adoratur, in parietibus* *Explicatur Canon Concilii Eliberitani,* *depingatur.* Resp. Concilium fuisse provinciale novemdecim tantùm Episcoporum, & parvae auctoritatis, nec approbatum ab Ecclesia. Deinde canon à quibusdam putatur suppositititus: ad quod stabiliendum plures conjecturas adfert *Baronius ad annum* 57. Insuper facilè explicari potest, quòd supponat potiùs usum & cultum imaginum, quàm improbet; ut ex ratione quam allegat, colligitur. Unde prohibet solùm, ne depingantur in parietibus Ecclesiae, vel quia nimis facilè faedantur, ut subinde monstrosae appareant, adeòque nauseam potiùs quam affectum venerationis pariant (quod etiam hodie in nonnullis picturis seu imaginibus sacris diversis in locis contingit) vel quia saevientibus adhuc tyrannis saepè necessarium erat occultare sacras imagines; quod tunc fieri non potuisset, adeòque fuissent ludibrio Gentilium expositae.

Locus Epiphanii suppositiitus, Objicitur III. *Epiphanius Epist. ad Joannem Jerosolymitanum*, ubi ait, se, cùm invenisset velum pendere ante fores templi habens depictam imaginem quasi Christi vel alterius Sancti, rupisse velum, ne penderet imago hominis in Ecclesia Dei. Resp. haec verba fuisse ab Haereticis epistolae adjecta, ut rectè ostendit, allegatis novem conjecturis, *Bellarminus lib.* 2. *de Sanct. c.* 9. & alii. Unde nec sunt allata ab Iconomachis contra Catholicos tempore VII. Synodi. Deinde etsi essent verba *Epiphanii* (ut Quidam putant) explicari possent, non de veta imagine Christi & Sancti, sed alicujus hominis profani, quae pendebat prae foribus Ecclesiae, quasi fuisset Christi aut alterius Sancti, ut ipsa verba indicant. *Qui nihilominus explicationem patitur.*

DICO II. Sacrae imagines sunt venerandae. Est contra *Iconomachos* definitum in *Concilio Romano* sub *Gregorio III.* In *VII. Synodo Generali* & pluribus aliis Conciliis. Quibus adde *Florentinum* & *Tridentinum in decreto citato.* Est etiam contra Haereticos nostri temporis. 51. *Sacrae imagines sunt venerandae.*

Probatur I. ex Scriptura ex qua constat arcam foederis à Judaeis fuisse honoratam, seu Deum in arca, uti nunc honoratur in imagine: arcam enim constituebant in Sancto Sanctorum, coram ea accendebant lucernas *Exodi* 27. & 40. coram ea prostrati orabant Deum, & petebant ab eo beneficia *Josue* 7. ipsamque summa cum pompa & veneratione de loco in locum transtulerunt 2. *Regum* 6. & 3. *Regum* 8.

Probatur II. pluribus Patrum testimoniis, quae vide in *VII. Synodo*, & apud *Bellarminum lib.* 2. *de Sanct. cap.* 12. Tertiò ex antiquissimo usu Ecclesiae & Fidelium. Quartò ex infinitis in hunc usque diem miraculis; quorum varia in comprobationem cultûs imaginum facta refert *VII. Synodus act.* 4. & 5. Accedunt gravissimae poenae quibus Deus Iconoclastas seu confractores sacrarum imaginum & contemptores punivit, ut videre est apud *Bellarminum sup.* & alios.

Denique probatur ratione: quia prototypa sacrarum imaginum sunt colenda: ergo & ipsae imagines; harum enim cultus cedit in honorem prototyporum: cùm ea sit imaginum natura, ut quod ipsis defertur, prototypis deferatur. Quemadmodum omnium judicio & sensu cultus civilis exhibitus imaginibus seu statuis regum & principum cedit in honorem eorumdem: qui sibi honorificum existimant statuas sibi erigi, easque seu potiùs se in eis honorari: existimantque sibi irrogari injuriam, si malè tractentur eorum imagines seu statuae, ut optimè *Ambrosius Serm.* 10. *in Psal.* 118.

Objiciunt Haeretici I. aliqua Concilia, seu potiùs *Iconomachorum* conciliabula illegitima, ab Ecclesia Dei reprobata, adeòque nullius auctoritatis; ut patet apud *Bellarm. sup. c.* 14. 52. *Objiciunt Haeretici quaedam Conciliabula illegitima.*

Objiciunt II. *Concilium Francofordiense*, quod repugnante (ut ipsi Haeretici fatetur, signanter Centuriatores) cum suis Legatis Pontifice damnavit II. Synodū Nicaenam, sive VII. Synodum, in qua cultus sacrarum imaginum erat stabilitus. Resp. Concilium istud tantùm fuisse provinciale, hac in par-

Concilium Francofordiense, si quid contra VII. Synodum decreverit, non fuit eatenus probatum ab Ecclesia. Quidam dicunt illud errasse in facto.

te (quæ non extat, nisi ex editione Hæreticorum, & de qua proinde non constat) non approbatum à Pontifice Adriano, qui paucis ante annis præfatam generalem Synodum Nicænam cõfirmaverat; pœnes quem tamen ultimum controversiarum judicium residere ipsum *Concilium Francofordiense* declaravit. Alii dicunt hoc Concilium errasse in facto, quòd existimaverit Synodũ Nicænam definivisse imaginibus deberi cultum latriæ. Sed quomodo hic error potuit cadere in 300. Episcopos præsentibus Legatis ipsius Adriani Papæ, qui dictam Synodum confirmaverat? Alii dicunt damnasse Pseudosynodum VII. scilicet Conciliabulum *Iconomachorum* Constantinopoli celebratum; eò quòd Synodus à *Concilio Francofordiensi* damnata dicatur Constantinopoli celebrata in præfatione Librorum Carolinorum, ex quibus fundamentũ hujus objectionis desumitur. Sed ex iisdem libris satis colligitur, in eisdem agi de Synodo Nicæna (cujus varia acta recensentur) celebratâ sub Constantino & Irene, ideoque potuit aliud per errorem irrepsisse dictæ præfationi. Alii denique non immeritò censent, erasse varios Historicos, sumptâ occasione erroris, tum ex Libris Carolinis, qui quidem non sunt Caroli magni, sed cujusdam Hæretici; suntque editi ante 100. annos sine nomine typographi aut loci: tum ex præfatione eorumdem valde incondita & Barbara, in qua fit mentio *Eckii & Alphonsi à Castro*: ut proinde in *Concilio Francofordiensi* nil contra imagines, sed potiùs pro illis actum sit. Vide *Layman lib. 4. tr. 7. cap. 5. num. 5. & seqq. Bellarminum sup.* & alios.

Alii damnasse Pseudosynodum septimam.

Verius est errorem esse in narratione Historicorum.

53. *Calumniis de idololatria occurritur per verba Tridentini.*

Objiciunt III. varias calumnias idololatriæ &c. quæ nullam habent apparentiam. Iis egregiè occurrit *Tridentinum sup.* dicẽs, *Imagines Christi, Deipara Virginis & aliorum Sanctorum, in templis præsertim, habẽdas & retinendas, eisq; debitum honorem & venerationem impertiendam; non quòd credatur iis inesse aliqua divinitas, vel virtus, propter quam sint colenda, vel quòd ab eis sit aliquid petendum, vel quòd fiducia in imaginibus sit figenda; veluti olim fiebat à Gentibus, qua in idolis spem suam collocabant, sed quoniam honos qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, qua illa repræsentant: ita ut per imagines, quas osculamur, & coram quibus caput aperimus & procumbimus, Christum adoremus, & Sanctos, quorum illa similitudinem gerunt, veneremur: id quod Conciliorum, præsertim verò II. Nicana Synodi decretis contra imaginum oppugnatores est sancitum.*

54. *Imaginibus ratione materia nulla veneratio debetur. Neque iisdẽ tamquam objectis primariis adoratio.*

Ex quibus verbis constat nullum deberi imaginibus honorem ratione materiæ sive artefacti. Deinde ipsæ consideratæ tamquam objectum primarium cultus, possunt quidem interiùs à nobis honorari, quatenus imagines sunt Dei & Sanctorum, & reverenter tractari hoc nomine: quia reverà ut imagines sunt, etiam dignæ sunt quæ sic tractentur, ob respectum suorum prototyporum. Quo modo etiam verba Evangeliorum seu litteræ sacræ sunt in veneratione habendæ. Non possumus tamen imagines eatenus adorare, aut nos illis tamquam dignioribus submittere, nisi ex errore: cùm ut sic sint longè minùs excellentes, quàm nos.

Imagines itaque tantùm adorantur secundariò, & adoratione respectivâ, quatenus considerantur simul cum prototypo. Idque tripliciter. Primò & facilè, ut actus externi adorationis physicè quidem fiant circa imagines, animus tamen internus tantùm intendat honorare ipsum exemplar, quod faciendo illos actus æquè honoraret, etsi inde non sequeretur honor imaginis, sed solius exemplaris. Consonat *Tridentinum suprà*; & favet vetus Distichon: 55.

Adorantur secundariò simul cum prototypo, idq; tripliciter. Primus modus.

Effigiem Christi, cùm transis, pronus adora:
Non tamen effigiem, sed quod designat honora.

Secundus modus.

Secundò, ut adoratio tendat primariò quidem in ipsum prototypum, secundariò autem in imaginem tamquam quid conjunctum prototypo: sicut in cultu Eucharistiæ primariò adoratur Christus ejusque divinitas, secundariò adorantur species sacramentales tamquam signa Christum continentia.

Tertius modus.

Tertiò, ut imago substituatur loco exemplaris: sicut voces substituuntur pro rebus significatis, ac de vocibus prædicatur id quod solis rebus convenit. Hoc modo: ut quàmvis actus externus physicè fiat circa imagines, moraliter tamen adoretur verè ipsum exemplar. Atque ita commodissimè explicatur (quod alioquin non tam facilè) quomodo osculemur imaginem Christi, alloquamur eam, petamus ab illa auxilium cum omni reverentia, vocemus illam Dominum, Salvatorem &c. Consonat etiam *Tridentinum sup.* Quòd si hic modus adorationis non sit facilis simplicibus, ii bene adorabunt si actiones externas faciant, quas alii boni Christiani communiter faciunt, credentes quòd ille modus agendi placeat Deo, & cedat in honorem ipsius ac Sanctorum. Et his modis imago adoratur per accidens eodem cultu quo prototypon, videlicet imago Dei vel Christi latriâ, beatæ Virginis hyperduliâ, aliorum Sanctorum duliâ: quàmvis imaginibus ut sic & secundùm se tantùm debeatur simplex veneratio. 56.

Qualis debeatur cultus Sanctæ Cruci.

Hinc colligitur I. quid dicendum sit de cultu crucis: non solùm enim crux, in qua Christus pependit, sed etiam aliæ ipsam repræsentantes sunt colendæ, aut etiam adorandæ eo modo, quo imagines Christi. Insuper ratione contactûs corporis Christi crux in qua pependit, omnesque parti- 57.

particulæ ejusdem crucis sunt venerandæ tamquam reliquiæ sacræ: quemadmodum & spinea corona, clavi, lancea &c.

58. *Item SS. nomini Iesu & Mariæ.*

Colligitur II. quid dicendum sit de nomine Jesu & B. Virginis: nam ei considerato secundùm se debetur simplex veneratio, utpote ordinato ad sacrum usum, & significationem rei sacræ. Ideoque irreverenter illud nominans seu tractans peccaret contra Religionem. Unde *S. Franciscus* in suo testamento ait: *Sanctissima nomina ejus & verba scripta ubicumque invenero in locis illicitis, volo colligere, & rogo quòd colligantur, & in loco honesto collocentur.* Si autem objectum venerationis statuatur nomen simul cum ipso significato, debetur adoratio. Et hoc modo *S. Bernardinus* nominis Jesu præco inclytus hoc sacratissimum nomen tabellis insculptum, formâ, quâ hodie depingi solet, populo venerandum atque etiam adorandum proponere solebat, quo arctiùs amor & reverentia hujus sacratissimi nominis Fidelibus infigeretur. Quare à quibusdam æmulis ex invidia accusatus coram Martino V. & postea iterū coram Eugenio IV. gloriosam semper victoriam reportavit, de quo *Waddingus in Annalibus Minorum ad Annum Christi* 1420. 1427. & 1432.

59. *Crux Christi honoratur tāquam victoriæ gloriosæ instrumētum.*

Prædictis non obstat I. Quòd Crux & reliqua passionis instrumenta dolorem & mortem ignominiosam Christo attulerint. Nam etiam attulerūt ei gloriosissimam victoriam generisq; humani redemptionem; & eatenus meritò sunt nobis omnibus in summo pretio & honore. Quemadmodum etiam in pretio esset filiis instrumentū, quo parens injustè occisus esset pro salute reipublicæ, quam morte sua peperisset. Quàmvis crux Christi meditata meritò quoque generet odium peccatorum & abominationem iniquarum causarum passionis Christi.

Non obstat II. quòd inde sequi videatur etiam labia Judæ & manum percutientis Christum alapâ esse veneranda: nam ad hoc opus foret, ut prædicta ex contactu Christi quamdam sanctitatem participassent: quam tamen veluti instrumenta animata peccati, per contactum ex parte sua noxium, non participarunt; sicut instrumenta inanimata. Deinde si honos eis exhiberetur, censeretur exhiberi ipsis hominibus sceleratis, quorum sunt partes. Denique non desunt, qui seclusis secludendis, ex natura rei fateantur id posse fieri, præcisè scilicet considerando contactum Christi; etsi non sit facilè practicandum ob scandalum, ac indecentiam, vix separabile, præsertim in publica adoratione. 60. *An labia Iudæ ob contactum Christi forent veneranda.*

Non obstat denique, quòd (ut apparet) pariter omnes clavi & lanceæ, uti omnes cruces possent coli. Nam id non sequitur, eò quòd non sint imagines Crucifixi, nec ut tales formentur; sicut sunt cruces etiam distinctæ ab ea in qua Christus pepēdit. Quòd si formarentur clavi, lancea &c. Simul (uti interdum solent) cum cruce, consequenter simul cum ea honorarentur tamquā Christum repræsentantes. *Discrimen inter crucem & alia passionis instrumenta.*

DISPUTATIO QUARTA.

De Præcipuis Mysteriis vitæ Christi.

Cum uti fidei, sic Theologiæ Christianæ, objecti pars non infima neque exigua sit Christus, ejusque multiplex actio, meritò Theologus Christianus exemplo Doctoris Angelici, pertractatis iis quæ Incarnationē Verbi cōcernunt, agit de ejusdem Oeconomia, seu illis quæ Verbum in carne & secundùm carnem agere & pati dignatū est. Accedente eo, quòd hac ratione pariter elucidetur Symbolū Apostolorum, quà Filium Dei incarnatum respicit. Quòd etiam hac occasione variæ difficultates ex Evangelico textu subortæ declarētur. Quòd denique vita Jesu velut absque omni defectu perfectissima, rectissimè mores instruat: velut à caducorum ambitu alienissima, mētem summè ab iis elonget: velut passionibus & miseriis patientissimè toleratis abundans, animum contra adversantia fortificet: Denique velut charitate redundans, cor reciprocæ charitatis dulcedine inebriet, ut in hac lachrymarum valle suaviùs alibi divina dulcedo nequeat degustari. Strictim tamen & summariè præcipua solùm capita recensebimus, brevitati studentes.

QUÆSTIO I.

De Sanctissima Matre Christi.

Priusquam de vita Christi Domini agatur, oportunum videtur præmittere ea, quæ Matrem illius concernunt, & ad gloriam ortumque etiam Filii elucidandum conducunt: præsertim cùm alibi non sit locus æquè vel magis oportunus.

§. I.

De Ortu & Genealogia SS. Deiparæ.

Certum in primis est B. Virginem conceptam esse ex piis parentibus Joachim (qui & Heli seu Eliachim) & Anna sterili, idque modo ordinario; ut proinde ipsa sit filia naturalis Adæ instar ceterorum hominum, adeòque ex modo ipso seu vi conceptionis non fuerit immunis à contractione culpæ originalis, sive etiam contractionis debito (prout Christus fuit immunis) 1. *B. Virgo ex Ioachim & Anna sterili modo ordinario progenita, ab originali exempta per privilegium.*

munis) sed per privilegium singulare; de quo actum est *p.2. Tr.2.disp.6.quæst.4.* Cujus quidem privilegii virginei affirmandi fervor adeò insedit animis Fidelium, etiam in Belgio, ut in festo Immaculatæ Conceptionis proximè elapso anni 1659. Archiepiscopus Mechliniensis & alii Status Brabantiæ in Capella Hispanorum apud PP. Prædicatores Bruxellæ solemnem ejus propugnandæ promissionem Deo & Deiparæ fecerint. Quod dein similiter præstitit ibidem universus clerus tam sæcularis quàm regularis diebus subsequentibus ordine singulis præfixo cum ingenti populi concursu & applausu.

Cujus defendendi votum recèter a primatibus Brabantia, clero & religiosis ordinibus Bruxella emissum est.

2. *Prodiit ex tribu Juda;*

Deinde certum est B. Virginem ortum duxisse ex tribu Juda ac familia David; prout ex Scriptura est manifestum, quæ Filium Virginis Christum vocat filium David *Matth.1. Luca 1. & 2.* & factum ex semine David *ad Rom.1.* Et *Isaia* 11. dicitur: *Egredietur virga* (scilicet Mater Dei) *de radice Jesse, & flos* (scilicet Filius Mariæ) *de radice ejus ascendet.* Quod ita interpretatur *Hieronymus* & alii Patres.

Secundùm lineam paternam,

Cumque tam constanter & simpliciter id asserat Scriptura, indubitatum similiter esse debet, & docent communiter Patres ac Doctores cum *Aug.l.2. de consensu Evangelist.c.2.* Beatam Virginem esse ex David secundùm lineam paternam. Id ipsum confirmatur ex eo, quòd evidenter Apostolus *ad Heb. 7.* loquens de linea paterna, de Christo dicat: *Manifestum est enim, quòd ex Juda ortus sit Dominus noster.* Id namque allegat, ut ostendat ipsum esse sacerdotem, non secundùm ordinem Levi aut Aaron; utique ineptè, si de linea materna esset sermo: cum hoc enim optimè consistere potuisset Christum secundùm lineam paternam esse de tribu Levi. Nihilominus B. Virgo habuit cognationem cum tribu Levi; nam Elisabeth, de filiabus Aaron, vocatur ejus cognata. Quod fieri potuit, sive quia aliqua ex progenitricibus Elisabeth fuerit de familia David, sive quia aliqua ex progenitricibus Deiparæ fuerit ex tribu Levi. Communior verò Patrum & Doctorum sententia est, etiam B. Virginem, adeòque Christum aliqua ex parte duxisse originem ex tribu sacerdotali seu Levitica.

Habuit tamen cognationem cum tribu Sacerdotali.

3. *Qui S. Matthæus generationem Christi ex David ostensurus, rectè id fecerit texendo genealogiam Joseph.*

Sed difficultas est, quomodo *Matthæus c.1.* rectè sit executus intentũ suum, texendi scilicet genealogiam Christi; cùm ad hunc non pertineat genealogia Joseph (quam prosequitur) sed Mariæ? Resp. quòd Evangelista sequutus morem ordinarium texendi genealogiam per viros satisfecerit suo intento, eò quòd monstratâ genealogiâ Joseph satis constaret Mariam ejus sponsam & consequenter Christum esse de eadem tribu & familia David. Quãvis enim fuerit apud Judæos usitatum viris etiam justis accipere interdum uxores de alia tribu, quando tamen filia erat heres, seu carens fratribus (quòd tamquam notum supponit Evangelista de B. Virgine) debebat nubere viro, non solùm de eadem tribu (quod non sufficeisset intento Evangelistæ) sed etiam de eadem familia, seu cognato ejusdem tribus; idque vi legis *Numer. ult.* quam *Hebræa* ita expressit: *Omnis filia hereditans hereditatem*, id est, heres patris propter defectum fratrum, *uni de familia tribûs patris sui erit in uxorem*; idque (ut ℣. 8. additur) *ut hereditas permaneat in familiis*; secundùm quas, & non solùm secundùm genericas tribus distributio hereditatum erat facta. Ac proinde, ostenso quòd Joseph sit de familia David, satis constare poterit, Christum esse quoque de eadem familia; quod erat intentum Evangelistæ.

4. *Christum ex David per Nathan descendere Nonnulli dixerunt.*

Sunt porro Nonnulli (inter quos noster *Galatinus*, *Jansenius*, *Suarez*) censentes Deiparam, adeòque Christum descendere ex David per Nathan (non Prophetam illum, qui increpavit David, sed alterum Davidis filium ex Bethsabee genitum) idque ob genealogiam, quam per Nathan texit *Lucas cap.3.* quamque sic incipit: *Jesus ...... ut putabatur, filius Joseph, qui fuit Heli*, id est Joachim, mediante scilicet Deipara; ut proinde relativum *qui* non afficiat Josephum, sed Jesum, adeòque Lucas non texat genealogiam Josephi, sed Jesu & Mariæ.

At per Salomonem descendere ostenditur.

Sed obstat communis consensus veterum Patrum & Scholasticorum, nec non Interpretum, consentium promissiones factas Davidi de Christo nascituro esse impletas per Salomonem. Quod etiam significat Scriptura *2. Reg.7. ℣.12.* & *Psal.131. ℣.11.* ubi ad litteram est sermo de Salomone, secundùm allegoriam verò de Christo. Deinde incongruè Matthæus alioquin descripsisset generationem Christi & Mariæ per genealogiam Joseph, utpote distantis plus quàm viginti generationibus à genealogia Mariæ. Præterea relativum *qui* haud aptè Christum, sed Josephum (de quo immediatè erat sermo) respicit, *qui* nempe *fuit Heli*, subintellige filius; uti subintelligitur semper in sequentibus: cùm tamen Christus non filius, sed nepos fuerit Heli vel Joachim. Et consonat textus Syriacus, ibi: *ut putabatur filius Joseph, filii Heli, filii Matath, filii Levi &c.*

5. *Heli apud Lucam non denotat Joachim Patrem B. Virginis.*

Nec dici potest relativum *qui* afficere Joseph, eumque appellari filium, id est, generum Heli seu Joachimi, utpote patris Mariæ uxoris Josephi. Nam id repugnat apertissimo ceterorum verborum textui, remque involvit obscuræ æquivocationi vocis *filius*. Quare dicendum cum Patribus passim, Heli non significare ibi patrem B. Virginis, sed alium, fratrem videlicet Jacob patris naturalis Josephi. Jacob enim defuncto Heli fratre

suo

suo uterino absque liberis, duxit ejusdem uxorem, suscitavitque juxta legem Moysi semen fratris sui, scilicet Josephum, qui proinde habet pro patre legali Heli, pro naturali Jacob. Quòd autem Lucas narret Heli fuisse filium Matath, Matthæus verò Jacob fuisse filium Mathan, rectè consistit cum hoc, quòd fuerint ambo fratres uterini, dicendo cum *Euthymio*, *Anselmo*, *Beda*, *S. Bonaventurâ*, *Vasquez* (quos citat & sequitur *Tannerus d. 2. q. 1. n. 23.*) aviam Josephi successivè habuisse duos viros, Mathan scilicet patrem Jacob, & Matath patrem Heli. Et sic patet, quomodo uterque Evangelista referat genealogiam Joseph, sed Matthæus carnalem, Lucas legalem.

Concordatur textus Matthæi cùm illo Lucæ.

§. II.

De Sanctificatione SS. Deiparæ.

6. *B. Virgo fuit sanctificata primo animationis instanti, & à fortiori in utero.*

GENERATIONEM carnalem sequitur spiritualis, qua per gratiam sanctificantem B. Virgo facta est filia adoptiva Dei. Hanc porrò sanctificationem consecuta est primo animationis instanti, ut habet hodie communis Doctorum & Fidelium opinio. De qua *p. 2. Tr. 1. d. 6. q. 4.* Et independenter ab hac opinione dudum magis controversâ, omnes Doctores, ipsaque Ecclesia pro indubitato habent B. Virginem saltem fuisse sanctificatam in utero, adeòque esse in sanctitate natam. Quo proinde sensu sanctam ejus Nativitatem jam ab antiquo coluit Ecclesia Catholica. Deinde contigit hoc privilegium S. Joanni Baptistæ, juxta *Cyprianum*, *Ambrosium*, *Gregorium* & alios Patres passim, ac omnes Scholasticos, qui sic accipiunt illud *Lucæ 1. Spiritu sancto replebitur adhuc ex utero* (id est, eo ipso tempore, quo adhuc in utero gestabitur; ideòque *Syrus* & *Arabs* verterunt *in utero*) *matris suæ*. Quo sensu etiam *Act. 3.* est sermo de illo, qui erat *claudus ex utero matris suæ*. Idem privilegium concedunt Patres passim & Scholastici communiter Jeremiæ. De quo *A Lapide in c. 1. Jeremiæ*. Incredibile porro est negatum fuisse simile sanctificationis privilegium matri, quod præcursori & Prophetæ fuit concessum. Nam loquendo de iis quæ ad majorem sanctitatis gradum vel sanctificationis excellentiam spectant, *quod vel paucis mortalium constat fuisse collatum, fas certè non est suspicari tantæ Virginis fuisse negatum*, ut ait *Bernardus Epist. 174.*

Quod passim est apud omnes in Ecclesia indubitatum.

Et confirmatur ex sanctificatione Joannis Baptistæ in utero.

7. *Probabiliter se disposuit Deipara ad primã sanctificationem.*

An verò ad primam sanctificationem B. Virgo se disposuerit per proprium actum, non ita constat. Valde credibile est quòd sic; & tradit *S. Bernardinus quem citat & sequitur Suarez disp. 4. sect. 7.* & plures alii. Valdè enim congruè sanctificatio præsupponit propriam cujusque dispositionem; quæ consequenter juxta Doctores plurimos etiam in Angelis & Adamo non defuit. Neque in B. Virgine aliquid obfuit; si dicamus cum præfatis Doctoribus eam non defuisse in utero matris à principio usum rationis. Quod sanè non incongruè dicitur: nam non est denegandum Matri Christi, quod concessum est Præcursori, qui juxta Scripturam *Lucæ 1.* in gaudio (intellige propriè dicto, juxta litteram & Patres passim; etsi Nonnulli tantùm metaphoricè id accipiant de motu quodam corporali, non de gaudio spirituali animi) exultavit in utero Matris suæ; sentiens nimirum regem thalamo manentem, ut canit Ecclesia; sentiens, id est, spiritu cognoscens, ut *Ambrosius l. 4. de fide c. 4.* Immo putant Varii usum rationis in B. Virgine perdurasse. Quod similiter de Joanne Baptista verosimile putat *Suarez de Myster. vitæ Christi disp. 4. sect. 7. Concl. 4.* Sed incertum id est.

Habens à principio usum rationis.

Vel in utero matris Joannes.

Usum rationis in utroque perdurasse quidã putant.

8. *Gratia in prima sanctificatione collata, quãta fuerit?*

Porrò in hac prima sanctificatione collata fuit B. Virgini juxta Doctores omnes singularis quædam gratiæ (sub qua etiam cetera dona, quæ justis conferuntur intellige) plenitudo; adeò ut in intensione superarit gratiam, quæ alicui alteri creaturæ in prima sanctificatione fuit umquam collata; immo juxta Varios, simpliciter gratiam singulorum hominum & Angelorum, in quorum reginam simul & in futuram Dei Matrem ex tunc sanctificabatur.

9. *Ex tunc fuit B. Virgo sic in omni bono firmata, ut nũquam peccaverit, Sive mortaliter,*

Per eamdem sanctificationem fuit confirmata in gratia taliter, ut per totam vitam numquam peccaverit peccato actuali, sive mortali sive veniali. Quod quidem de mortali habet traditio perpetua Ecclesiæ, sic ut semper indubitatum id fuerit apud omnes Patres, Doctores & Fideles. Idemque in variis locutionibus eam semper immaculatam &c. appellantibus continetur. Idem denique concessum fuit Joanni Baptistæ; quantò magis B. Virgini. De veniali idem est certum: nam ita tenet Ecclesia, ut declarat *Trid. sess. 6. can. 23.* Definitio tamen sive anathema canonis non cadit super hoc; quod tantùm per parenthesim inseritur. Varii ex *Vega l. 14. in Trid. c. 18.* referunt definitum id esse in *Concilio Claramontano*, præsente & præsidente ipso Urbano II. Verùm acta hujus Concilii non extant, ipseque *Vega suprà* fatetur se nescire, quid in eo habeatur. Rationem assignat *D. Thomas q. 27. art. 4.* quia non fuisset idonea Mater Dei, si peccasset aliquando. Eamdem rationem insinuat *Aug. l. de nat. & gratia c. 36.* de Deipara proinde, cùm de peccatis agitur, nullam prorsus volens habere quæstionem. *Chrysostomus* quidem, *Theophylactus* & *Euthymius* paulò duriùs locuti sunt. Sed vel dicendum est illos excessisse (ut de *Chrysostomo* loquitur *D. Tho-*

Sive venialiter.

mas q.27. art.4. ad 3.) & à vero aberrasse in re necdum tum per Ecclesiam declaratâ, aut adeò clarè per communem consensum aut traditionem divulgatâ: vel exponendi sunt (ut idem *D. Thomas*) quòd velint Dominum cohibuisse, non inordinatum & inanis gloriæ motum quantùm ad ipsam Virginem, sed id quod posset ab aliis æstimari.

10. *Potuit tamen dicere orationem Dominicam.*

Neque hinc sequitur, quòd B. Virgo non potuerit dicere Orationem Dominicam, in qua habetur, *Dimitte nobis debita nostra*: potuit enim hæc verba dicere pro peccatoribus, vel Ecclesiâ in communi.

Angelo nūtianti conceptum non credidit, de modo sollicita,

Neque etiam favet Hæreticis illud *Lucæ 1. Quomodo fiet istud &c?* Iam enim B. Virgo (ut *Augustinus* & alii Patres explicant) credebat id futurum, cujus inquirebat modum, probè sciens se adstrictam voto virginitatis, nec ullum habens exemplum de partu Virginis, sicut tamen præcesserant exempla de partu sterilium: adeò ut meritò eam laudet Elisabeth à fide, dicens ibidem: *Beata quæ credidisti.*

Secus quàm Zacharias pater Ioannis.

Aliud est de Zacharia, qui Angelo nuntianti non credidit, dicens *Lucæ 1. Unde hoc sciam?* futurum scilicet, quod Angelus nuntiabat. Quare *desperando dixit, non inquirendo. Maria verò ...... inquirendo dixit, non desperando: dum interrogavit, non de promissione dubitavit*, inquit *Aug. lib. 50. Homilia. hom. 44. c. 5.*

Gladius erat doloris, qui animā pertransivit.

Tertiò, gladius ille, qui juxta Simeonis prophetiam animam B. Virginis pertransiit, non erat infidelitatis (ut infulsè exponunt Hæretici) sed doloris, præsertim in passione Filii, ut exponunt Patres.

Triduana pueri perditio non accidit culpâ Matris.

Quartò, triduana perditio pueri Jesu non est negligentiæ Matris Mariæ imputanda, sed innocenter accidit, filio se prudenter subducente parentibus dum voluit; idque non sine mysterio cælestis consilii, ut scilicet ostenderet in illa ætate aliquod suæ divinitatis indicium, mirámque modestiam quâ tam diu antè & post latuit, cum tanta posset, suam denique in Patris divini negotiis libertatem & independentiam à parentibus carnis.

11. *In nuptiis petens Deipara miraculum non fuit reprehensione digna aut seriò reprehensa.*

Denique Christus non reprehendit Matrem, dum petenti humiliter miraculum respondit *Joan. 2. Quid mihi & tibi est mulier?* Illis enim Verbis tantùm significat, non pertinere ad se vel matrem providere convivis de vino, ut exponit *Justinus Martyr* & alii: vel ad instructionem præsentium indicat, in hoc negotio principaliter respiciendum esse ad voluntatem Patris cælestis, non autem carnaliter propinquorum: quàmquam absolutè petitionem matris non respuerit, ut subsequentiâ declarant. Unde alii exponunt sic. Quid mihi & tibi in hoc negotio, non absolutè, sed quantùm ad horam, quam tibi significo necdum esse oportunam juxta Patris ordinationem; sive quia vini indigentia debebat magis innotescere, sive quia necdum omnia erant satis ad patrandum miraculum parata. Quare dum *S. Maximus Homil. 1. De Epiph.* dicit, præfata Christi verba esse reprehendentis; intellige, specietenus, quoad verba nudè spectata. Quod autem addit, B. Virginem temerè monuisse Dominum, ad summum ignorantiam quamdam significat, quia scilicet non sciret oportunum tempus patrandi miracula. Similiter quod *Ambrosius in cap. 2. Lucæ* dicit: *Hic Mater arguitur*; intellige, specietenus. Alioquin idem *in ultimum versiculum Ps. 118.* expressè docet, ipsam esse *ab omni integram labe peccati.*

Rectius quoque loquuntur, qui simpliciter asserunt in prima sanctificatione fuisse in B. Virgine extinctum fomitem peccati, seu potiùs in ea numquam fuisse, Deo partim infundente habitus, partim protegente extrinsecus, ne sensibilia contra rationem moverent, aut etiam suum subtrahente concursum: idque ob dignitatem Matris Dei, quam non decebat indecens hic originalis peccati, & peccato valde affinis effectus; & quia convenientissimum erat medium ad præservandam B. Virginem ab omni culpa etiam levissima. 12.

In prima sanctificatione fuit præpeditus, adeòque nūquam in Deipara fuit fomes peccati.

Confirmatur: quia apud omnes constat in B. Virgine numquam fuisse motum aliquem inordinatum appetitûs sensitivi, idque stabili lege: quid ergo defuit, quò minùs peccati fomes dicatur in ea non fuisse ab initio sanctificationis? Solùm *D. Thomas* & quidam alii dicunt, fomitem tunc tantùm fuisse ligatum, & in secunda sanctificatione (scilicet tempore quo concepit Christum) penitus fuisse extinctum. Sed ista fomitis ligatio fuit vera ipsius extinctio: etsi in secunda sanctificatione hic effectus fuerit magis auctus & perfectus per accessum virtutum & gratiarum.

Etsi Nonnulli sic loquantur ut tunc ligatum, in conceptione verò Filii extinctum dicant.

Hinc plures Doctores censent in B. Virgine fuisse justitiam originalem, consistentem in gratia & virtutibus secundùm gradum heroicum, junctâ speciali custodiâ & providentiâ Dei, unde oriebatur plena subjectio voluntaris ad Deum, & potentiarum inferiorum ad voluntatem. Qui effectus indubiè sunt præcipui, & quasi formales justitiæ originalis. Quia tamen in B. Virgine non fuerunt cæteri effectus, cùm fuerit capax tristitiæ, habuerit corpus fatigabile, passibile & morti obnoxium; & quia etiam priores effectus non habuit vi originis, uti Adam, sed ex gratia speciali; ideo censent Alii simpliciter in ipsa non fuisse justitiam originalem. Sed hoc pertinet ad quæstionem de nomine, in qua uterque loquendi modus videtur satis congruus; etsi posterior tamquam usitatior præferendus. 13.

An fuerit in ea justitia Originalis, spectat ad quæstionem de nomine.

Præte-

14. *Gratia non fuit Deiparæ tota simul collata.*

Præterea compertum est apud omnes Doctores totam gratiam non fuisse B. Virgini in prima sanctificatione collatam: nā in ea per merita jugiter crevit usque ad cōceptionem Filii sui. Deinde cum *SS. Damascene*, *Bernardo*, *Bernardino*, *D. Thomâ*, *D. Bonaventurâ* docent omnes Scholastici, B. Virgini in conceptione Filii Dei ex singulari privilegio accessisse ingentem cumulum gratiæ. Quæ sanctificatio ob hoc secunda dici solet. Deinde etsi hæc à quibusdam quodam loquendi modo appelletur consummata; satis tamen convenit inter Doctores, non ita fuisse consummatam, quin deinceps B. Virgo veluti viatrix in ea jugiter usque ad mortem creverit per actus meritorios, aut etiam per Sacramenta quorum erat capax, puta Baptismi & Eucharistiæ. De extrema Unctione est dubium.

In Conceptione Verbi accessit gratia incomparabilis.

In qua usq; ad mortem jugiter crevit.

15. *Sic ut in morte saltē certissimè concesserit longè gratiam cujuslibet puræ creaturæ.*

Continuis itaque meritorum & gratiæ augmentis ad illam demum sublimitatem sanctitatis pervenit, ut saltem in fine vitæ (quam protraxit juxta quosdam ad annum quinquagesimum septimum, juxta alios ad annum ampliùs, juxta alios ad annos quinquaginta novem; juxta alios frequentiùs ad annum sexagesimum secundum vel potiùs tertium; juxta plures denique ad annum ætatis septuagesimum secundum, ut videre est apud *Baron. ad annum Christi* 48.) excelluerit omnes sanctos homines & Angelos, etiam Seraphinos, juxta indubitatam omnium Catholicorum fidem; quam exprimens *Anselmus* sive alius Auctor *l. de Excell. Virginis c.* 4. ait: *Tota Christianitas ipsam super omnes calos exaltatam, & angelicis choris prælatam certissimè credit.* Ideòque canit Ecclesia in Festo Assumptionis B. Mariæ: *Exaltata est sancta Dei genitrix super choros Angelorum.* Quorum proinde, & omnium Sanctorum ipsiusque Celi Regina prædicatur. Plena quoque sunt Patrum scripta Encomiis Deiparæ, gratiam ejus ineffabilem, incomparabilem, abyssum &c. prædicantibus.

16. *Immo juxta Suarez omnium Angelorum & hominum simul.*

Immo *Suarez disp.* 18. *sect.* 4. censet, probabiliter dici posse B. Virginem in fine intensiorem gratiam fuisse consecutam, quàm sit in omnibus Angelis & hominibus sanctis collectivè sumptis. Quod tamen ante *Suarez* nullus Doctorum tradidisse reperitur, teste *Tannero disp.* 2. *q.* 1. *n.* 58. qui *n.* 60. ut existimat id pium & probabile videri posse, ita in praxi cavendum, ne res incerta nullo fructu, aut etiam cum aliqua offensione audientium, præsertim coram simplici populo, majori quàm par est contentionis studio defendenda & propugnanda suscipiatur, quandoquidem multis non potest non mirum & incredibile videri in una B. Virgine plus sanctitatis fuisse, quàm in tam immensis sanctissimorum hominum & Angelorum etiam Seraphinorum Myriadibus, quæ vix sigillatim & per capita numerando exhauriri fortasse à quopiam possent spatio annorum septuaginta, quibus circiter B. Virgo vixisse creditur; nedum ut ab una persona numero aut pondere actuum charitatis seu meritorum adæquari possit numerus & pondus meritorum & sanctitatis eorumdem Sanctorum. Ut proinde meritò soli Christo omnium capiti hæc gratiæ plenitudo & perfectio reservata videri possit; prout ait idem *Tannerus n.* 61.

Judicium Tanneri de hac opinione.

§. III.

De Virginitate SS. Deiparæ.

17. *Perpetua Mariæ virginitas est fide certissima, contra diversos Hæreticos diversimodè contradicentes.*

Fide certissimum est S. Mariam fuisse Virginem in concipiendo Christum, sive ante partum, fuisse Virginem in partu, & post partum virginem inviolatam permansisse. Est autem contra *Cerinthianos* & *Ebionitas*, qui dixerunt Christum more ordinario ex Joseph genitum, adeòque Deiparam non fuisse Virginem in concipiendo. Est etiam contra *Jovinianum* (quem communiter hodie *Calvinistæ* sequuntur, præsertim *Petrus Martyr* & *Beza*, ut refert *Tannerus disp.* 2. *q.* 1. *n.* 87.) qui docuit Deiparam in pariendo esse corruptam. Est denique contra *Helvidium* & *Antidicomarianos* dicentes Deiparam non mansisse Virginem post partum, sed post Christum natum alios ex Joseph liberos, fratres Christi dictos, genuisse.

18. *Ex traditione perpetua ac declaratione Ecclesiæ.*

Constat autem Fides Catholica ex perpetua traditione Ecclesiæ, quæ semper ita firmissimè credidit, & oppositum perpetuæ Virginitati Mariæ dogmatizantes semper tamquā Hæreticos execrata est. Quod proinde etiam fecerunt veteres Patres, qui unanimiter hanc Doctrinam velut fidelem & indubitatum sermonem tradiderunt. Eamdem perpetuam Virginitatem Mariæ expressè definivit *Martinus* 1. *in Concilio Lateran. Consult.* 5. *can.* 3. Deinde in *V. Synodo Collat.* 8. *can.* 6. & in *VII. Synodo act.* 3. *in Epist. Tharasii*, & in precibus Ecclesiæ prædicatur B. Maria *semper Virgo.* Huc etiam spectat Symbolum Apostolorum, in quo fideles simpliciter & absolutè confitentur B. Mariam tamquam virginem; qualis non esset simpliciter, quæ tandem Virginitatem amisisset.

Intelligitur porro Doctrina Catholica de Virginitate seu integritate corporali; prout de opposita violatione agunt Hæretici. Quàmvis etiam apud omnes Catholicos Doctores indubitata sit perpetua Virginitas mentis Deiparæ: quæ sicut nullam violationem passa fuit, sic nec ullam admittere vel pati umquam desideravit, sed insuper Virginitatem suam Domino consecravit per votum; ut communiter etiam Patres tradunt, & ex *Luca* 1. probabitur

num. 22.

n. 22. Sectariis nostri temporis solo contradicendi studio repugnantibus. Inter quos *Bucerus* & *Petrus Martyr* etiam positivum propositum dandi operam liberis adscribere Deiparæ non verentur apud *Canisium l. 2. de B. Virgine c.* 8.

19. *Virginitas etiam ante partum patet evidenter ex Symbolo, & Scriptura.*

Præterea in speciali quòd Deipara manserit Virgo in concipiendo seu ante partum, evidenter patet ex Symbolo Apostolorum, in quo dicitur Christus esse *conceptus de Spiritu sancto.* Idem tradit Scriptura *Matth.* 1. *Antequam convenirent*, maritali scilicet conventione, *inventa est in utero habens de Spiritu sancto.* Et infra: *Quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est.* Et iterum infrà: *Et non cognoscebat eam Joseph, donec peperit* &c. Et *Luca* 1. Virgini interroganti: *quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Respondit Angelus: *Spiritus sanctus superveniet in te*; id est, loco viri, desuper seu cælitus veniet in te. Idem antea prophetaverat *Isaias c. 7. Ecce Virgo concipiet & pariet filium*; intellige cum Patribus, manens Virgo. Pro magno enim id signo & miraculo promittitur domui David; non est autem novum, quòd quæ fuit Virgo, concipiat vel pariat, amittendo Virginitatem. Unde *Matth.* 1. post narratam conceptionem Christi de Spiritu sancto, subditur ita impletam fuisse prophetiam præfatam Isaiæ, quia nimirum Maria concipiendo de Spiritu sancto Virgo permansit, adeòque Virgo concepit. Quare meritò tamquam ridiculam explodunt Patres evasionem quorumdam Judæorum, qui prophetiam Isaiæ intellexerunt de Ezechia filio Achaz. Ut interim omittam, quòd Ezechias jam tnm natus esset, cùm Isaias ista prædiceret, ut ex annis regni Achaz, & ætate qua Ezechias regnare cœpit facile colligi potest.

20. *Virginitas in partu confirmatur.*

Similiter quòd B. Maria manserit Virgo in partu & salvâ integritate pepererit, satis colligitur ex loco citato Isaiæ: *Non enim* (inquit *Ambrosius Epist.* 7.) *concepturam tantummodo Virginem sed & parituram Virginem dixit.* Idem tradunt Patres unanimiter. Quare corpus Christi exivit clauso Matris utero, sine ruptura, immo sine ulla membrorum apertione, per penetrationem dimensionum, sicut post resurrectionem introivit ad discipulos clausis januis; prout Patres tradunt & omnes Scholastici. Ideòque *S. Ildepensus l. contra eos, qui disputant de perpetua Virginitate Mariæ* etiam tamquam Hæreticos damnat, qui partum Virginis Dicebant accidisse mote aliarum feminarum per reserationem uteri cum alluvione sanguinis & dolore.

21. *Quo sensu Patres dicāt Christum aperuisse uterum matris.*

Nec obstat *Ambrosius* & quidam alii veteres Patres (excepto *Tertulliano*, qui in hoc uti & in aliis erravit, neque est curandus) dum dicunt, quòd Christus aperuerit vulvam seu uterum Matris suæ. *Hic est*, (inquit *Ambrosius in c. 2. Luca*) *qui aperuit Matris suæ vulvam, ut immaculatus exiret.* Nam vel istâ phrasi significant Christum fecundasse Matrem; sicut claudere vulvam est reddere infecundam: vel potiùs, loquuntur de apertione quoad effectum illius, q. d. Christum habuisse uterum pervium, seu exisse sine impedimento. Unde idem *Ambrosius l. de Instit. Virg. c.* 8. ait: *Bona porta Maria, quæ clausa erat, & non aperiebatur. Transivit per eam Christus, sed non aperuit.* Similiter clarè se explicat *Hieronymus* & alii Patres. Et consonat illud quod *Ezechielis* 44. prædicitur de porta orientali semper clausa, & tamen Domino Deo Israël pervia. Quod de B. Maria semper Virgine & tamen Dei Matre intelligunt Patres *Hieronymus, Ambrosius* & alii. Quod autem *Luca* 2. significatur convenire Christo illud desumptum ex *c.* 13. *Exodi: Omne masculinum adaperiens vulvam, sanctum Domino vocabitur*; est periphrasis seu circumlocutio primogeniti, qui primus è vulva nascitur: hic enim videtur Matris uterum adaperire, ut aliis nasciturís viam faciat; sive interim exeat more consueto cum reseratione claustri, sive sine illa. Unde *Num.* 18. idem aliis verbis indicatur: *Quidquid primum erumpit è vulva &c.*

Qui tamen designatur per portam orientalem semper clausam Ezech. 44.

Adaperire vulvam est periphrasis primogeniti.

Quòd denique S. Maria manserit semper Virgo post partum, non tam evidenter ex Scriptura deducitur. Satis tamen colligitur ex loco citato Ezechielis; prout substat expositioni Patrum. Accedit etiam votum perpetuæ castitatis, quod B. Virgo habuit juxta Patres & Doctores unanimiter, etiam ante conceptionem Christi. Qui id colligunt ex verbis ejusdem B. Virginis *Luca* 1. *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* id est, cognoscere non possum; obstante scilicet non solùm proposito (quod poterat pro libitu mutare) sed etiam voto immutabili Virginitatis: aliàs enim futilis fuisset interrogatio. Deinde indignum est cogitare, quòd Sacrarium illud Spiritûs sancti, thalamus Verbi Dei, SS.ma Maria permisisset se pollui postea concupiscentiâ consuetudinis conjugalis. 22. *Virginitas post partum specialiter confirmatur.*

Fundamentum *Helvidii* fuit, quod *Matth.* 1. dicitur: *Antequam convenirent.* Et infrà: *Non cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitum.* Quodque Christus dicatur ibidem *Primogenitus.* Quòd denique quidam vocentur Fratres Christi, scilicet Jacobus Minor, Joseph, Simon & Judas. 23.

Ad hæc tamen facilè Respondetur, Ad primum quidem, ly *Antequam* non significare quòd postea Joseph & Maria convenerint carnaliter, sed Scriptura ostendit quid factum non sit usque ad conceptionem, & tamen pronum erat cogitare, quod factum

Exponitur quid denotet illud Matt. 1. Antequā convenirent.

factum fuisset, indicare volens novitatem mysterij contra cursum naturæ solitum, & intactum relinquere quòd postea factum sit. Sic rectè dicitur Virga Aaron floruisse antequam fuisset plantata; cùm tamen neque postea plantata fuerit. Item dicitur navis periisse antequam veniret ad portum; cùm tamen eò postea non pervenerit.

24\. *Item illud:* Non cognoscebat eam donec peperit.

Ad II. Resp. adverbia *donec* & similia solùm exprimere id quod dubium esse potuisset; relinquendo id quod certum est, velut à fortiori cogitandum. Dicit itaque Evangelista Joseph nō cognovisse Mariam ante partum, de quo maximè dubitari potuisset, insinuans multò minùs postea virum justum attigisse templum Dei, Spiritûs sancti sedem, Domini sui Matrem.

Ioseph mansit semper Virgo.

Quem proinde similiter semper mansisse Virginem, est constans Doctrina Theologorum cum *Hieronymo*, *Beda*, *Bernardo* & aliis. Similis autem est locutio frequens in Scripturâ, ut *Dan. 6. non pervenerunt usque ad pavimentum, donec acciperent eos leones.* ubi non significatur, quòd postea pervenerint. Sic neque significatur, quòd corvus post siccatam terram redierit ad arcam, de quo *Gen. 8.* dicitur: *Non est reversus donec siccarentur aquæ.* Nec *Ps. 109.* dum dicitur: *Sede à dextris meis donec ponam &c.* significatur, quòd postea à dexteris non sedebit.

25\. *Christus est primogenitus negativè, & simul unigenitus.*

Ad III. Dico primogenitum idem esse, quod primò natum, seu ante quem nullus alius, etsi simul sit unigenitus. Unde primogenita ex lege debebant Domino offerri, non expectando, an secundò genita sequerentur. Maluit autem Evangelista dicere primogenitum, ut ex hoc ipso Deo consecratus intelligeretur, ad exemplum veteris legis.

Fratres Christi more Scriptura appellantur consanguinei seu propinqui.

Ad IV. Dico fratres Domini more Scripturæ dici etiam consanguineos, seu propinquos: sicut in Scriptura Abraham & Loth dicuntur fratres, & Sara soror Abrahæ. Sanè Jacobus & Joseph (qui *Matth. 13.* dicuntur fratres Christi) erant filii Mariæ Cleophæ, ut patet *Matth. 27. ℣ 56.* collato cum *Joan. 19. ℣ 25.* adeòque non potuerunt esse fratres uterini Christi sive filii B. Virginis.

§. IV.

De Desponsatione seu Matrimonio Deiparæ.

26\. *Inter B. Virginem & Iosephum intercessit ante incarnationem verum matrimonium.*

FUIT nihilominus B. Virgo juxta Scripturam *Lucæ 1.* desponsata viro ante incarnationem Verbi; non solùm per sponsalia de futuro, sed etiam per verba de præsenti seu per verum contractum matrimonialem seu per matrimonium ratum; prout habet communis doctrina Theologorū cum *D. Thoma* & *D. Bonaventura* post Patres passim, ut refert *Tannerus d. 2. q. 1. num. 127.*

Probatur ex Scriptura.

Quod ipsum satis conficitur ex Scriptura *Matth 1. cùm esset desponsata* (scilicet per verba de præsenti) *Mater ejus Maria Joseph, antequam convenirent*; prout (quod insinuatur) quantùm est ex parte statûs, convenire potuissent. Et infrà: *Joseph autem vir ejus* (en virum) *cùm esset justus, & nollet eam traducere*, per ora hominum, vel accusare publicè puniendam velut adulteram, *voluit occultè dimittere eam.* Porrò *quam non accepit, nemo dimittit. Et ideo qui volebat dimittere, fatebatur acceptam*, inquit *Ambros. l. 2. in Lucam in princip.* Et infrà eodem cap. dixit Angelus: *Noli timere accipere*, scilicet constanter, seu animo dimissam retinere, *Mariam conjugem tuam.* Ubi iterum B. Virgo appellatur simpliciter conjux. Et rursum infrà de Joseph dicitur: *accepit conjugem suam.* Quod non dicitur de sponsa de futuro. Denique non nisi propter matrimonium initum contingit, quòd Jesus *putabatur filius Joseph Lucæ 3.* Ob idemque Joseph appellatur Pater Christi *Lucæ 2.* Unde *Aug. l. 1. de Nupt. c. 11.* ait: *Propter fidele conjugium parentes Christi vocari ambo meruerunt, & non solùm illa Mater, verùm etiam ille Pater ejus, sicut conjux Matris ejus.* Adeòque pater non carne, sed conjugii copulatione inquit idem *l. 2. de consensu Evangelist. c. 1.* Multò tamen conjunctiùs, quàm vitricus vocetur pater filiorum suæ uxoris, quia nempe in illo ipso conjugio citra ejusdem injuriam Christus virtute Spiritûs sancti de Virgine natus est; adeòque erat proles Joseph tamquam nata ex propria uxore veluti carne sua, & proprio fundo. Etsi insuper vulgi opinione putaretur filius à Joseph genitus.

Iesus falsò putabatur filius à Ioseph genitus, verè tamen dicebatur his Pater Christi, & quidē conjunctiùs, quàm vitricus filiorum uxoris.

Et quidem verosimilius est, quod post *Chrysostomum* docet *Titelmannus*, *Jansenius*, *Suarez*, *Vasquez*, *Sylvius* & alii passim, jam ante incarnationem Deiparam fuisse solemniter traductam in domum sponsi, eique cohabitasse, ut indicat illud *Matth. 1. Voluit occultè dimittere eam*; utique jam ad se & ad domum assumptam. Idem quoque conficit ratio: quia aliàs non fuisset satis prospectum famæ B. Virginis: si quidem conceptio prolis in domo mariti supponitur maritalis, at extra domum viri haberi solet suspecta. 27.

B. Virgo ante cōceptionem prolis erat traducta in domū sponsi.

Congruentia porrò initi matrimonii est multiplex. Inter ceteras sunt hæ. Tum ut consuleretur famæ B. Virginis, ipsiusque Christi, ne scilicet putaretur genitus ex fornicatione vel adulterio. Tum ut B. Virgo haberet Josephum custodem & testem suæ puritatis, solatium, item in necessitatibus corporalibus decens subsidium, ac filii nutritium. Tum ut præsignaretur in Virgine, sponsâ, & Christi matre, Ecclesia, quæ est simul virgo, sponsa Christi ac mater fecūda.

Congruentia initi matrimonii.

Dum

Auctoritates in speciem opposita solùm excludunt matrimonium consummatum.

Dum autem nonnulli Patres indicant Josephum fuisse pœnè maritum, Mariam futuram conjugem &c. significant solùm intercessisse matrimonium ratum sine copula conjugali.

28. *Votum virginitatis ab ineunte ætate emissum nō obstabat sponsalibus de præsenti potiùs quàm de futuro.*

Nec obstat, quòd B. Virgo emiserit votum castitatis, idque, juxta *S. Augustinum*, *D. Bonaventuram*, *Scotum* & alios communiter contra paucos, etiam antè desponsationem. Immo credibiliter ab ineunte ætate; cùm Virgo virginum nullis cedere debeat virginibus, quarum variæ adhuc pœnè infantes virginitatem Domino consecrarunt. Hoc equidem (dico) non obstat: nam si ei non contravenerit per sponsalia de futuro (quæ saltem negari non possunt intercessisse) consequenter nec contravenit per sponsalia de præsenti. Ratio autem utriusque est, sive quòd Joseph edoctus de voto addixerit se virginitati servandæ non obstiturum, vel quòd etiam per pactum prævié fuerit exclusa obligatio copulæ similiumque actuum conjugalium; sive quòd saltem non habuerit B. Virgo propositum copulam admittendi, utpote edocta per divinam inspirationem sponsum virginitati suæ non nociturum.

Modus concordandi illud cum utrisque.

Fuit votum absolutum etiam ante desponsationem,

Votum porro Deiparæ fuit absolutum, etiam ante desponsationem; veluti perfectiùs ipsam Deo consecrans, & perfectius ceteris præbens exemplum. Aliunde etiam nil obstat.

Virginitas in lege veteri non fuit illicita neq; probrosa.

Neque erat virginitas in veteri Lege illicita aut probrosa, ut tradunt Patres, *Hieronymus lib. 1. contra Iovinianum c. 13. Damascenus* & alii. Quare eam coluerunt Elias, Eliseus, Jeremias, Daniel cum sociis. Quàmquam juxta *Bedam*, *Bernardum* & alios Patres ac Doctores Deipara omnium prima virginitatem vovisse putetur; sic ut in hoc quoque verificetur, quod canit Ecclesia: *Sola sine Exemplo placuisti, Domine nostro Jesu Christe.* Nimirum congruebat tantam perfectionem primò obtingere Reginæ Virginum. Saltem de alio nemine ipsam antecedente simile quid legitur. Quod autem *Deuteron 7.* dicitur: *Non erit apud te sterilis*, etiam respicit pecora; adeòque continet non præceptum, sed fecunditatis (quæ sanè præcipi directè nequit) promissionem. Præterea sterilitas est pœna, Virginitas verò virtus.

QUÆSTIO II.

De Conceptione, Nativitate & Infantia Christi.

EXPLICATA desponsatione Matris Virginis, ordo suadet, ut de purissima prolis conceptione post aliquantam cohabitationem subsecutâ ceterisque consequentibus aliquid dicamus.

§. I.

De Conceptione Christi.

CONCEPTIO Christi non est facta statim atque Angelus dixit: *Dominus tecum*; quod proinde non rectè quidam sic accipiunt, q. d. Dominus tecum per incarnationem; nisi (quòd credibile est) loquantur de ea mox futura. Quàmvis & hoc minùs placeat; eò quòd potiùs videatur angelus significare, quòd in præsenti erat Dominus cùm ea, per singularem scilicet favorem, unde ortum habeat illa, quam præmiserat in salutatione, plenitudo gratiæ. Alioqnin constat adhuc postea dixisse Angelum in futuro: *Ecce concipies &c.* Et Virginem interrogasse: *Quomodo fiet*; Angelum dein respondisse, *Spiritus sanctus superveniet in te &c. Lucas* quoque *c. 2.* testatur, quòd nomen Jesu *vocatum est ab Angelo, priusquam in utero conciperetur*; utique tempore hujus legationis, qua annuntiabat Incarnationem: patet autem Angelum adhuc postquam dixisset *Dominus tecum*, dixisse *vocabis nomen ejus Jesum*; adeòque illud similiter præcessisse incarnationem. 29. *Conceptio Christi non est facta ad dictum Angeli, Dominus tecum,*

Sed ad expressionem virginei cōsensus per verba, Ecce ancilla Domini &c.

Proinde conceptio Christi non contigit, nisi simul atque B. Virgo consensum præstitit, dicendo: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum.* Qui quidem consensus in hoc felici fœdere ex parte Virginis de congruo exigebatur. Ideòque *nec mora* (inquit. *Aug. serm. 18. de Sanctis*) *revertitur nuntius, & virginalem thalamum ingreditur Christus.*

In hac porro castissima conceptione sine viri omnisque libidinis interventu, Spiritus sanctus ex purissimis sanguinibus B. Virginis in instanti formavit & organizavit in utero virgineo carnem Christi, B. Virgine instar ceterarum matrum concurrente. Nam in primis ut Christus homo non solùm existimaretur, sed verè esset *factus ex semine David secundùm carnem*, ut habet Apostolus *ad Rom. 1.* non satis erat, quòd Joseph ita esset ex David, sed insuper debebat caro ipsius Christi formari ex carne descendente ex David, scilicet ex carne B. Virginis. Ideòque Christus est etiam filius Abrahæ ipsiusque Adæ, scilicet secundùm originem & corpulentam substantiam, non tamen secundùm seminalem rationem, sicut caro ceterorum hominum, qui cum libidine ex semine viri seu commixtione seminum concipiuntur. Ob quod etiam Christi conceptio ex se erat omnino immunis à peccato ac peccati debito. Hinc quoque *D. Bonaventura d. 3. p. 2. a. 1. q. 2.* & reliqui Theologi post *S. Augustinum* tradunt Christum secundùm carnem non fuisse decimatum in Abraham, quando decimas obtulit Melchisedech, prout 30. *Christus in instanti de carne seu sanguine materno cōceptus est, adeòque verè ex semine David secundùm carnem,*

Et consequenter verus filius Abrahæ & Adæ secundùm corpulentam substātiam.

Non fuit tamen in Abraham decimatus, sicut Levi.

Levi

Levi fuisse in Abraham decimatum tradit Apostolus *ad Hebr. 7.* eò quòd decimatio præsignabat futuram curationem, adeòque non pertinebat ad Christum, qui non erat in lumbis Abrahæ, sicut curatione indigens (prout illi qui secundùm concupiscentiam seminalem ab illo procedunt) sed sicut medicinâ.

31. *Qualem concursum adhibuerit Deipara.*

Ceterùm sicut ceteræ matres non tantùm administrant materiam, sed etiam activè concurrunt, tum vitaliter attrahendo materiam ad locum debitum, tum illam calore naturali fovendo, tum fœtum ipsum organizando (quem postremum cōcursum post Aristotelem negat *D. Thomas* & quidam alii; sed admittit *Galenus* & ceteri medici ac *D. Bonaventura, Scotus* aliiq; passim) sic quoque B. Virgo ad conceptionem Christi concurrit, tum subministrando materiam eamque totam, tum activè modis præallegatis, Spiritu sancto per vim infinitam in & cum Virgine operante, ac defectum activitatis naturalis, insufficientis ad tam subitam & miraculosam conceptionem, supplente. Denique fœtum conceptum & animatum novem mensibus in utero fovit & nutrivit.

Porrò manifestè repugnat Scripturæ *Lucæ* 1. dicenti: *Ecce concipies in utero*, error iste, qui circa tempora *Caietani* prodiit, & ponebat Christum conceptum circa cor B. Virginis, ex tribus guttis sanguinis cordis. Idē proinde meritò damnatus est Romæ, præsente *Caietano*; ut ipse testatur in *3. p. q. 31. a. 5.*

32. *B. Virgo fœtui formando ministravit purissimum semen.*

Dubitatur autem, an B. Virgo ministraverit formando fœtui etiā semen; eò quòd variæ auctoritates solùm exprimant purissimum sanguinem, & alioquin semen mulieris ad generationem non requiratur. Immo *Damascenus l. 3. de fide cap. 2.* excludit seminis emissionem. Quare sic censet *D. Thomas* & alii. Rectiùs tamen dicitur cum *D. Bonaventura 3. d. 4. art. 3. q. 1. Scoto* & aliis passim, quòd caro Christi sit formata ex semine purissimo Deiparæ: cùm semen etiam muliebre ad generationem communem concurrat, immo sit juxta Medicos necessarium. Semen autem honestiori verbo in auctoritatibus appellatur sanguis, à quo originē habet, & fortè solùm per quasdam qualitates distinguitur. Indeque cognati secundùm carnē dicuntur consanguinei potiùs, quàm conseminei. Humor itaq; ille juxta *D. Bonaventuram 3. d. 3. p. 1. in Exposit. textûs dub. 3.* sanguis dicitur in comparatione ad illud, unde processit; caro in cōparatione ad illud quod ex ipso fit: semen verò, quantùm ad formā quam habet. *Damascenus* autem negat solā seminis virilis emissionem, ut patet ex contextu, prout citat *Magister d. 3.* Et quāquàm loqueretur de semine virginis, foret intelligendus de emissione libidinosa seu cum motu concupiscentiæ. Habenda tamen hîc in loquendo

Cur id vocetur sanguis.

reverentia, neque curiosiùs singula sunt pertractanda, ut rectè monet *D. Bonav. d. 4. art. 2. q. 1. ad 2.*

33. *Ex his patet B. Virginem esse verè & propriè Matrem Christi, immo veriùs quā ceteræ sint matres suorum prolium.*

Ex dictis patet primò, B. Virginem esse verè & propriè Matrem Christi. Immo si velimus sentire rectè & loqui, inquit *S. Bonaventura d. 4. a. 3. q. 1. in corp.* veriori modo fuit Virgo Mater Christi, quàm sit aliqua Mater filii sui, quia videlicet tota substātia Christi fuit de matre sua, secùs quàm aliorum filiorum de matribus suis. Non obstante quoque conceptione miraculosâ, censetur Christus Virginis filius naturalis, tum ex parte materiæ ministratæ, tum ex parte termini conceptionis, scilicet naturæ assumptæ, tum denique ex parte loci ordinarii generationis & activitatis naturalis Deiparæ, etsi per supernaturale comprincipium elevatæ.

34. *B. Virgo est etiam propriè Mater Dei.*

Patet secundò, B. Virginē verè & propriè esse ac dici genitricem Dei seu Deiparam: concepit enim seu genuit Christum seu illud suppositum (ad suppositum autem terminatur generatio) quod verè est Deus; etsi solùm secundùm carnem: sicut Anna verè est & dicitur mater Samuelis (idem est de ceteris) etsi non secundùm potiorem partē, scilicet animam, sed tantùm secundùm carnem ipsum produxerit vel materiā ministraverit. Unde sic semper credidit Ecclesia Catholica, & novitatem oppositam *Nestorii* magno zelo damnavit in *Concilio Ephesino* & aliis Conciliis. Idem insinuat satis Scriptura *Lucæ* 1. ubi dixit Angelus B. Virginem concepturam & parituram filium, qui *Filius Altissimi*, adeòque Deus *vocabitur*. Et infrà: *Quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei*. Et infrà Elisabeth ad Virginē ait: *Unde hoc mihi, ut veniat Mater Domini mei ad me?* Extirpato nunc autem errore *Nestorii* communiter B. Virginem vocamus & Matrem Christi & Matrem Dei, cùm imploramus oculos misericordiæ suæ ad nos converti; quàmvis aliquando reperiatur apud Patres non ita probatum vocabulū *Christotocos* seu *Christipara*, eò quòd nequā *Nestorius* cum patre ejus diabolo illud invenisset & usurpasset in destructionem vocis *Theotocos* seu *Deipara*, quasi scilicet purum hominem genuisset, ideoq; hæreticus sub illo volebat occultare venenum; ut rectè *D. Bonaventura d. 4. a. 3. q. 3.*

35. *Cur Spiritus sanctus dici nequeat Pater Christi.*

Petes I. An Spiritus sanctus dicendus sit Pater Christi? Resp. Neg. cum *D. Thoma, D. Bonaventura* & reliquis Theologis post *Toletanum XI.* eò quòd paternitas fundetur in generatione, quæ est productio viventis à vivente secundùm similitudinem in natura seu specie infimâ; qualiter non procedit Christus secundùm humanā naturam (secundùm divinam procedit à solo Patre) in qua utiq; non est ita similis seu consubstantialis Spiritui sancto.

36. Petes II. An sicut in Christo constat duplicem esse nativitatem, æternam scili-

cet ex Patre, temporalem ex Matre, sic etiam sit duplex filiatio realis? Negat *D. Thomas* & quidam alii, eò quòd subjectũ filiationis non sit natura, sed ipsa persona; quæ cùm in Christo sit divina, nequit esse capax in tempore novæ filiationis realis, etsi in Matre sit realis relatio maternitatis. Sed meritò hoc fundamentum rejicit *Scotus* & plerique alii, eò quòd subjectum denominationis filiationis sit quidem ipsum suppositum, subjectũ tamen inhæsionis sit ipsa natura humana, quæ proinde in Christo est capax novæ filiationis realis ad matrem, non minùs quàm ipsa mater est capax realis maternitatis. Et hæc quidem omnino dicenda sunt, suppositâ (quam etiã *D. Thomas* supponit) doctrinâ, quòd hujusmodi relationes prędicamẽtales sint reales ipsi generationi activæ superadditæ. Qui verò id negant, consequenter dicunt B. Virginem realiter dici matrẽ, & Christum ejus filium ab ipsa generatione præterita, citra aliã realem relationem superadditam. Quod pendet à quæstione merè philosophica.

Præter filiationem divinam est in Christo relatio realis filiationis, ad matrem,

Posito quòd similis detur in cæteris hominibus seu prolibus.

§. II.

De Nativitate & Circumcisione Christi.

37. POST conceptionem Christi divinâ providentiâ contigit, ut Octavianus Imperator curaret describi universum orbem, Romanum scilicet. Ideoq; descendit etiam S. Joseph à Galilæa de civitate Nazareth, loco domicilii sui, in civitatem David, quæ vocatur Bethlehem (olim dictam Ephrata *Gen.* 35. & 48. Ob quod etiam *Michææ* 5. dicitur: *Et tu Bethlehem Ephrata &c.*) ut describeretur cum Maria desponsata, sed non cognitâ, uxore prægnante, partuique vicinâ, denuntiando scilicet nomina & familiam, & persoluto censu subjectos se Imperatori profitendo. Completis igitur novem mensibus & sex diebus, qui intercurrunt inter 25. Martii, quo conceptus, & 25. Decembris, quo natus est Christus juxta receptam traditionem, Enixa est puerpera Filium suum primogenitum & unigenitum, clauso utero, & consequenter sine dolore (quod docent Patres & Doctores communiter, & canit Ecclesia in officio Circumcisionis) qui ex violenta partium distentione (quæ abfuit) naturaliter subsequutus fuisset; uti & sine corruptione conceperat, eadem mater & obstetrix: quæ ipsa proinde fasciis pauperculis infantem involvit, ipsa in præsepio reclinavit, postquam genitum infantulum supplex adorasset. Quam adorationem etiam exprimit Ecclesia in officio Purificationis.

38. An autem prodierit infans cum solitis sordibus, à quibus proinde illum quoque mundaverit SS.ma ejus Mater, lacte virgineo (ut Quidam) aut aliter, disputatur inter Catholicos Scriptores. *Hieronymus l. contra Helvidium versus finem* censet prodiisse solito membranarum tegmine circũvolutum; & (ut addit *Epist. 21. ad Eustochium prope finem*) cruentatum: *non enim* (inquit loco priùs citato) *erubescimus, non silemus, quantò sunt humiliora quæ pro me passus est, tantò plus ei debeo.* Alii tamen Patres contrarium significant. Et signanter Patres *Concilii Quinisexti* in Trullo celebrati, indeque Trullani appellati *Can. 79. absque ullis secundinis* (ut habent postremæ Editiones correctiores; etsi *Carranza in Summa Concil.* quasi ex versione *Gentiani Herveti* legat *absque ullo dolore*, prout etiam habet *Franciscus Longus in Summa Cõcil.*) *Virginis partum confitentur.* Et quamquam canones isti non sint irrefragabilis auctoritatis, numerosa tamen copia Patrum (qui convenerant) fundat non leve argumentum in re alioquin non adversâ sensui Ecclesiæ. Quòd si ob reverentiam sacri partûs ita teneatur, dicendum consequenter est, membranas istas cum sordibus divinâ virtute in aliam materiam resolutas, vel in alium locum translatas: quibus interim clausus utero infans Deus, ab initio conceptionis plenissimè utens ratione, pro nostra salute tot mensibus patienter tulerat involvi.

An prodierit cum secundinis & solitis sordibus.

Asserit Hieronymus,

Plures negant.

Octavo die juxta præscriptum legis 39.
dignatus est puer Jesus circumcidi, etsi lege non teneretur: idque tum ut Judæis ansam cavillandi adimeret, tum ut suscipiendo figuram impleret veritatem, tum ut se carnem nostræ similem assumpsisse demonstraret, tum ut nobis obedientiam legis commendaret: tum deniq; quia per circumcisionem populus Dei consignabatur, divinoque cultui deputabatur. Quæ ratio etiam locum habebat in Christo. Quod autem dicitur *Luc. 2. postquam consummati sunt dies octo*; intellige, sufficienter ad hoc *ut* juxta præscriptum legis (quæ præscribit diem octavum) *circumcideretur puer.* Sive phrasi Scripturæ non insolitâ censentur octo cõsummati ob septem integros præcedentes, & octavum diem per synecdochen acceptum & consummatum pro parte. Sicut *Gen. 40.* dicitur futurum post tres dies, quod tamen impletum fuit die tertio. Circumcisus autem fuit in Bethlehem, sive à Matre, ut quidam; sive à Joseph, ut alii, sive ab aliis Judæis deputatis ad hoc ministerium per principes sacerdotum in singulis civitatibus & villis; prout fieri solitum putat *Augustinus l. 2. contra Parmenianum c. 17.* Et in præsenti conduxisset ad hoc, ut veritas circumcisionis Christi per publicum extraneorum testimonium esset extra suspicionem.

Variis de causis circumcisus est, idq; post dies octo, id est, die octavo.

A quo, incertum.

§. III.

§. III.

De Epiphania seu Manifestatione pueri Iesu.

40. *Nativitas Christi diversimodè manifestata fuit,* CIRCA manifestationem Christi jam nati constat illum fuisse manifestatum per Angelum ipsâ nocte Natalis aliquibus pastoribus Judæis in vicinia pernoctantibus, gregemque contra feras ac fures custodientibus in agro; quod etiam hyeme in regionibus calidis frequens est. Constat etiam fuisse die quadragesimo à nativitate, scilicet in die purificationis, manifestatum in templo Jerosolymitano per Simeonem, virum annosum & justum (quòd fuerit sacerdos, non constat; cùm Scriptura id taceat, quod verosimiliter alioquin non tacuisset) & Annam viduam prophetissam. *Signanter per stellam tribus magis,* Constat denique fuisse manifestatum in Oriente Gentibus per stellam: uti etiam in aliis mundi partibus feruntur alia signa nativitatis Christi non defuisse; prout videre est apud *Baronium in Apparatu ad Annales*, & alios Auctores.

41. *Qui à sapientia & peritia astrorum sic dicti fuerunt,* Solùm hîc quædam sunt breviter observanda circa apparitionē factam tribus Magis. In primis, hos ita dictos, non quasi maleficos, sed tamquam sapientes, à peritia Philosophiæ naturalis, ac præsertim astrorum: prout Sapientes Persarum Magi olim vocabantur. Plerique etiam Patres conformiter officio Ecclesiastico censent *Iidem erant reguli.* fuisse reges sive regulos, id est, Dominos oppidorum suorum, seu primores gentis suæ, qui olim reges vocabantur; prout amici Job vocantur reges *Tobiæ 2.* & quatuor reges contra quinque dimicasse, & hi quinque ab Abraham superati leguntur *Gen.* 14.

42. Secundò observandum, quòd ob nomē Magorum & modum adorandi cum oblatione munerum Persis proprium, censeant *Venerunt ex Arabia felice.* Varii venisse illos ex Perside. Sed verosimilius est venisse ex Arabia, subintellige, felice; ut post *Justinum*, *Tertullianum* & alios censet *Baronius* & alii passim. Nec multùm aberrant, qui ex Chaldæa venisse scribunt; ut *S. Maximus.* Judæa enim ab Oriente respicit Arabiam; Magi porrò venisse referuntur ex Oriente. Abraham quoque refertur *Gen.* 25. separasse filios concubinarum Madian, Epha, & Saba ad orientalem plagam; cui, & nomina hi sua reliquerunt. Unde *Hieronymus in c. 60. Isaiæ* ait: *Madian & Epha regiones sunt trans Arabiam, omnisq; provincia appellatur Saba.* Quare & incolæ Arabiæ felicis olim Sabæi sunt appellati. Ad idem facit, tum loci congrua propinquitas cum Judæa in quam adjuti à dromedariis vel camelis tam brevi venire poterant, ut die decimâ tertiâ adorarent Jesum in Bethlehem: tum qualitas munerum oblatorum, quibus Arabia abundat: tum quòd Ecclesia utatur in festo Epiphaniæ Scripturis appositis ad præsens intentum, *Psal. 71. Reges Arabum & Saba dona adducent &c.* Et *Isaja* 60. *Inundatio camelorum operiet te, dromedarii Madian & Epha. Omnes de Saba venient aurum & thus deferentes.* Denique huc facit, quod juxta *Hieronymum*, *Leonem Papam* & plures alios Patres hi Magi commoti sint vaticinio Balaam in Moab prolato, & per traditionem accepto, de quo *Numer.* 24. *Orietur stella ex Jacob, & consurget virga de Israel.* Moab verò est in Arabia, teste *Hieron. in c.* 15. *Isaiæ* & *lib. de Locis Hebraicis.*

Tertiò observandum, stellam, quæ noviter Magis apparuit, non fuisse astrum cæleste, ex creatis initio mundi, ut est cōmunis Patrum & Doctorum sententia; sed formatum esse ex materia sublunari ministerio angelico, quo etiam tam motum quàm statum accepit. Neque enim antea, neque deinceps visa fuit. Deinde habebat motum inconstantem & non continuum, apparebat etiam mediâ die, præterea nunc apparebat, nunc delitescebat. Erat denique terræ adeò vicina, ut distinctè demonstraret domum, & veniens staret super ubi erat puer; quod non rectè consistit cum tam immensa astrorum distantia à nobis. 43. *Stella quam viderant, non erat astrum cæleste,*

Quartò observandum hanc stellam non apparuisse biennio ante natalem Christi, sed ipso natalis die, ut habet communis doctrina, & favet *Aug. Serm. 4. de Epiphania* (etsi *Serm. 7. de Eodem festo, & Serm. 1.* inter editos à parisiensibus oppositum tradat) & alii communiter. Nam Magi illam acceperunt tamquam signum nati regis, dicentes: *Ubi est, qui natus est, rex Judæorum? vidimus enim stellam ejus in Oriente,* scilicet existentes, ut quidam; vel potiùs stellam in oriente constitutam, quòd ipsa vicinior terræ foret, quàm ut in Judæa existens congruè apparere potuisset constitutis in Arabia; ut alii passim. Deinde cur alioquin biennio expectassent vel eo elapso scivissent jam natum infantem; quod utique illos ante adventum suum pro indubitato tenuisse, constat ex modo interrogandi, cum non interrogent de nativitate, sed eam supponentes, de solo loco: *Ubi est, qui natus est &c?* Denique aliàs Herodes occidisset infantes, etiam plùs quàm biennio natos; cùm biennium jam ante adventum Magorum effluxisset, & adhuc post eorum recessum effluxerint aliquot menses ante cædem innocentium. 44. *Cœpit apparere primùm in ipso Natali Domini.*

Quintò observandum, Magos adorasse Christum, non biennio post nativitatem illius, ut voluit *Epiphanius*, nec post oblationem pueri Jesu in templo; sed tertio decimo post nativitatem die, dromedariorum velocitate adjutos pervenisse in Bethlehem, 45. *Magi adoraverunt Iesum in Bethlehem decimotertio post nativitatem die.*

lehem, ibique Christum adorasse. Sic enim habet antiqua traditio Ecclesiastica, cui nil æquale aut præponderans potest opponi. Modus quoque loquendi Sacræ Historiæ *Matth.* 2. illos protinus venisse insinuat: *Cùm natus esset Jesus in Bethlehem Juda, ecce Magi ab Oriente venerunt &c.* Denique aliàs nõ invenissent ampliùs puerum in Betblehem; cùm post oblationem pueri in templo parentes discesserint ad pristinum domicilium in Nazareth, juxta illud *Lucæ* 2. *Et ut perfecerunt omnia secundùm legem Domini, reversi sunt in Galilæam, in civitatem suam Nazareth*; quousque scilicet Angelus monuit Josephum de fuga in Ægyptum ob persecutionem Herodianam. An verò adhuc repererint infantẽ in spelunca seu stabulo, loco nativitatis seu in præsepio, dubitant Nonnulli, aut etiam negant. Affirmant tamen plerique Patres & Doctores, & consonat Ecclesia canens: *Hodie stella Magos duxit ad præsepium.* Nec aliquid multùm urget in oppositum. Quod autem Nonnulli censent Deiparam cessante jam copiâ hospitum facilè deinceps reperisse domum hospitii, solvi potest, dicendo, quòd paupertatis causâ & amore, aut etiam ratione occultæ Dei providentiæ id non fecerit; vel fortè quòd descriptio ista aut multitudo adventantium pluribus diebus perseveraverit.

46. Dices: Herodes *diligenter didicit tempus stellæ quæ apparuit* Magis, quo scilicet tempore cœperit apparere, & postea *videns quoniam illusus esset à Magis, occidit omnes pueros à bimatu & infrà secundùm tempus quod exquisierat à Magis*, ut refertur *Matth.* 2. Igitur videtur stella à biennio circiter apparuisse, sive ante natale Christi, sive ante adorationem Magorum. Resp. Neg. Cõs. Nam Herodes ex furore & timore extẽdit tempus, veritùs ne fortè ante exortũ stellæ Christus esset natus, vel grandior esset ceteris, sicut ad majorem cautelam extendit locum, occidendo nimirum pueros masculos etiã in omnibus finibus Bethlehem. Quare processit secundũ tempus quod exquisierat à Magis, id est, quod subdolâ exquisitione à Magis factâ ipse sibi callidè præscripserat ad effectũ certiùs consequendum. Biennium autem computandum est, non ab adventu Magorum, sed ab edicto Herodis, aliquanto post tempore lato; etsi secùs putarit *Baronius.* Nonnulli etiam ly *secundùm tempus*, subtiliùs fortè quàm solidiùs, solùm referendum putant ad ly *& infrà*; q.d. Occidit omnes masculos incipiendo à bimulis usque ad recẽs natos secundùm tempus quo cœperat stella apparere, quasi nempe postea natos non occiderit. Quod tamen genio crudelissimi & ambitiosissimi tyranni, & tantæ extensioni ad bimatum & loca vicina minùs congruit; ut proinde credibile sit ipsum etiam occidisse infantes post Christum natos, ut securiùs intentum

Cur Herodes occiderit infantes à bimatu & infrà.

suum obtineret.

Observandum denique Magos singulos obtulisse probabilissimè tria munera, quæ non carebant mysterio speciali, ut omnes Patres constanter advertunt: quidquid impudenter exsibilet *Calvinus*: aurum quidem tamquam Regi magno, thus tamquam Deo, myrrham tamquam homini pro nobis morituro. 47.

Magi singuli obtulerunt tria munera, eaque mystica.

§. IV.

De Oblatione pueri Iesu in templo & Purificatione Deiparæ.

NUnc sequitur agendum de Oblatione pueri Jesu in templo Jerosolymitano, & purificatione Mariæ, quæ contigit quadragesimo die à nativitate Domini. Quando per præsentiam Verbi incarnati in templo præfato cœpit impleri illud *Aggæi* 2: *Et veniet desideratus cunctis Gentibus: & implebo domum istam gloriâ ..... magna erit gloria domûs istius novissimæ plùs quàm primæ.* Et illud *Malach.* 3. *Et statim veniet ad templum suum dominator quem vos quæritis &c.* 48.

Prophetia in die Purificationis impleta.

Sciendum portò veteri Lege duo fuisse sancita. Primum, ut omne primogenitum offerretur & consecraretur Domino, velut peculium ejusdem speciale; idque intuitu beneficii à Deo præstiti populo, quem ut liberaret à servitute Ægypti, occiderat omne primogenitum in terra Ægypti ab homine usque ad pecus. Quare primogenita mundorum animalium immolabantur Deo, primogenita verò hominum redimebantur quinque siclis, eò quòd Levitæ subrogati forent loco primogenitorum ad serviendum Deo. Quæ omnia patent *Exodi* 13. & *Numer.* 8. & 18. Secundum erat generalius, ut nempe mulier, quæ suscepto semine pepererit masculum, immunda esset quadraginta diebus, septem quidem juxta dies separationis menstruæ, id est, instar mulieris menstruatæ, quæ quidquid tangebat, immundum reddebat, etiam homines; deinde aliis triginta tribus juxta ritum observatu faciliorem, quo ratione profluvii sanguinis arcebatur à Sanctuario & contactu rei sanctæ. Die verò quadragesimo mundanda accedebat ad templum, offerens agnum in holocaustum, quod cremabatur Deo in gratiarum actionem pro felici partu, & pullum columbæ vel turturem pro peccato, scilicet legalis immunditiæ, à qua mulier purgabatur: aut si pauper erat, loco agni alterum turturem aut pullum columbæ. Orabatque pro ea sacerdos, & sic mundabatur; ut habetur *Levit.* 12. Porrò ad purgationem matris necesse non erat adesse infantem, eumque offerri. Quando tamen erat primogenitus, ideòque consecrandus Domino, id opportunè

Lex primogenitorum declaratur.

Lex puerperæ parientis masculum exponitur.

semper

ſemper fiebat cum purificatione matris, quæ citiùs ingredi templum prohibebatur.

49. *Neutra ligabat Deiparam,*

Utramque hanc legem B. Virgo in ſe & ptole ſuâ ſervavit; ut patet *Luca 2.* ob ſimiles ex parte rationes, ob quas adimpleri curavit legem Circumciſionis, etſi citra obligationem. Nam quod ad legem primogenitorum offerendorum ſpectat,

Probatur de lege primogenitorum.

Lex vetus non comprehendebat hunc infantulum tamquam propriam materiam legis, adeòque nequidem indirectè & ex conſequenti erat obligata Deipara ad ejus oblationem ac redemptionem faciendam. Alioquin per ipſa verba legis non excludebatur Chriſtus infantulus (quidquid velit *Suarez* & *Sylvius*) quia lex indiſtinctè loquitur de primogenitis, etſi juxta modum naſcendi uſitatum adhibeat verbum apertionis vulvæ; quæ eſt periphraſis primogeniti. Quare etiam Evangeliſta Lucas *cap. 2.* ſignificat verba legis quadrare in Chriſtum.

Probatur idem de lege puerperarum.

Quod ad Legem purificationis attinet, ea ſimiliter juxta communem Patrum & Doctorum ſententiam non obligabat Deiparam. Nam lex illa loquitur de muliere quæ ſuſcepto ſemine pepererit maſculum, adeòque verbis legis non comprehendebatur Deipara, quæ conceperat de Spiritu ſancto. Adde fœdos illos ſanguinis & ſordium fluxus, quibus puerperæ purgantur, non fuiſſe in Deipara, quæ ſine dolore, naturæque contumeliâ peperit. Quæ tamen ceſſatio finis in caſu particulari videretur non ſufficere, ſi (quod nonnulli Interpretes contendunt contra *Hieronymum* & alios Patres paſſim) alioquin verba legis generalia etiam comprehenderent Deiparam.

50. *Oblatio turturis vel pulli colūba pro peccato non fiebat ſecundùm legem pro peccato prolis, ſed pro legali immunditia matris.*

Circa oblationem verò à Deipara faciendam notandum eſt, illam fuiſſe factam à Deipara more pauperum, ſcilicet offerendo par turturum, aut duos pullos columbarum. Oblationem autem unius ex columbis ſeu turturibus pro peccato faciendam, debuiſſe vi legis pro peccatō ſeu immunditiâ ipſius parientis tollendâ fieri; ut ſatis apertè docet contextus *Levit. 12.* ubi ſubjungitur: *Et orabit pro ea*, puerperâ, ſcilicet Sacerdos, *& ſic mundabitur.* Deinde non alia legitur ceremonia legalis, quâ immunditia legalis puerperæ mundaretur, præter hanc. Infans quoque (ut ſatis conſtat) non debebat adeſſe, ipſeque erat jam antè mundatus ab originali; nuſquam autem legitur ipſum ſubjacuiſſe immunditiæ legali, quæ hujuſmodi expiatione indigeret. Quare ita cenſet *Lyranus*, *Abulenſis* & alii paſſim; etſi *S. Auguſtinus* & quidam alii ſentiant ſacrificium fuiſſe offerendum pro peccato ipſius infantis, & *Suarez* exiſtimet fuiſſe offerendum tam pro infante quàm pro matre. Quibus non favet, quòd in lege *Levit. 12.* dicatur *pro filio ſive pro filia*: id enim (ut ipſe *Suarez* fatetur) non afficit quod ſequitur, *Deferet agnum &c.* ſed quod præcedit, *Cùm expleti fuerint dies purificationis*, pro filio nempe vel filia, ſeu ob partum filii vel filiæ explendi. Agnus enim in holocauſtum, & non pro peccato prolis, jam antè ab originali purgatæ erat offerendus. Similiter quod *Lucæ 2.* dicitur: *Et cùm inducerent puerum Jeſum parentes ejus, ut facerent ſecundùm conſuetudinem legis pro eo*; intellige, ſiſtendo eum Domino tamquam primogenitum. Vel ſignificatur generatim, quod ejus causâ fiebat, ut mox dicetur. Quod denique in Eccleſiaſtico officio ad imitationem verborum Scripturæ canitur, *Obtulerunt pro eo Domino par turturum aut duos pullos columbarum* (incertum quid horum obtulerint) intellige ſic, ut *pro eo* ſit idem, quod *ejus causâ*, ratione ſcilicet partûs ſeu generationis ipſius.

§. V.

De Actis in reliqua Christi ætate uſque ad Baptiſmum.

51. *Chriſti fuga in Ægyptum,*

HORUM dumtaxat ſynopſim' breviſſimam damus, plura relinquentes Expoſitoribus S. Scripturæ. Itaque poſt purificationem parentes ſunt reverſi cum puero Jeſu in Nazareth, ut indicatur *Luca 2.* Ubi Joſeph in ſomnis admonitus fugit cum Deipara & infante in Ægyptum, manſitque ibi uſque ad obitum Herodis: quantum autem temporis præciſè intercurrerit, plane incertum eſt; cùm plerique varios annos numerent, alii plures, alii pauciores. Si tamen Joſephi & Dionis auctoritati deferamus, dicendum foret conſequenter, fatente *Petavio l. 13. de Doctrina temporum in tabulis annorum* Chriſtum natum Auguſto 12. & Cornelio Sullâ conſulibus, & Herodem mortuum eſſe anno ſequenti, eodem ſcilicet quo Chriſtus fugerat in Ægyptum.

Subſecuta cædes Innocentium.

Tum Herodes (ut habetur *Matth. 2.*) videns quoniam illuſus eſſet à Magis, auditis ſcilicet mirabilibus, quæ in templo die purificationis contigerant; cùm antea facilè ſibi perſuaſiſſet Magos ſpe fruſtratos non fuiſſe auſos regredi præ pudore, vel aliis implicitus ad id non advertiſſet, cœpit ſe convertere ad cædem infantium innocentium.

52. *Reliqua Chriſti geſta uſque ad Baptiſmum.*

Poſt mortem Herodis monitu Angeli Joſeph reverſus in Nazareth habitavit. Puer autem creſcebat & confortabatur plenus ſapientiâ, & gratia Dei erat in illo. Et ibant parentes ejus per omnes annos in Jeruſalem ad templum, etiam Deipara pro ſua pietate, etſi alioquin lex præſcribens ut ter in anno fiat, ſcilicet in Pentecoſte, feſto Tabernaculorum, & Paſchæ ſolos maſcu-

masculos respiceret. Fiebat autem id, quãtùm licuit, comitante parvulo, quem proinde factum annorum duodecim, cùm in reditu parentes existimarent more solito esse in comitatu, & non invenientes, reversi sunt in Jerusalem, ubi illum post triduum, id est, tertio die invenerunt in certa parte templi ad docendum legem & disputandum deputatã sedentem in medio Doctorum, audientem illos docentes, & interrogantem, seu excitantem ex auditis quæstiones sive propositiones, ut omnes stuperent velut rapti super prudentia in proponendis dubiis, & super responsis similiter illius ad ea quæ ab ipso interrogabantur. Post hæc descendit cum parentibus in Nazareth, & erat facto subditus illis, perferens pariter labores, quibus quotidianum sibi victum quæritabant; proficiensque jugiter ætate, & effectis ac signis sapientiæ & gratiæ. Sicque complexa manet cum Evangelistis Christi infantia, pueritia & ætas reliqua, usque ad baptismum.

QUÆSTIO III.

De Baptismo & reliquã vitã Christi usque ad passionem.

§. I.

De Baptismo & Iejunio Christi.

53. *Baptismus Ioannis quando cœperit,* ANNO quinto decimo imperii Tiberii Cæsaris filii adoptivi Octaviani Augusti, cœpit Præcursor Christi prædicare & dare baptismum pœnitentiæ præãbulum & dispositivum ad baptismum Christi. Quem inter ceteros etiam ipse Christus suscepit, eodem anno, idque dum *erat incipiens quasi annorum triginta*, ut refertur *Luca* 3.

Fuit à Deo inspiratus, Ubi in primis certum est baptismum Joannis fuisse inspirativè à Deo, quatenus illum in genere inspiravit, & inspirando mandavit juxta illud ipsius Præcursoris *Joan.*1 *Qui misit me baptizare, ille mihi dixit.* *A Ioanne institutus* Ipse autem Joannes Baptista ritum baptizãdi instituit, à quo proinde baptismus Joannis dictus fuit, ut tradit *Bellarminus l.* 1. *de Baptismo cap.*20. sicut baptismus novæ legis à quovis conferatur, baptismus Christi dicitur; non Petri, Pauli &c. ne alius quàm Christus videatur auctor, ut notavit *Aug. l.* 5. *de Baptismo c.*13. & alibi. *Et collatus,* Fuit præterea idem baptismus à Joanne collatus: an etiam à Discipulis, non constat, quòd ita. *An vel quã formã, incertum,* An insuper fuerit datus cum certa forma, incertum est, & variant Doctores. Constat saltem satis non fuisse datum in forma baptismi Christi. *Non contulit gratiam.* Præterea certum est ipsum nõ contulisse gratiã ex opere operato, eisque, qui illum susceperant, fuisse adhuc necessarium baptismum Christi, postquã lex Christiana cœpisset obligare; uti cœpit post passionem Christi & missionẽ Spiritus sancti. Unde baptizati Joannis baptismate adhuc jussi fuerunt baptizari ab Apostolis baptismo Christi.

An deniq; Joannes fuerit vicissim baptizatus à Christo baptismo ipsius Christi; 54. *An Ioannes fuerit vicissim baptizatus à Christo.* incertum est. Nam quòd sic, censet verisimillimum *Amicus*, ex verbis ipsius Præcursoris *Matth.*3. *Ego à te debeo baptizari*, & respõsione Christi: *Sine modo: sic enim decet nos implere omnẽ justitiam.* q. d. Exequere nunc quod dico, ego postea faciam quod petis. Sed Joannes ibi non petiit baptismũ fluminis, neque Christus per consequens illum promittit. Solùm enim significat Joannes, quòd potius indigeret ablui à Christo, non baptismo aquæ, quem necdum ratio tẽporis postulabat, sed Spiritûs sancti & ignis, quẽ suprà prædixerat, idq; quia illo debuerat ab originali & à quotidianis purgari. Quare nec Patres expresserunt aliter quàm in Spiritu, ut *Hieronymus*, vel in cruore & baptismo flaminis, ut *Nazianzenus* fuisse baptizatum. Ideoq; verosimilius esse putat *Abulensis q.* 78. *in c.* 3. *Matth.* Joannem non fuisse à Christo baptizatum.

Ratio porrò ob quam Christus Dominus suscepẽrit baptisma Joannis assignari solet, 55. *Quibus de causis Christum à Ioãne baptizari conveniebat.* tum ut suo baptismo sanctificaret aquas, eisque vim regenerandi daret, eas destinãdo ad baptismum à se instituendum, tum ut baptismum Joannis comprobaret; tum ut humilitatis exemplũ præberet, tum ut peccati in se incapax, peccata totius naturæ in se & per se abluẽda significaret; tum ut medicus ægris assimilatus, ægrotis eò esset gratiot, quò familiarior; tum ut homines ad Baptismum suum invitaret; tum ut testimonium cæleste ei redderetur; tum deniq; ut per descensum columbæ significaret gratiã Spiritûs sancti annectendam baptismo Fidelium. Quare decentiam suscipiendi à se baptismatis ipse declarat *Matth.* 3. *Sine modò: sic enim decet nos adimplere omnẽ justitiam.*

Gravis autem & interminabilis est controversia inter Doctores de præcisa Christi 56. *An id contigerit anno ætatis trigesimo inchoato, an expleto, & quamdiu, incertum est.* ætate in susceptione baptismi. Nã Varii putant Christum fuisse baptizatum anno ætatis trigesimo inchoato. Quibus præter varios Patres savere videtur, quod Lucas *c.*3. ait: *Et ipse Jesus erat incipiens quasi annorum triginta.* Alii putant id factũ anno trigesimo expleto. Alii deniq; novissimè censent esse baptizatum anno trigesimo primo expleto, & trigesimo secundo per tredecim dies inchoato. Hi verò sic exponunt verba Lucæ, ut solũ voluerit significare, quòd Christus esset triginta annorum circiter seu plùs minùs; præsertim quia in ætatibus seu annis exprimendis rotundi numeri in Scriptura sæpè assignantur. Quod autẽ Evangelista dicit *incipiens* intelligunt hi, quòd non afficiat annos triginta, sed exercitium efficax sui & prædi-

prædicationis, quòd scilicet hoc erat incipiens.cùm esset quasi triginta annorũ. Prout simili modo & sensu refert idem Lucas *Act.* 1. dictum à Petro Apostolo: *Incipiens* Jesus *à Baptismate Joannis &c.* Hæc porrò opinionũ diversitas oritur ex diversitate & incertitudine opinionum de anno Natalis Domini; quæ similiter interminatæ manent.

57\. *Christo baptizato qualiter aperti sunt cæli, Patre apparente in voce, Spiritu sancto in corpore simili columbæ.* Christo jam baptizato, ascendentique de aqua mox juxta Matthæum *c.* 3. aperti sunt cæli, subintellige sensibiliter, idq; verosimilius per hoc quòd in supremo aere per congruentem, partim rarefactionem, partim condensationem & illuminationẽ laterũ, profundi hiatûs similitudo apparuerit, ut è cælo omnia proficisci viderentur, vox scilicet Patris etiã sensibilis, humanæ & articulatæ similis, & colũba seu potiùs corpus habens speciẽ columbæ, in qua repræsentabatur persona Spiritûs sancti. Neq; propterea fuit aliqua fictio: dũ enim aliqua species divinitùs formatur, & ad veritatem aliquam significandam refertur, nulla deceptio est, sed veritatis significatio; etsi contingat per accidens aliquos falli. Species itaq; colũbæ non designabat veram columbam, nec etiã quòd Spiritus sanctus esset vera columba, sed sub hoc sensibili involucro ob quasdam convenientias seu symbolizationes Spiritus sanctus apparuit, ut monstraret Christum esse filium Dei & Spiritu sancto plenum.

Qualiter ibi non fuerit fictio.

Apparitio hæc non soli Joanni sed etiam adstantibus patuit. An verò hæc signa etiam fint ab astantibus percepta, Scriptura quidem suprà non expressit; tamen neq; negat. Et omnino videtur, quòd sint percepta, attentâ tum signorum sensibilitate, tum eorumdem fine, qui erat, ut manifestaretur conditio & qualitas Christi, non solùm Joanni Baptistæ (qui ipse *Joan.* 1. sibi dictum refert: *Super quem videris Spiritum descendentem &c. hic est qui baptizat in Spiritu sancto*) sed etiam populo Judaico.

58\. *Christus creditur baptizatus recurrente die Epiphaniæ.* Quæri etiam posset, quo die anni Christus sit baptizatus? Sed communis responsio est fundata in Patribus & traditione Ecclesiasticâ, officioque divino, baptizatum esse ipso die Epiphaniæ. Unde cùm mox à baptismo secesserit in desertum, ibi jejunaturus, *S. Franciscus c.* 3. *Regula* commendat & citra strictum præceptũ præscribit Fratribus suis sanctam quadragesimam ab Epiphania Domini usque ad continuos quadraginta dies, quam Dominus suo sancto jejunio consecravit. Solùm posset obstare frigus temporis importunum pro baptismo, qui à Joanne dabatur immersione corporis in aquam. Verùm potiùs tempus id ad exemplum pœnitentiæ erat maximè opportunum baptismo, sicut & Nativitati Jesu, qui propter nos in frigore & nuditate nasci dignatus est. Quàmvis alioquin in locis palæstinæ non sit frigus de die adeò exorbitans.

59\. Circa jejunium Christi id solùm notandum est, fuisse continuatum sine cibo per integros quadraginta dies; indeque sumpto exemplo Ecclesiam præscribere jejunium quadragesimale ante Pascha, nostræ infirmitati accõmodatum, præsertim suppositâ moderatione hodiernâ, non solius prandii, sed etiam cœnulæ vespertinæ, apud aliquos satìs largæ. Expletis autem quadraginta diebus demum cœpit esurire, dicente Scripturâ, *Postea esuriit*; divinitate nempe humanam naturam, alioquin fami obnoxiam sustentante, actionesque interiores ac contrarias sic temperante, ut fames non oriretur. Similiter tentatio dæmonis, apparentis & colloquentis sensibiliter, contigit post jejunium quadragesimale, insidiatore ansam quoque sumente ex ipsa Christi esurie experiendi, an verè Filius Dei esset. Astus tamen dæmonis Salvator prudentissimis responsis elusit, relinquens illum sine ulteriori instructione mysterii. Qualiter verò tentatio Christi, uti primorum parentum, tota foris, non intus fuerit, peti potest ex dictis *P.* 1. *Tr.* 3. *d.* 6. *q.* 12. *n.* 100. *Quale fuerit jejunium Christi, & subsequens tentatio.*

§. II.

De Prædicatione Christi.

POST jejunium & victoriam dæmonis processit Christus, instar veri athletæ ad prædicationis exercitium, discipulorum aggregationem, miraculorum patrationem, quæ velut sigilla Patris cælestis authenticè monstrabant, quia verè à Patre missus esset in mundum velut Salvator ejusdem, ac tãquam in dictis suis verax signatus ab eodem Patre, qui est prima Veritas. 60. *Jejunio successit prædicatio, & miracula.*

Circa prædicationem Christi observanda est, tum doctrina in prædicatione tradita, tum tradendi modus, & tempus. Quoad primum manifestum est ex Evangelio doctrinam fuisse excellentem & purissimam, ad reformationem interioris hominis & cælestia collimantem. Quoad secundùm, constat fuisse modum prædicandi in Christo singularem, tum quatenus doctinam plurimis & maximis miraculis confirmabat, tum quia singularissimâ vi & efficacia persuadendi loquebatur, tum quia singulari auctoritate doctrinam suam proponebat, tum denique quia quod docebat verbo, firmabat exemplo. Unde *Matth.* 7. dicitur: *Erat docens, sicut potestatem habens, & non sicut Scribæ eorum & Pharisæi.* Et *Joan.* 7. *Numquam sic locutus est homo, sicut hic homo.* *Qualis fuerit doctrina à Christo tradita.* *Quàm singularis tradendi modus;*

Ad modum etiam tradendi pertinet, quod *Joan.* 18. Christus dixit: *Ego palam locutus sum mundo: Ego semper docui in Synagoga* (ubi scilicet templum non esset) *& in templo* (scilicet Jerosolymis) *quò omnes Judæi conveniunt, & in occulto locutus sum nihil*, quod scilicet occultatum vellem. Nam si quando aliquid coram paucis 61. *Ad quem etiã spectat quòd publicè semper docuerit,*

Quo sensu id verum. paucis docuerit, hoc ipsum etiam publicè, scilicet coram discipulis, idque ut illud ipsum omnibus enuntiarēt juxta illud Christi *Matth.* 10. *Quod in aure auditis, prædicate super tecta.* Unde *Aug. Tract.* 113. *in Joan.* *Quis in occulto loquitur, qui coram tot hominibus loquitur; præsertim si hoc loquitur paucis, quod per eos velit innotescere multis?* Adde, quòd etsi altiora quædam mysteria privatim Discipulis pro temporum opportunitate annuntiaverit, communem tamē doctrinam (de qua interrogabatur *Joan.* 18. à Pontificibus) coram turba semper tradiderit.

62. *Christus potissimùm Judæis, rarè Gentilibus prædicavit, & quare.* Quod ad personas attinet, quibus Christus prædicavit, constat ex Historia Evangelica ipsum ex instituto & principaliter solùm prædicasse Judæis; etsi rarò & obiter gentilibus personis interdum prædicaverit, ut Samaritanis *Joan.* 4. & Chananeæ *Matth.* 15. ubi etiam Christus ait: *Non sum missus, nisi ad oves quæ perierunt domûs Israel.* Et *Matth.* 10. mandaverat Apostolis: *In viam Gentium ne abieritis, & in civitates Samaritanorum ne intraveritis, sed potiùs ite ad oves, quæ perierunt, domûs Israel.* Ob quod Apostolus *ad Rom.* 15. Christum vocat *Ministrum circumcisionis*, id est, prædicatorem Judæorum. Congruum porrò erat, ut cùm prædicare per se non posset omnibus, inciperet à Judæis fratribus suis secundùm carnem, habentibus legem veri Dei & promissionem Messiæ ex suo semine nasciturī, ac novæ Legis. Dicitur nihilominus Christus in Scriptura *Lux* sive *lumen Gentium*; quia has per Discipulos suos illuminavit, quibus mandavit *Matth.* 28. *Docete omnes gentes.*

63. *Quanto præcisè tempore prædicarit, disputatur.* Denique ad tempus prædicationis quod attinet, est magna Opinionum diversitas. Sunt enim, qui tempus prædicationis contrahunt ad duos annos & tres circiter mēses. Alii extendunt ad annos quatuor & tres ferè menses. Alii denique (& est recepta opinio) ad tres annos & totidem ferè menses.

Tria Paschata inter baptismum & mortem Christi manifesta sunt ex Scriptura, computato saltem illo, quo mortuus est. Illud satis constat ex Scriptura, quòd post Baptismum Christi ante ejusdem mortem intercurrerint saltem tria Paschata. De quorum uno fit mentio *Joan.* 2. post miraculum conversionis aquæ in vinum; de altero *Joan.* 6. Postremum verò refertur *Joan.* 11. 12. & 13. Item *Matth.* 26. *Marc* 14. & *Luca* 22. Estque illud quo passus est Christus. Neque plura admittit *Petavius lib.* 12. *de Doctrina temporum c.* 17.

Neque plura admittit Petavius. & 18. censens consequenter Christum tantùm duobus annis & aliquot mensibus post Baptismum vixisse.

64. *Quartum Pascha colligitur ex Scriptura.* Verùm addendum esse quartum Pascha ex *Joan.* 5. censent varii Patres & plures Recentiores, & satis plausibiliter suadet *Tannerus d.* 2. *q.* 2. *dub.* 5. *n.* 143. & *seqq.* contra nonnullos Patres & Doctores existimantes esse ibi sermonem de festo Pentecostes vel alio. Tum quia festum Paschæ apud Judæos antonomasticè vocatur festum, quando ex circumstantiis non colligitur esse sermonem de alio. Tum quia illa, quæ narrantur contigisse inter Pascha præcedens (de quo *Joan.* 2.) & hoc festum, videntur facilè spatium anni, saltem plùs quàm paucos menses (qui ante Pascha & Pentecosten vel festum Tabernaculorum intercedunt) requirere. Tum quia colloquium cum Samaritana (quod narratur *Joan.* 4.) dudum post præcedens Pascha accidit, nempe in hieme sequenti, ut colligitur ex Verbis Christi ibidem: *Nonne vos dicitis, quòd adhuc quatuor menses sunt, & messis venit*; quæ in Palæstina venit inter Pascha & Pentecosten, ut pater *Levitici* 23. Dein quibusdam interpositis *Joan.* 5. fit mentio ulterioris diei festi, utique colloquium dictum subsequentis. Quod proinde non potuit esse Pentecoste vel festum Tabernaculorum subsequutum præcedens Pascha, sed novum Pascha seu pòst anno vertente occurrens. Singularis porrò opinio *Caietani* intelligentis Scripturam de festo Enceniorum, quia singularis, minùs curanda videtur. Etsi alioquin videatur non posse efficaciter aliundè redargui, attento quòd constet festum Enceniorum occurrisse in hieme, ut exprimitur *Joan.* 10.

Nec refert, quòd *Joan.* 6. fiat rursum mentio alterius Paschatis; adeòque de alio festo videatur locutus *c.* 5. Nam *Joannes* referens potissimùm ab aliis prætermissa, modò brevior, modò longior est in Historia hujus vel illius anni pertexenda. *Occurritur objectioni.*

Inhærendo autem huic sententiæ consequenter dici posset triennium prædicationis computari solitum esse à Patribus incipiendo à miraculo in Cana Galileæ; aliàs verè intercessisse inter Baptismum & mortem quatuor annos & quinque paschata, quorum primum Evangelista non expresserit. Quia tamen receptæ Patrum opinioni magis consonat simpliciter tantùm intercessisse tres annos, & aliquot mēses, negari posset miraculum nuptiarum accidisse, anno post Baptismum, sed potiùs inter Baptismum & primum Pascha; ut sanè commodè intelligi potest accidisse. Neque aliud evincunt auctoritates. Nisi quis mallet tenere, & quòd miraculum primum factum sit anno integro post Baptismum, & quòd tantùm intercurrerint tria Paschata, dicendo festum Judæorum, de quo *Joan.* 5. non fuisse Pascha, sed aliquod aliud, ut *Petavius* & alii Plures volunt. Quod quoad posteriorem partem dicendo, & negando annum intermedium inter Baptismum ac Miraculum nuptiarum, facilè defendi posset sententia *Petavii* de triplici Paschate, adeòque de duobus annis &

65. *Hac opinione supposità, vel admittendum est quintum Pascha, Vel potiùs dicendum, quòd miraculum nuptiarum contigerit ipso anno baptismi, Eâ autem sepositâ, defendi adhuc possent quatuor Paschata: Defendi etiam tria cum Petavio.*

nis, & aliquot mensibus Prædicationis Christi. Verùm sensus communis militat in contrarium.

§. III.

De Miraculis Christi.

66. *Primum miraculum manifestum fuit conversio aquæ in vinum.*

PRimum verò miraculum manifestum, quo gloriam & divinitatem suam populo monstravit (occultum erat, egressus ex utero clauso, & abstinentia à cibo per quadraginta dies) fuit conversio aquæ in vinum facta in nuptiis celebratis in Cana Galileæ viciná oppido Nazareth; ad quas cum Matre & aliquot discipulis, quos scilicet tunc sibi aggregaverat, fuerat invitatus.

67. *Quod similiter die sextâ Ianuarii contigisse, habet doctrina satis recepta;*

Circa quod miraculum observandum est, non ita constare de die seu tempore, quo patratum fuit. Recepta quidem satis doctrina est, similiter factum fuisse sextâ Januarii seu die Baptismi, vertente anno. Et consonant non tantùm varii Patres, sed etiam Ecclesia in officio divino canens: *Tribus miraculis ornatum diem sanctum colimus ...... hodie vinum ex aqua factum est ad nuptias.* Varii tamen Recentiores valde probabiliter contradicunt, eò quòd traditio ista non videatur adeò certa, prout quoque satis indicat *S. Maximus Serm. de Epiphania* & alii Patres; & satisfiat menti Ecclesiæ, quòd tali die repræsentetur facti memoria, sicut simili modo loquendi utitur in die depositionis personæ, sæpè diu antea defunctæ. Alıunde autem minus videatur credibile, Christum per annum integrum abstinuisse post susceptum baptismum à solemniori prædicatione & miraculis; qui etiam alioquin post baptismum vixisset quatuor annos & tres circiter menses. Qui verò priori Opinioni adhærent, ad hoc respondent, non esse id incredibile, considerando quòd inter miraculum istud & baptismum intercurrerit jejunium, reditus in Galilæam seu Nazareth, mora aliquanta ibidem, visitatio Joannis, à quo testimonium acceperat & adhoc accepturus erat, successiva aggregatio discipulorum. Quæ omnia alioquin contigisse debuissent inter diem Epiphaniæ & primum (quod putant) Pascha, ante quod constat fuisse miraculum patratum in Cana, juxta contextum Evangelii *Joan. 2.* Res est proinde inter incertas relinquenda.

Incerta tamen est,

Et difficultatem patitur,

Ad quam nihilominus respondent adhærentes præfatæ sententiæ.

68. Miracula porrò sigillatim recensere ac explicare non est nostri instituti. Solùm aliquid dicendum de gloriosâ Salvatoris Transfiguratione, quam Ecclesia solemnizat in officio divino ex promotione seu etiam institutione Calixti III. ut passim Auctores referunt, & declarat *Waddingus ad Annum* 1456. n. 71. idque occasione victoriæ mirabilis habitæ contra Turcas, etsi non ipso die, interveniente B. Joanne Capistrano & Joanne Huniade.

Itaque Christus cùm Discipulis passionē suam prædixisset, crucem à singulis bajulandam monuisset, seque post hæc cum gloria judicaturum prænuntiasset, ascendit in montem excelsum, Thabor scilicet, ut habet *Martyrologium Romanum*, & Opinio vulgata *Hieronymi, Bedæ* & aliorum, situm in Galilæa, quò proinde à Cæsaræa Philippi (ubi priores sermones cum Discipulis erãt habiti *Matth. 16.*) sex diebus interjectis accesserat. Ubi ut de discipulorũ cordibus scandalum crucis tolleret, illosq; ad labores & tolerantiam animaret, finemq; crucis ac laborum eis prælibandum propinaret, selectiores tres, *Petrũ* scilicet *& Jacobum* (utique non Minorem, fratrem Domini, ut putavit *Augustinus*; sed alterum dictum Majorem, utpote fratrem Joannis, de quo sequitur in textu) *& Joannem fratrem ejus* inquit Matthæus *c. 17.* Ante quos transfiguratus est.

Transfiguratio ubi, quo fine, & coram quibus contigerit?

Transfiguratio verò hæc non fuit figuræ aut lineamentorum, sive corporis, sive faciei, immutatio; sed manente eâdem figurâ solùm immutatio quædam speciei per accessionem novi splendoris. Unde Matthæus se ipsum explicans subdit: *Resplenduit facies ejus, sicut sol*, per immutationem scilicet veri splendoris & lucis internæ. Secùs quàm claritas Moysi, quæ solùm erat in facie, extrinsecùsq; adveniens ex colloquio Dei. Idipsum etiam declarat Lucas *cap. 9.* dicens: *Facta est species vultûs ejus altera. Vestimenta autem ejus facta sunt alba, sicut nix*, inquit Matthæus, sive (ut Lucas) *factus est vestitus albus refulgens.* Qui fulgor seu candor vestium procedebat ex fulgore seu luce corporis Christi. Quare albedo ista vestium non propriè albedo erat, sed luminis transparentis fulgor; qualis ferè est nubium soli directè subiectarum. 69.

In quo consisteret, declaratur.

§. IV.

De Conversatione Christi & Cultu corporis.

COnversatio Christi in mundo fuit communis & socialis, seu inter homines: vita enim solitaria seu eremitica non conveniebat fini redēptionis & instructionis nostræ. Idem patet ex Evangelio. Ex quo tamen similiter liquet ipsum opportunè solitum fuisse se subducere à publico ad vacandum orationi, præclarè miscens vitam contemplativam activæ, quo & præberet prædicatoribus exemplum, & hanc vitam tamquam perfectissimam Deoque gratissimam indicaret. 70.

Conversatio Christi fuit socialis,

Actioni mixtam habens contemplationem.

In victu porrò seu cultu corporis regulariter se accommodabat, salvâ honestate & 71.

Qualis ejus victus.

te & decentiâ, consueto hominum mori quibuscum versabatur; prout congruit cum aliis conversanti. Ideoque *Matth.* 11. Joannes dictus est *neque manducans, neque bibens*; nimirum *quia* (ut ait *August. l.* 16. *contra Faustum c.* 31.) *illo victu, quo Judæi utebantur, non utebatur. Hoc ergo* (subdit) *nisi Dominus uteretur, non in ejus comparatione manducans & bibens diceretur.* Propter quod S. Franciscus vitam Christi & Apostolorum innovans, suisque præscribens *cap.* 3. *Regulæ* ait: *De omnibus cibis, qui apponuntur eis, liceat manducare*; exceptis scilicet specialibus jejunii Regularis, & Ecclesiastici diebus.

72. *Qualis vestitus,*

Quod ad qualitatem vestitûs attinet, is quoque fuit vulgaris & pauper. Solùm vertitur à quibusdam in dubium, an Christus incesserit calceatus, immo quòd ita regulariter incesserit ab iis affirmatur. Sed oppositum omnino est asserendum, scilicet Christum incessisse nudis pedibus, ad summum cum soleis sive sandaliis pedis plantam ab injuriis viæ defendentibus, supernè autem patentibus; ut expressè tradit *S. Hieronymus Epist. ad Eustochium.* Et ex professo *S. Bonaventura in c.* 3. *Regulæ S. Francisci*, & *in Epistola seu Opusculo de Sandaliis Apostolorum*: quod scripsit adversùs quemdam Magistrum, qui oppositum prædicaverat, in quem tamquam temerè contra veritatem Evangelicam offendentem, & Evangelii candidissimam margaritam tortis expositionibus conculcantem invehitur. Ibidemque ad probationem adducit plura Patrum & Scriptorum antiquorum testimonia. Et planum satis apparet ex Evangelio *Matth.* 10. & *Lucæ* 10. Christum discipulis præscripsisse, ut non portarent calceamenta; quæ proinde ipse non tulit: *Nec enim poterat habere Dominus* (ut rectè *Hieronymus Epist. ad Eustochium*) *quod prohibuerat servis*; qui primò cœpit facere, & docere. Nec dici potest, ipsum tantùm inhibuisse discipulis calceamenta duplicia seu mutatoria. Nam sic debuisset explicatiùs dicere, Nolite habere superflua seu duplicia calceamenta, sicut exprimit duas tunicas. Deinde dum ait: *Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris*; non potest id intelligi, quòd solùm prohibeatur pecunia superflua, sed omnis (quod & Apostoli servarunt, dicente Petro *Act.* 3. *Argentum & aurum non est mihi*) adeòque idem est de calceamentis. Præterea *Lucæ* 22. Christus dixit: *Quando misi vos sine sacculo, & perâ, & calceamentis*; utique sine ullis, uti sine ulla pera, & sacculo. Proinde Apostoli sic ad litteram observarunt Christi præscriptum, ut etiam patet ex Patribus, & antiquissimis picturis ac cælaturis Apostolorum, etiam Romæ, in quibus omnibus vel cum soleis vel nudis pedibus exprimuntur. Idem quoque patet ex ipsis, à Christo permissis *Marci* 6. Apostolorum & Christi discipulorum sandaliis, quæ usque in hodiernum diem in plerisque locis ad hujus veritatis adstipulationem, & devotionem Fidelium asservantur, teste *D. Bonaventurâ in Opusculo cit.* Patet etiam per gloriosum Christi signiferum Franciscum, qui Spiritu sancto revelante juxta litteralem intellectum prædicti præcepti in Regula sua Evangelica Fratribus suis calceamentorum usum interdixit. Et hinc Christus ad litteram loquendo pedes Discipulorum ante sumptionem Eucharistiæ in ultima cœna lavit, veluti immundos ex eo quòd discalceati incedebant.

Incessisse à Apostolos discalceatos, ostenditur multipliciter.

73. *Oppositum non rectè colligitur ex dicto Joannis, quòd dignus non esset Christi calceamenta solvere.*

Nec refert, quòd Joannes Baptista dixit *Matth* 3. *Cujus non sum dignus calceamenta portare* seu (ut *Marcus c.* 1. & *Lucas c.* 3.) *solvere corrigiam calceamentorum.* Nam (ut taceam verbum Græcum rectè significare sandalia, seu soleas pedibus subligari solitas; & ut omittam alias expositiones ad intentum opponentium nil facientes) usitato proverbio solùm intendebat Joannes prædicare suam parvitatem, Christique dignitatem; cujus respectu non sit dignus ei vilissimum ministerium exhibere. Sicut de homine valde nobili non solito lavare manus posset dicere pauper humilis: Non sum dignus aquam effundere super manus ejus; inquit *D. Bonaventura sup.* Nisi fortè quispiam dicat, quòd Christus tunc temporis, quo nondum publicè prædicabat, nondum regulam vivendi ediderat, nondum in deserto exemplum dans pœnitentiæ jejunaverat, calceamentis utebatur. De quo quidquid sit, saltem manifestè concluditur, quòd post institutionem Apostolicæ vitæ & regulæ, Christus ejusque discipuli sine calceamentis ad litteram incesserunt.

74. *Tota vita Jesu paupertate abundans.*

De reliquo tota Jesu vita fuit pauper, ut verissimè dixerit *S. Franciscus c.* 6. *Regulæ*: *Ipse Dominus pro nobis se fecit pauperem in hoc mundo.* Et Apostolus 2. *ad Cor.* 8. *Propter nos egenus factus est; cùm esset dives &c.* Unde ex Matre paupercula in summa paupertate & alieno tecto natus est, pauperculis pannis involutus; in fœno & præsepio paupere reclinatus, pauper & nudus pro nobis crucifixus, alieno denique sepulchro conditus fuit. Et *Matth.* 8. ipse ait: *Vulpes foveas habent, & volucres cæli nidos, Filius autem hominis non habet, ubi caput suum reclinet. Et Lucæ* 8. *Sequebantur eum mulieres, quæ ministrabant ei de facultatibus suis.*

Cujus formã quoque præscripsit desiderantibus perfectionem vitæ Christianæ.

Quare in primis perfectionem concupiscentibus *Marci* 10. proponit, ut vadant & vendant omnia sua & dent pauperibus, & sic nudati sequantur ipsum. Deinde pauperem vitæ formam præscribit

Disci-

Discipulis jam ipsum fecntis, proindeque ipse servavit, qui (ut dicitur *Act. 1.*) *cœpit facere & docere*. Præscribit namque Discipulis *Luca 9.* ut non habeant duas tunicas, seu non plures vestes quàm unam, non possideant aurum neque argentum, neque pecuniam in zonis, ut sine pera & sine calceamentis incedant, in domibus alienis divertant, manducantes quæ apud eos sunt, seu sumentes instar pauperum alimenta necessaria, etsi alioquin Prædicatoribus verbi divini debita. Unde Apostolus *2. ad Cor. 11.* vitam suam planè pauperem describit, in jejuniis multis, in frigore & nuditate transactam. Et *1. ad Timoth. 6. Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti sumus.*

75. *Vita pauper congruebat prædicationi Evangelii.* Denique vita pauper congruebat prædicationis officio, tum ob carentiam curæ sæcularis, necessariæ possessoribus divitiarum: tum ne ipse aut Discipuli videri possent quærere humana, sed homines seu animas: tum ut liberiùs ab omni concupiscentia terrenorum liberi veritatem edicerent: tum ut in abjectione & paupertate Christi ejusque Discipulorum magis divina vis prædicationis Evangelicæ elucesceret; ne divitiarum abundantia mutationem orbis terrarum videretur operata: tum denique ut ab immoderata opum cupiditate (quæ plurimos ad infernum trahit) homines revocaret saluberrimo paupertatis exemplo.

76. *Interdum Christus habuit aliquarum rerum dominium, ut declarat Ioannes XXII.* Sed difficultas est, an Christus ita fuerit pauper, ut nequidem in communi, saltem cum collegio Apostolorum habuerit aliquarum rerum dominium? Ubi satis constat Christum saltem interdum habuisse dominium aliquarum rerum; prout definivit *Joannes XXII. Extrav. Quia quorumdam, de Verb. signific.* Et consonat Scriptura *Joan. 13.* ubi collegium Apostolorum legitur habuisse loculos, qui servabantur in usus necessarios. Ideoque Discipuli putabant, quòd Christus Judæ dixisset: *Eme ea, quæ necessaria sunt nobis ad diem festum, vel egenis ut aliquid daret.*

77. *Interdum non, ut declarat Nicolaus III.* Nihilominus interdum etiam Christus fuit sine ullo peculio, non habens ubi caput suum reclinaret; idque non solùm tempore quo ante baptismum vixit de bonis parentum; sed etiam postea, ut expressè tradit *Nicolaus III. c. Exiit, de Verb. signif. in 6.* ubi arctam abdicationem omnium rerum propter Deum, tam in speciali quàm in communi, *quam venenosis obtrectationibus aliquorum insensata damnaverat astutia*, declarat *meritoriam esse & sanctam, quam & Christus viam perfectionis ostendens, verbo docuit & exemplo firmavit: quamq; primi Fundatores militantis Ecclesiæ, prout ab ipso fonte hauserant, volentes perfectè vivere, per doctrina ac vita exempla in eos* (loquitur de Franciscanis) *derivarunt.* Idem colligitur ex *Matth. 8. & Luca 8. suprà cit.* & ex paupertate Christi in cruce.

Nec his quisquam putet obsistere (inquit *Nicolaus III. sup.*) *quòd interdum dicatur Christus loculos habuisse. Nam* (ut ibidem respõdet) *sic Jesus Christus, cujus perfecta sunt opera, in suis actibus viã perfectionis exercuit, quòd interdum infirmorum imperfectionibus condescendens, & viam perfectionis extolleret, & imperfectorum infirmas semitas nõ damnaret. Sic infirmorum personam Christus suscepit in loculis, sic & in nonnullis aliis infirma carnis assumens (prout Evangelica testatur historia) non tantùm carne, sed & mente condescendit infirmis. Sic enim humanam naturam assumpsit, quòd in suis operibus perfectus existens, in nostris factus humilis, in propriis permansit excelsus. Sic & summa charitatis dignatione ad actus quosdam nostra imperfectionis conformes inducitur, quòd à summa perfectionis rectitudine non curvatur. Esse namque Christus & docuit opera perfectionis. Egit etiam infirma; sicut interdum & in fuga patet & loculis. Sed utrumque perfectè perfectus existens, ut perfectis & imperfectis se viam salutis ostenderet, qui utrosque salvare venerat, quę tandem mori voluit pro utrisque.* 78. *Qui objectionem à se motam pulchrè dissolvit.*

An autem fuerit Christus pauper aliquando usque ad mendicitatem, inter aliquos controvertitur. Sed dicendum, quòd sic, cum *D. Bonav. Opusculo de paupertate Christi q. 2. D. Thomâ Opusc. contra Impugnantes Religionem cap. 7.* & aliis passim. Nam de Christo, seu in persona Christi David dixit *Psal. 39. Ego autem mendicus sum & pauper.* Et *Psal. 108. Et persecutus est hominem inopem & mendicum.* Ratio est; quia mendicare est indigentiam petitione eleemosynæ sublevare; id autem fecit Christus in triduo, quo à parentibus duodennis aberat *Luca 2.* Nam (ut interrogat *Bernardus Homil. de Puero perdito*) *Per illud triduum ubi eras bone Jesu? quis tibi cibum ministravit aut potum? &c. An ut te per omnia conformares nostra paupertati.... quasi unus ex turba pauperum stipem per ostia mendicabas? Quis dabit me buccellarum illarum mendicatarum participem fieri, vel saltem divias illius eduli reliquiis saginari?* Idem fecit aliàs, ut quando sitiens petiit potum *Joan. 4.* & hospitium à Zachæo *Luca. 19.* & quando circumspectis omnibus Jerosolymâ discessit vesperi in Bethaniam *Marci 11.* tantæ utique paupertatis, ut cùm in tanta urbe hospitium non inveniret, quod utique ad condncendum pretio non defuisset, circumspiceret tamquam pauper & mendicus, alibi hospitium petiturus. Cùm autem Magister *Guilielmus de S. Amore* hostis Religionis S. Francisci & S. Dominici, responderet, id non fuisse factum à Christo ex mendicitate, sed ex 79. *Christus aliquando usque ad mendicitatem pauper fuit.*

urba-

urbanitate, contrà rectè arguit *S. Bonaventura*, quòd Christus non fuerit factus egenus & pauper ad docendam urbanitatem vel curialitatem humanam. Periit proinde humilitatis Magister ex vera humilitate, eò quòd opportunum id foret ad sublevandam suam indigentiam, ac per hoc ut mendicus & pauper.

QUÆSTIO IV.

De Passione, Morte, Sepulturâ Christi ac descensu ad inferos.

§. I.

De Passione Christi.

80. *Acta Christi circa passionis exordium.*

IMMINENTE tempore misericordiarum Domini Jesu, quo disposuerat salvam facere plebem suam & eam redimere, non corruptibili auro & argento, sed pretiosissimo sanguine suo, ultimam eum discipulis cœnam celebravit, in qua post agnum typicum expletis epulis, postque pedum discipulorum per ipsum Dominum Jesum ablutionem, instituit cœnam sacratiorem, in qua seipsum præbuit tamquam cibum & potum sub speciebus panis & vini. Qua de re fusior erit sermo, ubi de Sacramento Eucharistiæ. Deinde longo & delitioso sermone ad discipulos habito, processit cum eis ad hortum Gethsemani; in quo cœpit amara Christi passio, tum per tristitiam & sanguinei sudoris emissionem, tum per capturam. Seriem porrò omnium tum ibi, tum postea gestorum enarrare non est nostri instituti; sed nonnullas solùm difficultates circa passionem ipsam proponi solitas explicabimus, fusiorem de ea tractatum relinquentes Interpretibus sacræ Scripturæ. Pro ordine autem, quo singula gesta sunt, faciliùs percipiendo juvabit legere *Jansenium in Concordia Evangelica* & alios, qui historiam quatuor Evangelistarum velut unicam catenatim texuerunt.

81. *Passio Christi fuit omnium mortalium in hac vitâ maxima & acerbissima.*

Circa passionem porrò Christi in generali spectatam occurrit in primis considerandum, quòd fuerit omnium maxima & acerbissima; ut rectè ei applicet Ecclesia in Officio feriæ quartæ majoris hebdomadæ illud *Thren. 1. O vos omnes, qui transitis per viam, attendite, & videte, si est dolor sicut dolor meus.* Idque rectè declarat *D. Bonaventura 3. d. 16. art. 1. quæst. 2. in corp. & art. 2. quæst. 3.* Et *D. Thomas quæst. 46. art. 5. & 6.* Potest autem hoc taliter declarari. Considerandum enim est, quis sit qui patitur, à quibus, pro quibus seu propter quid, denique in quibus

Quod declaratur, ex considera- tione ejus qui patitur & modi patiendi.

bonis, & quid patiatur. Primò itaque is, qui patitur est Dei filius, agnus innocens sine macula, qui secundùm corpus erat perfectissimæ complexionis, adeòque præditus maximâ sensuum vivacitate, præsertim tactûs; & consequenter ceteris paribus sentiens præ ceteris dolorosa seu afflictiva: secundùm animam quoque & vires interiores vivacissimè apprehendit causas doloris seu tristitiæ. Reliquit insuper quodlibet tormentum agere, & quaslibet vires agere & pati quod proprium est, appetitum quoque contristari quantùm naturæ propensione & efficaciâ posset; uno actu divinitùs non impediente alterum, neque gaudio unius partis in alteram redundante. Martyres verò plerumque sentiunt lenimentum, sive quatenus Deus omnipotentiâ suâ dolorem & afflictionem mitigat aut impedit, sive quatenus sensus vel apprehensio eorum hebetatur aut divertitur; accedente serventi amore Dei, quo incalescentes ac velut ebrii tormenta vix ac interdum nullo modo sentiunt.

82. *Illorum à quibus patitur.*

Secundò Christus passus est à Gentilibus, ipsisque Judæis, fratribus suis secundùm carnem, & à suo proprio Apostolo traditore, item à primoribus & promiscuâ plebe utriusque sexûs; atque illis quidem, quibus tot bona opera operatus erat, & pro quibus etiam tunc patiebatur; qui ex invidia & odio innocentem & justum tam dirè crucifixerunt.

Pro quibus patitur, & propter quid.

Tertiò passus est justus pro injustis, & quidem pro omnibus omnino, etiam pro ipsis crucifixoribus; adeòque pro inimicis & ingratis: idque propter culpas alienas, totius videlicet generis humani, ut divinæ justitiæ pro nobis satisfaceret, nosque Deo Patri reconciliaret.

83. *Denique ex generalitate eorum in quibus patitur, & gravitate eorum quæ patitur.*

Quartò passus est Jesus in bonis externis, spoliatus etiam indumentis, & coram infami multitudine contra honestatem denudatus; item in amicis eum deserentibus; in Matre, cujus animam compassivi doloris gladius transfigens, etiam transfigebat cor Filii. In fama & honore per falsas accusationes, blasphemias, contumelias, irrisiones. In corpore, quantùm ad singulos sensus, singulaque membra; ut piè consideranti satis patebit. Ut proinde dolor fuerit extensivè maximus. Immo & intensivè, si spinis confixum caput, membra flagris (quibus mancipia cædi solebant) discerpta, manus & pedes clavis perforatos, diuturnitatem passionis, signanter suspendii in cruce consideremus. Nam ad tres horas suspendium ejus continuabatur, & clavi adeò affligebant pendentem, sicut afflixerunt, quando manus ejus & pedes confodiebantur, in quibus maxima erat afflictio propter nervos & musculos ibidem concurrentes, in qui-

in quibus præcipuè viget sensus; ut rectè *D. Bonav. q. 2. cit.* Et ob hæc erat supplicium crucis maximè formidabile; & (ut tradit *Aug. Tr. 36. in Joannem* & alii) inter genera suppliciorum, quæ lege vel usu reis inferebantur diutissimù: adeò ut ubi dolores acerrimi exagitant, cruciatus vocetur, à cruce nominatus. Erat & ignominiosissimom, utpote quo non nisi viliores, ut mâcipia, nec nisi valde scelerati solerent affici. Ideò; in persona Judæorum (ut explicat *Cyprianus, Augustinus* & alii) *Sap. 2.* dicitur, *Morte turpissimâ condemnemus eum.* Et *ad Philipp. 2.* cùm dixisset Apostolus: *factus obediens usque ad mortem*, emphaticè addit: *Mortem autem crucis.* Cui accedebant circumstantiæ maximè pœnosæ; scilicet festum Paschæ, immensa etiam advenarum spectantium turba, societas latronum, inter quos velut eorum similis aut princeps suspendebatur, summa denique nuditas.

84. *Tristitia interioris gravissima, ac passione maximè aggravante, quanam causa.* Ex dolore sensibili nascebatur proportionatè maximus dolor seu tristitia interior in parte rationali. Hujus præterea interioris tristitiæ causa erat mors ipsa, deinde peccata generis humani, quæ quantùm ad satisfactionem assumpserat in se Christus, & specialiter casus Judæorum, ac ingratitudo plurimorum per ipsum redemptorum. Ex quibus juxta *D. Bonaventuram sup q. 3.* orta fuit major tristitia in anima Christi, quàm ex passione externa. *Quod (inquit) eleganter exprimit Cancellarius Philippus in quadam prosula valde notabili:*

Homo vide, quid pro te patior?
Ad te clamo, qui pro te morior.
Vide pœnas, quibus afficior.
Vide clavos, quibus confodior.
Cùm sit tantus dolor exterior:
Interior tamen planctus est gravior,
Tam ingratum dum te experior.

Majores sunt cruciatus in altera vita. Ex quibus simul junctis satis constat dolorem Christi fuisse maximum, factâ comparatione cum doloribus ceterorum hominum in hac vita. Majores alinquin dolores sunt in inferno; & quantùm est ex genere pœnæ ac doloris etiam in purgatorio. Etsi non incredibile sit, aliquorum, qui paucâ & parvâ purgatione indigent, pœnam esse minorem, quàm fuerit pœna Christi.

85. *Interna Christi afflictio seu perpetua per totam vitam crux supra modù adaugens gravitatem passionum Christi sudatur.* Multùm verò crescit & quidem excessivè passio Salvatoris, si non solùm externa consideretur afflictio, aut etiam internus dolor pro tempore externæ passionis, sed insuper continua & perpetua crux seu passio interior, quam Christus in corde suo sustulit, ab instanti conceptionis suæ. Exinde enim factus est Redemptor noster voluntariè assumens in corpore passionibus aptato peccata nostra, pro iis satisfacturus: quæ omnia proinde ex tunc cum sua fœditate, gravitate, multiplicitate clarissimè vidit, ut & ingratitudinem & interitum plurimorum cum dispendio sanguinis & passionis suæ, item ingratitudinem, cæcitatem & supplicia imminentia genti suæ, scilicet Judaicæ, dolores & compassionem dilectissimæ Matris, omnes denique futuras passiones tamquam præsentes. Ex quibus credibile est acerbissimum dolorem in anima Christi jugiter fuisse generatum; etsi exteriùs non semper patefactum. Idemque facit plurimùm ad commendandum Christi visceroissimam dilectionem, copiosissimam redemptionem, adque excitandum in nobis jugem amorem & gratitudinem. Quàmvis simpliciter loquendo potuisset ex omnibus istis non resultare in anima Christi dolor seu tristitia, præsertim considerando gaudium beatificum, quod anima ab instanti conceptionis habuit. Sed sicut tempore passionis, sic & antea, non solùm per intervalla, quando flevit super Jerusalem, & in morte Lazari, & quando circumcisus est &c. sed jugiter fuisse simul tristitiam dispensativè, videtur aliundè congruentius. Atque ita docent plurimi doctissimi pariterque piissimi Scriptores. Consonatque Scriptura, prout substat expositioni Patrum & Interpretum illàm de Christo intelligentium; *Ps. 37. Quoniam ego in flagella paratus sum, & dolor meus in conspectu meo semper.* Et *Ps. 87. Pauper sum ego, & in laboribus (Hieronymus* legit *miseriis*, *Vatablus* verò vertit *agonizans*, *Caietanus* autem legit *sum moriens*; *Genebrardus* denique, *spiritum exhalans*) *a juventute mea.* Et *Ps. 108. & persecutus est hominem inopem & mendicum, & compunctum corde mortificare.* *Eadem colligitur ex Scriptura.* Compunctum corde appellat, non compunctione culpæ, sed compunctione pœnæ & anxietatis ac solicitudinis, quam pro salute generis humani assiduè Christus gerebat in corde, ut ibi explicat *Bellarminus.* Ex his itaque patet, piè credi posse jugem Christi per totam vitam cordis afflictionem atque interiorem crucem pro nobis peccatoribus toleratam.

86. *Desperatio & damnatorum pœna per blasphemos Novatores Christo patienti adscripta refutatur.* Denique quod quidam Novatores dicerunt, Christum etiam esse passum desperationem, & pœnas damnatorum, est blasphemia ante hàc inaudita, repugnans summæ sanctitati & innocentiæ Christi, perpetuæ beatitudini animæ ipsius, sufficientissimo, immo superabundanti valori passionis & mortis; cui proinde constanter in Scriptura adscribitur nostra redemptio, nusquam autem pœnis impii & damnati hominis. Nec identitas pœnæ cum ea quæ pro peccatis nostris debebatur, sed valor & proportio debet spectari.

87. *Explicantur verba* Neque obstat illud *Ps. 21.* (quod Christus in cruce clamans dixit) *Deus, Deus meus, quare me dereliquisti?* Nam hæc verba non esse desperantis, satis docet ly *Deus*

Christi: Vt quid dereliquisti me?

Deus meus; & quod eodem psalmo in persona Christi dicitur: *Spes mea ab uberibus matris meæ.* Quodque eodem quoque tempore Latroni Christus promisit *Lucæ* 23. *Hodie mecum eris in paradiso.*

Itaque verbis istis continetur partim quædam protestatio acerbissimæ passionis, declarativa veræ in Christo humanitatis, idque in forma querimoniæ citra impatientiam; qualis ista: *Transeat à me calix iste.* Partim interrogatio causæ, velut cum admiratione quadam, citra ignorantiam, ob nostram instructionem. Quæ nempe causa erat, tum divina benevolentia, tum peccata generis humani, quæ Christus in se assumpserat, juxta id quod *Ps.* 21. instar responsi cujusdam sequitur: *Longè à salute mea verba delictorum meorum.* Addit *Cyrillus* & alii esse verba Patrem provocantis ad benevolentiam, instar sacerdotis sacrificio suo cruento Patrem placare satagentis, q. d. Memento, ob quam causam dereliqueris me.

88. *Explicatur locus Isaiæ 53.*

Non obstat etiam illud *Isaiæ* 53. *Et nos reputavimus eum quasi leprosum & percussum à Deo.* Nam velut leprosus seu immundus, & percussus à Deo pro suis peccatis fuit habitus à vulgo Judæorum & incredulorum. Quorum errorem Propheta mox corrigit dicens: *Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras.* Adde percussum à Deo quodam sensu, uti traditum fuisse ad occisionem; non tamen ex odio aut vindictâ ipsius, sed partim in quantùm Deus præordinavit ejus passionem propter nos, partim in quantùm ei inspiravit voluntatem patiendi, partim quatenus eum non protexit, sed iniquos permisit in eum debacchari.

Quo sensu dicatur Act. 2. Christus esse suscitatus solutis doloribus inferni.

Non obstat denique illud *Act.* 2. *Quem Deus suscitavit solutis doloribus inferni, juxta quod impossibile erat teneri illum ab eo.* Nam significatur solutos esse per Christum dolores inferni in animabus justorum ibi beatitudine carentibus, aut fortè etiam in purgatorio pœnam sensûs patientibus. Vel si significetur Christum quoad seipsum solvisse & dissipasse laqueos dolorum inferni, qui descendentibus ad inferos tendi solent; intellige, ne ipse ab iis teneretur: sicut secundùm *Aug. Ep.* 99. solvi dicuntur laquei venantium, ne teneant, non quia tenuerunt. Juxta quod impossibile erat Christum innocentem & aliorum redemptorem teneri ab inferno ejusve doloribus. Unde infernus & mors mox eum revomuit, sicut cetus Jonam.

89. *Tenebræ factæ sunt ab hora duodecima, usque ad tertiam pomeridianam.*

Inter prodigia, quæ tempore illo, quo Salvator in cruce pependit, acciderunt, est, quam Evangelistæ referunt, obscuratio solis, & tenebræ in meridie. Nam (inquit *Matthæus c.* 27.) *à sexta hora* (id est, *factâ horâ sextâ*, ut habet *Marcus c.* 15.) *tenebræ factæ sunt super universam terram usque ad horam nonam*, id est, tertiam nostram pomeridianam, adeòque per tres horas, ne

Ob quam causam.

naturaliter accidisse putarentur. Unde videntur durasse, quousque Salvator vivus pependit in cruce. Et (addit *Lucas c.* 23.) *obscuratus est sol*, quasi retrahens radios suos & spectare non ausus Dominum in cruce pendentem, condolensque morti ejus; simul & testimonium præbens divinitati patientis, & cæcitati Judæorum, quos etiam velut indignos suâ luce privavit.

Circa hoc autem prodigium est observandum, tenebras fuisse universales *super universam terram*, absolutè intellectam, & non solùm super universam Judæam; ut sine ratione restringit *Origenes*, *Erasmus*, & tandem *Maldonatus in c.* 27. *Matth.* contra proprietatem verborum toties in Evangelio iteratorum, idque in re historicâ, propriè, ut sonat, intelligendâ, dum (ut hîc cõtingit) nil obstat. Idem quoque confirmatur non tantùm ex communi consensu Doctorum & Interpretum, sed etiam ex traditione Patrum & antiquitatis. Nam ita censent *Chrysostomus*, *Hieronymus*, *Augustinus*, *Theophylactus* & alii passim. Et ante hos *Dionysius Areopagita*, oculatus ejus rei testis, cum eo tempore Heliopoli in Ægypto existens annum ætatis quintum ferè & vigesimum exolveret, ubi simul cum Apollophane hoc prodigium intuitus est; ut patet ex *Epist.* 7. *ad Polycarpum*. *Tertullianus* quoque *Apologet. c.* 21. testis est, illum mundi casum à Romanis in archiva relatum esse. Item *Phlegon* ethnicus Scriptor, Hadriani Imperatoris libertus, apud *Eusebium in Chronico*, refert defectionem inter omnes quæ acciderunt fuisse maximam. Ipseque *Eusebius* tradit se in Commentariis Ethnicorum reperisse consignatum, quòd tenebræ factæ fuerint super universam terram. Quòd autem *Strabo*, *Valerius Maximus* & ceteri Scriptores exteri id non notaverint, solùm procedit ab auctoritate negativâ. Potuit autem id fieri, quòd Astrologi non fuerint soliciti aut intenti ad observandam Eclypsin, utpote tempori non congruentem; vel quia obscuratio solis non ubique locorum accidit per Eclypsin, proindeque eam obscurationem ex aliqua aëris passione accidisse existimare potuerunt. 90.

Fuerunt universales super totum orbem.

Acciderunt porrò universales hæ tenebræ, non per hoc, quòd Sol verè occiderit in Occidente, ibique per tres horas manserit (sic enim non fuissent tenebræ universales, sed dies in opposito hemisphærio) sed per Eclypsin Solis: nam *Dionysius* testis oculatus *Epist. ad Polycarpum* asserit Lunam ab ortu Solis seu Oriente, extra conjunctionis tempus, subingressam esse Solem, & rursus horâ nonâ recessisse versùs Orientem. Sicque impletum est, quod allegoricè præsignatur *Amos* 8. *Occidit Sol tuus in meridie.* 91.

Causata per Eclypsin Solis.

Qua-

Ex diversis capitibus miraculosam.

Quatnor autem miracula ibi observat *D. Thomas q. 44. a. 2.* Primum, quòd esset plenilunium, quo oaturaliter fieri nequit Eclypsis Solis, utpote à quo tunc Luna diametraliter opposita distat. Secundum, quòd Luna subitò maximâ celeritate retroacta est, Solique objecta, & post tres horas rursus celerrimè reversa ad eom locum, quò aliàs interea proprio motu naturaliter pervenisset. Tertium, quòd Luna ab Oriente retroacta Solem subiotrarit, & tegere cœperit; cùm aliàs natoraliter & proprio motu incipiat Solem obscurare ab Occidente. Quartnm, qoòd post Eclypsin rediverit eâdem viâ, relinquens primò retectam illam partem Solis, quam ultimò texerat seu obscuraverat; cùm naturaliter debuisset oppositum fieri. Addi potest quintnm, quòd Luna immota sub Sole steterit per tres circiter horas; cùm alioqnin Eclypsis Solis brevissima esse soleat.

92. *An vel quomodo Lunæ interpositio potuerit causare adeò universales tenebras.*

Sed difficultas est, quomodò Luna, tantò minor Sole, potuerit efficere, ut fierent tenebræ super universum Orbem? Ad quod tamen facilè respondetur, id fieri potuisse per hoc, qnòd divioâ potentiâ Sol quâ parte noo foret tectus per Lunam ad hæc sublunaria loca non emitteret radios; aot certè adeò exiliter terram illuminaret, ut tenebiæ quasi noctis apparerent. Quòd enim noo fuerint densæ, quales Ægyptiacæ, satìs constat ex interea gestis, scilicet agnitiooe & alloquio Matris & Discipuli, potatione aceti, subsannatione adstantium &c. Unde fuerunt, quales ferè soleot esse serenâ nocte, cùm astra luceot: stellas namque in toto cælo visas esse, refert *Eusebius sup.* ex *Phlegonte.* Vel certè Deo disponente fieri poterat, ut Luna divinitùs appareret ubivis in hoc hemisphærio (in altero erat tunc oatoraliter nox) modo consimili obversa Soli. Aut deoique poterat id in Judæa, & viciniotibus locis, ut Syriâ, Ægypto &c. fieri per Eclypsin, in remotiotibus autem partibos per alterius obstaculi interpositionem, v. g. per extraordinariam multiplicationem & condensationem nubium, ut seotit *Tannerus disp. 2. q. 3. dub. 2.* aot alio modo Deo bene viso.

Quales fuerint hæ tenebræ.

93. *Terræ motus in morte Christi & inde orta petrarum scissio, non in sola Iudæa, sed & in aliis orbis partibus accidit.*

Quod attinet ad terræ motum & petratom scissionem, quæ subsecuta sunt, ut Evangelistæ referunt, testis est *Phlegon* apud *Eusebium sup.* hoc terræ motu Bythiniam, & in ea Nicæam præcipuè concussam esse. Scissio porrò petrarnm ex terræ motu seu concussiooe accidit. Cujus moonimenta suo adhuc tempore in monte Golgotha superfuisse testatur *Cyrillus Jerosolymitanus Catech. 13.* Sed & in pleiisque aliis orbis terrarum partibus montes eodem terræ motu scissos esse, incolæ firmâ traditione testantur: pota in Hetruria montem Alvernæ dictum (in quo postmodum passionis suæ sacra Stigmata Christus in corpore Seraphici Francisci renovavit) & prope littus campanum Cajetæ promontorium. De quo vide *Baronium ad annum Christi 34.*

§. II.

De Morte & Sepultura Christi.

94. *Congruentia mortis Christi.*

QUOD ad Mortem attinet, congruè Deus ordioavit, ut Christus mortem gustaret: tum ut eam omnibus debitam occisus occideret, sicque moriendo impleret illud *Osea 13. Ero mors tua ô mors.* Tum ut veritatem assumptæ naturæ osteoderet: tum ut à mortuis resurgendo spem nobis resurgendi præberet, & exemplum mortem superandi donaret.

Crux multipliciter præfigurata.

Mors autem Crucis in pluribus figuris veteris Testamenti adumbratur. Crux enim præfigurabatur per arborē vitæ, per lignum contemptibile salvans Noë cum suis, per ligna quæ Isaac immolandus in humeris portavit, per arborem malum, sub qua suscitata est Sponsa, per baculum Elisæi. Et (ut ait *D. Bonaventura*, sive quisquis est Auctor, *Compendii Theol. Verit. l. 4. c. 26.*) *Ipsa est Clavis cæli, Vectis arca, Navis maris, Arbor Danielis, Palma fructuum, Ferculum Salomonis, Baculus Jacob quo transivit Jordanem, Speculum imitationis, Scala ascensionis, Hamus quo Leviathan capitur, Torcular, quo Christi sanguis exprimitur, Cithara, quâ dæmon Saulis compescitur, Palus, in quo serpens æneus suspenditur, Thau, quo frontes fidelium signantur, Candelabrum, quo tabernaculum illuminatur, Lignum aquas Marath dulcorans, Virga Moysi per mare rubrum populum Dei ducens, Gladius impium Goliam decapitans, Vexillum ad pugnam spiritualem colligens, Cathedra discipulos Christi erudiens, Equus Dei amicos honorans, Clypeus Josue Hai impugnans, Liber mysteria profunda continens, Altare acceptissimam oblationem recipiens.*

95. *Cur mortem crucis Christum pati conveniret.*

Itaqoe congruebat Christum pati mortem crucis, *ut unde mors oriebatur, inde vita resurgeret, & qui in ligno vincebat, in ligno quoque vinceretur*, ut canit Ecclesia in Præfatione Missæ de Cruce. Deinde ut in electione acerbissimæ & ignominiosissimæ mortis, partim copiosior appareret redemptio non taotùm ex parte personæ patieotis, sed etiam ex parte passionis & pœnarum; partim clariùs ostenderetur severitas divinæ justitiæ in peccatis nostris vindicandis, eorumque fœditas, ob quæ Filio suo proprio innocenti non pepercit: partim manifestiùs elucesceret nimietas dilectioois Jesu erga nos, & constans obedientia erga Patrem;

partim denique arctiùs & perfectiùs imprimeretur nobis affectus gratitudinis & amoris reciproci, nec non desiderium omnigenarum virtutum, quas Christus: magister noster in cathedra Crucis verbo & exemplo edocuit; atque ita nos Christus exaltatus à terra ad se per amorem attraheret.

96. *Christus dicitur sepultus per synecdochen.* Quantùm ad sepulturam spectat, Christus dicitur in Scriptura & Symbolo sepultus, intellige per synecdochen, scilicet secundùm corpus; prout etiam simili tropo dicitur descendisse ad inferos, scilicet secundùm animam. Ratio porrò cur congruebat Christum sepulturâ donari, est; *Cur conveniebat Christum sepeliri,* partim ut comprobaretur verè fuisse mortuus; nemo enim sepulchro conditur, nisi jam constet de veritate mortis, cujus proinde rei explorationem priùs quoque factam fuisse à Pilato, refertur *Marci* 15. partim ut reliquis sepultis non deesset spes resurrectionis; partim ut resurrectio subsequens appareret mirabilior. Sepelitur autem in *Idq; in sepulchro alieno & novo,* monumento alieno & novo: nam sicut propriâ domo præ paupertate caruit vivus, ita & sepulchro proprio jam defunctus. Novo autem, in quo scilicet nondum quisquam positus fuerat, tum quòd id deceret dignitatem personæ, tum potissimùm (ut rectè *Ambrosius l.3 de Virginibus*) ne aliàs suscitatus à perfidis crederetur aut prædicaretur. Ad utrumque etiam conducit forma sepulchri, quod nempe excisum erat in petra instar cubiculi, hujusmodi enim *Eoq; exciso de petra,* sepulchrum non nisi personis notabilibus parari consueverat, idemque idoneum erat ut esset posteris perpetuum Dominicæ resurrectionis monumentum. Denique ad fidem resurrectionis congruebat, ne aliàs corpus suffusis aut dirutis fundamentis, iterumque repositis lapidibus esse à discipulis sublatum quis fingeret. Ad quod etiam *Advolutio saxi, ac diligentia hostium fidei resurrectionis nescient serviebat.* deserviebat saxum magnum, quod advolutum fuit ad ostium monumenti, ut ipsum proinde sine auxilio plurimorum reserari non posset. Custodia quoque sepulchri singularisque diligentia ab inimicis adhibita fuit singulari providentiâ ac permissione Dei, ut fides Resurrectionis esset certior, & gloria major, plebisque animus ad credendum paratior.

97. *Qualiter computandum sit triduum sepultura Christi.* Difficultas verò est de Triduo sepulturæ Christi; quod, uti Resurrectio tertiâ die secundùm Scripturas facta, ab omnibus creditur, & exprimitur *Matth.* 12. *Sicut fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, sic erit Filius hominis in corde terræ* (quo significatur sepulchrum pro ejus corpore, & limbus pro ejus anima) *tribus diebus & tribus noctibus.* Sed facilè solvitur, dicendo esse ibi periphrasim Hebræis familiarem trium dierum naturalium viginti quatuor horarum, qui die artificiali & nocte seu luce & tenebris constant; q.d. erit ibi tribus diebus naturalibus; intellige per synecdochen, scilicet posteriori parte diei veneris, toto sabbato, & nocte seu parte anteriori diei Dominicæ usque ad resurrectionem. Estque perinde, sive dies naturalis computetur à vespera in vesperam, sive (quod consuetum) à media nocte in mediam noctem. Neque opus est, solicitè quærere tres luces & tres noctes, quia tertiam lucem non erit reperire; nisi fortasse quis vellet initialem auroram (quâ Christus probabiliter resurrexit) computare pro tertia luce, seu die artificiali; qui equidem non ab aurora, sed ab ortu solis initium sumit.

§. III.

De Descensu ad Inferos.

INDUBITATA fide tenendum est Christum secundùm animam descendisse ad inferos, seu locum subterraneum nomine Inferni significatum, qui scilicet limbus Patrum vocatur: & quidem descensu reali, ita ut realiter illic esset præsens, ut tradunt unanimiter omnes Catholici Doctores contra *Durandum* existimantem, quòd Christus descenderit in infernum solùm secundùm virtutem & efficaciam, seu secundùm operationem & effectum; quem ibi anima Christi vel divinitas sit operata; eò quòd putaret substantias spirituales (cujusmodi erat anima Christi separata) non esse in loco, nisi ratione operationis transeuntis ad corpora; quòdque anima separata nequeat moveri localiter. Sed totum hoc est falsissimum, & carens fundamento. 98. *Christus juxta fidem secundùm animam descendit ad inferos, Et quidem descensu reali,*

Simpliciter autem Scriptura, *Symbolum Apostolorum & Athanasii, Concilium Lateranense,* quod refertur c. *Firmiter, de summa Trinit.* & Patres tradunt Christum secundùm animam descendisse ad inferos; quo modo tradunt secundùm corpus jacuisse in sepulchro, & secundùm utrumque ascendisse in cælum. Ut rectè de Christo dixerit *Aug. Ep.* 99. *Secundùm animam eum fuisse apud inferos apertè Scriptura declarat, & per prophetiā præmissa, & per Apostolicum intellectum satis exposita, quâ dictum est* (scilicet *Ps.* 15.) *Non derelinques animam meam in inferno.* Quod Petrus Apostolus *Act.* 2. de Christo interpretatur. Similiter *ad Ephes.* 4. de Christo dicitur: *Quod autem ascendit, quid est, nisi quia & descendit primùm in inferiores partes terræ?* unde nimirum captivam duxit captivitatem, prout ibidem præmittitur. Et 1. *Petri* 3. dicitur Christus *mortificatus quidem carne, vivificatus autem spiritu,* seu animâ, *in quo,* spiritu; *& his qui in carcere erant spiritibus,* animabus scilicet separatis, *veniens prædicavit,* seu bonum nuntium redemptionis attulit, & iis quidem, *qui increduli fuerant aliquando,* Noë scilicet prædicenti diluvium, donec illud experti 99. *Quod apertè traditur in Scriptura, Symbolis, Conciliis & Patribus.*

cum

cum pœnitentia peccatorum in ipso diluvio corporaliter perierant. Vide *Estium in Commentario hujus loci.*

Huc etiam facit illud *Zachariæ 9. Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua.* Et quod *Matth.* 12. dicitur Filius hominis futurus *in corde terræ*, scilicet etiam secundùm animam; ut *Tertullianus, Hieronymus* & alii exponunt, per cor terræ intelligentes infernum, prout phrasi usitatâ cor (quod est intimum animalis) significat imum seu profundum terræ: sicut *Ps.* 45. dicitur: *Transferentur montes in cor*, id est, profundum *maris.*

100. *Putatur Christus secundùm substantiam non descendisse ad infernũ damnatorum; quod tamẽ incertum est.*

An autem Christus substantialiter descenderit etiam ad infernum damnatorum, an verò secundùm effectum tantùm, quatenus in damnatis operatus est terrorem & confusionem, non ita constat. Posterius censent *D. Bonaventura, D. Thomas* & ferè ceteri Scholastici. Prius censet *Bellarminus l. 4. de Christo c. 16.* ob verba *Eccli* 24. *Penetrabo omnes inferiores partes terræ, & inspiciam omnes dormientes.* Quod tamen non urget, cùm satis de limbo, aut saltem simul de purgatorio explicetur: nam ad damnatos non spectat quod immediatè sequitur: *Et illuminabo omnes sperantes in Domino.* Ratio etiam seu congruentia non suberat quoad infernum damnatorum, uti quoad limbum. Res equidem est incerta. Uti etiam, an descenderit ad limbum puerorum substantialiter. Immo Nonnullis incertum est, an Christus his omnino se manifestaverit; cùm non deceret ipsos, utpote damnatos, inde recreari; neque etiam, veluti sine propria culpa damnatos, plùs inde torqueri.

Uti etiam, an descenderit ad limbum puerorum.

101. *Ad purgatorium verosimiliter descendit.*

De purgatorio denique, etsi plures similiter censeant Christum eò tantùm per operationem descendisse quoad consolationem aut similem effectum, non pauci tamen (quibus favent quidam Patres) putant, Christum eò substantialiter descendisse, tum consolationis, tum liberationis, sive aliquorum, sive omnium, causâ. De purgatorio quoq; à Nonnullis accipitur locus citatus *Zachariæ 9.* Atq; etiam *Sylvius 3. p. q. 52. a. 2.* verosimilius putat fuisse adhuc in purgatorio spiritus illos seu animas, quibus in carcere veniens Christi anima prædicavit. Quod si verum foret, sanè longissimo tempore, scilicet ampliori quàm bis mille annorum, fuissent animæ istæ in pœnis purgatorii. Hoc autem sine alio fundamento gratìs asseri videtur.

102. *Christus præsentiâ suâ animas Patrum lætificavit & eis beatitudinem essentialem contulit.*

Si verò quæratur, quid Christus sit operatus circa animas Patrum in limbo? Resp. ipsum eis contulisse consolationem, immo statim beatitudinem essentialem (ut habet certa Catholicorum doctrina, & patet ex definitione *Benedicti XI.* aliàs *XII.* Extravag. *Unigenitus*) sicque ex carcere palatium regium, & ex inferno fecisse paradisum Dei, in quo Latronem ipsâ die secum futurum moriens promiserat. An autem ipso instanti mortis Christi fuerint beati, incertum videtur. Constat equidem, quòd fuerit eis beatitudo data ex merito Christi mox ad infernum descendentis; ut respondet *Durandus. Suarez* autem *disp. 43. sect. 3.* ob hoc putat Christum ipso instanti mortis fuisse in inferno per motum instantaneum. Quod tamen non est necesse, neque consideratum in auctoritatibus, quæ satìs salvantur, etsi brevissima mora inter mortem Christi & præsentiam infernalem atque adeò beatitudinem animarum intercesserit.

Quæritur etiam, an anima Christi toto triduo mortis manserit in limbo apud animas Patrum usque ad resurrectionem? Responsio affirmativa est communis Theologorum, post *Irenæum l. 5. adversùs Hæreses c. 31. Tertullianum, Nyssenum* & alios Patres. Et consonat Ecclesia in benedictione cerei Paschalis canens: *Hæc nox est, in qua Christus ab inferis victor ascendit.* Sic etiam planè accipitur, quod *Matth.* 12. dicitur: *Filius hominis erit in corde terræ* (intelligendo infernum) *tribus diebus & tribus noctibus.* Similiter *Act.* 2. non derelictio in inferno, solutioq; dolorum inferni, jungitur resurrectioni, velut quid indivulsè connexum. *Quem* (inquit Petrus ibidem) *Deus suscitavit solutis doloribus inferni.* Et infrà: *Providens* David *locutus est de resurrectione Christi, quia neque derelictus est in inferno, neque caro ejus vidit corruptionem.* Ratio est: quia locus ille erat per se consentaneus statui animæ separatæ, corpore interea in sepulchro manente. 103.

Mansit cum eisdem toto mortis triduo.

Quæritur denique, an Christus in resurrectione ex eodem inferni loco eduxerit animas Sanctorum eò usque ibi detentas? Responsio affirmativa videtur communis; etsi Nonnulli dubitativè loquantur. Eique consonat illud *Zachariæ 9. Tu verò in sanguine testamenti tui eduxisti vinctos de lacu, in quo non erat aqua.* Allegatur & illud *ad Coloss.* 2. *Expolians principatus & potestates traduxit eos*, id est (ut quidam volunt, etsi minùs ad litteram) expoliavit infernales potestates auferes è locis infernalibus animas justorum, easque traducens ad cælum. Nec sanè congruebat, ut ibi remanerent sine consortio Christi, qui eas liberaturus venerat. Et quàmvis non ascenderint substantialiter ad cælum ante Ascensionem Domini, quando Christus *Ascendens in altum captivam duxit captivitatem Ps.* 67. & *ad Ephes.* 4. congruebat tamen eas interim super terram esse cum Christo; præsertim cùm multæ animæ corporibus reunitæ fuerint, dum resurgente Christo *multa corpora Sanctorum qui dormierant surrexerunt*, ad vitam scilicet immortalem, ut *quæst. seq.* dicetur. 104.

Et secum ex infernalibus locis eas in resurrectione eduxit.

QUÆSTIO V.

De Resurrectione Christi.

105. *Christi resurrectio in corpore impassibili diversimodè comparatur,*

POst mortem & sepulturam Christus resurrexit, resumendo corpus impassibile & immortale. Caro enim Christi, quæ in nativitate floruit, in passione aruit, per gloriam Resurrectionis refloruit, sicque renovata est ut aquilæ juventus Christi. *Tunc* (ut habet *Compendium Theol. verit. l. 4. c. 23. To. 7. oper. S. Bonaventuræ*) *Leo catulum suum suscitavit: tunc Phœnix revixit; tunc sicut dicit Hieremias, figulus ex eodem luto fracti vasis fecit vas aliud, sicut placuit in oculis ejus: tunc Jonas de ventre ceti illæsus exivit: tunc vestitum est candelabrum auro: tunc suscitatum est tabernaculum David quod ceciderat: tunc refulsit sol, qui priùs erat in nubilo: tunc vivificatum est granum frumenti, quod cadens in terram mortuum fuerat: tunc cervus resumpsit Cornua: tunc Sampson tulit portas cum postibus: tunc Joseph eductus de carcere tondetur, & constituitur Dominus Ægypti: tunc conscissus saccus circumdatur lætitiâ.*

106. *Ejus necessitas & congruentia multiplex ostenditur.*

Resurrectio porrò Christi patentior ex Scriptura, quàm ut eam probari oporteat, necessaria fuit ex suppositione divinæ ordinationis. Congruentias varias allegat *D. Thomas q. 53. a. 1.* Nam in primis necessaria erat resurrectio Christi ad commendationem divinæ justitiæ, cui convenit exaltare & remunerare Jesum humiliatum & bene meritum. Secùndò ad confirmationem fidei nostræ, quæ falsa, adeòque inanis foret, si (ut arguit Apostolus *1. ad Cor. 15.*) Christus non resurrexit; utpote cujus resurrectio fuerat ab ipsomet prædicta *Matth. 10. &* 12 Eamdem quoque præfiguraverat Isaac immolatus, & tamen servatus, Joseph anno tertio è carcere liberatus & Ægypto præfectus, Jonas triduo in visceribus balenæ servatus. Eam denique prædixerat David *Ps. 2. Ego hodie genui te*; ut explicat ipse Paulus *Act. 13.* Item *Ps. 15. Nec dabis sanctum tuum videre corruptionem.* Quo loco utitur idem Apostolus *suprà*, & Petrus *Act. 2.* Similiter eam prædixerat Sophonias *c. 3.* dicens: *Expecta me dicit Dominus in die resurrectionis meæ in futurum.* Et Oseas *c. 6. Vivificabit nos post duos dies, in die tertia suscitabit nos.* Quod ad propositũ intelligit *Augustinus, Tertullianus* & alii Veteres, conformiter Ecclesiæ, quæ in die Parasceves id decantat. Tertiò per Resurrectionem Christi capitis nostri erigitur spes omnium nostrûm, qui sumus membra illius. Quartò per illam informatur vita nostra juxta Apostolum *ad Rom. 6.* ut scilicet peccato mortui deinceps non moriamur spiritualiter, sed in novitate vitæ Christo serviamus. Quintò resurrexit Christus propter justificationem nostram, ut habet Apostolus *ad Rom. 4.* quia juxta modernam dispositionem, justitiam, quam moriendo meruerat, non fuissemus assecuti, neque venisset Spiritus sanctus (cujus adventus supponebat glorificationem Jesu in Resurrectione & Ascensione) nec Apostoli prædicassent.

Si quæratur, quo sensu Resurrectio Christi sit signum manifestans ejus divinitatem? Resp. tum quatenus se ipsum suscitavit, quod est solius Dei: tum quatenus Resurrectionem prædixit tamquam signum, quòd esset verus Messias, *Matth. 12.* quòdque vera esset sua doctrina: tum quatenus ipsi quoque Apostoli in confirmationem veræ doctrinæ Christianæ (cujus caput est, quòd Christus sit Deus) Resurrectionem Christi allegarunt. Quod autem *Act. 2.* dicitur: *Quem Deus suscitavit*, intellige, conjunctus ei in unitate personæ; quo modo etiam mox ibidem præmittitur: *Quæ prodigia fecit Deus per illum.* Nimirum Petrus in Pentecoste prædicationem Evangelii incipiens prudenter primò de Christo velut homine loquitur, quem etiam virum appellat, ut paulatim ad majora sine Judæorum offensione ascenderet. 107. *Resurrectio fuit signum divinitatis Christi.*

Circa diem & horam Resurrectionis, in primis certum est ex prædicatione Christi *Matth. 12. & 17.* Ex verbis Christi post resurrectionem *Lucæ 24.* & ex Apostolo *1. ad Cor. 15.* & *Symbolo Apostolorum, Athanasii* & *Niceno* Christum resurrexisse tertiâ die; adeòque cùm constet satis, esse mortuum in Parasceve seu feriâ sextâ, resurrexisse ipsum die Dominico, sic dicto, quia Domino est sacer. Etenim ob memoriam Resurrectionis Christi Domini cœpit ab initio Ecclesiæ loco Sabbati festivus haberi, adeò ut etiam *Apoc. 1.* fiat mentio diei Dominicæ. Quam quoq; per unam seu primam sabbati, in qua Christiani conveniebant ad frangendum panem Eucharisticum, expressit Lucas *act. 20.* & in qua ob solemniorem conventum fiebant collectæ eleemosynariæ *1. ad Cor. 16.* 108. *Resurrexit Christus die tertiâ, quæ erat Dominica, ob hoc Christianis ab initio Ecclesiæ sacra.*

Congruè porrò resurrexit Christus post hanc tridui moram, quia fidei spei que Ecclesiæ non conveniebat resurrectionem diu differri; uti neque congruebat dignitati resurgentis. Mora quoque aliqualis, eaque sufficiens ad probandum quòd verè mortuus fuerit, quæ debebat intercedere, jam intercesserat. Vide *D. Bonaventuram d. 22. a. 1. q. 3. in corp.* *Idq; congruè post tridui moram:*

Quâ verò præcisè horâ, non ita constat: cùm Hieronymus & Nonnulli censeant ipsum resurrexisse non diu post mediam noctem, v. g. circa horam primam. Communior tamen Patrum & Doctorum opinio est, ipsum resurrexisse aurorâ illucescere incipiente. Quod indicatur in Hymno Ecclesiæ: *Aurora lucis rutilat...... cùm Rex ille fortissimus mortis confractis viribus &c.* 109. *Verosimilius in aurora dies.*

Idem

Idem significatur *Marci 16. Surgens manè primâ sabbati*, id est, primâ die post sabbatum; seu potiùs primâ die septimanæ, quæ transacto sabbato rursum incipit. Sicut illud Pharisæi *Lucæ 18. Jejuno bis in sabbato*, id est, in septimana. Unde Dominus noctu natus est, & (ut ex *Augustino* tradit *Prosper sent. 203.*) vesperè mortuus, manè surrexit, meridie ascendit.

110. *Diversæ quoad modum loquendi narrationes de discessu & adventu mulierum ad sepulchrũ Christi referuntur.* Sed implexa satis difficultas oritur ex diverso, & (ut alicui primâ fronte apparere posset) contrario modo narrandi Evangelistarum. Nam *Matthæus c. 28.* ait: *Vesperè autem sabbati, quæ lucescit in prima sabbati, venit Maria Magdalene & altera Maria videre sepulchrum. Marcus* autem *c. 16.* sic: *Et cùm transisset sabbatum Maria Magdalena, & Maria Jacobi & Salome emerunt aromata, ut venientes ungerẽt Jesum. Et valde manè unâ*, id est primâ die, *sabbatorũ*, seu hebdomadæ, *veniunt ad monumentum orto jam sole. Lucas* verò *c. 24. Unâ autem sabbati valde diluculo venerunt ad monumentum. Joannes* denique *c. 20. Unâ autem sabbati Maria Magdalena venit manè, cùm adhuc tenebræ essent, ad monumentum.*

Eadem conciliantur. Omissis autem aliorum dicendi modis, apparet rectè concordia hoc modo. Mulieres transacto sabbato vesperi post occasum solis emerunt & paraverunt aromata, ut postridiè diluculo venientes ad monumentum ungerent corpus Jesu. Vesperè autem sabbati, quæ lucescit in prima sabbati, id est, nocte sequente sabbatum (quæ etsi non pertineret ad sabbatum quatenus festivum, nomen tamen accipit diei solaris præcedentis, cum quo simul constituit diem naturalem) vel conformiter ad lectionem græcam idem est, quod serò sabbati seu post sabbatum dudum transactum, idque appropinquante jam luce primæ sabbati seu diei Dominicæ, mulieres valde diluculo, cùm adhuc tenebræ essent, non densæ, sed quales esse solent cælo albescente incipiente venerunt ad monumentum, orto jam sole, non quidem sic, ut elevatus supra horizontem conspiceretur, sed ut inciperet illuminare terram; cùm ipse Marcus dicat venisse illas *valde manè*. Nisi quis malit, cœpisse quidem illas tunc iter aggredi seu venire, sed pervenisse demum ad monumentum post solis ortum. Exprimit autem Joannes Magdalenam, Matthæus adhuc alteram, Marcus tres, Lucas adhuc plures; sed sine contrarietate. Nam expressio unius non est negatio plurium.

111. *Conciliantur ea, quæ diversimodè narrant Evangelistæ de visione Angelorũ, apparitione Christi &c.* Difficultas secundò est circa ea, quæ de visione Angelorum, nuntiatione factâ Discipulis, apparitioneque ipsius Christi mulieribus factâ diversimodè à singulis Evangelistis referri videntur. Quæ rectè dissolvitur hoc ferè modo. Mulieres, scilicet Magdalena, Maria Jacobi, & Salome cum ceteris quæ venerant de Galilæa ante mortem Christi, valde diluculo pergentes ad monumentum: cùm in itinere quærerent, *Quis revolvet nobis lapidẽ ab ostio monumenti, Marci 16.* appropinquantes monumento viderunt revolutum lapidem per Angelum, qui suâ visione & terræ motu sic exterruit milites custodes sepulchri, ut facti sint velut mortui. Idem autem videtur à mulieribus sedere super lapidem revolutum ad latus dextrum ostii extra sepulchrum, intrà tamen cryptam exteriorem; quæ ab eodem instruuntur de vita seu Resurrectione Christi, atque invitantur, ut ingressæ videant locum vacuum corpore, discipulisque visa & audita nuntient. Consternatæ autem exeunt è monumento, & mox ecce nova visio duorum Angelorum eis monstratur: nam duo viri steterunt juxta illas in veste fulgidâ, qui eis dixerunt consimilia dictis per primum Angelum. Nuntiant proinde Apostolis corpus esse sublatum, & visionem Angelorum, qui dicunt eum vivere. Quare Petrus & Joannes currunt simul ut veritatem explorent, & non invento corpore sublatum esse putarunt. Apostolos autem hos rursum subsecuta est Magdalena & ceteræ mulieres; cùmq; Apostoli, non invento corpore domum redeuntes, abirent ad semetipsos, id est ad locum ubi antea fuerant cum aliis cõgregati, Magdalena stabat ad monumentum foris (fortè in vestibulo seu primâ cryptâ, ut vult *Quaresmius To. 2. Elucidat. Terræ sanctæ l. 5. peregrinat. 2. c. 10.*) plorans, sive quòd ceteræ necdum advenissent, sive quòd jam rursum recessissent. Dum ergo fleret, prospexit in monumentum, & vidit duos Angelos in albis sedentes, unum ad caput, & unum ad pedes, ubi positum fuerat corpus Jesu; quibus causam fletûs sciscitantibus respondit: *tulerunt Dominum meum.* Interim audiens aliquid post tergum, conversa vidit Jesum in specie hortulani; quo agnito, & accepto mandato nuntiandi discipulis, revertitur. Interim occurrit rursum Dominus in itinere mulieribus (quas præeuntes apparenter Magdalena rursum fuerat assecuta) dicens, *Avete.* Nuntiantibus autem mulieribus, se vidisse Dominum, discipuli non crediderunt. Proinde ipsâ die rursum apparet duobus discipulis euntibus in Emmaus; qui sub vesperam reversi ad ceteros congregatos nuntiarunt, quod factum fuerat, discipulis ceteris in confirmationem addentibus, quòd surrexit Dominus verè, & apparuit Simoni Petro. Tandem durantibus istis sermonibus, cùm serò esset eâdem die illâ unâ seu primâ sabbatorum, & fores essent clausæ, venit ipse Jesus & stetit in medio, & dixit: *Pax vobis.* Tunc tamen per occasionem aberat Thomas; sed hic adfuit alteri apparitioni factæ post octo dies, seu Dominicâ in albis. Hoc modo videntur verosimiliùs contexi ea, quæ habet

Evangelica Historia; quàmvis differenter valde se habeant Interpretes & Scholastici.

112. *Plures aliæ apparitiones contigerunt, partim expressæ in scripturis, partim non.* Præterea aliæ narrantur apparitiones in Evangelio. Nonnullæ etiam referuntur 1. *ad Cor.* 15. quòd scilicet apparuerit Jacobo, item aliàs quingentis fratribus simul: præter quas adhuc sunt variæ non scriptæ. Nam (ut patet *act.* 1.) Christus satis familiariter, etiam convescendo, etsi per intervalla, cum Discipulis versatus, eis *præbuit seipsum vivum post passionem suam in multis argumentis*, ad stabiliendam veritatem resurrectionis, *per dies quadraginta apparens eis, & loquens de regno Dei*, sive instruens eos de rebus ad Ecclesiam spectantibus, ac instituens etiam quædam sacramenta necdum instituta, aut adhuc ex parte complenda. *Tempore isto interdū & quidem familiariùs apparuit Christus Matri:* Non est etiam dubium, quin interdum, & quidem familiariùs, pro opportunitate apparuerit & adfuerit per id tempus dilectissimæ suæ Matri, ut suadet affectus pietatis filialis, & charitas ac dignitas materna. *Immo huic omnium primò.* Immo ob id censent *D. Bonaventura, Rupertus* & plerique Recentiores, Christum post resurrectionem primò omnium apparuisse B. Virgini. Quod autem *Marci* 16. dicitur: *Surgens manè primâ sabbati, apparuit primò Mariæ Magdalenæ*; intellige inter Discipulos Domini, & apparitione ad veritatem resurrectionis persuadendam ordinatâ. Non desunt tamen, qui probabile censent Christum prius apparuisse peccatrici, de qua septem dæmonia (à quibus verosimillimè fuerat corporaliter possessa) ejecerat, quàm Matri, in fide resurrectionis minimè vacillanti. Pro quo fusè disputat *Sylvius q.* 55. *a.* 1. Tempore verò horum quadraginta dierum, quo Christus interdum à conversatione suorum mortalium aberat, credendum est adfuisse Patribus è limbo liberatis & jam beatitudine donatis. Quos insuper, etsi viatoribus invisibiles, credibile est jugiter in comitiva Christi toto isto tempore adfuisse.

113. Circa resurrectionem denique Christi movetur quæstio, an Christus omnium primus resurrexerit ad vitam immortalem. Ratio dubitandi sumitur ex eo, quòd *Matth.* 27. referantur in morte Christi *monumenta aperta esse & multa corpora Sanctorum qui dormierant surrexisse.* Resp. *Christus omnium primus resurrexit ad vitam immortalem.* nihilominus Aff. Nam 1. *ad Cor.* 15. dicitur: *Christus resurrexit primitiæ dormientium.* Ipse quoque *Act.* 26. dicitur *primus ex resurrectione mortuorum. Ad Coloss.* 1. *primogenitus ex mortuis. Apoc.* 1. *primogenitus mortuorum.* Decebat etiam, ut stola gloriæ corporalis nulli ante Christum daretur.

114. Ad rationem dubitandi post *Augustinum* respondet *D. Thomas q.* 53. *a.* 3. cum quibusdam aliis, illos, de quibus *Matth.* 27. surrexisse ad vitam mortalem. Sed rectiùs respondetur cum *Hilario, Ambrosio, Epiphanio*, & (quod amplius est) *Sophronio in Epistola Synodali*, quam probavit *VI. Synodus act.* 11. ac Recentioribus communiter, illos surrexisse ad vitam immortalem: *Corpora multa Sanctorum sub id tempus surrexisse ad vitam immortalem, probatur;* tum quia animæ istorum jam erant donatæ beatitudine essentiali, quibus proinde congruebat corpus immortale, aut aliàs non fuisset collatum beneficium, sed potiùs pœna: tum quia surrexerunt in testimonium resurrectionis Christi, quæ fuit ad vitam immortalem: tum denique quia non referuntur rediisse ad consuetum convictum mortalium, sed (quod corporum gloriosorum est indicium) apparuisse multis.

Non tamen ante Christum surrexisse indicat Matthæus, utpote locutus per anticipationem, Matthæus itaque loquitur per prolepsin seu anticipationem, quia licèt dicatur in tractatu de passione, non tunc surrexerunt, sed post Christum vel cum Christo, sic ut is sit primogenitus ex mortuis, tum ordine dignitatis & naturæ, tum etiam ordine temporis, si non positivè, certè negativè, quatenus nullus ante ipsum resurrexit; immo etiam positivè, quatenus demum post resurrectionem Christi exierunt de monumentis, ut significatur *Matth.* 27. *Ut ex ipsomet colligitur.* Quare per hoc Matthæus se ipsum satis explicat, dicens: *Et exeuntes de monumentis post resurrectionem ejus.* Neque enim toto illo triduo in monumentis apertis mansisse corpora ista viventia est verosimile. Ut proinde ly *post resurrectionem ejus*, etiam referatur ad id quod præcesserat: *qui dormierant, surrexerunt.* Etsi fortè cùm terræ motu petræ scinderentur in morte Christi, pariter ex tunc fuerint monumenta reserata (quod Nonnulli censent; sed alii incertum putant) & hâc occasione Matthæus simul narret resurrectionem istorum corporum.

115. *Satisfit fundamentis existimantium corpora ista surrexisse ad vitam mortalem.* Dices I. *Act.* 2. Petrus supponere videtur corruptionem corporis David, inde probans non de se ipso, sed de Christo Davidem cecinisse. *Ps.* 15. *Nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem*; igitur David (qui aliàs fuisset cum ceteris aut præ ceteris donatus isto privilegio) non surrexerat tunc ad vitam immortalem. Resp. gratis concesso, quòd corpus David fuerit inter ista corpora Sanctorum, quæ surrexerunt cum Christo, adhuc monumentum, quod corpus Davidis tam diu continuerat (etsi fortè tunc ampliùs non contineret, cùm Petrus ista diceret) erat sufficiens argumentum corruptionis ipsius.

Dices II. *Ad Heb.* 11. de Sanctis veteris Testamenti dicitur: *ut non sine nobis consummarentur*; intellige etiam quoad gloriam corporis. Resp. Scripturam istam pati varias expositiones. Gratis autem admisso intellectu illius, qui in objectione obtenditur, dico intelligi de lege ordinaria &

ria & communi, secluso quorumdam privilegio. Communis enim consummatio gloriæ quoad stolam duplicem, etiam corporis, fiet in communi resurrectione.

QUÆSTIO VI.

De Ascensione Christi, & Sessione ad dexteram Patris.

116. *Ascensio Christi contigit quadragesimo die post resurrectionem*

HÆc *est felix clausula totius itinerarii Filii Dei*; ut ait *Bernardus Serm. 2. de Ascens. Domini.* Circa quam id certum est ex Scriptura, contigisse illam die quadragesimo à die Resurrectionis, hâc simul computatâ. Quâ præcisè horâ contigerit non ita expressum est in Scriptura. Nisi quod ex modo referendi satis colligatur, illam contigisse post vel circa meridiem. Dicitur enim *Act. 1. Et convescens præcepit eis &c. Et cùm hæc dixisset, videntibus illis elevatus est.* Ubi significatur contigisse Ascensionem post comestionem cum Discipulis. Quare in meridie Christum ascendisse, docet *Augustinus*, *Prosper* & reliqui, videturque consonum sensui Fidelium. Immo videtur Ascensio contigisse aliquantò post meridiem præcisè sumptam; cùm inter comestionem & Ascensionem intercesserit iter versùs Bethaniam, locum scilicet Magdalenæ & Marthæ (fortè causâ valedictionis) quæ distat à Jerosolyma 15. stadiis, id est, duobus milliaribus Italicis, uno stadio minùs; sitaque est ultra montem Oliveti in plaga illius Orientali, vergendo tamen parum ad Austrum; ut habet noster *Franciscus Quaresmius To. 2. Elucidat. Terræ sanctæ l. 4. peregrinat. 10. c. 5.* qui loca sancta incoluit, & diligentissimè perscrutatus fuit.

Circa seu post meridiem

117. *Ex monte Oliveti.*

Quod attinet ad locum undè Christus ascendit, is est mons Oliveti, ut satis patet ex *Act. 1.* Idemque habet traditio Fidelium & *Martyrologium Romanum.* In quo etiam monte per plura sæcula apparuerunt vestigia Christi relicta in terra seu rupe, quæ deleri non poterant; uti neque Ecclesia seu oratorium in loco constructuum desuper operiri. Sed hodie Ecclesia concamerata est, & vestigium pedis dextri cum petra ablatum; quod Mahumetani dicuntur solicitè custodire. Alterum adhuc ex parte cernitur, exhibens articulos seu digitos pedis versùs Aquilonem, aliquantulum versùs occidentem; ut testatur *Quaresmius sup. peregrinat. 9. c. 8.* censens consequenter Salvatorem ascendisse facie versâ ad Aquilonem, non (quod tamen plures volunt) ad Occidentem.

Facie ad Aquilonem versâ.

Ascendit autē Christus propriâ virtute.

Dicitur verò elevatus & assumptus in cælum, scilicet à divinitate sibi non extraneâ; vel à Patre, cui attribuuntur opera omnipotentiæ. Quamvis alioquin virtute propriâ *ferebatur in cælum*, ut *Lucas c. 24.* virtute, inquam, propriâ divinitatis tamquam causæ magis principalis; virtute verò humanitatis jam prædictæ supernaturali dote agilitatis ac subtilitatis tamquam causæ minùs principalis.

Ascendit præterea paulatim sese attollendo secundùm totum corpus simul, videntibus Apostolis; donec tandem (ut dicitur *Act. 1. nubes suscepit* seu subduxit *eum ab oculis eorum*; adeòque non ut ipsa Christo ascendenti vehiculum præberet, sed ut eum ab oculis intuentium subduceret, simul ad testandam ascendentis majestatem, cui nubes accurrens in formam throni se ei circumvolvit (prout etiam ad judicium veniet in nube instar throni apparente) paulatim cum ipso mota sursum, ut credibile est. An autem Christus deinceps successivè motus fuerit per omnes cælos intermedios usque ad intima Empyrei, dubitari posset. Ob nimiam enim distantiam, adeòque necessariam successionem satis diuturnam, videri posset in instanti deinceps fuisse in cælo Empyreo, transeundo in extremum fine transitu per medium. Nihilominus id non admittit *D. Thomas q. 57. a. 3. ad 3.* & alii communiter: eò quòd per Dei omnipotentiam facilè potuerit immensum istud spatium brevi tempore pertransiri. 118.

Attollendo totum corpus.

Qualiter in nube?

An fuerit successivè motus per omnes cælos intermedios.

Circa comitatum Christi ascendentis observandum, ipsum ascendisse stipatum catervâ Sanctorum quos è limbo liberaverat, juxta illud *Ps. 67. Ascendisti in altum, cepisti captivitatem.* Quod resumit Apostolus *ad Ephes. 4.* Non defuit quoque innumerabilis cælestium spirituum copia; qui honoris ergò Christum ascendentem partim comitati sunt, partim obviam processerunt. Illi porrò, quos cum Christo ad vitam immortalem surrexisse diximus, consequenter cum corpore & animâ in cælum cum eo regnaturi ascenderunt.

Quo stipatus comitatu ascenderit.

Quia verò in Scriptura frequenter, atque etiam in *Symbolo Apostolorum, Athanasii & Nicano*, dicitur Christus post ascensionem sedere ad dexteram Dei Patris; ad quod illum Pater invitat *Ps. 109.* dicens, *Sede à dextris meis*, operæ pretium est indagare quid per hoc denotetur. Ubi sciendum in primis, locutionem istam esse metaphoricam: Deus Pater enim nō habet corporalem dexteram, ad quam Christus corporaliter sedeat in cælo. Itaque dextera honoris & felicitatis statum significat, adeòque dextera Patris significat æquale consortium gloriæ & regni super omnes creaturas cum Deo Patre. Similiter sessio partim quietem, partim etiam auctoritatem, præcipuè regiam & judiciariam significat: regis enim & judicis est sedere in throno. Quare sessio Christi ad dexteram Patris est quieta possessio æqualis consortii 119.

Christus sedere ad dexteram Patris dicitur locutione metaphoricâ.

Qua explicatur.

fortii in divinitate, gloriâ & beatitudine, nec non regiâ ac judiciariâ super omnes potestate.

120. *Pater nô est in sinistra Filii, sed in eadem dextera,* Neque ob hoc concipiendus est Pater in sinistra Filii: nam illa ipsa dextera pariter & indivisè competit Patri. *Ibi* (inquit *Aug.lib.1. de Symbolo c.4.* loquens de beatitudine) *omnis dextera est, quia nulla est ibi miseria.*

Nec tamen sedet ad dexteram Filii; Non rectè tamen Pater similiter diceretur sedere ad dexteram Filii; quia iste modus loquendi denotat participationem gloriæ & regni provenientem ab eo, ad cujus dexteram sedere dicitur; sic autem Filius à Patre, non contrà, participat gloriam & divinitatem, scilicet per originem seu generationem æternam. Rectè autem Spiritus sanctus diceretur sedere ad dexteram Patris & Filii; ut ex dictis satis colligitur. *Sedet ad dexteram utriusque Spiritus sanctus; sed locutio est insueta.* Quàmvis iste modus loquendi appropriaetur Filio, cui appropriatur æqualitas. Sunt tamen, qui illud *Ps.109. Domi-nus à dextris tuis,* intelligunt de Patre, qui etiam sit à dextris Filii. Sed rectiùs cum *Augustino* per Dominum ibi intelligitur ipse Filius: ut proinde sermonem ibi Propheta converterit ad Patrem, cujus antea sermonem ad Filium præmiserat. Vide *Bellarminum in Psal.cit.*

121. *Juxta explicationem datam an sessio illa demû competat Christo post mortem.* Juxta præmissam explicationem sedere ad dexteram Patris, quod ad rem attinet, convênit Christo ab instanti conceptionis, quo fuit æqualis gloriæ & potestatis cum Patre. Dicitur tamen post mortem exaltatus ad dexteram Patris, quantùm ad notitiam publicam; sicut *Apoc.5.* dicitur: *Dignus est agnus, qui occisus est, accipere*, in notitia scilicet Ecclesiæ, *gloriam & divinitatem.* Et hanc exaltationem meruit Christus homo per humilitatem crucis *ad Philipp. 2.* Convenitque hæc sessio ad Patris dexteram Christo quidem Deo homini, sed secundùm divinam naturam, adeòque humanitati concretim expressæ per communicationem idiomatum. Neque alio sensu fragilitatis nostræ substantia est collocata in gloriæ paternæ dexterâ hoc modo acceptâ.

Alio tamen sensu potest convenire Christo, etiam secundùm humanam naturam, sedere ad dexteram Patris; quatenus id significat assumptionem ad bona potiora Patris, excellentiorem scilicet super omnes creaturas beatitudinem ac gloriam, nec non regiam ac judiciariam potestatem sub Patre, cui scilicet sit præ omnibus proximus. Quo modo rex in medio super excelso throno collocatus asciseeret sibi assidentem ad dexteram; velut primo & honoratissimo post regem loco. Et satis consonat contextus Symboli, ubi in antecedentibus & sequentibus est sermo de Christo quà homine. Sic etiam aptè intelligitur, quod sub canone Missæ in festo Ascensionis legitur: *Unitam sibi fragilitatis nostræ substantiam in gloria sua dexterâ collocavit.* Quod secundùm rem contigit in die Ascensionis, quo Christus homo secundùm animâ beatus etiam in via, ac secundùm corpus à die Resurrectionis beatus, cœpit corporalem & quietam etiam loci possessionem cum augmento gloriæ accidentalis. 122. *Alius sensus, quo sessio ad dexteram convenit christo quà homini, declaratur.*

Utrovis autem modo explicetur, est Christo proprium cum exclusione creaturarum. *Ad quem enim Angelorum dixit aliquando: Sede à dextris meis?* inquit Apostolus *ad Heb.1.* Nulla namque etiam angelica creatura est in æqualitate, aut tam excellenti super omnes creaturas possessione gloriæ paternæ, potestatisque regiæ ac judiciariæ. Quàmvis omnes sancti potientur quietâ possessione æternæ felicitatis, & cum Christo eidem subjecti suo modo regnabunt, nec non perfectiores præsertim participabunt judiciariam aliquam potestatem, sed longè infra Christum. Quod verò *Matth.20.* Filii Zebedæi seu mater eorum nomine postulaverint sessionem ad dexteram & ad sinistram Christi; & Christus responderit illam dandam iis, quibus hæc dignitas à Patre parata foret; nil obstat: cùm ibi sit sermo de primo & secundo dignitatis post Christum loco in gloria non autem de sessione ad dexteram Patris. 123. *Quovis modo explicetur, non convenit ulli puræ creaturæ.*

DISPUTATIO QUINTA.

De Adventu Christi ad Judicium.

Quia in Symbolo Fidei post Ascensionem Christi in cælum subditur articulus de Adventu Christi ad Judicium, idemque complet ultimatè œconomiam Christi seu actiones ejus circa homines in hoc mundo, neque operæ pretium appareat de Judicio, præsertim universali, postmodum instituere peculiarem Tractatum, convenienter hîc de eo, idemque antecedentibus & consequentibus tractabitur.

QUÆSTIO I.

An sit duplex Iudicium, particulare & universale?

I. *Datur Judicium particulare singulorum.* Dico I. Datur Judicium particulare, quo singulorum animæ post egressum è corporibus judicantur, sententiamque æternitatis accipiunt. Est indubitatum apud omnes Theologos, immo videtur de fide; ut notat *Suarez d.52. sect.1.* Et patet ex eo,

ex eo, quòd fides (ut alibi dictum est) tradat animas defunctorum purgatione non indigentes mox frui cælesti gloria, animas autem impiorum mox descendere in infernum ad pœnas, animas denique justorum purgandas interim detineri pœnis purgatorii, etsi (ut indubitata iisdem habet doctrina) de æterna gloria securissimas. Quæ omnia apertè supponunt sententiam Judicis retributoriam præmii vel condemnatoriam ad pœnam. Confirmatur ex *Eccle. 11. Facile est coram Deo, in die obitûs retribuere unicuique secundùm vias suas ..... In fine hominis denudatio operum illius*; quia videlicet Deus ista conscientiæ tunc manifestabit, & cognitâ causâ, latâque sententiâ retributionem præmii vel supplicii faciet. Huc etiam justa Quosdam facit illud Apostoli *ad Heb. 9. Statutum est hominibus semel mori; post hoc autem judicium.* Quod tamen Plures intelligunt de Judicio universali. Consonant quoque Patres, *Augustinus, Gregorius* & alii; & plurimæ historiæ probatæ.

2. *Quod peragatur mox à morte cujusque.* Dico II. Exercetur judicium particulare statim in primo instanti, quo verum est dicere de quolibet: Jam non est. Ita communiter Doctores. Ratio est: quia non est cur ulteriùs differatur; & aliundè Fides docet animas mox à morte affici gloriâ aut pœnâ. Ante mortem autem homo adhuc est in via, seu statu merendi & demerendi.

Nec obstant quædam visiones aut historiæ. Nec obstant quædam visiones seu historiæ, quarum nonnullæ indicant quosdam accipere sententiam damnationis, dum adhuc vivunt. Nonnullæ è contrà quosdam accipere illam dudum pòst, ut historia famosa Doctoris Parisiensis (quam refert *Antoninus* & alii) è cujus corpore in feretro jacente unâ die prodibat vox dicens: *Accusatus sum*; alterâ verò: *Judicatus sum*; tertiâ denique die: *Condemnatus sum.*

Quæ explicantur. Non obstant (inquam) nam istis indicatur veritas Catholica de Judicio particulari, etsi non quoad modum & ordinem. Et primæ quidem ostendunt quosdam homines perditissimæ vitæ in extremis constitutos & à gravante conscientia cruciatos; divinâque permissione in desperationem lapsos, dedisse indicia quædam imminentis judicii, quod effugere nequibant. Doctor verò Parisiensis (cujus tamen historia in recentioribus Breviariis ex Officio S. Brunonis ex ordinatione Sedis Apostolicæ, seu S. Congregationis expuncta est) mox à morte sententiam damnationis acceperat, etsi ab ipso non statim, sed cum temporis intervallo opportunè & palã coram solemni populi conventu propalatam, unde terror divini judicii, & per S. Brunonem orta est occasionaliter vitæ anachoreticæ restauratio.

Nihilominus Conclusio est intelligenda regulariter: in iis enim qui resuscitantur extraordinariè ad vitam mortalem differtur judicium, quousque in iis deinceps sic non resuscitandis per mortem ultimus vitæ (quam prior mors non stabilis tantùm suspenderat seu interruperat) terminus advenerit. *Conclusio tamen intelligenda est regulariter, & quare.*

3. *Judicium hoc peragendum spiritualiter, non requisitâ temporis morâ.* Notandum verò judicium hoc peragi spiritualiter seu per locutionem spiritualem, utpote concernens animam separatam; neque ad illud moram temporis esse necessariam, sed Deum facilè id peragere in instanti: etsi post illud mora aliqua brevis intercurrat in motu locali animæ judicatæ ad locum præmii vel supplicii. Unde etiam credibile est ipsum peragi circa animam in loco egressûs, uti in instanti egressûs. Idque est facile & caret inconvenienti. Sic quoque non erit excogitandus frustraneus raptus animæ ad cælum (quod insuper non quadrat damnandis aut adhuc purgandis) aut locum dissitum, ibi sistendæ coram tribunali. *Apparenter in loco obitûs.*

4. *A Deo.* Is denique qui exercet judicium indubiè Deus est; sic ut ante Incarnationem Christus homo, utpote needum existens, nequidem concurrerit tamquam judex. Immo etsi huic in ipsa Incarnatione data sit omnis potestas judiciaria veluti annexa Unioni hypostaticæ; tamen usque ad mortem non fuit eâ usus, qui non venerat in carnem mortalem judicare, sed judicari. Post gloriosam tamen resurrectionem, aut etiam fortè mox post mortem cœpit exercere ipse quoque Christus homo (cui omne judicium Pater dedit *Joan.* 5. & omnem potestatem in cælo & in terra *Matth.* 28.) hanc judiciariam potestatem; cujus nimirum usui deinceps nil obstabat. Ad quod non est necessaria præsentia realis humanitatis Christi in loco animæ judicandæ; sed sufficit hanc elevari ad audiendam seu intellectualiter percipiendam sententiam Christi Judicis. *Post resurrectionem verò Christus ab ipso: Cujus tamen realis in loco judicii præsentia non requiritur.*

Et si fortè tamen in specie humano animæ judicandæ etiam reprobæ appareat. Putant nihilominus Nonnulli Christum in specie humana apparitururm cuique animæ judicandæ in tempore seu instanti particularis judicii ad solatium bonorum & terrorem malorum: tum quia id apparet congruum estque Christo facile: tum quia sic apparebit in judicio universali. De quo deinceps agendum pluribus.

5. *Futurum est Judicium universale.* Dico III. Futurum præterea est judicium universale. Est clarissimum ex *Matth.* 25. *Act.* 17. 2. *Petri* 2. & plurimis aliis Scripturæ locis. Item ex *Symbolis* fidei, *Apostolorum* scilicet, *Niceno* & *Athanasii*. Neque est res magis in confesso apud Patres, Theologos & universos Fideles. Rationes potiò instituendi universale judicium sunt. Tum ut divina misericordia & justitia (quæ hîc interdum, aut multis non ita manifesta est, vel etiam *Rationes, ob quas sit servandum.*

iam quandoque deluditur) coram toto mundo manifestè appareat. Tum ut totus homo, etiam secundùm corpus (quod quandoque præter meritum honorificè sepelitur, quandoque insepultum abjicitur, citique particeps gloriæ aut pœnæ) judicetur; cùm in judicio particolari sola fuerit anima judicata. Tum ut Filius Dei, qui in primo adventu humilis & instar rei judicandus apparuit, in secundo adventu clarificandus appareat in majestate & gloria, palamque judicaturus omnes, etiam illos, à quibus injustè fuerat judicatus. Tum ut electi, qui hîc plerumque apparuerunt contemptibiles, publico atque etiam divino testimonio honorentur, ac è contrà confundantur impii, qui hîc in pretio habiti cæteros depresserunt; juxta illud *Sap.* 5. *Hi sunt quos aliquando habuimus in derisum & in similitudinem improperii &c. Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei.* Tùm quia opera justorum aut impiorum, quæ quodammodò post mortem manent, sive in hominum æstimatione & famâ, sæpè veritati contrariâ, sive in effectu, prout benè vel malè verbo, scripto aut exemplo præiverunt, de quibus durante hoc sæculo perfectum manifestumque judicium haberi non potest; hæc, inquam, meritò subdi debent novissimo Dei Judicio, quo hæc omnia in veritate manifestentur, non sine augmento saltem accidentali gloriæ sive pœnæ; atque ita super illis cum sæculo finiendis generaliter feratur judicium.

Circa judicium porrò universale considerari possunt quædam illud antecedentia, quædam illud concomitantia, sive ad ejus formam vel integritatem spectantia, quædam denique idem consequentia. De quibus in particulari agendum restat.

QUÆSTIO II.

De Antichristo.

6. *Signa futuri judicii quædam sunt generalia & remota, quædam propria & propinqua.* PRÆTERMISSIS signis quibusdam communibus ac generalibus futuri judicii (inter quæ Apostatarum, Hæreticorum & Pseudoprophetarum seductiones ac scandala, prælia, pestilentiæ, fames, terræ motus per loca, terroresque de cælo; de quibus *Matth.* 24. & alibi) quæ initia sunt dolorum, & quibus positis nondum est finis; breviter agendum est de signis propriis & propinquis, etsi non immediatis. Inter quæ primarium ferè locum obtinet adventus seu regnum Antichristi. De quo fit mentio *Dan.* 7. & 11. 2. *Thessalon.* 2. *Apoc.* 13. & in omnium Patrum ac Catholicorum Doctorum de fine mundi seu judicio tractantium Scriptis.

Inter quæ singulariter notabile erit regnū Antichristi.

DICO I. Magnus ille antagonista seu adversarius Dei, qui nomine Antichristi intelligitur, erit verus homo. Est certum apud Patres & Doctores *ex.* 2. *ad Thessalon.* 2. ubi appellatur *homo peccati .... quem Dominus Jesus interficiet.* Etsi fuerit error quorumdam, putantium, non fore hominem, sed diabolum. Omnis quoque veri specie caret figmentum aliorum, qui putarunt fore diabolum incarnatum. Quod insuper non sine grandi miraculo, eoque non satis consono divinæ pietati, fieri posset, si tamen absolutè non sit impossibile. Hoc denique necessariò non confunderet voluntates aut libertates, neque aliter quàm omne, scilicet per inductiones, posset natura diaboli deducere voluntatem humanam ad peccandum; cui alioquin non possent in culpam imputari, quæ faceret diabolica sibi unita natura & potentia. 7.

Erit verus homo.

Non diabolus incarnatus.

Putant tamen Aliqui ipsum fore corporaliter possidendum à diabolo, vel multis dæmonibus. Verùm & hoc non satis constat; & aliundè quæ diabolus in energumenois agit, iis per se loquendo non imputantur. Id saltem constat, fore hominem maximè Deo adversarium, adeòque diabolo plenè devotum; cujus proinde suggestiones & artes à tenetis imbuet, cuique familiaris erit. Quod satìs indicatur 2. *ad. Thessal.* 2. ubi vocatur *homo peccati, filius perditionis, qui adversatur & extollitur super omne quod dicitur Deus, aut quod colitur; ita ut in templo Dei sedeat, ostendens se, tamquam sit Deus.*

An ab eo corporaliter possidendum, non satis constat.

Saltem erit ei summè devotus, & maximum Dei adversarius.

DICO II. Antichristus erit homo unicus & determinatus. Est etiam certum apud omnes Patres & Doctores, nec non Fideles, qui de Antichristo velut particulari homine sentiunt & loquuntur. Idem quoque satis manifestè patet ex Scriptura *Joan.* 5. *Ego (inquit Christus) veni in nomine Patris mei, & non recepistis me, si, seu cùm, alius venerit in nomine suo, illum recipietis;* intellige, pro Messia, scilicet Antichristum (ut communiter veteres Patres intelligunt) qui proinde erit singularis homo, utì Christus, cui opponitur. Nec sanè Judæi regnum vel multitudinem, sed singularem hominem pro Messia recipient. Similiter manifestè de singulari homine intelligenda sunt, quæ *Dan.* 7. de Antichristo (ut Patres communiter exponunt) prædicuntur; prout consideranti patebit. Quemadmodum & illa, quæ de Bestia ista prædicuntur in Apocalypsi *c.*13. & alibi. Postremò & principaliter idem quoque patet ex 2. *ad Thessal.* 2. in verbia *n. prac.* relatis, ubi manifestè est sermo de particulari aliquo nequam. 8.

Erit quoque unus & determinatus homo.

Ob quod

Ob quod in textu Græco singulis epithetis præponitur articulus, cujus adeò frequens præsertim repetitio communem significationem trahit ad certum individuum designandum q. d. *Ille homo peccati, ille filius perditionis, ille adversarius, ille iniquus.* Quàmvis alioquin articulus in Græco additus interdum non habeat emphasim specialem, sed redundet.

9. Nec refert quod 1. *Joan.* 2. dicitur: *Sicut audistis, quia Antichristus venit, & nunc Antichristi multi facti sunt.* Et infrà: *Hic est Antichristus, qui negat Patrem & Filium.* Et *cap.* 4. *Omnis spiritus qui solvit Jesum, ex Deo non est; & hic est Antichristus, de quo audistis, quoniam venit, & nunc jam in mundo est.* Et in *Epist.* 2. *Multi seductores exierunt in mundum, qui non confitentur Jesum Christum venisse in carnem: hic est seductor & Antichristus.* Respond. Joannem Apostolum in primis satis clarè asserere, quòd Fidelibus esset à Christi Apostolis traditus adventus Antichristi, id est, adversarii Christi, cui scilicet per antonomasiam quamdam id nomen tribuatur, de quo dicit, *quia venit*, id est venturus est, ut rectè vertit *Erasmus* & alii. Nam est verbum præsentis temporis habens significationem cujusdam futuri; quod idem est *Matth.* 17. ubi tamen Interpres noster de Elia vertit, *venturus est.* Simul equidem significat idem Apostolus illum Antichristum multos ex tunc cœpisse prodromos seu præcursores habere, qui spiritu scilicet similì ducti Christianæ fidei, ipsique præsertim Jesu adversantes, eumque esse redemptorem & Filium Dei negantes (inter quos *Cerinthus* & similes) nomen Antichristi participare merentur. Qui etiam possent vocari Antichristi in genitivo, subintellige affines seu emissarii. Pro ut *cap.* 4. ubi noster Interpres vertit: *Et hic est Antichristus*; Græci legunt: *Et hic est ille ipsius Antichristi*, subintellige, spiritus, præcursor, aut quid simile.

Explicatur ea, quæ Joannes in Epistola Canonicis tradit de Antichristo, velut non unico.

10. Dico III. Antichristus sive regnum ejus necdum venit. Est certum apud omnes. Et patet: quia hactenus non apparuit quispiam, in quo signa illa concurrant, quæ Scriptura de Antichristo tradit. Nam in primis 2. *ad Thessal.* 2. Antichristi adventui præmittitur: *Quoniam nisi venerit discessio primum.* Quod Veteres passim intelligunt de defectione seu destructione Romani Imperii; quod etsi à multis sæculis satis diminutum sit, & in Oriente dudum defecerit, antequam tamen ibi defecisset, restitutum fuit sacratiori modo per Leonem III. in Occidente, in quo adhuc titulo & re perseverat. Quòd si cum *D. Thomâ, Lyrano, Estio* & aliis per discessionem (Græcè est apostasia, seu defectio) intelligatur defectio spiritualis, à fide scilicet atque Ecclesiâ (prout nomen apostasiæ in sacris Litteris magis sonat; accedente eo, quòd vetus illud Romanum Imperium quasi solo titulo supersit) adhuc conficitur intentum: nam hactenus defectio illa, generalis scilicet vel quasi generalis, à fide & obedientiâ Ecclesiæ per omnes pænè provincias & regna (qualem hi Doctores intelligunt; quoad particulares enim personas, ac multas provincias dudum & sæpè contigit) nondum apparuit, ut ad oculum patet. Etsi illam non parum promovere studuerint post schisma Græcorum & Mahumetem, *Lutherus, Calvinus* similesque Sectarii recentiores. *Tunc* igitur primò *revelabitur ille iniquus*, ut Apostolus subjungit.

Antichristi regnum nondum venit.

Cujus signum ponitur defectio Romani Imperii,

Aut quasi generalis ab Ecclesia.

11. Secundò hactenus non apparuit, qui à Judæis reciperetur pro Messia; qui Monarchiam omnibus anterioribus eminentiorem, tribus dumtaxat annis cum medio duraturam super omnes regiones attentaverit; qui universim publicum fidei Christianæ cultum sustulerit; qui in signis & prodigiis mendacibus apparens sese pro Deo colendum & adorandum vi vel fraude adegerit &c. quæ in Scriptura Antichristo tribuuntur, ut infrà patebit.

Plura alia Antichristo competentia nondum apparent.

. Accedit, quod de adventu Heliæ & Henoch, qui sub tempus Antichristi venient, nondum aliquid appareat.

12. Ex dictis patet, quàm ineptè *Lutherus* aliique Antichristi præcursores satanico spiritu effutierint Pontificem Romanum esse Antichristum: cùm antea tota antiquitas pro Vicario Christi, Pastore Pastorum in terris, ipsum agnoverit. Sanè Pontifex Romanus non est una persona determinata, sed plures invicem succedentes; non est homo peccati, filius perditionis, qui extollat se supra Deum, & colatur tamquam Deus; non est adventus ejus secundùm operationem satanæ in signis & prodigiis mendacibus & in omni seductione iniquitatis: non interficit eum Dominus Jesus spiritu oris sui. Denique plura alia, quæ antiquitas & Scriptura attribuit Antichristo, manifestè non quadrant in Pontificem Romanum, ut digni non sint isti impii, contra quos hac in parte fusiùs disputetur.

Clarissimè redarguitur insania Hæreticorum calumniantium, Pontificem esse Antichristum.

13. Quibus non favet, quod 2. *ad Thessal.* 2. dicitur: *Nam mysterium jam operatur iniquitatis*, scilicet Antichristus, qui proinde jam tum tempore Apostolorum fuit, etsi nondum revelatus. Nam certè tunc sanctus Petrus Apostolorum Princeps erat Pontifex Romanus, isque solus; anne igitur hic fuerit Antichristus, qui veluti mysterium iniquitatis tunc operabatur? Procul hæ blasphemiæ. Inter varias porrò exposi-

Explicatur illud Apostoli. 2. Thess. 2. Mysterium jam operatur iniquitatis.

expositiones præfati loci (quarum nulla favet Hæreticis) videtur illa satis commoda, juxta quam ly *operatur* sumitur passivè, uti sæpe alia verba deponentia (de quo vide *Estium* in illud *ad Gal. 5. Fides quæper charitatem operatur*) hoc sensu: Arcana & latens iniquitas, aliquando palam grassatura, nunc agitur seu cuditur per Hæreticos seductores atque Antichristi præcursores. Ita *Estius* in hunc locum.

14. *Ex numero nominis Bestiæ fundatò pranosci nequit determinatum nomē, multò minùs inde aliquid contra Pontificem inferri potest.*

Non favet quoque Sectariis, quòd numerus nominis Bestiæ seu Antichristi erit 666. ut patet *Apoc.* 13. quem numerum exhibet vox *Latinus* congruens Papæ Romano. Nam ista vox convenit æquè ceteris Latinis, signanter Petro Martyri aliisque Sectariis; qui ex Italia seu latio prodierunt. Deinde incertum est nomen singulare Antichristi, & in qua lingua, Græca scilicet an Hebræa (in quibus numeri consuetò designantur per litteras alphabeti) exprimetur is numerus nominis ejus. Possent denique plura hujusmodi nomina adinveniri, atque etiam alicui tribui, qui idcirco nō esset Antichristus. Quocirca frustrà se torquent etiam multi Catholici Scriptores, ut ex præfata prophetia colligant determinatè nomen futurum Antichristi, quod nunc ignotum, post adventum ejus erit notissimum, uti & numerus designatus per litteras nominis ejus. Sicut ante adventum Christi ignotum erat ejus nomen, postea notissimum, & simili modo in oraculo Sybillæ prædictum numerum scilicet nominis ejus fore 888; quem nomen Jesus in Græco conficit.

15. *Antichristus verosimiliter nascetur ex tribu Dan.*

Dico III. Valde probabiliter nascetur Antichristus ex tribu Dan. Tum quia est recepta sententia, etiam apud veteres Patres. Tum quia non desunt indicia ex sacris litteris petita. Nam vaticinium Jacob *Gen.* 49. *Fiat Dan coluber in via, & cerastes in semita, mordens ungulas equi, ut cadat ascensor ejus retrò*; etsi ad litteram principaliter intelligatur de Sampsone, tamen secundò litteraliter, aut certè in sensu allegorico explicatur à Patribus passim (quorum auctoritas non leve pondus tribuit) de Antichristo. Similiter illud *Jeremia* 8. *A Dan auditus est fremitus equorum ejus, à voce hinnituum pugnatorum ejus commota est omnis terra*; etsi intelligatur ad litteram de Nabuchodonosor, qui cum suis Assyriis venturus erat per terram Dan ad evertendam Jerosolymam; nil tamen vetat, simul intelligi, saltem allegoricè, de Antichristo, cujus figura erat Nabuchodonosor. Denique ob hoc *Apoc.* 7. tribum Dan non numerari inter ceteras tribus velut in odium Antichristi, censet *Irenæus lib.* 5. *cap.* 30. & alii. Constantiùs receptum est sensu communi Doctorum, quòd saltem erit genere Judæus, aliàs utique non recipiendus à Judæis pro Messia. In quem finem finget se de tribu Juda & progenie David, qui templum olim à Salomone extructum ipse sit reædificaturus, juxta *Cyrillum Jerosolym. Catech.* 15. Simili porrò astu posset se fingere Judæum, etiam assumptâ circumcisione, esto non foret; præsertim cùm Judæi non anxiè inquirent genealogiam personæ tam portentosæ, sibique tam charæ, qui etiam in hoc, uti in qualitate tribûs possent illudi. Sanè in Babylone (quæ typus est impiorum, omnisque confusionis, sedes antiqua hostium Ecclesiæ ac Synagogæ, in qua denique multi Judæi solutâ captivitate olim remanserunt) nasciturum, plures veteres Patres censent; & quidem sectâ (quidquid sit de genere) Mahumetanum fore, putat noster *Quaresmius lib.* 1. *Elucidat. terra sancta cap.* 78. etsi instat Protei se transformaturum in varias formas, signanter Judaismum. Quæ tamen satis conjecturalia sunt, uti & plura alia educationem Antichristi spectantia.

Magis receptum est, fore Judæū.

Finget se de familia David.

Similiter genus Judaicum simulare posset.

Nascetur in Babylone juxta plures Veteres.

Ridiculum porrò est, quòd dicta Veterum de Babylone (quæ usitatè hoc nomine intelligitur) manifestè loquentium detorqueant quidam Sectarii ad urbem Romam odio S. Sedis Apostolicæ.

Dico IV. Antichristus evadet in potentissimum Monarcham totius mundi. 16.
Patet ex *Dan.* 7. & 11. & *Apoc.* 13. & 17. Ex quibus locis (junctâ præsertim expositione veterum Patrum) ejusmodi series regni ejus colligi solet. Quarta bestia, quam vidit Daniel *cap.* 7. significat quartam Monarchiam, scilicet Romanorum. *Quaresmius tamen lib.* 1. *Elucidat. terra sancta cap.* 78. contendit, significare Monarchiam Turcicam, veteribus Patribus non cognitam. Quidquid sit, quædam Monarchia circa tempus Antichristi habebit decem cornua, id est, erit dissecta in decem reges. *Et ecce* (inquit Daniel *cap.* 7.) *cornu aliud parvulum ortum est de medio eorum*, scilicet Antichristus: *& tria de cornibus* seu regibus *primis evulsa sunt à facie ejus*. Quos scilicet reges ipse, in initio despectus & parvulus, delebit seu destruet. Tres verò reges illos fore Ægypti, Libyæ & Æthiopiæ, colligi solet ex *Daniel.* 11. *Ipse* verò (ut dicitur *cap.* 7.) *potentior erit prioribus* decem regibus. E quibus postquam tres deleverit, reliqui septem se ei subjicient. Ideoque *Apocalyp.* 13. describitur Antichristus velut bestia habens capita septem, ratione septem regum sibi subjugatorum, & cornua decem ob decem regna decem regum. De quo ibidem subditur: *Et data est illi potestas in omnem tribum, & populum, & linguam & gentem.*

Erit potentissimus Orbis Monarcha.

Porrò *figet tabernaculum suum Apadno* 17.
(locus est fortè accepturus tunc hoc nomen ab eventu; sicut locus cladis Antichristi cum

Figet regni solium in

suis,

Iudæa, seu Ierosolyma. suis, adhuc ignotus & sine nomine præsenti, appellatur propheticè *Apoc.*16. Armageddon, id est, excidium excidii) *inter maria super montem inclytum & sanctum*, ut dicitur *Dan.* 11. Quod etsi verificetur juxta multos in Antiocho Epiphane Antichristi typo, tamen juxta sensum sublimiorem, etiam à Spiritu sancto intentum, id explicant veteres Patres de Antichristo, qui fixurus sit solium suum in Judæa interjacente inter mare mortuum & mare mediterraneum, idque in monte sancto, scilicet Moria sive Sion, in quo templum Judaïcum ex parte conditum fuit; aut etiam in monte Oliveti. Ad quod etiam facit, quòd Judæi eum recipiet pro Messia, rege splendido ac opulento diuque desiderato, ac proinde regni sedem inter ipsos fixuro. Ad idem facit, quòd *Apoc.* 11. dicantur Henoch & Elias debellandi & occidendi ab Antichristo, quòdque *corpora eorum jacebunt in plateis civitatis magnæ, quæ vocatur spiritualiter Sodoma & Ægyptus, ubi & Dominus eorum crucifixus est*; qui utique Jerosolymis est crucifixus. Quàmvis *Estius* hunc locum in Notis ad eumdem sic explicet, ut non faciat ad præsens intentum.

18. *In principio regni simulabit Iudaïsmum.* Ex his etiam colligitur Antichristum in principio simulaturum esse Judaïsmum, ejusdemque restaurationem, & (quod multi volunt) templum quoque Jerosolymitanum, saltem ex parte seu inchoativè, ædificaturum. Quo non obstante verificari potest prædictio Danielis *cap.* 9. perseveraturæ usque ad finem vastitatis, & statutæ desolationis templi: si quidem illo ipso tempore erit quasi finis sæculi. Deinde desolatio tunc vel maxima erit, quando is in illo templo volet coli tamquam Deus, adeòque veri Dei cultus eliminatus erit.

Quem & Messiæ titulum dein repudians nullum præter se tamquã Deum coli volet; Quare etsi in principio repudiato Christo videndus sit sectator Judaïsmi, seque pro Christo & Messia gesturus; postea tamen divinitatem sibi soli arrogabit, & elevabitur adversùs Deum Deorum, sive omnem Deum, adeòque etiam Deum Patrum suorum non reputabit, ut colligitur ex *Dan.* 11. 2. *Thessal.* 2. & *Apoc.* 13. Quàmvis in occulto ex privato pacto cum dæmone credatur, hunc esse adoraturus. *Ipse tamen in occulto dæmonem colet.* Ad quod stabiliendum allegatur illud *Dan.* 11. *Deum Maozim in loco suo venerabitur, & Deum, quem ignoraverunt Patres ejus, colet auro, & argento, & lapide pretioso, rebusq; pretiosis.*

19. *Persecutionem gravissimam adversùs Ecclesiam excitabit,* Dico V. Gravissimam excitabit Antichristus persecutionem contra Ecclesiam, adeò ut præcipuam partem Fidelium sit partim occisurus, partim seducturus. Ita significatur in variis Scripturæ locis. *Dan.* 7. de Antichristo dicitur: *Faciebat bellum adversùs sanctos, & prævalebat eis .... Et sanctos Altissimi conteret. Dan.* 11. *Et veniet tempus, quale non fuit ab eo, ex quo gentes esse cæperunt, usque ad tempus illud.* Simile quid habetur *Matth.* 24. Hoc tamen juxta contextum *Chrysostomus*, *Augustinus* & plures non incongruè explicant à Christo fuisse dictum de vastatione Jerosolymitana, hoc modo: *Erit tunc tribulatio magna*, scilicet in Judæa & Jerusalem; *qualis non fuit ab initio mundi usque modò, neque fiet*, intellige in populo Judaico, ut ait *Augustinus Epist.* 80. *circa med.* Præterea dicitur de Bestia *Apoc.* 13. *Et est datum illi bellum facere cùm sanctis, & vincere eos ...... & adoraverunt eam omnes, qui inhabitant terram: quorum non sunt nomina scripta in libro vitæ Agni.* Et *Apoc.* 20. significatur, quòd tempore Antichristi *solvetur satanas de carcere suo, & exibit, & seducet gentes, quæ sunt super quatuor angulos terræ.* Omnes autem, qui reperientur non adorare Bestiam, occidendos esse, satìs patet ex *Apoc.* 13. *Omnes ei non adhærentes occisurus:* Eò autem faciliùs ad se plures trahet, quòd jam defectio velut generalis ab Ecclesia in plerisque præcessura erit. Trahet autem populos, partim timore & violentiâ, partim miraculis falsis ope dæmonum patrandis, juxta illud 2. *ad Thessal.* 2. *Cujus est adventus secundùm operationem satanæ, in omni virtute, & signis, & prodigiis mendacibus, & in omni seductione iniquitatis, eis, qui pereunt.* *Plerosque metu & falsis signis seducturus.*

20. *Omnem denique cultũ alterius religionis, præsertim Christianæ interdicturus.* Itaque omne exercitium alterius Religionis, præsertim Christianæ, interdicetur. De quo *Dan.* 12. dicitur: *Et à tempore cùm ablatum fuerit juge sacrificium*, scilicet continuus Dei cultus, præsertim sacrificium Missæ, quod quotidiè per universum mundum (ut olim juge sacrificium agni) immo singulis horis diei naturalis, spectando simul Antipodes, offertur: *Et posita fuerit abominatio*, id est, idolum, puta Antichristus qui loco Christi coli volet ut Deus, *in*, seu ad *desolationem* seu perditionem bonorum operum & veri cultûs divini. Non tamen cessabit in locis abditis oblatio jugis sacrificii, utique perennaturi usque ad diem judicii, juxta illud 1. *ad Cor.* 11. *Quotiescumque manducabitis panem hunc & mortem Domini annuntiabitis, donec veniat*; supple, gloriosus ad judicium.

21. Dico VI. Habebit Antichristus quemdam insignem præcursorem & Pseudoprophetam; veluti suum præconem & antesignanum. *Habebit quoque insignem pseudoprophetam velut suum præconem & præcursorem descriptum. Apoc.* 13. Ita communiter Interpretes, tum veteres, tum recentiores accipiunt, quod *Apoc.* 13. post sermonem de priori Bestia seu Antichristo, subditur de altera bestia velut particulari quodam homine: *Vidi* (inquit) *aliam bestiam ascendentem de terra, & habebat cornua duo similia Agni*, simulans scilicet mansuetudinem & sanctitatem, *& loquebatur sicut draco*, inficiens scilicet & interficiens animas. *Et potestatem prioris bestiæ omnem faciebat in conspectu ejus*, velut minister ipsius. *Et fecit signa magna, ut* etiam

etiam ignem faceret de cælo descendere in terram in conspectu hominum. Et seduxit habitantes in terra propter signa &c. Et datum est illi, ut daret spiritum imagini bestiæ, & ut loquatur imago bestiæ, scilicet diabolus per illam; ut olim per idola responsum dabat; *Et faciat ut quicumque non adoraverint imaginem bestiæ*, seu bestiam principaliter in imagine, *occidantur. Et faciet omnes ..... habere characterem in dextera manu sua aut in frontibus suis*, velut signum Antichristianismi, *& ne quis possit emere aut vendere, nisi qui habet characterem, aut nomen bestiæ, aut numerum nominis ejus*; id est, nisi qui habet sibi impressam sive imaginem Antichristi, sive nomen ejus explicitè aut per compendium expressum. De eodem seductore, tamquam particulari persona, est sermo *Apoc. 19. Apprehensa est bestia & cum ea pseudopropheta, qui fecit signa coram ipso. ...... Vivi missi sunt hi duo in stagnum ignis.*

22.
Monarchia ejus durabit tribus annis cum dimidio.

DICO VII. post reges sibi subjugatos regnabit Antichristus tribus annis & dimidio vel circiter; dein occidetur à Christo. Ita communiter Patres & Doctores. Prima pars colligitur ex *Dan. 7.* ubì dicitur: *Tradentur in manu ejus*, Antichristi, *usque ad tempus & tempora & dimidium temporis.* Ubi per *tempus* intelligitur annus, per *tempora* duo anni, per *dimidium temporis* medius annus, juxta *Hieronymum, Augustinum* & veteres passim. Unde idem Propheta per septem tempora mutanda super Nabuchodonozor intelligit septem annos; & infrà *cap. 12.* se ipsum explicans, tradit persecutionem Antichristi duraturam dies mille ducentos nonaginta, qui faciunt dies circiter duodecim ultra tres annos cum dimidio. Idem confirmatur ex *Apoc. 11.* ubì dicitur: *Civitatem sanctam conculcabunt mensibus quadraginta duobus*, qui conficiunt similiter tres annos cum dimidio. Et infrà dicitur: *Prophetabunt Henoch & Helias diebus mille ducentis sexaginta.* Et *cap. 12.* dicitur mulier, id est, Ecclesia, tempore Antichristi fugisse in solitudinem per dies mille ducentos sexsginta. Et infrà dicitur ali in deserto loco per tempus & tempora & dimidium temporis. Et *cap. 13.* dicitur: *Data est ei potestas facere menses quadraginta duos.* Et *cap. 20. Post hæc oportet illum*, satanam, *solvi modico tempore*, scilicet persecutionis Antichristi; idque ob nimiam sævitiam & vehementiam persecutionis, atque adeò propter electos.

23.
Post quos occidetur à Christo per S. Michaelem, juxta multos in monte Oliveti.

Secunda pars patet ex 2. *ad Thessal.* 2. *Quem Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui*, scilicet per imperium, atque Angeli, scilicet S. Michaëlis, ministerium. Hoc sensu etiam intelligitur passim illud *Isaiæ 11. Spiritu labiorum suorum interficiet impium.* Idque juxta multos in monte Oliveti, dum simulabit se velle in cælum conscendere, ceteris illius jam in aërem evehi cœpti divinitati acclamantibus. Quò Nonnulli applicant illud *Dan. 11. Figet tabernaculum suum super montem inclytum & sanctum ..... & nemo auxiliabitur ei.* Verosimiliter autem instar Chore, Datban & Abiron deglutietur cum suo pseudopropheta vivus à terra, & sic per Angelum præcipitabitur in infernum. Cui consonat illud *Apoc. 19. Et apprehensa est bestia, & cum ea pseudopropheta...... Vivi missi sunt hi duo in stagnum ignis ardentis sulphure: & ceteri occisi sunt in gladio sedentis super equum, qui procedit de ore ipsius*; id est, jussu & imperio Christi, quo scilicet ignis de cælo descendit, & exercitus cum regibus Antichristo adhærentibus devoravit, ut colligitur ex *Apoc. 20.*

Modus occisionis describitur.

Cum eo occidetur pseudopropheta, & exercitus adhærentes.

24.
Quanto ab hinc tempore sequatur judicium, non constat.

Quantum denique temporis post mortem Antichristi supererit usque ad diem Judicii, incertum est. Varii quidem numerant solos quadraginta quinque dies ex *Dan. 12.* ubi cùm ab abolitione jugis sacrificii Angelus numerasset mille ducentos nonaginta dies, superaddens alios quadraginta quinque dies, subdit: *Beatus qui expectat & pervenit usque ad dies mille trecentos triginta quinque*, quasi videlicet tunc Christus venturus sit ad judicium. Sed sine fundamento. Nam (ut omittam quòd Nonnulli accipiant hos dies mille trecentos triginta quinque velut prioribus condistinctos; alii per quadraginta quinque dies intelligant totidem annos, inconsequenter tamen ad dies priores secundùm litteram intelligendos) in primis sic alioquin determinatè præsciri posset dies judicii, ab initio persecutionis Antichristi, inde scilicet computando dies mille trecentos triginta quinque, cùm tamen etiam tunc sit futurus dies domini ignotus, utpote venturus sicut fur in nocte *1. ad Thessal. 5.* Et illud *Matth. 24. De die autem illa & hora nemo scit*; etiam tunc erit verum. Nam (ut subditur) erunt homines sicut in diebus Noë, scilicet edentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes usque ad diem judicii. Quod similiter non consistit cum ista temporis brevitate, & quidem adeò determinatè expressâ, post tantas clades & persecutiones.

Rejicitur. quòd quidam ex Dan. 12. conjiciunt de quadraginta quinque diebus.

Longius omnino tempus supererit.

Præterea cum Antichristo cædetur à Deo Gog & Magog (quorum nominum mentio est *Apoc. 20.* De eodem prælio agitur *cap. 19.* & fusè *Ezechiel 39.*) clade tantâ, ut sepulturæ cadaverum sint impendendi septem menses ad mundandam terram *Ezech. 39.* ubi insuper fit mentio septem annorum. Sanè longius tempus videtur requirere perfecta Judæorum conversio cum subsequenti pacifico exercitio fidei Christianæ, Ut proinde Ecclesia tunc reditura credatur ad magnam pacem & tranquillitatem: post quam, etsi non longam, inopinatè veniet Dominus ad judicium. Dicitur itaque beatus, qui pervenit usque ad dies mille trecentos triginta quinque.

quinque, quia cæsis hostibus circa illud tempus incipient prodire securè in publicum ministri Ecclesiæ, & fungi officiis suis, atque restaurare destructa, omni metu deposito & plenâ atque jam publicè notâ certitudine de omnis periculi cessatione.

QUÆSTIO III.

De Adventu & Prædicatione Henoch & Eliæ.

25. *Duo præcursores secundi adventûs mittentur contra Anti-Christum.*

DE hac re sic in primis enuntiat Propheta Evangelicus *Apoc.* 11. *Dabo duobus Testibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta amicti saccis.* Hinc certum est apud omnes, duos à Deo mittendos in testimonium contra Antichristum durante ejus persecutione, veluti præcursores secundi adventûs ad judicium, illosque ab Antichristo circa finem suæ tyrannidis afficiendos martyrio.

Eos fore Henoch & Eliam, certum est.

Porrò duos hos testes fore Henoch & Eliam est communis doctrina Patrum & Theologorum ac Interpretum, atque etiam sensus Fidelium. Quod de utroque probatur ex eo, quòd communi sensu Patrum & Fidelium constet, eos adhuc vivere, adeòque non ob alium finem translatos esse in locum secretum, quàm ut in fine mundi testimonium dent Christo; Henoch quidem, quia vixit tempore Legis naturæ, specialiter pro conversione Gentium, Eliam verò, quia tempore Legis scriptæ, pro conversione Judæorum. Idem quoque satis exprimit Scriptura. De Henoch *Genes.* 5. ubi non dicitur de illo, uti de reliquis, *& mortuus est*: sed, *Ambulavitq; coram Deo, & non comparuit, quia tulit eum Deus.* Et *ad Hebr.* 11. *Fide Henoch translatus est, ne videret mortem &c.* De Helia verò 4. *Regum* 2. ubi dicitur, quòd per turbinem in curru igneo ascenderit cælum.

Qui in hunc finem sunt servati à morte.

26. *Henoch quidem peculiariter ad conversionem Gentium,*

Præterea probatur ex eo, quòd *Eccli.* 44. dicatur *Henoch Translatus in paradisum* (Nota in Græco non haberi ly *in paradisum*, nec nominari aliquem locum) *ut det Gentibus pœnitentiam*, prædicando scilicet in fine sæculi. Et *cap.* 48. de Elia dicitur: *Qui scriptus es in judiciis temporum lenire iracundiam Domini, conciliare cor Patris ad filium, & restituere tribus Jacob.* Et clarius *Matth.* 17. *Elias venturus est, & restituet omnia.* Et *Malach.* 4. *Ecce ego mittam vobis Eliam prophetam, antequam veniat dies Domini magnus & horribilis.* Ad Eliam quoque satis apertè alluditur *Apoc.* 11. ubi dicitur: *Et si quis voluerit eos nocere, ignis exiet de ore eorum & devorabit inimicos eorum; & si quis voluerit eos lædere, sic oportet eum occidi. Hi habent potestatem claudendi cælum, ne pluat diebus prophetiæ ipsorum.*

Elias ad conversionem Judæorum;

Ex quibus etiam & sequentibus patet, quòd ipsorum prædicatio erit in veris signis & prodigiis, quibus contra & supra Antichristum veritatem prædicationis suæ confirmabunt, ac tum Gentes, tum Judæos ad fidem Christi convertent. Quæ Judæorum conversio sub vesperam seu finem mundi, juxta varios prædicta quoque est *Psal.* 58. *Convertentur ad Vesperam, & famem patientur ut canes, & circuibunt civitatem.*

27. *Quorum pars maxima tunc convertetur.*

An verò omnes omnino Judæi tunc convertendi & salvandi sint, meritò dubitari posset, ideo quòd *Matth.* 17. de Elia dicatur: *Restituet omnia.* Et quòd *ad Rom.* 11. tamquam singulare mysterium Apostolus tradat, *quia cæcitas ex parte contigit in Israel, donec intret plenitudo gentium, & sic omnis Israel salvus fieret.* Sed hæc loca satis verificantur in maxima convertendorum ex omnibus tribubus multitudine, ex quarum tamen singulis de facto seu constanter convertentur soli electi (quales utique non erunt, omnes tunc usque ad unum) prout satis exprimitur *Dan.* 12. *In tempore illo salvabitur populus tuus, omnis qui inventus fuerit scriptus in libro*; supple, vitæ: in quo soli electi sunt scripti. Idemque videtur conformius libero & instabili hominis arbitrio in tanta multitudine. Eodem sensu & modo intrare dicitur plenitudo Gentium; ex quibus tamen plurimi non salvantur. Credi tamen potest, plerosque Judæos tunc seriò cõvertendos. Quòd verò *Apoc.* 7. referantur signati ex quavis tribu duodecim millia salvandorum; non denotat istum præcisè fore numerum, sed numerus duodenarius velut universalis positus est, certus pro incerto. Quàmvis quoque tribus Dan ibi non annumeretur, sive in odium Antichristi, sive quia tribus ista deflexit primò ad idololatriam; non infertur tamen indè, quòd nulli, vel non multi ex ista tribu convertendi sint: præsertim cùm Scripturæ aliæ sint generales. Et dato, quòd ex ea sit Antichristus nasciturus, ei tamen veluti se gerenti quasi de familia David, non potius adhærebit ista tribus, quàm ceteræ. Denique post cladem Antichristi adhuc locus esse posset conversioni eorum, qui ex ista tribu Antichristo adhæserant; ut mox ostendetur.

28. *Partim Elia vivente, partim eo mortuo.*

Si quæratur, quo modo Judæi sint per Eliam convertendi; cùm sint adhæsuri omnes Antichristo tamquam Messiæ? Resp. Antichristum quidem in initio Judæis placiturum, postea tamen defecturum ab eorum religione, ac contempto Messiæ titulo se gesturum pro Deo unico, & solo adorando: adeòque Judæos vitiis miraculis & auditâ prædicatione Eliæ, omniq; se spe venturi Messiæ privatos reversuros ad Dominum, & Christum eius Jesum. Quòd si vivente adhuc Elia plures non sint conversi, convertentur saltem postea, visâ

visâ resuscitatione Henoch & Eliæ post occisionem, ac mirabili assumptione in cælum, de qua statim; visâ quoque brevi sequente strage & mirabili punitione Antichristi cum suis; sicque in memoriam revocatâ prædicatione, confirmandâ quoque deinceps per ministros Ecclesiæ.

Præter hos nemo alius venturus est, sive Moyses, sive Jeremias, sive Joannes Apostolus.

29. Contra certam & communiter receptam doctrinam, Nonnulli olim censuerunt Moysen. Alii (ut *Victorinus* Martyr) Jeremiam venturum cum Elia in fine mundi. Denique *Hippolytus* Martyr putavit Joannem Evangelistam mittendum ad resistendum Antichristo. Sed hæc somnia sunt infundata. Constat enim ex Scriptura Moysen esse mortuum. Idem constat ex *Martyrologio Romano* & veteribus Patribus de Jeremia, eum scilicet esse in Taphnis oppido Ægypti, quò à Judæis eò confugientibus abductus fuerat lapidatum, ibidemque sepultum. Idem constat ex Patribus communiter de Joanne Evangelista, quòd scilicet obierit sub Trajano Anno Domini 68. Contra quem præterea facit, quòd in Apocalypsi fiat tantùm mentio duorum testium.

Ostenditur oppositam objecturam esse infundatam quoad Moysen. Et Jeremiam,

30. Nec refert, quòd *Apoc.* 11. referantur plagæ similes Ægyptiacis infligendæ per duos testes seu prophetas. Nam inde non sequitur fore eosdem infligentes.

Similiter non refert, quòd *Jerem.* 1. dicitur: *Prophetam in Gentibus dedi te.* Datus enim est propheta ad Gentes, quatenus partim in Judæa, partim in Ægypto multa diversis Gentibus prædixit, signanter Ægypto instans à Nabuchodonozor rege seu Chaldæis excidium.

Similiter quoad Joannem Evangelistam.

Denique non refert, quòd Christus *Matth.* 16. dixerit: *Sunt de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in regno suo.* Et *Joan.* 21. *Sic eum*, Joannem, *volo manere donec veniam.* Et *Apoc.* 10. eidem dicitur in spiritu: *Oportet te iterū prophetare Gentibus, & populis, & linguis & regibus multis.* Non refert, inquam, nam primum fuit impletum juxta quosdam in gloriosa Christi resurrectione; vel (ut rectiùs Alii) in Joanne & duobus aliis post sex dies in transfiguratione Christi. Secundum non est asserentis, sed conditionatè supponentis, q.d. Si (ut Syriaca & Græca & nonnulla Exemplaria Latina & passim Commentatores Græci habent) vel esto, sic eum volo manere donec veniam ad judicium, quid ad te pertinet hoc curiosiùs inquirere? Unde ipse Joannes *c.* 21. infundatum sermonem, qui exiit inter fratres, quòd discipulus ille non moritur, corrigens ait: *Et non dixit Jesus*, assertivè scilicet, *non moritur, sed,* conditionatè, *sic* (aliàs, si) *eum volo manere donec veniam, quid* hoc *ad te.* Tertium denique impletum est in sequentibus capitibus Apocalypsis. Adde ly *prophetare* à multis Patribus explicari, ut sit idem ibi, quòd prædicare seu evangelizare; id autem Joannes post id tempus denuo præstitit.

Cùm itaque hi duo testes *finierint testimonium suum* contra Antichristum, idem seu *bestia ...... faciet adversùm eos bellum, & vincet illos, & occidet eos*, ut dicitur *Apocal.* 11. Moxque subditur: *Et corpora eorum jacebunt in plateis civitatis magnæ, ubi & Dominus eorum crucifixus est*; scilicet *per tres dies & dimidium, & corpora eorum non sinent poni in monumentis, & inhabitantes terram gaudebunt super illos ..... quoniam hi duo prophetæ cruciaverunt eos, qui habitabant super terram.* 31.

Descriptum Apoc. 11. Henoch & Eliæ Martyrium.

Postea ibidem subditur eorum resuscitatio & glorificatio: *Et post dies tres & dimidium spiritus vitæ à Deo intravit in eos, & steterunt super pedes suos, & timor magnus cecidit super eos, qui viderunt eos. Et audierunt vocem magnam dicentem eis: Ascendite huc. Et ascenderunt*, per dotem agilitatis, *in cælum in nube: & viderunt illos inimici eorum. Et in illa hora factus est terra motus magnus & decima pars civitatis cecidit: & occisa sunt in terra motu nomina hominum septem millia, & reliqui in timorem sunt missi, & dederunt gloriam Deo cæli.* De quibus præterea nil superest dicendum. Si quæ in verbis præfatis occurrerit dubitatio videri poterunt Interpretes.

Ac subsequens resuscitatio gloriosaque in cælum ascensio

Cum horribili terræ motu.

QUÆSTIO IV.

De reliquis Signis antecedentibus Iudicium universale.

PRIMUM inter signa alia judicium extremum antecedentia ponitur, tum à veteribus Patribus, tum à recentioribus Doctoribus prædicatio Evangelii per totum mundum. Omnibus enim Gentibus & Nationibus successivè ac temporibus divinæ providentiæ opportunis annuntiandus est Christus, atque etiam recipiendus, eatenus saltem, quòd ubique aliquanto tempore vigebit ac prævalebit publicum fidei Christianæ exercitium: ut impleatur promissa Christo omnium Gentium hereditas *Psal.* 2. *Dabo tibi Gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Psal.* 71. *Dominabitur à mari usque ad mare, &c. omnes Gentes servient ei. Psal* 85. *Omnes Gentes quascumque fecisti venient & adorabunt coram te Domine &c.* Et *Apoc.* 7. describuntur electi ex omnibus gentibus, populis & linguis. Denique *Matth.* 14. dicitur: *Et prædicabitur Evangelium hoc in universo orbe in testimonium omnibus Gentibus; & tunc veniet consummatio.* Quod etsi *Chrysostomus, Theophylactus* & nonnulli alii explicent de consummatione seu destructione Jerosolymitana; 32.

Judicium antecedet Evangelii prædicatio ac successiva receptio per totum mundum.

tana; tamen Patres passim & Interpretes intelligũt, saltem principaliter, simul de consummatione sæculi; de qua præcesserat interrogatio Discipulorum: *Quod signum adventus tui, & consummationis sæculi.* Sanè ipsis temporibus Apostolorum Evangelium quidem jam tum disseminatum erat per plurimas mundi plagas, & radicaliter in virtute seminis per totum orbem, quem vi jacti tum seminis esset aliquando repletum (ut indicat *August. Epist.* 80.) ob quod *ad Rom.* 10. Indicatur jam tum impletum fuisse illud *Psal.* 18. *In omnem terram exivit sonus eorum &c.* Et *ad Coloss.* 1. dicitur Evangelium prædicari in *universa creatura, quæ sub cælo est.* Propriè tamen & in rigore id verum non erat (prout verificari debent Scripturæ præallegatæ) sed quodam modo loquendi, ut præmissum est; aut per quamdam hyperbolen, prout *Actor.* 2. dicuntur tempore adventûs Spiritûs sancti fuisse *Jerosolymis habitantes viri religiosi ex omni natione quæ sub cælo est.*

33. *Quo tempore transacto necdum est sufficienter facta.*

Admisso itaque hoc signo, constat necdum illud ubique satis impletum, ob varias regiones veteribus incognitas, immo etiam recentissimè inventas, in quibus Evangelium necdum est satis plantatum & radicatum. Ex illo tamen posito necdum irrefragabiliter sequeretur judicium mox postea secuturum: posset enim quis illud ita intelligere, ut consummatio sit ventura tunc, subintellige primùm, id est, non antè; non autem, quasi illo tempore transacto sit brevì secutura consummatio; ut observat *Aug. Epist.* 78. & post eum *Beda in cap.* 24. *Matth.*

Eâque suppositâ non convincitur instare judicium.

34. *Varia insuper signa horribilia & invisa illud præcurrent.*

Præter hæc erunt varia signa horribiliora seu plagæ antea non visæ in cælis & elementis, quæ diem istum tremendum prænuntiabunt tamquam mox instantem. Sicut enim multimodæ plagæ præcesserunt deletionem Ægyptiorum in mari rubro, variaque prodigia & flagella destructionem Jerosolymitanam, vastationemque populi Judaici (cujus utriusque nationis calamitas & excidium typus est excidii mundi) sic quoque ultima tribulatio multis tribulationibus prævenietur, priusquam scilicet extrema severitas in resipiscere nolentes stringatur. Quas quidem plagas indicat Scriptura *Matth.* 24. *Marci* 13. *Lucæ* 21. *Apoc.* 6. 8. 9. *&* 16. & alibi. Eas fusè delineat *Lessius lib.* 13. *de perfect. divin. cap.* 18. ubi *num.* 105. contendit, & optimè à *Ribera* ostensum asserit, plagas istas horrendas, quæ in Apocalypsi referuntur, non solùm allegoricè seu mysticè, sed etiam historicè & secundùm litteram esse intelligendas. *Præterea ex Hieronymo* refert *D. Thomas quæst.* 73. *Supplem. art.* 1. & *in* 4. *dist.* 48. *quæst.* 1. *art.* 4. & *D. Bonav. eâdem dist. in Expos. textûs dub.* 3. quindecim extraordinaria signa antecedentia judicium. Hæc tamen (ait *D. Thomas in Supplem. sup.*) *Hieronymus non asserit, sed in Annalibus Hebræorum se ea scripta reperisse dicit; quæ etiam* (magnâ scilicet ex parte) *valdè parum verisimilitudinis habent.* Unde *utrùm ita se habeant, Deus novit*, inquit *D. Bonav. sup.*

In cælis proinde *Sol obscurabitur Matth.* 24. fiet *niger tamquam saccus cilicinus, Apocal.* 6. sive per objectionem densissimarum nubium tenebras generantium, sive per subtractionem divini concursûs ne illuminet terram, sive per extraordinarias etiam & prodigiosas eclypses. 35. *In Sole,*

Luna non dabit lumen suum Matth. 24. ob defectum scilicet Solis, à quo lumen mutuat. Et ut prædicitur *Apoc.* 6. *Luna tota facta est sicut sanguis.* Ita enim esse solet, cum defectu luminis solaris obscuratur. *In Luna,*

Stellæ cadent de cælo, ut dicitur *Matthæi* 24. non tantùm quatenus propter obscurationem Solis non lucentis cecidisse videbuntur; sed etiam quia verè *cadent de cælo super terram*, ut dicitur *Apoc.* 6. quatenus videlicet de summa aëris regione cadent multæ ignitæ faces aut cometæ instar stellarum; sic ut Scriptura loquatur juxta morem & apprehensionem vulgarem. Quare generaliter *virtutes cælorum commovebuntur Matth.* 24. astraque de suo solito statu deturbabuntur. Eritque obscuratio solis, lunæ, & stellarum ad tertiam partem, ut significatur *Apoc.* 8. Huc etiam facit, quòd ob hujusmodi indispositiones cæli dicuntur complicandi sicut liber involutus. De quo vide dicta *Part.* 1. *Tr.* 3. *disp.* 6. *quæst.* 5. *In Stellis,*

Ad cælorum conturbationem etiam revocari potest inordinatus seu vagus & incertus illorum motus, per intervalla cessatio à motu, perturbatio aëris tanta, ut ipsi cæli commoti appareant. Itaque simili modo erunt in aëre insoliti motus & horrenda metheora: in mari similiter & aquis alteratio, infectio, horrendaque perturbatio: in terra denique præter alias plagas, horrendi terræ motus, sic ut omnis mons & insulæ de locis suis sint movendæ *Apoc.* 6. Ubi est sermo de motu antecedente regnum Antichristi. Maximus autem omnium tempore Antichristi futurus describitur *Apoc.* 16. *Facta sunt fulgura, & voces, & tonitrua. & terræ motus factus est magnus, qualis numquam fuit, ex quo homines fuerunt super terram, talis terræ motus, sic magnus.* 36. *In aëre & cæteris Elementis.*

QUÆSTIO V.

A quo, ubi, qualiter peragendum sit Iudicium universale?

37. *Iudicium peragetur à Christo in divina & humana natura.*

DICO I. Certum est judicium universale peragendum à Christo in humana natura, & secundùm naturam, tum divinam principaliter, tum humanam secundariò & ex commissione. Ita omnes Patres & Doctores. Et in primis quòd in humana natura sit peragendum à Christo, patet eo ipso, quòd Christus sit judicaturus vivos & mortuos, secundùm Scripturas passim & Symbola fidei; qui utique humanam naturam tunc non deponet, sed in unitate personæ conjunctam habebit. Deinde idcirco tam signanter dicitur *Dan.* 7. *Matth.* 16. & 24. Et alibi Filius hominis venturus esse in nubibus cæli ad judicandum. Idem confirmatur ex dicendis in probatione postremæ partis Conclusionis.

38. *In quo apparebit corporaliter visibilis omnibus,*

Ex quo præterea evidenter patet judicium hoc peragendum à Filio Dei, quatenus in loco judicii unito ipsi naturæ humanæ. Et quidem apparebit in forma corporali gloriosa, ut patet *Matth.*24.& alibi, & signanter *Actor.* 1. ubì Angeli Apostolis intuentibus in cælum eunte seu ascendente Christo, dixerunt: *Sic veniet*, scilicet gloriosus & visibilis ad judicium, *quemadmodum vidistis eum euntem in cælum.* Ideoque in forma gloriosa apparebit, non tantùm bonis, sed etiam reprobis, ut habet communis doctrina, quam explicans *D. Bonav.* 4. *dist.* 48. *art.* 1. *quæst.* 3. *in corp.* ait: *Et non erit differentia ex parte apparentis, sed ex parte respicientium: boni enim respicient gloriosam formam cum gaudio & gloria, sed mali cum confusione & pœna. Confundentur enim in aspectu ejus, & non poterunt ejus sustinere intuitum propter conscientia remorsum, & propter expectationem ferendæ sententia contra eos: è contra boni oblectabuntur.* Quare etiam videbitur à suis crucifixoribus, juxta illud *Apoc.* 1. *Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt.* Et *Zachar.* 12. *Aspicient ad me, quem confixerunt.* Et *Matthai* 26. Christus Caïphæ, & Concilio Judæorum (qui erant reprobi, saltem plerique) dixit: *Amodo videbitis Filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus cæli.* Divinitatem tamen Christi soli justi seu beati aspicient, utì est in confesso. Congruum autem erat, ut quoniam judicandi sunt boni & mali, omnes judicem suum viderent, in forma quidem servi utrique, in forma verò Dei soli boni.

Electis quidem ad gloriam, reprobis ad pœnam.

Secunda pars patet: quia requiritur ad judicium auctoritas seu potestas; illa autem, sive ad sententiam ferendam, sive ad executioni mandandam, tum in præmio vitæ æternæ, tum in supplicio mortis sempiternæ, principaliter & ex natura sua competit divinitati, sicut ei competit principale, absolutum & indepēdens dominium, quod potestas judicandi consequitur. Et hac ratione convenit æqualiter toti Trinitati. Per quamdam tamen appropriationem potest tribui Filio, quatenus ei ita convenit sapientia, à qua velut propriâ ratione actus judicandi procedit. Nihilominus potest etiam aliâ consideratione attribui ceteris personis, quatenus scilicet ad rectum judicium præter sapientiam concurrit judicandi potestas seu auctoritas, quæ appropriatur Patri, & zelus justitiæ seu amor rectitudinis, qui appropriatur Spiritui sancto. 39.

Christus judicabit primariò secundùm divinam naturam.

Auctoritas suprema judicandi tribus communis, appropriatur quodāmodò singulis, præsertim Filio.

Tertia pars probatur ex *Joan.* 5. ubì de Patre ait Christus: *Potestatem dedit ei*, Filio scilicet, tamquam Filio hominis, *judicium facere, quia Filius hominis est.* *Act.* 10. *Qui constitutus est à Deo Judex vivorum & mortuorum.* *Matth.* 28. *Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra.* Eodemque sensu de Christo etiam quà homine dicitur in Symbolo Apostolorum: *Inde venturus est judicare vivos & mortuos.* Usum autem hujus judiciariæ potestatis suâ morte promeruit. Et tunc quoque ei curvabitur omne genu, ut dicitur *Isaia* 45. & *ad Rom.* 14. sive omne genu flectetur, cælestium, terrestrium & infernorum, ut dicitur *ad Philipp.* 2. 40.

Secundariò & ex absoluta commissione judicabit Christus secundum humanam.

Proinde in forma hominis non tantùm ministerialiter proferet sententiam, sed etiam auctoritativè, & quidem auctoritate supremâ infrà divinam, utpote ab hac commissâ. Et *quia Christus est Deus & homo*, seu eadem persona, *sententia ejus non erit tamquam judicis delegati, sed tamquam principalis. Et ideo ab ea propter utramque potestatem nemo poterit appellare* inquit *D. Bonav.* 4. *dist.* 48. *art.* 1. *quæst.* 1. *in corp.*

Non tātùm ministerialiter sed auctoritativè.

DICO II. Locus in quo congregandi sunt reprobi est vallis Josaphat (quæ est inter montem Oliveti & Jerusalem) cum locis adjacentibus circumquaque, justis è contrà in aëre cum Christo elevatis, juxta illud 1. *ad Thessal.* 4. *Simul rapiemur cum illis in nubibus obviam Christo in aëra.* Conclusio est communior Patrum & Doctorum. Suadetur ex *Joel.* 3. ubì constat sermonem esse de extremo judicio: *Congregabo* (inquit Propheta) *omnes gentes, & deducam illas in vallem Josaphat, & disceptabo cum eis ibi.* Et infrà: *Consurgant & ascendant Gentes in vallem Josaphat, quia ibi sedebo, ut judicem omnes Gentes in circuitu.* Et rursum: *Dominus de cælo rugiet, & de Jerusalem dabit vocem suam.* 41.

Locus Iudicii erit Vallis Iosaphat.

Suadetur ex Scriptura.

Quàmvis

Quàmvis autem ly *Vallis Josaphat* interpretatum sonet vallis judicii, sicut ly *Bethlehem* domus panis; cùm tamen vallis ista determinato suo nomine exprimatur, censendum est illam fore determinatè locum judicii. Gratìs præterea Nonnulli censent quidem intelligi locum determinatum, sed incognitum, qui ab effectu futuro nomen desumat: cùm enim de facto habeamus locum determinatum isto nomine insignitum, is potiùs censendus est locus judicii. Idemque satis suadet circumstantiá loci: congruebat enim, ut ibi in majestate descendens & conspiciendus judicet omnes, opusque nostræ salutis completè terminet, ubi in abjectione & humilitate descendens opus salutis nostræ cœpit, & visus, reprobatus, ac judicatus est. Unde cùm inter montem Oliveti & montem Moria seu Calvariæ interjecta sit vallis Josaphat & vetus Jerusalem, hinc Christo Judice super montem Oliveti, unde ascendit, rursum descendente (super quem in aëre à Doctoribus statui solet thronus judicialis) vallis Josaphat, mons Calvariæ & Jerusalem in conspectu erunt, vallis autem gehennon (quæ est typus inferni) ad sinistram.

Et congruentiâ.

42. *Resurrectio fiet in procinctu judicii.*

Quocirca cùm Salvator incipiet de cælo descendere, aut descensus velut in procinctu erit, præmittet Angelos cum tuba, ut mortuos excitent & convocent ad judicium. Quâ tubâ personante, in ictu oculi tamquam à somno excitati resurgent, & comparebunt super terram, celerrimèque in locum judicii transferentur, reprobis quidem in terra mansuris, justis verò in aëra obviam Christo rapiendis, seu per dotem agilitatis obviam processuris. De resurrectione verò nil superest hîc dicendum; cùm de ea plenius actum sit *P. 2. Tract. 1. d. 3. qu. 1. & 2.* Ubi etiam *nu.* 16. de hora, quâ futurum videatur judicium, egimus.

De qua remissivè.

43. *Christus ad judicium veniet in maxima gloria,*

Dico III. Christus Dominus tamquam Judex descendet cum maxima gloria & majestate. Paret ex Scriptura *Matth.* 24. *Tunc videbunt Filium hominis venientem in nubibus cæli cum virtute multa & majestate.* Item *cap.* 25. *Marci* 13. *Lucæ* 21. & alibi.

Cum vexillo seu signo crucis in cælo seu aëre cunctis appariturò.

Ad Judicis porrò majestatem facit Primò, quòd *tunc parebit signum Filii hominis, Matth.* 24. Intellige cum Patribus & Doctoribus communiter, signum crucis. Secundùm quod canit Ecclesia: *Hoc signum crucis erit in cælo, cùm Dominus ad judicandum venerit.* Proinde rejicienda est singularis & ficta expositio *Calvini*, per hoc signum intelligentis ipsum Filium hominis. Quæ insuper inde refutatur, quòd juxta communem conceptum per signum alicujus personæ intelligatur quid ab ea distinctum.

An autem ipsa Crux individua, in qua Christus pependit, instar solis fulgida, sit appàritura, ac deinceps in cælo æternùm servanda, non ita exploratum est. Quàmvis enim id Quidam senserint, solâ tamen nituntur conjecturâ. Expeditius verò est, quod Alii censent, ex aëre scilicet vel nubibus formandam ingentem quamdam & lucidam (immo sole fulgentiorem, ut Quidam Patres loquuntur) crucis figuram, quæ à cunctis conspici longissimè possit. Cui consonat, quod Ecclesia canit fore in cælo *signum crucis.* Ipsum verò vel instar labari seu vexilli deferetur ab Angelis ante faciem regis & judicis, vel certo loco fixum apparebit instar signi Judicis jam jam adfuturi. Et *tunc plangent omnes tribus terræ*, ait Christus *Matth.* 24. scilicet impii. Justi enim sine pavore & fletu læti Judicem expectabunt, utpotè de sententia securi, & jam actu beati.

Ex nubibus formandâ, eaq; lucidissimâ.

Secundò ad majestatem Judicis facit claritas seu gloria corporis supra solis fulgorem splendidi; longè ampliùs quàm ceterorum justorum, qui sicut sol fulgebunt. Cujus quidem gloriæ specimen exhibuit in transfiguratione, in qua resplenduit facies ejus sicut sol.

44. *Cum ineffabili gloria seu claritate corporis.*

Tertiò augebit majestatem comitatus omnium Angelorum sanctorum. Juxta illud *Matth.* 25. *Cùm venerit Filius hominis in majestate* (græcè est, gloriâ) *suâ, & omnes Angeli cum eo*, constituentes exercitum innumerabilem optimè ordinatum; & quidem in corporibus splendidis assumptis juxta *Lessium lib. 13. de Perfect. divin. n.* 132. & alios, eò quòd judicium sive tragedia fiet sensibili modo, atque ut hoc cedat ad incredibile augmentum externæ majestatis seu gloriæ, alioquin non conspiciendæ ab impiis, quorum causâ præcipuè exhibebitur. Angelis accedet in aëre ad dexteram Judicis (sive propriè dictam, sive per illam intelligendo cum Variis locum honoris & felicitatis) innumerabilis electorum caterva cum corporibus gloriosis. Tunc stabunt justi in magna constantia, impii verò in terra depressi ad sinistram judicis propriè dictam, vel circumquaque diffusi, per sinistram intelligendo locum indigniorem & miserorum, turbabuntur timore horribili dicentes: *Hi sunt quos habuimus aliquando in derisum &c. Ecce quomodo computati sunt inter Filios Dei &c. Sap.* 5. Quibus etiam aderit immensa multitudo cunctorum dæmonum; quos in corporibus apparituros ad confusionem impiorum (à quibus aliàs non viderentur) & gloriam Christi in judicio sensibili, putat *Lessius sup. n.* 134. valde credibile.

Stipatus comitatu omnium Angelorum.

Fortè in corporibus splendidis apparituro: um:

Quibus accedent in aëre omnes electi cum gloriosis corporibus.

45. *Sedebit judicaturus in throno ex nubibus formando Angelorum ministerio.*

Quartò veniet cinctus nubibus, ut habetur *Dan.* 7. *Matth.* 24. & alibi sæpè. Ex quibus etiam thronus augustissimus ministerio Angelorum componetur (uti & olim majestatem suam Deus per nubem declarare solebat, & in nube cælum Christus ascenderat) super quem judicaturus appareat

reat in forma sedentis, more judicum. Unde dicitur *Matth.* 25. *Tunc sedebit super sedem majestatis suæ*; græcè est, super thronum gloriæ suæ. Et *Dan.* 7. *Aspiciebam donec throni positi sunt*, scilicet ad sedendum pro tribunali, unus scilicet pro Deo trino invisibiliter judicante, seu *antiquo dierum*, alter pro *Filio hominis* visibiliter judicante.

46. *Ad majestatem judicis quoque spectat universalitas judicandorum,* Quintò ad majestatem Judicis faciet universalitas judicandorum, omnis scilicet creaturæ rationalis. Nam quantùm spectat ad homines, sunt sententiæ generales *ad Rom.* 14. *Omnes stabimus ante tribunal Christi.* Et alibi sæpè. Quò etiam facit, quòd generaliter dicitur Christus judicaturus vivos & mortuos. *Etiam parvulorum,* Quare omnes parvuli in originali decedentes, juxta Doctores communiter contra *Durandum*, erunt tunc (utì modò post mortem singuli judicantur) judicandi seu condemnandi: *Sicut per unius Adæ delictum judicium* seu reatus pertransiit *in omnes homines*, etiam in istos parvulos, *in condemnationem* juxta Apostolum *ad Rom.* 5. Quemadmodum è contrà indubiè quoque judicio universali assistent parvuli cum solo baptismo salvati. Utrumque enim exigit universalitas judicii, & gloria Christi omnium capitis. Idem est de infidelibus. *Et infidelium.* Ad quod præterea facit illud *Marci ult. Qui non crediderit, condemnabitur.* Et 1. *ad Cor.* 5. de iisdem dicitur: *Eos, qui foris sunt, Deus judicabit.*

47. *Quo sensu fideles dicantur non judicari, & infideles jā judicati, Ioan.* 3. Nec refert, quod *Joan.* 3. dicitur: *Qui credit in eum non judicatur; qui autem non credit jam judicatus est.* Nam constat esse ibi sermonem de judicio condemnationis, de quo *cap.* 5. dicitur: *Qui mala egerunt, in resurrectionem judicii*; supple, *procedet*. Quare sensus est: qui credit in Christum, fide vivâ scilicet & perseveranti, non condemnatur; qui autem non credit, id est, credere noluerit (agitur enim de infidelitate positiva, ut notat *Estius ibidem*, & significatur tum per causam subjectam: *quia non credidit &c.* tum per id quod dicitur in fine capitis: *Qui autē incredulus est &c.* quamvis alioquin sententia generaliùs de omnibus omnino etiam infidelitate negativâ laborantibus intellecta sit vera ratione iræ & damnationis ob peccatum originale) jam evidens est ejus damnatio, eamque quodammodò secum adfert, veluti rejiciens salutis fundamentum quod est fides, *quia* nimirùm *non credidit in nomine Unigeniti Filii Dei.* Sicut *ad Titum* 3. de Hæretico dicitur, quòd sit proprio judicio condemnatus; ut nempe non sit ratio de causa damnationis illius disceptandi.

48. *Etiam Angeli erunt tunc judicandi.* Quantùm ad Angelos, etiam est recepta satis Doctorum sententia satis expressè tradita ab *Augustino* 21. *de Civit. cap.* 23. eò quòd similiter id spectet ad publicam gloriam divinæ justitiæ; item ad gloriā Christi capitis omnium etiam Angelorum; ex quibus & hominibus adunatur Ecclesia triumphans. Serviet id ipsum ad gloriam bonorum tum Angelorum tum hominum, & ad confusionem malorum angelorum; quorum pœna accidentaliter, utì bonorum præmium, crescet. Tunc enim recludentur omnes pro semper inferno, ablatâ facultate nocendi electis, & potentiâ honores sibi arrogandi divinos, eruntque exponendi publicæ ignominiæ coram universis. Denique idem satis indicat Scriptura 1. *ad Cor.* 6. *Nescitis, quoniam Angelos judicabimus?* Quod specialiter de angelis apostatis in die judicii per Christum & Sanctos judicandis intelligunt Patres, *Chrysostomus, Augustinus, Theodoretus, Theophilactus* & alii. Iidem dicuntur in judicium magnæ diei reservari *in Epist. Juda.* Simile quid habetur de iis. 2. *Petri* 2. Quare tunc perfectè implebitur, quod *ad Coloss.* 2. de Christo dicitur: *Palam triumphans illos* (dæmones) *in semetipso*; prout victores solent in triumpho ducere & ostentare potiores captivos.

Sextò denique ad Judicis majestatem spectat judicandorum qualitas, quòd scilicet sint omnes proprii servi & subjecti ipsius Judicis, qui proinde de servis suis judicabit: Christus enim est Dominus & judex omnium; quatenus Deus quidem, ratione creationis, conservationis & ultimi finis. Quatenus homo verò ratione Unionis hypostaticæ, & meriti, quo sibi hanc excellentiæ potestatem, ejusve usum comparavit. Accedit in hominibus titulus redemptionis, quatenus eos captivos & perditos redemit & salvabit. *Denique ad gloriam Iudicis pertinet qualitas judicandorum.*

DICO IV. Judice dein sedente pro tribunali sequetur discussio judicandorum in hoc consistens, quòd omnia omnium & singulorum opera, sive cogitata, dicta & facta, præmio vel pœnâ in foro Dei digna, quæque adeò sunt materia judicii, usque ad verbum otiosum & potum aquæ datum sitienti, manifesta fient & publicè coram omnibus detegentur, non per externa signa aut locutionem (nam id requireret longam valdè temporis moram) sed per spiritualem illustrationem, Deo per omnipotentiam suam in memoriam revocante omnia singulorum facta, nec non notitiam præbente apertam omnium à quovis alio patratorum, ac si perpetrari ea vidissent & haberent ea in recenti memoria; idque cum æstimatione singulorum secundùm justitiæ normam; ut scilicet omnes & singuli de quibuslibet intelligant, quid boni, quidve mali gesserint, adeòque æquitatem sententiæ mox secuturæ. Ita communiter Patres & Theologi. Patet ex Scriptura. *Dan.* 7. *Judicium sedit, & libri aperti sunt*; id est, conscientiæ, & opera singulorum omnibus revelabuntur, ut explicat *Hieronymus ibidem. Apoc.* 20. *Libri aperti sunt &c. Matth.* 10. *Nihil opertum, quod non revelabitur, & occultum quod non scietur.* Et 1. *ad Cor.* 4. *Nolite ante tempus judicare*, de occultis scilicet, 49. *Discussio fiet judicandorum, quā singulis patebūt facta propria & aliena omnia.* *Cum æstimatione singulorum juxta normam justitiæ.*

licet, *quoadusque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum*, seu latentia veluti in tenebris & occulto, *& manifestabit consilia cordium*, quæ tunc erunt conspicua. Ratio est: quia hoc est veluti debitum ad finem publici & generalis judicii, ut scilicet singulis innotescat æquitas judicii, adeòque misericordia & veritas seu justitia Dei. Quemadmodum etiam in publico judicio humano solent proponi publicè coram judice & adstantibus facta eorum. Unde idem postulante fine & perfectione judicii singulis innotescet singulorum præmium & pœna; quò scilicet perfectè possint & debeant, etiam reprobi vel inviti probare judicii æquitatem.

50. *Etiam peccata Sanctorum per pœnitētiam remissa.* Ex his colligitur cum Doctoribus communiùs etiam manifestanda peccata Sanctorum per pœnitentiam deleta (idem è cōtrario est de operibus bonis reproborum per peccatum mortificatis) nam *cuncta quæ fiunt adducet Deus in judicium, sive bonum sit, sive malum; Eccle. ult.* Similiter aliæ locutiones Scripturæ & Patrum sunt generales; neque est ratio excipiendi. Id enim non cedet Sanctis ad confusionem, sed ad gloriam & gratiarum actionem. Unde etiam nunc sanctissima Magdalena sine confusione, sed cum gloria vocatur peccatrix, subintellige, conversa. Spectat deinde ad gloriam Christi & finem judicii, ut declaretur, quænam peccata sint in iis per suam gratiam deleta; declaratisque satisfactionibus & pœnitentiis, æquitas sententiæ pateat, ad confusionem reproborum, qui pœnitentiam agere neglexerunt.

51. *Nullus ibi propriè accusator, testis, disceptatio &c. sed cōscientia præstabit singulorum quidquid necessarium fuerit.* Colligitur II. nullos ibi fore accusatores propriè aut testes, nullos patronos, nullam judicis cum reis disceptationem. Sed singulorum conscientiæ sine voce externa manifestè accusabunt singulos, & testimonium præbebunt, tum causis seu factis, tum dignitati præmii vel pœnæ absque aliqua tergiversatione, aut spe remissionis pœnarum, cujus tunc non erit locus vel tempus; perinde ac si accusatores, testes, patroni, disceptationes in plenissima forma intercessissent. Unde *ad Rom.* 2. tradit Apostolus, quòd ipsa singulorum conscientia, testis omni exceptione major, quemlibet accusabit aut defendet, ac mox convincet in die judicii; *Testimonium* (inquit) *reddente illis conscientiâ ipsorum, & inter se invicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus, in die cùm judicabit Deus occulta hominum.*

52. *Discussionem sequetur diversa singulorum sententia singulis intellectualiter intimanda. Et duplex universalis* Dico V. Factâ manifestatione operum succedet sententia Judicis, afficiens singulos, & singulis intellectualiter intimanda, quoad gradum, qualitatem seu intensionem, proportionatè ad merita vel demerita, in plerisque valde dispaSria. Eritque insuper duplex sententia generalis: prima pro electis, *Venite benedicti &c.* Secunda aspera pro reprobis: *Ite maledicti in ignem æternum*, quâ hos omnes damnabit ad æternum exilium à regno, & perpetuos carceres ac cruciatus; salvo quoad pœnam sensûs dubio de parvulis solo originali infectis, juxta dicta *P. 2. Tr. 2. disp. 6. q. 6.* Patet ex *Matth.* 25.

Sententiam porrò generalem ferendam esse voce sensibili, verius est, attentâ qualitate judicii, quod erit externum & sensibile, item judicandorum, qui erunt homines; aliisque circumstantiis judicii sive antecedentibus, sive concomitantibus, quæ quasi omnes, quantùm congruè fieri potest, erūt sensibiles. Nec aliquod est in hac parte inconveniens, ob quod non fiat sensibiliter. *Ferenda voce sensibili.*

An verò similiter inter prolationem sentētiæ miscebitur sensibilis laudatio Electorum per judicem, quæ habetur *Matth.* 25. scilicet: *Esurivi, & dedistis mihi manducare &c.* vel contraria (quæ ibid. refertur) correptio reproborum: *Esurivi, & non dedistis mihi manducare &c.* magis incertum est. Affirmant Plures, negant Alii. Id quidem credo, non fore laudem aut vituperium enuntiandum istis in specie verbis seu sententiis, quæ neque continent præcipua opera præmio vel pœnâ digna, neque etiam in omnibus locum habebunt, sed ad complementum parabolæ à Christo in Evangelio loquente ad Fideles (quibus opera misericordiæ erant inculcanda) sunt adjecta: satis tamen credibile est, sententiæ sensibili præmittendam vel addendam generalem laudationem ac vituperationem, sive causam ipsius sententiæ etiam sensibiliter; quamquam de hoc nil certi possit statui. 53. *An interponenda publica laudatio electorum & vituperatio reproborū.*

Dico VI. Cum Christo judicabunt quodammodo Apostoli, & eorum perfecti imitatores. Patet ex *Matth.* 19. *Vos, qui secuti estis me, in regeneratione cùm sederit Filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim judicantes duodecim tribus Israel.* Ubi hæc prærogativa cujusdam judiciariæ potestatis tribuitur in primis Apostolis; non tamē solis, cùm per sedes duodecim significetur universitas judicantium, uti per duodecim tribus Israël universitas judicandorum, ut docet *Augustinus*, *Beda* & alii Patres. Aliàs enim neque Barnabas neque Paulus haberet istam prærogativam; quod est absurdum. Deinde *Apoc.* 4. fit mentio seniorum & sedilium seu thronorum viginti quatuor. Ubi similiter numerus quidam universalis designatur; à quo non excluduntur quatuor animalia visa in circuitu sedis, seu quatuor Evangelistæ specialiter exhibiti extra istum numerum ob specialem quamdam inter seniores dignitatem. Quare hanc prærogativam specialem tribuunt SS. Patres & Doctores excellentioribus Sanctis, qui veluti primores regni Christo proximi cōsidebunt in thronis veluti judices quidam assessores; *quam* (inquit *D. Bonav. 4. d. 47. a. 1. qu. 1. in corp.*) *possumus appellare juxta verbum Domini honorabilem consessionem.* Quas verò partes sive in sententiæ intimatione, sive in causæ declara- 54. *Cum Christo judicabunt Apostoli & viri Apostolici.* *Velut quidā judices assessores.*

declaratione, sive aliter sint habituri, conjecturæ locus esto.

55. *Et quodam sensu omnes electi.* Adde omnibus electis quodam sensu competiturum judicandi officinm, juxta illud 1.*ad Cor.* 6. *Si in vobis*, id est, per vos *judicabitur mundus* totus, *indigni estis qui de minimis judicetis? Nescitis quoniam Angelos judicabimus?* Et *Sap.* 3. *Judicabunt nationes & dominabuntur populis.* Idque non tantùm impropriè seu per quamdam comparationem: quo modo etiam Regina Austri, & viri Ninivitæ surgent in judicio, & condemnabunt generationem seu gentem Judæorum *Matth.* 12. per hoc scilicet, quòd hi illorum cõparatione meritò damnabuntur: sed partim approbando sententiam judicis, partim laudando justos & damnando malos tum homines tum dæmones, atque exprobrando eis suam vilitatem & malitiam, quod præsertim superbissimis illis spiritibus erit pœna molestissima. Signanter boni Angeli & prædicatores atque animarum curatores accusabunt sive exprobrabunt malitiam & pertinaciam eorum, qui bonis inspirationibus, & monitionibus fidem seu aurem præbere noluerunt.

56. *Sententia executio describitur.* Dico VII. Sententiam judicialem, utpote efficacissimam, mox sequetur executio; adeoque *ibunt hi* impii *in supplicium æternum*, *justi autem in vitam æternam* *Matth.* 25. Itaque accepto ultimo ac tremendo vale pro tota æternitate à Judiee irato, cujus vultum ferre nequibunt, mox sese terra maximo hiatu aperiet usque ad inferos, illucque spectante electorum cœtu tota illa innumerabiliũ hominum damnatorum colluvies cum dæmonibus præcipitabitur cum miserandis ejulatibus, & immenso fragore terræ dissultãtis. Quò quidem quàm citissimè divinâ virtute pervenient, & mox atque ad terminum pervenerint, terra sese firmissimè claudet, & in omnem æternitatem clausa manebit, sic ut nullus damnatorum hominum vel dæmonum possit umquam exire vel ad superiora emergere. Quæ autem sint ibi supplicia, quanta confusio, & nullus ordo in terra ista miseriæ, ubi sempiternus horror inhabitat, colligi potest per speciem quamdam ex dictis de inferno *P* 2. *Tr.* 1. *disp.* 4. *qu.* 5. Justi denique cum Christo Judice ibunt gloriosi in cælum possessuri æternum illud regnum ac gloriam; de cujus immensitate quædam libavimus *P.* 1. in materia de visione beatifica, & plura *P.* 2. *in Tract. de Beatitudine*: quæ tamen ipsa paucissima & quasi umbratica solùm sunt, si consideremus gloriam ipsam, prout in se est: ad quam nos benignissimus Salvator perducat.

QUÆSTIO VI.

De Conflagratione & Innovatione Mundi.

In fine sæculorum excitandum esse à Deo ignem universalem, quo mundus inferior conflagrabit, sicque purgabitur & innovabitur. Est certa Patrum & Theologorum doctrina, estque apud omnes Fideles persuasissimum, quòd mundus finaliter peribit incendio, qui olim diluvio. Unde etiam in publicis Ecclesiæ precibus sæpè repetitur: *Qui venturus est judicare sæculum per ignem.* Immo ipsa quoque Scriptura apertè id expressit 2. *Petri* 3. & alibi. 57. *Mundus in fine conflagrabit.*

58. Sed difficultas in primis est, an ignis ille conflagrationis præcessurus sit judicium, an verò secururus. *S. Aug.* 20. *de Civit. cap.* 30. secuturum putat. Quod etiam sentit *Suarez Tom.* 2. *in* 3. *Part. disp.* 57. *sect.* 1. & Nonnulli alii. Sed communior sententia Doctorum præcessurum censet. Quod non obscurè elicitur ex *Psal.* 96. ubi est sermo ad litteram de futuro judicio: *Ignis ante ipsum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos ejus &c.* Et *Isaia* 66. *Ecce Dominus in igne veniet &c.* Et 1. *ad Cor.* 3. docet Apostolus uniuscujusque opus manifestum fore & per diem Domini (quo phrasi Scripturæ usitatâ intelligitur dies judicii) declarandum quale fuerit, *quia in igne*, scilicet conflagrationis, *revelabitur.* Tunc itaque *uniuscujusque opus quale sit, ignis probabit*; quo nempe homines tunc adhuc superstites examinabuntur seu probabuntur, & qui aliquid purgandum habuerint, purgabuntur, dein salvandi, juxta id quod sequitur: *Ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem.* Ita hunc locum explicat *Estius ibidem* videndus, *A Lapide*, *Lessius lib.* 13. *de perfect. divin. nu.* 113. & alii passim. *Ignis conflagrationis præcedet judicium.*

59. Varii porrò sunt effectus hujus conflagrationis. Nam in primis purgabit cum proportione justos purgatione indigentes, inflammabit & affliget impios, omnes autem tunc adhuc superstites verosimiliùs interimet. Putant verò varii Patres, signanter *Ambrosius* & *Lactantius* apud *Estium in* 2. *Petri* 3. (qui idem quoque censet cum plurimis aliis) ignem istum non afflicturum justos purgatione non indigentes, uti non afflixit tres pueros in fornace Babylonica. Quod tamen velut haud satis fundatum Varii non recipiunt: cùm alioquin id foret contra activitatem ignis naturalem, & afflictiva mors rectè acceptanda posset justis cedere ad augmentum meriti, nec aliàs igne secluso morerentur quantum- *Impios affliget, purgabit electos, atque omnes interimet.*

quantumlibet sancti sine doloribus & pœnalitate afflictivâ. Fortè non incongruè dici posset, ignem istum afflicturum etiam perfectè sanctos, quantùm affligeret more aliàs naturaliter obeunda: sicut etiam purgatione indigentes inæqualiter pro qualitate culparum tamquam divinæ justitiæ instrumentum affliget. Verumtamen ex conjecturis solùm procedi hîc potest.

60\. *Destruet omnia mixta, purgabit elementa.* Denique idem ignis mundum inferiorem peccatis quodammodò infectum purgabit; destruetque omnia corpora mixta, scilicet animantia terræ, volucres cæli, pisces maris, plantas, inanimata, etiam mineralia in visceribus terræ, adeòque montium fundamenta comburet; & quidquid in iis purgandum est, purgabit. Unde etiam omnia ædificia, oppida & cetera artefacta destruet. Aërem quoque ipsum, quousque scilicet vaporibus & fecibus infectus est, seu quousque purgatione indiget, pervagabit. Patet ex 2. *Petri* 3. ubì cæli, scilicet aëris, & terra dicuntur *igni reservati in diem judicii.* Et infrà: *In quo cæli magno impetu transient* instar procellæ, *elementa verò* crassiora, terra scilicet & aqua, *calore solventur. Terra autem & quæ in ipsa sunt opera*, scilicet corpora mixta & artefacta, aut (ut *Estius* putat) opera peccaminosa *exurentur.* Ratio est, quia cùm mixta sint ad usum hominis, hoc fine cessante, convenit ipsa cessare; quæ alioquin sunt continuæ vicissitudini obnoxia, secùs quàm elementa seu corpora simplicia.

61\. *Non tamen attinget sidera.* Satis tamen constat ex communi sententia Patrum & Doctorum solum hunc mundum inferiorem arsurum; non autem cælos sidereos, utpote non subjectos impuritatibus & vicissitudinariæ generationi & corruptioni, adeòque purgatione non indigentes. Et consonat illud 2. *Petri* 3. *Cæli autem qui nunc sunt & terra, eodem verbo repositi sunt, igni reservati in diem judicii.* Ubì per cælos (quæ vox in Hebræo caret singulari) intelligi aëris loca & regiones, docent Interpretes, & patet ex contextu, cùm de iisdem cælis immediatè præmittatur: *Per quæ ille tunc mundus aquâ inundatus periit*; qui utique non periit per cælos sidereos, sed per pluvias ex aëre subministratas, & aquas è visceribus terræ prorumpentes. Proinde sacri Doctores consequenter existimant ignem ascensurum iam altè, vel (ut *D. Bonaventura* 4. *d.* 47. *a.* 2. *q.* 3. *in corp.*) paulò altiùs, quàm ascenderit diluvium, ad cujus instar succedet purgatio ignea.

62\. *Minus est certum, an saltem quoad aliquos effectus, non sit secuturus judicium.* Minus autem exploratum est, an ignis conflagrationis præcedet judicium quoad omnes suos effectus, sic ut homines sint resurrecturi ad vitam immortalem in mundo jam innovato, ut plures censent & loquuntur: an potiùs sit præcessurus judiciū quoad interemptionem viventium & aliorum super terram, ac purgationem justorum, quoad perfectam verò expurgationem & innovationem mundi sublunaris sit secuturus, sive idem ignis adhuc perseverans, sive noviter excitandus, qui celerrimè perficiat hanc rem, simulque impios involvat in tartara, ut censet *D. Bonaventura sup. a.* 2. *q.* 4. Saltem non fore completam hujus mundi innovationem ante judicium vel inde colligitur, quòd deinde terra erit perfectè sphærica, aquis undique tecta, juxta situm earumdem connaturalem, id autem non erit, nisi post judicium.

63\. *Mundus nihilominus etiam quoad cælos sidereos innovabitur.* Conflagrationem itaque consequetur cæli & terræ innovatio. Cujus quidem meminit Scriptura *Isaiæ* 65. *Ecce ego creo cælos novos & terram novam, & non erunt in memoria priora, & non ascendent super cor*, tantæ scilicet erunt præ prioribus pulchritudinis. Et *Apoc.* 21. *Vidi cælum novum & terram novam: primum enim cælum & prima terra abiit &c.* Et infrà: *Ecce nova facio omnia.* Et *ad Rom.* 8. *Expectatio creaturæ revelationem filiorum Dei expectat*, seu anxiè illam desiderat omnis creatura etiam inanimata, quam Apostolus inducit per prosopopeiam instar alicujus personæ; nimirum quia nunc *vanitati subjecta est* seu mutabilitati, ex ordinatione Dei sub spe commutationis in melius: *quia & ipsa creatura liberabitur à servitute corruptionis*, seu ab ista mutabilitate & defectione, quando advenerit libertas gloriæ filiorum Dei. *Scimus enim quòd omnis creatura ingemiscit & parturit usque adhuc*; id est, scimus enim omnia creata velut nobiscum sub pondere servitutis gemere, & requiem & innovationem in statum meliorem expectare. Ita explicat *Titelmannus*, *Sasbouth*, *Estius* & alii passim.

64\. *Nō per substantialem mutationē, sed per accidentalem meliorationem.* Innovatio equidem hæc non erit per substantialem cælorum, astrorum & elementorum mutationem, sed per accidentalem eorumdem meliorationem, ut habet communis quasi Scholasticorum sententia post *Hieronymum*, *Augustinum* & alios Patres Latinos. Nam (ut *Aug.* 20. *de Civit. c.* 14) *mutatione rerum, non omnimodo interitu transibit hic mundus. Unde & Apostolus ait: Præterit enim figura hujus mundi. Figura ergo præterit, non natura.* Et (ut *Hieronymus in c.* 65. *Isaiæ*) *novos cælos, & novam terram videbimus. Non dixit Petrus, Alios cælos & aliam terram videbimus, sed veteres & antiquos in melius commutatos.* Quod namque veterescens innovatur, non perit substantialiter. Unde quod de cælis dicitur *Ps.* 101. *Ipsi peribunt*; intellige secundùm externam speciem; ut colligitur ex iis quæ sequuntur: *sicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur*; vestis autem seu opertorium dum invertitur, non mutatur substantia, sed specie externâ. Simili modo intelligitur illud *Matth.* 24. *Cælum & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt.* Nisi malis subintelligere, potiùs

seu faciliùs,q.d.potiùs id fieret,quod nunquam fiet,quàm verba Dei præterirent. Et sic concordatur Scriptura alteri *Ps.* 148. *Statuit ea in aeternum & in seculum seculi, præceptum posuit, & non præteribit.* Deinde eamdem innovationem Scriptura alibi specificans, solius accidentalis mutationis meminit, ut ex loco *Isaiæ* 30.mox referendo patebit.

65. Itaque consistet innovatio mundi in mutatione statûs & qualitatum, uti & consistet innovatio ipsius humani corporis resurgentis, sic ut alia facies cæli & terræ appareat. Nam primò cessabit motus cælorum juxta Doctores communiter. Quo sensu multi Interpretes ad litteram intelligunt illud *Apoc.* 10. *Tempus non erit amplius.* Quàmvis Quidam id referant ad tempus operandi meritoriè. Quod equidem consistit cum altera expositione: nam dum tempus seu vicissitudinarius motus cælorum cessabit, etiam cessabit tempus bene operandi. Ad præsens quoque intentum passim explicatur illud *Isaia* 60. *Non occidet ultra Sol tuus, & Luna tua non minuetur.* Et quàmvis intelligeretur de sole & luna spirituali, ipsâ scilicet divinitate ejusque visione, quæ perpetua erit sine occasu vel imminutione:tamen simul fit allusio ad Solem & Lunam materialem,qui post diem judicii stabiliter in eadem constitutione permanebunt; Sole videlicet unum hemisphærium, Lunâ plenâ atque perfectâ, solique oppositâ alterum hemisphærium illuminante. Ratio est: quia tunc cessabit finis motus, qui est deservire hominibus, quotidianæque generationi & corruptioni. Neque erit quies ista cælis violenta: cùm ex natura sua non petant moveri, præsertim sine alia utilitate. Immo communi sententiâ cæli moventur per Angelos; qui cur per totam æternitatem absque alia utilitate occuparentur continuo eorumdem motu causando? Tunc igitur cessabit vicissitudo diei ac noctis, hiemis & æstatis, frigoris & æstûs, ortûs & interitûs, eritque semper eadem cæli & terræ facies, eadem serenitas & pulchritudo; conformiter ad stabilitatem ipsius æternitatis.

Post judiciū cessabit motus cælorum.

Eritq; eadem perpetuò cæli & terræ facies.

66. Præterea astra singula erunt multò lucidiora secundùm proportionem convenientissimam Deo cognitam; juxta illud *Isaia* 30. *Erit lux lunæ, sicut lux solis, & lux solis septempliciter, sicut lux septem dierum*, in unum scilicet collecta, adeòque erit septuplùm seu plurimùm aucta. Quare ex hac mirificâ illustratione orbes cælestes, ipsaque elementa aliam speciem induent. Stellæque simul collustrantes videri poterunt; quarum lumen nunc solis luce offuscatur, non quidem in se, sed solùm imbecilli nostro aspectui, tunc validè roborando. Astra tamen quæ nunc lucem à sole mutuantur, etiam tunc mutuabuntur, signanter luna, etsi juxta proportionem lucis solaris ampliorem lucem participatura.

Astrorum lux seu splendor erit augendus.

67. Elementorum denique innovatio consistet in ablatione omnis qualitatis peregrinæ, ordinato singulorum situ, sic terra depurata, & in corpus perfectè sphericum redacta, locum infimum sit obtentura, & juxta aliquos instar auri fulgida, vel instar vitri pellucida usq; ad aliquam profunditatem, aqua terram sit tectura, limpida instar purissimi chrystalli; aër consequenter pellucidus aquam circumdaturus sit.

Elementorū innovatio declaratur.

Quod autem *S. Beda* existimavit aquam post judicium non remansuram, sed substantialiter corrumpendam per ignem, caret fundamento, & repugnat communi sensui Doctorum.

68. Nec obstat, quòd *Apoc* 21.dicatur: *Et mare jam non est.* Nam intelligendo id ad litteram, uti debet, conformiter ad præcedentia litteraliter intelligenda (etsi *S. Augustinus* dubitaverit, an intelligeretur ibi per mare sæculum hoc amarum & turbulentum) facilè intelligitur, quòd non tunc sit secundùm externam faciem, uti cælum & terra,quæ dicuntur ibidem abiisse. Quòd si etiam contendatur aliquid amplius & speciale isto loquendi modo indicari de destructione maris, adhuc facilè respondetur, quòd mare simpliciter non manebit sub ratione maris, tum quia congregationes aquarum in unum alveum separatarum à terra (quæ post judicium rursus terram tegent) Deus vocavit maria; tum quia mare significat propriè congregationem aquarum salsarum, æstu procellisque obnoxiarum, vaporibus quoque & impuritatibus impletarum. Proinde recedent vetera, ablatâ ab iis vetustate, non naturâ; novaque & meliora erunt omnia. Cujus novitatis nos faciat esse participes Jesus Christus Dominus noster.

Quo sensu Apoc. 21. dicatur mare tunc non futurum.

TRACTA-

TRACTATUS II.
DE
SACRAMENTIS
IN COMMUNI,
AC
DE BAPTISMO
ET CONFIRMATIONE
IN PARTICULARI.

PRÆFATIO.

EXPLICATA *Christi vitâ, & ex parte œconomiâ, sequitur adhuc explicanda non modica ejusdem œconomiæ pars, videlicet institutio & natura septem Sacramentorum novæ Legis. Quæ sunt septem illæ columnæ, quas excidit Patris Sapientia Christus ad fundandam super illas Ecclesiæ suæ immobilem structuram. Eadem sunt uberrimi fontes, per quos divina gratia in nos derivatur, juxta illud* Isaiæ 12. Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris; *sanctis nimirum Sacramentis, quæ sunt fontes Jesu, qui in Evangelio clamabat:* Qui sitit, veniat ad me, & bibat, *&* per quæ omnis vera justitia vel incipit, vel cœpta augetur, vel amissa reparatur, *ut ait* Trid. sess. 7. in Proœmio. *Hæc denique sunt illa fortissima vincula, quibus Deus societatem novi populi colligavit. De quibus plurima sunt pertractanda, hoc præsertim tempore, quo vincula ista disrumpentes Sectarii recentiores, variis & invicem repugnantibus erroribus etiam dissecti, societatem populi Christiani multis in locis fœdissimo schismate & hæresi dissolvere, ac tunicam inconsutilem Christi lacerare non cessant; id operante humani generis inimico, ut fontes illos salutares & pharmaca illa cælestia sanguine Christi quodammodò confecta Christianis eriperet. Quare hanc ipsam materiam*

Tractatu non unico, ne nimiùm excrescat, sed pluribus explicabimus; & in præsenti quidem illa, quæ tum Sacramenta omnia genericè spectata, tum quæ Sacramentis novæ Legis in communi, vel saltem pluribus conveniunt, nec non ea, quæ in speciali pertinent ad Sacramentum Baptismi, quod est ceterorum janua, & Sacramentum Confirmationis, quod est Baptismi velut complementum seu consummatio.

DISPUTATIO PRIMA.

De Definitione Sacramenti, & Differentiâ Sacramentorum.

QUÆSTIO I.

De Nomine Sacramenti.

1. *Sacramentum à sacro derivatum.*

NOMEN Sacramenti à sacro derivatum juxta diversas ad rem sacram habitudines diversas sortitur significationes. Nam primò antiquitùs, teste *Varrone l. 4. De Lingua Latina prope finem,* sumebatur pro pignore seu pecuniâ à litigantibus deponi solitâ apud Gentilium pontifices, eâ conditione, ut pecunia illius qui causâ caderet, divino cultui seu ærario cederet, in pœnam injustæ litigationis, victor verò suam reciperet.

Antiquitùs apud profanos Scriptores sumebatur pro certo pignore à litigantibus deposito.

Secundò etiam juramenta, eò quòd fiant per res sacras, vel ipsa tamquam sacra inviolabiliter servari debeant, dicuntur sacramenta. Qui nominis usus etiam in Jure invaluit, ut patet ex *L. Sacramenta puberum C. Si adversùs venditionem,* & *Can. Si publicis,* & *Can. Quis Sacramento 22. q. 4.* Similiter *Tertullianus lib. ad Martyres c. 3.* sponsionem factam in baptismo vocat sacramentum.

In jure sumitur interdum pro juramento.

2. *In scriptura frequenter pro re sacra occulta, Græcè mysterio,*

Tertiò frequenter in Scriptura usurpatur pro re occulta, ut sacramentum sit quasi sacrum secretum, quod Græcè dicitur mysterium, ut *Sap. 2. Nescierunt sacramenta Dei. Ad Ephes. 1. Ut notum faceret sacramentum voluntatis.* & alibi. Quibus locis in Græco correspondet vox mysterium: quæ etiam à latino Interprete subinde est retenta, ut *Matth. 13. 1. ad Cor. 13.* & alibi. Et utraque vox est posita *ad Ephes. 3.* ubi ait Apostolus: *Notum mihi factum est sacramentum ..... prout potestis legentes intelligere prudentiam meam in mysterio.* Subinde tamen vox sacramentum vel mysterium sumitur pro secreto, etsi non sacro, ut pro occulta quadam & notabili malitiâ, *2. ad Thessal. 2. Mysterium jam operatur iniquitatis. Apoc. 17. Sacramentum mulieris & bestiæ.* Vel per quamdam analogiam pro secretis Regum & amicorum; ut *Tobiæ 12. Sacramentum regis abscondere bonum est.* Et *Proverb. 20. Ei qui revelat mysteria &c.*

Interdum etiam pro secreto non sacro:

Hinc ulteriùs factum est, ut non tantùm res sacræ & secretæ, sed etiam illarum signa subinde à Scriptura & Patribus dicantur sacramenta. Sic *ad Ephes. 5.* conjugium dicitur *sacramentum magnum*, eò quòd significaret conjunctionem Christi cum Ecclesia. Et eodem sensu *Apoc. 1.* agitur de sacramento septem stellarum. Patres vide apud *Suarez in præfatione.* Inter quos *Augustinus l. 4. de Symbolo ad Catechumenos*, nomine Sacramenti appellat exorcismos, insufflationes & reliquas ceremonias, quas nos Sacramentalia appellamus. 3.

Interdum etiam pro signo rei sacræ & secretæ.

Ex dictis patet, quàm falsò *Lutherus l. de Captivit. Babylonica c. de matrimonio* scripserit: *Non habet universa Scriptura sancta hoc nomen, Sacramentum, in ea significatione, quâ noster usus, sed in contrariâ. Ubique enim significat, non signum rei sacræ, sed rem sacram, secretam & abditam.* Quàmvis idem postea in aliis libris nomen Sacramenti in hac significatione mordicus defendat contra *Carolstadium* & *Zwinglium.*

Unde refellitur calumnia Lutheri.

Denique communi usu Ecclesiæ, Patrum & omnium posteriorum Doctorum, nomen Sacramenti specialiter accommodatum est ad illa signa sacra, quæ simul sunt sacrantia seu sanctificantia, sive ad signa rei sacræ quà sanctificantis. Et hoc modo Baptismum & Confirmationem sacramenta vocat *Cyprianus l. 2. Epist. 1.* quæ est ad Stephanum dicens: *Tunc enim demum planè* (aliàs *plenè*) *sanctificari & esse filii Dei possunt, si sacramento utroque nascantur.* Vide eumdem *l. 2. Ep. 3. ad Cæcilium*, ubi de Sacramento Eucharistiæ. Et *l. 4. Ep. 7. ad Magnum*, ubi de Baptismi *sacramento salutari* est sermo. Similiter Ecclesiæ Sacramenta hoc nomine appellat *Tertullianus, Lactantius, Hilarius, Hieronymus, Augustinus,* quos citat *Bellarm. l. 1. de Sacram. c. 7.* Proinde non novum, sed vetustissimum est in Ecclesia Dei nomen Sacramenti in sensu præfato; adeò ut in Latina Ecclesia omnes linguæ vulgares hoc nomen retinuerint, ut 4.

Communi Patrum & Ecclesiæ usu sumitur pro signo rei sacræ sanctificantis.

Italica

Sic hoc nomen usurpare, immo instituere licuit Ecclesia. Italica, Gallica, Hispanica, Germanica, Flandrica &c. Licuitque indubiè Ecclesiæ hujusmodi nomen tali sensu usurpare, aut etiam instituere, quantumvis in Scripturis non haberetur; uti nomina Trinitatis, Personæ, consubstantialis &c. quæ non sunt in Scripturis expressa, Ecclesia meritò usurpat ad explicandas fidei veritates in Scriptura contentas. Denique congruit postremæ significationi ipsa nominis Etymologia: *Et congruit huic acceptioni Etymologia.* Sacramentum enim aptè deducitur à sacrando, ut significetur illud quòd sacrat seu sanctificat, sicut medicamentum dicitur id quod medetur, & nocumentum id quod nocet. Ea verò Symbola externa seu ceremonias sacras, quas Ecclesia Catholica hoc sensu Sacramenta appellat, veluti instrumenta gratiæ verè hominem Deo consecrare seu ipsum sanctificare suo loco patebit ex Scriptura & aliis auctoritatibus.

QUÆSTIO II.

De Definitione Sacramenti.

§. I.

Definitiones Lutheranorum & Calvinistarum proponuntur & refutantur.

5. *Lutherana Sacramenti descriptio.* LUTHERUS cum suis vult Sacramentum nil aliud esse, quàm *Testimonium divinum ad excitandam vel nutriendam fidem institutum, quod instar miraculi confirmet & instar sigilli obsignet promissionem gratiæ,* contentam scilicet in verbo Dei, quæ velut generalis per Sacramentum applicetur seu obsignetur singulis, qui eo cum fide utuntur. Unde *Lutherus* confert Sacramentum cum vellere Gedeonis & cum iride quam Noë in signum accepit. Vultque *Kemnitius* promissionem præfatam debere esse de remissione peccatorum; non quòd Sacramentum illam causet, sed quòd juxta promissionem divinam esse Petro v.g. qui baptizatur factam remissionem peccatorum, Deus testetur per ablutionem, seu baptismum, qui consequenter sit velut sigillum affixum diplomati seu verbo Dei promittentis remissionem peccatorum, idemque diploma seu verbum confirmans.

Definitio Calvinistica. *Calvinistæ* ex *Calvino l.4. Inst. c.14. §.1.* Sacramentum definiunt *Symbolum externum, quo Deus benevolentia erga nos sua promissiones conscientiis nostris obsignat ad sustentandam fidei nostræ imbecillitatem.* Loquuntur autem hi de promissione gratiæ prædestinationis, adeòque volunt hujus divinæ benevolentiæ & electionis tesseram esse Sacramentum, ipsumque non justificare instar causæ instrumentariæ, sed solùm valere ad hoc objectivè excitando fidem.

Verùm utraque Definitio est inepta, utpote ex mente definientium exclusiva à Sacramentis novæ Legis vim justificandi; quam tamen Scriptura & recta fides iis adscribit: dicitur enim v.g. Baptismus in Scriptura abluere peccata, mundare, regenerare &c. De quo postea. Deinde non possunt Sacramenta parvulis seu eorum conscientiis obsignare promissiones Dei, eorumque fidem excitare (quidquid *Lutherus* deliraverit illos, dum baptizantur, habere usum rationis) qui tamen rectè & utiliter baptizantur & à peccato mundantur. Tertiò falsissimum est Deum v.g. per ablutionem baptismalem testari in particulari ei qui baptizatur, sive quòd ei remiserit peccata, sive quòd eum ab æterno prædestinaverit: neque enim de justificatione aut salute quisquam est certus vi Sacramenti. Neque ullibi talis promissio aut testificatio est scripta vel tradita: sed illa solùm, quâ promittitur cuivis gratia sanctificans vi Sacramenti, si sit ritè dispositus; & vita æterna, si usque in finem in gratia perseveraverit. Sanè etiam Judas, aliive reprobi, aut etiam indispositi suscipiunt Sacramentum: & tamen eis non fit testificatio divina, qualem sive *Lutherani* sive *Calvinistæ* fingunt; quæ utique falsa foret. Denique (ut plura prætercam) Sacramenta potiùs à verbo Dei ac in eo contentis divinis promissionibus accipiunt testimonium, quòd sint res sacræ & sanctificativæ, quàm è contra ipsa præbeant attestationem verbo Dei divinisque promissis; ut proinde potiùs verbum Dei sit sigillum Sacramenti, quàm è contrà. Nam uti sigillum etiam sine diplomate vim suam habet & agnoscitur, diploma non sine sigillo; sic verbum Dei sine Sacramento suam eamque summam auctoritatem habet, Sacramentum verò sine verbi testimonio nullam. Neque enim ex lotione baptismali quis fidem incipiet habere verbo Dei, sed ex hoc discit fidem habere virtuti & efficaciæ lotionis. Quæ verò verbum Dei confirmant, & faciunt tamquam tale agnosci quod per prædicatores proponitur, sunt consequentia signa seu miracula per quæ, & non per Sacramenta (quæ etiam nil speciale habent ad objectivè excitandam fidem; quod longè excellentiùs non habeat concio) sermonem suum Dominus confirmavit. 6. *Utraque refellitur.*

Nihilominus fide rectâ suppositâ de Sacramētorum institutione & fructu sunt eadem nobis signa divinæ erga nos benevolentiæ, quâ dignatus est nobis de tam salutaribus salutis remediis providere; & per gratias, quas conferunt, excitant in nobis sancta desideria, ac fiduciam christianam de justificatione & salute; præsertim sanctissimæ Eucharistiæ Sacramentum, quod 7. *Quo sensu sacramenta sint signa divinæ erga nos benevolentiæ.*

Sic hoc nomen usurpare, immo instituere licuit Ecclesiæ.

Italica, Gallica, Hispanica, Germanica, Flandrica &c. Licuitque indubiè Ecclesiæ hujusmodi nomen tali sensu usurpare, aut etiam instituere, quantumvis in Scripturis non haberetur; uti nomina Trinitatis, Personæ, consubstantialis &c. quæ non sunt in Scripturis expressa, Ecclesia meritò usurpat ad explicandas fidei veritates in Scriptura contentas. Denique congruit postremæ significationi ipsa nominis Etymologia: Sacramentum enim aptè deducitur à sacrando, ut significetur illud quod sacrat seu sanctificat, sicut medicamentum dicitur id quod medetur, & nocumentum id quod nocet. Ea verò Symbola externa seu ceremonias sacras, quas Ecclesia Catholica hoc sensu Sacramenta appellat, veluti instrumenta gratiæ verè hominem Deo consecrare seu ipsum sanctificare suo loco patebit ex Scriptura & aliis auctoritatibus.

Et congruit huic acceptioni Etymologia.

QUÆSTIO II.

De Definitione Sacramenti.

§. I.

Definitiones Lutheranorum & Calvinistarum proponuntur & refutantur.

5. *Lutherana Sacramenti descriptio.*

LUTHERUS cum suis vult Sacramentum nil aliud esse, quàm *Testimonium divinum ad excitandam vel nutriendam fidem institutum, quod instar miraculi confirmet & instar sigilli obsignet promissionem gratiæ,* contentam scilicet in verbo Dei, quæ velut generalis per Sacramentum applicetur seu obsignetur singulis, qui eo cum fide utuntur. Unde *Lutheri* confert Sacramentum cum vellere Gedeonis & cum iride quam Noë in signum accepit. Vultque *Kemnitius* promissionem præfatam debere esse de remissione peccatorum; non quòd Sacramentum illam causet, sed quòd juxta promissionem divinam esse Petro v.g. qui baptizatur factam remissionem peccatorum, Deus testetur per ablutionem, seu baptismum, qui consequenter sit velut sigillum affixum diplomati seu verbo Dei promittentis remissionem peccatorum, idemque diploma seu verbum confirmans.

Definitio Calvinistica.

Calvinistæ ex *Calvino l. 4. Instit. c. 14. §. 1.* Sacramentum definiunt *Symbolum externum, quo Deus benevolentiæ erga nos suæ promissiones conscientiis nostris obsignat ad sustentandam fidei nostræ imbecillitatem.* Loquuntur autem hi de promissione gratiæ prædestinationis, adeòque volunt hujus divinæ benevolentiæ & electionis tesseram esse Sacramentum, ipsumque non justificare instar causæ instrumentariæ, sed solùm valere ad hoc objectivè excitando fidem.

6. *Utraque refellitur.*

Verùm utraque Definitio est inepta, utpote ex mente definientium exclusiva à Sacramentis novæ Legis vim justificandi; quam tamen Scriptura & recta fides iis adscribit: dicitur enim v.g. Baptismus in Scriptura abluere peccata, mundare, regenerare &c. De quo postea. Deinde non possunt Sacramenta parvulis seu eorum conscientiis obsignare promissiones Dei, eorumque fidem excitare (quidquid *Lutherus* deliraverit illos, dum baptizantur, habere usum rationis) qui tamen rectè & utiliter baptizantur & à peccato mundantur. Tertiò falsissimum est Deum v. g. per ablutionem baptismalem testari in particulari ei qui baptizatur, sive quòd ei remiserit peccata, sive quòd eum ab æterno prædestinaverit: neque enim de justificatione aut salute quisquam est certus vi Sacramenti. Neque ullibi talis promissio aut testificatio est scripta vel tradita: sed illa solùm, quâ promittitur cuivis gratia sanctificans vi Sacramenti, si sit ritè dispositus, & vita æterna, si usque in finem in gratia perseveraverit. Sanè etiam Judas, aliive reprobi, aut etiam indispositi suscipiunt Sacramentum; & tamen eis non fit testificatio divina, qualem sive *Lutherani* sive *Calvinistæ* fingunt; quæ utique falsa foret. Denique (ut plura præteream) Sacramenta potiùs à verbo Dei ac in eo contentis divinis promissionibus accipiunt testimonium, quòd sint res sacræ & sanctificativæ, quàm è contra ipsa præbeant attestationem verbo Dei divinisque promissis; ut proinde potiùs verbum Dei sit sigillum Sacramenti, quàm è contrà. Nam uti sigillum etiam sine diplomate vim suam habet & agnoscitur, diploma non sine sigillo; sic verbum Dei sine Sacramento suam eamque summam auctoritatem habet, Sacramentum verò sine verbi testimonio nullam. Neque enim ex lotione baptismali quis fidè incipiet habere verbo Dei, sed ex hoc discit fidem habere virtuti & efficaciæ lotionis. Quæ verò verbum Dei confirmant, & faciunt tamquam tale agnosci quod per prædicatores proponitur, sunt consequentia signa seu miracula per quæ, & non per Sacramenta (quæ etiam nil speciale habent ad objectivè excitandam fidem; quod longè excellentiùs non habeat concio) sermonem suum Dominus confirmavit.

7. *Quo sensu sacramenta sint signa divinæ erga nos benevolentiæ.*

Nihilominus fide rectâ suppositâ de Sacramentorum institutione & fructu sunt eadem nobis signa divinæ erga nos benevolentiæ, quâ dignatus est nobis de tam salutaribus salutis remediis providere; & per gratias, quas conferunt, excitant in nobis sancta desideria, ac fiduciam christianam de justificatione & salute; præsertim sanctissimæ Eucharistiæ Sacramentum, quod

futuræ gloriæ pignus seu arrha vocatur. Baptismus quoque dicitur sacramentum fidei, & obsignatio fidei, quatenus scilicet est professio fidei Christianæ, & janua quâ quis in Ecclesiam seu cœtum Christianorum admittitur. Eatenus quoque publicè & exteriùs, & per characterem interiùs homo secernitur à non baptizatis. Et sic etiam sano sensu sigillum quoddam dici potest. Vide *Bellarminum in Præfat.* & *l. 1. De Sacram. c. 14. & seqq.* ubi fusè errores Sectariorum circa definitionem Sacramenti refutat.

Item baptismus obsignatio fidei & sigillum.

§. II.

Definitio Sacramenti latè sumpti.

8. *Definitio antiqua commodè explicanda ut valeat.*

EXCLUSIS Hæreticorum definitionibus, Theologi antiquiores Sacramentum definiunt *Signum rei sacræ.* Quæ definitio ut bona & adæquata sit, debent multa subintelligi, scilicet ut sensus sit, quòd sit signum sensibile divinitùs institutum practicum rei sacræ hominem sacrantis.

Commoda definitio sacramenti prout est commune ad vetera & nova.

A Recentioribus quoque Sacramentum latè sumptum, prout est commune ad antiqua & nova, variè describitur. Inter ceteras autem definitiones videtur hæc satis commoda (quæ in re est communis Doctorum) *Est signum sensibile gratiæ divinitùs institutum, hominemq; suo usu sanctificans* vel (quod coincidit) *ceremonia sacra significans gratiam, à Deo instituta, ut usu suo hominem sanctificet.* Dicitur *signum gratiæ,* scilicet sanctificantis: nam hanc non solùm Sacramenta novæ legis, sed & vetera significabant, ut ex *Florentino in Decreto de Armenis,* & Patribus; communique consensu constat. Quare cùm hîc describatur Sacramentum secundùm rationem quatenus communem veteribus & novis, rectè additur ly *gratiæ.* Ideoque magis probanda est hæc descriptio, quàm illa quà definitur simpliciter, *Signum practicum sanctitatis alicujus sive internæ sive externæ.* Ubì præterea desideratur particula *divinitùs institutum*: cùm alioquin etiam penes Ecclesiam sit potestas instituendi signa practica cujusdam sanctitatis externæ seu legalis, ut patet in sacramentalibus. Dicitur, *hominem suo usu sanctificans*; intellige, sive exteriùs, ut vetera, sive interiùs, ut nova.

9. *Cui non rectè additur ly causa gratiæ, sanctificantis scilicet.*

Non rectè autem *Lugo d. 1. sect. 2. n. 23.* addit, omne Sacramentum etiam causare gratiam veram, quasi etiam vetera sacramenta fuerint causæ gratiæ, non quidem illa suscipienti, sed nova suscepturis: eò quòd novorum Sacramentorum, adeòque gratiæ per illa dandæ erant promissiones, promissio autem sit causa moralis rei promissæ. Non rectè (inquam) id addit, prout fusè contrà arguit *Dicastillo d. 1. dubit. 2.* Nam sic v. g. præteritus ante millenos annos esus agni etiam nunc esset causa moralis gratiæ, quæ datur in Sacramentis novæ Legis. Deinde promissio ut sit causa moralis effectûs, debet eatenus illum præcedere, & non præsupponere; vetera autem Sacramenta præsupponebant Christum venturum & gratiam per ipsum dandam, uti umbra corporis præsupponit corpus. Nec tam erant promissiones (etsi non malè sic vocentur, sed sensu congruo) quàm earumdem Patribus jam factarum signa & monumenta; immo ipsæ promissiones Patribus factæ Christum tanquam datorem omnis gratiæ præsupponebant.

Potissimùm quod posset objici huic definitioni est, quòd per illam non salvetur univocatio Sacramentorum veterum & novorum, ex eo quòd sanctificatio interna & externa non conveniant univocè in ratione sanctificationis, uti nec utraque sanctitas correspondens in ratione communi sanctitatis. Sed si salvari non posset univocatio, quid inde? Ubì enim scriptum est, omnia Sacramenta esse univocè talia? Quod ad rem attinet, multi Doctores univocationem non admittunt, nisi inter Sacramenta novæ Legis, & illa antiqua, quæ conferebant seu causabant quoque gratiam sanctificantem, si quæ talia fuerint; prout fuisse circumcisionem & remedium Legis naturæ, patebit *quæst. 4.* Cetera autem sunt univocè cum novis signa sanctitatis, non tamen univocè causæ sanctitatis; cùm nec ipsa sanctitas per illa causata sit univocè sanctitas, sed tantùm figura sanctitatis, sicut homo pictus est homo. 10. *Univocatio veterum & novorum sacramentorum non est necessariò adstruenda.* *Convenisse in ratione signi, sed non in ratione causæ sanctitatis.*

Dices I. cum *Coninck q. 60. a. 4. dub. 2.* & quibusdam aliis: sicut Sacramenta nostra causant sanctitatem veram, sic vetera causabant umbraticam; ergo sunt univocè causæ. Resp. Dist. Seq. sunt univocè causæ in generali, Conc. univocè causæ sanctitatis, Neg. Seq. Nam ad hoc deberet esse univocatio in ipsis sanctitatibus causatis. Sicut videns risum hominis & videns risum prati sunt univocè videntes ut sic, non tamen quatenus videntes risum. Et sicut pictor & generans verè conveniunt in ratione operantis, non tamen in ratione producentis hominem, eò quòd hic pictum, is vivum producat, qui non sunt univocè homo. Non enim est univocatio, nisi quatenus est convenientia; hæc autem requirit convenientiam ipsarum rerum. 11. *Quod solutione objectionis confirmatur.*

Dices II. cum *Lugo* etiam ipsa sanctitas vera & umbratica conveniunt in conceptu communi sanctitatis; puta, formæ Deo consecrativæ. Resp. in ipsa ratione consecrativi (quod est terminus synonimus) 12. *Dissolvitur altera objectio.*

nimus) esse similem æquivocationem, ut arguit *Dicastillo d. 1. dubit. 3.* & *Arriaga d. 1. sect. 7. n. 65.* Nil enim commune habet consecratio veterum Sacramentorum cum consecratione novorum, nisi quòd ista hanc significaverint, scilicet filiationem Dei &c. quæ ratio signi non sufficit ad univocationem. Deinde sanctitas determinatè significat sanctitatem veram, sicut homo hominem vivum, & utrumque cum determinatione quadam alienante sanctitatem umbraticam sive hominem pictum. Alioquin pari jure dici poterit homo vivus & homo pictus esse univocè homo, canis terrestris & marinus esse univocè canis; concipiendo seu fingendo, quòd ly *homo* significet conceptum communem, scilicet sensibile coloratum certâ figurâ & proportione præditum, ly *canis* substantiam corpoream prædictam figurâ utrique convenientem.

13. *Arriaga propriam & univocam notionem Sacramenti statuit in ratione pignoris gratiæ.* Dices III. cum *Arriaga*: Sacramenta vetera & nova conveniunt univocè in ratione pignoris gratiæ: propria autem notio Sacramenti consistit in hoc, quòd *sit ceremonia sacra sensibilis, stabilis, in pignus gratiæ instituta*, prout ipsum definit *Arriaga disp. 1. sect. 5.* Quarè non requirit, ut Sacramentum sit causa moralis gratiæ (quod asserentem *Lugo* refutat *n. 46. & seqq.*) sed merum pignus gratiæ promissæ; pignus autem præsupponit tem promissam, datutque in assecurationem. Sacramentum itaque (ut habet *n. 43.*) est quasi quædam Dei loquela, quâ nobis exteriùs promittit dare gratiam, seu est quasi pignus, quo se ipsum obligat ad eam conferendam, vel statim quando exercetur, ut contingit in nostris, vel post aliquod tempus, ut contingebat in antiquis, per quæ promittebatur gratia hoc tempore danda per Sacramenta novæ Legis. Ita hic Auctor, in quem serius incidi, qui quidem videtur professionem fecisse impugnandi aliorum sententias, an potiùs, quàm stabiliendi suas, alii judicent. Quare fusissimè per integram ferè Disputationem primam occupatur refutandis aliorum definitionibus & explicationibus; quarum tamè nonnullæ vel solùm sunt datæ pro Sacramẽtis strictè dictis, qualia sunt nova, vel facilè recto sensu explicari possunt. Ipse autem novam definitionem astruens ceteris refutatis, id quod potissimum erat, non satis ostendisse videtur, proprium nempe conceptum Sacramenti consistere in ratione pignoris. Itaque

14. *Quod reprobatur.* Resp. Definitionem istam displicere ob suam novitatem; cùm hactenus ratio Sacramenti putata fuerit consistere in ratione, tum signi, tum causæ sanctitatis. Estque potius neganda univocatio veterum & novorum Sacramentorum, quàm communis & adeò recepta ratio Sacramenti. Deinde insolens est locutio in Ecclesia, ut v. g. Eucharistia (idem est de aliis Sacramentis novæ Legis) dicatur pignus gratiæ; sed potius dicitur ipsa pignus futuræ gloriæ. Et meritò cùm pignus propriè detur creditori ad securitatem seu in securitatæ solutionis assecurationem; nec locum habeat, quando ipso facto fit solutio, immo per illud ipsum, quod pignus dici contenditur, prout in ipsa susceptione Sacramentorum novæ Legis, immo per ipsamet Sacramenta confertur & donatur gratia promissa; quæ proinde non tam sunt pignora, quàm vasa seu instrumenta significantia gratiam quam continent, ut Catholici loquuntur. Insuper quod attinet ad vetera Sacramenta, hæc non desinerent esse talia, hoc ipso quòd sunt signa sacra gratiæ hominem ex divina institutione sanctificantis, quantumvis deesset illis prætensa ratio pignoris. Nec potest meritò verti in dubium, quin (quod haber communis & fundatus conceptus) circumcisio quatenus parvulis Judæorum conferebat in præsenti gratiam originalis remissivam (prout ipsam contulisse fatetur etiam *Arriaga*) fuerit verum Sacramentum; & tamen ipsam non fuisse pignus gratiæ istius præsentis, sed tantùm futuræ in nova Lege, supponit idem *Arriaga sup. n. 57. & seq.* Denique minùs aptè Sacramentis Mosaicis videtur congruere ratio pignoris, sed potiùs figuræ futuræ gratiæ, & signi præteriti fœderis: tum quia pignus dari solet provisionaliter illis ad quos alioquin pertinet ipsum principale quod solvendum est; gratia autem conferenda per novæ Legis Sacramenta non pertinebat ad veteres Prophetas & Israëlitas, sed ad Christianos. Tum quia pignus solet habere valorem quodammodo proportionatum & notum accipientibus ipsum pignus, ut inde assecurentur de futuro: umbræ autem istæ legales nil magni præter meram significationem continebant aut valebant. Secùs quàm Eucharistia, quæ nobis est pignus futuræ gloriæ, quatenus inde assecuramur de illa, dum etiam in hoc exilio Christus semetipsum nobis in cibum & potum exhibet.

15. *Cur à solo Deo institui potuerint Sacramẽta etiam non sanctifica gratiæ.* Sed instabis: statuendo Sacramentum ut sic esse pignus gratiæ optimè patet, quòd Sacramenta, etiam qualia erant antiqua, à solo Deo principaliter institui potuerint; cùm tamen possit etiam per homines v. g. Ecclesiam institui signum gratiæ sanctificantis legaliter seu externè. Resp. quòd ex communi conceptu & usu vox *Sacramentum* significet sola hujusmodi signa instituta à Deo, cujus uni est instituere Synagogam & Ecclesiam, sic & communia Symbola, quæ Sacramenta vocentur, quidquid sit de eo, an homines possint instituere signa de cetero similia. Deinde adhuc id non possent homines insti-

instruere scilicet signa infallibiliter promissiva vel collativa gratiæ sanctificantis, sive signa infallibilia gratiæ per ipsum instituentem donandæ in præsenti aut futuro; qualia sunt & esse intelliguntur Sacramenta à Deo instituta. Quàmvis homines possint signum sensibile instituere speculativè significans essentiam gratiæ v. g. vocem *gratia*, uti voces significantes Deum, Trinitatem, chymeram &c. & similiter possunt sanctitatem quamdam externam legali similem (non tamen illam ipsam, quam Deus in sua lege determinaverat) per aliqua Symbola conferre.

16. *An vel qualiter à ratione Sacramenti excludantur vetera sacrificia.*

Instabis iterum: Non satis excluduntur à ratione Sacramenti sacrificia vetera; quæ omnia alioquin forent dicenda Sacramenta. Item ceremoniæ multæ, valde probabiliter (ut censet *Arriaga d. 1. sect. 2. in fine*) à Christo post resurrectionem per se immediatè institutæ, & Apostolis traditæ, ac perpetuò in Ecclesia servatæ, forent alioquin Sacramenta. Resp. nos Sacramenta vetera æquè facilè excludere, quàm excludat *Arriaga*; quòd scilicet quà sacrificia non sint instituta in signa gratiæ, sed præcisè ad protestandum ex parte nostra supremum Dei dominium. Deinde non omnia conferebant sanctitatem legalem. Quæ verò illam conferebant (estò illam contulissent omnia) dicantur merè & concomitanter fuisse Sacramenta; quod inde inconveniens sequitur? Quod autem addit *Arriaga* de ceremoniis per Christum immediatè institutis, est nova & mera conjectura, habens hoc etiam incōveniens, quòd non forent illæ mutabiles per Ecclesiam: cùm tamen præter ea quæ ad substantiam Sacramentorum spectant, cetera subsint dispositioni Ecclesiæ, juxta communissimam Doctrinam, quæ colligitur ex *Trid. sess. 21. c. 2.* Unde Christus per se illas non instituit, sed de instituendis per Ecclesiam Apostolos instruxit. Quòd si verè tales ipsi instituissent, quæ & forent signa divina gratiæ habitualis, & sanctificarent quodammodò, consequenter forent Sacramenta; sed non strictè dicta seu causativa gratiæ, qualia sunt solùm septem in nova Lege juxta fidem.

§ III.

Definitio Sacramenti strictè dicti.

17. *Sacramenti strictè dicti multiplex definitio.*

Sacramentum strictè dictum nil est aliud, quàm Sacramentum collativum gratiæ sanctificantis. Quod quidem diversimodè definiri solet; videlicet *Signum sensibile gratiæ ad nostram sanctificationem)* (subintellige, efficiendam) *divinitùs institutum.* Vel (ut definit *Catechismus Romanus Tit. de Sacram. in genere*) *Res sensibus subjecta, quæ ex Dei institutione sanctitatis & justitiæ, tum significandæ, tum efficiendæ vim habet.* Quæ definitiones etiam possent accommodari Sacramētis latè dictis, sanctitatem scilicet & sanctificationem sumendo generatim. Aliter & satis clarè definiri potest: *Signum sensibile institutum à Deo ad conferendum infallibiliter ex opere operato gratiam sanctificantem homini suscipienti non indisposito.* Ita ferè *Poncius disp. 41. q. 1. n. 3.*

18. *Definitio Scoti.*

Denique *Scotus 4. d. 1. q. 2. n. 9.* aliam assignat definitionem, in qua magìs explicatur effectus, finis & subjectum Sacramenti; nempe, *Signum sensibile gratiam vel effectum Dei gratuitum ex institutione divina efficaciter significans, ordinatum ad salutem hominis viatoris.* Quâ definitione explicatâ, ceteræ quoque sufficienter declaratæ manebunt.

Qualiter sacramentum debeat esse sensibile.

Dicitur *signum sensibile.* Sufficit autem, ut absolutè secundùm aliquid sit per se sensibile, & per illud ipsum reliqua fiant quodammodò sensibilia. Unde quædam partes aliquorum Sacramentorum, non sunt per se & immediatè sensibiles; ut contritio, quæ est pars Sacramenti pœnitentiæ, & proditur per externam confessionem. Et consensus mutuus, qui est pars Sacramenti matrimonii, & proditur per signum consensûs expressivum. Sic denique in Eucharistia corpus Christi fit sensibile per species & verba.

19. *Et quare.*

Ceterùm etsi Deus absolutè potuisset instituere sensibilia & merè spiritualia gratiæ signa (quæ non forent Sacramenta juxta præsentem acceptionem, sive ejusdem rationis cum præsentibus, etsi juxta aliam vocis institutionem aut acceptionem Sacramenta dici possent) congruenter tamen pro hominibus sensibilibus sensibilia instituit: nam (ut pulchrè ait *Chrysost. Hom. 83. in Matth.*) *Si tu incorporeus esses, nuda ipsa dona tradidisset tibi: quoniā verò corpori conjuncta est anima tua, in sensibilibus intelligenda tibi traduntur.* Deinde non nisi per signa sensibilia possunt homines congregari & uniri in unum corpus Ecclesiæ visibilis, ac ab aliis discerni; ut rectè *Aug. l. 19. contra Faustum c. 11.* & alibi. Denique si intelligibilia tantùm media salutis nobis fuissent data, non potuissent per homines applicari, & consequenter non fuisset subordinatio inter homines quoad participationem mediorum salutis: ex qua tamen subordinatione multùm fovetur humilitas & charitas intèr membra ejusdem corporis Ecclesiæ, dum videlicet pastores, aliæque Ecclesiasticæ personæ exercent officium charitatis administrando, & subditi humilitatis petendo. Plures congruentiæ videri possunt in *Catechismo Romano, &* apud alios.

Additur in definitione *gratiam*, intellige habitualem seu sanctificantem. 20.
Secundariò tamen & minùs principaliter posset etiam comprehendi gratia actualis,

quam

quam Sacramenta ultra habitualem quoque conferunt; ut postea patebit.

Dicitur insuper, *vel effectum Dei gratuitum*; intellige, accumulativè, q.d. vel etiam effectum gratuitum, eumque non quemlibet, sed talem, qui etsi secundùm se non sit gratia actualis vel habitualis, confertur tamen à Deo ad gratiam suscipienti vel alteri conciliandam; prout est character sacramentalis. Similiter Sacramentum Eucharistiæ cùm sit aliquid permanens, non significat proximè & primariò gratiam, quæ tantùm in illius usu seu sumptione confertur; sed corpus & sanguinem Christi: quæ tamen possunt quoque intelligi nomine gratiæ, non quidem accidentalis, sed substantialis.

21\. *Sacramẽta sunt signa ex instituto.*

Additur *ex institutione divina:* Sacramenta enim sunt signa divinitùs tradita, non humanitùs inventa, neque etiam sunt signa naturalia: cùm nihil sensibile possit ex natura rei esse signum efficax gratiæ: quæ enim est ex natura rei connexio aquæ aut verborum seu vocum ad gratiam sanctificantem? Quàmvis Sacramenta habeant de facto appositam quamdam proportionem ad significandos effectus sacramentales.

Habent tamen quamdam appositam proportionem cum significatu suo,

Sic ablutio sive baptizatio corporalis apta est ad significandam ablutionem animæ in Sacramento baptismi; species panis & vini ad significandum spirituale alimentum animæ in Eucharistia &c. Et hoc putat *Suarez disp. 1. sect. 3.* intendere *Augustinum Ep. 23. ad Bonifacium* ubi ait: *Sacramenta quamdam similitudinem habent earum rerum, quarum sunt Sacramenta; quam si non haberent, omnino Sacramenta non essent.*

Explicatur locus Augustini.

Quod ut subsistat, intelligi consequenter deberet, de congruo, quia nimirum congruè non instituerit Christus Sacramenta, nisi simul aliquam antecedentem proportionem haberent; sine qua proinde Sacramenta non essent, utpote aliàs non instituenda. Alioquin intelligi deberet *Augustinus* (ut eum explicat *Coninck q. 60. a. 2. dub. 2.* & revera aptiùs explicatur) de similitudine consequenti: quia nimirum per institutionem (quæ absque alia prævia similitudine sufficit) accipiunt vim repræsentandi, quâ deficiente signa atque adeò Sacramenta non essent.

22\. *Sunt signa practica.*

Dicitur etiam *efficaciter significans*, quo indicatur Sacramentum esse signum practicum, quod non solùm significat, sed etiã significando causat suum significatum, idque ex opere operato, ut loquuntur omnes Theologi, sive ex vi signi extrinseci citra meritum operantis. Unde Baptismus v. g. etiam malo sive collatus confert gratiam, tum adultis, tum parvulis; utique vi suâ, & non ex opere aut merito operantis. Per hoc proinde excluduntur à Definitione opera meritoria.

Postrema particula

Denique dicitur *ordinatum ad salutem hominis viatoris*; ut significetur tum finis, tum subjectum seu quinam sint capaces Sacramentorum; ii nimirum, qui necdum in termino constituti possunt gratiam accipere, acceptam augere, vel perditam recuperare.

denotat finem Sacramentorum & subjectũ.

A definitione Sacramenti primò excluditur martyrium; quod licèt gratiam practicè significet, tamen inferri vetitum est: Sacramentum autem debet esse signum à Deo in illum finem institutum, sive jussum conferri, ut sanctitatem causet. Quare definitio loquitur de institutione seu voluntate, quâ Deus ordinavit signum simul cum ipso usu; qualiter non ordinavit usum seu actionem martyrii. 23.

Excluditur Martyrium à ratione Sacramẽti.

Secundò solet excludi sacrificium, scilicet sumptum sub formali ratione sacrificii, nam quatenus tale non est institutum ad significandam aut conferendam sanctitatem, sed ut sic tantùm ordinatur ad significandam divinam excellentiam & nostram submissionem per immutationem hostiæ sive cultum qui Deo in sacrificio exhibetur. Quàmvis in sacrificio possit materialiter simul concurrere ratio Sacramenti; ut videre est in sacrificio novæ Legis, cujus hostia est verum Sacramentum sui sumptione nos sanctificans. Immo non sola hostia seu victima, sed ipsum quoque sacrificium novæ Legis videtur concomitanter posse dici Sacramentum; transiens scilicet, & completè idem cum Eucharistia: nam consecratio significat practicè corpus & sanguinem Christi, & remotè saltem gratiam sanctificantem. Addunt Aliqui etiam sumptionem hostiæ (quæ fit à sacerdote, & est pars, sive essentialis, sive saltem integralis sacrificii) significare practicè & immediatè gratiam. Alii tamen censent esse meram applicationem causæ sanctificantis. Quidquid dicatur (de quo postea) manet hoc saltem, quòd censeatur idem Sacramentum cum hostia quæ sumitur.

Sacrificium novæ Legis an & quâ ratione sit excludendum.

Tertiò excluditur lotio pedum, etsi latè loquendo à *Cypriano, Ambrosio & Bernardo* vocetur Sacramentum: in rigore tamen non est, utpote non instituta à Christo ad sanctificandum ex opere operato; sed partim ad præbendum humilitatis exemplum, in similibus occasionibus à discipulis imitandum, adhibita, per quam ex opere operantis cõducere potest ad purgationem venialium peccatorum: partim etiam adhibita ad designandum, quantâ animi puritate ad Sacramentum Eucharistiæ oporteat accedere. Quod autem Christus *Joan. 13.* dixit Petro: *Si non lavero te, non habebis partem mecum*; solùm indicat mandatum ad voluntatem Christi, nolentis alioquin Petrum ad communicationem sui corporis aut etiam regni admittere: non quòd humilis Petri recusatio præcedens meruisset tantam pœnam, sed pertinax contra voluntatem Christi reluctatio meruisset illam, si perstitisset. 24.

Excluditur lotio pedum.

Quartò excluduntur sacramentalia & 25.

cære-

Excluduntur Sacramentalia. ceremoniæ Ecclesiasticæ; tum quia sunt ab Ecclesia, non à Deo immediatè instituta, à quo tamen Sacramenta institui debent: tum quia non conferunt gratiam ex opere operato. Quàmvis prima tonsura, benedictio Abbatis, absolutio à censura, & similia sacramentalia conferre videantur sanctitatem aliquam externam & velut legalem, quæ statui Sacramentorum novæ Legis non est proportionata. Usus etiam aquæ benedictæ per se non operatur remissionem venialium peccatorum ex opere operato; ptout nec ad illum effectum ordinatur, ut ex ejus benedictione potest intelligi: sed propter Ecclesiæ preces, quæ adhibentur, valet in primis ad compressionem dæmonum & temporalia beneficia impetranda. Similiter potest in utentibus per modum impetrationis causare aliquos pios motus, & his mediantibus venialia delere.

26. *An requiratur stabilitas in signis sacramentalibus.* Denique excludunt Vatii signa quædam sensibilia, quibus Christus subinde usus est ad conferendam gratiam, sed non stabiliter instituit pro communitate seu Ecclesiâ suâ: ut quando dixit patalytico *Matth. 9.* & Magdalenæ *Lucæ 7. Remittuntur tibi peccata tua.* Et quando mediante flatu seu insufflatione contulit Apostulis Spiritum sanctum *Joan.20.* Sed hoc pertinet ad mesam quæstionem de nomine Sacramenti; quod omnino ita posset accipi, ut etiam similia signa comprehenderet, quæ quàmvis non stabilia dici possent Sacramenta. Prout etiam vocaretur & esset verum sacrificum, etsi non stabiliter, immo etsi pro una tantùm vice foret à Deo institutum. Verùm quia communiùs videtur exigi quædam stabilitas in proprii nominis Sacramentis, exigatur, & loquamur ut multi.

Quid censendum de verbis Christi ad Paralyticum & Magdalenam. Quod equidem ad exempla præfata attinet, videntur verba Christi *Lucæ 7.* non tam fuisse remissiva peccati, quàm declarativa remissionis jam factæ, ut ex antecedentibus patet. Idemque dici posset de iisdem verbis dictis paralytico. Quia tamen de hoc non constat, quòd ei priùs fuerint peccata remissa, conjectant alii, signanter *Dicastillo disp. 1. n. 322.* illa fuisse remissiva practicè peccatorum; adeòque posse dici Sacramentum. Sed conjecturam istam non ausim assertivè defendere; cùm minùs credibile videatur patalyticom dumtaxat fuisse attritum, & per ista verba velut Sacramentum mortuorum accepisse gratiam remissionis peccatorum. Textus quoque græcus habet: *Remissa sunt tibi peccata tua*; quod potiùs significat declarationem remissionis interioris per Christum jam factæ.

Item de insufflatione in Apostolos. De insufflatione autem potiori jure dici posset fuisse sacramentum; cùm per illud signum fuerint Apostoli facti completè sacerdotes, scilicet quoad potestatem absolvendi à peccatis. Quòd autem de facto Ecclesia non utatur insufflatione parum refert: cùm hoc sit velut materiale, & loco illius utatur impositione manuum; sicut in materia & forma Ordinum similis variatio seu differentia in Ecclesia Latina & Græca alibi notabitur. Quemadmodum etiam etsi Apostoli per solam impositionem manuum dispensativè ex voluntate Christi contulerint Confirmationem sine crismate, rectè tamen asseritur istam ceremoniam fuisse sacramentum.

Petes, An formalis ratio Sacramenti sit ens rationis? Resp. sic loqui Plurimos, etiam ipsum *Scotum*, qui generaliter idem dicunt de ratione signi ex instituto ut sic, cujus species est sacramentum: attendunt enim nostrum modum concipiendi, quo solemus tale signum concipere instar ejusdem respectûs, qui indubiè non potest esse realis. Nihilominus considerando rem ipsam, Sacramentum, uti & alia signa ex instituto, pro materiali quidem est ens reale sensibile; quàmvis aggregatum per accidens, habens effectum præstantissimum: pro formali verò est ens quoddam morale, seu denominatio extrinseca realis desumpta à voluntate instituentis, quæ res istas sensibiles denominat mediante institutione in iis moraliter perseverante; idque citra ullam fictionem, quæ ex nullo capite apparet esse necessaria. Nec *Scotus* umquam contrarium voluit, uti nec fortè plures alii Doctores. 27. *An formalis ratio Sacramenti sit ens rationis.*

QUÆSTIO III.

De Sacramentis quæ fuerunt ante statum Legis novæ.

Dico I. In statu Innocentiæ, qui duravit à creatione Adami usque ad lapsum ejusdem, nullum fuit Sacramentum. Ita *D. Thomas q. 61. a. 2. Scotus d. 1. q. 3. n. 7.* & alii communiter. Probatur: quia de nullo Sacramento constat ex aliquo fundamento; nec fuit ullius necessitas, immo nec operæ pretium pro tantillo tempore quo duravit, immo ipsum matrimonium Adami & Hevæ (de quo maximè dubitari potuisset) non fuisse Sacramentum constat satis ex sensu Ecclesiæ: quàmvis ab Apostolo *ad Ephes. 5.* sic vocetur, largè sumpto vocabulo Sacramenti; quia videlicet erat mysterium figurativum Incarnationis Christi, seu conjunctionis Christi cum Ecclesia. 28. *In statu innocentiæ de facto nulla fuerunt Sacramenta.*

Utrùm autem futura fuissent Sacramenta sive gratiæ sanctificantis, sive solius sanctitatis externæ collativa, si status innocentiæ perseverasset, disputant varii Auctores fusiùs, quàm res tam incerta pendens à solo Dei beneplacito nobis ignoto mereatur. Et quidem satis constat futuras fuisse oblationes, sacrificia, similesque ceremonias ad divinum cultum pertinentes: hi enim actus fundantur in ipsa præcisè hominis natura; quæ cùm pro parte fal- 29. *An fuissent, si status ille perseverasset.*

tem

tem ſit corporea & ſenſibilia, convenientiſſimum etiam fuiſſet in illo ſtatu cultum externum & ſenſibilem ab homine exhiberi. De Sacramentis autem, ſaltem gratiæ collativis, non fuiſſet par congruentia aut neceſſitas pro ſtatu iſto, quæ pro ſtatu naturæ lapſæ, reſpectu cujus Sacramenta ſunt medicinæ infirmitatem ſanantes, eamque præcaventes, & naturam debilitatam confortantes. Aliæ nihilominus congruentiæ adferri poſſent, ob quas convenienter Sacramenta, ſive gratiæ ſanctificantis non collativa, ſive ex liberalitate divina etiam gratiæ collativa, tunc quoque fuiſſent inſtituta. Et maximè id conjectare licet de Sacramento & ſacrificio Eochariſtiæ, ob excellentiam illius ſtatûs & charitatem Chriſti, ſi (quod docet *Scotus* cum plurimis aliis) Adamo non peccante Filius Dei fuiſſet incarnatus. Vide *Suarez. diſp. 3. ſect. 3.* circa finem. Et *Coninck q. 61. a. 2. n. 7.* qui addit Sacramentum Ordinis, quo decuiſſet tam venerabiles Sacramenti miniſtros conſecrari. Quid autem factum fuiſſet, ſi Adamo non peccante peccaſſent poſteri, quibus conſequenter opportuna fuiſſet Sacramenti medicina, pariter incertum eſt, utpote dependens à libera Dei voluntate, cujus nulla facta eſt revelatio.

30. *In ſtatu Legis naturæ fuit aliquod ſacramentum,*

Dico II. In ſtatu Legis naturæ (qui duravit à lapſo Adæ uſque ad Legem Moſaicam, quoad poſteros Abrahæ deſcendentes per Iſaac & Jacob ac proſelytos, quoad ceteros autem uſque ad Legem novam) fuit aliquod Sacramentum à Deo inſtitutum in remedium peccati originalis pro parvulis. Ita *Scotus d. 1. q. 7.* & alii communiter. Concluſio ſupponit in iſto ſtatu fuiſſe aliquod remedium peccati pro parvulis. Quod probatur: tum ex communi conſenſu Theologorum poſt *Auguſtinum l. 5. contra Julian. c. 11. Gregorium 4. Moral. c. 2. Bedam, Bernardum & Hugonem Victorinum.* tum etiam ex benigna & generali voluntate Dei, ſalvandi omnes hominum ſtatus, ut ponderat *Innocentius III. cap. Majores de Baptiſmo.* agens quidem de tempore Baptiſmi & Circumciſionis, ſtatuens tamen rationem generalem, quæ æquè locum habet pro tempore Legis naturæ: *Abſit enim* (inquit) *ut univerſi parvuli pereant, quorum quotidiè tanta multitudo moritur, quin ipſis miſericors Deus, qui neminem vult perire, aliquod remedium procuraverit ad ſalutem.* Hoc ſuppoſito

Scilicet remedium contra originale.

31. *Quod fuiſſe Sacramentum, probatur I. ex Auguſtino.*

Probatur Concluſio I. auctoritate *S. Auguſtini ſup.* ubi ait: *Nec tamen credendum, ante datam circumciſionem famulos Dei, quandoquidem iis inerat mediatoris fides in carne venturi, nullo Sacramento ejus opitulatos fuiſſe parvulis ſuis: quamvis quod illud eſſet, aliquâ neceſſariâ cauſâ Scriptura latere voluerit.* Ex quibus verbis ſatis conſtat *Auguſtinum* loqui de aliquo ſigno externo; cùm illud vocet Sacramentum, & conferat cum baptiſmo ac circumciſione. Deinde dicit Scripturam voluiſſe nos latere, quodnam illud eſſet; quod de ſolo ſigno externo poteſt verificari, cùm ſi in actu interno conſiſteret, pateat ex verbis *Auguſtini* & ſenſu aliorum fuiſſe actum fidei.

Probatur ſecundò ex congruentia.

Probatur II. Quia conveniebat ut membra cœtûs ſenſibilis humano modo & per ſenſibile ſignum Deo ac veræ Religioni conſecrarentur. Deinde potuiſſent alioquin parvuli etiam abſentes, immo in utero materno adhuc exiſtentes ſanctificari, quemadmodum fides interna potuiſſet ad illos dirigi. & ex ſuppoſito non fuiſſet neceſſaria actio exterior exercenda circa parvulos. Quare, nihil obeſt, quò minùs peccatum originale poſſit auferri à parvulo in utero matris exiſtente tempore Legis novæ, niſi quòd baptiſmus ei nequeat applicari. Remedium autem iſtud ſpecialiter ſic fuiſſe à Deo reſtrictum, ut non poſſet prodeſſe, niſi parvulo præſenti, voluntariè excogitatum videtur. Accedit, quòd non rectè fuiſſet proviſum parvulis, ſi fides ſupernaturalis, præſertim charitate formata, velut meritum ſaltem congruum operantis debuiſſet concurrere in iſto tempore. Immo ſic finis venialiter malus remedium irritum feciſſet, uti rationem meriti deſtruxiſſet. Fides autem naturalis videtur omnino impertinens ad efficaciam hujus remedii, immo ad omne meritum. Denique circumciſio adhibita à Samaritanis (qui erant Hæretici aut ſemigentiles) proderat juxta *Auguſtinum l. 1. contra Creſcon. c. 31.* Neque aliquid hîc obſtat.

Nihilominus varii Doctores exiſtimant ſuffeciſſe ſolam fidem internam parentum, juxta aliquos ſaltem naturalem, juxta alios neceſſariò ſupernaturalem, aut etiã explicitam Mediatoris, juxta paucos inſuper charitate formatam. Quibus, *Auguſtino* excepto, ceteri Patres ſuprà citati favere videntur; ſignanter *Gregorius loc. cit.* dicens: *Quod apud nos valet aqua baptiſmatis, hoc egit apud veteres vel pro parvulis ſola fides, vel pro majoribus virtus ſacrificii, vel pro his, qui de ſtirpe Abrahæ prodierunt, myſterium circumciſionis.* Omiſſis aliorum reſponſionibus, dico Patres velle parvulis ſuffeciſſe ſolam fidem expreſſam in aliquo ſigno externo fidei proteſtativo; quod non inuſitatè etiam fides vocatur (ſcilicet exterior, ſeu fidei confeſſio, procedere ſolita à fide parentum) adeòque illos fidem tam internam, quàm externam opponere ſacrificiis propitiatoriis, quibus expiabantur adulti, habentes peccata actualia. 32.

Quo ſenſu Patres dicant pro parvulis in ſtatu iſto ſuffeciſſe ſolam fidem parentum.

Sed dubium reſtat, an ſignum illud externum fuerit determinatum; an verò determinata fuerit ſola fides, parvulo applicanda in aliquo ſigno fidei proteſtativo ad libitum parentum aut curatorum parvuli vel aliorum 33.

In quonam ſigno conſiſteret illud remedium Legis naturæ.

aliorum assumendo. Pro utraque parte sunt Auctores, & incertæ conjecturæ. Verosimilius tamen est, quod docet *Scotus sup.* ℣. *Cùm ergo. Bellarminus lib. 1. de Sacram. c. 21. Prop. 1.* in fine, *Coninck sup. n. 22.* & alii fuisse signum determinatum, etsi incognitum; consistens fortè (ut ait *Scotus*) in verbo aliquo invocandi Deum, vel offerendi parvulum Deo; idque quia *Augustinus* (cujus auctoritas in hac quæstione est præcipua) id significat, loquens de isto remedio tamquam de uno ac determinato aliquo Sacramento, quod dicit Scripturam latere voluisse; non latet autem, si fuerit aliqua ceremonia religiosa in communi ad libitum assumenda, actus nempe quicumque fidei protestativus.

34. *Nullum præterea in isto statu fuit Sacramentum.* DICO III. Præter Remedium contra peccatum originale nullum fuit in statu Legis naturæ verum Sacramentum. Ita Doctores communiùs. Probatur: quia cum institutio Sacramentorum pendeat ex voluntate Dei, non fuit sine sufficienti auctoritate vel ratione multiplicanda; quæ hîc nulla est. Fuerunt quidem in illa Lege sacerdotes; sed non constat eos fuisse ordinatos, aut ritu externo à Deo instituto consecratos.

Similiter etsi fortassè aliqua sacrificia istius temporis fuissent à Deo instituta (ut aliqui arbitrantur de sacrificio Abrahæ *Gen. 15.*) non constat tamen quòd ex eadem institutione contulerint aliquam sanctitatem, etiam externam: adeòque videntur fuisse mera sacrificia. Nisi quod Aliqui arbitrentur, sacrificium Melchisedech fuisse simul Sacramentum, uti indubiè fuit typus novi sacrificii & Eucharistiæ, & panem ac vinum in eo oblata quodammodo sanctificasse Abrahamum, cui Melchisedech illa in cibum & potum dedit, ut antiqui Patres docent. Equidem non constat sacrificium istud fuisse immediatè à Deo institutum. Et hoc dato, non constat de stabilitate; etsi *Suarez* conjectet stabiliter fuisse institutum pro familia Melchisedech.

35. *Solâ circumcisione exceptâ, ac pro familia Abrahæ institutâ, & Legi Mosaicæ insertâ.* Denique Circumcisio fuit quidem Sacramentum pro familia Abrahæ diu ante Legem scriptam institutum; propter quod *Joan. 7.* dicitur esse, *non ex Moyse, sed ex Patribus.* Sub Moyse fuit tamen confirmata & legi inserta, immo sic conjuncta, ut illius esset janua ac professio: ideoque vulgò inter veteris Legis sacramenta censetur, immo subinde pro ipsa veteri Lege supponitur.

Quæ convenienter adhibebatur in membro generationis, Circumcisio porrò convenienter fiebat in membro generationis, in quo spes generationis & naturæ propagandæ in Abrahamo deficiebat: tum quia signum Christi ex semine illius juxta promissionem nasciturі; tum quia ibi urget concupiscentia frænanda.

Et octavo die, Fiebat octavo die, eò quòd antea fuisset parvulis periculum creatum. Per quod Mysticè significatur circumcisio spiritualis, in octava resurrectionis (quæ octava ætas per octavum diem figuratur) perfectissimè consummanda. Non poterat cessante periculo differri; etsi dies sabbati foret, juxta illud *Joan. 7. Si circumcisionem accipit homo in sabbato, ut non solvatur lex Moysi,* scilicet de circumcidendo parvulo die octavo.

Instrumentum autem poterat esse ferreum juxta *D. Thomam q. 70. a. 3. ad 2.* cùm nusquam lapideum præcipiatur, etsi aliquando culter lapideus fuerit adhibitus *Exod. 4.* & *Josue 5.* Unde & Judæi frequentiùs cultro ferreo usi sunt & adhuc utuntur; ut de suo tempore indicat *D. Thomas*, & etiamnum patet experientiâ. Judæi quoq; per chirurgos circumcidunt nunc parvulos, eò quòd alioquin facilè nasceretur periculum prolibus. *Instrumentum lapideum fuerit, an ferreum, perinde.*

Denique in Scriptura nil est determinatum, quantùm ad locum in quo fieri, & ministrum à quo adhiberi deberet circumcisio. Unde & femina, uxor scilicet Moysi, legitur circumcidisse filium; & Abraham seipsum. De his vide *Suarez q. 70. a. 3. Vasquez disp. 163.* *Locus & minister non sunt quoque determinati in Scriptura.*

DICO IV. In statu legis scriptæ seu Mosaicæ (quæ Israëlitas seu posteros Jacob & Proselytos concernebat; & duravit usque ad statum Legis novæ) fuerunt varia sacramenta, saltem non collativa gratiæ sanctificantis. Ita unanimiter Theologi, & apertè supponit *Concilium Florentinum in Decreto de Armenis, ac Trid. sess. 7. can. 2. de Sacram. in genere.* 36. *In Lege Mosaica fuerunt varia sacramenta.*

Et quidem si Sacramentum latiùs capiatur pro quolibet signo rei sacræ, fuerunt quasi innumera, ut ex libris Exodi, Levitici, Numerorum, & Deuteronomii constat; omnes scilicet sacræ figuræ & ceremoniæ ibi præscriptæ.

Si verò paulò strictiùs (uti solet) sumatur pro signo aliquo modo sanctificante, & perfectam sanctitatem per Sacramenta Legis novæ conferendam saltem præfigurante, solent Sacramenta antiquæ Legis ex *D. Thoma 1. 2. q. 102. a. 5.* reduci ad tres classes præter circumcisionē carnis, cui successit circumcisio mentis in Baptismo per illam adumbrata: nempe ad Esum agni paschalis, qui fuit typus Eucharistiæ, & confirmabat in sanctitate legali. Cui adjungi potest esus panum propositionis. Secundò ad purificationes & lustrationes legales, quibus correspōdet Pœnitentia. Tertiò ad consecrationes Sacerdotum & Levitarum, quæ erant signa Ordinis. Confirmationi autem & Extremæ-Unctioni nullum in antiqua Lege Sacramentum correspondere reperitur: quod pendet à voluntate Dei. Cujus congruentiam satìs infirmam assignat *D. Thomas sup.* ad 3. quòd in Confirmatione detur gratiæ plenitudo, quæ ad novam Legem pertinet; quòdque Extrema-Unctio sit immediata præparatio ad introitum gloriæ, cujus aditus nondum pa- *Quæ præter circumcisionem ad tres classes reducuntur.*

dum patebat in veteri Lege. Cur enim hoc non obstante congruè nequivissent in ista lege dari Sacramenta adumbrativa illius, quod futurum erat in Lege nova, non quod fiebat tunc in præsenti? Matrimonium quoque tunc non erat Sacramentum, sed nudus contractus & naturæ officium: quia non erat à Deo institutum, ut conferret suscipientibus aliquam sanctitatem. Infirma autem est ratio, quam assignat *D. Thomas suprà*, scilicet quòd tunc nondum facta erat conjunctio humanitatis cum Verbo, cujus est symbolum: nam bene potuisset esse Sacramentum præfigurativum conjunctionis futuræ. Similiter quod addit in veteri Lege locum habuisse libellum repudii, quod est contra Sacramenti rationem; falsum est, id rationi genericæ Sacramenti adversari: immo cum dissolubilitate aliqua consistit in nova Lege Sacramentum Matrimonii; cùm in ea ratum solvatur per professionem solemnem Religionis. Neque inter figuram & figuratum debet esse omnimoda proportio.

QUÆSTIO IV.

De Efficacia veterum Sacramentorum, præsertim Circumcisionis.

37. *Veteris Legis Sacramenta non contulerunt gratiam, sed legalem sanctitatem.*

DE Sacramentis veteris Testamenti (si Circumcisionem seu remedium parvulorum excipias) satis convenit inter Theologos Catholicos, ea non causasse in recipientibus gratiam sanctificantem ex opere operato, sed solùm legalem aliquam sanctitatem. Unde Apostolus in Epistola ad Hebræos pluribus inculcat sacrificia & ceremonias veteris Legis generatim nihil ad perfectum adduxisse, neque potuisse (ut expressit *cap. 9.*) juxta conscientiam perfectum facere servientem, sed tantùm sanctificasse ad emundationem carnis. Deinde *Concilium Florentinum in Decreto de Armenis* de Sacramentis novæ Legis ait; *Quæ multùm à Sacramentis differunt antiquæ Legis: illa enim non causabant gratiam, sed eam solùm per passionem Christi dandam figurabant: Hæc verò nostra & continent gratiam, & ipsam dignè suscipientibus conferunt.* Et *Aug. in Psal. 73.* ait: *Alia sunt Sacramenta dantia salutem, alia promittentia Salvatorem: Sacramenta novi Testamenti dant salutem, Sacramenta veteris Testamenti promiserunt Salvatorem.* Idem tradit aliis locis.

Quo sensu Augustinus illa & nova dicat esse paria. Dum verò *Tract. 26. in Joan.* significat Sacramenta vetera & nova posse dici paria, sive eàdem virtute spirituali, solùm vult esse paria in virtute seu ratione signi, adeòque eadem analogicè ex parte rei significatæ, quia idem significant, non tamen esse in ratione causæ eadem aut paria: Allegatque illud *1. ad Cor. 10. Omnes eamdem escam spiritalem manducaverunt &c.* Quàmvis alioquin verè Apostolus, ibi non conferat Judæos cum Christianis (ut vult *Calvinus*) sed ipsos inter se, ut patet ex contextu: *Patres* (inquit) *nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes in Moyse baptizati sunt &c. & omnes eamdem escam spiritalem manducaverunt &c. sed non in pluribus eorum beneplacitum est Deo*, seu plures eorum Deo non placuerunt, puniti in deserto.

Nec refert, quòd *Levitici 15. & 16.* expressè præscribantur sacrificia pro expiatione peccatorum, sic ut etiam promittatur remissio: non enim valuerunt nisi quoad legalem immunditiam abstergendam, & simul etiam avertendas plagas hujus vitæ Judæis à Deo solitas intentari; non autem quoad remissionem culpæ, aut pœnæ futuri sæculi, nisi ex opere operantis, accedente nimirum contritione ipsius peccatoris, pro quo offerebantur sacrificia protestativa adventûs Messiæ. 38. *Sacrificia expiatoria non valebant ad delendum peccata, nisi ex opere operantis.*

Prout observantiam veteris Legis constat fuisse meritoriam apud Deum. Quemadmodum etiam constat exercitium reliquarum antiquæ Legis ceremoniarum, cùm forent cultûs Religionis & actus veræ virtutis, fuisse ex opere operantis meritorium, sive de congruo sive de condigno, eo modo quo actus aliarum virtutum. Quod apparet indubitatū apud omnes Doctores. Quidquid Nonnulli antiqui videantur existimasse, ea tantùm fuisse in onus imposita, sic ut quantumvis justi illa susciperent, nil fructûs vel augmenti gratiæ ac meriti apud Deum obtinerent. Quod sanè absurdum est, & à cōmunibus de merito regulis alienum. Deinde quid dicerent isti de oblatione sacræ Virginis, cùm obtulit par turturū aut duos pullos columbarum, numquid & ista à merito vacua fuit? inquit *D. Bonaventura 4. d. 1. p. 1. art. 1. q. 5.*

Præcipua igitur difficultas manet de Circumcisione. Pro resolutione

DICO I. Circumcisio primariò quidem fuit instituta, ut esset signaculum fœderis, quod pepigit Deus cum Abrahamo, & distinctivum posteritatis & familiæ Abrahæ à reliquis populis: simulque protestativum fidei in Messiam venturum. Colligitur ex institutione Circumcisionis, prout refertur *Genes. 17.* & de Abrahamo *ad Rom. 4.* dicitur: *Signum accepit Circumcisionis, signaculum justitiæ fidei, quæ est in præputio.* Idipsum saltem volunt Patres, *Justinus Martyr Dial. contra Tryphonem; Circumcisionem* (inquit) *accepit Abraham, significationis gratiâ, non justitiæ. Irenæus lib. 4. contra hæreses cap. 3.* ubi asserit Circumcisionem esse datam, non ut consummationem justitiæ, sed ut cognoscibile perseveraret genus Abrahæ. *Cyrillus l. 10. in Julianum* negat valuisse ad justitiam. Similia habent alii Patres. 39. *Circumcisio principaliter instituta in signū fœderis & gentis.*

DICO II. Nihilominus circumcisio secundariò & consequenter instituta fuit remedium originalis peccati pro parvulis mas- 40. *Secundariò in reme-*

dium originalis peccati.

culis, quo ipsum originale delebatur, & per consequens gratia justificans infundebatur. Ita communiter Doctores cum *D. Thoma q.70.art.4.in corp.* qui addit ita ab omnibus sentiri, ut mirer ipsum citari à *Vasquez* & *Lugo* in contrarium ex hoc loco aut ex *q.62.art.5.ad 3.* ubi similiter tradit potiùs Conclusionem nostram. Quam etiam tradit *D. Bonav. d. 1. p.2. in Expos. textûs dub.1.* & *art.2. q.1. in Conclus.* & *q.3. in corp.* Immo *Scotus d.1.q.6.n.1.* ait, hoc *supponendum esse tamquam certum.* Quod censent etiam varii alii Doctores. Probatur ex *August. lib.3. contra Julian. cap.18.* *Responde, si potes: cur ipse Isaac, nisi baptismatis Christi signo circumcisus die octavo fuisset, periisset anima ejus de populo suo? Explica si potes tanta pœna quo merito plecteretur, nisi ab hac illo Sacramento liberaretur? Lib. 2. contra litteras Petiliani c. 72. Antiquus populus Dei circumcisionem pro baptismo habebat. Lib.4. de Baptismo contra Donatistas c. 24. cur praeceptum est ei,* Abrahæ, *ut omnem deinceps infantem masculum octavo die circumcideret, nisi quia & ipsum per seipsum Sacramentum multum valebat?* Et alibi sæpè. *Gregorius 4. Moral. c.2. Quod apud nos valet aqua baptismatis, hoc egit apud Veteres ..... pro iis qui de stirpe Abrahæ prodierunt mysterium circumcisionis.* Idem tradunt *Prosper Ep. ad Demetriadem. Fulgentius de Incarnat. cap.15. Isidorus. Beda, Bernardus, Rupertus, Hugo Victorinus.*

Quæ est manifesta doctrina Augustini & aliorum Patrum,

Nec non Innocentii III. c. Majores. de Baptismo,

Denique *Innocentius III. c. Majores de Bapt.* dicit, quòd *Baptisma circumcisioni successit.* Et confert verba *Genes.17. Masculus cujus caro præputii circumcisa non fuerit &c.* verbis Christi *Joan.3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non intrabit in regnum Dei.* Explicansque utriusque effectus subjungit: *Etsi originalis culpa remittebatur per Circumcisionis mysterium, & damnationis periculum vitabatur, non tamen perveniebatur ad regnum cælorum, quod usque ad mortem Christi fuit omnibus obseratum.*

41. *Et favet Scriptura Gen.17.*

Habet insuper hæc Patrum doctrina fundamentum in illis verbis *Gen.17. Masculus, cujus præputii caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo, quia pactum meum irritum fecit.* Quæ verba licèt Varii intelligant de solis adultis, tamen *Septuaginta Interpretes*, & ex iis *Augustinus* ac multi veteres Patres repetunt, *octavo die.* Quod etiam noster Interpres antea ℣.12. posuerat. Et quàmvis postea rursum id non addat, sententia tamen generalis est, ut etiam de parvulis intelligi possit. Unde lectio *Septuaginta* (quæ etiam in nova editione factâ jussu Sixti V. retenta fuit) explicat editionem vulgatam. Cùm itaque parvuli octavo die non circumcisi anima fuerit delenda de populo Dei, non solùm carnali Judaico, sed potissimùm spirituali, nempe justorum, ut constanter hunc locum intelligit *August. 16. de Civit. c.27.* & frequenter in libris contra *Julianum*, signanter *lib. 2. cap.6.* sequitur circumcisionem purgasse à peccato originali, cui soli anima pueri est subjecta.

Denique idem confirmat ratio, quæ in prædictis verbis allegatur, videlicet, *quia pactum meum irritum fecit*: cùm enim parvulus octavo die non circumcisus damnari non potuerit ex eo præcisè, quòd irritum fecerit pactum de adhibenda circumcisione, quandoquidem pacti personalis sit incapax; sequitur fuisse damnandum ex eo, quòd insuper irritum fecerit pactum peccando in Adamo, à quo peccato debebat per circumcisionem purgari. Ita *Aug. l.2. de Nupt. & Concupisc. c.11.*

Est tamen observandum circumcisionem nō potuisse adhiberi feminis, nec ante octavum diem masculis ob infantium teneritudinem; etsi fortè citiùs adhibita, fuisset valida quantùm ad præsentem effectum, cùm tempus juxta *D. Bonaventuram 4. d.1. p.2. art.2. q. 2.* sit quidem necessarium quoad observantiam, non tamen quoad efficaciam. Deinde ipsa fuit omissa in deserto quadraginta annis, ut colligitur ex *Josue 5.* Unde cùm non sit credibile feminas generaliter, aut masculos ante octavum diem fuisse destitutos Sacramento justificante, seu remedio, quod licitè potuerit adhiberi, aut fideles tanto tempore tam universaliter neglexisse medium unicè necessarium parvulis frequenter mox à nativitate morientibus; existimandum est feminis generaliter & masculis periclitantibus ante octavum diem potuisse adhiberi remedium legis naturæ: idemque ex dispensatione aut instinctu divino fuisse adhibitum tempore peregrinationis Israëlitarum per desertum, quo tempore ob incertitudinem motûs castrorum, quæ movebantur ad motum nubis, non poterat servari circumcisio. Quæ insuper tunc erat minùs necessaria in quantùm erat signum distinctivum; cùm in deserto non possint Gentibus commisceri. Unde postmodum præcepta fuit una generalis circūcisio in terra promissionis, in typum illius quæ futura est in patria. Quæ rectè notavit *D. Bonav. sup.*

42. *In circumcisionis defectum adhibebatur remedium legis naturæ.*

43. *Nova Patrum explicatio, quam Lugo allegat, refutatur.*

Ex dictis hac Conclusione satis colligitur infundatam esse recentem opinionem *Lugo disp.5. sect.2.* qui volens componere auctoritates Patrum specietenus repugnantes dixit circumcisionem tantùm fuisse à Deo institutam in signum, adeòque ex institutione sua non delevisse originale; equidem solitam fuisse eâdem operâ assumi pro remedio legis naturæ (quod putat fuisse ceremoniam liberam) quoad masculos parvulos, quibus aliud necdum erat applicatum. Hoc namque manifestè dissonat allegatis auctoritatibus, quæ apertè tribuunt hanc vim circumcisioni vi institutionis factæ *Gen.17.* Quas proinde constantes ita

ter ita intellexerunt antiquiores Theologi. Deinde gratis dissimulato, quòd determinatio remedii legis naturæ fuerit olim in arbitrio illud applicantium: unde didicit *Lugo* Judæos adeò concorditer relicto veteri remedio adhibuisse masculis suis novum circumcisionis, & usque ad octavum diem expectasse, non adhibitâ citiùs aliquâ oblatione parvuli mundativâ, si non erat vi divinæ ordinationis seu institutionis obligatio in hunc finem regulariter adhibendi circumcisionem?

Circumcisio conferebat gratiam ex opere operato saltem parvulis.

44. Dico III. Circumcisio (idem ferè est de Remedio legis naturæ) rectè dici potest parvulis contulisse gratiam deletivam peccati originalis ex opere operato. Ita *Scotus sup. num.* 11. & plurimi alii. Probatur ex auctoritatibus præced. conclus. citatis, in qua ex vi institutionis divinæ idem tribuitur circumcisioni quod baptismo; diciturque *tantum Sacramentum liberare à pœna interitûs, per seipsum multùm valere, & originalem culpam per mysterium circumcisionis remitti*; & consequenter per illud conferri gratiam sanctificantem, sine qua juxta legem ordinariam peccati non fit remissio: atqui nihil aliud requiritur ad conferendam gratiam ex opere operato, ergo &c. Confirmatur: quia circumcisio non habet vim ex opere operantis parvuli, qui est incapax meriti personalis; nec ex opere operantis ipsius parentis aut circumcidentis parvulum: nam alioquin malè fuisset provisum parvulis, utpote qui à malis circumcisi nullum fructum habuissent. Unde falsum est fuisse requisitam fidem internam parentum, velut meritum operantis: sufficiebat enim implicita seu objectiva in ipsa circumcisione, quæ adhibebatur, inclusa, vel ad summum fides Ecclesiæ aut congregationis Fidelium: alioquin non rectè auctoritates remissionem culpæ in solam circumcisionem refunderent. Unde *Aug. lib. 1. contra Crescon. c.* 31. & alibi asserit circumcisionem etiam Samaritanorum parvulis valuisse.

45. Dices I. Circumcisio non contulit gratiam adultis, ut ex Patribus fusè probat *Bellarminus l. 2. de Sacrament. c. 14. & seqq.* ideoque Apostolus *ad Rom.* 4. docet Abraham non fuisse justificatum ex circumcisione, sed ex fide, scilicet vivâ per charitatem, & accepisse circumcisionem tamquam signaculum justitiæ fidei, quæ erat in præputio Abrahæ: ergo circumcisio non confert gratiam ex opere operato: alioquin etiam conferret illam omni non ponenti obicem, idque præter ejus meritum. Resp. dissimulato Antec. Neg. Conf. ad cujus probationem dico sufficere ut conferat gratiam non ponenti obicem, quando adhibetur illi, pro quo est instituta in ratione signi efficacis gratiæ; prout solùm instituta fuit pro parvulis peccato originali infectis, seque per actus proprios ad justificationem disponere non valentibus, ut ex auctoritatibus & congruentiâ colligitur, & innuitur à *Scoto sup.* Pro adultis verò tantùm fuit instituta in signum fœderis & distinctivum populi Dei à reliquis gentibus. Idemque communiter dicitur de Remedio legis naturæ, quod etsi respectu parvulorum esset efficax gratiæ, non tamen respectu adultorum.

Ex quo non rectè arguitur contulisse gratiã adultis.

Quàmvis & his gratiam contulisse sit incerta quorumdam nec adeò fũdata conjectura.

Aliqui nihilominus existimant remedium externum deletivum originalis peccati potuisse cum fructu semel singulis, etiam adultis, quibus necdum fuisset adhibitum, vel antea justificatis per actum internum, potuisse applicari; non quidem causando in adultis primam gratiam cum attritione instar sacramenti mortuorum (quod imperfectionem istius statûs excedit) sed conferendo gratiæ augmentum. Quare idem consequenter dicunt de circumcisione quoad masculos Hebræorum: etsi ita non profuerit Abrahæ, utpote qui dudum per remedium legis naturæ gratiam acceperat. Quæ tamen satis gratis videntur dicta, minusque imperfectioni istius statûs congruentia.

Non tamen Abrahæ illam contulit.

Dices II. Apostolus *ad Rom. 3. & 4. ad Gal. 3. & 5.* aliisque locis videtur adimere circumcisioni vim justificandi, quod etiam faciunt varii Patres. Idem continetur in generalibus locutionibus Scripturæ & Patrum, dicentium Sacramenta veteris legis (sub quibus communiter recensetur circumcisio) non contulisse gratiam, sed illam tantùm præfigurasse conferendam per passionem Christi in Sacramentis novæ legis. Quod clarè expressit *Concilium Florentinum in Decreto de Armenis*, cujus verba in principio quæstionis retulimus. Resp. Auctoritates istas posse & debere explicari, ut non contrarientur auctoritatibus *Augustini, Gregorii, Innocentii III.* & aliorum Patrum manifestè tradentium doctrinam nostræ Conclusionis. 46.

Auctoritates oppositũ indicantes sunt explicanda, ne non contrarientur aliis,

Explicantur Apostoli dicta de circumcisione.

Dico itaque Apostolum subinde loqui de circũcisione pro statu novæ Legis; prout 1. *ad Cor.* 7. ait: *Circumcisio nihil est*, scilicet homini qui Christianam fidem suscepit. Subinde eam sumit pro ipso Judaismo. Quo sensu *ad Galat.* 5. ait: *In Christo Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium*, id est, in Christianismo neque Judaismus, neque Gentilismus quidquam valet ad justitiam seu beatam vitam.

Aliis autem locis ad sensum Judæorum negat circumcisionem aut ulla opera Legis valuisse ad justificationem sine spiritu fidei & meritis Christi Jesu; cùm tamen ipsi plus æquò in efficacia operum suæ legis præ Gentibus gloriarentur. Ad quod impertinens est, circumcisionem profuisse parvulis masculis Hebræis ex secundaria ordinatione Dei ad deletionem originalis peccati: cùm & illam vim habere ipsam dicamus, quatenus erat protestatio fidei in Chri-

Christum, atque adeò ex ejus meritis & passione. Et Judæi hac ratione non possent præ Gentibus gloriari, cùm non justificaret tamquam opus legis, sed deserviret tantùm parvulis masculis loco remedii legis naturæ, quod etiam habebant Gentes. Alioquin cùm Apostolus etiam excludat gloriationem Gentium, sequeretur nec remedium Legis naturæ quidquam valuisse ad justificandum parvulos.

47. *Explicantur dicta Patrū de circumcisionis inefficacia.* Eodem modo intelligendi sunt Patres, qui phrasi Apostoli non nisi utilitatem specialem circumcisionis præ præputio aut favore Gentibus concesso excludunt. Vel certè volunt non valuisse Abrahæ adulto & dudum justificato etiam per remedium legis naturæ ad justitiam; neque valere ex primaria institutione: non autem, quin saltem parvulis ex secundaria institutione valuerit. Vel illam sic esse institutam tamquam remedium sine quo non posset obtineri universaliter justificatio, utpote quæ sine illa feminis, nec non ante institutionem etiam masculis obtigerit, ut arguunt quidam Patres. Vel denique illam non fuisse datam velut consummationem seu statum consummatum justitiæ. Si unus vel alter nullam explicationem pateretur (ut solus *Chrysostomus* juxta *Arriaga disp. 9. s. 4. n. 19.*) id non debet præjudicare nostræ doctrinæ.

48. *Locutiones generales de inefficacia Sacramentorum veteris legis non comprehendunt circūcisionem respectu parvulorum.* Ad auctoritates aliorum generaliter asserentium inefficaciam Sacramētorum veteris Legis, dico illos non comprehendere Circumcisionem respectu parvulorum infectorum peccato originali. Nam præterquam quòd circumcisio non sit ex Moyse, sed ex Patribus, ut dicitur *Joan. 7.* non conferebat quoque ipsa gratiam quatenus erat præcisè opus legis, sed quatenus erat remedium Legis naturæ, Gētibus quidem commune, sed pro Israëlitis masculis divinitùs restrictum ad tale signum; ac proinde non poterant Judæi idcirco præ Gentibus gloriari. *Quod specialiter declaratur de Concilio Florentino.* Specialiter autem id censendum est de *Concilio Florentino*, quod agit contra Armenos ex errore existimantes Sacramenta novæ Legis non habere efficaciam, sed esse nuda signa instar Sacramentorum legis Mosaicæ: non enim solent Concilia in locutionibus generalibus condemnare *Augustini, Gregorii, Innocentii III.* & tot aliorum Patrum ac Theologorum doctrinam: de qua in *Concilio Florentino* non fuerat mota controversia specialis. Loquitur itaque *Florentinum* stylo consueto etiam ipsius *Augustini* (de cujus tamen mente quis meritò dubitet, quantùm ad efficaciam circumcisionis?) qui iisdem ferè verbis in *Psal. 73.* & *Ep. 19.* quæ est ad Hieronymum, docet: Sacramenta antiquæ legis non contulisse gratiam sed tantùm præfigurasse. Similia habet *lib. 19. contra Faustum c. 13.* Unde sicut ipse *Augustinus* non comprehendit circumcisionem quatenus erat remedium pro originali pro Israëlitis, sic nec *Florentinum* simili modo loquens, aut alia Concilia. Vel certè cum *Arriaga d. 9. sect. 4. n. 19.* & aliis dicendum foret *Florentinum* loqui de antiquis, uti de novis, universaliter, adeòque discrimen subsistere per hoc quòd omnia nova contineant & causent gratiam; non tamen omnia antiqua, sed potiùs vix ulla, unum scilicet vel alterum. Et planè ipsi adversarii debent simili aliquo modo explicare *Florentinum* quantùm ad remedium legis naturæ, quod etiam cum Sacramentis ceteris in antiqua lege quoad feminas perseveravit, adeòque simili quâ circumcisio ratione inter antiqua Sacramenta recensendum esset.

Instabis: Concilia videntur continentiam & efficientiam gratiæ appropriare Sacramentis novæ Legis; adeò ut nequidem remedium legis naturæ videatur posse conferre gratiam ex opere operato, & per consequens nec circumcisio. *Resp.* Neg. Ass. cùm ex antè dictis satìs constet institutum fuisse remedium contra peccatum originale, idque pro masculis de posteritate Abrahæ fuisse regulariter circumcisionem; adeòque non potuerunt Concilia prædicto remedio efficientiam gratiæ denegare, & consequenter loquuntur de Sacramentis & ceremoniis legis Mosaicæ, non cōprehensis præfatis remediis. Quàmvis Sacramenta novæ Legis speciali ratione contineant gratiam, tamquam scilicet sibi propriam, eamque abundātiorem, cùm etiam remedium legis naturæ gratiam, quam conferebat partiorem, deberet ex lege Evangelica mendicare. Sunt tamen Nonnulli, qui putent remedium hoc sive circumcisionem non tam causasse gratiam ex opere operato, quàm fuisse meram conditionem sine qua non. Sed hi reducunt difficultatem ad quæstionem de nomine, in qua sine ratione negant remedium illud sive circumcisionem fuisse causam moralem gratiæ, contra aperta testimonia *Augustini, Gregorii, Innocentii III.* & aliorum suprà citatorum. 49. *Ulterior instantia.* *Solutio.*

Dices denique: Si circumcisio habuerit istum effectum, mirum est, quòd *Josephus* & *Philo* illius non meminerint, cùm tamen exactè omnia describant. Resp. Neg. Ass. quia nec meminerūt remedii Legis naturæ: effectus autem ille circumcisionis nō est, quatenus ipsa est ceremonia legis Mosaicæ (de qua agunt) sed quatenus jam ante erat subrogata in locum remedii legis naturæ. 50. *Cur Josephus & Philo non meminerint tā singularis effectûs circumcisionis.*

QUÆSTIO V.

An, Quot, & à quo instituta sint Sacramenta novæ Legis?

ESSE in nova Lege proprii nominis Sacramenta apud omnes est indubitatum, 51. *In nova lege Sacramenta*

Instituta sunt congruentissimè.

tum, & patebit ex dicendis de eorum numero, ac singulis in particulari. Necessitas porrò ea instituendi non fuit absoluta & simpliciter: poterat enim Deus aliis externis symbolis, præsertim sacrificiis, populum Christianum adunare, & gratiis liberaliter donandis efficaciam Sacramentorum supplere. Congruentissimum tamen fuit, attentâ Dei benignitate, hominisque infirmi indigentiâ & conditione, hujusmodi sensibilia signa institui. Quare *pauca pro multis antiquis, eademque factu facillima, & intellectu augustissima, & conservatione castissima ipse Dominus & Apostolica tradidit disciplina*; ut inquit *S. Aug. l. 3. de doctrina Christiana c. 9.* quibus Deus, (ut ait *Ep. 118. in princip.*) *societatem novi populi colligavit*; & in quibus (ut ait *Trid. sess. 14. in proœmio de Extrema-Unct.*) *auxilia maxima præparavit, quibus Christiani conservare se integros, dum vivERENT, ab omni graviori spiritus incommodo possint.*

52. *De quorum numero valdè inconstanter & diversimodè loquuti sunt Sectarii recentiores.*

De numero Sacramentorum Hæretici recentiores tam diversimodè & inconstanter scripserunt, ut omnes inter se, & iidem sæpè secum pugnent; ut ex illorum scriptis deducit *Bellarminus l. 2. de Sacrament. in genere c. 23.* *Calvinistæ* quidem cōmuniter solùm admittunt Baptismum & Cœnam. *Calvinus* ipse *l. 4. Instit. c. 19. §. 28. & 31.* illis addit Ordinationem: quam ideo nō posuit in numero, quòd non esset Sacramentum Ordinarium, nec commune apud omnes fideles, ut habet *§. 28. citato.* Alii admittūt Baptismum, Cœnam & Matrimonium, ut *Zwinglius.* *Lutherani* communiùs admittūt Baptismum, Eucharistiam & Pœnitentiam, secuti *Lutherum*; qui tamen aliquādo docet, secundùm usum Scripturæ loquendo tantùm esse unum, aliquando verò, si rigidè loqui velimus, esse duo, Baptismum & Eucharistiam. Alii his tribus etiam annumerant Ordinem; ut *Melanchton*; qui alibi propēdet ad superaddendū Matrimonium: quàmvis idem nunc duo, nunc tria, nunc quatuor admittat. Tādem *Lutherani* aliqui admittūt septem: quæ etsi neganda censuerit *Lutherus in lib. de captiv. Babylonica in initio*, tamen in medio libri *cap. de Confirmat.* dixit se non damnare septem Sacramenta, sed tantùm negare ea ex Scripturis probari posse. De quibus vide *Bellarminum sup.*

53. *Sed fides Catholica non plura neque pauciora statuit, quàm septem.*

Fides Catholica docet esse septem, & nō plura, neque pauciora novæ legis Sacramenta propriè dicta; quæ sunt, Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema-Unctio, Ordo & Matrimonium. Ita definit *Trid. sess. 7. de Sacram. in gen. can. 1.* Idem antea definierat *Florentinum in Decreto de Armenis*, cōsentientibus non solùm Latinis, sed etiam Græcis & Armenis. Idem jam ab annis ampliùs quadringentis cum *Magistro* docuerunt unanimiter Theologi. Ratio principalis est voluntas Christi;

Quo fundatur in universali traditione Ecclesiæ.

cujus certissimum testimonium sumitur ex Ecclesiæ universali traditione: quam à Christo & Apostolis profluxisse inde patet, quòd nec inter Catholicos hac de re umquam fuerit dissensio, nec Hæretici *Lutheranis* & *Calvinistis* antiquiores contradixerint; nullum etiam Cōcilium aut Pontifex istum numerum primò introduxisse legatur, nec ullus Historicus umquam retulerit primum istius doctrinæ auctorem, vel tempus quo cœpit doceri; uti de singulis hæresibus origo eorum refertur ab Auctoribus res sui temporis conscribentibus. Provēnit ergo ex traditione Christi & Apostolorum, juxta regulam *Augustini l. 4. de Baptismo c. 24.* *Quod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate Apostolicâ traditum rectissimè creditur.* Deinde agendo de singulis Sacramentis in particulari ostendetur, quòd sint verum Sacramentum; de aliquo autem alio, præter septem prædicta, ex nullo capite ostendi potest.

Congruentiam hujus numeri septenarii assignat *Florentinum sup.* Nam cùm Sacramenta ordinentur ad hominem perficiendum; isque perfici possit, vel in ordine ad communitatem, vel in ordine ad seipsum: Hinc quinque prima Sacramenta ad spiritualem hominis in se ipso perfectionem, duo ultima ad totius Ecclesiæ regimen multiplicationemque ordinata sunt. Nam baptismo spiritualiter regeneramur, confirmatione augemur & in spiritu roboramur: renati & roborati nutrimur divinæ Eucharistiæ alimoniâ: infirmati sive vulnerati per peccatum medicinali Pœnitentiæ Sacramento sanamur; sicut & per Extremam-Unctionem sublatis infirmitatum reliquiis ex peccato relictis spiritualiter sanamur, pro extrema lucta roboramur, ac etiam corporalem (si expediat) sanitatem recipimus. Ordine Ecclesia gubernatur ac propagatur spiritualiter, corporaliter Matrimonio. Vide *D. Bonav. d. 2. art. 1. q. 3. in corp.* & *D. Thomam q. 65. a. 1.* 54.

Ejusdem numeri congruentia ostenditur.

55. *Neque est necesse numerum hunc septenarium certo loco à Scriptura vel Patribus exprimi,*

Nec obstat, quòd Scriptura & Patres nullibi dicant esse septem Sacramenta: nam nullibi etiam hoc negant: adeòque id non concludit ab auctoritate negativa. Quemadmodum non sequitur, non esse quatuor Evangelia, quia Scriptura nullibi hoc dicit. Prout etiam minimè dicit Scriptura aut Patres esse tantùm duo, aut tria aut quatuor Sacramenta: qualem tamen numerum statuunt Hæretici. Non fuit etiam Scripturæ aut Patrum propositum omnia Sacramenta enumerare; quàmvis singula sparsim satis tradant, prout nos suis locis ostendemus. Interea videri potest *Bellarm. sup. c. 24.*

Sufficit singula sparsim tradi.

Sufficere profectò deberet auctoritas & traditio Ecclesiæ, ut de ea præclarè *Hieronymus Dialogo contra Luciferianos ante med.* *An nescis* (inquit) *hunc esse Ecclesiæ morem,* ut

ut baptizatis postea manus imponantur, & ita invocetur Spiritus sanctus? Exigis ubi scriptum sit? in actibus Apostolorum. Et etiamsi sacræ Scripturæ auctoritas non subesset, totius Orbis in hanc partem consensus instar præcepti obtineret.

56. *S. Augustinus interdum exempli gratiâ ponit aliqua, non excludens cetera.* Non obstat etiam, quòd *Augustinus Ep. 118. in princ.* dicat, Christianos frui *Sacramentis numero paucissimis, observatione facillimis, significatione præstantissimis ...... sicut est Baptismus nomine Trinitatis consecratus, Communicatio corporis & sanguinis ipsius; & si quid aliud Scripturis Canonicis commendatur.* Nam ibi duo principalia, facilia & communia solùm exprimit gratiâ exempli, non dubitans tamen, sed potiùs supponens esse plura. Pro quo remittit se ad commendationem Scripturæ, haud tamen excludens Traditionem Ecclesiæ, quam tanti fecit, ut *l. contra Epistolam fundamenti c. 5.* dicere non dubitaverit: *Ego verò Evangelio non crederem, nisi Catholicæ Ecclesiæ me commoveret auctoritas.*

Simili modo quo *Epist. 118.* loquitur etiam *l. 3. de Doctrina Christiana c. 9.* ubi post verba relata *n. 51.* subdit: *Sicuti est Baptismi Sacramentum, & celebratio corporis & sanguinis Domini.* Quare alibi apertè *Quæ alibi apertè tradit; prout de singulis ostenditur.* plura significat. Nam *Conc. 1. in Psal. 103. circa medium* ait: *Respice ad munera ipsius Ecclesiæ: Munus Sacramentorum in Baptismo, in Eucharistia, in ceteris Sacramentis.* Et *lib. 5. de Baptismo cap. 20.* ait: *Quomodo exaudit Deus homicidam deprecantem, vel super aquas baptismi, vel super oleum, vel super Eucharistiam, vel super capita eorum quibus manus imponitur?* De Confirmatione *lib. 2. contra litteras Petiliani cap. 104. Sacramentum Chrismatis in genere visibilium signaculorum sacrosanctum est, sicut ipse Baptismus.* De Ordine *l. 2. contra Epist. Parmeniani c. 13.* inquit: *Utrumque* (scilicet Baptismus & Ordinatio) *Sacramentum est, & quâdam consecratione utrumque homini datur.* De Extrema-Unctione videndus est in *libro de Speculo*, & *Serm. 215. de temp.* & *l. 2. de Visitat. infirmorum* (de quo tamen non constat, quòd sit *Augustini*) *c. 4.* De Sacramento Matrimonii clarè tractat *lib. de bono conjugali c. 16. 18. 19. & 24.* Unde patet *Augustinum* omnia septem Sacramenta agnoscere.

57. *An & quis sit ordo inter Sacramenta novæ legis.* Quod ad ordinem Sacramentorum attinet, enumerantur ea ordine à nobis superiùs posito, tum à *Florentino* & *Tridentino*, tum à Catholicis Scriptoribus communiter. Idemque ferè est ordo susceptionis seu executionis: cùm ingressis Ecclesiam per Baptismum adultis mox, si opportunum sit, detur Confirmatio, dein Eucharistia, etiam parvulis post Baptismũ olim præberi solita; quam proinde per accidens in aliis præcedit Pœnitentia, cujus, ipsiusque Christianæ vitæ consummativa est Extrema-Unctio. Ordo & Matrimonium inter se non habent ordinem. Quantùm ad ordinem dignitatis, non omnia esse inter se paria definit *Trid. sess. 7. can. 3.* Dignissimum siquidem constat esse divinum & Venerabile Sacramentum, quod & sanctitate & mysteriorum numero ac magnitudine longè ceteris antecellit. In reliquis variæ possunt considerari rationes, quibus singula singulis præferantur, ut in Baptismo major efficacia, in Confirmatione dignior minister, in ordine nobilior gradus seu status &c.

Denique quod attinet Auctorem sive institutorem novæ Legis, is indubiè est Christus Dominus, qui omnia instituit per se immediatè. Ita unanimiter Theologi, præsertim post *Tridentinum*. Nonnulli tamen (quod non mirum) qui olim ante *Tridentinum* scripserunt aliter senserunt, vel sensisse visi sunt de quibusdam Sacramentis, signanter Confirmatione velut institutâ à *Concilio Meldensi*, & Extrema-Unctione velut institutâ ab Apostolis; nisi fortasse de promulgatione loquantur. Difficilia quædam de his habet *S. Bonaventura 4. d. 7. art. 1. q. 1. in corp.* ubi videtur præferre illam sententiam, quæ docebat Confirmationem quoad formam fuisse postmodum institutam à Spiritu sancto. Similiter *d. 23. art. 1. q. 2. in corp.* videtur docere Extremam-Unctionem esse à Spiritu sancto per Apostolos velut promulgantes institutam; sicut præcepta Legis veteris sunt à Deo data per Moysen, ut explicat *ibid. ad 2.* Nihilominus sensum *S. Bonaventuræ* non differre à doctrina hodie communi observat *Angelus Rocca in Præfat. ad Lectorem* præfixâ Tomo 5. Ex *Breviloquii p. 6. c. 4. Centiloquii p. 3. sect. 47.* Et *Compendii Theolog. verit. l. 6. c. 3.* ubi generaliter de Sacramentis tenendum docet, quòd ea Christus instituit tamquam novi Testamenti mediator & præcipuus legislator. 58. *Christus immediatè instituit omnia novæ legis Sacramenta.*

Probatur doctrina communis ex *Trid. sess. 7. can. 1.* ubi dicitur: *Si quis dixerit Sacramenta novæ Legis non fuisse omnia à Jesu Christo Domino nostro instituta ...... anathema sit.* Ubi licèt Concilium non addat, *immediatè*; id tamen exigit verborum proprietas: cùm non dicatur propriè quis aliquid instituere, ad quod instituendum alteri solùm tribuit potestatem. Sic enim etsi Deus sive Christus Ecclesiæ dederit potestatem ferendi leges, tamen leges ab Ecclesia latæ, non dicuntur divinæ aut latæ à Deo. Deinde *Trid. sess. 14. can. 1.* de Sacramento Extremæ-Unctionis (de quo poterat maximè dubitari) definit, illud *esse à Christo Domino nostro institutum, & à B. Jacobo Apostolo promulgatum.* Ubi cùm Apostolo solùm tribuat promulgationem, clarè patet, ipsum non Apostolis, sed Christo adscribere immediatam institutionem. Denique quia aliàs rectè diceretur, Christum instituisse omnia sacramentalia, quia dedit Ecclesiæ potestatem ista instituendi. 59. *Quod efficaciter infertur ex Tridentino.*

Pro-

Probatur II. Quia *Trid. sess.* 21. *cap.* 2. supponit Ecclesiam nihil posse mutare circa substantiam Sacramentorum: existimavit ergo Ecclesiam non posse instituere; cùm ejus sit legem mutare, cujus est ferre.

Confirmatur I. ex Apostolo 1. *ad Cor.* 4. ubi dicuntur Apostoli non Auctores, sed dispensatores mysteriorum Dei. Confirmatur II. quia aliqua Sacramenta sunt immediatè à Christo instituta; ergo omnia: cùm de omnibus sit par ratio: omnia enim significant & efficiunt gratiam, quæ à solo Deo potest causari: omnia concurrunt tamquam columnæ & ædificium Ecclesiæ, cujus architectus & caput est Christus.

Quanta sit hujus doctrinæ certitudo.

Ob evidentiam horum testimoniorum, signanter *Tridentini*, censent Aliqui Conclusionem esse de fide: Alii (ut *Sotus* & *Suarez.*) eam sine temeritate negari non posse. Nec mitiorem censuram alii recentiores Scriptores de opposita doctrina ferrent, qui nostram velut indubitatam unanimiter tradunt.

60. Nec obstat illud *Cypriani Serm. de ablutione* pedum dicentis: *Ipse summus Sacerdos sui est Sacramenti* (intellige, Eucharistiæ) *institutor & auctor: in ceteris homines Spiritum sanctum habuere Doctorem.* Nam ex hoc, ut sonat, accepto contra ipsos Hæreticos sequeretur Christum nequidem baptismi esse auctorem. Deinde ex stylo & aliundè satis colligitur auctorem non esse *Cyprianum*, qui etiam præjudicare non posset doctrinæ ab Ecclesia declaratæ. Præterea responderi posset, per *suum Sacramentum* intelligi omnia septem, utpote verè Christi Sacramenta, à quo & alia præcepta immobiliter instituta esse Auctor præmiserat, inter illa recensens Baptismum, Confirmationem & Ordinem. Quare ly *in ceteris* non refertur ad Sacramenta, sed ad ea, quæ Apostoli Spiritu sancto dictante scripserunt & tradiderunt, quibus similiter nihil addi, nihilque subtrahi potest, ut idem Auctor ait. Vide *Vasquez disp.* 135. *n.* 12. *&* 13.

Auctor Sermonis de ablutione pedum non est Cyprianus:

Cujus equidem verba explicantur.

61. Non obstat etiam, quòd *Aug. Epist.* 118. *c.* 1. postquam dixisset: *Sacramentis numero paucissimis ...... societatem novi populi colligavit; sicuti est Baptismus, Communicatio corporis & sanguinis ipsius, & si quid aliud in Scripturis Canonicis commendatur*; subdat: *Illa autem, quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe observantur, dantur intelligi, vel ab ipsis Apostolis, vel plenariis Conciliis ..... commendata atque statuta retineri.* Nam hæc verba non refert *Augustinus* ad Sacramenta (ut explicat *Poncius disp.* 41. *n.* 43. consequenter sic torquens verba *Augustini*, quasi significet ea retineri in Ecclesia tamquam instituta & commendata à Deo, & data intelligi per Apostolos vel Concilia) quæ quidem generatim jam antea expresserat, sed ea refert ad instituta Ecclesiastica, *sicuti* (verba sunt *Augustini* immediatè subjecta) *quòd Domini passio & resurrectio & ascensio in cælum, & adventus de cælo Spiritûs sancti, anniversariâ solemnitate celebrantur. Et si quod aliud tale occurrerit, quod servatur ab universâ quàcumque se diffundit Ecclesiâ.*

Explicatur locus Augustini ex Epist. 118.

Sed controversia manet inter Scholasticos, an ex speciali Dei commissione potuisset institui aliquod Sacramentum à puro homine. Quæ lis cum videatur de nomine; breviter 62.

An pura creatura divinitus potuisset committi institutio Sacramentorum.

Dico, quòd posset Deus committere creaturæ potestatem designandi certa signa, quibus Deus infallibiliter annecteret gratiam, sicut est annexa Sacramentis de facto institutis: cùm nulla in hoc appareat repugnantia. Unde si institutio Sacramenti nil aliud importet (prout vult *Suarez* & plures alii) potest creaturæ committi facultas instituendi Sacramenta. Non potest tamen creaturæ à Deo committi potestas instituendi signa efficacia gratiæ tali modo, ut sicut vis significandi, sic etiam vis causandi gratiam (quod utrumque importat Sacramentum) in voluntate seu institutione creaturæ radicetur, aut illâ principaliter nitatur: quàmvis enim significatio ex instituto non excedat facultatem hominis tamquàm instituentis & causæ principalis; gratiæ tamen causatio vires illius superat. Unde *Scotus d.* 1. *q.* 3. *n.* 5. *&* 6. *Vasquez disp.* 135. *c.* 2. & alii considerantes institutionem Sacramenti seu signi causativi gratiæ, quatenus æqualiter referretur in instituentem, tum sub ratione signi, tum sub ratione causæ gratiæ, rectè illam creaturæ esse delegabilem negarunt. Atque ita constat, esse quæstionem de nomine; in qua optimè dici videtur, potestatem instituẽdi Sacramentum sic posse delegari creaturæ, ut tamen institutio simul & principaliter foret à Deo, tum quatenus delegante auctoritatem designandi signa quæ vellet, tum quatenus ipse dat efficaciam cõferendi gratiam, scilicet per volitionem suam institutione creaturæ priorem, quâ voluit gratiam annecti signis à creatura designandis, posito quòd designentur. Ita *Poncius d.* 41. *q.* 6. *n.* 40.

Si verò quæratur, an potestas excellentiæ, quæ competiit humanitati Christi circa institutionem Sacramentorum, potuisset divinitùs communicari puræ creaturæ? Resp. Doctores passim id quidem negare, quæstionem tamen indigere declaratione. Nam humanitas Christi concurrit in primis designando signa sensibilia, eaque Ecclesiæ præscribendo. Et hoc constat potuisse communicari puræ creaturæ. Secundò concurrit merendo de condigno gratiam remissionis peccatorum vel augmentum justitiæ istis signis annecti, adeòque ipsam 63.

An potestas excellentiæ quoad Sacramentorum institutionem data humanitati Christi potuisset communicari puræ creaturæ.

gratiam moraliter causando. Et de hoc quoque censendum est non implicare quantùm ad meritum augmenti gratiæ. Sed est controversia, quæ non est hujus loci, an divinitùs possibile sit meritum puræ creaturæ, quàmvis sanctæ, quod sit condignum remissionis aliẽorum peccatorum mortalium, asserentibus id *Scotistis*, ceteris ferè id negantibus. Verùm independenter ab hujusmodi merito potuisset in humanitate Verbo unitâ; adeòque etiam in pura creatura, esse potestas excellentiæ quantùm ad præsens, quàmvis non tam perfectè defectu tituli meriti seu moralis causalitatis gratiæ. Denique concurrit humanitas Christi sic, ut in ordine ad habendam causam completè institutivam non foret opus ire extra personam; utpote in qua junctìm erat humanitas & divinitas. Et hoc constat non esse communicabile puræ creaturæ manenti tali: uti nec communicabilem esse potestatem excellentiæ, quatenus connotat suam radicem seu fundamentum, scilicet Unionem hypostaticam. Et sic satis declaratum manet, an vel qualiter pura creatura divinitùs potuisset circa institutionem Sacramentorum facere id quod humanitas Christi fecit.

DISPUTATIO SECUNDA.

De Materia & Forma Sacramentorum novæ Legis.

1. *In Sacramentâ aggregatum signorum sensibilium quodda sensu est materia, significatio forma.*

CUM omne Sacramentum novæ Legis sit signum sensibile, dubitari non potest, quin in eo reperiatur illud quod signum est, & insuper ipsa significatio, quæ se habet ad rem, quæ signum dicitur, tamquam forma ad materiam: sicut figura v. g. sedis habet se per modum formæ respectu ligni, ex quo tamquam materia illud arte factum componitur. Sed sicut in hac ipsa materia v. g. ligno est præterea materia & forma ligni: sic quæritur, an in ipsis rebus sensibilibus, quæ signa Sacramentalia sunt, reperiatur præterea quod se habet instar materiæ, & aliud quod per modum formæ.

In ipsis insuper rebus sensibilibus est distinguere materiam & formam,

QUÆSTIO I.

An Sacramenta novæ Legis constent rebus ut materiâ, & verbis ut formâ?

2. *Sic ut Sacramenta constent rebus tãquam materiâ, & verba tamquam formâ.*

RESP. affirmativè. Est certa & communis Theologorum Doctrina. Eamque expressit *Concilium Florentinum in Decreto de Armenis* dicens: *Hæc omnia Sacramenta perficiuntur rebus tamquam materiâ, verbis tamquam formâ.* Ideoque *Innocentius III. c. Non ut apponeres* 5. *De Baptismo* definit, non esse Baptismum, qui collatus fuit per salivam defectu aquæ. Et *Alexander III. c. Si quis eod. tit.* determinat non esse baptismum collatum per ablutionem aquæ sine prolatione verborum: *Ego te baptizo*. Idem de quibusdam Sacramentis v.g. Baptismo & Eucharistia, colligitur ex Scriptura; & de omnibus docet Ecclesiæ traditio, quæ ab Apostolis profluxit. De quibus *Dionysius Areopagita c. 1. Ecclesiastica Hierarchia* ait: *Primi Duces sacerdotalis muneris visibilibus signis cælestia Sacramenta texuerunt, & partim scriptis, partim non scriptis institutionibus nobis tr adiderũt*. Ratio à priori est voluntas Christi nobis per Ecclesiam intimata: supposito enim quòd Christus determinata signa instituerit, patet ea necessariò esse observanda: cùm significatio practica gratiæ competere nequeat signis, nisi ex divina institutione. Congruentia est, quòd Sacramenta novæ legis proportionatè ad ipsam legem debeant esse signa perfectissima; adeòque sensibilia sensibus perfectioribus, qui sunt visus & auditus; res autem videntur, verba audiuntur: & quia res præsupponuntur verbis, & ab his quasi determinantur, ideo res dicuntur materia, verba forma.

In veteri tamen Lege pleraque aut etiam fortè omnia Sacramenta constabant solis rebus: non enim reperitur aliqua verborum formula pro Circumcisione ceterisque illius legis Sacramentis præscripta. Idque congruebat obscuritati istius statûs & Sacramentorum umbraticorum; cùm verba clariùs & expressiùs significent, quàm res.

Notandum autem non velle *Concilium Florentinum*, quòd in quolibet Sacramento quævis verba concurrentia sint forma: cùm idem Concilium, ac etiam *Tridentinum sess.* 14. *c.* 3. & *can.* 4. Confessionem verbalem recenseant tamquam materiam Sacramenti Pœnitentiæ; ac similiter satisfactio sæpè consistat in verbis, v.g. precibus vocalibus. Manet equidem doctrina Concilii generaliter vera: quidquid aliquam exceptionem fecerit *Durandus* 4. *dist.* 1. *q.* 3. *n.* 8. quia etiam Sacramentum Pœnitentiæ constat verbis absolutionis tãquam formâ, & rebus tamquam materiâ, scilicet peccatis, quæ sunt materia circa quam, & contritione, quæ est materia proxima. Confessio etiam, etsi consistat in verbis, sive propriè dictis, sive æquivalentibus in necessitate; habet se tamen instar rei, quatenus ulteriùs determinatur per verba absolutionis tamquam formam. Similiter in Matrimonio reperiuntur res tamquam materia, scilicet corpora contrahen-

3. *Etsi non quævis verba in omnibus Sacramentis sint forma.*

Generaliter tamen vera manet doctrina Florentini quoad materiã & formam.

trahentium, quæ sunt materia circa quam & objectum contractûs ac Sacramenti matrimonii: nec opus est aliam ibi materiam quærere, ex qua Sacramentum componatur (qua in re plurimùm laborant Varii, signantur *Lugo d. 2. sect. 1.*) cùm illud imitetur naturam contractuum, quorum materia censetur esse ipsum objectum quod in contractu proponitur. Ex quibus solutæ manent rationes dubitandi *Durandi.*

4. *Exceptio, quòd solùm matrimonium possit perfici sine verbis strictè dictis.*

Notandum II. non velle *Concilium Florentinum*, quòd omnia Sacramenta debeant constare verbis propriè dictis sive vocibus tamquam formâ: quandoquidem matrimonium possit etiam celebrari per nutus & signa, v.g. à surdis & mutis, ut determinat *Innocentius III.* c. *Tua fraternitati 23. de Sponsalibus*: Et apertè insinuat ipsum *Florentinum in Decreto* dicens: *Causa efficiens matrimonii regulariter est mutuus consensus per verba de præsenti expressus.* Ubi addendo, *regulariter*, significat extraordinariè posse perfici sine verbis. Ex quo etiam colligitur in aliis Sacramentis semper oportere adhibere verba propriè dicta; cùm in solo matrimonio fiat exceptio, quæ firmat regulam in contrarium. Idem etiam habet communis sensus Doctorum & praxis Ecclesiæ.

5. *Nō est equidem mens Florentini, quòd omnia essentialiter constituantur ex rebus & verbis.*

Notandum III. non velle *Florentinum*, quòd omnia Sacramenta intrinsecè & essentialiter componantur ex rebus & verbis, sive ex materia & forma. Ut proinde nullius momenti sit argumentum, quod inde Nonnulli desumere tentarunt, ad probandum, quòd in hoc vel illo Sacramento materia vel forma sit essentialis & intrinseca. Patet manifestè ex ipso Concilio, quod postea specificans & declarans res, quibus singula Sacramenta perficiuntur, pro materia Eucharistiæ assignat panem & vinum; quæ utique essentiam illius non ingrediuntur, immo vi consecrationis destruuntur. Similiter pro forma ejusdem assignat verba; quibus hoc conficitur Sacramentum; quæ similiter juxta plurimos Doctores non sunt de intrinseca ratione Eucharistiæ, sed eidem potiùs extrinseca, uti solet esse causa efficiens. De quo tamen suo loco. De Sacramento etiam Pœnitentiæ docet *Scotus* essentiam illius consistere in sola absolutione; quæ tamen cadere debeat super pœnitentem contritum & confessum. De quo postea. Similiter satisfactio, quæ assignatur tamquam materia partialis Sacramenti Pœnitentiæ, indubiè non est ei essentialis. Sacramentum quoque Matrimonii, uti ipse contractus, non includit intrinsecè corpora contrahentium, sed essentia illius consistit in solo signo expressivo mutui ac legitimi consensûs. De quo similiter suo loco agetur.

Accedit, quòd *Florentinum* specificans materias Sacramentorum ferè tantùm assignet materiam remotam, v.g. aquam pro baptismo; & tamen aqua non est intrinseca Sacramento Baptismi (quod est actio quædam transiens) sed est potiùs materia circa quam versatur ipsa materia proxima & Sacramento intrinseca, scilicet ablutio, per quam applicatur aqua corpori baptizandi.

Denique accedit, quòd eodem planè modo *Florentinum* suprà dicat, *Omnia Sacramenta perfici personâ ministri conferentis Sacramentum, cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia*: & tamen minister ejusve intentio non ingreditur intrinsecè essentiam Sacramenti, juxta Doctores passim: quamvis aliter opinetur *Lugo d. 2. sect. 7.* Quem operosè refutat *Dicastillo d. 1. dub. 19.* & rursum in simili *d. 4. De Sacramento Pœnitentia dub. 5. parte 2.* Sanè nimis procul *Lugo* abscessisse videtur, dum consequenter etiam ipsa peccata censuit esse de intrinseca essentia seu partem essentialem Sacramenti pœnitentiæ; quasi nimirum quidquid necessariò omnino ab aliquo requiritur vel præsupponitur sit pars essentialis ejusdem. Cujus equidem falsitas patet: tum quia Deus v.g. involvitur in objecto contritionis, & tamen non est pars essentialis Sacramenti pœnitentiæ: uti neque est pars essentialis aliorum Sacramentorum, vel cujuslibet creaturæ, à quibus omnibus necessariò præsupponitur. Tum quia agens non est pars essentialis respectu actionis, terminus respectu relationis, objectum respectu actûs vitalis; quorum tamen singula sunt respectivè necessariò, aut essentialiter prærequisita. Aliàs quoque prædicta forent aggregata per accidens ex Deo & creaturâ, substantiâ & accidente &c. Accedit, quòd ex eodem fundamento etiam persona suscipientis, nec non intentio ejusdem (si sit adultus; cujus proinde baptismus v.g. haberet plures partes diversæ rationis, quàm baptismus parvuli, in quo non requiritur intentio) item in quibusdam Sacramentis Sacerdotium, in Pœnitentia jurisdictio, in Extrema-Unctione infirmitas, in sex posterioribus Sacramentis Baptismus includeretur tamquam pars essentialiter cōponens; quæ absona & hactenus inaudita videntur; cùm tamen Sacramenta cum suis partibus adeò membratim à Conciliis & Doctoribus Catholicis fuerint recensita & enucleata.

6. *Personam & intentionem ministri esse partem essentialem Sacramenti censent quidam Recentiores.*

Quorum dicta examinantur ac refutantur.

Magis tolerabile foret, si intentio ministri diceretur esse pars essentialis ipsius actionis Sacramentalis, v.g. ablutionis baptismalis, consecrationis, &c. pars, inquam, indistincta, & sub ipsa actione computata: cùm intelligatur per ablutionem v.g. ablutio libera, & quidem certæ speciei moralis. Quare sicut intentio non tantùm proferendi verba seu signa consensûs, sed etiam contrahendi seque obligandi censetur esse de intrinseca essentia contractûs, & intentio orandi de essentia orationis: sic actio Sacra-

7. *Quomodo explicari posset, intentionem esse partem essentialem actionis Sacramentalis, v.g. ablutionis, consecrationis &c.*

Sacramentalis, quæ est libera & certæ speciei moralis, videri posset in se includere intentionem illius quà talis. Nec contra hoc urgent ea, quæ suprà contra *Lugo* allegata sunt. Solùm occurrit disparitas inter Sacramenta ex una parte, & orationem, votum, contractum &c. ex altera parte, quòd hæc essentialiter & primariò consistant in actu interno, in quo etiam consummari possunt; nisi quòd contractus, quatenus est inter homines, exigat signum externum consensûs expressivum: ut proinde actus externi sint signa internorum, & ab his participent nomen orationis &c. At Sacramenta sunt ex prima & propria sua ratione externa symbola, quæ non sunt signa interni actûs, cui primariò conveniat ratio Sacramenti; sed solùm exigunt actum internum, quo determinentur ad significandum quod Christus instituit. Quod etsi non facilè improbetur, ad id tamen fortè quis responderet, non obstante hac disparitate potuisse internam intentionem esse minùs principaliter de essentia actionum Sacramentalium, etsi primariò externarum; uti est de essentia aliarum actionum primariò internarum, v.g. orationis vocalis, contractûs civilis &c, quarum essentiam complet, tum interior, tum exterior operatio. Unde hîc eligatur, quod placet.

8. *Essentialiter constituitur Baptismus, Confirmatio, Vnctio & Ordo ex materia proxima & forma.*

Finaliter satìs conveniunt Doctores in eo, quòd Baptismi, Confirmationis, extremæ-Unctionis & Ordinis essentiam ingrediantur, tum materia proxima, scilicet ablutio, chrismatio &c. tum forma, seu verba correspondentia: quia non est potior ratio de una quàm de altera: cum utraque sit à Christo instituta, habeatque proportionem ad significandum effectum Sacramenti; ut singulas applicanti constabit.

QUÆSTIO II.

An verba Sacramentorum debeant esse concionatoria, an verò ritualia?

9. *Heretici recentiores exigũt verba concionatoria,*

HÆRETICI variè & inconstanter ad Sacramenta requisierunt concionem, quâ divinæ promissiones proponantur, & fides circa eas excitetur. Et quidem aliqui eam requirunt tamquam partem essentialem Sacramenti, ut *Calvinus l. 4. Instit. c. 4. §. 4.* & in *c. 5. ad Ephes.* ait: *In Papatu nullam esse legitimam signorum observationem, quia nulla fit mysterii explicatio ad populum, qua sola facit, ut mortuum elementum incipiat esse Sacramentum.* Alii aliter loquuntur.

Refutantur.

Sed repugnat praxi & sensui totius Ecclesiæ: cui velle refragari est insolentissima insania, ut ait *Aug. Epist. 118. ad Januarium.* Deinde si requiratur concio, utique quâ excitetur fides vera, adeòque à ministris veræ Ecclesiæ, & consequenter non posset quis validè suscipere Sacramentum nisi ab eisdem: quod tamen est contra ipsos Hæreticos, qui censent non esse rebaptizandos baptizatos à Papistis, ut docet *Calvinus l. 4. Instit. c. 15. §. 16.* Etsi inconsequenter ad præallegata ex eodem. Tertiò sequeretur nec *Calvinum* nec alios primos Hæreticos validè fuisse baptizatos; quippe qui sunt baptizati ritu Catholico sine concione. Denique parvulis saltem sine fructu conferetur Sacramentum Baptismi; cùm in illis per concionem nequeat excitari fides. Idè est de surdo, amente &c. Neque plebeis posset aliâ linguâ conferri, quàm vulgari: neque etiam in necessitate conferri v. g. Baptismus ab inidoneo ad instruendum seu concionandum.

Veritas itaque Catholica habet, quòd verba, quibus conficitur Sacramentum, sint ritualia, seu consecratoria, quia videlicet sunt certa & determinata verba, quibus materia Sacramenti consecratur, & quæ sunt operatoria, independenter ab instructione audientium. Cùm enim ex dictis constet, non debere esse verba concionatoria; sequitur esse consecratoria; cùm hoc non ob aliam rationem negavent int Hæretici, quàm quia existimabant prius, quod iam refutavimus. Patet etiam ex perpetuo usu Ecclesiæ: quæ proinde jam olim in *Concilio Nicæno Can. 19.* baptismum *Cataphrygarum* & *Paulianistarum* reprobavit, eò quòd non uterentur sacris verbis seu formâ à Christo præscriptâ; quæ utique non sapit concionem, sed consecrationem seu benedictionem. Patet quoque ex auctoritatibus Patrum, quæ videri possunt apud *Bellarm. l. 1. de Sacram. c. 19.* Nobis sufficiat *Cyprianus* (sive alius antiquus Auctor) in docto *Tractatu de Operibus Christi Cardinal. Tit. De Baptismo Christi*, dicens: *Verborum solemnitas & sacri invocatio nominis, & signa institutionibus Apostolicis Sacerdotum ministeriis attributa, visibile celebrant Sacramentum.* Et *Aug. l. 20. contra Faustum c. 13.* ubi ait: *Noster panis & calix certâ consecratione mysticus fit nobis.*

10. *Catholici exigũt verba ritualia sic consecratoria.*

Eaq; sola semper Ecclesia requisivit.

Idem denique intelligitur ex Scriptura, quam semper ita intellexit Ecclesia, optima Scripturarum interpres: quia verba præscripta à Christo pro Sacramento Baptismi *Matth. 28.* non habent formam concionis, sed invocationis sive benedictionis: non enim dixit Christus: docete omnes gentes nomen Patris & Filii & Spiritûs; qualiter dicere debuisset, si verba illa respexissent actum docendi; sed dixit: *Baptizantes eos in nomine Patris &c.* quod respicit actum baptizandi, & sonat invocationem Trinitatis super aspersionem aquæ. Quemadmodum ly *in nomine*, passim in Scriptura sonat invocationem, non instructionem; ut *Marci ultimo*: *In nomine meo*

11. *Et consonat Scriptura.*

dæmonia ejicient. Act. 3. In nomine Jesu Christi surge, & ambula. Et alibi. Quàmvis igitur docendi sint adulti, necdùm satìs instructi, mysteria fidei, juxta monitionem Christi: *docete omnes gentes*; non tamen per formam Baptismi: hæc enim non se extendit ad omnia mysteria, in quibus necessariò instruuntur adulti baptizandi, sed hi docendi sunt per prævias catechisationes, ut in mysteriis fidei sufficienter instructi Baptismum debitè & legitimè suscipiant: quàmvis nec hoc tunc requiratur ad Baptismi valorem. Insuper 1. *ad Cor.* 10. verba quæ adhibentur in consecratione Eucharistiæ dicuntur verba benedictionis: *Calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est?* quæ certè non instructionem, sed ritum & consecrationem indicant. Prout etiam faciunt verba consecrationis: *hoc est corpus meum, hic est sanguis meus*; quæ tam explicitè & in substantia uniformiter à tribus Evangelistis sunt expressa, & perpetuò in Ecclesiâ Catholicâ adhibita.

12. *Calvinus fundat se in Augustino.* *Calvinus* in patrocinium sui erroris, omissis locis claris *S. Augustini* pro veritate Catholica, more Hæreticorum adducit obscuriorem ejusdem ex *Tract.* 80. *in Joan.* ubi de Baptismo ait: *Unde ista virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo? non quia dicitur, sed quia creditur. Nam & in ipso verbo aliud est sonus transiens, aliud virtus manens. Hoc est verbum fidei, quod prædicamus, ait Apostolus.* Ergo secundùm *Augustinum* verbum Baptismi abluit cor, quia creditur; adeòq; in quantùm instruit & inducit suscipientem ad credendum.

Qui tamen apertè vim sanctificandi tribuit verbo rituali. Resp. *Augustinum* variis locis tribuere verbo rituali vim mundandi, signanter *l.* 6 *contra Donatistas c.* 25. *Certa*, inquit, *illa Evangelica verba, sine quibus non potest Baptismus consecrari tantum valent, ut per illa sic evacuentur quæcumque in prece vitiosa contra regulam fidei dicuntur &c.* Immo *Tract.* 80. *citato* dicit de Baptismo: *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum.* Concio autem non accedit, sed præcedit Baptismum. Deinde non accedit ad elementum, ad quod nullo modo dirigitur, sed potiùs ad circumstantes; ad elementum autem accedit verbum consecratorium, quod afficit ablutionem. Dicit insuper ibidem *Augustinus, Hoc verbo consecrari Baptismum, ut mundare possit*; Baptismus autem non consecratur concione, quæ ad populum dirigitur, sed invocatione sanctissimæ Trinitatis, quæ fit per verbum rituale. Denique dicit infantes mundari per verbum fidei, qui tamen corde credere ad justitiam non possunt, adeòque pro quibus concio esset inutilis.

13. *Explicatur locus ejus celebris ex Tract. 80. in Ioannem.* Dico itaque *Augustinum Tract. cit.* occasione verborum Christi, *Jam vos mundi estis propter sermonem* (*Augustinus* legit *verbum*) *quem locutus sum vobis*; inquirere, cur ita potiùs dixerit Christus, quàm, *propter Baptismum quo loti estis*; & appositè magis quàm litteraliter respondet id factum ideo, quòd sermo seu verbū Christi sit radicale quasi & generale mundatorium, loquens universaliter de verbo sive concionatorio, sive consecratorio, adeò ut etiam Baptismo vim tribuat verbum Christi, scilicet institutum ab ipso pro forma Baptismi, quod proinde creditur. Quare per illud, *sed quia creditur*, intelligit ipsum fidei objectum. q. d. quòd animam abluat verbum Baptismi, non oritur à sono verborum, qui naturalis & transiens est, sed à mysterio illo sacramentali, quod ab omnibus creditur iis verbis inesse. Nam sicuti Deus trinus & unus dicitur fides nostra, sic etiam *Augustinus* formam Baptismi, quæ præcipuum istud mysterium continet verbum fidei vocavit. Simili modo dicimus, nomen Jesu esse dæmonibus terribile, non præcisè ut est sonus aure perceptibilis, sed quatenus continet seu repræsentat Filium Dei, qui vires dæmonum confregit. Quòd si etiam per illud, *sed quia creditur*, intelligeremus ipsum fidei actum; non deberet intelligi actus eliciendus ab ipso Baptizando, qui sæpè est parvulus; nec ab ipso ministro, qui potest esse hæreticus seu infidelis; sed ipsius Ecclesiæ, in cujus sola fide parvulos baptizari supponit *Trid. sess.* 7. *de Baptismo can.* 13. & satìs insinuat *Aug. sup.* tractatum sic concludens: *Hoc verbum fidei tantum valet in Ecclesia Dei, ut per ipsam credentem & offerentem, mundet infantem &c.* Et *Ep.* 23. ait, *Parvulos offerri ad percipiendam gratiam, non tam ab eis, quorum gestantur manibus, quàm ab universa societate fidelium.*

14. *Verba à Christo sunt determinata; sic ut Ecclesia nil in iis valeat immutare.* Porrò verba hæc consecratoria (idem est de rebus seu materiâ) ita sunt à Christo determinata, ut non sit in potestate Ecclesiæ illa immutare quoad substantiam, juxta Doctores unanimiter, & apertè insinuat *Trid. sess.* 21. *c.* 2. ubì, *declarat hanc potestatem perpetuò in Ecclesia fuisse, ut in Sacramentorum dispensatione, salvâ eorum substantiâ, ea statueret vel mutaret, quæ suscipientium utilitati, seu ipsorum Saramentorum venerationi magis expedire judicaret.* Ubi dum addit, *salvâ eorum substantiâ*, satìs indicat hanc non fuisse relictam Ecclesiæ arbitrio, sed fuisse determinatam à Christo. Unde *Florentinum* pro singulis Sacramentis materiam & formam determinatam assignat. Idemque confirmat perpetuus usus & sensus Ecclesiæ. Ideoque omnes Patres *Concilii Niceni* baptismum *Cataphrygarum* & *Paulianistarum* esse nullum definierunt *can.* 19. quia isti mutaverāt formam à Christo præscriptam; Congruentia est, quòd hoc serviret ad majorem unitatem & decorem Ecclesiæ; quæ sicut est una per universum orbem diffusa, sic decens fuit certis ubique

tis ubique ac iisdem signis illam uti, suamque in Deum fidem profiteri.

Neque aliquid immutavit circa substantiam Sacramenti Matrimonii irritando matrimonia clandestina;

15. Nec obstat quòd Ecclesia irritaverit matrimonia clandestina, quæ alioquin erāt verum Sacramentum inter fideles: nihil enim mutavit circa substantiam Sacramenti, sed tantùm irritavit naturalem contractum, sive consensum clandestinè expressum; qui factâ irritatione uti non manet validus & legitimus ad transferendum jus in mutua corpora, sic non manet sufficiens ad rationem Sacramenti: cùm ad hanc elevaverit Christus solum consensum validum & legitimum. Aliud esset, si Ecclesia noluisset contractum aliquem legitimum in baptizatis esse Sacramentum. Quemadmodum etiam qui destruit substantiam panis & vini, non mutat formaliter materiam Eucharistiæ, sed tantùm facit, ut non maneant verus panis & verum vinum, prout Christus requisivit.

Vis neque inter Ordinationem Græcorum & Latinorum est substantialis differentia.

16. Similiter in Sacramento Ordinis inter ritum nostrum & Græcorum nulla cernitur substantialis diversitas, sed tantùm materialis: utrobique enim adhibentur verba & signa externa quibus sufficienter significatur collatio proportionatæ potestatis: quod Christus tantùm determinasse videtur, ut colligi solet ex allegata differentia utriusque Ecclesiæ: adeòqua videtur permisisse dispositioni Ecclesiæ physicam velut ac magis specificam signorum determinationem. Similiter in Sacramento pœnitentiæ materia sufficiens est peccatum mortale vel veniale, contritio vel attritio. Materia quoque Eucharistiæ non est ita determinata ad certam speciem, quin indifferens sit, cujus v. g. coloris vel speciei vinum consecretur; materia autem & forma Baptismi est magis determinata. De quibus plura agendo de singulis in particulari.

QUÆSTIO III.

Quæ Mutatio in materia vel forma reddat Sacramentum invalidum, aut administrationem illicitam.

Omnis mutatio substantialis irritat Sacramentum.

17. DICO I. Omnis mutatio substantialis reddit Sacramentum irritum; non autem accidentalis. Ita omnes Theologi. Et patet ex sensu & praxi Ecclesiæ. Ratio est, quòd in ceteris rebus mutatio substantialis, & non accidentalis destruat ipsam rem. Confirmatur: quia omnis valor & vis Sacramenti dependet à Christi institutione; hanc autem destruit sola mutatio substantialis; ut ampliùs declarabitur.

Quando censetur illa cōtingere in materia Sacramenti,

Itaque censetur mutatio substantialis materiæ, quando tanta contingit diversitas, ut juxta communem usum & hominum æstimationem sit alterius nominis & rationis ab illa, quam Christus præscripsit; aliàs tantùm est accidentalis, v.g. in Baptismo est mutatio substantialis materiæ, si loco aquæ naturalis accipiatur rosacea, vel alia distillata, aut succus è pomis expressus; aut glacies, utpote incpta ad usum abluendi, ad quem in Baptismo est principaliter instituta, etsi specie physicâ glacies ab aqua non distinguatur. Secùs est, si loco aquæ frigidæ assumatur calida: si in missa loco panis azymi adhibeatur fermentatus &c.

Mutatio formæ est substantialis, quotiescumque corrumpitur verus & legitimus sensus illius, aliàs est accidentalis: cùm enim sensus sit velut anima verborum, manente eodem sensu censetur manere eadem verborum forma. Si dubia sit verborum æquivalentia, dubius similiter erit valor Sacramenti. Ille autem est sensus legitimus, quem Christus in institutione cujusque Sacramenti requisivit seu intendit: quem proinde si forma servet, indubiè est vera & legitima, & à Christo instituta. Sensus porrò iste à nobis est colligendus ex doctrina & traditione Ecclesiæ. Pro praxi autem notandæ sunt quædam speciales regulæ. 18.

Quando generaliter in forma.

Contingit itaque mutatio substantialis formæ primò, quando omittitur vel additur verbum quod sensum formæ immutat aut falsificat. Intellige, si verbum falsificans afficiat illud quod est de substantia: nam si quis v.g. falsò diceret, *ego Episcopus te baptizo, vel baptizo te hac aquâ clarâ*, cùm sit turbida, validè baptizaret. Item validè absolveret, qui formæ absolutionis adderet, *in nomine Patris majoris & Filii minoris &c.* quia sicut vox accidentalis potest omitti, ita & falsificari absque præjudicio formæ substantialis.

Regula ad hunc mutationem dignoscendam

Prima.

Hinc non valet Baptismus, si omittatur verbum *baptizo*; neque consecratio hostiæ, si omittatur vox *corpus* aut *meum*. Similiter si forma Baptismi proferatur, *in nomine Patris increati & Filii creati &c.* eò quòd invocatio veræ & divinæ Trinitatis sit de substantia formæ Baptismi. Idem est, si dicatur, *Ego te baptizo in nomine Patris & Filii & Spiritûs sancti & beatæ Virginis*, sumendo ly *in nomine* utrobique in eodem sensu, ut scilicet designet Baptismum æquè dari in auctoritate B. Virginis; eò quòd sensus substantialis formæ exigat ablutionem fieri in auctoritate solius Trinitatis, non quaternitatis. Secùs si ly *in nomine B. Virginis* adderetur designando solam invocationem intercessionis; prout designare potest, & de facto designat, dum in Commendatione animæ Ecclesia orans eam de hoc mundo proficisci in nomine Trinitatis, addit in eadem orationis serie, *in nomine Angelorum & Archangelorum &c.* Similiter invalida foret hæc consecratio, *Hoc est corpus meum aëreum*; utpote falsificata in significatione 19.

Corollarium.

Quid censendum, si formæ Baptismi addatur ly & B. Virginis.

Quid censendum de hac forma consecratio-

Hoc est corpus meum aërium.

catione substantiali per ly *aërium*, quod distrabit ly *corpus* à significatione veri corporis Christi. Nisi fortè (quod tamen foret contra ordinarium agendi modum.) legitimis verbis consecrationis debitâ intentione prolatis, per novam intentionē subitò quis adderet similem particulam falsificantem: quæ juxta *Poncium d.44.n.44.* tunc non obstaret valori formæ, utpote perfectæ, & ex priori intentione sensum ac significationem habentis, adeòque effectū ipso instanti ultimo operantis; quem subsequens intentio impedire nequit. Idem consequenter dicendum foret in simili casu de Baptismo, cujus formæ adderetur ly *& B. Virginis.*

20. *Item de isto: Hic est sanguis meus, qui pro vobis non effundetur.*

Quod autem dictum est de falsificatione & invaliditate formæ consecrationis præallegatæ, etiam locum habet, etsi dicatur v.g. *Hic est sanguis meus, qui pro vobis non effundetur:* quamquam diversum quid censeat de hoc *Lugo*, ob implexam ibi mediate relativo novam propositionem, cujus falsitas non inficiat formam substantialem. Re verà tamen perinde hoc est, ac si diceretur: *Hic est sanguis meus pro vobis non effundendus:* adeòque significatur tùc alius sanguis, quàm qui ex Christi institutione est significandus. Nisi fortasse Sacerdos volens significare verum sanguinem veri Salvatoris, solùm erret circa punctum effusionis illius pro nobis: sic enim videretur intactus relinqui sensus substantialis formæ: sicut si quid aliud erroneum apponeretur ad sensum formæ non pertinens ex simili errore, v.g. *Hoc est corpus meum, quod alterâ post sepulturam die resurrexit &c.*

Æquivoca determinatur ad certum sensum etiam ab intentione loquentis.

Hinc dum verba sunt æquivoca seu indifferentia ad varios sensus, possunt, tum ex circumstantiis, tum etiam ex mera intentione proferentis determinari ad certum sensum: qui si illegitimus sit, Sacramentum non valebit defectu formæ, utpote non aliud hic & nunc significantis, quàm quod loquens intendit. Prout pronomen *hoc* indifferens ad significandum seu demonstrandum diversas hostias præsentes, per internam Sacerdotis intentionem determinatur ad hanc potiùs quàm illam demonstrandam, uti hæc consequenter potiùs quàm illa consecratur.

21. *Regula secunda.*

Secundò contingit mutatio substantialis formæ per transpositionem verborum tantam, ut non maneat idem sensus. Quod ex usu & communi judicio est discernendum. v.g. si dicatur, *Hoc corpus est meum*; sic videlicet ut ly *corpus* se teneat ex parte subjecti, prout ista propositio nata est accipi.

Tertia.

Tertiò quando inter verba intercedit tanta interruptio, ut moraliter non censeantur coalescere in unam orationem; ut si uno aut altero verbo formæ prolato post unum miserere subjungantur reliqua: vel si inter syllabas ejusdem verbi, aut verba ejusdem formæ tam multa misceantur extranea, ut moraliter loquendo ex tot disjunctis non coalescat unum verbum aut oratio. Quæ res, utpote moralis, pendet ex judicio & arbitrio prudentis.

Quarta.

Quartò quando verba sic corrumpuntur, ut nequidem in materia & circumstantiis, in quibus proferuntur, reddant debitum sensum apud audientes. Quod potissimùm fit, quando corruptio contingit in principio dictionis; non ita si in fine; ut si loco *Patris* baptizans dicat *Matris.*

22. *Quinta.*

Ad mutationem etiam substantialem pertinet, si inter materiam & formam alioquin legitimam non servetur debita connexio: cùm enim verba & res habeant se in Sacramento ut materia & forma alicujus compositi, debent ita simul adhiberi, ut coalescant in unum totum. Et quidem Sacramentum Eucharistiæ requirit physicam coëxistentiam & præsentiam materiæ consecrabilis pro tempore consecrationis, propter pronomen demonstrativum, quod designat materiam, quæ est permanens, loco & tempore præsentem ministro.

In Eucharistia consecratione requiritur physica coexistentia & præsentia materiæ.

In reliquis Sacramentis non requiritur physica præsentia vel coëxistentia materiæ & formæ, quasi eodem instanti debeant adhiberi, aut etiam unum non possit finiri antequam aliud incipiat adhiberi (quod posterius negat *Caietanus* & quidam alii contra Doctores communiter) sed requiritur & sufficit moralis coëxistentia, in aliquibus major, in aliquibus minor, juxta significationem formæ, & qualitatem actionis, aut materiæ, quam forma afficit, ac prudentum æstimationem. In Baptismo enim, Confirmatione, Extrema-Unctione & Ordine non potest notabile tempus interponi absque invaliditate Sacramenti, eò quòd forma ibi significet præsentiam actionis seu materiæ proximæ, utpote designans aliquam actionem actu fieri circa suscipientem: ne igitur sit falsa, debet ista actio eodem ferè tempore poni. Non tamen requiritur physica coëxistentia aut immediata successio; eò quòd nihilominùs forma censeatur esse vera secundùm communem & humanum loquendi modum; v.g. si minister manum ad aquam extendens formam proferre incipiat, & ob fortuitum impedimentum, vel quia ex loco altiori fit effusio, formam finiat, antequam aqua tangat corpus baptizandi. Sanè aliàs requireretur, ablutionem fieri ipso instanti quo profertur ly *abluo*, aut cum immediata ad istud verbum successione: quod absurdissimum est.

In reliquis Sacramentis nequidem physicè immediata successio materiæ & formæ, sed moralis coëxistentia.

Parvam tamen temporis moram intermediā permittit Baptismus, Confirmatio, Unctio & Ordo.

23. *Longiorem Pœnitentia, & præsertim Matrimonium.*

Quod attinet ad Sacramentum pœnitentiæ, ejus forma, quia est instar judicii, habet plenam significationem, etsi contritio & confessio diutiùs præcessissent, modò pœni-

pœnitens non censeatur retractasse. Unde decedens in diuturna phrenesi absolvitur ob confessionem vel doloris signa antè exhibita. Similiter in Matrimonio, quod sequitur rationem ceterorum contractuum, potest consensus unius contrahentium tam diu sequi consensum alterius, quàm diu hic censetur moraliter manere, utì in aliis contractibus: nec magis consensus requirit præsentiam corporum (quæ sunt materia circa quam hujus Sacramenti) quàm in aliis contractibus cõsensus requirat præsentiam objecti seu materiæ contractûs, ideóque matrimonium sæpè perficitur inter absentes, etsi consensus unius diu subsequatur consensum alterius.

24. *Additio vel omissio non falsificans sensum formæ est mutatio accidentalis;* Mutatio accidentalis formæ contingit, primò, si verba quæ adduntur vel omittuntur non falsificent, neque sensum legitimum mutent. v.g. si in consecrationis forma omittatur adverbium, *Enim*; aut in forma Baptismi dicatur, *in nomine Patris omnipotentis & Filii Jesu Christi &c.* Immo etsi additio fiat animo inducendi novum ritum; modò equidem adsit intentio faciendi quod Christus instituit aut vera Ecclesia facit: quia privatus error non obstat Sacramento, dummodò ad illud omnia necessaria adhibeantur. Unde Græci validè consecrant corpus, etsi tali animo addant: *quod pro vobis datur*; quæ verba putant esse essentialia. Quod quidem indubitatum est. Errorem verò hunc esse ab Ecclesia toleratum (ut Quidam respondent, censentes obstare valori Sacramenti animum inducendi errorem, quando non est ab Ecclesia toleratus) est impertinens, tum ad valorem formæ, utì ad sensum ejusdem à sola Christi institutione dependentem, tum ad debitam intentionem ministri, quæ non obstante errore speculativo, utì tolerato, sic & non tolerato, potest pariter esse conformis institutioni Christi, dum minister generaliter & absolutè vult facere quod Christus instituit, quidquid sit de proprio errore. Ita Doctores ferè communiter.

Etsi fiat animo inducendi ritum, etiam non toleratum.

25. *Ostenditur huic rei non obstare famosam decisionem Zachariæ Pontificis.* Nec obstat, quod *Zacharias Papa Ep. 6. ad Bonifacium* in Tomis Conciliorum *Binii*, & refertur c. *Retulerunt* 186. *de Consecr. dist.* 4. approbet Baptismum *in nomine Patria & Filia & Spiritu sancta* collatum, *si* (quod casus supponebat, estque ex epistola manifestum) *ille, qui baptizavit, non errorem introducens, aut hæresim, sed pro sola ignorantia Romanæ locutionis infringendo linguam, ut suprà, dixisset.* Ubì à contrario sensu supponit Pontifex, Baptismum fuisse reprobandum, si animo inducendi hæresim ita fuisset collatus. Non obstat, inquam: quia tali casu non valuisset Baptismus defectu formæ, utpote falsificatæ. Quàmvis enim verba sic corrupta præ mera ignorantia linguæ Latinæ in talibus circumstantiis etiam ex intentione proferentis referrent & significarent sensum debitum, ut bene *Scotus 4. d. 3. q. 2. num.* 12. intentio tamen hæreticalis ministri immutasset sensum legitimum, si videlicet studiosè intendisset significare errorem, tres v.g. personas esse feminini sexûs. Aliter respondetur, Pontificem tali casu tacitè præsumere contra valorem Baptismi, ob defectum intentionis: cùm talis minister potiùs ludere, quàm velle Sacramentum Baptismi conficere videatur. Denique nonnulli respõdent Pontificem à tali casu abstrahere, decidendo solùm, more Pontificibus cõsueto, id quod suberat in terminis apertis quæstionis propositæ. Proinde *Arriaga d. 7. sect. 2.* verba decisionis Pontificiæ non purè refert.

26. *Omittens, quod falsò putat essentiale, ordinariè non conficit.* Petes, An si quis omittat aliquid, quod ex errore putat essentiale, cùm re vera non sit, conficiat Sacramentum. Resp. ordinariè non conficere; cùm habeat voluntatem omittendi aliquid essentiale, adeòque non ponendi substantiam Sacramenti. Quare talis censetur nolle seriò agere. Nisi tamen haberet voluntatem conficiendi Sacramentum, casu quo sufficerent verba quæ profert. Unde Græcus v.g. putans ly *quod pro vobis datur* esse de essentia consecrationis corporis, & tamen omittens, si nihilominus velit per reliqua verba facere quantùm potest, cogitans fortasse additamentum istud, utpote à Latinis relictum, non esse necessarium, validè consecraret.

27. *Substitutio vocis synonimæ est accidentalis mutatio.* Secundò contingit mutatio accidentalis, si loco verbi consueti ponatur synonimum, v.g. *abluo* pro *baptizo*; aut verbum activum mutetur in passivum, prout Græci dicunt: *Baptizetur servus Christi.* Debent tamen synonima idem æquè distinctè significare: ideoque non valet Baptismus collatus *in nomine Trinitatis* sine expressione singulatum personarum.

Similiter transpositio, quæ tamen relinquat eumdem sensum. Tertiò si transpositio verborum relinquat eumdem sensum; v.g. si dicatur: *Hoc est meum corpus.* Item juxta *Scotum d. 3. q. 2. num.* 13. si Baptismus detur *in nomine Filii & Spiritus sancti & Patris*: ista enim ordinis mutatio non variat sensum, nec designat inæqualitatem Patris ultimò nominati, utì nec ordo consuetus significat inæqualitatem Spiritus sancti ultimò nominati. Idem varii dicunt de Baptismo hoc modo collato: *Ego, Patris baptizo te in nomine, Filii & Spiritus sancti.* Quod potest admitti si ly *Patris*, non afficiat pronomen, *Ego*. Alioquin meritò *Scotus sup.* (quem immeritò reprehendit *Lugo d. 2. num.* 112.) censet mutari conceptum orationis, adeòque invalidam esse formam præfatam, supposito (quod supponit *Scotus*) quòd ly *Patris* afficiat ly *Ego* q.d. *Ego Patris*, (supple, servus aut simile) *baptizo te in nomine Filii &c.*

Idem est de interpolatione aut extraneo- Quartò si partes formæ notabiliter non interpolentur, aut verba interjecta ex communi apprehensione non tollant sensum con-

rum interpositione nō notabili.

consuetum & unitatem debitam propositionis. Utpote si quis inciperet orationem, & per modum parenthesis diceret, *tacete*, vel *recedite* &c. ut rectè *Scotus dist.* 3. *q.* 2. *num.* 11. Sicut enim in communi loquela, non obstante hujusmodi interpositione, continuatur oratio, consimiliter debet in præsenti proposito judicari.

28. *Item de mutatione aut mixtione idiomatum.*

Quintò si mutetur idioma: aliàs enim oporteret omnes uti idiomate quo Christus est usus. Item si diversa idiomata misceantur: nam etiam in communi sermone sæpè illa miscemus; & in forma Latina Baptismi retinetur verbum Græcum, *baptizo*. Item si ex scrupulositate, balbutie, aut etiam imperitiâ verba corruptè pronuntientur, modò juxta communem apprehensionē adhuc generent in audientibus eumdem sensum, etsi verba sic corrupta per se sumpta illum non significarent in rigore.

Et de barbara aut mutilata pronuntiatione, quæ cum expressione veri sensûs sit compatibilis.

Sic *Zacharias Papa c. Retulerunt de Consecrat. dist.* 4. approbavit Baptismum ex imperitia latini sermonis collatum, *in nomine Patria & Filia & Spiritu sancta*. Ex quo idem de similibus verborum vitiationibus est judicandum. Ut si quis ex balbutie, blesitate, aliove impedimento aliquam litteram non rectè pronuntiare posset, vel barbarè consecrando diceret, *Hoc est corpus meum*; vel per syncopam aliquam syllabam subtraheret. Non enim (inquit *Scotus suprà*) voluit Deus omnino determinare hominem ad verba in Sacramentis ultra illum modum quo verba sufficiunt ad exprimendum cōceptum; qui non obstante barbarismo seu vitio latinitatis, syncopâ &c. sufficienter exprimitur atque intelligitur. Quàmvis ab his magis sit cavendum in verbis sacramentalibus ob reverentiam Sacramenti; ut rectè *Scotus sup.* Vide *Bonacina d.* 1. *de Sacram. q.* 2. *pu.* 1.

29. *Mutatio substantialis est mortaliter peccaminosa;*

Dico II. Mutatio substantialis materiæ vel formæ semper est peccatum mortale; nisi excuset indeliberatio. Accidentalis autem mutatio aliquando est mortale, aliquando veniale. Prima pars patet; quia cùm Sacramentum tunc sit irritum committitur grave sacrilegium.

Immo etiam adhibitio materiæ aut formæ dubiæ,

Immo qui sine necessitate utitur materiâ vel formâ dubiâ, cùm possit commodè adhibere certam, peccat mortaliter: quia sine ratione exponitur Sacramentum periculo invaliditatis, & proximus carendi fructu Sacramenti. Si tamen occurrat gravis necessitas, & materia certa haberi nequeat, licitè ministratur in materia dubia; immo aliquando ministrari debet, ut proximus juvetur quantùm fieri potest. Ad quod etiam sufficit necessitas extrinseca, v.g. metus mortis, quo aliquis urgetur ad utendum formâ, vel materiâ dubiâ; modò id non fiat in contemptum fidei aut Religionis. Quid censendum sit de materia & forma probabili, peti potest ex dictis *P.* 2. *Tr.* 2. *d.* 4. *n.* 26.

Nisi excuset necessitas.

Dixi, *nisi excuset indeliberatio*: hæc enim excusat à mortali, sicut omnimoda inadvertentia ab omni peccato, juxta regulas generales. Unde non facilè peccat graviter, qui bonâ fide procedens adhibet diligentiam adhiberi solitam à viris prudentibus & timoratis. 30.

Aut indeliberatio.

Ubì quoque advertendum cum *Praeposito quaest.* 60. *art.* 8. *dub.* 2. repetitionem formæ (quæ per se loquendo est mortale peccatum; cùm secunda sit invalida, nec proinde sine gravi irreverentia bis super eadem materia pronuntietur) excusari à peccato ratione dubii, quo aliquis hæret, num formam legitimè pronuntiaverit. Quod anxiis sæpè potest contingere. Qui tamen dubium possent deponere, si soleant verba formæ distinctè proferre. Potest etiam quis excusari, qui præ eadem anxietate in forma unum vel alterum verbum repetit, existimans quòd non satis distinctè pronuntiaverit. Quàmvis & hoc sit vitandum; utpote ex scrupulositate oriri solitum, eamque augere idoneum. Inadvertentia tamen seu ignorantia, scrupulorum comes, iterationem ex dubio in se irrationabili factam excusat à mortali.

Notabile circa repetitionem formæ super eâdem materiâ.

Secunda pars probatur: quia est deordinatio & irreverentia aliquid in re tam sacrâ mutare, major vel minor pro ratione mutationis (cujus gravitas est prudenti judicio determinanda) Ecclesiâ præcipiente, ut materia & forma consueta, ac etiam ritus accidentales serventur. Sic mortaliter peccaret Latinus celebrans missam in pane fermentato, idiomate flandrico, omittens in consecratione calicis *novi & æterni Testamenti &c.* Venialiter peccaret, secluso contemptu, omittens in consecratione particulam, *enim*, aut in forma Baptismi pronomen, *ego*. Similiter qui privatim baptizaret linguâ vernaculâ. Sed in casu necessitatis nullum hîc subest peccatum. Immo *Emanuel Saa V. Baptismus, Victoria, Toletus* & alii dicunt consultius esse, ut femina baptizans in necessitate utatur linguâ vernaculâ. 31.

Mutatio accidentalis aliquando est gravis, aliquando levis pro diversitate materiæ.

DISPUTATIO TERTIA.

De Ministro & Subjecto Sacramentorum novæ Legis.

QUÆSTIO I.

Quis sit validus Minister Sacramentorum novæ Legis?

1. *Is est validus minister, quem Christus designavit.*

DICO I. Certum est illum omnem & solum esse ministrum validum, quem Christus in sua institutione designavit: nam sicut efficacia, sic & ministerium Sacramentorum dependet à Christi institutione nobis per Scripturam & Ecclesiæ traditionem declaratâ. Deinde minister est velut instrumentum Christi, in cujus nomine & virtute ipse Sacramenta & gratiam confert: ergo solus ille est minister, quem Christus ipse ad hoc assumpsit.

2. *Qui non Angelos, sed homines designavit tanquam ordinarios ministros.*

DICO II. Non Angeli, sed soli homines sunt ordinarii ministri Sacramentorum. Est certum contra *Lutherum* qui teste *Bellarm. lib. 1. de Sacram. in genere cap. 24.* docuit, etiam Angelos tam bonos quàm malos esse ministros; utpote qui possint concionando excitare fidem, quâ tantùm ratione verba sacramentalia ad justitiam concurrere Hæretici existimant, ut suprà diximus. Probatur Conclusio: quia solis hominibus legitur concessa potestas: nulli enim aliquando Angelorum, sed Apostolis dixit Christus *Luc. 22. Hoc facite in meam commemorationem. Matthæi ult. Baptizantes eos &c. Joan. 20. Quorum remiseritis peccata &c.* Et de Extrema-Unctione *Jacobi 5.* dicitur: *Inducat Presbyteros Ecclesiæ &c.* Et *1. ad Cor. 4.* soli homines dicuntur *dispensatores mysteriorum Dei.* Et *ad Hebr. 5.* describitur Pontifex, quòd debeat esse *ex hominibus assumptus, & pro hominibus constitui in iis, quæ sunt ad Deum*; inter quæ sunt Sacramēta excellentissimæ ceremoniæ Religionis Christianæ, & præcipuus Dei cultus. Denique *Florentinum* semper assignat homines pro ministris Sacramentorum. Accedit congruentia: decens enim erat, ut Sacramenta, quæ sunt signa sensibilia, quibus homines in unum corpus mysticum Ecclesiæ visibilis adunantur, hominibus per homines administrarentur. Adde, formas Sacramentorum consistere in vocibus naturalibus; quales sunt tantùm istæ; quæ formantur ab homine per organum corporis, ad vitalis vocis efformationem requisitum.

3. *Etsi extraordinariè possit istud ministerium committi Angelis:*

Dixi, *ordinarii ministri*: nam extraordinariè potest Angelis à Deo committi ministerium Sacramentorum. Sic teste *Nicephoro lib. 11. hist. c. 20.* S. Amphilochius ab Angelis fuit ordinatus in Episcopum, quam ordinationem alii Episcopi postea ratam habuerunt. Fortè tamen effectus Ordinis non per Sacramentum, sed per aliam actionem angelicam & intellectualem fuit collatus; ut insinuat *Nicephorus* dicens: *Intellectuali modo consecrarunt.* Quidquid sit, si aliquod sacramentale ministerium à bonis Angelis constaret esse perfectum, non esset reiterandum. Prout Michaël Archangelus prohibuit Episcopo dedicare Ecclesiam suam in monte Gargano, asserens eam à se fuisse dedicatam. Dum namque constat fuisse bonos Angelos, præsumendum est, potestatem eis à Deo factam esse. Secùs est de malis Angelis, ut rectè *D. Thomas q. 64. art. 7. Scotus dist. 6. q. 1. n. 2.* Quàmvis Deo volente & cogente etiam posset malus Angelus per sonos humanæ voci similes v.g. baptizare.

Quorum si bonis esse sciatur, ministerium non foret revocandum in dubium.

Quod dictum est de Angelis, etiam dicendum est de anima separata, etsi retineat characterem v.g. sacerdotii: quia anima non est homo.

De animabus separatis idem est, quod de Angelis.

4. *Beatus in corpore reassumpto, si mortale sit, esset indubiè minister ordinarius,*

Verùm aliqualis controversia est, an Beatus reassumpto corpore, non quidem mortali (sic enim fieret viator, adeòque cessaret quæstio seu ratio de valore dubitandi) sed glorioso, haberet hanc potestatem ordinariam. Plures negant. Sed affirmat *D. Thomas sup. ad 2. Suarez* & alii.

In hac re in primis non foret dubitādum de valore Sacramenti, quod constaret esse ab hujusmodi Sancto collatum, immo etsi ab anima separata hominis sancti foret collatum: nam utique id non fieret sine potestate, vel commissione, saltem speciali.

An similiter, si in corpore glorioso, est planè incertum.

An autem Beato in corpore glorioso cōpetat potestas ordinaria, utì viatori, ministrandi Sacramēta, censeo esse planè incertum. Nam posset potestas ista à Christo esse restricta ad solos viatores, quibus fuit locutus. Nec incongruè; ut sicut soli viatores sunt suscipientes, sic & soli essent ordinarii Sacramentorum administri. Ad quod etiam solet adduci illud *Jacobi 5. Inducat Presbyteros Ecclesiæ.*

5. *Congruentia pro parte negativa sunt inefficaces.*

Hæc tamen non urgent sic factum esse. Nam quidem fuit data potestas hominibus dum erant viatores, qui etiam soli ordinariè ministrant; non sequitur tamen, quòd potestas iis semel data non perseveret tali casu, sed restricta sit simpliciter ad statum viatoris. Non mirum quoque, quòd Apostolus Jacobus moneat infirmum ut inducat Presbyteros Ecclesiæ: qui enim alii possent humanitùs reperiri? Non negat tamen, quin si divinitùs adesset is; de quo quæstio, validè assumeretur, veluti Presbyter ab Ecclesia ordinatus, etsi de facto non sit membrum Ecclesiæ militantis, utì neque est excommunicatus, similiter

nec

nec infidelis seu paganus, qui insuper non est quoque Ecclesiæ subditus, & tamen validè baptizat. Ut proinde nec rectè quispiam probet intentum ex hoc, quòd Deus ministerium Sacramentorum quoad valorem restrinxerit ad subditos Ecclesiæ.

Similiter & alia propartie affirmativa.

Partem quoque affirmativam non satis probat, quòd character maneat in Beatis: nam etiam manet in damnatis: immo & in animabus Beatorum separatis. Denique manet in his ad ornatum & signum potestatis præteritæ ac ministeriorum probè functorum: ideoq; manebit etiã post diem judicii; ad quem tamen potestas consecrandi & Sacramenta conficiendi est saltem restricta. Quocirca hæc modicæ utilitatis cõtroversia in sua est incertitudine relinquenda.

6. *Non omnis etiam fidelis est legitimus seu validus minister quorumlibet Sacramentorum.*

Dico III. Præter Baptismum & Matrimonium non habet quilibet homo etiam baptizatus potestatem ministrandi Sacramenta, sed is solùm, qui juxta Christi institutioné ritè est ab Ecclesia ordinatus. Patet apertè ex definitione *Trid. sess. 7. can. 10.* contra *Lutherum*; cujus futilia argumenta soluta videri possunt apud *Bellarminum* & alios Auctores. Patet etiam ex perpetuo usu Ecclesiæ & *Florentino* assignante certos quosdam Sacramentorum ministros. Denique in Republica bene ordinata (qualis indubiè est Ecclesia) est distinctio functionum ac officiorum: non enim omnes sunt duces, sed alii præsunt, & alii subsunt.

7. *Infantes & amẽtes nullum possunt conficere Sacramentum: Muti verò solum matrimonium.*

Dico IV. Infantes & amentes excluduntur etiam à ministerio Sacramẽtorum, defectu moralis intentionis; quæ juxta dicenda requiritur, & in carentibus usu rationis non reperitur. Similiter muti nullum Sacramentum possunt ministrare, excepto Matrimonio: cùm cetera perfici debeant verbis strictè dictis.

Distributio tamen seu applicatio Eucharistiæ ab his fieri posset validè.

Hæc tamen intellige de administratione Sacramenti, prout involvit ejusdem consecrationem: quemadmodum omnia conficiendo ministrantur, exceptâ Eucharistiâ, quæ est permanens, ideoque confectione seu consecratione suppositâ potest à stultis & quibuscumque aliis, etiam dæmonibus, validè administrari sive applicari. Et hoc modo leguntur Angeli interdum Eucharistiam distribuisse; prout contigisse S. Bonaventuræ, refertur in ejus vita.

QUÆSTIO II.

An Fides vel Probitas requiratur in Ministro ad valorem Sacramenti?

8. *Fidem in ministro requiri ad valorem cẽ. fuit olim Cyprianus,*

FIDEM esse necessariam, adeòque defectu illius baptizatos ab Hæreticis esse rebaptizandos, primò docuit *Agrippinus* Episcopus Carthaginensis. Eumdem errorem acriter defendit martyr *Cyprianus* successor *Agrippini*, etsi (ut apertè colligitur ex *Cypriano Ep. 73. ad Jubaianum*) non immediatus, cum multis Episcopis Africanis, & in quodam Cõcilio Provinciali definivit, teste *Hieronymo Dialogo contra Luciferianos*; ut idcirco fortasse ab *Eusebio*, & clariùs à *Nicephoro* dicatur esse erroris auctor. Quem postea resuscitarunt *Donatistæ* (ut patet ex libris *Augustini*, quos contra eosdem conscripsit) addentes etiam peccatum ministri impedire valorem Sacramenti, ut significat *Aug. l. 2. contra Ep. Parmeniani c. 10. & 15.* & *l. 2. contra Cresconium Grammaticum c. 28.* & alibi. Postmodum hæretici dicti *Apostolici* ac *Pauperes de Lugduno* nec non *Joannes Wiclef*, etiam docuerunt fidem & probitatem esse in ministro necessariam: immo existimavit *Wiclef* (teste *Waldensi lib. 5. sive Tom. 2. de Sacram. c. 14.*) reprobos seu præscitos non conficere validè Sacramenta.

In eodem errore pertinaces postea fuerunt Donatistæ & alii.

9. *Oppositum tradit fides Catholica*

Sed contrarium est certum de fide; modò hæreticus minister aut improbus nihil omittat quod est de substantia Sacramenti. Patet ex *Concilio Carthaginensi I. can. 1. Cõstantiensi sess. 8. Trid. sess. 7. can. 12. de Sacram. in gen. & can. 4. de Baptismo.* Idem constat ex *Concilio Nicæno can. 19.* ubi de solis Paulianistis statuitur, ut conversi baptizentur in forma Ecclesiæ, quâ ii non utebantur. Ideoque *can. 8.* id non imponit *Novatianis*, utpote legitimè etsi extra Ecclesiam baptizatis. Quod proinde distinctè expressit *Innocentius I. Ep. 22. c. 5.* & refertur *c. Paulianistæ 1. q. 1.*

Fundata in Ecclesiæ & Apostolicâ traditione.

Patet etiam ex constanti & antiquissimâ Ecclesiæ traditione; quam *Stephanus* Papa potissimùm urgebat rescribẽs *Cypriano*: *Nihil innovetur, nisi quod traditum est.* Quam saluberrimam consuetudinem docet *Aug. l. 2. de Baptismo c. 7.* ex Apostolica traditione venire: sicut multa non inveniuntur in litteris eorũ, neque in Conciliis posteriorum, & tamen quia per universam custodiuntur Ecclesiam, non nisi ab ipsis tradita, & commendata creduntur. Eamdem veritatem docent Patres, præsertim *Hieronymus*, & *Augustinus* in libris contra *Donatistas* & signanter *l. 2. cõtra Epist. Parmeniani.* Quapropter credendũ non incongruenter est, quòd uti ceteri Episcopi Africani (teste *Hieronymo Dialogo contra Luciferianos*) sic etiam ipse *Cyprianus* errorem suum ante mortem correxerit, & fortasse suppressum sit ab eis qui hoc errore nimiùm delectati sunt, juxta *Aug. Ep. 48. versùs finem*; aut si quid haberet purgandum, passionis falce ultimâ fuerit sublatum sive purgatum, inquit *ibidem* & *l. de unico Baptismo contra Petilianum c. 13.* Nam certum est (ut docet idem *Aug. l. 1. de Baptismo c. 18.*) *Cyprianum non* fuisse doctũrum suum errorem, qui eousque humanus fuerat, neque destruens unitatem, si vidisset definitionem Concilii plenarii, scilicet Nicæni, de quo *Hieronymus suprà circa finem* ait: *Synodus quoque Nicæna omnes*

hæreticos suscepit, exceptis Pauli Samosateni discipulis; id est, ceterorum Baptismum approbavit, non tamen Paulianistarum, qui legitimâ formâ non utebantur.

10. *Eadem confirmatur multiplici congruentiâ sive ratione Theologicâ.*

Probatur eadem veritas ratione: quia ministri Sacramentorum operantur tamquam instrumenta Christi, ac velut dispensatores nomine ejusdem, opusque, quod agunt, ex se sanctum est: unde non debuit valor Sacramenti gratiæ ex opere operato collativi ac nomine Christi collati, à fide vel sanctitate ministri dependere: *Quid enim tibi facit malus minister, ubi bonus est Dominus? quidve impedit malitiosus præco, ubi benevolus est Judex?* inquit *Aug. Tract. 5. in Joan. sub med.* Ubi adducit similitudinem aquæ transeuntis per canalem lapideum, in quo etsi non fructificet eò quòd lapideus sit, tamē prodest hortis ad quos transit. Sic igitur Sacramentum etsi non prosit infideli aut malo ministro, tamen prodest suscipienti bene disposito.

Secundò, quia Christus alioquin non bene consuluisset Ecclesiæ suæ unicè dilectæ, requirens conditionem tot perplexitatibus obnoxiam.

Tertiò, quia characterem (quem peccator retinet; cùm semel ordinatus, post lapsum non iterum ordinetur) inseparabiliter in hac vita comitatur potestas validè conficiendi Sacramentum. Denique cùm ministerium Sacramentorum, non tam bonum ministri, quàm suscipientium respiciat, non debuit ab illius bonitate dependere; ut etiam patet in prophetia, gratiâ sanitatum, & aliis gratiis gratis datis ad aliorum bonum.

11. *Quo sensu Schismaticus non conficiat corpus Christi.*

Objicitur I. *Pelagius Papa c. Schisma 24. q. 1.* dicens: *Non est Christi corpus, quod Schismaticus conficit.* Resp. Pontificem velle, quòd Sacerdos schismaticus non conficiat Christi corpus, quatenus hoc significat corpus Christi mysticum, scilicet Ecclesiam, ac membrorum illius inter se & cum capite unitatem, à qua Schismaticus est divisus; ut patet ex contextu & discursu Pontificis.

Item quo sensu Patres dicant Sacramenta Hæreticorum polluere.

Objiciuntur II. varii Patres, qui dicunt Sacramenta ab hæreticis collata polluere potiùs, quàm mundare. Resp. mentem Patrum esse manifestam pro Catholica veritate. Itaque similibus loquendi modis docent, Sacramenta ejusmodi, etsi valida, inquinare plerumque adultos defectu dispositionis, qui regulariter peccāt suscipiendo ab hæreticis Sacramenta, vel loquuntur de hæreticis, qui non adhibent materiam vel formam debitam; Vel qui non erant legitimè ordinati; quales videntur fuisse hæretici *Apostolici*, contra quos agit *Bernardus serm. 66. in Cant.* qui proinde non habebant potestatem conficiendi corpus & sanguinem Christi. Subinde etiam per fidem, quam requirunt, intelligunt intentionem operandi juxta Christi institutionem. Vide *Alanum lib. de Sacram. in gen. cap. 53.*

Objicitur III. Nemo dat, quod non habet: ergo requiritur in ministro sanctitas, ut eam per Sacramenta conferat. Resp. posse aliquem causaliter seu instrumentaliter conferre sanctitatem, quam non habet in se formaliter, sic æger medicus potest sanare aliquem infirmum adbibendo pharmacum sanativum. Et saltem id potest fieri Deo ordinante; de cujus ordinatione in præsenti constat.

Ex dictis hâc quæstione nascitur dubium, an vel quomodo *S. Cyprianus* cum suis Collegis & Antecessoribus sit excusandus ab hæresi; præsertim cum *S. Cyprianus* repugnaverit sententiæ *S. Stephani* Papæ: item *S. Cornelii* prædecessoris, qui etiam hanc ob rem coëgerat Concilium Episcoporum ac Sacerdotum Italiæ, ut ex *Eusebio* refert *Bellarminus l. 2. de Concil. auctorit. c. 5.* Nihilominus Resp. certum esse ex communi consensu Ecclesiæ ac Patrum, *S. Cyprianum* (idem est de aliis) esse excusandum ab hæresi, eò quòd doctrinam suam animosiùs quidem, non tamen pertinaciter, sed salvâ unione cum Ecclesia tueretur; ut proinde nec ipse à se dissidentes haberet pro hæreticis; neque ab his baptizatos rebaptizaret. Secùs quoad *Donatistas*, qui etiam post definitionem Concilii Generalis fuerunt in errore pertinaces. Et quàmvis *S. Stephanus* oppositum velut traditionem Ecclesiasticam *Cypriano* rescripsisset, necdum tamen determinaverat velut articulum fidei, sed contra *Cyprianum* agebat allegando auctoritatem traditionis; quam is suæ sententiæ non putabat adversari. Quanti alioquin fecerit traditionem Ecclesiæ *Cyprianus*, constat ex *Ep. 74. ad Pompeium.* Quòd etiam noluerit definitioni Ecclesiæ Catholicæ adversari, sed ejus fidem in omnibus sequi, constat ex *Ep. 71. ad Quintum.* Quare in *Concilio Africano* non voluit quoque suam doctrinam haberi pro articulo fidei, sed potiùs declaravit velle se retinere unitatem cum ceteris. Unde ex proposito videtur consummata rei definitio reservata Concilio plenario, cui aliter sentientes possent quoque personaliter adesse.

12. *Excusandus omnino est ab hæresi S. Cyprianus.*

Objectioni satisfit.

QUÆSTIO III.

An requiratur certa intentio in Ministro ad valorem Sacramenti?

TRIPLICITER potest versari intentio ministri circa actionem sacramentalem. Primò, ut minister intendat solùm exercere actionem externam physicè & materialiter spectatam, v.g. applicationem aquæ ad corpus, & pronuntiationem verborum, prout sunt actiones physicæ, absque 13.

Intentio alia versatur circa actiones exteriores materialiter spectatas.

que respectu ad intentionem faciendi illas, prout sunt sacræ vel à Christo institutæ, aut ab Ecclesia frequentatæ.

Alia circa illas quatenus Sacramentales seu à Christo institutas.

Secundò, ut minister intendat etiam actionem exercere tamquam Sacramentum, saltem in confuso seu implicitè, quatenus intendit facere, quod Christus instituit, quod vera Ecclesia facit, quod Christiani faciunt, quod Episcopos aut Sacerdotes Catholicos vidit facientes &c.

Alia denique circa effectum.

Tertiò, ut minister insuper intendat per illas actiones tamquam à Christo institutas conferre effectum spiritualem, ad quem sunt ordinatæ, v.g. gratiam, remissionem peccatorum, characterem &c.

14. *Primam intentionem Heretici putant sufficere ad valorem Sacramenti;*

Prima intentio etiam requiritur ab ipsis hæreticis, qui volunt illam quoque sufficere: ut patet ex *art.12. Lutheri* damnato à *Leone X.* Idemque senserunt *Calvinus* & *Kemnitius*, ut refert *Bellarm. l.1.de Sacram. in gen.c.27.* qui proinde docent Baptismũ v.g. esse validum hoc ipso, quòd ipsæ actiones externæ materialiter exercentur à ministro, etsi hic agat joco aut irrisoriè.

15. *Sed requiritur à Catholicis secunda, faciendi scilicet quod Christus fecit aut Ecclesia facit.*

Secundam nihilominus intentionem ad valorem Sacramenti insuper esse necessariam docent communissimè Doctores Catholici. Quod etsi à priori omnino efficaciter probari nequeat, certum tamen esse debet ex institutione Christi nobis per Ecclesiam revelatâ. Nam *Florentinum in decreto de Armenis* definit in ministro requiri *intentionem faciendi quod facit Ecclesia.* Similiter hanc saltem intentionem requiri, contra errorem Sectariorum suprà relatum definit *Trid.sess.7.can.11.* Et *sess.14.c.6.* docet absolutionem esse nullam, *si Sacerdoti animus seriò agendi & verè absolvendi desit.* Et *can.9.* definit non valere absolutionem, *si Sacerdos non seriò, sed joco absolvat.*

Quod ex Florentino & Tridentino est manifestum.

Ex quibus manifestum est non sufficere etiam intentionem faciendi actus externos materialiter spectatos, nisi adsit intentio conficiendi Sacramentum: talis enim non intendit facere quod facit Ecclesia, quæ non tantùm fertur seriò in actum externum materialem, sed insuper intẽdit conficere Sacramentum. Deinde cùm ista intentione ponendi actus externos potest consistere defectus seriò agendi, immo potest stare animus merè illudendi: quamvis enim talis habeat animum ostendendi se seriò agere, verè tamen non vult seriò id agere, sed illudere. Similiter cum ista intentione stare potest defectus animi verè absolvendi, immo stare potest animus oppositus. Et tamen *Trid.c.6.cit.* ad valorem absolutionis requirit in ministro animum verè absolvendi & seriò agendi.

16. *Ut proinde non sit omninò tolerãda opinio asserens sufficere, ut exterius appareat ministrum seriò agere, etsi animus internus nõ correspondeat.*

Unde post tempora *Tridentini* & *Florentini* improbabilis esse videtur quorumdam Catholicorum opinio (quam operosè conatur defendere inter recentiores Scriptores *Joannes Marius Scribonius disp. 1. de Sacram. in gen. q.6.* & præsertim *quæst.7.*) qui existimarunt sufficere intentionem faciendi omnia externa requisita ab Ecclesia, dummodò exteriùs appareat ministrum seriò agere, etsi internus animus desit. Confirmatur: quia ex praxi Ecclesiæ constat posse ex pluribus hostiis unam solâ mente determinatam consecrari. Similiter pœnitens dubius sub conditione animo retentâ absolvi solet: ergo ratio Sacramenti non pendet à sola intentione ponendi actiones exteriores circa aliquam materiam, sed insuper ab intentione conficiendi in illa Sacramentum.

Confirmatur doctrina Catholica multipliciter.

Specialiter autem contra hæreticos confirmatur: quia actiones exteriores fieri possunt in comœdiis absque ulla Sacramenti collatione. Similiter qui in convivio legens Evangelium aut discurrens de facto Christi profert verba Consecrationis absque ulteriori intentione, non cõsecrat panes præsentes; & oppositum non est credibile. Item si quispiam nil sciens aut cogitans de Sacramento Baptismi lavaret prolem, eique bene precando simul diceret: *Ego te lavo in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti*; is exteriùs seriò agere vellet illam actionem quam facit Ecclesia; & tamen quis dicat eum validè baptizare? Intentio igitur faciendi quod facit Ecclesia, quam Tridentinum requisivit, ampliùs importat. Denique cùm Christus instituerit Sacramenta tamquam ceremonias sacras suo nomine à ministro exercendas, conveniebat ministri intentionem ad illa ut talia ponenda concurrere; maximè cùm alioquin actiones sacramentales ad varios usus sint indeterminatæ, adeòque per intentionem ad rationem Sacramenti determinandæ.

Objicitur I. Athanasius adhuc puer ad ludos exercendos baptizavit alios pueros, & tamen baptismus ille æstimatus est validus ab Alexandro Patriarcha Alexandrino testibus *Eusebio lib. 10. cap. 14. Nicephoro l.8.c.44. Ruffino* & aliis. Deinde Genesius mimus, postea Martyr, volens coram Diocletiano Imperatore mysteria Christianorum in theatro deridenda exponere, joco Baptismum periit & accepit juxta *Martyrologium Romanum ad diem 25. Augusti*: exinde tamen subitò mutatus in virum alterum Christianam fidem mox est professus: ergo doctrina Catholicorum non subsistit. 17.

Athanasio puero pueros baptizanti non defuit intentio.

Resp. Neg. Cons. nam Athanasius adhuc puer baptizavit quidem pueros ad ludum & recreationem; interim tamen intendit verè facere, quod viderat Episcopum aut Presbyteros in Ecclesia facientes: prout natura puerorum est, quoad possunt actiones seniorũ imitari. Cujus rei signum est, quòd solos Catechumenos baptizaverit; & re bene examinatâ constiterit omnia debitè fuisse adhibita.

Quid censendum de Baptismo collato in

De S. Genesio Martyre controvertunt Doctores. Nam quidam asserunt cum *Bellarmino* Baptismum fuisse validum; eò quòd

Scena Genesio mimo. primò quidem joco, postea autem seriò fuerit petitus; & ex parte ministri, si fuerit verus Sacerdos (ut indicat *Ado in Martyrologio*) videatur non defuisse sincera intentio: Et quàmvis Sacerdos non fuisset (ut circumstantiæ satis indicant) potuit tamen cum animo irridendi simul adfuisse voluntas faciendi quod faciunt Christiani, Deo mentem pravam in finem bonum ac miraculosum dirigente. Et his satis favet historia, prout refertur à *Vincentio Bellovacensi in speculo historiali To. 4. l. 12. c. 104.* Aliis tamen apparet probabilius, non fuisse verum Baptismum, sed tantùm repræsentatione comicâ exhibitum, ideoque Genesium instar alterius Pauli, non vi Sacramenti, sed ex singulari Dei beneficio gratiâ divinâ præventum, fuisse cōversum, & ex fidei Christianæ irrisore factum fuisse ejusdem præconem.

18. Objicitur II. *August. lib. 7. de Baptismo c. 53.* videtur docere Baptismum joco collatum esse validum, aut saltem de eo dubitat. Resp. *Augustinum* (ut patet ex cōtextu) fateri quidem sine dubitatione valere Baptismum, quiscumque illum & à quocumque suscipiat; ibidem tamen supponere etiam in joculatore sive mimo suscipiendi, adeòque in ministro conferendi intentionem. Dumque ibidem loquitur de fallaciter dante & accipiente, intelligit non illos qui fallaciter fingunt se habere intentionem, sed qui fingunt se sentire aut credere quod verè non credunt, aut qui simulāt dispositionem quam non habent. Fatendum tamen est, *Augustinum* manere planè dubium, & asserere divinum esse expectādum oraculum ac ulteriorem inquisitionem de casu, quo extra fidelium congregationem tam dans quam accipiens Baptismum fide destituti totum jlocaliter agerent, ac desiderasse (ut præmiserat) plenarii Concilii resolutionem, dicens securè se assertuū, quod universalis Ecclesiæ consensione roboratum est. Unde quidquid illud sit, de quo dubitaverit *Augustinus*, si Ecclesia tunc temporis istam difficultatem determinasset (prout fecere postmodum *Florentinum* & *Tridentinum*) cessasset omnis *Augustini* dubitatio. Cujus animi modestiam & submissionem sub Ecclesiæ judicio, si hæretici imitati fuissent, non utique tunicam inconsutilem sive Ecclesiam Christi tam fœdè dilacerassent.

Explicatur mēs seu dubitatio Augustini circa necessitatē intentionis.

Quantum deferat Ecclesia ad cōfusionem Hæreticorum.

19. Objicitur III. Si alia in ministro requiritur intentio, quàm faciendi actum externum, semper de illa anxietates & dubia remanebunt, sicut de probitate ministri, quam idcirco diximus congruè à Christo non fuisse requisitam. Resp. non esse parem dubitandi rationem de probitate ministri, & de intentione ejusdem: illa enim est ardua, multisque periculis exposita, quæ sæpiùs in ministris deficit, non rarò de vitæ honestate parum solicitis: intentio autem moraliter vix deesse potest, nisi minister esset omnino perversus & dæmoni devotus: hoc ipso enim quòd vocatur ad Sacramentum ministrandum, aut officium suum vult facere, habet confusam aliquam intentionem, actualem aut virtualem, in actu (ut loquuntur) exercito, faciendi quod fideles petunt, aut quod Ecclesia facit; etsi non habeat adeò reflexam, & expressam intentionem faciendi quod Christus instituit, aut quod Ecclesia facit. Ob rarum autem intentionis defectum non debet censeri Christus instituisse Sacramenta, intentione non requisitâ: sicut non est censendus non requisivisse legitimam materiam & formam, etsi & hæ per malitiam ministri insciis adstantibus possent depravari. Adde ob specialem rationem omnino debuisse seu congruisse intentionem requiri, per quam videlicet actiones physicæ indeterminatæ ad esse seu rationem Sacramenti determinarentur.

Non est par ratio de necessitate bonitatis & intentionis ministri.

Sed cùm ex prædictis satis constet, necessariam esse intentionem jàm explicatam, adhuc dubitari posset, an si Sacramentum sine intentione celebratum, non valeat in ratione Sacramenti, Deus saltem non suppleat occultum defectum intētionis per suam misericordiam; non quoad characterem, sed quoad gratiam? Plures namque gravissimi Scholastici sic existimarunt. Inter ceteros *D. Thomas* variis locis apud *Dicastillo d. 1. dub. 5. n. 46. & 52.* & inclinat *D. Bonaventura 4. dist. 6. p. 2. art. 2. q. 1.* in fine, censens id incertum, neque etiam asserens id semper fieri. Idem probabile censet *Valentia d. 3. q. 5. pu. 3.* & alii. Quare parvulus cum tali defectu baptizatus juxta hanc sententiam salvaretur. 20.

Deum supplere gratiam Sacramenti invalidè defectu intentionis collati Quidam dixerunt;

Sed communis hoc tempore doctrina (quam Nonnulli certam censent) contradicit. Et meritò: cùm Scriptura universaliter asserat *Joan. 3.* *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei*; deficiente autem intentione verè non subsistat Baptismus, adeòque nec per illum renatus sit parvulus. Porrò *noli credere, noli dicere, noli docere infantes, antequam baptizentur morte præventos, pervenire posse ad originalium indulgentiam peccatorum, si vis esse Catholicus*, ait *Aug. l. 3. de anima & ejus origine cap. 9.* Ex sola autem conjectura citra aliud fundamentum non licet facere exceptionem à generali locutione Scripturæ; uti facit doctrina opposita. Sicut ex divinæ misericordiæ pietate conjectare non licet contra planas & generales Scripturas, quòd Deus in peccato morientes de gratia speciali interdum salvet, non se satis disponentes justificet &c. Et inhærendo eidem materiæ; quidni similiter conjectare liceret, quòd summus Sacerdos ex sua misericordia suppleat, quando minister occultè formam vitiat, aut solus sciens baptizare id renuat, aut non satis tempe-

Sed hoc meritò improbatur.

tempestivè potest adhiberi Baptismus etiam ex parte?

Vis & alia quadam affinia. Ex quo pariter constat nullatenus posse admitti, quod post *D. Thomam* sensit *Jacobus de Graffiis* & alii apud *Henrıquez*, ut refert *Dicastillo Tr. 2. disp. 1. dub. 6.* Deum supplere Baptismum, si puer moriatur formâ inchoatâ, sed necdum substantialiter completâ. Et à fortiori nō subsistere, quod *Caietanus q. 68. art. 2.* putavit eos, qui baptizari nequeūt, posse salvari fide, aut oblatione parentum, sicut in Lege naturæ, vel benedictione aliquâ in nomine Trinitatis; quod *art. 11.* extendit etiam ad periclitantes in utero materno. Ita refert *Dicastillo de Baptismo disp. 1. dub. 13.*

23. *Declaratur, an vel qualiter necessaria sit intentio conferendi effectum Sacramenti.* De tertia intentione conferendi scilicet effectum Sacramenti, est recepta sententia, eam in ministro non requiri; eò quòd effectus ex institutione divina annexus, etsi specialiter non intentus, immo etsi omnino incognitus, semoto obice, necessariò consequatur intentionem & positionem Sacramenti: quod ponere, & effectum sic connexum separare, non est in potestate ministri. Quocirca intentio effectûs etiam implicitè involvitur in intentione Sacramenti, sive faciendi quod Christus instituit; adeòque eatenus est necessaria. Quòd si quis omnino absolutè non vellet conferre effectum Sacramenti, eo ipso deficeret aut retractaretur intentio faciendi Sacramentum, veluti incompossibilis cum ejusmodi voluntate. Fieri tamen potest, & ordinariè fieri putandum est, ut hæretici circa specialem effectum Sacramentorum errantes, puta quia illa gratiam vel characterem causare non credunt, validè conficiant Sacramenta, sive quia error iste speculativus sistit tantùm in intellectu; sive quia etsi redundaret in voluntatem, quæ ex tali errore nollet conferre gratiam aut characterem, tamen intentio hæc in errore fundata sit saltem tacitè conditionata, ac velut ex suppositione, quòd Christus Sacramentum non instituerit cum tali effectu; cui proinde prævaleat intentio altera principalis, etsi generalis, quâ, quidquid sit de opinione propriâ, absolutè volunt etiam hæretici facere quod Christus intendit; utpote magis existimantes voluntatem Christi, quàm suam, immo ideo voluntatem suam inclinantes ad non volendam productionem gratiæ, quia judicant Christum ita voluisse. Quis insuper adeò insanus ut nolit facere, actum validum, quem revera vult facere? Idemque est de intentione, quâ principaliter intendentes facere, quod Christus instituit, nollent facere quod faciunt Papistæ, vel quod facit Ecclesia Romana; quæ nimirum intentio similiter est ex suppositione, seu sub conditione, quòd (ut putant) Papistæ non faciant quod Christus instituit, quòdve Romana Ecclesia non sit vera Ecclesia. Secùs tamen esset, si foret ista intentio æquè absoluta: tunc enim ipsa elideret voluntatem faciendi quod Christus fecit; uti si absolutè tantùm vellent conficere Sacramentum non causativum gratiæ, Eucharistiam quæ non sit nisi figura corporis Christi &c.

QUÆSTIO IV.

Qualis Intentio in Ministro requiratur ad valorem Sacramenti?

INTENTIO alia est actualis, quam quis actu habet dum operatur; ut dum quis præsenti animo cum advertentia vult baptizare, & sic baptizat. Alia est virtualis, id est, volitio quâ quis proposuit aliquid operari, quæ virtute manet & in opus influit, seu vi cujus opus fit. Hæc contingit, quando quis aliquid proposuit facere, & ex vi illius voluntatis compos mentis & rationis applicat se ad opus, & in opere progreditur, sed interim mente distrahitur; ut non advertat quid agat. Idque rectè explicat *Scotus dist. 6. q. 6. nu. 2.* Alia denique habitualis, quæ licèt subinde confundatur cùm intentione virtuali, propriè tamen ab illa distinguitur, nihilque est aliud, quàm volitio præterita non retractata, sed tamen interrupta, ut nec formaliter nec virtute ampliùs existat. 24. *Intentio alia actualis, alia virtualis, alia habitualis.*

Difficillimum tamen est explicatu, an vel quid maneat in præsenti, ob quod actiones subsequentes, v. g. ambulatio, locutio &c. fiant in virtute volitionis præteritæ. De quo quidquid dicatur, ad praxim indifferens est. Plurimi putant (& favet *Scotus sup. num. 4.* etsi non assertivè procedat, sequiturque *Arriaga d. 19. sect. 4. subsect. 2. & 3.* ubi *num. 30.* dicit videri communissimam Sententiam) non requiri, ut actu perseveret aliqua intentio voluntatis, sive circa finem (quod apparet manifestum: cùm homines in progressu actionum, v. g. alicujus discursûs &c. sæpè omnino de fine non cogitent, immo interdùm adeò sint finis obliti, ut ne studio quidem possint eum in memoriam revocare) sive circa media seu ea quæ sunt ad finem, quasi nempe postquam voluntas semel imperaverit potentiæ inferiori, hæc in sua actione naturaliter pergat. Quod etiam experientiæ cōsonat: dum enim quis per horas ambulat, non semper actu cogitat, adeòque nec semper actu vult ambulationem, præsertim circa aliorum sæpè objectorum meditationem occupatissimus seu distractissimus. Consonat etiam praxi, quâ constat esse parvas hostias consecratas, quæ in initio fuerunt in altari appositæ, etsi tempore consecrationis sit Sacerdos harum profundissimè oblitus, adeòque ne te- 25. *Circa intentionem virtualem est duplex opinio probabilis.* *Prima asserit eam esse sine præsenti actu intellectûs ac voluntatis.*

na tenuem quidem circa illas attentionem aut volitionem habeat, sed cogitatio & intentio etiam actualis versetur circa hostiam majorem.

26. *Secunda asserit ipsam sufficere, quæ actualem valdè tenuem & remissam.*

Alia tamen Sententia probabilis est, quam tenet *Lugo*, *Dicastillo*, qui refert *Gabrielem*, & varii Recentiores (nec est contra *Scotum sup.* tum quia non assertivè procedit, tum quia fortè solùm voluit excludere actualem intentionem expressam & perfectam, quæ vulgò actualis dicitur, & in principio actionis adhibetur) scilicet intentionem virtualem esse tenuem & remissam actualem, adeòque semper remanere aliquam vix aut non perceptibilem attentionem intellectûs, & volitionem voluntatis; qualiter expertus citharœdus ad singulas fidium motiones attendit, & eas per voluntatem imperat. Consonatque huic doctrinæ ratio: eò quòd non appareat, ordinatam istam actionum seriem, sæpè inter se nullam naturalem concatenationem habentium (ut contingit in actionibus Missæ) immo sæpè ab arte intellectuali dependentium (ut in cantu, alioque opere artificioso) procedere absque actuali directione intellectûs & consequenti imperio voluntatis, etiam tenui valdè & remisso; ut proinde experientia negativa, desumpta ex eo, quòd actus iste non advertatur, sit corrigenda per rationem. Ex quo etiam non placet sententia *Coninck* & quorumdam requirentium permanentiam actûs solius phantasiæ & appetitûs sensitivi: nam experientia non potiùs probat abesse actum voluntatis & intellectûs quàm phantasiæ & appetitûs. Hujus quoque operatio (si aliqua fit in præsenti necessaria) non sufficit ad directionem actuum ab arte intellectuali & ratione pendentium. Ut taceam, operante præsertim extra somnum phantasiâ, vix aut numquam otiari partem intellectivam.

27. *Intentio alia est absoluta, alia conditionata.*

Deinde intentio alia est absoluta, quâ quis absolutè & independenter à conditione: vult aliquid facere: alia conditionata, quâ aliquid volitur, non simpliciter, sed sub conditione; idque aliquando sub conditione de præterito, aliquando sub conditione de præsenti, aliquando de futuro. His præmissis

28. *Ad valorem Sacramenti requiritur intentio saltem virtualis.*

Dico I. Etsi ad conficiendum Sacramenta intentio actualis sit optima; cùm aptior nequeat excogitari: sufficit tamen intentio virtualis, ut certum est, & tenet consensus totius Ecclesiæ, inquit *Suarez d. 13. sect. 3.* Ratio est: quia intentio virtualis sufficit ad operandum humano modo; sufficit quoque ad orationem, vota, contractus, eorumque valorem, ac meritum: ergo similiter ad confectionem Sacramenti. Deinde non conveniebat Christum actuali intentioni valorem Sacramentorum astringere, ne fideles infinitis perplexitatibus, & Sacramenta infinitis exponeret sacrilegiis: quandoquidem actualem intentionem & continuam advertentiam semper adesse sit impossibile ob naturalem distractionem homini familiarem, & humani ingenii volubilitatem.

Nitendum tamen ad habendam actualem.

Adlaborandum tamen est, ut actualis intentio, quantùm fieri potest, semper habeatur; maximè enim decet, ut in rebus divinis nobis animo simus præsentes, & mentem ad illas habeamus intentam. Non quòd requiratur actus elicitus reflexus, quo minister velit v. g. consecrare, distinctus ab ipso actu consecrationis; sed sufficit, quòd intellectus actum consecrationis advertat, & voluntas potentiam executivam applicando eumdem velit & approbet. Unde non est consulendum, ut quis lentè continuò dicat ore vel mente: *Volo consecrare, volo baptizare &c.* (hæ enim scrupulosæ reflexiones potiùs devotionem impediunt) sed ut homo sit sibi præsens animo, & attentè agat quod agit, ac de illo cogitet, non de extraneis; ut rectè notavit *Bellarm. l. 1. de Sacram. in gen. c. 27.* & alii.

29. *Corollariũ notabile pro praxi.*

Ex conclusione sequitur, validè consecrare Sacerdotem, etsi toto missæ tempore distractum, qui ex intentione celebrandi vadit ad sacristiam, induit se vestibus sacris, & sic in continua serie actionum ex vi prioris intentionis procedentium usque ad missam completam perseverat. Idem est de illo, qui ex intentione absolvendi vadit ad sedem confessionalem quàm diu manet & intentionem non revocat, etsi interea distrahatur. Secùs est, si Sacerdos inter celebrandum aut in sede confessionali incidat in somnum aut amentiam, & equidem pergat consecrare aut absolvere: ut docent omnes Theologi: dormiens enim vel amens non operatur humano modo; cùm ne quidem inter homines negotia aut contractus sic peracti essent validi. Itaque omnino distractus adhuc potentias habet proximè expeditas ad liberè agendum, & censetur adhuc liberè ac humano modo agere in virtute intentionis præcedentis; non ita dormiens vel amens, qui organa seu potentias habet ita impeditas & ligatas, ut non possit iis actu uti humano modo vel pro nutu suo, ne quidem circa ullum aliud objectum. Eaque differentia faciliùs à quovis sentitur, & per propriam experientiam palpatur, quàm per verba explicetur.

Nõ est idem de dormiente & distracto.

30. *Consecratio ebrii aut dormientis esset invalida, etsi tali fine se quis inebriasset aut somno dedisset.*

Ex qua ratione sequitur ebrium aut dormientem invalidè consecrare, uti & contractus inire, etsi prævidens se similia in ebrietate aut somno facere, se voluntariè inebriet aut ad somnum componat: immo etiamsi ex hoc fine id faciat, nempe ex intentione tunc consecrandi,

crandi, quam consecrationem ex nunc velit valere, quantùm potest. Ita unanimiter Theologi: nam equidem consecratio in tali statu facta non est opus humanum, sed quasi brutale. Similiter locutio ebrii aut dormientis non est humana (qualis esse debet in ministro Sacramenti) non enim exprimit præsentem loquentis mentem, humanam scilicet (esto adsit aliqua cognitio, etiam intellectualis in ebrio) cujus actu non est compos; ad quam tamen verba & signa sunt instituta. Denique contractus, vota &c. facta ab ebrio essent invalida: ergo similiter confectio Sacramentorum.

31. *Valet tamē consecratio ebriosi, nec aliud vult Augustinus.* Nec obstat *August. Tract. 5. in Joan.* ubi videtur asserere, quòd ebrius validè possit conficere Sacramenta: non enim loquitur de ebrio, sed de ebrioso, quem, scilicet extra ebrietatem constitutum, docet, & certum est, validè conficere Sacramenta, sicut fornicarios aut aliis vitiis deditos.

Nec obstat, quòd facta in ebrietate imputentur in culpam. Non obstat item, quòd facta in ebrietate imputentur in culpam, quando sunt prævisa: nam ad hoc sufficit voluntarium indirectum & interpretativum sive in causa; si tamen verum sit, furta ejusmodi esse formaliter & secundùm se peccaminosa, ac non potiùs vulgari denominatione, verè autem esse effectus peccati in positione causæ completi, ut *P. 2. d. 5. quæst. 10.* ostensum est. Requiri porrò ad confectionem Sacramenti libertatem, saltem virtualem seu statum libertatis & usûs rationis, ex præmissis satis constat.

32. *Intentio merè habitualis non sufficit ad valorem Sacramenti.* Dico II. Intentio merè habitualis conficiendi Sacramentum non sufficit ad illius valorem. Ita omnes Theologi. Ratio est: quia cùm talis intentio nec actu nec virtute sive in effectu maneat, non potest moraliter influere in opus sacramentale, neque illud facere humanum. Confirmatur: quia sicut talis intentio non sufficit ut actionem faciat bonam; sic nec sufficit ut actio censeatur sacramentalis & facta nomine Christi.

Corollarium. Hinc si quis faceret propositum cras vel perendie celebrandi aut baptizandi, nihil efficeret, nisi intentionem interruptam renovaret: uti nec is, qui ante vel post recitationem præparamentorum elicitâ intentione celebrandi, postea aliò vadit aut opus impertinens agit, nisi intentionem renovaret. Quamquam sit moraliter impossibile, ut homo sanæ mentis aut alicujus conscientiæ absque intentione actuali aut virtuali sacras vestes induat, ad altare accedat, & alia ad sacrificium pertinentia peragat.

33. *Sufficit intentio habitualis ad applicationem sacrificii.* Aliud est juxta plerosque Theologos (contradicente *Vasquez* & paucis aliis) de intentione applicandi fructum sacrificii, quam sufficit esse habitualem; adeò ut sufficiat hodie seu ex nunc applicari fructum sacrificii, cras aut perendiè offerendi, etsi postea nihil ampliùs Sacerdos istius recordetur; nam hæc intentio non est confectiva sacrificii, adeòque non debet determinare actionem v.g. crastinam Sacerdotis ad esse potiùs Sacramenti aut sacrificii, quàm ad alium finem, sed habet se instar donationis sub conditione quòd cras v. g. Sacerdos sit sacrificaturus; quæ non retractata transit in absolutam, impletâ conditione. Prout patet in aliis oblationibus & donationibus. Sic enim validè applico alicui fructum laboris, cras in vinea præstandi, etsi ampliùs nihil cogitem, modò non retractem. Idem etiam confirmat communis sensus & praxis; cujus varii Theologi sunt testes.

Nec obstat I. quòd Sacerdos applicet sacrificium in persona Christi, aut saltem tamquam minister Christi: nam prius est falsum, eò quòd in applicatione non repræsentet personam Christi applicantis, sicut in consecratione repræsentat personam Christi loquentis, dicens, *Hoc est corpus meum.* Posterius autem verum quidem est; attamen Sacerdos est etiam minister Christi, antequam consecrat, quia videlicet à Christo potestatem habet, non tantùm consecrandi, sed etiam præsentis aut futuri sacrificii sui fructum donandi seu applicandi. Adde ipsum in consecratione (in qua utique est perfectissimè minister Christi) habitualiter applicare; quod sufficit. 34. *Fundamenta opposita doctrinæ dissolvuntur.*

Nec obstat II. quòd applicans alteri sacrificium, illud pro eo offerat. Nam hoc solùm laborat in æquivoco. Itaque applicando offert, id est, donat Sacerdos, futurum scilicet sacrificium, si fiat: sicut qui ex nunc daret alteri sua præmia à Rege sibi danda ob egregia facinora adhuc præstanda, diceretur alteri offerre sua facinora, etsi ea ex tunc nondum exerceret. Non offert autem pro tunc alteri sacrificium hoc sensu, quasi dum illud applicat seu donat, verè & formaliter exerceat officium sacrificantis.

Dico III. Intentio conficiendi Sacramentum debet esse absoluta, aut sub conditione saltem de præsenti vel præterito, quando ipsa conditio subest: tunc enim talis intentio æquivalet absolutæ seu in absolutam transit. Non tamen sufficit conditio de futuro, juxta communem doctrinam Theologorum. Probatur: quia non perficitur Sacramentum, quando ponitur materia & forma: cùm minister non intendat conficere illud pro tunc, sed pro tempore impletæ conditionis, quæ nondum impleta est: juxta communem enim hominum conceptum & modum procedendi, quando promissioni, donationi, similibusque actibus apponitur conditio de futuro, suspenditur actus usque ad eventum conditionis. Non etiam perficitur 35. *Requiritur intentio absoluta, vel sub conditione de præsenti aut præterito; sic ut non valeat sub conditione de futuro collatum.*

ficitur Sacramentum postea, quando conditio expletur: tunc enim ampliùs non exstant materia & forma: non est autem in potestate ministri facere, ut Sacramentum sit, nisi quando est materia & forma. Adde formam consistere in verbis strictè dictis; qualia non sunt præterita verba, quæ impletâ demum conditione moraliter permanere censerentur, & verbis præsentibus quoad effectus morales æquivalere.

Itaque invalidè baptizaret quis alterum sub conditione, quòd numquam sit peccaturus mortaliter. Item invalidè absolveret sub conditione, quòd pœnitens sit restituturus rem alienam; etsi conditio verè foret implenda. Unde est peccatum mortale, in administratione Sacramenti addere conditionem de futuro: secùs est, si conditio sit de præsenti aut de præterito. Unde rationabili dubio existente potest quis sub simili conditione rebaptizari; ut patet ex praxi Ecclesiæ, & *cap. 2. de Baptismo.* Quàmvis nec hoc sine causa rationabili sit faciendum ob Sacramenti reverentiam: secluso enim rationabili dubio, conditio adjecta censetur impertinens ac moraliter velut non adjecta, ut notat *Suarez to. 3. d. 31. sect. 6.* Unde *Catechismus Romanus tit. de Baptismo num. 43.* Baptismum sub conditione repeti numquam fas esse docet, nisi quando re diligenter perquisitâ dubium relinquitur, an Baptismus fuerit antea ritè collatus; claréque insinuat aliter id sine sacrilegio fieri non posse.

36. *Excipitur solum Matrimonium.* Excipitur ab hac conclusione Matrimonium: quod validè initur sub conditione de futuro, & perficitur tam in ratione Sacramenti quam contractûs tunc quando impletur conditio, sicut alii contractus quorum naturam matrimonium imitatur: corpora enim contrahentium & consensus necdum retractatus (quæ sunt materia & forma matrimonii) moraliter censentur satìs remanere usque ad eventum conditionis, ut patet à simili in aliis contractibus. Vide *Coninck q. 64. art. 8. num. 82 & seqq.*

37. Dices: Etiam sententia judicialis potest ferri sub conditione de futuro: ergo pari jure liceret inferre absolutionem sacramentalem quæ est sententia judicialis, posse hoc modo dari. Resp. Neg. Conseq. *Cur potiùs quàm absolutio, quæ est sententia judicialis.* nam Christus contractum matrimonii noviter non instituit, sed dudum institutum reperit, solumque ad dignitatem Sacramenti elevavit, naturam contractûs de cetero non immutando, sed in pristina conditione relinquendo: qui proinde etiam in reliquis sequitur conditionem contractuum, & ad instar illorum potest celebrari scripto vel nutu, secùs quàm cetera Sacramenta. Absolutionem verò sacramentalem Christus non reperit institutam, sed noviter instituit, prout voluit; voluit autem, ut valeret tunc, quando poneretur materia & forma, utque proferretur, non scripto, non in absentem (utì tamen aliæ sententiæ judiciales ferri solent) sed verbis & in præsentem: adeòque similiter ut non ferretur sub conditione de futuro suspensivâ valoris usque ad eventum conditionis; utì habet indubitatus omnium sensus. Quidquid non nemo modernus Theologus in contrarium disputet, dicens id speculativè, etsi ob auctoritatem communem non practicè probabile: contra quem fusè & meritò agit *Lugo disp. 13. de Pœnit. sect. 5.* Iste verò pari jure disputare potuisset de Sacramento Ordinis, in quo confertur certa potestas, ex hoc, quòd reliquæ donationes vel collationes potestatis sub simili conditione de futuro fieri possint.

Dubitatur autem, an valerent cetera Sacramenta collata sub conditione, si Deus de facto videat hoc vel illud futurum v. g. pœnitentem facturum esse restitutionem; posito quòd conditio subsit. Negant plures Doctores. Sed multò probabiliùs affirmat *Suarez*, *Præpositus* & alii passim; nec dubitat *Arriaga disp. 19. sect. 4. num. 37.* eò quòd ista conditio divinæ cognitionis, etsi terminativè pendentis à re futura, verè sit de præsenti, & ponatur de facto subesse. Idem dicendum censeo (nec dubitat *Arriaga suprà*) si Sacramentum ministraretur sub conditione futurâ verè implendâ, non suspensivâ valoris: quia tunc verè ministrans non intenderet valorem Sacramenti usque ad eventum conditionis suspendere (quod tamen est consuetum in similibus procedendi modis; & fieri supponebat conclusio) sed vellet Sacramentum ex nunc valere, quando applicat materiam & formam: nam ista futuritio est actu, veritasque præsens; cùm in præsenti verum sit, etsi ministro ignotum esse futurum illud, ad quod valor Sacramenti restringitur. Hujusmodi tamen administrationes essent sacrilegæ, sive quia valor Sacramenti est incertus apud Doctores, sive quia veritas conditionis ex natura sua à nobis non potest cognosci, adeòque tam Sacramentum, quàm suscipiens exponitur periculo. 38.

Validè conferrentur Sacramenta sub conditione, Si Deus videat hoc vel illud futurum,

Utpotè verè de præsenti.

Similiter sub conditione de futuro non suspensivâ valoris Sacramenti.

Dico IV. Intentio ministri necessariò ferri debet super materiam & formam determinatam. Est indubitatum apud omnes Theologos. Et patet ex formis Sacramentorum, *te baptizo*, *te absolvo*, *indulgeat tibi Deus*, *hoc est corpus meum &c.* 39. *Intentio debet ferri super materiam & formam determinatam.*

Unde nihil ageret, qui habens duas hostias, tantùm unam vellet consecrare, neutram determinando: utì nec is aliquem baptizaret, qui ex pluribus, quos proferendo formam Baptismi abluit aquâ, tan- *Corollaria.*

tùm

tùm unum intenderet baptizare, neminem in particulari determinando. In similibus enim casibus non operatur intentio circa omnes, ut patet: cùmque ob indeterminationem illius non sit ratio, cur circa unam hostiam potiùs aut personam operetur, quàm circa aliam, non operabitur circa ullam.

Similiter si minister Sacramenti limitet suam intentionem ad certam personam, invalidum erit Sacramentum, si subsit alia persona. v.g. si quis intenderet absolvere tantùm Petrum, excludendo omnem aliam personam, tunc si confitens non esset Petrus, non absolveretur; quandoquidem intentio Cõfessarii ad illum non dirigatur.

40. *Quæ hic observanda in praxi.* In collatione tamen Sacramentorum intentio ministri ordinariè est, & (nisi gravis causa subsit) esse debet, absolvere personam præsentem seu confitentem, quæcumque illa sit: tunc enim absolvitur confitens, etsi Confessarius ex errore putet esse aliam personam. Nihilominus in Matrimonio, ob rationem peculiarem contractûs tam onerosi, intentio magis determinatur ad certam personam: in quo proinde error personæ censetur substantialis; ut latiùs suo loco dicetur.

Similiter debet minister dirigere suam intentionem ad præsentem materiam; sic ut quando conficit v.g. Sacramentum Eucharistiæ: intendat consecrare quidquid habet ad consecrandum coram se, seu totum quod est coram ipso positum ut consecretur, non restringendo intentionem ad determinatum v.g. numerum hostiarum: tunc enim etsi sint plures aut aliæ quàm putaverat, consecrat tamen illas quas habet coram se.

QUÆSTIO V.

An ad licitè ministranda Sacramenta requiratur jurisdictio & status gratiæ?

41. *Ad licitum ministeriũ requiritur jurisdictio, præterquam in matrimonio,* DICO I. Ad licitam Sacramentorum administrationem requirit ordinata Ecclesiæ hierarchia jurisdictionem; ut docet certa praxis, & agendo de Sacramentis in particulari amplius patebit. Solùm excipitur matrimonium; cujus ministri sunt ipsi contrahentes, qui non habent in se invicem spiritualem jurisdictionem. Requiritur tamen jurisdictio in Sacerdote assistente; etsi ipsa assistentia non sit propriè actus jurisdictionis. In aliis autem Sacramentis requiritur; & quidem in Pœnitentia etiam ad valorem. In uno quoque faciliùs quam in altero jurisdictio præsumitur, v.g. in Eucharistiæ distributione. Denique in ministro Baptismi non est propriè jurisdictio super personam baptizandam, utpote quæ adhuc foris est; præsertim si sit adulta & pagana. Equidem requiritur jurisdictio sive in parentes, sive in locum ipsum seu parochiam, cui ex voluntate Ecclesiæ annectatur facultas baptizandi cum exclusione aliorum specialem licentiam non habentium.

DICO II. Requiritur etiam in ministro status gratiæ: adeò ut si quis in statu peccati mortalis ex officio ad quod specialiter est consecratus tamquam Christi minister, administret Sacramentum, peccet mortaliter, juxta communem omnium sensum & doctrinam: nisi ignorantia, inadvertentia aut necessitas excuset. Quod addo: quia ex his capitibus potest subinde minister excusari à novo peccato mortali. Specialiter autem in necessitate, dum moribundo impendendus est Baptismus aut absolutio, excusari quandoque potest Sacerdos in malo statu ministrans ob animi perturbationem aut non advertentiam ad proprium statum. Immo juxta plures Recentiores etsi ad illam adverteret, si tamen necessitas ita urgeat, ut non sit tempus cogitandi de contritione, quæ ob sui arduitatem, gratiæ subinde parcitatem, & animi à Deo alienationem, tam citò frequenter non potest elici; tunc enim obligatio præcepti religionis suspenditur ob concurrens præceptum charitatis proximi periclitantis; cujus necessitas abstergit irreverentiam in ministro, qui in tanta temporis angustia nequit proximo succurrere, & simul ad gratiam se disponere. 42. *Et status gratiæ sub mortali in ministro ad id consecrato.* *Nisi excuset ignorantia vel necessitas.*

43. *Cõfessionem à ministro mortalis conscio præmitti, est consilii, non præcepti.* Observandum quoque est, quòd etsi ob majorem de statu gratiæ securitatem conveniat confiteri ministrum conscium peccati mortalis, si habeat copiam Confessarii, & temporis locique ratio ferat, ut monet *Rituale Pauli V. Tit. De iis quæ in Sacramentorum administratione generaliter observanda sunt*; non est tamen simpliciter necessarium; utpote nullo jure præscriptum, sed sufficit contritio juxta Doctores communiter. Idemque apertè supponit *Rituale Romanum loco citato.* Quòd si bonâ fide putet Sacerdos se elicuisse contritionem, poterit à novo peccato mortali per istam bonam fidem excusari. Solùm obligatur Sacerdos existens in peccato mortali confiteri, priusquam celebret, ut patet ex *Trid. sess.* 13. *c.* 7. quantumvis contritionem elicuisset; idque non tam ratione consecrationis, quàm ratione sumptionis Eucharistiæ: hanc enim debet præcedere confessio, etiam in communione laicorum.

44. *Necessitatẽ hanc status gratiæ tradit Rituale Romanum.* Probatur conclusio ex *Rituali Romano Tit. cit.* ubi de Sacerdotibus ex officio ministrantibus Sacramenta in malo statu dicitur: *Impurè & indignè ea ministrantes in æternæ mortis reatum incurrunt.* Quo nil clariùs dici potuisset. Consonat etiam *Aug. l.* 2. *contra epist. Parmeniani c.* 10. & refertur *can. Omnia* 1. *q.* 1. *Omnia Sacramenta cùm* *Consonant alia authoritates.*

obsint indignè tractantibus, prosunt tamen per eos dignè sumentibus. Et can. *Sciscitantibus fin.15.q.8.* ubi ex *Nicolao I.* ad consulta Bulgarorum de adultero Eucharistiam ministrante dicitur: *Mali bona administrando se tantummodò lædunt: cerea fax accensa sibi quidem detrimentum præstat, aliis verò lumen in tenebris administrat, & unde aliis commodum exhibet, inde sibi dispendium præbet.* Quibus accedit auctoritas Theologorum antiquorum & recentiorum unanimiter sic sentientium.

45. Rationem Conclusionis Quidam petunt ex sanctitate Sacramenti: Quidam ex consecratione ministri abutentis gratiâ pro his functionibus specialiter acceptâ: Quidam ex eo quòd minister non conformetur in sanctitate Sacramentorum auctori, cujus vices subit. Sed non omnino convincunt. Unde præcipuum hujus veritatis fundamentum desumi debet ex Sanctorum ac Doctorum auctoritate, qui citra dubium affirmant graviter adversari rationi naturali ac reverentiæ Deo debitæ; quòd Dei & Christi hostis permanens in statu tam indigno tractet res tam sacras, quibus Christi sanguis sive ejus merita ac vera sanctitas suscipienti cõmunicatur à ministro subeunte vices Christi, & quidem tali, ut ad hoc munus ritè & dignè obeundum sit consecratus, ac specialem potestatem & sanctitatem acceperit: hæc enim simul saltem concurrentia judicant omnes sufficere ad peccatum mortale: quàmvis controvertant, an vel quid eorum seorsim sufficiat. Estque hoc sufficientissimum obligationis præfatæ indicium. Ut proinde sine causa aliò fugiat *Poncius disp.41.q.9.n.71.* dicens: Refunderem hanc obligationem in jus positivum significatum sufficienter per communem sensum Doctorum, consentiente Ecclesiâ, & confirmatum consuetudine communi omnium ministrorum Sacramentorum non laborantium ignorantiâ, qui omnes existimant se peccare, nisi ita se disponant, ut sint in statu gratiæ. Quod præterea affugium est ratione suæ novitatis suspectum, & quia ignorantiam veræ legis, ea qua hæc obligatio ab omnibus asserta nascitur, in torrente Theologorum supponit.

Et ratio, ut subsistans unanimi Doctorum sensui.

46. Ex Conclusione sequitur I. Sacerdotem consecrantem, absolventem, inungentem, Episcopum ordinantem, confirmantem, aut etiam simplicem Sacerdotem ex commissione Papæ idem in malo statu facientem peccare mortaliter, contra Religionem: ibi enim concurrunt omnia superiùs posita. Idem est de Sacerdote aut Diacono ex commissione Sacerdotis in statu peccati mortalis baptizante: nam concurrit Sacramenti sanctitas cum ministri consecratione.

Varia Corollaria.

47. Si tamen ministri consecratio deesset, existimant plerique Doctores, contra *Vasquez* & alios (qui satis probabiliter docent oppositum) non sufficere solam Sacramenti sanctitatem ad peccatum mortale: adeò ut si laicus in necessitate baptizaret non solemniter extra statum gratiæ, non peccaret mortaliter. Idem est de contrahentibus matrimonium in malo statu, in quantùm sunt ministri istius Sacramenti; cùm ad hoc non sint specialiter consecrati. Quamvis juxta omnes peccent mortaliter, quatenus indignè Sacramentum suscipiunt & obicem gratiæ Sacramenti ponunt. De quo diligenter ab animarum Curatoribus sunt instruendi. Certius autem est, non peccare mortaliter Parochum, qui in malo statu assistit matrimonio & sponsis benedicit: hic enim non ministrat Sacramentum, sed assistit tamquam testis sive notarius publicus ex voluntate Ecclesiæ requisitus. Ratio verò, ob quam non sufficiat sola sanctitas Sacramenti, dari potest, quòd indubiè pejùs agat malus minister, quando juncta est consecratio illius, & juxta omnes mortaliter; non satìs autem constet ex communi consensu vel aliundè, quòd malitia sit mortalis, si consecratio ministri secludatur, & non potiùs ex hac demum junctâ sanctitati Sacramenti concrescat obligatio gravis: quæ tamen sine urgenti fundamento non est adstruenda.

Non sufficit sanctitas Sacramenti citra consecrationem ministri ad gravè obligationem.

48. Minùs tamen placet, quod *D. Thomas q.64.a.6.ad 3. Suarez d.16.sect.4. in fine. Præpositus* & plurimi alii inferunt, non peccare mortaliter Sacerdotem vel Diaconum ex Sacerdotis commissione extra statum gratiæ in necessitate baptizantem non solemniter, quasi dum non adhibetur solemnitates, non censeatur in tali casu baptizare ex officio, sed solùm instar alicujus laici ad occurrendum necessitati. Non placet, inquam: quia tales acceperunt gratiam Ordinationis ad baptizandum etiam non solemniter: solẽnitas enim non est à Christo, sed ab institutione Ecclesiæ. Quare sicut tales peccarent mortaliter, si baptizarent solemniter, aut Ecclesia non instituisset solemnes Baptismi ceremonias; sic & modò peccant. Possent quidem in necessitate baptizare, quàmvis non forent cõsecrati: quandoquidem tamen jam sint consecrati, verè faciunt illud, ad quod sunt consecrati, & gratiam acceperunt, ideoque etiam sunt in tali necessitate laicis præferendi. Hi è contrà non peccarent mortaliter baptizando solemniter ex concessione Ecclesiæ, etsi forent in malo statu, supposito quòd alioquin non sufficeret sanctitas sacramenti.

Ex quo tamen non bene infertur Sacerdotem extra statum gratiæ in necessitate non solemniter baptizantē solùm venialiter peccare.

49. Sequitur II. Sacerdotem veriùs non peccare mortaliter audiendo in malo statu confessionem, modò habeat intentionem excitandi contritionem, illamque excitet, antequam impendat absolutionem. Sive quia confessio solùm est pars integralis Sacramenti Pœnitentiæ, cujus essentia consistat proinde in sola absolutione, ut volunt *Scotistæ*; de quo in materia de Pœ-

Audiens cõfessionem in malo statu, sed in bono absolvens non peccat mortaliter.

de Pœnitentia: sive quia tunc apponitur materia ab ipso pœnitente, qui cùm pro tunc non debeat esse in statu gratiæ, consequenter in eo esse non obligatur Sacerdos, qui istam materiam quasi admittit, ac velut passivè se habet, non administrans Sacramentum ejusve materiam; propter quod posset absolvere, etsi præter intentionem audivisset peccata alicujus subitò se accusantis & absolutionem petentis: sive quia obligatio existendi in statu gratiæ solùm est pro tempore, quo perficitur Sacramentum, quod fit in absolutione. Ita *Henriquez, Lugo, Diana,* & alii passim contra *Arriaga d.20.n.12.* Contra quē specialiter facit, quod cùm contendat malitiam mortalem ministerii in malo statu refundi debere in solam sanctitatem Sacramenti, consequens videatur, etiam ipsum conficientem velut ministrantem partem proximam Sacramenti debere esse in statu gratiæ, uti Sacerdotem audientem: quod tamen est absurdum.

50. *Distribuens Eucharistiã in malo statu peccat verisimiliùs mortaliter,* Sequitur III. mortaliter peccare Sacerdotem, qui extra statum gratiæ dispensat Eucharistiam, etsi ab alio confectam. Ita communiùs Doctores contra *Vasquez* & varios Recentiores contrarium opinantes, eò quòd talis non conficiat Sacramentum, nec concurrat proximè tamquam minister Christi ad justificationem, uti in aliis Sacramentis, sed solùm per motum localem applicãdo activa passivis. Nihilominus tenendum est quod diximus: quia verè administrat Sacramentum, & quidem, omnium dignissimum, estque ad hoc specialiter consecratus. Deinde sustinet personam Christi (cui proprium est nos pascere corpore & sanguine suo) ut monete augustissimo. Idem supponit *Rituale Pauli V. tit. cit.* ubi cùm de ministrantibus Sacramenta indignè dixisset, eos, *in æterna mortis reatum incurrere*; infrà §. *Ceterùm* manifestè indicat soetiam agere de administratione dispensatoris Eucharistiæ. De quà etiam agit postmodum titulo speciali, ubi in principio dicit, majorem præ aliis in hujus Sacramenti administratione (loquitur apertè de dispensatione) exigi reverentiam, ut sanctè tractetur. De quà similiter loquitur *Nicolaus* Papa *c. Sciscitantibus 15.q.8.* Idem est de Diacono in necessitate Eucharistiam ministrante: quia est eadem ratio: cùm Diaconus (ut patet ex ejus officio descripto in Pontificali) ad hoc quoque sit ordinatus, ut Sacramentum Eucharistiæ ex commissione Sacerdotis ministret. Immo *Coninck* & alii existimant committi tot peccata mortalia, quot sunt homines quibus etiam sine interruptione distribuitur: eò quòd singulæ distributiones sint diversæ actiones terminatæ & completæ. Tamen *Henriquez, Tannerus* quos citat & sequitur *Diana 2.p. Tract.7. resolut.41.* probabiliter existimant esse solùm unum peccatum.

Secùs est de Eucharistiã transferen- Sequitur IV. non esse mortale peccatum in malo statu elevare hostiam factam à

te aut cum ea populum benedicente. terra, transferre de loco ad locum, aut cum eadem benedicere populum: non enim est administratio Sacramenti.

Sequitur V. non peccare mortaliter Episcopum extra statum gratiæ benedicentem corporalia, consecrantem calices aut Ecclesias, aut etiam conficientem sacrum Chrisma vel benedicentem oleum pro infirmis: quia etsi ad ista munia sit consecratus, non conficit tamen tunc vel administrat verum Sacramẽtum nomine Christi; quamquam in duobus postremis exemplis (de quibus *Lugo d.8.n.156.* & nonnulli alii sentiunt oppositum) conficiat materiam remotam Sacramenti Confirmationis, & extremæ Unctionis: quam etiam conficit pinsens panem pro Eucharistia. Nec simile est, quod *Lugo* allegat, de consecratione Eucharistiæ: illa enim est verè confectio Sacramenti, & quidem augustissimi; quale est Eucharistia etiam ante usum, seu antequam applicetur. Immo ipse *Lugo* concedit applicationem seu distributionem Eucharistiæ in malo statu non esse mortalem; adeoq; debet esse mortalis saltem consecratio in malo statu facta. Quòd autẽ non obstet præfatas personas esse ad id muneris consecratas, ex eo confirmatur, quòd etiam Acolythi & ceteri Clerici minorum Ordinum sint consecrati ad munia ordinis correspondentis, v.g. ad ferendum cereos; quos tamen non est verosimile peccare mortaliter, si extra statum gratiæ sua munia exequantur. 51. *Aut ne Episcopo in malo statu consecrante Ecclesias, Chrisma, oleum infirmorum &c.*

Sequitur VI. idem ob eandem rationem dicendum esse cum Doctoribus communiùs de Subdiacono canente in malo statu Epistolam, aut Diacono canente Evangelium & ministrante Sacerdoti. Quãmvis oppositum, de Diacono præsertim, multi existiment; cùm hic ex sacra ordinatione valde propinquè concurrat ad tremendum illud sacrificium, etiam tenendo pedem calicis, & cum Sacerdote offerendo. Nihilominus irreverentia non videtur excedere latitudinem peccati venialis: quia isti verè non administrant Sacramentum. Idque verum est, secluso scandalo & contemptu, etiamsi sæpiùs fieret: quia nec multiplicatio venialium, nec voluntas plura venialia committendi facit mortale, nisi objecta coalescant; quod hìc non fit: etsi Nonnulli contradicant. Quod autem interdum puniti diviniùs legantur similes ministeria sua in malo statu obeuntes, non probat novum mortale in ministeriis commissum esse. Verùm Deus justè punivit tunc mortes extraordinariã peccatum præexistẽs, etsi fortasse supplicium meritum non intulisset, nisi adjuncta temeritate accedẽdi ad altare in illo statu: quam insuper etsi solùm venialem, potest supplicio mortis corporalis punire. 52. *Idem est de Subdiacono aut Diacono Sacerdoti sub missa solemni ministrante in malo statu.*

Sequitur VII. idem esse dicendum de concionante extra statum gratiæ, etsi Nonnulli aliter sentiant. Si tamen peccatum sit publicum, exinde natum est, sequi grave scanda- 53. *Item de concionante in malo statu; secluso scandalo.*

scandalum in populo, adeòque gravis culpa in ejusmodi concionatore. Quod etiam locum habet in aliis functiones sacras obeuntibus cum scandalo. Quo secluso, latet sæpè in illis in malo statu exercitis, præsertim absque pio motu aut aliquâ detestatione peccatorum, veniale peccatum, grave vel leve, juxta gravitatem & sanctitatem ipsius functionis: quia res sacræ tractandæ sunt sanctè & reverenter.

54. *Objectio petita ex Gregorio IX. c. Quæsitum.* Dices: *Gregorius IX. c. Quæsitum, fin. De cohabit. Cleric.* generaliter dicit de ministris Ecclesiæ, quemlibet pro mortali peccato quoad seipsum esse suspensum. Et *c. Quæsitum, fin. De tempor. ordin.* loquens de *Sacerdotibus vel aliis Clericis*, dicit monendos, ut existentes in peccato mortali abstineant, & *sub interminatione divini judicii obtestandos, ut in testimonium suæ damnationis in susceptis etiam Ordinibus non ministrent.* Unde sequi videtur, etiam Diaconum vel Subdiaconum in peccato mortali ministrantem peccare mortaliter.

Responsio. Resp. non posse sine absurdo hos Canones intelligi, prout jacent, generaliter de omnibus Clericis: ne alioquin etiam Acolythi ministrando, Lectores legendo, Ostiarii ostia aperiendo vel claudendo in malo statu, dicendi sint peccare mortaliter. Itaque prior Canon rectè accipitur de Clericis Sacerdotibus, qui quidem quoad se ipsos sunt suspensi pro quolibet peccato mortali, quantùm ad officia Missæ, vel ministerium Sacramentorum, etsi non debeant in officiis evitari.

55. In posteriore Canone per *alios Clericos* à Sacerdotibus distinctos possent intelligi Diaconi quoad functiones sacramentales, quæ eis ex delegatione competere possunt: vel tam illi, quàm alii, quoad officia & ministeria, quibus annectitur susceptio Eucharistiæ; prout ministri altaris solebant sub missa solemni de manu sacrificantis communicare. Vel sanè, si generaliùs loquatur Pontifex, ad summum dicit, eos peccare, non definiens, an mortaliter, dicens tamen eis cavendum ob timorem divini judicii, & monendos *ut in testimonium suæ damnationis* abstineant, ne videlicet se ipsos coram Deo condemnent, non quidem de novo mortaliter peccando, sed profitendo sanctitatem, quam non habent, & tamen eos habere decet. Prout dicimus Religiosum malè viventem à sua veste Religiosa condemnari, & prout Apostolus *ad Rom. 2.* dicit condemnare se ipsos, qui alios judicant, non quòd necessariò peccent alios judicando, sed quia ipsi eadem agunt, quæ in aliis judicant seu condemnant. Ita *Coninck* & alii. Non rectè tamen addit *Arriaga disp. 20. n. 10.* Pontificem sic loqui de publicis peccatoribus propter scandalum: nam apertè Pontifex etiam notorietatem facti secludit in canone posteriùs citato, de quo tamen tractabat *Arriaga suprà*.

QUÆSTIO VI.

An liceat Sacramenta ministrare indignis?

RESP. negativè, adeò ut minister per se loquendo peccet mortaliter administrando illa indignè accedentibus, quando eos sine gravi incommodo potest repellere. Est doctrina certa, omniumque consensu firmata. Et colligitur ex *Matth. 7. Nolite dare sanctum canibus. 1. ad Cor. 4. Hic jam quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur.* Ratio est: quia minister ex natura rei obligatur Sacramenta tractare reverenter, & administrare fideliter; cui utrique notabiliter contravenit, qui ea immundis & indignis confert. Accedit universale præceptum charitatis, quo prohibemur alterius peccato cooperari; quod facit minister conferendo Sacramentum indignè suscipienti. Unde præter peccatum speciale contra reverentiam jure divino naturali debitam Sacramento, videtur committere peccatum mortale contra charitatem proximi, sive peccatum generale scandali; ut colligitur ex doctrina tradita de Scandalo *parte 2. Tract. 2. disp. 7. q. 9. §. 2.* 56. *Ministrans Sacramenta indignis peccat mortaliter per se loquendo.*

Advertendum autem qualitatem notitiæ de dignitate seu dispositione suscipientis relinqui ferè judicio prudentis ministri; attento quòd non requiratur æquè exacta in omnibus Sacramentis notitia: in absolutione sacramentali requiritur exactior dispositionis notitia, cùm ibi Sacerdos sit judex. Similiter in Sacramento Ordinis: quod non dirigitur ad bonum privatum sed commune. In Baptismo etiam adultorum de fide ceterisque dispositionibus est inquirendum. In aliis autem præsumitur quis bonus, nisi constet contrarium. 57. *Qualem debeat habere notitiã de dignitate suscipientis.*

Hinc est certa doctrina, illicitè præberi Sacramentum peccatori publico, sive petat publicè, sive privatim: & sive sit publicus per sententiam judicis, sive notorietate facti. Nam publicus peccator re & publicâ famâ est canis; de quo proinde intelligitur illud *Matth. 7. Nolite dare sanctum canibus.* Idemque tradunt Patres in specie loquentes de Eucharistia; ut *Chrysostomus Hom. 83. in Matth. Cyprianus, Augustinus* & alii; & *Rituale Romanum Tit. de Sacramento Eucharistiæ*, ubi dicitur: *Arcendi autem sunt publicè indigni; quales sunt excommunicati, interdicti, manifestèque infames; ut meretrices, concubinarii, fœneratores, magi, sortilegi, blasphemi, & alii ejus generis publici peccatores: nisi de eorum pœnitentia &* 58. *Publicè indignus etiã publicè est repellendus.*

& emendatione constet, & publico scandalo priùs satisfecerint.

59. *Corollarium cum sua limitatione.*

Unde patet publicæ meretrici, quam ooo constat deseruisse statum meretricium, seù de cujus conversione publicè non constat, oon posse Eucharistiam in publicum ministrari, quantumvis in foro sacramentali foret absoluta: tum quia talia ad hujusmodi administrationem non habet jus, tum quia id foret scandalosum. Excipe articulum mortis, in quo, si privatim fieri non potuit administratio, necessitas extrema videtur prævalere scandalo, præsertim mox auferribili publicatione resipiscentiæ. Quando verò Sacramentum privatim petitur, sufficit præsentes habere notitiam emendationis; immo interdum potest sufficere confessio cum absolutione: quia hâc ratione potest tolli scandalum. Quod neque subsequetur postea ex divulgatione, si pariter divulgetur emendatio. Quòd si denique ex sola pœnitentis confessione Sacerdos noverit peccatum esse publicum, constat ex obligatione sigilli sacramentalis peccatorem etiam publicè petentem non posse repelli.

60. *Quando censeatur peccatum notorium evidentiâ facti.*

Si autem quæratur, quàm multis peccatum debeat esse notum, ut censeatur notorium evidentiâ facti? Resp. non posse id certâ regulâ definiri, sed prudenti judicio determinandam esse delicti publicitatem, attentis circumstantiis loci & personarum. Quare illud omnino dicendum videtur ita notorium, quod celebri loco fit, & in iis circumstantiis, quibus ad communem notitiam facilè possit pervenire. Per accidens autem est, quòd adstantes fortasse ignorent publicitatem delicti, sive statûs peccati: quia equidem peccator respectu horum jus ad famam verè amisit; quam etiam paulò pòst moraliter loquendo perdendam non debet Sacerdos Sacramenti administratione servare.

61. *An sufficiat publica & violenta suspicio ad negandum sacramentum.*

Extendunt autem id *Suarez*, *Rodriguez*, & alii passim etiam ad casum, quo de peccatore est publica eaque vehemens seu violenta suspicio, quæ scilicet probabili ratione deponi non potest, sive quæ nullam in contrarium habet seu admittit probationem: nam & hæc generat moralem certitudinem. Deinde ex admissione ejusmodi natum esset oriri scandalum; cui proinde ut occurratur, etsi non per modum pœnæ, posset negari Sacramentum, quo usque modo debito se purget.

62. *Occultè indignus occultè repelli, publicè admitti debet.*

Quòd si peccator sit occultus, tamen ministro constet ejus indignitas, ex notitia non confessionali (secùs est juxta plurimos Doctores, si constet tantùm ex notitia confessionali, etsi Sacramentum petatur etiam privatim) debet repelli, si petat privatim, aut coram illis tantùm, qui peccatum illius norunt. Si autem petat publicè, ita ut sine notabili infamia nequeat

repelli, potest, immo debet ei Sacramentum præberi. Ita de Eucharistiæ Sacramento expressè tradit *Rituale Romanum tit. de Sacramento Eucharistiæ*, & communissimè Theologi. Idem colligitur ex perpetuo usu Ecclesiæ: immo ex facto ipsius Christi, qui Judam à communione Corporis & Sanguinis non repulit. Ex quo indubitatum esse debet, dari præceptum, sive juris naturæ, ut Varii putant, sive positivum ipsius Christi, ut putat *Coninck q. 80. a. 6.* de non repellendo publicè occulto peccatore. Ratio est: quia tunc ob urgentem causam scilicet non infamandi proximum, censetur minister se habere permissivè ad peccatum proximi, consistens in susceptione, quæ secundùm se est sancta, & solùm mala ex voluntate suscipientis. Plura insuper, eaque gravia incommoda plerumque sequerentur: nam verè innocentes sæpè infamarentur ex aperto vel occulto odio aut imprudentiâ ministrorum: sæpè etiam cum timore accederent, timendo injustam infamationem: adstantes etiam perturbarentur: ministris denique gravissimum vel potiùs importabile incumberet onus probandi alium rectè esse repulsum. Non est itaque obligatio impediendi peccatum occulti peccatoris indignè sumentis & Sacramenti irreverentiam, adeòque manet obligatio juris naturalis non lædendi famam proximi, quem à Sacramento publicè repellendo minister ex se & positivè infamaret.

Patet ex Rituali Romano, usu Ecclesiæ, & facto Christi.

Ratio assignatur.

Nec obstat I. quòd potiùs consulendum videatur honori Christi & Sacramenti, quàm famæ occulti peccatoris, qui non veretur indignè accedere, quantumvis ad Sacramentum jus non habeat in tali statu constitutus. Nam hoc quidem sensu debet Minister præferre Christum sive Sacramentum, quòd ipsemet non possit irreverenter se gerere erga Sacramentum, ut famam proximi servet, sed potiùs servare debeat in se reverentiam Sacramenti, quàm famam proximi. Non tamen ita, ut possit positivè alteri famam auferre, ad hoc ut ab altero etiam servetur honor debitus Sacramento, quando in eo solùm consistit honoris læsio, quòd alter peccet v. g. indignè communicando; sed potiùs debet hujusmodi irreverentia permitti: cùm ut peccatum proximi impediatur, non liceat eum infamare; neque minus malum facere, ut gravius alterius evitetur. Quare nec licitum est occultum proximi peccatum detegere ad impediendum ejusdem perjurium; neque sigillum sacramentale, ut vitetur injuria Dei alioquin graviter offendendi. 63.

Quo sensu sit prius consulendum honori sacramenti, & quo famæ proximi.

Non obstat II. quòd publicè petenti liceat negare Eucharistiam, quæ privatim scitur ad hoc peti, ut postea conculcetur. Nam in primis id non satis constat, & negatur à *Poncio d. 41. n. 77.* Et quamvis admitta- 64.

An posset negari Eucharistia, quæ publicè petitur.

animo occulto conculcandi.

mittatur: disparitas est, quòd locum ibi habeat læsio honoris seu contemptus Sacramenti in se, præscindendo quodammodò à peccato alterius; uti etiam si exponatur irridendum Ethnicis vel Hæreticis, projiciatur in lutum &c. adeoque denegare Sacramentum cum detectione injuriosi conatûs, est defendere innocentem, & ab eo injuriam propulsare; quod licitum est, etiam infamando eum qui se ad invadendum parat.

65.
Cur potiùs detegi possit occultus animus petentis depositum gladium ad occidendum, etiam denegando gladium, quàm detegi peccatum publicè petitis Sacramentum.

Nonobstat III. quòd ensem depositum nequeam reddere repetenti illum, ut se vel alium occidat, etsi deberet iniquus animus ejus detegi. Nam dissimulato Ass. (quod verum non est, quando non possum ensem petitum negare sine gravissimo incommodo proprio) disparitas est, quòd indignè suscipiens Sacramentum sibimet noceat in eo quod suæ potestati subest, quòdque malum illud sit ei omnino voluntarium, evitabile & reparable, jamque in animo completum, cui à ministro solùm additur actio exterior secundùm se honesta. Qui verò repetit ensem ut alteri noceat, id facit animò inferendi ei malum involuntarium, præsertim irreparabile, & à me impedibile: adeòque debet alter à me defendi, non obstante infamia nocituri, oriundâ ex detectione pravi conatûs. Idem ferè est de eo, qui sibi vult nocere vitam eripiendo, quæ nullo modo subest ejus dominio. Adde his casibus ad summum detegi occultam voluntatem occidendi; quæ equidam dando gladium depositum non occultabitur, sed occisione dein secutâ maximè fiet manifesta, & aliundè etiam ipsi occidenti gravia damna evenient.

66.
An possit indignè communicaturo dari hostia non consecrata.

Non obstat IV. quòd Sacerdos videatur aliter posse consulere, tum famæ peccatoris occulti, tùm irreverentiæ Sacramenti, præbendo videlicet hostiam non consecratam publicè accedenti, ne sacrilegè recipiat consecratam; saltem quando adest conventio Sacerdotis communicaturi super hac re. Nam etsi nonnulli admittant id fieri posse; communis tamen sententia negat esse licitum: esset enim fictio ista valde periculosa & execranda, quâ præberetur hostia non consecrata, moraliter loquendo ab ipso sumente vel ab adstantibus adoranda. Sicut si quis populo publicè in processione aut aliàs exhiberet adorandam hostiam non consecratam, aut venerandas reliquias alicujus damnati, tamquam certi alicujus Sancti. Unde esset periculum morale idololatriæ quasi exterioris, & superstitio quædam falsi cultûs. Itaque *falsa sunt abjicienda remedia, quæ veris sunt periculis graviora*, ut respondet *Innocentius III. c. De homine de Celebrat missar.* interrogatus de casu simili, quo Sacerdos peccati conscius non valens ob necessitatem omittere sacrum, non consecrabat, sed de cetero, ut populo satisfaceret, missam se celebrare fingebat. Quare nec ipse Christus hac simulatione circa Judam sacrilegè communicaturum usus est, nobis præbens exemplum, quid in casu simili agere debeamus.

67.
Non potest Sacramentum dari ad purgationem criminum.

Petes, an liceat Eucharistiam dare vel sumere ad purgandam suspicionem criminis? Resp. negativè cum *D. Thoma* & Theologis communiter, si fiat eâ intentione, ut si sumens sit crimini obnoxius, Deus præter naturæ ordinem edat manifestæ ultionis signum; si autem sumenti nihil mali accidat, habeatur declaratus innocens. Hoc namque esset tentare Deum: cùm Eucharistia nec ex natura rei nec ex divina promissione sit medium conveniens ad manifestationem occulti delicti. Unde etiam alii non absimiles purgationis modi per ferrum candens aut aquam ferventem sunt à Pontificibus reprobati c. *Consuluisti* 2. q. 5 & alibi sæpè.

68.
Respondetur ad decretum Concilii Wormatiensis, quod talem purgationem videtur inducere.

Nec obstat Concilium *Wormatiense* (&c refertur *c. Sæpè contingit*, & *c. Si Episcopo* 2. q. 5.) quod suspectis de crimine indicit celebrationem vel sumptionem Eucharistiæ ad purgationem: nam in primis Concilium istud non fuit generale, neque ab Ecclesia approbatum: immo si (quod Plures existimant) agat de purgatione superiùs expositâ, est per Pontifices reprobatum, dum similes purgationes condemnant, tamquam superstitiosas. Nihilominus cum *Joanne majore* rectiùs dicitur Concilium loqui de purgatione per Sacramentum, quæ fiebat per modum juramenti, ut sumptione illius tamquam juramento execratorio veritas eliceretur: sicut passim suspectis de crimine offertur juramentum.

Non est ex natura rei illicitum se purgare sumptione Sacramenti per modum juramenti execratorii.

Neque illud juxta omnes est ex natura rei illicitum: quamquam modus ille purgationis sit contrariâ Ecclesiæ consuetudine abrogatus, immo juxta varios Doctores judicibus prohibitus, adeòque non facilè ab eis practicandus. Quamquam justa de causa non videatur illicitum assumere illum saltem ex libera cujusque voluntate, exemplo Gregorii VII. in testimonium innocentiæ sumentis Eucharistiam coram Henrico IV. idem facere detrectante, ut refert *Baronius ad annum Christi* 1077.

69.
Prædicta in hac quæstione specialiùs de Eucharistia extenduntur ad reliqua Sacramenta.

Quæ de Sacramento non ministrando peccatori publico, non negando peccatori occulto publicè petenti, dicta sunt, etsi in specie plerumque proponi soleant de Sacramento Eucharistiæ, tamen cum proportione locum habent etiam in aliis Sacramentis, Baptismo scilicet, Confirmatione & Unctione extrema. In Sacramento autem Pœnitentiæ locum non habet publica petitio seu repulsa; sed in foro illius secreto Sacerdos veluti judex obligatur sine delectu alio, quos ex allegatis & probatis repererit indispositos nō admittere, quos repererit dispositos non repellere.

De

70\.
Quid hac in re sit specials in Sacramento Ordinis quoad repulsam occultè indignorum.

De Sacramento Ordinis habet recepta satis doctrina repellendum esse indignum, sive In publico petat, sive in occulto, sic ut Ordinario etiam ex scientia secreta sit bac in parte procedendum, v.g. irregulari occulto oeganda Ordinatio. Ratio est: quia Sacramentum Ordinis non est pro omnibus, quasi quisque ad illud jus prætendere valeat, utì ad Eucharistiam, sed delectus ordinandorum est penes rectores Ecclesiæ, qui debent huic prospicere (prout suis Ecclesiis utile aut necessarium viderint) de officialibus & ministris idoneis, adeòque ex officio tenentur de qualitate ordinandorum Inquirere. Quare offerentes se ad Ordines subjiciuntur inquisitioni seu examini Ecclesiæ de eorum qualitate & idoneitate; sicut præsentantes sese ad officia Reipublicæ. Unde inquisitionem de natalibus, moribus &c. etiam publicè in Ecclesiis, proposito Ordinandi nomine faciendam, præscribit *Trid. sess. 23. c. 5. de Reform.* & rursum *c. 7.* statuit examen esse desuper instante jam ordinatione faciendum à personis per Episcopum designatis, ultra Archidiaconum, cui de jure competit scrutinium seu examen. Hæc tamen videntur intelligenda de indignitate, quâ quis reddatur inidoneus seu indignus ad ipsum statum. Loquendo tamen de sola indignitate ad ipsum Ordinis Sacramentum quà tale, proveniente ex hoc præcisè, quòd accedens sit occultè in malo statu, mihi non ita constat, quòd idcirco persona alioquin omnino idonea posset cum publica infamia repelli. Similiter si is qui publicè Ordines petit, ad illos jus prætendere possit ratione tituli, v.g. beneficii vel dignitatis obtentæ, existimat *Lugo d. 8. sect. 12 n. 194.* & alii talem non posse repelli arg. c. *Ex tenore de tempor. ordinat.* ubì *Glossa* idem indicat.

71\.
Matrimonium potest iniri cum peccatore etiam publico juxta Doctores passim.

Ad Sacramentum Matrimonii quod attinet, constat ipsos contrahentes, qui sunt ministri Sacramenti matrimonii posse contrahere, sic ut publicè non possit repelli compars ob peccatum occultum. Immo juxta Doctores passim id fieri nequit, etsi peccatum sit publicum. Quod probat *Lugo sup. sect. 14. n. 226.* ex eo, quòd nullus injiciat scrupulum personis Catholicis, quasi non possint licitè contrahere cum existente in malo statu. Deinde quòd nullus Theologus obliget virginem ad negandum matrimonii consensum sponso, quamdiu est in statu peccati; sed potiùs ex usu omnium fidelium cõstet, obligationem se disponendi relinqui privatæ cujuslibet contrahentium conscientiæ. Immo Pontifex interdum dispensat ut Catholicus contrahat cum Hæretica. Idemque in variis antiquis Conciliis concessum fuit, quando Hæreticus promitteret conversionem: istis autem casibus supponebatur ille contracturus matrimonium in malo statu.

72\. His equidem non obstantibus dubitare nequeo, quin saltem lege charitatis teneatur quis compartem admonere quantùm commodè potest, si speretur fructus, ut se dignè disponat. Immo hoc ipsum omnino exigit reverentia Sacramenti; cujus sanctitas exigit, ut non ministretur indigno, à quocumque ministretur. Prout etiam patet in Baptismo, quem in necessitate etiam feminà, etsi non ex officio speciali licitè ministrat, non tamen indigno. Quare si non adsit specialis causa contrahendi cum tali, & ministrandi eidem Sacramentum matrimonii; non video, qualiter id faciens possit excusari à peccato mortali. Neq; plus intendit *Præpositus q. 7. de Impedimentis matrimonii dub. 24.* addens cautè conditionem, si subsit justa causa; seu, si intersit contrahere cum tali. Quam limitationem fortè etiam alii non negarent.

Si commodè obtinere non possit debitam alterius dispositio; Et intersit specialiter cum illo contrahere, aliàs non.

73\.
Ordinariè tamen interest, seu causa subest.

Nihilominus ordinariè contrahenti interest contrahere determinatè cum tali persona, sic ut ob causam justæ utilitatis aut necessitatis plerumque excusetur à peccato ministrandi Sacramentum matrimonii indigno. Eâque causâ subsistente id verum est, etsi alter sit excõmunicatus toleratus. Nam post *Concilium Constantiense* censura specialiter non obstat, quò minùs possit innocens tali communicare, etiam in sacris. Cooperatio autem ad peccatum alterius in malo statu Sacramentum suscipientis est communis quoad alios peccatores non excommunicatos: ob utilitatem enim contractûs cum tali celebrandi censetur se habere permissivè ad indignam alterius susceptionem, quam posset alter vitare, si vellet.

Estq; perinde, etsi alter sit excommunicatus toleratus.

74\.
A fortiori licitum est in simili casu Parocho assistere.

Ex quibus à fortiori patet, posse tunc parochum hujusmodi matrimonio assistere, sicut unus contrahentium potest alteri in malo statu existenti ministrare: quàmvis similiter lege charitatis deberet contrahentes priùs à statu peccati avertere, si commodè possit. Estque de parocho adhuc minor difficultas; eò quòd non sit minister Sacramenti matrimonii, sed tantùm assistens instar notarii seu testis publici ipsi contractui quà tali: publicus autem notarius vel judex contractui alioquin legitimo auctoritatem sui muneris non denegat, etsi partes contractum ineundo ex sua malitia peccent.

Quid sit faciendum, dum novit subesse aliud matrimonialis contractûs impedimentũ, remissivè.

Si tamen subesset in contrahere volentibus aliquod impedimentum ipsius contractûs matrimonialis, distinctum videlicet ab indignitate consistente in hoc, quòd contracturi sunt in malo statu, deberet parochus juxta receptam Doctorum sententiam non assistere, sed potiùs impedimentum Episcopo manifestare, si moniti nolint desistere; quantumvis foret occultum & infamiam adferens. De quo in Tractatu de Matrimonio disseri solet.

QUÆSTIO VII.

De Ceremoniis in Ministeria Sacramentorum servandis reliquisque Sacramentalibus.

75. *Quid nomine Ceremonia intelligatur.*

NOMINE Ceremoniæ intelligitur actus externus Religionis, qui non aliondè est bonus & laudabilis, nisi quia fit ad colendum Deum, ut explicat *Bellarm. l.2.de Sacram. c. 29.* sive circumstantia exterior religiosa ad Deum decenter colendum instituta. Hujusmodi Ceremonias quàm plurimas Deus ipse instituit in veteri Lege, quæ quoad hanc partem ceremonialis dicta est. Quasdam etiam instituit ipse Christus in nova Lege, videlicet septem Sacramenta, & Sacrificium Eucharisticum. Varias denique instituerunt Apostoli eorumque successores, sive Ecclesia; quæ dicuntur. Ecclesiasticæ. Quarum nonnullæ versantur circa Sacrificium & Sacramenta, ut scilicet decentiùs conficiantur seu ministrentur: nonnullæ circa alia. Nam circa personas versantur exorcismi, insufflationes, aspersio cineris: circa loca, v.g. consecratio templi: circa tempus, dies festi, vigiliæ &c. circa res ipsas, benedictio aquæ, cinerum, vestium, olei, palmarum &c. Inter ceremonias quoque quædam specialiter appellantur Sacramentalia; non quòd particulariter pertineant ad ministerium Sacramentorum, sed quia Sacramenta imitantur in hoc, quòd deleant venialia: etsi juxta veram hodieque receptam sententiam non nisi ex opere operantis, & mediante pio motu peccatis contrario. Recensentur autem aqua benedicta, confessio generalis sub missa vel horis, benedictio Episcopi vel Abbatis consecrati, tunsio pectoris, oratio Dominica, Eleemosyna &c. quæ tamen non omnes sunt propriè Ceremoniæ.

Aliæ Ceremoniæ sunt divinæ, aliæ Ecclesiasticæ.

Et hæ rursum variæ.

76. Contra ceremonias Ecclesiasticas insurgunt Hæretici recentiores, variis etiam mendaciis impertinentibus (quæ refert *Bellarm. sup. c. 30.*) doctrinam & usum Catholicorum traducentes.

Ceremonias licitè ab Ecclesia adhiberi est clarum lumine naturæ.

Verùm naturali lumine clarum est, licitè & convenienter in ipso externo cultu Dei aliquas Ceremonias ab Ecclesia adhiberi, ut decentiùs fiat. Immo nonnullas dictat ipsa natura, v. g. inter orandum flectere genua, tundere pectus, oculos & manus levare in cælum: quæ proinde etiam sunt communes gentilibus & quibuscumque Sectis. Deinde institutionem vel usum Ceremoniarum ex natura rei non esse malum vel superstitiosum, est manifestum ex veteri Lege, præsertim ex libro Levitici, ubi Deus ipse plurimas Ceremonias ordinavit in sacrificiis & aliis actionibus ad divinum cultum spectantibus adhibendas.

Multas Deus instituit in lege veteri.

Præterea Christus ipse (ut taceam, quòd legem ceremonialem servaverit) sæpè legitur Ceremonias adhibuisse, v.g. elevando oculos, agendo gratias, accipiendo in manibus panem, benedicendo, *Luca 9. & 22.* Orando genibus flexis, aut in terram procidendo, *Matth. 26. & Luca 21.* Elevatis manibus Apostolis benedicendo, *Luca 24.* Cæremoniæ proinde ex natura rei sunt licitæ, immo congruentes sacris & religiosis ministeriis, quantùm est ex natura rei: nec alicubi Deus inhibuit Ecclesiæ, quò minùs illas institueret vel usurparet: nullo igitur ex capite sunt improbandæ, sed potiùs approbandæ.

Ipse Christus iis fuit usus.

Nec Ecclesia earum usum aut institutionem inhibuit.

77. Quo circa jam inde ab initio nascentis Ecclesiæ universalis & perpetuus usus obtinuit, ut in sacrificio, Sacramentorum administratione, & aliis religionis exercitiis diversæ Ceremoniæ ex Ecclesiæ præscripto adhiberentur: quarum antiquitatem ex vetustissimorum Patrum scriptis manifestè deducere facillimum est. Videri potest *Suarez d.15. sect.3. concl. 2.* & *Bellarm. l.1. de Bapt. c. 25. & seqq.* agens in particulari de Ceremoniis Baptismi. Contra illud autem quod *tota per orbem frequentat Ecclesia, &* ab antiquò frequentavit, *hoc quin ita faciendum sit disputare, insolentissima insania est*, ut rectè *Aug. ep. 118. c. 5.* Immo ipse Apostolus *1. ad Cor. 11.* ordinatis nonnullis circa usum Eucharistiæ, subdit: *Cetera cùm venero disponam.* Nimirum (ut rectè *Aug. sup. c. 6.*) *non præcepit* Christus, *quo deinceps ordine sumeretur, ut Apostolis, per quos Ecclesias dispositurus erat, servaret hunc locum.* Qui dein ex his Apostoli verbis, (*Cetera autem cùm venero, ordinabo*, colligit: *Unde intelligi datur, quia multum erat, ut in Epistola totum illum agendi ordinem insinuaret, quem universa per orbem servat Ecclesia, ab ipso ordinatum esse quod nullâ morum diversitate variatur.*

Quæ proinde à principio illas præscripsit:

Contra cujus universalem usum disputare, insania censet S. Augustinus.

Qui earum originem refert ad ipsos Apostolos.

78. Ex quibus etiam & veterum Conciliorum, uti de aliis, sic & de his rebus, Canonibus seu Decretis evidens est, esse penes Ecclesiam hujusmodi ceremonias instituendi potestatem. Quæ nimirum potestas sufficienter includitur in potestate generali Capitibus Ecclesiæ concessâ ad eam gubernandam per regulas & ordinationes sive etiam mandata, quæ recto regimini & bono Ecclesiæ necessaria aut utilia pro tempore viderentur.

Potestas uti circa alia sic & circa ceremonias instituendas est penes Ecclesiā

79. Hinc similiter evidens est esse penes Ecclesiam potestatem præcipiendi ceremonias in ministerio Sacramentorū adhibendas sub vinculo peccati; prout penes illam esse potestatem ferendi alias leges in conscientia obligantes, patet ex dictis in *Tract. de Legibus d. 3. q. 2. & 12.* Unde *Trid. sess. 7. can. 13. de Sacram. in gen.* meritò definit: *Si quis dixerit, receptos & approbatos Ecclesiæ Catholicæ ritus, in solemni Sacramentorum admi-*

Etiam sub obligatione in conscientia.

administratione adhiberi consuetos, aut contemni, aut sine peccato à ministris pro libito omitti, aut in novos alios per quemcumque Ecclesiarum Pastorem mutari posse; anathema sit.

80. *Objectio Hæreticorū frivola, ipsismet adversatur.*

Argumenta Hæreticorum, signanter *Calvini*, omnia planè frivola, soluta possunt videri apud *Bellarminum sup. c. 32.* Solùm adverte, quòd cùm contra ritus Ecclesiæ Catholicæ in solemni administratione Baptismi, etiā ab antiquo adhiberi solitos, speciatim & unicè arguunt, quòd ritus isti non sint in divinis litteris, sive præcepto, sive exemplo, commendati, (quod planè impertinens est: cùm satis sit, non deesse in illis utilitatem, & in Ecclesia instituendi potestatem) suo ipsi gladio se jugulent: nam ipse *Calvinus in Libello de formula Sacramentorum ministrandorum* præsumit præscribere, ut infans ad Ecclesiam deferatur die Dominico, vel quando est concio; ut Baptismus detur coram populo; ut deferentes interrogentur, an spondeant se infantem cùm adoleverit in fide & moribus instructuros; ut imponatur nomen baptizandis; ut forma pronuntietur lingua patriâ; ut Symbolum, Oratio dominica, & aliæ præces recitentur. *Lutherani* addunt abrenuntiationem satanæ & pomparum ejus; immo *Lutherus in suo Catechismo* voluit etiam formari signum crucis in fronte & pectore baptizandi. Ita refert *Bellarm. lib. 1. de Bapt. c. 24.* Cum quo meritò optarem, testimoniis vel exemplis divinarum litterarum demonstrari à Sectariis, quòd aliquid horum in ministerio Baptismi sit adhibendum. Desinant igitur hoc prætextu redarguere ritus ab Ecclesia Dei approbatos.

81. *Multiplex Ceremoniarum Ecclesiasticarum utilitas declaratur.*

Utilitas porrò Ceremoniarum Ecclesiasticarum est multiplex. Nam primò deserviunt ad majorem Sacramentorum solemnitatem ac splendorem, adeòque reverentiam conciliandam suâ majestate: ne si nuda mysteria absque ullo ornatu proponerentur & frequentarentur, instar rei vilis contemnerentur, à vulgaribus præsertim. Deinde ad nutriendam internam devotionem; quæ non parum inde accenditur, quòd divina mysteria cum exterioribus ritibus graviter & reverenter celebrentur. Maximè autem id apparet in Sacramento Altaris: si enim illud per nuda verba mystica conficeretur, accepto pane & poculo vini, moxque sumeretur, omisso omni apparatu vestium, altarium, vasorum, ceremoniarumque ipsius missæ, nulla quasi esset in plebe devotio aut reverentia: ita ut ipsa solemnitas & majestas, quâ Ecclesia officia præsertim missæ peragit, animum non præoccupatum satis convincat de horum rituum utilitate rectâque institutione. E contrà quoque indecora sacerdotis acceleratio, cum rituum partim omissione, partim præcipiti nec gravi adhibitione, scandalum ac Mysterii vilipensionem generat. Tertiò horum rituum significatio juvat intelligentiam ipsorum mysteriorum; adeò ut ex illis interdum validè ipsa fidei mysteria comprobentur: prout ex parvulorum exorcismo & exsufflatione in faciem illorum in Baptismo *S. Augustinus* putat se apertissimè probasse latens in iis peccatum originale *l. 1. De pecc. mer. & remiss. c. 34. & l. 6. contra Jul. c. 5.* Quartò juvāt memoriam præteritorum; ut patet ex annua celebratione & repræsentatione passionis, ceterorumque fidei Christianæ mysteriorū.

82. *Ceremoniæ sunt signa Patenter distinctiva Catholicorū à modernis hæreticis.*

Quintò juvant ad discernendum Catholicos ab Hæreticis, qui ritus hujusmodi abhorrent, v. g. signum crucis, usum aquæ benedictæ &c. Quo ipso monstrant se non esse sectatores veterum Christianorum. De quibus *Tertullianus l. de Corona militis c. 3.* ait: *Ad omnem progressum atque promotum, ad omnem aditum & exitum, ad vestitum & calceatum, ad lavacra, ad mensas, ad lumina, ad cubilia, ad sedilia, quacumque nos conversatio exercet, frontem crucis signaculo terimus.* Et *Cyrillus Jerosol. Catech 13. in fine: Non pudeat nos Crucifixum confiteri, sed in fronte confidenter signaculum crucis digitis imprimatur: & in aliis omnibus crux fiat, in panibus comedendis, in poculis bibendis, in egressu & ingressu, ante somnum, recumbendo & surgendo, eundo & quiescendo.* Ab his autem quàm procul absint nostri Sectarii, satis patet. Idem est de ornatu templorum & altarium, de usu sacrarum vestium in ministeriis, & similibus multis: quæ semper probavit & usurpavit antiquitas.

Ritus nonnulli veterū Christianorum quos detestantur Sectarii.

83. *Conferunt pleraque ceremoniæ gratias & remissionem venialium per modum impetrationis;*

Sextò pleræque Ceremoniæ per modum impetrationis conferunt suo tempore gratias prævenientes seu pios motus, quibus homo disponatur ad peccatorum remissionem & virtutum exercitium. Patet ex orationibus Ecclesiæ, per quas similes Ceremoniæ aut Sacramentalia consecrantur, vel suscipientibus applicantur: illæ enim orationes sunt indubiè apud Deum efficacissimæ; cùm sint ab Ecclesia institutæ, & nomine ejusdem Deo offerantur.

84. *Non tamen ex opere operato.*

Dixi *per modum impetrationis*: quia nullum subest fundamentum dicendi, prædictos effectus causari à Sacramentalibus ex opere operato; cùm sint instituta ab Ecclesia, quæ sicut non potest Sacramenta instituere, sic nec signis sacramentalibus effectum divinitùs causandum annectere; maximè cùm experiamur prædictos effectus non semper esse infallibiles. Nec aliter quoque, quàm per modum impetrationis ratione precum Ecclesiæ, quædam Ceremoniæ seu Sacramentalia operantur beneficia corporalia v. g. sanitatem aut similia. Denique simili modo habet aqua benedicta virtutem fugandi & compescendi dæmones. Idemque est de exorcismis; quibus quoque hanc virtutem competere patet ex praxi Ecclesiæ ac experientiâ, & *Calestino*

Similis est vis Exorcismorum contra dæmones.

Papá

Papa ep. 1. ad Episcopos Galliæ. c. 9. & *Carthaginensi IV. cap.* 7. videlicet tum quateoùs continent signum crucis, iovocationem nominis Jesu & Verbi incarnati, comminatiooem divinæ vindictæ, & similia dæmooi odiosa; tum ratione precom Ecclesiæ, qnæ apud Deum plurimùm valant: tum ratione potestatis, quam Christus specialiter dedit Ecclesiæ soper omnem virtutem inimici, ut patet *Marci* 16. & *Lucæ* 10. Quàmvis & hic effectus frequens quidem, onn tamen infallibilia sit, dæmone interdum ob causas Deo notas, ea divioa permissione justissimâ, fortiùs & diutiùs acsistente.

85. *Non plus intendunt Auctoritates agentes de Aqua benedicta &c.*

Nec volunt ampliùs auctoritates virtutem aquæ benedictæ, aliorumque sacramentalium extollentes; signanter *Alexander I.* (qui sedit sextus à S. Petro) *ep.* 1. dicens: *Aquam sale conspersam populis benedicimus, ut eâ cuncti aspersi sanctificentur ac purificentur..... Nam si cinis vitulæ aspersus sanguine populum sanctificabat atque mundabat: multò magis aqua sale aspersa divinisq; precibus sacrata, populum sanctificat atque mundat. Et si sale aspersa per Eliseum prophetam sterilitas aqua sanata est: quantò magis divinis precibus sacratus, sterilitatem rerum aufert humanarum, & coinquinates sanctificat atque mundat & expurgat, & cetera bona multiplicat, & insidias diaboli avertit &c.* Quæ verba etiam mitè retundunt Errorum nostrorum Sectariorum.

86. *Quidam insuper tribuunt Exorcismis & Sacramentalibus physicam suorum effectuum operationem.*

Proinde minùs probanda est doctrina quorumdam Theologorum existimantium quòd Sacramentalia causent remissionem peccatorum venialium ex opere operato. Item illorum; qui similem virtutem adscribunt aquæ benedictæ, signo crucis & exorcismis Ecclesiæ quoad sanitatem corporis vel contra dæmones. Quod sic approbat *Bassaus in supplemento V. Sacramentalia n.* 8. ut cùm hæc virtus instrumentalis, etiam physica, non repugnet, prudenter judicandū sit, eam de facto subesse; eò quòd oratio Ecclesiæ in significatione propriâ sit iotelligenda, quando nullum sequitur absurdum. Ut proinde sicut Apostoli per gratiam miraculorum physicè tamquam instrumenta dæmones expellebant & curationes causabant; ita & nunc hæc operetur Ecclesia ejusque ministri per exorcismos & aquam benedictam. Verùm hæc physica virtus, multò minùs probanda est, sive quia impossibilis, sive quia saltem intellectu difficilis, & in præsenti non necessaria, etiam gratis admissâ efficaciâ Sacramentalium ex opere operato; quæ propriè satis salvaretur per efficaciam moralem.

Quod adhuc minùs approbatur.

87. *Sunt nihilominus Sacramentalia magni facienda.*

Ex dictis nihilominus patet, Sacramentalia ratione suæ utilitatis & efficaciæ esse magni facienda. Specialiter si quidem per eorum usum, v. g. aquæ benedictæ, applicantur orationes Ecclesiæ, factæ v. g. in benedictione aquæ: quæ proinde meritò tum in privatis ædibus, tum in Ecclesiis asservatur, & jam olim in templorum vestibulis collocabatur, teste *S. Synesio ep.* 121. Similiter orans in templo sibi applicat orationes Ecclesiæ fusas in consecratione, ideoque ibi facilius exauditor. Quod similiter locum habuit in templo veteris Legis; ut patet 3. *Reg.* 8. & 1. *Paralip.* 6. & alibi.

QUÆSTIO VIII.

An & qualis intentio requiratur in suscipiente Sacramentum?

88. *Solus homo viator est capax Sacramenti.*

SUPPONO velut indubitatum apud omnes, solos viatores esse capaces Sacramentorum; utpore ordinatorū ad salutem hominis viatoris; in quo etiam solo potest justitia incipere, vel cœpta augeri, vel amissa reparari; quod est proprius Sacramentorum effectus. Posset quidem physicè loquendo non viator sumere Eucharistiam: at non sacramentaliter; quo modo etiam bestia posset materialiter Eucharistiam manducare.

In parvulis nulla requiritur intentio.

DICO I. Certum est, nullam in parvulis requiri intentionem, ut validè, immo cum fructu suscipiant Sacramenta, quorum sunt capaces: nam constat illos in Ecclesia baptizari, & tamen sunt incapaces formandæ intentionis. Iisdem similiter cum fructu conferrentur Sacramenta Confirmationis, Eucharistiæ, & verosimiliùs Ordinis.

89. *In adulto requiritur absentia voluntatis contrariæ.*

DICO II. Certum est adultum, qui interiùs animo reluctatur, estque omnino invitus, invalidè suscipere Sacramentum; uti & illum qui in somno vel amentiâ suscipit Sacramentum, non retractatâ priori voluntate de Sacramento nunquam suscipiendo. Ita expresse determinat *Innocentius III.* c. *Majores de Baptismo.* Ratio petitur à voluntate Christi, qui poterat quidem absolutè Sacramenta instituere, ut etiam tunc essent valida; tamen sic non instituisse, colligitur ex sensu Doctorum & Ecclesiæ. Idque congruebat: cùm non deceat Christianos sacris initiari animo repugnantes. Unde *Glossa* in c. *Majores cit.* improbabiliter docet, sufficere externam Sacramenti petitionem, etsi petens interiùs dissentiat. Nisi fortè velit tantùm, quòd sufficiat ut in foro externo præsumatur talis v. g. baptizatus; cùm de internis non judicet Ecclesia.

Voluntarium sufficiens ad Sacramenti susceptionem consistit cum metu.

Dixi, *qui est omnino invitus*: nam metu coactus validè suscipit Sacramentum (excepto saltem matrimonio) idque sive metus proveniat ab intrinseco; sive etiam ab extrinseco inferatur: etsi enim metu coactus sit secundùm quid involuntarius, est tamen simpliciter & absolutè voluntarius. Unde hoc certum est ex usu & doctrina Ecclesiæ c. *Majores cit.* & *Toletano IV.* c. 55.

DICO III. Ut adultus validè suscipiat Sacramentum, non sufficit quòd non repugnet, 90.

Nō sufficit, ut adultus se habeat merè negativè, sed requiritur ad valorem consensus saltem habitualis. Probatur ex Auctoritate,

gnet, seu quòd habeat se merè negativè, sed debet in illius susceptionem saltem habitualiter consentire. Ita communiter Theologi contra *Caietanum*.

Probatur ex *Concilio Carthaginensi III. c.34.* & refertur *can. Ægrotantes dist. 4. Arausicano I. can. 12.* docentibus moribundos sensibus destitutos esse baptizandos, si id antea petierint: quibus apertè significant & supponunt, absque voluntate illâ præteritâ Baptismum non valere; cùm eâ solùm conditione positâ illum permittant. Deinde in *Rituali Romano Pauli V. Tit. de Baptismo adultorum* prohibetur baptizari is, qui ante amentiam voluntatem Baptismi numquam ostendit. Nam postquam dictum fuerat: *Amentes & furiosi non baptizentur*; subduntur certæ exceptiones seu conditiones, quibus id permittitur, signanter ista: *si antequam insanierint Baptismi desiderium ostenderint*. Idemque statuitur ibidem de eo, qui lethargo aut phrenesi laborat, impendente scilicet mortis periculo eum baptizari posse, *si in eo priùs apparuerit Baptismi desiderium*. Eamdem doctrinam supponit *Aug. l. 4. de Bapt. c. 24. in fine* dicens non valere Baptismum, si qui potest seu ætatem habet, pro se non respondeat; secùs, quàm in parvulis.

Et argumentis seu contrarii inconvenientiâ.

Probatur II. quia non convenit, ut qui rationis compotes sunt, ignari aut non consentientes consecrentur Deo ejusque cultui. Confirmatur: quia alioquin posset per Baptismum Christianæ Religioni, quæ libera est adscribi v.g. dormiens, qui de illa numquam priùs cogitasset: & consequenter, quia ratione Baptismi validè suscepti constituitur sub Ecclesiæ jurisdictione, posset ad Christianæ Religionis observantiam compelli; prout argumentatur *Innocentius III. c. Majores, de Baptismo*, addens, hoc esse præter formam & usum Ecclesiæ.

91. *Fundamentum Caietani ex c.* Majores *desumptum evertitur.*

Dices: *Innocentius III.* ibidem dicit; *Tunc ergo characterem sacramentalis imprimit operatio, cùm obicem voluntatis contrariæ non invenit obsistentem*; ergo sufficit, ut adultus merè negativè seu neutraliter se habeat. Hoc est fundamentum *Caietani*. Resp. Neg. Cons. quia ex contextu satis constat, tunc semper juxta mentem Pontificis censeri obicem voluntatis contrariæ, quando de facto neque adest propositum suscipiendi Baptismum, neque antea adfuit, quod nondum sit retractatum. Unde dicit incidentes in somnum aut amentiam posse in necessitate baptizari; addens tamen conditionem: *si priùs habuissent propositum baptizandi*. Unde loquitur de voluntate contraria, sive positivè, sive privativè seu negativè. Vel fortè rectiùs; loquitur quidem expressè de voluntate contraria positivè, dicitque dum illa abest imprimi characterem, supponendo (ut apertè patet ex contextu) eâ absente adesse positivam voluntatem Sacramenti, quam expresse requisiverat, solùm faciens mentionem duplicis membri, scilicet voluntatis Baptismi & voluntatis contrariæ necdum retractatæ, non autem status medii, de quo non erat expressa quæstio, & qui subesse non solet in habentibus notitiam Baptismi, vel de quibus baptizandis tractatur.

Dixi in conclusione: *saltem habitualiter consentire*: quàmvis enim actualis intentio sit optima, deinde virtualis: neutra tamen requiritur, sed sufficit habitualis; ut constat ex *c. Majores* & *Carthaginensi* & *Arausicano* citatis. Immo intentio ista non debet semper esse formalis & explicita suscipiendi Sacramentum, sed sufficit implicita & interpretativa quoad nonnulla: sic enim vita christiana transacta videtur sufficiens & interpretativa petitio Confirmationis & extremæ Unctionis; utpote mediorum salutis omnibus christianis valde utilium. Atque ita *Rituale Romanum, Tit. de Sacramento Unctionis* expressè de hoc Sacramento significat, dicens illud præbendum esse sensibus destitutis, *qui antea illud petierunt, seu verisimiliter petiissent, seu dederint signa contritionis*. Quare inungendus etiam est peccator subitò oppressus, si quidem probabilis sit præsumptio eum esse attritum. Quod idem de Pœnitentia suo loco ostendetur. Baptismus, Ordo & Matrimonium magis expressam requirunt voluntatem, saltem habitualiter manentem. Baptismus enim secùs quàm extrema Unctio secum inducit notabilem mutationem Religionis diversissimaque onera. Similiter Ordo notabilem inducit statûs mutationem cum gravibus (uti & matrimonium) oneribus & obligationibus ei annexis; magisque in aliorum, quàm recipientis utilitatem confertur; unde non censetur implicitè desiderari, sed voluntas expressa debet aliquando præcessisse. Matrimonium verò quia est contractus, non perficitur, nisi per actus expressos.

92. *Intentio in singulis Sacramentis non debet esse æquè explicita.*

Qualis sufficiat ad Extremam Unctionem.

Disparitas inter illam & quædam alia Sacramenta.

93. *Cur potiùs in ministro, quàm suscipiente requiratur intentio saltem virtualis.*

Nec obstat, quòd intentio habitualis non sufficiat in ministro; hic enim concurrit per modum causæ effectivæ humano modo nomine Christi præbentis influxum; ad quod requiritur intentio saltem virtualis: at suscipiens non concurrit, sed tantùm passivè se habet: adeòque solùm debet esse subjectum capax legitimè dispositum: quod in ordine ad Sacramenti valorem fit in adultis per intentionem habitualem seu interpretativam. Alioquin si æqualis & pari ratione requireretur in suscipiente intentio, non possent ulla Sacramenta conferri parvulis intentionis incapacibus; sicut isti ideo nullum Sacramentum possunt conficiendo ministrare.

94. *Cur Florentinum non meminerit intentionis suscipientis.*

Petes I. cur *Concilium Florentinum* nullam fecerit mentionem intentionis suscipientis, si illa requiratur? Resp. partim quia non requiritur universaliter, ut pa-

tet in

tet in parvulis: partim quia nullam fecit mentionem recipientis; adeòque mirum non est, quòd non fecerit mentionem intentionis ex parte recipientis requisitæ.

Quid agendum de adulto, qui foret surdus & mutus, aut insuper cæcus. Petes II. quidnam foret agendum cum adulto in infantia non baptizato, qui foret à nativitate surdus & mutus & cæcus? Resp. ipsum jam adultum baptizari non posse, utpote incapacem consensûs præbendi, & in adultis requisiti. Ita *Diana p. 9. Tract. 6. res. 6.* Nisi foret perpetuò amens: de hoc enim & de infantibus est idem judicium. At surdus & mutus, qui videns alios baptizari, etiam peteret Baptismum, deprehensâ sufficienti instructione (quæ fieri potest per nutus, Deo interiùs illuminante; ut docet experientia in variis, qui etiam ad confessionem & communionem admittuntur) posset baptizari, Sed juxta *Diana p. 5. Tract. 6. res. 1.* si facilè posset adiri Episcopus, ejus judicium esset adhibendum; intellige, saltem ex quadam congruentia.

QUÆSTIO IX.

An necesse sit Sacramenta suscipi dignè & à dignis Ministris?

95. *Indigna Sacramenti susceptio est mortalis, & quare.* DICO I. Est gravis obligatio Sacramentum non suscipiendi indignè seu absque sufficienti dispositione ad gratiam Sacramenti. Est certum apud omnes. Et de Eucharistia patet 1. *ad Cor.* 11. *Qui manducat & bibit indignè, judicium sibi manducat & bibit.* Et in hoc quoque fundatur gravis obligatio ministri ad repellendum indignos (de qua *quæst.* 6. actum est) eò quòd nimirum indignè suscipientes graviter per hoc violent reverentiam Sacramento debitam; quos alioquin non esset minister graviter obligatus repellere. Itaque ratio Conclusionis est: quia graviter adversatur reverentiæ tam sacræ rei debitæ, quòd suscipiatur absque effectu principali quem ex voluntate Christi primariò & practicè significat. Immò taliter suscipiens falsificat quodammodo significationem Sacramenti, non quasi impediat effectum qui omnino absolutè & practicè significetur conferri, sed potiùs quia impedit, ne ille effectus, gratia scilicet, hîc & nunc absolutè significetur, ad quod tamen Christus ipsum Sacramentum instituit. Confirmatur: quia magìs obligat reverentia Sacramenti ad dignè illud suscipiendum, quàm ad dignè seu in statu gratiæ ministrandum: malus enim minister etsi sibi noceat, non tamen privat Sacramentum fine seu effectu suo principali, ad quem significandum est institutum gratiâ scilicet seu sanctitate suscipientis. Qualis autem dispositio requiratur in suscipiente ad Sacramentum dignè suscipiendum sive ad effectum illius consequendum, pertinet ad singula Sacramenta in particulari.

Varii tamen excipiunt casum rarissimum, v. g. quo sacræ hostiæ, indignè tractandæ ab infidelibus, non possent occultari, aut præservari à dehonoratione, nisi statim sumerentur ab unico, qui adest, peccatore; qui ob perturbationem animi, ac penuriam temporis non posset se ad statum gratiæ disponere. Si enim is, alioquin cum reverentia interiore sumeret, non censeretur in tali casu facere irreverentiam Sacramento, sed potiùs reverentiæ ejusdem consulere. Sicut etsi non posset illud sordidis manibus tractare, in tali casu censeretur id agendo non facere irreverentiam: circumstantiæ enim mutant moralе judicium; adeò ut quod per se loquendo esset contra, in illis sit secundùm reverentiam. Sicut si quis pede conculcans sceptrum, coronam, purpuram, aut sigillum regium, illud transiret, ageret contra reverentiam Regis; secùs si fugiens hostem persequentem ad necem id ageret, aliàs non valens evadere. 96. *Excipitur à variis rarus casus.*

Notandum etiam, quòd dispositus ad effectum primarium non peccet specialiter, saltem graviter, per hoc, quòd ponat obicem effectui secundario, v. g. remissioni pœnæ correspondentis veniali non satis retractato ab eo qui baptizatur. Idem est de eo, qui recidens in novum mortale ponit obstaculum gratiis actualibus adhuc restantibus. Similiter non peccat, qui ponit obstaculum gratiæ abundantiori per remissiorem dispositionem. Graviter tamen peccat indispositus ad Characterem, etsi effectum secundarium, utpote semper unà indispositus ad effectum primarium, immo ad ipsam substantiam Sacramenti initerabilis, quod esse nequit, quin imprimat Characterem. 97. *Dispositus ad effectum primarium, non tamen ad secundarium, non peccat graviter.*

Pro secunda quæstionis parte suppono suscipientem non teneri inquirere ministri probitatem, sed posse & debere benè opinari de ministro, nisi clarè constet ei oppositum juxta regulam communem; præterquam quòd obligatio inquirendi in vitam Sacerdotis ministrantis nullibi sit suscipientibus imposita. Immo hæc cognitio difficilimè à particularibus haberi posset. Cederetque hæc obligatio in laqueum & anxietatem animarum. Unde licitum est suscipere, immo petere à ministro Sacramenta, quando moraliter non constat ipsum indignè ministraturum. Adeò ut etiamsi quis sciret Sacerdotem paulò antè mortaliter peccasse, posset tamen ab eo suscipere, immo & petere Sacramentum; quàmvis alter non teneretur ex officio administrare, nec ad hoc esset paratus; deberet enim præsumere. 98. *Qualis requiratur in suscipiente notitia de probitate ministri.*

sumere, ipsum sufficientem dispositionem per contritionem aut confessionem adhibiturum ut Sacramenti injuriam evitet: nisi palam sit, ipsum esse in diuturna peccati consuetudine, ac fovere proximam occasionem: adeòque sit violenta saltem præsumptio contra eum de continuato statu peccati v.g. concubinatu & per consequens de præsenti malo statu. Hoc supposito

99. *Per se loquendo non licet suscipere Sacramenta ab indignis.*

Dico II. Est per se loquendo peccatum mortale suscipere Sacramentum à ministro indigno qui illud ministrando est peccaturus mortaliter. Patet quia hoc est coöperari peccato mortali proximi, & ad illud præbere occasionem.

Nec umquam ab eo qui nequit validè vel licitè illa ministrare,

Dico III. Numquam licitè petitur Sacramentum ab eo, qui ob censuras vel alias causas in illo casu non potest licitè ministrare: multò minùs ab eo, qui non potest validè ob defectum Ordinis, jurisdictionis &c. Ratio est: quia numquam licitè ab aliquo petitur, quod nequit licitè præstare: hoc enim esset sollicitare ad malum. Non potest etiam esse justa ratio petendi vel recipiendi Sacramentum ab eo, qui non potest conferre validum: inde enim nullus petenti fructus, sed magna obveniret Sacramento irreverentia.

100. *Rationabilis tamen causa excusat accedentem ad malum ministrum, qui posset licitè ministrare.*

Dico IV. Licitè recipitur, immo petitur Sacramentum à ministro, qui posset quidem licitè ministrare, si vellet, prudenter tamen præsumitur ministraturus in malo statu, etiamsi ad hoc non foret paratus; quotiescumque id exigit necessitas aut notabilis utilitas. Ita communiter Theologi. Ratio est: quia propter necessitatem aut ob notabilem utilitatem licitè præbetur proximo occasio actionis secundùm se bonæ aut indifferentis, in qua proximus peccabit mortaliter, etsi posset illam bene facere, si vellet. Hujusmodi autem actio est administratio Sacramenti in casu conclusionis. Sic enim pro minori bono, ad vitanda mala temporalia, possunt tales occasiones proximo præberi: v.g. indigens potest ab usurario petere mutuum, qui scitur non nisi sub usuris mutuaturus: licitè exigitur juramentum ab infideli juraturo per falsos Deos; quando hoc est necessarium ad firmandos contractus juxta *Augustinum Epist.* 154. Quorum omnium ratio est: quia jus meum aut facultas agendi non debet impediri per nequitiam alterius. Aliàs non possem repetere à fure pallium aut alias res pretiosas, si scirem ipsum graviter peccaturum, v.g. mala imprecaturum, aut falsò juraturum se eas non habere. Quare similiter in præsenti locum non habet scandalum datum, sed tantùm permissum seu acceptum: immo suscipiens ministro occasionem pœnitendi tribuit, consideratione rei tam sacræ ab ipso tractandæ.

Itaque ab ejusmodi ministro licitè Sacramentum petitur aut recipitur, quando alioquin quis esset moriturus sine Baptismo, Absolutione &c. aut sentit periculum succumbendi peccato. Item si urgeat præceptum annuæ confessionis, aut communionis: quamquam *Wiggers* & quidam alii putent ne quidem sufficere impletionem præcepti annuæ communionis ad hoc ut quis confiteatur malo Sacerdoti. Item si occurrant indulgentiæ, consuetudo laudabilis non diutiùs differendi, pius affectus, & similia, quæ juxta varias circumstantias censebuntur prudenter proportionata peccato quod permittitur. Immo juxta *Suarez d.* 18. *sect.* 1. & alios sola Sacramenti utilitas (quæ sanè non modica est) sufficit. Quare minor causa requiritur respectu parochi seu ex officio obligati quàm respectu alterius; similiter respectu parati minor ad ministrandum, quàm respectu non parati. 101. *Specificantur casus.*

Adverte tamen Sacramentum illicitè peti aut recipi à ministro indigno, etsi parato, quando absque notabili incommodo potest recipi à ministro bono; idque licèt malus minister sit Pastor; quando boni privilegiati commodè possunt accedi; quamvis enim quisque habeat jus ad Sacramenta per parochum ministranda; tamen læditur charitas, quando non evitatur spiritualis ruina proximi dum commodè potest. 102. *Illicitè aditur malus minister etiam parochus & paratus, dum bonus sine incommodo adiri potest.*

Quamquam *Propositus qu.* 64. *a.* 6. *dub.* 2. in fine cum aliis existimet, tunc posse accedi ad ministrum malum paratum, præsertim si sit parochus. Contrarium tamen videtur verius, quia datur ei occasio peccari saltem externi; aut si tantùm habitualiter sit paratus, etiam interni: neque vitatur seu impeditur, quæ impediri commodè potest, irreverentia Sacramenti. Vide dicta in materia de Peccatis *disp.* 7. *quæst.* 9. *num.* 89.

Dixi, *quando absque notabili incommodo &c.* dum enim illud subest, potest relicto bono eligi minister malus: ut si malus noverit conscientiam meliùs dirigere, ei liberiùs explicentur peccata ob boni morositatem. Similiter in articulo mortis relicto Sacerdote bono non approbato, potest, immo juxta multos debet peti absolutio à malo approbato præsente: hic enim nisi peccaturus, adhibebit certum remedium, alter autem tantùm probabile; eò quòd tantùm probabile sit pœnitentem in istu articulo posse confiteri cuilibet non habilitato approbatione parochi vel approbati. Ad quod tamen facilè respondeti posset, non obstante solà probabilitate, immo supposità falsitate, adhuc juxta receptam doctrinam suppleri ab Ecclesia jurisdictionem; & dato, quòd nec hoc foret certum, posset incertitudo remedii tolli unà confitendo veniale vel mortale aliàs confessum. Quàmvis non credam infirmum ad has ambages teneri, 103. *Secùs est, si adsit notabile incommodum.*

teoeri, sed posse eligere illum qui certò etiam directè ab omnibus absolvat.

104. *Ab Excommunicato tolerato, etiam non parocho, possunt recipi & peti Sacramēta, nisi ab alio peccatore, ob Bullam* Ad Evitanda.

DICO V. Ab excommunicatis aut per aliam censuram præcisis & suspensis, sed adhuc ab Ecclesia toleratis, licitè recipi & peti possunt Sacramenta in casibus, in quibus recipi ac peti possent à quovis alio illicitè ministraturo in malo statu: idque non solùm si minister sit parochus aut ex officio obligatus (de quo id communiter docent Theologi) sed etiam si sit alius Sacerdos habens jurisdictionem. Ita *Suarez*, *Coninck* & alii. Ratio est quia non impedit censura post *Concilium Constantiense*, ex cujus constitutione tales excommunicati aut præcisi non sunt magis vitandi, quàm alii peccatores, etiam in divinis: adeòque tantùm urget præceptum commune charitatis, sicut respectu aliorum peccatorum; potest autem talis excommunicatus aut suspensus, ac tenetur, tam bene quàm publicus peccator conteri & habere propositum petendi absolutionem à censura; atque ita si velit, dignè ministrabit.

105. *Etsi in parocho sit insuper concurrens obligatio ex parte officii.*

Dices: Etsi hoc verum videatur de parocho, non tamen de reliquis ex officio non obligatis. Parochus enim jure suo tenetur servire subditis, adeòque suspenditur in ipso obligatio non administrandi in excommunicatione, dum abest opportunitas petendi priùs absolutionem, ne simul stringatur duabus obligationibus incompossibilibus. Alii verò ex justitia non tenentur, possuntque se excusare, adeòq; ministrando extra necessitatem extremam peccant. Resp. non obstante hâc differentia excusari etiam reliquos ministros ex alio capite præallegato, scilicet ex *Concilio Constantiensi* sive *Extrav. Ad evitāda*, atque inde consequente consuetudine: quàmvis titulus specialis sit in parochis etiam independenter à favore *Concilii Constantiensis*.

106. *Non potest tamen excommunicatus se ingerere.*

Non potest tamen talis minister se ingerere: cùm in Bulla *Concilii Constantiensis* sive *Martini V.* non fiat favor excommunicatis aut censurâ innodatis, sed fidelibus ad vitanda scandala & pericula animarum: quamquam indirectè ipsis etiam toleratis cōcedatur facultas, ut rogati communicent cum fidelibus, ne alioquin facultas quasi nulla videatur multisque scrupulis obnoxia. Immo si de excommunicato possit meritò præsumi, quòd sit in bono statu, quòdque ministrabit sine peccato, non inconsequenter Varii docent, posse ab eo peti Sacramentum ob solam hujus utilitatem, etsi non desint alii Sacerdotes: tunc enim non datur ei occasio peccandi, & aliundè simpliciter licet cum eo communicare etiam in sacris.

Si putetur ministraturus in bono statu, posset adiri pro arbitrio.

107. *Quid dicendum de ministro, qui est publicus concubinarius.*

Ex his sequitur, licitè recipi & peti Sacramentum in casibus supradictis à publico concubinario aut fornicario: etsi enim hoc prohibeatur c. *Vestra* & c. *finali de Cohabitat. Clericorum & mulierum*, aliisque juribus, in quibus etiam prohibetur eorum missæ interesse: ista tamen prohibitio nunc est abrogata, tum per contrariam consuetudinem, tum per *Concilium Constantiense*, post quod isti non sunt magis vitādi, quàm alii publici peccatores. *Trid.* quoque *sess.* 25. *cap.* 14. *de Reform.* pœnas concubinariorum jure statutas renovat tamquam ferendæ sententiæ, idque juxta ordinem quem ibidem præscribit esse servandum.

108. *A ministris non toleratis extra articulum mortis illicitè recipiuntur Sacramenta. Qui censeantur non tolerati.*

DICO VI. A ministris non toleratis est illicitum recipere Sacramenta extra necessitatem aut articulum mortis juxta Theologos communiter: idque ob strictissimam prohibitionem Ecclesiæ interdicentis communionem cùm illis, præcipuè in sacris. Censentur autem ministri non tolerati primò nominatim excommunicatus & denuntiatus, vel nominatim & publicè per sententiam condemnatus alicujus criminis habentis annexam excommunicationem, v.g. hæreseos. Secundò publicus Clerici percussor, ut nullâ possit tergiversatione celari, etsi non sit nominatim excommunicatus. Tertiò degradatus in perpetuum per publicam sententiam. Quartò nominatim suspensus per publicam sententiam. Quintò irregularis per publicam sententiam aut condemnatus publicè de crimine habente annexam irregularitatem v.g. de homicidio voluntario. Præcisus verò & toleratus censetur omnis alius minister, qui est excommunicatus aut à divinis suspensus, sed non modis jam dictis denuntiatus aut damnatus.

109. *In articulo mortis licitè petitur & recipitur ab illis Baptismus & Pœnitentia.*

Nihilominus in articulo mortis licitum est ab illis petere & recipere Baptismum ac Pœnitentiam; ut apud omnes Doctores constat. Idemque de Baptismo clarè docet *Aug. l. 1. de Bapt. c. 2. & l. 2. contra epistolam Parmeniani cap.* 13. De Pœnitentia quoque colligitur ex *Trid. sess. 14. cap. 7.* ubi sine exceptione docet quoslibet Sacerdotes posse quosvis pœnitentes in articulo mortis ab omnibus absolvere. Ratio utriusque est: quia non censetur Ecclesia in casu maximæ necessitatis velle id prohibere: cùm Sacramenta ista sint absolutè necessaria necessitate præcepti divini, immo & medii, deficiente contritione, quæ est valde ardua & plerumque satis incerta.

110. *Etiam aliquando Extrema Unctio vel Viaticum.*

Probabile tamen est ex multorum sententia, extremam Unctionem posse suscipi à ministro non tolerato, quando non possent conferri alia Sacramenta: tunc enim esse posset extrema Sacramenti hujus necessitas. Idem est verosimile de Viatico in defectu aliorum Sacramentorum: tunc enim videtur esse maxima necessitas cùm per Eucharistiam possit bonâ fide attritus probabiliter justificari. Immo *Suarez d. 73. sect. 4.* simpliciter docet posse accipi Viaticum à quocumque potest recipi Sacramentum Pœnitentiæ; idque ob maximam Sa-

ctameoti

cramenti illius utilitatẽ, quæ est quasi moralis necessitas, præsertim in tanta infirmi indigentiâ: in qua verosimile est Ecclesiam non velle fideles in isto articulo constitutos tanto bono fraudare (ad quod recipiendum ipso jure Ecclesiæ & juxta plurimos jure divino in articulo tali sũt obligati) per censuras latas in odium iniquorum. Cui posset addi, quòd *c. Quod in te, De pœnit. & remiss.* declarat *Innocentius III.* sub concessa interdictis Pœnitentiâ etiam intelligi Viaticum.

III. *Quare S. Hermenegildus in statu mortis potuerit ac debuerit respuere Communionem oblatā ab Episcopo Ariano.*

Cui non obstat exemplum S. Hermenegildi, qui instante Martyrio noluit communionem recipere ab Episcopo Ariano, ideoque laudatur à *S. Gregorio l. 3. dialog. c. 31.* cujus verba referuntur *can. fin. 24. qu. 1.* Nam Sanctus iste nesciebat mortem adeò sibi instare. Deinde in istis circumstantiis visus fuisset illo facto redire ad Arianismum. Et hoc ipsum Arianus pater intendebat; cùm superveniente Paschalis festivitatis die idcirco ad ipsum miserit Episcopum Arianum, *ut ex ejus manu sacrilega consecrationis communionem* Hermenegildus *perciperet, atque per hoc*, inquit *Gregorius*, *ad patris gratiam redire mereretur.*

DISPUTATIO QUARTA.

De Effectu Sacramentorum novæ Legis.

QUÆSTIO I.

An omnia Sacramenta novæ Legis conferant gratiam ex opere operato?

I. *Hæretici efficaciam Sacramentorum deprimunt.*

HÆRETICI recentiores etsi verbotenus Sacramenta extollant, unanimiter tamen deprimunt in eo quòd existiment non causare gratiam, sed tantùm instar concionis excitare in suscipientibus fidem per quam justificetur. Pessimâ quoq; fide traducunt Catholicos, quasi doceant Sacramenta esse causas totales & principales gratiæ, illisque externis symbolis Deum vices suas justificandi resignasse; ut videre est apud *Calvinum l. 4. Instit. c. 14. §. 17.* Nullus enim Catholicorum umquam dubitavit, quin Deus tamquam causa principalis virtute sibi propriâ & intrinsecâ nostram sanctificationem interiùs operetur; etsi secundùm Catholicos externis symbolis sive signis sensibilibus tamquam instrumentis ad animas ritè dispositas sanctificandas uti non dedignetur; prout ex doctrina *Concilii Tridentini sess. 6. c. 7.* & omnium Catholicorum libris satis abundè constat.

Doctrinam Catholicorum falsò calumniantur.

2. *Non excludunt Catholici internas dispositiones, sed exigunt: quidquid Heretici calumnientur.*

Ex iisdem etiam luce clarius est; Catholicos non ita vim causandi gratiam sanctificantem Sacramentis tribuere, quin exigant in adultis certas dispositiones per fidem aliosve actus: quàmvis doceant hos requiri tamquam dispositiones, non tamquam causas gratiæ Sacramentalis. Etsi interim etiam istis dispositionibus tamquam operibus bonis & meritoriis sua correspondeat gratia, quando is qui Sacramentum suscipit, jam antea est justus & filius Dei. Unde patet Hæreticorum impudentia, qui calumniantur Catholicos, quasi docendo Sacramenta causare gratiam ex opere operato velint hâc loquendi formulâ excludere fidem, pœnitentiam, similesque dispositiones.

3. Hâc itaque locutione significant Catholici Sacramenta causare gratiam vi actionis ad hoc à Christo institutæ, non autem ex justitia aut meritis ministri vel etiam suscipientis. Unde gratia datur ex opere operato, quando præcisè datur propter opus factum juxta Christi institutionem. Datur autem ex opere operantis, quando confertur propter actionem quatenus est laudabilis & honesta, ac proficiscitur ex gratia seu principio supernaturali. Neque hic loquendi modus est novum Scholasticorum figmentum, uti fingit *Calvinus*: cùm ante quadringentos annos *Innocentius III.* (qui subiit Pontificatum Anno 1197.) *l. 3. de mysteriis Missæ* expressis terminis docuerit Sacramenta conferre gratiam ex opere operato; quod iisdem terminis definivit *Trid. sess. 7. can. 8.* Et re ipsâ coïncidit cum locutionibus Scripturæ & Patrum tribuentium Sacramentis vim justificandi, præsertim etiam quoad parvulos, quibus non competit opus operantis. Audi *S. Augustinum l. 4. contra Crescon. c. 16.* dicentem, *non eorum meritis à quibus ministratur, nec eorum quibus ministratur constare Baptismum, sed propriâ sanctitate atque veritate propter eum à quo institutus est.* Et *l. 1. de peccat. merit. & remiss. c. 19.* ubi docet etiam parvulos esse pœnitentes, & fideles, & *totum hoc fieri vi Sacramenti & divina gratiæ.* Similiter quòd sint fideles eis *acquiri per virtutem Sacramenti* docet infrà *cap. 33.* His præmissis

Quid sit Sacramenta causare gratiam ex opere operato.

Qui modus loquendi valde antiquus est, & re idem cum locutione Scripturæ & Patrum.

DICO I. Sacramenta novæ Legis sunt causæ instrumentales gratiæ ex opere operato. Est de fide. Probatur I. ex Scriptura *Joan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Ad Ephes. 5. Mundans eam,* Ecclesiam, *lavacro aquæ in verbo. Ad Titum 3. Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis. Actor. 2. Baptizetur unusquisque vestrũ in remissionem peccatorum.* Et *c. 22.* refert Paulus Ananiam sibi dixisse: *Baptizare, & ablue peccata tua.* Ubi non solùm exprimitur necessitas seu præceptum Baptismi, sed etiam vis regenerandi, 4.

4. *Fides docet omnia novæ Legis Sacramenta ex opere operato causare gratiam. Patet ex Scriptura.*

nerandi, abluendi, remittendi peccata apertè ipsi Baptismo tribuitur. Similiter alibi aliis Sacramentis Scriptura vim sanctificandi, sive gratiam conferendi tribuit; ut Confirmationi *Act.8, & 19.* ubi per impositionem manuum datus legitur Spiritus sanctus. Eucharistiæ *Joan.6. Qui manducat hunc panem &c. vivet in æternum.* Et *Matth. 26.* aliisque locis, ex quibus probatur Christum esse realiter in Sacramento. Sacramento Absolutionis seu Pœnitentiæ *Joan. 20. Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata; remittuntur eis &c.* Sacramento Ordinis ibidem, nec non 1. *ad Timoth.* 4. & 2. *ad Timoth.* 1. Extremæ Unctioni *Jac.* 5. De matrimonio etsi non haberetur ex Scriptura, immo etsi de nullo Sacramento, sufficere deberet definitio & sensus Ecclesiæ; quam Scriptura commendat. De his tamen infrà suo loco.

5. *Effugium Hæreticorum præcluditur.* Nec dici potest, Baptismo v. g. tribui salvificationem quatenus excitat objectivè fidem salvificantem. Nam præterquam quòd hoc sit contortum, & contra sensum Patrum; quòdque non habeat locum in parvulis; quòd insuper id potiùs præstet concio seu Catechesis prævia; contrà facit, quòd Scriptura supponat fidem jam excitatam in iis, quos ad baptismum invitat, immò illā in adultis prærequirit, juxta illud Philippi Diaconi ad Eunuchum *Actor.8. Si credis ex toto corde, licet.* Pugnant quoque secum; quandoquidem Sacramenta appellent sigilla justitiæ jam per fidem apprehensæ: quomodo ergo excitat Baptismus v. g. fidem quâ justitia apprehenditur, quæ (ut censent) jam apprehensa supponitur? Perinde igitur Baptismus esset signum salvificans, sicut v.g. motus linguæ (qui est signum vitæ adeptæ) est signum causativum vitæ acquirendæ; quod utique absurdè diceretur.

6. *Accedunt Concilia,* Probatur II. ex Conciliis, *Constantinopolitano I. in Symbolo fidei: Confiteor unum Baptisma in remissionem peccatorum. Milevitano can.2. Parvuli ideo in remissionem peccatorum veraciter baptizantur, ut in eis regeneratione mundetur, quod generatione traxerunt. Arausicano II. can.* 13. & 25. *Lateranensi sub Innocentio III.* Denique de omnibus his definivit id *Florentinum sess. ult.* & *Trid. sup. can.* 6.

7. *Et clara Patrum testimonia.* Probatur III. ex Patribus docentibus in veteribus Sacramentis tãtùm fuisse umbram sanctitatis, in nostris autem veritatem: item illa solùm promisisse vel præfigurasse salutem, nostra autem eam continere & dare, eorùmque *vim inenarrabiliter valere plurimùm* ut loquitur *Aug. l.* 19. *contra Faustum cap.* 11. *Esse virtute majora, utilitate meliora*, ut ait *sup. cap.* 13. Præclara veterum Patrum tam Græcorum, ut *Origenis, Basilii, Cyrilli, Chrysostomi*, quàm Latinorum, *ut Tertulliani, Sylvestri, Ambrosii, Augustini, Leonis*, & aliorum testimonia vide apud *Bellarminum lib.* 2. *de Sacram. cap.* 6. & 7.

Ex quibus manifestè cuivis apparebit mendacissima præsumptio, *Philippi Melanchton Apolog. artic.* 13. dicentis: *Neque ulla littera ex veteribus Scriptoribus proferri potest, quæ patrocinetur in hac re Scholasticis.* Quid enim clariùs, quàm illud *Optati Milevitani lib.* 5. *contra Parmenianum: Baptisma Christianorum Trinitate confectum confert gratiam; si repetatur, facit vitæ jacturam.* Quid clariùs, quàm illud *Nysseni l. de Baptismo in princip. Baptisma peccatorum expiatio est, remissio delictorum, renovationis & regenerationis causa &c.* Et infrà interroganti *quâ ratione aqua regeneret*, respondet: *Ostende mihi modum nativitatis quæ fit secundùm carnem. Dices fortasse: Semen causa hominis effectrix est. Audi igitur contrà à nobis, quòd aqua quæ benedicitur, purgat & illuminat hominem.* *Mendacium Melanchtonis detegitur.*

Ad has itaque & similes auctoritates id solùm habet *Calvinus* quod respondeat, nempe Patres fuisse hyperbolicè locutos. Quæ tamen responsio meritò tamquam monstrosa & hyperbolica rejicitur contra tam clarum & tam conformem tot Sanctorum & Doctorum virorum, etiam cùm dogmaticè agunt & doctrinam in Ecclesiā tenendam tradunt, ita loquentium sermonem in re maximi momenti, & ad primaria Religionis fundamenta pertinente: in qua si omnes Patres (quorum nullus nisi serium sermonem & sensum in præsenti spirat) fuerint hyperbolici, quid tandem certi de eorum mente ex scriptis eorumdem confici poterit? quomodo tota Ecclesia, in qua constans illa Patrum doctrina usque ad hæc tempora perseveravit, fuit immunis ab errore in gravissimo religionis puncto? 8. *Responsio hyperbolica Calvini rejicitur.*

Nec melior est alia responsio, quòd scilicet Patres hanc vim tribuant Sacramentis mediante fide quam excitant: nam ne unus quidem ex omnibus id insinuat, sed verba inspecta longè aliud sonant. Aliud quoque, & quid specialius tribuunt novis Sacramentis, quod non competat veteribus Sacramentis aut concionibus; quibus non minùs perfectè competit excitare fidem. Adde ea, quæ in refutatione respōsionis Hæreticorum ad Scripturas dicta sunt *n.* 5. *Aliorum responsio refutatur.*

Probatur IV. ex absurdis: quia ex dogmate Hæreticorum sequitur primò, Sacramenta non ampliùs valere, quàm prædicationem Evangelicam, aliave signa externa, quibus æquè vel perfectiùs fides in animis audientium excitatur. Secundò Baptismum Christi non esse efficaciorem Baptismo Joannis; cùm hic æquè possit excitare fidem: quod tamen est contra illud ipsius Joannis *Matth.* 3. *Ego quidem baptizo vos in aquâ in pœnitentiā, qui post me venturus est fortior me est, ipse vos baptizabit in Spiritu sancto & igni.* Tertiò vetera Sacramenta fuisse 9. *Fides Catholica confirmatur ex absurdis, quæ ex Hæreticorum dogmate sequuntur.*

æquè

æquè efficacia, ac sunt nova, contra Apostolum & omnes Patres. Quartò infantes non recipere baptismum: cùm in iis nequeat excitari fides. Quintò Baptismum non posse conferri, nisi idiomate suscipienti cognito; cujus tamen oppositum supponunt ipsi Hæretici. Denique eodem modo prodesse Sacramenta audita, lecta, meditata, sicut opere exercita; & æquè prodesse iis qui adsunt, ac iis qui ea suscipiunt: cùm utroque modo, & in utrisque eamdem excitent fidem.

10. *Fundamenta Hæreticorum esse vana ostenditur.*

Fundamenta Hæreticorum nullius sunt momenti. Nam quod objiciunt de fide justificante, frivolum est: cùm fides ipsorum specialis potiùs inquinet; fides autem Christiana justificet adultos tamquam initium & fundamentum, non exclusis aliis dispositionibus timoris & pœnitentiæ, neque etiam Sacramentis, veluti instrumentariis justitiæ causis, quæ Scriptura alibi satis exprimit. Secundò objiciunt Abrahamum fuisse justificatum ex fide, non ex circumcisione, quæ solùm ei erat signum justitiæ acceptæ; adeòque nec Christianos justificari per Baptismum. Quæ consequentia? Tertiò objiciunt illud 1. *Petri 3. Octo animæ salvæ factæ sunt per aquam, quod & vos nunc similis formæ salvos facit baptisma, non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deum per resurrectionem Jesu Christi.* Resp. ibi potiùs contineri clarè, quòd baptisma salvos seu justos faciat; quæ quidem salus non fit formaliter depositio sordium carnis, sed interrogatio sive contestatio bonæ conscientiæ, seu (ut habet Græcus) stipulatio apud Deum, proveniens ex Spiritu sancto testimonium reddente conscientiæ nostræ, quòd simus filii Dei. Vel (ut explicat *Estius* & alii) tribuit Apostolus salvificationem Baptismo, non quatenus est depositio sordium, sed quatenus in adultis (quos alloquitur) accedit simul bona dispositio, seu interrogatio & contestatio bonæ conscientiæ, ut proinde S. Petrus alludat ad interrogationem & stipulationem in Baptismo fieri solitam, dum à baptizando petitur, an credat, an satanæ abrenuntiet &c.

Explicatur locus objectus ex 1. Petri 3.

Objiciunt IV. quòd Patres interdum significent ministrum præbere aquam exteriùs, Deum autem esse, qui invisibilem gratiam præbet. Resp. illos non excludere concursum Sacramenti aut humani ministerii, sed solùm primariam causalitatem Deo adscribere.

Objiciunt denique, quòd per hoc avocentur homines à Christo ejusque passione. Resp. potiùs allici ad amorem & gratitudinem Christi passi, utpote ex cujus meritis in Sacramento applicatis omnis gratia & donum salutare provenit.

11. DICO II. Non omnia Sacramenta per se & ex primaria sua institutione conferunt primam gratiam, scilicet habitualem, à peccato justificantem, sed aliqua tantùm secundam seu gratiæ habitualis augmentum per se: etsi per accidens & ex secundaria institutione possint etiam conferre primam gratiam. Conclusio quoad primam partem est certa apud omnes. Et patet ex eo, quòd ob hoc Catholici Scriptores distinguant Sacramenta mortuorum à Sacramentis vivorum, quòd hæc debeant suscipi in statu gratiæ, adeòque tantùm causent gratiæ augmentum per se loquendo; ista autem possint suscipi etiam extra statum gratiæ, dummodo ad illum vi Sacramenti obtinendum sint dispositi. Et inter Sacramenta quidem mortuorum statuunt solum Baptismum & Pœnitentiam; de quibus quoque apertè Scriptura docet, quòd sint instituta in remissionem peccatorum: inter Sacramenta autem vivorum quinque reliqua, præsertim Eucharistiam: de quibus ex praxi & sensu Ecclesiæ constat, debere ea suscipi ab existentibus in statu gratiæ; & signanter de Eucharistia tradit *Trid. sess. 13. c. 7. can. 11.* Quod etiam *can. 5.* definit *præcipuum fructum sanctissimæ Eucharistiæ non esse remissionem peccatorum.* Et *sess. 7. in proœmio* ob hoc signanter de Sacramentis dixit: *Per quæ omnis vera justitia vel incipit, vel cœpta augetur, vel amissa reparatur.* Et antea *Florentinum in Decreto* soli Baptismo & Pœnitentiæ pro effectu tribuit remissionem peccatorum; at aliis non item, sed signanter Confirmationi, Eucharistiæ & Ordini gratiæ augmentum.

Sacramenta mortuorum causant per se primam gratiam, at vivorum, gratiæ augmentum.

12. *Recepta tamen doctrina etiam Sacramentis vivorum interdum primam gratiam per accidens causandam adscribit.*

Secunda pars, quòd scilicet per accidens Sacramenta vivorum causent primam gratiam, locum habet in casu, quo suscipiens revera tantùm attritus; bonâ fide putat se esse in statu gratiæ, eò quòd invincibiliter putet se non mortaliter peccasse; vel esse absolutum, vel saltem esse perfectè contritum. Hanc partem (quæ non est certa, nec ut talis à nobis asseritur) docet *D. Thomas, Richardus, Scotus*, loquentes in specie de Eucharistia, & alii ferè communiter, etiam Recentiores, contra *Vasquez d. 205. c. 4.* & *Lugo d. 12. de Eucharistia sect. 1.* similiter loquentes in specie de Eucharistia, & quosdam alios, qui pro se allegant *D. Bonaventuram 4. dist. 12. part. 2. art. 1. quæst. 2. in corp.* ubi tamen potiùs favet communi sententiæ: nam ibi de Eucharistia tantùm dicit: *Non limitamus largitatem Dei, quin in hoc Sacramento possit, & aliquando faciat* (supple, in bona fide accedente cum attritione) *remissionem omnis culpæ. Sed secundùm forum commune* (id est per se & regulariter) *& principalem rationem institutionis Sacramenti* (scilicet per se & primariæ) *dicendum, quòd illud Sacramentum datum est in cibum illis, qui sunt de corpore Christi, & omnes tales habent charitatem, ideo effectum habet in solis justis.* Magis favet *dist. 9. a. 2. q. 3.*

a. 1. q. 3. in corp. alteri sententiæ; tamen ibi non exprimit se loqui etiam de iis, qui sunt verè attriti, adeòque ut consonet cum iis quæ habet *d. 12.* explicatur rectè de iis qui putant se dispositos, & verè non sunt, ne quidem attriti.

13. *Qua suadetur.* Suadetur recepta doctrina: quia etsi omnis Sacramentorum vis fit ab institutione, & Sacramenta vivorum principaliter sint instituta, ut gratiam augerent, ideoque voluerit Christus ea suscipi à conscio peccati mortalis non remissi; non sic tamen, quin si suscipiens bonâ fide procedat, adeòque suscipiendo non peccet, possit per illa etiam recipere primam gratiam, eò quòd tunc non ponat obicem novum, & antiquus sit per attritionem retractatus. Sicut Sacramenta mortuorum non sic sunt instituta ad cōferendam primam gratiam, quin etiam hâc suppositâ conferre queant secundam seu gratiæ augmentum. Similiter ergo & reliqua causare possunt per accidens primam; ut proinde quòd non causent hanc per se, non sit defectu virtutis, sed propter obligationem suscipiendi in statu gratiæ; cujus consequenter defectu nascitur per se novus obex peccati mortalis.

Nec dicas antiquum obicem peccati non satis tolli per attritionem quoad Sacramenta vivorum: quàmvis enim Christus potuisset ita instituere, contrarium tamen satis cōnstat ex communi sensu Theologorum, qui satis unanimiter à tot annorum centuriis id docuerunt; quod signum valde probabile est traditionis & institutionis divinæ.

14. *Confirmatur.* Hoc ipsum quoque Varii confirmant ex Patribus, qui Eucharistiæ manducatæ tribuunt vivificationem peccatoris; non quidem tamquam effectum præcipuum & per se (id enim foret hæreticum) sed tamquam secundarium & per accidens. Eosque loqui de Eucharistia, non quà sacrificium est, sed quà Sacramentum, prosequitur *Arriaga d. 16. sect. 1. subsect. 2.* Et ob hoc videri posset *Trid. sess. 13. can. 5.* signanter definivisse remissionem peccatorum non esse effectum Eucharistiæ, cautè addendo, *præcipuum.* Præterea saltem Extremam Unctionem (quæ tamen est Sacramentum vivorum) esse institutam secundariò in remissionem peccatorum, fatetur ipse *Lugo disput. 9. de Sacram. in genere sect. 1. n. 7.* Et satis colligitur ex *Jacobi 5. Et si in peccatis sit, remittentur ei.* Et *Trid. sess. 14. c. 2.* dicente: *Delicta, si qua sint adhuc expianda, ac peccati reliquias abstergit.* Ut proinde generalis ratio Sacramenti vivorum non involvat, ipsum numquam operari primam gratiam, sed per se à vivis debere suscipi.

A cibo corporali non rectè arguitur Eucharisticum Nec refert, quòd cibus corporalis nullo casu det vitam mortuo corporaliter; nam neque à morte perenniter præservat; cùm tamen cibus Eucharisticus manducanti præstet, ut non moriatur in æternum. Similiter ergo potest primitùs vitam spiritualem donare, secundariò scilicet & per accidens; etsi ad instar cibi corporalis principaliter viventem nutriat & confortet. Similitudo ergo cibi hujus cælestis cum corporali non debet esse per omnia. *numquam dare primā vitam.*

15. *Omnia Sacramenta conferre gratias actuales tempore opportuno est certum ex communi consensu & Concilio Tridentino.* DICO III. Præter gratiam habitualem conferunt singula Sacramenta quasdam gratias actuales sive auxilia actualia danda suo tempore, prout exigit finis cujusque Sacramenti. Ita communiter Theologi cum *D. Thoma q. 62. a. 2.* Et expressit clarè *Trident. sess. 14. in procemio de Sacram. Extrema Unctionis,* ubi declarat & docet, *quòd clementissimus redemptor noster, qui servis suis quovis tempore voluit de salutaribus remediis adversùs omnia omnium hostium tela esse prospectum, quemadmodum auxilia maxima in Sacramentis aliis præparavit, quibus Christiani conservare se integros, dum viverent, ab omni graviore spiritus incommodo possint, ita extrema Unctionis Sacramento finem vitæ, tamquam firmissimo quodam præsidio munivit.* Ratio est, quòd non omnia Sacramenta ex institutione Christi habeāt eumdem finem propositum, sed diversos: ad illos autem nequit gratia habitualis, quæ est specie una, sufficienter disponere: præsertim cùm ipsa magis disponat hominem circa Deum, quàm circa fines particulares Sacramentorum. Deinde alioquin Sacramentum v.g. Eucharistiæ æquè vel magis prodesset ad onera matrimonii sustinenda, quàm ipsum matrimonii Sacramentum. *Idem probatur ratione Theologicâ.*

16. *Et declaratur in singulis Sacramentis.* Unde in Baptismo conferuntur suo tempore auxilia conducentia ad puritatem vitæ conservandam, carnis rebellionem frænandam, ac cetera Sacramenta (quorum est janua) dignè suscipienda. In Confirmatione, ad liberè & constanter profitendam fidem, tentationesque contrarias superandas. In Eucharistia (quæ vitam spiritualem sive charitatem nutrit) ad eliciendos actus devotionis, ad lætitiam spiritualem, & ad robotandum animum contra tentationes charitati inimicas, quarum vehementiam minuit, uti & mitigat passiones. De quo *Bernardus Serm. in Cœna Domini.* In Pœnitentia dantur auxilia ad vitandum in posterum, magisque detestandum peccata, ac pro iisdem satisfaciendum. In Extrema Unctione, ad reliquias peccatorum tollendas, ad resistendum tentationibus molestioribus in articulo mortis; sæpè etiam ad sublevandam corporis ægritudinem. Ordo suppeditat gratias ad religiosè obeundum cultum Dei, & munia cujusque Ordinis exercenda. Matrimonium denique, ad mutuas conjugum obligationes implendas, ac honestè educandam prolem.

17. Petes, an qui non accepit in Sacramento gratiam habitualem, eò quòd posuerit obicem,

cem, vel qui gratiam acceptam per novum peccatum amisit, equidem accipiat vel retineat jus ad præfatas gratias actuales. Resp. cum communi sententia eum qui cum obice suscipit Sacramentum non accipere jus ad gratias actuales: quia gratia habitualis est quasi radix, in qua titulus ille seu jus ad auxilia specialia fundatur. Ipsumque illud jus tantùm est quid secundarium & accessorium, idcirco gratiæ habituali à Deo annexum, quòd ipsa sola non sufficiat diversis diversorum Sacramentorum finibus. Quare indispositus ad effectum principalem non participat de hoc accessorio. Et hæc videtur quoque esse mens Fidelium existimantium Sacramenta indignè suscipientibus obesse, & non prodesse. Alioquin sanè per frequentes cõmuniones sacrilegas haberet homo plurima auxilia gratiæ ad resurgendum: cujus tamen oppositum omnibus est persuasum.

Ius ad gratias actuales non accipit indispositus ad gratiam habitualem vi Sacramenti dandam,

18. Ex quo ulteriùs cum communiori Doctorum sententia infertur, quòd sicut indignè suscipiens non acquirit jus ad ista auxilia, sic etiam illud perdat destructâ gratiâ habituali per novum peccatum: quia videlicet accessorium sequitur suum principale. Nec refert, quòd de cetero gratiæ actuales dentur etiam peccatoribus, adeòque jus ad illas semel in Sacramento acquisitum videatur in peccatore perseverare. Nam etsi ita fieri potuisset; prout etiam Deo volente potuisset jus illud à peccatore in Sacramento primò acquiri sine gratia sanctificante: sicut tamen constat illud in fieri dependere de facto à gratia sanctificante, sic etiam ob similem rationem in conservari dependet ab eadem; cujus, dum adest, insufficientiæ supplendæ adjectum est idem jus ad gratias actuales vi Sacramenti. Vi cujus proinde nulla datur gratia actualis excidenti à statu gratiæ: etsi quandoque & rariùs ex pura Dei misericordia intuitu præteriti Sacramenti fortasse detur.

Neque retinet, si à gratia habituali excidat.

Meritò tamen credi potest ejusmodi jus recuperari per pœnitentiam, ita ut cum gratia habituali (cui est accessorium) amittatur, & per eam sive jus ad eamdem reviviscat. Existimo similiter, quòd in illis Sacramentis, quæ sublato obice reviviscunt ad gratiam sanctificantem eis correspondentem (quale est Baptismus, & fortè solus) reviviscat similiter jus ad gratias actuales correspondentes Sacramentis, si dignè fuissent suscepta.

Recuperatur tamen per pœnitentiam, & in Sacramentis, quæ reviviscũt, sublato obice etiam primò acquiritur.

19. Dico IV. Gratia, quæ vocari solet Sacramentalis, non differt à gratia habituali; uti nec ea quæ confertur in uno Sacramento distinguitur ab ea quæ confertur in alio, præterquam in hoc, quòd superaddat specialia auxilia actualia fini cujusque Sacramenti proportionata eo modo, quo *prac. Conclus.* explicatum est. Ita communiter Doctores cum *D. Bonaventura d. 1. p. 1. a. 1. q. 6.* contra Nonnullos, qui volunt superaddi habitum specialem ad actus fini cujusque Sacramenti correspondentes exercendos: & contra paucos alios aliter explicantes. Probatur breviter: quia hoc modo sufficienter intelligitur differentia gratiæ Sacramentalis ab alia; & quodcumque aliud gratis fingitur absque fundamento in doctrina revelata aut ratione.

Gratia sacramentalis superaddit habituali dumtaxat auxilia actualia seu jus ad illa opportunè danda.

QUÆSTIO II.

An Sacramenta causent physicè Gratiam, An verò solum moraliter?

Resp. Sacramenta tantùm esse causas morales gratiæ, quatenus objectivè Deum movent, ut intuitu illorum velut actionum juxta Christi institutionẽ exercitarum, & pretium sanguinis ejus continentium, infallibiliter ex suo decreto & ordinatione conferat gratiam. Ita *Scotus d. 1. q. 5. n. 12.* & 13. Et inclinat *D. Bonav. d. 1. p. 1. a. 1. q. 4. ad 2. Quæst. lateralem.* Idem docent multi alii antiqui ac plurimi recentiores, contra *D. Thomam qu. 62. a. 4.* (quem sequitur *Suarez* & multi alii, præsertim *Thomistæ*) existimantem Sacramenta esse physica instrumenta, per influxum realem ad gratiam concurrentia. 20.

Sacramenta non sunt causa physica, sed moralis gratiæ;

Probatur Conclusio I. ex refutatione potentiæ obedientialis cujuslibet ad quodlibet (in qua Auctores oppositæ sententiæ plurimùm se fundant) quam suppono ex Philosophia.

Quia potentia obedientialis cujuslibet ad quodlibet est impossibilis.

Probatur II. præscindendo à possibilitate potentiæ obedientialis præfatæ: quia juxta nostram sententiam faciliùs & clarè explicatur doctrina Catholica; adeòque non rectè recurritur ad efficaciam physicam tam miraculosam & difficulter intelligibilem, Sacramentis utique non tribuendam sine urgenti ratione aut necessitate: quæ hìc nulla est; immo potiùs est in oppositum. Quod multipliciter ostenditur. Primò, quia Scriptura, Concilia, & Patres docent Christi passionem & merita esse veram causam nostræ salutis, & tamen non sunt nisi causa moralis: ergo idem existimandum est de Sacramentis, de quibus eodem modo loquuntur: præsertim cùm hæc omnem efficaciam à passione habeant, neque eorumdem dignitas magis requirat physicam efficientiam, quàm merita & passio Christi. Immo nec ipsa humanitas Christi aliter quàm meritoriè seu moraliter in gratiam sanctificantem influit: non debet autem Sacramentis perfectior causalitas tribui, quàm ipsi humanitati Christi ejusque passioni, cujus sunt instrumenta.

21\. *Et admissâ possibilitate, non sit ratio amplectendi hic adeò difficilem viam in doctrina fidei explicandâ.*

Immo rationes potiùs obstare declaratur. Primò.

22. *Secundò,* Secundò quia Concilia & Patres, qui tribuunt Sacramentis veram causalitatem (in quorum auctoritate alii se fundant) loquuntur generaliter de omni gratia, quæ datur intuitu Sacramenti: ea tamen sæpè tantùm moraliter per Sacramentum causatur, etiam juxta adversarios; ut quando sublato obice Sacramentum reviviscit, quod tunc valere ad dimittenda peccata, operari salutem & gratiam, dicit *August. l. 3. de Baptismo cap. 13.* ergo gratia semper tantùm moraliter causatur per Sacramenta.

Tertiò. Tertiò quia præter gratiam habitualem Sacramenta etiam causant gratias actuales; & tamen has solùm causant moraliter: quandoquidem dentur, dum Sacramentum ampliùs non est.

23. *Quartò.* Quartò quia Scriptura, Concilia & Patres tribuunt vim causandi gratiam tam materiæ, quàm formæ: utraque tamen non potest semper physicè concurrere; cùm materia sæpè non existat physicè, quando profertur forma, aut contrà. Immo cùm forma Sacramentorum pronuntietur successivè, non poterit physicè producere gratiam, nisi per ultimam syllabam sive postremum indivisibile formæ; cùm reliquæ partes ampliùs non existant physicè: si tamen & ipsa ultima syllaba physicè coexistat gratiæ producendæ; quæ fortè in primo non esse actionis Sacramentalis producitur. Nihilominus ab hac quæstione physica abstrahendo, sequitur, omnes reliquas partes tam materiæ quàm formæ Sacramentorum causare tantùm moraliter gratiam: cùm ultima syllaba non agat tamquam instrumentum physicum aut virtus præcedentium syllabarum vel materiæ adhibitæ, cum quibus tantum facit unum per aggregationem. Quis autem credat Scripturam vel Patres fuisse pro ista syllaba ultima solicitos. Quin potiùs constat ipsos loqui de una parte, ut de altera. Quod verò quidam contendant, gratis supposità physicà efficientià ultimæ syllabæ, rectè dici totum Sacramentum physicè operari gratiam; sicut exercitus physicè expugnat civitatem, quod tamen solùm facit pars illius; hoc, inquam, non rectè adhuc dicetur. Nam physica operatio nequit physicè tribui toti aggregato per accidens ob hoc quòd à parte illius procedat. Sicut neque genus humanum totum physicè amat Deum, odit Deum &c. quando pars illius aggregati id physicè præstat. Quàmvis quod facit pars totius per se, idem faciat physicè ipsum totum.

24. *Quintò.* Quintò efficacia Sacramentorum fundatur in significatione eorum ex instituto; significatio autem ex instituto, cùm sit ens morale, tantùm fundat efficaciam moralem.

Sextò. Sextò denique Patres frequenter declarant solum Deum operari gratiam interiùs, excludendo Sacramenta; ut patet ex *Aug. Epist. 23. ad Bonifacium, Hieronymo, Basilio,* & aliis. Quod etsi alii explicent velut dictum de causalitate principali, quæ soli Deo competat: tamen in rigore plus importat modus iste loquendi; qui in rigore non subsisteret, si Sacramenta essent physica instrumenta gratiæ: quemadmodum simpliciter falsum est, actus supernaturales produci à sola gratia aut lumine gloriæ; etsi intellectus & voluntas tantùm concurrant juxta adversarios tamquam instrumenta elevata.

Nec refert I. quod humanitas Christi operabatur miracula. Nam in primis assumptum est falsum; & eo dissimulato, non rectè fit illatio de Sacramentis: eò quòd miracula essent seu fierent mediantibus actionibus Christi physicis v.g. imperio & locutione illius; ad Sacramenta autem Christus concurrat tantùm moraliter: non alia verò debet esse causalitas Sacramentorum in gratiam, quàm sit concursus Christi, tum in gratiam, tum ad ipsa Sacramenta. Deinde non debet adscribi omnis perfectio possibilis Sacramentis; sicut potest Christo ipsi. 25. *Physica Sacramentorum causalitas non probatur, gratis concesso, quòd humanitas Christi concurrit physicè miracula.*

Nec refert II. quòd Sacramenta debeant dici propriè dictæ causæ gratiæ, idque ut verba Scripturæ & Patrum in proprio sensu explicentur. Nam causa moralis est verè & simpliciter causa juxta usitatissimum loquendi modum: eò quòd licèt per physicum influxum non concurrat, ita tamen se habeat, ut effectus ei meritò imputetur; & quidem aliquando magis quàm ipsi causæ physicæ. Sic peccator est causa suæ damnationis, Sancti dicuntur verè operari miracula; judex verè & propriè dicitur occidere reos; similiter causa finalis causare suum effectum. 26. *Neque ex eo, quòd Sacramenta sint causa propriè dictæ.*

Non refert III. quòd Patres comparent Sacramenta causis naturalibus. Sic *Cyrillus lib. 2. in Joann. c. 42. Quemadmodum,* inquit, *viribus ignis intensius aqua calefacta non aliter quàm ignis urit: sic Spiritûs sancti operatione ad divinam aqua reformantur virtutem.* Nam similitudo non debet esse per omnia, sed in hoc, quòd tam infalliliter & efficaciter, etsi tantùm moraliter operentur. Quod ex subjecta materia erat satis patens. Sanè nullus est, qui in terminis dicat Sacramenta physicè operari gratiam. Deinde similiter loquerentur de reviviscente Sacramento; quod tamen etiam juxta alios non causat physicè gratiam. 27. *Vel quòd ea Patres comparent causis naturalibus.*

Non refert IV. quòd Patres mirabiliter extollant potentiam Dei relucentem in operatione sacramentali: in eo enim eminet potentia Dei, quòd per res vilissimas tam excellentes operetur effectus, etsi tantùm velut per moralia instrumenta. Sicut mirantur Patres, quòd per viles piscatores converterit Deus hujus mundi sapientes; etsi concursus Apostolorum tantùm 28. *Vel quòd mirabilem eorumdem vim & elucentem in eis divinam potentiam depradicent.*

tùm fuerit moralis. Sicut etiam extollunt mirabilem potentiam crucis ac passionis, quæ est Gentibus stultitia, Judæis scandalum, tantùmque moraliter concurrit. Sicut denique extollerent potentiam Sacramenti reviviscentis; quod tamen tantùm moraliter operatur. Quare infidelibus non conversis potissimùm (qui de efficientia physica nil cogitant) mirabilis apparet vis ista Sacramentorum, ut sæpè vix possint induci ad credendum: uti neque Hæretici induci possunt, qui tamen hunc nostrum explicandi modum rectè norunt. Mirabile etenim est, nec nisi fide noscibile, Deum tam vilibus rebus uti ad tantum effectum, occultum & supernaturalem, infusione v. g. tantillæ aquæ super caput ad mundandam animam. Sicut etiam mirabile erat Naaman Syro, quòd in Jordane deberet pro mundatione à lepra septies tantùm lavari; quamquam aquæ istæ solùm agerent moraliter, & quidem longè imperfectiùs, quàm Sacramenta.

29. *Neque etiā ex eo, quòd intellectus Beatorum elevetur ad visionem Dei physicè efficiendam:*

Non refert V. quòd intellectus Beatorum physicè elevetur ad producendam visionem beatificam: nam certò constat in intellectu esse virtutem inchoatam, quæ possit compleri per virtutem fortiorem; qualem non constat esse in Sacramentis. Deinde visio beatifica est actus vitalis adeòque debebat absolutè juxta multos Doctores, aut omnino congruebat juxta alios unanimiter (exceptis Nominalibus) physicæ entitati visionis, quòd ab intellectu sive potentiâ vitali realiter comproduceretur; hoc autem non militat in Sacramentis. Denique nihil obstat intellectui, quò minùs physicè concurrat ad visionem: multa tamen obstare Sacramentis quò minùs physicè operentur gratiam, patet ex antedictis.

30. *Non denique ex eo, quòd Deus operetur gratiam per Sacramēta,*

Non refert VI. quòd Deus dicatur operari gratiam in nobis per Sacramenta; non rectè autem dicatur causa physica operari per causam moralem. Nam si rectè dicatur operari per instrumentum physicum; quidni similiter per instrumentum morale? Sic enim Deus (utique causa physica) nos sanctificat per passionem, & (ut utar phrasi *Tridentini sess. 6. cap. 7. & 16. & can. 2.*) donat justitiam, eamque infundit per Christi meritum; convertit quoque peccatores per Apostolos & prædicatores, facit miracula per Sanctos; & (ut in hac ipsa materia instantiam demus) operatur gratiam per Sacramentum reviviscens, quod utique tantùm concurrit moraliter. Quòd autem potiùs mandans dicatur occidere per mandatarium velut physicum instrumentum, quàm ipse homicida per suum consulentem (quàmvis & hoc spectet ad arbitrarium loquendi modum) esse potest, quia consulens non est causa subordinata, neque instrumentum etiam morale ipsius occisionis; prout mandatarius est causa subordinata & velut instrumentum physicum mandantis.

Quo modo etiā causa physica rectè dicitur agere per instrumentum morale.

QUÆSTIO III.

Quâ proportione & quo tempore Sacramenta conferant gratiam?

SUPPONO I. tamquam satis certum Sacramenta nova majorem conferre gratiam, quàm vetera; si tamen aliqua ex his gratiam ex opere operato contulerint; de quo suprà: per Christum enim data est gratiæ plenitudo. 31. *Sacramēta nova conferunt gratiam majorem, quàm contulerit circumcisio.*

Suppono II. Sacramenta diversæ speciei inter se comparata non conferre æqualem gratiam: quamquam certò determinari nequeat, quænam excedant. Videntur tamen, ceteris paribus, Sacramenta non iterabilia plus gratiæ conferre ob suam non iterabilitatem: nisi quòd Nonnulli excipiant Venerabile Sacramentum, etsi iterabile; idque ob conjecturam desumptam ex supereminenti illius Sacramenti præ ceteris dignitate. Quantam autem gratiam præcisè singula Sacramenta conferant, est incertissimum. De quo nihil ex ratione vel auctoritate solidè determinari potest. *Quæ sunt diversæ speciei, conferunt inæqualem & quidem initerabilia ampliorem.*

Itaque manet quæstio de Sacramentis ejusdem speciei, v. g. an Baptismus collatus Joanni, & Baptismus collatus Petro operentur æqualem gratiam? Idem est de reliquis.

DICO I. Non confertur major gratiâ ex eo, quòd minister sit melior aut Deo gratior. Ita communiter Theologi: nam sicut hostia consecrata à meliori sacerdote non est melius Sacramentum, ita nec alia Sacramenta ideo sunt meliora; adeòque nec efficaciora: habent enim vim & efficaciam omnem à Christo, cujus vices ministri subeunt. Ita *Chrysostomus Homil. De reditu suo ex Asia*, ait: *Sed multi, inquiunt, te absente baptizati sunt. Et quid tunc? Nihil minus habet gratia, non claudicat donum Dei: præsente me baptizati non sunt, sed præsente Christo sunt baptizati.* Idem ex Scriptura docet *Augustinus lib. 4. de Baptismo cap. 20.* Et *Tract. 6. in Joan.* ait: *Sunt alii aliis sanctiores .... quare ergo si unus ab illo v. g. justo sancto baptizetur, alius ab alio inferioris meriti apud Deum .... unum tamen & par & æquale est quod acceperunt, nisi quia hic* (scilicet Christus) *est qui baptizat?* Idem habent alii Patres. 32. *In Sacramentis ejusdem speciei non datur major gratia ob majorem sanctitatem ministri.*

De gratia habituali est ratio specialis, eò quòd Deus juxta legem ordinariam non conferat illam immediatè, nisi ob merita personalia de condigno, vel intuitu

tis Sacramentorum aut contritionis; adeòque illam non augent ob merita aliena, vel sanctitatem majorem ministri. Deinde eâdem ratione dicam, ministrorum, parentum aut aliorum merita sive preces posse filiis dormientibus procurare gratiæ habitualis augmentum: cùm enim excessus ille gratiæ non conferatur intuitu Sacramenti, nihil interest, sive in Sacramento, sive extra illud conferatur.

33. *Devotio ministri, parentum vel adstantium potest impetrare aliquam gratiam actualem, non tamen vi Sacramenti dandam.*

Verum quidem est, per devotionem ministri, parentum vel adstantium posse ex opere operantis impetrari aliquam gratiam actualem, non tamen virtute Sacramenti, sed meriti de congruo: sicut justus potest alteri per alia bona opera promereri de congruo gratias actuales. Quo modo parentes S. Nicolai orationibus suis ei fortè meruerunt de congruo majorem gratiam actualem; quâ fiebat, ut adhuc parvulus duobus hebdomadæ diebus unicâ tantùm maneret lactatione contentus; ut rectè explicat *Scotus 4. dist. 4. quæst. 7.* cui proinde doctrina Conclusioni contraria falsò adscribitur à quibusdam. Adde, quòd etsi loqueretur de gratia habituali; non docet tamen, quid de facto fiat, sed quid fieri posset; ut ex verbis patet.

34. *Sacramenta ejusdem speciei æquè dispositis semper æqualem dant gratiam,*

Dico II. Sacramenta ejusdem speciei semper conferunt æqualiter dispositis æqualem gratiam. Ita communiter Doctores. Probatur: quia uniformis causa naturalis (ad cujus instar se habet Sacramentum ejusdem speciei) producit in subjectis æqualiter dispositis uniformem effectum.

Ex quo sequitur omnes parvulos in baptismo accipere æqualem gratiam; cùm unus non sit meliùs dispositus, quàm alter. Quàmvis contrarium existimâverit *Paludanus dist. 4. quæst. 1. art. 2.* (cum quo Varii involvunt *Scotum sup.* ubi tamen *n. 3. in fine* sententiam illius quoad factum ipsum potiùs rejicit) ex falso fundamento, quo existimavit homines tantùm esse creatos, ut suppleant locum angelorum desertorum, hos autem omnes existimat ad disparem gloriam fuisse ordinatos, adeòque similiter homines: unde ne parvuli in infantia suscepto baptismo morientes æqualem in cælo habeant gloriam, debent in baptismo inæqualem recipere gratiam, cùm solâ sint præditi gratiâ baptismali. Sed fundamentum istud falsum est; & quamquam admitteretur, unde sciri potest angelos omnes fuisse ordinatos ad disparem gloriam?

Nec mirum videri debet, tam immensam in infantia morientium copiam ad æqualem gloriam esse consequenter prædestinatam: sive quia prædestinatio ista fortè præsupponit prævisionem mortis in infantia, ut Multi volunt; sive quia hoc etiam negato, indubiè ita præordinare potuisset summa Dei sapientia, & infallibiliter exequi sic à se præordinata. Alioquin si disparem gloriam præordinasset, etiam de disparibus mediis v.g. martyrio, meritis, aliorum Sacramentorum susceptione providisset. Ut interim taceam conjecturam illorum, qui (quod indubiè Deo possibile est) dispar post hanc vitam auctarium gloriæ diversis Sanctis donandum in Dei liberali beneplacito constituunt.

Dico III. Idem specie Sacramentum confert majorem gratiam meliùs dispositis. 35. *Et meliùs dispositis majorem.* Ita communiter Doctores cum *D. Thoma* & *Scoto dist. 4. quæst. 7. num. 5. ℣. Si autem.* Et colligitur ex *Trid. sess. 6. cap. 7.* ubi agens de justificatione, quæ fit per Baptismum, docet unumquemque recipere gratiam sive justitiam *secundùm propriam cujusq; dispositionem & cooperationem.* Deinde colligitur ex Analogia cum causis naturalibus; quæ juxta dispositionem subjecti producunt effectus meliores; ergo idem faciunt Sacramenta.

Denique id videtur exigere ordo gratiæ, ut diligentiùs sese præparans, majorem ex Sacramentis fructum reportet: hoc enim excitat homines ad Sacramenta majori cum reverentia & devotione suscipienda.

Porrò cæteris paribus habens sanctitatem sive gratiam habitualem, est meliùs dispositus eo, qui illâ caret: quia ipsa facit subjectum suum Deo gratum, & consequenter dignius gratiâ recipiendâ. 36. *Qui censeantur meliùs præ aliis dispositi.* Deinde si habeat aliquem motum actualem is ex habituali gratia trahit quamdam dignitatem. Fieri tamen potest, ut cætera non sint paria; adeòque existens in malo statu, tamen dispositus, suscipiat Sacramentum tam intenso & pio motu, ut majorem recipiat gratiam, quàm homo justus suscipiens idem Sacramentum tepidè & remissè. Inter dispositiones autem convenientes ad fructum Sacramenti illæ cæteris paribus sunt meliores, quæ majorem habent bonitatem moralem, hominemque meliùs avertunt à malo, & convertunt ad Deum. *Quæ sit optima dispositio.* Unde actualis dispositio præfertur habituali, & inter actuales optima est contritio seu actus charitatis. Et quidem in Sacramentis vivorum, præsertim Eucharistiæ, actus fervidæ dilectionis; in Sacramentis mortuorum, actus pœnitentiæ seu contritionis & doloris, ut patet ex fine Sacramentorum. Similiter actus intensior est aptior remisso, & perfectiùs appretiativus aptior minùs appretiativo, etiam intensiori. Item aptior est dispositio præsens, quàm quæ præcessit, ac physicè evanuit. Hinc in omni Sacramentorum susceptione laborandum est pro optima dispositione; quò enim dispositio est melior, eò fructus Sacramenti uberior. Et hujus de-

fectu multiplicata Sacramentorum frequentia non semper magnificat notabiliter gratiam ; ut ex gratiarum actualium parcitate seu tenuitate , & consimili hominum ea frequentantium tepore colligitur.

37. *Adultus in Baptismo cur semper recipiat majorem gratiam quàm parvulus.*

Ex quo sequitur adultum in Baptismo semper recipere majorem gratiam , quàm parvulum : adultus enim semper est meliùs dispositus : cùm in parvulo nulla reperiatur dispositio positiva , quæ tamen reperitur & requiritur in adulto. Quod intellige , saltem dum uterque baptizatur fructuosè. Si enim adultus sit indispositus , putat *Suarez* ablato obice recipi minimam gratiam. Quamvis & hujus oppositum verius sit , ut dicemus *quæst. sequenti.*

38. *Major gratia in Sacramente non datur ob meritum dispositionis ; etsi eatenus aliquo possit huic respondere gratia specialis,*

Neque hinc inferri debet abundantiorem illam gratiam conferri ex opere operantis ob meritum ipsius dispositionis : hæc enim tantùm passivè se habent instar conditionis , adeò ut tota efficientia amplioris gratiæ Sacramentalis sit ab ipso Sacramento : quemadmodum si lapis & vitrum æquè distent à sole , vitrum quia magis dispositum magis illuminatur , cujus tamen illuminationis causa efficiens est sol. Verùm quidem est actus dispositivos , si sint præditi conditionibus ad meritum gratiæ requisitis , posse illam mereri , quam mererentur etiam extra Sacramentum ; cum hoc tamen simul possunt disponere ad specialem gratiam tribuendam vi Sacramenti ex opere operato.

39. *Sacramenti gratia non datur ante realem susceptionem.*

Dico IV. Sacramenta non conferunt gratiam sanctificantem vel auxilia actualia ex opere operato , quando tantùm habentur in voto , sed tunc solùm quando realiter suscipiuntur. Ita communiter Theologi contra Paucos. Probatur primò , quia Scriptura attribuit causationem hujus novi effectûs ipsi Sacramentorum susceptioni. Secundò , quia Sacramentum in voto subinde numquam confertur à parte rei , homine , qui illud desiderat , citiùs ex hac vita migrante : tunc autem non posset dici gratiam istam ex opere operato per Sacramentum conferri ; cùm opus operatum numquam existat. Tertiò , quia Sacramentum confert totum suum effectum , dum realiter suscipitur , perinde ac si numquam antea fuisset susceptum voto ; ergo signum est illud non contulisse prius gratiam ei ex opere operato respondentem. Quartò , quia Sacramenta , saltem mortuorum , faciunt ex attrito contritum ; adeòque si illis , etiam in voto susceptis , responderet effectus Sacramentalis , conferrent similiter gratiam tantùm attritis : hoc autem est contra omnes. Denique quia indubitatum est , Sacramentum non imprimere characterem , quando tantùm voto suscipitur ; nam alioquin postea baptizari non deberet , immo nec posset , qui per baptismum voto susceptum fuisset justificatus : & tamen eâdem ratione , quâ conferret alios effectus , etiam imprimeret characterem.

Itaque Concilia & Patres quando effectum Sacramentalem adscribunt Sacramentis in voto susceptis per fidem vivam quæ per dilectionem operatur , aut per veram contritionem cum ordine ad Sacramentum sive explicito sive implicito (qui includitur in charitate sive contritione , quando Sacramentum est in præcepto) non loquuntur de effectu , qui confertur vi Sacramenti seu ex opere operato , sed de effectu simili aut æquivalente , quia nimirum desiderantes Sacramentum tali affectu acquirunt ex opere operantis gratiam similem ei , quæ per Sacramentum causatur ; eam tamen non acquirunt ab ipsis Sacramentis ut causâ instrumentali , sed potiùs tamquam ab objecto bono bene desiderato. Hoc sensu *Trident. sess. 13. cap. 8.* dicit *Patres nostri ..... docuerunt ..... alios tantùm spiritualiter sumere , illos nimirum qui voto propositum illum cælestem panem edentes fide vivâ , quæ per dilectionem operatur , fructum ejus & utilitatem sentiunt* , id est , effectum similem , quia scilicet crescunt in Christi charitate ; in quo fructus hujus Sacramenti consistit. 40. *Quæ sit mens Patrum voto Sacramenti effectum Sacramentalem adscribentium.*

Dico V. Sacramenta conferunt gratiam habitualem (idem est de charactere in Sacramentis illum conferentibus) tunc , quando essentialiter complentur. 41. *Sacramenta conferunt gratiam habitualem, quando essentialiter complentur.* Dico *gratiam habitualem* : actualia enim auxilia conferuntur tempore opportuno. Probatur Conclusio : quia Sacramenta causant gratiam ratione suæ essentiæ , cui virtus causandi est annexa ; essentia autem illorum nondum est , antequam essentialiter compleantur : cùmque operentur instar causarum naturalium , nequit effectus etiam diutiùs differri. Confirmatur : quia tunc solùm sunt Sacramentum. Deinde conferunt gratiam vi significationis , quæ solùm convenit Sacramento jam completo. Sic v. g. Baptismus causat characterem , & in bene disposito gratiam sanctificantem , quando præmissâ ablutione profertur ultima syllaba formæ requisita ad perfectam significationem , etiamsi sonus adhuc duret : aut dum pronuntiatâ formâ tantum aquæ contingit corpus baptizandi , quantum præcisè requirit essentia Baptismi , etiamsi adhuc duret infusio. Hoc autem contingit in ultimo & determinato instanti

stanti intrinseco ipsis Sacramentis, juxta illos qui continuum successivum dicunt componi ex instantibus indivisibilibus. Qui autem illud componunt ex partibus sine fine divisibilibus inextricabiles patiuntur difficultates; ideoque in diversas abiere sententias. Receptior autem videtur illa, quæ statuit effectum conferri in primo non esse Sacramenti. Quod etsi difficultate non careat, tamen sustineri potest. De hac porrò controversiâ, satis philosophicâ ex parte fundamenti, nec magnopere utili, fusissimè disputant nonnulli Recentiores; qui videri possunt.

QUÆSTIO IV.

An Sacramenta fictè suscepta fictione sublatâ reviviscant?

42. *Quid hic sit, fictè suscipere Sacramentum.*

NOTA nos hic non loqui de illo, qui Sacramentum suscepit invalidè, eò quòd fingeret se illud suscipere, cùm tamen verè suscipere non intenderet: sed de illo, qui validè quidem Sacramentum suscepit, sed indignè, adeòque non obtinuit effectum sacramentalem sive gratiam (characterem enim certò accipit, quicumque validè suscipit Sacramentum characterem imprimens) defectu dispositionis requisitæ, v. g. quia existens in peccato mortali dolorem debitum culpabiliter aut inculpabiliter omisit; aut quia in ipsa Sacramenti susceptione novum peccatum mortale commisit. De hujusmodi fictè suscipiente quæritur, an postea dolens de peccatis recipiat gratiam sacramentalem v. g. baptismi, quam in ipso baptismo non est consecutus propter obicem peccati necdum retractati.

43. *Baptismus fictè susceptus obice sublato reviviscit.*

DICO I. Baptismus fictè susceptus sublatâ fictione sive obice reviviscit conferendo gratiam remissionis peccatorum atque pœnarum ex opere operato. Ita *D. Thomas quæst. 69. art. 10. Scotus dist. 4. quæst. 5. num. 3. & 4.* & alii Theologi communiter.

Probatur ex S. Augustino.

Probatur I. ex *S. Augustino lib. 1. de Baptismo cap. 12.* ubi ait quòd *tunc valere incipiat ad salutem*, Baptismus, *cùm illa fictio veraci confessione recesserit*; quæ (ut præmittit) *corde in malitiâ vel sacrilegio perseverante peccatorum abolitionem non sinebat fieri.* Similia habet *lib. 3. cap. 13. & lib. 6. cap. 5.* Ex quibus locis Theologi communiter colligunt *Augustinum* fuisse in hac opinione: quorum communis intellectus magnum fundamentum præbet opinandi istum fuisse *Augustini* sensum: cujus proinde auctoritas sumitur pro præcipuo Conclusionis fundamento. Conformiter loquitur *S. Gregorius lib. 9. Epist. 61.* (& refertur *c. Ab antiqua 44. De Consecr. dist. 4.*) dicens: *Quia sanctum Baptisma, quod sunt apud Hæreticos consecuti, tunc in eis vires emundationis recipit, cùm . . . . sanctæ & universalis Ecclesiæ visceribus fuerint uniti.* *Cui consonat S. Gregorius.*

Neque explicari potest *Augustinus*, & consequenter *Gregorius*, quod voluerit Baptismum recedente fictione valere ad salutem, quatenus ratus habetur à Deo, & exinde incipiunt ipsi ficto proficere cetera, etiam Sacramenta, quæ sine suscepto Baptismo prodesse non poterant; prout *lib. 1. de Nupt. cap. 33.* docet per Baptismum mundari atque sanari etiam subsequentia peccata; utique radicaliter. Tum quia explicatio ista est minùs propria & communi intellectui contraria. Tum quia *Donatistis* arguentibus ex valore Baptismi ab ipsis collati esse penes se Ecclesiam, veluti in qua sola locum habet remissio peccatorum, per Baptismum eorum causata, respondet *Augustinus*, esse quidem validum, sed tunc solùm remittere peccata, utique formaliter & propriè (hoc enim sensu arguebant *Donatistæ*) quando deserto schismate fictio seu indispositio recesserit veraci confessione. Confirmatur: quia *Augustinus* docet Baptismum id operari recedente fictione, quod *Donatistæ* arguebant eumdem operari acceptum in secta ipsorum: atqui hoc intelligebatur de remissione peccati & pœnæ factâ per ipsum Baptismum propriè; ergo & illud: alioquin responsio *Augustini* non esset conformis.

Probatur II. ex *Trident. sess. 6. cap. 4.* docente Baptismum esse medium ad justificationem necessarium, sic ut illa *sine lavacro regenerationis, aut ejus voto fieri non possit*: sed qui fictè est baptizatus fictione recedente justificatur & fit filius Dei: ergo dicendum est id fieri per Baptismum aut ejus votum: non per votum, quia sicut non potest alius Baptismus adhiberi, ita neque aliud Baptismi votum: ergo fit per Baptismum antè susceptum: atque ita Baptismus fictione recedente consequitur suos effectus. Forsitan tamen responderi posset, Concilium nil aliud velle, quàm quòd susceptio Baptismi sit ita necessaria, ut quantumcumque quis fuerit per contritionem justificatus, equidem debeat baptizari, nisi jam baptizatus sit: sive velle, quòd nemo umquam justificetur, nisi vel actu Baptismum receperit, vel votum saltem implicitum Baptismi habeat; ideoque non dixisse, nos necessariò justificari per Baptismum, aut ejus votum, sed non posse sine alterutro justificari. 44. *Suadetur etiam ex Tridentino.*

Probatur

45. *Et congruentiâ,* Probatur III. congruentiâ: quia si Baptismus fictè susceptus non revivisceret, non daretur tunc externum remedium remissivum originalis & peccatorum ante Baptismum commissorum; quod tamen excellentia novæ Legis postulare videtur. Sequela probatur: nam ista peccata non remitterentur per Baptismum fictè susceptum, ut supponitur: non etiam per pœnitentiæ Sacramentum: cùm hoc tantùm sit institutum in remissionem peccatorum intrà Ecclesiam seu post baptismum commissorum, ut docet *Trid. sess.* 14. *c.* 2. Dicendum igitur est Baptismum fictè susceptum revivisceret. Quòd si respondeatur, sufficere ut tali casu possint peccata ante Baptismum commissa remitti indirectè per Sacramentum Pœnitentiæ. Contrà facit, quòd ne hoc quidem remedium externum haberet locum in iis, qui cum fictione inculpabili Baptismum suscepissent, nec postea peccassent; utpote qui forent Sacramenti Pœnitentiæ incapaces, adeòque carerent etiam sine culpa sua omni externo salutis remedio. Deinde excellentia novæ Legis postulare videtur in prædictis casibus remedium etiam directè remissivum originalis & peccatorum ante Baptismum commissorum. Qui tamen id negaret, neque etiam inconveniens esse crederet, quod in postremo casu, qui est valdè rarus, & quasi metaphysicus, deesset externum remedium etiam indirectè remissivum culpatum Baptismum susceptum præcedentium, non posset, quantùm est ex ratione, convinci.

46. *Baptismus reviviscens confert gratiam sibi specialem,* Ex hac Conclusione sequitur I. Baptismum reviviscentem (idem est de aliis Sacramentis, si quæ reviviscant, de quibus postea) conferre gratiam habitualem; cùm in illius collatione vita Sacramenti seu virtus vivificandi consistat. Et quidem juxta Doctores communiter distinctam confert ab ea, quæ confertur ratione pœnitentiæ vel contritionis, per quam tollitur obex: adeòque est major gratia, quàm quæ conferretur intuitu solius pœnitentiæ aut contritionis: aliàs enim reviviscentia Sacramenti parum haberet utilitatis. Idemque conficitur ex testimoniis *Augustini*, quibus asseritur Baptismum tunc recuperare vim suam, incipiendo valere ad salutem & remissionem peccatorum: quod quâ ratione verum est, si totum haberetur æqualiter per opus operantis, etiam excluso Sacramento?

Et jus ad auxilia actualia, Sequitur II. Sacramentum reviviscere conferendo jus ad auxilia actualia suo tempore conferenda, juxta Doctores communiter: hoc enim jus comitatur gratiam habitualem Sacramenti.

Remissionemq; omnis pœnæ Sequitur III. vi Baptismi præcedentis, quando reviviscit, conferri remissionem omnium pœnarum temporalium: *temporalis debita pro peccatis Baptismum antecedentibus.* hæc enim ex institutione divina in Baptismi virtute (quæ cum Baptismo reviviscit) simul cum infusione gratiæ continetur. Intellige tamen hoc de pœnis, quæ respondebant peccatis Baptismo præviis; non autem de iis, quæ debentur ob peccatum ipsius fictionis aliave Baptismum subsequentia.

47. *Confert autem gratiã juxta proportionem dispositionis, quâ tollitur obex,* Petes, quanta sit illa portio gratiæ, quæ remoto obice datur ex vi Sacramenti priùs suscepti? *Suarez disput.* 28. *sect.* 4. & *Coninck* existimant esse determinatam portionem, eamque minimam, quæ per Baptismum conferri solet, v. g. quanta parvulis in Baptismo tribuitur. Sed probabiliùs cum *Præposito* & pluribus aliis respondetur, eam dari secundùm proportionem dispositionis, quâ tollitur obex: quandoquidem juxta regulam generalem Sacramenta adultis majorem aut minorem gratiam conferant juxta propriam ipsorum dispositionem. Et quàmvis dispositio sequatur Sacramenti susceptionem, præcedit tamen infusionem gratiæ, & disponit ad illam; cujus Sacramentum, etiam dum reviviscit, est collativum ex opere operato: dispositio namque ad effectum non debet præcedere causam ipsam, sed causæ operationem. Itaque non omnibus obicem removentibus eadem seu æqualis gratia virtute Baptismi reviviscentis confertur; quandoquidem diversi obicem removeant per inæquales dispositiones.

48. *Præter Baptismum probabiliter nullũ aliud reviviscit Sacramentum,* Dico II. Reliqua Sacramenta fictè suscepta verosimiliter sublato obice non reviviscunt. Ita *Soto dist.* 6. *quæst.* 1. *art.* 8. *Vasquez*, *Præpositus* & alii. Probatur: nam de solo Baptismo loquitur *Augustinus*, *Gregorius* Papa, & passim antiquiores Theologi. De aliis autem Sacramentis ex Scriptura, Patribus, aut ratione non habetur solidum fundamentum: sine quo tamen effectus non sunt Sacramentis attribuendi, cùm illorum virtus totaliter dependeat ex divino beneplacito, quod aliquo ex prædictis modis deberet nobis innotescere.

49. *Oppositum tamen de Confirmatione & Ordine est etiã probabile.* Dixi *verosimiliter*: oppositum enim de Confirmatione & Ordine non est improbabile: tum quia multi sic sentiunt; quibus favet *D. Bonav. dist.* 3. *p.* 1. *art.* 2. *q.* 3. quatenus pro ratione reviviscentiæ Baptismi allegat initerabilitatem & Characteris impressionem. Tum ob hanc ipsam rationem, nempe quia similiter hæc Sacramenta imprimunt Characterem & sunt omnino initerabilia, uti baptismus; adeòque conveniens erat, ut effectus illorum fictione recedente revivisceret: ne alioquin qui semel indignè aut sine sufficienti dispositione illa Sacramenta suscepisset (quod subinde etiam sine culpa potest contingere) illorum effectu in perpetuum careret: præsertim cùm constituant homi-

nem in statu immutabili, ad quem dignè obeundum gratia illis Sacramentis propria est valdè utilis, immo necessaria. Idem simili ratione docet *Suarez.* & alii de Extrema Unctione & Matrimonio: quia licèt non imprimant Characterem, tamen reiterari non possunt durante eâdem infirmitate aut vitâ conjugis.

Idem varii censent de Extrema Unctione & Matrimonio.

50. *Sed incertè do ostenditur.*

Verùm hæc omnia nituntur incertâ conjecturâ. Quòd autem Aliqui allegent auctoritatem *Augustini*, qui *lib. 6. de Bapt. cap. 5.* videtur doctrinam *praeced. Conclus.* traditam fundare in sanctitate Baptismi; quæ ratio etiam locum habet in his Sacramentis. Hoc, inquam, parum urget, eò quòd ratio ista non sufficiens sit aut adæquata, sed præcipua sit voluntas Dei instituentis hàc ratione Baptismum, tum ob illius sanctitatem, tum principaliter ob remissionem peccatorum Baptismum antecedentium, quæ necessariò debet fieri per ipsum Baptismum ut patet ex *Augustino lib. 1. de Baptis. cap. 11.* & ex objectione *Donatistarum* ibidem. Deinde sanctitas etiam locum habet in Sacramento Eucharistiæ: quod tamen revivisceré æquè ut alia Sacramenta, nullatenus dici potest (quidquid aliqui videantur secùs sentire) non solùm quia nulla est necessitas, cùm possit toties quoties iterari, & effectus illius obtineri: sed etiam quia videtur alienum à mente Fidelium: & quia non leve sequeretur inde inconveniens, nempe eum qui semper sacrilegè celebrasset aut communicasset, sed in fine vitæ cum attritione & confessione moreretur, recepturum gratiæ augmentum & sanctitatem tantò majorem, quantò plura sacrilegia commisisset. Ita *D. Bonavent. dist. 3. part. 1. art. 2. quæst. 3. ad 3.* & alii communiter.

Eucharistia saltem non reviviscit.

Quod amplius declaratur.

Cessaret quidem allegatum inconveniens, dicendo reviviscere solùm ultimam communionem, adeòque obicem debere auferri, antequam Eucharistia denuò sumatur; ut respondet *Poncius disp. 41. num. 92.* in favorem asserentium reviviscentiam Eucharistiæ; tametsi ipse illam neget. Nihilominus hoc novum effugium non est ad mentem istorum Auctorum, qui sine restrictione loquuntur. Deindè sanctitas Sacramenti (in qua se fundant) locum habet, quocumque tempore obex tollatur. Denique etiam tali reviviscentiæ obstat adhuc, tum jugis Sacramenti iterabilitas, tum sensus communis, quo Eucharistia indignè suscepta instar cibi à stomacho rejecti videtur omnino vim nutriendi perdere. Nisi quòd suppositâ veritate opinionis asserentis augeri gratiam auctâ dispositione interea dum adhuc in stomacho durant species sacramentales (de quo in *Tract. de Eucharistia*) consequens videatur Eucharistiam ab initio in malo statu susceptam reviviscere, si ante corruptionem specierum accedat dispositio.

Dc Pœnitentiæ tamen Sacramento probabile satis est, quòd reviviscat, supposito (de quo postea) quòd possit dari validum & informe. Pro illo enim est ratio specialis, quæ pro Baptismo: nam peccata in illo validè confessa, non remittuntur directè in sequenti confessione, in qua non debent exprimi: ergo sublato obice directè remittuntur per absolutionem in confessione præcedenti informi datam, cui fuerunt directè subjecta: Christus enim voluit ut semel singula mortalia directè subjiciantur sententiæ Ecclesiæ, & sacramentaliter remittantur. Confirmatur: quia nullum peccatum mortale post baptismum commissum potest remitti sine Sacramento Pœnitentiæ aut ejus voto: atqui peccata mortalia in confessione informi expressa remittuntur postea per contritionem absque voto alterius confessionis de illis (cùm non sit opus ea ampliùs confiteri) ergo remittuntur per efficaciam ipsius Sacramenti pœnitentiæ priùs suscepti. Hæc tamen non ita convincunt, ut non sit responsioni aut evasioni locus; prout circa auctoritatem *Tridentini* observatum fuit *num. 44.*

51. *Pœnitentia, si possit esse valida & informis, probabiliter reviviscit.*

QUÆSTIO V.

Qualis Dispositio requiratur ad tollendum obicem, & ad Reviviscentiam Sacramentorum?

Obex alius est merè negativus & consistit in carentia inculpata legitimæ dispositionis ad effectum Sacramenti requisitæ. Alius positivus, qui consistit in peccato mortali, quod quis incurrit suscipiendo culpabiliter Sacramentum absque debita dispositione.

52. *Obex, alius negativus, alius positivus.*

Ad Sacramenta porrò vivorum quod attinet, sicut illa dum actu suscipiuntur, præsupponunt primam gratiam habitualem; sic dum præterita reviviscunt (si quæ reviviscant) videri potiùs possent similiter præsupponere statum gratiæ; adeòque contritionem, vel cum Sacramento mortuorum attritionem, etsi sit obex tantùm negativus, prærequirere. Nihilominus si Sacramenta vivorum causent aliquando per accidens seu secundariò primam gratiam, videntur illâ consequenter causare in bonâ fide attrito, quàdo cum obice negativo suscepta reviviscunt. Immo consequenter non video, cur id fieri non posset, etsi attritio foret cognita ut talis, ab illo, qui postmodum nosceret infructuosam Sacramenti susceptionem bonâ fide factam: nam tunc

Qualiter tollatur obex in Sacramentis vivorum.

cessat

cessat obligatio suscipiendi extra statum gratiæ hujusmodi Sacramentum, utpote jam receptum; quod proinde videtur reviviscendo operari effectum in attrito: cùm causationi primæ gratiæ per se solùm obstet, quòd Christus ista Sacramenta graviter vetuerit suscipi extra statum gratiæ. Unde etiam in sententia adscribentium his Sacramentis interdum primam gratiam, causaretur gratia in suscipiente illa cum attritione cognitâ, qui invincibiliter ignoraret aliam dispositionem requiri. In contraria verò sententia aliter foret discurrendum. Quòd si suscipiantur cum obice positivo, idem est de iis dicendum, quod de Baptismo. De quo (idem est de Pœnitentia, si detur informis, & reviviscat)

53. *Baptismus cum obice negativo susceptus reviviscit etiam cum sola attritione, si postea non fuerit commissum mortale.*

Dico I. In eo qui recepit Baptismum cum obice merè negativo, & post Baptismum nō commisit novum peccatum mortale, reviviscit Baptismus per solam attritionem supernaturalem. Est communis contra *Vasquez*, requirentem contritionem, sumpto fundamento ex *Augustino*; qui tamen loquitur de obice positivo, vel dicit requiri pœnitentiam, quæ complectitur contritionem perfectam & imperfectam.

Probatur Conclusio: quia ad delendum peccata Baptismum præcedentia sufficit attritio, quando Baptismus suscipitur; ergo etiam quando reviviscit, cùm secundùm *Augustinum* tunc habeat eamdem vim. Confirmatur: quia alioquin is, qui post Baptismum cum obice negativo susceptum non peccasset, justificari non posset, nisi per contritionem, sicut in Lege veteri. Immo pejoris esset conditionis, quàm is qui post Baptismum plura peccata commisisset: hic enim per attritionem cum Sacramento Pœnitentiæ (cujus alter est incapax) posset justificari; ut etiam meritò admittit ipse *Vasquez*, quamvis hoc non satis quadret in ipsius opinionem: vis enim Baptismi non roboratur ex conjunctione confessionis, utpote nullam vim habentis in peccata ante Baptismum commissa: igitur tota dispositio requisita, ut peccata ante Baptismum facta per eum directè remittantur, oritur ab attritione.

54. *At susceptus cum obice positivo, aut si postea sit commissum mortale insuper requiritur, confessio vel saltem perfecta contritio.*

Dico II. Qui suscepit Baptismum cum obice positivo, vel post ejus susceptionem commisit peccatum mortale, debet perfectè conteri, vel saltem attritus confiteri, ut Baptismus reviviscat. Ita *Scotus* & alii Theologi communiter. Ratio est: quia attritio non potest tollere peccatum mortale absque Sacramento realiter suscepto: cùm igitur hæc peccata, velut naturâ aut tempore posteriora Baptismo, non possint per ipsum deleri; consequens est, quòd deleri debeant per contritionem cum voto Sacramenti Pœnitentiæ, aut saltem per attritionem cum ipso Sacramento.

55. Neque dici potest illa peccata mortalia concomitanter sive indirectè deleri per Baptismum priùs susceptum, dum illius virtute cum attritione directè auferuntur peccata Baptismum præcedentia; ut refertur sentire *Paludanus dist. 4. quæst. 5. versùs finem*: qui tamen huic doctrinæ non firmiter adhæret, addens proinde sub disjunctione aliam & communem responsionem. Illud equidē valdè probabile censet *Dicastillo disp. 2. de Bapt. dub. 6.* Non, inquam, id dici potest, quia nullum Sacramentum habet virtutem remittendi peccata futura, seu post ejus susceptionem commissa: Sacramenta enim sunt medicinæ vulnerum præcedentium curativæ, & contra sequentia præservativæ. Quare peccata postea commissa faciunt, ut ne quidem remittantur commissa ante Baptismum, dum sola adest attritio: cùm unum mortale sine altero non remittatur, & recedente fictione non remittantur peccata virtute Baptismi, nisi quæ ipsum tempore vel naturâ præcedunt, ut habet communis sensus Doctorum: à quo recedendum non est sine fundamento; quòd hic nullum est. Nam quod *Dicastillo sup. num. 207.* allegat, cum peccatis confessis simul indirectè absolvi & remitti oblita aut justâ de causâ suppressa, nihil probat: nam talem vim esse à Christo datam absolutioni quoad peccata illam antecedentia, constat ex *Trid. sess. 14. c. 5.* & indubitato omnium Catholicorum sensu: non constat autem esse datam Baptismo quoad peccatorum illum subsequentium indirectam deletionem: cùm tamen in materia Sacramentorum ob levem conjecturam ex quadam paritate desumptam non liceat Sacramentis ascribere novos effectus contra sensum communem. Immo verè non est paritas inter Baptismum & exemplum ab ipso allegatum. Esset autem inter Baptismum & confessionem validam ac informem, casu quo detur & reviviscat, si nempe post illam quis committeret nova peccata. Verùm pariter hæc tunc non revivisceret per solam attritionem, neque indirectè peccata se sequentia deleret.

Cur Baptismus cum attritione subsequente tollere indirectè nequeat peccata se sequentia.

56. *Peccatum, cui baptizandus adhæret, non est materia confessionis, nisi quatenus post Baptismum continuatur.*

Ex quo etiam fit, in confessione particulariter non fore exprimendum peccatum, cui quis in Baptismi susceptione affectu adhærebat; utpote quod tempore & naturâ baptismum antecessit. Sufficeret itaque confiteri, quòd Sacramentum indignè susceperit: nisi fortasse complacentia istius peccati fuerit post Baptismum continuata: tunc enim de illo deberet eatenus fieri confessio in particulari. Quod etiam fieri deberet de aliis peccatis tempore aut naturâ Baptismum subsequentibus. Prout naturâ posterius susceptione Baptismi est sacrilegium, quod per fictam illius susceptionem committitur: hoc enim pecca-

peccatum tunc committitur, quando Baptismus deberet suum conferre effectum, adeòque est Baptismo naturâ posterior, sicut ipsa collatio effectûs.

Quod si planè concomitanter cū Baptismo absolveretur, probabilius foret materia confessionis.

Quòd si fingatur casus, quo peccatum aliquod mortale committatur, quod præcisè absolvatur in ipso momento temporis, quo absolvitur Sacramentum, dubium est, an illud pertineat ad peccata commissa ante Baptismum, adeòque per eum reviviscentem remitti debeat; prout existimat *Vasquez*: an verò pertineat ad peccata commissa post Baptismum, & remitti debeat per confessionem; prout docet *Coninck*, *Prapositus* & alii. Quod posterius apparet probabilius: eò quòd tale peccatum effectui Baptismi directè adversetur. Deinde quia numquam potest tolli per Baptismum dum actu suscipitur, adeòque nec quando reviviscit. Unde etsi propriè loquendo tale peccatum nec sit commissum ante, nec post Baptismum: quia tamen quævis peccata possunt remitti per Baptismum vel Pœnitentiam, & istud nequit remitti per Baptismum, censetur eatenus inter commissa postea, id est, inter remissibilia, non per Baptismum, sed per Pœnitentiam.

57. *A quo causetur gratia Sacramenti reviviscentis.*

Petes, à quo causetur gratia Sacramenti reviviscentis v.g. Baptismi? Resp. quòd principaliter à Deo, dispositivè à dispositione, instrumentaliter & ex opere operato ab ipso Baptismo præterito, sicut quando ab initio dignè fuisset susceptus Baptismus. Quòd si Baptismus cum positivo obice susceptus reviviscat per attritionem cum Sacramento Pœnitentiæ, attritio ista partim disponit ad effectum Sacramenti Pœnitentiæ, partim ad effectum Baptismi reviviscentis distinctum: sic ut duplex tunc detur gratia, respondens duplici Sacramento: & quidem per illam quæ respondet Baptismo reviviscenti, directè remittuntur peccata præcedentia Baptismum, per aliam peccata sequentia; idque eodem instanti, etiam naturæ.

58. *Qui Baptismus reviviscens eodem naturæ instanti operetur gratiam, quæ suam contritio vel Sacramentū per quod reviviscit.*

Dices: Contritio vel attritio cum sequenti Sacramento, Pœnitentiæ scilicet, debet resuscitare Baptismum veluti mortuum in instanti A, & in eodem instanti naturæ causatur gratia correspondens: ergo non potest in illo eodem instanti naturæ pariter suam gratiam causare Baptismus reviviscens; veluti qui in instanti A: resuscitatus, non potest operari, nisi in sequenti naturæ instanti B: cùm sicut priùs naturâ debet causa esse, antequam operetur, sic & resuscitari. Resp. quòd Baptismus resuscitetur non tamquam mortuus, sed tamquam impeditus & præteritus, existens in divina acceptatione: adeòque eodem instanti, quo impedimentum tollitur, operatur: illud ipsum enim erat carentia dispositionis, quæ tollitur formaliter per ipsam dispositionem. Quare si reviviscat Baptismus per aliud Sacramentum, v.g. Pœnitentiæ, eadem attritio tollit fictionem reddendo subjectum dispositum, sicque Baptismum præteritum reddit ipso instanti naturæ causantem effectum, quo Sacramentum Pœnitentiæ, quatenus ad utrumque seu utriusque effectum eodem instanti naturæ disponit.

QUÆSTIO VI.

De Charactere.

59. *Quid sit Character.*

Explicatis iis quæ concernunt primarium Sacramentorum effectum, scilicet gratiam, explicanda sunt ea, quæ concernunt eorumdem effectum secundarium, qui dicitur Character. Quod est vocabulum græcum; latinè idem significans, quod figura seu nota. Unde *ad Heb.* 1. ubi Latinus Interpres habet: *Qui cùm sit splendor gloriæ & figura substantiæ ejus*, in Græco loco figuræ est Character. Est autem in præsenti *signum quoddam spirituale mediante Sacramento animæ impressum indelebiliter, quo homines consignati distinguuntur ab aliis*. Quòd quidem non in omnibus Sacramentis imprimitur, neque etiam in uno solo, sed in omnibus & solis initerabilibus; ut jam patebit.

60. *Illum imprimunt sola tria Sacramenta initerabilia.*

Dico I. Tria Sacramenta initerabilia, Baptismus scilicet, Confirmatio & Ordo, quando validè conferuntur, imprimunt in anima Characterem. Ita expressè definit *Florentinum in Decreto de Armenis*, & *Tridentinum sess. 7. can. 9. de Sacram. in genere*: & antea idem determinaverat *Innocentius III. c. Majores, de Baptismo*, agens in speciali de isto Sacramento.

Scotus de hoc non dubitavit, fundans rectè conclusionem in auctoritate Ecclesiæ.

Veritas hæc ex Scripturis convinci non potest: uti nec ex claris & expressis Patrum anctoritatibus, quin secundùm se in alio sensu possent explicari: ut optimè *Scotus d. 6. q. 9. num. 13. & 14.* Facilè enim Patres exponi possent, quòd ipsum Sacramentum v.g. Baptismi vocent Characterem quo obsignamur. Ideoque *Doctor*, qui definitionem *Florentini* & *Tridentini* non viderat, rectè concludebat esse necessariò ponendum Characterem, quantum pro tunc occurrebat, ob solam auctoritatem Ecclesiæ scilicet cap. *Majores* cit. juncto cap. *Ad abolendam, de Hæreticis*, ubi perpetuo anathematis vinculo innodantur aliter de Sacramentis Ecclesiæ sentientes, quàm sentiat Sancta Romana Ecclesia; cujus profectò auctoritas est certissima. Ut proinde immeritò *Prapositus q. 63. art. 1.* sic referat Sententiam *Scoti*, quasi videatur existimare doctrinam de Charactere solùm esse probabilem. Quare etiam *Scotus n. 17.* dicit, quòd ponendi

Chara-

Characterem *necessitas est hac, quia Ecclesia ponit.* Et subdit: *Sufficit enim Auctoritas Ecclesiæ;* adducitque *Augustinum l. contra Epist. Fundamenti c.5.* dicentem: *Evangelio non crederem, nisi me Ecclesia Catholica commoveret auctoritas.* Quamquam præmittat, non posse spectando tunc temporis expresſè & in terminis definita, evidenter necessariò probari ex creditis.

61. *Cui consonant Patres.*

Nihilominus etsi verum fit Ecclesiæ auctoritatem in hoc negotio habere partes præcipuas; eâ tamen suppositâ intelligimus mentem sanctorum Patrum sine dubio fuisse in eadem significatione de Charactere loqui, ac traditionem Ecclesiæ (in qua hæc veritas fundatur) conservare. Plurima ejusmodi testimonia, accedente sensu Ecclesiæ satis clara, vide apud *Bellarminum l.2. de Sacram. c.21. Suarez disp.11. sect. 1.* Nobis pauca sufficiant. *Cyrillus Jerosolymitanus Præfat. in Catech. §. Magnum,* enumerans Baptismi effectus ait: *Magnum est propositum hoc Baptisma, captivitatis liberatio, peccatorum remissio, mors peccati, animæ regeneratio, vestimentum candidum, signaculum sanctum & indelebile;* omnis autem effectus Baptismi alius à charactere est delebilis. Et *Augustinus l.6. de Baptismo c.1.* ait: *Dominicum Characterem à fallacibus deprædatoribus suis foris acceperat.* Loquitur de baptizato ab Hæreticis; & addit, *Characterem tamen dominicum in eâ,* ove, *agnosci potius, quam improbari.* Similia docet *Epist. 23.* & *Epist. 204.* ait: *Oves Christi estis, Characterem Dominicum portatis, in Sacramento quod accepistis.* Et *Tract. 5. in Epist. 1. Joan.* de baptizato ait: *Si autem non habet,* Charitatem scilicet, *Characterem quidem impositum habet, sed desertor vagatur.* Eumdem characteri militari comparat *l.2. contra Epist. Parmeniani c.13 circa med.*

62. *Accedunt loca Scripturæ; etsi non convincentia.*

Pro eadem veritate, suppositâ Ecclesiæ traditione commodè adferri possunt Scripturæ; quamquam nec eâ suppositâ convincentes; scilicet *ad Ephes. 1. In quo & credentes signati estis spiritu promissionis sancto &c.* Et *cap. 4. Nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in diem redemptionis.* Et *2. ad Corinth. 1. Qui unxit nos Deus, qui & signavit nos, & dedit pignus Spiritûs in cordibus nostris.* Ubì Apostolus agens juxta quosdam de Baptismo, juxta alios de Confirmatione, juxta alios de utroque assignat tres effectus, scilicet unctionem per gratiam sanctificantem, signationem, seu (ut verbum Græcum sonat) sigillationem per Characterem, dationem pignoris, id est, juxta varios testimonium bonæ conscientiæ. De his plura videre est in *Commentario* ad locum *Scoti* citatum *num. 15. & seqq.* Videri etiam potest ad initium quæstionis.

63. *Ratio est institutio Christi, &*

Ratio efficax hujus veritatis assignari vix potest præter institutionem Christi traditione & auctoritate Ecclesiæ nobis perspectam. Communiter equidem allegatur, quòd fatentibus etiam Hæreticis, quædam Sacramenta sint omnino initerabilia, cujus ratio est Character, ut determinat *Florentinum* & *Tridentinum suprà.* Alia autem solida ratio hujus rei dari non potest: nam quantumvis Baptismus v.g. sit ingressus in Ecclesiam, ut respondent Hæretici; cur baptizatus si non habeat Characterem nequit egredi, ac deinde reingrediens iteratò baptizari? Præsertim si fructus Sacramenti non sit alius, quàm ejus applicatione excitare fidem remissionis peccatorum contentæ in promissionibus Christi.

fundato in Charactere initerabilitas Baptismi, Confirmationis & Ordinis.

64. *Quàmvis non implicet, Sacramentum sine Charactere initerabile, vel cum illo iterabile.*

Nihilominus absolutè loquendo potuisset Deus instituere, ut non nisi semel quis validè baptizaretur, esto non daretur in Baptismo Character: quæ enim apparentia repugnantiæ? E contrà, etsi Baptismus Characterem conferret, potuisset tamen illum Deus sic instituere, ut posset repeti; sive hoc modo, ut quando repeteretur, nō daretur Character, utpote jam datus: sive ut daretur secundus: etsi enim primus sufficiat, posset de superabundanti dari secundus: plura enim, dum vult, potest Deus, quàm quæ ad aliquid sufficiunt. Vel sanè Character secūdus deserviret ad designandum secundum Baptismum; ita ut ex signorum numero indicetur numerus Baptismorum. Sicut peregrini Hierosolymitani toties signum in brachio recipiunt, quoties peregrinationem confecerunt.

65. *Congruentia triplicis Characteris.*

Congruentia hujus triplicis Characteris optima assignatur & explicatur à *Scoto d.6. q.10. num.12.* quia per tria dicta Sacramenta cōstituitur homo irrevocabiliter in certo gradu ac munere in Ecclesia Christi ad spiritualia quædam munia activè aut passivè obeunda; non sic per reliqua quatuor. Per Baptismum quidem deputatur homo, ut sit filiusfamilias ac domesticus Christi, accipitque potestatem ad suscipienda cetera Sacramenta. Per Confirmationem deputatur, ut sit miles Christi, fidemque fortiter profiteatur & propugnet. Per Ordinem denique constituitur familiæ præfectus, ad eamdem regendam, Sacramenta & alia bona communia distribuenda, aliosque ad familiam admittendos. Sic enim & olim qui deputabantur ad certa officia & obsequia principis, solebant certis signis ab aliis discerni, v. g. milites notabantur principis charactere eis impresso: & etiamnum magistratus & famuli sæpè certis signis discernuntur.

66. *Officium Characteris.*

Itaque præcipuum Characteris munus est, ut sit sigillum seu signum spirituale designans suum subjectum: ita ut Angeli intuentes Characterem Baptismi v.g. (idem cum proportione est de duobus reliquis) ex eo tamquam signo videant hominem esse de familia Christi, habere jus ad auxilia & suffragia communia &c. De quo & aliis officiis Characteris vide *Scotum d. 6. qu. 10. num.13.*

An sit signum naturale, an ex instituto.

*num.*13. An autem præfata significatio Characteris competat ei ex natura sua, an verò solùm ex divina institutione, est inter Doctores controversum. Sed cùm ad minus difficillimum sit intelligere, quòd hujusmodi signum naturale sit possibile (Plures existimant absolutè possibile non esse) neque ex ullo capite colligatur, quòd character de facto tale sit, censendum potiùs est, esse signum ex instituto: tum quia id sufficit, suppositâ notitiâ institutionis talis signi ad discernendum v. g. baptizatos à non baptizatis: tum quia est faciliùs, adeòque ceteris paribus præferendum in explicatione fidei; præsertim in materia Sacramentorum, quæ ipsa sunt signa ex instituto. Immo ex multorum sententia ipse effectus principalis Sacramentorum, scilicet gratia, non est signum naturale divinæ amicitiæ, sed ex Dei ordinatione. Estque hæc de Charactere Sententia communis, contra *Salas* & *Lugo*.

An Circumcisio impresserit Characterem.

67. Petes, an circumcisio impresserit characterem? Resp. id esse valde incertum: cùm *D. Thomas q.*63.*art.*1.*ad* 3. & plerique alii hoc negent: nec supperat ex aliquo capite solidum affirmandi fundamẽtum. *Scotus* nihilominus *sup. q.*9.*n.*21. obiter insinuat, non tamen assertivè statuit, contrarium posse dici. Quod videtur posse conjectari ex eo, quòd Circumcisio fuerit janua veteris Legis, per quam homines adscribebantur in peculiarem familiam ac populum Dei; sicut Baptismus est in Lege nova. Quàmvis autem aliqui Patres significent Circumcisionem obsignasse solam carnem, & in eo à Baptismo distinguant: loquuntur tamen de signatione per gratiam, quam adultis, saltem aliundè justificatis ab originali, vi suâ non conferebat, immo nec parvulis ex primaria institutione; prout dictum est circa initium hujus Tractatûs. Neque hinc sequitur circumcisos non debuisse baptizari: quia per circumcisionem necdum erant adscripti in familiam Christi ac Ecclesiam novæ Legis; quod proinde per Baptismum fieri oportebat: qui etiam perfectiorem ac diversæ speciei imprimit Characterem; sicut diversi Ordines diversos specie imprimunt Characteres.

Nihilominus hoc de Circumcisione (ut dixi) incertum est, cùm de eo non habeatur aliquid firmi in auctoritate. Alioquin videretur id pariter extendi posse ad remedium Legis naturæ, veluti per quod etiam homines adscribebantur Ecclesiæ Dei ac Religioni, quodque similiter non erat iterabile, scilicet cum simili fructu.

Character non est mera denominatio extrinseca, sed forma realis.

68. Dico II. Character sacramentalis non est mera denominatio extrinseca aut ens aliquod morale ex susceptione Sacramentorum initerabilium resultans, unde homo censeatur à Deo deputatus ad suum cultum sive ad sacras actiones. Ita communiter Theologi contra *Durandum dist.* 4. *q.* 1. qui appellat relationem rationis, more loquendi antiquis Theologis in similibus cõsueto, etsi à parte rei solùm velit excludere realem qualitatem, non autem præfatam conditionem moralem ex divina deputatione: ex qua similiter David electus in regem obtinuit nomen & dignitatem regiam velut aliquid morale ipsum moraliter afficiens. Quam quidem *Durandi* sententiam non posse sine errore defendi propter locutiones Conciliorum censet *Suarez* & alii Recentiores: Alii tamen illam à graviori censura liberant. De quo quidquid sit, omnino tenenda est communis doctrina. Quæ

Probatur: quia Concilia definiunt Characterem esse signum spirituale & indelebile impressum in anima; quæ etsi aliquo modo quadrare possent in denominationem moralem ex divina ordinatione sic resultantem, ut nullâ humanâ potestate impediri vel auferri possit, secùs quàm dignitates vel potestates politicæ: propriè tamen ut sonant accepta denotant physicam impressionem alicujus notæ realis ac spiritualis; prout indubiè quilibet non præventus censeret. Confirmatur: tum quia Doctores Catholici constanter hoc sensu verba Conciliorum intellexerunt: tum quia ipsi Hæretici, contra quos in iisdem agitur, intelligunt sententiam Catholicorum de aliquo physico & reali, & hoc sensu impugnant. Deinde iidem Hæretici facilè admitterent ens aliquod rationis seu denominationem extrinsecam in anima baptizati resultare ex Baptismo, quem docent initerabilem. Quàmvis simul misceant alios errores, præsentem non excusantes; quòd scilicet Baptismus tantùm valeat ad excitandam fidem; quòd Confirmatio, & juxta Nonnullos ex ipsis Ordo nõ sit Sacramentum, saltem quo deputetur quis ad conficienda Sacramenta; quòd denique is, qui juxta illos fuit sacerdos, possit fieri laicus. Etenim his non obstantibus, etiam errarunt circa Characterem baptismalem; & tamen non negassent, qualem affirmavit *Durandus*. 69.

Probatur ex locutionibus Conciliorum in sensu obvio intellectis.

In quo tum à Catholicis, tum ab ipsis Hæreticis sunt intellecta.

Hi denique nec aliquod morale ex Baptismo relictum nõ negarent.

*Arriaga d.*17.*sect.*3. potissimùm se fundat in eo, quòd *Trid. sess.*23.*c.*3.*&* 4. & *can.* 1.*&* 4. manifestè condistinguat potestatem perpetuam & irrevocabilem (quam *Durandus* vocat denominationem extrinsecam & Characterem) ab ipso Charactere. Ait enim: *Si quis dixerit vel per hoc Sacramentum potestatem non concedi, vel semel ordinatum posse fieri laicum, vel Characterem non imprimi, anathema sit.* Illa enim particula *vel* denotat distinctionem inter potestatem irrevocabilem & Characterem. Verùm prædicta verba non sunt *Tridentini* in terminis. Quod etiam *c.* 3. nil habet ad propositum. Solùm *can.*1. definit in Ecclesia non esse officium tantùm, & nudum ministerium prædicandi, sed esse potestatem 70.

Fundamentum Arriagæ ex Tridentino desumptum discutitur.

aliquam

aliquam consecrandi & absolvendi. Et c.3. ex eo quòd Sacramentum Ordinis imprimat Characterem, damnat asserentes potestatem Sacerdotum tantùm esse temporariam, vel hos fieri posse Laicos. Quod quidem rectè faceret, etsi potestas indelebilis non foret à Charactere distincta. Similiter *can*.4. damnat dicentes *per sacram Ordinationem non imprimi Characterem, vel eum qui Sacerdos semel fuit, laicum rursus fieri posse*. Idque rectè; quantumvis revera non esset inter potestatem & Characterem distinctio. Nec mirum, aut novum, sed familiare etiam ipsi *Tridentino*, errores connexos, aut etiam nõ distinctos, sed diversimodè ab Hæreticis expressos distinctè à Conciliis damnari; præsertim si non sit certum esse formaliter indistinctos. Ut proinde non urgerent verba *Tridentini*, etsi in terminis essent, qualia *Arriaga* refert:

71. *Character non est relatio,* DICO III. Character sacramentalis non est relatio realis, sed ens absolutum, nempe qualitas aliqua spiritualis. Ita communiter Doctores.

Sive transcendentalis, Prima pars de relatione reali probatur: non enim potest dici relatio transcendentalis: nam subjectum est ab illa realiter indistinctum, nec potest sine illa existere, v. g. homo sine risibilitate: cùm tamen Character distinguatur realiter à suo subjecto, possitque subjectum sine illo existere.

Sive prædicamentalis. Non est etiam relatio prædicamentalis: ad hanc enim non datur motus sive actio, sed ipsa necessariò resultat ab extremis: Character autem juxta *Tridentinum* animæ imprimitur, adeòque terminat propriam actionem, eamque procedentem non ab extremis, sed liberè à Deo, qui velut causa principalis Characterem imprimit, Sacramento instar instrumenti moralis, vel juxta Alios physici, concurrente.

72. *Sive extrinsecùs adveniens;* Non denique est relatio extrinsecùs adveniens: quàmvis enim illa rectè dici posset animæ imprimi, sicuti dicitur corpori imprimi certum ubi aut situs; ceteraque quæ Characteri tribuuntur, possint isti relationi accommodari: ut bene ostendit *Scotus q.*10.*num*.3.*& seqq.* ubi (ut patet inspicienti textum) solùm problematicè disputat, quo pacto, non obstantibus rationibus ab eo præallegatis & solutis, posset dici Characterem esse respectum extrinsecùs advenientem, ut habet *num*.9. in fine: eò quòd sic ponendo saltem omnes conditiones salvantur, quæ communiter attribuuntur Characteri. Dein *num*.13.*& seqq.* procedit secundùm sententiam, quæ ponit ipsum esse formam absolutam, eamq; qualitatem; ut proinde immeritò citetur in oppositum hujus partis Conclusionis. Etsi (inquam) illa ita se habeant: nihilominus sine ratione poni non debent hujusmodi entia modalia & imperfecta, quæ implicet etiam per Deum existere sine subjecto:

maximè cùm enti absoluto aptiùs seu magis conveniant, quæ Concilia attribuunt Characteri; & consonet communis Doctorum sensus.

Secunda pars (in quam magis inclinat *Scotus sup. num.* 13. cui proinde adhærent ejus Discipuli communiter) probatur: quia cùm non sit substantia, utpote existens in alio ut subjecto: neque quantitas, eò quòd hæc nequeat esse in anima, quæ est spiritualis: neque etiam relatio, ut ostensum est; sequitur, esse qualitatem. Deinde nihil tam propriè dicitur animæ imprimi, eam ornare, notare, & ab aliis distinguere (quæ tribuuntur Characteri) quàm qualitas. 73. *Sed est qualitas,*

Ad quam verò speciem qualitatis Character pertineat, disputant Doctores; qui in varias abierunt sententias. Valdè verosimile est, juxta modernam specierum qualitatis distinctionem, spectare illum ad tertiam speciem, quæ complectitur qualitates solùm aut principaliter ordinatas ad perficiendum sive ornandum subjectum; prout est Character, qui juxta Theologos passim & *Scotum sup.q.*9.*n*.18. non est physicè activus; & consequenter poni non debet in prima vel secunda specie, ubi tantùm ponuntur qualitates principaliter ordinatæ ad agendum. In quarta etiam specie (si tamen sit vera qualitatis species, quod non credo) ponitur figura quantitativa; qualis non est Character. Nec refert, quòd in tertia specie solùm videantur poni qualitates sensibiles: hoc enim falsum est: cur namque in ea non ponantur cognitiones & volitiones spirituales, sive humanæ, sive angelicæ, & generatim aliæ qualitates quæ principaliter dantur ad ornatum. 74. *Verosimiliùs tertiæ speciei.*

Multi nihilominus Doctores censent Characterem esse collocandum in prima vel secunda specie qualitatis. Quod idem videtur sentire *Scotus sup.q.*10.*n*.15. Sed loquitur secundùm veterem & minùs exactam Aristotelis, non autem secundùm modernam specierum qualitatis distinctionem. De illa autem *num*. 14. præmiserat: *Secundùm veritatem illa divisio qualitatis in quatuor species non est propriè generis in species, sed est tantùm secundùm quosdam modos diversos convenientes diversis qualitatibus; & fortè eidem qualitati in se secundùm essentiam possent competere plures modi, qui ponuntur in diversis qualitatibus*, id est, qualitatum speciebus. Juxta illam itaque divisionem Character rectè vocari posset habitus, *quia est difficilè mobilis* (ut ait *Scotus n*.15.) seu difficulter mobilis est. Convenit quoque cum potentia naturali quòd etsi sit supernaturalis, tamen se habeat instar cujusdam potentiæ saltem moralis activæ aut passivæ. *Quàmvis multi constituant in prima vel secunda,* *Mens Scoti declaratur.*

DICO IV. Subjectum immediatum Characteris est voluntas. Ita *Scotus d.*6. *q.* 11. *num*.4. contra *Thomistas* eum subjectantes in in- 75. *Subjectum Characteris, voluntas.*

in intellectu, & alios eum collocantes in intellectu & voluntate; ac denique contra Recentiores, quorum plerique docent eum habere essentiam animæ pro immediato subjecto.

Probatur: quia Character est quædam dispositio ad gratiam, tum ejusdem Sacramenti tamquam effectus naturâ prior & imperfectior disponens ad effectum perfectiorem ejusdem causæ; tum aliorum Sacramentorum, instar potentiæ moralis ad gratiam illorum suscipiendam vel conferendam: ergo sicut gratia, à charitate indistincta, est in voluntate, sic & Character. Deinde Character baptismalis est signum vel fundamentum specialis obligationis animæ ad Christum, ut servet ejus legem; Character Confirmationis inducit obligationem Christianæ militiæ, & quodammodo confessionis fidei; Character denique Ordinis tribuit potestatem moralem: omnis autem obligatio cadit primò & directè in voluntatem, adeòque in ea congruè ponitur obligationis signum aut fundamentum: sicut & potestas moralis operandi est in illa ut proximo subjecto.

76. *Fundamentum collocantium Characterē in essentia animæ dissolvitur.* Fundamenta aliarum Opinionum nullam habent difficultatem. Nec juvat Recentiores, quòd Character nō sit activus, adeòque videatur non debere recipi in potentiis, quæ sunt instrumenta ad operandum, sed in essentia animæ, quam perficit. Respondetur enim sufficienter perficere animam mediante voluntate, cui inhæret; præsertim cùm voluntas juxta veriorem doctrinam animæ identificetur. Et licèt Character non ordinetur ad operandum, ordinatur tamen ad gratiam, quæ est operandi principium. Deinde ipse Character moraliter aliquid agere videtur; quatenus v. g. movet Angelos, ut specialem habeant curam illuminandi & custodiendi eo insignitos, ipsumque Deum ad dandam illuminationem & gratias actuales.

77. *Character est in hac vita omnino indelebilis.* Dico V. Character est indelebilis in hac vita, immo & in futura vita. Prima pars est certa ex Conciliis, *Florentino* & *Tridentino* suprà, simpliciter definientibus Characterem esse signum indelebile: quod ad minus debet intelligi pro hac vita. Idem etiam ostenditur à posteriori ex eo, quòd Sacramenta imprimentia Characterem nequeant iterari; cujus ratio est indelebilitas Characteris, juxta Concilia suprà & Doctores. Denique à priori probatur ex eo, quòd Character à solo Deo dependeat in fieri & conservari, nec habeat contrarium à quo possit expelli.

78. *Immo & in altera.* Secunda pars etsi non sit à Conciliis definita, docetur tamen communiter à Theologis cum *D. Thoma q.63. art.5. Scoto d.6. q.9. num.19. & 20.* Probatur in primis à posteriori: quia Christianus vel Sacerdos qui post mortem miraculosè reviviscerct, non iterum baptizaretur aut ordinaretur; quod signum est Characterem post mortem manere. Quamvis id non videatur omnino efficax: eò quòd fortè quis respondere posset, in tali casu specialiter Characterem relinqui, aut certè reproduci: sicut etsi moriens extra statum gratiæ regulariter mox amittat habitum supernaturalem fidei, constat tamen relinqui aut reproduci in eo qui resuscitatur; cùm hic omnino videatur suscitari cum habitu supernaturali fidei præhabito.

Deinde suadetur: quia post hanc vitam non habet Character contrarium, à quo expellatur: illud enim foret peccatum, per quod tamen demeritoriè non expellitur, uti gratia; immo in ipso etiam actu mortaliter peccaminoso, v. g. sacrilegâ Sacramenti susceptione, imprimitur, ac nequidem per peccatum apostasiæ deletur.

Dices: Character saltem non manet in damnatis, uti nec fides & alia dona supernaturalia. Resp. Characterem manere; cùm ex se sit indelebilis: secùs quàm fides & alia dona, quæ cùm demeritoriè possint etiam in hac vita deleri, potiori jure auferentur à damnatis. Deinde dona ista tendunt principaliter ad operationes, quæ dãnatis [illegible] impossibiles. Denique per se inchoant, & disponunt ad justitiam ac amicitiam Dei, damnatis nullatenus convenientem. At Character etsi secundariò, nec ita propriè, disponat suo modo ad gratiam, principaliter tamen est in signum potestatis seu muneris accepti, quod in familia Christi exercuit sive baptizatus, sive confirmatus, sive ordinatus. Unde manente fine principali, manet, Beatis quidem ad gloriam seu decorem aliqualem, damnatis autem ad confusionem; ut rectè *D. Bonav. d.6. p.1. art.1. q.5. ad 4.* Quemadmodum insigne militare magni ducis iis qui strenuè pugnarunt est ad gloriam, etiam tempore pacis; ignavis autem vel desertoribus ad ignominiam. 79. *Aliud quoad hoc est de fide cæterisque donis gratia.*

Sed restat scrupulus, quomodo Character cedet damnatis ad opprobrium: cùm neque ipsi illum in se, neque alii in ipsis illum videre possint: eò quòd Character, veluti forma supernaturalis, non possit viribus naturæ cognosci; non sit autem verisimile Deum specialiter elevare potentiam damnatorum ad eliciendam notitiam supernaturalem. Resp. in primis posse creari damnatis confusionem ex hoc quòd sciant se à beatis videri tamquam insignitos signo Christi. Deinde forma supernaturalis potest actu naturali videri juxta dicta in materia de Angelis, adeòque potest Character videri à dæmonibus & animabus damnatorum, & ab his post resumpta corpora abstractivè cognosci, aut fortè intuitivè divinâ ordinatione. Immo dato, quòd formæ supernaturales nequeant naturaliter videri, adhuc non apparet improbabile *Praeposito q.63. num.25.* Deum ad majorem damnatorum 80. *Qui poterit Character cedere in opprobrium aut videri à damnatis.*

naturum cruciatum peculiariter concurrere, ut Characterem videant. Adde, quòd *Arriaga d.17.num.28.* putet non eſſe planè certum, quòd Character ſit forma ſupernaturalis: cùm tam illa, quàm naturalis aliqua & ſpiritualis qualitas potuiſſet ad id muneris ex inſtitutione aſſumi. Quàmvis cōmuniter & rectè id ſupponatur, veluti congruens Ordini gratiæ, ad quem ſpectat Character; qui inſuper à ſolo Deo eſt producibilis.

QUÆSTIO VII.

An Remiſſio venialium ſit effectus Sacramentorum?

81. *Conſtat per quatuor Sacramenta remitti venialia.* NON dubitant Theologi, quin in quatuor ſaltem Sacramentis peccata venialia remittantur, ſcilicet per Baptiſmum, Confeſſionem, Euchariſtiam & Extremam Unctionem; quod quâ ratione verum ſit, agendo de ſingulis in particulari patebit.

De omnibus tamen eſt communior Sententia. De aliis verò tribus Sacramentis, Confirmatione, Ordine & Matrimonio non eſt res adeò explorata. Quàmvis communior opinio Theologorum affirmet: eò quòd remiſſio venialium ſit maximè conſona & proportionata his Sacramentis, veluti vivorum & amicorum Dei, ut ex vi ipſorum non tantùm creſcat amicitia, ſed etiam auferantur leviores offenſæ inter amicos cōpoſſibiles. Aliâ autem ratione, ſive ex naturā Sacramentorum, ſive ex aliqua doctrina revelatâ quis eam deſumere tentet, non poteſt hæc opinio efficaciter probari.

82. *Qua difficultatem habet.* Habet etiam eadem doctrina difficultatem, quòd gratia habitualis, quæ per hæc Sacramenta confertur, non habeat oppoſitionem cum peccatis venialibus, immo cōſiſtat cum actuali eorumdem complacentiā; cùm tamen venialia non tollantur, niſi per aliquid eum eis incompoſſibile. Nec dici poteſt incompoſſibilem cum illis eſſe extrinſecam condonationem Dei, quâ remittuntur: nam hæc condonatio præſupponit juxta communem regulam aliquem actum ſaltem virtualiter retractativum culpæ commiſſæ ex parte ipſius hominis: quidquid *Suarez* exiſtimet venialia remitti per Sacramentum, etſi non adſit alia diſpoſitio, quàm quòd ſuſcipiatur, fine actuali complacentia peccati venialis, cum ſola voluntate ſeu deſiderio ſuſcipiendi Sacramentum & effectum ejus. *Reſponſio Suarez. diſcutitur.* Quòd deſiderium tamen niſi ſit tale, ut virtualiter ſit incompoſſibile cum culpa veniali, omnino nō ſufficit. Aliàs etiam ferè ſemper liberarentur homines in ſuſceptione alicujus Sacramenti ab omnibus omnino venialibus: cùm remitterentur omnia, quibus actu non eſt affectus, etiam ſine ulla diſplicentiâ prævia: uti ordinariè ſeu plerumque non habent in ipſa ſuſceptione actualem affectum erga aliquod peccatum. Deinde nequidem in Sacramento Pœnitentiæ remittuntur venialia ſine diſplicentia eorumdem.

Quâ refutatâ remanet difficultas præſentis doctrinæ. Quòd ſi verò cum communi doctrina exigatur retractatio, ſaltem virtualis, peccati venialis per Sacramenta remittendi, adhuc difficultas reſtat; eò quòd per hujuſmodi retractationem antecedenter ad ſuſceptionem Sacramēti jam remiſſa ſint omnia venialia, ad quæ ſe extenderit in homine juſto, juxta doctrinam multorum valdè probabilem, ut patet ex dictis in *Tract. de Gratia d.5.q.7.*

83. *Ad quam Reſpondetur Primò.* Ad hanc nihilominus difficultatem reſponderi poſſet probabilem quoque eſſe alteram ſententiam, quæ putat nequidem attritionem ſine Sacramento ſufficere ad remiſſionem venialium. Hoc autem poſito, poſſent per Sacramenta remitti immediatè venialia, interveniente retractatione, ſaltem virtuali, quæ alioquin ſe ſolâ non ſuffeciſſet.

Altera Reſponſio Lugo. Aliter adhuc reſpondet Cardinalis Lugo, non omnia venialia, etiam ad quæ ſe extenderit diſplicentia, neceſſariò remitti per Sacramenta, ſed interdum nonnulla relinqui juxta regulam ordinationis divinæ. In quo nulla eſt impoſſibilitas: quàmvis de ipſo facto non adſit niſi conjectura. Idem Auctor conſequenter cenſet, quòd etſi ex natura rei non ſit neceſſe collationi gratiæ jungi remiſſionem venalium, ſit tamen valdè conſentaneum legibus amicitiæ, ut quoties aliquis admittitur ad novum complexum & arctius amicitiæ vinculum, condonentur offenſæ leves, vel omnes, vel ex parte: ac proinde cùm quævis collatio gratiæ ſit novum amicitiæ vinculum &c. congruum cenſet, ut afferat ſecum condonationem aliquam, ſi non integram, ſaltem partialem, offenſarum levium, quarum eſt retractatio. Ex qua tamen congruentia nil certi determinari poteſt.

84. *Tertia Reſponſio.* Præterea admiſſo, quòd per quamvis retractationem dimittantur juſto omnia venialia ad quæ ſe extendit, adhuc poſſet eſſe locus remiſſioni, ſaltem mediatæ peccatorum venialium per Sacramenta, quatenus per hæc ex opere operato confertur gratia actualis, opportuna eliciendis piis motibus, quibus deinde venialia immediatè deleantur. Quàmvis hic remiſſionis modus non vertatur hoc loco in controverſiam. Deinde locus immediatæ remiſſioni adhuc eſſet in caſu, quo per accidens hæc Sacramenta cauſarent primam gratiam: antequam venialia etiam retractata non remittuntur peccatori. Quòd ſi nihil horum placeat, dicendum foret, non per omnia Sacramenta remitti immediatè culpas veniales.

DISPUTATIO QUINTA.

De Institutione & Essentia Sacramenti Baptismi.

1\. *Baptismus generaliter idem quod ablutio, interdum significat afflictionem.*

BAPTISMUS nomen græcum, etsi in sacris Litteris frequẽter omne ablutionis genus significet; & aliquando ad aquas passionis seu afflictionis significandas translatum sit, ut cùm Christus *Lucæ 12.* Inquit: *Baptismo habeo baptizari*; Tamen apud Ecclesiasticos Scriptores eam corporis ablutionem declarat, quæ cum Sacramento conjungitur, nec sine præscripta verborum forma ministratur. In qua quidem significatione Christus & Apostoli ex Christi instituto plerumque voce baptismatis seu baptizationis usi sunt, ut passim ex Evangelio & Actibus atque Epistolis Apostolicis est manifestum.

Hic sumitur pro primo Sacramento.

Ob varias utilitates Baptismi hoc modo sumpti varia alia ei conveniunt nomina. Nam partim in Scriptura, partim à Patribus vocatur Expurgatio, Circumcisio non manufacta, Aqua salutaris, Lavacrum vitale, Fons aquæ vitalis, Sacramentum fidei, Sacramentum regenerationis, Diluvium peccatorum, Signaculum Christianorum, Sacramẽtum illuminationis. Quorum omnium nominum rationes assignare non erit difficile, attentis materiâ & formâ ac effectibus hujus Sacramenti, cum quibusdam ceremonialibus, quæ comitantur. Vide *Suarez q. 66. art. 1. Vasquez d. 140. c. 1.*

Varia sortitur nomina.

QUÆSTIO I.

An Baptismus sit Sacramentum, quomodo definiatur, & quando sit institutus?

2\. *Est verum Sacramentum.*

DICO I. Baptismus est verum Sacramentum. Conclusio est definita in *Florentino*, *Tridentino* & alibi, recepta ab Hæreticis: manifesta ex Scripturis *ad Titum 3. Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis.* Et aliis locis. In quibus cùm Scriptura tribuat Baptismo efficaciam salvandi, & ad regnum cælorum admittendi, manifestè docet eum esse collativum gratiæ sanctificantis ex opere operato, per quam solam salvamur & in regnum Dei introimus.

Patet ex Scriptura, Concilia, Patribus & perpetuo sensu Ecclesiæ.

Conclusio est etiam firmata perpetuo usu Ecclesiæ, roborata infinitâ Patrum auctoritate, quorum aliqui plures de hac re libros scripserunt, ut *Augustinus* & *Basilius*; adeò ut hæc veritas potiùs ab Auctoribus supponatur, quàm de ea disputetur. Unde *Scotus d. 3. q. 4. n. 2.* ait: *Quæstio supponit Baptismum institutum fuisse in Lege nova, quod verum est & rationabile.*

Idem infrà *num. 3.* adfert congruentiam: quia Sacramentum principale Legis Evangelicæ, per quod scilicet intratur in ejus observantiam, debuit esse novum & proprium illi Legi: debuit etiam illud Sacramentum esse evidens in significatione, quia ista est lex veritatis evacuans umbram: & debuit esse copiosum in gratiæ collatione, quia hæc est lex gratiæ *Joan. 1. Gratia & veritas per Jesum Christum facta est.* Debuit etiam esse facile, quia *jugum* Christi *suave est & onus ejus leve, Matth. 11.* Item debuit esse commune: quia Deus ad Legem Moysi elegit unum populum tantùm, sed ad Legem novam totum mundum. *In omnem terram exivit sonus eorum &c. Psal. 18.* Hæc quatuor inveniuntur in uno, scilicet in ablutione cum verbis: quia hoc evidenter significat emundationem animæ, quæ est effectus principalis, & dat gratiam copiosè. Unde in *Psalmo 22. Super aquam refectionis educavit me.* Et est facilis: quia nullo modo periculosa, sicut fuit circumcisio, & communis omni sexui & ætati. Hactenus *Scotus.*

Congruentia adfertur ex Scoto.

DICO II. Baptismus rectè definitur à *Catechismo Romano Tit. de Baptismo §. Quod ad rem: Sacramẽtum regenerationis per aquam in verbo.* Quæ definitio est desumpta ex *Joan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua &c.* *Ad Ephes. 5. Mundans eam lavacro aquæ in verbo.* Et *ad Titum 3. Per lavacrum regenerationis.* *Magister 4. dist. 3.* & *D. Thomas q. 66. art. 1.* definiunt hoc modo: *Ablutio corporis exterior, facta sub forma præscriptâ verborum.* Quæ definitio hoc modo rectè explicatur, quòd sit *Sacramentum per ablutionem aquæ & expressam sanctissimæ Trinitatis invocationem regenerativum hominis cum plena omnis peccati remissione*: vel prout exponit *Scotus q. 1. n. 3.* dicens, quòd Baptismus sit *Sacramentum ablutionis animæ à peccato cõsistens in ablutione hominis aliqualiter consentientis, facta in aqua ab alio abluente, & in verbis certis simul ab eodem abluente cum debita intentione prolatis.* Ubi breviter & pulchrè omnia essentialia insinuat. 3.

Baptismi definitio varia.

DICO III. Christus instituit Baptismum ante suam passionem. Ita cum *Augustino Tract. 15. in Joan.* docet *Magister sup. D. Bonav. ibidem p. 2. art. 1. q. 1. ad 5. Scotus* similiter *ibidem q. 4. nu. 2. & 8. D. Thomas q. 66. art. 2.* & alii communiter contra nonnullos antiquos, inter quos refertur *Alexander Alensis, Albertus, Marenius*: quibus patrocinatur *Tertullianus*, *Chrysostomus*, *Theophylactus, Rupertus*; & favet etiam *Leo Papa Epist. 4. c. 3.* Ob quorum auctoritatem non ausim istam opinionem velut aliquâ notâ dignam taxare; etsi erroris eam arguat 4.

Est institutus ante passionem.

guat

guat *Maldonatus in cap. 3. Joannis.*

Nam ante illam Christus legitur baptizasse, nempe per discipulos, utique Baptismo suo.

Probatur I. quia Christus ante passionem baptizavit per discipulos, ut habetur *Joan.* 3. & 4. *Quamquam* (ut additur *cap.* 4.) *Jesus non baptizaret, sed discipuli ejus*: ille autem baptismus non erat Joannis, sed Christi. Quod colligitur, tum ex eo, quòd dicatur Christus baptizasse, baptizantibus discipulis; utique quia his id facientibus nomine & baptismo Christi, hic erat qui baptizabat. Tum quia mox post relatum discursum Christi cum Nicodemo *Joan.* 3. in quo dixerat, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto &c.* subditur Christum ad se venientes baptizasse; & quidem aggregatis jam discipulis, cœptáque Ecclesiæ suæ formatione. Tum quia paulò antè Joannes turbis prædixerat efficaciorem suo instare Baptismum, Christi scilicet; de quo dixerat *Joan.* 1. *Hic est qui baptizat in Spiritu sancto.* Quilibet igitur videns Christum per suos baptizantem, indubitanter debebat apprehendere, illum esse Baptismū à Joanne prænuntiatum. Tum quia non est credibile neque conveniēs, sive quòd Christus, qui baptizaturus erat in Spiritu & veritate, uteretur egenâ ceremoniâ à Joanne institutâ, quasi discipulus ejus; præsertim cùm nec ipsi Joannis discipuli, sed solus Joannes eâ ipse usus fuisse legatur: sive etiam quòd denuò ipse Christus pro brevi tempore, jam inchoatâ novâ Ecclesiâ, similem egenam ceremoniam institueret, & per discipulos suos usurparet.

5. *Deinde Apostolis dederat Eucharistiam & Sacerdotium.*

Probatur II. quia Christus ante suam passionem in ultima cœna Apostolis dedit Eucharistiam, ut patet ex Evāgelistis; item Ordinem Sacerdotii; ut clarè patet ex *Trid. sess.* 22. *c.* 1. & *can.* 2. Quod non est credendum fecisse Christum, iis necdum baptizatis, adeòque Baptismo necdum instituto: cùm hic juxta legem ordinatam sit janua ad reliqua Sacramenta eorumq; effectus percipiendos; de dispensatione autem non constet. Immo non est improbabilis quorumdam conjectura Christum propriis manibus à principio baptizasse præter Matrem suam & B. Petrum, fortè & ceteros Apostolos, præsertim Andream ac filios Zebedæi; quos tamen à Petro, & ab his reliquos Apostolos baptizatos alii conjectant. Quòd autem *Joan.* 4. dicitur Jesus non baptizasse, intellige cōmuniter & publicè. Aut certè, quòd etsi antea interdum per se baptizasset, non tamen postea, seu alio tempore, de quo *Joan.* 4. Unde *Aug. Epist.* 108. ait: *Tunc ergo quando ab Hierosolymis exiit cum discipulis suis in Judæam terram, & illic morabatur cum eis, baptizabat non per se ipsum sed per discipulos suos, quos intelligimus jam fuisse baptizatos, ... Neque enim ministerio baptizandi defuit, ut haberet baptizatos servos, per quos ceteros baptizaret &c.*

An per se ipsum aliquos baptizaverit.

6. Nec obstat I. quòd *Joan.* 7. dicatur: *Nondum erat Spiritus datus, quia Jesus nondū erat glorificatus.* Nam loquitur Scriptura tantùm de solemni & visibili Spiritûs datione, quæ futura erat in Pentecoste; non autem de invisibili & privatâ, quam constat sæpius antè contigisse, v. g. Magdalenæ, Apostolis, & quotquot erāt priùs justificati. Deinde gratiam Spiritûs sancti etiam Apostolos ante passionem recepisse per sumptionem Eucharistiæ & susceptionem Sacramenti Sacerdotii est indubitatum.

Quo sensu ante resurrectionem Spiritus sanctus dicitur datus non fuisse.

Non obstat II. quòd nullibi legatur Apostolis tradita forma Baptismi, nisi post passionem. *Matth. ult. Baptizantes eos in nomine Patris &c.* Potuit namq; Christus privatim Apostolos & discipulos docuisse formam Baptismi, cùm eos frequenter instruxerit in mysterio Trinitatis; etsi Evangelistæ id nō scripserint, quibus sufficiebat scribere quòd baptizassent. *Matth. ult.* autem, forma Baptismi antè instituta & præscripta, atque in ipsa Christi baptizatione per comparitionē sanctissimæ Trinitatis insinuata, exprimitur à Christo, qui tunc generale ferebat mādatum Apostolis & discipulis conferendi Baptismum totiq; mundo eum suscipiendi.

Ante illam fuerunt Apostoli instructi in forma Baptismi.

Non obstat III. *Leo Papa. Epist.* 4. *ad Episcopos Siciliæ c.* 3. dicens: *Ad cujus rei confirmationem plurimùm valet, quòd ipse Dominus Jesus Christus, postea quam resurrexit à mortuis, discipulis suis, in quibus omnes Ecclesiarū Præsules docebantur, & formam & potestatem tradidit baptizandi &c. De quo utique eos etiā ante passionem potuisset instruere, nisi propriè voluisset intelligi, regenerationis gratiam ex sua resurrectione cœpisse.* 7.

Explicatur S. Leo Papa.

Non obstat inquam, etiam dato, quòd S. Pontifex fuerit contrariæ opinionis, quam ibi non definit, sed ad summum allegat pro ratione, ob quam congruè statuta sit Baptismi solemnitas in Paschate & Pentecoste, non in die Epiphaniæ, in quo Episcopi Siciliæ præter Ecclesiæ morem solemnizabant Baptismum. Deinde explicari posset de forma Baptismi, quātùm ad præceptum & ordinationem baptizandi omnes Gentes: cùm anteà non ita instaret præceptum, & circa Judæos ferè Christi Apostolorumq́ue actiones versarentur.

Dico IV. Christus non instituit Baptismum, antequā ipse baptizaretur à Joanne; neque etiā dum baptizabatur, sed paulò post initiū suæ prædicationis. Prima pars est indubitata apud omnes: quia antequam Christus esset baptizatus, nō inchoavit structuram Ecclesiæ suæ, neque officiū antea prædicationis exercuit, ut constat ex *Luca* 3. & *Act.* 1. ergo neque Baptismi institutionem antea exorsus est. Ad summum Patres indicant fuisse institutum tempore quo Baptismum ipse Christus suscepit. De quorum tamen mente *num seq.* agetur. 8.

Baptismum Christus nō instituit antequā baptizaretur à Joanne.

Secunda pars est *D. Bonav. d.* 3. *p.* 2. *a.* 1. *q.* 1. *ad* 5 *Scotus ead. dist. q.* 4. *n.* 2. *Suarez. Conink. Præpositi*, & aliorum. Probatur: quia Christus non instituit tunc Baptismum in actu exercito

Neque tunc, quando à Joanne baptizabatur.

exercitò ipsum suscipiendo: nam ille non fuit Baptismus Christi, id est, in forma Christi; sed Baptismus Joannis, seu à Joanne frequẽtatus. Neque in actu signato, per alium ritum aut signum voluntatem suam significando: hujus enim rei nullum exstat vestigium seu fundamentum. Et in oppositum est, quòd Sacramentorũ institutio sit actus personæ communis & legislatoris; quam Christus in suo Baptismo non sustinuit, sed privatam potiùs & pœnitentis. Esto interiùs tunc habuerit voluntatem (quam etiam antea habere potuit) instituendi brevi Baptismum in aqua & Spiritu sancto.

9. *Quàmvis aquas tunc suo attactu sanctificaverit, & Baptismum novum quodammodò designaverit.*

Nihilominùs Christus in isto baptismate ad vivum expressit Baptismum à se instituendũ, quoad materiam quidem, per ablutiõnem externam corporis, quàm in se admisit: quoad formam verò sive invocationem Trinitatis, per apparitionẽ trium personarum, Patris in voce, Filii in humanitate, Spiritus sancti in specie columbæ, promeruitque tunc suâ humilitate, ut Baptismus à se instituendus haberet vim sanctificandi; & suo attactu aquas moraliter consecravit, ut vas non consecratum attactu sanguinis Christi consecratur. Et hoc volunt Patres citati à *Vasquez d.140.c.6.* dum dicunt Christum aquas Jordanis sanctificasse seu mundasse suo Baptismo, easque jus Baptismi induisse, sive eis Christum vim regenerandi indidisse, ad Baptismum eas scilicet destinando, Idque clariùs apparet ex hoc, quòd tali modo loquãtur etiam illi Patres, qui existimant fuisse demum institutum Baptismum post passionem; ut patet apud *Tertullianum l. adversus Judæos c.8.*

10. *Quem simpliciter instituit non diu post cœptam prædicationem.*

Tertia pars probatur: quia Christus cœperat baptizare, antequam Joannes esset missus in carcerem, ut habetur *Joan.3.* ipsum autem fuisse in carcerem conjectum non diu post cœptam Christi prædicationem colligitur ex *Matth.4.* & *Marc.1.* ubi dicitur exindè cœpisse prædicare pœnitentiam, & vocasse Petrum & Andream de navi; quæ fuit secunda eorum vocatio. Idem satis colligitur ex contextu Evangelii Joannis: qui tamẽ præmittit discursum cum Nicodemo, deĩn subdit exercitiũ Baptismi Christi post primum Pascha, cœptâ prædicatione. Putant autem nõnulli esse Baptismum institutum ipso tẽpore colloquii cum Nicodemo. Sed (ut *Scotus sup.*) *Non est verisimile tam necessarium Sacramentum,* immo Sacramentorum & Ecclesiæ januam, *in conclavi coram privata persona institui, qua non debuit esse præco institutionis illius.* Quòd autem ibi Christus indicat necessitatem Baptismi, id facit respiciendo tempus futurum, quo Baptismi necessitas esset publicè post passionem promulgata. Quare vel ante illud colloquium, vel paulò pòst, quando scilicet injunxit discipulis baptizandi exercitium, sive (ut loquitur *D. Bonaventura suprà*) cùm ipse baptizare cœpit per discipulos, instituit Baptismum novæ Legis: etsi ex Evangelio præcisum aliud tempus determinari non possit.

QUÆSTIO II.

De Materia remota Baptismi.

DICO: Materia remota Baptismi est aqua vera & naturalis: ita definit *Florentinum in Decreto de Armenis,* & *Trid. sess. 7. can. 2. de Baptismo.* Patet etiam ex verbis Christi *Joan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua.* Quæ intelligenda esse de aqua naturali, convincit verborum proprietas, perpetuâ Ecclesiæ traditio, & constans Patrum doctrina. Idem manifestè confirmatur ex *Act.8.* ubi Eunuchus factâ sibi catechizatione à Philippo, dixit: *Ecce aqua, quid prohibet me baptizari?* Quare uterque descendit in aquam. Et *Act.10. Numquid aquam quis prohibere potest, ut non baptizẽtur hi, qui Spiritum sanctum acceperunt, sicut & nos?* Et *ad Ephes.5. Mundãs eam lavacro aquæ in verbo.* Et *1. ad Cor. 10.* Baptismus comparatur mari rubro. Et *1. Petr. 3.* aquis diluvii. Et *Ezech.36.* prædictum de eodem fuerat: *Effundam super vos aquam mundam.* 11.

Materia essentialis & remota Baptismi est aqua naturalis.

Conclusioni adversantur nonnulli antiqui Hæretici, qui potiùs ipsum Baptismum sustulerũt, ut notat *Vasquez d.141.c.1.* Quidam enim docebant, homines esse baptizandos in proprio sanguine, quem ipsi flagellis eliciebant; unde & *Flagellantes* dicti sunt. Alii autem dicti *Jacobitæ*, docebant materiam Baptismi esse ignem: unde ferro candenti imprimebant signum crucis in frontibus vel genis baptizandorum. 12.

Errores Flagellantium & Jacobitarum circa materiam Baptismi.

Nec prioribus favet illud *1. Joan. 5. Hic est qui venit per aquam & sanguinem Jesus Christus, non in aqua solùm, sed in aqua & sanguine.* Nam Christus venit in seu cum aqua, quæ de latere pendentis in cruce fluxit, & sanguine, quo mundũ redemit. Quòd si cum quibusdam referatur aqua ad Baptismum, jam constabit ipsam esse materiam: quàmvis omnium sensu constet, non referri similiter sanguinem ad Baptismum instar materiæ, sed velut tribuentem Baptismo efficaciam, utpote oriundam ex passione Christi.

Quo sensu 1. Joan. 5. dicatur Christus venisse in aqua & sanguine.

Non favet similiter errori posteriori, quòd Joannes Baptista *Matth.3.* dixit: *Ego quidẽ baptizo vos in aqua in pœnitentiam ..... ipse* (scilicet Christus) *vos baptizabit in Spiritu sancto & igni.* Nullus namque sanctorum Patrum aut Expositorum explicat illa verba ad sensum istorum Hæreticorum. Sed quidam per ignem intelligunt ignem judicii, sive examinis divini. Quidam ignem gehennæ futuræ, ut *Basilius l.5. contra Eunomium post med.* Alii ignem purgatoriũ ut *Chrysostomus, Gregorius* & alii. Nonnulli utramque præcedentem expositionem conjungunt. Aliqui denique intelligunt tribulationem. 13.

Item Matt. 3. baptizaturus esse in Spiritu sancto & igni.

lationem. Quibus explicationibus ut sua probabilitas relinqui, sic probabiliùs iis addi potest, ibi non excludi aquam: sed cùm Joannes baptizaret in aqua tantùm, idque in pœnitentiam, sive pœnitentiæ professionem, quòd scilicet de peccatis pœniterent & ablutionem eorum desiderarent; subdit Joannes Christum insuper baptizaturum in Spiritu sancto, adeòque exaggerat specialem effectum Baptismi Christi, scilicet gratiam, quæ per Spiritum sanctum & ignem significatur, quia efficaciâ suâ instar ignis consumit peccata, illuminat tenebras, accendit amore charitatis, & sursum rapit. Unde Christus *Lucæ 12. Ignem veni mittere in terram, & quid volo, nisi ut accendatur?* Simul tamen alluditur ad visibilem Spiritûs sancti missionem in Pentecoste in linguis igneis juxta *Hieronymum* & alios communiter. Quod etiam satis indicat ipse Christus *Act. 1. ℣. 5.*

14. *Agitur de Judaeo aegro in arena baptizato, indeq; sanato,*

Denique non obstat, quòd Judæus quidam in periculo vitæ constitutus in defectu aquæ curaverit se baptizari in arena, qui statim de infirmitate convaluit; teste *Nicephoro lib. 3. hist. c. 37.* Resp. (quidquid sit de veritate historiæ, de qua tractat *Baronius ad annum Christi 181.*) Deum ob fervens Baptismi desiderium fecisse hoc miraculum in isto Judæo, fortè jam justificato per Baptismum flaminis seu per votum Baptismi. Alioquin Baptismum non fuisse validum inde constat, quòd (ut in eadem historia additur) Dionysius Episcopus Alexandrinus desuper consultus judicaverit esse denuò Baptismum aquæ adhibendum.

15. *Perinde ad valorem qualis sit aqua, dummodo naturalis,*

Ex Conclusione sequitur I. validè conferri Baptismum in aqua putei, fluminis, pluviali, resolutâ ex nive, glacie vel grandine. Similiter in aqua miraculosè productâ, quæ cum elementari foret ejusdem naturæ. Item in aquâ frigidâ, calidâ, tinctâ colore, etsi transiverit per sulphureos meatus aut cineres. Item in aqua alteri corpori permixtâ, modò non ita, ut censeatur in aliud corpus transivisse, v. g. decoctâ leviter in modico hordeo. Ob Sacramenti tamen reverentiam, nullatenus hoc est licitum extra necessitatem. Immo extra illam debet ex traditione Apostolorum & consuetudine Ecclesiæ adhiberi aqua chrismate permixta & benedicta, quæ ad hoc asservatur in fonte baptismali; vel in ejus defectum, in aqua benedicentâ juxta præscriptum *Ritualis Romani.* Estque ad hoc obligatio gravis: quàmvis ob levitatem materiæ. Quidam apud *Diana p. 9. Tract. 6. resol. 33.* existiment obligationem esse levem. Immo si sic benedicta commodè haberi potest, adhibenda etiam est in Baptismo non solemni: in quo tamen juxta *Praepositum q. 71. art. 4. dub. 1.* non videtur magnus scrupulus faciendus.

Debet tamen esse consecrata, dum haberi potest

Praesertim in Baptismo solemni.

Sequitur II. invalidè conferri Sacramentum in cerevisia aut jusculo bene decoctis, sudore, lacte, urinâ, lacrymis, sputo seu salivâ (de qua habetur c. *Non ut apponeres, de Baptismo*) phlegmate (de quo habetur c. *In quadam nostra, De celebratione Missarum*) aquâ rosaceâ, aut ex aliis herbis distillatâ, & similibus: quia non sunt aqua elementaris sive naturalis. Secùs est, de sudore marmoris vel parietum tempore pluvioso; qui planè est aqua naturalis. 16. *Varii humores recensentur, in quibus invalidè confertur Baptismus.*

Si sit materia dubia & certa adhiberi nequit, potest & debet in necessitate usurpari; idque, dum ante factum dubitatur, sub conditione, si valida sit: deinde postea, habitâ materiâ certiori, debet Baptismus sub conditione reiterari. Ad materiam dubiam revocatur illa, de cujus valore sunt dissentientes Doctorum opiniones. Prout sunt v. g. de succo seu humore stillante ex vitibus & aliis arboribus: qui probabiliter tantùm est aqua naturalis, cùm Plerique id negent. Varii nihilominus affirmant, hanc specialiter conjecturam allegantes, quòd ista stillatio maximè contingat tempore veris, quo virtus concoctiva arborum est debilitata à præcedenti frigore, & trahitur plurimus humor ob indigentiam restaurationis; qui postea effluit, eùm non possit concoqui. Idem est de sale resoluto, quod *Bonacina, Praepositus* & alii putant esse sufficientem materiam, veluti veram aquam. Alii autem negant esse ejusdem speciei & statûs, saltem moraliter, cum aqua naturali. Et quàmvis ex aqua salsa conficiatur, non ob hoc in illo formaliter aqua remanet, ut propterea in eam rursum resolvatur; sed videtur aliis potiùs esse quoddam mixtum ex speciali succo concretum, quale est saccarum.

Materia dubia seu non certa, qualiter adhibenda.

Talis est succus è vite aut arboribus stillans,

Item sal resolutum.

Generaliter autem in necessitate sufficit in alterius defectu adhiberi materiam, quam non sit certum, non esse aquam, seu de qua dicere quis possit, fortè est aqua: necessitate, & adjunctâ seu mente retentâ conditione, abstergente periculum irreverentiæ. Quare etiam Nonnulli apud *Coninck quaest. 66. art. 4. dub. 1.* censent tunc posse adhiberi aquam rosaceam, aut ex aliis herbis distillatam, aut etiam cerevisiam. Et rectè, si & de his aliqualiter dubitari posset, an censeri verè possint aqua usualis seu naturalis. De quo certè rationem dubitandi non video. Et aliundè ex communi sensu videtur indubitatum, non valere Baptismum Hæreticorum in aqua rosacea collatum, adeòque sine conditione repetendum; qui tamen aliàs valeret etiam extra necessitatem sic collatus, posito dubio præfato ejusque veritate. 17. *Regula Generalis.*

An aqua rosacea censenda sit materia dubia.

QUÆSTIO III.

De Materia proxima Baptismi.

18. *Materia proxima Baptismi, ablutio.* DICO: Materia proxima Baptismi est ablutio. Ita communiter Theologi cum *Scoto dist.3.q.3. num.2.* Ratio est: quia illa est materia proxima, quæ proximè determinatur à forma, seu (ut loquitur *Scotus*) quæ cum verbis tamquam signum proximum significat effectum Baptismi: hoc autem locum habet non in aqua, sed in ablutione.

19. Hinc sequitur I. glaciem & nivem, etsi non differant specie ab aqua naturali, non posse esse materiam Baptismi: quamdiu enim non resolvuntur, non potest in iis fieri ablutio: hæc namque dicit motum materiæ liquidæ circa corpus abluendum, sive per applicationem aquæ ad corpus, ut fit in infusione, sive per applicationem corporis ad aquam, ut fit in immersione: idque sive abstergantur aliquæ sordes, sive non. Nam ablutio hîc non distinguitur contra lotionem, nec includit amotionem sordium à corpore, ut optimè *Scotus sup.* moraliter enim & essentialiter dicitur quis lavari, cujus corpori activè applicatur aqua; depositio autem sordium potiùs est accidentalis effectus lotionis. *Quid hoc nomine propriè intelligatur,*

Pro majori autem securitate, immo juxta multos etiam necessariò pro valore Baptismi, debet resolutio glaciei sive nivis fieri, dum adhuc subest manui baptizantis, vel applicationi, antequam recipiatur in corpore baptizati, sic ut ex manu baptizantis stillæ dimittantur in corpus baptizandi; quia aliàs non satìs apparet, ipsum adhibere materiam ablutioni aptam, vel propriè abluere, sed alium potiùs abluere se ipsum, si demum fiat resolutio in alterius corpore. Hoc tamen non est certum; & à Varijs negatur. *Resolutio nivis fieri debet, priusquam recipiatur in corpore baptizati, incertum, an ad valorem id necessarium.*

20. *Quantitas aquæ quæ requiratur.* Sequitur II. tantum aquæ debere contingere corpus baptizandi, ut ipse moraliter censeatur ablutus: ad quod tamen non requiritur magna aquæ quantitas. Ita omnes Theologi. Immo *Vasquez d. 145. num.32.* cum aliis putat quamcumque stillam sufficere. Quod tamen negant plures alii, ut videre est apud *Bonacina d.2.q. 2. pu.3. num.* 18. ut proinde res sit planè dubia.

21. *Qualis pars corporis sit abluenda.* Sequitur III. eam corporis partem esse abluendam, à qua homo denominetur verè ablutus. Quænam autem sit talis pars, controvertitur inter Doctores. Constat quidem sufficere caput, pectus vel humeros. Sed multi negant sufficere pedes vel manus, & multò minùs reliquas partes minores, v. g. digitum. *Vasquez sup. num.28.* cum quibusdam aliis putat sufficere quamcumque minimam partem: sicut enim vulnus in ea acceptum aliquem denominat vulneratum; sic à lotione in ea acceptâ rectè dicitur lotus, & clariùs, aquâ aspersus. Ad hanc siquidem denominationem non requiritur, ut sumatur à majori parte: quàmvis enim id requiratur in qualitatibus habentibus contrarium, quorum alterum inest subjecto, in quantùm non inest qualitas repugnans, v. g. in albedine &c. secùs tamen est, quando denominatio sumitur ab actione, quæ circa aliquem exercetur, v. g. quando quis dicitur verberari, maculari &c. Et sanè constat sufficere in præsenti ablutionem capitis, etsi ipsum non sit pars major corporis. Prout etiam quis dicitur simpliciter inungi chrismate in Confirmatione, etsi parva pars frontis à chrismate attingatur. *Minimam partem sufficere ad valorem est verisimile,*

Nihilominus etsi hoc speculativè sit satis probabile, in re tamen tanti momenti tutior pars est eligenda. Unde si nihil obstet, semper abluendum est caput, ut monet *D. Thomas quest. 66. art. 7. ad 3.* tum ob antiquæ Ecclesiæ consuetudinem: tum quia caput est præcipuum hominis membrum, in quo vigent omnes sensus, tam externi, quàm interni. Quòd si infirmitas parvuli, aut alia causa ablutionem capitis non ferat, abluendum est pectus vel humeri. Si autem non possit in aliqua ex dictis partibus baptizari, esset baptizandus in quavis parte, etiam digito aut aliâ minimâ. Quod respondisse quoque fertur *Innocentius IV.* ut refert *Amicus d. 11. sect. 2.* Postea tamen ob incertitudinem esset talis rebaptizandus sub conditione in alia parte certiori, qualis semper est præeligenda, quantum est possibile. Ita *Scotus dist.4. q. 3. num. 3. D. Thomas* & alii communiter. 22. *Equidem extra necessitatem est abluendum caput. In necessitate etiam pars minima.*

Sequitur IV. aquam debere immediatè tangere corpus; aliàs enim non esset vera corporis ablutio. Unde parvulus utero matris conclusus aut corio insutus, ut nullâ ratione possit ab aqua tangi, non posset baptizari. Similiter non valeret Baptismus si aqua tantùm attingeret vestes baptizandi. Ita omnes Theologi. An autem valeret, si soli capilli madefierent, vel solæ secundinæ quibus puer involutus esset, valde incertum est. Affirmat equidem *Vasquez sup. num. 31. Coninck* & alii; eò quòd ista censeantur pars prolis. Quod adhuc de capillis est magìs verosimile, qui sunt pars ornans hominis, quàm de secundinis, aut galeâ quam vocant nativitatis; cùm hæc pellicula non tam videatur pars quàm amictus seu tegumentum corporis in utero clausi. Quidquid sit propter dubium non licet sic 23. *Debet corpus attingi immediatè ab aqua. An sufficiat tangi capillos, incertum, & magis adhuc, de secundinis seu galeâ nativitatis.*

cet sic baptizare extra necessitatem, taliterque baptizatus esset sub conditione rebaptizandus. Et si antea moriatur, esset ob baptismum saltem dubium in loco sacro sepeliendus.

24. *Ad valorem indifferens est, an sit immersio, vel infusio, an aspersio.*

Sequitur V. ad valorem Baptismi esse indifferens, sive corpus aquæ immergatur, sive eâ aspergatur, sive aqua corpori infundatur. Ita *D. Thomas quæst.* 66. *art.* 7. & omnes Scholastici teste *Vasquez supra num.* 10. Idem tradit *Rituale Romanum Tit. de forma Baptismi*, etsi præferat immersionem capitis in aquam, vel infusionem aquæ in caput baptizandi, retinendam pro consuetudine Ecclesiarum. Ratio est: quia utroque modo potest homo sufficienter dici ablutus. Similiter ad valorem est indifferens; utrùm adhibeatur trina vel una tantùm immersio seu infusio: cùm etiam unica sufficiat ad denominandum hominem ablutum. Patet hoc quoque ex consuetudine Ecclesiæ, quæ ob diversas rationes occurrentes modò unicam immersionem, modò trinam adhibuit, juxta *Gregor. lib.* 1. *Ep.* 41. & refertur c. *De trina dist.* 4. *de Consecrat.* Et *Toletanum IV.* c. 5. (ut refertur c. *Propter* 85. *de Consecr. d.* 4.) statuit simplam seu unicam mersionem ob hæresim Arianorum, qui trinâ mersione profitebantur trinitatem seu multiplicitatem naturarum.

Item an trina vel una.

25. *Nec obstat Canon* 50. *Apostolorũ & c. Multi sunt de Cõsecr. d.* 4.

Nec obstat *Canon* 50. *Apostolorum* & c. *Multi sunt dist.* 4. *de Consecr.* ubi strictissimè præcipitur trinæ mersionis adhibitio. Item multi Patres asserunt trinam mersionem esse Apostolicam traditionem. Immo c. *Multi sunt* dicitur: *Evangelicum præceptum, ipso Deo & Domino nostro Jesu Christo tradente, nos admonet, in nomine Trinitatis trinâ etiam mersione sanctum Baptisma unicuique tribuere.* Non obstat inquam; nam ex his non plus sequitur, quàm quòd trina mersio (sub qua intelligi posset quælibet ablutio) ab Apostolis aut Pontificibus fuerit præcepta ob certas rationes. Immo iisdem locis ratio talis præcepti additur, ne videlicet Baptismus videretur dari tantummodò in nomine Christi aut morte Christi (ut quidam Hæretici tunc contendebant) sed in nomine Trinitatis. Quod autem vocetur *Evangelicum præceptum ipso Deo ac Domino nostro tradente*; hoc ad expressionem Trinitatis, de qua Evangelium admonet, est referendum; cui valdè conveniens est trina mersio, & ex præcepto Ecclesiæ tunc necessaria. Idque patet ex ratione mox subnexa: *Dicente Domino discipulis suis: Ite, baptizate omnes Gentes in nomine Patris &c.* Alioquin nullum legitur præceptum Evãgelicum de trina mersione. Unde idem *Pelagius* c. *Si re vera* 30. *eâdem dist.* (quod juxta ordinem contextûs videtur sequi post c. *Multi sunt*; uti ad hujus calcem notatur) solùm requirit, ut sint baptizati in nomine Trinitatis; quòd si constiterit, declarat (nullâ trinæ mersionis conditione appositâ) admittendos esse ad Ecclesiam absque alio Baptismo, *ut tali dispositione servatâ, nihil aliter, quàm quòd Evangelica jubet auctoritas, temeritatis cujusquam spiritu videatur effectum.* Quare *Glossa* in c. *Si quis Presbyter* 79. *eâdem dist.* ait: Aliud est semel immergi sub illa verborum forma *Baptizo te in mortem Domini*; quod interdicitur: aliud in nomine Trinitatis, hoc est Patris & Filii & Spiritus sancti unicâ mersione; quod in Ecclesia quibusdam permittitur.

Cur in Eunomio damnata sit unica mersio.

Dum autem Scriptores Orthodoxi leguntur invecti in *Eunomium*, quòd unicam tãntùm mersionem adhiberet, hoc ideo fecerunt, quòd *Eunomius* id ageret in odium mysterii Trinitatis, cujus adeò infensus fuit hostis, ut quælibet etiam signa quibus illa repræsentaretur amoverit, nempe trinam immersionem in Baptismo fieri consuetam, ut testatur *Theodoretus lib.* 4. *hæretic. Fabul.* Unde idem quoque Anabaptismum introduxit, rebaptizando scilicet eos qui in nomine Sanctissimæ Trinitatis baptizati essent, teste *Epiphanio hæresi* 75.

26. *Retinendus tamen sub gravi obligatione quoad hoc ritus Ecclesiarum.*

Nihilominus ad licitam administrationem requiritur mersio sive infusio una vel trina juxta Ecclesiarum consuetudinem; quam immutare esset grave peccatum juxta *D. Thomam quæst.* 66. *art.* 8. etsi *Scotus dist.* 3. *quæst. unic. art.* 8. arbitretur non esse mortale. Et quidem his in locis usus est trinæ infusionis aquæ super caput baptizandi, sic ut prima infusio fiat, dum dicitur, *in nomine Patris*, secunda, dum dicitur, *& Filii*; tertia denique, in pronuntiando, *& Spiritus sancti.* Habetque hæc trina immersio vel infusio significationem Trinitatis, ut ex *Augustino* refertur c. *Postquam* 78. *de Consecrat. dist.* 4. Addit *Gregorius lib.* 1 *Epist.* 41. (& refertur c. *De trina* 80. *eâd. dist.*) *triduana sepultura Sacramenta signari, ut dum tertiò infans ab aquis educitur, resurrectio triduani temporis exprimatur.* E contrà sicut *in tribus mersionibus personarum Trinitas, sic & in una potest divinitatis singularitas designari,* juxta *Gregorium sup.*

27. *Qualibet ablutio est pars Sacramenti, si sit prior completione formæ: Secùs si secunda vel tertia subsequatur.*

Sciendum verò quòd dum trina mersio opportuno tempore adhibetur, quælibet concurrat tamquam pars Sacramenti, & ob hoc cavet Ecclesia, ne ante tertiam ablutionem forma absolvatur, sed ut verba accommodè disponantur & proferantur. Si tamen id non fuerit factum, sed secunda & tertia sequatur totam prolationem formæ, tunc spectatâ communi intentione ministri censetur juxta Doctores communiter absolvi Sacramentum citiùs; cùm intentio censeatur esse, ut quàm primùm sufficiens materia & forma est posita, ponatur Sacramentum ejusque effectus.

28. *Quantùmvis id minister intenderet.* Immo juxta Doctores communiter contra *Dicastillo disp. 1. dub. 3. n. 64. & 69.* non est tunc in potestate ministri, ut etiam tertia ablutio instar partis concurrat, quantùmvis id intenderet, aut Sacramentum citiùs perfici nollet. Ratio est: quia non est in potestate ministri differre positionem Sacramenti, positâ sufficienti materiâ & formâ cum debita intentione; sed illâ positâ sequitur tamquam effectus naturalis, tum positio Sacramenti, tum positio effectûs. *Declaratur.* Quare non magis pertinet tertia ablutio ad Sacramentum Baptismi, quando sequitur formam, quàm quarta aut sexta. Itaque vel ista intentio ministri est saltem tacitè subordinata alteri efficaciori & prævalenti, quâ minister velit absolutè facere quod Christus instituit, adeòque idem non aliter velit differre Sacramentum, quàm ex suppositione, quòd (ut putat) Christus sic instituerit: & tunc conferetur verum Sacramentum citiùs. Sicut etsi Græci ex errore putent ad consecrationem panis necessariò concurrere ly *quod pro vobis datur*, adeòque eò usque differri effectum, equidem validè & citiùs consecrant ob prævalentem communem intentionem. Vel ista particularis intentio est omnino absoluta, & prævalens communi intentioni; & tunc minister nihil faceret; nisi fortasse vellet in casu quo tertia ablutio non posset esse pars, primam potiùs & secundam ablutionem non concurrere. Quemadmodum qui intenderet consecrare, tamen omnino absolutè nollet effectum poni ante quadrantem horæ postea, nil faceret; uti & ille, qui absolvens à peccatis, non intenderet omnino dari effectum ante dictum *in nomine Patris &c.*

29. *An peccet minister negligens in adhibendâ tempestivè tertia ablutione.* Neque ex communi doctrina potiùs sequitur peccare ministrum, si non accuratè invigilet, ne forma ante tertiam ablutionem finiatur, quàm id sequatur ex doctrina ipsius *Dicastillo*, juxta quem etiam servatâ intentione communi ministri (quæ utique servari debet: cùm intentio restringens sit nimis dubii valoris) non differtur valor & effectus Sacramenti usque ad tertiam ablutionem subsequentem; adeòque cum communi intentione procedens peccaret, qui præfatam accuratam solicitudinem non adhiberet. Et planè hoc verum foret, si Ecclesia ad id se strictè obligare exprimeret: quamvis fortasse potiùs videatur exprimere suum desiderium, quàm grave aut strictum præceptum. Tali itaque casu ablutio tertia subsequens tantùm esset ceremonialis: qualis similiter tantùm est pro ea parte, quâ durat post pronuntiationem formæ, etsi pro parte fuerit antea incepta.

30. *Cur potiùs concurrat tertia ablutio præcedens, quàm sequens completam formam.* Non obstat quoque, quòd, si ablutio tertia præcedat, concurrat tamquam pars, etsi alioquin unica sufficeret. Nam simili modo concurreret etiam quarta ablutio: quælibet enim tunc æquè determinatur à forma, & concurrit ad significationem. Sicut etiam concurrit unica ablutio multùm copiosa, etsi parcior sufficeret: Similiter forma sono vehementi prolata, etsi exiliori prolata sono sufficeret. Aliud est de ablutione subsequente: forma enim materiam sufficientem priùs positam mox determinat, & eo ipso ponitur essentia & effectus Sacramenti. Quemadmodum illa non differretur, quidquid minister intenderet, si in tertia vel ulteriori ablutione successivè continuandâ post formam pro nutu suo pergeret, vel ultimam syllabam insolito modo protraheret.

Non obstat præterea, quòd etsi ad absolvendum sufficiat ly *Absolvo te*, non tamen fiat Sacramentum ante ly *à peccatis*, quando sacerdos vult etiam hæc verba concurrere: nam esto hoc verum foret (quod tamen negat *Lugo* & plures alii in materia de Sacramento Pœnitentiæ) hoc esset ideo, quòd ly *à peccatis* significationem verbi *absolvo* ad varia vincula indeterminatam determinet ad significandam absolutionem à peccatis, quando minister intendit verbum istud sumere in sua generali significatione; aliàs autem determinari debeat à circumstantiis. At unica ablutio cum forma plenissimam significationem habet, etsi aliqua subsequens ablutio vel alia circumstantia non consignificet. Deinde ly *à peccatis* requiritur essentialiter, saltem implicitè (secùs est de secundâ vel tertia ablutione) adeòque non mirum, quòd dum additur, ipsum per se concurrat; utpote ad significationem essentialem formaliter requisitum. Aliàs positâ materiâ & formâ sufficienti non posse essentiam aut effectum per intentionem ministri suspendi propter additionem alicujus nec explicitè nec implicitè requisiti ad significationem essentialem Sacramenti (prout hîc fieret) patet exemplo consecrationis sanguinis, cujus effectus non potest ex intentione ministri suspendi usque dum protulerit *novi & æterni Testamenti &c.* ut habet communis sententia, à qua non dissentit ipse *Dicastillo disp. 3. de Eucharistia dub. 6.* eò quòd nimirum ista additio non spectet ad significationem essentialem transsubstantiationis vini seu præsentiæ sanguinis Christi. 31. *Opposita sententia Dicastillo frustrà quæris patrocinium ex forma Absolutionis.*

Non obstat denique, quòd in Extrema Unctione singulæ unctiones cum singulis formis proportionatis concurrant tamquam partes integrales. Nam hoc dato, id fieret ex institutione Christi: quæ hîc non reperitur. Quod ad rem ipsam spectat, sunt variæ sententiæ, quarum nulla prodest speculationi *Dicastillo*. Nam primò Doctores passim censent unctiones quinque sensuum esse de essentia, adeòq; ante ultimam unctionem, aut etiam unâ omissâ, non subsistere Sacramentum, nec conferri gratiam. Quod nihil commune habet cum secunda vel tertia ablutione. Secundò Nonnulli censent singulas unctiones cum singulis formis 32. *Aut ex Sacramento Extremæ Unctionis.*

mis

mis esse partialia Sacramenta, & consequenter singulas separatim conferre necessariò singulos seu partiales effectus. Nihil autem simile est in secunda vel tertia ablutione. Cui potiùs assimilari posset unctio secundi organi, quando duplex organum sensûs, visûs, scilicet vel auditûs, inungitur ex ordinatione Ecclesiæ; si enim unctio secundi organi sequatur prolationem formæ proportionatæ, consequenter non concurreset ad effectum istius partialis Sacramenti, utpote completi, juxta horum sententiam: immo nec juxta primam sententiam mox recensitam concurreret, si jam ceteræ unctiones erant adhibitæ cum suis formis. Denique Quidam putant ex Christi institutione sufficere unicam unctionem, dummodo adhiberetur unica forma adæquata, prout in materia de extrema Unctione videbitur: tunc autem positâ sufficienti unctione & hujusmodi formâ, non differtetur positio Sacramenti usque ad reliquas unctiones formæ prolationem subsequentes: uti neque juxta nostram & communem sententiam differtur in præsenti positio Sacramenti Baptismi usque ad secundam vel ulteriorem ablutionem formâ posteriorem. Hæc paulò fusiùs discutere libuit præter morem, eò quòd hactenus non viderim, qui istam *Discastillo* speculationem ex professo discusserit seu impugnaverit.

33. *An valeat Baptismus, si parvulus projiciatur in puteum.* Dubitatur præterea à Doctoribus, an valeat Baptismus, si quis cum prolatione formæ infantem submergendum projiciat in puteum vel flumen? Estque duplex opinio probabilis. Prima negat. *Prima opinio probabiliter negat.* Pro qua refertur *Antoninus, Angelus, Armilla, Tabiena, Sylvester, Vivaldus, Sotus, Henriquez, Toletus, Pitigianus,* atq; etiam *Scotus d.4.q.3.n.3.* Ratio est: non videtur Christus instituisse pro materia Sacramenti occisionem hominis, adeòq; actionem intrinsecè malam. Deinde qui aliquid in fluvium projicit animo ibi relinquendi, non tam censetur illud lavare, quàm perdere, ut si v.g. quis aliquem manibus & pedibus ligatis in mare projiceret. Quare si talis interrogatus de causa facti, responderet, se velle lavare projectum, à cunctis exploderetur. Debet igitur esse ablutio moralis & usualis, non ordinata ad mortem per se. Quàmvis si ex vera ablutione mors baptizati per accidens sequeretur (quod vix natum est fieri, quando prudenter adhibetur) valeat Baptismus, immo aliquando liceat.

34. *Secunda opinio probabiliter affirmat.* Secunda Sententia æquè vel magis probabilis affirmat, hujusmodi Baptismum esse validum. Eam tenet *Panormitanus, Gabriel, Petrus Ledesma, Suarez, Vasquez,* & Recentiores passim. Et quàmvis *Scotus sup.* videatur contrarius: alibi tamen inquit oppositum, vel saltem manet dubius, ut notat *Hugo Cavellus ibid. in Scholio.* & ad *n.2. dist.5.q.3.* In qua etiam quæstione *n.1. Scotus* solùm refert, quid dicatur à *Richardo* & aliis, inquiens. *Dicitur etiam, quòd talis sic projectus non esset baptizatus &c.* Similiter in *Report. ibid n.8.* apertè loquitur dubitativè. Ratio hujus sententiæ est: quia nihil deest tali actioni, quò minùs sit vera & physica ablutio, sive contactus aquæ ad corpus. Immo etiã est moralis ablutio: nam esto simul sit occisio, potest eadem actio sortiri duas moralitates. Quare etsi seclusis circũstantiis nõ diceretur quis velle talem puerũ lavare, sed potiùs occidere; tamen in iis circumstantiis ab iis qui noverunt eas, censebitur potiùs velle lavare quàm occidere; & hoc potiùs tantùm ex necessitate, quia aliter lavare non potest: vel quàmvis ex malitia id faceret, non obstat, quin simul velle & censeri possit, tum lavare seu baptizare, sicq; animã salvare, tum quoad corpus occidere. *Probatur.* Quòd autem non sequatur emersio, non tollit quoque rationem veræ ablutionis: uti non tolleret, si finitâ formâ puer casu elapsus è manu baptizantis submergeretur. Addit *Dicastillo disp.2.n.63.* quòd etsi tota immersio, quâ puer occiditur, ablutio illius dici non posset, illa tamen pars, quæ ante mortem cum forma Sacramenti finitur, propriè est & dicitur ablutio ac materia Sacramenti.

Confirmatur: quia si ob debilitatem parvulus moreretur ex levi contactu aquæ, esset indubiè validè baptizatus, etsi actio ista in talibus circumstantiis sit verè occisiva parvuli. Idem esset, si per imprudentiam adhiberet minister aquam frigidam hîc & nunc verè occisivam. Cujus quoque actio talis foret intrinsecè mala, esto ob ignorantiam excusata à formali malitia. Qualis equidem ignorantia etiam subesse posset in projiciente in flumen: neque facit, quòd sit vel non sit ablutio à Christo instituta. Christus itaque instituit veram ablutionem, prohibens quidem adhiberi, non tamen invalidãs actionem illicitam. Instituit, inquam, simpliciter actiones ex generica ratione, sub qua cadunt sub institutionẽ, licitas, non tamen invalidat, si per accidens inficiantur, aut simul malam moralitatem sortiantur. Ablutio verò occisiva non est mala quà ablutio, sed quà occisio; neque est instituta sub moralitate occisionis, sed sub moralitate ablutionis, cui moralitas directæ occisionis adjungitur; si tamen adjungatur. Quod addo: nam si ratio spectetur (Doctorum auctoritas contradicit) difficile apparet esse moraliter occisionem directam in casu quo parvulus certò sine Baptismo nihilominus moreretur, adeòque æternaliter periret: cùm non eligatur mors tamquam medium ad Baptismum, sed ipsa dumtaxat Baptismum consequatur; idque non certiùs quàm sequatur præcipitationem sui ex turri flagrante, quæ licita censetur ac indirectâ solùm occisio si adhibeatur ad fugiendum vivi comburium.

Certius valeret Baptismus, ut admittitur

tunt etiam alii, si puer mittatur in aquam per calathum vel quid simile, dein extrahatur: quia non est necesse, ut baptizans tangat aquam, modò aqua per ipsum adhibita tangat baptizatum.

35. *Qualiter procedendū si parvulo ex ablutione immineat detrimentum corporale.* Quando etiam puer baptizandus periculosè ægrotat, & ablutio magnum illi detrimentum est allatura, omnis diligentia adhibenda est, ut caveatur omne corporis damnum, & salutis detrimentum, v.g. ut fiat aspersione, quantitate modicâ sufficiente, & in ea parte corporis, in qua minùs nocere possit: & si oportuerit, ut aqua etiam modico calore temperetur, & statim post aspersionem abstergatur. Quæ omnia si observentur; ut servari facilè possunt, moraliter loquendo vix potest cogitari, aut fingi, quòd ex hujusmodi Baptismo augeatur mortis periculum, vel vitæ desperatio, quantumvis infans sit debilis & in ultimis constitutus. Quare nequidem in mortis periculo est Baptismus parvuli differendus, etsi aliqualis acceleratio mortis inde timeretur secutura, quod non est natum fieri, quando Baptismus prudenter applicatur, pro nihilo enim habendum foret illud detrimentum corporale, quando jam adest mortale periculum mortis æternæ.

QUÆSTIO IV.

De Forma Baptismi.

36. *Hæretici recentiores formam usitatam quidem non improbant, sed multi non necessariam putant,* FUERUNT olim varii errores de forma Baptismi, etiam circa tempora Apostolorum, ut colligitur ex *can.* 49 *&* 50. *Apostolorum*: sed omnes desierunt. Moderni etiam Hæretici fatentur formam usitatam Catholicorum esse bonam, sed negant esse necessariā. Unde *Lutherus lib. de Captivitate Babylonica c. De Baptismo* vult valere Baptismum quibuscumque verbis detur, modò in nomine Domini detur, aut saltem recipiatur, si fortè minister impius det in nomine hominis. Quibus conformia docent multi alii: idque consequenter ad suum errorem, quo existimant Sacramenta non aliter prodesse suscipienti, quàm excitando fidem; quod quibuscumque verbis fieri potest. Hinc etsi vulgò utantur formâ legitimâ; quia tamen id minimè necessarium putant, verendum, ne quandoque sive ex proprio fastu sive ex instinctu diabolico eâ omissâ assumant illegitimam. Immo id fieri, se à viris fide dignis sæpè intellexisse refert *Coninck quæst. 66. a. 6. dub. un. n.* 34. *Cautela notanda pro praxi.* Unde diligenter inquirendum est, quâ formâ utantur, & ubi rationabile dubium occurrerit, Baptismus est sub conditione repetendus. His præmissis

37. DICO I. Legitima forma Baptismi hæc est: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs sancti.* Patet ea verbis Christi *Matth. ult. Baptizantes eos in nomine Patris &c.* quæ satis apertè formam præscriptam indicant: adjuncto communi sensu Ecclesiæ, quæ verba illa sic perpetuò intellexit. *Assignatur forma Latinorum legitima.* Quare eamdem formam expressit *Florentinum in decreto de Armenis.* Eademque innuitur *Firmiter De summa Trin.* & alibi. Unde baptismata Hæreticorum, qui aliâ formâ quoad substantiam usi sunt, semper fuerunt ab Ecclesia rejecta & damnata. Vide can. *Hi verò* 84. *de Consecr. dist.* 4. & *Innocentium I. ep.* 22.

DICO II. Non est tamen necessarium, 38. *Forma Græcorum similiter est legitima.* ut persona ministri baptizantis exprimatur per pronomen *ego*, aut significetur directè per aliud vocabulum, sive explicitè sive implicitè. Patet ex forma Græcorum à *Florentino sup.* approbatâ, quæ est talis: *Baptizetur*, vel (ut habet *Euchologium Græcorum*) *baptizatur talis servus Christi in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti*, ubi in nullo vocabulo significatur expressè vel implicitè persona ministri. Quàmvis per verbum passivum *baptizatur* sive *baptizetur*, significetur actus abluendi tamquā exercitus, adeòq; cum tacito respectu ad ministrū à quo fit. Quare sensus est: *Per istum actum meum circa istum baptizetur ille*, inquit *Scotus d. 6. q. 2. n.* 5. Quod alia Græcorum forma expressiùs denotat apud *Florentinum* suprà: *Baptizatur manibus meis talis &c.* adeòque in priori forma ex circumstantiis tacitè subintelligitur, etsi non exprimatur, respectus ad ministrum. Ut proinde quoad sensum substantialem coincidere formam Græcorum cum altera Latinorum, sit indubitatum. Diversitas autem quoad expressionem orta putatur ex hoc, quòd 1. *ad Cor.* 1. referatur schisma Corinthiorum, quorum aliqui dicebant *ego sum Pauli*, alii *ego Apollo*, alii *ego Cephæ*; quos ibidem reprehendit Apostolus dicens: *Numquid in nomine Pauli baptizati estis.* Ad quod schisma & reprehensionem vitandam putantur Græci noluisse exprimere personam quæ baptizat, sed usurpasse verbum passivum *Baptizatur.*

DICO III. Nihilominus ad valorem Sacramenti est necessarium, ut actus bapti- 39. *Ipsa ablutio sive actio ministri debet exprimi in forma.* zandi sive abluendi exprimatur aliquo verbo in forma Baptismi: quod etsi ex consuetudine Ecclesiæ debeat esse verbum, *Baptizo*, ad valorem tamen sufficit aliud synonimum, ut abluo, lavo, intingo &c. Ita communiter Theologi. Et patet ex *c. Si quis de Baptismo*, ubi *Alexander Papa* determinat: *Si quis puerum immerserit in aquam dicendo: In nomine Patris & Filii &c. & non dixerit: Ego te baptizo &c. non est puer baptizatus.* Patet etiam ex *Florentino suprà*, ubi reddens rationem, cur forma Græcorum sit valida, ait: *Si exprimitur actus, qui per ipsum exercetur ministrum, cum S. Trinitatis invocatione, perficitur Sacramentum*: clarè innuens ad perfectionem Sacramenti necessariò exprimendam esse actionem ministri.

niſtri & invocationem ſanctiſſimæ Trinitatis. Ratio eſt, ut ſignificatio totius formæ ſit expreſſior: ſi enim ſolùm diceretur inter abluendum: *In nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti*, non redderetur perfectus aliquis & definitus ſenſus. Deinde formæ Sacramentorum ſunt orationes practicæ, exprimentes actu fieri quod ſignificant; adeòque ſignificare debent actionem à miniſtro exerceri. Quamquam non referat, utrùm exprimatur per verbum activum, vel paſſivum, indicativi vel imperativi modi; dummodò ſignificetur tamquam exercitus, ſive qui exercetur: prout fit in forma Græcorum. Unde ſi quis diceret: *Baptizā Joannem in nomine Patris* &c. nihil ageret: quandoquidem non ſignificaret ablutionem ut actu exercitam, ſed ſolùm imperatam, ſive ut ab alio exercendam.

Latinus validè ſed illicitè uſurparet formam græcorum.

40. Advertæ tamen graviter obligare conſuetudinem Latinæ Eccleſiæ, ne in ea Latinus utatur formâ Græcorum; etſi alioquin validè uteretur. Graviùs autem peccaret utens hâc formâ, *Baptizet te Chriſtus*, vel *Baptizeris à Chriſto in nomine Patris &c.* nam de illius valore inſuper non ſatis conſtat, ſicut conſtat de valore formæ Græcorum. Immo validam eſſe plerique negant. Quàmvis difficulter id convincatur, ob hoc, quòd videri poſſet in ea ſatis exprimi actus, qui per ipſum exerceretur miniſtrum, ſaltem attentis circumſtantiis, quæ ſatis indicant, quòd Chriſtus non baptizet per ſe ipſum, ſed per manus ſive miniſterium proferentis talem formam. Quare etiam Conſtantinus (ut refertur in ejuſdem Edicto) fuit confirmatus à S. Silveſtro non diſſimili formâ: *Signet te Deus ſigillo fidei &c.* ſubintellige, *manibus meis*, aut quid æquivalens. Nec refert, quòd miniſter non poſſit imperare Chriſto dicendo, *Baptizet te Chriſtus*. Nam etſi imperare ei nequeat tamquam ſuperior, poteſt tamen imperare, id eſt, efficaciter velle, ſuppoſitâ immutabili Chriſti inſtitutione, ut hîc aliquid per ipſum faciat, & hanc efficacem volitionem exprimere verbo indicativi aut etiam imperativi modi. Deinde poteſt imperium dirigi ad effectum Sacramenti, quem miniſter imperativè vult ponere. Quæ diſputativè dicta, non aſſerta intelligi velim.

Valde dubia foret hæc, Baptizet te Chriſtus &c.

Pro ejus valore arguitur.

Requiritur expreſſio perſonæ baptizandæ.

41. Dico IV. Neceſſaria etiam eſt expreſſio perſonæ quæ baptizatur. Ita omnes Theologi. Et colligitur ex verbis Chriſti *Matth. ult. Baptizantes eos*; accedente potiſſimùm Eccleſiæ univerſalis, tam Græcæ, quàm Latinæ uſu. Colligitur etiam ex *c. Si quis* præcedenti concloſione relato. Congruentia eſt, quòd ſicut ablutio debet verſari circa determinatam perſonam, ſic & forma; ac alioquin imperfecta & confuſa ſit formæ ſignificatio: atqui forma non verſatur circa determinatam perſonam, niſi ad eam dirigatur exprimendo perſonam; ergo &c.

Per pronomen Te aut æquivalens.

Non debet tamen exprimi formaliter per pronomen *Te*; ut patet ex forma Græcorum. Unde valeret Baptiſmus: *Baptizo hunc* vel *Petrum* vel *vos*, vel *veſtram dominationem*; etſi tales aulicismi in collatione Sacramentorum non ſint liciti. Non poteſt autem perſona baptizanda exprimi per pronomen primæ perſonæ, dicendo, *Baptizo me*: quia nullus poteſt ſeipſum baptizare, ut habetur *c. Debitum, de Baptiſmo*; non magìs quàm ſe ipſum poſſit quis generare: quandoquidem Baptiſmus ſit quædam ſpiritualis generatio. Quod rectè allegatur per modum congruentiæ; etſi ratio principalis ſit Chriſti ordinatio; qui potuiſſet aliter ordinare, ſi voluiſſet.

Opponitur argumentū difficile.

Dices; Sicut in forma Græcorum ſufficit perſonam miniſtri ſubintelligi tacitè, 42. ſic etiam videtur ſatis poſſe ſubintelligi perſona baptizanda, dicendo v. g. *Baptiza in nomine Patris* &c. vel *hic Baptiſmus* ſeu *ablutio fit* ſive *datur* (ſupple, *tibi*) *in nomine Patris &c.* Nam actio practica, dum exprimitur, non minùs poteſt connotare vel tacitè ſignificare paſſum, ſive perſonam circa quam, quàm principium. Deinde ſic ſatis exprimitur actus qui per ipſum exercetur miniſtrum, cum S. Trinitatis invocatione; ſuper quo fundamento *Florentinum ſuprà* approbat formam Græcorum. Accedit ſimilis forma, quâ Græci utuntur in Sacramento Confirmationis: *ſignaculum doni Spiritus ſancti*; in qua ſimiliter connotatur vel ſubintelligitur perſona confirmanda: cùm tamen forma Latina æqualiter exigat expreſſionem perſonæ confirmandæ, ſicut baptizandæ.

Reſpondetur.

Reſp. ob hæc & ſimilia ſatìs plauſibile primâ fronte videri id quod in objectione intenditur. Quod proinde etiam in hac Academia & alibi à Viris doctis in theſibus publicis propugnatum vidi. Quia nihilominus ſumus in materia merè pendente ab inſtitutione Chriſti, quæ nobis per traditionem & uſum Eccleſiæ ſenſumque communem debet innoteſcere, ex his autem potiùs conſtet neceſſariam eſſe expreſſionem perſonæ baptizandæ, quàm baptizantis, non poſſumus ab hac ad illam argumentando diſcurrere. *Florentinum* autem approbat formam Græcorum ſuper præmiſſo fundamento, ſupponens (quod erat) aliundè non ſubeſſe defectum ex parte expreſſionis perſonæ baptizandæ. Denique Græca Confirmationis forma, ut admittatur valida, non poteſt inde ad formam Baptiſmi duci argumentum, in qua, tam Græcâ, quàm Latinâ, exprimitur perſona baptizanda.

Dico V. Ad formæ eſſentiam ſpectat 43.

 etiam

Exprimi debet in forma divina naturæ unitas.

etiam expressio unitatis divinæ naturæ, ut dicendum sit: *In nomine*; non autem *In nominibus*. Est certum apud omnes. Et colligitur ex verbis Christi *Matth. ult.* adjuncto sensu Ecclesiæ illa sic intelligentis. Unde *Aug. l. 3. contra Maximinum c. 22. In nomine* (inquit) *non in nominibus: hi enim tres unum sunt, & hi tres unus est Deus. Hieronymus in c. 4. ad Ephes. Non baptizamur* (inquit) *in nominibus Patris & Filii &c. sed in uno nomine, quod intelligitur Deus.* Accedit ratio: non enim minùs spectat ad primum fidei articulum & necessitatem salutis personarum unitas illiusque professio, quàm Trinitas. Dicendo autem *in nominibus*, vel intelligerentur tantùm proprietates personarum, & sic omnino taceretur unitas; vel intelligerentur perfectiones absolutæ, & sic induceretur falsitas, nempe pluralitas naturarum.

44. *Ly in nomine quid importet.*

Porrò ly *in nomine*, idem valet, quod *in virtute, auctoritate, divinitate, invocatione Patris & Filii &c.* adeò ut non sine invaliditatis periculo aliud vocabulum possit substitui, quod idem adæquatè significet: etsi probabiliter Varii speculativè existiment valere Baptismum datum *in virtute Patris & Filii &c.* Quod idem existimat *Vasquez*, si conferatur hoc modo: *Baptizo te in unum Deum, Patrem & Filium &c.* vel *in uno Deo, Patre & Filio &c.* Similiter dubius erit Baptismus, si ly *in nomine* repetatur dicendo: *Ego te baptizo in nomine Patris & in nomine Filii &c.*

Non potest apponi ad singulas personas, sine periculo invaliditatis.

Quàmvis enim ibi non significetur expressè naturæ pluralitas, uti nec dum dicitur: *Deus Pater, Deus Filius &c.* ideòque illum valere existimet *Suarez* & alii: equidem ea vi sermonis non videtur satis quoque exprimi Deitatis unitas: quod tamen constat esse necessarium; ideoque illum valere negat *Bonacina* & alii valde probabiliter. Unde propter dubium talis forma minimè est usurpanda, & si usurpata fuerit, Baptismus sub conditione repetendus. Peculiariter autem sunt hac in re instruendi Christiani, qui aliquando in necessitate baptizant vernaculo sermone, ut obstetrices: quia in Flandrico idiomate videtur esse magis proclive, ut ly, *in nomine*, ter repetatur; & interdum ab ejusmodi repetitur existimantibus eò exactiùs se præstitisse officium baptizantis.

Cautela pro praxi.

45. *Necessaria quoque est expressio trium personarum.*

Dico VI. Ad essentiam formæ similiter requiritur explicita & distincta invocatio trium personarum sanctissimæ Trinitatis. Ita communiter Theologi. Patet ex verbis Christi *Matth. ult.* quibus juxta consensum Patrum & Ecclesiæ præscribitur forma Baptismi. Quæ propterea etiam assignatur *in Florentino sup.* Et *Innocentius III. c. Firmiter de sum. Trinit.* dicit Baptismum consecrari ad invocationem individuæ Trinitatis, Patris & Filii & Spiritus sancti. Et *can. 50. Apostolorum* improbatur Baptismus datus in morte Christi, hâc ratione: *non enim dixit dominus, in morte mea baptizate; sed euntes docete omnes gentes, baptizantes in nomine Patris & Filii &c.* Quæ ratio etiam in præsenti locum habet: non enim dixit Dominus, in nomine Christi, ut unius personæ baptizate, sed, euntes docete &c.

Probatur deinde ex *c. Si revera 30. de consecr. dist. 4.* ubi *Pelagius Papa* reprobat Baptismum collatum *solummodò in nomine Domini.* Idem *c. Multi sunt 82. eâdem dist.* reprobat Baptismum collatum *solummodo in nomine Christi.* Et *Zacharias Papa ep. 10. ad S. Bonifacium* Germaniæ Apostolum in Tomis Conciliorũ editis per *Binium* (cujus fragmentum refertur *c. In Synodo 83. eâdem dist.*) declarat Baptismum non valere *sine invocatione Trinitatis* seu (ut se explicat) *nisi in nomine Patris & Filii, & Spiritus sancti fuerit* quis *baptizatus*; adeò *ut qui vel unam de Trinitate personam in Baptismo non nominaret, illud Baptisma esse verum non posset. Quod* (inquit) *pro certo verum est.* Idem docent Patres. *Didymus l. 2. de Spiritu sancto* non procul ab initio, & alii passim; quorum loca citat *Bellarminus l. de Bapt. c. 3.*

Ratio primaria est institutio Christi. Congruentia est, quòd Baptismus sit Sacramentum fidei, quo in Ecclesiam ingredimur: congruebat autem ut admissio in Ecclesiam fieret sub explicita invocatione trium personarum, quæ sunt primarium fidei nostræ objectum, & primum velut illius articulum statuunt.

Dices I. *Nicolaus Papa in Responsis ad Consulta Bulgarorum c. 104.* & refertur *c. A quodam Judæo 24. de consecr. dist. 4.* decernit, quòd *in nomine Trinitatis vel tantùm in Christi nomine baptizati, non sunt denuò baptizandi.* ergo valida est forma, etsi tantùm exprimatur nomen Christi. Resp. Neg. Cons. Pontifex enim solùm ibi intēdit definire Baptismum collatum à Judæo vel Pagano esse validum; de quo solùm fuerat interrogatus, ut patet manifestè ex toto contextu *c. 104.* citati. Reliquum autem addit tantùm tamquam Doctor particularis ex propria sententia, in quam fuit inductus auctoritate *S. Ambrosii*, quem ibidem allegat, non recordatus, dum illa scriberet, quid antea *Pelagius & Zacharias* in citatis canonibus determinassent. Sic passim exponitur *Nicolaus*.

46. *Objicitur auctoritas Nicolai Papæ.*

Solvitur.

Si hoc non placet, dici fortasse posset *Nicolaum* per ly, *tantùm in Christi nomine*, non excludere personam Patris & Spiritûs sancti, sed tantùm velle, quòd Baptismus valeat, etsi loco *Filii* dicatur *Christi* sive *Jesu Christi*. Quemadmodum dum dicit valere collatum in nomine Trinitatis, intelligit Trinitas explicitè posita in tribus personis; ut benè notat *Scotus dist. 3. q. 2. n. 9* Et simili ferè modo posset exponi

Altera solutio adfertur.

ni etiam *Ambrosius* & quidam alii Patres, qui in contrarium citantur. Ita *Suarez d. 21. sect. 3. §. Ad decretum.* Attamē hæc expositio apparet satis torta. Neque etiam satis constat de sufficientia formæ sic expressæ (quàmvis valere eam censeat *Bonacina* & quidam Recentiores) eò quòd in nomine Christi non videatur satis exprimi secunda persona divina quà talis. Quod dubium augetur à fortiori ex hoc, quòd vel sola mutatio nominum consuetorum in nomina Genitoris & Geniti &c. faciat formam ad minus valdè dubiam.

Quæ minùs probatur.

Ambrosius exponitur.

Rectiùs autem *Ambrosium* exponit *Wiggers q. 66. art. 6.* quòd nimirum quando in Scriptura aliquid uni personæ tribuitur, v.g Baptismus collatus in nomine Jesu, non ideò velit ceteras excludi sed ad hos quoque referri, atque etiam tum fuisse impletum totum v.g. Baptismatis mysterium, scilicet sub invocatione trium personarum. Sicut etiam sub invocatione Spiritus sancti sollus constat non posse valere Baptismum, & tamen similiter *Ambrosius suprà* dicit: *In spiritu quoque rectè baptizare nos posse indicat Scriptura &c.* Vide *Wiggers sup.* ubi etiam hoc modò rectè & faciliùs explicat *Basilium*, qui alioquin veram doctrinam satis apertè tradit *lib. de Spiritu sancto cap. 12.* Quòd si tamen *Ambrosius* expositionem eum modam non pateretur, obesse non posset ejus auctoritas Conclusioni auctoritate ampliori roboratæ.

47. *Baptismum ab Apostolis nunquā fuisse collatum in solo nomine Jesu valde verosimile est.*

Dices II. Baptismus fuit ab Apostolis collatus in nomine Domini Jesu, ut habetur *Act. 2. 8. 10. & 19.* Ergo validus est Baptismus sub invocatione solius Christi collatus. Resp. I Neg. Antec. Ad loca Scripturæ dici potest, in nomine Jesu Christi, non esse idem, quod in expressione nominis, sed in fide sive in merito Christi: sicut *Marci ult.* dicitur: *In nomine meo dæmonia ejicient.* Secundò potest, in nomine Jesu Christi, explicari ut sit idem, quod Baptismo à Christo instituto; idque ad distinctionem Baptismi Joannis, qui fuerat usque ad illa tempora celebris. Tertiò, quòd dicatur, in nomine Jesu Christi; eò quòd Apostoli fortasse in forma communi hoc addiderint, dicendo v.g. *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii Jesu Christi, & Spiritus sancti.* Ita respondent passim Recentiores, & valde probabiliter. His addi potest, rectè dici baptizatos in nomine Jesu, etsi non ita expressi, nec solius; quatenus baptizabantur in nomine Filii, qui est eadem persona, quæ Jesus.

48. *Oppositum equidem docens plerique antiquiores Theologi & Theologorū principes:*

Nihilhominus non improbabiliter potest antecedens admitti, nempe ex citatis locis colligi, Apostolos in principio Ecclesiæ baptizasse in nomine Domini Jesu, ad Christi nomen magis divulgandum, illudque, tunc odiosum, reddendum amabile, dum ad invocationē illius in Baptismo daretur gratia Spiritus sancti. Ita *D. Thomas q. 66. a. 6. ad 1. D. Bonaventura d. 3. p. 1. a. 2. q. 2. ad 3. Scotus sup.* ubi in *Scholio præfixo n. 7.* citantur *Magister, Alensis, Albertus Magnus, Richardus.* Et consentiunt ferè veteres Theologi. & à fortiori id tenent *Adrianus, Caietanus* & alii cum quibusdam Patribus, qui putant etiam hoc tempore Baptismum sic collatum valere. Fundaturque hæc collectio in tam constanti repetitione ejusdem loquendi formulæ solo nomine Jesu expresso, additā consideratione subjectæ materiæ, scilicet Baptismi; cujus forma ordinaria ex simili locutione eāque unicā *Matth. 28.* colligitur. Quemadmodum etiam colligi solet dispensatoria administratio Confirmationis facta ab Apostolis sine chrismate ex eo, quòd in actis Apostolorum constanter fiat mentio solius manûs impositionis. Itaque admisso antecedente, saltem tamquam probabili (quidquid *Michael Baius Tract. de Forma Baptismi c. 1.* sententiam *D. Thomæ* ceterorumque Principum Theologorum appellet errorem)

Quorum opinio immeritò vocatur error.

49. *Eāque admissā non destruitur conclusio asserta nu. 45.*

Resp. II. Neg. Cons. quia baptizare in nomine Christi Apostolis tantùm licuit pro aliquo tempore; quod jam dudum expirasse, patet ex fundamentis conclusionis.

Neque obstat Canon 50 Apostolorum.

Nec huic responsioni obstat Canon Apostolorum initio conclusionis citatus: tunc enim quando iste Canon fuit conditus, poterat tempus specialis dispensationis expirasse. Deinde aliud est baptizare in mortem Christi, quod ibi solùm reprobatur; aliud in nomine Christi.

Ubi nec Pauli Apostoli interrogatio Act. 19.

Non obstat etiam quòd *Act. 19.* postquam Paulus rogasset nonnullos discipulos. *Si Spiritum sanctum accepistis credentes,* seu postquam credidistis; supple, in Confirmatione per manûs impositionem; & responsum accepisset: *sed neque si Spiritus sanctus sit, audivimus;* subjunxerit: *In quo ergo baptizati estis?* Nam hoc non fecit, quasi ex forma Baptismi debuissent audire, quòd sit Spiritus sanctus (baptizandi enim non attendunt ad singula verba formæ, immo sæpè idioma non intelligunt) sed quia ex illo responso suspicabatur, an fortè (quod verum erat) tantùm essent baptizati in Joannis baptismate. Et meritò; cum Baptismati Christi soleat præmitti instructio in mysterio Trinitatis, & tunc temporis solebat ordinariè subjungi sensibilis collatio Spiritûs sancti per Confirmationem: ideoque ad propositum responderunt dicentes: *In Joannis baptismate.* Quare *baptizati sunt in nomine Domini Jesu. Et cùm imposuisset illis Paulus manus, venit Spiritus sanctus super eos;* ut subditur. Itaque scopus interrogationis erat, ut si necdum confirmati essent, acciperent Confirmationem per manûs impositionem, prout patet ex textu.

Ex dictis colligitur, illegitimam esse formam Baptismi, in qua nullo modo, aut non satis explicitè invocantur tres personæ; ut si conferatur *in nomine Domini, in nomine Christi* 50.

Non valet Baptismus collatus

in nomine Trinitatis, *Christi, in nomine Dei unius & trini, in nomine Trinitatis*: quia sensus communis exigit & Auctoritates agūt de explicita trium personarum invocatione: quamquam *Pontius disp.* 41.*n.*23. censeat hujusmodi Baptismum dubium, nec posse insufficientiam certò probari, sive dicatur *in nomine Christi*; sive *in nomine Trinitatis*. Immo non valet Baptismus, etsi detur *in nomine primæ & secundæ & tertiæ personæ*: hæc enim non sufficienter exprimunt mysterium Trinitatis secundùm proprietates personales, neque emanationem unius personæ ab altera. Idem est, si conferatur, *in nomine Omnipotentis & Sapientis & Boni*: hic enim modus invocandi Trinitatem est inusitatus, sitque per nomina singulis personis non propria, sed tantùm accommodata sive appropriata. Aliud videri posset speculativè loquendo, si loco Filii ponatur Verbum. Immo secundùm aliquos non improbabiliter, etsi dicatur: *In nomine Genitoris & Geniti & Spirati* sive *Procedentis ab utroque*. In praxi tamen omnino est abstinendum, partim ob consuetudinem & ritum Ecclesiæ, partim ob dubium, maximè in ultimo exemplo, quod *D. Thomas*, *Scotus* & alii Doctores communiter dicunt non valere. Minùs valet, si dicatur: *In nomine Ingeniti & Geniti & Doni*: quia voces istæ non significant totum id quod voces usitatæ. Videtur autem Doctoribus communiter (quorum sensus in materia Sacramentali non parum momenti habet, etsi non faciat rem certam) quòd Christus, sicut pro materia Baptismi assignavit aquam naturalem, cujus usus est communior ad abluendum; sic etiam determinaverit (prout sanè determinare potuisset) pro forma nomina personarum in quolibet idiomate vulgariter usitata, ut ex verbis Christi *Matth. ult.* usu Ecclesiæ, & præmisso Doctorum sensu videtur confirmari: maximè cùm forma Baptismi sit quædam protestatio fidei & singulariter mysterii SS. Trinitatis; quod proinde conveniebat exprimi verbis usitatis, ipsúmque mysterium cum suis, proprietatibus propriissimè significantibus.

An in nomine primæ & secundæ & tertiæ personæ.

Quid sentiendum de Baptismo collato in nomine Genitoris & Geniti & Procedentis ab utroque.

51. De præpositione *In* est quoque controversia, an forma mutetur essentialiter, si omittatur, dicendo, *Nomine Patris*. Negant *Coninck* & alii saltem in idiomate Latino; immo juxta ipsos videtur tantùm adjungi per hebraismum, ideoque censent omissionem tantùm esse venialem. Quod postremum non credo: cò quòd nō careat dubio valor formæ sic prolatæ; utpote præ se ferētis alium sensum, scilicet quòd baptizans baptizet loco seu vice Patris &c. Et ly *In nomine* significet, non quòd Baptismus detur in auctoritate trium personarum, tum etiam quòd sub invocatione earumdem. Unde *Angelus*, *Silvester*, *Præpositus q.* 66. *ar.* 6. *dub.* 8. censent Baptismum sic collatum non valere. Clariùs autem apparet vitium formæ idiomate Flandrico pronuntiatæ omisso ly *In*; cùm planè alium tunc ingerat sensum.

An omissio præpositionis In vitiet formam.

52. De conjunctione *Et* minus est dubium: quamquam *Major*, *Gabriel* & *Silvester*, ejus omissionem existiment vitiare formam: nam saltem satis certò non vitiat, etsi omittatur primo loco; cùm consuetum sit plura recensendo poni conjunctionem copulativam tantùm inter ultimum & penultimum. Immo verosimiliùs non vitiat, etsi utroque loco omittatur. Nam etiam consuetum est Latinis, ut dum pluribus idem tribuitur, copulā *Et* subintellectā id fiat, solo commate mediante. Quidquid sit, in praxi adlaborandum est, ut forma Ecclesiæ conservetur pleně pronuntietur: nec sine peccato potest aliquid omitti, aut ordo etiam trium personarum inverti. Quàmvis omittere pronomen *Ego* sit per se loquēdo tantùm veniale juxta Doctores communiter. Ly *Amen* citra veniale omittitur; cùm in *Rituali Romano* non addatur; sicut additur verbis Absolutionis.

Quid sentiendum si omittatur conjunctio Et.

DISPUTATIO SEXTA.

De Ministro & Subjecto Baptismi.

QUÆSTIO I.

Quisnam sit Minister Baptismi?

1. *Omnis homo ratione utens est minister validus Baptismi, etiam extra necessitatem.*

DIco I. Omnis homo ratione utens est validus minister Baptismi. Patet ex c. *Firmiter, de summa Trin.* & cap. *A quodam Judæo, de Consecr. dist.* 4. Deinque idem definit *Florentinum in Decreto de Armenis* dicens: *Minister hujus Sacramenti est Sacerdos, cui ex officio competit baptizare: in casu autem necessitatis, non solùm Sacerdos vel Diaconus, sed etiam laicus & mulier, immo etiam Paganus & Hæreticus baptizare potest, dummodo formam servet Ecclesiæ, & facere intendat, quod facit Ecclesia.* Et quàmvis loquatur de casu necessitatis, idem tamen est quoad valorem extra casum necessitatis, ut omnes intelligunt: quia necessitas non mutat essentiam hujus Sacramenti, præsertim ad cujus valorem non exigitur jurisdictio, uti exigitur in Sacramento Pœnitentiæ, cujus proinde minister validus extra articulum mortis quoad peccata mortalia non est quilibet Sacerdos ob defectum jurisdictionis; quæ tamen in articulo mortis non

non reservatur. Idem patet ex facto Athanasii pueri extra necessitatem baptizantis: item ex valore Baptismi Hæreticorum generaliter ab Ecclesia approbati. Denique ex c. *A quodam Judæo*, ubi nulla fit mentio casûs necessitatis. Ratio est, institutio Christi. Congruentia, Baptismi necessitas; ob quam etiam est institutus in materia maximè obviâ.

Non solis Episcopis data est potestas baptizandi. Matth. 28.

2. Dices I. Solis Episcopis in persona Apostolorum dictum est: *Docete omnes Gentes, baptizantes eos &c.* ergo reliqui non sunt validi ministri. Resp. dissimulato antecedente, etsi falsum sit, Neg. Cons. ibi enim Christus Apostolis non dedit potestatem baptizandi, quam habebant & exercebant ante passionem, dum necdum essent Episcopi aut Sacerdotes; sed ibi ipsis jam Episcopis dedit mandatum, & ad summum simul jus primarium baptizandi.

Mulieri inhibetur Baptismi solemnitas, aut extra necessitatem omne ministerium.

Dices II. In *Carthaginensi IV. c. 100.* dicitur: *Mulier baptizare non præsumat.* Resp. tam istum locum, quàm quædam alia Conciliorum & Patrum intelligi de potestate nunquam solemniter baptizandi, aut extra casum necessitatis licitè. Solùm enim agitur contra mulieres, quæ sibi officium tingendi seu baptizandi arrogabant. Contra quas similiter agit *Tertull. lib. de Bapt. cap. 17.* Aliud est in necessitate: tunc enim posse baptizare quoslibet, apertè *Tertullianus ibidem* asserit.

3. Dices III. c. *Quos à Paganis, dist. 4. de Consecr.* jubet *Gregorius II.* rebaptizari quosdam baptizatos à paganis. Et *Concilium Elibertanum* in Hispania tempore *Marcelli I. c. 38.* statuit *posse fidelem (qui lavacrum suum integrum habet, nec sit bigamus) baptizare in necessitate infirmitatis positum Catechumenum.* Ergo infideles falsum invalidè baptizant. Resp. Neg. Cons. nam *Gregorius* Pontifex loquitur de baptizatis non servatâ formâ Ecclesiæ: ideoque jubet eos baptizari in nomine Trinitatis, supponens antea sic non esse baptizatos à paganis, utpote mysteriorum nostræ fidei ignaris. *Concilium Elibertanum* verò (etsi alioqui non tantæ auctoritatis) docet, quòd in necessitate baptizare possit, etiam is, qui non nisi, sive qui solùm baptizatus est; non negat autem idem posse qui necdum baptizatus foret, sed vel ab hoc abstrahit, vel tacitè supponit baptizatum esse præferendum. Sicut etiam loquitur de non bigamo; quo tamen præsente validè baptizat Christianus bigamus, esto ex ordinatione istius Concilii ab Ecclesia non recepti foret postponendus.

Explicatur can. Quos à paganis,

Et Concilium Eliberitanum.

Vitiosus textûs c. Si quis Presbyter 1. q. 1.

Dices IV. c. *Si Presbyter 1. q. 1.* dicitur: *Si Presbyter ordinatus deprehenderit se non esse baptizatum, baptizetur & ordinetur iterum, & omnes quos prius baptizavit.* Resp. postrema verba istius Paleæ esse expuncta in editione Gregorii XIII. quia neque habentur c. 1. *De Presbytero non baptizato;* aut c. *Veniens eod. tit.* iisque locis, in quibus hæc Palea citatur: neque sensum congruum admittunt, nisi iis subintelligatur iy *iterum ordinentur.*

correctum in editione Gregoriana,

Dices V. *S. Isidorus*, ut refertur c. *Si quis 1. q. 1.* ait: *Si quis per ignorantiam ordinatur antequam baptizetur, debent ab eo baptizati iterum baptizari, & ipse ulterius non ordinetur.* Resp. ibi vel proponi quæstionem, vel falsam alicujus opinionem recitari; cui deinde opponitur vera doctrina his verbis (quæ etiam referuntur c. *Romanus Pontifex de Consecr. dist. 4.*) *Sed Romanus Pontifex non hominem judicat qui baptizat, sed Spiritum Dei subministrare gratiam Baptismi, licèt paganus sit qui baptizat.* Quod clariùs exponitur *l. 5. Capitularium c. 4.* Vide quæ notantur in ipso Decreto circa hunc Canonem.

Explicatur Isidorus relatus c. Si quis 1. q. 1.

4. Dices VI. *Aug. l. 2. contra ep. Parmeniani c. 13.* ait: *Et hæc quidem alia quæstio est, utrùm & ab iis, qui nunquam fuerunt Christiani, possit Baptismus dari: nec aliquid temerè inde affirmandum est sine auctoritate tanti Concilii, quantum tanta res sufficit.* Resp. *Augustinum* ibi abstrahere à decisione quæstionis, quæ jam in Ecclesia est notoria. Addit tamen suo etiam tempore non fuisse quæstionem de Baptismate collato ab iis qui ab Ecclesiæ unitate separati sunt, scilicet hæreticis & schismaticis: quia id discussum & firmatum jam tum erat in ipsa totius orbis unitate.

An à pagano possit cōferri Baptismus, non erat Augustini tēpore adhuc. potestas decisum,

Dices VII. cum *Calvino l. 4. instit. c. 15. §. 20.* baptizare est Ecclesiastici ministerii: ergo competit solis ministris Ecclesiæ, non mulieribus. Resp etiam prædicare ac docere esse Ecclesiastici ministerii: & tamen in necessitate potest & debet quisque proximum docere. Sic *Act. 18.* Aquila & Priscilla uxor ejus docuerunt quemdam Apollinem, qui non satis videbatur instructus in fide Christi, quem magno zelo prædicabat. Sic etiam mulieres catechizat. Et olim Diaconissæ & similes instruebant feminas baptizandas. Publicè tamen docere, in Ecclesia præcipuè, uti est pars muneris Ecclesiastici, & id prohibet mulieribus Apostolus; sic & solemniter ac publicè baptizare, adeòque & illis meritò censetur illicitum.

Satisfit objectioni Calvini.

5. Dico II. Minister Baptismi ordinarius sive ex officio est solus Sacerdos cum exclusione inferiorum: qui tamen debet habere jurisdictionem, ut licitè illum administret extra necessitatem. Prima pars patet ex *Florentino suprà*: quod cùm loquatur dogmaticè, excludit omnes reliquos inferiores. Idem patet ex c. *Constat. dist. 4. de Consecr.* ubi ex *Isidoro* dicitur: *Constat Baptisma solis Sacerdotibus esse tractandum; ejusque mysterium nec ipsis Diaconis explere est licitum absque Episcopo* (in quo eminenter residet eadem potestas) *vel Presbytero.*

Minister ex officio est solus Sacerdos.

Secunda pars probatur: quia administratio Sa-

In quo requiritur jurisdictio.

tin Sacramentnrum est actus pascendi, sive pastoris; & per consequens requirit in administrante jurisdictionem ordinariam vel delegatam. Deinde per Baptismum admittitur aliquis in familiam Christi cum jure communicandi omnibus ejus privilegiis: atqui nullus admittit extraneum in aliquam politicam communitatem, nisi Princeps, ant alius habens in eam aliquam jurisdictionem; ergn &c. Hanc jurisdictionem habet Pontifex tamquam principalis Princeps spiritualis in totum mundum, Episcopus in suam Diœcesim, Pastor in suam parochiam, alii Sacerdntes juxta suæ commissinnis amplitudinem. Unde si extra necessitatem alii Sacerdotes absque licentia vel privilegio tentent baptizare, graviter peccant; utpote usurpantes sibi officium & auctnritatem alterius in re gravi: quamquam non incurrant irregularitatem aut excnmmunicatinnem, quæ nulln jure statuitur.

6. Dices: Non datur nec dari potest jurisdictio in baptizandum, cùm ante Baptismum re ipsâ susceptum nemn subjiciatur Ecclesiæ, jurisdictioni: ergo in baptizante non requiritur jurisdictin. Resp. Neg. Cons. etsi enim directa jurisdictio solùm habeatur per Baptismum re ipsâ susceptum; indirecta tamen ratione loci, in qun quis versatur aut parentes cnmmorantur, sive familiæ ad quam admittitur, potest & debet ante Baptismum haberi in baptizandum extra articulum necessitatis: quatenus nimirum in Episcopo vel parocho est jus exercendi tale munus, tamquam in ministrn peculiariter deputato ab Ecclesia, ex cujus ordinatinne competit tali admittere extranens in Ecclesiam per Baptismum in isto loco; idque exclusivè ad ceteros, nisi de illius licentia. Quare hnc ipso adulti non baptizati subsunt tali ministrn: nnn quòd ex præceptn Ecclesiæ obligentur à tali petere Baptismum, sed quia ex jure naturæ tenentur non petere ab alio, quàm qui possit licitè dare. Parvuli autem propriè non subduntur præceptn, sed directè præcipitur aliis, ne quis illorum eos baptizet, præter pastorem aut legitimè deputatum.

Qualiter hic locum habere possit ac debeat, magis declaratur.

7. *Diaconis potest ex rationabili causa committi Baptismi solemnis ministerium:*

Dicn III. Etsi Diaconus non possit ordinariè baptizare ex vi suæ nrdinationis; ex hac tamen est capax, ut rationabili causâ existente possit solemniter baptizare ex commissione Episcopi aut Sacerdotis. Ita communiter Dnctnres. Prnbatur ex nrdinatione Diaconi, ubi inter alia quoque dicitur; *Diaconum oportet baptizare*; nempe snlemniter: cùm enim Ecclesia id Diacono possit committere, censetur hoc facere, quandn ipsum specialiter constituit ministrum Baptismi, quo modo reliqui non sunt constituti. Deinde c. *Diaconos dist.* 93. de iis *Gelasius* (aliqui textus habent *Pelagius*) Papa dicit: *Absque Episcopo vel Presbytero baptizare non audeant*; id est, juxta *Glossam*, absque eorum consensu aut commissione. Ubi satis clarè insinuatur, posse Diaconis, etsi non compellat tanta necessitas, committi baptizationem, utique cum solemnitate: nam hæc non potest citra necessitatem omitti, adeòque nec potest cnmmitti baptizatio non snlemnis, sed ab ipsis presbyteris aut Episcnpis fuisset solemnis adhibenda.

8. *Citra commissionem hujusmodi ministeriū ne in extremâ quidem necessitate eis licere Nonnulli censent.*

An verò extremâ necessitate urgente possit Diaconus citra commissionem baptizare solemniter, incertum est. Negat *Coninck* ob verba quæ Pnntifex c. *Diaconos* citato subjungit dicens: *Nisi prædictis fortassis ordinibus longiùs consistentis necessitas extrema compellat. Quod & Laicis Christianis facere plerumque conceditur.* Quibus insinuat Papa Diaconis citra commissionem non aliter quàm Laicis esse licitum baptizare. Quare consequenter ad hanc dnctrinam Diaconus sic solemniter baptizās fieret irregularis. Nihilominus probabiliter cnntrarium docet *Suarez, Præpositus* & alii; eò quòd specialiter Diaconus ad baptizandum sit ordinatus: adeòque in extrema necessitate videatur ad id solemniter præstandum sufficere commissin tacita seu rationabilitet præsumpta. Pontifex autem docet quidem, quòd Laicis tunc idem liceat, sed non quòd eodem modo, quo Diaconis: faciendo enim exceptionem, *nisi extrema necessitas compellat*, vult Diacnnis tunc licere sine commissione, quod priùs decreverat iis licere præsente Episcopo vel Presbytero ex commissione, ex qua licebat ipsis baptizare solemniter, ut etiam alii fatentnr.

Oppositum tamen est verius.

9. *Quæ causa censeatur sufficiens ad committendum Diacono ministerium solemnis Baptismi.*

Porrò ratinnabilis causa ad Baptismi administrationem Diacnno committendam, nnn est snla extrema necessitas, sed etiam quævis alia judicio ministri ordinàrii determinanda: ut cùm ob multitudinem baptizandorum, infirmitatem Sacerdotis, aliasve graves causas vel occupationes, non pnsset Sacerdos omnibus petentibus Baptismū satisfacere, sed alioquin cogerentur qui satis parati accedunt, cum incnmmodn diu Baptismum differre. Sic Apostnli, ut prædicationi vacarent, videntur Baptismum cōmisisse Diaconis: ex qua commissione Philippus Diaconus baptizavit Eunuchum. Vix tamen hoc tempnre & in his locis, id est in usu, ob multitudinem presbyterorum.

10. *Nullus Diacono inferior potest baptizare solemniter etiam in extrema necessitate.*

Dicn IV. Nullus Clericus Diacnno inferinr, adeòque multò minùs Laicus potest etiam in extrema necessitate (in qua etiam juxta praxim Ecclesiæ baptizat) solemniter baptizare, nisi ex commissione Papæ, qui id potest Clericis inferioribns committere, cùm solemnitas ista sit jure Ecclesiastien introducta, in qun Papa potest dispensare. Ratio est: quia nullibi in jure permittitur talibus usurpatio istius solemnitatis, sed præcisè illud, quod postulat extrema necessitas, scilicet Baptismi substantia; ac proinde eodem jure, qun snlemnitas & cæ-

remoniæ

remoniæ Baptismi sunt introductæ, censentur illi ab earum usurpatione seclusi. Quod etiam communis praxis & Doctorum sensus confirmat.

11. *Quis ordo sit in necessitate servandus absente eo, qui jurisdictionem habet.*

Dico V. Existente necessitate hic est ordo servandus in conferendo Baptismo, ut Sacerdos præferatur Diacono, Diaconus Subdiacono, hic ceteris Clericis, Clerici Laicis, vir feminæ, fidelis infideli. Quod de Sacerdote quidem satis constat ex auctoritatibus seu juribus citatis. Deinde quia fieret grave præjudicium Ordini Sacerdotali, cui jus primarium est annexum. Unde Doctores unanimiter tenent inversionem illius ordinis esse mortalem ex genere suo, si Sacerdos sit ad baptizandum paratus. Quàmvis *Valentia* & *Joannes Suarez* citati à *Diana p.3. Tract.4. Res.4.* putent tantùm esse venialem: immo *Caietanus q.67. a.4.* putet seposito contemptu & præsumptione non peccare mortaliter laicum etiam extra necessitatem baptizanrem non solemniter. Ratio est: quia tunc indebitè usurpatur munus alienum idque grave, quod Sacerdoti competit vi Ordinis, & si sit Parochus, insuper jure officii parochialis. Unde *Aug. l.2. contra ep. Parmeniani c.13.* agens de Laico Baptizante ait: *Nullá cogente necessitate si fiat, alieni muneris* (seu juris, sacerdotalis videlicet, in Ordinatione accepti, ut patet ex contextu) *usurpatio est: si autem necessitas urgeat, aut nullum, aut* (si v. g. non sit adhibita plena diligentia in quærendo Sacerdote) *veniale delictum est &c.* Quæ & subsequentia satis ostēdunt gravitatem delicti in inversione ordinis: præsertim cùm tunc reverà nulla sit, necessitas urgens Laicum ad ministrandū.

Inversio ordinis est mortalis, si fiat in præjudicium Sacerdotis,

Vel Diaconi. Idem Doctores communiùs contra Nonnullos censent, si prætermisso Diacono baptizet inferior Clericus aut Laicus; eò quòd Diaconus etiam ad baptizandum sit ordinatus, adeòque ejus prætermissio sit etiam alieni muneris usurpatio. Facilè tamen in hac re potest intervenire ignorantia, quæ à mortali excuset: potest enim aliquando timeri mortis periculum ubi non est, & idcirco accelerari Baptismus non expectato debito ministro, quia bonâ fide existimatur periculum non pati moram.

12. *Quoad reliquos est ad summum venialis,*

In reliquis inversio ordinis, etiamsi dicat aliquam incongruentiam, non est tamē mortalis juxta Doctores passim contra *Vasquez d.147. n.34.* existimantem quòd omnis inversio ordinis sit mortalis; immo quòd alioqnin ne quidem foret venialis: cùm id oriri deberet ex lege divina, quæ sanè gravis, & graviter obligare videtur. Ad hoc tamen facilè responderetur, culpā venialem provenire posse ex ritu Ecclesiæ, quæ similem ordinem præscribit, ut patet in *Ritnali Romano Tit. de ministro Baptismi.* Et quàmvis proveniret ex lege divina, posset hæc leviter obligare, quatenus se extendit ad hanc materiam, quæ tantùm levis apparet, solùmque fundatur in aliqua decentia. Sicut ob hoc illiberalitas non est grave peccatum, etsi liberalitas ex quadam decentia exigeret aliquid secundùm se notabile alteri præberi. Varii tamen non improbabiliter putant cedere in grave præjudicium Sacramenti, si baptizato fideli præsenre ministret non baptizatus, præsertim si sit omnino infidelis. Per accidens etiam aliquandò potest inverti in istis ordo licitè, ut v. g. mulier docta & assueta baptizare præferatur viro rudi, aut in circumstantiis, in quibus pudoris gratiâ non decet virum accedere, v. g. si infans non sit omnino editus. Ita *Rituale Romanum Tit. de Ministro Baptismi.* Ignorans enim, nolens, aut congruè non valens in certis circumstantiis, etsi alioquin foret superioris ordinis, censetur absens.

Adverte, qualiscumque fiat inversio ordinis, nullam incurri irregularitatem in Baptismo non solemni; cùm hic non sit actus Ordinis, adeòque non usurpetur alienus Ordo. Si verò Baptismus conferatur solemniter, constat Clericum fieri irregularem, ex *c.1. de Clerico non ordinato ministrante.* De Laicis est dubium. De quo vide dicta *Tract. de Legibus d.6. q.7.* (quæ est de Irregularitate) *n.127.* 13.

Inversio ordinis in clerico causat irregularitatem tunc solùm, quādo Baptismus est solemnis. De laicis est dubium.

QUÆSTIO II.

An Unus possit simul plures baptizare, vel contrà?

Dico I. Potest unus minister simul plures baptizare, applicando omnibus simul materiam, & dicendo: *Ego vos baptizo &c.* Ita *Scotus dist.6. q.2. n.6.* & alii communiter. Probatur: quia potest unus eādē formâ consecrare plures hostias, in periculo naufragii absolvere plures pœnitentes; ergo etiam simul plures baptizare: cùm nec ratione nec auctoritate constet, requiri potiùs ad valorem Baptismi, quòd unus solus baptizetur, quàm ad valorem consecrationis, quòd unica hostia consecretur, aut ad valorem absolutionis quòd unus tantùm absolvatur. 14.

Potest unus plures simul validè baptizare.

Quia tamen hoc est contra morem Ecclesiæ in re gravi, advertit *Scotus sup. Coninck* & alii illud sine mortali non licere extra gravem necessitatem: quidquid aliqui putent non esse mortale. Confirmatur ex *Rituali Romano, Tit. de baptizandis parvulis,* ubi agens de forma, *Ego vos baptizo &c.* ait: *Quam tamen formam in iis solùm & in aliis similibus mortis periculis ad plures simul baptizandos, & ubi tempus non patitur ut singuli separatim baptizentur; aliàs numquam licet adhibere.* Quod denotat gravem culpam juxta gravitatem rei.

Illicitè tamen, immo verosimiliùs non sine culpa gravi, extra necessitatem,

15. *Tali casu forent plura Baptismata.*

Notat autem idem *Scotus* in illo casu fore plura baptismata: nam baptizatio est actio transiens, quæ afficit terminum & multiplicatur penes multitudinem illius: quemadmodum dicuntur plures creationes quando Deus simul creat plures creaturas. Et quàmvis una tantùm videatur forma, est tamen virtualiter multiplex; eò quòd pronomen, *Vos*, includat in se singulare pluries geminatum. Deinde ad multiplicationem totius sufficit multiplicatio unius partis. Et in hoc consentiunt quoque ceteri Doctores communitet.

16. *Plures unũ invalidè baptizant, si unus materiam adhibeat, alter formam proferat.*

Dico II. Quando plures concurrunt ad eumdem baptizandum, sic ut unus ponat materiam, alter proferat formam, v. g. mutus abluat & alius carens brachiis dicat, *Ego te baptizo*, invalidus est Baptismus. Ratio est institutio Christi. Hæc autem potissimùm probatur ex sensu Ecclesiæ; hæc enim semper intellexit institutionem sic esse factam, ut idem debeat abluere, & formam proferre. *Probatur.* Quod colligitur, tum ex perpetuo illius usu: tum ex unanimi sententia Doctorum, qui omnes concorditer sic judicant exceptis *Marsilio & Caietano*: qui tamen neque constanter neque firmiter audent oppositum asseverare. Tum quia in aliis quoque Sacramentis conformis est praxis, ut idem minister adhibeat materiam & formam; quando scilicet ministri est materiam adhibere: prout nõ est in Sacramento pœnitentiæ, in quo ipse pœnitens materiam adhibet. Et ob hoc praxis & sensus communis est, Baptismum interdum ita ab Hæreticis recentioribus collatum esse invalidum & repetendum. Quod etiam apertè supponit *Synodus Mechliniensis II.* (quam probavit Paulus V.) *tit. 3. c. 6.* dicens, id esse contra antiquissimam Traditionem. Quòd autem præscribat baptizatos ab Hæreticis recentioribus esse tantùm sub conditione rebaptizandos, non est, quia dubitabat Synodus de invaliditate Baptismi taliter à non uno ministro collati, sed quia non solet certò constare in particulari, quando sic collatus fuerit: quòd si constaret, utique de invaliditate non dubitasset.

17. *Tunc forma Baptismi esset falsa.*

Itaque forma baptismi aliàs esset falsa; utpote significans, quòd exteriùs physicè & per seipsum abluat, qui dicit, Ego te baptizo seu abluo. Nec prodesset forma Græcorum; utpote quoad sensum æquivalens; cui proinde subintelligitur ly *manibus meis*, ut expressè habet altera Græcorũ forma in *Florentino*. Ex qua similiter non parum confirmatur conclusio. Non prodesset quoque, si diceretur tali casu, nos te baptizamus: nam id propriè significat quòd uterque alterum abluat; hoc autem supponitur non fieri.

Confirmatur: quia sicut Christus voluit esse unum principale agens; sic voluit habere unum tantùm ministrum in collatione integra Sacramenti, ut arguit *Scotus sup. num. 5.*

Alioquin secluso sensu Ecclesiæ convinci non facilè posset, qui diceret, verificari formam Baptismi per hoc, quòd illam proferens censeri posset moraliter abluere per alium velut famulum seu substitutũ. Quàmvis revera ex sensu Ecclesiæ constet, quemlibet ministrantem inmediatè se habere veluti ministrum Christi. *Quod tamen secluso Ecclesiæ sensu difficulter convinceretur.*

Adduntque Nonnulli, posse id ob non omnimodam conclusionis certitudinem in necessitate practicari, ut videlicet mutus abluat, & mutilus formam proferat. Quo casu tamen (qui sanè non est natus contingere) deberet potiùs mutilatus formam inchoare dicendo *Ego te baptizo*, & mox aquam ore sumptam effundere in baptizandum, dein formam absolvere.

Dico III. Quando plures simul cõcurrunt ad unum & eumdem baptizandum independenter à se invicem, sic ut singuli adhibeant omnia necessaria (prout fieri posset, quando contenderent de Baptismo alicui conferendo) is qui priùs absolvit, solus perficit Sacramentum, & alius nihil efficit; quandoquidem semel baptizatus non sit capax secundi Baptismi. Si autem contingat (quod difficulter & rarò contingeret, etsi ad hoc studiosè adlaboraretur) utrumque eodem instanti perficere necessaria ad Baptismum, uterque baptizabit eumdem validè, etsi contra Ecclesiæ morem illicitè in re gravi, cujus tentandæ non possit occurrere necessitas. Ratio est: quia tunc ad utriusque actiones concurrũt omnia ad Baptismi essentiam necessaria, & ambæ versantur circa subjectum capax, cùm simul finiantur. Confirmatur exemplo Sacerdotum noviter ordinatorum, qui simul cum Episcopo conficiunt Sacramẽtum, si simul cum illo finiant verba consecrationis. Ita *Scotus sup. n. 2.* & alii communiter. 18. *Si plures eumdem conantur baptizare, singuli tamquam causa totales, solus primò absolvens baptizat. Si simul absolvant, baptizant singuli.*

Hoc autem casu, non unum, sed multiplex Sacramentum seu Baptisma conferretur physicè loquendo: nam forent plures formæ integræ & plures materiæ perfectæ, adeòque plura composita sive Baptismata. Talis tamen non deberet dici bis validè Baptizatus, sed semel duplici Baptismo: sicut simul accipiens duo vulnera, non dicitur bis vulnerari, sed semel duplici vulnere. 19. *Essentq; tunc physicè plures baptismi.*

Dixi *Physicè loquendo*: moraliter enim tantùm esset unum Sacramentum seu sacrũ signum & unus Baptismus: tum ratione ejusdem subjecti: tum ratione ejusdem principalis agentis, in cujus virtute ministri operantur: tum denique & præcipuè ratione ejusdem effectûs producti & significati: totum enim illud signum ab utroque adhibitum non plus efficit aut significat, quàm si esset unica ablutio & unica forma posita. Quod patet quantùm ad Characterem *At moraliter loquendo unicus.*

racterem: cùm idem sit unici solùm Characteris baptismalis capax. De unica quoque gratiâ per utrumque Baptismum conferendâ idem videntur consequenter Doctores potiùs supponere, quàm probare. Et hoc modo explicari possunt plures Auctores dicentes esse tantùm unum Baptismum, ut *D. Thomas q. 67. art. 6.* & referri solet *Scotus sup. n. 4.* quem tamen ibi & in verbis præcedentibus docere oppositum, conatur ostendere ejus *Commentator num. 10. & seqq.*

QUÆSTIO III.

Quodnam Sit subjectum capax Baptismi?

20. *Soli viatores sunt capaces Baptismi,* DICO I. Solus homo viator est capax Baptismi. Est certum: nam Sacramenta sunt instituta tamquam media ad salutem solius hominis viatoris. Deinde ad solos homines baptizandos Apostoli missi sunt, *Matth. ult.* & *Marci ult.* Unde homines in termino constituti non sunt capaces Baptismi. Similiter nec creaturæ homine inferiores. Quare satyri, aut geniti ex femina & bruto non sunt baptizandi: uti nec monstrum, quod non præ se fert speciem hominis. Si sit dubium, est in periculo baptizandum sub hac conditione: *Si tu es homo, ego te baptizo &c.* Ita *Rituale Pauli V. Tit. De baptizandis parvulis.* Si nascatur monstrum pro certo humanum, est absolutè baptizandum. Si constet esse duas personas, sunt singulæ baptizandæ. Ad quod discernendum est attendendum juxta *Rituale* citatum, an habeat unum vel plura capita, unum vel plura pectora. Si post examen, quale tempus patitur, res maneat dubia, duplex Baptismus est conferendus, unus absolutè in parte principali, quam constat esse informatam animâ rationali; alius sub conditione in parte, de qua dubitatur, an informetur eâdem animâ hoc modo: *Si non es baptizatus, ego te baptizo &c.*

21. *Etiam parvuli:* DICO II. Omnis homo, etiam parvulus, mox ubi est natus, est capax Baptismi. Est contra *Anabaptistas,* qui secuti *Petrobrusianos* & *Henricianos,* negant parvulos posse baptizari, eò quòd existiment ad valorem Baptismi requiri fidem in quolibet suscipiente. Ideoque in infantia baptizatos rebaptizant, ubi ad adultam ætatem pervenerunt.

Quos esse baptizandos definiunt Concilia, Sed parvulos esse baptizandos, definitur in *Trid. sess. 7. can. 12. & 13. de Bapt.* Et olim definitum est in *Concilio Milevitano II. can. 2.* Idem patet ex c. *Firmiter de sum. Trin.* & c. *Majores de Bapt.*

Et habet perpetua Ecclesiæ Traditio, Patet etiam ex perpetua Ecclesiæ traditione. Cujus testis est *Augustinus lib. 4. de Bapt. c. 23. Quod* (inquit) *traditum tenet universitas Ecclesiæ, cùm parvuli infantes baptizantur, qui certè nondum possunt corde credere ad justitiam & ore confiteri ad salutem.* Et infrà: *Et tamen nullus Christianorum dixerit, eos inaniter baptizari.* Et aliis locis. Ejusdem Traditionis testis est *Dionysius Areopagita de Ecclesiastica Hierarchia c. ult. versùs finem,* & reliqui Patres: excepto *Tertulliano* qui putavit Baptismum esse differendum usque ad usum rationis: in quo, sicut in multis aliis, erravit. *Gregorius Nazianzenus* quoque *Oratione in sanctum lavacrum longè post med.* dicit quidem, ob pericula salutis conducibiliùs, parvulos baptizari; iis tamen seclusis optaret differri Baptisma ad triennium, donec parvuli possint aliquid de fide sua respondere. Quod tamen consilium non est approbandum; præsertim quia dilatio ista nullius fructûs esset, cùm etiam tunc parvuli de fidei mysteriis nihil aut vix aliquid capiant: & quia magìs est æstimandus status amicitiæ Dei, liberatio à dæmonum insidiis, & similia, quàm iste fructus: potissimùm cùm ob inopinatos casus, quibus infirmior ista ætas frequentiùs est exposita, sæpè adsit periculum salutis, ubi non putatur adesse.

Eadem veritas colligitur ex iis Scripturæ locis, ubi narrantur integræ familiæ esse baptizatæ, ut *Act. 16.* & *1. ad Cor. 1.* verosimile enim est in istis familiis fuisse quoque parvulos. *Favetq; Scriptura*

Ratio est; quia omnes homines, etiam parvuli, nascuntur capaces regni cælorum; quod tamen non possunt adipisci, nisi renascantur ex aqua Baptismi, qui in parvulis nō potest per votum suppleri. Confirmatur: quia in Lege veteri & naturæ parvulus etiam in infantia erat capax remedii emundantis à peccato originali: ergo multò magìs in Lege nova, in qua post Christi passionem gratia est uberior & universalior. *Et Ratio.*

Objiciunt Hæretici I. Christus *Matth. ult.* dicit: *Euntes docete omnes Gentes, baptizantes eos &c.* ubi mandat Apostolis, ut priùs doceant, quàm baptizent: ergo parvuli, veluti instructionis incapaces, non sunt baptizandi. Resp. illis verbis indicari ordinem, qui servari debet in promulgatione Evangelii, quæ adultis fieri debebat, ad quos convertendos Apostoli destinabātur. De quibus intelligitur etiam illud *Marci ult. Qui crediderit & baptizatus fuerit salvus erit;* ut patet ex contextu, & docet, *Innocentius III. c. Majores, de Baptismo.* Quamquam nec in adultis actus fidei ad valorem requiratur. Meritò autem voluit Christus, Gentes priùs esse docendas quàm baptizandas: nisi enim in mysteriis fidei & Sacramentorum essent instructæ, nec ipsæ vellent baptizari, nec parvulos suos baptizandos offerrent. 22. *Fundamentum Hæreticorum destruitur.*

Objiciunt II. quòd in parvulis non reperiatur intentio suscipiendi Sacramentum. Resp. in parvulis illam non requiri, qui sicut absque propria voluntate personali per voluntatem Adæ constituti sunt pecca-

peccatores damnationi obnoxii, ita absque illa regenerantur in vitam justitiæ per Baptismum ex voluntate secundi Adæ Christi, qui omni ætati providit juxta suam capacitatem.

23. *De perpetuò amentibus & parvulis est idem judicium.* Nota I. quod dictum est de parvulis, etiam habere locum in perpetuò amentibus, aut usu rationis carentibus, juxta *Rituale Romanum Tit. de Baptismo adultorum.* Item in aliis qui ad annos discretionis nondum pervenerunt; qui proinde *in fide Ecclesiæ baptizari possunt*, ut de perpetuò amentibus loquitur *Rituale* citatum.

Parvuli needū editi in lucem baptizari nequeunt; Nota II. nos signanter esse locutos de parvulis natis, scilicet extra uterum maternum; quamdiu enim in illo existunt, baptizari nequeunt, quemadmodum tam diu regulariter non possunt ablui, juxta c. *Si quisquid, de Consecr. dist.* 4. & certam Theologorum doctrinam. *Nisi artificiosè possint in utero physicè ab aqua tangi.* Si tamen obstetrix tam perita sit, ut manu in uterum insertā prolem aquā perfundere possit, aut aliquo artificio possit aqua ad puerum deduci, adjectā verborum formā validè baptizaretur, sicut verè lavaretur.

Non licet ob Baptismum prolis secare matrem vivam. Nota III. circa proles ex utero materno exsectas, etsi validè Baptizentur, non licere tamen in istum finem matrem innocentem occidere; cùm ut eveniant bona non sint facienda mala, prout mala semper est directa occisio innocentis. Si tamen mater justè foret adjudicata morti, posset mors matris servato ordine juris accelerari exscissione parvuli, quando speraretur sic posse salvari, & alioquin certò crederetur priùs moriturus, quàm ad partum seu nativitatem pervenerit. Quod quia non est natum fieri, immo quia plus plerumq; periculi imminet ex morte violenta matris, quàm obveniente ex natura, aut alio casu; idcirco *L. Prægnantis ff. de pœnis* decernitur judicium prægnantis esse differendum, quousque fœtum fuerit enixa.

24. *An vel quale sit præceptum baptizandi parvulos.* Petes: An sit præceptum baptizandi parvulos? Resp. in probabili mortis periculo esse præceptum; tum generale charitatis, quo obligamur succurrere proximo in tam gravi præsertim necessitate spirituali constituto, tum pietatis, quo parentes tenentur providere prolibus de necessariis ad salutem, quantùm possunt; tum justitiæ, quo Pastores obligantur subditis ministrare Sacramenta tempore opportuno, maximè cùm inde pendet æterna eorum salus. Aliàs non est præceptum naturale aut divinum baptizādi parvulos: quamvis videatur præceptum Ecclesiasticum consuetudine introductum, graviter juxta Doctores unanimiter obligans pastores & parentes, ut non differant notabiliter Baptismū parvulorum ultra tempus, quod spectatis circumstātiis prudenter censebitur opportunum; ut monet etiam *Paulus V. in Rituali Romano*; ideoque ex diuturniori dilatione nasci solet scandalum in populo, quod etiam signum est obligationis, aut certè sub obligatione cavendum est.

QUÆSTIO IV.

An Parvuli Infidelium invitis Parentibus baptizari possint?

NOMINE Infidelium intelligimus hîc solos non baptizatos; non autē Hæreticos vel Apostatas, qui à fide post Baptismum defecerunt: sicut enim hi non minùs quàm Catholici manent sub Ecclesiæ potestate, possuntque ad fidem servandā compelli; sic etiam eorum proles nonminùs quàm Catholicorum possunt validè & per se loquendo licitè ipsis invitis baptizari; potest enim Ecclesia istis parentibus Baptismum suarum proliū præcipere, & præcipit, adeòque in eorum defectum potest illas baptizare: immo quando id foret necessarium, posset etiam proles baptizatas abstrahere ab ipsis. 25. *Proles baptizatorum deficiētium à fide possunt iis invitis baptizari.*

Porrò infideles vel sunt subjecti Christianis principibus, idque sive serviliter, sive tantùm civiliter seu politicè: vel non sunt subjecti ullo modo. His præmissis

DICO I. Parvuli infidelium quorumcumque validè baptizantur invitis parentibus. Est satis certa & communis doctrina Theologorum, uno vel altero excepto. Probatur: quia ad valorem Baptismi tantùm requiritur legitima materia, forma & intentio: consensum autem parentum requiri, nec ex Scriptura, nec ex Conciliis, nec ex Traditione constat, prout deberet constare, ad hoc ut aliquid statuatur tamquam necessarium ad valorem Baptismi: ne alioquin sit cuilibet liberum conditiones quas libuerit necessarias prædicare. Quin immo ex sensu Ecclesiæ potiùs constat cōtrarium: nam in primis hic est sensus communis Doctorum. Deinde Ecclesia numquam rebaptizat parvulos contra Gentiliū parentum voluntatem baptizatos: immo, dū potest, eos à parentibus abstrahit, & postquam adoleverint, ad fidem, fideiq; Christianæ, ac Ecclesiæ præcepta servāda cōpellit: quod signum est, eam per baptismum jus in istos parvulos acquisivisse, adeòque esse validè baptizatos. Deniqne cùm Baptismus sit parvulis summè ad salutem necessarius, debuit valor illius esse independens ab extrinseco parentum consensu; ne illius defectu frequenter suā salute frustrentur. 26. *Infidelium non baptizatorum proles baptizantur validè invitis parentibus.*

Nec refert, quòd collatio Baptismi fuerit parentibus injuriosa: nam est equidem valida, & quā talis generat Ecclesiæ, quæ injuriæ non est particeps, jus in baptizatos: sicut nubens alteri, quem induxit per dolum non versantem circa substantiam contractûs, acquirit in eum jus matrimoniale sive conjugale.

DICO

Immo etiam licitè de cõsensu dominorum quorum sunt mancipia,

27. Dico II. Parvuli infidelium, qui sunt servi sive mancipia principis Christiani vel alicujus domini, licitè baptizantur de consensu illius solius, etsi parentes sint inviti. Ita communiter Doctores. Patet primò ex communi praxi, quâ proles Turcarum & Maurorum, qui justo bello fiunt mancipia Christianorum, baptizantur contra voluntatem parentum. Secundò, quia dominus justè posset filios mancipiorum suorum vendere & à parentum abstrahere potestate; ergo etiam potest illos per Baptismum subjicere Ecclesiæ potestati. Periculum autem Apostasiæ potest evitari, si videlicet princeps vel dominus prolem rectè curet educari, aut inter fideles procul à parentibus ablegari. Immo Dominus per se loquendo ad Baptismum talium tenetur: cùm ipse habeat jus, adeòque obligationem velut paternam, ejusmodi parvulis providendi, potissimùm de necessariis ad salutem. Quàmvis ne nimis gravetur parvulis educandis, aut ne infideles spe recuperandi parvulos frustrati magis sæviant in Christianos, per accidens sæpè excusetur, adeòque frequenter licitè permittat eos redimi Baptismo non adhibito.

Vel quàmvis non sint mancipia, si periculum mortis urgeat,

28. Sed difficultas est de parvulis infidelium, qui non nisi politicè, aut etiam nullo modo subsunt Christianis principibus. Hos enim illicitè baptizari invitis parentibus, videtur habere recepta Doctorum sententia. Qui tamen unanimiter excipiunt manifestum mortis periculum: succurrendum enim est extremè indigenti quantùm est possibile. Et gratis concesso, quòd pater haberet directum jus, ne proles ipso invito baptizetur, etiam præscindendo ab hoc, quòd sit ab ipso auferenda vel non auferenda (prout aliqui putant) illud tamen jus hîc cessat; sicut in quavis extrema necessitate censentur jura cessare.

Vel proles potestati parentum quo modo libet subtracta, ita non possit restitui,

2. Excipiunt deinde casum, quo tales proles venissent in potestatem Christianorum, etsi per injuriam; si sit impossibile eas parentibus restitui: tunc enim nec subest periculum subversionis; nec præjudicatur juri paterno, quod habet ad retinendam prolem, cùm hoc per separationem irremediabilem factum sit inutile.

Vel si alteruter parentum sit fidelis

29. Præterea admittunt omnes, quòd dum alteruter parens est fidelis, proles sequi debeat religionem Christianam, & sit baptizanda, si sit spes christianæ educationis. Ita habetur in *Toletano IV. can. 63.* & refertur *c. Judæi 28. quæst. 1.* Idem cum proportione est dicendum, si proles sit sub cura plurium tutorum, quorum saltem unus est Christianus. Similiter quando alteruter parens consentit, etsi uterque sit ethnicus, sufficit consensus unius ad tribuendum Ecclesiæ jus baptizandi parvulum: quàmvis enim mulier sit alioquin viro subjecta, tamen & ipsa habet jus, ut curet prolem christianè educari; præsertim cùm potior sit conditio religionis & innocentis. Immo *Gregorius XIII.* censuit baptizandum esse puerum, cujus pater erat mortuus, idque invitâ matre, eò quòd avus fidelis, qui loco patris defuncti curam habebat nepotis, peteret illum baptizari; ut refert *Valentia disp. 4. q. 3. pu. 3.*

Aut consentiat,

Immo etsi matre viduâ invitâ consentiat avus fidelis & tutor.

Denique id licitum esse censitas, si Baptismum petat proles usu rationis prædita,

Denique constat apud omnes, quòd si proles talium habeant usum rationis, & petant Baptismum, sit eis dandus, etiam invitis parentibus: sunt enim in hoc sui juris. Si autem de usu rationis dubitetur, inclinandum esse in favorem fidei, censet *Sotus*: differendum tamen esse Baptismum usque dum de usu rationis constet, censet *Henriquez. Coninck* & alii: est enim periculum in festinando, nullum autem (ut supponitur) in differendo. Sed posito, quòd non liceret pueros ante usum rationis invitis parentibus infidelibus, de quibus præmissum est, baptizare, optimè distinguunt alii dicentes, in dubio judicandum contra usum rationis, si needum sit septennium completum: aliàs si completum sit, stare præsumptionem juris pro usu rationis, nisi apertè constet contrarium, juxta ea quæ tradit *Sanchez l. 1. de Matrim. d. 16. n. 10.*

Qui præsumitur in dubio post completum septennium.

Dico III. Parvuli infidelium Christianis principibus politicè subditorum, de eorum consensu, spectato jure naturæ, licitè baptizantur, invitis parentibus. Ita *Scotus dist. 4. quæst. 9. Gabriel ead. dist. quæst. 2. dub. 5. Lorca 2. 2. q. 10. art. 12. d. 37. membr. 3. concl. 2* & alii contra *D. Thomam q. 68. art. 10.* & alios plerosque. 30.

Quin immo jure naturæ sufficit consensus principis ad baptizandum licitè infantes infidelium ei politicè subjectorum.

Probatur I. quia si parentes in statu puræ naturæ obsisterent parvulo quò minùs perveniret ad finem suum naturalem, posset indubiè princeps parvulo providere, eum defendendo, & abusum patriæ potestatis corrigendo: ergo etiam nunc id potest: nam suppositâ per fidem ordinatione ad finem supernaturalem, peccant parentes in materia legis ex suppositione naturalis; neque quoad hoc subduntur correctioni Ecclesiæ, ergo suorum Principum. Quemadmodum etiam Princeps Christianus potest & debet contra infideles & quoscumq; impedire volentes prędicationem fidei Catholicæ, erectionem templorum, & similia, hæc eadem jura defendere, etsi sepositâ fide non cadant sub lumen naturale.

Principe innocentem defendente, & abusum patriæ potestatis corrigente.

Probatur II. quia potest tutor curare baptizari parvulum contra voluntatem parentis superstitis, ut de avo tutore declaravit *Gregorius XIII.* ergo idem potest princeps contra voluntatem utriusque, cùm ipse sit tutor supremus, qui potest etiam alios tutores deponere, & novos substituere. Ex quo ulteriùs infertur, quòd idem possit princeps contra voluntatem parentis utriusque; cùm possit contra voluntatem unius superstitis, & tutoris succedentis in locum & jus alterius. Confirmatur: quia 31.

Qui velut supremus tutor prævalere potest, voluntati parentis superstitis.

potest Princeps ex causa etiam utrique parenti assignare tutorem; ergo ipsemet tamquam tutor supremus potest eatenus parvulis de Baptismo providere.

Baptismus prolis non est directè injuriosus parenti infideli dissentienti,

Probatur III. quia non videtur parentibus fieri injuria præcisè per hoc, quòd proles ipsorum baptizentur; cùm non habeant directum jus, ne ipsis invitis baptizentur parvuli; sed ad summum tantùm habent jus indirectum, quatenus habent jus educandi prolem, quæ alioquin ab eis possit abstrahi; atqui hoc non obstat: nam posset proles eis relinqui usque ad usum rationis, & tunc instrui; ac si parentes dissentiant, emancipari; prout fieri posset, si obsisterent instructioni prolis etiam non baptizatæ. Quòd si ex nunc obsistant securæ instructioni prolis, posset abstrahi statim, saltem si postea id fieri non posset. Deinde pænes ipsorum voluntatem est, quòd prolem retineant, si nempe velint facere, quod debent: adeòque sibi imputare debent, quòd proles abstrahatur.

32. Dices I. Parentes infideles non tenentur jure divino extra articulum mortis procurare Baptismum parvulorum; legibus autem Ecclesiæ non ligantur: ergo nullius juri præjudicant, neque etiam peccant, ut proinde Princeps non possit eorum parvulos ipsis invitis facere baptizari. Resp. Neg. Conf. cùm non tantùm velint Baptismum differre, sed etiam absolutè nolint umquam conferri, adeòque peccent contra jus divinum naturale in Deum, & in parvulum, cui debetur à parentibus Baptismus, saltem in necessitate, in qua fortè superventurâ ex nunc denegant: & quia eâ ingruente fortasse non esset opportunitas, Principis est prævenire.

Qui etiam non habet jus indirectū ob educationem prolis, potiùs abstrahenda.

Dices II. Si parvuli tales relinquerentur sub educatione parentum, fieret Sacramento irreverentia; si subtraherentur, fieret injuria parentibus: ergo his invitis nequeunt baptizari. Resp. I. Neg. Seq. Antec. pro utraque parte: cujus ratio patet ex tertia probatione Conclusionis. Quòd autem parens tali casu jus suum perdat, confirmatur: tum quia illo privatur à principe in pœnam: tum quia illud cessat, dum à principe defenditur jus Dei, & ipsius parvuli ad Baptismum. Et quàmvis hîc non intercedat propriè invasio juris alieni, ut respondet *Præpositus*: sufficit tamen quòd non reddatur jus cuique debitum, ut princeps politicus possit se immiscere, præsertim cùm etiam juxta alios potestas illius se extendat ad impedienda & corrigenda mala contra virtutes naturales, etsi justitiam non tangant.

33. *An si abstrahi non posset, reverentia Sacramenti vetet conferri Baptismum.*

Respònderi II. posset non satìs clarè apparere, quòd casu quo hujusmodi parvuli baptizati non possent commodè abstrahi à parentibus eos in infidelitate educaturis, idcirco ab eorum Baptismo abstinendum foret ob reverentiam Sacramenti: non desunt enim fortasse, quibus videatur prævalere charitas proximi, fortè in infantia morituri, adeòque salvandi: præsertim cùm magna pars parvulorū moriatur ante usum rationis, immo (ut animadversum esse testatur *Joannes Poncius d. 42. num. 37.*) ferè usque duas tertias partes. Quidni igitur probabilitas mortis præmaturæ, juncta tantæ necessitati, satìs abstergat irreverentiam fortè inferendam Sacramento per apostasiam in adulta ætate aliàs secuturam: quæ insuper posset esse non peccaminosa formaliter; aut saltem non magìs culpabilis, quàm si in infantia non fuisset datus Baptismus? Cujus interea fructu quàm maximo parvulus fruitur, scilicet gratiâ sanctificante & amicitiâ Dei, liberatione à multis dæmonum insidiis, speciali protectione angelicâ &c. Adde etiam relapsuris immo apostaturis, tamen in præsenti bene dispositis, conferri posse & debere Sacramentum Confirmationis, Eucharistiæ & Pœnitentiæ: inter quæ, & Sacramentum Baptismi, efficax ratio discriminis non facilè allegabitur. Præterea ut ex *Layman* & aliis tradit *Diana P. 3. Tr. 4. Ref. 7.* baptizari possunt proles Hæreticorum ob causas prææallegatis similes, etsi similiter sub cura parentum relictæ timeantur hæresi inficiendæ: quidni igitur etiam proles infideliū quantùm est ex parte reverentiæ Sacramenti? Hinc autem sequeretur, similiter posse baptizari proles infidelium, etiam sine consensu principis, invitis parentibus, dummodo saltem consentiat Ecclesia, sine cujus ordinatione aut licentiâ, non est privatorum, filios per Baptismum aggregare; præterquam in extrema necessitate, quando consensus est præsumptus, immo debitus, & in ipso lumine naturæ expressus. Nec apparet modò, unde mox dicta possint efficaciter redargui. Fateor tamen esse contra receptam Doctorum sententiam. Ideoque sine firmiori assertione relicta doctiorum examini submitto.

Dixi in Conclusione, *spectato jure naturæ*: jure enim Ecclesiastico id posset prohiberi, immo prohibitum putat *Lorca sup. concl. 3.* eò quòd Baptismus taliter collatus sæpè esset occasio graviorum malorum, nimirum quòd parentes infideles Baptismum prolium metuentes, illos aliquando occiderent, vel saltem à Christiana religione ipsi magìs averterentur. Immo ratione horum malorum per accidens sæpissimè posset esse illicitum etiam secluso præcepto Ecclesiastico, ejusmodi parvulos baptizare extra eorum necessitatem. Quemadmodum igitur Ecclesia ad evitanda similia incommoda adultos infideles Christianis principibus subditos non tantùm non cogit ad fidem Catholicam (quod tamen spectato jure naturæ posset minis & terroribus facere juxta sententiam probabilem *Scoti* practicatam à Ferdinando & Sisebuto Regibus Hispa- 34.

Iure Ecclesiastico posset ob incōmoda extrinseca Baptismus talis illicitè conferri.

Hispaniæ: & colligitur ex L. *Cunctos, Cod. de sum. Trin.*) sed id etiam variis canonibus interdixit, ut *Toletanum IV. can.* 56. ita iisdem rationibus mota Ecclesia parvulos infidelium parentibus invitis non baptizat, immò si id nondum prohibuit (quod fecisse, apertè non ostenditur) prohibere potest.

QUÆSTIO V.

De Dispositione requisita in suscipiente Baptismum.

In parvulis nulla requiritur dispositio.

35. EX dictis *disp.* 5. *q.* 8. patet in pueris & perpetuò amentibus nullam requiri dispositionem. Patet etiam ex ibidem dictis in adultis requiri aliquem consensum, & sufficere habitualem, ut Baptismus validè suscipiatur. Ut autem suscipiatur cum fructu

In adulto requiritur fides:

DICO I. Requiritur in adulto actualis fides. Patet ex *Matth. ult. Docete omnes gentes baptizantes eos.* Ex *Marci ult. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur. Ad Hebr.* 11. *Sine fide impossibile est placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, & inquirentibus se remunerator sit.* Unde *Act.* 8. eunucho postulanti Baptismum respondit Philippus: *Si credis ex toto corde, licet.* Idem colligitur ex *Trid. sess.* 6. *c.* 6. & 8. Debet autem hæc fides sive fidei actus procedere ex divina gratia, ut definit idem *Concilium sup. can.* 3. adeòque non sufficit ad justificationem per Baptismum obtinendam naturalis assensus seu credulitas eorum quæ credenda sunt.

Et si sit in peccato mortali personali, pœnitentia actus,

36. DICO II. In adulto obstricto peccato mortali personali requiritur aliqua pœnitentia. Patet ex *Act.* 2. *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrûm. Lucæ* 24. *Oportebat Christum pati, & prædicari in nomine ejus pœnitentiam.* Idem expressè habetur in *Trid sess.* 6. *c,* 6. & *sess.* 14. *c.* 1. ubi dicitur: *Fuit pœnitentia universis hominibus qui se mortali aliquo peccato inquinassent, quovis tempore ad gratiam & justitiam assequendam necessaria, illis etiam qui Baptismi Sacramento ablui petivissent.* In eamdem veritatem conspirant Patres, & illam inculcat *Augustinus* variis locis. Vide *Vasquez d.* 158. *c.* 3.

Consentiunt etiam Scholastici, excepto *Caietano*, qui *q* 85. *art.* 2. *circa solut.* 1. censet, ut quis per Baptismum acquirat remissionem peccatorum, sufficere voluntatem suscipiendi Baptismum, modò voluntas nõ sit actualiter peccato affecta. Quod etiam à quibusdam attribuitur *Scoto dist.* 14. *q* 4. *num.* 6. Sed immeritò, ut bene ostendit *Vasquez sup. c.* 1. & alii: nam *Scotus* ibi tantùm vult, non requiri in Baptismo dolorem de peccatis propter Deum sive veram contritionem; aliquam tamen pœnitentiam requiri, satis ibidem *num.* 7. exprimit: & tam clarè *dist.* 4. *q.* 5. *num.* 2. ut nulli possit esse dubium, qui vel leviter textum oculis non alienis inspicere dignabitur. Ratio conclusionis: quia omnino decet, ut is qui liberè se à Deo per peccatum avertit, liberè se in Deum convertat per peccati detestationem seu retractationem.

Quem expressè exigit ipse Scotus, immeritò in contrarium solitus referri.

Non requiritur tamen in habente solam originale.

Dixi, *mortali personali*: nam obstrictus solo originali, nullam tenetur habere pœnitentiam, quià non avertit se à Deo propriâ voluntate. Ideoque *Trid. sup.* de illis solùm loquitur, *qui se mortali aliquo peccato inquinassent.* Adeòque sufficit in iis spes seu desiderium Sacramenti, adeòque fructûs illius, qui est gratia, & venia seu remissio peccatorum; cum actu fidei, de quo *Conclus.* 1. Eosdem actus sufficere & requiri in hujusmodi homine, fatetur etiam *Arriaga d.* 24. *num.* 66. etsi *d.* 22. *num.* 6. dixisset, quòd in tali per solum Baptismum sine actu supernaturali suscipientis remitteretur originale & daretur gratia.

Pœnitentia hæc non necessariò est perfecta contritio,

DICO III. Pœnitentia ad fructum Baptismi requisita non debet necessariò esse contritio, nec sufficit concepta ex motivo naturali, v. g. infamiâ, damno temporali: sed requiritur saltem, & sufficit attritio supernaturalis. Prima pars est communis contra *Gabrielem.* Probatur, quia Baptismus est per se institutus ad deletioné peccati, tum originalis, tum actualis, ut patet ex *Florentino in Decreto de Armenis* & *Trid. sess* 5. *can.* 3. & 5. ergo debet posse delere peccata cum sola attritione. Probatur consequentia: quia si requireretur contritio, peccata semper forent deleta per eam ante realem Baptismi susceptionem; & consequenter Baptismus non videretur institutus in remissionem peccatorum. Cùm non rectè causa dicatur instituta ad effectum, qui semper & necessariò causalitati illius præsupponitur. Confirmatur: quia Baptismus est Sacramentum mortuorum & regeneratio spiritualis, quod non rectè diceretur, si contritio prærequireretur: per hanc enim & mortuus revixisset, & homo spiritualiter esset regeneratus antequam ad Baptismum pervenirer. 37.

Nec sufficit concepta ex motivo naturali,

Secunda pars, quæ etiam est communis Theologis. Probatur: quia pœnitentia cõcepta ex fine naturali non est proportionata gratiæ infundendæ, quæ est supernaturalis; ad quam tamen disponit: neque est à Spiritu sancto; quod tamen requiritur juxta *Trid. sess.* 6. *can.* 3. & *Arausicanum II. can.* 4.

Sed saltem requiritur attritio ex motivo supernaturali procedens.

Sequitur itaque sufficere (quod habet tertia pars Conclusionis) attritionem conceptam ex motivo supernaturali & speciali Spiritûs sancti motione, ut quia excludit à gloria æterna vel homo per illud à judice Deo æternis pœnis addicitur. Nec requiritur, ut attritio illa existimetur ho-

nâ fide contritio, prout vult *Navarrus c. 1. Summa num.* 37. uti ex dicendis in simili de Sacramento Pœnitentiæ plenius constabit.

QUÆSTIO VI.

An Baptismus possit iteratò suscipi?

38. *Baptismum iterari non posse, docet fides & Ecclesia traditio.*

DICO I. Baptismus semel validè collatus iterari non potest. Est de fide ex *Florentino sup. Trid sess.* 7. *can.* 9. *de Sacram. in gen.* & *can.* 11. *de Bapt.* Et habetur in *Carthaginensi III. c.* 38. Probatur hæc veritas principaliter ex traditione Ecclesiæ: cujus testis est *Clemens Romanus l.* 6. *constitut. c.* 15. & alii Patres. Vide *Vasquez d.* 146. *c.* 3. Ad ejusdem probationem *Leo Papa Ep.* 37. & *Ep.* 79. *ad Nicetam, Ambrosius l.* 2. *de Pœnitentia c.* 2. adducunt illud *ad Ephes.* 4. *Unus Dominus, una fides, unum baptisma.*

Non rectè id infertur ex illo ad Ephes. 4. Unum Baptisma,

Sed hæc Scriptura potest explicari de unitate specificâ Baptismi; immo ad litteram sic explicari debet: cùm Apostolus ibi adhortetur Christianos ad unitatem Spiritûs, tamquam servos unius Domini, & aggregatos in una fide, eodemque fidei Symbolo, scilicet Baptismo, quo renati ac fratres effecti sunt.

39. *Rectiùs suadetur ex Apostolo ad Hebr. 6.*

Rectiùs allegatur ab *Ambrosio suprà* illud *ad Hebr.* 6. *Impossibile est eos, qui semel sunt illuminati ..... & participes sunt facti Spiritûs sancti ...... & prolapsi sunt, rursus renovari ad pœnitentiam.* Quod cùm non possit intelligi de renovatione post lapsum per contritionem aut Sacramentum Pœnitentiæ (quæ renovatio durante vitâ semper fieri potest) intelligendum videtur de renovatione post lapsum faciendâ per iteratum Baptismum, quem vocant Apostolus & Patres passim illuminationem.

Quàmvis & hic locus patiatur aliam explicationem.

Sunt nihilominus nonnulli etiam doctissimi Interpretes (inter quos *Lyranus, Titelmannus, à Lapide*) qui putant Apostolum hîc loqui de alia pœnitentia, non quòd sit planè impossibilis, sed quia admodum difficilis est, non quidem omnibus, sed gravissimis & ingratissimis peccatoribus, puta Apostatis post tam singularia gratiæ dona labentibus in Judaismum, infidelitatem &c. qui consequenter plerumque fiunt obdurati.

40. *Congruentia adferuntur.*

Congruentiæ sunt. Prima, quòd semel natus corporaliter non possit secundò nasci, sed solùm resuscitari. Secunda, quòd Baptismus imprimat characterem, qui frustrà multiplicaretur per plura Baptismata. Ideoque *Trid. sess.* 7. *can.* 9. *de Sacram. in gen.* definiens in Baptismo & duobus aliis Sacramentis imprimi characterem, subjungit: *Unde ea iterari non possunt.* Tertia, quòd Baptismus repræsentet mortem, sepulturam, & resurrectionem Christi, ut significat Apostolus *ad Rom.* 6. & *ad Coloss.* 2. Unde sicut Christus semel tantùm pro peccatis nostris mortuus est, & semel resurrexit: ita & nos per Baptismum eidem consepulti & per eumdem resurgentes, non possumus iteratò sepeliri in aqua Baptismi, ne significemus Christum iteratò posse mori & sepeliri. Quemadmodum Apostolus *ad Hebr.* 6. de illis qui Baptismum repetunt, ait: *Rursum crucifigentes sibimetipsis filium Dei*; id est juxta *Ambrosium suprà* & alios Patres suo facto significantes filium Dei posse iteratò mori, & unam mortem non fuisse sufficientem.

De pœnis rebaptizantium remissivè.

Quantùm ad pœnas rebaptizantis & rebaptizati spectat, uterque decernitur extremo supplicio afficiendus *L.* 2. C. *Ne sanctum Baptisma iteretur.* De pœnis Ecclesiasticis actum est *Tract. de Leg. d.* 6. *quæst.* 7. *§.* 2.

41. *In dubio est Baptismus sub conditione iterandus.*

DICO II. Quando subest verum dubium, an aliquis sit baptizatus est rebaptizandus sub conditione. Ita communiter Doctores ex c. *De quibus* 2. *de Baptismo* & *Carthaginensi V. c.* 6. Ratio est: quia alioquin deberet manere quis in periculo carendi semper Baptismi effectu, nullumque aliud Sacramentum validè suscipiendi: quæ necessitas est adeò gravis, ut facilè excuset ab irreverentia alioquin per iterationem Sacramento inferenda, accedente potissimùm conditione, quæ formæ apponitur, aut saltem mente retinetur.

42. *Etiam ante susceptionem aliorum Sacramentorum.*

Unde adultus ita dubitans non solùm potest, sed etiam obligatur Baptismum sub conditione petere, & pastores tenentur cōferre; & quidem si sit merum dubium, ante susceptionem ullius alterius Sacramenti: ne illud exponat periculo, etiam citra omne prudens judicium de valida susceptione, quo caret, qui sic dubitat. Si autem probabiliter tantùm judicet se validè baptizatum, censent Plures ipsum interim citra mortis periculum eâdem probabilitate posse aliqua Sacramenta recipere, maximè illa, quæ nec sunt nec esse possunt in damnum aliorum, v.g. Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Matrimonium. Sed dum nulla subest ratio non præmittendi iteratum Baptismum sub conditione, qui utique facilè præmitti potest, dicendum potiùs cùm aliis videtur, illum debere præmitti. In hoc ipso enim apparet non levis deordinatio & imprudētia, quòd sine utilitate aut ratione omittatur tam facile medium, quo caveatur valori Sacramenti ac fructui, alioquin adeò incerto, ut Ecclesia nequeat supplere defectum, si subsit; prout tamen supplere potest in jurisdictione probabili. Unde etiam fatetur *Dicastillo disp.* 1. *de Bapt. dub.* 9. (ubi oppositum tenet) non posse licitè suscipi Ordinem Sacerdotii, nec Episcopalem à fortiori, etsi initiandus abstineret ab omnibus muneribus præstandis, quæ vergunt in damnum aliorum, ob gravem, quæ in hoc apparet, deordinationem ac stultitiam, quòd sine ratione

Præsertim Ordinis Sacerdotalis. tione hujusmodi triciis se implicet. Et sanè ex incerta Ordinatione Sacerdotis orirentur per se incommoda gravissima & irreparabilia, dubii scilicet valoris, aut (si probabilitati non subsit veritas) invalida, quotquot sequentur, sacrificia, absolutiones, inunctiones; &, si de Episcopo sit sermo, dubiæ aut invalidæ essent omnes Confirmationes, Ordinationes, & consequenter actus ordinatorum ab ipso, quoad valorem dependentes à veritate suscepti Ordinis. Ob quæ omnino illicitè se ingereret quis susceptioni hujusmodi Ordinum (quidquid sit de aliis Sacramentis) ante susceptionem indubitati Baptismi, adeòque ante iteratum sub conditione Baptismum incertum.

Citra dubium ne quidem sub conditione id licet. Dixi *quando subest verum dubium*: sine illo enim non licet iterare Baptismum, etiam sub conditione, ut docent Theologi cum *Catechismo Romano p. 1. c. 2. n. 43.* & colligitur ex *Rituali Romano Tit. de Baptismo. §. De forma Baptismi.*

43. *De natu & educatis inter Catholicos præsumendum per se loquendo, quòd sint baptizati.* Colligitur I. non debere nec posse rebaptizari illos quos constat esse natos parentibus Christianis, & aliquamdiu inter Christianos educatos, nisi occurreret probabilis ratio suspicandi eos non esse saltem validè baptizatos. Ita *Innocentius III. c. Veniens de Presbytero non baptizato.* Unde quando *Carthaginense V. sup.* dicit *infantes esse baptizandos, quoties non inveniuntur certissimi testes, qui eos baptizatos esse sine dubitatione testentur*; intelligendum est de iis parvulis, qui vel ab infidelibus descenderunt, vel à parentibus per barbaros sunt abstracti; ut colligitur ex fine capitis.

44. *Baptizati ab hæreticis Recentioribus, an vel quando rebaptizandi, saltem sub conditione.* Colligitur II. baptizatos ab Hæreticis generaliter loquendo non esse rebaptizandos: cùm enim ex fide constet de valore Baptismi ab illis debitè collati, non potest etiam sub conditione repeti, nisi adesset fundata suspicio eos in aliquo essentiali defecisse. Sicut teste *Coninck quæst. 66. art. 9. num. 96.* quandoque in Anglia contingit proles nobilium aquâ rosaceâ aut simili liquore baptizari, aut ob molestiam frigoris solùm vestes aquâ abstergi; & quibusdam in locis ministrum in suggestu formam pronunciare, alio corpus prolis abluente. Tunc enim sufficiens est ratio Baptismum iterandi. Immo *Præpositus ibidem dub. 1. num. 99.* putat in partibus Belgii hæresi infectis prudenter baptizari sub conditione baptizatos ab Hæreticis, eò quòd qui eorum mores norunt, meritò dubitent, an legitimè baptizent. Idem docent Nonnulli alii Recentiores. Et consonat Pastorale *Mechliniense* 1508. atque etiam novissimè recognitum Anno 1624. in quo præscribitur *Tit. de Sacram. Baptismi §. De forma: Et quia nostri temporis Hæretici, pro insatiabili suo in Ecclesiam odio, Sacramentorum formas plerumque invertunt, materiam contemnunt, aut legitimam intentionem non habent*, (eò liberiùs, quòd opinione Calvinisticâ, Baptismus filiis fidelium non sit necessarius) *meritò Baptismus ab eis collatus de nullitate suspectus haberi debet. Proinde ab iis baptizati, sub conditione baptizentur.* Et quidem facilè crediderim circa initia tumultuum Belgii potuisse velut indiscriminatim baptizatos ab Hæreticis istis baptizari sub conditione, eò quòd in istis turbulentiis, in quibus etiam sutores arrogabant sibi ministerium verbi, generatim inerat ratio suspicionis, & postmodum via examini vix patebat. Nunc tamen Synagoga peccantium stabilita dicitur uti materiâ, formâ & modo debitis. Ut proinde in Hollandia Sacerdotes (qui ibi rationes dubitandi optimè scire possent & deberet) rarò soleant ampliùs baptizare quos constiterit (quod addo propter *Mennonistas*, non solitos admittere parvulos ad Baptismum) ab Hæreticis fuisse baptizatos. Neque ego scrupulum soleo movere conversis ad fidem; nisi fortè promovendis ad Sacerdotium, in quibus certitudo moralis (quæ gradus habet) quàm maxima rectè quæritur. Immo conformis extat Constitutio *Philippi Rovenii* nuper in istis regionibus Vicarii Apostolici edita Anno 1638. die 12. Decembris quæ talis est: *Baptizati ab Hæreticis non facilè de novo baptizentur, nisi constet omnino aliquid substantiale circa illos prætermissum, vel rationabiliter de eo dubitetur.*

Baptizati ab obstetricibus non sunt indiscriminatim, sed sub certa cautela interdum rebaptizandi. 45. Colligitur III. baptizatos in necessitate ab obstetricibus non esse indiscriminatim baptizandos sub côditione; quidquid Aliqui velint: nam videtur frequenter posse haberi post diligens examen moralis certitudo, quòd obstetrices adhibuerint omnia necessaria. Unde oppositum, quod (ut refert *Præpositus* infrà) præscribitur in *Pastorali Mechliniensi can. 9.* non esse recipiendum censet *Coninck n. 95.* Sed potiùs est restringendum cum *Præposito n. 101.* ad casus in quibus est rationabile dubium, v.g. si re examinatâ appareat obstetricem non promptè callere formam Baptismi, aut propter perturbationem sive perplexitatem in facto suo hæsitasse, aut in narratione esse inconstantem. Quam restrictionem satis indicat ipsum *Pastorale* recognitum Anno 1624. *Tit. De Sacram. Baptismi §. De forma*; etsi supponat (quod facti est, & examini subjacens) probabilem dubitationem ordinariè subesse, quando infans ab obstetrice baptizatus dicitur. Alioquin obstetrices in hac re interdum non minùs promptæ sunt, quàm quidam Sacerdotes parum in Theologia vel praxi versati. Quare saltem res est examinanda. Sanè *Athanasius* adhuc puer æquales suos baptizaverat; qui tamen mox non sunt rebaptizati sub conditione, sed prævio rei examine sunt in Baptismo relicti. Quantò igitur ampliùs id censendum de baptizatis ab obstetricibus, præsertim juratis, quæ nisi bene calleant modum baptizandi,

zandi, non sunt ad munus obstetricum assumendæ.

46. *Qualiter procedendum cum infantibus expositis.* Colligitur IV. infantes expositos & inventos, si re diligenter investigatâ de eorũ Baptismo non constet, esse sub conditione baptizãdos, juxta *Rituale Romanum Tit. de parvulis baptizandis.* An verò satis censeatur cõstare, quando habent appositam schedã sive chartam, saltem in terris Catholicorum, varii Recentiores in dubium vocant: quãvis Doctores satis communiter existiment, quòd sic; eò quòd videatur tale testimonium morale satis certitudinem generare, utpote adhibitum ex bona conscientia ad vitandam reiterationem Baptismi. Quod facilè admiserim quando perhibetur testimonium de Baptismo solemni, vel collato à presbytero cum designatione loci, temporis, & nominis impositi: tunc enim poterit ex registro baptizatorum peti plena notitia rei. Aliàs videtur posse repeti sub conditione, si tantùm generaliter significetur Baptismus prolis; tunc enim non suppetit via inquirendi de idoneitate illius qui Baptismum contulit; quæ tamen patere debet, etiam dum constat à certa obstetrice collatum esse. Nam fortè collatus fuit à matre fornicariâ, aut aliâ muliere partui præsente, haud satis instructâ, nec vocata fuit persona satis instructa ob periculum infamiæ vel divulgationis. Quãmvis varii Recentiores ampliùs velint, regulariter videlicet tales esse rebaptizandos; quod aiunt præscriptum in variis Diœcesibus, ut videre est apud *Diana part. 9. Tract. 6. resol. 35.*

DISPUTATIO SEPTIMA.

De Necessitate, Effectu & Ceremoniis Baptismi.

QUÆSTIO I.

An & quâ ratione Baptismus sit necessarius?

1. *Baptismus est ad salutem necessarius.* DICO I. Baptismus est ad salutem necessarius. Est de fide ex *Trid. sess. 7. can. 5. de Baptismo.* Idemque definierat ante *Florentinũ in Decreto de Armenis* dicens: *Nisi ex aqua & Spiritu sancto renascimur, non possumus (ut inquit Veritas) in regnum Cælorum introire.* Idem patet ex verbis Christi *Joan. 3.* quæ mox ex *Florentino* retulimus. *Verba Christi Ioan 3. variè torquent Hæretici: qui refutantur.* Illa tamen variè torquent Hæretici: Nam primò accipiunt aquam metaphoricè pro mortificatione, quasi diceret Christus: Nisi quis fuerit mortificatus non potest introire in regnum Dei. Secundò hoc modo, ut aqua sit epithetum Spiritûs sancti, q. d. Nisi quis renatus fuerit ex Spiritu sancto, qui per aquam designatur &c. Tertiò, ut conjunctio, &, sumatur disjunctivè pro, *vel*, hoc modo: nisi quis renatus fuerit ex aqua vel Spiritu sancto. Sed hæ detorsiones sunt cõtra unanimem Patrum consensum & traditionem Ecclesiæ. Deinde sunt contra proprietatem verborum: cùm tamẽ verba sint propriè intelligenda, si nihil sequatur absurdi: quid autem absurdi est, quòd aqua assumatur à Deo tamquam instrumẽtum necessarium ad salutem. Accedit contra primam explicationem, quòd *Tridentinum sup. can. 2.* dicat anathema detorquẽti prædicta verba ad aliquam metaphoram. Deinde si aqua ibi intelligatur metaphoricè, non poterit inde probari Sacramentum Baptismi. Denique de illa aqua ibi est sermo, de qua *Act. 8.* dixit Eunuchus Philippo: *Ecce aqua, quid prohibet me baptizari?* Ubi Eunuchus non voluit ostendere mortificationem, sed veram aquam. Secunda explicatio ob nimiam detorsionem per se satis corruit. Denique ex tertia sequitur quòd si conjunctio copulativa sumatur disjunctivè, posset quis sine spiritu cum sola aqua introire in regnum Dei; quod est absurdum.

DICO II. Baptismus extra casum martyrii est parvulis necessarius necessitate medii ad justificationẽ & salutem. Est certissimum ex dictis *præc. Conclus.* Idem patet ex Patribus passim, obviis. Sufficiat auctoritas *Augustini ep. 28. ad Hieronymum,* ubi ait: *Quisquis dixerit, quod in Christo vivificabuntur etiam parvuli, qui sine Sacramenti ejus participatione de vita exeunt, hic profectò & contra Apostolicam Prædicationem venit, & totam condemnat Ecclesiam, ubi propterea cum baptizandis parvulis festinatur & curritur, quia sine dubio creditur, aliter eos in Christo vivificari omnino non posse.* Et *l. 3. de origine animæ c. 9.* ait: *Noli credere, noli dicere, noli docere, infantes, antequam baptizentur morte præventos, pervenire posse ad originalium indulgentiam peccatorum, si vis esse Catholicus.* Unde *Vasquez* appellat erroneam, *Sotus* hæreticam opinionem *Gersonis,* qui saltem temerè contra sensum fidelium & generalem Dei legem in Scripturis expressam excepit nõnullos parvulos, quos ex speciali misericordia Dei credidit aliquando salvari sine Baptismo, ob specialem parentum devotionem: nam absque urgenti fundamento id fit contra legem communem manifestissimè promulgatam & generaliter ab omnibus intellectam. Alioquin certè similes exceptiones licebit excogitare circa alias generales Dei leges, 2. *Parvulis est baptismus in re necessarius necessitate medii extra casum martyrii* *Sine exceptione: quæ saltem temeraria foret.*

leges, v.g. quòd ex gratia ſpeciali aliquando ſalvetur, qui ante mortem non egit pœnitentiam de peccatis.

Nullum enim eſt aliud medium illos ab originali liberans.

Probatur ratione Theologicâ: quia parvuli juxta fidem ſunt infecti peccato originali; & extra caſum martyrii nullum eſt medium, niſi Baptiſmus, quo ab illo juſtificentur: ergo Baptiſmus eſt illis medium, & quidem neceſſarium ad juſtificationem, & conſequenter ad ſalutem. Nam illud dicitur neceſſarium neceſſitate medii, quod eſt medium ſine quo juxta legem ordinatam juſtificatio ſive ſalus obtineri nequit, etiamſi ex ignorantia, oblivione aut impotentiâ non adhibeatur.

3. *Oppoſitum cenſent noſtri ſectarii, ſaltem quoad filios fidelium.*

Oppoſitum concluſionis tenent plerique Hæretici noſtri temporis, & *Calvinus* ſaltem de parvulis fidelium, quos dicit ſanctos & membra Eccleſiæ ſine Baptiſmo, adeòque ſine illo poſſe ſalvari. Pro quibus

Quibus nō favet dictū Christi: Talium eſt enim regnum cælorum.

Dices I. *Matth.* 19. Chriſtus ait: *Sinite parvulos* (infantes vocantur *Lucæ* 18.) *ad me venire: talium eſt enim regnum cælorum*; ergo ſine Baptiſmo poſſunt ſalvari. Reſp. Neg. Conſ. nam Chriſtus tantùm voluit parvulos ratione ætatis nihil habere malitiæ actualis, quod eos excludat à regno cælorum, prout habent adulti, quibus parvulos opponit; ut proinde *humilitatis ſimilitudinem in parva ætate poſuerit*, juxta *Auguſtinum lib.* 1. *de Peccat. meritis c.* 19. Adde, quòd tunc temporis Baptiſmus nondum erat neceſſarius neceſſitate medii; quòdque à parvulis Judæorum ſive fidelium ad Chriſtum per ſe vel per alios offerentes accedentibus (de quibus Chriſtus ipſe loquebatur) macula originalis per circumciſionem aut remedium Legis naturæ dudum erat ablata. Aut certè Chriſtus inſinuat talium eſſe regnum Dei, ſi ſcilicet ad Chriſtum venerint, ab eoque benedicti ſint; uti & aliorum parvulis quoad mores ſimilium.

4. Dices II. *Geneſis* 17. Deus promiſit Abrahæ ſe futurum Deum ſeminis ejus: ergo ſaltem filii fidelium, qui intelliguntur ſemen Abrahæ, ſunt Deo grati ſine Baptiſmo. Reſp. Neg. Conſ. nam locus iſte intellectus de filiis Abrahæ carnalibus nihil aliud eis promittit, quàm quòd introducerentur in terram Chanaan, & contra hoſtes defenderentur à Deo, quouſque mandata ipſius ſervarent: & tunc non eſt ad rem. Si autem intelligatur de ſemine Abrahæ ſpirituali, id eſt, de fidelibus & juſtis, ac ſimiliter de ſpiritualibus promiſſionibus; tunc mala eſt deductio: cùm parvuli in Lege gratiæ non cenſeantur ſpirituale ſemen Abrahæ ſine Baptiſmo, ſicut ante Legem gratiæ non cenſebantur ſine circumciſione aut alio remedio: quia nimirum naſcuntur in originali peccato, etiam filii fidelium, ut de ſe ipſo teſtatur Propheta *Pſal.* 50. *Ecce in iniquitatibus conceptus ſum*, & de ſe ipſo ac ſuâ gente Apoſtolus *ad Epheſ.* 2. *Eramus & nos naturâ filii iræ, ſicut & cæteri.* Et patet ex generali ſententia Apoſtoli *ad Rom.* 5. *In quo omnes peccaverunt.* Unde ut etiam filii fidelium fiant ſemen Abrahæ ſpirituale, debent ſpiritualiter regenerari per Baptiſmum in lege nova; ut etiam docet Eccleſiæ traditio.

Filii fidelium non ſunt ſpirituale ſemen Abrahæ donec ſpiritualiter regenerentur.

Dices III. Apoſtolus 1. *ad Cor.* 7. filios fidelium vocat ſanctos, dicens: *Sanctificatus eſt vir infidelis per mulierem fidelem, & ſanctificata eſt mulier infidelis per virum fidelem: alioquin filii veſtri immundi eſſent, nunc autem ſancti ſunt.* Ergo Baptiſmus non eſt ipſis neceſſarius. Reſp. Neg. Conſ. Apoſtolus enim non vult filios, quorum unus ſaltem parens eſt fidelis, eſſe eo ipſo ſanctos verâ ſanctitate; cùm eodem modo dicat, conjugem infidelem eſſe ſanctificatum per fidelem: quod indubiè etiam juxta Hæreticos nequit intelligi de vera ſanctificatione. Inter varias autem hujus loci expoſitiones (quæ videri poſſunt apud *Vaſquez d.* 149. *cap.* 2. & alios, & quarum nulla favet Hæreticis) hæ apparent probabiliores. 5.

Oſtenditur non favere Hæreticis, quòd Apoſtolus filios fidelium vocet ſanctos.

Prima eſt, ut Apoſtolus dicat filios fidelium ſanctos extrinſecâ ſolùm reputatione & denominatione; ſicut cetera, quæ rebus ſanctis junguntur, quodammodò ſancta reputantur: quo modo etiam conjugem infidelem rectè dicit ſanctificari per fidelem. Simili ratione *ad Rom.* 11. ait: *Quod ſi delibatio ſancta eſt, & maſſa, & ſi radix ſancta, & rami.* Ubi Judæos, etſi tunc nequam & infideles, oſtendit non debere contemni à Gentibus, ſed potiùs amari, & honorari ob ſanctitatem radicis, Patriarcharum videlicet & Prophetarum, quam extrinſecè communicabant. Ita *Coninck ad q.* 68. *num.* 5. Paulò aliter alii (& ſatis placet *Eſtio* in Commentario) exponunt Apoſtolum de ea ſanctificatione, quâ conjux infidelis ex caſta & timorata converſatione conjugis fidelis paulatim deſueſcit à ſpurcitiis & luxuriis contranaturalibus Gentilium, eſto non uſque ad perfectam converſionem: ſimiliter de ſanctificatione, quâ filii adulti, etſi nondum ad fidem converſi, caſtiùs educantur à parentibus ſimul habitantibus ſi alter eorum fidelis ſit, quàm ſi digreſſo fideli maneant apud infidelem, inficiendi nimirùm vitio immunditiæ ſeu luxuriæ ſignanter, quo potiſſimùm laborare ſolent filii infidelium. Videturque hæc expoſitio ſolidior & magìs realis quàm præcedens.

Prima expoſitio probabilis verborum Apoſtoli.

Secunda expoſitio probabilior.

Tertia eſt, ut Apoſtolus conjugem infidelem dicat ſanctificari per fidelem ob probabilem ſpem perfectæ converſionis ratione ſancti & pacifici conſortii conjugis fidelis. Nam poſt pauca ſubdit: *Unde enim ſcis* (id eſt, quidni ſperabis) *mulier, ſi virum ſalvum facies? &c.* Filios autem vocat ſimiliter ſanctos, ſcilicet in ſpe; eò quòd ſpere- 6.

Tertia expoſitio non minùs probabilis.

speretur, eos operâ fidelis parentis, tâquam talis pacificè cohabitantis, baptizandos, & Christianè sanctèque educandos. Quia verò hæc spes ex toto corruit quoad conjugem, si fiat separatio, & pro magna parte quoad filios (natum est enim fieri, quòd proles tempore illo saltem, quo dominatur infidelitas, sequatur conjugem infidelem, maximè si fit vir) ideo dissuadet Apostolus in casu, quo fidelis in cultu suæ fidei pacificè relinquitur, fieri separationem. Ita *Vasquez supra*, allegans *Augustinum* & alios.

Duas expositiones Nõnulli jungunt.

Nonnulli denique primam & tertiam expositionem jungendam cēsent: eò quòd Apostolus significare potuerit utroque ex his modo filios & conjugem infidelem sanctificari, & reverenter tractandos esse, tum quatenus censentur quid unum cum fideli parēte & conjuge: tum quatenus adest spes ac velut initium veræ sanctificationis. Pari modo posset jungi secunda & tertia expositio.

7. DICO III. Baptismus est adultis ad justificatinnem & salutem necessarius, tum necessitate præcepti, tum etiam necessitate medii, saltem in voto. Prima pars colligitur ex *Matth. ult. Euntes docete omnes Gentes, baptizantes eos &c.* ubi Apostolis datur præceptum baptizandi, & ex consequenti aliis Baptismum suscipiendi. Patet etiam ex verbis Christi *Joan. 3. Nisi quis renatus fuerit &c.* Ex quibus colligit *Trid. sess. 6. c. 4.* justificationem non posse fieri sine Baptismo, aut ejus voto; quod tamen esset falsum: posset enim fieri per contritionem perfectam, quæ non esset votum Baptismi, si Baptismus non esset præceptus. Non præcipitur autem solùm Baptismus indirectè, quatenus videlicet præcipitur finis, ad quē est medium necessarium in re vel in voto: sed etiam præcipitur directè in se, adeò ut quàmvis finis non esset præceptus, aut justificatio jam esset obtenta, equidem maneret obligatio suscipiendi Baptismum; ut patet in iis, qui tempore Christi justificationem acceperant sine ulla obligatione aut respectu ad Baptismum, qui tunc necdum erat præceptus, sed paulò pòst. His enim non erat necessaria Baptismi susceptio in re vel in voto in ordine ad justificationem, sed solùm ad evitandum novum peccatum; utique propter obligationē suscipiendi Baptismum ortū ex generali præcepto Christi. Quàmvis si tales post promulgatam legem Baptismi rursum in mortale incidissent, fuisset quoque Baptismus in re vel voto medium eis ad justificationem, adeòque ad salutem necessarium. Uti erat illis quoque, qui ante legis promulgationem in peccata prolapsi, ab iis nondū erant tempore legis promulgatæ mundati. Est itaque præceptum directum de ipsa susceptione Baptismi concernens omnes adultos: omnes enim ex præcepto obligantur ad Christianismum & Ecclesiæ Christianæ ingressum, qui fit per Baptismum: adeòque obligantur ex præcepto ad ipsum Baptismum.

Baptismus est adultis necessarius ex præcepto divino.

Etiam directo per se ad ipsum Baptismum.

Ex quo sequitur adultum, etiam justificatum, in periculo mortis constitutum teneri absque dilatione suscipere Baptismum: cùm enim illum semel in vita teneatur recipere, & per eumdem in Ecclesiam introire, sequitur vel tunc saltem obligari ad susceptionem illius.

Quod proinde in periculo mortis teneatur adultus sine mora suscipere.

8. Secunda pars patet ex verbis Christi *Joan. 3.* quæ sunt generalia etiam pro adultis, & designant Baptismum esse medium necessarium ad regnum Dei acquirendum, saltem in voto. Idemque exprimit *Tridentinum sup.* docēs aliter post promulgationem Evangelii justificationem fieri non posse. Ratio est: quia Baptismus est institutus tamquam medium ad justificationem & salutem; & quidem non est aliud, nisi ipse in re, aut in voto: ergo illo modo est necessarius necessitate medii.

Est etiam in re aut in voto necessarius necessitate medii.

Nec inde sequitur, etiam illa, quæ tantùm sunt necessaria necessitate præcepti, esse necessaria necessitate medii, v. g. restitutionem; eò quòd fur v. g. non possit justificari, nisi restituat rem furto ablatam, sive in re, sive in voto. Non sequitur, inquam: quia restitutio, & similia ex præcepto necessaria, non sunt instituta in remedium peccati præteriti deletivum, sed tantùm sunt necessaria ad evitandum peccatū novum; vel tantùm removent prohibens justificationem, non autem influunt in illam, vel umquam ad illam re ipsâ concurrunt: prout Baptismus maximè concurrit re ipsâ; in casu autem contritionis concurrit in voto, sic tamen, ut postea sit adhibendus etiam in ordine ad peccata dimissa; sicut debet adhiberi Sacramentum Pœnitentiæ peccatis etiam per contritionem deletis. Quare contritio respicit restitutionem & similia tamquam præcepta, non tamquam media ad justificationem instituta; respicit autem Baptismum tamquam votum rei, quæ se ipsâ est medium ad justificationem.

Differentia inter Baptismū & restitutionem seu alia præcepta.

9. Ubi nota, non sufficere quodcumque votum Baptismi: qui enim simpliciter desideraret Baptismum, non ideo justificaretur absque Sacramento re ipsâ suscepto. Intelligitur itaque votum sive desiderium Baptismi conjunctum vel contentum in cōtritione charitate perfectâ; quo etiā sine Sacramento infallibiliter justificare docetur in materia de Gratia cōtra *Michaëlem Baium.* Sufficit etiam votum Baptismi cōjunctum martyrio aut contentum in sufficienti ad illud dispositione eidem conjunctâ. Quæ autem talis sit, dicetur *disp. seq. q. 3.*

Quale debeat esse votum Baptismi.

10. DICO IV. Adultus sufficienter in fide instructus, vel qui potest brevì sufficienter instrui, non potest Baptismum diu differre. Ita communiter Doctores. Probatur: quia tenetur, dum commodè potest, intrare

Adultus satis instructus non potest Baptismi susceptionem diu differre.

trare in Ecclesiam, & fieri membrum mystici corporis Christi; quod non nisi per Baptismum fieri potest. Neque enim sufficit in Ecclesia mori, sed opus est in ea vivere, & consequenter datâ opportunitate in illam intrare: ideo namque Christus instituit Ecclesiæ Pastores, Sacramenta iterabilia, quibus homines in Ecclesia regerentur & continuò pascerentur. Confirmatur: quia nisi illud tempus assignetur, nullum poterit assignari præter finem vitæ aut periculum, in quo susceptio Baptismi obligaret; cùm non sit potior ratio, cur aliàs, quàm primâ opportunitate. Ex quo non parva incommoda sequerentur: nam fine suo Sacramentum frustraretur, & redderetur homo ceterorum incapax. Itaque (& est ratio à priori) videtur ita à Christo institutum, ut cùm primùm commodè potest suscipi, nec est ratio differendi, suscipiatur: cùm non tantùm in remissionem originalis & aliorum peccatorum (uti Pœnitentia & contritio, quæ non obligant ad statim) sit institutum, sed etiam ut quisque fidem Catholicam profiteatur; ob quod in ipsa forma Trinitatis invocatio continetur. Quare mysteriis fidei satis propositis; tenetur eamdem exteriùs profiteri in hoc Sacramento, quo recipiatur ad cœtum à Christo fundatum, ut subditus sit ejus capiti & capax ceterorum Sacramentorum. Confirmatur à simili: nam qui vovet Religionem ingredi, etsi non determinet tempus, tenetur statim moraliter loquendo, eò quòd vi voti illius totam vitam suam & vitæ tempus offerat & consecret ad illum statum: ita hoc præceptum obligans homines ad assumendam Religionem Christianam, obligat statim moraliter loquendo, seu obligat, ut non nimiùm differatur. Obligationis credendi interiùs mysteriis fidei satis propositis, & quidem sine ulla mora, non feci hic mentionem: eò quòd istius & præsentis obligationis non appareat per omnia par ratio.

11.

Non quævis dilatio censetur gravis;

Dixi, *Non potest Baptismum diu differre*: quia res ista non consistit in indivisibili. Unde consequenter si parum differat, non statim graviter peccabit. Quando autem dilatio censeatur notabilis, debet prudenter dijudicari spectatis causis occurrentibus. Quæ si rationabiles sint, nullum erit peccatum aliquantò diutiùs differre Baptismum juxta illarum exigentiam. Quomodo nonnulli graves & sancti viri, ut *Ambrosius*, *Nazianzenus*, & alii possent excusari, qui Catechumeni & satis instructi distulerunt Baptismum per satis longum tempus. Nisi quis eos excusare malit per bonam fidem aut invincibilem ignorantiam dictæ obligationis tunc eis fortassè non satis notæ aut propositæ.

Contra conclusionem Nonnulli sibi objiciunt, quòd olim potuerit, immo debuerit Baptismus etiam satis instructorum differri usque ad Pascha vel Pentecosten, extra quæ tempora, secluso casu necessitatis, non conferebatur Baptismus adultis. Respondent autem iidem objicientes, id hodie non licere, cessante hujusmodi lege. Verùm nullatenus id credo: nam etiam hodie *decet* (ut utar verbis *Ritualis Romani Tit. de Bapt. adultorum*) *hujusmodi Baptismum ex Apostolico instituto in Sabbato sancto Paschatis vel Pentecostes solemniter celebrari*; adeòque saltem consultum aut licitum est, hoc institutum etiamnum observare: cùm non sit credibile illud fuisse tale, ut obligatione illius cessante dilatio Baptismi usque ad subsequens v. g. Pascha foret repugnans præcepto Christi. Quare (inquit *Rituale Romanum sup.*) *si circa hæc tempora Catechumeni sint baptizandi, in ipsos dies, si nihil impediat, Baptismum differri convenit. Verùm si circa, seu post tempus Pentecostes aliqui conversi fuerint, qui ægrè ferant suum Baptisma in longum tempus differri, & ad illud festinent, instructique, ac ritè parati esse noscantur, citiùs baptizari possunt.* Ubi clarè supponitur Baptismum etiam in casu sufficientis instructionis pati hanc dilationem: immo si baptizandi non ægrè ferant nec ita festinent, decentiùs illum sic differri. Ut proinde hujusmodi dilatiò, vel non sit per se nimia, vel certè ei subsit rationabilis causa, tum ratione temporis Paschæ & Pentecostes huic mysterio specialiter accommodati, tum ratione majoris solemnitatis, & conformitatis, instituto Apostolico, indubiè rationabilissimo. Post hæc vidi *Arriaga d. 26. num. 36.* censentem conformiter, quòd dilatio unius anni non foret gravis. Ubi etiam rectè addit obligationem non nimiùm differendi injici adultis non potuisse ab Ecclesia; quæ non habet mandare iis qui foris sunt.

12.

Immo consultò extenditur usque ad solemnia Baptismi duo tempora, etsi per multos menses distantia.

QUÆSTIO II.

De Effectu Baptismi.

13.

Baptismus remittit omnem culpam præcedentem.

Dico I. Hujus Sacramenti effectus est remissio omnis culpæ originalis & actualis ante Baptismum commissæ. Ita expressè definit *Florentinum in Decreto Unionis.* Item *Trident. sess. 5. in Decreto de peccato originali.* Et *sess. 14. cap. 2.* docet, *Per Baptismum Christum induentes, nova prorsus efficimur creatura, plenam & integram peccatorum omnium remissionem consequentes.*

Patet ex Scriptura, *Ezechielis 36. Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini*

bjmini ab omnibus inquinamentis vestris. Quod Patres interpretantur de aqua Baptismi. *Ad Titum* 3. *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis. Ad Rom.* 8. *Nihil damnationis est iis, qui sunt in Christo Jesu;* scilicet per Baptismum. *Ad Ephes.* 5. *Christus dilexit Ecclesiam, mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam non habentem maculam aut rugam aut aliquid hujusmodi, sed ut sit sancta & immaculata. Act.* 2. monet Petrus, ut *baptizetur unusquisque in remissionem peccatorum.* Cui consonat *Symbolum Constantinopolitanum* generaliter dicens: *Confiteor unum Baptisma in remissionem peccatorum.* Patres vide alibi.

Ex quibus patet, quàm ineptè Hæretici dicant peccata in Baptismo verè non remitti, sed solùm tegi seu non imputari: quo modo enim homines tunc sunt mundi & immaculati juxta Scripturam, & non potiùs sepulchrum dealbatum intùs plenum sanie & fœtore? Quo modo Ecclesia exhibetur Deo gloriosa, sancta & immaculata, ante cujus oculos nihil tegi potest, aut aliter imputari, quàm est? Unde *Trident. sess.* 5. *cit.* dicit anathema asserentibus *peccata tantùm radi, aut non imputari.*

Ratio fundamentalis est voluntas Christi instituentis, quæ ex Scriptura & traditione constat.

14. *Nisi ponatur obex, qui etiam impedire potest seorsim venialium remissionem;*

Conclusio est intelligenda per se, scilicet quando non ponitur obex: si enim de aliquo peccato mortali non adesset dolor debitus, nullum omnino remitteretur: cùm unum peccatum mortale non remittatur sine alio, neque etiam venialia sine mortali, quando in subjecto simul est aliquod peccatum mortale. Similiter si de aliquo veniali non adsit sufficiens displicentia, ceteris remissis hoc non dimittetur per Baptismum, nisi postmodum ablato obice ad hunc etiam effectum reviviscat. Sicut enim implicatus peccatis mortalibus & venialibus, si indispositus baptizetur, postea reviviscente Baptismo per generalem omnis peccati detestationem remittuntur vi Baptismi præcedentis omnia peccata, tum mortalia, tum venialia, Baptismum præcendentia; sic si sit obex ad remissionem solorum venialium, multò magis videtur reviviscere Baptismus ad eorumdem remissionem: ne alioquin Baptismus reviviscens in peccatore vim habeat, etiam in venialia, & non in homine justo.

Attamen plenariè ad hanc reviviscit Baptismus positâ retractatione

15. *Sine accessu novæ gratiæ Baptismatis.*

Observa tamen, quòd dum Baptismus reviviscit ad remittendum mortalia, conferatur gratia sanctificans Sacramenti; utpote antea non collata. Quando autem reviviscit ad sola venialia remittenda, quæ antea non erant retractata, gratia Sacramenti fuit collata in susceptione, venialia verò ista remittuntur absque collatione novæ gratiæ, intuitu Sacramenti præcedentis seu gratiæ Sacramentalis priùs collatæ: quamquam per accidens simul concomitetur infusio gratiæ correspondentis retractationi ipsi, tamquam operi bono hominis justi, & meritorio ex opere operantis.

Porrò sicut accedente postea retractatione remittuntur venialia Baptismum præcedentia etiam quoad pœnam; sic etiam videntur remitti cum iis morienti ad positionem retractationis in instanti post vitam: qui proinde, si post baptismum non peccasset, non iret ad purgatorium. Immo *Dicastillo d.* 2. *nu.* 173. & 265. testatur hunc esse communem sensum fidelium. 16.

Baptismus remittit omnem pœnam propriè dictam.

DICO II. Baptismus cum culpa simul remittit omnem pœnam propriè dictam; non verò aufert pœnalitates hujus vitæ. Pro intellectu conclusionis

Differentia inter illam & pœnalitates hujus vitæ.

Notandum in hominibus lapsis esse quosdam defectus ex ipsa natura oriundos, qui etiam essent in homine condito in statu puræ naturæ, quantùm ad substantiam & imperfectionē. Hujusmodi sunt passio corporis, dolores, ægritudines; fames; fomes appetitûs sensitivi, mors &c. quibus quia subventum erat per justitiam originalem, & in homine lapso revixerunt, amissâ per peccatum originali justitiâ, ideo non censentur in ipso merè naturales, sed pœnales, & vocantur à Theologis pœnalitates. Alii sunt defectus, qui ab extrinseco per Deum homini infliguntur ad satisfaciendum justitiæ vindicativæ, sic ut nullum in ipsa natura hominis habeant fundamentum; v.g. tormenta inferni, pœnæ purgatorii &c. Et hi sunt pœnæ propriè ac strictè dictæ. Quo notato

Prima pars conclusionis patet ex *Florentino sup.* ubì ait: *Hujus Sacramenti effectus est, remissio omnis pœnæ, quæ pro ipsa culpa debetur. Propterea baptizatis nulla pro peccatis præteritis injungenda est satisfactio, sed morientes antequam culpam aliquam committant, statim ad regnum cælorum & Dei visionem perveniunt.* Similiter habet *Trid. sess.* 5. *can.* 5. ubì de baptizatis dicit: *Innocentes, immaculati, puri, innoxii ac Deo dilecti effecti sunt .... ita ut nihil prorsus eos ab ingressu cæli remoretur.* Indubiè autem aliquid eos remoraretur, si alicujus pœnæ persolvendæ debitores remanerent. Et *sess.* 6. *cap.* 14. docet *pœnam temporalem non totam semper, ut in Baptismo fit, dimitti accedentibus ad Sacramentum Pœnitentiæ.* Item *sess.* 14. *cap.* 2. & 8. 17.

Pœnam omnem remitti definiunt Concilia.

Et docet traditio Ecclesiæ.

Probatur II. ex traditione Ecclesiastica, quam ex Patribus ostendunt Nonnulli, inter quos *Suarez.* Sed sufficienter ex eo constat, quòd baptizatis numquam, confessis semper, Ecclesia injunxerit opera satisfactoria; indubiè, quia credebat baptizatos ob remissionem omnis pœnæ nullâ satisfactione indigere, sicut confessi indigent.

Congruen-

18. *Congruentia.* Congruentia est, quòd in Baptismo fiat prima condonatio, quæ solet esse liberalior. Deinde in illo Sacramento expressiùs repræsentatur mors, sepultura & resurrectio Christi: unde congruum erat, ut Christus majorem ei virtutem conferret. Tertiò *divina Justitiæ ratio* (inquit *Trid. sess. 14. cap. 8.*) *exigere videtur, ut aliter ab eo in gratiam recipiantur, qui ante Baptismum per ignorantiam deliquerint: aliter verò qui semel à peccati & dæmonis servitute liberati, & accepto Spiritûs sancti dono, scienter templum Dei violare & Spiritum sanctum contristare non formidaverint.* Non fit autem tam adæquata remissio vi justificationis Baptismi præcisè ex natura rei, sed ex liberali, etsi magis congruâ condonatione Dei. *Non convenit id Baptismo ex natura rei.* Alioquin gratia quæ in Baptismo confertur, est ejusdem rationis cum ea, quæ in Sacramento Pœnitentiæ: & utrobique potest esse peccatorum ac dispositionis æqualitas; immo in Baptismo dispositio longè minor, & peccata longè plura & majora: & tamen infallibiliter in Baptismo omnia integrè & adæquatè remittuntur, non ita in Sacramento Pœnitentiæ. Statuit itaque Christus cuilibet renasci volenti dare semel plenissimum quasi jubileum, sic ut vetus Adam totus quoad culpas ac proprium earumdem effectum sepeliatur in aquis per merita suæ amarissimæ passionis ac mortis; at denuò relabenti non tam facilè veniam culpæ simul cum pœna tribuere.

19. *Baptismus non aufert pœnalitates hujus vitæ.* Secunda pars conclusionis est nimis certa per experientiam: morimur enim omnes, ac fomitem peccati, etsi per gratiam Baptismi nonnihil minuatur, inviti sentimus, variisque hujus vitæ calamitatibus indies subjicimur. Cujus rei variæ à sanctis Patribus assignantur rationes. *Quibus de causis.* Prima, ut pœnalitates patienter tolerando haberemus materiam meriti & exercendæ virtutis: nam juxta Apostolum *2. ad Cor. 12. Virtus in infirmitate perficitur.* Secunda, ut ex nostræ naturæ subjectione ac dejectione profundiùs humiliaremur, & appareret quantùm divinâ gratiâ indigeamus. Tertia, ut homo circumferendo lapsûs sui testimonium magis agnosceret beneficium redemptoris. Vide *D. Thomam q. 69. a. 3.* & *Suarez* ibidem in Commentario.

QUÆSTIO III.

De Ceremoniis Baptismi.

20. *Duobus anni temporibus Baptismus adultorum conferendus, olim expræ-* OLIM duobus tantùm anni temporibus, scilicet in Paschate & Pentecoste Baptismus conferri consueverat: quibus diebus baptismalis fontis aqua ritè consecratur. Immo alio tempore conferri prohibebatur extra casum necessitatis, ut patet ex c. *Non ratione 11.* & c. *Duo tempora 12. de Consecr. dist. 4.* Quem ritum ex Apostolico provenire instituto indicat *Rituale Romanum Tit. de Baptismo adultorum.* *cepto, nunc ex condecenti.* Quod intellige de adultis: nam parvulis Ecclesia Romana semper conferebat; etsi alibi, signanter in Gallia, citra necessitatem non conferretur etiam parvulis extra duo anni tempora. Quàmvis autem hic mos quoad obligationem exoleverit: nihilominùs, juxta *Rituale Romanum Tit. de tempore & loco administrandi Baptismum*, illum *quantùm fieri commodè potest, in adultis baptizandis, nisi vita periculum immineat, retinere decet: aut certè non omnino prætermitti, præcipuè in Metropolitanis aut Cathedralibus Ecclesiis.*

Solebat autem istis temporibus conferri Baptismus cum magna solemnitate & variis ritibus seu ceremoniis, partim præcedentibus, partim comitantibus, partim consequentibus Baptismum. 21. Et in primis Baptismum necessariò præcedebat Catechismus. *Catechismus alius substantialis, alius ceremonialis.* Substantialis quidem, consistens in sufficienti instructione & doctrinâ rerum fidei, est necessarius velut ex natura rei, supposità institutione & fine Baptismi, ad convenientem ejusdem usum. Ceremonialis autem requirebatur ex instituto Ecclesiæ, consistens in quodam speciali modo & ordine ab Ecclesia instituto in Catechumenorum instructione & præparatione ad Baptismum.

22. *Variæ ceremoniæ Baptismo prævia.* In primis autem quicumque volentes animum fidei Christianæ applicare catechizandis aggregabantur in ordine ad audiendas res fidei, generali nomine dicebantur Catechumeni. Quorum duo erant genera. Unum illorum, qui necdum Baptismum petierant; & hi vocabantur Auditores seu audientes. Alterum eorum, qui jam Baptismum petierant; & hi vocabantur Competentes, quasi Baptismum cum aliis petentes, aut etiam Electi, scilicet ex ceteris.

Secundò instituebatur scrutinium, id est examen, quo explorabantur animi petentium circa fidei firmitatem, idque diversimodè & frequenter, nempe septies, ut habet Bellarm. *l. 1. de Bapt. c. 25.* Præcipuum erat tertium scrutinium, quod fiebat feriâ quartâ post Dominicam quartam Quadragesimæ. Tertia ceremonia erat abrenuntiatio Satanæ, quæ sæpè fiebat tempore scrutinii. Ejus formam tradit *Clemens Romanus l. 7. constit. c. 42.* Quarta erat fidei professio, quæ tum tempore scrutinii, tum tempore Baptismi fiebat Symboli recitatione. Quinta, signum crucis fronti & pectori Catechumeni impressum. Sexta, exorcismus, id est, adjuratio dæmonis certis precibus facta, ut recedat ab homine baptizando. Septima, exsufflatio ipsi exorcismo annexa. De qua *August. lib. 6. contra Jul. cap. 5.* inde probans contra eumdem esse peccatum originale in parvulis

non baptizatis, ait: *Id tu commemorare timuisti, tamquam ipse ab orbe toto exsufflandus esses, si huic exsufflationi, quâ princeps mundi à parvulis ejicitur foràs, contradicere voluisses.* Octava, gustatio salis quod Catechumenis dabatur gustandum in signum cælestis prudentiæ & sapientiæ, quam tunc Catechumeni debebant gustare, & addiscere. Illius meminit *Carthaginense III. c.5.* Nona, tactus narium & aurium cum saliva ad exemplum Christi *Marci 7.* tactus aurium ut aperirentur aures (inquit *Ambrosius l.1. de Sacram. cap. 1.*) ad sermonem & ad eloquium Sacerdotis: narium ut baptizandus bonum odorem accipiat vitæ æternæ. Decima, impositio manuum cum benedictione sacerdotali, ad exemplum Christi, qui *Matth.19.* legitur parvulis manus imposuisse. Undecima, unctio, quâ Catechumenus oleo benedicto ungebatur in scapulis & pectore. Duodecima, abstinentia à vino & carnibus, ut animi Catechumenorum disponerentur ad digniùs suscipiendum Sacramentum, de quo *Carthaginense IV. can. 85.*

De his ceremoniis latiùs videri possunt, *Rabanus l.1. de instit. Clericorum*, *Bellarminus sup.* & alii, qui singulas auctoritate Patrum stabiliunt.

23. *Ceremoniæ Baptismum concomitantes.* Inter ceremonias Baptismum concomitantes prima est, quòd debeat conferri in locis ad hoc consecratis, quæ antiquitùs erant à templo distincta, & vocabantur baptisteria; jam verò intrà templum aliquis ad hoc solet designari locus. Vide *Clem. Unic. de Baptismo.* Ubi tamen excipitur casus necessitatis, in quo proles sine periculo non potest ad Ecclesiam deferri. Excipiuntur ibidem filii Regum & Principum; intellige juxta *Glossam* & alios, supremorum, qui videlicet nulli alteri subjecti sunt: quàmvis Nonnulli idem extendant etiam ad alios eminentes Principes, etsi alteri subjectos. Et in *Rituali Romano Tit. de tempore & loco administrandi Baptismum* generaliter excipiuntur filii Regum & Principum magnorum, id ipsis ita deposcentibus. Secunda est, quòd Baptismus conferatur in aqua ad hoc pridiè Paschatis aut Pentecostes per infusionem chrismatis aliasque ceremonias consecratâ. Tertia, quòd adhibeantur patrini; de quibus postea. Quarta, quòd nomen imponatur, ut olim solebat in circumcisione *Lucæ 1.* nullibi tamen legitur prohibitum illud commutare etiam propriâ auctoritate. Quinta, quòd olim conferebatur in trina mersione: nunc ferè in trina infusione.

24. *Ceremoniæ Baptismum consequentes.* Inter ceremonias Baptismum consequentes prima est, osculum pacis, quo olim fideles Baptizatum tamquam fratrem salutabant. Secunda est unctio chrismatis facta in vertice baptizati, quæ in Ecclesia Latina est antiquissima, ut patet ex *Damaso, Innocentio I. Ambrosio* & *Hieronymo:* quos citat *Bellarm. l. de Baptismo c.27.* Chrisma verò debet esse novum sive istius anni, ut habetur c. *Si quis de alio, dist.4. de Consecr.* Unde extra necessitatem illicitè in Baptismo adhibetur chrisma alterius anni. Quàmvis ob difficultatem habendi novum possint Religiosi in partibus Indiarum uti veteri chrismate & sancto oleo usque ad quatuor annos ex concessione Gregorii XIII. apud *Rodriguez Tom.1. qq. Reg. q.33. a.5.* & *Miranda Tom.1 q.43. a.4.* Iidem docent etiam hîc posse Sacerdotes uti veteri oleo & chrismate, donec advenerit novum, ob periculum mortis, in quo sunt jugiter parvuli in illa tenella ætate constituti. Adulti tamen extra mortis articulum non possunt adhibito veteri chrismate baptizari.

Tertiò, recèns baptizatus seu Neophytus induebatur vestimento candido in signum innocentiæ & novitatis vitæ; illudque deferebat per octavam Paschæ, ac in ipsa die octava (quæ inde Dominica in Albis dicta est) deponebat. Cujus ceremoniæ vestigium adhuc manet in Baptismo adultorum, qui Romæ temporibus istis solemniter baptizantur. In Baptismo autem parvulorum Sacerdos operit caput infantis veste candidâ. Quartò, in signum accepti luminis fidei & gratiæ dabatur baptizato cereus accensus. Quintò, dabatur in Ecclesia occidentali gustandum lac & mel, ad infantiæ spiritualis significationem. Unde Dominicâ in Albis canitur: *Quasi modò geniti infantes lac concupiscite.* Hæc tamen consuetudo exolevit, uti & altera de osculo pacis, item alia de lotione pedum Neophytorum; ut ex Ritualibus & Pastoralibus patet. Et hactenus de ceremoniis Baptismi adultorum. Parvulis autem baptizandis adhibebantur ex prædictis illæ ceremoniæ, quæ per ætatem licebant.

Solùm circa Catechismum parvulorum, 25. *Ad quid deserviat Catechismus infantium baptizandorum.* qui antiquissimus est ac etiamnum simili ferè ritu adhibetur, est observandum, quòd etsi parvuli in sua persona sint incapaces instructionis, utiliter tamen fiant ea, quæ Ecclesia observat. Nam in primis sunt capaces ceremoniarum Catechismi quoad eam partem, quâ catechizandis imponitur nomen, & imprimitur signum crucis. Deinde susceptores infantium nomine faciunt professionem fidei, Symbolum & orationem Dominicam recitant, manumque capiti baptizandi imponunt, tum ut moneantur obligationis suæ quâ obligantur ad instructionem infantis: tum ut designetur obligatio ipsius infantis, veluti non minùs obligati ad professionem fidei & religionis Christianæ ubi adoleverit, quàm si propriâ voluntate Baptismum suscepisset.

Quod

Quod attinet suppletionem ceremoniarum Baptismi omissarum ab Hæreticis, difficile est jam adultos ad eam obligare, nec apparet idem consonum praxi: Unde & Varii Scriptores horum locorum istam obligationem negant. Et consonat *Philippus Rovenius* in Constitutione sua ad omnes sibi subjectos in ditionibus Belgii confœderatis directâ Anno 1638. in qua de hac re loquens ait: *Unctiones verò & reliqua ceremonia Ecclesiæ Catholica pro discretione Sacerdotum & devotione suscipientium poterunt suppleri.*

QUÆSTIO IV.

De Patrino in Baptismo adhibendo.

26. *In Baptismo solemni debet adhiberi patrinus ex antiquissimo Ecclesiæ usu.* DICO I. In Baptismo solemni adhibendus est patrinus seu susceptor. Patet ex antiquissimo usu Ecclesiæ, cujus testis est *Dionysius Areopagita Ecclesiastica Hierarchia c.2. p. 2.* & *c.7. in fine. Tertullianus l. de Baptismo c.18.* & *Aug. l. 1. de peccatorum meritis c.34.* Patet etiam ex *Trid. sess. 24. c. 2.* ubi hanc obligationem supponit. Quod idem faciunt plura alia jura. Congruentia est, quòd (ut ait *D. Thomas q. 67. a. 7.*) sicut in generatione corporali parvulis datur nutrix, ita in spirituali detur aliquis qui fungatur vice nutricis & pædagogi. Hinc etiam vocatur sponsor sive fidejussor, patronus seu patrinus. *Quod ejus officium & obligatio.* Ejusque officium est parvulum de fonte levare, ac in fide & moribus Christianis instruere. Quæ obligatio est gravis, ut docent Doctores cum *D. Thoma sup. a.8.* quia unusquisque tenetur explere munus quod assumit. Deinde suscipiendo tacitè promittit se id facturum. Cessat tamen ista obligatio, quando baptizatus creditur satis instrui à parentibus, pastoribus, præceptoribus aut aliis. *Quando hæc cesset.* Quâ ratione plerumque excusantur patrini in locis Catholicorum, ubi prædicta instructio sufficienter vigere existimetur. Item cessat hæc obligatio, quando baptizatus semel sufficienter fuerit instructus: nam tunc non censetur amplius parvulus aut indigens pædagogo. Ita *Suarez ad art. cit.* & alii.

27. *Monachi non possunt esse patrini.* DICO II. Ad munus susceptoris seu patrini assumi non possunt Monachi, ut decernit *Eugenius* Papa *c. Placuit 16. q. 1.* neque excipiuntur Abbates, immo expressè comprehenduntur c. *Non licet Abbati, 103. de Consecr. dist. 4.* quod tamen solùm est Concilii particularis Altisiodorensis, nec secùs factum irritat. Ratio sumitur in c. *Placuit* ex hoc; quòd Monachorum sit solitudinem colere, & sibi ipsis vacare. Cui addi potest ex c. *Pervenit 18. q. 2.* (ubi *Gregorius* Papa illud ipsum Monachis interdicit) periculum incautæ communionis cum mulieribus. Propter quod specialiter Franciscanis *c. 11. Reg.* inhibetur, ut *non fiant compatres virorum vel mulierum, ne hâc occasione inter fratres vel de fratribus scandalum oriatur.* Alioquin vi juris communis non arceri Religiosos mendicantes, utpote non comprehensos nomine Monachorum strictè accepto, nec solitudinem Monachalem colentes, sed potiùs vi sui instituti instructioni aliorum vacantes, est opinio probabilior. *Quo nomine non comprehenduntur hîc Religiosi mendicantes.* Quam etiam Varii extendunt ad Canonicos regulares. Præterea hâc prohibitione non comprehenditur Monachus factus Episcopus; qui specialiter deberet exprimi, & in quo finis legis locū non habet. Ita *Glossa in c. Statutum 18. q. 1. Rodriguez, Sanchez, Layman* & alii. Cōprehendi tamen hâc lege etiam Abbatissas & Sanctimoniales, idque velut à fortiori censent Doctores, signanter *Wiggers q.67. ar.8. n.20.* dubito tamen an consequenter ad regulas generales interpretandi leges odiosas. Generaliùs nihilominus loquitur *Rituale Romanum Tit. de Patrinis* dicens: *Præterea ad hoc munus admitti non debent Monachi vel Sanctimoniales neque alii cujuscūque Ordinis Regulares à sæculo segregati.* Sed an obliget Rituale hoc ultra terminos juris communis publicati ac recepti, dubitari posset. Quibusdam etiam in locis Sanctimoniales, adeòque Abbatissas admitti à parochis videmus. Denique *Rituale* addendo ly *à sæculo segregatos*, tacitè insinuat esse Regulares, quibus id non competat, uti competit Monachis.

Secundò ad munus Patrini admitti non possunt, nisi baptizati, juxta Doctores unanimiter ex c. *In Baptismate 102. de Consecr. dist. 4.* Quod desumptum est ex *Concilio Moguntino*, adeòque non obligat universaliter, nisi quatenus est usu receptum ab Ecclesia; prout receptum esse, videtur supponi à Doctoribus. 28. *Excluduntur etiam non baptizati.* Inhibitio quoque ista non respicit directè necdum baptizatos, etiam Catechumenos, utpote Ecclesiæ non subjectos, sed respicit alios, ne tales designent aut admittant. Solet etiam extendi ad Hæreticos à fortiori. *Hæretici.* Sed hi potiùs arceantur jure quasi naturali seu ex natura officii tamquam inidonei, immo veriùs perversores, quàm instructores baptizatorum. Ideoque expressè arceantur in *Rituali Romano sup.* quod generaliter præscribit: *Sciant præterea Parochi ad hoc munus non esse admittendos infideles aut hæreticos, non publicè excommunicatos aut interdictos, non publicè criminosos aut infames, nec præterea qui sanâ mente non sunt, nec qui ignorant rudimenta fidei: hæc enim patrini spirituales filios suos, ubi opus fuerit, opportunè docere tenentur.* *Pueri ante usum rationis &c.* Hinc specialiter constat excludi pueros ante usum rationis; veluti qui nec spondere nec instruere possunt.

Parentes denique à ſuſceptione propria prolis.

Denique parentes non poſſunt ſuſcipere propriam prolem c. *Pervenit ad nos* 30. *q.* 1. ſuſceptor enim eſt ordinatus ad inſtruendam prolem in defectum parentum, à quibus proinde debet diſtingui. Idque adeò verum eſt, ut ne quidem in defectum alterius poſſit admitti: munus enim patrini non eſt tantæ neceſſitatis.

29.
Olim unicus tantùm patrinus.

Dico III. Olim tantùm unicus eſſe poterat patrinus ex decreto *Higini* Papæ c. *In Catechiſmo* & *Leonis* Papæ c. *Non plures, de Conſecr. d.* 4. Quod & confirmavit *Concilium Metenſe* ſub *Stephano VI. can.* 3. At ſucceſſu temporis plures fuere adhibiti; ut colligitur ex c. *Quamvis, de Cognat. ſpirit. in* 6. Noviſſimè verò *Trid. ſeſſ.* 24. *c.* 2. *de Ref. matr. ſtatuit, ut unus tantùm, ſive vir, ſive mulier, juxta ſacrorum Canonum inſtituta, vel ad ſummum unus & una baptizatum de Baptiſmo ſuſcipiant.* Utque *Parochus, antequam ad Baptiſmum conferendum accedat, diligenter ab iis, ad quos ſpectabit, ſciſcitetur, quem vel quos elegerint, ut baptizatum de ſacro fonte ſuſcipiant; & eum, vel eos tantùm ad illum ſuſcipiendum admittat, & in libro eorum nomina deſcribat; doceatque eos, quam cognationem contraxerint, ne ignorantiâ ullâ excuſari valeant. Quòd ſi alii, ultra deſignatos, baptizatum tetigerint, cognationem ſpiritualem nullo pacto contrahant, Conſtitutionibus, in contrarium facientibus, non obſtantibus. Si Parochi culpâ vel negligentiâ ſecùs factum fuerit, arbitrio Ordinarii puniantur,* inquit *Concilium.* Quare Parochum graviter in hoc peccare cenſent Doctores communiùs contra *Sanchez l.* 7. *de Matr. d.* 57. *n.* 6. & alios.

Nunc unus & una poteſt adhiberi, non plures.

30.
Qualiter oriatur cognatio ſpiritualis ex munere patrini aut miniſtri baptiſmi.

Dico IV. Ultra obligationem inſtruendi baptizatum, ſuſceptores in Baptiſmo contrahunt ſpiritualem cognationem cum eo ejuſque parentibus quæ ſit impedimentum dirimens matrimonium. Patet ex multis juribus & *Tridentino ſup.* quod antiqua jura reſtrinxit, ut jam ſolùm contrahatur cognatio inter baptizantem & patrinos ab una parte, baptizatum ac patrem & matrem ex altera; cùm ſecundùm antiqua jura illa cognatio longiùs ſe extenderit. Idcirco autem Eccleſia impedimentum iſtud ordinavit, ut ſciretur, quàm ſancto, & ſpirituali amore debeant patrinus & ſuſceptus invicem amare. Unde ſuſceptores olim ſolebant vocari patres, ut colligitur ex *Auguſtino ſerm.* 116. *de temp.* Rationem verò reſtringendi hoc impedimentum ad pauciores perſonas præfatas allegat *Tridentinum ſuprà*, quòd *doceat experientia, propter multitudinem prohibitionum, multoties in caſibus prohibitis ignoranter contrahi matrimonia; in quibus vel non ſine magno peccato perſeveratur, vel ea non ſine magno ſcandalo dirimuntur.* Olim enim triplex erat ſpecies cognationis ſpiritualis, ſcilicet paternitas, compaternitas & confraternitas.

Olim triplex erat illius ſpecies,

Paternitas quidem inter baptizantem & baptizatum, ſuſcipientem & ſuſceptum. Eaque adhuc manet. Sed extendi ſolebat ad uxorem patrini, quæ ante ſuſceptionem eſſet à viro cognita; cujus quoque tunc filius ſpiritualis cenſebatur is, quem vir ſuſcepiſſet.

Paternitas.

Compaternitas eſt, inter patres ſpirituales, ſcilicet baptizantem & patrinum, ab una parte, ac parentes naturales ab altera parte. Sed olim etiam extendebatur ad uxorem compatris, à viro antea cognitam; quantumvis ipſa verè commater in Baptiſmo non fuiſſet.

Compaternitas.

Confraternitas (quæ ex toto eſt ſublata) erat inter baptizatum & proles baptizantis, item inter ſuſceptum & proles ſuſcipientis, velut filios ejuſdem patris, partim carnalis, partim ſpiritualis. Inter patrinum autem & matrinam non fuit olim, nec modò eſt cognatio ſpiritualis, ſed illi habent ſe velut pater & mater ejuſdem baptizati; æquum autem non eſt, parentes copulari non poſſe.

Et Confraternitas.

Dixi *In Baptiſmo ſolemni*: quia licèt ſit ſatis probabile, cognationem contrahi etiam in Baptiſmo privato, cùm jura inter ſolemnem & privatum non diſtinguant: & ſic docent plures Doctores apud *Sanchez l.* 7. *d.* 62. *n.* 13. Contrarium tamen eſt æquè probabile, ſi non probabilius, & docetur à *Sanchez ibid. n.* 14. *Suarez* & aliis quos citat. Eſtque verum, etſi quis teneat infantem ex propoſito, ut munus patrini ſubeat. Ratio eſt: quia patrini adhibitio eſt ceremonia inſtituta ab Eccleſia, & quidem pro ſolo Baptiſmo ſolemni: ideoque ex uſu Eccleſiæ in privato Baptiſmo non requiritur, qui ſæpè à laicis aut feminis miniſtratur, ſic ut ſolùm per accidens vel commoditatis gratiâ concurrat, qui infantem baptizandum tunc teneat. Unde nec nomina hujuſmodi deſcribuntur in libro, neque cognationem contractam eis parochus inculcat; quod tamen præſcribit *Trid. ſeſſ.* 24. *de Ref. matr. c.* 2. Potuiſſet quidem Eccleſia ceremoniam iſtam pro Baptiſmo ſolemni præſcripſiſſe per modum præcepti, eam relinquendo liberam, attamen efficacem, quando adhiberetur in Baptiſmo privato: de hoc tamen non conſtat, uti conſtare deberet, ut rectè aſſereretur.

31.
Veroſimiliùs ex ſolo Baptiſmo ſolemni oritur cognatio in patrino.

Nec obſtat, quòd privatim baptizans cōtrahat cognationem cum baptizato: hæc enim inter illos oritur ratione Sacramenti, quod tunc verè confertur: at inter ſuſceptorem & ſuſceptum oritur ſolùm ratione ceremoniæ, quæ ab Eccleſia pro Baptiſmo privato non eſt inſtituta. Quare baptizans ſolemniter & baptizans privatim non diſtinguuntur formaliter quantùm ad præſens, uti diſtinguuntur ſuſceptor ſolemnis & privatus. Similiter quando infans fuit domi baptizatus, ſi poſtea deferatur ad Eccleſiam, ut ceremoniæ peragantur, qui inſtar patrini tenet infantem, nullam cum eo contrahit cognationem: cùm tunc verè non ſuſcipiat in Baptiſmo, ſed in Catechiſmo.

Porrò

32. *Ad contrahẽdam cognationem debet patrinus prolem tenere seu levare de fonte*

Porrò ut cognatio ſpiritualis contrahatur requiritur primò, ut ſuſceptor teneat alterum dum baptizatur, vel ſaltem immediatè de manibus baptizantis ſuſcipiendo de ſacro fonte levet: quia jura ſtatuentia hanc cognationem, ubique hujus ceremoniæ mentionem faciunt. Eamque quoad priorem partem, ſi Baptiſmus fiat infuſione, quoad poſteriorem, ſi fiat immerſione, præſcribit *Rituale Romanum Tit. de Sacram. Baptiſmi.* Huc facit etiam *Declaratio Cardinalium ad ſeſſ.24. de Ref. matr. c.2. num.*8. Unde adulti qui ſolùm aſſiſtunt, & non tangunt, cognationem non cõtrahunt. Non eſt tamen neceſſarium, ut carnem immediatè teneant vel tangant, ſed ſufficit, ut contingant veſtimenta ejus qui baptizatur: quia etiam hâc ratione dicimur alium tangere vel tenere. Quare ſimiliter ſufficit, quòd is teneatur in quodam linteo, diſco &c. Debet autem hoc fieri animo obeundi munus ſuſceptoris: aliàs materialis tentio baptizandi, ſicut non ſufficit ut quis ſit ſuſceptor, ita nec ſufficit ut contrahat hanc cognationem. Secundò ut ſuſceptor ſit legitimè deſignatus à parentibus vel parocho (cujus eſt deſignare ſuſceptorem in defectu parentum & non aliàs) quia *Tridentinum ſup.* ordinat, ut nulli ultra deſignatos, etſi tetigerint baptizatum, contrahant cognationem ſpiritualem.

Animo obeundi munus patrini.

Eſſeq; inter legitimè deſignatos,

33. *Si plures, quàm unus & una deſignentur, & admittantur, veroſimiliùs omnes contrahunt cognationem.*

Nota I. Si contingeret plures quàm duos vel etiam duos viros aut duas feminas à parentibus deſignari & à parocho admitti, dubium eſſe, an omnes contraherent cognationem ſpiritualem. *Suarez ad art. cit.8.§.Sed quæres*, cum aliis probabile putat, ſolum primò tangentem, vel neminem, ſi omnes ſimul tangant, contrahere cognationem. Sed meliùs *Sanchez l.7.d.57. n.*14. & plures alii putant contrarium, ſi omnes ſimul baptizatum ſuſcipiãt, eò quòd Concilium ſolùm videatur prohibere, ne plures ſuſcipiant, non autem irritare. Pro quo refertur *Declaratio Cardinalium ad locum citatum Tridentini* dicens: *Quòd ſi plures ſint deſignati ad contrahendam compaternitatem, contraxerunt cognationem ſpiritualem, qui tetigerunt, puniendo tamen parocho.* Ibidem etiam refertur alia Declaratio, *Quòd omnes contrahant cognationem, ſi plures ſuſcipiant, & non conſtat, quis prius tetigerit, & plures ſint electi.* Si autem contingeret aliquos tangere puerum ſive ſuſcipere, poſtquam alii ſufficienter functi eſſent officio ſuſceptoris, non contraherent cognationem, v.g. ſecundum patrinum ejuſdem ſexûs: eò quòd munus patrini ab Eccleſia pro Baptiſmo ſolemni præſcriptum prioris ſuſceptione completum videatur, ut proinde poſterioris ſuſceptio ſit in ordine ad munus patrini illegitima, veluti ab Eccleſiâ repulſa. Ita *Sanchez* & alii.

34. *Si nulli deſignatur, & tamen plures ſimul ſuſcipiant, omnes cognationem contrahunt.*

Nota II. In caſu quo nulli eſſent deſignati, dubium eſſe, an omnes tangentes puerum contrahant cognationem. *Bonacina q.3. de Impedim. matr.pu.5.§.2.n.24. Præpoſitus qu.7. de Impedim. matr. dub.* 6. & alii exiſtimant omnes contrahere, ſi omnes contingant vel ſuſcipiant ſimul: nam jure antiquo omnes contrahebant, c. *Quamvis, De cognatione ſpirituali in* 6. cui ſtandum eſt, quando aliter non decernitur jure novo; quod à *Tridentino* non videtur factum. Unde *Congregatio Cardinalium ſuprà* cenſuit, *ſi plures ſuſcipiant, omnes contrahere cognationem, ſi non conſtat, quis prius tetigerit, & plures ſint electi vel nullus: ſi verò unus ſit electus, illum tantùm contrahere.*

35. *Etſi Sanchez & alii velint neminẽ illam contrahere,*

Nihilominùs *Sanchez ſup.n.*12.& plures alii putant iſto caſu neminem contrahere cognationem, ſive ſimul ſive ſucceſſivè tangant: eò quòd *Tridentinum* videatur ſatis innovaſſe jus antiquum & poſtulaſſe tamquam eſſentialem conditionem, quòd aliquis ſit legitimè deſignatus. Sed reſponderi poteſt cum *Præpoſito* & aliis, *Tridentinum* hoc modo poſtulare deſignationem, quando non deſignati concurrunt cum deſignatis. Solùm enim irritat in ordine ad cognationem, *ſi alii ultra deſignatos baptizatum tetigerint*; adeòque ut aliqui tangentes non contrahant, debet ſuperfluere deſignatis, & conſequenter requiritur, ut ſaltem aliqui ſint deſignati. Aliàs enim propriè non verificatur, quòd *alii tetigerint ultra deſignatos*; quam conditionem *Tridentinum* præſcribit. Adhuc autem optimè occurrit *Tridentinum* (prout occurrere intendit) incommodo multiplicationis impedimenti dirimentis, ſcilicet cognationis ſpiritualis: ſi enim exactè ſerventur ab eodem ſtatuta, pauci hanc cognationem contrahent. Non oportuit autem *Tridentinum* huic multiplicationi occurrere irritando omnia ſecùs quovis modo facta: uti nec juxta ipſum *Sanchez ſup. n.*16. id præſtitit *Tridentinum* in caſu, quo plures quàm unus & una à parentibus deſignati admittuntur.

Quorum fundamentum diſſolvitur.

36. *Munus patrini poteſt cum effectu ſolito obiri per procuratorem.*

Nota III. Illum, qui ſuſcipit prolem per procuratorem, eſſe verum ſuſceptorem, & contrahere cognationem. Ita habet *Declaratio Cardinalium*, quæ refertur ad locum *Tridentini* citatum. Conformis quoque extat deciſio *Rotæ Romanæ.* Idem docet *Coninck d.32. dub.2. n.*40. *Bonacina n.*34. & plurimi alii contra *Sanchez lib.7. diſput.* 59. & alios putantes nec mittentem nec procuratorem cõtrahere cognationem. Ratio eſt: quia non repugnat huic actui, fieri per alium, ſicut ipſum matrimonium validè contrahitur per procuratorem; & ex nullo alio capite irritatur. Confirmatur, quia magnates ordinariè ſolẽt ſuſcipere per procuratorem, cenſenturque veri ſuſceptores; ergo credendum eſt eam eſſe mentem Eccleſiæ; quæ alioquin hoc non deberet permittere, neque cenſenda eſt per-

mittere: utpote prohibens Baptismum solemnem celebrari sine patrino; prout tamen verè celebraretur in hujusmodi casibus obviis, si in iis locum non haberet cognatio spiritualis officio patrini intrinseca.

37. *Objectionibus aliter sentientium satisfit.* Nec obstat, quòd constituens alium, ut nomine suo baptizet, non contrahat cognationem: quia nemo potest baptizare ut alterius instrumentum, sicut potest suscipere vel levare de fonte, sed solùm ut immediatè sustinens personam Christi aut ejus nomine.

Non obstat II. quòd patrinus debeat tangere, tenere &c. quæ sonant physicam actionem: nam sufficit ut physicè tangat vel teneat, qui ejus vices subit. Uti si ad capiendam possessionem requiratur physica quædam actio, sufficit hanc fieri ab eo, qui vice alterius possessionem capit. Aliundè autem regula generalis est juris in 6. *Potest quis per alium, quod potest facere per se ipsum.* Intellige, nisi in quibusdam casibus jus obstet: prout ex L. *Post mortem* 25. *ff. de Adoptionibus, Neque adoptare neque adrogare quis absens, neque per alium ejusmodi solemnitatem peragere potest.* Aut nisi effectus hujusmodi sint, qui ex natura rei contrahi debent actione physicâ personali: prout cognatio naturalis non aliter, quàm actione personali parentis contrahibilis est, veluti fundata in physica generatione, quæ alteri committi non potest.

38. *A fortiori dicendum cognationem non contrahi à procuratore.* Ex his patet, multò minùs admittendum esse, quod *Petrus de Ledesma, Vivaldus* & alii (quos refert *Sanchez sup. num.* 10.) censuerunt, cognationem spiritualem contrahi ab ipso procuratore seu commissario. Quod repugnat responso Cardinalium citato. Præterea id requireret in tali animum hoc munus & consequentem obligationem assumendi; qui tamen deest. Denique non ille, sed qui procuratorem instituit, fuit in patrinum designatus. Ob quod non contraheret procurator cognationem, etsi animo illam contrahendi teneret infantem: quidquid contrà senserit *Toletus* apud *Sanchez sup.* & *Ludovicus Lopez* apud eumdem *Sanchez n.* 12. Aliud est de baptizante ex commissione alterius: ille enim verè baptizat nomine proprio tamquam minister Christi, jurisdictione ab alio acceptâ. Deinde in ministro non requiritur designatio, aut alia specialis intentio, quàm conferendi Sacramentum ad hoc ut contrahat cognationem.

39. *Oritur etiã in eo qui illam non scit oriri,* Nota IV. hanc cognationem oriri quantumvis ipsa ignoretur: nam lex irritans legitimè promulgata vim suam obtinet, etiamsi ignoretur, idque verum est, etiamsi necessitate cogente aliquis Baptismum contulerit. *Ac ex Baptismo in necessitate collato.* Hinc si quis cogente necessitate proprium filium ex fornicatione susceptum baptizaret, non potest postmodum ejus matrem in uxorem accipere. Idem dicendum de tenente, & tamen invincibiliter ignorante legem irritantem.

Nota V. quòd etsi ab antiquo prohibitum sit parenti prolem suam vel compartis de fonte levare aut extra necessitatem baptizare; si tamen id faciat post contractũ matrimoniũ, in rigore non privari jure petendi debitum; ut habet sententia hoc tempore satis recepta. Ratio est: quia tantum gravamen non debet imponi sine urgente textu seu lege; qualis non extat, ut fatentur etiam Varii oppositum tenentes. Fuerat quidem hoc statutum c. *Pervenit* 30. *qu.* 1. etiam in casu, quo id fieret ex ignorantia; revocatũ tamen fuit *c. de eo ibidem*, quamquam de industria contigisset utriusque, statuendo, ut simul maneant, qui olim ab invicem jubebantur separari. Et clariùs c. *Si vir, de Cognat. spirit. Alexander III.* statuit, non esse separandos, etiam in casu malitiæ aut certæ scientiæ, & utrumque obligat ad reddendum debitum; adeòque etiam dat jus petendi, quòd per priores canones eatenus tollebatur, quatenus præcipiebatur separatio seu divortium. 40. *Susceptio vel Baptizatio propria prolis, etiam extra necessitatẽ, non impedit usum matrimonii contracti.*

Nec obstat, quòd quidquid dirimit matrimonium contrahendum, etiam impediat usum anteà contracti. Nam non semper, neque necessariò ex natura rei id subsistit, sed tunc solùm, quando jus hoc ordinat. Quod clarè patet: nam baptizans in necessitate prolem fornicariam, incurrit impedimentũ dirimens matrimonium cum concubina contrahendum, & tamen non impediretur usus antea contracti, ut patet ex c. *Ad limina* 30. q. 1. Ad ejusdem rei declarationem duo alia exempla adducit *Arriaga* hîc *d.*26. *n.*30. Primum est impotentiæ subsequentis matrimonio, quod ipsa non dissolvit, & tamen contrahendum dirimit. Sed hoc exemplum non est ad propositum: nam in illo nec potest peti nec reddi debitum, ut ipsemet addit. Secundum est conditionis servilis, quæ si fuisset prævia matrimonio, non potuissent mancipia validè illud contrahere sine voluntate Domini; dum autem subsequitur servitus non requiritur licentia Domini ad petendum vel reddendum debitum. At mancipia non posse validè contrahere matrimonium sine voluntate Domini, est apertè falsum: nam *nec inter servos matrimonia debent ullatenus prohiberi: si contradicentibus dominis & invitis contracta fuerint, nullâ ratione sunt propter hoc dissolvenda*, ut declarat *Adrianus* Papa. c. *Dignum est* 1. *De Conjugio servorum.* 41. *Non ex natura rei sed ex jure semper impedit hunc usum, quidquid matrimonium contrahendum dirimit.*

Quàmvis autem olim indicta fuerit separatio suscipientium proprios filios de sacro fonte à suis uxoribus, certum tamen est matrimonium antea contractum per hoc non fuisse dissolutum; immo nec potuisse per Ecclesiam dissolvi, saltem post consummationem. Nec refert, quòd *S. Deusdedit* Papa *in Epistola decretali* (cujus initium *Matrimonium contractum diremptum non fuit.* *Textus difficilis Deusdedit Papæ.*

tium refertur c. *Pervenit* 30. q. 1.) in fine statuat: *Mulieres verò, cum separatæ fuerint, pro hac illicita re, à propriis viris totam præcipimus recipere dotem, quam ibi die nuptiali recepit* (legendum *receperunt*.) *& post expletum annum recipiant alium virum, similiter & vir uxorem.* Nam textus est vitiosus seu corruptus; ideòque verba ista non sunt à *Gratiano* adjecta. *Basilius Pontius lib. 7. de Matr. cap.* 40. loco *alium virum*, legendum putat, *illum virum*. Unde non additur, *& vir aliam uxorem*; sed, *& vir uxorem*; supple, eamdem. Indubitatum alioquin esse debet Pontificem non declarasse tam inauditam in Ecclesia & palpabilem falsitatem; quam verba ingerere primâ fronte videntur. Alias solutiones adfert *Pontius supra.*

42. *Cognationem spiritualem contrahi, etsi baptizans sit infidelis, Quidam censent;* Nota VI. Cognationem hanc spiritualem juxta Doctores passim, quos citat & sequitur *Diana p.* 10. *Tract.* 16. *resol.* 89. contra *Aversa*, *Henriquez*, in quorum opinionem inclinat *Præpositus qu.* 7. *de impedimentis n.* 38. non incurri, quando baptizans ipse non est baptizatus: eò quòd leges hujusmodi concernant baptizatos, nec iis ligentur necdum baptizati. Unde baptizans infidelis indubiè non contrahit impedimentum cum parentibus infidelibus prolis baptizatæ, quò minùs eum superstite possit in infidelitate matrimonium contrahere. Contendunt tamen alii eum non posse suscepto Baptismo (antea obstitisset aliud impedimentum, scilicet disparitatis cultus) contrahere matrimonium cum prole à se baptizatâ vel parentibus fidelibus: eò quòd Ecclesia possit indirectè & ex consequenti hujusmodi infidelem respicere suâ lege, directè scilicet inhabilitando fidelem, & indirectè infidelem, ne iste cum hoc contrahat post susceptum Baptismum. Sicut impedimentum criminis hoc modo inducitur inter fidelem & infidelem.

Sed oppositum præfertur. Verùm etsi Ecclesia id facere potuisset, & in impedimento criminis id fecerit, c. *r. de Conversione infidelium*: in præsenti tamen casu nil tale expressit, adeòque à generali ordinatione, quæ censetur respicere baptizatos inter se, videtur infideles tacitè excepisse. Alioquin non superat quoque potestatem Ecclesiæ, statuere indirectè impedimentum inter baptizantem infidelem & parentem prolis similiter infidelem, ita ut si vel quando Baptismum susciperent, non possent postea validè inter se contrahere; nec tamen de facto Ecclesia id fecit. In dubio quoque non debet præsumi impedimentum dirimens, sed contra illud veluti libertatis restrictivum stat potiùs præsumptio. Magis autem hæc dicenda sunt in casu præsenti, in quo ordinatio legis Ecclesiasticæ de cognatione spirituali directè respiceret actionem ab ipso infideli exercitam, scilicet ministerium Baptismi; cui apponeretur seu annecteretur ipsa cognatio seu impedimentum. Quare spectanda videtur conditio ipsius agentis seu ministrantis, qui jurisdictioni Ecclesiæ noscitur non esse subjectus. Unde etiam *Calestinus* Papa c. 1. *de Convers. infidel.* impedimentum criminis statuens seu declarans inter mulieres fideles & viros Saracenos agit de casu, quo ipsæ mulieres fideles machinatæ fuerant necem suorum virorum per Saracenos illatam; quarum actioni pœnam istam & impedimentum annexuit.

Quòd si quæratur de casu, quo fidelis suscipit prolem parentum infidelium, an etiam cum bis contrahat cognationem, magis dubitari posset. Et asserunt plures, quòd sic. Negat tamen consequenter *Basilius Pontius l.* 7. *c.* 40. referens *D. Thomam*, *Sotum*, *Rebbellum*; idemque probans ex præmisso exemplo, quo infidelis baptizat prolem, cum qua nullam ab eo contrahi cognationem, firmum sine dubio haberi juxta ipsum debet. Indirectus autem modus contrahendi cognationem, qui ab aliis asseritur, veluti non fundatus in jure aut Ecclesiæ auctoritate rejicitur. Vide *Pontium supra.* 43. *Quid censendum si suscepter sit fidelis, & parentes prolis sint infideles.*

DISPUTATIO OCTAVA.

De Baptismo Sanguinis seu Martyrio.

1. *Baptismus alius est fluminis, alius flaminis, alius sanguinis.* TRIA Baptismata conformiter ad Patres distinguunt Scholastici communiter cum *Magistro dist.* 4. & *D. Thomâ qu.* 66. *a.* 11. nempe fluminis sive aquæ, flaminis & sanguinis. E quibus solus Baptismus fluminis (de quo hactenus egimus) est Sacramentum: cetera autem per quamdam analogiam dicuntur Baptismata, quatenus supplent vices veri Baptismi, dum is qui illum re ipsâ suscipere nequit, à peccatis abluitur pro Deo seu Christo effusionem. Unde non solent vocari baptismata, nisi quando Baptismum aquæ præcedunt. Est autem Baptismus flaminis perfecta in Deum conversio, includens votum Baptismi fluminis. Illum autem justificare ante realem Sacramenti susceptionem, constat ex dictis in *Tract. de Gratia d.* 5. *q.* 4. Baptismus verò sanguinis est martyrium perpessum ante susceptionem Baptismi fluminis. De illo, sive de Martyrio generatim (quod etiam specialem cum Baptismi Sacramento affinitatem habet in pari seu majori efficaciâ) paucis hîc agemus morem communem secuti.

QUÆ-

QUÆSTIO. I.

Quid requiratur ad Martyrium?

2\. *Martyrium debet inferri in odium fidei aut virtutis.*

DIco I. Ad Martyrium, tam in parvulis, quàm in adultis, requiritur, ut mors inferatur in odium Christi vel Religionis Christianæ vel ob aliquam virtutem. Ita communiter Theologi cum *Augustino Conc.2. in Psal.34.* dicente: *Martyrem non pœna, sed causa facit: pœna enim communis est latroni & Martyri, Hæretico & Catholico; sed causa dispar.* Ratio est: quia Martyrium etsi secundùm etymologiam græci nominis sit idem, quod latinè testimonium, tamen secundùm usum Ecclesiasticum est testimonium Deo sive Christo datum per passionem pro eo toleratam; non censetur autem per illam testimonium Deo datum esse, nisi ob prædictas causas mors sit illata.

3\. *Hinc S. Franciscus, & alii Martyres desiderio, non sunt propriè Martyres; Vix nec morientes in servitio pestiferorum,*

Unde Martyres desiderio solo non sunt propriè Martyres; neque etiam S. Franciscus à Christo vulnera recipiens, quantumvis fuissent lethalia. Similiter nec morientes in causa pia, v.g. vitam ponentes pro Christo in servitio pestiferorum, etsi minùs propriè sic appellentur in *Martyrologio Romano* ad diem 28. Februarii, ubi recitatur *Commemoratio Sanctorum Presbyterorum, Diaconorum & aliorum plurimorum, qui tempore Valeriani Imperatoris, cùm pestis sævissima grassaretur Alexandria, morbo laborantibus ministrantes, libentissimè mortem oppetiere; quos velut Martyres religiosa piorum fides venerari consuevit.* De iisdem *S. Dionysius* Episcopus Alexandrinus *Epist. ad Hieracem Episcopum* (quæ est apud *Eusebium l.7. Hist. c.16. & 17.*) in fine ait: *Ex Patribus, qui virtute erant præstantissimi in hunc modum mortem oppetiverunt ..... adeò ut istud mortis genus, quod propter incredibilem pietatem & robustam fidem suscipiebatur, nihil à Martyrii splendore abesse videretur:* essetque proinde opus heroicum ex parte operis affine martyrio, etsi non propriè habens rem & privilegium martyrii. Propter quod etiam pro talibus Ecclesia orat: quod sanè citra injuriam martyrii non fieret, ideoque non oret pro iis, qui patenter sunt martyres, sed etiam hodie mox à morte eorum laudes Deo persolvent ora fidelium.

Neque etiam bonus latro.

Denique nec bonus latro est Martyr ob eamdem causam, ut supponit etiam *August. l.4. de Bapt. c.22.* & refertur c. *Baptismi vicem, 34. de Consecr. d.4.* nisi fortè in odium Christi mors illi Christum confitenti fuerit accelerata. Videtur tamen mortis acceleratio per crurifragium aliosve modos ei contigisse tamquam malefactori merito, æquè sicut alteri: *Nec enim quia credidit, passus est: sed dum patitur, credidit*; ut loquar verbis *Augustini suprà.*

4\. *Ostenditur sufficere ad martyrium, quòd mors inferatur in odium virtutis.*

Dixi, *aut ob aliquam virtutem*: hoc enim sufficere constat ex eo, quòd taliter occisos Ecclesia colat uti veros Martyres; sicut S. Thomam Cantuariensem occisum pro libertatis Ecclesiæ defensione; multas virgines interemptas pro custodia castitatis, Machabæos interfectos pro observatione legis Judaicæ. Ratio est: quia taliter moriens dat sufficienter Deo sive Christo testimonium, quatenus morte approbat & confirmat Dei sive Christi legem & doctrinam de virtutibus nobis traditam. Immo sufficit, quòd mors inferatur ob opus bonum jam factum, ut patet in S. Joanne Baptista, qui tamquam Martyr colitur, eò quòd ob reprehensum adulterium sit occisus. Idem est de S. Stanislao, quem Boleslaus rex similiter occidit. Simile quid refertur de S. Rumoldo Mechliniensium Patrono. Addit *Lessius l.3. de virtut. Card. c.1. dub.3. n.29.* mortem tunc ita acceptari debere, ut malis eam subire, quàm factum tuum improbare: hoc enim nolendo, pro fide pateris, eique testimonium morte præbes. Sicut è contrario improbare illud opus esset contra doctrinam fidei, quæ illud probat. Sufficit autem, ut in eo perstes, quòd sit opus bonum, & malis mori, quàm id negare (in hoc enim situm est testimonium veritatis) etsi ob incommoda doleas te id fecisse, si ex præcepto non tenebaris; quamquam id gloriam operis nonnihil obscuret.

5\. *Non tollit gloriam Martyrii verè ob prædictas causas toleratæ quæsitus à Tyranno prætextus alterius causæ.*

Sciendum autem, quòd si quis ob prædictas causas occidatur, verè sit Martyr, etiamsi tyrannus alios falsos prætextus fingat. Nam & Judæi alia prætexebant contra Christum, nempe quòd peccasset in legem Moysi &c. ideoque illum velut malefactorem occidisse volebant videri: & tamen Martyr erat, immo dux & princeps Martyrum. Similiter in primitiva Ecclesia interdum occidebantur Martyres, verè quidem pro Christo, tamen sub prætextu perversionis reipublicæ. Pari modo solent in Anglia & interdum in Belgio solebãt Hæretici prætexere causam statûs; verè tamen intendentes persecutionem & eversionem Catholicismi, à quo recedens facilè libertate donatur. Quare etiamsi tyrannus diceret, se non inferre mortem ob confessionem veritatis fidei, aut constantiam in virtute, eò quòd illa ignoret, vel putet Martyres à vera fide aberrare, vel quia invidet illis hãc gloriam, quòd dicerentur pro ista causa occisi, ideoque causam alleget aliam, ut quòd tamquam reipublicæ perturbatores sint rei læsæ Majestatis, aliudve simile; non ob hoc desinent esse Martyres, utpote sustinentes tormenta mortis ob confessionem veræ fidei, ejusve actus & exercitia, v.g. ob Sacerdotium, Missæ celebrationem vel auditionem, concionem &c. quidquid demum de ista confessione vel exercitiis tyrannus judicet. Unde constat Mariam

Stuardam

Stuardam Scotiæ reginam fuisse verè martyrem, & in odium fidei interemptam, si considerentur ea quæ in hanc rem allegat *Florimundus Remundus lib. 6. de Origine hæreseon c. 18. & 19.*

6. *Ad Martyriũ sufficit causa efficax mortis, divinitùs non impedita: quæ tamen subsecuta facit consummatum martyrium.*

Petes, an requiratur, ut mors re ipsâ sequatur? Resp. illud quidem esse completissimum & securissimum genus Martyrii; sufficere tamen, quòd sit causa sufficiens mortis posita, ex qua naturaliter ipsa consequeretur, nisi divinitùs impediretur: prout impedita est in tribus pueris in fornace Babylonica; in Joanne Evangelista misso in ferventis olei dolium: omnes enim ejusmodi ab Ecclesia inter Martyres numerantur, & acceptatio illa mortis est tam efficax fidei testimonium, quàm si re ipsâ mors subsequeretur. Unde indubiè præmium & laureolam Martyrii consequentur, si in gratia finaliter discesserint; qualiter tales discedere omnino piè credendum est, qui fortiter dimicando jam ad terminum sui cursûs pervenerant, nisi idem speciali Dei operatione fuisset prolongatus. Quàmvis autem ab antiquis Confessores illi, qui pro Christo pati cœperant, fuerint inter Martyres sæpè numerati, etsi necdum lethalia vulnera accepissent, aut sufficiẽs causa mortis posita fuisset; tamen hisce temporibus non solent Martyres vocari, nisi saltem ærumnis & squaloribus pro Christo toleratis mortem oppetierint: prout Marcellus Papa in stabulum conjectus tabe cõfectus fuit: Leocadia virgo in carcere squalore confecta obiit. Unde ad verum Martyrium requiritur mors aut cruciatus lethalis susceptus pro verâ fide aut verâ virtute, & in odium ejusdem illatus. Cruciatus, inquam; non quòd de facto debeat martyr sentire cruciatum, sed quòd causa sit cruciativa, etsi divinitùs fieret, ut martyr de facto nullum omnino dolorem sentiret.

7. *Martyrium debet inferri non repugnanti.*

DICO II. Ad Martyrium etiam requiritur, ut inferatur non repugnanti. Conclusio est communis. Suadetur ex eo, quòd resistens seu repugnans non censeatur mori tamquam testis Christi, sed tamquam miles ab hoste victus. Confirmatur: quia Martyr in patiendo debet conformari Christo patienti, cùm Christi passio sit exemplar Martyrii: atqui Christus dedit testimonium veritatis patiendo absque repugnantia: nam cùm pateretur, non comminabatur, sed tamquam ovis coram tondente se sine voce: ergo similiter Martyr non potest repugnare. Et hinc commune dictum, *Martyr non pugnat.* Unde milites etiam in bello fidei occumbentes etsi plurimùm mereantur, si recto fine & modo bellum gerant, numquam ab Ecclesia sunt pro Martyribus habiti. Essent nihilominus Martyres, si jam victi nec resistentes occiderentur odio religionis, seu si occiderentur parati se dedere, & arma abjicientes, ipsique ob præfatam causam mortem acceptent, ut censet *Coninck qu. 66. n. 134.* Deinde non obstaret martyrio, quòd martyr fugâ mortem declinare studeret; immo quòd etiam reniteretur seu ictum v.g. ensis impedire conaretur, dummodo sine conatu inferendi alteri malum.

8. *Etsi non nemo contrarium putet.*

Putat nihilominùs noster *Carenus in Apostolatu Evangelico* §. 43. oppositum eorum, quæ hîc dicta sunt, & inclinat *Arriaga To. 5. d. 51.* (quæ est de fortitudine) *sect. 4.* eò quòd equidem repugnando occisi verè perdant animam seu vitam propter Christum; & quidem interdum in casu, quo pugna pro fide est in præcepto. Attamen cùm ex sensu communi habeatur privilegium Martyrii de facto esse annexum positioni vitæ pro Christo juxta formam in conclusione datam, difficile est ab hoc recedere: quàmvis indubiè simile privilegium Deus annectere potuisset morti etiam in pugna toleratæ.

9. *In adultis requiritur aliqualis acceptatio mortis;*

DICO III. Adultus debet aliquo modo mortem acceptare, idque ob causam honestam. Prima pars est *Suarez d. 29. sect. 2. Lessii dub. 3. cit.* & aliorum communiter. Probatur: quia adultus regulariter non consequitur gratiam aut remissionem absque libero suo consensu, nec ulla actio vel passio ei prodest ad salutem, nisi sit aliquo modo voluntaria, ut colligitur ex consensu in adultis requisito ad susceptionem Sacramenti: ergo nec Martyrium prodest, aut verè subest, nisi aliquo modo acceptetur. Confirmatur: quia Martyrium est actus virtutis; quem nemo propriè loquendo exercet absque suo consensu.

10. *Secùs est in parvulis.*

Hæc tamen conditio non requiritur in parvulis, in quibus tantùm reperitur testimonium materiale, quia non loquendo, sed moriendo confitentur, ut de Martyribus Innocentibus canit Ecclesia. De quibus etiam *Auctor Sermonis de Stella & Magis* apud *Cyprianum* ait: *Testimonium, quod nondum poterant sermone, perhibebant passione.* Christus namque malum parvulis illatum sui causâ, quia putabatur esse inter illos, vel quia nati sunt ex parentibus Christianis aut baptizati, vel simili de causa, compensat, benignissimè actualis illorum voluntatis defectum supplendo, sicut in Baptismo. Unde *D. Bonav. 4. d. 4. p. 2. in Expos. textûs dub. 4.* ait: *Hoc dico, quia qui propter hoc solum occisus est à persecutore cùm portaretur ad baptismum, ne baptizaretur, moritur pro baptismo, ideo in sanguine suo piè creditur baptizatus.*

11. *Sufficit in adultis acceptatio habitualis vel interpretativa.*

Nihilominus acceptatio etiam in adultis non debet esse actualis aut expressa, sed sufficit virtualis, vel habitualis, immo juxta Doctores passim interpretativa. Unde si quis ob fidem in vincula conjectus statueret apud se potiùs mortem oppetere, quàm fidem negare, & postea ex improviso aut in somno in odium fidei occideretur, esset verus Martyr. Similiter si quis advertens periculum

periculum mortis sibi imminere ex actu virtutis quem eliceret, nihilominùs in eo perseveraret, esset verus Martyr, etiamsi nullum expressum actum eliceret, quo mortem acceptaret: nam qui persistit in mediis, ex quibus advertit finem secuturum; moraliter censetur velle finem.

12. *An vivens in justitia Christiana censeatur eo ipso satis acceptare mortem pro Christo.* *Plures negant.*

An autem quis censeatur interpretativè velle & satis acceptare hoc ipso quòd justus est & christianè vivit, incertum est. Nam *Lessius sup. num.* 24. & alii plurimi id negant: quia etsi quis per justitiam habitualem & vitam Christianam censeatur interpretativè velle communia media salutis, v. g. Confirmationem & extremam Unctionem; non tamen medium extraordinarium & valde singulare, quale est Martyrium; sicut per eamdem Christianam vitam non censetur interpretativè quis velle Sacerdotium. Si tamen daretur casus, quo Martyrium esset in præcepto, tunc per quemlibet actum charitatis sive contritionis, aut etiam efficacis attritionis, censetur potiùs velle mori, quàm Deum offendere aut fidem negare; ac proinde si quis tali casu etiam de morte non cogitans occideretur, esset verè Martyr.

13. *Alii affirmant.*

Alii tamen generaliùs censent posse esse Martyrem etiam in aliis casibus, ut videre est apud *Coninck q.* 66. *dub.* 2. *a.* 12. *num.* 136. quia etsi non videatur adesse voluntas interpretativa absoluta mortem acceptandi, sed sæpè potiùs fugiendi; videtur tamen non deesse tacitè conditionata, ut, si fortè sic inferretur mors nescienti in odium fidei, velit omnino illam pati ob fidem; maximè qui sic constitutus est, ut in necessitate faciendi alterutrum mori mallet, quàm fidem negare. Atque ita quilibet Christianus justus responderet, si rogaretur. Neque per hoc injicitur nova seu gravis obligatio, ut ob difficultatem singularem non posset censeri talis animi præparatio sufficienter contineri in statu justitiæ Christianæ: immo nullum per hoc onus accedit, sed merum commodum, adeòque censetur quilibet illud cupere in casu, quo equidem onus idem seu mors fine commodo martyrii sufferretur. Et consonat historia de Episcopo, quem inopinatò occidit mulier desuper ex fenestra in illum projiciendo tegulam; qui colitur tamquam martyr. Huic tamen historiæ alii responderent, non defuisse in illo Episcopo expressiorem acceptationem, uti prævisionem periculorum mortis seu martyrii. Finaliter Existimo rem esse utrimque incertam utpote pendentem à voluntate Dei nobis non satis revelatâ.

Judicium Auctoris.

14. *Acceptanda est mors ob causam honestam.*

Altera pars conclusionis, quòd scilicet mors debeat acceptari ob causam honestam, patet: quia alioquin non esset opus virtutis aut Deo gratum, nec censeretur Christo præbere testimonium, qui mortem pateretur ob finem malum aut indifferentem. Doctores autem ordinariè dicunt, hanc honestatem debere esse supernaturalem; non quòd non sufficiat moralis, sed quia necessarium est, ut Martyr patiatur pro virtute, cum respectu ad Christum vel Deum, aliudve motivum supernaturale: eò quòd aliàs non moreretur ut Christianus seu uti cultor Dei, sed uti philosophus more stoico. Immo *Lessius sup. n.* 37. *Suarez* & alii docent, quòd causa, ob quam mors oppetitur, credi debeat fide supernaturali; ne alioquin Hæreticus occisus ob aliquem articulum fidei, cui fide naturali adhæret, Martyr dici debeat; quem tamen à veris Martyribus excludunt passim Patres. Alii ulteriùs ad rationem Martyrii requirunt, ut mors acceptetur ex affectu dilectionis Dei super omnia. Sed cum communiori doctrina non sunt audiendi; quandoquidem Scriptura nullibi ad Martyrium requirat talem charitatis affectum; multique alii affectus sufficiant ut ex illis moriens dicatur mori pro Christo, propter ipsum perdere animam suam, ipsum confiteri, & testimonium ei perhibere.

Notandum I. Martyrium rarò esse in præcepto: cùm rarò occurrat tam gravis necessitas, ob quam ita teneamur subire Martyrium, ut illud non liceat fugâ declinare. Sufficit itaque Martyrium in animi præparatione, nimirum quòd homo sit ita affectus & animo paratus, ut si mortem subeundi se offerret necessitas vel occasio, non detrectet aut recuset. Quamquàm occasionem quærere non teneatur, & habitam possit plerumque declinare: immo neque positivè & expressè teneatur talem animum (qui infirmus plerumque explicitè non est proponendus) habere, sed sufficiat, dum interim occasio se non offert, non habere contrarium. 15. *Martyrium rarò est in præcepto, nisi quoad præparationem animi.*

Notandum II. non licere citra justam causam, v.g. salutis proximi in functionibus Missionis, profectûs fidei & honoris divini &c. aut divinum instinctum se morti ingerere: id enim esset Deum tentare, vel periculum casûs quærere absque sufficienti securitate de constantia. Nec mens Martyris esse debet, provocare tyrannum ad actum malum, sed potiùs profiteri fidem, etiam expressè protestando se ex sua parte passionem expetere (in qua essentialiter stat Martyrium, etsi actio tyranni tamquàm conditio necessaria concurrat) nec obstante passione velle se à fide aut virtute declinare, quin potiùs illam effusu sanguine confirmare. Quòd si qui Martyres visi fuerint tentare tyrannos ad inflictionem tormentorum, reverà tamen hujusmodi loquendi modis solùm desiderabant suam passionem, justa de causa permittēdo actionem tyranni, etiam datâ occasione per generosam fidei professionem: sicq; testabantur fidei suæ firmitatem & veritatem, inducti divino instinctu & fidei Christianæ, proprio- 16. *Non licitè quis ei se ingerit sine causa.* *An liceat tyrannum provocare ad inflictionem pœnarum.*

proprioque animæ bono. Sic etiam accipiendum est, quod Christus *Joan.* 13. dixerit Judæ: *Quod facis, fac citiùs,* id est, non impedio, per me licet, ut quam citissimè facias. Quæ proinde non est vox impellentis, sed sinentis, non trepidi, sed parati, immo desiderantis suam passionem & paternæ voluntatis adimpletionem, ideoque verbis positivis exprimitur.

QUÆSTIO II.

Quam Efficaciam habeat Martyrium?

17. *Martyrium confert parvulis gratiam, quâ emundatur ab originali.*

DICO I. Martyrium confert parvulis gratiam habitualem, quâ justificentur à peccato originali. Est cõmunis Doctorum & *Scoti dist.* 4. *q.* 3. *n.* 2. atque adeò certa, ut juxta *Suarez disp.* 29. *sect.* 1. sine temeritate negari non possit.

Patet ex sensu Ecclesiæ & Patrum de Innocentibus.

Probatur I. ex sensu Ecclesiæ, quæ parvulos Innocentes ab Herode occisos *in honorem Martyrum receptos commendat*, ut inquit *Aug. l.* 3. *de libero arbitrio c.* 23. Eosdem tamquam tales prædicant sancti Patres & Doctores Ecclesiæ. Multi autem ex illis parvulis necdum erant justificati à peccato originali. Partim quia varii erant proles infidelium Judæis permixtorum; partim quia plures necdum erant octiduo nati, adeòque nec circumcisi: ergo per Martyrium est ipsis collata gratia emundans ab originali. Et quàmvis omnes antea justificati fuissent, id saltem non tam constat, quàm quòd sint & ab Ecclesia colàtur omnes velut sancti Martyres; adeòque hoc est ab illo incerto independens. Deinde esto illud certò constaret; cur tamen magis quàm alii parvuli in gratiam orientes colerentur specialiter ab Ecclesia tamquam Sancti & Martyres, si non accepissent vi Martyrii specialem gratiam aut sanctitatem? Idem igitur est de aliis parvulis: cùm in Innocentibus non sit ratio specialis, sed tantùm generalis Martyrii pro Christo tolerati: adeòque non sit horum privilegium personale. Quod etiam confirmat tum sensus Ecclesiæ in similibus, tum illud *Leonis Papæ ser.* 2. *de Epiph.* dicentis: *Ut disceretur, nullum hominem esse incapacem divini Sacramenti, quando etiam illa ætas gloriæ esset apta Martyrii.*

18. *Opposita sententia de Innocentibus est improbabilis,*

Unde nullatenus tolerandum est, quod probabile censuerunt *Armachanus* & *Adreanus* apud *Suarez d.* 29. *sect.* 1. Innocentes Martyres nihil gratiæ aut sanctitatis per mortem illam fuisse consecutos: & si fortasse aliqui ex eis non fuerant circumcisi, eos etiam non fuisse salvos, sed in peccato originali decessisse. Neque etiam rectè *Sotus* apud eumdem *Suarez sup.* citat *S. Bonaventuram* in eamdem sententiam: quippe qui *d.* 4. *p.* 2. *in Expos. tex-* *A qua vendicatur S. Bonaventura.* *tus dub.* 1. de Innocentibus contrarium tradit. Neque in iis solis id locum habere, patet ex iis quæ habet ibidem *dub.* 4. nec oppositum tradit *art.* 1. *quæst.* 2. ubi non tractat expressè de parvulis, & solùm dicit, Baptismum prodesse pluribus, quatenus Martyrium paucioribus applicatur; etsi alioquin præcellat Baptismum.

Colligitur etiam conclusio ex Scriptura.

Probatur II. ex *Marci* 8. *Qui perdiderit animam suam propter me & Evangelium, salvam faciet eam.* Quæ sententia generalis locum habet etiam in parvulis; cùm & ipsi censeantur perdere animam suam propter Christum, quando in ejus odium occiduntur. Unde Martyrium supplet in parvulis locum Baptismi, idque efficaciori modo, majorem scilicet gratiam tribuendo: quia qui martyrizantur re ipsâ commoriuntur Christo; qui autem baptizantur, tantùm in figura; ut *Clement Romanus lib.* 5. *Constit. apost. cap.* 5. aliàs 7.

19. *An vel quando parvulus occisus in utero matris sit Martyr.*

Petes, an parvulus in odium Christi occisus in utero matris sit verus Martyr? Resp. satis certò esse Martyrem si Tyrannus intendat eum occidere. Unde differentia est inter Baptismum & Martyrium, quòd licèt ille nequeat conferri parvulo in utero matris, eò quòd ad illum aqua nõ possit pertingere; possit tamen pati ibi existens Martyrium, sicut potest occidi in odium Christi. Quod verum est, etsi mater non occideretur simul; ut si ministri Herodis infantem datâ matri gravidæ potione occidissent, salvatâ matre. Sed si parvulum tyrannus occidere non intendat, v.g. nesciens matrem esse gravidam, quam in odium Christi occidit; incertum est. Negat *Præpositus quæst.* 68. *art.* 3. *dub.* 6. Affirmat probabiliter *Gabriel* & *Coninck* & alii: quia etiam tali casu occiditur propter Christum, seu animam suam perdit causâ Christi: plaga enim ex qua moritur, ex odio Christi infertur, etsi mors parvuli non intendatur. Confirmatur: quia etsi Tyrannus in odium Christi aliquem vulneraret, etiam cum expressa non occidendi intentione, si tamen mors sequatur, esset verus Martyr: ergo à fortiori idem dicendum est de parvulo. Nihilominus non desunt argumenta in contrarium, ut videre est apud *Præpositum suprà.*

20. *Etiam adulti per Martyrium obtinent gratiam ultra meritum, quà tales.*

DICO II. Martyrium confert vi suâ sive supra meritum etiam adultis gratiam habitualem. Conclusio est communis, & satis patet ex præcedenti: si enim Martyrium supra vel citra meritum conferat gratiam parvulis, ergo majori ratione adultis: in his enim mors habet formaliter rationem Martyrii & confessionis Christi, in parvulis autem solùm materialiter. Probatur etiam ex *Marci* 8. *Qui perdiderit animam suam propter me & Evangelium, salvam faciet eam. Matth.* 10. *Omnis qui confitetur me coram hominibus, confitebor &*

ego eum coram Patre meo. Quibus aliisque locis promittitur aliquid speciale morientibus pro Christo; qui tamen nihil speciale haberent, si supra meritum suum vi Martyrii nihil reciperent. Unde *Augustinus* infrà adæquat verba Christi *Matth.* 10. & 16. cum illis *Joan.* 3. *Nisi quis renatus fuerit &c.*

Denique probatur ex Patribus, qui adscribunt Martyrio majorem efficaciam quàm Baptismo: sed Baptismus confert vi suâ gratiam, ergo magis Martyrium. Testimonia Patrum copiosè refert *Suarez sup. sect.* 2. Nobis pauca sufficiant. *Clemens lib.* 5. *constit. Apostolic. cap.* 5. aliàs 7. *Etsi* (inquit) *Catechumenus sit, recedat ad Deum latus: cruciatus enim, quo est propter Deum affectus, erit ei verior Baptismus. Cyprianus Ep.* 73. *Numquid potest vis Baptismi esse major aut potior, quàm confessio? quàm passio? &c.* q.d. minimè. Ideòque ex majori efficacia concludit, non posse prodesse Baptismum aquæ, cui non posset prodesse Martyrium. *Augustinus* 13. *de Civit. c.* 7. (estque apud *Prosperum sententia* 149.) *Quicumque etiam non percepto regenerationis lavacro pro Christi confessione moriuntur, tantùm eis valet ad dimittenda peccata, quantùm si abluerentur sacro fonte baptismatis.* Et infrà: *Quid enim pretiosius, quàm mors, per quam fit, ut etiam delicta omnia dimittantur?*

21. *Immo & remissionem totius culpæ satis retractata ac pœnæ.*

Dico III. Martyrium non tantùm confert gratiam, sed etiam remissionem totius culpæ (si sit satis retractata) & pœnæ. Probatur I. quia secundùm Patres Martyrium est majoris efficaciæ, quàm Baptismus; ergo non minùs quàm ille delet omnem culpam & pœnam. Probatur II. ex c. *Cùm Martha, de Celebrat. miss. §. fin.* ubi *Innocentius III.* ait: *Injuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre* (quod est desumptum ex *Augustino Tract.* 84. *in Joan.* & alibi) si autem non deleret omnem culpam & pœnam, esset indubiè pro Martyre, uti pro aliis, orandum & sacrificandum, ut à pœnis fortè restantibus posset absolvi. Probatur III. quia Ecclesia invocat & colit Martyres statim post mortem, etsi in vita sæpiùs, aut usque tempus Martyrii graviter peccaverint; ergo supponit omnem culpam & pœnam vi Martyrii illis esse remissam: aliundè enim hoc non potest supponere, cùm actus quo Martyrium acceptatur sæpissimè alioquin non sufficeret ad remissionem tot pœnarum restantium.

22. *Quid fieret casu quo culpa aliqua non foret satis retractata.*

Dixi, *si sit satis retractata*: quia sicut potest quis baptizari cum affectu alicujus peccati venialis, ita posset cum simili affectu martyrizari: quo casu, sicut Baptismus, sic nec Martyrium remitteret culpam aut pœnam istius venialis. Hoc tamen non est natum fieri in Martyrio, ob instantem mortem, quæ acceptatur: ideòque supponit Ecclesia, Martyres immediatè post mortem beatificari & accipere aureolam Martyrii. Immo casu quo Martyr moreretur absque sufficienti retractatione peccati venialis, censendum videtur illud simul cum pœna temporali condonari in primo saltem instanti post vitam intuitu præcedentis Martyrii, accedente tunc retractatione sive contritione, saltem velut conditione sine qua non: nam certius est Martyrem verum generaliter mox à morte sine pœnarum passione esse beatum, neque esse pro illo orandum, quàm eum numquam mori nisi priùs retractato quolibet veniali, cui interdum stabiliter adhærebat; adeòque istius assertio debet ab hoc esse independens.

23. *Gratiæ seu privilegium Martyrii habuit vim ante mortem, immo incarnationem Christi,*

Petes, an privilegium Martyrii habuerit locum etiam ante Christi adventum? Resp. affirmativè contra Nonnullos. Patet ex Machabæis, qui tamquam Martyres ab Ecclesia coluntur. Unde *Nazianzenus orat.* 20. quæ est de Machabæis, docet, illos in fide Christi consecutos esse justitiam & effectos esse nive candidiores. Consentit etiam *Tertullianus*, quem refert, & sequitur *Henriquez lib.* 2. *c.* 36. *num.* 1. Confirmatur: quia gratiam Martyrii fuisse ante passionem Christi, ac Legis novæ institutionem, veteri adhuc obligante, patet exemplo Martyrum Innocentium & Joannis Baptistæ: quidni ergo pariter fuerit ante Christi adventum? Neque tantùm in adultis (ut vult *Vasquez d.* 155. *c.* 7. *nu.* 81.) sed etiam in parvulis, v. g. propter legem Judaicam ante Christi adventum interfectis, uti locum habuit in Martyribus Innocentibus Christo vix nato occisis. Immo videtur hoc privilegium ab initio mundi exstitisse: neque enim videtur credibile, non fore Martyrem cum privilegio remissionis totius culpæ & pœnæ, & aureolæ; si quis ab initio mundi mortem gustasset ab impiis, nolens adorare idola vel deserere verum Dei cultum, aut contra illius mandatum offendere. Nec minoris est laudis id fecisse ante Christi adventum, ejus exemplo necdum ostenso, quàm posteaquam Christus passus nobis reliquit exemplum imitandi vestigia ejus. Attamen Christo necdum passo, etiamsi nato & prædicatione factâ, Martyres sive veteris Testamenti, sive novi (si quis ante passionem Christi mortem adultus oppetiisset pro illo, uti oppetierunt Innocentes, & Joannes Baptista pro virtute) cùm cæli janua necdum pateret, non fuissent statim cælum ingressi, uti nec baptizati tunc mortui. Fatendum equidem Patres juxta exigentiam materiæ præcipuè seu ferè loqui de Martyrio novi Testamenti, in quo etiam privilegium istud divinum est à Christo expressiùs declaratum, & frequentiùs usurpatum.

Etiam in parvulis,

Et quidem ab initio mundi,

QUÆST.

QUÆSTIO III.

De Dispositione requisita ad Effectum Martyrii.

24\. *Non requiritur per se in peccatore Martyrium subituro cõtritio charitate perfecta.*

DICO I. Ad effectum Martyrii non requiritur per se in peccatore contritio seu actus charitatis Dei super omnia. Ita communiùs Doctores. Probatur: quia juxta Patres Martyrium est efficacius Baptismo; sed hic non requirit perfectam cõtritionem, ergo nec Martyrium. Deinde juxta Patres Martyrium delet peccata; non deleret autem si prærequireret talem dispositionem, utpote per quam semper deleta supponerentur.

Nec obstat Apostolus 1. *ad Cor.* 13. dicens: *Etsi tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* Nam loquitur de iis, qui nec charitatem habent, nec ad eam sunt dispositi, nempe qui Ecclesiam scindunt, sectas suscitant vel aliis peccatis mortiferis affectu inhærent; non autem de iis qui per attritionem & pœnitentiam ad charitatem tendunt. Eodem modo dicere potuisset Apostolus: Si Baptismum recepero, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest: ex quo tamen non sequitur, ad Baptismum requiri perfectam contritionem. Aliæ explicationes videantur apud alios.

25\. *Per accidens tamen requiritur, sive actus charitatis, Sive dum est copia confitendi, confessio*

Dixi in Conclusione *per se*: quia per accidens ratione extrinsecæ obligationis potest requiri contritio seu actus charitatis, v. g. si Martyr non elicuisset actum charitatis, teneretur tunc elicere ad præceptum dilectionis Dei implendum. Similiter si esset in mortali, teneretur confiteri, habitâ copiâ Confessarii, alioquin conteri, & si non esset baptizatus suscipere Baptismum: cùm enim Martyrium non sit medium ordinarium ad salutem non excusat à mediis ordinariis, quando possunt adhiberi. Quod multò certius inde fit, quòd adhuc non sit satis compertum, Martyrium justificare sine contritione aut actu charitatis: cùm multi Doctores, etiam Recentiores, post *D. Bonaventuram* 4.*d*.4.*p*.2.*c*.1.*q*.2. contradicant, quilibet autem teneatur ex charitate propria providere sibi de securiori salutis æternæ medio, nec possit eum incerto esse contentus, ubi certius est ad manum.

Præsertim cùm certum non sit, an Martyrium possit dare primam gratiam.

26\. *Requiritur in peccatore saltem attritio supernaturalis.*

DICO II. In peccatore ad minus requiritur attritio supernaturalis. Est communis contra *Vega lib.6.in Trid.c.*37. & paucos alios, putantes sufficere voluntatem moriendi pro Christo absque ullo dolore de peccatis. Probatur Conclusio: quia absque ullo dolore, vel cum aliquo quidem, sed qui ad minus nõ sit attritio supernaturalis, non tollitur obex, nec homo sufficienter retractat sua peccata, ut ei Sacramenta mortuorum conferant gratiam: ergo nec ut Martyrium illam conferat: est enim in hoc paritas. Quando autem Patres majorem efficaciam adscribunt Martyrio, quàm Baptismo, loquuntur de majori efficacia in conferenda gratia ampliori, non autem in ordine ad agendum in subjectum minùs dispositum.

27\. *Interdum sufficit virtualis.*

Adverte tamen subinde sufficere attritionem virtualem, v.g. actum spei, in eo, qui non recordatur sui peccati, aut obligationis eliciendi formalem pœnitentiam, dum totus est occupatus in se animando contra mortem. Talis enim actus est ejusdem bonitatis cum attritione, & avertit hominem virtualiter à peccato; adeòque sufficit cum Martyrio: sicut extra Sacramentũ & Martyrium actus charitatis justificat peccatorem, saltem dum est immemor suorũ peccatorum. Immo generaliter vix continget aliquem Catholicum propter Christianam virtutem oppetere mortem, quin cõsequatur fructum Martyrii; eò quòd præsens mors & imminens æternitas facilè illum excitent ad sufficientem peccatorum detestationem, eo præsertim tempore, quo Deus athletis suis deesse non solet. Alioquin voluntas patiendi pro Christo absque dolore de peccatis memoriæ occurrentibus (quando etiam simul solet obligatio pœnitendi occurrere) practicè loquendo non censetur sufficiens detestatio peccatorum: immo sic peccatorum memor potiùs videretur offensam Dei pro nihilo ducere, & affectum erga peccata non mutare, de quibus advertenter non vult dolere. Posset etiam cum voluntate patiendi (quæ non necessariò est amor Dei super omnia) affectus alicujus peccati mortalis consistere, v. g. fornicationis, mollitiei, inimicitiæ vel alterius vitii, cui quis vehementer foret addictus, & cujus emendandi, quantumvis occurreret, non solet facere propositum. Pro quo facit pavendum planè exemplum Sapricii Presbyteri, qui non obstante voluntate patiendi adhuc veteri odio flagrabat in Nicephorum, etsi ipsum prope ictum vibrãte carnifice, Christum negaverit, Nicephoro desertoris damna reparante. De quo *Baronius ad annum* 260. Immo etsi quis peccati non sit conscius, pro securiori tamen etiam in Martyrio curare debet, ne sine pœnitentia migret.

Cum voluntate patiendi posset affectus peccati consistere.

QUÆSTIO IV.

Quando Conferatur effectus Martyrii?

RESP. valdè credibiliter conferri in ultimo instanti vitæ, si hoc sit vitæ intrinsecum, ita ut homo desinat per ultimum sui esse: quia in eo consummatur Martyrium, nec aliquid sequitur inconveniens. 28.

Quo tempore seu instanti detur effectus Martyrii.

Si verò illud instans sit vitæ extrinsecum, ut habet communior philosophia, dicendum est, valde probabiliter effectum Martyrii cooferri in aliquo instanti vel tempore mortem imperceptibiliter præcedente, quo Martyrium censetur moraliter consummatum, & quo Martyr ob destitutionem usûs rationis peccare nequeat, aut certè Deus eum non peccaturum prævideat. Ita *Lessius sup. n. 59.*

Nihilominùs non est improbabile, effectum Martyrii conferri statim, dum homo habet vulnera quæ naturaliter de se sunt mortalia. Et quàmvis tunc sæpè diu ante mortem conferretur (cùm homo accepto lethali vulnere, vel hausto veneno mortifero sæpè ad aliquod tempus naturaliter supervivat) nihil obstat: quia ad divinam providentiam spectabit, Martyrem in accepta gratia conservare, vel amissam per ordinata ei media restituere: prout hoc ad eamdem providentiā spectaret, si Deus Martyrem post acceptam Martyrii gratiam mortuum miraculosè resuscitaret.

Est tamen parum probabile, quod videtur sentire *Caietanus 2. 2. q. 124. art. 4. circa solut. ad 4.* nempe Martyrii effectum conferri primo instanti post vitam finitam: nam tunc posset dari casus, quo moreretur quis inimicus Dei, & tamen salvaretur: daretur etiam momentum, in quo posset anima accipere gratiam, & non amittere; adeòque status merendi & demerendi non essent pares.

DISPUTATIO NONA.

De Sacramento Confirmationis.

QUÆSTIO I.

An Confirmatio sit Sacramentum, & quando institutum?

1. *Confirmationis Sacramentum contra varios Hæreticos adstruit Fides Catholica*

DICO I. Confirmatio est Sacramentum propriè dictum. Est de fide contra Hæreticos recentiores. Ante quos etiam *Wiclef* hoc Sacramentū rejecit, & ante hunc *Waldenses* & ante hos omnes *Novatiani*, qui baptizatis (teste *Theodoreto l. 3. Hæretic. Fabul.*) *sacrum Chrisma non prabent. Quocirca eos qui ex hac hæresi corpori Ecclesiæ conjunguntur benedicti Patres ungi jusserunt.* Similiter videntur Nonnulli *Arriani* hoc Sacramentum rejecisse, qui proinde per manûs impositionem recipiebantur ab Ecclesia.

Fundata in Actis Apostolorum.

Sed veritas Catholica Probatur I. ex *Act. 8. Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum.* Et *cap. 19. Cùm imposuisset illis manus, venit Spiritus sanctus super eos.* Unde patet Apostolos per signum sensibile, scilicet impositionem manuum, contulisse Spiritum sanctum, adeòque gratiam sanctificantem, sine qua non rectè dicitur Spiritus sanctus alicui dari, uti nec aliquem inhabitare. Itaque illa ceremonia fuit & est Sacramentum; non aliud autem, quàm Confirmatio, ergo &c.

2. *Responsio Calvini refutatur.*

Respondet *Calvinus l. 4. Instit. c. 19. §. 6. Hujusmodi ceremoniam fuisse adhibitam ab illis, ut ipso gestu significarent se Deo commendare, & velut offerre eum, cui manus imponebant.* Quocirca immediatè præmiserat: *Hanc impositione manuum non altius mysterium subesse cogito.* Sed immeritò. Nam Scriptura *Act. 8.* expressè dicit, quòd per istam ceremoniam, seu *per manûs impositionem daretur Spiritus sanctus*; ergo non tantùm per illam fideles Deo offerebantur. Deinde ad hoc solum non erat opus, ut Apostoli tam festinè mitterent Petrum & Joannem, cùm recepisset Samaria verbum Dei per Philippum Diaconum: quandoquidem absentes æquè ac præsentes potuerint illos Deo offerre; idemque facere potuerint, qui eos baptizarant in nomine Domini Jesu, immo quilibet Christianus. Denique Simon Magus non obtulisset pecuniam ad emendum privilegium conferendi Spiritum sanctum per manûs impositionem, nisi plùs quàm commendationem Deo factam scivisset subesse.

Non potest etiam dici cum aliis Hæreticis istam ceremoniam fuisse solùm ab Apostolis usurpatam, ut conferrent aliis donum linguarum ac prophetiæ: nam etsi in principio Ecclesiæ sæpè conjungerentur dona aliqua externa seu gratiæ gratis datæ, ut ex Scripturis citatis patet, & inde Simon Magus fortè fuerit incitatus ad offerendam pecuniam; absolutè tamen aliud erat dare Spiritum sanctum, aliud donum linguarum: ille enim dabatur omnibus baptizatis quibus imponebantur manus; hoc tantùm aliquibus, ut patet ex Apostolo *ad Rom. 11. & 1. ad Cor. 12.* ubì ait: *Numquid omnes Prophetæ? Numquid omnes linguis loquuntur?* Deinde dona ista possunt esse in peccatore, ut patet ex *1. ad Cor. 13.* non autem Spiritus sanctus, juxta illud *Sap. 1. In malevolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis.* Vide *August. lib. 3. de Bapt. cap. 16.* 3. *Aliorum Hæreticorum responsio rejicitur.*

Probatur II. ex *Joëlis 2. Et erit post hæc, effundam Spiritum meum super omnem carnem*; sive (ut refert hunc locum Petrus *Act. 2.*) *Erit in novissimis diebus, dicit dominus, Effundam de Spiritu meo super omnem carnem.* Ad quam Scripturam alludit Chri- 4. *Probatur eadem veritas ex Ioëlis 2.*

dit Christus *Joan.* 7. dicens: *Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, de ventre ejus fluent aqua viva.* Ubi Evangelista subjungit: *Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum.* Quæ Scriptura non loquitur solùm de Spiritu dando in Baptismo; cùm Evangelista mox subjungat: *Nondum erat Spiritus datus, quia Jesus nondum erat glorificatus;* cùm tamen tunc multi jam essent baptizati, ut patet ex *Joan.* 3. & 4. & plures baptizandi ante Christi glorificationem. Non loquitur etiam solùm de missione Spiritûs super Apostolos & discipulos in Pentecoste: quia Scriptura loquitur generaliter dicendo: *Super omnem carnem.* Deinde *Act.* 2. extendit illam Petrus ad omnes. Præterea *Joan.* 14. promittitur Spiritus mansurus nobiscum in æternùm, id est, usque ad finem mundi; quod non quadrat in solos Apostolos & Christi discipulos, utpote diu mortuos.

5\.
Quædam alia Scriptura ad propositum allegantur.

Sunt & aliæ Scripturæ, ex quibus Conclusio suaderi potest, ut illud 1. *Joan.* 2. *Et unctionem quam accepistis ab eo, maneat in vobis.* Qui tamen locus non convincit: cùm per unctionem ibi Varii intelligant Baptismum, Alii Christianismum seu fidem Christianam, Alii gratiam sanctificantem cum dono (ut Nonnulli addunt) intellectûs. Præterea de Confirmatione Varii intelligunt illud 2. *ad Cor.* 1. *Qui confirmat nos vobiscum in Christo, & qui unxit nos Deus, qui & signavit nos.* Quod tamen Multi intelligunt de Confirmatione & unctione per gratiam, itemque de simili signatione, vel (ut Alii) de signatione per Characterem, vel (ut Alii) de obsignatione per dona Spiritûs sancti. Denique adduci potest locus Apostoli *ad Hebr.* 6. ubi inter doctrinæ Christianæ rudimenta post Baptismum proximè enumeratur *Impositio manuum.* Quod ad propositum explicant Græci & Latini Patres communiter, teste *Estio ibidem.* Consonantque similiter Interpretes, adeò ut *Basilius Pontius de Confirmat. part.* 1. *cap.* 3. dicat se solùm legisse duos aut tres Interpretes, qui dissentirent, intelligentes locum de impositione manuum super Catechumenos, & energumenos, ad expellendos dæmones, vel de impositione manuum in Sacramento Ordinis.

6\.
Immeritò & infundatè reprehenditur Scotus à Basilio Pontio.

Adverte hîc obiter *Basilium Pontium sup. num.* 11. immeritò dixisse, quòd non videatur reprehensione carere *Scotus d.* 7. *quæst.* 1. ubi videtur docere, quòd non constet ex Scriptura, institutionem hujus Sacramenti esse à Christo factam, sed haberi ex doctrina à Patribus & ab Apostolis acceptâ. Sed *Scotus num.* 3. solùm dicit, *quòd tempus & modus hujus institutionis in Scriptura non legatur.* Quod verum est, quantumvis ex Scriptura probari possit, fuisse illud ab Apostolis usurpatum, scilicet in Actis Apostolorum, non quidem per chrismationem, sed per aliud æquivalens; quod *Scotus* non negat, immo supponit suprà dicens, *toto tempore Apostolorum fortè mansisse donum linguarum in Sacramento Confirmationis;* prout scilicet illud legitur in Actis datum esse, de quo loquebatur *Scotus.*

Probatur III. ex testimoniis Sanctorum & vetustissimorum Pontificum, ac Conciliorum. *Urbanus I. in Epistola decretali* sic habet: *Omnes Fideles per manûs impositionem Episcoporum Spiritum sanctum post Baptismum accipere debent. Fabianus Epist.* 2. *Sancti Chrismatis confectio per singulos annos est agenda &c. quia novum Sacramentum est &c. Eusebius Papa Epist.* 3. *Manûs impositionis Sacramentum magnâ veneratione tenendum est &c. Melchiades Papa ad Episcopos Hispaniæ: Quæsistis, utrùm majus esset Sacramentum manûs impositio Episcoporum, aut Baptismus? Scitote utrumque esse magnum Sacramentum, & sicut unum à majoribus fit, id est, à summis Pontificibus, quod à minoribus perfici non potest; ita & majori veneratione venerandum & tenendum est.* Et tamen Hæreticus illud audet cōtemnere. Immo Melchiadem Christi martyrem (quem compellans *Augustinus Epist.* 162. ait: *O virum optimum, ô filium Christianæ pacis, & patrem Christianæ plebis*) sic audet alloqui *Calvinus lib.* 4. *Instit. c.* 19. *§.* 10. *O sacrilegum, tune pinguedinem fœtore duntaxat anhelitûs tui inquinatam, & verborum murmure incantatam, audes Christi Sacramento opponere, & conferre cum aqua verbo Dei sanctificatâ? At parum hoc ipsum erat tuæ improbitati, nisi etiam præferres. Hæc sunt sanctæ Sedis responsa, hæc Apostolici tripodis oracula.* Hæc ille, qui non poterat impudentiùs blasphemare in sanctissimum virum, nec clariùs, quantum à veteris Ecclesiæ sensu dissideat, confiteri.

7\.
Veritatem Catholicam tradunt apertè vetustissimi Pontifices.

Plura Concilia antiqua, quæ eamdem veritatem supponunt, adfert *Bellarminus lib. de Sacram. Confirm. c.* 4. Inter alia *Elibertinum can.* 38. *Arelatense I. can.* 8. *Arelatense II. can.* 17. & *Meldense* (quod etiam refertur *Can. Ut Episcopi, de Consecrat. d.* 5.) statuens, *ut Episcopi non nisi jejuni per impositionem manuum Spiritum sanctum tradant.* Denique Conclusionem tradit *Concilium Florentinum in Instructione Armenorum,* & *Trid. sess.* 7. *can.* 1. *de Confirmatione.*

Et Concilia.

Probatur IV. ex antiquissimis Patribus. *Dionysius l. Eccles. Hierarch. c.* 4. dicit, post regenerationis mysterium, id est Baptismum, *Adventum sancti Spiritûs consummans unctio largitur unguenti. Tertullianus l. de Resurrect. carnis c.* 8. *Caro ungitur, ut anima consecretur. Cyprianus Epist.* 72. *Tunc enim demum plenè sanctificari, & filii Dei esse possunt, si Sacramento utroque* (loquitur de Baptismo & impositione manuum) *nascantur. Cyrillus Hierosolymitanus Catech.* 3. *Cor-*

8\.
Ac denique Patres.

pus quidem isto visibili unguento perungitur; anima verò sancto vivificoq; Spiritu sanctificatur. *Pacianus Serm. de Bapt.* *Hac autem compleri aliàs nequeunt, nisi lavacri & chrismatis, & Antistitis Sacramento: lavacro enim peccata purgantur, chrismate Spiritus sanctus superfunditur.* *Augustinus lib. 2. contra litteras Petiliani cap.* 104. *In hoc unguento Sacramentum Chrismatis vult interpretari, quod quidem in genere visibilium signaculorum sacrosanctum est, sicut ipse Baptismus.* *Eucherius Lugdunensis*, vel potiùs *Eusebius Gallicanus* sive alius Auctor coævus, *Homil. de Pentecoste: In fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam, in Confirmatione augmentum præstat ad gratiam.* *Theodoretus ad cap. 1. Cantic. Sub ea visibili unguenti specie, invisibilem sanctissimi Spiritûs gratiam suscipiunt.* Plura testimonia vide apud *Bellarm. l. de Confirm. cap. 5. & 6.* Ex quibus ingenio bene affecto non potest esse dubium, quin hæc veritas communi censensu Patrum sit recepta, & perpetuo usu Ecclesiæ confirmata; adeòque Hæreticos eam negantes vel contra eam disputantes insolentissimæ insaniæ esse arguendos juxta *August. Epist.* 118. *c.* 5.

9\. *Sacramentum hoc fuisse in ultima Cœna institutum colligitur ex Fabiano Papa.*

DICO II. Sacramentum Confirmationis fuit à Christo institutum probabiliùs in ultima cœna. Ità *Coninck, Præpositus* & alii communiùs. Fundamẽtum præcipuum desumitur ex *Fabiano Papa Epist. 2. ad Orientales c. 1.* dicente: *In illa die Dominus Jesus, postquam cœnavit cum discipulis suis, & lavit eorum pedes (sicut à sanctis Apostolis prædecessores nostri acceperunt, nobisq; reliquerunt) Chrisma conficere docuit.* Ubi per chrisma vel intelligit Pontifex ipsum Sacramentum quod chrismate confertur, sicut subinde per lavacrum intelligitur Baptismus *ad Ephes. 5.* & *ad Titum* 3. vel si intelligat solum chrisma, adhuc satìs probabiliter inde colligitur ipsum Sacramentum tunc esse institutum: nam chrisma est materia ipsius Sacramenti, & in ejus usum præcipuè ordinatur, adeòque non videtur Christus tunc instituisse & docuisse confici chrisma, nisi simul instituerit hoc Sacramentum.

Aliud quoque tempus opportunius assignari non potest.

Confirmatur: quia aliud tempus opportunius assignari nequit. Non enim illud, quando Christus *Matth. 19.* imponebat parvulis manus, ut Quidam volunt: tum quia illi parvuli nondum erant baptizati: tum quia *Joan.* 7. supponitur Spiritus sanctus non esse dandus, scilicet per Confirmationem, ante Christi glorificationem. Quàmvis juxta *Henriquez, Benacina*, & alios Sacramentum hoc *Matth.* 19. fuerit quasi adumbratum, seu præsignatum tamquam suo tempore instituendum. Non etiam dici potest institutum in Pentecoste: cùm ibi nec materiæ nec formæ hujus Sacramenti appareat vestigium. Deinde Christus tunc cælos ascenderat; non videtur autem ascendisse, nisi consummato Ecclesiæ ædificio, cujus præcipuæ columnæ sunt Sacramenta. Non denique *Joan. 20.* quãdo Christus dixit: *Accipite Spiritum sanctum &c.* quia neque ibi est vestigium materiæ aut formæ; maximè cùm ibi instituatur Sacramentum Pœnitentiæ juxta *Trid. sess. 6. c. 14. & sess. 14. c. 1.*

Dices: Episcopus est minister ordinarius Sacramenti Confirmationis; Ordo autem Episcopalis fuit institutus post resurrectionem *Joan. 20.* Resp. inde non sequi Sacramentum hoc non fuisse institutum antea simpliciter, seu quoad materiam & formam: quàmvis consummata ejus institutio etiam quoad ministrum sit referenda ad tempus subsequens resurrectionem: tunc enim adeò perfecta fuit ejus institutio, ut ex tunc foret in eo statu, in quo & administrari & recipi posset. Quàmvis enim Apostoli ante resurrectionem in ultima cœna facti essent sacerdotes quoad cõsecrandum corpus Christi verum, & simplex sacerdos sit etiam minister ex commissione saltem Papæ; equidem pro tunc non erant ministri etiam congruè delegabiles: tum quia necdum institutus erat minister ordinarius seu potens delegare, sed solùm post resurrectionem: tum quia quòd simplex sacerdos possit ex commissione confirmare, fundatur, non in potestate illius super corpus Christi verum, sed super corpus mysticum, cujus potestatis est pars, & quæ data est solùm post resurrectionem *Joan. 20.* Confirmatur: si tunc data & instituta est potestas ordinaria & principalis confirmandi, ergo similiter secundaria ac delegata. 10.

Consummata tamen institutio etiam quoad ministrũ referenda est ad tempus subsequens resurrectionem Joan. 20.

QUÆSTIO II.

Quæ sit Materia Sacramenti Confirmationis?

DICO I. Materia remota hujus Sacramenti est Chrisma. Constat ex definitione *Florentini suprà*, & ex *Trid. sess. 7. can. 2. de Confirmatione.* Patet etiam ex perpetuo usu & traditione Ecclesiæ, quæ satìs constat ex vetustissimis Pontificibus & Patribus, *Cornelio Papâ Epist. ad Fabium Episcopum Antiochenum, Dionysio Areopagita de Ecclesiast. Hierarch. c. 4. Concilio Laodiceno cap. 48. Cypriano*, & pluribus aliis; quos vide partim *quæst. præced.* partim apud *Bellarminum lib. de Confirm. c. 3. & seqq.* Colligitur etiam probabiliter ex Scriptura 2. *ad Cor. 1. præc. quæst.* relatâ. 11.

Materia Confirmationis remota est Chrisma.

Dices: Apostoli contulerunt hoc Sacramentum sine chrismate per solam manuũ impositionem: ut videtur colligi ex *Act. 8. & 19.* ergo chrisma non est materia illius essentialis. *Coninck, Præpositus* & plures Recẽtiores respondent absolutè Neg. Antec. 12.

Apostolos forte numquam contulisse hoc Sacramentum, Quidam putãt.

Nihilomi-

Sed contrarium est dicendum. Nihilominus *D.Thomas q.72.a.2.ad* 1.& *art.4.ad* 1. *Scotus d.7.q.*1.*n.*3. *D.Bonav.* eâdem *dist.art.*1.*q.*2.*Suarez* & alii passim rectiùs admittunt Apostolos hoc Sacramentum aliquando sine chrismate contulisse. *Probatur ex actibus Apostolorum,* Sumitur ex *Act.*8.*&* 19. ubi solius manûs impositionis fit mentio, & per eam significatur datum esse Spiritum sanctum; si autem simul aderat chrismatio, Scriptura tacuisset præcipuum, & illud tantùm expressisset, quod ad collationẽ Spiritûs sancti nullo modo concurrebat, sed commoditatis gratiâ comitabatur; cùm sufficeisset digito frontem tangere. Sic intellexerunt Scripturam gravissimi Theologi ac Theologorum Principes: immo ipsum *Florentinum in Decreto de Armenis* (esto nõ definiat) *Concilio Florentino.* adeò apertè, ut quilibet non præventus inde eliceret hanc doctrinam. Dicit itaque: *De solis Apostolis legitur, quòd per manûs impositionem Spiritum sanctum dabant: loco autem illius manûs impositionis, datur in Ecclesia Confirmatio.* Quod non bene diceretur, si manûs impositio fuisset ipsamet unctio chrismatis, quæ nunc adhibetur. Nec dicit, *vocatur Confirmatio*; sed, *datur Confirmatio*; adeòque non solùm nomen nomini, sed res rei successit, tamquam aliquod aliud symbolum externum. Deinde vult, quòd in Ecclesia detur Confirmatio, non solùm hoc ævo, sed etiam ævis superioribus post tempora Apostolorum, quorum factum opponit facto Ecclesiæ; adeòque etiam verum est, quòd tempore v.g. *Melchiadis, Augustini* &c. loco illius manûs impositionis dabatur in Ecclesia Confirmatio: atqui tunc non successerat nomen nomini (cùm uti nunc frequenter, tunc ordinariè adhuc vocaretur manûs impositio) ergo sensus est, quòd successerit res rei.

13. *Et Dictis Pontificum.* Confirmatur ex *Innocentio IV.in Epist.* ad Episcopũ Tusculanum Apostolicæ Sedis Legatum in regno Cypri (quam ad verbum refert *Bzovius* ad *annum* 1253.*n.*13.) dicente: *Soli Episcopi consignent Chrismate &c. quoniam soli Apostoli, quorũ vices gerunt Episcopi, per manûs impositionem (quam Cõfirmatio, vel frontis Chrismatio repræsentat) Spiritum sanctum tribuisse leguntur.* Ex quo infertur quòd *per manûs impositionem* tamquam causam tribuerint Spiritum sanctũ. Item quòd Confirmatio repræsentet manûs impositionem, non vox vocem, sed res rem, quia videlicet illa fuit Symbolum Confirmationis, habens similem effectum & finem. Eodem modo accipiendum est illud *Innocentii III. c. unico de sacra Unctione* §. *fin. Per frontis Chrismationem manûs impositio designatur, quæ alio nomine dicitur Confirmatio.*

14. *Interdum tamen etiã Apostoli sunt usi Chrismate.* Dixi *Apostolos hoc sacramentum aliquandò sine Chrismate contulisse*, ut insinuarem, quòd non semper: cùm enim unctio chrismatis fuerit à Christo in perpetuum instituta, non debuit ab Apostolis Ecclesiæ fundamentis penitùs omitti, sed etiam exẽplo doceri, maximè postquam Ecclesiâ utcumque formatâ, certis locis residebant. Idemque videtur convincere traditio Patrum, maximè *Dionysii de Ecclesiast. Hierarch.c.*4.& *Fabiani Papæ Epist.*2.*qui scribit Apostolos non solùm docuisse, sed etiam observasse consuetudinem conficiendi Chrisma, concremandi vetus, & utendi novo, sicut à Christo acceperant.*

Itaque admisso Antecedente argumenti *n.* 12. objecti Resp. Neg.Cons. sicut enim Christus nullis signis sacramentalibus alligatus contulit effectum huius Sacramenti sine chrismate Apostolis in Pentecoste & aliis *Act.*10. sic potuit cum Apostolis dispensare & probabiliùs dispensavit, ut illud per nudam manuum impositionem conferrent: cùm ipsi totum mundum peragrantes non haberent tempus aut commoditatem conficiendi chrisma, & conferendi tam multum quod sufficeret tot hominum millibus confirmandis post susceptionem Baptismi. 15. *Dispensatorium & privilegiatum factum eorum chrismatis necessitati non obstat.*

DICO II. Chrisma debet esse confectũ ex oleo, scilicet olivarum (quod olei nomine absolutè cẽsetur. Neque de hoc umquam in Ecclesia dubitatum fuit: ut proinde certissimnm sit, non sufficere oleum artificiale ex seminibus expressum) & balsamo. Patet ex *Fabiano Papâ suprà*, & *Florentino suprà*, ac ex perpetuo ritu Ecclesiæ. Unde manifestum est, mixtionem hanc esse necessariam, saltem necessitate præcepti. *At Caietanus* & varii post ipsum docent solum oleum sine balsamo sufficere ad essentiam Sacramenti. Et quidem *Caietanus* censet mixtionem balsami tantùm esse juris Ecclesiastici: *Soto* autem *d.*7.*q.un.art.*2.*§. De hoc autem*, *Estius*, & alii, esse juris divini. Quod etiam novissimè docet *Dicastillo disp. un. de Sacram. Confirmat. dub.* 3. non rectè referens *Sotum* quasi docentem, quòd balsamum sit solùm ex præcepto Ecclesiæ adhibendum. 16. *Chrisma debet esse confectum ex oleo olivarum & balsamo.* *Solum oleũ esse de necessitate Sacramenti, Quidam putant.*

Verùm omnes veteres Theologi simpliciter asserunt materiam Confirmationis esse chrisma ex oleo & balsamo, sine præmissa hac distinctione, quam primus tradidit *Caietanus*, teste *Basilio Pontio p.*2.*c.*2. *n.*2. Posteriores quoque Theologi quasi communiter censent mixtionem hanc esse de essentia Sacramenti. Quæ doctrina probatur ex *Florentino in Decreto de Armenis*, ubi (quando aliundè non constat contrarium) assignat materias & formas essentiales Sacramentorum, & pro hujus Sacramenti materia simpliciter statuit *Chrisma confectum ex oleo, quod nitorem significat conscientiæ; & balsamo, quod odorem significat bonæ famæ.* Ubi æqualiter exigit oleum & balsamum, & de utroque pariformiter loquitur. Aliàs verò agens de Sacramento Baptismi, cautè inter essentialia & accidẽtalia distinguit: & agens de materia Sacramenti 17. *Sed etiam balsamum ita requiri est recepta doctrina,* *Quæ probatur ex Florentino.*

menti Eucharistiæ, aliter loquitur de vino, aliter de aqua miscenda, utpote non necessariâ ad essentiam; *materia*, inquiens, *est vinum, cui aqua misceri debet.* Ob hoc *Irribarne* apud *Pontium sup. n.24.* asserit esse hanc nostram doctrinam de fide; quod & placet *Pontio* ibidem, aut certè quòd maximè ad fidem accedat. Aliis tamen censura ista displicet.

18. *Et Traditione,*

Deinde veteres Pontifices & Patres passim, dum agunt de hoc Sacramento, utuntur nomine chrismatis; quo simpliciter posito significatur, non nudum oleum, sed unguentum ex variis materiis confectum: immo illud frequenter distinguunt contra simplex oleum, v. g. infirmorum. Præterea Varii disertè asserunt chrisma cõfici ex oleo & balsamo: ut *Fabianus Papa Epist.2. Gregorius Papa in cap. 1. Cant. Innocentius III. c. un. de sacra Unct. Cyprianus* vel alius Auctor *Serm. de Unctione chrismatis; Antiquus Ordo Romanus in feria 5. hebdomada sanctæ. Beda* & alii passim. Nonnulli etiam etsi non meminerint expressè balsami, indicant tamen, dum tradunt chrisma esse compositum ex materia odorifera; ut colligitur ex *Clemente l.7. Constit. Apostol. c.45.* & apertè ex *Dionysio Ecclesiast. Hierarch. c. 4.* Quæ traditio tam constans signum est hanc mixtionem esse de necessitate Sacramenti, seu balsamum absolutè, uti oleum requiri. Accedente eo, quòd Nonnulli satis etiam expressè meminerint divinæ institutionis, ut *Fabianus sup.* & *Auctor sermonis de Unctione chrismatis.* Insuper quòd semper & ubique in Ecclesia etiam apud Græcos balsamum fuerit adhibitum; adeò ut nequidem in necessitate, ob balsami raritatem à quibusdam prætensam, permiserit *Fabianus* illud omitti.

Quæ adeò constans ostendit pariformem olei & balsami necessitatem divinamque institutionem.

19. *Quæ respicere videtur necessaria necessitate Sacramenti, nisi aliud constet.*

Gratis porrò, nec conformiter ad exemplum veterorum Sacramentorum, adstruitur à Nonnullis balsamum esse adhibendũ ex præcepto Christi, non tamen esse de essentia: nam præcepta Christi de materia & forma Sacramentorum censẽda sunt respicere essentialia eorumdem seu necessaria ad valorem, quando aliud non constat: ideoque pro regula mutationis substãtialis statuitur, illam semper fieri, quando mutatur sive non ponitur materia à Christo præscripta. Ob quod è contra supponitur mixtionem aquæ in sacrificio non esse à Christo præscriptam, quia nimirum aliàs esset de necessitate Sacramenti. Nec simile est de satisfactione, quæ etsi à Christo requisita sit, tamen non requiritur ad essentiam Sacramenti Pœnitentiæ: nam specialis quoad hoc exceptio constat ex indubitata omnium Catholicorum mente & scriptis: nec non ex eo, quòd Sacramentũ jam positum subsequatur satisfactio tempore, eoque interdum satis longo: ac denique ex eo, quòd moribundo sensibus destituto impendatur Sacramentum absolutionis, etiam sine impositione pœnitentiæ seu satisfactionis.

Congruentiam hujus materiæ cum effectu Confirmationis assignat *Scotus d.7. q. 1. n.8.* quòd oleum habeat nitorem, supereminead reliquis liquidis, & sit materia proxima incendii; quorum primum significat munditiam seu castitatem, duo reliqua charitatem: balsamum autem habeat bonum odorem, qui significat bonam famam, juxta illud 2. *ad Cor.2. Christi bonus odor sumus Deo.* Hæc autem omnia debet habere confirmatus, qui vult profiteri fidem Catholicam; aliàs ejus professio erit parum authentica. 20. *Congruentia materiæ hujus Sacramenti ex Scoto assignatur.*

Dices I. *Innocentius III. cap. Pastoralis, de Sacramentis non iterandis* consultus, an is, qui in Confirmatione non chrismate, sed solo oleo fuisset inunctus, deberet secundò confirmari; respondet, *in talibus non esse aliquid iterandum, sed cautè supplendum, quod incautè fuerat prætermissum:* ergo censuit Pontifex Sacramentum in solo oleo collatum fuisse validum, alioquin dixisset illud esse iterandum. 21. *Objicitur auctoritas Innocentii III. c. Pastoralis.*

Resp. Neg. Consi. cùm enim prætermissum fuerit totum Sacramentum, consequenter totum est supplendum; non tamen iterandum: quia (ut Glossa ibidem) *non dicitur iteratum, quòd priùs actum non fuit.* Prout etiam *Leo Papa* quæsitus, an baptizandus esset, de cujus Baptismo non constabat, respondet quòd sic, nec tamen ob hóc Sacramentum iterari: quia *quod non ostenditur gestum, ratio non finit, ut videatur iteratum*, ut refertur c. *Si multa 113. de Consecrat. d. 4.* Vide etiam *can. præc.* *Responsio.*

Nec ob hoc *Innocentii* responsio fieret ridicula, utpote à quo non quærebatur, an Confirmatio valida posset iterari, sed an valida fuerit, ut proinde actiones priùs adhibitæ debeant repeti: ad quod cùm respõdeat, nihil esse iterandum, omnino videtur supponere, priorem actionem fuisse verè sacramentalem. *Instantia.*

Ad hoc namque respõdeo, potuisse quidem Pontificem respondere apertiùs, verè tamen respondisse, quod in praxi servandum erat, scilicet supplendum quod defuit, adeòque Sacramentum demùm conferendum. Quia enim rogabatur de duplici casu, præsenti scilicet, & illo, in quo fuerat collatus Subdiaconatus prætermissâ impositione manuum, quæ solùm est accidentalis, dat responsum generale utrique quæstioni cum proportione applicandum, hoc sensu: cùm tam Confirmatio quàm Subdiaconatus sit initerabilis, neutrum Sacramentum est iterandum, nec censebitur id fieri, si suppleatur quod omissum est, sive manûs impositio accidentalis, sive unctio cum chrismate essentialis. Nam sanè supplendum hîc aliquid fuisse, Pontifex apertè resolvit: nil autem cogitari potest supplendum fuisse, quàm ipsam substantiam Sacramenti quæ defuit; estò cautè *Solutio.*

& sine

& sine strepitu solemnitatis publicæ.

22. *Explicatio data ampliùs confirmatur.* Estque hæc explicatio necessaria, tum quia id postulat doctrina *Concilii Florentini:* tum quia alioquin Papa respondisset contra sententiam Theologorum etiam isto tempore communem: tum quia communiter Doctores ante *Caietanum* non crediderunt Papam ibi præjudicasse nostræ doctrinæ, quæ nihilominus exinde mansit cõmunis, præsertim usque ad tempus *Caietani.* Tum quia non est credibile Papam ibi inhibuisse tali casu adhiberi Sacramentum Confirmationis: cùm prius saltem esset valde dubium, adeòque ad minus sub conditione iterabile. Tum denique quia aliàs sequeretur manifestum absurdum, scilicet supplendum præcisè fuisse, quod defuit; nempe unctionem solius balsami, aut certè balsami benedicti; quod inauditum est. Vult ergo Pontifex supplendam unctionem cum Chrismate; utique non sine adhibitione formæ: quis enim umquam audivit præscribi vel adhiberi materiam proximam Sacramenti sine forma?

23. Dices II. Materiæ Sacramentorum debent esse tales, quæ facilè cognosci & haberi possunt; atqui tale non est balsamum: quod teste *Plinio l. 12. hist. natural. c. 25.* quondam in duobus tantùm Judeæ hortis reperiri solebat: ergo balsamum non est de necessitate Sacramenti. Resp. *Plinium* manifestè loqui de temporibus præteritis, de suo enim tempore subjungit: *Implet colles vinearum modo.* Nostris quoque temporibus in satis bona quantitate adfertur ex Indiis; etsi diversæ fortè speciei à Palæstino. Quod perinde est; sicut indifferens est, an vinum consecrandum sit ejusdem, aut diversæ speciei vel coloris cum illo, quo usus est Christus. Unde *Paulus III.* & *Pius V.* feruntur concessisse, seu potiùs declarasse ex balsamo Indico, utpote vero balsamo, posse Chrisma confici. Similiter *Pius IV.* ad supplicationem Fratris Ferdinandi de Armellones Provincialis del Peru concessit, quòd in Provincia del Peru ex balsamo Indico Chrisma conficere possint, ut ex Registro Ordinis refert *Rodriguez in Bullario inter oracula Pii IV.* Deinde etsi balsamum foret valde rarum & carum, facilè obtineri posset quid modicum, quod sufficit, ut moraliter sive prudentis arbitrio censeatur unguentum ex utroque confectum. Et quàmvis singulæ partes non continerent formaliter aliquid balsami, per mixtionem tamen illius facilè aliquo modo alterantur, & odorem aut alias illius qualitates recipiunt. Sanè non obstante difficultate obtinendi balsamum, quam objiciebant nonnulli Episcopi, idcirco singulis solùm trienniis Chrisma renovantes, reprehendit illos *Fabianus Papa suprà* volens, ut singulis annis renovetur.

Balsamum satis frequens,

Indicum præsertim; quod sufficit;

Neque necessaria est notabilis balsami quantitas.

24. Dices III. cum *Dicastillo sup. n. 35.* Modus adhibendi balsamum indicat non esse institutum à Christo tamquam de necessitate Sacramenti; cùm tam parum adhibeatur, ut credibile sit, frequenter ministrari Sacramentum sine concurrentia alicujus partis balsami. Resp. id moraliter non contingere; cùm tantum balsami adhibeatur, ut pervadat regulariter, sive formaliter, sive virtualiter, seu ratione odoris aut qualitatum alteretur totum quasi oleum; adeò ut non contingat moraliter chrismari aliquem sine cõcurrentia balsami præfatâ. Nam certè ad hoc sunt Episcopi soliciti; cùm ob doctrinam nostram communem exponerent Sacramentum periculo invaliditatis. Immo soliciti esse debent, etiam in altera sententia: cùm concurrentia balsami sit saltem præcepti divini; quod utique debent curare impleri. Unde quo casu fieret hâc in re transgressio præcepti divini secundùm alios, fieret secundùm nos Sacramentum nullum. Et sicut modus institutionis non probat, quin sit præceptum divinum, sic non probat, quin sit de necessitate Sacramenti: nam poterat utique Christus ita instituere; instituisse autem probatum est. Aliter respondet *Arriaga d. 27. n. 14.* non propterea Confirmationem esse invalidam, si ab Episcopo confirmante acciperentur illæ solæ guttæ olei, quæ balsamum non habent, neque Christum requisivisse rigorosam illam mixtionem physicam, sed ut simpliciter ac propriè oleum esset mixtum; quæ mixtio sit quid morale; adeò ut putet, in rigore ne quidem esse necessarium, ut balsamum suo odore alteraverit totum oleum.

Modus adhibendi balsamum non arguit, quin sit de necessitate Sacramenti.

Quin pariter arguat non esse de necessitate præcepti divini.

25. *Benedictio chrismatis est de necessitate Sacramenti.* Dico III. Chrisma debet esse benedictum, sic ut benedictio sit de necessitate Sacramẽti. Ita communiter Doctores. Probatur ex *Florentino suprà*, quod sicut requirit Chrisma confectum ex oleo & balsamo, sic simpliciter & æqualiter requirit ut sit per Episcopum benedictum: alioquin non simpliciter diceret esse materiam, uti materiam calicis non dicit esse vinum aquâ mixtum, sed, vinum, cui aqua misceri debet. Idem indicat *Tridentinum sess. 7. can. 2. de Confirmat.* supponens à Catholicis tribui virtutem sive efficaciam sacro (id est consecrato) Confirmationis chrismati. Idipsum insinuant Patres, & perpetuus usus Ecclesiæ; quo adeò constanter exigitur unguentum benedictum, ut nullo umquam casu aliud fuerit practicatum; secùs quàm in aqua baptismali, quæ citra necessitatem ex ritu Ecclesiæ debet benedici. Congruentia verò, ob quam potiùs à Christo requisita fuerit consecratio materiæ Confirmationis, quàm Baptismi, assignatur à *Scoto d. 7. q. 1. n. 3.* quod Christus contactu suæ carnis mundissimæ omnem aquam consecravit in usum Baptismi: non sic autem materiam illam Confirmationis; & ideo requiritur hic specialis sanctificatio. Quod etiam est rationabile

nabile magis hîc, quàm ibi: quia Baptismus est Sacramentum necessitatis, & ideo potest à quocumque ministro conferri. Et rationabile est, quòd in aqua non consecratâ: alioquin materia conveniens non posset esse communis, & impediretur salus multorum. Hactenus *Scotus*. Unde Ecclesia dispensare nequit, ut Sacramentum Confirmationis ministretur unguento non benedicto.

Forma benedictionis relicta est arbitrio Ecclesiæ. Notat tamen *Sotus d.7.a.3.* & alii formam hujus benedictionis relictam esse arbitrio seu determinationi Ecclesiæ, ita ut Christus quidẽ instituerit Chrisma debere consecrari per Spiritûs sancti invocationem, non tamen certam illius formã præscripserit. Ex præcepto tamen Ecclesiæ debet servari ab Episcopo consecrante ritus per ipsam Ecclesiam præscriptus.

26. *Benedictio ne quidem per Pontificem potest committi simplici sacerdoti.* Petes, An hæc benedictio ex commissione saltem Papæ possit fieri à simplici sacerdote; sicut ab eo potest, ex simili cõmissione, Sacramentum ipsum Confirmationis administrari? Resp. Neg. cum Doctoribus ferè communiter, contra Nonnullos, etiam recentiores. Nec dissentit *Scotus sup. n.2.* statuens materiam Confirmationis *Chrisma sanctificatum specialiter ab Episcopo, vel alio, cui talis sanctificatio poterit committi*: quia ibi nil determinat, sed abstrahit, definiens Chrisma debere benedici à legitimo seu idoneo ministro, sive Episcopus, sive quisquis alius ille sit. Ideò in definitione Sacramenti hujus *n. 1.* dicit simpliciter, *chrismate sanctificato*. Probatur ex *Florentino suprà* dicente *materiam hujus Sacramenti* esse *Chrisma confectum ex oleo & balsamo per Episcopum benedicto*. Deinde assignans ordinarium ministrum illius Episcopum, addit aliquando ex concessione Sedis Apostolicæ simplicem sacerdotem administrasse, sed *chrismate* (inquit) *per Episcopum confecto*. Unde Gregorius XIII. scribitur concessisse simplici sacerdoti in India eamdem potestatem hâc lege, ut uteretur chrismate per Episcopum consecrato. Id ipsum alii Pontifices hâc cautelâ concesserunt. Et cum eadem quoque restrictione olim Græcis presbyteris permissa erat administratio hujus Sacramenti. Immo apud illos solus Patriarcha Constantinopolitanus hodie Chrisma conficit. Quare de confectione chrismatis, & administratione Confirmationis, non est eadem ratio: & quàmvis esset, in iis tamen quæ pendent ab institutione, non quæritur rationis paritas, sed Christi instituentis voluntas per Scripturam aut Ecclesiam declarata. Congruentia tamen reddi potest, quòd satis facilè chrisma ab Episcopo benedictum possit ubique deferri, non possint autem ubique præsentes esse Episcopi ad confirmandum.

27. Dices: *Toletanum I. c.20.* ait: *Quàmvis penè ubique custodiatur, ut absque Episcopo chrisma nemo conficiat; tamen, quia in aliquibus locis vel provinciis Presbyteri dicuntur Chrisma conficere, placuit ex hac die nullum alium, nisi Episcopum, Chrisma conficere, & per Diœcesim destinare.* Resp. Concilium narrare & corrigere imperitum errorem paucorum Presbyterorum, non autem expressè declarare factum irritum, *Non favet opposita sententiæ Toletanum I.* quia id satis patebat ex subjecta materia: nam certè illi Presbyteri id faciebant absque ullius commissione aut delegatione; quæ ad minus requiritur. Quare *Montanus* Archiepiscopus Toletanus, qui præfuit *Concilio Toletano II.* in quadam epistola rem istam antehàc inauditam fuisse inculcat; & de hujusmodi præsumptoribus dicit, quòd Chrisma *non tam consecrare, quàm violare præsumunt*. Adde, esse sermonem de chrismate adhibito ab istis Presbyteris, non in Sacramento Confirmationis, sed in ceremoniali unctione Baptizatorum in vertice: quod consecrabant Presbyteri Territorii Palentini in Hispania, etsi illegitimè. Dum autem Concilium infrà subdit: *Sine conscientia autem Episcopi nihil penitùs Presbyteri agere præsumant*, loquitur etiam de ordinariis muniis, in quibus Presbyteri olim dependebant à consensu Episcopi præsentis. Dum autem Pontifices aut Concilia dicuntur aliquid statuere seu ordinare circa ministrum confectionis chrismatis, non censentur velle facere jus novum & Ecclesiasticum, sed contra novas fortè præsumptiones exortas vel ad eas præcavendas, stabilire & declarare jus antiquum, immo divinum.

Dico IV. Materia proxima Confirmationis est unctio cum chrismate facta in modum crucis pollice dextro Episcopi in fronte confirmandi. Ita communiter Doctores. Et patet ex *Florentino suprà*, Ritualibus & praxi Ecclesiæ. Ex quibus clarè constat non posse fieri mutationem sine peccato gravi vel levi pro qualitate mutationis. Insuper satis constat unctionem cum chrismate requiri de necessitate Sacramenti: unctio enim est applicatio ipsius chrismatis seu materiæ remotæ. Deinde super eam immediatè cadit forma, & per ipsam immediatè significatur effectus Sacramenti. Idem de signo crucis tenent communiter Doctores ob perpetuum & constantem usum universalis Ecclesiæ. Et colligunt ex forma consueta: *Signo te signo crucis*, quæ alioquin non verificaretur. Et quàmvis hæc verba non adhibeantur in forma Græcorum, in ea tamen ponitur vox *signaculum*; signaculum autem Christianorum est Crux. 28. *Materia proxima Confirmationis est unctio cum chrismate. In modum crucis.*

Quàmvis autem ex usu signatio ista fiat pollice dextro, non videtur tamen ullo modo id requiri ad essentiam Sacramenti: immo Plures docent adhibitionem alterius digiti tantùm esse veniale peccatum: tametsi 29. *Valet Sacramentum etsi unctio fiat alio digito quàm pollice.*

etsi Alii doceant esse mortale. Quale peccatum indubiè committitur, si confirmans utatur virgulâ vel alio instrumento: quandoquidem enim communiori Doctorum sententiâ id non sufficiat ad valorem, exponeretur Sacramentum periculo nullitatis: quàmvis reverà probabile sit, hoc modo collatum esse validum, eò quòd subsistat vera unctio, adeòque forma satis verificari videatur. Nec invaliditas rectè arguitur ex hoc, quòd tunc non foret vera manûs impositio; ut arguit *Dicastillo disp. un. de Sacram. Confirm. dub.* 12 *n.* 151. nam hæc non requiritur intellecta in toto rigore physico; sed sufficit moralis, sive quæcumque, quæ sufficiat ad frontem inungendam; adeòque etiam facta per instrumentum. Sicut indubiè sufficeret unctio facta pollice solo, etsi minister careret volâ manûs, aut illam studiosè ante frontem confirmandi contraheret. Sanè injectio manûs in clericum censetur, eaque sufficiens ad censuram incurrendam vi Canonis: *Si quis suadente* 17. *q.* 4. etsi fieret instrumento. Propriè dicta verò manûs impositio requirebatur quidem in facto Apostolorum; sed tunc solùm, quando sine chrismatione effectum hujus Sacramenti conferebant.

Immo verosimilius, etsi fiat virgulâ.

30\. *Frontis chrismatio est de necessitate Sacramenti,*

Denique inunctionem frontis pertinere ab substantiam Sacramenti tenent communiter Doctores: etsi *Victoria* existimaverit non esse de essentia, ut unctio fiat in fronte. Patres namque semper frontem inungendam esse dixerunt: immo subinde hoc Sacramentum frontis chrismationem appellat *Innocētius III. c. Cùm venisset §. Per frontis, de Sacra unctione.* Idem habet usus perpetuus Ecclesiæ universalis. Ideòque Ecclesia Occidentalis etiam olim tam studiosè arcebat simplices sacerdotes à chrismatione frontis, concedens eis inungere verticem, quòd illa sola essentialis foret ac sacramentalis. Rationem assignat *Florentinum* suprà dicens: *Ideo in fronte, ubi verecundiæ sedes est confirmandus inungitur, ne Christi nomen confiteri erubescat, & præcipuè crucem ejus.* Et infrà: *propter quod signo crucis signantur.*

Græci aliarum adhuc partium inunctiones ceremoniales adhibent.

Solent nihilominùs Græci alias prætereà partes inungere; ut patet ex *Cōcilio Constantinopolitano I. can.* 7. aliàs 9. ibi: *Signatos sive unctos primùm sancto chrismate & frōtem, & oculos, & nares, & os, & aures.* Nonnulla Græcorum Euchologia addunt manus, nonnulla pedes, alia & manus, & pedes, aliqua etiam pectus. Quoꝰ circa unctiones partium, præterquam frontis, censendæ sunt ceremoniales, veluti subsequentes unctionem frontis, quæ essentialis est & primo loco adhibetur. Unde etiam in nonnullis Euchologiis ad singula membra adhibendæ præscribuntur diversæ formæ, non omnes æquivalentes, & ad solius frontis inunctionem forma Sacramenti apud Græcos communis. *Concilium* autem *Constantinopolitanum* non facit mentionem nisi unius formæ. Ex quo tamē non apparet fuisse repetitam ad inunctionem aliarum partium, sed potiùs semel & simul adhibitam. Quo casu admitti faciliùs fortè, quàm solidè probari, posset cum *Hiquæo d.* 7. *q.* 1. *in Comment. Scoti n.* 15. (qui adhuc amplius intendit) unctiones ante finem formæ adhibitas veluti à forma determinatas partialiter & secundariò integrare simul cum unctione frontis totalem unctionem; sicut ablutio partium minùs principalium & de se fortè insufficientium concurrit cum ablutione partis principalis.

QUÆSTIO III.

Quænam sit Forma Confirmationis?

31\. *Forma usitata Confirmationis est convenientissima.*

DIco: Forma conveniens ac necessaria Confirmationis est: *Signo te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs sancti.* Hanc assignat *Cōcilium Florentinum in Decreto,* & Ritualia Ecclesiæ. Deinde per eam perfectè significatur hujus Sacramenti effectus, nempe robur spiritus, & character, qui velut signum militare imprimitur confirmato.

Sufficiunt verba æquivalentia.

Valebit tamen forma, etsi quædam verba mutentur in æquivalentia; ut si loco *signo* dicatur *consigno*; loco *salutis*, dicatur *sanctificationis*. Item si dicatur: *Consignatur Petrus signo crucis, & confirmatur chrismate salutis in nomine Patris &c.* Ut patet ex dictis *disp. præc.* de forma Baptismi apud Græcos usitatâ: sic enim exprimitur persona confirmanda, actus Confirmantis ut ab eò procedens, & reliqua necessaria.

32\. *Expressam invocationem Trinitatis & quasdam alias particulas esse de necessitate Sacramenti Plurimi dixerunt.*

An autem distinctè debeat exprimi Trinitas & unitas Personarum, dubitatur. Et quidem plerique Doctores affirmare videntur, conformiter ad ea quæ diximus de forma Baptismi; cujus velut consummatio & perfectio secundùm Patres & Pontifices est Sacramentum Confirmationis. Ita *Suarez, Henriquez, Wiggers, Coninck,* & innumeri alii. Qui passim etiam docent expressè addendum ly *signo crucis,* & ly *chrismate salutis.*

Sed obstat authentica & vetus forma Græcorum: quæ declaratur.

Nihilominus non apparet, quomodo id consistat cum veritate formæ Græcorum, quâ illi nunc utuntur, & antiquitùs usi sunt: estque talis: *Signaculum doni Spiritûs sancti,* subintellige juxta proprietatem Græci sermonis, præsertim in propositionibus practicis, verbum substantivum *est,* aut supple, *donatur tibi,* quo actio ministri & suscipiens designatur. Quod etiam implicitè satis fit per voces, *signaculum, & doni.* Unde sensus est: *hoc signo donantur*

nantur munera Spiritûs sancti, immo & ipse Spiritus sanctus, ut ait *Arcudius l. 2. de Concordia Eccles. Occid. & Orient. c. 6.* Habeturque hæc forma in omnibus Euchologiis seu Ritualibus Græcorum, tam impressis, quàm manu scriptis. In eaque nihil immutandum, decidit nova Congregatio Cardinalium erecta ab Urbano VIII. ad examinandum Euchologium Græcorū: quod post examen præscriptum fuit recusum sub eodem Pontifice, retentâ eâdem Confirmationis formâ. Eamdem expresse tradit Cardinalis *Bessarion Tract. de Eucharistia Sacram.* qui & ipse Græcus in *Concilio Florentino* fuit summæ Auctoritatis. In quo etiam Cōcilio nulla Græcis quæstio fuit mota de forma Confirmationis: sed sub finem Concilii Pontifex Eugenius solùm quæsivit rationem, cur apud eos Presbyteri hoc Sacramentum conferant. Immo hæc ipsa forma exprimitur in *Concilio II. generali seu Constantinopolitano I. can. 7.* aliàs 9. ubi statuit Synodus *Novatianos* & quosdam alios Hæreticos ad Ecclesiam recipiendos esse *signatos sive unctos primùm sancto Chrismate &c. & eos* (inquit) *signantes dicimus: Signaculum doni Spiritus sancti.* Insuper quotquot Græcorum sancti Patres de hoc Sacramento verba fecerunt, ad hanc verborum formam respexerunt & se retulerunt inquit *Arcudius sup. c. 7.* Et ob hoc in instructione Clementis VIII. quâ inhibetur Presbyteris Græcorum morantibus in quibusdam partibus Italiæ, ubi Episcopi Catholici Latini resident, ne ampliùs Sacramentum Confirmationis administrent, inhibetur quoque, *ne baptizantes utantur quibusdam verbis, ubi habetur consignationis forma*; illa scilicet quam præmisimus. Denique similis ferè est forma, quâ Sylvester legitur confirmasse Constātinum; ut refertur in *Edicto Constantini* (quod habetur *To. 1. Concil.*) estque talis: *Signet te Deus sigillo fidei suæ in nomine Patris & Filii & Spiritûs sancti.* In qua omittuntur particulæ, *signo crucis*, & *chrismate salutis.* Quæ etiam omittuntur in forma, prout habetur in antiquo *Ordinario Romano.* Estque talis: *Confirmo te in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti.* In utraque tamen hac forma apponitur invocatio expressa Trinitatis: quæ in forma Græcorum omittitur, de cujus valore non esse dubitandum censet *Basilius Pontius parte 2. c. 7. n. 4.* & *Hiquæus in Comment. Scoti ad d. 7. q. 1. n. 67. & 69.*

Forma quâ S. Silvester confirmavit Constantinum.

Forma, quæ est in antiquo Ordine Romano.

33. *In signo Crucis aut Chrismate salutis non est de essentia forma.*

Itaque apparet contra *Suarez* & plurimos alios non esse etiam de essentia voces, *Signo crucis*: cùm sufficienter involvantur in verbo *signo*; ut patet ex forma Græcorum. Ex qua etiam apparet contra eumdem *Suarez* & alios particulas, *chrismate salutis* non esse essentiales; cùm in forma Græcorum & aliis omittantur, & satis includantur in verbis: *signo* & *confirmo*.

Denique ex eadem forma Græcorum satis constat, expressionem Trinitatis non requiri ad valorem; & consequenter hâc ratione seu mente non addi hanc in *Florentino*: quod etiam in forma Ordinationis exprimit invocationem Trinitatis, quam constat non esse necessariam ad valorem. Itaque *Florentinum* instruendo Armenos tradidit illis formam legitimam & bonam; etsi non quoad omnia ei inserta vel addita essentialem.

Sicut neque expressa invocatio triū Personarum à Græcis omissa.

Nec dici potest in ritu Græcorum præcedere invocationem Trinitatis in forma Baptismi; cui apud illos mox jungitur Cōfirmatio. Nam inter prolationem formæ baptismalis & formæ Confirmationis, tot actiones & orationes & psalmi recitationes intercedunt, ut invocatio Trinitatis facta in Baptismo ne moraliter quidem possit connecti formæ vel materiæ Confirmationis; ad quam etiam nullatenus ex contextu verborum refertur; ut inspicienti Euchologium erit manifestum. Quare sic tenent *Basilius Pontius, Joannes Amicus, Arcudius*, & alii recentiores. Neque videntur alii Auctores præmissa fundamenta vidisse, aut satis considerasse.

Putat tamen *Hiquæus suprà* invocationem expressam Trinitatis essentialem esse in forma latina, eò quòd nulla sit alia particula formæ, quæ denotet causam principalem: prout denotatur in forma Græcorum; in qua insuper invocato Spiritu sancto, qui est donum Patris & Filii, etiam implicitè hi invocantur. Verùm causa principalis satis denotaretur, etsi diceretur tantùm, *In nomine Spiritûs sancti*; adeòque conformiter ad ritum Græcorum non exprimeretur Trinitas. Deinde denotatio causæ principalis in formis ferè Sacramentorum non requiritur, sed potiùs ipsius effectûs; nisi in particulari aliud constet vel probetur. 34.

Adeòque apud Latinos non necessaria ad valorem, quidquid inconsequenter contradicat Hiquæus.

Quod verò alii Auctores allegant, Confirmationem esse quamdam consummationem Baptismi, inde inferentes pariter in utroque exprimendam esse professionem & invocationem Trinitatis; non valet in hac re pendente ab institutione Christi, qui id congruè requisivit in ingressu Ecclesiæ Christianæ per Baptismum, etsi non requisivisset in Confirmatione, quæ dictā professionem supponit & robur tribuit ad eamdem suo tempore contra hostes fidei propugnandam.

QUÆSTIO IV.

De Ministro Ordinario Confirmationis.

DICO: Ordinarius minister Confirmationis non est quilibet simplex sacerdos, sed solus Episcopus. Patet ex *Florentino suprà.* 35.

Ordinarius minister Confirmationis est solus Episcopus.

suprà. Idem expreſsè definit *Trid. ſeſſ. 7. can. 3. de Confirm.* & *ſeſſ. 23. can. 7.*

Colligitur etiam ex actis Apoſtolorum, ubi ſoli Apoſtoli leguntur contuliſſe hoc Sacramentum per manuum impoſitionem: nam *cap.* 8. multis à Philippo diacono in Samaria baptizatis, miſſi ſunt eò Apoſtoli ad illos confirmandum. Et quàmvis inde tantùm ſequi videatur diaconos non eſſe miniſtros hujus Sacramenti, videtur tamen id etiam ſequi de ſimplicibus Sacerdotibus, qui tunc apparenter non deerant, adeòque mitti potuiſſent, ſi fuiſſent ordinarii hujus Sacramenti miniſtri. Similiter *Act.* 19. ſoli Apoſtoli leguntur confirmaſſe; cùm tamen tunc ſaltem alii fuerint ſacerdotes. Unde Paulus, qui (ut habetur 1. *ad Cor.* 1.) ſolitus erat abſtinere à collatione Baptiſmi, qui nimirum poterat per alios conferri, munus tamen confirmandi aſſumpſit, velut ſibi cum aliis Apoſtolis proprium ut patet *Act.* 19. Quare ex his locis *Innocentius I. Epiſt. 1. c. 3. Euſebius Epiſt. 3. ad Epiſc. Tuſciæ & Campaniæ, Innocētius III. cap. un. de ſacra Unctione §. penultima, Florentinum ſuprà* colligunt ſolis Epiſcopis tamquam ordinariis miniſtris competere hujus Sacramenti adminiſtrationem.

Cōcluſio etiam patet ex *Gregorio Magno Cap. Pervenit diſt. 95.* & *Gelaſio Papa c. Preſbyteros eàd. diſt. Leone Papa Epiſt.* 86. *Chryſoſtomo Homil.* 18. *in Acta* & aliis Patribus. Quos ſecuti ſunt *Alenſis, D. Bonaventura, Richardus*, & alii Theologi, etiam antiquiores.

36. *Etiam de neceſſitate Sacramenti.*

Eſt autem hoc etiam intelligendum de neceſſitate Sacramenti, adeòque vi inſtitutionis divinæ. Quod ſatis colligitur ex *Florentino ſuprà*, ubi ipſum loqui de ordinario miniſtro ad ſubſtantiam Sacramenti neceſſario, omnes intellexerunt. Et clarius ex *Trid. ſeſſ. 23. c. 4.* docente *Epiſcopos Sacramentum Confirmationis conferre, miniſtros Eccleſiæ ordinare &c. quarum functionum poteſtatem reliqui inferiorū ordinis nullam habent.* Ubi apertè docet, id non tantùm ſimplicibus Sacerdotibus eſſe illicitum, ſed inſuper eos carere omni poteſtate. Idem clariſſimè docet *Euſebius Papa* ſuprà dicēs, quòd Sacramentum hoc *nec ab aliis, quàm illis, qui eorum* (ſcilicet Apoſtolorum) *tenent locum, umquam perfici poteſt, aut fieri debet. Nam ſi aliter præſumptum fuerit, irritum habeatur & vacuum, nec inter Eccleſiaſtica umquam reputabitur Sacramenta.* Confirmatur: quia nuſquam emanavit ordinatio Eccleſiaſtica, quâ ſimplices Sacerdotes tam univerſaliter ſuſpenduntur ab exercitio poteſtatis, quæ eis vi ordinationis competeret, uti Epiſcopis: ſed Pontifices potiùs eos inhabiles ſupponunt: nec alioquin tam univerſaliter ab initio hujus poteſtatis ordinariæ exercitio caruiſſent ſimplices Sacerdotes.

37. Objicitur I. Ananias *Act.* 9 manus Paulo imponens dicit ſe miſſum ad eum, *ut videat, & impleatur Spiritu ſancto*: Ananias tamen non erat Epiſcopus, immo tunc veroſimiliter nequidem Sacerdos. Reſp. Ananiam non contuliſſe Paulo Sacramentum Confirmationis, cujus non erat capax, utpote nundum baptizatus; ſed impoſuiſſe ſolùm ei manus ad faciendum miraculum ſeu reſtituendum viſum. Dicit autem implendum fore Spiritu ſancto per Baptiſmū quem ſtatim ſuſcepit, vel per impoſitionem manuum, quam poſtea ſuſcepit ab Apoſtolis, prout eſt credibile: niſi fortè Spiritus ſanctus extraordinario modo ſine Sacramento ſit ei collatus, uti ceteris Apoſtolis & Cornelio; quod eſt ſatis veroſimile. Addit *Suarez d. 36. ſect. 1. §. Ad teſtimonia*, hactenus non eſſe ſatis probatum, nec fortè probari poſſe iſtum Ananiam non fuiſſe Epiſcopum.

Ananias Paulo non baptizato manus impoſuit, adeòque ſine collatione Sacramenti Confirmationis.

Eum tunc non fuiſſe Epiſcopum haud ſatis probatum cenſet Suarez.

38.

Objicitur II. Manûs impoſitio, de qua eſt ſermo in actis Apoſtolorum, non fuit Confirmatio cum unctione chriſmatis, ut *quæſt.* 2. dictum eſt: ergo ex facto Apoſtolorum non rectè colligitur ſolos Epiſcopos eſſe miniſtros ordinarios chriſmationis. Reſp. Neg. Conſ. nam iſta manûs impoſitio habebat eamdem formalitatem Sacramenti, ſive eumdem effectum & finem, quem habet Confirmatio cum chriſmate, etſi eſſet in ipſis ſymbolis quædam materialis diverſitas; adeòque rectè colligitur (accedente præſertim intellectu & traditione Pontificum & Patrum) ex facto Apoſtolorum, prout in Scriptura memoratur, ſolos Epiſcopos eorumdem ſucceſſores debere eſſe miniſtros unctionis ordinariæ, ſicut Apoſtoli erant miniſtri Confirmationis quaſi extraordinariæ & privilegiatæ. Sicut ſi hi ſoli ordinaſſent Epiſcopos, cum excluſione aliorum, tamen per privilegium id egiſſent ſine materia & forma ordinaria, adhuc rectè colligeretur ſolos Epiſcopos eſſe ordinarios miniſtros ſacræ ordinationis.

Apoſtolica manûs impoſitio, eſto materialiter diverſa, adhuc oſtendit Epiſcopale munus confirmandi.

39. Objicitur III. *Concilium Toletanum I. cap.* 20. dicens: *Statutum eſt Diaconum non chriſmare, ſed Preſbyterum abſente Epiſcopo, præſente verò non, niſi ab ipſo fuerit præceptum.* Reſp. Concilium non agere de Sacramento Confirmationis, ſed de unctione baptizati in vertice. De qua loquitur *Innocentius* 1. *Epiſt.* 1. *c.* 3. dicens: *Preſbyteris, ſeu extra, ſeu præſente Epiſcopo, cùm baptizant chriſmate baptizatos ungere licet.* De eadem agunt nonnullæ aliæ auctoritates. Pro quo

Chriſmatio Sacerdotibus permiſſa in Canonibus eſt baptizatorum in vertice.

Adverte olim non fuiſſe ſolitos Preſbyteros etiam baptizare præſente Epiſcopo, niſi de ejus licentia, immo nec alios actus ſui ordinis exercere; ac proinde non fuiſſe ſolitos ſine ejus licentia baptizatos chriſmate ungere in vertice; ut patet ex *Leone Papa Epiſt.* 88. *Sed neque coram Epiſcopo licet Preſbyteris in baptiſterium introire, nec præſente Antiſtite, infantem tingere*

Quæ olim dependentia Preſbyteri in ſuo munere ab Epiſcopo præſente.

aut signare. Et consonat *cap. Omni tempore 124. de Consecrat. dist. 4.* ubi dicitur: *Presbyter verò præsente Episcopo non signet infantes, nisi fortè ab Episcopo ei fuerit preceptum: nec liceat Presbytero prius Episcopo introire in baptisterium.*

40. Objicitur IV. *Hieronymus Dialog. contra Luciferianos ante med.* quærens, quare in Ecclesia baptizatus, nisi per manus Episcopi non accipiat Spiritum sanctum, respondet *hanc observationem ex ea auctoritate descendere, quòd post Ascensionem Domini Spiritus sanctus ad Apostolos descendit, & multis in locis factum reperitur ad honorem potiùs Sacerdotii, quam legis necessitatem.*

Explicatur locus S. Hieronymi.

Resp. (omissâ explicatione *Baronii* interpretantis *Hieronymum*, quòd velit munus Episcopale non ita esse de essentia, quin volente Pontifice possit assumi presbyter) postremis verbis non indicari (neque enim verba aut verborum connexio id insinuat) hoc munus posse per alios fieri, & solùm honoris causâ Episcopis ab Ecclesia deferri: sed tantùm, quòd Christus hâc potestatem ut ordinariam tradiderit solis Episcopis, potiùs ut hoc modo honoraretur eorum officium, quàm quòd illud Sacramentum ad Salutem absolutè necessarium sit: cùm per ipsum baptisma etiam gratia Spiritûs sancti acquiri possit. Qui sensus ex antecedentibus & consequentibus clarè patet. Ibidem enim ait, aliàs omnino miserandos & deplorandos fore, qui Episcopum adire non possunt.

41. *Ad valorē Sacramenti sufficit Ordo Episcopalis: ad licitè ministrandum, insuper jurisdictio requiritur.*

Est autem observandum quemlibet Episcopum etiam excommunicatum & hæreticum validè hoc Sacramētum conferre: quia est actus Ordinis non requirens jurisdictionem ut fiat validè; sed tantùm ut licitè. Unde peccaret Episcopus confirmans etiam in propria diœcesi subditum alterius Episcopi, absque hujus licentia, saltem præsumptâ: qualis quoque sufficit juxta *Saa, Henriquez* & alios, etsi Nonnulli rigidiùs loquantur. Minùs potest sibi non subditum confirmare in aliena diœcesi: in qua nequidem proprium subditum potest confirmare absque licentia expressâ Ordinarii loci; ut patet ex *Trid. sess. 6 c. 5. de Reform.* ubi prohibet Episcopo exercere pontificalia in alterius diœcesi sine expressâ licentia Ordinarii. Ubi per *Pontificalia* intelliguntur ea omnia, quæ ad ordinem Episcopalem specialiter pertinent; ut ordinare, chrisma conficere, confirmare, virgines sacras benedicere, Ecclesias & altaria consecrare. Putat tamen *Henriquez l. 3. c. 6.* nomine Pontificalium in isto decreto non comprehendi collationem primæ tonsuræ, utpote quæ etiam domi privatim potest conferri sine Pontificalibus. Similiter nec benedictionem aut missam solemnem, ut proinde existimet Episcopum posse absque facultate Ordinarii loci dare in eo primam tonsuram vel benedictionem, aut canere missam Pontificalem. Idem de benedictione & missâ pontificali docent plures alii. Et planè contextus verborum *Tridentini*, si rectè inspiciatur; adeòque jus novum, non videtur repugnare: stando autem in jure antiquo, id non fuisse inhibitum Episcopis, communiter supponitur, immo teste *Basseo in Supplem. V. Pontificalium usus n. 3.* est certum ferè apud omnes Doctores. Nihilominus contrarium sive hodiè id non licere, censent *Sanchez, Gavantus, Barbosa, Chokier, Diana,* apud *Bassaeum sup.* finaliter concludentem, quòd si alicubi sit hujusmodi consuetudo restrictiva præfatæ facultatis introducta, ea observanda sit.

Usus Pontificalium qualiter Episcopo in aliena Diœcesi interdictus.

Quid nomine Pontificalium intelligatur.

An collatio primæ tonsuræ & celebratio Missæ Pontificalis.

QUÆSTIO V.

De Ministro Extraordinario Confirmationis.

DICO: Minister extraordinarius ex commissione summi Pontificis est simplex sacerdos. Ita communissimè Theologi contra *Durandum* & paucos alios. Probatur ex voluntate Christi: de qua nobis constat ex facto Pontificum, eorumque declaratione. Nam *Gregorius Magnus l. 3. Epist. 26. indict. 12.* (& refertur c. *Pervenit. dist. 95.*) concessit sacerdotibus in Sardinia hoc Sacramentum in absentia & defectu Episcoporum ministrare. Cujus facti aut similium procul dubio mentionem facit *Florentinum in Decreto de Armenis,* ubi postquam dixisset ministrum ordinarium Confirmationis esse Episcopum, subjungit: *Legitur tamen aliquando per Apostolicæ Sedis dispensationem ex rationabili & urgente admodùm causâ simplicem Sacerdotem chrismate per Episcopum confecto hoc administrasse Confirmationis Sacramentum.* 42.

Minister extraordinarius ex commissione Pontificis est simplex sacerdos.

Ita practicavit Gregorius.

Unde non satis cautè, ne dicam nimis irreverenter & audacter respondent, qui dicunt *Gregorium* in hoc facto errasse: neque enim solùm injuriam irrogant summo Pontifici tam docto & sancto, sed etiam *Eugenio IV.* seu *Concilio Florentino,* & consequenter aliis posterioribus Pontificibus, qui idipsum practicarunt, ut mox dicetur.

Ex quibus etiam excluditur alia responsio, quæ factum *Gregorii* explicat de Unctione quadam ceremoniali. Contra quam insuper facit, quòd expressè loquatur *Gregorius* de unctione cum chrismate in fronte, quæ semper fuit sacramentalis. Deinde permittit ibi unctionem in absentia Episcoporum, quam *Epist. 9.* prohibuerat: unctio autem Baptismi aut alia ceremonialis numquam fuit prohibita sacerdotibus in absentia Episcopi.

Insuper *Gregorius III.* eamdem potestatem concessit quibusdam Presbyteris, qui versabantur in remotioribus partibus infidelium. 43.

Et alii Pontifices.

delium. Similiter *Adrianus VI.* eamdem potestatem fecit Fratribus Minoribus in India agentibus: cujus concessio authentica haberi dicitur in Conventu nostro Hispalensi. Denique *Henriquez l.3. c.6. n.4. litt. N.* citat etiam *Alexandrum VI.* & *Gregorium XIII.* & Nonnulli adhuc alios Pontifices.

Idipsum confirmatur ex Florentino & Tridentino

Confirmatur ex *Florentino* & *Tridentino suprà* dicentibus *ministrum ordinarium hujus Sacramenti esse Episcopum.* Ubi apertè insinuant, extraordinarium posse esse non Episcopum. Quod expressiùs constat ex verbis *Florentini* relatis *n. praced.*

Ex declaratione Cardinalium.

Confirmatur II. ex *Declaratione Cardinalium ad Canonem tertium de Confirmatione,* quæ sic habet: *Abbates ex privilegio Sedis Apostolicæ de consensu tamen Ordinariorum, hoc Sacramentum Confirmationis conferre possunt.*

44. *Et ex veteri more Ecclesiæ Orientalis.*

Accedit denique, quòd in tota Ecclesia Orientali sive apud Græcos ab antiquo etiam ante schisma mos inoleverit, ut simplices Sacerdotes conferant hoc Sacramentum, ut ex Euchologiis etiam antiquis, & Scriptoribus rerum Græcarum peritis constat. Cùm enim apud illos Baptismus, Confirmatio & Eucharistia numquam separarentur, nec possent Episcopi semper esse præsentes, præsertim cùm puerorum & adultorum confusa plebs non ampliùs certis per annum diebus solemnibus, sed indiscriminatim quovis tempore conferri cœpit, assumpserunt sibi etiam parochi officium confirmandi, consentientibus totius Orientis Episcopis; atque etiam assentiente aut saltem tolerante Pontifice. Dico *saltem tolerante*: nam sufficere consensum Episcoporum censet *Pontius p.4. c.3. & 4.* quando Papa id sibi non reservat: prout fecisse censetur usu seu more Ecclesiæ Latinæ, in qua proinde loco Confirmationis Baptismò jungi solitæ successit vicaria ceremonialis unctio baptizati in vertice, quæ fit per Sacerdotes, ut ex *Rabano* observat *Arcudius l.2. Concord. c. 14.* addens hanc non esse neque fuisse in usu apud Græcos, utpote habentes potestatem confirmandi.

Hujus usûs quoad Ægyptios meminit commentarius *Ambrosio* adscriptus *in cap. 4. ad Ephes. circa med.* dicens: *Apud Ægyptios consignant Presbyteri, si non sit Episcopus.* Et *Auctor qq. vet. & novi Test.* inter opera *Augustini c.101.* dicens: *In Alexandria & per totam Ægyptum, si desit Episcopus, consignat Presbyter.* Sic solet citari. In textu tamen loco *consignat* habetur *consecrat.*

45. *De quo Græci in Florentino interrogati Eugenio satisfecerunt.*

De eodem usu *Eugenius IV.* peracto *Concilio Florentino* proposuit Græcis quæstionem: *Quàre Pontifices non innungerent sacro Chrismate, sed Sacerdotes, cùm hoc Pontificibus sit datum?* & subditur, *Hac à Latinis objecta Mytilenensis Præsul ex canonibus & legibus omnia solvit.* Quamvis non exprimatur in terminis ipsa solutio. Putat autem *Arcudius sup. c. 15.* dixisse, extraordinariè posse Presbyteros conferre Chrisma de commissione Episcopi, & valde vetustum esse hujusmodi morem Græcorum. Saltem Pontifex responsioni nō contradixisse legitur.

Quòd magis declaratur ex Epistola Gregorii Protosyncelli.

Quin immo *Gregorius Protosyncellus* Confessarius Imperatoris Græcorum, & locum tenens Patriarchæ Alexandrini, qui tertio loco subscripsit Concilio, & postea fuit Patriarcha Cōstantinopolitanus, vir vitæ sanctitate & auctoritate spectabilis, & fidei Catholicæ defensor etiam scriptis adversū *Marcum Ephesinum* & alios, is, inquam, in quadam Epistola (quæ est in latinum versa apud *Bzovium To.16. Annalium ad annum 1440. n.62.*) inter alia ait: *Verùm etiam Latinos nostros ungebant & chrismatos appellabāt* (apparenter non probantes chrismationem datam à Græcis sacerdotibus) *quòd verò non secundùm rectam rationem ista fierent, manifestum est: etenim cum iniremus concordiam, nullam rationem contra nos afferre poterant, sed cum Orthodoxi essemus, & rectè sentiremus, ab Orthodoxis Orthodoxi judicati sumus.*

Cur Bulgari à Sacerdotibus Photii confirmati sint à Latinis reconfirmati.

Nec obstat, quòd Bulgari confirmati à sacerdotibus Photii Patriarchæ Constantinopolitani, ab Episcopis Latinis recōfirmati fuerint, ut patet ex *Epistola Synodi VIII. ad Adrianum Papam, inter Epistolas Synodicas* ejusdem Concilii. Nam ut idem *Adrianus Papa II. Epist.* ad S. Ignatium Patriarcham (quæ est apud *Baron. ad ann. 871.*) scripsit, missi erant ab intruso & excommunicato, sacris omnibus in Bulgaria exercendis interdicti, confirmaveruntque non subditos suos, immo subditos Ecclesiæ latinæ; adeòq; invalidè, cùm potestas sacerdotalis per jurisdictionē à Papa datam in ordinē ad Confirmandum compleri debeat. Eò tamen insaniæ pervenit nequam *Photius*, ut contra Nicolaum I. (cujus Legati in Bulgaria præfatas Chrismationes improbaverāt) pseudosynodum universalem convocarit, & in Epistola Encyclica seu Circulari conatus sit adstruere, Presbyteros esse ordinarios ministros Cōfirmationis. Unde *Nicolaus I. Epist. ad Hincmarum* (quæ est apud *Baron. ad an. 867.*) scribit Græcos, *Photianos* scilicet, accusasse Latinos, quòd prohiberēt Presbyteros baptizatorū frontes linire Chrismate. 46.

An morem Græcorum improbaverit aut revocaverit Innocentius III.

Non obstat etiam, quòd *Innocentius III. c. Quanto, de Consuetudine* Lucio Vicario suo mandet, ut omnibus Presbyteris Constantinopoli inhibeat, ne de cetero Sacramentum Confirmationis ministrent. Nam inhibitio ista dirigitur ad Latinos; qui eo tempore Constantinopoli dominabantur, ut tradunt Historici. Videturque textus ille desumptus ex *Epistola Innocentii ad Lucium* ibidem Vicarium suum, in qua ei mandat, *quatenus omnibus Latinis Presbyteris, apud Constantinopolim constitutis, districtè prohibeat, ne talia de cetero suâ temeritate præsumant.* 47.

Non obstat III. quòd *Innocentius IV.*

An id egerit Innocentius IV. rescribens Episcopo Tusculano, suo in regno Cypri legato, decernat: *Soli autem Episcopi consignent chrismate in frontibus baptizatos &c.* Litteras Apostolicas refert *Bzovius ad ann.* 1253. Non obstat, inquam: nam litteræ illæ solùm diriguntur ad Latinos & Græcos in regno Cypri, ut planum est ex textu. Deinde, ut post *Arcudium* respondet *Basilius Pontius parte 4. c. 5. n. 14.* cùm non tantùm in Cypro, sed in toto fermè Oriēte hic mos esset, verisimile est legatum agnitâ rei difficultate decretum, uti commodè non poterat, executioni non mandasse; exemplo S. Gregorii, qui inhibitionem suam attentâ postmodum difficultate temperavit pro insula Sardiniæ, ut patet ex dictis in principio quæstionis.

48. *Quid de super decreverit Clemens VIII.* Non obstat denique, quòd *Clemens VIII.* in Instructione super ritibus Græcorum decernat, ne Presbyteri baptizatos in fronte consignent; immo ut consignati ab illis reconfirmentur. Nam instructio illa dirigitur ad Episcopos Latinos, in quorum diœcesibus Græci, vel Albanenses Græco ritu viventes, degunt; optimè sciente Pontifice, valde difficile fore, ut ea constitutio in Græcia acceptaretur. Ita ex *Arcudio Pontius sup. n.* 18. Deinde ad summum in similibus decretis contineretur revocatio pristini moris; etsi olim legitimus fuerit: quod ad intentum hujus quæstionis sufficeret. *Cur hic sub conditione reconfirmādos consuit confirmatos à Græcis Presbyteris.* Censuit autem *Clemens VIII.* tutius videri, ut cum cautela & sub conditione sic consignati iterum confirmentur ab Episcopis Latinis: eò quòd prudenter dubitari posset isto tempore de valore Sacramēti sic collati, sive quòd deficiat legitima commissio non tantùm Romani Pontificis, sed & propriorum Episcoporum; veluti de quorum legitima Ordinatione dubium sit: sive quòd deficiat legitimum chrisma, utpote confectum ab illegitimo Episcopo, vel à Presbyteris ipsis, vel sine mixtione balsami: sive quòd chrisma sit apud Græcos adeò rarum, veluti à solo (ut aliqui referunt) Patriarchâ hoc tempore consecrari consuetum, neque in tanta copia, ut verosimile sit Presbyteros saltem frequenter non uti vero chrismate, aut interdum uti præ vetustate corrupto, & per simplex oleum nimis sæpè innovato. Ita *Pontius sup.* Addunt aliqui fuisse rationem dubitandi ex hoc, quòd potestas confirmandi fuerit à tempore *Photii* omnibus aut saltem aliquibus Græcis Sacerdotibus adempta (quod tamen ex *Baronio* deprehendere non potui) & in *Concilio Florentino* dubiè restituta. In quo tamen non tam legitur restituta, quàm eousque perseverans legitimè fuisse defensa.

49. *Iusta causa non requiritur ad valorem commissionis.* Quamvis autem ut Pontifex committat simplici Sacerdoti hanc administrationem, congruum Ecclesiæ regimen videatur rationabilem causam exigere; tamen illa non apparet necessaria ad valorem juxta *Henriquez. Suarez. Coninck* & alios communius; etsi Aliqui contradicant: quia non est illa propriè & strictè dicta dispensatio in jure divino, sed commissio potestatis secundum Christi institutionem; ita ut Christus instituerit, quòd minister hujus Sacramenti ordinarius & ex officio esset Episcopus, extraordinarius autem & ex commissione summi Pontificis posset esse simplex Sacerdos. *Facta simplici sacerdoti.* Quod ita esse, ex declaratione Ecclesiæ satis constat. Unde consequenter Pōtifex tali commissione non mutat essentialia hujus Sacramenti, sed ea servat, juxta Christi institutionem utens potestate sibi à Christo concessâ. Appellatur autem à *Florentino Dispensatio Sedis Apostolicæ*, tum quatenus assimilatur dispensationi strictè dictæ (prout etiam vocari solet dispensatio in votis, quæ tamen non est dispēsatio propriè in lege) prout est commissio superioris tribuens facultatem ad id, quod est extraordinarium, & aliàs simplici sacerdoti interdictum: tum quia procedit à Pontifice tamquam supremo procuratore & dispensatore jurisdictionum & facultatum.

Hanc porrò facultatē potest dare Pontifex, etiam non consecratus: cùm sit actus jurisdictionis. Unde si ipsemet adhuc foret simplex Sacerdos, posset illam dare sibi ipsi. Potest etiam commissionem hujus facultatis aliis delegare. v. g. Episcopis, juxta regulam communem de ordinariæ potestatis delegabilitate. 50. *Potest illam Pontifex dare tam per se tam per delegatum.* Tunc equidem Pontifex adhuc censeri potest hanc facultatem tribuere, quatenus delegatus illam tribuit virtute & auctoritate Pontificis, sive quatenus actione delegati tacitè & virtualiter consentit Pontifex vi ipsius delegationis. Concessio insuper semel facta non expirat morte concedentis. An autem cesset cessante causâ resolvendum est ex iis, quæ tradi solent de cessatione privilegii gratiosi in *Tract. de Legibus.* An denique Sede vacante possit hanc facultatem tribuere collegium Cardinalium, dubitari posset. *Non potest illam dare Collegium Cardinalium sede vacante.* Sed dicendum, quòd non: hæc enim extraordinaria potestas sine speciali fundamento vel commissione pontificiâ (de qua non constat) asseri nequit. Nec habet istud collegiū propriè rationem Capituli Sedis vacantis. Puto tamen, quòd Papa vivens posset collegio Cardinalium id concedere; cùm possit delegare cùm potestate subdelegandi, & facultas per mortem non expiret. *Posset tamē per Pontificem hujusmodi potestas ei delegari.*

QUÆSTIO VI.

De Dispositione Suscipientis, & Obligatione suscipiendi.

Dico I. Ad Confirmationem validè suscipiendā requiritur & sufficit Baptismus. 51. *Ad valorem Confirmationis requiritur ex* Prima Pars patet: quia Baptismus est janua ceterorum Sacramentorum; quorum

... parte susci. piendi Baptismus.

rum proinde est incapax, qui non est baptizatus: ut de Sacramento Ordinis habetur *cap. 1. & 3. de Presbytero non baptizato*; & de Sacramento pœnitentiæ in *Tridentino sess. 14. c. 2.* De reliquis est par ratio. Præterea pro Confirmatione specialem cõgruentiam allegat *D. Thomas q. 72. art. 6.* quòd Confirmatio sit quædam Baptismi perfectio: unde sicut nemo potest corporaliter crescere, nisi fuerit corporaliter genitus; ita nec per Confirmationem crescere in perfectum Christianum, nisi priùs fuerit in Christo genitus per Baptismum.

Nec obstat, quòd *Act. 10.* legatur, Spiritum sanctum fuisse datum necdum baptizatis: hoc enim sine Sacramento fuit factum per extraordinariam potestatem Dei independentis à sacramentalibus signis: sive nihilominus fuerit impressus Character Confirmationis, & tales redditi incapaces ulterioris Confirmationis, sive non; quod incertum est.

52. *Et sufficit, supposito quoad adultos consensu.*

Secunda pars; quòd Baptismus sufficiat, supposito videlicet in adultis debito consensu, Probatur: quia in Actis Apostolorum legitur Apostolos baptizatis absolutè imposuisse manus nullo alio requisito: neque etiam Ecclesia umquam aliud præter Baptismum requisivit.

Quare illius capaces sunt etiam parvuli.

Hinc nullus sexus, status vel ætas excluditur à valida hujus Sacramenti susceptione: quandoquidem olim sit collatum etiam parvulis (de quibus posset esse præcipua dubitatio) ut patet ex *Innocentio I. Epist. 1. c. 3.* & *Augustino Tract. 6. in primam Canonicam Joannis.* Immo solebat statim etiam parvulis post Baptismum conferri teste *Tertulliano l. de Baptis. c. 7. & 8. Alcuino l. de Ecclesiast. Offic.* cap. de Sabbato sancto, *Baronio circa annum* 371. & aliis.

53. *Ad licitè suscipiendum requiritur & sufficit status gratiæ.*

Dico II. Ad licitè suscipiendam Confirmationem requiritur & sufficit status gratiæ. Prima pars patet: quia Confirmatio est Sacramentum vivorum. Secunda pars inde probatur: quòd nulla lex divina aut Ecclesiastica plus requirat.

Non requiritur jejunium,

Nec obstat I. c. *Ut jejuni de Consecrat. dist. 5.* quod videtur requirere jejunium: quia non strictè præcipit, sed tantùm monet; uti & monet confessionem præmitti.

Suadetur confessio.

Quam præmitti etiam monet *Catechismus Romanus cap. de Confirmatione §. 15.* Deinde Canon ille non est alicujus Pontificis aut Concilii generalis, sed tantùm particularis scilicet Aurelianensis, hac in parte non recepti ab Ecclesia universali. Unde etiam hodie solet conferri, tam ante, quàm post prandium.

Infantes ante septennium videtur excludere usus modernus, non obligatorius.

Non obstat II. quòd ex moderna Ecclesiæ consuetudine videatur exigi aliqualis saltem usus rationis; ideoque infantes ante septennium non soleant confirmari: quàmvis enim hoc expediat, tum ut majori reverentiâ suscipiatur Sacramentum: tum ut vitetur iterationis periculum, tum ut puer possit aliquo modo fidem per se profiteri. Consuetudo tamen illa non obligat, ut passim Recentiores docent, & apertè supponit *Catechismus Romanus c. de Confirmationis Sacramento* §. 14. Idem colligi potest ex *Pontificali Romano Tit. de Confirmandis*, ubi dicitur: *Infantes per patrinos ante Pontificem confirmare volentem teneantur in brachiis dextris*; ubi apertè supponitur ante septenniũ posse confirmari. Undè in locis remotioribus, ad quæ rarò veniunt Episcopi, præstat usum rationis prævenire, quàm postea defectu occasionis debere diu differre, & quãdoque omnino omittere, ut rectè loquit *Suarez disp. 35. sect. 2.* Quod potissimùm quadrat in loca Belgii infecta hæresi aut vicina Hæreticis: ubi necessitas (ut sic loquar) hujus Sacramẽti amplior est, & ministratio rarior.

Quando expediat etiam infantes confirmari.

54. *Non est præceptum Confirmationis.*

Dico III. Per se loquendo nulla est obligatio suscipiendi hoc Sacramentum. Ita *D. Thomas q. 72. art. 1. ad 3.* & alii communiter contra Nonnullos: quibus annumerari solet *Scotus*, sive quòd censeat esse obligationem præcepti Ecclesiastici; ut ei tribuit *Dicastillo*, sive quòd divini, ut *Pontius*. Sed ut pateat quàm rectè, en verba *Scoti d. 7. q. 2.* *Non est simpliciter necessarium ad salutem juxta illud Marci ult. Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit. Et de Consecrat. dist. 5.* Spiritus sanctus, *ubi habetur, quòd baptizatus per solum Baptismum salvatur. Est tamen necessarium adulto sic, quòd non contemnat; sicut dicitur Extrav. de Sacra unct. ubi dicitur in Glossa, quòd non est plenus Christianus, qui contemnit. Ad argumentum (desumptum ex cap.* Omnes Fideles) *dico, quòd loquatur de adulto, qui debet suscipere, id est, non contemnere, & pro tempore congruo suscipere in effectu: judicaretur enim contemptus, si omnimodâ opportunitate oblatâ non susciperetur.* Et *d. 17. q. 1. n. 11.* arguendo inquirens præceptum divinum confessionis, cõtrà assumit: *Quia Extrema Unctio est instituta à Christo, & Confirmationis Sacramentum, ut dictum est suprà: & tamen neutrum est simpliciter necessarium, nec est præceptum de isto vel de illa recipiendo.*

Probatur Conclusio: quia non invenitur aliquod præceptum divinum id præcipiens, uti nec Ecclesiasticum quòd saltem sit in usu. Confirmatur: quia si foret obligatio, Ecclesia suos filios cogeret ad impletionem illius, sicut cogit adimpletionem præcepti aliorum Sacramentorum: nec permitteret tàm facilè aliquem mori sine hoc Sacramento.

55. *Per se loquendo,*

Dixi *per se loquendo*: nam per accidens ratione contemptûs, aut scandali, vel alterius circumstantiæ posset omittens suscipere hoc Sacramentum graviter peccare. Posset similiter Pontifex, immo & Episcopus præcipere suis subditis susceptionem hujus Sacramenti, si ad bonum regimen judicaverint expedire. Dixi *quod saltem sit in usu*; Plures enim putant olim fuisse præ-

Quod saltem sit in usu.

ceptum Ecclesiasticum concernens adultos pro seipsis, & parentes aut curatores parvulorum pro parvulis. Et videtur colligi ex dictis Patrum & aliquorum Conciliorum, *Elibertini can.* 38. *Laodicensis cap.* 48. *Aurelianensis*, & refertur c. *Ut Jejuni de Consecrat. dist.* 5. Idem indicat *Urbanus Papa* c. *Omnes Fideles ead. dist.* Unde olim solebat Baptismo semper jungi Confirmatio.

Quæ obligatio Episcoporum conferendi Confirmationem.

Nihilominus maxima est hujus Sacramenti utilitas & efficacia. Cujus proinde susceptio & fructus omnibus inculcari deberet. Sed & Episcopi memores esse debetent sui officii in solicitè ministrando hoc Sacramento per se aut per Suffraganeos suos: quos, si id longo tempore ministrare intermitterent, mortaliter peccare, est communis sententia, *Angels*, *Sylvestr*, *Saa*, *Bonacina* & aliorum: eo quod omittant in re gravi munus suum aliis providendi de Sacramento tam utili, esto in his non foret suscipiendi obligatio. Prout & Parochi tenentur providere subditis de Sacramento Extremæ Unctionis; quantumvis non sit obligatio suscipiendi.

QUÆSTIO VII.

De Effectu Sacramenti Confirmationis.

56. *Sacramentum hoc confert gratiam sanctificantem.*

DICO I. Hoc Sacramentum confert gratiam sanctificantem, & specialem Spiritus sancti protectionem ac auxilium ad fidem fortiter profitendam. Prima pars est de fide, quæ docet omnia Sacramenta novæ Legis conferre gratiam sanctificatem, ut in *Tract. de Sacram. in gen.* ostensum est. Et specialiter *Act.* 8. & 19. dicitur per hoc Sacramentum dari Spiritum sanctum, qui absolutè non dicitur alicui dari, nisi conferatur gratia sanctificans. Secunda pars patet ex dictis de effectu Sacramentorum in genere, & ex fine hujus Sacramenti qui est, *ne Christi nomen confitere erubescat* Christianus, ut loquitur *Florentinum in decrete de Armenis.* Unde ibidem præmiscetat: *Effectus autem hujus Sacramenti est, quia in eo datur Spiritus sanctus ad robur sicut datus est Apostolis in die Pentecostes, ut Christianus audacter Christi confiteatur nomen.* Et ex hac firmitate seu robore fidei confitendæ nomen ipsum Confirmationis inventū esse nemo dubitarit, ut ait *Catechismus Romanus c. de Confirmat.* §. 16. *Ab eo* (inquit) *nomen rei impositum est, quòd hujus Sacramenti virtute Deus in nobis id confirmat, quod Baptismo operari cœpit, nosq; ad Christianæ soliditatis perfectionem adducit.*

Et auxilia actualia ad fortiter profitendam fidem.

57. *Gratiam Confirmationis esse majorem*

Dubitant autem Theologi, an Confirmatio majorem gratiam habitualem conferat, quàm Baptismus. Affirmat *Suarez disp.* 34. *sect.* 2. *Coninck, Praepositus* & alii plures: tum quia Scriptura & Patres singulariter dicunt per hoc Sacramentum dari Spiritum sanctum. Tum quia per accretionem (cui assimilatur Confirmatio) plus acquiritur, quàm per generationem seu nativitatem, cui comparatur Baptismus. Unde Patres subinde dicunt in Confirmatione dari plenitudinem Spiritûs sancti. Tum quia *Melchiades Papa Epist. ad Episcopos Hispaniæ*, dicit Sacramentum Confirmationis *majori veneratione venerandum & tenendum esse.*

baptismali Plures asserunt

Ob meras & non solidas conjecturas.

Verùm hæ conjecturæ sunt nullius roboris, ut rectè advertetunt *Lugo* & *Decastillo*: nam in primis dicitur in hoc Sacramento specialiter dari Spiritus sanctus, non quia cum abundantiori gratia datur, quàm in Baptismo, sed quia antiquitùs multis conferebatur per signa evidentiora. Deinde Confirmatio est tantùm partialis accretio; plus autem substantiæ acquiritur generatione, quàm unicâ accretione. Debet porrò vita animæ in Baptismo obtenta usque in finem crescere, tum per bona opera, tum etiam per alia Sacramenta, præsertim Eucharistiæ. Quare gratia Confirmationis, etsi sit major, quatenus conjungitur gratiæ Baptismi præsuppositæ; hâc tamen non necessariò se solâ excedit. Dicitur proinde in ea dari plenitudo Spiritûs ob novum gratiæ accessum per Confirmationem causatum, per quam (ut loquuntur Patres) censetur homo fieri plenus & perfectus Christianus: quamquam non ita, quin debeat gratia & perfectio usque in finem fieri plenior & auctior. Denique *Melchiades* Papa docet Confirmationem majori veneratione tenendam, non ratione majoris gratiæ, sed ratione dignioris materiæ, & potissimùm ratione dignioris ministri, à quo confertur, quem non decuit ita in Baptismo restringi ob summam illius necessitatem. Unde apparet, haud satis solido fundamento niti Opinionem relatam. Quinimmo potiùs videri posset gratiam majorem conferri in Baptismo, quàm in Confirmatione; utpote quia Baptismus est spiritualis regeneratio, in qua velut in primo & unico jubileo adeò superabundat divina liberalitas & efficacia, ut etiam in suscipiente tantùm attrito deleatur omnis culpa & pœna. Quare ita censet *Scotus dist.* 7. q. 3. & plures alii.

Quare Scotus & plures alii sentiunt oppositum.

DICO II. Confirmatio imprimit Characterem. Est de fide ex *Trid. sess.* 7. *can.* 9. *de Sacram. in gen.* vide dicta de Charactere in *Disp.* de Effectu Sacramenti in communi. Specialiter autem initerabilitas, adeòque Character hujus Sacramenti colligi potest ex Apostolo *ad Hebr.* 6. ubi juxta Patres & Interpretes communiter de manûs impositione sacramentali est sermo. In quem locum *Chrysostomus*: *Non licet* (ait) *dicere: si dissolutè & negligenter vixerimus, rursus baptizabimur, Catechesi rursus instituemur, accipiemus rursus Spiritum &c. Erratis, inquit, hæc existimantes. Impossibile est* 58.

Confirmatio imprimit Characterem.

Initerabilitas hujus Sacramenti specialiter probatur.

enim

enim est, qui semel sunt illuminati &c. Ne amplius, inquit, expectes, quod non potest fieri: non enim dixit: non decet, neque expedit, neque licet, sed est impossibile &c. Similiter loquitur *Oecumenius* & *Theophylactus*. Quare numquam legitur ab Apostolis repetita manûs impositio collativa Spiritûs sancti. Neque tollit infidelitas Characterem Baptismi vel Ordinis; cur ergo Confirmationis? Alioquin de iis qui à fide deficientes ad idola dein redibant, extant antiquissimi Canones *Concilii Nicæni*, *Concilii Ancyrani*, *Petri Alexandrini*, *Basilii Magni*, *Gregorii Nysseni*, & aliorum, in quibus præscribitur modus eos recipiendi, & pœnas injungendi, ac ad Eucharistiam admittendi; at altum est in illis silentium de Chrismatione. Immo *Photius* Schismaticorum antesignanus, tertius post *S. Methodium* Patriarcha Constantinopolitanus in Epistolâ Encyclica seu circulari defendens mordicus Confirmationem à presbyteris quasi ministris ordinariis datam, vehementer Latinos redarguit, quòd eam iterare non horruerint, quasi iteratio sit res & insipientia inaudita. Dein subdit: *Iterata Chrismatio illorum, qui baptizati sunt, & Chrismate tincti, neque auctoritate indiget, credo, ut damnetur: cùm vel ipsa sola rei narratio, superet omnem impietatis excessum.* Idem *Arcudius* c. 17. testatur, esse communem omnium Græcorum sententiam, quòd Confirmatio imprimat Characterem; ideoque illam ab eis vocari signaculum. De quo rectè intelligitur illud *Cyrilli in Præfat. Catechef.* in fine dicentis: *Det vobis Deus Spiritus sancti signaculum indelebile in sempiternum.* Quamvis recentiores Græci (ut refert idem *Arcudius* c. 18.) characterem hæresi ac infidelitate, eique solâ deleri, adeòque Sacramētum in his casibus iterari posse opinentur. Qui tamen ex præmissis satis refutati manent. Et ex eo, quòd nullus Patrum legatur Confirmationem à Catholicis Episcopis datam magis quàm Baptismum iterasse. Unde etiam *Concilium Tarraconense* c. 6. (& habetur *in Cabilonensi II.* c. 17. refertur que c. *Dictum est nobis, de Consecrat. d. 5.*) declarat *Confirmationem, sicut nec Baptisma, iterari minimè debere.* Eamdem iterationem inhibet *Gregorius III. Epist. 4. ad Bonifacium* & refertur c. *De homine eâd. dist.*

Eamdem defendunt Græci.

Etsi errent recentiores inter illos quòd putent Characterem hunc infidelitate deleri.

59\. Contra tamen objici posset, quòd *Aug. lib. 3. de Bapt. cap. 16.* dicit: *Manûs autem impositio non sicut Baptismus repeti non potest. Quid est enim aliud, nisi oratio super hominem?* Verùm *Augustinus* ibi non loquitur de hoc Sacramento, sed de reconciliatoria manûs impositione, quæ pœnitentibus impenditur, sive pro foro externo, sive etiam pro interno per absolutionem sacramentalem. Prout apparet quoque non esse sermonem de Sacramento Confirmationis apud *Gregorium lib. 9. Epist. 61.* (& refertur c. *Ab antiqua 44. de Consecrat. dist. 4.*) dicentem, quòd *Arianos per manûs impositionem Occidens reformet*; utique sine unctione Chrismatis, per quam illos reformat Oriens, ut ibidem subjungit.

S. Augustinus asserens manûs impositionem posse repeti non loquitur de sacramentali, sed reconciliatoriâ.

Objici II. posset, quòd Hæretici ad Ecclesiam revertentes solerent recipi per sacram unctionem seu Episcopalem manûs impositionem, quâ consequerentur virtutem Spiritûs sancti, ut patet ex *Concilio Constantinopolitano I. can. 7.* aliàs 9. & *Leone Papâ Epist. 37. c. 2.* Nec responderi potest id intelligendum de Hæreticis necdum debitè confirmatis. Nam saltem plus intendit *S. Methodius* Patriarcha Constantinopolitanus in *Canone* seu *Decreto de iis, qui abnegarunt &c. & ad Ortodoxam veramque fidem revertuntur* (quod Decretum refertur in *Euchologio Græcorum*) dicens: *Ungatur sacro Chrismatis unguento reconciliandus, cùm ad fidem regreditur baptizatorum more.* Loquitur autem generaliter de conversis à qualibet hæresi & in quavis ætate; immo & de iis, qui priùs Catholici, adeòque more Orientalis Ecclesiæ suscepto Baptismo mox inter Catholicos confirmati fuerant. Neque dici potest cum *Arcudio*, esse Canonem adulterinum *Methodii* junioris schismatici qui anno 1240. floruit, sed genuinum *S. Methodii* doctissimi & acerrimi fidei defensoris, qui floruit ante & post annum 840. docent omnia etiam antiquissima exemplaria, & tam Græci quàm Latini Auctores confirmant. Neque est indicium aliquod vitiationis Canonis, qui conformiter in centenis exemplaribus reperitur expressus. 60.

Arguitur revertentes ab hæresi generaliter esse reconfirmandos, præsertim ex auctoritate S. Methodii.

Responsio Arcudii.

Quocirca respondet Jacobus *Goar in notis Euchologii & præfati Canonis* ritum istum fuisse usurpatum, circa non confirmatos quidem, cum animo adhibendæ sacramentalis Confirmationis, circa confirmatos verò sine hujusmodi animo iterandæ Confirmationis, adeòque instar puræ ceremoniæ Ecclesiasticæ & reconciliativæ, quàmvis cum simili intentione additâ Confirmationis formâ ordinariâ. Quemadmodum noscitur esse purè ceremoniale, quod in eodem decreto *Methodii* præscribitur, ut reconciliandus post septiduanas preces *octavo die lavetur, & à lavacro sirat vestes novas secundùm ordinem eorum qui illuminātur* seu baptizantur. Non facilè tamen Jacobus *Goar* (ut addit) probaret hunc ritum chrismandi adjunctâ formâ ab aliquo alio nunc tēporis observari, quantumvis cum recta intentione; ob periculū videlicet erroris aut mali intellectûs. Neque est credibile virum sanctissimum hanc inauditam de iteratione Sacramenti novitatem introduxisse: de qua etiam à nemine Historicorū notatur. Quàmvis alioquin unius *Methodii* auctoritas nequeat auctoritati universalis Ecclesiæ præjudicare. 61.

Altera solutio.

Pariter neque præjudicare potest illo- 62.

Aliis auctoritatibus satisfit.

tum Patrum auctoritas, qui hoc Sacramentum iterare tentarunt prætextu illo, quòd foret collatum ab Hæreticis, quasi fides in ministro sit ad Sacramenti valorem requisita: quam non ita requiri postmodum Ecclesia declaravit. Vel sanè loquuntur de conversis ab hæresi non usurpantium chrisma aut carentium veris Episcopis, adeòque de necdum confirmatis. De quibus omnino agit *Concilium II. Generale* & *Leo Papa* suprà. *Hoc tantùm* (ait *Leo*) *quod ibi defuit conferatur, ut per Episcopalem manûs impositionem virtutem sancti Spiritûs consequatur.* Ideoque *Theodoretus l.3. hæretic. Fabul.* expressit *Novatianos* idcirco recipi cum manûs impositione, quòd ipsis in hæresi illa defuisset.

63. *Quæritur an Character Confirmationis sit distinctus à baptismali.*

Sed dubium est, an sicut Confirmatio est quædam Baptismi perfectio, quatenus hominem baptizatũ facit perfectum Christianum, & non addit gratiam habitualem alterius rationis, sed præhabitam solùm intendit; ita character illius non sit perfectè distinctus (aliquo modo esse distinctum convincunt verba Conciliorum de impressione characteris per tria Sacramenta) à charactere baptismali, sed solùm hunc perficiat, sive intensivè, sive extensivè.

Resolvitur, quòd sit distinctus specie.

In quo dubio communior & verior Doctrina tradit, characteres esse diversæ speciei: tum quia Sacramenta, per quæ conferuntur, sunt diversæ speciei. Tum quia per illos significantur diversi status, in quibus homo ponitur. Tum denique quia character Baptismi est capacitas quædam moralis ad reliqua Sacramenta legitimè suscipienda; Character autem Confirmationis est quædam potentia ad fidem fortiter propugnandam. Aliud est de gratia habituali, quæ debet esse ejusdẽ speciei ex quacumque causa proveniat, cùm idem semper sit principalis ejus finis & effectus formalis, scilicet constituere filios Dei. Confirmatur: quia quâ ratione dicitur characteres utriusque Sacramenti solùm differre secundùm majorem perfectionem, consequenter etiam dici posset ipsum Baptismum & Confirmationem non differre ut duo Sacramenta, sed ut Sacramentum & perfectionem Sacramenti.

QUÆSTIO VIII.

De Ceremoniis Sacramenti Confirmationis.

64. Omissis Ceremoniis adhiberi solitis in confectione Chrismatis: quæ videri possunt in *Pontificali Romano* & apud *Suarez d.37. sect.1.* & alios.

Episcopus debet conferre hoc Sacramentum indutus Pontificalibus.

Prima ceremonia Confirmationis est, quòd Episcopus ob reverentiam Sacramenti debeat indui habitu Pontificali, idque sub peccato mortali, ut docet *Diana p. 7. Tract. 10. Resol. 31.* quemadmodum sacros Ordines collaturus debet vestiri indumentis & ornamentis Pontificalibus. Secunda, quòd caput confirmati circumligetur vittâ seu linteo. Quod fit ob reverentiam Chrismatis, ut paulatim exsiccetur & ne aliis rebus adhæreat. Deinde ut significetur gratiam in Confirmatione acceptam esse conservandam. Non est autem certum tempus determinatum, quo hoc linteum ferri debeat, sed spectanda est locorum consuetudo. Tertia, quòd Episcopus det confirmato alapam super genam dicendo: *Pax tecum.* Tum ut confirmatus intelligat se armari hoc Sacramento ad injurias pro Christo tolerandas. Tum ut recordetur Sacramenti suscepti & militiæ ad quam exercendam conscribitur. Quarta est circumstantia loci, qui tametsi deberet esse Ecclesia, quantùm commodè fieri potest; simpliciter tamen potest conferri quovis loco decenti, immo ob copiam adventantium etiam sub dio, idque quàmvis locus sit interdictus, ut habetur *c. Responso, de Sent. excomm.* Quinta erat olim circumstantia temporis: quòd scilicet solùm conferretur tempore Paschæ & Pentecostes; modò tamen invaluit consuetudo conferendi illud omni tempore & die, idque tam post, quàm ante prandium.

Cur caput confirmati vittâ ligetur,

Cur Episcopus ei det alapam,

Quo loco Sacramentum sit conferendum.

Quo tempore.

Sexta ceremonia est, quòd debeat esse patrinus, qui confirmandum teneat ut habetur *c. In Catechismo* 100. *& duobus seqq. de Consecr. dist.4.* qui non potest esse nisi unus vel una, juxta decretum *Leonis* Papæ *c. Non plures* 101. *eâdem dist.* An autem post *Tridentinum* possint assumi duo, scilicet unus & una, uti in Baptismo, est inter Theologos controversum. Et probabilius videtur, quòd non: eò quòd *Trid. sess.24. cap.2. de ref. Matrim.* id tantùm statuat de Baptismo; adeòque non videatur extendendum ad Confirmationem: cùm juris antiqui correctio sine urgenti fundamento non debeat admitti. Idque præsertim in hoc casu, eò quòd *Tridentinum eod. cap.* agens de Confirmatione expresè restringat cognationem spiritualem ex ea oriundam, uti priùs restrinxerat oriundam ex Baptismo, nil tamen omnino loquatur de præsenti statuto, adeòque id studiosè omisisse videatur. Ita *Præpositus*, *Barbosa*, & plures alii apud *Diana p. 10. Tract.16. resol. 90.* 65.

Debet adesse patrinus, isq; unicus duntaxat.

Etiam post Tridentinum.

Corollarium.

Unde consequenter ad hanc doctrinam, si ultra designatos alii teneant confirmandum, hi similiter contrahent cognationem spiritualem: quàmvis in alia sententia oppositum foret dicendum juxta ordinationem *Tridentini sup.* de Baptismo.

Patrinus Confirmationis usu

Debet etiam secundùm antiquam Romanam consuetudinem patrinus Confirmationis

Romano distinctus à baptismali.

mationis extra casum necessitatis esse distinctus à patrino Baptismi c. *In Catechismo* citato.

66.

Sit & ipse confirmatus.

Putat tamen *Silvester V. Confirmatio* consuetudinem jam contrarium obtinere: alii censent secùs facientem non peccare saltem mortaliter. Debet etiam patrinus esse confirmatus; *can. In Baptismate 102. de Consecrat. dist. 4.* Unde non confirmatus juxta Doctores communiter illicitè hoc munus obiret; immo juxta plerosque etiam invalidè: etsi reverà textus canonis (qui desumptus est ex *Concilio Moguntino*, adeòque particulati tantùm nec obligante universaliter, nisi quatenus est usu ab Ecclesia receptum) non contineat verba clarè irritantia.

Aliàs illicitè munus obit: an etiam invalidè.

Nulla vel rara in patrino obligatio instruendi.

Obligatio confirmatum instruendi non est in jure expressa ut notat *Henriquez*, & alii: & quàmvis expressa foret, tamen rarò admodum haberet locum, eò quòd suscipiens hoc Sacramentum, si sit adultus, præsumatur utcùque instructus; & quàmvis supponeretur esse parvulus, ad instructionem teneatur patrinus Baptismi.

Contrahitur autem cognatio spiritualis dirimens matrimonium inter susceptorem & confirmatum ejusque parentes, & non ultra, juxta *Tridentinum sup.* restringens in hoc jura antiqua. Reliqua de susceptoribus Confirmationis sunt ferè explicanda conformiter, ad ea quæ diximus de susceptoribus Baptismi.

Solùm observa Nonnullos censere, quòd Monachis non sit illicitum tenere confirmandum seu esse patrinum Confirmationis: eò quòd ratio prohibitionis non habeat locum in hoc Sacramento ob non annexum onus instruendi. Communiter tamen alii contradicunt. Quàmvis jura ferè loquantur de Baptismo aut sint Conciliorum particularium: quæ equidem potuissent esse usu recepta & extensa. Id saltem omnino credibile est (quod Plures docent) posse monachum in Confirmatione tenere monachum confirmandum, Immo ita fieri apparet magis conveniens. 67.

An Monachis licitum sit esse patrinos Confirmationis.

Denique solicitè observandum Pastoribus, ut tum hujus Sacramenti initerabilitatem, tum cognationem spiritualem ex hoc oriundam inculcent fidelibus, ob incommoda quæ alioquin oriri nata sunt. Immo in hunc finem expediret omnino servari Registrum confirmatorum, uti baptizatorum: cùm alioquin facilè oblitteretur memoria seu notitia Sacramenti suscepti, ac cognationis indè procedentis cum maximis inconvenientiis. *Notabile.*

TRACTA-

TRACTATUS III.

DE SANCTISSIMO EUCHARISTIÆ SACRAMENTO.

PRÆFATIO.

ORDO *doctrina postulat, ut explicato Sacramento regenerationis & Confirmationis, quo utroque perfecti efficimur Christiani, agamus de Sanctissimo Eucharistia Sacramento, quod baptizatis & confirmatis more antiquo primò dari consuevit, &, si adulti sint, etiamnum dari convenit, instar spiritualis nutrimenti. Quàmvis alioquin ipsum ordine dignitatis primum sit: nam* commune hoc quidem est sanctissimæ Eucharistiæ cum ceteris Sacramentis, symbolum esse rei sacræ, & invisibilis gratiæ formam visibilem; verùm illud in ea excellens & singulare reperitur, quòd reliqua Sacramenta tunc primùm vim sanctificandi habent, cùm quis illis utitur; at in Eucharistia ipse sanctitatis Auctor ante usum est; *ut rectè* Trid. sess. 13. c. 3. *Et hoc quidem signatum seu contentum excellentissimum semper subest in hoc Sacramento; quod proinde est in signando verissimum: cùm alia Sacramenta, quãtumvis ex se veracia in signando, ob indispositionem suscipientis interdum careant suo signato, scilicet gratiâ. Mirabilissimum quoque est, immo miraculorum à Christo patratorum maximum,* in quo *ipse* divitias divini sui erga homines amoris velut effudit, memoriam faciens mirabilium suorum, *ut loquitur* Trid. sup. c. 2. *addens idem esse* symbolum unius illius corporis, cujus ipse caput existit, cuique nos tãquam membra arctissima fidei, spei & charitatis connexione adstrictos esse voluit, ut id ipsum omnes diceremus, nec essent in nobis schismata. *Nihilominus* zizania execrabilium errorum & schismatum inimicus homo his nostris temporibus in doctri-

Excellentia Eucharistia præ ceteris Sacramentis.

doctrina fidei, uſu, & cultu ſacroſanctæ Euchariſtiæ ſuperſeminavit: quam alioqui Salvator noſter in Eccleſia ſua tamquam ſymbolum reliquit ejus unitatis & charitatis, quâ Chriſtianos omnes inter ſe conjunctos & copulatos eſſe voluit, *ut ait* Trid. in Proœmio ſeſſ. 13. *Quocirca ſanam & ſinceram de Venerabili hoc & divino Sacramento doctrinam tradituri, pariter errores contrarios convellere & refellere ſtudebimus, adjuncturi ea, quæ ſalvâ pace Chriſtianâ inter Catholicos ſunt controverſa.*

DISPUTATIO PRIMA.

De Sacramento Euchariſtiæ ſecundùm ſe.

QUÆSTIO I.

An Euchariſtia ſit Sacramentum?

1\. *Vox Euchariſtia, denotans idem quod gratiarū actio ſeu bona gratia, rectè quadrat huic Sacramento.*

EUCHARISTIA vox Græca idem eſt quod gratiarum actio, vel bona gratia. Eſt autem communi Eccleſiæ uſu aſſumpta ad denotandum hoc Sacramentum. Et meritò: tum quia ipſe Chriſtus illud inſtituens gratias egit, ſive (ut eſt in Græco) Euchariſtizavit: tum quia nos idem in gratiarum actionem ſumere & offerre debemus. Similiter eſt bona gratia: tum quia eſt maximum Dei beneficium: tum quia confert gratiam: tum præcipuè quia realiter continet Chriſtum, qui eſt gratiâ plenus, omniſque gratiæ fons.

Quod variis inſuper nominibus appellatur,

Vocatur etiam hoc Sacramentum communio, quia conjungit & unit fideles tamquam membra inter ſe & cum ſuo capite Chriſto, adeòque per ipſum communicant fideles Chriſto & inter ſe. Dicitur quoque Synaxis, id eſt, congregatio, ſive propter eamdem fidelium ſocietatem quam ſignificat & efficit, ſive quia ſolebant, ac etiamnum ſolent ejus gratiâ fideles in unum convenire. Quartò antonomaſticè vocatur myſterium & Sacramentum, quia inter omnia Sacramenta rem maximè arcanam & ſacram continet. Pariter per antonomaſiam vocatur Venerabile Sacramentum, quia ſingulariter præ ceteris ſanctum & venerabile eſt. Quintò quando datur morituris dicitur viaticum, quia viam ſternit, & vires tranſituris ad alteram vitā ſuppeditat. Sextò dicitur etiam hoſtia, quia per ſacrificium incruentum Deo offertur in gratiarum actionem. Septimò dicitur convivium, in quantùm animam replet & ſatiat. Dicitur octavò cœna Dominica, quia in ultima cœna fuit inſtitutum: quàmvis hoc

Nomen Cœna hodiè cautè uſurpandum.

nomine (quod Hæreticis noſtris maximè placet) frequenter abutantur iidem Hæretici ad ſuos errores, ideoque cautè ſit uſurpandum.

2\. *Euchariſtia eſt verum Sacramentum.*

DICO: Euchariſtia eſt verum Sacramentum. Eſt de fide, & conſtat ex *Trid. ſeſſ. 13. Florentino in Decreto de Armenis, Lateranenſi c. Firmiter, de ſumma Trinit.* Et ex perpetua Traditione ac conſenſu Patrum & Conciliorum: nam ante annos mille ducentos in *Concilio Carthaginenſi III. c.24. & 29.* appellatum eſt, *Sacramentum altaris*, & *Sacramentum corporis & ſanguinis Domini.* Patet etiam ex *Matth.26. Marci. 14. Luca 22. Joan.6.* Et *1. ad Cor.11.* & quidem ex Evangelio conſtat fuiſſe inſtitutum, ut perennaret in Eccleſia: nam Chriſtus dixit: *Hoc facite in meam cōmemorationem.* Idem conſtat ex Apoſtolo ſuprà: *Quotieſcumque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis donec veniat*; ſupple, ad judicandum. Ex quo Apoſtoli loco etiam conſtat fuiſſe rem fidelibus uſitatam. In hoc etiam ſatis conveniunt cum Catholicis Hæretici (paucis fortè antiquioribus exceptis) etſi circa naturam hujus Sacramenti, partes conſtituentes, & virtutem ejuſdem variè errent. Ratio eſt, quòd ſpecies panis & vini ſint quid ſenſibile à Chriſto ordinatum ad ſignificandam gratiam, immo ad continendum omnis gratiæ fontem, ut infrà patebit.

Quod ſub generalibus terminis fatentur ipſi Hæretici.

3\. *Congruentia adfertur.*

Congruentiam, ſuppoſitâ Sacramenti inſtitutione, adfert *D. Thomas q.73. art.1. Scotus d.8. q.1. n.3.* quòd ultra generationem ſpiritualem, quæ fit per Baptiſmum, & augmentum, quod fit per Confirmationem, opus ſit cibo ac nutrimento ſpirituali, quo homo per totam vitam ſpiritualiter nutriatur. Addit *Scotus ſup.* quia congruum eſt Chriſtum eſſe nobiſcum in tali ſigno ſenſibili, ut magis excitetur quilibet ad reverentiam, & devotionem ad Chriſtum. Et hoc patet de facto, quòd quaſi omnis devotio

devotio in Ecclesia est in ordine ad illud Sacramentum. Propter hoc enim Clericus cum majori diligentia persolvit officium divinum in ordine ad missam. Propter hoc etiā populus devotiùs audit missam, quàm aliquod aliud officiū Ecclesiasticum. Propter hoc etiam singuli cum majori diligentia confitentur, quando intendunt secundùm ordinationem Ecclesiæ saltem semel in anno communicare. Ita ad verbum *Scotus.*

4. Dices: Sacramenta efficiunt id quod significant: Eucharistia autem nihil efficit, non enim gratiam; ut patet, quando asservatur in sacrario: neque etiam efficit corpus Christi, cùm illud divinâ solùm virtute sub speciebus ponatur & conservetur. Resp. Eucharistiam esse causativam gratiæ, etsi in actu secundo eam non causet nisi dum sumitur: sicut ignis de se calefactivus actu non calefacit, nisi calefactibili applicetur. Ad rationem autē Sacramenti sufficit, quòd sit causativum gratiæ, illamque actu causet, dum actu applicatur: nam quòd cetera Sacramenta semper causent dum actu sunt, inde oritur, quòd sint successiva & consistant in actione, adeòque non habeant esse, nisi dum applicantur. Similiter Eucharistia suo modo efficit corpus Christi quoad esse præsentiale, quatenus Deus ponit & conservat illud sub speciebus consecratis dependenter ab illis, earumque consecratione.

Eucharistia est causa gratiæ.

5. Variæ hujus Sacramenti figuræ in veteri Testamento cōtinentur. Primò, panis, quem protulit Melchisedech *Gen.* 14. Quem fuisse figuram Eucharistiæ tradit *Cyprianus, Ambrosius, Hieronymus*, & alii Patres. *Vide* (inquit *Chrysostomus Homil.* 35. *in Gen.*) *quomodo Sacramentum insinuatur ..... Videns typum, cogita, oro, & veritatem.* Secundò panes propositionis, qui solùm à mundis & sanctificatis comedi poterant. 1. *Regum* 21. Tertiò panis primitiarū *Levitici* 23. Quartò panis subcinericeus & angelicus, in cujus fortitudine ambulavit Elias quadraginta diebus & noctibus usque ad montem Dei Horeb, ubi & Deum quodammodo vidit, 3 *Regum* 19. Quintò præclara Eucharistiæ figura fuit Manna, ut non solùm docent Patres, sed & ipse Christus *Joan.* 6. Et clamat res ipsa. Tanta est similitudo inter Eucharistiam & Manna, quod Angelicis manibus præparatum, filiis Israël post transitum maris rubri ad terram promissionis pergentibus in deserto pluebat de cælo. De quo *Sap.* 16. dicitur: *Angelorum escâ nutrivisti populum tuum, & paratum panem de cælo præstitisti illis sine labore, omne delectamentum in se habentem, & omnis saporis suavitatem.* In quo etiam illud fuit singulare, aptissimè quadrans in Eucharistiam, ut licèt aliqui multum, aliqui parum collegisse viderentur, omnes tamen eamdem mensuram invenirent, singuli juxta id quod edere poterant. *Exodi* 16.

Figuræ Eucharistiæ. 1. Panis, quem protulit Melchisedech. 2. Panes propositionis. 3 Panis primitiarum. 4. Panis subcinericeus. 5. Manna.

Sextò Agnus Paschalis. Quem fuisse typum Eucharistiæ tradunt *Tertullianus, Hieronymus, Chrysostomus, Leo Papa* & alii Patres. Nec aliam ob causam esui Agni Paschalis continuò institutionem Eucharistiæ subjunxit Christus, nisi ut significaret antiquam observantiam novo Sacramento adimpleri & tolli, teste *Leone Papa Serm.* 7. *de Passione Domini*. Denique (ut alias figuras omittam) Eucharistiæ typus fuit sanguis testamenti, quo populum aspersit Moyses lecto Testamento seu mandatis veteris Legis, dicens: *Hic Sanguis Testamenti, quod mandavit ad vos Deus; ad Hebr.* 9. & *Exodi* 24. Unde Christus ipse in Sacramēti institutione condens novum Testamentum ante mortem coram Apostolis quasi testibus, instituit Eucharistiam quasi publicum instrumentum, extans ad memoriam. Ideoque signanter dixit: *Hic est sanguis meus novi Testamenti Matth.* 26. quem proinde aspersit in pectora discipulorum lecto seu dato eis novo mandato seu lege *Joan.* 13. *Mandatum novum do vobis &c.*

6. Agnus Paschalis. 7. Sanguis Testamenti.

6. Verùm hæc omnia figuræ tantùm fuerunt; quibus proinde ipsa veritas seu Eucharistia est longè excellentior: figura enim servit veritati, & per eam impletur ac perficitur. Unde Apostolus *ad Coloss.* 2. figuras veteres umbris, impletionem corpori comparat, & *ad Hebr.* 10. figuras umbris, veritatem imagini. Ideoque *Hieronymus in cap.* 1. *ad Titum*, ait: *Tantum interest inter propositionis panes & corpus Christi, quantum inter umbram & corpora, inter imaginem & veritatem &c.* Quàmvis si panem Eucharisticum à veritate Corporis Christi secluderemus cum *Sacramentariis*, prædictæ figuræ non minùs perfectæ forent, sive secundùm se, sive in ratione signi respectu Christi: immò nonnullæ præcellerent, v.g. manna, agnus paschalis, & sanguis testamenti. Quod non parum refellit errorem *Sacramentariorum.*

Figuris Eucharistia est excellentior, Non quà panis sed quà continens Christum.

QUÆSTIO II.

Quando hoc Sacramentum sit institutum?

7. DICO I. Sacramentum Eucharistiæ est à Christo institutum in ultima cœna. Est certum apud omnes tam Græcos quàm Latinos. Et patet ex Evangelistis *quæst. præc.* citatis, *Clement. unic. de Reliquiis & Venerat. Sanct.* § *Transiturus, Trid. sess.* 13. *c.* 2. & Canone Missæ, in quo dicitur: *Qui pridie quàm pateretur &c.* Quàmvis *Joan.* 6. Christus instituendum prænunciaverit, & gratiam per illud dandam promiserit. Et quidem congruebat, ut tunc daret seipsum sub specie aliena, quando erat discipulos relicturus in propria, idque imminente passione, cujus hoc

Eucharistiam Christus instituit in ultima cœna; Idq; congruè,

hoc Sacramētum erat rememorativum: iminēte morte, quia tunc dicta & facta magis imprimuntur mentibus amicorum. Ita *D. Thomas q. 73. ar. 5.* Vide etiam *D. Bonav. d. 8. p. 1. ar. 2. qu. 2.*

8\. *Ad primam vesperam lunæ decimæ quintæ mēsis Nisan seu primi,*

DICO II. Christus ultimam cœnam, in qua instituit hoc Sacramentum, celebravit ad secundam vesperam Lunæ decimæ quartæ, & primam lunæ decimæ quintæ mensis Nisan. Ita communiter Latini. Pro clariori intellectu, & difficultatum occurrentium solutione

Cujus luna decima quarta incidit in æquinoctium vernum, aut illud propiùs sequitur,

Nota I. Judæos computasse annos per menses lunares, illumque mensem appellasse primum, cujus luna decima quarta incidebat in diem æquinoctii verni, vel propiùs ipsum sequitur: estque apud nos luna martialis. Mensem autem istum vocabant, Nisan; ut patet *Esther. 3.* Et eodem Ægyptum egressi leguntur *Exodi 12.*

Iudæi festivitates celebrabant à vespera in vesperam,

Nota II. Judæos fuisse solitos incipere suas festivitates à vespera sive ab occasu solis præcedente ipsum diem festum, juxta illud *Levitici 23. A vespera usque ad vesperam celebrabitis sabbata vestra*: adeò ut festivitates (quæ ibi intelliguntur per sabbata, ut docet contextus) haberent duas vesperas, unam præcedentem, alteram sequentem seu secundam. Diem autem volgarem incipiebant ab ortu solis: nam Christus communi Ecclesiæ sensu dicitur crucifixus circa horam sextam juxta computum Judæorum, & circa duodecimam juxta computum Germanicum & Belgicum seu nostrum: cùm igitur nos diem vulgarem computemus à media nocte, sequitur Judæos computasse ab ortu solis. Unde *Matth. 20.* Paterfamilias primùm egreditur summo mane, deinde horâ tertiâ, sextâ & nonâ. Denique undecimâ, in qua dicit: *Quid hic statis totâ die otiosi?* Et illâ horâ conducti dicuntur tantùm unâ horâ laborasse. Igitur horâ undecimâ erat dies ferè finitus, & consequenter nec à vespera, nec à media nocte, sed ab ortu solis censebatur inchoatus. Quàmvis *Dominicus Soto d. 9. q. 1. art. 4.* putaverit etiam dies vulgares fuisse ab Hebræis computatos à vespera. Ex quo sequeretur primam horam sequentis diei fuisse illam, quæ est prima post occasum solis (qui mos computandi adhuc alibi viget) adeòque Christum fuisse crucifixum circa horam decimam octavam; cùm tamen juxta Evangelium sit crucifixus horâ quasi sextâ seu sub meridiem. His notatis

Diem vulgarem auspicabantur ab ortu solis.

9\. *Christus comedit Pascha tempore, quo secundùm legem manducari oportebat.*

Probatur Conclusio: quia Christus celebravit ultimam cœnam, quando secundùm legē debebat comedi agnus paschalis: atqui hic debebat comedi ad secundam vesperam lunæ decimæ quartæ, ergo &c.

Major probatur ex Evangelistis: nam Christus misit discipulos suos ad parandum agnum paschalem, *die azymorum in qua necesse erat occidi pascha,* ut ait Lucas c. 22. vel *primo die azymorum, quando pascha immolabant*; ut ait Marcus *c. 14.* Similia habet Matthæus *c. 26.* ergo Christus celebravit suam cœnam, quādo Judæi immolabant, & necesse habebant immolare pascha. Deinde non est credibile citra necessitatem in fine vitæ violasse famosum illud præceptum, qui tamen non venerat legē solvere, sed verbo pariter & exemplo adimplere.

Minor videlicet quòd agnus paschalis debebat comedi ad finē lunæ decimæ quartæ, probatur: quia agnus paschalis debebat comedi vesperâ immediatè præcedente primum diem festivum azymorum, ut habetur *Exodi 12. Levitici 23. Numer. 28.* dies autem iste erat lunæ decimæ quartæ, ut patet ex Scripturis *Levitici & Numerorum* citatis, ubi dies decima quinta dicitur solemnitas azymorum: primus autem dies azymorum erat solemnior, ut clarè dicitur in locis citatis: Ergo agnus paschalis erat comedendus ad ultimam vesperam lunæ decimæ quartæ. 10.

Illud autem fuisse lunā quartamdecimam sub finem, declaratur Primò,

Eadem Minor probatur II. quia ex citatis locis constat dies azymorum fuisse septem, qui (ut habetur *Exodi suprà, & Marci 14.*) incipiebant cum esu agni, & (ut habetur in *Exodo suprà*) durabant usque vigesimum primum diem ejusdem mensis ad vesperam: quæ vespera necessariò intelligitur esse ultima diei vigesimi primi; cùm iste dies dicatur solemnior reliquis in *Exodo & Levitico suprà* Ex quibus sequitur, quòd Agnus paschalis erat comedendus ad ultimam vesperam lunæ decimæ quartæ: si enim priùs fuisset comedēdus, fuissent plures dies azymorum quàm septem; si seriùs, dies azymorum durassent ultra vigesimum primum diem mensis.

Declaratur secundò,

Probatur III. quia filii Israel egressi sunt ex Ægypto quintadecimâ die mensis primi, alterâ die *Phase*, id est, postridiè agni immolati, ut patet *Numer. 33.* Igitur agnus immolādus fuit die quartadecimâ sub finem. Neque verosimile est Judæos primogenitis Ægyptiorum occisis egressum per diem integrum post agni immolationem distulisse: quin potiùs Ægyptii sibi metuentes, intempesta nocte ad Israelitas venerunt, compellentes eos festinanter exire. In cujus rei memoriam instituti sunt septem dies azymorū cum immolatione Agni paschalis inchoandi, ut expressit *Josephus l. 2. Antiquit. c. 13.* quia nimirum ob festinationem filiis Israel egressuris ex Ægypto non suppetebat tempus seu opportunitas fermentandi conspersionem farinæ aliquodve pulmētum faciendi, quo essent præparati ad iter.

Declaratur tertiò.

Contrarium Cōclusionis docent Græci, qui ut tueantur Christum consecrasse in fermentato, docent ipsum uno die anticipasse esum agni paschalis contra præscriptū legis, & comedisse agnum ad finem lunæ decimæ tertiæ, ac consequenter passum esse lunâ decimâ quartâ. Pro quibus 11.

Græci censent Christum comedisse ultimū Pascha lunâ decimâ tertiâ, adeòque legalem diem anticipasse.

Objicitur I. *Joan. 13.* dicitur: *Ante diem Festum Pascha &c.* ubi significatur Christum

ſtum cum diſcipulis ſuis cœnaſſe ante diem feſtum Paſchæ, qui tamen incipiebat ad finem lunæ decimæ quartæ cum immolatione agni. Reſp. Joannem non loqui de die ceremoniali, qui à veſpera incipiebat, ſed de die uſuali ſeu artificiali, qui incipiebat ab ortu ſolis, dicebaturque etiam Paſcha ab immolatione Agni paſchalis factâ pridie ad veſperam. Unde non ait, Ante Paſcha; utpote jam inchoatum: ſed, Ante diem ſeu lucem Feſtivitatis paſchalis.

Quo ſenſu Ioannes c. 13. ſignificet Chriſtum cœnaſſe ante diem feſtum Paſcha.

Objicitur II. Judæi conſultantes de Chriſto occidendo, dixerunt *Matth. 26. Non in die feſto &c.* ergo Chriſtus non eſt paſſus in die feſto, qui incidebat in lunam decimam quintam, ſed ante; & conſequenter etiam ante finem lunæ decimæ quartæ comedit agnum. Reſp. Neg. priorem Conſ. Etſi enim Judæi in principio timuerint Chriſtum occidere in feſto, ne tumultus fieret in populo: poſtmodum tamen oblatâ occaſione Judæ promittentis eum tradere ſine turbis, mutaverunt conſilium, & in die feſto occiderunt, præ nimia ſiti Sanguinis Agni innocentia moram non ſuſtinentes, idque non ſine augmento injuriæ & ignominiæ Chriſti, quàmvis etiam non ſine myſterio.

Chriſtus occiſus eſt die feſto Paſcha, Iudæis prius conſilium (de quo Matth 26.) mutantibus.

12. Objicitur III. Ipſo die mortis Chriſti Joſeph mercatus eſt ſindonem, devotæ mulieres paraverunt aromata ad eum ſepeliendum, Judæi criminaliter contra eum proceſſerunt: atqui hæc non licebant in die feſto, ergo Chriſtus in eo non eſt occiſus. Reſp. ad Minorem, licuiſſe eo die opera pietatis; v.g. curare, benefacere, aſinum è fovea extrahere. Ejuſmodi quoque eſt, ungere & ſepelire mortuos. Unde *Tobiæ 2.* legitur ipſe Tobias die feſto ſuſtuliſſe occiſum, ut eum ſepeliret: quem etſi poſt ſolis occaſum ſepeliverit in ſilentio, tamen antè ſuſtulerat miſericorditer. Judæi nimiâ in Chriſtum invidiâ excæcati non ſunt ſolicitè à peccato violatæ legis excuſandi, qui noſcuntur timorem Domini non habuiſſe. Facilè autem ſibi perſuaſerunt eſſe licitum etiam in die feſto oblatâ occaſione occidere, quem Deo blaſphemum, & Genti ſuæ adeò perniciosum putabant. Fortè etiam non fuit Judæis illicitum in die feſto cauſam dicere & mortem procurare, ſed ad ſummum exequi, juxta illud: *Nobis non licet interficere quemquam Joan.* 18. Quod tamē aliū ſenſum poteſt admittere, ſcilicet de ſuprema gladii poteſtate per Romanos adēptâ. Fortè autem falsò allegatur à Judæis, ut crucem impetrent, quam Chriſto machinabantur. Nam certè ſub Romanis præſidibus Stephanum lapidarunt, & adulterā velut vi legis lapidandam ad Chriſtum addoxerunt.

Opera pietatis die feſto Iudæis licebant.

13. Objicitur IV. Judæi dicuntur *Joan.* 18. non introiſſe in prætorium, ut non contaminarentur, ſed ut manducarent Paſcha. Et *cap.* 19. dies Paſſionis Chriſti appellatur Paraſceve Paſchæ: ergo quando Chriſtus eſt paſſus, Judæi necdum manducaverant agnū paſchalem, & conſequenter Chriſtus anticipaverat. Reſp. Neg. Conſ. Ad primū Scripturæ locum (omiſsâ illorum reſponſione, qui more Scripturæ inſueto per Paſcha intelligunt panem azymū, nulli lege vetitum manducari ab immundis) dico per Paſcha ibi intelligi alias victimas illis diebus azymorum, præſertim primo & ultimo offerendas, ut habetur *Num.* 28. 2. *Paralipp.* 30. & 35. & *Deuter.* 16. quo poſtremo loco victimæ illæ pariter vocātur Phaſe ſeu Paſcha, & poterant etiam à vulgo manducari, non tamen niſi à mundis, ut patet ex *Levit* 7. Illis porrò locis, etſi tantùm videatur ſermo de ſacrificiis, quæ ipſo die Paſchæ, id eſt, decimâ quartâ ad Veſperam offerebantur; tamen *Auguſtinus l. 5. qq. Vet. Teſtam. q. 24. in Deuteron.* prope finem interpretatur ex *Deuteron.* 16. ut eadem oblata ſint omnibus ſeptem diebus. Idemque teſtatur oculatus teſtis *Joſephus l. 3. Antiquitatum c.* 13. Alii dicunt diſtuliſſe Principes Sacerdotum & alios eſum agni, quòd eſſent occupati nece Chriſti.

Quo ſenſu Iudæi dicantur metu immunditiæ non intraſſe prætoriū, ut manducarent Paſcha.

Ad poſteriorem locum dico diem, quo Chriſtus eſt paſſus vocari paraſceven Paſchæ, non quia præcedebat Paſcha, ſeu præparatorius erat ad Paſcha (cùm Paſcha non haberet diem paraſceven, ſed ſolum ſabbatum, in quo ſolo non licebat cibos coquere, qui proinde pridie erant præparandi) ſed quia paſcha illo anno incidebat in paraſceven. Quæ explicatio confirmatur ex *Joan.* 18. ubi dicitur: *Eſt conſuetudo vobis, ut unum dimittam vobis in paſcha.* Cujus loco *Matth.* 27. dicitur: *per diem ſolemnem:* & *Marci* 15. *per diem feſtum.* Quibus clarè ſignificatur diem illum fuiſſe decimum quintum; nam dies decimus quartus nec ſolemnis, nec feſtus vocatur in Scriptura. Unde *Marci ſuprà* dicitur: *Quia erat paraſceve, quod eſt ante Sabbatum.* Adeòque *Paraſceve Paſcha* idem eſt, quod paraſceve incidens in Paſcha. 14.

Chriſtus paſſus eſt in paraſceve Paſcha, id eſt, incidente in Paſcha.

Maldonatus hanc objectionem ſumit pro partiali fundamento ſuæ opinionis, quâ cēſet Chriſtum quidem cœnaſſe ad primam veſperam lunæ quintædecimæ, Judæos autem ex more quodam iſto anno cœnaſſe poſtridie. De qua *n.* 17.

Objicitur V. Si Chriſtus cœnavit agnum ad finem lunæ decimæ quartæ, & conſequēter paſſus eſt in paraſceve ſeu die veneris, non poterat reſurgere alterâ Sabbati, hoc eſt die Dominico, nam tunc non videretur juxta ſuam prædictionem *Matth.* 12. fuiſſe in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus. Reſp. Neg. Seq. Eſt enim hebraica & Scripturis frequens periphraſis ſeu circumlocutio trium dierum naturalium, qui die ac nocte, ſeu luce & tenebris conſtant; quaſi prædixerit ſe futurum in 15.

Cum quo conſiſtat triduum ſepultura.

corde

corde terræ per tres dies naturales, nempe per synecdochē. Vide dicta *Tract. de Incarnat. disp. 4. de Myster. vita Christi q. 4. n. 97.*

Græcorum sententiâ supposità, adhuc non sequeretur Christum consecrasse in fermentato.

Hæc sunt potissima Græcorum argumenta. Qui tamen dato quòd Christus cœnam ultimam celebrasset pridie diei lege statuti, adhuc non conficerent intentum suum de consecratione Christi in pane fermentato. Si enim Christus anticipaverit esum agni, quidni & usum azymorum panum, qui simul inchoatur? Deinde saltem in ipsa cœna agni erat panis azymus: quem proinde Christus facilè potuisset assumere in cœna mystica, gratis concesso, quòd post cœnam legalem fuisset servata usualis, & sub ea institutum Sacramentum.

Luisius Legionensis putavit agnum vi Legis immolandum ad finem lunæ decimæ tertiæ.

16. Secundò contra Conclusionem quidam Luisius seu Aloysius Legionensis apud *Suarez disp. 41. sect. 1.* contendit Judæos debuisse celebrare Pascha ad primam vesperam lunæ decimæ quartæ, seu ad finem decimæ tertiæ; adeòque etiam Christum tunc seu eodem quo ceteri die celebrasse. Cujus fundamentum est, quòd Judæis erat præceptum comedere agnum Paschalem die decimâ quartâ ad vesperam: cùm autem Judæi inciperent suas festivitates à vespera præcedente, sequitur vesperam diei decimæ quartæ dici debere illam, quæ veniebat post occasum solis die decimâ tertiâ. Sed hoc fundamentum nullum est: quia lex præcipiens esum agni die decimâ quartâ ad vesperam, intelligitur de die vulgari, quæ solùm habebat vesperam subsequentem: dies enim decimus quartus non erat festivus, sed dies subsequens, qui est primus, & dies vigesimus primus qui est septimus azymorum. Unde immolatio agni fiebat solemnitate primi diei inchoatâ, & quasi concomitanter in festo: durabatque celebritas agni duntaxat durante immolatione & esu illius.

Ejus fundamentum dissolvitur.

Deinde legem sic esse intelligendam, patet ex probatione Conclusionis. Et confirmatur: nam *Exodi* 12. (ubi Lex traditur) habetur: *Quartâ decimâ die mensis ad vesperam comedetis azyma*, quod tamen de posteriori vespera manifestè intelligendum est: cùm constet fuisse septem dies azymorum, quorū ultimus dies vigesimus primus mensis. Unde pariter de secunda vespera intelligitur, quod immediatè ibidem subditur: *Usque ad vigesimam primam ejusdem mensis* (quæ similiter uti quintadecima erat solemnis) *ad vesperam.*

Hæc est etiam ordinaria Scripturæ phrasis, communi modo intelligendi conformis, ut cùm aliquid dicit esse factum vel faciendum ad vesperam, intelligat finem diei, ut *Gen.* 30. *Redeunti ad vesperam Jacob de agro. Exodi* 12. *Usque ad diem vigesimam primam mensis ad vesperam.* Et alibi.

Christum tempore legali, Judæos ex dis-

17. Tertiò *Maldonatus* in illud *Matth.* 26. *Scitis quia post biduum Pascha fiet*, post *Lyranum* & quosdam alios docet Christum immolasse quidem agnum, adeòque instituisse Eucharistiam ad secundam vesperam lunæ decimæ quartæ quæ tunc incidebat in feriam quintam; Judæos tamen isto anno immolasse postridie, idque ex permissione factâ à tempore Esdræ, ut quoties dies prima seu solemnitas azymorum incideret in feriam sextam, transferri posset in sabbatum, adeòque immolatio agni in feriam sextam, eò quòd isti populo molestum esset duo festa immediatè celebrare. Sed hujus dispensationis nullum est vestigium in Scriptura, neque etiam in *Josepho* aut *Philone* diligentissimis ceremoniarum Judaicarum Scriptoribus. Neque etiam hoc modo istud inconveniens vitari potuisset: nam hâc translatione factâ incidisset dies septimus azymorum (qui similiter erat festivus) in feriam sextam sequentis hebdomadæ, adeòq; etiam tunc servare Judæi debuissent duo festa immediatè. Verba etiam Scripturæ in probatione Conclusionis allegata satis ostendunt Christum immolasse agnom, quando Pascha immolabant, scilicet Judæi communiter, & necesse erat occidi Pascha.

pensatione isto anno postridie agnum immolasse, & Pascha in Sabbato celebrare tenuisse Quidam dixerunt.

Sed nullum istius dispensationis vestigium, aut ratio, qua non ipsam everat.

Dices cum *Maldonato Joan.* 19. De sabbato immediatè sequenti mortem Christi dicitur: *Erat enim magnus dies ille sabbati*, ubi indicatur specialis solemnitas istius sabbati, utique propter concursum cum festivitate azymorum. *Resp.* particulam *ille dies* non referre sabbatum unum singulare, sed universim sabbatum Judæorum; quale singulis septimanis occurrebat, & erat magnum apud Judæos: idque inculcat Joannes specialiter Christianis magnitudine & solemnitate istâ dudum antiquatâ & præteritâ. Idemque satis indicat contextus, si rectè ponderetur: *Judæi* (inquit Evangelista) *ergo* (*quoniam parasceve erat*) *ut non remanerent in cruce corpora sabbato* (*erat enim magnus dies ille sabbati*) *rogarunt Pilatum &c.* ubi ratio allegatur generalis, *quoniam parasceve erat, & ut non remanerent in cruce corpora sabbato.* Quàmvis ob solemnitatem diei præcedentis, & concursum populi adhuc Jerosolymis existentis potuerit sabbatum istud specialiter fuisse solemne. 18.

Si Christus in festo Paschæ mortuus, cur dies sepulturæ vocetur magnus dies Sabbati?

Dices II. Dies Pentecostes semper fuit quinquagesimus à secunda die, sive altera die post solemnitatem azymorum, ut habetur *Levitici* 23. Si autem Christus primâ die azymorum, & feriâ sextâ foret passus, festum Pentecostes illo anno non incidisset in diem Dominicum, sed in sabbatum: quod est contra communem Ecclesiæ sensum, quo indubitater traditur Spiritum sanctum Dominico die in Apostolos descendisse. *Resp.* etiam hoc argumentum corruere, si etiam Nonnullis computus inchoetur à secunda die exclusivè, seu hâc non computatâ. Et saltem sic oportuisse computari eo anno, quo secunda dies azymorum incidebat in sabbatum (uti anno mortis Christi incidebat) censent *Baronius* & *Bellarminus*. Dico tamen Pentecosten Judæorum 19.

Quomodo idem consistat cum adventu Spiritus sancti die Pentecostes.

isto anno incidisse in sabbatum, & Spiritum sanctum descendisse postridie, scilicet die Dominicâ, quâ celebratur Pentecoste Christianorum, quod non computatur à secunda die azymorum, sed à tertia, seu à resurrectione Christi. Et de Pentecoste Christianorum intelligitur illud *Act. 2. Cùm complerentur dies Pentecostes*; quod jam tum à Christianis celebrari cœperat. Vide *A Lapide in cap. 23. Levitici.* Nec mirùm, quòd tunc temporis magna esset multitudo diversarum nationum in Jerusalem: quia Pentecoste Judæorum pridie præcesserat.

Reliqua fundamenta *Maldonati* à nobis, agendo contra Græcorum sententiam, dissoluta sunt.

Eucharistiam Christus instituit post cœnam legalem seu esum agni

20. Dico III. Eucharistia est instituta post cœnam legalem seu ceremonialem agni; ut significat *Tridentinum sess. 22. c. 1.* dicens: *Celebrato veteri Pascha novum instituit Pascha. Clem. Unicâ, de Reliq. & Venerat. Sanctorum.* Idem expressit Ecclesia in hymno: *Post agnum typicum expletis epulis &c.* Et *Augustinus Epist.* 118.

An autem sit instituta sub initium, an verò postquam fuit incepta, an denique sub finem ejusdem cœnæ usualis seu communis (quæ plerumque post cœnam legalem festinanter absolvi solitam fiebat in magnis familiis, quibus unus agnus non sufficiebat explendæ omnium fami) incertum est, & inter Doctores ac Interpretes controversum. Quàmvis alicui primâ fronte videri possit dubium ipsius controversiæ suppositum, nimirum quòd Christus præter cœnam legalem adhibuerit alteram usualem: eò quòd agnus anniculus ex toto consumendus, facile sufficesse videatur pro cœna tredecim aut circiter personarum: Et parum, quod fortè defuisset, non appareat postulasse inchoationem novæ cœnæ, sed suppleri potuisset in appendice cœnæ legalis. Dato nihilominus supposito,

Sub finem cœnæ usualis.

21. Valde verosimile est fuisse institutam sub finem cœnæ usualis: nam hoc in primis indicant verba hymni: *Post agnum typicum expletis epulis*; & verba Lucæ ac Pauli: *Similiter & calicem postquam cœnavit* Christus; intellige, de plena cœna. Deinde *Joan.* 13. Christus dicitur lavisse pedes discipulorum (quos lavit ante institutionem Eucharistiæ) cœnâ factâ, utique usuali; cùm de ea subjungatur: *Surgit à cœnâ, & ponit vestimenta sua*; cœna autem agni Paschalis fieret stando juxta legem sive ritum Judæorum. Deinde dicitur recubuisse iterum, nempe ad instituendam Eucharistiam. Necdum tamen omnes suam cœnam perfecisse indicant verba Evangelistæ *Cœnantibus illis*, scilicet Apostolis adhuc aliquid interdum ori ingerentibus; & quòd postea adhuc Christus intinctum panem dedit Judæ.

22. Dico IV. Hoc Sacramentum fuit institutum præsente Juda, qui ipsum de manibus Christi accepit. Ita plerique Theologi. Idem docet *Chrysostomus*, *Hieronymus*, *Cyrillus Jerosolymitanus*, *Leo Papa*, *Augustinus Tractatu 62. in Joannem* & aliis locis, & passim alii Patres apud *Suarez disp. 41. sect. 3.* Immo id evidentissimè enarrari à *Luca* dicit *Augustinus*: nam postquam Evangelista *cap. 22.* narrasset institutionem hujus Sacramenti, subjungit: *Verumtamen manus tradentis me mecum est in mensa.* Similiter *Marci* 14. dicitur: *Et biberunt ex illo* (calice consecrato) *omnes*, nempe duodecim, de quibus immediatè antè facta erat mentio. Insuper ex *Joan.* 13. colligitur Judam cœnâ usuali factâ interfuisse lotioni pedum, & postquam iterum recubuisset Christus, adhuc adfuisse, cùm accepit buccellam panis, quæ etsi non fuerit Sacramentum Eucharistiæ (ut post *Concilium Bracarense III. can. 1.* docent communiter Doctores) omnino tamen videtur ipsum jam tunc fuisse institutum. Denique idem constat ex hymno Ecclesiæ: *Cibum turba duodena se dat suis manibus.* Et ex Sequentia de Venerabili Sacramento: *Turba fratrum duodena datum non ambigitur.*

Præsente Judâ: cui illam quoque porrexit.

Quamvis pauci oppositum senserint.

Quibus non favet Scriptura.

Nihilominus *Hilarius can. 30. in Matth.* & quidam alii putant Sacramentum non fuisse datum Judæ, adeòque post hujus discessum fuisse institutum. Quibus non favet illud Christi *Matth.* 26. *Non bibam amodò de hoc genimine vitis usque in diem illum, cùm illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei.* Nam ly *vobiscum* intelligitur indefinitè de iis qui consortes futuri erant prædicti regni. Deinde ad hujus consortium Christus ex sua parte paratus erat etiam Judam admittere. 23.

Judas tempore institutionis Sacramenti necdum erat detectus.

Non obstat etiam, quòd tempore institutionis ac dispensationis Eucharistiæ Judas videatur fuisse detectus, adeòque exclusus à participatione Sacramenti: cùm inter cœnandum Christus dixerit *Matth.* 26. *Qui intingit mecum manum in paropside, hic me tradet*; & Judæ replicanti, *Numquid ego sum Rabbi?* responderit, *Tu dixisti.* Quæ verba stylo Hebræo sunt affirmantis. Præterea *Joan.* 13. interroganti Joanni, *quis est?* dixit: *Ille est, cui ego intinctum panem porrexero. Et* (ut sequitur) *cùm intinxisset panem, dedit Juda.* Non obstat, inquam; nam prima verba Christi sunt dicta in communi, q.d. *unus ex duodecim* (eâdem scilicet paropside utentibus) *qui intingit mecum manum in catino*, ut est apud *Marcum c. 14.* Subsequentia verba Christi ad Judam, si non sint abstrahentis, sed asserentis, sunt ei insinuata aliis non audientibus, vel certè non advertentibus, seu non capientibus. Ideòque adhuc Petrus instabat apud Joannem, *Quis est de quo dicit?* Postea autem Joanni supra pectus Jesu recumbenti & interroganti, *Quis est?* Christus dedit signum

gnum porrectionis intincti panis; idque secretò, adeò ut cùm Christus dein Judæ diceret, *Quod facis, fac citiùs*, teste ipso Joanne *cap. 14. hoc nemo scivcrit discumbentium, ad quid dixerit ei*, excepto saltem ipso Joanne. Ut taceam porrectionem intincti panis fuisse posteriorem distributione Eucharistiæ. Judam porro adhuc fuisse tunc peccatorem occultum; apertè supponit *Eugenius Papa c. Si Sacerdos 2. de Officio Ordinarii*, & Theologi communiter, ex facto Christi deducentes exemplum à Ministris Eucharistiæ circa peccatores occultos servandum. Quamvis alioquin potuisset Christus tamquam absolutus dominus & supremus Judex justissimè privare & plectere Judam. Quod autem *Leo Papa Serm. 3. De Passione* Judam alloquens ait: *Illa saltem te à præcipitio tuo Sacramenta revocassent, quæ in Paschali Cœna jam de perfidia tua signo divinæ scientiæ detectus acceperas*; intellige, detectus apud ipsum Christum per signa divinæ scientiæ, quæ Judas ipse probè adverterat.

Christus ipse suum corpus & sanguinem sumpsit.

24. Petes an ipse Christus in ultima cœna sumpserit Eucharistiam? Resp. Aff. Ita enim censent Theologi communiter, & satis apertè indicāt multi Patres; signanter *Chrysostomus Homil. 83. in Matth.* dicens: *Ipse quoque bibit ex eo, ne auditis verbis illi dicerent; Quid igitur sanguinem bibimus & carnem comedimus? ac ideo perturbarentur.* Uti antea Capharnaitæ *Joan. 6. Ne igitur tunc id quoque accideret, primus ipse hoc fecit &c.* Et quamvis non sit clarè in Evangelio expressum, favet tamen illud Christi *Lucæ 22. Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum*; quod plerique Doctores specialiter ad hoc Sacramentum referunt. Item quod *Matth. 26.* dixit Christus: *Non bibam amodò de hoc genimine vitis usque in diem illam &c.* Hoc sensu etiam accipit *D. Thomas q. 81. a. 1. ad 1.* quòd Christus dicitur accepisse panem & calicem, scilicet etiam ore sumendo, sicut postea tradidit aliis accipiendum. Unde ibidem addit hos versus:

Rex sedet in cœna, turbâ cinctus duodenâ:
Se tenet in manibus; se cibat ipse cibus.

Sacramentaliter, non spiritualiter seu non cum effectu.

Non communicavit tamen Christus spiritualiter, quoad perceptionem effectûs gratiæ; non quidem defectu dignitatis & sanctitatis (sic enim maximè sanctè & spiritualiter communicavit) sed propter gratiæ plenitudinem: adeòque communicavit tantùm sacramentaliter, ut rectè *D. Bonav. d. 9. a. 1. q. 4.* & reliqui Doctores.

Idq; convenienter.

Congruentia hujus facti colligitur ex eo, quòd conferret ad dignitatem hujus Sacramenti, Christimet usus: quodque conveniret ipsum participare de epulis, ad quas ceteros invitabat, quòd denique sicut in veteri lege sacrificans prior participabat de carnibus victimarum, sic Christus participaret de victima incruenti sacrificii primitus à se oblati, aliisque communicati. Atque ita fuit *ipse conviva, & convivium; ipse comedens, & qui comeditur*; ut ex *Hieronymo ad Hedibiam quæst. 2.* refertur *canone Moyses 87. de Consecrat. d. 2.*

QUÆSTIO III.

In quo consistat essentia hujus Sacramenti.

AD Eucharistiam varia concurrunt, 25.
nempè panis & vinum tamquam materia transiens, verba consecrationis, species consecratæ, Corpus & Sanguis Christi sub speciebus contenta, denique sumptio prædictarum specierum.

Panis & vinum non sunt de Essentia Eucharistiæ.

DICO I. Panis & vinum non sunt de essentia hujus Sacramenti. Patet: quia vi positionis hujus Sacramenti destruuntur; quod autem est de alicujus rei essentia, debet cum illa permanere.

Verosimilius neque verba Consecrationis.

DICO II. Verba cōsecrationis non sunt de intrinseca essentia hujus Sacramenti. Ita *Scotus, Gabriel, Victoria, Vasquez, Coninck* & plurimi alii contra *Lugo* & alios recentiores. Ratio est: quia etsi *Concilium Florentinum sup.* verba consecrationis appellet formam hujus Sacramenti; non tamen intelligit intrinsecam: cùm eodem modo panem vocet materiam, utique extrinsecam & transeuntem: Deinde dicit per illa verba *Confici hoc Sacramentum*: causa autem efficiens seu confectiva rei solet esse extrinseca essentiæ effectûs. Unde etsi sine verbis statueretur Christus sub speciebus (prout olim quidam putarunt factum ab ipso Christo) esset Sacramentum, etsi indigens notificatione; quâ indiget etiam panis nemine sciente secretò consecratus.

Cùm Eucharistia sit res permanens, verba transeant successivè.

Confirmatur ex *Scoto d. 8. q. 1. n. 6.* quia verba consecrationis sunt successiva; ergo non possunt esse de intrinseca essentia Eucharistiæ, quæ est Sacramentum permanens, ac integrum, etiam post verba corrupta. Quæ etiam non suscipiuntur, non exponuntur in altari &c. quæ tamen tribuuntur & cōpetunt huic Sacramento toti.

Neque Moralis permanentia sit magis in illis, quàm in causis naturalibus.

Neque dici potest verba consecrationis 26.
manere moraliter; sicut offensa aut consensus non retractatus: illa enim moralis permanentia tantùm habet locum in causis & effectibus liberis pendentibus à voluntate, quæ effectus morales causat, quando & quot placent: ideòque consensus semel datus censetur interpretativè permanere, quousque non revocatur à voluntate. Aliud est de forma cōsecrationis, quæ instar causæ necessariæ, tunc quando profertur, ponit effectum ampliùs non dependentem à potestate consecrantis, qui semel factam nequit retractare, ac proinde non habet esse morale permanens. Verba igitur consecrationis

Prærequiruntur tamen,

Vinũ & Sacerdotium, quod tamen non est pars essentialis Eucharistiæ.

crationis sunt quid necessariò prærequisitum juxta ordinatam legem ad hoc, ut species panis & vini destructâ substantiâ præexistente contineant Corpus & Sanguinem Christi. Quemadmodum etiam prærequiritur Sacerdotium, seu Sacramentum Ordinis; quod tamen non est ob hoc de Essentia intrinseca Sacramenti Eucharistiæ. Quàmvis quæstio hæc videri possit non parum habere de modo loquendi; & oppositum loquendi modum inter *Scotistas* præferat *Ponciꝰ d.44.q.1.*

27. *Essentia proinde consistit in speciebus consecratis, quatenùs est signum gratiæ subsistentis:*

DICO III. Species consecratæ sunt aliquo sensu essentia adæquata hujus Sacramenti, quatenus illud est signum gratuiti Dei effectûs, scilicet Corporis & Sanguinis Christi, sive gratiæ substantialis, ac velut subsistentis. Ita *Scotus d.8.qu.1.nn.7.* & plures alii.

Probatur: quia ad essentiam Sacramenti sic spectati non pertinent ipsum Corpus & Sanguis Christi; cùm hæc ipsa sint significatum, adeòque non sint ipsum signum aut Sacramentum: nihil autem aliud potest assignari, quod esset de essentia. Confirmatur: quia Corpus & Sanguis Christi sunt res seu significatum Sacramenti, scilicet specierum panis & vini, ut tradit *Innocentius III. c. Cùm Martha, de Celebrat. Missar.* Ipsæ igitur species solæ sunt signum seu Sacramentum Eucharistiæ spectando illud prout in præsenti Conclusione. Consonant quoque auctoritates dicentes Corpus Christi contineri in hoc Sacramento, scilicet ratione specierum sacramentalium. Et c. *Ego Berengarius 42. de Consecr. d. 2.* declaratur *panem & vinum*, id est species, *post consecrationem non solùm Sacramentum, sed etiam verum corpus & sanguinem esse.* Ubi patenter solis speciebus hoc nomen tribuitur.

28. *At quatenus est signum gratiæ sanctificantis, partim in speciebus,*

DICO IV. Species consecratæ sunt de essentia Sacramenti Eucharistiæ, quatenus est signum efficax gratiæ; ac insuper ipsum Corpus & Sanguis Christi. Ita communiùs Doctores. Prima pars patet: quia Sacramentum essentialiter est signum sensibile; seclusis autem speciebus, Eucharistia non est sensibilis. Deinde juxta præsentem Dei ordinationem, Corpus & Sanguis Christi seclusis speciebus non causarent gratiam; cùm hanc non soli Corpori & Sanguini, sed simul cum speciebus Christus annexuerit; quam proinde vi præsentis ordinationis non reciperet, qui Corpus vel Sanguinem Christi miraculosè sumeret sine speciebus. Denique c. *Cùm Martha* citato species dicuntur *Sacramentum gemina res*, scilicet *Carnis & Sanguinis*, nec non *unitatis & charitatis*, seu gratiæ; quam proinde species quoque causant.

29. *Partim in ipso Corpore & Sanguine Christi,*

Secunda pars probatur: quia etsi Corpus & Sanguis Christi sint res significata per species consecratas, tamen insuper sub iisdem speciebus significant practicè, & quidem principaliori quâdam ratione refectionem spiritualem sive gratiam, quam species solæ non significarent aut causarent, sed tantùm simul cum Corpore & Sanguine Christi, quatenus eum illis per modum unius constituunt unum convivium sensibile, significans spiritualem animæ refectionem. Unde non refert, quòd Corpus & Sanguis Christi non sint in Sacramento sensibilia per se; satis enim fiunt sensibilia per species, sicut contritio in Sacramento Pœnitentiæ, & consensus internus in matrimonio fiunt sensibiles per actus externos.

30. *Species sunt Sacramentum tantùm, Corpus & Sanguis sunt Sacramentum & res; gratia denique, res, & non Sacramentum.*

Idem confirmat usitatus *Magistri dist.8.* & Theologorum loquendi modus, approbatus ab *Innocentio III. cap. Cùm Martha, de Celebrat. Missar.* videlicet quòd tria sint in hoc Sacramento distinguenda, unum quod est tantùm Sacramentum, alterum quod est Sacramentum & res, tertium quod est res & non Sacramentum: Sacramentum & non res, est species visibilis panis & vini, Sacramentum & res Caro Christi &c. Ubi Corpus seu Caro Christi clarè dicitur esse Sacramentum, nempe respectu gratiæ seu spiritualis unionis cum Christo.

31. *An Eucharistia nomen connotet in recto ipsas species.*

Dubitatur autem, an Eucharistia in recto involvat ipsum Corpus & Sanguinem Christi, an verò solùm in obliquo, species autem consecratas in recto? Et quidem si de re ipsa ageretur, jam constaret Eucharistiam quodam sensu esse aggregatum ex utroque, cui proinde aggregato rectè nomen Eucharistiæ posset tribui, si usus id haberet. Consulendo tamen consuetum loquendi, etiam Conciliorum, & apprehendendi modum, nomen istud in recto videtur potiùs tribuendum ipsis speciebus, in obliquo autem ipsi cõtento Corpori & Sanguini: quamquàm & hoc bono sensu vocari posset Sacramentum (uti vocat *Innocentius III. cap. Cùm Martha*) quatenus verè dicitur & est signum gratiæ sanctificantis. Non solet tamen ita Corpus & Sanguis vocari in recto Sacramentum Eucharistiæ, uti solent species, sed in obliquo, scilicet Sacramentum Corporis & Sanguinis Christi. Nam quemadmodum composita per accidens etsi includant intrinsecè subjectum & formam, v.g. album subjectum & ipsam albedinem, tamen in recto connotant solùm subjectum: sic Sacramentum Eucharistiæ congruè connotat species consecratas, seu symbola sensibilia. Quare *Trid. sess. 13. c.1.* profitetur *in Eucharistiæ Sacramento Christum*, sive ejus *Corpus & Sanguinem* (ut loquitur *can. 1.*) *contineri*; ipsum igitur Corpus & Sanguis non dicuntur in recto Sacramentum Eucharistiæ, sed species, sub quibus continentur. Dicitur etiam Sacramentum Eucharistiæ frangi; id est ipsæ species. Dicitur in illo Corpus Christi esse præsens; non est

autem

autem corpus præsens in seipso. Est etiam essentialiter & in recto signum sensibile, adeòque in recto non impostat solum Corpus aut Sanguinem (ut vult *Lugo*) sed saltem ipsas species. Quod verò *Aug. Epist.23. ante finem* ait: *Sacramentum Corporis Christi secundùm quemdam modum Corpus Christi est &c.* id est, juxta modum metaphoricum, quo continens sumitur pro contento.

32. *Sumptio non est de essentia Sacramenti Eucharistiæ.*

DICO V. Sumptio non est de intrinseca essentia Sacramenti Eucharistiæ: nam hoc antecedenter ad sumptionem est completum, etiam dum in sacrario asservatur. Confirmatur: quia Eucharistia est æquè causativa gratiæ sive sumatur, sive non; sicut ignis æquè est calefactivus, sive alicui applicetur, sive non. Confirmatur II. quia sumptio non est id quod nutrit, sed tantùm applicatio rei nutritivæ, & conditio, ut Sacramentum operetur: sicut approximatio ignis ad comburendum. Neque exercetur ab eodem ministro, à quo conficitur Eucharistia, sed à suscipiente. Denique Eucharistia est id quod manducatur & bibitur, est spiritualis cibus & potus: quæ non verificantur de ipsa sumptione, sed ante sumptionem de re ipsa permanente. Estque hæc sententia communis Doctorum.

33. *Est ipsum permanenter & in eo Christus, etiam ante usum.*

Multò minùs consistit Eucharistia omnino vel principaliter in actuali sumptione seu usu, quasi ante usum non sit permanenter in eo Christus, ut voluit *Lutherus* cum suis sequacibus: cùm id planè repugnet perpetuæ traditioni Ecclesiæ & sensui Fidelium, ac doctrinæ Patrum, definitionibusque Conciliorum, signanter *Tridentini sess.13. cap.3.* id probantis: *Nondum enim Eucharistiam de manu Domini Apostoli susceperant, cùm verè tamen ipse affirmaret, corpus suum esse, quod præbebat.* Quare idem error repugnat veritati verborum consecrationis, quæ Evangelistæ referunt. Eumdemque reprobat etiam *Tridentinum sup. can. 4.*

34. *Definitio Sacramenti Eucharistiæ.*

Ex dictis definiri potest Sacramentum Eucharistiæ hoc modo: *Est Sacramentum sub speciebus panis & vini consecratis continens & significans Christum ut spiritualem animæ refectionem.* Vel (*ut Scotus d.8.q.1.n.2.*) *est Sacramentum Corporis Christi & Sanguinis veraciter contenti sub speciebus panis & vini post consecrationem factam à Sacerdote sub verbis certis cum debita intentione prolatis ex institutione divina veraciter significans Corpus Christi & Sanguinem sub eis realiter contineri.*

35. *Eucharistia ut complectitur species panis & vini est simpliciter unum Sacramentum.*

DICO VI. Sacramentum Eucharistiæ ut complectitur species panis & vini, est simpliciter dicendum unum Sacramentum. Ita communiter Doctores. Estque conforme *Tridentino* & Patribus agentibus de Eucharistia tamquam de uno Sacramento. Ratio est: quia species panis & vini sunt institutæ per modum cibi & potûs, adeòque invicem subordinantur ad significandam perfectam refectionem seu unum convivium spirituale; quod ut completum sit cibo & potu constare debet. Quare est unicum Sacramentum specie totali & in ratione unici convivii completi seu integri. Sicut unum specie, immo numero convivium integratur ex diversis specie ferculis, quorum singula sunt verus cibus. Et sicut domus specie, immò numero una habet varia specie distincta, quæ illam integrant. Similiter ergo completum & specie totali unum Eucharistiæ Sacramentum integratur ex partibus specie distinctis, scilicet speciebus panis & vini: quæ (ut loquitur *Scotus d.8. q.1. in fine*) *sunt Sacramentum unum unitate integritatis, non unitate indivisibilitatis.* *Scilicet specie totali, in ratione unius completi convivii.*

36. *Species tamen panis & vini sunt singula seorsim verum Sacramentum, idque specie partiali diversum.*

Unde nihilominùs species panis sunt seorsim verum, idque partiali specie diversum Sacramentum à speciebus vini: nam sunt species heterogeneæ; & quidem ex vi verborum præcisè species panis Corpus Christi, species autem vini Sanguinem significant aut continent. Deinde singulæ seorsim sumptæ causant gratiam, & quidem diverso significandi modo: ergo sunt speciali specie diversa Sacramenta, seu signa practica gratiæ. Unde *Trid. sess.21. c.3.* docet sub qualibet specie seorsim verum Sacramentum sumi. Et hoc sensu quotidiè in Missa dicitur: *Quem pura & sancta refecerunt Sacramenta.* Et alibi subinde Eucharistia in plurali appellatur Sacramenta.

37. *Unde laici sub una specie sumunt Sacramentum essentialiter integrum in ratione Sacramenti.*

Hinc sequitur à fidelibus laicis sumi quidem sub una specie Sacramentum essentialiter integrum, quatenus species panis consecratæ habent totam essentiam veri alicujus Sacramenti, uti & species vini; cùm seorsim significent & causent gratiam. Cum hoc tamen consistit, quòd singulæ species insuper sint partialiter componentes ac integrantes unum Sacramentum in ratione convivii seu refectionis spiritualis completæ.

Et integrum Christum, etsi non integrum convivium.

Unde eatenus non sumunt laici fideles Sacramentum Eucharistiæ integrum; etsi re ipsâ sumant Christum integrum sub singulis speciebus contentum, & juxta plurimos Doctores (de quo tamen infrà) non minorem participent gratiam, quàm si sub utraque specie communicarent.

38. *In pluribus hostiis quo sensu sit Sacramentum unum vel multiplex numero.*

Petes an hoc Sacramentum in pluribus hostiis seu formulis sit numero multiplex? Resp. bono sensu posse dici unicum; tum ratione unius seu ejusdem objecti per species significati seu sub illis contenti: tum quia præcipua seu nobilissima pars essentialis ubivis est eadem, nempe Corpus & Sanguis Christi. Immo unicum dici debet ab iis, qui docent Sacramentum Eucharistiæ in recto tantùm dicere Corpus & Sanguinem Christi sub speciebus: cùm enim sic non multiplicaretur illud quod nomen Eucharistiæ in recto importat, consequenter non multiplicaretur Sacramentum

X 4 tum

tum seu nomen illius; adeòque non forent in pluribus hostiis dicenda esse plura numero Sacramenta seu plures Eucharistiæ. Quamvis quod rem spectat, verè sint plura numero Symbola sensibilia, & consequenter plura aggregata (ad quorum pluralitatem seu distinctionem sufficit alicujus essentialiter inclusi diversitas) quibus convenit essentialis ratio Eucharistiæ.

Inhærendo tamen sententiæ asserenti, quòd Eucharistia non solùm adæquatè involvat species consecratas, aut certè illas simul cum Corpore & Sanguine Christi; sed etiam easdem in recto connotet, dicendum est in rigore multiplicari numero hoc Sacramentum propter multiplicationem hostiarum, non solùm quoad rem (multiplicatâ enim totâ essentiâ aut parte essentiali multiplicatur ipsum totum) sed etiam quoad denominationem, ut sint dicendæ plures Eucharistiæ, uti sunt plures hostiæ seu species, quas in recto denominat. Dum equidem plures hostiæ per modum unius sumuntur simul, sicut tunc in actu secundo coalescunt in unum convivium sive ferculum, & in unam significationem ejusdem gratiæ, ita etiam in unum Sacramentum: sicut diversæ partes hæderæ sunt diversa signa in actu primo sufficientia ad significandum; & tamen in unum fasciculum collectæ, & sic appensæ, sunt tantùm simul unicum signum. Idem moraliter loquendo dici posset de pluribus hostiis in eodem ciborio contentis; sicut dum homogenii cibi in eadem lance exhibentur & ab eodē sumuntur, dicuntur unus cibus. Sed hoc totum pertinet ad modum loquendi quodammodo arbitrarium.

DISPUTATIO SECUNDA.

De Materia & Forma Eucharistia.

QUÆSTIO I.

Quæ sit Materia, & qualiter præsens esse debeat?

1\. *Materia ex qua Eucharistia est panis & vinum.* DICO I. Materia ex qua Eucharistiæ est panis & vinum. Est de fide ex *Florentino in Decreto Unionis.* Patet etiam ex *Matth. 26. Marci 14. Lucæ 22.* ubi Christus in institutione hujus Sacramenti dicitur accepisse panem &c. & post consecrationem calicis dixisse refertur: *Non bibam de hoc genimine vitis*: seu (ut *Lucas* habet) *generatione vitis*; quo indicatur fuisse vinum in calice. Et quamquam hæc veritas non posset ex Evangelio probari, tamen satis indubitata redditur ex traditione & unanimi consensu Ecclesiæ, adeò ut hoc tempore nequidem Hæretici eam negent.

Congruentia hujus rei. Congruentiæ sunt. Prima, quòd panis & vinum sint aptissima ad significandum spirituale convivium; utpote cibus & potus hominis maximè naturalis, & in conviviis adhiberi solitus. Secunda, quia optimè significant hujus Sacramenti effectus: nam sicut ex multis granis unus panis conficitur, & ex multis uvis vinum confluit; ita per hoc Sacramentum, multi fideles, tum inter se, tum cum suo capite Christo perfectissimè uniuntur. Tertia: quia sicut panis confortat, & vinum recreat; sic Christus (ut pulcherrimè cecinit *D. Thomas*) *dedit fragilibus corporis ferculum, dedit & tristibus sanguinis poculum.*

2\. *Materia consecranda qui debeat esse præsens.* DICO II. Panis & vinum ut possint consecrari, debent sic esse præsentia consecranti, ut per pronomen *hic*, & *hoc* in forma positum verè & propriè designentur. Ita omnes Theologi. Ratio est: quòd formæ Sacramentorum debeant esse veræ in proprio & communi sensu; qualiter vera non esset forma consecrationis, nisi materia tali modo esset præsens: cùm enuntiatio continens pronomen demonstrativum *hic*, vel *hoc*, designet rem præsentem, adeòque ad veritatem requirat præsentiam illius. Confirmatur: quia alioquin posset quis consecrare panem absentem, v. g. in alia urbe, immo in quovis loco positum; quod est absurdum.

3\. *Pronomina hic, hæc, hoc quadrupliciter sumi possunt.* Adverte pronomina *hic*, *hæc*, *hoc* diversimodè sumi. Primò à Dialecticis subinde ad significandum, quòd nomen cui præponuntur, accipiatur pro re singulari, ubicumque illa sit. Secundò frequenter ad designandam vocem sive significatum vocis ultimò in oratione designatum. Tertiò ad designandam rem aliquam, præsentem quidem aliquatenus, sed adeò imperfectè, ut opus sit adhibere adhuc aliud signum, v. g. extensionem digiti. Quartò ad designandam rem tam propinquè & perfectè præsentem, ut non sit opus signo ulteriori. Cùm verò per formam consecrationis significetur res propriè & verè præsens, idque præcisè absque alio signo (cùm nullum tale ultra formam Christus instituerit) idcirco debet materia consecranda esse verè & propriè præsens. *Quartus accipiendi modus est ad sensum præsentis loci.* Sicut autem in aliis moralibus difficile est terminum in indivisibili assignare, sic etiam difficilè est assignare vicinitatem quæ præcisè requiritur, & distantiam quæ admittitur circa præsentiam rei consecrandæ. Communis regula est, requiri & sufficere, quòd res consecranda sit adeò vicina, ut morali hominum

minum judicio censeatur præsens, & tamquàm talis per pronomen *hic*, vel *hoc* demonstrari. Debet autem ob reverentiam Sacramenti summopere caveri omne dubium de sufficientia præsentiæ: quod fiet, si regulæ Ecclesiasticæ usúsque communis observentur.

4\.

Materia consecrata non debet actu percipi per sensum.

Ex his sequitur I. non esse necessarium, ut panis & vinum actu videantur, vel manu aliove sensu percipiantur, vel verba eò usquè pertingant: quia hæc sunt impertinentia, ut materia sit moraliter præsens & demonstretur. Immo in pixide clausâ possent hostiæ consecrari, juxta Doctores communiter: etsi ex præscripto Missalis debeat discooperiri ad clariorem significationem. Sunt enim moraliter satis præsentes ratione sui ordinarii continentis, in quo sensibiliter à sacerdote, vel eo conscio à ministro sunt priùs præparatæ, & loco congruo positæ cum intentione eas consecrandi. Quemadmodum etiam in cumulo hostiarum inferiores sunt satis præsentes ratione superiorum. Quare ob moralem certitudinem juxta Doctores non est facienda reconsecratio, si per oblivionem pixis sub consecratione clausa manserit. Quod etiam in facti contingentiâ interdum resolvi. Quàmvis *Marchant Tom. 2. Tract. 2. p. 2. Tit. 4. q. 2. §. 2. dub. 2.* nolit sic spontè facientes excusare à mortali, non ob Rubricæ transgressionem, sed ob negligentiam omnimodæ certitudinis moralis præsentiæ & intentionis ut ad illas hostias terminatæ. De neutro tamen subest ratio moralis dubii. Aliàs sanè necessaria foret conditionata reconsecratio.

Hostia consecrari possunt in pixide clausâ.

5\.

Materia nimis remota aut latens post parietem non potest consecrari.

Sequitur II. non valere consecrationem, si panis & vinum sint valde remota à consecrante, aut lateant post parietem; immo juxta Varios etiamsi sub mappa altaris. Idem est de pane post tergum celebrantis posito, nisi saltem à consecrante tangeretur, vel tangi posset. Quorum ratio est, quòd morali judicio materia non censeatur præsens, nec demonstrari per pronomen *hic* vel *hoc*. Aliud est, si plures hostiæ consecrentur in uno cumulo: etsi enim inferiores lateant sub superioribus, censentur tamen satis præsentes per superiores ratione inferiorum magis elevatas.

6\.

Debet esse & manere præsens toto tempore prolationis formæ.

Sequitur III. si primâ voce *hoc* inchoatâ super hostia principali, apponantur aliæ ante finem formæ, eas minimè consecrari: respectu earum enim pronomen *hoc* non potest verificari. Idem est si ante finem formæ quædam hostiæ subducantur: nam pronomen *hoc* dicit ordinem ad verba sequentia, & requirit, ut materia sit præsens, quamdiu forma durat.

7\.

Magnitudo materia.

Sequitur IV. si materia sit adeò magna, ut non possit tota esse præsens ad hoc, ut demonstretur ad sensum, non posse illam consecrari pro ea parte, quâ deficit ista præsentia & demonstrabilitas, v.g. totum mare, aut lacum longè protensum, si in vinum converteretur: nam tam vastum corpus non censetur totum præsens ad sensum, ob præsentiam alicujus suæ partis. Alioquin juxta Doctores communiter contra Nonnullos antiquiores sola magnitudo nimia per se non officit consecrabilitati: cùm supponatur esse v.g. panis sufficienter præsens, ut simpliciter demonstretur ad sensum per ly *hoc*, sicque verificetur forma; & aliundè constet, quòd sit materia consecrationis; ut patet ex generali definitione Conciliorum. Potestas etiam consecrandi à Christo est indefinitè concessa; neque ex aliquo solido fundamento potest conjici esse quoad hoc restrictam.

quâ parte officit præsentia ejusdem, officit consecrabilitati:

Aliàs sola magnitudo ut sic non obest.

Inconvenientia facti non officit valori.

Nec obstat quòd inconveniens sit consecrare quamvis vastam materiam, nec accommodatam fini institutionis, scilicet usui Sacramentali hominum. Nam non omne inconveniens invalidat consecrationem. Quid si enim malevolus quotidiè circumeat officinas omnes, & consecret omnem panem successivè? numquid erit idem inconveniens? Itaque per repetitas consecrationes mediocrium materiarum poterit incurri idem inconveniens. Sufficit, quòd inhibeat Christus, ne ista fiant: sicut inhibet, ne quis ad finem magiæ hostiam consecret, vel ad eam conculcandam & comburendam; & tamen factum valeret, etsi non accommodum sit fini institutionis.

8\.

Consecrabilis est quantumvis exilis quantitas; si tamen sensibilis, saltem cum aliis;

Similiter consecrari potest quævis parva quantitas, dummodo sit sensibilis juxta Doctores communiter. Si autem ob suam parvitatem esset naturaliter insensibilis, adhuc posset consecrari, si visus consecrantis supernaturaliter elevetur ad illam videndum. Idem est, si fiat sensibilis conjuncta aliis quasi in cumulo.

Aliàs non.

Si tamen foret aliqua adeò exilis, ut non posset sub sensum cadere, adeòque nec ad sensum demonstrari, consequenter consecrari non posset, nisi per aliquid sibi adjunctum fiat sensibilis ac demonstrabilis; ut censent plerique Doctores.

Quàmvis consecrata maneret, si post consecrationem separata omnem sensum effugeret.

Nec obstat, quòd si talis particula post consecrationem separaretur, maneret consecrata; adeòque videatur etiam posse separatim consecrari, cùm Sacramentum semper debeat esse signum sensibile. Nam ad rationem Sacramenti sufficere videtur, quòd aliquid sit per se sensibile, quàmvis per accidens sensu percipi non valeat: ad consecrationem autem requiritur quòd ita sit sensibile, ut actu possit demonstrari; ad quod necessaria est præsentia sensibilis.

QUÆ-

QUÆSTIO II.

An panis debeat esse triticeus?

9. *Panis alius è fructibus, alius è leguminibus, alius è frumento;*

NOTA panem latè sumptum ex triplici rerum genere posse confici. Primò ex fructibus arborum, ut castaneis, amigdalis &c. Secundò ex leguminibus, ut fabis, pisis &c. Tertiò ex granis, quæ generali nomine frumenta dicuntur, & sunt illa quæ culmos & aristas proferunt, ut triticum, spelta, secale seu siligo, avena, hordeum, panicum &c. Est autem planè extra controversiam, panem ex quibusvis fructibus vel leguminibus confectum non esse materiam aptam consecrationi. Sed quæstio est ex quo genere frumenti debeat hoc Sacramentum confici?

Ut sit materia apta, debet esse è frumento,

10. *Et quidem triticeus.*

Resp. & Dico solus panis triticeus est materia sufficiens hujus Sacramenti. Ita communiter Theologi contra *Gabrielem* existimantem sufficere panem ex quovis genere frumenti confectum: & contra *Cajetanum qu. 74. art. 3.* existimantem posse hoc Sacramentum confici ex quovis frumento, ex quo fit panis, qui absolutè & sine additamento sic vocatur: quod tamen (teste *Suarez disp. 44. sect. 1.*) in Romana impressione operum *D. Thomæ* est expunctum.

Quem esse materiam essentialem colligitur ex doctrina Florentini.

Conclusio satìs apertè probatur ex *Florentino sup.* dicente: *Tertium est Eucharistiæ Sacramentum, cujus materia est panis triticeus, & vinum de vite.*

Nec satisfacit, qui respondet Concilium panem triticeum vocare materiam, eò quòd sit præcipua & convenientissima materia: nam clarè loquitur de materia essentiali. Quod vel inde patet, quòd simili planè modo loquatur de vino ex vite; quod cùm sit omnino essentiale, erit similiter panis triticeus. Deinde eodem modo dici posset aquam naturalem non esse materiam essentialem Baptismi, sed tantùm magìs congruam. Denique aliter loquitur Concilium de aqua miscenda, eò quòd nimitum non sit materia essentialis.

11. *De eadem materia intelligenda sunt dicta Veterum;*

Quocirca censendum est vetera Concilia & Pontifices ac Patres, cùm dixerunt materiam esse panem ex frumento confectum, frumenti nomine intellexisse triticum; quod inter frumenta est potissimum, & pro quo non rarò stat simpliciter nomen frumenti etiam in Scriptura *Gen.* 42. & 44. *Jeremiæ* 41. (ubi frumentum contra hordeum distinguitur) & alibi. Et specialiter in locis, quibus hoc Sacramentum fuit adumbratum sub nomine frumenti, passim intelligitur triticum, *Psal.* 80. *Cibavit eos ex adipe frumenti.* Et *Zachariæ* 9. *Quid enim bonum ejus est, & quid pulchrum ejus, nisi frumentum electorum?* ubi *Hieronymus*: *Frumentum* (inquit) *electorum nos intelligimus Dominum Salvatorem, qui loquitur in Evangelio, Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit &c. De hoc tritico efficitur ille panis, qui de cælo descendit.* Itaque aliæ etiam auctoritates agunt de eo genere frumenti, ex quo hoc Sacramentum in Ecclesia confici solet: in qua nullùs umquam fuit usus alterius frumenti quàm tritici, aut alterius panis quàm triticei. Ut meritò dicatur in *Catechismo Romano cap. de Eucharist. §. 12. Nullus panis, nisi triticeus, apta ad Sacramentum materia putandus est: hoc enim Apostolica traditio nos docuit, & Ecclesia Catholica auctoritas firmavit.* Quam proinde traditionem *Florentinum supra* clariùs declarasse putandum est.

Ut proinde hæc sit traditio Apostolica.

Congruentia ejusdem materiæ.

Ratio congruentiæ est, quòd solus panis triticeus sit communiter usualis; alteriùs enim usus solùm est propter defectum tritici. Deinde idem est aptissimus ad hominem roborandum & consequenter ad significandum robur quod homini per Eucharistiam confertur.

12. *De quibusdam generibus frumentorum an sint substantialiter triticum, controvertitur.*

Sed valde dissentiunt Doctores, quænam genera frumentorũ sint verè triticum. Nam siliginem, far, & speltam multi putant essentialiter esse triticum (de hordeo, avenâ, milio & similibus granis communiter omnes negant) & panem inde confectum esse materiam hujus Sacramenti: alii plures negant. Quæstio præcipuè fortè oritur inde, quòd prædicta nomina ubique non idem significent, nec prædicta frumenta eodem modo in omnibus regionibus nascantur. Quidquid sit, tamquam certum tenendum est, ex illo solo frumento confici certam hujus Sacramenti materiam, quod in quavis regione à peritis certò judicatur esse triticum: omnem autem aliam materiam esse vel absolutè insufficientem, vel saltem dubiam. Quod satìs est, ut quilibet ab ea sub gravi peccato teneatur abstinere: cùm vix possit occurrere tanta necessitas quæ usum materiæ dubiæ excuset ab irreverentia.

Quid servandum in praxi.

13. *Quid speculativè videatur de siligine & speltâ.*

Alioquin satìs probabile est speculativè loquendo siliginem prout nunc communiter sumitur pro frumento quodam minùs præstanti, quàm sit triticum, esse verè triticum, differens tantùm accidentibus ab alio ob soli siccitatem seu sterilitatem, ob quam etiam usitatum triticum degenerat in siliginem. Quare hanc esse materiam aptam consecrationis censet *D. Thomas* & plures alii. Idem probabile videtur *Henriquez, Estio, Soto, Præposito* & aliis contra *D. Thomam, Vasquez* & alios, de spelta, quæ videtur naturam tritici participare, & odore, sapore, ac efficaciâ parum à tritico differre. Idem est de farre juxta eosdem Auctores. Immo (inquit *Præpositus qu. 74. art. 3. n. 23.*) nisi Auctores Sententiæ alterius (pro qua refertur *D. Th. Vasquez* & alii) aliter illud nomen sumant quàm communiter sumatur, non videtur posse subesse ulla dubitatio cùm far sit delicatissima species tritici.

Quid de farre.

tritici. Quare crediderim esse diversitatem in significatione nominis: far enim sumitur etiam pro spelta; quæ est materia dubia.

14. Notandum hîc, non sufficere ad materiam hujus Sacramenti, quòd sit farina triticea, sed insuper debere sic esse coctam, ut sit verus & propriè dictus panis; eùm Scriptura & Concilia loquantur de pane simpliciter; quod indubiè de peopriè dicto pane est intelligendum.

Non sufficit farina triticea.

Hinc sequitur I. massam farinæ subactam aquæ, sed nondum coctam, aut etiam elixam, aut frixam in sartagine, non esse aptā materiam, sed debere esse coctam igni pee modum assationis, in furno, sub cinere, ferro calido, aut simili modo: alioquin non erit verus & propriè dictus ac usualis panis secundùm moralem æstimationem; esto fortasse specie physicâ ab co non differat.

Sed debet sic coqui, ut inde fiat panis usualis.

15. Sequitur II. panem debere confici ex aqua naturali & farinâ; alioquin non dicetur propriè usualis panis, sed potiùs pasta vel cnm addito, panis dulciarius. Hine juxta Theologos passim non valebit, si farina sit subacta butyro, lacte, saccaro, melle, aquâ rosaceâ, dum videlicet in notabili quātitate adhibentur. Si autem aliquid ex prædictis misceatur aquæ naturali in modica quātitate, sicut in morali æstimatione manet usualis & veeus panis, sic validè cōsecratur. Prout etiam satis probabiliter manet confectus cnm lacte. Quod est valde frequens apud pistores. Nec panis sic confectus censetur placenta, sed usitatus panis. Peculiaris est difficultas de Amylo, quod fit expressione medullæ ex tritico madido. quæ postea exsiccata vertitur in farinam ex qua fit panis: qui tamen non cēsetur usualis, ideòque communitee Doctores cōtra Nonnullos existimant non esse materiam aptam Consecrationis: quidquid sit de identitate specifica seu mutatione substantiali; quæ non solùm hîc attendenda est, sed etiam quid sit in ordine ad moralem æstimationem hujusmodi panis. Quoad praxim verò, etsi panes hoc vel aliquo alio modo ex præmissis probabiliter valerent, tenenda est via securior citra necessitatem ob reverentiam tanti Sacramenti, ac ritum Ecclesiæ.

Debet quoque esse subacta non melle, aquâ rosaceâ &c. sed naturali aquâ.

Quid censendum de amylo.

QUÆSTIO III.

An panis debeat esse azymus, an fermentatus?

16. DICO I. Ad validam hujus Sacramenti confectionem perinde est, sive panis sit azymus sive fermentatus. Ita Theologi communiter, & definivit *Florētinum in Literis Unionis* dicens: *Definimus in azymo sive fermentato pane triticeo corpus Christi veraciter confici, Sacerdotesq; in altero ipsum Domini Corpus conficere debere, unumquemque scilicet juxta suæ Ecclesiæ, sive occidentalis, sive orientalis consuetudinem.* Ratio est: quia uterque verè & propriè est & dicitur panis, & in Scriptura ita absolutè vocatur; ut de azymo patet *Luca* 24. ubi Christus in castello Emmaus dicitur simpliciter panem accepisse in manibus; qui tamen panis fuit azymus, cùm illo die (qui unus erat ex diebus azymorum) nullus posset esse panis fermentatus in mensis aut domibus Judæorum. Idem patet in pane quo Christus ad consecrandum usus est. De fermentato nulla est ratio dubitandi: cùm is sit maximè usualis & propriè panis.

Validè fit consecratio tam in pane azymo, quàm in fermentato.

Conclusio hæc fuit extra controversiam in tota Ecclesia usque ad annum 1053. Circa quem *Michael Cerularius* Patriarcha Constantinopolitanus incepit Latinos vocare *Azymitas*, & Latinam atque Apostolicam Ecclesiam palam damnare, eò quòd in illa panis azymus consecraretur. Ut patet ex *Leone VIII.* vulgò *IX. Epist. 1. ad eumdem Michaelem c. 5.* Quem Græci Schismatici secuti consecrationem in azymo irritam docuerunt. 17.

Græci Schismatici dixerunt consecrari non posse in azymo,

Fundant se I. in facto Christi, quem in fermentāto consecrasse putant: sed contrarium patet ex *disp. præc. q. 1.* ubì ostendimus boc Sacramentum à Christo institutum esse ad finem Lunæ decimæ quartæ; à quo tempore usque ad vigesimam primam ejusdem mensis ex gravissimo Legis præcepto, nullus panis fermentatus permittebatur in mensis aut domibus Judæorum; ut patet *Exodi* 12. & alibi. Unde potiùs cōstat Christum non in fermentato, sed in azymo consecrasse; ut rectè probat *Leo IX.* in alia Epistola (quæ est in ordine sexta apud *Binium*) ad præfatum *Michaelem.* Et quàmvis Christus in fermentato consecrasset, non idcirco azymus invalidè consecraretur: quemadmodum secundùm nos etiam validè fit consecratio in fermentato, etsi Christus eam secundùm nos fecerit in azymo; & quemadmodum validè consecraretur vinum album, etsi Christus consecrasset in rubro.

Eò quòd Christum in fermentato consecrasse putent: Sed falsò.

Et quàmvis id verum foret, adhuc posset consecrari in azymo,

Fundant se II. in eo, quòd putent solum panem fermentatum dici propriè panem, tum quia eo solo communiter utimur, tum quia ἄρτος (quod est panis) derivatur à Græco αἴρω id est, tollo, quòd fermento attollatur; quod in azymo non habet locum. Verùm quòd azymus propriè dicatur panis, & sit usitatus, præsertim Judæis, patet ex prædictis. Deductio autem ista etymologica nihil probat; eùm significatio vocis sæpè sit strictior aut latioe suâ etymologiâ. Habet tamen etiam locum in pane azymo, non quasi fermento attollatur, sed quia hominem nutriendo habet vim eum attollendi ad justam staturam. 18.

Falsò etiam contendunt, solum fermentatum propriè dici panem.

DICO II. Quilibet sacerdos in consecrādo sive

19. *Quilibet tamen, ſive Græcus, ſive Latinus tenetur in cõſecrando ſe conformare uſui ſuæ Eccleſiæ.* ſive azymo ſive fermentato tenetur ſe conformare conſuetudini ſuæ Eccleſiæ. Patet ex verbis *Concilii Florẽtini ſuprà* relatis: quãvis ante *Florentinum*, conſuetudine Græcorum necdum ſatis, ſaltem patenter, approbatâ, *Scotus d.11.q.6.n.6.* dubitanter dixerit: *Fortè graviter peccant Græci, qui ſe non conformant Eccleſiæ Petri.* Deinde peccatum reducit magis in contumaciam Græcorum, & contemptum Eccleſiæ Latinæ, quàm in ipſum ritum. Vide *Commentarium* ad locum *Scoti* citatum *n.26.* Fundamentũ itaque hujus obligationis eſt jus conſuetudinarium ſeu ritus cujuſque Eccleſiæ: juſſioque accedens *Concilii Florentini.* Cui adde conſtitutionem *Pii V.* quæ incipit, *Providentia 12. in Bullario Cherubinorum.*

20. Ex quo patet Græcos non eſſe ſchiſmaticos, eò quòd in fermentato conſecrent, ſed quia Latinos in azymo conſecrantes damnant. *Conſuetudo Græcorum congrua,* Quàmvis autem cõſuetudo Græcorum ſuis non careat congruentiis, tum quia panis fermentatus eſt communior & uſitatior, tum quia fermẽtum aptè ſignificat unionem divinitatis cum humanitate: *Latinorum congruentior.* præſtat tamen conſuetudo Latinorum, tum quia conformis facto Chriſti, tum quia panis azymus eſt purior, adeòque aptior ad ſignificandum Chriſtum ſine virili ſemine conceptum, ac puritatem conſcientiæ, quã hoc Sacramẽtum requirit & promovet; cùm fermentum frequenter deſignet è cõtrà corruptionem ſeu malitiam, ut ex variis Scripturæ locis patet. Unde Apoſtolus 1. *ad Cor.* 5. *Epulemur non in fermento veteri &c. ſed in azymis ſinceritatis & veritatis.*

21. *An neceſſitas Viatici faciat obligationem hujus conſuetudinis ceſſare.* Tam graviter porrò hæc conſuetudo obligat, ut ex cõmuni ſenſu Doctorum non excuſet neceſſitas Viatici ad celebrãdum in fermentato apud Latinos. Quàmvis oppoſitum *Tannerus* & quidã alii probabile cenſeant: ſicut id Varii cenſent de celebratione non jejuni; quæ tamẽ repugnat præcepto univerſali, etiam Græcos obligãte. Et quia inconveniens iſtud videri poſſet minus, quàm carentia Viatici. Præſertim cùm Græcis hîc peregrinantibus id liceat: immo in templo eorumdem Romæ coram omnibus id fiat, fierique præcipiatur. Nolim tamen refragari communi ſententiæ.

22. *Græci apud Latinos, vel contrà, peregrinantes poſſunt ſervare ritum ſuæ Eccleſiæ;* DICO III. Latinus Sacerdos iter faciens per Græciam, & Græcus iter faciens per terras Latinorum, poſſunt ſervare ritum ſuæ Eccleſiæ in celebrando: ſic enim habet conſuetudo recepta, etiam Romæ ſciente & probante Põtifice. Quare per mutuum Eccleſiarum conſenſum non videtur hîc habere locum communior doctrina de obligatione peregrinorum ad leges locorum. Videri poteſt *Epiſtola 1. Leonis IX. citata c.29.*

Immo juxta Nonnullos ſervare tenentur. Immo *Vaſquez*, *Averſa* & alii exiſtimãt quemlibet ſacerdotem ad hoc eſſe obligatum: adeòque Græcum peregrinantem in Eccleſia Latina obligari ad conſecrandũ in fermentato: eò quòd videatur magis conſonum Cõſtitutioni *Leonis IX. ſuprà*: quòdque *Florentinum ſuprà* præcipiat, ut ſacerdos ſervet conſuetudinem ſuæ Eccleſiæ, & *Pius V. Conſtit.* quæ incipit *Providentia 12.* in *Bullario Cherubinorum*, prohibeat ne quis ullo prætextu contra morem ſuæ Eccleſiæ celebret.

23. *Oppoſitum tamen tradunt Doctores communiùs.* Contrarium tamen docent communiùs Doctores, etiam recentiores, nempe Latinum peregrinum in Græcia poſſe cõſecrare in fermentato, & ſimili ratione Græcum in azymo: idq; ex doctrina *Ambroſii & Auguſtini* (quæ refertur c. *Illa, diſt.12.*) docẽtium, quemlibet ſe poſſe accomodare Eccleſiæ moribus, in qua verſatur, etſi contrarientur moribus propriæ. Quàmvis in hac materia ſemper aut ferè ſemper peregrini practicent ſuum morem, cui ſunt affecti, & liberè adhærere poſſunt. Neque oppoſitæ ſententiæ favet *Leo IX.* ut inſpicienti Epiſtolam patet. Non favet ſimiliter *Florentinum*, quod loquitur de ſacerdotibus, ſive Græcis, ſive Latinis, dum ſunt in propria ſinguli Eccleſiâ & loco. Denique nec *Pius V.* loquitur de peregrinis; ſed ſolùm revocat omnes licentias Græcis conceſſas celebrandi ritu Latino; & Latinis ritu Græco, mandans, *ne deinceps presbyteri Græci, præcipuè uxorati, Latino more, & Latini Græco ritu, hujuſmodi licentiarum, & facultatũ, aut alio quovis prætextu miſſas & alia divina officia celebrare vel celebrari facere præſumant*, ſcilicet in propriis etiam locis aut Eccleſiis. Alioquin peregrini non procedunt ex aliquo prætextu, quæſito ſcilicet, ſed vero titulo juris generalis, quo eis liberum eſt ſequi mores & leges locorum.

24. *Aliud eſſet, ſi Latinus inter Græcos domicilium fixiſſet, Aut ibidem in Eccleſiâ proprii ritûs degeret,* Si tamen Latinus fixiſſet domicilium in Græcia, teneretur ſequi ritũ Eccleſiæ Græcæ, utì & in ſimili caſu ſacerdos Græcus ritum Eccleſiæ Latinæ: nam ratione domicilii fit incola, adeòque obligatur ritibus & legibus loci. Excipe caſum, quo latini in terris Græcorum haberent proprium aliquod tẽplum Latini ritûs aut Græci in locis Latinorum templum ritûs Græcanici: nam quando in illis celebrant, tenerentur ſervare ritum ſuæ Eccleſiæ: quandoquidem tunc perinde fit, ac ſi in ſua Eccleſia agerẽt. *Prout Græci Catholici Eccleſiã ſui ritûs Romæ habent,* Idque confirmat praxis urbis Romæ, in qua Græci cum Eccleſia Romana communionẽ habentes habent templum, in quo ritum proprium obſervare tenentur. Ideoque *Leo IX. Epiſt. citatâ c.29.* graviter redarguit Patriarcham Conſtãtinopolitanum, quòd Latinorum Baſilicas in Græcia conſtitutas clauſiſſet, cogens eos ſuis vivere inſtitutis: quia nimirum iſti cõſtabant ibi corpus ritu ſeu moribus diſtinctũ, quod etſi in alieno ſolo, tamen cenſebatur eſſe in Eccleſia Latina & ad hanc ſpectare. *Et olim Latini in Græcia habebant.* Uti è contrà monaſteria Græcorum in terris Latinorum reperiebantur, quæ tamen ad Eccleſiam Græcam cenſebantur pertinere, & ad ritus ejuſdem obligabantur.

QUÆSTIO IV.

Quòd & quale vinum sit materia Consecrationis?

25. *Solum vinum de vite est materia calicis.* DICO I. Solum vinum de vite est materia consecrationis calicis. Patet ex *Florentino in Decreto de Armenis*, & ex perpetuo usu ac traditione Ecclesiæ, quæ numquam alium liquorem admisit pro consecratione calicis. Ratio est, quòd nullus alius liquor, quàm vitis, habeat substantialem rationem vini. Hine liquor ex pomis, malogranatis, frumentis aut herbis expressus non est materia consecrabilis, uti nec agresta sive omphacium, neque acetum ex vino generatum, quando vinum est essentialiter corruptum. Idem juxta omnes est de uvis: illæ enim non sunt potus sed cibus, nec potari, sed manducari dicuntur; ideoque per illarum comestionem jejuniū solvi potest. Deinde succus uvis inclusus simpliciter loquendo non censetur vinum. Uti nec succus pomis inclusus est sicera; sic ut proinde consecrari etiam non posset, si Christus siceram præscripsisset. Et quamvis concederetur liquorem in uvis contentum esse verum vinum antequam exprimatur, non esset tamen consecrabilis; cùm nequeat demonstrari per pronomen: nam liquor ille in uvis est tamquam pars, velut sanguis in homine; adeòque sicut demonstrato homine non rectè dicitur, hoc est sanguis, sic demonstratâ uvâ, non rectè dicitur, hoc est vinum.

Non sicera, aut agresta.

Neque etiā uva seu succus uvis inclusus.

26. *Perinde est, cujus speciei aut coloris vinū, dum tamen verum sit.* DICO II. Quodcumque vinum de vite, album, rubrum, ex utroque mixtum, cujuscumque regionis, etsi unum ab alio foret specie distinctum, est materia consecrationis. Est certum apud omnes: quia quodlibet habet veram & essentialem rationem vini: nihilque est, unde vel leviter coppici posset, nnam potiùs vini speciem, quàm aliam esse institutam; quin immò ex praxi Ecclesiæ constat oppositum.

Validè consecratur vinum acescens. Hinc sequitur I. validè consecrari vinum acescens, utpote verum vinum, etsi tendens ad interitum. Ita *D. Thomas quæst. 74. art. 5. ad 2.* & reliqui omnes. Quod si ita sit alteratum, ut nequeat discerni, num vinum sit vel acetum, numquam licet citra gravissimum sacrilegium in eo celebrare, nequidem ut populus audiat sacrum in die festo, vel eidem detur communio paschalis: plùs enim urget reverentia huic Sacramento debita, quæ certam materiam postulat, quàm præceptum audiendi sacrum, vel communicandi, quo populus tenetur. Si autem tantùm acescere incipiat, ita ut non sit notabiliter acidum, licitè in eo fieret consecratio occurrente aliquā necessitate. Ita

Cautela pro praxi.

Contenk ad artic. 5. cit.

27. *Mustum validè consecratur.* Sequitur II. validè consecrari in musto juxta *D. Thomam sup. ad 3.* & alios communiter: quia mustum est verum vinum. Immo occurrente necessitate consecratur in eo etiam licitè; ut patet ex cap. *Cùm omne crimen, de Consecrat. dist. 2.* Extra necessitatem autem hoc non licet propter impuritatem & fæces permixtas: sicut illicitè consecratur vinum aliis liquoribus vel etiam aromatibus permixtum. Et universim notandum est graviter posse peccari consecrando, uti in pane, ita & in vino minùs puro: quod judicio prudentis est relinquendum. Valdè autem culpandi sunt Sacerdotes quidam ruri præsertim degentes, interdum valdè hac in re incuru, dum hostias à vermiculis turpiter corrosas aut fœdatas, vinum fæcibus infectum &c. adhibent.

Sed extra necessitatem illicitè.

Cautela pro praxi.

28. *Vinum congelatum validè consecratur, utpote verus potus, verumq; vinum.* DICO III. Vinum congelatum potest validè consecrari. Est communis Doctorum sententia contra *Alanum*, & quosdam alios. Probatur: quia vinum congelatum adhuc communi æstimatione censetur esse verus potus, & verum vinum. Neque enim per congelationem corrumpitur substantialiter: quandoquidem postea liquefactum habeat eumdem colorem, odorem & saporem; alia quoque liquida post congelationem resoluta censeantur ejusdem naturæ & speciei, ut patet in aqua, oleo &c. Deinde *Rubrica Missalis Tit. de Defectibus Missæ cap. 10. num. 11.* & omnes Theologi supponunt sub speciebus vini post consecrationem cōgelatis Sanguinem Domini conservari; ergo etiam vinum congelatum primò consecrari potest: quandoquidem per se loquendo illud sit materia consecrabilis, sub quo post consecrationem sanguis Domini perseverat: etsi per accidens ratione parvitatis materiæ posset contingere, ut sub particula ob parvitatem indemonstrabili per pronomen *hic*, vel *hoc*, Sanguis primò non ponatur, sub qua tamen positus perseveret, ut *quæst. 1.* diximus.

29. *Non tamen sine gravi peccato.* Dixi in Conclusione *validè*: nam grave peccatum committeret, qui vinum congelatum consecraret: tum quia faceret contra consuetum Ecclesiæ usum in re gravi: tum quia peccaret contra reverentiam Sacramenti, adhibendo materiam, quæ ob contrariam opinionem passim seu à pluribus censetur aliqualiter dubia. Nullum tamen peccatum erit, si vinum ante consecrationem liquefiat; quamvis consultum sit adhibere aliud, si congeletur ante factam oblationem: immo juxta *Suarez* & alios, etsi post factam oblationem. Verùm tunc non minùs consultum apparet, illud ipsum adhibitis calidis degelatum consecrare, quàm aliud de novo assumere; nisi ex mutatione coloris aut

Nisi ante consecrationem liquefiat.

An tunc consultò aliud adhibendum.

ris aut saporis, vel aliundè de corruptione vini per vehementem congelationem factâ dubitetur. De quo sanè rationem regulariter dubitandi non video. Minùs adhuc curanda est levis & inchoata quædam congelatio vini in altari: quæ insuper facilè tollitur admotâ ad cuppam manu, nec ex gustu deprehenditur præfuisse.

30. Sed contra Conclusionem objicitur I. Baptismus non potest conferri in aqua cōgelata; ergo nec potest fieri consecratio Sanguinis in vino congelato. *Resp.* Neg. Cons. nam materia proxima & essentialis Baptismi est ablutio, quæ fieri nequit per aquam congelatam. At Eucharistia est Sacramentum permanens institutum sub speciebus panis & vini per modum cibi & potûs; vinum autem congelatum censetur potus.

Differentia inter vinū & aquam baptismalem congelatam.

Objicitur II. Vinum congelatum non est potabile; ergo nec consecrabile, manens tale. *Resp.* esse per se & ex natura sua potabile, esto non proximè: quod non requiritur, cùm actualis potatio non sit de essentia hujus Sacramenti; & de facili per liquefactionem vinum congelatum possit fieri proximè potabile. Alioquin pariter inferri posset, per congelationem destrui consecrationem seq. præsentiam Christi. Deinde vinum congelatum potest deglutiri, sicque potari; cùm hoc non sit aliud, quàm sumere potum (qualis est tale vinum) ad effectum potationi proprium. Unde nec talis hoc agendo frangeret jejunium. Aliud est de succo uvis incluso, cui (ut patet ex dictis *num.* 25.) deficit ratio potûs seu vini, ac demonstrabilitas.

Vinum congelatum est per se & sufficienter potabile.

Nō est idem de illo, & de succo uvis incluso.

31. Objicitur III. Vinum offæ imbibitum manet consecratum; & tamen non potest ibi primò consecrari: ergo ex eo, quòd vinum congelatum consecrationem retineat, non rectè à nobis infertur, ipsum posse in tali statu primò consecrari. Responderi cum Variis potest Neg. Cons. eò quòd vino offæ imbibito deficiat demonstrabilitas; quæ simpliciter convenit vino congelato. Addunt aliqui non esse in offa instar potûs, sed per modum cibi, uti est succus uvis inclusus. Verùm inter hæc apparet disparitas, quòd vinum sit merè localiter contentum in offa, uti in spongia, nec cum illa constituat unum corpus; sitque etiam propinquè potabile, illud veluti ex spongia exprimendo. Unde si vinum in offa maneret satis sensibile, adeòque demonstrabile (prout interdum saltem fieri posset) non apparet, cur etiam primò nequeat sic consecrari. Sicut potest consecrari ipse panis, etsi simul adsit vinum ei immixtum. Sicut etiam consecrari posset vinum imbibitum spongiæ, si maneat satis sensibile: aut infusum vasi argenteo per industriam artificis instar panis triticei poroso.

Quid censendum de vino offæ imbibito.

Quòd si quis instet, guttam vini consecratam, si in uva reponatur, manere consecratam, nec tamen posse ibi primò consecrari, *Resp.* si non obstaret indemonstrabilitas, posse etiam ibi primò consecrari: per istam enim repositionem non amittit rationem vini & potûs, nec fit denuò, uti fuerat priùs, succus uvis inclusus (idem est de succo pomorum &c.) pars substantialis compositi viventis & vegetantis, scilicet uvæ, sed huic solùm juogitur localiter. 32.

Quid si gutta vini in uva reponatur.

Ex quo ulteriùs infertur, vinum resolutum in vapores, quàm diu manet substantialiter vinum, non obstantibus alterationibus accidentalibus, posse validè consecrari in casu, quo posset ad sensum demonstrari per pronomē *hic*, seu *hoc*: quemadmodum juxta communem doctrinam consecratum manetet, quousque manet substantia vini. Sicut etiam eousque Christus manet in stomacho, etsi interea species consecratæ facilè tantùm alterentur, quantùm vinum in vapores resolutum.

Quid censendum de vino resoluto in vapores.

QUÆSTIO V.

An & qua necessitate sit aquâ vino consecrando miscenda?

Dico I. Vino consecrando debet misceri aqua. Est contra *Armenos* (quos sequuntur Hæretici nostri temporis) ut constat ex *Florentino in Decreto de Armenis*: ubi nostram Conclusionem definit tamquam certam traditionem ab ipsis Apostolis derivatam, & ab omnibus tam Græcis quàm Latinis Ecclesiis ab initio nascentis Ecclesiæ constanter servatam. Eamdem docet *Trid. sess. 22. c. 7.* Pontifices, Concilia & Patres magno numero, vide apud *Bellarminum lib. 4. c. 10.* & alios. Nobis sufficiat *Alexander I.* (qui fuit sextus à S. Petro, & floruit ante annos 1500.) *Epist. ad omnes Orthodoxos* dicens: *Non debet, ut à Patribus accepimus, & ipsa ratio docet, in calice Domini aut vinum solum, aut aqua sola offerri, sed utrumque permixtum.* 33.

Vino consecrando aqua est miscenda

Ex traditione Apostolica.

Triplicem hujus sacræ ceremoniæ rationem assignant Doctores cum *Florentino* & *Tridentino suprà.* Prima est, quòd juxta testimonium Patrum credatur Christus in vino aquâ mixto consecrasse. Secunda est significatio & rememoratio sanguinis & aquæ, quæ de latere Christi profluxerunt, juxta *Innocentium III.* cap. *In quadam, de celebrat. Miss.* Tertia, quòd cùm per aquam significetur populus *Apoc. 17.* mixtio aquæ cum vino designet populi Christiani cum capite Christo unionem; quæ est hujus Sacramenti effectus.

Congruentia hujus rei.

Dico II. Hæc mixtio non est de necessitate Sacramenti: ut habet communis & certa doctrina contra *Armachanum*. Et clarè pa- 34.

Mixtio hæc non est de

necessitate Sacramenti,

rè patet ex *Florentino*, quod pro materia calicis assignat *Vinum de vite*, *cui* (inquit) *aqua modicissima admisceri debet.* Aliàs sanè dicere debuisset, materiam esse vinum aquâ mixtum; prout immediatè ante dixerit, materiam Confirmationis esse *Chrisma confectum ex oleo & balsamo &c.* Idem traditur expressissimè in *Regulis Missæ Tit. de defectibus circa Missam occurrentibus §. 4. de Defectu vini num. 2. & 7.* Idem quoque indicat *Tridentinum suprà* monens *præceptum esse ab Ecclesia sacerdotibus, ut aquam vino in calice offerendo miscerent.* Idem denique insinuant Patres, dum solùm dicunt consuetudinem hanc esse servandam, ut ex verbis ipsorum ponderat *Suarez disp. 45. sect. 2.*

Unde ulteriùs probatur: quia ex traditione aut doctrina Ecclesiæ non constat mixtionem istam esse de necessitate Sacramenti, quin potiùs constat oppositum. Nec obstat factum Christi: omnes enim circumstantiæ facti ipsius non sunt necessariæ: nam alioquin consecratio non posset fieri in pane fermentato; cùm Christus sit usus pane azymo.

35. *Imme nec præcepta à Christo, sed tantùm ab Ecclesia.*

Dico III. Mixtio aquæ non est necessaria ex præcepto divino, sed tantùm Ecclesiastico. Ita *Scotus* & alii communiter contra *Stanislaum Hosium* & paucos alios. Probatur ex *Florentino sup.* reprehendente *Armenos*, quòd se non conformarent universarum Ecclesiarum consuetudini: si autem Pontifex *Eugenius* aut Patres *Concilii Florentini* agnovissent præceptum divinum, omnino illud tamquam efficacissimum ad inflectendum *Armenos* proposuissent. Idem clariùs indicat *Tridentinum suprà*, simpliciter asserens, *præceptum esse ab Ecclesia sacerdotibus, ut aquam vino in calice offerendo miscerent.*

Probatur II. quia de præcepto divino non satis constat; ergo non est asserendum. Factum enim Christi nõ est in rigore præceptum, ut patet in pane azymo, & similibus accidentalibus circumstãtiis facti Christi: ipse enim institutionem tantùm restrinxit excludendo circumstantias, quæ facti substantiam moraliter mutant: prout ad hoc indifferens est panis azymus vel fermentatus, vinum purum vel lymphatum.

Probatur III. quia si Christus ita jussisset, non apparet, quare solùm esset de obligatione præcepti, & non de Sacramenti necessitate. Aliud est de consecratione utriusque speciei, quæ est juris divini: nam etiam quælibet est de necessitate proportionatæ speciei; non autem de necessitate utriusque; eò quòd sit Sacramentum divisibile, & partialiter multiplex. Sicut etiam sumptio seu susceptio utriusque speciei, sacerdotibus à Christo præcepta, est manifestè divisibilis validè loquendo, & quandoque licitè in necessitate summa.

36. *Difficultas movetur de mente Cypriani.*

Solùm restat circa hanc quæstionem difficultas de mente *Cypriani Epist. 63.* ubi ex professo contra *Aquarios* ostendens in calice Dominico non posse offerri aquam solam, sed debere mixtam esse vino, seu vinum omnino necessariò adesse, addit aliqua difficilia, quæ indicant aquam saltem non posse quoque deesse, quasi aliàs irrita sit calicis Dominici consecratio, *qua* (inquit *Cyprianus*) *copulatio & conjunctio aquæ & vini sic miscetur in calice Domini, ut commixtio illa non possit ab invicem separari.* Quod ne quis intelligat de licito ob præceptum Ecclesiæ, aut juxta scopum principalem *Cypriani* de valido, in quantùm non sufficit aqua sola; obstare videtur, quod sequitur: *Sic autem in sanctificando calice Domini offerri aqua sola non potest, quomodo nec vinum solum potest: nam si vinum tantùm quis offerat, sanguis Christi incipit esse sine nobis: si verò aqua sola, plebs incipit esse sine Christo: quando autem utrumque miscetur, tunc Sacramentum spiritale & cæleste perficitur. Sic verò calix Domini non est aqua sola, aut vinum solum, nisi utrumque sibi misceatur; quomodo nec corpus Domini potest esse farina sola, aut aqua sola, nisi utrumque adunatum fuerit & copulatum, & panis unius compage solidatum.*

Nonnulli admittunt ipsum putasse admixtionem esse de necessitate Sacramenti.

Quocirca *Præpositus quæst. 74. art. 7.* fatetur *Cyprianum* sensisse mixtionem aquæ esse de necessitate Sacramenti. Quod etiam non abnuit *Pamelius in Notis*, non rectè addens verisimilem videri istam sententiam.

37. *At D. Th. & D. Bonav. eum explicant de necessitate præcepti.*

Dici tamen posset *Cyprianum* solùm loqui de necessitate præcepti, ut eum explicant *D. Thomas quæst. 74. art. 7. D. Bonav. d. 11. p. 2. art. 1. q. 3. ad 1.* Ut proinde comparatio cum necessitate vini non teneat in omnibus, seu non quoad gradum necessitatis. Idemque est de comparatione cum farina. Quæ tamen aliunde noscitur non esse exacta: tum quia farina non commixta non est cibus per se, sicut vinum per se est potus, ut inquit *D. Bonav. sup. ad 2.* tum quia farina non est materia proxima Sacramenti corporis, uti vinum Sacramenti sanguinis, sed mediante substantiali mutatione in tertium mixtum, scilicet panem. Quod autem *Cyprianus* dicit, *si vinum tantùm quis offerat, sanguis Christi incipit esse sine nobis*, id est, erit quidem sanguis, sed non significabit mysticè unionem nostri ad Christum.

38. *Quod juxta Vasquez senserit esse strictè divinum. Juxta alios divinum latè,*

Denique dum *Cyprianus* significat in eadem Epistola mixtionem hanc esse à Domino mandatam; intelligit *Vasquez disp. 177. num. 10.* uti sonat, admittens *Cyprianum* fuisse istius opinionis. Alii tamen ipsum explicant de præcepto divino latè sumpto, pro quo habentur verba & facta Christi Doctoris & Magistri nostri; qui

insuper facto suo dederit Ecclesiæ occasionem id præcipiendi. Rectiùs tamen attento scopo *Cypriani*, qui est, *non posse videri sanguinem* Christi *esse in calice, quando vinum desit calici* (quod fusè ostendit) refertur præceptum Domini ad mixtionem vini, quatenus nequit aqua sola consecrari, sed necessariò adhibetur vinum; præscindendo ab hoc (quod non spectabat ad intentum *Cypriani*) an adhibitio aquæ (quam solam adhibebant *Aquarii*) sit paris omnino necessitatis; quàmvis aliquâ ratione esse necessariam pariter affirmet.

Verum quoad hoc intellectus Cypriani.

39. Dico IV. Graviter nihilominus peccaret, qui scienter aquam vino non misceret; ut habet certa Theologorum doctrina, quæ etiam traditur in *Regulis Missæ suprà num.* 2. Inter actiones namque ad essentiam Sacramenti non pertinentes, hæc potissima est & proxima iis quæ sunt de essentia. Deinde gravissimæ sunt hujus præcepti rationes initio quæstionis allegatæ. Unde si quis oblitus fuisset aquam apponere, & ante consecrationem calicis recordaretur, deberet supplere quod omissum est. Secùs est, si recordaretur tantùm post consecrationem calicis: quia non est de necessitate Sacramenti; ut dicitur in *Regulis Missæ sup. num.* 7. nihilque non consecratum miscendum est consecrato ex usu Ecclesiæ Romanæ. Quàmvis Græcorum ritu soleat post consecrationem speciebus vini misceri aquâ, eaque calida. Quod etiam suo potest mysterio non carere.

Voluntariè mixtionem aquæ omittens graviter peccat.

40. Dico V. Miscenda est aqua modicissima, ut determinat *Florentinum suprà.* Congruentia est: tum quia per notabilem excessum vini super aquam significatur excessus majestatis Domini super fragilitatem populi: tum ne periculum sit corrumpendi substantiam vini sæpè tenuis per copiosioram aquæ admixtionem. Relinquitur autem modicitas aquæ judicio prudentis determinanda: quam Varii determinant esse octavam vel decimam partem, ut *Coninck*, qui addit modicum excessum in alterutram partem parum esse curandum. Unde non est tam scrupulosè agendum, uti quidam agunt, qui vix nisi minimam stillam seu guttam aquæ solicitè curant infundere. Minimè tamen probandum est, neque probavit Ecclesia, determinationem *Concilii Triburiensis* I. c. 19 permittentia apponi tertiam partem aquæ; quæ sanè non est modicissima. Minus autem id adhuc permittendum est in locis istis, in quibus rariora sunt vina generosa; & frequenter mixtionem aquæ non ceremonialem habent. Non equidem sufficit, quòd hoc modo aqua sit mixta vino in dolio, sed debet misceri in calice, ut constat ex praxi Ecclesiæ præscribentis hanc mixtionem fieri in missa per modum sacræ ceremoniæ.

Aqua modicissima adhibenda: & quare.

Modicitas qui determinanda.

QUÆSTIO VI.

An aqua mixta vino convertatur etiam immediatè in sanguinem?

41. Olim Quidam existimarunt aquam vino mixtam numquam transire in sanguinem, sed in humorem quemdam aqueum, quem phlegma vocant, & de latere Christi emanasse dicebant. Quorum opinio graviter reprobatur ab *Innocentio III. cap. In quadam, de Celebr. Missarum.* Nam cùm Joannes *cap.* 19. dixerit: *Exivit Sanguis & aqua*, indubiè id intelligendum de aqua vera, sicut de sanguine vero, sive interim fuerit naturalis, sive miraculosa aut de novo divinâ virtute creata, ut declarat *Innocentius III. suprà.* Et quàmvis fuisset verum phlegma, equidem non posset in illud aqua in sacrificio converti: eò quòd conversio per verba consecrationis fiat in illud quod verba significant; hæc autem significant sanguinem, non phlegma Christi.

Aqua mixta vino non transit in phlegma quod de latere Christi effluxerit.

Duæ insuper erant aliorum opiniones, ut refert *Innocentius III. c. Cùm Martha eodem tit.* Prima erat asserentium aquam vino mixtam transire, non in phlegma, sed in veram aquam, quæ de latere Christi emanavit. Quæ tamen omni fundamento caret: tum quia vera aqua, quæ tunc extraordinariè de latere Christi fluxit, non spectat ad integritatem illius, neque nunc in corpore Christi permanet: tum quia verba consecrationis significant solum sanguinem, adeòque non habent vim aquam convertendi in aquam. Unde hæc opinio communiter & meritò à Theologis reprobatur. Secunda opinio erat existimantium aquam vino mixtam & qualitatibus vini imbutam, retinere semper pristinam substantiam aquæ. Ita refert *Innocentius III. suprà.* Quæ etiam opinio nunc ab omnibus Doctoribus est derelicta.

Neque in veram aquam quæ de latere Christi manavit.

42. Unde restant duæ celebres Doctorum opiniones. Prima *Præpositi, Coninck* & quorumdam aliorum, præsertim Recentiorum, & Societatis Jesu, existimantium aquam vino mixtam, & qualitatibus vini imbutam semper converti in sanguinem Christi, etsi priùs non fuerit conversa in vinum.

Nonnulli Recentiores contendunt aquam immediatè transire in sanguinem.

Secunda est *D. Thomæ, D. Bonaventuræ, Scoti,* & communiter antiquiorum, item *Suarez, Vasquez, Valentia, Henriquez, Azorii, Reginaldi, Fagundes, Tanneri, Maratii, Bonacina, Sylvii* & aliorum Recentiorum passim docentium aquam converti in sanguinem, non tamen nisi priùs conversam in vinum. Quæ omnino videtur probabilior.

Veriùs tamen est debere priùs transire in vinum.

Proba-

43. *Probatur I. Ex c. Cum Marthæ.*

Probatur I. ex *Innocentio III.* cap. *Cum Martha*, ubi relatis duabus opinionibus superiùs positis, atque etiam nostrâ videlicet, *aquam transubstantiari in sanguinem, cùm in vinum transeat mixta vino*: subjungit: *Verùm inter prædictas opiniones illa probabilior judicatur, quæ asserit aquam cum vino in sanguinem transmutari.* Igitur Pontifex judicat nostram opinionem esse probabiliorem: nam sententiæ Recentiorum non fecerat mentionem, adeòque non potuit ut probabiliorem docere eam, cujus antè nullo pacto meminerat.

Effugium quorumdam præcluditur.

Nec dici potest cum *Dicastillo* nostram opinionem non approbari tamquam probabiliorem simpliciter, sed *inter prædictas opiniones*, ultra quas posset esse alia, puta Recentiorum, quæ sit omnibus prædictis adhuc probabilior. Nam approbatur simpliciter tamquam probabilior: erat enim facta discussio veritatis, propositis rationibus dubitandi, & opinionibus verisimilibus: incredibile autẽ est opinionem Recentiorum in lite ista non fuisse referendam, si omnes alias probabilitate excederet; immo argumentum hoc est, quòd tunc non fuerit nota, certè non dignata relatu.

44. *Effugium aliorum præcluditur.*

Non etiam dici potest non approbari secundam opinionem (quæ erat nostra) tamquam probabiliorem, sed simpliciter *illam quæ asserit aquam cum vino in sanguinẽ transmutari*, abstrahendo saltem à modo, quo id fiat: vel approbari quoad transmutationem in sanguinem, non quoad fundamentum; cùm hoc Papa non repetat, uti antè retulerat dicens: *Eò quòd in vinum transeat mixta vino*; sed assignet novam: *ut expressiùs eluceat proprietas Sacramenti.* Non inquam, id dici potest: nam Pontifex sententiando approbat simpliciter unã ex opinionibus prædictis in controversiam seu in litem coram ipso deductis, cùm ait: *Inter prædictas opiniones*: illa autem loquebatur de transmutatione mediatâ. Et sanè nemo tunc disputantium poterat dubitare (nec hactenus vix ullus dubitavit) quin Papa tulisset sententiam istis verbis pro secunda opinione. Quare ille fuit sensus hactenus communis Doctorum, adeò ut dicat *Aversa q. 2. sect. 7.* quòd opposita recens opinio in principio non satis bene audiebat, sed jam modò permittatur. Porrò in nostra opinione expressiùs elucet proprietas Sacramenti seu mysterij latentis in mixtione aquæ & vini (de hoc enim loquitur Pontifex, ut ex adjunctis patet) & consistentis in eo, quòd aquæ vino unita significet populum Christo adunari: hoc enim significatur perfectiùs, si aqua sic vino uniatur, & fiat unum tum vino, ut etiam in vinum transeat, sicque in sanguinem, qui ponatur sub symbolis unionem populi cum Christo designantibus, non solùm per quamdam juxtapositionem, sed etiam per substantialem aquæ in vinum, dein in sanguinem conversionem. Idem denique sensus *Innocentii III.* patet ex eodem *lib. 4. de myst. Missæ c. 30.* ubi relatâ nostrâ sententiâ ait: *Quis ambigat aquam in vinum transire, cùm multo vino modicum infunditur aqua?*

Probatur II. quia sola materia calicis convertitur in sanguinem: atqui non aqua, sed vinum de vite est materia calicis consecrandi; cùm perpetua Ecclesiæ traditio pro materia hujus Sacramenti solùm assignet panem & vinum. Unde etiam *Trid. sess. 13.* & *sess. 22.* semper nominat panis & vini benedictionem, consecrationem, conversionem, transubstantiationem. & *sess. 21. c. 1.* docet Christum instituisse hoc Sacramentum in panis & vini speciebus. Quàmvis vino ex præcepto Ecclesiæ (quæ utique non instituit materias Sacramentorum) modicum aquæ esse miscendum doceat *sess. 22. c. 7.* Et clariùs *Florentinum in Decreto* adæquatam calicis materiam statuit *vinum de vite.* Loquiturque de vino puro seu quod verè & substantialiter est vinum, & cui adhuc aqua est miscẽda, cùm subdat: *Cui aqua modicissima admisceri debet*, scilicet instar ceremoniæ ab Ecclesia institutæ. Proinde aqua nõ magis est materia consecrabilis, quàm alius liquor, v. g. lac &c. qui similiter vino misceri & ab hujus qualitatibus imbui solet. Prout neque est materia consecrationis, quod misceretur pani, quantumvis hujus qualitates imbibisset, nec rationem panis usualis de cetero variaret. 45. *Probatur II. Ex eo, quòd materia calicis, sit solum vinum de vite.* *Idq; purum utpote cui aqua ex præcepto Ecclesiæ est miscenda.*

Probatur III. quia Ecclesia præcipit adhiberi aquam modicissimam ante calicis oblationem: cujus ratio litteralis est, quòd faciliùs ante consecrationem possit in vinum converti, ac proinde supponat Ecclesia aquam non priùs in sanguinem quàm in vinum converti. Quod etiam rectè notavit *Catechismus Romanus* cap. *De Eucharistia §. 56.* dicens; *Illud autem sacerdotibus animadvertendum est, quemadmodum in sacris mysteriis aquam vino adhibere oportet, sic etiam modicam infundendam esse: nam Ecclesiasticorum Scriptorum sententiâ & judicio aqua illa in vinum convertitur.* *Probatur III. quia ideo signanter in modica quantitate apponi debet.*

Probatur IV. quia *Trid. sess. 13. can. 2.* definit factâ conversione panis in corpus, & vini in sanguinem remanere dumtaxat species panis & vini: ergo juxta Concilium sanguis Christi non continetur sub speciebus aquæ necdum conversæ in vinum; alioquin enim non remanerent solæ species panis & vini. 46. *Probatur IV. ex eo, quòd post consecrationem maneât solùm species panis & vini juxta Tridentinum.*

Nec dicas per Concilium à speciebus vini non excludi species aquæ, quæ cum illis integrant unum potum usualem, sed tantùm substantiam panis & vini contra Hæreticos. Nam *can. 3.* docet Concilium, *separatione factâ continere totum Christum sub singulis cujusq; speciei partibus*: ergo per species *Quod amplius confirmatur.*

species vini *can.*2. non intellexerat species veræ aquæ vino mixtæ: alioquin enim citiùs corruptis speciebus vini, vel ab iis per artificium separatis speciebus aquæ, manet sub illis totus Christus: quod etsi probabiliter defendi posse dicat *Coninck*, clarè tamen apparet dictis *Concilii* adversari, communique judicio, & planè alienum à doctrina hactenus in Ecclesia traditâ.

Explicatio Coninck refellitur.

Sanè sola aqua non est materia apta Eucharistiæ, sive ut sub illa primò ponatur, (quod fides docet) sive ut sub illa conservetur, ut ex principio fidei apertè sequitur: cùm uti nequit poni, sic nec permanere queat, nisi sub propria materia seu ejus speciebus. Aliàs quoque etsi totum vinum consecratum verteretur in aquam, adhuc maneret Christus sub speciebus aquæ priùs vini speciebus immixtis.

Aliorum evasio improbatur.

Quòd verò respondet *Lugo* & alii non mansurum tunc sub illis Christum, veluti quæ non manet ampliùs species vini usualis. Contra facit, quòd *Tridentinum* generaliter asserat Christum manere sub singulis cujusque speciei consecratæ partibus, etiam factâ ab invicem separatione. Quòd etiam mirum videatur solo motu locali tolli Christum, qui tamen venit in locum substantiæ destructæ, manens sub ejus speciebus; quamdiu mansisset substantia propria (ut habet omnium Theologorũ doctrina) quæ utique non obstante moto locali sub accidentibus aquæ remansisset. Vel forte somniabit quis Christum quidem isto casu tolli; at si rursum misceretur vino, reverti vi pristinæ consecrationis? Satius est itaque dicere, quòd uti vinum quà lymphatum seu aqua ei mixta, non est verè & propriè vinum, sic nec species aquæ sic mixtæ sint veræ species vini, adeòque sub iis non Christus, juxta præmissam doctrinam *Tridentini*.

47. *Objicitur auctoritas Patrum.*

Dices I. Multi Patres dicunt aquam offeri, benedici, consecrari, in sanguinem verti: sed hæc essent falsa, si aqua non converteretur immediatè in sanguinem, ergo &c. Resp. Neg. Min. nam in primis plerique Patres (exceptis saltem paucis minoris auctoritatis) non clarè asserunt transitum etiam mediatum substantiæ aquæ in sanguinem Christi: quorum proinde verba possent explicari de oblatione, consecratione & benedictione aliquâ morali, quam aqua in sacrificio missæ mixta vino sortitur, esto in sanguinem non transiret. Quapropter neque *Innocentius III.* c. *Cùm Martha* opinionem asserentem, quòd aqua numquam vertatur in sanguinem [redacted] damnat, sed solùm esse minùs probabilem asserit, statuens tamquam probabilius, quòd in sanguinem transeat, tunc scilicet cùm in vinum priùs transierit mixta vino.

Sed pauci sunt iiq; minoris auctoritatis qui clarè asserant conversionem etiam mediatam.

48. *Quæ saltem sufficit verbis & intentis Patrum.*

Aliter Resp. Patres illos esse locutos de consecratione mediata, ut nimirum aqua prius sit convertenda in vinum, quàm in sanguinem. Non fecerunt autem mentionem præcõversionis aquæ in vinum, quàm in sanguinem: quia totum illorum intentum erat ex facto Christi & consuetudine Ecclesiæ docere vinum aquâ mixtum esse consecrandum; de modo autem, quo aqua in sanguinem transiret, non erant soliciti: sed tota potiùs antiquitas supposuisse videtur aquam ante consecrationem transire in vinum, & sic in sanguinem: nam etiam tempore *Innocentii III.* dum quæstio hæc agitaretur, Scholastici conformiter ad Patres docebant aquam cum vino transmutari in sanguinem (quod ipse *Innocentius III.* approbat tamquam probabilius) cùm (ut idem refert) *in vinum transeat mixta vino*, quæ mutatio in vinum cõmuniter apprehendebatur fieri, *licèt Physici contrarium asseverarent*, ut inquit Pontifex; quod tamen fundamentum implicitè rejicit, resolvendo pro nostra sententia, atque ita declarando adhærendum esse antiquo sensui de aquæ in vinum mutatione, ne verbo quidem insinuans immediatam aquæ in sanguinem mutationem ab aliquo fuisse assertam.

Ut ampliùs declaratur.

Neque est hæc ullo modo quæsita & contorta, sed plena, facilis, obvia, & quotidiano usu loquendi recepta explicatio: quotidiè enim dicimus, tam docti, quàm indocti, & ipsi etiam Philosophorum Coriphæi loquuntur, cibum quem sumimus, hoc est, panem, carnem, pisces, quibus vescimur, in substantiam, adeòque in carnẽ & corpus nostrum converti; cùm tamen constet non nisi mediatè variisque, & quidem ex parte etiam substantialibus mutationibus intervenientibus, eam conversionem fieri; ut rectè *Tannerus disp.* 5. *q.* 2. *dub.* 6. *n.* 173. Neque hinc sequitur, simili ratione posse dici triticum consecrari, quia mutatur in panem, qui consecratur immediatè: nam triticum non apponitur in altari, ut ibi mutetur in panem, prout apponitur aqua, ibique velut insensibiliter mutatur in vinum. 49.

Estq; hæc responsio obvia & facilis.

Cur potiùs aqua, quàm triticum dici possit consecrari.

Dices II. Juxta sententiam Patrum & Ecclesiæ aqua cum vino cõvertitur in sanguinem; atqui aqua non potest converti in vinum; cùm id negent Physici teste *Innocentio III. suprà*, immo videatur repugnare experientiæ: si enim vasi vini quotidiè apponatur modicum aquæ, totum tãdem fiet aqueum. Et juxta multos aqua mixta vino potest filo vel medullâ junci iterum educi; ergo dicendum est immediatè illam converti in sanguinem. Resp. admissâ majore tamquam probabiliori. (quo modo eam determinavit *Innocentius III.*) Neg. Min. omnino enim videtur aquã posse converti in vinum, idque plerumque fieri ante consecrationem, saltem quoad aliquam sui partem: nam etiam adversarii admittunt aquam imbui qualitatibus vini, & *Alanus* præcipuus alterius sententiæ Auctor, 50.

Objicitur præterea quòd aqua nequeat converti in vinum:

Sed contrarium declaratur.

Auctor, ac velut antesignanus *l. 1, de Euchar. c. 13.* ait: *Probabilius est, quod omnium penè Ecclesiasticorum Scriptorum judicio defenditur, aquam modicè infusam in vino substantiam prorsus desinere.* Idem docet *Aristoteles*, & ex eo *Conimbricenses* ac *Toletus* (qui etiam refertur pro opinione Recentiorum) ut latè ostendit *Tannerus sup. n. 190. & 191.* Unde quamvis aqua & vinum conveniant aliqualiter in qualitatibus formalibus, possunt nihilominus agere in se invicem, partim ratione qualitatum virtualium, partim etiam ratione formalium, in quibus non conveniunt ex toto; etsi disconvenientia non sit ita sensu nota, ideoque fortasse id negent Physici.

51\. *Qui contingat, vinum per aquæ infusionem fieri aqueum.* Nec obstat, quòd vinum per infusionem aquæ paulatim fiat aqueum; inde enim solùm sequitur, quòd aqua non convertatur in vinum tam præstans & vigorosum. Quod mirum non est: quia corpus mixtum agendo in simplex vel aliud mixtum, & repatiendo, debilitatur; ut patet in viventibus, quorum calor naturalis agendo in alimentum paulatim minuitur & absumitur.

An vel qualiter aqua possit à vino postea separari. Quod autem dicitur aquam postmodû à vino separari, dupliciter explicari potest. Primò, dicendo illud quod extrahitur non esse aquam, sed aqueum quendam humorem, qualis in poris aliorum etiam corporum continetur. Cujus rei indicium est, quòd etiam extrahatur ex puro vino, ut cum *D. Thomâ* notarunt *Conimbricenses.* Secundò, dicendo aquam tunc solùm posse separari à vino, quando in tanta copia fuerit infusa, ut tam brevi spatio non potuerit ab activitate vini superari. Adde saltem constare, quòd vinum possit corrumpere aquã uti consumit carnes, ossa &c. etsi non posset illam in se transmutare, uti transmutat stomachus cibum & potum: experientia autem allegata eductionis aquæ pariter cõtra hoc opponi posset; adeòque omni ex parte vana est.

52\. Instabis: Si aqua non convertatur immediatè in sanguinem, aliquando saltem fiet illam vel nullo modo converti, v. g. dum apponitur immediatè ante consecrationem; vel non totam, v. g. dum paulò amplius aquæ infunditur vino debiliori; sed hoc est absurdum: nam tunc populus committeret idololatriam, qui adorat totum quod est in calice; & Sacerdos sacrilegè proferret formam super materiam ex parte non consecrabilem, cùm forma designet totum liquidum, quod est in calice Resp.

Etsi pars aquæ non consecraretur, nõ committeretur à populo idololatria, neque à consecrante sacrilegium. Neg. Min. etsi enim pars aquæ aut etiam tota aqua maneret non consecrata, non propterea committit populus idololatriam qui nihil cogitat de toto vel de parte, sed tantùm adorat quod consecratum est, vel potiùs Christum sub speciebus consecratis latentem. Sacerdos etiam non committit sacrilegium, sive ratione intentionis, utpote quæ conformis intentioni Christi & Ecclesiæ, solùm fertur super id, quod est in calice consecrabile, sive ratione verborum formæ, quæ similiter feruntur super liquorem consecrabilem. Quemadmodum in omni sententia dicendum est, populum in adoratione calicis non committere idololatriam, nec Sacerdotem in ejusdem cõsecratione sacrilegium, etsi vinum quod consecratur sit lacte vel melle (quod frequens est) sive materiâ non consecrabili confectum. Uti nec idololatria committitur, si guttæ interiori calicis lateri adhærentes non sint consecratæ; prout vi generalis intentionis juxta quosdam non consecrantur, aut certè possunt per specialem intentionem à consecratione excludi.

Dices III. Si aqua numquam convertatur immediatè in sanguinem: ergo si in nocte Natalis Domini ob brevem moram non fuisset aqua in vinum cõversa, violaretur jejunium naturale sumẽdo calicem Domini, ita ut talis sacerdos non posset secundû aut tertium sacrum celebrare. Resp. nõ violandum fore jejunium, quod Ecclesia requirit, quando sumitur per modum unius potûs cum sanguine Domini, etsi aliquid remansisset in propria substantia: quia si mixtio aquæ fiat ex præcepto Ecclesiæ, nõ est credendum aquam simul in propria substantia sumptam, quando commodè in vinum converti non potuit, obstare alteri præcepto de jejunio, quòd ante sumptionem Sacramenti requiritur. Casus nihilominus vix datur, quo sacerdos præsumere debeat aquam non fuisse conversam; nisi quo oblitus illam apponere, immediatè ante Consecrationem primæ vel secundæ missæ recordatur obligationis eam apponendi. 53.

Etsi in casu aqua non fuisset conversa, non impediret sumptio secundum vel tertium sacrum in Natali Domini.

Dices IV. Christus miscuit aquam mox ante consecrationem; idque in quantitate qualem homines sobrii & temperati solent: ergo illa non fuit conversa in vinum; & tamen fuit conversa in sanguinem: ergo immediatè, & consequenter sic in Ecclesia deinceps convertitur. Resp. in primis non constare, quòd inter mixtionem & consecrationẽ non fuerit mora interposita. Deinde satis cõstat appositam non fuisse aquam, nisi modicissimam, utpote non ad temperandum potum communem, sed ratione mysterii appositam. Poterat etiam Christus conversionem in vinum accelerare, & de hoc Apostolos monere. Denique esto non fuisset tunc facta conversio in vinum, adeòque nec in sanguinem; fit tamen deinceps, quando adhibetur aqua juxta morem Ecclesiæ. 54.

Aliud argumentum ex facto Christi deductum non concludere ostenditur.

Dices V. cum *Lugo: Florentinum* requirit *vinum de vite*; ergo nos non potest juvare conversio aquæ in vinum, quod equidem non est de vite eatenus: quare si sit tunc consecrabile, quia mixtum vino de vite, similiter aqua mixta poterit consecra- 55.

 ri.

Argumentum ex Florentino objectum dissolvitur.

ri. Resp. requiritur *vinum de vite*, sive de uvis expressum, sive quod habet eamdem cum illo essentiam: quare non propter mixtionem, sed propter substantiam veram vini potest consecrari aqua in vinum conversa; adeoque posset, etsi separaretur à reliquo. Unde indubiè potuisset consecrari vinum miraculosè productum, quale in Cana Galilææ; & panis similiter productus.

56. Instabis *Florentinum* pro materia calicis assignat vinum, cui aqua admisceri debet: ergo ipsa in vinum versa non est materia ibi assignata, cùm non sit vinum, cui aqua debet misceri. Resp. Neg. Con. nam *Florentinum* vult materiam simpliciter esse vinum, & huic miscendam esse aquam, quæ nimirum, dum miscetur needum est vinum: quamvis, si ante consecrationē sit facta substantialiter vinum, eô ipsô sit materia à *Florentino* specificata, cui tamen rursus non est miscenda aqua, quæ solùm miscenda fuit vino, quod assumitur pro ipsa oblatione.

Aqua inchoatis verbis forma conversa in vinum, non verteretur in sanguinem.

Petes, an pars illa aquæ, quæ in vinum converteretur inchoatis verbis consecrationis, converteretur in sanguinem? Resp. Neg. eò quòd forma consecrationis solùm respiciat contentum sub speciebus consecrabilibus demonstratum cum iisdem per ly *hoc*; adeòque ante istius pronominis prolationem tota materia consecranda debeat esse præsens. Propter quod non posset etiam consecrari vinum, quod inchoatâ consecratione demum apponeretur: utì nec calix aquâ plenus ab initio præsens, quæ inchoatis verbis cōsecrationis miraculosè verteretur tota in vinum.

QUÆSTIO VII.

Qua necessitate consecranda sit utraque species?

Consecratio utriusque speciei non est de necessitate Sacramenti.

57. DICO I. Consecratio utriusque speciei non est de necessitate Sacramenti. Est certum: nam panis validè consecratur, & sub ejus speciebus realiter continetur Christus, exhibeturque hominibus adorandus, antequam vinum sit consecratum. Et ratio à priori est, quod formæ consecrationis panis & vini sint à se invicem independentes in significando, adeòque in causando.

Est tamen de necessitate præcepti Ecclesiastici.

DICO II. Consecratio utriusque speciei est juris Ecclesiastici & divini. Quod sit juris Ecclesiastici, patet ex cap. *Comperimus dist. 2. de consecr.* ubi *Gelasius* Papa præcipit Sacerdotibus, ut *integra Sacramenta percipiant*; & consequenter etiam, ut integra consecrent: *quia* (ut subjungit) *divisio unius ejusdemq; mysterii sine grandi sacrilegio non potest provenire.* Ex quibus tamen verbis non colligitur efficaciter hoc esse juris divini: posset enim oppositum non carere grandi sacrilegio, eò quòd foret abusus contra grave præceptum Ecclesiæ in tali materia.

Immo etiam præcepti divini.

58. Quod nihilominus sit etiam juris divini, docet *Scotus d 8. q. 3. n. 4.* & alii communiter contra *Majorem*, *Adrianum* & *Claudium, Sāchez* apud *Aversā q. 11. sect. 5.* probatur ex *Trid sess. 22. c. 1.* dicente Christum *corpus & sanguinem suum sub speciebus panis & vini Deo Patri obtulisse, ac sub earumdem rerum symbolis Apostolis, eorumq; in sacerdotio successoribus, ut offerrent præcepisse, per hæc verba: Hoc facite in meam commemorationem.* Igitur si oblatio seu sacrificium jure divino debeat fieri in utraque specie, debet etiam in utraque cōfici Sacramentū; cùm illud non conficiatur, nisi in sacrificio, immo confectio illius sit ipsum sacrificiū. Idem confirmat praxis Ecclesiæ, quæ idcirco tam sollicitè providet, ut numquam una species sine altera consecretur, etsi Sacerdos non foret jejunus; immo etsi alter deberet supplere, quod prior inchoavit, ut habetur in *Toletano VII. can. 1.* & *Toletano XI. can. 14.* quæ referuntur *Can. Illud* & *can. Nihil 7. q. 1.* Accedit, Sacrificium hoc ex sua institutione esse repræsentationem Sacrificii cruenti; quæ explicitè & completè reperitur in duplicis speciei consecratione, quâ separatim consecratur corpus, & separatim sanguis.

Nec obstat quòd Christus juxta nonnullos Patres, cōsecraverit in Castello Emmaus sub specie panis: nam si hoc verum sit (de quo inter Patres & interpretes est controversia) & consecratus fuerit panis solus (eò quòd de vino non fiat mentio; quod etiam procedit ab auctoritate negativa) id fieri potuit à Christo per potestatē suæ excellentiæ.

Quod nequidem ad communicandum infirmum liceat infringere.

Hinc sequitur, non licere sub una specie consecrare, etiam ad communicandum infirmum, juxta Doctores communiter: nam illicitum est directè intendere mutilationem Sacrificii tam graviter à Christo prohibitam, ut aliquis alius impleat præceptū, fortè divinum, communicandi in articulo mortis. 59.

Cessat tamen in casu physicæ aut moralis impotentiæ supervenientis.

Possunt tamen dari casus aliqui, in quibus Sacerdos unâ specie jam consecratâ, licitè non consecrat alteram: ut si physica vel moralis impotentia superveniat, v. g. si deprehendat vinum veneno esse infectum, vel esse aquam, & aliud vinum reperiri nequeat; aut si immineat vitæ periculum, v. g. ex ruina templi, incendio, aut incursu hostium: præceptum enim positivum complendi Sacrificium non obligat in tanta necessitate. Secùs est, quando cogeretur Sacerdos mutilare Sacrificium in contemptum fidei: tunc enim id foret intrinsecè malum. Ita communiter Doctores.

An in illud cadat dispensatio Pontificis.

60. Magis controversum est, an auctoritate Pontificis possit subinde fieri consecratio unius speciei. Affirmant non solùm ii qui

Affirmant Nonnulli,

qui existimant consecrationem utriusque speciei esse tantùm juris Ecclesiastici, sed etiam Nonnulli ex illis qui cēsent esse juris divini: eò quòd videatur Pontifex posse in votis, matrimonio rato, & similibus, quæ sunt juris divini, dispensare. Sed oppositum est communius apud Doctores:

Sed rectiùs negatur.

Pontifex enim propriè non potest dispensare in jure divino citra specialem commissionem, etsi possit illud interpretari, ut in *Tract. de Legibus* dictum est. Deinde nullus est in Ecclesia usus hujus dispensationis. Non erat etiam necessarium aut expediens potestatem dispensandi in hoc, uti nec in aliis ritibus substantialibus, Ecclesiæ relinqui: præsertim cùm ad quaslibet regiones possit & soleat asportari vinum, uti etiam triticum, ubi non nascitur.

Neque dispensationem hujusmodi attentavit Innocentius VIII.

61\. Nec referr quòd *Innocentius VIII.* dicatur dispensasse cum Norwegiis, ut in solo pane consecrarent, teste *Raphaele Volaterrano l. 7. Geographia cap. de Saxonibus.* Idem ab *Innocentio IV.* Quidam dicunt cōcessum esse Norwegiis, eò quòd vinum ibi ob nimiam loci frigiditatem conservari non possit. Sed quod ad *Innocentium IV.* attinet, nihil tale de eo referunt historiæ. Nullum etiam apparet vestigium istius dispensationis, uti nec alterius factæ ab *Innocentio VIII.* permanente tamen eâdem necessitate: quam equidem experientia ostendit in Norwegia non esse tantam, quin vinum ibi commodè possit conservari, etiam sufficienter ad potum communem. Accedit repugnantia in verbis *Volaterrani* (ut communiter citantur: alioquin editio anni 1511. habet permissum fuisse *sine calice vino sacrificare.* Qui textus vitiosus est: & fortè legendum *vini*) qui refert *Innocentium VIII.* permisisse Norwegiis, ut sine vino calicem consecrarent: non potuit autem calix vacuus consecrari, nec alia materia à Pontifice indulgeri, quàm vinum à Christo institutum. Et quàmvis modum loquendi *Volaterrani* emendaverit *Onuphrius ad annum* 1490. omittendo particulam, calicem; non tamen facit majorem fidem, quia ex solo *Volaterrano* accepit.

Nihilominus si casus occurreret, quo ob defectum unius speciei deberet aliqua natio, saltem longo tempore, carere sacrificio, non videtur improbabile, quòd ex rationabili interpretatione tunc cessaret obligatio præcepti divini de integritate Sacrificii: prout etiam materialis integritas confessionis jure divino præcepta desinit obligare in casu necessitatis citra dispensationem: maximè quia casu quo deberet aliqua natio carere sacrificio, moraliter loquendo etiam Sacramento carere deberet.

QUÆSTIO VIII.

Quæ sit forma Sacramenti Eucharistiæ?

PRÆTER Hæreticos, qui generatim in confectione Sacramentorum determinata verba docuerunt non esse necessaria, fuerunt alii admittentes quidem in consecratione determinata verba, sed alia, quàm quibus utitur Ecclesia. 62.

Verba essentialia formæ sunt: Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus.

Nihilominus certissimum est ad consecrationem panis requiri saltem hæc verba, aut æquivalentia: *Hoc est Corpus meum;* & ad consecrationem calicis: *Hic est sanguis meus;* sive *Hic est calix sanguinis mei.* Nam hæc verba omnes Evangelistæ & Apostolus, referentes institutionem Sacramenti, expresserunt, eademque deinceps usurpāda instituit Christus dicens: *Hoc facite &c.* Unde *Florentinum in Decreto de Armenis* definit hoc Sacramentum confici per verba Salvatoris; utique prædicta. Quod etiā expresserunt Patres, & semper sensit ac practicavit Ecclesia. Ratio est, quòd illa verba proferat Sacerdos in persona Christi; *Sacerdos* autem *loquens in persona Christi hoc conficit Sacramentum*, ut ait *Florentinum suprà.* Deinde eadem significant conversionem panis & vini in Corpus & Sanguinem; quæ est Consecrationis effectus.

Christum sine verbis consecrasse Quidam aliquando putarunt.

Sed aliqui Catholici dubitarunt, an Christus ipse consecraverit per eadem verba: nam potiùs ipsum virtute suæ excellētiæ consecrasse sine verbis, credibile putavit *Innocentius III. l. 4. de mysteriis missæ c.6.* & ex professo defendit *Catharinus in Opusculo de verbis consecrationis.* Alii saltem putarunt ipsum consecrasse per alia verba nobis ignota; aut per usitata quidem, non tamen in quantum publicè prolata & ab Apostolis audita, sed antecedenter secretò prolata. Fundantur in eo, quòd juxta narrationem Evangelistarum Christus verba consecrationis usitata dixerit post distributionem factam. Et de calice *Marci* 14. dicitur: *Biberunt ex illo omnes.* Deinde subditur: *& ait illis: Hic est sanguis meus &c.* Quidam etiam Patres indicant Christum consecrasse, dum benedixit. 63.

Sed oppositum est indubitatum.

Verùm oppositum est indubitatum apud omnes Doctores. Idque satis indicat contextus Evangelii, prout semper fuit intellectus. Idem expressè docent Patres, *Eusebius Emissenus.* & refertur c. *Quia corpus, de Consecr. dist.* 2. *Damascenus l. 4. de fide c.* 14. ubi scribit: *Dixit antiquitùs, producat terra herbam virentem, atque ea etiamnum orto imbre fœtus suos producit, divino præcepto impulsa ac roborata. Dixit Deus, hoc est Corpus meum, & hic Sanguis meus, & hoc facite in meam commemorationem: atque omnipotenti ipsius præcepto, donec ipse veniat hoc efficitur,* 64.

ficitur: ac pluvia huic novæ segeti per consecrationem existit sancti Spiritûs vis innumbrāi. *Tridentinum* quoque *sess.* 13. *c.* 1. idem clarè supponit. Et *c.* 4. ex veritate verborum cōsecrationis declarat fieri conversionem panis in corpus Christi, eamdemque fuisse factam à Christo, quando verba consecrationis protulit, dicēs: *Quoniam corpus suum id quod sub specie panis offerebat, verè esse dixit, ideo persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, per consecrationem panis & vini conversionem fieri &c.*

65. *Satisfit fundamentis alterius doctrinæ.* Fundamentum aliorum nullius est momenti. Nam facilè Evangelistæ posteriùs factum priùs retulerūt per anticipationem Scripturis usitatam, uti contigit *Marci* 14. Non est tamen necessariò ad ordinis inversionem in altero exemplo recurrendum: potuit enim Christus simul atque frangebat, & dabat, velut eodem tempore dixisse: *Hoc est corpus meum.* Immo priùs consecrasse, quàm discipulis dederit, colligitur ex ipsa Scriptura: nam postquam *Matthæus* dixit: *Deditq́ Discipulis*; addit: *& ait Accipite*; adeòque satis significat tunc necdum distributionem factam (cùm ly *Accipite*, sit verbum imperantis, non imperetur autem, quod jam factum constat) sed tunc moraliter fieri, quando verba dicuntur.

An ly benedixit sit idem quod consecravit. Similiter si benedicere sit idem quòd consecrare, ut putat *D. Thomas* & plures alii, sensus erit (ut idem *D. Thomas* explicat) benedixit &c. dicens, Hoc est corpus meum; ita ut benedicere fuerit, dicere illa ipsa verba. Quamvis rectiùs existimet *D. Bonaventura*, *Titelmannus*, *Jansenius*, *Suarez* & plurimi alii, fuisse distinctas actiones, & Christum varias præmisisse consecrationi pro majori solemnitate ipsius sacrificii. Tum quia in Evangelio distinctè narrantur. Tum quia id supponere videtur *Tridentinum sess.* 13. *c.* 1. dicens, *Redemptorem nostrum hoc Sacramentum instituisse, cùm post panis viniq́ benedictionem, se suum ipsius corpus illis præbere, ac suum sanguinem, disertis ac perspicuis verbis testatus est.* Supponit igitur verba cōsecrationis fuisse dicta postquàm Christus materiam ipsam benedixit. Tum quia id conformius est sensui Ecclesiæ, quæ in Canone missæ (ubi Sacerdos exactissimè Christum refert, & imitatur) istas actiones distinctissimè recitat. Unde primò accepit panem, secundò gratias egit Deo Patri, tertiò panem benedixit, quartò apparenter fregit, quintò consecravit, denique distribuit.

66. *Error quorumdam recentiorum Græcorum refertur & refellitur.* Fuerunt insuper nonnulli Recentiores Græci, existimantes verba ordinaria consecrationis non sufficere, nisi addantur quædam verba deprecatoria, quibus à Deo petatur panis & vini conversio: eò quòd in omnibus Græcorum Liturgiis post verba Christi ponatur ejusmodi oratio. Sed hoc est contra communem Ecclesiæ Catholicæ existimationem, apud quam preces adhibentur tamquam piæ solùm ceremoniæ. Immo ipsi Græci statim post verba Christi, non exspectatis aliis precibus, proponunt Sacramentum adorandum populo, qui etiam ad verba Sacerdotis consecrantis, *Hoc est corpus meum, quod pro vobis frangitur in remissionem peccatorum*, respondet *Amen*, hoc est, *Verum*; supponens utique ex tunc ibi esse corpus Christi. Ipseque Christus sine alia prece, etiam juxta Græcos, consecravit per verba consueta; quibus tamen ipse subjunxit. *Hoc facite*; adeòque similibus verbis consecrate. Ratio est, quòd verba illa contineant integram significationem conversionis panis & vini; neque Christus alia verba instituisse legatur.

Unde per deprecationem illam, in Liturgiis Græcorum sequentem Consecrationis verba, non petitur, ut panis & vinum fiat seu evadat corpus Christi, sed ut panis, qui jam corpus Christi est, & qui in calice est, sanguis Christi, fiat accipientibus in salutem animæ & remissionem peccatorum: sicut in *Missa Romana* dicitur: *Hæc commixtio & consecratio Corporis & Sanguinis tui, fiat accipientibus nobis in vitam æternam.* Quocirca in *Concilio Florentino* Græci à Latinis interrogati, cur prolatis Christi verbis adderent ejusmodi orationem, responderunt, ut sequitur. *Fateri nos diximus, per hæc verba* (consecrationis scilicet) *transmutari sanctum panem & fieri Corpus Christi: sed postea quemadmodum & ipsi dicitis, Jube perferri dona hæc per manus sancti Angeli tui in supercæleste tuum altare; ita nos quoque oramus dicentes, ut Spiritus sanctus descendat super nos, & faciat in nobis panem hunc pretiosum Corpus Christi &c. transmuteq́ illa Spiritu suo sancto: ut fiant accipientibus in Emundationem animæ, in remissionem peccatorum, non verò in judicium aut condemnationem.* Addit *Bessarion* Cardinalis, verba illa dici adgratulatoriè ob consecrationem mox factam: ea tamen à sanctis Patribus per modum deprecationis fuisse prolata, ut ostendatur Spiritum sanctum esse doni auctorem. Maximè autem sic poterant proferri, eò quòd ipso momento quasi præsenti hæc operatio cælestis fieret. Simili ritu Græci etiam in Ordinatione post verba formæ Spiritum sanctum invocant. 67. *Ritus Græcorum Catholicè exponitur.* *Et ab ipsis quoque in Florentino expositus fuit.*

68. *An verba Qui pridie &c. sint necessaria.* Tertiò refertur *Scotus dist.* 8. *q.* 2. *n.* 4. docuisse, necessariò requiri verba Canonis præmitti solita: *Qui pridie quàm pateretur &c.* non quidem tamquam essentialia formæ consecrationis, sed solùm ut per illa appareat Sacerdotē loqui in persona Christi, adeòque non de suo, sed de Christi corpore dicere, *Hoc est Corpus meum. Scotus* tamen tantùm loquitur arguitivè, & nihil definit, ut patet manifestè ex contextu, & ex *Reportatis ibidem n.* 3. *& in fine quæstionis.*

nis. Nec tam arguit requiri in individuo ista verba, sed sive ex illis, sive ex circumstantiis aliis, videri necessarium, determinari Sacerdotem, ut censeatur loqui in persona Christi. Pro quo rationem meritò dubitandi allegat. Nihilominus Doctores communiter censent ad hoc sufficere ipsam intentionem Sacerdotis: non enim debet quasi reflexè dicere, se loqui in persona Christi; sed sufficit, quòd in actu exercito ita loquatur. Nam qui ex officio est constitutus ad gerendam personam alterius, potest suâ intentione nomine illius agere aut loqui, etsi id reflexè non dicat. Sicut Angelus in veteri testamento nullis verbis præmissis dicebat: *Ego sum Deus Abraham.*

69. *Ostenditur contra quosdam Græcos consecrationi panis non necessariò addendum:* Quod pro vobis datur.

Quartò nonnulli recentiores Græci putarunt ad formam consecrationis panis essentialiter requiri illa verba *Lucæ* 22. *Quod pro vobis datur*, vel 1. *Cor.* 11. *Quod pro vobis tradetur.* Sed error hic satis refutatur ex praxi Ecclesiæ latinæ, quæ à Petro Apostolo edocta utitur his solùm verbis: *Hoc est Corpus meum.* Alia quoque verba omittunt non solùm Patres passim, sed etiam Matthæus & Marcus, illa si forent essentialia, minimè omissuri. Et quamquam Christus illa dixerit, non tamen tamquam essentialia; uti neque hæc: *Accipite & comedite.* Deinde ista verba non significant, conversionem panis in Corpus, sed eam adæquatè significant quatuor verba usitata. Immo ne quidem sunt substantialia seu de integritate: tum quia alioquin illa non omisisset Ecclesia Catholica: tum quia nullum est id asserendi fundamentum: tum quia non juvant ad significandum Corpus Christi esse sub speciebus: tum quia plerique Patres illa non addunt.

70. *Verba novi & æterni Testamenti &c. esse essentialia putavit D. Thomas.*

Quintò *D. Thomas q.* 78. *art.* 3. & 4. *dist.* 8. *q.* 2. *art.* 2. *quæstiunculâ* 1. (quem sequitur *Petrus Soto*, *Toletus* & pauci alii) existimavit omnia verba, quæ Ecclesia Romana adhibet in consecratione calicis, usque ad illud, *Hæc quotiescumque feceritis,* exclusivè, esse de substantia consecrationis sive (ut loquitur posteriori locò *ad* 3.) omnia esse essentialia Sanguini, prout in hoc Sacramento consecratur. Quomodò etiam clarè se explicat *q.* 60. *art.* 8. ut proindè sit contra apertam mentem *S. Thomæ* excogitatum à *Dominico Soto* & quibusdam recentioribus *Thomistis*, verba illa non esse quidem de essentia, sed de substantia & integritate, sic videlicet, ut quamvis sine illis possit Sacramentum confici, tamē verè concurrant, quando exprimuntur. Sed oppositum docet *Magister*, *Alensis*, *D. Bonaventura*, *Scotus* & alii unanimiter. Et probatur efficaciter ex eò, quòd in aliis Liturgiis quædam ex illis verbis omittantur. Nam in omnibus Liturgiis Græcorū omittitur ly *Æterni* & *Mysterium fidei*, ut patet ex illa *Basilii*, *Chrysostomi*, immo ipsius *Jacobi Apostoli*. Et in Missa Æthiopum (cujus Auctor creditur S. Matthæus) omittitur: *Novi & æterni testamenti*, *Mysterium fidei.* Immo in variis Liturgiis *Maronitarum* (quas adscribunt S. Ioanni Evangelistæ) tantùm habetur: *Hic est sanguis meus.* Qui ritus numquam sunt ab Ecclesia Catholica in quæstionem vocati. Ut proindè absurdè & temerariè respondeat *Paludanus* in illis Ecclesiis non confici Sacramentum. Satius dixisset *D. Thomam* non ita fuisse sensurum, si vidisset hæc exempla; quæ non vidisse perspicuum est: cùm nullam illorum fecerit mentionem, quantumvìs priori loco usque ad novem objectiones circa hanc formam proponat.

Oppositum (quod communiter Theologi tradunt) declaratur.

71. *Nequidem sunt de substantia seu integritate.*

Hinc etiam patet non esse de substantia consecrationis juxta explicationem *Dominici Soto*: nam alioquin omnes illæ Ecclesiæ perpetuò omisissent aliquid, quod ex instituto Christi est de substantia formæ. Deindè in consecratione Corporis nō est de essentia aut substantia ly, *Quod pro vobis datur*; ergo nec similia verba pertinent ad substantiam consecrationis calicis. Ratio est, quòd illa verba non pertineant ad significandam conversionem seu præsentiā sanguinis sub speciebus vini, sed ad hoc sufficiant ista: *Hic est sanguis meus.* Non est autem in potestate Sacerdotis differre effectum formæ, quæ vi significationis suæ est conversiva, usque ad prolationem verborum eò non spectantium, & prolatis jam verbis solùm & plenè significativis hujusmodi conversionis. Quemadmodum differre non posset effectum, si adderet Consecrationi corporis ly *Quod pro vobis datur*; vel ly *Crucifixum, sepultum, jam gloriosum &c.*

72. *Esse tamen absolutè potuissent Deo volente etiā de essentia.*

Fateor tamen (quidquid secùs senserit *Lugo*) Deo volente potuisse sic esse institutam formam, ut verba priora non habuissent effectum sine posterioribus addi solitis: Etsi enim hæc non significent conversionem istam vi verborum, adeòque de facto non concurrant, potuisset tamen illis annecti significatio sacramentalis; immo etiā verbis quibuscumque disparatis. Quod non juvat intentum *Thomistarum.*

Cur illa additio sit retenta in consecratione calicis.

Si autem quæratur, cur illa additio potiùs sit retenta in forma calicis, quàm similis in forma panis, in qua similiter à Christo fuit facta, ac etiamnum fit à Græcis? Resp. ideò quòd forma calicis posteriùs ordinariè adveniens compleat oblationem sacrificii, in qua proindè ad expressiorem repræsentationem passionis Christi (quam recolit sacrificium) id additur; & quia magis significatur passio per effusionem Sanguinis.

Pleraque porrò verba hujus additionis narrantur in Evangelio tamquam à Christo dicta. Quod etiam censendum est de ly *æterni*, & *mysterium fidei*: quamquam Scriptura non referat. Sufficit enim Traditio, quam satis docet Canon Missæ, & usus

usus antiquissimus. Et expressè affirmat *Innocentius III. cap. Cùm Martha, de celebr. Missar.* Convenienter quoque apponuntur, habentque sensum optimum. Nam significant Sanguinem Christi esse authenticum instrumentum, quo novum Testamentum consignatur in æternùm mansurum, esseque mysterium fidei, id est arcanum solâ fide cognitum: qui effundetur, scilicet in passione, aut in altari, in salutem ac remissionem peccatorum. Vide etiam horum explicationem apud *D. Thomam quæst. 78. art. 3.*

QUÆSTIO IX.

An verba Consecrationis proferenda sint recitativè, an verò significativè, & quid significent?

73. *Quid sit recitativè, quid assertivè aliquid proferri.*

NOTA illud proferri recitativè sive historialiter; quòd solùm refertur tamquam ab alio dictum; prout facimus referendo aliorum Auctorum verba. Significativè verò sive assertivè dicitur, per quod intendimus aliquid affirmare vel negare. Inter quæ est magna diversitas: qui enim aliqua verba solùm recitat, verum dicit, etsi verba illa sint falsa, dummodò sint ab alio prolata, prout ipse recitat, qui verò ea refert significativè, ut dicat verum, debent verba esse conformia rebus quas significant.

Quæ inter hæc differentia.

74. *Verba consecrationis debent proferri recitativè.*

DICO I. Forma consecrationis non solùm recitativè, sed etiam significativè debet proferri. Quòd recitativè, docent communiter Doctores contra *Vasquez*. Et videtur manifestum ex contextu Canonis, in quo Sacerdos expressè dicit, Christum verba formæ protulisse, & ea esse verba Christi. Quòd etiam significativè proferri debeat, docent similiter Doctores communiter contra *Alphonsum Salmeronem* & paucos alios post *Innocentium III. l. 4. De mysteriis missæ c. 17.* Probatur I. quia Sacerdos debet non solùm referre, quid Christus dixerit, sed etiam circa præsentem materiam individuam sic se habere, ut de ea asserat seu significet Esse corpus meum, id est, Christi. In hujus namque persona Sacerdos consecrans loquitur, juxta *Florentinum in Decreto de Armenis*: adeòque non solùm recitat; sed etiam asserit, *Hoc est Corpus meum*: qui enim solùm refert alterum hoc vel illud dixisse, non ideo loquitur in persona alterius. Probatur II. quia ille sensus requiritur ad valorem, qui est Christi: ille autem est enuntiativus: Christus enim significativè formam protulit, adeòque & Sacerdotes sic proferre debēt, quibus dixit: *Hoc facite &c.* Probatur III. quia verba consecrationis significant, & quidem practicè, sub speciebus poni Corpus & Sanguinem Christi, adeò ut forma foret falsa, si Corpus & Sanguis ibi non poneretur: ergo non tantùm recitativè, sed etiam assertivè debent proferri: aliàs enim Sacerdos verum diceret, hoc est, referret seu verus esset in referendo, etsi Corpus Christi numquàm sub speciebus fuisset: adeòque ex veritate verborum consecrationis sacerdotalis non rectè demonstraretur seu inferretur præsentia Christi.

Atque etiā assertivè.

75. *Potest eadem oratio proferri simul recitativè & significativè.*

Quàmvis autem eadem oratio non posset habere duplicem sensum significativum (quod Plurimi negant, eò quòd variæ Scripturæ habeant duplicem sensum etiam litteralem) potest tamen saltem habere unum recitativum, & alterum significativum; quidquid dicat *Vasquez*, quem contextus Canonis satis in præsenti cōvincit. Et ratio est, quòd per recitativum sensum nihil significetur, sed verba solùm referantur ut ab alio prolata, adeòque potest loquens velle per eadem verba aliquid significare. Sic solent Magistri in scholis & Concionatores in cathedris relatā alicujus auctoritate utrumque intendere. Sic etiam furi rectè dicitur, Deus rectè dixit: Non furtum facies: intentione referendi verba Dei & significandi malitiam furti. Quomodo dixit ipse Christus: *Matth. 15. Benè prophetavit de vobis Isaias dicens: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me.*

76. *Sola prolatio assertiva requiritur ad valorem.*

Adverte tamen, quòd etsi uterque proferendi modus sit præceptus, sola tamen prolatio significativa sit necessaria ad valorem consecrationis: cùm illa sola sufficiat ad hoc ut verba significent, adeòque efficiant cōversionem panis & vini. Ubi etiam sufficit, ut Sacerdos loquatur in persona Christi, quod tantùm *Florentinum* requirit. Unde nisi hæc intentio assertivè proferendi adsit, saltem implicitè (adest autem practicè semper eo ipso, quòd Sacerdos velit absolutè facere, quod Christus fecit seu facere instituit) Sacerdos verè non consecraret.

An aut quæ verba formam antecedentia significativè proferantur.

Adverte II. verba consecrationem præcedentia tantùm recitativè proferri. Nisi quòd verosimile sit Sacerdotem loqui in persona Christi, adeòque significativè, in his verbis: *Accipite & manducate.* Quod etiam ex Patribus deducit *Lugo d. 11. sect. 5. n. 120.* & consequenter idem dicendum foret de adverbio, *enim.* Quòd alioquin tantùm recitativè dici videretur, uti præcedentia; idque absolutè contendit *Coninck.* Quàmvis adhuc Nonnulli cōtendant significativè dici ob hoc, quòd Sacerdos non solùm referat, quid Christus dixerit, sed etiam significet causam ob quam Christus dixerit: *Accipite & comedite.* Sed facilè responderet *Coninck* Sacerdotem id non asserere, sed referre, nec aliter significare.

77. *Verba addi solita in forma calicis.*

Quod attinet ad verba à Latinis in forma calicis addi solita: *Qui pro vobis & pro multis effundetur &c.* & à Græcis in forma conse-

eis, an proferantur tantùm recitativè. consecrationis panis: *Quod pro vobis datur*, sive *frangitur*: si referantur ad passionem Christi (ut habet communior sententia Doctorum & Patrum) tantùm proferuntur recitativè; cùm effusio sanguinis in cruce non possit jam significari tamquam futura. Nisi quis dicere mallet, Sacerdotē sic loquentē repræsentare Christum loquentem tēpore ultimæ cœnæ ad discipulos, respectu cujus tēporis effusio sanguinis in cruce erat futura. Quâ ratione poterunt ista verba etiam enuntiativè proferri. Quod rectiùs & faciliùs fieri possēt, si cum *Jansenio Gandavensi* verba illa non referantur ad traditionem Corporis vel effusionem Sanguinis in cruce, sed ad oblationem illius in Sacrificio Eucharistiæ.

78. *Pronomina hic & hoc non demonstrant panem & vinum.* Dico II. Pronomen demonstrativū *hic* vel *hoc*, non demonstrat panem aut vinum: nam illa non sunt corpus Christi aut sanguis. Ob eamdem rationem non significat species sensibiles. Non etiam significat corpus aut sanguinem Christi distinctè & ex parte subjecti intellectum: sic enim esset propositio nugatoria; q. d. Corpus meum est corpus meum.

Quis sensus formæ, si pronomina jungantur adjectivè. Itaque potest primò sic explicari, ut sub ipso nihil intelligatur, quod se teneat ex parte subjecti, sed tantùm quod se teneat ex parte prædicati, ad quod pronomen immediatè referatur tamquam adjectivum ad suum substantivū, cum eo conveniens in genere, numero & casu; sic ut in fine prolationis formæ demū significet ac demonstret ly *hoc*, ipsum Corpus Christi, & ly *hic*, ipsum calicem Sanguinis sive Sanguinem Christi. Ita *Vasquez d.*201. *c.*4. *Præpositus* & varii Recentiores. Et probatur: quia modus hic explicandi apparet expeditus, nec aliquod sequitur ex eo inconveniens. Nam quòd posset objici vitium nugationis, quale est hic, Homo est homo: facilè solvitur dicendo, non esse magis quàm in multis aliis similibus propositionibus v. g. hic est equus &c. quarū subjectum demonstrat prædicatum. Ratio autem est, quòd prædicatum concipiatur alio modo, quàm subjectum.

79. *Quis sensus, si sumatur substantivè.* Secundò potest pronomen accipi substantivè, sic ut ex parte subjecti aliquid subintelligatur v. g. sub ly, *hoc*, singulare entis, ut docet *Scotus dist.* 8. *q.*2. *n.*17. sive (ut loquitur *ibidem in Reportatis n.*9.) suppositum singulare entis sub speciebus contentum. Alii autem censent demonstrari singulare substantiæ, corporis, edulii, contenti &c. quod tamen ferè in idem redit: ut sensus sit, hoc singulare, quod sub accidentibus his continetur, est corpus meum, scilicet in fine prolationis. Similiter in consecratione calicis pronomen *hic* substātivè sumptum significat liquorem, potum, calicem aut quid simile. Ratio est: tum quia Doctores communiùs sic explicant: tum quia sine incommodo sic explicari potest.

Contra hanc tamē explicationem (quam *Vasquez. sup. c.*2. censet valde probabilem) objicit idem *Vasquez*, quòd pronomen *hoc* demonstret ad sensum, cui tantùm demonstrari potest aliquod individuum determinatum: si autem demonstraret contentum sub his speciebus, demonstraret tantùm aliquod individuum vagum, quod potiùs signaretur per ly, *Aliquis*, quàm per ly *Hoc*. Resp. pronomen *hoc* non demonstrare contentum in vago, sed ipsum singulare corpus Christi, tamen sub confusa ratione individui generici, entis v. g. & demonstrare pro ultimo instanti completæ orationis. Vide *Scotum sup.* & *n. seq.* Aliter responderi potest cum *Suarez* & aliis, pronomine *hoc*, signari individuum determinatum, & demonstrari ad sensum, quoad accidentia sensibilia, nec eatenus signari individuum vagum (quale signaretur per ly *Aliquis cibus*) simul tamen signari, & ad intellectum demonstrari individuum in confuso, quantùm ad substantiā, v. g. individuum substantiale sub his accidentibus contentum: quod est indifferens pani communi & consecrato, & per prædicatum determinatur ad corpus Christi, sicut determinaretur ad panem dicendo, hoc est panis. *Satisfit objectioni contra hunc sensum motæ.*

Dico III. Verbum *Est*, significat identitatē & convenientiam, quâ unum dicitur esse aliud. Patet, nā ista est usitata & propria significatio verbi *Est*: forma autem consecrationis debet accipi secundùm propriam & apertissimam significationem, secundùm quā semper à Patribus intellecta est, juxta *Tridentinum sess.*13. *c.*1. Ex quo rejecta manet quorumdam explicatio, qui verbū *Est*, olim explicarūt per verbum *fit*, seu *transit*. Estque hoc verbum formæ essentiale: cùm sine verbo non stet propositio. 80. *Verbum Est significat identitatem.*

Dico IV. Conjunctio *Enim* ponitur tantùm ad continuationem verborum subsequentium cum præcedentibus, & insinuat causam verborum, quæ Christus dixit: *Accipite & manducate*. Patet satis ex contextu Canonis. Unde nullo modo est de essentia formæ: immo ob parvitatem materiæ omissio illius non videtur mortalis, secluso contemptu, ut notat *Suarez disp.*59. *sect.* 1. quidquid alii contradicant. Quàmvis contemptus facilè adesse posset in omnino voluntariè omittente; cùm nulla possit esse ratio omittendi. *Conjunctio enim ad quid deserviat.* *Quale peccatum sit illam omittere.*

Dico V. Corpus, significat cōpositum ex carne, nervis & ossibus: similiter sanguis, significat liquorem, contentum in corpore humano satis notum. Hæc namque est communis & propria istarum vocum acceptio. 81. *Quid significent ly Corpus & ly Sanguis.*

Unde cùm vox *caro*, in rigore significet certā corporis partem, & sic sumpta nullatenus sit synonima cum voce *corpus*, patet non sufficere ad formam cōsecrationis. Secùs est, si per tropum, satis usitatum, etiā sacræ Scripturæ, sumatur pro toto corpore. Et sic conciliari possunt Doctores, quorū aliqui *An loco vocis Corpus possit substitui ly Caro.*

aliqui asserunt,alii negant valere consecrationem sub hac forma: *Hæc est caro mea.*

82. *Perinde est quoad sensum,sive dicatur,sanguis,sive calix sanguinis.*

Perinde autem est quoad sensum,sive dicatur Sanguis,sive calix Sanguinis:nam calix sumitur pro vase hoc sensu: hic est calix seu vas continens sanguinem meum. Vel sumitur calix per metonymiā pro ipso potu contento quasi dicatur: Hic est Sanguis meus contentus in calice; ut explicat *D. Thomas q.78.art.3.ad.*1. & alii frequenter.

Forma calicis apud Lucā & Paulum non differt ab usitata quoad substantiam.

At verò alio ordine Lucas & Paulus verba disposuerunt. Lucas quidem: *Hic est calix novum testamentum in sanguine meo*: Paulus verò: *Hic calix novum testamentum est in meo sanguine.* Idem tamen est sensus substātialis,adeòque(quidquid Aliqui contradixerint) forma est valida, etsi contra ritum Ecclesiæ.Credendum enim est singulos canonicos Scriptores institutionem hujus Sacramenti narrantes assignasse formam substantialē sufficienter.Et de facto in Missa *S.Isidori* (quæ habetur in Ecclesia Toletana) continetur hæc forma. Sensus proinde est: Hic est calix sanguinis mei,quo novū testamentum conditur & firmatur: sive, hic calix est novum testamentum in meo sanguine, hoc est, ratione sanguinis mei quem continet.

Sensus illius assignatur.

Ly meus sive meum quid importet.

Dico VI. Vox *meus* sive *meum*, determinat corpus sive sanguinem, indicatque formam proferri in persona Christi. Unde non valeret, si diceretur, Hoc est corpus Christi:quia tunc Sacerdos non loqueretur in persona Christi.

83. *Formæ consecrationis operantur, non ut veræ, sed ut significativæ.*

Petes an formæ consecrationis operētur ut veræ,an ut significativæ?Resp.illas operari conversionē,non ut veras,sed ut significativas. Ita *Scotus sup.in 4.§.Propter hoc dico*, *Vasques.Præpositus* & alii passim, contra *Coninck* & quosdam *Thomistas.* Probatur: quia veritas formarum consecrationis est naturâ posterior existētiâ Corporis & Sanguinis Christi sub speciebus,cùm ab hac tāquam termino significato veritas depēdeat: ergo non possunt causare ut veræ seu secundùm veritatem; alioquin veritas deberet tamquam causa esse prior existētiā Corporis & Sanguinis sub speciebus.Unde quamvis simul tempore forma consecrationis significet, efficiat & sit vera; tamen priùs naturâ significat,posteriùs naturâ abstrahēdo à veritate & falsitate efficit,postremò est vera.

Prò fine hujus quæstionis nota *Scotum sup.n.*19.*& seqq.*problematicè disputare, an formæ consecrationis virtute sermonis significēt Corpus & Sanguinem Christi esse sub speciebus pro instanti prolationis copulæ, an verò pro ultimo instanti propositionis. Et quàmvis loco citato videatur satìs inclinari in prius,nempe formas significare præsentiā ex vi sermonis pro instanti prolationis copulæ, etsi veræ sint pro ultimo instanti,eò quòd intentione proferentis determinetur tota oratio,omnesq́ illius partes pro instanti completæ orationis: nihilominus in *Report.ibid.n.*7.*&* 8. cum cōmuni sententia resolvit,significare pro ultimo instati propositionis.Et meritò:quia alioquin fatendum esset formas consecrationis non esse in rigore veras.Ratio est: quia est de ratione subjecti, copulæ & prædicati, quòd significent tamquam partes enuntiationis: sed ante instans completæ enuntiationis non sunt partes illius; ergo ut tales non possunt significare. Confirmatur: quia etsi in propositionibus speculativis objectum ordinariè existat pro instanti enūtiationis inchoatæ;in practicis tamen significatur quod est pro instanti prolatæ orationis. Sic cùm princeps dando vel instituendo aliquod officium dicit, hoc officium est tuum, Tu es prætor &c. non significatur illud quod est pro initio enuntiationis,sed quod vi enuntiationis est futurum. 84.

Ex vi sermonis significant Corpus & Sanguinem esse, non pro instanti copula,sed complete propositionis.

DISPUTATIO TERTIA.

De Præsentia Christi in Eucharistia.

QUÆSTIO I.

An in Eucharistia sit realiter & substantialiter Corpus & sanguis Iesu Christi?

1. *Primò oblocuti sunt Christo Eucharistiam promittenti quidam discipuli Ioan. 6.*

PRIMI omnium Hæretici(ut eos vocat *Augustinus*) qui hoc mysterium negarunt,aut saltem de eo dubitarūt, fuerunt discipuli illi, qui *Joan.*6. audientes Christum de hoc disserentem, dixerunt: *Durus est hic sermo, & quis potest eum audire?* Et abierunt retrò cum quibusdam Capharnaitis dicentes: *Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum?* Inter illos fuit Judas juxta *Augustinum Tract.*27. *in Joannem*, & *Chrysostomum Homil.* 46. *in Joannem*; adeòque *Sacramentarii* habent præceptorem & ducem eumdem, qui fuit dux eorum,qui comprehenderunt Jesum. Quod etiam colligitur ex *Joan.*6.ubi Christus ait: *Sed sunt quidam ex vobis, qui non credunt*, dictis nimirum de Eucharistia. *Sciebat enim ab initio Jesus, qui essent non credentes, & quis traditurus esset eum.* Quem dein clariùs denotans ait: *Unus ex vobis diabolus est.*

Inter quos Iudas, Sacramentariorum dux.

2. *Quid in Corinthiis taxet Apostolus 1. Cor.11.*

Secundo loco recensentur quidam Corinthii reprehensi ab Apostolo 1.*ad Cor.*11. quòd Eucharistiam tamquam cibum communem sumerent. Unde ait: *Audio scissuras esse inter vos,& ex parte credo: nam oportet & hæreses esse.* Sed videntur potiùs hæ scissuræ pertinuisse ad modum celebrandi cœnam dominicam, quod scilicet cum cō-

temptu

temptu pauperũ & ebrietate quidam convenirent ad epulum; quod in communi fiebat à Christianis divitibus & pauperibus in signum charitatis, ideoque Agape dicebatur. Et in principio nonnullis in locis præmittebatur Synaxi, signanter apud Corinthios, ut probabilius censet à *Lapide in Comment.* Indicto autem jejunio ante sumptionem Eucharistiæ, adhuc diu variis in locis servatum fuit epulum simile post sacram Synaxim. Apostolus itaque taxat in Corinthiis præfatum abusum, & inde consequentem indignam Eucharistiæ sumptionem, graviter inculcans necessariam præparationem.

Tertiò referuntur varii antiquiores Hæretici, qui tamen (ut rectè notat *Bellarminus l. 1. de Euchar. c. 1.*) non tam Sacramentum Eucharistiæ, quàm mysterium Incarnationis oppugnarunt. Quare nullus Veterum hunc errorem in Cathalogo Hæresum posuit, aut ex professo primis sexcentis annis oppugnavit.

3. *De Eucharistia malè locuti sunt Iconomachi.* Itaque post annum 700. cœpit non rectus quorumdam de Eucharistia saltem loquendi modus. Ob quod exinde Græci Scriptores nomen figuræ seu imaginis expressiùs excluserunt ab Eucharistia: ut patet ex *Damasceno l. 4. de fide c. 14.* & *Theophylacto in c. 26. Matth.* Unde anno 787. *Synodus VII. act. 6. Tomo 3. in fine* de eodem errore aut certè erroneo loquendi modo notavit *Iconomachos*, quòd dicerent Eucharistiam esse unicam imaginem & figuram Christi. Quos tamen de ipsa re rectè sensisse ait *Baronius ad annũ 787.* & potiùs pugnantia dixisse arguit *Synodus VII.* suprà. Nam erant *confessi divinum Corpus panem fieri. At si imago (corporis est, non potest fieri divinum Corpus*, inquit *Synodus*.

De eadem non rectè sensit Joannes Scotus, non ille Doctor Subtilis. Quem errorem circa annum 800. (ut refert *Bellarminus suprà*) secutus est quidam Joannes Scotus, monachus Benedictinus, & (ut aliqui addunt) Caroli magni Præceptor (ignorotamen quì hoc consistat cum Chronologia *Baronis* agentis de *Joanne Scoto* ad annum 878. & de morte illius ad annum 883. cùm tamen Carolus magnus plurimis ante annis mortuus, & in fine anni 800. in Imperatorem sit consecratus) qui primus in Ecclesia Latina de hac re dubiè scribere cœpit: cujus liber de Eucharistia, quem *Berengarius* plurimùm laudaverat, lectus & damnatus fuit in *Concilio Vercellensi* celebrato anno 1050. Præside Leone IX. Et rursum in *Concilio Romano* sub Nicolao II. ab ipso *Berengario* per ejus lectionem lapso in hæresim, igni traditus est.

4. *Dein, post hunc Berengarius, vulgò habitus Sacramentariorum Auctor.* Repressum itaque aliquamdiu errorem acriùs excitavit, & latiùs propagavit circa an. 1050. *Berengarius* Archidiaconus Ecclesiæ Andegavensis, adeò ut passim habeatur primarius auctor *Sacramentariorum*, nõ quòd primus hũc errorem invenerit, sed quòd in Ecclesia Latina primus eum publicè & pertinaciter propugnaverit ac propagaverit.

Hic in pluribus Conciliis damnatus, & non semel cõvictus, hæresim abjuravit. Primò absens damnatus est in *Concilio Romano* & altero *Vercellẽsi* celebratis sub Leone IX. ut ex *Lanfranco* (qui interfuit) refert *Baronius ad annum* 1050. Deinde in *Cõcilio Turonensi* sub Victore II. Ast relapsus post factam ibidẽ hæresis abjurationem, juramentum renovavit in *Concilio Romano* 113. Episcoporũ sub Nicolao II. professus ibidẽ formulam fidei, quæ habetur *c. Ego Berengarius dist. 2. de Consecr.* Sed rursum relapsus, ac novum cõmentus dogma de Christi præsentia sub Eucharistia simul cũ substantia panis & vini, iterum jam octogenarius sub Gregorio VII. Romæ in Cõcilio damnatus, seriò resipuit, & in fide Catholica perseveravit, teste *Gersone, Surio* & aliis. Videndus *Baronius ad annum* 1088. quo eariosum hunc hæresiarcham prope nonagenariũ decessisse scribit. *Qui sæpius damnatus, & relapsus, tandem seriò resipuit.*

5. Remansit tamẽ hæc hæresis in quorumdam animis ut *Petro-Brusianorum, Albigensium, Waldensium*: quos circa annum 1360. secutus est *Joannes Wiclef*: & tandem nostri temporis hæretici *Zwinglius* & alii docentes Corpus Christi non esse verè & realiter in Eucharistiæ Sacramento, inde dicti *Sacramentarii*. Cum quibus re ipsâ sentit *Calvinus*: ut facilè patet conferenti varios §. §. c. 17. l. 4. *Instit.* Quod etiam annotarunt plerique Auctores, qui cõtra Hæreticos hujus temporis doctissimè & luculenter scripserunt. Unde in eum quadrat illud *Irenæi in præfatione lib. 1. adversus hæreses* dictũ de Hæreticis: *Similia quidẽ nobis loquẽtes, dissimilia verò sentiẽtes*. Quare passim *Calvinistæ* eumdem errorem tuentur. Contra hos omnes *Post hunc alii, signanter Wiclef. Ac tandem Zwinglius. Et Calvinus cum suis. Veram præsentiam Christi in Eucharistia negarunt.*

6. Veritas Catholica habet, in sanctissimo Eucharistiæ Sacramento, verè, realiter & substantialiter contineri Corpus & Sanguinem Christi sub speciebus panis & vini cõsecratis. Ita docet *Nicænum II. Lateranense* sub Innocentio III. *Constantiense, Florentinum* & novissimè *Tridentinum sess. 13.* *Quam veritas Catholica firmiter asserit.*

Probatur I. ex *Joan. 6.* ubi Christus ait: *Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita &c.* Hic locus intelligitur à Patribus (quos magno numero citant *Maldonatus in c. 6. Joannis, Suarez, Vasquez* & alii) de vera & reali corporis Christi manducatione. Similiter à *Concilio Alexandrino* approbato à *Synodo III. generali*. Item à *Synodo VII.* à *Tridẽtino sess. 13. c. 1.* & aliis Conciliis. *Probatur I. ex Ioan. 6. Quem locum sic intelligũt Patres similiter Concilia.*

7. Sic autem intelligi debere, patet in primis ex proprio & obvio prædictorum verborum ac subsequentium sensu. Secundò, ex murmuratione Judæorum: *Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandam?* Et scandalo discipulorum dicentium: *Durus est hic sermo, & quis potest eum audire?* Si enim tantummodò figuram carnis suæ, vel nudum panem Christus eis promisisset, ut *Calvinistæ* volunt; vel tantùm de manducatione spirituali per fidem locu- *Ipsa, verborum proprietas, & circumstantia eumdem sensum postulant.*

locutus fuisset, facilè totam contentionem & scandalum uno verbo sedare potuisset. Sed quia rectè intellexerant verba de vera carne Christi, hinc auget sententiam præcedentem gravissimo juramento dicens: *Amen, amen dico vobis, nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*; cùm tamen à sanguine Judæi maximè abhorrerent. Tertiò idcirco inferiùs exaggerando dicit: *Caro enim mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus*; bis repetens *verè*, ne quis eum de cibo vel potu metaphorico per fidem sumendo loqui apprehenderet. Quartò præfert panem à se dandum Mannæ; quod tamen etiam fuit figura singularis corporis Christi, ab antiquis Patribus per fidem in Christum manducata, & alioquin alteri pani nullatenus postponenda. Denique quia idcirco Joannes, qui diligentissimè mysteria ultimæ cœnæ descripsit, nę verbo quidem de hoc mysterio egit: eò quòd de ipso egisset sufficienter c. 6 ut etiam rectè notavit *Aug. l. 3. de consensu Evangelist. c. 1.*

8. *Signanter eum intellexisse, Augustinum declaratur.* Ex quo constat *Augustinum* intellexisse eumdem locum, non de sola manducatione per fidem, sed etiam de manducatione Eucharistica & sacramentali. Quod etiam constat ex *Tract. 26. in Joan.* ubi explicans illa verba: *Ego sum panis vivus &c.* ait: *Nam & nos hodie accipimus visibilē cibum, sed aliud est Sacramentum, aliud virtus Sacramenti. Quàm multi de altari accipiunt &c.* Et ibidem: *Ac per hoc qui non manet in Christo, & in quo non manet Christus, procul dubio nec manducat spiritaliter carnem ejus, nec bibit ejus sanguinem; licèt carnaliter & visibiliter premat dentibus Sacramentum Corporis & Sanguinis Christi: sed magis tanta rei Sacramentum ad judicium sibi manducat & bibit, quia immundus præsumit ad Christi accedere Sacramenta.*

9. *Exponitur illud vulgatum ex Augustino: Crede & manducasti.* Quare non obstat, quòd idem *Augustinus Tract. 25. in Joan.* ad illa verba: *Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam*; dicat: *Quid paras ventrem & dentes? Crede, & manducasti.* Nam fatendum est illam sententiā Christi (quam *Augustinus* ibi explicat) esse intelligendam de manducatione per fidem, ut constat ex adjunctis: *Hoc est opus Dei, ut credatis in eum, quem misit ille.* Postmodum tamē occasione acceptâ ex miraculo quinque panum, & objectione Judæorum de manna dato Patribus, transiit Christus suaviter ad tractatum de Eucharistia, cujus institutionem ibidem promittit, ut ex antè dictis constat.

10. *Exponitur illud Christi: Caro nō prodest quidquam.* Nec refert quòd Christus postmodum dicat: *Spiritus est qui vivificat, caro non prodest quidquam. Verba quæ ego loquor vobis spiritus & vita sunt.* Respondetur enim cum *Augustino Tract. 27. in Joan.* Christum rejicere illum crudum & carnalē intellectum, quo Judæi apprehendebant carnem ejus esse manducandam, more scilicet aliarum carnium seu ciborum in frusta consectam, & docere, verba sua de vera quidem, sed spirituali magis, & sacramentali manducatione esse intelligenda, ac sic intellecta continere spiritum & vitam. Alium adhuc sensum addit *Augustinus*, ut scilicet Christus assignet veram causam, ob quam caro sua vivificet, nempe spiritum, id est divinitatem suam carni conjunctam; caro autem sola à spiritu seu divinitate sejuncta non profit ad vivificandum.

Ex his patet *Ruardum*, *Jansenium*, & paucos alios insignes Catholicos, ac de mysterio Eucharistiæ alioquin optimè sentientes, non satis prudenter hunc locum *Joan. 6.* explicasse de sola manducatione spirituali per fidem, ut sic faciliùs responderet *Lutheranis* eumdem locum objicientibus contra communionem sub altera tantùm specie: quem tamen illis non favere infrà ostendemus.

Probatur II. veritas Catholica ex verbis Christi, quibus hoc Sacramentum instituit, testibus Matthæo, Marco, Luca & Paulo, nempe his aut æquivalentibus: *Hoc est Corpus meum. Hic est Sanguis meus.* Quæ clarissimè præsentiam Corporis & Sanguinis Christi significant: adeò ut clarioribus verbis ea exprimi non potuerit. Neque ullum est aliud mysterium, quod clariùs in Scripturis habeatur expressum. *II. Probatur II & præcipuè veritas Catholica ex Matth. 26. Marci 14. Lucæ 22. & 1. ad Cor. 11.*

Quo non obstante diabolus pater mendacii hæc verba figuratis hæreticorum expositionibus obscurare est conatus, adeò ut anno 1577. prodierit libellus, in quo ducentæ numerantur depravatæ horum paucorū verborum expositiones: quas omnes ad novem reducit *Bellarminus l. 1. c. 8.* Prima est *Carolstadii*, qui dicit, *Hoc est Corpus meum*, idem esse ac, hîc ad mensam sedet seu est corpus meum, sumendo pronomen *hoc*, pro adverbio locali, *hic*, & ne tam stulta & crassa expositio displiceret, illam se ex revelatione Patris cælestis didicisse asseruit. Secunda *Buceri* in Retractation bus dicentis pronomen *hoc*, significare totam actionem cœnæ, ut sensus sit: Hæc actio repræsentat sive exhibet corpus meum. Tertia est *Joannis Langii*, qui per pronomen *hoc* intelligit panem, & invertit propositionem dicendo, Corpus meum est hoc, nempe panis, quia instar panis reficit animas. Quarta est *Zwinglii*, dicentis verbum, *est*, importare idem quod *significat*, ut sensus sit: Hoc significat corpus meum. Quinta est *Petri Bequini* sic explicantis: Hic panis dicitur corpus meum, scilicet per communicationem idiomatum fundatam in unione sacramentali, quâ uniuntur res et am distantissimæ, ut panis in terra & corpus Christi in cælo. Sexta est *Joannis Oecolampadii* sumentis nomen *corpus*, per tropum, quo nomen significati tribuitur signo, ut sensus sit: Hic panis est figura corporis mei. Septima *Variæ Expositiones Hæreticorum.*

tima est *Calvini*, qui *l.4. Instit.c.17.§.21.* cùm *Oecolampadio* admittit in nomine *Corpus*, tropum, sed addit panē non esse nudam figuram corporis Christi, verùm figuram quæ rem ipsam exhibeat, ita ut sit signum efficax, per quod fideles corpus Christi verè manducant, non quidem realiter præsens, sed alio modo ineffabili. Octava est quorūdam *Calvinistarum*, qui (teste *Jansenio c.59. concordiæ*) sumunt corpus pro Christi corpore mystico, sive Ecclesiâ, quasi Christus dixisset: Accipite & comedite: vos enim Discipuli estis corpus meum. Nonam per jocum excogitavit *Lutherus*, & seriò defendit *Joannes Campanus* teste eodem *Luthero in sua brevi Confessione*, quasi sensus sit: Hic panis est corpus à me factum & creatum.

12. *Sed aliena à proprietate verborum.* Quæ omnes expositiones adeò sunt distortæ, ut cuilibet sanæ mentis debeant esse suspectæ. Nam juxta indubitatam regulam Scriptura est intelligenda in proprio sensu, nisi necessitas vel Ecclesiæ auctoritas aliud exigat: quod hîc non fit; cùm potiùs omnes Patres & Ecclesia verba ista semper propriè intellexerint, & ex proprio intellectu nullum absurdum sequatur, ut ex objectionibus patebit. *Intellectu Patrum & Ecclesiæ;*

Contra exigentiam circumstantiarum, Deinde sensus Scripturæ peti debet à circumstantiis: quæ hic requirunt sensum omnino clarum & proprium. In primis, quia Christus condebat testamentum, cujus verba debent esse clara omnium judicio, ac etiam ex ipsius juris Civilis dispositione. Secundò, quia iisdem verbis inibat fœdus, ut qui dignè sumerent id quod instituebat, haberent vitam æternam; qui verò indignè, judicium; ut patet 1. *ad Cor.* 11. Tertiò, quia instituebat rem gravissimam, in qua periculosissimè erratur. Quartò, quia agebat familiariter cùm solis discipulis, quibus datum erat nosse mysteria regni Dei, & quibus solebat obscuriores parabolas verbis claris explicare.

13. *Et apertè ipsius contextûs.* Quintò, quia hoc exigunt particulæ adjunctæ: *Quod pro vobis tradetur. Qui pro vobis effundetur.* Quod manifestiùs postulat forma calicis apud Lucam, quæ græcè sic sonat: *Hic est calix in sanguine meo pro vobis effusus.* Cùm igitur calix seu contentum in illo sit pro nobis effusum, certè debuit illud esse sanguis Christi: non enim merum vinum vel figura sanguinis, sed ipse sanguis fuit pro salute nostra effusus. Ad quod argumentum, *Beza* non aliud potuit respondere, quam textum esse corruptum; quantumvis fateatur in omnibus etiam vetustissimis codicibus Græcis ita legi. *Præsertim apud Lucam;*

Nota bene. Sextò, quia nulla occurrit ratio, cur Christus fuisset usus verbis adeò claris, ut non potuisset clarioribus, in sensu tam improprio & inusitato in Scriptura & apud omnes nationes, idque in deceptionem inculpatam fidelium: si enim non sit verum corpus, sed tantùm figura, omnes Catholici sunt coram Deo excusabiles, quia intelligunt testamentum sui Salvatoris sicut sonat, nec habent occasionem suspicandi aliter à Christo esse intellectum. Si autem sit verum corpus, quam excusationem habebunt Hæretici, qui absque fundamento verba clarissima ad peregrinos & inusitatos sensus detorquent?

Denique plura alia, quæ Apostolus 1. *ad Cor.* 11. adjungit, præscribens reverentiā in sumendo, & minas divini judicii intentatas sumentibus indignè, sicque non dijudicātibus Corpus Domini, fortissimè ingerunt animo bene disposito, eum nō de nuda figura corporis, sed de vero & reali corpore Christi agere. Non enim de nudo signo rectè diceretur: Qui illud indignè sumpserit, reus efficitur corporis & sanguinis Christi, indignè scilicet accepti seu tractati. Prout de sumente indignè Eucharistiam loquitur Paulus. Immo cùm juxta *Calvinistas* non nisi per fidem Christus in ea manducetur, & omnis per fidem eum manducans, id faciat dignè, numquam posset consequenter loquendo Corpus Christi indignè manducari: quod tamen apertè repugnat doctrinæ Apostoli: qui proinde de reali manducatione loquitur. Denique non rectè quis damnaretur, quòd Eucharistiam indignè sumens non dijudicet corpus Domini ab aliis cibis, si id quod sumit, verè non est Corpus Domini, sed alius cibus. 14. *Idem apertè confirmant dicta Apostoli 1. Cor. 11.*

His accedunt verba Apostoli 1. *ad Cor.* 10. *Calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? Et panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est?* Ubi apertè significat Apostolus (& sic intelligūt Patres Orthodoxi) in calice quem benedicimus communicari sanguinē Christi fidelibus, & consequenter in ejus sumptione eosdem communicare inter se. Similiter panem quem frangimus, sive mysticè in immolatione, sive potiùs physicè ratione specierum post immolationem in distributione (prout olim idē panis immolatus frangi & distribui solebat) esse Corpus Domini, quod unum idemque omnes fideles accipimus. Immo Apostoli interrogatio habet vim affirmationis vehementioris, quasi de re adeò confessâ, ut nullus auderet contradicere. Qualis est illa, quam paulò pòst subjungit: *Nonne qui edunt hostias, participes sunt altaris?* Et hâc ratione verificatur, quod Apostolus suprà addit: *Omnes qui de uno pane participamus*; non utique materiali, potiùs quàm omnes Judæi toto tempore veteris Testamēti comederint de uno Agno, aut omnes veteres Sacerdotes unum agnum, unum vitulum &c. mactaverint, eo prætextu, quòd omnes & singuli idem figurarent: sed de uno pane consecrato, id est de uno corpore Domini. Ex qua participatione fit, ut simus, *concorpores, ut ita dicam, & consanguinei Christi*; ut loquitur *Cyrillus Jerosolymitanus* 15. *Similiter quæ habet 1. Cor. 10.*

nis Catechesi Mystagog. 4. uniti nimirum corpori & sanguini Christi. Sicque consequenter mysticè per significationem & effectum Sacramenti unus panis, unum corpus multi sumus ut arguit Apostolus suprà. Quod præclarè explicat *Damascenus l.4.de fide cap.*14. prope finem.

Nec obstat, quòd in principio capitis dicat: *Omnes* (antiqui Patres) *eamdem escam spiritalem manducaverunt, & omnes eumdem potum spiritalem biberunt.* Loquitur enim apertè de identitate escæ spiritalis seu rei significatæ: comparatque antiquos inter se, bonos videlicet & malos. Et quàmvis compararet nobiscum quoad eamdem escam spiritualem, non sequitur tamen, quòd non sit differentia in modo sumendi: cùm enim omnia illis in figura contingerent, ut ibidem dicitur, nobis autem gratia & veritas per Jesum Christum facta sit, consequens potiùs est, nos illum cibum suscipere realiter, quem illi tantùm in figura suscipiebant.

16. *Probatur III. ex Traditione.* Probatur III. veritas Catholica ex traditione. Et hæc in primis manifestè constat ex eo, quòd non possit ostendi, quando, & à quo inceperit hæc doctrina primùm in Ecclesia doceri, nisi quando Christus hoc Sacramentum instituit. Adeòque exinde usque nunc in Ecclesia perseverauit: cùm non sit credibile rem tam notabilem postea potuisse irrepere, quin aliquis saltem historicus referret, quando, & à quo, & quinam se opposuissent, uti faciunt de quibuscumque etiam minimis circa doctrinam fidei novitatibus. E contrà autem, quotiescumque aliquis contra hanc veritatem cœpit mussitare, mox per Concilia est repressus, ut patet ex dictis in principio hujus dubii. Secundò constat hæc traditio ex unanimi consensu Patrum, quorum nobilissimam catenam per quindecim ætates texit *Bellarminus* toto *lib. 2. de Eucharistia.* Nobis pauca testimonia sufficiant. *Chrysostomus l.3. de Sacerdotio sub initium*, ait: *O miraculum! ô benignitatem Dei! Qui cum Patre sursum sedet, in illo temporis articulo omnium manibus pertractatur. Ambrosius l. 6.de Sacramentis c.*1. sic scribit: *Sicut verus est Dei filius Dominus noster Jesus Christus, non quemadmodum homines per gratiam, sed quasi filius ex substantia Patris, ita vera ejus caro est, sicut ipse dixit, quam accipimus, & verus ejus sanguis est, quem potamus.* Idem clarissimè docet pluribus aliis locis. *Damascenus l.4.c.*14. ait: *Non est figura panis & vini corporis & sanguinis Christi (absit enim hoc) sed est ipsum corpus Domini deificatum, ipso Domino dicente: hoc est meum, non figura corporis, sed corpus, non figura sanguinis, sed sanguis.* Quo quid clariùs dici potuisset?

Quam insuper exhibet unanimis consensus Patrum.

17. Sed proferamus pauca ex *Augustino*, & quàm vanè Hæretici in eo tamquam suo glorientur, videamus. Is itaque 9.*Confess. c.* 13. de matre sua Monica ait: *Tantummodo memoriam sui ad altare tuum fieri desideravit..... unde sciret dispensari victimam sanctam* (non utique nudum panem, sed carnem Christi) *quâ deletum est Chirographum, quod erat cõtrarium nobis..... ad cujus pretii nostri Sacramentum ligavit ancilla tua animam suam vinculo fidei.* Et *Conc.1.in Psal.* 33. explicans quod in Titulo psalmi scriptum erat: *Et ferebatur in manibus suis*, ait: *Hoc quomodo posset fieri in homine quis intelligat? quis enim portatur manibus suis? Manibus alienis potest portari homo; manibus suis nemo portatur. Quomodo intelligatur in ipso David secundùm litteram non invenimus, in Christo autem invenimus. Ferebatur enim Christus in manibus suis, quando commendans ipsum corpus suum, ait; Hoc est corpus meum. Ferebat enim illud corpus in manibus suis.* Nullo modo autem mirabile, impossibile aut singulare hoc esset, nisi intellectum de ipsomet vero corpore Christi: quid enim facilius, quàm ferre signum aliquod seu figuram inanem sui ipsius? Unde quod *Conc.*2. in eumdem Titulum ait: *Ipse se portabat quodammodo, cùm diceret; Hoc est corpus meum*; non indicat modum portandi improprium, sed mirabilem & naturaliter impossibilem, quia scilicet non in propria specie, sed in aliena, verè tamen seipsum portabat.

Et in *Psal.* 98. *De carne Mariæ carnem accepit & in ipsa carne hic ambulavit. & ipsam carnem nobis manducandam ad salutem dedit. Nemo autem illam carnem manducat, nisi priùs adoraverit &c.* Dum autem postea subjungit: *spiritaliter intelligite quod locutus sum* (scilicet, nisi quis manducaverit &c.) *non hoc corpus quod videtis manducaturi estis, & bibituri illum sanguinem quem fusuri sunt, qui me crucifigent. Sacramentum aliquod commendavi vobis &c.* solùm excludit stultum & carnalem intellectum illorum, qui *putaverunt* (ut præmittit S. Doctor) *quòd præcisurus esset Dominus particulas quasdam de corpore suo, & daturus illis, & dixerũt; durus est hic sermo.* Spiritualiorem itaque, etsi realem intellectum postulat. Ideoque non negat identitatem corporis & sanguinis Christi in Eucharistia secundùm substantiam, quam tam patenter priùs expresserat, sed secundùm speciem seu formam externam. Quo planè modo idem *Augustinus Tract.* 95. *in Joan.* in illud: *Jam non videbitis me*, loquitur: *Quid ergo est ad Patrem vado & jam non videbitis me: nisi, quomodo sum, cùm vobiscum sum? Tunc enim adhuc erat mortalis &c. Hunc ergo Christum, id est, talem Christum ..... non erant jam visuri: & ipsa est justitia fidei. De qua Apostolus ait: Etsi noveramus Christum secundum carnem: sed nunc jam non novimus.* Similis quoque est locutio, *ad Cor.*15. Item *ad Gal.*2. ubi Apostolus ait: *Vivo ego jam non ego.*

18. *Allegantur verba Augustini in Psal 98. & instantia Sectariorum occurritur.*

Præterea *Lib.2.contra Adversarium legis c.*9. ait: *Mediatorem Dei & hominum, hominem*

minem Christum Jesum, carnem suam nobis manducandam, bibendumq; sanguinem dantem, fideli corde atque ore suscipimus: quamvis horribilius videatur humanam carnē manducare, quàm perimere, & humanum sanguinem potare quàm fundere. Et *l.12.contra Faustum cap.10. Habet* (inquit) *magnam vocem Christi Sanguis, cùm eo accepto ab omnibus gentibus respondetur, Amen.* (Alludit ad veterem morem: nam olim Sacerdos communicaturo dicebat: *Corpus Christi:* isque respondebat, *Amen*, hoc est, verum; ut habet *Ambrosius l.4.de Sacram.c.4.*) *Hæc est clara vox Sanguinis, quam Sanguis ipse exprimit ex ore fidelium eodem Sanguine redemptorum.* Et *l.3.de Trinit.c.10.* inter alia inquit: *Dicaturq; illis* (pueris) *auctoritate gravissimâ, cujus corpus & Sanguis sit;* qui scilicet *in altari ponitur, & peractâ pietatis celebratione consumitur;* ut præmiserat.

19. Nec refert, quod *Augustinus l.3.de Doctrina Christiana c.16.* ait: *Si præceptiva locutio est, aut flagitium, aut facinus vetans; aut utilitatem, aut beneficentiam jubens, non est figurata. Si autem flagitium aut facinus videtur jubere, aut utilitatem, aut beneficentiam vetare, figurata est. Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & sanguinem biberitis, non habebitis vitam in vobis: facinus vel flagitium videtur jubere. Figura est ergo, præcipiens Passioni Domini esse communicandum, & suaviter atque utiliter recondendum in memoria, quod pro nobis caro ejus crucifixa, & vulnerata sit.* Nam ly *Figura ergo est &c.* non opponit reali & incruentæ manducationi, sed cruentæ & consuetæ carnium secationi, coctioni & post cocturam manducationi, de qua præmittit: *Facinus vel flagitium videtur jubere.* Quæ enim flagitii aut facinoris apparētia, & non potiùs summæ utilitatis ac beneficentiæ, in sumptione incruenta carnis & sanguinis Christi? Quocirca potiùs recurrit priùs præmissa regula *Augustini: Si præceptiva locutio est, aut flagitium aut facinus vetans, aut utilitatem aut beneficentiam jubens, non est figurata.* Incruenta nihilominus manducatio est figura, quatenus repræsentat passionem Christi, in qua is verè occisus est, cui passo communicare, quemque imitari est fructus hujus Sacramenti. *Et hoc designat illibatum illud altaris Sacramentum, ubi Dominicum corpus accipimus*, inquit *Bernardus in Psal. 90. Qui habitat*, ad Versum 3.

Explicatur locus Augustini l.3. de doctr. Christia. c.16.

Plura alia testimonia *S. Augustini* pro veritate Catholica ponderat *Bellarminus l. 2.de Euchar.c.24.* ubi & loca alia, quæ primâ fronte obscuritatem aliquam præ se ferre videntur, ideoque avidè ab Hæreticis arripiuntur, locis clarioribus derelictis, rectè explicat. Et adhuc plura recenset *Hazeur To.2. Anatomiæ in Indice dogmatico*, ac locis ibi designatis ponderat.

20. Probatur IV. ex plurimis & certissimis miraculis, quæ Deus diversis in locis intuitu hujus Sacramenti fecit: non est autem conforme divinæ providentiæ ea facere, vel etiam permittere fieri à dæmone in confirmationem erroris: adeò ut non minùs verè quàm confidenter dixerit *Richardus de S.Victore l.1.de Trin.c.2. Domine, si error est, à te decepti sumus: nam ista in nobis tantis signis & prodigiis confirmata sunt, & talibus, quæ non nisi per te fieri possunt.* Miracula, quæ passim obvia sunt, non est necesse referre. Interim videri possunt historici, ac etiam *Suarez d.46. sect.5.* ubi diligenter & historicum & theologum agit.

Probatur IV. ex Miraculis.

Ratione merè naturali non potest existentia hujus Mysterii ostendi: fide tamen suppositâ, maximam ejusdem Mysterii congruentiam & congruitatem ostendit ratio. Hoc enim opus est tam eximiæ bonitatis, dum Christus fidelibus suis seipsum tali modo communicat. Est opus summæ potentiæ, in quo simul tam multa miracula adunantur. Summæ sapientiæ, in remedio tam opportuno & valido pro nostra salute. Summæ liberalitatis & misericordiæ erga hominem. Et præsertim est præclarissimum opus divinæ charitatis: *in quo*, ut loquitur *Trid.sess.13.c.2. Divitias divini sui erga homines amoris* Christus *velut effudit*. Item est opus excellentissimum ad nostram utilitatem & consolationem. Adest enim Christus ad tutelam Ecclesiæ, & ad solamen fidelium. Confert etiam maximè ad exercendam fidem, ad roborandam spem, & accendendum charitatis amorem. Charitatis, inquam, primariò erga Deum, & concomitanter inter ipsos homines: *Quoniam unus panis, unum corpus, multi sumus, omnes qui de uno pane participamus. 1.Cor.10.* 21.

Accedunt congruentia hujus Mysterii.

Contrà Catholicam veritatem Hæretici objiciunt I. *Genes.17.* circumcisio dicitur pactum, cùm tantùm esset signum pacti. *Exodi 12.* Agnus paschalis vocatur Phase seu transitus, cùm tantùm esset memoria transitûs. Immo in Evangelio Christus de seipso dicit: *Ego sum ostium, Ego sum vitis vera*, & similia multa, quæ non nisi impropriè possunt intelligi. Igitur eodem modo, dum ait, *Hoc est corpus meum*, impropriè debet intelligi. Quod Cōfirmatur: quia Scriptura videtur ita seipsam explicare, dum Eucharistiā subinde vocat panem *1.ad Cor.10. Panis quem frangimus, nonne &c.* & *cap.11. Quotiescumque manducabitis panem hunc.* Et ipse Christus *Matth. 26.* & *Marci 14.* calicem consecratum vocat vinum dicens: *Amodò non bibam de hoc genimine vitis.* Ergo non est ibi corpus & sanguis, nisi impropriè. Resp. Neg. Cons. quia in prædictis exemplis ex materia, quæ tractatur, & circumstantiis tam clarè constat Scripturam metaphoricè loqui, ut nulli possit esse dubium. In verbis autem istis, *Hoc est corpus meum*, nihil horum habet locum: adeòque metaphoricè non possunt explicari, quin pari ratione reliquæ Scripturæ metapho- 22.

Objectiones Hæreticorum.

Figurata locutio Scripturæ in quibusdam locis non infert eam in præsenti debere aut posse figuratè accipi.

ricè explicentur, v g hæc *Matth.3. Hic eſt Filius meus dilectus*, de typu & imagine quâdam Filiï Item illa *Joan.1. Verbum caro factum eſt*, de carne phantaſtica & ſimilitudinaria cum *Manichæis*. Atque ita tuta fides incarnationis & paſſionis convellatur.

Cur Euchariſtia interdum vocetur panis.

Subinde autem Euchariſtia vocatur panis & genimen vitis ratione ſpecierum panis & vini, cujus ſpeciem totamque operationem retinet; juxta morem loquendi Scripturæ, quo aliquid ſolet vocari nomine rei ſub cujus forma apparet; prout Angeli v.g. in forma virili apparentes vocantur viri, *Geneſ.18. & 19.* Deinde quia Euchariſtia fit ex pane & vino. Sicut *Geneſ.2.* Eva dicitur, *Os ex oſſibus* Adæ, & *cap. ſeq.* dicitur homo *pulvis* ſeu terra: & *Exodi 7.* ſerpens ex virga factus dicitur, *virga*. Unde Scriptura loquitur de pane conſecrato; qui proinde ampliùs panis non eſt, ſed corpus Chriſti, ut patet *1. ad Cor.10.* ubi *panis quem frangimus*, dicitur *participatio corporis Domini* ſive ipſum corpus Domini Et *Joan.6. Panis* (ait Chriſtus) *quem ego dabo, caro mea eſt*. Denique vocat panem, quia eſt ſpiritualis animæ cibus; cùm phraſi Scripturæ panis ſæpè quemlibet cibum ſignificet. Quo ſenſu *Exodi 16.* & alibi frequenter Manna vocatur panis.

23. Objiciunt II. Lucas *cap.22.* refert Chriſtum dixiſſe: *Hic eſt calix novum Teſtamentum in ſanguine meo*; ubi calix & teſtamentum ſumuntur metaphoricè: ergo ſimiliter Corpus & Sanguis debent metaphoricè ſumi Reſpondent aliqui in nomine, *calix*, eſſe aliquam metaphoram, quâ continens ſumatur pro contento, ſed tam claram & uſitatam ut æquivaleat propriæ locutioni; adeòque nihil favere Hæreticis ad deducendam inde metaphoram inuſitatiſſimam, qua corpus ſumatur pro figura. Meliùs tamen reſpondetur, quòd ſicut propriè & ſine ulla figura poculum continens vinum dicitur poculum vini, ſic propriè dicatur calix ſanguinis, vel in ſanguine, id eſt, ſanguinem continens.

An in ly calix contineatur metaphora.

An ſit metaphora in nomine Teſtamentum.

Similiter teſtamentum propriè ſumitur; cùm non tantùm propriè ſignificet teſtatoris voluntatem, ſed etiam hujus inſtrumentum: Lucas autem & Paulus dum aiunt, *Hic calix novum Teſtamentum eſt*. accipiunt teſtamentum pro authentico inſtrumẽto, quo continetur voluntas Chriſti tamquam teſtatoris, ejuſque hereditas fidelibus defertur; Sanguis enim Chriſti verè eſt authenticum inſtrumentum, quo merita ipſius nobis relicta continentur, & nobis applicantur. Matthæus verò & Marcus dicentes, *Hic eſt Sanguis meus novi Teſtamenti*, accipiunt teſtamentum pro voluntate teſtatoris, quâ ſanguinis illius heredes efficimur. Unde quàmvis etiam in voce teſtamentum, apud Lucam & Paulum aliqua metaphora admitteretur. ſatìs tamen explicatur per verba Matthæi & Marci: immo per ſe & ex adjunctis eſſet tam clara, ut non deberet cenſeri metaphora.

Objiciunt III. *Matth. 26.* Chriſtus ait: *Semper pauperes habetis vobiſcum, me autem non ſemper habetis.* Et *Joan. 16. Relinquo mũdum, & vado ad Patrem* Ergo Chriſtus non manet nobiſcum ſecundùm realem præſentiam. *Reſp.* Neg Conſ. Chriſtus enim in his locis tantùm vult ſe non manſurum apud fideles viſibili & corporali ſeu quantitativâ præſentiâ, quâ fuerat cum illis converſatus: non autem negat ſe manſurum nobiſcum ſacramentaliter, aut etiam alio modo non viſibili; cùm idem *Matth.28.* dixerit: *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi.* 24.

Chriſtus loquitur de viſibili præſentia, cum ſe cum fidelibus non remanſurum ait.

Objiciunt IV. varia teſtimonia Patrum, Quæ tamen facilem habent ſolutionem. Nam in primis Patres ſæpè valde obſcurè fuerunt locuti, ne auguſtiſſima myſteria proderent Ethnicis. qui teſte *Tertulliano in Apologetico c.7.* Chriſtianis olim exprobrabant, quòd ad infantem comedẽdum congregarentur. Idem teſtatur *Averroes*, qui nos impios appellat, eò quòd Deum noſtrum mãducemus. Unde *Theodoretus Dialogo 2. poſt med. Non oportet* (inquit) *apertè dicere? eſt enim veroſimile adeſſe aliquos myſteriis non initiatos.* Secundò Patres quandoque loquuntur myſticè causâ ornatûs & in ordine ad mores; idque liberiùs, quia ſciebant ſe loqui in Eccleſia Catholica, mentemque ſuam à fidelibus ſatìs intelligi: præſertim nondum exortis Hæreticis hoc Sacramentum negantibus aut impugnantibus. Propter quod de veritate hujus Sacramenti ſtabiliendâ numquam ex profeſſo egerunt. Tertiò Patres aliquando hoc Sacramẽtum vocant figuram & typum corporis Chriſti; tum ratione ſpecierum, quæ verè ſunt ſigna; at verè exhibentia & continentia ſuum ſignatum, ſcilicet Chriſtum: tum quia Euchariſtia ultra hoc quòd realiter contineat Corpus & Sanguinem Chriſti, eſt etiam ſignum Chriſti crucifixi. Unde Chriſtus inſtituto hoc Sacramento dixit: *Hoc facite in meam commemorationem.* 25.

Obſervanda circa expoſitionem Patrum.

Objiciunt V. Impoſſibile eſt idem corpus eodem tempore eſſe in diverſis locis: item magnum corpus, quale eſt Chriſti, poni ſub parva hoſtia: ergo &c. Ad quæ & ſimilia argumenta dici poſſet illud *Auguſtini l.22. de Civit. c.11. Ecce qualibus argumentis omnipotentiæ Dei humana contradicit infirmitas, quam poſſidet vanitas.* Magna namque vanitas, nihil velle credere, niſi quod putet quis intellectu ſe comprehendere; cùm etiam multa naturalia ab intellectu noſtro nequeant penetrari; & multò magìs varia myſteria fidei, v.g. Trinitatis & Incarnationis, omnem intellectum noſtrum excedant: quæ proinde pari jure oporteret ſive liceret etiam metaphoricè interpretari; prout fecerunt multi antiqui Hæretici, qui ea negarunt, Et miror ſimiliter ea my- 26.

Quàm frivolè Sectarii prætexũt ſuo errori impoſſibilitatem Myſterii.

ſteria

ftetia non negati fortiori impossibilitatis prætextu à Sacramentariis. Nulla equidem fundata species impossibilitatis est in replicatione corporum aut penetratione; ut in Physica ostenditur. Immo ex hoc ipso mysterio possibilitas à posteriori innotescit.

27. *Absurda quædam ab Hæreticis opponuntur; sed frivolè*

Objiciunt VI. multa absurda, quæ ex doctrina Catholica sequi videntur; ut quòd Christus posset comedi à bestiis, si hoc Sacramentum comedant; quòd Christus descendat in fœtidum stomachum communicantium; quòd Christus masticaretur & laceraretur &c. Simili argumento olim *Nestorius* oppugnabat Christi divinitatem dicens: *Egone bimestrem, aut trimestrem, fœdatum sputis, flagris laceratum, crucifixum dicam Deum?* Posletque oppugnari ubiquitas Dei, cùm ex illa etiam sequatur Deum esse in fœtidissimis stomachis, immo in inferno. Itaque sicut amor impulit Christum ad manendum in utero materno novem mensibus & admittendum in se fœtidissima Judæorum sputa ac ignominiosissimã crucifixionem: sic idem amor impellit ipsum ad manendum eum homine, & intrà hominem per Eucharistiam, etsi ex negligentia vel malitia aliquorum ei subinde inferatur irreverentia; præsertim cùm corpus illius jam gloriosum non inquinetur, sicut ipsum in propria specie per sputa v. g. inquinabatur tempore passionis, sed sit, sicut divinitas, impassibile. Similiter nulla Christi fit laceratio vel fractura, sed solarum specierum Eucharisticarum. Quas etiam à bestia sumi posse materialiter, non autem sacramentaliter, nullum est inconveniens, institutione Sacramenti suppositâ.

28. *Non est inutilis præsentia Christi realis in Eucharistia.*

Objiciunt VII. Effectus hujus Sacramenti sufficienter haberi potest per manducationem spiritualem per fidem, vel saltem per applicationem panis instituti in rationem signi sacramentalis figurantis seu repræsentantis corpus Christi: ergo frustrà poneretur corpus Christi realiter. Resp. Neg. Antec. nam Eucharistia non solùm est instituta ad conferendam gratiam, sicut alia Sacramenta; sed insuper propter unionem Christi tamquam capitis cum suis fidelibus, & propter singularitatem sui nobiscum communicationem, dum se nobis non tantùm in signis & gratiâ, sed etiam in propria substantia communicat. Quemadmodum etsi potuisset mundum reconciliare Patri per assumptionem corporis phantastici vel per unionem consistentem solùm in præsentia locali aut donis supernaturalibus; tamen id facere voluit assumendo veram carnem per veram & indissolubilem hypostaticam unionem. Vide congruentias allegatas *numero* 21.

De hac quæstione videri potest *Bellarminus* eam fusissimè tractans totis duobus libris primis de Eucharistia, & *lib.* 3. *usque ad caput* 11. Nos quoque de eadem præter morem fusiùs egimus, eò quòd existentibus in medio sive viciniâ nationis pravæ necessaria sit penitior hujus rei adeò controversæ inter nos & Sectarios notitia.

Summatiè autem redigi in compendium possunt motiva seu considerationes, quæ cor sincerum solidissimè in fide, etiam cum vitæ prodigalitate servandâ, firmare abundè sufficiunt. Nimirum, quòd doctrina Catholica de hoc mysterio sit adeò claris totiesque repetitis verbis in sacra Scripturâ expressa, ut aliud nullum clariùs, ne quidem Trinitatis vel Incarnationis. Quòd Ecclesia, firmamentum veritatis, eamdem doctrinam semper tradiderit, adeò ut vix quisquam ante *Berengarium* illam saltem publicè & pertinaciter oppugnaverit; eùm tamen ipsum mysterium Trinitatis & Incarnationis tam multos tamque validos impugnatores tanto tempore sustinuerit. Quòd omnes etiam sancti Patres illam sine hæsitatione crediderint; totque alii viri sanctitate ac miraculis clarissimi, v. g. *Franciscus, Dominicus &c.* immo quò sanctiores, eò ampliùs erga tantum Sacramentum firmâ fide & ardenti pietate affecti fuerint. Quòd hæc ipsa doctrina tot tamque patentibus miraculis confirmata fuerit. Quod eidem nil solidi opponi valeat. Impossibilitas prætensa sit frivola: à fortiori opponibilis Trinitati &c. Sint plurima ante oculos nostros, quæ etiam sapientissimi perscrutari non valent: ut vesania sit intolerabilis, dicere contra Omnipotentem: *Quomodo hic potest nobis carnem suam dare ad manducandum?* Et quales, quæso, sunt homines, qui hoc simili-ve prætextu veritatem oppugnant? Infames, superbi, contumeliosi, aliique criminibus obnoxii, qui sine signo aut miraculo, sine missione attentarunt heri aut nudius tertius antiqua suffodere, ut nova ædificent, in hoc ipso errore inter se dissecti quoad explicationem verborum Christi. Quamvis in omnes pariter quadret illud *August. l.* 3. *de doctr. Christ. c.* 10. *Si animum præoccupavit alicujus erroris opinio, quidquid aliud asseruerit Scriptura, figuratum arbitrantur.* 29.

Summaria rationum firmissimè credendi Mysterio Eucharistiæ.

QUÆSTIO II.

An in Eucharistia maneat panis & vinum simul cum corpore & Sanguine Christi?

Affirmavit aliquando *Berengarius*, indeque sibi suique similibus *Impanatoris* nomen comparavit. Eumdem errorem admittit *Lutherus l. de Captivit. Babyl. c. De Eucharistia*, addens tamen neutram partem hujus controversiæ ad fidem pertinere. Juxta quos proinde Christus in venerabili Sacramento impanaretur seu sub pane poneretur, non autem sub solis speciebus panis. 30.

Lutherani solam impanationem admittunt.

Verùm

At veritas Catholica habet, substantiam panis & vini converti in Corpus & Sanguinem Christi.

Qua definita in Conciliis.

Verùm fides Catholica asserit substantiã panis & vini destrui, & in Corpus ac Sanguinem Christi converti seu transsubstantiari. Ita definitum est in *Concilio Romano sub Gregorio VII.* & postmodum in *Lateranensi* & refertur c. *Firmiter de sum. Trin.* ubi primùm usurpata fuit vox, *Transsubstãtiatio*, licèt res antea fuerit credita, & similibus vocibus, ut *Transmutationis, Conversionis* &c. etsi non tam expressè significativis, explicata, ut fusè ostendit *Bellarm. l. 3. De Eucharistia c.20. & 21.* Idem postea definivit *Concilium Constantiense*, deinde *Florentinum*. Novissimè & clarissimè *Tridentinum sess. 13. can 2.* his verbis: *Si quis dixerit in sacrosancto Eucharistia Sacramento remanere substantiam panis & vini, unà cum corpore & sanguine Domini nostri Jesu Christi, negaveritq; mirabilem illam & singularem conversionem totius substantia panis in corpus, & totius substantia vini in sanguinem, manentibus dumtaxat speciebus panis & vini, quam quidem conversionem Ecclesia Catholica aptissimè transsubstantiationem appellat; anathema sit.*

31. *Tradita à Patribus,*

Patet etiam hæc Veritas ex antiquis Patribus: quos longâ serie refert *Bellarm. sup. c.20.* & alii. *Cyrillus Jerosolymitanus Catech. 4. Mystagogicâ: Aquam* (inquit) *aliquando mutavit in vinum; & non erit dignus, cui credamus, quòd vinum in sanguinem transmutarit?* Paulò infrà: *Sub specie panis datur tibi corpus, & sub specie vini datur tibi sanguis.* Et rursum infrà: *Hoc sciens & pro certissimo habens, panem hunc, qui videtur à nobis, non esse panem, etiamsi gustus panem esse sentiat &c.* *Cyrillus Alexandrinus Epist. ad Calosyrium* (teste *Bellarmino sup.*) ait: *Ne horreremus carnẽ & sanguinem apposita sacris altaribus, condescendens Deus nostris fragilitatibus influit oblatis vim vita, convertens ea in veritatem propria carnis &c.* Denique *Damascenus l. 4. de fide c. 14. Quemadmodum naturaliter panis per cibum, & vinum & aqua per potum in comedentis ac bibentis corpus & sanguinem immutantur, corpusq; alterum fiunt, atque à priori ipsius corpore diversum: sic propositionis panis ac vinum & aqua per sancti Spiritûs invocationem & adventum mirabili modo in Christi Corpus & Sanguinem vertuntur, nec sunt duo, sed unum & idem.* Alios vide apud *Bellarminum suprà.*

Insinuata est in Scriptura.

Probatur insuper ex ipsis verbis consecrationis, quæ etsi ex vi significandi grammaticali & speculativa non omnino hunc sensum convincant (ut indicat *Scotus dist. 11. q. 3. n. 15.* & à nobis infrà *n. 35.* ampliùs ostendetur) prout tamen ab Ecclesia intelliguntur, & semper intellecta fuerunt, habent hunc sensum, qui etiam planior & simplicior & magìs proprius est: non enim tam propriè diceretur, hoc est angelus demonstrato lapide, cui Angelus esset intimè præsens, si lapis maneret in propria substantia. Et ratio est: quia accidentia sensibilia, ratione quorum aliquid fit sensibile, exhibent illud, cum quo naturalem habent connexionem, & consequenter si panis maneret in sua substantia, pronomen *hoc*, ratione accidentium panis demonstraret panem & corpus Christi sub eis latens.

Dices I. Eucharistia sæpè in Scriptura appellatur panis; ergo in ea manet panis. Resp. Neg. Cons. Vide dicta *q. præced. n. 12.* 32. *Objectiones Lutheranorum,*

Dices II. *Gelasius l. 2. contra Eutichen in fine* loquens de Eucharistia ait: *Et tamen non definit natura panis.* Similia habet *Chrysostomus epist. ad Cæsarium Monachum* Resp. satis probabile esse, quòd nec liber ille sit *Gelasii Papa*, sed alterius cujusdam Græci, neque epistola illa sit *Chrysostomi*, sed cujusdam alterius Joannis Constantinopolitani: ut Multi & sentiunt & concludunt non levibus conjecturis. Deinde ibi nomine *natura* intelligitur virtus illa nativa accidentium panis & vini, quæ eosdem effectus corporaliter præstant, ac si ibi esset substantia ipsa panis & vini: sicut in pluribus mixtis dicimus perseverare & manere naturã aquæ, terræ vel ignis, si qualitates aquæ, terræ vel ignis ibi permaneant. Simili modo, immo multò clariùs loquitur *Theodoretus Dialogo 1. sub initium* de solis accidentibus sensibilibus, ut satìs colligitur ex contextu.

Naturam panis quo sensu manere quidam Veteres dixerint,

Ex dictis generalibus Conciliorum & Patrum rejicitur error illorum, qui supponunt non converti panem & vinum secundùm eam partem, quæ sumenda est à peccatore. Qui insuper claré confutantur ex Apostolo 1. *ad Cor.* 11. ubi supponit corpus Domini etiam sumi à peccatore, dicens: *Qui manducat & bibit indignè, judicium sibi manducat & bibit non dijudicans corpus Domini &c.* Quod etiam expressè docent Patres & Concilia. Unde similiter refutatus manet error aliorum, qui putabant redire substantiam panis & vini; quando Eucharistia sumitur ab indignis. 33. *Panis convertitur etiam secũdùm eam partem qua sumenda est à peccatore,*

Nec redit natura panis, quando à tali sumitur.

Ex dictis etiam refutatæ manent quorundam Catholicorum opiniones vel potiùs errores. In primis quidam *Joannes Parisiensis* voluit inter panem & corpus Christi intercedere unionem hypostaticam. *Rupertus Abbas Tuitiensis* (quem tamen Nonnulli excusant) existimavit unionem hypostaticam intercedere inter panem & Verbum divinum immediatè. *Durandus dist. 11. q. 3.* dixit, remanere materiam panis, & informari animâ Christi, atque ita panem mutari in Corpus Christi, sicut alimentum convertitur in alitum. *Bannes 1. p. q. 4. art. 2. dub. 2.* putat saltem probabile, quòd maneat existentia substantiæ panis, & per illam accidentia existant per cõsecrationem. Quæ omnes opiniones facilè possent particularibus rationibus refelli; sed quia per se absurdæ sont; sufficiant nobis verba *Tridentini suprà* definientis *Fieri conversionem totius substantia panis & vini, manentibus dumtaxat speciebus.*

Inter panẽ & corpus Christi non est unio hypostatica,

Vel nec inter panem & Verbum divinum.

Nec remanet materia panis informanda ab anima Christi.

Neque existentia substantia panis.

Sed solæ species seu accidẽtia juxta Tridentinum.

Petes

34. *An substantia panis & vini desinat per annihilationem.*

Petes I. An substantia panis & vini destruatur hîc per annihilationem? Resp. esse meram quæstionem de modo loquendi, in qua *Nominales* & alii, quibus favet *Scotus* sic loquuntur, nec improbabiliter, ut *Lessius q.75.art.3.* & passim alii oppositum loquendi modum amplectentes fatentur: quidquid *Sotus dist. 9. q.2. art. 4.* opinioni adstruenti annihilationem censuram erroris ineptè apponat. Ratio hujus opinionis est, quòd nihil omnino substantiæ panis & vini maneat, adeòque videatur annihilari. Ob quod eidem, si reproduceretur, conveniret propriè creatio; creationi autem opponitur annihilatio.

Oppositus tamen loquendi modus videtur communiter receptus, & hoc titulo præferendus. Juxta quem non est hîc propriè annihilatio, eò quòd juxta communem conceptum de ratione annihilationis sit, ut desitio rei sistat in non esse, nec ordinetur ad ulterius esse vi actionis per quã vel propter quam fit. In præsenti autem desitio panis etsi fiat immediatè per subtractionem influxûs conservativi, fit tamen ad hoc, ut sub aliquo communi remanente, scilicet sub speciebus, succedat Corpus & Sanguis Christi per veram conversionem, idque vi ipsius actionis (sive physicè sive moraliter) quâ ponitur Corpus & Sanguis Christi: adeòque desinit hîc substantia panis & vini per conversionem, & non per meram annihilationem. *Scotus* denique hunc loquendi modum absolutè non rejicit, sed solùm qualiter prior sustineri posset, subtilissimè arguit; ut videre est *quodlib.* 10. *§. De tertio principali*, & præcipuè *4.d.11.q.4.*

35. *An & quo sensu verificari posset propositio: Hoc est corpus meum, non destructâ substantiâ panis.*

Petes II. An non destructâ substantiâ panis posset aliquo sensu vera esse propositio, *Hoc est Corpus meum?* Resp. Aff. primò, quia etsi divinitùs accidẽtia panis fuissent primò producta sine substantia, & sub eis poneretur Christus, verissimè diceretur, hoc esse Corpus Christi. Secundò id ipsum verè diceretur, si substantia prævia panis insensibiliter aliò transferretur, ibidem à Deo cõservanda. Tertiò, quia etsi panis remaneret simul cum corpore Christi sub iisdem accidentibus sensibilibus, adhuc speculativè posset quis demonstrando dicere, Hoc est Corpus Christi, adeòque Christus ipse asserere, Hoc est Corpus meum. Qui sensus dicitur speculativus, eò quòd nil efficiat, sed objectũ supponat, & locum habeat, etiam consecratione peractâ. Estque verus: nam etsi falsum esset, quòd panis sit corpus Christi, non foret tamen necesse, per ly *Hoc* demonstrari panem. Quàmvis enim is connaturaliùs demonstretur, veluti substantia naturaliter connexa; & velut imbuta propriis suis accidentibus, quando aliundè non colligitur aliud demonstrari: posset tamen per prædicatum aut circumstantias ly *Hoc* determinari ad aliquid aliud demonstrandum, puta ipsamet accidentia, dicendo v. g. hoc est albedo: adeòque etiam ad demonstrandum substantiam Corporis Christi, institutione suppositâ, poterit sufficienter per prædicatum aut circumstantias determinari.

Nec refert, quòd tali casu Corpus Christi non foret contentum totale: nam etiam panis non foret contentum totale, & tamẽ posset per ly *Hoc* simpliciter demonstrari. Similiter ergo poterit, id exigente conditione prædicati, simpliciter demonstrari alia substantia pariter contenta, ut sensus sit: Contentum sub hoc pane, vel sub hac re est Corpus meum. Solet ad hoc confirmandũ à Nonnullis allegari simile bursæ cõtinentis ex parte aurum, & ex parte argentum: nam rectè dicitur, quòd contentum in bursa sit aurum, quantumvis simul contineatur argentum. Sed alii hinc potiùs contendunt oppositum: eò quòd non rectè dicatur simpliciter, Hoc est aurum, sed, Hoc est partim aurum, partim argentum. Quod etsi concederetur, non obviaret prædictis magìs, quàm ei quod omnes admittunt, scilicet, casu quo maneret panis cum corpore Christi, adhuc simpliciter dici posse, Hoc est panis. Disparitas itaque est, quòd aurum & argentum solùm inadæquatè contineantur secundùm diversas partes seu spatia inclusa in corpore continente.

Dices: *Trid. sess.* 13. *c.* 4. ait: *Quoniam Christus Corpus suum id, quod sub specie panis offerebat, verè esse dixit, ideo persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, conversionem fieri totius substantiæ panis &c.* adeòque non manere panem, prout conversio exigit. Resp. *Tridentinum* solùm velle, quòd etsi alii sensus esse seu dari grammaticaliter possent, Ecclesia tamen à Deo edocta ex illis verbis hunc sensum conversivum elicuerit. Neque est novum aut mirum, quòd Concilia, ex verbis acceptâ occasione, inferant seu eliciant sensum, præsertim magis obvium & connaturalem, etsi ipsa alioquin alium sensum pati possent. Prout sensus obvius est conversivus, quo scilicet verba Christus protulit de pane faciendo Corpus suum. Quàmvis id non obstet alteri sensui speculativo: immo nec practico, quo fecisset sub pane esse corpus suum, ut indicat *Scotus d.11.q.3. n.5.10.&.15.* ubi concludit: 36. *Explicatur Tridentinum.*

Dico, quòd eo spiritu exposita sunt Scripturæ, quo condita. Et ita supponendum est, quòd Ecclesia Catholica eo spiritu exposuit, quo tradita est nobis fides; Spiritu scilicet veritatis edocta; & ideo hunc intellectum eligit, quia verus est. Non enim in potestate Ecclesiæ fuit, facere istud verum vel non verum, sed Dei instituentis: sed intellectum à Deo traditum Ecclesia explicavit directa in hoc, ut creditur, Spiritu veritatis. Quo quid magìs verè & Catholicè dici potuisset à *Doctore subtili?* Cui proinde falsò imponit *Sotus d.9.q.2.ar.4.* quòd asserat Ecclesiam accepisse transsubstantiationem à Doctoribus.

QUÆ-

QUÆSTIO III.

An totus Christus sit in hoc Sacramento?

37. *In Eucharistia sub qualibet specie est totus Christus,*

DICO I. In hoc Sacramento, & quidē in qualibet specie est totus Christus secundùm Corpus, Sanguinem, Animā & Divinitatem. Est de fide ex *Concilio Constātiensi sess. 13. Florētino in Decreto Eugenii, Trid. sess. 13 c. 1. & 3.* Patres pro hac veritate videri possunt apud *Bell. l. 4. de Euch. c. 21.* Ratio est: quòd prædicta omnia habeāt quādam unionem inter se in cælo, & spectent ad Christi integritatē; & consequenter non possint aut saltem non deceat ea poni separatim in Sacramento. Cōfirmatur ex Apostolo dicente, Christum non mori ampliùs; censeretur autem mori vel esse mortuus in Sacramento, si in eo esset corpus sine sanguine & animâ.

Secundùm substantiam ejus corpori & sanguini unitam in cælo:

Hinc sequitur omnem illam & solam substantiam Christi poni in Sacramento, quam habet sibi unitam in cælo, non autem quam aliquando habuit in hoc mundo, v.g partes per calorem naturalem absumptas. & sanguinem aliquando effusum ac non resumptum: nec etiam humores excrementitios qui non sunt in corporibus gloriosis. Neque etiam vestes, quibus tempore ultimæ cœnæ erat indutus, fuerunt in Sacramento, quod tunc dedit Apostolis; quia cum corpore Christi non habebant unionem, nec spectabant ad Christi integritatem.

38. *Immo & secundùm accidentia absoluta à loco, v.g scientiam, gratiam, gloriam &c.*

DICO II. Etiam accidentia absoluta à loco quæ Christus habet in cælo, habet in hoc Sacramento. Unde est in hoc Sacramento cum omni sua scientia, gratia & gloria, cæterisque donis ornatus, sicut in cælo. Probatur: nam quòd anima & divinitas ponantur in hoc Sacramento fundat *Tridentinum* in naturali cōnexione, quâ copulantur corpori Christi in cælo: atqui est etiam naturalis connexio inter Christum & prædicta accidentia, & aliundè nihil obstat: ergo etiam sunt in hoc Sacramento. Deinde cùm definiat *Concilium* contineri integrum Christum; patet contineri etiam accidentia, sine quibus Corpus substantiale naturaliter nequit existere. Confirmatur: quia replicato subjecto replicantur connaturaliter accidentia independentia à loco; immo juxta Nonnullos absolutè replicari debent. Aliud est de ubi, aliisque dicentibus ordinem ad certum locum: hæc enim nequeunt concomitāter in Sacramento poni, sicut (quod ordinariè supponitur) ob essentialem dependentiam à loco nequeunt replicato subjecto replicari.

39. *Ex vi verborum ponitur sub specie panis corpus, sub specie vini, sanguis: cætera per cōcomitantiam.*

DICO III. Ex vi verborum sub speciebus panis est solum Corpus, sub speciebus vini solus Sanguis: reliqua autem adsunt sub illis per naturalem solùm concomitantiam. Ita omnes Theologi cum *Trid. sup. c. 3.* Probatur: quia illud ponitur vi verborum, quod per ipsa verba significatur (Sacramenta enim & formæ Sacramentorum præcisè efficiunt id quod significant) sed forma consecrationis panis tantùm significat corpus, & forma calicis tantùm sanguinem: ergo ista sola ponuntur vi verborum respectivè. Quàmvis igitur occasione verborum Deus se determinet ad ponendum sub utraque specie totum Christum; id tamen non facit immediatè vi significationis verborum, sed vi naturalis connexionis & concomitantiæ, quâ illæ partes copulantur inter se. Unde si in naturali Christi præsentia quædam separarentur v.g. à corpore, poneretur similiter in Sacramento corpus ab illis separatū. Ideoque si in triduo mortis Christi fuisset facta consecratio panis & vini, vel species antea consecratæ, isto triduo fuissent conservatæ, fuisset tunc sub speciebus panis corpus mortuum, seu absque anima & sanguine effuso atque à corpore separato, sed cum divinitate, utpote corpori etiam tunc unitâ; sub speciebus autem vini solus sanguis cum divinitate, absque anima, atque etiam corpore, si hoc fuerit planè exangue.

40. *Unde divinitas adest per concomitantiam.*

Unde colligitur sub speciebus panis & vini consecratis existere divinitatem, non vi verborum consecrationis, utpote divinitatem non significantium, sed per concomitāntiam, seu (ut loquitur *Trid. sess. 13. c. 3.*) *propter admirabilem illam ejus cum corpore & animâ unionem.* Immo etiam Pater & Spiritus sanctus adsunt ibidem per concomitantiam, etsi magis mediatam, ratione identitatis in natura & circuminsessionis cum Filio, adeò ut quamquam divinitas aut tota Trinitas non esset ubique, adesset tamen in Eucharistia divinitas ob unionem cum anima & corpore, & consequenter ratione divinitatis tota Trinitas.

Immo tota Trinitas.

41. *Nomine corporis intelligitur compositum ex materia substantiali & formâ corporeitatis.*

Sed controvertitur, quid hîc nomine Corporis & Sanguinis significetur? Resp. breviter per Corpus intelligi compositum ex materia prima & forma corporeitatis quæ conflatur ex formis partialibus carnis, ossium &c. & quam dari docet *Scotus* & Recentiores passim, ac in *Tractātu de Anima* probari solet. Hoc namque supposito, manifestum est nihil aliud æquè commodè nomine corporis posse significari. Quare sic tenent *Scotus* cum *Scotistis, Coninck, Lessius* (qui *q. 76. n. 6.* dicit hanc sententiam verissimam videri) & plures alii.

42. *Non autem sola materia.*

Quod insuper confirmatur: quia in primis non potest intelligi cum *Gabriele* materia prima: nam corpus dicit aliquid compositum. Deinde alioquin aqua, terra &c. haberent corpus, sicut homo; quod est inauditum. Confirmatur: quia certum est, corpus Christi, prout est in Eucharistia vi verborum, constare carne, nervis, ossibus &c. his præcisis à ratione vivi & mortui: quæ plus quàm materiam primam important.

Non

Aut illa ut affecta accidentibus. Non etiam potest, cum aliis intelligi materia prima affecta quantitate & certis accidentibus: quia etiam hoc non est corpus, quod dicit aliquod compositum substantiale; ne alioquin vivens, quod essentialiter constat corpore & animâ, involvat in sua ratione compositum aliquod per accidens.

Aut illa simul cum anima, Nec potest Tertiò cum nonnullis *Thomistis* intelligi materia prima cum anima, non quidem ut animâ est, sed ut dat esse corporis substantialis, nam sic anima poneretur sub speciebus panis, non solum per concomitantiam, sed etiam vi verborum, contra *Tridentinum*. Nec satisfaciunt dicendo, quod anima tantùm ponatur quatenus dat esse corporeum: cùm enim anima ut anima, & ut dat esse corporeum, sit realiter unum & idem, sequitur etiam animam ut sic poni vi verborum. Immo cùm non habeat corpus esse corporis secundùm ipsos, nisi per informationem animæ, quæ necessariò tribuit vitam; sequitur corpus Christi & cujusvis hominis adhuc esse vivum post expirationem.

43. *Aut prout includit indeterminatè animam vel formam cadaveris.* Denique non potest dici cum nonnullis *Thomistis* (quibus ferè consentit *Dicastillo d. 5. dub. 11.*) nomine Corporis intelligi corpus humanum commune vivo & mortuo; quod proinde dum vivit, constituitur in ratione corporis per animam; dum mortuum est, per formam cadaveris. Nam sic adhuc poneretur de facto anima vi verborum sub speciebus panis, cùm corpus Christi de facto constituatur per animam Christi. Deinde sic nomen corporis in forma consecrationis acciperetur æquivocè, uti ipsum æquivocum est ad vivum & mortuum: essetque distincta modò species transsubstantiatio ab ea, quæ fuisset, si in triduo mortis facta fuisset consecratio. Præterea corpus secundùm omnia substantialia manet idem vivum & mortuum; nè aliàs non fuerit idem Corpus Christi in cœna & in sepulchro, adeoque in Eucharistia tempore cœnæ, & tempore tridui, si fuissent species consecratæ. Denique vivens componitur ex animâ & corpore tamquam alterâ comparte: qui ergo anima sit forma constitutiva corporis in ratione corporis? Adde sine causâ recurri ad confictam & novam formam cadaveris, aliasque tricas, ubi planè & sine difficultate potest res explicari, prout à nobis explicata est. Vide *Coninck q. 76. art. 3. dub. unico.*

44. *Quid nomine sanguinis hic intelligatur.* Nomine *Sanguinis* consequenter intelligitur mixtus aliquis humor, qui est proximum alimentum animalis, constans materiâ primâ & peculiari formâ substantiali sanguinis, quam retinet in corpore vivo & mortuo, intrà & extra corpus quamdiu remanet sub speciebus sanguinis. Ponitur autem totus sanguis, qui nunc est in corpore Christi glorioso; isque solus: si enim aliquid adhuc de sanguine Christi reperiatur in terris, is non est amplius sanguis Christi aut Verbo unitus, sed habet creatam suppositalitatem. Unde de illo non possunt intelligi verba Sacerdotis in persona Christi dicentis: *hic est sanguis meus.* Si autem in triduò mortis Christi vinum fuisset consecratum, omnes partes sanguinis effusi, etsi discontinuatæ, sicut adhuc erant Verbo unitæ, sic fuissent in Sacramento positæ.

Vertitur insuper à Nonnullis in controversiam, an unio hypostatica ponatur sub speciebus consecratis vi verborum? & quidem *Aversa q. 4. de Eucharist. sect. 1.* putat, quod sic. Sed sine fundamento repugnat doctrinæ receptæ; quæ id negat: eò quod nullatenus verba consecrationis significent unionem hypostaticam. Nam ly *meum* non est idem, quod hypostaticè Verbo unitum: sed tantùm significat, hoc esse corpus spectans ad eum qui loquitur. Sic si Christus dixisset, hæc sunt accidentia mea, seu lachrymæ meæ, ly *meæ* non significasset ista esse Verbo unita; ideòque si fuisset facta conversio in lachrymas Christi, unio hypostatica non fuisset posita vi verborum. Nec refert quòd *Tridentinum sess. 13. c. 3.* dicat divinitatem esse sub speciebus in Sacramento *propter admirabilem cum corpore & animâ*. Inde enim nullatenus sequitur, unionem ipsam poni vi verborum. Uti nec vi verborum ponitur, ipsamet anima: & tamen propter unionem ad illam adest quoque divinitas. Prout similiter vi verborum non ponitur ipsa naturalis connexio & concomitantia, sanguinis eum corpore & animæ cum utroque: & tamen *Tridentinum sup.* docet corpus sub specie vini, sanguinem sub specie panis, animamq; sub utraque specie existere propter præfatam connexionem seu vi illius. 45. *Unio hypostatica non ponitur sub speciebus vi verborum.*

Denique non rectè quidam Recentiores dixerunt personalitatem seu subsistentiam Verbi divini adesse vi verborum: nam ly *Corpus* non significat subsistentiam Verbi aut subsistentiam in communi, sed partem physicam humanitatis condistinctam animæ. *Denique nec adest vi verborum subsistentia Verbi.*

QUÆSTIO IV.

An totus Christus sit sub qualibet parte specierum?

Dico I. Post fractionem seu separationem specierum manet totus Christus sub qualibet divisionis particula. Est de fide ex *Florentino & Tridentino sup. can. 3.* Et satis constat ex facto Christi, qui calice consecrato *Lucæ 22.* dedit illum discipulis, dicens: *Accipite, & dividite inter vos.* Quod necessariò supponit in singulis spe- 46. *Post divisionem specierum est Christus totus sub quavis particula.*

ciebus separatis fuisse totum Christum; alioquin enim singuli accipientes partem calicis, non sumpsissent totum Christum. Idem habetur in *Missali Ambrosiano* in quadam præfatione, & refertur c. *Singuli* 77. *De consecr. dist.* 2. *Singuli accipiunt Christum Dominum, & in singulis portionibus totus est; nec per singulos minuitur, sed integrum se prabet in singulis.* Et c. *Ubi pars* 78. *eadem dist.* ex *Hilario* dicitur: *Ubi pars est corporis, est & totum.* Similia habentur c. *Qui manducant* 58. & c. *Invitat* 70. & c. *Qui manducat me* 71. (quæ sunt desumpta ex *Augustino*) *dist. cit.* Unde fit, ut divisâ Hostiâ Christus non dividatur, nec minùs accipiat communicans sub minima particula, quàm communicans sub maxima. Cujus rei typus præcessit in colligentibus Manna *Exodi* 16. Ex quo qui plus collegerat non habuit amplius, nec qui minus paraverat, reperit minus.

47. *Immo & ante divisionem.* Dico II. Etiam ante divisionem est totus Christus sub singulis specierum partibus. Est certum apud omnes Theologos contra *Albertum* ut citatur; quem tamen aliqui excusare conantur. Probatur I. quia etsi *Tridentinum sess.* 13. *can.* 3. hoc non definierit sub istis terminis, sed cum adjecta particula, *separatione factâ*; tamen c. 3. sine ulla additione docuerat quòd *totus & integer Christus sub quavis specierum parte existit.*

Probatur II. quia corpus Christi est in hoc Sacramento modo indivisibili & non quantitativo, ita ut totum sit in tota hostia, & totum in singulis partibus; quod modus existendi indivisibiliter includit, uti patet in anima rationali respectu corporis, Angelo respectu præsentiæ illius extensæ. Alioquin si existeret modo quantitativo, retineret ibi figuram humano corpori proportionatam; quæ cùm notabiliter excedat quantitatem hostiæ, necessariò partes corporis Christi (quæ alioquin extra hostiam extarent) per comprehensionem sive penetrationem ad tantillum spatium modo satis absurdo redigerentur, paucissimis tantùm partibus sine mutua penetratione remanentibus.

48. *Cur potiùs spiritui repugnet existere modo quantitativo, quàm corpori modo spirituali.* Et quàmvis repugnet spiritui existere modo quantitativo, & divisibili; cùm hic modus involvat essentialiter partes distinctas (quibus spiritus caret) sic ut totum locatum toti loco & partes locati partibus loci correspondeant: non repugnat tamen corpori existere modo indivisibili, hic enim modus etsi partes necessariò non includat, tamen eas non excludit, dummodo totum locatum sit in toto loco & totum in singulis partibus: quod fiet si corpus positum divinitùs in puncto replicetur per spatium extensum: atque ita fit cùm corpore Christi in Eucharistia.

Nec refert quòd Christus sit in Sacramento per modum unius cibi: unitas enim cibi non est desumenda ex unitate præsentiæ unius, sed ex unitate unius substantiæ Christi latentis sub una specie per unam sacramentalem præsentiam completam. Sicut Tobias habuit unicum viæ comitem Raphaelem, etsi in corpore assumpto per plures præsentias sæpiùs replicatum. *Multiplex partialiter præsentia Christi sub unica specie non obstat unitati cibi sacramentalis.*

49. *An sit præsens sub indivisibilibus. Status quæstionis.* Sed difficultas restat in sententia illorum, qui docentes continuum componi ex fine fine divisibilibus putant similiter ea terminari & copulari per indivisibilia: an Christus etiam sit præsens sub his indivisibilibus. Quæ tamen difficultas locum non habet in sententia probabili, quæ continuum componit ex punctis seu indivisibilibus tamquam partibus; sub quibus indubiè consequenter loquendo, Christus debet esse præsens in hostia consecratâ. Cessat etiam difficultas in sententia illorum, qui continuum ex semper indivisibilibus componentes; indivisibilia copulantia & terminantia velut superflua probabiliter rejiciunt. Verùm eadem admittendo manet controversia. In qua *Vasquez* & plures alii adhuc censent, Christum non esse præsentem hujusmodi indivisibilibus. Quibus favet *Scotus dist.* 10. *qu.* 9. *n.* 3. Unde ita tenet ejus *Commentator Hiquæus n.* 12. *& seqq.* & *Poncius d.* 44. *n.* 72. *Scotus* tamen facilem patitur explicationem: solùm enim ibi loquitur de hostia seu specie totali, quam dicit non posse esse indivisibilem, juxta quod superiùs diximus non posse consecrari nisi minimū sensibile, & inde arguit non obstare quamdam rationem modo quo ibi erat proposita, quò minùs Christus possit in Sacramento videri. *Sententia negans.*

50. *Sententia affirmans probatur.* Oppositum nihilominus tenet *Soto*, *Suares* & alii passim. Christus namque vi consecrationis ponitur sub omni eo, sub quo præerat aliquid substantiæ panis & vini: atqui indivisibilibus quantitatis & specierum correspondebant antea indivisibilia entitativa substantiæ panis & vini: ergo etiam his per consecrationem destructis, succedit Christus. Confirmatur: quia præsentia Christi est in hoc Sacramento continua, sicut animæ rationalis in corpore, & Angeli in spatio: quæ tamen alioquin continua numquam esset, sed per infinita indivisibilia copulantia interrumperetur: quin immo sequeretur illam actu & sine fine fore divisam in omnem sui partem.

51. Dices: Post separationem specierum consecratarum resultant nova indivisibilia terminantia, uti & per earumdem unionem nova indivisibilia copulantia: atqui sub illis non est Christus; cùm noviter non possit esse præsens, ubi antea non erat sine nova consecratione: ergo neque Christus

An sit præsens sub punctis de novo resultantibus. stus est sub aliis. Resp. I. Neg. Conf. nam alia sunt consecrata, non sic indivisibilia noviter resultantia, uti nec quantitas aut substantia noviter accedens: non videtur autem Christus noviter fieri præsens sine nova consecratione.

Responderi II. cum variis posset Neg. Min. eò quòd cùm indivisibilia ista partibus intimè inhæreant, debeat Christus illis esse præsens vi partium, etsi non proximè vi verborum consecrationis: vi cujus tamen Christus succedit in locum panis respectu accidentium, adeòque etiam respectu indivisibilium quantitatis ex specierum divisione aut copulatione resultātium, quæ cùm non habeant sibi correspondentem substantiam aut indivisibilia seu terminos substantiales panis, habebunt utique corpus Christi sibi correspondens.

52. *Judicium Auctoris de hac tota controversia.* Et hoc quidem modo solet posterior opinio defendi, ac prioris fundamentum dissolvi. Ego tamē non video ullam rationem dubitandi, quin suppositis indivisibilibus, Christus necessariò sit quibusvis intimè præsens, utpote existentibus in eodem loco cum partibus continui. Sicut necessariò est præsens speciebus seu accidentibus etiam de novo productis, v.g. calori hostiæ &c. Aliqua forte difficultas esset in sententia ponente unionem inter corpus Christi & species, an scilicet in punctis denuò resultantibus exurgat de novo unio Christi ad hujusmodi puncta. Sed alii non difficulter quoque illam unionem admittent exurgere, conformiter ad dicta *num. præced.* vel etiam fortè negabunt, dicentes, ad id requiri novam Consecrationem.

QUÆSTIO V.

Per quid Christus sit formaliter præsens in Eucharistia?

53. *Christus nō est in Sacramento tamquam locatum in loco.* SUPPONO, corpus Christi non contineri speciebus sacramentalibus tamquam locatū in loco: ad hoc enim deberet superficie cōcavā specierum proximè ambiri; quod non fit, cùm omnes species intimè penetret, sicut ante consecrationem penetrabat panis, qui ob hoc non dicebatur esse sub speciebus tamquā loco, uti generatim substantia non est in accidentibus suis, v.g. anima in scientia, ignis in calore &c. tamquam in loco.

54. *Non intercedit inter ipsum & species unio formalis.* DICO I. Non intercedit formalis unio inter species & corpus Christi. Ita *Scotus, Durandus, Gabriel, Suarez* & alii passim contra Nōnullos. Probatur: quia nullū istius unionis apparet fundamētum. Non enim intercedit unio substantialis materiæ ad formā, ut patet. Neque etiam accidentis cum subjecto: cùm juxta fidem accidentia panis hîc sint sine subjecto substantiali. Et alioquin corpus Christi denominaretur ab illis album, rotundum, madidum &c. quod nemo dixerit. Non denique unio aliqua hypostatica: tam miraculosæ enim & extraordinariæ unionis (sine qua facilè est explicare Eucharistiæ mysterium) non subest sufficiens fundamentum. Alia autem unio physica non reperitur, quæ hîc posset statui cum sufficienti fundamento aut necessitate. Adde sine omni unione formali sufficienter, immo facilè explicari quidquid fides de Mysterio Eucharistiæ docet.

Nec refert, quòd corpus Christi in hoc Sacramento succedat substantiæ panis, quæ accidentibus erat formaliter unita: non enim succedit quoad modum, quo panis existebat sub speciebus; sed tantùm quoad hoc, quod ubi antea erat panis, ibi post consecrationem sit corpus Christi. 55.

Nec refert etiam, quòd dum species moventur, manducantur, tanguntur &c. hæc etiā dicantur de corpore Christi; adeòque inter illud & species videatur esse communicatio idiomatum, quæ tamen supponit unionem hypostaticam. Nam si esset communicatio idiomatum, corpus Christi deberet etiam dici rotundum, madidum &c. & vicissim species deberent dici animatæ, rationales &c. Aliæ autem prædicationes fundātur in eo, quòd mutationes contingentes circa species concomitētur proportionatæ mutationes circa corpus, v.g. dum moventur species, ponitur proportionatus motus in corpore, quod tunc dicitur moveri à motu sibi proprio. Frequenter tamen non adsunt in corpore mutationes correspondentes: & tunc vel nullo modo illud denominant; ideoq; calefactis vel frigefactis speciebus, non dicitur calefieri aut frigefieri corpus Christi; vel non nisi per metaphoram aut extrinsecam denominationē; prout corpus Christi dicitur solùm tangi, videri &c. dum hæc fiunt circa species. Similiter corpus & sanguis misceri, mixtis panis & vini speciebus, uti & frangi fractis speciebus, seu quatenus Sacramētum Corporis & Sanguinis miscetur aut frangitur, & non aliter, juxta illud quod canitur in Sequentia: *Nulla rei fit scissura, signi tantùm fit fractura.* *Quomodo ei tribuantur extra communicationem idiomatum ea quæ competunt speciebus.*

DICO II. Inter corpus Christi & species nulla intercedit unio effectiva seu attractiva, ut vult *Suarez, d. 47. sect. 3. concl. 2.* existimans corpus Christi per illam unionem seu potiùs actionem conservare accidētia extra subjectum, & ad se trahere; & vicissim accidentia conservare, & trahere ad se corpus Christi; sicut magnes (inquit) trahit & retinet apud se ferrum. Et ad hunc dicendi modum etiam accedit *Lugo disput. 6. sect. 2.* Sed probatur Conclusio: quia juxta modum loquendi auctoritatum constituitur Christus in hoc Sacramento 56. *Non intercedit unio effectiva.*

mento potiùs per modum præsentiæ & conjunctionis, quàm per actionis. Neque etiam ipse *Suarez* præsentiam sacramentalem in tali actione constituit. Et *disp.* 50. *sect.* 4. ex professo probat istam unionem effectivam non posse esse terminũ formalem transsubstantiationis; quæ tamen formaliter tendere debet ad unionem seu præsentiam Christi cum speciebus sacramentalibus. Deinde ista unio effectiva nequit explicari sine potentia obedientiali, ut patet; hæc autem non videtur admittenda. Præterea sic corpus Christi conservaret species extra subjectum, & species vicissim conservarent corpus in esse sacramentali: quæ mutua causalitas non videtur possibilis. Denique etsi possibilis foret, non est tamen sufficiens fundamentũ illam astruendi: cùm sine illa possit mysterium faciliùs & commodiùs explicari. Species namque conservantur extra subjectum à Deo: indissolubilis autem concomitantia corporis Christi & specierum sufficientissimè refertur in decretum Dei, quo infallibiliter decrevit corpus Christi conservare sub speciebus consecratis. Et quàmvis decretum hoc arguat aliquam unionem effectivam moralem specierum in corpus, quatenus vi specierum sub illis perseverat corpus in esse Sacramentali; nullatenus tamen arguit unionem effectivam physicam specierum in corpus vel contrà.

57. *Fit Christus formaliter præsens in Sacramento per novam præsentiam ad species,* Dico III. Christus formaliter est præsens in hoc Sacramento per novam præsentiam ad species panis & vini. Ita expressè *Scotus dist.* 10. *quæst.* 1. *num.* 10. & plures alii. Probatur: quia non requiritur aliqua unio formalis vel effectiva, ut ex præmissis patet: non restat autem aliud quàm hæc præsentia. Deinde per hanc præsentiam commodè & sufficienter salvantur omnia, quæ fides docet de hoc mysterio. Consonat etiam modus loquendi auctoritatum, quæ significant Christum in hoc Sacramento esse per modum alicujus præsentiæ ad ipsas species. Immeritò autem *Aversa quæst.* 3. *sect.* 3. refert & refutat *Scotum* quasi docentem, quòd præsentia sacramentalis Christi per se & primariò ac intrinsecè non referatur ad species sacramentales instar cujusdam conjunctionis cum illis, sed ad locum seu spatium in quo sunt species & cum speciebus Christus. Quod tamen *Scotus suprà* expressè negat. Et *n.* 11. refutat ex eo, quòd Christus per præsentiam sacramentalem nullo modo determinetur sic ad unum locum seu ubi, ut sibi repugnet alius locus vel ubi. Variatâ quoque præsentiâ locali, quæ respicit spatiũ, non variatur præsentia Christi ad species. est autem hæc præsentia ad species respectus quidam & ordo ad easdem, ut rectè *Scotus sup. Aversa sup.* & alii. Non voluit tamen dicere *Scotus*, quòd sit relatio transcendentalis, ut eum explicat *Aversa*; cùm talis relatio sit subjecto identificata, & ab illo inseparabilis: nisi relationem trãscendentalẽ quis vocet omnem, quæ non est de prædicamento ad aliquid. *Scotus* itaque docet esse respectum extrinsecùs advenientem, ad quem datur per se actio, & spectare per quamdam similitudinem vel reductionem ad ubi seu præsentiã localem. Quod etiam docet *eâdem dist. q.* 6. *n.* 2.

Non ad locum, in quo sunt species: ut falsò imponitur Scoto.

Quid tandem sit hæc præsentia Sacramentalis.

Petes I. An præsentia Christi in hoc Sacramento vel in loco specierum sit definitiva? Aliqui asserunt: Alii negant. Sed quæstio solùm est de modo loquendi. In qua constat, præsentiam hanc eatenus convenire cum definitiva, quatenus corpus Christi modo indivisibili statuit in definito & determinato loco, specierum scilicet, sic ut per illã non statuatur extra hũc locum, nec per aliam aliquam sit ubique. Differt tamẽ penes hoc, quòd supponat necessariò præsentiam ejusdem corporis alibi, scilicet modo naturali & circumscriptivo. Quòdque etiam de facto compatiatur præsentias similes ejusdem corporis sub aliis speciebus sacramentalibus: immo juxta *Suarez* quem citat & sequitur *Dicastillo disp.* 5. *dub.* 20. præsentia hæc talis sit, ut ei ex se non repugnet corpus per illam præsens reperiri alibi cum simili præsentia. Quòd denique per illam non ita definiatur corpus Christi determinato spatio, quin posset esse præsens majori & majori, si quantitas specierum foret major: cùm alioquin præsentia definitiva, v. g. angelica, habeat magis determinatam sphæram. 58. *An præsentia Christi sub speciebus sit definitiva.*

Petes II. An præsentia sacramentalis dependeat à naturali? Resp. non dependere intrinsecè & ex natura rei, adeò ut Christus potuisset priùs produci in Sacramẽto, quàm in utero Virginis. Ita *Scotus d.* 10. *q.* 4. *num.* 4. *& seqq.* & consentiunt *Vasquez*, *Suarez* & passim alii. Quidquid *Caietanus quæst.* 76. *art.* 2. opinionem *Scoti* chimericam appellet; cujus potiùs censuræ tale Epitheton congrueret. Ratio est: quia nullum potest tam necessariæ dependentiæ ex natura rei assignari fundamentum. Potuisset enim Deus Eucharistiam ita instituere, ut non fuisset necesse ad valorem consecrationis ipsius verba proferri in persona Christi, sed solùm recitativè proferri; vi autem validæ consecrationis fuisset Christus etiam primò ponendus sub speciebus, etsi alibi non esset, immo nec fuisset. 59. *Præsentia Sacramentalis ex natura rei nõ dependet à naturali,*

Juxta præsentem tamen Dei ordinationem præsentia sacramentalis dependet à naturali, sic ut si Christus nullibi esset in præsentia naturali, non posset esse aut manere alicubi in Sacramento. Ita Doctores communiter, nec dissentit *Scotus*. Ratio est: quia Christus secundùm præsentiam naturalem est velut exemplar juxta quod regulatur præsentia sacramentalis. Unde quia 60. *Sed de facto & ex divina ordinatione.*

Christus

Christus jam in cælo est gloriosus, est etiam talis in Sacramento: quia tempore ultimæ cœnæ erat mortalis & passibilis, erat etiam talis in Sacramento, quamvis ut ibi esset modo impassibili: qnia in triduo erat mortuus, fuisset etiam tunc talis in Sacramento. Quare corpus Christi, quod tempore ultimæ cœnæ erat in Sacramento vivum & mortale, fuisset tempore tridui in eodem Sacramento, si reservatum esset, mortuum, & rursus post triduum immortale & redivivum, ut etiam patet ex doctrina *Scoti d. 11. q 3. n. 28.* & consentiunt alii. Proinde similiter in Sacramento omnino esse desiisset, si corpus & sanguis secundùm præsentiam naturalem fuissent planè destructa: adeòque præsentia sacramentalis dependet à naturali. Hinc etiam Theologi conformiter ad *Tridentinum* docent sub singulis speciebus quædam poni per concomitantiam, eò quòd sint connexa naturaliter cum corpore aut sanguine secundùm præsentiam naturalem.

61. *Quorumdam proba tio satis vulgata, an solida.* Solet idem ordinariè probari ex hoc, quòd necessariò debeat sacerdos proferre formam in persona Christi tamquam principalis consecrantis; quod omnino præsupponit ipsum alibi existere. Sed ad hoc responderi posset, sufficere, ut alibi existeret quovis modo. Nam etsi non foret in cælo, sed tantùm alicubi in Sacramento, adhuc quantùm est præcisè ex parte allegatæ probationis, posset sacerdos verè loqui in persona ipsius, & consecrare eum in novis hostiis. Quamvis aliundè colligatur præsentiam sacramentalem in una hostia non pendere ab alia simili, & per accidens se habere ad consecrationem alterius hostiæ, solùmque pendere à præsentia naturali, neque posse in prima hostia illam poni, nisi Christus alibi in præsentia naturali supponatur.

An in triduo mortis potuisset validè fieri consecratio. Immo non desunt qui existiment in triduo mortis potuisse validè consecrari corpus Christi: quando tamen Christus de facto non existebat in præsentia naturali secundùm humanitatem, secundùm quam tamen ei competit summum & æternum sacerdotium, vi cujus censetur offerens principalis, in cujus proinde persona alii tamquam ministri loquuntur, dum consecrant. Potiùs tamen censeo ob hoc ipsum non potuisse in triduo, in quo anima erat separata, consecrationem fieri: secundùm animam enim præcisè non erat Christus sacerdos, sed quà homo: neque animæ illius absque corpore convenit sacrificare, adeòque nec ministris nomine ejusdem, sed solùm in persona Christi Dei hominis (qui tunc non vivebat) loquentibus.

QUÆSTIO VI.

Quid agere & pati possit Christus prout est in Eucharistia?

Satis constat inter plerosque Doctores, operationes sive actus immanentes intellectûs & voluntatis quos Christus habet in cælo, habere etiam concomitanter in Sacramento, idque ratione naturalis connexionis, ob quam accidentia à loco independentia concomitantur suum subjectum. 62. *Quo operationes Christi in cælo sint concomitanter in Sacramento.* Quod etiam de actibus sensuum internorum, immo & externorum est dicendum. Quamvis enim sensatio externa requirat præsentiam objecti, ubi primò elicitur, non tamen ubi concomitanter ponitur. Idem est de qualitatibus per alterationem productis, quas si reciperet in præsentia naturali, v.g. in ultima cœna, quando alterationis erat capax, reciperet etiam concomitanter in Sacramento.

Similiter satis constat corpus Christi nō moveri concomitanter ad motum ejusdem in cælo: nam præsentia localis & actiones ab ea dependentes non concomitantur in Sacramento. *Quæ non.* Immo ne quidem ibi movetur motu simili: non enim quando progreditur in cælo, levat brachium &c. idem facit in Sacramento: immo ne quidem facere potest, cùm ista supponant præsentiam circumscriptivam seu quantitativam.

Quæritur itaque quænam passiones aut actiones possint Christo competere primò in Sacramento seu quatenus est in Sacramento.

Dico I. Christus quatenus est in Sacramento potest elicere actus intellectûs non dependentes à phantasmate, & voluntatis, æquè ac si existeret modo naturali: nā actiones istæ & species ad illas fortè requisitæ sunt merè spirituales, nec ullo modo dependent à corpore seu organo corporeo. Ita communiter Doctores. Unde Christus quatenus in hoc Sacramento potest loqui Angelis & spiritibus, eosque spiritualiter illuminare; similiter oculo spirituali intellectûs videt quæ circa se fiunt. 63. *Christus ut in Sacramento potest independenter à phantasmate intelligere & velle.* *Adeòq; intueri quæ circa se fiūt:*

Dico II. Christus quatenus est in Sacramento nequit se ipsum aut circumstantes naturaliter oculo corporeo videre vel audire; immo nec potest ullam operationē sensûs externi ibi in se ipso elicere. Ita *Scotus* & communiter alii Doctores. Ratio est: quia sensus Christi ut in Sacramēto existentis, non possunt ab objectis recipere species, uti nec pati ab agente extrinseco; sine speciebus tamen sentire nequeunt, saltē visus & auditus. Deinde organa sensuum non habent ibi extensionem in ordine ad locum, quæ tamen ad sensationem & receptionem specierū requiritur; præsertim in visu & auditu. Pro visu adhuc est specialis 64. *Non tamen oculo corporali aut alio sensu externo quidquam percipere.*

ratio, quòd si pupilla sit infecta aliquo colore, non possit elicere visionem: in Eucharistia verò, & in loco ipso in quo est pupilla, sunt omnes colores totius Corporis Christi, immo & specierum Sacramentalium. De tactu tamen (idem ferè est de gustu) minùs efficaciter ostenditur conclusio.

Immo neque sensu externo seu phantasiâ.

De sensu interiori sive phantasia, & cõsequenter de actibus intellectûs dependenter à phantasmate productis; non satis cõvenit inter Doctores. Veriùs autem videtur phantasiam ibi non posse naturaliter operari, adeòque nec intellectum dependenter ab illa: quia etiam actus sensûs interni sunt materiales, & naturaliter fieri non possunt, nisi à principio materiali & cöextenso ad locum; adeòque hæc extensio videtur conditio naturaliter requisita ad operãdum. Deinde actus isti naturaliter non possunt recipi, nisi in subjecto materiali & extenso.

65\. *Quàmvis in hu non sit implicantia.*

Nulla tamen ratio dubitandi occurrit, quin supernaturaliter possint sensus tam interni quàm externi operationes suas ibi exercere: ideoque quòd supernaturaliter fiat, est nobis ignotum: quàmvis juxta Varios valde pium sit credere Christum de facto ibi audire & videre sensibiliter, quæ ab adstantibus & vicinis geruntur: id enim congruum apparet, ut qui nobiscum in Sacramento corporaliter quasi habitat, non sit ibi quoad potentias & operationes corporales veluti modo quodam mortuo, sed potiùs habeat nobiscum humanum quasi commercium. Verùm hæc conjectura est planè incerta: cui facilè opponi posset contraria aliqua congruentia. Aliunde sufficit ad exercitium internæ reverentiæ ac pietatis, quòd sciamus Christum per intellectum clarissimè videre quidquid circa Sacramentum fit, immo interiora cordium nostrorum.

Ideoq; miraculosâ seu saltem supernaturaliter ea de facto fieri Varii arbitrentur,

Sed ex mera ac non solida conjectura.

66\. *Christus prout in Sacramento nequit progredi,*

Dico III. Quamvis Christus prout est in hoc Sacramento, non possit se movere motu progressivo propriè dicto, aut uti potentiâ locomotivâ organicâ; cùm ad hoc requiratur extensio partium, quarum una ante alteram moveatur: potest tamen habere usum potentiæ locomotivæ non organicæ, qui includitur in dote agilitatis cõmuni Beatis: non enim est ratio cur nequeat hâc potentiâ uti in Sacramento v.g. movendo hostiam motu quasi simplicis translationis; & fortè sic aliquando mota est hostia à Christo immediatè, inquit *Scotus dist. 10. q. 7. n. 5. in fine.*

Sed moveri, non organicè.

Qualiter moveatur à movente species.

Dico IV: Corpus Christi ut est in hoc Sacramento non potest virtute humanâ per se moveri localiter; cùm virtus humana nequeat illud per se tangere aut impellere, sed tantùm per accidens ratione specierum, quatenus illas movendo concomitanter etiam movetur Christi corpus sub illis inseparabiliter contentum, tali ratione ut illis motis simul moveatur ipsum corpus Christi motu sibi proprio.

Sed satis difficile est, à quo motus proprius corporis Christi physicè causetur. Varii explicant hoc fieri, non quasi species physicè agant in corpus, sed potiùs quia Christus per nudum nexus se conjungit & quasi alligat speciebus consecratis; sicut Angelus alligans se corpori assumpto moveretur ad motum istius corporis, si nexum istum continuaret: adeòque videtur motus corporis Christi procedere physicè ab eo qui movet. Sed cùm præter præsentiam Christi ad species, non sit physica aliqua dependentia Christi ad easdem, aut nexus physicus, sed tantùm voluntarius & moralis in sola Dei voluntate fundatus, non satis apparet, quo modo movens species possit movere physicè corpus Christi; uti patet in aliis, quæ solùm localiter absque alia physica & necessaria dependentia invicem conjunguntur. 67. *A quo causetur physicè motus proprius ipsius corporis Christi.*

Verùm partim ob prædicta, partim ob supernaturalitatem ipsius præsentiæ Christi, motus corporis Christi videtur physicè refundendus in solum Deum. Quare *Scotus dist. 10. q. 6. n. 2. & 4.* & plures alii dicunt motum corporis Christi tantùm procedere moraliter ab eo qui movet species; adeò ut motus specialis corporis causetur à solo Deo, non per novum miraculum, sed per institutionis sive pacti miraculosi continuationem, quo absolutè voluit speciebus consecratis corpus suum semper manere præsens. Idque sufficit, ut corpus Christi absolutè dicatur à Sacerdote in processione & ad ægros deferri, elevari, sumi &c. prout *Trid. sess. 13. c. 5. & 6* & Catholici omnes loquuntur, Quo modo etiam dicitur absolutè, etsi tantùm moraliter, à Sacerdote consecrari. 68. *Verosimiliùs à solo Deo causatur,*

Adde nõ improbabile videri motum corporis Christi ad motum specierũ posse procedere ab anima Christi per dotem agilitatis, seu per potentiam loco motivam non organicam: sicut enim per illam potest movere hostiam, sic videtur eum hostia posse movere physicè suum corpus; adeòque conjecturari posse videtur, de facto sic fieri. Unde eâdem ratione posset verosimiliter Angelus movere corpus Christi, vel etiam per accidens, ad motum specierum per contactum virtualem, sicuti potest localiter movere & impellere alterum Angelum. Quod quidem facilius est, si dicatur præsentia localis noviter acquisita seu causata in corpore Christi sub speciebus esse in substantia naturalis, suppositâ semel unione ac præsentiâ sacramentali ad species, adeòque penetratione & modo existendi non quantitativo. At si dicatur esse supernaturalis in substantia, major est difficultas. Videtur nihilominus anima Christi (idem est de angelo) habere ad illam, uti ad actus vitales supernaturales, potentiam inchoatam, speciali auxilio seu concursu Dei supplendã. Quòd sic tamen de facto concurrat anima

Posset causari ab anima Christi aut Angelo per speciale Dei concursum: sed non constat, de facto id fieri.

Christi,

Christi, & non potiùs ibi modo mortuo se habeat, non nisi conjecturari potest.

69\. *Corpus Christi prout in Eucharistia nō potest naturaliter alterari à corporibus vicinis.*

Dico V. Corpus Christi prout est in hoc Sacramento non potest naturaliter alterari à corporibus vicinis; adeòque non potest ibi crescere, vel minui, vel interfici: nec vicissim probabiliter potest corpora vicina alterare. Prima pars intellecta de corpore Christi glorioso est per se evidens. Intellecta autem de corpore Christi adhuc passibili, quale erat in ultima cœna, est communis Doctorum. Probatur: quia per alterationem producuntur qualitates materiales & corporeæ, quæ ex natura sua exigunt modum existendi quātitativum; adeòque produci sive recipi nequeunt in corpore Christi, quod in Sacramento existit modo indivisibili & spirituali.

Probabiliter neque eadē alterare.

Secunda pars (quæ est *Scoti dist.* 10. *q.* 7. *n.* 2. & aliorum passim) suadetur: quia sicut corpus & qualitates corporeæ exigunt extensum modum, ut possint naturaliter existere, ita eumdem videntur exigere, ut possint naturaliter agere, quia modus agendi consequitur modum existendi. Quod idem constat experientiâ, quâ constat corpus nūquam alterare species sacramentales, neque corpus intra quod recipitur.

70\. *Quàmvis hoc valdè probabiliter proveniat solùm ex subtractione divini concursus ad occultādum mysterium.*

Respondent tamen *Nominales* & alii cōtrarium docentes (quorum opinio hac in parte non est improbabilis) id supernaturaliter impediri ob exercitium nostræ fidei. Aliunde autem sufficienter non convincitur necessitas existendi quantitativè ad hoc ut corpus agat; sed videtur ab eo, quod spirituali modo existit, posse manare actio, quę corporaliter & extensè recipiatur in passo. Quemadmodum Deus indivisibilis & spiritualis producit res materiales & divisibiles, & Angelus indivisibilis potest movere rem divisibilem. Sic igitur videtur qualitas corporalis, etsi per accidens penetrativè posita, adeòque virtutem habens unitam, rectè posse (nisi divinitus impediatur) producere calorem divisibilem & habentem suam connaturalem partium collocationem. Positio autem perpetui miraculi non videtur hîc inhærendo rationi posse vitari. Neque adeò operosè vitari debet in Mysterio miraculis pleno, quod ipsum est miraculorum à Christo patratorum maximum. Quare hæc *Nominalium* opinio satis placuit & placet, etsi opposita sit *Scoti* & communior.

QUÆSTIO VII.

Qualiter possit Christus prout in Eucharistia videri seu cognosci.

71\. *Christus prout in Eucharistia nequit oculo corporeo videri naturaliter.*

Dico I. Corpus Christi, prout est in hoc Sacramento, non potest naturaliter videri oculo corporeo. Ita communiter Doctores contra *Nominales*, qui putant posse quidem naturaliter videri, tamen re ipsâ non fieri propter meritum fidei. Probatur: quia oculus corporeus tendere nequit naturaliter in objectum spirituali & inextenso modo existens; quomodo existit corpus Christi in Eucharistia. Deinde ad visionem requiritur illuminatio objecti; quod indivisibiliter existens non potest naturaliter illuminari, cùm agens naturale non possit naturaliter producere effectum inextensum in ordine ad locum. Adde, quòd juxta magis receptam sententiam corpus Christi indivisibiliter existens non possit diffundere in circumstans medium species visibiles & materiales. Conclusio intelligitur contra illos etiam de oculo glorificato: etsi enim hic sit longè perspicacior oculo mortali, ideoque possit videre res ex majori distantia; tamen seposito altiori adjutorio non habet ex suo statu, quòd videre possit corpora indepedenter à conditione naturaliter ad visionem requisitâ; prout est extensio objecti.

72\. *Potest supernaturaliter.*

Sed major difficultas est, an oculus corporeus possit videre corpus Christi in hoc Sacramento, saltem de absoluta Dei potentia? Negat *Suares* & alii. Sed verosimiliùs affirmat *D. Thomas* & passim Recentiores; & communiter refertur *Scotus dist.* 10 *q.* 9. Probatur: quia corpus Christi in Sacramento est coloratum, potestque per Deum illuminari, adeòque habet formalem rationem objecti corporaliter visibilis. Neque enim refert, quòd non sit extensum in ordine ad locum: cùm non satis efficaciter ostendatur, cur per Deum oculus elevari nequeat ad videndum objectum suum indivisibiliter positum.

Dices modus inextensè existendi nequit videri, utpote extra objectum visûs. Resp. in primis ultra præsentiam partium corporis Christi in eodem loco frustra fingi modum aliquem positivum: cùm sufficiat negatio extensionis, quæ videri non debet, ut videatur res indivisibiliter posita; sed visio fertur in corpus coloratum. Et quamvis esset ibi modus aliquis positivus, posset sine illo videri corpus inextensum, uti sine extensione corpus extensum, sed præcisè corpus coloratum.

73\. *Creditur & à beatis videtur per intellectum supernaturaliter.*

Dico II. Corpus Christi ut est in Sacramento potest ab intellectu supernaturaliter & obscurè cognosci per fidem; cùm ita cognoscant & credant omnes Catholici. Potest item clarè ac supernaturaliter cognosci ab intellectu illuminato per visionem beatificam aut scientiam supernaturaliter infusam; ut etiam constat.

Nequit illum ibi clarè cognoscere viribus natura intellectus sensibus alligatus.

Naturaliter tamen non potest clarè cognosci ab intellectu sensibus alligato: cùm hic omnem suam cognitionem hauriat à sensibus, qui nullatenus Corpus Christi in Sacramento intuentur: ipsumque dependeat à divina voluntate per solam fidem cognitâ, cujus ex natura rei non potest peti evidens indicium.

cium. Nullus denique est effectus sensibilis, ex quo præsentia corporalis Christi possit naturaliter deprehendi.

74. *Sed tantùm abstractivè imperfectè,*

DICO III. Intellectus nihilominus sensibus alligatus potest corpus Christi ut est in Sacramento cognoscere naturaliter, sed abstractivè & confusè: cùm auditâ iostitutione & prædicatione hujus mysterii, possit illud quilibet apprehendere, immo fide merè oaturali assentiri. Intellectus autē à phantasmate indepeodens, v. g. angelicus, videt ibi inprimis naturaliter animam Christi; orpote quæ ibi est modo suo naturali, id est spirituali. Deinde potest etiam ipsum Corpus Christi naturaliter seu vi suâ etiam clarè intueri, ut docet *Scotus, Præpositus* & plures alii cootra *D. Thomam* & multos alios. Probatur: quia corpus Christi est res materialis, & intrà limites objecti intellectûs à phaotasmate independentis v. g. angelici; adeòque videri potest lateos sub speciebus. Et quàmvis modus ibi existendi seu præsentia sit supernaturalis in substantia (quod Varii negant, qui à fortiori debent tenere Conclusiooem) poterit, eo modo non viso, videri ipsum corpus, quod est realiter ab illo modo distinctum.

Independens autem à sensibus videre etiam naturaliter potest, tum animam, tum corpus,

Immo & ipsam præsentiam Eucharisticā, quantumvis supernaturalem,

Deinde etiam ipsam præsentiam Eucharisticam corporis Christi, etsi supernaturalem, posse naturaliter ab Angelo videri, ex mente *Scoti* & plurium aliorum tradidimus in *Tractatu de Angelis*, quos diximus naturaliter intueri posse entia supernaturalia. Quare etsi præsentia Eucharistica sit supra naturam omnis creaturæ, quia non potest ab agente creato naturaliter produci, secundò quia nullum subjectum supernaturale exigit illā in se habere connaturaliter: non est tamen supra omnem oaturæ seu intellectûs naturalis poteotiam quoad cognosci; neque ex hoc capite desumitur supernaturalitas entis. Quare totum ens creatum, præsertim non involvens in obliquo ens increatum, quantumvis sit alioquin supernaturale, est naturaliter proportionatum intellectui angelico aut sensibus oon alligato.

QUÆSTIO VIII.

Quâ actione Corpus & Sanguis Christi ponantur in Sacramento?

75. *Christus ponitur in Sacramento per veram transsubstantiationem.*

DICO I. Actio quâ corpus Christi ponitur in Sacramento est vera conversio substantialis sive transsubstantiatio. Est certum de fide. Et patet ex *Florentino suprà* dicente: *Substantia panis in corpus, & substantia vini in sanguinem convertuntur.* Idem expresè docet *Tridentinum sess. 13. c. 4.* dicens hanc *conversionem convenienter & propriè à sancta Catholica Ecclesia transsubstantiationem esse appellatam.* Idem definitum est *eâdem sess. can. 2.* Huc quoque faciunt eæ aoctoritates, quæ asserunt destroi substantiam panis & vini, hancque mutari in corpus & sanguinem Christi. Vide dicta suprà *quæst. 2.*

Declaratur Conclusio ex conditionibus ad conversionem substantialem communiter requisitis. Nam in primis conversio debet esse ioter duas res positivas: quod in præsenti locom habet; cùm versetur hæc actio inter panem qoi desinit, & corpus quod succedit. Secundò debet terminus à quo simpliciter vel aliquo modo desinere, & terminus ad quem similiter incipere esse. Quod etiam hîc locum habet: cùm panis absolutè desinat, & corpus Christi succedens incipiat esse in Sacramento cum depēdentia ad species. Et quàmvis simile exemplum in oaturalibus non habeamus: cùm tamen conversio hæc sit supernaturalis, debet ad similitudinem naturalium explicari, nec per omnia similis in naturalibus requiri. Tertiò debet esse connexio, saltem moralis, inter desitionem unius termini & inceptionem alterius, idque sub aliquo communi utrique termino; adeò ut terminus à quo sub isto communi esse desinat, quia terminus ad quem sub eodem succedit. Hoc autem indubiè etiam convenit actioni, quâ Christi corpus ponitur in Sacramento: perseverat enim aliquod commune, scilicet species, sub quibus pani desinenti succedit corpus; ita ut si panis non desineret, corpus noo poneretur; & è contrà si corpus oon poneretur; etiam panis non desineret.

Cujus conditiones hîc intervenire, declaratur.

Porrò conversio hæc dicitur trāssubstantiatio, quasi transitio totalis substantiæ in substantiam, ut rectè *Scotus dist. 11. quæst. 1. n. 2.* Ceteræ verò conversiones naturales sunt solùm transitus ejusdem materiæ primæ ab una forma substantiali ad aliam. In illo autem transitu substantiæ panis in substantiam corporis Christi, adeòque in successione corporis Christi in locum substantiæ panis (quæ vi advenientis corporis Christi destruitur) sub eodem aliquo communi, scilicet speciebus, consistit præcisè & formaliter ipsa transsubstantiatio. Quemadmodum conversio substantialis ligni in ignem consistit in successione formæ ignis loco formæ ligni io eadem materia. 76.

In quo formaliter consistat,

Hinc evidenter sequitur, oecessariò in conversione Eucharistica intervenire omnē illam actionem, quæ ad præexplicatum trāsitum seu successionem requiritur. Quare in primis intervenire debet actio conservativa specierum panis & vini, quæ sunt illud cōmune, quod instar subjecti primò substantiam panis & vini, dein Corpus & Sanguinem continet: sive ista actio sit nova (prout *disp. 4. q. 2.* docebimus) sive non. Requiritur etiam actio termioata ad ipsum Corpus & Sanguinem Christi: cùm oon possit succedere sub eodem communi io locum panis & vini, nisi existat; existere autem noo possit, 77.

Quæ actiones in illa necessariò interveniant,

possit, nisi producatur aut conservetur per aliquam actionem. Præterea requiritur actio, quâ Corpus & Sanguis existens in cælo adducatur ad locum specierum seu potiùs ad ipsas species. Quæ quidem actio formaliter terminatur ad unionem Christi cum speciebus sacramentalibus (quæ juxta supradicta non est physica unio, sed præsentia Christi ad ipsas species) quam comitatur præsentia Christi & specierum ad eumdem locum. Soletque ista actio dici adductiva; estque omnino nova, & necessariò distincta ab actione terminata ad præsentiam Christi in cælo seu in aliis locis. Actio autem, quæ terminatur ad ipsam substantiam Corporis & Sanguinis Christi, dici solet productiva. De qua gravis est controversia, an necessariò interveniat nova hujusmodi actio in conversione Eucharistica. Pro cujus resolutione

Controversia est, an requiratur nova actio productiva.

78. Dico II. Actio productiva Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia est eadem cum illa, quâ conservatur in cælo. Ita *Scotus dist. 11. q. 3. n. 23. & seq. Vasquez. Lugo. Dicastillo* & plures alii, contra *Coninck q. 75. art. 4. dub. 3. & 5.* & multos alios existimantes requiri substantialem Corporis Christi reproductionem. Immo *Coninck* putat (quod tamen nullam habet apparentiam) ne quidem de absoluta potentia corpus posse poni in Sacramento per solam actionem adductivam absque substantiali reproductione. Probatur doctrina *Scoti*: quia præsentia sacramentalis produci potest sine reproductione substantiæ; & sufficit, ut Christus ponatur in Sacramento: ergo non debet superaddi reproductio substantiæ. Antecedens pro prima parte probatur: quia Angelus virtute naturali per replicationem sive actionem adductivam fit præsens pluribus locis continuis sine reproductione substantiæ; idem est de anima rationali: ergo divina virtute poterit corpus poni in locis discontinuis absque reproductione ejusdem. Pro secunda parte probatur: quia Christum poni in Sacramento nihil aliud importat, quàm eum accipere præsentiam sacramentalem ad species loco desinentis panis & vini. Confirmatur: quia in hoc mysterio præter præsentiam sacramentalem non est novus terminus, cùm tota Christi substantia præexistat: ergo non debet poni nova productio sive actio substantialis, esto absolutè esset possibilis. Quod addo: quia utrùm absolutè possibilis sit, meritò potest dubitari. Et quidem sententia est *Scoti* (quem sequitur *Vasquez*) quòd sicut absolutè impossibile est, eumdem effectum depēdere à duabus causis totalibus; ita etiam à duabus productionibus totalibus, unâ quâ produceretur in cælo, alterâ quâ alibi, videlicet in Sacramento, eò quòd singulæ productiones exhauriant totam capacitatem sive indigentiam effectûs. De quo quidquid sit, saltem non debet con-

Resolvitur, quòd non.

Probatur.

naturaliter statui nova productio absque novo termino.

Contra hanc Doctrinam possent varia objici, quibus probari videtur, nullum corpus posse poni in pluribus locis per solam actionem adductivam. Sed hæc videantur in physica. Specialiter autem contra eamdem doctrinam ab aliis Auctoribus 79.

Objicitur I. Patres frequenter dicunt corpus Christi in Sacramento fieri, creari &c. Ita loquitur *Ambrosius l. 4. de Sacramentis c. 4. Augustinus* & refertur c. *Utrùm sub figura dist. 2. de consecr.* ergo intervenit nova substantiæ productio. Resp. N. C. nam Patres non loquuntur de creatione propriè dictâ: cùm etiam, ipso *Coninck* teste, verosimiliter non esset rigorosa creatio, etiāsi nova productio interveniret. Similibus itaque loquendi modis solùm declarare voluit, veram & realem præsentiam corporis Christi, ut sicut res, quæ creatur aut fit, verè habet esse, ita corpus Christi verè & realiter in Sacramento ponatur & habeat esse. Immo *Ambrosius suprà* potiùs facit pro nobis, dum argumentatur à majori ad minus dicens: *Si tanta vis est in Sermone Domini Jesu, ut inciperent esse quæ non erant; quanto magis operatorius est, ut quæ erant in aliud commutentur?* Si enim nova interveniret productio, nihil hic esset minus aut facilius; cùm æquè difficile & longè insuetius sit, priùs existens reproduci eodem vel diverso tempore, quàm aliquid de novo produci aut creari. Ubi obiter adverte verba *Ambrosii*, ut relata sunt, haberi in correctis Editionibus, etiam breviarii Romani, sicque ante annos 500. ea legisse *Lanfrancum*: etsi aliqua exemplaria habeant: *Ut sint, quæ erant, & in aliud commutentur.* Quàmvis nec sic faveant *Berengario* & *Lutheranis* negantibus conversionem panis & vini: nam quî possunt post consecrationem manere quod erant, si in aliud commutentur? Quare sensus esse deberet: Ut sint, dum profertur consecratio, quæ antea erant, & per sermonem Christi operatorium seu consecrationem in aliud commutentur.

Non obstāt Patres.

Objicitur II. Actio quâ Corpus Christi ponitur in Sacramento est, & à Patribus ac Conciliis vocatur transsubstantiatio: atqui nulla actio est transsubstantiatio, nisi una substantia destruatur, & alia producatur, saltē novâ actione: ergo Corpus Christi non ponitur in Sacramento absque nova productione. Resp. Neg. Min. Ad transsubstantiationem enim sufficit, quòd una substantia succedat alteri substantiæ desinenti sub aliquo communi; ita ut hæc desinat quia altera ponitur, seu vi incompossibilitatis saltē moralis cum illa; & ad summum, quòd altera conservetur novo titulo. Vide *Vasquez disp. 181. cap. 12.* Unde si interveniret nova productio, haberet se per accidens ad formalem rationem transsubstantiationis: sicut in naturalibus conver- 80.

Ad transsubstantiationem non requiritur nova substantiæ productio;

Et si interveniat, per accidens se habet.

cõversionibus productio rei de novo se habet per accidens, tantùmque intervenit, eò quòd una forma alteri naturaliter non succedat, nisi de novo producatur. Unde non minùs esset substantialis conversio ligni in ignem, si forma ignis præexistens solùm uniretur materiæ ligni, quàm dum de facto simul etiam producitur. Sicut etiam de facto est vera mutatio substantialis in regeneratione hominis (v.g. in resurrectione Christi) in qua tamen anima præ-

Sed sufficit nova substantia successio seu unitio. existens solùm reunitur corpori. Quare sicut ad conversionem substantialem propriè solùm pertinet actio, quâ forma unitur materiæ, sive ipsa unitio: sic etiam ad hanc transsubstantiationem propriè spectat ipsa actio unitiva corporis Christi cũ speciebus, quæ sunt quasi materia seu subjectum commune; per quam nimirum fit, ut corpus Christi, quod est terminus conversionis, succedat in locum panis; quæ successio est formaliter transsubstantiatio.

81. *Qua quidem nõ quà actio seu efficientia, sed quà conversio respicit formaliter substantiam.* Nec refert, quòd terminus hujus actionis sit merum accidens, scilicet unio seu præsentia corporis Christi ad species: etsi enim id verum sit loquendo de termino formali istius actionis quatenus est actio, seu quatenus per eam aliquid producitur: falsum tamen est loquẽdo de termino formali illius, quatenus est conversio, seu quatenus per eam aliquid convertitur. Nam cùm eatenus per eam destruatur panis, & ejus loco ponatur, etsi per eam formaliter non producatur, substantia corporis Christi, habet eatenus pro termino formali ipsum corpus Christi. Quemadmodum productio unionis formæ cũ materia quatenus est actio respicit formaliter ipsam unionem; quatenus tamen est substantialis conversio, respicit formaliter formam substantialem quæ de novo unitur.

82. *Paritformitatem per omnia inter hanc & cõversiones naturales non esse urgendam evidenter ostẽditur.* Non refert etiam, quòd in aliis conversionibus substantialibus forma succedens uniatur formaliter subjecto cõmuni; quod hîc non fit. Nam etiam in illis unitur tamquã forma subjecto; quod hîc non fit. Species enim non sunt subjectum substantiæ succedentis, scilicet corporis Christi, sed potiùs è contra: quàmvis verè corpus Christi non fit etiam subjectum specierum, juxta fidem. Similiter in aliis conversionibus non solùm reperitur subjectum commune, & forma ei unita, v.g. materia ligni & succedens forma ignis, sed insuper exurgens inde terminus adæquatus & compositum substantiale, v.g. ignis: quod hîc non reperitur: immo terminus adæquatus, qui hîc statueretur ex subjecto vel quasi subjecto communi, scilicet accidentibus panis, & substantiâ noviter succedente, scilicet corpore Christi, exurgere, esset aggregatum velut per accidens. Quocirca dicendum (ut utar verbis *D. Bonaventura dist. 11. p. 1. art. 1. quæst. 2. in corp.*) quòd hæc est mutatio singularis, quæ nullum simile plenum habet. Assimilatur tamen in aliquo aliis. Quia enim in hac mutatione nihil commune manet, assimilatur creationi. Quia verò principium initiale oõ est nihil, sed aliquid: ideo dissimilis est creationi, & similis generationi. Quia verò terminum finalem non habet aliquid de novo factum, sed priùs existens: ideo est dissimilis generationi, & similis augmẽto. Quia verò Corpus Christi ex hoc non crescit, sed in pluribus locis existit: ideo dissimilis augmento, & similis loci mutationi. Quia verò in alio loco existit, & à proprio non recedit, sed aliquid in ipsum transit: ideo omni motui & mutationi dissimilis est, & est prorsus mutatio singularis. Hactenus *D. Bonaventura.*

Quocirca actio, quâ mediante fit transsubstantiatio, non est propriè motus localis corporis Christi: tũ quia corpus Christi nullam præsentiam perdit: tum quia hæc actio non tam respicit locum, quàm ipsas species, quibuscum ipsa corpus Christi quodãmodò unit, sicut vi illius, destructâ substantiâ panis, in hujus locum succedat sub iisdem speciebus, & dependenter ab earumdem permansione sub iis permanere sive conservari debeat substantia corporis Christi. Ex quo evidens est differentia inter hanc mutationem, & aliam actionem, quâ substantia aliqua simpliciter adducitur ad aliquem locum alterius substantiæ, sive à motu locali; cui proinde non competit ratio transsubstantiationis. 83. *Actio, quâ mediante fit transsubstantiatio, in quo differat à motu locali.*

Sed adhuc instabit aliquis: Unio corporis Christi ad species debet esse prior præsentiâ à nobis explicatâ: cùm ipsum succedat in locum panis, qui utique naturâ priùs uniebatur physicè speciebus, quàm censeretur cum illis uniti eidem loco per præsentiam. Ad quod in primis facilè responderi posset, non necessariò succedere corpus Christi quoad omnem planè modum & ordinem seu prioritatem, neque etiam sub simili officio, puta subjecti sustentantis species, quæ ibi sustentatur à Deo, adeòque sufficere ut succedat in instanti reali. Aliter tamen posset satisfieri, dicendo præsentiam sacramentalem corporis Christi ad ipsasmet species esse priorẽ præsentiâ amborum in eodem loco, & ab hoc vel illo loco independentem, sicut indistantia specierum & corporis ab invicem est naturâ prior. Prout etiam unio physica animæ & corporis, &c, quæ unioni præsupponitur, mutua indistantia utriusque, est prior præsentiâ locali utriusque ad idem spatium. Unde sicut unio hæc non mutatur mutato loco, seu præsentiâ locali, sic nec præsentia corporis ad species ob hoc mutatur. Et hæc præsentia potest dici succedere in locum unionis specierum cum pane. 84. *Instantia.* *Resp. 1.* *Resp. 2.*

Quòd si nihilominus quis malit hanc conversionem explicare per actionem verè pro- 85. *Modus conversionem*

explicandi per actionē productivam, esse non novam. rè productivam alicujus substantiæ, adhuc non foret necesse admittere substantialem reproductionem corporis Christi: sine qua manifestum est salvari veritatem formæ, seu verborum consecrationis, in qua tamen juxta Adversarios fundatur necessitas conversionis substantialis Eucharisticæ: quæque juxta prædicta est omnino superflua, si non impossibilis. Dici namque poterit, sufficere productionem corporis Christi antiquam, quâ conservatur in cælo, quatenus huic accedit novus titulus, quòd scilicet per eam incipiat conservari dependenter à speciebus & sub iisdem speciebus, pane destructo, vi ejusdem corporis succedentis. Pro quo

Nota, tantæ esse efficaciæ hanc conversionem, ut si Christus alibi non existeret, & potestas consecrandi maneret (ut potuisset volente Deo) vi ejusdem debuisset Christus etiam primò produci. Quia verò jam productus supponitur, sufficit eum incipere hoc titulo noviter conservari. Quæ tamen conservatio priùs non erat transsubstantiatio, eò quòd tunc deerat hic titulus, scilicet destructionis panis, successionis corporis sub eodem communi, & necessitas sub illo manendi, quamdiu illud commune manet. Et hoc modo clariùs apparet hîc actio substantialis. Et si non sit perfecta similitudo cum aliis conversionibus: de quibus non esse per omnia pariformiter discurrendum, constat.

86. *Quævis prædictarū opinionum salvis defendit doctrinam fidei.* Finaliter autem, quævis prædictarum Opinionum defendit à parte rei totū quod fides astruit & intendit, destrui scilicet verè substantiam panis, eò quòd adveniat substantia corporis Christi sub iisdem speciebus permanentibus, vi verborum consecrationis. An autem intercedat unio physica, formalis, effectiva, vel præsentia ad species tantùm, sive ad locum specierum vel reproductio &c. non fuerunt Concilia vel Patres soliciti, qui has scholasticas speculationes non curasse videntur, ut mihi satis quidem exploratum est.

87. *Qui sint modi proprii loquēdi de hac conversione.* Petes, quomodo de conversione unius extremi in aliud sit in hac materia loquendum? Resp. I. Propositiones, quæ tantùm significant successionem terminorum sive transitum unius in alterum, esse propriè veras: transitus enim iste verè hîc intervenit. Tales sunt: Panis transit, vel convertitur in corpus Christi, ex pane fit corpus Christi. Idem est contra *D. Thomam* & plures alios de hac propositione (quâ usus est *Ambrosius*) *De pane fit caro Christi*: *An hæc locutio sit propria: De panē fit caro Christi.* neque enim præpositio *De* potiùs significare ubique videtur (etsi interdum significet) utriusque termini consubstantialitatem seu aliquid substantiæ panis communicari corpori Christi, quàm præpositio *Ex*: cùm etiam sic loquatur ipse Apostolus, 2. *ad Cor.* 4. *Qui dixit de tenebris lucem splendescere*; & tamen tenebræ nullo modo sunt consubstantiales luci. Resp. II. Propositiones, quæ in rigore intellectæ indicant esse in hac conversione subjectum substātiale utrique termino commune, esse improprias, adeòque bono sensu explicādas, sicubi apud Auctores probatos reperiantur: cùm re verâ non sit ejusmodi subjectum commune juxta fidem. Ejusmodi propositio est hæc: *Panis fit caro.* Item *Vinum fit sanguis.* Quo modo loquitur *Damascenus lib. 4. de fide c. 14.* Idem ampliùs est dicendum de hac: *Panis est corpus Christi*: quæ propriè intellecta importaret identitatem inter panem & corpus Christi. Sensus itaque similium propositionum est: Panis transit, seu convertitur, vel est conversus in corpus, & vinum in sanguinem Christi. Hoc sensu dicitur c. *Ego Berengarius, de consecr. dist. 2. Panis & vinum post consecrationem sunt verum Corpus & Sanguis Christi.* Huc etiam revocatur ista propositio: *Panis potest fieri, vel potest esse Corpus Christi*, id est converti in corpus Christi. Quo sensu loquitur *Ambrosius* dicens: *Quomodo potest, qui panis est, corpus esse Christi?* & respondet *consecratione.* Similiter cavenda & bono sensu explicanda est locutio: Panis commutatur in Corpus Christi: quia significatur motus seu mutatio, quæ propriè connotat subjectum utrique termino commune. *Qui modi loquendi improprii.*

QUÆSTIO IX.

Qualiter Eucharistia seu Christus in ea adorari debeat?

DICO I. Hoc Sacramentum est adorandum cultu latriæ, qui Deo debetur. Ita definit *Tridentinum sess. 13. can. 6.* Rationem dat idem *Concilium c. 5.* dicens: *Neque ideo minùs est adorandum, quòd fuerit à Christo Domino ut sumatur institutum: nam illum eundem Deum præsentem in eo adesse credimus, quem Pater æternus introducens in orbem terrarum dicit: Et adorent eum omnes Angeli Dei: quem Magi procidentes adoraverunt &c.* Et certè suppositâ reali præsentiâ Christi in hoc Sacramento, superiùs probatâ, ne levis quidem occurrere potest ratio de hoc dubitandi. Unde idem habet perpetuus Ecclesiæ usus. Idem etiam docent Patres. *Ambrosius l. 3. de Spiritu sancto c. 12.* de carne Christi ait: *Quam hodie quoque in Mysteriis adoramus, & quam Apostoli in Domino Jesu adorarunt. Augustinus in Psal. 98.* ait: *Ipsam carnem manducandam nobis ad salutem dedit; nemo autem illam carnem manducat, nisi priùs adoraverit. Inventum est, quemadmodum adoretur tale scabellum pedum Domini, ut non solùm non peccemus adorando, sed peccemus non adorando.* Idem tradunt alii Patres & Liturgiæ, usúsque ac traditio perpetua Ecclesiæ. 88. *Eucharistia debetur cultus latriæ.*

Nihilominus non solùm *Sacramentarii*, sed

89. *Lutherani diversimodè circa cultũ Eucharistiæ errant.*

sed & nonnulli *Lutherani* negant Sacramentum hoc esse adorandum, etiam in ipso usu. Quibus consonat ipse *Lutherus l. de Eucharistia ad Waldenses*. Alibi tamen contendit adorandum esse corpus Christi in usu cœnæ. Quod & contendunt *Bucerus, Brentius, & Kemnitius*. Adorationem tamen quæ fit extra usum, omnes ferè clamant esse idololatriam, eò quòd putent Eucharistiam consistere in usu, seu Christum ibi tantùm esse in ipso usu. Cujus tamen erroris manifesta falsitas sufficienter in præcedentibus est ostensa. Quòd autem supposità etiam Christi præsentiâ, ne quidem sit in ipso usu adorandus in Eucharistia, ut quidam *Lutherani* contendunt, est manifestissima ineptia: nam ubicumque Christus est, dignus est latriâ: non enim convenit illi adoratio, quia in cælo est, vel in alio loco, sed quia Deus est. In Eucharistia primariò quidem est ut manducetur, consequenter tamen, posito quòd ibi sit, etiam ut adoretur. Sicut in præsepi jacebat ut requiesceret, in mensa ut pranderet, alibi ut doceret: & tamen in præsepi fuit adoratus à Magis, alibi passim ab aliis. Sicut etiam princeps terrenus ob sua negotia aliò proficiscens, equidem ab occurrentibus adoratur, seu cum reverentia tractatur. Quare potiori jure Christus est adorandus in Eucharistia.

Convenientes in hoc, quòd extra usum non debeatur cultus.

Quem etiã in ipso usu quidam denegant insepiè.

90. *Kemnitium mendacitor traducere Catholicorum doctrinam, ostenditur.*

Quod autem *Kemnitius, Brentius*, & similes reprehendunt Catholicos, quasi absolutè adorantes ipsum Sacramentum seu symbola externa, immo & panem, adeòq; velut docẽtes ἀρτολατρείαν, seu panis adorationem, est mera calumnia; cùm Catholici negent panẽ remanere: nec ullus doceat ipsa symbola per se & propriè adoranda cultu latriæ, sed quatenus apprehendũtur ut quid unum cum Christo contento, qui per se & propriè est adorandus. Quamquam & ipsum Sacramentum, juxta modum loquendi illorum Doctorum, qui censent ipsum in recto importare corpus & sanguinem Christi, rectè dicatur etiam formaliter esse adorandum, juxta *Bellarminum l. 4. de Euchar. c. 29.* Quod solùm pertinet ad modum loquendi. Res ipsa habet, Christum ibi præsentem esse propriè adorandum & per se, species autem sacramentales coadorari secundariò & per accidens, sicut cum rege adoratur ejus purpura & sceptrum.

.91. *Cultus Eucharistiæ rectè adhibetur in delatione ad infirmos. Et processionibus, sanctè & rationabiliter instituis. Causa assignantur.*

Ex hac doctrina Catholica evidenter patet, rectissimè exhiberi reverentiam Eucharistiæ seu Christo ibi contento, dum defertur per plateas ad infirmos, scilicet per accensionem luminum, genuflexiones &c. Similiter sanctissimè institui solemnes processiones, præsertim in Festo & infra Octavam Corporis Christi, in quibus cum luminibus, hymnis, aliisque singularibus reverentiis exterioribus circumfertur Venerabile Sacramentum, tum in gratiarum actionem, tum per modum publici triumphi, & in signum lætitiæ, tum ad publicum cultum & adorationem, fideique protestationem, ejusdemque in populo Christiano augmentum ac dilatationem; & consequentem devotionem: ad quæ mirè conducunt hujusmodi exteriores solemnitates, quæ homines sensibiles, & præsertim populum rudiorem, ad interiora & spiritualia velut manuducũt. Neque ad hæc requiritur specialis jussio divina; sed eorum congruentiam, fide mysterii supposita, ostendit ipsa ratio.

Hujusmodi Ceremoniarum adumbrationes sive exempla quædam reperiuntur in veteri Testamento. Sic *Josue 6.* post sex dierum circuitum urbis Jericho, jubentur septimo die Sacerdotes tollere septem buccinas & præcedere arcam fœderis, & clangere buccinis, septiesque cum populo circuire civitatem, armatis arcam quoque præcedentibus, reliquo autem vulgo eam sequente. Et *2. Reg. 6.* David cum populo surrexit & abiit, ut adduceret arcam Dei, ludens ipse & omnis Israel coram Domino in citharis & lyris. Divertitque eam in domum Obededom, ex qua rursus postea cum omni Israël eam deduxit in civitatem David cum gaudio, accinctus ipse ephod lineo, & saltans totis viribus ante Dominum. Et *2. Esdræ 12.* convocatis undique Levitis celebrata est dedicatio muri Jerusalem cum processione, cantantibus choris, & gratias Deo referentibus. Denique forma processionũ observata fuit circa ipsum Christum passioni vicinum *Matth. 21.* ubi refertur, quòd Apostoli imposuerunt vestimenta sua super asinam & pullum, & Christum desuper sedere fecerunt. Plurima autem turba straverunt vestimenta sua in via: alii autem cædebant ramos de arboribus, & sternebant in via: turbæ autem quæ præcedebant, & quæ sequebantur, clamabant, dicentes: Hosanna Filio David: Benedictus qui venit in nomine Domini: hosanna in altissimis. Quid nigitur licitè & sanctè veram & vivam arcam fœderis ipsum Christum nunc gloriosum verè autem in Eucharistia præsentem populus Christianus cum omnia reverentia pompa & jubilo in processionibus circũferat? Quidquid Hæretici obganniant instar Michol, quæ (ut refertur 2. *Reg. 6.*) videns Regem subsilientem atque saltantem coram Domino, despexit eum in corde suo, & deridendo dixit: *Quàm gloriosus fuit hodie rex Israel, discoperiens se ante ancillas servorum suorum, & nudatus est, quasi si nudetur unus de scurris.* Quibus cum Davide respondebit verus Catholicus: *Ludam, & vilior fiam plus quàm factus sum, & ero humilis in oculis meis.*

92. *Quarum typus & exempla multiplex in veteri Testamento.*

Immo circa Christum ipsum passioni appropinquantem.

Antiquitatem etiam processionum populi Christiani, in quibus arcas reliquiarum deferebat, ipsi Hæretici, signanter *Kemnitius*, negare verentur: quam apertè probant scripta *Hieronymi contra Vigilantium*. Historiæ

Processionum antiquitas.

ſtoriæ Eccleſiaſticæ *Sozomeni* & *Ruffini* &c. Si Reliquiis Martyrum iſte cultus adhibebatur: quantò potiùs adhiberi cum proportione poteſt Euchariſtiæ? Quæ hìc inſerere viſum fuit ob hæreſes Hæreticoſque vicinos, frequentemque cum eis convictum aut ſermonem.

93. *An et quando præceptum adorandi Euchariſtiam obliget.* Dico II. Obligat præceptum adorandi hoc Sacramentum, quando adorationis omiſſio moraliter cenſeri poſſet quædam irreverentia aut virtualis contemptus: hunc enim dignitas tanti Sacramenti prohibet: Unde quoties celebramus, aut ad communicandum accedimus, illud ſaltem exteriùs adorare obligamur. Similiter cùm in Miſſâ elevatur, aut ad infirmum defertur c. *Sanè, de Celebrat. Miſſarum.* Ob circumſtantias enim omiſſio reverentiæ cenſeretur moraliter eſſe quædam irreverentia. Sicut irreverentialis in regem cenſeretur, qui in illius alloquio aut occurſu omnem reverentiam omitteret. Secluſo autem formali contemptu aut ſcandalo, ejuſmodi omiſſio ex negligentia aut ſimili capite profecta non videtur eſſe grave peccatum, ob materiæ levitatem. Immo ſi naturalis inadvertentia, occupatio vel neceſſitas occurrat, nullum erit peccatum. Quod notandum eſt pro miniſtris Eccleſiæ, qui quodammodo in templis habitant. Vide *Suarez d. 65. ſect. 1.*

94. *Eſt regulariter adoranda ſine conditione.* Dico III. Sacramentum hoc debet regulariter adorari abſolutè: niſi per accidēs occurrat hic & nunc ratio dubitandi de veritate Sacramenti, ſive ex parte materiæ vel formæ, ſive ex parte miniſtri (quod eſt valde rarum) tunc enim ob morale periculum idololatriæ eſſet adorandum ſub conditione. Alioquin imprudenter apponeretur talis conditio: cùm regulariter ſit moralis certitudo de legitima ſpecierum conſecratione, adeòque de præſentia Chriſti ſub illis: quàmvis in communi, ſive in genere, ſubinde forſitan contingat aliquas ſpecies non eſſe conſecratas. Caſus namque ille extraordinarius, de quo in particulari numquam poteſt quis eum fundamentò ſuſpicari, non debet immutare cōmunem Chriſtianorum modum abſolutè adorandi, fundatum in certitudine morali de præſentia Chriſti ſub ſpeciebus propoſitis: quâ Deus nos voluit pro hoc ſtatu in rebus agendis eſſe contentos, & quâ ſuppoſitâ non eſt prudentis de illa re dubitare, adeòque nec conditionem adorationi apponere; quæ prudenter non poteſt apponi, ubi non poteſt prudenter de veritate objecti dubitari. Periculum autem idololatriæ materialis non eſt morale, adeòque in morali actione minimè curandum. Et qualecumque ſubſit, ſatis ei obviatur per hoc, quòd Chriſtianus ſemper ſit ita affectus, ut non adoraret ſpecies, niſi eſſent conſecratæ. Quemadmodum non honoramus parentes ſub conditione (de quibus tamen ſolùm moraliter certò nobis conſtat, quòd ſint noſtri parentes) etſi ita ſimus affecti, ut illos non honoraremus ſi verè parentes non eſſent. Aliundè etiam anxia talium conditionum appoſitio multùm minuit devotionem & affectum ergo hoc Sacramentum; ut patet experientia.

Dices: Adoratio fundatur in judicio fidei de præſentia divinitatis objecti; illi autem judicio abſolutè repugnat ſubeſſe falſum. Reſp. fundari quidem remotè in tali judicio de præſentia divinitatis in objecto velut in communi; proximè tamen dirigi per judicium moraliter certum deductum ex una de fide & alterâ moraliter certâ: v. g. per judicium, correſpondens concluſioni hujus ſyllogiſmi: Omnis hoſtia legitimè conſecrata, utpote Chriſtum continens, eſt adoranda; atqui hæc hoſtia eſt talis, ergo eſt adoranda. Vel per judicium correſpondens concluſioni hujus ſyllogiſmi: Omnis hoſtia eſt practicè adoranda, de cujus conſecratione non ſubeſt ratio dubitandi: hæc eſt talis, ergo eſt adoranda. *Qualiter fundetur hæc adoratio in judicio & certitudine fidei.*

DISPUTATIO QVARTA.

De Accidentibus ſeu Speciebus Sacramentalibus.

QUÆSTIO I.

An Accidentia panis & vini maneant in Euchariſtia, & quomodo?

1. *Manent in Euchariſtia accidentia ſenſibilia panis & vini.* Dico I. In Euchariſtia remanent accidentia ſenſibilia panis & vini. Eſt de fide ex *Cap. Firmiter de ſumma Trinit.* & *Concilio Conſtantienſi ſeſſ.* 8. & *Florentino in Decreto de Armenis*, & *Tridentino ſeſſ. 13. c. 1. & can. 2.* Idemque ſimiliter patet experientiâ, quæ tam evidenter docet manere accidentia realia panis & vini, quàm quòd ulla talia accidentia dentur.

Nihilominus refertur à *Joanne Poncio d. 44. q. 9.* Auctor quidam modernus ſuppreſſo nomine, qui conatus fuit probare accidentia illa nōn manere, ſed ſimul cum ſubſtantia panis & vini deſinere, manentibus dumtaxat ſpeciebus intentionalibus eorūdem accidētium à Chriſto conſervatis, aut ipſomet Chriſto ſe viſui offerente inſtar panis & vini ratione accidentium ſimilium in ipſo repertorum. Quæ tamen ſententia veluti repugnans communi Theologorum, immo *Moderni cujuſdam reproba doctrina.*

immo Christianorum sensui circa hoc mysterium, prout etiam ipsi Hæretici doctrinam Catholicorum intellexerunt, meritò ab eodem *Poncio* reprobatur tamquam temeraria: ac veluti repugnans communi sensui Ecclesiæ, conclusionique Theologicæ, reprobatur tamquam erronea: nec non veluti repugnans definitioni *Tridentini sess.* 13. *can.* 2. ibi: *manentibus dumtaxat speciebus* (quo nomine Patres Concilii, omnesque Orthodoxi intellexerunt semper accidentia sensibilia panis & vini) & *Concilii Constantiensis* suprà, damnantis hunc articulum *Joannis Wiclef*: *Accidentia panis non manent sine subjecto*, utpote contrarium communi assertioni Theologorum Catholicorum (quæ etiã exprimitur in Officio Ecclesiastico SS. Sacramenti) *Accidentia sunt ibi sine subjecto*; hoc, inquam, titulo etiam reprobatur à *Poncio* tamquam hæretica. Addo, illam evertere veritatem Transsubstantiationis, utpote consistentis in hoc, quòd in locum substantiæ panis & vini sub iisdem accidentibus succedat Corpus & Sanguis Christi.

2. *De occultis, an maneant, etsi non ita constet, censendum tamen, quòd sint.* Quod attinet accidentia absoluta occulta seu insensibilia, quæ scilicet nequidem ratione effectus sub sensum seu experientiam cadunt, in primis non satis constat, an in substantiis corporeis aliqua sint talia. Et iis admissis, non est pariter certum, an in Eucharistia maneant vel non. Quàmvis enim *Tridentinum* suprà definiat remanere dumtaxat species, hoc est, accidentia sensibilia, particula tamen exclusiva ibi non excludit cetera accidentia, sed solam substantiam panis & vini, ut ex scopo & contextu *Tridentini* patet. *Vtì manent relationes & modi ipsorum specierum.* Deinde puri modi seu accidentia modalia, quæ inhærent ipsis Speciebus, utique manent: adeòque similiter salvo *Tridentino* manere possunt accidentia absoluta insensibilia. Horũ prætetea permanentia non repugnat muneri Eucharistico: ut proinde meritò credi possit ea per consecrationem seu præsentiam Christi non destrui. Quàmvis hoc ipsum non sit revelatum: nisi quis etiam illa putet significari in *Tridentino* nomine specierum panis & vini. Quod equidem non credo. *Accidentia relativa & modalia, quæ immediatè substantiam panis & vini afficiunt, infallibiliter pereunt.* Accidentia verò relativa in substantia panis & vini immediatè fundata, uti & modi, si qui dentur à relationibus distincti, necessariò pereunt pereunte panis & vini substantiâ, cùm essentialiter ab ea dependeant. Neque illorum permanentia alicubi in Doctrina revelata fundatur.

3. *Accidentia remanentia sunt extra subjectum.* DICO II. Accidentia post consecrationem remanentia existunt sine subjecto. Est de fide ex *Concilio Constantiensi sess.* 8. ubi damnatur hæc propositio *Joannis Wiclef*: *Accidentia panis non manent sine subjecto in eodem Sacramento.* & *Tridentino sess.* 13. *can.* 2. ubi definitur post consecrationem nihil substantiæ panis aut vini remanere, sed solas species; adeòque sine subjecto: cùm enim non inhæreant substantiæ panis & vini, quæ desiit, nec possint inhærere corpori Christi glorioso; sequitur manifestè, quòd permaneant sine subjecto.

Est autem Conclusio vera, intellecta de omnibus accidentibus Eucharisticis. Nomineque subjecti intelligitur ultimatum sive substantiale, à quo nimirum accidentia naturaliter sustentari valerent. Non enim prodest, quòd haberent subjectum accidentale immediatum, nisi hoc ulteriùs sustentaretur. Sicut non prodest domui, quòd tectum fulciatur parietibus, nisi hi fundamento firmo innitantur. Unde si hoc desit, & domus persistat, dicetur ipsa stare sine fulcimento aut sustentaculo. Nilque aliud intendit *Concilium Constantiense* docens contra *Wiclef*, quòd desinat substantia panis, quæ accidentia sustentat, utensque verbis ipsius *S. Thomæ*, qui tamen non intelligit, quòd sint omnia accidentia extra omne subjectum, immo docet contrarium; sed esse omnia extra subjectum ultimatum seu substantiale. Et quidem non omnia esse extra omne subjectum accidentale, non potest dubitari ab illis, qui admittunt relationes & puros modos: nam ipsæ species habent suas relationes, præsentias, & modos; quæ utique inhærent ipsis speciebus tamquam subjectis. 4. *Intelligo, substantiale seu ultimatum.* *Ex mente Concilii Constantiensis.* *Cujus definitio universaliter de quovis subjecto, & quovis accidente non subsisteret.*

5. *An species sint in subjecto accidentali, puta in quantitate, incertum.* An verò accidentia absoluta seu species sint extra subjectum etiam accidentale, non dependet à principiis fidei, sed est ex principiis Philosophiæ deducendum. Nam vel remanet quantitas vel non. Si non remaneat, utpote indistincta à substantia seu materiâ primâ panis (quod est probabilissimum) patet species esse extra omne subjectum accidentale: nam illud deberet esse quantitas, sed hæc non manet, ut supponitur, ergo. Si remaneat (prout habet recepta doctrina præcipuorum Theologorũ fundata in extensione impenetrabili seu quantitativâ specierum; quam tamen *Nominales* & alii refundunt in Deum sic occultantem Mysterium) adhuc incertum est: nam incertum planè est, an dum adest quantitas, accidentia seu qualitates sensibiles subjectentur in ipsa, an verò immediatè in forma, an in ipso composito. Et quidem quodlibet horum trium tenent probati Auctores. Primum quoque accommodum est, quo facilè plura explicentur fieri citra miraculum, quando videlicet species calefiunt, frigefiunt &c. Quàmvis mirum videatur, quòd in quantitate, & per eam in materia hujusmodi accidentia subjectarentur, & non potiùs in forma aut composito, cui sunt connaturalia, aut unde emanant, prout frigus v. g. est forma connaturalis aquæ, &

ab ea

ab ea ejusve formâ connaturaliter emanat. Neque majus apparet fundamentum subjectandi accidentia in quantitate, quàm in gravitate vel levitate, suppositâ utrobique distinctione illarum reali à substantia, utarguit *Arriaga d.* 38. *n.* 5. & 14. Quorum tamen, quoniam Philosophica sunt, ampliorem discussionem Philosophis relinquimus.

6. *Accidentia in Sacramento existunt sine modo positivo eis superaddito.*

DICO III. Accidentia non accipiunt in hoc Sacramento alium modum positivum existendi, præter potentiorem sive sublimiorem Dei concursum, quo extra subjectum conservantur. Ita *Scotus d.* 12. *q.* 1. *n.* 4. & 24. & *q.* 6. *n.* 14. *Lessius, Soto, Arriaga* & plerique alii contra *Suarez* & alios. Probatur: quia illa ratio existendi extra subjectum ex nullo capite apparet impossibilis, & est commodior ac facilis explicatu; ergo est asserenda. Confirmatur: quia modus positivus, quê Alii statuunt, vel esset substantialis, vel accidentalis: si substantialis, contra naturam addetur accidenti: si accidentalis, ipsemet postulabit inesse subjecto, nec sine illo existere poterit magis, immo minùs, quàm accidens cui ponitur supperaddi. Deinde si esset substantialis, ipse potiùs exigeret esse subjectum accidentium, quàm in his subjectari, adeòque hæc non essent sine subjecto: si accidentalis, nimis esset imbecillis ad sustentandum accidentia.

Addo tamen, non videri improbabilem quorumdam Doctorum Sententiam, qui censent corpus Christi sustentare species, non quidem tamquam subjectum, sed instar meri termini. Eo ferè modo, quo docuimus in *Tract. de Incarnatione d.* 1. *quæst.* 1. Verbum posse uniri accidenti, non ut ab hoc informetur, sed ut ipsum instar meri termini substantialis sustentet. Estque hæc Opinio etiam satis commoda ad explicationem transsubstantiationis. Nihilominus non est necesse illam adstruere: possibilitas enim non infert factum. Et sine ea obvio magis modo explicatur mysterium, & congruè ad locutiones Patrum. Potiùs quoque dicitur, accidentia esse sine sustentaculo creato, solùmque à Deo sustentari.

7. *Sustentata à Deo per specialem concursum.*

Quod autem specialis & sublimior Dei concursus saltem requiratur, est communior opinio Doctorum. Quæ probatur: tum quia sic saltem suppleri debet causalitas materialis substantiæ panis & vini, à quibus accidentia priùs sustentabantur: tum quia si eodem planè concursu posset accidens conservari intrà & extra subjectum, posset consequenter per vires naturæ etiam poni extra subjectum, secluso Dei extrinseco decreto; adeòque nullum interveniret miraculum, præterquam suspensio decreti extrinseci, quo Deus ordinavit ad positionem talium formarum extra subjectum non concurrere: quod omnino falsum apparet.

Qualiter possit Deus supplere causalitatem causæ materialis.

Dices: Subjectum exercet in accidês causalitatem tantùm materialem, quam Deus nequit supplere; adeòque impertinens aut certè insufficiens est specialis Dei concursus. Resp. Deum quidem non posse causalitatem materialem in eodem genere causæ supplere, componendo per se instar materiæ aliquod totum, aut per susceptionem accidentis illud sustentando: posse tamen illam supplere in genere causæ efficientis; præsertim quando agitur de causalitate, non secundùm quam ex materia aliquid componitur, sed tantùm secundùm quam forma ab ea sustentatur. Poterit itaque Deus illam supplere per majorem concursum effectivum, præstando totum id quod forma accipiebat à materia sive subjecto sustentante. Nec mirum: cùm etiam subjecti approximatio aliæque conditiones, quæ actionem agentis reddunt faciliorem, possint in alio genere causæ per intensionem virtutis & majorem conatum sive concursum agentis suppleri; quantumvis ad genus causæ materialis soleant revocari.

QUÆSTIO II.

Quomodo Accidentia panis & vini possint agere, & recipere mutationes?

Accidentia possunt in Sacramento agere eadem quæ extrà. 8.

DICO I. Accidentia panis & vini possunt in Sacramento exercere easdem operationes, tam reales, quàm intentionales, quas poterant exercere, dum erant in subjecto. Ita Theologi communiter. Et patet experientiâ: nam immutant sensum, dum videntur, tanguntur &c. disponunt effectivè ad novæ substantiæ generationem, alterantque corpora vicina. Ratio est: quia existentia in subjecto non aliter est ipsis necessaria ad agendum, quàm quatenus est eis necessaria ad existendum: cùm ergo hîc sine subjecto quantitativè existant, possunt etiam sine illo agere; quandoquidem sint principium totale actionis accidentalis sibi propriæ. Quod addo: nam actionem substantialem exercere non possunt extra subjectum, uti nec in subjecto: cùm nullum accidens ob sui imperfectionem possit producere substantiam; ut rectè *Scotus* & alii passim docent. Unde etsi ad productionem substantiæ disponant, peractâ tamen dispositione Deus illam producit, supplendo defectum substantiæ absentis. Quod etiam facere videtur, quando accidentia Eucharistica alterata reducuntur ad statum naturalem: si enim forma substantialis panis & vini foret præsens, in eam esset restaurario illa referenda, & non in accidentia; adeòque ipsâ absente est referenda

Distemperata ad statum naturalem reducuntur à Deo.

renda in Deum. Hac proinde ratione vinum consecratum, si nimiùm calefiat, reducitur ad illam temperiem, quam naturaliter exigit.

9\. *Moventur localiter,* DICO II. Qualitates Eucharisticæ possunt etiam moveri localiter, sicut dum suberat substantia; ut patet experientiâ. Nam ratione quantitatis aut quantitativæ extensionis remanentis sunt impenetrabiles; ideòque possunt ab agente naturali suscipere quemlibet motum localem. Idem *Item alterantur,* est de quavis alia alteratione, ut calefactione, frigefactione &c. Et quidem ea naturaliter fit, supposito semel cum communiori Sententia subjecto communi, & *Etiam naturaliter, si qualitates in quantitate subjectentur,* immediato accidentium quantitate: quæ proinde sufficit, ut in ea qualitates subeant alterationes secundùm intensionem & remissionem, immo secundùm inceptionem & desitionem. Unde tunc non sunt necessariæ tot actiones creativæ: cùm alioquin dicendum foret in alia opinione, spe- *Aliàs interveniret creatio.* ciebus ad ignem v. g. applicatis, calorem in illis à solo Deo produci per creationem ad præsentiam ignis. Quod equidem sine gravi incommodo admitti posset in hoc Mysterio miraculis pleno: in quo ut gratis recurreretur ad miraculum, deberet antecedenter seu independenter ab illo ostendi necessitas distinguendi quantitatem omnis substantiæ corporeæ à materia: à qua alioquin optimè intelliguntur provenire ea, quæ quantitati adscribuntur; ut arguit *Arriaga disp.* 38. *sect.* 2. addens, etsi distincta esset, non tamen fore subjectum accidentium. Quod satis probabile videtur.

10\. *Præterea franguntur, miscentur &c.* DICO III. Qualitates Eucharisticæ similiter possunt ratione quantitativæ extensionis aut ipsius quantitatis remanentis, uti & ipsa quantitas, frangi sive dividi, & uniri, vel per appositionem augeri, item rarefieri & condensari. Quæ omnia patent ab experientia.

Termini denuò resultantes an creentur. Sed difficultas est, quomodo hæc fiant virtute naturali: cùm in primis per divisionem resultent novi termini quantitatis finientes, à subjecto separati, & per unionem novi termini copulantes, prioribus finientibus destructis; qui proinde destruuntur per annihilationem, reliqui autem producuntur per creationem: quæ videntur superare virtutem agentis naturalis. Resp. tamen illos terminos (si dentur) satis intimè dependere à partibus quantitatis, quas terminant aut copulant, ut propterea non censeantur præexistentes annihilati, vel noviter ex ipsis partibus quantitatis resultantes creari. Si quis tamen omnino velit, hos terminos exigere pro subjecto connaturali correspondentes terminos seu puncta substantiæ, adeòque in propositæ quæstionis casu creari vel annihilari, nolim multùm contendere de re abstrusa, & in fundo ipso (an scilicet tales termini dentur) incertissimâ, minimæque utilitatis.

Major est difficultas de condensatione & rarefactione: præsertim quia vix explicari potest, in quo istæ mutationes consistant. Ideoque de illis *Scotus* mansit valde irresolutus. Dico equidem, si in rarefactione acquiratur nova quantitas totalis vel partialis & in condensatione destruatur (ut Quidam volunt) consequenter illam à solo Deo per creationem produci aut per annihilationem destrui; ut satis patet: cùm quantitas creata vel destructa supponatur fore extra omne subjectum. Aliud est, si quantitas præexistens in rarefactione tantùm extendatur, & in condensatione contrahatur, aut novus tantùm aliquis modus in rarefactione accedat, & in condensatione pereat: tunc enim satis patet, non intervenire quantitatis creationem aut annihilationem; cùm modus iste subjectetur in quantitate. Idem adhuc clarius est, si (quod verum puto, & saltem est valde verosimile) rarefactio fiat per intromissionem corpusculorum intrà poros rei rarefactæ, & condensatio per eorumdem expulsionem. 11. *Qualiter species condensentur aut rarefiant.*

QUÆSTIO III.

An Species Sacramentales corrumpantur, & quando sub eis desinat esse Corpus Christi?

DICO I. Qualitates sacramentales corrumpuntur eodem modo, quo, si inexisterent substantiæ panis & vini; ut patet experientiâ. Et probatur: quia supposito, quòd subjectentur in quantitate, agens contrarium non minùs potest naturaliter in eas agere, producendo qualitates repugnantes & destructivas, quàm si subesset substantia panis & vini. Si tamen non subjectarentur in quantitate, dicendum foret eas à Deo annihilati. Quod idem dicendum est in sententia *Scoti* & multorum aliorum de ipsa quantitate: quòd nimirum speciebus per agens naturale corruptis, annihiletur à Deo ipsa quantitas: *Scotus* enim docet quantitatem subjectari in composito, adeòque cum eo produci & interire, fierique in corruptione resolutionem usque ad materiam primam. In sententia tamen communiori de quantitate non est difficultas: cùm secundùm illam subjectetur in materia, sitque illi coæva, adeòque semper remaneat eadem in genito & corrupto. 12. *Species Eucharisticæ corrumpuntur, uti dum insunt propriæ substantiæ.* *At si nō sint in quantitate, annihilantur.*

DICO II. Corpus Christi definit esse sub speciebus, quando ità alterantur, ut si sub illis esset substantia panis, corrumperetur substantialiter. Ita omnes Theologi. 13. *Quando sic alterantur, ut desineret sub iis substantia panis.*

Ratio

aut vini, desinit sub iis esse Christus.

Ratio est: quia corpus Christi succedit in locum panis, & ab accidentibus panis moraliter saltem conservatur in esse sacramentali, sicut panis ab iisdem conservaretur in ratione physicarum dispositionum: ergo præcisè tam diu manet sub illis, quamdiu maneret substantia panis. Idem cum proportione est de Sanguine Christi sub speciebus vini. Confirmatur: quia casu quo hostia post sumptionem ejiceretur per vomitum, speciebus immutatis, judicaretur ab omnibus retinere suam consecrationem. Ideoque fideles sunt soliciti ne hoc fiat; immo & Ecclesia, cavens, ne detur Eucharistia in periculo vomitûs, & præscribens, quid eo contingente sit agendum cum speciebus, quas supponit manere consecratas. Unde & Ecclesiasticæ Historiæ referunt casus, quibus è pectoribus gravium peccatorum fuit hostia miraculosè extracta, velut adhuc continens Christum. Quare non mox à sumptione, sed in consumptione desinere Sacramentum hoc, constat: etsi Christus aliter instituere potuisset.

Quare etiã manet in stomacho, durantibus adhuc speciebus.

14\. *Gutta consecrata in dolium vini missa consecrationem non amittit.*

Ex dictis sequitur, si mitteretur una gutta ex calice consecrato in vas integrum vini, sanguinem Christi sub illa gutta verè mansurum, saltem si vinum, cui injicitur, non sit multùm diversæ conditionis ab eo, quod est consecratum: nam species illius guttæ manerent tunc incorruptæ, cùm ibi non haberent contrarium à quo corrumperentur: quare sicut non obstante mixtione, si gutta non fuisset consecrata, retinuisset substantiam prioris vini, sic gutta consecrata retineret sanguinem Christi. Hinc totum illud vas esset aliquo modo sacrum, & usibus sacris v. g. celebrationi missarum &c. applicandum; ut ex quibusdam miraculis docet *Baronius tom. 12. ad finem anni* 1192. *Suarez, Coninck* & plures alii. Quod quidem indubiè congruentissimum foret; Nonnullis tamen apparet non esse necessarium, inter quos *Sotus, Henrequez* & alii: eò quòd parva gutta haberi possit pro non immissa; præsertim cùm singuli bibentes non exponantur probabili periculo bibendi sanguinem Christi.

Quid tali casu agendum.

15\. *Quod per actã consecratione transmutatur à speciebus consecratis, non fit consecratum.*

Econtrà si gutta aquæ aut vini speciei distincti mixta speciebus consecratis transmutetur ab his substantialiter, non erit pars illa vini noviter producti consecrata: cùm consecratio præcesserit, afficiens solummodò species præexistentes. Nec obstat, quòd *oleum non consecratum, consecrato possit oleo commisceri*, ut dicitur c. *Quod in dubiis, de Consecr. Eccles. & totum fit consecratum*, ut habet *Rubrica*. Idemque est de aqua non benedictâ, mixtâ benedictæ. Non obstat, inquam: quia consecratio Eucharistiæ fit per realem transmutationem, in ordine ad quam vis est tributa solis Christi verbis circa materiam tunc præsentem: Alia autem consecratio tantùm est moralis, per quamdam denominationem extrinsecam institutam ab Ecclesia, quæ voluit eam fieri, etiam per solum attactum seu admixtionem cum simili liquore benedicto.

Petes, an si dentur vina specie substantiali distincta, & speciebus consecratis misceatur vinum non consecratum specie distinctum, & hoc transmutaret in se species vini consecrati, desineret sub his esse Christus? Idem est, si ab initio consecretur vinum mixtum ex pluribus specie distinctis, & species vini fortioris transmutent substantialiter in se species alterius, aut ex utrisque exurgat tertia species vini. Resp. Affirm. admisso quæstionis supposito, de præfata scilicet distinctione vinorum: de quo Plures dubitant. Ita varii Recentiores contra *Soto* & Nonnullos alios. Ratio est: nam in propositis casibus desiisset substantia prioris vini, si non fuisset consecratum; Christus autem non manet diutiùs sub speciebus, quàm mansisset substantia præexistẽs. Vinum quoque cum novis speciebus etsi sit materia de se consecrabilis, non tamen de facto consecrata: cùm prior consecratio solùm affecerit substantiam sub accidentibus tum præsentibus contentam. 16.

An species maneront consecrata, si transmutarentur in species vini substantialiter seu specie diversi.

QUÆSTIO IV.

Quâ ratione possit aliquid ex Speciebus sacramentalibus generari?

EXPERIENTIA docet corruptis speciebus generari novam substantiam, & quidem talem, qualem exigunt dispositiones corruptivæ in quantitatem Eucharisticam introductæ, qualisque producta fuisset, si sub illis accidentibus fuisset panis & vinum: nam si species contingat exuri, supersunt aliqui cineres; si putrefiant, oriuntur etiam vermes; si quis illis in quantitate magna utatur, non minùs illis reficietur & sustentabitur, quàm pane & vino non consecratis. Quod Deus disposuit, ut mysterium esset à nostris sensibus absconditum, ad fidei nostræ exercitium & meritum. Quæritur itaque, quomodo illa substantia producatur; cùm hîc nulla sit materia ex qua? 17.

Corruptis speciebus nova generatur substantia, ac si non præcessisset consecratio.

Dico I. Non potest dici, quòd substantia producenda componatur ex quantitate Eucharistica tamquam parte materiali supplente vicem materiæ. Ita communiter Doctores contra *D. Thomam qu. 77. art. 5. in corp. & ad* 1. quem tamen Varii conantur aliter interpretari. Probatur: quia substantia genita ex speciebus sacramentalibus est compositum substantiale, adeòque non potest involvere accidens 18.

Nõ quidem ex quantitate Eucharistica tamquam supplente vicem materiæ in genito.

dens seu quantitatem tamquam partem materialem. Deinde vermes v. g. ex illis speciebus geniti non essent vera animalia; cùm non constarent corpore, quod essentialiter involvit materiam. Plura absurda, quæ ex contraria sententia sequuntur, pertranseo.

Sed ex materiâ de novo à Deo creatâ,

19. Dico II. Illo instanti, quo sub speciebus ob corruptionem desinit corpus Christi, creatur à Deo alia materia prima, verosimiliùs eadem, quæ ante consecrationem fuerat materia panis vel vini, & in eodem instanti producitur forma substantialis ab illo agente, quod eam produxisset, si sub speciebus corruptis fuisset substantia panis & vini. Prima pars est *Scoti dist.* 12. *q.* 6. *n.* 12. *&* 13. & aliorum communiter: nam cùm substantia de novo generanda necessariò constet materiâ primâ, & illa hîc non præsupponatur, nec aliunde adducatur, restat, ut de novo creetur. Secunda pars, quòd creetur eadem quæ priùs fuerat panis & vini, probatur: quia hoc est Deo æquè facile, & sic minot fit variatio in universo, præsertim materiæ primæ, quæ alioquin notabiliter variaretur. Adde ex *Arriaga disp.* 38. *n.* 16. quòd cùm materia ista sit naturâ suâ incorruptibilis, & solùm ob præsentiam Christi fuerit destructa, factâ ei quadam violentiâ, connaturale videatur eam restitui in pristinam existentiam hoc ipso, quòd præsentia Christi cesset. Totum hoc nihilominus manet intra terminos conjecturæ, in re pendente à beneplacito Dei. Tertia pars fundatur in exigentia rerum creatarum, juxta quam semper producuntur ab agente naturali, si adsit; alioquin à Deo supplente defectum illius.

Verosimiliùs eâdem quæ priùs fuerat per consecrationem destructa.

Formam producit agens idem, quod fecisset consecratione id fecisset.

20. Movent hîc Nonnulli dubium physicum, utile aliquando praxi in ordine ad cautelam servandam in provocando vel admittendo vomitu post communionem; quanto tempore indigeant species Eucharisticæ, ut in ventriculo corrumpantur. De quo sunt diversa admodum judicia seu conjecturæ. Quidam enim Medici consulti à *Lugo d.* 10. *de Euchar. num.* 54. in eam ferè ierunt sententiam, ut parva hostia consumatur à mediocri stomacho spatio minuti, seu sexagesimæ partis horæ. Species verò, quas sumit sacerdos, censebant esse corruptas in semiquadrante horæ. Quod si quis ad quadrantem velit extendere, videtur (inquit *Lugo*) extra omne prorsus dubium aut periculum se constituere. Sed inhærendo discursui Medicorum, quem *Lugo* adfert, arguit *Arriaga d.* 39. *sect.* 5. multò citiùs ordinariã parvam hostiam debere corrumpi; utpote quæ (ut observavi) non nisi octingentesimã efficiat partem duarum unciarum cibi solidi, quas unâ horâ à calore naturali stomachi concoqui contendebant iidẽ Medici. Ipse verò *Arriaga* universim non dubitat, quin spatio quinque Pater & Ave sic fiat generatim concoctio, ut nequeat superesse scrupulus: immo in sacerdote vix esse dubitandum, quin species panis & vini sint consumptæ, postquam is absolvit Missam & vestes sacras exuit.

Quàm citò corrumpantur species in stomacho, varia admodum judicia.

Alii nihilominus censent sacras species regulariter esse digestas post horam. Alii parvam particulam dimidiatâ fortasse horâ posse destrui à ventriculo, præsertim jejuno & appetente, conjectant. Quàmvis species vini non tam pertinaciter in ventriculo detineantur: cùm experientiâ constet, vinum nisi alio cibo solido in ventriculo detineatur sæpè etiam ante quadrantem horæ mutato calore, sapore, & ceteris ferè vini accidentibus instar excrementi emitti. Immo quia in ore inchoatur quoddam primæ concoctionis rudimentum, experimur vinum subrubrum paucissimo tẽpore ore retentum, tum ardorem, tum ruborem deponere. Quod autem celeritatem concoctionis hostiæ Nonnulli probant exemplo aquæ bullientis, in qua hostia parva etiam citiùs minuto absumitur, non videtur solidum: cùm animalis calor in stomacho non tantus sit, quantus in aqua bulliente: urit enim hic confestim, noster verò tepidus est calor; ut experiri licet, si chylus etiam perfectè coctus revomatur.

Tandem consultus à me Vir clarissimus *Vopiscus Fortunatus Plempius* in Academia Lovaniensi Medicinæ Professor primarius, dubio hoc discusso, censuit ob diversitatem stomachorum, sanitatis, temperamentorum non posse definiri certâ regulâ, quanto tempore cibus in ventriculo conficiatur. Et quidem in valente stomacho parvam hostiam consumi brevi admodum tempore; hoc ipsum tamen non posse certò determinari ob magnam valetudinis & caloris differentiam ac gradus. Tutissimum autem arbitrabatur in utcumque benè constituto stomacho minimùm requiri quadrantem horæ: stomacho autem malè constituto (qualis ut plurimùm saltem est, in quo vomitus timetur, vel sponte veniens, vel provocatus) nullam posse accõmodari regulam. In ægro siquidem stomacho potest hostia multò diutiùs hærere non consumpta; immo & transire tota intestina sine corruptione, in illo videlicet affectu, qui lienteria appellatur. Quocirca non immeritò suadetur in *Philosophia Christiana Fromondi l.* 2. *de Anima c.* 3. *a.* 4. ut minimùm integram horam à sacra Communione vomitum esse sustinendum ab iis qui habent ventriculos pituitosos, seniles aut à morbo languescentes. Et hæc de re nobis incertissimâ dicta sufficiant.

QUÆSTIO V.

Quid sit censendum de Mutationibus miraculosis circa species Eucharisticas?

21. *Ob quas causas fiant mutationes miraculosæ circa species Eucharisticas.*

CONstat ex historiis, sæpè fieri ejusmodi mutationes: aliquando quidem ad confusionem infidelium, qui veritatem hujus Sacramenti negant; aliquando ad terrorem indignè communicantium, aliquando autem ad confirmationem infirmorum, aliquando etiam ad consolationem sanctorum & piorum hujus Sacramenti cultorum. De quibus videre licet *Paschasium Corbeiensem lib. De Eucharistia c. 14. & seqq. Guitmundum l. 3. de Eucharistia* & alios.

Illæ quandoque sunt veræ, quandoque apparentes. Mutationes autem istæ aliquando contingunt verè, aliquando tantùm apparenter per immutationem medii aut organi sensorii, aut etiam solius phantasiæ. *Indicia utrarumque.* Porrò indicium ejusmodi mutationis tantùm apparentis est, si solùm à quibusdam videatur, & non ab aliis adstantibus, qui Sacramentum vident in forma consueta, aut si non satis constanter juxta exigentiam objecti: aliud est quando omnibus apparet eodem modo, saltem ad longum tempus: hoc enim signum aliquod est mutationem verè contingere in Sacramento, vel in alio aliquo objecto reali. Hîc autem quæritur, an in istis mutationibus, sive veris, sive apparentibus, Christus exhibeat semetipsum realiter videndum. Secundò, an his mutationibus non obstantibus, Christus equidem maneat in Sacramento.

22. *In eo potest Christus se in propria persona exhibere videndum.* DICO I. Sive mutationes sint reales, sive non, possibile est, ut Christus in illis semetipsum exhibeat videndum in propria specie seu personâ: immo pium & probabile est, credere quòd sic de facto, saltem aliquando, semetipsum exhibeat: etsi oppositum sit verosimilius.

Prima pars probatur: quia posset Christus, in cælo manens, simul existere alibi, etiam circumscriptivè, & ibi se videndum exhibere, adeòque idem facere posset in similibus circa Eucharistiam mutationibus, dum videlicet apparet, sive tamquam cruci affixus, sive corpore sanguinolento & conscisso, sive in forma elegantis pueri. Quomodo *Paschasius suprà* narrat Christum apparuisse cuidam Sacerdoti in forma pulcherrimi pueri, & se illi ad osculandum præbuisse, sed precibus Sacerdotis ad sacramentalem formam, ut sumi posset, rediisse. Deinde etsi Christus tantùm in cælo existeret circumscriptivè, posset divinitùs se exhibere corporaliter videndum in Sacramento, sive instar massæ carneæ, sive instar sanguinis, sive instar puerili, cujus caput appareret in superiori parte hostiæ, pedes in inferiori parte, & sic consequenter, ipsis speciebus hostiæ visui occultatis.

Secunda Pars est *Alexandri Alensis* & aliorum. Immo illi, qui tertiam partem tenent, non diffitentur pium & probabile esse, quòd aliquando saltem ita contingat: cùm enim id sit possibile, & valde consonum fini ejusmodi apparitionum; cur non possit credi subinde saltem sic côtingere? præsertim dum v.g. apparet Christus in forma pueri, mutatis realiter speciebus; aut etiam dum illis immutatis apparet pro brevi tempore & in eadem quantitate caro vel sanguis. *Et probabiliter interdum hoc modo se exhibet.*

Tertia pars probatur: tum quia est communis opinio Doctorum cùm *D. Thoma q. 76. art. 8.* tum quia juxta regulam communem, quæ in materia de Angelis traditur, Christus post ascensum in cælum, in aliis apparitionibus non solet se exhibere in propria persona: tum quia hoc non requiritur ad finem, ob quem istæ apparitiones contingunt, vel ad falsitatem & mendacium vitandum: non enim significatur, quòd Christus sit præsens sub forma, sub qua apparet, sed quòd sit realiter præsens sub speciebus consecratis. Confirmatur discurrendo per varios mutationum sive apparitionum modos: nam aliquando apparet in calice sanguis exubetans; aliquando hostia manat sanguinem, aliquando apparet massa cruda carnis: non est autem credibile carnem aut verum Christi sanguinem seorsù realiter exhiberi. Deinde ista caro & sanguis aliquando per sæcula asservatur, alteratur, nigrescit, corrumpitur: quæ non sunt attribuenda carni aut sanguini Christi jam gloriosi secundùm propriam speciem. Idem clarius est, dum hostia vertitur in lapidem, aut aliud corpus: cùm ibi ne quidem appareat aliquid Christi. Similiter dum Christus apparet corpore sanguinolento aut conscisso, vel per modum pueri; nam cùm nullibi sic existat in rerum natura, credibile videtur, apparitiones ejusmodi nô esse Christi in propria persona. Quàmvis hoc postremum non sit certum: cùm similiter se exhibuerit in propria persona, & tamen in specie peregrina, post resurrectionem, tum Magdalenæ, tum duobus discipulis euntibus in Emmaus. 23. *Probabilius tamen est, quòd non.*

24. *Christus nô obstantibus hujusmodi mutationibus manet in Sacramento, quãdo species non sic mutantur, quin sub similibus naturaliter adhuc maneret panis & vinum.*

DICO II. Non obstantibus similibus mutationibus, manet Christus in Sacramento tunc solùm & semper, quando species non sunt realiter sic immutatæ, quin si non forent consecratæ, adhuc posset sub illis naturaliter permanere substantia panis & vini. Patet: quia præsentia sacramentalis dependet à solis speciebus, idque quamdiu ipsæ manent per se sufficientes ad conservandam substantiam panis & vini. Porrò an talis mutatio verè contigerit, non potest semper dignosci.

Quando equidem brevi redeunt species, signum est illas tantùm fuisse sensui nostro occultatas sine immutatione circa ipsas factâ. Sed quando mutatæ permanent, v.g. caro, sanguis, lapis &c. & ex inæqualitate aut odore, sapore, duritie, similibusve qualitatibus magis propriis (color enim & figura sunt satis indifferentes, ut iis mutatis non necessariò mutetur res ipsa) colligitur species panis aut vini esse perfectè corruptas, nullatenus ibi manet Christus sacramentaliter, ideoque nec exhibenda est reverentia, quæ Christo in Sacramento, sed quæ miraculoso vestigio Christi, qui ibi præextitit, potest exhiberi. Putat autem *Suarez* non esse carnem aut sanguinem propriè dictum, in quem species Eucharisticæ quandoque miraculosè transmutantur, sed aliud corpus à Deo productum, quod figuram & speciem carnis & sanguinis referat. Verùm nulla est ratio negandi esse carnem & sanguinem propriè dictum; non quidem hominis aut bruti, sed creatum à Deo, & nulli umquam animali incorporatum.

25. *Quid agendum Sacrificanti in hujusmodi apparitionibus.* Petes, quid faciendum sit Sacerdoti sacrificanti in hujusmodi apparitionibus? Resp. si species sacramentales redeant, esse sumendas: cùm nulla sit ratio non sumendi, & mutatio verosimiliter tantùm contigerit in oculo sacrificantis. Si non redeant, & mutatio tantùm cōtigerit in aliqua parte specierum, sumi debet residuum ad cōplementum sacrificii. Si mutatio sit totalis, & perseveret, reservandæ sunt species sic mutatæ: neque est necesse denuò consecrare (etsi id putent Aliqui). Deus enim ipso facto tunc videtur dispensare in præcepto, quo mandavit utriusque speciei sumptionem. Addunt Alii, reconsecrationem tunc non fore consumptionem prioris sacrificii; utpote in utraque specie confecti, sed potiùs novi inchoationem. Ad quod tamen dicerent aliter sentientes, censeri moraliter consumptionem prioris sacrificii. Sicut si totus sanguis sit effusus, debet denuò fieri consecratio calicis juxta *Rubricas Missalis*; censeturque hæc pertinere ad complementum incepti sacrificii, perficiendi sumptione utriusque speciei. Eædem *Rubricæ part. 3. tit. 3. in fine* reconsecrationem consulunt in casu, quo hostia per miraculum disparet. Quare in præsenti similiter fieri Plures consulunt, etsi non necessarium putent. Quod nec ego velim improbare. Videri potest *Suarez d. 55. sect. 4.*

DISPUTATIO QVINTA.

De Ministro Eucharistiæ.

QUÆSTIO I.

Ad quos pertineat Eucharistiæ confectio?

1. *Solus sacerdos ritè ordinatus validè conficit Eucharistiam.* DICO: Eucharistiæ confectio pertinet ad solos sacerdotes ritè ordinatos; ita ut hi soli validè consecrent. Est contra quosdam Hæreticos existimantes, quòd omnes Christiani sint sacerdotes, & habeant hanc potestatem, etsi eâ non debeant uti, nisi à communitate deputati, scilicet ob disciplinam

Est contra Lutheranos. & ordinem Ecclesiæ, & ad vitandum nimiam confusionem, quæ esset, si quilibet Sacramenti confectioni se ingereret: ut sensit *Lutherus* variis locis apud *Bellarminum lib. 4. de Euchar. cap. 16.* Immo is eò usque progressus est, ut diceret in *Lib. de Missa privata & Unctione sacerdotum* (teste *Bellarmino sup.*) fore verum Sacramentum, etiamsi à diabolo conficeretur. Idem in re sentiunt *Kemnitius* & recentiores *Lutherani*, tametsi quæstionem istam ut plurimùm dissimulare soleant. Miraturque meritò *Bellarminus* dissentire *Sacramentarios*, utpote docentes Sacramenta non operari nisi excitando fidem, & per Ordinationem ministrorum non imprimi characterem, nec dari novam spiritualem potestatem, sed solum usum seu officium.

2. *Sed sic habet doctrina & constans traditio Ecclesiæ.* Verùm Conclusio constat ex communi consensu & perpetuâ traditione Ecclesiæ, quæ in plurimis Conciliis etiam est definita, ut *Niceno I. can. 14.* aliàs *18. Lateranensi*, & refertur cap. *Firmiter, de summa Trinit. Florentino*, & novissimè *Tridentino sess. 22. cap. 1. & can. 2. sess. 23. cap. 1. & 4. & can. 1.* Idem docuerunt antiqui Patres, dum efficaciæ verborum Christi conjungunt statum sacerdotalem, eumque inde extollunt. Sic *Chrysostomus* ob hanc eximiam potestatem conficiendæ Eucharistiæ non rarò scribit angelis æquari sacerdotes sive ab his illos superari *lib. 3. de Sacerdotio* & alibi. *Ambrosius l. de dignitate sacerdotali c. 2.* sacerdotalem potestatem regiæ anteponit. Quod etiam faciunt *Chrysostomus* & *Nazianzenus*, & reipsâ docuit *S. Martinus*, cùm teste *Severo Sulpitio* in vita illius, in convivio Imperatoris hunc postposuit suo Presbytero. *Hieronymus* quoque frequenter asserit non posse nisi Episcopos & Presbyteros Eucharistiam conficere, & *Epistol. ad Evagrium* hoc potissimùm argumento demonstrat Presbyteros

teros esse longè superiores diaconis, quòd hi non habeant potestatem consecrandi Eucharistiam. Quo titulo etiam *S. Franciscus* in suo Testamento tantum honorem vult deferri Sacerdotibus. Immo (teste *S. Antonino 3. part. Chron. Tit. 24. c. 2 §. 2*) dixit: *Si Sancto venienti de cælo, & pauperculo alicui Sacerdoti, me contingeret obviare, ad Sacerdotis manus deosculandas citiùs me conferrem, & Sancto dicerem: Expecta me Sancte, quia manus hujusmodi verbum vitæ contrectant, & ultra humanum aliquid possident.* Præterea *Clemens Romanus l. 2. Constitut. Apost. cap. 31.* loquens apertè de sacrificii oblatione, ait: *Laicus omnis sine sacerdote perficiens aliquid, frustrà facit.* Denique nullum proferri potest ex tota antiquitate exemplum, quo probetur diaconum aut laicum in aliquo casu consecrasse Eucharistiam: sicut tamen non pauca proferuntur exempla, quibus ostenditur in certis casibus diaconos, immo & laicos baptizasse. Vide *Bellarminum suprà*, qui tamen non rectè allegat *Ignatium Epist. ad Trallianos* ad confirmationem hujus veritatis, ut inspicienti textum patebit.

3. *Confirmatur ratione Theologicâ.* Ratio Theologica est: quia potestas cōficiendi Eucharistiam debet provenire ex concessione Christi; qui nusquam legitur illam promiscuè omnibus dedisse. Quin immo ipse nullis dedit potestatem consecrandi, quàm iis, quibus dixit *Lucæ 22. Hoc facite in meam commemorationem*; id est, solis Apostolis, eorumque in sacerdotio successoribus, ut semper intellexit Ecclesia; quibus proinde potestatem dedit consecrandi: cùm hæc fuerit præcipua Christi actio, quam verba illa demonstrant.

Confirmatur. Confirmatur: quia si vetus sacerdotium non erat omnibus commune, sed constitutis à Deo specialè; quantò magis in hoc longè excellentiori sacerdotio fuit observandum, ut nemo sibi illius honorem sumeret, sed qui vocatur à Deo tamquam Aaron, ut loquitur Apostolus *ad Hebr. 5.* Ob quod ab initio Ecclesiæ usitata fuit Ordinatio Sacerdotum, in qua eis traditur consecrandi potestas.

4. *Omnis Sacerdos, etiā hæreticus, degradatus &c. validè potest consecrare.* Omnes porrò Sacerdotes certum est validè posse consecrare, etsi sint hæretici, schismatici, excommunicati, degradati, irregulares, aut aliàs impediti: id namque patet ex sensu totius Ecclesiæ, & ex *Tridentino sess. 7. can. 9.* & alibi, docente nūquam amitti characterē sacerdotii: quam diu autem iste in hac vita perseverat, tam diu subsistit in ministro potestas validè cōsecrandi. Unde idem *Tridentinum sess. 23. cap. 4. damnat eorum sententiam, qui asserunt novi Testamenti sacerdotes temporariam tantummodò potestatem habere, & semel ritè ordinatos iterum laicos effici posse, si verbi Dei ministerium non exerceant.*

Confirmatur: quia consecratio non est actus jurisdictionis respiciens subditos, sed tantùm Ordinis, respiciens materiam consecrandam. Deinde revertentes ab hæresi aut schismate non iterum ordinantur, sed recipiuntur in suo gradu. Similiter sublatâ excommunicatione aliove impedimento canonico, permittuntur ministrare, qui antea impediti fuerant.

Nec favet *Magistro & Gratiano* in cap. *Quod quidam 1. q. 1.* (qui improbabiliter dixerunt quosdam sacerdotes, præsertim hæreticos, schismaticos, degradatos, non posse validè consecrare) quòd nonnulli Pontifices & Patres dicant talium consecrationes non esse ratas, vel esse irritas: nam hi solùm volunt, quòd reprobentur tamquam illicitæ & sacrilegæ, quòdque à talibus Episcopis ordinati sint suspensi ab exercitio. *Quo sensu Sancti interdum dicant talium consecrationes esse irritas seu non ratas.*

Non favet etiam, quòd præcisi ab Ecclesia nō possint ejus nomine dicere: *Offerimus &c.* eò quòd Ecclesia nolit talibus uti: nam hoc, veluti ceremonia, non requiritur ad valorem sacrificii vel consecrationis.

Nihilominus præcisi ab Ecclesia per cēsuram, vel suspensi ab officio sacerdotali, conficiendo Eucharistiam graviter peccāt, quantumvis supponerentur esse in statu gratiæ, adeòque duplici peccato, si præterea sint extra statum gratiæ. Porrò status gratiæ generaliter in Ministro requiritur, non tantùm ut licitè sumat, sed etiam ut licitè conficiat; utì ad confectionem aliorum Sacramentorum. Sufficit tamen in confessione dicere: *Celebravi in malo statu.* Estque duplex peccatum sacrilegii, scilicet indignæ receptionis & confectionis juxta *Aversa* & alios. Nonnulli tamen dicunt esse unicum, ut *Diana*, *Azorius*, *Bonacina* & alii. Equidem in praxi dubitari non potest (ait *Aversa q. 10. sect. 1. in fine*) non satisfacere talem dicendo: *Communicavi in malo statu.* Confessio autem prærequiritur ad celebrationem, quatenus sumitur, non quatenus conficitur Eucharistia. 5. *Censurâ impediti speciale peccatum committunt.* *Extra statum gratiæ consistenti peccāt, tum conficiendo, tum sumendo.* *Qualiter id confitendum.*

QUÆSTIO II.

Ad quos pertineat Eucharistiæ dispensatio?

Dico I. Ordinaria potestas & auctoritas dispensandi hoc Sacramentum jure divino ita est Sacerdotibus concessa, ut nullis aliis inferioribus pati jure competat. Ita communiter Doctores. Probatur ex *Luca 22. Hec facite in meam commemorationem.* Quibus verbis Christus sicut consecrationem corporis sui principaliter cōmisit Apostolis, eorumque in sacerdotio successoribus, sic etiā ejusdem distributionem, quasi dixisset: Actis Deo gratiis Corpus meum consecrate, aliisque distribuite. Idem colligitur ex hymno Ecclesiæ: *Cujus* (scili- 6. *Sacerdotibus dedit Deus ordinariam potestatem distribuendi.*

(scilicet sacrificii) *officium committi voluit soli Presbyteris, quibus sic congruit, ut sumant & dent ceteris.* Unde *Tridentinum sess. 13. c. 8. Semper* (inquit) *in Ecclesia Dei mos fuit, ut laici à Sacerdotibus communionem acciperent, qui mos tamquam ex Traditione Apostolica descendens, jure ac merito retineri debet.* Quare etiam olim, dum corpus Domini porrigebatur in manus Fideliū communicantium, id ipsum fiebat à sacerdote, qui censebatur principalis dispensans. Congruentia est: quia conveniebat, ut qui potestatem accipiebant super corpus Christi verum in conficiendo, etiam acciperent super corpus Christi mysticum, id est, Ecclesiam in dispensando. Deinde sicut Sacerdotis inter Deum & homines medii est dona & vota populi Deo offerre, ita etiam dona divinitùs sanctificata populo tradere.

Requiritur porrò Ordo sacerdotalis solùm ad dispensandum licitè, non autem ad dispensandum validè, aut etiam cum fructu suscipientis, si hic sit dispositus, adeòque bonâ fide suscipiat à non ministro; immo etsi suscipiat Eucharistiam taliter dispositus à se ipso: utpote sine obice suscipiens verum Sacramentum.

7. *Quàmvis non inhibuerit distributionē aliis committi,*

Dico II. Non est tamen jure divino prohibitum committere aliis ex delegatione hujus Sacramenti dispensationem. Patet ex antiqua praxi, quâ olim diaconi, non quidem propriâ auctoritate, sed ex jussu Episcopi vel Presbyteri, velut eorum ministri, Eucharistiam dispensabant; ut constat ex *Clemente Romano l. 8. constit. c. 28. Cypriano Serm. de Lapsis post med.* Et verbis *S. Laurentii Martyris ad S. Xystum Papam: Cui commisisti Dominici sanguinis dispensationem.* Et quàmvis dispensatio sanguinis ob certas rationes diaconis fortasse committeretur frequentiùs: quod tamen etiam frequenter commissa eis fuerit dispensatio corporis Christi, testis est *Justinus Martyr Apologiâ 2. pro Christianis in fine*, & *Nicænum I. can 14.* aliàs 18. statuens: *Quòd si non fuerit in præsenti vel Episcopus vel Presbyter, tunc ipsi* (scilicet Diaconi) *proferant, & edant.* Et *Carthaginense IV. Cap. 38.* statuens, ut *diaconus præsente presbytero Eucharistiam corporis Christi populo, si necessitas cogat, jussus eroget.* Quocirca nullatenus admittendum est, quod Aliqui dixisse referuntur, diaconum ex officio potuisse dispēsare sanguinem, ex commissione autem corpus Christi. Neutrum enim ex officio seu proprio jure, verùm tantùm tamquam commissi seu delegati potuere; ut loquuntur auctoritates relatæ, & *Clemens l. 8. constitut. Apost. c. 28.* dicens: *Oblationem ab Episcopo aut Presbytero factā, ipse diaconus dat populo, non tamquam sacerdos, sed tamquam qui ministrat presbyteris.* Quemadmodum Dominus assumit famulos ad distribuendum pauperibus panem. Putat tamen *A-*

Prout olim committebatur Diaconis, tum Sanguinis, tum etiam Corporis dispensatio.

Quibus tamen neutra competebat ex officio.

versa q. 10. sect. 3. Corporis distributionem fuisse tantùm committendam & commissam in necessitate: secùs quàm Sanguinis, qui non debet tangi, uti corpus. Sed hoc parum probat: cùm olim etiam laici viri communicaturi tangerent illud nudis manibus. Credo tamen sæpiùs commissam fuisse dispēsationem Sanguinis, quàm Corporis ob commoditatem fidelium communicantium in utraque specie, quibus per ordinem sacerdos communicabat Corpus, diaconus subsequens Sanguinem, sicut nunc minister ablutionem; ne aliàs duplici tempore & labore occuparetur sacerdos, sicut si ipse singulis per se daret quoque ablutionem.

Solebat autem commissio ista olim esse frequentior: cùm tunc ob paucitatem presbyterorum passim esset moralis necessitas: nunc verò in desuetudinem abiit; cùm major sit modò copia sacerdotum, quàm eorum, qui tantùm sunt diaconi, ideòque vix umquam occurrat necessitas; quæ tamen juxta communem sensum requiritur ad hoc, ut diacono committatur, sive sacerdos sit præsens, sive absens. 8.

Olim commissio ista frequentior, quæ nunc insueta.

Ceterùm non debet necessitas esse adeò gravis, sed sufficit causa notabilis prudenter dijudicanda, v. g. ex parte sacerdotis infirmitas, occupatio in confessionibus, aut coocione &c. Ex parte communicantium impletio annui præcepti, Jubileum &c. quando alius sacerdos haberi facilè non posset. Immo in extrema necessitate, si sacerdos non valeat aut irrationabiliter non velit ministrare Viaticum, poterit hoc facere diaconus, etiam sine mandato sacerdotis, ex præsumpta facultate Juris sive Episcopi aut Papæ.

Non prærequirit necessitatem valde gravem.

Dico III. Clericis diacono inferioribus & à fortiori laicis nullo modo potest committi dispensatio Sacramenti; ut docent omnes Theologi, & constat ex communi usu Ecclesiæ ac sensu. Idemque tradidit *Concilium Rhemense*, & refertur cap. *Pervenit, de Consecrat. dist. 2.* 9.

Inferioribus diacono nequit ea commissio dari,

Nihilominus plures Doctores præsertim recentiores existimant verosimiliter in casu gravissimæ necessitatis, ut in articulo mortis, deficiente sacerdote & diacono, posse etiam laicum secluso scandalo porrigere Viaticum de expressâ vel præsumptâ licentiâ sacerdotis: nam hoc non est prohibitum jure divino quandoquidem olim permissum fuerit fidelibus secum deferre Eucharistiam sequenti die sumendam: ac teste *Eusebio lib. 6. Historiæ cap. 34.* presbyter quidam infirmus misetit particulam consecratam ad Serapionem senem moribundum per puerum, è cujus manibus juxta mandatum presbyteri illam sumpsit: usus quoque Ecclesiæ contrarius non videatur casum tam extraordinarium obligativè comprehendere, nec tanti momenti esse appareat, ut tam raræ & gravi

Excipitur à pluribus periculum mortis.

& gravi necessitati debeat prævalere. Quod confirmat exemplum laudatissimæ Mariæ Reginæ Scotiæ, quæ superiori sæculo subitura martyrium se ipsam priùs communicavit. De speciali autem dispensatione Pii V. quæ à quibusdam spargitur, non constat. Æquè infundatum est, quòd ipsa id fecisset, ne Eucharistia veniret in manus Hæreticorum: huic enim incommodo potuisset aliter obviare, & potiùs non debuisset Eucharistiam secū assumere; quam proinde retinuit animo sumendi in articulo mortis. Denique non usus hujus facultatis (qui pariter militare videtur contra ipsos Diaconos) potiùs apparet facti, quàm juris, oriturque sive ex rarissima occurrentia talis occasionis aut necessitatis, sive ex inscitia eorum quos concernit, sive etiam pro parte ex imbutis contrariâ opinione.

10\. *Sacerdos laicalem cõmunionem potest sibi ministrare in necessitate.* DICO IV. Sacerdos extra missam & officium Parasceves potest se ipsum communicare in necessitate, dum non adest alius sacerdos, juxta Doctores communiter: ipse enim est ordinarius minister hujus Sacramenti, nec ipsum Sacramentum requirit distinctionem Ministri à sumente, sive ex ratione sua, sive ex præscripto juris, saltem in casu necessitatis obligante. Unde plurimi Doctores censent posse id fieri ex sola devotione, aut in magno aliquo festo, si infirmus sit, aut commodè celebrare nequeat, nec sit copia alterius sacerdotis qui ministret. Immo Varii existimant sacerdotem infirmum debere Eucharistiam sumere propriis manibus, quando in defectu sacerdotis ad illum defertur à diacono: quod tamen negat *Vasquez*. Alii autem volunt esse arbitrarium.

An etiam necessitas ad hoc requiratur, aut qualis:

Etiam Diaconus posset seipsum in casu gravissima necessitatis communicare; Quod dictum est de sacerdote, extendi etiam potest ad diaconum in casu gravissimæ necessitatis, ut si v.g. alioquin deberet decedere sine Viatico: nam *Concilium Nicanum can.* 14. aliàs 18. expressè concedit diaconis, ut se ipsos in absentia sacerdotis communicent: quod jure novo non est revocatum, pro tantæ saltem necessitatis articulo. Immo Aliqui existimant idem licere diaconis in necessitate, etsi non sit tam gravis & extrema.

11\. *Fortè & alii.* De aliis diacono inferioribus, etiam laicis, videtur idem non improbabile, secluso scandalo, in casu gravissimæ necessitatis. Et confirmatur ex facto Reginæ Scotiæ. Unde *Trid. sess.* 13. *c.* 8. mandans, ut laici communionem à Sacerdotibus percipiant, non censetur hunc casum extremæ necessitatis comprehendere. Confirmatur: quia laicus posset & deberet Eucharistiam è terra levare, & ob periculum irreverentiæ eam subinde propriis manibus sumere: ergo mirum videri non debet, si id possit in sua propria, eâque extremâ necessitate. Immo olim juxta exemplum Christi in ultima cœna solebat porrigi Eucharistia in manum dexteram communicantium sinistræ in modum crucis superpositam, eamque nudam, si quidem viri essent, velatam verò seu involutam nitido linteo (quod Dominicale dicebatur) si feminæ: qui deinde manu propriâ Eucharistiam ori ingerebant. Immo interdum etiam domum ferebant, ibique inter suos distribuebant, ut refert *Estius in illud* 1. *Cor.* 10. *Panis quē frangimus &c.* Quàmvis nunc extra necessitatem graviter illicitum foret laicis Eucharistiam immediatè manu tangere: ad hoc enim manus sacerdotum consecrantur, juxta *D. Thomam q.* 82. *art.* 3. Immo graviter peccaturos esse laicos, qui sustinerent pixidem aut calicem in quo Eucharistia actu continetur, censet *Aversa q.* 10. *sect.* 3. § *Tertiò minister* in fine.

DICO V. Sacerdos ex causa rationabili potest partem hostiæ suæ dare communicare volenti: hoc enim non obest integritati sacrificii; cùm in qualibet parte specierum tantumdem contineatur. Immo antiquitùs moris fuit, ut unus idemque panis consecratus frangeretur, & ex eodem vasculo Sanguis Domini à fidelibus sumeretur, uti etiam fecit Christus cum Apostolis. Nunc equidem sine causa non licet recedere à moderno ritu Ecclesiæ, qui habet ut pro communicaturis distinctæ formulæ ab hostia sacerdotis consecrentur. Quàmvis ei contraire non foret peccatum mortale juxta varios Doctores: eò quòd irreverentia non videatur gravis, nec consuetudo graviter videatur obligare. 12. *Potest Sacerdos partem hostiæ suæ dare communicare volēti, si sit rationabilis aliqua causa.* *Aliàs servandus hodiernus ritus,* *De cujus gravi obligatione non satis constat.*

Porrò justa causa non tantùm est, quando communicandus est moribundus (de quo non potest esse dubium) sed etiam si urgeat præceptum Communionis: immo si magna petentis devotio id suadeat, similisve causa, & alia parva hostia commodè haberi nequeat. Ita *Antoninus, Sylvester, Henriquez, Bonacina* & plures alii. Similiter licitum erit aliquas particulas consecratas, dum omnibus non sufficiunt dividere, & sic communicaturis præbere. *Quæ censeatur causa sufficiens,*

DICO VI. Parochus obligatur hoc Sacramētum administrare per se vel per alios, non solùm quando subditi obligantur illud suscipere (ut Quidam sine fundamento sunt opinati) sed etiam quotiescumque subditi rationabiliter petunt. Ita communiter Doctores. Ratio est: quia munus pastoris est pascere non tantùm in necessitatiis, sed etiam in valde utilibus ad salutem, saltem quando subditi id exigunt; ad hoc enim accipiunt stipendium; & non ut tantùm in extrema necessitate, aut quando subditi obligantur, Eucharistiam eis administrent. Unde quia alii non habent officium pastorale vel speciale stipendiū non obligantur nisi communi lege charitatis in extrema vel gravi necessitate proximi. Dixi, *quotiescumque subditi rationabiliter petunt*: si enim nimis sæpè considerato 13. *Parochus obligatur Eucharistiā ministrare, quoties rationabiliter eam subditi petunt.*

Aliàs non,

rato eorum ſtatu, aut importuno tempore petant, vel parochus ob infirmitatem aut alias cauſas impediatur, licitè poterit communionem voluntariam denegare, ſeu differre. An autem obligetur parochus hoc Sacramentum (idem eſt de extrema Unctione) miniſtrare tempore peſtis cum periculo vitæ, eſt controverſum inter Doctores. Affirmat *Filiucius, Sylvius*, & alii. Negat *Armilla, Villalobos, Suarez, Rodriguez, Diana, Dicaſtillo diſp.* 11. *dub.* 7. & alii, eò quòd non ſit tantæ neceſſitatis, ſicut Baptiſmus & Pœnitentia. Affirmanti tamẽ ſententiæ favet pietas, praxis, & ſumma Viatici utilitas, quæ dici poſſit neceſſitas. Poteſt inſuper abſque novo, ſaltem notabili periculo miniſtrari peſte infectis Euchariſtia poſt miniſtratum Sacramentum Pœnitentiæ; à quo miniſtrando parochus certò non excuſatur. Ceterùm in caſu, quo Euchariſtia foret ſeorſim miniſtranda, aut Pœnitentia quidem, non tamen Euchariſtia, poſſet ſine periculo infectionis miniſtrari, Opinio negativa efficaciter non poteſt redargui.

An obligetur tempore peſtis cum periculo vitæ,

Petes, an obligatione miniſtrandi ſuppoſitâ, poſſit inſtante hujuſmodi periculo parochus officio renuntiare, ſicque fugere? Reſp. indubiè non poſſe, niſi ſit alius idoneus, qui ſe offerat: ſicut miles non poteſt renuntiare militiæ, inſtante neceſſitate pugnæ. Aliàs ſanè nullus Paſtor foret obligatus ovibus aſſiſtere, cùm poſſet ſemper hoc remedio ad fugiendum uti.

An poſſit ſe periculo ſubducere, renuntiando officio.

QUÆSTIO III.

Quid requiratur ad licitè diſtribuẽdum Euchariſtiam?

14\. DICO I. Ultra ſtatum gratiæ, & carentiam cenſuræ (de quibus alibi) & ordinationem omnibus Sacerdotibus communem, requiritur in miniſtro juriſdictio ordinaria, vel licentia ſeu delegatio eorum, qui habent juriſdictionem ordinariam: qualem habet Papa in univerſam Eccleſiã, Epiſcopus in ſuam diœceſim, Parochus in ſuam parochiam, Superiores Religionum in ſibi ſubditos reſpectivè. Eſt certum apud omnes, & colligitur ex *Carthaginenſi I. can.* 7. *Milevitano can.* 18 Idem patet ex *Clement. Religioſi, de Privil.* ubi fertur excommunicatio Papæ reſervata ipſo facto incurrenda, ſpecialiter contra Religioſos, qui Euchariſtiam ſæcularibus clericis & laicis miniſtrare præſumpſerint. Ubi obiter adverte illam conſequenter non incurri à ſacerdotibus ſæcularibus, immo nec à Religioſis miniſtrantibus Euchariſtiam aliis Religioſis. Similiter ab incurrenda cenſura excuſare ignorantiam vel bonam fidem: tunc enim non eſt præſumptio quam Jus requirit. Privilegia quoque varia à Pontificibus conceſſa, & quidem cum aliqua reſtrictione ſeu limitatione ſupponunt miniſterium hoc licentiam aut juriſdictionẽ ſaltem delegatam exigere.

Requiritur in miniſtro Euchariſtiæ juriſdictio ordinaria, vel eam habentis licentia.

Ratio Concluſionis eſt: quia proprius ſacerdos ſive paſtor jus habet paſcendi ſuas oves, & ne alieni paſcant, niſi de ejus licentia. Deinde Eccleſia ſic ſtatuit ad vitandum confuſionem regiminis & ordinis Eccleſiaſtici.

Unde juxta communem ſententiam eſt peccatum mortale, ſi ſecùs fiat, cùm uſurpetur officium alienum, in re gravi: niſi tamen ex probabili cauſa intercedat bona fides & præſumpta paſtoris voluntas: quæ faciliùs præſumitur in communione ex devotione factâ, præſertim ſi parochus ſit abſens. Idem cenſetur licentiam dare illi, quem communiter admittit ad celebrandum in ſua Eccleſia. Quare autem ſufficiat licentia rationabiliter præſumpta ad miniſtrandum Euchariſtiam potiùs, quàm Sacramentum Pœnitentiæ, eſt, quòd ad prius ſufficiat talis ſubordinatio, ut non fiat invito paſtore ordinario, ſive non contra voluntatem rationabilem illius: Abſolutio autem ſacramentalis requirit inſuper in abſolvente ſuperioritatem actualem, ſive ordinariam, ſive de facto delegatam: cùm ſit eſſentialiter actus judicii, adeòque dum ſit, requirat præſentem juriſdictionem, quæ non acquiritur per ſimilem licentiam præſumptam; quæ nil ponit, uti nec ſperata vel ſubſequens ratihabitio. 15.

Quæ ſufficit rationabilis et præſumpta.

Cur potiùs, quam ad miniſtrandum Sacramentum Pœnitentiæ.

Ceterùm Religioſi mendicantes per privilegium ſive licentiam ſummi Paſtoris, Romani ſcilicet Pontificis, poſſunt Euchariſtiam miniſtrare omnibus Chriſti fidelibus toto anni tempore, exceptâ communione paſchali & factâ per modum viatici in articulo mortis; ut (omiſſis variis privilegiis) conceſſit *Paulus III.* Societati Jeſu, & ampliſſimè *Paulus IV.* Fratribus Minoribus Bullâ 3. in *Bullario Rodriguez*, & *Julius II.* Fratribus Minimis apud *Rodriguez To.* 1. *q.* 56. *a.* 3. qui eiſdem Minimis inſuper conceſſit, ut Religioſi poſſint aliis ſimplicibus ſacerdotibus etiam non approbatis (nam pro adminiſtratione Euchariſtiæ nulla requiritur approbatio) facultatem concedere adminiſtrandi Euchariſtiam in ſuis Eccleſiis: quam cenſentur concedere iis quos ad celebrandum in ſuis Eccleſiis admittunt. Idemque habet praxis. Neque privilegia Pontificum facultatem Religioſis conceſſam reſtringũt ad certum locum, ut patet ex privilegio *Pauli III.* immo *Paulus IV.* eam poſitivè & expreſsè extendit ad omnem locum, dicens: *Ubilibet, etiam extra domos & habitacula eorumdem fratrum &c.* 16.

Ex privilegio Pontificum poſſūt illam Mendicantes miniſtrare omni tempore & loco

Dum verò in Bullis Pontificum excipitur dies Paſchæ vel Reſurrectionis Domini, id ita accipiunt *Rodriguez ſup. Suarez, Vaſquez, Bonacina, Lugo d.* 18 *ſect.* 2. *n.* 50. & alii 17.

Excipitur dies Paſchæ ſeu cõmunio paſchalis.

alii communiter contra *Navarrum c. 21. nu. 52.* & quosdam alios, non quòd non liceat Mendicantibus, & aliis, qui participant in eorum privilegiis, administrare Eucharistiam ipso die materiali Paschæ sive Resurrectionis Domini, modò Fideles alio die in sua parochia communicent ad satisfaciendum præcepto communionis paschalis: sed non liceat administrare communionem paschalem, quâ Fideles satisfaciat præcepto. Nam non videtur credibile Pōtifices voluisse excipere communionem paschalem merè materialiter, sed formaliter, quatenus præcepta est: alioquin enim sequeretur, vi similium Bullarum posse Fideles satisfacere præcepto cōmunionis paschalis in Templo Mēdicantium aliis diebus inter Dominicam Palmarum & Dominicam in albis; cùm verba Bullarum diem Resurrectionis Domini sive Paschæ ita excipiant, ut non præcipiant eo die cōmunionem fieri in parochia: adeòque consequens videretur, communionem paschalem, quæ aliis diebus intrà quindenam sumi potest, posse ministrari in templis Mendicantium, præterquam in die materiali Paschæ, veluti dumtaxat excepto juxta *Navarrum*. Confirmatur: quia Pontifices tantùm voluerunt consulere præcepto communionis paschalis & juri parochorum, ut videlicet singulis annis quisque semel communionē à proprio sacerdote recipiat juxta cap. *Omnis utriusque sexus de Pœnit. & remiss.* Præcepto autem isti aut juri nullatenus præjudicatur, porrigendo in die Paschæ communionem non impletivam præcepti, uti nec si id fiat aliis diebus paschalibus vel alio quovis tempore. Advertit quoque *Layman* apud *Lugo suprà*, præsumi debere (nisi oppositum constet) eos qui petunt communionem die Paschæ in Ecclesiis Mendicantium vel satisfecisse, vel satisfacere velle aliâ die in sua parochia; ideóque eis non esse denegandam. Estque præmissa explicatio inhærendo communibus regulis interpretandi Bullas, & secludendo declarationem Papæ, quæ fieret in oppositum, planè rationabilis & solida; & passim his in locis practicata. Etsi pro cautela majori, rudiorum præsertim, aut ad submovendas offensionis occasiones, in plerisque nostris Ecclesiis die Paschæ non soleat exponi publicè Ciborium SS. Sacramenti. Quòd si verò his non obstantibus S. Sedes declarationem faceret mentis suæ, de excipienda, tam Communione Paschali, quàm facienda materialiter in die Paschæ, indubiè ei post sufficientem & authenticam intimationem standum esset; neque etiam aliàs magnopere contendendum de hac re.

18. **Et Viaticum morientium.** Excipitur etiam in privilegio Pauli III. articulus mortis. Et quamquam Paulus IV. illum non excipiat, quantumvis etiam de infirmis loquatur, sed solum Pascha, ideoque nonnulli Doctores existiment Mendicantibus illum verè non esse exceptum. Consuetudine tamen & sensu communi, atque etiam tacitâ mente Pontificis exceptus videtur, ita scilicet ut Religiosi Mendicantes nequeant moribundis administrare Viaticum, sive Communionem tunc faciendam ex obligatione, & quæ datur (ut loquuntur) per modum Viatici. Quàmvis possint eis ministrare Communionem faciendam ex mera devotione, etiam sine licentia parochi: quod enim Communio fiat in articulo mortis, se habet tunc velut materialiter & per accidens, nec censetur dari per modum Viatici. Estque hoc indubitatum juxta *Castro Palao Tract. 21. disp. un. puncto 20. n. 8.* Favet etiam apertè *Paulus IV.* Bullâ *Cùm sicut 3. in Bullar. Rodriguez*, ubi ait: *Quòd de cetero per totum orbem omnium utriusque sexus Fidelium dicti Ordinis Fratres à suis Superioribus, ut moris est, deputati Confessores, confessiones etiam infirmorum ubilibet, etiam extra domos & habitacula eorumdem Fratrum, audire, ac omni tempore, præterquam in die Resurrectionis Dominicæ Sacramentum Eucharistiæ tam illis, quàm aliis quibusvis personis licitè ministrare possint, Apostolicâ auctoritate tenore præsentium indulgemus ac decernimus, & declaramus.*

Quæ verba Pontificis etiam maximè pro se urgent isti Auctores, qui contendunt Regularibus fas esse ministrandi infirmis Communionem etiam per modum Viatici. Sed sine sufficienti ratione: quia nimirum in generali cōcessione non censetur contineri Viaticum, utpote specialem difficultatem habens, & in aliis Bullis sufficienter exceptum. De quo etiam non erat controversia inter Religiosos & Parochos, sed solùm de casibus ordinariis, videlicet, an sicut generaliter possunt Regulares in suis Ecclesiis excipere confessiones & dare Eucharistiam recurrentibus ad illos, sic idem possint deforis seu extra domos suas: ipsi alioquin Religiosi tunc temporis non urgebant sibi competere vi privilegiorum administrationem Viatici; utpote non ita pridem clarissimè excepti per *Paulum III.* Solùm itaque permittitur eis ministrare Communionem non obligatoriam, sive sanis, sive etiam infirmis, tam extra proprias domos vel Ecclesias, quàm intrà illas. 19. **Neque obstat Bulla Pauli IV.**

20. **In defectu Parochi potest alius etiam Regularis dare Viaticum & communionem Paschalem.** Nihilominus si periculum sit, ne moribūdus sine Viatico decedat, sive quia parochus deficeret, sive quia cōmunionem injustè negaret; potest, immo ex charitate obligatur sacerdos Religiosus, immo & alius sæcularis, ministrare Viaticum ex volūtate saltem tacitâ Ecclesiæ aut superioris Prælati; ut contra *Navarrum* docent communiter Doctores. Idemque est de Communione paschali, quando injuste negaretur à parocho. Ubi tamen de injustitia & irratio-

rationabili denegatione Parochi deberet præcedere sufficiens notitia sive certitudo.

Eucharistia ministrari DICO II. Ad licitè ministrandam Eucharistiam insuper requiritur, ut non tribuatur nisi legitimè disposito. Patet ex dictis de Sacramentis in communi *disp.* 3. *quæst.* 6. *non potest, nisi bene disposito.*

DISPUTATIO SEXTA.

De Sumptione Eucharistiæ, & Dispositione prærequisitâ.

QUÆSTIO I.

An Sumptio Eucharistiæ sit absolutè necessaria ad salutem?

1. *Sumptio Eucharistiæ non est parvulis necessarium medium ad salutem:* DICO: Etsi hoc Sacramentum sit utilissimum ad salutem, ut ex dicendis de Effectu illius clariùs patebit: non est tamen simpliciter necessarium. Ita Theologi communiter. Estque de fide quoad parvulos ex *Tridentino sess.* 21. *c.* 4. & *can.* 4. & ex sensu ac usu Ecclesiæ parvulis Eucharistiam subtrahentis. Ratio est: quia parvuli justificantur per Baptismum, justificationem autem sine peccato mortali (cujus sunt incapaces) amittere non possunt: adeòque decedentes cum Baptismo sine Eucharistia re susceptâ salvantur; voti autem sunt incapaces: adeòque Eucharistia in re vel in voto non est simpliciter omnibus ad salutem necessaria.

2. *Immo nec adultis, sive in re, sive in voto.* Probatur deinde Conclusio generaliter etiam de adultis (de quibus Nonnulli sic loquuntur, ut sentire videantur Eucharistiam esse his necessariam in re vel in voto) quia illud tantùm est necessarium medium in re vel in voto, quod re susceptum habet vim conferendi aliquem effectum necessarium ad salutem, qui tamen etiam per votum illius medii possit conferri. Sed Eucharistia re susceptâ non confert effectum necessarium ad salutem; cùm supponat primam gratiam, quæ sufficit: ergo non est necessarium medium in re vel in voto.

Confirmatur I. quia Eucharistia non est medium necessarium ad justificationem à peccato, ergo nec ad salutem. Quàmvis autem ad perseverantiam sit utilissima; non desunt tamen alia ad eamdem media: ergo non aliter est necessaria etiam adultis, quàm sicut observantia aliorum præceptorum.

Confirmatur II. quia si quis brevi moriturus sumpto Viatico peccet mortaliter, potest per contritionem & pœnitentiam justificari & salvari, quàmvis nolit, immo non possit (puta, si ipsâ die moriturus jam sumpserit Viaticum, sed cum obice) iterum communicare: ergo tali non est Eucharistia necessaria in re vel in voto.

3. Dices I. Christus *Joan.* 6. generaliter dixit: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis &c. non habebitis vitam in vobis*; sicut *c.* 3. dixerat: *Nisi quis renatus fuerit &c.* ergo Eucharistia est omnibus æquè necessaria, sicut Baptismus. Resp. Scripturam juxta doctrinam communem intelligi de reali manducatione Eucharistiæ, & tantùm habere vim præcepti, utique concernentis eos solos qui sunt præcepti capaces, scilicet adultos. Ideoque Christus loquens de Baptismo, qui etiam parvulis est necessarius necessitate medii, non utitur verbis significantibus actionem, ut in præsenti, sed potiùs passionem; dicens: *Nisi quis renatus fuerit.* Deinde etsi modus loquendi esset planè similis, dissimilem tamen esse modum intelligendi, constat, tum ex sensu & interpretatione Ecclesiæ; tum ex subjecta materia: quia nempe Baptismus est institutus ad conferendum effectum saluti necessarium, qui deficiente Baptismo haberi nequit, nisi per Baptismi votum, scilicet gratiam justificantem; non autem Eucharistia. *Verba Christi Ioan. 6. tantùm continent præceptum, idq; concernens adultos.*

Dices II. *Augustinus l.* 1. *de Peccat. meritis & remiss. c.* 20. *Epist.* 106. & alibi sæpè, verba Christi *Joan.* 6. *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis &c.* etiam extendit ad parvulos, inde solitus probare peccatum originale in parvulis. Quibus proinde olim post Baptismum Eucharistia tribui consueverat, ut colligitur ex *Dionysio de Eccles. Hierarch. cap.* 7. prope finem & aliis antiquis Patribus. Hujus quoque usûs meminit *Alcuinus l. De divin. offic. c. De Sabbato sancto.* Et *Hugo de S. Victore l.* 1. *de Sacram. c.* 20. *Pueris* (ait) *recèns natis idem Sacramentum in specie Sanguinis est ministrandum digito Sacerdotis: quia tales naturaliter sugere possunt.* Resp. *Augustinum* (idem est de *Innocentio I. Epist.* 93. *apud Augustinum*) non loqui de reali sumptione Eucharistiæ, sed potiùs de unione & incorporatione quadam cùm Christo, quæ etiam per Baptismum habetur, & metaphoricè dicitur manducatio & potatio, seu participatio corporis & sanguinis. *Nam* (ut ait idem *Augustinus l.* 3. *de peccat. merit. & remiss. c.* 4.) *nihil agitur aliud, cùm parvuli baptizantur, nisi ut incorporentur Ecclesiæ, id est, corpori Christi membrisq; sociéntur.* Et infrà: *Nisi manducaverint homines carnem ejus, hoc est, participes facti fuerint corporis ejus, non habebunt vitam.* Et cap. *Quia passus est* 36. *de Consecr. dist.* 2. & cap. *Nulli est* 131. *de Consecr. dist.* 4. ex *Augustino* dicitur: 4. *S. Augustinum non sensisse oppositum, declaratur.*

dicitur: *Nulli est aliquatenus ambigendum, tunc unumquemque Fidelium corporis sanguinisq; Dominici participem fieri, quādo in Baptismate membrum Christi efficitur, nec alienari ab illius panis, calicisq; consortio, etiamsi, antequam panem illum comedat, & calicem bibat, de hoc sæculo in unitate corporis Christi constitutus abscedat. Sacramenti quippe illius participatione, ac beneficio non privatur, quando ipse hoc, quod illud Sacramentum est, invenit.* Et quàmvis hæc verba hodie in operibus *Augustini* non reperiantur, ea tamen refert *Beda* in illud 1. *ad Cor.* 10. *Calix benedictionis &c.* Et ferè omnia etiam ex *Augustino* recitat *Hugo de S. Victore supra.*

5. Instabis: *Augustinus l.1. De peccat. merit. c.* 20. ait: *Dominum audiamus, non quidem hoc de Sacramento lavacri dicentem, sed de Sacramento sanctæ mensæ suæ, quò nemo ritè nisi baptizatus accedit, Nisi manducaveritis carnem meam &c.* indeque probat id necessarium esse etiam parvulis, ut habeant vitam; loquens utique de ipso Sacramento

Ejusdem sensus, diluendo novam istam, amplius elucidatur.

Eucharistiæ proprio jam baptizatis. Resp. ex contextu aliisque locis mentem *Augustini* esse manifestam, quòd scilicet verba Christi prolata de ipso Sacramento Eucharistiæ jam baptizatis proprio, etiam verificentur in parvulis, alio tamen modo, quàm in adultis, ratione scilicet unionis per gratiam Baptismi cum corpore & sanguine Christi: quamquam ad ipsum Sacramentum Eucharistiæ nemo ritè nisi baptizatus accedat. Unde ibidem *Augustinus* præmiserat: *Verumtamen si percepto baptismate de hac vita emigraverit, soluto reatu cui originaliter erat obnoxius, perficietur in illo lumine veritatis &c.* nimirum, quia ut ait idem *Augustinus l. 2. c. 28.* in Baptismo *omnino plena & perfecta fit remissio peccatorum.*

Usus antiquus parvulis dandi Eucharistiã non probat faciendi necessitatem.

Usus autem antiquus ministrandi Eucharistiam parvulis non probat necessitatem illius pro talibus. *Ut enim* (inquit *Trident. sess.* 21. *c.* 4.) *sanctissimi illi Patres sui facti probabilem causam pro illius temporis ratione habuerunt, ita certè eos nullâ salutis necessitate id fecisse, sine controversia credendum est.*

QUÆSTIO II.

An & Qualiter Sumptio Eucharistiæ sit præcepta jure divino?

6.

Est divinum præceptum sumẽdi Eucharistiam

DICO I. Datur præceptum divinum sumendi Eucharistiam. Ita *D. Thomas q.* 80. *art.* 11. & alii communiter, adeò ut *Valentia* scribat, jam nullum Catholicum docere contrarium; quàmvis quidam Antiqui contrarium docuisse referantur.

Probatur I. ex *Joan.* 6. *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus*

sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Quæ verba de manducatione sacramentali esse intelligenda ostendimus *disp.* 3. *q.* 1. & manifestè significant necessitatem; non quidem medii, ut *quæst. præc.* ostendimus; ergo saltem necessitatem præcepti.

Probatur II. ex verbis Christi *Lucæ* 22. *Hoc facite in meam commemorationem.* Quibus verbis præcepit non tantùm confectionem, sed etiam sumptionem hujus Sacramenti q. d. Id quod nunc agitur, dum ego accipio panem, consecro & dispenso, & quod vos agitis accipiendo & manducando, hoc volo in Ecclesia mea fieri, quæ laicis & sacerdotibus constat. Atque ita præcipit, ut singuli respectivè faciant, quod ad se spectat. Quod confirmatur ex *Tridentino sess.* 13. *c.* 2. dicente, *in illius sumptione colere nos sui memoriam præcepit.* Nec dici potest Christum tantùm voluisse, ut quando Eucharistia sumitur, tunc recolatur memoria illius: alioquin enim obligaretur communicans habere actualem memoriam passionis Christi, quod nullus apprehendit. Deinde *Tridentinum supra* docet, Christum præcepisse coli memoriam suæ passionis per ipsam sumptionem: adeòque ipsa secundùm suam substantiam præcipitur, estque memoriale seu commemoratio Dominicæ passionis. Ratio congruentiæ est maxima hujus Sacramenti utilitas; immo muralis adversùs peccata, & ad conservandam Dei gratiam necessitas.

DICO II. Præceptum divinum sumendi Eucharistiam obligat omnes adultos qui ad sufficientem discretionem pervenerunt: valde tamen verosimiliter solos baptizatos. 7. *Obligans omnes adultos baptizatos,*

Prima pars est manifesta ex generalitate verborum Christi. Secunda pars est contra *Suarez* & alios plurimos, qui ex generalitate verborum Christi *Joan.* 6. quæ Christus loquebatur etiam non baptizatis, putant hos quoque obligari, ut se capaces communionis reddant; idque non solùm ex vi præcepti de Baptismo, sed etiam vi præcepti Communionis: quia eo ipso, quòd præcipitur cuipiam aliquid facere, tenetur ex vi præcepti adhibere media ad id necessaria. Quemadmodum obligantur peccatores; non ut in malo statu communicent, sed paractâ dignâ pœnitentiâ. Neque eadem (inquiunt) ratio est de præcepto Confessionis: quia hoc non obligat absolutè omnes, sed tantùm Baptizatos, & quidem sub conditione, si post Baptismum peccaverint mortaliter.

Immo etiã non baptizatos, ut plurimi volunt;

Nihilominus secundam partem tenet *Dominicus Soto* & plures alii: nam hic specialis obligationis titulus ex lege non satis constat, adeòque non est asserendus: etsi enim verba dicta sint generaliter etiam non baptizatis, facilè tamen intelligi potest, quòd tantùm referantur ad tempus Baptismi suscepti; sicut certum est referri ad 8. *Sed non satis probant,*

tempus tunc adhuc futurum instituendæ ac promulgandæ Eucharistiæ. Et sicut verba Christi: *Hoc facite in meam commemorationem*, referuntur ad solos fideles. Sicut denique cetera præcepta positiva Christi censentur ferri solis baptizatis, excepto præcepto ipsius Baptismi, quod utique concernere debet non baptizatos. Cōfirmatur: quia in Baptismo homo nascitur, in Eucharistia nutritur; nullus autem habet obligationem nutrimenti, nisi jam natus: nec tenetur homo speciali titulo nasci spiritualiter, ut spiritualiter nutriatur, sed solùm suppositâ nativitate tenetur spirituali alimoniâ uti. Quemadmodum etiam si Confirmatio, quæ est accretio spiritualis, fuisset à Christo præcepta, non afficeret hoc præceptum specialiter nonbaptizatos, quasi hi speciali titulo obligarentur spiritualiter renasci, ut postmodum accrescant, sed solùm nativitate suppositâ tenerentur crescere per Confirmationem.

9.
Non obligat idem præceptum parvulos aut perpetuò amentes.

Dico III. Præceptum divinū ad sumptionem Eucharistiæ non obligat parvulos aut perpetuò amentes. Est certum ex communi praxi Ecclesiæ & *Tridentino sess.* 21. *c.* 4. dicente, *parvulos usu rationis carentes* (idem est de perpetuò amentibus) *nullâ obligari necessitate ad sacramentalem Eucharistiæ communionem: si quidem per Baptismi lavacrum regenerati & Christo incorporati, adeptam jam filiorum Dei gratiam in illa ætate amittere non possunt.* Addit, *non ideo tamen damnandam esse antiquitatem, si eum morem in quibusdam locis aliquando servavit, & sanctissimos illos Patres sui facti probabilem causam habuisse.* Ratio autem cur Ecclesia hunc usum hodie non admittat, est: tum quia ex decentia prærequiritur devota Sacramenti adoratio: tum maximè quia est res subjecta variis irreverentiæ periculis. Augmentum verò gratiæ inde parvulis obveniens non tenetur Ecclesia modo minùs cōgruo eis procurare; sed è contrà justis de causis potuit inhibere ministris Ecclesiæ, ne parvulis hoc Sacramentum ministrent. Et quàmvis non extet prohibitio expressa: tamen ex ipso usu & sensu Ecclesiæ id modò est illicitum. Ex quibus etiam manifestum est nullâ præcepti necessitate adstringi adultos, ut parvulis usum hujus Sacramenti procurent.

Quibus ex grue non sinit Ecclesia hodie Eucharistiam ministrari.

10.
Ministrata tamen olim conferebat, hodieq; conferret illis gratiæ augmentum.

Parvulis porrò profuisse usum Eucharistiæ ad augmentum gratiæ, adeòque etiānum profuturum esse, si eis ministraretur, tradit recepta Doctorum sententia contra Paucos. Quàm satis confirmat antiquus usus sanctissimorum Patrum, *qui* (ut ait *Tridentinum sup.*) *sui facti probabilem causam habuerunt*; nec Sacramentum hoc contulissent incapacibus effectûs illius. Deinde parvuli ex susceptione Sacramenti Confirmationis percipiunt augmentum gratiæ; ergo similiter ex susceptione Eucharistiæ.

An usus antiquus fundatus fuerit in errore.

Dices I. cum Nonnullis: Patres id fecerunt, quia existimabant, quòd fortè parvuli obligarentur lege: *Nisi manducaveritis &c.* Resp. id gratis dici, & contra respectum Patrum, præsertim Dionysii Areopagitæ ab Apostolis instructi: cur enim credantur rem certò falsam existimasse veram, aut etiam de ea dubitasse? Est etiam contra *Tridentinum sess.* 21. *c.* 4. dicens: *Patres habuisse facti sui probabilem causam.* Item eos id *nullâ necessitate salutis fecisse.* Fecerunt ergo, quoniam credebant parvulos esse capaces fructûs spiritualis Eucharistiæ. Quod tamen à fortiori etiam credidissent, si realem illius sumptionem parvulis ad salutem esse necessariam existimassent.

Dices II. cum Nonnullis aliis: Etsi olim Eucharistia profuisset parvulis, quando concurrebat voluntas Ecclesiæ; non tamen modò, quando Ecclesia prohibet. Resp. id non esse verosimile: tum quia non requiritur voluntas Ecclesiæ, sed sufficit voluntas Christi pro parvulis, uti pro Baptismo & Confirmatione (esto hæc Sacramenta parvulis extra necessitatem conferri Ecclesia prohiberet) tum quia etsi nolit Ecclesia illam dari, non vult tamen, ut si fecùs fiat, non habeat effectum. Ecclesiæ voluntas non aliter potest impedire effectum, quàm quatenus potest impedire validum Sacramentum, ejusque validum ministerium. 11.

Qualiter prohibitio Ecclesiæ non valeat impedire effectum gratiæ, si Eucharistia nūc daretur parvulis.

Dices III. Ergo etsi infans hostiam casu repertam comederet, reciperet gratiam. Responderi posset cum *Joanne Poncio disp.* 44. *q.* 13. *n.* 108. Neg. Seq. quia putat non censeri Christum voluisse, ut conferret gratiam, nisi quando ministratur ei tamquam Sacramentum. Sed est conjectura. Obstat enim, quòd recipiat verum Sacramentum, cujus est capax, etiam quoad effectum gratiæ; cùm sit justus. Sacramenta autem suscepta sive applicata subjecto causant velut causæ naturales gratiâ, quando nonest obex; prout hic non est. Intentio verò in parvulis non requiritur. Ita *Lugo, Dicastillo* & alii. 12.

An infans hostiam casu repertam comedens acciperet gratiam.

Instabis: Ergo etiamsi adultus casu manducaret hostiam consecratam nesciens esse talem, reciperet gratiam. Respondetur communiter. Neg. Seq. eò quòd in ipso requiratur intentio suscipiendi Sacramentum, quæ ibi non est, sed potiùs opposita, scilicet comedendi tamquam cibum communem. 13.

An idem sit de justo adulto.

Hæc tamen Responsio patitur difficultatem non modicam. Etenim hactenus non video, cur etiam tali casu adultus justus non reciperet gratiam, veluti recipiens verum Sacramentum sine obice: Sacramenta autem sine obice recepta conferre gratiam ex opere operato, est doctrina fidei. Intentio quoque specialis etsi in adulto susci-

suscipiente requiratur quoad Sacramenta consistentia in usu sive actione; quæ proinde conficienda sunt, & alioquin forent invalida: non tamen in Eucharistiæ susceptione, quæ priùs confecta, per sumptionem tantùm applicatur, & quidem subjecto disposito. Alioquin si etiam alia sacramenta possent validè confici, adeòque applicari subjecto non habenti obicem, utique haberent in iis, uti in parvulis, effectum, v. g. Baptismus conferret characterem & gratiam. Neque potest capax Sacramenti illud suscipere verè & validè, quin sacramentaliter. Quàmvis non baptizatus non sacramentaliter, sed merè materialiter instar canis Eucharistiam sumeret; quæcumque foret in eo intentio, eò quòd non in ratione signi collativi gratiæ, ad quam practicè significandam est instituta non nisi respectu subjecti baptizati.

Deinde fortasse non deest sufficiens intentio interpretativa in casualiter manducante Eucharistiam: qui etsi nolit scienter manducare Eucharistiam tamquam cibum cõmunem, si tamen id ignoranter aut citra culpam fieret, quidni censeri possit velle, ut illa prosit quantùm potest? Sicut etsi incidenti ægro in phrenesim illicitè detur Eucharistia, non expectato, si speretur, lucido intervallo, isque illam sumat quasi cibum communem, tamen accipit gratiam, censeturque habere sufficientem, si quæ requiratur, intentionem, ut etiam tali casu dato sibi prosit Eucharistia. Nec posset ad se redeunti eâdem die tribui iteratò Communio aut Viaticum. Manducationem denique Eucharistiæ quà talis non requiri humanam & liberam, patet in parvulis ac moribundis usu rationis destitutis.

14. *Adultis, lapsis dein in phrenesin dandum est Viaticum, si absit periculum irreverentia.*

Notandum verò, quòd etsi iis qui ad sufficientem discretionem hactenus non venerunt non sit juxta prædicta ministrandum Eucharistiæ Sacramentum: illis tamen, qui aliquando usum rationis habuerunt, sed postea per morbum, phrenesim vel similem causam amiserunt, administrãdum est per se loquendo hoc Sacramentum in articulo mortis, uti & extrema Unctio: si videlicet non sciatur eos in malo statu incidisse in amentiam, sed potiùs præsumatur oppositum, & non sit periculum vomitùs, aut alterius irreverentiæ. Ita communiter Doctores. Et colligitur manifestè ex *Concilio Carthaginensi IV. can.* 76. & refertur *can. Is, qui Pœnitentiam* 26. *q.* 6. Idem supponitur in *Toletano XI. can.* 11. Item adferri solet *Arausicanum I. can.* 3. & refertur *can.* 7. *Causâ & quæst. cit.* Idem approbat *Catechismus Romanus cap. de Eucharistia n.* 49. Ratio est: quia si detur Eucharistia, potest illis prodesse: habetque infirmus jus ad extrema Sacramenta quorum est capax, quando nulla obstat prohibitio. Unde obligantur etiam pastores ex justitia talibus dare Eucharistiam, idque per modum Viatici: præsertim cùm in vita Christianè transactâ sufficienter præcesserit devotio, & includatur voluntas saltem interpretativa recipiendi Viaticum, uti & extremam Unctionem. Semifatui autem vel habentes debilem usum rationis (quales dicuntur esse multi ex recenter conversis in novo orbe) sicut sunt capaces Sacramenti Pœnitentiæ, sic eis est ministranda Eucharistia, saltem in articulo mortis & Paschate, quàndo abest periculum irreverentiæ.

15. *Energumenis dari potest Communio, etiã aliàs, juxta prudens arbitrium Sacerdotis.*

De Energumenis, si utantur ratione, & absit periculum irreverentiæ, dicendum est eis similiter dari posse Eucharistiam, non tantùm in articulo mortis aut in Paschate, sed etiam frequentiùs, prout prudens Confessarius judicaverit expedire ad expellendum vel frænandum dæmonem, vel ad patientiam & utilitatem obsessi. De quo videri potest *Prosper. l.* 4. aliàs *parte* 4. *De prædict. & promiss.* cui titulus est, *Dimidium temporis cap.* 6. Idem expressè conceditur in *Arausicano I. can.* 14. & confirmatur ex praxi Ecclesiæ. Idem docet *D. Thomas, Sotus, Suarez* & Doctores passim. Quare etiam in Rituali Pauli V. inter arcendos à S. Communione, qui particulatim recensentur, non exprimuntur Energumeni. Immo in *Tit. De exorcizandis obsessis* præscribit: *Admoneatur obsessus, ut sacrâ Confessione & Communione sæpiùs ad arbitrium Sacerdotis se communiat.* Unde constat non esse receptum, saltem hoc tempore ab Ecclesia, si quid apud nonnullos Veteres reperiatur de neganda Energumenis extra mortis articulum Communione.

16. *Quando dari possit mutis & surdis à nativitate.*

Similiter mutis & surdis à nativitate si non appareant indispositi, & ex nutibus satìs constet eos cibum illum distinguere à profano (quod eos signo edoceri posse experientia ostendit) & accipere in remedium salutis; potest præberi Eucharistia in articulo mortis & Paschate: immo si discretio sit maturior & perfectior (qualem, & quidem notabilem quandoque deprehẽsam scio) etiam sæpiùs, v. g. in solemnioribus festivitatibus, ut docet *Layman* & alii: quemadmodum possunt confiteri & absolvi juxta *Sanchez, Navarrum* & alios. Secùs est, si simul sint à nativitate cæci: tunc enim non videntur capaces Eucharistiæ dignoscendæ, adeòque nec sumendæ magìs quàm perpetuò amentes.

17. *Pueris doli capacibus, & hunc cibum à profano discernere valentibus danda est in articulo mortis Communio, etsi aliàs nõ communicaverint.*

Pueri rationis capaces obligantur jure divino, quando cibum hunc possunt à profano discernere: adeòque est obligatio illis dandi Eucharistiam, quando sunt in articulo mortis; quàmvis necdum ad communionem paschalem sint admissi, suntque, quoad fieri potest, instruendi: alioquin enim juri divino numquam satisfacerent. Et quàmvis eos hoc non obligasset pro tali tempore secluso articulo mortis: hoc tamen supposito obligat pro illo determinato tempore. Ita

Caietanus, *Suarez*, *Bonacina*, *Lugo* & alii passim contra *Vasquez* & quosdam alios oppositum existimantes, & contra *Navarrum* existimantem esse arbitrarium. Quare corrigendus videtur quorumdam parentum abusus, qui ne cogantur solvere Parochis funeralium jura pro majoribus solvi consueta, prolibus periclitantibus ministrari Eucharistiam nolunt. Potiùs autem deberēt Parochi in jurium præfatorum exactione dissimulare tali casu, quàm permittere, ut proles tam maturæ sine extremis sacramentis decedant.

18. *Probabiliter obligat præceptum divinum per se in articulo mortis,*

Dico IV. Valde probabile est, præceptum divinum obligare per se in articulo mortis, quantumvis infirmus aliquotiēs in vita, aut etiam in Paschate communicasset: tum quia est cōmunior sensus Doctorum: tum quia finis præcepti, nempe restauratio virium & cōfortatio contra tentationes in via salutis, maximè locum habet in moribundo. Consonat etiam solicitudo fidelium, cura pastorum, & antiquissima consuetudo asservandi Eucharistiam, ne infirmi umquam priventur Viatico. Quam appellat *Legem antiquam ipsum Concilium Nicænum can.* 13. nimirum, *ut si quis* (inquit) *egreditur de corpore, ultimo & necessario Viatico minimè privetur.* Immo cùm sit cibus spiritualis animæ, non tantùm in articulo mortis, sed sæpiùs in vita sumendus est; ut spirituales animæ vires foveantur & reparentur: ideoque Christum conformiter ad finem præcepti obligasse ad sæpiùs in vita communicandum, docet *Suarez*, *Præpositus* & plures alii. Et quamquam hoc indeterminatum sit, ei tamen sufficienter juxta omnes Doctores est provisum per determinationem Ecclesiæ præcipientis annuam communionem.

Fortè etiam sæpiùs in vita:

19. *Neutrum tamen efficaciter probatur,*

Nihilominus prædicta omnia non convincunt, sive in articulo mortis, sive sæpiùs in vita esse à Christo graviter præceptam Eucharistiæ sumptionem. Finis namque Eucharistiæ sæpiùs sumendæ videtur aliis mediis posse ad sufficientiam, etsi non tam perfectè, obtineri. Plures enim præterea sunt spirituales animæ cibi, seu qui illam spiritualiter nutriunt, scilicet exercitia virtutum, præsertim charitatis. Nec similitudo cibi corporalis per omnia quadrat: cùm hic per plures annos aut dies differri nequeat, sicut potest Eucharistia, quantùm est ex parte præcepti divini. Confortatio etiam contra tentationes. Præsertim in articulo mortis, posset haberi per orationes aut alia Sacramenta, puta Pœnitentiæ, & præsertim extremæ Unctionis. Solicitudo autem & antiqua lex circa Viaticum, item quòd appelletur necessarium, non convincit esse aliam legē, quàm Ecclesiasticam *Concilio Nicæno* anteriorem. Verba denique Christi *Joan. 6. Nisi manducaveritis &c.* in rigore videntur verificari in unica manducatione seu sumptione. Quare sic tenent Varii etiam recentiores, cum *Victoria* & *Ledesma*; nempe unicâ Cōmunione in vita satisfieri præcepto quà præcisè divino: cujus obligatio non est amplianda, nisi sufficienter constet.

Vnde probabiliter satisfit præcepto divino per unicam Cōmunionem.

20. *Non licet ex jure Ecclesiastico sæpiùs unâ die communicare.*

Petes I. An liceat sæpiùs eodem die cōmunicare? Resp. Neg. etsi id jure divino nō sit prohibitum, sed tantùm jure Ecclesiastico, saltem consuetudinario. Quod constat, tum ex sensu omnium Doctorum cum *D. Thoma q.* 80. *art.* 10. tum ex generali usu totius Ecclesiæ, & sensu omnium fidelium. Colligitur etiam à fortiori ex eo, quòd nequidem sacerdotibus extra casum necessitatis & diem Nativitatis Ecclesia permittat sæpiùs in die celebrare. Excipe casum, quo Sacramentum alioquin in manus hæreticorum aut infidelium veniret, vel aliàs indignè tractaretur: quod enim pro Sacramenti reverentia est introductum, non debet in ejus dispendium retorqueri.

Quâvis diei horâ id licet Laico aut etiam Sacerdoti modo laicali.

De hora autem quâ communio laicalis fieri debeat, nihil etiam est à Christo statutum, immo nec ab Ecclesia. Unde secluso scandalo & inconvenientiis fieri posset à jejuno qualibet horâ diei naturalis. Ita *Coninck*, *Bonacina d.* 4. *q.* 7. *p.* 1. *n.* 14. & alii Doctores passim. Idemque interdum practicari vidi, quòd scilicet deforìs ad lucrandam Indulgentiam seriùs advenientes sub vesperam diei adhuc jejuni communicarēt. Quàmvis occasio ista sit rara, uti & rarum jejunium eò usque protractum, ob rei incommoditatem.

21. *Quotidiana Communio per se utilis.*

Petes II. An expediat laicos indies communicare? Resp expedire, quantùm est ex parte Sacramenti: quia est symbolum maximi amoris Christi erga homines, & in eo vicissim homines ostendunt reciprocum amorem erga Christum. Deinde in eo confertur maxima gratia, & confortatio virium, quibus homo quotidie indiget. Unde præclarè dixit *Ambrosius l.* 5. *de Sacram. c.* 4. *Si quotidianus est panis, cur post annum illum sumis? accipe quotidie, quod quotidie tibi prosit. Sic vive, ut quotidie merearis accipere.* Similiter alii Sancti frequentem hujus Sacramenti sumptionem deprædicant, suppositâ congruenti dispositione. Ideoque *D. Bonavent. d.* 12. *p.* 2. *a.* 2. *q.* 2. *in corp:* dicit, *quòd si quis semper esset paratus, semper utile esset hoc Sacramentum recipere, ut scilicet haberet habitaculum mundum, & spiritualiter comederet hunc cibum cum honore & devotione. Quia igitur tempore Ecclesiæ primitivæ erant mundi per Baptismi innocentiā & charitate ardentes per devotionem Spiritùs sancti, ideo congruebat eis quotidie communicare.*

22. *Per accidēs ordinarium non est omnibus justis passim suadenda.*

Verùm cùm nimia familiaritas pariat quandoq; cōtemptum, & quotidianæ hujus vitæ occupationes ac distractiones in plerisque, præsertim in sæculo degentibus, non permittant quotidie dignam præparationem ac devotionem, qualem hoc Sacramētum

tum

tum requirit; idcirco ex conditione sumentis nõ expedit laicos passim quotidie communicare, juxta *D. Thomam suprà, D. Bonaventuram sup.* & alios Theologos communiter. Quoties autem laici sint ad communionem admittendi, non potest unâ regulâ definiri, sed ex puritate conscientiæ, devotione erga hoc sanctissimum Sacramẽtum, aliisque circumstantiis corporis & animæ judicabit prudens Confessarius: à quo juxta *Henriquez & Tannerum* major est cura gerenda circa fœminas, quæ illusionibus dæmonum faciliùs seducuntur.

23. *Singularis doctrina circa hoc punctum cejicitur.* Non est autem ullatenus probandum, quod unus vel alter Hispanus apud *Lugo d. 17. sect. 1.* scripsit recenter, expedire cuilibet non gravato culpâ mortali quotidie communicare, sive sit nobilis, sive civicus, sive rusticus, sive continens, sive uxoratus, etiam post copulam maritalem, aut pollutionem istâ die voluntariè procuratam.

Hoc enim alienum planè est à sensu Sanctorum, *Francisci, Thomæ, Bonavẽturæ, Ignatii &c.* Non est quoque hac in re dumtaxat spectandus fructus, scilicet augmentũ gratiæ, inde proveniens justo communicanti, sed etiam dignitas & reverẽtia tanti Sacramenti; quæ magis postulat, ut non sumatur quotidie, nisi à valdè perfectis. Neque est urgendum exemplum primorum Christianorum; nisi & eorumdem vitæ ac fervoris imitatio ostendatur. Unde *D. Bonav. suprà: Si videat* (inquit) *se esse in statu Ecclesiæ primitivæ, laudandum est, quotidie communicare &c.* Augmentum verò gratiæ respondens indevotæ & tepidæ Cõmunioni modicum est, quod abundè rarior & ferventior Communio compensat: *Quia* (inquit *D. Bonav. suprà ad 1.*) *majorem efficaciam credo quòd recipiat homo in una Missa vel manducatione cum bona præparatione, quàm in multis, si non se præparet diligenter.* Deinde Eucharistia etiam decies in die sumpta conferret augmentum gratiæ; & tamen ob hoc non congrueret illam toties de die indifferenter à quolibet justo sumi: immo congruentissimè Ecclesia ob reverentiam Sacramenti inhibuit, ne plùs quàm semel in die sumatur, etiam à Sacerdote. Sanè abhorret à pietate & praxi Communi, ac Regulis Missalis, suadere seu expedire Communionem justificato, qui paulò antè fornicatione, mollitie &c. se contaminavit, hoc solo titulo, quòd sit justus, adeòque sit accepturus augmẽtum gratiæ. Quin immo etiamsi dubitetur, an voluntaria fuerit in causa mortali pollutio nocturna, consulitur abstinentia à Communione. De quo vide *Regulas Missalis Tit. de Defectibus Missæ §. 9. num. 5.* Et in antiquissimo *Concilio Elibertano* (quod refertur *c. Omnis homo, de Consecrat. dist. 2.*) præscribitur uxoratis abstinentia à copula conjugali tribus saltem ante Communionem diebus. Denique Sancti valdè exaggerant singularem animi puritatem & devotionem in susceptione hujus divinissimi Sacramenti requisitam: quæ planè non subest ut plurimùm in justis communibus.

Nec obstat, quòd *Tridentinum sess. 22. c. 6.* optet, *ut in singulis Missis fideles adstantes non solùm spirituali affectu, sed sacramentali etiam Eucharistiæ perceptione communicarent.* Nam optat, partim ut aliqui saltem id faciant, partim ut digni inveniantur, non tamen ut id promiscuè faciant etiam justi in præsenti facie Ecclesiæ, in qua adeò refriguit charitatis fervor & abũdavit iniquitas. 24. *Recepta apud Sanctos & in praxi doctrina nõ obstat Tridentinum.*

Non obstat etiam Declaratio Cardinalium ad d. locum Concilii declarantium *obstare Tridentinum Episcopo volenti præscribere certa tẽpora, velut dies Dominicos, quartam & sextam feriam, quibus tantùm liceat viris Laicis conjugatis, negotiatoribus, & mulieribus etiã non conjugatis, sanctissimam Eucharistiam sumere.* Nam (ut omittam auctoritatem istius Declarationis ex variis capitibus nutare, ut habet *Dicastillo disp. 9. n. 461.* signanter quòd de ea authenticè non constet) nihil in ea habetur cõtra à nobis dicta. Aliud enim est, suadere indifferenter omnibus quotidianam Communionem, aliud declarare, quòd Episcopus nõ possit determinare certos dies hebdomadæ, quibus ita liceat præfatis generibus personarũ communicare, ut aliis diebus id eis non liceat generatim, quantumvis forent dispositi: cùm potiùs semper hic cibus debeat esse paratus ex mente *Tridentini* convenienter præparatis, cujuscumque sint generis personæ: quarum singulæ etsi non sint singulis diebus dispositæ, possunt tamen nunc hæ, nunc illæ esse paratæ, atque hâc ratione poterit, juxta votum *Tridentini* Missis privatis interponi Communio laicalis. 25. *Nec Declaratio Cardinalium.*

Non obstat denique, quòd Sacerdoti tepido nõ dissuadeatur quotidiana Cõmunio. Nam hæc faciliùs ei congruit, tũ ratione beneficii aut obediẽtiæ regularis, tum ratione stipendii frequenter ad sustentationem necessarii, tum ratione officii sacerdotalis bonique communis ex Sacrificio provenĩẽtis Ecclesiæ ejusq; membris. Quàmvis nec ego universim suadere possim Sacerdotibus, qui in rei veritate sint sæculares, ac vix nisi terrena sapientes, ut quotidie celebrent, frequenter sine gustu & ex mera cõsuetudine.

QUÆSTIO III.

An jure divino sit Laicis præcepta Communio sub utraque specie?

CIRCA annum Domini 1412. quidam *Petrus Dresdensis & Jacobellus Misnensis* in Bohemia cœperunt id asserere, condemnantes proinde Ecclesiam Latinam, velut quæ injustè Laicis substrahat usum Calicis. Hos studio opponendi se Ecclesiæ Romanæ secutus est *Calvinus* aliique Hæretici nostri temporis: quàmvis 26. *Error et affirmantium recensentur.*

Lutherus & *Melancthon* in hac re sint varii & inconstantes; modò cum Catholicis, modò cum adversariis loquentes, teste *Martino Becano de Eucharistia c.24.*

Veritas Catholica negans adstruitur.

Verùm neminem, excepto sacrificante, teneri jure divino ad sumptionem utriusque speciei est veritas Catholica, definita in *Concilio Tridentino sess. 21. c. 1.* & *can. 1.* & antea in *Constantiensi sess. 13.* & olim ante utrumque Concilium idem docuerat *Alexander Alensis*, *Albertus*, *D. Thomas*, *D. Bonaventura*, *Scotus* & alii, hæresibus nondum exortis, & deinceps omnes Theologi. Quàmvis olim Communio laicalis sub utraque specie fuerit satis usitata, ut etiam indicatur *1. ad Cor. 10. & 11.* illaque consuetudo in variis Ecclesiis perseveraverit usque ad tempora *D. Thomæ* ut ex ipso colligitur *q. 80. art. 12.*

27. *Usus calicis laicis justissimè interdictus.*

Hoc autem supposito, facilè patet usum calicis potuisse ab Ecclesia Laicis justissimè prohiberi, non solùm ut in tota Ecclesia sit conformitas, ut contra Hæreticos ostendatur, totum Christum sub singulis speciebus contineri, sed etiam & potissimùm ut consuleretur reverentiæ Sacramenti, quod fidelibus ita multiplicatis, senibus, pueris, infirmis, multis valdè agrestibus sine effusionis periculo administrari nequit, nec commodè transportari, aut diu conservari sub speciebus vini. In his enim, sicut in aliis quæ dispensationem & usum Sacramentorum concernunt, Christus reliquit Ecclesiæ plenariam disponendi potestatem, salvâ Sacramentorum substantiâ. Unde etiam Ecclesia de facto Laicis strictissimè usum calicis inhibuit in *Constantiensi citato* & *Tridentino sup. cap. 2.* Neque Ecclesia per hoc fideles Sacramento privavit, sed tantùm certo modo illud sumendi: cùm *sub alterâ tantùm specie totus Christus verumq; Sacramentum sumatur, ac propterea, quod ad fructum attinet, nullâ gratiâ necessariâ ad salutem, defraudentur, qui unam speciem solam accipiunt*, ut loquitur *Tridentinum sup. c. 3.*

28. *Veritas Catholica probatur.*

Itaque sumptionem utriusque speciei non esse à Christo præceptam, Probatur I. quia Ecclesia numquam intellexit tale præceptum fuisse in Scriptura expressum aut fidelibus traditum; quin potiùs declaravit contrarium: ab ipsa tamen verus Scripturæ sensus & divinorum præceptorum declaratio est petenda, quæ est firmamentum fidei & columna veritatis.

Accedit, quòd pleræque figuræ Eucharistiæ manducationem sub una specie significent, ut Ligni vitæ in medio paradisi, Agni paschalis, Manna, participatio sacrificiorum. Inde enim conjectura desumitur, Christum non imperasse omnibus sumptionem duplicis speciei. Quæ etiam sumitur ex *Act. 2.* ubi describitur sacra Cōmunio fidelium his verbis: *Erant perseverantes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus.* Ubi apertè, fatente ipso *Luthero* & *Calvino*, fit mentio non de fractione panis usualis in prandiis, sed panis Eucharistici, non factâ mentione calicis: quo usos fuisse Nazaræos ad Christianismum conversos, in istis initiis adhuc legalia observantes, adeòque à vino, omnique potu inebriativo abstinentes, minùs credibile apparet; quos tamen omnino à Communione abstinuisse non est probabile. Et quidquid sit de his & similibus cōjecturis (quas discutit *Bellarminus lib. 4. de Eucharistia cap. 24.*) veritas Catholica

Probatur II. quia etiam in primitiva Ecclesia fideles frequenter communicabāt sub una tantum specie: adeòque cōstat Ecclesiam tunc non censuisse, sumptionem utriusque esse jure divino necessariā. Nam in primis tempore persecutionis concedebatur fidelibus, ut hostias sacras domū deferrent, & inde quotidiè sumerent; ut patet ex *Tertulliano l. 2. ad Uxorem* ubi ait: *Non sciet maritus, quid secretò ante omnem cibum gustes? & si sciverit, panem, non illum credit esse, qui dicitur.* Idem patet ex *Clemente Alexandrino, Cypriano, Basilio* & aliis. Domū autem non conferebant fideles, nisi species panis, quæ solæ dabātur in manus fidelium, calix autem admovebatur ori communicātium, ut patet apud *Cyrillum Catech. Mystagog. 5.* qui etiam in domibus non habebant vasa sacra, quibus contineri posset sanguis Christi, ut clarissimè patet ex *Apol. 2. Athanasii* contra *Arianos*.

29. *Confirmatur ex usu primitivæ Ecclesiæ.*

Ex Communione infantium.

Idem comprobat ritus antiquus cōmunicandi infantes; qui cùm non possint cibum aliquem solidum sumere, instillabatur in os eorum aliquid Sanguinis Domini, ut etiam testatur *Cyprianus Serm. de Lapsis*, adeòque sub una specie dabatur eis Eucharistia.

Ex Communione ex præsanctificatis in Parasceve.

Deinde antiquissimus Ecclesiæ Latinæ usus (cujus meminit antiquus *Ordo Romanus* editus ante 800. annos) habet, ut Sacerdos in Parasceve sub una tantùm specie cōmunicet. Et simile quiddam de Ecclesia Græca testatur *Concilium Laodicenum can. 49.* in qua per totam quadragesimam, præterquam in Sabbato & die Dominico, fiebat Communio ex præsanctificatis, uti apud Latinos in Parasceve.

30. *Ex diuturna asservatione Eucharistiæ pro infirmis.*

Tertiò idem patet ex antiquissima consuetudine (quam etiam sæculum *Concilii Nicæni* agnovit, & de qua videri potest *Clemens Romanus l. 8. constit. c. 13.* & *Eusebius lib. 6. Ecclesiastica historia c. 34.*) asservandi in loco deputato Eucharistiam pro ægrotis; ita ut teste *Sophronio in Prato spirituali c. 79.* servaretur aliquando per annum: quod satis declarat jam conservari solitas species panis pro communicandis ægrotis, cùm vini species tam diu servari non possint sine periculo irreverentiæ.

Unde testatur *Eusebius l. 6. Histor. c. 34.* ex Epistola Dionysii Alexandrini, Presbyterum

Eorumq. Communio- ne sub una specie.

terum dedisse puero particulam Eucharistiæ deferendam Serapioni seni ægroto, ac jussisse, ut eam priùs madefaceret, quàm seni porrigeret. *Amphilochius* quoque in vita *S. Basilii* scribit, eum in morte Eucharistiā accepisse in sola specie panis, quam longo tempore asservaverat.

Ex praxi Manichæo- rum.

Denique Manichæi, teste *Leone I. Serm. 4. de Quadrages.* Numquam communicabāt, nisi sub specie panis; nec tamen ex hoc præcisè capite sunt redarguti erroris ab *Epiphanio, Augustino*, vel aliis, qui de eorum erroribus scripserunt. Immo ut hæresim suam tegerent (teste *Leone suprà*) panem Eucharisticum cum Catholicis sumere solebant; vanè utique, si usitata & libera non fuisset Romæ Communio sub una specie. Græci quoque numquam Latinos ex hoc capite redarguerunt: etsi alioquin valde effusi in prætexendis & cōquirendis quibusvis, quæ speciem erroris vel tenuem, etsi infundatè, putabant habere. Plura vide apud *Bellarminum lib. 4. de Eucharist. c. 24.*

Denique ex incommodis.

Confirmatur: quia cum Christus totus contineatur sub alterutra specie, non erat ratio præcipiendi generaliter utramque; præsertim ob gravia inconvenientia, partim suprà insinuata, partim quia multi nullatenus ferunt potum vini, partim etiam quia in multis regionibus non posset haberi copia vini sufficiens multitudini fidelium communicandæ.

31. Objicitur I. Christus *Joan. 6.* ait: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Ergo præcepta est sumptio utriusque speciei. Resp. Neg. Cons. nam qui dixit hoc, dixit quoque: *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum.* Et post similia sæpiùs repetita tandem concludit: *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum*; ut rectè notavit *Tridentinum sess. 21. can. 1.* adeòque cùm soli pani ibi frequentiùs tribuatur vivificatio, non potuit ibidem præscribi utriusque speciei ad vivificationem animæ necessitas. Præcipitur itaque ibi sumptio dumtaxat Eucharistiæ Sacramenti, sub quacumque tandem specie, ita ut præceptum versetur circa rem quæ sumitur, non circa modum quo sumitur: jam verò etiam sub altera tantùm specie caro & sanguis sumuntur, ob mutuam connexionem & concomitantiam.

Non obstant verba Christi Ioan. 6. Nisi manducaveritis &c.

Deinde potest propositio Christi intelligi in sensu etiam copulativo seu potiùs distributivo, idque secundùm rigorem dialecticum hoc modo: *Si nec manducaveritis carnem Filii hominis, nec biberitis ejus sanguinem &c.* Nam particula exceptiva, *Nisi*, involvit negationem, & valet idem quod, *si non* (ut etiam expressit Græcus) & repeti debet etiam in secunda parte enuntiationis compositæ. Velut si diceretur: *Nisi adsit Ceres & Bacchus, friget Venus.* Sensus enim est: Si neutrum adsit, friget Venus; cùm alterutrum sufficiat, ut non frigeat.

32. Objicitur II. Christus *Matth. 26.* dixit: *Bibite ex hoc omnes.* Resp. id esse dictum solis Apostolis, ideòque Syrus vertit, *Vos omnes*, & Lucas expressit *c. 22.* hoc modo: *Dividite inter vos*, sic videlicet, ut in orbem vos omnes aliquid ex eodem isto calice bibatis. Panem enim consecratum ipsemet fregerat, & singulis dederat. Unde hoc impletum fuisse testatur Marcus *c. 14.* *Et biberunt ex illo omnes.* Quare patet, quàm ineptè Hæretici inde conficere velint omnibus fidelibus præcipi sumptionem etiam specierum vini.

Neque alia Matth. 26. Bibite ex hoc omnes

Objicitur III. Christus *Lucæ 22.* dixit: *Hoc facite in meam commemorationem*; id est, distribuite omnibus utramque speciem. Resp. Christum ibi sumptionem Eucharistiæ præcepisse quidem Ecclesiæ, attamen non omnibus omnem sumendi modum; sed in hoc plurimum reliquit dispositioni Ecclesiæ, ex cujus traditione oportet cognoscere, quousque Christi mandatum se extendat.

Nec illud Lucæ 22. Hoc facite &c.

Objicitur IV. Judæi omnes in deserto non solùm comederunt Manna, sed etiam biberunt aquam de petra, teste Apostolo *1. ad Cor. 10.* Atqui hæc erant figuræ Eucharistiæ sub utraque specie sumendæ: ergo & nos in deserto hujus vitæ utramque speciē debemus accipere. Resp. hoc argumentum potiùs pro nobis facere: quia illi non eodem tēpore & loco acceperunt Manna & aquam de petra; sed aliquot diebus interjectis: Māna enim datum est in deserto Sin, *Exodi 16.* Aqua verò in Raphidim *Exodi 17.* Unde hæc erant figuræ Eucharistiæ sub una specie sumendæ; sicut & panes propositionis, quibus nullus mysticus potus erat adjunctus; & participatio Sacrificiorum, quorum sola caro manducabatur, sanguis autem omniaque libamina effundebantur Deo, ut patet *Exodi 25.* 33.

Figura Mānæ & aqua de petra potiùs favet quàm obsit: uti & aliæ figuræ.

Objicitur V. Auctoritas quorumdam Patrum. Ex quibus tamen nihil aliud habetur, quàm usum calicis olim fuisse Laicis licitum, cùm necdū esset ab Ecclesia interdictus. Quòd si subinde Patres videantur dicere (tamen apertè non dicunt) sanguinem esse necessariò sumendum, intelligunt ipsum Eucharistiæ Sacramentum, quod Corpus & Sanguinem continet, & indifferenter à Patribus exprimebatur modò nomine corporis, modò nomine sanguinis, eò quòd tunc sub utraque specie permitteretur. Vel intelligunt sanguinem sumendum, saltem cum corpore, in quo cōtinetur. Quo sensu *Paschasius lib. de Corpore Domini c. 19.* dixit: *Nec Caro sine Sanguine, nec sanguis sine carne jure communicatur*, q.d. illum non jure cōmunicare, qui sentit unum sine altero accipi. Quo sensu idem *c. 17.* dixerat: *Non rectè caro Christi sine divinitate sumitur, nec divinitas sine carne præstatur.* 34.

Explicantur generaliter Patres.

Signan-

35. Signanter objici solet auctoritas *Gelasii* Papæ c. *Comperimus de Consecrat. dist. 2.* ubi detestatur perceptionem Sacramenti sub una tantùm specie, & præcipit sumi sub utraque. Sed juxta *D. Thomam* & antiquas Glossas loquitur de sacrificantibus, & planè consonat titulus præfixus apud *Gratianum*. Si autem loquatur etiã de Laicis (ut Quidam volunt) arguit superstitionem quorumdam, qui more Manichæorum credentes Christum assumpsisse corpus fine sanguine, & vinum esse creaturam malam à principio malo creatam, abstinebant semper ab usu calicis. Et huic responsioni favet parenthesis: (*Quoniam nescio quâ superstitione docentur obstringi*) ut ait *Poncius d. 44. n. 100. in fine*. Quare hoc modo ad *Gelasium* respondet *Joannes Hesselius Tr. 2. de Communione sub unica specie cap. 7.* At alii censent, *Gelasium* ibi simpliciter prohibere, sumi Eucharistiam sub una specie, scilicet panis; idque quia hoc prohibuerat *Leo* Papa *Gelasii* prædecessor ob hæresim *Manichæorum* & quorumdam aliorum, qui docebant Christum assumpsisse corpus phantasticum sine sanguine, ideoque contendebant Eucharistiam sine sanguine esse sumendam. Ita *Ruardus art. 15. circa initium*, & ex eo *Wiggers q. 80. art. 12.* Quod tamen hi Auctores id referunt inhibitum à Leone Papa in quodam Decreto & *Serm. 4. de quadrages.* non satis ostendunt, Decreti locum non citantes, & Sermonem citatum non rectè allegantes. In hoc enim non condit novum decretum, sed pro signo quo deprehendantur Manichæi, ut agniti pellantur, ponit, quòd *Christi Corpus accipiunt, Sanguinem autem haurire omnino declinant*, stabiliter scilicet & studiosè. Quàmvis alioquin Catholicis esset liberum & indifferens, abstinere à calice vel non. Qui credibiliter ex hoc fine deprehendendi Manichæos, exinde stabiliùs cœperunt uti calice, saltem ad tempus.

Specialiter explicatur S. Gelasius.

Objicitur VI. Fideles dum privãtur unâ specie, privantur perfecto & integro convivio & majori gratiâ per utramque speciem conferendâ; ergo Ecclesia non rectè usum calicis eis ademit. Resp. privari Laicos convivio perfectiori quoad rationem signorum sensibilium, non tamen quoad rem contentam: nec privari ullâ gratiâ necessariâ ad salutem. Et quàmvis (quod Plerique negant) major gratia per utramque speciẽ conferretur; potest tamen illud augmentum meliori præparatione aut frequentiori Communione compensari, ac illo non obstante species vini ob urgentes causas suprà memoratas inhiberi, sicut inhibetur secunda & tertia communio eodem die facienda, etsi amplioris gratiæ causativa. Verè tamen Communionem sub utraque specie majorem gratiam non conferre, cum communi Sententia ostendetur *disp. 7. quæst. 3.*

QUÆSTIO IV.

De Præcepto Ecclesiastico sumendi Eucharistiam.

DIco I. *Concilium Lateranense* sub *Innocentio III.* (& refertur c. *Omnis utriusque sexûs, De pœnitentiis & remissionibus*) statuit, ut *Omnis utriusque sexûs fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, saltem semel in anno confiteatur, suscipiens reverenter, ad minus in Pascha, Eucharistiæ Sacramentum; nisi fortè de proprii Sacerdotis consilio ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab hujusmodi perceptione duxerit abstinendum: alioquin & vivens ab ingressu Ecclesiæ arceatur, & moriens Christianâ careat sepulturâ.* Idem confirmat & definit *Tridentinum sess. 13. can. 9.* 36.

Semel in anno obligantur omnes, qui ad annos discretionis pervenerint, sumere Eucharistiam ex præcepto Ecclesiæ.

Ubi adverte I. requiri, ut communicaturi pervenerint ad annos discretionis. Quod non ita est spectandum ex eorum ætate, quàm ingenii maturitate, & circa res fidei instructione, ita ut aliqui etiam anno decimo sint admittendi, aliqui vix decimo-quarto ætatis. Non potest tamen de hoc statui certa regula, sed juxta Doctores communiter relinquitur judicio parentum, Parochi, vel prudentis Confessarii, qui poterit subinde Communionem ad unum alterumve annum suspendere, etsi judicetur puer ad annos discretionis pervenisse, ut crescat devotio & reverentia erga Sacramentum. Quàmvis peccent pueri determinationi parentum aut Confessarii resistentes; uti & ipsi parentes hac in re notabiliter negligentes. Declarat autem Ecclesiæ consuetudo pueros citiùs teneri ad annuam Confessionem, si peccaverint mortaliter, quàm Communionem: tum quia major est confessionis necessitas: tum quia major est mysterii Eucharistiæ intelligendi difficultas, & requisita in suscipiente reverentia. 37.

Quando parvuli sint censendi pervenisse ad annos discretionis quoad annuam Communionem.

An citiùs quoad annuam Confessionem.

Adverte II. per Pascha intelligi tempus à Dominica Palmarum usque Dominicam in Albis inclusivè; ut patet ex praxi Ecclesiæ, & declaratione *Eugenii IV.* apud *Navarrum c. 21. n. 45.* Quod tempus in certis Ecclesiis recepta consuetudo longius, imo in aliquibus per totam Quadragesimam extendit. 38.

Quid per Pascha intelligatur.

Adverte III. per proprium Sacerdotem, ex cujus consilio possit differri Communio paschalis, intelligi non solùm parochum vel superiorem, sed etiam quemlibet Confessarium, qui eo tempore potest Confessionem excipere: censetur enim ad hoc à propriis animarum pastoribus delegatus eo ipso, quòd potestatem acceperit Confessiones excipiendi: præsertim cùm consilium differendi sæpè sumendum sit ex conscientia pœnitentis,

Dilatio Communionis relinquitur rationabili arbitrio Parochi aut Confessarii.

quam

quam parocho revelare non tenetur, v.g. quia confessio generalis est præmittenda, pœnitens ad perfectiorem dolorem est disponendus &c. Idemque recepta praxis declarat; idque singulariter circa Communionem parvulorum inchoandam, vel absolutè differendam. Et consonat quoad hos *Catechismus Romanus* c. *De Eucharist. numer.*48.

Pœna non communicantium est ferendæ sententiæ. Adverte IV. pœnam, quæ in Jure apponitur, non esse latam, sed ferendam, etsi in quibusdam Ecclesiis imponatur pœna latæ sententiæ.

39. *Communio Paschalis est facienda in Parochia, nisi adsit consensus saltem præsumptus parochi.* Adverte V. obligare hoc præceptum, ut Communio fiat in propria parochia; nisi adsit consensus, saltem rationabiliter præsumptus (qui etiam sufficit secundùm *Navarrum cap.*21. *num.*52. *Rodriguez Tom.*1. *qq.Reg.qu.*56.*art.*3. *Aversa q.*10.*sect.*4. *Bassaeum in Supplem.V. Communio n.*3. & alios communiter, ut ait *Bassaeus*) proprii Pastoris vel superioris ad alibi communicandum. Id patet, tum ex communi sensu Doctorum existimantium hanc circumstantiam etiam obligare sub mortali: tum ex usu Ecclesiæ: tum ex eo quòd Pontifices communionem illam in privilegiis Mendicantium tam constanter excipiant. Idem quoque declaratur in *II. Synodo Mechliniensi Tit.de SS.Eucharistia Sacram.c.*5.

40. *Circumfertur privilegium quorumdam Regularium,* Solùm obstare videtur privilegium in contrarium tam expressè concessum à *Nicolao V.* Monasterio B. Mariæ de Guadalupe Ordinis S.Hieronymi, confirmatum à *Paulo III.* per vivæ vocis oraculum, ut testatur *Antonius Cardinalis* ejusdem Papæ Pœnitentiarius. Hoc autem privilegium, utì & cetera omnia præfato monasterio concessa, *Pius IV.* & alii fecerunt communia toti Ordini, ut ostendit *Rodriguez Tom.*1. *q.*55. *art.*9. & *quæst seq.art.*3. adeòque communicatur reliquis Ordinibus Mendicantibus præfatum privilegium, utpote qui cum dicto Ordine in privilegiis communicant. Quare *Rodriguez* posteriori loco & nonnulli alii existimant præcepto Communionis Paschalis posse satisfieri in templis Mendicantium. *Quod omnino non est practicandum.* Sed cùm privilegium istud à quibusdam vocetur in dubium, nec sit in usu apud Mendicantes; sit etiam summè odiosum pastoribus, qui ad minus semel in anno præsentiam suarum ovium meritò requirunt: ideo existimo in praxi (quidquid sit speculativè de validitate) ab illis planè abstinendum, omnibusque in parochia Communionem esse efficaciter persuadendam: præsertim cùm Congregatio Cardinalium nomine & auctoritate Urbani VIII. declararit Boncompagno Archiepiscopo Neopolitano 20. Martii 1638. ad querelas ejusdem urbis Parochorum institutas contra Patres Theatinos & Societatis Jesu Communionem Paschalem in propria parochia omnino debere fieri.

Excipiuntur tamen ex consuetudine Sacerdotes, etiam sæculares, qui satisfaciunt, ubicumque celebrẽt: utì & Religiosi, etiam Laici, qui satisfaciunt in suis monasteriis. Idem est secundùm *Sanchez, Aversa, Diana* & alios de advenis & peregrinis: quantumvis aliqui velint illis esse communicandum in parochia sui hospitii. Denique famulis sive familiaribus Religiosorũ Mendicantium possunt iidem liberè administrare Communionem paschalem, sicut etiam Viaticum & Extremam-Unctionem, quando degunt intrà septa monasterii; ex privilegio Societati Jesu concesso à Paulo III. & aliis concessis Fratribus Minoribus apud *Rodriguez q.*56. *art.*14. 41. *Sacerdotes & quidam alii possunt satisfacere Ecclesiastico præcepto extra parochiam.*

Petes I. An huic præcepto satisfiat per Communionem sacrilegam? Resp. affirmativè cum Doctoribus communiter contra *Franciscum Sylvium* & quosdam alios. Ratio est: quia substantia præcepti habetur in manducatione sacramentali & religiosâ; modus autem extrinsecus, vel finis intentus, v.g. obtentio gratiæ, non cadit sub præceptum. Aliud est de sacrilega Confessione: cùm enim illa non sit sacramentalis, nec valida, non ponitur substantia præcepti. Unde si Confessio foret valida, etsi informis, satisfieret per eam: sicut satisfit præcepto Baptismi, etsi suscipiatur sacrilegè & cum obice. 42. *Satisfit eidem per Cõmunionem sacrilegam:*

Ex quo sequitur etiam satisfieri præcepto divino positivo & affirmativo cõmunicandi per communionem sacrilegam: sicut præcepto affirmativo divino suscipiendi Baptismum satisfit per illius veram, etsi indignam, susceptionem; qui proinde nõ posset iterari. Prout neque infirmus, qui ipsâ die mortis Viaticum sumpsisset cum obice, non deberet neque posset iteratò illud, esto à Christo præceptum, sumere. *Immo etiã præcepto divino affirmativo cõmunicandi,*

Nec obstat, quòd jure divino præcipiatur cõmunio in statu gratiæ sumenda; adeòque eadem præcipiatur jure Ecclesiastico, utpote determinãte jus divinum ad certum tempus. Nam jus istud divinum est naturale & negativum, quo vetatur solùm indigna sumptio, utì susceptio indigna Baptismi: hîc autem solùm est quæstio de præcepto positivo affirmativo, quo præcipitur sumptio Eucharistiæ. Aliud namque jus manifestè constat non fuisse impletum, sed violatum. Neque Ecclesia illud determinat, utpote determinatione non indigens, sed obligans ad semper & pro semper: cùm nullo umquã tempore possit quis accedere indignè vi juris naturæ. Determinat itaque Ecclesia præceptum divinum affirmativum aliquando communicandi ad annuam communionem: quod verè impletur per sacrilegam. 43. *Non tamen negativo & naturali vetanti indignã sumptionem, De quo non movetur quæstio.*

Non obstat etiam, quòd Ecclesia cap. *Omnis utriusque sexûs* præcipiat Eucharistiã suscipi reverenter: ad reverentiam enim internam jure divino naturali requisitam, præser- *An vel quo sensu præcipiat Ecclesia Euchari-*

stiam sumi reverenter.

præsertim ad obtinendum Eucharistiæ effectum, tantùm hortatur: cùm non soleat aut non valeat actus merè internos præcipere, qui ad substantiam actûs externi, etiam quatenus est certæ speciei moralis, minimè sunt necessarii. Unde ad summum præcipit reverentiam externam; aut certè internam, quâ Christum recognoscimus præsentem: quæ etsi præcepta foret, potest cum insufficienti dispositione ad effectum Eucharistiæ, adeòque cum sacrilega Communione consistere.

44\. *An qui in Paschate communicare neglexit, obligetur postea.*

Petes II. An qui ob impedimentum vel ex malitia aut negligentia non communicavit in Paschate, teneatur adhuc quàm primùm communicare? Respondent Doctores passim affirmativè; quia præcipitur absolutè sumptio Eucharistiæ facienda semel in anno; & designatur tempus Paschæ, non ad finiendam obligationem, sed ad sollicitandam, & non differendam diutiùs Communionem: alligatur autem isti tempori tamquam congruentiori ob venerationem festivitatis. Idque videtur colligi ex textu Canonis & *Tridentino* suprà definiente, Fideles teneri singulis annis, saltem in Paschate, communicare. Quemadmodum igitur quando præcipitur annua solutio alicujus censûs, facienda in festo v.g. S. Joannis, non liberatur, qui istâ die solutionem non præstitit, sed lex fortiùs illum urget; ita contingere videtur in præcepto annuæ Communionis; ut proinde qui culpabiliter differt, semper sit in peccato, donec communicet. Idem videtur confirmare consuetudo Prælatorum & Parochorum, qui etiam per censuras Ecclesiasticas urgent ad quantociùs communicandum eos, qui in Paschate non communicarunt: quod signum est, eos non imponere novum præceptum, sed urgere observantiam præcepti neglecti. Estque indubiè hæc doctrina valde probabilis. Et in praxi omnino admonendi seu urgendi sunt fideles, ut Communionem neglectam statim suppleant; cùm id sit securissimum & saluberrimum, quidquid sit de rigoroso præcepto.

Sententia affirmativa proponitur.

Judicium de eadem in ordine ad praxim.

45\. Nihilominus *Rodriguez, Henriquez, Victoria, Soto, Valentia, Præpositus, Ledesma, Toletus* & plures alii apud *Diana P. 3. Tract. 4. Resol.* 41. docent eos qui culpabiliter in Paschate non communicarunt, esse isto anno liberos ab obligatione communicandi, existimantes, obligationem illam esse alligatam tempori, adeòque eo elapso expirare; prout cernitur in obligatione legendi horas, audiendi sacrum &c. cùm neque ex verbis legis, neque ex mente Ecclesiæ hactenus declaratâ ampliùs convincatur, & alioquin obligationes sint restringendæ. Quod autem Cardinalis *Lugo disp. 16. sect. 4.* asserit esse duplex Ecclesiæ præceptum, unum de annuè communicando, alterum de communicando tali parte anni, scilicet in Paschate, adeòque eum, qui communicaret extra tempus Paschale, satisfacere priori dumtaxat præcepto: hoc, inquam, gratis excogitatum est, nec satis consonum communi sensui: neque enim duplicis præcepti violati arguunt se, qui toto anno non communicant. Nec particula *saltem*, quâ utitur *Tridentinum* id insinuat sufficienter; uti nec particula *ad minus*, quâ utitur *Concilium Lateranense*, cujus ordinationem solùm innovat *Concilium Tridentinum*. Nam solùm indicat, Ecclesiam quidem desiderare, ut fideles sæpiùs communicent, non tamen præcipere, nisi quòd communicent saltem in Paschate. Quod clariùs indicat tenor præcepti, prout etiam pueris in Catechismo proponitur: *Eucharistiam ad minus semel in anno, idq; circa festum Paschæ sumito.* Simile foret, si Ecclesia hujus tenoris præceptum ferret: Ad minus semel in septimana, idque die Dominico missam audito. Sicut autem ibi non censeretur ferri duplex præceptum, unum pro hebdomada, & alterum pro die Dominico, sed unicum idque exspirans cum ipso die Dominico, sic etiam dicendum videtur in præsenti.

Sententia negativa præfertur.

Excipiunt tamen omnes casum, quo quis sine culpa distulit communionem ex consilio proprii Sacerdotis: talem enim obligari ad postea communicandum, constat apertè ex textu Canonis. Idem *Armilla* & plures alii applicant ad casum, quo communio ex justa causa vel impedimento est dilata: hic enim casus videtur priori æquivalens; cùm dilatio contigerit ex præsumpto consilio Confessarii. Videtur autem in Jure hoc solùm exprimi gratiâ exempli ordinarii, quia nimirum causâ subsistente non solent fideles fidere proprio, sed Confessarii judicio. Unde mens & ratio legis est eadem ac generalis, quando justa causa & impedimentum adest: cùm etiam arbitrium Confessarii debeat in justa causa fundari. Aliàs quoque habens impedimentum se solo excusans, si ad securitatem expeteret arbitrium Confessarii, deberet postea ex lege communicare; non autem, si tacuisset: quod absonum apparet. 46.

Excipiuntur nonnulli casus.

Dices I. Ordinarii seu judices cogunt incurios communicare postea, idque sub pœnis & censuris. Resp. in primis, tales fortè sequi opinionem alteram. Deinde (quidquid de hoc sit) pœnas minantur ob delictum in omissa Communione patratum: cùm enim propterea mereantur pœnam, & Jus nullam latæ sententiæ apponat, Judices illam minantur se illaturos, non ob peccatum continuatum omissæ Communionis, quasi adhuc obligantis, sed ob peccatum præteritum; ob quod tamen non infligerent illam, nisi supposito, quòd nolint postea communicare. Deinde hoc ipsum possunt eis injungere per modum pœnæ, quòd communicent postea. 47.

Satisfit objectionibus.

Dices

Dices II. Qui ex consilio proprii Sacerdotis seu Confessarii distulit cōmunionem tenetur postea; ergo etiam qui ex incuria: ne alioquin malitia ei patrocinetur. Resp. Neg. C. quia prius in textu exprimitur; non posterius. Unde si simili modo loqueretur præceptum auditionis sacri diebus festis, deberet differens de consilio Confessarii supplere postea missā; nō alter, qui omittit ex malitia. Nec hic reportat cōmodum ex malitia, sed magnum incommodum scilicet offensam Dei, & legis trāsgressionem; quam alter sic procedendo non transgreditur.

48. *Iure saltem Eucharistico obligantur fideles sumere Viaticum.*

Dico II. Satis constat fideles obligari jure Ecclesiastico (quidquid sit de jure divino) ad sumendum Viaticum in mortis articulo. Probatur ex antiquissimis Conciliis. *Nicæno can. 13. Carthaginensi IV. can. 77.* & aliis, quæ cavent summoperè, ne morientes discedant sine Viatico. Unde consuetudo hæc ita est recepta, ut sine gravi scandalo nequeat violari. Quod est signum gravis obligationis. Quam etiam agnoscit cōmunis sensus Doctorum & fideliū. Quare hunc salutarem morem deferendi Eucharistiam ad infirmos, ut eis ministretur Viaticum, omnino retinendum esse, & necessarium, confirmat *Tridentinum sess. 13. c. 6.* Hinc non sunt audiendi *Sylvester V. Eucharistia 3 in principio, Caietanus V. Communio* (quorum opinionem *Emanuel Sa* putat probabilem) docentes, non esse mortale, si omittatur Communio in articulo mortis citra contemptum, ex quo moribundus impleverit Communionem paschalem.

Quātumvis eodem anno in Paschate communicassent.

Qualiter sit computandus mortis articulus.

Non est autem articulus mortis sic computandus, quasi Eucharistia debeat sumi immediatè ante mortem: sic enim executio hujus præcepti frequenter esset impossibilis: sed sufficit, quòd in gravi morbo, etsi pluribus diebus ante mortem, sumatur, quamtumvis ex devotione solùm, sine memoria mortis aut hujus præcepti.

49. *An qui sanus existens communicavit tenentur rursum communicare, si statim in morbum gravem incidat.*

Sed petes, quid faciendum, si aliquis sanus existens cōmunicaverit, & paulò pòst incidat in morbum, ex quo eodem die aut aliquo tempore postea moriatur? Respondetur communiter, non teneri talem rursus communicare eodem die (quod certū esse, ait *Wiggers q. 80. a. 11.*) immo nec posse: quamquam Nōnulli existiment saltē posse, immo aliqui etiam teneri, rursum communicare: tum quia est sensus & praxis communis: tum quia nulla est causa excusans à multiplici Cōmunione in una die: si enim foret aliqua causa esset necessitas Viatici, cui jam est satisfactum: sicut si sanus occidendus eodem die communicasset. Quòd si uno aut altero die, immo sex vel octo diebus ante morbum cōmunicaverit, cōsulenda omnino est iterata Communio; non est tamen præcepta juxta cōmuniorem Doctorum sententiam. Ratio generalis est, quòd talis moraliter loquendo verè cōmunicaverit cōstitutus in articulo seu propinquitate mortis, etsi ignoraverit se in illo cōstitutum quòd non obest impletioni præcepti; ut patet in eo, qui ignorans esse diem festum, audit Sacrum. Itaque talis verè accepit Viaticum in articulo mortis: itemque satisfecit fini præcepti.

Ex dictis sequitur milites inituros periculosum conflictum, item eos qui inituri sunt periculosam navigationem, similiter lethaliter vulneratos, & damnatos ad mortem, obligari ad cōmunicandum. Unde etiam judex obligatur reo dare tempus disponendi se ad Communionem, ut patet ex *c. Super eo de Hæreticis in 6.* ubi *Alexander IV.* præcipit dari Eucharistiam Hæreticis traditis brachio sæculari, si sufficientia pœnitentiæ signa dederint. Idem antea cōstitutum fuerat *c. Quæsitum 13. q. 2.* etiam de iis, qui ob alia delicta erant extremo supplicio afficiendi. Illud ipsum in Motu proprio edito anno 1569. mandavit *Pius V.* tollens & prohibens morem contrarium. Denique conformiter ad prædictum Motum proprium hoc judicibus præcepit *Philippus II.* Hispaniarum Rex anno 1569. 50. *Milites certamen periculosum adituri, damnati ad mortē &c. tenentur sumere Viaticum.*

QUÆSTIO V.

Qualis Dispositio requiratur ex parte corporis?

Dico I. Ad sumptionem hujus Sacramenti requiritur jejunium. Patet ex universali Ecclesiæ consuetudine, quam ab Apostolis manasse testatur *Augustinus Ep. 118 c. 6* Ubi etiā ait: *Placuit Spiritui sancto, ut in honorem tanti Sacramenti, in os Christiani priùs Dominicum corpus intraret, quàm exteri cibi: & ideò per universum orbem mos ille servatur.* Eadem obligatio constat ex variis Cōciliis *Carthaginensi III. c. 29. Constantiensi sess. 13* & aliis. Quod autem in *Carthaginensi* permittitur, Eucharistiam sumi à non jejunis in die Cœnæ Domini, non est ab Ecclesia universali receptum, vel potiùs est contrariâ consuetudine dudum revocatum. 51. *Communioni prærequiritur ex præcepto Ecclesiæ jejunium.*

Requiritur autem certò ex praxi Ecclesiæ & sensu fidelium jejunium naturale; ita ut à media nocte usq; ad tempus Cōmunionis nihil sumptum sit, quòd aliquâ ratione cēseatur se habere & sumi per modum cibi vel potûs. Dico, *à media nocte*: quia etsi pro diversitate regionum vel etiam negotiorum dies variè censeatur inchoari; tamen communi Ecclesiæ sensu in hac materia censetur inchoari à media nocte. Unde si paulò ante mediam noctem quis aliquid sumpserit, posset statim post mediam noctē communicare, quàmvis non dormierit, nec cibum digesserit. Nihilominus devotio & reverentia Sacramento debita exigit, ut sacer ille cibus profano non misceatur. Ideoque etiam convenit, ut post sacram escam non statim sumatur profana, sed ut 52. *Idē naturale.* *Initio computa à media nocte.* *Non requiritur intermedius somnus.*

pietati vacetur, & species priùs consumantur; etsi de facto certum aliquod intervallum non sit præscriptum jure aliquo, quod adhuc sit in vigore.

53. *An mox, post Communionem liceat spuere.*

Similiter congruum est, abstinere aliquantisper à sputis: quàmquam mox posteaquam satis constiterit nullum in ore fragmentum remansisse, non sit illicitum spuere. Pariter nec illicitum est aromata ruminare ad sputa seu phlegmata provocanda. Species namque sacramentales, etsi adhuc indigestæ, in stomacho resident, sputum autem seu saliva ex capite in os defluit, juxta Medicos, ipsumque *S. Gregorium Homil. 10. in Ezech. ante med.* aut certè ex pulmonibus, non ex ventriculo, in quo cibus coquitur. Secùs tamē foret, si adhiberetur aliquid excitans vomitum. Is enim non nisi, postquam consumptæ fuerint species, potest provocari; regulariter loquendo. Quod addo ob casum quo vomitus esset citiùs provocandus ad conservationem vitæ, v.g. si hostia aut vinum veneno fuissent infecta.

54. *An si horologia sonent inæqualiter, liceat sequi tardius.*

Si horologia sonent inæqualiter, putant Aliqui non posse illo die communicare aut celebrare eum, qui post duodecimam in uno loco auditam aliquid sumpsit. Sed communiùs censent Doctores, quòd possit sequi tardius horologium, quando nō constat illud errare: eò quòd illa horologia se habent instar opinionum probabilium, vel saltem (quoniā nimis facilè errant) quòd ex usu fidelium, & mente Ecclesiæ sint in simili materia mensura mediæ noctis, quam sequi nobis liceat, cùm ex mensura naturali nobis nihil certi cōstare possit. Existimant autem plures Doctores mediam noctem computandā præcisè à puncto, quo incipit sonare horologiū, immo (ut vult *Prapositus* & alii) à primo sonitu præludii. Quod licet mathematicè loquendo verum videri possit; nihilominus nonnulli Doctores putant probabile horam v.g. duodecimam moraliter durare usque ad ultimum sonū; adeòque interim comedentem vel bibentem posse postridie communicare.

55. *Quid si habeat, aut sumatur instar cibi & potûs.*

Porrò illud habet se per modum cibi vel potûs, quod in stomacho digeritur sive alteratur. Illud autem sumitur per modum cibi aut potûs, quod sumitur per actionem quæ est comestio seu potatio, adeòq; ab extrinseco ori impositum per se sumitur, etsi causâ medicinæ, & in quantumcumq; parva quantitate. Quàmvis enim in jejunio Ecclesiastico parvitas materiæ cibi excuset à mortali, non tamen in hoc jejunio naturali: quia materia hujus præcepti non est abstinentia à cibo vel potu, sicut in jejunio Ecclesiastico; sed est abstinentia ab Eucharistia post cibum aut potum: quam graviter & meritò inhibere Ecclesia potest, uti abstinentiam à secūda vel tertia Cōmunione.

Etsi minimum fuerit, mortale est, postea communicare.

56. *V.g. trajectum sit granū anisi.*

Hinc sequitur I. post modicum granum anisi, vel post unam aut alteram guttam voluntariè trajectam per os in stomachum, nō licere sub mortali isto die communicare. Similiter Sacerdotem, qui in missa sumpsit ablutionem, non posse progredi ad ulteriorem missam celebrandam, prout etiam decernitur c. *Ex parte de Celebr. Missar.* Item qui ori imponunt saccharum, tabacum vel quæcumque aromata, si ex eis quidpiam deglutiant post mediam noctem: idque etsi vesperi imponantur ori ad curandam raucedinem, catarrhum &c. quia hæc omnia censentur sumpta per modum cibi aut potûs. Idem est de sumptione medicinarum sive ciborum medicinaliū; ut habet sensus fidelium & Ecclesiæ, quem expressit *Paulus V. in Rituali Romano Tit. de Cōmunione infirmorū* dicens: *Ceteris fidelibus* sanis videlicet, seu non infirmis ad mortē, *nec etiam per modum medicinæ ante aliquid sumere licet.* *Aromata, tabacum.* *Medicina.*

Quòd si autem aromata vel tabacum in ore retineātur, aut etiā masticentur, ad confortandū caput vel humores phlegmaticos evacuandos, non deglutiantur, saltem post mediam noctē, non nocebunt jejunio; quia id agere non est verè comedere. Quòd si aliquid cum saliva descendat, uti natum est fieri, cùm impediri nequeat, quin descēdat saliva prædictis infecta, non obest jejunio, ut notat *Tannerus disp. 5. q. 8. dub. 4.* Eò quòd non sumatur instar cibi, sed salivæ, & huic immixtum; sicut quod inter abluendū os, gustandum jusculo, salivæ immixtū transit in stomachum. Est tamen valde fœdus & meritò per Ordinarios seu Ecclesiæ Prælatos extirpandus abusus quorumdam jugiter quasi, etiā mox ante celebrationem Missæ, tabacum ore masticantium, sicq; ore fœtenti Sanctissima Mysteria sumentium.

57. *Quid de reliquiis quæ inter dentes hærent.*

Item Plerique docent de reliquiis intrà dentes relictis ex die præcedenti eas non quidem violare jejunium, quando involuntariè, sed tunc saltem quando voluntariè deglutiuntur: quàmvis contrariū non sit etiam improbabile, præsertim si reliquiæ non sint notabiles; quod docet *Tabiena* & novissimè *Arriaga d. 44. n. 12.* existimans alteram Sententiā nimis esse scrupulosam, neq; Ecclesiam de hujusmodi reliquiis fuisse solicitam.

Quid de papyro.

De papyro, si deglutiatur, est quoq; controversia, an solvat jejuniū naturale: Variis negantibus (inter quos *Marchant To. 2. Tribun. Tract. 2. p. 2. Tit. 4. q. 2. in Examine quarta dispositionis*) pluribus affirmantibus illam habere rationem cibi, quo nonnulla animalia vescuntur, ac digeri à stomacho instar herbæ, ex qua, uti filum lineum, originem ducit. De frusto ligni solidi, auri, plumbi, unguis, lanæ, officuli fructuū &c. quæ à stomacho etiā valido nō digeruntur, sed inalterata egeruntur, censent Doctores passim, quod res hujusmodi deglutiendo non solvatur jejunium naturale. Aliud apparet de terra, quæ cibus est quorumdā animalium, vel creta, aut crusta parietis, quam mulieres interdum sumunt, sive per modum cibi cum stultè imaginatā volup-

De frusto plumbi &c.

tate,

tate, sive per modum medicinæ ad inducendum colorem pallidum.

58. *Quid de trajectione salivæ, sanguinis,*

Sequitur II. salivam, quæ in stomachum etiã voluntariè trajicitur, etsi fiat mox post oris ablutionem, non impedire communionem. Similiter nec sanguinem aliosque humores ex cerebro aut gingivâ in os aut stomachum defluentes: quia non sumuntur ab extrinseco per modum cibi aut potûs. Secùs est, si ex vulnere v. g. digiti sanguis sugatur & deglutiatur.

Aqua aut liquoris instar salivæ seu mixtim transeuntis.

Sequitur III. non impedire communionem, si quis dum os abluit, dum prægustat cibos, vinũ, &c. aliquid fortuitò trãsmittat: quia id non per modum cibi aut potûs, sed per modũ salivę censetur sumi. Quàmvis secundùm Doctores debeat hoc fieri in parva quantitate; aliàs impediret: tũc enim non censeretur transire per modum salivæ. *Præposito* tamen *q.* 80. *n.* 40. non videtur magnus faciendus scrupulus, quàmvis paulò major quantitas casu transmittatur. Quod equidem non facilè admiserim.

Musca v. g. respiratione attracta, quæ expui nequeat, non obest jejunio naturali.

Sequitur IV. non impedire communionem, quòd cum aëre, qui inspiratur, aliquid casu transmittatur in stomachum, v. g. musca, aliquæ guttæ pluviæ vel pulveres: quia non attrahuntur per modum comestionis, sed respirationis.

59. *Dubius de jejunio an possit cõmunicare.*

Quid autem faciendum sit dubitanti, utrùm sit jejunus, controvertunt Doctores. Nam *Sanchez* & plures alii existimant non posse communicare, eò quòd possessio videatur esse pro præcepto. At *Lugo d.* 15. *n.* 42. censet posse communicare, si dubitet, an noctu aliquid comederit seu deglutierit; non autem, si certus se comedisse, dubitet, utrùm post mediam noctem. Sed hãc distinctionem impugnat *Dicastillo disp.* 9. *dub.* 17. *quæsito* 4. Cum quo & pluribus aliis verius dici videtur, licitum esse communicare, sive sit dubium de comestione, sive de tempore. Potest enim talis censeri possidere suam libertatem: cùm enim jus habuerit v. g. cras communicandi, non potest dubium superveniens jus seu possessionem juris præcedentem evertere.

Verior est sententia affirmativa. Declaratur.

Quare si petenti Cõmunionem opponatur, eum non esse jejunũ, id est, ipsum hodie comedisse vel bibisse, potest is negare, & opponenti incumbit onus probandi, qui non poterit probare cõtra dubitantem, sive de comestione, sive de comestionis tempore, quòd is hodie comederit; adeòque hic manet in possessione contra legem, quæ mandat, ne communicet ille, qui ipsâ die cibum vel potum sumpserit.

60. *Talis non dubitat practicè, quin agere possit, quod agit.*

Dices I. Præceptum est sumendi Eucharistiam jejunè; adeoque qui sic dubius eã sumit, dubitat, an præcepto adversetur. Resp. dubitare ad summum speculativè, non practicè; utpote munitum possessione, vi cujus practicè judicat, quòd, quidquid sit de veritate dubii jejunii, nõ sit adstringendus præcepto arcenti à Communione.

Herincx Sum. Theol. Pars IV.

Sicut etsi sit Lex naturæ vetans usum seu retentionem rei alienæ, potest tamen eam licitè usurpare seu retinere, ob antecedentem possessionem, cui nocere nequit dubium impedimentum superveniens.

Quomodo non semper neq; etiam hic obtineat dictum istud: Qualitas non præsumitur nisi probetur.

Dices II. Qualitas non præsumitur, nisi probetur; ut tradunt Jurisperiti: ideoque dubius de ætate ad Ordinationem requisitâ non potest ordinari, sed debet positivè probare suam qualitatẽ seu ætatem legitimam: Ergo in præsenti debet cõmunicans probare se esse jejunũ. Resp. quòd dum agitur de jure possesso amittendo, uti in præsenti fit, pręsumatur qualitas debita, nisi ostendatur amissa: quãtumvis dum agitur de jure obtinẽdo, deberet qualitas ad id obtinendũ requisita ostendi, maximè si sit positiva; prout fit in casu, quo quis prætendit Ordines suscipere, de cujus ætate dubitatur.

Aliter, seu aliis saltem verbis responderi posset, qualitatem negativam, qualis est in præsenti, non debere probari, sed potiùs præsumi. Aut si probanda esset, certè non nisi modo negativo; puta, per hoc, quòd nõ constet de contrario. Aliud est de qualitate positiva, v. g. ætatis jure requisitæ ad Ordines. Et maximè de tali, quæ supposita tribuat jus ad functionem aliquam, v. g. ad visitandum, puniendũ &c. Hinc si pro dote puellæ consanguineæ relicta sit dos, dummodo ipsa non sit inhonesta; debet quidem positivè ostẽdi consanguinitas, at abstinentia ab inhonestate satis probatur, dum non potest ostendi opposita inhonestas.

Corollariũ practicum.

Hinc in praxi frequenter pacari possunt conscientiæ volentium communicare, ac dubitantium, an os abluendo aquam deglutierint aliter seu ampliùs, quàm per modum salivæ. Resolvendum enim est in favorem eorumdem, juxta præmissa.

61. *Qui constitutus in articulo mortis possit non jejunus communicare.*

Excipiuntur à Conclusione nonnulli casus. Nam in primis infirmus constitutus in articulo mortis, si aliter commodè nequeat (in quo scrupulosè non est procedendum) potest cõmunicare non jejunus: tunc enim urget præceptum communicandi, cui cedere debere aliud de jejunio naturali, docet praxis Ecclesiæ, & *Concilium Constantiense sess.* 13. Unde non tenetur infirmus communionem differre cum notabili incommodo in sequentem diem, ut tunc possit jejunus communicare: nec etiam cum incommodo differre sumptionem medicinæ aut cibi, vel curare, ut Eucharistia ad se deferatur noctu, ut notat *Suarez* & alii: & satis docet praxis, quæ est optima legũ interpres. Consonatq; absolutus loquendi modus *Ritualis Romani Tit. de Commun. infirmorum*; ibi: *Potest Viaticum brevi morituris dari non jejunis.* Quod etiam de interficiendis verum est, quando non possunt commodè expectare, ut postero die jejuni Communionem sumant. Neque obligatur judex executionem sententiæ differre, ad hoc ut reus postridie jejunus communicare possit.

Quin potiùs reus ad hanc metam necessitatis adactus fit exemptus à lege non communicandi non jejunè, utpote obligatus lege fortiùs obligante de sumendo Viatico.

62. *Et an sæpiùs.*

Sed dubitatur, an infirmus possit sæpiùs in eadem infirmitate non jejunus Eucharistiam sumere? Respōdetur autem, si mutetur status morbi, ita ut prius periculum mortis, in quo communicavit, moraliter evaserit, poterit in altero periculo superveniente, etsi postridie iterum communicare non jejunus: tunc enim censeri potest periclitari velut ex alio morbo. Ita plerique Doctores. Immo etsi sit idem status morbi, valde probabile est & tutum in praxi, posse infirmum durante periculo mortis sæpiùs communicare non jejunum, v.g. post octo vel decem dies; immo juxta alios etiam longè citiùs & sæpiùs, præsertim quando infirmus est assuetus frequentiùs communicare. Ita contra *Vasquez* tenent Recentiores passim: nam (quidquid olim fuerit) hodie viget passim ea consuetudo, præsertim inter Regulares, per tot doctissimos & sanctissimos viros publicè approbata, sciente nec contradicente Ecclesiâ; à cujus usu hæc facultas vim suam habet circa infirmos, ut patet ex *Concilio Constantiensi citato*. Et quàmvis non teneatur tunc infirmus iteratò ad Viaticum; non videtur tamen Ecclesia illud velle subtrahere in extrema lucta constitutis.

Mutato statu morbi.

Vel eodem perseverante.

63. *Secùs est de sacerdote ad communicandum infirmum celebrante.*

Dices: Sacerdos non jejunus nequit celebrare ad communicandum infirmum alioquin sine Viatico moriturum; ut habet communis sententia Doctorum contra *Joannem Majorem*, & paucos Recentiores, & probat praxis Ecclesiæ: ergo neque potest moribundus non jejunus communicare. Resp. Neg. Cons. quia Ecclesia hoc privilegium concedit infirmo, non verò Sacerdoti. Sicut certum est Sacerdoti non licere celebrare sine sacris vestibus, nec juxta Doctores communissimè in fermentato (quidquid consequenter censuerit *Joannes Major* id licere) ad hoc ut infirmus præceptum fortè divinum adimpleat, à quo proinde censebitur excusatus, eò quòd nullus sit, qui ritè administret juxta legem Ecclesiæ, ob reverentiam Sacramenti aliasque graves causas sancitam.

Uti nec eidem licet ob id celebrare sine sacris vestibus.

64. *Excusat à jejunio Sacramenti reverentia.*

Secundus casus est, quando hoc postulat reverentia Sacramenti: ut si sit periculum irrogandæ irreverentiæ ab infidelibus, hæreticis, animalibus, igne &c. Ita communiter Doctores.

Necessitas sacrificii perficiendi aut cōsummandi.

Tertius casus est, quando occurrit necessitas perficiendi aut consummandi sacrificium. Ut in primis si Sacerdos sumpto calice advertat esse aquam, debet iterum consecrare vinum & sumere. Ubi notandum Sacerdotem dum sumit calicem & gustat aquam non debere expuere quod jam habet in ore: id enim indecens est. Secundò, si factâ consecratione meminerit se non jejunum. Cujus si recordetur ante consecrationem, & privatim celebret, ita ut sine infamia & scandalo possit desistere, tutius est quòd desistat, juxta *D. Thomam q. 83. a. 6. ad* 2. Immo quòd absolutè desistere debeat, docent Doctores passim. Qui tamen addunt, debere progredi, si celebret publicè; ita ut ab altari sine gravi nota discedere non posset. Quod simili casu etiam locum habet in Laico, qui existens in scamno communicantium recordaretur se non esse jejunum. Tertiò, si post factam consecrationem, etiam unius tantùm speciei, deficiat Sacerdos: tunc enim alius debet sacrificium perficere etiam non jejunus, si non adesset jejunus, ut declaratur in *Concilio Toletano VII. can.* 1. Gràvius enim est, sacrificium manere imperfectum, quàm Eucharistiam sumi à non jejuno.

Quid si sacerdos ante consecrationem recordetur se non jejunum.

Aut deficiat post consecrationem unius tantùm speciei.

Quartus casus est, si Sacerdos sumptâ ablutione, quamdiu est in altari, advertat aliquas particulas suæ primariæ hostiæ vel etiam aliarum à se tunc consecratarum, potest eas sumere: sumptio enim illarum spectat ad complementum ejusdem sacrificii, & conflat cum aliis moraliter unam actionem sacramentalem, in cujus initio servatum est jejunium naturale: neque enim est necessarium, immo nec possibile, ut Sacerdos omnes omnino species sumat, antequam degustet alium potum: quia ante primam ablutionem nec potest ultimam guttam sanguinis ex calice haurire, nec in sumenda ablutione facere, ut restantes guttæ sanguinis priùs deglutiantur, quàm vinum. Unde improbanda est anxia quorumdam in elambenda quasi ultima sanguinis guttâ cum nausea adstantium solicitudo: quibus potiùs curæ esse deberet honestas in evacuando calice; cùm longè minùs referat, quòd paulò plures fortasse sanguinis guttæ remanentes ablutionis vino misceantur. Sic etiam Sacerdos, si pars hostiæ in calicem immissa in eo post sanguinis sumptionem remaneat, potest curare infundi ablutionem in calicem, & illam partem simul cum ablutione sumere. Similiter, si dū Laicus communicat, adhæreat hostia palato illius, potest sumpto vino transmittere, quamquam moraliter loquendo aliquid vini priùs deglutiatur. Quemadmodum etiam, si infirmus non possit cibos transmittere, potest ei dari parva hostiæ particula simul cum vino imposita cochleari deglutienda. 65.

Vel post sumptam ablutionem advertat particulas à se tunc consecratas.

Dixi, *quamdiu est in altari*, etiamsi diu interruperit actionem sacrificij distribuendo communionem, aut etiam legerit orationes post Communionem. Quando tamen recessit ab altari, censetur ministerium suum explevisse, & consequenter non posset hoc titulo sumere, sed deberet 66.

Idq; quamdiu est in altari.

Quid si ab hoc recesserit.

deberet se gerere, sicut cum aliis: quæ in hoc sacrificio non essent consecratæ; ut docent communiter Doctores: etsi nonnulli extendant etiam ad Sacerdotem qui pervenit ad sacristiam, quamdiu saltem indutus adhuc est vestibus sacris.

Vel particula sint alio tempore à se consecrata.

Dixi etiam, *particulas sive principalis hostiæ vel aliarum*: nam reliquiæ alio tempore consecratæ cùm non spectent ad complectionem hujus convivii & sacrificii, debent asservari, si commodè fieri potest, juxta Doctores communiter contra quemdam *Philibertum Marchinum*. Si tamen id commodè fieri nequeat debent ob reverentiam Sacramenti sumi etiam extra altare: quemadmodum quoque inventæ reliquiæ, de quibus dubitatur, an sint consecratæ, possunt sumi post sumptionem calicis vel post ablutionem.

Corollarium practicum.

Pro praxi notat *Diana P. 3. Tract. 4. resol.* 45. si similes reliquiæ consecratæ inveniantur in Ecclesia ubi non est celebranda alia missa, nec asservatur Eucharistia, posse & debere sumi à Sacerdote non jejuno, etiam post absolutum sacrum.

Ex his patet, quòd dum ciborium est purgandum, particulæ sint sumendæ ante ablutionem, quantùm fieri potest: quæ autem ob parvitatem aliàs non possunt antè sumi, possunt sumi cum vino aut aquâ missâ in ciborium.

67. *Alia dispositio ex parte corporis non requiritur.*

DICO II. Nulla alia dispositio ex parte corporis graviter obligans requiritur; utpote nullo jure præscripta. Quod enim *Concilium Bracearense III. c. 3.* (& refertur c. *Ecclesiastica dist.* 23.) præcipit, ut Sacerdos etiam laicaliter communicans *non aliter accedat quàm orario* seu stolâ *utroque humero circumseptus; alioquin excommunicationi debitæ subjaceat*; non est in usu: ut testatur *Azorius* & plures alii apud *Diana P. 1 Tract 14. de Celebr. missar. resol.* 20. sic saltem ut ampliùs non obliget. Similiter etsi olim præceptum aliquod fuisset (quod opinatur *Vasquez*) ut polluti & feminæ tempore menstruorum, & qui habuissent copulam conjugalem, abstinerent certo tempore à Communione; illud tamen ampliùs non vigere fatentur Doctores.

68. *Cautela pro infirmis.*

Cavendum tamen est in infirmis periculum vomitûs, de quo si dubitetur, poterit Sacerdos resolvere juxta judicium medicorũ, vel ex qualitate & interpolatione v. g. tussis &c. ipse judiciũ ferre, aut pro majori cautela tentare priùs dando hostiam non consecratam. Alioquin semper *id diligenter curandum est, ne etiam Viaticum iis tribuatur à quibus ob phrenesim vel continuam tussim aliumve similem morbum, aliqua indecentia cum injuria tanti Sacramenti timeri potest*; ut ait *Paulus V. in Rit. Romano Tit. de Commun. Infirmorum.*

Insuper ex condecenti, & subinde juxta *Herincx Sum. Theol. Part IV.* multos sub veniali requiritur, quòd non præcesserit pollutio, maximè culpabilis, etsi culpa fuerit per confessionem deleta, quando relinquit alterationes corporis, & distractiones animi, ac hebetudinem quamdam mentis. Reverentia enim Sacramenti postulat corpus & animum ab iis liberum. Quòd si tamen rationabilis causa suaderet, posset licitè & decenter communicari, modò pro viribus voluntas illis motibus & distractionibus repugnet. Unde conjugibus sequenti die communicaturis, dissuadenda est petitio debiti conjugalis, nisi rationabilis causa præter voluptatem intercedat: quia talis actus, præsertim causâ voluptatis adhibitus, nimiam alterationem corporis & circa spiritualia distractionem solet post se relinquere. Redditio debiti, quæ subterfugi non poterat, facilè purgatur, etiam quoad congruentiam, singulari Communionis affectu. Cæterùm in his arbitretur prudens Confessarius, prout secundùm Sacramenti reverentiam & animarum serium profectum viderit expedire. Ut sæpè in piis hominibus non expedit differri Communionem titulo pollutionis nocturnæ involuntariæ.

An vel qualiter requiratur, ut non præcesserit pollutio.

Vel usus debiti conjugalis.

QUÆSTIO VI.

Qualis dispositio requiratur ex parte animæ?

69. *Ad sumptionem Eucharistiæ prærequiritur status gratiæ.*

DICO I. Ad sumptionem huius Sacramenti requiritur status gratię. Ita contra *Lutheranos* tradunt omnes Catholici, & *Tridentinum sess. 13. c. 7. & can. 11.* Idque probat ex Apostolo *1. ad. Cor. 11. Probet se ipsum homo, & sic de pane illo edat & de calice bibat: qui enim manducat & bibit indignè, judicium sibi manducat & bibit.* Unde *Chrysostomus homiliâ 3. in Ep. ad Ephes.* ait: *Regem quidem nolles ore tuo fœtido adosculari: Regem verò cæli animâ graveolente osculari*s Et *Clemens Romanus l. 7. constit. Apostolic. c. 27. in fine: Si quis* (inquit) *sanctus est, accedat: si quis non est, curet, ut fiat per pœnitentiam.* Quæ formula paucis verbis mutatis invenitur in omnibus antiquis Lyturgiis, in quibus ante communionem fideles præmonebantur his verbis: *Sancta sanctis.* Quæ non tantùm esse dicta ad excludendos Catechumenos (ut respondent Hæretici) patet satis ex verbis *Clementis*, & ex eo quòd Catechumeni jam antè exclusi essent ante oblationem sacrificii & consecrationem. Ceteros Patres vide apud *Bellarm. l. 4. de Euchar. c.* 18. & alios. Ratio est, quòd Eucharistia sit Sacramentum vivorum, adeòque supponat vitam animæ sive statum gratiæ.

Etiã regulariter loquendo in ordine ad cõsequendũ effectum.

Ex quo constat statum gratiæ esse necessarium etiam ad consequendum Eucharistiæ effectum; prout est necessarius in cete-

ceteris Sacramentis vivorum, & significat Apostolus loco citato. Nihilominus per accidens potest aliquando conferre primam gratiam, quando quis attritus accederet bonâ fide existimans se ritè dispositum, ut diximus *Tract. 11. Disp. IV. Quæst.* 1.

70. *Quàm grave sit peccatū indignæ sumptionis.* Porrò peccatum indignæ sumptionis Eucharistiæ videtur per se loquendo esse gravius omnibus, quæ fiunt circa aut contra puras creaturas, vel in usu aliorum Sacramentorum, ut docet *D. Thomas*, & quidem est eò gravius, quò cum pluribus & gravioribus peccatis acceditur. Quàmvis nulli periculosiùs hoc Sacramentum contingant, ceteris paribus, quàm luxuriosi & incestuosi, ut loquitur *Paschasius l. De corp. & sang. Christi c.22.* eò quòd peccatum illud singulariter puritati hujus Sacramenti adversetur, & fervorem devotionis impediat, carni spiritum subjiciendo.

Sæpè etiam in hac vita graviter à Deo punitum. Ad gravitatem hujus peccati pensandam quoque facit, quòd ob hoc Deus frequenter graves pœnas in præsenti vita intentet. Quâ de re exempla refert *Cyprianus Serm. de Lapsis* & alii. Ipseque Apostolus 1. *ad Cor.* 11. idem testatur dicens: *Ideo*, id est, ob peccatum indignæ sumptionis, *inter vos multi infirmi & imbecilles*, per morbos scilicet corporales, *& dormiunt multi*, id est, prætmaturè moriuntur seu mortui sunt; ut Patres & Expositores interpretantur.

71. *Conscius peccati mortalis tenetur præmittere Confessionem.* Dico II. Conscius peccati mortalis tenetur Communioni præmittere Confessionem sacramentalem, quando fieri potest. Patet ex *Tridentino sess.13 c.7. Communicare volens* (inquit) *revocandum est in memoriam ejus præceptum: Probet seipsum homo. Ecclesiastica autem consuetudo declarat, eam probationem necessariam esse, ut nullus sibi conscius peccati mortalis, quantumvis sibi contritus videatur, absque præmissa sacramentali Confessione. ad sacram Eucharistiam accedere debeat.* Idem repetit *can.11.* In eadem veritate unanimiter conveniunt Doctores. Excepto ferè *Caietano*; cujus Commentarius jussu *Pii V.* est expunctus. Neque enim *Tridentinum* imponit recens præceptum, sed præexistens potiùs declarat & confirmat. Congruentiam *assignat Scotus dist.9.n.* 3. quia non tantùm debet reconciliari Deo, sed etiam Ecclesiæ, ut quis dignè recipiat Sacramentum Ecclesiæ unitatis.

72. *Iuxta communem sententiam ex præcepto positivo Christi.* Porrò præceptum hoc non est juris naturalis: quandoquidem ex jure naturæ sufficeret status gratiæ, qui per contritionem potest obtineri. Doctores tamen magìs communiter existimant esse juris divini, illudque ab Ecclesia tantùm declarari. Quare Ecclesia numquam in hoc præcepto legitur dispensasse in circumstantiis, in quibus reverà obligabat. Apostolus etiam dicendo: *Probet se ipsum homo*, non tam præceptum statuit, quàm statutum à Christo promulgat; ut universaliter præmiserat dicens: *Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis.* Maximè, quia alioquin solùm tulisset præceptum Corinthiis, quibus scribebat; cùm tamen Ecclesia in illis verbis agnoscat præceptum universale, utique à Christo traditum, & à Paulo promulgatum.

Non est tamen improbabile (inquit *Lessius q.80. a.4. dub.1.*) hoc præceptum esse dumtaxat Apostolicum, sicut præceptum de Eucharistia à jejunis sumendâ: quod tenet *Navarrus de Pœnitentia dist.5. in principio, Joannes Medina Cod.* de Confessione & multi alii. *Coninck q.8. a.4. dub.1. in fine* censet utramque sententiam esse satìs probabilem, neutram verò habere rationes convincentes. 73. *Quamvis non sit improbabile, esse id juris tantùm Ecclesiastici.*

Favet huic secundæ opinioni, partim quòd non satìs ostendatur lex divina, adeòque non videatur asserenda: partim quòd Præsbyteri Græci, ab antiquo non soleant confessionem præmittere celebrationi Missæ potiùs, quàm ministerio aliorum Sacramentorum. De quo Ecclesia Latina numquam eos legitur reprehendisse. Immo cùm in *Concilio Florentino* desuper fuissent interrogati ab *Eugenio IV.* Episcopus Mitilinensis legitimè satisfecisse dicitur in fine Concilii. *Quod suadetur.*

Præterea dum *Tridentinum* suprà dicit *revocandum esse in memoriam ejus præceptum*; ly *ejus* non refertur ad Christum, sed ad ipsum Apostolum, ut docet contextus. Neque is solùm tradit ibi quæ acceperat à Domino, sed etiam nonnulla ipse disponit, alia adhuc reservans, cùm ait: *Cetera autem, cùm venero, disponam.* Tradit itaque accepta à Domino, ea scilicet quæ Sacramenti institutionem concernunt. Quæ namq; modum seu ritum suscipiendi concernunt, potiùs Ecclesiæ suæ Dominus reliquit, ut inductione declarari posset. Nihilominus præceptum istud universa Ecclesia, scilicet Latina saltem, acceptavit. Potuit etiam Apostolus Paulus, vel alii Apostoli, pollentes potestate universali, veluti legati Dei extraordinarii, præceptum hoc aliis Ecclesiis præscripsisse. Quod saltem subesse Ecclesiastica consuetudo declarat. Non ita tamen declarat, quin illud ipsum Ecclesia quoque statuat & decernat. Unde *Trid. suprà* subjungit: *Quod à Christianis omnibus ..... hæc sancta Synodus perpetuò servandum esse decrevit.* Et *can. 11.* ait: *Statuit atque declarat ipsa sancta Synodus ..... necessariò præmittendam esse Confessionem Sacramentalem.* Quod denique Ecclesia numquam legatur dispensasse, parum urget, eò quòd non sit seu non occurrat dispensandi occasio; sed dum subest necessitas, præceptum cesset per se. Deinde quo casu, quam ob causam recurreret quis in materia adeò secreta, ad Pontificem v. g. pro dispensatione? 74. *Verba Tridentini discutiuntur.*

Hinc satìs apparet sententiam priorem, hodie

hodie communiter receptam, ex hactenus ab Ecclesia declaratis non satis patere: quæ proinde solùm intrà terminos opinionis probabilioris continetur, juxta Doctores passim, ipsumque *Arriaga d. 46. n. 10.* etsi *n. 8.* eam vocet veritatem, & in nota marginali appelletur certa.

75. *An peccatum oblitū in confessione jam ritè institutâ, teneatur quis confiteri ante Communionem? Resp. Affirmativè.*

Petes, An qui post Confessionem sacramentalem ritè factam recordatur alicujus peccati mortalis per oblivionē omissi, teneatur per se loquendo seu regulariter illud confiteri priusquàm communicet? Resp. Affirm. eò quòd hoc præceptum sic declaret communis sensus Theologorum, & consuetudo fidelium: etsi noviter oppositum tamquam probabile defenderit unus vel alter. Consonat etiam *Tridentinum sup. c. 7.* universaliter procedens: *Nullus* (inquit) *sibi conscius peccati mortalis*, scilicet non confessi, *quantumvis sibi contritus videatur*, adeòque etiamsi peccatum coram Deo remissum sit, *absque præmissa sacramentali confessione ad sacram Eucharistiam accedere debeat*. Aliàs quoque possent tales non solùm primâ vice, sed toties, quoties volunt, sine prævia confessione communicare, donec nempe incidant in novum mortale: hoc autem planè repugnat communi sensui fidelium.

76. Dices: *Tridentinum* agit de conscio peccati mortalis post ultimam confessionem commissi seu nequidem indirectè absoluti; quem vult non posse communicare sine prævia confessione, *ne tantùm Sacramentum indignè, atque ideo in mortem & condemnationem sumatur*; adeòque ob majorem securitatem statùs gratiæ, quæ habetur æqualiter per directam & per indirectam absolutionem, quæque manet usque ad commissionem novi peccati mortalis.

Instantia ex Tridentino desumpta satisfit.

Resp. Ecclesiam sive potiùs Christum potuisse quidem præceptum hoc modo dedisse, idque consonè ad finem ipsius præcepti: juxta tenorem tamen ejusdem & communissimum intellectum, amplius de facto exegisse, uti sanè exigere potuit, scilicet, quòd communioni præmitteretur confessio toties quoties subest materia necessaria confessionis, qualis est peccatum mortale non directè absolutum: cui subjectus, verè conscius sibi est peccati mortalis, & obligatus lege Confessionis, implendâ utique ante Communionem. Secluso equidem sensu communi, non video, quid efficaciter oppositam doctrinam falsitatis convincat: quam docuisse quosdam Recentiores refert *Kellisonus q. 80. a. 5. dub. 2.* & tamquam probabilem admittit *Petrus Cornejo*, apud *Aversa q. 8. sect. 6* Denique *Arriaga disp. 46. sect. 3. subsect. 1.* censet esse valde probabilem stando rationi, sive speculativè loquendo esse probabilem, concludens tamen standum esse communi: quam alii tamquam certam seu sine oppositæ probabilitate tradunt.

77. *Casu quo indirectè absolutus non posset ante Communionem confiteri peccatum oblitum, non teneretur quoque de eo conteri.*

Hoc equidem addendum communi doctrinæ, quòd in casu, quo sic indirectè absolutus non posset iterum confiteri ante Communionem, non sit quoque obligatio eliciendi contritionem de eo peccato, quod jam supponitur remissum, nec per contritionem fieret subjectum clavibus Ecclesiæ. Unde Sacerdos, qui Sacro inchoato recordatur peccati in confessione obliti, sed indirectè absoluti, non tenetur cōteri, sed potest pergere, dum non potest confiteri: si verò recordetur peccati post confessionem commissi, tenetur indubiè in casu simili conteri; consultò quidem statim, necessariò autem ante consecrationem. Quòd si demum recordetur consecratione peractâ, tenetur saltem conteri ante sumptionem. Ad alia verò ceremonialia Missæ non adeò requiritur status gratiæ.

78. *Præceptum confessionis præmittendæ cessat in necessitate communicandi junctâ inopia Confessarii.*

Dixi in Conclusione, præmittendam esse Confessionem sacramentalem *quando fieri potest*: si enim sit communicandi necessitas, & desit copia Confessarii, potest accedi ad Communionem cum sola contritione, ut patet ex *Trid. suprà*, & consuetudine Ecclesiæ.

Casus, in quibus est communicandi aut celebrandi necessitas.

Necessitas communicandi censetur esse primò in articulo mortis, quando quis alioquin esset decessurus sine Viatico. Secundò, quando Sacerdos tenetur ex officio celebrare, nec potest hoc facere per alium. Similiter quando opus est celebratione ad consecrandam hostiam pro Communione moribundi, sive Sacerdos teneatur ratione officii, sive non. Tertiò, quando sine scandalo aut infamiâ non potest celebratio aut Communio omitti, ut si Sacerdos incepisset publicè se vestire, vel si laicus accessisset ad scamnum communicantium, nec posset absque nota recedere. Secùs est, si tantùm detur occasio cujusdam admirationis. Vide *Scotum dist. 9. q. un. n. 3.* ubi addit aliud exemplum, quando scilicet consuetudo est in aliqua Religione vel Ecclesiâ, ut omnes non Sacerdotes pariter publicè communicent: tunc enim si quis cùm debet communicare, non habet idoneum Confessorem ad manum (quod faciliùs in Monialibus inclusis contingere posset) potest juxta *Scotum* non confessus communicare, non obstante remorsu peccati tunc incidentis, de quo tamen sit contritus aut indirectè absolutus; scilicet ad vitandum scandalum sive infamiam. Quartò, quando Sacerdos Missâ inchoatâ recordatur peccati mortalis non confessi, vel etiam mortaliter peccat, non tenetur Missam inchoatam relinquere, nec Confessarium ad se vocare, etiamsi posset sine nota, si tantùm recordetur, aut peccet post consecrationem, juxta *Suarez, Coninck, Præpositum* & plures alios: eò quòd nimis indecens sit sacrificium post consecrationem interrumpere. Idem docet *Sotus*, *Henriquez* & alii, & probabile censet *Diana*, etsi

Missa tantùm sit inchoata, vel statim post introitum. Et quidem plerumq; contingit, non posse convenienter confiteri Sacerdotem ex quo accessit ad altare. Interdum tamen posset esse opportunitas sine nota confitendi. Nec tunc video causam excusantem: quantumvis (quod non est natum fieri) opportunitas solùm contingeret jam factâ consecratione.

Idem in similibus casibus locum habet in Laico, quod nimirum conscius peccati mortalis possit in illis communicare, elicitâ saltem contritione.

79. *Non excusat singularis devotio erga Communionem.* Quòd si non sit aliqua necessitas, sed tantùm singularis devotio ad communicandum, vel celebritas festi, vel indulgentia, non est licitum communicare sine prævia Confessione: quia *Tridentinum* requirit necessitatem. Et meritò: quia obligatio juris, præsertim divini, vel tam notabilis, non tam facilè cessat.

An excuset præceptum annuæ Communionis. Unde etiam conscio peccati mortalis verosimiliùs non est licitum celebrare aut cõmunicare sine prævia confessione ad præceptum annuæ Communionis implendum: quia talis nullam patitur necessitatem, cùm obligatio annuæ Communionis cesset ob concursum præcepti divini incompossibilis. Ita *Præpositus, Suarez* & plures alii: quàmvis non pauci aliter censeant.

An obligatio audiendi missam die festo. Ob eamdem rationem non potest ejusmodi Sacerdos celebrare, nisi ratione officii obligetur, ut ipse aut alius audiat Sacrum in die festo, juxta Doctores communiùs: etsi contrarium non sit improbabile, præsertim si Sacerdos alioquin diebus festis diu maneret sine Sacro, vel similiter notabilis multitudo populi careret Sacro in die festo. Faciliùs autem contrarium hujus & præcedentis Corollarii sustineretur, dicendo cum Variis Confessionem ex solo Ecclesiæ præcepto esse præmittendam Communioni.

80. *Quando censeatur deesse copia Confessarii.* Censetur porrò non adesse copia Confessarii (quod etiam *Tridentinum* requirit) primò, quando absolutè deest, qui posset Confessionem audire. Secundò, quando nullus adest, cui posset pœnitens confiteri sine interprete. Tertiò, quando non potest confiteri Confessario præsenti sine gravi periculo infamiæ, damni, pertractionis ad peccatum, revelationis peccati confessi &c. tunc enim si aliquid horum habeat locum respectu omnium mortalium, censetur absolutè deesse Confessarius; si verò solùm habeat locum respectu unius vel alterius, tenetur illis omissis confiteri cetera, respectu quorum non censetur Confessarius deesse. Ita communiter Doctores. Quid autem faciendum sit Sacerdoti habenti casum reservatum, si non adsit Confessarius habens potestatem super reservata, & tamen sit necessitas celebrandi, dicetur *in Tract. de Sacramento Pœnitentiæ.*

Quantùm verò debeat Confessarius distare, ut censeatur abesse, non potest certâ regulâ definiri, sed pendet à prudenti judicio. Generatim solùm dici potest, eum censeri abesse, quando ob infirmitatem, difficultatem itineris, brevitatem temporis, præsentiam aliorum, urgentia negotia &c. sine gravi incommodo hîc & nunc adiri non potest. Ita *Coninck, Suarez, Vasquez,* & alii passim.

Subjungit autem *Tridentinum* suprà pro Sacerdotibus: *Quòd si necessitate urgẽte Sacerdos absque prævia confessione celebraverit, quamprimùm confiteatur.* Ubi fertur rigidum præceptum; prout censent Doctores, & ab initio recepit ac intellexit Ecclesia; etsi contrarium existimasse referantur *Ledesma* & *Villalobos*, & novissimè id fusè propugnet *Thomas Tamburinus in Methodo expedita Communionis cap. 1. §. 6. n. 49. & seqq.* 81. *Explicatur præceptum Ecclesiasticum quàm primùm confitendi postea.* Cùm autem præceptum hoc quamprimùm confitendi, non sit naturale vel divinum, sed solius *Tridentini*; ideo non obligat ubi *Tridentinum* non est receptum. Similiter non obligat Laicos, aut etiam Sacerdotes laicaliter communicantes; quia solùm loquitur de celebrantibus. Neque etiam obligat eos, qui immemores suorum mortalium, aut qui sine urgente necessitate celebraverint, juxta Doctores passim: quia *Tridentinum* loquitur de consciis suorum peccatorum, & celebrantibus ob urgentem necessitatem. Similiter nec obligantur, qui recordantur Sacro peracto: immo verosimiliùs nec illi qui recordantur post consecrationem, etiam ante Communionem, & (quod amplius est) etsi recordentur Sacro tantùm incepto, ut probabiliter Varii docent contra *Suarez* & alios: nam *Tridentinum* satis potest intelligi de Sacerdote, qui conscius peccati mortalis, nempe ante Missam, celebrat, sive celebrare incipit, totamque actionem Missæ exercet sine prævia confessione. Et consonat scopus Concilii, quod voluit arctare Sacerdotes nimis facilè præsumẽtes sine Confessione celebrare, prætextu necessitatis & defectûs Confessarii, eis præcipiendo, ut postea statim suppleant: quæ præsumptio non habet locum, nisi Sacerdos sit conscius peccati ante missam inchoatam.

Quòd verò *Tridentinum* suprà statuit: *Quam primùm confiteatur*; seu (ut *Regula Missalis* exprimunt) *debet cùm primùm poterit confiteri*, id Aliqui explicarunt in sensu apertè enervante vim præcepti, scilicet quòd debeat confiteri suo tempore, puta antequam postea celebret, etsi post menses. Alii è contra id intelligunt in toto rigore, quasi statim post missam debeat, si possit commodè, confiteri. Communiùs autem explicant ceteri, ut quàm primùm censeatur fieri, si intrà triduum: quàmvis si hodie v. g. se offerat occasio, nec putetur adfutura diebus sequentibus, potiùs

sit

sit prævenienda facies Domini in Confessione sacramentali.

82. *In sumptione Eucharistiæ requiritur interna devotio.*

Dico III. Requirit hoc Sacramentum in sui susceptione internam animi devotionem: quæ tamen non est necessaria ad gratiæ habitualis augmentum recipiendum. Prima pars patet ex Patribus, qui summam devotionem in Communione requirunt, & tepidè communicantes reprehendunt. Idem ostendit sensus communis fidelium & conscientiæ remorsus, quem quilibet sentit ex distracta & tepida Communione. Idem requirit dignitas & reverentia tanti Sacramenti: si enim oratio requirat attentionem & devotionem; quantò magis hæc familiarior & intimior cum Deo communicatio?

Non tamen ad effectum.

Secunda pars est *D. Thomæ q. 79. a. 8.* & aliorum communiter contra *Caietanum*. Probatur: tum quia in aliis Sacramentis ad recipiendam gratiam non requiritur actualis devotio: tum quia alioquin sine illa communicans peccaret mortaliter, utpote ponens obicem principali effectui hujus Sacramenti, quod tamen est absurdum, & contra omnium fidelium apprehensionem: tum quia hoc Sacramentum etiam dabatur parvulis, & etiamnum in articulo mortis datur, dum abest periculum irreverentiæ, phreneticis seu usu rationis destitutis; qui tamen sine actuali devotione (cujus non sunt capaces) recipiunt gratiam: aliàs enim acciperent Sacramentum cum obice, adeòque cum ejusdem injuriâ ac irreverentiâ.

83. Nec obstat I. quòd Sacerdos quotidie & Laici frequenter communicantes sine devotione, maneant æquè tepidi & difficiles ad resistendum tentationibus: id enim fit, quia per augmentum charitatis habitualis non excluduntur habitus vitiosi, nec mortificantur passiones: soli quoque habitus acquisiti facilitant ad bene operandum. Gratiæ verò actuales & inspirationes vi hujus Sacramenti suo tempore conferendæ ad resistendum tentationibus parciùs dantur tepidis, & in iis facilè impediuntur per sollicitudines sæculares, vel frustrantur effectu ob defectum cooperationis liberi arbitrii. Adde, similes facilè præservari à mortalibus; qui effectus est unus ex præcipuis hujus Sacramenti effectibus. Adde insuper hanc objectionem militare contra ipsum *Caietanum*: cùm enim vix sit Sacerdos in bono statu celebrans, quin eliciat aliquem pium actum tempore celebrationis Missæ ante Communionem aut (ut ad hominem loquar, qui fatetur sufficere quòd accedat dispositio perseverantibus in stomacho speciebus) communione jam factâ, curret adhuc argumentum de incredibili augmento gratiarum in quotidie celebrantibus. Addit denique *Aversa q. 7. sect. 5.* devotionem actualem requiri ad percipienda auxilia actualia vi hujus Sacramẽti conferenda. Quod tamen non probo: cùm dignam susceptionem Sacramentorum comitetur infallibiter gratia sacramentalis, scilicet gratia habitualis & huic annexum jus ad gratias actuales, ut patet inductione.

Non obstat II. quòd Eucharistia operetur effectum per modum cibi & nutrimenti; cibus autem seu nutrimentum requirat cooperationem ipsius viventis. Nam similitudo Eucharistiæ cum cibo in multis claudicat, præsertim quantùm ad modum nutriendi: cùm etiam in parvulis augeat gratiam sine horum cooperatione, cùmque simpliciter dignæ susceptioni (cui in anima solùm prærequiritur vita spiritualis) sit annexa promissio gratiæ.

DISPUTATIO SEPTIMA.

De Effectu Eucharistiæ.

QUÆSTIO I.

Quis sit Effectus Eucharistiæ?

1. *Eucharistia confert augmentũ gratiæ.*

Dico I. Eucharistia confert augmentum gratiæ & charitatis habitualis. Patet tum ex generali doctrina de Sacramentis in communi: tum specialiter ex *Florentino in Decreto Eugenii § Hujus Sacramenti* & *Tridentino sess. 13. c. 2. & 3.* tum ex *Joann. 6. Qui manducat me, vivet propter me*: tum ex Patribus passim obviis.

Cavet mortalia, deletq; venialia.

Dico II. Eucharistia *venialia delet, & cavet mortalia*; ut loquitur *Innocentius III. de sacro Mysterio altaris c. 44.* Idem docent omnes Theologi cum aliis Patribus & *Tridentino sess. 13. c. 2.* ubi eam vocat *Antidotum, quo liberemur à culpis quotidianis, & à peccatis mortalibus præservemur.*

Delet porrò venialia dupliciter. Primò juxta *D. Thomam q. 79. a. 4.* & reliquos Theologos mediatè: quatenùs nempe confert actualia gratiæ auxilia, per quæ excitantur actus charitatis & contritionis, quibus venialia immediatè remittuntur ex opere operantis. Secundò juxta *D. Thomam suprà*, *Suarez* & plures alios immediatè ex opere operato conferendo remissionem venialium, ad quæ ampliùs non 2. *Primò mediatè,* *Secundò immediatè.*

viget

viget in anima affectus; quatenus per modum alimenti spiritualis sumpta, restaurat ruinas quotidianarum defectionum cum proportione ad cibum corporalem. Verius tamen puto etiam sic requiri retractationem, saltem virtualem, ipsorum venialium remittendorum, conformiter ad dicta *disp.* 4. *de Sacrament. in gen. q.* 7. & in *Tract. de Gratia disp.* 5. *q.* 7. Non enim videtur Deus offensas etiam leves remittere, nisi ab eis se homo aliqualiter avertat seu eas retractet. Hic porrò modus delendi venialia est proprius; adeòque non malè attribuitur Eucharistiæ, cui Auctoritates hunc effectum simpliciter, atque adeò propriè adscribunt. Quare *Tridentinum* diversâ loquendi formulâ utitur, dum Sacrificio Missæ attribuit vim propitiatoriam quoad remissionem peccatorum etiam mortalium; clarè insinuans hunc effectum esse solùm mediatum, sive convenire ei mediante obtentione auxilii seu doni pœnitentiæ.

3. *His tamen modus habet difficultatem.*

Potest verò Eucharistiæ convenire deletio immediata culparum venialium interveniente actu de se insufficienti ad illas, saltem omnes, delendas. Et faciliùs, si non requiratur vera illarum retractatio in Eucharistiæ sumptione. Aliàs si requiratur retractatio, & quævis sufficiat in justo extra Sacramentum, quæ in Sacramento, ad delenda venialia, ad quæ se extenderit, quoad culpam, vix appareret in Eucharistia alia venialium deletio, quàm vel mediata quoad culpam, vel immediata quoad pœnam. Quæ tamen difficultas pariter militaret in Extrema-Unctione, utique habente vim delendi in justis peccata venialia.

4. *Cur suadeatur prævia expurgatio venialium, si hæc per Eucharistiam deleantur.*

Dices: Si culpæ veniales per Eucharistiæ sumptionem tollantur, in vanum urgerentur fideles, ut se studeant à venialibus, priusquam communicent, emundare. Resp. Neg. Seq. tum quia suadetur quod est securius, tum quia illa expurgatio est dignior dispositio, adeòque conferens ad uberiorem gratiam Sacramenti: tum quia suadetur displicentia seu retractatio venialium, qualis, saltem aliqua, requiritur ad ea etiam in Eucharistia tollenda: tum quia Confessio est ad hoc velut magis per se instituta. Alioquin nimis sæpè venialia confiteri volentibus Confessarii quandoque ingerunt, ea aliis quoque mediis, præsertim Communione, deleri. Præterea Confessio ipsa potest delere, tum mortalia, tum venialia, etiam cum sola attritione, & tamen rectè suadetur fidelibus contritio, per se seu antecedenter deletiva. Prout etiam detestatio culparum venialium est suadenda inungendo, etsi ipsæ per Extremam-Unctionem remittantur.

5. *Qualiter Eucharistia præservet à mortalibus.*

Præservat autem Eucharistia à mortalibus, quatenus vi illius Deus hominem exteriùs specialiter protegit, ac etiam interiùs corroborat per singulare adjutorium, ut vel represso dæmone & amotis occasionibus à tentationibus liberet, vel ad eas superandas specialia auxilia & gratias tribuat. Unde

6. *Confert gratias actuales.*

Dico III. Certũ est apud omnes Theologos Eucharistiam conferre varia auxilia gratiæ actualis: prout de Sacramentis in communi dictum est. Et specialiter patet ex Conclusione præcedenti: nam deletio venialium & maximè præservatio à mortalibus fit mediantibus hisce auxiliis. Deinde *Florentinum in Decreto Eugenii* expressè dicit, quòd *omnem effectum, quem materialis cibus & potus quoad vitam agunt corporalem, hoc idem quoad vitam spiritualem & hoc Sacramentum operatur*: cibus autem corporalis sustentat, auget, reparat, delectat, confortat: adeòque similia spiritualiter facit Eucharistia: quæ tamen non fiunt sine auxiliis gratiæ actualis.

Et omnem spiritualem effectum quem cibus corporalis quoad corpus.

7. *Unde animæ dat vires ad operationes vitæ spiritualis.*

Itaque Eucharistia confert in primis vires ad exercenda opera vitæ spiritualis, tum aliarum virtutum, tum præcipuè charitatis Dei & proximi, sicut cibus corporalis præbet vires ad exercendos actus vitales. Præcipuè autem charitatis Dei: sicut enim cibus corporalis transmutatur in substantiam aliti, ita cibus iste cælestis ordinatur ad sumentis affectum transformandum in ipsum Christum. *Hæc enim est differentia inter comestionem corporalem & spiritualem, quia ibi cibus comestus transit in substantiam & nutrimentum comedentis, hic verò comedens incorporatur Christo, & transit in amorem, & unitatem spiritus Christi*, inquit *D. Bonaventura in Opusc. de Præpar. ad Missam c.* 7. cõformiter ad illud *Aug.* 7. *Confess. c.* 10. ubi introducit Christum seu Deum loquentem: *Manducabis me, nec tu me in te mutabis, sicut cibum carnis tuæ, sed tu mutaberis in me.* Similiter excitat charitatem proximi: cùm sit Sacramentum unitatis fidelium, non tantùm cum Christo capite, sed etiam inter se. Idemque sumitur ex *Tridentino sess.* 13. *c.* 2. & 8 & indicant ipsæ species panis & vini. *Namque* (ut notavit *Augustinus Tract.* 26. *in Joannem*) *aliud in unum ex multis granis conficitur: aliud in unum ex multis acinis confluit.* Ideoque Apostolus 1. *ad Cor.* 10. ait: *Quoniam unus panis, unum corpus multi sumus, omnes qui de uno pane participamus.*

Eamq; per Charitatẽ unit Deo. *Et proximo.*

8. *Facitq; illam in virtute crescere.*

Deinde Eucharistia cum proportione ad cibum corporalem facit nos in charitate aliisque sanctis operibus crescere, quàmdiu durat status vitæ præsentis nobis datæ ad spiritualiter crescendum.

Delectat spiritualiter.

Rursum sicut cibus & potus corporalis delectat, ita confert spiritualem quamdam suavitatem internam: ut proinde ei meritò applicet Ecclesia prophetiam Jacob de Aser *Gen.* 49. *Pinguis panis ejus, & præbebit delicias regibus.* Id ipsum manifestè traditur *Clem. un. de Reliq. & Ven. SS.* & ab *Ambrosio*

brosio serm. 5. *in Psal.* 118. Has tamen delicias illi soli sentire solent, qui animo ab inordinatis affectibus, etiam venialibus, vacuo, solicitè ad illius sumptionem se præparant, ac ejusdem quasi masticatione per sanctas meditationes ad hanc mensam accedunt.

9. *Reparat vires animæ & conservat ejus vitam perseveranter.*

Rursum ad instar cibi corporalis reficit ac reparat vires animæ, quas noxii fomitis calor debilitat, ipsamque animæ vitam conservat; prout Conclusione præcedenti explicatum est. Cujus rei signum extitit panis iste subcinericius 3. *Reg.* 19. in cujus fortitudine ambulavit Elias 40. diebus, donec perveniret ad montem Horeb. Item lignum vitæ in paradiso, quod præservabat à corruptione. Cui etiam consonat illud Christi, *Joan.* 6. *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.* Hinc quatenus est caosa perseverantiæ finalis, dicitur ab Ecclesia in officio divino & *Tridentino sup. c.* 2. pignus futuræ gloriæ. Item dicitur causa perpetuæ beatitudinis animæ. Idque specialiùs quàm cetera Sacramenta, quæ eatenus possunt dici causa gloriæ, quatenus sunt causa gratiæ sanctificantis, quæ est radix & semen gloriæ. Eucharistia autem insuper, quatenus specialiter est instituta ad conservandam animæ vitam ac tribuendam perseverantiam. Ipsa si quidem devotè eam frequentantibus est *verè animæ vita & perpetua sanitas mentis; cujus vigore confortati ex hujus miseræ peregrinationis itinere ad cælestem patriam pervenire valeant &c.* inquit *Trid. sess.* 13. *c.* 8.

Est pignus futuræ gloriæ,

10. *Et causa resurrectionis ac immortalitatis corporum.*

Eâdem quoque ratione à sanctis Patribus & Doctoribus ei tribuitur resurrectio & immortalitas corporum, conformiter ad illud Christi *Joan.* 6. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam: & ego resuscitabo eum in novissimo die.* Causando enim perseverantiã, adeoq; gloriam animæ, causat quoque mediatè seu consequenter resurrectionem, adeoque gloriam & immortalitatem corporis. Quam proinde Eucharistiæ tribuũt *Nyssenus, Cyrillus, Paschasius* & alii Patres, juxta quos caro nostra per Eucharistiam ad immortalitatem præparatur.

An ea debeatur titulo speciali iis, qui in hac vita communicarunt,

Immo *Suarez* & plures alii censent resurrectionem & immortalitatem corporibus fidelium in Christo morientium, qui aliquando hujus Sacramenti fuerunt participes, deberi titulo speciali ratione conjunctionis specialis cum corpore Christi in hac vita habitæ; Aliis autem tantùm deberi titulo beatitudinis, v.g. Sanctis veteris Testamenti, Catechumenis &c. Prioribus quoque ex hac parte verosimiliter accessurum esse gaudium quoddam accidentale, ait *Wiggers q.* 79. *n.* 4. Nihilominus specialis iste titulus seu jus ad immortalitatem non satis solidè à *Suarez* probatur, ideoq; velut carens sufficienti fundamento rejicitur à *Dicastillo d.* 8. *dub.* 6.

Quia verò prædictis effectibus plurimùm obest fomes concupiscentiæ, ideo secundùm *S. Cyrillum l.* 4. *in Joan. cap.* 17. *S. Bernardum ser. de Cœna Domini*, & reliquos Doctores per Eucharistiam etiam reprimitur cõcupiscentia, passiones edomantur, & corpus spiritui subditur; idq; mediantibus auxiliis, tum externis, tum internis. 11. *Minuit fomitem seu passiones.*

Duodecim porrò effectus Eucharistiæ breviter complexus est noster *Richardus* 4. *d.* 9. *a.* 1. *q.* 2. his verbis: Manducanti reducit ad memoriam passionẽ Christi, fidem confirmat, spem auget, Charitatem inflammat, dat vitam gratiæ, Christo unit, manducantem spiritualiter æternâ cõsolatione reficit, ipsum roborat ad operationem boni, sustentat contra casum provenientem ex propria infirmitate, munit cõtra dæmonum impulsum, remittit ardorem carnalis concupiscentiæ, purgat veniale peccatum, & quandoque mortale. Possunt hi duodecim effectus significari per duodecim fructus ligni vitæ, de quo habetur *Apoc. ult.* & ad celeriorem istorum memoriam in tribus versibus collecti sunt. 12. *Duodecim effectus ex Richardo breviter recapitulantur,*

Inflãmat, memorat, sustentat, roborat, auget,
Hostia spem, purgat, reficit, vitam dat, & unit,
Confirmatq; fidem, munit fomiteq; remittit. *Tribus versibus comprehensi.*

Hactenus *Richardus*. De his plura videri possunt apud alios, tum Scholasticos, tum pios Scriptores.

Petes: An communicans accipiat cum corpore Christi specialem unionem corporalem, ut fiant velut unum corpus & una caro? Affirmant plures Doctores id explicantes de quadam unione reali quidem, sed non physicâ, at morali, quæ duret etiam corruptis speciebus, idque (juxta plerosq; ex ipsis) tantùm in dignè cõmunicante, & quãdiu permanet in gratia acceptâ, quasi interim caro communicantis tractetur à Christo tamquam caro propria. Quod *Vasquez d.* 204. *c.* 4. referens *Hesselium, Alanum* & *Claudium Sainctes*, explicat exẽplo conjugii, in quo conjuges efficiuntur una caro. Prout etiam Apostolus 1. *ad Cor.* 6. tradit, quòd qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur cum ea. Juxta quam explicationem putat *Vasquez* considerari posse formam quamdam seu similitudinem consummationis matrimonii spiritualis, quasi inter animam & Christum sponsalia præcedant per fidem, matrimoniũ contrahatur per charitatem, idemque consummetur per Eucharistiæ sumptionem. 13. *An communicans accipiat cum corpore Christi specialem unionem corporalem.*

Verùm etsi hæc similitudo videatur satis apposita, unio tamen specialis præter verba speciosa nil videtur aliis Doctoribus importare, quam contactum realẽ & localem propinquitatem Christi cum cõmunicante (quæ evanescit cum speciebus) & unionem moralem per gratiam & affectũ charitatis, & dona gratiæ actualis, eò quòd de alia non videatur sufficiens fundamentum.

Pro

14. *Effectus Eucharistiæ quà Sacramenti non sunt alteri communicabiles.* Pro fine quæstionis observa, nullum effectum Eucharistiæ, quatenus est Sacramentum, esse alteri communicabilem; utì nec effectus aliorum Sacramentorum. De sacrificii autem Eucharistici Effectu aliud est dicendum, ut infrà patebit. Quando itaque pii subinde communicant pro aliis etiam defunctis, non applicant communionem, ut illis valeat ex opere operato; sed cùm communicare sit opus meritorium, satisfactorium & impetratorium, intendunt pro defunctis satisfacere, applicando illis communionem per modum suffragii, aut etiam vivis aliquid mereri de congruo, sive impetrare ex opere operantis, à Christo ibi realiter præsente, ob cujus præsentiam solent ferventiùs & efficaciùs Christum pro aliis deprecari.

Quid prosit Communio alteri applicata.

QUÆSTIO II.

Quando Eucharistia conferat suum Effectum?

15. *Eucharistia cōfert gratiæ augmētum quando sumitur.* DICO I. Eucharistia confert gratiæ augmentum, quando sumitur, seu quando verè manducatur & bibitur. Colligitur ex *Joan.* 6. *Qui manducat me, vivet propter me.* Ubì manducationi sive manducanti promittitur effectus hujus Sacramenti. Ratio est; quia Sacramenta operantur per modum causæ naturalis, adeòque remoto obice, quàm primùm sunt suscipientibus perfectè applicata; prout Eucharistia in casu Conclusionis est applicata.

16. *Non quando adhuc est in ore.* Sed dubitatur, an conferatur gratia, quando manducatio est planè perfecta; an verò sufficiat incepta. Quidam putant conferri, quando hostia v. g. adhuc est in ore, antequam trajiciatur. Sed hoc aliis communiter appar.t nullatenus fundatum. Et meritò: quia ille non dic.tur manducasse, qui cibum ore masticatum ejiceret; neque talis ideo fregisset jejunium. Unde si species in ore corrumpantur, antequam earum aliqua pars deglutiatur, aut si homo antea moriatur, non recipiet fructum Eucharistiæ. Neque solet præberi ipsa infirmis, qui non possunt deglutire, sed solicitè curari solet, ut hostiam trajiciant. Idemque curare debeant laici sani communicantes, ne species modicæ nimiùm diu in ore retentæ ante trajectionem in stomachum evanescant. Quamquam non sit de hoc magnum periculum eò quòd calor naturalis debilior in ore, quàm in ventriculo, tardiùs species panis corrumpere valeat: ideòque facilè per longum satis tempus substantialiter incorruptæ ibi servari possint. Species vini tamen in ore retentæ citò evaporarent, aut in salivam transirent.

Alii itaque (inter quos *Præpositus q.* 79. *a.1.dub.2.*) existimant gratiam conferri, quando hostia aut certa aliqua ejus pars est trajecta per guttur, seu dum pertigerit ad terminum dividentem internum spatium in quo fit manducatio ab externo: quia tunc verè dicitur aliquis manducare. Sed quàmvis in hac re nihil certi definiri possit; ideoque *Sylvius, Diana* & alii dicant gratiam conferri in instanti Deo cognito, nobis autem ignoto: tamen videtur rectè posse dici cum *Coninck q. 79. a.1. dub.* 2. & pluribus aliis, conferri gratiam tunc, quando hostia vel pars illius, adeòque ipse Christus potest dici in stomachum receptus, seu attigerit ejus initium. Talis enim perfectè est manducans: eousque autem cibus corporalis non habet se per modum nutrimenti, adeòque nec Christus sub speciebus. Quare etiam videretur jejunus, qui cibum ejiceret, priusquam eò perveniret. Unde etsi tunc certò percipiatur gratia, quàmvis homo moreretur ante specierum digestionem; non perciperetur tamen gratia juxta hanc Opinionem, si moreretur homo aut corrumperentur species priusquam ad stomachum venissent 17. *Vel quando trajecta est per guttur.* *Sed quando attigerit initium stomachi.*

Petes: An si quis incipiat communicare in malo statu, & durante successivâ specierum sumptione disponatur, conferretur gratia. Resp. affirmativè; nam etsi prima pars specierum invenerit obicem, non tamen posterior pars: quæ cùm sit Sacramentum causativum gratiæ promissæ manducanti dignè, causabit illam. Quòd enim ordinariè gratiam actu non causet, est, quia jam in prioris partis speciei attingentiâ ad stomachum gratia fuit ordinariè causata. 18. *Si indispositus durante successivâ specierū sumptione disponatur, recipiet effectum Eucharistiæ.*

Ex quo etiam sequitur, quòd si dispositio crescat durante manducatione, crescat similiter gratia: nam illud augmentum gratiæ fuisset causatum, si dispositio fuisset ab initio: & similiter posterior pars specierum sacramētalium est apta causare, tum istud augmentum, tum ipsam gratiam priùs collatam; ergo quamquam hanc, utpote jam collatam ipsæ non conferant, nihil tamen impedit, quò minùs conferant illud augmentum respondens auctæ postea dispositioni. *Similiter cresceret effectus, crescente interim dispositione.*

DICO II. Peractâ manducatione, dum adhuc species sacramentales perseverant in stomacho, non augetur de novo gratia, nisi saltem augeatur seu melioretur dispositio & devotio communicantis: nam causa naturalis absente contrario causat statim omnem effectum permanentem; quem causare potest, nisi fiat aliqua variatio melioris dispositionis aut applicationis agētis ad passum. Et sanè alioquin per se ad augmentum gratiæ conduceret specierum magnitudo aut stomachi languor. 19. *Post sumptionem non est locus augenda gratiæ vi Sacramenti.*

Si verò

Si verò interea dispositio melioretur, incertum est, quid fiat. *Suarez*, *Coninck* & multi Recentiores putant gratiam augeri: quia Sacramentum toto illo temporemauet applicatum; adeòque non est ratio, cur melioratâ dispositione effectum non augeat: præsertim quia operatio gratiæ tribuenda est ipsi Christo præsenti, sumptione tantùm se habente instar conditionis. Deinde hoc Sacramentum habet se per modum cibi; ergo cum proportione ad cibum corporalem, quamdiu ratione melioris dispositionis sacramentaliter perficitur, tam diu aget in animam sumentis. Nec tamen sequitur, peccate sacrilegio mortali, qui post Communionem devotioni non vacat, aut novum mortale durantibus adhuc speciebus committit: eò quòd nullam speciem sacramẽtalem à productione gratiæ totaliter impediat, sed solùm ab aliquo augmento: quod etiam facit ille, qui cum parva præparatione accedit. Juxta hanc autem Opinionem, si quis in mortali suscepisset Eucharistiam, & durantibus adhuc speciebus se disponeret, probabiliter consequeretur fructum illius.

20\. *Quantumvis species non dum corruptis in stomacho crescat dispositio.* Contrarium nihilominus rectiùs docent *Vasquez*, *Præpositus* & passim alii. Ratio est, quod etsi Eucharistia sumatur per modum cibi, similitudo tamen illa non currat in omnibus, sed in illis tantùm, in quibus Christus voluit: de voluntate autem illius in præsenti non satis constat (de qua constare deberet) quin potiùs oppositum videri posset voluisse, dum gratiam tantùm promisit manducanti, adeòque illam annexuit sibi ipsi quatenus actu manducatur, non quatenus digeritur. Quòd autem dicitur, manducationem sive sumptionem esse tantùm conditionem, ut Sacramentum primò in anima operetur, non autem ut deinceps operari pergat, videtur gratis dici: potuisset enim Christus velle, ut Sacramentum tantùm operetur, dum durat ipsa applicatio sive sumptio. Nec amplius ex dictis Scripturæ, Conciliorum vel Patrum aut veterum Scholasticorum colligi potest. Adscribit quidem *Florentinum in Decreto* huic Sacramento quoad vitam spiritualem omnem effectum, quem materialis cibus & potus quoad vitam agunt corporalem: hoc tamen rectè accipitur de similitudine effectuum secundùm se, quatenus videlicet Eucharistia spiritualiter nutrit, confortat, auget, delectat &c. non autem, quòd simili planè modo, simili aut æquali tempore, quo cibus corporalis, operetur etiam Eucharistia. Nam certè cibus corporalis non nutrit, uti Eucharistia, in ipsa sumptione seu applicatione, sed postea, dum in stomacho corrumpitur. Quare etiam non nutrit, quamdiu est in stomacho. Et si id constanter faceret, certè id ageret independenter à nova applicatione physica. Unde ad hominem argui posset, nec Eucharistiam nutrire quamdiu est in stomacho; aut certè sine nova dispositione id præstare. Insuper cibus coporalis potiùs patitur, quàm agit, & pro majori parte est alito inutilis: secùs quàm Eucharistia.

Opposita quoque Sententia teste *Dicastillo d.8. dub.3.* solùm à tempore *Caietani* (quamvis *Suarez* putet ante *Caietanum* eam docuisse *Gabrielem lect.85.* in Canonem & Majorem *4.d.9.q.1.arg.5.* In quibus, alioquin *Caetano* quasi contemporaneis, nil simile reperio) cœpit audiri in scholis & in Ecclesia, cùm eò usque solùm crederetur in ipsa manducatione & potatione conferri gratiam ex opere operato. Quam *Caetani* opinionem addit ita arreptam à vulgaribus fidelibus in Hispania ante aliquot annos, ut multi curarent sibi majorem quantitatem specierum ministrari, quò diutiùs iis durantibus uberior gratia proveniret: uti omnino natum esset fieri, auctâ jugiter dispositione per devotionem actualem, quæ sumptionem subsequi & ad aliquod tempus continuari solet. Et ob hoc supremus Hispaniæ Inquisitor *Antonius Zapata* Cardinalis monuit sacerdotes, ne cui ministrarent plures seu majores particulas. Plura de hac difficultate videri possunt apud *Arriaga disp.41. sect.2. & duabus seqq.* ubi fusè hanc posteriorem Opinionem propugnat.

QUÆSTIO III.

An Eucharistia conferat majorem Gratiam sub duplici, quàm sub unica specie?

RESP. Neg. ceteris paribus. Quod addo: quia si dispositio sit inæqualis, erit etiam inæqualis gratia: uti quoque, si sumptis speciebus panis, augeatur dispositio ante sumptionem specierum vini. Conclusio est *D. Thomæ*, *D. Bonaventuræ*, & communis aliorum tam Antiquorum quàm Recentiorum, & ab aliquibus putatur certa. Contrarium tamen hactenus non est improbabile, & docetur à *Vasquez*, *Lugo* & variis Recentioribus, qui pro se citant *Alexandrum Alensem*, & paucos alios. 21. *Christus sub unica specie tantùm reficit, quantùm sub duplici.*

Probari solet communior doctrina ex *Trid. sess.21. c.3.* dicente, *sub altera tantùm specie totum atque integrum Christum verumq; Sacramentum sumi; ac propterea, quod ad fructum attinet, nullâ gratiâ necessariâ ad salutem, eos defraudari, qui unam speciem solam accipiunt.* *Probatur ex Tridentino.*

Ad hoc tamen Alii respondent, quòd *Concilium* ab utraque Sententia abstrahere voluerit, ideoque studio dixerit, *Nullâ gratiâ necessariâ privari*; quia videlicet sumunt verum Sacramentum, & satisfaciunt *Responsio aliorum.*

ciunt Christi præcepto ac fini Sacramenti. Præmittit tamen etiam totum Christum sub altera specie contineri propter Bohemos de contrario errore suspectos; quibus idcirco (ut constat ex *Concilio Basileensi*) usus calicis non fuit concessus, nisi priùs faterentur in hostia quoque sanguinem contineri.

Iudicium de hac probatione.

Videri nihilominus posset Concilium favere communi doctrinæ, quatenus illationem suam videtur etiam referre ad præsentiam totius atque integri Christi; ex qua pariter inferri potest, nullâ exinde gratiâ privari accipientes unicam speciem, quia nimirum *sub una panis specie sumitur totus & integer Christus, omnium gratiarum fons & auctor*, ut definit *Tridentinum sup. can. 3.* recapitulans ibidem doctrinam præmissam *cap. 3.*

22\. *Inverisimilis quædam relatio refellitur.*

Id saltem nullatenus apparet credibile, quòd contraria fuerit unanimis sententia Patrum Concilii, etsi ob rationes necdum voluerint definire; prout dixisse *Franciscum Blanco* Archiepiscopum Compostellanum referunt *Lugo d. 12 sect. 3* & *Decastillo d. 10 dub 10* (quam relationem vehementer miratur, nec immeritò taxat *Arriaga d. 42. sect. 2*): cùm enim nostra doctrina, tum ante, tum post *Tridentinum* fuerit cõmunis Theologorum; quomodo omnes tam repentè in ipso Concilio conspirassent in contrariam, etiam extra occasionem definiendi? Immo ipse *Decastillo* pro nostra doctrina refert Præsidem Concili Tridẽtini *Hosium*. item *Petrum Soto, Alphonsum à Castro, Didacum Payva, Hesselanum, Claudium*, qui *Tridentino* interfuerunt, & in eo claruerunt: prout etiam in eo claruerunt *Catharinus, Salmeron* & *Ruardus*, qui nobiscum tenent, ut de *Ruardo* ostendit *Hesselius Tract. 3. de Commun. sub unica specie c. 16.* Qui etiam retulerat *c. 6 in fine. & Tract. 2. c. 69.* ex *Joanne Slechta* Bohemo in Epistola ad Erasmum, Hussitas Bohemos intelligere, à Synodo Basileensi sibi præscriptum esse, ut si velint sub utraque specie communicare, protestentur se credere, totum Christum esse sub una specie, & non plus fructûs habere, qui sub duabus, quàm qui sub una specie, communicat.

23\. *Assertionem nostram tradit Concilium Moguntinum.*

Accedit, quòd nostram doctrinam citra dubitationem tradat *Concilium Provinciale Moguntinum sub Sebastiano c. 32.* ubi dicitur: *Jam nec hoc quidem quisquam fidelis dubitare debet, illum sub una specie communicandi morem ad salutem sumentium æquè utilem & efficacem esse, quàm alterum sub utraque.*

Quorundam probatio rejicitur.

Nonnulli prætereà probant Responsionem ex eo, quòd alioquin Ecclesia injustè laicos privasset usu calicis. Sed hæc probatio etiam non subsistit, ut patet ex dictis *disp. praced. quæst. 3.* in fine. Hoc saltem fatendum est, prohibitionem in nostra doctrina faciliùs apparere æquiorem.

Allegat insuper *Suarez d. 63. sect. 6.* & ex eo *Arriaga disp. 42. sect. 3.* verba clarissima *Paschasii lib. de Corp. & Sanguine Domini c. 14.* Quæ tamen ibi non habentur; sed neque in aliis capitibus ea reperire potui.

24\. *Ratio Responsionis assignatur.*

Ratio Responsionis est: quia sub altera tantùm specie Christus æquè totus & perfectus continetur ac sumitur: ergo confertur æqualis gratia: quandoquidem hæc conferatur præcisè, quatenus continent species Christum, & eas sumendo Fideles sumunt Christum, eique uniuntur: quòd autem sint species panis vel vini, indifferens est; uti etiam quòd sint plures vel pauciores, parvæ vel magnæ.

25\.

Dices I. Ecclesia in Officio divino videtur adscribere singulis speciebus distinctos effectus, canens: *Dedit fragilibus Corporis ferculum, dedit & tristibus Sanguinis poculum.* Resp. Ecclesiam adscribere per quamdam accommodationem, idque ex *D. Thomâ* Hymni Auctore; qui tamen tenet nobiscum. Nisi quis hinc cum *Aversa q. 7. sect. 3.* conjectet, fortasse conferri diversa auxilia gratiæ actualis. Sed tamen non satis solidè aut consequenter hoc dictum videtur: cùm talis auxiliorum diversitas consequatur diversitatem effectûs principalis, cui annexa sunt. Ipsa equidem species panis etiam lætificat, & species vini confortat: cùm cibus spiritualis sit simul potus, & contrà: ut notat *Augustinus* in illud *Psal. 103. Panis cor hominis confirmet.* Unde rectè dixit *Paschasius l. de Corp. & Sanguine Domini c. 20.* quòd *illo cibo*, Eucharistico, *interior noster homo inebrietur.*

Confortatio Corpori, lætificatio Sanguini per accommodationem adscribitur.

Ipsa tamen panis Eucharistiam etiam lætificat & inebriat.

Dices II. Clemens VI. in Bulla ad regem Angliæ, (ut refert *Vasquez* & *Aversa*; *Lugo* autem & *Decastillo* appellant, Galliæ) anno 1341. concedit ei etiam usum calicis, idque ad majus gratiæ augmentum. Resp. Pontificem loqui de augmento obtinendo ex opere operantis per majorem devotionem, inde (ut confidit) excitandam; prout explicat etiam ipse *Decastillo*, etsi alioquin contrarius nostræ doctrinæ.

Usus calicis concessus ex privilegio ad majus gratiæ augmentum, quo sensu.

26\. *Non refert, quòd modus significandi sit perfectior in utraque specie.*

Dices III. Utraque species perfectiùs significat convivium spirituale per modum cibi & potûs. Resp. etsi modus significandi sit perfectior, non tamen res significata aut accepta, quæ æquè continetur sub una specie, ac sub utraque. Neque expressior significandi modus necessariò aliquid speciale in re significata aut effectu causato importat: quemadmodum immersio in Baptismo perfectiùs significat consepulturam baptizati cum Christo, quàm aspersio, & tamen utrovis modo collatus importat eamdem gratiam, quæ baptizatum Christo consepelit. Confirmatur: quia etsi cibus & potus naturalis ad diversos fines proximos ordinentur, diversosque naturæ defectus tollendos: idem tamen est finis hujus cibi & potûs cælestis, idemque effectus, nempe unio animæ cum Deo. Similiter fames & sitis ad quas sedandas sunt instituti in spiritua-

ritualibus etiam non diſtinguuntur, ut notat *Auguſtinus Tract.25.in Joannem.* Sicut idem juſtitiæ & ſanctitatis affectus dicitur fames & ſitis *Matth. 5. Beati qui eſuriunt & ſitiunt juſtitiam.*

27. *Vi neque, quòd ſingula ſpecies non ſignificent totum Chriſtum vi verborum.*

Dices IV. Singulæ ſpecies non ſignificant totum Chriſtum vi verborum; ideoque non fuiſſet ſub ſingulis ſeorſim in triduo mortis. Reſp. id fore per accidens; immo nec ſub utraque ſpecie tunc fuiſſet totus Chriſtus, ſed tantum, quantum nunc ſub una, cùm ſub neutra tunc fuiſſet anima Chriſti ſeparata. Attendenda itaque eſt diſpoſitio Chriſti, qui ſic in futurum ſtabiliter diſpoſuit, ut totus ſemper realiter contineatur, eſto non vi verborum; quod parum refert: cùm indubiè vis cauſandi competat non ſoli corpori, ſed potiſſimùm Chriſto, ſeu divino ſuppoſito ibi contento. Deinde ſuppoſitâ inſtitutione Chriſti, & connexione partium in cælo: provenit etiã ſuo modo ex vi ſeu efficaciâ ſacramentali verborum (etſi grammaticaliter id non ſignificent) quòd totus ibi ſit Chriſtus. An verò Euchariſtia ſumpta in triduo mortis reverà minorem gratiam contuliſſet, eò quòd non totus Chriſtus in ea tunc fuiſſet, quis novit? Potuit enim Chriſtus de eo caſu, qui non contigit, nil diſpoſuiſſe. Potuit etiam diſpoſuiſſe, quòd conferret æqualem gratiam, tum ob præſentiã divinitatis, tum quia ob caſum iſtum non oportebat ſtabilem alioquin diſpoſitionem variari. Potuiſſet denique (quod factum non oſtenditur) diſponere, ut conferret gratiam minorem.

28. *Non eſt inconveniens ſpeciem poſteriùs ſumptam ordinariè non conferre gratiam.*

Dices V. Ergo per ſumptionem ſpecierum vini vix umquam conferretur gratia; cùm tamẽ non ſint minoris efficaciæ, quàm ſpecies panis. Reſp. id, quod infertur, non eſſe abſurdum; ſicut nec, quòd poſteriores partes hoſtiæ gratiam non conferant. Quod non oritur defectu virtutis, ſed quia reperitur effectus jam productus in toto gradu, quo produci poterat. Non inutiliter tamen ſpecies ſecunda ſive vini ſumitur: uti nec partes poſteriores hoſtiæ; immo potiùs, tum ut ſacerdos ſatisfaciat præcepto, tum ut compleat ſacrificium. Adde, valere ad augmentum gratiæ, ſi (quod ſolet) diſpoſitio interea creſcat, mediante inter ſumptionem utriuſque ſpeciei devotâ gratiarum actione, & actu dilectionis. Immo ſi diſpoſitio tunc primùm poneretur, aut ſi caſu primò ſumerentur, conferrent tunc ſpecies vini gratiam, uti aliàs ſpecies panis primo loco ſumi ſolitæ.

29. Quod verò *Salmeron Tom. 9. in Evang. tract.36.* non procul à fine ſcripſit, ſumenti unicam ſpeciẽ dari ſtatim totum effectum, ſumenti autem duplicem dari medietatem effectûs in ſumptione primæ, & alteram medietatem in ſumptione ſecundæ ſpeciei; hoc, inquam, ſine fundamento excogitatum eſt ad evadendam difficultatem. Sacramentum namque inſtar cauſæ naturalis ſtatim operatur in ſubjecto diſpoſito totum effectum; qui non debet ſuſpendi ex intentione ſacerdotis de ſumptione ſecũdæ ſpeciei. Et ſanè durum eſt, ſacerdotem ſacrificantem accipere tantùm ex eodem cibo medietatem effectûs, quem recipit alter de manu ejus communicans, ob hoc ſolùm, quia accepturus eſt calicem. Deinde quid ſi caſu poſtea non ſumat: an propter intentionem ſumendi calicem tantùm habebit medietatem? quod certè non pium aut æquum. An fortè accipiet totum à Deo futurorum præſcio? qui tamen in largitione ejuſmodi effectuum non ſolet futura aſpicere, ſed præſentem cauſæ applicationem. Denique ſi quis plures hoſtias ſumeret, utique in ſumptione primæ reciperet totam gratiam: ergo ſimiliter etſi ſumat ſpecies diverſæ rationis, ſuppoſito quòd ambæ non dent majorem. Ob hæc aut ſimilia optabat *Dicaſtillo diſp.10.dub.10.n.217.* iſtam doctrinam à tali viro non fuiſſe traditam.

Qua conferatur ſtatim, ſive ſequatur ſumptio ſecundæ ſpeciei, ſive non.

Ex dictis etiam refutata manet Opinio *Bellarmini l.4 de Euchariſt.cap.23.ad 4.* dicentis gratiam non conferri, niſi quando ſumitur ſecunda ſpecies, ſcilicet vini. 30.

Examinatur doctrina Dicaſtillo putantis, quòd ſpecies ambæ ſimul ſumptæ unicum, ſucceſſivè ſumptæ duplicem conferunt gratiam.

Denique *Dicaſtillo dub.cit.* docens alioquin in ſumptione duplicis ſpeciei majorem conferri gratiam, conatur probare diſcurſu, quem tamen fatetur non convincere, quòd ſi utraque ſpecies ſumeretur ſimul, v.g. ab infante, uti à ſacerdote ſumente ſpecies vini cum particula hoſtiæ, non major daretur gratia, quàm per unam ſpeciem; eò quòd tunc cenſeatur unica refectio. Sed parum cõhærenter: nam ſimili ratione cenſeri poteſt moraliter una refectio, dum more conſueto ſucceſſivè ſumitur utraque ſpecies. Deinde utraque equidem ſumitur ſecundùm propriam cuilibet rationem, cibi nimirum vel potûs. Nec repugnat aliquem ſimul bibere & mãducare, ſeu ſimul ſumere cibum & potum. Denique alioquin conſequenter ſacerdos non reciperet majorem gratiam, quàm laicus communicans ſub unica ſpecie, ſi tota hoſtia caſu incidiſſet in calicem, adeòque juxta regulas Miſſalis ſimul cum ſanguine ſumeretur: quod putem non facilè ab aliquo admittendum, qui aliàs ſentiret in ſumptione duplicis ſpeciei majorem conferri gratiam; prout ſentit *Dicaſtillo.*

DISPUTATIO OCTAVA.

De Sacrificio Missæ.

QUÆSTIO I.

Quid sit Sacrificium.

1. *Sacrificium latè sumitur pro quovis opere bono.*

SACRIFICIUM in Scriptura sumitur dupliciter. Primò latè pro quolibet opere bono; ut *Psal.4. Sacrificate sacrificium justitiæ.* 1. *Petri* 2. *Ipsi tamquam lapides vivi superædificamini, domus spiritualis, sacerdotium sanctum, offerre spirituales hostias.* Et alibi sæpè. Sic etiam *Augustinus* 10. *De civit. cap.* 6. ait: *Sacrificium verum est omne opus bonum, quod agitur, ut sanctâ societate inhæreamus Deo.* Secundò sumitur strictè & propriè pro certo actu religionis specialiter exhibito in honorem Dei. Quo modo plerumque usurpatur in Scriptura, atque etiam apud profanos scriptores, præsertim quando ponitur absque addito. Dum autem generaliter seu impropriè sumitur, ordinariè exprimitur cum addita particula denotante improprietatem, v. g. Sacrificium justitiæ, Sacrificium laudis, vituli labiorum &c.

Strictè & propriè pro speciali actu religionis.

2. *Huic acceptioni obloquentes Sectarii refutantur.*

Porrò Hæretici, ut faciliùs rationem Sacrificii à Missa tollant, nullam agnoscunt rationem Sacrificii magìs propriam, quàm quâ quodlibet opus bonum censetur Sacrificium. Sed confundit eos Scriptura variis locis evidenter opponens Sacrificium aliis bonis operibus, 1. *Reg.* 15. *Melior est obedientia, quàm victima. Oseæ* 6. *Misericordiam volo, & non Sacrificium. Psal.* 50. *Si voluisses Sacrificium, dedissem utique.* Et per totum librum Levitici ac Numerorum & alibi sæpissimè sumitur Sacrificium pro speciali actione seu ceremoniâ colendi Deum; & quidem pro ceremonia exigente rem aliquam sensibilem, quæ immoletur Deo tamquam victima. Unde Isaac dicebat patri suo *Genes.* 22. *Ecce ignis & ligna, ubi est victima holocausti.* Et *ad Hebr.* 8. Apostolus dixit: *Omnis Pontifex ad offerendum munera & hostias constituitur: unde necesse est & hunc habere aliquid quod offerat.* Deinde apud omnes nationes vox *Sacrificium* prolata sine addito, significat specialem Dei cultum: quilibet enim legens apud quemcumque Scriptorem, quòd aliquis sacrificaverit, non apprehendit eum jejunasse aut dedisse eleëmolynam, sed specialem aliquem cultum Deo exhibuisse. Præterea perpetua Ecclesiæ traditio solùm novit unum Sacrificium Christianorum, quod juxta *Augustinum lib.* 3. *de Bapt. cap. ult.* & alibi successit omnibus veterum Sacrificiis. Et ut ait *Leo Papa serm.* 8. *de Passione Domini*: *Nunc carnalium Sacrificiorum varietate cessante, omnes differentias hostiarum una corporis & sanguinis tui implet oblatio.* Accedit, quòd Sacrificium & sacerdotium, item Sacrificium & altare sint relativa: non omne autem opus bonum exigit propriè dictum altare, aut in operante propriè dictum sacerdutium, quod in Veteri lege paucis personis, similiter in Evangelica, convenit. Quare non sunt probanda varia, quæ *Michael Baius* de hac re scripsit in *Libro de Sacrificio* præter seu contra stylum usitatum Doctorum Catholicorum, signanter *cap.* 6. ubi inter alia ait: *Igitur ipsa Eucharistia confectio non ideo à fidelibus peculiariter nomine Sacrificii prædicatur, quòd inter Sacramenta sola Sacrificium sit, sed quia inter omnia Sacrificia sic eminet, ut nomen aliis commune velut proprium sibi vendicare mereatur.*

Sacrificium propriè dictum describi potest, *Oblatio externa legitimè instituta, quâ res aliqua sensibilis immutatur per ministrum legitimum in protestationem supremi Dei dominii.* Nam in primis omne Sacrificium est quædam oblatio externa; quàmvis non è contrà, ut patet in decimis, primitiis, primogenitis &c. quæ olim offerebantur, non tamen sacrificabantur. Deinde debet esse legitimè instituta; uti & alia signa communia instituuntur per publicam seu legitimam auctoritatem. Et hanc quidem Deus sibi reservavit in veteri Testamento, in quo determinata sacrificia eorumque ritus Hebræis præscripsit: similiter in novo Testamento, instituendo per semetipsum unicum Sacrificium, quo coli vellet. Divinâ tamen reservatione seclusâ posset Respublica ejusmodi oblationem ac rem sacrificandam determinare, uti ad eam spectat signa communia instituere. Tertiò res, quæ offertur, debet esse sensibilis: Sacrificium enim est cultus externus, quo protestamur summum Dei dominium in omnes res, & in vitam ac mortem; idque non solùm coram Deo, sed etiam coram hominibus, quibuscum communicamus tantùm in externis ac sensibilibus rebus. 3.

Definitur & explicatur Sacrificium propriè dictum, Estq; Oblatio externa.

Legitimè instituta.

Visibilis sensibilis.

Quartò debet res ista immutari: quandoquidem per Sacrificium protestemur Deum habere dominium in vitam & mortem, sic ut pro libitu possit omnia immutare; 4.

Quæ immutanda est.

mutare; hoc autem accommodatiùs fieri non potest, quàm per alicujus rei immutationem realem. Sic in omnibus retrò institutis Sacrificiis, res oblata semper, saltem ex parte, immutabatur: ut patet in oblationibus pecudum, quæ occidebantur & reliquis veteris legis. Cùm autem rei destructæ succedat nova, si hæc erat dignior, seu si Deus per illam magis intenderet honorari, Sacrificium sive hostia illius consistebat in re producta. Sic in oblatione thuris potiùs sacrificabatur suffitus, in quem thus per concremationem convertitur, quàm ipsum thus. Similiter in Sacrificio Eucharistico sacrificatur Christus per conversionem panis & vini in ipsum. Si verò Deus intenderet magis honorari re quæ destruitur, utpote perfectiori, Sacrificium consistebat in actione quatenus destructivâ rei, quæ tunc censebatur hostia Sacrificii, ut contingebat in occisione animalium. Neque putandum est hanc conditionem defuisse Sacrificio Melchisedech: etsi enim Scriptura non referat eum circa panem & vinum, quæ sacrificavit, fecisse aliquam immutationem: potuit tamen facilè aliquam partem panis more victimarum pacificarum adussisse vel certè comminuisse, partemque vini effudisse; præsertim cùm ex Scriptura constet, eum verè ibi sacrificasse, nec intendat isto loco referre modum, quo oblatio illa facta est.

5. *Per ministrum legitimum;* Quintò debet immutatio fieri per ministrum legitimum: quia sicut quælibet actio naturalis requirit suam proportionatam causam, sic etiam actio moralis. Et quamquam fortè ad essentialem rationem Sacrificii non requiratur minister specialiter è reliquis deputatus, tamen convenientius est, ut aliquis ad hoc specialiter deputetur: cùm Sacrificium sit extraordinarius Dei cultus nomine communitatis illi exhibendus; cujus proinde administrationem non decet cuilibet permitti. Unde in lege tam Mosaica quàm Evangelica non offeruntur Sacrificia, nisi à ministris ad hoc specialiter deputatis. Quales pro Sacrificio agni paschalis erant patresfamilias. Et qui sine tali deputatione offerre tentarunt, divinitùs sunt puniti; ut patet in Ozia Rege 2. *Paralipomenon* 26. & Saüle 1. *Reg.* 13. immo etiam apud Ethnicos quidam specialiter deputabantur huic muneri, & in lege naturæ fuisse deputatos, colligitur ex *Genes.* 14. ubi pro ratione, cur Melchisedech Rex Salem protulerit panem & vinum illa offerendo in Sacrificium allegatur: Erat enim Sacerdos Dei altissimi. Quàmvis non constet, quinam præcisè in illa lege erant Sacerdotes: secundùm plerosque autem tales erant primogeniti & principes familiarum. Unde *Job* 1. legitur ipse obtulisse holocausta. Præter quos videntur aliqui alii ex divino instinctu sacrificasse, ut Abel & Jacob.

Denique debet actio hæc fieri in protestationem summi Dei dominii: si enim fiat sub alio motivo formali, deerit finis intrinsecus, & ratio specificativa Sacrificii. *Idq; in protestationem summi dominii Dei.*

6. *Quædam excluduntur à ratione Sacrificii.* Ex quibus patet I. accensionem candelarum, incensionem thuris, & similia, quæ fiunt in Ecclesia, non esse Sacrificia: quia non fiunt à ministris in nova Lege deputatis, saltem tamquam talibus; cùm hi tantùm sint deputati ad offerendum Sacrificium incruentum. Deinde etsi fiant ad honorem Dei aut Sanctorum vel ob alias mysticas significationes, non tamen in protestationem summi Dei dominii.

Quæ significatio sit Sacrificio essentialis, quæ adventitia. Patet II. Sacrificium essentialiter consistere in ratione signi protestativi supremæ Dei potestatis in omnes res. Præterea verò nulla alia significatio requiritur; etsi possit adesse: cùm Sacrificia Mosaica, & Sacrificium incruentum novæ Legis significent insuper Sacrificiũ cruentum à Christo in ara crucis oblatum. Immo appareat omne Sacrificium vero Deo post lapsum Adæ oblatum fuisse signum ejusdem cruenti Sacrificii.

7. *Sacrificium dividi potest, primò ex parte materiæ.* Sacrificium porrò variè dividi potest. Primò ratione materiæ. Et sic erant triplicia in Lege veteri, scilicet oblatio animalium (quæ victimæ & hostiæ dicebantur, juxta Nonnullos Etymologiâ à victis hostibus desumptâ) puta ovium, caprarum, hœdorum, boum, vitulorum, columbarum, passerum & turturum. Et hæc offerebantur mactatione & combustione. Deinde oblatio fructuum terræ solidorum, quæ immolatio dicebatur, & fiebat combustione seu adustione aut fractione. Sic panis in frusta dissecabatur; simila, sartagine, clibano vel craticulâ coquebatur; sal urebatur, thus adolebatur, manipulus spicarum virentium torrebatur, triticum conterebatur. Denique oblatio liquidorum; quæ libatio seu libamen dicebatur, & fiebat effusione liquoris, puta sanguinis, vini, olei vel aquæ.

8. *Secundò ex parte formæ ac finis.* Secundò dividi potest ratione formæ ac finis. Et sic etiam triplex erat Sacrificium in lege veteri. Primum, idque perfectissimum, erat holocaustum, in quo tota res oblata destruebatur seu comburebatur, ut nihil inde cederet in usus humanos. Secundum, Sacrificium pro peccato, quod partim cremabatur, partim cedebat in usum Sacerdotum, qui in atrio templi ex eo vescebantur. Tertium, hostia pacifica, scilicet ad impetranda nova beneficia, vel ad agendum gratias pro acceptis. Et hujus una pars comburebatur ad honorem Dei, altera cedebat in usum Sacerdotum, tertia in usum ipsorum offerentium.

Huic divisioni affinis est illa, quâ Sacrificium

ficium dividitur in latreuticum, quod fit seu offertur totum ad Deum colẽdum, nostramque servitutem testandam (quod fit potissimùm holocausto) Eucharisticum, quod fit in gratiarum actionem pro beneficiis acceptis; impetratorium, quod fit pro beneficiis accipiendis (utrumque hoc membrum in veteri Lege dicebatur hostia pacifica) & propitiatorium, quod offertur pro peccatis, & pro peccatorum pœnis ac flagellis avertendis. Et hoc coincidit cum Sacrificio pro peccato.

9. *Tertio ex parte temporis, quo offerendum est.*

Posset præterea dividi Sacrificium ex parte temporis, quo debet offerri. Et sic in Lege veteri Sacrificium agni Paschalis erat offerendum singulis annis, primo anni mense, die 14. mensis ad vesperam. Juge Sacrificium debebat offerri quotidie, duo scilicet agni anniculi & immaculati, unus manè, & alter vesperè, in holocaustum, & pariter simila conspersa oleo, & vinum pro libamine. Quæ oblatio ob hoc ipsum vocabatur juge Sacrificium vel holocaustum sempiternum. Alia enim Sacrificia in aliis solemnitatibus offerri debebant, scilicet in Sabbatis, neomeniis, solemnitate Azymorum, Pentecoste, Festo Tubarum, expiationis, tabernaculorum, seu scenopeia, Festo cœtûs atque collectæ.

10. *Quarto ex parte temporis seu status pro quo institutum est.*

Denique dividi potest Sacrificium ratione temporis, quo institutum est, scilicet in lege naturæ, in lege Mosaica, denique in Evangelicâ. Et quidem hoc loco non est inquirendum de Sacrificio cruento, in quo Christus semetipsum obtulit in ara crucis pro peccatis totius mundi: sed de alio Sacrificio incruento scilicet, quod in Ecclesia Christi jugiter à Sacerdotibus novi Testamenti offerendum sit, complectens in se eminenter legalium differentias hostiarum. De quo sit

QUÆSTIO II.

An in Lege nova detur Sacrificium propriè dictum?

11. *Datur in lege nova Sacrificium propriè dictum.*

RESPONSIO affirmativa est fide certissima: quam contra Hæreticos recentiores definivit *Tridentinum sess. 22. can. 1.* & pulchrè docet *c. 1.* his verbis: *Etsi semel se ipsum in ara crucis, morte intercedente, Deo Patri oblaturus erat, ut æternam illic redemptionẽ operaretur: quia tamen per mortem Sacerdotium ejus extinguendum non erat, in cœna novissima, quâ nocte tradebatur, ut dilectæ Sponsæ suæ Ecclesiæ visibile, sicut hominum natura exigit, relinqueret Sacrificium, quo cruentum illud semel in cruce peragendum, repræsentaretur, ejusq; memoria in finem usque sæculi permaneret, atque illius salutaris virtus in remissionem eorum, quæ a nobis quotidie committuntur, peccatorum applicaretur; Sacerdotem secundùm ordinem Melchisedech se in æternùm constitutum declarans, Corpus & Sanguinem suum sub speciebus panis & vini Deo patri obtulit; ac sub earumdem rerum symbolis Apostolis, quos tunc novi Testamenti Sacerdotes constituebat, ut sumerent, tradidit; & eisdem, eorumq; in Sacerdotio successoribus, ut offerrent, præcepit per hæc verba, Hoc facite in meam commemorationem, uti semper Catholica Ecclesia intellexit & docuit.*

Qui quidem Ecclesiæ sensus perpetuaque Traditio adeò manifestè patet ex dictis antiquissimorum Conciliorum & Patrum unanimiter, in quibus creberrimè fit mentio altarium, Sacerdotum, Sacrificii panis & vini, sive Corporis & Sanguinis Christi: item ex vetustissimis Liturgiis diversarum Ecclesiarum, ut *Chrysostomi, Basilii,* immo ipsius *S. Jacobi* Apostoli, item *S. Marci* Evangelistæ: adeò ut hanc traditionem, cujus initium post Apostolorum tempora nequit deprchendi, Hæretici non valentes eludere, dignam ipsis vocem emittant, non esse hac in re curandam antiquitatem. Prout patet apud *Lutherum in lib. de abroganda Missa* & in *lib. contra Regem Angliæ* Denique in *lib. de Missa privata,* ubi ait: *Hîc non moramur, si clamitent Papistæ, Ecclesia, Ecclesia, Patres. Patres: quia, ut dixi, hominum dicta aut facta, nihil in tam magna curamus. Scimus enim ipsos Prophetas lapsos esse, adeòque Apostolos: verbo Christi judicamus Ecclesiam, Apostolos, adeòque ipsos Angelos* Similiter auctoritatem Veterum excutit *Calvinus l. 4. instit. c. 18. §. 11. & 12.* 12. *Probat perpetua & manifestè patens Ecclesiæ traditio docet.*

Nihilominus Doctrina Catholicorum validissimè firmatur hoc ipso, quòd perfidi Sectarii nuper nati, evidentiâ facti convicti, negare non possunt, eamdem esse antiquissimorum Doctorum & veteris Ecclesiæ sententiam, quæ modò fidelibus de Sacrificio novæ Legis proponitur.

13. *Idem probatur ex Sacrificio Melchisedech, typo novi Sacrificii.*

Eadem veritas probatur ex figuris & prophetiis veteris Testamenti. Nam in primis *Psal. 109.* de Christo dicitur: *Tu es Sacerdos in æternùm secundùm ordinem Melchisedech,* id est, secundùm similitudinem seu ritum Melchisedech. Qui ordo proinde consistit in similitudine Sacrificii à Melchisedech oblati, nempe panis & vini. *Gen. 14.* & Sacrificii oblati à Christo in ultima cœna, ut apertissimè declarat *Cyprianus Ep. 63. ad Cæcilium* post alia dicens: *Nam quis magis Sacerdos Dei summi, quàm Dominus noster Jesus Christus? qui Sacrificium Deo Patri obtulit: & obtulit hoc idem, quod Melchisedech obtulerat, id est, panem & vinum, suum scilicet Corpus & Sanguinem.* Et *Augustinus 16. de civit. c. 22.* loquens de oblatione Melchisedech: *Ibi* (inquit) *primùm apparuit Sacrificium, quod nunc a Christianis offertur Deo toto orbe terrarum &c.* & aliis locis. Et consonant reliqui Patres apud

Bellarm.

Bellarm. l.1. de Miſſa.c. 6. Et hâc ratione Chriſtus dicitur potiùs Sacerdos ſecundùm ordinem Melchiſedech, quàm ſecundùm ordinem Noë, Aaron vel Abel. Dicitur inſuper Sacerdos in æternùm ſecundùm hunc ordinem, quia ſcilicet per ſuos miniſtros offertur in Eccleſia toto orbe diffuſâ Sacrificium per oblationem Melchiſedech adumbratum uſque in finem ſæculi: non autem dumtaxat ex hoc, quòd in æternùm vivat (quod convenit etiam aliis Sacerdotibus bene morientibus) vel ratione fructûs cruenti Sacrificii, qui durat uſque in finem ſæculi (quo modo etiam Noë eſſet Sacerdos in æternùm, ob æternum Sacrificii illius fructum, ſcilicet quòd numquam ſit deinceps futurum univerſale diluvium) & à quo dici nequit eſſe Chriſtus in æternùm ſecundùm ordinem Melchiſedech Sacerdos.

14. *Novatores negant Melchiſedech ſacrificaſſe panem & vinum.* Reſpondent Novatores Melchiſedech non ſacrificaſſe, ſed tantùm protuliſſe panem & vinum ad epulandum & milites Abrahæ confortandos. Immo non videtur fuiſſe Sacerdos: cùm vox hebræa etiam ſignificet principem; ut colligitur 2. *Reg.* 8. ℣.18. ubi illum *Septuaginta* vertunt, Principes aulæ. Et quamquam Sacerdos fuiſſet, non adfertur *Gen.* 14. ratio, cur protulerit panem & vinum, ſed cur Abrahæ benedixerit.

Verùm reſponſio non ſubſiſtit. Verba enim ſcripturæ ſunt: *At vero Melchiſedech rex Salem, proferens panem & vinum, erat enim Sacerdos Dei altiſſimi, benedixit ei,* Abrahæ ſcilicet. *Sed refutatur.* Quòd porrò Melchiſedech protulerit panem & vinum ſanctificatum per oblationem Deo factam, non ſolùm poſtulat ratio in Scriptura ſubjuncta, & unanimis ſenſus Patrum, ſed etiam antiquiſſimorum Rabbinorum. Unde veteres Rabbini (teſte noſtro *Galatino l.10. de Arcanis Catholicæ veritatis c.5.* & *Genebrardo in Chronologia in principio tertiæ Ætatis*) ne quis putaret fuiſſe panem & vinum commune, appellant oblationem & libamen: quæ priùs ſacro ritu fuerunt Deo oblata tamquam Sacrificium pacificum in gratiarum actionem pro obtenta victoria, ac deinde Abrahæ & ſociis diſtributa, ſicut in victimis pacificis fieri ſolet. Fruſtrà ergo *Calvinus* ex eo, quòd Abraham & reliqui fuerint hoc pane & vino refecti (quos tamen jam ante refectos fuiſſe, ſatis inſinuatur ℣. 24. junctò ℣. 11.) contendit ea non fuiſſe Deo oblata; quod hîc ſatis clarè indicatur factum fuiſſe, & optimè cùm refectione cohæret. Ut omittam verbum proferre ſeu adducere pro loci exigentia ſæpè uſurpari pro adductione hoſtiæ ad immolandum; ut apertè ſignificatur *Judic. 6.* ubi habetur id verbū hebraicum, quod hoc loco in Geneſi cernimus.

15. Melchiſedech porrò fuiſſe Sacerdotem, non ſolùm omnes verſiones, Græca, Chaldaica, & Latina, demonſtrant; ſed etiam ipſe Apoſtolus *ad Hebr.* 7. qui legit: *Sacerdos Dei ſummi*, & Pſalmiſta *Pſalm.* 109. Ut proinde ineptè Hæretici opponant unicum locum, in quo vox Hebræa videtur minùs propriè ſumi pro principe.

Denique quod dicitur: *Erat enim Sacerdos Dei altiſſimi*, juxta omnium Patrum ſenſum refertur ad oblationem panis & vini. Idemque convincit particula, *enim*, quam ponunt noſter Interpres & *Septuaginta*. Et quamquam in Hebræo legatur, *Et erat Sacerdos*: cùm tamen omnes codices Hebræi, immo & Græci ac Chaldaici terminent periodum in voce *altiſſimi*; patet ad præcedentia eſſe referendum: præſertim cùm particula *Et*, Hebræis ſæpiſſimè ſit cauſalis, quando ita poſtulat contextus. Sic ubi textus Latinus legit *Gen.* 20. *Habet enim virum.* Et *c.* 27. *Supplantavit enim me.* Et *Pſal.* 59. *Quia vana ſalus hominis*; textus Hebraicus ponit particulam *Et*. Adde, quòd ſola ratio Sacerdotii non ſit apta reſpectu benedictionis datæ Abrahamo, utpote qui & ipſe erat Sacerdos: ſed potiùs præeminentia quædam in Melchiſedech, ut ponderat Apoſtolus *ad Hebr.* 7. ſive quia ſimul erat Rex regionis (Regibus autem, etiam non Sacerdotibus, titulo majoritatis ſeu eminentiæ competit aliis benedicere, ut patet in Davide 2. *Reg.* 6. & Salomone 3. *Reg.* 8.) ſive quia erat Sacerdos eminentior, qui proinde in Canone Miſſæ dicitur ſummus Sacerdos.

Altera figura Sacrificii Euchariſtici erat juge Sacrificium, quod juxta dicta *quaſt. præc.* quotidiè offerebatur. Unde *Danielis* 12. prædicitur Antichriſtus in fine mundi oblaturus eſſe juge Sacrificium, quod nimirum uſque ad finem mundi publicè celebrabitur in Eccleſia; utique Euchariſticum, ut Patres explicant. Undè noſtri *Sacramentarii* ſe prodromos Antichriſti oſtēdunt, dum ruſum Sacrificii Miſſæ, immo & ſubſtantiam ac veritatem ejuſdem evellere moliuntur. 16. *Typus Sacrificii Euchariſtici fuit juge Sacrificium.*

Præterea (ut figuris recenſendis ſuperſedeamus) extat aperta prophetia *Malach.* 1. de Sacrificio novæ Legis: *Non eſt mihi voluntas in vobis* (ſupple Sacerdotibus Moſaicis, eorumque Sacrificiis, ut patet ex cōtextu) *dicit Dominus exercituum: & munus non ſuſcipiam de manu veſtra. Ab ortu enim ſolis uſque ad occaſum, magnum eſt nomen meū in Gentibus, & in omni loco ſacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda*; utique Euchariſtica, ut explicat *Trid. ſeſſ.* 22. *c.* 1. & Patres unanimiter: inter quos *Damaſcenus l. 4. de fide c.* 14. ait: *Illud eſt purum & incruentum Sacrificium, quod Dominus à ſolis ortu uſque ad occaſum oblatum iri per Prophetam prædixit*; reprobatis videlicet Sacrificiis legalibus. Idemque patet non ſolùm ex eventu: ſed etiam ex ipſo textu. Opponit enim propheta Sacrificium Sacrificio, 17. *Ex Prophetia Malachiæ illud ipſum comprobatur.*

cio, Sacerdotem Sacerdoti, locum loco, panem pollutum, animalia cæca & clauda, oblationi mundæ; contemptum nominis, magnificationi nominis. Præterea vocabulum oblationis simpliciter positum in Scriptura designat Sacrificiũ. Dicitur quoque *oblatio munda*, scilicet ex se & sine ordine ad ministrum, seu quia malitiâ ministrorum non potest pollui, juxta *Trid. sess.* 22. c. 1. eò quòd nimirum primarius offerẽs sit ipse Christus, qui etiam est ipsa hostia. Secùs est de Sacrificiis veteribus: aut etiam de operibus bonis, quæ ex intentione vel malitiâ operãtium facilè inquinantur; præsertim in errore Hæreticorum, volentium omnia nostra opera esse ex se polluta & immunda, quibus proinde competere nequeat ratio oblationis per Malachiam prædictæ, utpote ob suam munditiam Deo placentis.

18. *Sacrificium Eucharisticum probatur ex institutione Eucharistiæ, prout in novo Testamẽto refertur.* Probatur insuper veritas Catholica ex novo Testamento: Christus enim summus Sacerdos panis & vini in suum corpus & sanguinem conversione se ipsum in ultima cœna obtulit; cui quidem actioni nihil deest ad rationem verissimi Sacrificii: præcepitque id ipsum fieri ab Apostolis, eorũque in Sacerdotio successoribus, dicens: *Hoc facite in meum commemorationem.* Ut patet ex Evangelio & ex 1. *Cor.* 11. Quare id definit *Trid. sup. can.* 2. Idemque semper Ecclesia intellexit, juxta *Trid. cap.* 1. Et patet ex Patribus unanimiter. Inter quos *Irenæus l. 4. c. 32.* dicit, quòd Christus tunc *novi testamenti novam docuit oblationẽ, quam Ecclesia ab Apostolis accipiens in universo mundo offert Deo.*

Confirmatur ex 1. Cor. 10. Confirmatur ex 1. *Cor.* 10. ubi cùm Apostolis dixisset: *Nonne qui edunt hostias, participes sunt altaris.* q. d. Israelitas, comedẽdo hostias Deo oblatas, censeri socios sacrificantium, & consummare ipsum Sacrificium: atque adeò comedentes de pane Eucharistico esse participes Sacrificii Eucharistici, & manducantes idolothyta participare de Sacrificiis idololatricis. Postea subdit: *Non potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ dæmoniorum*; id est, oblatorum in mensa sacra seu altari Domini (ut exponit *Tridentinum suprà*, & clamat contextus) & oblatorum in altari Idolorum. Habent igitur fideles altare, & Sacrificium (quod est relativum altaris) juxta Apostolum.

19. *Accedit locus Act. 13.* Huc etiam facit illud *Act.* 13. *Ministrãtibus autem illis Domino, & jejunantibus.* Quod *Erasmus* vertit: *Sacrificantibus autem illis Domino.* Et consonat vox Græca λειτουργούντων. Quæ, ubi agitur de ministerio exhibendo Domino Deo per Sacrificium, frequentissimè adhibetur in Scriptura. Indéque officium Missæ apud Græcos appellatum est Lyturgia. Ministerium autem verbi in Græco exprimi solet nomine Διακονίας, ut *Act.* 6. & 21. *ad Rom.* 12. 2. *ad Cor.* 6. & alibi.

Solet præterea adduci illud Apostoli *ad Hebr.* 13. *Habemus altare, de quo edere non habent potestatem qui tabernaculo deserviunt.* Si enim habeamus altare, ex quo mysteria sumantur, habemus & Sacrificium, quo hæc eadem offeruntur. Nusquam enim datur altare, nisi propter Sacrificiũ. Quare & *Sacramentarii* altaria destruunt, quòd Sacrificium non admittant. Sicque hunc locum explicant Plurimi, etiam veteres: atque adeò eatenus rectè Novantibus opponitur. Quàmvis non desint, qui per altare hìc intelligunt ipsum Christum, ut *Titelmannus*, vel potiùs crucem Christi, ut *Estius*, de quo altari edere, est fructum passionis Christi percipere, & ipsi tãquam capiti incorporari: quod non possunt, qui tabernaculo deserviunt, id est (ut *Lyranus*) qui legalia custodiunt, non habentes partem in efficacia passionis Christi. *Solet etiam adduci locus ad Heb. 13. ut substat expositioni multorum Veterum.*

Accedit ratio: quia Sacrificium inter actus religionis externos est perfectissimus, tantùmque habet cum natura rationali in statu viæ congruentiam, ut vix ulla gens illo caruerit, quæ alicujus Numinis, sive veri, sive putatitii, persuasionem habuit: ergo non debuit Christus eo privare populum Christianum; utpote populis omnibus perfectiorem, & tum in vivendo, tum in colendo Deum naturæ rationali conformiorem. Deinde externus Dei cultus (qualis utique convenit cœtui hominum sensibili) per Sacrificium, est soli Deo proprius, & incommunicabilis creaturæ; adeòque illo carere non debuit Religio Christiana. Est etiam Eucharistia maximè idonea, ut Deo offeratur per Sacrificiũ: in quod proinde Sacrificia Legis veteris Christus commutavit, sicut istius legis Sacramenta in alia veriora & præstantiora mutavit. Denique causæ, ob quas Judæi non caruerunt Sacrificio, etiam militant in Christianis, nẽpe Deum placare, pro beneficiis gratias agere, nova impetrare, mortem Christi sæpè repræsentare, Deum cultu ei proprio, & nobis etiam corpore prædiris convenienti honorare. 20. *Probatur ratione Theologicâ.*

Ex his patet, non solùm dari in Lege nova propriè dictum Sacrificium, sed etiam ipsum perfici in Eucharistia seu Missa. De Sacrificio enim hoc expressè agunt Concilia, Traditio, Lyturgiæ, Patres, & pleraque testimonia Scripturæ. Neque aliud à Catholicis agnoscitur, vel cum apparentia excogitari potest. Neque ullus concedens in Lege nova verum Sacrificium, illud Missæ denegabit: cui etiam definitio Sacrificii optimè convenit. 21. *Sacrificium novæ Legis perficitur in Missa.*

Objicitur I. Christus mulieri Samaritanæ *Joan.* 4. respondit: *Venit hora, & nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem* 22.

trem in spiritu & veritate. Per quæ verba insinuat omnem cultum externum; atque adeò Sacrificium in Lege nova cessaturum. Resp. Christum solùm velle ceremonias carnales apud Judæos typicas, apud Samaritanos falsitatibus permixtas esse cessaturas, & novam cultûs formam magis spiritualem & veram, etsi etiam externam esse introducendam. Immo ex hoc loco sumitur argumentum pro Catholicis: Christus enim dicens Patrem esse adorandum, loquitur de adoratione, quæ fit Sacrificium: nam de vero Sacrificio, & loco ejus Samaritana interrogaverat inquiens: *Patres nostri in monte hoc adoraverunt, & vos dicitis, quia Jerosolymis est locus, ubi adorare oportet;* utique ad immolandum ibidē in templo unico sacrificia: adeòque cùm Christus eodem verbo adorandi utatur, *justa & digna præscriptio est, ad propositum interrogationis pertinere debere sensum responsionis*; ut ait *Tertullianus l. 4. contra Marcionem c. 38.*

Expenditur illud Christi Joan. 4 Veri adoratores adorabunt Patrē in spiritu & veritate.

23. Objicitur II. Christus est unicus Sacerdos, & quidem in æternùm, teste Apostolo *ad Hebr. 7.* ubi postquàm dixisset Aaronicos Sacerdotes fuisse plures idcirco, quòd morte prohiberentur permanere, subjungit: *Hic autem Christus, eò quòd maneat in æternùm, sempiternum habet Sacerdotium.* Ergo in Lege nova non sunt Sacerdotes, qui offerant verum Sacrificium. Resp. Neg. Cons. quia Christus est & ab Apostolo dicitur unicus Sacerdos, sicut dicitur unus Pastor & unus Magister, quia videlicet non habet sibi succedentes in eadem potestate & auctoritate, sicut habebant Sacerdotes Aaronici. Ex quo tamen non sequitur, eum carere Vicariis, uti Pastoribus & Doctoribus, ita & Sacerdotibus: immo illos habere sequitur: si enim sempiternum habeat Sacerdotium, illudque non debeat esse otiosum, nec tamen per se exerceat; sequitur quòd debeat habere Vicarios Sacerdotes, per quos exerceat, sicut habet Vicarios Pastores & magistros, per quos gregi suo providet.

Quo sensu Christus sit unicus Sacerdos.

24. Objicitur III. Apostolus *ad Hebr. 7.* docet Sacerdotium & Sacrificium Aaronicum esse reprobatum ptopter infirmitatem & inutilitatem, ideoq; debuisse offerri quotidie: atqui Sacrificium crucis, quod Christus semel obtulit, non fuit infirmum aut inutile, sed infiniti valoris; ideoque non fuit opus Christum sæpiùs pati, juxta Apostolum *suprà & c. 9.* ergo etiam non fuit opus alio Sacrificio, quod illi succederet, & quotidie offerretur. Resp. Neg. Conf. quàmvis enim Sacrificium crucis sit infiniti valoris & sufficientissimum instar lytri seu pretii, ut propterea Deus omnibus, quibus ipsum debitè applicatur, sit paratus tribuere veniam seu remissionem omnium peccatorum; quod tantùm vult Apostolus: opus tamen fuit alio Sacrificio quotidie offerendo. In primis in honorem Dei, à quo sicut quotidie, immo singulis momentis vita nostra dependet, sit congruentissimè populus Christianus id quotidie aliquo Sacrificio protestatur. Deinde ut fructus Sacrificii crucis nobis applicetur: fructus enim ille, etsi infinitus, non est tamen hominibus immediatè applicatus (alioquin omnes essent salvandi) sed opus est aliis mediis, v. g. bonis operibus Sacramentis, per quæ applicetur: ad quod inter alia convenientissimum est Sacrificium. Unde sicut Sacramenta non sunt equidem superflua; ita nec Sacrificium in nova Lege: & sicut illa insufficientiam passionis Christi non arguunt, ita nec hoc Sacrificium insufficientiam Sacrificii cruenti. Non itaque necesse est Christum sæpiùs pati, & sic offerre pretium condignum pro novis peccatis: cùm una oblatio corporis sui in cruce fuerit prætium abundantissimum pro expiatione omnium, etiam futurorum, delictorum: sed opus est Sacrificio applicatorio istius prætii, Sacramentis &c. sicut ipsi Novatores necessariam ad hoc dicunt fidem suam specialem: debentque media illiusmodi repetitis peccatis denuo applicari.

Qui valor Sacrificii cruenti non excludat incruentum, ex scopo Apostoli in Epistola ad Hebraos.

Hinc patet subsistere argumentum Apostoli *ad Hebr. 10.* arguentis insufficientiam veterum Sacrificiorum, quæ jugiter pro peccatis etiam iisdem expiandis offerebantur, ea scilicet non sufficisse instar lytri seu pretii pro peccatis, prout contendebant Judæi, componentes, immo præponentes Moysen & Aaronem Christo, sacrificiaque sua, tamquam deletiva peccatorum & justificativa, Sacrificio Christi. *Alioquin* (inquit) *cessassent offerri, ideo quòd nullam haberent conscientiam peccati cultores semel mundati.* Quod tamen non obstat efficaciæ mediorum in nova Lege iterabiliū, sive Sacrificii incruenti, sive Sacramentorum, sive bonorum operum, quorum omnium tota vis pendet à Sacrificio Crucis. Ut proinde omnia induant rationem unius. Et signanter Sacrificium incruentum semper offertur ac repetitur tamquam unum cum cruento; cujus est commemorativum & applicativum, ac in quo idem numero Christus offerens & offert. Neque nova aut improvisa est hæc objectio Hæreticorum, sed eam sibi movent, & solicitè conantur diluere omnes ferè Orthodoxi Commentatores, signanter *Chrysostomus*, magno argumento veritatis semper creditæ in Ecclesia de altaris Sacrificio. 25.

Cujus mens amplius declaratur.

Objicitur IV. Eucharistia est Sacramentum, ergo non Sacrificium. Resp. Neg. Conf. possunt enim illa coincidere in eamdem rem, ut sit Sacramentum, quatenus est signum efficax gratiæ; Sacrificium, quatenus offertur Deo. Quàmvis cùm Sacrificium propriè consistat in actione, non tam Eucharistia, quàm illius confectio sit Sacrificium. 26.

Ratio Sacramenti & Sacrificii potest competere eidem rei.

Objicitur V. Eucharistia non est testamentum; ergo non Sacrificium: nam testamento Deus aliquid largitur; Sacrificio autem nos Deo aliquid offerimus. Resp. Neg. Cons. quia non repugnat, ut quod Deo offerimus, ab ipso receperimus, juxta illud 1. *Paralip. 29. Tua sunt omnia, & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi.*

Uti & ratio Testamenti ac Sacrificii.

Objicitur VI. Si Christus obtulerit Sacrificium Eucharisticum in ultima cœna, fuisset illud infiniti valoris & sufficientissimum ad deletionem omnium peccatorum generis humani: ergo frustrà fuisset Sacrificiū crucis. Resp. Neg. Cons. quia etsi fuerit infiniti valoris, uti & quævis alia actio Christi, tamen ex pacto inter Christum & Deum initu genus humanum non erat redimendum, nisi per Sacrificium crucis; quod proinde non erat frustraneum.

Sacrificium in cœna oblatum nō tollit necessitatem Sacrificii crucis.

27\. Pro fine quæstionis nota, vocabulum *Missa* (quo exprimi solet Sacrificium novæ Legis) esse in Ecclesia Latina, uti usitatissimum, sic & antiquissimum, ut patet ex vetustissimis Conciliis *Romano sub Sylvestro. Carthaginensi II. & IV.* & Patribus, *Ambrosio. Gergorio* & aliis passim. Et quidem putant Nonnulli esse hebraicum designans oblationem voluntariam. Quod refutat *Bellarm. l. 1. de Missa c. 1.* meliùs censens esse vocem latinam à Latinis primù usurpatam, sive ob hoc quòd oblatio & preces in Sacrificio ad Deum mittantur, sive potiùs à missione seu dimissione populi, ut Missa sit idem quod missio, sicut apud Veteres collecta & collectio, aut sicut peccati remissa & remissio. Quo modo *Cassianus l. 3. de Canonico orationum & psalmorum modo c. 7.* dimissionem congregationis vocat *Missam congregationis.* Eodemque sensu in fine Sacri dicit Sacerdos, *Ite Missa est*, id est, dimissio est. Et *Carthaginense IV. can. 84.* jubet omnes ab Episcopo admitti ad Ecclesiam usque ad missam, id est, dimissionem, Catechumenorum. Et *Augustinus serm. 237. de temp.* inquit: *Ecce post Sermonem fit Missa, id est, dimissio, Catechumenis. Manebunt fideles &c.*

Missa est vox Latina primò usurpata ut sit idem quod missio seu dimissio, populi scilicet.

Quo sensu dicit Sacerdos, Ite, missa est.

Et olim fiebat missa seu dimissio Catechumenis.

Hinc factum est ut totum ipsum divinum officium, complectens confectionem Eucharistiæ, ceteraque ipsam antecedentia & consequentia appelletur nomine Missæ. Estque hæc usurpatio frequentissima apud omnes posteriores, immo etiam apud *Gregorium, Leonem, Felicem IV. Concilium Agathense, & Concilium Aurelianense*, ut refert *Bellarm. sup.* Ipsa verò pars hujus officii anterior, cui interesse poterant Catechumeni, scilicet usque ad Offertoriū, appellatur in *Concilio Valentino c. 1.* Missa Catechumenorum, quorū tunc fiebat dimissio. Sequens autem pars divini officii propriè dicitur Missa fidelium, teste *Alcuino l. de off. Eccles. c. de Celebr. Missæ.* De qua *Ambrosius l. 5. Ep 33. Ego mansi in munere, Missam facere cœpi, orare in oblatione.*

Nunc, & sæpè apud Veteres significat totum officium in quo peragitur Sacrificium.

Cujus pars prior usque ad Offertorium Missa Catechumenorum, posterior dicitur Missa Fidelium.

QUÆSTIO III.

In quibus rebus sive actionibus consistat essentia Sacrificii novæ Legis?

28\. Nota nomine Sacrificii propriè intelligi ipsam etiā actionem sacrificandi. Frequenter tamen sumitur pro ipsa re quæ sacrificatur, sive pro victima ipsius Sacrificii. Sic *Tridentinum sess. 22 in proœmio* Eucharistiam vocat *verum & singulare Sacrificium.* Et *Augustinus 22. de Civit. c. 10.* postquàm dixisset: *Uni Deo Martyrum & nostro Sacrificium immolamus*; paulò post subdit: *Ipsum verò Sacrificium* id est, victima quæ offertur, *corpus est Christi.*

Sacrificium propriè actionem sacrificandi, interdum ipsam rem sacrificandam denotat.

29\. Dico I. Res, quæ propriè & principaliter in Missa sacrificatur, est corpus & sanguis Christi, sive ipse Christus. Est de fide ex *Tridentino sess. 22. can. 2.* ubi definit Christum instituisse *ut Sacerdotes offerrēt Corpus & Sāguinem suum.* Et *cap. 1.* docet Christum *in Cœna novissima Corpus & Sanguinē suum Deo Patri obtulisse*, & *c. 2.* docet, *quòd sit una eademq́; hostia idemq́; nunc offerens, qui seipsū tunc in cruce obtulit, solâ offerendi ratione diversá.* Item Christum in mysterio Missæ *incruentè immolari.* Idem significat Andreas Apostolus dicens: *Ego immaculatū Agnum in altari offero.* & alii Patres. Unde sicut non tantùm corpus vel sanguis Christi, sed etiam ipse Christus est victima in cruce oblata, ita quoque est victima Sacrificii Missæ. Quamquam enim sub singulis speciebus non sit totus ex vi verborum, est tamen totus (quod sufficit) per concomitantiam, etiam vi consecrationis. Nisi quis cum *Aversa q. 11. sect. 3.* dicere malit, Christum realiter totum immolari, uti totus realiter ponitur: formaliter autem ex vi verborum sub specie panis corpus, sub specie vini sanguinem immolari.

In Missa Sacrificatur propriè & principaliter Corpus & Sanguis Christi, seu ipse Christus.

30\. Dixi, *quæ principaliter sacrificatur*: nam panis & vinum etiam aliqualiter spectant ad Sacrificium Missæ, tamquam materia ex qua seu terminus à quo, & verè immutantur in honorem Dei, quàmvis eorum destructione non ita intendat Deus honorari, quàm novæ ac sanctioris hostiæ productione. Unde etiam subinde dicuntur in Sacrificio offerri, sacrificari &c. prout loquitur Ecclesia in Officio venerabilis Sacramenti, *Ambrosius in Oratione præparatoria ad Missam, Irenæus, Cyprianus*, & alii Patres: quid ni propriè intelligendi? Immutatur enim substantia panis & vini destructione factâ à ministro legitimo in protestationem summi dominii Dei.

Secundariò panis & vinum.

Dices: In cruce non fuit panis aut vinum hostia minùs principalis; ergo nec modò: cùm hostia sit utrobique eadem secundùm

dùm

dùm *Tridentinum*. Resp. Concilium loquitur manifestè de identitate hostiæ principalis. Nam etiam docet ad nostrum Sacrificium spectare symbola sensibilia seu species, quæ non spectabant ad Sacrificium cruentum.

31. *Quorum destructio simul cum Christi positione sub speciebus efficit unicum, non duplex Sacrificium.*

Panis porrò & vini, velut terminorum præsuppositorum, destructio, conficit cum consecratione corporis & sanguinis Domini, non duplex Sacrificium (quàmvis ita loquatur *Ruardus art. 16. contra Lutherum*) sed unicum, ut loquuntur Doctores communiter, & loquitur Ecclesia *in Orat. Secreta Dom. 7. post Pentec. Qui legalium differentiam hostiarum, unius Sacrificii perfectione sanxisti.* Similiter loquuntur SS. Patres, & satis apertè insinuat *Tridentinum sess. 22. in proœmio.* Ratio est, quia eâdem actione consecrativâ, quâ destruitur panis & vinum, ponitur Christus. Deinde ubi unum est propter aliud, tantùm est unum.

32. *Ipsæ species sunt medium sub quo fit Sacrificium.*

Præterea species panis & vini sunt medium sub quo fit Sacrificium: non enim Christus ut existens in propria specie, sed ut existens sub speciebus sacramentalibus, est res in hoc Sacrificio oblata, sicut catenus etiam est Sacramentum; fitque per illas sufficienter victima sensibilis. Unde nulla actio Sacrificii versatur circa Christum ut in propria specie existentem, sed quatenus existit sub speciebus sacramentalibus. Idem colligitur ex *Tridentino suprà c. 1.* docente *Christum in novissima cœna Corpus & Sanguinem suum Deo Patri obtulisse, ut dilectæ sponsæ suæ Ecclesiæ visibile, sicut hominum natura exigit, relinqueret Sacrificium.* Item Christum *novum instituisse pascha se ipsum ab Ecclesia per Sacerdotes sub signis visibilibus immolandum.*

33. *Immo rectè sensu videntur posse dici pars quædam ipsius victimæ.*

Immo non malè dici videtur, ipsas species sensibiles esse quoque partem quamdam ipsius victimæ seu hostiæ; ut plures loquuntur. Et colligitur ex *can. Hoc est, de Consecr. d. 2. Hoc est quod dicimus, Sacrificium Ecclesiæ duobus constare, visibili Elementorum specie, & invisibili Christi carne & sanguine.* Deinde victima debet esse sensibilis; ergo quod sensibilem facit, est pars. Sed hoc non convincit: nam colores & accidentia sensibilia faciebant in cruce Christum sensibilem, & tamen non erant pars victimæ. Tertiò immutantur à ministro legitimo, quatenus abstrahuntur à subjecto proprio, & transeunt ad novam substantiam. Quartò Eucharistia dicitur Sacrificium, utique tamquam res oblata seu victima: ad Eucharistiam autem spectant species tamquam pars. Quintò victima hujus Sacrificii cedit in cibum; cedit autem in cibum quà Sacramentum, adeòque quà includit species.

34. *Variæ actiones Missæ sunt Sacrificio accidentales, V.g. oblatio verbalis, sive antecedens sive sequens consecrationem, Item fractio hostiæ.*

Dico II. Certum est non omnes actiones, quæ in Missa exercentur, pertinere ad substantiam Sacrificii: plurimæ enim solùm sunt accidentales ceremoniæ ab Ecclesia institutæ. Quod specialiter cum Doctoribus communiter est dicendum de oblatione verbali sub Offertorio, item de oblatione quæ sequitur consecrationem, similiter de fractione hostiæ ejusque mixtione cum sanguine: quàmvis de omnibus aut singulis Nonnulli fuerint opinati, eas pertinere ad essentiam Sacrificii. Sed absque apparenti fundamento: cùm eas solùm instituerit Ecclesia, nec in principio ejusdem omnes fuerint adhibitæ; neque etiã legantur esse adhibitæ ab ipso Christo: exceptâ fractione, quam solùm adhibuit materialiter, idque juxta multos ante consecrationem, ut videlicet Apostolis fieret distributio. Unde si omittantur, adhuc Sacrificium est perfectum; neque necesse est illas supplere. Et hinc dum una vel utraque species est reconsecranda, non necessariò præmittitur oblatio verbalis, neque etiam juxta præscriptum Rubricarum necessariò postponitur, sed factâ consecratione, omissis ceteris actionibus, species consecratæ sumuntur. Sicut etiam omittitur fractio hostiæ ex præscripto Rubricarum, si antea in calicem ceciderit. Quare nequidem dici debent de Sacrificii integritate (quàmvis nonnulli sic loquantur) potiùs quàm aliæ ceremoniæ Missæ. Etsi pertineant ad Missæ integritatem, prout ipsa censetur aggregatum ex omnibus, quæ solent à Sacerdote exerceri: sic autem pertinet quoque ad illius integritatem lectio Epistolæ vel Evangelii.

Quæ ne quidem sunt de Sacrificii integritate.

Dices: Sacrificium consistit in oblatione: ergo oblatio verbalis, saltem subsequẽs consecrationem, est de essentia hujus Sacrificii. Resp. Neg. Cons. quia ipsa consecratio est oblatio, hoc est, actio Deo exhibita eâ intentione, ut denotetur esse supremus Dominus. Sicut absque oblatione verbali mactatio animalium, facta à Sacerdote juxta præscriptum veteris Legis, erat oblatio realis sufficiens ad rationem Sacrificii. 35.

Ratio oblationis sufficienter reperitur in ipsa consecratione.

Est etiam extra controversiam, quòd distributio Eucharistiæ, quæ fit Laicis, non sit de ratione hujus Sacrificii: hoc enim sine illa ritè peragi definit *Tridentinum sess. 22. c. 6. & can. 8.* contra Hæreticos, qui hoc maximè nomine oderunt Missas privatas, quòd in eis solus Sacerdos communicet. Has tamen velut licitas approbat Ecclesia & *Tridentinum suprà c. 6. Si quidem* (ait Concilium) *illæ quoque Missæ verè communes censeri debent, partim quòd in eis populus spiritualiter communicet; partim verò quòd à publico Ecclesiæ ministro non pro se tantùm, sed pro omnibus fidelibus, qui ad corpus Christi pertinent, celebrentur.* Præterea nullum apparet vestigium divini præcepti, quo vel omnes, vel aliqui adstantes obligarentur ad participandum de hostia Sacrificii Missæ. Nullum etiam extat hac de re præ- 36.

Distributio quæ fit laicis non est ad Sacrificium necessaria.

Sine ea Missæ privatæ sunt licitæ.

te præceptum Ecclesiæ, ut ex ejusdem praxi ac declaratione constat. Neque obstant quidam Canones, quibus præcipi videtur, ut communicent, qui Missæ intersunt. Nam inde non sequeretur Missas aliter celebratas esse illicitas, sed ad summum, peccare eos, qui nolentes communicare Sacrificio intersunt. Deinde Canones isti hodie vim non habent Immo jam olim *Fabianus Papa Epist* 3. & refertur *c. Etsi non.16. de Consecr. d.2.* tradidit, ut fideles saltem ter in anno communicent, apertè supponens eos non obligari quotidie, aut quoties intersunt Sacrificio Missæ, communicare. Neque etiã umquam videtur fuisse stricta obligatio cõmunicandi singulis diebus, aut in singulis Missis. Adde, aliquos Canones peculiariter agere de Clero assistente Sacerdoti in Missa solemni: qui tamen ne quidem eatenus sunt in usu.

37\. *Consonat tamen desiderio Tridentini, fini Sacrificii & Liturgiæ.*

Optat nihilominus *Tridentinum suprà*, ut in singulis Missis fideles adstantes sacramentaliter communicent, aliqui saltem. Estque idem consonum fini saltem secundario Sacrificii, nec non nostræ Liturgiæ, in qua pluraliter dicit Sacerdos: *Ut quotquot ex hac altaris participatione .... sumpserimus.* Quod videtur institutum, quando frequentius erat participatio adstantium de Sacrificio; & nunc etiam retinetur, tum ob spiritualem de Sacrificio participationem: tum quia ratio ista est ex hypothesi, ut si qui sint communicaturi, id præstent cum augmento cælestis gratiæ & benedictionis. Hodie tamen ob commoditatem valde frequenter datur Communio adstantibus & communicare volentibus ex formulis præconsecratis. Per quod non fiunt quidem sacramentaliter participes præsentis Sacrificii, sed potiùs præteriti, sub quo formulæ istæ fuerant consecratæ. Cui consonat illud Apostoli 1. *ad Cor.*10. *Nonne qui edunt hostias, participes sunt altaris?* Et consequenter ipsius Sacrificii quod in altari oblatum est. Unde *Estius ibid.* ait: *Discimus ex hac Apostoli sententia, similiter omnes eos, quibus communicatur corpus Domini, etiam extra locum & tempus Sacrificii, prout in Ecclesia fiere consuevit; ipsius Sacrificii, quo illud oblatum est, fructum participare: quandoquidem & in veteri Lege extra tempus & locum Sacrificii de immolatis edebatur, idq; cum effectu sanctificationis legalis.*

Quotquot & quandocumque cõmunicant, censentur participare de altari seu Sacrificio.

38\. Solùm ergo remanet duplex actio, quæ fit à Sacerdote circa Eucharistiam, scilicet consecratio & sumptio sacerdotalis: de quibus dubitari potest, an in utraque, an verò in alterutra solùm consistat substantia Sacrificii.

Sumptio à sacrificante facienda nõ est de essentia Sacrificii Missæ.

Dico III. Sumptio Eucharistiæ non videtur pertinere ad essentiam Sacrificii. Ita communiùs Doctores contra *Bellarminum* & alios. Colligitur ex *Toletano XII.* (& refertur *c. Relatum de Consecrat. dist.* 2.) ubi graviter reprehenduntur Sacerdotes, qui non communicabant toties quoties sacrificabant: *quasi non sit* (ait Concilium) *toties illi Sacrificio participandum, quoties corporis & sanguinis immolatio facta constiterit.* Ubi distinguitur sumptio sive participatio Sacrificii ab ipso Sacrificio & immolatione. Quod etiam fit in Oratione secreta Festi Epiphaniæ, ubì habetur: *Declaratur, immolatur & sumitur Jesus Christus &c.*

Ex quo desumitur ratio Conclusionis: quia manducatio solùm est quædam participatio altaris seu Sacrificii jam peracti, populo & Sacerdoti cõmunis; neque fit in persona Christi, utì Sacrificium fieri debet, sed in ipsius manducantis utilitatem, etsi ad honorem Dei. Confirmatur: nam quòd manducatio pertineret ad essentiam Sacrificii, potissimùm foret ideo, quòd per illam fiat immutatio circa hostiam: quod videtur fundamentum *Bellarmini*. Sed non urget; cùm immutatio huic Sacrificio essentialis habeatur in ipsa consecratione, ut *seq. conclus.* patebit. Adde, non esse omnino certum, quòd Christus Eucharistiam sumpserit; ubi tamen de fide est, eum in ultima cœna sacrificasse.

Fatendum nihilominus est, sumptionem Eucharistiæ proximiùs, accedere ad rationem Sacrificii, sive tamquam partem integralem, sive potiùs tamquam extrinsecam Sacrificii perfectionem & ultimatum complementum: cùm Eucharistia sit instituta, non solùm ut Sacrificium, sed etiam ut convivium adeòque illius sumptione obtinetur finis ad quem res consecrata ordinatur. Et hinc tantam semper adhibuit Ecclesia diligentiam, ut ipse celebrans, aut eo deficiente alius Sacerdos sacra mysteria perficeret per sumptionem: quæ proinde videtur esse juris divini: quàmvis hoc non satis constare censeat *Suarez d.*75. *sect.*5. *circa finem.* Ubi advertit, quòd *Tridentinum sess.* 13. *c.*8. quidem dicat: *Semper in Ecclesia Dei mos fuit, ut Sacerdotes celebrantes se ipsos cõmunicarent: qui mos tamquam ex traditione Apostolica descendens jure ac meritò retineri debet;* nullam tamen faciat juris divini mentionem. Verùm non agit ibi *Tridentinum* de sumptione utriusque speciei, sed de hac solùm circumstantia, quòd Laici soleant de manu Sacerdotis, Sacerdos autem celebrans de manu propria sumere Eucharistiam. At *sess.* 21. *c.* 1. agens de sumptione utriusque speciei, cautè ait, *nullo divino præcepto Laicos & Clericos non conficientes obligari ad Eucharistiæ Sacramentum sub utraque specie sumendum;* sufficienter indicans, non esse idem de Clericis conficientibus. De quibus idcirco est solicitudo tam inviolabilis Ecclesiæ, ut semper integra Sacramenta sumant.

39\. *Spectat tamen ad quamdam ultimã perfectionem & cõplementum.*

Jure, ut apparet, divino.

Dices I. Feriâ sextâ Parasceves fit Sacrificium, ut colligitur ex Oratione, quæ tunc dicitur: *Sic fiat Sacrificium nostrum in conspectu tuo hodie &c.* nulla autem actio sacrifica- 40.

crificativa tunc fieri videtur præter sumptionem. Resp. officium illius diei non esse propriè Missam, adeòque nec Sacrificium: cùm sumptio saltem non sit tota essentia illius, sed ad illam indubiè consecratio videatur debere concurrere, quæ isto die non fit. Sicut nec concurrit utraque species: cùm tamen de facto constet in toto orbe non posse offerri Sacrificium in unica specie. Sumitur itaque ibi Sacrificium latiùs, sive pro re Sacrificio aptâ, sive pro actionibus in communi Sacrificio usurpari solitis, etsi sacrificatio essentialis desit: vel sanè petit Ecclesia ut Sacrificium præcedentis diei fiat denuò acceptabile in hostia tunc oblatâ: prout in fine Missæ orat Sacerdos, ut Sacrificium jam peractum sit Deo acceptabile, ipsoque acceptante nobis propitiabile. Alioquin sumptio Eucharistiæ cum tali ritu est ab Ecclesia instituta, solâque solemnitate Ecclesiasticâ differt à laica Sacerdotis communione.

Officium in die sancto Parasceves non est propriè Missa seu Sacrificium.

41. Dices II. Sacrificium novæ Legis est holocaustum: ergo ad rationem illius spectat consumptio per manducationem. Resp. Neg. Cons. nam holocaustum non debet totaliter consumi per manducationem; immo quæ in veteri Lege per manducationem consumebantur, non erant holocausta. Solebant tamen tunc holocausta omnino destrui, & per ignem in cineres redigi; idque ex præcepto divino, non autem ex natura holocausti: cùm in Sacrificio crucis (quod erat holocaustum) corpus Christi non fuerit manducatione vel alio modo consumptum. Sufficit igitur, ut victima totaliter offeratur & cedat in honorem Dei, sive id fiat per totalem hostiæ consumptionem, ut in veteri Testamento, sive per talem oblationem, quâ res sic integrè cedat Deo, ut nulla ejus pars cedat in humanum usum seu utilitatem, nisi spiritualem, ut fit in Sacrificio novæ Legis. Adde victimam secũdariam totaliter destrui, scilicet substantiam panis & vini, ut nequidem maneat materia prima, quæ saltem in holocaustis taurorum, vitulorum &c. remanebat.

Seclusâ sumptione adhuc conveniret Sacrificio novæ Legis ratio holocausti.

42. DICO IV. Essẽtia Sacrificii juxta Theologos communiter consistit in consecratione; immo juxta communiorem & veriorem sententiam in illa sola.

Essentia nostri Sacrificii consistit in consecratione,

Prima pars satìs insinuatur à Patribus docentibus oblationem sive Sacrificium novi Testamenti fieri seu perfici in consecratione. Sic *Irenæus l.4. contra hæreses c.32.* dicit Christum docuisse novi Testamenti novam oblationem, quando dixit, Hoc est corpus meum. Et *Chrysostomus hom. de proditione Judæ* dicit verba Domini, *Hoc est corpus meum*, usque ad finem mundi præstare Sacrificio firmitatem. Et Auctor vetustissimus *Serm. de Cœna Domini* apud *Cyprianum* dicit, cùm verbis consecrationis panis benedicitur, Eucharistiam fieri medicamentum & holocaustum.

Ut colligitur ex Patribus,

43. Deinde probatur: quia Sacerdotium per se primò ordinatur ad sacrificãdum: Sacerdotium autem novæ Legis seu character sacerdotalis, quatenus respicit verum Christi corpus, ordinatur præcipuè ad actum consecrandi: ergo in consecratione consistit Sacrificium. Insuper Sacrificium fieri debet in persona Christi, qui in illo est offerens principalis; consecratio autem, eaque sola fit in persona Christi: in qua Sacerdos loquitur, tamquam ipse sit Christus.

Ex proprio quasi objecto Sacerdotii,

Et quia consecratio fit in persona Christi;

Denique in consecratione perfectè reperitur immutatio hostiæ in Dei cultum, quatenus Corpus & Sanguis Christi succedit in locum panis & vini, sive hostiæ minùs principalis destructæ: neque enim minùs idonea est immutatio hostiæ principalis productiva ad testandum supremum Dei dominium, quàm ejusdem destructiva. Præterea in consecratione potissimùm cernitur immutatio sive mactatio mystica hostiæ principalis, repræsentativa cruenti Sacrificii, cujus nostrum ex principali suo fine est commemorativum seu repræsentativum: quatenus Christus per consecrationem ponitur sub speciebus inanimatis modo mortuo, sive quia, quantum est ex vi verborum consecrationis, exhibentur corpus & sanguis separata tamquam partes victimæ occisæ: sive etiam quia ibi statuuntur in statu inepto ad connaturales operationes & passiones vitæ humanæ. Igitur consistit Sacrificium novæ Legis incruentum in consecratione.

Denique quia in ea reperitur perfectè immutatio realis:

Nec non mystica ipsius hostiæ.

44. Secunda pars Conclusionis satìs colligitur ex præcedenti: quia videlicet sola consecratio fit in persona Christi. Deinde in illa sola sufficienter & perfectè cernitur repræsentatio Sacrificii cruenti, & immolatio Christi, ejusdem nomine facta. Idem etiam insinuant Patres, statuentes nostrum Sacrificium in consecratione; in qua etiam Nonnulli expressè asserunt reperiri rationem holocausti. Denique patet ex antè dictis, ceteras Missæ actiones ad rationem essentialem Sacrificii novæ Legis non spectare; ergo ad illam spectat sola consecratio.

Immo in ea sola consistit essentia Sacrificii.

45. Sed quæri potest, an includatur essentialiter consecratio utriusque speciei? Et passim respondetur affirmativè. Nec videtur dubitandum, quin utriusque speciei consecratio requiratur ad perfectam rationem Sacrificii novæ Legis ex institutione Christi, qui in illo instituit offerri Corpus & Sanguinem suum sub speciebus panis & vini. Similiter satis constat rationem essentialem Sacrificii incruenti, & repræsentationem cruenti perfectissimè reperiri in consecratione utriusque speciei. Nihilominus non satis apparet, cur in consecratione solius panis, aut etiam solius vini seorsim, non habeatur ratio veri Sacrificii, etsi

An & qualiter requiratur consecratio duplicis speciei ad rationem Sacrificii.

cii, etsi non totalis & completi, prout à Christo est institutum: nam in solius v. g. panis (idem cum proportione est de vino) consecratione cernitur immutatio consistens in productione hostiæ principalis, ac destructione minùs principalis, fitque à ministro legitimo in protestationem summi Dei dominii; & specialiter repræsentatur Christus in cruce immolatus, immo separatio corporis à sanguine, quatenus ex vi verborum ponitur solum corpus, vel simili aliquo modo. Quàmvis alioquin hæc repræsentatio non appareat essentialis huic Sacrificio quà Sacrificium præcisè est; utpote citra quam reperiri possunt in ea quævis requisita ad veram rationem Sacrificii. Adde, quòd in gravissima necessitate ex epykia præsertim Ecclesiæ consecratio unius speciei sit licita, & extra illam saltem valida; quæ etiam sola adhibetur, quando inopinatò deficit altera species: his tamen casibus omnino dicendum est, Sacerdotem sacrificare, seu facere Sacrificium, sed mutilum, seu non integrum; uti verè conficeret Sacramentum; quod nisi per Sacrificium non conficitur: adeò ut exclusâ penitùs intentione sacrificandi, consecrationem fore invalidam censeat *Aversa quæst. 11. sect. 1. in fine* & alii.

QUÆSTIO IV.

Qui sint Offerentes hoc Sacrificium?

46. *In qualibet Missa Christus est Offerens,*

DICO I. In omni Missæ Sacrificio Christus est Offerens. Patet ex c. *Firmiter de summa Trinit. Florentino in Decreto Eugenii*, & *Tridentino sess. 22. c. 2.* ubi ait: *Una eademque est hostia, idemque nunc offerens Sacerdotum ministerio, qui seipsum tunc in cruce obtulit.* Idem patet ex *Ambrosio in Psal. 38. Cypriano Epist. 63.* aliàs *lib. 2. Epist. 3.* Item ex ipsis verbis consecrationis, in quibus Sacerdos super materia præsenti, dicit: *Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus* Quibus clarissimè significatur, ipsum loqui in persona Christi, adeòque in persona ejusdem offerre Sacrificium.

47. *Et quidem principalis.* *Quo sensu id verum sit.*

Ex quo etiam patet, quâ ratione Christus sit offerens, & quidem principalis: videlicet non tantùm quia Sacerdotium hoc & Sacrificium instituit, ac juxta voluntatem ipsius offertur; sed etiam quia ipse Sacerdotes constituit suos ministros & vicarios, qui nomine & in persona ipsius, eumque repræsentantes Deo offerunt hoc Sacrificium: nam *Sacerdos* (in altari scilicet) *vice Christi fungitur*, ut ait *Cyprianus suprà*. Ipseque *in persona Christi loquens hoc conficit Sacramentum*; ut loquitur *Florentinum suprà* Patet hoc ipsum ex *Tridentino suprà*. Unde sicut Rex mittens legatum ad gratulandum & obsequium deferendum Pontifici noviter creato censetur principalis agens, dum legatus gratulatur & obsequium offert: ita etiam Christus est principalis offerens, seque submittens in ordine ad Deum, qui Sacrificio colitur. Huc accedit, quòd Christus etiam ad Sacrificia sit attendens, & illa Deo Patri repræsentet. Quàmvis non constet, quòd alium actualem & immediatum in quotidiana Sacrificia concursum præbeat, & non potiùs ministris juxta suam voluntatem (in qua adhuc perseverat) & nomine suo offerentibus, actiones sacrificativas relinquat. Quod videtur insinuare *Florentinum suprà*, & *Cyprianus suprà*. Sic etiam verificatur quod *Tridentinum suprà* dixit eamdem esse victimam, eumdem offerentem in altari & in cruce, solâ offerendi ratione existente diversâ, quia videlicet in cruce per se & sub propria specie, in altari per alios, seu (ut loquitur *Trident. suprà*) Sacerdotum ministerio, & sub aliena specie offertur, sic tamen ut ipsa quæ per alios fit oblatio, sit moraliter actio ipsius Christi, prout in veteri Testamento locutio Angeli Deum repræsentantis censebatur locutio ipsius Dei, in cujus persona Angelus dicebat: *Ego sum Deus Abraham &c.* sicut nunc Sacerdos in persona Christi ait, *Hoc est corpus meum.* Nec aliud voluit *Scotus quodlib. 20. n. 23.* dicens, Christum non immediatè hic offerre Sacrificium, quàm quòd Christus non offerat immediatè per se quotidiana Sacrificia eo modo, quo fecit in ultima cœna, & quo id faciunt quotidie Sacerdotes.

Et hoc modo etiam patet, qualiter Christus verè sit Sacerdos in æternùm secundùm ordinem Melchisedech: quia usque in finem mundi per suos vicarios & ministros juxta illum ordinem offert Sacrificium. Patet etiam, qualiter illud non polluatur malitiâ ministrorum: eò quòd hi tantùm præstent ministerium offerendo in persona alterius, quæ Patri æterno displicere non potest. 48. *Hâc ratione Christus est Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.*

DICO II. Sacerdotes legitimè ordinati offerunt propriè & per se hoc Sacrificium. Et certum est. Et patet ex forma Ordinationis, in qua Sacerdotibus datur *potestas offerendi Sacrificium pro vivis & pro defunctis.* Item ex *Tridentino sess. 22. cap. 2. & can. 2.* & *sess. 23. c. 1.* Deinde hanc potestatem non esse aliis fidelibus communem, sed Sacerdotibus particularem, eamque perpetuam, docet idem *Tridentinum sup. cap. 4. & can. 4.* Hine Sacerdos non est merum instrumentum seu merus executor, sed verus sacrificans, etsi tamquam vicarius & publicus minister Christi; ideoque debet procedere ex certa intentione, ut non sufficiat præterita Christi voluntas seu intentio, nisi in præsenti Sacerdos 49. *Sacerdotes sunt ministri propriè, etsi secundariò, sacrificantes.*

cerdos ipse intendat offerte & sacrificare. Prout è contrà datio eleemosynæ per famulum, veluti merum executorem & instrumentum, non pendet ab hujus intentione, libertate &c.

50. *Fideles reliqui offerunt Sacrificium aliquo modo,* DICO III. Fideles non Sacerdotes possunt aliquo modo dici offerre hoc Sacrificium. Patet ex variis partibus Canonis Missæ. Nam ante consecrationem post *Memento*, dicit Sacerdos: *Et omnium circumstantium, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt.* Item: *Hanc igitur oblationem servitutis nostræ, sed & cunctæ familiæ tuæ.* Idem patet ex *Leone Ep.81. c.2.* *Qui declaratur.* Modus autem ille, quo offerunt, consistit in eo, quòd aliqualiter ad Sacrificium concurrant, petendo illud pro se offerri, ministrando, eidem assistendo, & affectu se conjungendo Sacerdoti, qui est primarius Sacrificii minister.

QUÆSTIO V.

Pro quibus hoc Sacrificium sit offerendum?

51. *Offertur Sacrificium Missæ pro vivis & defunctis.* DICO I. Potest hoc Sacrificium offerri, tum pro vivis, tum pro defunctis. Ita definit *Tridentinum sess.22. c.2. & can.* 3. Deinde in ipsa ordinatione Sacerdotum traditur eis potestas offerendi Sacrificium pro vivis & pro defunctis. Quod etiam exprimitur in Ordinario Missæ, & antiquis Liturgiis. Idem patet ex plurimis Patrum auctoritatibus, quas Nonnulli congerunt. Nobis paucæ sufficiant *Augustinus Enchiridii cap.* 110. *Neque* (inquit) *negandum est, defunctorum animas pietate suorum viventium relevari, cùm pro illis Sacrificium Mediatoris offertur, vel eleemosynæ in Ecclesia fiunt &c.* Idem docet alibi sæpissimè. Immo oppositam doctrinam inter errores *Aërii* recenset, tum ipse, tum *Epiphanius* & *Damascenus*. Eumdemque ritum ab Apostolis manasse asserit *Chrysostomus Hom.69. ad populum Antioch.* Et *Homil.3. in Epist. ad Philippenses. Denique* (inquit *Cyrillus Hierosolymitanus Catech. Mystag.5.*) *pro omnibus oramus, qui inter nos vitâ functi sunt, maximum esse credentes animarum juvamen, pro quibus offertur obsecratio sancti illius & tremendi, quod in altari positum est, sacrificii.*

Immo etiam in antiqua Synagoga offerebantur Sacrificia pro defunctis, ut patet 2. *Machab.* 12. Ratio est: quia per alia suffragia possumus juvare tum vivos tum defunctos: ergo maximè id poterimus per acceptabile altaris Sacrificium.

52. *Non quidem pro damnatis,* Quod tamen attinet ad defunctos, non potest Sacrificium offerri pro damnatis, ut Patres & Doctores communiter supponunt, & decisum est c. *Pro obeuntibus* 23. *quæst.2.* & c. *Placuit* 23. *quæst.5.* idque ob irremissibilem eorum damnationem. Quare pro iis solis potest offerri, qui in statu gratiæ decesserunt needum plenè purgati: hi enim sunt capaces fructûs Sacrificii, scilicet remissionis pœnarum temporalium. *Sed pro existentibus in purgatorio.* De quibus proinde hoc expresè tradit *Tridentinum sess.22. cap. 2.* & *sess.25.* in *Decreto de purgatorio*, ubi ait, *animas in purgatorio detentas fidelium suffragiis, potissimùm verò acceptabili altaris Sacrificio juvari.*

53. *Non etiam potest sacrificari propriè pro beatis.* Hinc etiam pro Beatis non potest propriè offerri Sacrificium: neque enim possumus pro eis satisfacere, aut aliquid, quo indigeant impetrare, aut eorum gloriam apud Deum orationibus augere. Sicut nec possumus pro eis orare, *Quia* (ut ait *Innocentius III.* c. *Cum Martha de celebrat. Missarum*) *Sancti orationibus nostris non indigent. Et injuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre.* *Quodam tamen sensu id fieri potest.* Quàmvis aliquo modò minùs propriè possit pro illis Sacrificium offerri, videlicet in gratiarum actionem pro gloria illis à Deo collatâ, vel in eorum honorem, sive *ut ad hoc prosit, quòd magis ac magis* hic vel ille sanctus *à fidelibus glorificetur in terris*, ut loquitur *Innocentius III. suprà* explicans in particulari orationem, quæ in Missa B. Leonis dici solebat: *Annue nobis quæsumus Domine, ut animæ famuli tui Leonis hæc prosit oblatio.* Eodem modo intelligendum est, quod in *Liturgia S. Chrysostomi* dicitur Sacrificium offerri *pro Patriarchis, Prophetis, Apostolis, &c. præcipuè pro sanctissima, immaculatâ, super omnes benedictâ Deiparâ*; id est, in honorem eorum. Unde mox subditur: *Verè dignum est glorificare te Deiparam, penitùs incontaminatam*, seu (ut Alii transferunt) *ab omni noxa exemptam.* Et paulò pòst dicit Sacerdos celebrari memoriam omnium Sanctorum, *Quorum* (inquit) *supplicationibus respice seu protege nos Deus.* Deinde subsequitur oratio pro fidelibus, tum defunctis, tum vivis. Unde idem *Chrysostomus Homil. 21. in Acta: Quid* (inquit) *putas pro Martyribus offerri, quod vocantur in illa hora? licèt Martyres sint, etiam pro Martyribus magnus honor nominari Domino præsente, dum mors illa perficitur & horrendum Sacrificium &c.*

54. *Non potest denique sanctis Sacrificium offerri;* Obiter hîc adverte, quòd sicut templa & altaria soli Deo dedicantur, etsi frequenter in honorem & invocationem Sanctorum, qui appellantur eorumdem Patroni; sic etiam Sacrificium offerri soli Deo; utpote soli supremo omnium Domino, & cui soli debetur supremus præsertim latriæ cultus, cujusmodi est Sacrificium. *Et quàmvis* (ut loquitur *Trid. sess.* 22. *c.3.*) *in honorem & memoriam Sanctorum nonnullas interdum Missas Ecclesia celebrare consueverit; non tamen illis Sacrificium offerri docet, sed Deo sols, qui illos coro-* *Sed Deo soli in honorem & memoriam Sanctorum.*

navit : unde nec Sacerdos dicere solet : Offero tibi Sacrificium Petre vel Paule ; sed Deo de illorum victoriis gratias agens, eorum patrocinia implorat ; ut ipsi pro nobis intercedere dignentur in cælis, quorum memoriam facimus in terris.

55. *Pro non baptizatis potest offerri Sacrificium Missæ quoad fructum impetratorium.*

DICO II. Pro non baptizatis, sive vivis, sive defunctis, potest offerri Sacrificium, ut eis prosit per modum impetrationis : non tamen juxta plerosque Doctores, ut prosit per modum satisfactionis ex opere operato seu quoad fructum principalem : etsi oppositum non sit improbabile. Prima pars est *Suarez, Bellarmini, Coninck, Lugo*, & passim aliorum, contra *Vasquez*. Probatur ex *c. 2. de Presbytero non baptizato*, ubi *Innocentius III.* jubet, ut preces & hostiæ offerantur pro Presbytero non baptizato, qui in fide Christiana erat defunctus. Et *Ambrosius in Oratione de obitu Valentiniani*, qui obierat Catechumenus, hortatur ut pro anima ejus Sacrificia offerantur. Insuper in antiquo Ordinario Romano habetur Missa peculiaris pro Catechumenis baptizandis ; ubi apertè offerebatur Sacrificium pro ipsis Catechumenis. Quæ saltem persuadent posse Sacrificium pro illis offerri per modum impetrationis. Adde Judæos olim sacrificare solitos pro gentilibus, ut patet ex 1. *Esdræ 6.* & 2. *Machab.* 12. Idem testatur *Josephus l. 2. de bello Judaico c.* 17. Unde *Tertullianus* (cujus tempore Imperatores erant Ethnici) *lib. ad Scapulam* ait : *Sacrificamus pro salute Imperatoris.* Ratio est : quia si pro non baptizatis liceat orare, & divina beneficia impetrare ; cur non sacrificare ? quod est efficacissimum orationis genus ad impetrandum rogata.

56. *Vel quatenus est opus bonum sacrificantis. Vel quatenus complectitur preces Ecclesiæ*

Potiori ratione potest illis applicari satisfactio correspondens actionibus Sacrificii quatenus sunt opus proprium Sacerdotis, sicut potest illis applicari satisfactio aliorum bonorum operum. Similiter possunt eis prodesse orationes, quas Sacerdos in Missa profert nomine Ecclesiæ tamquam publicus illius minister : nullibi enim Ecclesia hoc irritavit vel prohibuit ; à cujus alioquin intentione id pendet. Ipsa equidem Ecclesia Romana non ordinat positivè, ut in suffragiis publicis oretur nominatim & directè pro non baptizatis, præterquam in die sancto Parasceves : etsi nec positivè eos excludat vetando ne iis suffragia communia applicentur.

57. *Non tamen quoad fructum principalem seu satisfactorium, juxta receptam sententiam.*

Secunda pars est communis contra Nonnullos. Ratio est, quòd Baptismus sit janua Ecclesiæ : quare sicut Sacramenta non prosunt iis, qui Ecclesiam per Baptismum non sunt ingressi, sic nec Sacrificium : quod (uti ipsa Sacramenta) Christus reliquit ad utilitatem fidelium, seu (ut loquitur *Trid. sess. 22. cap. 1.*) *dilecta Sponsa sua Ecclesia.* Allegatur etiam auctoritas *Chrysostomi Homil. 3. in Epist. ad Philipp.* prope finem, ubi de defunctis Catechumenis ait : *Catechumenos verò neque isto solatio.* Sacrificii nempe, *dignamur, sed omni hujusmodi destituti sunt auxilio, uno dempto*, eleemosynarum scilicet, *unde illis nonnihil refrigerii accedit.* Et *Concilium Braccarense I. cap.* 17, aliàs 35. statuit, *ut Catechumenis sine redemptione Baptismi defunctis simili modo neque oblationis commemoratio, neque psallendi impendatur officium : nam & hoc per ignorantiam usurpatum est.* Adfertur etiam *Augustinus lib. 1. de Anima & ejus origine c. 9.* Accedit quòd Catechumeni non sint capaces indulgentiarum, quarum thesaurus à Christo relictus est dispensandus fidelibus, juxta Clementem VI. *Extrav. Unigenitus de Pœnit. & remiss.*

Tertia pars, quòd scilicet oppositum non sit improbabile, suadetur : tum quia auctoritates *Ambrosii* & *Innocentii* allegatæ *num.* 55. absolutè & simpliciter loquuntur, nec est ratio limitandi ad effectum secundarium & fallibilem : tum quia Sacrificium incruentum imitatur cruentum, quod etiam non baptizatis profuit : tum quia satisfactiones proprias possumus Cathecumenis applicare, cur ergo non satisfactiones Christi per Sacrificium ? 58. *Etsi oppositum non sit improbabile.*

Ad rationem prioris opinionis facilè respondetur, non esse per omnia eodem modo discurrendum de Sacramentis & Sacrificio : sed quoad hoc, quòd à solis baptizatis possint Sacramenta suscipi, & Sacrificia offerri ; cùm alioquin constet Sacrificia posse offerri pro animabus defunctorum, quæ tamen non possunt suscipere Sacramenta. *Ratio præcedentis opinionis dissolvitur.*

Dicit quidem *Tridentinum* suprà Sacrificium esse relictum Ecclesiæ : sed id intelligi potest hoc sensu, ut in ea offeratur, vel ut principaliter pro ea, & per ejus ministros fructus dispensetur ; non tamen sic ut nequeat dispensari extraneis ; aliàs neque prodesset quoad fructum impetratorium. Sicut parens relinquit filio thesaurum, præcipuè in ipsius utilitatem, cum potestate tamen etiam extraneis distribuendi. 59. *Explicatur Tridentinum.*

Chrysostomi auctoritas etiam aliis est solvenda : cùm omne prorsus Sacrificii auxilium negare videatur, adeòque etiam impetratorium. Videtur autem tunc, saltem in Ecclesia *Chrysostomi*, non fuisse usus publicè & nominatim in Missa orandi pro Catechumenis defunctis, nequidem in Collectis aut Memento, quod consecratione peractâ fit pro defunctis fidelibus etiam in Lyturgia *Chrysostomi*, tam à Sacerdote quàm populo (quamvis in ea nominatim oretur pro Catechumenis vivis ante Missam Fidelium) *stante siquidem universo populo manus in cælum extendente, cœtu item sacerdotali, verendoq;* *Et Chrysostomum.*

posito

posito Sacrificio, quomodo Deum non placaremus pro istis orantes? ut præmittit *Chrysostomus* suprà.

Item Concilium Braccarense.

Ad Concilium Provinciale Braccarense dici potest, agi in eo de Catechumenis defunctis in malo statu, qui peccaverant per gravem negligentiam Baptismi. Quare etiam vetat pro iis orari sive iis impendi psallendi officium, dicitque hoc per ignorantiam usurpatum. Et simili modo loquitur *cap. præced.* de homicidis sui, & punitis propter scelera. Deinde posset explicari, quòd Missam & sepulturam Ecclesiasticam cum ceremoniis consuetis non velit per speciale statutum Cathecumenis adhiberi; prout etiam inde arceantur excommunicati, etsi in gratia mortui. *Augustinus* denique loco citato apertè loquitur de parvulis decedentibus in originali.

60. *Respondetur ad simile de Indulgentiis.*

Ad simile desumptum ab indulgentiis, dici potest in primis, quòd plures existiment, & probabile dicat *Suarez Tom. 4. disp. 53. sect. 4.* etiam Catechumenis posse concedi indulgentias per modum suffragii. Deinde possent ipsi etiam comprehendi nomine Fidelium: aut esto quòd non, addi posset, thesaurum indulgentiarum dici quidem relictum dispensandum Fidelibus præcipuè, non tamen omnino necessariò solis; cùm etiam propriæ satisfactiones possent Catechumenis applicari. Quòd si demum omnino quis contendat in *Extrav. Unigenitus*, & esse sermonem de Fidelibus baptizatis, & iis attribui fructum indulgentiarum cum exclusione ceterorum; adhuc non sequeretur idem de Sacrificio incruento, à Sacrificio crucis solâ offerendi ratione diverso: utpote de quo similiter non cõstaret, quòd sit institutum cum tali restrictione; utique non asserendâ, nisi constet.

61. *Sacerdos in Missa triplicem personam sustinet.*

Dico III. Pro Excommunicatis quodam sensu potest offerri Missæ Sacrificium, quodam non. Conclusio declaratur. Nam sacerdos in Missa repræsentat partim personam Christi tamquam principalis offerentis, cujus nomine & auctoritate applicat fructum principalem ipsius Sacrificii: partim se habet tamquam publicus minister & legatus Ecclesiæ: partim denique se habet tamquam privata persona; utì & circumstantes.

Potest in ea tamquam persona privata secretò orare pro excommunicatis, etiã non toleratis.

Itaque tamquam persona privata potest secretò in Missa pro excommunicatis, etiam non toleratis, orare, v.g. in Memento; aut preces, quæ in Missa dicuntur, quatenus sunt opus meritorium ipsius sacerdotis, & (inquit *Aversa quæst. 11. sect. 10. §. Decimò tandem*) suum privatum Sacrificii fructum illis applicare: sicut potest alias orationes & suffragia privata pro eis facere: quia Ecclesia tantùm prohibuit publica suffragia & orationes, quæ fiunt nomine Ecclesiæ, ut sumi solet ex c. *A nobis* 28. & c. *Sacris* 38. *de Sent. Excommun.* Quatenus verò est minister publicus Ecclesiæ, certò non potest pro excommunicatis non toleratis offerre Sacrificium & publica suffragia: quia id Ecclesia prohibet; immo absolutè non habet animum pro talibus orandi, ut proinde talis oratio nullum haberet effectum nomine Ecclesiæ.

Non tamen tamquam minister Ecclesiæ pro iis offerre Sacrificium aut publica suffragia.

62. *Tamquam minister Christi validè iis applicaret fructum Sacrificii.*

Denique nomine & in persona Christi potest quidem validè applicare fructum Sacrificii; immo certum est Ecclesiam non posse applicationem invalidare: effectus enim Sacrificii, utì & Sacramentorum, non pendent quoad valorem ex intentione Ecclesiæ, neque possunt impediri, si inde non resultet obex in subjecto impediens effectum ex institutione Christi. Quare si excommunicatus non toleratus sit alioqui capax, v.g. quia est in gratia, obtinebit etiam fructum satisfactorium.

An saltem illicitè.

Communiter tamen supponitur vel asseritur, illicitè saltem fructum nomine Christi applicari excommunicatis non toleratis ex prohibitione Ecclesiæ. Quod mihi difficile apparet: eò quòd Ecclesiæ prohibitio sic videretur ferri directè in actum merè internum, in intentionem scilicet applicandi fructum Sacrificii: nam Sacrificium ipsum quidem non prohibet, sed solùm prohibet offerri pro tali; quod nihil aliud est, quàm prohibere, ne Sacerdos habeat interiùs intentionem præfatam, quæ ad substantiam aut valorem ipsius Sacrificii non spectat. Unde *Arriaga disp. 32. sect. 4. num. 12. & 13.* censet esse probabilius, hoc non esse illicitum.

63. *Suffragia publica possunt indirectè pro iis offerri.*

Potest nihilominus pro excommunicatis etiam non toleratis indirectè offerri Sacrificium & oratio publica Ecclesiæ; puta pro dilatatione fidei, pro extirpatione hæresum &c. sic enim directè & per se oratur pro ipsa Ecclesia. Et hâc ratione juxta quosdam ipsa Ecclesia nominatim orat, & ab antiquo, dum omnes excommunicati essent non tolerati, oravit in die sancto Parasceves pro Hæreticis & Schismaticis.

Quâ ratione in die Parasceves oret Ecclesia pro Hæreticis & Schismaticis.

Sed non video, cur dici nequeat cum *Suarez d. 9. de Censuris sect. 2. num. 1.* id fieri ab Ecclesia etiam directè pro illis in communi (quod sine gravi peccato non posset aliis diebus in Missa seu Officio publico fieri à Sacerdote; etsi alioquin posset privatim ex propria devotione istam orationem usurpare, juxta *Suarez suprà*) scilicet per quamdam exceptionem à sua lege ob hoc, quòd isto die sit Christus mortuus pro omnibus, etiam excommunicatis.

64. *Quid censendum de excommunicatis toleratis.*

Dixi *pro Excommunicatis non toleratis*: nam post *Concilium Constantiense* seu *Extr. Ad evitandum*, probabiliùs licitè offertur pro toleratis Sacrificium Missæ, tam nomine Ecclesiæ, quàm nomine Christi; utì

& alia suffragia publica. Nam post dictam Extravagantem tolerati non sunt ampliùs vitandi, sed possunt eis communicare Fideles in quibuscumque, etiam divinis; adeòque in suffragiis publicis: quantumvis inde ex consequenti & indirectè redundet favor in ipsos excommunicatos.

Quod autem Alii dicant, ibi non esse communicationem, parum urget: est enim communicatio seu communio antea inhibita, quæ usu Ecclesiæ sic vocatur; etsi is, pro quo orationes publicæ funduntur sit absens. Unde orationes apertè supponuntur c. *A nobis* suprà citato participare nomen communicationis; ut inspicienti cōtextum patebit. Deinde tolerati admittuntur ad Ecclesiasticam sepulturam, prout etiam Alii fatentur: hæc autem non fit sine publicis suffragiis Ecclesiæ. Insuper admittuntur ad recitandum & cantandum officium, etiam in choro; in quo tamen eonciness pro excommunicato orat, dum dicit: *Misereatur tui omnipotens Deus &c.* Utì etiam Sacerdos talem adhibens in diaconum in Missa solemni pro eo orat dicens: *Dominus sit in corde tuo & in labiis tuis, ut &c.* Quare ita docet *Navarrus, Sa, Henriquez, Coninck. Lugo,* & alii passim contra *Suarez suprà n.17. & seqq. Vasquez,* & alios.

QUÆSTIO VI.

Quos Effectus habeat Sacrificium Missæ?

65. *Sacrificium Missæ est Latreuticum, Eucharisticum & propitiatorium, complectens omnes differentias legalium Sacrificiorum.*

SUPPONO Sacrificium Missæ non solùm esse latreuticum sive holocaustum, quatenus totum offertur in cultum aut honorem Dei: aut Eucharisticum hostiamque pacificam, quatenus in gratiarū actionem pro omnibus beneficiis, præsertim in redemptione nostra, ac in ordine ad salutem, à Deo collatis offertur (quomodo etiam ipsi Sectarii aiunt ritè celebrari, Eucharist am, etsi illam negent esse Sacrificium) sed insuper esse propitiatorium & satisfactorium, quatenus offertur pro remissione & satisfactione peccatorum, sive culparum & pœnarum: ac denique impetratorium, & eatenus rursum esse hostiam pacificam, quatenus scilicet celebratur pro beneficiis acquirendis. Quàmvis enim hæ rationes sint diversæ, non autem oppositæ: adeòque possunt simul concurrere in eodem hoc Sacrificio, quod omnes veterum hostiarum differentias continet, & in efficacia longè antecellit. Unde id contra Sectarios docet traditio Ecclesiæ & Liturgiarum, ac sensus veterum Patrum; nec nō definit *Trid. sess. 22. can. 3.* his verbis: *Si quis dixerit Missæ Sacrificium tantùm esse laudis & gratiarum actionis, aut nudam commemorationem Sacrificii in cruce peracti; non autem propitiatorium: vel soli prodesse sumenti, neque pro vivis & defunctis, pro peccatis, pœnis, satisfactionibus, & aliis necessitatibus offerri debere: anathema sit.* Quam doctrinam latiùs explicat ibidem c. 2. Idque habet Missæ Sacrificium non tantùm ex opere operantis (hoc enim commune est omnibus bonis operibus; cujusmodi indubiè est Sacrificium: quod proinde est meritorium, impetratorium, & satisfactorium, eo modo & conditionibus, quibus alia bona opera, præsertim oratio) verùm etiam id habet ex institutione sua, indepēdenter à bonitate & devotione ministri, adeòque ex opere operato, quatenus scilicet est opus ipsius Christi, nomine illius ac juxta institutionem ejusdem factum. Et hoc insinuat *Tridentinum sup. c. 1.* dicens: *Hæc illa munda oblatio est, quæ nullâ indignitate aut malitiâ offerentium inquinari potest.*

66. *Unde valet ad remissionem peccatorum & justificationem peccatoris, Non immediatè, sed mediante auxilio ad pœnitendum.*

DICO I. Sacrificium Missæ valet ad peccatorum remissionem & justificationem peccatoris. Patet ex Liturgiis, Patribus, & *Tridentino sup. c. 2.* dicente: *Hujus quippe oblatione placatus Dominus gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina ac peccata, etiam ingentia dimittit.* Intellige, mediantibus auxiliis gratiæ & dono pœnitentiæ; ut verba manifestè insinuant, & habet certa ac communissima Theologorum doctrina contra paucos, qui existimarunt Sacrificium immediatè justificare. Ratio Theologica est, quia si Sacrificium immediatè deleret mortalia & conferret primam gratiam, sufficeret attritio cum Sacrificio, cum tamen illa extra Sacramētum non possit perducere ad justificationem, ut docet *Tridentinum sess. 14. c. 4.* Cōfirmatur: quia alioquin attritus pro quo celebraretur Missa etiam dormiens vel absens, aut ipse Sacerdos per consecrationem justificaretur: quod est contra communem omnium apprehensionem. Deinde non cōfert immediatè justis gratiæ augmentum, ut dicetur *n. 68.* ergo nec primam gratiam peccatoribus.

67. *Quod, saltem sufficiens, datur infallibiliter, ex probabili ac recepta sententia.*

Petes, an adjutoria gratiæ ad pœnitendum dentur infallibiliter virtute hujus Sacrificii? Respondent Doctores passim affirmativè: nnn quidē quòd dentur semper adjutoria efficacia, ut satis ostendit experientia; sed saltem sufficientia: Idque propter præstantiam Sacrificii & promissionem divinam, quæ colligitur ex verbis *Tridentini*, & formâ consecrationis calicis, prout satis probabiliter à variis etiam antiquis refertur ad effusionem mysticam sanguinis in Sacrificio Altaris. Quòd autem hæ gratiæ sæpè non sentiantur, contingit, quia dantur tempore Deo placito; ideoque vocantur à *Tridentino* suprà *Auxilium opportunum*; vel quia peccator obicem illis ponit. Et quidem præmissa responsio satis credibilis est, & consonat dignitati Sacrificii: non tamen est certa. Plures namque existimant effectum propitiatorium quoad remis-

Altera sententia ta-

men non est improbabile.

remissionem culpae, non tantùm esse mediatum, sed etiam esse fallibilem per modum impetrationis, juxta conditionem ejusdem & modum propitiandi Sacrificiis consuetum. Quamquàm specialiter propitiatorium sit hoc ipsum Sacrificium, tum quia impetrat auxilium poenitendi multò faciliùs & certiùs, & quidem frequentissimè efficax: tum quia in hoc ipso impetrando non pendet à dignitate vel indignitate ministri. Quare *Tridentinum* non dicit donum poenitentiae dari ex certa promissione & semper; sed fundat doctrinam in natura & dignitate Sacrificii: adeòque videtur sufficere, quòd saepè vel ut plurimũ donum hoc concedatur, etsi non semper, nec aequaliter. Eò magìs, quòd *Tridẽtinum* agat de auxilio efficaci, & consequente illud peccati remissione; cùm saltem vi Sacrificii auxilium efficax non detur infallibiliter & semper.

68. *Valet quoque justis ad gratiae augmẽtum, sed non nisi mediatè,*

Ex his patet à fortiori Sacrificium valere justis mediantibus iisdem gratiae auxiliis ad augmentum gratiae sanctificantis: nõ tamen immediatè, ut contra Nonnullos docent communissimè Doctores. De immediatâ enim efficaciâ nihil nobis constat ex doctrina revelata aut aliundè, quin potiùs oppositum: cùm nemo recipiat augmẽtum gratiae habitualis absque proprio merito vel susceptione Sacramenti. Deinde alioquin dives, justus, etiam dormiens aut de salute sua non cogitans eò magìs justificaretur, quò plura pro se offerri curaret, aut etiam ipso non curante offerrentur Sacrificia. Denique alioquin in parvulo recèns baptizato augeretur gratia habitualis, si pro ipso Missae celebrentur. Equidem Sacerdos celebrans ritè dispositus indubiè habitualis gratiae augmentum accipit, non quatenus sacrificat, sed quatenus hostiam immolatam, utpote verum Sacramentum, recipit ac sumit.

Vel quatenus hostiam, velut e Sacramentum ipse Sacerdos sumit.

69. *Nec aliter quàm mediatè delet probabiliùs venialia.*

Petes, an saltem non remittantur immediatè peccata venialia justis, pro quibus offertur hoc Sacrificium. Resp. Neg. cum Doctoribus communiùs contra *Canum* & quosdam alios: quia *Tridentinum* remissionem illorum, non aliter quàm mortalium Sacrificio attribuit: nec est aliud fundamentum, ex quo vis ista possit colligi. Remittuntur itaque peccata venialia, quatenus per Sacrificium impetratur pius motus eis repugnans, per quem delentur, sive gratia ad similem motum eliciendum. Quae quidem impetratur faciliùs & certiùs, tum ob levitatem offensae, tum ob conditionem offendentis, qui est in gratia.

70. *Delentur quoque per Sacrificium poena purgatorii, etiã in defunctis*

Dico II. Valet hoc Sacrificium ad delendum poenas temporales, tam vivorum quàm defunctorum peccatis remissis debitas in purgatorio. Est constans Catholicorum doctrina, quae à *Tridentino sess. 22. c. 2.* appellatur *Apostolica traditio*: & definitur *can. 3.* Et *sess. 25. in Decreto de Purgatorio* particulatiter de animabus ibi detentis definitur *fidelium suffragiis, potissimùm verò acceptabili Altaris Sacrificio juvari*: constat autem eas aliter juvari non posse, quàm remissione poenarum.

Consentiunt porrò Theologi poenam temporalem remitti immediatè: cùm Sacrificium applicetur defunctis, qui per actus suos pro poenis non satisfaciunt. Idem indicat *Tridentinum supra cap. 2.* limitatè loquens de remissione culparum, illimitatè verò de remissione poenarum. Et *sess. 25. in Decreto de Purgatorio*, definit animas ibidem fidelium suffragiis juvari, & potissimùm Altaris Sacrificio: cùm igitur indubiè juventur suffragiis immediatè veluti per modum solutionis, juvari similiter debent per potissimum remedium & suffragium, quod est Missa.

Et quidem immediatè.

Immo remittitur etiam poena temporalis ex opere operato, idque lege infallibili; juxta Doctores passim contra *Sotum*, *Canum* & quosdam alios, qui id quidem admittunt respectu vivorum, non tamen respectu defunctorum, quibus putant prodesse Sacrificium, prout Deo placuerit acceptare. Sed cùm Sacrificiũ sit pro vivis & defunctis indiscriminatim institutum, non est ratio, cur potiùs in illis, quàm in istis infallibiliter operetur. Neque in hoc aliquod discrimen Fideles passim agnoscunt. Deinde si juxta Doctores plurimos satisfactiones nostrae, aut certae indulgentiae habeant effectum infallibilem, etiam dum applicãtur defunctis: quantò magìs id credendum est de Sacrificio? Insuper Sacrificia vetera efficaciter expiabant legalem immunditiã; ergo Sacrificiũ novae Legis efficaciter emũdat à peccatis, saltem quoad reatum poenae temporalis. Denique secundùm Doctores communiter Sacrificio est tribuendus aliquis saltem effectus infallibilis; nullus autem alius potest ei certiùs tribui: immo nullus alioquin foret fructus infallibilis, saltem pro defunctis. Hactenus tamen non vidi irrefragabile fundamentum, ex quo certò constet, fructum satisfactorium esse ita infallibilem, uti infallibilis est effectus Sacramentorum sive gratia Sacramentalis. Prout nec certum est, suffragia facta pro aliis, & in indulgentias, saltem pro defunctis, prodesse infallibiliter & semper.

71. *Ac infallibiliter & ex opere operato.*

An hoc sit certum omnino.

Dico III. Valet quoque Sacrificium Missae non tantùm ad impetranda bona spiritualia, v. g. castitatem aliasque virtutes, & avertenda mala opposita, ut peccata, tentationes & infestationes daemonum, sed etiam ad temporalia beneficia spiritualibus subservientia obtinenda, v. g. sanitatem, aëris clementiam, frugum abundãtiam &c. & opposita incommoda avertenda, ut infirmitatem, sterilitatem &c. Conclusio est certa, tum ex Patribus, tum ex quotidiano usu Ecclesiae universae, & *Trid. sess. 22. c. 2. & can. 3.* definiente Sacrificium Missae non 72.

Valet idem Sacrificium ad quaevis beneficia spiritualia atque etiam temporalia obtinenda malaq; avertenda.

sæ non tantùm pro peccatis, pœnis &c. sed etiam pro aliis necessitatibus offerri debere. Ratio est: quia similia impetrari possunt per orationem; præstantissimum autem orationis genus est Sacrificium, ratione Christi Domini, qui est tum principalis offerens, tum res oblata. Unde *Chrysostomus Hom. 41. in Epist. 1. ad Cor.* rectè dixit: *Communis totius Orbis victimæ preces sunt.*

Velut præstantissimū Orationis genus.

Non tamen infallibiliter.

Nihil tamen determinatum obtinetur infallibiliter; ut docet experientia. Immo multa obtineri absolutè non possunt; ut si duo sacrificent petentes opposita: alia verò obtineri nequeunt, nisi læso ordine divinæ providentiæ, cui voluntatem & intentionem suam Christus subordinavit. Quamquàm credibile sit, si non obtineatur illud quod petitur, semper tamen obtineri saltem aliquid aliud, quod Deo melius visum fuerit. Alioquin non habemus de impetratione promissionem Dei absolutam, sed tãtùm conditionatam, si nobis, quod rectè petimus, secundùm divinæ providentiæ rationem dari expediat.

73. *An vel quo sensu ex opere operato.*

Ex quo colligitur, quâ ratione ista obtineantur, quasi ex opere operato, & quâ non. De quo Varii disputant, solo ut apparet nomine dissentientes. Nam conferuntur ex opere operato, quatenus indepẽdenter à dignitate & indignitate ministri Sacrificium ex se est idoneum ad flectendam divinam bonitatem, ut postulata concedat: ab hoc tamen modo obtinendi receditur, tum quia ista bona non obtinentur infallibiliter, tum quia debet peculiariter à ministro, & pro iisdem obtinendis Sacrificium offerri.

74. *Qualiter ad impetrādum prosit devotio ministri.*

Notandum autem, ad hoc plurimùm conducere sanctitatem seu devotionem ministri seu Sacerdotis: etsi enim dignitas principalis offerentis & rei oblatæ sit sufficientissima ad quodlibet impetrandum; efficacia tamen etiam proportionatur devotioni ipsius ministri. Quemadmodum in humanis, etsi gratus sit qui postulat, & gratum sit munus quod offert; faciliùs tamen & meliùs impetrat, quando legatus ejus nomine postulans similiter est gratus & gratus.

75. *Missa piè celebrata quâ ratione sit utilior.*

Ex quo patet, Missam Sacerdotis boni & pii, etsi in se non plùs valeat, quàm Missa mali Sacerdotis, tamen multò plùs ex hac parte prodesse, tam Ecclesiæ, quàm privatis, pro quibus offertur. Similiter communes Ecclesiæ preces ejus nomine, tam intrà, quàm extra Sacrificium, à malo ministro oblatæ, etsi non careant omni suâ efficaciâ, cùm Ecclesia, cujus nomine offeruntur, maneat Deo grata; sunt tamen multò minùs efficaces, quàm si offerantur à ministro sancto, ac cum interiori pietate; cùm inde specialem accipiant virtutem. Tamen improbi Sacerdotes non tenentur ad stipẽdii restitutionem juxta Doctores communiter: eò quòd saltem applicent fructum illum, qui respondet Sacrificio nomine Christi oblato, & ad devotionem aliamve dispositionem non censeantur petentibus se obligasse. Insuper ad impetranda per Sacrificium beneficia juvat devotio assistentium & aliorum offerentium: sicut & cõmunis devotio Ecclesiæ ad quamvis oblationem concurrens: & quidem probabiliter eò magis, quò plures & majores in ea sunt sancti. Denique juvant intercessiones Sanctorum, in quorum memoriam offertur Sacrificium; prout orat Ecclesia: *Ut ipsi pro nobis intercedere dignentur in cælis, quorum memoriam agimus in terris.*

QUÆSTIO VII.

Quibus prosit Sacrificium, & qualiter sit applicandum?

DICO I. Sacrificium propriè prodest iis, pro quibus offertur. Patet: quia Sacerdos fungitur vice Christi, qui iis profuit, pro quibus obtulit. Deinde cùm fructus Sacrificii non sit à Christo certis personis appropriatus, aptiùs non potuit applicari, quàm Sacrificii pro alio oblatione: & consequenter hi, pro quibus offertur, percipiunt fructum Sacrificii ex opere operato. 76.

Sacrificium prodest iis pro quibus offertur.

An fructus crescat pro eorumdem dispositione, controvertitur.

An autem ille crescat pro dispositione eorumdem, uti proportionatè crescit effectus Sacramentorum, & satisfactionis propriæ, cujus defectum supplet: an verò sit portio determinata (etsi nobis incognita) & æqualis etiam in inæqualiter dispositis; uti satisfactio nostra aliis applicata non habet majorem effectum, etsi inter illos unus sit magis dispositus quàm alter: controvertunt Doctores.

Resolutio Auctoris.

Estque planè incertum quoad fructum saltem satisfactorium, utpote pendens ab arbitraria Christi voluntate, nobis haud satis declaratâ. Si tamen ex simili præmisso de satisfactionibus nostris conjectare liceat, credibile videtur effectum satisfactionis saltem non crescere, neque in hoc Sacrificium imitari Sacramenta. Saltem videtur omnino crescere fructus impetrationis ob meliorem dispositionem; sicut faciliùs per orationem impetramus pro aliis, quando sunt meliùs dispositi. Et specialiter de gratia pœnitendi id insinuat *Trident. sess. 22. cap. 2.* Ad hunc tamen fructum non requiritur in ipsis status gratiæ: quàmvis hic juxta Doctores satis communiter requiratur ad fructum satisfactionis percipiendum.

Fructus Missæ triplex est portio.

Notandum verò plerosque Theologos ex *Scoto quodlib. 20.* distinguere triplicem portionem Effectûs Missæ, nempe generalissimam, specialissimam & mediam. Portio media sive specialis est illa, quam Sacerdos specialiter applicat iis, pro quibus Sacrificium 77.

Portio specialis seu media datur ei pro quo sacrificatur.

crificium specialiter offert, seu pro quibus propriè & principaliter celebrat Missam. Hanc tamen portionem potest quoque applicare sibi ipsi, si voluerit, & pro alio non celebraverit. Estque hic fructus, tum satisfactorius, tum impetratorius beneficiorum, pro quibus obtinendis Sacrificium offertur.

Portio specialissima reservatur Sacerdoti.

Portio specialissima est, quæ reservatur ipsi Sacerdoti celebranti, etiam tunc quando accepto stipendio pro aliis celebrat. Immo *Suares, Lessius* & plures alii existimant hanc portionem non posse à Sacerdote aliis applicari, uti nec aliis applicari potest effectus satisfactionis sacramẽtalis, aut remissio pœnæ per Baptismum. Quod tamen satis incertum est: cùm constet alioquin effectus Sacrificii, sicut & propriarum satisfactionum esse aliis applicabiles. Quidquid sit, in ordinaria Missæ applicatione censetur hæc portio ipsi Sacerdoti reservata. Quæ ei quoque obvenit ex opere operato, juxta receptam Doctorũ sentẽtiam (quàmvis fundamentum irrefragabile illius necdum viderim) correspondetque eidẽ quatenus est persona quædam privata suam habens devotionem, quæ ad hoc Sacrificium concurrat, ut explicat *Lessius q. 83. art. 1. n. 44.*

An sit aliis applicabilis.

An sit ex opere operato.

78. *An similis detur assistentibus Missæ.*

Immo Doctores passim existimant similiter fideles assistentes Sacrificio, ministrantes, aliove modo cooperantes sive offerentes participare inde aliquem fructum infallibilem ex opere operato, & quidem eò ampliorem, quò meliùs & perfectiùs concurrunt. Quàmvis id non satis certò constet; eò quòd etsi Christus sic instituere potuisset, non tamen satis probetur de facto ita instituisse.

Fatendum saltem ratione Sacrificii, cui conjunguntur, & quod cum Sacerdote offerunt, preces cooperantium Sacrificio majorem inde accipere efficaciam. Deinde specialiter inter ceteros sunt participes fructûs generalis Sacrificii, quatenus non tantùm offertur pro Ecclesia, pro omnibus fidelibus Christianis, sed etiam signanter pro circumstantibus & cum Sacerdote offerentibus. Unde eatenus revocantur ad aliam portionem, quæ generalissima dicitur, & ex intentione Ecclesiæ applicatur Papæ, Antistiti; immo quoad effectus impetrationis (qui sunt fallibiles) omnibus qui sunt de Ecclesia. Nam quod singulis omnino membris ex singulis Sacrificiis obveniret fructus aliquis ex opere operato (ut Varii existimant) videtur minùs credibile: sic enim fructus Sacrificii excresceret in immensum. Et alioquin si Sacerdos totum fructum etiam omnibus Ecclesiæ membris obvenientem, sive licitè, sive illicitè applicaret uni, is obtineret remissionem immensæ pœnæ; ut patet. Præterea si omnibus Ecclesiæ membris proveniret ratione cujusque Sacrificii aliquod speciale auxilium gratiæ vel condonatio pœnæ temporalis, provenirent cuilibet quotidie aliquot millia gratiarum prævenientium, ac detraherentur plurimæ partes debiti temporalis: quo fieret, ut vix justi haberent aliquod debitum pœnæ temporalis. Sufficit igitur, quòd singula membra ex opere operato recipiant fructum aliquem generalem, ut Ecclesiæ pacem, bonos prælatos &c. valeatque singulis per modum impetrationis fallibilis.

Portio generalis quæ.

DICO II. Ut Sacrificium habeat effectũ in iis, pro quibus offertur, necessaria est propria Sacerdotis applicatio. Ita communiter Doctores. Ratio est: quia ille solus est minister publicus ad hoc mysterium dispensandum constitutus, accepitque in ordinatione potestatem offerendi pro vivis & defunctis; adeòque & potestatem applicandi, quæ in priori involvitur, aut certè fundatur. Confirmatur: quia solus Sacerdos sustinet personam Christi, in cujus persona sicut Sacrificium pro aliis offertur, sic etiam fructus ejusdem applicatur. 79.

Fructus applicandus necessariò per Sacerdotem.

Hinc sequitur I. etsi Sacerdos ex voto, justitiâ, charitate, obedientiâ, obligetur Sacrum suum applicare certis personis, validè tamen applicare aliis, etsi illicitè, quantumvis intentio sive applicatio Superiorũ aut Ecclesiæ sit in contrarium: quemadmodum non possunt ab Ecclesia vel Superiori Regulari irritari cetera, quæ jure divino sunt Ordini sacerdotali annexa, seu quæ Sacerdos agit in persona aut ex institutione Christi; ut patet in intentione conficiendi Sacramenta eorumque collatione, & specialiter in ipsa consecratione seu confectione Sacrificii Missæ. Ita Doctores communiter contra nonnullos. 80.

Cujus, etsi religiosus sit, applicatio facta contra mandatum Prælati, valet.

Sequitur II. Sacrificium à Sacerdote nemini applicatum, nemini profuturum, sed fructum ejus mansurum in thesauro Ecclesiæ. Ita *Suarez, Vasquez* & alii. Quod etsi verum sit, si Sacerdos ex certa intentione nolit cuiquam, nec sibi applicare: si tamen hoc ex inadvertẽtia accidat, videtur adesse probabiliter tacita intentio applicandi sibi, aut certè aliis, quibus est obligatus, ut varii Doctores censent. Vel simpliciter loquendo prodest principaliter ipsi offerenti. Sicut opus satisfactorium etsi non prosit tertio, nisi huic applicetur, prodest tamen ipsi operanti; si nemini applicet: satisfactio autem, quæ in Sacrificio obtinetur, etsi sit Christi, sic tamen data videtur Sacerdoti, ut facta sit velut propria illius. Immo *Aversa q. 11. sect. 10.* id verum putat etiam de fructu impetratorio, licèt non quoad peculiare aliquod beneficium, sed saltem generaliter ad divinam opem implorandum. Idem est, si Sacrificium ex ignorantia applicetur incapaci. Et quidem certiora hæc sunt, si Sacerdos aliquan- 81.

Quid fiat, si Sacerdos nulli fructum specialem applicaverit.

aliquando talem intentionem expressè formaverit, proficiendi v. g. talibus casibus sibi ipsi aut aliis quibus obligatur, & hæc intentio habitualiter perseveret, seu non sit retractata. Pro securiori autem consulitur, ut celebrans habeat secundam intentionem, quâ velit fructum, aut certè illius residuum alteri applicare, posito quòd prior non indigeat aut sit incapax, v. g. si defunctus, pro quo fit Missa non sit in purgatorio.

82. *Sufficit intentio seu applicatio habitualis*

DICO III. Applicatio Sacrificii non debet esse actualis aut virtualis, sed sufficit habitualis, sive actualis, non retractata. Ita communiter Doctores contra *Vasquez* & quosdam alios. Vide dicta *Tract. de Sacr. in gen. disp. 3. q. 5. n. 33. & 34.* ubi ostendimus non esse idem de confectione Sacramentorum & de applicatione Sacrificii: applicatio enim Sacrificii non est ejusdem effectiva, sed intentionem sacrificandi concomitatur, & dirigitur ad Deum, ut fructum futuri Sacrificii conferat ei, cui Sacerdos ex nunc illum donat, supposito quòd sit sacrificaturus, & non revocet.

83. *Quæ tamē debet fieri ante sumptionem, immo ante consecrationem, saltem calicis.*

Debet nihilominus intentio sive applicatio fieri antequam Sacrificium sit perfectum, immo ante consecrationem ad minùs calicis (quidquid Aliqui secùs sentiant) ne alioquin fideles fortè frustrentur effectu Sacrificii, quem Plerique putant conferri statim post consecrationem, veluti in qua consistit essentia hujus Sacrificii. Varii tamen censent effectum non conferri ante sumptionem, quam credunt esse partem essentialem. Atque esto quòd non saltem est pars ex institutione divinâ completiva sive perfectiva Sacrificii: cujus proinde effectus potuisset ex eadem institutione eò usque suspendi. Et favet, quòd in Canone Missæ post consecrationem demùm fit memoria defunctorum, pro quibus celebratur Missa. Sed hanc doctrinam non ausim probare in praxi ob nimiam incertitudinem, immo probabilissimam falsitatem, indeque consequens præjudicium Missas petentium. Verissimè enim perficitur intrinseca Sacrificii essentia in consecratione: quâ perfectâ, non apparet effectum suspendi usque ad sumptionem: aut hàc non secutâ omnino non poni. Memento autem defunctorum solùm habet vim orationis cujusdam. Immo debet Sacerdos, præsertim quando accepto stipendio pro aliis celebrat, formare intentionem ante initium Missæ, ut etiam precum apparatus iis prosit.

84. *Nonnulla praxes improbantur.*

Hoc saltem satis indubitatum est, fructum non suspendi post peractum Sacrificium ad libitum Sacerdotis, in cujus potestate nō aliter est Sacrificii effectus, quàm sit ipsum Sacrificium. Unde indubiè reprobanda est praxis illorum, qui cùm non habeant stipendium pro Sacro faciendo, celebrant sine applicatione, applicaturi ei, qui dato stipendio primù Sacrum ad suam intentionem fieri postulabit: non enim est in potestate ipsorum Sacrificii effectum suspendere. Immo & reprobanda est cum *Suarez* & aliis passim illorum praxis, qui per modum anticipatæ solutionis ex nunc applicant fructum Sacrificii iis, qui postea petent, aut stipendium offerent, vel ad eorum futuram intentionem, quam Deus noverit: est enim periculum, ne intentioni petentium non satisfiat, vel quia adhuc vivunt, pro quibus postea defunctis petetur Sacrum, vel quia tunc non habent debitum pœnæ persolvendæ, vel quia sunt incapaces fructûs satisfactionis &c. Unde praxis illa, tamquam periculosa, scandalosa, & contraria vetustissimo Ecclesiæ mori, reprobata est à Congregatione Cardinalium anno 1605. ut refert *Barbosa in Remiss. Conc. Trid. sess. 22. in princip.*

Alioquin seclusis periculis, suppositâque præsenti indigentiâ & capacitate, nō video, quid obsit valori ejusmodi applicationis & solutionis anticipatæ, etiam in ordine ad fructum satisfactorium: eò quod talis applicatio fructum non suspendat, sed de facto conferat ei, qui primò noscitur à Deo petiturus; qui in præsenti à Deo noscitur. 85. *Qualiter valere possit applicatio Missæ celebrandæ facta ei, quem Deus novit primò petiturum.*

Minor est difficultas de fructu impetrationis: cùm possit Sacrificium offerri pro impetrando auxilio in tempore futuræ indigentiæ, v.g. in hora tentationis vel mortis.

Nec inde sequitur, licere Sacerdoti celebrare hodie Missam pro obtenturo cras stipendium, utpote obtenturo saltem fructum impetrationis: uti pro notorio peccatore, qui incapax est fructûs satisfactorii. Nam peccator præsumitur habere consensum saltem implicitum ad solum fructum impetrationis, saltem quoad se (quàmvis velle possit alium fructum applicari propinquis vivis vel defunctis) quæ præsumptio in altero casu non currit: cùm fideles potiùs præsumantur velle, ne stet per Sacerdotem, quò minùs fructus satisfactorius applicetur ipsis sive aliis, pro quibus oblato stipendio Missas fieri curant.

Sacerdotibus porrò obligatis celebrare Missas ad certam intentionem pro applicatione seu intentione rectè formandâ (quæ consultissimè formatur eo tempore, quo Sacerdos format intentionem celebrandi Missam) servire potest formula, quàm præscribit *Scotus Quodl. 20. num. 19.* Estque talis: *Digneris Domine oblationem istam specialiter acceptare pro illis, pro quibus nosti me teneri specialiter offerre* (si sit Missa postulata v.g. à Petro, suppleri potest: *Ex postulatione Petri*, aut quid simile) *& in illo gradu in quo nosti me teneri pro eis.* Quæ formula etiam potest servire Prælatis formantibus intentionem generalem circa 86. *Formula intentionis.*

circa Missas à variis petitas, & ad ipsius intentionem à subditis (qui satisfaciũt simpliciter legendo Missam ad intentionem sui Prælati) celebrandas, hoc modo: *Digneris Domine Missas ad intentionem meam legendas acceptare pro illis &c.* Vel: *Applico Missas ad intentionem meam legendas illis, & eo modo & ordine, quibus & quo modo & ordine secundùm Deum obligor.*

QUÆSTIO VIII.

An Sacrificium pluribus applicatum minus prosit singulis?

87. *Assistentes Sacrificio quantumvis multiplicatur, non ideo minorem fructum percipiunt.*

DICO I. Fructus Sacrificii obveniens illis, qui secundariò & impropriè offerunt, est æquè magnus, sive multi sint, sive pauci. Ratio est: quia fructus taliter offerentium consequitur concursum, quem præstant: atqui iste multiplicatur pro multitudine offerentium; ergo & fructus. Hinc quando plures eamdem Missam audiunt sive ei assistunt, non ideo singuli percipiũt minorem fructum, quàm si essent soli. Et hâc ratione fructus Sacrificii posset dici syncategorematicè infinitus, eò quòd quantumcumque multiplicentur ejusmodi offerentes, ceteris paribus æquè magnum semper fructum percipiant. Idemque dicendum videtur, si plures Sacerdotes concelebrarent seu eamdem materiam simul consecrarent: nam etiam tunc essent plures propriè dictæ oblationes, adeòque multiplex Sacrificium: sicut si plures unam hostiam successivè sumerent, omnes æquè magnum effectum perciperent.

Idem videtur de fructu principali, dum plures Sacerdotes concelebrant.

88. *Quò offertur Missa pro pluribus, minor est fructus in singulis.*

DICO II. Fructus Sacrificii (loquendo de propria & eâdem oblatione, ac respectu illorum pro quibus fit) eò est minor in singulis, quò idem offertur pro pluribus. Ita *Scotus quodl 20 n.20. Durandus, Major, Gabriel, Soto, Bellarminus, Bonacina, Suarez, Lugo, Mercerus* & alii magìs communiter contra *Vasquez disp. 231. c.3.* & alios.

Probatur I. ex praxi Ecclesiæ, quæ consuevit offerre Sacrificium pro paucioribus, & sæpe pro uno tantùm; quod non rectè faceret, si ipsum æquè prodesset pluribus: postulat enim charitas, ut pro omnibus offeratur, quibus potest prodesse sine aliorum præjudicio. Confirmatur: quia alioquin una Missa oblata pro mille diversis insciis tam prodesset singulis, quàm mille Missæ ita dictæ, ut unaquæque offerretur pro illis in particulari.

Probatur II. quia fructus Sacrificii est finitus: finitum autem quò in plura dividitur, eò est minus in singulis; ergo & fructus Sacrificii. Major est *Scoti suprà, Suarez*, & aliorum quasi communiter. Et colligitur ex praxi Ecclesiæ; quæ sæpiùs celebrat, immo ordinat sæpiùs celebrari pro uno defuncto, vel etiam vivo; ergo censet fructum Sacrificii esse finitum. Deinde si esset infinitus, Sacrificium oblatum pro uno remitteret ei omnem pœnam, etsi tanta foret persolvenda, quanta est omniũ animarum in purgatorio simul.

Fructus Sacrificii est finitus.

Dices I. Actio sacrificativa, quatenus est moraliter ipsius Christi, est infinita, tum ratione rei oblatæ, tum ratione principalis offerentis: ergo habet effectum infinitum. Resp. Neg. Cons. quia non obstante infinitate actionis sacrificativæ ut procedentis ab offerente mediato (quam non satìs video) potuit Christus eidem tribuere valorem in actu secundo determinatum sive effectum finitum, & non nisi talem ex merito passionis suæ (in quo vis Sacrificii fundatur) annectere; prout de facto ipsum in institutione annexuisse ex sensu sive praxi Ecclesiæ satìs constat: quæ alioquin sanè præscribere debuisset, ut omnia Sacrificia simul pro omnibus celebrentur: cùm tamen ex sensu & praxi Ecclesiæ peti debeat, quid de effectu Sacrificii sit judicandum. Alioquin conditionem actionis, prout de facto fit à Christo, non oportere in hac quæstione attendi quantùm ad infinitatem illius, inde patet: quòd actiones Christi non sint in præsenti satisfactoriæ aut meritoriæ, adeòque tota vis tollẽdi debitum pœnæ peti debeat ex actioninibus præteritis, præsertim ex passione: inde verò congruebat vim limitatam Sacrificio incruento participari. 89.

Proponuntur & diluuntur objectiones.

Dices II. Si essent infiniti homines, illisque omnibus applicaretur idem Sacrificium, omnes ex eo aliquid participarent: ergo effectus Sacrificii est infinitus, & consequenter idem pluribus applicatum non ideo minùs valet singulis. Resp. Neg. Seq. Antec. si enim tot hominibus applicetur, ut ad singulos secundùm aliquam sui partem fructus (quem ostendimus esse finitum) non possit extendi, nemini aliquid conferretur, sed totum remaneret in thesauro Ecclesiæ, quousque fructus ille aliorum Sacrificiorum accessu ita augeretur, ut omnes aliquid valeant participare.

Dices III. *Can. Non mediocriter, de Consecrat. dist. 5.* ex *Hieronymo* dicitur: *Dum agitur pro cunctis* (aliàs, *pro centum*) *animabus Psalmus vel Missa dicitur, nihil minus, quàm si pro uno quolibet ipsorum diceretur, accipitur.* Resp. verba non esse S. *Hieronymi*; immo nec reperiri in alio auctore probato: etsi *Gratianus* sub nomine Hieronymi ea referat. Proceduntque pariformiter de Missa & lectione psalmorum; cùm tamen intellecta, ut sonant, de psalmis, sint manifestè falsa. Proinde sana explicatio est etiam ab aliis adhibenda, si aliquam patiatur. Explicat autem ea *Vasquez* hoc sensu, quòd nihil minùs accipiatur ab ipso, qui legit psalmum vel Missam, non ab illis, pro quibus legitur: eò quòd Auctor agat contra illos

Auctoritas ex Hieronymo objici solita non est Hieronymi: apertamq́. ni commodè explicetur, continet falsitatem.

tra illos, qui sibi nocebant nimietate lectionis, abstinentiæ &c. Unde *Can. cit.* præmittitur: *Melior est quinque psalmorum decantatio cum cordis puritate, & serenitate, & spiritali hilaritate, quàm totius psalterii modulatio cũ anxietate cordis & tristitiâ.* Quæ verba sunt desumpta ex *Auctore regulæ Monachorum Cap. de Contempl. Orat. & Lectione* versùs finem To. 4. operum S. Hieronymi.

90. *Non licet pro pluribus personis aut acceptis pluribus stipendiis Missam uni debitam offerre.* Ex hac Conclusione sequitur, non licere fructum Sacrificii uni debitum applicare pluribus, vel stipendium à pluribus recipere. Immo id non licet, suppositâ etiam probabilitate oppositæ sententiæ: fideles enim, qui Sacerdotem obligant, intendunt sibi applicari fructũ Sacrificii certiori modo, uti dant certum stipendium. Unde nulli Missas peterent vel stipendium darent ei, quem scirent idem Sacrificium offerre pro multis. Ideoque meritò hoc ipsum inhibuit Urbanus VIII. cum consilio Cardinalium in Constitutione, quæ incipit, *Cùm sæpè contingat* 21. Junii. Anno 1625.

91. *Fructus impetratorius est similiter finitus,* Ex Conclusione etiam sequi videtur fructum Sacrificii esse finitum quoad vim impetratoriam: eò quòd se habeat per modum orationis; oratio autem non profit tantùm singulis, dum funditur pro pluribus, quantùm si pro uno solo. Unde non impetramus effectum infinitum, & eò minus impetramus, quò pro pluribus sacrificamus. Quare etiam sigillatim pro singulis necessitatibus, & sæpè sacrificamus. Et quàmvis dignitas Sacrificii sit major, quàm precum, potuit tamen Deus efficaciam limitasse, & de facto limitavit ad normam precum & orationum; ad quarum instar similiter repeti potest Varii tamen existimantes fructum Sacrificii satisfactorium esse finitum, existimant impetratorium esse infinitum: adeòque non minui, etsi ad varia beneficia impetranda idem Sacrificium offeratur. Quod in praxi ad hoc servire posset, *Nota pro praxi.* ut Missas liberæ intẽtionis cõformiter quis applicare posset; aut si intentio ratione v.g. stipendii sit alteri obligata seu adstricta, adhuc offerri posset idem Sacrificium ad impetranda alia beneficia per secundam intentionem conditionatam, nempe si vel quatenus id fieri queat sine præjudicio obligationis. Estque hæc praxis non improbanda: quin immo potiùs consulenda.

Quod hactenus de fructu Sacrificii dictum est etiam locum habet in fructu generali, qui provenit à generali applicatione omnibus fidelibus factâ: is enim similiter eò minor est in singulis, quò dividitur in plures. Idem est manifestius de orationibus Ecclesiæ; quæ sicut non habet efficaciam infinitam, sic nec preces ejus nomine oblatæ.

QUÆSTIO IX.

An & Quoties teneatur Sacerdos celebrare?

DICO I. Sacerdos etiam simplex ex vi muneris sacerdotalis probabilissimè tenetur aliquando celebrare: tum quia est communis doctrina, præsertim post *Tridentinum*: tum quia ipsum *Trid. sess.* 22. *cap.* 1. docet Christum *Apostolis, eorumq; in Sacerdotio successoribus, ut offerrent, præcepisse per hæc verba: Hoc facite in meam commemorationem.* Et hoc sensu Concilium intellexerunt Doctores passim, & (ut apparet) ipse *Pius V.* immediatus executor Concilii, qui oppositam *Caietani* sententiam jussit abradi ex Commentariis *D. Thomæ* q. 82. *art.* 10. Tum quia Sacerdos ex vi muneris sacerdotalis habet onus interpellandi & intercedendi apud Deum pro populo: adeòque magnus foret neglectus, & quædam injuria officii tantæ dignitatis, numquam aut rarò admodum hâc potestate divinitùs concessâ uti ad Dei cultum, populi salutem, & ædificationem. Unde Sacerdos secùs faciens peccaret mortaliter, utpote infringens præceptum divinum in re gravi. Ita passim Doctores. Quamquam sit relinquendum arbitrio prudentis, quandonam Sacerdos mortaliter peccet ex eo, quòd omittat celebrare. Plerique existimant obligari ad celebrandum saltem ter vel quater, aut etiam sæpiùs in anno: Alii putant sufficere, quòd semel in anno celebret, si aliundè non obligetur sæpiùs celebrare. Indubiè consulendum est, ut frequenter celebret, cùm sit mediator inter Deum & populum. Ideoque *Trident. sess.* 23. *cap.* 14. *de Reformatione* graviter monet Episcopos, ut curent Sacerdotes celebrare, saltem diebus Dominicis, & festis solemnibus. 92. *Sacerdos vi officii sacerdotalis tenetur aliquando celebrare juxta opinionem hodie communissimam;* *Sic ut secùs faciens graviter peccet.*

Et hæc quidem dicta sint juxta communem sententiam: nam *Alensis, S. Bonaventura, Richardus, Gabriel, Caietanus, Victoria, Ledesma*, & plures, præsertim antiquiores (quorum sententiam tamquam probabilem defendunt *Suarez, Henriquez, Lugo, Diana*, & alii recentiores) existimant Sacerdotem vi muneris sacerdotalis per se, saltem graviter, non obligari ad celebrandum. Præceptum autem à *Tridentino* insinuatum intelligi posset esse datum communitati, non tamen ita, ut singulos & sæpè obliget, sed quatenus in ea semper aliqui debent esse Sacerdotes, qui offerant: uti frequenter obligatio celebrandi quotidiè, etiam solemniter, vel cantandi in choro officium, afficit non singulos, sed Communitatem, cui Superior debet provide- 93. *Opinio contraria defenditur,*

re, ut

re, ut fiat. Quod confirmatur: tum quia reliqua Sacerdotia & Sacrificia ſic fuere præcepta in lege naturæ & moſaicâ: tum quia *Tridentinum* loquitur de re veluti ſemper in Eccleſia manifeſtâ; qualis hæc numquam fuerat, utpote negata à præſtantiſſimis & celeberrimis Theologis diverſarum ætatum: tum quia plures olim Sacerdotes ſancti vix aut numquam celebrarunt, & ſuperioribus temporibus Sancti, etiam celebres per annum abſtinuerunt; ac abſtinent irregulares, & ſimiles.

Opinionem autem hanc juſſit quidem *Pius V.* expungi ex Commentariis *D. Thomæ* in editione juſſu illius factâ. Quod tamen non generat eidem opinioni præjudicium: id namque fecit Pontifex Thomiſta, eò quòd *Cajetanus*, agens Commentatorem *D. Thomæ*, ejuſdem opinioni contrariaretur. Quare ſimiliter juſſit expungi ſententiam *Cajetani*, etſi communiſſimam Theologorum, ſed contrariam opinioni *D. Thomæ*, de forma calicis, quantùm ad verba, *Novi & æterni teſtamenti &c.*

94. *Ex Cap. dolentes, de celeb. Miſſ non firmiter colligitur communis opinio.*

Denique obligatio Sacerdotum celebrandi aliquoties, infertur à nonnullis ex c. *Dolentes, de Celebr. Miſſarum*, ubi inter cetera *Innocentius III.* cum *Concilio Lateranenſi* refert: *Sunt & alii, qui Miſſarum ſolemnia vix celebrant quater in anno &c.* Et poſtea concludit: *Hæc igitur & ſimilia ſub pœna ſuſpenſionis penitùs inhibemus &c.* Verùm alii paſſim Auctores ipſius communis ſententiæ advertunt, eam inde non poſſe firmiter ſtabiliri. Nam certè aliàs peccaret graviter Sacerdos, qui quater in anno, & non ſæpiùs celebraret: quo autem jure, ſive divino, ſive etiam Eccleſiaſtico, erat frequentior celebratio præcepta? Quàmvis tam rara celebratio ex mera deſidia procedens (prout in caſu procedebat juxta tenorem contextûs) ſit quidam defectus veræ pietatis, ejuſve ſignum: non tamen mortalis, ſeclusâ ſpeciali obligatione. Quo circa pœna ſuſpēſionis non cadit ſuper hunc defectũ, ſed ſuper defectus ſcandaloſos in divino officio tunc committi ſolitos, ut colligitur ex fine capitis, & ex ipſa Rubricâ, quæ eſt: *Præcipit Prælatis & Clericis in virtute obedientiæ, ut nocturnum officium & diurnum ſtudioſè celebrent & devotè.* Ita varii. Vel potiùs eſt ſermo de Miſſa ſolemni, ſive (ut loquitur Concilium) *Miſſarum ſolemniis*, quæ in Eccleſiis Collegiatis ex obligatione fieri debebant. Ex quo nullo modo infertur in Sacerdotibus obligatio privatim celebrandi Miſſam, ne quidem juris Eccleſiaſtici, & multò minùs divini.

95. *Quando obligentur Parochi celebrare.*

Dico II. Paſtores & alii curam animarum habentes tenentur ſub mortali per ſe vel per alios celebrare in ſua parochia illis diebus, quibus ſubditi obligantur audire ſacrum. Eſt certum. Nam ad hoc & ſimilia miniſteria populo exhibenda accipiunt ſtipendium.

Nō tenētur fructum ſpecialem Sacrificii applicare ovibus vi officii,

Non tenentur tamen (niſi ex fundatione, aut alio titulo ſpecialis obligatio conſtet) titulo paſtoratûs ſeu beneficii curati fructum Sacrificii ſuis ovibus applicare, ut docent Doctores ferè communiter cōtra *Dominicum Soto* exiſtimantem obligari ad hoc paſtorem quotidie, ſi fructus beneficii ſufficiant ad ſuſtentationem; alioquin ter aut quater in hebdomada arbitrio Epiſcopi. Sed non allegat ſolidum aliquod fundamentum. Eſtque idem contra praxim communem Paſtorum. Quidam alii exiſtimant Paſtorem ad hoc teneri ſaltem diebus feſtivis, aut certè ſemel in ſeptimana. Sed nec iſta obligatio ſufficienter probatur aliquo jure aut ratione; adeòque non eſt aſſerenda.

Dices: *Tridentinum ſeſſ. 23. de Reform. c. 1.* inter cetera munia paſtoralia jure divino obligantia recenſet, quòd *præcepto divino mandatum ſit omnibus, quibus animarum cura commiſſa eſt, oves ſuas agnoſcere, pro his Sacrificium offerre.* Reſp. *Tridentinum* ibi agere etiam de Epiſcopis & Archiepiſcopis; qui tamen non ſunt obligati jure divino ad celebrandum ſingulis Dominicis & feſtis coram ſuis ovibus, applicato eis fructu Sacrificii. Uti nec obligantur Superiores monaſteriorum ſic celebrare pro ſuis ovibus. Neque etiam id aſſerit *Tridentinum*: quod non facit de certis diebus mentionem. Intendit autem ibi proponere jus divinum indubitatum; quale numquam fuit, quod alii ſubeſſe prætendunt: uti etiam poſt *Tridentinum* Doctores communiter id negarunt. Solùm itaque vult, quòd prædicare, Sacramenta miniſtrare, celebrare ad commoditatem ovium, ut Miſſam audiant, eique aſſiſtendo de fructu illius participent &c. teneantur quilibet Curati jure divino naturali proportionatè ad pactum ſeu contractum & officium ſingulorum: quod Nemo negat. Quin immo ſatisfaceret Parochus, ſi feſtis diebus aliquis alius loco ipſius celebret coram populo: & tamen non teneretur is fructum ſpecialem populo applicare, neque etiam Parochus hoc ipſum per aliam Miſſam ſupplere. Unde etiam poſſet accepto ſtipendio diebus feſtis Miſſam alicui alteri applicare. Quàmvis indubiè rationabile ſit, ut curam animarum habentes frequenter fructum non ſolùm generalem, ſed etiam ſpecialem populo ſuo applicent, veluti mediatores inter Deum & eumdem populum conſtituti. 96.

Explicatur mens Tridentini.

Dico III. Beneficiarii, aut Capellani, aut recipientes ſtipendium, tenentur celebrare toties & pro illis, quoties & pro quibus in litteris fundationis continetur, aut ratione ſtipendii cenſentur ſe obligaſ- 97. *Quando Beneficiati &c. celebrare debeant.*

se. Conclusio in his generalibus terminis est clara. Quæ autem dubitationem habere aut interpretationem postulare possent, *quæst.* 15. ubi de stipendio Missæ agemus, tractabuntur.

De obligatione celebrandi quotidie Missam conventualem. Dico IV. Prælati Ecclesiarum Collegiatarum, Cathedralium & Regularium, tenentur curare, ut quotidie fiat Missa conventualis. Colligitur quantùm ad Ecclesias Collegiatas & Cathedrales ex c. *Cum creatura, de Celebr. Missarum*, & consuetudine. Ex qua idem colligi solet quoad Ecclesias Regularium seu conventuales. Dubitari tamen posset, an consuetudo hæc sit frequentata animo gravis obligationis, vel taliter acceptata; prout cõmuniter supponitur. Immo etiam quoad Ecclesias Collegiatas existimat *Victoria in Summa, de Eucharistia n.*95. non esse mortale peccatum, si rectores earum interdum in hoc deficiant: & juxta *Thomam Tamburinum de Sacrif. Missæ c.* 6. *§.* 2. *n.* 4. si Missam solemnem semel vel bis in hebdomada omittant. Quam nihilominus licentiam non approbat *Suarez d.* 80. *sect.* 2. *concl.* 2.

QUÆSTIO X.

Quàm sæpè & quo tempore liceat Sacerdoti celebrare?

98. *Licitum est Sacerdoti quotidie celebrare.* DICO I. Licitum est Sacerdoti celebrare singulis diebus anni, exceptis saltem tribus diebus postremis hebdomadæ sanctæ. Conclusio est manifesta ex praxi, & colligitur ex c. *Consuluisti, de celebr. Missarum.*

Præterquã in die sancto Parasceves. Dixi, *exceptis saltem tribus postremis diebus hebdomadæ sanctæ*: nam in primis die Veneris sancto prohibetur celebratio, & quidem sub mortali, juxta Theologos unanimiter. Et patet ex c. *Sabbato de Consecr. dist.*3. Confirmatur: quia Ecclesia pro isto die nullam Missam ordinavit; quod signum est eam non velle tunc celebrari. Inde tamen non sequitur esse illicitum (quod tamen non est usitatum bene valentibus) isto die communicare modo laicali: quia verba canonis sonant celebrationem, & non communionem. Ita *Vasquez, Præpositus* & plurimi alii. Quamquam Varii sentiant oppositum de communione sanorum; pro quibus adfertur declaratio Cardinalium. *Quo tamẽ non inhibent canones communionem laicalem.*

99. Insuper de Feria quinta in Cœna Domini quidam existimarunt solùm esse licitum isto die celebrare solemniter, non autem privatim. Et idem de Sabbato sancto censuerunt multi Doctores.

Licitæ sunt missæ privatæ in feria V. Cœnæ Domini. Equidem satis certum est Feriâ quintâ prædictâ posse celebrari privatim, præsertim ante finitum sacrum solemne; cùm nullo jure vel consuetudine id prohibeatur. Immo praxis Doctorum & piorum est in contrarium. Quàmvis plerumque ex devotione Clerus isto die more laicali communionem de manibus Prælati accipiat exemplo Apostolorum, qui isto die de manu Christi Eucharistiam acceperunt.

De Sabbato sancto probabilis est, & in praxi (quam tamen suadere nolim) secura sententia multorum Doctorum, præsertim Recentiorum, isto die similiter non esse illicitum privatim celebrare: quàmvis enim c. *Sabbato*, æqualiter fiat prohibitio quoad Sabbatum sanctum & Feriam sextam Parasceves: consuetudo tamen videtur ei derogasse. Deinde jam ejus causa universim cessat; quæ olim fuit, luctus super Dominicam Passionem protrahendus usq; ad sequentem noctem: cùm Ecclesia jam incipiat celebrare Resurrectionem ante meridiem istius Sabbati. Pro quo *Immo etiã in Sabbato sancto.*

Nota officium in Sabbato sancto, quod modò inchoatur horâ octavâ matutinâ, olim solitum fuisse inchoari post meridiem vel sub vesperam: ob quod adhuc in Præfatione Sacerdos tunc canit: *Sed in hac potissimum nocte.* Similiter in Canone dicit: *Et noctem sacratissimam celebrantes.* Quo tempore poterant etiam Sacerdotes privatim celebrare, Paschâ jam velut inchoato, ut constat ex *Micrologo c.* 53. *de Sabbato sancto*: adeòque anticipato postmodùm Officio & missæ celebratione solemni, non apparet, cur non censeatur anticipatum tẽpus generaliter pro Sacerdotibus, qui olim initio noctis poterant celebrare. Nec apparentiam habet, quod Nonnulli supponunt, signãter *Vasquez d.*232. *c.*2. *&* 3. Missam illam olim dictam fuisse post mediam noctem: cùm id manifestè repugnet *Rabano* (qui floruit circa annum 835. juxta *Bellarminum l. de Scriptor. Eccles.*) *l.* 2. *de Instit. Cleric. c.*38. dicentis: *Hac autem die* (loquitur de Sabbato sancto) *inclinante ad vesperam, statuta celebratio noctis Dominicæ in Ecclesia incipit.* Et *Ordo Romanus* antiquus de Officio Sabbati sancti sub finem expressè habet: *Postea modico intervallo, ut fuerit prima stella in cælo visa, sonant signa, & incipiunt canere Letanias ad Introitum, &c. Postquam finierint*, scilicet Litaniam, *dicit Sacerdos, Gloria in Excelsis &c.* 100. *Quando olim solita fuerit celebrari Missa istius diei.*

Dico II. Non licet eidem Sacerdoti plures Missas eodem die celebrare. Ita statuitur c. *Consuluisti de celebr. Missarum*, & c. *Te referente eod. tit.* ubi Honorius III. determinat hoc intelligendum esse, quacumque dignitate Sacerdos præfulgeat. Et rationem addit: *Nam & valde est felix, qui celebrat dignè unam.* Et anteà idem statuerat Alexander II. c. *Sufficit, de Consecr. dist.* 2. Quàmvis olim licitum fuerit pluries in die celebrare, & Leo Papa, ac Bonifacius Archiepiscopus interdum septem aut novem Missas unâ die celebrasse referantur. 101. *Non nisi semel indies celebrare licet.*

Exci-

102. *Excepto die natalis Domini.* Excipitur I. dies Nativitatis Domini, in quo singuli Sacerdotes possunt celebrare plures Missas, ut patet ex c. *Consuluisti* & quidem tres, ut patet ex *Missali Romano*, & praxi Ecclesiæ: quàmvis non obligentur.

Et casu necessitatis. Excipitur II. casus necessitatis eodem cap. ubi dicitur: *Nisi causa necessitatis suadeat.* Quæ dum adest, pluries celebrare licet; etiam ter vel quater, si necessitas id postulet. Neque necessitas debet esse valde magna sive extrema, sed prudenter determinanda, ut insinuant præmissa verba, & colligi potest ex c. *Sufficit* citato.

103. *Quando hic subsit.* Casus necessitatis in primis est, si aliquis Pastor habeat duas parochias, nec commodè possit habere substitutum. Hunc casum admittunt omnes Doctores: immo illum solum *Vasquez disp. 232 c. 5. in fine.* Secundò, si Sacerdos sumptâ communione, ante ablutionem moneatur de communicando moribundo. Sed casus est rarus: nam si moneatur ante communionem, debet reservare particulam hostiæ principalis; si moneatur post ablutionem, non poterit juxta receptam Doctrinam (quàmvis Aliqui contradicant) defectu jejunii iterum celebrare. Rarum autem est, quòd Sacerdos moneretur præcisè tam parvo temporis spatio intermedio. Alii casus vel revocantur ad primum, vel sunt rari & incerti: & videri possunt apud alios, signanter *Præpositum q. 83. a. 2. dub. 3.* Videntur autem Episcopi in variis locis cognitionem causæ sibi reservare, ut (nisi fortè in casu inopinato) neminem absque sua concessione permittant bis vel pluries eodem die celebrare. Quàmvis coram Deo sufficeret justa necessitas, & in ea fundata Epykia; quam quilibet doctus & prudens adhibere potest. Auctoritas tamen Episcopi in dubio supplere posset causæ insufficientiam viâ dispensationis. Eadem porrò auctoritas in hac materia competit Prælatis Regularibus exemptis, v.g. Provincialibus quoad sibi subjectos (in quos habent jurisdictionem quasi Episcopalem) puta in Missionibus constitutos &c.

104. *Tempus celebrandi incipit ab aurora & terminatur in meridie.* Dico III. Tempus celebrandi incipit ab aurora, & terminatur in meridie sive horâ duodecimâ. Ita unanimiter Doctores, & patet ex *Rubricis Missalis.* Per auroram autem non intelligitur ortus solis, sed prima solis irradiatio seu initium crepusculi quo aliquid lucis apparet. Quod quidem crepusculū non est semper & ubique locorum æquale: cùm aliquando duret duabus horis, aliquando multò minùs: Immo circa solstitium æstivum incipiat in multis locis circa horam primam noctis. Ordinariè autem computatur durare horâ & quadrante, vel sesquihorâ ante ortum solis. Cùmque hæc res moraliter magis quàm mathematicè sit consideranda, docent plures Doctores, posse Missam inchoari duabus horis ante ortū solis, ut circa initium auroræ sit finita: quemadmodum constat sufficere, ut missa ante meridiem sit inchoata. Neque etiam meridies est ita punctualiter accipienda, quin paulò post eam liceat celebrare, præsertim accedente aliquâ rationabili causa. Quamdiu possit autem post meridiem celebrari absque gravi peccato, valde variant Doctores. Sed hoc nihil melius determinabit, quàm consuetudo, per quam hæc obligatio est primò introducta. Quæ quidem introducta videtur commoditatis gratiâ, ne plebs aut sacerdotes cogerentur tam diu jejunare: cùm alioqnin celebrari soleret, & quidem adhuc temporibus non adeò antiquis, usque ad horam tertiam pomeridianam, quâ nimirum horâ Christus consummavit Sacrificium cruentum in cruce.

Unde *Navarrus c. 25. Manual. n. 85. Vivaldus* & quidam alii affirmant ob aliquam rationabilem causam licere celebrare usque ad tertiam pomeridianam. Additque *Navarrus*, se id frequenter fecisse in itinere, & privilegia hac in parte pluribus dari solita concedi ad sedandos scrupulos, solumque continere jus commune. *Tannerus* quoque *disp. 5. q. 10. dub. 4. n. 61.* affirmat non peccaturum mortaliter, qui circa tertiam horam pomeridianam celebraret. Nonnulli alii de gravitate peccati subdubitant, eò quòd consuetudo non satis appareat tali mente introducta, quòdque hæc temporis circumstantia non videatur satis gravis, finisque de cetero graves obligationes restringendæ potiùs quàm ampliandæ. Suadendum saltem in praxi, ne sine gravi causa prudenter dijudicanda tempus prandii notabiliter excedatur: etsi non credam requiri necessitatem valde gravem. Unde die festo sacerdos seriùs perveniens in itinere ad locum commodum celebrationi, potest sine scrupulo unâ horâ post meridiem celebrare. Meritò tamen Episcopi per edicta tollerent abusum quorumdam satis diu post meridiem celebrantium, quatenus sic fovent desidiam multarum præsertim nobilium personarum; quam hic in Belgio experimur. 105. *Opinio Navarri.*

Similiter ratione loci consuetudo in partibus septentrionalibus obtinuit, ut in hieme, quando sol ibi valde serò oritur, pluribus horis ante auroram celebretur. Quomodo in Belgio & vicinis regionibus hac in parte communi mori est derogatum. 106. *Apud Belgas & vicinos in hieme fiunt Missa diu ante auroram.*

Excipitur I. dies Nativitatis Domini, in cujus nocte licitum est Missas celebrare, etiam omnes tres ad libitum, juxta communiorem sententiam; idque multò certiùs quando adest rationabilis causa. Videturque hodie ex usu res satis indubitata. *In ipsa nocte natalis Domini possunt omnes tres Missæ absolvi.*

107. *Munus privilegiis S. Sedis possunt juxta eorum tenorem extra tempus ordinarium celebrare.*

Excipitur II. privilegium, quo gaudent Episcopi (qui etiam cum aliis dispensare possunt; & consequenter id respectu suorum possent Prælati Regulariũ exemptorũ) ut citiùs vel seriùs ratione itineris vel alterius justi impedimenti valeât celebrare. Similiter Regularibus privilegiatis factæ sunt variæ cõcessiones celebrandi ante auroram post Matutinum, atque etiam post meridiem etiam usq; ad nonam seu horam tertiam pomeridianam; quæ videri possunt in *Compendio Privileg. V. Missa.* Et apud alios. Nonnullæ tamen (quod notandum est) concessiones circa anticipationem temporis factæ sunt vivæ vocis Oracu'o. Præterea allegat *Lugo disp. 20. de Eucharistia sect. 1 n. 17* cum aliis privilegium *Alexandri VI. Bulla* 13. apud *Rodriguez* in Bullario concessum monasterio Benedictinorum de Monteserrato celebrandi duabus horis post mediam noctem. Quod declarat extensum esse ad totam Congregationem, adeòque communicari reliquis Ordinibus privilegiatis. Neque hæc privilegia esse revocata per *Tridentinum sess. 22. in Decreto de observãdis & evitandis in celebratione Missarum*, contra Nonnullos docet *Rodriguez to. 1. q. 43. a. 5. Lugo sup. n. 29.* & plures alii. Denique post *Tridentinum Gregorius XIII.* concessit presbyteris Societatis Jesu facultatem celebrandi unâ horâ ante auroram & unâ post meridiem, causâ itineris vel alterius impedimenti, de licentia Præpositi Generalis vel cujusvis alterius ab eo deputati.

An sint hæc privilegia per Tridentinum revocata.

108. *Excipitur denique casus justæ necessitatis.*

Excipe denique casum justę necessitatis, prudenter dijudicandæ. Quæ quidem non debet meo judicio esse tanta: cùm præceptum hoc non videatur esse de re adeò necessariâ bono communi, aut de re valde gravi; sintque aliundè congruentiæ pro tempore matutino quantùm ad celebrationem, mente maximè ad unionem cum Deo tunc temporis dispositâ, in iis præsertim, qui mediâ nocte surgunt ad confitendum Domino. Unde *Præpositus q. 83. n. 140.* judicat sufficere hîc quamlibet gravẽ causam; v. g. si Sacerdotes sint valde occupati in confessionibus audiendis: cùm (inquit) ea causa non debeat censeri minùs justa, quàm iter ineundum, vel opera præstanda ab opificibus.

QUÆSTIO XI.

In quo loco sit Missa celebranda?

109. *Missa in locis sacris aut debitè ad cultum divinum deputatis dicenda.*

OLim non poterat Missa celebrari, nisi in Ecclesia consecrata, sive (ut ait *Silvester Papa*, & refertur c. *Nullus de Consecr. dist. 1.*) nisi in sacratis ab Episcopo locis. Hodie autem sufficit Ecclesiam vel Oratorium esse benedictum, aut etiam non benedictum, quod tamen ad hunc solum usum debitè deputatum sit, & ab Episcopo designatum; ut patet ex *Tridentino sess. 22. in Decreto de observ. in celeb. Miss.* Estque mortale peccatum, si secùs fiat, utpote transgressio gravis præcepti, quod etiam sub pœna depositionis imponitur c. *Nullus estate.* Ita communiter Doctores contra *Soto & Emanuelem Sa*: quorum opinio nullam habet probabilitatem, juxta *Præpositum q. 83. a. 3. dub. 1. n. 150.*

Sub gravi obligatione.

110. *Excipiuntur casus necessitatis,*

Excipitur I. necessitas, quæ juxta Doctores communiter esse potest, celebrandi in locis privatis, aut etiam sub dio, in altari tamen viatico seu portatili: ut si Ecclesiæ sint dirutæ, vel ab infidelibus seu hæreticis occupatæ; si locus sacer non capiat tot confluentes, ut in supplicationibus ad parvas capellas. Item in castris militum diebus festis, aut in litore maris, dum navigantes non possunt navem deserere, aut locum sacrum opportunum habere. Immo plures recentiores Doctores censent idem licere in mari, dum tranquillum est, & periculo effusionis occurritur, idque in longa navigatione, v. g. Indicá. Ad quod tamen alii requirunt specialem licentiam Pontificis: alii censent sufficere licentiam generalem celebrandi ubique in altari portatili, vel dispensationem Episcopi. Idem est, si Sacerdoti itineranti longo tempore non occurrat locus sacer, & incidat dies solemnis.

111. *Item dispensatio.*

Excipitur II. nisi fiat dispensatio. Quam ante *Tridentinum* poterat dare Episcopus celebrandi in quocumque loco honesto, c. *Missarum.* & c. *Hic ergo; de Consecr. dist. 1. Tridentinum* autem suprà mandat Episcopis, ne permittant aliquem, sive sæcularem, sive regularem, celebrare extra Ecclesiam, & ad divinum tantùm cultum dedicata oratoria ab ipsis deputanda & visitanda: hanc tamen facultatem eis non omnino ademit: qui proinde ex justa causa poterunt dispensare pro aliquot vicibus: ut celebretur in loco profano, sed honesto etsi aliis usibus deputato v. g. in cubiculo nobilis personæ ex morbo decumbentis.

Quam in casu speciali & justa de causa potest dare Episcopus.

112. *Non obstante Concilio Tridentino.*

Nec verba Concilii repugnant: iis enim tantùm intelligitur prohiberi Episcopo, ne id permittat pro suo arbitratu, uti antea permittere poterat, quàmvis in domo privata non esset locus divino cultui deputatus. Non agit autem Concilium de potestate in casu aliquo dispensandi ex justa causâ. Ita *Lessius q. 83. a. 2. n. 78. Præpositus eád. quæst. n. 147.* referens *Henriquez, Suarez, Toletum* & plerosque alios sic sentire. Immo *Zypæus in Analysi Juris Pontificii Tit. de Celebr. Miss. n.* 8. existimat hunc locum tantùm esse ad abusus extirpandos eorum, qui id suâ auctoritate præsumunt; quos ne patiantur, monẽtur Episcopi. Et addit verba, *non patiantur*, in rigore non significare derogationem auctoritatis Episcopalis, ut

permit-

permittere non possint, ubi justa ex causa id permittendum censuerint: neque solere existimari, quòd Cōstitutionibus Conciliaribus in primitiva Ecclesia latis (scilicet *Synodi VI.* & *Triburiensis* apud *Azorium l. 10. Instit. Moral. c. 26. q. 3.*) obscuro verbo derogatum sit: nec denique Episcopos in Concilio existentes facultates suas facilè restringere (prout non facilè restringi debent) sed augere; ut in ipso *Concilio Tridentino*, tam quoad Superiores, quàm inferiores, plurima liquent. Ita *Zypæus suprà.* Et consonat praxis in his locis recepta.

113\. *Immo juxta receptum doctrinam possunt stabiliter designare Oratoria privata vi tacitæ dispositione Tridentini.*

Saltem in hoc conveniunt ferè omnes juxta *Lugo d. 20. sect 2. n. 49* posse Episcopos juxta *Tridentinum suprà* in domo privata locum certum assignare, qui maneat cultui divino deputatus, seu designare oratoria privata, & concedere, ut ibi quotidie dicatur sacrū super altari portatili; quàmvis alioquin locus non sit benedictus, ut apertè colligi videtur ex verbis Cōcilii. Et multò certiùs adhuc potest approbare oratoria publica, etsi privatis ædibus annexa, quæ nempe pariter habent liberum egressum in publicam plateam seu viam.

114\. *Refertur dispositio recentior: quæ an recepta, videndum.*

Refert verò *Scortia* & ex eo *Gavantus in Rubric. Missal. P. 1. Tit. 20.* & alii litteras ab Horatio Cardinali Lancelloto jussu Pauli V. Anno 1615. ad Episcopos datas, quibus facultas designandi oratoria privata cum licentia in iis celebrandi reservatur Sedi Apostolicæ. Videant Episcopi, an eas receperint, vel an per similes litteras, quas Auctor aliquis privatus (ex quo id ceteri sumpserūt) datas refert, cēseri debeat sufficienter derogatum tam solemnibus & Cōciliaribus juribus. *Arriaga disp. 54 sect. 4 n. 27.* notat non esse receptas in partibus Septentrionalibus: cui quoad has partes Belgicis facilè accederem. Immo addit *Arriaga suprà* in partibus Septentrionalibus neque *Tridentini* prohibitionem videri receptam: cùm Episcopi non solùm in Oratoriis privatis, sed in locis aliis in nobilium domibus facilè permittant Sacra fieri. Saltem non obstantibus præmissis litteris, adhuc posset Episcopus in suo palatio, aut etiam domo rurali habere Oratorium privatum pro Missa dicendà: Domus enim Episcopi non censetur privata.

Eà non obstante posset Episcopus in propria domo deputare Oratoriū.

115\. *Excipiuntur deniq; privilegiati.*

Excipitur denique, nisi aliqui habeant privilegium. Quale habet Episcopus, celebrandi in itinere pro sua commoditate extra Ecclesiam, etiam sub dio, aut faciendi celebrare, *c. finali de Privilegiis in 6.* Quod per *Tridentinum* non est sublatum. Prout etiam docet *Rodriguez to. 1. q 43. a. 5. Præpositus q. 83. n. 15*). *Lugo*, *Arriaga* & plurimi alii apud *Portel V. Altare. n. 1* non esse per *Tridentinum* sublata privilegia à *Sexto IV.* & *Alexandro VI.* data fratribus Minoribus celebrandi cum altari portatili in quocumque loco honesto, quousque saltem Episcopi non contradicunt: vel quia tantùm monentur Episcopi, seu eis injungitur, ne patiantur extra dedicata Oratoria celebrari; adeòque tacentibus Episcopis nihil scrupuli movendum sit Religiosis, ad quos Concilii textus non dirigitur: vel quia non derogatur privilegiis Regularium, ut respondet *Præpositus sup.* existimans clausulam finalem Decreti, *Non obstantibus privilegiis*, commodè referri posse ad immediatè præcedentia, nimirum, *Atque ad ea inviolatè servanda censuris Ecclesiasticis aliisq; pœnis, quæ illorum arbitrio constituantur, fidelem populum compellant.* Vel deniq; potiùs, quia privilegium quoad FF. Prædicatores & Minores est insertum Corpori Juris *cap. In his 30. de Privil.* adeòque ut quoad hos saltem censeatur revocatum, videtur non sufficere simplex clausula *non obstantibus privilegiis.* Quidquid sit, censeo saltem privilegium hoc non esse facilè practicandum; prout neque in Ordine nostro, quantùm scio, practicatur.

An privilegia Mendicantium sint in præsenti revocata per Tridentinū, controvertitur.

Postea verò cum derogatione *Tridentini*, idem privilegium concessit *Gregorius XIII.* Sacerdotibus Societatis IESU, sed cum restrictione, scilicet in Missionibus suis, & de judicio Generalis vel per eum Præpositi provincialis. Vide *Rodriguez sup a. 4.* Idem etiam Pontifex concessit Societati, & consequenter aliis communicantibus in privilegiis Societatis, ut non obstante *Tridentino* in suis domibus possint dici Missæ (intellige cum *Suarez* & aliis etiam à presbyteris sæcularibus) in privato oratorio à provinciali approbato, absque Episcopi approbatione. 116. *Concessiones Tridentino posteriores referuntur.*

Præterea est peccatum mortale celebrare in Ecclesia polluta aut violata. Ita omnes Doctores. Et colligitur ex toto Titulo de Consecrat. Ecclesiæ, & gravitate ipsius materiæ prohibitæ. 117. *Celebrare in Ecclesia polluta est peccatum mortale.*

Violatur autem & polluitur Ecclesia primò per homicidium mortaliter peccaminosum, cujus causa, v.g. vulnus, debet dari intrà Ecclesiam. Sufficit autem, ut sit injuriosum sanctitati loci, etsi non sit injuriosum occiso; ut si quis occidat se ipsum, aut judex reum bene meritum in Ecclesia. Aliud est, si amens alterum occidat, vel etiam sui compos justè se defendendo. *Polluitur ipsa primò per homicidium, & qualiter.*

Secundò violatur per injuriosam sanguinis effusionem, quæ copiosa sit, & cujus causa sit data intrà Ecclesiam, idque cum tam gravi percussione seu læsione corporis, ut sit peccatum mortale, non tantùm in ratione læsionis honoris, sed in ratione læsionis corporalis. Unde si casu vel in justam sui defensionem excutiatur alteri sanguis, vel cum veniali tantùm injuria (v.g. dum pueri ex veniali tantùm cholera excutiunt sibi invicem è naribus sanguinem) non polluitur. Non est tamen necesse, ut sanguis effluat in pavimentum, 118. *Secundò per injuriosam sanguinis effusionem, & qualiter.*

ſed ſufficit, quòd ejus cauſa detur in Ecc'eſia, etiamſi ſanguis reciperetur in ſudarium vel extra Eccleſiam emitteretur. Indifferens eſt etiam, ſive lædens ſit intrà, ſive extra Eccleſiam, modò læſus ſit intrà. Item ſive lædat proximum conſentientem, ſive invitum, aut etiam ſeipſum, modò actio fuerit mortalis. Quantumcumque autem malè aliquis tractetur in Eccleſia, modò non moriatur, nec ſanguis effundatur, ipſa non polluitur.

119. *Tertiò per humani ſeminis mortalem emiſſionem.* Tertiò violatur humani ſeminis emiſſione mortalitet peccaminoſà factâ intrà templum. Secùs eſt, ſi fiat in campanili aut locis ſubterraneis. Debet etiam juxta Doctores communiter fieri in vigilia; & conſequenter Eccleſia non violatur, ſi fiat emiſſio in ſomno, cui cauſa ſit data in vigilia. Indifferens tamen eſt, utrùm fiat per pollutionem, vel fornicationem. De actu conjugali dubitatur, Quibuſdam abſolutè affirmantibus, aliis negantibus: Plurimis cum quadam modificatione dicentibus, *An polluatur per actū cōjugalem,* per illum pollui tunc ſolùm, quando actus ſpectatis circumſtantiis eſt ſacrilegus & mortalis. Juxta quos proinde, dum conjuges v. g. ex neceſſitate diu manere coguntur intrà templum, idque cum periculo incontinentiæ, ſicut tunc actus conjugalis ibi exercitus non eſt mortalis, ſic nec violat locum ſacrum. Ita *Suarez, Coninck, Præpoſitus, Leſſius l. 4. de Juſtitia c. 3. dub.* 12. & alii. Eſtque hæc opinio probabiliſſima, atque adeò in praxi ſequenda, juxta *Dicaſtillo diſp. 9. de matrim. dub* 5. qui tamen cum aliis probabilem putat opinionem, quam tenet *Gloſſa in can. Eccleſiis de Conſecr. diſt. 1. Baſilius Pontius* & nonnulli alii, Eccleſiam ſimpliciter non violari per copulam conjugalem: cùm pœnæ ſint reſtringendæ, quantùm fieri poteſt: videatur autem jus explicari poſſe de effuſione ſeminis alioquin illicitâ ſeu extra copulam conjugalem; ſicut intelligitur de effuſione illicitâ ſanguinis. Sic enim habetur *cap. fin. de Conſecr. Eccleſ. Si Eccleſia cujuſcumq; fuerit ſemine aut ſanguine effuſione polluta.* Idemque inſinuat ly *polluta*. Non conſtat autem, actum conjugalem aliàs eſſe ab Eccleſia prohibitum intuitu reverentiæ loci ſacri.

120. *Quartò polluitur per ſepulturam Excommunicati vitandi vel Pagani.* Quartò violatur per ſepulturam excommunicati non tolerati. Item per ſepulturam hominis pagani. Intellige, quando eſt natus ex utero: infans enim adhuc in utero materno exiſtens poteſt cum matre ſepeliri, cum qua cenſetur quid unum: Similium quoque ſepultura, etiam facta ſine culpa, violat Eccleſiam. Nomine tamen Infidelium ſeu Paganorũ hîc non cõprehendi Catechumenos, eò quòd hi reputẽtur fideles, notavit *Arriaga diſp. 54. ſect. 5. n. 36.*

121. *Quando polluta Eccleſiâ polluatur cœmeterium.* Eſt autẽ advertendum I. pollutâ Eccleſiâ pollui ſimul cœmiterium; non contrà: nam cœmiterium eſt acceſſorium Eccleſiæ, acceſſorium autem ſequitur ſuum principale. Si tamen cœmiterium ſit ab Eccleſia remotum, eâ pollutâ non polluitur; ut expreſsè deciditur, c. *Unico, de Conſecr. Eccleſ. in 6.*

Advertendum II. locum ſacrum in prædictis caſibus non cenſeri pollutum, niſi de eis publicè conſtet, ſive evidentiâ facti, ſive confeſſione auctoris, ſive aliâ ratione. *Requiritur ad violationem loci, ut de ea publicè cõſtet.* Quare quamdiu res manet occulta, ſic ut non niſi pauci ſciant, Eccleſia non eſt polluta; polluetur tamen, quandocumque propalabitur. Ita communiter Doctores. Vide *Suarez diſp. 81. ſect. 4. §. Secundo dubitari ſolet.*

122. *Qualiter & per quos locus ſacer violatus reconcilietur.* Advertendum III. ſi Eccleſia fuerit ſolùm benedicta, poſſe per Sacerdotem cum aqua ab ipſo benedictâ reconciliari, ut colligunt Doctores communiter ex c. *Si Eccleſia de Conſecr. Eccleſiæ.* Idem eſt de reconciliatione cœmiterii, quando ipſum vulgari modò ſolitariè, non autem cum Eccleſiâ conſecratâ fuit benedictum. Si verò Eccleſia ſit conſecrata, debet per Epiſcopum reconciliari aquâ ab aliquo Epiſcopo benedictâ cum vino & cinere. Prælati tamen Regulares ex privilegio *Leonis X. Bullâ 6. in Bullario Rodriguez* poſſunt ſuas Eccleſias conſecratas, quando pollutæ ſunt, reconciliare; ſed aquâ ab Epiſcopo benedictâ cum vino & cinere: niſi Epiſcopus diſtet ultra duas dietas; tunc enim reconciliare poſſunt aquâ à ſe benedictâ. Vide *Rodriguez to. 1. q. 19. a. 6. Portel V. Eccleſia in Additione n. 10.* Immo ex privilegio ejuſdem Pontificis poſſunt iidem Prælati ſuas Eccleſias & cœmiteria benedicere.

123. *Nonnulli putarunt violationem tolli per Miſſam bonâ fide in loco celebratam. Sed oppoſitum communiter docent Doctores.* Advertendum IV. *Alphonſum à Caſtro Avila. Sa* & quoſdam alios exiſtimare, Eccleſiam violatam ſufficienter reconciliari per præſentiam corporis Chriſti, ſi bonâ fide contingat in ea Miſſam celebrari. Sed oppoſitum eſt dicendum cum *Portel ſuprà n. 5. Præpoſito* & aliis paſſim: eò quòd Eccleſia, ex cujus voluntate inducitur & tollitur violatio, ad hanc tollendam non ordinaverit celebrationem Miſſæ, ſed aliam determinatam ceremoniam.

Quod probatur. Deinde quia aliàs Eccleſia reconciliaretur, etſi celebratio fieret malâ fide: aut etiam quando fit in neceſſitate ex diſpenſatione Epiſcopi, aut quando Eccleſia violatur Canone inchoato ante conſecrationem, & ſacerdos Miſſam, uti debet, proſequitur uſque ad finem: quia ſemper eſt eadem præſentia Chriſti & dignitas Sacrificii. Denique Eccleſiæ, vel altaria non conſecrata, ſeu non benedicta, per hoc non fiunt conſecrata, ſeu benedicta, quòd in eis Sacrificium celebretur (aliàs ſanè etiam loca privata, in quibus id fieret, cenſerentur mox conſecrata) ergo nec violata reconciliantur.

124. Advertendum V. Etſi communiter ſit

grave

Quando liceat in Ecclesia polluta Missam inchoare aut perficere.

grave peccatũ celebrare in Ecclesia violata (ob cujus violationem etiã Missa est dimittenda, si ipsam violari cõtingat Canone necdum inchoato, juxtà *Rubricas Missalis parte 3. §. 10.* & Doctores communiter: quàmvis *Roderico de Arriaga disp. 54. sect. 5. n. 40.* non videatur, Ecclesiam tam rigidè id prohibere, ut si jam sit post oblationem hostiæ & calicis, etiam ante Canonem, teneatur sacerdos desistere, eò quòd verè tunc sit moraliter inchoatum Sacrificium) tamen interdũ id fieri potest ex licẽtia Episcopi ob aliquam necessitatem seu justã causam, juxta *D. Thomam q. 83. a. 3. ad 2.* & alios Doctores. Immo tam gravis posset esse necessitas, ut locus sit Epykiæ seu excusationi, etiam citra dispensationẽ, aut recursum ad Episcopum, juxta *Lessium q. 83 n. 85 Lugo disp. 20. n. 63.* & alios. v. g. si in die festo populus non habeat aliam Ecclesiã, in qua possit Missam audire; si Viaticum infirmo dandum, &c.

225. *Quando Ecclesia consecrata tollatur, ut sit reconsecranda.*

Adverte denique Ecclesiam semel consecratam debere iterum consecrari, quando est ab igne exusta, juxta *cap. Ecclesiis 20. de Consecr. dist. 1.* quod est desumptum ex *Concilio Nicæno.* Hoc tamen intelligendum est cum modificatione, quæ habetur *cap. Ligneis, de Consecrat. Ecclesiæ,* si parietes ipsi sint destructi: si enim hi in sua integritate permanserint, licèt tectum corruerit, seu lignea Ecclesiæ ædificia sint consumpta, non debet Ecclesia denuò consecrari. Quòd si autem ampliùs velit *cap. Ecclesiis,* est per posteriora jura ei derogatum. Prout eidem derogatum est in hoc, quòd Ecclesias sanguine aut semine pollutas statuat rursum consecrandas esse (si destrictè dicta consecratione ibi sit sermo) ut patet ex *cap. Proposuisti, & cap. Aqua, de Consecr. Ecclesiæ.* Quòd si parietes successivè destruantur, ita tamen ut reparentur, antequam major pars censeatur periisse vel destructa esse, Ecclesia non perdit suam consecrationem; sed tunc, quando omnes aut major pars eorum simul destruuntur vel destructi manent, ut habet *Navarrus c. 27. Man. n. 258. Sylvester, Sa. Præpositus, Lugo* & alii passim contra *Glossam in cap. Proposuisti* citatũ, & quosdã alios: tũc enim non cẽsetur destrui Ecclesia, sed moraliter eadem perseverare.

QUÆSTIO XII.

De Altari ejusque sacro Apparatu ad celebrandum requisito.

126. *Ad celebrãdum requiritur altare lapideũ consecratum,*

DIco I. Ad Sacrificium Missæ licitè offerendum requiritur Altare lapideum chrismatis unctione benedictum ab Episcopo vel ex commissione solius Pontificis à simplici Sacerdote. Patet ex praxi Ecclesiæ & cõmuni Doctorum sensu, & in hoc solus Pontifex potest dispensare. Multique existimant hanc consuetudinem antiquissimam cœpisse à S. Silvestro; qui concessâ Ecclesiæ pace sancivit, ut deinceps altaria ex lapide fierent, ut in ejus actis, & in officio Ecclesiastico Dedicationis Basilicæ Salvatoris legitur: cùm antea etiam in ligneis aris seu mensis (quæ designabant crucem ligneam, seu altare Sacrificii cruenti) Sacrificia tempore persecutionis, quo fixa loca fideles vix habere poterant, offerri solerent; extetque adhuc altare ligneum, in quo Princeps Apostolorũ sacrificasse dicitur. Nihilominus *Auctor Operis de Cardinalibus Christi operibus* (qui si non sit Cyprianus, saltem coævus est; prout constare ait *Pamelius in Argum. Operis*) *Serm. de Unctione Chrismatis* mentionem facit lapidum altaris oleo seu chrismate delibutorum. Immo inter decreta Evaristi Papæ (qui sedit ante Alexandrum primum) legitur: *Si altaria non fuerint lapidea, ad celebranda divina officia non consecrentur.* Sic ex Codice librorum quinque *l. 5. c. 8.* refert *Binius Tom. 1. Concil.* Haud satìs tamen constat mihi, quòd sit decretum authenticum. Mysticam altaris lapidei significationẽ allegat *D. Thomas q. 83. a. 3. ad 5.* quòd nempe repræsentet petram, quæ Christus est, sive etiam sepulchrũ Christi, quod lapideum fuit. Ratio litteralis fuit commoditas, quæ est in materia obvia & durabili.

Ex consuetudine & lege antiquissimâ Ecclesiæ.

127. *Aliud est fixũ, aliud portatile,*

Altare est duplex, fixũ & portatile. Fixum est integra structura alicui loco seu basi affixa. Illud dum consecratur, integra structura simul consecratur: amittiturq; consecratio si lapis superpositus amoveatur à basi, vel per enormẽ fractionẽ; *c. Ad hæc & c. Quòd in dubiis de Cõsecr. Ecclesiæ.* Portatile sive viaticum non est alicui loco affixũ, sed mobile, soletque appellari ara. Et hoc sufficit ad celebrandum etiam citra privilegiũ, etsi reliqua altaris structura nõ sit lapidea. Neq; amittit consecrationem, etsi à ligno, cui solet ad ornatum tãtùm aut faciliorem conservationẽ includi, separetur, juxta plerosq; Doctores. Quod verum est, etsi in ligno sit sigillum, aut locus reliquiarum: nam reliquiæ non sunt de substantia consecrationis altaris juxta Doctores cõmuniùs: cum nullo jure id exprimatur. Et quàmvis exprimeretur, est per consuetudinem sublatum, ut iidem Auctores testantur. Deinde jura intelligi possent (uti & *Pontificale Romanũ*) de præcepto; non autem quòd requirantur reliquiæ ad valorem consecrationis altaris; aut etiam de altari fixo. Sanè cùm altare debeat esse de lapide, si tam necessariò requirantur ad ipsum reliquiæ, harum locus potiùs in lapide ipso, quàm in ligno ipsum circumdante esse deberet: cujus oppositum tamen interdum fieri videmus.

Sufficit portatile,

Quod non amittit consecrationẽ, si separatur à ligno, cui includitur,

Etsi in ligno sit locus reliquiarum.

Quæ non requiruntur ad valorem consecrationis.

128. *Quando amittat portatile consecrationem,*

Amittit itaque altare portatile consecrationem, quando ita frangitur, ut calix cum patena continente hostiam non possit majori parti imponi; immo tunc ampliùs consecrari nequit: quando autem major pars sufficit, illius solius ratio est habenda. Unde diligenter advertendum est, ut sal-

tem(quod etiam sufficit juxta *Rubricas parte 1.§.20.*) major pars calicis & hostiæ imponatur isti lapidi consecrato: quàmvis (ut monet *Suarez*) non sit scrupulosè curandum, etsi ex aliqua parte ligno aut lapidi non consecrato innitantur.

129. *Posse longa mensa lapidea instar aræ viatico consecrari.*

Adverte hîc posse etiam instar altaris portatilis consecrari longam aliquam mensam lapideam mobilem: quod enim portatile sit parvum vel magnum, est omnino per accidens ad consecrationem, solùmque deservit commodiori translationi. Unde talis ara per translationem similiter non amitteret consecrationem: etsi hanc amittat, si sit mensa altaris fixi, & proportionatè consecrata, per motionem de loco: nisi fortè tota altaris structura cum sua mensa retinendo integram & eamdem compositionem ab uno in alium Ecclesiæ locum mutaretur: tunc enim non amitteret consecrationem juxta *Suarez disp. 81. sect. 5. §. Tertiò additur.*

130. *Altare quot mappis debeat esse coopertum.*

DICO II. Altare, in quo celebratur, debet esse coopertum mappâ saltem duplici, quarum una totam ejus mensam tegat. Patet ex communi sensu, & ex perpetuo Ecclesiæ usu. Dixi, *saltem duplici* (subintellige cum pluribus Doctoribus, vel unâ duplicatâ) quia etsi c. *Si per negligentiam, de Consecr. dist. 1.* & in *Rubricis Missalis* requirantur tres aut loco duarum breviorum una duplicata; idq; sit omnino decentius & in Ecclesiis bene regulatis jam fiat: consuetudo tamen contrarium præscripsit; ut Doctores testantur. Immo si ob necessitatem aliquam tantùm adhibeatur una cum corporali, non videtur fore mortale, juxta *Azorium, Præpositum* & alios: nam omissio non videtur esse rei gravis, & cum tanto rigore præceptæ. Si tamen corporale sit paulò majus, potest plicari, & altera pars servire loco secundæ mappæ.

131. *An debeant esse benedictæ.*

Prædictæ autem mappæ solent ab Episcopo, vel aut habente potestatem benedici: quàmvis juxta plurimos probatissimos Doctores id non sit necessariũ: immo *Vasquez* dicat hoc esse certum, eò quòd nec jure nec consuetudine præcipiatur. Hodie tamen videtur consuetudo magis invalescere, præsertim ubi commodè adiri possunt qui pollent facultate benedicendi. Et pro mapparum benedictione non solùm præscribitur formula in Missali & Ritualibus (ubi alioquin habentur formulæ benedicendi varia non necessariò benedicenda) sed etiam in *Rubricis Missalis Parte 1. §. 20.* earumdem benedictio præscribitur, & *Parte 3. §. 10.* inter defectus in ipso ministerio occurrentes recensetur: *Si mappæ non sint benedictæ.*

132. *Requiritur insuper corporale ex lino album.*

DICO III. Requiritur præterea aliud linteum, quod Corporale dicitur, & ex lino tantùm esse debet, nec serico vel auro in medio intextum, sed totum album & mundum & ab Episcopo vel alio habente facultatem simul cum palla benedictum. Patet ex *Rubricis Missalis* & usu Ecclesiæ & c. *Consulto de Consecr. dist. 1.* Hoc linteum olim (ut nunc etiam fit apud Ecclesias Orientales) non tantùm deserviebat, ut corpus Domini & calix ei imponeretur, sed etiam ut aliquâ ejus parte calix cooperiretur. Unde complectebatur tam illud quod nunc corporale dicitur, quàm pallam. Et hinc consequenter juxta Doctores & Rubricas Missalis debet palla, ex ea saltem parte quâ tangit calicem esse linea, alba & benedicta, eadem scilicet benedictione, quâ corporale.

Quod olim simul operiebat calicem, ubi nunc facit palla.

Quæ sit ex eadem materia, & similiter benedicta.

Videtur tamen quoad hoc materia esse levis, & consuetudo multis in locis contraria; ut ad oculum patet, atque etiam testatur *Soto dist. 13. q. 2. a. 5. in fine*: qui idcirco non videtur in hoc facere difficultatem: uti nec ego propterea omitterem celebrare. Quàmvis omnino præfectis Ecclesiarum cordi esse debeat, ut in hoc, uti in ceteris, exactè serventur Regulæ Missalis.

An vel quatenus quoad hoc obligatio.

133. *Possunt corporalia & pallæ esse ex canabe vel gossipio.*

Circa hoc verò, quod dictum est, corporalia & pallas (idem est de albis & mappis) debere esse lineas, observandum est ex *Thoma Tamburino l. 1. de Sacrif. Missæ c. 5. §. 3. n. 3.* sufficere quòd sint ex canabe, ut idem certum putat: eò quòd telæ istæ in communi usu vestium & acceptione hominum censeantur lineæ, etsi specie physicâ differant. Ex quo sequi videtur idem esse tenendum (& tenet *Azorius*, probabileque censet *Tamburinus sup. n. 4.*) de telis textis ex gossipio, vulgò *Catoen.*

134. *Requiritur etiam candela accensa.*

DICO IV. Requiritur lumen accensum. Patet ex consuetudine & indubitato omnium sensu. Idem colligitur ex c. *Litteras de Celeb. Missarum*, ubi graviter decernitur puniendus Presbyter, tum ob alia crimina, tum etiam, quia sine igne celebraverat. Requiritur autem ex usu Ecclesiæ antiquissimo candela ex cera. Unde Ministri qui in Ecclesia ordinantur ad luminaria accendenda & ferenda, dicti sunt Ceroferarii. Sufficitque de rigore una candela cerea juxta Doctores communiter.

Sufficit una cerea.

Ut proinde ad solam decentiam pertineat, quòd in *Regulis Missalis Parte 1. §. 20.* præscribuntur duæ candelæ; uti & hoc, quod parandus dicitur cereus ad elevationem Sacramenti accendendus. In necessitate quoque sufficit lucerna ex oleo, immo etiam candela ex sevo. Et quidem Plures non requirunt necessitatem magnam, etiam ut cum candela sebacea celebretur licitè, sed prudenti id relinquendum judicio ex parte defectûs ceræ; quæ si morali adhibitâ diligentiâ haberi nequeat tunc (inquiunt) celebretur cum alio lumine, & non propterea omittatur celebratio. Ita *Dicastillo d. 4. n. 560. dub. 9.* qui censet secluso scandalo satiùs esse, celebrare cum

Etsi deceat ut sint duæ.

In necessitate, etsi non magna, sufficit lucerna ex oleo, & candela ex sevo.

re cum lumine olei, quàm non celebrare.

135. *Adesse etiā debet Missale, an semper.*

Dico V. Requiritur etiam juxta Rubricas liber Missalis, qui saltem contineat Canonem, idque juxta Doctores communiter sub mortali, ne in re tanti momenti memoria hominem fallat. Probabile tamen est (ut docet *Lugo d.20.n.78.* referens *Layman, Villalobos, Ledesma, Diana, Vasquez*) licere absque eo justâ de causâ celebrare, absente scādalo & periculo erroris. Et sanè quod ad Canonem attinet, quem Plures quotidie celebrantes interdum non inspiciunt, non dubito, quin possit sæpè abesse errandi periculum. Scandalo vel potiùs admirationi posset facilè occurri, vel non esse illius periculum. Unde etiam *Suarez disp.81.sect.6.§.Quarto requirunt,* fatetur se sufficientem peccati rationem tali casu non invenire.

136. *Crux in medio altaris ponenda, citra obligationem, saltem gravem.*

Solet præterea apponi crux, ut præscribitur in Rubricis Missalis. Ejus tamen omissio non est peccatum, saltem grave; cùm nullum jus aut consuetudo, aut etiam ipsa materia hoc indicet. Quare ob hujus defectum non necessariò esset omittēdum Sacrum: cùm ipsa celebratio alioquin omittenda sit causa non modica, sufficienter excusans defectum hunc quando crux haberi commodè non potest. Insuper solet apponi tabella Secretarum infra pedem Crucis: ut quoque præscribunt Rubricæ Missalis novi: sed certò nulla est obligatio.

Denique in Rubricis Missalis novi fit mentio pallii seu antipendii altaris: quo ipsum ex decentia, sed sine obligatione, ornatur.

QUÆSTIO XIII.

De Sacris Vasis & Vestimentis, & reliquis ad celebrandum requisitis.

137. *Requiritur calix cum patena,*

Dico I. Ad licitè celebrandum requiritur calix & patena. Constat ex consuetudine, & c. *Vasa* & c. *Ut calix, de Consecr. dist.* 1. Quæ etsi desumpta sint ex Conciliis provincialibus, tamen sunt ab Ecclesia recepta. Debet autem calix esse ex auro vel argento, vel ratione paupertatis saltem ex stanno, ut habetur c. *Ut calix. cit.* Quod etiam usus confirmat. Nullo autē modo ex vitro, ut ibidem cavetur: neq; ex ligno, ut prohibetur ibidem, & c. *Vasa cit.* & c. *Litteras de Celebr. Missarum.* Neque ex ære aut aurichalco, ut prohibetur c. *Ut calix.* Quia ob vini virtutem æruginem parit, quæ vomitum provocat, ut ibidem dicitur. Sufficit tamē cuppam esse ex prædicta materia: pes enim esse potest ex ære, aurichalco, vel etiā plumbo, ut pater ex consuetudine. Ex qua posset quoque alicubi desumi causa excusans eos, qui utuntur calice æreo: prout in ipsa Urbe Romana esse innumeros calices & patenas ex ære totos seu cupro inaurato, teste *Lugo disp.20. sect.4.* Nō est etiam strictè præceptum, nec consuetudine receptum, quòd dum sola cuppa est argentea, sit intùs inaurata, quòdque patena argentea sit similiter inaurata; etsi id in *Rubricis Missalis recogniti parte 2 § 1.* præscribatur.

Quod cuppam saltem ex auro vel argēto, aut ob inopiam ex stanno.

Non ex vitro, ligno, vel ære:

Nisi usus alibi excusset usum æreorum deauratorum.

138. *Calix cum patena debet esse consecratus.*

Calix cum patena debet esse consecratus. Patet ex usu, & sensu communi: & insinuatur c. *Unico, de sacra Unctione,* in fine. Amittit autem Consecrationem, quando tam enormiter frangitur, ut ad usum Sacrificii nequeat deservire. Quòd si separetur pes à cuppa, amittit juxta omnes Consecrationem calix, si sit fixus: non tamen si sit tornatilis, seu si absque ipsius calicis fractione separabilis sit cuppa à pede, juxta communem Doctorum sententiam, quam usus confirmat. Inde namque constat ejusmodi calicem tali ratione consecrari. Præterea per illam artificiosam separationem cuppæ à pede non censetur prior forma calicis perire, sive calix mutari, sed manet idem communi judicio, aptusque moraliter ad finem suum; uti pedum Episcopale, quod est frequenter tornatile ad majorem transferendi commoditatem. Immo satis probabile est, non perdi Consecrationem, etsi de novo inauretur, ut docet *Sa, Coninck, Diana,* & multi alii, contra *Suarez, Lessium* & alios satis probabiliter oppositum docentes: quia moraliter remanet idem calix, qui erat consecratus: sicut eadem Ecclesia est, & consecrata manet, etsi de novo dealbetur. Neque inauratio videtur pars principalis, sed potiùs accessoria: sicut quando pars modica corporalis reficitur, etsi refectio cadat super partem, quæ occupatur ab integra hostia, non equidem censetur nisi pars accessoria, & minùs principalis. Nec etiam simile est de cuppa subtilissima auri, qui poneretur intrà cuppam talis calicis, ut arguit *Suarez*: quia ibi esset duplex vas. Admittit tamen etiam *Suarez* & alii auctores oppositæ sententiæ consecrationem calicis saltem non perire, etsi deauratio pereat; uti pedetentim perire solet per continuum usum.

Desinit esse cōsecratus, dum pes separatur à cuppa: nisi sit tornatilis vel quasi tornatilis.

An similiter, dum de novo inauratur, est controversum.

139. *Pyxis an vel qualiter aut à quo benedicenda.*

De pyxide sive ciborio (idem est de lunula in Remonstrantia) dubitatur hîc, an debeat benedici. Varii Recentiores affirmant, non solùm quia in Pontificali Romano peculiaris pro ea ponitur benedictio; sed etiam quia in *Rubricis Missalis reformati. parte 2. § 2.* præscribitur, ut particulæ cōsecrandæ collocentur in corporali, vel calice consecrato, vel vase mundo benedicto. Alii tamen passim censent, non esse obligationem: eò quòd in Pontificali ponantur benedictiones variæ non præceptæ,

præceptæ, Rubrica verò solùm præscribat quod aliundè non est jure præceptum, sed quod congruentius est; prout indubiè est quòd Eucharistiæ immediatum continens sit benedictum. Id verò indubitatum est, quòd sufficiat simplex benedictio: quam adhibere possunt ii, qui possunt benedicere corporalia, & reliqua paramenta, in quibus chrisma non intervenit. Denique materia pyxidis non est determinata; sed ex decentia est eadem, quæ calicis.

140. *Requiritur insuper purificatoriũ, non tamen benedictũ.*

DICO II. Requiritur etiam purificatorium, ut patet ex usu. Ex quo similiter, & receptâ Doctorum sententiâ contra *Layman l. 5. Tract. 5. c. 6. n. 11.* ac denique ex eo, quòd nulla in Pontificali vel Ritualibus reperiatur præscripta pro eo benedictio; satis constat, ipsum non necessariò benedici. Unde posset quis loco purificatorii adhibere mundum sudarium, dummodò ipsum postea non impendat usui profano.

141. *Recensentur vestimenta sacerdotalia requisita.*

DICO III. Requiruntur ad celebrandum certa quædam vestimenta, scilicet amictus, alba, cingulum, manipulus, stola & casula, idque sub mortali juxta Doctores communiter. Quamquam teste *Preposito* aliqui probabiliter existiment non fore mortale, si unum aut alterum omittatur in necessitate; ut cingulum, manipulus vel stola. Illud etiam probabile est, in necessitate posse nos uti stolâ pro manipulo & cingulo, & similiter manipulo oblongo pro stolâ; quia similem habent benedictionem.

142. *Quæ debẽt benedici ab Episcopo vel prædito pontificiâ facultate.*

Debent autem hæc vestimenta esse benedicta, ut præscribitur *can. Vestimenta, de Consecr. dist* 1. Benedici verò debent ab Episcopo, vel aliis habentibus à Pontifice facultatem. Qualem habent Prælati, etiam locales, Ordinum mendicantium, & in eorum absentia Vicarii, saltem pro propriis Ecclesiis, ex concessionibus Pontificum (quæ videri possunt in *Compendio Privilegiorum V. Benedicere*, & apud *Rodriguez to. 1. q. 19. a* 2 & alios) per quas præfatis conceditur potestas benedicendi corporalia & omnia alia paramenta Ecclesiastica, in quibus chrisma non intervenit; quod intervenit in Consecratione calicis & altarium.

Quam habẽt Prælati Regularẽ Mendicantium etiam circa corporalia & mappas altaris.

An etiam pro usibus alienis.

Plures tamen contendunt præfatos non posse illa benedicere pro alienis usibus seu Ecclesiis, prout nonnulla Privilegia sonare videntur. Alii multi oppositum existimant. Quibus favet quotidiana praxis, saltem his in locis. Pro qua etiam est expressum privilegium Innocẽtii VIII. vivâ voce (ut refert *Compendium Societatis*) cõcessum Congregationi S. Justinæ (quod etiam refertur apud *Rodriguez suprà*, & in *Compendio suprà in additione Capuccini*) cujus privilegia indubiè participant Ordines mendicantes. Et quàmvis Capitulum generale Mechliniense (quod fuit celebratum Anno 1464. sub Vicariis generalibus Observantium, dudum ante unionem perfectam sub Leone X) prioris alicujus Pontificis concessionem restrinxerit ad proprios dumtaxat usus: hæc tamen restrictio ne quidem in Ordine nostro Seraphico locum habet: tum quia privilegium Innocentii VIII. est posterius: tum quia ordinationes istius Capituli hodie certò non obligant, sed omnino sunt abolitæ; & aliundè privilegia antiqua generaliter concessa revixerunt per varias eorumdem confirmationes postea factas motu proprio & ex certa scientia. Immo illud ipsum Capitulum solùm fuit celebratũ ab & pro Fratribus ab hac parte montiũ constitutis: quos Itali vocãt Ultramontanos, nos verò Cismontanos vocamus.

143. *An Sacerdotes benẽ Ordinum non prælati possint ea benedicere, exceptis corporalibus.*

Unde etiã non obstat restrictio ejusdem Capituli, quâ ad prælatos Provinciales & Guardianos restrinxit Privilegium Sixti IV. concedens generaliter Sacerdotibus Fratrum Minorum facultatem benedicendi paramenta altaris, & indumenta, exceptis corporalibus dumtaxat (quòd esse in usu apud Dominicanos, quibus convenit per communicationem, testatur *Portel V. Benedicere. in addit. n. 2.*) quò minùs possent fratres præfati eo uti: quàmvis in his locis non utantur.

Magis obstare posset, quod tam hoc quam Innocentii VIII. privilegium sit vivæ vocis oraculum. Quo loco autem sint hodie habẽda hujusmodi oracula, alibi indicavimus, & pendere insuper potest ex eo, utrùm Bulla revocatoria in his aut istis locis sit in vigore. Videri etiam potest quædam Concessio Bonifacii IX. apud *Cõpendium Privileg. V. Benedicere, in Annot. Corduba.*

Quid intelligatur hic nomine benedictionis solẽnis.

Quod verò in privilegiis dicitur de benedictione solemni, intelligitur de solemnitate sitâ in hoc, quòd benedicens adhibeat versus competentes alioquin Episcopis solemniter benedicentibus, scilicet *Adjutorium nostrum* &c. &; *Sit nomen Domini benedictum* &c. ut notat *Sorbus in Addit. ad Compend. V. Benedicere.*

144. *Campanæ juxta Recentiores ab Episcopis consecrandæ.*

Eâdem operâ hîc observandum, Consecrationem seu benedictionem campanarum ex sententia variorum Recentiorum cẽnseri reservatam solis Episcopis, seu iis qui possunt calices vel altaria consecrare; eò quòd similiter interveniat usus chrismatis. Ita *Barbosa l. 1. de jure Ecclesiast. c. 11. n. 105. Ascanius Tamburinus to. 1. de jure Abbatum disp. 23. q. 12.* (ubi tamen extra rem adducit *Guilhelmum Durandum & Stephanum Durantum*) & alii. Admittit idem *Barbosa suprà* simplicẽ benedictionem (in quâ videlicet omitteretur Chrisma posse ab Episcopis delegari. Eademque consequenter competit Prælatis Mendicantium; prout iisdem competit facultas benedicendi ipsasmet Ecclesias suorum Ordinum, & quævis alia, in quibus non intervenit chrisma. Immo in Belgio delegant Episcopi Decanis ruralibus aliisque Sacerdotibus consecrationem campanarum: cujus

A quibus possint simpliciter benedici.

formula,

formula, in qua etiam fit mentio chrismatis, describitur in ipso Pastorali Mechliniensi, in quo alioquin sola Pastoralia sunt posita. Quorum proinde opinione usus iste chrismatis videretur non esse ita reservatus ordini Episcopali: uti nec reservata est unctio baptizati in vertice, quæ fit cum chrismate à parochis. Denique nullo jure reperitur expressum, quòd campanæ necessariò debeant benedici: nisi quod S. Congregatio Rituum 5. Julii 1614 censuerit (ut refert *Barbosa l.2.c.3.n.68*) posse Episcopum probibere, suis scilicet Pastoribus & diœcesanis subditis, ne campanæ pulsentur, si non sint benedictæ.

An benedictio illarum sit strictè præcepta.

145. *Quando paramenta amittant suam benedictionem.*

Porrò paramenta seu vestimenta sacra amittunt benedictionem suam, quando ita franguntur; ut non censeantur apta ad suum consuetum usum; ut si manica separetur ab alba; si cingulum ita frangatur, ut neutra pars sufficiat ad cingendum Sacerdotem; secùs est, si longior pars adhuc sufficiat. Aliqui volunt in fractione prima licere uti partibus simul nexis; quod in rigore falsum est. Aliqui etiam apud *Diana p.1. Tract. 14. de Celebr. Missar. resol.68.* volunt tantùm esse veniale ob levitatem materię. Difficile videtur, quòd ob hoc deberet omitti Missa, saltem cum aliquo incommodo notabili.

146. *Munditia requiritur in iisdem.*

Requiritur præterea in paramentis & vasis Ecclesiasticis munditia, tum ex natura rei, tum ex c. *Relinqui nolumus, De custodia Eucharistiæ*, ubi Innoncentius III. cum Concilio generali Lateranensi, postquam retulisset: *Sunt & alii, qui non solùm Ecclesias dimittunt incultas, verùm etiam vasa ministerii, & vestimenta ministrorum, ac pallas altaris, nec non & ipsa corporalia tam immunda relinquunt, quòd interdum aliquibus sint horrori*; subjũgit: *Præcipimus quoque, ut oratoria, vasa, corporalia & vestimena prædicta, munda & nitida conserventur. Nimis enim videtur absurdũ, in sacris sordes negligere, quæ dedecerent etiam in profanis.* Qua in re potest interdum committi mortale peccatum, adhibendo saltem corporalia valde notabiliter immunda, contra reverentiam tanto Sacramento debitã, ut notat *Emanuel Sa, Angelus, Tabiena, Silvester, Suarez*, & alii, quos refert, & sequitur *Bonacina disp.4.q. ult. de Missa Sacrificio. pu.9 n.23.* Estque signum defectûs vivæ fidei, & munditiæ interioris, neglectus munditiæ in hisce rebus. Planèque intolerabile est, calices interdum manere tam immundos, ut vir honestus detrectaret potum communem sumere ex tam immundis vasis: corporalia item, & sæpiùs purificatoria reperiri tam sordida, ut adeò sordidis sudariis honestus vix uteretur ad emunctionem narium.

Defectus potest, saltem in corporalibus, esse mortalis.

147. *Mappæ & vestes Sacerdotales possunt à quovis tangi.*

Petes: An paramenta & vasa sacra possint à quovis licitè tangi? Resp. quantùm ad mappas altaris & indumenta Sacerdotalia, certum esse ex sensu & praxi omnium, quòd sic; nec jura, si quæ in oppositum sint, ampliùs esse in usu. Ad pyxides verò & lunulas etiam benedictas quod attinet, videntur similiter posse tangi à laicis, quando necdum Eucharistiam continuerunt. Idem est de corporalibus & purificatoriis necdum usui applicatis. Similiter Acolythi vel alii Clerici extra sacrum ministerium possunt cõtingere sacra vasa vacua, v.g. calicẽ vacuum, juxta *Suarez d 81. sect. 8. §. Tertium exemplum*: quàmvis dum celebratur Missa solis id Acolythis & in altiori gradu constitutis concedat ex c. *Non liceat 2. dist 23.* & c. *Nullus. 1. dist. 24.* Quod autem ad laicos & feminas spectat, certum in primis est, non congruere, ut tangant calices consecratos, vel patenas, uti nec post contactum Eucharistię corporalia &c. Certum præterea est, non esse grave peccatum, facilèque esse causam excusantem: nisi quòd, dum actu continent Eucharistiam, ab inferioribus Diacono tangi manu nequeant (quod tamen non est natum fieri planè voluntariè à timoratis) sine periculo gravioris peccati, ut Quidam notant.

Similiter pyxides, corporalia, purificatoria ante usum.

Iuxta Suarez etiam post usum ab Acolythis & aliis Clericis.

Non est grave peccatum si reliqui etiã tangant, dũ actu non continent Eucharistiam.

148. *Est tamen veniale juxta communem doctrinam.*

Esse autem veniale, si a laicis aut feminis tangantur calices vel patenæ consecratæ, sive ante sive post usũ, pyxides aut corporalia, aut purificatoria post usum, est cõmunis doctrina & sensus timoratorum. Ideo Sixtus IV. concessit vivæ vocis oraculo omnibus fratribus Clericis & laicis, ut cum reverentia possint sine scrupulo conscientiæ tangere calices, corporalia & alia ornamenta; ut refertur in *Compendio Privilegiorũ V. Ornamenta Ecclesiastica.* Idem antea concesserat Fratribus laicis Callistus III. Et postmodum Leo X. rogatus id concedere recusavit, nisi cum magna restrictione: ut refertur in *Compendio V. Laici Fratres.* Quod signum est, Pontificem censuisse id sine privilegio non licere. Oppositum nihilominus fusè defendit *Thomas Tamburinus l.1. de sacrif. missæ c.2. §.1.* dicẽs idem tenere *Soto*, *Bartholomeum ab Angelis*, & alios: conaturque fusè dissolvere singulos textus canonũ, qui in oppositum allegantur. Consuetudo tamen & sensus cõmunis aliter jus interpretatur. Immo *Azorius, Henriquez, Bonacina* & alii, quos citat & sequitur *Castro Palao Tr.22. disp. un. pu.10. n.13.* (etsi *parte 2. disp. de Adoratione pu.6. n.24.* oppositum sequatur cum *Suarez suprà*) censent per sacratos homines, quibus liceat sacra vasa & corporalia tangere, intelligi solos ordinibus sacris insignitos. Quibus favet consuetudo. Unde etiam solet prima lotio corporalibus & purificatoriis adhiberi à diacono, aut certè à subdiacono: deinde ulterior lotio feminis aut monialibus ad id aptioribus, uti reparatio eorumdem, committi. Subestque tunc causa sufficiens; scilicet jam insinuata. Hoc ipsum autem non parvam erga res sacras æstimationem ac venerationem in personis laicis conciliat.

Et sic etiã dicat Nonnulli.

Immo id plurimi extendunt ad omnes Subdiacono inferiores.

Petes

149. *Vestes ac vasa profana converti possunt in usus sacros.* Petes II. An vestimenta ac vasa profana possint converti in usus sacros? Resp. Aff. dum tamen in usibus sacris apta sint, vel aptentur quantùm ad formam, &c, ubi necesse fuerit, quoad benedictionem vel consecrationem. Patet: quia id nullibi prohibetur. Et usus idem confirmat. Immo etiam antiquitùs domus privatæ aut templa idolorum fuerunt conversa in templa Dei & Basilicas Sanctorum.

150. *Non cōtrà, dum manet forma immutata.* Petes III. An è contrà licitum sit vasa aut vestimenta seu alia divino cultui consecrata convertere in usus profanos? Resp. immutatâ formâ non posse indubiè id fieri, c. *In sancta*, c. *Vestimenta*, & c. *Ad nuptiarum. de Consecr. dist.* 1. Et ob hanc causam Balthasar rex fuit graviter punitus; prout habetur *Dan.* 5. ac etiam allegatur c. *Vestimenta.*

Aliàs committitur sacrilegiū. Hinc colligitur, non sine sacrilegio posse sacros calices adhiberi in communi mensa, nec corporalia ad emungendas nares &c. Posset tamen locum habere levitas materiæ, v.g. si quis semel leviter abstergeret sudorem mappâ benedictâ &c. Non censetur quoque usus profanus, aut contra Canones, quòd sacerdotibus defunctis adhibeantur vestimenta sacerdotalia, quibuscum sepeliantur: neque quòd vestes sacræ interdum adhibeantur ad sacram tragœdiam.

151. *Quid censendum, si forma mutetur.* Quòd si forma mutetur, atque adeò benedictio seu consecratio tollatur, omnino convenit, ut ad usus profanos non redeant, sed vel cōburantur, vel alio decenti modo consumantur; ut præscribitur c. *Ligna* & c. *Altaria de Consecr. dist.* 1. Unde Doctores communiter inferunt, hoc ipsum esse de necessitate præcepti. Quàmvis *Castro Palao suprà disp. de Adorat. n.* 25. probabile putet, secluso scandalo nullum vel levissimum in hac applicatione peccatum intervenire: & quàmvis Canonibus citatis contrarium insinuetur, ob necessitatem tamen excusari posse irreverentiā, quæ ibi potest præsumi. Verisimile saltem est juxta *Præpositum q.* 83. *a.* 3. *dub.* 6. (qui refert *Sa V. Ecclesia n.* 2.) ex licentia Episcopi hæc posse in usus profanos converti. Et consequenter ex licentia aliorum habentium Episcopalem potestatem respectivè idem fieri posset, dum adest rationabilis causa vel aliqua necessitas.

152. *Ad celebrandum requiritur unus saltem minister.* Dico IV. Ad celebrandum requiritur minister; & sufficit unus. Utrumq; patet ex universali consuetudine Ecclesiæ. Nihilominus in casu necessitatis, posset missa celebrari sine ministro, v.g. ad cōmunicandum moribundum: vel si alioquin Sacerdos in die festo non posset audire Sacrum: item si Missâ jam inchoatâ minister recedat, & expectatus non redeat. Ratio est quia præceptum in consuetudine fundatum non censetur obligare, nisi extra casū necessitatis.

Hic minister non potest esse femina, ut patet ex c. *Inhibendum, De cohabitatione clericorum & mulierum*, Ubi prohibetur, Ut nulla femina ad altare præsumat accedere aut Presbytero ministrare. Unde Doctores passim existimant in necessitate potiùs esse celebrandum sine ministro, quàm feminâ ministrante. An autem in Belgio aut vicinis locis ubi saltē deficiente ministro masculo, virgines, præsertim religiosæ, superioribus conniventibus indies in monasteriis ministrant celebranti, consuetudo isti juri derogaverit, meritò posset dubitari. *Præpositus* & *Coninck* qui eam viderunt, dicunt non esse tolerandam. Non ausim tamen tales damnare peccati, præsertim mortalis, ubi & quamdiu toleratur hîc usus: qui apud nostras Moniales non toleratur. Saltē potest femina respondere à longè (uti etiā respondent Moniales in Choro) ministrāte Sacerdoti viro, etsi hic nesciat respōdere; aut fortè etiam Sacerdote sibimet ministrante aquam & vinum, si ea habeat ad altare præparata, quādo minister masculus haberi non posset. 153. *Iste masculus.* *Quid censendum de opposito usu alibi vigente.*

Dico V. Ex honestate debet Sacerdos esse indutus calceis; quāquam hac de re nullum extet præceptum obligans, præsertim sub mortali; sed solùm sit honestatis; adeòq; facilè possit esse causa excusans, sic ut ob horum defectum non sit omittenda missa. *Ad solam decentiam spectat, quòd celebrans sit calceatus.*

Dico VI. Non est gravis obligatio præmittendi Sacro privatam etiam lectionem matutini cum laudibus. Ita plerique Theologi recentiores, cōtra multos alios, præsertim antiquiores. Immo juxta quosdam nulla est obligatio. Quod etsi satis constet, quando adest aliqua rationabilis causa; absq; ea tamen secùs faciens vix videtur excusandus à culpa veniali. Ratio Conclusionis est: quia horæ matutinæ non habent necessariam connexionem cum officio Missæ quoad materiam (cùm Missa frequēter ab officio discrepet) adeòq; multò minùs quoad tempus & ordinē. Immo major est connexio inter matutinum & parvas horas (quæ tamen absq; gravi peccato per transpositionem præmittuntur matutino) quàm inter matutinum & Sacrum: ut proinde nō videatur postpositio matutini esse materia gravis, etsi in jure inveniretur prohibita: in quo tamen non prohibetur. 154. *Non est obligatio, saltem gravis, præmittendi matutinum celebrationi missæ.*

Ordinatio proinde Rubricarum est à fortiori citra strictam obligationem; uti constat esse, quod additur: *Et orationi aliquantulum vacet*. Inter defectus quidem in ministerio occurrentes iste connumeratur: sed non omnes isti sunt mortales, uti si desit tertia mappa, aut sit non benedicta, si non adsint plura luminaria cerea, sed unicum, si cingulum non sit benedictum, vel juxta varios, si absit Missale, secluso errandi periculo. Adde istum defectum fuisse connumeratum à Theologis, per Pium V. adhibitis, qui fortasse in contraria opinione, tunc satis receptâ, fuerunt: quæ tamen

nunc

nunc deserta est à Doctoribus communiter; adeòque etiam gravis obligatio, si quæ fuisset, mitigata jam foret contrario sensu Doctorum & praxi seu usu timoratorum, idque inspiciente & non contradicente Ecclesiâ. Quòd si etiam gravis obligatio aliquando fuisset, aut etiamnum esset, constat ad summum non fore, nisi quando matutinum cum laudibus præmitti potest absque incommodo, etsi non adeò gravi.

156. *Non est gravis obligatio dicendi orationes inter vestiendum præscriptas.* Similiter non est gravis obligatio dicendi orationes, quæ præscribuntur Sacerdoti, dum se vestit: quidquid contrarium dixerit *Navarrus* & quidam alii: nusquam enim strictè præcipiuntur: & quàmvis absolutè præceptæ forent, tamen etiam omnes simul non faciunt gravem materiam, sed valde levem: & aliàs valde irrationabiliter multiplicantur graves obligationes legum humanarum & peccata mortalia sine necessitate. Nullam etiam existimo esse obligationem, aut certè non gravem, præmittendi præparamenta, modò Sacerdos sit alioquin per meditationes pias bene præparatus: non enim assignantur in Missali per modum præcepti, sed pro opportunitate & commoditate Sacerdotis per modum consilii & directionis, ut ait *Suarez disp. 82. in principio.* Et consonat ipse modus loquendi *Rubricarum Missalis p. 2. §. 1.* ubi dicitur: *Orationi aliquantulum vacet, & Orationes infrà positas pro temporis opportunitate dicat.* Unde idem habet sensus & praxis etiam doctissimorum pariter ac piissimorum nullius peccati scrupulum in hoc facientium.

Idem est de præparamentis in Missali assignatis,

QUÆSTIO XIV.

De Supplendis defectibus in Missa occurrentibus ac de Ritibus Missæ.

157. DUBITATUR primò, quomodo supplendus sit defectus in Missa occurrens, quando in sumptione calicis advertit Sacerdos non fuisse vinum, sed aquam aut alium liquorem? Resp. quòd vel denuò consecranda sit hostia cum vino, prævià oblatione saltem mente conceptâ, incipiendo à verbis, *Qui pridie quàm pateretur*, ut præscribunt *Rubricæ* juxta sententiam *D. Thomæ*: vel de novo consecrandus sit solus calix sine pane, incipiendo à verbis, *Simili modo postquam cœnatum est*; & post Consecrationem reliquis omissis sumendus. Quòd postremum esse magis congruum, docet *Scotus dist. 8. quæst. 3. num. 7.* quem sequitur *Navarrus, Suarez. Vasquez* & passim Recentiores: si enim denuò consecretur utraque species, non tam perficietur Sacrificium prius, quàm reficietur, seu fiet novum; cùm tamen potiùs secundùm jura & rationem sit perficiendum, adeòque solùm cautè supplendum, quod Incautè fuerat prætermissum. Rubricæ autem sunt tantùm instructiones quædam doctrinales, datæ secundùm probabilem doctrinam, non magis obligantes, quàm doctrina, in qua fundantur, ut inquit *Suarez disput. 85. sect. 1. §. Ad Primam Confirmationem.* Addo *Rubricas Missalis reformatæ p. 3. §. 4. num. 5.* consulere sententiam *Scoti*, quando Sacerdos celebrat publicè seu coram aliis (prout ordinariè contingit) nam certè tunc quasi sine nota potest curari infundi vinum ablutionis & modicum aquæ, silenterque post oblationem saltem mente conceptam præmissâ Consecratione illud sumere, deinde ad secundam & ordinariam ablutionem procedere. Quòd si Sacerdos per ignorantiam, inadvertentiam, aut alium modum, prædictum defectum supplere omiserit donec Sacrum est absolutum & ab altari recesserit, nullatenus debet iterum consecrare ad supplendum defectum, immo non potest: quia tunc est moraliter distincta actio. Ita *Suarez suprà*, & alii.

Quid agendum Sacerdoti, dum in sumptione calicis advertit aquã fuisse ministratam loco vini.

158. *Quid faciendum dum Sacerdos dubitat, an habuerit intentionem consecrandi hostias pro communicanda plebe delatas.* Dubitatur secundò quid faciendum sit, quando Sacerdos, qui plures hostias detulit ad altare ad communicandum populum, dubitat, an habuerit debitam intentionem consecrandi? Resp. si Sacerdos verè de hoc dubitet, dicat Sacerdoti celebraturo, ut eas sub conditione consecret, modò dubium sit probabile: nisi malit post sumptionem sanguinis ipsemet eas sumere, idque commodum fuerit. Alioquin in hac materia non oportet scrupulosum esse, ne via pluribus malis aperiatur. Constat quoque Sacerdotem eo ipso, quo detulit hostias ad altare, videri habuisse intentionem sufficientem ad Consecrationem.

159. *Quid sit faciendum in casu, quo Sacerdos certus est, vel dubitat, se aliquid omisisse,* Dubitatur tertiò quid faciendum, si celebrans non recordetur se dixisse ea, quæ in Consecratione communiter dicuntur? Resp. non debere propterea turbari, ut inquiunt *Rubricæ*. Et meritò: quia factorum aut dictorum, etiam sine dubio rationabili, sæpè non recordamur ob defectum reflexionis.

Si tamen certò ei constaret se omisisse aliquid eorum, quæ sunt de necessitate Sacramenti deberet resumere ipsam formam absolutè: aliàs, si valdè probabiliter de hoc dubitet, sub tacita conditione. Si autem non sunt de necessitate Sacramenti, non resumat, sed procedat ulteriùs; ut inquiunt *Rubricæ*. Unde etiam, si oblitus fuerit in Missa *Gloria in Excelsis*, aut *Credo*, aut aliquid simile, nõ debet, si postquam aliquantulùm progressus memor fiat, supplere quod omissum est, cum perturbatione Ordinis ab Ecclesia præscripti; aut notat *Bonacina d. 4. q. ult. de Missæ Sacrificio pu. 10. n. 16.* post Silve-

Silvestrum, Suarez, Reginaldum & *Coninck* quos citat.

160. Non apparet tamen, cur non possit aut non debeat interdum Sacerdos repetere, si inter secretè orandum quid notabile omisisset, & post pauca verba certò id adverteret: id enim commodè & sine notabili turbatione Ordinis fieri potest. Sic etiam frequens est, ut incepto *Communicantes*, vel *Hanc igitur oblationem*, incidat additio facienda infra Octavam Paschæ v. g. ad quam recitandam regredi, post pauca verba juxta formam ordinariam dici cœpta, non est inconveniens. Similiter si ante consecrationem certò recordetur Sacerdos se omisisse mixtionem aquæ debet illam supplere. Pleraque alia, quæ de supplendis defectibus in Missa occurrentibus dici possunt, satis explicantur in *Rubricis Missalis*. Qui plura desiderat, adeat *Suarez disp.* 85. Apud quem etiam & apud *Gabrielem Biel* & alios videri potest explicatio partium Missæ in particulari.

161. *Qualiter peccet aliquid in Missa addens vel de ea minuens.* Dubitatur quartò qualiter peccet, qui aliquid omittit, vel addit in Missa? Resp. peccare mortaliter ex genere suo. Quod addo: nam levitas materiæ & inadvertentia excusat. Unde omittere *Gloria in Excelsis*, vel *Credo*, aut simile quid, non est mortale ex levitate materiæ. Ordinariè etiam tunc adest oblivio seu inadvertentia. Idem est de Epistola vel Evangelio in Missa solemni, si Sacerdos ea privatim non legat, ut Plures docent, sive quia Rubricæ submissam tunc lectionem ordinantes sunt directivæ, sive quia in Missa solemni, in qua nihilominus à Ministris cantantur, talis omissio videtur exigua.

162. Immo *Thomas Tamburinus lib. 2. cap. 5. §. 2. num. 6.* allegans *Sanchez* opinatur Sacerdotem celebrantem cum Diacono & Subdiacono meliùs facturum, si dum hi cantant Epistolam & Evangelium, ipse attentè audiat, nec secretè recitet. Quod extendit ob paritatem rationis ad *Gloria*, *Credo*, Prophetias Sabbati sancti, Passionem Domini, & similia, quæ in majori hebdomada, & in Missa solemni ab aliis à celebrante cantari solent. Sed hoc apertè repugnat praxi, & apertiùs *Rubricis Missalis*; quæ etsi hac in parte forent merè directivæ, dant saltem consilium de meliori. Similiter in additione excusat levitas materiæ; ut si absque intentione inducendi novum ritum Sacerdos velut privata persona adderet in Missa *O sacrum convivium &c.* vel quid simile ex privata devotione; aut in Canone nomen alicujus Sancti, v. g. de quo fit festum.

163. Quòd si Regularis non nominaret Episcopum loci (qui etiam à peregrinantibus, non autem Episcopus ipsius Sacerdotis nominandus est) sed ejus vice suum Generalem, declaravit S. Congregatio apud *Diana Parte 2. Tract. 14. Resol. 40.* esse mortale. Sed hactenus non constat declarationem esse authenticam juxta *Tamburinum suprà §. 3. num. 7.* qui existimat idipsum esse leve, nisi cùm fieret ad mutandum ritum, vel ex contemptu Episcopi, vel ob aliquid simile. Nec putat de cetero S. Congregationem voluisse id quod ex se leve est sub mortali prohibere. Faciliùs nihilominus subesse posset culpa gravis mutationi factæ in Canone: qui censetur gravissimi ponderis. Propriè autem incipit Canon, juxta Doctores (quod etiam videntur supponere Scriptores antiquiores, signanter *Honorius Augustodunensis l. 1. de antiquo Ritu Missar. cap. 103. Tom. 12. Biblioth. Patrum Edit. Colon.*) ab illo: *Te igitur clementissime Pater*, & finitur ad *Pater noster*, ut iidem docent aut supponunt. Et quidem *S. Gregorium* censuisse, ut Oratio Dominica recitaretur mox post Canonem, refert *Berno Augiensis Abbas* (qui floruit ante 600. annos) *l. de quibusd. reb. ad Offic. Miss. spectantibus c. 1. To. 11. Biblioth. Patrum.*

Circa ritus Missæ observandum est Rubricas non omnes esse strictè præceptivas, seu obligare ad peccatum mortale ex genere suo: sed plurimas solùm esse directivas, seu solùm de consilio, neque obligare, saltem sub mortali. Ad dignoscendum autem, quænam tales sint, adhibet *Lugo d. 20. sect. 4.* hanc regulam, Omnes scilicet Rubricas ut tales esse directivas, illas autem solùm censendas esse præceptivas, quæ continent seu notant aliquid, quod aliàs ex jure vel ex legitima consuetudine graviter jubetur, vel in ipsis Rubricis expresse sub mortali præcipitur. Ex qua regula facilè erit in particulari has ab illis discernere. Graviter nihilominus vitandus est neglectus sacrorum rituum cum scandalo populi, vel junctus contemptui, vel intolerabili incuriæ, quâ quis illos stabiliter seu ut plurimùm non curat addiscere seu servare, vel adjunctum habens animum inducendi novos ritus. Vide *Tamburinum suprà §. 1.* & *Marchant tom. 2. tract. 2. p. 2. tit. 4. quæst. 2. §. 4. dub. 9.* 164. *An & quæ Rubricæ obligent.*

Solùm restat contra Hæreticos nostri temporis ostendendum, quòd Missa non sit dicenda necessariò linguâ vulgari, neque etiam omnia sint in ea pronuntianda clarâ voce. Quod utrumque definivit *Tridentinum sess. 22. can. 9.* Videri potest *cap. 8. ejusdem sessionis.* Quantum ad primum attinet, constat quidem non esse oppositum in se malum, aut à Christo vetitum: tamen justis de causis Ecclesia consuevit non aliâ linguâ uti, quàm doctrinali, Græcâ vel Latinâ, admiscens tamen aliquid Hebraicæ linguæ (quæ tres linguæ titulo crucis Domini fuerunt honoratæ) quia lingua Latina est apud eruditos usitata in Occidente, Græca verò in Oriente. Id namque ha- 165. *Missa ex usu antiquo Ecclesiæ non est celebranda linguâ vulgari.*

que habet antiquus Ecclesiæ usus; ut ex omnibus etiam vetustissimis Liturgiis satis constat, & bene deducit *Bellarminus l. 2. de Verbo Dei cap.* 15. Et sanè insolentissimæ insaniæ est, usum universalis Ecclesiæ culpare juxta *Augustinum Epist.* 118. *c.* 5. Potest etenim Ecclesia in similibus accidentalibus statuere seu determinare, quod convenientius judicaverit.

166. *Congruentia assignatur.*

Convenientia autem fundatur, partim in eo, quòd ob varietatem, quæ in linguis vulgaribus sæpè & facilè intervenit, frequens foret variatio in Missæ celebratione necessaria: partim, quòd si in singulis locis Missa celebraretur linguâ vulgari & patriâ, nimia foret varietas in Ecclesia, & cum maximo Fidelium dispendio tolleretur Ecclesiarum communicatio, adeò ut pauci Sacerdotes possent in alienis regionibus celebrare: partim quòd majestas rerum quæ aguntur, exigat linguam magis venerandam & gravem: quòdque mysteria populari linguâ celebrata facilè vilescerent apud multos rudiores & plebeos (esto in aliquibus excitaretur aliundè major devotio) de rebus juxta suam intelligentiam judicantes, nec mysteria ac tropos capientes; partim, quòd quæ in Sacrificio Missæ dicuntur, non tam ad instructionem populi (uti concio) quàm ad Deum ipsum referantur. Et quamquam secundariò deservire possint etiam ad instructionem populi, facilè & efficaciùs id potest & debet suppleri per Parochos in Concionibus; ut præscribit etiam *Tridentinum sess.* 22. *cap.* 8

167. *Explicatur concessio Pauli V. facta Sinensibus; & antiquior facta olim Moravis.*

Nec refert, quòd Paulus V. concesserit Anno 1615. die 27. Junii ut apud Sinenses Missa & Officium divinum dicatur idiomate Sinensi; ut Auctores recentiores referunt. Item quòd Moravis (teste *Ænea Sylvio de Origine Bohem. cap.* 13.) sit concessum, ut officium divinum facerent linguâ Sclavonica; idque post auditam cælitùs vocem: *Omnis spiritus laudet Dominum, & omnis lingua confiteatur ei.* Nam id pendet à voluntate Ecclesiæ, quæ potuit hac in re dispensare cum istis Nationibus. Et quidem quoad Sinenses non dispensavit, ut missa dicerent linguâ apud ipsos vulgari, sed aliâ, quæ est litteratorum apud ipsos, ut testatur *Praepositus q.* 83. *art.* 4. *dub.* 1. Moravis autem id concessum fuit in principio, quando totum regnum simul convertebatur ad fidem, nec inveniri poterant, qui pro omnibus Latinè celebrarent; eà verò necessitate cessante amplexi sunt morem Ecclesiæ Romanæ. Vox autem illa audita designat tantùm, id non esse in se malum; etsi non semper in omnibus circumstantiis præeligendum. Ita respondet *Sylvius q.* 83. *art.* 4. §. *Quaeritur II. ad* 4. ex *Bellarmino sup. c.* 16. *in fine.*

168. *Rectè Ecclesia quaedam*

Quod ad secundum, apud Hæreticos in calumniam vocatum, attinet, non apparet quid mali sit, vel quod inconveniens in hoc, quòd in Officio publico quædam secretò dicantur: nam sufficit quòd dicantur à ministro publico & ad publicam utilitatem: cur ergo non potuit Ecclesia præscribere, ut aliqua secretò diceretur? Quod sine sufficienti ratione factum nō esse persuadet satis ipsa Ecclesiæ auctoritas, esto nos causam ipsam non penetraremus. Ratio autem, inter varias mysticas seu congruas, esse potuit, quòd ipsum silentium in operatione mysterii excitet attentionem ac venerationem, uti & ipsa quoque varietas ad devotionem conducit. Quare *Basilius l. de Spiritu sancto c.* 27. ait: *Qui in primordiis Ecclesiæ certos ritus præscripserunt Apostoli & Patres, in occulto silentioq; mysteriis suam servavere dignitatem. Neque enim omnino mysterium est, quod ad populares ac vulgares aures effertur.* *in Missa secretò dicenda praescripsit.*

169. *Quod etiā in Ecclesia Græca servatum fuit; in qua tamen consecratio fit altâ voce.*

Unde etiam in Ecclesia Græca quædam submissè proferuntur à sacerdote; ut ex Liturgia *S. Chrysostomi* est manifestum; quàmvis in illâ verba Consecrationis proferantur altè. Quod parùm refert: quia potuerunt diversæ Ecclesiæ diversa præscribere, propter varias hinc inde congruentias occurrentes, à singulis uniformiter servanda. Occasio autem proferendi secretò verba consecrationis in Ecclesia Latinâ desumpta videtur (ut graves Auctores, etiam antiqui referūt) ex miraculoso ac horribili exemplo relato à *Sophronio* (qui floruit ante Damascenū & VII. Synodum) *in Prato spirituali c.* 196. de parvulis pastoribus, qui ex alta verborum formæ pronuntiatione ipsa didicerant, iisque abutebantur. Cujus verissimi miraculi mendacē relationem à *Kemnitio* factam refutat *Bellarminus l.* 2. *de Missa c.* 12. *in fine.* *Occasio illam secretò proferendi in Ecclesia Latina.*

Christi altâ voce consecrantis exemplum nō obstat.

Nec refert, quòd Christus altâ voce cōsecraverit. Nam circumstantia ista aut similes nullatenus concludunt ita nobis esse faciendum: cùm etiam consecraverit sub noctem, non jejunus, recumbens &c. Etiam ratio fuit in Christo ita agendi: ut scilicet doceret Apostolos formam, quâ uti in consecratione deberent.

QUÆSTIO XV.

De Stipendio Missæ & Obligatione inde resultante.

170. *Stipendium pro Missa licitè accipitur.*

CERTUM in primis est ex communissima praxi, etiam piissimorum & doctissimorum Sacerdotum, per totam Ecclesiam, idq; ex mente Episcoporum, ipsiusque Pontificis, idipsum in suis Decretis manifestè supponentis, licere Sacerdoti accipere stipēdium pro Missa, non quidem per modum pretii (quod foret simoniacum) sed stipendii, ad sui sustentationem. Nam qui altari servit, de altari vivere debet, juxta Apostolum 1. *ad Cor.* 9. Quare Missam gratis

donat & offert; uti & Parochus alia Sacramenta ac sacra ministeria, etsi recipere, aut etiam exigere valeat stipendium sustentationis. Prout etiam Sacerdos potest accipere panem & vinum ceteraque necessaria huic ministerio; & consequenter etiam potest aliquid accipere necessarium ipsi ministro sustentando. Unde posset licitè de stipendio pacisci: quod enim quis peracto opere licito tenetur jure naturæ dare, non est per se illicitum ante opus in pactum deducere. Item potest promissum seu constitutum exigere, etiam à judice; qui obligatur ei ipsum adjudicare.

Immo exigatur, ac in pactum deducatur,

171. *Etiam à Sacerdotibus alioquin divitibus,*

Neque tantùm in pauperibus Sacerdotibus, sed etiam in divitibus, sive ex suo, sive ex Christi patrimonio, hoc locum habet (etsi possit in his interdum macula seu nota avaritiæ concurrere) juxta Doctores communiter: nam habent equidem titulum communem, adeòque jus similiter se sustentandi, si velint, ex altaris ministerio.

172. *Aut Beneficiatis morè ad celebrãdum adstrictis, non autem ad applicandum.*

Immo idipsum locum habet in Beneficiatis ad celebrandum adstrictis, pro diebus, quibus sic adstricti sunt, dummodò non sint obligati ad applicandam Missam, sed solùm ad celebrandum pro commoditate populi aut honore Ecclesiæ; ut habet praxis communis, & communis Doctorum, etiam Recentiorum sensus, contra quosdam alios Recentiores: neque enim præjudicat illis, pro quorum commoditate debet Missam facere, neque quidquam minus accipiunt alii, quibus integrè Missam applicat: neque aliquod jus obstat.

173. *Satisfit Declarationi Cardinalium.*

Extat quidem Declaratio Cardinalium super decreta novissima Urbani VIII. de celebratione Missarum (quæ cum suis Declarationibus extant in *Bullario Romano* & apud *Bassæum V. Missa VII.*) in qua habetur, *Sacerdotes quibus diebus tenentur Missas celebrare, ratione beneficii, seu capellæ, legati, aut salarii, si eleemosynas pro aliis etiam Missis celebrandis susceperint, non posse eâdem Missâ utrique obligationi satisfacere.* Verùm hæc declaratio loquitur de casu, quo Sacerdotes sunt aliundè ex justitia obligati ad celebrandas Missas cum earumdem applicatione: tali namque casu non possunt accepto stipendio etiam applicare aliis; quantumvis ipsi Sacerdotes forent pauperes. An autem sit tantùm obligatio dicendi Missam sine applicatione, an insuper cum applicatione ex tenore & circumstantiis fundationis, legati, vel postulationis colligendum est. De quo vide *Thomam Tamburinum l. 3. de Sacrificio c. 2. §. 3. num. 15. & seqq.*

174. *Corollarium.*

Ex dictis colligitur posse Missam solẽnem, quæ alioquin quotidie conventualiter celebranda supponitur, pro stipendio applicari aliis, quando scilicet non est aliundè specialis obligatio applicandi, sive Conventui, sive Fundatoribus, sive alicui alteri.

Potest quis pro pluribus simul celebrare, donec singulis sit satisfactum.

Petes I. An si Sacerdos acceperit v. g. quatuor stipendia à quatuor petentibus, possit celebrare quatuor Missas pro omnibus simul, sic ut singulæ pro ratâ prosint omnibus? Resp. omnino posse: quia sic singuli accipiunt, quòd eis debetur, idque tempore, ut supponitur, debito.

175. *An plura diminuta stipendia possint uniri usque ad quantitatem justi stipendii.*

Petes II. An pro una Missa possint accipi à diversis plura minuta stipendia usque ad quantitatem stipendii justi? Resp. in primis non posse, si expressè juri suo Sacerdos cesserit, obligando se ad integram Missam pro tenui stipe. Hoc autem secluso, videtur posse ex natura rei & præscindendo à Decreto Urbani VIII. quo *sub attestatione divini judicii præcipitur, ut absolutè tot Missæ celebrentur, quot ad rationem attributæ eleemosynæ præscriptæ fuerint; ita ut alioquin ii, ad quos pertinet, suæ obligationi non satisfaciant: quin immo graviter peccent, & ad restitutionem teneantur.* Ratio est: quia non est defraudandus Sacerdos suâ justâ mercede, quam ipsi petentes tenentur ex se dare, nisi Sacerdos spontè cedat juri suo. Suppositâ tamen obligatione præfati Decreti, apparere posset oppositum ibidem decisum; quod proinde tradunt *Lugo, Diana, Aversa,* & alii recentiores. Quàmvis *Thomas Tamburinus suprà num* 53. putet nihilominus adhuc esse licitum, explicans Decretum, quod velit tot Missas celebrari, quot fuerint præscriptæ juxta ratam datæ eleemosynæ, quatenus nempe sufficientis ad tantum numerum.

Supposito autem hoc Decreto, in sensu, in quo communiter intellectum est, adhuc posset Sacerdos, altero admonito de insufficientia stipendii, ipsoque consentiente, Missas ad justam taxam diminuere. Similiter si inscio Sacerdote deponatur stipendium diminutum, potest is admonito petente, aut, si ob justam causam nequeat, etiam non admonito, pro rata diminuere numerum Missarum. Et hâc ratione posset excusari praxis quarumdam Ecclesiarum: nisi fortè insuper excusentur alicubi, quòd Decretum non sit ibi receptum.

176. *An possit quis parte stipendii retentâ committere alteri celebrationem Missarum,*

Petes III. An, qui Missam suscepit celebrandam cum certa eleemosyna, possit eamdem Missam alteri, parte ejusdem eleemosynæ sibi retẽtâ, committere? Resp. etsi id non appareat clarè illicitum ex natura rei, ut exemplis ex aliis contractibus desumptis facilè confirmari posset, habet nihilominus speciem quamdam turpis quæstûs, estque prohibitum per Decretum Urbani VIII. & quidem juxta plerosque graviter, etsi *Bordonus tom. 1. variar. Resolut. 25. quæst. 18.* (ut refert *Aversa quæst. 11. sect. 17.*) putet secùs facientem

solùm

ſolùm peccare venialiter, nec teneri ad reſtitutionem partis ſibi retentæ.

Decretum Vrbani VIII non tangit quoad hos dubium Beneficiatos aut Capellanos.

Hoc equidem Decretum non tangit Beneficiatos, qui (ut Cardinales declararunt) poſſunt exceſſum conſueti ſtipendii, alteri pro Miſſis à ſe alioqui celebrandis aſſignati, retinere ſibi ipſis. Utì etiam id poteſt Capellanus habens ſalarium ſtabile inſtar Beneficiati.

177. *Alia exceptiones ſeu excuſationes.*

Excipitur etiam caſus, quo pinguius ſtipendium datur per modum eleemoſynæ tamquam à ſpeciali amico & benefactore loci vel perſonæ, adeòque non tantùm intuitu Miſſæ, pro qua utique aliis non daret tam extraordinarium ſtipendium. Similiter quando alter Sacerdos in hujuſmodi diminutum ſtipendium ſcienter & ſpontè conſentit: prout interdum rationabile eſt ipſum conſentire ex eo, quòd indemnitati quarumdam Eccleſiarum Regularium, ubì indifferenter plurimæ Miſſæ petuntur, & non rarù multis poſtmodum partim non ſatisfit, partim non præbetur juſtum ſtipendium, ſit frequenter neceſſarium ex pinguiori aliarum ſtipendio partem reſervare. Alia excuſatio adduci poſſet pro iis locis, in quibus Decreta Urbani, nec ſunt publicata, nec uſu recepta, & ſignanter hoc Decretum: ut patet in Belgio, in quo contraria praxis paſſim viget, immo ante annos non multos paucis ſacerdotibus Decretū iſtud innotuerat; quod ex recentioribus quibuſdam Scriptoribus poſtmodùm cœpit magis innoteſcere. Immo *Marchinus* apud *Thomam Tamburinum lib.3.c.1.§.5.num* 12. ait ſe audiviſſe in multis Italiæ locis, & Romæ in multis Collegiatis, hoc Decretum quoad hanc partem non ſervari.

178. *Sacerdos nequit duplicatum ſtipendium accipere, etſi uni petentium applicaret portionem ſibi propriam.*

Petes IV. An Sacerdos poſſit accipere duplex ſtipendium pro una Miſſa, applicando uni partem illam fructûs, quæ ipſi ſacrificanti reſpondet? Nonnulli affirmāt, etiam poſt Decreta Urbani VIII. Reſp. Neg. etiam independenter à Decretis præfatis; quæ huic reſponſioni favent. Ratio eſt: quia incertum eſt, an pars illa ſit alteri applicabilis. Similiter incertum eſt, an iſta portio ſit ex opere operato, & quanta ſit: etſi Quidam conjectent æquivalere portioni, quæ datur ei, pro quo offertur: Quidam verò æquivalere circiter quoad tertiam ſolùm partem. His namque incertitudinibus exponi nolunt dantes certum ſtipendium, qui cenſentur exigere fructum ſacrificii certum.

179. *Neque etiā, ſi uni fructum ſatisfactorium, alteri impetratoriū applicet.*

Hinc etiam non poteſt Sacerdos regulariter loquendo accipere à duobus ſtipendium, quorum uni applicet fructum ſatisfactorium, alteri impetratorium alicujus beneficii: ſenſus enim conſuetus petentium miſſam eſt, ut utrumque fructum ſibi acquirere velint, niſi explicent contrarium, vel hoc ex circumſtantiis colligatur. Si namque ſignificent; hic quidem, ſe eſſe contentum impetratione beneficii: iſte verò, ſe ſolùm velle ſatisfactionem pro pœnis; volentibus & conſentientibus non fiet injuria. Immo ſi quis liberaliter erogaret ſtipendium contentus vel unicâ collectâ, vel particulari oratione in *Memento*, poſſet indubiè pro ſacrificio ipſo exigi à tertio aliud ſtipendium. Præterea qui liberaliter promiſit dicere miſſam pro alterius ſanitate, & uni tertio miſſam dicere pro ſatisfactione pœnarum parentis defuncti, ſatisfacere poſſe videtur unicâ miſſâ, applicando uni unum, alteri alium fructum. Prout etiam qui vovit dicere miſſam in gratiarum actionem pro obtento beneficio, videtur poſſe fructum ſatisfactorium alteri donare ſeu applicare. Sic namque totum fit, in quod ferebatur formaliter intentio promittentis aut voventis.

Caſus in quibus locum habet exceptio.

Tenetur Sacerdos ex juſtitia ſatisfacere dantibus ſtipendium.

Quod attinet ad obligationem Sacerdotis ex ſtipendii acceptatione conſurgentem, ipſa eſt de genere juſtitiæ, habens annexum onus reſtitutionis, ſi non adimpleatur: talis namque injuſtè retineret ſtipendium. Quare indubiè eſt obligatio ex genere ſuo gravis. Immo *Petrus Navarra*, *Arragon*, *Bonacina*, quos refert & ſequitur *Averſa quæſt.11.ſect.*18. cenſent ſacerdotem accepto ſtipendio non celebrantem peccare mortaliter, etiamſi aliòqui ſtipendium non attingat notabilem furti materiam: eò quòd, licèt damnum pecuniæ non ſit grave, tamen damnum ſpirituale, per privationem debiti fructûs miſſæ, ſit ſatis grave. Alii nihilominus cenſent eſſe parvitatem materiæ in una miſſa, neque hîc eſſe attendendum ſpirituale damnum, ſed quantitatem materiæ menſurandam eſſe ex quantitate ſtipendii: cujus proinde reſtitutione reparatur injuſtitia commiſſa; negligere autem reſtitutionem unius vel alterius ſtipendii miſſæ, non eſt mortale, utì nec ipſum ſtipendium eſt gravis materia. Quod à fortiori locum habet in negligente celebrationem Sacri liberaliter promiſſi; etiam conceſſo (quod Multi negant) promiſſionem ſimplicem ex genere ſuo graviter obligare. Immo cùm ex doctrina *Sanchez* & plurimorum aliorum in promiſſionibus requiratur quātitas triplo vel quadruplo major quàm in furto, ut ſit materia peccati mortalis, conſequenter hîc procedendum foret. 180.

Qualiter peccet non ſatisfaciens uni Miſſa pro qua accepit ſtipendium.

Vel quam alteri liberaliter promiſit.

Eſt autem obligatio ex genere gravis, ſatisfaciendi citò celebratione miſſarum, pro quibus acceptum eſt ſtipendium; ut ipſa ratio juſtitiæ dictat. Idemque præſcribit Urbanus VIII. in ſuis Decretis: *Eleemoſynas* (inquit) *manuales & quotidianas pro miſſis celebrandis, ita demum accipere poſſint, ſi oneribus antea impoſitis ita ſatisfecerint, ut nova quoque onera ſuſcipere valeant: alioquin omnino abſtineant ab hujuſmodi eleemoſynis,* 181.

Obligatio eſt ex genere gravis ſatisfaciendi brevi tempore.

synis, etiam sponte oblatis in futurum recipiendis. Quod explicat *declaratio Cardinalium in Responsione ad* 10. *Dummodo infra modicum tempus possint omnibus satisfacere.* Et in *Resp. ad Undecimum* excipit casum, quo tribuens eleemosynam sciat & consentiat in dilationem; prout contingit, quando is est conscius onerum præexistentium, vel quando uni Sacerdoti committit legendas tot Missas, ut non possint brevi tempore omnes absolvi.

182. *Quodnam tempus hic censeatur breve.*

Quodnam verò censeatur modicū tempus, atque adeò modica dilatio, dubitari posset. Estque valde credibile modicum censeri tempus unius mensis, aut etiā duorum mensium; immo Nonnulli id extendunt ad tres menses. Exorbitans tamen nimis est, & omnino reprobandum, quod *Peyrinus*, teste *Tamburino suprà* §. 9. *n.* 4. modicum tempus hîc intelligat spatium trium annorum. Quod sanè tempus communi judicio apparet valde longum. Posset quoque fieri per accidens ob necessitatem non patientem moram, pro qua Missa petitur, ut etiā unius diei dilatio sit nimia: ut si quis hoc mane petat Missam pro lite eâ die decidendâ, pro infirmo agonizante, vel periclitante & similibus: ita ut præter culpam dilationis teneretur Sacerdos restituere stipendium, transactâ jam indigentiâ.

183. *An Missæ dicendæ uno mense, possint anticipatò dici.*

Dubitari è contrà posset, an si Sacerdos debeat tot vel tot Missas in mense vel hebdomadâ celebrare, possit licitè anticipare, & uno mense aut hebdomadâ celebrare etiam pro subsequenti? Resp. affirmativè, cum *Petro Navarra, Bonacina, Lugo* & aliis: ibi enim subest tantùm velut anticipata solutio. Excipe tamen, nisi oppositum constet de mente Institutoris, ut si contrarium expressisset, vel intenta sit etiam utilitas aliorum; utpote ut successivè habeant commoditatem audiendi tales Missas, vel ut dirantur Missæ pro iis, qui successivè moriuntur.

184. *An Missæ addicta certis hebdomadæ diebus, possint dici aliis diebus,*

Similiter si Missæ ex institutione sint addictæ certis diebus, absque speciali ratione tales dies respiciente, v. g. feriæ quartæ, sextæ & sabbato totius anni, possent aliis diebus hebdomadæ suppleri; eò quòd servetur mens fundatoris quoad principale: ut proinde parva illa temporis variatio, quæ in nullius cedit præjudicium, non sit culpabilis, nisi ad summum venialiter, aut etiam nullo modo, saltem quando adest causa aliqua rationabilis. Si autem certi dies sint electi ex speciali motivo, v.g. sabbatum ob devotionem B. Virginis in ejus altari, feria sexta propter Domini passionem &c. debet omnino Sacerdos iis diebus celebrare, ex vi voluntatis fundatoris. Quàmvis etiam hæc variatio non facilè accedat ad mortale; cùm pariter appareat modici præjudicii. Si tamen Missa esset addicta diebus Dominicis aut festivis, ut populus habeat commoditatem audiendi Missam, facilius posset in tali variatione dierum gravis culpa committi. Simile est judicium de variatione horæ, quā Missa ex institutione est dicenda.

Tenetur præterea Sacerdos celebrare in loco per requirentem aut instituentem præscripto; idque juxta communem sententiam sub obligatione ex genere suo gravi, adeò ut ne quidem de consensu heredum secùs fieri posset; qui & ipsi tenentur adimplere mentem testatoris; sed solùm ex auctoritate superioris, habentis facultatem commutandi ultimas voluntates. Intellige, quando fundator aut requirens Missas, non solùm curat applicationem fructûs (si enim hanc solùm curet, ut plerumque contingit in Missis, quæ à Religiosis indifferenter petuntur, possunt indubiè Missæ alibi celebrari, utpote ubique ejusdem valoris) sed specialiter aut principaliter respicit talem Ecclesiā vel Capellam vel Altare. Quàmvis hîc etiam locum habeat levitas materiæ, utpote si rarò mutetur locus, v. g. bis vel ter in anno. Immo *Thomas Tamburinus suprà c.* 2 *§.* 1. *num.* 2. judicat non delinquere in gravi materia Capellanum obligatum toto anno in certo loco celebrare, qui uno vel altero die feriato singulis mensibus alibi celebraret. 185.

Qualiter servandus locus celebrationis Missarum determinatus per Fundatorem.

Et faciliùs adhuc excusari potest celebrans in alio altari ejusdem Ecclesiæ, quàm celebrans in diversa Ecclesia; utpote minùs recedens à voluntate fundatoris, ut notat *Lugo d.* 21. *nu.* 36. addens Capellanum quotidianæ Missæ ex rationabili causa posse etiam citra veniale celebrare rarò extra locum designatum; eò quòd non censeatur fundator voluisse cum tanto rigore Capellanum suum obligare. Potest etiam culpa abesse, si locus designatus sit impeditus, & Sacerdos aliis negotiis pressus deberet nimiùm expectare. Similiter si constet locū esse assignatum, ut frequens populus audiat Sacrum, contingat autem nullos aut vix ullos comparere, præsumi potest juxta *Tāburinum suprà num.* 4. mens fundatoris esse, quòd cessante causâ, cesset effectus obligationis. 186.

Faciliùs excusatur celebrans præcisè in alio altari, quā insuper in alia Ecclesia.

Præterea ratio dictat faciliùs perveniri posse ad gravitatem materiæ, si obligatus celebrare in altari privilegiato celebret alibi, quàm si sit obligatus in alio communi altari celebrare. Immo si vice altaris non privilegiati celebraret in privilegiato, dum requirebatur Missa pro defunctis, ob hanc ipsam causam vacat variatio hæc omni culpā juxta *Aversa suprà §. Octavò.* 187.

Qualitas altaris, v. g. privilegiati quod momenti hic adferat,

Denique quàmvis Sacerdos extra locum debitum celebrans peccaverit; quia tamen simpliciter adimplevit obligationem celebrandi, prætermissâ solùm circumstantiâ loci, ad nihil amplius tenetur ordinariè loquendo, juxta *Bonacina q. ult. pu.* 7. § 4. *n.* 5. & alios.

An locum mutans teneatur ad restitutionem stipendii.

Difficultas est, an Capellanus habens perpetuum 188.

An Capellanus ad quotidianũ sacrum obligatus, si impediatur morbo, debeat per alium supplere.

perpetuum vel annuum stipendium ad quotidie celebrandum, si morbo impediatur, teneatur supplere per alium sacerdotem? *Sylvester* & quidam alii absolutè asserunt. Verùm recepta doctrina id negat, quandò infirmitas non est diuturna, puta octo vel decem aut quindecim dierum. Varii extendunt ad unum mensem: idemque concedit *Concilium Mediolanense VII.* arbitrio Episcopi. Immo *Petrus Navarra, Vega, Lugo disp. 21. num. 49.* extendunt hoc ad infirmitatem duorum mensium. Fundamentũ est, quòd præsumendus sit fundator seu testator noluisse cum tanto rigore obligare, ut ex causa infirmitatis non indulgeret brevem intermissionem; qualis in hac materia censeri potest intrà dictam latitudinem: nisi tamen ex pactis aut verbis testatoris oppositum constet, quibus tunc standum erit.

An aliquãdo possit pro se ipse celebrare, vel abstinere.

189. Similiter interpretantur ex quadã æquitate plures Doctores mentem fundatoris non fuisse, ut Capellanus ne paucas quidẽ intrà annum Missas pro se aut sibi conjuncto dicere posset. Plerique insuper concedunt posse illum ex justa causa vel ob reverentiam semel in hebdomada à Sacrificio abstinere, quando scilicet electa est persona Capellani, v.g. si in institutione dicatur: Deputetur Sacerdos, qui quotidie celebret, aut simili modo. Non autem, quando per se intenditur celebratio quotidiana in tali Ecclesia vel altari, aut alio modo exprimatur obligatio ad supplendum: utpote si dicatur: Celebretur quotidie in tali loco; provideatur à meis heredibus quotidie de Missa, Capellanus satisfaciat per se vel per alium. Idem est, quãdo onus est Ecclesiæ vel monasterii seu collegii Sacerdotum, ut quotidie dicatur Missa: tunc enim nulla subest causa concedendi vacationem. Prout etiam tunc infirmitas unius Sacerdotis non excusat; cùm possit suppleri per alium. Nisi tamen impedimentum sit totius monasterii: quod sanè rarissimum erit.

An si licitè abstineat, possit stipe acceptâ celebrare pro tertio.

Admonent quoque Doctores, non licere Sacerdoti, quâ die abstinere posset, celebrare, pro alio, cum stipendio vel sinè: sed si velit celebrare, teneri pro onere Capellaniæ: quia nempe solùm ei conceditur abstinere à Missa ob reverentiam, vel justam causam abstinendi.

Non tenetur in Natali Domini, nisi unam Missam applicare. Neque in triduo majoris hebdomadæ celebrare. Potest pro defunctis in communi celebrare die 2. Novembris. Potest regulariter satisfacere per substitutum.

190. Illud ulteriùs notandum est, quòd Capellanus non teneatur in die Nativitatis Domini dicere tres Missas ad intentionem fundationis seu fundatoris, sed possit dicere duas pro se vel pro aliis. Non teneri etiam celebrare in triduo majoris hebdomadæ præter usum receptum Ecclesiæ, esto alioquin feriâ quintâ & sabbato sancto licitè celebrare possit. Item in die Commemorationis Fidelium defunctorum convenire, ut applicet Missam generaliter defunctis juxta mentem Ecclesiæ: etsi ad hoc non sit obligatus strictè, uti nec reliqui Sacerdotes. Denique satisfacere Capellanum celebrando Missas per se vel per alium, quoties fundator non apponit hanc clausulam, ut per se ipsum Capellanus celebret, seu ut non celebret per alium (idem est de Sacerdote obligato ad celebrandum Missas aliquas pro eleemosynis manualibus) immo non posse ab Episcopo compelli, ut per se Missas celebret; implet enim sufficienter mentem testatoris.

An Sacerdos acceptâ stipe possit celebrare Missam diei currentis, nisi rogatus sit dicere v.g. Missam de Requiem, De S. Maria &c.

Petes I. An Sacerdos, qui accipit stipendium ad celebrandam certam Missam, puta defunctorum, vel votivam aliquam, satisfaciat suæ obligationi celebrando aliã Missam, nempe currentem ejusdem diei? Resp. affirmativè, non solùm quando illâ die incidit festum alicujus Sancti (quod admittunt Doctores communiter) sive sit de præcepto, sive aliud duplex (quando Missale præscribit, ut fiat Missa de Officio) sive etiam sit aliud minus festum, vel officium: verùm etiam absque ulla dierum limitatione, ut plurimi Doctores tradunt. Sacrificium enim semper idem est, & habet eumdem suum effectum: preces verò & orationes pro defunctis, vel ad aliquem Sanctum, compensantur per alias, & per majorem Sacerdotis devotionem in dicenda Missa, cui magis afficitur, adjunctâ præsertim collectâ de defunctis, vel Sancto, de quo Missam fieri alter postulabat. Et aliundè expedit, consuliturque in *Rubricis Missalis*, ut Missa sit conformis officio.

Advertendum tamen, ne sequatur perturbatio ejus, qui certam Missam postulat; aut ne Sacerdos deficiat promissioni speciali à se factæ Et præterea si Sacerdos susceperit in se specialem obligationem celebrãdi in altari privilegiato, habente indulgentiam tantùm pro Missis de Requiem (prout sonant Brevia Apostolica, quæ hoc tempore conceduntur, in quibus & aliæ restrictiones habentur: quàmvis olim simpliciter annecti soleret indulgentia Missæ ad certum altare celebrandæ pro liberatione unius animæ à quovis Sacerdote, etiã extraneo, & sine alia restrictione; uti sonat Privilegium quod olim est datum Ecclesiæ nostræ Lovaniensi) ex hoc capite oporteret has Missas in specie dicere. 192.

An idem teneatur etiã fructum Orationum, quæ in Missa dicuntur petentibus illam applicare.

Petes II. An Sacerdos simpliciter sit obligatus ei, à quo, vel pro quo Missa postulatur, oblato stipendio, applicare, non tantùm fructum ipsius Sacrificii ex opere operato, sed etiam fructum orationum & precum, quæ in Missa dicuntur, & non sunt de substantia ipsius Sacrificii? Negat *Coninck q. 83. art. 1. dub. 10. n. 195* & alii: eò quòd alioquin non satisfaceret Sacerdos ex malo fine celebrans aut excommunicatus; cùm tunc nullus adsit fructus ex opere operantis Sed hanc sententiam plures alii non audent approbare: cùm potiùs sensus communis petentium, aut voventium Missam, ipsorumque Sacerdotum existimatio esse 193.

videatur, ut tota Missa, etiam quoad orationes, applicari debeat: exceptis iis, quæ pro aliis ex tenore ipsius Missæ funduntur, aut specialibus collectis & orationibus in *Memento*.

194. *Dato quòd sic, adhuc non obligatur inde Sacerdos se purgare à peccato aut censurâ.*

Non tamen propterea deberet Sacerdos se purgare à peccato & censurâ, ut postulans Missam consequatur etiam fructum, de quo hîc quæritur, nec secùs faciens teneretur restituere partem stipendii, ut praxis docet: non enim censentur fideles hoc cum tanto rigore exigere, nec Sacerdotes ad id se obligare. Solùm itaque exposcunt fideles totum fructum Missæ, sive sit multus, sive ex aliquo accidenti aliquantulùm deficiens, juxta dispositionem scilicet, in qua invenitur Sacerdos, dum celebrat. Unde sive celebret ex malo fine & in malo statu, sive ex bono fine, & in bono statu, dat, quod exigitur, fructum scilicet correspondentem præsenti suæ dispositioni. Et ob hoc ipsum laudabiliter student fideles invenire Sacerdotes bonæ vitæ, qui pro ipsis celebrent, ob amplius videlicet lucrum seu fructum.

195. *Ordinatio Tridentini circa reductiones Missarum refertur.*

Postremò circa hanc materiam observandum est *Tridentinum sess. 25. c. 4. de Reform.* dare facultatem Episcopis, ut in Synodo Diœcesana, itemque Abbatibus & Generalibus Ordinum, ut in suis Capitulis Generalibus possint, pro sua conscientia, in Ecclesiis sibi subjectis indigentibus reductione Missarum ad minorem numerum, quādo copia est tanta, vel stipendium adeò tenue, ut illis convenienter satisfieri nun possit, statuere quidquid magìs viderint expedire, factâ semper commemoratione, sive in *Memento*, sive per collectas, eorum defunctorum, qui legata pro salute animarum suarum reliquerunt. Quod Decretum juxta Declarationem Cardinalium, quæ refertur ad dictum caput *Tridentini*, habet locum etiam in reductione officiorum pro defunctis.

196. *Recentiora Decreta Urbani VIII. recensentur,*

Nihilominùs Urbanus VIII. in suis Decretis sæpè citatis districtè prohibet, *Ne Episcopi aut Generales quoque modo reducant onera ulla celebrandarum Missarum, aut post idem Concilium imposita, aut in limine fundationis: sed pro his omnibus reducendis aut moderandis vel commutandis ad Apostolicam Sedem recurratur, reductiones aliter faciendas omnino nullas atque inanes decernens. Quantumvis* (ut postea declararunt Cardinales) *legatum sit ita tenue, ut non sit, qui velit onus ei injunctum subire.*

Et explicantur.

Excipiunt iidem Cardinales casum, quo in ipsa beneficii erectione expressè cautum est, ut liceat Episcopo injunctum onus reducere ac moderari. Quare etiam non est ablata potestas reducendi onera Missarum antecedentia *Tridentinum*, & non imposita in limine fundationis: ut patet ex tenore Decreti: quidquid *Bassæus V. Missa VII. n. 11.* simpliciter dicat ablatam esse potestatem quoad onera tam antecedentia quàm consequentia tempus *Tridentini*.

197. *An obliget extra Italiam.*

Immo ex plano contextu Decreti advertisse se ait *Marchant Tom. 2. Tr. 2. P. 2. Tit. 4. §. 2. in Appendice doctrinali Resol. 5.* illud tantùm intrà Italiam obligare. Quod tamen non satìs clarè advertere ego potui. Et oppositum supponitur in *Declaratione Cardinaliū super Decreta Urbani VIII. in Resp. ad ult.* Videri saltem debet, an Decretum sit usu receptum in his vel illis extra Italiam locis, signanter in Belgio; ubi etiam numquam fuit publicatum. Quare de Belgio quoad Episcopos ita testatur *Zypaus in Consultationibus Canon. l. 3. Tit. de Celebr. Miss. Consulta 1. 1.*

198. *Moventur quædam notabilia circa dispositionem Tridentini.*

Quod autem ad ipsam *Tridentini* dispositionem attinet, existimat *Navarrus, Henriquez, Marchant suprà, Dian. p. 1. Tr. 14. de Celebr. Missar. Resol. 4.* & alii Concilium quoad Episcopos non statuere jus novum, sed concedere seu declarare id, quod jure ordinario eis competebat. Quocirca plures censent ibi disposita competere Episcopis etiam extra Synodum, vi juris communis. Quibus favet *Lessius in Resolut. V. Missa casu 7.* At quoniam quoad Generales & Abbates condit *Tridentinum* jus novum, existimat *Diana sup.* alios citans bis saltem non competere ista, nisi in Capitulis Generalibus. Verùm quia his quoque antea competebant ea, quæ Episcopis de jure communi, existimat *Bruno Chassaing P. 2. Tract. 8. c. 1. propos. 8.* (in cujus Scriptis inter alia desidero exactiores seu fideliores citationes) etiam illis id convenire extra Capitula, solùmque directivam esse clausulam *Tridentini*, non annullativam actûs aliter facti. Quidquid de his sit, indubiè consultissimum saltem est, terminis *Tridentini* inhærere. Quòd si Synodi non celebrentur, convenit Episcopum requirere consensum Capituli; immo juxta plerosque requirere tenetur; etsi non sequi.

QUÆSTIO XVI.

An & Quomodo obligentur fideles assistere Sacrificio Missæ?

199. *Audire Missam & ei interesse coincidunt. Ad hoc obligantur diebus Dominicis & festivis omnes fideles,*

PRo complemento hujus materiæ explicanda restat obligatio assistendi Sacrificio Missæ, seu (quod vulgò dicitur, & in idem redit) audiendi Missam.

Itaque certum in primis est, baptizatos adultos & ratione utentes teneri diebus Dominicis & Festis interesse Missæ. Patet ex communi sensu omnium Doctorum & fidelium, & antiquâ ac universali Ecclesiæ consuetudine. Immo hoc præceptum recensetur inter quinque præcepta Ecclesiæ, quæ etiam pueris in Catechismo proponuntur. Idem colligitur ex c. *Omnes fideles*, & c. *Missas de Consecrat. dist. 1.* Ex eodem com-

Sub gravi obligatione.

communi consensu & praxi fidelium patet prædictæ obligationis gravitas: prout & ipsa materia gravis est, adeò ut vel semel Missam omittere sit grave.

200. *Non obligantur Catechumeni.* *Quando obligentur pueri.*

Non obligantur autem necdum baptizati, quàmvis Catechumeni sunt; utpote non subditi Ecclesiæ. Idem est de pueris & aliis nondum ratione utentibus, utpote incapacibus præcepti, & assistentiæ humanæ; qualem hoc præceptum exigit. Obligantur nihilominus parvuli, quàm primùm attigerint usum rationis, sic ut saltem in confuso possint honestum à malo discernere, & mortaliter peccare. Et quàmvis ipsi ratione ignorantiæ aut inadvertentiæ vel imperfectæ notitiæ in his initiis facilè excusentur à culpa, præsertim gravi: obligantur tamen parentes, & alii curam illorum habentes, esse soliciti (prout soliciti sunt, qui Deum timent) ut Missam audiant. Eidem obligationi satisfaciunt Sacerdotes Missam celebrando: sic enim perfectissimè intersunt ipsi Sacrificio.

Sufficit audire unicam etiam in Natali Domini.

Est porrò obligatio audiendi Missam unam, etiam in die Natalis Domini, juxta indubitatam sententiam & praxim Doctorum; etsi sit liberum Sacerdotibus dicere tres: immo etsi juxta *Miranda, Henriquez* & alios Parochi sint obligati ad providendum plebi tunc de tribus Missis, si commodè possint. Quam tamen obligationem rigorosam simpliciter loquendo plures alii non admittunt.

201. *Quæ pars sit notabilis, ut omittens ei interesse, peccet graviter.*

Certum deinde est, audiendam esse Missam integram, sic ut omittens interesse parti notabili, peccet juxta omnes graviter. Pars autem notabilis censetur media, aut etiam tertia pars, juxta Doctores communiter. Si verò quis adsit ab initio Missæ usque ad communionem inclusivè, & tunc discedat, non omittit partem notabilem: uti etiam, si adsit, antequam legatur Epistola: immo juxta Doctores passim, etsi Epistola sit lecta, modò intersit Evangelio. Adhuc plus addunt varii Recentiores, scilicet probabiliter non omitti partem notabilem, etsi evangelium sit lectum, modò quis adsit reliquæ parti usque ad finem Missæ, adeòque saltem audiat ultimum Evangelium. Id probabile putant *Lugo, Bonacina, Diana,* & plures, quos refert & sequitur *Aversa q. 11. sect. 19. §. Sexto constat.* Videtur saltem multorum simplicium sensus, sufficere, quòd Evangelium necdum sit ex toto lectum, seu quòd intrantes templum repererint Sacerdotem occupatum lectione Evangelii. Sæpissimè etiam rustici serò venientes excusantur per bonam fidem & inadvertentiam periculi serò veniendi, vel per hoc, quòd sint decepti in hora, vel non audiverint pulsum, nec postea sit opportunitas aliud Sacrum audiendi. Gravitas denique partis sumenda quoque est ex ejusdem qualitate. Unde graviter peccaret, qui non interesset consecrationi & communioni, in quibus consistit essentia & integritas Sacrificii, quæque sunt maximè intenta in hoc præcepto.

202. *An qui nequit interesse Missæ toti, teneatur interesse parti.*

Petes I. An qui nequit audire Missam integram, teneatur audire partem? Resp. si pars restans sit nullius momenti, aut consecratio sit peracta, non teneri: tunc enim deficit pars principalis & essentialis: secùs est, si consecratio necdum sit peracta, idque ob oppositam rationem. Hinc etiam non est obligatio audiendi officium feriæ sextæ Parasceves, ut contra Nonnullos docent Doctores passim & declaravit S. Congregatio Rituum teste *Gavanto in Rubr. Miss. p. 4. tit. 9. num. 24.* etsi in ea celebraretur aliquod festum in populo, v. g. festū Annuntiationis (quod apud Italos semper celebratur die occurrenti, sed apud Leodienses anticipatur, in Provincia autem Mechliniensi transfertur in feriam tertiam post Dominicam in Albis) quando Sacerdos quidem communicat, & quosdam alios ritus adhibet, verè tamen Missam non celebrat.

203. *An sufficiat audire successivè priorem medietatē unius, & posteriorem alterius Missæ.*

Petes II. An is, qui audiret mediam Missam unius Sacerdotis, v. g. à consecratione inclusivè usque ad finem, satisfaceret præcepto, audiendo partem alterius Missæ usque ad consecrationem? Existimant varii Recentiores, spectando principia intrinseca, quòd non: eò quòd duæ partes diversarum Missarum non integrent unum sacrificium sive unam Missam in rigore loquendo. Fatentur tamen affirmativā doctrinam esse probabilem, & secutam in praxi. Ob auctoritatem Theologorū quasi communiter existimantium, talem satisfacere præcepto. Et planè potuit Ecclesia non velle obligare ad amplius, quàm ut certâ temporis protractione Fideles intersint actionibus integræ Missæ, etsi non omnes propriè spectent ad eamdem numero Missam. Hoc porrò sensu legem Ecclesiæ diu intellexit & interpretatus est usus & recepta Doctorum Sententia, sciente Ecclesiâ & non contradicente; esto fortasse à principio fuisset alia Ecclesiæ intentio. Confirmatur à simili: quia si quis foret obligatus audire Vesperas, satisfaceret, etsi audiret singulos psalmos cani à diversis sibi succedentibus. Et hæc opinio potest, dum saltem causa subest, practicè admitti; sed tamen altera tamquam securior & salubrior est consulenda.

204. *An etiam simul, pluribus scilicet diversis Missæ partes peragentibus.*

Nullatenus equidem probandum est, quod velut absurdum rejicit *Suarez disp. 88. sect. 2.* (quidquid *Diana* & quidam alii id admittant tamquam probabile) satisfacere illum, qui audit duas partes Missæ simul, v. g. Missam unius Sacerdotis ab initio usque ad consecrationem, & alterius simul celebrantis à consecratione usque ad finem. Hoc enim est contra communem Doctorum & Fidelium sensum, qui persuasum sibi habent, præcipi ab Ecclesia, ut Fideles intersint actio-

sint actionibus integræ Missæ successivè, & cum tractu temporis faciendis. Alioquin sanè sex aut septem Sacerdotibus diversas Missæ partes simul celebrantibus, posset quis voluntati Ecclesiæ satisfacere spatio duorum circiter minutorum: quod est planè absurdum. Denique simili ratione constat non satisfacturum præcepto recitandi horas, qui psalmos legeret, alio recitante alios psalmos vel lectiones, etiamsi simul posset ad horum recitationem attendere.

205. *Quid in casu voti aut satisfactionis sacramentalis.* Quid sit autem de vovente plures Missas audire, vel ad id obligato ex pœnitentia Sacramentali, an nimirum talis satisfaceret assistendo simul pluribus missis, id pendet ab intentione voventis & Confessarii, quæ præcisè ferri posset in fructum ex assistentia plurium missarum oriundum, qui quidem fructus hoc modo verè percipi posset. Quàmvis non dubitem intentionem præsertim Confessarii regulariter esse aliam, ut scilicet successivâ Missarum auditione, quæ pœnalis est, peccatum plectatur. Deinde mens Confessarii & voventis, qui legem velut privatam imponunt, regulanda videtur ad instar Legis communis seu Ecclesiasticæ.

206. *Perinde est, qualis ritûs aut Officii Missa audiatur.* Secundò quoad præceptum Missæ audiendæ certum est ex praxi & judicio omnium, ac tenore simplici ipsius præcepti, perinde esse, qualis Missa audiatur, sive nimirum sit de festo occurrente, sive non: sive celebretur juxta ritum Romanum, sive juxta Ambrosianum, aut Carmelitanum, aut Græcum &c.

207. *Similiter, quo in loco.* Tertiò quoad locum certum similiter est ex praxi totius Ecclesiæ, & sensu communi, perinde esse, ubi Missa audiatur, scilicet sive in Parochia, sive in quavis alia Ecclesia, aut publico Oratorio. Amplius enim lex non indicit, quàm Missæ interesse. Estque controversia, quæ sub finē præcedentis sæculi super hac materia erat suborta inter Clerum sive Episcopos Arthesiæ & Regulares, terminata per decretum Apostolicum Clementis VIII. ad Octavium Episcopum Tricariensem Nuntium Apostolicum in Belgio directum, in quo Pontifex declarat populum satisfacere præcepto audiendo Missas in Ecclesiis Regulariū. Quod priùs decreverant Pontifices diversi in Bullis Apostolicis, scilicet Leo X. Paulus III. & Pius V. Quare consequenter non posset Episcopus Fideles cogere ad audiendam Missam in Parochia: quod proinde de Missa, ac etiam de concione declaravit S. Congregatio, ut allegat *Aversa q. 11. sect. 19.*

208. *Difficultas solùm movetur de Oratoriis quibusdam domesticis ob formam Brevium Apostolicorum.* Solùm posset moveri difficultas de Oratoriis domesticis, in quibus ex indulto Pōtificio potest audiri Missa cum certis restrictionibus dierum solemnissimorum & personarum; sicut in Brevibus hodiernis declaratur, istis diebus non posse ibi Missas fieri, neque aliis quoque diebus festis posse ab aliis personis satisfieri præcepto audiendi Missam. Quæ quidem forma ut sonat servanda est, ut plerique tradunt: quamquam, quod attinet ad hoc secundum, Nonnulli censeant eos qui aliàs in Parochia vel Ecclesia Missam audire non obligantur, si audiant Missam in istis Oratoriis, uti si audirent in quovis alio loco, præcepto audiendi Missam satisfacere. Ita noster *Marchant Tom. 2. Tract. 4. Tit. 2. q. 1. dub. 1.* & in *Resolut. Miscell. casu 3.*

Quartò circa modum adimplendi hoc præceptum, oportet esse assistentiam moralem & religiosam. Ad moralem autem assistentiam in primis requiritur præsentia corporalis: sine hac enim non potest verificari, quòd quis Missæ intersit seu assistat; prout tamen exigit ipsa lex. Quare communi judicio non dicitur quis audire Missam, qui domi aut alibi procul ab ea distat, etsi animo pervolvat, quæ in Missa peraguntur. Non est tamen necessarium, ut videat aut audiat Sacerdotem (alioquin enim cæci aut surdi non possent Missam audire) sed sufficit, ut morali æstimatione censeatur præsens. Quod etiam contingit, si saltem societ alios videntes aut advertentes, quàmvis sit extra Ecclesiam omnes præsentes non capientem, ut ex signis & gestis Missæ aliqua possit colligere, & ad multitudinem assistentium censeatur moraliter pertinere. Quod contingit in parvo Sacello, etiam post columnā illius; & in magna Ecclesia, dum præsente magnâ hominum copiâ, quis esset ex postremis (secùs, si sacerdote in vasta Ecclesia coram paucis celebrāte quis foret in alia extremitate Ecclesiæ; quasi non pertinens nec potens advertere ad actionem, quæ ibi fit, adeòque cum detrimento moralis præsentiæ) faceret enim cum ea multitudine unam moraliter præsentiam. Unde etiam ex cancellis, oxali, choro post altare existente, potest quis Missæ assistere, dum potest aliquo modo advertere ad actionem Sacrificii. 209. *Præsentia requiritur corporalis.*

Immo existimo cum *Lugo d. 22. num. 21.* sufficere, si quis è fenestra domûs suæ videret seu audiret Missam, dum via intermedia foret stricta. Quod quidem putat *Aversa quæst. 11. sect. 19.* communi usu & existimatione non esse receptum. Sed immeritò: nam usum talem ipse vidi in locis, in quibus Hæretici dominantur, ubi interdum flumen medium est intermedium inter domum seu cubiculum in quo fit Missa, & aliam domum, ex qua pars populi frequens Missam audit. Possetque usus etiam esse alibi in casu impotentiæ & infirmitatis. Quid mirum autem, si sit non usus in personis aut locis, in quibus ad Ec- 210. *An è fenestra domûs vicinæ possit audiri Missa.*

ad Ecclesiam ipsam datur liber accessus.

De iis qui occupantur circa necessaria Sacrificio.

Notant etiam & conueniunt Doctores, eos qui Missæ inserviunt, & occupantur in deferendis Sacrificio necessariis, v. g. aquâ, thure &c. etsi varias Missæ partes non audiant seu non percipiant, præcepto satisfacere, & censeri assistere toti Missæ, cùm toti inserviant. Vide *Prapos. quæst. 83. num. 205.*

211\. *Intentio audiendi Missam requiritur: & qualis.*

Deinde requiritur intentio aliqua audiendi Missam seu assistendi tali Sacrificio: ita ut non sufficiat esse in Ecclesia, ad expectandum v. g. amicum, nisi intendas etiam Sacro interesse. Sufficit tamen hic animus seu intentio, etsi procedens ex metu seu minis, vel ex pravo fine, v. g. inanis gloriæ, turpis aspectûs &c. cum hac enim culpabili voluntate stat moralis seu humana præsentia ad Missam. Intentionē autem satisfaciendi præcepto non requiri, adeòque eum qui ignorat esse diem festum, & audit Missam, non obligari iterum audire; immo nec eum, qui expresse noluit præcepto satisfacere, sed Missam v. g. ex devotione audire, dummodo intrà debitū tempus sciat vel cogitet, se nihilominus præceptum verè implesse, patet ex dictis in *Tract de Legibus d 3. q. 7.*

Præterea cùm Ecclesia præcipiat auditionem Sacri tamquam actum religiosum & cultum Dei, patet consequenter requiri assistentiam religiosam. Porrò ut aliquis religiosè intersit, debet habere intentionem audiendi Sacrum, animo Deum colendi, sive Sacrificium suo modo offerendi.

212\. *Item qualis attentio sit necessaria.*

Similiter requiritur interna attentio, saltem talis, qualis sufficit ad præfatam intentionem: cum qua etiam stare videtur voluntaria distractio, saltem aliqua. Unde varii Doctores existimant non improbabiliter satisfieri præcepto Ecclesiæ à voluntariè interiùs distracto, modo nō exerceat actionem externam cum interna devotione incompossibilem. Prout idem existimant de præcepto recitationis horarum (de quo proprius agendi locus est in Materia de Horis Canonicis, & obiter egimus in *Tract. de Leg. disp. 3. quæst. 8. in fine*) quàmvis Doctores communiùs contradicāt. Qui nihilominùs fatentur sufficere, ut quis sit interiùs attentus ad verba, & actiones quæ in Sacrificio fiunt sub confusa saltem ratione rei sacræ, vel ad significationem verborum aliarumque actionum, vel denique ad Deum per considerationem rerum cælestium sive divinorum mysteriorum.

213\. *Cōpatibilis est lectio rosarii, horarum, satisfactionis sacramentalis &c.*

Ex quo sequitur I. eum qui tempore Missæ mysterium Eucharistiæ, aliasve res divinas meditatur implere præceptum: immo etiam eum, qui recitat Horas Canonicas ad quas tenetur; vel pœnitentiam sacramentalem, juxta Doctores passim: quia intentio audiendi Missam & orandi se invicem compatiuntur, immo juvant, uti & attentiones; cùm utrimque sufficiat attentio ad divina. Confirmatur: quia sicut recitatio Rosarii non impedit moralem præsentiam vel attentionem, sed potiùs involvit, sic etiam recitatio horarum aut precum obligantium: quòd enim oratio sit præcepta vel non præcepta, est impertinens.

Sequitur II. non satisfacere suæ obligationi, qui per notabilem Missæ partem dormit, etiam involuntariè, fabulatur, aut aliis actionibus incompossibilibus intendit: ille enim non assistit religiosè sacrificio. Quod autem de fabulante dicitur, id explicant varii de confabulante magnâ parte Sacri de rebus seriis vel mentem ita occupantibus, ut non attendat ad ea quæ fiunt. Si interdum solùm cum aliquo colloquatur, non peccat mortaliter: utì nec juxta *Prapositum quæst. 83. art. 6. dub. 5.* quando colloquium non impedit attentionem sufficientem. Nihilominus abusus hujusmodi fabularum est nimius, & scandolosus, meritò per strictas leges extirpandus: prout hîc fieri cœpit junctim per utramque potestatem, Academicam scilicet ac Politicam. 214.

An autem satisfaciat, qui per notabilem Missæ partem confitetur sua peccata, meritò quæri potest. Et quidem Respondent Doctores passim negativè cum *Bonacina disp. 4. quæst 1. pu. 11. num. 26.* (qui etsi antea co[...]rium docuisset, postea tamen suam sententiam mutavit) nam Confessio facit, quòd homo non censeatur moraliter assistere Sacrificio: utì nec Concionatores tunc concionantes: quàmvis enim illa opera sint honesta, tamen respectu Missæ sunt planè disparata, nec habent se per modum orationis; adeòque impediunt, ne homo censeatur esse præsens seu assistens Sacrificio. 215. *Plerique censent sub Missa confitentem nō satisfacere præcepto.*

Nihilominus *Lessius in Resolut. V. Missa casu 2.* etsi quoad Confessionem sub Missa, quæ mentem velut absorbet ac aliis affixā tenet, censeat præmissa valde probabilia, omnino tamen excusandos putat, quibus ratione negotiorum, vel quia sunt in obsequio aliorum, non est integrum audire aliud sacrum; partim ex epykia; partim ex consuetudine legitimè præscriptâ, hîc saltem in Belgio; quam putat etiam alibi vigere: partim ratione lucri spiritualis, quo tales alioquin privarentur: partim denique quòd attentio quædam confusa videatur posse consistere cum actu confitendi, præsertim relata ad participandum tali Sacrificio. Immo tandem satis probabile idem judicat de illis, quibus integrum est aliud Sacrum audire, si bonam saltem partem extra Confessionem audierint. Cum his tamen non suaderem ut Confessarius dissimulet. 216. *Opinio Lessii.*

Quod

217. *Quid sentiendum de Collectoribus Eleemosynarum sub Missa.* Quod attinet ad Collectores eleemosynarum sub Missâ, censent Doctores similiter passim, non satisfacere præcepto audiendi Missam, si magnam partem sacri in hoc munere insumant: nisi fortè consuetudo sit in contrarium excusans eos qui tali publico pietatis officio tempore summi sacri destinentur, quia aliàs omnino pauci inveniuntur, qui vellēt illud onus subire, ut ait *Præpositus quæst. 83. num.* 206. Generaliùs tamen *Lessius suprà Casu* 3. illos excusat: partim ex æquitate seu Epykiâ ob utilitatem Ecclesiæ, quæ aliter non rectè videtur posse obtineri: partim ex consuetudine à pastoribus ac Prælatis toleratâ & præscriptâ: partim denique, quia cum hoc opere potest stare confusa attentio ad Missam, nil ad alias preces. Quod postremum faciliùs admisero in parvis Ecclesiis, aut ubi eleemosynæ colliguntur in facie altaris, & sacerdotis celebrantis. Aliàs in majoribus templis non ita apparet moralis præsentia ad Missam privatim in altari aliquo multùm dissito à loco collectionis celebratam.

218. *Causæ excusantes ab auditione Missæ generatim recensentur.* Quintò denique certum est excusari à præcepto audiendi Missam qui eam non potest audire sine notabili incommodo animæ, corporis, honoris vel bonorū fortunæ, aut sine similis incommodi periculo. Patet ex sensu omnium Doctorum, praxique communi. Ratio est: quia Ecclesia non censetur Fideles suos hoc præcepto velle obligare cum simili incommodo; quàmvis etiam non sit extraordinarium.

219. *Excusati titulo impotentiæ spiritualis.* Hinc titulo impotentiæ quasi spiritualis excusantur excommunicati vel interdicti; cùm his prohibeat Ecclesia, ne licitè sacro intersint. Habens tamen privilegium assistendi Missæ tempore interdicti localis, assistere obligatur juxta receptam doctrinam contra Nonnullos; utpote potens assistere, seu carens impedimento. Sicut induibiè carceri mancipatus deberet audire Sacrum, oblatâ ad hoc à judice facultate.

Excusati titulo impotentiæ corporalis. Secundò titulo impotentiæ corporalis excusantur carcere detenti, infirmi lecto affixi, & regulariter omnes ii, qui propter indispositionem domo exire non possunt. Unde etiam excusantur proles, quas parentes ob justam correctionem domi velut in carcere inclusas detinent, & quibus indumenta honesta denegant; prout in pœnam criminis, & ad resipiscentiam prolium, parentes interdum rationabiliter faciunt.

220. *Excusati titulo impotentiæ moralis.* Tertiò titulo impotentiæ moralis excusantur, quibus imminet detrimentum seu malum notabile, v.g. periculum vitæ ob insidias hostium, infectionem aëris pestilentis, aut ipsius populi convenientis ad templū. Similiter excusantur ægroti, prægnantes, convalescentes, aut qui absque gravi labore vel difficultate ob distantiam loci & incommoda viarum interesse nequeunt. In quibus omnibus bona fides, & prudentum consilium sufficit. Prout etiam mulieres nobiles, quando decenti vestitu comparere non possunt, nec commodè in secreto aut in tenebris Missam andire possunt, excusantur. Similiter matres & nutrices parvulorum, quos nec possunt relinquere, nec propter magnos vagitus decenter ad Ecclesiam deferre. Item laborantes in officinis fusoriis, cursores, custodes civitatis, mercium, vineæ, armentorum vel domûs, quando non rectè compatibilis est auditio Missæ. Item qui debent subvenire aut servire infirmis graviter laborantibus, qui convenienter soli relinqui non possunt ob periculum alicujus detrimenti, vel quia alioquin opportuno tempore carerent medicamentis.

Denique attendenda est consuetudo universalis Ecclesiæ aut etiam alicujus patriæ. Ex qua mulieres tempore purificationis suæ post partum aliquot septimanis licitè ab auditione Missæ abstinent, etsi alioquin nullâ justâ infirmitate detineantur. Similiter quibusdam in locis mulieres nobiles ad aliquot hebdomadas tempore luctûs domo non exeuntes. Aliæ quoque consuetudines, quæ in variis Regionibus reperiri possent, excusant, si sint approbatæ legitimo usu inter timoratos. Simplex quoque ignorantia & bona fides rudiores excusat frequenter à mortali, etsi alioquin reverà non subsit causa sufficiens: qui tamen à Curatoribus animarum sunt instruendi & monendi. Estque planè deploranda miseria, quòd cùm hebdomada habeat 168. horas, & unam tantùm horam vel horæ dimidium divino cultui adstringat Ecclesia nomine Dei, tot excusationes, etiam sæpè prætensas, quærat Christianus, idque in tanta Sacrificiorum abundantiâ; quam meritò in pœnam negligentiæ ac ingratitudinis Deus subtraheret: prout variis populis vicinis subtraxit, qui suspirant & anhelant nunc ad divinum hoc Sacrificium ac cælestem panem. Ut rectè eis applicari queat illud *Thren.* 1. *Omnis populus ejus gemens, & quærens panem.* Et *c.* 4. *Parvuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis.* 221. *Excusati titulo consuetudinis.* *Aut bonæ fidei.*

Est etiam observandum Pastoribus, ut bubulcos atque porcarios vel alios pastores vel aratores, qui in agris assiduè commorantur vel in sylvis, & ideo more pecudum vivunt, curent ad Ecclesiam diebus festis venire, heris eorum graviter admonitis; non solùm ut audiant Missam, sed etiam ut instruātur in rebus fidei & animæ: in quibus frequenter non sunt instructi ad sufficientiam jure divino aut naturali requisitam. Proinde si custodia gregis alicujus 222. *Nota.*

cujus præsentiam exigat, servanda est quædam vicissitudo, ut nunc huic, nunc illi vacet locus & tempus assistendi divinis & audiendi instructiones necessarias.

223. *Quid faciendum ex decentia aut obligatione ei, qui excusatus est ab auditione Missæ.* Est insuper observandum ei, qui non potest sacro interesse cum ceteris, monitum *Augustini Sermon. 251. de Temp.* ut *saltem in domo sua oret, & non negligat Deo solvere votum ac reddere pensum servitutis.* Quamvis vi præcepti Ecclesiastici non sit in rigore obligatus aliis piis actionibus aut exercitiis compensare defectum Missæ, dum ab ea audienda est excusatus.

Putat tamen *Marchant Tom. 2. Tract. 4. Tit. 2. quæst. 3.* ex præcepto divino primævo, *Memento ut diem Sabbati sanctifices*, teneri, qui Missam non audit in die Dominica, Deum speciali cultu colere: adeò ut qui nullo cordis motu vel cultu Deum in Dominica colit, peccet mortaliter, veluti non observans præceptum de sanctificatione illius diei: & consequenter penes eos, qui excusantur à Missa, remanere obligationem realem & communem Deum aliquo cultu religioso in Dominica colendi, quamvis Ecclesia pro iis nullas preces, orationes, vel ritus ordinaverit.

Quæ omnia communi Doctorum sensui & praxi repugnant, & absque solido fundamento sunt asserta. 224. Præceptum namque divinum primævum de sanctificando Sabbato, quatenus positivum, Christianos non obligat: quatenus autem naturale est, & respicit cultum Dei, non est determinatum ex se ad certam hebdomadæ diem, sed æquè potest impleri die jovis aut veneris: immo nec constat esse determinatum ad singulas hebdomadas aut quindenas: cur ergo mortaliter peccare censendus esset contra hoc præceptum, qui in Dominica Deum non coleret, præsertim si id faceret pridie vel postridie? Quod spectat ad *Scotum 3. d. 9. quæst. 1. num. 5.* is juxta *Scoliasten, Ovando, & Angles* loquitur non de necessitate stricti præcepti, sed de necessitate congruitatis: quæ planè maxima est, ut saltem, semel in septimana colatur Deus; præsertim cùm incertum sit, quanto alioquin tempore possit homo sine peccato gravi contra jus naturale abstinere à cultu Dei, à quo omni momento dependemus. Necessitas gratiæ quoque postulat frequentem orationem ac divini Numinis invocationem.

TRACTATUS IV.

DE

SACRAMENTO POENITENTIÆ, EXTREMÆ UNCTIONIS, ET ORDINIS.

PRÆFATIO.

SI ea (*inquit* Trid.seſſ.14.c.1.) in regeneratis omnibus gratitudo erga Deum eſſet,ut juſtitiam,in Baptiſmo ipſius beneficio & gratiâ ſuſceptam, conſtanter tuerentur; non fuiſſet opus aliud ab ipſo Baptiſmo Sacramentum ad peccatorum remiſſionem eſſe inſtitutum. Quoniam autem Deus dives in miſericordia, cognovit figmentum noſtrum, illis etiam vitæ remedium contulit,qui ſeſe poſtea in peccati ſervitutem, & dæmonis poteſtatem tradidiſſent, Sacramentum videlicet Pœnitentiæ; quo lapſis poſt Baptiſmum, beneficium mortis Chriſti applicatur. *De quo ob multiplicem utilitatem, immo neceſſitatem, exactior notitia eſt habenda, adeòq; à nobis tradenda, tum pro praxi Confeſſariorum, tum pro intelligentia ac defenſione fidei contra Hæreticos, plurimùm hâc ætate à regulis Chriſtianæ fidei circa hoc Sacramentum aberrantes. Ob materiæ quoque cognationem, viſum eſt huic Tractatui inſerere pauca illa, quæ tangunt Sacramentum Extremæ Unctionis:* Quod(*ut ait* Trid. ſeſſ.14. in Procemio doctrinæ de Sacramento Extremæ Unctionis) non modò Pœnitentiæ, ſed & totius Chriſtianæ vitæ, quæ perpetua Pœnitentia eſſe debet, conſummativum exiſtimatum eſt à Patribus. *Illa denique quæ Sacramentum Ordinis concernunt, neque ob paucitatem dicendorum ſpecialem Tractatum exigunt, pariter huic Tractatui inſeremus. Solent autem Doctores fusè hîc tractare pariter de virtute Pœnitentiæ.*

Quam

Quam Nonnulli communem seu transcendetalem faciunt cum quavis virtute: Alii verò communiter particularem esse volunt, sive Justitiæ, sive Religionis, aut similis. De quo tamen non est proprius hîc locus. Ea denique quæ concernunt Pœnitentiam actualem, seu detestationem peccatorum præparantem sive disponentem ad remissionem eorumdem (quæ usu Scripturæ & Patrum nomen Pœnitentiæ sibi vendicavit, nec specialiter ad virtutem moralem Pœnitentiæ spectat) partim in materia de Justificatione explicata sunt, partim hîc agendo de prima parte materiali Sacramenti Pœnitentiæ, scilicet Contritione, explicabimus.

DISPUTATIO PRIMA.

De Institutione & Partibus Sacramenti Pœnitentiæ in Communi.

QUÆSTIO I.

An Pœnitentia sit Sacramentum à Baptismo distinctum, & quando institutum?

1. *Pœnitentia est Sacramentum.* DICO I. Pœnitentia est Sacramentum à Christo institutum, & à Baptismo distinctum. Est contra *Novatianos*, sic dictos à *Novato* Episcopo Africano, & corruptore *Novatiani* presbyteri Romani, qui etsi non penitùs negaverint remissionem peccatorum coram Deo; negarunt saltem illam dari baptizatis per ministerium Ecclesiæ, atque adeò omnem usum & ritum hujus Sacramenti abstulerunt. Quod etiam fecerunt *Calvinistæ*, & passim alii Novatores moderni, quorum calumnias & imposturas detegit *Bellarminus l. 1. de Pœnitentia c. 2. & quatuor seqq.*

Juxta Concilia. Sed Conclusio patet ex cap. *Ad abolendam, de Hæreticis, Florentino in Decreto Eugenii*, & novissimè ex definitione *Tridentini sess. 14. c. 1. & 2. & can. 1. & 2.* Probatur

Ipsamq; Scripturam. eadem veritas potissimùm ex *Joan. 20. Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.* Quibus verbis Christus Apostolis, eorumque successoribus manifestè tribuit potestatem remittendi peccata. Hæc autem potestas exerceri debuit per signum sensibile: cùm exerceatur circa homines sensibiles, & in communitate sensibili; & quia nemo alioquin sciret, an peccata sibi essent remissa. Isti autem signo nihil deest ad rationem Sacramenti, ut patet ex ejus definitione.

2. Scripturam adeò claram variè torquent Hæretici, respondentes passim, ibi tantùm Apostolis dari potestatem prædicandi Evangelium, ut per fidem prædicatione conceptam remittantur peccata: vel solùm dari potestatem denuntiandi peccata esse remissa. Sed contra apertum tenorem & proprietatem verborum, in quibus expressè continetur potestas peccata remittendi: remissio autem non est nudum ministerium annunciandi Evangelii vel declarandi, sed instar actûs judicialis. Unde sic ista verba explicat *Ambrosius, Chrysostomus*, & semper intellexit Catholica Ecclesia, ut ait *Trid. sup. can. 3.* ubi etiam definit ea sic intelligi debere. *Quam vanè, sed inaniter torquent Hæretici.*

Probatur denique ex Patribus. *Ambrosius l. 1. de Pœnit. c. 7.* ait: *In Baptismo utique remissio peccatorum omnium est: quid interest, utrùm per pœnitentiam, aut per lavacrum hoc jus* (scilicet remittendi peccata) *sibi datum sacerdotes vendicent? Unum in utroque mysterium est. Cyrillus l. 12. in Joan. c. 56.* postquam verba *Joan. 20.* interpretatus esset, docet apertè in fine capitis, Discipulos, scilicet Sacerdotes, per potestatem sibi à Salvatore traditam duobus modis peccata remittere, *Primum* (inquit) *Baptismo, deinde Pœnitentiâ: nam aut homines ad Baptismum inducunt, aut Ecclesiæ filiis pœnitentibus indulgent.* Quòd autem Hæretici objiciant *Cyrillum* explicare verba Christi de potestate baptizandi, falsum est: nam in expositione verborum, Baptismi non meminit; sed tantùm in fine Capitis, ad explicandam sacerdotum dignitatem numerat duplicem prædictam potestatem: non asserit tamen, quòd utraque sit illis ibi tradita; neque id congruit contextui Evangelii. Et quamvis verba illa ad utramque potestatem peccata remittendi extenderet, id solùm faceret per quamdam accommodationem, ut ait Wig- 3. *Idem tradunt Patres.*

gers q. 84 art. 1. Hieronymus, tum alibi, tum *Epist. ad Heliodorum* expressit Catholicam veritatem, ubi de sacerdotibus ait: *Absit, ut de his quidquam sinistrum loquar, qui Apostolico gradui succedentes, Christi corpus sacro ore conficiunt, per quos & nos Christiani sumus, qui claves regni cælorum habentes, quodammodo ante diem judicii judicant.*

4. *Responsio Hæreticorum Auctoritatis de Baptismo ad memoriam revocato exponentium enervatur.* Ex his præcluditur effugium Hæreticorum dicentium Pœnitentiam esse ipsum Baptismum ad memoriam revocatum: nam Christus *Joan.* 20. non agit de Baptismo, sed de potestate sacerdotum ad remittenda peccata. Et quidem potestas baptizandi Apostolis data fuit *Matth. ult.* immo diu antea baptizaverant, ut patet *Joan. 3. &* 4. Neque usquam in Scriptura vel tota antiquitate lapsi post Baptismum remittuntur ad memoriam Baptismi pro remedio reconciliativo. Quin immo Patres de Pœnitentia tractant tamquam remedio peccati distincto à Baptismo; ut patet ex auctoritatibus allegatis, & aliis, in quibus Baptismum quidem vocant primam tabulam post naufragium factum peccato Adæ, Pœnitentiam autem secundam tabulam, secunda subsidia, item reconciliationem fidelium, similibusque nominibus.

5. *Qualiter distinguatur Sacramentum Pœnitentiæ à Baptismo.* Idem patet ex eo, quòd Baptismus & Pœnitẽtia habeant distinctam materiam & formam: Baptismus quoque sit initerabilis, non Pœnitentia: habeatque distinctũ ministrum, cùm Baptismus etiam à laico possit conferri validè, & in necessitate licitè; at reconciliatio pœnitentium ita propria semper fuerit Episcopis & Presbyteris, ut quovis casu laicus illam attentasset, nemo invalidam & irritam esse dubitaret: habeat insuper distinctum effectum, cùm Baptismus deleat omnem pœnam, Pœnitentia regulariter relinquat aliquam pœnam temporalem satisfactionibus expiandam; ob quod à Patribus vocatur Baptismus quidã laboriosus & lacrymatũ, ut refert *Bellarm. l. 1. de Pœnit. c.* 13. Denique ridiculum est dicere, Baptismum olim susceptum sui recordatione remittere subsequentia peccata. Quòd autem Hæretici dicant id fieri, quatenus ita excitatur fides, per quam quis justificatur, falsum assumunt. Nam fides ista specialis non justificat, & signanter Sacramenta non justificant excitando fidem, ut *Tract. de Sacram. in genere* ostensum est. Nec inde aliquid speciale competeret Baptismo, quod non competeret alicui concioni in memoriam revocatæ.

6. *Exponitur locus Scripturæ & Augustini ab Hæreticis objectus.* Dices: *Ad Ephes.* 5. de Christo dicitur: *Mundans eam* (scilicet Ecclesiam) *lavacro aquæ.* Intellige cum *Augustino l. 1. de Nuptiis c.* 33. quia per illud lavacrum etiam remittuntur peccata postea commissa. Resp. Apostolum agere tantùm de mundatione membrorum Ecclesiæ per Baptismũ, quando primùm aggregantur Ecclesiæ. *Augustinus* autem tantùm vult Baptismum esse principium remissionis subsequentiũ peccatorum, quatenus nisi esset susceptus non remitterentur per pœnitentiam aut remedia à Christo instituta, seu quatenus baptizatis fiunt remissibilia per Sacramentum Pœnitentiæ, non autem quòd remittantur per ipsum Baptismum: *Quid enim* (inquit ibidem) *prodesset vel ante Baptismum Pœnitentia, nisi Baptismus sequeretur; vel postea, nisi præcederet?* Alioquin (ut ait idem *Augustinus Epist.* 23.) *Si infans post Baptismum propriè incipiat habere peccata, illa non regeneratione auferuntur, sed aliâ curatione sanantur*; scilicet Sacramento Pœnitentiæ, cujus fit capax per Baptismum. Et *l. 2 De adulter. conjug. c.* 16. *Si* (inquit) *à Catechumeno factum est homicidium, Baptismate abluitur, si à baptizato, Pœnitentiâ & reconciliatione sanatur*; scilicet Sacramento Pœnitentiæ.

Dico II. Christus instituit Sacramentum Pœnitentiæ *Joan.* 20. dum insufflando in Apostolos dixit: *Accipite Spiritum sanctum &c.* Colligitur satis evidẽter ex *Trid. sess. 14. c.* 1. ubi docet, Christum Dominum Sacramentum Pœnitentiæ tunc præcipuè instituisse, cùm à mortuis excitatus insufflavit in discipulos suos dicens: *Quorum remiseritis peccata &c.* Addit autem, *præcipuè*, ut significet idem Sacramẽtum antea fuisse insinuatum & promissum, videlicet *Matth.* 16. *&* 18. Deinde probatur: quia Christus per verba prædicta dedit Apostolis potestatem remittendi peccata, ut patet ex textu, ac *Trid. sup. can.* 3. ergo tunc instituit Sacramentum Pœnitentiæ: cùm non sit aliud dare potestatem remittendi peccata, quàm instituere tribunal, in quo jus dicerẽt Sacerdotes, absolvendo, quos judicarent dignos; non absolvendo, quos judicarent indignos. 7. *Christus instituit hoc Sacramentum præcipuè post resurrectionem Joan. 20.*

QUÆSTIO II.

Quæ sit Materia Sacramenti Pœnitentiæ?

Dico I. Materia remota Sacramenti Pœnitentiæ sunt peccata commissa post Baptismum. Patet: quia circa illa versatur materia proxima, nempe actus pœnitentis. Deinde quia hoc Sacramentum est institutum per modum judicii; materia autem remota judicii sunt crimina delinquentis. 8. *Materia remota sunt peccata.*

Dixi, *Commissa post Baptismum*: quia peccatum originale, & alia Baptismum præcedentia, necessariò debent remitti per ipsum Baptismum: nec potest de illis Ecclesia judicare; cùm sint cõmissa antequam esset homo Ecclesiam ingressus, aut subesset illius jurisdictioni. Idem colligitur ex *Tridene. sess. 14. c. 1. &* 2. Estque apud omnes indubitatum. *Commissa post Baptismum.*

Intelli-

9. *Etiam venialia.*

Intelligitur autẽ Conclusio non tantùm de peccatis mortalibus, sed etiam de venialibus, quæ huic judicio utiliter subjici, tradit *Trid. sup. c. 5. & can. 7.* Sunt enim verã Dei offensa; circa quam versari possunt actus pœnitentis.

Vel aliàs confessa & absoluta.

Intelligitur etiam Conclusio de peccatis semel confessis, & per absolutionem sacramentalem remissis: nam adhuc circa illa possunt versari actus pœnitentis, potestque pœnitens ea, si velit, denuò subjicere judicio: sicut reus legitimè absolutus potest, si velit, denuò de iisdem criminibus expostulare judicium. Idem confirmat sensus communis Doctorum, praxis Confessariorum & piorum Fidelium, expressitque *Benedictus XI. Extrav. Inter cunctas, de Privilegiis §. Ceterùm,* ubi dicitur: *Ceterùm licèt de necessitate non sit, iterum eadem confiteri peccata, tamen quia propter erubescentiam, quæ magna est Pœnitentiæ pars, ut eorumdem peccatorum iteretur confessio, reputamus salubre &c.*

10. *Forma Sacramenti potest repeti super eamdem materiam remotam.*

Dices: Forma sacramentalis non potest sæpiùs proferri super eãdem numero materiam: ergo non possumus eadem peccata sæpiùs confiteri. *Resp.* Neg. Ant. intellectum de materia remota; prout sunt peccata: cùm eadem aqua sæpiùs possit adhiberi in administratione Baptismi, idem instrumentum in collatione Ordinum &c. Si autem intelligatur Antecedens de materia proxima, major est difficultas.

11. *An requiratur tum iterata peccatorum Confessione iteratus dolor.*

Quantùm ad præsentem materiam, satis certò requiri videtur iterata confessio; & secundùm Doctores communiter (ut apparet) etiam iteratus dolor: tum quia confessionis & contritionis videtur esse par ratio: tum quia alioquin idem dolor non retractatus posset deservire per longũ tempus iteratis confessionibus, sicque confitẽtes venialia non deberent sub gravi obligatione elicere novum dolorem, quando aliquod mortale v. g. aliàs confessũ adderẽt. Nihilominus quod ad dolorem spectat varii Recentiores docent oppositum, & probabile censet *Diana*, ac fusè propugnat *Decastillo disp. 6. dub. 12.* negans oppositum esse commune. Idem tenet noster *Poncius*. Et foret valde consolatorium pro praxi pœnitentium confitentium quotidiana venialia; de quibus fortasse non habent satis serium dolorem & propositum emendationis, quãdo nimirum adjungerẽt mortale aliàs confessum, aut gravius veniale, de quo aliàs elicuerunt dolorem, cum confiterentur, sine reincidentia. Immo sic posset quis toties quoties vult confiteri peccatum aliàs confessum cum dolore semel elicito nec interea retractato: cùm alioquin probabilissimè non requiratur temporis propinquitas.

Notandum pro praxi.

Quod videtur minus consonũ praxi. Quidquid sit, illud omnino existimo, quòd non requiratur nova contritio, quando quis post absolutionem recordatur alicujus peccati, ad quod prior contritio sese extenderat, nimirum quia eatenus necdum fuit informata absolutione. Idque suadet praxis Confessariorum & Fidelium.

Petes, An peccatum dubium sit materia sufficiens Sacramenti Pœnitentiæ? *Resp.* certum esse, quòd sic, quando scitur esse peccatum, sed dubitatur de gravitate. Quando autem dubitatur, an verè peccatum sit, eatenus est materia sufficiens, quatenus absolutio futura sit valida, si peccatum verè subsit; aliàs non. Sicut si quis consecraret in materia dubia, validè consecraret, si à parte rei esset vera materia. Sed quia minister Sacramenti non potest illud conferre in materia dubia, debet curare, ut tunc adjungatur peccatum aliquod certũ, sive veniale, sive aliàs confessum. Si tamen certum haberi non possit (quod non est morale) & equidem sit verum dubium de mortali, absolvendus est pœnitens sub conditione. Ita passim Doctores. 12. *An peccatũ dubium sit sufficiens materia Sacramenti.*

Dico II. Quasi materia proxima Pœnitentiæ sunt actus pœnitentis, Contritio, Confessio & Satisfactio. Ita *Florentinum in Decreto Eugenii, & Tridentinum sup. c. 3. & can. 4.* Ratio est: quia illi actus immediatè applicant materiam remotam, & determinantur immediatè à forma sive sententià judicis. 13. *Quasi materia proxima sunt actus pœnitentis.*

Dices I. Dolor non est sensibilis, ergò nec materia Sacramenti. *Resp.* esse satis sensibilem per accidens, scilicet per confessionem, vel alia signa externa; uti consensus internus in Sacramento matrimonii hàc ratione fit sufficienter sensibilis. *Nec refert quòd dolor non sit sensibilis,*

Dices II. Satisfactio est posterior formà Sacramenti sive absolutione; ergo non est hujus Sacramenti materia. *Resp.* Neg. Cons. sufficit enim ut à forma suo modo determinetur (quod fit, dum ab ea accipit virtutem delendi pœnas, aut saltem contrahit necessitatem, ut impleatur) & ut suo modo Sacramentum integret, concurrendo videlicet ad plenam peccatorum remissionem, scilicet etiam quoad reatum pœnæ temporalis, quem satisfactio delet ex divina institutione. *Quòd satisfactio sit posterior formà Sacramenti.*

Dixi in Conclusione *quasi materia*: sic enim loquuntur Concilia citata. Idque juxta multos ob hoc, quòd isti actus pœnitentis non sint substantiæ sensibiles, prout sunt materiæ aliorum Sacramentorum, v. g. aqua Baptismi, chrisma Confirmationis &c. Verùm pari ratione Concilia formam Sacramẽtorum appellassent quasi formam: cùm non sit forma substantialis, immo nec artificialis, qualis est figura, sed consistat in quibusdam verbis. Deinde etiam peccata non sunt substantia sensibilis, & tamen dicuntur simpliciter materia Confessionis, non autem quasi materia. 14. *Cur actus pœnitentis dicuntur quasi materia.*

Quare *Scotistæ* communiter existimant actus pœnitentis vocari quasi materiam, eò quòd non sint materia propriè intrinseca & 15. *Opinio Scotistarum de hac re,*

ca & essentialis; uti de satisfactione certum est, ac de contritione & confessione docet *Scotus, Gabriel, Major* & alii multi. Quod quidem solùm ad modum loquendi (ut notat *Cavellus in Scholio ad dist. 16. q. 1. n. 7.*) spectare videtur: nam quod ad rem attinet, satis constat essentiam sive valorem Sacramenti non subsistere sine contritione & confessione: ob quod reliqui Doctores illas esse censent propriè partes essentiales & intrinsecas. Verùm sicut ipsa peccata requiruntur ad valorem Sacramenti, & tamen non sunt pars illius intrinseca & essentialis, sed solùm conditio prærequisita sive materia extrinseca super quam cadunt actus pœnitentis & consequenter ipsa absolutio: sic possent ipsi quoque actus pœnitentis prærequiri instar materiæ quasi extrinsecæ, circa quam versetur absolutio, quæ cadit super ipsa peccata quatenus contrita & confessa. Sacramentum namque hoc est à Christo institutum veluti sacrum quoddam tribunal, cujus ministri sint veri judices. Ad hoc autem tribunal integrè & ritè complendum, etsi varii actus concurrant, essentia tamen illius propriè consistit in ipso actu judicis, sive in ipso actu judicii remissivo peccati: qui est sola absolutio, seu sententia judicialis, actibus ipsius Rei necessariò concurrentibus seu præcedentibus, ut judicium ritè feratur. Unde hoc Sacramentum dicitur à Sacerdote confici & à pœnitente suscipi; utique dandum à Sacerdote, qui tamen dat solam absolutionem. Solus etiam Sacerdos à *Florentino* & Catholicis dicitur minister hujus Sacramenti, & posse remittere peccata: cùm tamen etiam pœnitens, si actus ab eo adhibendi sint partes essentiales, id conficeret, & ad remissionem peccatorum tamquam minister concurreret, saltem secundariò.

Solùm in modo loquendi à reliquis differentium.

declaratur.

16\. Et hoc quidem ferè modo discurrunt seu loquuntur *Scotistæ.* Qui tamen nec volunt, nec possunt negare, quin sicut actus pœnitentis sunt quasi materia sic etiam suo modo dici possint partes Pœnitentiæ, pertinentes ad constitutionem completam hujus sacri Tribunalis. Sic enim loquitur *Trid. sess. 14. c. 3. Qui, actus, quatenus in pœnitente ad integritatem Sacramenti, ad plenamq; & perfectam peccatorum remissionem ex Dei institutione requiruntur, hâc ratione.* seu hoc sensu (in quo id nullus negat) *Pœnitētiæ partes dicuntur.* Denique ipsum *Rituale Romanum. Tit. de Sacram. Pœnitentiæ* similiter ait *ad illud* Sacramentum *constituendum cōcurrere materiam & formam.* Sed cùm similiter addat ita concurrere etiam Ministrum, & materiam præfatā dividat in remotam, seu peccata, & proximam seu actus pœnitentis, patet ipsum non agere solùm de cōstitutione intrinseca instar partis essentialis; qualiter utique non constituitur hoc Sacramentum, sive per ministrum, sive per peccata: quidquid pauci Recentiores dixerint. Simili sensu *Florentinum in Instructione Armenorum* dixit omnia Sacramenta perfici rebus, verbis & personâ Ministri.

Quâ ratione actus pœnitentis dicantur partes Pœnitentiæ.

Et ad illius constitutionem concurrant.

Petes I. An contritio, quæ est quasi materia Pœnitentiæ, debeat adesse, dum pœnitens confitetur? Resp. etsi hoc sit securius & suadendum, sufficere tamen, quòd præcesserit: sicut enim confessio non est necessariò præsens, dum impenditur absolutio, sed potest etiam diu præcessisse; sic quoque potest dolor præcedere confessionem: secundùm moralem enim æstimationem satis ei conjūgitur, dum saltem ipsa fit virtute doloris antea eliciti. Confirmatur: quia si quis post edita signa doloris incidat in amentiam, absolvitur in periculo mortis, etiam longo tempore post actum elicitum: similiter satisfactio multo sæpè tempore postponitur ceteris Sacramenti partibus: ergo non est ratio, cur inter contritionem & confessionem temporis distantia intercedere nequeat. Et ratio desumitur ex natura judicii, quod tantam partium propinquitatem non requirit. Unde qui manè, antequam exiret domo, contritionem elicuit, seque ad confessionem præparavit, potest postmodum in Ecclesia existens confiteri, non renovato dolore. Idem est juxta *Præpositum* & alios, quàmvis solùm vespere præcedenti dolorem elicuisset, dum tamen interea non sit retractatus. 17.

An contritio debeat adesse tempore confessionis, an verò possit tunc non ampliùs existere.

Dubium tamen est, an debeat dolor procedere ex intentione formaliter vel virtualiter relatâ ad confessionem, sive ad Sacramentum Pœnitentiæ. Et quidem *Præpositus* & plures alii censent, quòd sic: eò quòd ad constitutionem Sacramenti necessaria videatur intentio Sacramenti & partium illius; ut patet exemplo aliorum Sacramentorum: nam ablutionem sine tali intentione factam non posset quis postea referre ad confectionem Sacramenti Baptismi, etiamsi formam legitimam proferret. Idem est in aliis. Estque hoc quoad praxim securius & consulendum. 18.

An debeat elici ex ipsa intentione cōficiendi seu Sacramentum suscipiendi. Sententia Affirmans.

Nihilominus *Lugo*, *Poncius* & plures alii censent hoc non requiri, sed posse pœnitentem velle, ut dolor priùs elicitus sibi ad hunc effectum valeat; adeòque non esse per omnia hîc discurrendum de quasi materia quam adhibet ipse suscipiens Sacramentum, & de partibus aliorum Sacramentorum, quæ ex certa intentione adhibentur à Ministro. Sufficere enim videtur, quòd dolor hîc adhibeatur, quantùm satis est ad debitè instruendum Tribunal; quod sufficienter instrui apparet, si dolor adsit, & confessio sequatur, exinde omnino futura dolorosa sui accusatio. Et consonare videtur sensus fidelium, qui omnino putant se sufficienter dispositos, si ex concione dolorem de peccatis concipiant, & inde incipiant ulteriùs cogitare de confessione, 19.

Sententia Negans probatur.

ſione, ad quam tamen dolor iſte non videtur antecedenter fuiſſe relatus, ſed conſequenter. Nec credunt diſpoſitionem ſuam contineri in ſubſequenti voluntate confitendi, ſed potiùs in priori expreſſo dolore.

Confirmatur. Accedit, quòd juxta pleroſque in ſatisfactione Sacramentali non requiratur hujuſmodi expreſſa intentio, ſed ſufficiat libera impletio operis injuncti. Et quàmvis in ea requireretur, ratio ſpecialis eſſet, quòd ſatisfactio ſit pars Sacramenti habens proprium & ſpecialem effectum Sacramentalem, ſcilicet deletionem pœnæ. Deinde dolor ſic elicitus ſufficienter elevatur per miniſtrum, ut ſit pars Sacramenti; ex parte autem pœnitentis ſeu ſuſcipientis ſufficere videtur intentio interpretativa, ſicut in ſuſcipiente alia Sacramenta, & in moribundo, qui abſolvitur ob vitam Chriſtianè tranſactam, quæ tantùm eſt interpretativa confeſſio. Cenſetur autem in tali dolore eſſe interpretativa quædam relatio ad abſolutionem Sacramentalem, quando non excluditur. Quare hæc doctrina videtur ſatìs fundata.

20. *Notandum pro praxi.* Quod autem ad praxim attinet, non videtur ſoliciè ambigendum de hac relatione, dum conſtat de dolore: quia etſi in poſtquam cœpit elici referatur ad Sacramentum, tamen dum refertur, ordinariè adhuc durat aut renovatur, ſicque ipſe quà continuatus aut innovatus ſatìs refertur antecedenter ad Sacramentum: ut taceam in dolore de mortalibus non confeſſis involvi neceſſariò propoſitum hujus Sacramenti.

21. *An debeat præcedere confeſſionem, an autem ſufficiat, quòd præcedat abſolutionem.* Peres II. An contritio debeat præcedere confeſſionem? Exiſtimat *Consnek* & pauci alii debere præcedere non tantùm naturâ, ſed etiam tempore. Reſp. tamen ſufficere, ſi comitetur confeſſionem, immo ſubſequatur, dummodò ante abſolutionem. Ita communiter Doctores. Et colligitur ex praxi Confeſſariorum, qui poſt confeſſionem pœnitentes excitant ad dolorem, non autem ad iteratam ſub compendio confeſſionem (ut vult *Consnek*) quam Confeſſarii non cogitant; qui non intendunt, niſi dolorem exprimere; neque etiam cogitant pœnitentes, qui exiſtimant priorem confeſſionem eſſe ſacramentalem, & ut talem fecerunt. Deinde confeſſio ſatis ſignificat dolorem aut præceſſiſſe, aut nunc exiſtere, aut ſaltem ante abſolutionem futurum eſſe. Præcedens etiam confeſſio aut concomitans ſatìs eſt accuſatio doloroſa ab ejuſmodi dolore. Non enim debet eſſe doloroſa per dolorem influentem, utpote qui ſatìs diu antea poteſt fuiſſe elicitus, ſed per concomitantem, prævium aut ſubſequentem. Quamquam ſemper adſit in quolibet ſeriò ſe accuſante aliqua ſaltem diſplicentia; ne alioquin ſit non tam accuſatio, quàm hiſtorica quædam narratio, quæ non ſufficeret, etiam quando dolor tempore præceſſiſſet.

QUÆSTIO III.

Quæ ſit Forma hujus Sacramenti ſeu Abſolutionis?

22. *Formæ Sacramenti tam prolixis laudabiliter adjungi ſolitis ex Rituali Romano deſcribitur.* DE formâ Abſolutionis *Rituale Romanum tit. de Sacramento Pœnitentiæ* ſequentia præſcribit Sacerdoti ſeu Confeſſario. *Cùm pœnitentem abſolvere voluerit, injunctâ ei priùs, & ab eo acceptatâ ſalutare pœnitentiâ, primò dicit*: Miſereatur tui omnipotens Deus; & dimiſſis peccatis tuis, perducat te ad vitam æternam. Amen. *Deinde dextrâ versùs pœnitentem elevatâ dicit*: Indulgentiam abſolutionem, & remiſſionem peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens & miſericors Dominus. Amen. Dominus noſter Jeſus Chriſtus te abſolvat: & ego auctoritate ipſius te abſolvo ab omni vinculo excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti, in quantum poſſum, & tu indiges. Deinde ego te abſolvo à peccatis tuis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Amen. *Si pœnitens ſit laicus, omittitur verbum*, ſuſpenſionis. Paſſio Domini noſtri Jeſu Chriſti, merita beatæ Mariæ Virginis, & omnium Sanctorum: quidquid boni feceris, & mali ſuſtinueris, ſint tibi in remiſſionem peccatorum, augmentum gratiæ & præmium vitæ æternæ. Amen. *In Confeſſionibus autem frequentioribus & brevioribus omitti poteſt, Miſereatur, &c. Satìs erit dicere, Dominus noſter Jeſus Chriſtus, &c. ut ſuprà, uſque ad illud, Paſſio Domini &c. Urgente verò aliquâ gravi neceſſitate in periculo mortis, breviter dicere poterit: Ego te abſolvo ab omnibus cenſuris, & peccatis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Amen.* Hactenus *Rituale* præfatum. *Brevis formula in neceſſitate.* Non eſt etiam neceſſe in Confeſſionibus ordinariis abſente apparentiâ cenſuræ præmittere abſolutionem ab eâdem. Ordinariè autem, præſertim in concurſu pœnitentium, uti ſoleo hâc ſimilive brevi formulâ: *Ego te abſolvo ab omni cenſura, ſi quam incurreris. Deinde ego te abſolvo à peccatis tuis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Amen.* *Alia in concurſu pœnitentium, vel aliàs ad libitum adhibenda.*

23. *Forma eſſentialis quæ.* Propria porrò ipſius Sacramenti forma conſiſtit in his verbis, *Ego te abſolvo à peccatis tuis.* De quibus id conſtat ex ſenſu & praxi univerſalis Eccleſiæ. In quibus etiam apertè exprimitur executio poteſtatis à Chriſto datæ *Joan.* 20. *Quorum remiſeritis peccata &c.* Unde *Florentinum in Decreto* expreſsè ait, *formam hujus Sacramenti eſſe, ego te abſolvo &c.* Similiter *Tridentinum ſeſſ.* 14. *cap.* 3. docet, *formam in illis miniſtri verbis poſitam eſſe, Ego te abſolvo*

solvo &c. Quibus quidem de Ecclesia sancta more preces quædam laudabiliter adjunguntur: ad ipsius tamen formæ essentiam nequaquam spectant, neque ad ipsius Sacramenti administrationem sunt necessaria, ut inquit *Tridentinum*. Immo sine peccato possunt omitti, & passim pro libitu omittuntur.

24. *Invocatio Trinitatis non spectat ad essentiam formæ.* De invocatione quoque SS. Trinitatis satis constat apud Doctores unanimiter contra *Durandum*, quòd non sit de essentia formæ; eùm nec Scriptura, nec Concilia hoc exprimant (uti fit in forma Baptismi) nec sensus Ecclesiæ id doceat, quin immo sensus communis sit in oppositum. Nullatenus tamen consultum est, verba hujus invocationis omittere sine rationabili causa, idque ob universalem Ecclesiæ consuetudinem: ob quam *Bonacina* & alii existimant non omitti sine culpa veniali. Quod tamen negant plures alii, dicentes consuetudinem istam esse liberam.

Cujus proinde effectus non suspenditur eò usque. Hinc patet, effectum Sacramenti conferri, antequam invocetur Trinitas: cùm antecedenter Sacramentum sit substantialiter perfectum.

Non est præterea necesse, absolventem dicere, *ab omnibus peccatis* juxta Doctorum certam sententiam, quam confirmat communis usus & Rituale Romanum reformatum, quod sustulit particulam, *omnibus*. *Ly Omnibus non est addendum.* Modus enim loquendi indefinitus æquivalet universali, quantùm expedit, scilicet, quantùm ad omnia peccata tunc absolutionis & remissionis capacia. Et alioquin peccata venialia non necessariò omnia simul remittuntur.

25. *Sufficeret ad valorem Absolvo te.* Porrò verba formæ *num.* 23. expressa non ita sunt omnia de essentia, quin salvo Sacramenti valore aliqua possint omitti: nam juxta Doctores communiter sufficit dicere: *Absolvo te*: eò quòd pronomen *ego*, satis involvatur in verbo *absolvo*: idemque verbum etsi indifferens ad absolutionem à variis vinculis, tamen in circumstantiis, in quibus profertur, satis determinetur ad significandam absolutionem à peccatis, quam pœnitens petit. Quod confirmatur non modicùm ex ritu seu formâ Græcis usitatâ, de qua *num.* 29. Immo hoc Quidam adeò indubitanter tradunt, ut existiment ly *à peccatis* posse omitti sine gravi culpa. Quod tamen difficultatem habet ob aliquale dubium de valore Sacramenti: nam illud valere negant *Paludanus, Petrus Soto* & quidam alii, ac inter Recentiores *Aversa*. Pro quibus

26. *Objicitur Tridentinum.* Dices: *Tridentinum suprà* docet formam Sacramenti esse: *Ego absolvo te &c.* Ubi (ut patet ex verborum suprà relatorum contextu) loquitur de forma essentiali, & per ly, *& cætera*, satis significat, attento similiter contextu, adhuc alia verba pertinere ad essentiam formæ, quæ non possunt esse alia quam hæc, *à peccatis*. Resp. Concedendo totum. Nam verba ista formaliter seu quoad sensum ac significationem sumpta verè sunt de essentia: non tamen sumpta materialiter (ut ita dicam) quasi debeant expressè poni, quando æquivalenter continentur in aliis; prout illa continentur in prioribus verbis, quatenus prolatis in certis circumstantiis, jàm dictum est. Nam certè *Tridentinum* etiam expressit in forma pronomen *ego*: quis tamen dubitat, quin illud salvo valore possit omitti, veluti satis contentum in verbo *absolvo*. *Explicatur.*

Incertum magis est, an quando posteriora verba formæ expressè adduntur, suspendatur eò usque Sacramenti significatio & effectus. Aliqui negant, Alii affirmant. Probabilius videtur, id pendere ab intentione proferentis; quæ apparet esse talis; quòd ly *absolvo* determinatè significet absolutionem à peccatis, quando alia verba non exprimuntur: dum autem exprimuntur, videtur loquens velle per singula verba significare id, quod propriè per se significant, adeòque sumere tunc ly *absolvo* in significatione generali determinandâ per verba subsequentia *à peccatis tuis*. Quod etiam in talibus circumstantiis esse penes voluntatem loquentis, patet: quia in iisdem circumstantiis frequenter dicit, *Ego te absolvo*, & addit, *ab omni vinculo excommunicationis*; tunc autem ly *absolvo* tantùm significat absolutionem in genere: uti etiam, dum urgente necessitate juxta præscriptum Ritualis Romani eâdem propositione à censuris & peccatis absolvit dicens: *Ego te absolvo ab omnibus censuris & peccatis*: tunc enim non perficitur Sacramentum ante ly *à peccatis*; & consequenter ly *absolvo* potest ex intentione ministri sumi generaliter, volendo, ut determinetur ad absolutionem à peccatis per verba expressa ad hoc instituta. 27. *An dum adduntur, A peccatis, suspendatur eò usque effectus Sacramenti.*

Nota, verba formæ debere proferri indicativè aut modo æquivalenti, non posse autem proferri deprecativè, juxta Doctores communiter: nam forma hoc modo prolata est substantialiter diversa quoad significationem; non sunt autem in hoc Sacramento duæ formæ, quæ quoad sensum substantialem differant. Deinde absolutio est actus judicialis; cui non congruit forma deprecandi alterum pro remissione. Denique Sacerdos talem deprecationem solet præmittere; quâ petit à Deo remissionem peccatorum pœnitentis; & tamen constat ex *Tridentino suprà* illam non esse formam Sacramenti. 28.

Nec obstat, quòd in Euchologio seu Rituali Græcorum non appareat forma absolutionis, nisi deprecativa, quâ Sacerdos pro pœnitente Deum rogat, ut condonet ei pecca- 29.

Græci utuntur formâ indicativâ, & quali. ei peccata confessa. Nam Græcos nihilominus uti formâ absolutâ & indicativâ pro comperto habet *Jacobus Goar in Notis Euchologii in Orationes super pœnitentes*. Acceptâ enim occasione à verbis pœnitentis, *Precor ut veniam mihi eroges*, absolvere cōsueverunt dicendo: *Habeo te condonatum*, seu *veniâ donatum*; aut *Sis condonatus*. Quod perinde est, ac si diceretur, Facio te veniâ donatum. Absoluta enim locutio potest imperativè enuntiari; sicut in ordinatione sacerdotis ly *Accipe potestatem*, idem est, quod, Do tibi potestatem. Abstinent autem Græci ab indicativo activo, eò quòd id excellentiam quamdam sonet, ac ne minister sibi auctoritatem arrogare videatur. Unde Episcopus apud illos dicit (ut refert *Goar suprà*) *Humilitas mea habet te condonatum*; Patriarcha verò, *Mediocritas mea habet te condonatum*. Potuitque similis forma, etsi in Euchologiis non expressa, esse per traditionem accepta, prout accepta est forma Latinorum, quæ similiter in antiquioribus Ritualibus vel Sacramentariis aut Scriptoribus non reperitur expressa. Quare non fuit desuper Græcis in *Florentino* mota quæstio, nec eis, veluti rectè sentientibus & practicantibus data instructio, qualis & quidem ampla fuit data Armenis.

QUÆSTIO IV.

Quis sit verus Sensus formæ Absolutionis?

30\. *De sensu formæ opinio Magistri erronea refellitur.* MAgister dist. 18. existimavit verba Absolutionis habere hunc sensum: Ego te ostendo seu declaro absolutum. Sed est contra proprietatem verborum formæ, & ipsius Christi *Joan.* 20. & contra *Tridentinum sess.* 14. *can.* 9. definiens, absolutionem esse actum judicialem, & non nudum ministerium pronunciandi & declarandi peccata esse remissa.

Altera Hugonis explicatio erronea rejicitur. Secundò *Hugo de S. Victore* refertur existimasse hunc esse sensum: Ego te absolvo, non quidem à reatu culpæ (quem putabat antecedenter à Deo semper esse remissum) sed pœnæ æternæ. Quod tamen erroneum est: tum quia reatus pœnæ æternæ simul dimittitur cum ipsa culpa mortali, ut docet *Tridentinum*, & traditur in materia de Justificatione: tum quia reatus ille non subest in peccatis venialibus non confessis. Immo peccata subjici possunt absolutioni, etsi ne quidem reatus pœnæ temporalis subsit.

31\. *Tertia aliorum explicatio refutatur.* Aliqui alii dixerunt sensum esse hunc: Ego te absolvo, non quidem à culpis, sed ab obligatione ea subjiciendi clavibus Ecclesiæ. Sed omnino falsum est: tum quia est contra proprietatem verborum formæ & ipsius Christi: tum quia (ut alia omittam) in culpis venialibus vel aliàs confessis non est talis obligatio, & tamen super illas verè profertur forma.

Quarta D. Thomæ improbatur. *Divus Thomas quæst.* 84. *art.* 3. *ad.* 5. dicit sensum esse hunc: Ego tibi impendo Sacramentum absolutionis. Sed est contra proprietatem verborum. Nec est ratio, cur forma hujus Sacramenti potiùs talem sensum efficeret, quàm forma Baptismi hunc: Ego tibi confero Sacramentum Baptismi. Deinde expositio est obscura, immo in ea idem explicatur per idem; cùm adhuc maneat difficultas, quid in ista expositione significet absolutio. Essent quippe juxta illam verba reflexa supra se, & solùm significarent semetipsa: cùm Sacerdos ex ipso Sacramento Pœnitentiæ solùm ponat verba absolutionis; & per illa Sacramenti effectum.

32\. *Quinta Francisci Suarez expenditur.* *Suarez disp.* 19. *sect.* 2. & plures alii, sic explicant: Ego, quantùm est in me, tibi confero gratiam remissivam peccatorum tuorum. Et hæc quidem explicatio quoad rem verissima est, cùm de facto saltem fiat remissio peccatorum mortalium, immo in Sacramento etiam venialium, per ipsam gratiam; quæ quatenus per hoc Sacramentum confertur, est remissiva peccati, si adhuc supersit, etsi per accidens aliquando illud non tollat, quia scilicet antea remissū est. Nihilominus verba Absolutionis attentâ significatione propriâ, aut ut naturali (quæ hîc inquiritur) non videntur significare determinatè gratiam: possentque verificari, etsi Deus sine gratiâ peccata remitteret. Deinde nō obstante gratiâ ex se remissivâ peccati, possent peccata de absolutâ potentiâ non remitti; tunc autem verum esset dicere: ego confero tibi gratiam remissivam peccati; non autem: ego te absolvo à peccatis. Præterea etiā forma Baptismi habet hunc sensum sacramentalem, quòd scilicet baptizans per eam ministerialiter conferat gratiam remissivam peccati: eumdemque sensum haberet pariter alia forma Sacramenti Pœnitentiæ, si Christus eam instituisset, v. g. hæc: Ampliùs noli peccare.

33\. *Sexta explicatio sensus præfertur.* Quare meliùs & simpliciùs verba intelliguntur hoc modo: Ego quantùm est ex me, condono tibi peccata tua, sive confero tibi remissionem peccatorum à te commissorum. Ita plures Doctores. Ratio est: quia ita sonant verba, & ex iis talem sensum mox erueret, qui intelligit linguam latinam. Consonat etiam idem sensus verbis Christi *Joan.* 20. *Quorum remiseritis peccata &c.* Quare præcedens sensus est sacramentalis, hic quasi grammaticalis & speculativus. Uti grammaticalis sensus formæ Baptismi est, quòd minister abluat corpus alterius sub invocatione SS. Trinitatis. Cui actioni debitè intentionatæ jungitur significatio practica Sacramentalis.

Petes,

34. Petes, quomodo verificetur forma, quãdo peccata antecedenter sunt remissa, sive per contritionem, sive per præcedentes confessiones, cùm tunc non inveniat, quod per illam remittatur. Resp. adhuc verificari, quia peccata remittuntur quantùm est ex parte ministri, & ipsius formæ, sic operantis circa peccata pœnitentis, ut vi illius tollerentur, si adhuc essent. Inde tamen non sequitur posse dari absolutionem, etsi nulla peccata verè sint commissa: nam absolutio cadit super peccata aliquando commissa velut materiam circa quam, uti & ipsa confessio ac contritio.

Qui verificetur hoc sensu forma circa peccata antea remissa.

35. Dices: Non verè quis diceret: ego solvo te à vinculis corporeis; si alter jam antea ab iis erat solutus: ergo idem est in præsenti. Resp. Neg. Cons. nam solutio in antecedente significata est physica, adeòque circa objectum physicum & actu existens; cùm tamen illud supponatur amplius non existere. In præsenti autem solutio est moralis, quæ communi judicio sufficienter verificatur circa vinculum præteritum, quando est talis actio, vi cujus vinculum tolleretur, si adhuc esset. Sic enim communi judicio debitum adhuc semel dimissum rogati iterum dimittimus: similiter rem aliàs promissam iterum promittimus aut vovemus: ac etiam in foro externo ab eodem crimine iteratam absolutionem petimus. Tunc autem potissimùm potest quis solvi iteratò à vinculis præteritis peccatorum, quando datur nova gratia illorum deletiva, prout vi novæ absolutionis datur. Quemadmodum donatio ejusdem rei potissimùm tunc sæpiùs fieri potest, quando per illam semper aliquid novi obtinetur, quo res donata perfectiùs possideatur; ut patet in donatione, quâ datur Spiritus sanctus.

Objectio.

Responsio.

QUÆSTIO V.

An Absolutio Sacramentalis possit dari absenti vel scripto?

36. OLIM affirmârunt plurimi Doctores præsertim ex familia Dominicanorum (inter quos *D. Antoninus* testatur plurimos Doctores ita sensisse in *Concilio Basileensi*) validè, & ex justa causa licitè inter absentes dari absolutionem, sive per epistolam sive per internuntium, sive saltem propriâ voce absolvendo absentem.

Absolutionem absenti datã valere, & in necessitate licere, olim plurimi docuerunt.

Verùm nec validè nec licitè id fieri docuerunt, *D. Thomas*, *Scotus* & plerique alii ante decretum *Clementis VIII.* & post illud, quotquot scripserunt.

Opinio contraria est communis,

37. Constat primò ex *Decreto Clemẽtis VIII.* in quo Pontifex (ut utar verbis Decreti) *hanc propositionem, scilicet licere per litteras seu internuntium Confessario absenti peccata sacramentaliter confiteri, & ab eodem absente absolutionem obtinere, ad minùs ut falsam, temerariam, ac scandalosam damnavit; & prohibuit, ac præcepit, ne unquam tamquam aliquo casu probabilis defendatur, aut ad praxim quovis modo deducatur;* idque sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ, ac Sedi Apostolicæ reservatæ. Ubi omnes quidem intellexerũt per se & principaliter interdictam esse absolutionem in absentia. De Confessione autem quo modo intelligatur, infrà dicetur. Communiter etiam intelligitur prohiberi in quovis casu, etiam extremæ necessitatis; ut patet ex verbis: *Ne unquam tamquam aliquo casu probabilis defendatur, aut ad praxim quovis modo deducatur.* Ex quo colligitur, non solùm prohiberi ut illicitam, sed etiam damnari ut invalidam: alioquin enim Pontifex eam non prohibuisset pro casu saltem extremæ necessitatis.

Et satis certa ex Decreto Clementis VIII. quod hic allegatur & expenditur.

Idem colligitur exemplo aliorum Sacramentorum, quæ (excepto Matrimonio) non possunt ministrari inter absentes.

Idem probatur exemplo cæterorum Sacramentorum,

Denique hoc ipsum requirit forma absolutionis: illa enim ex communi sensu ac proprietate sermonis dirigitur necessariò ad personam præsentem pronomine *Te* expressam. Et quamquam scribens epistolam eodem modo absentem alloquatur; non tamen voce, ut patet: scripto autem data absolutio non valet, ut mox dicetur.

Et ex ipsa forma.

Nec obstat, quòd videatur valere absolutio, si dicatur, *Absolvo Petrum*, vel *Absolvatur servus Christi* &c. ut colligitur ex forma Baptismi, quæ valet similiter prolata: locutio autem ista verificari possit circa absentem. Resp. enim non valere, nisi saltem implicitè ratione circumstantiarum, dirigatur ad præsentem, quasi ejusdem allocutio; prout dirigi videtur, quando alter est præsens, ut sensus sit: Absolvo hunc, qui vocatur Petrus; sive absolvatur hic servus Christi. 38.

Occurritur Objectioni.

Qualis autem, & quanta præsentia requiratur, non potest physicè definiri: sed moraliter requiritur tanta, quanta humano modo inter eos, qui invicem alloquũtur. Quamquam non sit necesse, ut pœnitens verba absolutionis audiat: cùm valeat absolutio, etsi Sacerdos loquatur tam submissè, dummodò verè verba proferat, ut à pœnitente audiri non possit.

Qualis & quanta præsentia sit necessaria.

Quòd verò absolutio omnino necessariò debeat ore proferri, sic ut invalida foret scripto prolata, est certa & communissima Theologorum sententia contra *Paludanum*, *Joannem Medina* & quosdam alios antiquiores. Paterque ex *Florentino in Decreto de Armenis*, ubi generaliter docet omnia Sacramenta perfici verbis tamquam formâ, sic ut aliàs non subsisteret Sacramentum, 39.

Absolutio ore danda, sic ut scripto data certò non valeat.

mentum, excipitque postea solum Matrimonium, quod docet regulariter contrahi per verba, eò quòd extraordinariè possit celebrari per alia signa. Unde manifestè colligitur, Concilium loqui de verbis strictè dictis; eaque exigere ad reliqua Sacramenta, quæ non excipit, exceptione firmante regulam in contrarium. Idem docet formam hujus Sacramenti esse *verba absolutionis quæ Sacerdos profert, cùm dicit, ego te absolvo &c.* ubi hæ particulæ *verba quæ profert, cùm dicit*; apertè significant Concilium loqui de verbis ore prolatis. Denique *Tridentinum sess.* 14. *cap.* 3. docet *Sacramenti pœnitentiæ formam in illis ministri verbis positam esse, Ego te absolvo &c.*

40. *Non obstat, quòd sententia judicialis in aliis tribunalibus scripto detur.* Nec obstat, quòd in aliis judiciis possit, aut etiam interdum debeat sententia proferri scripto: nam aliud potuit Christus in hoc judicio, quod ipse de novo instituit requirere; & de facto requisivisse, patet ex sensu Ecclesiæ, & exemplo cæterorum Sacramentorum; excepto matrimonio, quod elevavit ad statum Sacramenti, nil immutando circa conditiones contractûs naturalis præsuppositi. Quod idcirco more contractuum potest quoque celebrari per nutus vel sub conditione de futuro: secùs quàm absolutio sacramentalis, aut alia Sacramenta.

DISPUTATIO SECUNDA.

De Contritione, seu Pœnitentiâ interiori, quæ est prima pars materialis Sacramenti Pœnitentiæ.

1. *Pœnitentia interior quid.* EXPEDITIS breviter, quæ de materia hujus Sacramenti generaliter dicenda videbantur; & paucis aliis, quæ formam specialiter concernebant, restant plura dicenda de materialibus hujus Sacramenti partibus in particulari. Et primò quidem de Contritione seu Pœnitentiâ interiori, quæ describitur à *Trid. sess.* 14. *c.* 4. *Animi dolor ac detestatio de peccato commisso cum proposito non peccandi de cetero.* *Quæ vocis Etymologia.* Idque appositè ad nominis Etymologiam: dicitur enim Pœnitentia quasi pœnæ tenentia juxta *Augustinum* sive potiùs alium Auctorem *l. de vera & falsâ Pœnit. c.* 19. & *Scotum dist.* 14. *quæst.* 1. *num.* 15. vel quasi punientia; uti pœna est dicta quòd puniat, juxta *Isidorum l.* 5. *Etymolog. cap.* 27. Sicut & verbum *pœnitere* non solùm recognitionem aut mutationem anteactæ vitæ significat (ut apud *Bellarm. l.* 1. *de Pœnit. c.* 7. *Hæreticorum de ea sententia refertur & refellitur.* contendunt Hæretici, non tam vocis odio, quàm veræ Pœnitentiæ tædio) sed præcipuè dolorem & afflictionem animi, præteritum peccatum in se punientis ac detestantis. Quo sensu dicimus: *Pœnitet me.* Et hoc sensu SS. Patres & Fideles illo nomine semper usi sunt: remque illo significatam velut peccati remedium requisivit Scriptura, dum peccatores ad tristitiam, planctum &c. inducit, & exempla Davidis, Magdalenæ, Petri &c. proponit, qui hoc modo veniam impetrarunt. De quo vide *Trid. sess.* 14. signanter *c.* 4. Unde frivolè Novatores contendunt, resipiscentiam potiùs, quàm Pœnitentiam in scriptura à Latino Interprete verti oportuisse. Quamquàm & ipsa resipiscentia ut salutaris sit, debeat esse Catholicorum pœnitentia, id est, debeat non solùm futura bene proponere, sed etiam mala præterita detestari; juxta illud ipsius *Lactantii* (quem tamen Hæretici pro se allegant) *l.* 6. *divinar. Institut. c.* 24. dicentis: *Ille resipiscit, quem errati piget, castigatq́ se ipsum dementiæ, & confirmat animum suum ad rectiùs vivēdum.* Quod ipsum Ethnici intellexerunt. Inter quos *Ausonius* Poëta Latinus in Epigrammate de occasione & pœnitentiâ cecinit:

Sum Dea, quæ facti non factiq́, exigo pœnas:
Nempe, ut pæniteat, sic Metanœa vocor.

Itaque hîc agemus de Pœnitentia interiori, quatenus sumitur pro detestatione peccati commissi, & remedio ad illius remissionem ordinato. Potissimùm autem quatenus est tale remedium in Sacramento Pœnitentiæ, & pars ejusdem. Nonnulla tamen alia simul proponemus, quæ etiam extra Sacramētum convenire possunt Pœnitentiæ perfectæ: reliquis, quæ illam eatenus concernunt, in materiam de Justificatione rejectis.

QUÆSTIO I.

An Contritio, seu Pœnitentia interior sit possibilis, ac necessaria, & quando?

2. *Pœnitentia interior est utilis ac salutaris cuilibet peccatori in via.* DICO I. Omni peccatori viatori interior Pœnitentia est utilis ac salutaris; & quilibet, si ritè Pœnitentiam agat, potest Deo reconciliari. Est certissimum de fide. Et patet ex Scriptura, quæ indifferenter omnes peccatores invitat ad Pœnitentiam, & per eam ad veniam, quam pœnitentibus promittit. Narrat etiam hac de re exempla hominum antea valde impiorum. Et ad hoc in lege nova dedit Christus generalem Sacerdotibus super omnia peccata potestatem. Idem est definitum in pluribus Conciliis, & inculcatur passim à Patribus, quorum aliqui ex professo contra oppositum errorem scripserunt. Idem denique

denique confirmatur perpetuo Ecclesiæ usu, ac Fidelium sensu. Ex quibus etiam constat Pœnitentiam, si ritè adhibeatur, habere utilitatem certam, sive infallibiliter Deo reconciliare. Fundamentum à priori est divina misericordia. Etsi enim Deus potuisset nobis, uti angelis peccantibus, nō dare locum pœnitentiæ; ex sua tamen benignitate dare voluit, ideoque Redemptorem ad nos misit.

3. *Varia Scripturæ loca objiciuntur.*

Dices: *Ad Hebr.* 12. de Esau dicitur: *Non enim invenit Pœnitentia locum, quamquam cum lacrymis inquisisset eam.* Et 2. *Machab.* 9. dicitur de Antiocho: *Orabat scelestus Dominum, à quo non esset misericordiam consecuturus.* Et *Matth.* 12. ac *Marci* 3. dicitur, peccatum seu blasphemiam in Spiritū sanctum non remitti, neque in hoc sæculo, neque in futuro. Denique 1. *Joan.* 5. dicitur: *Est peccatum ad mortem, non pro illo dico, ut roget quis.*

Respondetur ad exemplum Esau.

Resp. Esau non invenisse locum Pœnitentiæ paternæ, ut scilicet pater ipsius benedictionem fratri datam rescinderet, ac in ipsum transferret; uti satis docet contextus: nam immediatè præcesserat: *Scitote enim, quoniam & postea cupiens hereditare*, seu consequi, *benedictionem, reprobatus est*, id est, repulsam passus est à Patre nolente benedictionem ei, tamquam primogenito impertiri, sed de Jacob ad Esau dicente *Gen.* 27. *Benedixi ei, eritq; benedictus*; q.d. non mutabo sententiam, quod feci, feci. Quòd si ly *Pœnitentia* quis referret ad ipsum Esau, sensus esset, quòd non invenerit locum, id est, fructum seu effectum suæ pœnitentiæ, quam habebat de venditis primogenitis & amissâ benedictione, *quāquam cum lacrymis inquisisset eam*, supple, benedictionem primogeniti. Quòd si denique quis præter scopum Scripturæ contenderet, hic esse sermonem de pœnitentia in ordine ad remissionem peccati, adhuc non mirum foret, quòd pœnitentia Esau, utpote imperfecta, & affectui fratricidii conjuncta (ut patet ex *Gen.* 27) non invenerit locum, sive fructum remissionis, quādiu talis permāsit. Quàmvis alioquin non constet Esau esse damnatum, & non potiùs post fraterni odii depositionem Deo esse reconciliatum ac salvatum.

Respondetur ad exemplum Antiochi.

Ad Antiochum quod attinet, is petebat liberari à pœna mortis temporalis. Addit *D. Thomas q.* 86. *art.* 1. *ad* 1. pœnitentiā Antiochi fuisse imperfectam; cùm solùm doleret ob infirmitatem corporalem.

4. *Quid intelligatur per peccatū in Spiritum sanctum, neque hic neque in futuro remissibile.*

Per peccatum in Spiritum sanctum Nōnulli intelligunt impœnitentiam finalem. Sed meliùs cum *Chrysostomo* & plerisq; aliis intelligitur peccatum blasphemiæ, quâ opera Spiritûs sancti, id est, divinæ bonitatis & gratiæ, tribuuntur spiritui immundo (uti Judæi tribuebant) quæ non remittetur, hoc est, valde difficulter & rarò; idque ob extremam malitiam: cùm per illud peccatum oppugnetur directè id, quo ad pœnitentiam sumus perducendi, scilicet divina bonitas, propter quam offensam est pœnitendum.

Denique quod Joannes Apostolus dixit de peccato ad mortem, optimè explicatur (ut alias expositiones omittam) de peccato mortali finali, cum quo quis moritur. *Quid significetur per peccatum ad mortem.*

Quàmvis autem omnes Catholici fateātur pœnitentiam esse infallibiliter salutarem cuivis peccatori, si illam adhibeat: fuerunt tamen pauci, qui existimarunt gratiā ad salutariter pœnitendum non omnibus peccatoribus dari, sed quibusdam absolutè à Deo negari. Quod etsi de gratia efficaci certum sit: tamen intellectum de gratia sufficienti, saltem remotè, rejicitur à Doctoribus communiter. Idque intelligendū est etiam de illis, quos Scriptura appellat obduratos. Vide dicta in *Tract. de Gratia d.* 3. *q.* 4. & *Smising Tract.* 3. *disp.* 6. *q.* 4. signanter *n* 764. *& seqq.* 5. *Peccator omnis, an pœnitere salutariter possit, remissivè.*

Dico II. Pœnitentia interior convenit omni viatori, qui aliquando actualiter peccavit: est autem necessaria omnibus, qui commiserunt peccatum mortale. Prima pars patet: quia sive quis peccaverit mortaliter, sive venialiter tantùm; & sive peccata sint ei remissa, sive non, potest equidem pœnitere ac peccata præterita detestari, uti etiam confiteri; idque tum ad majus meritum; tum ad abundantius peccati remedium, & satisfactionem pro pœna temporali. 6. *Pœnitentia locum habet in omnibus, qui aliquādo actu peccarunt.*

Dixi, *Viatori*: nam peccatoribus damnatis, utpote in malo obstinatis non convenit Pœnitentia. Beatis autem, qui aliquando in vita peccaverunt, convenit quidem detestatio præteritorum peccatorum; tamen sine dolore & pœnalitate, & non tāquam remedium peccati. Quo posteriori modo etiam non convenit animabus in purgatorio, etsi cū dolore peccata detestari possint. 7. *Et in via sunt. An etiam in Beatis.*

Dixi etiam *qui aliquando actualiter peccavit*: nam innocentes, uti B. Virgo, vel qui solum originale contraxerunt, non possunt detestari seu retractare peccata commissa, nec verè dicere, me pœnitet fecisse. Quàmvis peccatum originale possit esse objectum doloris, quo quis doleat se illud contraxisse; & similiter dolere possimus de peccatis alienis, eorumque destructionē procurare. Qui quidem affectus est pœnitētiæ affinis; quàmvis isto nomine non soleat appellari: quod pertinet ad quæstionem de voce. *Non convenit perfectè innocentibus, aut soli Originali subjectis.*

Secunda pars patet: quia Scriptura ubique inculcat peccatoribus pœnitentiam tamquam remedium necessarium *Ezech.* 18. *Lucæ* 13. & alibi. Quod etiam faciunt Patres, & docet *Trid. sess.* 14. *c.* 1. *&* 4. *Est necessaria iis, qui mortaliter peccarunt.*

Dico III. Pœnitentia interior est peccatoribus necessaria, tum necessitate medii, tum necessitate præcepti, & quidē ex suppositione naturalis. Est communis. 8. *Tum necessitate medii.*

Prima

Prima pars patet: quia sine pœnitentia non contingit peccatorē justificari, ac proinde nec salvari: adeò ut qui impœnitens moreretur, damnandus foret, etsi ob ignorantiam vel oblivionem non committeret novam culpam omittendo pœnitentiam.

Tum necessitate præcepti. Secūda pars patet: quia dum præceptus est finis, etiam præceptū est mediū necessariū. Deinde ad salutem sufficit servare mandata; ergo pœnitentia est unum ex mandatis: cùm sine ea non sufficiant cetera ad salutem.

9. *Et quidem naturalis ex suppositione.* Tertia pars probatur: quia supposito statu & ordine supernaturali, ac insuper decreto Dei de non admittendo alio peccati remedio; sequitur ex natura rei peccatorem obligari ad pœnitentiam. Idque tum ex obligatione charitatis Dei, quem sicut obligamur diligere & amicum habere, sic quoque offenso reconciliari: tum & clarissimè ex charitate sui, ex qua sicut obligamur nobis ipsis in necessitate corporali succurrere; ita, & quidem potiùs, in tanta necessitate spirituali. Addit *Suarez, Præpositus* cum pluribus aliis, specialem obligationem ex particulari virtute Pœnitentiæ, quę inclinat ad satisfaciendum Deo pro offensa sive injuria ei illata; quam tamen obligationem *Vasquez, Coninck.* & alij non agnoscunt. Sed saltem hæc obligatio non caret magnâ probabilitate: cùm naturalis ratio dictet debere nos humiliari coram summo Principe, quem graviter offendimus, ab eoque veniam petere offensæ.

10. *An & quando impœnitentia finalis sit speciale peccatum.* Petes: an igitur impœnitentia finalis sit peccatum speciale? diversi diversimodè loquuntur. Breviter Resp. Aff. quādo scilicet est expressè aut interpretativè volita. Quare voluntariè moriens in peccato mortali, cōmittit insuper speciale peccatum contra obligationes præmissas pœnitēdi. Frequenter tamen non est speciale peccatū formale: sive quia mors hominē de hac obligatione non cogitantē præoccupat; sive quia homo bonâ fide se pœnituisse credit. Aliàs talis habet explicitam aut interpretativam voluntatem Deo se numquam submittendi aut reconciliandi; adeoque æternæ inimicitiæ divinæ, perpetuæque damnationis, malorumq; inexplicabilium ac irreparabilium eam consequentium. Hæc verò malitianon est in quovis peccato mortali: cùm non adsit semper præfata voluntas, sed potiùs opposita, periculumque moriendi in malo statu ac damnationis plerumque non sit propinquum vel grave.

11. *Præceptum pœnitentiæ non obligat peccatorem ad quàm primùm pœnitendū.* Dico IV. Præceptum interioris pœnitentiæ non obligat peccatorem, ut quàm primùm moraliter fieri potest pœniteat. Est communis Doctorum contra varios antiquiores. *Probatur.* Probatur ex sensu Fidelium, qui non putant se novæ culpæ reos esse, si non statim post cōmissum peccatum pœnitēntiam agant: neque solent de ejusmodi peccato se in confessione accusare: neque solent confessarii aut pastores illis hoc præceptum proponere. Deinde hæc obligatio esset valde onerosa; adeoque cùm de ea non satis constet, non est imponenda. Præterea aliàs vix umquam liceret peccatori absque suppositione novi peccati confiteri cum sola attritione: cùm inter peccatum & confessionem regulariter mediet tempus, quo debuisset elici contritio justificativa. Sanè Ecclesia olim adultis nō conferens Baptismum extra duo tempora, haud supponebat Catechumenos regulariter esse justos ante susceptionē Baptismi; quod utique supponere debuisset, aut certè illos interim graviter peccasse defectu obtentæ per contritionem (quę juxta oppositam doctrinam elici debuisset) reconciliationis cum Deo seu remissionis peccatorum. Difficile deniq; est, quomodo (ut arguit *Arreaga d. 18 n. 9.*) ex opposita doctrina non sequatur, semper de novo peccare aliquem, quousq; non elicuerit sufficientem pœnitentiam, adeoque in confessione explicandum esse tempus, à quo mortale fuit commissum, & quoties se homo reflexit supra illud seu statum suum: quod planè ab omni praxi alienissimum est.

Objicitur I. *Eccl. 5.* dicitur: *Non tardes converte ad Dominū, & ne differas de die in diem: subitò enim veniet ira illius, & in tēpore vindictæ disperdet te.* Resp. ibi contineri saluberrimum consilium (quod etiam Patres frequentissimè urgent) ne homo à morte prævētus in peccatis moriatur. Aliquando etiā Scriptura exhortans ad conversionem, urget, ut peccatores desistāt à peccatis actualibus; ut *Isaia 65. Jeremiæ 8. Ezech. 33.* 12. *Oppositum non rectè colligitur ex scriptura,*

Objicitur II. Infirmus tenetur statim adhibere remediū ad sanitatē corporalē conducens: ergo multò magis peccator, tāquam spiritualiter infirmus, tenetur statim adhibere remediū Pœnitentiæ. Resp. Neg. Ant. in casu quo potest corporalis curatio absq; notabili periculo vel detrimento differri; uti differri potest curatio spiritualis. *Neque à simili infirmitatis corporalis.*

Objicitur III. Ex præcepto charitatis obligamur corripere proximum primâ datâ opportunitate, ergo multò magis emendare nosmetipsos. Resp. Antecedens tantùm esse verū in casu, quo periculū, ne proximus relabatur, aut alioquin in malo statu moriatur, vel in casu quo postea non esset futura corripiendi oportunitas. Quando autē horū aliquid subest in ipso peccatore, tenetur etiam statim pœnitere: sed hoc est per accidēs. 13. *Neque ex præcepto correptionis fraternæ.*

Objicitur IV. Qui non resurgit statim à peccato, exponit se periculo iterū peccandi, & in peccatis moriendi, ergo &c. Resp. ista pericula esse remota, qualia non tenetur homo sub gravi culpa vitare. Quòd si tamen adesset periculum in aliquo manifestū, v. g. peccandi de novo, nisi pœniteat, teneretur pœnitere: sed hoc est quoque per accidens. Vide dicta *disp. 2. de Necess. gratiæ n. 26.* *Neque ex periculo peccatoris non statim pœnitentis.*

Objicitur V. Numquam licitum est peccare; ergo nec in peccato permanere. Resp. Dist. Con. in peccato actuali, Conc. conseq. in peccato habituali, nego conseq. cùm hoc ni- *Neque ex obligatione nullo tempore peccandi.*

nihil sit aliud, quàm differre pœnitentiam; quod esse prohibitum, deberet ostendi.

14. Objicitur VI. qui proximum læsit in bonis fortunæ vel famæ, tenetur statim restituere: ergo etiam peccator, qui Deum læsit peccando, tenetur statim per pœnitentiam satisfacere. Resp. Neg. Cons. nã homo tam diu censetur lædi per detentionem rei sibi utilis (hæc enim detentio ipsi continuò nocet) donec illi restituatur: Deus verò non censetur continuò lædi, cùm nihil per peccatum ei auferatur, cujus indigeat, vel cujus privatione damnificetur. Deinde dilatio restitutionis in humanis ideo est mala, quia dominus censetur continuò invitus: cujus oppositum si rationabiliter præsumatur, non erit dilatio statim peccaminosa. Deus autem non exigit statim sibi fieri à nobis satisfactionem, volens nostræ condescendere infirmitati: quod rationabiliter præsumitur, tum quia ipse inde non patitur, uti homines, tum quia sic habet cõmunis sensus Fidelium. Si autem tale fuisset peccatum, quo quis læsisset quasi Dei famam, sive divinum cultum, aut circa fidem aut circa mores; teneretur statim hoc quasi damnum reparare. Posset tamen hoc facere, etiamsi non ageret perfectam pœnitentiam, qua consequeretur remissionem peccati: sicut inter homines potest debitor restituere sine perfecta pœnitentia. Et ad boc homo teneretur, non ex obligatione cõmuni pœnitentiæ, sed alterius virtutis exigentis talem reparationem. Addunt aliqui præceptum de restitutione sive satisfactione inter homines esse negativum, quod obligat ad semper, ne quis maneat in statu offensionis cum proximo: sed præceptũ pœnitẽtiæ esse affirmativum, obligans pro certo tempore.

Neque ex obligatione statim restituendi ablata à proximo.

Cur autem infidelis fide sufficienter propositâ teneatur potiùs statim credere, ut Theologi passim admittunt, quàm peccator pœnitere, explicandũ est in materia de Fide.

15. Dico V. Certum est obligare præceptum pœnitentiæ peccatorem in periculo vitæ & perpetuæ amentiæ: nisi enim tunc fiat pœnitentia, non superest tempus quo fiat. An verò etiam alio tempore obliget per se & seclusis extrinsecis, dubitatur. Negat *Navarrus*, *Vasquez* & alii, eò quòd charitas Dei & sui non plus videatur exigere, quàm pœnitentiam fieri in extrema necessitate. Verùm sicut præceptũ charitatis Dei juxta communiorem opinionem non tãtùm in fine vitæ, sed etiam sæpiùs in vita obligat; sic quoque videtur obligare pœnitentia, ut peccator non possit valde diu illam differre, vel usq; ad ultimũ vitæ. Et sanè minùs credibile, ac valde rationi dissonum apparet, licere peccatori per totam vitam, aut tempore valdè diuturno manere in peccato, quàmvis non cõmitteret alia nova peccata. Ita *Hẽriquez*, *Coninck*, *Lugo*, qui testatur communiorem esse sententiam. Quandonam autem intra vitæ cursum teneatur peccator ex natura rei ad pœnitentiã, difficile est determinare, nec cõveniunt Doctores, ut in similibus indeterminatis solent; nam aliqui determinant tempus quinq; vel sex annorum, alii tẽpus trium vel quatuor annorum, alii adhuc minus. Satis equidẽ providisse videtur Ecclesia determinando annuam cõfessionem: quam si peccatores debitè instituãt, non est periculum in obligatione pœnitentiæ deficiẽdi.

Obligat peccatorem in periculo vitæ ac perpetuæ amẽtiæ.

An & quãdo adhuc.

Nota pro praxi.

16. Nihilominus quandoque per accidens obligatur peccator ad pœnitentiam, v.g. ratione susceptionis aut ministrationis Sacramenti, vel quando alioquin peccator existimat se lapsurum in novum peccatum. Addunt aliqui tempus gravis & communis necessitatis. Sed vix potest casus occurrere, juxta *Suarez*: & si occurreret, obligaret tantùm ex communi charitate erga communitatem. Addunt præterea alii alios casus: sed sine fundamento.

Quando per accidens obliget hoc præceptum.

17. Petes: an si quis esset justificatus per pœnitentiam virtualem, scilicet dilectionẽ Dei super omnia, obligetur postea adhuc elicere pœnitentiam formalẽ & explicitam? Resp. probabiliùs Neg: cum *Vasquez*, *Præposito* & aliis contra *Vega*, *Suarez* & alios: nam pœnitentia videtur solùm esse in præcepto in ordine ad obtinendam à Deo veniam seu remissionem peccatorum; quæ supponitur in casu quæstionis.

An justificatus per solum actũ dilectionis teneatur postea elicere actum formalem pœnitentiæ.

Multò minùs obligatur peccator jam justificatus pœnitentiam repetere toties, quoties peccata postea memoriæ occurrunt tamquam detestabilia, ut docent Doctores cõmuniter contra varios antiquiores. Quàmvis enim hoc sit optimum consilium, nullum tamen adfertur istius obligationis fundamentum: nec fideles aut confessarii communiter de hoc sunt anxii. Per primam denique pœnitentiam reconciliativam satisfactum est fundamentis, ex quibus nascitur obligatio pœnitendi.

An quoties justè peccatorum memoria incidit, debeant pœnitere.

18. Ex dictis colligitur illam pœnitentiam esse in præcepto, quæ requiritur & sufficit ad remissionem peccatorum. Unde constat olim fuisse requisitam contritionem perfectam; cùm videlicet peccatoribus non suppeteret aliud medium ordinarium ad impetrãdam peccatorum remissionem. At quia in lege nova sufficit attritio, etiam cognita, cum Sacramento ad impetrandam veniã (ut infrà dicetur) sequitur eamdẽ sufficere cum Sacramento ad implendũ præceptum pœnitẽtiæ.

Quæ pœnitentia sit in præcepto.

Olim contritio perfecta.

In lege nova saltem attritio.

19. Dubitatur tamen, an attritio cum Sacramento sufficiat in articulo mortis? Nam hoc negat *Suarez*, *Præpositus* & plures alii; putantes peccatorem tunc obligari ad contritionem, saltem ex charitate sui ipsius, ut securissimè saluti provideat: maximè cùm non sit omnino certum, attritionem cognitam sufficere cum Sacramento ad justificationem: major antè probabilitas nequeat occurrere damno irreparabili, quod sequeretur, si illa opinio à parte rei esset falsa. Et pro praxi quidem hoc saltem cõsultissimum est;

An hæc sufficiat cum Sacramento in articulo mortis controvertitur.

Iudicium auctoris. est; uti etiam, quòd pluribus & sæpè repetitis mediis homo saluti prospiciat in tali articulo, in quo agitur de negotio jam jam instantis æternitatis. Attamen sufficit absolutè certitudo moralis, qualis in rebus humanis exquiritur, de recuperatione divinæ amicitiæ: ad quam sufficere attritionem cum Sacramento videtur plusquam probabile, sive moraliter certum, ut patebit ex infrà dicendis. Alioquin contritione semel elicitâ, non est quis magis certus, quòd perfectam contritionem habuerit; & tamen ad illam identidem repetendam non obligatur. Posset quidem peccator in fine vitæ esse obligatus ad perfectam Dei dilectionem, idque ratione præcepti charitatis Dei: quo tamen similiter obligaretur is, qui numquam peccavit. Ita *Lugo* & varii Recentiores. Aliàs si non foret plusquam probabile attritionem sufficere, clarum esset obligari peccatorem pro tali articulo ad certum remedium contritionis perfectæ. Eò magis, quòd accedat aliunde non certò constare peccatori de absolutione Sacerdotis, an is verè sit sacerdos, vel an verè absolverit: fortè enim alterutrum fingit (quòd soli absolventi constat), vel fortè invalidè ordinatus; quod insuper aliunde dependet. Ad hæc tamen responderi posset, constare peccatori id sufficienter, nempe certitudine morali. Nihilominus inde satis patet, quàm sit saltem consultum in isto articulo conari ad perfectam, immo & iteratam cordis contritionem.

QUÆSTIO II.

De Efficacia, Appretiatione & aliis conditionibus necessariis pœnitentiæ reconciliativæ.

20\. *Requiritur actus pœnitentia efficax.* DICO I. Requiritur ad reconciliationem pœnitentia, quæ sit detestatio peccati efficax. Patet ex Scripturâ, quæ passim requirit, ut impius derelinquat vias suas, avertat se ab injustitiis suis, easque à se projiciat: quæ planè significant, detestationem debere esse ita efficacem, ut per illam voluntas absolutè fugiat omnem offensam Dei. Et *Trid. sess.* 14. *c.* 4. docet de contritione imperfectâ, eam tunc demum disponere in Sacramento ad remissionem peccatorum, si voluntatem peccandi excludat. Ratio est: quia cum affectu inefficaci potest consistere voluntas de cetero peccandi; immo & affectus inefficax seu complacentia circa peccata commissa.

21\. *Efficacia hujus actûs declaratur.* Potest autem considerari efficacia actûs pœnitentiæ, partim circa præterita, partim circa futura. Et circa futura quidem debet esse absolutè efficax velut in actu primo: cùm debeat esse absoluta voluntas de cetero servandi mandata, & Deum non offendendi mortaliter. Quod etiam expresserunt *Florentinum*, & *Tridentinum*, dum ad contritionem requirunt propositum non peccandi de cetero. Circa præterita verò apparet difficultas: cùm enim ad præteritum non detur potentia, non videtur circa illud posse efficaciter versari voluntas. Ideoque hoc non debet ita intelligi, quasi possit aut debeat homo absolutè velle facere, quòd non peccaverit: hoc enim stultum esset juxta *D. Thomam*. Debet ergo circa præterita peccata elici talis displicentia vel detestatio, quâ peccator sic abominatur peccatum, ut si res esset integra, faceret peccatum tale vel tale non esse commissum, seu non fuisse committendum, & hic affectus explicatur per has & similes propositiones, Vellem non peccasse, Utinam non peccassem, Heu mihi, displicet mihi, Pœnitet me, quòd Deum offenderim. Eliciturque aliquando per modum fugæ, & aversionis à peccato; aliquando per modum prosecutionis, quæ habet pro objecto, non peccasse, estque indifferens, utrovis modo eliciatur: quàmvis frequenter unus alterum concomitetur, & ex prosecutione nascatur fuga. In omnibus prætera consequitur passio doloris, sive afflictio quædam & molestia animi, quæ etiam frequenter redundat in portionem sensitivam. Quàmvis propria contritionis seu pœnitentiæ essentia potiùs consistat in actu.

DICO II. Pœnitentia ad remissionem peccatorum requisita debet esse cum proposito non peccandi de cetero: sufficit tamen propositum implicitum & virtuale contentum in ipso actu detestationis seu cõtritionis. Prima pars est certa ex *Florentino* & *Tridentino* mox citatis. Patet etiam ex Scriptura exigente novam vitam, & custodiam mandatorum; utique in proposito. Idem tradunt Patres & Doctores communiter. 22. *Debet adesse propositum non peccandi de cetero.*

Secunda pars est *Navarri*, *Vega*, *Vasquez*, *Prapositi*, & plurium aliorum contra *Suarez* & alios. Probatur: quia vera peccatorum detestatio virtualiter continet propositum non peccandi, utpote incompossibilis cum affectu peccati: ergo non est ratio, cur insuper requireretur aliud propositũ explicitum; præsertim cùm detestatio charitate perfecta sit proxima ad gratiam dispositio, eamque ipso instanti secum adferat. Confirmatur: quia fieri potest, ut detestans peccata non cogitet de illis in posterum vitandis, vel certò sciat se jam moriturum: non videtur autem dubitandum, quin talis justificabitur, etiam sine expresso proposito non peccandi. *Sufficitq; implicitum in ipsa pœnitentia efficaci.*

Nec obstant Concilia, Patres & Theologi, dum requirunt propositum non peccandi: non enim requirunt propositum explicitum, sed sive illud sit explicitum, sive virtuale; quòd perinde est. Unde *Trident. sess.* 14. *c.* 4. loquens de contritio- 23. *Auctoritates explicantur.*

tritione imperfectâ, solùm requirit, ut volútatem peccandi excludat: ad quod non requiritur propositum expressum; ut patet. Fatendum tamen, vix posse deesse expressum non peccandi propositum, si perfectè pœnitenti talis cogitatio practicè occurrat. Ad quod etiam in praxi est laborandum, tum quia est tutius & securius justificationis remedium: tum quia propositum expressum est magnum veræ pœnitentiæ signum.

Practicè laborandum pro explicito proposito.

24. *Non requiritur certa actûs intensio aut duratio, sed perfecta appretiativa.*

Dico III. Ad pœnitentiam reconciliativam non requiritur certa perfectio intensionis aut durationis, sed sufficit appretiativa. Ita communiter Doctores contra paucos. Probatur: quia in quavis intensione & duratione habetur tota perfectio entitativa actûs. Deinde non potest certa intensionis aut durationis mensura cum fundamento statui. Denique dum Scriptura postulat contritionem ex toto corde, intelligenda est de dolore appretiativè summo; sicut dum præcipit dilectionem Dei ex toto corde, intelligitur de dilectione appretiativè summâ.

25. *In quo hæc cõsistat, declaratur.*

Hæc autem appretiatio consistit in eo, quòd sicut Deus est super omnia diligendus, ejusque amicitia cunctis creaturis est præponenda, quia est summum bonum; ita peccatum sit super omnia mala fugiendum, quia est summum malum: adeò ut si talis pœnitentiæ actus in voluntate perseveret, & contingat quodcumque aliud incommodum repræsentari, futura sit parata subire potiùs quodvis detrimentum, quàm consentire in peccatum: etsi frequenter fiat, ut ob repræsentationem alterius objecti voluntas à suo proposito deflectēs in peccatum consentiat. Estque hoc intelligendum de quocumque malo etiam pœnæ inferni: quam homo potiùs subire deberet, utpote minus malũ, quàm culpam. Quàmvis attritio concepta ex metu inferni non detestetur peccatum plùs quàm ipsum infernum, ut notat *Aversa q.2 sect.* 10. quæ tamen cum Sacramento est utilis ac salutaris, ut infrà dicetur.

26. *Aliqua Expressa comparationes sunt periculosa imperfectis in Charitate.*

Adverte tamen non necessariò debere institui expressas ejusmodi comparationes, quæ fragilioribus periculosæ essent: sufficit enim talis præferentia implicita, quæ in actu efficaci ob tale motivum elicito involvitur. Quàmvis cõparatio ista sit valde laudabilis, ac legitimæ pœnitentiæ signum.

27. *Majora peccata sunt appretiativè magis detestanda.*

Dico IV. Pœnitentia, saltem implicitè, debet esse appretiativè major de peccatis gravioribus, quàm de levioribus. Patet: nam unumquodque est detestandum juxta suum gradum malitiæ: & in gravioribus est major ratio detestandi.

Implicitè, scilicet.

Dixi *implicitè*: nam qui verè detestatur peccata, eo ipso magis detestatur illa, in quibus est major detestandi ratio. Immo vi ipsius contritionis ita censetur affectus, ut si necesse foret alterutrum è duobus operibus prohibitis eligere, potiùs eligeret quod est minus.

Non est tamen necesse comparationem inter peccata facere, ut illa explicitè juxta comparationem factam detestemur: cùm non sit necesse gravitatem singulorum scire inter se ponderare, immo nec illa in memoriam sigillatim revocare, aut distinctè de illis conteri, ut mox dicetur. Qui equidem comparationem illam faceret, & juxta eam de peccatis doleret, deberet de graviori magis dolere: si enim magis detestaretur levius, implicitè præ illo approbaret gravius, esseique paratus committere potiùs gravius, quàm levius; quod est inordinatum. Immo si comparatio fieret inter mortale & veniale, indubiè ista inversio esset mortalis. Quando autem fit comparatio inter mortalia, quorum utrumque quidem detestatur, mallet tamen se commisisse quod est majus, v.g. homicidium, quàm minus, v.g. furtum, *Henriquez, Sotus* & Nonnulli alii putant esse tantùm veniale. Quod etsi verum esse possit, quando inter utrumque mortale non est notabilis excessus: secùs tamen est juxta Doctores communiter, si excessus fuerit notabilis: nam qui mallet se cõmisisse duo mortalia, quàm unum ejusdem gravitatis, peccaret mortaliter; ergo etiam mortaliter peccat, qui mallet se commisisse peccatum longè gravius, quod duplici æquivalet. Confirmatur: quia casu quo alterutrum è duobus esset committendum, eligens majus peccaret mortaliter; ergo etiam qui peccatum longè minus detestatur appretiativè plùs quàm peccatum majus, malletque se majus commisisse.

28. *Non necessario explicitè.*

Qui inter propria peccata comparatione factâ levius peccatum præ gravi detestaretur, peccaret; & quomodo.

29. *Factâ comparatione inter propria & aliena peccata, ista sunt præ his, etsi gravioribus, detestanda.*

Quæ diximus, intelligenda sunt, si fiat comparatio inter peccata propria, graviora & leviora: nam si fiat comparatio inter peccata propria & aliena, debemus magis detestari propria, etiam venialia, quàm mortalia aliena: cùm ne quidem ad avertenda peccata totius mundi possit eligi vel m nimũ veniale. Confirmatur: quia charitas Dei nos obligat, ut magis fugiamus, quod Deus magis à nobis vitari desiderat, licèt aliud malum ipsius sit simpliciter gravius: Deus autem magis desiderat, immo præcipit, ut non faciamus verum peccatum, etiam minimum, ut alienum quodcumque vitetur.

30. *Pœnitentia reconciliativa debet esse de omnibus mortalibus.*

Dico V. Pœnitentia reconciliativa debet esse aliquo modo de omnibus peccatis mortalibus: sufficit tamen, quòd in generali, absque distinctâ & explicita recogitatione ac detestatione singulorum. Prima pars est certa. Patet ex Scriptura, quæ indicit pœnitentiam de omnibus peccatis, ut *Ezechiel* 18. *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis* &c. Ideoq; SS. Patres falsam dicunt esse pœnitentiam, quæ non est de omnibus peccatis, ut ex *Augustino* seu potiùs alio Auctore apud ipsum

ſum *l. De vera & falſa pœnitentia c.9.* refertur *can. Sunt plures 42. diſt.3. de Pœnitentia.* Et ex *Innocentio II. can. Fratres noſtros diſt. 5* ibidem. Ratio eſt: quia peccatum, de quo non habetur pœnitentia, non remittitur: unum autem mortale non remittitur ſine altero; ac etiam unicum ſufficit ad inimicitiam cum Deo.

31. *Poteſt dari alioquin pœnitentia bona, qua non eſt generalis.*

Adverte, poſſe dari pœnitentiam, etiam bonam, quæ non eſt generalis de omnibus peccatis, quando videlicet motivum pœnitendi non eſt omnibus generale. Sic poteſt quis rectè & efficaciter dolere de homicidio ob ſpecialem illius turpitudinem, etſi non doleat de aliis peccatis, immo etſi illis de facto per affectum inhæreat. Quando autem motivum pœnitendi eſt generale, tunc, ſaltem regulariter, qui efficaciter dolet de uno peccato mortali, dolet etiam implicitè & virtualiter de aliis: v. g. qui de luxuria dolet, quia ſummum bonum graviter offendit, dolet etiam implicitè de omni alio mortali peccato, nec poteſt cum tali dolore cõplacentia ullius peccati mortalis conſiſtere. Idem eſt, quando quis de uno dolet, quia meretur pœnam æternam. Ratio eſt: nam qui aliquod objectum vult, efficaciter quantum poteſt, averſatur omnia cum tali objecto incompatibilia. Sicut qui deteſtatur unum vulnus lethale, deteſtatur implicitè omnia; cùm deteſtando unum, intendat abſolutè conſervare vitam; ad quod requiritur abſentia omnis vulneris lethalis. Non eſt quidem neceſſe, ut qui ob divinæ bonitatis offenſam deteſtatur peccatum mortale, deteſtetur etiam venialia, utpote per quæ non diſſolvitur divina amicitia; ſicut qui amat Deum ſuper omnia, ſimul poteſt retinere affectum erga veniale peccatum. Conſulendum autem omnino eſt, ut etiamſi quis non recordetur niſi unius vel alterius peccati ſeu criminis, eliciat tamen pariter contritionem generalem etiam de aliis, præſertim oblitis, ut reconciliatio etiam in Sacramento ſit ſecurior.

Generalitas motivi facit ordinariè alterum generalem eſſe dolorem de quovis mortali.

32. *Singulos de ſingulis peccatis dolores aliqui requiſierũt.*

Secunda pars eſt communis Doctorum hoc tempore, contra Nonnullos, qui ſignificarunt requiri de ſingulis peccatis diſtinctum dolorem (quam ſententiam *Caietanus* appellat ridiculam, & Doctores paſſim ut improbabilem refellunt) & contra *Scotum, Canum* & quoſdam alios docentes, pœnitentiam debere elici explicitè & diſtinctè (etſi non in diſtinctis actibus) de omnibus peccatis in ſpecie & numero, quorum poſt ſufficiens examen poteſt peccator recordari. Sed hæc, etſi conſultiſſima & à Patribus commendata, non ſunt ſimpliciter neceſſaria: niſi quòd confeſſioni debeat præmitti diligens examen juxta *Trid. ſeſſ. 14. c. 5.* non ut eliciatur contritio, ſed ut fiat debita de ſingulis confeſſio.

Alii ſaltem unum, qui diſtinctè feratur in ſingula peccata poſt examen occurrentia.

Quæ quidẽ ſunt conſulta.

Probatur itaque Concluſio quoad ſecundam partem: quia ex nullo capite oſtendi poteſt, quòd aliquid amplius ſit neceſſarium. Aliundè autem conſtat ſine diſtincta recogitatione, & peccatorum recogitatorum explicitâ ac diſtinctâ deteſtatione, poſſe elici dolorem efficacem de omnibus peccatis, etiam ex motivo charitatis Theologicæ; qui quidem dolor ſit incõpoſſibilis cum omni mortali, habeatq; omnem perfectionem deteſtationis explicitæ. Deinde etſi diuturna recogitatio præceſſerit, ſæpè tamen eſt moraliter impoſſibile, in puncto contritionis ac juſtificationis eſſe cogitationem omnium peccatorum, ſi hæc ſint nimis multa & varia: adeòque tunc ſolùm poteſt eſſe pœnitentia de illis quatenus in confuſo conſideratis. Denique illa vitæ anteactæ recogitatio ſæpè requirit longam temporis moram; cùm tamen perfecta ad Deum converſio poſſit etiam in magnis peccatoribus fieri breviſſimo tempore, ut patet in Latrone, Zachæo & aliis.

33. *Sed nullatenus eſſe neceſſaria, oſtenditur.*

QUÆSTIO III.

De Neceßitate ſeu Sufficientia Contritionis, etiam imperfectæ, ſeu Attritionis cum Sacramento.

34. *Contritio alia perfecta, alia imperfecta ſeu attritio dicitur,*

NOta duplicem à *Tridẽtino ſup. c. 4.* pœnitentiam ſeu contritionem aſſignari: unam perfectam, quæ etiam Contritionis nomen ſimpliciter retinet: aliam imperfectam, quæ Attritio dicitur. Idque accommodè ad ipſas voces: nam ſicut contritio realis perfectam denotat (ut ſic dicam) tritionem & comminutionem rei, attritio autem inchoatã & imperfectam: ſic perfecta contritio voluntatis cor peccatis induratum confringit & perfectè peccata comminuit, attritio autem ſolùm inchoativè.

Idq; convenienter ad etymologiã vocum,

35. *Deſcriptio & explicatio Contritionis perfectæ charitate.*

Deſcribi autem poteſt contritio perfecta, quòd ſit deteſtatio peccati, quatenus eſt ſummum malum & offenſa ſummi boni ſuper omnia amabilis; Vel (ut alii paſſim) ſuper omnia dilecti. Quod aliqui Doctores ſic intelligunt, ut ad contritionem putent neceſſariò præviè concurrere expreſſum & diſtinctum actum dilectionis Dei. Sed quàmvis verum ſit, quòd frequenter ita contingat, aut natum ſit contingere; eò quòd odium mali ſoleat procedere ex amore boni oppoſiti. Non apparet tamen, cur malum voluntati propoſitum non poſſit primò movere voluntatem ad illius fugam, etſi non præceſſerit diſtinctus actus proſecutionis boni. Et alioquin ipſa contritio eſt actus, eſto ſecundarius, charitatis Theologicæ; quæ ſicut inclinat ad amandum Deum & bonum ipſius, ſic etiam ad

odiendum mala opposita ex eodem motivo. Et hoc sensu *Tridentinum suprà* contritionem docet aliquando esse charitate perfectam, non solùm quia oritur ex amore Dei prævio, sed quia ipsa quoque contritio est charitatis actus, & procedit ex illius motivo. Ad praxim quod attinet, possumus esse securi hoc dolore elicito, quia eo supposito credi potest, non deesse actum Charitatis, si is tam naturaliter præcedat; attamen certè, non esse necessarium.

36. *Hæc infallibiliter justificat, etiam extra Sacramentum:* *Et quidem sola.*

De hac porrò contritione, utpote perfectissimâ possibili, non est dubium, quin sufficiat ad reconciliationem in Sacramento. Immo sufficere etiam extra Sacramentum actu susceptum, indubitatum est apud Doctores, & ex professo à nobis traditur in *materia de Justificatione disp. 5. q. 4.* Nulli tamen præterea Pœnitentiæ id competit, juxta *D. Thomam, D. Bonaventuram* & alios Doctores communissimè: quamquàm Nonnulli etiam hanc vim adscripserint pœnitentiæ conceptæ ex motivo justitiæ vel alio simili propter Deum, etsi non sit motivum charitatis. Quorum sententiam acri censura perstringit *Vasquez*, sed probabilem putat *Suarez*. & à nota liberant *Lugo* & *Dicastillo*. Vide dicta *disp. cit. q. 3. n. 24.*

37. *Quid Attritio*

Attritio est dolor de peccatis deficiens à perfectione contritionis, potissimùm ex parte motivi; ideòque non est per se dispositio proxima ad gratiam. De ea *Tridentinum suprà* dicit, quòd *ex turpitudinis peccati consideratione, vel gehennæ & pœnarum metu communiter concipiatur.* Quamvis etiam ex aliis motivis charitate inferioribus (de quibus postea) concipi possit. His notatis

38. *Hæc justificat cum Sacramento Pœnitentiæ.* *Probatur ex Tridentino.*

Dico I. Ad justificationem cum Sacramento pœnitentiæ non requiritur perfecta contritio, sed sufficit imperfecta, sive attritio etiam cognita Ita communissimè Doctores, maximè post *Tridentinum.*

Cujus verba ponderantur.

Probatur ex *Tridentino sess. 14. c. 4.* ubi de attritione dicit: *Quamvis sine Sacramento Pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat; tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento pœnitentiæ impetrandam disponit.* Ubi Concilium loquitur de dispositione proxima nam etiam extra Sacramentum est remota dispositio, & tamen ponitur discrimen inter ipsam intrà & extra Sacramentum, & illa dispositionis ratio, quæ ei in Sacramento adscribitur, extra Sacramentum negatur. Deinde statuitur discrimen inter attritionem & contritionem, quòd hæc possit per se & proximè disponere ad justificationem sine Sacramento realiter suscepto; attritio autem solùm disponat in Sacramento, utique per se & proximè, ac sine perfecta contritione. Atque hinc infert Concilium, quòd Hæretici *falsò calumnientur Catholicos Scriptores, quasi tradiderint Sacramentū Pœnitentia absque bono motu suscipientium gratiam conferre: quod numquam Ecclesia Dei docuit nec sensit.* Nimirum, quia gratia non confertur sine motu saltem attritionis, quem suprà docuerat esse bonum & salutarem.

39. *Probatur II. ratione Theologicâ multiplici.*

Probatur II quia alioqnin nulla remaneret Sacerdotibus potestas clavium ad remittenda peccata quoad culpam; utpote quæ per contritionem antecedenter essent remissa, adeòque numquam remitterentur per potestatem clavium. Nec obstat, quòd etiam absolutio cadat super peccata semel remissa: nam saltem debet vim habere ea remittendi, si adhuc essent: quænam enim foret alioqtin remittendi vis?

Deinde aliâs deberet confitens necessariò confidere, se esse in statu gratiæ, antequàm recipiat absolutionem, sicut hoc est necessarium, dum suscipit Sacramenta vivorum. Nec aliam haberet vim Sacramentum hoc ad conferendam primam gratiam, quàm Sacramenta vivorum. Insuper deberet pœnitens credere semper se habuisse finem, antequam adhibuerit medium, id est, se habuisse peccatorum remissionem, antequam receperit Sacramentum Pœnitentiæ; quod tamen ad remissionem ipsam est institutum. Ipse denique judex existimare deberet, reum semper priùs esse liberatum à crimine, à quo tamen debet eum liberare, seu de cujus remissione debet proferre sententiam.

Confirmatur Conclusio: quia alioqnin Christus non instituisset novum & facilius peccati remedium, sed solùm addidisset novum onus confitendi peccata, permanente eâdem necessitate contritionis, quæ antea erat: quod est planè alienum à mente fidelium & suavitate ac utilitate legis Evangelicæ.

40. *Sufficit attritio etiam cognita.*

Cùm autem Concilium dogmaticè loquens, dicat simpliciter & indefinitè, attritionem in Sacramento disponere ad gratiam, & non addat, quæ existimetur contritio: apertè contra *Sotum* & quosdam alios sequitur, attritionem, etiam cognitam ut talem, sufficere cum Sacramento ad remissionem peccatorum. Quod inde confirmatur: quia existimatio falsa hominis est omnino impertinens ad aliquid faciendum medium justificationis aut partem Sacramenti, quod à parte rei non est tale. Deinde alioquin confitens deberet ante absolutionem esse in statu gratiæ, aut saltem hoc existimare, sicut ante sumptionem Eucharistiæ aut Ordinis. Denique (ut plura alia omittam) cùm hoc Sacramentum sit institutum instar medii ad remissionem peccatorum, deberet quis semper existimare, se ante medii adhibitionē obtinuisse effectū; eumq; semper esse positum ante usum potestatis à Christo concessæ ad illum ponendum: ut mox dictum est in probatione Conclusionis, quam *Sotus* nobiscum tenet.

Hinc potest peccator absolutionem petere, 41.

Corollariũ practicum. tere, sciens se tantùm attritum, vel Confessarius illam dare: quia hæc Sententia modò videtur practicè certa, ut proinde Sacramentum non exponatur morali periculo invaliditatis, aut carēdi suo effectu. Quàmvis Doctores rectè moneant, tam peccatorem, quàm confessarium debere conari ad excitandam contritionem, præsertim in extremis; ut quàm fieri potest securissimè & fructuosissimè provideatur Sacramento & saluti.

42. *Objectio notabilis ex Trid. sess. 14.* Objicitur I. *Tridentinum sess.* 14. tantùm vult ostendere contra Hæreticos, quòd attritio non sit actus malus, sed bonus; & consequenter, quòd falsa sit calumnia Hæreticorum impingentium Scholasticis, quasi doceant hoc Sacramentum causare gratiam sine ullo pio motu suscipientium. Quæ quidem calumnia esset falsa, quantumvis doctrina ista Scholasticorum non subsisteret: nam etsi requireretur perfecta contritio, equidem falsum esset, quòd Scholastici doceant non requiri pium motum; cùm saltem sequirant attritionem, quæ (ut docet *Tridentinum*) est pius motus. Ad quod probandum etiam adjungit: *Hoc enim timore utiliter concussi Ninivitæ ad Jonæ prædicationem plenam terroribus pœnitentiam egerunt, & misericordiam à Domino impetrarunt:* & tamen iste timor tantùm disponebat remotè ipsos ad justitiam, utpote qui non habebant Sacramentum: Ergo non est mens *Tridentini* agere de dispositione proxima.

Responsio. Resp. primariò quidem intendere *Tridentinum*, quòd timor non sit malus, similiter nec mala sit pœnitentia ex eo cōcepta, sed bona. Idque sufficiebat ad retundendam calumniam Hæreticorum, quam impingūt Scholasticis, ut rectè in objectione ostenditur. Eâdem tamen operâ approbat Concilium istam Scholasticorum doctrinam; ut ex citatis verbis patet: *Et quamvis sine Sacramento &c.* Dum autem subdit; *Hoc enim timore utiliter &c.* non est probatio illius, quod immediatè præcesserat, sed primarii intenti, quòd similiter in Conclusione capitis repetitur, scilicet timorem pœnæ à Deo immissum non esse malum, neq; etiam pœnitentiam quam ex illo concipimus.

43. *Instantia ex eodem loco sumpta.* Instabis: Ergo *Tridentinum* etiam loquitur de attritione conceptâ ex timore pœnę temporalis. Dicit enim: *Hoc enim timore &c.* talis namq; erat timor Ninivitarum, de excidio scilicet civitatis à Jona prædicto per verba: *Ninive subvertetur.* Resp. in primis

Solutio. timorem Ninivitarū non fuisse merè temporalem; sed ex parte & ex fine spiritualem: nam Jonæ prædicatio erat juxta *Tridentinū plena terroribus*; non uno, sed pluribus, utique terrore subversionis tamquam inchoativæ secuturæ gehennæ. Deinde dicitur quidem, quòd pœnitentiam egerint, & misericordiam impetraverint, non tamen dicitur, quòd impetrarint remissionem, sed misericordiam, id est, liberationem à tali pœna subversionis. Nam utiq; omnes illam impetrarunt, uti omnes ad unum usque pœnitentiam egerunt; & tamen vix est credibile, quòd omnes omnino fuerint justificati. His adde, timorem Ninivitarum fuisse timorem pœnæ temporalis, quatenus à Deo irato infligendæ, ex quo oriebatur, ut ad misericordiam Dei odiendo peccatum confugerent. Hic autem actus pro motivo habet Deum quà bonum nobis, qui eatenus est motivum amoris concupiscentiæ, seu spei; quæ generaliter concupiscit Deum sibi (etsi primariò in beatitudine) in omnibus, etiam naturalibus, saltem quatenus avertunt à fine ultimo (prout avertisset subversio Ninive; uti avertit illa Sodomæ) dummodo per fidem & condignè in Deum tendamus. Supernaturalitas enim actûs potiùs ex parte principii & modi tendendi, quàm terminativi objecti est spectanda: cùm alioquin in idem objectum etiam sub eodem motivo tendere possimus actu naturali & supernaturali.

Dices II. *Tridentinum sess. 6. cap. 6.* agens de dispositione prærequisitâ ad susceptionem Baptismi, videtur requirere pœnitentiam procedentem ex dilectione Dei, dum ait: *In spem eriguntur, fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore; illumq; tamquam omnis justitiæ fontem diligere incipiūt: ac propterea moventur adversùs peccata per odium aliquod & detestationem, hoc est, per eam pœnitentiam, quam ante Baptismum agi oportet.* Ergo similis pœnitentia prærequiritur in hoc Sacramento, quod similiter est Sacramentum mortuorum, nec imperfectiorem pœnitentiam, quàm Baptismus admittit. 44. *Objectio altera ex Tridentino sess. 6. c. 6.*

Resp. Verba ista *Tridentini* præ se ferre quidem aliquam difficultatem, necessariò tamen esse concilianda cùm doctrina præmissa, & adeò apertè ab ipso *Tridentino sess. 14. cap. 4.* traditâ. Itaq; dici potest Concilium quidem loqui de perfecta dilectione Dei, sed ly *propterea* non afficere seu determinare præcisè ultimū quod præcessit, sed indefinitè respicere, vel hoc, vel aliquod aliud ex præcedentibus; quasi velit Concilium, oportere agi pœnitentiam, quæ excitetur sive ex timore, sive ex spe, sive ex dilectione. Deinde posset Cōcilium intelligi de dilectione ut abstrahente à perfecta & imperfecta; nā prævio timore & fiduciâ divinæ propitiationis, nata est sequi dilectio seu affectus complacentiæ, quâ placeat nobis Deus tamquam fons omnis justitiæ, sive sit complacentia de Deo tamquam bono nobis, sive tamquam bono in se. Denique Respōdent aliqui loqui Concilium determinatè de dilectione imperfectâ. Et dum objicitur, quòd pœnitentia inde orta non necessariò debeat præcedere Baptismum, cùm possit procedere ex dilectione perfectâ, possent isti respondere hunc esse verborum Tridentini sensum, ut subintelligatur ly *saltē*, q. d. quam saltem ante Baptismum agi oportet; etsi à *Responsio multiplex.*

 fortiori

fortioti sufficiat pœnitentia perfectior: Et ht consequenter cogerentur admittere *Tridentinum* ibi non explicasse dispositinuem adæquatam ad justificationem extra Sacramentum; ad quam utique requiritur dilectio seu contritio perfecta. Hoc tamen admittere difficile est, ob dicta *disp. 5. de Dispos. requis. ad justificat q. 3. n. 21.*

45. *Quo sensu peccator fiat ex attrito contritus.*

Ex dictis colligi potest, quo sensu peccator ex attrito possit fieri contritus. Neque enim hoc intelligendum est, quasi actus attritionis possit fieri actus cōtritionis propriè dictæ: cùm enim hi actus sint planè diversi, non potest unus mutari in alterum. Unde dum *Scotus 4. dist. 14. q. 2. n. 15.* docet, actū attritionis invariatum fieri contritionem, non loquitur de attritione & contritione, prout modò loquimur: sed actum quatenus præcedit infusionem gratiæ, vocat attritionem; quatenus autem formatur gratiâ seu habitu charitatis, vocat contritionem.

Primus sensus refertur ac rejicitur.

Secundus similiter.

Neque etiam intelligendum est, quasi peccator attritus infallibiliter vi absolutionis eliciat contritionem; hoc enim absque ullo fundamento dicitur, & militat contra apertam experientiam; nec sufficit intento *Concilii Tridentini*, ascribentis attritioni vim disponendi ad gratiam cum seu in ipso Sacramento: nec ullatenus locum habere posset in moribundo attrito sensibus destituto.

46. *Sensus legitimus statuitur.*

Itaque peccator ex attrito fit contritus per Sacramentum, quia hoc facit, ut attritio habeat vim contritionis, scilicet delendi cum Sacramento peccatum; atque ita fit contritus quoad effectum, qui est remissio peccatorum. Item fit contritus attendendo nominis Etymologiam, quatenus sic per attritionem conteruntur peccata. Denique fit contritus habitualiter, quia recipit habitum contritionis, qui est charitas.

47. *Attritio debet esse formalis,*

Dico II. Attritio, ut cum Sacramento sufficiat, debet esse formalis seu explicita, efficax, integra de omnibus peccatis mortalibus non remissis, & supernaturalis. Prima pars patet ex Conciliis, quæ pro materia hujus Sacramenti assignant contritionem & dolorem: quod potest, adeòque debet propriè intelligi, scilicet de dolore formali; & ab omnibus Doctoribus & fidelibus ita est intellectum.

Efficax.

Secunda pars est etiam communis Doctorum. Et patet ex Conciliis, quæ pro materia statuunt efficacem peccati detestationem, cum proposito non peccandi de cetero. Et specialiter de contritione imperfectâ *Tridentinum* docet eam debere excludere voluntatem peccandi; quam utique non excludit displicentia inefficax, sed compatitur. Immo propositum non peccandi de cetero aliâ de causâ non videtur adjici, quàm ut efficacia doloris indicetur. Quàmvis pro securitate, ad expressum etiam propositum, debeat pœnitens adlaborare.

Tertia pars est similiter communis Doctorum. Et patet ex dictis *quæst. præc.* nullum enim peccatum remittitur sine pœnitentia, nec unum mortale sine altero. Unde etsi aliqua ob justam causam, vel ex oblivione non exprimerentur in confessione, deberet equidem internus dolor etiam ad illa, saltem implicitè, sese extendere. 48. *Integra de omnibus mortalibus,*

Quarta denique pars est etiam communis Doctorum. Et videtur indubitata: nam actus naturalis non est sufficiens dispositio ad gratiam, ut contra *Pelagianos* in materia de Gratia docetur, & post *Milevitanum* & *Arausicanum* tradit *Tridentinum sess. 6. can. 3.* Idem Concilium agens de cōtritione imperfecta *sess. 14. c. 4.* docet eam esse donū Dei & impulsum Spiritûs sancti. Nec repugnat *Scotus* (quem Varii referunt in contrarium) *supra n. 14.* ut clarè ostendit *Scholiastes* ibidem: solùm enim excludit *Scotus* auxilium habituale, & sub communi influentia comprehendit etiam influxum auxilii actualis; sine quo non posse concipi pœnitentiam fructuosam docet *dist. 20. q. un. n. 3.* Et *1. d. 44. n. 4.* Et multis aliis locis adeò apertè Catholicam doctrinam tradit, ut nullus sanæ mentis de hoc dubitare possit. *Et supernaturalis.*

49. *Species duas assignat Tridentinum, scilicet conceptam ex turpitudine peccati.*

Inter species autem attritionis, illæ securiùs adhibentur, quas expressit *Tridentinum suprà*; videlicet illam quæ concipitur ex consideratione turpitudinis peccati, vel quæ ex metu gehennæ & pœnarum, semper tamen cum spe veniç. Per turpitudinem autem sive fœditatē peccati intelligitur saltem illa, quam peccatum habet ex eo, quòd avertat hominem à suo ultimo fine, sive quæ aliquo modo opponitur virtuti spei. Plerique Doctores insuper intelligunt quamvis aliam peccati turpitudinem, quæ desumitur ex oppositione aliqua contra Deum; ut quia est contra legem Dei, contra ejus reverentiam, contra ipsius jus, vel contra gratitudinem ipsi debitam &c. Immo Plurimi intelligunt etiam illam peccati turpitudinem, quam habet ex oppositione ad virtutes morales infusas Deum non respicientes, ut est justitia, temperantia. Quod tamen negant Alii signanter *Scotistæ*; hujusmodi virtutes morales infusas non admittentes: qui saltem negare non possunt, quin oppositum sit probabilissimum. *Quæ declaratur.*

50. *Vel ex gehenna & pœnarum metu,*

Attritio concepta ex gehennæ & pœnarum metu debet etiam pertinere ad spem Theologicam, quâ sicut Deum tamquam nobis bonum concupiscimus, maximè in beatitudine & vitâ futurâ, sic ejus indignationem, præsertim ad alteram vitam spectantem, detestamur. Idem est, si peccator moveatur ad detestationem peccati, quatenus meretur pœnam damni, seu separationem à desiderabili facie Dei. Præterea *Qui adhuc spectat.*

terea quatenus per peccatum incurritur amissio gratiæ, meritorum &c. Idem cum proportione est de metu pœnarum purgatorii, quæ incurruntur per peccata venialia. Immo idem Plures (quibus favet *Tridentinum* expensum *n.*43.) censent de pœnis hujus vitæ temporalibus, consideratis tamen quatenus infliguntur à Deo vindice. Quod docet *Suarez, Lugo*, & iis relatis *Arriaga d.* 11. *n.*3. & probabilissimum esse asserit *Thomas Tamburinus l.*1. *de Pœnit. c.*5. *§.*4.

51. *An vi talis actûs magis quis odiat peccatum, quam pœnam.*

Dices: Qui peccatum odit propter pœnam non plus odit peccatum, quàm pœnam; immo in casu, quo alterutrum esset subeundum, & daretur optio, talis potiùs eligeret peccatum: quod est inordinatum. Resp. Conc. Assumptum pro I. parte, & negando pro II. in isto enim casu (qui est planè metaphysicus) vi attritionis non eligeret quidem infernum; tamen posset & deberet etiam abstinere ab electione peccati. Quare vel cessaret ab eligendo alterutro, vel deberet recurrere ad altius motivum, scilicet charitatis Dei, & propter illud pati potiùs infernum, quàm peccare. Equidem sufficit de facto in omni casu dabili necessariò conjungi peccatum mortale, & meritum pœnæ infernalis, ut ex vi metûs ejusdem homo detestetur omne prorsus peccatum mortale, nec possit cum efficaci ejusmodi timore affectus ullius peccati mortalis consistere: cùm repugnet ex metu pœnæ absolutè peccatum fugere, & simul per peccatum ejusdem pœnæ meritorium incurrere periculum illius.

Quid eligeret in casu, quo alterutrum eligendum.

52. *Contritio saltem imperfecta requiritur ad valorem Sacramenti.*

Dico III. Contritio, vel saltem attritio præcedenti Conclusione descripta, non solùm requiritur ad Sacramenti effectum, sed etiam ad valorem. Ita plurimi Doctores contra varios, qui quidem censent illam requiri, ut Sacramentum suscipiatur cum fructu; adeòque peccare mortaliter, & consequenter invalidè confiteri, qui voluntariè adhiberet attritionem illis conditionibus non vestitam: confessionem tamen fore validam & sacramentalem, adeòque non repetendam, quando pœnitens bonâ fide procedens, à parte rei solùm haberet attritioné naturalem, ut Nonnulli volunt; vel inefficacem, ut alii, & novissimè *Aversa*: vel non extendentem se ad omnia peccata commissa, v.g. non ad oblita, utpote quia elicitur ex motivo particulari; ut *Lugo* & plures alii. Etsi enim dolor, qui simul est sufficiens ad gratiam dispositio, possit & debeat simul esse pars materialis hujus Sacramenti; non apparet tamen, cur nequeat aliquis dolor, qui non sufficit ad gratiam, sufficere, ut sit pars Sacramenti, utpote satis constituens confessionem in ratione accusationis dolorosæ. Non debet autem mirum videri, quòd *Tridentinū sess.* 14. *c.*4. talis doloris non meminerit, eò quòd ad institutum illius non pertineret de alio dolore tractare, quàm qui ex obligatione est adhibendus, ut Sacramentum recipiatur cum fructu.

Etsi id Varii variè negent.

53. *Probatur conclusio.*

Probatur nihilominùs Conclusio ex ipso *Tridentino sess.*14. ubi cùm *c.*3. docuisset actus pœnitentis esse quasi materiam, & partes Pœnitentiæ, *c.*4. subdit: (*Contritio, quæ primum locum inter dictos actus pœnitentis habet* (adeòque est ad valorem necessaria) *animi dolor ac detestatio est de peccato commisso cum proposito non peccandi de cetero.* Ubi Concilium loqui de contritione disponēte ad gratiam, patet apertè ex contextu. Deinde contritionem ibi descriptam paulò pòst dividit in perfectam & imperfectam, & utramque docet disponere ad gratiam. Immo *c.*3. dixerat contritionem eatenus esse partem, quatenus requiritur ad remissionem peccati. Quæ cuilibet non prævento efficaciter ingerunt, *Tridentinum* non alium dolorem agnoscere pro Sacramento (cujus naturam plenissimè describit) quàm qui disponat ad justificationem: ad illam autem requiritur dolor supernaturalis, efficax & integer; qualem præcedenti Conclusione descripsimus. Et hæc quidem de dolore ad confessionem peccatorum mortalium requisitò dicta sunt. Restat nunc dicendum, qualis requiratur ad confessionem peccatorum venialium.

54. *Dolor formalis supernaturalis & efficax requiritur pariter ad Confessionem venialium.*

Dico IV. Etsi liberum sit peccata venialia clavibus non subjicere; si tamen subjiciantur, requiritur similiter dolor supernaturalis, formalis & efficax, ac extendens se ad aliqua saltem venialia, quæ pœnitens confitetur: adeò ut accedens absque sufficienti dolore de aliquo saltem peccato veniali, (si sola venialia confiteatur) peccet mortaliter; utpote defraudans Sacramentum suo effectu, immo valore. Probatur conclusio: quia dolor naturalis non disponit ad gratiam de formali quoque dolore loquitur apertè *Tridentinum* describens partes hujus Sacramenti; quod proinde indubiè exigit formalem dolorem quoad mortalia, adeòque etiam quoad venialia. Denique inefficax dolor non excludit voluntatem peccandi. Alioquin posset absolvi à veniali præterito (de quo inefficaciter quis dolet) etsi simul proponeret aut committeret novum simile. *Florentinum* etiam & *Tridentinum* pro parte Sacramenti assignant contritionem; & quidem *Tridentinum* talem quæ disponat ad gratiam. Estque hæc communis sententia Theologorum.

55. *Nec dissentit Suarez.*

Nec dissentit *Suarez*, qui *disp.* 20. *sect.* 6. ex professo probat in Confessione venialium requiri attritionem formalem, & *disp.* 15. *sect.* 3. *n.* 14. asserit requiri attritionem supernaturalem. Dum autem *disp.* 12. *sect.* 2. *n.* 9. (ex quo loco ordinariè refertur in oppositum: quod proinde tamquam probabile, & veluti *Suarium* sequentes, tradunt *Thomas*

Malè citatus in oppositum; ex inde & Nonnullis assertum.

mat Tamburinus l.2. de Pœnit.c.3.§.2. Prapositus q.2.de Contritione dub.7.n.73.&quidam alii) ait: *Ut ergo homo suscipiens Sacramentum non ponat obicem huic effectui,* scilicet remissioni venialium, *satis est* (*opinor*) *quòd accedat sine actuali complacentia peccati venialis, & cum voluntate ac desiderio recipiendi Sacramentũ ac effectum ejus*; loquitur manifestè de remissione venialium, quatenus est effectus Sacramenti in communi, seu abstrahendo à Sacramento pœnitentiæ. Unde *n.12.* subdit: *Jam verò descendendum est ad particularia. Et de Baptismo sine dubio est probabilius &c.* Admittit tamen *n.12.* quòd præter venialia cõfessa cum dolore qui est pars Sacramenti, remittantur etiam alia de quibus homo non est attritus, maximè si sint oblita & non voluntariè omissa, ratione videlicet efficaciæ Sacramentorum explicatæ *n.9.* citato. Quæ visum fuit notare, ne auctoritate gravis Theologi non rectè intellectâ Opiniones nimis aut vix ab ullo receptæ in Ecclesia Dei invalescant.

Dixi in conclusione, *extendentem se ad aliqua saltem venialia*: qui enim plura confitetur, & solùm de aliquibus dolet, non peccat mortaliter, ut contra Nonnullos docet *Suarez* & plerique alii; eò quòd Sacramentum non reddatur irritum, nec frustretur effectu.

56. *Propositum vitandi venialia qualiter elici possit.*

Petes: quomodo possit elici efficax propositum vitandi de cetero venialia: cùm sine illis vivere sit moraliter impossibile? Resp. in primis posse aliqua vitari, illa saltem, quæ quis in confessione exprimit: adeoq; de illis posse elici dolorem efficacem, & propositum à similibus abstinendi. Deinde fieri potest, ut illa impossibilitas moralis pœnitenti non proponatur. Et quàmvis proponeretur, adhuc potest elicere propositũ generale adhibendi diligentiam ad vitandum singula, seu quodlibet sigillatim, & cautè vivendi, quantùm sibi ex divina gratia concedetur; quod certè propositum sufficit, ac voluntatem peccandi excludit. Denique non est impossibile vitare omnia venialia, nisi quia spectatâ fragilitate humanâ non poterit homo perseverare in proposito efficaci omnia vitandi: quo non obstante potest elicere propositum illa non admittendi; nam ad hoc non est necesse, ut homo sibi persuadeat, quòd in tali proposito semper sit perseveraturus: alioquin multi non haberẽt propositũ de cetero non peccandi mortaliter, dũ vix possunt sibi talem propositi perseverantiam persuadere.

57. *An sufficiat pœnitentem dolere quòd non doleat.*

Pro fine quæstionis nota, in rigore nullatenus sufficere, quòd doleat pœnitens se non dolere de peccatis, juxta communem sententiam: dolor enim de ipsis peccatis est necessarius; qualis non est dolor de doloris absentia. Ista tamen loquendi formula in timoratis cõscientiis est veri doloris signũ; indicans affectum seu desiderium amplioris, intensiorisque doloris, sive desiderium habendi sensum majorem doloris.

QUÆSTIO IV.

An defectu doloris possit Sacramentum Pœnitentiæ esse validum & informe?

58. *Sacramentum Pœnitentiæ validum & informe quid sit.*

SENSUS dubii est: an Sacramentum pœnitentiæ possit defectu doloris esse validum quoad essentialia & partes suas, & tamen non conferre gratiam; uti Baptismus potest esse validus, & tamen propter indispositionem suscipientis non conferre gratiam.

Tale darè diversi diversimodè asserunt.

Affirmant valde multi Doctores, tum antiquiores, tum recentiores; quâmvis non eodem modo ac fundamento. Nonnulli, quia censent pro parte materiali sufficere dolorem naturalem. Alii, quia putant sufficere dolorem inefficacem. Alii (ut *Lugo* & Varii Recentiores) his fundamentis rejectis, quia credunt certo casu sufficere dolorem non universalem, quando videlicet pœnitens inculpabiliter non habet dolorem alicujus vel aliquorum mortalium, sive quia illorum non meminit, sive quia putat se de illis doluisse, sive quia non credit esse mortalia, sive quia illa tacens ex justa causâ, inculpabiliter existimat se non teneri hîc & nunc dolere de peccatis, nisi quæ confitetur. Et juxta hanc opinionem taliter confessus agnito postmodum errore non teneretur eadem peccata iterum confiteri. Immo valde probabiliter præcedens confessionis Sacramentum juxta hos Doctores validum sublato obice reviviscit sive confert suum effectum. Hæc opinio est favorabilis Confessariis & pœnitentibus, eximitq; ipsos à variis scrupulis de insufficientia doloris in præteritis cõfessionibus.

59. *Oppositum probatur.*

Nihilominus Resp. Negativè cum *Vasquez, Praposito* & plurimis aliis. Et sequitur apertè ex quæstione præcedenti, ubi diximus, quòd ad valorem Sacramenti non sufficiat dolor naturalis, aut inefficax, aut particularis, sed ille solus, qui simul disponit ad effectum. Confirmatur: quia cùm dolor sit pars hujus Sacramenti in remissionem peccatorum instituti, congruebat ad hoc assumi illum, qui simul ad remissionem peccatorum disponeret. Deinde non videtur Christus instituisse partem hujus Sacramenti, quæ scienter numquam potest absque sacrilegio, immo ne quidem validè adhiberi. Denique in aliis Sacramentis non plus requiritur in memore, quàm in immemore ad valorem; adeoque si dolor naturalis, inefficax, aut particularis ad valorem sufficiat tamquam pars in ignorante, videtur etiam debere sufficere in cognoscente qualitatem doloris.

60. *Occurritur*

Nec obstat I. quòd cetera Sacramenta possint esse valida & informia: nam in illis dispo-

objectionibus. dispositio ad gratiam non est pars materialis seu quasi materialis, adeòque nec requisita ad essentiam sive dolorem.

Non obstat II. quòd in sententia *Scotistarum* dolor non sit pars essentialis Sacramenti pœnitentiæ; quod proinde esse potest validum & informe defectu doloris. Nam dolor equidem juxta illos (qui sola voce differunt à ceteris) est conditio seu quasi materia essentialiter prærequisita, sicut ipsa peccata, ita ut sententia absolutionis aliàs legitimè ferri nequeat.

61. *Cur dolor ob motivū particulare non possit facere hoc Sacramentum validum & informe.* Hinc sequitur, invalidam esse confessionem, si quis efficaciter doleret de furto v. g. ob specialem illius turpitudinem, & non de fornicatione, etsi foret invincibiliter illius oblitus: dolor enim debet excludere voluntatem peccandi, ut colligitur ex *Trid. sess.* 14. *c.* 4. quam non excludit hujusmodi particularis dolor. Immo idē est, etsi quis de fornicatione (cujus postea obliviscitur) similem particularem dolorem elicuisset: eum absolutè etiam sic non excludatur, sed compatibilis sit voluntas peccandi. Accedit, quòd dolor v. g. de furto ob specialem & moralem eius turpitudinem sit in substantia naturalis, juxta doctrinam *Scotistarum* præsertim.

62. Atque ita cessant, quæ nonnulli Recentiores allegant, ut ostendant posse dari casum, quo dolor aliquis requiratur ad effectum, qui non sit pars Sacramenti Pœnitentiæ, scilicet dolor particularis afficiens peccatum oblitum. Immo (inquiunt) in aliquo casu ne quidem posset esse pars, si videlicet dolor specialis versetur circa peccatum commissum ante Baptismum susceptum bonâ fide cum obice negativo. Hæc, inquam, cessant: cùm dolor hujusmodi particularis ad effectum non requiratur aut sufficiat. Quòd si verò quis instet elici saltem debere hoc posteriori casu dolorem universalem etiam de peccato isto ante Baptismum commisso, id non facit contra ea quæ diximus: quia cum iste sit idem indivisibilis actus, verum manet, quòd nullus dolor sit pars, quin idem sit sufficiens ad effectum dispositio; esto non sit pars eatenus, quatenus ad culpam Baptismo anteriorem extenditur. *Instantia quorumdā Recentiorum dissolvitur.*

Petes: quid censendum sit de absolutione data illi, qui perfectè attritus confessionem fecit, & ante absolutionem de novo peccat? Resp. illam indubiè non valere juxta omnes: quia de hoc ipso peccato non habetur dolor, nec fit confessio; adeoque deest, tum debita contritio, tum confessionis integritas ad valorem requisita.

DISPUTATIO TERTIA.

De Confeßione: quæ est secunda pars materialis Sacramenti Pœnitentiæ.

QUÆSTIO I.

An & qualis Confeßio sit jure divino necessaria?

1. *Omnium & singulorum mortalium Cōfessionem jure divino esse præceptum contra quosdam adstruit fides declarata in Tridentino.* VERITAS Catholica tradit, confessionem omnium & singulorum peccatorum mortalium post Baptismum commissorum esse jure divino necessariam ad remissionem eorumdem peccatorum in Sacramento Pœnitentiæ. Est de fide ex *Trid. sess.* 14. *c.* 5. & *can.* 6. 7. *&* 8. Loquitur porrò Concilium de peccatis etiam internis & occultis. Est autem contra Hæreticos recentiores, quorum aliqui dixerunt talem confessionem fuisse primò inventam & invectam ab *Innocentio III. in Concilio Lateranensi* & refertur c. *Omnis utriusque sexus.* Similiter *Petrus Oxomensis* Doctor Salmanticēsis, censuit confessionem peccatorum in specie tantùm esse ex statuto universalis Ecclesiæ; ut patet ex propositione secunda damnatâ à Sixto IV. Insuper *Glossa in principio dist* 5. *de Pœnitentia*, censuit quoque esse introductum à quadam universalis Ecclesiæ traditione.

2. *Fundata in verbis Christi Ioan. 20.* Probatur veritas Catholica cum *Tridentino* & Theologis cōmuniter ex verbis Christi *Joan.* 20. quibus hoc Sacramentum instituit: per illa enim Sacerdotes tamquam judices ordinavit, qui pœnitentibus ritè dispositis sententiā absolutionis & remissionis darent, aut indignis & indispositis sentētiam retentionis. Sed certè judicium exerceri & sententia proferri non potest, nisi probè cognitâ & discussâ causâ, de qua agitur: condigna etiam satisfactio, nisi cognitis peccatis, imponi non potest: ergo ex ipsa institutione hujus Sacramenti & de jure divino necessaria est explicita confessio peccatorum.

3. *Ac perpetuo sensu Ecclesiæ, quem exhibent Concilia & Patrum scripta.* Hoc ipsum ex institutione Sacramenti Pœnitentiæ semper intellexit universa Ecclesia, ut ait *Trid suprà c.* 5. Idem antiquissimorum Conciliorum & Patrum testimoniis fusè confirmat *Bellarm. l.* 3. *de pœnitentia c.* 5. *usque ad* 11. ex quibus clarè convincitur, non solùm confessionis usum esse antiquissimum (ut etiam fatetur *Calvinus l.* 3. *instit. c.* 4. *§.* 7.) sed etiā ipsam esse necessariam ad remissionem peccatorum. Quam necessitatem etsi fortasse non clarè doceant manare ex jure divino, id tamē satis colligitur, dum non invenitur, quinam, aut quando post Christum hanc confessionem instituerint. *Quorum sensus expenditur.* Nec est ullo modo credibile, quòd umquam

quam homines, præsertim reges & principes, tam sæculares, quàm Ecclesiastici, adeò unanimiter permisissent sibi eam legē imponi, quam sæpè apprehēdunt ut sibi difficillimam, nisi supposuissent à Deo constitutam. Unde patet, quàm inanis sit Hæreticorum calumnia, qui dicere non verentur necessitatem confitendi initium habuisse à Patribus in Concilio Lateranensi sub Innocentio III congregatis; in quo tantùm corrigitur perversa quorundam consuetudo, qui ad multos annos confessionem & communionem differebant, præcipiturque annua utriusque Sacramenti perceptio, etiam dudum antea præcepta.

4. *Adducitur unicum testimonium Leonis Magni.*

Sufficiat hîc adferre testimonium *Leonis Magni Ep. 91. ad Theodorū Forojulii* Episcopum, ubì ait: *Multiplex misericordia Dei ita lapsibus subvenit humanis, ut nō solùm per Baptismi gratiam, sed etiā per Pœnitentiæ medicinā spes vitæ reparetur æternæ; ut qui regenerationis donum violassent, proprio se judicio condemnantes, ad remissionem criminum pervenirent, sic divinæ bonitatis præsidiis ordinatis, ut indulgentia Dei nisi supplicationibus sacerdotum nequeat obtineri. Mediator enim Dei & hominum, homo Christus Jesus, hanc Ecclesiæ Præpositis tradidit potestatem, ut & confitentibus actionem pœnitentiæ darent, & eosdem salubri satisfactione purgatos, ad cōmunionem Sacramentorum per januam reconciliationis admitterent.* Quòd autem S. Leo cōfessionem quam sacerdotibus faciendam asserit ex jure divino intelligat illā quæ secretò fieri solet, patet ex *Epist. 80. ad Episc. Campaniæ*, ubì ait: *Cùm reatus conscientiarum sufficiat solis Sacerdotibus indicari confessione secretâ.* Et paulò infrà: *Sufficit illa confessio, quæ primùm Deo offertur, tum etiam sacerdoti.*

Accedunt miracula.

His accedunt plura eaque præclara miracula, quibus Catholicam de confessione doctrinam Deus firmavit. Tria egregia refert *S. Bonaventura in vita S. Francisci*, partim *cap.* 11. partim inter miracula quæ post mortem Sancti contigerunt. Alia adhuc refert *Bellarminus l. 3. de Pœnit. c.* 12.

5. *Et multiplex confessionis utilitas.*

Postremò accedit multiplex utilitas confessionis. In ea enim plurimùm elucet misericordia Dei, qui confessionem non extorquet more judicum sæculi, ut confessum damnet; sed potiùs instar Medici, ut vulnera patefacta statim sanet; non tamē sine rubore & humiliatione pœnitentis, convenienti divinæ justitiæ. Per eam quoq; Pastores optimè agnoscunt vultum, & morbos ovium, optimeque eis medentur. Immo redundat hæc utilitas in bonum etiam politicæ reipublicæ. Multa enim, quæ per judices in externo foro emendari numquam potuissent, nullo negotio per Sacerdotes in foro conscientiæ emēdantur; dū restituuntur ablata, dimittuntur injuriæ, conciliantur paces, dissolvūtur cōtractus injusti, dissociantur malè icta fœdera, aliaq; id genus plurima privatim perficiuntur, ex quibus scandala publica removentur, & pax ac trāquillitas reipublicæ redditur. Demum utilitas maxima ipsorum pœnitentium provenit ex vi & efficacia hujus Sacramenti, quæ est *reconciliatio cum Deo, quam interdum in viris piis, & cum devotione hoc Sacramentum percipientibus, conscientiæ pax ac serenitas cum vehementi spiritûs consolatione consequi solet*, inquit *Trid. sess.* 14. *c.* 3. Ipsaq; experientia comprobat, quāta inde quies conscientiæ generetur, quàm salubria ibi reperiantur consilia, instructiones, & remedia contra futura. Rubor verò seu verecundia lenitur fructu confessionis ac strictissimo sigillo, ceditque partim in satisfactionem, partim in cautelam & frenum quoddam peccatorum; necnon redimit levis ista confusio ingentem illam confusionem, quam alioquin in die judicii coram omni creaturâ peccator pateretur.

Objicitur I. *Ambrosius l. 10. in Lucam super c.* 22. de pœnitentia Petri ait: *Non invenio quid dixerit, invenio quod fleverit, lacrymas ejus lego, satisfactionem non lego: sed quod defendi non potest, ablui potest: lavant lacrymæ delictum, quod voce pudor est confiteri.* Resp. *Ambrosium* loqui de confessione oris etiam coram Deo: quia Petrus nihil dixisse legitur, sed tantùm flevisse, qui est efficacissimus modus impetrandi, quādo agitur cum Deo. Deinde (ut rectè *Lenseus l. de Satisfactione contra Aretium c.* 28.) nil dixit Petrus, quasi volens causam suam dicere, & justificare se coram Deo, dando satisfactionem sui operis. Qui uterque sensus, præsertim posterior, satis colligitur ex contextu, & ex *tomo* 5. *serm.* 48. ubì planè similia habet *Ambrosius*, & inter alia ait: *Rectè planè Petrus tacuit, & flevit; quia quod defleri solet, non solet excusari &c. Lacrymæ causam non dicunt, & misericordiam consequuntur &c.* Non autem docet *Ambrosius* sufficere lacrymas absque proposito faciendæ confessionis (quæ, dum Petrus flendo est justificatus, necdum erat instituta) cujus necessitatem tradit *l.* 2. *de Pœnitentia c.* 6. dicens: *Si vis justificari, fatere delictum tuum: solvit enim criminum nexus verecunda confessio peccatorum.* 6.

Explicatur apertè mēs Ambrosii l. 10. in Lucam.

Alius locus clarus pro doctrina Catholica

Objicitur II. *Nectarius* Patriarcha Constantinopolitanus propter scandalum ex nobilis matronæ peccato ortum abrogavit confessionem; ut refert *Socrates lib. 5. Hist. c.* 19. *Sozomenus l.* 7. *Hist. c.* 16. *Nicephorus l.* 12. *c.* 28. 7.

Objicitur factum Nectarii.

Baronius ad annum 56. censet Historiam esse confictam à *Socrate* & *Sozomeno* (quos *Novatianis* nimiùm favisse cōstat) & ab his *Nicephorum* multò recentiorem esse deceptum. Et quod ad *Sozomenū* attinet, testis est *Gregorius l. 6. Ep.* 195. quòd Sozomeni *Historiam Sedes Apostolica recipere recusat, quoniam multa mentitur.* Difficulter tamen credi potest, *Socratem* confinxisse rem, quam narrat tamquam maximè publicam, suoque tempore factam, & à se ex ore ipsius Eudemonis, qui id *Nectario* suaserat, acceptam. Addit

Duplex responsio discutitur.

Addit idem *Baronius sup. Nectarium* rerũ Ecclesiasticarum imperitum, utpote recenter baptizatũ ante ordinationem Episcopalem, hac in re (si verè contigerit) errasse, seductum à *Novatianis*, quorũ consuetudine utebatur. Verùm nec hoc subsistere videtur: cùm factum *Nectarii* secutæ sint Orientales Ecclesiæ, defendaturque à *Chrysostomo*, nec legatur à Pontificibus reprehensum.

8. *Factum Nectarii non tangebat usum confessionis privatæ & sacramentalis.* Neque factum istud concernebat usum confessionis sacramẽtalis; utpote qui deinceps apud Orientales mansit, ut ex *Chrysostomo* & aliis allegandis *n.* 11. patebit. Atque inde etiam cõfirmatur, quòd *Nectarius* solùm intenderit obviare scandalo; hoc autem non ex cõfessione secreta, sed ipsius feminæ (de qua infrà) publica confessione ortum erat. Qua occasione sustulit officium Presbyteri Pœnitentiarii; qui solus audiebat confessiones publicè lapsorum, non autem omnium ceterorum, qui etiam aliis Presbyteris (uti semper antea) confitebantur, quibusque unus pœnitentiarius in populo numeroso, qualis in Ecclesia Constantinopolitana, non suffecisset. Neque etiã id referunt præfati Historici. Quin immo *Sozomenus suprà* patenter adstruit, confessionem esse necessariam; & tamen non reprehendit hoc titulo factum *Nectarii*: sed ob hoc, quòd deinceps alter alterius peccata arguere non valeret; prout antea fieri poterat: quod patet ad confessionem publicam esse referẽdum.

9. *Gemina ejus explicatio.* Factum proinde *Nectarii* est tale. Cùm post ortam hæresim *Novati* negãtis reconciliationem lapsis, Episcopi ad Canonẽ confessionis fecissent hanc appendicem, ut publicè lapsi confiteri deberent sacramentaliter Pœnitentiario in quavis Ecclesia designando, à quo absoluti publicam pœnitentiã agerent, etiam propalatis (ubi id res postularet seu suaderet) per ipsum pœnitentem ad humiliationem & vindictam coram plebe suis publicis delictis: contigit mulierẽ nobilem, quæ ad agendam pœnitentiam in confessione secreta à Pœnitentiario impositã in Ecclesia diutiùs morabatur, incidisse in peccatum cum Diacono Ecclesiæ: eamque, cùm publicè quædam peccata coram plebe non sacramentaliter cõfiteretur, longiùs progressam, etiam hoc peccatũ secretum expressisse. Quod quia grave scãdalum & contra sacerdotes tumultum generabat, statuit *Nectarius*, ut deinceps id non fieret, sed appendice præfati Canonis & officio Pœnitentiarii sublato, quisque, ut priùs cõfiteri posset etiã aliis Presbyteris, & peractã pœnitentiã ab iis pro arbitrio & culpæ exigẽtia impositã, accedere ad Cõmunionem. Ex quo nil factum apparet contra cõfessionem sacramentalẽ. Vide hac de re alios, præsertim *Bellarminũ l.* 3. *de Pœnit. c.* 14. ubi etiã mendacia *Calvini* de eadem re aperit.

10. Unde *Chrysostomus* Nectarii successor hanc confessionem publicam à suo prædecessore abrogatam adeò fuit insectatus; ut quàmvis hanc solam oppugnet, appareat tamen simpliciter oppugnare confessionem sacramentalem Cujus equidem necessitatem docet *Hom.* 33. *in Joannem*, dicens: *In peccatis, quæ commisimus, cõfitendis, neminem vereamur; Deum dumtaxat, ut decet, formidemus.* Et *lib.* 2. *de Sacerdotio*: *Multâ* (inquit) *quidem arte opus est, ut qui laborant Christiani, ultrò sibi persuadeant, Sacerdotum curationi submittere sese oportere.* Et *Homil.* 10. *super Matth.* inquit: *Tempus siquidem confessionis incumbit iis quidem qui Baptisma consecuti sunt. Aliis quidem, ut post patentia criminum vulnera, pœnitentiâ interveniente curentur, & ad sacra mysteria redire mereantur* (à quibus nimirum per Episcopum arcebantur, donec debitâ confessione & satisfactione seu pœnitentiâ publicâ prævià finerentur ad sacra mysteria seu Eucharistiã redire) *Aliis verò, ut eam, quam post lavacrum cæleste conceperunt, maculam diluentes; ad dominicam mensam, mundâ jam conscientiâ securâq; veniant*; qui scilicet publica crimina non habebant, ob quæ à Communione arcerentur; quibus proinde sufficiebat emundatio conscientiæ per confessionem & absolutionem sacerdotalem. Hunc locum sic allegavit *Waldensis To.* 2. *c.* 136. scribens contra *Wicleffistas*; qui floruit circa tẽpora Martini V. Etsi in variis Editionibus posterioribus locus iste cœperit corrumpi, ut notat *Hesselius in Explicat. Sacramentorum c.* 27. Videri etiam potest *Euchologium Græcorum* in ordine Missæ *S. Chrysostomi*, ubi circa initium præscribitur sacerdoti celebraturo ante omnia confessio. *Chrysostomus successor Nectarii confessionis necessitatem docet.*

11. *Cujus usus etiam postmodum in Ecclesia Græca mãsit.* Post tempora proinde Nectarii mansisse in Ecclesia Græca usum cõfessionis privatæ non solùm liquet ex *Chrysostomo*, sed etiã ex *Concilio Quinisexto* seu *Trullano can.* 102. & ex apertissimo testimonio *Nicephori Cartophylacis* (qui floruit juxta quosdã sæculo 7. juxta alios circa annum 830.) *Epist. ad Theodosium Monachum Tom.* 7. *Biblioth. Patrum Edit. Colon.* Et *Nicolai Cabasilæ in Explicat. Liturgiæ c.* 29. ac *Hieremiæ Patriarchæ Constantinopolitani*, qui in Censura confessionis Augustanæ reprehendit *Lutheranos*, quòd dicerẽt non esse necessarium omnia peccata per singulas species in cõfessione enumerari; ut refert *Bellarm. l.* 3. *de Pœnit. c.* 5. Quare nec Græci in *Florentino* (in quo sunt Ecclesiæ uniti) fuerunt de hac re à Latinis notati. Sed & novissimè *Jacobus Goar in Notis super Ordinem Missæ S. Chrysostomi n.* 3. id ipsum confirmat, allegans renovatos de hoc Canones in *Actis Synodalibus Germani Amethuntos Episcopi.* Quàmvis alioquin Græci multas laudabiles consuetudines aut necessarias omiserint, ex quo per Schisma ab Ecclesia recesserunt. Vide *Scotum d.* 17. *q.* 1. *n.* 10.

12. *Explicatur Canon desumptus ex Pœnitentiali Theodori.* Quod verò c. *Quidam Deo* 90. *de Pænit. d.* 1. ex *Pœnitentiali Theodori* Archiepiscopi Cantuariensis dicitur: *Quidam Deo solummodò confiteri debere peccata dicunt, ut Græci. Quidam verò Sacerdotibus confitenda esse percensent, ut tota ferè Sancta Ecclesia. Quod utrumque non sine magno fructu intra*

sanctā Ecclesiam fit. Hoc (inquam) corruptè citatur: cùm illud, *ut Graci*, non habeatur in *Concilio Cabilonensi c.33.* unde *Theodorus* capitulum istud accepisse videtur. Sed & in ipso Capitulari *Theodori*, unde canon ille desumptus est (inquit *Bellarminus suprà*) nō habentur hæ duæ voces: quæ proinde ex Nota marginali cujusdam imperiti in textū irrepsisse videntur. Quàmvis alioquin error quorumdam fortè Græcorum non posset obesse dogmati Catholico, etiam ipsius Ecclesiæ Græcæ. Notat insuper *Hesselius suprà* in originali Opusculo *Theodori* non haberi voculam *ferè*. Adde hūc ipsum Theodorum esse Græcum, Tarsensem scilicet, missum in Angliam à Vitaliano Papa; ipsumque confessionem Sacerdoti faciendam tamquam Ecclesiæ doctrinam adstruere.

QUÆSTIO II.

Qualiter Integrè sit facienda quoad speciem & numerum.

13. *Non requiritur confessio integra materialiter.* CONSTAT ex *Trid. sess.* 14. *c.* 5. & *can.* 7. Confessionem sacramentalem jure divino debere esse integram de omnibus peccatis mortalibus post Baptismum cōmissis. Certum tamen est hanc integritatem non debere esse materialem, quasi nimirum omnia omnino peccata à parte rei commissa debeant reipsà exprimi: sic enim difficillimum foret hujus Sacramenti remedium, & maximo periculo carendi effectu expositum: cùm facilè & frequenter contingat aliqua peccata non reduci in memoriam, etiā post diligens examen, immo interdum nūquam postea occurrant. Aliqua etiam interdum non nisi cum gravi incommodo confessioni extrinseco exprimi possunt, immo illicitè aliquando exprimerentur. Denique interdum adest physica impotentia exprimendi sigillatim peccata, utì sæpè contingit in moribundis.

14. *Sed formaliter.* Requiritur itaque & sufficit integritas formalis, quæ consistit in eo, quòd omnia ejusmodi peccata, cum circumstantiis necessariò exprimendis in confessione dicantur, quorum pœnitens post diligens examen recordatur; nisi ab aliquorum expressione justa causa excuset, de qua postea. Ita omnes Doctores, & frequenter inculcat *Tridentinum suprà*. Idem consonum erat humanæ fragilitati; ut proinde *Tridentinum sup. c. cit.* rectè dicat: *Impium esse, Confessionem, quæ hâc ratione fieri præcipitur, impossibilem dicere, aut carnificinam illam conscientiarum appellare*. Et rationem subdit: *Constat enim, nihil aliud in Ecclesia à pœnitentibus exigi, quàm ut postquam quisque diligentiùs se excusserit, & conscientiæ suæ sinus omnes & latebras exploraverit, ea peccata confiteatur, quibus se dominum & Deum suum mortaliter offendisse meminerit.*

15. Unde si pœnitens aliquorum peccatorum obliviscatur, de quibus tamen saltem implicitè doleat, simul accipit remissionem eorum per absolutionem, saltem indirectè, ut loquuntur: cùm unum peccatum mortale Deus non remittat sine altero. Ita omnes Doctores. Et colligitur ex *Tridentino suprà*, ubi subdit: *Reliqua autem peccata, quæ diligenter cogitanti non occurrunt, in universum eâdem Confessione inclusa esse intelliguntur.* *Peccata oblita censentur eâdem confessione includi & remitti.* Quod etiam indicaverat in verbis præcedentibus. *Cum onere ea confitendi postquam memoriæ occurrerint.* Nihilominus juxta certam omnium Doctorum sententiam peccata oblita non remittuntur, nisi cum onere ea confitendi in prima confessione, quâ memoriæ occurrerint: cùm sit obligatio juris divini, omnia & singula peccata, quæ & quando memoriæ occurrerint, in confessione exprimendi, & directam ab iis absolutionem obtinendi. Idemque habet indubitata praxis. Præterea aliàs idē esset de peccatis ex justa causa suppressis: adeòque moribundi, naufragi, inituri cōflictum &c. non obligarentur millia fortè mortalia confiteri translactà necessitate. Item nec is, qui in necessitate confessus esset non habēti potestatem in reservata, teneretur hæc postea legitimo judici confiteri. Quæ sunt indubitanter falsa. Obligatio itaque est circa omnia aliquando confitenda; etsi velut suspendatur, quando vel non occurrunt memoriæ, vel adest justa causa tacendi. Quod adeò verum est, ut quàmvis pœnitenti per certam revelationem constaret, mortalia antecedenter esse per contritionem perfectam à Deo remissa, equidem oporteat illa in prima confessione exprimere: cùm non fuerint remissa sine voto faciendæ de illis confessionis, ut docet *Trident. sup. c.* 4.

16. *Integritas præmissa non requiritur in confessione venialium.* Hæc tamen integritas solùm requiritur circa peccata mortalia: sicut enim juxta *Trid. sup. c.* 5. non tenemur venialia confiteri absolutè, ita nec integrè. Unde voluntariè aliqua omittens non peccat, esto Confessarius cogitet plura non latere. Utì per se loquendo etiam non peccat, qui lapsus in mortalia confitetur eadem integrè uni, *Corollaria practica.* postea venialia Confessario ordinario: hoc enim pendet à libertate pœnitentis; etsi sit minùs congruum. Nec per hoc committit propriè hypocrisim aut decipit positivè Confessarium ordinarium, sed decipi permittit, consulens suæ verecundiæ & bonæ apud illum existimationi. Melius tamen est, sincerè totam conscientiam ordinario Cōfessario aperire: & peccarent, qui hâc viâ declinarent scienter opportunum remediū relinquendi occasiones aut consuetudinem peccandi. Confessarii è contra non debent conscientias ordinariorum pœnitētium coarctare, ne ad alium accedāt: cùm id sit contra libertatem confessionis, quæ etiam hâc occasione interdum præ verecundia sacrilegè instituitur.

Requiritur autem integritas in confessione

Integritas requiritur etiam ad valorem confessionis mortalium.

sione mortalium, non solùm ex præcepto divino, sed etiam ad valorem Sacramenti, adeò ut qui scienter in confessione unicum mortale reticet, faciat confessionem sacrilegam & irritam. *Tridentinum* namque hanc integritatem probat ex ipsa Sacramenti institutione, pro quo Christus instituit confessionem mortalium explicitam, & quidem integram tāquam partem; adeòque qui talem non adhibet deficit in parte ex institutione Christi ad Sacramentum requisitâ. Deinde confessio debet esse vera accusatio ad veniam ordinata; qualis certè nō est novi sacrilegii commissio, quæ in ejusmodi dimidiata confessione reperitur. Ita pro certo supponūt omnes Doctores. Et quidem indubitatum est, omnia peccata esse integrè exponenda eidem Sacerdoti: nam alioquin confessio uni facta, esset dimidiata, & non integra: qualem tamen requiri docet *Tridentinum*. Deinde taliter confitens scienter aliqua peccata retinet: de quo tamen *Tridentinum suprà* dicit, Quòd *nihil divinæ bonitati per Sacerdotem remittendum proponat*.

Sic ut eidem Sacerdoti omnia primo tempore occurrentia sint exponenda.

Corollariū præfatum.

Unde etiam omnes confessiones subsequētes sunt sacrilegæ & irritæ, atque adeò repetendæ, simul se accusando de sacrilegiis in toties confitendo, ac Eucharistiam recipiendo (si interea receperit) commissis. Quàmvis fieri posset, ut aliquæ confessiones intermediæ valerent, atque adeò non essent repetendæ, quas videlicet pœnitens cum vero dolore instituisset, invincibiliter non recordatus prioris defectûs, uti interdum fit.

17\. *An hoc Sacramentum defectu integritatis possit interdum esse validum & informe.*

Petes, an Sacramentum Pœnitentiæ possit defectu integritatis dari validum & informe? Nonnulli (& referuntur *Sotus, Caietanus, Canus, Victoria, Henriquez, Nugnus, Ledesma, Diana* apud *Aversa q.14. sect.6.*) putarunt confitentem sine sufficienti, cum aliquali tamen consciētiæ discussione, adeòque mortaliter in hoc peccantem validè cōfiteri, quasi perfecta integritas cum prævia diligenti discussione requiratur quidem ex præcepto, non tamen ad valorem.

Resp. Negativè.

Sed planè *Tridentinum* loquens de integritate, agit de illa, quæ præviam habet diligētem discussionem: ac æqualiter utramque requirit. Et certè commissio peccati tanti nō est de aliis vera accusatio. Nec juvat, quod aliqui dicunt, sufficere, si de hac ipsa negligentia pœnitēs se accuset: quid enim juvat se accusare de defectu adhuc manente; & cum tali à Sacerdote sacrilegam petere absolutionem. Ita *Aversa* & Doctores magis cōmuniter, etiam ipse *Caietanus in Summa*. Quàmvis frequenter possit contingere, ut reverà deficiens in debita diligentia, bonâ fide credat esse sufficientem, aut defectum ipsum non advertat, saltem in ipso actu confessionis; esto fortè peccasset in antecedenti præparatione: tunc enim, si non desit dolor, erit integra formaliter & valida confessio. Prout etiam valida est, si negligentia tantùm sit levis vel venialiter culpabilis.

18\. *Diligens examē quaeleter præmittendum.*

Porrò ad integritatem confessionis moraliter est necessaria diligens discussio cōscientiæ, ut per se patet, & supponit *Tridentinum suprà*. Sufficit autem diligentia mediocris, quanta prudenti arbitrio videbitur, & in rebus gravibus à personis cordatis solet adhiberi: etiamsi præsumeretur, quòd per diligentiam plùs quàm mediocrem adhuc alia peccata in memoriam revocarentur.

Integritas non requirit confessionem anticipari, vel peccata scribi.

Unde etiam non tenetur pœnitens confessionem anticipare, aut peccata in charta describere, etsi alioquin timeat, quod plura peccata obliviscetur; quia hæc diligentia est extraordinaria, quæ non cadit sub obligationem. Sufficit igitur, ut dum pœnitentes volunt aut debent confiteri præmittant moralem diligentiam in indagandis peccatis, majorem vel minorem pro ratione temporis lapsi ab ultima confessione, multitudinis peccatorum, & capacitatis ipsorum pœnitentium, prout in singulis prudentia ipsa dictaverit.

19\. *Qualiter cum rudioribus hac in re procedendum.*

Prætextu tamen defectûs diligentiæ non sunt facilè remittendi simplices & rudes, sed potiùs à Confessariis adjuvandi, dummodò aliquam saltem diligentiam, juxta suam capacitatem, præmiserint: nam sæpè ab illis non potest plus expectari; & quàmvis remittantur, æquè imparati redibunt: quos ordinariè Confessarius mediocri labore meliùs juvabit, quàm ipsi se ipsos longo examine. Ac etiamsi detegantur indigere confessione generali, aut multorum annorum, ob præcedentes confessiones irritas, meliùs plerumque possunt à Confessario statim examinari & audiri, quàm si suæ industriæ relinquantur, ut experientia docet. Quæ etiam docet pœnitentes jam divinâ gratiâ excitatos, si dimittantur hoc prætextu, postmodum sæpè non reverti, non sine gravi animarum damno.

20\. *Peccata sunt exponēda quoad speciem, & circumstantias speciem mutantes.*

Ulteriùs constat ex *Trident. sup. c.5.* debere peccata mortalia integrè exprimi non in genere dumtaxat, dicendo v.g. Peccavi mortaliter, Commisi peccatum carnis; sed potiùs in specie, dicendo v.g. Fornicatus sum. Alioquin enim Sacerdotes non possent debitè hoc judicium exercere, nec æquitatem in pœnis injungendis servare. Idemque est de circumstantiis, quæ speciem peccati mutant; juxta *Trid. suprà.* & *can.7.* nam (ut ait Concilium) *sine illis peccata ipsa neque integrè a pœnitentibus exponuntur, nec judicibus innotescunt*. Et planè æqualiter confert ad judicium species peccati, & malitia specialis orta ex circumstantia; quæ quidem malitia formaliter loquendo est etiam quædam peccati species, etsi combinata in uno actu. Unde si adstrictus voto fornicetur v.g. debet hoc exprimere. Quàmvis (ut notant Doctores) de circumstantiis, quæ jam Confessario sunt notæ, non debeat fieri distincta mētio: nam v.g. expositâ fornicatione ab eo, quem novi Sacerdotem, satis

satis exponitur circumstantia sacrilegii. Si tamen pœnitens non recordetur specici peccati, scit tamen in genere se peccasse mortaliter, debet fateri peccatum in genere remoto vel propinquo, prout recordatur, & posteaquam in speciali meminit, debet fateri in specie.

Si tamen verè differant in genere moris.

21. Prædicta autem intelliguntur de speciebus & circumstantiis specificis verè differentibus in genere moris: nam physica differentia, uti est impertinens ad mores: sic etiam ad confessionem: v. g. utrùm occideris hominem laqueo vel ense, utrùm commiseris divinationem superstitiosam per ignem vel per aquam, utrùm intuleris damnum in agris vel in aliis bonis fortunæ. Unde improbabiliter *Caetanus*, *Canus* (quos tamen conatur *Sotus* excusare) & *Navarrus* contra *Tridentinum* existimarunt sufficere, quòd explicentur species communiter notæ, non autem subtiliores & minutissimæ, quasi hæ non varient judicium Confessarii: nam *Tridentinum* loquitur generaliter de omnibus circumstantiis mutantibus speciem peccati. Quæ omnes proinde variant jure merito judicium Confessarii, quantumvis aliquæ non forent communiter notæ mediocriter doctis. Faciliùs tolerari possent si loquerentur de illis, de quibus est controversia inter Doctores, adeòque de quibus non satis constat, an verè mutent speciem peccati. Est etiam hac in re frequenter attendenda conscientia pœnitentium, qui formaliter peccant prout apprehendunt; circumstantias autem minùs notas sæpè non apprehendunt, adeòque excusantur à malitia formali ex eis oriundâ. Unde autem peccata desumant suam malitiam specificam, quomodo inter se distinguantur specie, sive ratione objecti, sive circumstantiarum, petendum est ex dictis *Parte* 2. *Tract.* 2. *disp.* 3. *de Bonit. & Malit. q.* 8. *&* 9. & *disp.* 5. *de Peccato in Communi q.* 6.

Etsi subtiliores forent & non communiter nota.

Nota pro praxi.

Exprimendus est numerus mortalium.

22. Ultra species & circumstantias speciem mutantes, exprimendus est integrè, quantùm moraliter fieri potest, numerus peccatorum, quoties scilicet in tali specie, cùm tali circumstantia quis peccaverit; ut est certum apud omnes Doctores, & habetur ex *Tridentino suprà* docente esse explicanda omnia & singula. Quare ordinatè confitens vel Sacerdos cõfitentem ordinatè interrogans, primò debet esse solicitus de specie cujuslibet peccati, deinde de circumstantiis singulas species mutantibus, tandemque de numero peccatorum commissorum ex singulis speciebus cum tali vel tali circumstantia. Et quidem dum scitur numerus determinatus, indubiè debet ille præcisè exprimi. Ut proinde corrigendus sit multorum abusus, qui etiam tunc cum quadam indeterminatione seu dubitatione confitentur numerum addito *plùs minùs*.

23. Sed quia frequenter præcisa numeri notitia est moraliter impossibilis, sufficit tunc exprimere numerum, qui creditur magis verosimilis, dicendo v. g. decies fornicatus sum, plùs minùsve: fit enim quod est moraliter possibile, quodque satis est ad judicium humano modo ferendum. Nec est permittendum, quod aliqui dicunt, ut se in tuto constituant, malle excedere, quàm deficere: cùm confessio debeat esse fidelis & verax. Quòd si postea certò occurrat pœnitenti se in numero excessisse, ad nihil tenetur: nam nihilominus confessus est omnia & singula sua peccata in numero majori (quem bonâ fide exprimẽdo non peccavit) inclusa. Si autem certò cognoscat se in numero defecisse, distinguunt Doctores passim. Nam si defecerit notabiliter, tenetur postea defectum supplere, exprimendo vices non satis expressas. Si autem non defecerit notabiliter, docent satis communiter, eum ad nil teneri; ut si is qui confessus est se decies plùs minùs fuisse fornicatum, reperiat se undecies aut duodecies id fecisse. Nam moraliter loquendo in numero incerto continetur aliquid plus vel minus, prout ille numerus fuerit magnus vel parvus. Saltem ordinariè pœnitens, qui taliter expressit, prout scivit, potest esse securus: cùm non sit natum contingere, ut postmodum accipiat certam notitiam numeri magis determinati, qui hunc certò deprehẽdere non potuit ante confessionem instituto diligẽti examine; sed potiùs numerus paulò fortasse major, qui incidit, censeatur velut dubius comprehendi sub numero ut suprà expresso. Alioquin si certò deprehenderetur, foret difficultas pendens ab hoc, an peccatum expressum ut dubium, debeat habitâ certitudine exprimi ut certum; de quo *quæst.* 4.

Dum certò non cognoscitur, exprimendus est, juxta bonam fidem vel credulitatem.

Quid faciendum, si postea error deprehendatur.

Quòd si nec modo posteriùs explicato quidquam certi haberi potest de numero (ut frequenter contingit in rudibus rarò confitentibus) debet confessarius illum colligere meliori modo quo potest ex lapsu temporis ab ultima confessione, ordinariâ conditione vivendi & frequentiâ ordinariâ in singulis diebus aut hebdomadibus. Qui etiam generaliter attendere debet, ut circa similes præsertim homines, aut graves alioquin peccatores magis sit solicitus de seria confitentium pœnitentiâ ac emendatione vitæ, quàm de materiali integritate; quæ frequentissimè in talibus est impossibilis, & consequenter non necessaria ad valorem ac fructum Sacramenti. 24.

Qualiter agendum cum rudibus rarò confitentibus.

Circa quos maxima debet esse solicitudo de seria pœnitentia.

Denique si nec hoc modo frequentiam peccati exprimere quis possit, ut contingere posset in meretricibus per longum tempus seu per annum vel annos ad cujuslibet libidinem prostitutis (Idem de usurariis & similibus) communior dicendi modus est, ut pœnitens confiteatur animi præparationem ad peccatum, & tempus, quo in eo vitæ instituto vixit: nam tali casu, nullo potiori modo potest numerum confiteri. 25.

Qualiter procedendum cum meretricibus vel longo tempore in continuo velut peccato manentibus.

teri.

teri. Teneretur tamen, quantùm potest, confiteri numerum peccatorum, quæ in tali genere sunt extraordinaria, v. g. cum personis Deo dicatis. Item quoties peccaverit peccato contra naturam. Sæpè etiam necessarium est, ut explicetur circumstantia loci; quæ plurimùm subinde facit ad cognoscendam frequentiam peccatorum, saltem externorum. Quomodò autem peccata inter se numero distinguantur, petendum est ex *Tract. de Act. hum. & pecc. disp. 5. quæst. 7.*

26. *An instituens confessionem generalem debeat confiteri integrè, etiam aliàs bene confessa.*

Petes, an qui confitetur generaliter, debeat integrè confiteri peccata præterita, aliquando legitimè absoluta? Resp. negativè cum communi sententia contra *Victoria* & *Ledesma*, qui oppositum affirmatunt, absque ullo apparenti fundamento. Neque enim per hoc decipitur Confessarius in materia hujus judicii: cùm pro illa pœnitens solùm det peccata quæ exprimit, non tenetur autem omnia exprimere, cùm semel ea fuerit legitimè confessus. Agnoscit tamen *Lugo* mendacium veniale (etsi non circa materiam Sacramenti) in eo, qui diceret se velle instituere confessionem generalem totius vitæ. Verùm nec hoc agnoscit *Dicastillo disp. 9. dub. 2. §. 7. n. 163.* eò quòd illa verba non sint intelligenda in tam exacta verificatione, sed (nisi plus addatur) intelligi tantùm debere, quòd velit instituere confessionem de præteritis, quantùm placuerit; aut si non sit tutus in conscientia, quantùm se debere putaverit.

27. *Peccata vetera cum novis tunc involvi possunt, sed non expedit.*

Dum autem fit confessio generalis, non est consultum peccata antiqua cum novis necdum confessis involvere: quamvis fi fiat, confessio adhuc valeat, juxta Doctores communiter: cùm peccatum, sive confessum, sive non confessum, sit in se idem & invariatum. Hoc tamen non caret difficultate. Ob quam nihilominus *Turrianus* immeritò sententiam communem taxavit ut improbabilem. Quod verò objicit, peccatum semel confessum & punitum aliud judicium & pœnæ taxationem exigere, quàm non confessum: sicut hoc non urget pœnitentem, quin extra casum confessionis generalis possit simpliciter cõfiteri peccatũ aliquod, tacendo quòd aliàs sit idem confessus; dum tamẽ ob mutatum interea statũ non accesserit circumstantia, quæ mutaret speciem, v. g. pollutionem ante votum commissam faceret si denuò committeretur sacrilegam (tunc enim cavenda esset deceptio Confessarii, etiam in præsenti cavenda, ne scilicet peccata nova ratione mutati statûs specialem malitiam habentia involvantur antiquis istâ malitiâ destitutis) sic neque urget pœnitentem, ut peccatis novis pleraque aliàs confessa jungens, hæc ab illis secernat. Non omnia porrò, quæ prudenter movere possent Confessarium ad augendam vel minuendam pœnitentiam, debent exprimi, v. g. doloris qualitas, peccati intensio, indulgentiarum occasio, præviæ satisfactiones &c. quando nihilominus citra falsitatis admixtionem explicatur species & numerus peccatorum.

28. *An venialia v. g. mendacia cum dolore debito indefinitè expressa remittantur omnia.*

Pro fine observa, quòd uti venialia non sunt necessariò confitenda quoad substantiam, ita nec quoad numerum. Putat tamen *Lugo d. 9. num. 56. & d. 14. num 142.* in tantùm virtute confessionis venialia remitti, v. g. mendacia, in quantùm Confessarius confuso modo percipit eorum numerum, & aliter non omnia, sed v. g. duo vel tria, aut graviora intra eamdem speciem remitti. Sed hæc doctrina caret fundamento, nec consonat communi praxi & existimationi, quæ potiùs suadet sufficere, quòd venialia exprimantur indefinitè, ut omnia remittantur. Et ratio est: quia Sacramentum non postulat comparatione venialium distinctã notitiam multitudinis, sicut comparatione mortalium; adeòque potest vis Sacramenti se extendere ad totam, etsi tantùm confusè & indefinitè propositam. Sicut vis consecrationis extendit se ad totum hostiarum cumulum, etsi ignoretur, quot sint. Et sicut si Christus tantùm ordinasset confessionem generalem & indefinitam mortalium, omnia sic expressa absolverentur non cognitò specialiter numero. Quare fideles & Confessarii non sunt de numero exprimendo quoad venialia soliciti. Quod autem *Lugo* dicit, dum ita exprimuntur, solùm remitti quatenus Confessarius cõfuso modo percipit numerum, v. g. duo vel tria, aut graviora intra eamdem speciem, aliunde nõ subsistit: nam non est major ratio, cur unum, quàm aliud absolveretur, quando nullum determinatur; sicuti idcirco vi indeterminatæ intentionis consecrandi nil consecratur.

QUÆSTIO III.

An Circumstantiæ notabiliter aggravantes sint confitendæ?

29. *Quid censendum de circumstantiis, quæ aggravant vel minuunt in infinitum, faciendo de veniali mortale, aut contrà.*

PRÆTER circumstantias quæ speciem peccati mutant, sive operi peccaminoso superaddunt malitiam specie morali distinctam, sunt aliæ aggravantes intra eamdem speciem. Et quidem aliquæ ita aggravant, ut de veniali faciant mortale, v. g. parva quantitas accedens alteri parvæ quantitati priùs ablatæ, facit furtum esse mortale. Has autem circumstantias esse exprimendas tam certum est, quàm quod exprimenda sint omnia mortalia, & has circumstantias Nonnulli vocant aggravantes in infinitum. Quædam è contrà ita alleviant sive diminuunt intra eamdem speciem, ut ex mortali faciant veniale aut nullum peccatum; quas vocant diminuentes in infinitum. Et tunc tale opus non debet exprimi in confessione; aut si ex-

primatur (ut frequenter faciunt rudes, aut securitatis gratiâ etiam docti) debet etiam explicari illa circumstantia, ne Confessarius decipiatur in re gravi, judicans esse mortale quod non est: v. g. si opus alioquin mortaliter peccaminosum sit factum sine sufficienti libertate vel advertentia, aut ex justa causâ excusante ab obligatione legis &c. Quod etiam est observandum, quando opus alioquin habens diversas specie malitias ex circumstantiis, hic & nunc aliquâ illarum caret.

30. *Quid censendum de circumstantiis diminuentibus mortale, manens tale.*

Præterea aliæ circumstantiæ augent vel minuunt malitiam intra eamdem speciem, manendo tamen semper intra gradum peccati mortalis. Et quidem si augmentum non sit notabile, certum est non debere explicari in confessione: tum ex omnium praxi: tum quia id parum facit ad judicium. Idemque est, si diminutio non sit notabilis: immo juxta Doctores communiter contra *Scotum & Fabrum* id generaliter verum est de quibuscumque minuentibus intra gradum peccati mortalis: tum quia ex nulla auctoritate constat id esse præceptum: tum quia sic habet praxis communis: tum quia illarum explicatio potius videtur tendere ad sui excusationem, cùm tamen confessio sit sui accusatio. Non est tamen saltem reprehendendum, quòd hujusmodi circumstantiæ exprimantur pro meliori notitia statûs pœnitentis generanda in Confessario: dummodò id fiat salvâ veritate, neque mentiatur iniquitas sibi

31. *Aggravantes notabiliter mortale intra eamdem speciem esse cōfitendas, tenet opinio valde probabilis,*

Itaque de circumstantiis notabiliter aggravantibus peccatum mortale intra eamdem speciem manet porissima controversia. In qua *Alensis, Major, Soto, Suarez,* & plurimi alii, tam antiqui, quàm recentiores, censent, eas esse necessariò explicandas: eò quòd peccata sic sint exprimenda, ut sacerdos de eorum gravitate rectè valeat judicare. Quod patet tum ex natura judicii, tum ex *Tridentino sess 14. c. 5.* docente peccata sic esse explicanda, ut sacerdotes de eorum gravitate rectè censere

Quæ probatur.

possint, & pœnam proportionatam pro illis imponere. Ad hoc autem requiritur, ut exprimantur circumstantiæ notabiliter aggravantes: nam furtum v. g. mille aureorum est sine comparatione majus, mereturque majorem pœnam tam apud Deum quàm apud homines, quàm furtum unius aurei. Secundò incestus cum matre incomparabiliter excedit incestum cum consanguinea remotiori. Tertiò abscissio brachiorum, tibiarum &c. pari modo excedit simplicem vulnerationem præcisè pertingentem ad peccatum mortale. Quartò intensissimum odium continuatum sine interruptione per integram septimanam, supra modum excedit odium remissum durans brevi tempore. Igitur nisi hic excessus, qui tamen solùm aggravat intra eamdem speciem, explicetur, Confessarius non rectè judicabit, aut proportionatam pœnam imponet.

Juxta hanc sententiam in cōfessione est explicanda quantitas furti & damni illati in honore, famâ &c. Secundò, in incestu, gradus consanguinitatis & affinitatis. Tertiò numerus personarum, quas quis uno actu occidit, percussit, infamavit, aut injuriâ affecit, vel afficere desideravit. Quartò, intensio vel duratio, quæ ordinarium peccandi modum non parum excedit. Ut si ultra ordinarium modum notabiliter diu cogitationi malæ quis inhæserit, vel affectus peccati fuerit extraordinariè magnus, idque prodatur per signa externa, v. g. si quis inimicum occisum adhuc multoties confoderet. De intensione tamen quæ interiùs omnino manet in corde, non debet pœnitens esse solicitus: cùm tunc nequeat humano modo discerni, & moraliter vix accidat, quòd sit extraordinaria, quin hoc ex aliquibus effectibus cognoscatur. 32. *Corollaria inde consequentia.*

Nihilominus secunda opinio negans has circumstantias esse exprimendas est etiam probabilissima, & in praxi satis recepta, quam tenet *D. Thomas, D. Bonaventura, Vasquez, Bonacina* & plurimi alii, tum antiqui, tum recentiores. *Scotus autem dist. 17. q. un. n. 20.* nihil definit, solùm asserens, & rectè, *non esse ita certum, quòd oporteat illas confiteri, tamen tutum & utile esse hoc fieri.* Probatur posterior opinio: nam obligatio adeò onerosa non est Fidelibus imponenda, nisi de ea satis clarè constet ex aliqua auctoritate: prout non constat. *Tridentinum* enim obligationem Fidelium perfectissimè declarans, constanter solùm expressit, debere in confessione aperiri speciem, numerum, & circumstantias mutātes speciem. Et certè si *Tridentinum* censuisset ex institutione hujus Sacramēti æqualiter posse colligi circumstātias aggravantes esse exprimendas, sicut id collegit de mutātibus speciem, mirum est, quòd istam collectionem non fecisset: contra eum autem, qui jus clarè dicere potuit, & non dixit, interpretatio est facienda. Et quàmvis ad imponendam proportionatam pœnitētiam possit deservire explicatio circumstantiarum aggravantium, non ideo sequitur esse explicandas: cùm non requiratur omnimoda & exacta proportio in hoc judicio, sed solùm talis, qualem Christus requisivit, quæ non constat aliam exegisse, quàm proportionem ad speciem & numerum. Aliunde autem constat plura alia conducere posse ad exactam proportionem pœnæ, quæ tamen non sunt explicanda; ut quòd quis peccatum adhuc sit confessus, quòd per vehementem contritionem sit antecedenter deletum quoad culpam & fortè quoad totam pœnam &c. 33. *Opinio negans esse confitendas, est æquè aut magis probabilis.* *Probatur.*

Accedit quòd *Tridentinum* suprà, cùm expressisset exprimendam esse speciem, numerum 34. *Quorumdam proba-*

tio ex verbis Tridentini desumpta diffinitur. merum & circumstantias mutantes speciem, dein subjunxisset confessionem, quæ hâc ratione fieri præcipitur, impossibilem non esse, neque carnificinam conscientiarum, addat: *Constat enim nihil aliud in Ecclesia à pœnitentibus exigi, quàm ut quisque ea peccata confiteatur* (scilicet modo & ratione priùs specificatâ) *quibus se Dominum mortaliter offendisse meminerit.* Quæ verba primâ fronte videntur apertissimè stabilire hanc doctrinam. Ipsa nihilominus satis cōmodè ab aliis explicari possunt, quòd cùm *Tridentinum* ibi loquatur de re aliqua tāquam manifestâ in Ecclesia (in qua tamen non constat, neque tunc constabat circumstantias aggravantes exprimi non debere) solùm velit per ly *nihil aliud* excludere necessitatē confitendi omnia reipsâ commissa, & significare, quòd sufficiat exprimi omnia quæ occurrunt memoriæ, reliqua autem censeri inclusa in eadem confessione: adeòque (quod *Tridentinum* probare intendebat) confessionem, quæ hâc ratione fieri præcipitur, non esse impossibilem aut carnificinam.

Confirmatur denique: quia circumstantiæ allevian tes non sunt exprimendæ, & tamen etiam possunt variare judicium sicut aggravantes, v. g. si peccatum sit commissum ex gravissima tentatione vel metu, ignorantiâ &c. Quàmvis autem alii conentur disparitatem assignare, vix tamen assignant solidam.

35. *Corollaria prælibata.* Juxta hanc opinionem non est explicanda duratio aut intensio actûs: nisi quòd aliquando sit explicanda per accidens duratio, quando inde debet conjici numerus peccatorum. Deinde juxta plures Doctores non est explicanda quantitas furti aut nocumenti illati. Sed hoc negant alii, eò quòd furtum notabile sit saltem virtualiter seu æquivalenter peccatum multiplex. Estque conforme praxi, & *Catechismo Romano Tit. de Pœnit. Sacr. num.* 41. Mirum quoque videri posset, quòd fur centū millium aureorum satisfaciat confitendo se commisisse furtum mortale. In quo tamen Alii non reperiunt inconvenientiam, sicut nec in hoc, quòd habens odium intensum ad millenos gradus satisfaciat confitendo simpliciter se habuisse odium mortale.

Tertiò non est explicandus gradus consanguinitatis aut affinitatis, si tantùm sit circumstantia aggravans, ut docet *Diana* & alii. Si autem sit circumstantia mutans speciem (ut de gradibus jure naturæ dirimentibus, aut inter ascendentes & descendentes plures Doctores docent) constat esse exprimendam. Prout etiam exprimendus est numerus personarum, quando quis uno actu vult plures occidere vel damnificare; eò quòd tunc unicus ille actus contrahat plures numero malitias. Ita *Vasquez* & alii. Supposito tamen quòd solùm esset circumstantia aggravans (quod docet *Suarez*, & probabile putat *Vasquez*) consequenter non esset numerus personarum juxta hanc opinionem exprimendus.

Notandum verò, etsi juxta posteriorem opinionem circumstantiæ merè aggravantes non debeant exprimi, tamen etiam non possint negari. Unde qui habuit odium proximi valdè intensum non posset in cōfessione dicere, Odi remissè proximum. Similiter posito quòd non esset exprimēda in furto quantitas notabiliter aggravās, furatus centū non posset solùm dicere, Sum furatus decē. Neuter enim confitetur integrē peccatum seu substātiam individuam peccati, cùm odium intensum & furtum centum ne confusè quidem significetur per odium remissum vel furtum decem. Qui autem simpliciter exprimit odium vel furtum grave, explicat individuum peccatum odii vel furti quod commisit, saltem confusè, quatenus odium intensum, & furtum centum cōtinetur sub latitudine odii & furti gravis. 36. *Etsi non ferens hæ circumstantiæ exprimendæ non tamen possent negari.*

Petes I. an pœnitens teneatur fateri circumstantias aggravantes, quando saltem dē iis interrogatur à Confessario? Affirmat *Lugo disp.* 16. *num.* 123. Sed quàmvis omnino id pœnitenti consulendum sit, tamen consequenter loquendo non apparet pœnitens ad hoc per se obligatus. Nullum enim apparet fundamentum hujus obligationis. Neque est dicendum quòd pœnitens obligetur ad plura dicenda rogatus, quàm sponte, quando alioquin satis scit, quæ & qualiter confiteri debeat. Nec ulla Auctoritas id docet. Sanè *Tridentinum* non aliam agnoscit obligationem, quàm deferendi, declarandi, recensendi peccata, etiam spontè. Unde si *Tridentinum* probet aliquid, probat etiam spontè esse deferendas circumstantias aggravantes, uti mutantes speciem. Quocirca pœnitens sufficienter instructus Confessario interroganti circumstantiam aggravantem respondere posset, explicui totum quod debeo. 37. *An si non obligetur pœnitens eas confiteri spontè, teneatur saltem rogatus.*

Nec refert quòd pœnitens rogatus debeat fateri consuetudinem peccandi, etsi non debeat fateri spontè. Nam per se loquendo non debet illam fateri, nisi quando illam deberet spontè exprimere. Unde si pœnitens sciat se esse dispositum, non esse occasionem proximam, & alioquin sufficiēter expresserit numerum, non debet fateri consuetudinem, etsi rogatus. Per accidēs tamen & practicè loquendo est saltem plerumque id necessarium, eò quòd inde debeat sacerdos dignoscere dispositionem pœnitentis, qualitatem occasionis peccandi, frequentiam seu numerum peccatorum commissorum &c.

Petes II. An Circumstantia aggravans tunc saltem sit confitenda, quando ratione illius est peccato annexa reservatio aut cēsura? Asserit *Aversa q.* 10 *sect.* 8 & alii, existimantes de cetero circumstantias aggravantes non esse per se materiam necessa- 38. *Specialiter Nonnulli asserunt circumstantias aggravantes quibus*

est unnexa reservatio aut censura, exprimendam esse. riam confessionis. Quod planè ex hoc non sequeretur: cùm reservatio vel censura interdum apponatur peccato etiam ratione circumstantiæ non notabiliter aggravantis, v.g. effectûs reipsâ subsecuti. Prout etiam interdum reservatur furtum vel damnum illatum bonis certæ personæ, aut in certa regione: etsi alioquin ex hoc capite non orietur notabilis aggravatio peccati.

Sed inconsequenter. Nihilominus consequenter loquendo Resp. Neg. Nam si quantitas furtum aggravans non sit exprimenda, etsi furtum centum aureorum esset reservatum, sufficeret confiteri habenti potestatem in reservata, Commisi furtum mortale. Similiter reus incestûs reservati sufficienter confiteretur dicendo, Commisi incestum. Confiteretur namque habenti potestatem, quidquid jure divino debet: non enim debet dicere, Peccatum est reservatum; cùm tali non sit reservatum. Nec aliquid confessioni decederet, etsi habens potestatem ignoraret peccatum cum circumstantia reservata expressum esse reservatum. Adde, etsi oporteret dicere, Commisi furtum reservatum, incestum reservatum &c. non tamen necesse foret exprimere latitudinem totam reservationis, v.g. furatus 200. sufficienter diceret, Commisi furtum reservatum. Similiter incestuosus, etsi commisisset incestum in secundo gradu, satisfaceret dicendo, Commisi incestum reservatum. Idque etiam, dum confitetur non habenti potestatem, ei injungendo ut petat facultatem. Aliàs huic non posset cõfiteri. Quòd si sacerdos non esset contentus, est, quia sequeretur aliam sententiam. Equidem per se debet potiùs sequi opinionem pœnitentis.

Idem est, si sit reservatio cum censura. Si enim sciat certò confessarium solere præmittere absolutionem à censuris, satisfaceret confitendo, habenti potestatem, simpliciter peccatum tamquam grave, petendo saltē absolutionem ab omni censura. Quòd si etiam necesse foret exprimere censuram reservatam, necdum deberet exprimere totam latitudinem reservationis; ut statim ostensum est.

QUÆSTIO IV.

An Peccata dubia sint confitenda?

39. *Qui probabiliter resolvit se non commisisse peccatum grave, vel in eo se non graviter peccasse, consultò, sed* LOQUIMUR de dubio propriè dicto, quando scilicet quis hæret suspensus, non determinans assensum in alterutram partem. Quando enim probabiliter saltem uni parti adhæret, etsi cum formidine de opposito, non dicitur propriè dubius. Quare qui potest probabiliter seu prudenter pro se resolvere, quòd non commiserit actum mortaliter peccaminosum, vel quàmvis sciat se actum commisisse, probabiliter sive prudenter tamen judicat, quòd ob defectum deliberationis vel consensus &c. non peccaverit in eo mortaliter, non tenetur confiteri, etsi consultum sit: cùm possit sequi judicium prudens. Ita notant Doctores satis communiter. *non necessariò confitentur.*

40. *Idem est, si certus de facto mortali probabiliter resolvit se confessum esse.* Idem est, quando quis certus de mortali commisso, prudenter resolvit, etsi cum formidine, quòd fuerit illud confessus; nam ut censeatur aliquis legi satisfecisse, sufficit judicium probabile de ejus adimpletione; & contrarium esset nimis grave. Ita notant iidem Doctores.

Secùs est, si de hoc tantùm dubitet. Secùs est juxta omnes si sit propriè dictum dubium, an peccatum mortale certò commissum quis sit confessus: nam tunc lex confitendi est in possessione. Deinde quando constat de lege requiritur saltem, ut prudenter quis credat se satisfecisse.

41. *Notabile pro scrupulosis.* Per accidens tamen potest quis ab hoc excusari ratione scrupulorum, præsertim si id faciat ex prudentis Confessarii judicio, ut notat *Præpositus q.5.dub.3.* Unde scrupulosis circa præteritas confessiones suadendum est, ut de præteritis nihil confiteantur, nisi certi sint, quòd in illis graviter peccaverint, & similiter quòd non sint confessi: quia non tenentur cum tanto suo damno & periculo inhærendi perpetuò scrupulis, procurare omnimodam integritatem confessionis; præsertim cùm in illis rarò sit periculum defectûs. Immo præstat ob gravissimam difficultatem ac periculum notabilis damni proprii aliqua interdum omitti à nimiùm scrupuloso, quàm perfectâ integritate, quæ ei moraliter impossibilis est, servatâ, incommoda tam notabilia eorumve periculum incurrere, non secùs, ac si confessio foret conscientiæ carnificina. Quod judicio prudentis Confessarii est committendum.

42. *Alia regula utilis pro quietanda conscientia circa confessionem præteritorum,* Addit *Præpositus suprà* quòd quando quis solet bonâ fide & præmisso examine in confessionibus procedere, si post diuturnum tempus de aliquo mortali solùm dubitet, num illud fuerit confessus, possit præsumere quòd sic, adeòque non teneatur illud in confessione explicare: nam moraliter est impossibile post diuturnum tempus positivè recordari omnium quæ quis confessus est; & proinde esset onus intolerabile, si in tali circumstantia teneretur homo confiteri, præsertim quando dubium est negativum, in quo homo pro neutra parte habet rationes. Ita *Præpositus.* Quando autem pœnitens confitetur peccatum de cujus confessione dubitat, optimè quidem facit, addendo, se de hoc ipso dubitare; non est tamen necessarium, ut docet *Sanchez, Coninck* & alii passim.

43. Restat itaque quæstio, an quando quis propriè dubitat, seu suspensus hæret, utrùm commiserit peccatum mortale, sive dubitet de substantia facti v.g. an commiserit homicidium,

mîcidium, sive dubitet de sola qualitate, v. g. dum sciens se habuisse delectationem veneream, dubitat an deliberatè consenserit, teneatur in confessione tale peccatum dubium explicare. Et quidem pauci Recentiores partem negativam sustinent, aut speculativè saltem probabilem censent. Et specialiter *Præpositus suprà* cum *Lessio* & quibusdam aliis à se (ut ait) consultis illam censet probabilem speculativè, quando est dubium de substantia facti; secùs censet, quando est dubium de sola qualitate. Hoc ipsum quod *Præpositus*, docet assertivè & absolutè *Conninck disp. 7. dub. 8. n. 69.* explicans auctores cõmunis sententiæ asserentes peccata dubia esse confitenda, quòd loquantur, non de eo, qui dubitat, an omnino aliquid fecerit quod est peccatum; sed an qui sciens se commisisse quod est peccatum, saltem materiale, dubitat, an v. g. deliberatè consenserit. Idem frequenter hic Lovanii fuit in Thesibus publicis à viris Doctissimis defensum. Et sine hæsitatione id asserit noster *Marchant Tom. 1. Tract. 4. Tit. 6. q. 5.*

Peccata de quibus dubitatur an sint cõmissa, juxta Nonnullos non sunt confitenda; secùs (inquiunt) si solùm dubitetur de qualitate.

Et rursum *Tract. 5. Tit. 4. q. 5* ob hoc, quòd sicut humanum judicium, sic sacramentale præsupponere debeat materiam judicii, sive substantiam facti: tunc autem de qualitate sit judicis examinare & arbitrari. Verùm ad judicium humanum etiam deferuntur crimina probabilia, seu de quorum qualitate est hinc inde probabile judicium: & tamen non deferuntur hæc necessariò ad tribunal sacramentale.

Expenditur hujus dicti probatio.

44. Rationem verò allegat *Præpositus suprà*, quòd Christus videatur præcepisse subjici omnia peccata, de quibus non posset formare pœnitens probabile judicium, quòd solùm essent venialia: cùm enim non sit cujusque nosse qualitatem peccati, fuit congruum, ut quando saltem est dubium, peccata judicibus deferãtur. Probat verò principale intentum: quia qui non habet probabile judicium quòd peccaverit, potest censeri retinere suam libertatem, ratione cujus non sit obligatus confiteri: cùm in dubio sit melior conditio possidentis. Sed hoc militat contra ipsum, qui fatetur debere explicari peccatum, de cujus qualitate dubitatur: nam etiam talis potest censeri suam libertatem à mortali retinere: cùm talis verè sit dubius de eo, an peccaverit mortaliter, seu an interiùs deliberatè v. g. consenserit: adeòque non esset obligatus ob conditionem potiorem possidentis libertatem confiteri tale peccatum.

Expenditur altera probatio.

45. Unde *Caramuel in Theol. morali l. 3. c. 1. d. 4.* per rotam (quam rursum inseruit suæ *Theologiæ fundamentali* seu veriùs suo Dubitantio) sufissimè conatur probare, peccata dubia non esse confitenda, sive dubitetur de substantia, sive de qualitate. Immo id ipsum asserit, etsi solùm sit dubium de mortalis certi confessione seu absolutione. Quod postremum saltem est omnino improbabile, & hactenus (quod sciam) à nullo altero Scriptore Classico in dubium vocatum: eò quòd præceptum confessionis sit certò in possessione, adeòque in tali dubio non sit judicandum in favorem libertatis. Aliàs pariter dubius de impletione voti, de lectione horarum, de solutione debiti &c. judicandus erit immunis.

Caramuel generaliter negat dubia esse confitenda, etsi dubium sit de confessione.

Quod postremum saltem est improbabile.

Quod autem ad primum attinet, fatendum in primis est, ei favere commune axioma: *In dubio melior est conditio possidentis.* Item ex *Tridentino* nihil solidi posse adduci contra istam sententiam: solùm enim docet *sess. 14. c. 5.* illa tantùm peccata esse confitenda, quorum post diligens examen memoriam vel conscientiam habemus. Propriè autem non dicimur habere memoriam eorum, de quibus ita dubitamus; immo de his dicere solemus, quòd non possimus recordari, sed dubitemus. Conscientia quoque, id est, cordis scientia, vulgò quidem, sed impropriè tribuitur conscientiæ dubiæ.

Quoad alia videtur favere possessio.

Nec repugnat Tridentinum.

Infirma quoque est probatio, qua utitur Cardinalis *Lugo disp. 16 sect. 2. num. 67.* quòd nimirum obligemur ad judices in hoc tribunali visibili deferre omnia, sicut ad judicem cœlestem in tribunali invisibili; ad hunc autem deferre oportet peccata dubia. Quòd si respondeas, ad judicem divinum oportere etiam deferri peccata probabiliter mortalia, non tamen ad Sacerdotes in tribunali visibili; contrà instat *Lugo*, id solùm esse necessarium in articulo mortis, in quo ob periculum damni irreparabilis deberet etiam quis de peccatis probabiliter mortalibus conteri: cùm tamen aliàs requiratur & sufficiat prudens judicium de statu gratiæ; cujusmodi judicium talis habet, non autem is, qui merè dubitat. Nihilominus hæc probatio est infirma: nam solùm oportet deferre ad Sacerdotes tamquam ad judices ea, quæ summus Judex sive Christus ordinavit; non constat autem ex *Tridentino* illos esse quoad omnia & omni modo constitutos judices vicarios. Nam ad judicem summum etiam oportet deferre peccata singula physicè numero distincta, & circumstantias aggravantes. Inde tamen non sequitur esse recensenda in confessione. Deinde saltem in quovis periculo mortis debebat olim peccator conteri de peccatis probabiliter mortalibus, eaque deferre ad judicem invisibilem, & tamen in nova lege ne in tali quidem periculo successit obligatio ea confitendi, ut ipse *Lugo* non diffitetur.

46. *Argumentum Cardinalis Lugo in oppositũ non est similiter efficax.*

Unicum proinde quod contra præfatam sententiam urgeri posset, est sensus & praxis Doctorum communissima, atque adeò sensus & consuetudo fidelium. Et certè Christus potuisset confessionem peccati dubii præcipere: quòd autem de facto præceperit, colligitur ex præfato consensu & usu. Unde per consequẽs habens hujus-

47. *Contra sententiam Caramuelis militat sensus & praxis communis.*

Solvitur.

modi

fundamentum desumptum ex possessione libertatis.

modi dubium non foret in possessione libertatis confitendi, sed per illud ipsum dubium eâ spoliatur; eò quòd aliunde constet Christum præcepisse confessionem peccati dubii.

48. *Nonnulla tamen circa communem sententiam considertanda relinquuntur Lectori.*

Sed contrà opponet quispiam, ex sensu & praxi communi allegatâ non videri certò deduci institutionem Christi velut per quamdam viam traditionis: eò quòd in primis fortè sensus Doctorum & fidelium non sit aut fuerit semper adeò communis, prout prætenditur. Nam inter Scholasticos antiquos pauciores sunt, qui de hac quæstione agunt. *Alensis* verò & *D. Thomas*, qui obiter eam attingunt, & dubia confitenda dicunt, non se fundant in auctoritate aut traditione, sed in nuda ratione, eâque infirmâ (quâ etiam utuntur *Summistæ*, qui inde eam hauserunt, ut *Tabiena*, *Sylvester* & alii; quorum unus sequitur alium plerumque instar ovium gregis) quòd sic dubitans non confitendo exponat se discrimini; quasi nempe debeat agere quod tutius est: hoc autem plurimas habet instantias in dubio de lege, de voto, de re an sit aliena, suppositâ possessione &c. Fideles quoque non omnes idem censent: quinimmo scio interdum fuisse, qui putarent contrarium hoc titulo, quòd non poterant recordari se fecisse, sed tantùm dubitarent. Hi præterea plerumque practicant, quod securius est. Et sanè fideles idem apprehendunt de peccatis probabiliter vel probabiliùs mortalibus. Nec tamen ob hoc censentur illa debere in confessione exprimi. Fit insuper interdum, quòd aliqua non satis examinata, communiter apprehendantur obligatoria, ideoque practicentur tamquam talia (in quorum sanè praxi non poterat esse error aut abusus) quæ tamen post diligentiorem discussionem apparent non satis fundata, adeòque usus contrarius obtinere incipiat. Minùs denique congruere videtur rationi judicii, ut pœnâ aliquâ plectatur reus, cujus peccatum facto examine manet dubium. Quæ omnia ulteriori indagini Lectoris relinquens, & communem sententiam pro praxi amplectens & consulens, eâ suppositâ,

49. *Dubia sunt sub dubio confitenda.*

Adverto, peccata dubia esse confitenda sub dubio; nam oportet peccata explicare, prout sunt in conscientia. Idem est cum proportione, quando pœnitens est certus de mortali commisso, dubitat tamen de specie aut de certa circumstantia speciem mutante; debet enim explicare sicut novit, dicendo v.g. habui desiderium inhonestum circa personam alterius sexûs, & dubito, utrùm fuerit circa conjugatam. Habitâ tamen postea certitudine, convenit ipsum explicare ut certum, quod expresserat ut dubium. Immo juxta plerosque ad hoc obligatur, sicut per se loquendo obligabatur facere in principio, solùmque excusabatur per accidens ratione ignorantiæ: quâ proinde cessante, redire seu adesse videtur prima obligatio, uti in peccatis oblitis.

Et cessante dubio convenit ea exprimi ut certa. Immo juxta receptam doctrinam oportet.

50. *Quæ tamē non leves patitur difficultates.*

Hoc tamen, suppositâ præsertim obligatione confitendi peccata dubia, patitur non modicam difficultatem. Nam juxta doctrinam valde communiter receptam confessus se decies plùs minùs v.g. pejerasse, non tenetur ampliùs confiteri, etsi postea recordetur certò se id fecisse undecies aut duodecies; & tamen expresserat solùm sub dubio has duas vices, immo & ipsam decimam vicem, non aliter quàm si de unico v.g. perjurio tamquam de dubio se accusasset. Deinde talis verè est confessus peccata ista quoad speciem, numerum & circumstantias, prout tunc erant in memoria, estque ab iisdem directè absolutus. Certitudo autem non est circumstantia se tenēs ex parte objecti & peccati, sed ex parte cognitionis, quæ proinde etsi dubia non impedit quò minùs totum peccatum sit integrè in confessione manifestatum, secùs quàm dum non manifestatur circumstantia moraliter diversificans peccatum. Quàmvis etiamsi ab initio pœnitens fuisset certus de peccato, non rectè illud expressisset tāquam dubium; utpote cum mendacio perniciosо decipiens Confessarium in materia gravi hujus tribunalis. Confirmatur ex eo, quòd dubius de voto aut censurâ, si petat & obtineat absolutionem ad cautelam seu sub conditione, non debeat posteà habitâ certitudine iterum petere absolutionem.

51. *Ob quas varii Recētiores censent hoc non esse necessarium.*

Ob hæc & similia varii viri docti consulti à *Lugo* (ut ipse refert *d.16. sect. 2. num. 92.*) & inter hos *Nicolaus Richardus* Magister sacri Palatii probabile judicarunt, peccatum confessum ut dubium, non debere habitâ certitudine exprimi ut certum: quàmvis ipse *Lugo* nolit in hoc puncto aliquid definire, sed securiorem partem cōsulere. Post ipsum tamen *Thomas Tamburinus l.2. de Confess. c.1. §.4. n.24* hoc ipsum tamquam probabilissimum asserit, & absolutè tradit *Arriaga d.31. sect.6.* nec planè apparet, quomodò id non rectè sequatur ex altera adeò receptâ sententiâ. Quare vel utrumque est asserendum, vel sanè utrumque negandum. Quod postremum incunctanter facit *Dicastillo disp. 9. dub. 2. §.4.* existimans peccatum dubiè comprehensum sub particulis, *plùs, minùs*, debere habitâ certitudine exprimi ut certum, uti alia confessa sub dubio. Qualiter nihilominus modus iste explicandi numerum practicè serviat quieti animarum, dictum est *quæst. 2. num. 23.*

52. *Circa dubiorum cōfessionem quo procedendum cum scrupulosis.*

Advertendum præterea quoad cōfessionem peccatorum dubiorum non esse rigorosè procedendum cum scrupulosis, qui etiam in manifestè licitis dubitant, an peccaverint: sed his suadendum est, ut omnia dubia contemnant, prout Doctores communiter notant. Vide dicta in simili *n.41.* ubi

ubi de scrupulosis dubitantibus circa præteritas confessiones actum est.

QUÆSTIO V.

Quibus Casibus licita sit Confessio non integra materialiter?

53. *Ab integritate materiali excusat notabile incommodum extrinsecum,*

CERTÒ constat apud omnes Christum ita requisivisse integram omniũ mortalium confessionem, ut tamen ipsa frequenter possit esse valida & salutaris, etsi aliqua non exprimantur, non solùm quando diligenter cogitanti non occurrunt, sed etiam quando, etsi occurrant, tamen adest justa causa (qualis est notabile incommodum confessioni extrinsecum) hîc & nunc non exprimendi, remanente equidem obligatione postmodùm omissa confitẽdi. Hoc enim congruebat suavi Dei providentiæ, nostræque imbecillitati, ac ipsius remedii commoditati. Deinde excusatur pœnitens, quando peccatum obliviscitur; consequenter etiam quando aliunde confiteri non potest. Quinimmo excusat oblivio, quatenus est quædam impotentia. Ad oblivionem autem revocatur probabilis credulitas de confessione factâ, vel quòd non sit mortale; aut etiam error invincibilis, quo creditur esse justam causam non confitendi hîc & nunc, aut nescitur talem integritatem requiri ad valorem. Immo in casu quo damnum animæ, sigillum, vel simile quid obstat, cui ipse pœnitens præjudicare nequeat, non solùm potest, sed etiam tenetur non integrè confiteri: Secus est, quando pœnitens potest juri suo cedere; utì potest per se in damnis propriis temporalibus.

Non minùs quàm oblivio, ignorantia &c.

Immo interdum ea integritas foret peccaminosa.

54. *Non potest autem plùs, quàm necessitas postulat, reticeri.*

Notant tamen Doctores, non posse plus reticeri, quàm sit necesse. Unde si notabile incommodum tantùm subsit in expressione certi peccati, debẽt exprimi reliqua; si solùm locum habeat in peccato externo, debet exprimi internum, & sic de ceteris. Quando etiam potest confessio sine isto incommodo integrè fieri apud alium Confessarium, non potest apud priorem dimidiari. Quare debet quoque confessio tantisper differri, ut integrè apud alterum fiat, si commodè differri possit. Non cẽsetur autem id commodum, quando præceptum annuæ confessionis instat, aut necessitas communicandi vel celebrandi, aut quando sine nota non potest differri, aut denique quãdo ipsa dilatio esset nimia, quod prudẽti judicio definiri debet. Ut proinde loco regulæ hîc sit prudens judicium; prout cum ceteris tradit *Suarez*, determinans tamen per modum exempli dilationem per diem aut biduum non esse nimiam. At verò *Lugo d.16. sect.7. n.416.* censet dilationem ultra biduum saltem esse nimiam in obstricto peccato mortali non cõfesso, & ne quidem indirectè absoluto; secùs in eo qui novit se habere peccatum in cõfessione oblitum & indirectè absolutum: nimiam quoque esse dilationẽ in Sacerdote assueto quotidiè celebrare, cui certè (inquit) grave esset per triduũ à Sacrificio abstinere.

55. *Casus impotentiæ physicæ in quibus dimidiari potest confessio.*

Primus casus, quo licet mutilare confessionem, est, quando subest impotentia physica, sive ex parte pœnitentis, qui non potest omnia exprimere, v. g. ob instantem mortem, defectum usûs rationis, defectum loquelæ &c. sive ex parte Cõfessarii, si non adsit nisi surdus, idiomatis ignarus, nec possit aliis signis plura percipere: sive ex parte aliorum v. g. si plurimi sint in naufragio, incendio, aliove exitio imminenti, in quo non possunt singuli integrè confiteri: sive quovis alio modo occurrat talis impotentia. Quando tamen pœnitens non potest confiteri omnia, debet incipere à mortalibus; & quidem juxta Nonnullos (quod tamen non videtur necessarium) à gravioribus.

56. *Casus impotentiæ moralis.*

Secundus, quando est impotentia moralis seu nimia difficultas. Ut si non possit cõfiteri, nisi coram aliis vel alio, aut non nisi per interpretem: aut si prudenter sibi timeat ex alicujus peccati confessione grave damnum, sive corporale, sive spirituale, v. g. grave odium & persecutionem Confessarii & subtractionem sustentationis, revelationem peccati à Confessario faciendam, aut sollicitationem vel pertractionem ab illo ad peccatum; vel si examini peccatorum diutiùs inhærendo timeat se iterum consensurum in peccatum. Ob quam causam potest pœnitens non solùm illa obiter examinare, sed & Confessarius interrogare: qui in peccatis carnis eorumque circumstantiis indagandis debet valde cautè procedere, tum ne pœnitentem doceat quod non novit, tum ne illi sit occasio novi consensûs. Unde præstat sacerdotẽ minùs perfectè peccatum pœnitẽtis intelligere, quàm illi vel sibimet aliquod scandali periculum creare; ut rectè monet *Coninck disp.7. dub.7. num.56.* *Nota.*

Simili modo excusatur pœnitens, si ob gravitatem morbi, indispositionem capitis &c. non ferat longum examen, nec sine magna difficultate possit omnia explicare, etsi à Confessario adjutus.

57. *Excusat etiam grave damnum Confessarii vel tertii,*

Tertius casus est, si ipsi Confessario immineat aliquod notabile periculum, v. g. cõtagionis, nec possit pœnitentem eminus audire; tunc enim paucis peccatis in specie auditis potest pœnitentem de omnibus generaliter se accusantem absolvere. Idem est, si damnum notabile immineat alicui tertio, quod sit confessioni extrinsecum. Item si Confessarius non possit propriũ suum peccatum exprimere, nisi detegendo peccatum in confessione cognitum cum auctore, non solùm potest, sed etiam debet illud tacere, ratione sigilli; quod longè graviùs obligat, quàm confessionis integritas. Ita *Scotus d.21. q.2. n.21.* & alii communiter.

Vel si peccatum salvo sigillo hîc & nunc exprimi nequeat.

Quar-

58. *Excusat etiam satis probabiliter infamia complicis,*

Quartus casus non improbabiliter docetur à *Navarro*, *Preposito*, & aliis, quòd dum pœnitens non potest explicare suum peccatum, aut aliquam circumstantiam, quin inurat infamiam complici, possit subticere peccatum, sive ejus circumstantiam, prout fuerit necessarium ad servandam famam complicis: eò quòd lex de non infamando proximo sit naturalis, cui non videtur Christus derogasse per institutionem & mandatum confessionis, præsertim cùm eam liceat multis aliis casibus mutilare. Nec ullatenus fundata est quorumdam exceptio, dicentium in mortis articulo, eoque solo confitendum esse peccatum cum detectione complicis: nam quòd extra illum articulum id fieri non deberet seu posset, id foret ob infamationem proximi; quæ sanè etiam in mortis articulo non licet.

Non minùs extrà, quàm in ipso mortis articulo.

59. *Opposita sententia est communior apud Doctores & in praxi.*

Nihilominus oppositum communius & in praxi receptius videtur. Probatur: quia possum peccatū proximi revelare personæ secretæ etiam ad capiendū consilium utile, aut similem causam notabilis momēti: ergo etiam possum illud aperire Confessario ob commodum integræ confessionis, quod est magni momenti: & consequenter teneor; cùm nihil sit quod excuset, nisi pretensa ab aliis obligatio complicem non infamandi. Deinde sicut infamia pœnitentis ipsum nō excusat, sic nec infamia cōplicis: cùm utraque velut per se ac æquè intrinsecè sequatur ex integritate confessionis; quam proinde Christus præcipiendo censetur voluisse etiam observari in dicto casu. Aliud est de incommodis confessioni magis extrinsecis, & ex ea per accidens tantùm sequentibus. Cavendum tamen tum pœnitenti, tum Cōfessario, ut peccatum complicis non aliter aperiatur, quàm quatenus ad integritatem confessionis, vel ad consilium, quo pœnitēs debet juvari, est necessarium. Quod autem de complice dictum est, ob eamdem rationem dici debet de non complice, quando ad integritatem cōfessionis est necessarium explicare defectum illius, ut si v.g. quis percusserit publicè existimatum laicum, quem precutiens secretò novit esse religiosum apostatam. Ita *Richardus*, *Sotus* & alii plures.

Quæ cautela adhibenda.

60. *Cur minùs excusat notitia complicis apud Sacerdotem, quàm apud tertium.*

Dices: si Sacerdos vel uni diceret peccatum complicis, possem tacere: ergo etsi sciret solus sacerdos. Resp. Neg. Conf. Nam etiam si Sacerdos vel uni diceret proprium pœnitentis peccatum, non deberet hic tali confiteri peccatum istud; & tamen debet, etsi sciat ipse Sacerdos. Disparitas generalis est, quòd incommodum prius sit extrinsecum confessioni, sive non oriatur præcisè ex integra peccati expressione, sed per accidēs ex malitia Confessarii: at posterius oritur intrinsecè & per se ex ipsa expressione integri peccati; supposito quòd complex sit pœnitenti notus: sicut supposito quòd pœnitens sit Confessario notus, sequitur idem contra pœnitentem; qui tamen dum nequit ignotum accedere, non excusatur ab integritate.

61. *Confitens in necessitate non habenti potestatem in reservata, hæc consultò simul exprimat,*

Quintus casus est, quando habens casus reservatos occurrente necessitate confitetur ei qui non potest directè à reservatis absolvere. Putāt quidem plurimi Doctores tali casu confitenda etiam esse reservata, à quibus pœnitens est indirectè absolvendus. Estque saluberrimum consilium, & per accidens subinde ex conditione pœnitentis necessarium, aperire statum suum etiam de reservatis, si exinde foret absolutione indignus, aut in re necessaria instruendus. Nihilominus per se loquendo posse confiteri sola non reservata, est valde probabile, & cum *Alensi* docent varii Recentiores: tum quia inferior Confessarius quoad casus reservatos nō est legitimus judex: tum quia confessio eorum non foret sacramentalis, uti nec absolutio; alioquin ab eis pœnitens absolveretur directè. Nec obligatur pœnitens suum integrum statum aperire, sed quoad illa solùm, à quibus potest absolvi: de aliis autem obligationibus ex peccatis reservatis resultantibus potest sufficienter esse instructus, & satisfacere paratus.

Sed per se loquendo non tenetur.

62. *Magnus pœnitentium concursus non excusat confessariū à negligēda integritate.*

Pro fine notandum est contra Nonnullos, magnum cōcursum prementium se pro confessione, non esse justam causam dimidiandi confessionem; nec esse liberum Cōfessario confitētes ita urgere ad expediendum, ut non sinat eos detegere integrè suam conscientiam, vel ut omittat juvare interrogationibus necessariis. Ratio est; quia integritas confessionis est de præcepto Christi, ut exprimit *Tridentinum*; à quo præcepto concursus pœnitentium non excusat, nisi sit conjunctus cum gravi necessitate. Concursus itaque pœnitentium præcisè spectatus ad hoc dumtaxat sufficit, ut Confessarius consultò tunc sit potissimùm solicitus de mortalibus, aut gravioribus venialibus.

QUÆSTIO VI.

An & Qualiter moribundus possit absolvi qui nullum peccatum in particulari potuit confiteri?

63. *Moribundus, qui solùm nutu, aliove signo Confessario pœnitētiam seu desiderium confitendi ostendit, certò est absolvendus.*

Dico I. Ut moribundus possit, adeòque debeat absolvi, sufficit cōfessio, quàmvis generalissimo modo fiat, quando plus haberi nequit. Unde si adveniente Confessario non possit ampliùs loqui, vel aliquod peccatum in particulari exprimere, sed tantùm exprimit aliquod in genere, vel solùm ostendit signa pœnitentiæ de peccatis in communi, sive desiderium confitendi est absolvendus. Ita communiter Doctores hoc tempore contra *Navarrum*, *Sotum*, *Canum* & quosdam alios. Nec apparet, quomodo negari possit, postquam *Paulus V.*

Iuxta Rituale Romanum.

lus V. hanc doctrinam expressit in *Rituali Romano* à se approbato *Tit. de Sacram. Pœn.* ubì dicitur. *Si inter confitendum, vel etiam antequam incipiat confiteri, vox & loquela ægre deficiat, nutibus & signis conetur sacerdos quoad ejus fieri poterit peccata pœnitentis cognoscere; quibus utcumque vel in genere vel in specie cognitis, vel etiam si confitendi desiderium, sive per se sive per alios ostenderit, absolvendus est.* Idem à fortiori constat ex aliis auctoritatibus *seq. Conclus.* allegandis.

64. *Probatur ratione Theologicâ & simul occurritur objectionibus.*

Ratio Conclusionis est: quia pœnitens per talem confessionem præbet veram materiã, scilicet dolorosam sui ipsius accusationem de peccatis: ex qua sacerdoti innotescit status pœnitentis, quòd scilicet peccaverit, & de peccatis doleat, ac se accuset: neque amplius hîc & nunc haberi potest, adeòque nec debet, quàmvis indubiè extra necessitatem deberent peccata mortalia, & quidem omnia exprimi in speciali, juxta *Trid. sess.* 14. *c.* 5. Quod tamen ad hanc necessitatem non est extendendũ, in qua etiam juxta alios certum est sufficere, quòd exprimatur vel unicum mortale, immo etiam unicum veniale determinatum, si aliud haberi non possit; & tamen inde non innotescit perfectè Confessario status pœnitentis. Neque est necesse, ut ex confessione innotescat judici aliquod peccatum, quod antea non noverat: cùm nil referret, etsi antecedenter omnia in particulari scivisset. Sufficit itaque, ut peccatum in genere vel in specie innotescat Confessario judicialiter, scilicet per accusationem: sufficit (inquam) ut judex cognoscat pœnitentem dolere, & accusare se de peccatis, etsi antecedenter notis.

65. *Super quid tunc cadat absolutio*

Si autem quæratur, super quid tunc cadat absolutio? Responderi potest, directè cadere super peccatum in communi, indirectè super rationes particulares singulorum peccatorum. Ita passim Doctores. Nisi quis malit dicere cùm *Pencie disp.* 46 *n.* 93. absolutionem cadere directè super omnia peccata in particulari, de quibus pœnitens dolet, & generatim se accusat; etsi si ad mentem redeat, sit adhuc obligatus ex indubitato præcepto Christi mortalia in particulari integrè confiteri.

66. *Signa pœnitentiæ præsumuntur tunc dari in ordine ad claves.*

Adverte, signa veræ pœnitentiæ in moribundis, quando aliud non constat, præsumi esse edita in ordine ad claves sive absolutionem sacramentalem, ut monet *Layman* & alii; etiamsi infirmus fortè non sciat sacerdotem sibi esse præsentem. Quãdo autem dubium est, an signa doloris oriantur ex angustia morbi, an ex vera interiori pœnitentia, danda est equidem absolutio, saltem sub conditione: sicut quotiescumque in tali periculo contingit esse dubium circa sufficientiam materiæ vel capacitatem subjecti.

Quid faciendum in dubio, an sint signa interioris pœnitentiæ.

67. Petes: An qui non habet materiam necessariam, sufficienter etiam extra necessitatem confiteatur accusando se de omnibus peccatis in genere, aut de venialibus in communi? Resp. videri omnino quòd sic: quia peccata venialia in sua specie non sunt materia necessaria cõfessionis: aliundè autem talis confessio est dolorosa de peccatis accusatio, ut ex dictis in Conclusione patet. Quòd enim extra necessitatem hoc non valeat in habentibus peccata mortalia, est, quia debent illa exprimi quoad speciem & numerum, quantùm fieri potest. Non est tamen hoc facilè practicandũ, tum quia obstat usus communis, tum quia diversi censent id non licere; etsi ego non videam ullum solidum fundamentum. Potest proinde generalis clausula, quâ pœnitentes sub finem confessionis se accusant de omnibus peccatis, ad hoc servire, ut si fortè serius dolor se non extendat ad levia & quotidiana, quæ pœnitens jugiter ac velut ex quadam consuetudine confitetur, nihilominus valida sit absolutio, si adsit dolor aliquis de peccatis se extendens saltem ad gravia aliquando commissa, in quibus etiam verificatur ista clausula.

An in justo peccatis in genere vel venialia in communi sint etiam extra necessitatem materia sufficiens absolutionis.

D i c o II. Potest, adeòque debet absolvi moribundus, si coram aliis signa pœnitentiæ dederit, sive desiderium confitendi ostenderit in absentia Confessarii, etsi eo adveniente nullum ampliùs signum possit exhibere. Hanc Conclusionem non solùm negant ii, qui præcedentem, sed insuper plures alii, quorum nonnulli eò temeritatis sunt progressi, ut illam non censuerint probabilem. Nihilominus eam tenent præcipui Doctores, tam numero, quàm auctoritate, etiam post decretum Clementis VIII. de quo infrà; immo juxta *Poncium sup. n.* 96. temerè jam contrarium doceretur ob auctoritatem *Ritualis Romani*: quâ salvâ (uti salva esse debet) planè ignoro, quomodo contrarium sustineri queat. 68.

Absolvendus est moribundus, etsi signa pœnitentiæ solùm dare potuerit ante adventum Confessarii.

Probatur Conclusio ex dicto *Rituali Pauli V.* In quo casus Conclusionis videtur in terminis expressus; dum in eo dicitur: *Etiamsi confitendi desiderium per alios ostenderit, absolvendus est.* Quod clariùs adhuc expressum erat in Ritualibus Romanis antiquis, unde novum fuit desumptum. Absurda autem est responsio (quam clarissimè explodit ipse contextus) quorundam dicentium irrepsisse errorem, & ponendum fuisse: *Absolvendus non est.* Alii errorem in Revisores Ritualis referebant. Nec dicere verebantur Nonnulli *Paulum V.* tamquam hominem privatum errasse contra decretum *Clementis VIII.* Sed ex Bullâ Rituali præfixâ clarè patet *Paulum V.* auctoritate Pontificiâ illud Rituale toti Ecclesiæ observandum proponere, velut in quo contineantur recepti & approbati Ecclesiæ Catholicæ ritus, ut loquitur Ponti-

Id enim expressè præscribit Rituale Romanum.

Responsiones variæ enervãtur.

Pontifex: sicut antea *Pius V.* Breviarium, & *Clemens VIII.* Pontificale Romanum simili auctoritate ediderant. Unde Congregatio sanctæ Inquisitionis coram Pontifice anno 1621. die 2. Decembris decrevit, Rituale esse observandum uti jacet, nec in aliquo adversari Decreto Clementis.

69. *Idem clarè præscribitur ab Arausicano I. Carthaginensi III. & IV. & Leone I.*

Huc accedunt decreta Conciliorum vel Pontificum: quæ alii frustra conantur eludere, ut fusè expendit *Vasquez*, & alii Recentiores. Sufficit ipsa verborum claritas, & sensus obvius, ac *Rituali Romano* per omnia consonus. *Arausicanum I. c. 12.* ait *Subitò obmutescens, prout statutum est, baptizari aut pœnitentiam accipere potest, si voluntatis præteritæ testimonium aliorum verbis habet, aut præsentis in suo nutu.* Simili modo loquitur *Carthaginense III. can. 34. & Carthaginense IV. can. 63.* (aliàs 76) & refertur *cap. Is qui 26. q. 6.* ait: *Is qui pœnitentiam in infirmitate petit, si casu, dum ad eum sacerdos invitatus venit, oppressus infirmitate obmutuerit ..... dent testimonium qui eum audierunt, & accipiat pœnitentiam, & si continuò creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur ori ejus Eucharistia. Leo Papa Epist. 91 ad Theodorum* postquam egisset de necessitate confessionis & absolutionis ad recuperandam gratiam, & periculo illorum qui usq; ad ultimum vitæ confessionem differunt, subdit nihilominus etiam talibus tunc non esse negandum hoc remedium *si amisso vocis officio per judicium integri sensus quærere comprobentur.* Deinde subjungit: *Quod si aliqua vi ægritudinis ita fuerint aggravati, ut quod paulò antè poscebant, sub præsentia sacerdotis significare non valeant, testimonia eis fidelium circumstantium prodesse debebunt ut simul & pœnitentiæ & reconciliationis beneficium consequantur.* Nec dissimilia habet *Eusebius Papa* apud *Burchardum in suo decreto l. 18. c. 12.*

70. *Ex quibus patet esse obligationem tali casu impendendi absolutionem.*

Ex quibus satis patet absolutionem tali casu non solùm posse, sed etiam debere impendi: tum quia hoc præscribunt citatæ auctoritates: tum quia succurrendum est proximo in necessitate, etiamsi remedium non foret omnino certum, quando certius haberi non potest. Et quamvis aliqui censeant absolutionem esse dandam sub conditione: hoc tamen Plures negant, & meritò: eò quòd auctoritates loquantur absolutè. Nisi tamen esset speciale dubium de interna dispositione pœnitentis. Quod etiam in similibus casibus, quibus de illa dubitatur, est observandum, ut tunc detur absolutio sub conditione.

Quo an danda sub conditione.

Sufficit desiderii seu pœnitentiæ testis unicus etiam mediatus.

Non requiritur autem certus numerus aut qualitas testium, sed sufficit unicus, quiscumque sit, etiam mediatus, cui credi possit: non enim agitur de præjudicio tertii, sed solùm de spirituali salute infirmi. Dum tamen adesset specialis ratio dubitandi de veritate testimonii, posset dari absolutio sub conditione.

Immo *Aversa q. 10. sect. 18.* idem censet faciendum, etsi nullus testis adsit, si dubitari possit, an fortè infirmus aliquod signum dederit nemine vidente vel audiente. Pro quo erit locus dubitãdi juxta ipsum, quandocumque non constat oppositum. Conformiter noster *Marchant To. 1. Tract. 4. tit. 4. q. 3. dub. 7.* etsi conclusionem tertiam subjungendam neget, censet tamen pœnitentem ita obmutescentem & operatione sensuum orbatum, ut nullum appareat signum pœnitentiæ aut desideratæ confessionis, sub conditione absolvendum esse. Etsi namque in tali peccatore sic oppresso nullum mihi signum appareat, quod materiam confessionis faciat mihi sensibiliter præsentem in ordine ad absolutionem, nec mihi proinde certò constet peccatorem sic obmutescentem de peccatis aut salute cogitare; immo nec appareat eum ratione uti; potest tamen fieri ut non tantùm intus de peccatis doleat, confiterique desideret, sed etiam aliqua signa edat per se sensibilia, etsi mihi incognita, inquit *Marchant suprà*, quẽ vide. 71.

Immo etsi nullus testis adsit, absolvendus est æger sub conditione juxta Aversa, Marchant & Joannem Poncium.

His accedit *Joannes Poncius d. 46 n. 95.* ubi non solùm de justis, sed etiam de illis qui antè sceleratè vixerunt (quales etiam solent in periculo vitæ dolere & petere cõfessionem) ait, se non videre, cur non possit dari utrisque absolutio sub conditione: cùm in hoc nihil mali sit, & non sit evidens, nec certum de fide, quòd non possit prodesse. Accusatio verò talis pœnitentis juxta ipsum potest sensibiliter cognosci seu conjici ex eo, quòd soleant pœnitentes cujusvis conditionis in periculo mortis petere confessionem, cùm possunt id facere: est autem verisimilius, inquit, quòd talis pœnitens idem faciat internè, aut fecerit antè.

Dices: *Clemens VIII.* Damnavit confessionem factam absenti, & absolutionem datam ab absente, idque in quovis casu. confessio autem in casu Conclusionis videtur facta absenti. Ad hoc decretum diversimodè diversi Doctores respondent. Itaque. 72.

Objicitur Decretum Clementis VIII. quo damnatur confessio facta absenti. Responsio Suarez non subsistit.

Respondet I. *Suarez* & quidam alii, Pontificem damnare utrumque copulatim, non divisivè: quòd scilicet non liceat confiteri absenti & simul ab absente absolvi. Verùm inde sequeretur salvo decreto Pontificis absolutionem posse dari absenti, modò confessio fuerit facta in præsentia. Unde hanc interpretationem improbavit ipse *Clemens VIII.* Et postea *Paulus V.* estque jussu Pontificis Sectio, in qua dicta interpretatio continebatur, expuncta.

Respondet II. *Vasquez* cum aliis confessionem in casu Conclusionis fieri præsenti sacerdoti per circumstantes velut infirmi interpretes, in cujus præsentia testificantur illius desiderium. Sed neque hæc responsio videtur satisfacere: quia omnino dicendum apparet moribundum, qui nemine sciente peccata sua scripto indicasset sa- 73.

Responsio Vasquez & aliorum refellitur.

cerdoti

cerdoti absenti, posse ab eo superveniente absolvi. Deinde posset mittere aliquem, qui significet Pastori infirmum velle confiteri, & cum Pastore non redeat: quo tamen casu est absolvendus; quidquid isti Auctores velint. Non enim videtur referre, quòd cùm infirmus jam sit nullatenus sui compos, testis de illius petitione deponat in ejusdem præsentia, vel solùm sacerdoti in via reperto. Auctoritates etiam citatæ simpliciter docent standum esse testimonio aliorum. Vocatur autem à Leone Papa testimonium circumstantium, sive quia id est ordinarium, sive quia circumstabant, quādo infirmus signum dabat. Accedit, quòd communi judicio testes illi non existiment se, aut ab aliis existimentur interpretes moribundi quoad præsentem confessionem, sed solùm testes voluntatis præteritæ, ut etiam colligitur ex *Leone Papa*, & *Arausicano*. Unde ante decretum *Clementis* cēsebatur in tali casu à Doctoribus communiter confessio fieri absenti. Ipseq; *Clemens* declaravit Cardinali *Bellarmino* nec non *Petro Lombardo* Archiepiscopo Armachano se non intendisse suo decreto hunc casum comprehendere: quæ declaratio fuisset utique impertinens, si Pontifex putasset confessionem talem non fieri absenti.

74. *Responsio Dicastillo refutatur.* Respōdet III. *Dicastillo d. 9. dub. 9. n. 807. & seqq.* & rursum *n. 839. & seqq.* valere quidē confitendi desiderium nunciatum Sacerdoti absenti, etsi testimonium non detur in præsentia infirmi, tamen confessionem verè tūc non fieri absenti juxta intentū *Clementis* agentis de Confessione ordinario modo, & quidē nō ordinatâ ad Cōfessarium ut adsit: hic autem est casus confessionis extraordinariæ, & quidem ordinatæ ad Sacerdotē, ut sit præsens (hunc enim sibi præsentem infirmus desiderat) ipsaq; confessio præterita adhuc moraliter perseverat in pœnitēte, dum Sacerdos jam præsens est, in quo proinde etiam tūc manet notitia, quam infirmus præsens eidem absenti, sed desiderato præsenti per alium dederat: sicq; tunc incipit esse notitia de pœnitentia ægroti præsentis. Sed hæc responsio videtur longè quæsita, nec à *Clemente VIII.* intenta: cujus sanè tempore erat apprehensio & sensus cōmunis talem confessionem maximè fieri absenti, nec Pontifex respondet eam non repugnare suo decreto hoc prætextu quòd fiat præsenti, sed se non intendisse hunc casum eâ parte decreti, quæ de Cōfessione agit, comprehendere. Deinde juxta hanc explicationem nulla confessio fieret absenti, nisi quæ fieret simul ex intētione obtinendi absolutionē ab absente: aliâs enim pœnitens cēsebitur in eadem voluntate permanere, notitiaque Sacerdoti absenti data perseverare, dum jam pœnitenti adest. Præterea si Pontifex solùm damnat confessionē, quæ (ut loquitur *Dicastillo n. 807.*) ex voluntate cōfitentis fit absenti tamquam absenti, non erit contra decretum Pontificis, etiam extra necessitatem confiteri absenti desiderato præsenti, à quo præsenti postea absolvatur.

Respondet IV. *Lugo & Poncius, sup. n. 96.* Pontificem agere de Confessione strictè dictâ, qualis est peccatorūm in speciali; non autem de confessione latè dictâ, qualis est petitio Confessarii. Sed non subsistit: nam posset pœnitens circumstantibus explicare sua peccata in speciali per eosdē explicanda Sacerdoti adventuro, nec tamē ideo minùs, immo potiùs poterit absolvi. Quod verò Auctoritates asserunt, sufficere, quòd infirmis ostenderit confitendi desiderium, intelligitur dictum ampliativè, q. d. etiamsi illud tantùm ostenderit, est absolvendus. Estque ipsum tunc confessio seu accusatio propriè dicta, sed tacita seu implicita. Dicitur autem desideriū seu petitio cōfessionis, tum quia hoc modo solet vocari ab ipsis infirmis absente Confessario: tum quia est desiderium confitendi peccata in specie, cujusmodi confessio per se est necessaria. Et hâc ratione Archiepiscopus Armachanus in Epistola scriptâ ad *P. Coninck* appellat confessionem in voto. Quàmvis alioquin sit vera judicialis & sacramentalis confessio: quæ utique semper est necessaria. De cetero explicatio Armachani (qui non refert illam fuisse à Pontifice probatam) nos non stringit. 75. *Responsio Lugo & Poncii rejicitur.*

Quintò igitur Respondeo, etsi confessio ista fiat absenti, Pontificem tamen noluisse comprehendere suo decreto hunc casum, prout expresè ipsemet declaravit Cardinali Bellarmino, ac etiam Archiepiscopo Armachano, ut constat ex *Praeposito q. 4. dub. 3. & 5. Coninck* & aliis. Itaque *Clemens* suo decreto prorsus voluit damnare simpliciter & pro omni casu, etiam extremæ necessitatis, confessionem & absolutionem inter absentes copulatim; similiter etiam absolutionem solam dandam ab absente, prout intellexerunt Doctores communiter: nam hoc erat præcipuum intentum Pontificis, & in absolutione præcipuè attenditur vis & valor Sacramenti, & concurrunt ad hoc motiva specialia. Confessionem autem in absentia damnare non voluit etiam seorsim, nisi extra casum necessitatis, ut ipsemet declaravit, & satis colligitur ex aliis Ecclesiæ decretis, quibus alioquin Clemens cōtrariaretur. Sive interim Confessio absenti facta per litteras aut per internuntium, extra hunc extremæ necessitatis casum, sit invalida ex natura rei seu ex institutione Christi, hocque declaret Pontifex per decretum citatum, sive tantùm illicita (prout vult *Praepositus* & multi alii) propter hoc ipsum Decretum talem confessionem prohibens. 76. *Verior Responsio assignatur.*

Dico III. Absolvendus est moribundus, qui nec petiit confessionem, nec specialia 77.

Moribundus qui Catholicè vixit, absolvendus est, etsi aliud signum pœnitentiæ dare nequiverit.

cialia signa doloris præsēte aut absente cōfessario dare potuit, si vitā catholicè peregerit, præsertim per Missæ & Sacramentorum frequentationem. Est contra plerosq; Doctores, quorum aliqui censent Conclusionem esse improbabilem, inter quos graviter in eam invectus est *Joannes Malderus* Episcopus Antuerpiensis, signanter *Tract. de Sigillo confess. c.* 15. Qui tamen postea perpensis Conclusionis fundamentis verè probabilem censuit, ut in publica Disputatione, quam habui Antuerpiæ in nostro Conventu, anno 1652. 5. Februarii testatus est immediatus illius Successor Illustrissimus Dominus *Gaspar Nemius*, postea Archiepiscopus Cameracensis, declarans similiter coram toto auditorio esse verè probabilem, & in praxi securam. Eamdem tenuit. *Jacobus Jansonius* teste *Lessio q. 9. Suppl. n.* 20. Et apertissimè *Joannes Hesselius in explicat. Sacram. Pœnit. c.* 55. Eamdem docuerunt *P. Smising* & multi alii Theologi doctissimi in Belgio, & sæpiùs defenderunt publicè in hac Academia Patres Societatis, signanter Doctissimus P. *Ludovicus de Schildere in Synopsi de Sacram. c. 5.* §. 59. Eamdem Opinionem docuerunt *Homobonus*, *Molfesius*, *Caramuel*, & plures alii non infimæ notæ, & longè plures hîc & alibi practicant: & aliis citatis probabilem censet *Diana P. 3. Tract. 3. de Absol. moribundi, Resol.* 8. Immo practicata dicitur ab ipso *Clemēte VIII.* ut refert *Diana sup.* Eamdem approbavit & observari præcepit *Alexander Ludovisius* Archiepiscopus Bononiensis (qui postea fuit summus Pontifex dictus *Gregorius XV.*) in *Memoriali Confessariorū* edito Bononiæ *cap. 1. de forma Sacram. Pœnit.*

Probabilitas cōstat ex auctoritate gravissimorum Præsulum & Doctorum.

Item ex Sacerdotali Romano.

Et probat auctoritate *Sacerdotalis Romani*, in quo ex S. Antonino idem præscribitur his verbis: *Infirmus, qui amisit loquelam vel usum rationis, si bene vivebat, quamvis non petierit Sacramenta, debet præsupponi contritus, & Sacerdos faciat absolutionem ab omni sententia & peccato.*

78.
Accedit apertum satis testimonium S. Augustini.

Accedit satis clara auctoritas *S. Augustini lib. 1. de Adulterinis conjugiis c. ult.* ubi, cùm docuisset catechumenum in adulterio viventem & subitò oppressum infirmitate, in qua nequeat significare internum dolorem aut desiderium Baptismi, equidem esse baptizandum; subdit: *Qua autem Baptismatis, eadem reconciliationis est causa, si fortè pœnitentem finiendæ vitæ periculum præoccupaverit: nec enim ipsis ex hac vita sine arrha suæ pacis exire velle debet Mater Ecclesia.* Ubi *Augustinum* satis clarè nostrā docere Conclusionem non diffitetur *Dicastillo disp. 3. de Sacrament. in gen. dub. 14. n.* 320. & fusiùs hîc *d. 9. dub. 9. n. 852. & seq.* etsi ob communem sensum Ecclesiæ putet *n.* 854. oppositā sententiam esse præferendam. Sed hallucinatur in hoc, quòd communi sensu Ecclesiæ suam firmari opinionem putet. Non rectè quoque verba *Augustini* restringuntur seu detorquentur ad pœnitentem publicum, qui censebatur in numero petentium reconciliationem; ut eum explicant *Marchant* & *Hazeur*. Nam *Augustini* verba id non significant. Quin potiùs agit de vivente in adulterio, qui intrà se pœnitens fortè jaceat; adeòque sit in generali ordine pœnitentium, in quo sunt omnes, qui quotidie dicunt, *Dimitte nobis debita nostra.*

Corollariū notabile pro praxi.

Ex quibus patet spectatâ solâ auctoritate extrinsecâ omnino non posse negari, 79.
quin Conclusio sit verè probabilis, adeòq; in necessitate ex obligatione charitatis practicanda; cùm tunc sit proximo succurrendum per remedium etiam tantùm probabile, immo etiam per merè dubium, quod potest prodesse & non obesse. Quoad praxim etiam ferè coincidunt *Aversa*, *Marchant* & *Poncius* relati *n.* 71. etsi alioquin Conclusionem nostram sub terminis à nobis positis non admittant.

Suadetur Conclusio ratione Theologicâ.

Probatur insuper Conclusio: quia in 80.
necessitate desideriū confessionis seu petitio cōfessarii sufficienter habet rationem confessionis, dummodo per signum aliquod innotescat: sicut autem tale signum esse potest testimonium aliorum, ita etiam sufficere videtur testimonium de vita catholicè actâ, per quam sicut indicat se velle christianè vivere, ita etiam se velle vitam christiano more concludere, adeòq; desiderare se in fine confessionem & absolutionem à peccatis; sicut censetur petere extremam Unctionem, quæ tamen est Sacramentum minùs necessarium: ergo moribundus sensibus destitutus, de cujus voluntate aliud signum haberi nequit, est absolvēdus, videlicet sub conditione, si sit capax; non minùs, quàm debeat inungi. Unde etiam in tali casu non deest confessio, scilicet ipsa vita catholicè acta, quæ est tacita petitio absolutionis dandæ pro tali articulo. Ut interim omittā Nonnullos existimare confessionem non adeò necessariò requiri ad valorem hujus Sacramenti (veluti cujus tantùm sit pars integralis, aut præviè requisita) quin in tali necessitate possit sine ea absolutio, adeòque Sacramentum subsistere. Ad quam extremitatem tamen non est opus recurrere. Confirmatur Conclusio ex solutione objectionum. Itaque

Objectio Prima.

Dices I. De Extrema Unctione est alia 81.
ratio: nam ad illam solùm requiritur quædam intentio suscipiendi Sacramentum, sed præterea requiritur in hoc Sacramento confessio tāquam pars. Resp. ipsam intentionem suscipiendi hoc Sacramentum exteriùs *Resp.*
expressam per vitam Christianā simul esse in tali articulo confessionem, uti foret expressa petitio absolutionis, sive Sacramenti hujus: in necessitate autem sufficit etiā tacita petitio; ut etiam alii fatentur, signanter *Lugo*, & ex illo *Dicastillo disp. 9. n.* 768. Et quia expressum & interpretativum seu tacitum æquiparantur in moralibus.

Dices

Objectio ſecunda. Dices II. Infirmus vitam Chriſtianam non direxit tamquam ſignū petitionis ſeu deſiderii abſolutionis. *Reſp.* Reſp. Neg. Aſſ. cùm dirigatur ab eo tamquam ſignum tacitum ſeu interpretativū petitionis extremæ Unctionis. Idque ſufficit: nam parùm refert, an factis, an verbis ſignificetur: an expreſſè, an tacitè. Immo multi etiam expreſſè petierunt in vita, ſive tali modo ſibi ſuccurri, ſive ſuccurri omni modo poſſibili. Et quidem id ſufficeret pro collatione Baptiſmi: *Quæ autem baptiſmatis, eadem & reconciliationis eſt cauſa &c.* ait *Auguſtinus ſuprà* Conſormiter loquitur Carthaginenſe III. non aliud ad hoc, quàm ad Baptiſmi Sacramentum exigens.

82. *Objectio Tertia.* Dices III. *Rituale Romanum* prohibet abſolvi, qui nulla ſigna doloris dant. *Reſp.* Reſp. Rituale loquitur de ſanis in peccato obſtinatis, qui expreſſâ ſigna dare poſſunt. Patet ex textu.

Inſtantia. Inſtabis, requirit ſaltem, agens poſtea de infirmis, ſignum doloris (utique diſtinctum à vita chriſtianè tranſactâ) de quo teſtentur, qui adſtabant: quod & requirunt aliæ auctoritates *concluſ præc.* allegatæ. Reſp. *Solutio.* 1. Neg. Aſſ. nam ſolùm dicunt tunc dandam abſolutionem, & quidem abſolutè; non negant, quòd non poſſit dari ſaltem ſub conditione, in caſu noſtro: exprimunt enim tantùm id quod eſt certum. Sicut *Rituale Romanum Tit. de Sacram. Pœnit.* tradens in periculo mortis quemlibet Sacerdotem poſſe à quibuſcumque cenſuris & peccatis abſolvere, ſi approbatus deſit cōfeſſarius, tradit hoc quod certum eſt, abſtrahens ab eo quod eſt controverſum, an ſcilicet etiam ſine hac conditione poſſit id quilibet Sacerdos. Nihilominus auctoritates dant ſatis intelligi, quod nos in præſenti dicimus: ſi enim ſufficiat oſtendiſſe per ſe vel per alios confitendi deſiderium, utique perinde eſt, per quale ſignum: at vita orthodoxa eſt hujuſmodi ſignum, ſive oſtendit ſufficienter hujuſmodi deſiderium: adeoque conſormiter ad eaſdem auctoritates talis eſt abſolvendus. Confirmatur: quia ſimile ſignum eſt ſufficiens pro Baptiſmo, ergo ſimiliter pro hoc Sacramēto, de quo pariformiter eſt loquendum, & loquuntur prædictæ auctoritates. Carthaginenſe III. namque & Arauſicanum ſubitò obmuteſcentes quoad Baptiſmum & quoad Pœnitentiam expreſſè æquiparant.

83. *Objectio quarta.* Dices IV. Ad quid danda eſt abſolutio, cùm poſſit ei dari Unctio certò valida & probabiliùs conferens attrito primam gratiam in tali caſu? *Reſp.* Reſp. in primis, quia hoc non eſt certum, & ut, ſi unum non proſit, infirmus iuvetur per aliud. Secundò, quia eſto Unctio haberet hanc vim, tamen eſt Sacramentum vivorum, & conſequenter ſuſcipi debet à conſtituto in ſtatu gratiæ, per Sacramentum ſcilicet mortuorum: adeoque debet, ſi fieri poteſt, peccator in iſtum ſtatū reſtitui priùs per hoc Sacramentum. Tertiò, quia etſi eſſet juſtus, tamen ſicut adhoc deſiderare cenſetur in tali caſu Unctionem, ſic & abſolutionem; adeoque probabiliter validè dari poteſt, & per conſequens debet.

Dices V. Non poteſt cum fundamento 84.
aliquid ſciri de diſpoſitione ejuſmodi infirmi: *Objectio quinta.* ergo nequit ei impendi abſolutio. *Reſp.* Reſp. Neg. Antec. ſufficiens enim fundamentum eſt vita catholicè acta: ſolent enim Catholici quotidie dicere Orationem Dominicam, & petere veniam à Deo, ſimileſque actus elicere, præſertim circa finem vitæ; nec ſciri poteſt, an adeò ſubitò oppreſſus ſit, ut non potuerit elicere actū doloris de peccatis, quæ ſolent ſtatim incidere periclitanti; nec etiam ſciri poteſt, an deſit interior uſus rationis: in quo experientia docet nos ſæpè falli, ut patet exemplo, quod de ſe narrat *Marchant ſuprà.* Sanè etiam in ordine ad Extremam Unctionem præſumi debet diſpoſitio in ſuſcipiente; & tamen hanc in hujuſmodi infirmo præſumit Eccleſia: quid ni ergo ſimiliter in ordine ad abſolutionem? in ordine ad quam proinde præſumit illam ipſe quoque *Auguſtinus ſuprà* agens de adulteris: quòd ſcilicet fortè intra ſe pœnitentes jaceant. Dato autem, quòd diſpoſitio verè non ſubeſſet, irreverentiam, quæ Sacramento fieret, abſtergit ipſa neceſſitas, atque etiam conditio abſolutioni appoſita ſaltem per mentem.

Dices VI. Concluſio præmiſſa repugnat 85.
veteri uſui Eccleſiæ. *Objectio ſexta.* Reſp. repugnare ad ſummum uſui negativo, quia ſcilicet hoc olim non ita fuit practicatum: *Reſp.* eſt autem frequens circa hujuſmodi variatio, ut quod in Eccleſia olim non fuerat diſcuſſum, poſtea diſcutiatur & uſurpetur; veluti cū fundamento erutū ex aliis doctrinis Eccleſiaſticis. Quàmvis falſū videatur generaliter loquendo nuſquā in Eccleſia fuiſſe id practicatum: cùm non ſolùm præſenti, ſed etiam ſuperiori ſæculo fuerint aſſertores noſtræ concluſionis; immo eam ſatis apertè tradat *Auguſtinus.* Cujus proinde verbis *ſuprà c.26.* concludo. *Non ſolùm incredibile eſt, nec in fine vitæ hujus baptizari (catechumenum.* (ſupple ex *c.28.* aut reconciliari ſeu abſolvi Catholicum) *velle: verùm etiam ſi voluntas ejus incerta eſt, multò ſatius eſt nolenti dare, quàm volenti negare; ubi velit, an nolit, ſic non apparet, ut tamen credibiliùs ſit, eum ſi poſſet, velle ſe potiùs fuiſſe dicturum, ea Sacramenta percipere, ſine quibus jam credidit non ſe oportere de corpore exire.*

QUÆSTIO VII.

An Confessio debeat fieri Ore, secretò & veraciter?

86. *Confessio facienda ore ex usu Ecclesiæ.*

DIco I. Ex usu Ecclesiæ Confessio est facienda ore; quàm proinde *Florentinum in decreto Unionis* appellat, *Oris Confessionem*. Et quidem juxta Doctores communiter usus iste graviter obligat: de quo tamen non immeritò dubitat *Lugo*, & solùm venialiter obligare indicat *Villalobos*, ut refert *Aversa q. 10. sect. 4. §. Tertiò loquendo*: eò quòd fortè usus iste sit introductus aut frequentatus, non tam animo se graviter obligandi, quàm quia is est communis significandi modus & magis facilis.

An graviter obligante, dubium est.

Necobstat, quòd *Augustinus l. de vera & falsa pœnit. c. 10.* & refertur *c. Quem pœnitet d. 1. de pœnit.* omnino reprobet confessionem per scriptum. Nam Auctor operis (quem constat non esse *Augustinum*) solùm vult non esse faciendam absenti per scriptum, vel aliquem nuntium. Verba sunt: *Præcepit enim dominus mundatis, ut ostenderent Ora Sacerdotibus, docens corporali præsentiâ confitenda esse peccata, non per nuntium, non per scriptum manifestanda. Dixit Ora monstrate, & omnes, non unus pro omnibus &c.*

87. *Saltem excusat causa rationabilis.*

Excusat saltem causa rationabilis confitentem scripto vel nutibus Sacerdoti præsenti; ut si v. g. pœnitens sit mutus, vel ob morbum non valens amplius loqui. Item si adsit notabilis in loquela difficultas, aut in quorumdam peccatorum expressione singularis pudor. Immo confiteretur absque ulla culpa, qui post peccata in charta descripta & porrecta sacerdoti, ac ab eo lecta, proprio ore diceret: Accuso me de his omnibus, quæ in charta legisti; aut Confessario hoc interroganti responderet, quòd sic. Sicut etiam qui scit peccata sua sacerdoti esse aliunde nota; aut confessus ei erat invalidè, satis confiteretur dicendo: Accuso me de iis peccatis quæ nosti, aut quæ in alia irrita confessione tibi exposui. Existimat tamen *Lugo* non esse permittendum, ut quis confiteatur anticipatè, dicendo: Accuso me de his, quæ in charta leges. Sed nullam in hoc differentiam videt *Poncius disp. 45. n. 48.* Neque ego similiter: eò quòd talis accusatio satis maneat moraliter etiam post lecta peccata.

88. *An qui nequit ore, teneatur scripto confiteri.*

Sed quæritur, an quis teneatur confiteri scripto, quando non potest voce. Negat *Richardus*, *Sotus*, *Caietanus*, *Navarrus* & quidam alii. Et specialiter nonnulli id volunt, si sermo sit de obligatione præcepti Ecclesiastici confessionis: secùs autem dicendum esse quando obligat præceptum divinum; puta, in articulo mortis. Verùm cum Doctoribus communiùs dicendum videtur, pœnitentem, qui non potest confiteri ore, debere id facere, sive nutibus, sive etiam scripto: cùm in hoc non appareat incommodum alicujus momenti, sive ex parte secreti, sive aliunde, cui non possit facilè occurri. Quàmvis juxta supradicta non obligetur quis peccata scribere, ne excidant memoriâ; cùm integritas confessionis non obliget ad hujusmodi anticipatam & extraordinariam diligentiam.

DICO II. Confessio sacramentalis est secreta ex institutione Christi, non quia publicam ipse vetuit, sed quia non nisi secretam seu auricularem præcepit. Unde confessio publica nec est præcepta, nec prohibita, adeoque dum subest rationabilis causa v. g. major humiliatio pœnitentis, aliorumque ædificatio &c. est laudanda; quando autem subest aliquod inconveniens, dissuadenda. Alioquin per utramque confessionem æqualiter potest innotescere judici status pœnitentis. Ita communiter Doctores, & satis colligitur ex *Trid. sess. 14 c. 5.* ubi etiam insinuatur confessionem publicam non posse ab Ecclesia præcipi. 89.

Confessio auricularis sit est à Christo instituta, ut publica non sit vetita nec præcepta, immo neque præceptibilis ab Ecclesia.

Nec obstat *Scotus d. 17. n. 31.* ibi enim non vult *Scotus* confessionem secretam esse de necessitate Sacramenti (ut ei malè imponit *Suarez*, *Vasquez* & alii) sed neminem ex institutione Christi obligari ad confessionem non secretã, ut etiam advertit *Coninck disp. 6. dub. 2.* Infert enim *Scotus* suprà, *quòd pluribus Sacerdotibus simul non est confitendum necessariò*, seu ex vi præcepti *Quod* (inquit) *si fiat, non est sacramentalis Confessio*, qualis tempe est in præcepto. Qui sensus patet: nam mox subdit: *Maximè autem videtur quòd non sit confitendum per interpretem, quando timetur ipsum non esse secretarium idoneum.* Ubi apertè supponit id fieri posse, præsertim si interpres sit idoneus secretarius.

Scotus non docuit auricularem esse de necessitate Sacramenti.

Hinc quæritur, an pœnitens, qui aliter non potest, obligetur confiteri per interpretem? Resp. Neg. cum *Scoto sup.* & aliis communiter. Non aliam enim confessionem præcipit Ecclesia, quàm in qua pœnitens *solus peccata proprio sacerdoti confiteatur*, ut dicitur *cap. omnis utriusque sexus de Pœnit. & remiss.* Neque etiam alterius quàm secretæ confessionis, quæ fit apud solum sacerdotem, divinum præceptum agnoscit *Trid. suprà*; ubi etiam docet, id quod Christus præcepit, voluisse Ecclesiam in *Concilio Lateranensi* singulis annis impleri; sed Ecclesia non præcipit confessionem per interpretem, ergo neque Christus. Ratio est, quòd onus hoc sit grave, confessioni extrinsecum: adeoque à confessione excusat. Sicut non teneretur confiteri peccatum, etiam in articulo mortis, 90.

Confessio per interpretem non cadit sub præceptum Ecclesiasticum aut divinum confessionis.

quan-

quando sciret illud à sacerdote etiam uni tantùm revelandum.

91. *Qualiter ad illã per accidens ex obligatione propria charitatis posset infirmus alligari.* Peccator tamen, qui de perfecta contritione non esset satis securus, obligaretur confiteri in articulo mortis per interpretem; non quidem ex præcepto divino positivo confessionis (ut voluit *Lugo*) sed ex præcepto propriæ charitatis, ex qua similiter esset ad idẽ obligatus, etiamsi Christus confessionem non præcepisset, sed tantùm consuluisset. Quàmvis autem consultum esset tunc confiteri peccata integrè, simpliciter tamen sufficeret confiteri unum mortale, aut etiam veniale. Vix equidem est natum fieri, ut quis, etsi idiomatis ignarus, non posset absque interprete per scriptum vel nutus explicare sacerdoti aliquod saltem peccatum in particulari: cùm etiam id facere possint muti. Deinde quando id fieri non posset, sufficeret exprimere in genere desiderium absolutionis & statum peccatoris in communi: quod utique posset facere per nutus, & sine incommodo etiam per interpretem.

92. *Negãs mortale hic & nunc confitendum graviter peccat.* Dico III. Confessio debet esse verax, adeò ut mortaliter peccet, qui in ea negat aliquod mortale, quod hîc & nunc tenetur confiteri. Idem est de eo, qui confitetur aliquod mortale, quod non fecit, nisi excusetur simplicitate vel ignorãtiâ. Secùs est, si confiteatur veniale quod non fecit; excepto casu, quo illud est tota materia confessionis. Ita communiter Doctores.

Prima pars patet: quia voluntariè tacens in confessione mortale quod tenetur confiteri, peccat mortaliter; ergo multò magìs, qui negat se illud fecisse. *Secùs si neget veniale, aut aliàs confessum, vel certè hic & nunc non confitendũ mortale.* Si autem neget veniale à se commissum, aut mortale legitimè confessum, vel non confessum quidem, sed à quo confitendo hîc & nunc excusatur, tantùm committit mendacium veniale; cùm non pervertat notabiliter judicium Confessarii, scilicet in materia hîc & nunc necessariâ. Immo si neget cum æquivocatione rationabiliter adhibitâ, ne quidem erit culpa venialis, utì nec mendacium. *Idem est de circumstãtiis non necessariis vel non pertinentibus.* Idem est de tempore ex quo quis est confessus, similibusve circumstantiis, dummodo absque occultatione alicujus peccati mortalis, vel conditionis & statûs pœnitentis ad judicium debitum necessariò confitendi hoc fiat. Et hinc majori ratione excusatur à mortali, qui mentitur in confessione circa rem ad illam non pertinentem.

93. *Confitens mortale falsum, graviter peccat,* Secunda pars probatur: quia confitens mortale quod non fecit, decipit judicem in re gravi & necessaria, ejusque judicium pervertit. E contrà verò, quia peccatum veniale non est materia necessaria, nec mutat notabiliter judicium Confessarii, idcirco non peccat graviter, qui confitetur veniale quod non fecit: *Secùs, si veniale:* nisi illud foret tota materia confessionis: tunc enim defectu materiæ Sacramentum esset irritum; quod est grave. *Nisi hoc foret tota materia confessionis.* Et hinc patet etiam tertia pars Conclusionis; quæ negatur à *Cajetano* & paucis aliis. Pro quibus

94. *Objectio difficilis; contra 3. partem Cõclusionis.* Dices: qui cum hostiis triticeis non consecratis proponeret Sacerdoti unam non triticeam, super quam utì ceteras proferat Sacerdos formam cum intentione consecrandi, peccat mortaliter: ergo similiter qui præbet pro materia absolutionis aliquod veniale, quod non est vera materia, sive quia non est commissum, sive quia non adest de illo dolor. Resp. I. *Resp. 1.* Neg. Cons. quia consecrare etiam partialem materiam non consecrabilẽ semper est grave omniùm judicio; non sic absolvere partialiter â materia levi non subsistente, ut similiter judicant Doctores communiter. Disparitas verò àpriori assignari potest, quòd singulæ hostiæ sint singula Sacramenta, & tantum sit Sacramentum in parte minima, quantùm in magna. Quare idem esset, si unicâ formâ absolverentur duo, quorum unus est indispositus: nam ibi etiam est duplex Sacramentum. Deinde disparitas est, quòd in Eucharistia omnis materia sit gravis æqualiter; in confessione non, in qua veniale communi sensu æstimatur materia levis, & leviter faciens ad judicium, adeoque & defectus in illa. In confessione enim gravitas desumitur ex gravitate materiæ judicandæ, cùm sit instar judicii; cujus equidem substantia sacramentalis ob alterius materiæ appositionem censetur subsistere.

95. *Resp. 2.* Responderi potest II. qui sic confitetur aliquod veniale, tantùm petit absolutionem suæ personæ ab iis, à quibus hîc & nunc absolubilis est; idque solùm intendit ipse sacerdos in communi sua intentione, adeoque tunc ex intentione saltem tacitâ absolutio non cadit super veniale falsum v. g. nisi quatenus est absolubile; sicut super dubia cadere censetur. Si autem simili modo præbeatur materia non consecrabilis simul cum consecrabili, non committeretur sacrilegium ex parte consecrantis, qui solùm intenderet consecrare materiam verè consecrabilem. Sicut etsi vino mixtum sit lac, mel, aliave substantia, consecrans non facit sacrilegium, quia tantùm fertur intentio ipsius super contentum in calice, quod est verè consecrabile. Quare ex hac parte nec erit sacrilegium ex parte apponentis: nisi quatenus vel intenderet ut sacerdos determinatè etiam intenderet istam materiam cõsecrare, vel quatenus exponeret sacerdotem isti periculo; vel quatenus subesset periculum, quòd sacerdos hostiã non triticeam proponeret adorandam, sumeret ad complendum sacrificium, aut eam communicanti distribueret, vel quatenus non consecratum facit misceri consecrato, vel quatenus ritum Ecclesiæ infringit.

96. *An confitēs mortale falsum, sed tamquam adhuc confessum, mortaliter peccet.*

Petes: an confitens mortale quod non fecit, tamquam aliàs confessum, unà cum veris peccatis, peccet mortaliter? Resp. receptam sententiam docere quòd sic: eò quòd talis mentiatur circa materiam ex genere suo necessariam, etsi illam non præbeat ut talem in confessione præsenti. Non caret tamen hæc respōsio difficultate, eò quòd generatim materia quatenus non necessaria videatur posse censeri levis, atque ideo etiam levis eisit imponenda pœnitentia, adeoque videatur posse censeri perversio judicij in materia levi. Quare etiam non peccat graviter confitens sine dolore mortale aliàs confessum, dummodo adsit dolor de aliis, quæ simul exprimuntur: & tamen non minùs tunc subjicit illud mortale verè aliàs commissum judicio, quàm dum confitetur tamquam aliàs cōfessum, quod verè non commisit: cur ergo potiùs graviter peccet confitens mortale sic fictum, quam sine dolore? Propterea non auderet *Arriaga d.*31. *n.*62. *in fine*, ita certò tale mendacium dicere esse mortale. Et ita absolutè sentire videtur *Tannerus disp.*6. *q.*7. *dub.* 2. *n.*21.

QUÆSTIO VIII.

De Præcepto Confessionis tam divino quàm Ecclesiastico.

97. *Ius divinū Confessionis omnes post Baptismum lapsos obligat ad confitendum mortalia, quæ exinde committūt.*

DICO I. Præceptum divinum obligat baptizatos in mortale lapsos, ut in vita sua confiteantur omnia & singula mortalia; cui satisfieri videtur, si id fiat semel & simul in articulo seu periculo mortis. Prima pars patet ex *Trid. sess.* 14. *c.* 5. Secunda pars est *D. Thoma, Scoti, Durandi, Gabrielis, Coninck, Lugo, Dicastillo* & plurimùm aliorum contra varios existimantes præceptum divinum confessionis obligare etiam per se extra illum articulum; scilicet ut à peccatore in mortale lapso confessio non nimis diu differatur. Probatur: quia non potest amplius colligi ex verbis Legis divinæ, quàm quod in conclusione dictum est. Solùm namque tenor præcepti divini exigit, ut peccator omnia mortalia confiteatur semel in vita; quod facit etiam is, qui in unicâ confessione ad vitæ finem dilatâ omnia simul confiteretur.

Sufficitq; per se, quòd id fieret simul & semel in periculo mortis.

98. *Non obstat nata, tunc intercedere multorum oblivio.*

Nec obstat I. quòd tunc non poterit peccator confiteri omnia, eò quòd plerorumque in juventute commissorum non recordabitur. Nam sufficit, ut confiteatur omnia, quæ tunc diligenti examine prævio memoriæ occurrunt: uti confiteri solent, qui tunc (quod est frequens) faciunt generalem totius vitæ confessionem. Christus namque plus non requisivit. Neque enim obligatur quis intra annum citiùs confiteri, eò quòd si usque ad finem expectet, plurium erit oblitus; ut fatentur Doctores communiter.

Aut incapacitas subeundi gravem & condignam pœnam.

Non obstat II. quòd non poterit tunc Sacerdos pœnitentē obligare ad congruam pœnitentiam. Nam sufficit, quòd obliget ad possibilem pro statu præsenti, addendo saltem conditionatè implendam, si convalescat. Aliàs gravis peccator prævidens se infirmandum, teneretur idcirco confessionem prævenire, etsi annus ab ultima confessione aut medius necdum esset elapsus. Sacerdos habet potestatem infligendi pœnas, sed auditâ confessione. Confessio est instituta quoque in cautelam futurorum peccatorum; sed id verum est, etiam in nostra sententia, immo etsi confessio numquā obligaret, sed tantùm esset utilis. Aliàs ob periculum oblivionis intra annum plurium peccatorum non debet quis prævenire, ut pro obliviscendis alioquin imponatur satisfactio, adhibeatur remedia & cautelę &c.

99. *Sæpius & citius, v. g. annuè confitens implet nihilominus præceptum Christi.*

Non obstat III. quòd *Trid. sess.* 14. *cap.* 5. doceat Ecclesiam solùm præcipere, ut præceptum Christi semel in anno impleatur. Nam id non intelligitur, quasi aliàs præceptum Christi per se sæpiùs obliget: sed cùm debeat quisque ex præcepto Christi semel in vita confiteri omnia mortalia, ordinat Ecclesia, ut quoad pro tempore commissa, id fiat singulis annis. Unde etsi Ecclesia id non ordinasset, equidem is qui v. g. peccaret singulis annis mortaliter, confitendo singulis annis pro tunc commissa impleret præceptum Christi. Sicut & implet, qui decies in anno peccans, toties ex libertate confitetur; etsi differre alioquin potuisset. Sic si parens in testamento committat filio, ut in vita mille aureos distribuat pauperibus, obligatur hic aliquando in vita, & potest usque ad finem differre; at equidem, si citiùs velit dare, dando implet præceptum patris, sive det totum simul, sive per partes.

Quamvis in hoc negligens præceptum Christi non infringat.

Unde si quis annuè non confiteatur, non infringit præceptum Christi, sed Ecclesiæ, quæ id præcipit fieri. Tamen confitendo implet præceptum Christi: quia equidem debet aliquando confiteri peccata commissa, tempore scilicet indeterminato: tunc autem (quod generale aliis præceptis indeterminatis quoad tempus) si ex mea libertate tempus determinem, aut à superiore alio determinatum servem, impleo quoad ista peccata legem Christi de confitendo. Sicut si (quod liberum est) superior regularis mihi præciperet, ut matutinum legam vesperi ante mediam noctem, ego differendo pecco quidem contra præceptum Superioris, non tamen contra præceptum Ecclesiæ, si legam post mediam noctem: & tamen si juxta præceptum Superioris anticipem, etiam impleo præceptum Ecclesiæ; uti etiam implerem, si absque determinatione superioris id facerem.

100. *Per accidēs obligatur*

Per accidens tamen quis obligatur jure divino juxta doctrinam communiorem confiteri peccatum sumpturus Eucharistiā; nam

quis interdum jure divino sæpiùs confiteri.

non quidem ex vi præcepti confessionis, sed communionis, quod obligat ad non communicandum commisso mortali sine prævia confessione. Similiter si absque confessione pateretur quis propinquum periculum relapsûs; cui non possit aliis remediis subvenire, obligaretur confiteri, quatenus obligatur vitare novum peccatum. Hoc tamē moraliter non contingit: etsi enim confessio sit ad hoc promptissimum & omnino consulendum remedium; simpliciter tamen alia non desunt, præsertim interna pœnitentia ac renovatio firmi propositi.

101. *Præceptum Ecclesiasticum obligat ad annuam confessionē omnes obstrictos peccato mortali.*

Dico II. Præceptum Ecclesiæ obligat quemlibet Christianum obstrictum peccato mortali, ut semel in anno cōfiteatur. Patet ex *cap. Omnes utriusque sexûs, de Pœnit. & remiss.* ubi statuitur, ut *omnis utriusque sexûs fidelis, postquā ad annos discretionis pervenerit, omnia sua peccata semel in anno fideliter confiteatur.* Ex quo patet confessionem ibi non tantùm suaderi, aut indirectè præcipi, quatenus debet præmitti communioni ibidem præceptæ; sed etiam præcipi directè & per se. Idque etiam apertè docet *Tridentinum sup. in fine*, & *can.* 8. Comprehenduntur autem hâc lege etiam pueri qui peccarunt mortaliter, etsi necdum teneantur cōmunicare, ut patet ex verbis textûs, & exemplis aliarum legum, ac communi sensu Doctorum: quàmvis Pleriq; censeant eos non concernere pœnam seu censuram transgressoribus imponendam. Item, si qui aliàs à communione excusentur, non ob id à confessione sunt excusati.

102. *Non venialia.*

Dixi *obstrictum peccato mortali:* sicut enim venialia non obligamur confiteri præcepto Christi juxta *Trid. suprà*, sic nec præcepto Ecclesiastico; cùm per hoc solùm determinetur, ut præceptum Christi impleatur semel in anno, juxta *Tridētinum ibid.* Et sanè cùm in *Concilio Lateranensi* præcipiatur, ut quilibet confiteatur semel in anno omnia sua peccata, liquet Concilium loqui solùm de mortalibus: cùm certum sit, quòd nemo teneatur cōfiteri omnia sua venialia. Ita *Scotus d.* 17. *n.* 25. & alii communiter contra paucos Antiquiores. Unde qui venialia tantùm cōfessus est, teneretur isto anno adhuc confiteri, si contingeret ipsum incidere in mortale; ut ex mox dictis satis clarè constat. Putant tamen Nonnulli Ecclesiam hujusmodi Confessionem in Paschate factam acceptare in solutionem, eò quòd Confessarii aut fideles non soleant de ulteriori Cōfessione esse soliciti, positâ Confessione in Paschate factâ. Quod equidem in rigore falsum est. Et computando annum cum Nonnullis, ut determinetur in Paschate, mirum non foret fideles non esse de ulteriori Cōfessione isto anno facienda solicitos. Aliter autem computando, referendum id foret in negligentiam, aut ignorantiam sive inadvertentiam.

103. *Quomodo annus sit computandus.*

Sed dubitatur, quomodo annus sit computandus? Omissis variis dicēdi modis, duo sunt verosimiliores. Primus est *Suarez* & aliorum plurimorū, qui dicunt cōputandum à Paschate in Pascha, intelligēdo per Pascha omnes illos dies, in quibus potest impleri præceptū paschalis cōmunionis. Et cōsonat usus ac praxis Fidelium, item *Sixtus IV. Extrav.* 2. *De treuga & pace*, ac *Tridentinū cap.* 5. *in fine.* Sed quia hæc omnia non satis convincunt, secundus dicēdi modus est *Vasquez*, *Præpositi* & aliorum plurium, qui putāt esse cōputandū à prima Januarii, cùm isto die communiter annus censeatur incipere.

104. *Indifferens est, quâ anni parte fiat confessio.*

Quia verò in *cap. Omnis utriusque sexûs* confessio simpliciter præcipitur facienda semel in anno, communiter autem determinatur ad tēpus Paschę, hinc colligunt Doctores communiter, indifferēs esse quâcumq; parte anni fiat confessio (nisi aliud per accidens sit necessarium ratione cōmunionis) adeòq; illum, qui inculpatè oblitus est aliqua mortalia, vel post confessionem isto anno factam incidit in mortale, non teneri vi hujus præcepti iterum confiteri: nam semel confitendo fecit quod lex jubet. Ecclesia namq; non præcipit confiteri singulis annis omnia mortalia, quæ intrà annum fuerint commissa, sive unâ, sive pluribus confessionibus, sed semel in anno confitendi omnia mortalia, quorum recordatur, dum confitetur; sive quæ antecedunt confessionem isto anno instituēdam. Et hoc modo intelligendum est *cap. Omnis utriusque sexûs*, & intelligitur à Doctoribus passim; inter quos *Lugo disp.* 15. *n.* 164. dicit esse rem certam. Aliàs sanè qui vigesies foret isto anno confessus, & sub finē Decembris rursum peccaret mortaliter, teneretur iterū ante initiū novi anni confiteri: quod planè infundatum est. Atq. etiā dato, quòd annus quoad hoc præceptū expiret in Paschate, ut Varii volunt, adhuc non deberet talis denuò confiteri in Paschate, nisi per accidens vi præcepti communionis (quidquid velit *Aversa q.* 15. *sect.* 5. §. *Quartò* & quidam alii) eò quòd talis pœnitens isto anno verè semel impleverit præceptum divinum Confessionis, confitendo isto anno omnia cōmissa, non quidem toto anno, sed pro tēpore quo instituit cōfessionem: quod solùm sonat præceptū Ecclesiæ. Confirmatur: quia si Christus præcepisset, ut singuli habentes mortalia semel in anno confiterētur, non tenerentur fideles peccata oblita, vel in quæ rursum inciderunt, eodem anno iterū confiteri; Ecclesia autem solùm præcipit, ut præceptum Christi de confessione semel in anno à singulis impleretur.

Nec est ob nova aut oblita mortalia iterū eo anno instituenda.

105. *Idem est, si quædā fuerint justā de causā suppressa, etsi reservata.*

Idem dicendum est de eo, qui in confessione mortalium aliqua ex justa causa suppressit; idque etiamsi sint reservata (quidquid reclamet *Lugo* & alii ipsum secuti) si videlicet habens reservata ob urgentem causam confiteatur alia mortalia non habenti in reservata potestatem: quia etiam talis præceptum divinum confessionis semel in anno implet; quod juxta *Trid. suprà* Ecclesia tan-

tùm

tùm præcipit. Nec obstat, quòd talis non videatur confessus fuisse omnia peccata proprio Sacerdoti: omnia enim confessus est, quæ hîc & nunc confiteri debuisset, quantumvis ipse Christus confessionem hîc & nunc præcepisset. Unde sufficit, quòd Sacerdos sit proprius respectu omnium, quæ hîc & nunc debent exprimi, ut impleatur præceptum juris divini determinativum.

106. *Peccator prævidens impedimentum debet prævenire confitendo.*

Petes I. An qui suâ culpâ vel ob legitimum impedimentum non est confessus anno præterito, teneatur anno sequenti datâ opportunitate statim confiteri? Resp. in primis eũ, qui prævidet se non habiturum opportunitatem confitendi reliquo tẽpore anni præsentis, in quo non est confessus, teneri prævenire juxta Doctores communiter: sicut prævidens se post prandium impediendum, tenetur horas legere manè; & impediendus postremis diebus Paschæ, tenetur communicare aliquo ex prioribus diebus. Si autem toto anno confiteri non potuerit vel neglexerit, eqnidem obligari ad statim confitendum, censent plerique Doctores; estq; consulendum in praxi: quàmvis oppositum ea stimem valde probabile cum *Antonino, Sylvestro, Tabiena, Marchant* & aliis Recentioribus: nam præceptum Confessionis videtur determinari ad annum, sicut præceptum legendi horas ad diem, adeòq; videtur expirare cum anno, uti illud expirat cum die: præsertim cùm statim anno sequenti succedat novum præceptũ annuum confitendi sicut sequenti die succedit novum legendi horas. Nec oppositum potest satis ostendi quod tamen est necessarium, ut imponatur gravis obligatio.

Qui ob impedimentum vel ex negligentia hoc anno confessus non fuit, consulendum mox suppleat.

Valde probabiliter tamen præceptum expirat cum anno.

107. *Posito quòd non expiraret, an unicâ Confessione satisfiat etiam obligationi anni sequentis.*

Supposita autem Sententiâ communiori de obligatione statim confitendi anno sequẽti, adhuc dubitatur, utrùm tunc unicâ Confessione satisfiat etiã obligationi anni præsẽtis? Negant plures Doctores. E quibus *Coninck* existimat tunc saltem satisfieri, quãdo Confessio differtur post medietatem secundi anni. Sed hæc exceptio est parum fundata. Quare *Præpositus* & alii dicũt satisfieri utrique obligationi, quando in ista Cõfessione simul exprimitur aliquod peccatum præsentis anni; quale est etiam ipsa omissio culpabilis Confessionis in anno præterito: hæc enim cùm compleatur in termino istius anni, spectat necessariò ad Confessionem anni præsentis. Immo *Lugo* & alii existimãt satisfieri, etiamsi nullum peccatum præsentis anni simul exprimatur: quia equidẽ talis verè hoc anno confitetur mortalia, quorum tunc conscientiam habet. Sic enim indubiè quilibet alius satisfaceret, qui hoc anno non fecisset mortalia, tamen confiteretur mortalia commissa post Confessionem factam anno præcedenti. Confirmatur: quia cõfessus tantùm ante sex annos, non debet ideo sexies hoc anno cõfiteri: sicut è contrà, qui sexies non jejunavit, quando deberet ex voto non affixo tempori ut cum illo expiret, debet sexies compensare. Itaq; natura hujus præcepti est, ut etsi cum anno non expiraret, tamen videatur coalescere in unum quodammodò cum præcepto anni sequentis, adeòq; tantùm maneat quoad hoc, ut non possit ampliùs differri, sive quoad istum modum, quoad substantiã autem succedat præceptum anni sequentis, quod ligat ad confitendum omnes, qui habent isto anno peccata, esto isto anno non commissa. Ratio diversitatis inter votum de jejunando, & præceptum cõfitendi, est, quòd votum istud cadat super diversas materias; præceptum autem confitendi anni præcedentis & præsentis coincidant in eãdem materiam: nam præceptum hujus anni afficit, non tam illos qui hoc anno peccarunt, quàm qui hoc anno sunt infecti peccato mortali necdum confesso, perinde quando commisso: dum autem duplex præceptũ coincidit in eamdem materiam, unico actu utrique satisfit.

Solidior Opinio simpliciter affirmat.

108. *Non satisfit præcepto Ecclesiastico per confessionem informem.*

Petes II. Utrùm per Confessionem informem satisfiat præcepto Confessionis? Resp. Neg. quia Ecclesia præcipit suscipi verum Sacramentum Pœnitentiæ; quale non datur validum & informe. Præcipit enim, ut quod Christus per legem positivam seu Evangelicam jussit fieri aliquando, fiat annuè, sive ut Evangelicum *præceptum Confessionis saltem semel in anno impleretur*, juxta *Tridentinum sess.* 14. c. 5. Istud autem præceptum non impletur, nisi per confessionem validam & fructuosam.

Si tamẽ daretur valida & informis, quidni per illam satisfieret.

Si tamen Sacramentũ Pœnitentiæ validum & informe daretur (quod nũ est improbabile) sufficeret Confessio informis & valida ad impletionem præcepti, uti sufficit Baptismus informis & Communio sacrilega: Ecclesia enim solùm præcipit suscipi verum Sacramentum, & semel in anno impleri præceptum Christi de confitendo; quod tunc fieret: adeò ut si Christus ipse præceptum hoc tulisset, per talem Confessionem impleretur. Quare etiam non deberet sic confessus iterum confiteri, sed tantùm supplere defectum dispositionis, eo cognito, sive in sequenti Confessione, sive extrasacramentaliter. Nihilominus talis fuisset materialiter transgressus præceptum naturale & negativũ, quod obligat pro semper & ad semper, adeòq; non indigebat determinatione temporis per Ecclesiã adhibendã, videlicet quo vetatur, ne quis indignè seu absque dispositione ad gratiam suscipiat Sacramentum.

109. *Ecclesia omnino obligat ad confessionem merè internorum, & sufficientem dispositionem.*

Non est equidem admittendum, quod Nonnulli docent, Fideles præcisè vi præcepti Ecclesiæ non adstringi ad interiorem dispositionem, aut ad confitendum peccata merè interna, adeòque in hoc defectuosos non incurrere pœnas: constat enim ex *Tridentino sup.* Ecclesiam præcipere, ut quod jure divino est necessarium, semel fiat in anno: atqui jure divino est necessaria confessio integra, etiam de merè internis peccatis, & cum debita dispositione; ergo talis etiam præcipitur ab Ecclesia

clesia. Confirmatur: quia alioquin habens solùm peccata mortalia merè interna, non teneretur præcepto annuæ confessionis, eodem scilicet prętextu, quòd Ecclesia non habeat jurisdictionē in actus internos: illud autem etsi consequenter defendat *Decastillo disp.7.dub.5.* post *Margaritam Confessorum V. Confessio*, tamen plusquā falsum appellatur à plutibus, & plusquam temerarium à *Suarez disp 36.sect.1.num.2.* & saltem verbis *Tridentini suprà* intellectis ut sonant, atque etiam generalitati verborum c. *Omnis utriusque sexûs* omnino repugnare videtur.

110. *Quatenus directè præcipit susceptionem Sacramenti Pœnitentiæ.* Nec obstat, quòd Ecclesia non possit præcipere actus merè internos. Nam hoc admisso (quod Nonnulli negāt) non præcipit hîc Ecclesia directè actus merè internos, sed susceptionem Sacramenti Pœnitētiæ, quòd est symbolum externum, exigens cōfessionem externam etiam internorum peccatorum, uti & dolorem internum; quem proinde Ecclesia compræcipit determinando jus divinum, quatenus id necessariū est ad constitutionē actûs externi in esse Sacramenti. Quemadmodum potest præcipere verum contractum, veram orationem, veram missæ celebrationē &c. Unde in hoc deficiens posset puniri ab Ecclesia, non quidem per judicem, quamdiu defectus latet, (idē esset de peccato externo, quod nō posset probari) sed per ipsam legē, seu per sententiam à lege latam, si lex aliquam ferret; prout non fert, sed ferendam præcipit c. *Omnis utriusque sexus*. Vide Dicta *disp.3. de Legibus. q.8.*

Petes III. an sicut potest judicio Confessarii pœnitens differre communionem paschalem, sic & confessionem perficiendā postea per absolutionē? Videtur enim quòd non: quia in c. *Omnis utriusque sexus* tantùm fit sermo de communione. Resp. quæstionem esse de subjecto non supponente: non enim requiritur judiciū Confessarii ad hoc; cùm annus à Januario inceptus necdum expiret quoad præceptum cōfessionis. Et sanè hoc est signum, quòd illud ipsum Papa seu Conciliū supposuerit: altàs enim æquè idē de cōfessione dixisset, quod de cōmunione; præsertim cùm ratio differēdi cōmunionem potissimùm ex confessione ipsa sumatur. Equidem dici potest, quod etsi à Paschate annus inciperet in sequēti Paschate inclusivè terminādus, adhuc posset judicio Confessarii differri absolutio: nec oportuerit id specialiter exprimi, utpote quod satis videbatur contentum in facultate ista circa communionem, ad quam ordinatur confessio, & cujus dilatio potissimùm desumitur ex defectu circa confessionem. 111. *An possit judicio Confessarii differri confessio, uti communio paschalis.*

DISPUTATIO QUARTA.

De Satisfactione, quæ est tertia pars materialis Sacramenti Pœnitentiæ, & Indulgentiis.

1. *Quid nomine satisfactionis intelligatur.* GENERALITER satisfacere dicitur, quicumque in aliquo genere facit, quod & quantum debet. Sed strictè loquendo, dicitur is tantùm satisfacere, qui alteri præstat quantum est satis animo irato ad ulciscendam injuriā. Et sic satisfactio in ordine ad Deum offensum, est quædā compensatio, qua homo pro peccatis commissis aliquid Deo persolvit. Cùm autem duo sint in peccato, videlicet culpa habens adjunctū reatum pœnæ æternæ, quando est mortalis, & reatus pœnæ tēporalis, quæ sæpe manet remissâ culpâ: hinc duplex est satisfactio, una quā satisfacimus Deo pro culpa, quæ coincidit cum contritione & aliis dispositionibus ad justificationem requisitis: alia quā satisfacimus pro pœna restante. Quod fit dupliciter: aliquādo enim ab homine suâ sponte aut certè extra Sacramentum Pœnitentiæ assumitur aliquid, quod Deo pro pœna ex peccato relictâ exhibet aut persolvit: aliquando in Sacramento Pœnitētię à Confessario injungitur pœnitentibus. Et de satisfactione posterioris generis quæ est pars integralis pœnitentiæ, potissimùm hîc est sermo. De priori verò, quæ est ex opere operantis actū est *disp. de Merito q.7.*

Alia est pro culpa, alia pro pœna temporali.

Et hæc vel est extra Sacramentalis, vel Sacramentalis.

QUÆSTIO I.

An & qualis Satisfactio sit à Confessario in Sacramento Pœnitentiæ imponenda?

DICO I. Cōfessarius regulariter & per se loquendo debet imponere pœnitenti satisfactionem. Ita cōmuniter Doctores. Et patet apertè ex *Tridētino sess.14.c.8.* ubi tractans de Satisfactiōne sacramētali ait: *Claves Sacerdotū non ad solvendū dumtaxat, sed & ad ligandum cōcessas, etiam antiqui Patres & credunt & docēt*, Quod etiā definit *can.15.* Ratio est, quòd hoc tribunal sit vindicativū, in quo sacerdos loco Dei absolvit; adeoq; sicut Deus remissâ culpâ relinquere solet pœnam temporalem satisfactione delēdam, sic illam imponere debet sacerdos. Deinde satisfactio est pars integralis hujus Sacramenti; cujus integritatem debet sacerdos curare. Dixi, *regulariter*: nam incapaci, v.g. moribundo extra usum rationis constituto, nulla imponi debet. Idem est, si constaret pœnitentem non indigere satisfactione, neque etiam remedio contra peccatum futurum: quod rarò constare potest. 2. *In Sacramento Pœnitentiæ est regulariter imponenda satisfactio.*

Qua de causa.

Enimverò etsi in hoc de criminibus judicio congruè ad divinam justitiam, & ejusdem

Est nihilominus tribunal gratiæ, non iræ vel pœnarum.

dem Sacramẽti à Baptismo distinctionem, locum habeat quædam punitio & vindicta, ea tamen mitis est; & maximũ quod agitur atque intenditur, est remissio delictorum: adeòque meritò censetur tribunal gratiæ. *Nec* etiam *propterea*, id est, ob satisfactionem, *Existimarunt*, Patres scilicet, *Sacramentum Pœnitentiæ esse forum iræ vel pœnarum*, ut optimè *Trid. suprà*.

3. *Imponenda regulariter satisfactio per modum præcepti.*

Videtur autem omnino dicendum cum *Coninck disp.* 10. *dub.* 8. pœnitentiam regulariter esse injungendam per modum præcepti, non autem solùm, per modum consilii, ut etiam colligitur ex priùs relatis verbis *Tridentini sup.* & canonibus, ac usu ipsâque naturâ judicii, in quo rei plecti solent pœnâ præceptivè impositâ. Sic etiam in tuto ponitur pars Sacramenti integralis. Nec major alleviatio pœnitẽtis est, quàm quòd pœnitentia ejus arbitrio relinquatur: cùm tamen pro gravibus culpis leves pœnitẽtias non debeat Sacerdos imponere, sed cõgruè castigare. Potest tamẽ juxta Doctores communius simul & saltem ex parte imponi satisfactio sub cõsilio. Quod interdũ expediret scrupulosis, fragilibus, piis, equidẽ sufficientia facturis, quibus ita de fructu sacramentali sine speciali vinculo provideretur.

potest tamẽ ex parte simul imponi per modum consilii.

4. *Debet esse proportionata peccatis, & qualiter.*

Dico II. Confessarius debet injungere pœnitentias proportionatas peccatis, tam quoad illorum castigationem, quàm quoad medelã: quantitas verò relinquitur arbitrio Confessariorũ, cõsideratâ qualitate peccati pœnitẽtis, indulgentiis promerendis, & aliis circumstantiis. Est cõmunis. Patet ex *Tridentino sup.* dicente: *Debent ergo Sacerdotes Domini, quãtum spiritus & prudentia suggesserit, pro qualitate criminum & pœnitentium facultate salutares & convenientes satisfactiones injungere, ne si fortè peccatis conniveant, & indulgentiùs cum pœnitentibus agant, levissima quædam opera pro gravissimis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur*. Deinde subjungit: *Habeant autem præ oculis, ut satisfactio, quam imponunt, non sit tantùm ad novæ vitæ custodiam & infirmitatis medicamentum, sed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam & castigationem.* Debent igitur Confessarii, quantum fieri potest, pro majori crimine majorem satisfactionem imponere; quæ potissimùm simul sit contra peccata futura conveniens medicina. Relinquitur autem quãtitas de cetero Confessarii arbitrio juxta illud *Tridentini*: *Quantum Spiritus & prudentia suggesserit*. Idcirque satìs colligitur ex *cap. Deus qui, de Pœnit. & remiss.* Ratio est, quòd hoc Sacramentum sit institutum in bonum & utilitatem pœnitentis, sicut medicina in bonum corporaliter infirmi: adeòque sicut in hoc curando non solùm morbus, sed etiam cõditio ægroti attenditur; sic in pœnitente non tantùm peccata secundùm se debent attẽdi, sed etiam qualitas personę, v.g. an pœnitentiam implebit, an non retrahetur à confessione, an non fiet pusillanimis &c:

5. *Monitio Ritualis Romani.*

Quare (inquit *Rituale Romanum tit. de Sacram. Pœnit.* alloquens ministrum) *curet, quantum fieri potest, ut cõtrarias peccatis pœnitentias injungat: veluti avaris eleemosynas, libidinosis jejunia vel alias carnis afflictiones, superbis humilitatis officia, desidiosis devotionis studia. Rariùs autem vel seriùs confitentibus, vel in peccata facilè recidentibus, utilissimum fuerit consulere, ut sæpè, puta semel in mense, vel certis diebus solemnibus confiteantur, &, si expediat, communicent.*

Alia cautela notabilis.

Alioquin juxta Doctores præstat sæpè prudenter dissimulare, minores pœnitentias injũgendo, quàm nimiâ austeritate homines à Sacramento deterrere, juxta illud quod dicitur *cap. Alligãt* 26. q. 7. ex Auctore Operis imperfecti: *Etsi erramus modicam pœnitentiam imponentes, nonne melius est propter misericordiam rationem reddere quàm propter crudelitatem?* Quare infert *Coninck sup. n.* 73. sacerdotem numquã debere talem injungere pœnitentiam, quam omnino credit pœnitentem ex aliqua imbecillitate non impleturum.

6. *In satisfactionẽ possunt imponi quævis bona opera etiam interna, vel aliàs præcepta.*

Nota I. quòd licèt ad satisfaciendum utilissima sint jejuniũ oratio & Eleemosyna, quia peculiariter sunt pœnalia; nihilominus quævis alia bona opera possunt injungi, sive interna, sive externa, sive libera sive etiam præcepta. Nam hæc omnia opera sunt alioquin satisfactoria. Opera quoq; interna satìs fiunt sensibilia per impositionem & acceptationem, ùt sint pars Sacramenti: ipseq; minister fungitur vice Christi in hoc velut divino foro, adeòq; potest præcipere interna. Opera verò præcepta si imponantur, nascitur inde saltem specialis implendi obligatio. Nec ratio præcepti impedit, quò minùs opus sit satisfactorium ex opere operantis: adeòque si imponatur à Sacerdote, fiet sacramentaliter satisfactorium. Quia tamen impositio operum liberorum magis punitiva est meliusque cavet futura peccata, regulariter est adhibenda, saltem simul cum impositione operum præceptorum.

Expedit tamen simul injungere aliàs libera.

7. *Eaq; injungi cẽsentur, nisi aliud constet.*

Quando itaque Confessarius non insinuat se injungere rem præceptam, intelligitur pœnitentia de re aliàs indebitâ. Unde si injungatur jejunium, auditio missæ &c. & Confessarius aliud non declaret, pœnitẽs non satisfaciet jejunando aut audiẽdo Missam, ad quod alioquin ex præcepto aut voto erat obligatus: hæc namq; censetur mens confessarii; cùm regulariter & congruentiùs soleant injungi opera aliàs indebita. Nisi fortè obligatio alia per accidens & præter intentionem superveniat, vel sit insolita & extraordinaria, v.g. si pœnitentia fuit de eroganda Eleemosyna, & occurrat pauper extremè indigens: tunc enim eâdem eleemosynâ implebitur obligatio naturalis & sacramẽtalis. Similì modo si confessarius injunxit auditionem Missæ quotidianam

Præcepto confessarii satisfacit eleemosynã erogans extremè indigenti.

Alii censẽt recẽsentur.

per

per unum mensem, non censetur voluisse obligare, ut occurrente festo pœnitens audiat duas. Sic etiam etsi posset in pœnam imponi vitatio occasionis proximæ, restitutio debita ex justitia &c. quando tamen hoc non satis explicat Confessarius, censetur tantùm pœnitenti declarare obligationem intrinsecam, ac exigere propositum faciendi, quod de per se debet facere.

8. *Potest injungi confessio,*

Quæ verò de quibusdã operibus in particulari Nonnulli dubitarunt, aut dixerunt, ea non posse imponi, notanter de confessione, communione, ac denique oratione pro aliis, etiam defunctis: probatur oppositum in primis de confessione ex ipsa praxi, & quia confessio est optimum opus, maximèque idoneum ad curandas pravas consuetudines & impediendam reincidentiam. Cavendum solùm, ne injungatur cum injusto gravamine pœnitentis repetitio criminum non necessaria.

9. *Nec non communio,*

Etiam non sacrilega,

Immo interdum à communione abstinentia.

Quantùm ad communionem, patet: tum quia illam potest præcipere Ecclesia; ergo & judex in Sacramento: tum quia rectè imponitur, & imponi solet lucratio indulgentiæ, quæ communionem frequenter supponit ac prærequirit. Immo esto non posset Ecclesia, posset equidem Confessarius imponere non sacrilegam: plus enim hic potest circa interna; cùm etiam merè internum opus possit præscribere. Addo interdum etiam imponi posse abstinentiam à communione. Primò, si ipsa communio foret malè sumenda. Secundò, si expediat reverentiæ Sacramenti, mortificationi pœnitentis &c. subinde abstinere. Tunc enim abstinentia rectè consulitur; quidni ergo à judice præcipiatur? Præcipit quoque Ecclesia abstinentiam à secunda communione, & juxta Nonnullos in die veneris sancto ab omni, possetque ex causa idem præcipere aliis diebus aut certis personis: quidni ergo similiter possit Confessarius?

10. *Denique possunt injungi preces pro aliis etiam defunctis.*

Denique quoad orationem pro vivis aut defunctis probatur, primò ex usitata praxi. Secundò, quia etsi eis applicetur vis impetratoria, posset vis satisfactoria applicari ipsi oranti. Tertiò, quia etsi defunctis aut aliis applicaretur etiam satisfactio ex opere operantis, posset & necessariò deberet (quidquid intenderet minister aut pœnitens) satisfactio quà sacramentalis, sive ex opere operato, prodesse soli pœnitenti, qui fructum seu effectum sacramentalem (ut inductione patet) non potest aliis communicare. Confirmatur: quia dum imponuntur Litaniæ cum precibus adjunctis, imponuntur orationes contentæ, quæ pro variis vivorum & defunctorum necessitatibus ex parte funduntur. Unde meritò *Catechismus Romanus de Sacram. Pœnit.* §. 63. commendat Sacerdotibus, ut hujusmodi orationes pro defunctis pœnitentibus injungant.

Nota II. quòd dum Confessarius in impositione pœnitentiæ determinat certum tempus debeat in eo impleri, ut patet. Nec tamen eo elapso expirat obligatio, nisi ex circumstantiis colligatur Cõfessarium noluisse ultra determinatum tempus obligare: quia regulariter non tam attendit rationem temporis, quàm operis in se. Si autem nullum tempus fuerit determinatum, implenda est primâ opportunitate, sic ut non diu differatur: immo dilatio valdè notabilis pœnitentiæ gravis posset esse mortalis, juxta Doctores communiter; ut patet à simili in voto: quàmvis hoc non tam facilè contingat, secluso culpabili oblivionis periculo aut erroneâ existimatione pœnitentis. Quod verò *Diana P. 2. Tr. 15. Resol. 53.* pro dilatione notabili præfigit tempus unius anni, nimium id arbitratur *Aversa quæst. 13. sect. 6.* relinquens id definiendum arbitrio prudenti, pro varietate rerum sive pœnitentiarum, personarum & occasionum.

11. *Implenda est pœnitentia tempore præfixo: Quo tamẽ elapso regulariter non expirat.*

Aliàs implenda est primâ opportunitate.

An vel qua dilatio gravis.

Nota III. ex *Rituali Romano* peccatis occultis quantumvis gravibus non esse injungendam pœnitentiam publicam, utpote infamativam pœnitentis. Secùs est de peccatis publicis: ut contra *Navarrum* docent communiter Doctores. Immo hoc aliquando est necessarium, quando scilicet scandalum datum non posset aliter reparari.

Occultis occulta est imponenda: publicis publica imponi potest, & interdum debet.

Nota IV. Usitatè quidem & consultiùs satisfactionem imponi ante absolutionem; posse tamen etiam immediatè post imponi; quia adhuc durat idem judicium. Ita communiter Doctores. Porrò congruentiùs præcedit, ut ex ipsa pœnitentiæ humili acceptatione crescat dispositio pœnitentis ad effectum principalem. Addunt Nonnulli, ne fortè postea pœnitentiam acceptare recuset. De quo tamen rariùs est timendum citra ritè dispositos. Addi etiam passim solet, quòd cùm satisfactio sit pars integralis quasi materialis, debeat præcedere formam. Verùm constat eam, etsi priùs imponatur, equidem semper in executione formam sequi. A qua etiam satis determinatur, etsi postea imponatur: tum ipsâ impositione, quæ est sententia secundaria; tum absolutione, quæ facit, ut sit sacramentalis. Non potest tamen ipsa impleri ante absolutionem; ut constat ex usu, idcirco observando, quòd satisfactio deleat residuum pœnæ restantis post culpam remissam, cujus remissio fit per absolutionem, & præcedere debet remissionem pœnæ. Potest tamen interdum Confessarius dilaturus absolutionem, interea ad probandam pœnitentis dispositionem, aliquid ab eo exigere; præsertim ut impleat priorum confessionum pœnitentias à se neglectas.

12. *Rectiùs, non necessariò imponitur ante absolutionem.*

QUÆSTIO II.

Qualiter Satisfactio à Confessario imposita sit acceptanda & implenda à pœnitente?

13. *Tenetur pœnitens pœnitentiam congruam acceptare.*

DICO I. Obligatur Pœnitens ad acceptandam pœnitentiam congruam & discretam. Ita plerique Theologi, & Recentiores ferè omnes, contra *Gabrielem* & alios. Probatur I. quia Christus *Joan.* 20. dedit Sacerdotibus judiciariam potestatem ligandi: quam potestatem etiam referri ad injungendam pœnitentiam, & eatenus in Sacerdotibus residere, docet *Tridentinum sess.* 14. *cap.* 8. & *can.* 15. Ergo tenetur pœnitens illam acceptare: nam potestati præcipiendi & ligandi correspondet obligatio acceptandi & implendi.

Probatur II. ex communi usu & sensu non tantùm Confessariorum, sed etiam pœnitentium, qui non dubitant, quin à Confessariis possint adstringi ad suscipiendam & exequendam pœnitentiā Confessariis bene visam, quando non existimant se habere legitimam excusationem. Huc accedit natura judicii: nam qui judicio alicujus subditur, debet parere sententiæ in eo latæ. Accedit etiam, quòd juxta *Tridentinum sup. cap.* 5. pœnitens debeat integrè confiteri, etiam in ordine ad hoc, ut Confessarius ei imponat congruam pœnam; ergo similiter pœnitens debet illam suscipere. Denique cùm satisfactio tamquam pars integralis debeat à Sacerdote imponi, consequenter debet eatenus à pœnitente acceptari.

14. *Occurritur [illegible] objectionibus.*

Verum quidem est posse pœnitentem etiam satisfacere per alia bona opera, nec per se obligari ad satisfaciendum in hac vita pro pœna alioquin debitā in purgatorio: ex susceptione tamen hujus Sacramenti obligatur suscipere & exequi pœnam in eo injunctam: cùm is qui judicio subjicitur teneatur sese sententiæ judicis conformare. Est quidem hoc judicium voluntarium peccatori, ut accedat ad unum aut alium Sacerdotem, sed necessarium est, ut accedat ad aliquem, & ita ad summum erit ei liberum si nolit acceptare pœnitentiam ab uno injunctam quærere alium; sed tamen ab aliquo pœnitentiam acceptare tenebitur, ut absolvatur.

15. *Conclusioni non contrariatur Scotus, cujus mens declaratur.*

Nec adversatur *Scotus d.* 19. *num.* 27. & alibi, etsi ordinariè in contrarium citetur: non enim docet sacerdotem non posse pœnitentem adstringere ad acceptandam pœnitentiam, aut obligari ex justitia ad pœnitentem tali casu absolvendum, sed charitati esse conformius, ut absolvat pœnitentem, qui ex nimia animi fragilitate & difficultatis apprehensione nollet ullam pœnitentiam peccato condignam acceptare. Et allegat *dist.* 15. *q.* 1. *n.* 14. illud *Isaia* 42. (quod de Christo recitatur *Matth.* 12.) *arundinem quassatam non confringet, & linum fumigans non extinguet.* Idque *Scotus* rectè docet: cùm etiam juxta alios sit in arbitrio Sacerdotis, attentâ fragilitate pœnitentis, aliisque circumstantiis, injungere levissimam pœnitentiam pro gravioribus peccatis. Non suadet tamen, expressè saltem, in simili casu imponi aliquam, licèt levissimam pœnitentiā: sive quia consuetudo ista tunc fortè non omnino obtinuerat, sive quia levissima pœnitentia respectu graviorum peccatorum est moraliter nulla.

DICO II. Satisfactionem legitimè impositam & acceptatā tenetur pœnitēs implere sub mortali, si materia sit gravis. Ita omnes Theologi, excepto ferè *Caietano.* Et patet à fortiori ex dictis *Concl. præc.* Confirmatur: quia legitimo præcepto, quale hic est debet parere subditus sub gravi obligatione, si materia sit gravis. Quod addo: quia sicut in aliis præceptis, sic etiam in hoc excusat materiæ levitas à mortali; ut si v. g. pœnitens omittat tres aut quatuor orationes Dominicas, sive pœnitentia sit totalis sive partialis. 16. *A fortiori tenetur pœnitens pœnitentiam acceptatam implere, sub obligatione gravi ex genere suo.*

Petes, An pœnitētia gravis imposita pro culpis levibus vel aliàs confessis etiam obliget sub mortali? Resp. valde probabiliter quòd sic: quia etiam tunc verum subest præceptum, & adest materia sufficiens. Oppositum tamen est etiam valde probabile, & fortè probabilius; quod docet *Suarez* cum pluribus aliis: nam gravitas præcepti seu obligationis non est præcisè attendenda ex ipsa materia pœnitentiæ secundùm se, sed simul ex radice obligationis seu præcepti, ultra quam non censetur potestas judicis se extendere; quæ radix seu causa cùm sit levis, scilicet culpa venialis aut nō necessariò confitenda, & propterea numquam sit gravis obligatio acceptandi, sic nec esse videtur gravis obligatio adimplendi. Quare pœnitentia alioquin gravis censetur in talibus circumstantiis levis materia præcepti, quia scilicet imponitur & spectatur tamquam pœna materiæ, quæ in hoc tribunali est levis. Et indubiè sic potuisset potestas judicis in hoc tribunali à Christo fuisse restricta, idque valde congruè: adeòque sic factum esse censeri potiùs debet, quàm aliàs, quò usque non constat de contrario, quod faceret ad oneris augmentum in hoc foro, potiùs facilitando, quantùm fieri potest, quàm aggravando. Estque à fortiori id verum, quando Confessarius materiam hujusmodi intenderet solùm imponere sub levi obligatione: cùm instar legislatoris possit materiam alioquin gravem leviter præcipere: quidquid Nonnulli id in dubium vocare aut negare voluerint. 17. *An graviter obligare possit pœnitentia imposita culpis levibus aut aliàs confessis.*

DICO III. Pœnitens obligatur pœnitentiam à Confessario injunctam implere per 18. *Pœnitens debet pœni-*

tiam implere per seipsum.

per se ipsum: nam obligatio ista est personalis, quatenus pœnitens tamquam reus ita castigetur pro peccatis admissis. Excipe, quando Confessarius aliud exprimit, aut quando pœnitentia consistit in operibus, quæ per alium tamquam merum instrumentum eadem bonitate fieri possunt, v.g. datio eleemosynæ; nisi & hanc Confessarius vellet ob justam causam immediatè erogari ab ipso pœnitente. *Exceptio quadam.*

19\. *Varia, qua ab impletione pœnitentia excusant.*

Dico IV. Pœnitens excusatur à pœnitentia, si sit illi facta impossibilis ratione paupertatis, infirmitatis &c. Secundò si ob gravitatem sit injusta. Tertiò si non potest eam implere sine infamia. Quartò si sciat confessionem non fuisse validam. Quintò si pœnitentiæ sit oblitus, sive culpabiliter, sive inculpabiliter. Neque tunc debet repeti prior confessio, ut Quidam sine fundamento dixerunt; sed peccatum dumtaxat oblivionis, si fuerit ipsa culpabilis, est in proxima confessione aperiendum; ut communiter alii Doctores tradunt. Unde oblivione supposità pœnitens fit liber ab obligatione implendi, uti ab obligatione aliorum præceptorum, quæ ob ignorantiam aut aliam causam non potest servare. Nullo verò jure præscripta est obligatio ob hoc iterum confitendi peccata semel ritè confessa & absoluta, aut aliquid faciendi loco pœnitentiæ oblitæ. Sed ad summum erit obligatio, ut si oblivio accedat tempore, quo Sacerdos fortasse recordetur pœnitentiæ quam injunxit, teneatur pœnitens ad eum redire, & interrogare. Quòd si nec Sacerdos recordetur, non oportet, ut alia imponatur: immo nec imponi potest, quæ sit propriè sacramentalis, si ampliùs non duret moraliter prius judicium. Hoc tamen moraliter adhuc durante (in quo tempore determinando mirè variant Auctores) si Sacerdos imponat novam pœnitentiam, deberet illam pœnitens implere. Immo dubitari posset, an non teneretur tali casu ad perficiendum Sacramentum novam petere; uti teneretur petere primam, si Sacerdos esset oblitus aliquam imponere.

QUÆSTIO III.

De Effectu Satisfactionis Sacramentalis?

20\. *Satisfactio sacramentalis delet pœnam temporalem ex opere operato.*

DICO I. Satisfactio sacramentalis tollit aliquid pœnæ ex opere operato. Ita passim Doctores. Probatur: quia sicut Sacramentum integrum, ita quælibet ejus pars debet habere vim efficiendi ex opere operato id, ad quod directè est instituta: atqui satisfactio sacramentalis est instituta ad delendas pœnas, ut constat ex *Tridentino sess. 14. c. 3.* & communi sensu Fidelium: ergo &c. Confirmatur: quia cetera Sacramenta & Sacramentorum partes habent suos proprios effectus ex opere operato, & specialiter ipsa absolutio in præsenti Sacramento sic habet pro effectu remissionem peccati quoad reatum culpæ: ergo similiter satisfactio habet suum proprium effectum (qui est juxta *Tridentinum suprà* plena & perfecta etiam quoad reatum pœnæ remissio peccati) ex opere operato.

Delet autem pœnam cum proportione à Deo taxatâ, nobisque ignotâ; eo equidem majorem quo ipsa est in ratione satisfactorii operis (in quo specialiter consideratur pœnalitas) major, & ferventiùs, ac meliori dispositione adimpletur: quemadmodum formæ seu causæ naturales, ipsaque Sacramenta operantur alios suos effectus cum proportione ad dispositionem illius, cui effectus est applicandus, vel qui illum in se operatur. 21. *Iuxta qualem proportionem id fiat.*

Quia verò satisfactio Sacramentalis etiam est instituta ad faciliùs cavenda in posterùm peccata, existimat *Suarez* per eam opportuno tempore conferri gratias prævenientes, quibus pœnitens juvetur ad peccata vitanda. Quod esto sit probabile, quando saltem pœnitentia non solùm est satisfactoria, sed etiam medicinalis seu in cautelam futurorum peccatorum: tamen incertum est, & negatur à *Lugo* & aliis. Immo varii Doctores volunt per eã etiam conferri gratiam habitualem ex opere operato. Sed hoc non habet sufficiens fundamentum: cùm satisfactio eam non significet, nec ad conferendam illam legatur instituta, prout instituta est, ut imponatur in vindictam præteritorum peccatorum, & ad præcavendum futura. Deinde gratia habitualis jam fuit causata per absolutionem, in qua Sacramentum Pœnitentiæ essentialiter completur: ergo novam gratiam non causat satisfactio subsequens, eatenus solùm integrans hoc Sacramẽtum, quatenus pertinet ad completam peccati remissionem, scilicet quoad residuum pœnæ temporalis post culpam in absolutione remissam restantis. Ita communiùs Doctores: quorum opinionem *Turrianus* ineptè appellat temerariam. 22. *Incertum, an conferat gratiam prævenientem.*

Dico II. Satisfactione impletâ in mortali satisfit obligationi, & probabiliter delentur pœna. Prima pars est communis. Ratio est: quia per talem satisfactionem ponitur substantia actûs præcepti; quod sufficit, ut in aliis præceptis & legibus patet. Posset quidem Confessarius obligare ad implendam pœnitentiam in bono statu, non censetur tamen id facere, ut satis constat ex sensu communi, & ex eo quòd sæpè imponantur pœnitentiæ menstruæ vel diuturniores interea certò relapsuris. 23. *Implens pœnitentiam in malo statu satisfacit obligationi.*

24. *An obtineat effectum remissionis pœnæ.* Secunda pars est satis controversa. Plures illam simpliciter negant. Plures alii distinguunt, existimantes satisfactionem in malo statu impletā, non quidem delere pœnam pro tunc, sed postea ablato obice seu recuperato statu gratiæ. Sed illam simpliciter intellectā modestè asserit *Scotus* tamquam probabilem, quem præter suos sequitur *Joannes Medina, Vasquez, Navarrus, Kellisonus, Diana* & alii plures apud *Aversa q. 14. sect. 8* *Opinio affirmativa Scoti & plurium aliorum suadetur.* Probatur: quia non satis apparet, cur status peccati censeatur obex in ordine ad remissionem pœnæ restātis pro peccatis remissis, illam saltem quæ fit ex opere operato: nam ibi non ita attēditur dignitas ipsius operantis, quàm dignitas operis, quatenus facti juxta institutionē Christi, cui ipse satisfactionem suam condignam applicavit. Sicut ideo juxta ipsum *Suarez, Lugo* & alios nō obstat effectui Satisfactionis, quòd ipsa sit opus naturale, aut etiam aliquâ circumstantiâ vitiatum. Maximè quia etsi homo operans de facto non sit in statu gratiæ, in illo tamen fuit, quando peccata per Sacramentū fuerunt remissa quoad culpam. Nec ex ullo capite probatur, cur talis ob reincidentiā in statum peccati sit incapax remissionis pœnæ temporalis, saltem faciēdæ ex merito seu satisfactione condignâ Christi vi Sacramenti.

25. *Confirmatur.* Confirmatur: quia alioquin Ecclesia deberet curare, ut pœnitentes solverent suas pœnitētias in statu gratiæ: nec deberet permittere Confessariis, quòd imponant pœnitentias diuturniores; cùm subsit evidens periculum, quòd saltem ex toto non implebuntur in gratia. Deinde sic facilè patet, quòd implentes pœnitentiam in malo statu ne quidē venialiter peccent: hoc autem difficile est in altera opinione: juxta quam tales privarent partem Sacramenti suâ speciali significatione ac proprii effectûs operatione. Nec excusat hujus effectûs reviviscentia: sicut reviviscentia Baptismi non excusat, quò minùs peccet suscipiens Baptismum cum obice. Adde, non subesse fundamentum istius reviviscentiæ: quam proinde non admittunt plures alterius opinionis fautores: sed si verè non prosit satisfactio dum impletur, non prodest umquam postea instar operis mortui.

26. *An vel qualiter peccator sit capax remissionis pœnæ temporalis.* Nec dici potest constitutū in malo statu esse incapacem remissionis pœnarum temporalium: nam etiā existens in statu damnationis mediante satispassione accipit remissionem pœnarum temporalium restantium post peccata remissa, ut habet verior doctrina tradita *Disp. 7. de Pecc. mort. & ven. q. 12.* Deinde saltem peccator non est incapax remissionis ejusmodi in hac vita, quādo non intervenit nova gratia, quæ sit facienda peccatori, sed gratia jam facta est ei dum justus erat; prout contingit in satisfactione sacramentali, quæ fuit à Sacerdote præfixa peccatori in Sacramento justificato, in eamdem commutatâ purgatorii pœnâ; postea verò hic solùm solvit seu implet, quod ita præfixum est. Ex quo etiam colligi potest differentia inter effectum Satisfactionis sacramentalis & effectum satisfactorium Sacrificii Missæ: nam in hoc deberet à Deo fieri de novo gratia homini jā existenti in malo statu, qui (ut Alii urgent) est eâ indignus, acceptando videlicet satisfactionem in favorem illius. *Differentia inter effectum satisfactionis sacramentalis & sacrificii Missæ.* Ob quod etiā communiter existimatur Deus non acceptare indulgentiam tali concessam (quàmvis tamen neutrum horum certò constet) at in pœnitentia sacramentali acceptatio est facta in ipsa impositione pœnitentiæ, junctâ absolutioni; pro tunc autem pœnitens erat justus.

Non obstat etiam quòd satisfactiones solorum justorum sint expiatoriæ pœnarū temporalium, ut colligitur ex *Tridentino sess. 14. c. 8.* 27. *Objicitur & explicatur auctoritas Tridentini.* Nam præterquam quòd hoc negent Nonnulli, præsertim *Scotistæ*, & ex his aliqui specialiter contendant satisfacere posse peccatorem saltem de congruo, sicut de congruo mereri; prout etiam de facto peccatori remittitur pœna æterna ob contritionem, & juxta modum ejusdem pars simul aliqua pœnæ temporalis aut interdū tota velut ob meritum congruum: dico *Tridentinum* eatenus solùm loqui de satisfactionibus condignis ex opere operantis. Itaque tunc non attenditur honestas, supernaturalitas, status gratiæ, quatenus est ex parte operantis; sed sola dignitas & vis operis ut facti secundùm institutionem Christi: sicut actio ministri conficientis & conferentis Sacramētum habet effectum gratiæ ex opere operato in suscipiente, etsi ipsa sit vitiata per malam intentionem. Idem esset de sumptione Eucharistiæ factâ à justo ob vanam gloriam, si (quod Nonnulli dixerunt) ipsa sumptio alioquin sit etiam causa gratiæ.

QUÆSTIO IV.

Qualiter possit Pœnitentia semel injuncta mutari?

SUPPONO neminem propriâ auctoritate posse mutare pœnitentiam, etsi in meliorem: hoc enim spectat ad officium Judicis, non Rei. 28. *An possit satisfactio sacramentalis à pœnitente ipso commutari saltem in meliorem.* Aliud est in voto, quod utì quisque sibi imponit quatenus est Deo gratum, ita etiam in aliud Deo gratius mutare potest. Ita communiter Doctores; etsi pauci doceant posse sic mutari in evidenter meliorem: quod quidem non improbabile existimat *Diana*, alii tamen improbabile censent. Confirmatur: quia ad satisfactionem obligatur pœnitens ex præcepto Confessarii: subditus autem nequit propriâ auctoritate mutare præceptum superioris in aliam materiam etiam meliorem.

Quem-

Quemadmodum similiter dum Pontifex pro indulgentiis lucrandis præscribit certa opera, non possunt ea fideles auctoritate propriâ mutare in meliora. Nihilominus si pœnitens antecedenter ad impletionem pœnitentiæ per privatas satisfactiones extinxisset totum debitum pœnæ temporalis restantis ex peccatis confessis, idque ei satis constaret (quod non est natum fieri) eo ipso tolleret indirectè obligationem pœnæ sacramentalis, ablato obligationis fundamento, quod est pœna temporalis restans, prout etiam de indulgentiis mox dicetur.

29. *An ab eo, qui potest dare indulgentias.*

Supponunt etiam Doctores communiter pœnitentiam quatenus imponitur in vindictam posse commutari ab eo, qui potest cōcedere indulgentias, idque indirectè; quatenus per eas subtrahitur materia satisfactionis, videlicet debitū pœnæ, & consequenter obligatio satisfaciendi. Quod etiā supponere videtur *Innocentius III. cap. Cùm ex eo, de Pœnit. & remiss.* Unde iidem Doctores censent, promerentem indulgentias, quæ videantur non minores debito pœnæ, non peccare omittendo pœnitentias injunctas in meram vindictam. Quàmvis addant non esse cōsultum, eò quòd homo sit incertus, quantum pœnæ persolvendum habeat, quantumq; indulgentiarum promereatur.

30. *Objicitur contra difficultas.*

Res tamen hæc habet aliquam difficultatem, ob quam nonnulli Recentiores post *Alexandrum Alensem* & alios Antiquos docent remanere obligationem implendi pœnitentiam sacramentalem, etsi non remaneat tanta pœna luenda; idque ex præcepto judicis & integritate Sacramenti. Quemadmodum est obligatio subeundi sententiam Confessarii de peccatis quoad culpam per contritionem jam remissis. Nihilominus responderi potest, satis constare de obligatione confessionis, nō autem de obligatione satisfactionis vindicativæ, fundamento sublato, seu pœnâ jam deletâ, sed potiùs constare oppositum ex sensu communi. Unde etiam non debuisset Confessarius pœnam vindicativam ab initio imponere, quando scivisset totam pœnam in foro Dei esse deletam. Concurrit enim satisfactio tamquam pars, quatenus ad plenam atque integram peccati, etiam quoad pœnam, remissionem requiritur, ut colligitur ex *Tridentino sess. 14. c. 3.* plena autem atque integra peccati remissio tunc supponitur. Immo *Arriaga d. 14. sect. 5.* rejicit *Suarium* quatenus hic præfatam doctrinam limitat ad pœnitentiam quà vindicativam, seu quà non medicinalem: eò quòd *Bonifacius VIII.* aliàs non reprehendisset Confessarios, qui anno Jubilæi imponebant alias pœnitentias, nec *Innocentius III. c. Cum ex eo*, dixisset Indulgentiis enervari satisfactiones sacramētales, si semper maneret sufficiens ratio eas imponendi & implendi per modum medicinæ. Et planè dum olim de injunctis pœnitentiis solebat fieri relaxatio totalis vel partialis, existimabant fideles, se simpliciter esse liberatos ab impletione pœnitentiarum sic relaxatarum, sine consideratione hujusmodi distinctionis sive limitationis. Vide *Arriaga* suprà: qui ultro tamen fatetur non tolli obligationem velut juris naturalis adhibendi medicinam, quatenus foret vitationi peccatorum necessaria, etiam independenter à mandato Confessarii.

Solutio.

31. *Quilibet Cōfessarius potest commutare pœnitentiam, etiam ab altero, etsi Superiore injunctam.*

DICO I. potest quilibet Confessarius pœnitentiam ab alio, etiam Episcopo, aut altero superiore injunctam commutare. Ita communiter Doctores cōtra *Sotū* & quosdam alios; qui tamen fatentur id fieri posse, quando acceditur idem Confessarius, conformiter ad naturam judicii; dum non constat judici, postquam semel functus est officio, ademptam esse potestatē se denuo in judicium intromittendi. Quod in præsenti non constat, quin potius ex sensu & praxi communi oppositum. Verùm pariter praxis & sensus communis Doctorum & Confessariorum docet, id quod habet nostra Conclusio. Quæ probatur: quia etsi adeatur alius Confessarius, idem tamen est tribunal, idemque judicium ejusdem potestatis: unde sicut judex qui in alterius munus succedit, potest mutare taxatas à priore judice pœnas; ita non est ratio, cur in hoc tribunali idem fieri nequeat, saltem dum subest legitima causa. Nec quoad potestatem absolvendi & ligandi in hoc foro unus est altero superior vel inferior; sed hæc potestas immediatè exercetur vice Christi, sub quo quilibet sacerdos est supremus judex, etsi inferior debeat à superiore recipere jurisdictionem sive materiæ applicationem.

32. *Communior sententia excipit pœnitentiam impositam pro reservatis.*

Excipiunt tamen Doctores communiùs (contra *Vasquez* & quosdam alios non improbabiliter oppositum docentes) casum, quo pœnitens habet peccata reservata, à quibus directè fuerat absolutus: nam quando Sacerdos non potuit primò causam cognoscere, non videtur circa illā quidquam posse immutare; cùm reservatio fieri videatur non tantùm propter absolutionem, sed peccatum sit etiam propter pœnitentiæ impositionem reservatum. Quare reservatione per confessionem etiam invalidam ablatâ, manet obligatio pœnitentiæ impositæ (non tamquam sacramentalis, sed tamquam reservationi respondentis) quam potest quidem inferior sacramentalem facere, & consonum est; non tamen tollere.

33. *Differentia inter commutationem illius & voti reservati.*

Neque obstat exemplum de commutatione voti reservati, quòd non censeatur ampliùs reservatum id, in quod commutatur. Nam commutatio voti tribuit alteri facultatem faciendi, aut votum quod reservatum est, aut aliud quod noscitur non esse ex reservatis, non imposito illi præcepto fundato in simili altiori potestate. At pœnitentia instar præcepti imponitur simul

ex altiori ista potestate, reservationi peccati respondente: ideoque res præcepta reservata manet, quemadmodum reservata erat absolutio peccati, etiam in ordine ad præceptum pœnæ reservati. Ad hoc tamē fortè responderet quis reservationem quidem fieri, partim ob impositionem pœnæ, tamen etiam ob alios fines, quibus factum est satis, nempe ob comparitionem coram superiore, efficaciores instructiones, timorem peccandi &c. Quare ob unicam illam rationem non videtur manere peccati reservatio, adeò odiosa: quin potiùs videtur dicendum planè tolli reservationem per absolutionem. Quæ responsio difficulter improbari posse videtur. Et juxta hanc consequenter posset Sacerdos simplex ex justa causa commutare pœnitentiam mortalibus reservatis semel directè absolutis impositam.

Opposita sententia non potest esse aciter improbari.

34. *Commutatio locum habet etiam in pœnitentia medicinali.*

Adverte autem Conclusionem intelligi non tantùm de pœnitentia vindicativa (ut Quidam voluerunt) sed etiam de medicinali seu præservativa: cùm sit par ratio, nec in praxi Confessarii inter unam & alteram faciant aliquam differentiam. Quando tamen medicina impusita esset unicum medium præcavendi peccata, deberet etiam sponte ab ipso pœnitēte adhiberi, nec posset rectè à Confessario tolli; sed an validè, sic ut pœnitens non teneretur quantùm est ex præcepto Confessarii, dubium est.

35. *Commutatione factâ an liberum maneat implere alterutram.*

Commutatione autem factâ valde probabiliter liberum est pœnitenti eligere alterutram; cùm fiat in ejus favorem, quo non tenetur uti; sicut de voti commutatione dici solet.

Dices, per posteriorem sententiam revocatur prior, imponiturque novum præceptum, ergo non pendet deinceps electio ab arbitrio pœnitentis. Responderi potest, esse revocationem per novum præceptum tacite conditionatum, nisi malit pœnitens tenere prius. Alioquin si Sacerdos aliud intenderet, deberet pœnitens determinatè secundam implere. Estque aliqua disparitas in commutatione voti; nam illa fit sine impositione præcepti, sed datur facultas assumendi voto aliam rem.

36. *Commutatio debet fieri intra confessionem,*

Dico II. Non potest quis mutare pœnitentiam alterius, nisi intra confessionem, & habitâ saltem confusâ peccatorum notitiâ. Prima pars est communis Doctorum. Ratio est; quòd impositio novæ pœnitentiæ sit actus clavium; adeòque debet fieri intra confessionem, sicut impositio prioris, Deinde non est judex nisi in confessione.

Exceptio quadam.

Excipe casum, quo accedit idem Confessarius intra tempus, quo adhuc ipsius judicium moraliter censetur durare. Ad quod requiri solet propinquitas temporis. In cujus tamen determinatione variant Doctores: nam aliqui requirunt ut fiat statim seu continuò: aliqui determinant tempus mediæ horæ, aliqui tempus unius aut alterius diei, aliqui tempus tridui, aut etiam octidui. Denique *Lugo* non aliud tempus determinat, nisi intra quod Confessarius recordetur confessionis vel statûs pœnitentis. Quod confirmat exemplo ipsius pœnitentiæ sacramentalis, quæ post lōgum tempus impleta sufficienter unitur reliquis partibus. Et quidem sufficienter uniretur, etsi implenda demum foret intra septennium. Ex quo tamen non sequitur sententiam seu judicium Confessarii durare moraliter per septennium. Aliud est de satisfactione: ipsa enim manet post finitam sententiam judicis implenda cum suo tractu temporis vi obligationis à reo susceptæ in posterum præstandi mandatum.

An autem necessarium sit, ut pœnitens aperiat Confessario se priùs talem vel talem pœnitentiam accepisse; & similiter ut eamdem intendat Confessarius commutare: an verò sufficiat pœnitentem simpliciter eadem peccata denuò confiteri, eorumque pœnitentiam quasi tunc primò accipere, non ita constat. Postremum sufficere varii censent. Sed plures contradicunt: eò quòd sic procedendo videatur à secundo Cōfessario simpliciter imponi novum præceptum priori relicto; adeòque pœnitens videatur obligatus ad utramque pœnā proportionatè ad gravitatem illius & materiæ confessionis, necessariæ scilicet vel liberæ. 37.

An debeat intimari secundo Confessario impositā fuisse priùs aliam pœnitentiam.

Secunda pars Conclusionis est communior Doctorum. Probatur: quia impositio pœnitentiæ est actus judicialis; debetque fieri cum proportione ad multitudinem & gravitatem peccatorum; ergo non potest fieri, nisi præhabitâ illorum cognitione. 38.

Commutādi pœnitentiam debent notificari peccata ob quæ fuit imposita,

Contrarium tamen docet *Navarrus c. 26. n.22.* & plures alii, quorum opinionem *Diana P.2. Tract. 1. Miscell. Resol.53.* probabilissimam existimat. Quæ ad hoc juvare potest, ut non exigatur iterata confessio tam distincta & exacta, quàm fuerit ab initio necessaria ad obtinendam absolutionem. Deinde ex hac parte jam satisfactum erat integritati confessionis, quæ principaliter requiritur in ordine ad absolutionem. Quare sufficiet præbere alteri Confessario talem notitiam, quâ prudenter possit dirigi in permutanda pœnitentia, vel sufficiet dicere specialiter illa peccata, quorum intuitu talis pœnitentia inter plures partes fuisset imposita. Immo interdum sufficiet uno verbo dicere: Similem huic confessionem aliàs feci, & similia peccata dixi, de quibus nunc denuò me accuso. Adde, Sacerdotem dum actu absolvit, vel primò pœnitentiam imponit, frequenter non recordari distinctè peccatorum in speciali, sed potiùs statûs pœnitentis in confuso. Interdum etiam fieri posset, quòd pœnitens sit oblitus peccatorum sigillatim, & tamen justa appareat ratio commutandi. Immo tam aperta posset esse causa commutationis, ex solo statu pœnitentis, etiam indepen-

Et qualiter.

penden-

pendenter à qualitate peccatorum, ut prudenter fieri posset gratiosa remissio, accedente fortè impotentiâ aliam pœnitentiam faciendi.

QUÆSTIO V.

An in Ecclesia sit potestas conferendi Indulgentias?

39. OB affinitatem eum satisfactione sacramentali, quam etiam suo modo supplere potest, agi hîc câdem operâ solet de satisfactione, quæ applicatur per Indulgentias. Quarum nomine intelligitur remissio pœnæ temporalis debitæ ob peccata quoad culpam remissa, quæ quidem non fiat virtute Sacramenti vel martyrii, sed per satisfactionem Christi Domini & justorum nobis applicatam ab habente potestatem.

Nomine Indulgentiarum quid significetur.

Primi qui Indulgentias impugnarunt sunt *Waldenses*, seu *pauperes de Lugduno*: quos more suo secutus est *Wicleff art.* 42. damnato in *Concilio Constantiensi sess.* 8. *Wicleffum* secuti sunt *Hussitæ*, ut intelligi potest ex *l.* 1. *Cochlæi de Historia Hussitarum*. Hos imitatus *Lutherus* ab impugnatione indulgentiarum hæresim suam auspicatus est: cui adhæserunt *Melanchton*, *Illyricus*, *Heshusius*. Etiam indulgentias impugnavit *Calvinus*, & copiosissimè *Kemnitius*. Ita refert *Bellarminus l.* 1. *de Indulgentiis c.* 1.

Primi earũ impugnatores fuêre Waldenses: post hos dispersi alii.

40. Verùm esse in Ecclesia potestatem concedendi Indulgentias definivit *Trid. sess.* 25. *in Decreto de Indulgentiis*, & *Concilium Constantiense sess.* 8. Eamdem veritatem apertè supponit *Concilium Lateranense* sub Innocentio III. *c.* 62. & refertur c. *Cùm ex eo, de Pœnit. & remiss.* ubi emendantur in hac re abusus, & potestas Episcoporum in taxa Indulgentiarum determinandâ restringitur. Similis emendatio legitur in *Concilio Lugdunensi* sub Innocentio IV. & refertur *c.* 1. *de Pœnit. & remiss. in* 6. Eamdem veritatem supponit *Concilium Viennense* concedens (ut refertur *Clem. unic. de Reliq. & Venerat. Sanctorum*) Indulgentias iis, qui divinis officiis intersunt in festo & per Octavam Corporis Christi. Quæ Conciliorũ generalium, atque adeò Ecclesiæ Catholicæ, quæ errare nequit, doctrina, abundè sufficit: quantumvis Sectarii Concilia legitima, à quibus damnantur, contemnant, secuti exempla veterum Hæreticorum, qui similiter Concilia generalia (quorum tamen in Ecclesia est saluberrima auctoritas juxta *Augustinum Epist.* 118.) nihili faciebant, uti *Ariani* Nicænum, *Nestoriani* Ephesinum, *Eutychiani* Calcedonense; & sic de ceteris.

Sed eam concedendi potestatem in Ecclesia esse, docent varia Concilia generalia,

Quorum auctoritas sufficientissima est ad probandum.

41. Neque præfata Concilia Indulgentias noviter induxerunt, sed de eis tamquam re antiquâ & usitatâ, in qua dudum abusus irrepserant, agunt. Nam (ut ex probatis auctoritatibus refert *Bellarminus lib.* 1. *de Indulgentiis cap.* 3.) earum potestatem etiam usurpasse legitur Innocentius III. ante celebrationem Concilii Lateranensis, concedens indulgentias plenarias pro auxilio terræ sanctæ; & ante illum Eugenius III dans per litteras generales indulgentiam proficiscentibus ad bellum sacrum: & ante hunc *Paschalis II.* in Concilio Lateranensi anno 1116. concedens indulgentias quadraginta dierum iis qui ad Concilium venerant: & ante illum *Urbanus II.* in Concilio Claramontano dans indulgentias proficiscentibus ad bellum sacrum: & ante Urbanum *Gregorius VII.* frequenter in suis Epistolis cōcedens indulgentias: & ante 800. annos *Sergius II.* & antea adhuc *Leo III.* (qui sedere cœpit anno 795.) teste S. Ludgero in Epistola, quam refert *Surius Tom.* 2. *die* 5. *Martii* post vitam *S. Swiberti c.* 9. Indulgentias quoque in diebus stationum principaliter esse concessas à *Gregorio Magno* testis est *Gulielmus Altisiodorensis*, & post eum *D. Thomas* 4. *d.* 20. *q.* 1. *art.* 3. *quæstiunc.* 2. Vide *Bellarminum suprà*, & *l.* 2. *c.* 20. Et *Suarez d.* 49. *sect.* 2.

Accedit usus antiquus Pontificum.

Ac ne indulgentiarum vestigia in Statutis antiquissimorum Conciliorum & scriptis veterum Patrum deesse conquerantur Hæretici (è quibus Kemnitius impudenter mentitur eas cœpisse circa annum 1200. nec antea ullum de eis Auctorem scripsisse; cùm tamen idem primos earum, utique jam dudum usitatarum, impugnatores faciat *Waldenses*, qui apparuerunt circa annum 1170. & *Alexandrum III.* qui cœpit sedere anno 1159. fateatur scripsisse de indulgentiis, quæ fiebant in dedicationibus Ecclesiarum, aut dabantur conferentibus aliquid ad ædificationem pontium, ut refert *Bellarm. l.* 2. *c.* 20.) *Concilium Nicænum can.* 12. aliàs 11. circa lapsos pœnitentes, si seriò pœniteant, statuit: *Postmodum verò* (seu post aliquam pœnitentiam peractam) *licebit Episcopo de his aliquid humanius cogitare*: negligentiores autem jubet Concilium explere omnino tempus definitæ pœnitentiæ; his itaque nihil, prioribus aliquid indulgendum censet. Consona statuerat antea *Concilium Ancyranum can.* 4. 42.

Indulgentiarum vestigium reperitur in antiquissimis Conciliis.

His accedit *Cyprianus Martyr Epist.* 46. aliàs *lib.* 3. *Ep.* 11. qui Urbano & Sidonio in hæresim lapsis ignovit, & confessis ac contritis sine ulla pœna indulsit. Vide etiam eumdem *Epist.* 52. aliàs *l.* 4. *Epist.* 2. ubi de Trophimo agit. Unde constat non solùm agere ipsum de indulgentia, quæ detur de pœnitentiis injunctis, quarum formulæ frequentes olim erant) sed etiam antequam injunctæ essent. Et planè ex eadem causa remitti poterant antequam injungerentur, ex qua remitti poterant jam injunctæ. Quia verò lapsi abbreviationem pœnitentiæ impositæ sive imponendæ impetrare conabantur per Confessores in carceribus constitutos, jamque martyrizandos, atque ita 43.

Nec non in scriptis S. Cypriani.

ita ad Dominum tendentes, qui se per Epistolam ad Episcopum ejus rei gratiâ scriptam interponebant, monet eosdem Martyres & Confessores (*Cyprianus Epist.11. aliàs l.3. Ep.5.* ne cum enervatione Ecclesiasticæ disciplinæ nimis essent in hoc faciles, nec nisi dignos ad ejusmodi indulgentiam (quo nomine *Cyprianus* frequenter utitur) seu gratiam accipiendam Episcopis cum litteris præsentarent. Vide *Argumentum Epistolæ, & Pamelium in notis ejusdem, & in notis Epist.21. & 23.* Quare *Tridentinum sess.25. in Decr. de Indulg.* verissimè dixit, quòd Ecclesia *hujusmodi potestate divinitus sibi traditâ, antiquissimis etiam temporibus usa fuerit.*

44. *Varii adduc locum Apostoli 2. Cor. 2.* Quin immo putant multi Interpretes & Theologi Apostolum 2. *ad Cor.* 2. dedisse incestuoso jam pœnitenti indulgẽtias, dum ait: *Nam & ego quod donavi, si quid donavi, propter vos in persona Christi.* Rogaverant enim Corinthi. Apostolum ut incestuoso excommunicato & jam seriam pœnitentiam agenti, condonaret quod supererat pœnitentiæ: cùm esset periculum ne fortè nimia tristitia absorberetur, quibus Apostolus annuit ut ipsi nomine suo indulgerent. Id autem dicit se fecisse in persona Christi sive auctoritate à Christo acceptâ, idque propter ipsos sive communem ipsorum utilitatem, ne ob Prælati severitatem detur locus insidijs satanæ. Ita explicat *Bellarm. l.1. de Indulgentiis c.3.* & alii.

45. *Indulgentiæ variis sunt confirmata miraculis,* Eadem veritas confirmata fuit plurimis & maximis miraculis, quæ *S. Bernardus* (ut narratur *l.3. vitæ c.4.* & ipse modestè indicat *l.2. de Consideratione in princip.*) patravit, prædicans variis in locis indulgentias ab Eugenio III. concessas Cruce signatis in ordine ad bellum sacrum contra Turcas.

Signanter Indulgentia vulgò dicta Portiuncula. Quibus accedit portentosa indulgentia S. Mariæ Angelorum seu Portiũculæ à Christo concessa S. Francisco sub ratihabitione sive confirmatione Pontificis Romani: quæ & ipsa specialiter pluribus miraculis confirmata fuit, & concursu mirabili populorum usque hodie stabilitur: de qua etiam testimonium perhibent probatissimæ historiæ, ac *S. Bernardinus To.1. Homil. in Dom. I. Quadrag.* Et *S. Antoninus 3. P. Summa Histor. Tit.24. c.14. §.3.* Immo de ea honorificam mentionem faciunt diversi Romani Pontifices, ut Alexander IV. Bullâ. *Quia longum,* Benedictus XII. & alii.

46. *Probatur nihilominus veritas Catholica ex Scriptura, ut subsistat sensui Ecclesiæ.* Denique quàmvis verba Scripturæ per se sumpta non possint evincere hanc veritatem, eam tamen sufficientissimè suadent illa Christi *Matth.16. Tibi dabo claves regni cælorum, & quodcumque solveris super terram, erit solutũ & in cælo.* Et *c.18. Quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in cælo.* Hæc enim (ut sensus & usus Ecclesiæ, cujus est judicare de vera interpretatione Scripturarum, ostendit) respiciunt quævis vincula, quibus anima constricta tenetur, quæque aditum cæli occludunt aut impediunt; adeòque vincula non tantùm peccatorum, sed etiam pœnarum temporalium post peccata remissa restantium.

Unde desumitur ratio Theologica: quia cùm constet ex Scriptura datam esse Ecclesiæ potestatem in ipsas culpas: quidni in pœnas consequentes? Præterea sumitur ratio Theologica ex eo, quòd in Ecclesia sit thesaurus constans ex meritis seu satisfactionibus Christi & Sanctorum; qui ne sit otiosus & frustraneus, potest per Ecclesiam dispensari, adeòque ex ipso possunt indulgentiæ concedi. 47. *Confirmatur ratione Theologicâ. Altera ratio desumitur ex Thesauro meritorum Christi ac Sanctorum.*

Ejusmodi porrò thesaurũ tradunt Theologi communiter: & expressè *Clemens VI. Extrav. Unigenitus de Pœnit. & remiss.* dicens Christum *thesaurum, quem sui sanguinis effusione acquisivit, non in sudario repositum, sed per B. Petrum cæli clavigerum ejusq; successores commisisse Fidelibus salubriter dispensandum.* Unde inter articulos *Lutheri* à Leone X. damnatos decimus erat iste: *Thesaurus, unde Papa dat indulgentias, non est Christi & Sanctorum.* 48. *Quem dari probatur.* Confirmatur ex infinitate meritorũ & satisfactionum Christi, quæ indubiè sunt data Ecclesiæ, & numquam possunt exhauriri, quantumcumque pro illis sit datum præmium. *Confirmatur.* Similiter etsi operibus bonis B. Mariæ Virginis, & aliorum Sanctorum sit satisfactum per redditionem præmii, quatenus erãt meritoria; non tamen est satisfactum, quatenus erant satisfactoria; cùm B. Virgo & alii Sancti non indiguerint satisfactione, aut plures saltem non tantâ, quantam promerebantur. *Qualiter ad eum concurrant merita Sanctorum.* Igitur excessus hujusmodi satisfactionum remanet in divina acceptatione, dispensandus per ministros Ecclesiæ; sicut bona civium decedentium sine heredibus aut legatariis devolvuntur jure Gẽtium ad rempublicam per ministros illius distribuenda. Unde *Clemens VI. suprà,* ait: *Ad cujus quidem thesauri cumulum B. Dei Genetricis & omnium electorum à primo justo usque ad ultimum merita adminiculum præstare noscuntur.* Quamquam merita electorum hîc non sint necessaria: cùm etsi forent sola Christi merita, abundè sufficerent; à quibus etiam satisfactiones superfluæ Sanctorum omnem vim trahunt; ut proinde frivolè oblatrent Hæretici, nos injuriam per hoc facere meritis Christi, quæ potiùs exaltamus. *Quæ tamẽ non sunt necessaria.* Juvant etiam ad hoc non solùm satisfactiones superfluæ, sed etiam generaliter propriè dicta omnium merita & preces per modum impetrationis, quatenus objectivè movent Deum, ut satisfactiones Christi nobis applicentur, nosque ad indulgentias percipiendas per veram contritionem & pœnitentiam disponamur. Et sic præstant ad cumulum etiam merita illorum Sanctorum, qui superfluas satisfactiones non habent.

Arguitur ad hominẽ contra Hæreticos. Ipsi sanè Hæretici thesaurum meritorum Christi agnoscunt, quem sibi per fidem

dem specialem applicari putant ad remissionem pœnarum omnium etiam temporalium simul cum culpa: quæ ergo injuria Christo, quod cum thesaurum admittant Catholici sibi applicandum quoad pœnas temporales per Pastores Ecclesiæ?

49. *Fundamenta Hæreticorum.* Fundamentum Hæreticorum recentiorum consistit in negatione purgatorii & suffragiorum pro altero; quod alibi refutatur. Aliud fundamentum est, quòd solius sit Dei seu Christi peccata eorumque pœnas remittere. Sed contrà: Est etiam Sacerdotum tamquam Christi Vicariorum remittere culpas, & per injunctas pœnitentias insuper pœnas restantes: quidni ergo sit penes Ecclesiam remittere pœnitentias injunctas vel injungendas, per indulgentiam nomine & in persona Christi tamquam principalis remittentis.

50. *An Sancti possint dici Redemptores.* Neque inde sequitur, Sanctos esse nostros redemptores, utpote quorum passionibus expiantur nostra delicta quoad pœnas temporales. Non, inquam, id potiùs sequitur, quàm quòd simus ipsi redemptores nostri, quatenus per proprias satisfactiones (quæ tamen ex ipso Christo vim habent) redimimus pœnas temporales post culpam remissam restantes; quas tamen certum est ita à nobis posse redimi ex *Trid. sess.* 14. *c.* 8. & *can.* 13. & 14. Absolutè autem & simpliciter ob hoc non rectè dicitur homo justus redemptor sui vel alterius, sed solus Christus, qui nos ex captivitate peccati & diaboli per suum sanguinem tamquam pretium liberavit. Quamquàm secundùm quid & cum addito posset quis eatenus dici redemptor, uti redimit; sicut & salvator, quatenus salvum facit. Unde sine ratione *Michael Baius* negavit satisfactiones nostras esse dignum pretium redemptionis pœnarum temporalium, ne alioquin essemus saltem ex parte redemptores, ut habet in *art.* 56. à tribus Pontificibus censurato. Prout etiam meritò censuratus est articulus 57. *Per passiones Sanctorum in indulgentiis communicatas non propriè redimitur nostra delicta: sed per cōmunicationē Charitatis nobis eorum passiones impertiuntur, ut digni simus, qui pretio sanguinis Christi à pœnis pro peccatis debitis liberemur.*

51. *Passio Christi applicatur etiam in Sacramentis: Sanctorum verò tantùm extra Sacramenta in indulgentiis.* Notanda verò est differentia inter passiones Christi & Sanctorum, quòd solius Christi passiones possint applicari intra Sacramenta, ad remissionem tum culpæ & pœnæ æternæ; tum etiam pœnæ temporalis, sive totalis, ut in Baptismo, sive saltem pro parte, ut in Sacramento Pœnitentiæ. Quia verò remissioni pœnæ in Sacramentis semper jungitur remissio culpæ, quæ remittitur per passionem solius Christi, & quia ipsa Sacramenta sunt instrumenta solius passionis Christi, patet thesaurum Ecclesiæ quà constantem passionibus Sanctorum non posse dispensari in Sacramentis, sed solùm extrà per indulgentias: quod ipsum tamen etiam à fortiori non est negandum posse fieri de illo quà constante passionibus Christi.

Denique de utilitate Indulgentiarum non est quòd dubitetur: cùm tollant pœnas temporales quæ retardant ingressum cæli; nec impediant exercitium bonorum operum, immo per eas provocentur fideles ad communionem aliaque pia opera præscripta. Utilius quidem est & tutius, per actiones proprias satisfacere, quàm indulgentias quærere: utilissimum tamen est, & istud facere, & hoc non omittere: ut ita suscipientes Indulgentiam non cessent à pœnitentiæ fructibus producendis, qui meritorii & medicinales esse solent. Unde *Tridentinum sess.* 25. *in Decreto de Indulgentiis* meritò docet *Indulgentiarum usum Christiano populo maximè salutarem esse.* 52. *Indulgentiæ quàm sint utiles populo Christiano.*

QUÆSTIO VI.

An Indulgentiæ dentur per modum Suffragii, an verò Absolutionis?

DICO I. Indulgentiæ conceduntur defunctis tantùm per modum suffragii, sive solutionis pro pœna, quatenus Pontifex iis suffragatur, offerens Deo ex thesauro Ecclesiæ pro eorum debitâ pœnâ æquivalens. Ita communiter Doctores contra paucos. Probatur I. ex formulis quibus Pontifices communiter utuntur, in quibus dicunt se concedere defunctis indulgentias per modum suffragii. Et confirmatur ex *Leone X. in Epist. ad Caietanum* (quam ipse refert 3. *P. q.* 48. *art.* 5.) dicente, *Romanum Pontificem thesaurum meritorum Jesu Christi & Sanctorum dispensare, & per modum absolutionis indulgentiam ipsam conferre, vel per modum suffragii illam transferre consuevisse*; utique per modum absolutionis respectu vivorum, per modum suffragii respectu defunctorum. 53. *Indulgentiæ conceduntur defunctis per modum suffragii.*

Probatur II. quia absolutio est actus jurisdictionis, adeòque tantùm potest in subditum exerceri: defuncti autem non sunt subditi Papæ, aut aliis Ecclesiæ Prælatis, qui tantùm præsunt Ecclesiæ militanti, sive ovili Christi in terris constituto. Unde dum in certis casibus à Canonibus denotatis ligasse legatur Ecclesia mortuos & solvisse, ut dicitur cap. *A nobis* 28. *de Sententia excommunicationis* (ubi etiam Pontifex præmiserat, ut cuidam, prævìis pœnitentiæ signis in excommunicatione defuncto, absolutionis beneficium impendatur) intelligi debet de absolutione & ligatione indirectâ, quatenus videlicet permittitur vel prohibetur vivis communicatio cum mortuis in oblatione sacrificii, suffragiis &c.

Et quamquàm indulgentiæ requirant in confe-

conferente jurisdictionem, in thesaurum videlicet qui distribuitur; non tamen necessariò ex jure divino requiritur jurisdictio in personas, quibus distribuitur: nam etiam bona communia possunt distribui non subditis ab habente in illa potestatem.

54. *Quod quà ratione fiat, amplius declaratur.*

Conferuntur porrò defunctis indulgentiæ per modum suffragii satisfactorii; idque juxta *Lugo d. 27. sect. 5.* per hoc, quòd Pontifex operibus vivorum tantum applicet de satisfactionibus Christi & Sanctorum, quantum requiritur, ut sint condigna satisfactio pro pœna, quæ defunctis est remittenda. Sed sine ratione recedit à tritis Scholasticorum explicationibus, & quidem claris ac obviis: etiam gratìs concessâ possibilitate elevandi opera ad condignam satisfactionem per Pontificem: penes quem non esse hanc potestatem, arguit *Arriaga d. 28. sect. 3.* Et sanè difficilis est explicatu, si præter verba aliud importet modus iste loquendi, quàm quod reliqui concedunt. Proindè receptus satìs videtur modus explicandi (pro quo referri solet *D. Thomas 4. dist. 45. q. 2. art. 3. quæstiunculà 2.* & antiqui Theologi) quòd scilicet Indulgentia concedatur defunctis secundariò ac velut mediatè, quatenus Pontifex donat vivis de thesauro Ecclesiæ satisfactiones sub conditione certorum operum cum potestate aut etiam sub conditione eas applicandi defunctis instar propriarum satisfactionum seu suffragiorum. Estque ista explicatio satìs facilis, & consona formulis loquendi Pontificum. Sic enim *Sixtus V.* in Bulla de Archiconfraternitate Chordigerorum, quæ incipit *Divina Charitatis altitudo*, concedit Chordigeris, *ut Indulgentias & peccatorum remissiones* ibidem *præfatas per modum suffragii pro fidelibus, qui in gratia Dei decesserint, consequi & impartiri valeant.* Et ita quidem potest omnino Pontifex procedere, securiùsque procedit in largitione similium Indulgentiarum. Non video tamen efficax fundamentum, cur prætereà sicut fideles, sic non valeat Pontifex ipse ex thesauro Ecclesiæ applicare immediatè indulgentias defunctis per modum suffragii, sic ut opera fidelium vivorum sint quædam conditiones requisitæ, aut etiam justitiam causæ (quæ requiritur) supplentes, sine quibus alioquin Pontifex non intendat eas concedere; utì neque vivi eas obtinent pro se ipsis, nisi opera præscripta exequantur. Unde Indulgentias posse concedi etiam immediatè defunctis docet *Suarez d. 53. sect. 3.* & *Coninck d. 12. n. 44.* addens communiter ipsum Pontificem de facto applicare Indulgentias iis defunctis, pro quibus illas vivi intendunt lucrari, ita per se dispensando Ecclesiæ thesaurum. Neque hunc concedendi modum negat *D. Thomas* suprà, ut consideranti textum apparebit.

55. Dico II. Indulgentia etiam conceditur vivis per modum solutionis; cùm Deus nullum peccatum impunitum relinquat pœnâ propriâ, aut saltem satisfactione seu pœnâ alienâ; immo concedi illis posset per modum puræ solutionis, quandoquidem de facto sic concedatur defunctis, nec sit specialis repugnantia quoad vivos, quãtum est ex jure divino aut naturali; ut rectè *Præpositus q. 14. dub. 3. n. 24. Bellarminus l. 1. de Indulgentiis c. 5.* & alii. *Vivis conceduntur per modum solutionis.* Nihilominus de facto confertur simul vivis per modum absolutionis. *Et simul per modum absolutionis.* Ita communiùs Doctores contra *Durandum*, & alios. Et colligitur satis clarè ex verbis Leonis X. *præc. Concl.* relatis. Deinde c. *Quod autem, de Pœnit. & remiss.* idem satìs apertè supponit Alexander III. dicens, indulgentias tantùm prodesse subditis concedentium, eò quòd à suo non judice ligari nullus valeat vel absolvi. Atque ibidem & c. *Nostro eod. tit.* Indulgentiæ vocantur *Remissiones*; quod sonat authenticam condonationem sive absolutionẽ, & non puram solutionem. Idem sonant formulæ, quibus Pontifices cõferunt indulgentias; v. g. *Concedimus veniam peccatorum*; ut loquitur *Bonifacius VIII. Extr. Antiquorum, de Pœnit. & remiss.* Immo Martinus V. in fine Concilii Constantiensis expressè utitur nomine *Absolutionis.*

Probatur II. quia dependenter à Christi satisfactione datur absolutio sacramentalis à peccatis, & consequenter à reatu pœnæ æternæ: similiter pœnæ corporales ac spirituales per absolutionem remittuntur, ergo eodem modo potest ab Ecclesia tamquam à judice concedi absolutio à pœnis purgatorii per indulgentiam, in qua Christi ac Sanctorum satisfactio applicatur. Neque absolutio est incompatibilis cum solutione: nam Pontifex pro pœna solvit, quatenus ex thesauro Ecclesiæ confert sufficientem satisfactionem; quam nomine Dei, cujus vices gerit, acceptans, ab eadem pœna liberat seu absolvit.

56. *Qualiter nihilominus possit Pontifex sibi applicare indulgentias.*

Dices: Ergo Papa non poterit sibi ipsi dare indulgentias. Resp. Neg. Seq. tum quia potest sibi illas dare saltem per modum puræ solutionis: tum quia potest in hoc negotio se alteri subjicere, & per illum indulgentias sibi dare, etiam per modum absolutionis: tum denique quia etsi jurisdictio cum potestate ligandi non sit ad se ipsum; cur tamen nequeat in ipso esse potestas se ipsum liberandi nomine alieno, nempe Dei?

QUÆSTIO VII.

Quisnam possit concedere Indulgentias?

57. *Potestas dãdi indulg.*

DICO I. Summus Pontifex ex jure divino primariò & cum plena potestate

tiis pro universis fidelibus jure divino convenit Summo Pontifici.

testate potest concedere indulgentias; ut patet ex praxi Ecclesiæ. Ratio est: quia potestas dispensandi bona communia est primariò penes Principem: cùmque hæc potestas ei non cõmunicetur ab hominibus, patet esse concessam à Christo, ut etiã tradit Clemens VI. *Extrav. Unigenitus* relatã q 5. Deinde *Trid. sess. 25. in Decreto de Indulg.* docet hanc potestatem esse divinitùs traditam Ecclesiæ; utique primò & principaliter exercendam per Caput ejusdem.

A quo dimanat in Archiepiscopos pro suis Provinciis, & Episcopos pro suis Diœcesibus.

Sed restricta valdè.

58. Dico II. Potestas concedendi indulgentias, sed restricta residet penes Archiepiscopos pro tota sua provincia, etiamsi actu non visitent; ut satis colligitur ex praxi ac indefinitã locutione Honorii c. *Nostro, de Pœnit. & remiss.* & penes Episcopos pro suis diœcesibus; ut patet c. *Cum ex eo, eod. tit.* Ubì etiam refertur ordinatio *Concilii Lateranensis cap. 62.* decernentis, ut Episcopi tantùm possint concedere indulgentias unius anni in Dedicatione Basilicæ, sive ab uno solo, sive à pluribus Episcopis dedicetur, & in anniversario Dedicationis tantùm quadraginta dierum. Ibidem decernitur, ut numerus iste quadraginta dierum in aliis casibus non excedatur: quòd non tantùm de illicito, sed etiam de invalido intelligi declarat *Bonifacius VIII. c. Indulgentiæ, de Pœnit. & remiss. in 6.* Et quàmvis aliqui apud *Valentia disp. 7. q. 20. pu. 3. §. Innocentius tamen*, existiment prædictam limitationem de publica tantùm concessione esse intelligẽdam, adeòq; Episcopos posse majores privatim concedere in foro pœnitentiali: non sunt tamen audiendi, eò quòd *Concilium Lateranense* & *Bonifacius VIII.* generaliter sine ulla distinctione loquantur.

Jure tamen ordinario ac delegabili.

Eoq; veriùs humano.

59. Cùm autem Episcopi habeant hanc potestatem annexam suo officio, adeòque velut jure ordinario, possunt consequenter eamdem alteri delegare. An autem illam habeant jure divino, dubitatur. Sed verius est, quòd non: ut rectè ostendit *Suarez. disp. 55. sect. 2.* utì nec jure divino habent potestatẽ legislativam ac jurisdictionem in foro externo: de qua tamen eadem, si non potior, esset ratio.

Inferioribus Prælatis jure Ordinario non convenit hæc potestas v. g. Generalibus, Abbatibus, Capitulo sede vacante &c.

60. Dico III. Alii inferiores Prælati jure ordinario non possunt concedere indulgẽtias; cùm eis nullibi in jure id concedatur. Immo c. *Accedentibus, de Excessibus Prælatorum* Abbatibus hoc expresse inhibetur. Unde nec Capitulum Sede vacante, nec Generales aut Provinciales Religionum habent hanc potestatem, etsi alioquin in ceteris polleant jurisdictione Episcopali; eò quòd concessio Indulgentiarum sit dignitati Episcopali specialiter annexa, etsi alioquin sit quoque actus jurisdictionis.

Potest tamẽ hæc, aut aliis, etiam non Sacerdotibus delegari.

61. Dico IV. Possunt tamen Prælati concedere Indulgentias ex delegatione, utì & alii, quibus id fuerit commissum; etsi non sint sacerdotes: cùm concessio indulgentiarum non sit actus Ordinis, sed jurisdictionis, nihil habens speciale, ob quod nequeat delegari. Unde etiam Pontifices eo ipso, quòd sunt electi, Indulgentias concedunt, & Episcopus confirmatus etiam ante consecrationem concedere posset: sic etiam ex delegatione seu commissione Papæ Indulgentias concedere solent Cardinales non presbyteri, ut refert *Lugo disp. 27. de Pœnit. sect. 1. num. 2.* Sic etiam Leo X. Provincialibus nostris & Gregorius XIII. Visitatoribus Societatis Jesu dedit facultatem concedendi Religiosis plenariam Indulgentiã peractâ visitatione Conventûs. Idemque est de Monialibus S. Claræ, & Tertiariis in Congregatione viventibus. Et Alexander IV. concessit, ut Fratres Minores in quibuscumque Ecclesiis vel locis prædicaverint possint suis auditoribus dare indulgentias quadraginta dierum: immo multo majores ex concessione variorum Pontificum eos concedere posse, refert *Collector privilegiorum V. Indulgentia quoad seculares 5.* & ex eo *Hieronymus Rodriguez, Resol. 77. num. 57.* Neque hujusmodi indulgentiæ sunt revocatæ per Paulum V. qui revocavit Indulgẽtias ante illud tempus Regularibus concessas. Nam loquitur de cõcessis specialiter iisdem Regularibus & immediatè per ipsos Pontifices: non autem de privilegio seu facultate concedendi indulgentias, aut de indulgentiis indifferenter concernentibus etiam ceteros Christi Fideles. Inter indulgentias porrò, quæ concernunt audientes conciones Franciscanorum, quædam dantur per Pontificem, quædam committuntur dandæ per ipsos prædicantes. Et quidem congruit, ut expresse dentur nomine suæ Sanctitatis; immo id necessarium est, juxta quosdam, subintellige, dum tenor Bullæ seu concessionis id exigit.

Vti & Papa ac Episcopi mandant ordinato eas dare possint.

Nonnulla privilegia quoad hoc concessa recensentur.

QUÆSTIO VIII.

Quem effectum habeant Indulgentiæ?

Indulgentiæ habent vim tollendi pœnas purgatorii.

DICO I. Indulgentiæ habent efficaciã tollendi pœnas purgatorii, immo prout de facto conceduntur eas tollunt. Conclusio est certa inter Catholicos. Prima pars patet, ex eo, quòd Sixtus IV. dãnaverit hanc propositionem Petri Oxomensis: *Papa non potest indulgere alicui vivo pœnam purgatorii.* Deinde indulgentiæ conceduntur defunctis; in quibus tamen nihil operari possunt, quàm liberationem à pœnis purgatorii: ergo & idem possunt in vivis. Tertiò si per indulgentiam non possent tolli pœnæ purgatorii, sed tantùm pœnitentiæ injunctæ in foro sacramentali, ad quid necessarius est thesaurus satisfactionum Christi & Sanctorum? Denique sic In- 62.

sic indulgentia Fidelibus obesset potiùs quàm prodesset, dum per eam liberati à parva pœnitentia, quæ ea opere operato magnas deleret pœnas, eas reservarent luendas gravissimè in purgatorio. Confirmatur à fortiori ea moa dicendis.

63 *Atque eas de facto tollit.*

Secunda pars probatur: tum quia iste est sensus Ecclesiæ & Fidelium; immo & ipsorum Pontificum, qui in concessione Indulgentiarum alioquin frustrà ad Thesaurum Ecclesiæ recurrerent. Ideoque *Bonifacius VIII.* (teste *Glosiâ* in Extrav. *Antiquorum, de Pœnit. & remiss.*) in anno Jubilei pœnitentias sacramentales, saltem ab ipsa lucratione distinctas imponi nolebat, eò quòd nimirum per hoc tota pœna purgatorii deleretur. Idemque manifestum est in Indulgentiis quas de facto Pontifices concedunt defunctis; ergo similiter censendum est de iis, quas concedunt vivis. Denique si tantùm pœnitentias tollerent, parum forent utiles hoc tempore quo parvæ injunguntur: immo potiùs obessent, quàm prodessent. Ut interim non taceam, haud satis apparere, qualiter possint pœnitentiæ sacramentales directè relaxari per Prælatos Ecclesiæ; cùm in tribunali sacramentali sacerdos non habeat superiorem, sed quilibet sit in ordine isto supremus.

64. *Neque tantùm illas quæ respondent pœnitentiis injunctis, sed & alias.*

Dico II. Per Indulgentias absolutè cōcessas non tantùm tollitur pœna purgatorii correspondens pœnitentiæ sacramentali, sed etiam alia. Est communior Doctorum contra *Caietanum* & alios quosdam. Probatur: quia, ut etiam admittit *Caietanus*, potest Pontifex alias quoque pœnas tollere; cùm sit par ratio de omnibus, nec alibi inveniatur potestas pontificia in hoc restricta: atqui non est ratio cur restringeret suam intentionem, cùm potiùs contrarium indicet, eò ipso quòd absolutè indulgentias concedit; ergo &c. Confirmatur: quia sæpè conceduntur indulgentiæ multorum millium annorum, & tamen nulli tot annorum pœnitentia injungitur. Deinde cùm valde parvæ pœnitentiæ imponantur, & plerumque expleantur antequam lucremur indulgentias, inutiles forent omnes majores indulgentiæ.

65. *An Episcoporum potestas saltem sit restricta ad pœnitentias injunctas.*

Nec obstat, quòd c. *Cùm ex eo, de Pœnit. & remiss.* videatur limitari potestas Indulgentiarum ad concedendum illas tantùm de injunctis pœnitentiis. Nam textus ille solùm loquitur de Episcopis, adeòque ad summum potestas eorum in hoc limitatur; & quidem solùm quoad diem anniversarium dedicationis Ecclesiæ. Immo nec ipsorum potestas ibi restringitur ad relaxandas pœnas præcisè correspondentes pœnitentiis injunctis, sed solùm ad certum tempus sive magnitudinem indulgentiarum ibidem determinatam. Addūt Plures, quòd etiamsi in formula concedantur Indulgentiæ de injunctis pœnitentiis, id tamen addatur non tam ad restringendum, quàm ad explicandum sive ampliandum, q. d. etiam de injunctis pœnitentiis: eò quòd hoc sit amplius, quàm relaxare alias pœnas; adeòque etiam intelligi debeat de pœnitentiis meritò injungendis juxta Canones, sive de aliis pœnis. Postremum tamen Varii etiam Recentiores negant: eò quòd verba Pontificum debeant intelligi in hac materia, ut jacent; nisi aliundè gravis ratio cogat addere aliquid non contentum in textu, qui simpliciter sonat, ut remissio sit de injunctis pœnitentiis. An verò & qualiter Indulgentia tollat obligationem implendi pœnitentiam sacramentalem, saltem in quantùm est satisfactoria, vide dicta *quæst. 4. num. 29. & seqq.*

Sed difficultas est, an Indulgentiæ pro defunctis habeant certum & infallibilem effectum: an verò tantùm prosint secundùm liberalem & congruam Dei acceptantis voluntatem, qui frequenter quidem & passim, non tamen semper vel in toto acceptet: sicut judex supremus non tenetur acceptare commutationem pœnæ sibi debitæ, nisi ad id se promissione aliquâ obligarit; prout videtur non constare in præsenti, cùm verba *Matth. 16.* & alibi videātur respicere vivos solvendos super terram. 66. *An indulgentiæ pro defunctis habeant infallibiliter effectum.*

Multi negant.

Quare hunc effectum non esse in defunctis infallibilem, uti nec juxta Plures effectum privatorum suffragiorum iis applicatorum, docent *Caietanus, Petrus Soto, Cano, Corduba* aliique graves auctores. Contraria tamen opinio est *Dominici Soto, Navarre, Suarez* & Recentiorum velut communiter. *Plerique Recentiores asserunt.* Quam satìs probabilem censet *Dicastillo Tract. 9. d. 2. dub. 18* etsi priorem etiam censeat probabilem. Similiter *Bellarminus l. 1. de Indulg. c. 14. neutram*, inquit, *reprobare audeo*. addens sententiam *Caietani* videri valde rationabilem, alteram verò admodū piam. *Iudicium Bellarmini de utraque opinione.* Sed *Arriaga disp. 28. sect. 1.* asserit posteriorem sententiam esse omnino certam adducens unicum fundamentum (quod & Reliqui allegant) desumptum ex Bulla Leonis X. ad *Caietanum*, in qua æqualiter & absolutè tum vivis tum defunctis promitti videtur liberatio à pœnis, dum dicitur, *Omnes tam vivos quàm defunctos, qui veraciter omnes Indulgentias hujusmodi cōsecuti fuerint, à tanta temporali pœna secundùm divinam justitiam pro peccatis suis actualibus debitam liberare, quanta concessa & acquisita Indulgentia æquivalet. Et ita* (subdit Pontifex) *ab omnibus teneri & prædicare debere, sub excōmunicationis latæ sententiæ pœnâ &c. Auctoritate Apostolicâ decernimus.* *Opinio affirmativa probatur ex Leone X.* Ex quibus verbis etiam colligitur Pontificem ibi non tantùm loqui quasi ex opinione suâ privatâ. *An inde certò infertur.* Nihilominus ipse *Caietanus* & tot ejus Sequaces inde non existimarunt præjudicatum esse clarè suæ opinioni, neque alii inde certò concluserunt oppositam. Immo Pontifex ibi nil quod erat incertum determinat, sed (ut contextus indicat) Cardinalem & Legatum

suum de sententia & doctrina explorata Ecclesiæ informat, de vi scilicet indulgentiarum sive efficaciâ; cui locus est, etsi non infallibiliter & semper effectum illæ obtineant. Unde ita loqui potuisset etiam de suffragiis, quæ pro aliis offeruntur, & tamen eatenus juxta Plures non habent effectum infallibilem. Quæ expositio Confirmatur ex eo, quòd *Leo X.* ita loquatur ob contrarium dogma *Lutheri*; cujus articulus, inter alios damnatos ab eodem *Leone X.* in Bulla adversùs eumdem *Lutherum*, sic habet: *Indulgentiæ his qui veraciter eas consequuntur, non valent ad remissionem pœnæ pro peccatis actualibus debitæ apud divinam justitiam.* Ex quo videtur concidere quidquid *Arriaga* allegat in oppositum, ut ejus dicta inspicienti patebit. Sufficit igitur, quòd modus iste loquendi faveat sententiæ jam magis receptæ.

QUÆSTIO IX.

Quomodo Indulgentia dividatur?

67. *Indulgentia alia est concessa pro vivis, alia pro defunctis.*

INDULGENTIA I. Dividitur in eam quæ confertur vivis & per modum absolutionis, & in eam quæ defunctis & per modum suffragii. Aliquando etiam conceditur tam pro vivis quàm pro defunctis, ad arbitrium illius qui eas promeretur; ut fit in Bulla Sixti V. pro Confraternitate Chordigerorum. Doctores tamen notant indulgentiam simpliciter concessam solùm prodesse vivis, nec posse applicari defunctis, nisi id exprimatur. Quemadmodum nec possumus Indulgentias vivis simpliciter concessas applicare aliis vivis, nisi specialis ad hoc fiat nobis potestas.

His nequit applicari, nisi expressè concedatur.

68. *Alia item totalis, alia partialis.*

Secundò dividitur in Totalem & Partialem. Per illam, si causa sit proportionata remittitur tota pœna ex peccatis condonatis relicta: per hanc verò aliqua pars pœnæ juxta formam Concessionis, quæ varia est: aliquando indeterminata, ut quando lucrati remittitur quarta vel tertia, vel media pars pœnarum debitarum; tunc enim plus vel minus remittitur; prout quis plures vel pauciores habuerit pœnas solvendas. Aliquando verò, & communiùs, est determinata, v.g. quadraginta, centum, mille dierum aut annorum. Quod juxta *Bellarminū, Corduba, Suarez disp. 50. sect. 5. n. 12.* & alios communiter sic intelligitur, ut per indulgentiam v.g. unius anni tantum pœnæ persolvendæ in purgatorio remittatur, quantum remitteretur per pœnitentiam unius anni exhibitam secundùm rigorem antiquorum Canonum: per indulgentiā unius quadragenæ aut carenæ tantum remittatur, quantum remitteretur, si more antiquo talis pœnitentia ageretur, spectando præcisè pœnitentiam in se voluntariè susceptam, præscindendo ab intentione & fervore voluntatis.

Quomodo explicandæ sint formulæ, quibus dantur indulgentiæ centum vel mille dierū aut annorum.

Quia non videtur posse intelligi tempus quo extenderentur pœnæ purgatorii; cùm illæ ad mille vel duo millia annorum non extendantur, quales tamen indulgentiæ subinde conceduntur; cùmque pœnæ purgatorii non solùm intensione, sed & acerbitate mensurentur.

69. *Sotus infundatè contra tot annorū indulgentias velut confictas insurgit.*

Quod autem *Soto 4. d. 21. q. 2. art. 1.* de Indulgentiis centum aut mille annorum dicit, hujusmodi portenta numquam Papam concedere cogitasse, satis præfidenter dictum videtur contra varias concessiones, quæ in fide dignorum scriptis referuntur. Et ego ipse vidi nonnullas authenticas Bullas Pontificias debitè legalizatas, in quibus millium annorum indulgentiæ exprimebantur: prout signanter in *Bulla, Dum præcelsa*, quæ est 20. inter Bullas Leonis X. apud *Rodriguez*, exprimuntur quindecim millia annorum de vera indulgentia. Posse verò aliquos reos fieri pœnitentiæ agendæ secundùm canones per spatium aliquot millium annorum, declarat *Bellarminus l. 1. de Indulgentiis c. 9.* Nam si peccatis lethalibus singulis debetur secundùm Canones pœnitentia trium vel septem annorum, quis enumeret annos pœnitentiæ, qui secundùm canones præscribi deberent iis, qui consuetudinem habent pejerandi, vel blasphemandi ad singula prope momenta & frequentissimè homicidia, furta, sacrilegia, adulteria perpetrant, ac denique ut legimus in *lib. Job c. 15.* bibunt quasi aquam iniquitatem.

70. *Quid nomine Quadragenæ & Carenæ significetur.*

Notandum ex *Bellarmino suprà*, Indulgentiam quadragenæ significare remissionem pœnitentiæ, quæ quadraginta continuatis diebus in jejuniis, aliisque laboriosis operibus facienda fuisset. Quæ quadragena quando imperabatur acrior, ita ut solo pane & aquâ contenti esse deberent, qui eam peragebant, Carena dici solebat, quòd videlicet carentiam omnium ferè ciborum contineret. Ejusmodi carenā præmitti solitam ante septennem pœnitētiam, testatur *Concilium Triburiense can. 55. & Burchardus l. 19.*

71. *An vel quæ sit differentia inter Indulgentiam plenam, pleniorem & plenissimam.*

Tertiò dividi solet in Plenam, Pleniorē & Plenissimam: quæ tamen membra non videntur inter se distingui, sed Pontifices utuntur his formulis, ut ostendant absolutè se dare maximas quas possunt. Similiter indulgentiæ concessæ per modum Jubilæi; immo nec ipsum Jubilæum plenissimum à prædictis distinguitur, nisi in quibusdam accidentalibus, ut quòd in hoc concedi soleat major potestas absolvendi à casibus reservatis, dispensandi in votis aut illa commutandi. De quo infrà in quæstione particulari de Jubilæo.

QUÆSTIO X.

Qualiter ad Cōcessionem Indulgentiarum requiratur causa?

72. *Ad licitè, immo validè concedēdam indulgentias requiritur causa,*

DICO I. Ad licitè, immo etiam ad validè concedendum indulgentias requiritur causa. Ita communiter Theologi, & colligitur ex locutionibus Pontificum: qui semper dicūt indulgētias ex causa pia & justa posse concedi. Ita loquitur *Clemēs VI. Extrav. Unigenitus. Martinus V.* in Bulla, quæ habetur post *Concilium Constantiense. Leo X. in Epist. ad Caietanum.* Deinde probatur: quia Papa est dispensator thesauri, & non Dominus: dispensator autem nō potest sine causa disponere de rebus Domini; aliàs enim non dispensator, sed dissipator esset. Probatur III. quia alioquin Papa validè posset uno verbo liberare quotidie omnes animas purgatorii; quod est incredile. Deniq; non potest sine causa relaxare obligationē voti, ergo nec reatū pœnæ, cujus obligatio similiter est juris divini. Quare nisi discretè & ex rationabili causa ista relaxatio fieret, Deus eam non acceptaret.

73. *Eaq; proportionata.*

DICO II. Causa ad concedendum indulgentias debet esse æqualis & proportionata, ut contra plures præsertim antiquiores & *Valentia*, tenet sententia jam communis. Quæ probatur ex jam dictis, tū quia concessio indulgentiarum, quâ parte causa deficit, careret justâ & rationabili causâ; quā requirunt Pontificum locutiones. Similiter dispensator ad validè operandum indiget etiam causâ proportionatâ. Invalida etiam est dispensatio in voto aut lege superioris, ubi deficit causa proportionata. Denique tam dissonum est rationi dare indulgentiā magnam ex levi causa, quàm parvam ex nulla causa; ergo si hæc non valeat, nec illa valebit.

Quæ si sit proportionata parti, pro ea tantùm valebuat indulgentia.

Valida tamen erit indulgentia sic collatā pro parte, pro quâ causa juxta communem sententiam sufficit: nam Pontifex vult ponere remissionem pœnæ in quantum potest. Deinde *utile non debet per inutile vitiari*, ut habet *Regula Juris in 6.*

74. *Causa debet esse pia,*

Quænam censeantur ejusmodi.

Causa porrò, ob quam indulgentiæ concedi solent, non debet esse temporalis, nisi quatenus in causam pietatis redundat, sed debet esse pia & spiritualis, ut insinuat *Martinus V.* suprà citatus. Ejusmodi est utilitas Ecclesiæ, promotio cultûs Dei vel Sāctorum, extirpatio vitiorum, constructio templi, propugnatio aut propagatio fidei, & similes. Solet etiam plerumque certum opus præscribi lucraturis indulgentias: quāquàm non sit semper necessarium; cùm præcedentia merita ac incitamentum ad imitandum, subinde sufficiant ad concedendas alicui indulgentias nullo opere requisito.

Prout autem concessio indulgentiæ & opus præscriptum ad præfatos fines ponendos multum vel parum conducunt, censetur indulgentia habere magnam vel parvā causam. Debet tamen utilitas spectari non præcisè ex operibus singulorum (quæ etsi aliquam efficaciam habere debeant ad finē intentum, sæpè tamen parvā habent seorsim spectata) sed quatenus sunt conjuncta operibus totius cōmunitatis aut aliorum fidelium. Quàmvis ceteris paribus plus videatur lucrari, cujus opus ratione majoris devotionis plùs conducit ad finem promovendum, quàm opus alterius, etsi idem sit quoad substantiā. Quod insinuat *Bonifacius VIII. Extrav. Antiquorum*, dicens: *Unusquisque tamen plus merebitur, & indulgentiam efficaciùs consequetur, qui Basilicas ipsas ampliùs & devotiùs frequentabit.* 75. *Quando censeatur indulgentia habere magnam causam.*

QUÆSTIO XI.

Qualis Dispositio requiratur in lucraturo Indulgentias?

RESP. ex communiori Sententia requiri primò ut sit baptizatus: eò quòd thesauri Ecclesiastici dispensatio fieri non possit, nisi in solos filios Ecclesiæ, quales sunt soli baptizati. Plures tamen existimant non improbabiliter posse indulgentias catechumenis tam vivis quàm defunctis applicari per modum suffragii (ut possunt eis applicari satisfactiones propriæ) etsi non per modum absolutionis, eò quòd non subsint Ecclesiæ, sicut nec subsunt baptizati defuncti. Vide dicta de Sacrificio Missæ *q. 5.* 76. *An obtenturus indulgentiam debeat esse baptizatus,*

Secundò requiritur à Doctoribus communiùs status gratiæ pro illo instanti, quo ponitur ultima conditio ad indulgentiam requisita, sive quo remissio pœnæ esset cōferenda: eò quòd non videatur tantum beficium conferendum perseveranti in inimicitia Dei. Hinc est cōmune proloquium, quòd necessaria sit ad indulgentias *in Concedente auctoritas, in causa pietas, in suscipiente charitas.* Sufficit tamen, ut sit in gratia ipse, qui indulgentiæ sit particeps. Unde qui pro defunctis lucratur indulgentiam, non debet esse in gratia, sed satis est, quòd ipsi defuncti sint justi. Ratio est; quia ipsi qui lucrantur indulgentiam pro defunctis solùm præstāt opera requisita; quæ non necessariò fiunt in statu gratiæ, ut dicetur *n. seq.* Ita passim Doctores. Immo sicut *Scotus d. 15. q. 1. n. 16.* cum aliis pluribus docet satisfactionem sacramentalem in mortali impletā solvere pœnam, sic Nonnulli consequenter conjiciunt peccatorem extra gratiam posse promereri indulgentiā pœnarum restantium ex peccatis remissis. Nihilominus hoc repugnat communi Sententiæ sive sensui Doctorum. 77. *Item an debeat in statu gratia.*

Dixi,

78. *Et pro quo tempore seu instanti.*

Dixi, requiri statum gratiæ pro instanti, quo ponitur ultima conditio: quia minimè requiritur (etsi Aliqui id putent) totum opus requisitum fieri in statu gratiæ, ut patet ex praxi Fidelium, qui sæpissimè, præsertim in Jubilæis, præcipua opera requisita præmittunt cõfessioni, adeòque plurima opera conficiunt in mortali. Deinde opus requisitum conducit ad finẽ indulgentiæ, etsi expleatur in mortali; ergo non est necesse quòd expleatur in gratia. Quia tamẽ in mortali expletum est minùs efficax, consultissimum est omnia explere in gratia, ut ita certiùs sufficiant ad lucrandum & pleniùs lucrandum indulgentias.

79. *Qui requiratur, ut integrè fiat opus præscriptum.*

Tertiò requiritur, ut integrè fiat opus præscriptum; adeò ut nec medietatem quidẽ indulgentiæ lucraretur, qui tantùm dimidium operis præscripti adimplesset, nisi in Bulla id exprimatur: nam indulgentiæ sunt intelligendæ ut sonant; sonant autem, quòd concedantur facientibus integrè opus præscriptum; nec sonant, quòd cõcedantur divisibiliter juxta operis divisibilitatem.

Quando requiratur confessio in obstrictis mortali non confesso.

Unde quando datur indulgentia iis qui præmissâ confessione sacramentali cõmunicaverint, debet necessariò præmitti cõfessio ab iis qui sunt in peccato mortali needũ confesso, ut omnes fatentur: immo etiam juxta Plurimos etsi concedatur contritis & confessis. Putat tamen *Suarez d. 52. sect. 3. n. 13.* & alii tunc sufficere contritionem, eò quòd juxta subjectã materiam verba illa videãtur posse intelligi destributivè, non copulatim; velut si diceretur, Civibus & peregrinis; adeòque videatur Pontifex velle cõcedere, dum vel contriti vel confessi fuerint.

80. *An exigatur in habentibus sola venialia.*

Sed dubitari posset, an cõfessio in formula indulgentiarũ requisita debeat etiam præmitti ab iis, qui habent sola venialia? Et quidem posse Pontificẽ eam requirere uti requirit alia opera supererogationis, non videtur dubitandũ. Immo *Sanchez* & quidam alii existimant Pontificẽ censeri id de facto requirere. Verùm etsi consultissimum & securissimũ sit confessionem etiam à talibus adhiberi, existimo tamen cum plerisq; aliis Doctoribus, id nõ esse necessariũ, nisi Pontifex expressiùs suam mentem declaret: eò quòd Confessio peccatorum simpliciter intelligatur in Canonibus & præceptis Ecclesiasticis de confessione peccatorum mortalium; adeòque de eadem loquantur formulæ Indulgentiarum: præsertim cùm confessio tantùm videatur exigi tamquam certius medium obtinendi justificationem, vel tãquam necessaria ad communionem, quæ frequenter præscribitur.

Debet in obtinente indulgentias supponi debitum pœnarum.

Quartò requiritur ut lucraturus indulgentias babeat debitum aliquod pœnarum ex culpis remissis restantium: quia nec pœnæ possunt remitti ei, qui nullis est obnoxius, nec solent remitti ante culpam.

81. *An sit necessaria indulgentiarum notitia.*

Petes I. An ad obtinendum indulgentias sit necessarium illas scire, & expresse intendere lucrari? Affirmant plures: sed melius negat *Portel V. Indulgentia n. 7. in Addit.* eò quòd hoc ex natura rei non videatur necessariũ, neque etiam aliundè possit necessitas illius ostendi. Et confirmatur: quia etiam ex propriis operibus satisfactionem obtinemus, etsi vim satisfactivam illorum ignoremus, aut de satisfactione illorum nõ cogitemus. Similiter potest alter mihi ignoranti applicare fructum suffragii: cur ergo similiter applicare nequeat indulgentiam?

82. *An possit quis eodem opere lucrari diversas indulgentias.*

Petes II. An eodem opere possit quis lucrari diversas indulgentias diversis viis cõcessas: v.g. si quis habeat duo medallia aut duo grana benedicta diversis benedictionibus, & singulis sit annexa indulgentia unius anni obtinenda à recitantibus Orationem Dominicã, an hanc semel recitãdo lucretur duos annos indulgentiæ? Resp. verius esse quòd non, ut docet *Suarez, Præpositus* & alii cõmuniùs, saltem quãdo singulæ concessiones possunt operari totũ effectum quẽ promittunt: nam oratio directè præscribitur tãquam causa partialis indulgentiæ & consequenter diversa pro diversis indulgentiis: præsertim quia natũ est fieri, ut una oratio reddat causam uni indulgentiæ proportionatã, improportionatam tamen indulgentiæ duplici, nisi ipsa oratio duplicetur. Aliud tamen est, quando plures indulgentiæ v.g. Stationum urbis Romæ conceduntur per modum unius visitantibus certã Ecclesiam: tunc enim patet unicâ visitatione omnes illas indulgẽtias posse obtineri. Similiter aliud est, quando unicus actus foret æquè utilis ad finem diversarum indulgentiarum. Denique quando conceditur indulgentia iis, qui post confessionem & communionẽ Ecclesiam visitaverint, sufficit unica confessio & communio ad lucrandum plures indulgentias diversis Ecclesiis, aut diversis viis concessas: tũ quia actus illi, præsertim cõmunio, non sunt ita repetibiles: tum quia non videntur exigi directè, sed præsuppositivè ad majorem dispositionem subjecti ad finem intentum. Unde idem esset, quamquàm secunda indulgentia sequenti die, aut intrà debitam distantiam occurreret.

83. *An possit eamdem sæpiùs lucrari, sæpiùs repetito opere præscripto.*

Petes III. An sæpiùs repetito opere injuncto, sæpiùs obtineri possit eadẽ indulgẽtia? Resp. Aff. quando cõcessa est perpetua indulgentia visitantibus certã Ecclesiam, aut recitantibus certam orationem, & actio humano modo repetitur, v.g. quãdo est moraliter nova visitatio. Si verò indulgẽtia concedatur pro tali die, Aliqui affirmant, Aliqui negant repetito opere posse iterũ obtineri. Quod postremum omnino verius videtur quando conceditur indulgentia tãtùm pro una die. Idemq; apparet quando conceditur pro pluribus diebus ad cõmoditatem populi. Si verò id fieret ad augendã devotionem vel concursum per totam Octavam v. g. & celebritatem in tali Ecclesia, apparet sin-

gulis saltem diebus posse de novo illas indulgentias obtineri. Prout ex ipso tenore cõcessionis cõstat de iis qui intersunt Officiis divinis in festo & per Octavã V. Sacramenti. Unde qui primâ die lucratus est indulgentias concessas ratione precum quadraginta horarum, non potest sequenti die easdem lucrari; & qui primâ septimanâ lucratus est Jubilæum, non potest sequenti hebdomadâ repetendo opera requisita idem secundò lucrari. Quod etiam respondisse Clementem VIII. de Jubilæo anni sancti, atque etiam Congregationem Cardinalium Quidam referunt: Etsi contrarium nihilominus teneant Plurimi.

84\.

Ingredi non valens Ecclesiam an lucretur indulgentiam orans pro foribus.

Petes IV. An quando ob concursum non potest quis ingredi Ecclesiam, obtineatur indulgentia eam visitantibus concessa, ab illo qui constitutus extra portam Ecclesiæ oraret? Negant Varii. Sed meliùs respondetur Aff. eò quòd talis moraliter visitet Ecclesiam, & in ea oret.

Qualis esse debeat oratio præscripta.

Petes V. qualis oratio sit necessaria quãdo conceditur indulgentia iis, qui oraverint in tali Ecclesia? Resp. sufficere etiam orationem mentalem, quando aliud non exprimitur: tutius tamen misceatur etiam Oratio vocalis, v. g. Litaniæ, Orationes Dominicæ &c.

QUÆSTIO XII.

De Cessatione Indulgentiarum.

85\.

Indulgentiæ temporales lapsu temporis cessant. Nulla durant ultra conventionem revocationem.

Quæ talis censeatur.

CERTUM est Indulgentias tacitè vel expressè concessas pro certo tempore simul cum eo expirare: quia non possunt durare ultra intentionem concedentis. Similiter patet eas non durare ultra earum revocationem: quia sicut in fieri, ita etiam in conservari dependent à voluntate concedentium. Potest autem eas revocare, qui concessit: similiter ejusdem in dignitate successor & superior. Est tamen juxta Doctores communiter necessarium earum revocationem sufficienter promulgari, simili modo quo promulgari debet revocatio privilegiorum. Immo *Suarez disp. 57. sect. 2. n. 9. Bonacina* & *Præpositus* probabile putant, si ignorans Indulgentiã esse revocatã, utatur gratiis in ea concessis, id validè facere; v.g. si confiteatur casum reservatum, validè absolvi, nec teneri postea casũ confiteri; & consequenter lucraturum indulgentiam, si faciat opus præscriptum.

Eam esse factã ignorans an adhuc particeps indulgentias.

Hoc tamen pendet à voluntate Pontificis: quæ sanè non satis apparet esse talis, ut rectè advertit *Suarez*: cùm etiam leges irritantes post sufficientem promulgationem habeant suum effectũ in ignorantibus, & tamẽ majora inde sequi possint incommoda, quàm ex invaliditate indulgentiarum solarũ. Et planè incredibile videtur casu ignorantem revocationem indulgentiarum etiam publicè in loco factam, postea adhuc eas lucrari, visitando v.g. Ecclesiam statis diebus.

Non congruit, sufficere tamen absolutè posset revocatio merè interna.

An autem posset Pontifex validè revocare indulgentias per solum actum interiorem, disputatur. Sed non video solidam rationem id negandi: cùm valor indulgentiæ pendeat essentialiter, etiam in conservari, à perseverante voluntate concedentis. Modus tamen ita derogandi non congruit, ut patet; adeòque non præsumitur.

An ad revocandum exigatur causa.

Præterea ad validam revocationem nõ requiritur causa: etsi requiri soleat ad licitam. Sed cùm sit merum ac gratuitum beneficium pendens jugiter à voluntate concedentis, non aliud apparet per se loquendo inconveniens in revocatione factâ sine causâ, quàm species quædam imprudentiæ seu levitatis in revocatione beneficii, quod decet esse mansurum.

86\.

Paulus V. revocavit Indulgẽtias pro ipsis Regularibus concessas, substituit novas.

Quia verò plurimæ indulgentiæ olim fuerant concessæ diversis Ordinibus ac Religiosis, de quibus latè *Compendium privilegiorum Minorum V. Indulgentia quoad Fratres.* Et *Rodriguez To. 2. qq. reg. q. 88. & seq.* Paulus V. in *Bulla Romanus Pontifex* datâ anno 1606. die 23. Maii (quæ refertur in *Bullario Romano*, & apud *Bassæum V. Indulgentia II. num. 12.*) revocavit omnes & singulas indulgentias concessas per prædecessores suos summos Pontifices, quibuslibet Regularibus ac Monialibus cujusvis Ordinis, illasque annullavit; ac decrevit, quòd loco illarum ibi revocatarum, omnes & singuli Religiosi gauderent concessis in Bulla citata.

Non autem concessas Ordinibus indifferenter pro Christi fidelibus.

In hac tamen revocatione solùm comprehenduntur indulgentiæ olim concessæ directè ipsis Religiosis, quibus idcirco novas concedit Pontifex in eadem Bulla. Non autem comprehenduntur concessæ, intuitu quidem Religionis, tamen indifferenter pro Christi Fidelibus; v.g. concessæ visitantibus Ecclesias in festis Sanctorum Ordinis, Cõfratribus Confraternitatum Chordæ, Corrigiæ, Scapularis &c. ut docet praxis & recta explicandi ratio, ac ipsemet Paulus V. postmodum declaravit; prout testatum reliquit noster Commissarius Generalis Curiæ Romanæ in litteris datis anno 1611. die 27. Septembris ad R. P. Joannem Neyen Ordinis nostri Commissarium Generalem Germano-Belgicum. Unde Religiosi possunt similes indulgentias lucrari, uti alii Christi Fideles.

An comprehendantur concessa pro defunctis vel mortis articulo.

Non comprehendi insuper indulgentias Regularibus concessas pro defunctis, fertur idem Paulus V. declarasse Card. Bandino; ut ex *Peregrino* refert *Bassæus suprà*. Plures autem olim erant tales, aut certè concessæ cum facultate applicandi defunctis ad libitum. Aliqui præterea idem existimant de concessis pro articulo mortis, veluti speciali notá dignis, quas proinde non suspendi etiam in anno Jubilæi fertur declarasse Urbanus VIII. anno 1625. apud *Bassæum suprà*.

Denique

87. *An indulgentiæ per Paulum V. revocatæ, sint postea ab eodem restitutæ.*

Denique controvertitur an *Paulus V.* *Bullâ Injuncti nobis* confirmans privilegia Ordinis Minorum, & signanter omnia indulta spiritualia, censeatur denuò concessisse seu innovasse antiquas Indulgentias ab ipso jam revocatas? Hoc enim Nonnulli contendunt. Immo ipsum Pontificem postea vivæ vocis oraculo declarasse, se per indulta spiritualia nihil aliud intelligere, quàm indulgentias, testatur *P. Guilielmus Spoelberch in Manuali Resol. mater. concernent. FF. Min. V. Indulgentia num.* 4. Contrarium tamen meritò tenet *Portel V. Indulgentia. num.* 13. Immò non apparet ratio dubitandi, etiam admissâ declaratione præfatâ Pontificis: cùm in Bulla citata (cujus exemplar Romæ impressum Anno 1607. & syngraphâ *Archangeli à Messana* tunc Generalis Ministri, ejusque sigillo munitum legi) ex certa scientia confirmentur solùm Indulta & Privilegia, *quatenus sint in usu, & non sint revocata, seu sub aliquibus revocationibus comprehensa.* Nisi fortè sit alia alteriusque teooris Bulla istius Pontificis; quæ me latet.

Concessæ sine limitatione temporis non expirant morte concedentis.

Certum insuper est indulgentias quæ conceduntur in perpetuum, vel etiam indefinitè absque ulla temporis limitatione per se loquendo perpetuò durare, nec tolli morte concedentis: quia talis forma sonat perpetuitatem, & indulgentia est gratia Principis, quæ proinde non expirat morte concedentis.

88. *An cessent cessante causâ.*

Petes, An cessante causâ, ob quam indulgentia fuit concessa, ipsa cesset? Resp. Neg. cum *Suarez sup. num.* 14. & aliis: quia pro causa temporali potest concedi perpetua indulgentia, si illa, etsi temporalis, tantæ indulgentiæ erat proportionata. Sicut unius anni indulgentia conceditur ob dedicationem Ecclesiæ, quæ uno die finitur. Quia tamen semper relinquitur aliquis respectus moralis ad causam, dici potest, hãc semper debere saltem moraliter adesse. Alioquin quando causa temporalis non sufficeret ad concessionem perpetuæ indulgentiæ, in rigore dicendum videtur, eam non valituram diutiùs, quàm proportio seu sufficientia causæ permittat.

89. *Qualiter cessent pereunte vel mutatâ re seu loco.*

Cessat præterea indulgentia si pereat res vel locus, cui indulgentia est concessa v.g. destruatur templum. Quòd si Ecclesia paulatim destruatur & reædificetur, nõ cessat indulgentia per reparationem & reædificationem: adhuc enim censetur idem locus perseverare, & prior Ecclesia moraliter numquam desiisse. Quòd si simul destruatur, & in locum destructæ ibidem ædificetur, alia, adhuc verosimiliter indulgentia, quæ tempore destructionis erat suspensa vires suas iterum resumet: quia moraliter censetur eadem Ecclesia, soletque privilegia prioris retinere: quàmvis Nonnullis indulgẽtia hoc casu videatur dubia. Similiter si Ecclesia, sive auctoritate Superioris, sive de facto destructa, in alium locum sub eodem titulo, & patrono transferatur ædificanda, communis sententia docet teste *Layman Tr.* 7. *cap.* 3. *num.* 5. & *Ludovico Bonon. Tract. de Indulg. n.* 79. omnia privilegia, atque adeò indulgentias trãsferri. Quod verissimum credit *Castro Palao Tract.* 24. *de Indulg. disp. un. pu.* 11. *n.* 3. prout & bene notavit *Suarez disp.* 52. *de Indulg. sect.* 1. *n.* 9. Et *l.* 8. *de Legibus c.* 5. *in fine*, quando non ratione situs & loci, sed ratione oppidi, Religionis vel Patroni, tali Ecclesiæ privilegia concessa sunt. Unde si Regulares de uno loco transferantur in alium legitimâ auctoritate, omnes indulgentias Ecclesiis ejusdem Religionis concessas similiter transferri indubitatũ est, & locum seu Ecclesiam præcedentem, etsi adhuc in esse suo maneat, sed non tanquàm Ecclesia istius religionis, præfatis indulgentiis manere orbatam.

Postremus modus cessationis Indulgentiarum statui posset renuntiatio illius cui est concessa. Nihilominus etsi possit quis non velle lucrari indulgentiam, potentiam tamen eam lucrandi non potest rejicere: quia ea provenit à liberali alterius voluntate, quâ durante semper manet in potestate ejus, cui confertur indulgentia, mutare suã voluntatem, & illam lucrari. *An cesset indulgentia per renuntiationem.*

QUÆSTIO XIII.

De quibusdam concernentibus Indulgentiam Iubilæi.

IUBILÆUS dicitur à voce Hebraica *Jobel* (inde aliqui Jobelæum appellandum contendunt: sed nos *Hieronymum* & vulgatum loquendi modum sequimur) & significabat apud Hebræos annum remissionis, qui erat quinquagesimus *Levit.* 25. & 27. & *Num. ult.* Illo enim cessabant labores agriculturæ, poterantque omnes commodè sustentari ex frugibus anni superioris divinâ largitate triplò pluribus, restituebantur agri & domus venditæ pristinis dominis, servi libertate pristinâ donabantur. Hinc annus celebris, quo Romæ visitantibus limina Apostolorum Petri & Pauli, aliasve Ecclesias determinari solitas conceduntur maximæ remissiones & gratiæ, vocatur Jubilæus à *Xisto IV. Extrav. Quemadmodum, de Pœnit. & remiss.* Et quidẽ *Bonifacius VII.* Extrav. *Antiquorum eod. tit.* centesimo quoque anno istam remissionẽ concesserat. Clemens VI. verò Extrav. *Unigenitus eod. tit.* exemplo Jubilæi Hebræorum ad annum quinquagesimum reduxit. Tandem Paulus II. & Xistus IV. ad singulos 25. annos eam reduxerunt. Quarum reductionum congruentiæ videri possunt in Extravagantibus citatis. 90. *Iubilæi nomine quid significetur.* *Annus Iubilæi olim erat centesimus, dein quinquagesimus, tandem vigesimus quintus.*

Favor portò, qui in hujusmodi Jubilæo concedi- 91. *Qui favor*

res in Jubilæo Anni sancti fiant. conceditur, præter Indulgentiam plenissimã, est facultas absolvendi à casibus reservatis, commutandi vota, cõponendi super malè ablatis incertis, illicitovè contractu acquisitis, ut probat praxis & usus Romanæ Ecclesiæ, inquit *Castro Palao Tract. 24. d. un. pu. 12. n. 5.* Opera autem præstanda exprimi solent in Bullis Indictionis Jubilæi; quarum tenor ad amussim est servandus. *Quando incipiat & desinat.* Incipitque annus Jubilæi à primis Vesperis Nativitatis Domini, & durat usque ad primas Vesperas anni sequentis inclusivè.

92\. *Suspenduntur omnes Indulgentiæ plenariæ extra urbem Romam vivis concessæ.* Suspenduntur quoque eo durante omnes indulgentiæ plenariæ concessæ vivis extra Urbem Romanam constitutis, & facultates earumdem occasione datæ; iisdem de cetero in suo robore permansuris. Sub quibus tamen non comprehendi indulgentiam plenariam & Jubilæum Compostellanum ex Brevi Apostolico Xisti V. tradit *Castro Palao Tr. 24. d. un. pu. 12. n. 8.* Id ipsum de Indulgentiis à Christo concessis Ecclesiæ S. Mariæ Angelorum sive Portiunculæ prope Assisium declaravit Urbanus VIII. anno Jubilæi 1625.

93\. *Non suspenduntur Indulgentiæ pro defunctis.* Similiter satis constat indulgentias etiam plenarias pro defunctis concessas non suspendi in anno Jubilæi: nam in illis cessat finis suspensionis, qui est, ut omnes Romam conveniant; præsertim cùm Jubilæum tantùm possit obtineri pro vivis. Deinde hæ indulgentiæ sunt speciali nota dignæ. Unde Romæ anno 1625. declaratum fuit, altaria privilegiata isto anno retinere suum vigorẽ. Et in Brevibus istorum altarium, quæ dantur ad septennium commodò subsequens, non fit exceptio anni Jubilæi intercurrentis; prout fit in Brevibus Indulgentiarũ septennalium, quæ conceduntur pro aliquo festo, vel in Oratione 40. horarum. Idem proinde est de medaliis, crucibus &c. quibus annexa fuerit Indulgentia pro defunctis. Quare etiam indulgentiæ concessæ Cõfraternitati Chordæ, valent isto anno per modum suffragii pro defunctis, quibus ex tenore Bullæ possunt applicari.

94\. *Neque Episcopales. An solum Pontificiæ non plenariæ.* Insuper non revocantur indulgentiæ Episcopales; cùm Bullæ solùm loquantur de indulgentiis per Romanos Pontifices concessis. Immo idem censent plurimi Doctores, etiam qui Romæ scripserunt, de ceteris indulgentiis non plenariis: nam Gregorius XIII. & alii ante ipsum Pontifices expressè loquũtur de solis plenariis. In quibus etiam sufficienter salvatur finis suspensionis, nempe ut Fideles conveniant Romam; cùm alioquin non plenarias possit concedere Episcopus toties quoties libet. Et consequenter Bullæ Urbani VIII. & Innocentii X. in quibus omissum est ly *plenarias* possunt de his solis commodè intelligi, præsertim cùm dicant se insistere exẽplo multorum suorum Prædecessorum, & tamen inter Gregorium XIII. & Urbanum VIII. unicum Jubilæum anni 1600. intercesserit.

Itaq. etsi hoc potissimùm pendeat ex mente Pontificis, quousque tamen clariùs manifestaverit mentem, si fuerit diversa, teneri potest, quòd præmissum est.

Denique ex præsumptione benignæ voluntatis Pontificis in favorem extremæ necessitatis non suspensæ censentur indulgentiæ plenariæ concessæ pro articulo mortis: quæ etiam speciali notâ videntur dignæ, adeòque specialiùs exprimendæ. Estque idem declaratum ab Urbano VIII. anno 25. & publicatum ab Illustrissimo Coccino Vicegerente Pœnitentiariæ, ut ex *Alphonso Leone* refert *Eligius Bassæus V. Indulgentia* tt. *num.* 12. circa finem. Cujusmodi indulgentiæ sunt concessæ plurimis, tum Religiosis, tum inscriptis alicui Confraternitati. 95. *An maneãt plenariæ cõcessæ pro articulo mortis.*

Ad facultates quod attinet, non suspenduntur eo anno facultates absolvendi à casibus Episcopalibus; ut ex tenore Bullarum est evidens. Immo idem est de facultatibus absolvendi à reservatis Papæ, quando non sunt concessæ occasione indulgentiarum, seu causâ illas consequendi, sed ob alios fines: v.g. quæ sunt concessæ Regularibus in ipsorũ privilegiis. Idemque à fortiori est de potestate super papales casus occultos concessa Episcopis in *Trid. sess. 24. c. 6. de Reform.* Id enim apertè expressum est in Bulla Gregorii XIII. Et licèt hujusmodi clausula restrictiva fuerit in sequenti Jubilæo à Clemente VIII. omissa in prima Bulla, idem tamen interrogatus dicitur respondisse, eamdẽ fuisse intentionem suam. Et ad tollendum dubiũ edita fuit iterum eadem Bulla, additâ clausula *Indulgentiarum causâ*. Quàmvis eàdem omiserit etiam Urbanus VIII. anno 1625. declarat tamen se insistere exemplo prædecessorum suorum: & postea idemmet interrogatus respondit hoc ipsum quod Clemens VIII. hanc solùm scilicet fuisse suam intentionem. Ita refert Cardinalis *Lugo d. 20 sect. 8. n. 145.* addens de hoc non fuisse ampliùs dubitatum. 96. *Suspenduntur solùm facultates absolvendi à casibus Papalibus concessæ occasione indulgentiarum.*

Post annum Jubilæi, item post coronationem Pontificis, & præcipuè cùm Ecclesia gravi persecutione vel difficultate urgetur, solet Pontifex fidelibus ubique locorum constitutis, qui Ecclesiam vel Ecclesias ab Ordinario designandas visitaverint, ibique preces pro exaltatione fidei, & hæresum extirpatione, principumque Christianorum pace & concordiâ devotè fuderint, sacramque Eucharistiam primo vel secundo Dominico, vel alio die ex duabus hebdomadis susceperint, eleemosynamque pro cujusque devotione, tribuerint, jejunaverintque feriâ quartâ, sextâ & sabbato unius ex duabus hebdomadis, concedere indulgentiam plenariam, sicuti in anno sancto Jubilæi Romani. Quòd si aliquis ob infirmitatem, vel professionem aliamve causam non poterit prædicta exequi, conceditur facultas Confessori, omnia & singu- 97. *Forma solita concessionis Jubilæi extra annum sanctum.*

la in

la in opus pium, prout sibi visum fuerit, commutandi. Deinde prædicto Confessori ab Ordinario approbato, delegatur potestas absolvendi ab omnibus censuris, & pœnis à jure, vel ab homine in foro conscientiæ, & à quibuscumque criminibus, quantumvis gravibus, etiam contentis in Bulla Cœnæ. Nulla tamen datur facultas dispensandi super irregularitate, etiam occultâ, defectu aut inhabilitate quomodolibet contractâ. Denique datur facultas cōmutandi quælibet vota, excepto voto castitatis & Religionis.

98.
Hoc Iubilæum potest unicâ dumtaxat vice obtineri.

Circa hujusmodi Jubilæum observandū est in primis juxta veriorem opinionem (etsi Plurimi contrarium sentiant) non nisi semel posse obtineri, ut *q.11.n.83.* dictum est, & planè ingerit formula ipsa disjunctiva, quæ solet concedi: Indulgentiæ porrò intelligendæ sunt, ut sonant. Non nocet tamen iteratò præstare opera bona præscripta, animo lucrandi denuò, vel si in præcedenti vice defectus fuerit, lucrandi primò Jubilæum; ut valeat, quantùm valere potest. Quàmvis alioquin probabilitas sententiæ, si ei non subsit veritas, non suppleat valorem indulgentiæ; ut Doctores notant.

Probabilitas sententiæ contrariæ ad quid juvet.

Facit tamen probabilitas valere iteratam absolutionem à reservatis ratione probabilis jurisdictionis: quàmvis reverà juxta solidiorem opinionem hujusmodi absolutioni non sit locus, post jubilæum semel lucratum, in ordine ad quod lucrandum facultas ista absolvendi conceditur.

99.
Jejunia præscripta possunt servari occurrente aliunde præcepto jejunandi.

Jejunia porrò præscribi solita sufficiunt, etsi observata occurrentibus in iisdem feriis jejuniis obligantibus ex lege Ecclesiæ aut voto seu Regulâ; ut certum est, & docet praxis Ecclesiæ, permittuntque verba Bullæ. Eleemosyna quoque (quæ potest fieri ante vel post communionem, etsi hæc sumatur die Dominico) non necessariò debet esse proportionata facultatibus, sed fideles erogare possunt, *quantum pro suo quisque arbitrio judicaverit*, ut loquitur *Innocentius X. Constit. 1. Immensa in Bull. Rom.*

Eleemosynæ quantitas est arbitraria.

Cautela observanda in praxi.

De cetero diligenter considerandus est tenor Bullarum, qui non semper est idem, ut securiori modo indulgētia obtineatur. Unde quàmvis Plures censeant opera præscripta posse præstari partim in prima, partim in secunda hebdomada, exceptis saltem jejuniis: oppositum tamen in praxi est consulendum ob contrariam opinionem, cui favere videtur tenor Bullarum. Ob quem etiam Nonnulli dixerunt confessionem non posse fieri Dominicâ die, quâ communio, sed die præcedenti. Quàmvis non videam, quid in hoc mysterii lateat: & aliàs melius plerumque sit confessionem fieri ipsa die communionis. Verba etiam Bullarum nō multùm urgent. Quod autem circumfertur de Clementis VIII declaratione contrariâ, non est authenticum, teste *Arriaga d.29.n.17.* ubi etiam dicit ita ferè omnes Auctores nunc sentire. Estque id ipsum teste *Lugo disp.27. n.107.* in praxi Romæ, utique notâ Pontifici.

An confessio possit fieri ipso die cōmunionis.

Notandum præterea posse opera impleri diversis in locis. Sic v.g. qui Ecclesias visitavit in loco domicilii, in quo jubilæū est publicatū, potest alibi perficere cetera opera, quæ ubi fiant, perinde est: etsi *Bassæus V. Jubilæum n.4. ✠. Tertium* securius esse dicat, ut cetera perficiantur in loco saltem in quo jubilæum similiter est publicatum. Alioquin quod diximus certum existimat *Castro Palao Tract. 24. disp. un. pu. 10. § 3. n. 21.* Et planè jubilæi favor non localis, sed personalis est. Pro hujusmodi tamen attendi posset favor in Bulla concessus itinerantibus. 100.

Possunt opera impleri diversis in locis.

Notandum III. dubitari de eo, qui sponte & scienter opera præscripta non implevit, & adveniente ultimâ die optaret jubilæū lucrari, an Confessarius possit opera ista cōmutare, sicque pœnitens jubilæum lucrari? Quàmvis enim malitia fuerit prævia, jam tamen pœnitens reverà est impotēs, uti infirmus; estq; impedimentum ex suppositione necessariū. Quare id affirmant *Felincius* & alii citati à *Diana P.5. Tr.12. Resol.26.* item *Lugo disp. 20. n. 139.* Sed de hoc ego valde dubito: cùm videri possit Bulla loqui de iis, qui fuerunt legitimè impediti: quod ita asserit *Arriaga disp.29 n.15.* ut oppositum vix probabile putet. Aliud esset de eo, qui jubilæo ferè transacto ex mera ignorantia & bonâ fide opera omisisset: is enim posset confiteri & die Dominicâ communicare, cetera autem opera (pro quibus talis fuerit legitimè impeditus) possent per Confessarium prorogari in sequentem septimanam. Similiter si quis opera implesset exceptâ cōmunione, & die Dominicâ inadvertenter aliquid cibi vel potûs sumpsisset, posset Communio commutari in aliud opus pium, vel differri in proximum tempus seu diem: nisi Bullæ confessionem & communionem excipiant à facultate transferendi seu differendi ex causa opera præscripta; prout excipi juxta recētes Bullas notat *Arriaga disp. 29. n.4.* Quod ego tamen videre non potui ex inspectione earumdem, signanter *Constit. Immensa*, quæ est prima Innocentii X. 101.

An qui bactenus neglexit Iubilæum, possit illud lucrari ultimo die, commutatis à Confessario operibus præscriptis.

Quid censendum de eo, qui bonâ fide opera omisisset.

Aut ultimo die fortuitò jejunium naturale frangens nō posset communicare.

Notandum denique completo jubilæo posse pœnitentē absolvi à reservatis oblitis, modò saltem eo animo sit cōfessus tempore jubilæi. Similiter is, qui animo jubilæum lucrandi cōfessus erat reservata, etsi postea ipsum non lucretur mutatâ intentione, manet tamen absolutus sine reincidētia. Putat tamē *Suarez* sic absolutū, & mutato animo cetera non perficientem, graviter peccare. Sed sine fundamento: cùm nec appareat lex naturæ, neq; etiam positiva, quæ talem animi mutationem graviter inhibeat, seu sic absolutum graviter obliget ad cetera perficienda. De his plura videri possunt apud Casuistas, præsertim recentiores. 102.

Absolutus manet à reservatis sine reincidētia, qui mutato animo non lucratur iubilæum.

An talis graviter peccet.

DISPUTATIO QUINTA.

De Ministro Sacramenti Pœnitentiæ.

QUÆSTIO I.

An solus Sacerdos habens Iurisdictionem sit validus Minister?

1. *Solus Sacerdos est validus minister Sacramenti Pœnitentiæ.*

DICO I. Solus Sacerdos est minister validus hujus Sacramenti. est de fide ex *Florentino in Decreto* & *Tridētino sess.*14.*c.*6.*& can.*10. Patet etiam ex *Matth.* 16. *Quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata & in cælo, & quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in cælo.* Joan. 20. *Quorum remiseritis peccata &c.* Quæ verba non ad omnes homines, sed ad solos Apostolos, eorumque in sacerdotio successores esse directa, patet ex *Tridentino sup.* & communi Sanctorum expositione, ac Ecclesiæ traditione. Congruentia est, quòd in nulla Republica bene ordinatâ potestas judiciaria sit omnibus communis, sed conveniat aliquibus tātùm ad hoc specialiter deputatis; adeòque etiam in Ecclesia (quæ est Christi Respublica optimè ordinata) hæc potestas judiciaria non omnibus, sed solis sacerdotibus debuit convenire. Et planè congruebat, ut Christus eumdem ministrum institueret, qui haberet potestatem super corpus Christi verum in Eucharistia, & super mysticum in Ecclesia ad remittenda fidelium peccata.

2. Dices: C. *Fures, de Furtis* dicitur: *Fures & latrones si comprehensi aut vulnerati presbytero vel diacono confessi fuerint, communionem eis non negamus.* Et *Cyprianus Epist.* 13. aliàs *l.* 3. *Epist.* 17. ait: *Si presbyter repertus non fuerit, & urgere exitus cœperit, apud diaconum quoque exomologesim facere delicti sui possint, ut manu eis in pœnitentiam impositâ veniant ad Dominum cum pace.* Ergo non solus sacerdos validè absolvit. Resp. Neg. Cons. Ad cap. *Fures* dico illud solùm velle, quòd furibus in flagranti delicto vulneratis non sit neganda communio, si ostendant signa pœnitentiæ: fit autem mentio diaconi, nō quòd is possit sacramentaliter absolvere, sed quia in tali casu absente sacerdote potest dare communionē. Ad *Cyprianum* dico, quòd nō loquatur de cōfessione sacramentali, sed ceremoniali olim fieri solitâ à publicè pœnitentibus in ordine ad reconciliationem in foro Ecclesiæ per absolutionem ab excommunicatione, aut à satisfactionibus publicè subeundis: quæ reconciliatio in defectu sacerdotis committebatur diacono. Vide *Pamelium in Notis ibidem.*

Respondetur ad c. Fures, de furtis

Et ad Cyprianum.

3. *Confessio nullo casu facienda laico.*

Et hinc patet nullo casu hominē obligari ad faciendam confessionem laico; etsi oppositū videatur sensisse *Magister d.*17. *a.*3. Nam præceptum tam divinum quàm humanum solùm præcipit confessionem sacramentalem, sive in ordine ad absolutionem, quam nullus laicus umquam dare potest. Nec obstat illud *Augustinol. de vera & falsa pœnit. c.*10. *Tanta vis Cōfessionis est, ut si deest sacerdos, confiteatur proximo.* Nam in primis Auctor libri non est *Augustinus*; cùm *c.*17. *Augustinū* citet, & ab ipso dissentiat. Deinde non loquitur de Sacramentali confessione, sed de quadā alia, quæ ad sui humiliationem vel consiliū petendum laico fieri potest: neque etiam loquitur de necessitate præcepti, sed tantùm dat concilium.

Respondetur ad Auctorem libri de vera & falsa Pœnitentia.

Similiter de Confessione non sacramentali cum *Scoto* & pluribus aliis Doctoribus intelligi potest illud *Jacobi* 5. *Confitemini alterutrum peccata vestra.* Vel si sermo sit de confessione sacramentali, ut putat *Vasquez* & alii, explicari debet cum proportione accommodâ.

Explicatur locus Iac. 5.

4. *Quid significetur nomine clavium.*

Quia verò potestas absolvendi in Scriptura nomine clavium exprimitur, sciendū hîc est, nomen istud esse à corporalibus ad spiritualia translatū. In corporalibus autem clavis est instrumentum ad removendum certum obstaculū. Quoniam igitur in spiritualibus invenimus obstaculū ad ingrediendum regnum cæleste, Christus dedit certis Ecclesiæ ministris virtutem seu potestatem hoc obstaculum removendi, eamque appellavit clavem. Quia insuper clavis naturalis non solùm est ad aperiendū seu solvendum, sed etiam ad claudendum ac retinendū: hinc clavis spiritualis est etiam ad claudendum seu ligandum.

5. *Potestas clavium ad solvendum & ligādum qualiter detur in ordinatione cuivis Sacerdoti, juxta Tridentinum.*

Et quidē omnibus Sacerdotibus in Ordinatione datur ejusmodi clavis seu potestas spiritualis (quæ à charactere est inseparabilis, vel juxta varios indistincta, non quatenus ipsa præcisè respicit corpus & sanguinem Christi in Eucharistia, sed quatenus extēditur ad corpus Christi mysticū sive fideles) partim aperiendi cælū solvendo peccata, & simul liberando à reatu pœnæ æternæ, atque etiam à parte pœnæ temporalis; & hac ratione simul occludendi infernum homini à peccatis liberato: partim ligandi ipsum per impositionem satisfactionis sacramentalis. Hâc porrò ratione potestatem retinendi sive ligandi peccata explicat *Ambrosius l.* 1. *de pœnit. c.* 2. & Doctores Scholastici, immo expressè ipsū *Tridentinum sess.* 14. *c.* 8. docens hâc ratione *claves Sacerdotum non ad solvendum dumtaxat, sed & ad ligandum esse concessas.* Idem tradit *can.* 15. Quàmvis hoc ipsum tendat ulteriùs ad perfectam solutionē, quatenus peccatores condignam pœnitentiam, quâ sunt ligati explen-

explentes, perfectè solvunt à peccatis etiam quoad pœnas temporales restantes.

Nonnulli dixerunt potestatem ligandi propriè nō convenire omni Sacerdoti, sed iis qui possunt excommunicare.

Verba Quorum retinueritis, retenta sunt, *conveniunt indubitatè omni Sacerdoti: quidquid* Hessellius *dicat.*

6. Ob quod Nonnulli dixerunt, id nō esse propriè ligare peccata, sed potiùs remediū dare, quo solvantur & remittantur: at quòd verè & propriè ligare peccata, sit excommunicare, seu ab Ecclesia separare. Ita *Hesselius in Explic. Sacram. c. 39.* ubì proinde sibi objiciens, quòd Christus semper conjunxerit, peccata remittere & retinere, solvere & ligare; respondet, Christum hæc verba non dixisse, nisi Petro & aliis Apostolis: quos ut Sacerdotes, ita etiam totius orbis judices & rectores fecit. Nobis autem cùm in Sacerdotes ab Episcopis ordinamur, non dicitur: *Quorum retinueritis, retenta sunt*; sed prius tantùm: *Accipite Spiritum sanctū, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Ita ille. Verùm apertissimè dicitur utrumque in Ordinatione Sacerdotum, ut ex *Pontificali Romano* patet. Verba etiam Christi, tum quoad solutionem, tum quoad retentionem, concernere non tantùm Apostolos, sed insuper ceteros Sacerdotes, est manifestum, partim ex hoc ipso ritu Ordinationis, partim ex *Tridentino sup. & can.* 10. Quàmvis per quamdam excellentiam cōpetant ista verba Apostolis, & præcipuè Apostolorum principi in ordine ad quævis vincula etiam in foro externo & judiciali solvenda & retinenda.

Quo sensu potestas excommunicandi &c. censeri possit nomine clavium.

7. An autem ceteræ hæ potestates, v.g. ferendi leges aut censuras, prælertim excommunicationē, dispensandi &c. etiam intelligantur nomine clavium, spectat ad modum loquendi. Et quidem potestas ipsa excommunicādi potiùs virga seu gladius, quàm clavis Ecclesiæ solet appellari. Potest tamen juxta *Victoria in Relat. de Clavibus n. 3.* ipsa etiam vocari clavis regni cælorum, partim quatenus illud sumitur pro Ecclesia militante, partim indirectè & secundariò quatenus sumitur pro Ecclesia triumphante. Nam quatenus excommunicatio excludit à Sacramentis, quibus regnum cælorum aperitur, potest dici, quòd claudit regnum cælorum. Quatenus verò absolutio ab excommunicatione, admittit ad Sacramenta, ex consequenti regnum cælorum aperit. Et hoc sensu etiam alii Scholastici, signanter *Scotus d. 19. q. 1 n. 15.* admittunt ibi nomen clavium, sed alterius rationis & fori, quæ etiam non Sacerdotibus competere possunt.

Alia clavis scientia, alia potestatis.

8. Nunc quod attinet ad specialem facultatem Sacerdotum remittendi peccata, adhuc duæ claves assignari solent, una dicitur clavis scientiæ, & altera clavis potentiæ seu potestatis & auctoritatis. Ubi clavis scientiæ non debet intelligi peritia Confessarii; quæ sanè potest & solet esse etiam in non Sacerdote, & non includitur formaliter in potestate collatâ à Christo, neque confertur Sacerdoti in sua ordinatione, sed est conditio requisita ad ritè ministrandum Sacramentum. Intelligitur ergo potestas cognoscendi, & examinandi causam: quia Sacerdos in hoc sacramentali foro juridicè & legitimè interrogat, tenetur que reus fideliter respondere & fateri quæ ad causam pertinent. Clavis potentiæ seu potestatis est potestas ferendi sententiam seu pronūtiandi absolutionem. Et utraque suo modo est ad solvendum atque ligandum. Danturque hæ claves Sacerdotibus in ipsa ordinatione. Jurisdictio autem fori interni (quæ quàm necessaria sit, ut hæ claves exeant in actum, qualiterque distinguatur à potestate Ordinis mox dicetur) annumeratur frequenter etiam inter claves: quod tamē ad quæstionem arbitrariam de nomine spectat.

Ad validā absolutionē requiritur Jurisdictio ordinaria vel delegata.

Idq; ostendit ratio ipsa actûs judicialis.

9. DICO II. Ut Sacerdos validè absolvat debet habere jurisdictionem ordinariā vel delegatam. Est certū ex *Florentino in Decreto de Armenis* dicente: *Minister hujus Sacramenti est sacerdos habens auctoritatē absolvendi, vel ordinariam, vel ex commissione superioris.* Et *Tridentino sup. c. 7.* dicēte: *Quoniam natura & ratio judicii illud exposcit, ut sententia in subditos duntaxat feratur, persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, & verissimum esse Synodus hac confirmat, nullius momēti absolutionē eam esse debere, quam sacerdos in eum profert, in quem ordinariam aut subdelegatam non habet jurisdictionem.* Ubì etiam assignatur ratio Conclusionis, videlicet quòd actus judicialis (qualis est sacramentalis absolutio) essentialiter requirat in ferēte sententiam jurisdictionem super eum in quem profertur. Denique ob hoc *Trid. sup. can. 11.* definit casuum reservationem obsistere quo minùs Sacerdos à reservatis verè absolvat.

Erronea doctrina Armachani.

10. Hinc patet falsissimam esse & erroneam opinionem *Armachani*, qui censuit jurisdictionem non esse separabilē à potestate Ordinis, adeòque quemlibet Sacerdotē validè absolvere quemcumque pœnitentē; etsi ex prohibitione Ecclesiæ id faceret illicitè, citra peculiarem deputationē seu licentiam. In quam sententiam etiam inclinat *Almāinus*, & satis probabilem censuit *Durandus d. 19. q. 2.* ubi tamen præeligit communem & veram doctrinam.

In Ordinatione solùm confertur potestas Ordinis, non jurisdictionis.

11. Nec obstat I. quòd Sacerdos in sua Ordinatione accipiat potestatem remittendi peccata, ut patet ex forma: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata &c.* adeòque ultra Sacerdotiū non requiri videatur alia jurisdictio: nam in Ordinatione accipit tantùm potestatem velut inchoatam remittendi peccata, postea complendā per jurisdictionem. Unde in Ordinatione solùm habet potestatem Ordinis, non potestatem jurisdictionis.

Quæ sunt potestates distinctæ ut contra Vasquez ostenditur.

12. Has porrò duas potestates esse distinctas censent Doctores pleriq; contra *Vasquez* & alios existimantes ipsam potestatē Ordinis esse potestatē jurisdictionis, quæ tamen nequeat exire in actum, nisi priùs ab Ecclesia applice-

applicetur materia,seu subjiciatur personæ, in quas sacerdos possit in hoc Sacramento jus dicere,Sed hoc dici non potest: tū quia de his potestatibus tāquam de distinctis loqui solemus.Tum quia *Florentinum* & *Tridentinum sup.* satis apertè supponūt sacerdotes vi Ordinationis suæ nō habere potestatē jurisdictionis,sed eam accipere ab Ecclesia; & signanter dividunt potestatē jurisdictionis in ordinariā & delegatam,apertè supponentes(quod etiā certum est)hanc posse delegari utiq; ab Ecclesia; cùm tamen potestas Ordinis delegari non possit.Tum quia non solùm potest inveniri potestas Ordinis sine potestate jurisdictionis v.g.in simplice Sacerdote,sed etiam è contrà, ut in Parocho, Episcopo, aut etiam Papâ necdum ordinato. Tum quia dum Ecclesia subjicit fideles Sacerdoti, illisque tribuit subjectionem erga illum, eo ipso utique dat Sacerdoti superioritatem; & hæc ipsa est potestas jurisdictionis à potestate Ordinis distincta.

13. *Occurritur certa objectioni.* Est quidem potestas Ordinis quædā judiciaria, non tamen est illa jurisdictio,quæ importat superioritatem erga subditos,sed solùm est potestas conferendi tale Sacramētum, sicut & potestas consecrandi & conferendi alia Sacramenta; etsi in his jurisdictio solùm requiratur ad licitum usum, in Pœnitentia autem insuper ad valorem, ob specialem ejusdem conditionem, eò quòd scilicet sit actus judicialis, secùs quàm cetera Sacramēta. Quàmvis alioquin si Christus non ita instituisset hoc Sacramentum, ut conferretur judicialiter, potuisset validè conferri non subditis, & sine ulla jurisdictione,uti cetera Sacramenta.

14. *Sententia Navarri improbatur.* Ex quibus etiam satis refutata manet doctrina *Navarri in cap. Placuit de Pœnit. d. 6.* qui convenit cum *Vasquez* in hoc, quòd potestas Ordinis nō distinguatur à potestate jurisdictionis, quòdq; nequeat exire in actum,nisi sit materia circa quam, scilicet subditus; hanc tamen putat satis esse applicatam, quādo Ecclesia illam non subtrahit, sicut de facto plerisque subtrahit, ut proinde Ecclesia non tam det jurisdictionem, aut materiam positivè & primò applicet, quàm hanc de se applicatam, & dein per decreta Ecclesiæ subtractam velut restituat, ac impedimentum jurisdictioni in Ordinatione acceptæ injectum tollat. Potiùs nāque per Ecclesiam, & materia applicatur, atque etiā primitùs applicari debuit,&jurisdictio ipsa donatur, uti datur jurisdictio quoad alia Sacramenta. Quod ex prædictis satis constat.

15. *Denique improbatur opinio Frācisci Amici.* Neque hinc procul abest,quod novissimè docuit *Franciscus Amicus disp. 15. sect. 1.* nempe cuilibet Sacerdoti vi suæ Ordinationis jure divino competere completam potestatem in quæcumque peccata & in quemcumque Christianum, qui se ei spontè in hoc judicio submiserit, sub conditione tamen, nisi Ecclesia prohibuerit; ac proinde ejus prohibitione accedente, qualis jam supponitur, Sacerdotem nihil facere, nisi ex auctoritate Ecclesiæ ordinariam vel delegatam potestatem habuerit.At Ecclesia sic verè non daret jurisdictionē seu potestatem, sed eam haberet Sacerdos ex se, Ecclesiæ autem solùm foret jurisdictionis exercitium impedire, ipsâ tamen jurisdictione seu potestate plenariâ, etsi impeditâ, apud Sacerdotem remanente. Quod non satis fundatum est, nec bene cohæret cum communi modo loquendi & sentiendi Theologorum, ad validam absolutionē exigentium, ut Sacerdos ex auctoritate Ecclesiæ acceperit jurisdictionem ordinariam vel delegatam. Deinde *Florentinum* & *Tridentinum* apertè supponunt, posse interdum in aliquibus Sacerdotibus reperiri solùm jurisdictionem delegatam; quod non rectè convenit cum eo, quòd omnes accepissent à Christo jurisdictionem & completam potestatem vi suæ Ordinationis; quæ utique non solet censeri nomine delegatæ jurisdictionis. Denique eadem Concilia apertè supponunt fieri posse, sive etiam fieri, quòd quidam Sacerdotes auctoritate seu jurisdictione careant: eam igitur, & quidem completam, atque adeò generalem non habent omnes vi Ordinationis. 16.

Non obstat II.Conclusioni principali c. *Placuit, de Pœnit. dist. 6.* ubi Urbanus II. ait: *Placuit, ut deinceps nulli Sacerdotum liceat quemlibet commissum alteri Sacerdoti ad pœnitentiam suscipere sine ejus consensu, cui prius se commisit, nisi pro ignorantia illius, cui pœnitens prius confessus est.* Ubi supponi videtur potuisse quemlibet Sacerdotem absolvere quosvis ante illud tempus, quo hic Pontifex subtraxit materiam per præfatam prohibitionem. *Explicatur c. Placuit de Pœnit. d. 6.* Verùm jurisdictiones dudum antea fuisse limitatas & restrictas secundùm distinctiones diœcesium & parochiarum satis colligitur ex *Calisto Papa Ep. 2. ad Episcopos Galliæ* & refertur *c. Nullus alterius 9. q. 2.* Immo ab initio quoque Sacerdotes generaliter non poterant (si tamen umquam potuerint) quoslibet absolvere nisi ex tacita vel expressa Ecclesiæ concessione. Præterea c. *Placuit* potest explicari, ut non fit ad rem, quòd scilicet agatur de pœnitentia solemni & decernatur,ut quando quis commissus esset uni Sacerdoti, agat pœnitentiam ejus judicio impositam, nec possit se alteri sine prioris licentia committere in eadem causa, nisi quando hic ex ignorantia graviorem longè pœnitentiam publicam accepisset. Vide *Suarez dispur. 27. sect. 2. Lugo d. 19. sect. 1.*

Petes I. An quilibet Sacerdos simplex, citra aliam deputationem, possit absolvere à venialibus, & à mortalibus aliàs confessis seu directè semel absolutis; & unde ei 17. *A venialibus & aliàs cōfessis mortalibus ab-*

com-

olvit simplex Sacerdos.

competat hæc jurisdictio? Resp. ad primum Affirmativè. Estque satis certum ex usu & omnium Theologorum sensu: quidquid Nonnulli sine ratione cœperint hoc in dubium revocare, immo negare. Resp. ad secundum, jurisdictionem hanc provenire ex consuetudine & tacito saltem Ecclesiæ consensu, juxta Doctores communiter, contra Nonnullos existimantes jurisdictionem super materiam liberam Confessionis competere Sacerdotibus jure divino. Ratio est: quia non est fundamentum hujusmodi exceptionem statuendi. Et alioquin potestas absolvendi in Ordinatione concessa tantùm est potestas Ordinis, & æquè respicit mortalia ac venialia, ut constat ex forma Ordinationis & verbis Christi *Joan.* 20. ubi est sermo de peccatis omnibus, etiam mortalibus; in quæ tamen non accipit Sacerdos vi Ordinis præcisè expeditam potestatem. Quare etiam posset Ecclesia jurisdictionem in venialia vel aliàs confessa subtrahere; & de facto subtrahit excommunicatis non toleratis.

Ex concessione Ecclesiæ.

Quæ jurisdictionem in illa subtrahit excommunicatis vitandis.

18. *Possunt simplices Sacerdotes indirectè absolvere à mortalibus oblitis.*

Hanc potestatem simplicium Sacerdotum etiam extendi indirectè ad mortalia oblita, adeòque pœnitentem, qui non est sibi conscius illius mortalis aliàs non confessi, si hujusmodi Sacerdotibus confiteatur materiam liberam, validè absolvi, & consequenter mortalia ignorata seu oblita indirectè etiam remitti, adeò firmiter asserit *Suarez d.* 31. *sect.* 3. *n.* 10. ut oppositum vocet falsum & improbabile.

Nec obstat, quòd in mortalia non habeant jurisdictionem: nam ad indirectè absolvendum non requiritur jurisdictio; sufficit enim illam haberi super materiam directæ absolutionis. Quod patet: si enim quis oblitus se habere reservata confiteatur communi Confessario ordinaria non reservata communi judicio validè absolvitur ab his, adeòque indirectè à reservaris; & tamen in reservata non habet iste Confessarius magis jurisdictionem, quàm simplex Sacerdos in mortalia.

19. *Aut justa de causa suppressis.*

Quare consequenter loquendo idem esset dicendum de mortalibus justè suppressis, aut quæ probabiliter judicantur non esse talia; idem enim de his videtur esse, quod de oblitis. Nec quidquam obstat, nisi jurisdictio, quæ (ut diximus) ad indirectam absolutionem non requiritur. Sicut in necessitate sufficienti ad dimidiandam Confessionem potest habens reservata confiteri non reservata communi Confessario, qui tamen non habet jurisdictionem in reservata suppressa.

20. *Iurisdictio confertur ab Ecclesia etiam pro articulo mortis.*

Petes II. An etiam in articulo mortis conferatur jurisdictio ab Ecclesia? Resp. Affirmativè: quia non constat, quòd detur à Christo vi Ordinationis in qua non fit mentio, nisi de potestate Ordinis.

A quo conferatur jurisdictio Confessario Pontificis.

Petes III. à quo jurisdictionem accipiat Confessarius absolvens ipsum Pontificem? Aliqui respondent, eligi quidem à Pontifice Sacerdotem qui eum Sacramentaliter audiat & absolvat, sed jurisdictionem tribui illi à Deo, sicut tribuitur ipsi Pontifici ab Ecclesia electo. Verùm non est ratio faciendi hanc exceptionem: facilè enim dicitur Pontificem subdendo se Sacerdoti, cui voluerit, tribuere eidem jurisdictionem super se: quod in hoc foro potest facere eo ipso, quòd sit hujus Sacramenti capax. De cetero verò in verbis Christi & formâ Ordinationis, quatenus respicit quoslibet Sacerdotes, solùm continetur potestas Ordinis.

21. *An Sacerdos dicere possit se absolvere auctoritate acceptâ à Pontifice.*

Petes IV. An ratione potestatis jurisdictionis per Ecclesiam seu Pontificem concessæ posset Confessarius verè dicere, quòd auctoritate Pontificis absolvat à peccatis? Resp. etsi ista locutio quodam sensu posset admitti, ab ea tamen simpliciter positâ abstinendum esse, tum quia est insolita, tum quia sonat ipsam potestatem remittendi peccata (quæ à solo Deo in Ordinatione confertur) promanare à Pontifice.

QUÆSTIO II.

Penes quos sit Iurisdictio ordinaria vel delegata?

22. *Iurisdictio ordinaria & delegata quid significent.*

NOTA Jurisdictionem ordinariam esse, quæ alicui competit ex officio vel munere suo: delegatam verò, quæ solùm habetur ex commissione alterius habentis ordinariam. *Tridentinum* porrò *sess.* 14. *c.* 7. eam quam vocamus delegatam, vocat subdelegatam, eò quòd subordinetur potestati ordinariæ: etsi specialiter subdelegata dici soleat, quam communicat delegatus habens potestatem subdelegandi.

23. *Penes quos sit jurisdictio Ordinaria.*

DICO I. Solus Pontifex habet jurisdictionem ordinariam in totam Ecclesiam, idque jure divino, eo ipso quo est electus. Secundò illam habent Episcopi in suam diœcesim, juxta Aliquos jure divino, juxta Alios communiùs jure Ecclesiastico; idque statim atque sunt confirmati, etiam ante consecrationem. Tertiò eamdem habent parochi in suos parochianos. His junguntur Legati à latere, & Nuntii Apostolici respectu populorum suæ legationis, Pœnitentiarii Papæ & Episcoporum, Vicarii Episcoporum, Decanus capituli respectu illius. Item Generales & Provinciales Religionum, ac etiam Superiores locales respectivè in suos subditos: denique Vicarius perpetuus Parochi. Conclusio est apud omnes in Confesso.

Nota I.

23. *Potest exerceri extra territorium, sed in subditos.*

Nota I. jurisdictionem Episcoporum & aliorum non tam restringi loco quàm personis: hoc enim judicium non requirit strepitum aut aliam externam solemnitatem; ideòque non debet regulari ad modum judicii contentiosi: quod facilè turbaret pacem communem, si superior extra suum territorium posset illud in suos subditos exercere. Unde potest Episcopus vel parochus absolvere suum subditum, aut ei dare potestatem eligendi Confessarium approbatum ubicumque fuerit. Similiter sequitur neminem sortiri forum ratione delicti; adeòque peccantem in aliena parochia non minùs idcirco debere confiteri proprio parocho.

24. *Acquiritur ordinaria in eos qui domicilium figunt, vel fo'ùm habitan. in loco jurisdictionis.*

Nota II. Episcopum & parochum acquirere jurisdictionem ordinariam, non tantùm in eos qui in ipsorū diœcesi & parochia habent domicilium, id est, habitant animo ibidem perpetuò manendi, sed etiā in eos, qui pro majori parte anni ibi habitant etsi non animo manendi, utì faciunt studiosi in universitatibus, milites in præsidiis &c. Ita *Suarez d. 25. sect. 2. n. 6.* & fusè probat *Sanchez l. 3. de Matrimonio d. 23. n. 12.* Unde tales in hoc subjiciuntur tam Pastori domicilii, quàm habitationis; sicut is qui in duabus parochiis habet domicilium, potest utrique parocho confiteri.

25. *Vagi cujus jurisdictioni ordinariæ subjiciantur.*

Nota III. vagos, qui videlicet nullibi habent fixam sedem in hoc foro subjici Parocho in cujus parochia reperiuntur; ut docent plurimi Doctores, estque rationi consentaneum, ne alioquin tales careant omni Pastore, excepto Pontifice. Probabile tamen est, quod docet *Sanchez supra disp. 25. n. 5.* & alii, vagos posse confiteri cuilibet parocho; nec curandum esse de loco hospitii ad breve tempus, cùm per talem habitationem non acquiratur parochia, cùmque juxta *Sanchez disp. citatâ* possit quilibet pastor assistere illorum matrimonio.

26. *Quid de peregrinis.*

Nota IV. peregrinantes posse confiteri Parocho, in cujus parochia actu sunt, juxta praxim receptā & Doctores passim. Immo teste *Caietano V. Absolutio*, id declaravit vivæ vocis oraculo *Eugenius IV.* tum quoad Sacramentum pœnitentiæ, tum quoad communionem, etiam Paschalem; non censetur tamen Parochus ille respectu illorum de jure Ordinarius: quia hoc ei solùm competit, sive per relatam concessionem Pontificis, sive ex consuetudine, & tacito consensu proprii parochi, juxta *Suarez supra n. 9.*

27. *Ordinariam habens potest eam delegare.*

Nota V. quemlibet, qui habet jurisdictionem ordinariam, posse alterum delegare, juxta modum suæ jurisdictionis. Delegatus proinde juxta modum suæ delegationis, potest absolvere subditum delegantis, etiam extra ejus territorium.

Delegatus nequit subdelegare, nisi delegans id exprimat, aut in ejus locum per modum officii subrogetur. Declaratur exemplis.

Delegatus tamen regulariter non potest delegare suam jurisdictionem, etiam ad unicum actum, nisi Ordinarius expresse id concedat, aut nisi in locum ordinarii substituatur per modum officii, v. g. cùm in locum Parochi defuncti vel absentis subrogatur ab Episcopo alius, qui sit deservitor seu curam animarū gerat, aut etiam ab ipso Parocho absente substituitur aliùs loco sui ad paucos dies. Qui tamen non potest delegare totam suam facultatem sive delegationem, sed ad aliquem actum particularem, & iterum ad alium, & ita sigillatim; ut habet regula Juristarum de delegato ad universitatem causarum. Aliud est de coadjutore assumpto à Parocho præsente & assistente, quando expresse non concedit: quia habet se tantùm sicut simplex Confessarius, additâ simili facultate delegatâ ad ministranda alia Sacramenta.

Delegatam habent potestatem, quibus ab Ordinario ea cōceditur expressè vel tacitè. 28.

Dico II. Omnes illi habent jurisdictionem delegatam, quibus sive expressè, sive tacitè est concessa ab habente ordinariam. Expressè quidem, ut si verbis aut alio signo explicitè Ordinarius suam voluntatem declaret. Tacitè autem, ut si Ordinarius sciat alium Sacerdotem, quem novit aliundè non habere jurisdictionem, audire Confessiones suorum subditorum & non contradicat, cùm facilè posset & deberet: tunc enim locum habet Regula Juris: *Qui tacet, consentire videtur.* Hic tamen modus non est facilè practicandus: facillimè enim potest aliquid subesse, ob quod deficiat consensus legitimus.

Non sufficit ratihabitio de futuro. 29.

Adverte ad validè absolvendum, nullo modo sufficere ratihabitionem de futuro: quia absolutio necessariò præsupponit in absolvente jurisdictionem; quæ tamen non præsupponitur, ubì tantùm sequitur ratihabitio. Nec obstat *Regula 10. Juris in 6. Ratihabitionem retrotrahi, & mandato non est dubium comparari.* Nam intelligitur solùm de iis quæ possunt dependere à consensu futuro. Similiter non sufficit præsumptio, quā quis præsumit non fore ingratum Parocho seu Ordinario, quòd ipsius subditum absolvat, cumque daturum fuisse licentiam, si adfuisset: quia ista præsumptio non dat etiam de facto jurisdictionem, quæ tamen de facto adesse debet, ut valeat actus essentialiter jurisdictionem præcipiens tamquam principium. Proinde necesse est, ut aliquo signo externo pateat interior & præsens Parochi seu Ordinarii consensus.

Vix nec fundata præsumptio, quòd Ordinarius foret contentus, si adesset.

Sufficit titulus coloratus tectus errore vulgi. 30.

Adverte etiam juxta Doctores communiter validè absolvere eum qui habet titulum coloratum cum errore communi vulgi: etsi enim verè talis careat jurisdictione habituali (ut sic dicam) Ecclesia tamen jurisdictonem censetur pro singulis actibus dare: eò quòd ipsa ob gra-

ob graviſſima, quæ aliàs ſequerentur, incõvenientia titulum coloratum tectum errore communi ſuppleat, arg. *L. Barbarius ff. de Officio Prætoris*, quam legem ad materiam canonicam etiam omnes trahunt, eſtque ipſa ob eamdem, immo fortè potiorem rationem ad forum conſcientiæ (etſi Quidam dubitare voluerint) trahenda, juxta Doctores communiter.

Idem eſt de juriſdictione probabili.

Idemq; eodẽ argumento meritò cenſendum eſt cum Doctoribus ferè communiter, quando juxta aliquam probabilem Doctorum ſententiam putatur quis haberẽ ſufficientem juriſdictionem: tunc enim Pontifex cenſetur tacitè concedere juriſdictionem in ſingulis caſibus, ſi fortè opinio verè non ſubſiſteret; idque ad vitanda majora incommoda. Sanè cùm praxis communis id habeat, & Doctores plerique doceant, ac ſcripto evulgent, ſciente Eccleſiâ ſeu Pontifice, approbantibuſque illius Cenſoribus, deberet Eccleſia, niſi conniveret, id non tolerare.

31.
Quamdiu duret juriſdictio delegata.

Petes, quamdiu duret Juriſdictio delegata? Reſp. conceſſa ad certum tempus expirat eo ipſo per lapſum temporis. Niſi fortè confeſſio jam cœpta audiri, queat poſt illud tempus finiri, ut docet *Sanchez, Lugo, Arriaga* & alii paſſim. Si autem delegatio facta ſit abſolutè, durat, donec debitè revocetur. Adeò ut ne quidẽ expiret morte concedentis, vel ejuſdem amotione ab officio. Quod quidem de delegatione pontificiâ eſt certum ex praxi & Jure *c. Si ſuper gratia, de Off. deleg. in* 6. & *c. Si cui nulla, de Præbend. in* 6. De aliorum autem Prælatorum delegatione idem habet contra Nonnullos communis quaſi Doctorum ſententia, etiam in praxi recepta, quantumvis delegans ſit Parochus (etſi de hoc dubitet *Suarez d. 26. ſect. 3. n. 12.*) atque etiamſi res ſit integra, ſeu necdum cœpta confeſſio, juxta regulam generalem in Jure fundatam, quòd mera gratia non expiret morte concedentis. Talis porrò delegatio cenſetur, etſi fiat *uſque ad revocationem*, vel *uſque ad beneplacitum Sedis*, vel *donec aliter diſpoſuero*: ſecùs eſt juxta Doctores paſſim cõtra Nonnullos, ſi dicat v.g. Epiſcopus, *Uſq; ad beneplacitum noſtrum*. Quod tamen in ordine ad Regulares durare etiam poſt mortem Epiſcopi, affirmat *Boſſius, Bordonus*, & alii: eò quòd *Extrav. Inter cunctas de Privil.* dicatur: *Datam verò Licentiam per Diœceſanorum mortem nolumus terminari.* Illud verò ſpecialiter notandum, non poſſe Superiorem ſibimet concedere facultatem poſt amotionem ab officio duraturam: Ordinarius enim non poteſt delegare ſibi, ſed alteri.

Specialiter an vel quãdo expiret morte concedentis.

QUÆSTIO III.

Qualiter requiratur Approbatio Epiſcopi?

32.
Approbatio quid ſit.

Approbatio non eſt aliud, quàm authenticum teſtimonium, quo declaratur aliquis idoneus, cui munus audiendi Confeſſiones concedatur. Et hæc quidem jure naturæ non eſt neceſſaria, nec fuit jure antiquo, ut cum communi ſententia docet *Suarez diſp. 28. ſect. 3.*

Decretum Tridentini hac de re.

Sed de ea ſtatuit *Trid. ſeſſ. 23. c. 15. de Reform.* in hæc verba: *Quamvis presbyteri in ſua Ordinatione à peccatis abſolvendi poteſtatem accipiant, decernit tamen ſancta Synodus, nullum etiam Regularem, poſſe Confeſſiones ſæcularium, etiam Sacerdotum, audire, nec ad id idoneum reputari, niſi aut parochiale beneficium, aut ab Epiſcopis per examen, ſi illis videbitur eſſe neceſſarium, aut aliàs idoneus judicetur, & approbationem, quæ gratis detur, obtineat: privilegiis & conſuetudine quâcumque etiam immemorabili, non obſtantibus.*

33.
Loquitur de judicio practicò approbativo & externo.

Ubi notandum, judicium de idoneitate intelligi practicum & externum in formâ ſcilicet authenticâ verbo aut ſcripto datum: quidquid ſit de interno ac ſpeculativo approbantis judicio. Sicut eſſet verus Licentiatus, etſi admittentes judicarent interiùs eſſe inidoneum. Et ſicut verè in judicio poſſet judicari innocens, contranitente internâ exiſtimatione judicis. Unde ſimiliter in *Tridẽtino* intelligitur illud, *Idoneus judicetur*, quod apparet ſynonimũ cum eo quod ſubditur, *Et approbationẽ obtineat.* Niſi quis malit ſic intelligere: Non ſolùm idoneus judicetur interiùs, ſi tamen judicatur, ſed maximè externam approbationem obtineat. De qua ſola etiam ſunt Fideles, & ii qui approbantur, ſoliciti; ipſaq; verè datur & accipitur, eſto dans peccet, ſi per humanos reſpectus permittat ſe ſuperari ad dandum renitente interiori judicio. Idem videtur communis Doctorum ſenſus contra *Bonacina q. 7. de pœnit. pu. 4. §. 1. n. 19.*

34.
Non exigit approbationem pro cõfeſſione Religioſorum.

Hinc patet I. vi *Tridentini* nullam requiri approbationem, ut quis, ſive Religioſus, ſive ſæcularis, audiat Confeſſiones Religioſorum, ſive virorum, ſive fœminarum, modò habeat juriſdictionẽ ordinariam vel delegatam: nam *Tridentinum* loquitur tantùm de Confeſſione ſæcularium. Si tamen Eccleſia poſtmodum aliud ordinaverit, ſervandum eſt, ubi id ſaltem ſatis innotuerit & uſu receptum fuerit.

Obtinentes beneficium curatum, quouſque illud habẽt, non indigẽt ſpeciali approbatione.

Patet II. Obtinentes beneficium parochiale (cujus nomine Doctores cõmuniter intelligunt omne illud, cui eſt annexa cura animarum) non indigere ſpeciali approbatione, ſed ex mente Concilii ſuffi-

cienter approbatos censeri per collationem talis beneficii, quamdiu saltē illud obtinēt. Quod addo: quia postquam illud amisērūt, indigent novâ approbatione Episcopi juxta Doctores cōmuniter contra paucos. Nonnulli etiam censent nomine beneficii parochialis cumprehendi Prælaturam regularem: sed alii passim contradicunt: quàmvis enim illa sit Officium cum cura animarum, non censetur tamen beneficium Ecclesiasticum, ut patet in officio Guardiani, cui nullum jus ad emolumentum temporale est annexum.

Nomine beneficii curati seu parochialis, non intelligitur Prælatura regularis.

35. Patet III. in ceteris ad audiendum Confessiones sæcularium etiam Sacerdotum, hanc approbationē esse necessariam: etiamsi fuerint Doctores vel Licentiati Theologiæ aut juris Canonici, juxta Doctores communiter, etsi pauci contradixerint. Patet ex generalitate verborū *Tridentini*. Non est tamen decorum, personas adeò patenter qualificatas instar discipulorū per examina rigorosa tentari, ab iis præsertim, quos potiùs ipsi velut discipulos interdum instruerent. Unde *Tridentinum* notanter sub disjunctione dixit: *Per examen, si videbitur necessarium, aut aliàs idoneus judicetur.* Ob quod Pius V. etiam prohibuerat Lectores Mendicantium & in Theologia graduatos examinari, Bullâ *Etsi Mendicantium Ordines*; quæ tamen est quoad hoc reducta ad terminos *Tridentini*.

In ceteris requiritur approbatio pro Confessionibus Sæcularium, etiam Sacerdotum.

36. Porrò hæc approbatio est ita necessaria, ut sine illa absolutio foret irrita; prout respondit Congregatio Cardinalium, & colligitur ex verbis Concilii, quæ Doctores communiter ita intellexerunt. Per eam tamen nulla conceditur jurisdictio, sed tantùm judicatur persona idonea, ut declaravit Congregatio Cardinalium teste *Coninck d. 8. n. 49.* Est igitur conditio requisita, ut jurisdictio obtineatur, aut in actum exire possit. Quàmvis plerumque soleant Episcopi in formula approbationis adjungere jurisdictionem, etiam dum approbant Regulares privilegiatos, qui tamen jurisdictione ab Episcopis dandâ non indigent, utpote suam accipientes à Pontifice vi concessionum seu privilegiorum specialium.

Idq; ad valorem.

Per eam non datur jurisdictio;

Etsi jurisdictionis concessio plerumque jungi soleat.

37. Sed gravis difficultas est, cujus Episcopi approbatio requiratur. Circa quam valde diversæ & adversæ sunt Doctorum Sententiæ. Primò *Henriquez l. 3. de Pœnit. c. 6. n. 7. & in Gloss. litt. A.* citans multos alios præclaros Theologos & Jurisperitos, ac inter ceteros *Franciscum Blanco* Archiepiscopum Compostellanum, & *Guerrera* Archiepiscopum Granatensem, qui interfuerunt Concilio *Tridentino*, censet sufficere approbationem cujuscumque Episcopi; sive scilicet sit Episcopus Confessarii, sive Episcopus loci in quo fit confessio, sive denique ipsius pœnitentis. Idem docent plures alii, & novissimè *Dicastillo disp. 10. dub. 9.* Juxta hanc sententiam approbatus simpliciter ab uno Episcopo est sufficienter approbatus, ut ubivis locorum audiat confessiones, si ibi habeat vel acquirat jurisdictionem.

Cujus Episcopi approbatio requiratur?

Multi pucarunt sufficere approbationē cujusvis Episcopi.

Probatur: quia talis approbatio sufficit ad salvandum verba *Tridentini*; quæ videntur strictè interpretanda. Quòd autem videatur Cōcilium requirere approbationem ab Episcopis, non est ita intelligendum, quasi singuli sacerdotes debeant approbari à pluribus Episcopis; sed quia multi sunt Episcopi qui approbent, etsi sufficiat unus. Sicut de extrema-Unctione *Jacobi 5.* dicitur: *Inducat presbyteros Ecclesiæ*; & tamen unicus sufficit. Confirmatur: quia approbatio tantùm est authenticum testimonium idoneitatis alicujus, sicut doctoratus v. g. est testimonium sufficiens doctrinæ, quod in una Universitate datum, ubique valet; adeòque similiter valere debet illud datum ab uno Episcopo.

Probatur horum doctrina.

38. Nec obstant varia responsa Cardinalium; signanter hoc: *Approbatus ab alio, quàm à Valentino Episcopo, in diœcesi Valentinâ non censetur approbatus ab Ordinario.* Nam (ut omittantur responsiones aliæ, quas adfert *Dicastillo sup.*) non constat authenticè de istis responsis. Et Urbanus VIII. die 11. Augusti anno 1632. decrevit nullam fidem in judicio vel extrà adhibendam hujusmodi declarationibus, etiam impressis, nisi in authentica forma solito sigillo & subscriptione Præfecti ac Secretarii Congregationis fuerint munitæ. Et quidem ut habeant vim legum, debet insuper accedere mandatum Papæ, ac debita promulgatio: nihil autem horum in objectis declarationibus subest.

Qualiter respondeāt pro hac posit ad Declarationes Cardinalium.

39. Non obstat etiam Bulla Urbani VIII. quæ incipit *Cùm sicut*, data 12. Septembris anno 1628. in qua requiritur approbatio ab Episcopis diœcesanis, & examen factum ab Ordinario, revocatis omnibus privilegiis in contrarium. Ob hoc *Lugo* censet hanc opinionem non esse amplius probabilem. Sed (ut omittatur, quòd Bulla hæc nondum sit publicata in his locis) post eam tot nobiles Scriptores scienter Ecclesiâ hanc sententiam publicis scriptis mandarunt. Deinde Pontifex solùm intendit providere ne decretum *Tridentini* evertatur (ut patet ex contextu Bullæ) huic autem locus est, quando exigitur approbatio ab aliquo Episcopo, cùm (ut hi Doctores existimant) verba *Tridentini* ampliùs non requirant. Unde in hoc ipso fundant ipsi suam opinionem, & non in aliquibus specialibus indultis; contra quæ dumtaxat agit *Urbanus*, ea omnia & singula revocans in Bulla præfata. Et ita quidem hi respondent.

Item ad Bullam Urbani VIII.

40. Verùm hujusmodi Responsio nullatenus quadrat novissimæ Decisioni Cardinalium datæ in judicio contradictorio, & confirmatæ

Apertè tamen huic sententiæ obstat novissima decisio S. Congregationis confirmata per Innocentium X.

matæ per Breve Apostolicū Innocentii X. quà deciditur, *Regulares in una Diœcesi ab Episcopo approbatos nequaquam posse in alia Diœcesi confessiones audire sine approbatione Episcopi diœcesani.* Unde etiamsi verba *Tridentini* alium sensum paterentur, apparet tamen alia mens Pontificum, qui velle possunt, ut ipsa tali sensu accipiantur & observentur. Ut proinde nulla restare videatur tergiversatio; nisi fortè recurratur ad defectum promulgationis, quæ à pluribus Doctoribus requiritur ad hoc, ut interpretatio authentica sensûs dubii seu controversi obliget ad legem in sensu determinato observandam.

41. *Plurimi alii exigunt approbationē Episcopi ipsius Confessarii.*

Secundò itaque *Suarez* & plurimi alii censent requiri approbationem proprii Episcopi ipsius Confessarii. Et favēt quædam responsa Cardinalium. Favet etiam *Tridentinum*, & Bulla Urbani VIII. nam ille Episcopus simpliciter censetur diœcesanus & Ordinarius. Approbatio etiam velut actus quidam jurisdictionis, aut ei affinis, maximè cōvenit Superiori ipsius approbandi. Quòd autem *Tridētinum* requirat approbationem fieri ab Episcopis, juxta hanc sententiam intelligitur cum proportione accommodâ, ut scilicet quilibet debeat approbari à suo. Unde juxta Varios talis esset eligibilis in Confessarium ab illis, qui, ratione Jubilæi Bullæ Cruciatæ aut alterius privilegii possunt eligere Confessarium approbatum ab Ordinario, etsi morentur in alia diœcesi. Similiter nō requireretur nova approbatio, quamdiu approbatus censetur esse diœcesis approbantis, sic ut alibi, ubi est per modum transitûs, possit audire confessiones, suppositâ jurisdictione, ut si v.g. assumatur seu rogetur ibidem à Parocho loci. Ita *Suarez d.28. sect.7. n.11.* Immo Varii id extendunt ad casum quo Confessarius domicilio mutato trāsit ad aliam diœcesim, suppositâ semper vel obtentâ ibidem jurisdictione; eò quòd talis sit verè approbatus sive judicatus minister idoneus Sacramēti ab Ordinario, qui scilicet erat tēpore approbationis. Nihilominus Plerique alii hoc non admittunt. Pro quibus apertè facit novissima decisio Curiæ Romanæ relata *n. præced.* Et hi ferè incidunt in opinionem eorum, qui requirunt approbationem Ordinarii ipsorum pœnitentium, seu confiteri volentium. Quæ sententia (inquit ipse *Suarez sup. sect. 6. n.6.*) est sine dubio valde consentanea rationi, ac debitæ gubernationi; addens illam ideo ei semper ac simpliciter placuisse. Illud nihilominus satìs indubitatum est, quod etiam mutato dimicilio maneat approbatio alterius diœcesani eatenus, ut si contingat Confessarium eò reverti, non indigeat ibi novâ approbatione: quin immo etiam alibi degens possit excipere Confessiones subditorum alterius diœcesis eo venientium, suppositâ jurisdictione.

42. Tertiò *Bonacina* & Nonnulli alii censent approbationem debere dari ab Episcopo loci, in quo fit confessio. Sed hoc videtur parum probabile: cùm locus per se loquendo parum faciat ad confessionem; deinde non videtur dubium, quin approbatus Antuerpiæ proficiscens Mechliniam cum cive Antuerpiensi, possit ibidem confessionem illius excipere; etsi non sit approbatus ab Episcopo Mechliniensi.

Nonnulli sine fundamento exigunt approbationem Episcopi loci, in quo fit Confessio.

Quartò plurimi alii Doctores valde probabiliter censent requiri approbationem Epicopi pœnitentium. Idq; non caret congruentiâ. Favent etiam responsa quædam Cardinalium. In eamdem sententiam similiter ferè recidunt, qui exigentes approbationem Episcopi Confessarii, simul docent illam debere renovari in nova diœcesi. Et juxta hanc sententiam approbatus v.g. Antuerpiæ solùm potest audire confessiones subditorum Episcopi Antuerpiensis, & ex consuetudine vel tacitâ concessione subditos aliorum Episcoporum in diœcesi Antuerpiensi actu existentes, subditos autem Episcopi Antuerpiensis posset audire ubivis. Similiter qui Antuerpiæ habitans relicto proprio Episcopo peteret approbari ab alio v.g. Gandavensi, non posset audire confessiones, nisi subditorum Episcopi Gandavensis, vel in diœcesi ejusdem. Estque hæc sententia maximè consona praxi, & novissimæ decisioni allegatæ *n.*40. Nec obstat quædam declaratio Cardinalium, in qua dicitur, *Episcopum non posse sibi eligere sacerdotem sibi non subditum, qui à proprio Ordinario non fuerit admissus seu approbatus ad audiendas confessiones.* Nam de ea authēticè non constat. Et planè durum est dicere, quòd Episcopus non posset approbare confessarium sibi non subditum pro confessione propria, qui (ut praxis & ratio docet) potest illū approbare pro confessione suorū subditorum. Nisi fortè quis velit ibi pro Episcopis ipsis statui speciale jus (quod nō credo fieri in meris Declarationibus) vel solùm declarari, eos comprehendi decreto *Tridentini*, quamvis alioquin non prohibeantur approbare quēlibet pro seipsis (quod faciunt hoc ipso, quòd aliquem eligunt; qui etiam eatenus agnoscit ipsos tāquam Ordinarios) nisi renūtiaverint Episcopatui, & subditis careant.

43. *Denique alii probabilissimè requirunt approbationē Episcopi pœnitentiū.*

Iudicium Auctoris.

Itaque in praxi tenendum, ut quilibet curet approbationem obtinere ab Ordinario domicilii, & dum in alia diœcesi versatur, eam similiter à Diœcesano obtineat, si ibi confessiones subditorū illius excipere velit; præsertim quādo Episcopi id exigūt. Quidquid enim sit de primæva mente Tridentini aut verbis illius, videmus Ecclesiæ sensum & praxim eò planè vergere.

44. *An Parochus posset ubivis assumi ad audiendas Confessiones.*

Petes: An Pastor aliundè non impeditus, quamdiu retinet pastoratum, possit audire confessiones etiam in aliis diœcesibus, si à Pastoribus locorum rogetur sive delegetur? Resp. Aff. Ita *Henriquez, Vasquez, Suarez, Lugo, Diana, Arriaga* & alii Do-

ctores passim contra Nonnullos. Ratio est: nam in tali beneficiato nulla requiritur approbatio præter beneficium parochiale; quo proinde obtento censetur idoneus absque restrictione ad aliquam diœcesim. Hac ratione Pastores vicini, etsi diversarum diœcesum ex mutua delegatione jurisdictionis invicem juvant in audiendis confessionibus, dum ad aliquem locum est magnus concursus. Unde etiam Parochus potest eligi à quovis quolibet in loco constituto tempore Jubilæi in Confessarium, seu à quocumque alio habente potestatem eligendi Confessarium approbatum.

45. *Pro Confessariis sæcularibus non sufficit approbatio petita, etsi injustè negata.*

Petes II. An sufficiat approbatio petita, sed negata? Resp. non sufficere pro Sacerdotibus sæcularibus, quantumvis injustè approbatio denegetur: quia *Tridentinū* requirit approbationem esse obtentā tamquā conditionem sine qua Sacerdos non censeatur idoneus ad cōfessiones excipiendas.

At plures aliter sentiunt de Regularibus.

Idem de Regularibus tradunt Doctores communius ob generalem determinationem *Tridentini*, in quo revocantur omnia privilegia contraria. Sed hoc non obstante Varii etiam Recentiores asserunt contrarium ob *Clem. Dudum, de Sepulturis*, ubi FF. Prædicatores & Minores juxta formam ibi præscriptam præsentati & ab Episcopis rejecti habentur ab ipsa Sede Apostolica pro approbatis: hæc autem *Clementina* in generali Concilio facta & Corpori Juris inserta non videtur sufficienter revocata per generalem clausulam derogantem privilegiis. Cui accedit similis ferè concessio facta Regularibus in *Concilio Lateranensi* sub Leone X. *sess.* 11. Bullâ quæ incipit: *Dum intrà mentis arcanum.* Pro hac opinione *Aversa q.* 16 *sect.* 6. refert *Navarrum, Rodriguez, Miranda, Henriquez, Layman, Petrinum, Lezana, Bossium, Gamachæum, Cælestinum, Portel, Joannem de Cruce.* Eamdem Probabilissimam appellat *Diana P.* 4. *Tr.* 4. *Resol.* 200.

46. *Judicium Auctoris.*

Verumtamen esto hoc, accedente præsertim tot gravissimorum Theologorum auctoritate videri posset non improbabile, saltem respectu Fratrum Prædicatorum & Minorum, quos *Clementina* de jure concernit, ceteros autem solum ex cōmunicatione privilegiorum; non est tamen facilè practicandum, tum quia est valde odiosum Episcopis: tum quia oppositum est conformius praxi: tum quia non est facilè præsumendum de injustitia negatæ approbationis: tum quia alioquin videri posset frustranea Regularium specificatio. Tum denique quia in *Clem. Dudum* non videtur fieri sermo de approbatione, qualem ordinavit postea *Tridentinum*, sed de præsentatione Fratrum in ordine ad obtinendam à Diœcesano jurisdictionem. Vide Cardinalem *de Lugo* & alios.

47. Petes III. An possit dari Regularibus approbatio cum limitatione? Aliqui negant. Sed videtur dicendum posse fieri ex justa causa: non enim eadem Doctrina sufficit ad omnium ubique confessiones excipiendas: nam minor requiritur pro rusticis & pueris, quàm pro mercatoribus, advocatis & aliis. Unde quia *Tridentinum* cōmittit Episcopis judicium approbationis aut reprobationis, censetur etiam cōmisisse potestatem approbandi cum limitatione, quando saltem adest justa causa. Sine eâ tamen non potest Episcopus approbationē restringere. Unde Congregatio Cardinalium Anno 1587. die 2. Julii declaravit in hunc modū: *Regulares, qui ad confessiones audiendas idonei generaliter ab Ordinariis eorumq́, examinatoribus reperti & probati fuerint, generaliter quoque & indistinctè absque aliqua limitationē temporū certorūve locorū aut generis personarum admittantur in Diœcesi propria. De cæteris verò, qui non adeò idonei reperientur si petierint se admitti, arbitrio Ordinariorū relinquit ipsos cum limitata facultate, prout eisdē Ordinariis magis expedire videbitur, probare & admittere.*

An possit dari approbatio limitata Regularibus.

48. *An semel data possit revocari vel suspendi.*

Petes IV. An approbatio semel data possit ab Episcopo revocari vel suspēdi? Resp. non posse licitè absque rationabili causa: quia alioquin fieret ministris dignis & idoneis injuria. Immo revocationem sine justa causa factam esse invalidam, docent plures Doctores, etiam loquentes de sæcularibus. Quod saltem loquendo de Regularibus admitti potest: quia approbatio in iis non habet se per modum gratiæ, quæ revocari potest, sed per modum justæ sententiæ, quæ velut transivit in rem judicatam & amplius revocari non potest, durantibus rebus in eodem statu, & non apparente novâ causâ in contrarium: quemadmodum judex postquam sententiam pronuntiavit, non potest sine justa causa jus alteri collatum auferre. Unde sacra Congregatio anno 1615. die 20. Novembris decrevit Ordinariis Confessarios regulares aliàs ab ipsis liberè approbatos, ab audiendis confessionibus suspendere post hac minimè licere, nisi ex nova causa, eâque ad confessiones ipsas pertinente, aut ob non servatū interdictum ab ipsis Ordinariis positum. Insuper Ordinarios Confessiones audiendi facultatem omnibus simul unius cōventus Regularibus Confessariis, eâdem sacrâ Congregatione incōsultâ, nullo pactò adimere posse. Immo Pius V. *Bullâ, Etsi Mendicantium Ordines,* statuerat Mendicantes ne quidem posse de novo vocari ad examen. Idem tamen Pontifex Bullâ, *Romani Pontificis,* permittit hoc Episcopo successori pro majori conscientiæ suæ quiete. Quo non obstante *Rodriguez To.* 1. *q.* 59. *a.* 4. & 6. conatur ostendere Prædicatores & Minores non posse de novo examinari etiā ab Episcopo successore. Idémque docet *Bruno Chassaing Tr.* 5. *c.* 2. *Propos.* 2. allegans declarationem Cardinalium, quem etiam refert *Barbosa in Remiss. ad cap.* 15. *sess.* 23.

QUÆ-

QUÆSTIO IV:

De ceteris Requisitis in Confessario, & observandis in ministerio, defectibusq́; supplendis.

49. *In Confessario ultra potestatem requiritur probitas.*

IN Confessario seu ministro Sacramenti pœnitentiæ ultra potestatem Ordinis & jurisdictionis ac approbationem requiritur etiam probitas, seu status gratiæ (ut in *Tract. de Sacram. in gen* dictum est) & carentia impedimenti canonici (quale est censura vel irregularitas) ut patet ex dictis in materia de Censuris.

Et competens Scientia ac discretio:

Insuper requiritur scientia atque prudentia huic ministerio conveniens; quia ad rectè exercendum suum officium debet quisque esse competenter idoneus & instructus, ne se exponat errandi periculo. Et eò magis in præsenti ministerio, in quo juxta *Rituale Romanum Tit. de Sacram. Pœnitent.* Confessarius judicis pariter & medici animarum personam sustinet, ac divinæ justitiæ simul & misericordiæ minister à Deo constitutus est, ut tamquam arbiter inter Deum & homines honori divino & animarum saluti consulat. Ut ergo rectè judicare queat discernens inter lepram & lepram, & tamquam peritus medicus animarum morbos prudenter curare, & apta cuique remedia applicare sciat, scientia & prudentia ei necessaria est; tum precibus, tum studio, tum consilio & instructione peritorum comparanda. Proinde graviter peccaret, qui sine requisitâ scientiâ hoc officium assumeret & exerceret.

Quâ carês minister graviter peccaret se ingerendo huic ministerio.

50. *Quænam scire debeat, breviter recapitulantur.*

Tenetur autem Confessarius scire, non solùm quæ sunt de substantia hujus Sacramenti, sed etiam quæ de præcepto. Puta quæ sit absolutionis forma, qualis esse debeat dispositio pœnitentis, quæ sint de integritate confessionis, quæ sint peccata vel non, quæ mortalia aut venialia; quæ circumstantiæ mutent, aut non mutent speciem, sive quæ sint necessariò aperiendæ, quæ sint peccata reservata, quibus sint annexæ cẽsuræ, à quibus possit aut non possit absolvere, quænam debeat pœnitens adimplere, in quibus casibus debeat restituere; & ipse Confessarius eum obligare ad restituendum, vel ad aliquid aliud providendum, & quæcumque demum ad complementum hujus ministerii spectant.

51. *Quàm exactâ debeat esse scientia, declaratur.*

Non tamen tenebitur Confessarius exactè omnia scire, quæ ad moralem doctrinam pertinent, sed quæ communiter occurrunt & solent esse nota. Nec tenetur promptè omnia discernere aut memoriâ retinere: sed satis erit, si in rebus difficilioribus, aut abstrusioribus sciat dubitare, ut spatium ad consulendos libros vel doctiores viros accipiat. Et hanc quidem diligentiam pro rerum exigentiâ facere debet. Non tenetur quoque Confessarius simplicium personarum scire ea, quæ ad superiores personas spectant: sed plus tenentur scire Confessarii in civitatibus expositi, ad quos accedere solent Curiales, Mercatores & similes (qui afferre solent casus difficiliores) quàm Confessarii in pagis & villis, aut collegiis, ad quos non nisi simplices rustici, aut pueri, aut pii homines accedunt. Ut ex alia parte, non oportet esse per se satis instructum Confessarium audientem viros peritos & doctos, qui possint & velint tunc supplere instruendo ipsum Confessarium de necessariis rebus.

Non æqualis esse debet in omnibus Confessariis, sed pro ratione locorum & personarum inæqualis.

52. *Corollaria practica.*

Hinc fit, non posse pœnitentem confiteri Sacerdoti insufficienti; adeò ut graviter peccaret ex industria quærens vel scienter accedens talem confessarium, & consequenter invalidè confiteretur, quando per se pœnitens non est aptus supplere defectum. Si tamen bonâ fide processerit, confessio erit valida, & ad summum ea erunt supplenda, quæ defuerint integritati confessionis. Similiter resultat in Prælatis obligatio non admittendi ad confessiones audiendas, nisi Sacerdotes sufficienter instructos. Ex necessitate tamen excusari poterit, tum Confessarius, tum pœnitens, tum Prælatus, quando non potest haberi copia Sacerdotis magis idonei: ut interdum contingit in locis, in quibus viget acerbior infidelium aut Hæreticorum persecutio.

53. *Quando obligatur Sacerdos, sive Parochus, sive delegatus, hoc Sacramentum ministrare.*

Ad obligationem ministrandi hoc Sacramentum quod attinet, constat quemlibet Sacerdotem teneri audire & absolvere volentem debitè confiteri in extrema necessitate seu mortis articulo; adeòque in defectu saltem Ordinarii etiam alium simplicem Sacerdotem. Pastores autem tenentur specialiter audire confessiones suorum in casu, quo hi tenentur ex præcepto Ecclesiæ, voto, aut simili capite; immo & aliàs, quando rationabiliter subditi postulant, & Parochus non legitimè impeditur: cùm non solùm necessaria, sed etiam opportuna ac utilia subsidia teneantur ovibus subministrare: sive per se, sive per alios delegatos à se aut Episcopo vel Papa, & audire paratos. Aliàs per se loquendo non tenentur Confessarii approbati & delegati audire confessiones, quando ex obedientia aut charitate non adstringuntur: facultas enim præcisè spectata nullâ specie verisimilitudinis infert obligationem. Excusat etiam Parochum justa causa, v. g. impedimentum, horæ, vel petentis importunitas indiscreta, nimis frequens petitio, attentâ conditione stipendii & petentium. Qua in re, non alia est regula quærenda, quàm dictamen prudentiæ, pro occurrentia te-

rum & personarum. In articulo denique mortis communiter non excusat Parochos præsertim vitæ periculum ob pestem similemve causam: eò magis, quòd tempore pestis respectu tot infirmorum ad mortem properantium sit moraliter certa necessitas: etsi alioquin fortè aliqui sint, qui vel ob statum gratiæ confessione non indigeant, vel sine illa per contritionem, satis dubiam ac difficilem, forent salvandi.

54. *Quæ Observanda Confessario in confessionis procinctu.*

In ipso confessionis procinctu Confessarius (ut monet *Rituale Rom. de Ordine ministrandi Sacram. Pœnit.*) inquirat de ipsius pœnitentis statu (si aliter certus non fuerit) & quampridem sit confessus, & an impositam pœnitentiam impleverit, num ritè atque integrè aliàs confessus fuerit, num conscientiam suam, ut debet, priùs diligenter discusserit. Quod tamen committendum videtur prudentiæ Confessarii (ut Doctores passim notant) quia frequenter non est necessarium vel utile id antea inquirere, sed quatenus ea scire utile aut necessarium fuerit, deprehendi aut inquiri potest in ipso Confessionis progressu; ut etiam praxis docet.

55. *Quæ in Confessionis progressu.*

In progressu itaque Confessionis tenetur Confessarius attendere & pensare ea, quæ pœnitens confitetur, *adjuvante* (inquit *Rituale Romanum*) *quotiescumque opus fuerit, Sacerdote.* Quàmvis enim per se sit munus ipsius pœnitētis se integrè accusare, judicis verò audire; in supplementum tamen ignorantiæ seu defectûs ipsius pœnitentis est etiam judicis interrogare, & examinare in hoc foro: uti etiam in humanis judiciis usuvenit. Quare c. *Omnis utriusque sexûs* dicitur: *Sacerdos sit discretus & cautus &c. diligenter inquirens & peccatoris circumstantias & peccati.* Et *Rituale Romanum sup.* ait: *Si pœnitens numerum, & species, & circumstantias peccatorum explicatu necessarias non expresserit, eum Sacerdos prudenter interroget.* Ratio est: quia Sacerdos tāquam judex & Dei minister debet prospicere perfectioni & integritati hujus judicii etiam materiali, quantùm commodè potest. Ideoque dum advertit pœnitentem aliquid omittere debet eum interrogare, non solùm quando hic omittit aliquid culpabiliter (quo casu absolutio esset illicita, immo invalida, utpote danda indisposito) sed etiam quando inculpabiliter, adeò ut peccatum omissum deberet Confessarius pœnitenti in memoriam revocare, etsi alioquin tali casu confessio foret formaliter integra, ut docent Doctores communiter, & probabilius videtur *Vasquez q. 93. a. 3. dub. 7. n. 2.* (qui non videt ex ratione, quæ allegatur, id posse convinci) & *Arriaga d. 43. sect. 3.* contra *Joannem Medina cod. de Confess. q. de Confessione dimidiatâ iterandâ* apud *Vasquez supra.* Maximè autem id locum habet, quando pœnitens non satis se examinavit, sperans & cupiens adjuvari interrogationibus Confessarii, ut sanè frequenter accidit in confessionibus simplicium & rusticorum, qui non sunt facilè remittendi (uti aliàs adhuc diximus) sed potiùs movendi ad contritionem, & examinandi circa statum & modum ordinarium vivendi, occasiones & incentiva peccatorum; præsertim quia præsumi potest, quòd postea redeuntes vix aliquid explicatiùs confitebuntur. Non obligatur tamen Confessarius interrogare pœnitentem, quem ex modo procedendi advertit doctum & conscientiam bene examinasse.

Iuvandus, ubi opus, pœnitens interrogationibus Confessarii.

Quando id faciendum sit, declaratur in ordine ad praxim.

56. *Quid agendum, quando Confessarius aliundè novit peccatū quod pœnitens tacet.*

Quòd si Confessarius aliundè sciat pœnitentem commisisse aliquod peccatum, & hic de eo nil fateatur, debet ille tunc à fortiori inquirere veritatem, etiam, dum sine alio incommodo fieri potest, insinuando suam de hoc notitiam. Quando tamen scit ex aliorum confessione, debet adeò cautè procedere, ut pœnitens de eorum confessione nil possit conjicere. Idque singulariter observandum est, dum mox inituri matrimonium, qui antea carnaliter invicem tractarunt, eidem Confessario confitentur unus post alterum. Quo & similibus casibus consultum est, Confessarium regulariter statuere apud se, interrogare utrumque de simili materia independenter à confessione alterius. Porrò si pœnitens neget se ejusmodi peccatum commisisse, debetur ei fides, nisi certò constet Confessario, eum vere commisisse, & confessum non esse, & non subesse in præsenti rationem tacendi: debet enim per se loquendo credere pœnitenti tam pro se, quàm contrà se; qui in hoc foro est accusator & testis: admonendo tamen eum, & juvando ad superandum pudorem aut timorem. Specialiter autem ob notitiam ex confessione cōplicis haustam non est alteri peccatum diffitenti neganda absolutio: cùm non magis isti, quàm huic debeat Confessarius adhibere fidem, sitque periculum frangendi sigillum. Quod notandum in casu, quo (quod frequens satis) advertatur differentia inter confessionem sponsi & sponsæ, qui se carnaliter cognoverunt.

57. *An vel quando pœnitens inter peccatorum enarrationē interpellandus.*

Observandum etiam est (quod monet *Rituale Romanum sup.*) ut Sacerdos confitentem non reprehendat, nisi finitâ confessione; neque interpellet, nisi opus fuerit aliquid meliùs intelligere; quod per se loquendo commodiùs, & contra periculum oblivionis securiùs videtur, præsertim in longioribus confessionibus, quàm (quod Nonnulli consulunt, & interdum rectè fieret, quando pœnitens egrè fert quamlibet interpellationem, aut per eam obliviscatur aliorum) auditis omnibus peccatis, reverti ad examen singulorum.

Cautela in interroga-

Observandum præterea est Confessario, ne interroget extravagantia, sed quæ ex confessione pœnitentis aut aliundè novit ipsius

vionibus & modo interrogandi necessariò observanda.

ipsius statui cõvenire. Potissimùm autem in materia carnis curandum est, ut examen fiat prudenter & honestè, nec nimiùm aut nimis citò descendatur ad particulares modos & circumstantias, ne pœnitens scandalizetur, nec ipsi aut Confessario detur materia tentationis aut consensûs in illam, aut ne ei suggeratur peccatum vel modus peccandi antea incognitus: nam præstat pœnitentem, modò bonâ fide procedat, non ita perfectè confiteri, quàm aliquod ex dictis incommodis accidere. Vide *Rituale Romanum Tit. de Sacram. Pœnit.* & *D. Bonav. in Confessionali c. 2 partic. 1.*

58. *Debet insuper Confessarius advertere, an pœnitens sit ritè dispositus.*

Obligatur insuper Confessarius advertere, an pœnitens sit legitimè dispositus per contritionem sive attritionem & propositum non peccandi de cetero: nam alioquin Sacramentum esset invalidum, & cederet in præjudicium pœnitentis indispositi: utrumque autem Confessarius debet vitare, prius tamquam minister Sacramenti, posterius tamquam medicus pœnitentis. Dispositionem autem Confessarius vel per se deprehendet ex signis aut verbis ejusdem pœnitentis, vel prudenter præsumet ex conditione & statu ejusdem, vel debebit ipsemet suâ interrogatione & admonitione ab eo exigere.

Qualiter quoad hoc in praxi sit procedendum.

Quod præsertim faciendum est cum simplicibus & rudibus, qui non sunt per se satis idonei & soliciti, nisi adjuti stimulo Confessarii, ad se aptè disponendos. Unde videat diligenter Sacerdos, ne absolvat eos, qui nulla dant signa doloris, qui odia deponere, qui scandalum datum tollere, vel proximam peccandi occasionem (qualis censetur ea in qua talis persona semper aut penè semper labitur) deserere nolunt; utpote absolutionis incapaces, juxta *Rituale Romanum suprà.*

Quibus negãda absolutio.

Non requiritur tamen ad verum emendationis propositum, ut Sacerdos de pœnitente præsumat, vel pœnitens sibi ipsi persuadeat, quòd amplius non sit peccaturus mortaliter; sed sufficit, ut de facto id verè proponat, & ad idem sit paratus adhibere remedia opportuna. Vide quæ de occasione proximâ diximus *Parte 2. d. 7. de peccato mort. & ven. q. 8.*

Ad verum propositum emendationis non requiritur persuasio numquã reincidendi.

59. *Qualiter procedendũ cum ignorante rudimenta fidei.*

Petes I. quid sit agendum Confessario, si advertat pœnitẽtem ignorare Christianæ fidei rudimẽta? Resp. sufficere ad hoc, ut in præsenti eum absolvat, quòd paucis ei proponat credenda necessitate medii, quorũ fidem, proponente ea Cõfessario, pœnitens eliciat, cum dolore de negligentia, & cum proposito addiscendi necessaria scitu, tum necessitate medii, tum necessitate præcepti. Quàmvis si tempus suppetat, rectè facturus sit Confessarius, eum breviter in potissimis instruendo. Potest quoq; Confessarius supponere quoad bene morigeratos vel confiteri solitos, eis non deesse scientiam necessariorum scitu.

60. Petes II. quid sit faciendum Confessario, si advertat pœnitentem ex ignorantia inculpatâ sæpiùs facere aliquod materiale peccatum, v. g. prædia injusta bonâ fide possidere, in matrimonio irrito perseverare &c. dico *inculpatâ*: si enim sit graviter culpabilis, patet pœnitentem esse monendum, & nisi abstineat ab hujusmodi actibus, esse incapacem absolutionis. Resp. Confessarium teneri eum monere, si speretur fructus; & non timeantur graviora incommoda: nam Confessarius tamquam spiritualis medicus debet præcavere non tantùm formale peccatum pœnitentis, sed etiam materiale, ipsumq; è tenebris hujusmodi ignorantiæ educere. Secùs est, si non speretur fructus: nam equidem non obstante peccato materiali, pœnitens est dispositus ad susceptionem Sacramenti. Fraterna etiam correctio non obligat, nisi quãdo probabiliter profutura speratur. Immo tali casu monere non posset: quia foret occasio, ut is qui antea tantùm materialiter peccabat, postea peccet formaliter. Si etiam gravia timeantur incommoda, v. g. graves perturbationes in Republica ex dissolutione matrimonii, scandala, inimicitiæ familiarum, & similia, non debet Confessarius aperire defectum sibi notum. Quòd si Confessarius ignoret vel dubitet, an sua admonitio profutura sit vel obfutura, debet prudenter attendere, quid sit magis verosimile, aut quâ parte majus vel minus malum immineat, illudque sine scrupulo eligere, quod ei videbitur secundùm Deum præponderare.

Qualiter procedẽdum cum eo qui laborat errore invincibili v. g. de invaliditate matrimonii &c.

Ex dictis sequitur conjugem, qui in præfato errore constitutus cõparti debitum negat, non posse absolvi, si non proponat deinceps debitum reddere; utpote ad quod suppositis supponendis hîc & nunc secundùm Deum obligatur. Quòd si etiam conjux talis peteret à Confessario, an sit obligatus ad id præstandum, seu ad debitum reddendum, deberet Confessarius asserere, quòd sic. Neque est recurrendum ad hoc, ut Confessarius quidem deberet in hoc casu dicere; conjugem conjugi debere reddere debitum; non tamen posse in speciali dicere, Tu obligaris ad id agendum: cùm enim verè ad id sit obligatus, suppositâ ignorantiâ; quidni ea obligatio eidem ingeratur?

Quid agendum si talis neget conjugale debitum, aut interroges, num ad id obligetur.

61. *Quid si invincibiliter errans ex levi scrupulo aut curiositate veritatem rei inquirat.*

Petes III. An si pœnitens citra dubium practicum ex curiositate vel levi scrupulo inquirat veritatem rei, circa quam invincibiliter errat, debeat veritas ipsa à Confessario aperiri, si alioquin seclusâ petitione id nullatenus consultum foret? Resp. in primis Confessarium non posse veritatem negare sive falsum docere: cùm nullo prætextu ei liceat pœnitentem positivè decipere. Quod juxta *Aversa q. 16 sect. 12. §. Secundò specialiter ℣. Item si*, contingeret, quando dissimulatio & taciturnitas Confessarii habeteretur à pœnitente, tamquam ap-

approbatio partis, in qua errat. Secùs esset, si Confessarius crederet taciturnitatem suam nihil operaturam, & aliundè manifestatio veritatis foret periculosa, & interim pœnitens maneret in bona fide seu ignorantiâ invincibili; quod tamen in praxi vix contingere posse, asserit. Nihilominus videtur Confessarius tali casu facilè posse divertere propositum, vel dare responsum nec asserens, nec negans. Causa denique posset esse tam urgens, ut dissimulatio fortasse videri posset potiùs deceptionis permissio, quàm positiva deceptio.

62. *An debeat Confessarius sequi opinionem pœnitentis.*

Petes IV. An Confessarius teneatur sequi opinionem pœnitentis suæ contrariam, absolvendo eum, etsi is nolit se conformare opinioni Confessarii? Resp. affirm. quando opinio pœnitentis est etiam reputatione ipsius Confessarii probabilis, in qua pœnitens tutâ conscientiâ possit persistere. Ita *Soto, Navarrus, Suarez* & plerique alii: tenetur enim Confessarius per se loquendo absolvere pœnitentem ritè confessum & dispositum, ac pro absolutione instantem. Quod etiam habet locum in delegato: qui etsi ab initio liberè possit recusare audire confessionem pœnitentis, eâ tamen auditâ manet obligatus ad absolvendum, sicut proprius Pastor. Posset tamen ~~non~~ delegatus monere pœnitentem, ne redeat, nisi paratum se afferat sequi opinionem Confessarii, cum onere dimissionis sine absolutione. Admittit etiam *Suarez* & alii, posse Confessarium à mortali excusari, qui ductus bono zelo suæ opinionis subtraheret absolutionem remittendo pœnitentem ad alios Confessarios, quando id huic non foret adeò onerosum. Indubiè autem Confessario licitum est id rogare à pœnitente, allegatâ anxietate propriæ conscientiæ. Contra quam, si practicè dictet non posse absolutionem dari, nullatenus potest, quamdiu illa manet, procedere.

63. *Ad quid teneatur, qui oblitus fuit absolvere vel invalidè absolvit à peccatis.*

Circa suppletionem defectuum à Confessario in ministerio commissorum sciendum est, quòd si oblitus sit pœnitentem absolvere, aut absolvit invalidè, teneatur, si commodè potest, inducere pœnitentem ad illam confessionem iterandam: quia per se loquendo debent illa peccata iterum clavibus subjici, utpote needum legitimè absoluta. Posset autem hoc fieri, tractando cum pœnitente de ejusdem licentia extra confessionem, eique indicando defectum absolutionis, vel curando ut pœnitens iterum sibi confiteatur peccata ab ultima confessione commissa; & tunc rogando pœnitentem an se etiam accuset de peccatis aliàs confessis, petatque absolvi ab illis, habetur iterata confessio.

Dixi, *si commodè potest*: quia si nihil horum fieri possit absque notabili incommodo, ad nihil obligatur: nam per sequentes confessiones pœnitens consequetur gratiam, & prædictorum peccatorum indirectam absolutionem.

Quòd si Sacerdos omiserit absolvere à censura, potest absenti absolutionem ab ea impendere, si, aut quando habebit legitimam auctoritatem. Si omiserit pœnitentem admonere de facienda restitutione, moneat postea obtentâ licentiâ pœnitentis, si commodè potest: si non possit absque magno gravamine, ad nihil tenetur. Quòd si ex culpa lata dicat pœnitenti, non esse faciendam restitutionem, dum reverà facienda est, tenetur Confessarius in defectum pœnitentis ad restitutionem; ut satis patet: nisi causam damni per contrariam instructionem amoveat. 64.

Vel qui omisit absolvere à censura,

Aut admonere de restitutione,

Vel ex culpa lata dixit non esse faciendam.

Postremò potuit contingere defectus circa materialem integritatem dumtaxat, si videlicet Confessarius non satis examinaverit pœnitentem alioquin bonâ fide confitentem, ita ut constet non esse satis expressas species, circumstantias, aut numerum peccatorum. Quo casu varii Doctores significant probabiliter Confessarium; si commodè possit, teneri resarcire materialem confessionis integritatem divinitùs præceptam. *Suarez* tamen, *Lugo*, *Diana* & alii passim negant Confessarium ad hoc per se teneri, secluso periculo alterius damni. Et quidem indubiè faciliùs hîc locum habet excusatio, eò quòd pœnitens obtinuerit gratiam, sitque ab omnibus saltem indirectè absolutus mediante confessione formaliter integra. Unde non obligarem Confessarium, ut idcirco conveniret pœnitentem, quem ex inadvertentia aut etiam negligentiâ omisit interrogare: eò quòd illud per se videatur durum & odiosum. Secùs videri potest, si pœnitens sponte ad eumdem Confessarium redeat: tunc enim facili negotio de aliàs prætermissis, sicut de iis quæ in præsenti confessione prætermitterentur, Confessarius posset interrogare, adeòque hanc etiam commoditatem expectare. 65.

Quid agendum, dum defectus ex parte ipsius contingit circa materialem integritatem.

Pro fine quæri posset, an ex ministerio hujus Sacramenti oriatur inter Confessariũ & pœnitẽtem quædam conjunctio ac velut cognatio quædam spiritualis, inducens in peccato carnali circumstantiam necessariò confitendam? Affirmat *D. Thomas, Paludanus, Soto, Sanchez, Coninck* & plures alii, quos citat & sequitur *Aversa q. 16. sect. 54.* & consonare videtur communis modus loquendi fidelium, quo Confessarii appellantur spirituales patres, ac pœnitentes filii. Consonant etiam quidam canones ut *can. Omnes 30. q. 1.* ubi Symmachus Papa ait: *Omnes quos in pœnitentia accepimus, ita filii nostri sunt, ut in baptismate suscepti.* Ideòque gravissimè puniendũ decernit fornicantem cum muliere sibi confessâ. Idem gravissimè prohibetur, & punitur id faciens *c. fin. ibidem.* Et *c. Si quis Sacerdos* asserit Cælestinus Papa id esse grave adulterium. Quod autem *c. fin. de Cognat. spirit. in 6.* dicitur, *Ex da-* 66.

An ex ministerio hujus Sacramenti oriatur specialis conjunctio inter Confessarium & pœnitentem.

Ex datione verò aliorum Sacramentorum cognatio ſpiritualis, nequaquam oritur; intellige juxta id quod ſtatim ſubditur, *quæ matrimonium impediat vel diſſolvat*. Cum quo ſtat conjunctio ſpiritualis cauſans novam ſpeciem malitiæ (quam aliqui de genere inceſtûs, alii de genere ſacrilegii, alii de utroque vocant) ex antiquioribus canonibus deducta.

Nihilominus de hac re non ſatis conſtat. Ea enim conjunctio (quæ utique ſolum foret juris Eccleſiaſtici) à Plurimis negatur, &(ut refert *Baſilius Pontius l.7. de Matr.c.38.*) in Editione Romana *Emanuelis Sa* juxta Codicem expurgatorium Romanum ea propoſitio, quæ olim aſſerebat explicandam eſſe eam circumſtantiam in confeſſione, expuncta eſt ; & loco illius contraria propoſitio excuſa. Ut proinde, etſi forſan antiqua juris diſpoſitio in rigore ſic habeat, ſit tamen abolita per contrariam conſuetudinem (ſi non per *c. Finale de Cognat. ſpir. in 6.*) ut habet *Pontius ſuprà*: quia in confeſſionibus quis eſt, qui eam circumſtantiam fateatur? ut idem inquit.

67. *An valeat Confeſſio inſtituta apud confeſſarium complicem.* Adverte etiam in rigore validam eſſe confeſſionem, quam inſtituit peccatrix apud confeſſarium complicem, ſi non deſit vera contritio: eſſe tamen valde ſuſpectam, ſaltem dum intercedit inter illos mala peccandi conſuetudo: tunc enim præſumptio eſt violenta de defectu veri doloris ac propoſiti. Ut proinde ob periculum ſacrilegii & novi conſenſûs cenſeat *Pontius ſuprà* illicitè id fieri, ſaltem extra caſum extremæ aut graviſſimæ neceſſitatis. Et in quibuſdam diœceſibus ſubtrahitur Confeſſariis expreſsè juriſdictio ſuper complicem peccati.

QUÆSTIO V.

Quinam poſſint ſibi eligere Confeſſarium?

68. *Papa poteſt jure divino ſibi eligere Confeſſarium.* DICO I. Summus Pontifex jure divino poteſt ſibi eligere Confeſſarium: cùm enim ſit omnium ſuperior, non ſubditur alicui, à quo ſibi Cōfeſſarius determinetur. Deinde poteſt omnibus aliis aſſignare Confeſſarium ad libitum ſuum, adeòque & ſibi ipſi; cùm non debeat in hoc eſſe pejoris conditionis, quàm alii.

Idem jure communi poſſunt Epiſcopi & alii Prælati exempti. DICO II. jure communi poſſunt ſibi eligere Confeſſarium Epiſcopi & alii Superiores, néc non minores alii Prælati exempti. Patet ex *cap. fin. de Pœnit. & remiſſ.* Tales ſunt Abbates exempti, Generales & Provinciales Ordinum, Priores, Guardiani &c. Non tamen Abbatiſſæ: quia nequeunt intelligi nomine Prælati. Unde niſi aliundè habeant facultatem, nōn poſſunt ex hoc capite eligere Confeſſarium. Neque etiam de jure vel officio poſſunt Monialibus facultatem eligendi Confeſſarium concedere: quia nullam habent in hoc foro juriſdictionem. Quod ſi aliquæ id faciant, ſcientibus iis qui habent poteſtatem ordinariam, cenſentur hi tacitè dare juriſdictionem Confeſſario deſignato.

DICO III. Poſſunt ſimiliter ſibi deligere Confeſſarium, quibus id permittitur per ſpeciale privilegium. Ut patet. Tale communiter habent reges & principes, & illi quibus datur Bulla Cruciatæ. 69. *Ex privilegio quinam id poſſunt.*

DICO IV. Ex conſuetudine poſſunt ſibi, immo & ſuis domeſticis Cardinales deligere Confeſſarium. Item Paſtores pro ſe ipſis: immo & ſimplices Sacerdotes ſæculares, teſte *Suarez. diſp.27. ſect.3.n.4. Vaſquez, Valentia* & alii paſſim. *Ex conſuetudine id poſſunt Cardinales, Parochi, & alii Sacerdotes ſæculares.*

Nec obſtat *cap. Si Epiſcopus, de Pœnit. & remiſſ. in 6.* ubi dicitur: *Nullâ poteſt conſuetudine introduci, quòd aliquis præter ſui ſuperioris licentiam Confeſſorem ſibi eligere valeat.* Nam ſenſus eſt, quòd conſuetudo hoc non poſſit vi ſuâ citra ſuperioris licentiam; quo non obſtante, poteſt eſſe, & in præſenti eſt ſignum taciti conſenſûs Superiorum, dum hoc promiſcuè vident, & non contradicunt.

Obſervandum hic, quòd etſi in Bullis Cruciatæ & Jubilæi, & ſimilibus conceda- 70. *An indulta Cruciata &c. locum habeant in Religioſis ad effectum eligendi Confeſſarium.* tur poteſtas eligendi Confeſſarium omnibus Chriſti fidelibus: non poſſint tamen Religioſi privilegiati vi talium Bullarum eligere Confeſſarium extra ordinem ſine licentia ſuorum Prælatorum: nam ſic declararunt varii Pontifices. Clariſſima ſunt verba *Clementis VIII. Bulla 9. in Bullario Rodriguez. & Urbani VIII. in Bulla datâ anno 1630.* cujus verba recitat *Lugo diſp.20. ſect. 9.* ubi fusè & ſolidè de hac re tractat, exiſtimans contrarium non eſſe ampliùs probabile quoad Bullam Cruciatæ. De Bullis autem Jubilæi expreſſam mentionem facit Gregorius XIII. in declaratione facta Societati JESU, ut videre eſt in *Compendio Societatis V. Abſolutio §. 11.* Unde hoc verum eſt, etiam de conceſſionibus Jubilæi, quæ tantùm dantur ad unicum actum, quando Pontifex in Bulla (cujus tenor conſulendus eſt) contrarium non ſatis exprimit. Quod maximè locum habet in Ordinibus iſtis, qui in ſimilibus generalibus indultis ſemper repugnant, ne Religioſus aliquis aut Monialis extra Ordinem confiteatur.

DISPU-

DISPUTATIO SEXTA.

De Reservatione Casuum.

QUÆSTIO I.

Quis possit reservare Casus?

1. *In Ecclesia est potestas reservandi casus.*

SUPPONO tamquam indubitatum in Ecclesia esse potestatem reservandi casus. Ita definit *Tridentinum sess. 14. c. 7. & can. 11.* supponiturque c. *Si Episcopus de Pœnit. & remiss. in 6.* & alibi.

Quæ est penes ordinariâ prædictos potestate per se loquendo.

DICO I. Spectatâ rei naturâ, potest quilibet habens potestatem ordinariam sibi reservare casus: quàmvis ex consuetudine id non soleant parochi, ne reservatio nimiùm multiplicetur: neque etiam id possint, quibus illa potestas per alium superiorem est adempta. Ratio Conclusionis est, quòd sicut Ordinarii non tenentur delegare suam potestatem, nisi velint, sic non teneantur dare integram, sed possint, si velint dare restrictam.

2. *Penes Pontificem quidem respectu totius Ecclesiæ.*

Hinc Pontifex reservat sibi casus respectu totius Ecclesiæ: Episcopi enim ab illo accipiunt jurisdictionem, aut saltem materiam, in quam possint jurisdictionem exercere, adeòque possunt illam accipere cum restrictione; juxta rationabilem voluntatem Pontificis. Similiter Episcopus potest reservare casus respectu suæ Diœcesis: nam quàmvis Pastores habeant jurisdictionem à jure, tamen cum subordinatione ad Superiores ordinarios; ut certa praxis docet, & confirmat ratio: nam judex ordinarius solet subordinari ei, qui in eodem foro est quodammodo superior, ut hic quantum est ex natura rei possit inferioris potestatem restringere. Quia verò Mendicantes non subordinantur Episcopis, sed sunt immediati delegati Pontificis, censet *Vasquez disp. 91. a. 3. dub. 1. n. 11.* & *Præpositus q. 9. dub. 1.* Episcopos suâ auctoritate non posse jurisdictionem illorum limitare absque speciali concessione Pontificis, qui eos indubiè potest quoad hoc Episcopis subjicere, & subjiceret eo ipso quòd neget eis jurisdictionem in casus ab Ordinario reservandos.

Penes Episcopos respectu sua diœcesis.

3. *Potestas Generalium & Provincialium sine Capitulo est restricta ad undecim casus.*

DICO II. Quàmvis ex natura rei Generales & Provinciales Ordinum per se possint æquè ac Episcopi reservare casus: tamen *Clemens VIII.* per specialem Bullam editam anno 1593. (quę refertur à *Bassæo V. Casus reservatus n. 40.* & in *Bullario Romano* inter Constit. Urbani VIII.) eorũ potestatem restrinxit ad undecim casus in Bulla expressos, quos, omnes vel aliquos, reservare possint, si velint: si autem velint plures adjungere, id necessariò fieri debeat de Capituli Generalis consensu pro toto Ordine, vel Provincialis pro Provincia.

4. *Qui recensentur.*

Casus porrò expressi in decreto Clementis VIII. sunt sequentes I. Veneficia, Incantationes, Sortilegia. II. Apostasia à Religione, sive habitu dimisso, sive retento, quando eò pervenerit, ut extra septa Monasterii, seu Conventûs fiat egressio. III. Nocturna ac furtiva è Monasterio, seu Conventu egressio; etiam non animo apostatandi facta. IV. Proprietas contra votum paupertatis, quæ sit peccatum mortale. V. Lapsus carnis voluntarius opere consummatus. VI. Occisio, aut vulneratio, seu gravis percussio cujuscumque personæ. VII. Malitiosum impedimentum, aut retardatio, aut apertio litterarum à Superioribus ad inferiores, aut ab inferioribus ad Superiores. VIII. Juramentum falsum in judicio regulari seu legitimo. IX. Procuratio, auxilium, seu consilium ad abortum faciendum post animatum fetum, etiam effectu non secuto. X. Falsificatio manûs aut sigilli Officialium Monasterii aut Conventûs. XI. Furtum de rebus Monasterii seu Conventûs in ea quantitate, quæ sit peccatum mortale.

5. *Illis Capitulum generale Ordinis Minorum super addidit duos.*

Hi omnes casus sunt reservati specialiter in Religione Franciscana. Quibus Capitulum generale addidit pollutionem voluntariè procuratam (de qua dubitari alioquin potuisset, & à variis dubitatur, an contineatur decreto sub lapsu voluntario carnis opere consummato) & inobedientiam contumacem; qualis esse declaratur quando quis trinâ monitione præmissâ, factis congruis intervallis, per diem naturalem inobediens perseverat. Ita expressum in *Constitutionibus generalibus* impressis Leodii anno 1635. *cap. 6. §. 22. n. 4.*

Quid circa alia peccata ordinet Pontifex Superioribus.

Permittit tamen Pontifex: *Superioribus determinare pœnitentias graves quibusdam peccatis etiam non reservatis à Confessariis imponendas, quæ subditos ab hujusmodi perpetrandis cohibere possint.* Quàmvis nullatenus possint eorum, quantumvis enormium, absolutionem sibi reservare. Immo Pontifex ibidem prohibet, ne Superiores Regularium *Confessiones subditorum audiant, nisi quando aliquod peccatum reservatum admiserint, aut ipsimet sponte aut proprio motu id ab ipsis petierint.*

6. *Non solet Ecclesia reservare merè interna.*

Nota I. Ecclesiam non solere reservare peccata merè interna juxta Doctores communiter. Unde qui incidit in hæresim merè internam, potest absolvi ab eo, qui posset

posset illum absolvere à mortalibus.

Reservatio papalis cadit etiam super peccata, sed dependenter à censura.

Nota II. quòd Reservatio papalis non solùm cadat in censuram, sed etiam in peccatum; ut observat *Suarez disp. 19. sect. 2.* & tenent Doctores communiter contra quosdam. Aliàs posset à quovis casu papali absolvere simplex Confessarius tunc, quando implicatio censuræ non officit valori Sacramenti absolutionis; v.g. si pœnitens sit oblitus censuræ, aut non sciat illam impedire receptionem Sacramenti, adeòque bonâ fide procedat, saltem ipse; aut sit necessitas sufficiens ad suscipienda Sacramenta, non obstante censurâ v.g. occultâ, nec adsit, qui in censuram habet potestatem. Itaque directè quidem & per se censura, directè tamen etiam peccatum reservatur: etsi concomitanter, & quasi dependenter ab ipsa censura; ut tradunt Doctores communiter, & observatur in praxi. Et quidem de facto nulla reperitur reservatio papalis, nisi sit annexa excommunicatio. Unica verò reservatio papalis cum sola suspensione, contenta in Bulla Sixti V. contra malè promotos, est sublata à Clemente VIII. qui præfatam constitutionem reduxit ad terminos juris communis in Bullâ *Romanum Pontificem.*

Quâ sublatâ aut non contractâ cessat.

Ex quo eritur, ut sublatâ censurâ cesset reservatio, possitque absolvi ab habente jurisdictionem in mortalia. Deinde quando peccata Papæ reservata ita committuntur, ut ratione ignorantiæ committens non incurrat censuram, non sunt reservata; ut consequenter docet *Sanchez l. 2. Summæ c. 8. n. 5. Coninck disp. 8. dub. 11.* & alii communiter. Quia verò probabilis est sententia *Navarri, Sanchez l. 9. de Matrim. disp. 32. n. 13.* & plurium aliorum, excommunicationem non incurri ab ignorantibus illam (quod Multi docent de quibuscumque censuris) pauciores in his partibus haberent juxta hanc sententiam casus Papæ reservatos: cùm plerique, maximè rudiores, ibi nihil omnino aut parum sciant, quibus peccatis censuræ sint annexæ.

7. *Intelligitur quoque reservatio de casibus non dubiis.*

Nota III. quoties est morale dubium de reservatione casûs, talem casum non censeri reservatum, sive dubium sit facti, sive juris; & sive sit negativum, propter conjecturas, quæ non sufficiunt ad ferendum determinatum judicium, sive sit positivum, consurgens ex opinionibus probabilibus contrariis. Reservatio enim est valde odiosa & strictè interpretanda, adeòque intelligi debet de casibus certis & indubitatis. Ita cum communi sententia *Suarez to. 2. de Relig. l. 6. c. 26. n. 6.* Unde si percussio gravis sit reservata, & dubitetur, an hæc sit gravis, non censetur reservata. Vide *Sanchez l. 1. Summæ c. 10. n. 74.*

Et mortalibus in suo genere consummatis.

Nota IV. Reservationem non solere afficere, nisi mortalia in suo genere consummata, quando aliud clarè non exprimitur: decreta enim reservationis sunt odiosa, adeòque dum simpliciter loquuntur sunt præfato modo restringenda.

Petes I. An Ecclesia posset reservare peccata merè interna? Resp. Affirm. cum Doctoribus communiter contra Nonnullos. Ratio est: quia potest ab Ecclesia dari in illa jurisdictio, ergo & negari, quod est, illa reservare. Sic de facto peccata mortalia omnia, adeòq; etiam interna, sunt reservata simplici Sacerdoti. Quare non est positiva Ecclesiæ circa actus merè internos dispositio, sed potiùs dispositionis subtractio. Deinde est dispositio exequenda in foro sacramentali; sub quod cadunt etiam merè interni actus: ad quorum confessionem sicut potest etiam Ecclesia obligare, sic quoque absolutionem eorumdem reservare. 8. *Possit Ecclesia reservare peccata merè interna.*

Petes II. An possent ab Ecclesia reservari quædam venialia? Resp. Affirm. non quidem hoc sensu, ut sit necessarium ea confiteri, sed ut si confitenda sint, non possint absolvi, nisi à tali vel tali. Jurisdictio namque etiam in venialia provenit ab Ecclesia; quæ illam tollit à degradatis, & excommunicatis non toleratis, adeòque absolutè tollere posset etiam ab aliis simplicibus Sacerdotibus. Idem est de peccatis dubiis; præsertim suppositâ obligatione ea confitendi ex jure divino, quam supponit communis Theologorum sententia. 9. *Et quodam sensu venialia.* *Idem est de peccatis dubiis.*

Petes III. An scienter delinquentes incurrant reservationem, si hanc ignorant? Resp. Affirm. Estq; satìs clarum & notum in praxi. Neque solent in hoc inquirere Confessarii, qui abstinent eo ipso, quòd audiunt delictum reservatum, ab absolutione. Excipienda quoque non est reservatio facta in odium talis peccati (quidquid putet *Sanchez l. 9. de Matr. d. 32. n. 18.*) & pœnam delinquentis: nam omnis reservatio est talis: etsi non sit de illo pœnarum genere, de quibus disputatur, an ut incurrantur, requiratur notitia illarum, aut certè specialis legis prohibentis: uti neque de illo genere est impedimentum criminis dirimens matrimonium. Nihilominus dum reservatio est dependens ab incursione cēsuræ, etsi incurratur, dum censura quidem noscitur, sed ignoratur, quòd sit reservata; tamen non incurritur juxta prædicta, dum est ignorantia excusans ab ipsa censuræ substantiâ. Uti nec incurritur reservatio sine censura, quando requiritur, ut scienter delictum committatur; vel additur, *qui audeat, qui præsumpserit &c.* si delinquens peccet quidem mortaliter, tamen laboret ignorantiâ vincibili. 10. *Reservatio locum habet etiam in illam ignorantibus.* *Moderatio quædam adhibetur.*

E contrà, si quis ex erroneâ conscientia putet se committere peccatum, v.g. blasphemiæ, quod sit reservatum; & tamen opus externum, v.g. verba non sint blasphemiæ, non esse propterea verè reservatum: non enim id pendet ab existimatione falsâ peccantis, sed ab intentione Superioris per 11. *Nō est peccatum reservatum, si peccans falsò putet opus quod facit esse*

istius generis, quod verè reservatum foret.

per legem expressâ. Denique si quis gravi metu adigatur ad committendum aliquod peccatum reservatum, metus facit cessare reservationem tali casu, uti & obligationem aliarum legum Ecclesiasticarum. Quemadmodum etiam talis metus excusat à Cēsura tali peccato annexâ. Ita notat *Aversa q.17.sect.1.ex Jacobo de Graffiis* & aliis.

An gravis metus excuset à reservatione, uti à censura.

12. *Reservatio casuum in Religione non comprehendit Novitios.*

Petes IV. An reservatione casuum factâ per Prælatos seu Capitula Religionum comprehendantur Novitii? Resp. Neg. cum Doctoribus communiter cōtra Nonnullos: reservationes enim, uti ceteræ leges & obligationes Religionum, censentur loqui de professis. Et hoc modo intelligi commodè possunt, adeòque debent, præsertim cùm versemur in odiosis. Confirmatur: quia Novitii sunt quidem Religiosi quoad favores, non tamen quoad odia.

An vel qualiter absolutè posset reservatio pro iis fieri per Prælatos regulares.

Alioquin absolutè possent etiam pro iis reservari peccata, quatenus volunt subire favorem jurisdictionis provenientis à Superioribus Religionis: nam cùm Superiores dent Confessariis Fratrum jurisdictionem in illos, possunt illam restringere vel dilatare. Immo si alicui sæculari Sacerdoti deleget Prælatus Regularis jurisdictionem in suos subditos ac Novitios, posset huic limitare jurisdictionē. Si tamen Novitius tunc vellet confiteri, non mero Confessario Fratrum, sed qui simul est Confessarius sæcularium, præsertim habens ab Episcopo jurisdictionem, non posset Superior respectu talis Confessarii reservare peccata Novitii. Potest is namque instar sæcularium personarum confiteri cujvis Confessario per Ordinarium approbato, etsi non deputato per Superiorem regularem, ut notat *Rodriguez*, *Portel* & alii passim: quàmvis ex altera parte etiam possit confiteri Sacerdotibus à Prælato regulari deputatis, etsi de cetero non sint ab Episcopo approbati.

13. *An reservatio particularium Prælatorum afficiat peregrinos.*

Petes V. An reservatio particularium Prælatorū afficiat etiam peregrinos? Resp. in primis si casus sit reservatus tam in loco domicilii, quàm in loco peregrinationis, talem peregrinum verè reservatione ligari: in quo (inquit *Aversa q.17.sect.3.*) facilè conveniunt omnes. Nam neque Prælatus proprius, neque Prælatus loci in quo peregrinus est, dare censetur communi Confessario absolvendi potestatem. Si verò casus erat reservatus in loco undè quis decedit, non autem in loco ad quem accedit, existimat *Antoninus, Paludanus, Suarez, Bonacina, Villalobos, Lugo* & plerique alii posse talem in hoc loco absolvi à communi Confessario: eò quòd sive jure communi, sive consuetudine & declaratione Eugenii IV. peregrini sortiantur forum Sacramenti Pœnitentiæ quasi subditi proprii, hi autem possint à communi Confessario absolvi. Quòd si etiam jurisdictio in tali casu penderet à concessione tacita proprii Prælati, adhuc censetur velle, ut subditi confiteantur alibi, sicut incolæ. Estque incommodum ac insolitum, in hunc finem interrogare de patria, & investigare casus ibi reservatos. Si denique casus non erat reservatus in loco proprio, & pœnitēs veniat aliò, ubi est reservatus, docet *Suarez, Villalobos, Lugo*, & alii plerique contra *Fagundez* non posse eum ibi absolvi à cōmuni Confessario: eò quòd sit in hoc foro reputandus quasi incola; ac æquum sit, eum ibi ligari reservatione loci, ubi eximitur à reservatione diœcesis propriæ: neque censeatur Cōfessario communi concedi in talem casum jurisdictio. Res tamen hæc non caret difficultate, præsertim si Confessarius propriæ diœcesis aut proprius Parochus talē pœnitentem alibi audiat, ubi est reservatio: cùm jurisdictio illius quam alioquin habet in tale peccatū, possit extrà territoriū exerceri. Quare hujusmodi Confessarios excipit *Dicastillo disp.11.dub.16.*

QUÆSTIO II.

Quis possit directè absolvere à casibus reservatis?

DICO I. A casibus reservatis potest absolvere ipse reservans, ejusque in officio superior, & successor: quia nemo potest sibi aut successori aut etiam superiori absolvendi adimere potestatem. Deinde ab iis potest absolvere quicumque, cui hæc potestas legitimè delegatur, ut patet. Inter quos hæc est differentia, quòd Ordinarius possit tollere reservationem etiam sine sacramentali confessione; non autem delegatus: quia Ordinarius potest tollere concedendo sive permittendo aliis plenam potestatem, delegatus autem solùm sacramentaliter absolvendo; nisi fortè peccatum esset reservatum ratione censuræ, à qua delegatus posset absolvere extra Sacramentum. 14. *Qui possint à reservatis absolvere.*

Nota *Tridentinum sess.24.c.6.de Reform.* cōcedere Episcopis facultatem absolvendi suos subditos ab omnibus casibus occultis etiam Sedi Apostolicæ reservatis per se vel Vicarium ad id specialiter deputandum, præterquam hæresi, à qua solum per se possint absolvere. 15. *Quæ facultas sit concessa Episcopis in Tridentino.*

Quam facultatem Plerique putant esse revocatam per Bullam Cœnæ quoad casus in ea contentos: eò quòd in fine ejusdem à tempore Pii V. habeatur hæc clausula, quòd à casibus ejusdem Bullæ nulla persona, etiam Episcopali dignitate prædita, absolvere possit, prætextu cujuscumque facultatis, etiam per cujusvis Concilii decreta in genere vel in specie concessa. Pro quo etiam referuntur duo Respon-

Plurimi putant ei derogari per annuam Bullæ Cœnæ publicationem quoad casus in ea contentos.

responsa Cardinalium. Ita *Suarez, Toletus, Sylvius, Sanchez, Diana* & alii passim.

16. *Alii negant.* Nihilominus fatetur *Suarez*, *Bassæus* & alii oppositum non esse improbabile: quod docet *Rodriguez, Bannes, Henriquez, Sà, Portel, Cronsers* apud *Bassæum V. Casus reservatus num.* 32. partim quia non fit expressa mentio *Tridentini*, partim quia similiter non fit expressa mentio casuum occultorum: quod tamen videbatur esse necessarium, cùm lex generalis non deroget speciali, præsertim noviter firmatæ in generali atque adeò solemni Concilio, nisi specialiter exprimatur. Quæ sententia quantùm ad Belgium à Nonnullis specialiter docetur, signanter à *Marchant To.* 1. *Tract.* 2. *Tit.* 4. *quæst.* 8. *concl.* 1. ob praxim timoratorum, & quia Episcopi ibidem sunt loco Inquisitorum. Qui etiam norunt specialem Sedis Apostolicæ facultatem sibi olim delegatam; & in quibus illa adhuc terminis maneat. Hâc porrò sententiâ suppositâ, possent Episcopi in casu speciali committere facultatem super hæresim occultam; uti plures fatentur.

17. *In articulo mortis cessat omnis reservatio.* DICO II. *Semper in Ecclesia Dei custoditum fuit, ut nulla esset reservatio in articulo mortis* (sub quo juxta Doctores communiter intelligitur etiam probabile mortis periculum, idque conformiter ad ipsum Jus cap. *Eos qui*, *de Sententia Excommunic. in* 6.) *atque adeo omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes à quibusvis peccatis & censuris absolvere possunt.* Ita *Trid. sess.* 14. *can.* 7. Quòd si contingat taliter absolutos convalescere, aut periculum evadere, non tenentur illa peccata denuò confiteri, quia ab eis sunt legitimè & directè absoluti. Si tamen absoluti fuerint à censuris ab eo, qui aliàs non poterat eos absolvere, tenebuntur se postea sistere ei, qui ipsos alioquin absolvere poterat, juxta cap. *Eos qui, cit.* Quod tamen explicat *Marchant To.* 1. *Tract.* 2. *Tit.* 4. *quæst.* 7. de censuris deductis ad forum contentiosum, appellans oppositam sententiam, quæ est communis, improbabilem: in quo excedit.

18. *Non posse tamen præsente Ordinario vel delegato approbato quemvis alium Sacerdotem ab omnibus absolvere, communiùs censent Doctores.* Conclusionem limitant Doctores communiùs, quòd tunc solùm possit quilibet Sacerdos, etiam non approbatus, absolvere quemcumque in mortis articulo, quando non adest approbatus habens potestatem ordinariam vel delegatam super ipsum ipsiusque casus: eò quòd tunc pœnitens non censeatur esse in necessitate, ratione cujus jura faciunt hanc gratiam. *Oppositum esse probabile ostenditur.* Oppositum nihilominus non est improbabile, & docet *Navarrus*, *Sà*, *Vega*, *Rodriguez* & plures alii, & probabile censet *Lugo*, *Diana* & alii: eò quòd generaliter *Tridentinum* dicat, quòd *nulla sit reservatio in articulo mortis*; ergo contradictorium (quod alii tenent) est falsum, scilicet, Aliqua est reservatio in articulo mortis. *Favet Tridentinum.* Nec ratio *Tridentini* est solùm defectus Confessarii aliàs habentis jurisdictionem, sed (ut *Trident.* loquitur) *ne hâc ipsâ occasione* reservationis, si tunc esset, *aliquis pereat.* Quod adhuc non rarò subesse posset ob difficultatem aut speciales rationes, quæ mente & corpore infirmos possent deterrere à confessione instituendâ apud Ordinarium vel habentem aliàs jurisdictionem. Jura etiam, quæ alii allegant, non urgent, nec loquuntur de præsenti casu. Ex quorum proinde explicatione ejusdem opinionis probabilitas magìs elucescet.

19. Dices I. *Tridentinum suprà* non condit jus novum, sed tantùm confirmat antiquam consuetudinem, ac declarat: non fuit autem semper in Ecclesia Dei usus, qualem nos statuimus, sed solùm quando abest proprius aut alius potestatem habens Sacerdos. Resp. fuisse talem usum, præsertim antiquitùs, quem fortè quibusdam minùs pro tunc apertum Concilium apertiùs declarat. *Quod magis declaratur.* Nam quis dubitare queat, quin olim, dum non essent Religiosi Mendicantes delegati (qui etiam modò non sunt in pagis plerumque) sed Parochi, & qui à Parochis assumebantur ad libitum; quin, inquam, tunc licuerit infirmo confiteri Pastori alterius Parochiæ, etiam independenter à consensu proprii, immo dissentiente proprio? Porrò idem erat de quovis alio Sacerdote: nam quilibet etiam sine approbatione, erat capax, ut à parocho ei delegaretur jurisdictio. Quinimmo etiam hodie, cur non posset confiteri quis alieno Pastori, vel aliqua monialis Sacerdoti socio Confessarii, præsertim dum præter Ordinarium nullus alius delegatus adest? Neque urgeas pastorem esse approbatum: nam approbatio non requiritur in tali articulo; ut patet dum proprius Sacerdos abest. Nec de illa, sed de jurisdictione agitur, quam alius Pastor per se non habet: dicimus autem ipsum eam habere pro tunc, adeòque & ceteros, scilicet vi *Tridentini*. Ulteriùs, quis pro tali articulo Parochus vel alius recurrit pro absolutione secreta & sacramentali ad Episcopum vel alium, etsi infirmus habeat casus reservatos, & quamquam Episcopus v.g. sit in civitate? Ergo sensus communis est, quòd in tali articulo etiam inferioribus detur generaliter jurisdictio in quævis, & per consequens etiam simplici Sacerdoti.

20. *Explicantur quidam Canones.* Dices II. c. *Presbyter* 26. *q.* 6. ex *Carthaginensi III.* dicitur: *Presbyter inconsulto Episcopo non reconciliet pœnitentem, nisi absente Episcopo ultima necessitas cogat.* Resp. esse sermonem de solemni reconciliatione publicè pœnitentium, ut clarè patet ex contextu Concilii.

Instabis c. *Presbytero 26. quæst. 6.* dicitur: *Presbyteri de occultis peccatis jussione Episcopi pœnitentes reconcilient*; utique sacramentaliter, ut patet ex seqq. *Et (sicut suprà præmisimus) infirmantes absolvant & communicent.* Resp. cum *Glossa* ibidem id intelligi de licentia generaliter loquendo, eâ scilicet ratione, quâ cap. *Cunctis 16. quæst. 1.* Presbyteris aliisque Clericis præcipitur, ut nihil agant sine sui Episcopi licentiâ; quæ, immo jussio, præsumitur in tali casu.

21. Dices III. *Extrav. Inter cunctas §. Incendiarios* dicitur: *Quòd si forsan antequam ab eo qui potestatem habet absolvi possint, mors talium confiteri volentium verosimiliter timeatur &c. beneficium absolutionis impendant*, puta fratres; *sed subeant*, infirmi scilicet, *juramentum, quòd liberati se suis Episcopis excommunicatoribus præsentabunt.* Resp. statui, ut propter absentiam Episcopi non denegetur absolutio à censura, supponens eam congruè petendam à præsente Episcopo, utpote quam ceteri non nisi cum reincidentia, si convaluerit æger, dare possent. Deinde ibi agitur in ordine ad forum externum, quando est necessarium parere mandatis excommunicantis. In hoc enim foro non potest liberari à censura, ejusque effectu æger, nisi in absentia excommunicantis; & tunc quidem cum reincidentia. Similiter respondetur ad cap. *Eos qui, de sent. Excommunic. in 6.* ubi putat *Lugo* oppositum apertissimè concludi. Confirmatur: quia agitur ibi de casibus, quibus necesse est accedere Episcopum v.g. si sit in civitate, & petere licentiam ab Ordinario, si commodè fieri possit; uti id necesse est in aliis impedimentis occurrentibus (de quibus & de articulo mortis loquitur *c. cit.* æqualiter & sub disjunctione) & tamen pro mera absolutione sacramentali in articulo mortis id nec alii fatentur necessarium.

Explicatur Extravagans Inter cunctas.

QUÆSTIO III.

An ob Reservationem liceat Superiori absolutionem, vel pœnitenti confeßionem dimidiare.

22. DICO I. Non licet Superiori auditis solùm reservatis absolvere sacramentaliter pœnitentem, remittendo eum ad alios pro absolutione à reliquis peccatis. Ita communiter Doctores, præsertim hoc tempore, contra Varios, qui in oppositum citantur. Inter quos aliqui non faciunt mentionem causæ legitimæ, quasi supponerent eam semper ex parte Superioris adesse. *Caietanus* autem requirit causam rationabilem, addens, illam esse continuam Superiorum occupationem. Sed probatur Conclusio: quia integritas confessionis præcipitur jure divino, ubi non occurrit notabilis necessitas confessioni extrinseca; quæ reguraliter hic non occurrit. Nam si non vacet superiori omnia peccata audire, potest suam potestatem alteri prudenti delegare. Si id non expediat (quod rarum est) sed potiùs, ut ipsemet casus reservatos audiat, potest illis auditis reservationem tollere sine absolutione sacramentali, & pœnitentem remittere ad alios, qui integram confessionem audiant, & pœnam à Superiore impositam in Sacramento confirment. Quòd si tamen pœnitens id ægrè faceret, nec posset confessionem congruè differre; donec Superiori vacet integram audire; & omnino expediret ipsummet habere notitiam reservatorum, admitti posset dimidiatio confessionis & absolutionis: Sed hoc valdè rarum est. Tunc autem non teneretur pœnitens peccata sic absoluta iterum confiteri; uti non tenetur, si aliquorum fuisset oblitus. Similiter si absque justa causa, tamen bonâ fide pœnitens sic fuisset dimidiatè confessus, & absolutus, teneretur postea sola non reservata confiteri: quia à reservatis fuisset directè absolutus & validè ob bonam suam fidem; quâ alioquin deficiente, non valuisset absolutio ob indispositionem pœnitentis.

Non licet Superiori dimidiare absolutionem audiendo sola reservata,

Præterquam in casu raro.

Quòd autem *Caietanus* pro se alleget consuetudinem Romanæ Ecclesiæ, de ea non apparet memoria, nequidem in scriptis aliorum. Immo *Sylvester* coævus *Caietano*, ac Pœnitentiarius in sancto Petro, nec non Magister sacri Palatii, testatur de opposita consuetudine. Si qui verò Pœnitentiarii extra casum justæ necessitatis plus fecerint, quàm quòd absolverint à censuris, intellectoque peccato dederint licentiam confitendi aliis, non foret probandum.

DICO II. Seclusâ necessitate non potest pœnitens, qui habet reservata, confiteri non habenti potestatem in illa, nec potest talis Confessarius absolvere à solis non reservatis remittendo pœnitentem ad alium pro absolutione à reservatis. Est communis contra Nonnullos. Ratio est: quia dimidiatio confessionis vel absolutionis non licet extra necessitatem. 23.

Habens reservata nequit, extra necessitatem confiteri communi Confessario:

Nihilominus urgente necessitate, si fuerit tam notabilis, ut sufficiat ad non integrè confitendum, vel ad communicandum sine confessione, habens reservata licitè confitetur communi Confessario, si non possit adire alium, & licitè absolvitur, directè quidem à non reservatis, indirectè autem à reservatis, adeòque cum onere confitendi reservata habenti directam potestatem. Ita *Suarez*, *Coninck*, & plurimi alii. Ratio est, quòd talis Confessa-

Secùs si sit necessitas.

fessarius, etsi non habeat potestatem in reservata, tamen habeat in alia, & hæc sine illis validè, ac in casu tali licitè possint absolvi. Sicut dum in necessitate dimidiatur confessio, absolvitur licitè & directè quod confrssum est, indirectè quod erat suppressum.

24. *Quàmvis & hoc Nonnulli negēt, existimantes tunc posse celebrandum sine confessione, idq; ob verba Tridentini.*

Nec refert quòd *Trid. sess. 14. cap. 7.* postquam docuisset nullam esse reservationem in articulo mortis, subjungat: *Extra quem articulum Sacerdotes cùm nihil possint in casibus reservatis, id unum pœnitentibus persuadere nitantur, ut ad superiores & legitimos judices pro beneficio absolutionis accedant.* Unde sequi videtur, quòd inferiores non possint absolvere tales personas extra periculum mortis. Ita *Praepositus q. 9. dub. 7.* & alii. In hac sententia, si habens casum reservatum nequeat adire superiorem vel habentem facultatem, & adsit sufficiens necessitas communicandi vel celebrandi, posset id facere absque prævia confessione, eò quòd censeatur deesse copia Confessarii.

Quæ tamē facilem habent explicationem.

Sed respondeo *Tridentinum* solùm velle Confessarios inferiores non esse legitimos judices peccatorum reservatorum, adeòque illos nihil posse quoad directam à reservatis absolutionem. Cum quo bene consistit, quòd sint legitimi judices quoad cetera peccata, possintque pœnitentem ab his directè, à reservatis autem indirectè absolvere, positâ sufficienti necessitate dimidiandi confessionem. An verò tunc sint de necessitate exprimenda etiam reservata, disputatur. Nos partem affirmativam uti securiorem consulimus, partem negativam autem solidiorem per se & in rigore loquendo putamus. Vide dicta *disp. 3. q. 5.*

An tunc etiam reservata sint exprimenda, remissivè.

25. Advertendum tamen nos hîc non tangere usum sivo Constitutiones quarumdam Religionum, quibus permittitur, ut casibus reservatis impliciti, si foris existant, aut ubi defuerit copia Confessarii habentis potestatem, confiteri possint aliis, etiam reservata, & ab iis absolvi, cùm onere tamen sistendi se & exponendi eadem habentibus potestatem super illa. Inde enim colligitur reservationem in illis Religionibus fieri citra rigorem, qui alioquin de jure communi inesset. Quod omnino pendet ab intentione reservantium.

QUÆSTIO IV.

An Reservatio cesset, confesso invalidè aut oblito casu reservato?

26. *Reservatio probabiliter tollitur à reservatis confessis invalidè, sive absolutionem det Superior, sive delegatus.*

Dico I. Dum quis confitetur casum reservatum, probabiliter cessat reservatio, etiamsi confessio sit invalida: idque sive sit invalida defectu contritionis, sive quia malitiosè in confessione prætermittitur aliquod mortale, saltem quando confessio instituitur apud superiorem, juxta Doctores satis communiter: immo etiam juxta plurimorum sententiam, quando instituitur apud delegatum: quia tali casu peccatum est propositum, & inferior comparuit coram eo, coram quo comparere debebat, tum ad instructionem, tum ad subeundam pœnam, tum ad alios reservationis fines, qui non requirunt, ut culpa reipsâ remittatur. Unde tali casu poterit pœnitens postea confiteri communi Confessario. Teneretur tamen adimplere pœnitentiam ratione casûs reservati sibi impositam, sive tamquam non sacramentalem (quod sufficere rectè putat *Suarez*) sive tamquam sacramentalem, imponendam in sequenti confessione, de quo Confessarius sequens est monendus à pœnitente juxta *Vasquez* & alios: quod tamen non videtur necessarium, etsi non sit inconsultum. Similiter tenetur in sequenti confessione exprimere sacrilegium in priori confessione commissum, ut patet. Si etiam inter mortalia, quæ malitiosè tacet, sit aliquis casus reservatus, patet illum tali confessione invalidâ nullatenus fieri non reservatum.

27. *Excepto casu Jubilæi.*

- Excipit ab hac responsione *Suarez* cum aliis, quando quis absolvitur à reservatis ratione Jubilæi: tum quia in Bulla Jubilæi signanter conceditur facultas absolvendi verè pœnitentes: tum quia confessio saltem valida requiritur tamquam conditio, sub qua conceditur facultas absolvendi ac Jubilæum promerendi.

Immo de tota Conclusione est dubium, dum defectus est pœnitenti culpabilis.

- Immo non immeritò dubitari potest de tota Conclusione; cujus proinde oppositum longè probabilius censet *Arriaga disput. 41. sect. 2.* eò quòd tota hæc res pendeat à voluntate Superioris, qui posset nolle reservationem tollere; & verò sanctiùs id nollet, quàm quòd sacrilegè accedenti beneficium speciale auferendo reservationem præstaret. Vide ipsum. Qui tamen excipit casum, quo confessio foret invalida ob defectum inculpabilem pœnitentis: eò quòd probabiliter præsumi possit Superiorem tali casu velle reservationem tollere à reservatis sic confessis.

28. *Confessione communi modo institutâ apud præditum facultate in reservata non tollitur reservatio ab oblitis.*

Dico II. Quando pœnitens confitetur habenti potestatem super reservata, sed obliviscitur reservati, si confessio communi tantùm modo instituatur apud delegatum vel etiam apud ipsum reservantem, multi valdè probabiliter existimant non cessare reservationem in proposito casu, nec posse pœnitentem postea absolvi

solvi à communi Confessario: eò quòd circa confessionem ita institutam censeatur quilibet Confessarius se habere communi modo tamquam intendens absolvere & relaxare, quæ sibi proponuntur; nec subesse videatur fundamentum sufficiens colligendi ulteriorem intentionem: adeòque si casus reservati nullo modo proponantur, non censetur eos velle absolvere, aut reservationem tollere. Ita *Suarez*, *Præpositus* & alii. Confirmatur à simili; quia per confessionem factam habenti in mortalia non reservata potestatem non eximuntur hujusmodi peccata oblita ab obligatione confitendi postea habenti istam potestatem, sed manent reservata habenti potestatem in sola venialia; ergo &c.

29. *Limitatio Conclusionis.* Admittunt tamen hi Auctores cessare reservationem, si Confessarius aliquo signo declaret se pœnitentem ab omnibus relaxare. Idem est, si pœnitens ad cautelam petat absolutionem à reservatis, si quibus fortè teneatur, vel saltem accedat eum intentione talem absolutionem consequendi, idque declaret Confessario, & tunc procedat bonâ fide exprimens, quæ memoriæ occurrunt. Nam tali casu censetur Confessarius velle tollere reservationem, gerendo se juxta intentionem pœnitentis. Quod etsi clarius sit in ipso reservante; cùm is possit reservationem tollere pro libitu: tamen verosimiliter etiam locum habet in quolibet delegato, tum propter plurimos Doctores qui hoc docent; tum quòd ipse reservans in tali circumstantia non censeatur plus exigere.

30. *Multorum Recentiorum doctrina longè generalior adfertur.* Quinimmo sine istis restrictionibus per confessionem factam habenti potestatem, etsi delegatam, in reservata, ordinariè tolli simpliciter reservationem casuum oblitorum docent plurimi Recentiores. Idemque consequenter dicendum foret de suppressis ex justa causa. Probatur: quia reservatio tollitur, quando pœnitens expressè petit, & minister intendit operari juxta communem suam potestatem; ut etiam alii fatentur: pœnitens autem censetur saltem tacitè id petere, & consequenter minister ordinariè intendere. Deinde minister habens facultatem, eo ipso quòd absolvit primò à censuris cum formula consuetâ, *Quantum possum & indiges*, absolvit pœnitentem à casibus ratione censuræ reservatis, quoad reservationem: ergo etiam intendit absolvere ab aliis reservatis, quantum potest & pœnitens indiget: immo etiamsi ex inadvertentia prætermittat absolutionem à censuris, censebitur tamen ab his velle tollere reservationem. Unde qui bonâ fide confitetur in Jubilæo, & obliviscitur alicujus reservati, vel illud ex justa causa supprimit, potest illud postea communi Confessario deferre, ut etiam ipse *Suarez* admittit.

31. *Quæ magis dubitetur.* Nihilominus de hac doctrina meritò dubitatur. Etsi enim quoad praxim sententia altera sit tutissima juxta *Arriaga disp. 41. sect. 1. num. 4.* putat tamen is à parte rei totum dependere à voluntate Superioris audientis confessionem; de qua divinationi locus esse videtur: cùm multi nullatenus de hoc cogitent, & rogati fortassis aliud responderent. Immo putat majorem partem Superiorum talem voluntatem non habere. Neque aliundè in forma absolutionis sacramentalis includitur sublatio reservationis ab oblitis. Similiter si innodatus duplici excommunicatione petat simpliciter absolvi ab una, oblitus alterius; & Superior conformiter ab unica absolvat, manet altera excommunicatio. Unde idem videtur, si pluribus reservatis implicatus confiteatur unum, oblitus cæterorum. Nisi pœnitens ampliùs se petere innuat, & Superior sciens saltem tacitè annuat. Quemadmodum etiam dum petit indefinitè licentiam, ut possit absolvi à reservatis, præsumitur aperta mens Superioris, quòd eam det quoad omnia pro tunc commissa; adeòque etiam quoad oblita. In casu verò Jubilæi ideircò *Suarez d. 31. sect. 4. num. 20.* facit exceptionem, quòd facultatem concedens tunc velit in favorem pœnitentis, eà quantum in se est utentis tempore præfixo, auferre reservationem quantum potest; seu facere respectu talium omnia peccata non reservata. An verò vel qualiter censeatur communi modo confitens absolutus à censuris reservatis, si formulam consuetam adhibeat Confessarius habens potestatem, discutit *Suarez supra num. 19.*

DISPU-

DISPUTATIO SEPTIMA.

De Potestate Regularium in hoc foro.

QUÆSTIO I.

Quorum Confessiones quando & ubi possint Regulares audire?

1. *Mendicantes omnium fidelium, respectu quorũ sunt approbati, confessiones audire possunt.*

DICO I. Fratres Minores & alii eorum privilegia participantes à suis Superioribus deputati Confessores, & ab Episcopis approbati, possunt audire confessiones omnium utriusque sexûs fidelium, non solùm ad eorum Ecclesias recurrentium, sed etiam aliarum quarumcumque provinciarum, civitatum & diœcesum per totum orbem. Ita expressè *Paulus IV. Bullâ* 3. in Bullario *Rodriguez*. Similia privilegia aliis Ordinibus alii Pontifices concesserunt, & signanter *Paulus III.* Societati Jesu *Bullâ* 7.

2. *Etiam religiosorum,*

Petes, An sub Christi Fidelibus intelligantur etiam personæ religiosæ? Resp. Affirm. ut patet ex proprietate verborum. Immo *Julius II. in Confirmatione Ordinis Minimorum* (ut refert *Rodriguez To.* 1. *quæst.* 61 *art.* 3.) expressè concedit Patribus Minimis facultatem audiendi confessiones, *quarumcumque personarum, tam Religiosorum, quam Ecclesiasticorum & secularium.* Hoc tamen limitandum est, nisi Religiosi per speciale statutum prohibeantur extra Ordinem confiteri invitis Prælatis, aut sine illorum licentia; talium enim confessiones audire non possunt Regulares alterius Ordinis, ex variis privilegiis & declarationibus factis, tum Ordini nostro, tum diversis aliis, quibus gaudent reliqui Religiosi, saltem plerique.

Qui per specialem Ordinationem non prohibentur.

3. *In hoc qualis licentia Superiorum requiratur.*

An autem hæc licentia debeat esse expressa, dubitari posset. Videtur autem sufficere præsumpta, quando religiosus peregrinans aut existens extra suum Conventum & carens Confessario Ordinis debet celebrare aut communicare, vel aliàs diu manere absque confessione: nisi alicubi per Superiores seu Religionem aliquid ampliùs exigatur. Ita *Suarez Tomo* 4. *de Religione Tract.* 8. *lib.* 2. *cap.* 17. *Rodriguez quæst.* 62. *art.* 5. Ratio est, quòd ista licentia sit tunc valdè rationabilis, immo morali necessitate debita, adeòque censeri possit implicitè concessa in facultate morandi extra Conventum.

4. *In licentia generali nõ censentur*

Notandum tamen in facultate confitendi extra Ordinem non contineri casus reservatos; nisi hoc exprimatur: *Cùm in generali concessione illa non veniant, quæ non esset quis verosimiliter in specie concessurus*; ut dicitur cap. *Si Episcopus, de Pœnit. & remiss. in* 6. ubi ex hac ratione decidítur: *Si Episcopus suo subdito concesserit, ut sibi possit idoneum eligere Confessorem, ille quem is elegerit in casibus, qui eidem Episcopo specialiter reservantur, nullam habet penitùs potestatem.* Unde occurrente necessitate celebrandi, deberet talis Religiosus quoad casus reservatos se gerere tamquam carens copiâ Confessarii. Immo *Corduba in cap.* 7. *Regul. S. Francisci quæst.* 3. *punct.* 1. putat Superiores, saltem in Ordine Franciscano, non posse dare licentiam fratribus, ut extra Ordinem absolvantur à reservatis. Sed rationes ipsius parum probant: ideóque dicendum est superiores hoc posse concedere: prout etiam concedere interdum solent. Ita docet *Pertel V. Confessor erga fratres num.* 12. Et fusiùs probat *Hieronymus Rodriguez. Resol.* 32. *num.* 23. & 24.

comprehensi casus reservati,

Pro quibus tamen posset concedi licentia etiam in Ordine Minorum,

DICO II. Regulares indubiè possunt confessiones prædictorum excipere omni tempore, etiam in articulo mortis, & tempore paschali. Patet primò ex indubitata per totam Ecclesiam praxi. Secundò, quia nullum tempus vel confessio excipitur in privilegiis; in quibus tamen solet excipi communio paschalis & per modum viatici. Unde *Paulus IV. Bullâ cit.* expressè loquitur etiam de confessionibus infirmorum. Et Congregatio Cardinalium sic declaravit de articulo mortis, præcipiens graviter puniri Ordinarios, qui hoc prohibent. Similiter *Clemens VIII. Bullâ editâ anno* 1592. 22. *Octobris* ob controversiam Duaci exortam, & *Innocentius X. Bullâ, Exponi nobis anno* 1645. *die* 7. *Februarii* ob controversiam exortam inter Archiepiscopum Burdigalensem & Regulares, declararunt posse fideles peccata sua Regularibus licitè confiteri quovis tempore, etiam paschali: dummodo tamen communionem paschalem sumant in propria parochia.

5. *Possunt Confessarii Mendicantium excipere confessiones Fidelium, etiã in articulo mortis & tempore Paschali,*

Dices I. cap. *Omnis utriusque sexûs* præcipitur, ut omnes fideles saltem semel in anno confiteantur peccata sua proprio Sacerdoti, aut alteri de ejus licentia; proprius autẽ Sacerdos est solus parochus. Resp. proprium Sacerdotem etiam esse Episcopum, Papam & quemlibet alium habentem ordinariam jurisdictionem. Alioquin in Paschate confitens Episcopo aut Papæ non censeretur esse confessus proprio Sacerdoti ad men-

6. *Expenditur c. Omnis utriusque sexûs.*

mentem c. *Omnis utriusque sexûs*: quod absurdum videtur. Regulares autem habent licentiam generalem excipiendi confessiones à supremo proprio Sacerdote, adeòque non indigent licentiâ Parochi; ut expressè declarat *Alexander IV. Bullâ 24.* apud *Rodriguez*. Adde, Pontificem, qui est supra jus commune, potuisse dare privilegium audiendi confessiones, etiamsi foret contra cap. *Omnis utriusque sexûs.*

7. Dices II. Martinus V. Extrav. *Ad uberes* (quam citat *Adrianus* ut refert *Sotus d. 18. q. 4. art. 3. §. In contrarium*) decrevit: *Quòd ii, qui fratribus confitebuntur, suis parochialibus Sacerdotibus semel saltem in anno confiteri, prout generale Concilium statuit, nihilominus teneantur.* Et *Sixtus IV. Extrav. Vices illius. De treuga & pace*, præcipit, *Quòd Mendicantes desistant prædicare, quòd parochiani non sint obligati saltem in Paschate confiteri proprio Sacerdoti, quia de jure tenetur parochianus saltem in Paschate proprio confiteri Sacerdoti.*

Respondetur ad Extravagantes Martini V. & Sixti IV.

Resp. (quidquid sit de tempore istorum Pontificum) clarè constare ex concessionibus generalibus antè & posteà potissimùm factis, fideles posse semper Fratribus confiteri: non tenentur autem semel confessa, vi c. *Omnis utriusque sexûs* adhuc semel confiteri proprio Parocho; ut declarat *Benedictus XI.* Extrav. *Inter cunctas, de Privil.* Et contra *Joannem de Polliaco* definit *Joan. XXII.* Extrav. *Vas electionis, de Hæreticis*, declarans hoc esse erroneum, & à Catholicis mentibus respuendum. Non obstare autem cōstitutionem Canonis citati sano sensu intellecti, ait *Benedictus XI. suprà*, eò quòd intelligendus sit ad summum de illis, qui peccata sua aliis potestatem habentibus confiteri neglexerunt. Deinde de Extravagante Martini V. non constat authenticè, aut certè ipsa numquam fuit usu recepta. Sixtus IV. verò solùm decernit id, quod præcipitur c. *Omnis utriusque sexûs*; adeòque non præjudicat privilegiis, ut ipsemet declarat, subjungens: *Per hoc tamen ipsi Fratres non censentur exclusi, quò minùs secundùm Juris communis & privilegiorum eisdem concessorum dispositionem confessiones audire valeant.* Noluit itaque Pontifex ad servandam pacem, quam ibi componit, publicè prædicari, saltem adeò crudè, illud quod præmissum est, eò quòd in istis terminis id minùs rectè sonaret; etsi alioquin à parte rei non inhibeat Fratribus in Paschate confessiones parochianorum audire juxta privilegiorum suorum tenorem.

8. Dico III. Possunt Regulares audire cōfessiones fidelium ubilibet, etiam in domibus privatis. Ita expressè *Paulus IV. Bullâ 3.* & *Julius II. in Confirmatione Ordinis Minimorum.* Idem patet ex usu. Ratio est, quòd hæc potestas non sit localis, sed personalis. Notat tamen *Portel V. Confessor Regularis num. 8.* ut licitè id fiat in Ecclesiis parochialibus, requiri licentiam. Sed indubiè sufficit probabiliter præsumpta. Immo nec hanc requiri ex tenore privilegiorum deducit *Chassaing Tract. 5. c. 2. propos. 5. in fin.* De quo quidquid sit, saltem meritò addit, non esse consultum id fieri contradicente Parocho.

Possunt iidem Confessarii excipere confessiones ubilibet, etiam in domibus privatis.

QUÆSTIO II.

A Quibus casibus possint Confessarii Regularium absolvere?

PAulus III. Bullâ, *Cùm inter cunctas 7.* in Bullario *Rodriguez* concedit presbyteris Societatis Jesu, & consequenter aliorum Ordinum in privilegiis cum illa communicantium (subintelligendum hodie, juxta formam *Tridentini* ab Ordinariis locorum approbatis) *quorumcumque utriusque sexûs Christi fidelium ad eos undecumque accedentium confessiones audiendi, & confessionibus diligenter auditis, ipsos & eorum singulos, ab omnibus & singulis eorum peccatis, criminibus, excessibus, & delictis, quantumcumque gravibus, & enormibus, etiam Sedi Apostolicæ reservatis, & a quibusvis ex ipsis casibus resultantibus sententiis, censuris & pœnis Ecclesiasticis (exceptis contentis in Bulla, quæ in die Cœnæ Domini solita est legi) absolvendi, ac eis pro commissis pœnitentiam salutarē injungendi, plenam & liberam facultatem.* Similem concessionem Congregationi Oratorii fecit *Sixtus V.* Bullâ, *Decet Romanum Pontificem*, expeditâ anno 1586 Non. Septemb. quam refert *Quaranta V. Confessor*, teste *Bassæo V. Casus reservatus.* 9.

Absolvere possunt ab omnibus casibus etiam Papæ reservatis, exceptis contentis in Bulla Cœnæ.

Fuerunt quidem prædictæ concessiones revocatæ per Decretum S. Congregationis anno 1601. die 9. Januarii; sed solùm pro Confessariis existentibus in Italia extra urbem Romæ, ut ex tenore decreti est manifestum. Pro quibus tamen illud ipsum Decretum anno sequenti die 26. Novembris fuit mitigatum jussu *Clementis VIII.* restitutâ facultate super casus papales, exceptis casibus contentis in Bulla Cœnæ: item violationis immunitatis Ecclesiasticæ in terminis constitutionis *Gregorii XIV.* quæ incipit: *Cùm aliàs nonnulli.* Violationis clausuræ monialium ad malum finem. Provocantium & pugnantium in duello juxta decretum sacri Concilii Tridentini & constitutionem *Gregorii XIII.* incipientem: *Ad tollendum.* Injicientium violentas manus in clericos juxta Canonem: *Si quis suadente 17. q. 4.* ac Juris dispositionem. Simoniæ realis scienter contractæ, atque etiam confidentiæ beneficialis. Adempti denique manent in hoc decreto casus, quos Ordinarii locorum sibi reservarunt, vel in poste- 10.

Qua modificatio facta sit pro Italia extra Urbem.

posterùm reservabont. Et hæc quidem pro Italia sola.

11.
Potuerunt ante Tridentinum absolvere etiam à casibus, quos Ordinarii sibi reservant.

Præterea ex concessione Pontificum factà ante *Concilium Tridentinum* poterant Regulares Mendicátes absolvere à casibos Episcopo, sive à jore, sive ab homine reservatis. Nam Eugenius IV. *Bullâ 11. in Bullario Rodriguez* dedit Monachis Congregationis S. Justinæ facultatem absolvendi pœnitentes *ab omnibus & singulis casibus, præterquam Sedi Apostolicæ dumtaxat reservatis. nec non à quibuscumque sententiis Ecclesiasticis, censuris & pœnis, quas à jure vel ab homine latas incurrisse quomodolibet censebuntur.* Et Sixtus IV. Minoribos dedit facultatem *confessiones audiendi, & ab omnibus casibus Ordinario tam à jure quàm ab homine reservatis toties quoties opus fuerit absolvendi &c. sicut potest Diœcesanus.* Quod ipsis concessum esse etiam respectu sæcularium, patet ex geoeralitate verborum, & ex *Julio II.* in Confirmàtione Ordinis Minimorum, apud *Rodriguez To.1 q.61.art.3.* His accedit præallegata concessio Pauli III. in qua datur facultas absolvendi ab omnibus criminibus, quantumcumque gravibus & enormibus & eximuntur à potestate Regularium soli casus Bullæ Cœnæ, concessis omnibus ceteris, etiam Papæ reservatis. Ubi particula, *etiam*, noo videtur limitans vel diminuens, sed potiùs augens. Ideoque in Jubilæis sub tali clausula cẽsentur concessi etiam casus Episcopales. Atque ita hactenus intellexit usus. Immo ipse *Gregorius XIII.* censuit hanc facultatem ibi esse concessam; ideoque anno 1583. die 10. Maii declaravit, non esse suæ intentionis derogare facultati concessæ Jesuitis (& consequenter aliis per communicationem) per declarationem quamdam Cardinalium qui ceosuerant Regulares non posse absolvere à casibus Ordinario reservatis vi Maris magni aut aliorum privilegiorum; eamdemque facultatem, quatenus opus erat, de novo vivâ voce renovavit, ut refertur io *Compendio Societatis V. Absolutio.*

12.
Sed huic facultati multùm adversatur Decretum S Congregationis.

Sed prædictæ facultati plurimùm obstat Declaratio Cardinalium (quam probavit & servari mandavit *Urbanus VIII.*) qui 1628. die 17. Novembris declararunt Regulares in vim Privilegiorum (subintellige, concessorum aote *Tridentinum*, ut patet ex contextu) aut confirmationm ejusmodi, non posse quemquam absolvere à casibus Ordinario loci reservatis. Quod proinde Decretum servandom est, ubi saltem authenticè publicatum vel receptum fuerit. Quàmvis *Thomas Tamburinus l.3.c.7.num.17.& seqq.* eo non obstante contendat facultatem præfatam adhuc competere Regularibus; nec malè, si (quod contendit) verum foret, eam fuisse de novo post *Tridentinum* concessam.

Variorum de eodem judicia,

Quàmvis similiter multis doceat *Quintanadvenas* apud *Diana p. 9. Tract. 6. resol. 51.* idem Decretum noo habere vim, præsertim ex defectu promulgationis & usûs. Ejusdem etiam Decreti vim evertere conatur *Bruno Chassaing de Privil. Regul. Tract. 5.c.3. propos. 2.* Sed nolo (inquit *Diana sucrà*) suscitare tragedias inter Regulares & Episcopos: ideo non discedo à negativa sententia. Quare videant Confessarii Regularium, ne indebitis absolutionibus obsint suæ & proximorum saluti, nec hujusmodi casibus sese ingeraot citra specialem facultatem (in qua concedenda Ordinarii debent esse faciles, utì certum est) nisi solidè constet, vel decretum præfatum in eorum diœcesi necdum obtinere vigorem (prout in variis diocæsibus per plurimos annos non viguit, immo omnino latuit) vel post *Tridentinum* de oovo concessam fuisse à Sede Apostolica facultatem: quæ sunt facti, inquirenda à singulis quorum interest. Solùm observa mirum fortasse cuipiam videri posse, quòd in præfato Decreto supponatur, privilegia absolvendi à casibus Ordinario reservatis, sublata atque extincta fuisse à *Concilio Tridentino*: quod quidem (ut fatear hebetudinẽ meam) ex textu Concilii deprehendere nequivi: prout neque *Suarez To.4. de Relig. l. 9.c.3. num. 15.* qui ait, id sibi non esse probabile, eò quòd in Concilio nihil agatur de privilegiis vel derogatione eorum, sed declaretur jus divinum & commune tam quoad potestatem reservandi, quàm quoad effectum, qui sequitur positâ reservatione.

Resolutio Dianæ & Auctoris.

Casus porrò reservati Ordinario in Diocœsi Mechliniensi recensentur in prima Synodo Provinciali *tit. de Sacram. c. 6.* & sunt sequentes I. Raptus virginum. II. Homicidiom. III. Incendinm ex deliberata voluntate procuratum. IV. Simonia. V. Sodomia. VI. Hæresis. VII. Apostasia. VIII. Incestus cum consanguineis aut Sanctimonialibus. IX. Injectio mannum violenta, deliberato proposito cum læsione, in parentes facta. X. Sortilegium. XI. Adulterium notorium; & omnia delicta, quæ excommunicationem majorem annexam habent: Et ea delicta quæ prædictis graviora sunt. Antuerpiensis, Brugensis, Gandensis, Ruræmondensis & Iprensis reservatio eadem est cum Mechliniensi: eò quòd Pastorali ad usum totius illius Provinciæ impresso, inserta sit; Episcopus tameo Iprensis addidit casum Sacrilegii, ot constat ex statutis Syoodalibus illius Diœcesis.

13.
Casus reservati Ordinario in Provincia Mechliniensi.

QUÆSTIO III.

De Potestate Regularium in suos subditos.

14. *Generales & Provinciales possunt circa subditos, quod de jure Episcopi circa suos.*

DICO I. Regulares Prælati, Generales & Provinciales, possunt absolvere suos subditos ab omnibus casibus, à quibus possunt Episcopi de jure suos. Ratio est, quòd ipsi habeant potestatem quasi Episcopalem, ut loquuntur omnes Auctores (teste *Suarez To. 4. de Relig. Tr. 8. l. 2. c. 2. num. 9.*) in *Clem. 1. de rebus Ecclesiæ non alienandis*; & sumitur ex c. *Abbates de Privilegiis in 6.* ibi: *In quos Ecclesiasticam, & quasi Episcopalem jurisdictionem obtinent.* Jurisdictio namque in Regulares, quæ erat penes Episcopos, dum essent etiam ipsorum Prælati seu Superiores, translata est in Prælatos Regulares per exemptionem à jurisdictione Episcoporum, ne alioquin per exemptionem in favorem Regularium factam, essent ipsi eorumque Superiores effecti pejoris conditionis.

15. *An iis competat potestas concessa in casus occultos Episcopis in Tridentino sess. 24. c. 6 de Reform. controvertitur.*

Hinc juxta *Sanchez, Henriquez, Rodriguez*, & alios, ut refert & sequitur *Bassaus V. Abbas §. 1.* possunt absolvere suos subditos vi juris communis ab omnibus casibus papalibus occultis, utpote comprehensis sub jurisdictione Episcopali amplè acceptâ, ex concessione factâ Episcopis in *Trident. sess. 24. c. 6. de Reform. Suarez* verò *d. 41. de Censuris sect. 2. num. 7.* ob quamdam Declarationem Cardinalium docet in hoc Decreto *Tridentini* non comprehendi Prælatos inferiores habentes jurisdictionem ordinariam & quasi Episcopalem, sed tantùm Episcopos privativè quoad omnes alios. De hac tamen declaratione Cardinalium authenticè non constare, ait *Sanchez* apud *Bassaum suprà*.

Hanc facultatem & alias quâ formâ Pius V. extenderit ad Prælatos Regulares, etiam locales.

Quidquid autem de hoc sit, extat expressa concessio & declaratio facta Ordini Prædicatorum à *Pio V.* Bullâ, *Romani Pontificis*, 13. in Bullario *Rodriguez*, in qua dicitur: *Ne Prior Conventualis & superiores. Prælati dicti Ordinis in hac parte deterioris conditionis, quàm clerici aut sæculares existant, eisdem Priori Conventuali & superioribus Prælatis, ut ipsi per se ipsos idem omnino possint in fratres & moniales dicti Ordinis sibi subditos, quod possunt Episcopi in clericos & laicos sibi subditos, tam quoad absolvendi & dispensandi hujusmodi* (loquitur de facultate concessâ Episcopis in *Tridentino* suprà) *quàm alias quascumque facultates, eisdem auctoritate & tenore etiam perpetuò concedimus & indulgemus ac etiam declaramus.*

16. *Quæ facultas sit concessa Generalibus & Provincialibus per privilegia.*

DICO II. *Clemens IV.* concessit Generali & Provincialibus Ministris & eorum Vicariis Fratrum Minorum, ut possint absolvere suos subditos, etiam hospites ab omnibus peccatis commissis ante vel post ingressum Religionis, & à quibuscumque censuris à jure vel à judice generaliter promulgatis; nisi adeò graves & enormes sint, quòd sint ad Sedem Apostolicam meritò destinandi: ac ipsi simile beneficium possint obtinere à suis propriis Confessoribus, nempe juxta formam concessionis super absolutione & dispensatione Fratrum, ut addit *Sixtus IV.* in *Mari magno Minorum*, & *Mari magno Prædicatorum*, ubi prædictum privilegium confirmat, declarans, quinam sint meritò ad Sedem Apostolicam destinandi; videlicet, Hæretici relapsi, Schismatici, falsificantes litteras Apostolicas, aut deferentes prohibita ad Infideles. *Suarez* tamen *de Religione suprà c. 21. n. 2.* docet exceptiones illas esse sublatas, & signanter *Gregorium XIII.* dedisse facultatem absolvendi etiam relapsos in hæresim.

17. *Qualiter hæc sit extensa ad Prælatos locales.*

Nota I. prædictam potestatem videri etiam extensam ad Prælatos locales, ut habet *Hieronymus Rodriguez Resol. 3. nu. 1.* & patet ex concessione *Gregorii XI.* quæ refertur in *Mari magno Prædicatorum n. 41.* Restrictio autem facta à *Sixto IV.* in *Bulla aurea* (que est 20. apud *Rodriguez*) est sublata per eumdem, partim *Bullâ sequenti*, in qua eadem potestas conceditur Prioribus Conventualibus Fratrum Prædicatorum Lumbardiæ & Hispaniæ, quam antea habuerant (quæ concessio per alia privilegia extenditur ad totum Ordinem, & consequenter communicatur Prælatis localibus aliorum Ordinum) partim *Bullâ 22.* in qua Prioribus Conventualibus relinquit Potestatem eis concessam per prædecessores, scilicet *Greg. XI.* Deinde restrictio eadem est sublata per amplissimas Privilegiorum confirmationes ex certa scientia factas.

Est hæc facultas per Prælatos delegabilis.

Nota II. prædictos Superiores posse ejusmodi absolutiones & dispensationes exercere, etiam per suos delegatos, juxta *Rodriguez*: nam potestas illa censetur ordinaria, utpote perpetuo annexa officio seu dignitati; quam esse ordinariam docent Plurimi, quos citat & sequitur *Sanchez l. 2. de Matr. d. 40. num. 14. & 15. Portel V. Prælatus in addit. nu. 2.* Atque idem habet praxis.

18. *An quoad casus Bullæ Cœnæ censeatur revocata.*

Sed dubium est an hujusmodi privilegia sint revocata quoad casus Bullæ cœnæ per annuam ejusdem Bullæ publicationem? Affirmant plurimi. Sed verosimilis passim habetur sententia negativa quam docet *Rodriguez, Suarez, Diana p. 1. Tract. 5. Resol. 6.* plures citans. Tum quia non videtur præsumenda in Pontificibus ex in-

ea inconstantia ut quod hodie concesserunt, mox ipsi vel alii per solitam Bullam revocent: ob quod videntur varii, signanter Sixtus V. & Clemens VIII. inseruisse Bullæ hanc Clausulam: *Nisi in eis etiam casus præsentibus litteris expressi comprehendantur.* Tum quia consonant variorum Pontificum concessiones sive declarationes apud *Bassæum V. Abbas n.8.* §.5. signanter Gregorii XIII. ut refertur in *Compendio Societatis V. Bulla Cœna.*

19. *Extendit se etiam ad casus postea per Pontificem reservandos.*

Immo ut rectè notat *Rodriguez, Suarez,* & alii, hæc privilegia se extendunt etiam ad casus à Pontifice reservandos post ipsorum privilegiorum concessionem, nisi satis specialiter illis derogetur. Probatur: tum quia sensus privilegiorum non est, dari facultatem absolvendi à peccatis pro tunc reservatis, quando datur privilegium, sed quando fit confessio & danda est absolutio: tum quia Papa concedit ista privilegia ut perpetua & generalia ad omnes casus reservatos: tum quia sunt favorabilia in solius concedentis præjudicium cedentia, adeòque latè interpretanda. Confirmatur: quia si oppido concedatur exemptio, crescente oppidò totum censetur exemptum. Et si Papa præsentationem beneficiorum alicujus provinciæ det regi, extenditur jus etiam ad illa, quæ postea eriguntur c. *Quia circa, de Privileg.* Et hinc colligitur idem esse dicendum de facultatibus competentibus Confessariis Regularium quoad absolvendum sæculares à casibus Papæ reservatis. Ideoque possunt hi absolvere pugnantes in duello; etsi reservatio hujus casûs sit posterior: nisi quòd existentes intrà Italiam extra urbem ex speciali Decreto Clementis VIII. nequeant ab hoc casu absolvere.

Idem est de facultate competente Confessariis Regularium quoad sæculares.

DISPUTATIO OCTAVA.

De Sigillo Confessionis.

QUÆSTIO I.

Quid sit Sigillum Confessionis, & quo jure obliget?

1. *Sigillum quid significet.*

SIGILLUM per metaphoram significat obligationem occultandi secretum sibi ab aliquo commissum: ac velut per antonomasiam attribuitur singulari obligationi exactissimè servandi secretum de rebus in Confessione expositis. Quæ obligatio est maxima, ut apud omnes Doctores & fidei Christianæ professores est notissimum, adeò ut ex gravissima quacumque causa, sive privatâ, sive publicâ secretum Confessionis pandi nequeat, sivè directè, sive indirectè; sive verbis, sive factis aut aliis signis.

2. *Est præceptum jure Ecclesiastico.*

Obligatio hujus secreti sacramentalis est præcepta jure Ecclesiastico; ut patet ex perpetua praxi & observatione totius Ecclesiæ, quæ hoc saltem convincit. Item ex c. *Sacerdos, dist.6. de Pœnitentia,* & c. *Omnis utriusque sexûs, de Pœnit. & Remiss.* ubi dicitur: *Caveat autem omnino, ne verbo, aut signo, aut alio quovis modo aliquatenus prodat peccatorem... quoniam qui peccatum in pœnitentiali judicio sibi detectum præsumpserit revelare, non solùm à sacerdotali officio deponendum decernimus, verùm etiam ad perpetuò agendum pœnitentiam in arctum monasterium detrudendum.* Quæ pœna est ferendæ sententiæ, & solùm concernit illos, qui frangunt sigillum per revelationem alicujus peccati, non autem qui alio modo illud lædunt, neque etiam illos, qui non sunt Confessarii, etsi alioquin sigillo teneantur: cùm verba dirigantur ad Sacerdotes seu Ministros. De quibus etiam specialiter loquitur *Rituale Romanum Tit. de Sacram. Pœnit.* requirens ex parte ministri *sigillum secreta confessionis, sub exacto perpetuoq; silentio.*

3. *Sed non solo.*

Certum nihilominus est, hujus secreti obligationem habere altiorem originem, quàm ex præcepto præcisè Ecclesiastico: cùm ipsa sit illo prior, nec possit Ecclesia hanc obligationem tollere, aut aliquâ ratione immiouere, aut io ea dispensare.

Verùm insuper jure naturali servandi secretum.

Unde est præterea obligatio juris naturæ non violandi secretum Confessionis: nam jus naturæ generatim obligat ad servandum secretum, cujus revelatione proximus infamaretur, vel quod expresè aut tacitè servare promisimus: quod utrumque in præsenti locum habet. Ita *Scotus dist. 21. quæst. 2. num. 10.*

At non sufficienter.

Verùm etiam ex hoc capite non sufficienter desumitur tam gravis & rigorosa in quocumque casu hujus secreti obligatio: nam quantum est ex hac parte, posset absque gravi peccato violari, quando materia est levis: immo absque omni peccato, quando necessarium foret ad conservationem v.g. Reipublicæ, & generaliter quando præponderaret aliquod majus bonum vel majus debitum: quemadmodum etsi secretum naturale & jus proximi ad suam famam obliget, tamen ad vitandum majus malum communitatis vel tertii innocentis potest, immò quandoque debet violari.

4. *Accedit proinde obliga-*

Hinc firmior adhuc obligatio fundatur in ipsa

tio fundata in ipsa institutione Sacramenti.

in ipsa institutione Sacramenti; quâ suppositâ, ratio dictat illicitum esse Sacerdoti aliquid facere, quo Confessio fieret odiosa, aut homines ab ea saltem integrè faciendâ meritò arcerentur; vel addere onus Confessioni, quod Christus non apposuit: hoc autem fieret, si Sacerdos posset aliquid revelare. Deinde pœnitens excusatur à confitendo peccato, quod Confessarius sine ipsius licentia revelaret; ergo ex obligatione confitendi pro quovis casu sequitur in Confessario obligatio tacendi peccatum: quo enim casu posset non tacere, atque adeò non taceret, non teneretur pœnitens illud confiteri: ut patet ex institutione Sacramenti, & modo, quo à Christo facta est. Denique si in aliquo tandem casu possent audita in confessione pandi, etsi hic fortè ad pœnitentem talem vel talem non spectaret, timor tamen, quòd cùm indeterminatè interdum id liceret, aliquando ad ipsum quoque pœnitentem spectaret, meritò eumdem à confessione revocaret.

Nihilominus hæc omnia non convincunt, debuisse Confessionem sic institui, ut nullo casu Christus eam revelari permitteret; illo præsertim quo ipse pœnitens ex se obligaretur pandere vel Confessario licentiam dare. Vide *Arriaga disp.* 45. *sect.* 1.

Ipsaq; positiva lex Christi.

Quare supposito quòd cetera non sufficerent ad arctissimam hujus secreti obligationem in quocumque casu, etiam quoad peccata venialia seu aliàs confessa mortalia, quæ non sunt sub obligatione exprimenda; certa adhuc esse debet ista obligatio, ex præcepto saltem positivo Christi omnibus Confessariis injuncto; de quo ex ipsa praxi perpetua & existimatione Ecclesiæ sufficienter constare debet, posito quòd in aliis ista obligatio non satis fundetur. Quæ quidem obligatio est maximum lenimentum ipsius oneris confitendi. In qua similiter elucet mirabiliter divina providentia, ut in tanto Sacerdotum à fide diversis temporibus apostatantium numero vix aut ne vix ullus reperiatur, à quo ratione revelatarum confessionum quisquam fidelium præjudicium aliquod notabile passus esse sciatur.

5.

Frangens sigillū graviter peccat contra religionem, etsi peccatum sit leve: nisi excuset indeliberatio.

Itaque frangens sigillum committit gravissimum sacrilegium contra religionem, nisi excuset indeliberatio; idque juxta Doctores communiter, quantumvis peccatum revelatum sit leve: nam semper grave est revelare Confessionem: sive necessarium semper & maximi momenti est, quòd secretum sit totum negotium Confessionis; cui proinde sit grave semper præjudicium, etiam in levi peccato revelando: etsi improbabiliter unus aut alter putarit dari hic levitatem materiæ, aut non esse mortale, quando leve peccatum dicitur absque eo, quod significetur esse dictum in Confessione. Admittit tamen *Lugo disp.* 23. *num.* 71. & refert nec improbat *Aversa quæst.* 18. *sect.* 1. §. *Quartò* posse generari suspicionem adeò levem, ut moraliter censeatur nulla, adeòque tantùm venialis revelatio: aut etiam posse dari veniale ex parte periculi, quod leve sit ingerendi levem similiter suspicionem de rebus in Confessione auditis.

An excuset levitas cognitionis seu suspicionis.

Insuper committit peccatum detractionis obligans ad restitutionem famæ proximi, ac injustitiæ contra pactum secreti, grave, vel leve, prout res revelata cedit in grave vel leve detrimentum famæ aut revelationis secreti.

Qualiter præterea peccet contra famam & secretum naturale.

6.

Confessarius crimen aliundè sibi notum salvo sigillo manifestare potest.

Adverte tamen Confessarium, qui aliundè crimen novit, posse absque fractione sigilli illud aperire, modò non manifestet ullam circumstantiam ex sola Confessione cognitam, neque firmiùs aut aliter asserat, quàm faceret, si Confessionem non audivisset. Quare non potest etiam dicere, talem pœnitentem, v.g. publicam meretricem aut homicidam, ob publicum delictum suspensum, sibi esse confessum ista peccata; etsi alioquin omnibus forent nota: quia sic præberet novam notitiam confessionalem. Aliàs quoque ob imprudentiam aut ignorantiam ea quæ verè dubia, vel non formalia peccata, vel non publica sunt, præsumerentur esse certa, formalia ac publica, & ut talia dicerentur, non sine gravi Confessionis odio.

7.

An peccet contra secretum naturale frangens sigillum in casu, quo cessante sigillo non esset obligatio secreti.

Petes, quid si casus sit, quòd vi naturalis secreti non obligaretur Confessarius pœnitenti, eò quòd redundet in grave damnum publicum aut innocentis; sed tantùm ratione Sacramenti: peccabitne Confessarius revelans contra justitiam ratione pacti inclusi in secreto? *Vasquez q.* 93. *art.* 4. *dub.* 1. existimat, quòd talis peccaret contra solam religionem, eò quòd pœnitens non sit dignus, ut ei servetur secretum naturale ut tale. Sed oppositum apparet verius: quia ratione pacti impliciti obligatur ad non revelandum secretum, quando non fuerit necesse, undecumque id oriatur: in casu autem non est necessitas revelandi, immo nec facultas, ratione Sacramenti; adeòque & pactum generale secreti vim retinet, & dignus manet pœnitens, ut alter stet sibi promissis, manentibus rationabilibus pacti conditionibus.

QUÆST.

QUÆSTIO II.

Ex qua Confessione oriatur Sigillum?

8. *Sigillum nascitur ex omni & sola confessione sacramentali.*

RESPONDEO ex omni & sola Confessione sacramentali. Ita omnes Doctores. Estque manifestum: cùm ex tali Confessione resultet tamquam proprietas, vel ei propter specialem rationem ejusdem sit à Christo annexum: adeòque omni & soli convenire debet.

Quænam censeatur talis.

Censetur autem, quantùm ad præsens attinet, Confessio sacramentalis, non tantùm illa, quæ est completa per legitimam absolutionem, sed generaliter omnis, quam pœnitens animo se accusandi facit ei, quem bonâ fide credit esse Sacerdotem, in ordine ad absolutionem percipiendam, etsi illam ob indispositionem aut alias causas non percipiat. Ita communiter Doctores.

9. *Talis est, quæ fit laico, qui putatur Sacerdos.*

Dixi: *Ei quem bonâ fide credit esse Sacerdotem*: quia etsi reverà non esset Sacerdos seu Confessarius, Confessio censeretur sacramentalis, induceretque sigillum; cùm à pœnitente dirigatur ad Sacerdotium, cui Christus annexuit potestatem absolvendi, errorque tantùm consistat in facto circa materialem qualitatem Ministri. Secùs est contra Nonnullos, si quis scienter confiteatur Laico, quàmvis putet, aliquando v.g. in absentia Sacerdotis, esse Laico confitendum: quia tunc est error juris, & versatur circa formalem conditionem ministri, scilicet Sacerdotium; quæ proinde à confitente non intenta, non potest Confessionem illius facere sacramentalem.

Secùs, si fiat laico cognito ut tali.

10. *Non est sacramentalis, quæ non fit animo se accusandi, neque in ordine ad absolutionem.*

Dixi etiam: *Animo se accusandi, & in ordine ad absolutionem*: quia si fiat ad alium finem, v.g. ridendi Sacramentum Pœnitentiæ, polliciendi Confessarium ad peccatum, petendi dumtaxat consilium &c. non censetur Confessio sacramentalis; nec inducit sigillum: nam revelatio non potest generare odium Sacramento, quod non intenditur. Ita communiter Doctores. Unde teste *Basseo V. Confessio VII. n.* 6. ita declaratum fuit Romæ in casu cujusdam Cardinalis, qui ad alium accesserat prætextu Confessionis, volens eum in conceptæ contra Pontificem conspirationis crimen pertrahere. Similiter quàmvis petens consilium velit Sacerdotem obligare sub sigillo Confessionis; verè non obligat: quia sigillum non imponitur pro libitu hominum, sed ex institutione Christi consequitur Confessionem sacramentalem. In hoc tamen casu frequenter contingit Confessarium ad tacendum obligari, non tantùm ex secreto naturali pro capacitate materiæ, sed etiam ratione scandali; cùm rudiores plerumque putent simili intentione dicta à Confessario cadere sub sigillum.

Quantumvis quis profiteatur se quidpiam dicere, sub sigillo confessionis.

Dixi denique, *etiamsi illam non percipiat*: quia sigillum non est appositum absolutioni, sed Confessioni. Deinde Confessio esset summè odiosa & onerosa: cùm pœnitentes, præsertim graviores, meritò timerent, ne quando ratione indispositionis suæ, aut malitiæ Confessarii, vel ob aliam causam absolutio sibi negetur, & consequenter peccata absque fractione sigilli valeant propalari. Unde etsi quis confiteatur ferè desperans de absolutione accipiendâ, ob indispositionem quam in se sentit, si tamen intendat absolvi casu quo per industriam Confessarii disponatur, Confessio illius est Sacramentalis, & cadit sub sigillum. Quòd si Confessarius dubitet, an Confessio sit Sacramentalis, an non, tenetur ad sigillum; eò quòd præsumendum sit in favorem Confessionis & pœnitentis, ne Confessio fiat odiosa. Quare hîc locum non habet libertas loquendi, in cujus possessione videtur esse Confessarius: contra illam enim prævalet ex voluntate Christi periculum certum avocandi Fideles à Sacramento Pœnitentiæ. 11. *Non est tamen necesse, ut absolutio re ipsâ subsequatur.*

QUÆSTIO III.

Quænam cadant sub Sigillum Confessionis?

DICO I. Cadunt sub sigillum peccata mortalia, etiam in genere tantùm expressa; item venialia, saltem in specie aut etiam certo seu determinato genere expressa; insuper eorum circumstantiæ, quatenus re ipsâ sunt, aut saltem existimantur necessariæ ad explicationem peccati. Ita communiter Doctores. Ratio est, quòd illa sint directa materia Confessionis, vel talia, sine quibus, spectatâ conditione pœnitentis, non potest directa materia explicari, quæ proinde si non caderent sub sigillum, fieret Confessio summè odiosa. 12. *Sub sigillum cadunt peccata cum suis circumstantiis, quæ sunt vel putantur ad eorum explicationem necessaria.*

Conclusio intelligitur de peccatis etiam publicis: quando enim affirmarentur ex scientia confessionali, daretur nova & certior notitia, fierentque magis publica, & nati essent sequi abusus Confessioni odiosi. *Etiam publica.*

Dixi in Conclusione, *mortalia etiam in genere*: quia est injuriosum Confessioni & pœnitenti dicere, etiam tantùm in genere, de Petro v. g. Peccavit mortaliter. *Et in genere expressa mortalia.*

Dixi insuper, *venialia saltem in specie*: quia 13. *Quid de*

venialibus in genere expressis. quia non est contra sigillum dicere in genere: Talis mihi fecit confessionem suorum peccatorum, confessus est peccatum veniale; quia hoc non facit Confessionem odiosam, sed in ea necessariò vel saltem ad minimum involvitur. Idem censent Doctores communiter, etsi dicatur, Petrus est mihi confessus venialia: quia neque hoc Confessionem facit odiosam. Secùs est, si diceretur, illum habuisse multa aut gravia venialia. *Item de pœnitentiâ levi impositâ.* Idem est de pœnitentia imposita adeò levi, ut solùm indicet Confessionem aliquorum venialium ut sic: secùs est de pœnitentia aliquantùm gravi, quæ proinde denotare posset mortalia aut multa vel grandiuscula venialia subfuisse. Similiter non frangitur sigillum dicendo: Talis mihi fecit confessionem generalem totius vitæ, nisi præberetur occasio suspicandi pœnitentem habuisse casus reservatos, aut debuisse repetere Confessiones irritas, vel aliud simile. *An liceat dicere, Petrum instituisse apud me confessionem generalem.*

14\. *Cautela pro praxi.* Addunt etiam communiter Doctores, non esse illicitum dicere, Petrus sola venialia confitetur. Quia tamen ex hoc & similibus modis loquendi per accidens natum est fieri præjudicium aliis pœnitentibus (dum enim de uno dicitur, quòd tantùm venialia confiteatur, & de aliis tacetur, ingeritur de his contraria suspicio) hoc vel non nisi cum maxima cautela est similibus loquendi modis utendum, vel potiùs ab iis est omnino abstinendum.

15\. *Dispositio pœnitentis cadit sub sigillum.* Dico II. Dispositio pœnitentis cadit sub sigillum, ut si pœnitens careat dolore, proposito emendationis &c. Ita communiter Doctores. Ratio est: quia cùm dispositio pœnitentis tamquam circumstantia culpæ deferatur ad idem tribunal, debet cum illa cadere sub sigillum; quatenus nata est tribunal illud reddere odiosum, si carentia dispositionis reveletur.

16\. *Cautelaria praestita.* Hinc violat sigillum, qui simpliciter dicit se non absolvisse Petrum: nam etsi ob varias causas potuerit absolutio suspendi, tamen ex tali modo loquendi ingeritur audientibus, Petrum vel esse impœnitentem, vel habere casum reservatum vel subesse aliquid aliud grave. Unde si Confessarius rogetur, an Petrum absolverit, quem re ipsâ non absolvit, corripiat petentem ob impertinentiam petitionis, dicatque se esse functum suo munere, vel transmittat rogantem ad ipsum pœnitentem, vel interrogationem aliâ interrogatione aut amphibologiâ prudenter eludat. Non violaret tamen sigillum, qui diceret se non absolvisse Petrum, quia nullum dederat materiam, aut quia subitò evocatus postea rediens Petrum non reperit. Quòd si urgeatur dare schedulam pœnitenti, quem non absolvit, det illam factâ mentione Confessionis sacramentalis solius. Idque expedit etiam tunc facere, quando absolutio est secuta. Alioqu o sine mendacio non potest ei, quem non absolvit, dare testimonium absolutionis. Nil porrò melius, quàm in quavis occasione usurpare constanter similes loquendi formulas, ne diversus loquendi modus gignat de aliquibus sinistram suspicionem.

Dico III. Defectus naturales, qui dicuntur à pœnitente in ordine ad confessionem ac explicationem suorum peccatorum & communicandum statum suæ conscientiæ, cadunt sub sigillum: nam hoc totum requiritur ad cautelam pœnitentium & libertatē ac securitatem Confessionis, quæ alioquin fieret valde odiosa: cùm pœnitentes subinde mallent sua peccata revelari, quàm similes naturales defectus. Cōfirmatur: quia si pœnitens timeret tales defectus esse revelandos, licitè taceret ea peccata & circumstantias, in quibus confitendis deberet tales defectus exponere: ergo Confessarius vi sigilli sacramentalis debet ea silere. Unde si pœnitens confiteatur: Defectu natalium sum irregularis, & sic sacros Ordines suscepi: Deficit mihi doctrina debita, & sic officium Medici, Advocati &c. exercui: Sum scrupulosus, idque indico, ut de peccatis & statu conscientiæ rectiùs judices &c. His & similibus casibus obligatur Confessarius sub sigillo tacere similes defectus naturales, juxta receptam Doctorum sententiam. Quàmvis *Vasquez q. 93. art. 4. dub. 3.* existimet illos non cadere sub sigillum, quando inde nullo modo potest deveniri in notitiam peccati, v. g. si inhabilis ad sacros Ordines defectu natalium, illos non suscepērit, sed tamen confiteatur se habuisse animum illos suscipiendi non obstante hoc defectu. Secùs si Ordines jam suscepērit, eò quòd tunc revelando defectum natalium revelaretur hoc ipso peccatum in Ordinum susceptione commissum. Hæc tamen distinctio non est admittenda, & ex prædictis satis refutata manet. 17. *Defectus naturales, qui explicantur in ordine ad confessionem seu notitiā peccatorū, cadunt sub sigillum.* *Declaratur exemplis.* *Vasquez tamen contradicit, quando inde nequit veniri in notitiam peccati.*

18\. *Quid censendum de defectibus, qui deprehenduntur ex ipso confessionis exercitio.* Aliud est juxta *Navarrum c. 8. Manualis num. 12.* (quem sequuntur alii communiter, teste *Diana p. 5. Tract. 12. resol. 50.*) de defectibus naturalibus, quos pœnitens non confitetur, quique ad confessionem non deserviunt, sed qui deprehenduntur ex ipso exercitio Confessionis, v. g. quòd pœnitens sit prolixus in loquendo, molestus, duri ingenii in capiendis iis, quæ illi dicuntur, suis minutiis & nugis frangat caput Confessarii: hæc enim deprehenduntur, non ex accusatione pœnitentis, vel tamquam pertinentia ad materiam Confessionis, sed ex ipsa rei evidentiâ, sicut deprehenditur, quòd pœnitens sit juvenis vel senex, promptus vel impeditus in loquela &c. Cavendum saltem summopere; ne cum pœnitentium offensione aut scandalo aliorum hujusmodi pœnitentium defectus in fabulam aut derisionem adducantur,

non sinè irreverentia ipsius Sacramenti. Immo *Thomas Tamburinus l.5. c.3. n.* 18. contendit omnino id repugnare sigillo, utpote sub quod cadat quidquid pœnitenti odiosam seu onerosam facit confessionem; prout facit revelatio hujusmodi defectuum quando non sunt passim noti. Qualiter è cōtrà noti sunt esse blæsum, calvum &c. quos proinde fatetur hic Auctor *n.* 19. non cadere sub sigillum. Quod etiam fatetur ibidem de blasphemiis vel contumeliis in Confessarium sub confessione prolatis, eò quòd ista non sit vera Confessio.

19. *Quid censendum de aliis qualitatibus aut etiam virtutibus pœnitentis.*

Similiter vi sigilli non tenetur Confessarius tacere, quòd pœnitens sit Prætor, nobilis aut similibus qualitatibus præditus, etsi pœnitens eas explicaverit occasione Confessionis suorum peccatorum; quando id nullam potest gignere suspicionem peccati. Non tenetur etiam Confessarius occultare bona & virtutes pœnitentis, nisi ratione secreti naturalis, juxta qualitatem materiæ, & intentionem pœnitentis, durante vitâ ipsius, si id velit ipse: nam illorum revelatio Confessionem non reddit odiosam, nec solent in Confessione explicari animo se accusandi. Ita *Malderus Tract. de Sigillo c.* 15. *Bonacina* & alii. Similiter non tenetur vi sigilli tacere, quæ ex aliqua occasione incidente narrantur tamquam impertinentia ad Confessionem.

20. *Peccatum complicis cadit quoq; sub sigillum.*

Dico IV. Peccatum complicis, quod pœnitens, sive justè, sive injustè, revelat in Confessione ad explicationem sui peccati, cadit etiam sub sigillum; ut docét unanimiter Doctores: nam hoc spectat etiam ad libertatem & securitatem Confessionis, quæ aliàs fieret odiosa. Idem est de peccatis aliorum, quæ pœnitens instar querelæ aut occasionis sui peccati manifestat in ordine ad suum peccatum explicandum, v. g. si adultera narret se malè à viro exceptā, ideoque in adulterium lapsam esse, peccatum viri etiam sub sigillo continetur. Vide *Malderum c.* 16.

21. *Nota bene.*

Ubì notandum, valde reprehendendos esse, qui se accusando aliis detrahant, sicq; confessionale faciunt officinam detractionum, & multò magìs Confessarios, qui talia tolerant; ne dicam, fovent.

Paulò aliter in præsenti Conclusione *Aversa sup.* §. *Septimò* sub finem procedit dicendo, quòd si pœnitens occasione alicujus facti alieni, quod proinde in Cōfessione narrat, commiserit & confiteatur aliquod peccatum, v. g. invidiam de opibus aut officio collato Joanni, judicium temerarium de furto in civitate commisso aut alio modo, non cadant per hoc talia facta seu objecta sub sigillum, sive pœnitens narret illa tamquam publica, vel supponens, esse Confessario nota, sive absolutè & simpliciter, etsi tamquam aliàs ignota narrentur. Et consentit ex parte *Thomas Tamburinus l.5. c.3. n.* 14. quoad ea quæ narrantur tamquam publica, quasi hæc sola non censeantur à pœnitente committi sigillo.

22. *Sigillum violatur etiam indirectâ seu implicitâ notificatione personæ quæ peccatum commisit.*

Nota I. non tantùm violari sigillum, quando directè & explicitè notificatur persona, quæ fecit peccatum in Confessione auditum, sed etiam indirectè seu implicitè, etsi tantùm ingeratur suspicio. Ita Doctores communiter: & satis indicatur c. *Omnis utriusque sexus.* Ratio est, quòd pœnitenti sit æquè onerosum, sive implicitè, sive explicitè peccatum suum reveletur: quòdque suspicio sit quædam imperfecta cognitio, quæ suo modo etiam infamat peccatorem, etsi minùs, quàm perfecta cognitio. Hinc cavere debet Confessarius, ne suspiriis, austerioribus gestibus, aut simili modo ingerat aliis suspicionem alicujus gravioris peccati. Similiter si paucos habeat pœnitentes, cavere debet, ne multùm loquatur de auditis in Confessione: immo ne quidem etsi habeat plures, si sit coram multis in eodem oppido; facilè enim alicui ingeritur occasio ex iis, quæ aliquando audivit, aut fortè auditurus est, cognoscendi aliquem in particulari, vel saltem de illo suspicandi. Cavere etiam debet, ne nimiùm laudet aliquem pœnitentem ex Confessione: facilè enim datur suspicio cogitandi alios quos non laudat, non esse laude dignos.

23. *An sub sigillū cadat civitas vel communitas in qua peccatum est commissum.*

Nota II. Etsi facilè possit subesse scandalum, non tamen frangi sigillum Confessionis, si Confessarius dicat, in tali civitate esse multos improbos, gravia crimina committi; quia nulli pœnitenti fit injuria, cùm (ut suppono) de nullo in particulari vel suspicio quidem ingeratur. Ita *Navarrus, Henriquez, Bonacina* & alii contra *Vasquez.* Major difficultas est, si loquatur de aliquo loco non valde amplo, aut dicat de aliquo monasterio, gravia scelera in eo committi: quia hoc modo infamatur talis communitas, atque in singulos istius communitatis, adeòque in ipsum pœnitentem aliquid infamiæ aut suspicionis redundat. Immo eatenus videri potest esse contra Sigillū, ut Varii tenent cum *Diana P.* 5. *Tr.* 11. *Res.* 35. Neque etiam licentia pœnitentium sufficeret ad excusandum à detractione, quâ læderetur familia ipsa, cujus juri cedere ipsi nequeunt. Verumtamen ibi prudenter attendendum esset, an Communitas censeatur per hoc notabiliter lædi. Alii verò censent id non repugnare sigillo. Sed loquuntur in casu quo nulla penitùs suspicio gigni potest de ulla particulari persona; ut *Aversa q.* 18. *sect.* 4 §. *Sextò* Plures citans, & addens non videri communiter Confessarios reputare se per hoc frangere sigillum. Saltem improbandi omnino sunt hujusmodi abusivi modi loquendi.

QUÆSTIO IV.

Quinam obligentur servare Sigillum Confessionis?

24. *Obligati Sigillo,*

RESPONDEO obligari omnes, qui immediatè vel mediatè aliquid noverunt ex confessione. Est apud omnes certum.

Primò Confessarius.

Hinc obligatur primò Sacerdos Confessionem excipiens, immò & laicus se pro Sacerdote gerens, ut ex antè dictis patet.

Secundò Interpres.

Secundò obligatur interpres, juxta Doctores communiter contra *Caietanum* & *Dominicum Sotum* apud *Suarez d. 33. sect. 4.* qui tamen admittunt interpretem obligari secreto, quod nullo casu violari possit. Probatur: quia interpres censetur quid unum cum Confessario, ejusque minister & velut instrumentum, adeòque manifestatio ei facta censetur pertinere ad Confessarium. Deinde Sacramentum aliàs fieret odiosum: cùm Confessio subinde fieri nequeat sine interprete. Et quamquàm regulariter ipsa tunc non obliget; fideles tamen habent jus ad illam, & per consequens ut sine periculo revelationis eam facere possint: quemadmodum Confessio venialium, etsi non obliget, inducit tamen sigillum. Unde ratio obligandi Confessarium etiam locum habet in interprete; quem proinde pariter à Christo esse adstrictum sigillo, meritò existimatur.

25. *Tertiò alienam Confessionem dolosè, aut etiam casu inculpabili audiens.*

Tertiò qui alterius confessionem dolosè audivit, non tantùm mortaliter peccat propter injuriam tum proximo tum Sacramento illatam, sed etiam obligatur sigillo juxta Doctores communiter; immo etiam sigillo obligatur, etsi casu vel sine culpa ob angustiam loci vel imprudentiam pœnitentis aut Confessarii peccata audiverit. Ita communiter Doctores. Nam talis notitiam comparavit ex sola narratione confessionali ad Confessarium dumtaxat directâ. Idem est de eo, qui vultum aut gestus Confessarii observat, ut inde gravitatem peccatorum & statum pœnitentis conjiciat. Secùs est de illo, qui præter Confessarium spontè à pœnitente adhibetur pro majori sui confusione: tunc enim confessio virtualiter est duplex; sacramentalis quatenus dirigitur ad Confessarium, non sacramentalis autem & per modū humiliationis, quatenus dirigitur ad alterum. Ita *Coninck dub. 3. n. 46.* Si verò pœnitens confiteatur coram aliis ex necessitate, v.g. in naufragio, in parvo cubiculo, intendens quantum est de se soli sacerdoti manifestare, omnes audientes ligantur sigillo, uti interpres & casu transiens. Similiter qui legit chartam continentem alterius peccata descripta in ordine ad faciendam confessionem, etsi graviter peccet propter injuriam proximo illatam, tamen juxta Doctores communiùs non tenetur sigillo confessionis, sed secreto naturali: cùm scriptio illa non sit pars confessionis, sed præparatio ad illam: quare scripturam legens non magìs obligatur sigillo, quàm si furtivè audiret alterum clarâ voce sua peccata examinantem, aut ad juvandam memoriam recitantem.

Non is quē pœnitens spontè ad id assumit pro sui confusione.

Secùs, si id fiat ex necessitate v.g. tēpore naufragii.

Quid de legente chartam, in qua sunt scripta peccata.

26. *Quartò obligatur is, cui confessarius sacrilegè revelat.*

Quartò obligatur sigillo is, cui Confessarius sacrilegè confessionem revelat: non minùs quàm is, qui casu aut malitiosè audit peccata confitentis. Et planè id necessarium est ad securitatem confessionis & cautelam pœnitentium. Ita communiter Doctores. Idemque est de quibuscumque ad quos notitia eadem, quantumvis mediatè devenerit, quam primùm norunt provenire ex confessione: nam tota hæc notitia in quemcumque pervenerit, est sigillata; nec posset ex ea judex moveri.

Et ad quoscumque ea notitia pervenit.

27. *Varii secùs censent de eo cui revelatio fit de licentia pœnitentis.*

Probabile tamen est illos, quibus de pœnitentis consensu sive licentiâ (supposito quòd ea sufficiat; de quo *quæst. seq.*) facta est revelatio eo ipso non teneri sigillo. Ita *Vasquez* & alii: cùm enim talis revelatio non sit necessaria ad finem Sacramenti sive absolutionem etiam directam, non videtur sigillum, quod Sacramento in favorem ejusdem est annexum, extendi pro libitu pœnitentis ad alios, quibus confessio ex pœnitentis libertate revelatur. Deinde Confessarius non videtur tunc moraliter agere in sua persona, sed velut instrumentum pœnitentis, adeòque sicut dum pœnitens extra confessionem alicui tertio peccata sua refert, hic non obligatur sigillo, sic nec videtur obligari, dum pœnitens ea refert mediante Confessario. Vide *Coninck dub. 3.*

Corollariū.

Hinc Varii consequenter censent, Doctorem seu Consiliarium, qui de licentia pœnitentis super ipsius confessione consulitur, Superiorem à quo de pœnitentis consensu licentia absolvendi à casibus reservatis petitur, non teneri sigillo Confessionis; sed tantùm arctissimo secreto naturali; quod juxta *Coninck* nullo etiam casu violari possit.

28. *Opposita sententia adfertur & declaratur.*

Dixi *probabile esse*: ut innuerem id non esse certum, cùm Varii putent esse pœnes arbitrium pœnitentis concedere licentiam cum transfusione sigilli. Quod saltem probabilissimum est, quando hæc licentia est necessaria vel opportuna ad perficiendam confessionem: Quo casu deberet juxta *Aversa q. 18. sect. 7.* Confessarius alteri in-

ri insinuare, se loqui de pœnitentis licentia ex scientia confessionali, ut alter sciat se obligari sigillo. Aliàs existimat sigillum quod in favorem & levamen Sacramenti institutum est, non posse ad alienos fines, etsi honestos pro libitu pœnitentis transfundi. Quemadmodũ idcireo etsi obligêtur sigillo, qui ex necessitate, puta in naufragio, confessionem pœnitentis audiunt, non tamen ii, quos spontè tamquam auscultatores suæ confessionis apud Sacerdotem instituta assumit. Immo indiscriminatim Plurimi censent teneri sigillo consiliarium de licentia pœnitentis consultum, & superiorem, à quo peritur licentia absolvendi à reservatis: eò quòd hi sint velut commiostri Sacramenti, supplentes clavem scientiæ vel potestatis. Quod quidem certum est, dum persona notificatur intrà specialem licentiam: probabilissimum verò, quando (quod rarum est) sine notificatione personæ non potest rectè peti consilium vel potestas: securissimum denique, & maximè favorabile Sacramento, generatim intellectum. Sanè Christus potuisset sic voluisse; & congruè ad securitatem & simplicitatem pœnitentium. Certum quoq; est, esse obligationem arctissimi secreti naturalis: immo quod nullo casu revelari queat: hoc ipsum autem est proprietas quædam sigilli.

Signanter quoad consiliarium & Superiorem.

29. *Sigillo non ligatur ipse pœnitens.*

Quintò denique satis constat ipsum pœnitentem non obligari sigillo, quod in favorem illius inductum est, ad tacendum dicta Confessarii. Quàmvis indubiè obligari possit secreto naturali quoad ea, quæ sibi tali lege specialiter commissa & acceptata forent: quod non est frequens. Obligatur etiam celare ea, quæ honori seu existimationi Confessarii obesse possent, juxta regulas communes.

QUÆSTIO V.

Qualiter liceat usus notitia Confessionis extra illam?

30. *Extra confessionem non licet de auditis in ea agere cum pœnitente sine licentia.*

DICO I. Non licet extra confessionem agere cum pœnitente absque ipsius licentia de auditis in confessione, juxta Doctores communiter; qui etiam consentiunt id esse grave peccatum: nam hoc esset odiosum Sacramento & pœnitenti, si Confessarius ipso invito posset ei refricare memoriam peccatorum, eumque semper novo pudore afficere. Quare Confessario ne quidem severum vultum pœnitenti confessionis causâ licet ostendere: id enim esset tacitè exprobrare peccatum.

31. *An oppositũ sit violatio sigilli.*

Sed dissentiunt Doctores in nomine, an dicenda sit violatio sigilli. Et quidem sumendo illud strictè pro obligatione non revelandi aliquid ei, cui erat ignotum, non est violatio sigilli. Prout non est violatio secreti naturalis, si quis de eo loquatur cum persona ipsa, quæ secretum commisit. Quare nec incurritur pœna ordinaria revelantibus confessionem imposita. Si autem latiùs sumatur, pro obligatione etiam non agendi de rebus in confessione auditis eum onere seu rubore pœnitentis, est violatio sigilli. Et hic modus dicendi fundatur in hoc, quòd ista obligatio verè oriatur ex secreto confessionis, òd ita debeat manere sigillatum, ut de extra confessionem loqui etiam cum ...itente non liceat; secùs quàm obliget secretum naturale.

32. *Qualis licentia sufficiat.*

Dixi *absque ipsius licentia*: nam si pœnitens verbis vel etiam factis det licentiam, v. g. si ipsemet Confessario loqui incipiat de narratis in confessione, potest indubiè de illis loqui Confessarius: hoc enim nullo modo pœnitenti aut Sacramento est odiosum. Aliàs communis Sententia tradit, non sufficere licentiam præsumptam, sed requiri verbo aut factis expressam, ob favorem pœnitentis & Sacramenti. Quæ quidem licentia à piis causâ rationabili cognitâ aut creditâ facilè obtinetur.

An licitum sit in sequenti Confessione loqui de aliàs auditis.

Dixi etiam *extra confessionem*: quia praxis Doctorum & timoratorum satis declarat, posse ex causa rationabili in foro Pœnitentiæ mentionem fieri eorum, quæ in prioribus confessionibus sunt dicta, monendo pœnitentem, differendo subinde absolutionem &c. Et certè nisi liceret Confessario in subsequentibus confessionibus uti scientiâ ex prioribus acquisitâ; ad quid suadetur fidelibus, ut pro majori fructu spirituali unum servent Confessarium? Ita *Malderus* & alii passim contra *Fagundez* & *Diana*.

33. *An possit statim post absolutionẽ loqui de cõfessis.*

Adverte ex *Praposito q. 11. dub. 5. Tannero* & aliis contra *Fagundez* & *Diana* Confessarium posse monere pœnitentem in eadem confessione etiam post absolutionem: etsi enim in puncto absolutionis finitum sit Sacramentum quoad essentialia, potest tamen adhuc durare sacramentale judicium & officium Confessarii: ad quod spectat instruere, punire, curare; quod totum non debet facere ante absolutionem, sed etiam potest statim post, uti tunc posset imponere pœnitentiam vel priùs impositam moderari.

34. *Non sufficere licentiã pœnitentis ad loquendum aliis, docent Plures.*

DICO II. Probabile est, non licere etiam de licentia pœnitentis, audita in confessione aliis revelare. Ita *Scotus dist.* at. *q.* a. *n.* 18. *Alensis*, *Durandus* & plures alii, præsertim antiquiores, & novissimè *Marchant Tom* 1. *Tribun. Tract.* 4. *q.* 6. *appendice* 2. Ratio est, quòd sigillum sit introductum, non tantùm in favorem pœnitentis, sed etiam Sacramenti: pœnitens autem

autem etsi possit renunciare juri suo, non tamen juri Sacramenti; quod fieret odiosum, etsi revelatio fieret de licentia pœnitentis. Sicut etsi Clericus possit renunciare privilegio in sui favorem specialem concesso, non tamen concesso in favorem status clericalis cum ejusdem præjudicio.

Qui requirunt, ut detur scientia non Cōfessionalis. Juxta hanc sententiam non potest Confessarius quidquam dicere de auditis in confessione, nisi acceperit eorumdem notitiam non confessionalem. Ad quod non requiritur ut omnia sigillatim extra confessionem repetantur, sed sufficit ut pœnitens dicat: ea quæ in confessione dixi, extra confessionem sint dicta, aut quid simile. *Qua potest dari sub brevissimo compendio.* Sicut enim Confessario scienti peccata pœnitentis potest ingeri cognitio sacramentalis dicendo, Confiteor peccata tibi nota, vel quæ antea retuli: ita etiam scienti peccata intrà confessionem, potest ingeri unico verbo scientia non confessionalis, sive hoc fiat ante, sive post datam absolutionem.

35. *Oppositum tamen ferè communiter docetur.* Nihilominus probabilissimum est, & tenent plerique præsertim Recentiores sufficere solam expressam licentiam pœnitentis: tum quia sic docent graves Doctores & passim recentiores: tum quia per revelationem factam de licentia pœnitentis non videtur ita fieri præjudicium Sacramento: dici enim posset, huic non fieri præjudicium, nisi fiat pœnitenti, adeòque hoc cedente juri suo, cessare præjudicium alioquin inferendum Sacramento.

36. *Quo supposito, sufficit licentia pœnitentis etiam ad revelādum peccatum complicis.* Hâc autem sententiâ suppositâ, quæritur ulteriùs, an licentia pœnitentis sufficiat ad revelandum peccatum complicis? Nam *Vasquez* censet requiri etiam licentiam complicis, eò quòd sigillum quoque sit in illius favorem. Sed meliùs *Suarez*, *Malderus*, *Præpositus* & alii censent sufficere licentiam pœnitentis, ut in bonum ipsius liceat uti scientiâ ex confessione acquisitâ, v. g. ut ipse pœnitens juvetur contra infectationem complicis: nam peccatum complicis sub sigillum cadit solùm secundariò, quatenus id redundat in favorem pœnitentis, adeòque dum favor pœnitentis requirit peccatum complicis aperiri, nihil vetat, quin id liceat de consensu pœnitentis; cui, ipsique Confessioni sic providetur, odiumque rationabile confessionis cavetur. Confirmatur: tum quia ipse pœnitens sigillum induxit confitendo; ergo etiam solvit: tum quia solvit ipse sigillum circa peccata propria, quæ tamen principaliter sub illud cadunt: ergo faciliùs circa aliena, quæ solùm reductivè & indirectè eò spectant.

37. Ex quo sequi videtur ejusdem pœnitentis licentiam sufficere ad monendum complicem; cùm illa sola solvat ligamen sigilli: quamquàm plurimi id negent. *Immo insuper ad monendum complicem.* Ideoque ad vitandum periculum irreverentiæ in Sacramentum, & incommodis obviandum, tutius est & consultius, ut si monendus sit complex, negotium aperiatur extra confessionem. Uti idem consultius est circa ipsum pœnitentem, ne scilicet etiam de licentia ipsius revaletur peccatum ipsius, nisi habitâ scientiâ non confessionali. *Quod suadendum pro praxi.*

Petes, An sicut obligatio sigilli solvitur circa peccatum complicis solâ licentiâ pœnitentis, sic similiter solvatur solâ licentiâ ipsius complicis? Resp. Neg. quantum ad sigillum Sacramenti attinet; quod in ordine ad complicem obligat primariò in favorem ipsius pœnitentis. Alioquin hujus licentia non facit, quin si Confessarius propalet, peccet contra justitiam peccato detractionis secundùm regulas justitiæ: & licentia complicis faceret non esse tale peccatum; etsi tunc adhuc peccaretur contra Religionem. 38. *Non sufficit tamen licentia solius complicis.*

Cavendum verò, ne licentia revelandi confessionem sit dubia vel extorta, sed ut sit satis explicita & clara ac spontanea: aliàs enim Confessarius licentiam extorquens, aut extortâ vel dubiâ utens, non esset immunis à gravi culpa. 39. *Circa licentiam pœnitendam, quæ servanda.* Immo non convenit, Confessario dari aut ab ipso acceptari similes licentias, nisi ex causa pia & rationabili. Sufficit autem juxta omnes ad valorem licentiæ, ut oretenus concedatur: & Sacerdoti de concessione sibi factâ testimonium perhibenti creditur, incumbitque onus pœnitenti probandi contrarium, saltem quando revelatio sigilli in bonum pœnitentis vel alterius cessit. *Non debet dari scripto.* Aliundè autem regulariter non expedit licentiam in scriptis postulare, eò quòd onerosum id esset pœnitenti, & periculo majoris publicationis expositum. Præterea magnâ cautelâ opus est Confessario, dum pœnitentem obligat (uti interdum obligare potest & debet) ad revelandum v.g. complices machinantes in perniciem reipublicæ, revocandum falsum testimonium; vel aliquid aliud agendum, cui annexa est peccati sui vel Confessionis ejusdem detectio; ne illum gravet, nisi in casu, quo verè ad hoc erat obligatus. *Cautela servanda in casu, quo pœnitens obligatur revelare aliquid confessionale.* Et convenit magìs, ut Confessarius simpliciter insinuet pœnitenti, quòd revelanda revelet ei cui debet, quàm ut affectet vel se affectare insinuet licentiam manifestandi sibi committi. Quòd si verò pœnitens nolit per se sive per alium manifestare, non poterit ob hoc Confessarius sine licentia id facere, sed hic debet illum velut indispositum sine absolutione remittere.

Dico

40. *Licitus est usus notitiæ Confessionalis citra revelationem aut pœnitentis gravamen.*

Dico III. Potest Confessarius uti confessionali scientiâ ad sui directionem, ubi non est periculum divulgationis, nec pœnitenti obvenit aliquis pudor aut damnum: idque sive ipse pœnitens advertat hunc usum notitiæ confessionalis, sive non: quia tunc usus illius scientiæ est honestus; nec pœnitenti, nec confessioni odiosus, sæpèque valde utilis, & nullibi prohibitus.

41. *Varia Corollaria practica.*

Hinc Confessarius potest orare pro pœnitente; potest abstinere à factis ex quibus noverit alium sumere ansam odii vel indignationis; potest consulere doctiores, ut in simili casu possit aliis consulere. Potest occasione auditorum in Confessione cautior fieri in evadendo damno tam corporali quàm spirituali, atque etiam alios in similibus instruere. Item potest ob confidentiam ei à pœnitente ostensam in confitendis gravissimis peccatis, & cum magnis pœnitentiæ signis, peculiari affectu & beneficiis illum prosequi, quantumvis pœnitens intelligat id ex Confessionis notitiâ provenire. Insuper si sacerdos in Confessione cognovit sibi parari à pœnitente insidias, & ideo domo non exeat, etsi pœnitens advertat id oriri ex scientia suæ confessionis, nullum inde pudorem vel incommodum patitur, nec ob id rationabiliter retraherentur homines à confessione, inquit *Sanchez l. 3. de Matrim. disp. 16. n. 4.* Similiter potest abstinere à Confessione deinceps faciendâ ei, quem ex Confessione sibi factâ novit non esse sacerdotem, quàmvis antè ei consuevisset confiteri. Item si Superior ex Confessione noverit nocturnum aliquorum egressum per certum locum, posset juxta *Coninck disp. 9 dub. 4. n. 68.* id impedire, ibi quæsito colore aliquid ædificando, aut struem lignorum erigendo, si absque ulla aliorum suspicione id facere possit. Et juxta *Thomam Tamburinum l. 5. c. 7. n. 15.* vocatus à pœnitente, qui pluries noluit tollere occasionem v. g. proximam peccati, potest declinare, si alii id non advertant, nec quidquam sinistri conjicere queant, eò quòd ob hoc non retraherentur fideles à Confessione, immo magis ad eam cum debita dispositione faciendam excitarentur. Hoc tamen difficultatem habet. Faciliùs admitti posset, quando Confessarius sic occultè subtrahit se, ut nec pœnitens advertat: quomodo multi sine ullo scrupulo se solent nemine advertente subtrahere, quando vident venientes ad Confessionem aliquos ex his, quos sciunt habere intricatas cõscientias & graviora peccata, seu non adeò bene dispositos; præsertim quando id faciunt ad vitandas perplexitates propriæ conscientiæ, nec desunt alii Confessarii. De quo vide *Arriaga disp. 46. n. 3. & seqq.*

42. Sed difficultas est, quando alii socii peccatorum, seu quibus peccata pœnitentis aliundè erant nota, inde adverterent seu conjicerent prædicta procedere ex notitia confessionali v. g. si sacerdos sciat ex confessione unius complicis vinum Missæ esse veneno infectum, vel eum, si domo exeat, esse occidendum, an possit à celebratione abstinere, & domi se cohibere, si complices suspicentur conspirationem ex confessione unius ex ipsis ad aures Sacerdotis pervenisse. Id enim negat *Suarez*, *Aversa* & alii. Sed licere asserit *Scotus dist. 21. q. 2. n. 20.* *Coninck*, *Thomas Tamburinus* & plurimi alii: eò quòd per hujusmodi actiones Confessarius non revelet aliis peccatum, sed solùm denotet Petrum v. g. complicem sibi esse confessum; quod non videtur violatio sigilli: cùm nil fiat, unde aliàs ignari venirent in notitiam peccatorum, uti venirent, si Confessarius diceret, Petrus confessus est mihi talia peccata. Idemque conjicerent complices ex hoc ipso, quòd Petrus coràm illis confiteretur, & à Sacerdote absolveretur vel quòd hic diceret Petrum cum magno dolore confessum &c. Proinde aliud est juxta *Tamburinum l. 5. c. 6. n. 4.* facto ipso patefacere peccatum; aliud est simulato aliquo prætextu facere, seu omittere aliquid, ex quo alii aliundè peccatũ scientes sumunt occasionem suspicandi peccatum esse confessum. Prius est omnino illicitum, posterius licitum est aliquando, immo non rarò debitum; cùm non sit ulla detectio nec verbo nec facto exhibita. Ita *Tamburinus*.

An licitus sit usus hujusmodi, quando habentes aliundè notitiam peccati cõjiciunt inde cõfessionem ejusdem.

43. *Illicitus est usus scientiæ confessionalis quoad actiones spectantes ad justitiã vindicativam vel commutativam.*

Altera difficultas est de actionibus ipsi pœnitenti ingratis, seu gravamen aliquod ei adferentibus, an Cõfessarius vi notitiæ confessionalis possit eas exercere, si vel nullus id possit advertere, vel certè solus pœnitens. Et in primis certum est non licere ex confessione exercere actiones spectantes ad justitiam vindicativam, v. g. aliquem punire in corpore, privare officio vel beneficio ad quod habet jus acquisitum: quia tales actiones, præterquam quod redderent Sacramentum summè odiosum, requirunt probationem in foro externo. Immo si aliquis judex contra subditum interrogasset testes, processum instituisset, vel quid simile aggressus esset, atque appareret hos actus initium habuisse à notitia quantumvis tenui habitâ in confessione, omnes ejusmodi actus, utpote invalidi, rescindi ab eodem, & à quocumque alio judice, qui id resciret, omnino deberent.

De aliis est controversia, seclusâ revelatione etiam indirectâ confessionis.

Solùm igitur dubium est de actionibus spectantibus ad justitiam distributivam, misericordiam, aliamve virtutem: v. g. an possit quis ex confessione negare suffragium ad aliquod officium vel beneficium: amovere ab officio eum, quem ad nutum potest amovere, negare licentiam exeundi ex

ex domo, negare Sacramentum Eucharistiæ, assistentiam Matrimonii &c. quando inde non sequitur etiam indirecta revelatio Confessionis.

44. *Quoad has licere Plurimi docent.*

Dico IV. Etsi probabile sit has actiones quantum est ex natura rei licitè exerceri ex scientia confessionali: probabilissimum nihilominus est Christum in institutione confessionis eas generaliter inhibuisse. Prima pars patet: tum quia pro ea militat auctoritas tot tantorumque virorum, nimirum *Alensis, D. Thomæ, D. Bonaventuræ, Scoti, D. Antonini* & aliorum gravissimorum Auctorum, quos ultra triginta refert *Sanchez l. 3. d. 16.* Tum quia per dictas actiones nulla fit revelatio ut supponitur; & gravamen pœnitentis videri potest minoris momenti, quàm bonum ex usu talis scientiæ consequens, adeòque non videatur Christus tales actiones prohibuisse. Tum ob alias rationes, quas refert *Sanchez suprà n. 2.* & *Castro Palao de Sacram. Pœnit. disp. un. pu. 19. §. 3. n. 19.* Idque facilius apparet, quando gravamen pœnitentis est tale, ut ipsemet teneatur subire, v. g. si sit officio indignus seu ad illud incapax, similiter indignus Sacramento &c. Immo Plures censent tali casu superiorem teneri ad utendum scientiâ confessionali. Quod tamen plures alii negant, eò quòd usus notitiæ confessionalis, adeò alienæ ab humano commercio, tam difficilis & periculosus sit, ut non debeat Confessarius ad illum obligari.

45. *Quod valde difficile in casu, quo pœnitens ex se gravamen sustinere non deberet.*

Difficilius autem est, an hic usus liceat quando gravamen est tale, ut pœnitens non teneretur illud subire: tunc enim videri potest esse illicitus, eò quòd Confessio inde plerisque redderetur valde odiosa: quæ etiam ob hoc ipsum posset diminuari, v. g. si pœnitens sit quidem officio dignus, Confessarius tamen ei non det suffragium, eò quòd ex confessione advertat pœnitentem sibi non esse amicum vel intulisse damnum &c. Neq; in hoc dissentit *Scotus*: & fortè plures alii Auctores referri soliti pro prima parte Conclusionis. Immo hâc ratione, ac ne Superiores in usu scientiæ excederent quandoq; terminos debitos, putat *Joannes Poncius disp. 46. q. 13.* editum fuisse Decretum Clementis VIII. concernens tamen solos Regulares, eosque non omnes, hujusmodi tenoris: *Tam superiores pro tempore existentes, quàm Confessarii, qui postea ad superioris gradum fuerint promoti, caveant diligentissimè, ne eâ notitiâ, quam de aliorum peccatis in Confessione habuerunt, ad exteriorem gubernationem utantur.* Ex quibus verbis infert *Præpositus* non licere præfatis Superioribus ex notitia confessionali clausuram meliùs custodire, vel ostium claudere. Sed hoc negat *Coninck* & alii, eò quòd tales actiones non videantur spectare ad exteriorem gubernationem, personarum scilicet particularium, de qua loquitur Pontifex. *Decretum Clementis VIII. quoad Regularium Superiores.*

46. *Opinio probabilissima negat prædictas actiones licere.*

Secunda Pars, quam docent Recentiores passim cum *Sanchez sup. n. 4.* & *Castro Palao sup. n. 20.* probatur: tum quia actiones illæ avertunt pœnitentes à Confessione: tum quia Superior sic agendo censetur peccatum confessum tacitè objicere pœnitenti, præbendo fundamentum suspicandi eas fieri ob confessionem. Quare meritò censetur Christus sic statuisse, ut sicut humanarum rerum regimen ab hoc Sacramento longissimè distat, ita nullatenus ab eo pendere debet. Estque hæc opinio favorabilior Sacramento & pœnitentibus, & omnino in praxi suadenda, præsertim in casu quo gravamen est tale, ut pœnitens illud ex se non teneatur subire. Maximè autem hæc opinio est practicanda à Superioribus Regularium in exteriori regimine ob Decretum Clementis VIII. Ex quo tamen immeritò Nonnulli tentarunt deducere usum istum scientiæ Confessionalis esse illicitum ex Jure divino aut naturali. Potuit enim Pontifex ob periculum abusuum prohibuisse usum aliàs licitum; ut rectè deducit *Arriaga* & alii passim.

DISPUTATIO NONA.

De Sacramento Extremæ Unctionis.

QUÆSTIO I.

An Extrema Unctio sit Sacramentum?

1. *Extremam Unctionem non esse Sacramentum contendunt Hæretici.*

Ritum Unctionis infirmorum è numero Sacramentorum auferre conati sunt *Waldenses, Albigenses, Wiclef,* & post illos *Lutherus* & cæteri Hæretici recentiores: inter quos *Calvinus, Kemnitius* & alii non solùm Sacramentum esse negant, sed etiam more suo irrident hunc ritum, ut refert *Bellarm. lib. de Extrema Unctione c. 1.*

Verùm Ecclesia Catholica constanter affirmat extremam Unctionem esse verè & propriè dictum Sacramentum novæ Legis. Ita enim tradit *Concilium Florentinum in Instructione Armenorum* & *Tridentinum, sess. 14. c. 1. de extrema Unctione & can. 1.* & omnes Theologi. *Veritas Catholica docet esse propriè Sacramentum.*

2. *Patet ex Jacobi 5.*

Probatur I. ex *Jacobi 5. Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent*

super

super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & si in peccatis sit, remittentur ei. Ubi clarissimè exprimitur materia, tum remota, tum propinqua; item forma, subjectum, minister & effectus Sacramenti.

Varia Hæreticorum effugia inania. Hujus loci adeò clari efficaciam variè conati sunt eludere Hæretici, sive negando Epistolam esse canonicam, ut negavit *Lutherus*; cùm tamen pro canonica illam agnoscat tota antiquitas: sive impudenter dicendo, quòd etsi esset Jacobi Apostoli, ei non licuerit Sacramentum instituere; uti ineptè respondet idem *Lutherus*, quasi verò Apostolus errasset, qui utiq; Sacramentum non instituisset sine privilegio singulari. Immo verè non instituit, sed illius jam instituti usum fidelibus commendavit. Unde *Tridentinum suprà* docet esse à Christo Domino nostro institutum, & (ut addit *c.* 1.) *per Jacobum Apostolum ac Domini fratrem fidelibus commendatum, ac promulgatum.* Non quòd reliqui Apostoli cum ceteris fidei mysteriis illud quoq; non tradiderint & promulgaverint, sed quia specialiùs S. Jacobus ipsum promulgavit, litteris consignando cap. 5. Epistolæ.

3. *Vulgata evasio refutatur.* Communis autem evasio ejusdem *Lutheri* & reliquorum est, quòd Apostolus loquatur de curatione corporum per donum miraculorum. Sed refutatur primò, quòd Apostolus agat de re frequentandâ apud quosvis fideles infirmos; inter quos tamen non est tam frequens curatio per miraculum. Quinimmo miracula in signum data sunt, non fidelibus, sed infidelibus 1. *ad Cor.* 14. ut proinde non sit credibile Jacobum monuisse fideles, ut ordinariè recurrerent ad miracula. Secundò non diceret *Inducat presbyteros*; sed potiùs, Inducat eos qui habent gratiam curationum; quam nec omnes, nec soli presbyteri habent. Tertiò per donum miraculorū non solet remitti peccata, sicut promittitur huic Unctioni. Adde donum curationum non ita fuisse adstrictum certæ materiæ, sed illo præditos variam ex divina inspiratione materiam adhibuisse, aut etiam aliquando nullam.

4. *Altera evasio præcluditur.* Neque dici potest Jacobum loqui tantùm tunc viventibus: quia tam antecedentia quàm consequentia etiam ad nos pertinent; nec ullum est indicium, ex quo colligatur ista verba Apostoli restringi ad tunc viventes. Quod autem Hæretici allegant, Apostolum docere, ut infirmus inducat Presbyteros, id est, ætate seniores, & quidem plures; nullius est momenti. Nam per Presbyteros ibi intelliguntur Sacerdotes, prout intellexit semper antiquitas, & declarat *Tridentinum sup. c.* 3. *& can.* 4. Prout etiam in novo Testamento nomen Presbyteri seu senioris ferè ubique accipitur pro ministro Ecclesiastico, Sacerdote scilicet vel Episcopo, qui est Sacerdos summus. Quod autem de pluralitate presbyterorum adducitur, agendo de Ministro hujus Sacramenti dissolvetur.

Probatur II. Veritas Catholica ex Patribus. *Augustinus serm.* 215. *de temp.* ait, *Quoties aliqua infirmitas supervenerit, Corpus & Sanguinem Christi ille qui ægrotat accipiat, & inde corpusculum suum ungat, ut illud quod scriptum est, impleatur in eo: Infirmatur aliquis, inducat Presbyteros &c.* Ubi *Augustinus* expresè respicit ad verba Jacobi, eaque intelligit de ceremoniâ suo tempore usitatâ, quam conjungit Eucharistiæ. Idem clarissimè tradit *Innocentius I. Ep.* 1. *ad Decentium Eugubinum Episcopum c.* 8. ubi præmisso testimonio *Jac.* 5. subdit: *Quod non est dubium, de fidelibus ægrotantibus accipi vel intelligi debere, qui sancto oleo Chrismatis perungi possunt, quo ab Episcopo confecto, non solùm Sacerdotibus, sed omnibus uti Christianis licet in sua aut suorum necessitate inungendo*; aliàs, *ad ungendum.* Deinde adjungit Unctionem, tum ab Episcopis, tum à Presbyteris adhiberi posse. Et postea inquit: *Nam pœnitentibus istud infundi non potest, quia genus est Sacramenti. Nam quibus reliqua Sacramenta negantur, quomodo unum genus putatur posse concedi?* Alia testimonia Patrum & antiquissimorum Conciliorum insuper adfert *Bellarm. lib. de Extrema Unctione c.* 4. & alii. 5. *Veritas Catholica probatur ex Patribus.*

6. *Unctio de qua Marci 6. non fuit sacramentalis.* Eamdem veritatem Nonnulli probant ex *Marci* 6. ubi Apostoli leguntur unxisse oleo multos ægros. Tamen illa Unctio non fuit sacramentalis, sed figura quædam hujus Sacramenti, ut apertè innuit *Tridentinum sup. c.* 1. dicens, illud esse *apud Marcum quidem insinuatum.* Quod insuper probatur ex eo, quòd hæc unctio videatur passim fuisse collata ægris, etiam non baptizatis, ad quos Apostoli præcipuè mittebantur. Deinde conferebatur etiam infirmis de vita non periclitantibus, v. g. cæcis, surdis &c. Tertiò administrabatur ab Apostolis, qui tunc necdum erant ordinati Presbyteri. Denique per illam tantùm conferebatur sanitas corporalis: quæ omnia in Unctionem sacramentalem non quadrant.

7. *Congruentiâ stabilitur veritas Catholica.* Congruentia sumitur ex divina providentia & clementia Redemptoris nostri: quâ etiam utitur *Trident. sess.* 14. *in proœmio de extrema Unctione.* Nam cùm Redemptor noster servis suis quovis tempore voluerit de salutaribus remediis adversùs omnia omnium hostium tela esse prospectum, ideoque adjutoria Sacramentorum aliorū instituerit, quibus juvaremur in ingressu Ecclesiæ & progressu; non est credendum, defuisse ejus providentiam in egressu, quin similiter extremæ Unctio-

nis Sacramento finem vitæ tamquam firmissimo quodam præsidio muniverit: præsertim cùm tunc homo maximè indigeat auxilio, quando ob vim morbi difficiliùs potest (experientiâ teste) mentem ad Deum attollere, & resistere dæmoni in ultimo certamine fortiùs impugnanti. *Nam* (inquit *Tredentinum suprà*) *etsi adversarius noster occasiones per omnem vitam quærat & captet, ut devorare animas nostras quoquo modo possit: nullum tamen tempus est, quo vehementiùs ille omnes suæ versutiæ nervos intendat, ad perdendos nos penitùs, & à fiducia etiam, si possit, divinæ misericordiæ deturbandos, quàm cùm impendere nobis exitum vitæ perspicit.*

8. *Quo tempore Christus hoc Sacramētum instituerit.*

Quando autem Christus hoc Sacramentum instituerit, non ita constat. Omnino saltem videtur non fuisse institutum ante Resurrectionem: etsi fortè modus benedictionis servandæ circa oleum, uti circa chrisma, sit à Christo in ultima Cœna traditus. Cùm enim Extrema Unctio sit appendix quasi Pœnitentiæ, ejusque consummativum, juxta *Tredentinum suprà* (quod proinde doctrinâ illius per modum appendicis subjunxit doctrinæ de Pœnitentia) institui non debuit, nisi instituto Sacramento Pœnitentiæ ejusque ministris, quod contigit post Resurrectionem *Joan.* 20. quando Apostoli sunt instituti completè Sacerdotes, datâ nimirum eis potestate etiam super corpus Christi mysticum. Ad quam potestatem quoque spectat ministerium hujus Sacramenti, uti Pœnitentiæ. Ut proinde Sacerdos tantùm incompletè ordinatus, acceptâ scilicet potestate consecrandi corpus Christi verum, uti non posset absolvere, sic nec infirmos sacramentaliter inungere.

9. *Descriptio hujus Sacramenti.*

Posset autem Sacramentum extremæ Unctionis rectè describi, quòd sit *Sacramentum novæ Legis constans Unctione sacri olei & deprecatione Sacerdotis adhibitâ infirmo periclitanti, ordinatum ad salutem animæ, atque etiam, ubi expedit, ipsius corporis*. Quæ descriptio ex dicendis post hæc in præsenti disputatione ampliùs patebit.

QUÆSTIO II.

Quæ sit materia hujus Sacramenti?

10. *Materia remota est oleum olivæ.*

MATERIAM remotam extremæ Unctionis esse oleum olivæ expressè tradit *Florentinum in Instructione Armenorum*. Idemque satis colligitur ex *Jacobi* 5. & *Tredentino suprà c.* 1. ubi pro materia assignatur oleum; quod simpliciter positum secundùm usum Ecclesiasticum stat pro oleo olivæ. Quod unicum quoque est verum oleum absolutè & simpliciter loquendo, conformiter ad derivationem nominis, quæ sumitur ab olea, quæ est olivarum planta. Ut proinde liquores ex aliis rebus expressi solùm cum addito nominentur oleum, puta nucum, amygdalarũ &c. Quare sicut nomine aquæ in Baptismo intelligitur naturalis, quæ simpliciter dicitur aqua, ita hîc nomine olei intelligitur oleum olivarum. Et hic semper fuit sensus & usus totius Ecclesiæ.

Quod simpliciter significetur nomine olei.

Quocirca extranea & aliena sunt, quæcumque oleo miscerentur, non minùs balsamum, quàm quivis alius succus aut liquor. Ideoque nihil aliud oleo misceri debet, ut etiam ex ipso exercitio Ecclesiæ satis patet. Nec tamen obstaret statim valori quævis, etiam minima additio alterius materiæ, modò remaneat verum oleum simpliciter, etsi v.g. balsamatum. Sicut enim manet aqua Baptismi, etsi chrisma ei admisceatur: sic etiam potest oleum sic mixtum retinere speciem & usum olei.

Ei nil miscendum, ne quidē Balsamum.

Non quævis tamē mixtio offiiceret valori.

11. *An Chrisma Confirmationis sit apta hujus Sacramenti materia, aut olim adhibita.*

Unde putat *Suarez d.* 40. *sect.* 2. materiam Confirmationis esse aptam etiam pro hoc Sacramento, & fortè aliquando ab Ecclesia usurpatam; cùm etiam antiqui subinde materiam illius vocent Chrisma ab Episcopo confectum. Sed hæc est conjectura infundata: cùm chrismatis nomine olim vocaretur etiam quævis unctio, & specialiter usu Ecclesiæ Unctio sacra. Immo etiamnum sic vocatur in benedictione hujus Sacramenti. Nec est vestigium in Historiis vel Ritualibus sive Euchologiis de ista materiæ mutatione. Dicitur autem confectum, id est, consecratum, per simplicem scilicet Episcopi benedictionem, quâ oleum fit materia apta Sacramenti. Sanè Concilia (in quibus se fundat *Suarez*) loquuntur de materia necessaria; & tamen constat chrisma Confirmationis non esse materiam necessariam. Immo ob defectum benedictionis requisitæ (de qua statim) potiùs apparet sacrum Chrisma (idem est de oleo Catechumenorum) non esse aptam materiam; etsi enim sit benedictum in ordine ad effectum Confirmationis; non tamen in ordine ad finem & effectum hujus Sacramenti. Quàmvis de cetero forma benedictionis relicta sit determinationi Ecclesiæ, sic ut nimirum Christus solùm voluerit super oleum invocari nomen Domini accommodè ad finem & effectum hujus Sacramenti. Facilè tamen admiserim Chrisma sufficere posse ad valorem, tum Confirmationis, tum extremæ Unctionis, si foret benedictum duplici benedictione proportionatâ.

12. *Benedictio de necessitate Sacramenti requiritur.*

Non sufficere autem oleum usuale, sed de necessitate Sacramenti requiri, ut sit specialiter ad hunc effectum benedictum, sicut in Sacramento Confirmationis; docent pro indubitato quicumque de hac re scripserunt; nisi quòd oppositum probabile

babile censeant *Victoria*, *Serarius* & *Ledesma*; ac saltem ex dispensatione Pontificis, *Paludanus* apud *Aversa de extrema Unct. sect.* 2. Sed auctoritates præsertim *Florentini* & *Tridentini* requirunt oleum benedictum, quo denotant substantiam Sacramenti, uti in Confirmatione. Neque loquuntur tamquam ex se præcipiendo, sed tamquam docendo, quod ex ipsa institutione necessarium est. Quod etiam perpetua ac numquam ullo casu intermissa praxis Ecclesiæ satis ostendit. Absque sufficienti tamen fundamento id Aliqui conantur deducere ex verbis *Jacobi* 5. *Ungentes eum oleo in nomine Domini*, scilicet benedicto. Nam potiùs indicatur intentio & forma ungentium, quòd scilicet hi ungant in nomine Domini; quàm benedictio ipsius unguenti, quasi hoc ob benedictionem dicatur oleum in nomine Domini.

13.
Eaq; Episcopalis.

Immo essentialiter requiri benedictionem Episcopalem, docent communiùs Doctores: eò quòd *Florētinum* dicat: *Materia est oleum olivæ per Episcopum benedictum.* Et *Tridentinum*: *Intellexit Ecclesia materiam esse oleum ab Episcopo benedictum.* Cùm enim Concilia strictè & dogmaticè loquantur, non videntur requirere aliquid ad materiam, quod ei non est essentiale; saltem nisi oppositum aliundè constet.

14.
Sic tamen, ut ex commissione pontificia sufficiat data à simplici Sacerdote.

Nihilominus benedictionem Episcopalem, non sic esse de essentia, quin potestas hoc oleum benedicendi possit extraordinariè committi, saltem à Pontifice Parochis seu simplicibus Sacerdotibus, docent varii Recētiores doctissimi. Quàmvis enim *Tridentinum* & *Florentinum* eodem planè stylo loquendi utantur hic, quo utitur *Florentinum*, dum agit de benedictione Chrismatis; quam non posse committi simplici Sacerdoti contra Nonnullos docuimus *disp. de Confirmatione q.* 2. *n.* 26. non esse tamen parem hîc necessitatem Episcopalis benedictionis, aliundè sufficienter colligi videtur. Nam Chrismatis quidem benedictionem semper fuisse Episcopis propriam, numquam aliis commissam, etiam quibus commissum fuit ministerium Sacramenti, ne quidem apud Græcos, constat; nec est unde colligatur cum apparentia, illud benedicere posse Sacerdotem ex commissione. At in præsenti agitur de Sacramento, cujus minister etiam ordinarius est Sacerdos; adeòque non mirum, quòd extraordinarius ipsius benedictionis olei: maximè cùm constet id jugiter fuisse practicatum apud Græcos, etiam ante schisma, ut ex eorumdem Euchologiis etiam antiquis constat. Nec fuit hic mos umquam versus in dubium, aut desuper mota difficultas, ne quidem in *Concilio Florentino*. Deinde eumdem morem videtur approbasse Clemens VIII. in Instructione super Ritibus Græcorum directâ ad Episcopos

Ut patet ex usu antiquo Ecclesiæ Græcæ, nūquam in dubium vocato.

Latinos dicens: *Non sunt cogendi Presbyteri Græci olea sancta, præter Chrisma ab Episcopis diœcesanis accipere; cùm ejusmodi olea ab eis in ipsâ oleorum & Sacramentorum exhibitione ex veteri ritu conficiantur ac benedicantur.* Similiter *Neophytus Rhodinus* in sua Synopsi vernaculâ jussu sacræ Congregationis de propaganda fide approbatâ, ejusque impensis Romæ editâ (ut refert *Jacobus Goar* Dominicanus *in Notis Euchologii ad Officium Olei seu extremæ Unctionis n.*29.) ait: *Materia Sacramenti extremæ Unctionis est oleum olivæ, à Pontifice, vel à Sacerdotibus, qui præsentes fuerint, juxta Ecclesiæ morem benedictum.* Pro quo

15.
Quis mos Græcorum quoad benedictionē Olei.

Nota oleum quidem annuè benedici solemniter per Episcopos in Cœna Domini, etiam apud Græcos: at totum ipso tempore insumi Unctioni ceremoniali adstantium: qui communicaturi omnes se in expiationem peccatorum ungendos offerunt, Episcopo primò Unctionem de manu Oeconomi accipiente. Hinc facultas istud denuò consecrandi ex antiquo more videtur remissa Parochis quibuscumque, qui non asservant istud in vase separato, sed occurrente necessitate recens à se benedictum adhibent; illudque benedicunt concurrentibus sex aliis Sacerdotibus. Ita refert *Jacobus Goar* in moribus orientalis Ecclesiæ versatissimus *suprà n.* 22. *& seqq.*

16.
Quotannis est in Cœna Domini renovandum.

Porrò ex ipso usu & praxi Ecclesiæ Latinæ sacrum oleum, uti chrisma quotannis est renovandum. Idemque expressit *Rituale Romanum Tit. de Sacramento extremæ Unctionis* dicens: *Singulis annis feriâ quintâ in Cœna Domini ab Episcopo benedictum, veteri combusto, renovandum est.* Quàmvis de obligatione dubitent *Henriquez* & *Ledesma* apud *Aversa sect.* 2. *in fine*; eò quòd non sit expressum in jure canonico tale præceptū de Oleo infirmorum, sicut de Chrismate. Idemque *Henriquez l.* 2. *c.* 19. *n.* 3. refert Salmanticenses Juristas & Theologos docuisse, non esse mortale etiam extra casum necessitatis, veteri oleo ungere. Saltem in casu, quo Sacerdos necdum habens copiam novi, ungeret infirmum oleo veteri non peccaret: cùm Ecclesia non censeatur velle tam strictè hanc accidentalem nec tanti momenti ceremoniam (quam *Arriaga d.*53.*n.*15. dicit fortasse ab Ecclesia ideo præcisè requisitam, ne oleum illud antiquitate corrumperetur, & redderetur aliquo modo infirmis adversum suo odore) servari cum tanto gravamine infirmi. Immo Sacerdos obligaretur eo casu uti oleo veteri, ne sineret infirmum absque subsidio hujus Sacramenti decedere. In necessitate quoque sufficit, si oleo benedicto misceatur non benedictum, juxta id quod *Rituale Romanum suprà* ait: *Si fortè infra annum aliquo modo ita deficiat, ut sufficere non posse videatur, ne-*

Quando & qualis sit obligatio non utendi veteri.

Qualiter benedicto misceri queat non benedictū.

que aliud benedictum haberi queat, modico Oleo non benedicto in minori quantitate superinfuso, reparari potest. Quare Parochus sic faciens non peccaret, quando non posset facilè quærere copiam Olei benedicti pro toto anno.

17. *Materia proxima est Unctio.*

Materia proxima hujus Sacramenti est Unctio: ipsa enim determinat materiam remotam seu oleum. Idem satìs patet ex *Jacobi* 5. *Ungentes eum oleo*, & indicatur à *Tridentino c.* 1. ubì etiam congruentia adjungitur: *nam Unctio aptissime Spiritûs sancti gratiam* (quæ spiritualis animæ unctio dicitur) *repræsentat.*

Ejus congruentia.

Deinde sicut corporalis unctio adhibetur ad sanandos morbos, sedandos dolores, curanda vulnera, & confovenda membra: sic aptissimè hæc sacra Unctio significat similes effectus in anima, dum sanat morbos & vulnera peccatorum, lætificat conscientiam, & confortat infirmum ad luctam imminentem: nec minùs aptè corporalem hominis sanitatem, quam interdum confert, significare potest.

Quæ olei quantitas Unctioni sufficiat.

Sufficit autem vel unica olei gutta ad verè inungendam seu liniendam partem corporis, ut ex ipso usu patet: qui alius est in Baptismo: quàmvis ad hunc quoque seu ad veram ablutionē sufficere guttam aquæ, sit probabile. Fortè tamen (inquit *Suarez disp.* 40. *sect.* 2. *n.* 4.) non sufficeret unicam olei guttam stillare, sed oporteret partem sensûs perfundere. Quod etsi quoad primū sit apparens, cùm id non videatur sufficere ad veram unctionem; non tamen quoad secundum, si verba spectemus: alioquin sanè ampulla olei facilè brevi evacuaretur.

18. *Non est de essentia, nec graviter præceptum, quòd fiat in modum crucis.*

Non est etiam de essentia, quòd unctio fiat in modum crucis; cùm ex nullo capite hoc constet. Immo juxta plerosque Doctores omissio crucis non est mortalis, eò quòd consuetudo illam adhibendi non censeatur tam graviter obligare. Unde etiam licitè omitteretur, quando esset periculum in mora.

An possit adhiberi mediante virgulâ.

Non est similiter de necessitate Sacramenti, quòd minister tangat immediatè membrum ægroti. Patet: quia per virgulam hoc Sacramentum tempore contagionis sæpiùs confertur. Et *Pastorale Mechliniense Tit. de Sacram. extrema Unct.* ait: *Sacerdos peracturus unctiones, pollicem vel virgulam intingat in oleum sacrum.* Servandæ tamen sunt consuetudines probatæ locorum.

Sed gravis difficultas est, quotuplex unctio sit de necessitate. Pro qua

19. *Quæ membra sint inungenda juxta Florentinum.*

Nota *Florentinum* suprà loqui hoc modo: *Infirmus inungendus est in oculis propter visum, in auribus propter auditum, in naribus propter odoratum, in ore propter gustum vel locutionem, in manibus propter tactum, in pedibus propter gressum, in renibus propter delectationem ibidem vigentem.*

Non omnes hæ unctiones sunt de essentia.

Has tamen unctiones non esse omnes de necessitate Sacramenti, satìs constat: nam servatis saltem unctionibus quinque sensuum, aliæ variantur in variis Ecclesiis. Et juxta *Rituale Romanum: Renum unctio in mulieribus, honestatis gratiâ, semper omittitur; atque etiam in viris, quando infirmus commodè moveri non potest. Sed sive in mulieribus, sive in viris, alia corporis pars pro renibus ungi non debet.* Juxta *Pastorale* quoque *Mechliniense* semper omittitur unctio renum seu lumborum, & substituitur generaliter unctio pectoris.

Quid de Unctione renum præscribat Rit. Romanum, quid Pastorale Mechliniense.

20. *Organa quinque sensuum de necessitate præcepti sunt inungenda.*

Quinque verò corporis partes præcipuè ungi debent, quas veluti sensuum instrumēta homini natura tribuit; nempe oculi, aures, nares, os & manus; ut inquit *Rituale Romanum.* Quare unctiones quinque sensuum cum quinque partialibus formis correspōdentibus esse de necessitate præcepti, certum est ex universali & constanti Ecclesiæ ritu, & quia alioqnin Sacramentum exponeretur periculo invaliditatis. Congruentia est, quòd sicut omnis cognitio, sic omne peccatum (quod semper aliqualem cognitionem præsupponit) ab aliquo sensu originem habeat: adeòque ad significandam perfectam animæ curationem, quæ fit per hoc Sacramentum, congruebat inungi quinque organa quinque sensuum velut radices peccatorum.

Modo hominibus accommodato.

Debet porrò id fieri modo hominibus accommodato, videlicet nō in ipsa pupilla oculi, non in lingua, non in timpano auditûs, non in caruncalis, in quibus residet odoratus; sed sufficit id fieri in palpebris, labiis, auribus, naribus.

Qualiter agendum ubi organum est duplex.

Cùm autem organum alicujus sensûs est duplex, debet utrumque inungi ex ritu Ecclesiæ, non tamen de necessitate Sacramenti, ut satìs constat. Monetque *Rituale Romanum*, ut *dum oculos, aures, & alia corporis membra, quæ paria sunt, Sacerdos ungit, caveat, ne altero ipsorum inungendo, Sacramēti formam priùs absolvat, quam ambo hujusmodi paria membra perunxerit.*

Quis ordo inter partes servandus.

Similiter ex consuetudine servandus est ordo inter partes, ut priùs inungantur oculi, postea aures &c. Quæ tamen obligatio non est tam gravis, quin in necessitate liceat, & ordinem invertere, & unum tantùm organum inungere.

Quid agendum, si organum aut membrum inungendum deficiat.

Quòd si organum alicujus sensûs deficiat, inungendus est organi locus. *Si quis autem sit aliquo membro,* v.g. manibus vel pedibus, *mutilatus, pars loco illi proxima inungatur, eâdem verborum formâ*, juxta *Rituale Romanum.*

21. *Unctiones quinque sensuum cum formis correspondentibus esse de essentia, Plurimi affirmant.*

An verò unctiones quinque sensuum cum quinque partialibus formis, sint etiam de necessitate Sacramenti, disputatur. Plurimi affirmant, eò quòd omnes Ecclesiæ singulas semper constantissimè adhibuerint; quod in aliis unctionibus non ita contigisse cernitur. Deinde cùm aliquis saltem sensus sit inungendus, nec sit

sit potior ratio de uno, quàm de altero, dicendũ videtur necessariò inungi omnes. Immo *Suarez d.42.sect.3.n.3.* referens alios Theologos communiter id indicare, putat ad valorem requiri, ut unctio correspondens sensui tactûs fiat in manibus. Verumtamen usus necessariò servandus sic quidem habet. Congruentiaque est, quòd communi & humano usu tactus reputetur in manibus. Unde *Psal.113.* dicitur: *Manus habent & non palpabunt.* Non video tamen; cur id requireretur ad valorem: cùm tactus sit etiam in pedibus, aliisque corporis partibus; quæ proinde possent sufficienter, quantum ad valorem, inungi cum relatione ad ipsum sensum tactûs. Insuper omnino dicendum est, ad valorem Sacramenti saltem sufficere unctiones quinque sensuum, etsi non adhibeantur quinque formæ, sed solùm unica omnes unctiones exprimens, v. g. *Per istas sanctas unctiones &c.* cùm non appareat probabilis ratio dubitandi (etsi Quidam dubitent) ob quam aliquid deesset ad substantiam Sacramenti: quemadmodum potest quis plures aspergendo vel immergendo baptizare, dicens: *Ego vos baptizo &c.*

Immo tactûs organum esse ungendum in manibus.

Quod postremum nõ apparet verum.

Similiter sufficere unica forma exprimens simul omnes Unctiones.

22. Immo sufficere unctionem in una parte corporis dicẽdo: *Quidquid per visum, auditum, odoratum, gustum, tactum, & gressum deliquisti &c.* est valde probabile: nam sic docent plures Doctores, etsi plurimi contradicant. Idemque probavit Facultas Theologica Lovaniensis anno 1588. simul approbante *Octavio Tricariensi* Nuntio Apostolico. Unde in *Pastorali Mechliniensi*, itemque *Passaviensi* id ipsum decretum fuit, nempe in morbis contagiosis sufficere inungi organum ad unctionem magis expositum, ac detectum; etsi in posteriori Editione *Pastoralis Mechliniensis* hoc sit omissum. Ratio est: quia nec Scriptura nec Cõcilia plus requirunt, quàm unctionem, sicut pro Baptismo lotionem; ergo sicut sufficit una lotio, sic & una unctio. *Florentinum* quidem plures unctiones postulat: sed patet non omnes requiri ad valorem. Græci etiam non inungunt oculos vel aures, sed frontem, os seu mentum & genas, deinde pectus, tum manus, idque ex utrâque parte, postremò pedes; teste *Arcudio lib. de Extr. Unct. c.7.* Et quamquàm omnes sensus quodammodò inungendi sint, id sufficienter fit, dum inungitur corpus in aliqua parte; accedente præsertim formâ omnes sensus exprimente. Quàmvis fortè non sit etiam essentialiter requisita hujusmodi forma: cùm nec in Ambrosiana, nec in Veneta, neque etiam in forma Græcorum exprimantur sensus inungendi; ut *quæst. seq.* patebit. Hinc quàmvis extra necessitatem prima opinio sit servanda in praxi; in necessitate tamẽ possunt tutò inungi quinque sensus, etiam in capite, cum unâ formâ singulas unctiones exprimente. Quòd si nec hoc Sacerdos bene facere possit, licebit ei postremam sententiam practicare.

Immo ad valorem videtur sufficere unica I unctio.

Quid servandum in praxi.

QUÆSTIO III.

Quæ sit forma hujus Sacramenti?

Hujus Sacramenti forma, quâ sancta Romana Ecclesia utitur, solemnis illa precatio est, quam Sacerdos ad singulas Unctiones adhibet, cùm ait: *Per istam sanctam Unctionem, & suam pissimam misericordiam, indulgeat tibi Dominus, quidquid per visum, sive per auditum &c. deliquisti.* Ita ad verbum habet *Rituale Romanum Tit. de Sacramento extremæ Unctionis.* Et coincidit forma tradita à *Florentino in Instructione Armenorum*, & insinuata à *Tridentino sess.14. de extrema Unctione c.1.* Estque repetenda ad singulos sensus, & alia membra inungenda cum proportione, ut tradit *Rituale Romanum*, & apertè indicat *Florentinum* suprà. Loco, *Dominus*, dicitur in aliquibus Ecclesiis, *Deus*, & *Rituale Romanum* addit, *sanctam*; etsi hoc omittant *Florentinum* & *Tridentinum*. Alicubi etiam additur, *In nomine Patris &c.* Quod tamen constat non esse necessarium; nisi fortè ex speciali consuetudine alicujus Ecclesiæ habente vim præcepti. Juxta omnes autem sub gravi obligatione pronuntiandum est: *Per suam pissimam misericordiam*: quàmvis mihi non videatur ullatenus esse essentiale; cùm sufficienter includi videatur in verbo *Indulgeat.* 23.

Forma hujus Sacramenti assignatur.

Apud Græcos alia est forma hujus Sacramenti, quàmvis similiter deprecatoria, videlicet: *Pater sancte, animarum & corporum Medice, qui Filium tuum unigenitum Dominum nostrum Jesum Christum omnem morbum curantem, & ex morte nos liberantem misisti: sana quoque servum tuum N. à detinente illum corporis infirmitate, & vivifica illum per Christi tui gratiam.* Quam esse formam Sacramenti tradit etiam *Petrus Arcudius* & *Jacobus Goar in Notis ad Officium olei n.29.* & relatus ab eo *Neophytus Rhodinus* in sua Synopsi, de qua *quæst. præc.* Neq; ex traditione aliam usurpant Græci; nec in toto officio aliquid reperitur, cui commodiùs ratio formæ adscribatur. Ipsa denique continet orationem directam ad effectus hujus Sacramenti, jungiturque adhibitioni materiæ. Ad id autẽ quod objici posset, non exprimi in ea unctionem, respondet *Arcudius* (ut refert *Aversa hîc sect. 3.*) vel talem expressionem non esse simpliciter necessariam, vel saltem implicitè indicari invocando Deum tamquam medicum, videlicet ut per unctionem instar medicinæ conferat sanitatẽ; vel per antecedentia quædam verba suppleri, quibus dicitur: 24.

Quæ forma Græcorum.

dicitur: *Unctione tui olei, & sacerdotum tactu tuos famulos sanctifica, à morbis libera, sordesq; animi purga.*

25. *Forma deprecativa juxta Plerosque est de necessitate Sacramenti.* Difficultas est, an forma necessariò debeat esse deprecatoria? Varii docent posse esse indicativam. Sed contrarium est verius, & docent plerique Doctores. Colligiturque ex *Jacobi 5. Orent super eum .... & oratio fidei salvabit infirmum.* Deinde forma præscripta à *Florentino* & *Tridentino*, & hactenus usurpata ab Ecclesia Romana, est deprecativa. Neq; suppetit fundamētum asserendi, sufficere aliam formam, quæ habeat sensum non deprecativum; maximè cùm Christus in nullo alio Sacramento instituerit formas adeò quoad sensum diversas.

26. *Objicitur forma Ambrosiana & Veneta, quæ videtur indicativa.* Nec obstat, quòd tempore Ambrosii Ecclesia Mediolanensis usa fuerit hâc formâ: *Ungo te oleo sanctificato in nomine Patris &c. ut more militis unctis præparatus ad certamen, aereas possis superare potestates.* Simili formâ usa fuit Ecclesia Veneta, quæ simul cum Rituali dicitur approbata à Leone X. Cum Ambrosiana quoque coincidit ferè ad Verbum altera *Halitgarii*, quæ habetur in antiquo Codice *Halitgarii* teste *Serrario* apud *Commentarium Scoti n.24. ad dist. 23.* Respondetur enim utramque formam posse, atque adeò debere explicari, ut quoad sensum sit deprecatoria; ac proinde æquivaleat formæ usitatæ. Idque satis colligitur ex posterioribus utriusque formæ verbis, videlicet, *ut more militis unctis possis &c. ut hâc Unctione protectus &c.* Ac si diceretur: Per hanc Unctionem superes potestatem diabolicam, & evadas pœnas inferni. Simile foret, si minister diceret: *Ungo te, ut indulgeat tibi Deus quidquid deliquisti &c.* Alioquin si (quod Nonnulli contendunt) hæ formæ non possent explicari in sensu deprecatorio, sufficeret hæc ipsa auctoritas ad opinandum, quòd Christus formam hujus Sacramenti non determinasset præcisè ad deprecatoriam. Quod maximè confirmatur ex eo, quòd *Sacramentarium Gregorianū* editum per *Hugonem Menardum* contineat similes formas indicativas cum subjuncta optatione, quæ formam quamdam deprecationis præ se fert. Uti & alii Codices antiqui formas consimilis tenoris habent, apud *Menardum* in Notis. Prout etiam Sacerdotale seu Pontificale vetustum M.S. quòd vidi Lovanii in Bibliotheca Patrum Societatis Jesu.

Respōdetur eam involvere deprecationem, & quoad sensum coincidere.

Aut sanè potius dicendum foret deprecatoriā non esse de essentia.

QUÆSTIO IV.

Quis sit minister hujus Sacramenti?

27. *Solus Sacerdos est validus minister Extremæ Unctionis, nō Pœnitentia.* DICO I. Solus Sacerdos est validus minister hujus Sacramenti, juxta communem sensum Doctorum & Ecclesiæ. Et satis patet ex *Tridentino c.3. & can.4.* ubi deciditur solos Sacerdotes esse proprios ministros hujus Sacramenti. Patet ex *Jacobi 5. Inducat Presbyteros Ecclesiæ.* Quo nomine in novo Testamēto ex usu Patrum, Conciliorum ac Ecclesiæ intelliguntur Sacerdotes, juxta illud, *1. ad Timoth.4. Noli negligere gratiam quæ in te est .... cum impositione manuum presbyterii.* Congruentia est, quòd Unctio subnectatur Pœnitentiæ ad plenam remissionem peccatorum: quare cōvenientissimè Christus statuit, ut is tantùm valeret orare, *Indulgeat tibi Deus &c.* qui dicere, *Absolvo te.* Ideoque continetur potestas conferendi hoc Sacramentum in Sacerdotio, quà parte completur per potestatem remittendi peccata.

Explicatur testimoniū Innocētii I. Dices: *Innocentius I. Ep. ad Decentium c.* 8. de Sacramento Olei dicit: *Quo ab Episcopo confecto omnibus uti Christianis licet in sua aut suorum necessitate inungendo.* Resp. Pontificem loqui de usu passivo, & velle, quòd omnes possint inungi, scilicet per Presbyteros. Unde postea declarat ministrum hujus Sacramenti esse Episcopum vel Sacerdotem.

DICO II. Quilibet Sacerdos validè administrat hoc Sacramentū; cùm jurisdictio non sit de substantia hujus ministerii, vel principium illius, uti absolutionis sacramentalis: solus tamen Pastor, aut habens ab eo licentiam expressam, vel tacitam, aut rationabiliter præsumptam, licitè illud administrat: quandoquidem ministerium hoc spectet ad officium Pastoris, & ut licitè fiat, jurisdictionem requirat, sicut alia Sacramenta. 28. *Quis licitè Unctionem administret.*

29. *Explicatur Excommunicatio lata contra Religiosos præsumentes illam ministrare Clericis aut laicis sine debita licentia.* Nota I. Religiosos præsumentes hoc Sacramentum ministrare Clericis aut Laicis sine legitima licentia incurrere excommunicationem Papæ reservatam, (*Clementinâ 1. de Privilegiis* §.1. Loquitur autem textus de solis Religiosis, ut passim Doctores: etsi *Sotus* & *Valentia* excommunicationem extendant sine fundamento ad Sacerdotes sæculares. Loquitur etiam de infirmis subditis Parocho: ideoque Religiosus ministrans Religioso sine debita licentia, etsi peccet, non tamen incurrit censuram (etsi contradicat *Silvester*) Constitutio si quidem in favorem Parochorum prodiit. Prædictam verò excommunicationem incurrunt Regulares, etiam Prælati, etsi Parochus foret Religiosus ipsis subditus. Ut ex *Bordono* notat *Aversa hîc sect.10.*

30. *Si Pastor non queat, aut nolit ministrare, vel alteri licentiam dare, fas erit alteri, etiam Religioso, ministrare,* Nihilominus si Pastor non valeat, aut non velit ministrare, neque etiam alteri licentiam dare, potest quilibet Sacerdos, etiam Religiosus administrare hoc Sacramentum sine periculo peccati vel censuræ: tunc enim censetur habere licentiam ab Ecclesia, quæ non vult malitiæ Pastoris patrocinari, aut filios suos remedio tam utili, etsi absolutè fortassis non necessario, in tanta necessitate destitui. Ad

quod

quod etiam facit privilegium sive declaratio Xisti IV. qui Minoribus concessit, ut Eucharistiam & Extremam Unctionem tali casu valeant ministrare iis, quorum confessiones audierint.

Privilegia Regularium hac in materia.

Ex multis insuper Sedis Apostolicæ privilegiis possunt quævis Ecclesiastica Sacramenta ministrare familiaribus seu servitoribus intrà septa Monasterii existentibus sive commorantibus. Quod contradicente *Portel* & aliis (quibus favet usus) etiam ad commorantes extra septa extendit *Bruno Chassaing p.2. Tract.8.c.3.propos.1.* ob privilegium generalius Martini V. quòd allegat. Præterea allegat idem ex *Rodriguez. To. 3.q.79.ar.1.* concessionem ministrandi extremam Unctionem quibusvis, qui intrà septa Monasteriorum infirmati fuerint. Sed esse vivæ vocis oraculū constat ex *Compēdio Privileg. V. Unctio extrema.* Refert etiam aliā concessionem Pii IV. cōfirmatam à Pio V. factam Theatinis, & insertam eorum *Compendio Privileg. V. Communicare §.3.* & *Compendio Privileg. Fulens.* quâ conceditur facultas ministrandi extremam Unctionem quibusvis hospitibus, etiam sæcularibus, & extraneis, quos in locis eorum seu habitationibus contigerit infirmari. Quam facultatem competere Regularibus etiam tradit *Suarez To 4. de Relig. Tr.10. l 9.c.4.*

31. *Quando teneatur illud Pastor ministrare.*

Nota II. Etsi Sacramentum hoc ordinariè non sit necessitatis, Pastorem tamen teneri per se vel per alium illud suis subditis expressè vel interpretativè petentibus administrare; ut apud omnes satis cōstat: quia non tantùm necessaria, sed etiam utilia, & præsertim tam utilia, ac communia remedia salutis obligatur suis ovibus ministrare; & ad hoc recipit stipendium. Usu etiam patet ministerium hujus Sacraméti esse inter communia obsequia, quæ fidelibus à Pastore debentur. Et omnes judicarent Pastorem in hoc defectuosum non satisfacere muneri suo. Immo Varii putant, quòd ad hoc obligetur cum aperto vitæ periculo. *Suarez* tamen & passim alii censent ordinariè non obligari: eò quòd non sit Sacramentum necessitatis, & moribundus censeatur jam justificatus per Confessionem præmitti solitam. Secùs esset, si quis putaretur habere mortalia, de quibus tantùm esset attritus, cui v.g. non potuisset ministrari Sacramentum Pœnitētiæ aut Eucharistiæ: cùm enim tunc probabilissimè per Sacramentum salvaretur, alioquin damnandus, videtur Pastor obligari ad illud tunc ministrādum cum aperto mortis corporalis discrimine. Deinde si parochus nihilominus discrimen vitæ subire debeat, audiēdo confessionem, & absque novo periculo gravi possit eâdem operâ ministrare extremam Unctionem, existimo omnino ipsum ad hoc teneri: nil enim excusare potest, nisi subeūdum periculum; quod equidem subeundum supponitur. Alioquin non ita constat de obligatione gravi; quæ proinde difficulter imponeretur, quando ægro de reliquis necessariis jam foret provisum, & specialiter deberet subiri vitæ discrimen ad ministrandum hoc Sacramentum.

32. *Debet hoc Sacramentum ministrari per unum Sacerdotem.*

DICO III. Seclusâ necessitate debet hoc Sacramentum conferri per unum Sacerdotem. Patet ex praxi totius Ecclesiæ, quæ videtur graviter obligare. Multò minùs requiritur concursus plurium Sacerdotum; ut praxis similiter Ecclesiæ manifestè declarat. Nulla etiam pars aut conditio hujus Sacramenti exigit plures ministros potiùs, quàm Baptismus, Pœnitentia &c. Ex nullo denique jure vel auctoritate hujusmodi necessitas probari potest. Quod enim *Jacobi* 5. dicitur: *Inducat Presbyteros Ecclesiæ*; intellige, q.d. Inducat aliquem ex Presbyteris Ecclesiæ, ut proinde numerus pluralis figurâ consuetâ sit positus pro singulari. Vel certè exprimuntur plures, non necessariò inducendi à quolibet infirmo, sed unus ab hoc, alter ab alio &c. Quamvis congruum sit adesse plures, qui preces conjungunt. Unde *S. Carolus Borromæus in Concilio Mediolanensi IV. Tit. Quæ pertinent ad extremam Unctionem* salubriter statuit: *Illud extremæ Unctionis Sacramentum ministraturus, quot commodè potest, Presbyteros & Clericos, adhibere studeat, superpelliceo indutos, qui ipsum & ministrantem & precantem, pietatis, orationisq; studio in eo ministerio adjuvent.*

33. *Discutitur mos hodiernus Græcorum.*

Apud Græcos quoque officium extremæ Unctionis perficitur à Sacerdote concurrentibus sex aliis Sacerdotibus, olim quidem ut assistentibus ad multiplicandas preces cum unico inungente, nunc autem uno post alterum, cum interpositione quarumdam ceremoniarum repetente totum Sacramentum. Quem quidem morem tentatis variis excusationibus esse abusum, qui cum aliis quibusvis nævis in ritus Græcorum irrepsit, suspicatur *Arcudius lib.5. cap. 6.* contra interabilitatem hujus Sacramenti in eadem infirmitate. Quantumvis *Jacobus Goar* hunc morem fortiter ab abusu vindicet *nn.37.* allegans varia parum concludentia. Neque ego video solidum fundamentum excusandi, suppositâ prædictâ initerabilitate; nisi quis fortasse dicat Unctiones succedentium Sacerdotum cum precibus adjunctis ex eorumdem intentione solùm esse ceremoniales.

34. *An in necessitate conferri possit à pluribus partialiter concurrentibus & successivè.*

Dixi in Conclusione *seclusâ necessitate*: quia si minister deficiat, antequam perfecerit omnes unctiones, potest alius succedere, qui unctiones omissas suppleat, juxta Doctores communiter. Ratio est, quòd singulæ unctiones cum suis proportionatis formulis sint quasi partes integrales unius Sacramēti, habeantque suam proportionatam significationem ab aliis independentem; adeòque nulla sit ratio, cur nō possint poni à diversis mi-

sis ministris: sicut in artefactis possunt partes integrales poni à diversis artificibus. Unde etiam licitum censeri solet, ut ob angustiam temporis infirmo properante ad mortem plures sacerdotes diversa simul organa inungant: cùm non appareat ratio, cur non æquè simul, ac successivè id factum sit validum, adeòque in necessitate licitum. Ita plurimi Doctores. Res tamen hæc non est certa: utpote non satis constans ex doctrina revelata. Quemadmodū etiam à Variis negatur aut in dubium revocatur doctrina alioquin valdè recepta, quæ tradit non conferri per singulas Unctiones & formas partiales distinctam gratiam sanctificantem, sed totam indivisam conferri, mox positis Unctionibus & formis ad essentiam seu substantiā Sacramenti necessariis; gratias verò actuales, ac sanitatem dispensari tempore opportuno. Nonnulli etenim existimant è contrà per singulas partiales materias & formas divisim conferri partialem effectum gratiæ, aut etiam remissionem venialium & pœnarum incursarum ob peccata respectivè per hūc illumve sensum commissa. Quibus quidem favet distinctio distinctaq; istarum partium significatio; quæ etiam per distinctos ministros possunt adhiberi. Verumtamen eo non obstante conficiunt unicum Sacramentum: in quo præter morem & citra aliam necessitatem non apparet facienda dispertitio operationum & effectuum partialium in singulis partibus ejusdem Sacramenti.

Aut etiam simul.

QUÆSTIO V.

Quibus hoc Sacramentum sit conferendum?

35. SUPPONO I. non posse conferri non baptizatis, nec etiam mortuis. Unde dum inter unctiones infirmus moritur, debent restantes omitti: quando autem de morte dubitatur procedendum est sub cōditione, *Si vivis, per istam sanctam unctionem &c.* Ita *Rituale Romanum*, & omnes Theologi.

Mortuis cōferri nequit.

Suppono II. Quamquam deceat extremæ Unctioni velut ultimæ medicinæ præmitti confessionem & communionē, quando fieri potest (ut declarat praxis Ecclesiæ, & *Rituale Romanum*) tamen hoc non esse absolutè necessarium: cùm ad effectum sufficiat status gratiæ, qui potest obtineri per cōtritionem, & videamus dari extremam Unctionem illis, quibus cōfessio & communio est impossibilis. Ideoque *Rituale Romanum* addit: *Si tempus & infirmi cōditio permittat.* Alioquin communionem olim dari solitam fuisse etiam post extremam Unctionem, ex variis antiquis, tum Constitutionibus, tum Historiis, probat *Hugo Menardus* in Notis ad librum Sacramentorū S. Gregorii *pag.* 334. & 335. In quo ipso libro post Ministerium Unctionis additur: *Deinde communicent eum corpore & sanguine Domini.*

Decet ei præmitti confessionem & communionem.

An olim communio præmitti solita.

Dico I. Nullus est capax hujus Sacramenti ante usum rationis, ut sunt infantes & perpetuò amentes. Ita cōmuniter Theologi. Unde talibus Ecclesia (ut ex Ritualibus patet) non permittit hoc Sacramentum ministrari; quod alioquin non rectè prohiberet. Ratio est: quia hoc Sacramentum est *consummativum Pœnitentiæ*, ut ait *Trid. sess.* 14. *in Proœmio Doctrinæ de extrema Unctione*; prædicti autem non sunt capaces Pœnitentiæ, adeòque nec hujus Sacramenti. Deinde sunt incapaces primarii & infallibilis effectûs, scilicet remissionis peccatorum, & excitationis fiduciæ in Deum, seu confortationis in ultima lucta. 36.

Illius incapaces sunt infantes, & perpetuò amentes.

Dixi *perpetuò amentes*: quia si aliquando ratione usi sint, capaces etiam sunt in amētia: etsi enim non possint pro tunc recipere robur contra insultus diabolicos, hoc per accidens est, & saltem possunt recipere alios effectus, scilicet remissionem peccatorum, & abstersionem reliquiarū eorumdem. Idemque declarat praxis Ecclesiæ, & *Rituale Romanum* dicens: *Infirmis autem, qui dum sanā mente & integris sensibus essent, illud petierunt, seu verisimiliter petiissent, seu dederint signa cōtritionis, etiamsi deinde loquelam amiserint, vel amentes effecti sint, vel delirent, aut non sentiant, nihilominus præbeatur. Sed si infirmus, dum phrenesi aut amentiâ laborat, verisimiliter posset quidquam facere contra reverentiam Sacramenti, non inungatur, nisi periculum tollatur omnino*: quod ipsum ligando, similive ratione tolli potest. 37.

Secùs, si aliquando usi sint ratione.

Secùs est de pueris (inquit *Pastorale Mechliniense Tit. de Sacram. extrem. Unct.*) *periculosè ægrotantibus, qui peccati mortalis, ac confessionis capaces sunt, licèt sint solùm octo aut novem annorum, & quàmvis numquam cōmunicaverint; ita tamen, ut si eos mori contingat, non sint eorum parentes urgendi ad exequias more adultorum.* Ratio est: quia capaces absolutionis & Pœnitētiæ, cujus unctio est consummativum, sunt etiam capaces ipsius unctionis. Deinde tales sunt capaces principalium effectuum hujus Sacramenti. Estque hoc bene notandum pro praxi: in qua interdum contingere natus est hàc in re defectus. 38.

Aut si pueri sint capaces confessionis ac peccati mortalis.

An autem requiratur, quòd suscipiens aliquando peccaverit actualiter, incertum est; eò quòd etiam in perfectè innocentibus possit hoc Sacramentum deservire ad confortandum, ne saltem in illa ultima lucta peccent. Ita plures Doctores. Juxta quos proinde B. Virgo fuit capax hujus Sacramenti, & fortè illud suscepit. 39.

An requiratur, ut inungendus peccaverit actualiter, disputatur.

Contrarium tamen non est minùs probabile, & docet *Aversa* cum plurimis aliis, ac supponit *Scotus d.* 23. *n.* 3. Ratio est: quia *Tridentinum* hoc Sacramentum vocat *consummativum pœnitētiæ*; cujus sive eliciendæ, sive suscipiendæ, perfectè innocentes

Opinio affirmativa suadetur.

non sint capaces, adeòque nec extremæ Unctionis. Deinde absolutè docet hoc Sacramentum abstergere reliquias peccatorum. Et Jacobi 5. de eodem dicitur: *Alleviabit eum Dominus*; intellige potissimùm à pressura peccatorum actualium. Et additur: *Si in peccatis sit*, id est, si aliqua adhuc remanserint, *remittentur ei*. Unde effectus & finis principalis hujus Sacramenti videtur peccata actualia in suscipiente supponere: ideoque præcipuè etiam parvuli dicebantur non esse illius capaces. Idem denique non parum suadet ipsa forma Sacramenti, quâ primariò & unicè postulatur à Deo indulgentia peccatorum. Et sanè incongruum apparet, ut etiam innocentissimæ Deiparæ applicata fuisset hæc forma: *Indulgeat tibi Deus, quidquid deliquisti per visum &c.* Unde effectus partialis ac minùs principalis non videtur reddere hujusmodi personas Unctionis capaces.

40. *Inungendus debet esse infirmus, & quidem graviter,*

Dico II. Ut aliquis sit capax hujus Sacramenti, debet esse infirmus. Patet ex Jacobi 5. *Infirmatur quis in vobis &c.* Nec sufficit infirmitas qualiscumque, sed debet esse gravis: sic ut *nemini, qui gravi morbo affectus non est, Sacramentum Unctionis dare liceat*; ut habet *Pastorale Mechliniense*. Immo debet esse tam gravis, ut prudenter timeatur ex eâ secutura mors.

Immo periculosè,

Patet ex *Florentino* dicente: *Hoc Sacramentum, nisi infirmo, de cujus morte timetur, dari non debet.* Et *Tridentinum sap. c.3.* declarat *hanc unctionē esse infirmis adhibendam, illis verò præsertim, qui tam periculosè decumbunt, ut in exitu vitæ cōstituti videantur: unde & Sacramentum exeuntium nuncupatur.*

Dandum est deficientibus præ mero senio.

Nihilominus etiam debet hoc Sacramentum præberi *iis, qui præ senio deficiunt, & in diem videntur morituri, etiam sine alia infirmitate*, ut præscribit *Rituale Romanum*.

Non sanis in conflictum, aut per sententiam occidendis.

Quod tamen inferiùs cavet, ut *non ministretur prælium inituris, aut navigationem, aut peregrinationē, aut alia pericula subituris, aut reis ultimo supplicio mox afficiendis.* Quod idem præscribit *Pastorale Mechliniense*. Et tamen si forent hujus Sacramenti capaces, non deberet iis adeò generaliter negari.

41. *Non debet expectari extremum periculum,*

Nihilominus non est necessariū expectare extremum periculum, sed sufficit, quòd infirmus judicio medicorum & peritorum censeatur periclitari de vita, ut colligitur ex Conciliis citatis.

Quando sit potiùs conferendum.

Immo curādum est, ut extremus articulus præveniatur: prout etiam monet *Catechismus Romanus Tit. de extrem. Unct. Sacram. §.9.* quando nimirum infirmo adhuc integra mens & ratio viget, ut ad uberiorem Sacramenti gratiam percipiendam ipse etiam infirmus suā fidem, ac piam animi volūtatem conferre possit, dum sacro linitur oleo, virtuteque Sacramenti contra diabolicos insultus, non tantùm in extremo articulo, sed etiam antea ingruentes, valeat adjuvari. Deinde cùm sanitas corporalis sit secūdarius illius effectus, convenit adhiberi, quando adhuc viget spes aliqua vitæ: non enim expectandum est, ut sanitas corporalis per conspicuum miraculū restituatur.

Abusus multorum meritò exstirpandus.

Quare meritò redarguendus est abusus multorum, sive Parochorum, sive Medicorum, sive aliorum habentium curam infirmorum, qui illud tempus ægroti ungendi studiosè observant, cùm jam omni sanitatis spe amissâ, vitâ & sensibus carere incipit. Ex quo nascitur alius abusus intolerabilis, ut hoc saluberrimum Sacramētum, quod ad sanitatem restituendam secundariò est institutum, à plurimis passim habeatur pro signo sanitatis desperatæ, & mortis infallibiliter secuturæ. Qui abusus deberet instructione etiam publicâ Concionatorum extirpari.

Peste laborantibus &c. statim expedit ministrari.

Hinc peste laborantibus, aut iis qui venenum mortiferum biberunt, vel lethaliter vulnerati sunt, potest hoc Sacramentum statim ministrari: immo ordinariè expedit, etsi adhuc vegeti videantur.

42. *Quidam Recentiores Græci æstimant sanos esse capaces,*

Ex opposito quidam Recentiores Græci, notante *Simeon Thessalonicensis*, affirmarunt sanos quoque esse hujus Sacramenti capaces, idque de facto à plerisque istius nationis observari, testatur *Petrus Arcudius lib. de Extrem. Unct. c.4.*

Quibus videtur favere Euchologium Græcorum.

Immo in *Euchologio Græcorum* ipse Titulus habet: *Officium olei peragendum in Ecclesia vel in domo*, quasi nempe pro sanis in Ecclesia, pro infirmis in domo sit peragendum.

Quod tamen explicat Iacobus Goar,

Sed *Jacobus Goar in Notis ad Officium Olei n.3.* id ita explicat, quòd graviter & desperatè infirmi ungantur domi: cùm apud Græcos ægri plerique è plebe aliorum manibus & ope studeant se deferri ad Ecclesiam, ibique nonnumquam plurium dierum spatio in Catechumenæis jaceant, & sacrâ tandem unctione sibi remedium exposcant.

Ritū & morem non satis probandum Græcorum.

Quòd autem adstantes completo Sacramento interdum petant inungi, etsi sani, vel tantùm leviter infirmi, idque ex devotione ob spiritualem benedictionem vel etiam lenimētum doloris obtinendum, testatur idem id fieri per unctionem merè ceremonialem, etiam ex mente Græcæ Ecclesiæ (quidquid *Arcudius* secùs senserit) & intentione ipsorum Presbyterorum, etsi unctioni adhibentium similem orationem.

Eodem modo excusat aliū ritum (quem *Arcudius* arguit) quo totus orationum & unctionum apparatus suscipitur à gravi peccatore sano vi pœnitentiæ impositæ, quòd scilicet etiam ex mente adhibentium sit tantùm quid ceremoniale, valēs ex opere operantis ad spirituales infirmitates peccatoris curandas. Quamquam (ut addit) S. Romanæ Ecclesiæ morem gerendo, sint potiùs Græci ab hac consuetudine deterrendi, ob periculum erroris, abusûs, aut illegitimæ intentionis. Saltem sanis non posse adhiberi ipsum unctionis Sacramētum, notissimū est ex Ritualibus & praxi Ecclesiæ, ex Conciliis, ipsoq; Jacobo Apostolo. Unde etiam *Innocentius IV. Epist. ad Episcop. Tusculanum*

in Cypro Legatum (quæ est apud *Bzovium ad annum* 1253.) præscribit Græcis in isto regno constitutis: *Nullus per sacerdotes vel Confessores pro satisfactione pœnitentia, unctio aliqua solummodo injungatur. Infirmis juxta verbum Jacobi Apostoli unctio exhibeatur extrema.*

43. *An ad valorem sufficiat morbus non periculosus, dummodo sit tam gravis.*

Quæri nihilominus posset, an si morbus quidem sit, sed non ita gravis, Sacramentum hoc haberet aliquem effectum. Respondet *Wiggers q.32. Suppl. n.3.* Si ægrotatio sit valdè levis, verisimile est nihil effici, quia Apostolus & citata Concilia de gravi infirmitate loquuntur; si autem sit gravis, quamvis non ita periculosa, probabile est Sacramentum hoc fore validum; peccaret tamen, qui sciens sic vel conferret, vel susciperet: dicit enim *Concilium Florentinum* non debere dari, nisi infirmo, de cujus morte timeatur. Hactenus *Wiggers* & consonat *Coninck d.19. num.25.* Qui allegat *Tridentinum sup. cap.3.* declarans *unctionem esse infirmis adhibendam, illis verò præsertim qui tam periculosè decumbunt, ut in exitu vitæ constituti videantur.* Ubi apparet simpliciter tantùm requiri infirmitatem, specificari tamen valdè periculosam quasi huic principaliùs correspondeat sacra unctio.

44. *Concluditur quòd non.*

Nihilominus in contrarium stat communis (ut refert *Diana Parte 9. Tract. 6. Resol. 45.*) Doctorum sensus. Quem confirmat constans praxis Ecclesiæ universaliter prohibentis ministrari hoc Sacramentum ulli non periculosè infirmo; quod sanè non faceret, privando alios infirmos maximâ utilitate Sacramenti, si forent illius capaces. Favet etiam illud *Jacobi 5. Inducat,* id est, advocet seu accersat, *Presbyteros Ecclesiæ.* Quod denotat gravem corporis afflictionem, seu infirmitatem, quâ æger detineatur. Similiter vox Græca correspondens verbo latino, *Infirmatur*, denotat graviorem morbum: prout etiam periculum ægrotantis, quasi deficientis & morbo succumbentis, significat textus Græcus, ubi noster habet: *Oratio fidei salvabit infirmum. Tridentinum* verò declarans & statuens unctionem adhibendam esse infirmis, loquitur de infirmis periculosè: non enim ordinat (quod alioquin cōtextus consequenter indicaret) ut etiam aliis infirmis adhibeatur. Addit tamen præcipuè esse adhibendam, quando periculū est extremum, seu iis qui *tam periculosè decumbunt, ut &c.* (ubi supponit etiam alios debere periculosè infirmari) si videlicet necdum sit adhibita. Quod etiam satis intelligitur ex subjecta materia, & ex *Florentino*, quod *Tridentina Synodus* imitatur.

Neque ob hoc fiet, Sacramentum sæpè conferri invalidè, si videlicet periculū subesse putatum verè non subsit: quia cùm Salvator ministrationem hujus Sacramenti hominibus reliquerit, existimandum omninò est, id eâ lege factum, ut quoties prudenter judicaverint subesse mortis periculum, ministrari queat. Quod significat modus loquendi *Florentini. De cujus morte timetur.* Immo tunc est certum periculum, ut notat *Aversa quæst. de Sacram. extr. Unct. sect. 8.* id est, talis status ex quo prudenter timetur mors; sed solùm dubia est ipsa mors.

QUÆSTIO VI.

Quos Effectus habeat hoc Sacramentum?

45. *Effectus recensentur ipsis Tridentini verbis.*

RESP. ultra gratiam habitualem (quæ est effectus omnibus Sacramentis cōmunis) hoc Sacramentum specialiter *Delicta si quæ sint adhuc expianda, ac peccati reliquias abstergit, & ægroti animam alleviat, & confirmat, magnam in eo divinæ misericordiæ fiduciam excitando, quâ infirmus sublevatus & morbi incommoda ac labores leviùs fert, & tentationibus dæmonis calcaneo insidiantis faciliùs resistit, & sanitatem corporis interdum, ubi saluti animæ expedierit, consequitur.* Ita verbotenus *Tridentinum sup. c.2.*

46. *Qualiter remittat Unctio mortalia aut venialia.*

Ex quibus verbis hujus Sacramenti effectus speciales habentur, primus remissio peccati (qui etiam indicatur *Jacobi 5. Si in peccatis sit, remittentur ei*) mortalis per accidens propter bonam fidem, quià peccator attritus illud suscipit; venialis autem per se, quamquàm probabiliùs prærequiratur, etiam in justis, aliquis pius motus. Quòd verò per accidens deleat hoc Sacramentum mortalia in bonâ fide attrito, fatētur etiam plures, qui hoc de aliis Sacramentis vivorum negant, ob generalem locutionem *Jacobi* Apostoli suprà, & *Tridentini* suprà dicentis etiam *delicta abstergi.* Nullatenus tamen admitti potest, quòd hoc Sacramentum sufficiat ad delendum mortalia, quæ non potest infirmus confiteri, etsi sciat se tantùm attritum. Obstat enim communis sensus, & ratio Sacramenti vivorum, quod non potest scienter suscipi à peccatore. Deinde talis deberet etiam postea confiteri peccata sic remissa; quod signum est, unctionem numquam esse per se medium justificandi. Nec aliud indicat *Jacobus* Apostolus, & consequenter nec *Tridentinum*; quod utique non recessit à constanti & communi Theologorum sensu.

47. *Remittit pœnas temporales, Excitat fiduciam,*

Secundus effectus est deletio pœnarum, non quidem omnium semper, sed plurium vel pauciorum pro dispositione suscipientis. Tertius excitatio fiduciæ in divinam misericordiam: anima enim tunc memor peccatorum, propter instans judicium, & debilitatem corporis, quæ in animā redundat, facilè desperaret. Quartus, robur contra insultus diabolicos tunc propter finem certaminis acriores. Quintus, recuperatio sanitatis corporalis, si ita saluti animæ expedierit.

Dat robur contra infestationes dæmonis.

Hic

48. *Restituit sanitatem, sed fallibiliter,* Hic ultimus effectus est fallibilis,ut patet: cùm sanitas corporalis virtute hujus Sacramenti non restituatur, nisi quando saluti animæ expedierit. An autem tunc saltem sit infallibilis, adhuc non constat. *At juxta Multos infallibiliter, quando expedit animæ saluti.* Affirmat autem *Suarez* & alii.Sic enim videtur posse intelligi,illud *Florentinum. Si expedit*; supple, animæ saluti: adeòque hâc conditione positâ semper sanitatem conferri. Quod autem *Tridentinum* dicit *sanitatem corporis interdum, ubi saluti animæ expedierit, consequi*, videtur debere intelligi, non quòd interdum tantùm infirmus consequatur sanitatem,etiãsi expedierit animæ saluti; sed quia hoc ipsum interdum solùm expedit, declarat Concilium infirmum cõsequi sanitatem interdum, quando scilicet sic expedit; etsi tunc non solùm interdum, sed semper id fiat. *Quod tamen non satis probatur.* Verùm *Florentinum* posset quoque intelligi generatim, scilicet si expediat secùdùm ordinem divinæ providentiæ; cujusmodi conditio subintelligitur etiam in reliquis, quæ oramus & fallibiliter impetramus. *Tridentinum* autem facilè & obviè intelligi posset, quòd ubi saluti animæ expedierit, consequatur infirmus sanitatem, tamen nequidem tunc semper, sed interdum, quando scilicet consonat ordini,tum naturalis, tum præcipuè supernaturalis providentiæ Dei,præsertim circa infirmum. Idque videtur firmari experiẽtiâ: cùm pauci admodum sanentur; & tamen non sit ita credibile, quòd nullius alterius inuncti saluti profuisset restitutio sanitatis corporalis, quin potiùs plurimi sancti & electi, ipsaque Deipara (posito quòd fuerit inuncta) multa adhuc opera meritoria fecissent, si post unctionem diutiùs supervixissent.

QUÆSTIO VII.

An hoc Sacramentum sit iterabile, & an ejus suscipiendi sit aliqua obligatio?

49. *Est iterabile,* DIco I.Hoc Sacramentum potest iterari.Ita expressè *Tridentinum sup.c.3.* Ratio est: tum quia non imprimit characterem: tum quia confertur instar medicinæ; medicina autem potest iterari. Idem docet perpetua praxis Ecclesiæ.

Non tamen in eodem periculo, Porrò hoc Sacramentum iterari potest, quoties sublato priori periculo mortis reincidit in novum,licèt recurrat eadem infirmitas,ut patet ex *Tridentino suprà*: quia hoc Sacramentum non respicit infirmitatem, sed infirmitatis statum. Gratiæ quoque actuales,quæ illius intuitu dantur,non videntur deberi, nisi quamdiu durat mortis periculum; adeòque si ipsum de novo redeat,infirmus est denuò ad luctam armãdus. Quia verò Sacramentum sufficienter operatur suum effectum, quam diu durat idem periculum, non potest in eodem statu infirmitatis sive in periculo mortis moraliter uno iterari,ut Omnes pro indubitato tenent, & expressè tradit *Rituale Romanum* & *Pastorale Mechliniense*. Idemque supponit *Trid. sup. c.3.* dum iterationem hujus Sacramenti concedit sub conditione novi morbi & periculi. Quare supponunt communiter Doctores ipsum invalidè iterari *Ne quidem validè.* in mortis periculo moraliter eodem (etsi omnino incertum id existimet *Arriaga d.53.num.48.* addens tamen debere dici, quòd omnino non valeat, si ex usu Ecclesiæ discurrere velimus) nam alioquin non est ulla rationabilis causa, ob quam Ecclesia id tam strictè omni casu prohiberet, nec unquam practicaret. Quod apertum satis est signum invaliditatis: Sacramenta enim iterabilia non prohiberet iterari in tanta ægri necessitate, accedente ejus saltem tacito desiderio,& maximâ utilitate.

50. *Nec obstat usus Græcorum,* Unde quod Græci hodie plures sacerdotes adhibent, qui successivè singuli infirmum cum formæ prolatione inungunt, vel est reponendum inter abusus, vel unctiones posteriorum sacerdotum censendæ sunt solùm ceremoniales: quàmvis *Jacobus Goar in Notis ad Offic. Olei num.37.* contendat abusum non esse, singulasque unctiones esse sacramentales. Et allegat in confirmationem *Sacramentarium S. Gregorii* (quod ex quodam M. S. Codice S.Eligii nuper edidit *Hugo Menardus*) in quo *Neque liber Sacramentorum S. Gregorii.* præscribitur iteratio extremæ Unctionis circa eumdem infirmum per plures dies successivè facienda. Verùm hactenus mihi non constat, repetitas ejusmodi unctiones, fuisse aliter quàm per modum ceremoniæ seu cujusdam sacramentalis,non autem Sacramenti,adhibitas ad partes laborantes seu morbidas, si æger nondum convalesceret; etsi repetita fuerit communio Eucharistiæ diebus singulis cum istis unctionibus.

Hinc donec Ecclesia aliud declaret,stãdum potiùs videtur communi sensui Doctorum adeò in doctrina & usu ipsius Ecclesiæ fundata, quàm obscuris quibusdam scriptis, nuper editis per *Menardum*, quibus quantum auctoritatis tribui debeat, hactenus non ita appatet: maximè si vetustus auctor *Amalarius l.2. de Offic. Eccles. c.12.* (quem refert *Menardus in Notis pag.285.*) de his scripserit: *Est libellus quidam apud nos de sacris Ordinibus, nescio cujus auctoritatis &c.* Mirum etiam (ut alia taceam) ibi Subdiaconatum statui inter minores Ordines; à quibus tamen eum distinguit ipse *Gregorius lib.4. Epist.88.* ut refert idem *Menardus pag.280.* Alioquin si constaret authenticè librum istum verè esse Sacramentarium S. Gregorii, non parum ponderis adferret opinioni, quæ assereret iterationem esse validam. Prout sanè non incongruè potuisset Christus instituere, ob peccata præsertim venialia,

quæ durante morbo denuò obrepunt, & augmentum auxiliorum divinorum in extrema luctâ, aut etiam efficaciùs impetrandam sanitatem, operatione sacramentali sæpiùs repetitâ.

51. *Qualiter sufficiat cessasse prius, & adesse novum periculum.* Advertendum autem non esse necessarium, quòd infirmus plenè recuperet sanitatem, & postea incidat in similem, vel alium morbum, & simile periculum, sed satis est, si manente infirmitate, evadat periculum mortis, & post aliquod tempus, iterum incidat in periculum mortis. Immo etsi antiquum periculum, non tamen ita urgens, cum ipsa ægritudine perleveret (ut frequenter contingit in astmaticis, hydropicis, phthisicis, in quibus radice morbi permanente, morbi status sæpè notabiliter variatur, ut nunc in periculo urgenti constituti, & lecto affixi, postmodū plateas & Ecclesiam frequentēt) si postea contingat novum periculum urgere, validè iteratur Sacramentum, toties quoties id contigerit, ut post *D. Thomam, Albertum* & *Paludanum* tradit *Sylvester*, *Victoria*, *Henriquez*, *Suarez*, *Diana* & alii Recentiores communiter.

52. *Quid si periculo pristino accedat novum disparatum.* Quòd si etiam contingat uni periculo accedere novum, non tamquam accessorium prioris morbi, sed tamquam planè disparatum, v. g. si inunctus ob phthisim inficiatur peste, aut vulneretur lethaliter, aut incidat in lethargum sive apoplexiam, adhuc censet *Decastillo d. 1. dub. 10. n. 166.* infirmum posse denuò inungi: eò quòd novum periculum disponat ad novum agonem: prior autem unctio solùm deserviat priori periculo secundùm quod ex priori morbo oriri poterat, & consequenter agoni quatenus inde orituro: dum igitur accedit disparatum periculum mortem per se accelerans, sicut agon iste non oritur ex priori periculo, sed ex secundo, sic apparet esse indigentia secundi Sacramenti munientis; quantumvis prior ægritudo nondum abierit, quod est per accidens. Confirmatur: quia durāte secundo periculo fieri posset, ut evanesceret periculum morbi prioris; adeòque Unctio ministrata hujus intuitu non ampliùs serviret, & consequenter denuò ministranda foret: ergo similiter, etiamsi prius periculum adhuc perseveret.

53. *Non est gravis obligatio suscipiendi hoc Sacramentum.* Dico II. Per se loquendo non peccat mortaliter, qui hoc Sacramentum, etiam datâ opportunitate, non suscipit. Ita communiter Doctores, contra *Petrum Soto*, *Wiggers*, & paucos alios. Ratio est, quòd nec præceptum divinum nec humanum hujus rei extet. Immo Ecclesia prohibet hoc Sacramentum conferri tempore interdicti, cap. *Quod in te, de Pœnit. & Remiss.* quo tamen tempore Pœnitentiam & Viaticum permittit ministrari, quia videlicet eorum susceptio est in præcepto. Docet quidem *Tridentinum sup.* Unctionem habere *mandatum Dei*; sed intellige, instituentis & volentis, ut fit in Ecclesia, ac ministretur à Pastoribus; ut patet ex textu. Consuetudo autem nō est introducta animo obligatorio, ut communiter Doctores & Practici testantur; sed animo promovendi salutem in tanta indigentia.

54. *Seclusò scandalo, & contemptu.* Dixi in Conclusione, *Per se loquendo*: quia ratione scandali posset omittens mortaliter peccare, præsertim in his regionibus, in quibus non solet omitti. Similiter ratione contemptûs, ut docet *Tridentinum sup. in fine cap.* dicens: *Nec verò tanti Sacramenti contemptus absque ingenti scelere & ipsius Spiritûs sancti injuria esse posset.* Quæ verba si attendisset *Suarez disp. 44. sect. 1.* non dixisset, Concilium non difinivisse contemptum hujus Sacramenti esse peccatum mortale, sed simpliciter docuisse ipsum non contemni sine peccato: cùm doceat expressè ipsum contemni non posse absque ingenti scelere, quod utique est peccatum mortale. *Quem esse mortalem expressit Tridentinum non satis ponderatum à Suario.*

Dixi etiam in Conclusione *mortaliter*: quia negligens in extremo periculo medium tam utile ad salutem, quando facilè potest obtineri, à peccato veniali contra charitatem propriam vix potest excusari. *Vix potest à veniali excusari non suscipiens dum facilè potest.*

DISPUTATIO DECIMA.

De Sacramento Ordinis.

I. *Ordo multipliciter sumitur.* Ordo interdum sumitur, ut sit idem quod respectus prioris & posterioris. Secundò atque etiam propriè significat certum inter homines statum seu gradum in Republica. Quo sensu dicitur quis esse Ordinis senatorii, Ordinis equestris &c. Simili etiam sensu in Ecclesia vocatur Ordo clericalis, atque etiam Status religiosi appellantur Ordines. *Usitatè sumitur pro* Magis autem ad præsens propositum, idque usitatè sumitur Ordo pro gradu permanente, sive pro spirituali potestate, quæ ministris Ecclesiæ traditur, ad conficienda vel ministranda Sacramenta, ac præsertim Eucharistiæ Sacramentum & Sacrificium, vel saltem ea quæ proximè vel remotè ad eadem Sacramenta referuntur. *spirituali Potestate per Ordinationem collatâ.* Denique sumitur pro certo ritu externo & transeunte, quo dicti ministri consecrantur, eisque potestas præfata confertur: qui ritus etiam frequenter & propriè dicitur Ordinatio, & habet Ordinem præcedenti modo *Usitatè etiā, & maximè ad propositum pro ipsa Ordinatione.*

modo acceptum pro effectu. Estque hæc ultima acceptio maximè ad sensum præsentis loci. Unde fit

QUÆSTIO I.

An in Ecclesia sit verum Ordinis sive Ordinationis Sacramentum?

2. *Qui negaverint dari Sacramentum Ordinationis.*

NEGAT *Lutherus lib. de Captivitate Babylonica c. de Ordine*, *Kemnitius*, & quidam alii Hæretici recentiores. Non est tamen ausus negare *Calvinus*, qui etsi plerisque locis duo tantùm Sacramenta admittat, Baptismum videlicet & Cœnam, veluti omnibus communia; alibi tamen agnoscit etiam Ordinationem pro vero Sacramento. Quod etiam faciunt præcipui ex *Lutheranis*, teste *Bellarm. lib. de Sacramento Ordinis c. 1.*

Ipsum in Ecclesia dari est de fide.

Notissimum autem fidei dogma habet in Ecclesia dari verum & propriè dictum Ordinis Sacramentum. Probatur I. ex Scriptura *Lucæ* 22. *Hoc facite in meam commemorationem.* Quibus verbis Christus Apostolos constituit Sacerdotes, dando eis potestatem in suum corpus verum. Deinde post resurrectionem contulit eisdem potestatem in corpus suum mysticum, quando dedit illis potestatem remittendi peccata dicens *Joan.* 20. *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata &c.* Ubi per Spiritum sanctum indicatur gratia per istam Ordinationem collata.

Probatur ex Evangelio.

3. *Item ex Epistolis Pauli.*

Insuper Apostolus 1. *ad Timoth.* 4. ait: *Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam* (id est, ipsam formam Ordinationis ut multi intelligunt; vel potiùs instinctum divinum, de adolescente Timotheo in Episcopum ordinando, cujus fit mentio *cap.* 1. ubi dicitur: *Secundùm præcedentes in te prophetias*; ut explicat noster *Sasbouth*, *Estius* & alii) *cum impositione manuum presbyterii*, id est, cœtûs seu collegii Presbyterorum. Quo nomine ibi more Scripturæ etiam comprehenduntur Episcopi. Et 2. *ad Timoth.* 1. ait: *Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum.* Ubi apparet symbolum sensibile, manuum scilicet impositio, & effectus Sacramento proprius per illud collatus, nempe gratia. Frustrà autem hæc verba ad sensum alienum detorquere conati sunt Hæretici: cùm ipsa de se satis clara sint, & in sensu Catholico semper ea intellexerit Ecclesia & in praxi retinuerit.

4. *Locus Act. 10. Expenditur.*

Allegant etiam aliqui, signanter *Aversa q. 1. sect. 1.* illud *Act.* 10. *Tunc jejunantes & orantes, imponentesque eis* (scilicet Paulo & Barnabæ ceteri Apostoli) *manus, dimiserunt illos.* Ubi (inquit *Aversa*) Apostoli ordinaverunt Paulum & Barnabam, scilicet in Episcopos. Quod necessariò dicendum videtur, ut rectè alioquin Sacramentum Ordinis colligatur ex Scriptura agente de impositione manuum, ac ne aliàs præcipuus locus ex Epistolâ ad Timotheū Catholicis in præsenti eripiatur. Aliis nihilominùs apparet Paulum & Barnabam ibi non fuisse ordinatos, sed solùm dimissos in opus, ad quod à Spiritu sancto erant segregati, cum impositione manuum, veluti quâdam benedictione. Nec videtur credibile Paulum ante id tempus necdum fuisse Episcopum. Neque ob hoc eripiuntur Catholicis alia loca à nobis præmissa; utpote in quibus expressa fit mentio gratiæ datæ per impositionem manuum: quod hîc non fit.

Probatur II. ex Patribus, Pontificibus & Conciliis. *Ambrosius de Dignitate sacerdotali c.* 5. ait: *Homo imponit manus, Deus largitur gratiam.* *Augustinus lib. 2. cōtra Epistolam Parmeniani cap.* 13. comparans Ordinationem cum Baptismo ait: *Utrumque Sacramentum est, & quâdam consecratione utrumque homini datur; illud cùm baptizatur, istud cùm ordinatur: ideoque in Ecclesia Catholica utrumque non licet iterari.* Et infrà: *Si utrumque Sacramentum est, quod nemo dubitat* (& tamen dubitant, immo negant nuper nati sectarii) *cur illud non amittitur, & istud amittitur? Neutri Sacramento injuria facienda est.* Auctoritates *Dionysii, Cypriani, Chrysostomi, Innocentii I. Leonis I. Gregorii magni*, & aliorum, vide apud *Bellarminum c.* 3. Idem paret ex *Concilio Calcedonensi can.* 2. *Florentino in Decreto de Armenis. Trid. sess. 7. can. 1. de Sacramentis in genere* & *sess. 23. can.* 3. Unde *c.* 3. meritò dixit: *Cùm Scriptura testimonio, Apostolicâ traditione, & Patrum unanimi consensu perspicuum sit, per sacram Ordinationem, quæ verbis & signis exterioribus perficitur, gratiam conferri, dubitare nemo debet, Ordinem esse verè & propriè unum ex septem sanctæ Ecclesiæ Sacramentis.*

5. *Accedunt testimonia Patrum,*

Et Conciliorum.

Accedit denique ratio Theologica: quia exstat in Ecclesia exercitium sacrarum functionum, ad quas conveniebat à Christo relictam esse in Ecclesia potestatem, eamque non esse omnibus sine discrimine communem, sed personis sensibili & modo hominibus accommodato designandis specialem: qui ritus sensibilis est Ordo, de quo agimus, à tempore Apostolorum usque nunc per Pontifices usitatus: quem denique non conveniebat à Christo gratiæ Auctore relinqui sine proportionatis gratiæ donis ad functiones tam sacras dignè obeundas necessariis. 6.

Accedit ratio Theologica.

Sanè ipsa Lex vetus, non quosvis, sed certos designari mandabat ministros, mediis certis ritibus: quantò magis id Legis novæ incumbebat Auctori, qui non ad sanguinem hircorum, sed pretiosum sanguinem

guinem Agni immaculati offerendum eos designabat. Unde etiam amplior sanctificatio scilicet interna, ministris per ritus illos conferenda erat: Novum enim testamentum *in melioribus repromissionibus sancitum est*, ut dicitur *ad Hebr.* 8.

QUÆSTIO II.

Quot sint Ordines, & quæ officia singulorum?

7. *Septem sunt Ordines.* DICO I. Communiter recensentur septem Ordines, scilicet Sacerdotii, Diaconatûs, Subdiaconatûs, Acolythi, Exorcistæ, Lectoris, Ostiarii. Hos enumerat *Tridentinum sup. c. 2.* & *Carthaginense IV.* Eosdem tamquam rem antiquam enumerat *Cornelius Papa* circa annum 255. *Epistolâ ad Fabium Antiochenum* apud *Eusebium l. 6. c. 33.* & *Cajus Papa* circa annum 284. *in Epistola ad Felicem.* Ex quibus patet usum horum Ordinum esse in Ecclesia antiquissimum: adeò ut *Trid. suprà* dicat etiam Subdiaconatûs & quatuor minorum Ordinum nomina atque propria ministeria ab ipso Ecclesiæ initio in usu fuisse. Vide *Baronium ad annum Christi* 44.

8. *Episcopatus est verus Ordo aliqualiter à simplici Sacerdotio distinctus.* DICO II. Episcopatus est verus Ordo à Christo institutus, & à simplici Sacerdotio aliqualiter distinctus. Est communis & satis certa Doctorum sententia. Probatur ex *Anacleto Papa IV. post S. Petrum Ep. 3. c. 1. Damaso Papa Ep. 4. Leone I.* & refertur c. *Omnium Sacerdotum dist. 32. Gelasio Papa*, & refertur c. *Diaconos dist. 93.* qui Episcopatum appellant Ordinem, & à simplici Sacerdotio distinguunt. Similiter in *Carthaginensi IV.* describitur specialis ritus consecrandi Episcopos, sicut describitur ritus ordinandi Presbyteros, Diaconos &c. Accedit auctoritas *Tridentini*, quod allegabitur *n. seq.*

9. *In numero septenario sub nomine Sacerdotii comprehenditur.* Nec obstat, quòd communiter tantùm septem Ordines soleant recenseri: nam tunc sub Sacerdotio comprehenditur Episcopatus: quia (ut ait *Anacletus suprà*) *Sacerdotum Ordo bipartitus est, & sicut Dominus illum constituit, à nullo debet perturbari.* Et *c. 2. Ampliùs quam isti duo ordines Sacerdotum* (simplicium videlicet & Episcoporum) *nec nobis à Deo collati sunt, nec Apostoli docuerunt.* Alioquin si nomine Sacerdotii intelligeretur solum simplex Sacerdotium, reverà quidem essent octo Ordines, juncto Episcopatu; etsi hic non soleat separatim numerari, eò quòd non sit ita à ceteris distinctus, uti ceteri inter se: cùm juxta dicenda *n. 25.* essentialiter prærequirat Sacerdotium: Aliàs ipsum *Tridentinum* non obscurè Episcopatum inter Ordines agnoscit: nam suprà *c. 3.* ad probandum quòd Ordinatio sit Sacramentum, adducit locum Apostoli *2. ad Timoth. 1.* qui *Ipsum Tridentinum agnoscit Episcopatum esse Ordinem.* juxta communem expositionem agit de Ordinatione Episcopali. Et *cap. seq.* dicit *nullius secularis potestatis auctoritatem ita requiri in ordinatione Episcoporum, Sacerdotum & ceterorum Ordinum, ut sine ea irrita sit Ordinatio.*

10. *Probatur idem ratione Theologicâ.* Ratio Theologica est: quia Episcopatus est gradus eminens in Ecclesia Dei, continens potestatem ad conficienda Sacramenta Confirmationis & Ordinis, quorum alii Sacerdotes non sunt ministri ordinarii, etiam validè. Et si per respectum ad Eucharistiam, quis contendat Ordinem esse definiendum, sanè Episcopatus specialem ad illam respectum dicit, quatenus constituit legitimos Eucharistiæ ministros.

Episcopatum esse à Christo institutum specialiter probatur. Porrò Episcopatum esse à Christo institutum, certum est ex *Anacleto suprà*; & ex *Tridentino suprà* dicente ad ordinem hierarchicum Ecclesiæ præcipuè pertinere Episcopos, qui in locum Apostolorum successerunt. Et *can. 6.* definit: *In Ecclesia Catholica esse hierarchiam divinâ ordinatione institutam, quæ constat ex Episcopis & Presbyteris & ministris.*

11. *Et quidem tamquam gradum superiorem simplici Sacerdotio.* Ex quibus locis similiter manifestum est, Episcopos esse simplicibus Sacerdotibus superiores. Idem contra Hæreticos recentiores definit *can. 7.* Quod etiam patet ex perpetuâ traditione Patrum & Ecclesiæ: nam ab initio extiterunt Episcopi Presbyteris superiores, ut perspicuum est ex tota Ecclesiastica historia: idque originem habuisse ex institutione Christi, testantur & supponunt antiquissimi Patres, *Anacletus suprà*, *Dionysius c. 5. Eccles. hierarch.* & alii. Unde juxta *Tridentinum sup. c. 1. Anacletum suprà, Augustinum, Leonem* & alios, Episcopi succedunt in locum Apostolorum, Presbyteri verò in locum 72. Discipulorum; qui erant utique inferiores respectu Apostolorum. Denique Episcopi sunt in Ecclesia, quod in Synagoga Moyses, Aaron & principes Sacerdotum, Presbyteri verò obtinent locum Sacerdotum communium, juxta *Hieronymum in Epist. ad Evagrium, Concilium Hispalense II. can. 7. Leonem Epist.* 88. ergo sunt superiores respectu Presbyterorum, sicut Aaron & principes Sacerdotum respectu aliorum.

Ex his etiam satis manifestè patet Episcopum Presbyteris absolutè superiorem esse jure divino, & signanter ex verbis *Tridentini suprà can. 6.* item *can. 7.* ubi simul explicat, quâ ratione sit superior, quia videlicet ipse solus potest ordinare Presbyteros, utique ex institutione Christi, qui etiam ministrum Sacramentorum determinavit. Unde semper irritum & inane fuit habitum, quidquid non Episcopi circa Ordinationem Presbyterorũ attentassent. Similiter circa Confirmationem nil potest simplex Sacerdos, nisi ex commissione, saltem Pontificis.

An autem

52\. *An Superioritas quoad jurisdictionem sit juris divini.*

An autem superioritas Episcoporum quoad jurisdictionem sit juris divini, controversum est. Nam *Vasquez* & alii censent esse juris divini, & ab Ecclesia tantùm applicari materiam, v.g. diœcesim. Sed plerique alii existimant esse juris humani. Quod si bene explicetur, omnino verum existimo: nam etsi jure divino & ex voluntate Christi sint in Ecclesia Episcopi, qui eam tamquam ordinarii Pastores sub summo Pontifice regant; ideoque *Tridentinum suprà cap. 4.* declaret eos esse *positos, sicut Apostolus ait, à Spiritu Sancto regere Ecclesiam Dei*, & consequenter obligetur Papa eos vocare in partem solicitudinis: Christus tamen immediatè non dat illis jurisdictionem, sed summo Pontifici id commisit, nam (ut ait *Leo Papa serm. 3. de sua Assumptione*) *si quid cum eo commune ceteris voluit esse principibus, numquam nisi per ipsum dedit, quidquid aliis non negavit*. Hinc Pontifex concedit jurisdictionem talem, & illis Episcopis, sicut videtur ipsi ad utilitatem Ecclesiæ conveniens: concessam quoque restringit vel ampliat, etiam materiâ v.g. diœcesi applicatâ: eamque Episcopi non habent præcisè per Ordinationem seu Consecrationem, sed etiam antè, eo ipso quòd sunt confirmati: quemadmodum etiam alii non Episcopi frequenter similem jurisdictionem à Pontifice obtinent, v. g. Prælati Religionum. Quæ & alia satis manifestè indicant, Episcopos immediatè accipere jurisdictionem à Pontifice; qui tamen circa potestatem Ordinis, eò quòd sit juris divini, non potest aliquam inducere variationem.

13\. Contra prædicta objiciuntur quædam loca Patrum, præsertim *Hieronymi*, qui in *c. 1. ad Titum* ait: *Idem est Presbyter, qui Episcopus: & antequam diaboli instinctu studia in Religione fierent, & diceretur in populis, ego sum Pauli .... communi Presbyterorum consilio Ecclesiæ gubernabantur: postquam verò unusquisque eos, quos baptizaverat, suos esse putabat, non Christi, in toto orbe decretum est, ut unus de Presbyteris electus superponeretur ceteris.* Ergo Episcoporum dignitas & distinctio à Sacerdotibus est inventum humanum. Resp. Neg. seq. Ad *Hieronymum* respondent Nonnulli ipsum fuisse istius sententiæ seu potiùs erroris.

Explicantur quædam loca Hieronymi.

Sed dico, ipsum ad summum velle, quòd Episcopus quoad jurisdictionem sit superior Presbyteris ex Ecclesiæ ordinatione; quam tamen non improbat *Hieronymus* (sicut olim improbabat *Aërius*, & nunc recentiores Hæretici) sed abusum illius ex arrogantia quorumdam Episcoporũ provenientem in despectum Presbyterorũ, quos Episcopi priùs in regimine velut suos Consiliarios magis familiariter adhibebant, sicut decebat modestiam Christianam. Quod itaque ait: *Idem est Presbyter, qui Episcopus*; intellige, exceptâ ordinatione, in qua Episcopum esse jure divino superiorem, clarè docet ipse *Hieronymus Ep. ad Evagrium* dicens: *Quid facit Episcopus, exceptâ Ordinatione, quod Presbyter non faciat?* id est, facere nequeat, si ei committatur. Immo & priorem eminentiam quodammodò fundari in jure divino, saltem mediatè (uti diximus) ibidem insinuat *Hieronymus*, dum ait, ita se nunc habere Episcopum, Presbyteros & Diaconos, sicut in Synagoga Pontifex, ejus filii Sacerdotes, & Levitæ; eminentia autem istius Pontificis etiam in jurisdictione fundabatur in jure divino.

Qui alibi clarè adstruit doctrinam sanam.

Objicitur II. Scriptura videtur confundere variis locis nomen Episcopi & Presbyteri, *ad Philip. c. 1. ad Timoth. 3.* & alibi. Resp. apud Apostolum non distingui nomina, uti nunc, sed utraque passim tribui, tum simplicibus Sacerdotibus, tum Episcopis, cùm utrisque conveniat nominis ethymologia. Semper tamen inter istos gradus fuit in re distinctio, ut ex perpetua traditione evidenter constat; ideoque etiam nomina statim fuere discreta, ut simplices Sacerdotes tantùm Presbyteri, soli autem supremi vocarentur Episcopi, uti ex actis & ordinationibus antiquissimorum Pontificum à tempore Apostolorum constat. Putat verò *Epiphanius Hæresi 75.* quibusdam in locis tempore Apostolorum nullos omnino simplices Presbyteros fuisse, sed in ea Sacerdotum raritate eos simul fuisse Episcopos: ideoque Apostolum *1. ad Timoth. 3.* solùm præscripsisse merè necessaria, ordinari scilicet Episcopum cum aliquot Diaconis, descriptâque qualitate Episcoporum mox ibi trãsiisse ad Diaconos, nil dicendo de officio Sacerdotum. Quod tamen *Chrysostomus in hunc locum*, factum putat ideo, quòd Sacerdotibus eadem penè competant, quæ Episcopis. Unde etiam Episcopos & simplices Presbyteros aliquando communicasse in eodem nomine testatur idem *Chrysostomus in c. 1. Ep. ad Philipp.* tractans illud, quod Apostolus scribat Episcopis Philippensibus: cùm tamen in unica civitate unus tantùm fuerit Episcopus, hoc nomine accepto in usitata postmodum significatione. 54.

Qualiter Scriptura interdum confundat nomina Episcopi & Presbyteri.

Dico III. Prima Tonsura non est verus Ordo. Ita communissimè Theologi. Probatur: quia etsi fuerit ab initio Ecclesiæ, tamen non recensetur inter Ordines ab antiquis Patribus, nec à *Tridentino sess. 23. c. 2.* ubi tamen ex instituto omnes Ordines enumerat: quinimmo illam tamquam quid prævium ad omnes Ordines distinctè recenset, ibidem dicens: *Cùm autem divina res sit, tam sancti Sacerdotii ministerium; consentaneum fuit, quò dignius, & majori cum veneratione exerceri posset, ut in Ecclesia ordinatissima dispositione plures, & diversi essent ministrorum Ordines, qui Sacerdotio ex officio de-* 55.

Prima Tonsura non est Ordo.

cio deservirent, ita distributi, ut, qui jam clericali Tonsurâ insigniti essent, per minores ad majores ascenderent. Et *c. 6. de Reform.* inquit: *Nullus primâ Tonsurâ initiatus, aut etiam in minoribus Ordinibus constitutus &c.* & *c.* 10. prohibet Abbatibus exemptis cuiquam, qui regularis subditus sibi non sit, Tonsuram vel minores Ordines conferre. Similiter in *Pontificali Romano* non vocatur Ordinatio ad primam Tonsuram, uti ad alios Ordines. Est igitur solùm dispositio quædam Ecclesiastica ad Ordines, per quam non confertur specialis potestas ad aliquod peculiare circa altare aut Sacerdotem ministerium (uti fit in aliis Ordinibus) sed tonsuratus solùm fit capax beneficii & immunitatis Ecclesiasticæ, & ut in obsequium seu ministerium aliquod consecrari possit. Subinde tamen in jure Canonico (ut c. *Cùm contingat de Ætat. & Qual. & Ord. præficiend.*) vocatur Ordo clericalis, latè sumendo Ordinem, ut sit idem quod status clericalis.

Sed dispositio quædam Ecclesiastica ad Ordines.

Etsi interdum in jure largè appelletur Ordo.

16. Dico IV. Psalmodia seu officium Cantoris non est Ordo, saltem distinctus à Lectoratu; adeòque præter Ordines suprà assignatos non dantur alii. Ita communiter Theologi. Probatur: quia non recensetur à *Tridentino* inter Ordines. Et in *Pontificali Romano* collatio officii Cantoris non vocatur ordinatio, prout appellatur collatio aliorum officiorum ab Episcopatu usque ad officium Ostiarii inclusivè. Quare etiam non confertur speciali aliquâ ordinatione, ut patet ex *Carthaginensi IV.* ubi dicitur de Psalmista: *Potest absque scientia Episcopi, solâ jussione Presbyteri, officium suscipere cantandi.* Cùm tamen veri Ordines soliùs Episcopi auctoritate solerent conferri. Neque etiam est permanens officium, sed ad tempus secundum Episcopi aut etiam Presbyteri arbitrium. Deinde nulla est ratio Psalmodiam superaddendi tamquam Ordinem distinctum Lectoratui.

Psalmodia non est Ordo, saltem distinctus à Lectoratu.

17. De reliquis non est aliqua dubitatio an sint Ordines Ecclesiastici. Nam in primis summus Pontificatus sive Papatus, etsi à Christo institutus, indubiè non est, neque ab ullo dicitur Ordo, sed dignitas cū summa potestate jurisdictionis, quæ prævià electione confertur personæ electæ sine alio sensibili ritu, aut materiæ & formæ applicatione. Unde Episcopatus est Ordo supremus. Ipseque Romanus Episcopus reliquos Episcopos appellat venerabiles Fratres. Et *S. Cyprianus* Romanum Episcopum vocat charissimum Fratrem, *Epist.* 52. aliàs *lib.* 4. *Epist.* 2. & *Epist.* 72. aliàs *lib.* 2. *Epist.* 1.

Papatus non est Ordo, etsi sit suprema dignitas & potestas à Christo instituta.

18. Quod autem spectat gradum Cardinalatûs, certum quoque est, eum non esse Ordinem, nec per modum Ordinis conferri, neque aliquod Ordinum exercitium ei respondere. Quàmvis Nonnulli existimarint esse saltem dignitatem institutam à Christo. Quod quidem sive intellectum quoad modernam sublimitatem (quæ in Cardinalibus non Episcopis olim erat minor dignitate Episcopali, & ad hanc ipsam gradus) sive quoad jus eligendi Papam (quod olim non fuit penes Cardinales) planè falsum est. Imitatione tamen quadam antiquæ Legis (quæ nunc exolevit) *Numer.* 11. de septuaginta senioribus, qui assisterent Moysi, *Xistus IV.* septuagenarium Cardinalium numerum (qui non semper idem fuit) constituit: ad similitudinem etiam quamdam Christi, qui designavit discipulos septuaginta duos, non quidem ut sibi assisterent, sed ut tamquam præcones præirent in omnem civitatem & locum, quò erat ipse venturus. Nec aliud voluit *Eugenius IV. Epist. ad Archiepiscopum Cantuariensem* (quam recitat *Bzovius ad annum* 1439. *num.* 143.) & *Innocentius III.* cujus verba *Eugenius* allegat, dum dicunt hanc dignitatem ex veteri testamento (scilicet *Deut.* 17.) jussu Dei traxisse originem. Immediatè quippe præmiserat: *Etsi hujus dignitatis nomen, quod modo in usu est, ab initio primitiva Ecclesiæ non ita expressum fuit: officium tamen ipsum à B. Petro ejusq; successoribus institutum evidenter invenies.* Beatus autem Silvester hos coadjutores suos nuncupavit Cardinales, ut idem *Eugenius* subjungit, addens cœtum Cardinalium coram Papa assistentium repræsentare cœtum Apostolorum Christo in terris conversanti assistentium, reliquos verò Episcopos ubique diffusos repræsentare Apostolos ad prædicandum per orbem missos.

Similiter Cardinalatus non est Ordo.

Neque est institutus à Christo.

Xistus IV. cur numerum septuagenarium Cardinalium statuerit.

S. Silvester appellavit Cardinales.

Itaque ab exordio Ecclesiæ Romani Pontifices aliquos primarios viros de clero sibi in adjutores & assistentes delegerunt, quorum operâ & consilio in regimine Ecclesiæ uterentur. Quod ipsum est officium eorum, qui postea nuncupati sunt Cardinales: quique hâc ratione censeri possunt tempore B. Petri extitisse, ut asserit *Eugenius Papa suprà.* Immo hoc provenire ex instructione à Christo datâ B. Petro, & inde communicatâ ejus successoribus, putat *Aversa q. 1. sect.* 8. Quod quidem indubiè fieri potuit; non constat tamen à Christo factum esse. Aliundè autem satis dictabat ratio naturalis, præsertim illuminata per fidem, Pontificem debere pro exigentia rerum tractandarum, quæ plurimæ eæque gravissimæ jugiter occurrunt, adhibere debitum consilium. Quàmvis non foret omnino necessarium, assumere stabiliter eosdem, aut certum genus personarum in hac vel illa dignitate constitutarum vel constituendarum. Quare recepta Theologorū doctrina gradùs Cardinalitii institutionem simpliciter refert in ipsos summos Pontifices: à quibūs proinde absolutè loquendo extingui posset, ut Varii notant, etsi non sit credibile id umquam futurum. 19.

Qualiter officium ipsum fuerit ab initio Ecclesiæ.

An posset extingui à Pontifice.

Quod

20. *Quid dicendum de dignitate Archiepiscopali, Patriarchali &c.* Quod denique ad Archiepiscopos seu Metropolitanos, Primates vel Patriarchas attinet; constat, quòd eorum superioritas, sive eminentia præ aliis Episcopis, sit juris humani: cùm ex nullo jure divino possit ostendi; sed potiùs Episcopi omnes sint æqualiter sub jurisdictione pontificia derelicti. Solùm igitur ad ordinatius Ecclesiæ regimen præfata distinctio cum quadam subordinatione per ipsam Ecclesiæ auctoritatem est introducta.

21. *Officia Minorum Ordinum recensentur.* Dico V. Officium Ostiarii est templum aperire & claudere, ac custodire, ad fideles admittendos, repellendos verò infideles & excommunicatos. In *Pontificali Romano* additur: *Percutere cymbalum & campanam, librum aperire ei qui prædicat.* Officium Lectoris est legere in Ecclesia in nocturnis officiis, quæ ex utroque Testamento sunt legenda, etiam Evangelium, quod Episcopus est expositurus. Addit *Pontificale*: *Benedicere panem & omnes fructus novos.* Quo modò autem hoc olim fiebat, minùs constat. Officium Exorcistæ est abigere dæmones, & dicere populo, ut qui non communicat, det locum (scilicet communicanti, ut possit ad altare accedere) & aquam in ministerio (scilicet Baptismi) fundere. Officium Acolythi est ceroferarium ferre, luminaria Ecclesiæ accendere, vinum & aquam ad Eucharistiam ministrare. Ex quibus patet officia inferiorum Ordinum subservire remotè Sacrificio. Ostiarius enim repellit indignos, & admittit dignos: Lector præparat animum legendo: Exorcista tollit impedimenta, quibus ex parte dæmonis posset quis arceri à tanto Sacrificio, & monet, ut communicaturis alii dent locum.

22. *Officium Subdiaconi.* Officium Subdiaconi est vinum & aquã ad altaris ministerium præparare, ministrare Diacono, eique porrigere calicem & patenam, in quibus ille præparat materiam offerendam: item in Missa solemni Epistolam canere, populi oblationes suscipere & super altare ponere, pallas & corporalia abluere. Colligitur ex *Põtificali Romano.*

Officium Diaconi. Officium Diaconi paucis cõplectitur idem *Pontificale* dicens: *Diaconum oportet ministrare ad altare, baptizare & prædicare.* Quare ipsius est Episcopo & Sacerdoti in Missæ sacrificio assistere, Evangelium in Missa solemni canere; item absente vel committente Sacerdote, prædicare, baptizare & Eucharistiam ministrare.

Officium Presbyteri. Officium Sacerdotis est Eucharistiam conficere & administrare, conferre Baptismum, Pœnitentiam & extremam Unctionem, prædicare, benedicere aquam, fructus, cereos &c. *Pontificale* habet: *Oportet Sacerdotem offerre, benedicere, præesse, prædicare & baptizare.*

Officium Episcopi. Officium Episcopi est conficere & conferre omnia Sacramenta, prædicare, benedicere chrisma, oleum infirmorum & catechumenorum, consecrare templa, altaria & calices. *Pontificale* habet: *Episcopũ oportet judicare, interpretari, consecrare, ordinare, offerre, baptizare & confirmare.* De his omnibus vide *Vasquez disp.* 236. *c.* 2. *& seqq.*

Cur hi majores & sacri appellentur, alii quatuor minores & non sacri. Quatuor priores Ordines dicuntur minores & non sacri: alii verò dicuntur majores & sacri; majores quidem, quia eorum ministeria proximiùs ad Eucharistiam pertinent, suntque ceteris digniores: sacri verò, quia hominem Deo consecrant, & obligationem continentiæ annexam habent.

QUÆSTIO III.

Quinam Ordines sint verum Sacramentum?

Dico I. Sacerdotium est verum Sacramentum. Conclusio apud Catholicos semper fuit indubitata: nam fide constat Ordinem esse Sacramentum; si autem de ullo Ordine id asseri debeat, omnino de Sacerdotali est asserendum. Unde dum Cõcilia indefinitè id definiunt, de hoc potissimùm Ordine loqui censenda sunt; de quo nec est, nec umquam fuit, inter Catholicos controversia, est autem potissimùm contra Hæreticos. Idem satis clarè exprimit *Tridentinum suprà can.* 4. 23. *Sacerdotiũ est verum Sacramentum.*

Dico II. Episcopatus est verum Sacramentum. Ita communiter Doctores hoc tempore. Probatur I. ex Apostolo 2. *ad Timoth.* 1. *Admoneo te, ut resuscites gratiam &c.* ubi juxta communem interpretationem agitur de ordinatione Timothei in Episcopum; illum autem locum adducit *Tridentinum suprà c.* 3. dum probat Ordinem esse Sacramentum. De eâdem Timothei in Episcopum Ordinatione agitur juxta communem expositionem in altero loco *quæst.* 1. adducto ex 1. *ad Timoth.* 4. 24. *Similiter Ordo Episcopalis.*

Probatur II. quia ordinatio Episcopalis imprimit characterem (quod est proprium Sacramento) non enim potest iterari, nec ullo casu potestas amitti vel impediri, ne validè exeat in actus sibi proprios.

Probatur III. quia æquè requiritur gratia, uti & sanctitas, ad actus Episcopatui proprios dignè exercendos, scilicet ad ordinandum & confirmandum, quàm ut alii exerceant suos actus Ordini proprios; ergo credendum est, Christum sic instituisse, ut etiam Episcopus gratiam recipiat in sua Ordinatione: & consequenter ipsa est Sacramentum. Confirmatur ex eo, quòd in Ordinatione episcopali consecrans dicat: *Accipe Spiritum sanctum*, id est, gratiam Spiritûs sancti.

Nec obstat, quòd nullus possit consecrari validè in Episcopum, nisi sit Sacerdos, possit 25. *Qui cur potiùs esse...*

tialiter præsupponat Sacerdotiũ, quàm ceteri Ordines supponant inferiores. possit autem in ceteris Ordo superior validè conferri non habenti inferiorem: id enim oritur ex eo, quòd Episcopus essentialiter sit Sacerdos; sicut potestati ministrandi Sacramentum Pœnitentiæ, necessariò supponitur, aut connectitur potestas sacerdotalis conficiendi seu consecrandi corpus Christi verum. Et hinc Episcopi meritò vocantur summi Sacerdotes. Congruè autem Christus hoc ordinavit, ne in hierarchia Ecclesiastica Sacerdotibus ob eorum dignitatem supereminere aliquis, nisi etiam esset Sacerdos. Itaque simplex Sacerdos habet potestatem in corpus Christi verum, & consequenter in mysticum quoad aliqua Sacramenta ministranda: cui Episcopalis Ordo solùm superaddit potestatem completam quoad reliqua, scilicet Ordinē & Confirmationem, quorum est minister ordinarius. Quare non minùs Episcopatus essentialiter supponit Sacerdotium, quàm potestas absolvendi & inungendi.

26. *Diaconatus est verum Sacramentum.* Dico III. Diaconatus est verum Sacramentum. Ita communissimè Theologi, & hoc tempore omnes, contra *Durandum*, & paucos alios, quorum sententiam Varii graviter censurant. Probatur: quia *Act. 6.* leguntur septem Diaconi ab Apostolis ordinati per manûs impositionem; per quam juxta Scripturam & Patres confertur gratia. Deinde in ordinatione Diaconi dicitur: *Accipe Spiritum sanctum*, id est gratiam Spiritûs sancti. Unde *Trident. sess. 23. can. 4.* dicit anathema asserenti, *per sacram Ordinationem non dari Spiritum sanctum, ac proinde frustrà Episcopos dicere, Accipe Spiritum sanctum.* Accedit, quòd actus ad quos Diaconus ordinatur, etiam requirant gratiam, ut dignè peragantur. Similiter ex indelebilitate ac initerabilitate illius colligitur, quòd imprimat characterem; qui est effectus Sacramento proprius.

Confirmatur ex *Tridentino suprà can. 6.* definiente, Ecclesiasticam *hierarchiam divinâ Ordinatione institutam constare Episcopis, Presbyteris & ministris.* Ubi per ministros certum est intelligi supremos saltem, scilicet Diaconos; & consequenter cùm eorum Ordo fuerit institutus à Christo, fuit omnino institutus tamquam verum Sacramentum.

27. Dices: Antiquitùs Diaconi tantùm ministrabant mensis & in temporalibus: Immo ad hoc præcisè septem primi Diaconi *Act. 6.* videntur constituti, occasione murmuris Græcorum adversùs Hebræos, eò quòd despicerentur in ministerio quotidiano viduæ eorum: atqui ad hoc non erat opus Sacramento, ergo &c. Resp. Neg. majorem: nam etiam antiquitùs distribuebant Eucharistiam, ut testatur *Justinus Martyr Apologia 2. in fine.* Et S. Laurentius unus è successoribus istorum septem Diaconorum in altari S. Xisto Pontifici ministrabat, Sanguinem Dominicum dispensabat, & oblationes, quæ fiebant ad altare, & communia pauperum bona simul administrabat; ut in vita ejus scribit *S. Ambrosius* & alii. Insuper legebant Evangelium, ut de S. Stephano testatur *Augustinus* dicens: *Diaconus erat, Evangelia legebat, quæ legis vel audis & tu.* Immo vacabant prædicationi, ut de S. Stephano & S. Philippo testantur Acta Apostolorum. Unde quàmvis occasione istius murmuris sint deputati ad ministerium mensarum, sicut magistri mēsæ sancti Spiritûs, non tamen ad illud solum, cùm ad hoc nequidem indiguissent ordinatione. Sed Apostoli opportunum judicarunt septem illos viros insignire & consecrare Ordine Diaconatûs per manûs impositionem, qui exinde majori cum auctoritate & decore præessent isti operi.

Septem primi Diaconi non solùm nec præcipuè sunt instituti ad ministrandum mensis.

Dico IV. Subdiaconatus similiter est Sacramentum, juxta communem sententiam, contra Nonnullos. Idem est de quatuor Ordinibus minoribus, ut docet *D. Thomas, D. Bonaventura, Scotus* & plurimi antiqui, ac plerique Recentiores. Colligitur in primis ex eorum antiquitate; cùm fuerint ab initio Ecclesiæ & temporibus Apostolorum, juxta *Tridentinum suprà c. 2.* & *de Reform. c. 17.* adeòque valde verosimile est à Christo fuisse institutos tamquam veros Ordines & Sacramenta; accedente præsertim communi doctrinâ (quæ in materia Sacramentorum non leve momentum habet) aliisque indiciis subjungendis. Colligitur etiam ex eo, quòd conferantur per traditionem materiæ, & prolationem formæ, uti alia Sacramenta: quòd adhibeatur magna cautela, ne aliquid eorum, quæ censentur de substantia, omittatur: quòd videatur existimatio Ecclesiæ, se non posse illos delere nec iterare, etiamsi quis fuerit degradatus; nec feminis posse illos conferre: quæ denotant hāc rem esse ex institutione Christi, qui proinde eos instituerit tamquam Sacramenta conferentia gratiam, uti imprimentia characterem. 28. *Subdiaconatus & Minores Ordines sunt Sacramentum.* *Suadetur ex Variis neque levibus indiciis.*

Clariùs colligitur ex *Florentino in Decreto Eugenii*, ubi dicitur: *Sextum Sacramentum est Ordinis, cujus materia est illud, per cujus traditionem confertur Ordo: sicut Presbyteratus traditur per &c.* atque illâ generali doctrinâ sic exemplificatâ in materia Presbyteratûs, Diaconatûs atque etiam Subdiaconatûs additur: *Et similiter de aliis per rerum ad sua ministeria pertinentium assignationem.* Ubi ea quæ de Ordinis Sacramento erant dicta, eodem verborum tenore ad omnes Ordines apertè videntur extendi. Alioquin sanè distinctiùs oportuisset Concilium loqui de Ordinibus non Sacramentis, si quæ talia dari existimasset; ne Theologis verba passim sic intelligantibus, nedum Armenis (quos in- 29. *Et ex Florentino.*

struere

instruere volebat) gravissimam daret errandi ansam. Similiter *Tridentinum suprà*, postquàm *can.* 2. definisset, *præter Sacerdotium esse in Ecclesia alios Ordines & majores & minores*, statim *can. seq.* illimitatè & absolutè subjungit, *Ordinem sive sacram Ordinationem esse vere & propriè Sacramentum.* Ubì sacra Ordinatio distinguitur contra laicam sive politicam, non autem restringitur ad eam, quâ quis initiatur ad Ordines sacros sive majores. Præterea cùm *Tridentinum c. 2.* tradidisset & specificasset *diversos ministrorum Ordines*, *can. 6.* definit *Hierarchiam divinâ ordinatione institutam constare ex Episcopis, Presbyteris & ministris*; utique specificatis *c. 2.* ubì recensentur non solùm Diaconi (quibus alioquin juxta Etymologiam nomen ministri convenit) sed & diversi alii inferiores ministrorum Ordines. Denique post absolutam de Ordinibus Ecclesiasticis doctrinam, & specialiter *c. 4.* præmissâ mentione Ordinationis Episcoporum, Sacerdotum & ceterorum Ordinum, concludit: *Hæc sunt, quæ generatim sacra Synodo visum est Christi fideles de Sacramento Ordinis docere.*

Ipsoq; Tridentino.

30. *Neque inde sequitur augendum esse numerum septenarium Sacramentorum.*

Nec sequitur ex præmissis, numerum septenarium Sacramentorum esse augendum: nam in ordinaria & generali Sacramentorum divisione & numero censetur Ordo unicum membrum, etsi varias complectens species; præsertim accedente eo, quòd ceteri Ordines referantur ad Sacerdotium velut suum complementum, & hoc illos eminenter contineat. Alioquin hæc objectio non militat specialiter contra præsentem Conclusionem: nam pariter militaret contra Diaconatum; uti etiam contra Episcopatum: cùm tamen hi Ordines sint Sacramentum.

QUÆSTIO IV.

Quæ sit Materia & Forma singulorum Ordinum?

31. *Juxta communiorem sententiam Materia Episcopatûs est impositio manuum: Forma, Accipe Spiritum sanctum.*

DICO I. Juxta communiorem Doctorum Sententiam materia Ordinationis Episcopalis est impositio manuum super caput ordinandi; forma verò, *Accipe Spiritum sanctum.* Probari potest: quia per impositionem manuum videtur Timotheus ordinatus in Episcopum, ut colligitur ex *1. ad Timoth. 4.* Similiter Patres consecrationem Episcopalem nominant per manûs impositionem. In eadem quoque tam Græci quàm Latini conveniunt. Insuper cum ea simul proferuntur absolutè hæc verba: *Accipe Spiritum sanctum*, quasi tunc conferatur specialis quædam abundantia gratiæ & potestatis in Episcopo plenitudo. Non posse etiam simul constitui in aliquaactione, suaderi solet ex eo, quòd sola impositio manuum sit satis proportionata & sufficiens. Et specialiter impositioni libri Evangeliorum inter scapulas consecrandi (qui applicatur à Consecrante, adjuvantibus Episcopis, dein sustentatur ab aliquo Sacellano) nulla verba respondent instar formæ. Similiter unctio chrismatis in capite ordinandi, cum verbis proportionatis, *Ungatur & consecretur &c.* vel unctio chrismatica manuum cum verbis, *Ungantur manus istæ &c.* (prout habetur in *Pontificali*) tantùm est ceremonia Ecclesiastica, cujus non fit mentio apud *Dionysium Areopagitam*, vel in *Carthaginensi IV.* ubì ritus ordinandi describitur. Deinde totum hoc fit ab unico Episcopo: cùm tamen ad essentialem Ordinationem Episcopi necessariò saltem ex præcepto concurrant duo vel tres alii Episcopi, qui simul manus imponunt, & proferunt formam, *Accipe Spiritum sanctum.* His accedit, quòd huic formulæ verborum quadret id quod *Tridentinum sess. 23. can. 5.* dicit anathema asserenti *per sacram Ordinationem non dari Spiritum sanctum, ac proinde frustrà Episcopos dicere, Accipe Spiritum sanctum.* Unde colligi videtur verba hæc esse operatoria gratiæ in Ordinationibus iis, in quibus adhibentur.

32. *Non constat tamen sufficienter illam esse materiam & formam saltem totalem.*

Nihilominus præmissa non satis efficaciter ostendunt istam esse materiam & formam saltem totalem consecrationis Episcopalis; præsertim si penes Ecclesiam sit specifica determinatio signorum, quæ (quidquid olim aut alibi fuerit practicatum) potuisset nunc alia signa determinasse sive postulasse: cujus quidem menti Consecrans se accommodare censetur. Et specialiter notari meretur, quòd post præfatam materiam & formam subsequatur imploratio gratiæ S. Spiritûs per hymnum usitatum, qui in ceterorum Ordinum majorum collatione præmittitur ipsi essentiæ Ordinationis. Insuper, quòd adhuc postmodum consecrandus in Pontificali vocetur Electus. Id quod similiter observavit *Arriaga d. 56. sect. 7.* existimans proinde præallegatam materiam & formam esse solùm partialem, simul tamen impositionem libri esse partialem materiam, demum unctionem capitis & manuum esse ultimatam partialem materiam cum sua partiali forma quæ tunc ab Episcopo profertur. Sed contrà facit, quòd mox prolatâ formâ respondente unctioni manuum, adhuc nominetur Electus; sed dictâ subsequenti ibidem oratione, in qua dicitur: *Quidquid benedixeris benedicatur &c.* deinceps semper appelletur Consecratus. Hæc tamen verba videntur adhuc posse satis afficere Unctionem manuum. Ut proinde sententia ista sic intellecta non parum videatur fundata: nisi quòd minùs solidum sit fundamentum pro impositione libri, qui etsi non à Sacellano applicetur (à quo so-

Ratio dubitandi sumitur ex Pontificali.

Unctio capitis & præsertim manuum cum verbis an possit statui materia partialis.

lùm post applicationem continuò sustinetur) sed à consecrante, adjuvantibus duobus assistentibus, tamen sine ulla verborum formâ, sed in fine solùm Consecrator adjuvantibus assistentibus Episcopis accipiens Librum Evangeliorum de Scapulis jam consecrati, ipsumque ei tradens, ait: *Accipe Evangelium & prædica &c.* Quare cùm non satis cõstet, quâ in actione præcisè consistat essentia consecrationis Episcopalis, studiosè curandum est, ut quælibet earum, de quibus posset esse dubitatio quoad hoc, exactissimè adhibeatur. Ad quod alioquin sufficere quoque deberet Ecclesiæ ritus.

33. *Ad hoc probandum nõ rectè adducit Arriaga* c. Cùm venisset de Sacra Vnctione.

Quod verò *Arriaga suprà* ad probandum suum intentum adducit factum *Innocentii III.* qui (ut habetur c. *Cùm venisset, de sacra Unctione*) jussit Episcopum Bracarensem, in consecratione non unctum, per Episcopum Albanensem duobus aliis assistentibus in capite & manibus sacro chrismate deliniri: hoc (inquam) parum probar: nam adhuc erat ratio illam supplendi, etsi foret ceremonia tantùm Ecclesiastica, præsertim tam gravis momenti; prout suppleri solent ceremoniæ Baptismi. Immo hinc videtur posse potiùs argui, quòd Unctio sit mera ejusmodi ceremonia: nam certè non apparet, qualiter ipsa, post tantùm temporis intervallum à diverso Episcopo ungente Romæ adhibita, potuisset cum actionibus Bracaræ in Lusitania peractis uniri ad complendum unicum Sacramentum sive consecrationem Episcopalem: quæ proinde supponitur sine Unctione fuisse valida; aliàs enim tota Episcopalis consecratio fuisset supplenda sive iteranda. Quo tamen non obstante cogitari posset, eam requiri quidem tamquam partem ab Ecclesia Romana, etsi in Provincia Bracarensi non foret tunc usitata aut omnino necessaria, Episcopis ibidem intendentibus per alia signa conferre Episcopalem potestatem.

34. *Qualiter respõderi posset ad Pontificale Romanum.*

Qui nihilominus communiorem sententiam sequi mallet, ad *Pontificale Romanum* respondere posset, ipsum similiter in Ordinatione Subdiaconi uti voce *Ordinandus* usque ad traditionem libri Epistolarum; quæ tamen juxta Doctores plerosque ipsumque *Arriaga sect. 4.* non est partialis materia. *Pontificale* autem utitur voce *Consecratus* eò quòd saltem post Unctionem (in qua more consecrationis Regum elucet species quædam consecrationis, immo quæ vocatur consecratio capitis & manuum) plenè & certò sit completa ipsa consecratio, etiam velut accidentaliter, sic ut subsequens traditio Baculi pastoralis, Annuli, Libri Evangeliorum non tam pertineat ad consecrationem ipsam, quàm fiat in signum potestatis jam plenissimè acceptæ. Aut certè voluit *Pontificale* præscindere à determinatione Opinionum controversarum, vocans tunc demum Consecratum, quando omnium opinione certò consecratus est.

35. *Duplex est materia & forma Sacerdotii.*

Dico II. Ordinatio sacerdotalis constat duplici materiâ & formâ. Prima est porrectio calicis cum vino, & patenæ cum hostia, sub hac vel simili forma: *Accipe potestatem offerre Sacrificium Deo, Missasq; celebrare tam pro vivis, quàm pro defunctis.* Secunda est impositio manuum super caput ordinandi cum hac forma: *Accipe Spiritum sanctum, quorum remiseris peccata, remittuntur eis, & quorum retinueris, retenta sunt.* Ita *Scotus dist. 24, n. 9. Bellarminus, Vasquez* & alii communiùs.

Prima, porrectio patenæ cum hostia & Calicis cũ vino, cum verbis proportionatis.

Prima pars clarè patet ex *Florentino* dicente: *Presbyteratus traditur per calicis cum vino & patenæ cum pane porrectionem.* Et infrà: *Forma Sacerdotii est, Accipe potestatem offerendi &c.* Deinde per hæc signa sensibilia perfectissimè significatur conferri ordinando potestatem consecrandi & sacrificandi, ut clariùs significari non posset: ergo in illis velut materiâ & formâ confertur Sacramentum Ordinis. Tertiò, hic modus est prorsus similis illi, quo Christus Apostolos ordinavit Sacerdotes, dicens: *Hoc facite in meam commemorationem.* Confirmatur: quia mox post prædicta in *Pontificali Romano* appellantur sæpiùs Presbyteri, Sacerdotes, noviter ordinati, & præscribitur, ut cum Episcopo verba consecrationis eodem momento dicenda proferant; nève Presbyteri ante communionem dicant confessionem, ne detur eis absolutio, eò quòd concelebrent Pontifici seu Episcopo: ergo censet Ecclesia ipsos tunc habere potestatem consecrandi.

36. *Secunda, Impositio manuum cum verbis, Accipe Spiritum sanctum &c.*

Secunda pars (quam negat *Sotus, Valentia* & quidam alii) probatur ex *Tridentino*, quod non tantùm *sess. 23. can. 4.* declarat Episcopos non frustrà dicere in sacra Ordinatione, *Accipe Spiritum sanctum*; sed etiam *sess. 14. c. 1.* docet expressè per eadem verba *Apostolis & eorum legitimis successoribus potestatem remittendi & retinendi peccata fuisse communicatam*: hæc autem potestas est una ex præcipuis Sacerdoti propriis: adeòque ad rationem Sacramenti spectat illud, per quod potestas ista confertur. Et ibidem *c. 3. de Extrema Unctione* docet, *Proprios hujus Sacramenti ministros esse Episcopos aut Sacerdotes ab ipsis ritè ordinatos per impositionem manuum Presbyterii.* Ubi sine dubio alludit ad modum loquendi Apostoli Pauli; & ad hanc partem Ordinis sacerdotalis. Confirmatur: quia illa verba propriè significant tunc conferri ordinando potestatem remittendi peccata: ergo hæc potestas præcisè tunc confertur, & consequenter ista verba spectant ad rationem Sacramenti.

37. *Non obstat, quòd Florentinum non meminerit posterioris materiæ aut formæ.*

Nec obstat I. quòd *Florentinum* assignans materias & formas Sacramentorum, meminerit tantùm prioris partis: quia nominando traditionem instrumentorum non exclusit impositionem manuum: sicut *Tridentinum* hanc nominando (quam etiam nominat *Carthaginense IV.*) non exclusit traditionem instrumentorum. Neque intendit *Florentinum* assignare adæquatam materiam Sacerdotii, sed tantùm tradere exemplum doctrinæ generalis à se præmissæ, nempe materiam cujusque Ordinationis esse illud, cujus traditione confertur Ordo; supponens aliam materiam, quæ ex *Tridentino* & antiquitate est satis nota; & fortasse (inquit *Bellarminus*) in hoc ultimo non errabant Armeni, quos ibi Concilium instruit.

38. *Non obstat etiam, quòd ante istam manûs impositionem & formam electi vocentur Sacerdotes & Ordinati.*

Non obstat II. quòd ante hanc manûs impositionem. *Pontificale Romanum* loquatur de Sacerdotibus tamquam jam ordinatis: nam intelligi potest hoc de Ordinatione Sacerdotis quà talis, seu quoad partem principalem, scilicet in ordine ad sacrificandum; etsi adhuc complenda per potestatem absolvendi: quæ etiam ipsis Apostolis fuit separatim post resurrectionem tradita *Joann.* 20. eâdem planè verborum formâ; quos tamen Christus jam in ultima cœna juxta *Trid. sess.* 23. *c.* 1. ordinaverat Sacerdotes, datâ scilicet potestate super corpus Christi verum, posteà complendâ per potestatem super corpus Christi mysticum. Cujus rei indicium apparet etiam in hoc, quòd Episcopus ordinans peracto hoc ritu statim explicet casulam, quam quilibet ordinandus prius habebat in se ipsa complicatam super humeros, & eâ unumquemque induat.

39. *Non obstat præterea, quòd hæc materia & forma in quibusdam Sacerdotalibus omittatur.*

Non obstat III. quòd in Pontificalibus quibusdam non præscribatur ista manuum impositio cum verbis prædictis, ut refert *Angelus* v. *Ordo* 1. n. 5. Quod etiam non fit in antiquo *Ordine Romano Tom.* 8. *Bibl. Patrum.* Prout etiam verba ista (ut ipse vidi) non habentur in insigni & antiquo M. S. Pontificali seu Bibliothecæ Collegii Lovaniensis Societatis Jesu. Non obstat, inquam: nam standum potiùs est Pontificali Romano, quod probavit Ecclesia Romana omnium aliarum magistra. Sanè in *Sacramentario Gregorii* edito per *Hugonem Menardum*, & quibusdam Manuscriptis ab eo relatis omittitur ipsa traditio calicis cum vino & patenæ cum hostia, & forma correspõdens. Deinde in præfato Codice M. S. post unctionem manuum cum verbis correspondentibus dicuntur tertiò jam Ordinati, priusquam eis sit applicatus calix & patena cum forma, *Accipe potestatem offerendi &c.* & tamen constat ex *Florentino* hanc traditionem cum verbis esse materiam & formam. Facilè autem potuit in similibus Scriptis esse per errorem aliquid omissum: aut certè Ecclesia potuit olim determinasse aliam materiam & formam, posteà verò determinasse eam quam assignavimus, conformiter ad dicenda *n.* 51. *&* 52.

Non obstat IV. quòd *c. Presbyter, de Sacramentis non iterandis*, impositio manûs adhiberi solita dicatur *ritus ab Apostolis introductus*. Hoc enim dicitur, vel quia ab illis primò est usurpatus & in Ecclesiam introductus, esto non primò institutus: vel certè quia ex commissione Christi factâ Ecclesiæ est ab illis determinatus. Nisi quis malit, Pontificem loqui de prima manûs impositione, quæ fit sine verbis, primò ab Episcopo, deinde consequenter à Sacerdotibus adstantibus: videturque solùm esse ceremonia Ecclesiastica. Sed contrà facit, quòd in fine capitis dicitur: *Suspensio autem manuum debet fieri, cùm Oratio super caput effunditur ordinandi.* Oratio utique sensibilis, id est, ipsa forma. Deinde pariter ibi sermo est de Ordinatione Diaconi, in qua manûs impositio unica adhibetur, pertinetque ad substantiam Sacramenti, ut volunt plurimi, de quo infrà. Denique jubet Pontifex omissam suppleri, idque statuto tempore ad hujusmodi Ordines conferendos; quod suadet illam non esse merè ceremonialem. 40.

Non obstat denique, quòd manus impositio dicatur ritus ab Apostolis introductus, c. Presbyter de Sacram. non iterand.

Ex his sequitur I. completam Ordinationem Sacerdotis constare duabus partialibus; quarum utraque confert distinctam potestatem: & ordinatum priori tantùm ordinatione posse quidem validè consecrare, non tamen validè absolvere. Idemque est, de collatione extremæ Unctionis, quæ est consummativa Pœnitentiæ; adeoque ministrum habet Sacerdotem, qua parte præditus est potestate super corpus Christi mysticum. 41.

Ordinatus Sacerdos ad consecrandum tantùm, non validè absolveret & inungeret.

Sequitur II. non fore validam consecrationem, si porrigatur calix vacuus & patena sine pane triticeo: deficeret enim materia Sacramenti à *Florentino* requisita. Et quidem calix & patena non adhibentur quasi ipsa sint pars Sacramenti, sed quia sunt continens, sine quo materia non solet nec potest commodè applicari. Unde si porrigeretur vinum sine calice, vel panis sine patena, valeret Ordinatio. Similiter non valeret, si deesset, vel solum vinum, vel sola hostia, juxta Doctores communiùs: nam utrumque pro materia assignatur ab Ecclesia Latina, in qua collatio potestatis ad sacrificandum fit per illam materiam, adeoque ad illam alligari videtur intentio conferentis. Quare si hoc ex errore contingeret, deberet Ordinatio iterari sub conditione, ob dubium de valore. Quidquid noster *Marchant in Resol. de Sacram. Ordinis Casu* 1. oppositũ adeò indubita- 42.

An valida foret ordinatio Sacerdotis cũ patena & calice vacuo.

Vel si desit in alterutro materia Consecrationis.

An saltem tali casu deberet iterari sub conditione Ordinatio.

dubitatum putet, ut in contingentia facti, quo defuerat vinum in calice, censuerit Ordinationem ne sub conditione quidem repetendam esse. Sanè communis quasi Doctorum oppinio opposita saltem præbet ansam dubitandi: quam non plenè excutiunt fundaměta, quæ ipse adfert. In præsenti porrò negotio procuranda est plena certitudo de valore ob incommoda irreparabilia & maxima, quæ ex invalida Ordinatione sunt oriunda. Quàmvis fatear intendente Ministro, & simul saltem volente Ecclesiâ, non apparere mihi efficax fundamentum, cur hujusmodi Ordinatio valere nõ posset, si deesset sive vinum, sive hostia; immo quàmvis & calix & patena foret vacua: Ordinante enim Ecclesiâ & volente ministro, posset per traditionem hujusmodi instrumenrorum, quæ sunt ordinarium continens materiæ consecrandæ, accedente formâ, satis tradi & denotari potestas consecrandi.

44. *Materia Diaconatûs partialis est traditio libri Evangeliorum: Forma, verba proportionata.*

Dico III. Materia Diaconatûs partialis est porrectio libri Evangeliorum, cum hac vel simili forma: *Accipe potestatem legendi Evangelium* &c. altera autem materia partialis est impositio manuum cum hac formâ: *Accipe Spiritum sanctum ad robur ad resistendum diabolo & tentationibus ejus.* Prima pars est communis, & patet ex *Florentino suprà*, ubi expressè ista materia cum forma assignatur. Secunda pars est *Bellarm. l. de Ord. c. 9. Coninck* & plurium aliorum contra multos. Probatur: quia Diaconatus ab initio Ecclesiæ sic fuit collatus; ut etiam alii fatentur; & signanter *Act.* 6. primi Diaconi sic leguntur ordinati. Similiter *Carthaginense IV.* quod pro aliis etiam minoribus Ordinibus assignat propriam materiam, meminit solius manûs impositionis. Idemque innuit *Concilium Ancyranum* & *Dionysius c. 5. Ecclesiastica hierarchia.* Huc etiam facit *Tridentinum suprà can.* 4. dicens anathema ei, qui dixerit, *per sacram Ordinationem non dari Spiritum sanctum, & proinde frustrà Episcopos dicere, Accipe Spiritum sanctum*; hoc autem Episcopi etiam dicunt in ordinatione Diaconi. Et quàmvis *Florentinum* solius porrectionis libri Evangeliorum meminerit, tamen impositionem manuum ex usu Ecclesiæ perspectam non exclusit; prout dictum est *Conclus. prac.* agendo de materia & forma Sacerdotii.

Altera partialis materia est, manûs impositio: Forma, verba correspondentia.

45. *Solvitur objectio desumpta ex Ordinatione Diaconorum ante scripta Evangelia.*

Contra primam Conclusionis partem objicitur, quòd tempore Apostolorum Diaconi sint ordinati sine traditione Evangeliorum, utpote quæ tunc nondum erant conscripta; cùm Matthæus inter Evangelistas primus illud scripserit anno octavo post Christi ascensionem, teste *Baronio ad annum* 41. Ergo traditio Evãgeliorum non est de essentia hujus Sacramenti. Resp. in primis potuisse ab initio in chartis fuisse descripta aliqua fidei mysteria, quæ utique habuissent eamdem vim & nomen Evãgelii, & ad Ordinationem sufficiebant. Deinde Apostoli potuerunt Diaconatum per solam manûs impositionem conferre, saltem pro isto tempore: idque ex permissione Christi, ut Varii docent; vel potiùs quia penes illos Christus reliquerat specificam determinationem materiæ: ut latiùs dicetur.

Dico IV. Materia Subdiaconatûs est tradirio calicis vacui cum patena vacua. Patet ex *Florentino* & *Carthaginensi IV.* Forma videntur esse verba, quæ habentur in *Pontificali*: *Videte, cujus ministerium vobis traditur; ideo vos admoneo, ut ita vos exhibeatis, ut Deo placere possitis.* Nec obstat, quòd aliqui putent Subdiaconis olim non licuisse tangere sacra vasa, ex *Concilio Laodiceno can.* 21. Hoc namque falsum est, ut ostẽdit *Vasquez d.* 238. *n.* 61. solùm enim fuit illis prohibitum ea tangere, quando actu continebanr corpus aut sanguinem, ut ex antiquitate satis constat. 46.

Materia Subdiaconatûs, traditio Calicis vacui cum patena vacua: Forma, verba correspondentia.

Varii recentiores etiam addunt traditionem libri Epistolarum, saltem velut partem integrantem minùs principaliter, cum hac forma: *Accipite librum Epistolarum, & habete potestatem legendi &c.* tum quia utrumque in *Pontificali* ex æquo ponitur, & ante traditionem libri Epistolarum necdum dicuntur ordinati, sed ordinandi: tum à simili ex dictis de Diaconatu; cùm & hic actus pertineat ad officium Subdiaconi, sicut legere Evangelium ad officium Diaconi. Et quàmvis non semper hæc materia fuisset adhibita, potuit tamen postmodum Ecclesia eam præscripsisse tamquam necessariam. Qui quidem modus dicendi difficulter improbatur: quàmvis neque efficaciter ejus probationes convincant, & sit contra communem sententiam. 47.

Varii addũt traditionẽ libri Epistolarum cum verbis correspondentibus.

Dico V. Materia Acolythi est traditio ceroferarii, & urceoli vacui, vel saltem alterutrius: materia Exorcistæ est traditio libri exorcismorum: Lectionarii, traditio libri lectionum: Ostiarii, traditio clavium Ecclesiæ. Forma Ordinationis prædictorum, sunt verba, quæ profert Episcopus in applicatione prædictorum instrumentorum. Patet Conclusio ex *Carthaginensi IV.* & *Pontificali Romano*; & colligitur ex *Florentino in Decreto*, ubi expressâ materiâ majorum Ordinum subdit: *Et similiter de aliis per rerum ad ministeria sua pertinentium assignationem.* Et assignatâ formâ Sacerdotii subdit: *Et sic de aliorum Ordinum formis.* 48.

Materia & forma minorum Ordinum assignantur.

Petes: An requiritur contactus physicus instrumentorum, quibus apud Latinos Ordines conferuntur? Resp. indubiè requiri ex præcepto: tum ob ritum Ecclesiæ, tum ne Sacramentum exponatur periculo invaliditatis. Ad valorem tamen probabiliùs sufficit 49.

An & qualiter requiratur cõtactus physicus instrumentorum.

sufficit contactus moralis, ut Plures docent, contra multos alios requirentes contactum physicum. Probatur: quia contactus physicus nec requiritur ex speciali Christi institutione, quæ nullibi habetur: nec ex ratione hujus Sacramenti; quod cùm consistat in traditione cujusdam potestatis sive deputatione ad certa ministeria Ecclesiastica, potiùs tantùm exigit contactum moralem; sicut hic sufficit in traditione aliarum rerum, & institutione aliorum officiorum, tam civilium, quàm Ecclesiasticorum. Verum quidem est in Nonnullis Sacramentis, v.g. Baptismo, Confirmatione &c. materiam debere subjecto physicè applicari: hoc tamen oritur ex speciali significatione formæ, quæ hoc exigit: ad verificationem autem formæ Ordinationis, *Accipe potestatem &c.* non requiritur, nisi moralis materiæ applicatio.

50. *Nota pro praxi.*

Quòd si ordinandus in Sacerdotem physicè tangat calicem, multò certius est, ad valorem non requiri contactum physicum patenæ superpositæ: immo moraliter omnino certum videtur ad valorem non requiri, ut physicè tangat hostiam patenæ suppositam; quia etiam censetur hæc tangi physicè, etsi solùm mediatè, dum physicè tangitur calix. Quemadmodum indubitatum est, non debere immediatè tangi vinum in calice contentum. Quare etiam in *Pontificali* solùm præscribitur, ut ordinandus tangat simul cuppam calicis & patenam, non factâ hostiæ mentione. Ut proinde ne sub conditione quidem repeti tali casu Ordinationem quisquam prudens suadere possit. Vide *Præpositum dub.* 10. *n.* 92 *& seqq.*

51. *Contra hactenus dicta movetur difficultas ex diverso ritu Græcorum, quem tamen legitimum esse, declaratur.*

Sed circa hactenus à nobis dicta exurgit non levis difficultas desumpta ex ritu Græcorum: nam in tota Ecclesia Græca conferuntur Ordines absque omni instrumentorum traditione, solis verbis ab Episcopo prolatis, simul cum impositione manûs dexteræ: verba quoque à nostris differunt, nec expressè significant ministerium & opus cujusq; Ordinis: nam Diaconatus confertur per manûs impositionem, dicente Episcopo: *Divina gratia, quæ semper infirma sanat, & quæ desunt adimplet, promovet, piissimum N. Diaconum in Presbyterum; oremus pro eo, ut veniat super eum gratia SS. Spiritûs.* Simili ritu & formâ verborum confertur Presbyteratus, immo & Episcopatus. De valore autem istius ritûs non videtur absque temeritate posse dubitari: quia non tantùm viget apud Græcos Schismaticos (quos tamen revertentes ad Catholicam Ecclesiam, ipsa suscipit in suis Ordinibus) sed etiam apud Græcos Catholicos, & illos ipsos, qui Romæ degunt, ibique more suo ordinantur, consentiente Pontifice: qui etiam mandavit quærti Episcopum græcũ, qui Romæ ritu Græco ordinet Græcos, alioquin Latinis Episcopis subditos: ut patet ex instructione Clementis VIII. edictâ anno 1593. die 31. Augusti. Idẽ confirmatur ex vetustissimis Græcorũ Ritualibus, quorũ præscriptio nequidem in *Concilio Florentino* est in dubium vocata: in quo tamen de unione Græcorum cum Latinis tractatum fuit. Quinimmo Cardinalis *Bessarion* Græcus ritu Græco ordinatus eidem interfuit, aliiq; similiter ordinati Cardinalitiâ & Patriarchali dignitate floruerunt, hodieque ipse Pontifex Græcos, Græco ritu ordinatos, instituit Episcopos & Archiepiscopos, ac ad Græcos Catholicos mittit, ut ibi Pontificalia munia obeant. Denique in Catechismo vulgari Græco S. Congregationis de propaganda fide jussu & expensis Romæ excuso de Sacramento Ordinis dicitur (ut refert *Jacobus Goar in Notis ad Ordinationem Presbyteri n.* 11.) *Materia hujus Sacramenti est impositio manûs super caput eorum qui ordinantur: forma, id est, verba, quæ Sacramento virtutem conferunt, sunt hæc: Divina gratia &c.*

Propter hæc omnino fatendum est, Ordines non esse à Christo quoad materiam & formam in specie infima determinatos, sed potiùs Christum solùm determinasse, ut conferrentur per aliqua signa sensibilia, & verba, quæ sufficienter significarent collationem potestatis, relinquendo Ecclesiæ magis specificam, ac velut materialem signorum & verborum determinationem. Ita sentiunt *Bellarminus* & reliqui Recentiores, qui hanc difficultatem moverunt. Et planè convincitur ex differentia ritûs Latini & Græci, supposito utriusque valore, qui utrique necessariò supponi debet, juxta præmissa. 52. *Propterea fatendam materiam & formam Ordinum relictam esse quodammodò determinationi Ecclesiæ.*

QUÆSTIO V.

Quis sit Minister Ordinis?

53. *Ordinarius minister Ordinis, Episcopus.*

DICO I. Ordinarius Minister Ordinis est Episcopus. Est de fide ex *Florentino in Instruct. Armeniorum*, & *Tridentino suprà c.* 4. *& can.* 7. & perpetuâ praxi Ecclesiæ. Quia autem Ordinatio non est actus jurisdictionis, sed Ordinis, fundatus in charactere Episcopali, valida est Ordinatio, quantumvis Episcopus foret hæreticus, excommunicatus, degradatus &c. Ita *Scotus dist.* 35. *n.* 14. & alii unanimiter. Tamen supposito quòd minores Ordines non essent Sacramenta, sed tantùm quædam sacramentalia ab Ecclesia instituta, dicendum esset collationem eorum posse ab Ecclesia irritari.

54. *Ex commissione Papæ Abbatibus & aliis factâ simplex Sacerdos, quoad minores Ordines:*

DICO II. Ex Papæ commissione potest simplex Sacerdos conferre minores Ordines. Ita *Scotus dist.24.n.8.* & alii unanimiter. Patet ex privilegiis, quibus id conceditur Abbatibus: quæ privilegia sunt in usu, & admittuntur ab ipso *Tridentino sess.23. c. 10. de Reform.* & ob hoc signanter *Florentinum* & *Tridentinum*, dum exprimunt ministrum hujus Sacramenti esse Episcopum, addere videntur ly *Ordinarium.* Patet etiam ex *c.1.de Ordinatis ab Episcopo qui renūtiāvit Episcopatui*, ubi expressè habetur, minores Ordines à non Episcopis quandoque conferri. Patet deniq; ex privilegiis concessis Minoritis Missionariis in partibus remotissimis infidelium, signanter apud Indos. Vide Bullam Leonis X. *Aliàs Felicis* III. *in Bullar. Rodriguez.*

55. *Immo & Subdiaconatum,*

DICO III. Similiter ex commissione Papæ potest simplex Sacerdos conferre Subdiaconatum, immo & Diaconatum. Ita *Vasquez* & plures alii contra multos antiquos & Recentiores. De Subdiaconatu probatur ex variis Pontificum concessionibus, quas adfert *Vasquez d.243.c.4.* Idem concessisse Pontificem Abbati cujusdā monasterii Germaniæ Ordinis Cisterciensis, attestatur *Navarrus l.5.Consilior.tit. de privilegiis Consil. 14.* & *Victoria in Summa de Sacram.Ord n.235.* dicit se vidisse Bullam Papæ quibusdam Abbatibus Ordinis Cisterciensium concedentis, quòd possent conferre Subdiaconatum.

56. *Item diaconatum.*

De Diaconatu probatur ex Bulla *Innocentii VIII.* quæ est 5. in *Bullario Rodriguez.* & habetur in nova Compilatione privilegiorum Ordinis Cisterciensis. Eamdem se vidisse in quodam vetusto Codice Collegii Complutensis, qui inscribitur, *Collector Bullarum Ordinis Cisterciensis*, testatur *Vasquez supra n.39.* In hac Bulla Pontifex Abbati Cisterciensi & quatuor aliis præcipuis Abbatibus ejusdem Ordinis concedit facultatem conferendi Ordinem Diaconatûs suis Religiosis. Eamdem potestatem re ipsâ concessisse Pontificem Prælatis Franciscanis in India, testātur viri fide digni, ut ait *Vasquez & Taunerus d.7.q.3.dub.2.n.30.* Cùm itaque factum constet (etsi de eo dubitet *Coninck d.20.n.91.*) de jure non videtur dubitandum; adeòque sicut ex factis Pontificum Theologi communiter docent simplicem Sacerdotem esse à Christo institutum ministrūm Confirmationis extraordinarium ex commissione Pontificis; sic etiam de præfatis Ordinibus est sentiendum. Idemque sensissent *D. Thomas*, *Scotus* & veteres Scholastici, si simile exemplum habuissent; ut circa *Scotum* rectè advertitur in *Commentario dist. 24. n. 94.* Accedit specialis congruentia, quòd Diaconatus & cæteri Ordines inferiores sint infra Sacerdotium, & in eo eminenter contineantur.

57. *Episcopatus tamen nequit conferri à non Episcopo.*

Indubitatum tamen est, Episcopatum non posse conferri à simplici Sacerdote, ut Omnes docent: gradus enim Episcopalis neque formaliter, neque eminenter in simplici Sacerdotio continetur.

Immo nec Sacerdotium.

Idem Juxta Doctores communiter sentiendum est, & juxta *Aversa q. 3.sect.3.* & *Castro Palao Tr. 27. d. un. pu. 14. num.9.* extra dubitationem esse debet; de Sacerdotio (etsi de eo dubitent Nonnulli etiam Recentiores) ex nullo enim solido antiquitatis vestigio cōstat, Ordinationem Sacerdotis umquam fuisse commissam simplici Sacerdoti, quantumvis in terris sæpè remotissimis esset penuria Episcoporum: Quare pro hujus rei persuasione sufficiet, quòd nullum tale fundamentum reperiatur.

58. *Movetur difficultas de Chorepiscopis, qui erant simplices Sacerdotes.*

Solùm posset ex antiquitate moveri intricata & curiosa difficultas de Chorepiscopis, qui videntur fuisse ordinatione simplices Sacerdotes, ut colligitur ex *Damaso Epist. 5.* aliàs 4. sic dicti quasi villarum seu rurales Episcopi conformiter ad græcam vocem Χωρὴ quæ significat villam, ut habet *Damasus suprà*, quia nimirū in villis vel modicis oppidis præsidebāt cum speciali aliqua potestate seu jurisdictione, sub Episcopo principali civitatis. De quibus *Concilium Hispalense II. c.7.* ait: *Relatum est nobis, Agapium Cordubensem Episcopum frequenter Chorepiscopos vel Presbyteros destinasse (qui tamen juxta Canones unum sunt) qui absente Pontifice altaria erigerent &c.*

Et tamen juxta Canones ex commissione Episcopi videntur potuisse Ordinare presbyteros.

His verò etsi illicitum foret Presbyteros, immo & Diaconos ordinare suâ auctoritate, videntur tamen utrumque potuisse ex cōmissione Episcopi, ut colligitur ex *Concilio Ancyrano* celebrato tempore Silvestri Papæ *can.13.* ubi decernitur, *Chorepiscopos nō licere Presbyteros vel Diaconos ordinare, sed neque urbis Presbyteros, nisi cum litteris ab Episcopo permissum fuerit in aliena parochia.* Et ex *Concilio Antiocheno* sub Julio I. *can. 10.* ubi de iisdem dicitur: *Nec Presbyterum verò nec Diaconum audeant ordinare præter civitatis Episcopum, cui ipse cum possessione subjectus est.*

59. *Verùm hi canones facilè explicantur.*

Verùm ad hos Canones facilè respondetur. Nam in primis Canon iste (*Concilii Ancyrani* supplendus est ex duplici versione paralelâ apud *Binium*, & præsertim primâ (quæ est *Dionysii Exigui*, quamque ut fideliorem & antiquiorem sequitur *Baronius ad annum 314. n.51.*) hoc modo: *Sed nec Presbyteris civitatis sine præcepto Episcopi vel litteris, in unaquaque parochia aliquid imperare &c.* Canon *Concilii Antiocheni* (quod fuit illegitimum *Arianorum* Conciliabulum) explicari potest hoc sensu, quòd caveant Chorepiscopi, ne Presbyterum audeant ordinare præter civitatis Episcopum, seu sine ejus interventu, vel (ut habet alia versio) *absque Episcopo*, adeòque id non audeant per se ipsos. Nec sanè ulli hactenus in mentem venit, licuisse Episcopo committere simplicibus sacerdotibus facul-

facultatem ordinandi alios Presbyteros: ut proinde hinc nemo possit solidum desumere fundamentum dubitandi, an id Presbyteris competere possit etiam ex commissione Papæ.

Addo aliquos Chorepiscopos forte habuisse Characterem Episcopalẽ.

60. Addo fortasse Nonnullos Chorepiscopos fuisse Ordinatione veros Episcopos (ut pluribus viris doctis verosimile apparet) prout hodie sunt Nonnulli titulares seu suffraganei; quibus proinde ex commissione Episcopi, & non aliter, competere poterat Ordinatio Presbyterorum. De quibus loqui *Concilium Antiochenum suprà*, videtur colligi ex his verbis: *Qui in vicis vel possessionibus Chorepiscopi nominantur, quamvis manûs impositionem Episcoporum* (intellige, plurium simul; ut etiam advertit *Damasus Papa suprà*) *perceperint, & ut Episcopi consecrati sint &c.* Vide etiam dicenda *n.66.*

An Episcopus sit necessariò consecrandus à tribus Episcopis.

61. Sed difficultas non modica restat de Ordinatione Episcopali, an ad illam debeant necessariò cõcurrere tres Episcopi tamquã ministri. Et quidem certum est, quòd sic, loquendo de necessitate præcepti, saltem Ecclesiastici. Plures præterea putant extare de hoc jus divinum sive institutionem Christi. Hinc insuper Nonnulli putãt, illud ipsum requiri de necessitate Sacramenti, & ad valorem ipsius Ordinationis.

Referuntur variæ sententiæ.

Qui rursum sunt inter se divisi. Nam *Vasquez* & alii censent saltem ex commissione Papæ posse Episcopum ordinari ab uno Episcopo: alii etiam hoc fieri posse negãt, existimantes tam necessariò tres Episcopos esse ministros ordinationis Episcopalis, quàm Sacerdos est minister confectionis Eucharistiæ; ut docet *Castro Palao Tr. 27. d.un. pu. 14. n. 13.* referens *Henriquez, Coninckium, Barbosa* videri idẽ docere, ita scilicet necessariò requiri tres Episcopos, ut nequeat Pontifex in hac parte dispensare, & uni tantùm consecrationem committere.

Indubitatũ est sufficere unum Episcopum ex cõmissione Papæ frequenter factã.

62. In hac quæstione existimo in primis citra dubium valere Ordinationẽ Episcopalem factam ab uno Episcopo ex commissione Papæ, si debitè constaret (prout constat) hujusmodi concessiones à Sede Apostolica emanasse; quæ utique non foret credenda velle uti in re tanti momenti, tantarumque consequentiarum, ob ordinationes præsertim ab eis dandas, potestate infundatã aut dubiâ. Et quidem ordinariè refertur concessio à S. Gregorio facta S. Augustino Angliæ Apostolo ex *lib. 12. Epist. 31. ad interrogat. 8.* Sed *Morinus, Coninck* & alii contendunt textum esse mendosum: ut proinde hoc solo allegato insufficienter firmet *Arriaga d.57. n.31.* omnimodam certitudinem suam, quàm habet de hujusmodi pontificia potestate. Nihilominus probabile inde saltem fit argumentum, cùm textus correctiores (quibus videtur favere contextus, etsi non convincere) sic habeant: *Et quidem in Anglorum Ecclesia, in qua adhuc solus tu Episcopus inveniris ordinare Episcopum non aliter, nisi sine Episcopis* (alii textus habent, *nisi cum Episcopis*) *potes.* Refert insuper *Præpositus de Sacram. Ordinis dub.10.* Gregorium XIII. concessisse Patriarchæ Æthiopiæ, ut per unum Episcopum consecraretur. Immo passim concedit S. Sedes hujusmodi facultates.

Dissentiunt nonnulli circa ipsum S. Gregorii ad S. Augustinum Angliæ Apostolum.

Variæ concessiones Põtificum in præsẽti materia factæ referuntur.

Vidi ipse Transumptum indubitatum Litterarum Apostolicarum datarum Anno 1647. die 8. Februarii, quibus *Innocentius X.* tribuit facultatem D. Jacobo de la Torre Archiepiscopo Ephesino, ut consecretur à Fabio Chisio Episcopo Nenitensi & Nuntio Apostolico, nunc Pontifice Romano dicto Alexandro VII. assistentibus loco duorũ Episcoporũ duabus personis in dignitate Ecclesiastica constitutis. Itẽ habeo aliud Trãsumptum authenticum, quo ob difficultatem obtinendi tres Episcopos idem *Innocentius X.* Anno 1654. die 20. Junii Episcopo Dionysiensi moderno Suffraganeo Leodiensi concedit facultatem suscipiendi munus consecrationis à quovis Catholico Antistite, assistentibus duobus Abbatibus Mitratis. Idem confirmatur à fortiori ex mox dicendis.

Immo non constat tres Episcopos etiam ordinariè requiri aliter, quàm ex lege Ecclesiastica.

63. Itaque existimo præterea nequidem satis constare, quòd tres Episcopi requirantur lege ordinariâ de necessitate Sacramenti, aut ex institutione Christi, ut proinde hoc ad solam legem Ecclesiasticam antiquissimam referatur ab *Antonino, Turrecremata, Silvestro, Sanchez, Petro Arcudio,* & pluribus aliis, etiam recentioribus, ut refert & sequitur *Aversa q. 3. sect. 2.* Nam in primis factum *Gregorii* non satis apparet esse instar commissionis extraordinariæ; qualiter committitur potestas confirmandi simplici Sacerdoti, sed potiùs per modum declarationis & doctrinæ pro casu necessitatis.

Probatur variè.

Idem conficitur ex Decreto Simonis Apostoli apud *Clem. l.8. Constit. Apostolic. c. 27.* constituentis, quòd *debeat ordinare Episcopus à duobus, aut tribus Episcopis: sin verò aliquis ab uno Episcopo ordinatus fuerit, tum is qui ordinatus est, tum is qui eum ordinavit, deponatur. Quòd si necessitas coegerit ab uno ordinari, quòd propter persecutionem aut aliam causam plures adesse non possint, afferatur decretum commissionis plurium Episcoporum.* Ad quid non aliud respondet *Castro Palao sup. n.14.* quàm plura in isto libro contineri infirmæ auctoritatis. Deinde quòd saltem duo sufficiant colligi solet ex *can. 1. Apost.* ibi: *Episcopus à duobus vel tribus Episcopis consecretur.* Quod tamen alii eludunt, dicendo, subintelligi, *Præter Metropolitanum*, ut clariùs loquuntur jura posteriora. Accedit, quòd ex modo loquendi *Arausicani I. can. 21.* colligatur, valere factum; etsi desit aliquis numero ternario Episcoporũ, dum statuit in vicẽ ordinatum à duobus E-

Episcopis substitui in locum Ordinantis, & in locum alterius ordinari alium: si autem voluntariè sic sit ordinatus, mandat eum deponi. Quæ differentes loquendi formulæ satis insinuant Ordinationem sic factam valere.

64. *Idem non modicum confirmatur ex ritu Græcorum.*

Confirmatur non parum ex ritu Græcorum, apud quos (ut patet ex *Euchologio*) Metropolitanus seu primus Episcoporum dicitur Ordinans, isque manu dexterâ ordinandi capiti impositâ profert formam sequentem: *Divina gratia, quæ semper infirma curat, & quæ desunt adimplet, promovit N. Deo amabilem Presbyterum in Episcopum, à Deo servatæ civitatis N. Oremus pro eo, ut veniat super eum gratia sanctissimi Spiritûs.* Postea verò essentiali Ordinatione peractâ idem Ordinans imponit Evangelium super illius caput & collum, adstantibus aliis Episcopis, & Evangelium tenentibus, impositâque ei manu Ordinans dicit certam orationem: quod totum solùm ad accidentalem quamdam ceremoniam spectat, id autem quod essentiale est, ab unico adhibetur consecrante.

Confirmatur præterea.

Confirmatur II. tum quòd in Pontificali Romano semper sit sermo de unico Consecratore, cui alii dicuntur esse Assistentes: tum quòd sit præter exemplum seu morem aliorum Sacramentorum, esse necessarios tres propriè dictos ministros: tum quòd in *Concilio Carthaginensi IV. can.* 2. describatur ritus Ordinationis, & quidem juxta *Vasquez* essentialis, his verbis: *Episcopus cùm ordinatur, duo Episcopi ponant & teneant Evangeliorum codicem super caput & cervicem ejus, & uno super eum fundente benedictionem, reliqui omnes Episcopi, qui adsunt, manibus suis caput ejus tangant:* Ubi solùm unus Episcopus pronuntiat formam seu benedictionem. Cur autem credatur essentialiter requiri ex parte materiæ concursum plurium ministrorum potiùs, quàm ex parte formæ?

65. *Explicatur Anacleti & Aniceti Pontificum testimonia.*

Nec obstat I. quòd post *Anacletum* referens *Anicetus Ep. ad Gallos Episcopos* Jacobum Justum & fratrem Domini fuisse ordinatum à tribus, scilicet Petro, Jacobo & Joanne, subinferat: *Patet profectò, eos formam, instituente domino, tradidisse, non minùs quàm à tribus Episcopis, Episcopum ordinari debere.* Nam *Anicetus*, uti & *Anacletus*, non agit de ipsa consecratione Episcopi (cùm Jacobus Minor fuerit cum ceteris Apostolis ordinatus ab ipso Christo Episcopus *Joan.* 20. Vel, ut *Vasquez d. 242. c. 7 n. 56* putat, *Matth. ult.*) sed de institutione Episcopi, quâ præfati tres Apostoli Jacobo cõmiserunt diœcesim istam, in eaque ipsum intronizaverunt juxta institutionem sive instructionem Christi Domini; vel quia illum visibili & ceremoniali unctione consecrarunt. Sicque formam ordinandi aliis ostenderunt, quòd nempe unus Archiepiscopus sine consensu & assistentiâ plurium non debeat Episcopos instituere. Vide *Glossam* in c. *Petrò dist. 66.*

Non obstat II. quòd *Damasus Papa Ep. 5.* arguat contra Chorepiscopos: *Quòd enim Episcopi non sint, qui minùs quàm à tribus sunt ordinati Episcopis, omnibus patet.* Nam id *Damasus* allegat tamquam signum; cùm non sit præsumendum Episcopos contra tam solemnes Canones processisse in Ordinatione Episcopali; non quia id sit contra jus divinum: sed (ut ait *Damasus*) *quoniam (uti bene nostis) prohibitum à sacris est Patribus, ut qui ab uno vel à duobus sunt ordinati Episcopis, nec nominentur Episcopi.* Quàmvis alioquin generatim agat ibi *Damasus* non tantùm contra ordinatos ab uno Episcopo, sed etiam contra ordinatos à pluribus, sive titulo alicujus Ecclesiæ ruralis aut parvi oppidi, sive absolutè absque certo titulo; ostendens ibidem hæc esse illegitima, & contra Canones. 66. *Explicatur Damasus Papa.*

Similia, quæ habet *Joannes Papa Ep. contra Chorepiscopos ad Episcopos Galliæ & Germaniæ*, similiter explicanda sunt. Vel sanè vult sic ordinatum non habendum esse pro Episcopo, eò quòd sit suspensus & deponendus. Quàmvis alioquin Epistola sit supposititia, ut ostendit *Baronius*, & post eum *Binius in Notis* ad eamdem. Denique dum quædam auctoritates ordinationem aliter factam vocant irritam, vacuandam &c. volunt quòd sit irrita quoad exercitium & functiones Episcopales, acceptationemque Ecclesiæ, quæ talem Episcopum deponit, & officio jurisdictioneque privat. *Respondetur ad prætensam Epistolam Joannis Papæ.*

Et hæc quidem speculativè dicta sint. Ad praxim enim quod attinet, omnino curandum est, ut Ordinatio fiat à tribus Episcopis juxta formam in Pontificali præscriptam: adeò ut si quis fuisset ab uno solo, vel etiam à duobus, sine speciali commissione Sedis Apostolicæ, consecratus, deberet iterum sub conditione à tribus simul consecrari pro majori securitate, ob aliquale dubium de valore prioris Ordinationis; ut notat *Aversa quæst. 3. sect. 2.* & alii. Idemque consequenter dicendum foret de Presbyteris ab hujusmodi Episcopo dubiè consecrato ordinatis. Nullatenus tamen existimo scrupulum movendum in casu, quo ordinatus quis fuit in Episcopum ab uno solo ex commissione aut dispensatione Papæ: cùm de hujus Ordinationis valore non sit dubitandum. 67. *Conclusio practica in hac quæstione.*

QUÆ-

QUÆSTIO VI.

De Subjecto Ordinis.

68. *Subjectum Ordinis capax, solus vir.*

DICO I. Solus vir est capax Ordinis. Est receptum apud Omnes, etiam Hæreticos, exceptis paucis de Hæresi *Montani* dictis *Pepuzianis,* qui habebant mulieres Sacerdotes seu Presbyteras ac Episcopas. Et patet ex perpetuo sensu & praxi Ecclesiæ, cui id semper firmiter fuit persuasum; ideoque ipsa numquam permisit aliquam feminam ordinari. Confirmatur ex eo, quòd Christus nullam feminam, etiam propriam matrem, ordinaverit. Deinde Apostolus, *1. ad Cor. 14.* & *1. ad Timoth. 2.* nequidem permittit mulierbus loqui in Ecclesia ad interrogandum, volens, ut si quid discere velint, domi interrogent viros suos: quantò minùs igitur conveniunt eis Ordines Ecclesiastici, & munia eorum, præsertim Sacerdotum; quorum est in Ecclesia Missam dicere, prædicare &c.

69. *Agitur de Diaconissis, earumq; olim officio.*

Nec obstat, quòd apud veteres quædam mulieres dicebantur Diaconissæ &c. Nam nomen Diaconissarum erat officii, non Ordinis. Neque enim propriè ordinabantur, ut patet ex *Concilio Nicæno can. 19. Laodiceno can. 11. Epaunensi can. 21. Aurelianensi II. can. 17,* (quàmvis impropriè veteres interdum sic loquantur) sed benedictione quâdam deputabantur ad certa munia. Erat namque Diaconissarum officium custodire januas, quibus in Ecclesiam intrabant mulieres, comitari mulieres ad Diaconum vel Episcopum euntes, subservire Episcopo vel Presbytero baptizaturo mulieres, sive in instructione, sive in iis quoad corpus decenter aptandis, ne à viris deberent denudari & attingi, item destinari ad Christianas mulieres causâ solatii vel subsidii; ut ex veteribus, præsertim *Clemente Romano* Varii deducunt. Insinuant præterea quidam graves Theologi (quod tamen in antiquis Historiis aut Patribus non reperiri alii contendunt) dictas quoque fuisse Diaconissas, quibus competebat ex ordinatione Abbatissæ vel Collegii legere Homiliam in matutino.

Quâ adhuc ratione quædā olim vocabantur Diaconissæ, Presbyteræ & Episcopæ,

Aliâ adhuc ratione quædam dicebantur Diaconissæ, Presbyteræ & Episcopæ, quia earum viri, factâ jam separatione tori, susceptâque per mutuum consensum continentiâ, erant ordinati Diaconi, Presbyteri aut Episcopi, ut patet ex *Concilio Turonensi II. can. 14. & 20. Altisiodorensi can. 21.* & *Gregorio l. 4. Dial. can. 11.* Rursùm mulieres grandevæ ætatis subinde dicebantur Presbyterissæ seu Presbyteræ, sicut Presbyter latinè idem sonat quod senior; ut colligitur ex *Epiphanio hæresi 79. Athanasio l. de Virginitate.* Vide fusè *Vasquez disp. 245. c. 3.*

DICO II. Etiam infantes possunt validè ordinari, sine consensu parentum vel tutorum. Ita contra Nonnullos docet *Scotus dist. 25. q. 2. n. 3.* & alii communiter. Et solet colligi ex *c. Unico, de Clerico per saltum promoto,* ubi de quodam, qui infra annos discretionis minores Ordines, & postea Sacerdotium absque Diaconatu susceperat, statuitur, ut solus Diaconatus suppleatur. Ratio est, quòd infans etiam sine intentione propriâ aut parentum vel tutorum sit capax Sacramentorum, quæ non involvunt conditionem istius status repugnantem, ut patet in Baptismo, Confirmatione & Eucharistiâ: Ordo autem similem conditionem non involvit, & (ut ait *Scotus suprà*) potest optimè potestas in aliquo consistere absque potentia proxima ad executionem illius potestatis, idque propter aliquod impedimentum. Varii excipiunt Episcopatum: sed sine fundamento: cùm ratio præmissa locum habeat in Episcopatu, uti in ceteris Ordinibus. 70. *Infantes validè ordinare possunt citra consensum parentum vel tutorũ.*

Dices: In eo, qui ordinatur, requiritur acceptatio; cùm Episcopus dicat, *Accipe potestatem:* sed infans non potest acceptare, ergo nec ordinari. *Resp.* Neg. Maj. nam per ly *Accipe* solùm significatur, quòd Ordinans conferat ordinato, non per modum donationis & pacti, sed per modum operationis & efficaciis imperii, quasi diceret: *Confero tibi potestatem.* Quo modo etiam proli baptizandæ dicitur: *Accipe sal sapientiæ;* & dici posset infanti, qui creatur Imperator, Accipe potestatem regendi &c. Simili modo intelligi potest forma Græca Confirmationis (quæ etiam parvulis validè confertur) *Signaculum doni Spiritûs sancti;* supple, donatur tibi. Atque etiam potuisset à Christo institui similis forma Baptismi, v.g. *Accipe characterem Christiani hominis;* qui tamen adhuc potuisset conferri infantibus. 71. *In Ordinando non requiritur propriè ulla ejus acceptatio.*

QUÆSTIO VII.

De Ætate & Qualitate Ordinandorum?

UT aliquis licitè ordinetur varia requiruntur. Primò legitima ætas. Quæ jure novo *Trid. sess. 23. c. 12. de Reform.* pro Subdiaconatu est annus vigesimus secundus, pro Diaconatu vigesimus tertius, pro Sacerdotio vigesimus quintus, saltem inchoatus, etsi tantùm per mediam diem 72. *Ad licitè suscipiendū Ordines requiritur in primis certa ætas. Quæ requiratur pro majoribus Ordinibus.*

diem, aut horam. Ita communiter Doctores. Et patet ex praxi Ecclesiæ, quæ sic Decretum *Tridentini* semper intellexit. Immo *Diana* putat sufficere quòd ordinandus compleverit ætatem requisitam sub vesperam diei, ut manè ordinetur, eò quòd vespera trahatur ad mane & faciat simul unum diem; quo ordinandus v.g. in Sacerdotem inchoat annum vigesimum quintum. Attento tamen rigore verborum Concilii non caret hoc difficultate: eò quòd talis propriè loquendo ordinetur ante annum vigesimum quintū; quod Concilium prohibet, exclusis quoad hoc penitus etiam Regularium privilegiis. Cui prohibitioni *Pius II.* addit suspensionem incurrendam ab iis, qui ante legitimam ætatem præsumpserint Ordinem sacrum suscipere; ut patet *Extrav. Cum ex sacrorum.* In qua cùm requiratur dolus seu præsumptio, consequens est suspensionem aliàs non incurri. Adeòque sic bonâ fide ordinatus per subsequens exercitium Ordinis non incurrit irregularitatem; utpote nullo jure expressam: quamvis juxtà receptam sententiam graviter peccet: cùm prohibitio Ecclesiæ, quæ impedit susceptionem Ordinis ante ætatem certam, extendatur etiam ad exercitium Ordinis sic suscepti. Ætate tamen acceptâ, absque alia absolutione ministrare potest; cùm non sit censurâ aut irregularitate notatus.

An manè ordinari possit Sacerdos, qui sub vesperam inchoat annum vigesimum quintum.

Præsumentes Ordinari ante legitimam ætatem suspenduntur.

Quid si absit dolus seu præsumptio.

73\. Pro Episcopatu requiritur trigesimus ætatis annus completus c. *Cum in cunctis, de Electione.* Si tamen Episcopus ante ætatem legitimam præsumat ordinari, non foret suspensus: cùm Extravagans *Pii II.* non loquatur de Episcopatu. Pro minoribus ordinibus per se non requiritur certa ætas, supposito usu rationis, & suppositâ aliunde scientiâ, quam in initiandis determinatè requirit *Tridentinum supra c.11.* Unde conferri non debent ante annos discretionis. Denique ipsa prima Tonsura non debet citiùs conferri. De qua specialiter præscribitur in *Pontificali*, ne conferatur ante septennium; conformiter ad c. *nullus, de temp. Ord. in 6.* ubi *Bonifacius VIII.* sub pœna suspensionis ipso facto incurrendæ à collatione Tonsuræ per annum prohibet, ne quis *infanti, nisi fortè Religionem intraret*, sive Religioni offerretur (quòd hodie non est in usu) *seu illiterato clericalem præsumat conferre Tonsuram.*

Ad Episcopatum requiritur annus trigesimus cōpletus.

Suspensio non afficit eos, si citiùs ordinentur.

Quæ ætas requiratur pro minoribus Ordinibus & Tonsura.

74\. Secundò requiritur, ut ordinandus sit confirmatus; nam *Trident. suprà c.4.* dicit: *Primâ Tonsurâ non initientur, qui Sacramentum Confirmationis non susceperint.* Quæ verba videntur de se præceptiva; ipsaque materia esse satis gravis. Modus tamen præcipiendi apparet Doctoribus communiùs non esse adeò gravis; quorum communis intellectus in sensu legis positivæ & obligationis ejusdem multùm valet. Unde Doctores communiùs censent, non esse mortale, sive ex parte Episcopi (quem verba directè respiciunt) sive ex parte initiandi, (qui non aliter prohibetur suscipere, quàm quatenus Episcopus prohibetur dare) si fiat contrarium.

Sitnē suprarequiratur in initiādu Cōfirmatio, & an sub mortali.

Tertiò requiritur certa scientia. Requirit autem *Tridentinum suprà* ad primam Tonsuram, ut initiandus sit fidei rudimenta edoctus, & sciat legere & scribere, saltem (quod etiam sufficit juxta *Sanchez* & alios) linguâ vulgari seu vernaculâ. Ad minores Ordines requirit *c.11.* ut ordinandi saltem linguam latinam intelligant. Ad Subdiaconatum & Diaconatum requirit *c.13.* ut ordinandi sint instructi in litteris, & iis quæ ad Ordinem exercendum pertinent. Ad Sacerdotium requirit *c. 14.* ut ordinandi sciant docere populum necessaria ad salutem & ministrare Sacramenta. Ad Episcopatum requiritur ab Apostolo *ad Titum 1.* ut ordinandus *sit potens exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicunt, arguere.* Examen verò Ordinandorum quoad scientiam, etiam respectu Regularium, pertinet ad Episcopos, juxta *Tridentinum supra c. 12.* Quàmvis moneat *Rodriguez* & alii expedire, ut Episcopi sint contenti quoad Religiosos examine & approbatione suorum Prælatorum; quibus utique magis fidere possent & deberent, quàm judicio alicujus examinatoris sæcularis; qui ex successu fortuito unici examinis parum fundatum judicium frequenter deducit. Censet etiam idem *Rodriguez, Henriquez, Diana, Castro Palao* & plurimi alii minorem eruditionem, aut linguæ latinæ scientiam, requiri in Regularibus ordinandis: eò quòd defectus iste in vita communi facilè suppleatur, tum puritate, tum aliorum instructione, & Prælatorum diligentiâ, quâ in ministeriis Ordinum errores caventur aut emendantur. 75.

Tertiò requiritur scientia.

Qualis ad Tonsuram & singulos Ordines sit necessaria.

Examen scientiæ ad quos spectet.

Notandum pro Regularibus.

Quartò requiritur vitæ & morum probitas, ut postulat ipsa ratio, & insinuat Apostolus 1. *ad Timoth.* 5. dicens: *Manus citò nemini imposueris.* Testimonium probitatis solet Regularibus dari à suis Superioribus; idque sufficere constat ex praxi Ecclesiæ, colligiturque ex Declaratione Cardinalium ad *sess. 23. c. 5. de Reform.* Quoad alios servandum est, quod eodem capite præscribitur. 76.

Quartò requiritur probitas morum.

Illius testimoniū dare competit Superioribus Regularū quoad sibi subjectos.

Quintò requiritur, ut ordinandus non sit aliquâ censurâ vel irregularitate impeditus, aut peccato mortali obstrictus, de quo saltem non sit contritus.

Quintò carentia impedimēti Canonici & status gratiæ.

Sextò, si quis sit ordinandus ab alieno Epis- 77.

Sentiò, ordinandus ab alieno Episcopo, debet habere dimissoriales proprii.

Episcnpo, debet habere litteras dimissoriales proprii Episcopi, nt patet ex *Tridentino suprà c.*8. & aliis Canonibus, idque sub pœna suspensionis. Proptius autem Episcopus est, sive Episcopus originis, sive domicilii, sive beneficii, ut habetur, c. *Cùm nullus de Temp. Ordinat. in* 6. Episcopus originis est in cujus diœcesi quis est natus, cùm parentes ibi haberent domicilium. Unde (ut notant Doctores) non intelligitur locus, in quo parentibus per transitum aut negotiationis gratiâ peregrinantibns quis nascitur: is namque fictione quâdã Juris reputatur natus in loco domicilii parentum. Episcopus domicilii est Episcopus loci, in quo quis habitat animo perpetuò manendi. Episcopus beneficii est, in cujus diœcesi obtinet quis beneficium Ecclesiasticum: sufficitque quantumvis tenue ad hunc effectum, ut contra Nonnullos Plerique docent, & significat simplex verborum textus, in quo non requiritur à *Bonifacio VIII.* certa beneficii quantitas. Perinde quoque est, etsi sit simplex non exigens residentiam in tali diœcesi. Unde habens domicilium in hac diœcesi, natus autem in altera, & beneficium habens in aliqua tertia diœcesi, potest à quolibet Episcopo alicujus earum diœcesium ordinari. Quod jus commune non excludit Regulares: qui proinde, nisi obstet usus aut recentior aliqua ordinatio Apostolica, possent non solùm à Diœcesano sui domicilii, sed etiam originis ordinari.

Quis hic censeatur proprius Episcopus.

78. Quod ad Dimissoriales attinet, notandum in primis est, Sede vacante eas non posse dari à Capitulo aut ejusdem Vicario, nisi post annum à die vacationis, vel occasione beneficii accepti aut accipiendi, quo arctetur quis ad Ordinẽ citiùs suscipiendum; ut patet ex *Tridentino sess.* 7. *c.*10. *de Reform.* Quàmvis posset Capitulum dare alicui Episcopo licentiam etiam intrà primum annum vacationis in Diœcesi Episcopo proprio orbatâ ordinandi illos, qui dimissorialibus Capituli non indigent, sed eas habent à propriis Prælatis.

Quid possit Capitulũ Sede vacante in hac re.

Notandum II. Certum esse, quòd dimissoriales concedere Regularibus sit penes eorum Prælatos, ut etiam praxis docet. Qui tamen juxta *Declarationem Cardinalium* debent eas dare, non ad Episcopum alienum, sed diœcesanum, nisi hic absit, vel non sit ordines collaturus: tunc enim ad quemcumque communionem cum S. Sede habentem dimittere possunt, non agnito Capitulo seu Vicario Episcopi diœcesani. In hac verò declaratione non fit derogatio privilegiorum.

Prælati Regularium de jure dant dimissorias suis, sed ad Diœcesanũ, si adsit & ordinet; à liàs ad quẽlibet.

79. Ad privilegia porrò quod attinet, concessa est Mendicantibus facultas suscipiendi Ordines à quocumque Catholico Antistite, per Leonem X. & Paulum III. cui quidem privilegio cùm *Tridentinum* per specialem clausulam non derogaverit, censent plures Doctores illud adhuc vigere. Et quidquid foret de hoc, saltem post *Tridentinum* eadem facultas concessa est Societati Jesu à Gregorio XIII. qui quidem prohibet communicationem fieri aliis Ordinibus mendicantibus; ea tamen concedi potuit per Successores, & de facto concessam esse colligitur ex Bulla *Gregorii XIV.* datâ Cistercienfibus, quæ incipit *Romanus Pontifex*, & est tertia in *Bullario Rodriguez*, ubi etiam similia privilegia Cisterciensibus communicantur; ceteri autem cum his communicant sine ulla exclusione. Deniq; Clemens VIII. idem concessit Congregationi S. Joannis Evangelistæ in Portugallia, ut patet apud *Portel V. Ordines sacri n.*4. qui testatur se hoc privilegium oculis suis vidisse.

Quid possint ex privilegiis.

Notandum denique, posse Prælatos regulares dare dimissorias Novitiis ad Ordines (non tamen ad sacros titulo paupertatis) ut rectè *Suarez, Barbosa, Diana, Aversa* & alii cõtra quosdam: cùm facultates Regularium Prælatorum se etiam ad Novitios extendant, nisi fiat exceptio.

An etiam Novitiis possint dare dimissorias.

QUÆSTIO VIII.

De Titulo congruæ Sustentationis, & Temporibus Ordinationum.

80. IN Primis Ordinandus, debet pacificè obtinere beneficium Ecclesiasticum, quod ei ad victum honestè sufficiat, si non sit Regularis. Ita *Tridentinum sess.* 21. *c.* 2. *de Reform.* Patrimonium verò vel pensionem obtinentes ordinari non possunt, nisi quos Episcopus judicaverit assumendos pro necessitate vel commoditate suarum Ecclesiarum, etiamsi constet patrimonium & pensionem verè obtineri, & ad vitam sustentandam sufficere. Ita *Tridentinum suprà.* Ubi etiam præcipitur, ne ordinatus resignet illud beneficium, nisi factâ mentione, quòd titulo illius sit ordinatus; item ne admittatur resignatio, nisi constet quòd aliundè possit commodè vivere, & aliter facta resignatio sit nulla. Ibidem quoque statuitur de resignatione patrimonii & pensionis, quòd fieri non possit sine licentia Episcopi, donec beneficium Ecclesiasticum sufficiens sint adepti, vel aliundè habeant unde vivere possint.

Initiandus sacris Ordinibus debet habere titulum beneficii.

Quando sufficiat titulus patrimonii aut pensionis.

Quid statuat Tridentinum circa resignationem tituli Ordinationis.

81. Excipiuntur à præfatis decretis Religiosi professi, quibus loco beneficii vel patrimonii succedit voluntaria paupertas, quæ Regum opibus præstat, quique ex ipsa sua Religione habent unde sustententur. Quate necdum professi non possunt absque titulo

Religiosi professi non indigent alio titulo.

Non professi qualiter arceantur, nisi titulum habeant.

titulo beneficii vel patrimonii promoveri ad Ordines sacros ex decreto ac declaratione *Pii V.* Bullâ *Romanus Pontifex*, apponentis pœnam suspensionis ab executione Ordinū adversùs taliter ordinatos, & à collatione talium Ordinum ad annum adversùs Ordinantes. Quæ Constitutio etiam habet locum in iis, qui scirent professionem suam esse irritam; utpote verè non professis. Posset nihilominus Novitius, qui haberet interim beneficium aut patrimonium, ordinari ad talem titulum, sicut laicus. Possunt insuper Clerici Societatis Jesu post emissa vota simplicia, prævià biennii probatione, quibus fiunt veri Religiosi, liberè ordinari, etsi needum solemniter sint professi, ex Decreto & Declaratione *Gregorii XIII.* Bullâ *Ascendente Domino*, & *Gregorii XIV.* Bullâ *Ecclesia Catholica.*

Ordinari tamen possunt Clerici Societatis post emissa in eàdem vota simplicia.

82\. Notandum porrò beneficium sufficiens ad honestam Clerici sustentationem sic requiri, ut tamen insufficientiam supplere possit patrimonium: ex quo & beneficio seorsim insufficientibus coalescere potest titulus sufficiens, ut rectè *Zerola Quaranta, Barbosa, Bonacina* & alii. Quantitas autē valoris seu fructuum taxatur judicio Episcopi. Quare non in omni Diœcesi est eadem taxa, ipsáque etiam juxta varietatem temporum & regionū variatur. Quòd si etiam modicum ex tali quantitate deficiat, non peccabit graviter Episcopus ordinans & Clericus ordinatus, ut post *Sanchez* notat *Diana P. 4. Tr. 4. Resol.* 52. ponens exemplum, si ex triginta deficiant duo.

Insufficientia beneficii potest patrimonio suppleri.

Quæ quātitas fructuum sufficiat.

83\. Notandum II. beneficium debere esse perpetuum, nec sufficere Vicariam aut Capellaniam temporalem vel ad nutum amovibilem; immo nec merum titulum coadjutoriæ cum spe certa succedendi alteri, utpote forsan supervicturo: nisi etiam in hujus vita detur coadjutori certa & sufficiens portio.

Requiritur beneficium perpetuum.

Notandum III. quod ad titulum patrimonii spectat, non sufficere filium esse patris divitis; qui tamen posset à filio constringi, ut portionem ad hunc finem designet, *Arg. L. fin. C. de Dotis promissione*; ubì de matrimonio carnali, à quo ad spirituale seu sacerdotium argumentari licet, c. *Inter corporalia, de Translat. Episcopi.* Ita *Sanchez l. 4. de Matrim. d. 26. num. 7. Barbosa, Gutierez, Castro Palao pu. 11. n. 7.* Quod tamen filio sic pater concedit, computandum est in legitimam, juxta *Covarruvias, Marchinum, Molina, Garcias,* & plures alios contra *Barbosa* & alios. Nam bona concessa filio, quæ sunt transmissibilia ad heredes, & alienabilia (prout sunt, de quibus agitur) in legitimā imputantur juxta *L. Omni modo §. Imputari C. de inofficioso Testamento.* Vide *Castro Palao pu.* 11.

Non sufficit filium esse patris divitem.

Qui posset constringi ad portionē designandā.

Quæ computanda venit in legitimam.

84\. Notandum IV. Ordinatum titulo patrimonii posse illud alienare etiam sine licentia Episcopi juxta *Garcias, Azorium, Præpositum* & alios communiùs contra *Barbosa* & quosdam alios, si sufficiens beneficium obtineat, vel habeat aliundè, unde commodè vivat: nam ly *Donec* (quo utitur *Tridentinum*) limitat tempus, adeóque prohibitionem alienationis, ne ultrà procedat. An verò alienatio citiùs facta contra prohibitionem Concilii, sine licentia Episcopi, sit solùm illicita, an insuper invalida, non ita constat. Et quidem *Garcias, Barbosa, Præpositus* & alii passim censent per particulam, *Nullatenus possint* (quà utitur *Tridentinum*) ademptam esse potestatem validè alienandi. Aliis nihilominus (ut *Suarez To. 5. d. 31. sect. 1. n. 38.*) apparet, hujusmodi clausulam non esse irritantem, sed posse intelligi de licito: præsertim cùm *Tridentinum* diversimodè ibidem loquatur de resignatione beneficii, apponens illi clausulam expressè annullantem.

Titulus patrimonii potest alienari ad libitum, obtentò aliūdè sufficienti sustentatione.

Citiùs facta alienatio censetur passim invalida.

At Suarez & alii putant solùm illicitam.

85\. Petes: An promotus absque titulo sufficienti incurrat suspensionem c. *Nominem* & c. *Sanctorum dist.* 70. Resp. id non satis constare, eò quòd pœna hæc abrogetur c. *Cùm secundùm Apostolum de Præbendis* & c. *si Episcopus. eod. tit. in 6.* ubì injungitur Episcopo ordinanti illos, de quorum sufficienti titulo non satis constat, obligatio providendi sic ordinatis de alimentis necessariis aut competenti beneficio. Et quàmvis *Tridentinum sess. 21. c. 2. de Reform.* antiquorum Canonum pœnas innovet, tamen non satis liquet innovare ipsum Canones antiquiores dudum abrogatos, qui proinde verè non erant Canones aut leges. Immo refertur *Declaratio Cardinalium ad locum cit. Tridentini,* quòd Concilium in hoc capite renovaverit tantùm pœnas c. *Cùm secundùm.* Ubì etsi unica pœna imponatur ipsi Episcopo ordinanti; *Tridentinum* tamen more satis consueto ponit numerum pluralem pro singulari. Quare ita censent *Henriquez, Toletus, Sayrus, Diana, Coninck* & plures alii. Quod idem Plures consequenter docent, quando quis ordinatur ficto titulo, qui illum sufficienter probavit ipsi Ordinanti, bonâ fide procedenti. Quàmvis *Suarez, Bonacina* & plures alii putent ordinatum utroque casu incurrere suspensionem, eximentes tamen in casu posteriori Episcopum deceptum ab obligatione alendi.

Promotus sine titulo sufficienti verosimiliter non incurrit suspensionem.

Vix nec Ordinatus ficto titulo sed satis probato ipsi Ordinanti.

Utrumque tamen asserit Suarez & plures alii.

86\. Illud saltem multò probabilius est, non contrahi suspensionem, si patrimonium sit acceptum sub onere retrodonandi: cùm talis verè dominium patrimonii habeat, adeòque non sit promotus absque titulo; conditio autem hujusmodi apposita, velut illicita & turpis, non obliget. Ita *Toletus, Garcias, Barbosa* & alii passim contra Nonnullos. Idem est, si jam ordinatus ad verum titulum

Saltem videtur non incurri etsi patrimoniū sit acceptū cum onere retrodonandi.

Subdia-

Aut si Subdiaconus v. g. ei cedens invalidè ad altiores Ordines ascendat.

Subdiaconus, cederet postea titulo suo non servatâ formâ Concilii, & tunc ulteriùs ordinaretur Diaconus aut Sacerdos; suppositâ videlicet invaliditate hujusmodi cessionis, adeòque titulo in rei veritate permanente. Secùs esset, si (quod Varii volunt) cessio patrimonii sit valida, & aliundè supponatur pœnam suspensionis esse in *Tridentino* innovatam.

Servanda sunt certa anni tempora, & quæ illa sint.

87. Secundò debent servari certa anni tempora. Episcopus quidem est ordinandus die Dominicâ vel in Natalitio Apostolorum juxta *Pontificale Romanum*. Sacri sive majores Ordines sunt conferendi sabbatis quatuor temporum, sabbato sancto, vel sabbato ante Dominicam Passionis. Ita de Diaconatu & Presbyteratu statuitur *cap. fin. dist.* 75. De Subdiaconatu *cap. De eo, de Temp. Ordinat.* Ordinati autem extra prædicta tempora sunt à susceptis Ordinibus suspendendi, *cap. Cùm quidam, eod. tit.* Immo si præsumpserint sic ordinari sunt suspensi ipso facto *Extravag. Pii II. Cùm ex sacrorum.* Minores verò Ordines possunt non solùm conferri in sabbatis Ordinationum, sed etiam juxta *Pontificale Romanum* singulis dominicis & festivis diebus duplicibus; idque ubicumque, sed (quod esse de convenientia notat *Aversa quæst. 3. sect. 9.*) in mane tantùm, ut ait idem *Pontificale*. Ubi etiam consuetudo id permittit, possunt conferri in alio die; prout in Belgio conferuntur feriâ sextâ ante sabbatum sacræ Ordinationis. Denique (*Clericatus seu prima Tonsura quocumque die, horâ, & loco conferri potest*, inquit *Pontificale Tit. de Ordinibus conferendis*.

Tonsura omni die, horâ & loco conferri potest.

Privilegia Regularium recensentur

88. Notandum tamen, Regulares posse ordinari extra statuta tempora ex privilegiis *Eugenii IV.* & *Alexandri VI.* quæ sive per *Tridentinum*, sive per alios Pontifices non esse revocata, docet *Rodriguez Tom. 3. quæst. 23. artic. 5. Marchinus, Præpositus, Diana.* Estque juxta *Aversa quæst. 3. sect. 9.* tutum in praxi, addens illud pro sua Religione sæpiùs in pluribus Diœcesibus, & in Romana ipsa Urbe servatum. Refertúrque ad *sess. 23. cap. 8. de Reformat.* expressa Declaratio Cardinalium, quòd privilegium suscipiendi Ordines extra tempora per Decretum *Tridentini* non sit sublatum: utpote in quo non fit derogatio privilegiorum; sicut, etiam quoad Regulares, fit circa ætatem à *Tridentino* requisitam. Prædictis accedunt concessiones *Tridentino* posteriores; scilicet *Gregorii XIII.* & *Clementis VIII.* quarum mentio facta est *num.* 79.

Interstitia servanda,

89. Tertiò, observanda sunt certa temporum interstitia, sic ut nullus eodem die possit suscipere duos Ordines sacros, etiamsi Regularis sit; ut expressit *Trid sess. 23. c. 13. de Reformat.* ubì quoad hoc revocatur privilegium *Eugenii IV.* quo id concedebatur sancti Benedicti Monachis, & consequenter aliis per communicationem.

Nemo potest unâ die duos Ordines sacros suscipere;

Quòd autem *Tridentinum* ibidem statuat, ut Subdiaconus non promoveatur ad Diaconatum, nisi post annum, relinquitur judicio Episcopi, cùm dicat: *Nisi aliud Episcopo videatur.* Similiter de interstitio unius anni inter Diaconatum & Sacerdotium ait *c. 14. Nisi ob Ecclesiæ utilitatem ac necessitatem aliud Episcopo videretur.* Immo simile interstitium requirit inter Ordines minores & Subdiaconatum *c. 11.* addens similem clausulam: *Nisi necessitas aut Ecclesiæ utilitas judicio Episcopi aliud exposcat.* Postremum tamen his in locis non est receptum, ubì minores Ordines conferri ordinandis solent pridie quàm eisdem conferatur Subdiaconatus: in pluribus aliis locis dantur etiam eodem die.

Immo juxta Tridentinum requiritur intervallū anni

Etiam inter Ordines minores & Subdiaconatum.

Quod ultimum hic non est receptum.

Quod attinet ad Regulares mendicantes, concessum est iis privilegium ab *Alexandro VI.* (ut videre est in *Compendio privileg. V. Ordines sacri num. 11.* & apud *Rodriguez Tom. 3. quæst. 23. art. 5.*), ut possint ordinari tribus diebus Dominicis sive festivis duplicibus successivè. Cui non esse derogatum per *Tridentinum* suprà defectu clausulæ revocatoriæ, asserit *Rodriguez* & plurimi alii, conformiter ad præmissa de privilegio suscipiendi Ordines extra tempora, & ad vulgatam Doctorum in materia privilegiorum sententiam, fundatam in regula communi, quæ habetur *cap. 1. de Constitut. in 6. Generi per speciem derogatur.* 90.

Privilegia Regularium quoad interstitia,

An iis sit derogatum per Tridentinum,

Nec refert quòd *Trident. sess. 25. c. fin. de Regularibus* dicat: *Hæc omnia & singula in superioribus Decretis contenta observari S. Synodus præcipit, in omnibus Cœnobiis &c. non obstantibus eorum privilegiis sub quibuscumque verborum formulis conceptis &c.* Ibi enim solùm loquitur Concilium de superioribus Decretis istius Sessionis de Regularibus, non autem de decretis contentis in aliis sessionibus. Immo *Præpositus quæst. unic. dub. 15. num. 156.* existimat *Tridentinum* ibi loqui de iis solùm decretis istius Sessionis, quibus particulariter est apposita clausula derogatoria: repetere autem generaliter in fine derogationem pro majori efficacia cum accommoda proportione.

Solvitur locus quidam Tridentini.

Et quàmvis *Tridentinum* derogasset præsenti privilegio, non derogavit saltem privilegio *Gregorii XIII.* concesso Societati

An post Tridentinum sint data

in hanc rem privilegia. cietati Jesu *Bullâ* 25. *in Bullario Rodriguez.* In qua etsi sit clausula inhibitiva communicationis; huic tamen clausulæ derogavit *Gregorius XIV.* Bullâ *Romanus Pontifex* 3. in Bullario *Rodriguez* faciens communicationem Congregationi reformatæ S. Bernardi; nec in ea excludens communicationem, quam Mendicantes habent amplissimam cum ista Congregatione. Accedit tandem privilegium Clementis VIII. (de quo *num.* 79.) quo id ipsum conceditur.

91. *Objicitur quædam declaratio Cardinalium.* Non obstat etiam Declaratio Cardinalium (quæ refertur ad *sess.* 23. *cap.* 11. *de Reform.*) censentium remissionem interstitiorum, etiam quoad Regulares, ex causis tantùm à Concilio expressis faciendam pertinere ad Episcopum ordinantem; cum tamen hac in re debere quoad causas deferre judicio & attestationi Superioris Regularis ordinandi. *Responsio.* Nam (quidquid sit de veritate vel auctoritate istius Declarationis) constat per hanc declarationem non enervari in primis privilegia *Tridentino* posteriora: neque insuper se extendere ultra limites *Tridentini*, quod ipsa declarat; in quo non est clausula derogatoria privilegiorum. Non facit etiam declaratio mentionem de privilegiis, seu de eo quid possint Prælati vi privilegiorum. Unde juxta *Aversa quæst.* 3. *sect.* 9. potest hæc res ita conciliari, ut de jure quidem id pertineat ad Episcopos, ex privilegio autem ad Prælatos Regulares: & ita pro Regularibus ordinandis utrique possint in his interstitiis dispensare. Attamen propriè loquendo Prælati Regularium privilegiatorum non dispensant in interstitiis cum suis subditis, utpote vi ipsius privilegii à jure seu obligatione servandi interstitia exemptis. Quidquid autem sit de præmissis, sanctè & rectè facient etiam hi, si dum non subest necessitas seu justa causa, observari à suis curent statuta jure interstitia. Quod proinde etiam præscribitur in Constitutionibus Fratrum Minorum.

QUÆSTIO IX.

De Effectu Sacramenti Ordinis.

92. *Effectus hujus Sacramenti est gratia,* DICO I. Sacramentum Ordinis confert gratiam habitualem, & suo tempore auxilia gratiæ actualis. Patet ex dictis de Effectu Sacramentorum in genere. Idque consequenter verum est de singulis Ordinibus, posito quòd singuli sint Sacramentum.

DICO II. Sacramentum Ordinis imprimit characterem. 93. *Et Character.* Est de fide ex *Florentino in Decreto de Armenis*, & *Tridentino sess.* 7. *can.* 9. *de Sacram. in gen.* Idque verum est non solùm de Sacerdotio, sed etiam de aliis Ordinibus, quotquot sunt Sacramentum; *Eum imprimunt, quotquot Ordines sunt Sacramentum;* ut ex indefinitâ doctrinâ Conciliorum constat: Deinde singuli Ordines qui sunt Sacramentum, sunt initerabiles: initerabilitas autem Sacramenti oritur ex charactere; ut patet ex Conciliis citatis.

Et quidem singuli distinctum specie. Characteres porrò illi sunt distincti, idque probabiliùs specie, ut docet *Scotus dist.* 24. *numero* 11. *Præpositus dub.* 19. quia sunt signa diversorum Ordinum susceptorum, & disponunt ad actus distinctos; suntque ita à se invicem independentes, ut non tantùm inferiores sine superioribus, sed etiam è contrà possint conferri, & in actum exire.

94. *An in consecratione Episcopi vel secundâ Ordinatione partiali Sacerdotis imprimatur distinctus character, controversum est.* Major difficultas est, an Consecratio Episcopi, & præsertim secunda Ordinatio partialis Sacerdotis distinctum imprimant characterem. Negat *Vasquez disput.* 239. *num.* 57. putans conferri solam novam potestatem Episcopo, sicut Sacerdoti priori consecratione consecrato supponit conferri solùm novam potestatem absolvendi à peccatis. Affirmat *Præpositus suprà* & plures alii. *Verosimilius est, quòd sit.* Idque videtur probabilius; quia confertur nova gratia, item nova potestas inamissibilis, & actione initerabili: & quia character Sacerdotii non sufficit ad denotandum, quòd aliquis sit Episcopus, vel ordinatus secundâ Ordinatione sacerdotali. Nec hinc sequitur, tot esse characteres qui conferuntur per secundam Ordinationem, quot sunt Sacramenta, ad quorum confectionem accipit potestatem, v. g. Pœnitentiæ, extremæ Unctionis &c. Nam istæ potestates non possunt dari separatim, sed simul; sicut simul datur in una Ordinatione potestas in Corpus & Sanguinem Christi verum. Et sicut non posset Episcopalis potestas validè sic conferri, ut separatim daretur potestas ad ordinandum, & separatim ad confirmandum. Itaque eo ipso, quòd accipit potestatem remittendi peccata, accipit quoque potestatem in extremam Unctionem, fitque capax obtinendæ commissionis ad confirmandum & aliquos Ordines conferendum.

QUÆST.

QUÆSTIO X.

De Continentia sacris Ordinibus annexâ.

§. I.

An initiati sacris Ordinibus teneantur abstinere à Matrimonio?

95. *Obligatio continentiæ non tangit initiatos minoribus tantùm Ordinibus.*

OMISSA Clericorum obligatione, de recitando quotidie horas Canonicas (quæ respicit beneficiatos & in sacris cõstitutos, soletque explicari in materia de Religione) hoc loco communiter agitur de eorumdem obligatione ad cœlibatum seu continentiam, & incapacitate contrahendi matrimonium. Quæ obligatio etiam concernit indubiè eos tantùm, qui majoribus sunt Ordinibus insigniti; ut ex sensu omnium, praxique Ecclesiæ & usu est manifestum.

An hi possint redeundo ad statū sæcularem, etiam sine causa.

Quoad tonsuratos verò & minoribus tantùm Ordinibus decoratos, certum in primis est, nullatenus peccare eos, qui ex justa & rationabili causâ redeunt ad statum sæcularem: non enim per minores Ordines inducitur vinculum indissolubile. Certum quoque est non peccare mortaliter, etsi id faciant absque rationabili causa: neque enim ex natura rei, neque ex jure positivo deduci potest gravis obligatio ad permanendū in statu isto. Quāmvis *Sanchez, Coninck* & alii admittant tales peccare venialiter, ratione scilicet levitatis & inconstantiæ in bono inchoato.

Quâ mente sint assumendi.

Quòd si verò quis ab initio statum clericalem assumeret absque animo perseverandi, censet *Bannez, Aragon, Barbosa* & alii apud *Aversa quæst. 4. de Ordin. sect. 2.* talem peccare mortaliter. Verùm omnino dicendum est, eum solùm peccare venialiter, etsi ab initio ex sola levitate intendat recedere à statu isto. Immo nullo modo peccaret, si ab initio haberet solùm animum experiendi, seu faciendi posteà quòd magis expedierit. Ad summum igitur peccaret graviter, qui ex intentione graviter malâ istum statum assumeret, v. g. ex fine effugiendi fraudulenter justum judicium cum damno tertii, aut alio fine simili. Quare quod *Tridentinum sess. 23. c. 4. de Reform.* statuit, ut *primâ Tonsurâ non initientur, de quibus probabilis conjectura non sit, eos non forensis judicii fugiendi fraude, sed ut Deo fidelem cultum præstent hoc vitæ genus elegisse.* Ad summum facit, quòd Episcopus secùs agens non rectè procedat, aut etiam peccet, sic fraudulenter volens effugere justum judicium sive cum damno tertii. Nec vetat de cetero eligi statum clericalem, etsi tantùm ad tempus, recto alioquin fine, scilicet ad serviendum Deo. His præmissis

DICO I. Ab initio Ecclesiæ fuit omnibus Sacerdotibus & Diaconis prohibitum contrahere matrimonium. Patet ex *Can. 27. Apostolorum, Concilio Ancyrano can. 10.* & ex antiquissimis Pontificibus ac Patribus, quos vide apud *Bellarm. l. 1. de Clericis cap. 19.* Ut proinde impudenter mentiantur *Melanchton & Kemnitius* dicentes hanc legem continentiæ à Romanis Pontificibus contra antiqua Concilia introductam. Quam etiam videre est in Conciliis Wormaciensi, Aquisgranensi & Moguntino sub Carolo Magno: unde colligas eorumdem Sectariorum splendidum mendacium, quo dixerunt invectum fuisse demum ante quadringentos annos in Germaniam istam continentiæ legem. 96. *Sacerdotibus & Diaconis fuit ab initio inhibita contractio matrimonii.*

Dixi *Sacerdotibus & Diaconis:* quia Subdiaconatui fortassè non semper fuisse annexam obligationem continentiæ, censet *Vasquez* cum aliis: eò quòd ab initio non fuerit Ordo sacer, ut colligitur ex cap. *A multis, de Ætat. & Qual. & Ordin. præficiend.* Postmodum tamen inter sacros Ordines est habitus, & obligationem continentiæ habet annexam, ut ex *can. cit.* patet. Nihilominus ex antiquissimis auctoritatibus *Aversa quæst. 4. sect. 5. §. Tertio,* colligit continentiam ab initio fuisse annexam Subdiaconatui. Nam *Can. 27.* Apostolorum statuitur: *Innupti, qui ad Clerum provecti sunt, præcipimus, ut si voluerint, uxores accipiant, sed Lectores & Cantores tantummodò.* Et *Concilium Elibertinum* sub Silvestro *can. 33.* *Placuit* (inquit) *in totum prohibere Presbyteris, Diaconibus, & Subdiaconibus, abstinere se à conjugibus suis, & non generare filios.* Alibi etiam nomine Diaconorum communi quâdam appellatione comprehenduntur quoque Subdiaconi; ut plerique advertunt: nec aliundè apparet initium, ex quo cœperit ista Subdiaconorum obligatio. Ita *Aversa.* Qui etiam advertit, quòd non semper fuerit Ordo sacer, sive quia olim sic vocabantur soli illi, qui conferuntur per impositionem manuum, aut certè illi soli, quibus erat concessum tangere & ministrare corpus Domini. Posteà autem generaliter sacri dicti sunt, qui proximè ministrant in altari & continentiam annexam habent. 97. *Quid de Subdiacono.*

DICO II. Initiati sacris Ordinibus non tantùm illicitè, sed etiam invalidè contrahunt matrimonium. Patet ex variis juribus, & novissimè ex *Tridentino sess. 24. can. 9.* ubi id sub anathemate definit. 98. *Initiati sacris Ordinibus invalidè contraherent matrimonium.*

DICO III. Qui post initum matrimonium susceperunt sacros Ordines, tenentur etiam ad continentiam. Patet ex *Carthaginensi II. can. 2.* ubi præscribit Sacerdotibus & Diaconis *continentes esse in omnibus &c.* & ut *Ordinati post matrimonium tenentur abstinere ab usu conjugii.*

ut præfati *pudicitia custodes etiam ab uxoribus se abstineant.* Et interserit: *Ut quod Apostoli docuerunt, & ipsa servavit antiquitas, nos quoque custodiamus.* Et ex *Epiphanio Hæresi* 59. inter alia dicente: *Sed adhuc viventem & liberos gignentem unius uxoris virum non suscipit* (Ecclesia) *sed eum, qui se ab una uxore continuit, aut in viduitate vixit, Diaconum, Presbyterum & Episcopum, & Hypodiaconum; maximè ubi sinceri sunt canones Ecclesiastici.* Plura Testimonia vide apud *Bellarminum suprà.*

99. *Præterquã in Ecclesia Græca, saltem extra dies ministerii.* Conclusio intelligitur quoad Ecclesiam Latinam: quia in Græca, etsi Sacerdotes & alii fuerint aliquando adstricti ad omnimodam continentiam, etiam ab uxoribus, quas ante susceptionem Ordinis duxerant; ut patet ex *Epiphanio suprà* & ex c. *Quoniam*, *dist.* 31. & aliis, quæ allegat *Præpositus dub.* 21. postmodum tamen hæc lex quoad illos abrogata est, ideóque licitè saltem extra dies sui ministerii utuntur suis uxoribus, ut colligitur ex c. *Aliter*, *dist.* 31. ubi ex Stephano Papa in *Concilio Lateranensi* dicitur: *Aliter se Orientalium habet traditio Ecclesiarum, aliter hujus S. Ecclesiæ Romanæ: nam eorum Sacerdotes, Diaconi & Subdiaconi matrimonio copulantur* (scilicet jam inito utendo) *istius autem Ecclesia* (scilicet Romanæ) *nullus Sacerdotum à Subdiacono usque ad Episcopum licentiam habet conjugium sortiendi.* Idem satis clarè supponitur à *Clemente III.* c. *Quæsitum*, *de Pænit. & Remission.* & *Innocentio III.* c. *Ut Clericorum*, *de vita & honestate Clericorum*, & c. *Cùm olim de Clericis conjugatis.*

100. *Quàmvis etiam in ea non sit fas jam ordinatis transire ad nuptias.* Nihilominus juxta *Præpositum quæst. de Sacram. Ordinis dub.* 21. apud Catholicos constat, etiam Græcis ita fuisse illicitum contractum matrimonialem, ut numquam eis antea ordinatis licuerit illud inire. Et consonat c. *Cùm olim cet.* ibi: *Quoniam Orientales in minoribus Ordinibus contrahunt, & in superioribus utuntur Matrimonio jam contracto.* Et clarius *can.* 6. *Concilii Quinisexti*, ibi: *Decernimus, ut deinceps penitùs, Hypodiacono, Diacono, Presbytero, post Ordinationem suam contrahere non liceat.* Si tamen contrahant, eorum conjugia, quàmvis illicita, esse adhuc valida, censet *Arcudius in Concord. l.* 7. *c.* 42. donec à Romana Ecclesia in futurum etiam pro Græcis statuantur invalida. Simpliciter etiam vetitum fuit Episcopis, vacare conjugio antea inito: sicut habetur *can.* 12. Sed reliquis concessum est, ut antea conjugati (cum unica scilicet & virgine) possent ad sacros Ordines promoveri.

§. II.

An Continentia sit annexa Ordinibus sacris ex jure divino, vel Ecclesiastico, an autem ex voto?

SUPPONO tamquam indubitatam Continentiam Clericorum non tantùm obligare ad abstinendum à nuptiis, sed etiam ab omni actu venereo. Patet ex c. *Ut Clericorum, de vita & honestate Clericorum*, & multis aliis, quæ citat *Sanchez l.* 7. *d.* 27. *n.* 3. Patet etiam ex eo, quòd hujusmodi clerici fornicantes ultra peccatum luxuriæ committant sacrilegium. 101. *Continentia Clericorum ad quid obliget.*

DICO I. Initiati aliquo majori Ordine non obligantur ad continentiam ex jure divino positivo. Ita *D. Thomas*, *D. Bonaventura*, *Scotus* & alii Doctores communiter contra *Franciscum Turrianum* & paucos alios. Nam nullibi extat hac de re jus divinum. Et Ecclesia alioquin non permisisset Orientalibus ordinatis, etiam Sacerdotibus, usum uxorum, neque de facto permitteret Græcis Catholicis cum Ecclesia Romana communionem habentibus: quos etiam propterea non reprehendit. *Non est juris divini.*

DICO II. Continentia sacris Ordinibus est annexa solùm ex præcepto Ecclesiæ; non autem ex voto, nequidem tacito, seu quod fiat ipsâ susceptione Ordinis sacri. Ita contra *D. Thomam* & alios plurimos tum Scholasticos, tum Morales, tum Canonistas, tenet *Scotus* & plurimi Juristæ, compluresque Theologi, quos sequitur *Aversa q.* 4. *sect.* 7. §. *Præfercudus tamen.* 102. *Nec propriè ex voto, sed ex præcepto Ecclesiastico.*

Probatur I. quia plurimi canones ac decreta imponunt simpliciter Clericis obligationem continentiæ, sicut ceteris præceptis imponitur alterius rei obligatio. *Can.* 27. *Apostolorum: Innuptis autem qui ad clerum provecti sunt, præcipimus, ut si voluerint, uxores accipiant: sed Lectores Cantoresq; tantummodò.* Sub horum nomine intelliguntur omnes minores Ordines; ut omnes supponunt, nisi quòd *Vasquez disp.* 249. *num.* 27. intelligat ibi id solis Lectoribus & Ostiariis permitti, ceteris autem prohiberi, etiam Exorcistis & Acolythis; sed sine fundamento. *Carthaginense II. can.* 2. & refertur cap. *Cùm in præterito*, *d.* 84. *Placuit* (inquit) *sacrosanctos Antistites & Dei Sacerdotes, nec non & Levitas, vel qui Sacramentis divinis inserviunt, continentes esse in omnibus, ut quod Apostoli docuerunt & ipsa servavit antiquitas, nos quoque custodiamus. Eliberitanum can.* 33. *Placuit in totum prohi-* *Probatur primò ex Canonibus.*

beri

bere Episcopis, Presbyteris, Diaconibus, & Subdiaconibus, abstinere se à conjugibus suis, & non generare filios. Concilium Romanum sub Silvestro can. 8. Nullum autem Subdiaconorum ad nuptias transire præcipimus. Similiter loquuntur alii canones. Quare etiam passim solet vocari *Lex* vel *præceptum continentiæ.* Ac etiam hodie promovendis ad Subdiaconatum non exponitur obligatio voti, sed legis Ecclesiasticæ, ad continendum; ut patet ex *Pontificali Romano.* Immo *Trid. sess. 24. can. 9. Si quis* (inquit) *dixerit Clericos in sacris Ordinibus constitutos vel Regulares castitatem solemniter professos posse matrimonium contrahere, contractumq; validum esse, non obstante lege Ecclesiasticâ* (scilicet quoad ordinatos) *vel voto* (scilicet quoad Religiosos) *anathema sit.*

103. *Probatur secundò ex hoc, quòd aliàs expressè deberet votum proponi.*

Probatur II. quia si esset ex voto, mirum quòd Ecclesia hoc non clarè exprimeret, immo expressam emissionem voti non exigeret: quamquam enim etiam tacita professio Religiosa æquivaleat expressæ, tamen solùm admittitur in defectum & supplementum expressæ; & hæc quidem per se instituta est fieri.

Probatur tertiò ex eo quòd possit obligatio voti ignorari, immo excludi.

Probatur III. quia potest suscipiens Sacramentum Ordinis ignorare obligationem voti annexam; & quamquam sciret, potest expressè habere equidem animum non vovendi: atqui talis adhuc obligaretur ad continentiam; non quidem ex voto: cùm hoc essentialiter pendeat à propria voluntate & intentione voventis: ergo ex præcepto; ut etiam fatetur *Suarez, Sanchez* & plures alii: ergo similiter ceteri obligantur ex præcepto: ubì enim de istis legitur lex specialis Ecclesiæ? Solùm itaque sunt generales leges obligantes omnes Clericos ordinatos ad ipsam continentiam.

104. *Non obstat quòd interdum utantur iura nomine voti.*

Dices I. *Cap. unic. de Voto in 6. Extrav. Antiqua Joan. XXII. eod. tit.* expressè vocatur votum. In pluribus aliis antiquis canonibus vocatur promissio, sponsio castitatis sive continentiæ, eaque ordinandis imponitur. Respondet *Coninck,* Clericos obligari, tum ex præcepto, tum ex voto. Sed alii communiter rejiciunt: quia non sunt multiplicanda vincula sine necessitate. Aliàs certè ordinatus omnis peccaret duplici sacrilegio, scilicet contra votum, & contra præceptum, & simul contra castitatem. Resp. itaque vocari votum similitudinariè, non propriè, idque satìs colligi ex subjecta materia, & fundamentis nostræ Conclusionis.

Responsio Coninck admittentis obligationem voti & præcepti.

Responsio aliorum & melior.

105. Instabis: Loquitur *Bonifacius* de voto, quod postea dividit in illud quod solemnizatum fuerit per susceptionem sacri Ordinis, aut per professionem. Resp. loquitur generaliter de voto, proprio vel similitudinario, debetque ex subjecta materia utrique membro accommodari cum proportione. Similitudo autem consistit in eo, quòd sicut votum seu professionem quisque liberè assumit, & in obligationem consequentem se conjicit, eamque voluntariè acceptat & profitetur; sic ordinandus simpliciter non potest compelli ad hanc obligationem per legem aliquam, sed illam spontè assumit & acceptat suscipiendo ipsum Ordinem: estque obligatio religiosa, seu spectans ad virtutem religionis, uti obligatio voti. Confirmatur: quia hoc Papa appellat votum, per quod generaliter dirimitur matrimonium contrahendum ab Ordinato: sed hoc est ipsum Ecclesiæ præceptum; ut patet in iis, qui dum suscipiunt Ordines votum omnino ignorant, aut sanè per intentionem excludunt. Idem autem est in aliis: cùm eodem modo & generaliter procedant canones.

Instantia quædam solvitur.

Dices II. Ergo illi qui ante vel post susceptos sacros Ordines emittunt expressum castitatis votum, sive simplex, sive solemne, transgrediendo peccant duplici sacrilegio, scilicet contra votum & contra præceptum. Resp. Conced. totum: etsi enim utrumque sit contra religionem, hæc tamen continet sub se diversas species. Nam votum ex ea obligat, quatenus decet rem Deo promissam solvi, & indecens est non solvi. Præceptum autem Ecclesiæ latum est, non ex illo speciali motivo, sed ob reverentiam divini ministerii & sacri Ordinis. Sic qui transgreditur votum juratum peccat dupliciter contra religionem, primò quatenus agit contra votum, secundò quatenus contra juramentum. 106.

An incontinentia ordinati, qui emiserat votum expressum, foret duplex sacrilegium.

Dices III. Canones, qui sonant præceptum, possunt sic intelligi, ut non præcipiatur quidem directè ipsa continentia, sed præcipiatur voti emissio. Resp. verba Canonum nimis clarè immediatè præcipere ipsam continentiam, ut ea inspicienti patet. Deinde vi Canonum obligatur ad continentiam, etiam is qui malitiosè votum exclusit, aut qui omnino ignoravit: atqui non sunt de iis canones speciales, sed tantùm generales, qui præcipiunt omnibus continentiam: ergo &c.

Instantia contra Canones pro Conclusione allegatos dissolvitur.

Dices IV. cum *Dicastillo disp. 1. dub. 26. n. 390.* Qui ignorat obligationem continentiæ, obligatur equidem ex voto, quod censetur tacitè emittere, etsi ignoret illud, idque eo ipso, quòd volens & sciens initiatur Ordinibus sacris: quisquis enim sciens & prudens aliquid vult, etiam vult ei annexa, adeòque tacitè consentit voto ex lege Ecclesiæ adjuncto. Resp. Neg. Assumpt. nam volens suscipere officium, eo ipso quidem censetur velle onera illi annexa per modum legis aut præcepti; adeòque ad 107.

Objectio contra probationem num. 103. positam solvitur.

summum censetur velle subire obligationem vovendi, quia hæc obligatio per se dicitur sacro Ordini annexa; sed non per hoc censetur ipsemet de facto vovere: cùm hoc requirat propriam voluntatem voventis, quam non habet, qui prorsus ignorat. Immo etsi obligationem vovendi sciret annexam, posset adhuc habere animum non vovendi: sicut sciens esse annexam obligationem legendi horas, necessariò quidem deberet subire obligationem legendi, posset tamen habere animum non legendi. Quare plures alii Auctores oppositæ sententiæ fatentur; talem obligari ex præcepto. Infero: ergo inde obligantur & reliqui. *Vasquez* autem putat talem non obligari ad continentiam. Sed est contra communem sententiam. Equidem quidquid sit de hoc, saltem sufficiēter urget exemplum malitiosè nolentis vovere: quidquid Varii divarsimodè conentur evadere; sed frustrà. Vide *Aversa q.4.sect.7.* Unde *Dicastillo* aliis modis refutatis, excogitavit hunc, qui sequitur.

108. *Singularis evasio Ioannis Dicastillo discutitur.*

Dices V. cum eodem *Dicastillo suprà n.* 394. & 398. & 400. Talis non esset quidem obligatus ad continentiam, adeòque si peccaret contra castitatem, solùm peccaret unico peccato, maneret tamen semper & continuò obligatus ad votum castitatis emittendum, eoque emisso inciperet peccatum luxuriæ in ipso esse sacrilegium. Resp. hoc esse commentum contra sensum communem, etiam aliorum Auctorum; quod sufficit pro improbatione. Deinde sequeretur, talem validè contrahere matrimonium (quidquid dicat *Dicastillo*) nam Ordo sacer tantùm dirimit matrimonium ratione voti continentiæ (quod nos vocamus præceptum) seu quatenus solemniter sunt adstricti, qui ordinantur, ipsi continentiæ; ut patet ex Canonibus, & illis ipsis quidem, quos alii nobis objiciunt, *c.un. de Voto in 6.* & *Extrav. Antiqua suprà cit.* atqui talis non habet votum, quale putat *Dicastillo* intelligi iis Canonibus: ergo non est, unde dirimeretur matrimonium.

109. *Ordo sacer dirimit matrimonium contrahendum jure Ecclesiastico.*

Dico II. Sacer Ordo dirimit matrimonium contrahendum jure Ecclesiastico. Ita *Scotus* supra, & alii communiter. Probatur: quia jus divinum de hoc nihil decrevit: votum etiam propriè non intervenit; & quàmvis interveniret, sine ulteriori ordinatione Ecclesiæ matrimonium non dirimeret: prout nec modò dirimit votum simplex, quod tamen solo jure Ecclesiastico differt à voto solemni; ut clarè colligitur ex *c.un. de Voto in 6.*

§. III.

An ordinati in infantia aut ex metu obligentur ad Continentiam?

DICO I. Ordinati in infantia non tenentur ad castitatem. Ita *Sanchez l.7. disp.* 30. *num.* 3. & alii communiter contra *Antoninum*, *Ledesma* & paucos alios. Probatur: nam non possunt teneri ex voto, cùm ad illud emittendum non habuerint sufficientem libertatem: non etiam ex præcepto Ecclesiæ, quæ per se non obligat ad continentiam, nisi illos, qui sacrum Ordinem scienter & volenter assumunt; ut ex ipsis juribus satis constat. Immo (ut *Sanchez* advertit) aliter obligare non potuisset: eò quòd continentia sit res adeò ardua, & præter inclinationem naturæ, ut nisi quis voluntariè statum continentiæ assumat, non possit ad eam cogi per humanam potestatem. Quibus consonat modus loquendi Apostoli 1. *ad Cor.* 7. & c. *De sis dist.*28. ubi dicitur: *Concessum ab Apostolo licentiam auferre non possumus*, iis videlicet, qui voluntariè non assumunt statum, cui conjugium est interdictum. Quin immo (ut notat *Vasquez*) etsi obligatio cōtinentiæ esset ex præcepto divino, non obligaret taliter ordinatos in infantia; non quidem defectu potestatis in Deo, sed ex benigna voluntatis divinæ interpretatione. — 110. *Ordinati in infantia nō tenentur ad castitatem.*

Censeo ulteriùs non obligari ad continentiam ordinatos ante pubertatem: quia etsi sint capaces aliorum præceptorum & votorum, nō tamen præcepti aut voti tam ardui. Quare sicut jure antiquo non erat valida professio ante istud tempus c. *Ad nostram, de Regular.* sic nec censetur Ecclesia in talibus annectere votum aut præceptum de re tam ardua ac immutabili: quia tunc necdum est sufficiens maturitas judicii. Nec obstat, quòd posset talis vovere castitatem perpetuam: nam illud votum semper est irritabile à parentibus vel tutoribus usque ad pubertatem; at votum continentiæ aut præceptum Ecclesiæ non subjacet istis, & matrimonium dirimit. — 111. *Non obligantur ordinati ante pubertatem.* — *Etsi possint vovere castitatem perpetuam.*

Si autem ordinetur post pubertatem ante annum ætatis decimum sextum, probabiliter valde obligaretur; nam etsi de professione aliud statuerit *Tridentinum*: tamen reliquit cetera vota & præcepta puberes concernentia invariata. Unde potest pubes vovere Religionem, aut castitatem perpetuam, sic ut sine sufficienti causa ne quidem Papa possit obligationem tollere, & olim ista ætas sufficiebat ad professionem; non est ergo, cur de facto non sufficeret ad obligationem continentiæ annexæ Ordini per votum aut Ecclesiæ præceptum. — 112. *Quid sentiendum de puberibus ante annum 16. ordinatis.*

ceptum. Nec obstat, quòd statim exemplum professionis allegaverimus ad probandum, quòd non ligentur ordinati ante pubertatem: non enim intendimus præcisè argumentari à simili (quod in positivis non valet) sed assumpsimus ad ostendendum, quàm rationabiliter explicetur mens Ecclesiæ, quòd non censeatur velle præceptum continentiæ, aut votum tacitum annexum Ordinibus afficere impuberes; qui non possunt, etsi vellent, etiam per votum explicitum se constituere in statu immutabili, quin illud ad libitum possint parentes vel tutores irritare. Quare si tales in Ordinum susceptione votum explicitum emitterent, non esset illud, quod Ecclesia annectit, nec dirimeret matrimonium, sed posset à prædictis irritari, atque esto non irritaretur, matrimonium valeret.

113. *Qualiter ratificatio subsequens inducat obligationem continentiæ.*

Si autem sic ordinatus adveniente sufficienti ætate ratificaret verbo vel facto, quod circa se gestum est, statim adveniret obligatio continendi cum effectu simili, sicut in ceteris ordinatis. Quòd autem c. *Ad Nostram, de Regularibus* concedatur triduũ ad ratificandam professionem, solùm datur ad hoc, ut possit interea reclamare & resilire, postea non ampliùs audiendus; idque solùm procedit quoad præsumptionem fori externi. Posse verò ratificationem fieri apud Deum & in foro interno solâ mente, ait *Aversa q. 4. sect. 8. §. Tertiò ℣. Ceterùm, in fine*, & tunc non minùs in conscientia firmari perpetuam obligationem. Sed hoc videtur mihi habere difficultatem, quantum ad effectus canonicos dirimendi matrimonium; immo etiam quoad obligationem, quantum ad ordinationem susceptam in infantia attinet (quæ secundùm nos tantùm est ex præcepto) videtur enim potiùs requiri signum externum, quod est accommodatum modo agendi humano.

114. *Non ligatur hâc lege continentiæ ordinatus ex metu gravi ad id injustè incusso.*

Dico II. Non ligatur continentiâ, qui Ordinem suscipit, volens quidem, tamen adactus per vim aut metum gravem, scilicet injustum, ad hoc incussum. Ita Doctores communiùs contra *Vasquez disp. 246, num. 34.* & alios. Estque stylus Curiæ, ut testatur Rota in decisionibus novissimis decis. 561. ut refert *Aversa q. 4. sect. 8.* Ratio est: quia votum sic expressè emissum est invalidum c. *Perlatum*: ubi est sermo (sed exempli occurrentis gratiâ) de voto professionis religiosæ: ergo etiam annexum Ordinis susceptioni, si tale sit. Si autem tantùm sit præceptum Ecclesiasticũ continentiæ, multò minùs tali casu obligat: nam ad hoc Ecclesia non minorem requirit consensum, quàm ad validitatem voti.

Confirmatur I. quia gesta per metum sunt ipso facto irrita, saltem quando non possunt facilè per providentiam judicis irritari; aliàs saltem irritabilia: quare cùm in præsenti sit quid stabile, quod non potest per judices ordinarios irritari aut dispensari, censendum est comprehendi sub ordinaria providentia juris, ut scilicet sit ipso facto irritum & nullum.

Confirmatur II. quia conjugatus per metum suscipiens Ordines non obligatur ad continentiam, etiam secundùm alios; ergo nec suscipiens ita ante matrimonium: quia saltem deberet aliàs conjugatus ex sua parte obligari, uti si haberet votum simplex. Debet tamen vim vel metum passus ob scandalum & forum externum causas allegare, ut judex irritum & nullum declaret; sicut etiam in matrimonio & professione invalidâ.

Dices I. *Toletanum VIII. can. 7.* de invitè promoto dicit: *Si ad conjugia, moresq; sæculi, redire attentaverit, omni Ecclesiasticâ dignitate privetur, & apostata habeatur.* 115.

Explicatur testimonium Concilii Toletani VIII.

Vasquez ipse *suprà* fatetur non constare, quòd loquatur Concilium de gravi metu seu cadente in constantem virum. Sed Concilium mentionem in suo discursu facit etiam de metu mortis. Quare respondet *Sanchez* Concilium loqui, quando postea à metu liber ratificavit. Sed hoc non constat ex contextu Concilii. Fortè tamen quis diceret, id facilè contingere, & ex subjecta materia seu casu supponi contigisse. Aliter Responderi posset cùm *Suarez* Concilium tantùm esse provinciale, nec receptum ab Ecclesia universali, immo nec viguisse in Hispania, ubi latum fuerat decretum istud. Addit *Aversa sup. §. Quartò ℣. Ad auctoritatem*, fortasse posse exponi de iis, qui etsi liberè forent ordinati, tamen inviti erant assumpti ad Ecclesiasticarum (ut loquitur Concilium) officia dignitatum.

Dices II. Qui metu baptizantur obligantur ad leges divinas & Ecclesiasticas: ergo &c. Resp. obligationem ad leges divinas Christianorum sequi tamquam necessarium accessoriũ ad validum baptismum; uti etiam sequitur ex jure divino subjectio ad potestatem Ecclesiæ, quæ consequenter potest illos cogere ad suarum legum, quæ non sunt tam arduæ, observantiam. At in præsenti continentiæ obligatio non sequitur tamquam necessarium accessorium ad Ordines validè susceptos, sed ex libera dispositione Ecclesiæ, quæ non voluit tam arduum onus annectere, nisi spontè suscipienti: ut patet in ordinatis in infantia. Deinde ad statum Christianismi quisque equidem obligabatur; non ad statum ordinatorum, adeòque nec ad tam grave onus. 116.

Cur metu ordinatus minùs obligetur lege speciali continentiæ, quàm metu baptizatus legibus Christi & Ecclesiæ.

§. IV.

An Ecclesia rectè Continentiam sacris Ordinibus annexuerit?

RESP. Aff. contra *Wiclef.* & Hæreticos recentiores. Probatur: quia Ecclesia 117.

Resp. Affir.

clesia potest hoc validè facere, ut patet ex ejus potestate legislativa, & *Tridentino sess.* 24. *can.* 9. Potest etiam licitè: quia ad hoc cogit justissima causa: nam (ut ait *Scotus dist.*37. *num.*4.) clericus deputatur ministerio sacro, quod requirit munditiam mentis & carnis, perspicacitatem intellectûs, & fervorem affectûs, ad quæ omnia disponit continentia, & ad eorum opposita frequentia actûs carnalis. Neque in hoc Ecclesia alicui præjudicat: cùm neminem cogat ad Ordinem suscipiendum: qui enim non potest vel non vult esse continens, ab ordine abstineat. Confirmatur: quia si Abimelech 1. *Regum* 21. noluerit dare panem sanctificatum, nisi mundis à mulieribus: quantò ampliùs munditia ab iisdem requiritur in illis, quorum indies est sumere & offerre Agnum immaculatum, vel saltem offerentibus proximè assistere. Deinde insanum est arguere Ecclesiam in Constitutionibus suis, præsertim adeò antiquis & solemnibus, immo Apostolicis.

118. *Quo sensu Apostolus dicat oportere Episcopum esse unius uxoris virum.*

Dices I. Apostolus 1. *ad Timoth.* 3. ait: *Oportet Episcopum esse unius uxoris virum.* Resp. Apostolum non requirere, ut Episcopus habeat actu uxorem: cùm enim nulli alteri præcipiatur habere uxorem, ad quid præciperetur Episcopo? sed vult, quòd eligendus in Episcopum non sit bigamus, id est, non habuerit plures uxores, sive interim unam habuerit, sive nullam. Quòd clarè patet ex *c.* 5. ejusdem Epistolæ, ubi vult in diaconissam eligi viduam, *quæ fuerit unius viri uxor*; ubi Apostolus non vult eam actu habere virum, cùm supponatur ipsa esse & mansura vidua: adolescentiores enim viduas quæ postea volunt nubere, prohibet eligi.

119. *Alter locus 1.Cor.7. exponitur.*

Dices II. Apostolus 1. *ad Cor.* 7. ait: *Propter fornicationem autem unusquisque suã uxorem habeat.* Resp. Apostolum ibi non præcipere vel consulere, ut omnes contrahant matrimonium; cùm ibidem dicat: *Dico autem non nuptis & viduis, bonum est illis, si sic permaneant, sicut & ego.* Item: *Beatior erit, si sic permanserit.* Unde prædicta verba dirigit ad conjugatos, volens ne propter conversionem ad fidem recedant à se invicem, sed perseverent in matrimonio priùs habito; eoque (nisi obstet impedimentum) castè utantur ob periculum incontinentiæ; quod aliàs incurrebant.

Dices III. Juxta Apostolum *ad Hebr.*13. *Honorabile connubium in omnibus*: ergo etiam in sacerdotibus. Resp. Neg. Cons. non enim vult Apostolus, omnibus esse honestum, contrahere matrimonium, etiamsi sint vinculo continentiæ adstricti (alioquin contradiceret sibi ipsi 1. *ad Timoth.* 5. ubi idcirco viduas assumptas in ministerium Ecclesiæ volentes nubere dicit habere damnationem) sed vult matrimonium ejusque usum secundùm se esse in omnibus seu ex omni parte honorabile inter personas qualificatas, sive rationem Sacramenti, sive bonum fidei, sive bonum prolis spectes: vel esse honestum in omnibus, id est, apud omnes Gentes. Vel denique hortatur Hebræos, ut matrimonium jam contractum honorabile præstent, nihil committendo contrarium pudicitiæ conjugali. Unde subdit: *Fornicarios enim & adulteros judicabit Deus.* 120. *Exponitur locus ad Hebr.*13.

Dices IV. Prohibere nuptias est proprium Hæreticorum juxta Apostolum 1. *ad Timoth.* 4. Resp. Apostolum solùm velle, quòd sit Hæreticorum damnare generaliter nuptias, tamquam naturâ suâ malas, ut quidam Hæretici fecerunt: hoc autem non facit Ecclesia, quæ nuptias manifestè approbat, immo inter Sacramenta recenset; easque tum ob reverentiam sacrarum functionum, tum ob alias Ecclesiæ utilitates, prohibet solùm iis, qui se voluntariè in tali statu collocarunt; quod non tangit Apostolus. Solutiones quarumdam aliarum objectionum, & falsarum historiarum, quas solent Hæretici fabricare, vide apud *Bellarminum lib.* 1. *de Clericis cap.*20. *& duobus seqq.* 121. *Quantùm differant Catholici ab Hæreticis prohibentibus nuptias, de quibus 1.Tim.4.*

TRACTA-

TRACTATUS V.

DE

SPONSALIBUS

ET

MATRIMONIO.

Hic est ultimus Summæ nostræ Theologicæ Tractatus, non modicæ utilitatis, quoad praxim præsertim. De ejus verò materiâ copiosè & doctè scripsit Thomas Sanchez *& post eum alii, signanter* Basilius Pontius. *Nos pro instituti nostri ratione succinctè selectiora magisq; proficua solùm trademus. Et primò quidem de Sponsalibus agere proposuimus, quòd ipsa sint ordinarium Contractûs, adeòque Sacramenti Matrimonii præambulum. Deinde quàmvis de ipso Sacramento Matrimonii sit proprius hîc locus tractandi, pariter tamen ea trademus more consueto, quæ ipsum concernunt contractum, ab ipso Sacramento essentialiter præsuppositum.*

DISPUTATIO PRIMA.

De Sponsalibus.

QUÆSTIO I.

Quid sint Sponsalia, qualiter contrahantur & obligent?

1. *Sponsalia tripliciter accipiuntur,*

SPONSALIA tripliciter accipi solent. Primò, pro donis quæ sponsis conferri solent, ut 1. *Reg.* 18. *Non habet Rex Sponsalia necesse, nisi tantùm centum præputia Philisthinorum.* Secundò pro ipso contractu Matrimonii, antequam accedat cōsummatio; & vocari solent Sponsalia de præsenti. Similiter ipsi contrahentes vocantur sponsi. Immo vulgò sic appellantur etiam post consummationem Matrimonii recèns contracti, durante saltem solemnitate nuptiarum. Tertiò & usitatiùs Sponsalia accipiuntur pro contractu prævio ad Matrimonium, scilicet pro promissione Matrimonii, dicunturque Sponsalia de futuro. Ut enim tradit *Ulpianus L.* 2. *ff. de Sponsal. Sponsalia dicta sunt à spondendo. Nam moris fuit Veteribus stipulari & spondere sibi uxores futuras. Unde* (ut dicitur *lib.* 3. *cod. Tit*) *& sponsi sponsæq; appellatio nata est.* Et quidem Pater, aut is qui puellam viro spondebat, sponsor; quæ spondebatur, sponsa; cui despondebatur, sponsus vocabatur. Quàmvis etiam tertius sponsor non interveniat, adhuc se sibi alterutrum spondentes rectè sponsus & sponsa vocabantur. De Sponsalibus tertio modo sumptis hîc est sermo.

Quid significent sponsalia de præsenti,

Usitatò stat hoc nomen pro Sponsalibus de futuro.

Solent autem Sponsalia definiri futurarum nuptiarum mutua promissio seu sponsio. Su- 2. *Eorumdem definitio,*

sio. Sumitur ex *L. 1. ff. de Sponsal.* ubì dicuntur *mentio & repromissio nuptiarum futurarum.* Quare constat apud omnes Sponsalia esse contractum onerosum, adeòque exigere ultrò citròque seu in singulis contrahentium æquam aut mutuam obligationem. Ideoque parte nolente repromittere non subsistit obligatio prioris. Estque hæc mens præsumenda, nisi constet de contrario.

Sunt contractus onerosus.

3. *Potest tamen dari promissio matrimonii gratuita;*

Alioquin ex intentione spondentis posset hæc obligatio claudicare, ut (si ita vellet, idque satis exprimeret) ipse se obligaret absque reciproca obligatione partis: quidquid dicat *Vasquez d. 4. de Matrim. c. 3.* & quidam alii. Si enim possit quis se obligare per liberalem & gratuitam promissionem ad aliquid aliud; cur non ad Matrimonium? Sic namque posset quis liberaliter promittendo se obligare ad vendendum alteri domum, etsi hic non se obligèt vicissim ad emendum. Sic fatente ipso *Vasquez suprà* deflorator virginis sub spe conjugii tenetur eam ducere; ad quod tamen ipsa non tenetur. Immo fatetur, quòd promittens alteri Matrimonium, concesso tempore ad deliberandum, obligetur illud tempus expectare, nec possit interea promissionem revocare, & tamen altera non tenetur.

Aut reciproca quidem, sed sub veniali, aut ad solam pœnam obligans,

Eâdem ratione posset fieri promissio, etiam utrinque, sub solo veniali, vel tantùm ad pœnam; nam conditio obligationis pendet ex voluntate contrahentium. Sicut etiam potest legislator in materia gravi leviter vel ad solam pœnam obligare. Et magis ad propositum, potest quis materiam gravem sic vovere seu promittere Deo.

Ejusmodi tamen promissio non habet vim sponsalitiam.

Tamen ejusmodi promissiones non sunt vera Sponsalia, nec inducunt impedimentum dirimens publicæ honestatis: quia non sunt promissiones onerosæ reciprocæ, obligantes saltem secundùm capacitatem & naturam materiæ: de quibus solùm agitur, dum de Sponsalibus est sermo.

4. *An promissionis matrimonialis ordinario sensu facta acceptatio, censeatur eo ipso repromissio.*

Sed adhuc dubitari posset, an acceptatio promissionis Matrimonii factæ ordinario modo & sensu, censeatur esse eo ipso repromissio. Affirmat *Vasquez suprà* & *Basilius Pontius l. 12. de Matrim. cap. 4. n. 2.* Plerique alii negant ob hoc, quòd acceptatio sit tantùm admissio fidei alterius; quæ non est eo ipso reciproca fidei datio, quin immo potest esse cum expressa voluntate contrariâ. Verùm restat apud me difficultas in favorem prioris sententiæ, quòd etsi dari possit promissio Matrimonii gratuita, cujus proindè acceptatio non sit repromissio, tamen promissio sponsalitia, aut quæ ordinariè fit, de se sit onerosa, q. d. *Promitto, ut promittas.* Sicut etsi donatio sit contractus gratuitus, tamen contractus innominatus, *Do, ut des,* est ex natura sua mutuus & onerosus; non minùs, quàm vēditio, quæ est donatio mercis pro pretio. Unde sicut acceptatio venditionis, eo ipso est emptio, & acceptatio contractûs innominati *Do, ut des,* est reciproca datio; sic videtur debere acceptatio promissionis onerosæ, quæ noscitur tali mente fieri, censeri similiter repromissio; nisi modus acceptandi contrariam mentem significet. Quo casu consequenter promissio non habet vires obligandi ipsum promittentem: qui (ut supponitur) non gratuitam, sed onerosam promissionem facere intendit.

5. *Ut sit promissio sponsalitia debet esse unius cum una determinata.*

Imitantur autem Sponsalia naturam Matrimonii in hoc, quòd sint unius cum una determinata. Unde si quis communitati puellarum promittat se ducturum unam ex illis, & hæ repromittant, non sunt vera sponsalia, nec inducitur impedimentum publicæ honestatis. Patet ex c. *Unicô de Sponsal. in 6.* Tali autem casu electio est penes ipsum promissorem, sicut in quacūque alia promissione alternativa, juxta *Reg. In alternativis 70. Juris in 6.* & *L. Plerumque ff. de Jure dotium.* Quare si promissio incœpit à patre puellarum, electio est penes patrem, debetque repromittens ducere quam pater determinat: si incœpit à sponso, electio est penes ipsum. Positâ verò electione statim inducitur publica honestas: cùm tunc promissio fiat absoluta & determinata; sicut dum purificatur conditio in promissione conditionata. Teneturque electioni consentire ea, quæ eligitur: cùm singulæ fecerint repromissionem; ut supponitur.

Cujus sit electio in casu promissionis ducēdi unam è filiabus familias.

Electione posità exurgunt sponsalia.

6. *Sponsalia sub cōditione futura inita ad quid obligent.*

Sponsalia porrò iniri posse sub conditione futurâ, instar aliarum promissionum indubitatum est. Et quidem pendente conditione non obligant, nisi ad hoc, ut expectetur conditionis eventus, & sine justa causa alteruter interim non resiliat alterâ parte invitâ. Neque etiam oritur interea impedimentum publicæ honestatis *c. 1. de Sponsal. in 6.*

Impletâ conditione transeunt eo ipso in absoluta,

Impletâ tamen conditione, etsi non sciatur quòd sit impleta, perficiuntur sponsalia, quàmvis etiam non accedat novus cōsensus; adeòque eo ipso resultat impedimentum publicæ honestatis, ut ex c. *cit.* satis colligitur: nam hoc ipso transit contractus in absolutum, utì propositio conditionata sic transit in absolutam. Neque contradicunt etiam ii Doctores, qui alioquin in Matrimonio conditionato requirunt consensum novum ob speciales difficultates in sponsalibus locum non habentes.

Vel etiam, si sponsi à cōditione recedant.

Eodem modo sponsalia etiam ante eventum conditionis fiunt absoluta, statim sive eo ipso, quo sponsi à conditione recedunt, non aliter, quàm si conditio ab initio non fuisset apposita.

7.

Dubitatur autem, an habentes impedimentum canonicum, v. g. consanguinitatis vel affinitatis, si dicant. *Promitto, me tecum initurum Matrimonium, si Pontifex dispensa-*

Inita inter impeditos sub conditione, si Papa dispensaverit, valent probabilius, obtentâ dispensatione. *dispensaverit*; contrahant sponsalia, quæ valeant, dispensatione impetratâ? *Henriquez, Barbosa* & plures alii censent non valere, & integrum esse partibus, tam ante, quàm post dispensationem, resilire: idque probabile putat *Sanchez l. 5. d. 5. num. 5.* At probabilius est valere, nec posse unam partem invitâ alterâ resilire, ut docent plurimi apud *Sanchez sup. num. 12.* *Probatur.* Ratio est: quia est promissio de re licita & possibili, ac inter fideles consuetâ; quæ etiam posset firmari juramento, utique obligatorio, dum respicit rem licitam. *Et simul occurritur objectioni.* Deinde quia conditio pendens à voluntate principis non debet censeri impossibilis (ut supponunt alii pro fundamento suæ conclusionis) quando princeps potest, aut saltem solet aliquando eam ponere. Unde positâ dispensatione sponsalia sunt pura, & pariunt impedimentum publicæ honestatis.

8. *Aliis objectionibus satisfit.* Nec obstat, quòd malit Ecclesia dispẽsationem non peti: quia mavult id quidem per se loquendo; maximè tamen vult, ut id fiat, dum quis se legitimè obligavit. Uti id mallet, si ego v. g. promisissem alteri petere pro ipsa rationabilem dispensationem: ad quod sanè vi promissionis obligarer. Unde etiam Ecclesia urgeret per se loquendo tales ad implendum promissum & conditionem: nisi hanc facere mallet impossibilem negando dispensationem.

Non obstat etiam, quòd possit quis post promissionem sub tali conditione factam non petere dispensationem in voto Religionis: quia semper manet potestas transeundi ad statum altiorem; unde etiam post sponsalia absolutè inita posset votum illud de novo emittere. Idem multi censent de voto simplicis castitatis. Verùm sicut probabiliùs juxta infrà dicenda hoc votum non dissolvit sponsalia contracta, neque post illa licitè emittitur; sic non videtur obesse valori sponsalium initorum sub conditione, si Papa dispensaverit, in casu videlicet, quo justa subesset causa dispensandi; quæ ad hoc ut dispensatio foret valida, requiritur.

9. *Quid censendum de sponsalibus initis sub conditione turpi aut impossibili.* Quòd si sponsalia ineantur sub conditione de futuro turpi vel impossibili, juxta satis communem sententiam, ejusmodi conditio habenda est pro nõ adjectâ: adeòque ipsa absolutè obligant. Verùm existimo standum esse contrahentium intentioni: adeòque sponsalia contracta sub conditione impossibili seriò appositâ nullatenus valere: contracta verò sub conditione turpi non obligare quidem ante eventum conditionis, sed solùm post conditionem impletam oriri obligationem & impedimentum publicæ honestatis, si partes antè non resilierint. Ita *Rebellus*, *Basilius Pontius* & alii. Ratio est: quia hæ conditiones non rejiciuntur ex natura rei in contractibus: quinimmo ex natura rei conditio impossibilis contractui adjecta illam vitiat, turpis verò obligationem suspendit. Neque etiam rejiciuntur ex jure positivo. Nam *cap. fin. de Conditionibus appositis* (quod solùm allegatur) tantùm est sermo de contractu matrimoniali, nec debet necessariò extendi ad contractum sponsalitium. Deinde (ut alias explicationes omittam) solùm loquitur quoad præsumptionem fori externi, saltem quando est dubium, an conditio fuerit seriò, an jocò apposita.

Quod ad obligationem sponsalium attinet, certum est apud Omnes, eam esse gravem & sub mortali. 10. *Obligatio sponsalium est gravis.* Ratio est: quia etiamsi promissio simplex seu gratuita non obligaret graviter (ut Varii putant) certum tamen est, graviter in materia gravi obligare contractum promissorium mutuum & onerosum, qualis hic est. Quòd si in contractu sponsalium tempus ineundi Matrimonii sit determinatum, non potest ultra illud cessante causâ justâ Matrimonium differri, nisi partes consentiant. Quòd si tempus non sit determinatum, non licet differre ultra tempus ordinarium in tali regione. Si pars alterutra nolit sponsalia legitimè contracta implere, potest cogi per judicem: cùm pars ex justitia ad implendum obligetur. *Ad impletionem potest judex cogere resilientem injustè.* Idemque patet ex c. *Ex Litteris Silvani 10. de Sponsal.* ubi licèt agatur de sponsalibus juratis, idem tamen videtur de non juratis, quidquid aliqui sine sufficienti ratione distinguant. Quia tamen coactio difficiles solet habere exitus, pars implere nolens potiùs est monenda, quàm cogenda, ut dicitur c. *Requisivit eod. tit.* Unde si graviora mala meritò timeantur, erit prudentis judicis à coactione desistere, immo (ut ait *Præpositus q. 9. dub. 3. n. 33.*) consultius erit, obstinatè nolentem adimplere sponsalia à censurâ jam inflictâ absolvere. Videtur autem id remittendum arbitrio judicis: qui alioquin in rigore loquendo omnino potest etiam nolentem per pœnas compellere, maximè quando sponsalia fuerunt jurata.

Petes: An sponsis de futuro ratione Sponsalium sint licita oscula aliique tactus, & amplexus? 11. *An Sponsis sint licita oscula, aliique tactus & amplexus.* Resp. in primis tactus impudicos esse sponsis omnino illicitos. Est certum apud omnes: quia sunt per se nimis turpes, & nimis propinqua dispositio ad copulam, quæ tunc eis non licet. Deinde tactus alioquin honesti, oscula & amplexus, si quæratur delectatio ex illis consurgens etsi sint in sponsis venialia, tamen juxta valdè multos Doctores non sunt mortalia; secluso saltem pollutionis aut fornicationis periculo. Addunt Nonnulli, dummodo non fiant cum notabili commotione carnis; eò quòd sic valde accedant & propinquent ad copulam. Ratio assignari potest: quia sicut sponsalia sunt quædã inchoatio Matrimonii, sic videntur licitos facere tactus, qui sunt remota quædã copulæ inchoatio.

Nihilo-

Nihilominus contrarium est tutius & verius, scilicet sponsis nullos tactus vel oscula magis licere, quàm aliis, sed illa solùm, quæ honestas & amor mutuus fovendus requirunt. Ad quem proinde finem licitè adhibentur, quantumvis inde carnis commotio sequatur, si non adsit periculum consensûs in veneream delectationem. Ratio est, quòd ipsis, uti & aliis quibuscumque in tali statu illicita sit copula, adeòque etiam venereæ ad illam dispositiones. Deinde inchoatio contractûs non tribuit jus ad usum rei, de qua est contractus.

QUÆSTIO II.

Qualem Consensum requirant Sponsalia, & qualiter expressum?

12. *Ad Sponsalia requiritur interior intentio seriò promittendi,*

AD Sponsalia non sufficit in primis fictus consensus, etsi fictio sit merè interna, sed requiritur voluntas seriò promittendi, adeòque se obligandi. Ita pleri que Doctores contra *Vasquez*, *Basilium Pontium* & quosdam alios existimantes sufficere in contractibus humanis (excepto Matrimonio) intentionem veram debitam, dum actiones externæ ceteroquì clamant negotium seriò peragi: eò quòd tales contractus humani humano modo celebrati sufficiant ad transferendum jus in alterum: sint autem taliter celebrati, eo ipso quòd v.g. verba promissionis sunt spontaneè expressa cum reliquis sensibiliter requisitis ad celebrandum talem contractum.

Sic ut non sufficiat intentio debita.

Sed hi Auctores manifestè petunt principium. Hoc enim ipsum contendimus ad translationem juris mediante contractu non sufficere, si desit interna transferendi intentio. Nam cùm obligatio consequens promissionem aut alios contractus non imponatur à superiore, aut ab extrinseco, sed oriatur ex propria voluntate promittentis seu contrahentis, hâc deficiente non subsistit obligatio seu valor in foro interno. Prout idcirco similiter in voto seu promissione Deo factâ, etiam per solemnem professionem, requiritur interna & vera intentio. Quæ etiam adeò necessaria est ad alios actus humani convictûs, v.g. Sacramenta & Sacrificium, ut his obsit fictio, etsi merè interna, ne valeant. Quemadmodum quoque interna legislatoris intentio ad obligationem inducendam sic requiritur, ut eâ deficiente non ponatur, eidemque proportionetur obligationis gravitas vel levitas. Denique consensus debitus nō est verus consensus: jura autem constanter requirunt in pactis verum & mutuum animorum consensum; immo *L. 1. ff. de Pactu* & alibi pactio seu pactum describitur, duorum vel plurium consensus. Potuisset quidem defectus interni consensûs in contractibus, Matrimonio excepto, quodam sensu per dominium altum Reipublicæ suppleri: non constat tamen id esse factum; minùs autem, ut sine eo staret verus contractus; quod quidem postremum Respublica facere non posset.

Aliud est de detractione; ad quam planè satis est prolatio verborum manifestantium crimen proximi: adeòque non requiritur intentio distincta à voluntate liberè proferendi verba: quæ sola ingerunt audienti notitiam existimationis bonæ destructivam. Similiter obligatur quidem promittens habere animum conformem verbis, dum verba profert; sicut aliquid asserens debet ex supposito asserere conforme objecto & suæ opinioni, ne aut falsum dicat, aut mentiatur: si tamen jam ficte locutus sit sive promiserit, obligatio non sequitur. 13. *Occurritur objectionibus.*

Et quidem graviter in præsenti obligatur ad habendam mentem conformem verbis; utpote decipiens alioquin proximum in re gravi. Quod cessat; dum fictionem suam satis prodit. Excipe etiam, quando vi vel metu cogitur fingere, sicque ad evadendam injuriam sibi potiùs illatam, damnumque consequens, verba profert tantùm exteriùs. Unde (ut Varii notant) ne veniale quidem erit, si justa æquivocatio accedat. Quare qui cum indebita fictione internâ promisit alteri Matrimonium, hâc seriò repromittente, obligatur ad evitanda seu reparanda damna vel scandala, & quatenus in hunc finem foret necessarium, teneretur eam ducere. Unde si sit femina malæ famæ, quæ proinde nullum damnum patitur, non obligatur fictè promittens eam ducere, sed satisfaciet solvendo pretium copulæ, si illa femina consueverat usuram corporis sui pro pretio concedere. 14. *Contrahentes sponsalia graviter peccant fingendo.*

Debet quoque promissio sponsalitia esse externa, sufficiensque ad denotandam veram promissionem: adeò ut non valeat, si signa exteriora non satis significent sive exprimant invicem mutuum interiorem consensum: prout in simili casu etiam nō valeret matrimonium aut alius contractus humanus. Nec aliqua verba determinata requiruntur, sed sufficiunt quælibet, quæ præfatum consensum satis exprimant ipsis contrahentibus, tametsi aliis non significarent. Quàmvis in foro externo standum sit communi verborum intelligentiæ, & sensui, quem solent rectè intelligentibus generare, juxta c. *Ex litteris 7. de Sponsalibus* & omnes Doctores. Quod locum habet, etiamsi dubitetur de intentione & consensu: nam etiam tunc sententia ferenda est in favorem Sponsalium & Matrimonii juxta verborum tenorem, ut rectè probat *Sanchez l. 1. d. 9. num. 13.* Si autem & ipsa verba seu signa expressiva consensus sint 15. *Promissio sponsalitia debet esse sufficienter expressa.* *Qualiter sit standum communi verborum intelligentiæ.*

sint dubia, sic ut ne quidem attentis particularibus circumstantiis satis queat constare de sensu, utrimque ambiguo, standum videtur interpretationi proferentium, etiam in foro externo: quia dum verba utrumque sensum possunt recipere, credendum est, quòd quisque explicaverit. Si verò & ipse proferens tunc sit dubius de suo sensu, non debet se habere pro obligato: quia est in possessione libertatis; & in obscuris minimum est sequendum. Deinde in hoc casu non adest externum signum sufficienter expressivum interioris consensûs; quod æquè necessarium est ad contractûs obligationem, sicuti ipse interior consensus.

Qualiter interpretationi ipsorum proferentium.

16\. *Varia sponsalium formula allegantur.*

Verba porrò denotantia sufficienter promissionem & obligationem sunt v.g. Promitto, Me obligo, Do tibi fidem meam, Habeas me pro infido, pro infami, pro proditore, nisi te ducam, Sub fide mea te ducam; & si quæ sint similia. Si dicat, Non ducam aliam nisi te, quàm te, præter te; sensus est exclusivus de aliis ducendis; vel ad summum conditionalis affirmativus de ducenda tali, si aliquam ducat, juxta *Covarruvias*, *Sanchez*, *Pontium* & alios. Sed verba ista importare per se sensum affirmativum & absolutum de ducenda tali, & negativum de aliis, ob regulam, secundùm quam exponitur propositio exceptiva, v.g. Nullus currit nisi Petrus, id est, Petrus currit, & alii non currunt; censent *Petrus & Bartholomæus Ledesma* & alii. Proinde esse ambiguam resolvit *Aversa quæst.* 8. *sect.* 3. Ibi etiam docet hæc verba, Accipiam seu ducam te in conjugem meam, in præsenti materia haberi ex communi sensu tamquam promissiva & obligatoria; nisi aliud constet ex circumstantiis aut explicatione partium. Ideoque tamquam verba consueta ad perficiendum sponsalia, adferuntur à *D. Thoma* 4. *dist.* 27. *q.* 2. *art.* 1. In rigore tamen satis verificantur in simplici proposito, q.d. Intendo seu propono ducere te.

17\. *Quæ signa à verbis distincta sufficiant.*

Inter alia signa sufficientia ad sponsalia sunt, porrigere & tangere invicem manus in signum datæ fidei, immissio annuli in digitum in eumdem finem, missio & acceptatio munerum juxta morem sponsorum, præcedente tractatu matrimonii. Item quando filii præsentes, parentibus aut tutoribus eorum nomine promittentibus, tacent & non contradicunt, ex *c. Unic. de Despon. impub. in 6.* Idem censetur signum sufficiens, quando filii absentes, aut tunc infantes, postea advenientes, aut septennium complentes, id expressè vel tacitè ratificant, ut habetur *c. Unic. cit.* Quæ tacita ratificatio fiet quoque per alia signa, v.g. cohabitationem, visitationem, amplexus & oscula, si se sponsos appellent, vel similia inter sponsos consueta. Fieri quoque per solam taciturnitatem, quando filii ab iisdem parentibus ediscunt promissionem pro iis factam, admittit *Coninck d.* 21. *dub.* 3. *num.* 39.

18\. *Contractus impuberum initus per verba de præsenti habet vim sponsalium.*

Petes, an si impuberes attentent contrahere matrimonium per verba de præsenti, matrimonium istud saltem habeat vim sponsalium? Resp. Affirm. ex c. *Tua nobis, de Desponsat. impub.* ibi: *Procul dubio inter eos non conjugium, sed sponsalia contracta fuerunt.* Et *c. unic. eod. tit. in* 6. ibi: *Idem si pubes & impubes vel duo impuberes ..... per verba contraxerint de præsenti: Sponsalia enim illa juris interpretatione tantùm fuerunt sponsalia de futuro.* Et infrà: *Per dictum tamen contractum, qui valuit ut potuit, non sicuti agebatur, publicæ honestatis justitia est inducta.* Quod adeò verum est, ut etiamsi iniretur clandestinè, adhuc haberet vim sponsalium. Ratio est: quia contractus ille solùm est sponsalitius; Sponsalia autem clandestina, etiam post *Tridentinum*, non sunt invalida. Quare *Trident. sess.* 24. *c.* 1. decernens matrimonia clandestina esse irrita, tantùm agit de matrimoniis alioquin validis; matrimonium autem impuberum tum non erat validum in ratione matrimonii, sed tantùm sponsalium. Unde sic declararunt *Cardinales*, ut ex *Rebello* refert *Præpositus quæstione* 4. *dub.* 5.

Quantumvis initus clandestinè.

19\. *An idem sit de matrimonio clandestino puberum.*

Verùm quia è contrà *Tridentinum suprà* ejusmodi contractus à puberibus clandestinè initos decernit esse irritos & nullos; ipsosque contrahentes ad sic contrahendum omnino reddit inhabiles, *Rodriguez*, *Sanchez*, *Præpositus suprà* & alii passim existimant, matrimonium clandestinum puberum ne quidem habere vim sponsalium. Pro quo etiam adfertur *Declaratio Cardinalium ad locum Tridentini citatum, §. Matrimonium contractum coram testibus.* Præterea jus id nullibi ordinat. Insuper contractus, qui non valet ut fit, ad hoc ut valeat eo modo quo valere potest, non debet habere defectum ex parte formæ, sed solùm ex parte causæ efficientis, ut cum *Bartolo* & aliis probat *Sanchez lib.* 1. *disput.* 20. Immo non currit, quando jus resistit contractui, etiamsi sit alioquin servata forma legitima arg. c. *Quod in dubiis, De renuntiat.* & probat *Sanchez suprà.* Matrimonium autem clandestinum puberum deficit ex parte formæ, eique jus omnino resistit, ut patet ex *Tridentino suprà.* Quare etiam Judices in foro externo nullum jus sponsalitium ex tali contractu relinqui arbitrarentur. Addunt Nonnulli (& probabile censet *Præpositus quæst.* 4. *dub.* 5. *num.* 27.) ne quidem impuberes ex contractu matrimonii obligari velut ex sponsalibus propriè dictis, sed tamquam talibus juris interpretatione, quatenus jus statuit, inde oriri publicam honestatem, ac ipsos impuberes à contractu præfato non posse ante annos pubertatis

etiam mutuo consensu resilire. Jus autem similem effectum contractui matrimoniali puberum, si sit invalidus, non adscribit. De cetero difficile mihi apparet (quod tamen aliis judicandum relinquo) in contractu matrimoniali seu cõsensu invalido de præsenti involvi tacitè eo ipso velut ex natura rei promissionem de futuro validè contrahendi: cùm promissio matrimonii sit planè alius actus, alterius objecti; fiatque per distinctum omnino consensum: ex natura verò rei actus invalidus prout agitur, valere quidem debeat, quantum valere potest idem actus, non autem quantum alius actus. Ob quod donans invalidè alteri agrum non censetur obligatus veluti ex promissione inclusâ postea facere validam donationem.

QUÆSTIO III.

De Libertate, Ætate, & Solemnitate requisita ad Sponsalia.

20. *Ad Sponsalia requiritur perfecta deliberatio, Error substantialis ea irritat ipso facto: accidentalis irritabilia facit.*

PRimò requiritur ad sponsalia deliberatio & libertas indifferentiæ in materia proportionata sufficiens ad mortaliter peccandum; ut apud omnes est indubitatum. Error autem sive dolus, si versetur circa substantiam contractûs, indubiè irritat illum ipso facto, utì ceteros contractus. Si verò versetur circa qualitatem sufficientem ad rescindenda sponsalia, manet penes errantem seu deceptum facultas ea rescindendi. Immo *Aversa q. 8. sect. 4.* & plures alii censent etiam tunc esse ipso facto irrita ex *l. Et eleganter ff. de Dolo.* Sed non satis solidè, attento exemplo aliorum contractuum, immo ipsius matrimonii. Quare leges apertè dant actionem ex contractu per dolum alterius inito: ubi autem datur actio, contractus valet. Neque urget Lex in oppositum adducta: agitur enim in ea de minorenni per dolum decepto ut venderet servum; cujus contractus, quo absque decreto judicis rem talem alienat, est omnino nullus *l. In causa cognitione 2. §. item relatum ff. de minoribus.* Et quidem agitur de emptione, cui causam dederat dolus tertii: quo casu utique non est irrita in aliis, sed tantùm in minorenni ob defectum decreti. Præterea ipse *Aversa* fatetur sponsalia non esse ipso facto irrita (utpote quod nullâ lege est cautum) sed tantùm justè rescindibilia, quando pars contrahens non decepit, sed alter suâ imprudentiâ aut ignorantiâ deceptus est. Similiter non censeri irrita, quando alter dolo aut errore, qui suberat, non est inductus; sed paratus erat inire sponsalia etiam cognitâ veritate. Qui error seu ignorantia à Juristis dicitur concomitans, quia non est causa operis. Si quis verò dubitet, an si scivisset veritatem, voluisset contrahere, & causa tam gravis adest, quæ ad dissolvenda sponsalia sufficiat; is (inquam) nisi sit certus de voluntate contraria, eo ipso debet se habere velut inductum tali dolo aut errore ad contrahendum; seque aliàs non fuisse contracturum. Quare dolo seu errore detecto potest deceptus à Sponsalibus resilire.

Secundùm Plures etiã irritat ipso facto.

Qui tamen faciat quasdam exceptiones.

21. *Metus gravis injustus an irritet ipso facto.*

De metu gravi injustè incusso videtur communis sententia Doctorum, cum sponsalia reddere ipso facto irrita, argumento ipsius matrimonii, quod talis metus reddit irritum. Quod Doctores passim ampliant, etsi fuissent juramento firmata, ita ut nec opus sit relaxatione juramenti. Et quidem in hoc ipso apparet quædam repugnantia, ut quis metu coactus promittere & jurare futurum matrimonium, tali promissione & juramento obligetur re ipsâ contrahere matrimonium, quod ex hujusmodi metu celebratum foret invalidum. Ad quod etiam communiter allegatur c. *Ex litteris, de Despons. impub.* ubi *Urbanus III.* de puella, quæ jurata fuerat & desponsata impuberi, invita tamen minis parentum impulsa, rescribit Archiepiscopo Pisano: *Et accipiendi alium virum liberam tribuas facultatem*, non expectatâ necessariò, ut præmittitur, alterius pubertate. Inde tamen non sumitur firmum argumentum: tum quia posset hoc jus explicari de irritatione facienda per judicem. Tum quia jus allegatum fortè loquitur de sponsalibus metu contractis per verba de præsenti inter puberem puellam & impuberem masculum (ut explicat *Decastillo d. 1. dub. 22.*) tale enim matrimonium non transit in sponsalia de futuro; sed illud tantùm, quod nisi obstaret ætas, foret ex parte consensûs validum matrimonium; cui soli jus tribuit vim sponsalium. Quemadmodum etiam matrimonium puberum metu contractum, non haberet vim sponsalium, esto alioquin hæc metu contracta forent valida. Sunt nihilominus varii Doctores (inter quos *Lessius l. 2. de Justit. cap. 17. num. 37.* & *Sylvius q. 47. Supplem. art. 3. quæsito 5.* alios citans) qui sponsalia metu contracta censent irritabilia quidem, non tamen ipso facto irrita. Quæ proinde inducerent impedimentum publicæ honestatis: etsi hoc quoque putet *Lessius* negari posse.

22. *Quid de metu levi.*

Ex dictis consequens est per hujusmodi sponsalia non induci impedimentum publicæ honestatis. Quod tamen inducitur, si metus sit levis; ex quo si fiant sponsalia, non sunt ipso facto irrita. Quamvis etiam hæc possint rescindi; & quidem juxta *Sanchez l. 4. d. 19. num. 6.* & alios, propriâ auctoritate metum passi, etsi alioquin in foro externo non competat ei actio vel exceptio: quia & metum incutiens tenetur in conscientia relaxare fidem metu extortam.

tortam, & ipse metum passus, potest eam sibi resumere.

23. *Iure Ecclesiastico ad contrahenda sponsalia requiritur septennium completum.* Secundò jure naturæ ad contrahenda sponsalia non requiritur certa ætas, sed sufficit usus rationis, ut patet. At jure Ecclesiastico ad eorum valorem requiritur septennium completum. Patet ex c. *Litteras* & c. *Accessit*, & c. *Ad dissolvendum de Desponsal. impub.* & *cap. unic. eod. tit. in 6.* ubi etiam declaratur citiùs non incurri impedimentum publicæ honestatis. Sufficit autem diem, quo annus septimus completur, esse inchoatum; prout ad testamenta conficienda sufficit ultimum diem ætatis requisitæ esse inchoatum *l. Qua ætate, ff. de Testament.* adeòque potius in favorabilibus, cujusmodi sunt sponsalia aut matrimonium. Assignatur porrò septennium completum, eò quòd tunc communiter pueri sint compotes sufficientis usûs rationis. Si qui hebetioris ingenii ætate illâ necdum sint eo præditi, sunt quoque incapaces sponsalium, ut patet. Tamē nisi id probetur, forum externum præsumet contrarium.

24. *An citiùs contracta valeant, prudentiâ supplente ætatem,* An verò sponsalia contracta ante septennium sint valida, quando prudentia seu malitia supplet ætatem, variant Doctores. Affirmat probabiliter *Sanchez lib. 1. d. 16. num. 9.* & plures alii, eò quòd causa invalidationis sit defectus consensûs deliberati, scilicet præsumptus; ut colligitur ex c. *unic. de Desponsal. impub. in 6.* Negat *Præpositus quæst. 9. dub. 2.* & plurimi alii. *Resolvitur, quòd non* Idque videtur juribus conformius, quæ absolutè declarant sponsalia citiùs contracta esse irrita; nec sollicitè inquirunt de capacitate usûs rationis; quod aliàs necesse foret, præsertim in ætate septennio vicinâ: uti idcirco indagatur potentia ad copulam in proximis pubertati, in quibus declarant jura malitiam supplere ætatem quoad contractionem matrimonii: quod etiam nullibi declarant de sponsalibus.

25. *Satisfit fundamento oppositæ sententiæ.* Ad fundamentum alterius opinionis dico, quòd præsumptus defectus deliberati consensûs in minori ætate sit quidem ratio legis, sed talis, ut propterea generaliter ipsa ordinet numquam sponsalia valere. Neque enim defectum istum præsumit in singulis casibus, sic ut si in illis præsumptio nitatur falsitate, lex cesset; sed solùm præsumit, ordinariè & regulariter illum natum esse deficere: ideoque certum pro incerto eligens facit minores septennio inhabiles ad contrahendum sponsalia, & publicam honestatem. Sic enim ob periculum natum subesse sæpè prohibetur generaliter, etiam sub pœna nullitatis, aliquid fieri. Aliud est de matrimonio: quia jus ibi hoc declarat & vult; hîc non, sed potiùs declarat oppositum. Ut proinde locum non habeat, *Explicatur L. Oratio* quod ex *l. Oratio ff. de Sponsal.* nonnulli arguunt, decreta de matrimonio tacitè extendi ad sponsalia. *ff. de Sponsal.* Quod alioquin etiam apertè absurdum est, si generaliter intelligatur. In *L. cit.* verò solùm dicitur, quòd interdicto aliquibus matrimonio, censeantur iisdem interdicta sponsalia inter se ineunda; utpote quæ forent promissio rei simpliciter inhibitæ, scilicet matrimonii inter se ineundi.

26. Obijci quoque posset l. *In Sponsal. 14. ff. de Sponsal.* quæ sic habet: *In sponsalibus contrahendis ætas contrahentium definita non est, ut in matrimoniis. Quapropter & à primordio ætatis sponsalia effici possunt, si modo id fieri ab utraque persona intelligatur. Id est, si non sint minores, quàm septem annis.* *Explicatur altera L. In Spōsalibus eod. tit.* Sed facilè respondetur cum *Glossa* ibidem, quòd non sit definita certa ætas, ut in matrimonio, id est, eadem, quæ in matrimonio. Deinde non ut in matrimonio: quia minor est in illo definita ætas pro feminis, quàm pro viris, qui seriùs pubescunt; in sponsalibus autem pro utrisque æqualis. Posteriora verba explicantur per illa, *Si non sint minores quàm septem annis.* Quod clarius est expressum postea in Canonibus, quibus est magis deferendum in hac re: quidquid jus civile vetus decreverit. Denique si ob hebes ingenium non sit adhuc plenus usus rationis, equidem non valerent sponsalia. Propter hoc tamen non contingit deficere valorem matrimonii in ætate definita, nisi quis esset amens.

27. *Sponsalia clandestinè contracta valent,* Tertiò ad valorem sponsalium non requiritur præsentia Parochi aut ullius testis, sed valent etiam clandestinè contracta. Ita communiter Doctores: quia sine tali præsentiâ valebant ante *Tridentinum*; ipsum autem nihil circa sponsalia innovavit, cùm solùm loquatur de matrimonio clandestino. Idem sæpiùs declaravit *Congregatio Cardinalium*, ut patet ad *sess. 24. c. 1. de Reform. matrim.* *Et licentè.* Immo sponsalia sic inita esse licita, docent Doctores passim cum *Sanchez lib. 1. d. 13.* contra nonnullos: quia nec sunt illicita jure naturæ: nec etiam inveniuntur prohibita ullo jure positivo. Quare etiam passim secretò contrahuntur, etsi postea renoventur aut notificentur coram Parocho, ut de obligatione constet in facie Ecclesiæ.

28. *Quatenus vis ne confectus quidem sit ullus testis.* Observa tamen, quòd *Præpositus quæst. 9. dub. 5.* censeat quidem non requiri præsentiam Parochi, videri tamen grave peccatum, si nequidem unus testis intersit; idque ob mala, quæ sequi aliàs possent: nam v. g. non posset detegi impedimentum publicæ honestatis, non posset fidem frangens ab Ecclesia cogi. Sed ista ratio probaret esse illicita jure naturæ, saltem de facto. Immo id sequeretur potiùs de ipso matrimonio clandestino; idem quoque seque-

sequeretur de omnibus aliis contractibus. Denique non potest detegi Ecclesiæ impedimentum affinitatis ex copula sine teste habita &c. adeòque apponit Ecclesia impedimentum dirimens actioni, de qua non potest Ecclesiæ constare.

29. *An pœna Sponsalibus apponi possint.* Quartò denique hîc restat inquirẽdum, an pœnæ vel arrhæ Sponsalibus apponi queant. Et quidem quoad pœnas satis constat adjectionem earum non esse irritam vel illicitam jure naturæ. Deinde etiam constat pœnam appositam non debere solvi ab eo, qui ex justa causa resilit. Denique satis conveniunt Doctores, quòd appositio pœnæ non sit grave peccatum, sed ad summum veniale juxta multos: quàmvis pauci velint esse mortale. Sed difficultas est, an pœna sit solvenda ab eo, qui fidem sine justa causa violat?

Apposita nõ sunt solvenda etiam ab injustè resiliente. Respondeo attento jure communi talem in neutro foro debere solvi. Ita communiter Doctores contra *Coninck d. 22. dub. 5.* quem sequitur *Diana* & alii quidam recentiores. Probatur ex *L. Titia ff. de Verborum obligat* & præcipuè ex *L. Mulier 5. C. de Sponsal.* Item ex jure Canonico *c. Gemma, de Sponsal* ubi etsi agatur de casu sponsalium invalidorum, à quibus justè poterat resiliri, tamen Pontifex non fundat decisionem suam in hoc, sed in appositione pœnæ generaliter inhibitâ; & allegat rationem generalem, scilicet quòd Matrimonia debeant esse libera.

30. *Novella Leonis non fuit in vigore.* Dices I. Legi *Mulier* est derogatum per *Novellam 18.* Leonis imperatoris. Resp. Novellas istius Imperatoris non obligare, teste Interprete earumdem in proœmio; immo ne quidem ipsius Leonis tempore fuisse receptas, adeò ut nihil virium habeant; arg. *L. De quibus ff. de Leg.* ait *Zoesius in Decretales Tit. de Sponsal. numero 82.*

Dices II. Saltem dici potest per leges solùm rejici pœnam solvendam à justè resiliente. Resp. leges loqui generaliter, & ita semper intellectas esse. Deinde *L. Mulier* rejicitur appositio pœnæ, quando permittitur appositio arrharum; & tamen hæ non permittuntur, nisi in quantum pars resilit sine justa causa: ergo etiam pro tunc rejicitur pœna.

31. *Quid sint Arrhæ.* Nota hîc Arrham nihil esse aliud, quàm pignus, quod in contractu unus contrahentium ipso facto dat alteri in signum complendi contractum, quodque dans perdit si à contractu resiliat; si autem resiliat recipiens, restituit illud, & insuper æquivalens, aut etiam, si ita conventum sit, in triplum aut quadruplum, computatâ ipsâ arrhâ, & non ultra: nisi sit minorennis, qui tantùm debet restituere ipsam arrham. *Eas Ius approbat.* Patet ex *L. Mulier cit.* ubi etiam hujusmodi arrhæ approbantur.

Petes, cur potiùs liceat apponere arrhas, quàm pœnas: cùm illæ non minùs videantur repugnare libertati Matrimonii, quàm pœnæ. Resp. esse disparitatem, quòd arrhæ maturiori consilio soleant apponi, propter earum in præsenti traditionem & receptionem, & communiter non sint ita magnæ; proclivior enim quisque est ad obligandum se verbo, quàm ad pecuniam numerandam aut rem tradendam. Deinde non currit argumentum à pari in jure positivo, quod de facto irritavit pœnas, non autem arrhas. Vide *Sanchez l. 1. d. 35.* *Cur potiùs, quàm pœnæ.*

QUÆSTIO IV.

Quibus ex Causis Sponsalia dissolvantur?

PRIMÒ dissolvuntur Sponsalia mutuo contrahentium consensu. Patet ex c. *Præterea hi, de Sponsalibus.* Ratio est, quòd quivis contractus naturâ suâ solubilis, sicut ex mutuo contrahentium consensu nascitur, sic & per eumdem dissolvatur. Et hoc verum est, etsi sponsalia sint jurata: nam juramentum contractui appositum instar accessorii sequitur naturam ejusdem: cùmque apponatur in commodum partis, hâc remittente cessat obligatio. 32. *Sponsalia puberum etiam jurata dissolvuntur mutuo consensu.*

Excipiuntur impuberes, qui sponsalia, sive jurata sive non jurata, nequeunt ante annos pubertatis mutuo consensu dissolvere, Jure sic disponente, ut puerorum levitati occurratur c. *De illis 1.* & c. *A nobis de Desponsat. impub.* Postquàm ad annos pubertatis pervenerint, possunt pro libitu resilire, etiam alterâ parte invitâ; modò id statim fiat, id est, intrà triduum arg. *L. fin. c. De errore Advocatorum* & *L. fin. C. de Judiciis*, ubi dicitur illico fieri, quod intrà triduum fit. Si autem quis ante pubertatem reclamaverit, & adeptâ pubertate non mutet voluntatem, censetur manere in ea retractatione, inefficaci quidem primò, efficaci tamen, quatenus perseverat postea moraliter. Ut ratificantur alioquin sponsalia, si non reclamet statim post, quia eo ipso videtur in voluntate pubertatem præcedente persistere. Quòd si ex duobus impuberibus unus altero priùs ad pubertatem perveniat, verosimiliùs non debet exspectare alterum, sed rationi consonum est, ut statim resilire possit: nam cùm possit alterius ætate completâ, eoque contradicente; quidni eodem adhuc impubere? Si tempore contractûs unus erat pubes, alter impubes, potest pro libitu resilire solus ille qui erat impubes. Patet ex c. *De illis cit.* 33. *Non jurata impuberum etiam consensu unius illico post pubertatem reclamantis.* *Aut in reclamatione priùs factâ perseverantis.* *Etsi alterius pubertate non exspectatâ.*

34. *A juratis tamen Spõſalibus non niſi mutuo conſenſu ſales reſilire poſſunt.*

Quòd ſi impuberes adjecerint ſponſalibus juramentum, putat *Præpoſitus quæſt. 9. dub. 9.* & quidam alii, eos nihilominus probabiliter poſſe licitè reſilire pro libitu. Sed contrarium eſt communius & verius ex c. *Ex litteris Silvani 10. de Sponſalibus*, ubi eſt caſus expreſſus. Quòd autem reſpondent alii eſſe caſum, quo quis poſt pubertatem non reclamaverat, gratis & non rectè dicitur: nam dicit Pontifex eſſe cogendos ad matrimonium ob religionem juramenti, non autem quia non reclamarunt. Et ſanè, cogendi eſſent alioquin etiam citra juramentum, adeòque fruſtranea eſſet lex, ſi tantùm intelligenda eſſet, quando non reclamant tempore debito.

35. *Sponſalia diſſolvit ſupervenient impedimentum dirimens.*

Secundò ſolvuntur ſponſalia, ſi inter ſponſos aliquod impedimentum oriatur v.g. ſi ſponſus carnaliter cognoverit ſororem ſponſæ aut illius conſanguineam in ſecundo gradu. Immo ad ea diſſolvenda ſufficere publicam impedimenti famam, putat *Navarrus c. 22. num. 27.* & alii. Et colligitur ex c. *Cùm in tua, de Sponſalibus*. Fieri tamen poteſt, ut qui advertenter impedimentum hujuſmodi poſuit, obligetur vel ad petendam diſpenſationem vel ad reparandum aliter damnum ſponſæ illatum. Vide *Dicaſtillo diſp. 1. dub. 38.*

36. *Item profeſſio Religioſa.*

Tertiò ſolvuntur ſponſalia per profeſſionem Religionis approbatæ: nam præterquam quòd ea ſit impedimentum dirimẽs, ſolvit etiam matrimonium ratum, adeòque magis ſponſalia. Cùmque licitum ſit contracto matrimonio rato ante conſummationem ingredi Religionem invitâ comparte, ut deciditur cap. *Verum, de Converſ. conjugatorum*: multò magis licitum id erit, contractis tantùm ſponſalibus, niſi obſtet circumſtantia ſpecialis. Immo regulariter hoc eſſe licitum, etſi ſponſalia ſint jurata, habet communior & verior opinio; eò quòd ſicut in contractu ſponſalium ex cõſtitutione juris ſubintelligitur conditio, Niſi Religionem ingrediar; ſic ea ſubintelligatur in juramento appoſito. Adde, quòd illuſorium, & plerumque ingratum, aut etiam damnoſum, feminæ præſertim, foret, contrahere matrimonium, animo mox reſiliendi per ingreſſum Religionis.

Nec obſtat, quòd c. *Commiſſum, de Sponſal.* dicatur: *Tutius eſt ei, religione juramenti ſervatâ priùs contrahere, & poſtea, ſi elegerit, ad Religionem migrare.* Nam ſolùm id dicitur tutius; idque in caſu quo inſtat tempus matrimonii implendi, & interim non plenè determinatus deliberat de ingreſſu: præſtabat enim tunc ſatisfacere juramento, bimeſtri adhuc ad deliberandum remanente. Vel certè debet ſpõſæ indicare ſuum propoſitum, & ſi ipſa deſideret, priùs contrahere: prout interdum poſſet eſſe per accidens neceſſarium ad legitimandam prolem priùs ſuſceptam, ad conſulendum famæ ipſius ſponſæ, cum qua interceſſerat nimia familiaritas. Immo etſi ſponſalia fuiſſent non jurata, ſi aliter reparari non poſſet damnum filiæ virtute ſponſalium defloratæ, deberet reparatio damni per matrimonium præferri mero conſilio ingrediendi Religionem.

37. *Sponſalia ſuſpendũtur ſolùm per Religionis ingreſſum ad arbitriũ remanentis in ſæculo.*

Sed difficultas eſt, an ſponſalia ſolvantur ipſo facto per ingreſſum in Religionem, ſive ſuſceptionem habitûs? In qua ſatis conſtat partem in ſæculo manentem liberari ab obligatione, eò quòd pars ingrediens cenſeatur ſuo juri tacitè renuntiare. Sed non liberari eum qui ingreſſus eſt novitiatum, ſi fortè egrediatur, habet verior opinio contra *Sanchez ſup. d. 42. n. 5. Dicaſtillo d. 1. dub. 32.* & alios. Ratio eſt: quia ingreſſus in Religionem non eſt incompatibilis cum permanentia obligationis Sponſalium in caſu præmiſſo ex parte illius qui ingreditur. Poteſtque obligatio iſta claudicare; uti patet non ſolùm in caſu fornicationis, quo ſoli innocenti eſt fas reſiliendi, ſed etiam citra delictum in caſu quo conditio unius ſit notabiliter deterior ob ſupervenientem paupertatem vel deformitatem; nec non in caſu, quo pars una cedit juri ſuo. In præſenti verò ingrediens Religionem cedit juri ſuo, & in caſu égreſsûs conditionem ſuam apprehenſione communi notabiliter mutat; ut proinde ſimiliter obligatus meritò cenſeatur manere ex ſua parte, ſi ſponſa velit.

38. *Eadem extinguit Ordinis ſacri ſuſceptio.*

Votum illud, aut ſimplex caſtitatis jam tamen non præjudicat, ſi compars velit.

Quartò ſolvuntur ſponſalia per ſuſceptionem Ordinis ſacri: quia eſt impedimentum dirimens. Votum tamen ſuſcipiendi Ordinem ſacrum & votum ſimplex caſtitatis non diſſolvunt ſponſalia antè contracta juxta communiorem opinionem apud *Sanchez d. 46. num. 9.* contra multos oppoſitum probabiliter docentes. Ratio eſt, quòd in contractu ſponſalium, nec ex natura rei, nec ex diſpoſitione juris, nec aliundè ſubintelligi videatur conditio, Niſi voluero ducere vitam cælibem, aut ſuſcipere ſacrum Ordinem: ſicut ex diſpoſitione juris ſubintelligitur, Niſi voluero ingredi Religionem. Aliàs ſanè ſimili ferè ratione contendi poſſet, ſubintelligi poſſe hanc conditionem, Niſi poſtmodum voluero à Matrimonio abſtinere, ſicque liberiùs Deo ſervire, etiam præſcindendo à voto caſtitatis. Immo nec ipſa conditio amplectendi Statum religioſum ſubintelligitur ex natura rei ſed ſolùm ex diſpoſitione juris, aut ex conceſſione divina, quâ permittitur etiam diſſolutio matrimonii rati. Unde etſi ſponſalia aut matrimonium inirentur etiam cum excluſione illius conditionis, nihilominùs poſſent diſſolvi. Quod clarum eſt non habere locum in aliis caſibus; in quibus ſaltem poſſet ſponſus excludere iſtam conditionem, ſicut excludit per actuale matrimonium. Similiter non foret imprudens talis contrahendi modus: ſicut non eſt im-

prudens ipse contractus Matrimonii, per quod tamen quis excludit ipso facto à se libertatem vitæ simpliciter castæ. Si enim prudenter quis excludat illam in præsenti per matrimonium; cur non possit se obligare ad statum istum exclusivum continentiæ? Hanc itaque etiam censetur prudenter excludere per promissum, dum inchoando statum matrimonialem facit absolutam & ex justitia obligantem Matrimonii promissionem, nisi in quantum jus aliter disponit; quod quidem disponit aliter quantum ad subintellectam tacitè conditionem amplectendæ Religionis; non autem emittendi votum simplex aut suscipiendi Ordinem sacrum. Ob quod etiam fit, quòd post sponsalia licitè suscipiatur Religio, non autem licitè suscipiatur Ordo sacer, juxta communiorem opinionem.

39. *Qua tamē censetur exonerari.* Videtur nihilominus vovens castitatem aut susceptionem Ordinis sacri ex sua parte renunciare velle sponsalibus. Votum præterea castitatis non modicam adfert mutationem in vovente; qui nempe debitum petere numquam valebit; quòd foret comparti, præsertim feminæ, valde difficile.

40. *Solvuntur per subsequens cum alia matrimonium.* Quintò solvuntur Sponsalia per Matrimonium cum alia validè contractum, etsi sint jurata, ut patet ex c. *Sicut ex litteris* & c. *Si inter virum, de Sponsal.* Si tamen aliud matrimonium contraxerit invalidè non videtur ipse à sua obligatione liberari: cùm ex sua iniquitate non debeat reportare commodum. Tamen pars innocens etiam tunc liberatur: quia alter tentando aliud Matrimonium, fregit fidem suam, & tacitè juri suo renuntiasse censetur. Dixi *per Matrimonium*, quia per alia sponsalia etiam jurata non solvuntur priora: cùm posteriora sint invalida, eò quòd res alicui obligata non possit alteri promitti. Idemque per consequens est de juramento, quo posteriora sponsalia forent firmata. *Non per nova sponsalia, utpote invalida.*

41. *Quid si secuta sit copula cum posteriùs desponsatâ.* Dubium tamen est apud Doctores: an subsecutâ copulâ cum posteriori dissolvatur sponsalia priora. Ubi in primis supponitur prioribus sponsalibus copulam non accessisse; quæ alioquin jure potiora forent. Deinde defloratam sub promissione conjugii esse ignaram priorum sponsalium; aliàs enim esset ipsa delicti particeps, & conscia nullitatis contraxisset secunda spōsalia. Quibus suppositis, adhuc videtur juri conformius, non dissolvi priora sponsalia, nisi prima renuntiaverit suo juri. Quod utique semper potest, & pro libitu sponsalia rescindere, quando pars contra fidem datam conatur alia sponsalia inire, etiam independenter à copula: sic enim præstat alteri sufficientem causā recedendi à sponsalibus, utpote à quibus ex se conatus est recedere, quibusq; eo ipso censetur renuntiare. Aliàs irrita est fides posterior propter priorem; cujus vim non evacuat per se copula subsequens cum secunda. Posset tamē æquitas sive charitas postulare, ut prior obligationem remittat, casu quo id absque ullo vel notabili damno potest, quando posterior pateretur grave damnum hâc ratione evitabile. Possetque juxta *Sanchez l. 1. d. 49. num. 6.* judex interpellatus tali casu compellere ad contrahendum cum posteriori.

Per subsequens porrò matrimonium priora sponsalia non tam videntur extingui, quàm suspendi seu sopiri pro tempore, quo illud matrimonium durat: ideoque si contingeret uxorem mori ante priorem sponsam, sponsus rursus eidem obligaretur. Non enim debet hic ex sua iniquitate commodum reportare, vel habere in suo arbitrio, ut ab obligatione contractâ, quæ per se non extinguitur lapsu temporis, pro libitu suo se eximat. Impedimentum quoque matrimonii non est perpetuum, uti Ordinis sacri aut solemnis professionis, sed durans ad vitam conjugis; adeòque hâc defunctâ reviviscit prior obligatio, utpote sublatâ incompatibilitate fortioris vinculi; quod non aliter poterat dissolvere prius, quàm quatenus cum hoc erat incompatibile. Ob quod etiam votum seu sponsio castitatis Deo facta plenariè reviviscit, quàm primùm conjux est defuncta. Quemadmodum & ille, qui rem duobus in solidum vendidit, & uni tradidit (qui exinde potior est in detinendo dominio, juxta L. *Quoties. C. de rei Vindicatione*) si rem venditam rursum postea consequatur, cogi potest eamdem tradere primo emptori, nisi eidem ante satisfactum fuerit; ut rectè *Zoesius in l.4. Decretal. tit. 1. de Sponsal. num. 34.* & consentiunt *Ponceus, Zypæus, Coninck* & plures alii, contra *Sanchez l. 1. d. 48. Dicastillo d. 1. dub. 37. Gutierez, Bonacina* & plures alios. Confirmatur: quia nemo debet privari jure suo absque sua culpa, ut allegat ipse *Dicastillo dub. 39. num. 581.* Qui etiam fatetur, non obstantibus inconvenientiis, quas allegat *n. 549.* perseverare obligationem justitiæ ad priorem sponsam, si damnum illatum ei non sit aliter reparabile; vi cujus proinde posset obligatus manere ad illam ducendam soluto matrimonio: quidni ergo suspensa manere possit, & soluto matrimonio reviviscere obligatio præcedentium sponsalium? Denique extinctio omnimoda eorum per subsequens matrimonium non oritur ex jure naturæ, uti satis ostensum est. Non statuitur etiam jure positivo c. *Sicut ex litteris*, & c. *Si inter virum, de Sponsal.* ibi enim in textu solùm declaratur matrimonium sic initum valere, veluti fortius vinculum inducens, adeòque ei cedere, quantùm scilicet incompatibile est, vinculum priorum sponsalium. 42. *Subsequens cum secunda matrimonium in rigore suspendit potiùs quàm extinguit prima sponsalia, si prior sponsa petit.*

Sextò, si sponsa fornicetur post sponsa- 43.

Subsequens fornicatio alterutrius dat læso potestatem resiliendi, etsi Sponsalia sint jurata. lia, etiam jurata, potest sponsus resilire; ut clarè patet ex c. *Quemadmodum, de Jure jurando*: *Quoniam* (ut ibi dicitur) *in illo* (juramento) *talis erat subintelligenda conditio, Si videlicet in legem conjugii illa non peccaret.* Et quamquàm prædictum caput solùm loquatur de sponsa fornicante, idem tamen est de sponso: nam eadem conditio subintelligitur in contractu sponsalium & juramento ex parte sponsæ: & ratio ibidem allegata valet in utroque, quòd scilicet ob fornicationem possint etiam conjugati toro separari. Idem dicendum est juxta Doctores communiter, si sponsa vì opprimatur, quia etsi tunc non peccet in legem conjugii, tamen in æstimatione humanâ fit notabiliter vilior. Propter quod etiam juxta *Sanchez*, *Gutierez* & alios passim non datur compensatio delictorum, si uterque fornicetur post sponsalia: etsi enim quoad fractionem fidei facta sit quædam compensatio, non tamen quoad vilitatem notabilem, quæ specialiter oritur in sponsa, ex cujus parte idcirco supervenit notabilis mutatio, etiam independenter à fractione fidei: ut proinde solus sponsus videatur posse resilire. Quàmvis *Bonacina* & alii existiment neutrum posse resilire: uti nec solvere torum post matrimonium, si uterque adulteretur. Verùm hanc compensationem in adulterio jura statuunt: ubi etiam non spectatur quis graviùs, uti nec quis sæpiùs deliquerit. Dissolutio insuper sponsalium est facilior: & in præsenti locum habet causa sufficiens spectando regulam receptam apud Doctores.

Idq; quantumvis sponsa vi fores oppressa.

An si uterque fornicetur sit locus compensationi delictorum.

44. *Quid si solùm turpes tactus sint admissi.* Insuper existimant Doctores posse sponsum resilire, si sponsa permittat se turpiter ab alio tangi. Si autem idem permittat sponsus non ideo statim posse resilire sponsam docet *Sanchez d. 55. num. 5.* & alii: eò quòd talis tactus, saltem si non sit frequens, non faciat notabilem mutationem in sponso, sicut facit in sponsa. Varii tamen existimant esse simpliciter sponsæ liberum resilire ob hoc, quòd per hujusmodi tactus frangat sponsus fidem datam sponsæ: in contractu autem sponsalium subintelligatur conditio, Nisi is peccet in legem conjugii seu desponsationis. Ad quod tamen responderi posset, non esse completam aut adeò notabilem fidei fractionem.

45. *Quid si fornicatio præcesserit Sponsalia.* Dixi: *Si sponsa fornicetur post sponsalia*: quia si fuerit antè fornicata, & hoc sponsus sciverit, non potest resilire; potest tamen, quando nescivit, & noluisset contrahere, si antea scivisset. Ita communiter Doctores apud *Sanchez d. 63.* Secùs est de sponso, qui etsi subinde fornicatus fuerit, & hoc sponsa ignoraverit, nón ideo hæc poterit resilire. Ratio est, quòd fornicatio reddat sponsam, non autem sponsum, notabiliter viliorem. Excipe, nisi frequenter & cum pluribus fuerit fornicatus, sic ut censeretur huic vitio impensè deditus: quo casu timeri possent in futurum similia, & probrosum foret feminæ scortatorem hujusmodi ducere. Item, nisi habuerit prolem ex fornicatione. Immo præexistentia prolis legitimæ ignorata juxta *Coninck disp. 23. num. 62.* dat causam resiliendi, uti reddit matrimonium difficilius, tum ob alimentationem, tum ob periculum discordiarum.

46. *Qualiter solvantur Sponsalia ob discessum sponsi in remotas terras.* Septimò, quando sponsus (idem censetur dispositum de correlativo, scilicet sponsâ) insciâ seu non consentiente sponsâ, dimissâ terrâ (scilicet animo non redeundi, adeòque dimittendo domicilium, ut notant Doctores, & sonat modus loquendi c. *De illis de Sponsalibus*) se transfert ad alias partes seu regiones, liberatur sponsa à sponsalibus, etiam juratis, sic ut liberum ei sit ad alia vota transire, ut dicitur *c. cit.* ubi nullũ tempus apponitur, quo sit expectandum: ut proinde hac in parte videatur recessum à jure civili, quò sponsæ erat expectandum biennio, si sponsus abesset in eadem provincia, vel triennio, si in alia; vel donec causa cesset, si contingeret sponsum abesse ex causa necessaria. Immo ipso recessu hujusmodi satis indicat sponsus se velle renuntiare sponsalibus. Si tamen discedat in locum propinquum, unde brevì speratur reditus, expectandus est, aut requirendus, ut intrà certum tempus contrahat.

47. *Vel ob moram alterutrius.* Octavò, si tam sponsus, quàm sponsa præsentes sint, sed unus est in mora, ne matrimonium contrahatur; tunc si matrimonio sit præfixus certus dies, ut matrimonio ultra illum dilato innocens sit liber, elapso die verè efficitur liber: præsertim si dilatio sit culpabilis: si verò non sit hoc modo præfixus dies, innocens est liber, quando pars est in tanta mora, ut prudenti judicio censeatur renuntiasse sponsalibus, aut fidem fregisse; vel etiamsi mora sit inculpabilis, judicetur ob concurrentes circumstantias nullo modo alterum voluisse se ad tantam moram obligare.

48. *Aut ob mutationem notabilem, quæ supervenit.* Nonò, quando supervenit quodcumque grave vitium contractui sponsalitio, etiam jurato, sive mutatio tam notabilis, ut eâ cognitâ juxta communem agendi modum pars meritò noluisset contrahere, potest resilire. Ita communiter Doctores. Et colligitur ex c. *Quemadmodum, de Jure jurando*, v.g. si superveniat lepra, paralysis; notabilis corporis deformitas, morum asperitas, notabilis infamia, paupertas &c. Item si sponsa ejusve parentes recusent dare dotem, saltem quando erat promissa.

49. *Vel ob gravia mala, quæ meritò timentur.* Decimò possunt Sponsalia dissolvi, si ex futuro matrimonio gravia scandala vel mala meritò timeantur, v.g. graves inimicitiæ inter sponsos, vel inter consanguineos &c. Ratio est: quia non tenetur quis cum magno suo damno aut proximi scandalo stare promissis: immo potest esse, ut teneatur desistere ad avertenda scandala. Non tamen per hoc licitum erit parentibus v.g. aut aliis

aut aliis propinquis absque alia causa impedire ne filii aut conjuncti stent fidei à se præstitæ, prout stare ex justitia tenētur & ad implendum in omni foro compelli possunt: adeòque alii injustè impediendo peccant.

50. *Regula generalis.* Denique generalis & recepta apud Doctores regula est, posse solvi sponsalia, etiam jurata, quandocumque emergit nova causa vel accidit mutatio aut occurrit inconvenientia hujusmodi, quæ si ab initio fuisset meritò & rationabiliter homines talis status & conditionis à promittendo retraxisset: eò quòd sic videatur accipienda & limitanda promittentium hac in re intentio, in qua ob difficultatem & insolubilitatē Matrimonii exigitur major libertas & libens complacentia.

51. *Perinde est notabilem mutationem sive causam advenire, & latentem innotescere.* Petes, An si causa sit sponsalibus prævia, sed latens incipiat apparere, quæ sufficeret ad illa solvenda, si de novo supervenisset, possint pariter ea dissolvi? Resp. Affirm. Ita Doctores communiter. Probatur: quia censetur similis intentio, uti dum de novo causa supervenit. Et æqualiter impletio sponsalium redditur difficilior. In Jure quoque paria sunt, non esse, & non apparere; item de novo advenire, & de novo apparere. Vide *Sanchez d. 63.* Hoc tamen est limitandum, quando ignorantia seu error est causa sponsalium. Secùs est, quando equidem fuissent inita, etsi notitia adfuisset: tunc enim impletio sponsalium non redditur difficilior, quàm si fuisset notitia defectûs ante contracta sponsalia; tunc quoque non potest subintelligi modus aut cōditio: tunc etiam cessat præsumptio de defectu intentionis. Quòd si dubitet quis, an dum init sponsalia ita esset affectus erga sponsam, ut haberet adhuc voluntatem se obligandi, etiamsi scivisset vitium occultū, censet *Dicastillo n.623.* id pendere ex gravitate vitii, seu mutationis: si enim illa gravis sit, censebitur non habuisse affectum seu voluntatem se obligandi: quia fortissima præsumptio desumitur ex cōmuniter accidētibus, ut rectè *Menochius l. 1. de Præsumpt. q. 18. n. 1.* Homines verò communiter nolunt se obligare, quando adest notabilis mutatio rerum, vel apparet notabile vitium, ut notat *Sanchez d. 65. in fine.* Quod autem c. *Quemadmodum, de Jure jurando* dicitur: *Si quis juraverit se ducturum aliquam in uxorem, non potest ei fornicationem opponere præcedentem*; intellige cum Doctoribus communiter, quando etiam notitia hujus fornicationis fuit præcedens sponsalia.

52. *Facultas multis de causis resiliendi non arguit sponsalia esse conditionata.* Hinc verò non rectè infert *Basilius Pontius l. 12. c. 18.* tali casu sponsalia ab initio non valuisse: cùm adfuerit consensus simpliciter circa materiam substantialem contractûs. Neque enim contractus sponsaliū, etsi involvat varias quasi conditiones seu potiùs modos & conventiones, ideo censeri debet conditionatus, sic ut ejus valor ab illarum eventu aut veritate dependeat, quasi si causa dissolvenda præcedat, non valeat à principio (ut vult *Pontius*) aut si superveniat, suspendatur usque ad eventum aut non eventum causæ: nam verè valuit ab initio, & validus perseverat, etiā dum causa jam supervenit, ut supponitur c. *Quemadmodum, de jure jurando*: dum ibidem dicitur, sponsam fornicantem fregisse fidem desponsationis. Falsum tamen id esset, si suspendatur usque ad eventum vel non eventum conditionis; immo falsò diceretur præcessisse simpliciter desponsationem. Deinde alioquin ex sponsalibus simpliciter & absque addita conditione initis non oriretur publica honestas; utpotè quæ non oritur, nisi ex sponsalibus absolutis *c. un. De sponsalibus in 6.* Constat tamen eam oriri ab initio etiam tunc, quando postea advenit, vel latens innotescit causa resiliendi. Itaque conditio tantùm est impropria, seu tacita conventio, quā fidem quis dat conjugii absolutè & ex nunc, reservatā tamen facultate resiliendi, quando nova causa notabilis superveniret, aut latens innotesceret: quod stat cum valore contractûs absoluto ab initio. Immo etiam postea sic manet liber ad resiliendum, ut possit non resilire, & tamen alter plerumque ex sua parte maneat obligatus. Idque est magis consonum rationi & menti contrahentium. Porrò impropriam conditionem tacitam non facere contractum conditionatum, patet ex L. *Conditiones quæ extrinsecùs ff. de Conditionibus*: solùm enim est causa sufficiens ad dissolvenda sponsalia, quæ ab initio sic sunt contracta, ut quis voluerit quidem se ex nunc obligare, tamen non voluerit se obligare ad non resiliendum casu quo tale quid contingeret aut appareret. Ita Doctores communiter teste *Sanchez d. 67.*

Petes II. An ad dissolvendum sponsalia requiratur sententia judicis? Resp. si manifestè constet sponsalia ob aliquam causam esse soluta, aut subesse causam sufficientem ea solvendi, posse partem resilire propriā suā auctoritate, non expectatā sententiā vel declaratione judicis. Ita Doctores quasi communiter: eò quòd nec jure positivo, nec ex natura contractûs plus requiratur. Interdum tamen ad evitandum scandalum, sive ad satisfactionem Ecclesiæ, opus est judicis sententiā. Quod scandalum cessat, quando sponsalia sunt occulta. Uti etiam, quando causa dissolvendi est publica, & apertè sufficiens. Quòd si etiam sponsalia sint publica & causa adeò occulta, ut non possit coram judice probari, adhuc juxta *Sanchez disp. 69. num. 7.* inutilis esset imploratio judicis, ipseque utitur jure suo recuperandi rem sibi debitam, quam potest propriā auctoritate recuperare, dum nequit in judicio. 53. *An dissolutio sponsalium exigat sententiam judicis.*

Itaque si dubitetur de sufficientia causæ, aut moraliter non constet esse sufficientem, requiritur juxta *Sanchez suprà*

sententia

sententia judicis ob probabile periculum injustitiæ, dum spoliatur alter in dubio jure sibi acquisito. Immo in puro dubio, si post discussionem perseveret dubium, sive de existentia causæ (quod est dubium facti) sive de illius sufficientiâ (quod est dubium juris) nequidem in foro externo potest fieri dissolutio: fieret enim injuria parti possidenti jus aliàs certum ex sponsalibus certis.

54. Postremò dubitatur, an laborans aliquo defectu occulto, qui cognitus partem à sponsalibus contrahendis averteret, & à contractis resiliendi justam causam daret, nihilominus possit cum illius ignaro sponsalia contrahere, eumque cogere, ut contracta impleat? Resp. Neg. quando defectus ille foret parti perniciosus, v.g. lepra &c. quia hoc esset innocenti causare notabilem perniciem. Unde sicut volenti ædificare domum non licet vendere ligna occultè cariosa, nisi vitium aperiatur, sic nec licet contrahere sponsalia, multò minùs ad ea implenda cogere, nisi vitium notabiliter perniciosum aperiatur. Similiter ex charitate saltem id non licet, quando gravia incommoda sequerentur ex eo, quòd defectus postea detegendus credatur. Aliàs non tenetur quis volenti secum contrahere aperire suos defectus, etsi reddant nuptias notabiliter minùs expetibiles, v.g. quòd sit vi vel spontè corrupta, deformis, pauper, ignobilis, cùm tamen putetur virgo, pulchra, dives, nobilis. Ita *Coninck d. 23. dub. 12.* & alii plures: quia non tenetur se ipsam infamare aut defectus suos propalare, quìdiu aliis non nocent: neque tacens decipit alium, sed hic decipitur à se ipso in re, quam ipsi incumbit diligenter investigare: neque debet ab altera parte discere defectus illius; ita enim in ipso humano commercio positum est, ut quisque in hoc contractu notitiam de qualitatibus alterius capiat. Quòd si etiam defectus sint tales, qui moraliter deprehendi nequeunt, eò minùs quis est cogendus suas maculas exponere, neque etiam idcirco à matrimonio abstinere, v.g. si disponsanda fuerit fornicata. Unde nec Confessarii id celantes culpæ damnant. Si tamen dolo inducat partem ad contrahendum, fingendo se nobilem, divitem &c. facit alteri injuriam, & graviter delinquit. Quamvis non censeatur fraus hujus generis, si puella deflorata conetur industriè hunc defectum occultare. Immo etsi expressè dicat se esse virginem, excusant eam Doctores à mortali: quia nempe hoc spectat ad tuendam suam famam. Et consequenter si rogata utatur æquivocatione, excusari posset ab omni peccato. Talis tamen prudenter adlaborabit ad defectum illum occultandum in congressu: ne conjux istum deprehendens eam odio habendi & malè tractandi occasionem sumat.

An occulto defectu laborans possit nihilominus contrahere Sponsalia, & ad implationem urgere comparem ignaram.

Sed an post Sponsalia contracta possit pars defectûs ignara cogi ad matrimonium contrahendum, supposito quòd non sit dolo inducta, difficultatem habet. Varii existimant quòd non, præsertim quando esset defectus, qui redderet nuptias valde incommodas innocenti; ut est paupertas, ignobilitas &c. Tamen magìs consequenter *Coninck suprà* & plures alii putant posse: eò quòd per sponsalia valida sit acquisitum jus ad matrimonium, quo per talem defectum non privatur alter, quousque pars facta defectûs conscia tale jus elidat.

DISPUTATIO SECUNDA.

De Matrimonio secundùm se.

QUÆSTIO I.

Quid sit Matrimonium, Quando institutum, Et an licitum aut debitum?

1. *Matrimonium, Nuptiæ, unde sic dicta.*

MATRIMONIUM sic vocatum à fine, qui est ut femina efficiatur mater filiorum; dicitur etiam Cõjugium, eò quòd vir & mulier communi jugo subdantur: item Connubium & Nuptiæ, eò quòd mulier viro tradita soleret velo quodam obnubi, & quasi nube tegi.

In matrimonio spectatur primò contractus.

In Matrimonio porrò tria consideranda sunt. Primò ipsa Matrimonii contractio sive contractus matrimonialis; qui à *Scoto d. 26. num. 17.* definitur: *Maris & feminæ mutua translatio corporum suorum pro usu perpetuo ad procreandam prolem debitè educandam.*

Secundò status seu vinculum consequens.

Secundò status permanens, vinculumque stabile ex contractu resultans, quod *Scotus suprà* describit: *Vinculum indissolubile inter marem & feminam ex mutua translatione potestatis corporum suorum in se invicem factâ ad procreandam prolem debitè educandam.* Quod quidem vinculum est mera denominatio extrinseca ex præterito contractu desumpta, vi cujus contrahentes verè manent inter se colligati cum quodam dominio & subjectione. Superfluè autem & infundatè statueretur hoc vinculum in aliquo alio superaddito.

Quid hoc sit.

2. *Tertiò copula consummans.*

Tertiò spectanda est copula subsequens: ad quam vi Matrimonii datur petendi potestas, & reddendi obligatio. Quæ tamen potest juxta infrà dicenda per pactũ excludi: & multò magìs ipsa actualis copula potest separari à Matrimonio, etsi ipsa istud numquam sequatur. Ab hac verò dicitur Matrimo-

Matrimonium consummatum; utì ante copulam dicitur solùm ratum. His accedit pro tempore Legis novæ quarta consideratio Matrimonii, quatenus scilicet (ut postea dicetur) est Sacramentum. Quæ tamen ratio est accessoria ipsi contractui matrimoniali, quem Christus elevavit ad dignitatem Sacramenti. Neque enim (ut constat) ipsum vinculum matrimoniale est Sacramentum conferens gratiam, uti nec signum sensibile, nec conjuges sanctificans suo usu. Dum autem Patres subinde illud vocant Sacramentum, sumunt Sacramentum largè pro quovis signo rei sacræ à Deo instituto; quo modo vinculum illud est signum conjunctionis Christi cum Ecclesia. Unde Patres matrimonium etiam in lege naturæ vocant simili modo Sacramentum. Immo idem nomen matrimoniis Gentilium tribuitur C. *Gaudemus de divortiis*. Idipsum certum est contra *Gratianum* post C. *Institutum* 27. q. 2. de copula, quòd scilicet hæc non sit Sacramentum, nec pars Sacramenti matrimonii: nam ante eam est Sacramentum perfectum, & manet, etsi copula non sequatur. Hæc etiam non est medium conferens gratiam aut effectum supernaturalem ex opere operato: nec quoties iteratur, augmentum gratiæ vel effectûs supernaturalis præstat.

Contractui accessoria est ratio Sacramenti, non vinculo,

Neque copula.

3\. Nec obstat, quòd C. *debitum*, *de Bigamis* dicatur, copulam conjugalem designare conformitatem, quæ consistit in carne inter Christum & Ecclesiam, adeòque matrimonium non consummatum non pertinere ad illud conjugium designandũ quod inter Christum & Ecclesiam per Incarnationis mysterium est contractum: juxta quod Paulus *ad Ephes.* 5. dixit hoc Sacramentum magnum esse in Christo & Ecclesia. Nam præterquam quòd *Innocentius III.* hoc adferat per modum probationis sive rationis, & facilè quædam congruitas seu proportio reperiri posset in ipso contractu ad designandum quodammodò seu minus perfectè Incarnationis mysterium, solùm vult copulam pertinere ad rationem matrimonii quà sumpti pro signo dictæ conjunctionis, non autem quà Sacramenti gratiæ collativi: quin immo ibidem de consensu animorum seu contractu præmittit, illum significare Charitatem, quæ consistit in spiritu inter Deum & justam animam. Similiter explicari posset C. *Non est dubium*, & C. *Cum societas*, apud *Gratianum suprà*. Prius tamen, quod refertur ex *Augustino*, apud ipsum (ut ad calcem notatur) non est inventum; & videtur potiùs summarium posterioris Canonis: qui quoque mendosè refertur, & aliter legitur apud *Leonem* (ex quo refertur) *Epist.* 92. aliàs 90. *c.* 4. itemq; apud *Burchardum* & *Ivonem* ut advertitur in Nota ad dictum Canonem. Juxta veram autem Lectionem *Leo* Papa Rustico Episcopo Narbonensi quærenti, an filia possit in matrimonium dari ei, qui hactenus aluerat concubinam, respondet, quod sic, eò quòd inter eum & concubinam præter cõjunctionem sexuum non intercesserit nuptiale mysterium seu verum & indissolubile matrimonium, sine quo cõjunctio sexuum non habet in se conjunctionis insolubilis Christi & Ecclesiæ sacramentum.

Explicantur quædam Canones.

4\. Ad institutionem contractûs & vinculi matrimonialis quod attinet, docent communiter Theologi, institutum esse à Deo in initio mundi, idque juxta *D. Thomam*, *Sylvestrum*, *Sanchez* & alios per verba: *Crescite & multiplicamini &c.* Quibus tamen solùm datur Benedictio & fœcunditas hominibus, utì ceteris animantibus. Quare *Magister*, *D. Bonaventura*, *Ruardus*, *Covarruvias*, & plures alii, (& videtur supponere *Scotus dist.* 26. *num.* 13.) censent institutum esse *Gen.* 2. quando Adam divino instinctu dixit: *Hoc nunc os ex ossibus meis &c*, *Et erunt duo in carne una.* Favetque *Augustinus l.* 1. *contra duas Epist. Pelagianorum c.* 5. dicens *à Deo nuptias esse institutas tunc quando dictum est, propterea relinquet homo &c. Gen.* 2. Immo *Adrianus*, *Vasquez*, *Basilius Pontius* & alii censent non fuisse necessariam Dei institutionem seu concessionem specialem, sed conditâ naturâ humanâ in diversitate sexuum potuisse eo ipso ex natura rei licitè marem & feminam inire matrimonium, utì alios contractus, & per illius usum propagare genus humanum; prout duce naturâ etiam licitum est illis, qui de divinis litteris nihil norunt. Quod quidem rationi satis cõsonum apparet. Sed tamen adhuc rectè tribuetur Deo institutio, tum quatenus virum & feminam creavit, tum quatenus lumen juris naturæ eis impressit. Cum quo insuper rectè consistit, quòd dicatur institutum *Gen.* 2. sivè quatenus tunc fuit intimatum seu insinuatum, sive quatenus tunc fuit primum Matrimonium inter Adam & Hevam initum; sive quatenus perfectam indissolubilitatem eidem annexuit, ut quidam volunt. De quò tamen infrà, ubi de radice insolubilitatis matrimonii.

A quo & quando institutum sit Matrimonium.

5\. Institutum porrò est matrimonium primitus & principaliter tamquam officium naturæ per illud multiplicandæ, deinde & secundariò tamquam remedium concupiscentiæ; non quòd post peccatum debuerit iterum institui in remedium concupiscentiæ, quod prius erat ordinatum in officium naturæ, ut Quidam indicarunt; sed quia in ipsa prima rerum institutione etiam ex intentione Auctoris naturæ, suppositâ permissione lapsûs & de ordinatione concupiscentiæ, satìs involvebatur, ut matrimonium quoque deserviret in remedium concupiscentiæ, quando ipsa subesset.

Qualiter institutum sit secundariò in remedium concupiscentiæ.

6\. Matrimonium esse licitum negarunt *Simon Magus*, *Saturninus* ejus Discipulus, *Marcion*, *Tatianus*, *Manichæi*, *Priscillanista* &

Olim quidam Hæretici negarunt

...runt esse licitum.

nista & *Albigenses.* è quibus duo primi sic illud sprevisse videntur, ut sine eo concederent vagum concubitum, ut colligitur ex *Augustino Hæresi* 1. *&* 3. Reliqui autem videntur omnem concubitum damnasse, occultis & ipsi scortationibus ac impudicitiis inhiantes.

Sed contrarium aperte ostenditur ex fide,

Sed fides Christianos, & ratio etiam reliquas Nationes docet, matrimonium esse licitum & conveniens. Quod proinde approbavit ipse Deus *Gen.* 1. *&* 2. & rursum post lapsum, immo post deluvium *Gen.* 9. benedicens & ajens: *Crescite & multiplicamini &c.* Toto etiam veteri Testamento divinis ordinationibus est commendatum, usuque Patriarcharum & Prophetarum firmatum. Et *Matth.* 19. Christus allatis verbis *Gen.* 2. infert: *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.* Ipseque unà cum matre nuptiis interfuit, ac primò eas miraculo decoravit, *Joan.* 2. Ipsa etiam B. Virgo matrimonium iniit, tamen non secutâ copulâ, quamquàm vi matrimonii licitâ. Denique Apostolus 1. *ad Cor.* 7. pluribus conjugium ejusque usum commendat, etsi virginitati postponat. Et 1. *ad Tim.* 4. prædicit futuros, & detestatur, qui prohiberent nubere. Et *c.* 5. *Volo* (inquit) *juniores nubere, filios procreare.* Accedit auctoritas Ecclesiæ benedicentis nuptias: ipsaque ratio Sacramenti, quam Christus annexuit.

Et ratione.

Postremò idem docet ratio naturalis desumpta ex necessitate matrimonii ad generationem humanam, adeòque ad propagationem & conservationē speciei. Alioquin sanè extinguendum potius foret genus humanum; utpote quod non nisi illicitè posset propagari: cùm tamen propagationem clamet ipsa sexuum differentia, corporumque & instrumentorum differens constitutio in hominibus, uti in ceteris animalibus. Absurdissimum autem foret hanc propagationem licere in vago concubitu, & non in legitimo contractu.

7. Est itaque matrimonium licitum & cōveniens, immo & laudabile ac bonum per se loquendo; sicut & usus ejusdem, dummodo adsit prudens moderatio rectaque intentio: etsi majoris perfectionis & meriti sit continentia.

Quo fine sit contrahendum.

Et quidem finis optimus & magis proprius est, ut amore filiorum magis quàm libidine conjuges ducantur exemplo Tobiæ & Saræ. Quàmvis non videatur fore etiam veniale peccatum, si intendatur remedium concupiscentiæ; ne aliàs sterilibus aut nimium grandævis generaliter illicitum sit matrimonium. Cùm tamen moneat Apostolus 1. *ad Cor.* 7. ut propter fornicationem, supple vitandam, unusquisque vir suam uxorem habeat. Immo in rigore ad licitè contrahendum nec hic quidem finis requiritur, sed sufficit alius honestus, etsi non sit finis per se matrimonii, v. g. pax familiarum &c. etsi hoc requiri sub veniali saltem peccato nōnulli existimaverint. Sanè neutrum finem Deipara intendit, immo utrumque positivè exclusit, uti ipsam copulam. Ex nullo quoque capite ostenditur obligatio intendendi finē matrimonii intrinsecum. Adeòque à fortiori cum intentione hujusmodi finis poterit simul concurrere alius finis utilis & honestus, v. g. pax, aut etiam opes moderatæ, quatenus sunt medium se honestè alendi, omnisque alius finis, qui in cursu humanæ vitæ potest prudenter appeti.

8.
Non est debitum ex communi præcepto.

Quod attinet ad postremam quæstionis partem, an matrimonium sit debitū, nonnulli Hæretici asserunt, quòd sic, damnantes idcirco continentiam Clericorum. Sed ineptè. Sic enim probatur matrimonium, ut Apostolus 1. *ad Cor.* 7. ipseque Christus *Matth.* 19. & ratio denique præferant cælibatum. Quare nec Gentiles tam generalem contrahendi matrimonii obligationem agnoverunt. Immo virgines Vestales erant in veneratione apud Romanos, & à proposito virginitatis deflectentes graviter puniebantur. Quosdam verò cœlibatûs scitè arguit *Ambrosius l. de Viduis* dicens: *Qui Deorum suorum adulteria & probra venerantur, cœlibatûs & viduitatis statuêre pœnas, ut annuls crominum mulctarent studia virtutum, specie quidem, quæ fecunditatem quærerent, sed studio, quo propositum castitatis abolerent.*

Neque tūc debitum erat tempore veteris legis.

Sed neque in veteri lege fuisse præceptum nubendi, docent exempla Josue, Eliæ, Elisæi, Jeremiæ, Danielis, qui populo Judaico satis multiplicato, satque multis generationi vacantibus vincula conjugii non quæsierunt. Prout etiam Esseni non ducebant uxores, teste *Josepho l.* 18. *Antiquit. c.* 2. *& l.* 2. *de Bello Judaico c.* 7. Ipsa quoque Deipara continentiam voverat; commendatam similiter *Isaiæ* 56. *& Sap.* 3. *&* 4.

9.
Qualiter cadebat in initio mundi sub præceptum, præsertim quoad primos parentes.

Recepta tamen satis doctrina *D. Thomæ, D. Bonaventuræ, Richardi, Scoti, Sanchez, Vasquez* & aliorum passim tradit fuisse præceptum nubendi in principio, illudque cessasse post sufficientem generis humani propagationem: nisi quòd maneat adhuc juxta *Sotum* & alios respectu communitatis, adeòque respectu aliquorum in vago. Et maximè eo obligabantur primi parentes. Quorum proinde respectu verba illa, *Crescite, & multiplicamini,* possunt accipi tamquā denotantia præceptum. Quæ alioquin indicant benedictionem fecunditatis, suntque etiam dicta bestiis. Et certò non sonant respectu ceterorum hominum præceptum, nisi ad summum modo præmisso. Immo ipsa ratio naturalis satis dictabat primis parentibus eos obligari ad succurrendum conservandæ speciei; uti quisque obligatur sustētare individuum proprium, & alteri extremè indigenti subvenire. An autem, si soli voto continentiæ adstricti remanerent, in iis revivisceret obligatio vacandi conjugio; an verò potius per specialem

cialem istam dispositionem Deus sufficienter indicaret se velle hominum successionem concludere, est casus metaphysicus, & inter Auctores ex conjecturis diversa sentientes controversus, nulliusque utilitatis.

QUÆSTIO II.

An Matrimonium in lege nova sit propriè dictum Sacramentum?

10. *Contra Hæreticos recentiores fides statuit Matrimonium inter Sacramenta novæ legis.*

NEGAT *Lutherus, Calvinus*, & alii Sectarii recentiores. Et ex Catholicis *Durandus 4.d.26.q.3.* quem citat *Kemnitius.* Verùm adversus prædictos definivit *Concilium Tridentinum sess.24 de Sacram. Matrim. can. 1.* & alibi Matrimonii contractum inter Fideles in Lege nova esse verum & propriè dictum Sacramentum. Addit autem *Trid. sess. cit. in princip.* hoc innuere Apostolum *ad Ephes. 5.* ubì ait: *Viri diligite uxores vestras, sicut Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea.* Moxque subjungit: *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia.* Varii tamen conantur ostendere, quòd locus iste Apostoli non convincat, uti nec alia loca scripturæ, quæ allegari solent.

Id innuitur ad Ephes. 5.

11. *Et declarat Traditio Ecclesiæ.*

Quidquid autem foret de efficacia probationis ex Scriptura prolatæ, sufficere debet traditio Ecclesiæ, de qua testatur *Tridentinum suprà* dicens: *Matrimonium meritò inter novæ legis Sacramenta annumerandum SS. Patres, Concilia, & universalis Ecclesiæ traditio semper docuerunt.* Nam matrimonium in Ecclesia semper fuit habitum tamquam res sacra, ideoque ab initio consuevit celebrari cum ritibus sacris, ut patet ex *Evaristo Papa Epist.1. ad Episcopos Africanos*, & aliis antiquis Pontificibus. Ratio autem rei sacræ, quæ in illo cernitur, est ipsa ratio Sacramenti: aut certè Hæretici debēt ostendere, quando primùm cœperit Ecclesia tū Græca, tum Latina tractare matrimonium tamquam rem aliter sacram, quàm tractaverit Ecclesia antiqua. Idem constat etiam ex Patribus, *Ambrosio l. 1. de Abraham c.7.* ubì ait: *Et ideo quia in Deum peccat* (scilicet adulter) *Sacramenti cœlestis amittit consortium*, scilicet gratiam. *Augustinus l. de Bono conjugali c.18. In nostrarum nuptiis plus valet sanctitas Sacramenti, quàm fecunditas uteri.* Et *c.24. Bonum nuptiarum per omnes Gentes atque omnes homines in causa generandi est, & in fide castitatis; quod autem ad populum Dei pertinet, etiam in sanctitate Sacramenti.* Ubì propriam Sacramenti novæ legis rationem peculiariter adscribit matrimoniis Fideliū: cùm alioquin constet etiam infidelium matrimoniis non deesse rationem Sacramenti largè sumpti, sive signi rei sacræ, cōjunctionis scilicet Christi & Ecclesiæ. Alios vide apud *Bellarm. l. de Matrim. c.5.* Idipsum congruit legi gratiæ, ne in ea alioquin statu, ob insolubilitatem & varia onera difficillimus, maneret absq; aliquo speciali auxilio.

Quam etiā continent scripta Patrum.

Dices, Matrimonium opponitur Ordini, atqui unum Sacramentum non opponitur alteri; ergo. Resp. Neg. Maj. loquendo de oppositione ex præcepto Dei: ex ordinatione autem Ecclesiæ bene potest fieri, ut qui suscepit voluntariè sacrum Ordinem, non possit contrahere matrimoniū. Quamquam nec omni casu sit oppositio: cùm uxoratus non bigamus possit licitè ordinari de consensu uxoris, & absque eo validè & in oriente uxorati retentis uxoribus ordinentur. 12.

Satisfit objectionibus.

Dices II. in contractu Matrimonii miscetur pactum pecuniarium, quod in Sacramento fieri non posset sine labe simoniæ. Resp. nihil accipi pro contractu quatenus est Sacramentum, potest tamen accipi pro eo quatenus est contractus civilis, sicut per additionem pecuniæ compensetur inæqualitas v. g. in divitiis, nobilitate, ætate, &c. quæ est in una parte contrahentium; sicut in permutatione calicis aurei cum argenteo potest non obstante consecratione defectus argenti per additionem pecuniæ suppleri.

Dixi in Conclusione *in Lege nova*: etsi enim à sui institutione fuerit aliquo modo signum conjunctionis Christi cum Ecclesia; non tamen signum efficax gratiæ, neq; Sacramentum propriè & strictè dictū juxta Doctores communiter. Et clarè patet ex *Florentino*, quod Matrimoniū numerat inter Sacramenta novæ legis, docetque ea differre à veteribus, quòd vetera non cōferant gratiam. Similiter *Tridentinum sess. 7. can. 1. de Sacr. in genere.* Et *sess. 24 can. 1.* illud recenset inter Sacramenta novæ Legis à Christo instituta, & *ibid. in princip. sess.* ait, *Matrimonium in Lege Evangelica veteribus connubiis per Christum gratia præstare.* 13.

Non erat Sacramentum ante legem novam.

Dixi etiam *inter Fideles*: quia infideles non baptizati nullius Sacramenti sunt capaces ante Baptismum, qui est janua Sacramentorum. Solùm dubitatur, an si fidelis per legitimam dispensationem cūtrahat cum infideli sit Sacramentum ex parte fidelis? Negat *Sanchez* & alii passim, & certum putat *Castro Palao disp.2. pu.2.* Sed infirmo nixus fundamento. Unde satis solidè affirmat *Soto, Catherinus, Eckius, Aversa q.1. sect.6.* Nam etsi contractus essentialiter respiciat utrumque contrahentem, & matrimonialis non possit esse Sacramentum respectu infidelis ob defectum Baptismi, id tamen non obstat, quò minùs possit esse Sacramentum respectu fidelis; cùm eatenus sit verus Matrimonii contractus subjectatus in persona capaci Sacramenti, in qua proinde est signum gratiæ. Confirmatur: quia potest unum signum afficiens duos, v. g. una absolutio super plures prolata esse Sacramentum respectu unius habentis omnia requisita, & non respectu alterius qui in aliquo essentiali deficit. 14.

Neque est inter infideles.

Est tamen ex parte fidelis de legitima licentia contrahentis cum infideli.

Confirmatur II. quia olim dum pauci erant fideles, sic contrahere sæpè erat necessarium: & tamen ideo non debebāt fideles sic cōtrahentes carere gratiâ Sacramēti.

Cōfirmatur III. quia de facto sæpè fit, ut fideles cōtrahentes, etsi ambo recipiant Sacramentū, tamen defectu dispositionis unus tāṙum recipiat gratiā; immo posset esse Sacramentum tantùm ex parte unius, si videlicet alter non intendat Sacramētum suscipere, modò tamen saltē intendat alteri ministrare. Neq; hâc ratione incōveniens est, quòd infidelis ministraret fideli Sacramētum, si non desit intētio. Ministraret namque Sacramentum capaci; utì eum tali contrahit. Sic enim posset etiam ministrare Baptismum non Baptizatus. Neque Christus in Sacramento Matrimonii alios requisivit ministros, quàm contrahentes.

15. *Initum per procuratorem est verum Sacramentum.*

Petes: An cōtractus matrimonialis sit Sacramentum etiam dum initur per procuratorem? Resp. Aff. cum Doctoribus cōmuniter contra *Caietanū, Estiū, Sylvium* & quosdā alios. Ratio est: quia secundùm conciliorū indefinitam doctrinā Christus matrimoniū fidelium evexit ad dignitatem Sacrmenti; Matrimoniū autem initū per procuratorem est verum matrimonium fidelium, nec est apparens aliqua ratio, ob quam sit excipiendum à doctrina indefinita Cōciliorum.

Dices: Ergo absenti etiam dormiēti conferetur effectus Matrimonii. Resp. Conc. Seq. si non sit obex: sicut sensibus destituto tribuitur effectus extremæ Unctionis. Unde debet cōtrahens conari, ut sit in statu gratiæ pro tempore, quo prudenter putabit perficiendum fore contractū & Sacramentum. Quod si negligat, ex tunc peccabit ratione periculi, cui Sacramentum quoad operationem exponit.

16. *Idem est de inito per scripturam, vel (seclusâ lege Tridentini) clandestinè.*

Quod dictū est de Matrimonio inito per procuratorem, ob eamdē prorsus rationem dicendum est de contracto inter absentes per scripturam. Idemq; est de matrimonio inito clandestinè, quando adhuc erat validum: quidquid similiter pauci contradixerint. Idem deniq; est de celebrato per nutus: cùm ad cōtractum vel ad Sacramentū Matrimonii non necessariò requirātur verba strictè dicta, etsi per illa regulariter perficiatur juxta *Florentinum in Decreto.* Nec oppositum indicavit *Scotus d.26.q.1.n.14.* malè relatus ab *Aversa q.1. de Matrim. sect.5.* ut inspicienti textum patebit.

17. *Potest inter fideles ratio contractùs validè separari à ratione Sacramenti.*

Petes II. An inter fideles ratio Sacramēti possit à cōtractu validè separari seu excludi per intentionē? Plurimi satìs probabiliter negāt, inter quos *Suarez, Prapositus,* & valde mordicus *Aversa q.1.sect.5.* dicens, debere constans esse, quòd non. Nihilominus satìs mihi placet respōsio affirmativa, quam tenet *Vasquez, Rebellus, Bonacina, Diana* & plures alii. Nam Christus institutione suâ non invalidavit contractum aliàs validum, sed ei in natura sua invariato solùm addidit dignitatem Sacramenti, quando scilicet adsunt reliqua ad rationem Sacramenti generaliter requisita, v.g. intentio &c. Et ob hoc contractus initus ab infidelibus non est Sacramentum defectu Baptismi prærequisiti; quàmvis alioquin sit contractus validus. Idem ergo est de fidelibus, si absit intentio Sacramenti, sive adsit intentio contraria. Et quamquam Christus potuisset aliud voluisse, cùm tamē id non satìs cōstet, standum est pro valore actûs aliàs ex natura rei subsistentis. Confirmatur: quia (ut testatur *Basilius Pontius l.1.de Matrim.c.9.*) id observant Inquisitores in judaizantibus, qui priùs solēt secretò cōtrahere, ut postea coram parocho certiùs rationem Sacramenti excludant: quorum tamen Matrimonium numquam invalidum judicatur.

Cur potiùs, quàm possit dari validus Baptismus quin sit Sacramentum.

Nec obstat, quòd non possit dari validus Baptismus, Cōfirmatio &c. quin sit etiam Sacramentū: nam Baptismus (idem est de aliis Sacramentis) antecedenter ad Christi institutionem nullum habebat valorem, utì contractus Matrimonii. Unde Baptismum esse validum, formaliter est idem, quod esse Sacramentum, sive quod esse certum sacrū signum à Christo institutum: neq; alius est in eo valor, quàm esse Sacramenti. Quare doctrina Conciliorum asserentium Matrimonium in nova Lege esse Sacramentum, est intelligenda suppositis supponenendis, scilicet Baptismo in contrahentibus ac debitâ intentione.

18. *Objectionibus aliis satisfit.*

Dices I. Ergo non erit illicitū excludere Sacramentum; cùm id nullibi sit prohibitū: immo rectè facturi vidētur, qui sciētes malum statū suum, sic evitarēt sacrilegam susceptionem Sacramēti. Quæ planè sunt absurda, & præter mentem Ecclesiæ, atq; existimationem Fidelium, ut ait *Aversa.* Resp. Neg. Seq. nam oppositū in institutione Sacramenti censetur Christus voluisse: quod satìs ex sensu cōmuni & usu patet, ac ex eo quòd idcirco Ecclesia in contracturis requirat statum gratiæ. Quæ etsi satìs probēt esse illicitum, non tamen esse invalidum. Quod autem objicit *Aversa* tamquam absurdum, sequi quòd ratione intētionis posset esse in uno, & non in altero Sacramentum; nos Cōsequentiam admittentes, Consequens verum, non absurdum putamus.

Dices II. Omne Matrimoniū fideliū consummatū est omni casu indissolubile, idq; ob rationē inseparabilem Sacramēti. Resp. non ideo; sed quia est baptizatorum. Cùm etiam conjugium infidelium eo ipso quòd baptizantur fiat omnino insolubile; & tamen non fiat propterea Sacramentum juxta dicenda *n. seq.* Et quamquàm fieret eo ipso Sacramentum, ut contendit *Aversa q.1.sect.6.* consequenter fieret in illo etiam, qui solus converteretur ad fidem & Baptismum, ut similiter admittit *Aversa sup.* & tamen tunc non fit eo ipso Matrimonium omnino insolubile.

19. *An matrimonium infidelium per vel post Baptismū possit transire in rationem Sacramenti.*

Nihilominus à parte rei falsum est Matrimonium infidelium per susceptionem Baptismi transire in statum Sacramenti, sive vi prioris contractûs, ut vult *D. Thomas, Paludanus, Covarruvias, Vega, Sanchez, Becanus*, quos citat & sequitur *Aversa supra*: sive per novum cōsensum & quasi innovationem Matrimonii post Baptismum, ut *Capreolus, Eckius, Bonacina* & alii apud *Aversa*: quemadmodum etiam Matrimonium fidelium, qui dum contraxerunt, excluserant rationem Sacramenti, non transiret postmodum in statum Sacramenti, si ipsi conjuges pœnitentiâ ducerentur, aut postea renovarent consensum ex intentione Sacramenti. Christus namque dignitatem Sacramenti non annexuit innovationi aut perseverantiæ Matrimonii, sed ipsi contractui; quo nomine intelligitur ipsa actualis contractio & inductio vinculi matrimonialis. Nec potest Baptismus subsequens facere, ut qui antè contraxerunt, recipiant Matrimonii Sacramentum, uti non facit, quòd censeantur contrahere Matrimoniū seu inire contractum. Nullum etiam aliud Sacramentum potest perfici, nisi ordine temporis post Baptismum: post quem nequit iniri novus contractus, nisi actum agendo, & factum ratificando.

20. *Quando matrimonium sit elevatum ad dignitatem Sacramenti.*

Petes III. quando Christus Matrimonium elevaverit ad dignitatem Sacramenti? Resp. cum *Scoto d.26.n.13. Sanchez* & aliis communiùs, id verosimiliùs contigisse tunc, quando dixit *Matth. 19. Quod Deus conjunxit homo non separet.* Ratio est: quia Christus ibi renovat Matrimonii insolubilitatem, adeòque congruebat, ut simul adderet rationem Sacramenti; maximè cùm in Evangelio locus opportunior non reperiatur. Et quàmvis tempus, quo id factum fuit, particulariter & certò non sciretur, sufficere debet, quòd certum sit, id factum esse per Christum.

QUÆSTIO III.
De Materia, Formâ & Ministro hujus Sacramenti.

21. *Materia Sacramenti Matrimonii sunt corpora cōtrahentium, forma, consensus sensibiliter expressus.*

DICO I. Materia hujus Sacramenti sunt corpora contrahentium: Forma est consensus legitimè & sensibiliter expressus. Ita *Antoninus, Paludanus, Adrianus, Covarruvias, Petrus Soto, Vasquez, Kellisonus, Layman, Comitolus* & *Basilius Pontius*, ut refert *Aversa q. 1. sect. 3.* Probatur I. quia materia & forma hujus Sacramenti meritò censetur eadem, quæ ipsius contractûs; cùm Christus contractui in natura sua invariato solùm addiderit dignitatem Sacramenti: sed contractûs matrimonialis materia sunt corpora contrahentium, forma est consensus sensibiliter expressus: ergo eadem sunt materia & forma Sacramenti. Quia tamen corpora contrahentium sunt contractui extrinseca instar objecti & materiæ circa quam; idcirco non sunt materia Sacramento intrinseca & essentialis, sed essentialiter præsupposita. Quod sufficit intento *Concilii Florentini in Decreto de Armenis*, dum docet Sacramenta perfici rebus ut materiâ, verbis ut formâ, & personâ Ministri. Non enim voluit Sacramentum hoc habere aliam materiam, quàm habeat ipse contractus: materia autem cōtractûs vocatur ipsummet objectum aut res de qua contrahitur; prout merces dicuntur materia emptionis &c. Sicut autem nemo in aliis contractibus est solicitus ad inveniendam aliam materiam ex qua, sic nec debemus esse soliciti in præsenti.

Probatur II. quia in hoc Sacramento nil occurrit, quod meliùs sortiatur rationem materiæ & formæ. Non enim potest dici primò cum *Angles, Petro Ledesma, Sanchez, Villalobos, Suarez, Coninck* & aliis apud *Aversa q.2. sect.3. §. Octavò* signa expressiva consensûs esse sibi invicem materiam & formam sub diversa ratione; materiam quidem, quatenus sunt traditio corporis ad usum matrimonialem; formam verò, quatenus sunt traditionis ab altero factæ acceptatio. Nam tunc etiam in aliis contractibus traditio rei deberet dici materia, & traditionis acceptatio forma; quod est inauditum. Et meritò: quia acceptatio non censetur determinare traditionem, sed utraque per modum completi unius entis moralis afficit & determinat objectum contractûs. Deinde sic ad summum intercederet distinctio rationis inter materiam & formam Matrimonii: immo cùm Matrimonium ipsum sit essentialiter traditio mutua, eo ipso est acceptatio; ita ut eo ipso quòd tradit quis corpus suum alteri, etiam acceptet corpus alterius; etsi non sint actus distincti, primus quo quis dicat se tradere corpus suum alteri, & secundus quo acceptet corpus alterius. 22. *Non possunt signa expressiva cōsensûs dici sibi invicē materia & forma.*

Hinc etiam refutata manet opinio Cardinalis *Lugo disp. 2. de Sacram. in genere sect.1.* qui in hoc differt à præcedenti opinione, quòd loco acceptationis ponat obligationem, & hanc dicat esse formam. Sed quæ potest in hoc contractu cerni obligatio sive actio obligativa distincta à traditione? Quare cùm traditio secundùm ipsum sit materia, similiter materia erit ista obligatio: Nisi recurratur ad obligationem præviam sponsalium, quæ impertinens est, & potest non præcessisse; vel ad vinculum permanens, seu obligationem in facto esse, in qua utique non consistit contractus, sed in activè se obligando; quod non distinguitur à traditione. Et si distingueretur, potiùs præcederet, adeòque non posset dici forma respectu traditionis. 23. *Vel quòd traditio sit materia, obligatio verò forma.*

Non

Non rectè etiam verba priùs loquentis dicuntur materia, posteriùs loquentis forma.

Non potest etiam dici cum *Richardo* & aliis verba priùs loquentis conjugis quatenus informata interiori cõsensu esse materiam, verba verò posterioris loquentis esse formã: nam alioquin ratio materiæ & formæ desumeretur ex sola prioritate aut posterioritate casuali temporis. Deinde si utriusque consensus exprimeretur simul, non posset juxta hanc sententiam assignari materia vel forma.

24\. *Non dicitur cum Navarro consensus internus statuitur rectè materia; signa verò expressiva, forma: aut contrà.*

Præterea dici nequit cum *Navarro, Valentia* & aliis consensum internum esse materiam, signa autem expressiva esse formam; vel è contrà cum Nonnullis aliis, signa expressiva esse materiam, consensum verò formam: tum quia non solet in aliis contractibus (de quibus tamen est similis causa) consensus internus assignari pro materia aut forma, uti nec signa expressiva illius pro forma vel materia: tum quia in ordine ad contractus, consensus & signa ejusdem expressiva censentur quid unum: tum denique quia consensus internus ut condistinctus signis externis, non est sensibilis; prout esse totalis materia vel forma debet. Specialiter autem contra statuentes formam Matrimonii in interno consensu facit, quòd cùm hic præcedat exteriorem expressionem, & per illam compleatur, congruentiùs videatur ei adscribi ratio materiæ, quàm formæ, uti faciebat *Navarrus*. Cujus quidem opinio

Qualiter Opinio Navarri defendi possit.

videtur posse defendi, dicendo, quòd etiam sit liberum, etsi non ita solitum, in aliis contractibus consensum interiorem vocare materiam: quòdque non obstante quòd sit insensibilis, possit esse totalis materia Sacramenti, veluti ad quod sufficiat unam partem, v. g. formam esse sensibilem, per hanc verò materiam fieri sensibilem. Superest adhuc opinio *Cani*: quæ commodiùs refelletur *seq. Conclus.* ubi pariter de Ministro agetur.

25\. *Ministri Sacramenti hujus sunt ipsi Contrahentes.*

Dico II. Ministri hujus Sacramenti sunt ipsi contrahentes. Ita cõmunissimè Doctores contra *Melchiorem Canum, Guilielmum Estium, Sylvium q. 42. Supplm. a. 1. quæsito 1. & 2.* & paucos alios existimantes Ministrum esse sacerdotem, & verba ejusdem formam, verba verò contrahentium esse materiam, quæ proinde sine illis conficiant contractum civilem, non Sacramentum. Sed horum opinionem Varii notant esse temerariam aut improbabilem. Quidquid autem sit de censura,

Probatur Conclusio: nam olim Matrimonia sine Parochi præsentiâ celebrata erant valida & rata; & adhuc modò sunt in locis, in quibus Tridentinum non est receptum, vel in locis Hæreticorum, in quibus nullus Parochus est, vel non datur ad eum tutus accessus: & consequenter nihil deest iis ad rationem Sacramenti. Confirmatur: quia Concilia absolutè docent Matrimonium fidelium esse Sacramentum: nec plus requirunt ad substantiam Sacramenti, quàm ad veritatem matrimonii, suppositâ scilicet sufficienti intentione. Specialiter *Florentinum* quod singulis Sacramentis totam essentiam & Ministrum assignat, cùm dixisset: *Septimum est Sacramentum Matrimonii*, subdit: *Causa efficiens Matrimonii est mutuus consensus per verba de præsenti expressus*; in quo proinde totam essentiam & ministerium ponit. Confirmatur II. quia etiam cùm assistit Parochus, etsi taceat, subsistit substantia Matrimonii, prout habet declaratio Cardinalium relata ad *sess. 24. c. 1. de Reform. Matrim.* Et quàmvis aliquid loquatur, tamen ante verba ipsius jam Sacramentum est. Unde *Tridentinum* assistentiam Parochi solùm requirit tamquam conditionem necessariam ad valorem contractûs; uti & requirit assistentiam testium. Quare etiam non assignavit certa verba à Parochis proferenda, sicut in formis Sacramentorũ: sed hoc relinquit cujusq; Provinciæ consuetudini, dicens: *Ut Parochus audito consensu utriusque dicat: Ego vos in Matrimonium conjungo* (id est, conjunctos declaro, approbo, conjunctionem vestram benedico, nomine videlicet & auctoritate Ecclesiæ) *vel utatur aliis verbis, juxta receptum uniuscujusque Provinciæ ritum.*

26\. *Occurritur variis objectionibus.*

Nec est absurdum, quòd hoc Sacramentum ob peculiarem rationem contractûs exigat duplicem partialem Ministrum. Similiter absurdum non est laicos, immo etiam feminas esse Ministros hujus Sacramenti; sicut absurdum non est ipsum contractum Matrimonii esse elevatum ad dignitatem Sacramenti. Pariter non est absurdum hoc Sacramentum perfici validè sine alia ceremonia sacra: cùm ipsemet contractus, quatenus à Christo elevatus & debitâ intentione adhibitus, sit sacra ceremonia, uti Baptismus. Quod insuper allegat *Sylvius* sequi fore, ut Sacramentum hoc perficiatur opere quod non potest absque gravi peccato fieri, scilicet copulâ carnali animo maritali factâ post sponsalia, seclusâ lege irritante Matrimonia clandestina, antea semper ab Ecclesia vetita. Hoc (inquam) non urget: nam conjunctio clandestina non est intrinsecè mala, etsi justissimè prohibita: idemque proinde fuisset de præfata copula. Præterea dum Rituale Romanum inter Sacramenta, quorum administratio ad Parochos pertinet, recenset Matrimonium *Tit. de iis quæ in Sacram. Administ. generaliter servanda sunt*, id intelligit, in quantum Parochus tamquam Ecclesiæ minister debet cõtractui assistere, ac etiã denũtiationes præmittere, & postea benedictionem solemnem impertiri, ut patet ex eodẽ *Rituali Tit. de Sacram. Matrim.* ubi cautè abstinet à nomine Ministri:

quod nomen tamen non tacet, dum in particulari agit de aliis Sacramentis. Simili ratione explicanda sunt, aut certè non admittenda, quæ ex nonnullis Manualibus & Synodis congerit *Sylvius suprà quæst. 1.*

27. *Contrahentibus necessaria est intentio Sacramenti.* Dices: si Contrahentes sint ministri, necessariò debebunt habere intentionem, non solùm contrahendi Matrimoninum, sed etiam conficiendi Sacramentum: hanc autem plerique non habent, qui de hoc nihil sciunt, aut certè non cogitant. Resp. illos habere hanc intentionem virtualiter, saltem implicitè & confusè: censentur enim velle matrimonium inire more Christiano, sive facere quod fideles faciunt; quod sufficit. Si tamen alicui deesset intentio sufficiens ad confectionem Sacramenti, non subsisteret Sacramentum. An autem tunc adhuc subsistat matrimonium in ratione contractûs, dictum est *suprà n. 17.*

DISPUTATIO TERTIA.

De Consensu Matrimoniali.

QUÆSTIO I.

An & quorum Consensus requiratur & sufficiat ad valorem?

1. *Internus contrahentium consensus essentialiter ita requiritur, ut potestate humanâ suppleri nequeat.* DIco I. Ad valorem Matrimonii adeò necessarius est consensus ipsorum contrahentiũ, ut suppleri non possit per ullam potestatem, nisi divinam. Est certum apud omnes. Ratio est: quia soli contrahentes habent potestatem suorum corporum ad tradendum super illa dominiũ in usum conjugalem: nec ex ullo capite constat reipublicæ aut principibus concessam esse hanc potestatem independenter à consensu ipsorum contrahentium. Quare nec umquam eâ usi sunt. Neque etiam eam dari, aut per se competere expediebat bono communi: siquidem continua vitæ societas, mutua conjugum charitas, indissolubilitas, aliaque onera matrimonii omnino exigunt, ut nemini imponantur, nisi liberè consentienti. Ad summum autẽ posset respublica in certo casu aliquos per mandatũ urgere ad ineundum Matrimonium, & consequenter ad præbendum consensum. Quare etsi adsint verba externa, & millies repetantur, copulaque sequatur, nihil fiet, si deficiat interior consensus, qui hîc essentialiter requiritur, nec potest humanitùs suppleri, etiam quoad effectum, secùs quàm in aliis contractibus. Quàmvis in foro externo standum sit verbis externis, in quo de internis humanitùs ignotis, judicari non potest, nisi quatenus produntur per signa externa.

2. *Posset tamẽ suppleri potestate divinâ.* Dixi in Conclusione, *nisi divinam*: nam Deus tamquam supremus & absolutissimus Dominus posset tradere duobus v. g. dominium in mutua corpora ad usum conjugalem: si enim id possint ipsi homines per se; cur non idem possit Deus? Sicut dominium in servum quod acquiritur per emptionem aut donationem, potest etiam comparari per solam Dei voluntatem, sic ut sequatur eadem justitiæ obligatio servi ad dominum. Ex quo sequitur contra *Sanchez* & alios Deum posse per se inducere vinculum matrimoniale: hoc enim vinculum nihil est aliud, quàm perpetua obligatio consequens potestatem in mutua corpora: perinde autem est, utrùm oriatur ex contractu, an ex alia causa. Quod autem non posset vinculum istud appellari eum reduplicatione, quatenus ortum ex conjugio seu contractu conjugali, qui non præcessit, parum refert: eò quod hoc tantùm sit denominatio extrinseca. Nam erit nihilominus vinculum justitiæ ortum ex largitione seu traditione divinâ, quâ Deus dat utrique jus in mutua corpora, simile planè illi, quod oritur ex contractu oneroso, quo ipsi contrahentes tale jus invicem tribuunt. Confirmatur: quia etsi consensus conjugum sit de essentia Matrimonii, prout est contractus, qui in ipso consensu formaliter consistit; non est tamen de essentia vinculi matrimonialis, sed est causa efficiens illius; quàm proinde supplendo potest Deus per se inducere illud vinculum, etsi non possit per se facere, ut sit Matrimonii contractus. Simili ratione posset Deus supplere consensum in ordine ad Statum religiosum quoad obligationem justitiæ, aut etiam religionis. Esto obligationem specificam fidelitatis ad Deũ, veluti præsupponentem essentialiter promissionem, non posset Deus ipse per se statuere. Quod non obestet præmissis. Hîc enim agitur de vinculo justitiæ; quidquid sit de obligatione conjugum, quatenus foret ex parte spectans ad fidelitatem.

Dico II. Solus consensus conjugum sufficit ad valorem Matrimonii. Est certum cõtra *Lutheranos* & varios recentiores Hæreticos, quorũ opiniones vide apud *Bellarminum l. de Matrim. c. 19.* Patet ex *Trid. sess. 24.* 3. *Solorum contrahentium consensus requiritur ad valorem.*

sess. 24. c. 1. de Reform. ubì *eos anathemate damnat, qui falsò affirmant, matrimonia à filiisfamilias sine consensu parentum contracta, irrita esse, & parëtes ea rata, vel irrita facere posse.* Et ex c. *Sufficiat 27. q. 2* ubi *Nicolaus* Papa ait: *Sufficiat secundùm leges solus eorum consensus, de quorum conjunctionibus agitur. Qui consensus si in nuptiis solus fortè defuerit, cetera omnia etiam cum ipso coitu celebrata frustrantur.* Patet etiam, quia nullibi extat jus divinum, quo requiratur ad valorem Matrimonii consensus aliorum, præsertim parentum. Immo in Scriptura *Gen.* 28. legitur Esau duxisse uxorem non requisito consensu parentum: & Jacob, unâ exceptâ duxit reliquas insciis parentibus: Tobias quoque ex consilio Angeli parentibus insciis Matrimonium init: quæ tamen matrimonia nemo dixerit fuisse irrita.

4. *Explicatur Ius Civile.*

Objiciunt Hæretici varia jura. Sed quod ad Jus civile attinet, vel loquitur de honestate, vel sanè correctum est per Jus Canonicum, sicubi vellet Matrimonium sine consensu parentum esse irritum. Et quidem *Cujacius* cum aliis existimat ejusmodi matrimonia Jure Civili non fuisse irrita. Oppositum autem contendit *Basilius Pontius l. 2. c. 1. n.* at. dicens esse communem sententiam. Quam *num. seq.* referens *Wesenbecium* limitat sive explicat, ut quidem invalida & dissolubilia fuerint ante copulam, valida tamen fuerunt post copulam. Quod planè incongruenter statutũ fuisset.

An Iure Canonico consensus parentum fuerit olim requisitus ad valorë.

Ex jure autem Canonico potissimùm urgetur c. *Aliter 30. q. 5.* ubì ex *Evaristo* Papa dicitur: *Aliter legitimum non fit conjugium, nisi ab his qui super ipsam feminam dominationem habere videntur, & à quibus custoditur, uxor petatur, & à parentibus & propinquioribus sponsetur.* Verùm Pontifex eodem tenore subdit alias conditiones; quæ si pariter necessariæ forent, nulla apud Hæreticos hodiernos forent legitima conjugia. Subditur enim: *Et suo tempore sacerdotaliter, ut mos est, cum precibus & oblationibus*, id est sacrificio, *à Sacerdote benedicatur &c. Et biduò vel triduò orationibus vacent, & castitatem custodiant.* Aliæ insuper conditiones ibidem requisitæ ita sunt extrinsecæ & accidentariæ, ut stultum sit credere, sine illis conjugium esse irritum; quales sunt, ut feminam paranymphi custodiant, ut legitimè ipsa dotetur, & solemniter accipiatur &c. Vult itaque *Evaristus* sic legitimum esse conjugium, si hæc omnia adsint, ut è contrà quantùm ad apparentiam & præsumptionem non sit legitimum, si eadem desint, & conjugium occultè sine testibus ullâque solemnitate contrahatur. Quàmvis *Basilius Pontius sup. n. 5. & seqq.* contendat ab initio quidem & per aliqua sæcula fuisse consensum parentum in Ecclesia necessarium ad valorem Matrimonii, sed conditionem hanc postea fuisse sublatam. Plura vide apud *Bellarm. sup. c. 20.*

5. Conjugia servorum sunt legitima citra consensum dominorũ.

Posset etiam moveri difficultas specialis de conjugiis servorum seu mancipiorum. Sed constat similiter apud omnes Theologos & Juristas ea esse legitima citra consensum dominorum. Estque expresse decisum *c. 1. de Conjugio servorum.* Ratio est: quia facultas hæc in proprium corpus ad propagandum semen & remedium concupiscentiæ non potest tolli per dominum, nec ei prævalere potestas domini: qui solùm habet jus ad obsequia civilia; debetque tolerare, etsi per usum & onus conjugii non remaneat servus ad omne obsequium adeò expeditus. Varia porrò quæ circa horum conjugia quæri possent, quia in his & plerisq; aliis regionibus non veniunt usui, censui non esse expresse tractanda. Videri potest *Sanchez, Pontius* & alii suis locis.

QUÆSTIO II.

Qualiter Consensus parentum requiratur ad licitè ineundum Matrimonium?

6. Proles ex maxima congruentia non debent nubere sine cõsensu parentum.

QUàmvis solus cõtrahentium cõsensus sufficiat ad Matrimonii valorẽ: tamen ex maxima saltem congruentia & honestate non debent proles absque parentum consensu & approbatione certum matrimonium eligere, nisi excusentur justâ causâ. Nam omnia jura, & ratio honestatis naturalis, ac ipsa regula humani convictûs, & similia id planè demonstrant; ut proinde proles inconsultis aut invitis parentibus rem adeò gravem, unde totum vitæ institutum pendet, aggredientes, non sint omnis culpæ, saltem venialis, expertes. Idem confirmat justa apud omnes Nationes parentum indignatio, quam ostendunt prolibus se inconsultis aut invitis matrimonium ineuntibus.

7. Secùs facientes quibus casibus per accidẽs excusentur.

Possunt tamẽ proles secùs facientes subinde excusari, v. g. si (quod interdũ fit) parentes indiscretè vellent impedire matrimonium planè dignũ & utile, aut tentarent filios indigno vel molesto matrimonio copulare, aut negligerent vel nimiùm differrent prolibus de convenienti matrimonio providere, aut nimis durè tractarent proles: quæ proinde hoc medio ex eorum jugo conarentur evadere, aut ob similes causas. Quàmvis pro feminis major cautela sit necessaria, utpote quæ magis parentum curæ subduntur, & arctiori pudoris honestate tenentur.

Quibus casibus per accidens graviter peccent.

Loquendo autem de obligatione gravi, seu sub mo tali fatendum in primis est, eam frequenter posse subesse, saltem per accidens: ut si immineant gravia scandala, pericula, bonorum amissio, gravia

odia & discordiæ. Item si matrimonium sit indignnm cum notabili dedecore & ignominia familiæ.

An per se graviter obligentur.

8. An verò seclusis extrinsecis incommodis (quæ frequenter adsunt) proles grauiter obligentur, ut non contrahant matrimonium inconsultis & invitis parentibus. Mulri probabilissimè affirmant. Plures alii (ut *Vasquez, Sanchez, Coninck*) existimant proles quidem graviter obligari ad petendum consilium; si tamen parentes requisiti consensum negent, posse per se loquendo liberè matrimonium honestum inire.

Plurimi asserunt.

Multi adstringunt solùm ad petendum consilium.

Plures alii simpliciter negant.

Sed non improbabile videtur proles seclusis extrinsecis incommodis ad neutrum graviter obligari: jura enim & rationes ex natura rei petita tantùm ostendunt maximam congruentiam & decentiam, non autem gravem obligationem. Confirmatur: quia unicuique per se libera videtur electio vitæ ac determinatio statûs: & in hoc filii sunt in rigore sui juris; maximè circa matrimonium, quod summam requirit libertatem, & ex naturali propensione contrahentium præcipuè dijudicandum est. Unde nec parentes possunt cogere filios, ut matrimonium contrahant, aut ut volentes contrahere contrahant cum tali persona: & proinde nec possunt cogi, ut abstineant à matrimonio, vel simpliciter, vel contrahendo cum tali persona. Et quamquàm subinde obligetur quis consilium petere, ubi non tenetur sequi: hìc tamen ad neutrum videtur graviter obligari. Immo quandoque parentes ægriùs ferrent matrimonium ipsis consultis sed repugnantibus, quàm contractum ipsis insciis, & prolibus alio prætextu se excusantibus. Quare pro hac sententia stat *Henriquez, Victoria, Aversa q.3.sect. 7.* & favet *Scotus d.29.n.11.* Pro eadē etiam referri possunt, qui simpliciter asserūt licere filiis contrahere independēter à parentibus, ut *D. Thomas, Ledesma, Victoria, Viguerius, Abbas, Hostiensis, Covarruvias* & alii, tum Theologi, tum Juristæ, ut refert *Aversa suprà*, explicans illos, quòd solùm obligationem sub mortali negare voluisse videantur.

An proles insciis aut invitis parentibus cōtrahentes possint exheredari.

9. De pœna contrahentium contra parentum voluntatem censent quidam eos posse exheredari Jure Civili, si nuptiæ sint indignæ, saltem si filia nubat indigno. Sed facultas exheredādi per *Novellam 115.c.3.§. 11.* videtur sic restricta, ut sola filia possit hereditate privari, quæ minor 25. annis existens, parentibus eam dotare volentibus, matrimonium respuit, & luxuriosam vitam agit, aut sanè etiam major 25. annis servo, sive mancipio nubit.

Quid de hoc statutū per Principes Belgii.

Præter jus commune referuntur in Hispania leges speciales, quibus exheredari possunt nubentes sine parentum consensu. Et in Belgio Constitutione Caroli V. anno 1540. 4. Octobris, cautum est, ne liberi, tam masculi minores 25. annis, quàm feminæ minores 20. annis, absque consensu parentum, vel, si iis careant, proximorum consanguineorum, aut non adhibitâ Magistratûs auctoritate, nuptias præsumant contrahere; idque (inter alias pœnas Nutariis contractus scribentibus, matrimonio assistentibus &c. inflictas) sub pœna submotionis ab omni donario, & quovis lucro vi matrimonii, consuetudinis, testamenti, donationis, aut quomodocumque ex bonis compartis obventuro: tametsi postea matrimonio consummato consensus debitus supervenerit. Quod tamen edictum notat *Zypæus in Notit. Juris Belgici Tit. de Sponsal. & Matr.* ferè agere de specie raptûs & clādestinis matrimoniis, quæ dolis & malis artibus conciliantur, in quas fertur, & in iis pœnas proponit. Denique Philippus IV. anno 1623. 23. Novembris minores 25. annis nubentes absque consensu parentum, aut (si obierint) tutorum & curatorum proximorumq; consanguineorum utriusque lateris, privat omnibus emolumentis, quæ ab invicem alterutri obvenire possent per donationem, successionem &c. irritans omnes conventiones & donationes in alterutrius utilitatem pactas, etsi postea consensus parentum superveniret: dans quoque facultatem parentibus exheredandi hujusmodi proles, non admissâ quærelâ sub prætextu legitimæ, dotis &c. Majores tamen 25. annis non comprehenduntur; salvo tamen eo, quòd parentes sive amici fuerint saltem agniti.

Contendit autem *Sanchez l.4. de Matr. d.25* hujusmodi statuta non habere valorem, esseque correcta aut corrigenda attento Jure Canonico, quod potius favet libertati matrimonii, jubetque causas & leges matrimoniales spectare ad Ecclesiam, & non ad laicam potestatem, *c. Tuam de ordine Cognit.* & *c. Causam 2. qui filii sint legitimi,* & *c.1. de Sponsalibus,* & *Trid. sess. 24. can. 12. de Matr.* Quare sicut lege civili non potest Matrimonium sine consensu parentum contractum irritari, sic nec videtur posse prohiberi & puniri, eò quòd constituere impedimenta Matrimonii, etiam tantùm impedientia seu prohibentia, sit reservatum Ecclesiasticæ potestati. Nihilominus talium statutorum vim propugnant constanter *Molina, Basilius Pontius* & alii, & probabilissimum censet ipse *Sanchez sup.* Idemque indubiè in sæcularibus tribunalibus judices censerent. Videri potest *Pontius lib.2.c.1.n.29. & 30.* 10.

An hujusmodi statuta sint valida attento jure Canonico.

QUÆ-

QUÆSTIO III.

Qualiter Consensus Conjugum sit exprimendus?

11. *Consensus conjugalis debet exteriùs exprimi.*

CONSENSUS non sufficit internus, sed debet exteriùs exprimi. Id enim requirit, tum ratio contractûs humani & mutuæ traditionis atque acceptationis: tum ipsa ratio Sacramenti, cujus pars essentialis est sensibilis expressio interni consensûs. Quare dum c. *Cùm locum, de Sponsal.* dicitur *Matrimonium contrahi solo consensu*; subintellige expresso per signa, ut patet ex textu, & c. *Licet, de sponsa duorum.* Similiter quod c. *Tua, de sponsalibus* dicitur: *Matrimonium in veritate contrahitur per legitimum viri & mulieris consensum, sed necessaria sunt quantùm ad Ecclesiam verba consensum exprimentia de præsenti*; intellige hoc modo, quòd Ecclesia requirat, ut consensus, qui alioquin etiam per nutus posset declarari, exprimatur, dum potest, per verba, ut certiùs Ecclesiæ constet. *Ex usu Ecclesiæ per verba.* Ex quo pariter & ex usu Ecclesiæ (quæ non admitteret nutus in potente loqui) colligit *Aversa q.3.s.a.* referens *Rodriguez, Petrum Ledesma & Sylvium* esse ad hoc gravem obligationem. Quamvis nullum de hac re extare præceptum cõtendat inter alios plures *Sanchez l.2.d.31.n.10.* inconsequenter asserẽs secùs faciẽtem peccare venialiter; quod proinde consequenter etiam negat (secluso scandalo aut periculo dubitandi de valore, ex quo per accidens nasci posset etiam gravis obligatio) *Basilius Pontius l 2.c.7.n. 14. & Castro Palao tr. 2.p.7.n.5.* meritò addens, saltem maximè convenire, ut consensus per verba exprimatur.

12. *Quæ tamē certò non requirūtur ad valorē.*

Id planè certum est verba non requiri ad valorem, non tantùm in non valentibus loqui (de quibus id expressum est in jure, & colligitur ad minus ex *Florẽtino in decreto*) sed etiam in aliis. Nullibi enim matrimonium secùs à quoquam initum irritatur; sed solùm *si nec facto, nec verbo consenserit*, c. *Fin. de Conjugio servorum.* Unde sponsalia olim transibant in matrimonium per copulam. Et *Florentinum sup.* docet matrimonium contrahi regulariter per verba, non quòd hæc sint regulariter necessaria ad valorem, sed quòd consensus requisitus regulariter soleat per illa exprimi.

13. *Quæ verba & signa inter præsentes sufficiant.*

Sufficiunt porrò verba quæcumque exprimentia consensum & contractum de præsenti. Sed sint clara, ne dubiis locus relinquatur. Idem est de aliis signis & nutibus, v.g. setia capitis ad interrogationem de traditione & acceptatione inclinatio: manûs porrectio ad factam petitionem, ut si vult talem pro nunc in conjugem accipere, manum porrigat. Posset etiam ex usu loci tamquam signum sufficiens servire impositio & acceptatio annuli in digito (quæ alioqnin referri etiã potest ad sponsalia de futuro) maximè si ex parte unius cõjugis interponantur verba denotantia contractum de præsenti. Idem est, si parentes exprimant consensum nomine prolium præsentium & non contradicentium, c. *un. de Despons. impub. in 6.* Solebat etiam ante *Tridentinum* copula subsequens sponsalia esse signum consensus de præsenti c. *veniens*, c. *Is qui fidem*, & c. *Fin. de Sponsal.* gignens præsumptionem juris & de jure, juxta c. *Is qui fidem.* Quamquam si consensus maritalis interiùs verè defuisset, coram Deo non fuisset quoque verum matrimonium.

14. *Potest inter absentes consensus exprimi per Epistolam, servatâ formâ Tridentini.*

Posset quoque per Epistolam inter absentes fieri contractus matrimonii instar ceterorum, juxta Doctores communissimè. Estque expressum in jure civili l. *Mulierem ff. de Ritu nuptiarum*, & l. *Sufficit ff. de Sponsalibus.* Et quidem servari etiam posset forma *Tridentini*, si nempe coram parocho & testibus fieret declaratio consensûs & acceptationis scripto expressæ, v.g. si sponsa litteras sponsi coram eis proferens, in quibus is scribit se ipsam eligere ex nunc in uxorem, & ei se tradere in maritum, ipsa subjungat se similiter tradere alteri in uxorem, & acceptare factam sibi traditionem. Hic tamen modus contrahendi non est ita in usu.

15. *Meliùs tamen & crebriùs per procuratorem.*

Magis usitatum est in Ecclesia ut fiat per procuratorem: estque etiam expressum in jure c. *Fin. de Procuratoribus.* Idem potest optimè fieri servatâ formâ *Concilii Tridentini* (quòd solùm egit contra matrimonia clandestina antea per Ecclesiam prohibita) dum Procurator consensum principalis, ejusdem nomine exprimat coram parocho & testibus. Coram quibus etiam ad majorem securitatem congruit (quamquam putetur non esse necesse, cùm mandatum procuratorium posset esse datum vivâ voce) exhiberi mandatum seu instrumentum procuratorium. *Qui modus contrahendi pleniùs explicatur.* Tũc autem substantia contractûs & Sacramenti matrimonii non solùm consistit in actu constitutivo procuratoris ad cõtrahendum, sed simul in ipso procuratoris ministerio; utpote quod est essentialiter perfectivum contractûs. Nam certè ipsa expressio consensùs cõjugalis perficitur hoc ministerio, ac plenè integratur, partim ex mandato, partim ex actu executivo: & similiter ex illo actu quo profertur & publicatur epistola, si per illam fiat contractus. Quamquàm procurator non ideo sit minister Sacramẽti, aut debeat ex hac parte esse in gratiâ (esto generaliter id requireretur) quia non agit nomine suo, sed principalis, cujus censetur actus, & qui mediante procuratore profert & adhibet suum consensum.

Plura, quæ hac de re dici possent, quia rariora sunt; videri possunt apud *Sanchez* & alios.

16. *Qua similiter in consensu amborum conjugum & expressione requiruntur.*

Inter consensum contrahentium sive expressionem unius & alterius sufficit moralis conjunctio, ut consensus & expressio prioris juxta intentionem illius (quæ pro diversis casibus est diversa) censeatur moraliter permanere, quando adhibetur ex parte alterius. Quare non debent simul & incontinenti exprimi, sive jus vetus, sive *Tridentinum* spectes; ut patet dum contrahitur (quod & post *Tridentinum* potest fieri) per procuratorem vel epistolam, quando internus consensus diu potest præcedere expressionem illius, & consensum alterius. Sic dum per epistolam aut procuratorem contrahitur, tam diu durat, quantum temporis humano more intercedere solet, usque dum perveniat procurator aut epistola, & commodè conveniri possit altera pars, ut adjungat cum debita solemnitate suum consensum. Non censetur alioquin permanere in consensu, aut intendisse, ut pars post habitam notitiam possit ad annos differre suum consensum. Nisi id expresserit: in quo casu nullum est tempus taxandum, nisi juxta ejus voluntatem non retractatam. Dum inter præsentes contrahitur censetur prioris consensus non manere suspensus (nisi aliud exprimatur) sed velle, ut etiam alter incontinenti, non recedendo ab illo congressu, adjungat suum.

In quod objectum necessariò cadat consensus matrimonialis?

Petes, in quod objectum debeat cadere cōsensus matrimonialis? Resp. certum esse, quòd in essentialia contractui matrimoniali, sive explicitè sive implicitè, adeòque in mutuam & inseparabilē corporum traditionem, cum obligatione fidei servandæ & boni prolis, de quo *quæst.* 5.

QUÆSTIO IV.

Quomodo Consensus debeat esse liber à metu?

17. *Consensus conjugalis debet esse liber à necessitate.*

CONSENSUM debere esse liberum à necessitate, sic ut physica necessitas (qualis est imperfectè amentibus, phreneticis, ebriis, dormientibus, pueris) aut coactio tollat valorem Matrimonii, clarius est, quàm ut discussionem mereatur. Qualiter obsit eidem error substantialia personæ, non autem accidentalis, agendo de impedimentis Matrimonii dicetur. Nunc inquirendum, an vel quis metus obsit ejusdem valori. Pro quo

18. *Quid sit metus absolutè gravis.*

Nota I. Metum alium esse gravem, alium levem. Gravis est, qui cadit in constantem virum, seu quo rationabiliter timetur malum meritò formidabile etiam viro alioquin forti & constanti, sive interim de facto forti animo illud superet, sive eidem cedat. Hujus varia exempla adferuntur à Doctoribus, v. g. rationabilis timor mortis, mutilationis, gravis carceris, stupri, privationis omnium bonorum vel notabilis partis, diuturni exilii, atrocis cruciatūs, notabilis infamiæ, gravis indignationis paternæ, vel eorum, sub quorum cura quis est constitutus. Deniq; metus eorum, quæ prudēs judicare potest viro constanti esse meritò formidabilia. Causant autem prædicta mala metum gravem, non tantùm dum prudenter existimantur aut rationabiliter dubitantur imminere propriæ personæ, sed etiam (ut Plures notant) quando proximè conjunctis, v. g. parentibus, liberis, fratribus, sororibus, vel aliis quorum mala solemus ut nostra apprehendere. Rationabilis denique timor (qui requiritur juxta Doctores omnes, ne alioquin sit vani & levis hominis) censetur, quando jam alicui intentatur violentia, aut inferuntur minæ ab homine meritò metuendo; sic ut malum sit verè imminens, quod metuens ipse non possit rectè evadere; secùs, si possit sibi rectè consulere. Quare non sufficit, quòd quis ex se solùm suspicetur minas sibi inferēdas, sive habeat suspicionem timoris: nam (ut dicitur *L. Metum autem ff. De eo quod metûs causâ*) *metum præsentem accipere debemus, non suspicionem inferendi ejus, sed si illatus est timor ab aliquo.* Sunt quoque aliqui verbis jactantes, nilque facientes; qui proinde rationabiliter non sunt metuendi. Quod prudens judicabit. *Varia ejus exempla.*

19. *Quid metus respectivè gravis.*

Advertunt insuper passim Doctores ultra prædictum metum, qui dicitur absolutè gravis, dari alium respectivè gravem, qui etsi absolutè non cadat in constantem virum, est tamen non minùs gravis respectu hujus personæ, v. g. feminæ, senis vel pueri, quàm alius respectu viri constantis. Et talis metus etiam sufficit in talibus personis ad rescindendos contractus juxta *Sanchez*, & alios communiter. Itaque quando dicitur timor cadens in constantem virum, debet amplè intelligi, ut includat etiam timorem qui cadit in constantem feminam, constantem senem vel puerum, id est, qui aptus sit concutere constantiam proportionatam talium personarum. Ad quod discernendum non potest alia regula determinata tradi, quàm prudens judicium. Ex quibus patet, quis sit metus levis, ille videlicet, quo spectatis omnibus circumstantiis non timetur rationabiliter grave malum. *Quis metus levis.*

20. *Alius est incussus ad extorquendum consensum, justè vel injustè, alius non.*

Nota II. metum aliquando incuti ad aliquid obtinendum, v. g. matrimonium: aliquando incuti alia de causa, v. g. si quia minetur alteri mortem ex odio vel ob injuriam, quam passus est. Potest autem utroque modo metus incuti justè vel injustè.

DICO

21. *Metus gravis injustè incussus ad extorquendum matrimonium irritat illud.*

Dico I. Metus gravis injustè incussus ad extorquendum Matrimonium, illud irritat. Ita communiter Doctores; & patet ex c. *Cum locum, de Sponsalibus*, ubi dicitur, *Matrimonium solo consensu contrahi, cumque locum non habere, ubi metus vel coactio intercedit*. Item ex c. *Veniens ad nos*. Et c. *Consultationi eod. tit.* Estque Conclusio vera, etsi metus sit incussus à tertio, ut patet ex c. *Veniens*, ubi agitur de metu illato à patre puellæ, non autem ab ipsa puella. Et c. *Consultationi* solùm ponderatur, quòd metus sit illatus, non autẽ à quo.

Etsi sit incussus à tertio.

Secus est de metu levi.

Dixi in Conclusione, *metum gravis*: nam metus levis juxta Doctores cõmuniter non solùm non irritat Matrimonium in foro externo, verùm nequidem in foro cõscientiæ: etsi id putet *Navarrus*, & probabile censeat *Sanchez l.4.d.17.n.4.* Nam auctoritates loquuntur de solo metu gravi. Deinde metus levis censeri debet potiùs provenire ex libera acceptatione ejus qui metum patitur, quàm ab extrinseco: ut proinde motivum adeò tenue ad tantam rem non obstet, quin adhuc censeri debeat talis sponte elegisse conjugium. Alioquin etiam plurimæ dubietates & prætensiones de nullitate matrimonii suborirentur. Accedit, quòd si talis metus irritaret in foro conscientiæ, ipso satis probato deberet judex etiam in foro externo matrimonium declarare irritum. Denique non desunt alia motiva externa, ut preces, blanditiæ, reverentia erga Superiorem aut amicum suadentẽ matrimonium, quæ non minùs valent ad flectendum animum & minuendam libertatem, quàm metus levis; & tamen non irritant matrimonium.

22. *Aut justè incusso.*

Dixi etiam, *metus injustè incussus*: quia justè incussus etiam ad extorquendum Matrimonium, non irritat illud, juxta *Sanchez d. 13. Praepositum* & alios: nã Canones sive auctoritates tantùm loquuntur de metu injustè incusso. Deinde per talem metum non irrogatur alteri injuria, sed potiùs injungitur, ut perficiat quod debet; vel certè proponitur ei modus, quo evadere possit supplicium quod meretur, sive datur occasio tollendi metũ ex natura peccati ortum. Sic v. g. qui alium justè accusare vel condemnare potest, minando accusationem vel condemnationem, non tam censetur inferre metũ, quàm offerre alteri occasionem se liberãdi à periculo mortis, in quod suâ culpâ se conjecit. Confirmatur: quia variis casibus jus præcipit, & judex cõpellit sub comminatione pœnæ, etiam excõmunicationis, ad matrimonium, v. g. illum qui contraxit sponsalia, aut qui defloravit virginem sub spe & promissione matrimonii. Similiter metus gehennæ à Deo immissus non officit validæ impletioni sponsalium. Nec refert, quòd c. *Veniens. 2. de Sponsal.* videatur esse sermo de metu justè incusso, quem nimirum pater puellæ incusserat juveni cum illa deprehenso. Nam metus iste erat injustus, scilicet præsentaneæ necis.

Dixi denique, *incussus ad extorquendum matrimonium*: quia metus à causa naturali, v. g. naufragio, morbo &c. ortus, vel etiam à causa libera ad alium finem illatus non irritat Matrimonium, juxta *Sanchez l.4. d. 12. n. 3.* & alios communiter. Nam talis metus per accidens se habet ad matrimonium, & ex eo contrahens censetur potiùs moveri à seipso, quàm à metu. Unde matrimonium sponte quodammodo assumitur tamquam remedium ad evadendum malum alioquin sibi imminens. Quare jura non censentur etiam agere de hoc metu. 23. *Aut non illato ad talem fini.*

Hinc valet Matrimonium contractum cum aliquo metu instantaneo mortis ex naufragio: prout etiã valent vota sic emissa. Deinde si damnatus ad mortem ducat meretricem vel aliquam pauperem ei oblatam, ut mortem evadat (prout quibusdam locis usus habet) valet matrimonium: idque etsi sit condemnatus injustè, modò ob aliũ finem; & à quocumque hæc conditio offeratur juxta *Sanchez* & alios. Equidem si gravamen sit injustum, videretur vis inferri ad extorquendum consensum, quando aggressor ipse, vel alius pro eo, & non potiùs gravamen injustum passurus matrimoniũ offerret. Similiter si Princeps obsidione pressus offerat matrimonium cõtrahendum cum filia obsidentis, ut sic obsidionem solvat, valet matrimonium, dummodo isto fine obsidio nõ fiebat. Plures casus videri possunt apud *Sanchez supra d. 12.* 24. *Corollaria.*

Dico II. Matrimonium initum ex metu gravi ad hoc injustè incusso, est irritum jure divino. Ita *Scotus d.29. n.7. & 8. D. Thomas, D. Bonaventura, D. Antoninus, Gabriel, Angles, Bartholomaeus Ledesma, Basilius Pontius, Diana P.4. Tr.4. Resol. 33. §. Notãdum*, & plurimi alii, tum Theologi, tum Jurisperiti, contra *Sanchez l.4.d.14.* & plures Recentiores, existimantes nullitatem provenire ex solo jure Ecclesiastico; quàmvis ipse *Sanchez* Cõclusionem nostram valde probabilem censeat; quod & alii non negant, sed potiùs plerique expressè affirmant. 25. *Metus irritat matrimonium jure divino.*

Probatur I. quia Canones quotquot de hac re agunt non irritant Matrimonia sic facta, sed irrita esse supponunt, utique ex jure aliquo sublimiori. Confirmatur: quia canones *praec. Concilii* allegati nullitatem non revocant ad jus aliquod Ecclesiasticum, sed præcisè ad defectum consensûs; qui requiritur jure divino, aut naturali.

Probatur II. quia contractus Matrimonii ex se requirit consensum perfectè liberum, adeòque absentiam gravis metûs in illum finem injustè intentati: eò quòd jure divino aut ex natura sua sit perpetuus ac indissolubilis, & ad mutuum amorem ac fidem, prolemque amanter habendam, ac honestè educandam ordinatus: ad quæ aptus non

tus non videtur consensus tali metu extortus: cùm ex tam violento principio nequeant felices exitus sperari. In aliis contractibus satis est provisum per hoc, quòd sint dissolubiles per potestatem humanam: at contractus Matrimonii est omnino indissolubilis; adeòque provideri oportuit per jus irritans naturale aut divinum. Videtur autem esse jus divinum, non quidem merè positivum, sed naturale saltem inchoativè, completivè autem divinum positivum. Pro contraria opinione, quæ etiam valde probabilis est, ac facilis,

Valde probabiliter tamen solo jure Ecclesiastico.

Objicitur I. Nullibi reperitur jus divinum irritans hujusmodi Matrimonia, ergo &c. Resp. illud satis reperiri, tum in ipsa natura contractûs, quæ hoc exigit; tum in declaratione Ecclesiæ, quæ matrimonia sic contrahenda non irritat, sed potiùs jam contracta supponit esse irrita, utique ex aliquo jure: sed non alio, quàm divino; ergo &c.

26. Fundamenta hujus opinionis proponuntur & dissolvuntur.

Objicitur II. Validus est Baptismus ex simili metu susceptus; ergo & matrimonium, quãtum est de jure divino. Resp. Neg. Cõs. quia de Matrimonio constat, non autem de Baptismo: est enim dispar ratio. Nã ad Baptismum quilibet etiam obligatur jure divino, estque res suscipienti facilis: Matrimonium non est necessarium, & insuper valde difficile. Deinde Baptismus ex parte baptizandi consistit in susceptione, Matrimonium in actione: major autem libertas requiritur ad agendum, quàm ad aliquid suscipiendum.

Cur potiùs matrimonium, quàm Baptismus irritetur per metum.

Objicitur III. Metus levis non irritat jure divino; ergo nec gravis. Resp. Neg. Con. nam de solo gravi Deus sic statuit. De metu etiam levi est dispar ratio, ut suprà ostensum est. Sicut idcirco juxta alios Ecclesia irritavit Matrimonium contractum ex metu gravi, non autem ex metu levi.

Objicitur IV. Dolus seu error accidentalis non irritat Matrimonium jure divino; ergo nec metus. Resp. Neg. Con. Sicut enim ob speciales rationes juxta alios Ecclesia irritavit contractum ex metu, & non contractum ex errore accidentali; sic ob illas potuit idem fecisse Deus. Itaq; dispar ratio est: tum quia dolus aut error accidentalis sic nõ adversatur mutuæ dilectioni, uti capitaliter adversatur metus: tum quia non ita cogit per modum extrinseci, nec minuit libertatem circa substantiam contractûs, uti metus, sed tantùm circa accidentalia: tum quia dolus aut error accidentalis plerumque natus est contractui matrimoniali inesse. (secùs est de metu) ut proinde pleraque Matrimonia alioquin forent irrita.

27. Cur potiùs metus, quàm dolus accidentalis irritet matrimonium.

QUÆSTIO V.

Qualiter sufficiat Consensus conditionatus?

NOTA conditiones alias esse de præterito, alias de præsenti, & alias de futuro. Item aliquas esse impossibiles, aliquas necessarias, aliquas verò contingentes. Denique aliquas esse honestas, aliquas turpes: & ex his aliquas repugnare substantiæ seu fini Matrimonii, aliquas non.

28. Quæ conditionum varietas.

DICO I. Matrimonium initum sub conditione honesta de præsenti vel præterito est validum, si subsit conditio, invalidum, si non subsit. Est cõmunis & certa. Et patet ex natura ceterorum contractuum. Sub conditione honestâ comprehendo etiam indifferentem cum *Sanchez.* & aliis communiter contra Paucos: nam eadem utriusque est ratio. Similiter conditioni de præterito vel præsenti annumerãda est conditio, quæ scitur necessariò futura; ut si dicatur, Ego accipio te in meam, si sol cras oriatur: nam talis conditio non censetur apponi ad suspendendum consensum usque ad eventum conditionis (nisi hoc expressè intendatur) sed ad majorem confirmationem contractûs & consensûs præsentis; ut sensus sit, Tam verè quàm cras sol orietur, accipio te in meam.

Matrimonium initũ sub conditione honestâ vel indifferenti de præsenti aut præterito valet, si subsit conditio.

Quid de conditione, quæ necessariò futura scitur.

DICO II. Matrimonium initum sub conditione honestâ contingenti de futuro est validum impletâ conditione: si autem aliquid de conditione desit, est nullum. Patet ex natura aliorum contractuum, qui sub tali conditione initi tunc solùm valere censentur, quando cõditio est impleta, non autem antè; nec etiam, si quid ad conditionem defuerit. Estque speciale huic Sacramento, eò quòd sit contractus, & conditionem aliorum contractuum imitetur: quòd possit celebrari sub conditione de futuro suspensivâ valoris; quod non competit ceteris Sacramentis, ut dictum est in materia de Sacramentis in genere.

29. Initum sub conditione de futuro contingenti suspenditur usque ad eventum conditionis.

Multa tradunt Doctores in ordine ad intelligendas conditiones appositas: sed quia rarò usu veniunt, sufficiat nobis standũ esse contrahentium intentioni; quæ si ignoretur, est colligenda ex fine ob quem conditio fuit adjecta, & aliis circumstantiis. Vide *Coninck d. 29. dub. 2.* & alios.

Petes, an Matrimonium sub conditione contractum, impletâ conditione fiat validum absque novo consensu? Resp. Aff. Ita communiùs Juristæ, & plures Doctores Theologi apud *Sanchez. l. 5. d. 8. n. 5.* contra *D. Thomam, D. Bonaventuram* & plures alios. Ratio est: quia ceteri contractus, etiam Sponsalium, sic initi valent absq; novo consensu, statim ac conditio sufficienter est posita, & (quod insuper Aliqui necessariũ esse volunt, sed sine fundamento) cognita perinde ac si ab initio sine conditione fuissent

30. Quâ impletâ probabiliùs nõ requiritur novus consensus.

fuissent initi, ut habetur L. *Potior.* 11. *ff. Qui potiores in pignore*, & L. *Venditor* 7. *ff. de contrahenda Emptione*; ergo similiter Matrimonium, de quo est par ratio, statim fit validum. Unde non est in potestate cōtrahentium resilire à contractu post impletam conditionem: qui proinde ex tūc invalidè attentarent aliud Matrimoniū inire. Secùs est juxta Doctores cōmuniter, si id facerēt ante impletionem conditionis: eousque enim non subest vinculum obligationis propriæ ipsi Matrimonio. Nec tamē interea est cōtractus sponsalitius: cùm is sit promissio consensûs futuri, contractus autem aliter sit præsens consensus in rem futuram, sufficiens eo ipso quòd impletur conditio ad inducendū actu vinculū matrimoniale; interim tamen obligās instar sponsaliū ad expectandum eventum conditionis. Estq; hoc singulare huic cōtractui, qui, ut cōpletus sit requirit actualem corporum traditionem (quæ non subsistit ante eventum conditionis) quòd pendēte cōditione validè revocetur cōsensus: sicut solius interni consensûs revocatio obstat valori matrimonii per procuratorē ineundi: secùs quàm contingeret in aliis contractibus. Simile tamē est in voto solemni emissō sub conditione de futuro: quā pendēte revocatur cōsensus validè quoad propriam obligationem & effectum voti solemnis; quod eatenus involvit præsentem traditionem.

31. *Idq; juxta multos etsi contrahentes tempore cōtractûs fuerint inhabiles v.g. consanguinei &c.*

Immo juxta plures Doctores non requiritur novus cōsensus, etsi cōtrahentes tēpore contractûs fuerint inhabiles ad contrahendum, ut si consanguinei cōtrahant de præsenti sub cōditione, si Pontifex dispensaverit; eò quòd sufficere videatur, quòd sint habiles, quando eorū consensus cōpletur, & cōtractus fit purus; quales sunt, dū conditio, scilicet dispēsatio, ponitur. Vide *Sāchez. l.5. D.8.* ubi *n.24.* existimat non esse necessarium, etiam post *Tridentinū*, ut parocho & testibus legitimè cōstet de impleta conditione. Contrariū tamen asserit *Conínck d. 29. dub. 1. concl.* 4. Vtraque sententia est probabilis, & graves patitur difficultates.

32. *Conditio impossibilis aut turpis seriò adjecta non est habēda pro non adjecta.*

Dico III. Quando conditio impossibilis, v.g. si digito cælum tetigeris, & turpis v.g. si inimicum meum occideris, seriò adjecta est contractui matrimoniali, dependet valor Matrimonii ab eventu cōditionis: quia sine absoluto consensu contrahentium non potest validari Matrimonium, ne quidem per suppletionem cujuscumque superioris creati; hic autem absolutus consensus deest, quousq; conditio impleatur. Unde qui seriò apponit conditionem quam certò novit impossibilem, censetur nolle nubere, aut valorem cōsensûs ab eventu miraculi pendere. Qui autem seriò apponit conditionem turpem, suspendit similiter valorem usque ad eventum conditionis.

33. Nec obstat, quòd conditiones appositæ in Matrimonio, si turpes aut impossibiles fuerint, debeāt propter ejus favorē pro non adjectis haberi, ut dicitur c. *Fin. de Conditionibus appositis*. Nam juxta Doctores passim intelligendum est, quādo dubitatur, an sint serio vel joco adjectæ; tunc enim præsumit Jus in foro externo, quòd sint tātùm adjectæ jocò, eò quòd in tam seriō cōtractu nemo censeatur voluisse nugari aut nihil agere; adeòq; declarat, quòd sint habendæ pro non adjectis; idq; in favorē Matrimonii, in cujus favorē est in dubio judicādum, ut patet in c. *Fin. de Sent. & re judicatâ*. Ideòq; præsumit Jus, si conditio sit turpis, adeòque impossibilis practicè, quando scilicet ipsa non repugnat substantiæ Matrimonii sive obligationi substantiali ejusdem: aliàs enim potiùs præsumit esse seriò adjectā à nolēte nubere. Estq; hæc explicatio capitis Finalis satis recepta. Quod tamen aliter, & fortè rectiùs explicari posset, ut loquatur, non de conditione propriè dictâ, sed de modo, sive obligatione ad aliquid præstandum, quæ cōtrahentibus injiciatur, quā declarat Pontifex pro non adjecta habēdam, cùm nemo possit obligari ad turpe vel impossibile.

Non obstat c. Fin. de condit. appositis.

34. *Conditio repugnans bonis substantialibus matrimonii irritat illud. Quæ sint hujusmodi bona.*

Dico IV. Cōditio adjecta cōtractui matrimoniali, quæ repugnet substātiæ aut fini matrimonii irritat ipsū jure naturæ. Pro quo

Nota Matrimonium ex divina institutione cōplecti tria, quæ dici solēt essentialia bona Matrimonij, scilicet bonum Sacramenti, bonum fidei, & bonum prolis. Ad primum pertinet perpetuitas sive indissolubilitas. Ad secundum fides cōjugalis, scilicet obligatio non adulterandi, itē non negandi debitū legitimè petitum. Ad tertium spectat susceptio & educatio prolis, adeòq; obligatio non impediendi generationem, item christianè educandi prolem.

Consensus itaq; matrimonialis præstitus sub conditione seu modo repugnante alicui ex prædictis est irritus jure naturæ, v.g. si quis dicat: Cōtraho tecum, donec invenero pulchriorem, vel sic ut post annum dissolvatur conjugium, vel ut reservem mihi potestatem cognoscēdi aliam, vel ut obligeris ad adulterandum, aut ad procurandam sterilitatē &c. Patet ex c. *Fin. de Condit. appositis*. Ratio est: quia cōsensus alicujus contractûs essentialiter involvit obligationem ad illa omnia, quæ sunt de substantia istius contractûs; sed prædicta omnia sunt de essentia cōtractûs matrimonialis, prout modò est institutus; ergo requirit essētialiter obligationem ad illa, quæ tamē haberi non potest, quando aliquod istorum excipitur, vel apponitur obligatio ad conditionem repugnantem.

35. *Conclusio hæc intelligenda est de conditione impropriè seu modo adjecto sive*

Advertendum est conditionem in Conclusione nō sumi strictè, quę videlicet debeat saltem priùs naturâ esse impleta, quàm subsistat contractus; sed pro modo repugnante bonis Matrimonii, sive obligatione ad aliquid agendū quod sit contrarium substantiæ Matrimonii. Et juxta hoc videtur

obligatione aliquid agendi contrarium matrimonio.

tur probabiliùs intelligendum caput Finale citatum. Alioquin loquendo de conditione strictè sumptâ, videtur eadem ratio de his cõditionibus, quæ de ceteris turpibus seriò adjectis. v. g. si diceret contrahens, Contraho tecum si procuraveris sterilitatẽ; intendens consensum pro tunc solùm valere, quãdo fuerit procurata sterilitas: tunc enim sterilitate procuratâ videtur Matrimonium valere, sicut si fuisset contractũ sub conditione, si jam in præterito procuraveris sterilitatem: nam tunc non inducitur obligatio contraria Matrimonio, quæ cum ipso debeat cõsistere, sed præexigitur procuratio sterilitatis, ante cujus positionem Matrimonium non est ponendum.

36. *Vid. & cap. Fin. de Cõdit. appositis.*

Quòd autem c. *Fin. de Condit. appos.* loquatur de conditionibus adjectis per viam obligationis potiùs quàm suspensionis, adeòq; dum repugnãt substantiæ Matrimonii, cum exclusione animi subeundi obligationem substantialem Matrimonii, probatur: quia exceptâ hâc aut simili, Si venena sterilitatis sumes, non apparet, quomodo aliæ conditiones substantiæ Matrimonii repugnantes possint apponi per viam suspensionis. Nam si v.g. quis contrahat sub conditione: Si te adulterio prostituas, utiq; involvitur ibi necessariò Matrimoniũ prævium, adeòque nequit suspendi conjugium usque ad cõmissionem adulterii. Si verò intelligeretur: Si te violandam prostituas, scilicet per fornicationẽ simplicem, esset cõditio turpis non repugnans substantiæ Matrimonii. Similiter contractus initus sub conditione, Si debitũ conjugale negabis, involvit eamdem repugnantiam: non enim potest debitum istud negari, nisi conjugio jam inito, adeòque nequit ista conditio apponi suspensivè. Quod si intelligatur: Si mihi copiã corporis negaveris, est conditio suspensiva honesta: cùm debeat negari usq; ad perfectionem contractûs matrimonialis. Deniq; contrahens sub hac forma, Donec aliã pulchriorem invenero, non potest apponere conditionem, quæ eò usq; Matrimoniũ suspendat; sed potiùs intẽdit illã apponere, ut pro tunc dissolvat. Si verò diceret, Cõtraho tecũ, si non invenero pulchriorẽ, intendens per certum tempus, v.g. per annum talem quærere, & si non invenerit, illam pro tunc habere in uxorem; conditio quidem esset suspensiva, sed non contra perpetuitatem Matrimonii, utpote non importans dissolutionem contracti, sed dilationem perficiendi sub conditione contingenti.

37. *Obligatio reddendi debitum potest per pactũ prævium excludi.*

Petes: An validum sit initum sub cõditione, quòd conjuges, non tenebuntur reddere debitum; seu quòd vivent in perpetua virginitate? Resp. Aff. cum *Vasquez. Præposito*, & pluribus aliis cõtra *Sanchez. l. 5. d. 10. n. 2.* & multos alios. Ratio est: quia sicut potest vendi dominiũ agri retento usufructu, seu absque proximo jure ad usum agri, sic non apparet cur nequeat tradi dominium in mutua corpora per Matrimoniũ sine proximo jure ad debitum exigendum. Confirmatur I. quia Matrimonio jam inito, ac retento vinculo conjugali, possunt conjuges ex mutuo consensu renuntiare juri ad debitum conjugale, sive per votum continentiæ, sive per separationem perpetuam, sive per aliud pactum: ergo pariter à principio sic poterat Matrimoniũ iniri, ut acquireretur idem dominium in mutua corpora, & impediretur ejus usus. Confirmatur II. quia quando duo pacta sic se habẽt, ut unum alteri superveniens illud non destruat seu tollat, tunc etiam possunt iniri simul: atqui hoc contingit in præsenti, ut paret: ergo &c.

Dices: Hæc cõditio repugnat bonis Matrimonii, cùm sit quædam evitatio generationis prolis, quæ c. *Fin. cit.* recensetur inter ea quæ repugnant substantiæ Matrimonii. Resp. Neg. Ass. Ad caput cit. dico illud intelligi de evitatione positivâ prolis, quæ scilicet fiat impediendo generationem, & tamen habendo copulam. 38. *Satisfit objectionibus.*

Instabis: Etiam facultas petendi, adeòq; obligatio reddendi debitum est de substantia Matrimonii arg. c. *Fin. de Condit. apposit.* Resp. huic non repugnat pactum præfatũ: nam obligatio reddendi debitum absoluta non est de substantia Matrimonii, sed ad summum conditionata, si videlicet lex, pactum, votum, aut gravissima incommoda non interveniãt. Debet proinde solùm adesse intentio reddendi, quando erit obligatus; obligatus autem non est, quando obligatio, sive prævię, sive de pòst tollitur, quæ aliàs vi juris in corpus inesset.

Matrimonium Deipara quomodo voto virginitatis cõsistere potuerit

Juxta hanc opinionem posset intelligi quomodo B. Virgo cum Josepho potuerit contrahere Matrimonium salvo voto continentiæ, scilicet adjiciẽdo pactũ de mutua cõtinentia. Deinde potuisset B. Virgo id facere, quia divinitùs erat edocta virginitatẽ suam nihil nocumenti à sponso passuram. Vide dicta *Tract. de Incarnat. d. 4. q. 1. §. 4.*

QUÆSTIO VI.

Qualiter instauretur Matrimonium defectu consensûs invalidum?

39. *An convalescat Matrimonium ratione cõsensûs metu externi invalidũ per copulam.*

MATRIMONIUM interdum est invalidum defectu solius legitimi consensûs, quando nimirũ hic præstatur fictè vel ex metu injustè ad hoc incusso, aut quando revocatur ante initum contractum. Et quidem quando consensus fuit invalidus propter metum, clarum est non convalescere Matrimonium per subsequentem copulam, si hæc sequatur affectu fornicario. Immò nec si subsequatur affectu quidem maritali, sed ex eodem vel simili metu (quidquid Nonnulli dixerint) quia permissio copulæ, quæ deberet censeri cõsensus in Matrimoniũ, etiam metu extorta, adeòq; insufficiẽs est. Si autem copula subsequa-

sequatur affectu maritali & omnino liberè, alterque adhuc perseveret in pristino consensu, seclusâ lege Tridentina convalescit matrimonium: quia ad valorem tantùm desiderabatur consensus liber metum passi; talis autem hîc præstatur: ut patet ex c. *Is qui, de Spons.* Verùm in casu metûs notorii id post *Tridentinum* non subsistit ob defectū præsentiæ Parochi & testium, prout copula occultè exercetur. An autem sufficiat in casu metûs occulti, dicetur *disp. 5. quæst. 3.* Saltem requiritur, ut ratificans Matrimonium sciat priùs contractum esse nullum, aut saltem de eo dubitet, vel certè consensum de præsenti adhibeat, quo velit contrahere, esto prior contractus non valuisset.

40. *Vel per subsequens juramentum.* Deinde Matrimonium ratione metûs invalidum non convalescere per accedens juramentum, expressè deciditur c. *Significavit, De eo qui duxit in Matrimonium.* Ratio est: quia juramentum non liberat consensum præcedentem à metu; ergo per illud non convalescit Matrimonium metu initum, ideòque invalidum. *An hinc saltem oriatur obligatio religionis erga Deum.* Immo ex tali juramento nullam oriri obligationem, etiā religionis erga Deum, ad Matrimonium illud confirmandum, docet *Præpositus q. 3. dub. 12.* & plures alii. Nam juramentum sequi solet naturam & conditionem actûs cui apponitur. Unde c. *Significavit* jubetur manere cum secūda, non obstāte quòd priùs cum altera metu gravi inductus cōtraxisset, & contractum juramento firmasset. Nec fit mētio prævia absolutionis & pœnitētiæ, quam injungere solet Pontifex iis qui fidē fallunt, uti patet in c. *Sicut 22. de Sponsal.* ut signum sit, juramentū non tenuisse propter defectum consensûs, quem non supplet juramentum. Denique saltem potest Episcopus in hujusmodi juramento, esto valeret, dispensare.

41. *Consensus generaliter est supplendus, qui defuit.* Tertiò quando consensus internus defuit, sive ob illius internā fictionem, sive ob retractationem, sive ob coactionem, certū est adhiberi debere novum & liberum consensum, sine quo nimirum essentia Matrimonii nō subsistit. Et cōsequenter si utrimque defuerit, debet utrimque suppleri. At quādo defectus fuit ex parte unius tantùm, *Novum utrimque requiri, etsi ex parte unius tantùm fuerit defectus, Nonnulli putant.* adhuc Nōnulli recentiores, inter quos *Basilius Pontius, Paulus Comitolus, Amicus,* existimant debere consensum utrimque renovari. Quod etiam respondisse Clementem VIII. ex litteris Stephani Tuccii refert *Paulus Comitolus l. 1. Resp. Moral. q. 120.* Sed de hoc responso non constat authenticè. Nec datum fuit, nisi tamquam à Doctore privato, sequente quod tutius erat; non præjudicante oppositæ sententiæ, quæ est communis. Alioquin in eodem responso etiam requiritur, ut compars moneatur de Matrimonii nullitate; quod tamen non semper est necessarium, ut *Disp. 6. q. 3. n. 33.* dicetur. Similiter requiritur ibi adhibitio novâ Parochi & testium; cujus tamen oppositum declaraverat Pius V. in casu defectûs occulti; de quo *disp. 5. q. 3.*

Itaque *D. Thomas, D. Bonaventura, Richardus, Paludanus, Gabriel, Angelus, Silvester, Petrus Soto, Navarrus, Henriquez, Sanchez, Coninck,* & alii passim censent tali casu sufficere, ut consensus suppleatur ex parte unius tantùm, modò alter, qui verè consenserat, suum consensum non revocaverit. *Sed oppositum passim tradunt Doctores.* Ratio est: quia compars præstitit legitimum cōsensum circa materiam habilem; *Quod probatur.* in eoque habitualiter perseverat: immo vi illius persistit in possessione alterius compartis tamquam rei suæ: ergo sufficit accedere consensum alterius, qui defuit. Unde simili ratione emptio v. g. domûs invalida ob defectum interni consensûs ex una parte, hoc solo accedente convalescit: similiter professio defectu interni consensûs in profitente irrita ratificatur solo ejusdem consensu, etsi non accedat novus consensus Prælati vel Capituli.

Quare falsum est consensum cōtrahentium tantùm ferri in valorem Matrimonii pro tempore præsenti, non autem pro futuro, si in præsenti non subsistat: simpliciter enim fertur in tempus præsens cum perseverantia usque in finem, seu donec revocetur: uti non revocatur in casu quæstionis; cùm contrahens vi illius accipiat possessionem corporis alterius, & in ea perseveret. 42. *Occurritur objectioni.* Nec refert, quòd si ei constaret interna fictio compartis, statim revocaret consensum: nam cùm de facto ab eo ignoretur, non alteratur inde ejus consensus. Plura plerumque sunt, quæ si scirentur, non præberetur consensus; & tamē simpliciter præbetur, dum nesciuntur. Neque oportet facilè admittere tacitas conditiones in contractu matrimoniali, ne seges divortiorum etiam quoad vinculū conjugii nimiùm accrescat. Multùm porrò facit, quòd in præsenti ea sit communis interpretatio consensûs contrahentium. Nec sanè dubitandum est, quin is tali ratione etiam explicitè præstari possit. Tunc autē non requireretur novus consensus ex parte illius, qui priùs verè consenserat. Quo proinde casu etiam ab aliis Auctoribus admitti debet exceptio in responso Clementis VIII. Denique satis patet aliam rationem esse, quando fictio consensûs est in matrimonio (idem est de aliis contractibus) interior; aliam, quando est exterior, & nota comparti, vel huic constat alium deficere in adimpletione contractûs: hoc enim casu apertè retractatur consensus; secùs in altero casu, quo consensus & contractus utrimque, quantùm humanitùs cognosci potest, tempore debito impletur, & executioni perseveranter mandatur.

Postremò dubitatur, an consensus denuò adhibendus necessariò sit exteriùs exprimendus, eo modo, quo cognosci possit esse maritalis; an verò sufficiat eum interiùs sup- 43. *An consensus supplendus debeat de novo ex-*

suppleri? Cùm enim ab initio fuerit sufficiens expressio, videtur sufficere, quòd suppleatur defectus interior per novum consensum, qui cum signo exteriori præcedēti coalescat in unum perfectum consensum sensibilem, sicut coalesceret, si cōsensus fuisset prævius. Ita sentiunt Varii. Qui consequenter idem sentire debent de casu, quo utrimque fuerat fictio merè interior. Difficultas tamen est, quòd signum debeat esse expressivum consensûs interni; non exprimatur autem consensus diu subsequens per signum præteritum. Unde plures Recentiores exigunt novum signum sufficiēter expressivum novi consensûs. Ad quod nihilominus sufficere videtur ipse usus & possessio conjugis tamquam sui; sive quodcumque signum vel actus, quo alterum tamquā conjugem tractet & habeat. Quare sufficiet ipsa copula habita affectu conjugali seu animo invicem habendi perpetuò in conjuges. An autem renovatio consensûs fieri debeat coram parocho, & testibus, patebit infrà *disp.5.quæst.3.*

primi per signum externum.

DISPUTATIO QUARTA.

De Indissolubilitate & Unitate Matrimonii.

QUÆSTIO I.

An & Qualiter indissolubile sit Matrimonium ratum?

1\. *Matrimonium ratum est indissolubile.*

QUAMVIS apud omnes certum sit Matrimonium esse aliquâ ratione indissolubile, etiamsi tantùm sit ratum, propriâ saltem contrahentium auctoritate, ideoque ipsum definiatur esse conjunctio maritalis viri & feminæ individuā seu indissolubilem vitæ societatem retinens: controversum tamen est, undè hæc indissolubilitas oriatur, cujusve potestati subsit dissolvere matrimonium ratum. In primis autem *Sanchez lib.2. d.13.n.10.* cum aliis censet attentâ naturâ contractûs non apparere, cur, sicut alii, non posset contrahentium voluntate dissolvi, dum nulli facerent injuriam: nam per quas causas res nascitur, per easdem dissolvitur §.*fin. Instit. Quibus modis obligatio tollatur.* Adjunctâ tamen divinâ institutione factum esse ita indissolubile, ut nequeat ita dissolvi quacumque ex causa, sed bene ex auctoritate superioris. Verùm plerique alii volunt Matrimonium ratum esse indissolubile ex natura sua auctoritate propriâ contrahentium. Qui rursum sunt divisi inter se: *Covarruvias* enim, *Corduba*, *Pontius* & plures alii censent sic esse ex natura sua indissolubile, ut nec Pontifex in eo dispensare possit: *Coninck* verò *Lessius* & plures alii censent posse solvi auctoritate, tum divinâ, tum humanâ pontificiâ.

Denique multi Canonistæ, & *Angelus*, *Silvester Rosella*, apud *Aversa q.2 sect.6.* (& probabile reputat *Sanchez l.2.d.15.concl.1.*) totam indissolubilitatem matrimonii rati referunt in jus pontificium, ut proinde validè etiam sine causa sit dissolubile à Pontifice: eò quòd auctoritas & ratio altiorem indissolubilitatem non persuadeant, nisi de matrimonio consummato, adeòque ad ratum non debeant extendi: præsertim cùm constet hoc professione aut aliâ Ecclesiasticâ dispositione dissolvi.

Verùm absolutè asserendum omnino est matrimonium etiā solùm ratum esse indissolubile jure divino. Id enim satis colligitur ex *Tridentino sess.24. in doctrina de Sacram. Matrim.* ubi de ipso contractu matrimoniali loquens dicit, *Matrimonii perpetuum indissolubilemq; nexum esse.* De quo etiam juxta *Tridentinum* Adam divino instinctu dixit *Genes. 2. Quamobrem relinquet homo patrem suum & matrem &c.* Ejusdem quoque nexûs firmitatem juxta *Tridentinum* Christus cōfirmavit *Matth.19. Quod Deus conjunxit, homo non separet.* Plura vide apud *Basilium Pontium l.1.de Matrim.c.13.* 2. *Idq; jure divino.*

Certum præterea est Matrimonium ratum non consummatum de facto solvi per solemnem professionem factam ab alterutro conjugum. Ita sub anathemate definit *Tridentinum sess.24.can.6.* Idipsum deciditur ab *Alexandro III. c. Verum* & *c. Ex publico*, & ab Innocentio III. c. *Ex parte, de Convers. conjug.* & à *Joanne XXII. Extravag. Antiqua.* Secùs est, si quis tantùm voveat continentiam in sæculo, etiam in manibus Episcopi; ut patet ex c. *Ex parte:* aut si tantùm suscipiat Ordinem sacrum, ut declarat *Joannes XXII. Extrav. cit.* 3. *De facto tamen solvitur, per solemnem professionem.*

Ex his colligitur, qualecumque tempus post initum Matrimonium intercesserit, posse cōjugem intrare Religionem, quamdiu non fuerit consummatum. Immo ex c. *Ex publico cit.* conceditur (præsertim accedente consensu Doctorum Canonem sic explicantium) conjugi meditanti Religionem bimestre ad deliberandum, quo proinde tempore non tenetur reddere debitum. Quòd si vi aut metu opprimatur, Matrimonium quidem consummatur, nec per professionem solvitur, potest nihilominus Religionem intrare; cùm per alterius injuriam jure suo privari non potuerit: qui proindè debet sibi imputare, quòd tunc debeat in cælibatu permanere. 4. *Quantumvis diu contractum.* *Permittitur conjugatis bimestre ad deliberandum.* *Citius per vim cōsummatum non adimit libertatem profitendi.*

Nec obstat, quòd Christus *Matth. 19.* dicat: *Quicumque dimiserit uxorem suam &c.* quia non comprehenditur præsens casus:

ſus: eò quòd ſermo ſit de Matrimonio cõſummato, per quod facti ſunt duo in carne una, ut colligitur ex c. *Ex publico, cit.* Aut certè à Chriſto hunc caſum, ſi aliàs foret comprehenſus, eſſe exceptum, ſenſus Eccleſiæ manifeſtat.

Etſi per profeſſionem non poſſit diſſolvi.

Dixi, *Ratum non conſummatum*: certum enim eſt apud omnes, Matrimonium conſummatum per nullam profeſſionem ſolvi. Unde ſi conjuges fideles mutuo conſenſu profeſſi poſtea ſe invicem cognoſcerent, non fornicarentur, ſed tantùm committerent ſacrilegium.

5. *Ratum per illam diſſolvitur jure divino poſitivo,*

Non autem jure naturæ,

Eſt autem controverſia inter Doctores, quo jure profeſſio religioſa & ſolemnis ſulvat matrimonium ratum? In qua *Scotus diſt.31.num.7. & 8. Covarruvias, Pontius, Sanchez l.2.d 19. num.3.* & plures, quos citat, exiſtimant, ipſam dirimere Matrimonium jure divino poſitivo. Probatur: quia in primis profeſſio non ſolvit illud jure naturæ, ut Varii, ſignanter *Bellarminus l. 2. de Monachis c.38.* (cui ſanè hæc via non erat neceſſaria, utpote admittenti diſpenſationem papalem circa Matrimonium ratum) exiſtimarunt: eò quòd profeſſio religioſa non repugnet vinculo matrimoniali; ut patet, quando conjuges poſt matrimonium conſummatum mutuo conſenſu profitentur Religionem. Deinde Matrimonium non ſolvitur per votum ſimplex, quod tamen à ſolemni ex naturâ ſuâ non differt, ſed tantùm ex conſtitutione Eccleſiæ.

Nec obſtat, quòd per profeſſionem Religionis conſtituatur conjux in ſtatu perfectiori: quia in tali etiam conſtituitur per ſuſceptionem Ordinis ſacri, item per vota ſimplicia poſt biennium emiſſa in Societate Jeſu, per quæ tamen non ſolvitur matrimonium contractum.

Nec obſtat etiam, quòd per profeſſionem conjux ſe obliget Religioni tamquam per traditionem perfectiorem: quia ſimiliter ſe obligat, quando conſummato Matrimonio profitetur, vel quando mancipium profitetur, & tamen non ſolvitur tale matrimonium aut ſervitus.

6. *Aut ſolo Pontificio.*

Secundò non poteſt dici cum *Leſſio l. 2. de Juſtitia c.41 dubitat.8. Coninck, Prapoſito,* & aliis, quòd profeſſio ſolvat Matrimonium ratum jure pontificio: quia nullibi extat jus, quod primò hoc ſtatuat; ſed Pontifices potiùs ſupponunt & declarant tale Matrimonium per profeſſionem ſolvi; utique ex jure aliquo altiori. Deinde inſolubilitas hujus matrimonii eſt juris naturalis vel certè divini, in quo Pontifex non poteſt diſpenſare; uti generaliter nequit inferior in lege ſuperioris, niſi ſpecialiter ei ſit conceſſum (ut patet ex materia de Legibus) qualiter non invenitur conceſſa Pontifici facultas diſpenſandi in jure divino aut naturali.

7. Dices I. Solemnitas voti eſt ex inſtitutione Eccleſiæ; ut patet ex *c. unic. de Voto in 6.* ergo votum ſolemne non magis ſolvit jure divino matrimonium ratum, quàm votum ſimplex. *Reſp.* Neg. Conſ. Nam ſicut Eccleſia per votum annexam habens ſolemnitatem à ſe inſtitutam diſſolvit nihilominus juxta alios vinculum Matrimonii rati ex ſpeciali conceſſione ſive facultate à Chriſto factâ: ſic pari facilitate dicitur Eccleſiam illud non diſſolvere, ſed Chriſtum; dependenter tamen à ſolemnitate voti per Eccleſiam inſtituendâ, idque ipſi Eccleſiæ revelare.

Satisfit objectionibus.

Dices II. Jus divinum à tempore Chriſti manſit invariatum: atqui olim ſolvebatur Matrimonium etiam per vota ſimplicia (ut multi colligunt ex facto SS. Alexii, Macarii & aliorum) idque jure Eccleſiaſtico: ergo eodem jure ſolvit illud profeſſio ſolemnis. *Reſp.* Neg. Min. Ad exempla Sanctorum dico, illos deſeruiſſe ſuam compartem ex ſpeciali impulſu Spiritûs ſancti, ut aſſerit *Innocentius III.* c. *Ex parte cit.* ſive ejuſmodi Matrimonium ſpeciali privilegio ſolutum fuerit, ſive non.

Ulteriùs hîc quæri ſolet, an extra caſum profeſſionis ſolemnis poſſet Pontifex juſta de cauſa diſpenſare in Matrimonio rato, ſicut uterque conjux poſſit inire aliud Matrimonium? *Reſp.* Neg. cum Theologis paſſim, contra plures, tum Juriſtas, tum Theologos, quos ſequitur *Sanchez d. 14. num. 2.* Ratio eſt, quòd tale Matrimonium ſit inſolubile jure naturæ vel divino, adeòque à ſolo Deo ſolvi poſſit. Alioquin cur ſimiliter non poſſet Pontifex diſpenſare in Matrimonio conſummato, aliiſque præceptis divinis aut naturalibus? 8.

Extra caſum profeſſionis ſolemnis non eſt penes Eccleſiã facultas diſſolvendi matrimonium ratum.

Nec obſtat, quòd varii Pontifices referantur diſpenſaſſe in Matrimonio rato; ut de Martino V. & Eugenio IV. refert *Antoninus*: de Paulo III. *Navarrus*: de Gregorio XIII. *Henriquez* qui *lib. 11. de Matrim. cap.8. num.11.* dicit eum unâ die cum undecim diſpenſaſſe. Vide *Sanchez ſup.* & alios.

Non obſtat, inquam: quia etiam plures Pontifices (ut Innocentius VIII. Adrianus VI. Pius V. teſte *Petro de Ledeſma de Matrim. cap.33*) hujuſmodi diſpenſationes negarunt, exiſtimantes ſe diſpenſare non poſſe. Alii autem Pontifices diſpenſârunt, ſecuti in praxi contrariam opinionem, ob gravia mala & animarum pericula, meliùs exiſtimantes ſequi opinionem probabilem, quàm malis iſtis non obviare, neque animabus ſuccurrere.

Ex praxi nihilominus oppoſitâ variorum Pontificum fit opinio contraria valdè probabilis. Potuit enim Deus, cui plenè ſubditur Matrimonii diſſolutio, dediſſe, & ex poſteriori intelligitur de facto dediſſe Pontifici ſpecialem auctoritatem illud diſſolvendi, etſi jure divino indiſſolubile, 9.

Etſi oppoſita ſit multùm veriſimile.

bile, uti dedit facultatem dispensandi in votis. Etiam idipsum suadetur ex eo, quòd potestas ista favorabilis non videatur restringenda ad casum solemnis professionis. Ad quod tamen responderent Auctores alii, etiam tunc dissolvi, non à Papa, sed à Christo. Quòd autem in votis à Papa dispensari possit, docere fidem. Etsi id non fiat dispensando propriè in lege divina, sed nomine Dei condonando vota, sive jus ex eis Deo acquisitum.

10. *Quo admisso adhuc necessaria foret causa rationabilis, tam ad licitè, quàm ad validè id agendum. Causæ justæ recensentur.*

Requiritur tamen consequenter loquendo in hac posteriori opinione *Sanchez* ad dissolvendum matrimonium ratum justa causa, non tantùm ut licitè fiat, sed supposito quòd ipsum sit indissolubile jure divino aut naturali, etiam ut validè: sicut requiritur ad relaxandum vota. Justæ porrò causæ possent esse, primò impotentia consummandi superveniens matrimonio contracto, quæ si fuisset antea, habuisset vim impedimenti dirimentis quoad valorem. Secundò, morbus perpetuus superveniens alteri conjugum, ita ut non possent simul commisceri absque periculo & contagio alterius. Tertiò, magna inæqualitas inter virum & feminam, aut periculum magni scandali vel damni inter conjunctos, aut perpetuæ discordiæ inter ipsos conjuges, aliæve similes. Quod si etiam causa proportionata adesset, posset Pontifex consequenter loquendo in hac sententia non solùm in casu particulari; sed etiam per legem seu statutum dissolvere matrimonium ratum v.g. ob susceptionem Ordinis sacri, votum simplex emissum in Societate Jesu &c. etsi de facto tale quid statutum non sit.

An consequenter id posset Ecclesia non solùm in speciali casu, sed etiam per legem.

QUÆSTIO II.

An & qualiter indissolubile sit Matrimonium consummatum?

11. *Errores circa præsentem quæstionem.*

Matrimonium consummatum etiã fidelium esse dissolubile quoad vinculum ob adulterium compartis, adeòque ob illud posse innocentem transire ad secundas nuptias, docent Græci Schismatici: nec non *Lutherus*, *Calvinus* & alii Sectarii recentiores. Quibus præluserat *Erasmus in annot. ad 1. Cor. 7.* fusè id ipsum probans. Inclinat etiam *Caietanus* & *Catharinus*. Quamvis hi tres judicium suum submittant Ecclesiæ. *Lutherus* insuper pro sufficienti causâ dissolvendi matrimoniũ allegat molestam cohabitationem ob frequentes rixas, item diuturnam absentiam, vel quòd pertrahat conjux conjugem ad peccatum. Hunc impudentiâ superans *Bucerus* ait, posse solvi, quoties uxor se non præbet commodam viro, aut contrà: quacumque videlicet de causâ invicem displiceant. Quare ita faciliùs posset dissolvi, quàm civiles contractus; qui utique ob solam malitiam alterutrius contrahentium non dirimuntur. Vide *Bellarm. l. de Matrim. c. 15.*

12. *Veritas Catholica à Tridentino definita docet Matrimonium cõsummatum ne quidem per adulterium esse dissolubile.*

Sed contra hos errores definit *Trid. sess. 24. can. 5. propter hæresim aut molestam cohabitationem, aut affectatam absentiam à conjuge dissolvi non posse matrimonii vinculum.* Et *can. 7.* definit & docet *juxta Evangelicam & Apostolicam Doctrinam, propter adulterium alterius conjugum, matrimonii vinculum non posse dissolvi.* Et *in doctrina de Sacramento matrimonii* præmiserat: *Matrimonii perpetuum, indissolubilemq́ nexum primus humani generis parens divini Spiritûs instinctu pronuntiavit, cùm dixit: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: quamobrem relinquet homo patrem suum & matrem & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una.* Et postea de Christo loquens ait: *Ejusdem nexûs firmitatem ab Adamo tanto antè pronuntiatam, his verbis confirmavit* (quæ habentur *Matth. 19.*) *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.* Quod Christus dixit respondens ad petitionem Pharisæorum quærentium: *Si licet homini dimittere uxorem suam quacumque ex causa?*

13. *Probatur ex Scriptura.*

Itaque probatur veritas Catholica ex loco cit. *gen. 2.* & per Christum allegato, & cum quadam declaratione confirmato *Matth. 19.*

Probatur II. ex Apostolo *ad Rom. 7.* ubi dicitur solâ morte alterius conjugis solvi vinculum matrimoniale, & conjugem superstitem tunc demum solvi à lege viri ac restitui libertati, ut non sit adultera, si fuerit cum alio viro. Et *1. ad Cor. 7.* ait: *iis qui matrimonio juncti sunt præcipio non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere: quòd si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat.* Et infrà: *Mulier alligata est legi, quanto tempore vir ejus vivit: quòd si dormierit vir ejus, liberata est; cui vult, nubat.* Unde *Augustinus l. 2. de Adult. conjug. c. 4.* meritò ait: *Hæc verba Apostoli toties repetita, toties inculcata, vera sunt, viva sunt, sana sunt, plana sunt. Nullius viri posterioris mulier uxor esse incipit, nisi prioris esse desiverit. Esse autem desinet uxor prioris, si moriatur vir ejus, non si fornicetur. Licitè itaque dimittitur conjux ob causam fornicationis, sed manet vinculum prioris, propter quod fit reus adulterii qui dimissam duxerit, etiam ob causam fornicationis.* *Augustino.*

14. *Et aliis Patribus.*

Eadem verba Apostoli explicando pulchrè prosequitur *Chrysostomus serm. de libello repudii,* ubi inter cetera ait: *Quando igitur licebit illi secundas nuptias contrahere? Quando? tunc ubi à catena liberata fuerit, quando vir morietur solùm.* Chrysostomo consonat *Basilius l. de vera virginitate post medium* dicens: *Non audis, quoniam qui dimissam*

missam duxerit, mœchatur. Etsi enim, inquit, pro culpa dimissa est, vivit tamen vir ejus. Quid ergo dimissam perturbas? Cur illi spatium non das, ut & de his agat pœnitentiam, quorum gratiâ dimissa est? Et vir à se dimissæ pœnam emendationemq́, miseratus ad se rursus proprium revocet membrum? Quid emendandi ei spatium præripis, vivente viro sic dimissam ducens? Permitte, inquit, aut ad viventem virum remeare meliorem factam mulierem: aut certè cùm neque vidua, neque uxor sit, pro remissione culpæ, quâ peccavit in virum, semper pœnas dare. Tu cur antequam peccatū suum, pro quo dimissa est, planè intelligere possit, eam ad conjugium rapiens, impudentiorem ad scelera deinceps facis? Nempe vivente viro alienam adulteras conjugem. Eamdem veritatem Catholicam tradit *Ambrosius l.1. de Abraham c.4. & 7. & l.8. In Lucam c.1.* Item *Hieronymus in Epist. ad Amandum*, & in *Epist. ad Oceanum de obitu Fabiolæ*. Et *Concilium Milevitanum can.17.* qui est 69. inter Canones diversorum Conciliorum Provinciæ Africanæ, & à Græcis numeratur 105. inter Canones Conciliorum Carthaginensium. Plures alias auctoritates ex variis sæculis allegat *Bellarminus de Matr. c.16.*

15. Objicitur illud Christi *Matth.19. Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur &c.* ergo qui id facit ob fornicationem non mœchatur; & consequenter ob illam causam solvi potest prius matrimonium. Resp. Neg. priorem Cons. Verba Christi variè explicantur: nulla tamen expositionum favet Hæreticis. Primò dici potest, particulam, *nisi*, non sumi exceptivè, sed simpliciter præcisivè; quasi dixerit Christus: Quicumque dimiserit uxorem non fornicantem seu (ut habet *Versio Syriaca*) non adulteram seu (ut habet *Versio Græca*) non ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur. Cui consonat expositio *Augustini* & plurium aliorum; dicentium Christum fuisse locutum præcisivè, sive non voluisse asserere, quòd ob fornicationem liceat solvere vinculum, sed quod ex nulla alia causa id liceat, præscindens, an ob fornicationem id liceat, an non: idque quia Pharisæi, quibus respondebat non erant hujus veritatis capaces. Secundò in priori parte potest subintelligi, ly *Mœchatur*, hoc modo: Quicumque dimiserit uxorem nisi ob fornicationem, etiam & à toro, mœchatur (scilicet quatenus occasionaliter eam mœchari facit) & si aliam duxerit, etiam mœchatur. Denique explicari potest hoc modo: Quicumque dimiserit uxorem suam, quod non licet etiam quoad cohabitationem & torum, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, quacumque videlicet de causa, mœchatur.

Explicatur locus difficilis Matth. 19.

Porrò sensum, quem prætendunt Hæretici non subsistere, patet: tum quia *Marci* 10. Christus absque ulla exceptione dixit: *Quicumque dimiserit uxorem suam & aliam duxerit, adulterium committit super eam: & si uxor dimiserit virum suum & alii nupserit, mœchatur.* Tum quia ubique in Evangelio absolutè dicitur, mœchari eum qui dimissam duxerit; quod patet fore falsum, si vinculum prioris matrimonii per talem dimissionem solveretur. Tum quia Apostolus *1. ad Cor.7.* Uxorem adulteri jubet manere innuptam, aut reconciliari viro suo.

Objiciuntur II. varii Canones; ut c. *Si qua mulier 31. quæst.1.* ubi dicitur: *Potest ipsam uxorem*, quam deprehenderat sibi machinatam fuisse mortem, *dimittere, & si voluerit, aliam ducere.* Et c. *Uxor à viro 32. q.7.* de adulterii casu dicitur: *Viro licet ducere aliam.* Et c. *Quod proposuisti*, ibidem, datur facultas nubendi viro patienti periculum incontinētiæ, cui uxor non potest reddere debitum. Denique in *Concilio Arelatensi I. can.10.* datur solùm consilium, ne conjugibus suis adulteris viventibus alias accipiant. Resp. textum c. *Si qua mulier* esse corruptum, & ita legendum: *Potest ipse post mortem uxoris, si voluerit, aliam ducere.* Quod è contra negatur uxori ibidem in pœnam criminis. Similiter in c. *Uxor à viro* (quod est desumptum ex Commentario adscripto *S. Ambrosio in 1. ad Cor.7.*) verba ista sunt à falsatoribus inserta, vel sanè subintelligendum est ly, *Post mortem uxoris*; ut notat *Glossa*. In c. *Quod proposuisti* est sermo vel de muliere solùm desponsatâ, vel de nupta quidem, sed quæ habebat impotentiam antecedentem, etsi post conjugium demum detectam. *Concilium Arelatense* denique dat monitionem de re debita, vel consilium ponit pro præcepto. 16.

Objiciuntur & dissolvuntur varii Canones.

Sed dubium est, an insolubilitas matrimonii saltem consummati oriatur ex jure naturæ, ut multi volunt, an ex jure divino positivo, ut alii: an denique ex utroque, ut *Sanchez, Coninck* & plures alii. Dico autem cum his Doctoribus omnimodam insolubilitatem matrimonii fundari inchoativè in jure naturæ, & completivè in jure divino positivo. Nam in primis aliqua insolubilitas matrimonii, saltem consummati, de quo potissimùm controvertitur, satis fundatur in illo jure naturæ, quo prohibentur vagi concubitus inter viros & feminas, aut communicatio uxorum inter viros; quæ alioquin forent licita, per continuam dissolutionem & contractionem matrimonii: utrumque autem ex se contrariatur rectæ susceptioni & educationi prolis; ad quā proinde aliqua insolubilitas matrimonii est necessaria. Omnimoda tamen insolubilitas insufficiēter in eo solo fundatur: cùm absolutè sufficere potuisset, ut nūquam liceret dissolutio facta propriâ contrahentium auctoritate, aut saltē non nisi in his vel illis circumstantiis, v.g. sterilitatis, aut supervenientis uni conjugum impotentiæ &c. 17.

An indissolubilitas matrimonii consummati sit de jure divino positivo & naturali.

Unde etsi illa omnimoda insolubilitas summopere conducat ad sobolem bene educandam, & fovendum mutuum amorem, auxiliumque in rebus domesticis; adeòque sit inchoativè de jure naturæ, oportuit tamen illam stabilire per aliquam legem positivam.

Hanc porrò legem fuisse à Deo latam in principio mundi, Probatur, & simul secunda pars nostræ opinionis: quia *Gen.* 2. Deus per os Adami tamquam præconis (ut loquitur *Scotus dist.* 26. *num.* 10.) dixit: *Relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ.* Quæ verba sic intellexit *Tridentinum*, immo ipse Christus *Matth.* 19. ubi eadem verba allegans, indissolubilitatem matrimonii renovat, libellumque repudii abrogat, dicens: *Ab initio autem non fuit sic.*

18. *Subest dissolutio illius potestati divina,*

Nihilominus tantæ Matrimonii indissolubilitati non obstat, quin Deus tamquam supremus omnium Dominus possit illud in certis casibus dissolvere, permittendo mala quæ inde oriri possent. Quàmvis de facto nullo omnino casu dissolvi matrimonium fidelium consummatum, sit apud omnes Catholicos in confesso. Duplici proinde casu solùm habet locum dissolutio matrimonii consummati, scilicet in lege Mosaica per libellum repudii quoad matrimonia Judæorum, & in Lege nova quandoque quoad matrimonium infidelium, uno conjuge converso ad fidem.

Quò ipsum solvitur duplici casu.

19. *Primò in veteri lege per libellum repudii,*

Quod ad primum attinet *Deuter.* 24. dicitur: *Si acceperit homo uxorem, & habuerit eam, & non invenerit gratiam ante oculos ejus propter aliquam fœditatem, scribet libellum repudii, & dabit in manu illius, & dimittet eam de domo sua. Cùmque egressa alterum maritum duxerit &c.* Quæ verba Doctores communiùs (quibus favet *Scotus dist.* 33. *num.* 4. *& seq.*) sic intelligunt, ut per hunc libellum fuerit solutum ipsum matrimonii vinculum. Quæ explicatio probatur: quia Deus potuit hoc concedere; quòd autem de facto viris id concesserit, patet ex absoluta locutione Scripturæ relatæ, cujus verba adeò sunt clara, ut clarioribus uti non potuisset, si voluisset Deus concedere rem tamquam licitam. Et sanè non debuisset illud alioquin ex proposito & verbis tam planis inseri ipsi legi: sic enim maxima fuisset data occasio peccandi, & verba in plano sensu intelligendi. Quare etiam populus hoc servabat absque timore peccati, aut reprehensione Prophetarum. Confirmatur: quia mulier sic repudiata poterat inire aliud Matrimonium, ut apertè indicatur in *Deuteronomio suprà*: ergo prius matrimonium erat solutum. Deinde si nupserat alteri, hoc mortuo, vel ab eodem repudiata, non poterat à priori marito recipi in uxorem, ut ibidem dicitur; quod tamen potiùs consulendum videretur, si priùs matrimonium non fuisset solutum. Denique sic potest intelligi Scriptura, & consonat textui, Gentis Judaicæ fragilitati, ac sensui communiori Doctorum; ergo sic intelligi debet; cùm aliundè nil obstet, quod prævaleat aut æquivaleat.

Per quem solvebatur ipsum vinculum conjugale.

Neque hoc mirum videri debet: quia sicut Deus olim dispensavit in polygamia; sic potuit dispensasse cum ista Gente in insolubilitate matrimonii ad evitandum majus malum, scilicet uxoricidia &c.

Contrarium docent multi Theologi & Interpretes, existimantes Matrimonium per repudium non fuisse solutum, neque etiam repudium licuisse, sed tantùm fuisse permissum tamquam minus malum ad vitanda majora mala. Pro quibus 20. *Etsi multi contrarium opinentur.*

Dices I. Moyses (teste Christo *Matth.* 19.) permisit repudium ad duritiam cordis Judæorum; *Ab initio autem non fuit sic*, ut Christus subdit. Resp. Moyses permisit, id est, nomine Dei concessit, ut liceret, quod ab initio non licebat: idque occasione sumptâ ex duritia cordis Judæorum, ne ex ea majora mala orirentur: quàmvis positivè non approbaverit, desiderans potiùs fieri contrarium. *Quorum argumenta dissolvuntur.*

Dices II. *Malachiæ* 2. dicitur: *Cùm odio habueris, dimitte, dicit Dominus Deus Israël; operiet autem iniquitas vestimentum ejus:* ergo non fuit licitum dimittere uxorem. Resp. Neg. Conf. quia (omissis variis lectionibus & explicationibus hujus loci, quas vide apud Interpretes) videntur illo loco solùm reprehendi, qui sine justa causa uxores repudiabant ex solo odio, vel impudico aliarum affectu.

Ad secundum casum quod attinet, certum est apud omnes, conjugem conversum ab infidelitate posse dissolvere prius Matrimonium, etiam consummatum, per hoc, quòd contrahat novum, si alter in infidelitate obstinatus nolit cohabitare, aut saltem non nisi cum injuria divini nominis, vel scandalo, conando videlicet fidelem pertrahere ad pristinã infidelitatem, aliudve mortale peccatum. Ita expressè deciditur ab *Innocentio III.* c. *Quanto*, & c. *Gaudemus, de Divortiis.* Et colligitur ex Apostolo 1. *ad Cor.* 7. ubi ait: *Quòd si infidelis discedit, discedat: non enim servituti subjectus est frater aut soror in hujusmodi.* Id est, juxta interpretationem Pontificis & sensum Ecclesiæ, frater aut soror fidelis non subjicitur servituti & ligamini prioris conjugii, sed potest illud deserere, & aliud novum conjugium inire. 21. *Secundò per hoc quòd infidelis conversus ad fidẽ post Baptismũ ineat novum matrimonium, si compars obstinata nolit cohabitare pacificè.*

Nec obstat, quòd Christus *Matth.* 19. renovaverit insolubilitatem Matrimonii: nam quòd per privilegium exceperit hunc casum in gratiam fidei & religionis, testatur Apostolus suprà, & tradit Ecclesia. Idque congruè fecit, ne infideles per conversionem ad fidem cogerentur ducere vitam celibem,

libem, ad quam tamen Christus neminem voluit obligare, aut timore hujus incommodi à susceptione fidei deterreretur.

Non obstat etiam, quòd matrimonium non possit solvi, quâtumvis alter conjugum revertatur ad gentilitatis errorem, ut patet ex c. *Quanto est.* nam Christus hoc non concessit; prout constat ipsum concessisse aliud.

22. *Non tamen per ipsum Baptismum.* Dixi Matrimonium posse dissolvi per hoc, quòd conversus contrahat novum: non enim præcisè solvitur per ipsam conversionem, sive per Baptismum ut patet ex c. *Gaudemus est.* item ex Apostolo suprà, ubi hortatur conjugem conversum, ut maneat cum infideli, si hic consentit ei cohabitare: ad id tamen non hortaretur, si conjugium per ipsam cõversionem alterutrius conjugum foret dissolutum. Similiter non solvitur prius matrimonium per hoc, quòd infidelis ineat novum; quia istud privilegium solùm est concessum in favorem fidelis. Denique non potest dissolvi per aliud mediũ: cùm maneat verum matrimoniũ quousque aliud ineatur ab ipso fideli juxta c. *Gaudemus est.* Existimat tamen *Sanchez. l. 7. d. 76. n. 9.* cum aliis dissolvi etiam per professionẽ Religionis approbatæ, sicut per illam dissolvitur Matrimonium ratum fideliũ. Sed de hoc postremo ex fide constat; non constat autem esse concessum, ut per professionem dissolvatur ullum Matrimonium consummatum. Sed ex c. *Gaudemus* non habetur, nisi quòd solvatur ex cõtractione novi Matrimonii per fidelẽ. Neque etiam ad professionẽ religiosam tali casu requiritur prioris Matrimonii consummati in infidelitate contracti dissolutio, quæ in solius conjugis fidelis favorem est concessa. Quare infidelis, qui deberet manere celebs, imputet id suæ pertinaciæ, quâ recusat converti. Sanè idem inconveniens sequeretur, si fidelis vellet deinceps non nubere, aut emitteret simplex votum castitatis, aut susciperet Ordines sacros: nã infidelis pertinax non posset inire novum Matrimonium, sed carere usu conjugii.

Aut per aliud medium.

Nequidem per professionem solemnem conjugis conversi.

23. *Quid censendum, si compars in infidelitate obstinata velit pacificè cohabitare.* Petes, an si infidelis monitus nolit converti, tamen consentiat cohabitare pacificè sine injuria Creatoris aut pertractione ad peccatum, possit equidem fidelis inire aliud Matrimonium, & per hoc prius dissolvere? Negat *D. Thomas, D. Bonaventura* & plures alii; eò quòd Apostolus suprà dicat: *Si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum eo, nõ dimittat illam &c.* Nihilominus oppositum docent plurimi. Et quidem aliqui censent id esse verum, etiam loquendo de antiquo tẽpore, quo permittebatur talibus cohabitatio: eò quòd illud Apostoli tantùm videatur esse cõsilii, non præcepti; præmittit enim: *Ceteris ego dico, nõ Dominus*: ergo conjux fidelis poterat liberè ab infideli recedere, etsi Apostolus id non suaderet ob spem conversionis. Ita colligitur ex *August. l. 1. de Adulter. conjug. c. 13. & 18* Quia autem spes ista hoc tempore est tam exigua, ut spectatis ex alia parte incommodis & periculis sit minùs æstimãda, idcirco Ecclesia (ut Varii notãt) ampliùs non permittit, ut conjux conversus ad fidem cohabitet alteri in infidelitate permanenti. Quare saltẽ supposità hac Ecclesiæ prohibitione, cẽsendum esset multò probabilius, posse conjugem sic cõversum generaliter inire aliud matrimonium, & prius dissolvere, quando compars manet in infidelitate obstinata: nam stante hâc prohibitione Ecclesiæ conjux infidelis nolens converti vellet alterũ cohabitare sibi peccaminosè, sicq; pertraheret ad peccatum; adeòque etiam locum habet decisio *Innocẽtii III. c. Quãto est.* Alioquin *A Lapide in 1. ad Cor. 7.* cõtendit non reperiri legem generalem Ecclesiæ, quâ prohibeatur præfata cohabitatio: etsi *Concilium Toletanum IV.* id prohibeat quoad Judæos. Quo supposito rueret fundamentũ mox allegatum, in quantum non existeret prohibitio cohabitandi cum his vel illis conjugibus infidelibus.

QUÆSTIO III.

De Unitate Matrimonii.

DUPLEX considerari posset unitas Matrimonii. Prima, instituendo comparationem ad idem tempus. Eaq; consistit in hoc, quòd Matrimoniũ debeat esse sic unius cum una, ut non possit idem vir simul habere plures uxores, aut eadem mulier plures viros. Secunda, instituendo comparationem ad diversa tempora. Eaq; cõsistit in eo, quòd post mortem conjugis, adeòque cessationem unius matrimonii, non contrahatur vinculũ secundi vel tertii matrimonii. Priori unitati opponitur polygamia; posteriori verò bigamia, trigamia, tetragamia &c. sive secundæ, tertiæ, quartæ aut ulteriores nuptiæ. 24. *Unitas Matrimonii alia opponitur pluralitati conjugum simultaneæ, alia successivæ.*

DICO I. Polygamia seu pluralitas uxorũ (idem à fortiori est de pluralitate virorum respectu ejusdẽ mulieris) jure divino inhibetur Christianis. Ita definit *Trident. sess. 24. can. 2.* Probatur manifestè ex *Matth. 19.* ubi Christus ait: *Quicumque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, mœchatur.* Ubi prohibet duci aliam priori dimissâ, adeòq; magis (ut notatur c. *Gaudemus, de Divortiis*) priori retentâ. Idem habetur *Marci 10. & Lucæ 16.* ubi dicitur eum, qui priori uxore dimissâ ducit aliam, mœchari, & adulterium committere super eam: quod non esset verum, si posterior esset ipsius legitima uxor. Unde pariter certum est polygamiam non tantùm esse jure divino illicitam, sed etiam irritam quoad secundum conjugium. Et in hoc consistit impedimentum ligaminis dirimens Matrimonium. 25. *Polygamia seu pluralitas simultanea jure divino est inhibita Christianis.* *Sic ut secundum conjugium sit invalidum.*

DICO II. Polygamia etiam ab initio mundi fuit illicita jure divino. Ita communissimè Theologi. Et colligitur ex *Gen. 2. Quamobrem relinquet homo patrem suum & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt* duo 26. *Imme fuit à Deo inhibita ab initio mundi.*

duo in carne una. Ubì Adam instinctu divino dixit: *Adhærebit uxori*; non, uxoribus. Item, *Erunt duo*, non autem tres vel plures, *in carne una*; ut notat *Innocentius III.* c. *Gaudemus, de Divortiis.* Unde *Tridentinum sess. 24. in Doctrina de Sacram. Matr.* ait: *Hoc vinculo duos tantummodò copulari & cõjungi Christus Dominus apertiùs docuit, cùm postrema illa verba tãquam à Deo prolata* (scilicet in initio mundi per os Adami) *referens dixit: Itaque jam non sunt duo, sed una caro.* Colligitur etiam ex c. *Gaudemus, de Divortiis*, ubì Innocentius III. ait: *Nulli unquam licuit in simul plures uxores habere, nisi cui fuit divinâ revelatione concessum.* Unde *Nicolaus* Papa c. *An non districtâ 24. q. 3.* factum Lamech, qui solus ante diluvium refertur duxisse duas uxores, vocat *adulterium & flagitium.*

27\. *Inconvenientia ipsius polygamiæ.*

27\. Denique id ipsũ esse inconveniẽs docet ratio naturalis: nam planè recto ordini repugnaret, si unâ mulier plures maritos duceret, etiã attento bono generationis prolis. Pluralitas quoque uxorum recto ordini nõ congruit, sed potiùs, ut æqua sit viri & mulieris potestas in suum & conjugis corpus: adeòq; sicut quælibet uxor se integrè tradit viro, sic & vir se tradat mulieri. Idemque congruit utilitati status matrimonialis, tũ ad rectam prolis educationẽ, tum ad sinceriorem inter conjuges affectum, tum ad rixas, discordiasque domesticas vitãdas. Unde & apud Gentes politiores non fuit permissa uxorum pluralitas; ut de Romanis notum est, inter quos recepta non fuit opposita permissio, quam Julius Cæsar teste *Suetonio in ejus vita* tentaverat inducere. Quarè ob hæc & similia inconvenientia Deus ab initio creationis non aliter dedit hominibus potestatem suorum corporum in ordine ad usum generationis, nisi mediante conjugio unius cum una. Quod verò de Valẽtiniano Imperatore refert *Socrates l. 4. Histor. c. 26.* eum, ut ultra Severam conjugem suam superinduceret Justinam, legem tulisse & in singulis civitatibus divulgasse, ut cuique volẽti liceret duas uxores habere legitimas; fabula est summâ levitate concinnata, ut ostendit *Baronius ad annum* 370. Duxit quidem Valentinianus Justinam, sed post Severæ prioris uxoris obitũ; inquit *Baronius.* Quàmvis alioquin error unius Imperatoris amore impuro excæcati non prævaleret legibus divinis & Ecclesiasticis, ipsisque civilibus Romanorum, rectæque rationi.

Quà nec apud Gentes politiores permissa fuit.

28\. *Polygamia uxorum ante Christi adventum aliquando ex divina concessione licuit.*

28\. Dico III. Ex divina concessione ante adventum Christi aliquando fuit licita polygamia. Conclusio est satis certa, & habetur c. *Gaudemus citato.* Patet etiam ex *Augustino l. 22. contra Faustum c. 47.* Denique patet ex factis sanctissimorum virorum post diluvium, Abrahæ, Jacob, Elcana patris Samuelis, Davidis, & aliorum, quos in continuo adulterio usque ad mortem vixisse non est credibile: cùm à Scriptura utriusque Testamenti multùm laudentur, nec ullibi hac in parte vel minimùm reprehendantur. Quinimmo Deus per os Nathan Davidi improperavit tamquam magnum Dei beneficium, quòd plures ei dedisset uxores: quod utique non fecisset, si per pluralitatem uxorum David peccasset, adeòque tam continua adulteria commisisset, qui tam acriter à Nathan de uno adulterio fuerat correptus. Ratio hujus concessionis communiter assignatur à Doctoribus multiplicano populi Dei, signanter post diluvium, quando vita hominum notabiliter brevior extitit. Sed huic rationi objicit *Aversa q. 14. sect. 1.* quòd non constet nasci plures fœminas quàm masculos, sed potiùs sub quadam morali æqualitate, adeòque pluralitatem uxorum non potuisse multum conferre ad majorẽ multiplicationem, eò quòd dum aliqui viri acciperent plures uxores, totidem alii relinquerentur sine uxoribus. Non ergo oportet quærere juxta ipsum aliam rationem ejus concessionis, præter divinam voluntatem summæ tamen sapientiæ innixã. Verùm etsi hæc sit primaria ratio, negari tamen nequit, pluralitatem uxorum apud Judæos non impedivisse totidem alios, ne uxores haberent: adeòque divinâ dispositione conduxisse ad multiplicationem populi fidelis.

Quâ ratione.

29\. Nihilominus hanc concessionem non soli populo Judæorum aut cultorum Dei fuisse peculiarem, sed inde etiam extensam fuisse ad alias Nationes, tamquã valde probabile admittit *Bellarminus l. 1. de Matr. c. 11.* & plures alii, & colligitur ex *Augustino suprà.*

An solis Judæis seu Dei cultoribus.

Porrò Deus hoc concessit, vel mutando materiam, quatenus facultatem transferendi jus in suum corpus restrictam Deus extendit, ut posset quis illud in plures uxores transferre; prout plures docent: vel etiam dispensando in lege, si dicatur fuisse positiva: immo etsi fuerit naturalis, cùm in ea etiam, si sit largè naturalis, possit Deus dispensare juxta *Scotum* & plures alios.

Fuit tamen hæc concessio penitùs per Christum sublata, etiam quoad Gentiles: cùm ipse Matrimoniũ pro omnibus reduxerit ad pristinum statum juri naturæ consonum. Immo etiam ante Christum fuisse concessionem extinctam, censet *Bellarminus suprà propos. 6.* & approbat *Basilius Pontius l. 7. c. 49. n. 6.* Unde Ecclesia infidelem polygamum cum omnibus uxoribus conversum permittit manere cum sola prima; data ceteris facultate nubendi quibuslibet.

Fuit hæc concessio penitùs per Christum ablata.

30\. Conclusioni non obstat, quòd Scriptura subinde secundas uxores vocet concubinas: quia illas etiam subinde vocat uxores. Sic Agar *Gen. 6.* dicitur uxor Abraham: itẽ Cetura dicitur ejusdem uxor *Gen. 25.* & Bala *Gen. 30.* dicitur conjux Jacob, at *Gen. 35.* dicitur ejusdem concubina. Et *Deuteron. 21.* dicitur:

Scriptura veras uxores præsertim secundarias vocat interdũ concubinas.

dicitur: *Si habuerit homo uxores duas &c.* Immo nomen concubinæ tribuitur etiam, sed rarò, primariæ uxori: ut patet *Judic.* 19. ubì unica Levitæ uxor dicitur concubina ejusdem. Unde quàmvis nomen concubinæ communi usu significet illam, quæ consuetudine quadam vivendi adhibetur ad concubitum illicitum, Scriptura tamen illud etiam attribuit ei, quæ assumitur ad conjugium causâ concubitus seu generationis prolis. Potissimùm tamen nomen uxoris tribuit ei, quæ assumitur in conjugium & si nul familiæ administrationem, sic ut plenissimè participet juri & libertati uxoriæ, sitque viro quodammodo par. Quo modo Sara fuit assumpta ab Abraham, quæ idcirco vocatur domina ipsius Agar. Similiter assumptæ sunt ab Israhel Lia & Rachel. Sed Agar, Bala, & Zelpha, quia permanserunt in conditione servili, defecerunt à perfectione juris uxorii. Unde nec filius Agar ancillæ Saræ, neque etiam filii Ceturæ fuerunt heredes bonorum Abrahæ, sed filius solius Saræ, quæ etiam *Gen.* 25. dicitur uxor cum distinctione contra concubinas seu uxores secundarias.

Quo sensu.

Vxoris nomen maximè tribuit conjugi primaria.

31. *Secunda & ulteriores nuptia per se licita sunt post mortem compartis.*

DICO IV. Secundæ (idem est de ulterioribus nuptiis) post mortem compartis sunt per se licitæ. Est de fide contra *Montanistas*, & *Novatianos*, qui secundas nuptias putarunt esse illicitas. Et patet ex perpetua praxi fidelium, & Apostolo *ad Rom.* 7. & 1. *Cor.* 7. ubì ait: *Si dormierit vir ejus, liberata est, cui vult, nubat; tantùm in Domino*, id est, prolis, non libidinis causâ; seu, religiosè cum Dei timore, aut certè in Domino, id est, in Domini Ecclesia & Christianismo. Unde nec Christus *Matth.* 22. damnavit mulierem, quòd septem viros legitimè habuisset; nec *Joan.* 4. Samaritanam, quòd quinque habuisset. Idem traditur in *Concilio Niceno can.* 8. *Florentino in Decreto de Armenis* (quod etiam de quartis & ulterioribus nuptiis id expressè declarat) & pluribus Canonibus 31. *q.* 1. *De quotiescumque nuptiis*, & in decretalibus *Tit. de secundis nuptiis.*

32. *Occurritur variis objectionibus.*

Nihilominus in quibusdam Canonibus secundæ nuptiæ minùs laudantur, & habentur tamquam signum cujusdam intemperantiæ & nimiæ concupiscentiæ. Ideòq; c. *de his* 31. *q.* 1. ex antiquissimo *Concilio Neocæsariensi* arcebatur in illis presbyter à convivio, & nubenti ob præsumptâ intemperantiam imponebatur aliqua pœnitentia. Et ibidem c. *Hac ratione* ex *Auctore operis imperfecti in Matth. hom.* 32. vocatur fornicatio, eaque licita & honesta.

Non obest etiam, quòd secundis nuptiis denegetur benedictio: hoc enim ceremoniale est ex voluntate Ecclesiæ, quæ id statuit, ne repetitæ benedictiones vilescãt. Similiter non obest, quòd bigami afficiantur irregularitate: ea enim non est pœnalis, sed constituta per Ecclesiam; quòd hujusmodi matrimonium deficiat à perfecta significatione conjunctionis Christi cum Ecclesia.

33. *Pœna civiles inflicta viduæ nubenti intra annum luctûs sunt per Canones abrogata.*

Non obstat denique, quòd jure civili infligatur infamia viduæ nubenti intra annum luctûs; L. 1 *C. de secundis nuptiis.* Nam hanc pœnam, & si quæ aliæ adhuc sint per leges statutæ, abolet jus Canonicum c. *Super illa*, & c. *Cùm secundùm Apostolum, de secundis nuptiis*, ubì etsi tantùm fiat mentio legalis infamiæ, tamen ratio subjuncta, scilicet quòd non debeat legalis infamiæ sustinere jacturam, quæ intra tempus luctûs nubens concessâ sibi ab Apostolo utitur auctoritate per quam infamia aboletur, habet etiam locum in aliis pœnis: ut proinde in iis idem sit statuendum, ex regula, quòd legis ratio sit ejus anima, & in lege expressa, sit pro lege. Et ita servari tradit *Covarruvias* hîc *P.* 2. *c.* 3. §. 9. *n* 7. *& seqq.* Quantum verò ad illas dispositiones, quæ potiùs concernunt provisionem & commodum liberorum prioris matrimonii, cùm non contineant pœnam, dicendum, eas etiam hodie servandas esse, quia circa eas nihil disposuit lex Canonica; nec fuit ut disponeret, cùm nihil mali moris involvāt, immo bonis moribus respondeant.

Quæ legum dispositiones circa secundas nuptias sint servandæ.

34. *Prærequiritur certitudo moralis de morte conjugis.*

Notandum tamen, non posse conjugem transvolare ad secundas nuptias, donec cõstet de morte compartis, in cujus præjudicium, si fortè superstes sit, cederet novum matrimonium, quique jure suo in casu dubio spoliandus non est. Præterquam quòd præsumendus sit vivere, dum contrarium probatum non fuerit, ut tradunt omnes in *Cap. In præsentia, de sponsalibus.* Putat verò *Silvester*, *Layman*, *Diana* & plures alii, quòd pro foro conscientiæ sufficiat probabilitas de morte conjugis, per conjecturas & indicia. Sed communior & tutior doctrina requirit moralem certitudinem: nam c. *Dominus, de secundis nuptiis* dicitur: *Nullus ad secundas nuptias migrare præsumat, donec ei constet, quòd ab hac vita migraverit conjux ejus.* Et c. *In præsentia, de sponsalibus* deciditur, quantocumque annorum numero abfuerint viri, non posse uxores aliud matrimonium inire, donec certum nuntium recipiant de morte virorum. Qui Canones non solùm agunt de foro externo: cùm verba dirigantur etiam ad ipsos contrahentes. Et quidem c. *In præsentia* dicitur eos non posse contrahere, & simul præcipitur judici, ne permittat. Et sanè in re tã gravi, tot incommodis & periculis obnoxiâ, non est prudentis, præsertim absque necessitate, duci solâ probabili existimatione: aut certè etsi ex natura rei illa sufficeret, plus tamen requiritur jure saltem positivo.

35. Nec obstat, quòd cap. *Cum per Bellicam* 34. *quæst.* 2. dicitur: *Nec tamen culpabilis judicetur, qui personam ejus mariti, qui jam non esse*

Nulla his Canonum contrarietas.

esse existimabatur, assumpsit. Item quod c. *Quoniam ut lite non contestatâ* dicitur: *Si de carnali conjugio sit agendum, tam diu alterutter conjugum expectetur, donec de ipsius obitu veresimiliter præsumatur.* Nam id intelligitur de existimatione justa & moraliter certâ, atque de simili præsumptione, quæ probationi æquivaleat. Alioquin cùm c. *Quoniam* agatur in ordine ad forum externum, militaret hoc ipsum contra alios Auctores. Quod tamen addit *Aversa q.14. sect.3.* in casu contrarietatis hos textus esse correctos per alios posteriores, non potest subsistere: cùm posterius illis sit cap. *Quoniam*, quod est Innocentii III. qui est posterior Clemente III.& Lucio III.auctoribus priorum capitum.

36. *Qualitas certitudinis requisita ampliùs declaratur.*

Nihilominus moralis certitudo habet gradus, & ut plurimùm relinquitur prudentiæ judicis. Specialiter autem non sufficere solam famam & testificationem de auditu, nisi cōcurrant alia adminicula & conjecturæ, docet communior sententia: aliàs enim non facit certam moraliter probationem. Quam facere potest, concurrente diuturnitate absentiæ, distantiâ loci, fundamento rationabili & universalitate ipsius famæ. Similiter nō sufficere unicum testem de visu, qui nec sufficit in levioribus causis, censet *Bartolus, Zoesius* & alii passim, nisi accedant alia adminicula, v.g. senium debilitas &c. Ut proinde cap. *Dominus, de secundis Nupteis*, exigens certum nuntium, non sit accipiendum de teste uno, sed de certitudine quam ponunt certa nova. Puto tamen testem posse tantæ fidei esse, ut sufficeret saltem juratus: cùm inde major certitudo, quàm ex alio communi teste cum quibusdā adminiculis habeatur. Quare sufficit attestatio desumpta ex libro Rectoris parochiæ, quæ censetur publica, & maximè fidem faciens. Alioquin totum ferè ad judicis prudentiam remittendum est.

37. *Si post secundas nuptias bonâ fide contractas, deprehendatur conjugem adhuc vivere, ab iis recedendum est.*

Quòd si adhibitâ debitâ cautelâ contractum sit novum matrimonium, & postea deprehendatur conjugem, qui certò putabatur mortuus, adhuc esse superstitem, certum est non valere secundum Matrimonium, adeòque primum esse redintegrandum, ut constat ex impedimento ligaminis & expressè decisum est c. *Dominus, de secundis Nuptiis.*

Si temerè sint inita, verè tamen conjux obierit, valida sunt.

E contrà, si temerè & absque debita certitudine contrahatur novum Matrimonium, reverà tamen postea appareat sparsum v.g. de morte conjugis rumorē fuisse verum, talis quidem ratione periculi gravissimè peccavit, Matrimonium tamen secundum verè fuit validum: quidquid contradicat *Pontius lib.7.c.53.num.5.* Immo id expressè videtur decisum c. *Dominus, de secundis Nuptiis.* Qui textus nullatenus est correctus per c. *In præsentia, de sponsalibus*, ut contendit *Pontius* existimans ibi personam conjugatam reddi inhabilem ad iterū contrahendum, donec certum nuntium accipiat de morte alterius conjugis, quasi verò hujus certitudinis carentia sit impedimentum dirimens, etiam sine vero ligamine. Quod omnino sine fundamento excogitatum est cōtra communem sensum. Nec in c. *In præsentia* apparet ulla hujusmodi irritatio, sed tantùm prohibitio; aut certè irritatio, ut adhuc *viventibus viris suis non possint ad aliorum consortium convolare.*

38. *Irritè etiam, si constet prioribus nuptiis subesse impedimentum, quantumvis occultum.*

Ex quibus similiter constat carere fundamento id, quod noster *Marchant in Resolut. de Sacram. Matrim. Casu 1. Resol.6.* asserit scilicet verè subesse in utroque foro impedimentum dirimens ligaminis, quando quis contrahit secundas nuptias, postquam contraxerat priores certò invalidas ratione impedimenti occulti: quasi verò prius matrimonium verè nullum, in facie Ecclesiæ celebratum, aliter obsit secundo Matrimonio, quàm quòd Ecclesiæ, quæ non judicat de occultis, in foro externo staret pro invaliditate illius, quousque ei constet sive probetur defectus prioris Matrimonii. Alioquin utì hoc indubiè est in foro conscientiæ nullum, sic posterius est in eodem foro validum. Prout indubiè validum foret, si conjugi certò constaret, sed probari Ecclesiæ non posset compartis mors: quâ utique formalissimè solvitur ligamen lexque conjugii.

DISPUTATIO QUINTA.

De Solemnitatibus Matrimonii, & Matrimonio Clandestino.

QUÆSTIO I.

An Matrimonium Clandestinum sit illicitum & invalidum?

1. *Matrimonium clandestinum dupliciter sumitur.*

MATRIMONIUM, ut debitè ineatur exigit certas solemnitates, videlicet ut celebretur in facie Ecclesiæ, præmissisque certis denuntiationibus: aliter autem celebratum, etsi solæ denuntiationes sint indebitè prætermissæ, generali quādam ratione dicitur clandestinum. Propriè tamen & simpliciter ita appellatur, quod non est publicè coram facie Ecclesiæ celebratum. Ad quod nunc requiritur, ut celebretur coram parocho seu Ordinario, vel alio sacerdote delegato ab eo, & duobus vel tri-

Quodnam censeatur celebratum coram facie Ecclesiæ.

vel tribus testibus: olim autem censebatur contractum in facie Ecclesiæ, quod erat celebratum coram legitimo Ecclesiastico ministro & Pastore, ejusve locum tenente. De Matrimonio clandestino propriè sumpto nunc est sermo. Itaque

2. *Matrimonium simpliciter clādestinum ante Tridētinum erat illicitum jure Ecclesiastico,*

DICO I. Ante *Concilium Tridentinum* Matrimonia clandestina fuerunt illicita, sed non invalida. Prima pars patet ex *Trident. sess. 24. c. 1. de Reform. Matr.* ubì de illis sic loquitur: *Sancta Dei Ecclesia ex justissimis causis illa semper detestata est atque prohibuit; verùm cùm sancta Synodus animadvertat, prohibitiones illas propter hominum inobedientiam jam non prodesse &c.*

Non naturali.

Non sunt tamen Matrimonia clandestina prohibita jure naturæ, etiamsi nemine præsente, & omnino clam celebrentur: quidquid *Sanchez l. 3. d. 3. num. 8.* & quidam alii contrarium putent: nulla enim apparet ratio naturalis, quæ id satis suadeat. Confirmatur exemplo aliorum contractuū, in quibus (si clandestinè contrahantur) sunt etiam sæpè quædam inconvenientia; utì in Matrimonio: ob quæ potestas publica meritò varia circa varios contractus ordinavit, etsi per se liceant & valeant clandestinè initi.

3. *Erat nihilominus validum.*

Secunda pars est communissima Doctorum, & patet ex praxi Ecclesiæ, quæ etiam nunc, ubì *Tridentinum* non est receptum, non habet ea Matrimonia pro invalidis. Idipsum clarè indicat *Tridentinum suprà in princip. cap.* dicens, *dubitandum non esse, clandestina Matrimonia rata & vera esse, quamdiu Ecclesia ea irrita non fecit.* Subditque nihilominus Ecclesiam semper illa prohibuisse. Cùmque prohibitiones ampliùs non prodessent, procedit ibidem ad irritationem eorumdem. De illis autem, *qui priori uxore, cum qua clam contraxerant, relictâ, cum alia palam contrahunt*, docet quòd *cum ea in perpetuo adulterio vivunt*, cùm scilicet *Tridentinum* necdum irritasset matrimonia clam contracta; quæ proinde apertissimè supponit fuisse valida: cùm perpetuum adulterium supponat Matrimonii valorem.

4. *Explicantur quidam Canones antiqui.*

Nec obstat, quòd *Evaristus* Papa c. *Aliter* 30. *q.* 5. dicat, talia Matrimonia esse *Adulteria vel contubernia, vel stupra, aut fornicationes potiùs, quàm legitima conjugia.* Nam solùm loquitur quantùm ad apparentiam & præsumptionem, eò quòd modus sic contrahendi non conveniat legitimis conjugiis, sed potiùs stupris & adulteriis, & quòd apud Ecclesiam non constet de veritate Matrimonii, nisi ei notificetur. Alioquin ibi varias conditiones præmittit, quas certum est numquam fuisse requisitas ad valorem Matrimonii; & tamen postea generaliter sine differentia subdit: *Ita peracta legitima scitote esse connubia: aliter verò præsumpta non conjugia, sed adulteria.*

Non obstat II. c. *Videtur* 35. *q.* 6. ubì dicitur, secundam, quam aliquis duxerat contra prohibitionem Ecclesiæ, non esse ipsius uxorem: *nam* (inquit Cælestinus Papa) *quod contra interdictum & ordinem Ecclesiæ factum est, tamquam inordinatum ratum non haberi, tam divina, quàm humana legis proclamat auctoritas.* Ibi enim tantùm agitur de casu particulari, quo quis contraxerat sponsalia, sive de præsenti (ut verba textûs permittunt) sive de futuro quidem, sed qui (ut patet ex textu) priorem sponsam postea carnaliter cognoverat, & ex ea prolem suscitaverat, ac nihilominus volebat eam deserere, & aliam ducere: hoc autem casu ante *Tridentinum* erat præsumptio Juris, esse inter tales contractum Matrimonium, copulamque habitam affectu maritali, juxta c. *Is qui* 30. *de Sponsalibus.*

DICO II. *Qui aliter quàm præsente Parocho vel alio Sacerdote de ipsius Parochi seu Ordinarii licentiâ & duobus vel tribus testibus Matrimonium contrahere attentaverint, eos sancta* Tridentina *Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit, & hujusmodi contractus irritos & nullos esse decernit, prout eos præsenti decreto irritos facit, & annullat.* Ita in terminis *Tridentinum suprà.* 5.

Ex decreto Tridentini invalidum est matrimonium aliter contractum, quàm præsente parocho vel delegato & duobus testibus.

Quàmvis autem ante *Tridentinum* fuerit aliquando dubitatio de potestate Ecclesiæ quoad hoc ipsum; adeò ut aliqui putarint olim, illam non competere Ecclesiæ: immo id censuerint quadraginta Episcopi ex iis qui ad *Tridentinum* venerant, multique alii Doctores ibidem, teste *Diana p. 8. Tit. 1. Resol. 59* tamen certissimè constat hæc potestas ex ipsius *Tridentini* facto & declaratione.

Olim fuit dubitatum de potestate Ecclesiæ quoad hoc;

Neque suberat justa ratio dubitandi, quin Ecclesia hoc facere posset, non quidem immutando materiam & formam Sacramenti (quod facere non potest) sed efficiendo, ut contractus in quantum civilis, sit nullus: sicut potest annullare alios contractus civiles. Positâ autem nullitate contractûs (cujus valor est velut fundamentum substratum ipsi Sacramento) non potest poni vinculum matrimoniale, sed neque ipsum Matrimonii Sacramentum: cùm Christus ad rationem Sacramenti nō evexerit, nisi contractum validum & legitimum; ipsumque Sacramentum pro materia habeat corpora contrahentium apta ad sic contrahendum. Alioquin Ecclesia non potest facere, ut contractus manens validus non sit Sacramentum, quando non deest intentio Sacramenti in fidelibus contrahentibus. Neque tamen Christus subtraxit Ecclesiæ potestatem disponendi de solemnitatibus legitimi matrimonialis contractûs: ut in plurimis quoque Matrimonii impedimentis patet.

Sed sine ratione.

Porrò Ecclesia irritat Matrimonia clandestina; non tantùm indirectè, faciendo contra- 6.

Irritat Ecclesia directè

Et è ipsum contractum clandestinum.

contrahentes inhabiles ad contrahendum, uti consanguineos, sed etiam directè annullando secundùm se ipsum contractum; ut satis patet ex relatis verbis Concilii. Nec id superat Ecclesiæ potestatem magis, quàm in aliis contractibus civilibus. Quare contrahentes relinquit hîc habiles, & tantùm inhabilitat ad sic contrahendum, quia nempe invalidum facit contractum, ad quẽ quisque eo ipso est inhabilis.

Non excusat ignorantia vel necessitas à nullitate ejusdem.

Quia verò hoc decretum est Concilii generalis, non potest Episcopus in eo dispensare. Et quia est irritativum, non excusat ignorantia, etiam invincibilis, uti nec necessitas: ut si v.g. contrahens sit morti vicinus, & proles alioquin maneret illegitima, vel subsit peccati periculum ob præsentiã concubinæ. Quàmvis enim similia excusent à peccato in lege humana prohibente, non tamen dant valorem actui in lege irritante, ut patet in similibus legibus, quibus irritantur matrimonia Religiosorum, consanguineorum &c. Vide *Sanchez l.3 d.17.*

7\.
Decretum hoc Tridentini debet specialiter esse publicatum in singulis parochiis.

Nota tamen hanc irritationem non esse efficacem, nisi in locis & parochiis, in quibus *Tridentinum* est publicatum, etiam specialiter quoad hoc decretum, idque post 30. dies à die primæ publicationis illius in eadem parochia factæ numerandos; ut expressit *Trid. sup. in fine cap.*

8\.
Proficiscens ad locum ubi non est publicatum, validè ibi contrahit clandestinè.

Nota II. juxta veram & communem sententiam valere Matrimonium contractum sine parocho & testibus in loco ubi *Tridentinum* non est receptum, etiamsi sit receptum in loco, in quo habent domicilium. Ratio est: quia leges non respiciunt nudè personas, sed cum ordine ad locum ubi receptæ sunt. Quod confirmat commune axioma: *Si fueris Romæ, Romano vivito more &c.* Deinde hoc est speciale in contractibus (excepto contractu dotis) ut celebrentur juxta solemnitates receptas in loco, ubi sunt celebrandi juxta *Cap. fin. de foro competente*, & *L. Si fundus ff. de Evictionibus.* Ita *Sanchez d.18. n.29.* & plurimi alii, qui docent id esse verum, etsi contrahentes eo fine ad talem locum se contulerint.

Idq; juxta plurimos etsi eo fine illuc diverterit.

Quod est contra *Sylvium* & quosdam alios; in quorum favorem referri solet quædam declaratio Cardinalium, quæ facta est quæstionem proponente *Francisco Zypæo*, ut ipse refert *l. 4. Consult. Canonic. consult. 6.* Alioquin prior opinio videri posset conformior communibus regulis interpretandi leges, quibus nimirum nõ ligantur extra domicilium existentes in loco ubi non obligant, maximè leges contractuum. Unde sequi videtur licitè aliquem se conferre ad alium locum, ut ibi v.g. non sit obligatus lege jejunii obligante in loco domicilii: adeòque similiter quoad valorem actionis seu contractûs alibi non exigentis certã solemnitatem procedit validè, etsi illicitè, qui tali fine aliò se confert, ubi non viget lex irritans, sed tantùm prohibens.

Ex his patet oppositum esse dicendum de iis, qui contrahunt in loco, ubi *Tridentinum* est receptum, etsi non sit receptum in loco sui domicilii: quia advenæ debent se conformare legibus locorum, præsertim si sint de se generales, & signanter in celebratione contractuum. Unde si Anglus, in cujus provincia numquam fuit hoc decretum promulgatum, contraheret Lovanii in transitu Matrimonium sine parocho & testibus, non valeret. Patet etiam vagabundos validè contrahere sine parocho & testibus in loco ubi *Tridentinum* non est receptum; invalidè, ubi receptum est. 9.

Secùs est, si sit publicatum in loco contractûs, etsi non in loco domicilii.

Nota III. cùm in partibus Hollandiæ, Zelãdiæ & Frisiæ omnino supponatur *Tridentinum* satis publicatum olim fuisse, Matrimonia esse invalida, quæ ibidem contrahuntur sine Parocho & testibus. Quod etiam de hæreticis ibidem degentibus declaravit Congregatio Cardinalium, ipsorũ scilicet Matrimonia absque forma Concilii, quàmvis coram Ministro hæretico vel Magistratu loci contracta, nulla atque irrita esse. De Matrimoniis tamen contractis etiam per Catholicos, ubi nulli sunt noti proprii pastores, jam olim actum fuit cum SS. D. N. & cum Congregatione Concilii Tridentini, ac sententia communis fuit Matrimonia illa esse rata, neque ad ea pertinere Decretum *Concilii Tridentini*; cùm in hujusmodi locis observari non possit, prout anno 1600. die 30. Decembris Cardinalis *Bellarminus* respondit Octavio Tricaricensi Episcopo, Nuntio Apostolico in Belgio. Similiter idem Cardinalis respondit Henrico Cuykio Episcopo Ruremundensi. Conformiterque S. Congregatio (quæ à Nuntio præfato consulta fuerat) an. 1603. die 19. Januarii D. Sasboldo Archiepiscopo Philippensi respondit, *valere scilicet Matrimoniũ sine Parocho, servatâ quantũ fieri potest formâ Concilii, adhibitis nempe duobus saltem testibus, quando non est pastor, aut alius sacerdos, qui pastoris aut Episcopi vices suppleat: vel si tam pastor quàm Episcopus nullo constituto Vicario metu hæreticorum lateat, ita ut verè ignoretur ubinam sit, vel eodem metu à Diœcesi absit, nec ad alterutrum sit tutus accessus.* Quod tamen hoc tempore in præfatis locis vix contingit. Responsa verò Cardinalium in speciem opposita, quorum aliqua significant non valere, alia autem valere Matrimonia in præfatis ditionibus cõtracta, concordat *Præpositus q. 4. dub. 8.* quòd priora intelligantur de locis in quibus est copia legitimi ministri Ecclesiastici, posteriora verò de locis in quibus non sunt Sacerdotes, qui legitimè assistant, vel difficilis aut non tutus ad eos patet aditus. Quod meritò declararunt: quia non fuit mens Concilii suum Decretum obligare, ubi non essent Pastores vel non possent adiri; aliàs enim non possent ibi Matrimonia celebrari. 10.

Quid censendum de matrimoniis contractis in Hollandia, non servatâ formâ Concilii.

Hinc

11. *Casus notabilis.* Hinc etiam potest resolvi difficultas, an valeant Matrimonia celebrata coram Magistratu, & non coram parocho in iis locis, in quibus pastor toleratur quidem ab Hæreticis, sed eâ conditione, ut Sacramenta non administret, idque tam administranti quàm suscipienti prohibitum sit sub pœna mortis, exilii, vel valde gravis mulctæ. Quæ difficultas à paucis annis locum habuit in ditione Falcoburgensi & locis vicinis. Eademque à Joanne Miræo Episcopo Antuerpiensi anno 1607. die 19. Martii proposita fuit *Gulielmo Estio*, qui rectè respondit ejusmodi Matrimonia valere, eò quòd ibi non sit tutus ad sacerdotem accessus, sicut non dicitur tutum iter, ubi homines spoliantur, etiamsi non occidantur. Videnturque paria, parochum abesse, sic ut non sit tutus ad eum accessus, & adesse quidem, sed sic ut ejus operâ tutò quis uti nequeat; cùm utrobique sit æquale periculum in accedendo. Idem approbat *Sylvius q. 45. Supplem. art. 5. §. Quaritur quartò*, ubi tamen addit, quòd si non sit parochus in loco; vel sit quidem, sed cum dicto periculo: sint autem in vicinis pagis sacerdotes habêtes ab Ordinario vel aliundè facultatem assistendi Matrimoniis Christianorum, & circumeuntes oppida & pagos, offerentesque (occultè tamen & cum periculo) Sacramenta & operam suam: illi qui non coram tali sacerdote contrahunt, cùm possint absque gravi suo periculo eum vel accersere, vel adire, invalidè cōtrahant; quia licèt non sine suo periculo præstet operam; cùm tamen eam offerat, contrahentes possunt servare decretum Concilii, ideoque ad illud tenentur.

QUÆSTIO II.

De Qualitate necessariâ Parochi, Testium, ac præsentiæ requisitæ ad Matrimonium.

12. *Nomine Parochi quis intelligatur.* NOMINE Parochi, cujus assistentia à *Tridentino* requiritur, intelligitur is, qui habet beneficium cum cura animarum, sive sit Pastor, sive Ordinarius superior, ut Episcopus ejusdemque in spiritualibus Vicarius Generalis, qui juxta communē sententiā à *Tridentino* hîc & alibi intelligitur etiam nomine Ordinarii. Item Capitulum Sede vacante, Legatus Pontificis, & ipse Pontifex. Unde in *Rituali Romano* præscribitur, ut assistat Parochus vel Ordinarius. Quare Archiepiscopus non potest assistere subditis Suffraganeorum seu Comprovincialium Episcoporum, nisi dum actu visitat, aut certè per viam appellationis factæ ab Ordinario nolente assistere.

13. *Non debet esse Sacerdos.* Neque est necessarium, aut Parochus assistēs sit sacerdos juxta Doctores passim: quia *Tridentinum* ejusmodi conditionem in Parocho non requirit; & aliundè constat Parocho etiam non ordinato de jure competere, quæcumque non sunt actus Ordinis, nisi satis apertè restringatur; prout in præsenti non fit. Quare ita etiā declaravit Congregatio Cardinalium. Nec refert, quòd à *Tridentino* addatur, *Vel alio sacerdote.* Nam inde nō sequitur ipsum quoque Parochum debere esse sacerdotem: non enim requiritur omnimoda identitas qualitatis, non obstante ly *alius*: cùm rectè exponatur hoc modo, Vel alio qui sit sacerdos. Uti *Lucæ* 23. dicitur: *Ducebantur autem & alii duo nequam* (id est, qui erant nequam) *cum eo*. Ordinarium namque est, ut Parochus sit sacerdos, & saltem infra annum esse debet, officiumque parochiale dirigitur ad Ordinem sacerdotalem. Quòd si etiam à parte rei non esset verus Parochus, sufficit quòd habeat titulum coloratum cum errore vulgi. Similiter potest validè assistere Matrimonio, etsi sit excommunicatus, etiam non toleratus: prout declaravit *Congregatio Cardinalium ad sess. 24. cap. 1. de Reform. Matrim. §. Qui aliàs quàm præsente Parocho.* Ratio est: quia hic actus non est jurisdictionis, sed testis requisiti à Jure. Deinde actus jurisdictionis non exercetur ab invito; valet tamen Matrimonium contractum coram Parocho invito. Denique ob hoc sufficiunt ad valorem duo testes similes sive excommunicati. Vide latiùs *Sanchez l. 3. d. 21.* & alios. *Sufficit parochus titulo colorato; Item Excommunicatus non toleratus.*

Quia verò Parochus non potest assistere Matrimonio quorumlibet, sed tantùm suorum, seu quorum censetur esse Parochus, hinc non sufficit, ut aliqui sint in transitu vel recreationis gratiâ in loco alicujus parochiæ, ut Parochus eorum Matrimonio assistat, sed requiritur ut habeant ibidem fixum domicilium, vel saltem habitationem quæ sufficiat ad acquirendam parochiam, & consequenter ut Parochus habeat potestatem ordinariam administrandi eis Sacramenta. Ad hoc autem non requiritur juxta Doctores passim animus perpetuò manendi in parochia, seu strictum domicilium: sed sufficit animus habitandi ad certum tempus, modò id breve non sit: quomodo studiosi in Universitatibus, milites in præsidiis, sollicitantes in Curia &c. per notabilem saltem anni partem manere statuentes in eum finem sufficienter ibidem habitant: adeò ut habitatio tali modo, etsi ad diem tantùm, incoepta, operetur eumdem effectum, quem post menses aliquot habitationis expletos. Unde etiam ex sola habitatione alicubi, non per modum viatoris, sed conductâ domo vel officinâ contrahitur quasi domicilium, ita ut possit quis ibi conveniri; ut habetur *L. Heres absens §. Proinde, in fine, ff. de Judiciis*, & per consequens acquiritur quasi domicilium in rebus spiritualibus, ut ratione illius habeat Parochus jurisdictionem in sic habitantem; adeòque hic fiat illius subditus. Vide *Sāchez l. 3. d. 23.* 14. *Parochus debet esse proprius. Quis & quorum reputetur talis.*

Sylvium qu. 45. Supplem. art. 5. §. Quaeritur quintò, & alios.

15. *Coram eo potest iniri matrimonium extra limites Parochiae.*

Nec requiritur, quòd contractus celebretur coram Parocho intrà limites suæ parochiæ (idem quoad Episcopũ est de diœcesi) quia hic actus nullum tribunal aut strepitum vel solemnem pompam requirit; cujusmodi dumtaxat in alieno territorio fieri prohibentur. Quare idem est de aliis actibus parochialis officii externam pompam aut strepitum non exigentibus.

Sponsis diversarum parochiarũ utriusvis Parochus potest assistere.

Quando autem sponsus & sponsa sunt diversæ parochiæ, assumitur ordinariè Parochus in cujus parochia Matrimonium celebratur. Hoc tamen non requiritur ad valorem, immo nec ad licitum: cùm sufficiat assistere parochum alterutrius. Deinde non est ratio, cur minùs posset ibi assistere hujusmodi Parochus, quàm in alia parochia, de qua neuter contrahentium existeret.

16. *Quis validè assistat Matrimonio vagorum.*

Matrimonio vagabundorum (etsi alter tantùm sit vagabundus, inquit *Sanchez d. 25. n. 14.*) potest probabiliter assistere quilibet Parochus: quia non videtur major ratio de uno, quàm de alio. Ita *Sanchez suprà n. 11.* & alii. Ceteri tamen volunt eum censendum Parochum vagorum, & ad valorem Matrimonii necessarium, in cujus parochia morantur: nè aliàs censeantur tales omni parocho carere, immo si sint vagi respectu quarumvis diœcesum ac provinciarum, omni Ecclesiastico superiore, præter Papam: quod apparet inconveniens.

17. *Quid circa illos Parocho sit observandum ex praescripto Ecclesiae.*

Circa eosdem vagabundos *Trid. sup. c. 7. Parochis praecipit, ne illorum Matrimoniis intersint, nisi prius diligentem inquisitionem fecerint, & re ad Ordinarium delatâ, ab eo licentiam id faciendi obtinuerint.* Quod decretum intelligitur etiam, quando unus tantùm contrahentium est vagus, ut colligitur ex fine ipsius decreti, qui pariter tunc locum habet. Immo *Aversa quaest. 7. sect. 2.* ob eamdem rationem intelligi vult etiam de exteris & advenis, qui jam primò domicilium figere cœperunt. In quibus planè rationabile est idem observari.

Item circa peregrinos, uxores militum &c.

Uti etiam in uxoribus militum, captivorum, vel aliorum qui peregrinantur: de quibus idem præscribit *Rituale Romanum Tit. de Sacram. Matrim.* Quòd si tamen hoc decretum *Tridentini* non servaretur, seclusis aliis impedimentis Matrimonium valeret; eò quòd non apponatur particula irritans. Idemque censuit Congregatio Cardinalium.

18. *Ordinarius potest substituere alium, sed non nisi Sacerdotem.*

Potest quoque Parochus & Ordinarius substituere alium, qui suo loco assistat Matrimonio. Hic tamen debet esse sacerdos; ut patet ex *Tridentino c. 1.* dicente: *Vel alio sacerdote de ipsius Parochi vel Ordinarii licentiâ.* Quæ verba commodè intelligi possunt in rigore, utì sonant. Et hunc intellectum confirmat communis Doctorum sensus, ipseque usus de Parocho & alio substituendo. Et quidem congruè statuit in Parocho sufficere ipsum officium, quod in alio substituendo suppleri deberet per sacerdotium.

19. *Quod substitutio fieri potest etiã à Parocho excommunicato non tolerato.*

Sed difficultas est, an hæc licentia possit alteri dari à Parocho seu Ordinario excommunicato, etiam non tolerato. Plures negãt, sed probabiliùs alii affirmant: eò quòd hæc substitutio seu concessio licentiæ etsi impropriè dicatur actus jurisdictionis, ad differentiam actûs Ordinis; propriè tamen sit tantùm actus substituendi alterum ad testificandum pro se: quare sicut assistere vel testificari, sic & alterum ad hoc substituere non est actus jurisdictionis. Quemadmodũ etiam non exercet jurisdictionem privatus aliquis, qui in suis negotiis statuit procuratorem; similiter nec procurator alium substituens. Unde Parochus per excommunicationem non privatur potestate hac substituendi.

20. *Similiter substitui validè potest Sacerdos non toleratus,*

Pari ratione validè substitui potest sacerdos excõmunicatus non toleratus, infamis, condemnatus &c. cùm assistentia (ut dictum est) non sit actus jurisdictionis, sed cujusdam authẽticæ testificationis, à qua similes non repelli, patet ex ipsis testibus. Non adhibetur tamen excommunicatus vitandus sine gravi peccato (quidquid Nonnulli secùs senserint) nisi excuset necessitas: cùm sit communicatio in re tam gravi & sacrâ.

Sed non sine gravi culpa, citra necessitatem.

Quemadmodum etiã peccaret mortaliter, qui justè & specialiter inhibitus ab Episcopo assisteret Matrimonio, veluti contraveniens justo præcepto in re gravi.

21. *Sufficit licentia generalis exercendi pastoralia,*

Ut autem censeatur alius substitutus, sufficit concessio generalis, quâ ipsi à Pastore conceditur facultas omnia pastoralia munia exercendi in sua parochia: sub hac enim etiam comprehenditur facultas assistendi Matrimonio. Vide *Sanchez l. 3. disp. 35. n. 7.*

Item licentia tacita,

Sufficit etiam licentia tacita, quando videlicet Pastor alterum videt Matrimonio assistere, & tacet; cùm tamen sciatur contradicturus, & contradicere deberet, si non consentiret: quia in tali circumstantia qui tacet, consentire videtur.

Non tamen praesumpta aut subsequens ratihabitio.

Est tamen necessarium, ut licentia præcedat assistentiam, nec ullo modo sufficit præsumpta ratihabitio Pastoris: quia spectat ad substantiam & valorem contractûs matrimonialis, qui statim ac fit, validus est vel nullus, nec semel invalidus potest per ratihabitionem Pastoris revalidari. Aliud esset, si tantùm requireretur ad licitè contrahendum.

Quid si licentia à Parocho sit data contra mandatum Episcopi.

Quòd si denique Parochus contra prohibitionem Episcopi daret alicui alteri sacerdoti licentiã assistendi Matrimonio, adhuc ipsa licentia & Matrimonium valeret, ut censet *Sanchez l. 3. d. 32.* Et rectè confirmat ex quadam decisione Rotæ in casu non absimili: nam per talem prohibitionem nõ adimitur Parocho potestas, sed tantùm interdicitur usus quidam. Quamquam si justa sit prohibitio, Parochus malè faceret. Immo si adde-

retur

retur clausula irritans ipsam licentiam, esset ipsa, adeòque Matrimonium nullum. Sicut si post datam à Parocho licentiam, superior illam revocaret: nam similiter potest irritare dandam.

22. *Sufficiunt duo testes: & quales.* Præter Parochi assistentiam ad valorem Matrimonii requirit *Tridentinum suprà* præsentiam duorum vel trium testium. Unde patet duos sufficere. Hi autem non debent esse omni exceptione majores, quasi contra eos non posset in judicio excipi; sed sufficit quòd sint capaces rationis, ut sufficienter possint intelligere quid agatur, & illud postea testari; etsi sint mulieres, parentes aut sanguine juncti, infames, excommunicati &c. Patet ex consensu Doctorum & praxi Pastorum; ipsoque *Tridentino*, quod nullas qualitates speciales in testibus requisivit. Et meritò: ne injiciatur solicitudo inquirendi testes omni exceptione majores, ac relinquatur aditus impugnandi Matrimonia ex defectibus testium. Quare etsi Matrimonium sit res gravis, non tamen fuisset conveniens requirere tam præcisam testium qualitatem. Unde certum est sufficere assistentiam ipsius Parochi, etsi sit sanguine junctus, aut aliàs non omni exceptione major. Et quàmvis ejusmodi testes possint repelli à judice vel partibus; validè tamen admittuntur ex consensu partium: prout in Matrimonio ex consensu contrahentium admittuntur.

23. *Debent sic adesse, ut intelligant & advertant quid agatur,* Porrò non sufficit præsentia Parochi & testium merè materialis seu corporalis, sed hi debent ita adesse contrahentibus, ut intelligant quid agatur, ut est satis certum apud Doctores. Ratio est: quia *Tridentinum* loquitur de præsentia morali & humanâ: nam illorum præsentiam requisivit, ut possint testari de Matrimonio contracto, si fortè conjuges vellent aliàs nuptias inire; non possunt autem de hoc testari, nisi intelligant quid agatur. Unde si *Corollaria.* Parochus vel aliquis testium dormiat, sit furiosus, ebrius, omnino animo distractus, non valet Matrimonium.

Nec refert, quòd in aliis Sacramentis sufficiat attentio & intentio virtualis: nam hoc quidem verum est, quãdo cum ea perfici potest actio substantialis Sacramenti: non tamen, si actio sit talis, quæ perfici non possit sine intentione actuali; uti ad valorem confessionis requiritur, quòd actu sacerdos attendat, & percipiat, quæ dicuntur. Est autem idem planè in præsenti: ubi requiritur præsentia præfata testium ad valorem hujus Sacramenti, etto non sint ministri. Ex quo manifestè sequitur, non valere Matrimonium, si Parochus præsens nil intellexerit eorum quæ agebantur, quantumvis ipse affectasset non intelligere. Et quàmvis dicantur Cardinales respondisse pro Matrimonio, dum Parochus ignorantiam affectavit: id sanè explicari debet de Parocho simulante se non intelligere, vel adlaborante quidem ad subterfugiendum ac non attendendum, verè tamen audiente: vel certè declarationi huic veluti destitutæ qualitatibus per Urbanum VIII. requisitis non est habenda fides. Quod tunc æquissimè fit, quando non videtur convenire cum juris ratione.

24. *Non officit valori, quod Parochus vel testes adhibeantur inviti.* Sufficit verò præsentia moralis ad valorem, etsi Parochus & testes adhibeantur omnino inviti & repugnantes juxta Doctores communiter, & declarationem Cardinalium: quia sive spontè sive inviti adhibeantur, possunt æqualiter postea de contractu matrimoniali testari. Idemque sufficit verbis & intento Tridentini: quod non requirit, nisi simpliciter eorum ad testandum præsentiam, quæ habetur, etsi illis invitis. Huc facit *L. Coram Titio 209. ff. de Verborum significat.* ibi: *Coram Titio aliquid facere jussus, non videtur præsente eo fecisse, nisi is intelligat. Itaque si furiosus, aut infans sit, aut dormiat, non videtur coram eo fecisse. Scire autem, non etiam velle, is debet: nam & invito eo rectè fit quod jussum est.* Intellige quando in jure requiritur aliquorum præsentia, solùm ut conscii sint de eo quod agitur, nec aliud exprimitur; ut fit in nostro casu. Secùs, quando requireretur præsentia, ut consensum suum præstet; vel si exprimatur, ut intersint volentes & rogati, ut in testamentis; vel quando requiritur auctoritas & ministerium seu præsidentia alicujus ad hoc, ut aliquid agendo munus suum impleat pro valore actûs: ut quando aliquid debet fieri cum decreto judicis aut subscriptione Cancellarii &c.

25. *Aut coram in casu præsentibus nilq; tale prævidentibus ex intentione contrahentium ineatur Matrimonium.* Denique valet Matrimonium juxta plerosque Doctores contra *Farinacium, Pontium, & Benacina q. 2. pu. 8. n. 49.* etsi Parochus casu transeat aut aliud agat, v.g. in cathedra concioni se accingat &c. modò contrahentes ex intentione coram illo & testibus consensum exprimant, ipseq; Parochus cum testibus verè percipiat quid agatur: quia etiam tunc Parochus cum testibus ex intentione contrahentium verè & formaliter adhibetur, potestq; tam bene testari de contractu matrimoniali, quàm si adesset invitus seu coactus. Idemque planè foret, si ex intentione contrahendi coram Parocho contrahentes adiissent domum ipsius cum testibus, & ex abrupto expressissent se coram eo & testibus præsentibus accipere invicem in maritum & uxorem respectivè. Immo Parochum formaliter adhibere non videtur esse aliud, quàm ex industria contractum velle inire coram eo tamquam publico & necessario teste. Secùs videri posset (& hoc ad summũ volunt declarationes Cardinalium, quæ à *Farinacio* referuntur: *Quædam Cardinalium declarationes quo sensu possint verificari.* si tamen authenticæ sint) si Parochus merè fortuitò præsens fuerit, nec ad illius præsentiam contrahentes respiciant, sed vel de eo nil cogitaverint seu cogitent, vel certè ipsum

sum in testem non adhibeant, sed v. g. couttahant coram magistratu, parocho per accidens intat multitudinem plebis spectante aut casu transeunte: tunc enim contractus etit clandestinus & nullus; ut advertit *Vallensis in Paratit. in Tit. de Clandest. desponsat. num.* 8. Alioquin sanè durum est dicere, quòd valeat Matrimonium, dum parochus adhibetur invitus, & non valeret, dum adest & adhibetur casu, dummodo constet ipsum æqualiter percipere quid agatur. Ut proinde non omnia sint probanda, quæ habet *Wamesius Tom.2. Consil. Canonic. consil.* 531.

26. *Modi isti agendi sunt indecentes.* Nihilominus ut licitè & decenter res peragatur, oportet Parochum advocari, ut spontè intersit, eaque peragat, quæ Ecclesia præscribit. Quamvis utentes simili arte circa Parochum possent excusari, si irrationabiliter renuat assistere, sitque necessitas contrahendi, nec pateat recursus ad superiorem; dummodo personæ non inferatur injuria.

QUÆSTIO III.

Qualiter validari queat Matrimonium in facie Ecclesiæ invalidè contractum?

27. *Defectus in Matrimonio multipliciter contingit & tollitur.* INVALIDITAS Matrimonii semel celebrati in facie Ecclesiæ potest contingere ex aliquo alio defectu, v. g. ex defectu solius interni consensûs, ex affinitate, similive impedimento. Potest autem defectus iste esse vel publicus vel occultus. Eoque durante certum est constare aut validari non posse Matrimonium. Unde oportet fictionem internam cessare, & accedere novum & serium consensum, sive ex parte illius qui fictionem admisit, sive juxta Nonnullos etiam ex parte alterius, de quo *disp. 3. quæst. 6.* Similiter oportet impedimentum esse sublatum, ac deinde accedere novum utrimque consensum.

28. *Si publicum sit, iterari debet solemnitas à Tridentino requisita:* Sed difficultas est, an hæc instauratio Matrimonii debeat denuò fieri juxta formam *Tridentini* coram Parocho & testibus. Et quidem certū est quòd sic, in casu quo defectus erat publicus, seu probabilis in foro externo, adeòque invaliditas prioris Matrimonii potest Ecclesiæ probari. Id namque exigit lex *Tridentini* & scopus ejusdem vetantis ac irritantis Matrimonia clandestina. Aliàs namque non posset Ecclesiæ constare de legitimo conjugio, sed possent conjuges invicem deserere convolando ad alias nuptias; quandoquidem probari posset invaliditas prioris Matrimonii, non autem ejusdem revalidatio sublato impedimento.

29. *Immo juxta varios etsi sit omnino occultum.* Quare controversia restat inter Doctores de casu, quo defectus est perfectè occultus, sic ut non possit probari in foro externo. Nam *Basilius Pontius, Gutierez, Paulus Comitolus l. 1. Resp. Moral. q.* 120. & quidam alii Recentiores omnino contendunt debere etiam tunc intervenire solemnitatem à *Tridentino* requisitam: eò quòd tunc verè perficiatur contractus matrimonialis; qui aliàs foret clandestinus, adeòque irritus vi *Tridentini* universim irritantis contractus matrimoniales, in quibus deficit prædicta forma seu solemnitas. Adducitur etiam conforme Responsum Clementis VIII. qui (ut ex Litteris Stephani Tuccii Rectoris sacræ Pœnitentiariæ refert *Comitolus suprà*) rogatus de quodam casu, quo mulier fictè consenserat, *respondit, esse necessarium novum consensum utriusque coram Parocho & testibus, admonito priùs marito de Matrimonii nullitate. Sed* (ut in iisdem litteris additur) *ad evitandum scandalum Sanctitas sua dispensat, ut secretò inter se contrahant renovato consensu.* Estque hoc indubiè securius. Ideoque ad majorem cautelam in dispensationibus, quæ obtinētur in sacra Pœnitentiaria, solet pariter adjungi facultas renovandi conjugium privatim absque Parocho & testibus, ut Varii referunt.

Nihilominus *Navarrus, Vega, Rodriguez, Cordoba, Rebellus, Sanchez, Coninck, Bonacina, Diana* & plerique alii censent simpliciter non esse necessarium, ut Matrimonium tali casu instauretur coram Parocho & testibus. 30. *Quod tamen plerique alii negant.* Pro quorum sententia est declaratio quædam Pii V. quam refert *Navarrus c. 22. Man. num.* 70. qui insuper testatur de praxi sacræ Pœnitentiariæ. Conformis insuper declaratio Cardinalium refertur in *Remiss. Barbosa ad sess. 24. Trid. c. 1. de Refor. Matr.* Denique responsionem quorumdam Episcoporum & Patrum Concilii Tridentini adfert *Henriquez l. 11. c. 3. n. 6.* Estque satis recepta in praxi hæc opinio, ob difficultatem, quæ plerumque subest in practicanda opposita. Ex quibus sumitur fundamētum sic interpretandi legem & mentem *Tridentini*, quòd nempe solùm velit adhiberi semel solemnitates, ut constet Ecclesiæ de contractu, quantum constare potest & debet, ne quando malitiosè dissolvi queat: quod hic etiam fit: cùm enim impedimentum non possit Ecclesiæ probari, non est via dissolvendi Matrimonium, quod præsumptione Ecclesiæ erat validum: adeòque quantumvis sublato impedimento occultè instauretur, sequi non poterunt incommoda Matrimonii clandestini, quibus *Tridentinum* obviare intendebat, cujus proinde fini per solemnitatem priùs adhibitam satisfactum videtur. Huc etiam facit, quòd *Tridentinum* potissimùm intendat invalidare, quod priùs erat prohibitum; non videatur autem fuisse inhibita occulta ratificatio Matrimonii in facie Ecclesiæ contracti, sed invalidi ob occultum impedimentum. De opposito responso Clementis VIII. non constat authenticè juxta *Dianam*; aut certè datum fuit velut à Do-

ctore

ctore privato, non autem velut ex cathedra Pontificium oraculum deptomente, juxta eumdem *Diana*: ut proinde vi hujus responsi, de quo ex privato solius *Tuceii* testimonio constat, nullâ verosimilitudine potuerit *Paulus Comitolus* auferre Theologis libertatem secùs opinandi.

31. *Limitatio quadam adhibita à Sanchez discutitur.*

A doctrina præmissa excipit *Sanchez l. 2. d. 37. num. 10.* quando aliquis testium sive Parochus, dum assistit Matrimonio, scivit subesse impedimentum: eò quòd non videatur posse esse testis valoris Matrimonii, quod ratione occulti impedimenti scit esse nullum. Sed consequenter ad præmissa loquendo, meliùs id negat *Coninck* & alii: eò quòd testes illi non adhibeantur, ut testentur Matrimonium esse à parte rei validè contractum (quod ipsi scire non possunt) sed ut testentur esse ritè contractum quoad externam apparentiam: cùm autem unus tantùm sciens impedimentum non faciat illud sufficienter probabile in foro externo ad dissolutionem Matrimonii jam contracti (ut patet ex *c. Super eo*, & *c. A nobis, de Testibus*) erunt tales secundùm præsumptionem Ecclesiæ veri conjuges, poteruntque cogi ad manendum in Matrimonio.

QUÆSTIO IV.

De Proclamationibus seu Denuntiationibus Matrimonio præmittendis.

32. *Denuntiationes præmittenda Matrimonio,*

DICO I. Illicitè contrahitur Matrimonium non præmissis denuntiationibus; non tamen invalidè. Prima pars constat ex *c. fin. De clandest. despons.* & *Trident. sess. 24 c. 1. de Reformat. Matrim.* ubi hoc strictè præcipitur. Secunda pars est certa apud omnes, & declarata à Cardinalibus ac observata in praxi. Patetque ex eo, quòd Concilium aut aliud jus nullibi addat particulam irritantem; sicut addit *Tridentinum*, dum prohibet sine parocho & testibus Matrimonium celebrari.

Etsi secùs celebratum valeat.

33. *Debent fieri in Parochia contrahentium,*

DICO II. Denuntiationes debent fieri in parochia contrahentium. Colligitur ex *Tridentino suprà* requirente eas fieri in Ecclesia à proprio parocho contrahentium. Quòd si sponsus & sponsa sint ex diversis parochiis, debent fieri in parochia utriusque, ut habet usus, & declaravit Congregatio Cardinalium & præscribit *Rituale Romanum Tit. de Sacram. Matr.* ac postremè expressè præcipit *Synodus Mechliniensis Tit. de Sponsal. c. 3.* Ratio est: quia alioquin non possent impedimenta satis nosci seu detegi. Quòd si recèter sponsi commigrassent ad aliquam parochiam, Doctores aliqui (inter quos *Basilius Pontius*) censent denuntiationes debere fieri in parochia, in qua de facto habitant. Sed *Sanchez*, *Bonacina*, *Diana* & plures alii putant conformius intentioni & scopo Ecclesiæ, eas fieri, ubi antea habitarunt: eò quòd ibi meliùs eorum impedimenta detegi possint. Et quidem indubiè securissimum est, ut in utroque loco fiant denuntiationes. Difficile quoque est improbare, quod tali casu habuerit praxis locorũ Ordinariis probata. In rigore tamen juris videtur prior opinio verior: servato moderamine, quod dictat ratio, ut nimirum in parochia præcedenti fiat inquisitio, qualem circumstantiæ personarum exegerint, addito, si videatur, juramento contrahentium de carentia impedimenti.

Quid agendum, dum hi sunt ex diversis Parochiis,

Vel recenter ad Parochiam commigrarunt.

DICO III. Denuntiationes debent præmitti tribus diebus continuis festivis. Ita *Tridentinum suprà*. Putat autem *Sanchez* cum aliis non esse mortale, si omittatur una denuntiatio, quando moraliter certum est nullum subesse impedimentum. Tamen *Coninck*, *Præpositus* & plures alii volunt esse mortale: eò quòd omissio unius etiam denuntiationis videatur res esse gravis. Et quidem stante lege & usu, ut fiant tres, posset contingere, ut aliquis vellet expectare tertiam ad denuntiandum impedimentum. 34.

Denuntiationes sunt faciendæ tribus diebus festivis & continuis.

Circa festivitatem dierum notat *Sanchez* & alii passim (contradicente *Pontio*) posse denuntiationes fieri die non festivo, quando ingens populi multitudo ad Ecclesiam accedit: eò quòd finis *Tridentini* solùm esse videatur, ut Matrimonium cõtrahendum multis innotescat, sicque faciliùs impedimenta detegantur; quod tam benè obtinetur tali die, quàm die festo. Unde idem *Sanchez* & plures alii ob eamdem rationem existimant, proclamationes posse fieri extra Ecclesiam & Missarum solemnia; etsi *Tridentinum* dicat eas faciendas in Ecclesia inter Missarum solemnia. 35.

An interdũ sufficiat dies non festivus.

Circa continuationem festivitatum nota, eas esse continuas, quæ nullo alio festo interpolantur; quando autem festivitates sunt ita continuæ, ut nulla alia dies intermediet, præstaret juxta multos Doctores, ut aliquot dies inter proclamationes intermittantur, sicque tempus opportunius detur impedimenta detegendi. Deinde si uno aut altero festo die intermittantur, non est mortale, ob parvitatem materiæ, immo in quibusdam provinciis videtur usitatum ut denuntiationes fiant diebus Dominicis aut festis discontinuis. Ita *Præpositus q. 4. dub. 15.* Præscribit autem *Rituale Romanum Tit. de Sacram. Matrim.* ut si infra duos menses post factas denuntiationes Matrimonium non contrahatur, denuntiationes repetantur; nisi aliter Episcopo videatur. 36.

Qualiter debeant esse continui.

Circa ipsas denuntiationes notanda sunt verba *Tridentini suprà* dicentis: *Quòd si aliquando probabilis fuerit suspicio, Matrimonium* 37.

Qualiter possit Ordinarius dis

pensare in bannis.

monium malitiosè impediri posse, si tot præcesserint denuntiationes, tunc vel una tantum denuntiatio fiat, vel saltem parocho & duobus vel tribus testibus præsentibus Matrimonium celebretur. Deinde ante illius consummationem denuntiationes in Ecclesia fiant, nisi Ordinarius ipse expedire judicaverit, ut prædictæ denuntiationes omittantur: quod illius prudentiæ & judicio sancta Synodus relinquit. Ex quibus verbis colligitur Episcopos posse in denuntiationibus dispensare; idque non tantùm in casu ibi expresso, quem velut principalem *Tridentinum* allegat, sed etiam in aliis: ut constat ex Doctoribus communiter, & quotidianâ praxi, quæ etiam ante *Tridentinum* viguit, & quam idem Concilium in antiquis terminis juxta tenorem Concilii Lateranensis *c. fin. de Clandest. despons.* cujus se dicit vestigiis inhærere, reliquit. Ex iisdem verbis patet, Ordinario dispensante, ut Matrimonium contrahatur non præmissis denuntiationibus, debere illas præmitti consummationi, nisi etiam in hoc Ordinarius dispenset (prout in Belgio dispensare solet teste *Zypæo in Analysi Jur. Pont. novi lib. 4. Tit. de Sponsal.*) adeò ut juxta communiorem doctrinam conjuges peccent mortaliter, si citiùs consumment, saltem pro prima vice. Et hoc ordinavit Concilium, ut impedimentum, si quod fortè subsit, detegi possit, Matrimonio etsi contracto, necdum tamen consummato; sicque facilior sit separatio.

In Belgio solet unà dispensari, ut non præmittantur consummationi.

38. Nomine porrò Ordinarii intelligitur hîc quoque Vicarius generalis Episcopi, qui proinde dispensare potest in bannis, etiam per delegatum. Immo in necessitate valde urgenti posset Parochus uti epykiâ, dum non est aditus aut tempus adeundi superiorem, aut is non vult (cùm obligaretur) dispensare; aut ipse non potest sine gravi damno abstinere ab assistentia, v. g. cogatur assistere &c. nam lex ista humana non obligat cum tanto detrimento. Quia tamen est res publica non debet Parochus id facilè practicare, tum ob periculum abusuum, tum quia difficultatem pateretur in foro Episcopali ad se justificandum; tum quia plures non sunt satis prudentes, ut per se ipsos judicent de sufficientia fundamenti ad utendum epykiâ. Aliundè quoque valde utilis est lex ista bono communi: cujus dispensatio nimis facilis parit frequenter in republica Christiana non levia incommoda; ut idcirco ipsi Hæretici vicini sint sine comparatione rigidiores Catholicis in observãtia proclamationum. Quod meritò ponderent Ordinarii: quorum alioquin judicio & prudentiæ relinquitur arbitranda causæ sufficientia.

Nomine Ordinarii hîc etiam intelligitur Vicarius Generalis. Quando sit locus Epykiæ.

Improbanda nimis facilis dispensatio.

39. Dico IV. Est gravis obligatio detegendi & denuntiandi impedimenta. Est certum apud omnes: tum quia Ecclesia hoc expressè præcipit: tum quia jure naturali charitatis tenetur quis impedire peccatum contrahere volentium & quæcumque postea subsequentur, manẽdo in tali conjugio; aut saltem (si sint in bona fide) tam grave incommodum Matrimonii irriti, & periculum peccati ac scandali, si postea discant suum impedimentum. Hoc autem verum est quãtumvis impedimentum sit occultum vel sub secreto commissum: quia major est habenda ratio Sacramenti & salutis proximi, quàm hujus famæ aut secreti commissi. Si tamen contracturi Matrimonium putentur privatâ monitione factâ ulteriùs non progressuri, hæc semel atque iterum secundùm leges charitatis est præmittenda. Si etiam conscius impedimenti nequeat illud denuntiare cum spe fructûs, aut sine gravi suo vel suorum incommodo aut aliorum scandalo, cessat obligatio denuntiandi, uti & in simili corripiendi. Habet autem hæc obligatio locum etiam in impedimentis merè prohibentibus, v.g. voti Religionis aut castitatis, promissionis sponsalitiæ alteri factæ: imminet enim, non quidem Matrimonii nullitas, sed peccatum sic contrahere volentium aut etiam injuria tertii: quàmvis non tanto rigore aut cautelâ in his procedendum sit, sicut in impedimentis dirimentibus.

Est per se loquendo gravis obligatio denuntiandi impedimenta, Etsi occulta, Aut merè prohibentia.

Petes, quid faciendum sit contrahere volentibus, si laborent impedimento occulto, super quo sit cum eis dispensatum secretò & pro foro conscientiæ, & rogentur à Parocho, an non habeant impedimentum? Resp. eos non debere impedimentum fateri. Secùs esset, si deesset dispensatio præfata, vel certè impedimentum esset aliis quoque notum: tunc enim tenerentur fateri, vel potiùs à contractu abstinere. 40.

Occulto impedimento laborantibus qualiter respondendum ad interrogationẽ Parochi.

Delato porrò ad Parochum aliquo impedimento etiam prohibente, debet ab ipso Matrimonium suspendi, donec res discutiatur. Quæ quidem ad judicium Prælati deferenda est juxta Doctores. Intellige, si res sit dubia & graviori discussione indigeat. Si namque facilè appareat, quòd sit frivola, potest contemni. E contrà, si satis appareat esse solidam & veram, ideoque contrahere volentes desuper moniti supersedeant, non est cur molestandus sit Prælatus. Qualis verò probatio impedimẽti sufficiat, ut non permittatur Matrimonium contrahi, ex professo discutiunt Canonistæ; ex quibus plura adfert *Sanchez l. 1. d. 71.* ubi ex communi sententia tradit sufficere testem unicum, etiam ipsummet qui defert, seriò deponentem de veritate impedimenti. Quod quidem de Sponsalibus non juratis expressè habetur *c. Præterea 7. de Sponsal.* & *c. Super eo 22. de Testibus.* Quàmvis de Sponsalibus juratis secùs sentiant *Paludanus, Glossa, Panormitanus* & alii Juristæ, quibus favet *c. Præterea cit.* ubi tamen est sermo de teste allegante propriam turpitudinem.

Quid agendum Parocho, si deferatur impedimentum.

Qualis requiratur probatio impedimenti.

pitudinem. Unde de Sponsalibus juratis etiam censet *Sanchez supra* & plures alii sufficere unum testem fide dignum.

41. *Assistentia neganda est publicè petentibus, etsi defectus sit occultus.*

Est denique communis sententia Parochum debere assistentiam negare etiam publicè petentibus, etsi impedimentum sit occultum, & adferens infamiam, si fraternè moniti non desistant: tum quia Ecclesia statuit denegandum Matrimonium (quod utique solet publicè peti, & non debet nisi publicè contrahi) ob impedimentum, quod etiam unius solius testimonio cõstat: quod utique est occultum, regulariter saltem & per se: tum quia hac in parte agit in foro externo ad instar judicii, in quo habet pro sufficienti notitiâ etiam illud, quod ei clanculùm constat: tum quia maximè congruit Matrimonium hîc negari, dum est impedimentum dirimens ob gravissima incommoda. Si autem est tantùm prohibens, tunc potest sine alia infamia propalari; v.g. votum castitatis aut Religionis, aut certè cedit in damnum tertii, ut si volens contrahere sit alteri desponsatus, cui proinde ex justitia consulendum est.

42. *Quæ sit pœna assistentium Matrimonio omissis denuntiationibus contracto, ipsorumve contrahentium.*

Petes, quæ sit pœna statuta assistentibus Matrimonio non præmissis denuntiationibus? Resp. Parochum vel quemvis alium sacerdotem, qui præsumpserit hujusmodi Matrimonio assistere, incurrere suspensionem ferendæ sententiæ ab officio, sive ab actibus Ordinis & officii clericalis, per triennium, computandum scilicet, non à die delicti, sed à die latæ sententiæ. Patet ex c. *Cùm inhibitio, de Clandest. desponſ.* ubi hæc pœna statuitur contra Sacerdotes assistentes Matrimonio clandestino etiam ex defectu solarum denuntiationum. Quæ pœna non est sublata per *Concilium Tridentinum*, quod aliam novam pœnam non imposuit. Ei tamen non subjaceret Parochus assistens Matrimonio clandestino defectu testium, utpote invalido: cùm pœna c. *Cùm inhibitio* respiciat Matrimonia clandestina valida. Ipsum verò *Trident. sess. 24. c. 1. de Reform. Matrim. Parochum vel alium sacerdotem, qui cum minore testium numero, & testes qui sine Parocho vel sacerdote hujusmodi contractui interfuerint, nec non ipsos contrahentes graviter arbitrio Ordinarii puniri præcipit.* Et infrà subdit: *Quòd si quis Parochus vel alius Sacerdos ..... alterius Parochiæ sponsos sine illorum Parochi licentiâ Matrimonio conjungere aut benedicere ausus fuerit, ipso jure tamdiu suspensus maneat, quamdiu ab Ordinario ejus Parochi, qui Matrimonio interesse debebat, seu à quo benedictio suscipienda erat, absolvatur.* Prætereà ipsi contrahentes per c. *Cùm inhibitio* privantur favore concesso c. *Ex tenore, qui filii sint legitimi*, si contrahant non præviis denuntiationibus. Qui favor est iste, quòd proles essent alioquin legitimæ, quæ nascuntur ex Matrimonio in gradibus prohibitis ignoranter contracto adeòque invalido. Si tamen ipsi sic contrahentes Matrimonium faciant postea, impedimento necdum detecto, publicari, filii exinde geniti sunt habendi legitimi, etsi impedimentum postea detegatur, c. *Quod nobis, qui filii sint legitimi*; quasi nimirum fuisset Matrimonium à principio cum debita publicatione contractum. Addit *Trid. sup. c. 5.* ut si contrahentes neglexerint solemnitates requisitas in contrahendo Matrimonio, & ignoranter contraxerint intrà gradus prohibitos, spe dispensationis careant, ac si intrà illos scienter contraxissent: *non enim* (inquit Concilium) *dignus est, qui Ecclesiæ benignitatem facilè experiatur, cujus salubria præcepta temerè contempsit.* Unde petentes dispensationem deberent necessariò tale vitium in contractu Matrimonii commissum exprimere.

DISPUTATIO SEXTA.

De Impedimentis Matrimonii.

QUÆSTIO I.

De Impedimentis Matrimonii in communi.

1. *Impedimenta matrimonii, alia dirimentia, alia merè prohibentia.*

IMPEDIMENTA Matrimonii generatim sunt illa, quæ obstant, ne Matrimonium ritè celebretur. Et quidem si obstent ne Matrimonium celebretur validè, vocantur impedimenta dirimentia; si verò tantùm, ne celebretur licitè, vocantur communiter impedimenta impedientia, aut rectiùs merè prohibentia. Hujusmodi

Etiam fuerunt impedimenta in veteri Lege, & quæ.

fuere etiam in veteri Lege, ut patet *Levit.* 18. ubi vetatur Matrimonium filiorum Israël cum matre, novercâ, sorore, nepte ex filio vel filiâ, sorore privignâ, amitâ vel materterâ, item cum uxore patrui vel avunculi, cum nuru, cum uxore fratris, nisi is mortuus sit sine liberis, cum nepte privignâ, denique cum sorore uxoris, hâc superstite. Illa porrò impedimenta etiam fuisse dirimentia est exploratum *Raphaeli Aversa q. 9. sect. 1.*

2. *An vel quatenus hæc locum habeant in nova Lege.*

Saltem ipsa in Lege nova non habent locum, nisi in quantum aliqua sunt juris naturæ, vel quæ etsi essent juris divini positivi, tamen sunt ab Ecclesia resumpta ob morales congruentias. Et *Trident. sess. 24. can. 3.* agens de gradibus in Levitico expressis, dicit anathema asserenti *non posse*

Ecclesiam in nonnullis, utpote nunc juris Ecclesiastici, *dispensare*. Hoc verò modo intelligendum est, quòd *Zacharias* Papa c. *Pitacium* 30. q. 3. allegat, per modū scilicet convenientiæ, Legem Levitici de abstinendo à propria consanguinea, inde arguens quasi à fortiori, quòd *multò magis à spirituali nostri patris filiâ . . . . sub nimia districtione nos cavere convenit.*

Et *Innocentius III.* c. *Litteras. de Restit. spoliat.* procedens solùm arguendo & referendo sententias, allegat obiter Ecclesiam in gradibus jure divino prohibitis dispensare non posse, supple convenienter, ideoque non consuevisse, quia scilicet non expedit, ordinariè loquendo, etsi (ut praxis Ecclesiæ docet) interdum dispenset; & ipsam in quibusdam gradibus à Deo olim prohibitis dispensare posse, definiat *Tridentinum sup.* & quātum ad secundum gradum supponit idem *Tridentinum sup. c. 5.* Ipseque *Innocentius III.* c. *Gaudemus, de Divortiis.*

Similiter *Gregorius* Papa c. *Quædam lex* 35. q. 3. *de Conjugio consobrinorum* dicens, *Experimento didicimus ex tali conjugio sobolem non posse succrescere; & sacra Lex prohibet cognationis turpitudinem revelare*; alludit quidem ad verba Levitici, tamen solùm adduci per modum convenientiæ & exempli ad statuendum quid simile, vel etiam amplius. Aut certè nomine sacræ Legis intelligit Ecclesiasticam: cùm alioquin constet Matrimonia consobrinorum fuisse apud Judæos licita, & potiùs consanguineorum in tertio gradu; & tamen infert *Gregorius*: *Unde necesse est, ut in quarta, vel quinta generatione fidelium licenter sibi conjungantur.*

3. *Potest induhiè Ecclesia statuere impedimenta, tam dirimentia, quàm alia.*

Ecclesiam porrò posse utriusque generis impedimenta præscribere, patet ex antiqua Ecclesiæ praxi, & de dirimentibus sub anathemate definit *Trid. sess. 24. can. 4.* Ratio est: quia Matrimonium non tantùm est Sacramentum, sed etiam contractus; hic autem ita subest dispositioni reipublicæ, ut nisi conditiones ab illa præscriptæ serventur, sit illicitus vel etiam invalidus. Unde etiam posset respublica, sive
Similiter princeps quoad infideles sibi subjectos.
princeps sæcularis infidelis præscribere impedimēta Matrimonii respectu infidelium sibi subjectorum: hi enim non sunt subjecti Ecclesiæ, neque eorum Matrimonia sunt Sacramcorum. Quare id ipsum possent Principes fideles circa subditos suos infideles, si qui sint tales.

4. *An circa hos ita id possit princeps infidelis, ut adstringantur pariter fideles subjecti, incertum.*

Sed dubitatur, an princeps infidelis sic possit statuere impedimenta Matrimonii, ut adstringantur pariter fideles ei subjecti. Ratio dubitandi est, quòd etsi matrimoniū inter fideles sit Sacramentum, tamen præsuppositivè sit contractus civilis, & eatenus subdatur potestati politicæ, nisi Ecclesia reservet, reservationi autem locus esse non videatur circa infideles Ecclesiæ non subjectos. Quare sic censet *Sanchez*, *Coninck* & alii. Verùm non videtur posse negari, quin Ecclesia facere id possit saltem indirectè, sicut potest eximere fideles à potestate principum infidelium in aliis obstantibus bono & fini supernaturali: cui in præsenti proposito id expedit, tum ob Sacramenti dignitatem, tum ob uniformitatem inter Christianos. De facto autem leges sunt generales, quibus Ecclesia indefinitè Christianos in causa matrimoniali eximit à legibus civilibus. Ideoque sic censet *Dicastillo d. 7. dub. 1. Diana* & alii. Res tamen incerta est, & hoc tempore non nata asuvenire.

5. *Certum verò id de facto non posse principes Christianos.*

Illud certum est Ecclesiam sibi reservasse de facto hanc potestatem quoad principes Christianos; ut ipsa Ecclesiæ, principum & populorum praxis apertè docet. Et colligitur ex c. *Tuam, de Ordine Cognit.* Et c. 1. *de Consang. & affinit.* Immo *Basilius Pontius*, *Aversa* & alii censent id oriri ex
An vi juris divini.
jure divino, ipsâque institutione Sacramenti, seu elevatione Matrimonii ad dignitatem Sacramenti. Sed nullatenus sufficiēter id probant. Et alioquin Christus elevando Matrimonium ad statum Sacramenti, reliquit ipsum contractum invariatum; & hâc in parte potuisset specialiter invariatum relinquere; non constat autem, quòd non reliquerit. Quare sicut materia & artificium calicis consecrati subjacet humanis permutationibus non obstante consecratione: sic contractus matrimonialis subjacere posset dispositioni politicæ non obstante annexâ ratione Sacramenti.

6. *Quid hi de facto possint.*

Id itaque firmum maneat, & sufficiens, quòd principes nil possint hîc citra voluntatem Ecclesiæ; & Canonibus esse standum, si leges contradicerent. Nil quoque eos posse circa ipsum Matrimonium ultra statuta ab Ecclesia. Posse tamen pœnis suis roborare leges Ecclesiæ, & de hujus assensu similia statuta facere. Posse insuper leges condere de quibusdam rebus merè temporalibus annexis Matrimonio, & non concernentibus ipsius vim aut substantiam: utpote de dote, de donationibus inter virum & mulierem, de sponsalitia largitate, & similibus: ut omnes fatentur.

7. *Quid possint Episcopi.*

Impedimenta porrò pro tota Ecclesia statuere potest Pontifex. Episcopis quoque non est respectivè ad suas diœceses hæc potestas adempta, sive ex natura rei, sive ex jure divino, sive etiam ex jure scripto, quod extet saltem in Corpore juris; sed consuetudine universali & longævà. Alioquin reperiuntur de facto varia impedimenta statuta in Conciliis particularibus, quæ Ecclesia universalis tandem acceptavit. De facto etiam posset Episcopus, aut etiam inferiores curam animarum habentes in casu speciali ob scandalum v. g. vel difficultatem motam de Impedimento, interdicere aliquibus, ne simul contrahant; non tamen irritando Matrimonium secùs attentatum.

Possunt

8. *Potest consuetudo impedimenta inducere.*

An similiter abrogare?

Possunt insuper induci impedimenta per consuetudinem, utì aliæ leges, etiam irritantes; & supponitur c. 1. *De Cognat. spirit.* Et clariùs c. *Super eo. eod. tit.* Et rursum c. *Quod dilectio, de Consanguinit.* An similiter possent consuetudine abrogari, dubitari posset. Affirmat *Sanchez, Pontius, Coninck* & quidam alii: tum quia ipse Pontifex potest ea abrogare per legem expressam, & de facto interdum nonnulla abrogavit: tum quia consuetudo potest ea introducere, adeòque & abrogare: per quas enim causas res nascitur, etiam dissolvitur. Recepta nihilominus Doctorum sententia id negat ex c. *Quod super his, de Consanguinit.* ubì decidìtur non valere Matrimonium contractum in gradibus prohibitis, *non obstante consuetudine, quæ dicenda est potiùs corruptela*: cùm enim tota vis consuetudinis præcisè sit à voluntate Papæ, non plùs, quàm is velit, valere potest: non censetur autem voluisse, ut valeat, quando ipse eam reprobat, & corruptelam aut simili modo vocat. Nisi dein eam sciens verbo aut facto approbet: tunc enim de novo vult, ut valeat. Opinio nihilominus *Sanchez* potest probabiliter sustineri ob generalem dispositionem *cap. fin. de Consuetud.* ubì sermo est de consuetudine rationabili, qualis in ordine ad abrogationem alicujus impedimenti esse ita posset, ut rationabiliter illud ipse Legislator abrogaret per speciale edictum, & consequenter idem rationabiliter fieret vi consuetudinis per generalem Juris dispositionem. Unde ipse Innocentius III. impedimentum consanguinitatis sine corruptela Ecclesiasticæ disciplinæ reduxit ad quartum gradum. Consuetudo autem, quam c. *Quod super his, de Consanguin.* corruptelam vocat, de ea quæ needum erat satis vulgò & diu recepta, sed obscura & aliquorum tantùm, posset intelligi: prout satis insinuatur in principio Epistolæ decretalis, quod habetur adjunctum in exemplaribus Plantinianis. Ut proinde fuerit abusus & corruptela legis vigentis de non contrahendo intrà gradus prohibitos: cui Pontifex obviare intendit cavendo, ne hujusmodi abusus toleretur. Cum quo consistit, ut longevitate & continuitate, communique accedente diuque tolerato consensu fiat consuetudo ipsa rationabilis & præscripta, cui consensum Principis personalem, immo legalem congruat esse conformem.

9. *An possit Pontifex particulares personas inhabilitare ad certum aut quodvis matrimonium.*

Petes, an possit Pontifex statuere in casu & personâ privatâ impedimentum, quò minùs cum alia certa persona Matrimonium validè contrahat? Resp. Aff. dum adest justa causa, v. g. speciale delictum talium personarum, grave scandalum vel damnum ex tali Matrimonio oriturum. Sicut enim Ecclesia justè illis interdicit, ne Matrimonium inter se contrahant, cur similiter non possit eosdem ad illud inhabilitare? Unde etiam referuntur aliqui casus, in quibus Papa id fecerit. Immò posset esse casus, quo alicui justè penitùs inhiberetur quodvis Matrimonium, etiam cum inhabilitate. Sicut enim ob delictum imponitur pœna capitis, perpetuæ servitutis, exilii, aut carceris, & variæ pœnæ inhabilitatis ad alios actus: cur non possit imponi pœna inhabilitatis ad Matrimonium? Et ita refert *Alex. de Nevo* in c. *Tuas, de Sponsa duorum* id factum fuisse ab Urbano V. adversùs Bernabonem Vicecomitem dominum Mediolanensem, ejusque filios Ecclesiæ rebelles.

10. *Seclusâ causâ rationabili impedimenta statuuntur illicitè,*

imò etiam invalidè.

Ad statuenda porrò impedimenta legitima Matrimonii requiritur rationabilis causa. Unde graviter peccaret Pontifex si sine justa causa statuens impedimenta, utì alias leges graves, & specialiter in hac materia restringendo libertatem Matrimonii. Immo juxta Doctores communiter contra paucos invalidè ea statueret sine causa convenienti, utì & alias leges, & specialiter in hac materia. Non est tamen subditis integrum judicare de sufficientia causæ; sed regulariter pro ea est præsumendū. Et aliqua fuisse sine justa causa in Ecclesia statuta, non nisi temerè cogitaretur: cùm sit res tanta & tam publica. Quamquam non omnes causæ sint æquè urgentes: & quædam potiùs suadeant quàm necessitent: & ob novas causas, subinde etiam ex abusibus emergentes, aut alias subinde convenienter aliqua impedimenta postmodum Ecclesia restrinxerit. Immo etiam dū condebantur aliqua, poterant esse rationes pro & contrà sufficientes ad statuenda, & ad non statuenda seu tollenda: sicut plerumque in rebus moralibus seu politicis sunt rationes pro & contra.

QUÆSTIO II.

De Impedimentis impedientibus seu merè prohibentibus.

11. *Duodecim impedimenta merè prohibentia versibus expressa.*

IMPEDIMENTA merè prohibentia ulim erant duodecim, & exprimuntur his Versibus:

Ecclesiæ vetitum, nec non tempus feriatum,
Atque Catechismus, sponsalia, jungito votum,
Incestus, raptus sponsatæ, mors mulieris,
Susceptus propriæ sobolis, mors presbyteralis,
Vel si pœniteat solemniter, aut monialem
Accipias: prohibent hæc conjugium sociandum.

Ex his quinque priora oriuntur sine crimine sive culpâ, septem autem posteriora ex crimine personæ per modum pœnæ.

12. *Ecclesiæ vetitum quid?*

Primum est Ecclesiæ vetitum seu Interdictum, quando scilicet Prælatus, aut alius justè

juſtè alicui prohibet nuptias ad tempus; v. g. ſi dubitetur de impedimento, an hoc ſubſit, ut interim de illo inquiratur. Quæ prohibitio cùm ſit de re gravi, obligat ſub mortali.

Eò ſpectat excommunicatio,

Huc etiam ſpectat excommunicatio, quâ excommunicatus arcetur ab uſu omnium Sacramentorum. Deinde Nonnulli huc referunt tempus interdicti Eccleſiaſtici (quod eſt unum ex cenſuris) quo volunt eſſe illicitum inire Matrimonium, ut *Suarez*, *Prepoſitus* & alii. Sed Doctores communiùs hoc negant, modo omittatur benedictio, quæ tunc ſemper eſt illicita. Vide quæ diximus *Parte 2. Tract. 3. d. 6. de Cenſuris q. 4. num. 92.* & *Sanchez l. 7. d. 8.*

Non tempus interdicti.

13\. *Tempus feriatũ quodnam ſit*

Secundum eſt Tempus feriatum. De quo ita *Rituale Romanum Tit. de Sacram. Matr. Poſtremò meminerint Parochi, à Dominica prima Adventûs uſque ad diem Epiphaniæ, & à feria quarta Cinerum uſque ad Octavam Paſchæ incluſivè, ſolemnitates nuptiarum prohibitas eſſe; ut nuptias benedicere, ſpõſam traducere, nuptialia celebrare convivia. Matrimonium autem omni tempore contrahi poteſt.* De ſolis etiam ſolemnibus nuptiis ſive nuptiarum ſolemnitatibus loquitur *Paſtorale Mechlinienſe Tit. de Ritu ac formâ celebrandi ſponſalia*, & *Tridentinum ſeſſ. 24. c. 10.* ubi quoque veterem rigorem nonnihil remiſit. Plura enim olim tempora erant, quibus nuptiarum ſolemnia interdicebantur c. *Capellanus, de feriis.* c. *Non oportet 1. & 2.* c. *Non licet.* c. *Nec uxorem 33. quæſt. 4.*

Non Matrimonium, ſed hujus ſolemnitates tunc inhibentur.

14\. *Quæ praxis Provinciæ Mechlinienſis,*

Solet nihilominus in Provincia Mechlinienſi recurri ad Ordinarium, qui ex legitima cauſa ad Matrimonium tempore clauſo contrahendum admittat, cavendo adhuc à ſolemnitatibus conviviorum nuptialium, choreis, ſponſarum publicis traductionibus & ſimilibus: ut ordinat *Synodus Mechlinienſis II.* (quam, Sedes Apoſtolica approbavit) *Tit. 10. c. 8.* idque ideo, quòd (ut notat *Zypæus in Anal. jur. Pont. novi l. 4. Tit. de Matrim. Contracto contra Interd. Eccleſ.*) in his ditionibus ſemper benedicantur nuptiæ eodem tempore quo contrahuntur (quod tamen non eſt neceſſarium) & benedictiones nuptiarum tamquam ſolemnia earum prædicto tempore à *Tridentino ſuprà* inhibeantur. Immo *Sanchez l. 7. d. 7. num. 18.* & alii docent iſto tempore ſolam benedictionem inhiberi ſub mortali. Fundatque ſe *Sanchez* in conſuetudine. Quæ tamen non apparet recepta ubique locorum, ſaltem in his ditionibus.

An ſola benedictio tũc ſit graviter inhibita,

Addit *Zypæus ſuprà* contra hanc temporum inhibitionem, veluti factam à ſuperiore, non poſſe Epiſcopum jure ordinario diſpenſare, tamen conſuetudinem hîc paſſim ſecùs obtinere. Immo hanc diſpenſationem apertè ſupponit *Synodus Mechlinienſis ſuprà* eſſe penes Epiſcopum. *Sanchez* tamen *l. 7. d. 7. num. 6.* & alii putant illam non competere Epiſcopis per ſe, ſed tantùm in caſu urgenti, ubi non eſſet recurſus ad Pontificem.

An facultas diſpenſandi ſit penes Epiſcopum.

Tertium eſt, quod oritur ex Catechiſmo, ſeu quadam inſtructione, quæ ſolet Baptiſmo præmitti: dum enim quis tenet aliquem in Catechiſmo nomine illius reſpondendo ſacerdoti interroganti, an credat &c. talis contrahit ſimile impedimentum, ſed impediens tantùm, quale dirimens contrahit is, qui ſuſcipit aliquem ex ſacro fonte, ut habetur c. *Per Catechiſmum, de Cognat. ſpirit. in 6.* & alibi: tamen *Ovandus, Sa, Pontius, Petrus & Bartholomæus Ledeſma, Sãchez, ſuprà d. 10. n. 12.* & plures alii probabiliter docent hoc impedimentum nunc eſſe ſublatũ per *Trid. ſeſſ. 24. c. 2. de Reform. Matr.* ubi poſt deſignatas perſonas, inter quas deinceps contraheretur cognatio ſpiritualis concludit: *Omnibus inter alias perſonas hujus ſpiritualis cognationis impedimentis omnino ſublatis.* Quàmvis autem ibi principaliter ſit ſermo de impedimento dirimente, non vetat tamen, ſed ſuadet favor ampliandus, quòd verba ſumantur in tota ſua generalitate, aut certè dicta de impedimento dirimente cenſeantur eminenter ſeu virtualiter dicta, etiam de prohibente tantùm. Quemadmodum oppoſitum ſentientes non gravatè concederent *Tridentinum* ibi ſaltem à fortiori hoc impedimentum Catechiſmi (quod olim ad plures perſonas extendebatur, ſicut cognatio dirimẽs ex Baptiſmo) fuiſſe reſtrictum ad eaſdem perſonas, ad quas cognatio ſpiritualis dirimens, quantumvis contendant de hac ſola *Tridentinum* loqui. Accedit, quòd ita referatur declaraſſe S. Congregatio, ut teſtatur *Pontius l. 6. c. 11.* Unde etiam hoc impedimentum ampliùs à nemine curari, nec deſuper inquiſitio fieri videtur. 15. *Impedimentum Catechiſmi quid?* *An ſit ſublatum per Tridentinum.*

Quartum ſunt Sponſalia, quamdiu enim hæc non ſolvuntur obligant ex natura rei ſub mortali, ne matrimonium cum alia contrahatur, ut patet. 16. *Impedimentum Sponſalium eſt juris naturæ.*

Quintum eſt Votum ſimplex (idem eſt de juramento) religionis vel caſtitatis perpetuæ, vel ſuſceptionis Ordinis ſacri, vel non ineundi Matrimonium: qui enim tale votum emiſit, Matrimonium contrahere prohibetur: nam contrahendo vel violaret votum, vel poneret ſe in ſtatu cum obſervantia voti incompoſſibili. *Votum quale impediat Matrimonium.*

Eſt tamen inter hæc vota notanda quædam differentia: nam qui contrahit matrimonium emiſſo voto non contrahendi, peccat quidem in ipſa contractione, poſtmodùm tamen poteſt petere & reddere debitum: eò quòd votum illud ſe tantùm extenderet ad abſtinendum ab actione cõtractiva Matrimonii. Similiter qui vovit ſuſcipere Ordinem ſacrum, peccat contrahendo, quatenus facit ſe inidoneum ad ſuſceptionem Ordinis ſacri: cùm tamen ultra 17. *Differentia inter votum non nubendi, Ordinis ſacri, Caſtitatis & Religionis.*

ultra non videatur se obligasse, potest petere & reddere debitum, donec Matrimonio dissoluto, vel aliàs fiat ei integrum suscipere Ordinem. Qui verò vovit castitatem, non tantùm peccat contrahendo, sed insuper obligatur numquam petere debitum (nisi cum ipso in hoc dispensetur ab habente potestatem) ut sic votum servet, quantum est sibi possibile: quia tamen per votum non potuit juri alterius præjudicare, tenetur petenti debitum reddere etiam primâ vice, quando & sicuti teneretur non ligatus voto. Vide *Lessium l. 2. de Justitia c. 41. dub. 6.* Qui denique vovit ingredi Religionem, manet obligatus usque ad consummationem, nec potest sub mortali consummare, sive petendo debitum, sive reddendo; eò quòd per consummationem faciat impletionem voti sibi impossibilem. Positâ tamen consummatione, cùm impletio voti sit ei facta impossibilis, potest ulteriùs debitum reddere & petere, donec conjuge moriente aut adulterante vel consentiente in ingressum Religionis, ipse votum suum debitè executioni mandet.

18. *Quinque impedimenta orta ex crimine,* Præterea sunt varia crimina, ob quæ in pœnam interdicebatur criminoso per Canones antiquos quodvis Matrimonium. Quæ crimina, saltem ut plurimùm, erant talia, ut cederent in injuriam seu præjudicium Matrimonii, quibus projnde proportionata videbatur hujusmodi pœna. *Primum, Incestus, & qualis.* Primum erat incestus scienter commissus cum affine, aut cum illa, cum qua intercedebat publica honestas, quamdiu complex vivebat, aut etiam juxta plures incestus cum propria consanguinea. Quod postremum tamen negat *D. Thomas. Sanchez, Bonacina* & plures alii, eò quòd hic incestus sit potiùs injuriosus naturæ, quàm Matrimonio; Controversia etiam est inter Doctores, ad quos gradus hoc impedimentum extendebatur.

19. *Secundum, raptus sponsæ alienæ.* Secundum, raptus sponsæ alienæ ipsâ vel sponso invito: dignus enim erat arceri à quovis Matrimonio, qui alienum perturbabat. Per Sponsam intelligit *Sanchez, Coninck, & Pontius* uxorem seu jam nuptam. *An solùm jam nupta.* At conformiùs textui *c. Statutum 27. q. 2.* intelligitur etiam sponsa de futuro; in qua similiter concurrit ratio prætacta. Immo in textu citato est specialiter sermo de sponsa de futuro.

20. *Tertium, Uxoricidium.* Tertium, occisio injusta propriæ uxoris: meritò enim à quovis conjugio arcebatur, qui sic in proprium deliqnerat. Idem est juxta plures, si mulier occidat virum *An similiter Viricidium?* ex paritate juris, & exemplo impedimenti dirimentis, ac unitate rationum, quæ assignantur in jure, ac denique correlatione inter virum & uxorem. Multi tamen contradicunt cum *Zoesio l. 4. Tit. 26. num. 7.* eò quòd cap. *Interfectores, c. Quicumque, c. Admonente 33. q. 2.* tantùm loquantur de viro occidente uxorem, hâc ratione, quòd promiores sint & audaciores viri ad cædem uxorum, quam è diverso uxores ad cædem maritorum. Ut illi sint magìs reprimendi, & cessante rationis paritate, textus ex argumento correlativorum non sint extendendi in odiosis & pœnalibus. Verumtamen priori sententiæ plurimùm favet *cap. 1. de Divortiis, & cap. Si quis viventis 31. quæst. 1.*

Quartum, susceptio propriæ prolis defunctæ facta ex industria ad se eximendum à debito conjugali. Quintum, occisio injusta presbyteri. Sextum, publica seu solemnis pœnitentia, saltem eâ durante. Abstinere enim à Matrimonio erat pars quædam publicæ pœnitentiæ. Septimum, contractus Matrimonii cum Moniali scienter initus. 21. *Quatuor reliqua recensentur.*

Verùm hæc impedimenta ex crimine non obligare, ubi tolerantibus Prælatis contraria consuetudo invaluit, docent Varii; seu ubi de consuetudine abrogante constat, ut loquuntur alii. Immo simpliciter & absolutè asserunt *Navarrus, Sanchez, Pontius, Coninck, Diana* & alii passim esse abrogata per consuetudinem de consensu seu connivêtia Ecclesiæ. Constat enim de usu, quo rei similium criminum nec abstinent à Matrimonio, nec dispensationem petunt ipsi vel alii pro ipsis: neque de illis sunt soliciti prælati aut curam animarum gerentes. Jus Canonicum quoque reprobans consuetudinem contrariam legi impedimentorum, loquitur de solis dirimentibus. Adde etiam olim fortè non aliter obligasse, quàm crimine existente publico & notorio, præsertim incestûs, vel in judicio probabili, aut insuper per sententiam judicis declaraто, præsertim presbytericidio, prout Nonnulli diversimodè docuerunt. Denique dum ea impedimenta vigerent, creditur adhuc fuisse penes Episcopum dispensandi potestatem. 22. *An impedimenta ex crimine adhuc sint in vigore.*

Meritò porrò his impedimentis annumerari posset impedimentum hæresis, quo impeditur Catholicus contrahere cum hæretico; etsi Matrimonium non dirimatur. De quo tamen postea, cùm de disparitate cultûs, communem secuti methodum, agemus. *Prædictis meritò annumeratur hæresis.*

QUÆSTIO III.

De Impedimentis dirimentibus in Communi.

IMPEDIMENTA dirimentia, quæ scilicet impediunt, quo minùs Matrimoniũ sit validum, uti Ecclesia cõstituere potuit, sic in iis constituendis ipsam non errasse definit *Trid. sess. 24. can. 4.* 23. *In statuendis impedimentis dirimentibus Ecclesia non erravit.*

Primò itaque horum efficacia locum habet indu-

Locum habent etiam in ignorantibus. bet indubiè etiam in ignorantibus: qui si cum impedimento dirimente ignorato Matrimonium cõtrahant, invalidè contrahunt, etsi ob bonam fidem excusentur interim à culpa. Nam nullitas Matrimonii incurritur ab eis tamquam effectus inhabilitatis, quæ contrahitur etiam non cognita.

24. *An validè contrahant erroneè existimantes impedimẽtum?* E contrà verò si verè quidem impedimentum non subsit, tamen erroneè contrahentibus adesse putetur, adhuc validum fore Matrimonium censent varii: at negant alii. Et quidem si omnino certò sibi persuadeant subesse impedimentum dirimens, & vim illius probè norint, non apparet, qualiter practicè possit in talibus adesse seria contrahendi intentio; quæ non versatur circa id quod certò putatur impossibile. Quia tamen fieri potest, ut falsò putantes se esse v.g. consanguineos, aliqualiter suspicentur contingere posse, ut non sit gradus tam propinquus qui dirimat; vel ut putantes v.g. priorem conjugem vivere, cogitent posse fieri, ut obierit; vel sanè vim impedimenti dirimentis non penetrent: hinc possent tales habere intentionem sufficientem, contrahendi scilicet si & quantum possunt, seu faciendi quidquid possunt.

25. *An vel qualiter locum habeant etiam in periculo vitæ?* Secundò locum habet impedimentorum dirimentium efficacia etiam cum periculo vitæ, quantum ad hoc, ut ne tunc quidem valeat contractus Matrimonii v.g. post votum solemne vel Ordinem sacrum, aut inter consanguineos &c. Per hoc enim non redditur ablata potestas contrahendi. Estque hæc communis Doctorum sententia; quam sensus & usus Ecclesiæ confirmat.

Si quis tamen gravi metu compellatur cum impedimento dirimente jure Ecclesiastico contrahere excusatur à mortali, si non intendat consummare (quod ne quidem metu mortis liceret) nec sit de hoc periculum, neque etiam intendat conficere Sacramentum. Ita *Sanchez l.7.d.5.n.4. Coninck* & alii: quia lex irritans non videtur tam rigidè prohibere talem contractum, ut non liceat in tali periculo citra mortale inire illum fictè, vel etiam seriò eo modo quo potest.

26. *An contrahentes cum impedimẽto dirimente graviter peccent, & qualiter?* Aliàs contrahentes cum impedimento dirimente graviter peccant, juxta omnes Doctores: quia in re magni momenti contraveniunt præcepto juris naturalis, vel divini, aut saltem Ecclesiastici. Etsi enim possit dari lex irritans, non prohibens: tamen in præsenti ob indecentiam facti, ipsum irritatur, adeòque prohibetur. Et consuetudo optima legum interpres sic mentem Ecclesiæ clarè interpretatur. Unde & vocantur in jure gradus prohibiti, in quibus scilicet prohibetur Matrimonium, etsi simul irritetur. Deinde in plerisque etiam prohibetur specialiter ipsa copula seu usus: ergo similiter ipse contractus. Immo si intendant Matrimonium sic contractum cõsummare, aut exponant se periculo consummandi, ultra peccatum inobedientiæ, committunt aliud contra castitatem; & quidem speciale, si copula seu consummatio sit specialiter mala vel prohibita sic impeditis, v.g. consanguineis; & si intendant conficere Sacramentum, peccant insuper contra religionem. Ubi etiam considerandum est non unicum tantùm peccatum, puta volitionis semel v.g. consummandi, sed potiùs multiplex, saltem virtualiter, contra castitatem, quatenus volunt expressè vel tacitè in statu quasi continuo peccati perseverare, sicut qui proponeret vivere in concubinatu.

Petes, An copula fornicaria eorum, inter quos est impedimentum dirimens, habeat specialem malitiam? Resp. Aff. quoad pleraque impedimenta. Nam ex voto solemni & ligamine oritur in copula ex natura rei circumstantia sacrilegii vel adulterii. Similiter ex Ordine sacro oritur in copula circumstantia sacrilegii, sive ex voto, sive ex Ecclesiæ præcepto. Idem est in impedimento affinitatis, cognationis etiam spiritualis aut legalis, publicæ honestatis: nam ista impedimenta sunt inducta ob specialem indecentiam ipsius copulæ inter taliter impeditos, quæ fit exinde incestuosa. Similiter copula habita inter impotentes videtur esse distinctæ malitiæ, quæ reducitur ad peccatum contra naturam: etsi de hoc quidam dubitent. Plurimi idem tenent de disparitate cultûs, ut si v.g. Christianus fornicetur cum infideli: cùm etiam in tali copula videatur indecentia, ob quam Ecclesia inter tales Matrimonium irritavit. Vide *Coninck disp.30.n.21.* ubi addit talem copulam esse contra virtutem religionis. Quando tamen inhabilitas ad Matrimoniũ non est inducta ob peculiarem inordinationem quæ est in copula, sed ob aliã causam, v.g. in pœnam criminis, vel ob ignorãtiam aut metum, est simplex fornicatio; ut cùm est impedimentum criminis vel raptûs, vel metûs, vel erroris personæ: nisi quòd possit adesse circumstantia specialis injustitiæ, si quis vi vel metu aut dolo alteram inducat ab copulam. 27. *An vel quãdo in copula habita inter sic impeditos sit malitia specialis.*

Tertiò manifestum est, contrahentes cum impedimento, eo cognito debere separari ab usu Matrimonii: immo ob morale periculum carnalis commercii, etiam quoad habitationem, per se loquendo, seu quantum fieri potest. Et quidem interdum non erit magnum incommodum detegere parti impedimentum, v.g. vitam prioris conjugis, quæ putabatur mortua. 28. *Detecto post initum cõtractum impedimento, facienda separatio.*

Sed gravis est difficultas in casu, quo unus solus impedimentum post contractum Matrimonium detegit, aut illius antea conscius contraxit, nec potest absque summa infamia illud manifestare comparti, aut non absque alio magno periculo separari vel debitum negare; aut quando ob defectum probationis compellitur ab Ecclesiæ 29. *Nec ullo casu licebit cõscio debitum reddere, etsi pars sit in bona fide, aut Ecclesia urgeat per cẽsuras.*

Prælatis

præiatis reddere debitum. Quo casu certum est conscium impedimenti non posse reddere debitum, donec interim impetretur dispensatio; ne quidem dum impedimentum est juris Ecclesiastici, & Judex cogit ad reddendum debitum. Ita enim expressè declarat *Innocentius III.* c. *Inquisitioni* 44. *de sent. Excomm.* ubi in casu, quo alter conjugum pro certo scit impedimentum conjugii, propter quod sine mortali peccato non valeat carnale commercium exercere, quàmvis illud apud Ecclesiam probare non possit; respondet eum debere potiùs excommunicationis sententiam humiliter sustinere, quàm per carnale commercium peccatum operari mortale. Idem habetur c. *Litteras, de Restit. spoliat.*

Patet ex Iure.

Et ratione. Ratio est: quia fornicatio numquam licet. Neq; tūc est debitum, sed crimen; quod nequidem ob jacturam vitæ est admittendum. Putat quidem pars nescia se habere jus petendi, sed ipsam verè illud non habere, constat parti impedimenti consciæ. Non fit etiam inter impedimenta in jure distinctio. Quare etsi sit Ecclesiasticum, non censetur Ecclesia per talem Prælatum dispensare, sed hîc proceditur per allegata & probata, supponendo, non faciendo Matrimonium valere. Unde si postea impedimentum detegeretur, Ecclesia eos separaret, & liberos declararet. Censura autem tunc non ligat innocentem in foro conscientiæ, & coram Deo non tenet; sed solùm in externis deberet se talis gerere pro excommunicatu ad vitandum scandalum & majora alia incommoda. Qualiter porrò in reliquo sit tali casu procedendum, attentis circumstantiis prudens judicabit. Promptius autem erit, quando impedimentum est juris Ecclesiastici ac dispensabile, procurare dispensationem, vitatâ interim alio prætextu copulâ, ac post dispensationem renovare Matrimonium. Aliàs interdum expediet fuga, ingressus in Religionem, procuratio divortii alio titulo, si adsit, &c.

30. Quartò ad revalidādum Matrimonium ratione impedimenti invalidè contractum, certum est non sufficere solam ablationem impedimenti, sed adhibendum esse novum consensum: adeò ut in hoc etiā nequeat Papa dispensare. Prior enim consensus, utpote inter personas tunc inhabiles, nullius erat valoris, nec poterat umquam virtute illius perfici Matrimonium, adeòque post habilitationem debet poni consensus perficiens Matrimonium. Est etiam satis certum, & apud Doctores communiter exploratum, non sufficere novum consensum unius tantùm conjugis, qui impedimenti est conscius, sed requiri utriusque jam habilis effecti: antea enim erat consensus utriusque omnino nullus, utpote qui erat inter inhabiles, & utrimque acceptatio ac traditio personarum inhabilium. Quare non est, cur unius potiùs, quàm alterius consensus foret renovandus. Certum insuper est, non sufficere solum internum consensum, sed debere exteriùs exprimi, seu requiri novam expressionem consensûs: nam totus antecedens contractus erat nullus, etiam quoad actum externum.

Matrimonium sic cōtractum debet sublato impedimento revalidari novo consensu utriusque.

Sed controversia est, an uterque debeat fieri conscius nullitatis Matrimonii sive impedimenti præcedentis, an verò sufficiat impedimento sublato conjuges denuò consentire seque tractare ut conjuges? Postremum sufficere asserit *Caetanus, Sotus, Corduba, Bartholomeus & Petrus Ledesma, Henriquez, Rodriguez* & alii: eò quòd sublato impedimento sint personæ ad contrahendum habiles, adeòque si de facto verè consensum adhibeant, is erit legitimus; & consequenter ipse contractus matrimonialis in hujusmodi consensu expresso perficitur. Idque plures ex iis Doctoribus asserunt, etsi conjux ignarus impedimenti sit ita dispositus, ut agnitâ veritate nullatenus consentiret. Varii quoque huic sententiæ contradicentes eam saltem admittunt esse probabilem in praxi in casu urgentis necessitatis, dum scilicet ex detecta Matrimonii nullitate gravissima sequerentur inconvenientia. 31.

Iuxta nonnullos scientia nullitatis non requiritur.

Verùm recepta hodie apud Doctores opinio (pro qua refertur *Scotus dist.* 35. *q.* 1. *n.* 5. *Richardus, Adrianus, Navarrus, Sanchez, Pontius, Coninck* & plurimi alii) requirit utrique cōjugi aliquo modo notificari nullitatem Matrimonii: eò quòd alioquin inscius nullitatis per suum novum consensum tantùm intendat confirmare contractum priùs factum, cumque præstare vi existimationis, quā credit illum valuisse & valere: qui proinde si non valuerit, tali confirmatione non revalidatur: cùm tantùm approbetur quod factum erat, & prout factum fuisse apprehenditur: quod manifestè apparet non sufficere. Immo cum tali cōsensu potest stare actualis intentio nequaquam tunc contrahendi, si prius Matrimonium foret nullum: adeòque procedit ex præsumptione falsâ de valore matrimonii & jure per illud acquisito, non autem ex intentione denuò contrahendi sive efficiendi Matrimonium: quæ utique est necessaria, nec locum habet in eo, qui sic credit Matrimonium esse dudum factum, ut de ejus nullitate nequidem suspicionem habeat. Quòd si tamen hanc, vel dubium aliquod haberet, posset omnino velle denuò contrahere casu quo contractus fuerit nullus. 32.

Contrarium est hodie apud DD. communes receptum.

Et hanc quidem posteriorem opinionem omnino veram existimo, cum ea tamen limitatione, quòd absolutè posset restaurari contractus etiam ab omnino conscio nullitatis, si sub conditione consensum sic exprimat, quòd etiamsi non valeret Matrimonium antea factum, velit nunc de novo facere. Neque video ullam 33.

Quod tamen ampliatur cum quadam limitatione seu declaratione.

ullam de hoc dubitandi rationem. Oportet tamen, ut hic novus conscius sit de præsenti, adeòque non solùm quis dicat, Si non esset Matrimonium, vellem de novo contrahere; sed ut dicat, se tunc contrahere seu accipere alterum in conjugem. Hoc autem sufficit, etiamsi quis foret ita dispositus, ut si sciret nullitatem, haberet voluntatem non contrahendi. Itaque in hujusmodi casu perplexo conscius nullitatis studeat obtinere consensum conditionatum, rogans compartem, ut postquam quasi in signum amoris ei dixit, etsi necdum essem conjugatus seu Matrimonium nullum esset, vellem te habere in conjugem & ex nunc volo seu accipio; compars in signū amoris reciproci illud ipsum respondeat. Aliàs nullatenus potest conscius nullitatis admittere copulam, quantumvis compars inscia eam urgeat: copula namque non est sufficiens signum novi affectûs maritalis seu novi consensûs. Et hoc modo posset conciliari utraque opinio præallegata.

An autem Matrimonium ratione impedimenti invalidi post Tridentinum restaurari queat sine præsentia parochi & testium, quando impedimentum est occultum. dictum est *d 5. quæst. 3.*

34. *Impedimenta dirimentia carmine expressa recensentur.* Impedimenta porrò dirimentia sunt jure antiquo duodecim his versibus comprehensa:

Error, Conditio, Votum, Cognatio, Crimen,
Cultûs disparitas, Vis, Ordo, Ligamen, Honestas,
Si sis affinis, Si fortè coire nequibis.
Hæc socianda vetant connubia, facta retractant.

Quibus *Tridentinum* addidit raptum; qui tamen potest comprehendi nomine criminis generaliter accepto. Aliqui etiam addunt absentiam parochi & testium, quæ ex *Tridentino* irritat Matrimonium. Ob quæ adjungi possent hi versus:

Si Parochi & duplicis desit præsentia testis,
Raptave sit mulier, nec parti reddita tutæ.

De his impedimentis in particulari varia restant dicenda: præterquam de Vi seu impedimento metûs, item de impedimento ligaminis seu vinculi matrimonialis, de defectu parochi & testium: de quibus in superioribus disputationibus sufficienter actum est: ac denique excepto impedimento Ordinis sacri, de quo actum *Tract. prac. disp. ult.*

QUÆSTIO IV.

De Impedimento Erroris & Conditionis servilis.

DICO I. Error personæ (quo videlicet contrahens putat aliam esse personam cum qua contrahit, quàm reverà est, quique est substantialis) irritat Matrimonium jure naturæ. Ita communiter Doctores. Ratio est, quòd personæ sint substantiale seu primarium objectum hujus contractûs; circa quod si sit error, deficit consensus substantialis, adeòque ipse contractus, jure naturæ. Eadem nullitas statuitur seu declaratur jure positivo, c. *Tua nos, de Sponsal.* Nec juvat, quòd error sit vincibilis: quia non agitur de incurrenda culpa, sed de validando Matrimonio; ad quod per se requiritur explicitus & formalis consensus, quem tollit error etiam alioquin vincibilis. Quod verum est, etsi quis sit ità dispositus habitualiter, ut etsi sciret esse aliam personam, equidem contraheret: qui dicitur error concomitans & à Juristis error non dans causam contractui. Etsi enim error iste non reddat actum contrarium voluntati, tamen reddit non voluntarium, seu non procedentem ex voluntate circa tale objectum: cùm tamen consensus conjugalis debeat esse positivè voluntarius cum tali persona. Dispositio autem habitualis hîc & nunc non influit in actum. 35. *Error personæ irritat jure naturæ Matrimonium,* *Etsi sit vincibilis,* *Vel concomitans,*

Nec obstat Conclusioni exemplum Jacob & Liæ: quia Jacob non contraxit cum Lia validè, nisi postquam detecto errore personæ, ratificavit, compassus Liæ jam defloratæ, per ignorantiam ex parte Jacob invincibilem, qui Liam dolosè substitutam putavit bonâ fide esse Rachelem, deceptus per hoc, quòd sponsæ pudoris gratiâ velatæ solerent introduci ad suos maritos. Similiter non obstat exemplum benedictionis Isaac, quæ vel fuit directa ad filium præsentem quicumque esset, vel fuit detecto errore confirmata à patre ex divina revelatione in mirabili illo stupore acceptâ. Denique non obstat exemplum aliorum contractuum: nam & hos quidem vitiat error substantialis, sed in eis, uti & in aliis Sacramentis, error personæ potest esse sive est accidentalis; secùs quàm in Matrimonio, in quo ob specialem rationem illius, consensus censetur determinatè ferri in hanc singularem personam, & corpus tradi pro tali singulari corpore. 36. *Neque obstat exemplum Jacob & Liæ,* *Aut benedictionis Isaac,* *Aut aliorum contractuum vel Sacramentorum.*

DICO II. Error qualitatis personæ, qui & accidentalis vocatur (qualis est v.g. si quæ 37. *Error qualitatis per-*

sona non dirimit matrimonium ex natura rei per se loquendo.

si quæ putabatur dives, nobilis, pulchra &c. sit pauper, plebeia, turpis &c. per se non irritat Matrimonium. Ita communiter Doctores, & colligitur ex c. *Cùm in Apostolica, de Sponsal.* Ratio est, quòd qualitates non sint objectum contractûs sive consensûs, sed solùm ratio motiva; ac proinde licèt sit error circa illas, subsistit consensus substantialis, adeòque est validus.

38. *Secùs est, si consensus præstetur sub conditione quòd qualitas subsit. Aut error qualitatis redundet in personam.*

Dixi *per se*: quia posset jure positivo error alicujus qualitatis irritare, ut Conclusione sequenti patebit. Deinde si quis expressè intenderet non contrahere, nisi talis qualitas insit: tunc enim defectu conditionis deficeret consensus sic conditionatè præstitus, adeòque ipse contractus. Denique quando error qualitatis redundat in personam, etiam irritat Matrimonium, v. g. si aliqua per procuratorem contrahat Matrimonium cum primogenito Regis Hispaniarum, erit irritum, si substituatur secundogenitus: quia cùm tunc contrahat cum absente, quem non novit nisi sub ratione primogeniti, fertur intellectus, & consequenter consensus solummodò in primogenitum, quicumque ille sit, & in nullum alium. Tunc autem error qualitatis redundat in personam, quando qualitas determinat intellectum contrahentis, ut concipiat certam & omnino determinatam personam, seu quando penes illam format sibi conceptum cujusdam singularis personæ, atque ideo determinat voluntatem, ut in eam præcisè consentiat. Quando verò quis independenter ab ea qualitate concipit seu apprehendit certam personam, & postea decipitur, putans tali personæ à se apprehensæ inesse certam qualitatem, quæ non inest, tunc est purus error qualitatis. Ut contingit, quando juvenis sollicitans filiam fingit se divitem, nobilem, filium comitis, regis &c. Vide *Sanchez lib. 7. d. 18. num. 26. & 27. Coninck d. 31. dub.* 10.

Quando id contingat.

39. *Error circa qualitatem servilem irritat matrimonium personæ liberæ cum servili,*

Dico III. Conditio servilis dirimit Matrimonium, quando liber contrahit ignoranter cum serva, vel libera cum servo. Patet ex c. *fin. De conjugio servorum.* Et satis colligitur ex c. *Proposuit eodem tit.* Matrimonia tamen servorum inter se non irritantur, ut patet ex c. 1. *eodem tit.* Similiter si liber conditionem servilem alterius antea noverat, Matrimonium subsistit, ut patet ex c. *fin.* & c. *Proposuit citatis.* Immo videtur subsistere, si quis dubitans de conditione servili compartis, eam nihilominus accipiat in uxorem. Idemque à fortiori est, si quis habeat opinionem de hac conditione. Ejusmodi enim censetur habere notitiam hac in re. Ita *Pontius, Bonacina* & alii. Secùs est, si solùm adsit levis suspicio, non excludens determinatum judicium de libertate personæ.

Obstat porrò valori Matrimonii hic error, etsi sit tantùm concomitans, aut etiam vincibilis vel crassus (etsi hoc neget *Sotus*) sicut similis error personæ non sufficit ad valorem Matrimonii. Et quamquam in ordine ad culpam, non tamen in ordine ad validitatem Matrimonii (quæ omnino requirit scientiam hujus conditionis) ignorantia vincibilis æquiparatur scientiæ. Si quis ducat servam libertati donatam seu libertam, valet, etsi ignoret fuisse servam: quia de facto verè est libera. Ita Doctores communiter. Immo si serva ab ipso domino tradatur, vel eo sciente & tacente jungatur inscio servitutis, eo ipso fit libera, & Matrimonium valet, juxta *Sanchez lib. 7. d. 20. Pontium lib. 7. cap. 44.* & habetur ex Auth. *De Nuptiis §. Si verò Decretum.* 40.

Etsi concomitans sit aut vincibilis.

Secùs si ignoretur servitus jam abolita.

E contrà si servus putans se contrahere cum libera, contrahat cum serva, docent communissimè Doctores Matrimonium valere: nam Canones agunt de Matrimonio, quod init liber cum serva, quam ignorat esse servam. Ratio etiam disparitatis ibi militans, non militat quando uterque est servus, qui sunt pares, sicut duo liberi.

Aut servus contrahat cum serva, falsò putans esse liberam.

Similiter Canones & ratio id urgent solùm, quando liber contrahit cum serva putans esse liberam; non autem quando putat esse servam, & verè est libera: per hoc enim non deterioratur conditio hujus, sed par alteri fit.

Plura hîc moveri possent circa conjugia servorum. Quæ quia apud nos rara sunt, videantur apud alios, signanter *Sanchez lib. 7. d. 19. & seq.*

Existimant autem Doctores passim conditionem servilem ignoratam dirimere Matrimonium, non quidem jure naturæ sed tantùm Ecclesiastico; uti error ceterarum qualitatum jure naturæ illud non dirimit juxta Doctores communiter. Quàmvis oppositum non sit improbabile, quod docet *Magister dist. 30. in princip.* & plures alii, quibus favet *Scotus dist. cit. quæst. 1. num. 2.* & *dist. 42. num. 11.* eò quòd in toto jure non reperiatur textus irritans, sed irritatio potiùs supponatur. Deinde persona libera non videtur corpus suum liberum tradere pro corpore alterius, nisi similiter libero in ordine ad usum matrimonialem, nisi expressiùs aliud intendat; uti facit, quando conditionem servilem novit. 41.

An error circa conditionem servilem irritet Matrimonium jure naturæ.

QUÆSTIO V.

De Impedimento Voti & Disparitatis Cultûs.

42. *Votum solemne dirimit Matrimonium contrahendum. Idem est, de voto simplici emisso in Societate Iesu.*

DICO I. Votum solemne castitatis emissum in professione Religionis approbatæ dirimit Matrimonium contrahendum. Est de fide ex *Trid. sess. 24. can. 9.* & patet ex *c. unic. de Voto in 6.* & aliis juribus. Deinde post Constitutionem *Gregorii XIII.* quæ incipit, *Ascendente Domino*, etiam votum simplex castitatis, quo aliquis in Societate Jesu fit Religiosus dirimit Matrimonium contrahendum. Reliqua vota simplicia non dirimunt, ut patet ex *c. unic. cit.*

43. *Votum solemne dirimit jure solum Ecclesiastico.*

DICO II. Votum solemne dirimit Matrimonium jure Ecclesiastico. Ita *Scotus dist. 38. & d. 42. num. 11.* & alii communiùs, contra varios, quorum aliqui volunt quòd dirimat jure naturæ, pauci alii, quòd jure divino. Probatur Conclusio: quia de jure Ecclesiastico constat; jus autem naturæ vel divinum ex nullo capite sufficienter probatur.

Confirmatur I. quia votum solemne non dirimit jure naturæ aut divino, in quantum est votum: cùm votum simplex non minùs obliget apud Deum, quàm solemne, ut tradit *Cælestinus III. c. Rursus, qui Clerici vel voventes*; & tamen votum simplex non dirimit: solemnitas quoque voti est introducta ab Ecclesia, juxta *c. unic. cit.* & Bullam *Gregorii XIII. cit.* Non irritat etiam in quantum est traditio facta Religioni, & hæc per solemnem professionem acquirit dominium aliquod in Religiosos; nam etiam per vota simplicia Societatis fit hæc traditio, quæ tamen solo jure Ecclesiastico irritant Matrimonium, nec ante Constitutionem Gregorianam irritabant. Deinde dominium illud non repugnat dominio quod acquiritur per contractum Matrimonii; ut patet, dum conjuges post Matrimonium etiam consummatum profitentur ex mutuo consensu: & à fortiori dum servus cum serva, vel etiam cum libera servilem conditionem non ignorante contrahit matrimonium, domino retinente suum dominium. Confirmatur II. quia vinculum matrimoniale stat cum professione religiosa, quæ emittitur postea; quidni ergo quantum est ex jure naturæ stet professio cum postea ineundo matrimonio?

44. *Disparitas cultûs dirimit Matrimonium inter Baptizatum & non baptizatam.*

DICO III. Disparitas cultûs dirimit Matrimonium, quando fidelis contrahit cum infideli, seu baptizatus cum non baptizata. Est certum apud Catholicos. Et quàmvis nulla determinata lex irritans, sive divina, sive humana, inveniatur; satis tamen hoc declarat consuetudo Ecclesiastica. Unde si baptizatus contrahat cum catechumena, matrimonium est nullum; immo licèt baptizatus sit hæreticus vel apostata; invalidè contrahit cum non baptizata.

DICO IV. Disparitas cultûs dirimit Matrimonium jure Ecclesiastico. Ita *Scotus dist. 39. num. 5.* & alii communiter. Probatur: quia non potest dici irritum jure naturæ: cùm nulla disparitas cultûs repugnet substantiæ Matrimonii; & in antiquo Testamento fideles, etiam amici Dei singulares, reperiantur contraxisse cum infidelibus; ut Joseph cum Asseneth, Ester cum Assuero. Nec potest dici irritum jure divino positivo: cùm illius ne vestigium quidem appareat (quidquid contendat noster *Poncius d. 49. numer. 85.*) immo in initio Ecclesiæ ob paucitatem fidelium necessarium fuerit contrahere cum infidelibus: & Paulus V. aliquando concesserit facultatem dispensandi in hoc impedimento; ut constat apud *Præpositum q. 7. dub. 17. concl. 4.* 45. *Idq; jure Ecclesiastico.*

Quàmvis autem inter alios quantumvis cultu dispares, modò sint baptizati, validè contrahatur Matrimonium, ut apud omnes constat: tamen Catholicus illicitè contrahit cum Hæretica aut aliis à fide alienis, nisi gravis aliqua circumstantia excuset: partim propter periculum perversionis, vel malæ educationis prolium, vel continuarum discordiarum: partim propter *Concilium Chalcedonense can. 13.* & alias Ecclesiæ constitutiones, quibus similia connubia prohibentur. Unde bene *Ambrosius lib. 1. De Abraham c. 9. Cave Christiane Gentili aut Judæo filiam tuam tradere: cave Gentilem, aut Judæam, atque alienigenam, hoc est, hæreticam, & omnem alienam à tua fide uxorem accersas tibi.* Alios Canones sive auctoritates vide apud *Basilium Pontium lib. 7. de Matrim. c. 46.* Qui etiam specialem Appendicem de Matrimonio Catholici cum Hæretica Operi suo de Matrimonio subtexuit. 46. *At inter baptizatos, quantumvis cultu dispares, Matrimonium validè, etsi illicitè contrahitur.*

Non videtur tamen hoc ita intrinsecè malum, quin periculis illis hîc & nunc cessantibus (quod sàtis rarum est) & occurrente gravi necessitate, possit cohonestari: accedente præsertim Pontificis dispensatione, aut contrariâ consuetudine, qualis (teste *Sanchez l. 7. d. 72. num. 5.*) invaluit, ubi Catholici Hæreticis permixti vivunt. De quo etiam ex professo agit *Basilius Pontius in Appendice citatâ c. 3. & sequentibus.* *An id sit intrinsecè malum in omni casu.*

QUÆST.

QUÆSTIO VI.

De Impedimento Cognationis.

47. *Cognatio est triplex.* CUm cognatio sit triplex carnalis sive consanguinitas, spiritualis & legalis, de singulis quæritur. Quoad cognationem carnalem

Cognatio carnalis sive consanguinitas quid sit? Nota I. eam oriri ex participatione ejusdem sanguinis sive naturæ. Unde eam describit *Scotus dist.* 40. *num.* 2. *Vinculum personarum ab eadem persona carnali propagatione descendentium.* Adde, vel potiùs subintellige, *Vel quarum una descendit ab altera.* Hinc Adam & Heva non fuerunt consanguinei: cùm unus ab altero, vel ambo ab eadem tertia persona per carnalem propagationem non descenderint.

48. *Linea consanguinitatis alia ascendentium, alia descendentium, alia collateralium.* Nota II. triplicem distingui lineam consanguinitatis (quæ juxta *Scotum suprà* est ordo personarum consanguinitate junctarum) juxta triplicem personarum sanguine junctarum inter se habitudinem: scilicet ascendentiū quæ est habitudo principiati ad principia; in qua sunt filius, pater, avus, proavus, abavus &c. descendentium, quæ est habitudo principii ad principiata; in qua sunt pater, filius, nepos, pronepos, abnepos &c. & lineam transversam sive collateralium, quæ est habitudo descendentium ab eodem stipite, sic ut non à se invicem descendant; qualem habent duo fratres, duo patrueles &c.

49. *Gradus consanguinitatis qualiter sint computandi.* Nota III. in linea recta tot gradibus unum ab alio distare, quot generationibus inferior descendit à superiore, v.g. pater & filius distant uno gradu, avus & nepos duobus, proavus & pronepos tribus: tot enim generationibus descendit inferior à superiore. Vel (quod in idem redit) tot gradibus distant à se invicem, quot sunt personæ, unâ minùs. In linea transversa sive collaterali tot gradibus distant à se invicem, quot distant à communi stipite, v. g. duo fratres inter se distant uno gradu, prout distant à communi stipite; filii fratrum duobus gradibus &c. Patruus & nepos dicuntur conjungi in primo gradu & secundo: quia unus distat à communi stipite uno gradu, & alter duobus. Quantum tamen attinet ad effectum juris quoad impedimentum Matrimonii, semper in hoc attenditur gradus remotior, qui ad se trahit propinquiorem, sic ut præfati dicantur conjungi in secundo gradu, quia unus distat à stipite duobus gradibus. Patet ex c. *Quod dilectio* &c. *Vir, de Consangnin. & Affinit.*

50. *Consanguinitas in linea recta dirimit jure naturæ matrimonium in quovis gradu.* DICO I. In linea recta quilibet gradus dirimit Matrimonium jure naturæ; ita ut si Adam hodie viveret, uxorem ducere non posset. Ita *Scotus suprà num.* 4. & *Henricx Sum. Theol. Pars IV.* plurimi alii apud *Sanchez lib.* 7. *d.* 51. *num.* 12. De primo gradu constat apud omnes: sed de ulterioribus controvertitur. Plures volunt non excedere primum gradum: Alii non secundum; alii solùm protendi ad quartum, alii ad septimum, alii ad vigesimum. Probatur Conclusio ex L. *Nuptiæ*, & L. *Jure gentium ff. De ritu Nuptiarum*, ubi deciditur inter ascendentes & descendentes in infinitum jure gentium (quo nomine Jurisconsulti appellant jus naturæ) incestuosas nuptias contrahi, easque consistere non posse. Ratio est: quia non solùm indecens est tales contrahere, sed semper manet indecens tales simul misceri, ob reverentiam jure naturæ specialiter debitam principio originis etiam mediato, v.g. avo, proavo &c. cui reverentiæ status & actus conjugalis quasi substantialiter repugnat. Confirmatur: quia omnes ascendentes dicuntur & sunt veri parentes respectu descendentium, eisque debetur eadem reverentia, quæ immediatis parentibus; inter quos tamen & proles ob hoc ipsum juxta omnes est jure naturæ irritum Matrimonium.

Nec obstant jura, quæ insinuant non dirimi Matrimonium ultra quartum aut alium determinatum gradum: quia loquuntur de consanguinitate in linea transversa. Unde numquam legitur oppositum in praxim fuisse deductum aut à Pontifice in eo fuisse dispensatum. 51. *Satisfit objectionibus.*

Non obstat etiam, quòd participatio sanguinis propter nimiam distantiam inter ascendentes & descendentes tandem videatur tolli: quia hic potiùs spectatur ratio principii, ob quam debetur filialis reverentia (cujus obligatio semper manet) quàm physica participatio sanguinis.

DICO II. Consanguinitas in linea transversa dirimit Matrimoniū usque ad quartum gradum inclusivè. Patet ex *Concilio Lateranensi cap.* 50. & refertur c. *Non debet*, *de Consangnin. & affinit.* ubi etiam restringitur jus antiquum, quod irritabat usque ad septimum gradum. Congruè autem id Ecclesia statuit: tum ad majorem commoditatem humani commercii inter fideles, ut per fœdera conjugiorum inter diversas familias magis dilatetur amicitia: tum ad majorem cautelam servandæ continentiæ inter sanguine junctos, qui frequenter sibi invicem cohabitant, & sunt valde familiares; tum ob alias causas. Quia verò memoria hujus affectûs & propinquitatis faciliùs conservatur usque ad quartum gradum, & alioquin periculum foret, ne Matrimonia frequenter essent invalida, si impedimentum longiùs extenderetur, conveniens fuit restrictum usque ad quartum gradum; præsertim quia ob sufficientem multiplicationem fidelium ampliùs extendi non oportebat. 52. *Consanguinitas in linea transversa dirimit matrimonium usque ad quartum gradum.*

Satis

Et quidem jure merè Ecclesiastico à secundo gradu inclusivè;

Satìs quoque constat impedimentum hoc esse juris merè Ecclesiastici à secundo gradu inclusivè: cùm infideles conversi, qui antea in tali gradu contraxerant, non sint separandi, ut determinat Innocentius III. c. *Gaudemus, de Divortiis*; essent autem separandi si impedimentum foret juris naturæ.

53. *At inter fratrem & sororē valde probabiliter etiam jure naturæ.*

Solùm est controversia de primo gradu lineæ transversæ, videlicet de fratre & sorore. Valde probabile est dirimere jure naturæ, juxta *Sanchez*, *Præpositum* & alios passim. Et colligitur ex *Augustino lib.* 15. *de Civit. cap.* 16. & *lib.* 22. *contra Faustum cap.* 35. Atque ex eo, quòd (teste *Augustino* loco priùs cit.) gentes quæ fraterna conjugia permiserunt, fuerint graviter reprehensæ, ceteris meliùs institutis illa abhorrentibus. Deinde Abraham *Genes.* 12. visus est sibi sufficienter ostendisse gentibus Saram non esse suam uxorem, dicendo esse sororem. Quod rursum fecit *Gen.* 20. Ratio efficax difficulter redditur: non est tamen contemnenda ea ratio moralis, quòd juxta instinctum luminis naturalis frater & soror maximam sibi debeant reverentiam; cui familiaritas conjuncta turpitudini actûs carnalis, nimiùm repugnat: & quòd alioquin natura non satìs providisset periculis incontinentiæ, si frater & soror non prohiberentur lege speciali invicem commisceri.

Quòd si tamen ista indecentia contractum Matrimonii se solâ non potuerit reddere invalidum, credendum omnino videtur, Deum juxta naturæ exigentiam suo præcepto & ordinatione illum invalidasse ab initio conditæ creaturæ: nisi quòd ob necessitatem (quæ indecentiam expurgabat) permiserit filios Adæ ducere sorores, cùm aliæ mulieres non essent.

54. *Quo sensu Abraham uxorem appellet sororem.*

Nec obstat, quòd Abraham in uxorem duxerit Saram, sororem suam germanam, sed non uterinam, juxta id quod ait *Gen.* 20. *Verè soror mea est, filia patris mei, & non filia matris meæ.* Nam Sara vocatur ibidem & *Gen.* 12. soror Abrahæ, id est, propinqua sanguine, scilicet filia Aran fratris Abrahæ: quo sensu & Loth *Gen.* 13. frater dicitur, cùm tamen esset filius Aran fratris Abrahæ. Dicitur autem filia patris Abrahæ, scilicet Thare, sed mediata, sive mediante filio Aran, & non filia matris Abrahæ, eò quòd Aran & Abraham non essent uterini, sed ex diversa matre. Unde *Gen.* 11. Sara (quæ & Jescha ibidem vocatur, adeòque binominis fuit) dicitur nurus Thare, & uxor Abraham filii Thare. Ita explicat *Augustinus* & alii Patres ac Expositores passim. Quæ expositio confirmatur: quia si licuissent tempore Abrahæ Matrimonia inter fratrem & sororem, inutiliter Abraham fuisset usus hujusmodi prætextu, & Abimelech *Gen.* 20. non rectè collegisset, non esse uxorem, quia soror erat, vel inde se justificasset apud Deum. Ex quibus pariter patet, qualiter nihilominus Abraham non sit mentitus, tacendo uxorem, & dicendo sororem, ne se occiso ipsa ab extraneis captiva possideretur, sicque tuendo vitam propriam, & castitatem uxoris, quam simul tueri se non posse credebat, divinæ custodiæ committendo. Vide *Augustinum l.* 22. *contra Faustum c.* 26. & 33. & *l.* 16. *de Civit. c.* 39.

Contrarium opinionis nostræ sententes subdunt hoc impedimentū dispensationi Papæ.

Sciendum tamen, opinionem nostram non esse certam: cùm ei contradicat *Caietanus*, *Pontius* & plures alii. Qui consequenter admittere debent, ex causa seu necessitate gravissimâ posse Pontificem in hoc dispensare; quàmvis id non sit solitum aut conveniens. Singulare tamen est, quod ex *Archidiacono* refert *Silvester V. Papa q.* 17. scilicet *Martinum V.* dispensasse cum eo, qui cum sua germana contraxerat & consummaverat.

55. *Cognatio spiritualis quid sit, & inter quos contrahatur.*

Cognatio spiritualis est necessitudo quarumdam personarum orta ex Sacramento Baptismi vel Confirmationis; ut habetur *c. fin. de Cognat. spirit. in* 6. Hæc cognatio (quæ olim latiùs extendebatur) est restricta à *Tridentino sess.* 24. *c.* 2. *de Reform. Matr.* ut solùm dirimat Matrimonium inter baptizantem vel confirmantem & patrinos ab una parte, & baptizatum, vel confirmatum ejusque patrem & matrem ab altera. Speciales circa hanc cognationem difficultates vide *disp.* 7. *De Necess. Effectu & Cerem. Bapt. q.* 4. & apud *Præpositum hic q.* 7. *dub.* 6.

56. *Cognatio legalis oritur ex adoptione.*

Cognatio legalis est propinquitas quarumdam personarum orta ex adoptione. Est autem adoptio, personæ extraneæ in filium aut filiam &c. legitima assumptio. Una est perfecta, quâ adoptatus transit in patriam potestatem adoptantis, fitque heres necessarius ab intestato. Et hæc fieri debet de expresso & mutuo cōsensu utriusque partis, accedente principis auctoritate (nisi fortè, quando avus adoptat proprium nepotem vel neptem) soletque vocari arrogatio. Altera adoptio est imperfecta, quâ homo etiam alieni juris potest loco v. g. filii assumi, non transeundo in potestatem adoptantis. Et hæc fit etiam auctoritate inferioris judicis sive magistratûs, de consensu solius adoptantis, nec per eam fit adoptatus heres necessarius, sed tantùm ab intestato.

Adoptio alia est perfecta, quæ dicitur arrogatio,

Alia imperfecta.

57. *An ex hac oriatur impedimentum dirimens.*

Et quidem Doctores satìs communiter censent oriri impedimentum dirimens Matrimonium etiam ex adoptione imperfectâ, saltem inter adoptantem & adoptatum ejusque descendentes usque ad quartum vel aliquem alium gradum, de quo ipsi variant. Nihilominus valde probabiliter id negat *Vasquez d.* 63. *num.* 9. & varii Recentiores: eò quòd jura possint, adeòque debeant intelligi de adoptione perfe-

perfectâ: in qua etiam sola specialiter locum habet ratio & convenientia, ob quam hoc impedimentum fuit inductum.

Inter quos dirimat Matrimonium adoptio perfecta. Itaque perfecta adoptio sive arrogatio dirimit Matrimonium in linea recta inter adoptantem & adoptatum, & legitimos descendentes adoptati; idque juxta aliquos in infinitum, juxta alios usque ad secundum gradum, juxta plures alios usque ad quartum; juxta *Sanchez* autem & alios solùm dirimit quoad illos descendentes, qui tempore adoptionis sunt sub potestate adoptati, adeòque aliquando subsunt potestati adoptantis. Secundò inter adoptantem & uxorem adoptati; item inter uxorem adoptantis & adoptatum. Tertiò in linea transversa inter adoptatum & filios legitimos adoptantis, quamdiu utrique sunt sub potestate adoptantis: & cessat, vel cessante adoptione, vel dum alterutri emancipantur. Reliqua, quæ de hac cognatione quæri possunt, quia rara sunt & incerta, vide apud *Sanchez d. 63.* & alios.

QUÆSTIO VII.

De Impedimento Affinitatis.

58. *Affinitas quid sit.* AFFINITAS est propinquitas personarum orta ex copula carnali inter cognoscentem & consanguineos personæ carnaliter cognitæ. Nam cùm ii fiant una caro, consequenter consanguinei unius, propter unitatem naturæ vel sanguinis, transeunt ad fines alterius, in tali linea, rectâ vel laterali, & eo propinquitatis gradu, *Quomodo computanda.* quo erant alteri consanguinei. Unde c. *Fraternitatis* 35. q. 10. dicitur: *Si una caro fiunt, quomodo potest aliquis eorum propinquus pertinere uni, nisi pertineat alteri.* Stipes proinde *Quis ejus stipes.* in affinitate dicitur duplex illa persona, quæ per copulam fit una caro: cùm utraque sit radix & origo hujus affinitatis: adeò ut vir & uxor non tam sint inter se affines, quàm affinitatis principium.

59. *Non extenditur ad consanguineos affinium inter se spectatos.* Hinc patet I. non oriri affinitatem inter consanguineos utriusque. Unde duo fratres vel pater & filius, possunt omni tempore ducere duas sorores, aut matrem & filiam. Sublatum quoque est per *Innocentium III.* in *Concilio Lateranensi*, & refertur c. *Non debet, de Consang. & affin.* duplex *Duo alia affinitatis genera sunt per Innocentium III. sublata.* aliud genus affinitatis jure antiquo statutum, quod secundum & tertium dicebatur, & quorum illud ex primo affinitatis genere (quod hodie solùm viget) istud ex secundo genere nascebatur: sic ut ampliùs non oriatur affinitas ex affinitate. Olim autem maritus viduæ habebat affinitatem secundi generis cum consanguineis prioris mariti usque ad quartum gradum. Si verò viduâ defunctâ duxisset maritus ejusdem secundam uxorem, hæc rursum contrahebat affinitatem tertii generis cum iisdem consanguineis primi mariti usque ad secundum gradum; ut declarat *Glossa* in c. *Non debet.*

Patet II. requiri copulam quæ per se sufficiat ad generationem, nisi sterilitas aut quid simile obstaret: quia per illam solam fiunt una caro. Unde non sufficiunt tactus quicumque, nec etiam penetratio vasis absque effusione seminis intrà illud; similiter nec congressus sodomiticus vel spadonum, utpote insufficiens ad generationem. An autem ad copulam inductivam affinitatis requiratur seminatio etiam ex parte feminæ, est controversum, & pendet à difficultate Physica, an semen mulieris sit ad generationem necessarium. Quod quidem Varii, etiam recentiores Theologi asserunt, qui consequenter censent Matrimonium non aliter, quàm si etiam femina seminet, consummari. Potior tamen pars Doctorum contradicit. Sed & alii fatentur, seminationem feminæ in copula adfuisse, non solùm præsumi in foro externo, verùm etiam in rei veritate ita censendum esse, nisi evidenter aliud constaret. 60. *Oritur ex sola copulâ consummatâ per se ad generationem idoneâ.*

Patet III. Affinitatem contrahi etiam ex copula occulta aut involuntariè habitâ, in somno, ebrietate: quia ad hunc effectum non consideratur culpa, sed quòd fiant una caro sufficienter ad generationem. Unde de copula habita cum femina invita, expressè id decidit Pontifex c. *Discretionem, De eo qui cognovit consanguineam.* 61. *Etsi occultâ aut involuntariâ.*

Patet IV. Affinitatem contrahi etiam ex copula illicita: nam etiam *qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur*, inquit Apostolus 1. *ad Cor.* 6. Patet ex Canonibus, & novissimè ex *Tridentino sess.* 24. c. 4. *Aut fornicariâ.*

Patet V. Matrimonium ratum non inducere propriè affinitatem (quàmvis Nonnulli sic loquantur) sed impedimentum publicæ honestatis; ut etiam refertur expressè declarasse Congregatio Cardinalium, & supponit Pius V. Bullâ *Ad Romanum spectat* editâ ad *Concilium Tridentinum*, quæ refertur in 7. *Decretal. Tit. de Matrim. & Sponsal. c.* 2. Unde excommunicatio lata adversùs contrahentes cum affinibus, non comprehendit hunc casum: cùm per Matrimonium ratum verè non fiant una caro. His præmissis *Non ex matrimonio rato.*

DICO I. Affinitas orta ex copula licita, sive matrimoniali, dirimit Matrimonium contrahendum usque ad quartum gradum inclusivè. Patet ex *Concilio Lateranensi*, & refertur c. *Non debet, de Consanguin. & affin.* In quo etiam antiqui Canones restringuntur, quibus impedimentum hoc extendebatur usque ad septimum gradum, ac insuper cetera affinitatis genera tolluntur, relicto unico, quod initio dubii explicavimus. 62. *Affinitas orta ex copula conjugali dirimit usque ad quartum gradum.*

Orta verò ex copula fornicariâ, usque ad secundum inclusivè.

An ubi Tridentinum non est publicatum, reductio per ipsum facta locum habeat.

63. Dico II. Affinitas orta ex copula illicita dirimit Matrimonium usque ad secundum gradum inclusivè. Patet ex *Tridentino sess.* 24. *c.* 4. *de Reformat. Matrim.* ubi etiam restringit antiqua jura, juxta quæ hæc affinitas olim tam latè se extendebat, quàm quæ oriebatur ex copula licita. Unde in tertio & ulterioribus gradibus ampliùs non dirimit, immo nec impedit matrimonium, ut declaravit *Pius V. Bullâ cit.* Idque probabiliter etiam in illis locis, ubi alia Decreta Concilii non sunt recepta; ut docet *Malderus* t. 2. *q.* 90. *disp.* 2. *Zypaus l.* 4. *Consul.. Canon. de Cognat. spirit.* (*consult.* 1. & alii. Quomodo (ait *Zypaus suprà*) refertur & Pium V. declarasse *Tridentinum* quoad favorabilia à Catholicis Angliæ observari posse. Quos sanè sub Hæreticis gementes à communi beneficio Concilii excludi non congruebat, ob impeditam malorum pervicaciâ decretorum *Tridentini* publicationem: eò magis, quòd lex derogatoria extremam illam solemnitatem non exigit: quòdque plurimæ sint provinciæ, in quibus non omnia *Tridentini* decreta sunt recepta; nec tamen ullus rectè negaverit, quoad reliqua recipi potuisse & observari, ut arguit *Zypaus suprà.*

Nulla affinitas dirimit jure naturæ, sive in linea transversa,

64. Dico III. Affinitas, sive in linea transversa, sive etiam in recta, non dirimit jure naturæ Matrimonium in quocumque gradu. Prima pars constat: quia Jacob Patriarcha accepit duas sorores in uxores *Gen.* 29. Judas dedit eidem mulieri successivè duos filios in Matrimonium *Gen.* 38. nec tamen hoc reprehenditur à Scriptura: neque etiam apparet necessitas, aut vestigium aliquod divinæ dispensationis. Immo *Deuter.* 25. præcipitur, ut si frater obierit absque liberis, alius frater accipiat ejus viduam in uxorem, & suscitet semen defuncto fratri suo. Idem probatur ex c. *fin. de Divortio,* ubi permittit Pontifex, ut qui in infidelitate contraxerat cum vidua fratris sui, permaneat cum ea post conversionem. Denique probatur ex factis Pontificum, qui in primo gradu affinitatis lineæ transversæ sæpè dispensarunt. Nam *Alexander VI.* dispensavit cum Emanuele rege Lusitaniæ, ut duceret viduam relictam fratris. *Julius II.* dispensavit cum Henrico VIII. rege Angliæ, ut duceret Catharinam Aragoniam, lectissimam & sanctissimam feminam relictam Arthuri fratris (à quo tamen eam prorsus mansisse intactam narratur) omnibus pænè orbis Christiani Academiis tale Matrimonium approbantibus. Quare post diligentissimam discussionem ratione controversiæ obortæ factam *Clemens VII.* eamdem dispensationem & Matrimonium firmiter comprobavit: non obstante quòd Henricus VIII. prætextu contrariæ sententiæ (quæ olim fuit aliquorum) reverà autem infescatus impuro amore Annæ Bolenæ, Catharinam post pacatissimum plurimorum annorum connubium repudiarit. *Clemens VIII.* dispensavit cum rege Poloniæ, ut acciperet sororem uxoris defunctæ. Sic & modernus Poloniæ Rex accepit viduam relictam fratris ex dispensatione *Innocentii X.*

Secunda pars est magis controversa: 65.
nam multi existimant Matrimonium inter vitricum, & privignam, vel inter privignum & novercam, esse irritum jure naturæ. Sed nobiscum tenet *Sanchez d.* 67. & plurimi alii. Et colligitur ex *Scoto dist.* 41. *num.* 4. quatenus indefinitè docet affinitatem dirimere Matrimonium tantùm ex statuto Ecclesiæ. Colligitur etiam ex *Concilio Aurelianensi III.* (quod celebratum fuit anno 540.) *c.* 10. Deinde probatur: quia unitas, quam isti affines habent inter se, est tantùm accidentalis, ratione commixtionis carnalis inter unum illorum & consanguineum alterius, plurimùmque distat ab unitate substantiæ, quam consanguinei habent inter se, præsertim taliter, ut unus sit principium substantiæ alterius: adeòque non videtur ex solo jure naturæ Matrimonium inter ullos affines esse invalidum. Verùm quidem est, aliquam in eo latere indecentiam, quòd privignus v. g. contraheret cum noverca, cui ob conjunctionem cum patre reverentiam debet, quamque ideo vulgariter nomine matris appellat: est tamen multò minor, quàm si contraheret cum propria matre, à qua tamquam principio verè originem traxit; nec videtur se solâ sufficere ad Matrimonium dirimendum. Idque magìs apparet, quando quis contraheret cum illa, quam pater aliquando fornicariè cognovit, vel contraheret cum filia, cujus ipse matrem aliquando carnaliter cognovit sine Matrimonio.

Sive etiam in recta.

Nec obstat, quòd Apostolus 1. *ad Cor.* 66.
5. redarguens incestum privigni cum sua noverca, dicat, talem fornicationem non audiri inter Gentes: quia (ut passim Expositores notant) pater istius incestuosi adhuc vivebat; ut colligitur ex 2. *ad Cor.* 7. ℣. 12. ubi dicitur injurius fuisse in patrem, quia nempe torum illius adhuc viventis violarat, sibi sumendo uxorem patris. Alioquin non rectè dixisset Apostolus talem fornicationem non esse auditam inter Gentes: cùm ex historiis constet connubia cum novercis apud quasdam Gentes usitata fuisse. Et propterea quoque Ruben tam acriter reprehensus fuit, quòd torum patris sui adhuc viventis violasset. Similiter Joannes meritò redarguit Herodem: tum quia uxorem fratris sui Philippi, adhuc viventis tulerat; ut canitur in Officio Ecclesiastico festi decollationis S. Joannis, & testatur *Josephus l.* 18. *Antiquit. c.* 7. tum quia subjectus erat legi Mosaicæ, quâ prohibebatur ducere uxorem fratris, etiã defuncti, utpote qui ex Herodiade reliquerat semen sive prolem.

Incestuosus 1. ad Cor. 5. habebat uxorem patris sui adhuc viventis.

Similiter Herodes uxorem fratris superstitis:

Quam nec fratre mortuo ducere potuisset.

QUÆST.

QUÆSTIO VIII.

De Impedimento publicæ Honestatis.

67. *Impedimentum publicæ honestatis quid?* IMPEDIMENTUM hoc vocatur justitia publicæ honestatis, vel expeditiùs publica honestas, eò quòd æquum & justum sit ob publicam honestatem & decentiam impediri Matrimonium inter aliquas personas, quæ factæ sunt invicem propinquæ per sponsalia vel per Matrimonium ratum. Ex quo capite induci impedimentum Matrimonii, patet ex c. *Si quis desponsaverit*, & c. *Si quis uxorem* & aliis 27. *q.* 2. *& c. unic. de Sponsal. in 6.* aliisque juribus. Neque extenditur ad personas affines, sed tantùm ad consanguineos illius, cum quo inita sunt sponsalia vel Matrimonium.

Illud inducunt sponsalia valida in primo gradu jure novo, DICO I. Impedimentum publicæ honestatis jure novo oritur ex sponsalibus dumtaxat validis, dirimitque Matrimonium, tantùm in primo gradu. Ita *Trid. sess.* 24. *c.* 3. Quare jure novo potest sponsus de futuro contrahere cum omnibus consanguineis sponsæ, exceptis matre, sororibus ac filiabus. Idem cum proportione est de sponsa respectu consanguineorum sponsi. Dixi *Jure novo*: quia jure antiquo *Quid jure antiquo statutum fuerit.* dirimebat usque ad quartum gradum: nec tantùm oriebatur ex sponsalibus validis, sed etiam ex invalidis aliter quàm ob defectum consensûs, si erant pura, sive non conditionata; sic tamen, ut nullum afferretur præjudicium sponsalibus præcedentibus. Patet ex c. *un. de Sponsal. in 6.* Vide *Sanchez d.* 69. *Bonacina q.* 3. *pu.* 11. *num.* 2. *& seqq.*

68. *Non tollitur per mortem sponsi aut sponsæ, Nec per sponsalium irritationem;* Notandum autem hoc impedimentum esse perpetuum, adeòque etiam remanere post mortem sponsi vel sponsæ, ut patet ex c. *Si quis desponsaverit uxorem* 27. *quæst.* 2. & aliis juribus. Idem est, etiamsi contingat sponsalia priùs valida postmodum irritari. Immo etsi postmodum dissolvantur mutuo consensu, ut cum aliis *Immo nec per eorum dissolutionem ex mutuo consensu.* passim docet *Bonacina suprà num.* 7. retractans contrariam, quam in priori Editione tenuerat, opinionem (quæ alioquin favorabilis esset in praxi, in qua casus est sæpè natus occurrere, & quæ docetur à *Præposito*, *Diana*, *Basilio Pontio* & aliis, referentibus quamdam declarationem Cardinalium) & pro nostra allegans novam Cardinalium declarationem. Et ita sanè (inquit *Aversa q.* 17. *sect.* 5.) observatur in Romana Curia, ut petatur dispensatio, quando casus occurrit. Ratio est: quia quòd sponsalia mutuo consensu dissolvantur, non facit, quin antea nihilominus valuerint, adeòq; impedimentum induxerint; quod proinde permanet, sicut dum sponsalia dissolvuntur per mortem aut aliâ ratione irritantur.

Notandum II. hoc impedimentum quandoque sic concurrere cum impedimento affinitatis, ut sponsus nec possit contrahere cum sua sponsa, nec cum altera à se carnaliter cognitâ, v. g. si post sponsalia fornicetur quis cum sorore suæ sponsæ, non potest sororem ducere ob publicam honestatem, nec etiam ipsam sponsam, eò quòd cum hac contraxerit affinitatem ex copula fornicaria cum sorore. Si tamen quis priùs cognoverit sororem, deinde contrahat sponsalia cum altera sorore, non potest quidem ducere hanc ob affinitatem, potest tamen ducere priorem, eò quòd sponsalia cum secunda ratione affinitatis contractæ fuerint invalida, quæ jure novo non inducunt publicam honestatem. Similiter aliquando contingit concurrere duplex impedimentum affinitatis, ut si quis carnaliter commisceatur cum duabus sororibus, aut duabus neptibus in secundo gradu: tunc enim ob affinitatem cum utraque neutram potest validè ducere in uxorem. Quæ pro praxi sunt bene notanda. 69. *Quædam notabilia pro praxi.*

DICO II. Publica honestas orta ex Matrimonio rato, sive valido, sive etiam invalido, si aliter fuerit invalidum quàm ex defectu consensûs, dirimit juxta communem sententiam Matrimonium usque ad quartum gradum, habetque se in aliis eodem modo, quo ante *Tridentinum*: quia *Tridentinum* solùm restringit impedimentum, quod oritur ex Sponsalibus, ut declaravit *Pius V.* in Bulla *Ad Romanum spectat*, Tit. *de Matrim. & Sponsal. in* 7. *Decretal.* adeòque circa Matrimonium ratum manet in vigore dispositio juris antiqui, quo nascebatur inde impedimentum, etsi Matrimonium foret invalidum, dummodo non ex defectu consensûs; impedimentum, inquam, efficax ad impediendum & dirimendum sequentia sponsalia vel matrimonia, non autem ad præcedentia dissolvendum. 70. *Qualiter oriatur publica honestas ex matrimonio rato.*

Quocirca cùm Matrimonium clandestinum non sit invalidum ex defectu consensûs, sed ex defectu solemnitatis à *Tridentino* requisitæ, consequenter nasci videtur ex eo publica honestas, ut docet *Basilius Pontius*, *Aversa*, *Rebellus*, & alii. Et refertur expressa Declaratio sacræ Congregationis à *Barbosa* & aliis. Quemadmodum ex Matrimonio nulliter contracto à Monacho, à conjugato, & similibus adhuc oritur impedimentum publicæ honestatis. *Sanchez* tamen *l.* 7. *d.* 70. *n.* 13. *& Præpositus q.* 7. *dub.* 14. censent hoc impedimentum non oriri ex Matrimonio clandestino, veluti quod nequidem sortiatur vim sponsalium de futuro. Immo *Præpositus* contendit 71. *An etiam ex Matrimonio ob clandestinitatem invalido.*

Opinio singularis Præpositi. tendit universim hoc impedimentum non oriri ex contractu matrimoniali à parte rei invalido ex quocumque capite: cùm nil in jure disponatur de tali contractu, veluti qui verè non est sponsalitius (excipit Matrimonium impuberum ob dispositionem Juris) de quo Canones loquuntur. *Pius V.* autem in genere solùm statuit & declarat reductionem impedimenti per *Tridentinum* factam solùm respicere sponsalia de futuro, at in Matrimonio rato servandam esse dispositionem antiquorum Canonum; qui tamen non videntur loqui de Matrimonio rato irrito.

QUÆSTIO IX.

De Impedimento Criminis & Raptus.

72. *Quid impedimentum criminis.* IURE antiquo crimina adulterii & homicidii (*Tridentinum* addidit crimen raptûs, de quo *Conclus.* 4.) quibusdam casibus dirimunt Matrimonium contrahendum inter certas personas; ideóque impedimentum ex iis ortum dicitur impedimentum criminis. Hoc autem Ecclesia ordinavit, *Cur statutum.* ut vitentur cædes & adulteria inter conjuges, dum hoc modo aufertur delinquentibus spes inter se contrahendi. *An juris naturæ.* Quàmvis non sit impedimentum juris naturæ; ut patet in Davide, qui post adulterium & necem Uriæ validè duxit Bethsabee. *Quid si committentes crimen non sint ambo fideles.* Quòd si tamen crimen committatur à duobus, quorum unus est fidelis & alter infidelis, non potest hic post Baptismum alteri jungi Matrimonio, ut est certum apud omnes, & deciditur c. 1. *de Convers. infidelium.* Etsi enim ibi sit casus de certa criminis specie, tamen perinde eriam est de aliis duabus speciebus criminum, ut notat *Glossa.* Id autem potest Ecclesia, partim quatenus directè statuit impedimentum ipsi fideli, ut *Sanchez l.* 7. *d.* 78. *Henriquez* & alii: partim quatenus non quidem punit infidelem, sed inhabilitat illos, in quibus præcessit talis conditio, adeòque statuit impedimentum, pro statu, quo veniet ad fidem, ut Canonistæ. Ex qua secunda explicatione sequeretur, Ecclesiam idem posse, etsi uterque in infidelitate crimen commisisset; & juxta alios facit. Sed in generali lege non censetur casus iste specialis comprehensus, quando ambo sunt infideles. Et clarius id est, si inhæreatur rationi seu explicationi *Sanchez supra.*

Oritur ex triplici capite. Impedimentum porrò criminis contingit tripliciter: primò solo homicidio, secundò solo adulterio, tertiò homicidio simul concurrente cum adulterio.

DICO I. Homicidium solum dirimit Matrimonium, quando conjux occidit 73. *Primò ex homicidio solo.* suam compatrem (idem est si occidatur à complice & conspirante) idque ex prævia conspiratione, & intentione postmodum cum conspirante contrahendi. Patet ex multis Canonibus. Dixi in primis, *Quando occidit*: quia non sufficit occidendi conatus, sed requiritur occisio re ipsâ secura; ut patet ex c. *Si quis vivente* 31. *quæst.* 1. & c. *Laudabilem, de Convers. infid.* Indifferens autem est, sive occidat physicè per se, sive moraliter per alium mediante consilio vel mandato, ut patet ex c. *Laudabilem* & alibi. *Quando conjux occidit re ipsâ physicè vel moraliter compartem.* Dixi secundò, *suam compartem*; ut insinuem esse indifferens, sive uxor occidat virum, sive vir uxorem, juxta Doctores unanimiter, contra paucos, qui volunt esse necessarium, ut vir occidat uxorem; ut patet ex c. *Si quis vivente* 31. *quæst.* 1. ubi expressè est sermo de occisione viri. Dixi tertiò, *Ex prævia conspiratione.* *Idque ex prævia conspiratione:* Ita Doctores communiter, & colligitur ex c. *Laudabilem.* Unde si unus sine conspiratione alterius occiderit propriam vel alterius compartem, possunt superstites validè Matrimonio copulari, nisi aliud obstet. Similiter non sufficit ratihabitio: *Sic ut non sufficiat ratihabitio subsequens.* ipsa enim non est causa occisionis, sed occisionem supponit; nec potest facere, ut sit, aut præcesserit machinatio mortis, quam jura requirunt. Quàmvis de cetero ratihabitio ex fictione juris retrotrahatur, & mandato comparetur in iis, quæ solùm pendent à voluntate ratum habentis, vel in iis, quæ jure disponente pro mandato reputantur; quod in præsenti non contingit. Adde, quòd etsi comparetur mandato, non sit tamen verè mandatum in odiosis. Dixi denique, *Et intentione &c.* Ita passim Doctores apud *Sanchez d.* 78. *num.* 13. *Denique ex intentione postea cum conspirante contrahendi.* & colligitur ex intentione legis, quæ per hanc pœnam intendit impedire, ne quis cupiditate alieni Matrimonii, occidat propriam vel alienam conjugem; quod non haber locum in iis, qui alio fine conjuges occidunt: cùm tales ideo à suo scelere nequeant cohiberi.

DICO II. Adulterium solum dirimit 74. *Secundò ex adulterio solo, cui vivente conjuge præmittitur vel postponitur Matrimonium attentatum, aut fides data adultera & acceptata.* Matrimonium, quando adulter & adultera vivente conjuge alterutrius ineunt inter se Matrimonium quantum in ipsis est; vel saltem fidem sibi præstant, de eo post mortem conjugis ineundo; idque sive ante, sive post adulterium. Est communis. Et patet ex c. *Propositum*, c. *Ex litterarum*, c. *Cùm haberet*, & c. *Significasti*, c. *Veniens*, *De eo qui duxit &c.* Dixi, *Sive ante, sive post adulterium*: quia hoc expressè additur *c. fin. eod. tit.* Colligitur eriam ex c. *Veniens* & aliis (ubi simpliciter requiritur, esse fidem datam

adul-

adulteræ) ad dirimendum Matrimonium sufficere juxta communem sententiam (etsi quidam contradicant) promissionem unius esse acceptatam ab alio, licèt non vicissim repromittente. Requiritur tamen, ut uterque sciat saltem alterutrum esse conjugatum; ut patet ex c. *Propositum est.* An autem qui tacet, acceptare censeatur, dubium est. Affirmat *Coninck* & quidam alii. Sed meliùs negat *Sanchez d.79. num.25. Bonacina*, & plures alii: nam inter adulteros cæco amore abundantes taciturnitas videtur potiùs esse signum recusationis.

An tacens acceptare censeatur.

75. Dico III. Adulterium & homicidium simul dirimunt Matrimonium, quando adulter vel adultera occidit propriam vel complicis compartem, etiam sine conspiratione mutuâ, ex intentione tamen perveniendi ad Matrimonium cum adultero vel adulterâ. Patet Conclusio ex c. *Super hoc*, & c. *Significasti*, *De eo qui duxit &c.* Aliqui tamen putant non dirimi, quando adultera occidit proprium maritum. Sed contrarium est dicendom ex c. *Si quis vivente, sup. cit.* Intentionem autem perveniendi ad Matrimonium requiri, colligitur ex ratione in motivo ipsius Juris fundatâ & assignatâ conclusione primâ. Idemque docent *D. Thomas*, *D. Bonaventura*, *Richardus*, aliique Theologi, Juristæ & Summistæ communiter, ut refert & sequitur *Aversa q.18. sect.4. §.Tertiò* contra Nonnullos.

Tertio ex adulterio unà cum homicidio facto ad potiendum nuptiis cum adultera.

76. Nota I. ut hoc impedimentum incurratur, requiri juxta *Sanchez d. 78. num. 12.* & plurimos alios, quòd adulterium sit utrique notum, & consequenter non incurri, si soluta commercium carnale habuerit cum conjugato, ignara statûs illius, isque sine eam ducendi occidat propriam uxorem. Quàmvis *Præpositus* putet sufficere, quòd adulterium sit notum machinanti mortem, si reliqua adsint.

An requiratur utrimque notitia adulterii quà talis.

Nota II. Impedimentum criminis tantùm dirimere Matrimonium inter ipsos criminosos, sive inter adulteros aut machinantes mortem conjugis; nam jura plus non decernunt; immo de casu adulterii hoc deciditur c. *Ex litterarum. De eo qui duxit &c.* Vide *Sanchez suprà numer. 21.*

Impedimentum criminis solùm subsistit inter ipsos criminosos.

77. Dico IV. Jure antiquo raptus non dirimebat Matrimonium, adeò ut metu & violentiâ cessante posset olim femina, etiam non restituta loco tuto, contrahere cum raptore; ut patet c. *fin. de Raptoribus.* At jure novo *Tridentini sess. 24. c. 6. de Reform. Matrim. Inter raptorem & raptam, quamdiu ipsa in potestate raptoris manserit, nullum potest consistere Matrimonium. Quòd si* tamen *rapta à raptore separata, & in loco tuto, & libero, constituta, illum in virum habere consenserit; eam raptor in uxorem habeat, & nihilominus raptor ipse, ac omnes illi consilium, auxilium & favorem præbentes, sint ipso jure excommunicati, ac perpetuò infames, omniumque dignitatum incapaces; & si Clerici fuerint, de proprio gradu decidant. Teneatur præterea raptor mulierem raptam, sive eam uxorem duxerit, sive non duxerit, decenter arbitrio judicis dotare.* Ita *Tridentinum suprà.* Nullus autem excipitur casus, etiamsi rapta sit vidua, meretrix &c. immo etsi sit jam validè desponsata raptori: *Tridentinum* enim loquitur generaliter. Ejusdem constitutio juxta plerosque Doctores ac Declarationem Cardinalium etiam locum habet in sponsalibus, quæ eodem pacto non valent, nisi simili ratione rapta sit extra potestatem raptoris constituta: quia sic finis *Tridentini* everteretur; cùm ex sponsalibus oriretur obligatio in futurum: nullam autem obligationem relinquere voluerit in rapta, quousque in potestate raptoris manet.

Raptus non litteris jure novo dirimit matrimonium inter ipsam & raptorem, donec sit restituta loco tuto.

Pœna Raptorum & cooperantium.

An raptus similiter dirimat sponsalia.

78. Notandum verò raptum esse violentam abductionem de loco ad locum, causâ explendæ libidinis, vel contrahendi Matrimonii. Estque perinde, sive violentia sit physica, sive moralis consistens in metu vel minis. Secùs est de dolo: utpote qui non est violentia. Quare etiam oblatio bonorum fortunæ dolo facta, non est rapina, sed furtum. Similiter mulier non dicitur rapta, si alibi inventa detineatur, vel etiam opprimatur, vel sine violentia, etsi insciis parentibus, abducatur, vel si alio fine fiat abductio, v.g. ut vendatur aut in servitutem redigatur: potestque consistere Matrimonium, si ipsa liberè consentiat, nec aliod impedimentum subsit.

Raptus generatim violentam abductionem causâ libidinis aut matrimonii factam significat.

79. Sed quoniam duplex est raptus, unus qui adhibetur tantùm explendæ libidinis causâ, & recensetur inter species vulgatas luxuriæ; alter qui adhibetur causâ Matrimonii: hinc dubitatur, an uterque raptus dirimat Matrimonium? Estque probabilior & communior opinio *Sanchez*, *Præpositi*, & aliorum, illum dumtaxat dirimere, qui ad finem contrahendi Matrimonium adhibetur. Hoc enim consonat intentioni & tractationi *Tridentini*, quod vult obsistere, ne quis audeat attentare medium, per quod cernit suo se fine frustrandum. Unde nec pœnæ statutæ per *Tridentinum suprà* concernunt raptum, qui est species luxuriæ. Quàmvis hic sufficiat ad alias Juris, præsertim civilis, pœnas latas contra raptores.

Is solùm dirimit matrimonium, qui fit causâ ejusdem.

80. Petes, an similiter raptus dirimat Matrimonium, si mulier rapiat virum? Resp. Neg. Ita communius Doctores. Nam *Tridentinum* expressè loquitur in casu, quo mulier est rapta, dicens: *Quamdiu ipsa in potestate raptoris manserit.*

Raptus viri an similiter dirimat matrimonium.

ferit. Nec intentio Concilii videtur se extendere ad feminam, quæ vix umquam solet raptum committere. Solent porrò jura obviare casibus natis occurrere. Unde nec ea quæ statuit *Tridentinum* contra impedientes libertatem feminarum circa professionem religiosam, extenduntur à Doctoribus ad impedientes libertatem virorum; quàmvis horum quoque libertas interdum, sed rariùs tollatur. Deinde versamur in odiosis; quæ sunt restringenda. Quod verò objicitur, per raptum alienæ sponsæ intelligi pariter raptum alieni sponsi, dum agitur de impedimentis merè prohibentibus, gratìs & falsò assumitur. Neque etiam in jure à pari ratione aut simili exemplo ducitur bonum argumentum.

81. *Non est impedimentum inter cooperantes raptui & raptam.* Pro fine nota, quòd dum quis ex mandato alterius pro eo rapit feminam, impeditur contrahere ipse mandans, non autem executor, uti nec alii cooperatores (etsi hi gravissimè puniantur à *Tridentino suprà*) quia *Tridentinum* tantùm statuit impedimentum inter raptorē (quem à cooperantibus expressè distinguit) & raptam. Unde posset tertius validè cum rapta contrahere.

QUÆSTIO X.

De Impedimento Impotentiæ.

82. *Impotentia quid & quotuplex.* IMPOTENTIA hîc significat inhabilitatem physicam sive ineptitudinem ad exercendam copulam carnalem aptam ad humanam generationem. Estque alia perpetua, & insuperabilis, quæ scilicet tolli nequit absque miraculo, aut periculo mortis corporalis alterius, aut peccato: alia temporalis & superabilis, quæ sine prædictis superari seu tolli potest, per lapsum temporis, vel per artem humanam, aut ordinaria Ecclesiæ remedia. Item alia est impotentia absoluta, quæ est respectu omnis personæ; alia respectiva, quæ tantùm est respectu certæ personæ.

83. *Ex quibus capitibus oriatur.* Oritur porrò impotentia ex diversis causis. Primò ex naturali complexione & debilitate, quæ in jure frigiditas appellatur. Secundò ex defectu membrorum, aut in feminis ex nimia arctitudine. Tertiò ex defectu ætatis. Quartò ex maleficio per operam dæmonis; cujusmodi vocantur in jure maleficiati. Ex his namque capitibus oritur impotentia congrediendi cum effusione seminis ad generationem apti intrà vas muliebre. *An sine vasis penetratione possit consummari Matrimonium.* Intrà quod tamen si possit vir semen immittere absque ejusdem penetratione (quod rarum est; etsi noverim interdum contigisse, etiam subsecutâ generatione prolium) sufficiet ad validandum & consummandum Matrimonium, uti manifestum apparet *Raphaeli Aversa quæst.* 17. *sect.* 1. *in fine*, & *sect.* 2. quàmvis hoc videatur negare *Præpositus quæst.* 7. *dub.* 20. *in fine*, non rectè supponens tali casu istam immissionem non fieri ab ipso viro seu vi conatûs ejusdem, saltem coagente virtute attractivâ matricis.

DICO I. Impotentia temporalis non dirimit Matrimonium. Patet ex c. *Fraternitatis*, *De frigidis & malefic.* Ratio est, quòd tunc corpus sit simpliciter potens & habile, solùmque pro tempore impeditum, adeòque simpliciter subsistat materia contractûs. Unde etiam in jure conceditur experimentum triennii, ut probetur, an impotentia sit perpetua, an temporalis c. *Laudabilem*, *eod. tit.* Immo etsi Matrimonium post præfatum experimentum fuerit dissolutum, jubetur restaurari si postmodùm comperiatur impotentiam non fuisse perpetuam. Unde si arctitudo feminæ levi incisione (quam mulier etiam tenetur pati) aut simili remedio absque gravi periculo possit tolli, valet Matrimonium, nec potest censeri subesse simpliciter & absolutè impotentia; ut satis colligitur ex cap. *Fraternitatis*, & in praxi observatur. 84. *Impotentia temporalis non dirimit Matrimonium.*

Hinc etiam impuberes jure naturæ validè contrahunt Matrimonium, modò sufficienter utantur ratione, nec aliud impedimentum habeant, etsi necdum possint actum matrimonialem exercere: quia illa impotentia tantùm est temporalis, eum ætate provectiori tollenda. Ex natura rei verò possunt tales, jam prædìti sufficienti rationis usu, se ex nunc obligare, dando potestatem ad copulam exercendam pro tempore secuturæ potentiæ: sicut possunt alii temporaliter impotentes. Nihilominus jure Ecclesiastico impuberes, id est, masculus ante decimū quartum, femella ante duodecimum ætatis annum, & quidem juxta Doctores completum, redduntur inhabiles ad contrahēdum Matrimonium; ut patet ex c. *Continebatur* c. *Attestationes* & c. *Tua nobis*, *de Desponsf. impuber.* Excipe, nisi malitia suppleat ætatem; hoc est, nisi citiùs sint & doli capaces, & potentes ad usum matrimonialem; ut patet ex c. *Continebatur*, c. *Tua nobis eit.* & c. *De illis* 2. *eod. tit.* Interdum autem contingere potentiam generandi ante eam ætatem, constat experientiâ ipsâ. Pluraque à variis narrantur exempla; ut de rege Achaz, qui undecimo ætatis anno fertur genuisse Ezechiam. De Salomone refertur quòd decennis genuerit Roboam: de alio puero decenni, quòd nutricem suam reliquerit gravidam. Denique *Christianus Massæus in Chronico ad annum* 1337. refert puellam novem annorum in Belgio concepisse ex famulo. Hæc tamen potentia in 85. *Impuberes ex natura rei possunt validè illud contrahere.* *Seciùs, jure Ecclesiastico.* *Nisi malitia suppleat ætatem.* *Prout interdum contingere, declaratur.*

tia in foro externo non præsumitur ante legitimam ætatem. Quòd si verò aliqui tempore pubertatis necdum sint potentes, manet res in terminis juris naturæ, adeòq; valet Matrimonium juxta Doctores communiter, nisi sit impotentia perpetua; quæ tamen non satis præsumitur, quousque post tempus plenæ pubertatis (quod in viris est annus decimus octavus, in feminis decimus quartus) adhibita fuerit experientia triennalis. Impuberum porrò Matrimonium sic irritatur, ut etiam juxta Doctores communiter contra *Sanchez l.1.d.17.n.6.* sit illicitum; utpote prohibitum expressè *c.2.de Despons. impuber.*

Quòd si quo tempore pubertatis necdum sint potentes, an validè contrahant?

86\. DICO II. Impotentia perpetua præcedens Matrimonium dirimit illud. Est certum ex c. *Quod sedem*, & c. *Ex litteris, de Frigidis.* Et hoc verum est, etsi impotentia antea sit cognita comparti; ut docent communiter Doctores, contra paucos, existimantes impotentiam parti incognitam dirimere quidem jure Ecclesiastico Matrimonium; non autem, si fuerit parti nota: prout discurri solet de conditione servili. Verùm Canones loquuntur generaliter & absque discrimine; immo in c. *Consultationi tuæ* præsupponitur scientia impotentiæ. Et quidem id provenire ex ipso jure naturæ apertè indicat *Sixtus V.* Constit. 59. *Cùm frequenter*, dicens: *Secundùm canonicas sanctiones & naturæ rationem, qui frigidæ naturæ sunt & impotentes, iidem minimè apti ad contrahenda Matrimonia reputantur.* Ratio naturalis est, quòd tunc deficiat materia substantialis contractûs Matrimonii; cujus materia sunt humana corpora disparis sexûs, non qualiacumque, sed potentia seu habilia ad usum Matrimonii; de hujus enim essentia est traditio potestatis in mutua corpora ad præfatum usum (quàmvis excludi possit usus actualis, etiam per pactum prævium) quæ potestas dari non potest, ubi est impotentia physica.

Impotentia perpetua & præcedēs dirimit matrimonium, Etsi fuerit nota cōparti, Idq; etiam jure naturæ.

87\. Nec obstat, quòd impotentia superveniens Matrimonio, etiam non consummato, illud non dirimat; ut patet ex c. *Hi qui, 32.q.7.* Hoc enim postulat Matrimonii insolubilitas. Deinde potentia adhuc existēte, jam erat traditū jus & dominium. Confirmatur: quia etsi contractus non subsistat in fieri sine sua materia substantiali, posset tamen postea perseverare in suo valore, etsi materia substantialiter mutetur; ut patet v.g. in contractu emptionis, qui manet, etsi aurum postea vertatur in aurichalcum, vel equus emptus occidatur.

Cur aliud sit de impotentia superveniente Matrimonio contracto,

Non obstat II. quòd impotentia moralis, quæ contingit, dum petitio debiti per pactum excluditur, non dirimat Matrimonium: nam illa relinquit dominium & potestatem in actu primo, adeò ut copula non foret fornicatia, quæ inter tales contingeret. Deinde impotentia physica mutat naturam contractûs substantialiter, cùm materia illius sit corpus verè fecundùm naturam suam potens: impotentia autem moralis tantùm mutat accidentaliter, seu potiùs extrinsecè; cùm tantùm fundetur in voluntate, adeòque relinquat corpus secundùm se verè potens.

Validè impotentia morali oriundâ ex pacto.

Hinc patet invalida esse Matrimonia contracta à quibusvis spadonibus seu Eunuchis perfectis, sive utroque teste carentibus: quia simpliciter & absolutè sunt impotentes ad emittendum verum semen. Ita communiter Doctores. Et quàmvis aliquando Nonnulli contrarium putarint; maximè de Eunuchis, qui possunt feminis communicare aliquale semen sive humorem, licèt ineptum ad generationem: res tamen nunc est certa ex Motu proprio *Sixti V.* suprà citato (cujus verba etiam refert *Sanchez d. 92. n. 17.*) in quo omnium hujusmodi Matrimonia quæcumque cum quibuslibet mulieribus, defectum prædictum sive ignorantibus sive scientibus, contracta decernit nulla, irrita & invalida esse, eosque ad Matrimonia contrahenda inhabiles esse declarat, mandans locorum Ordinariis, ne hujusmodi conjunctiones de cetero fieri quoquo modo permittant, ac denique jubens eos etiam qui de facto sic contraxerint, separari. Quare non statuit novum jus, sed potiùs declarat jus naturæ: quia nimirum *secundùm naturæ rationem minimè apti ad contrahenda Matrimonia reputantur*; ut Pontifex loquitur. 88.

Eunuchi perfecti sunt inhabiles ad quodvis matrimonium, etiam jure naturæ.

Petes: An impotentes possint verè & validè contrahere Matrimonium, non quidem ad finem habendi copulam, sed ad finem castè vivendi? Affirmat *Basilius Pontius l.7.c.56.* & tribus seqq. salvans essentiam talis Matrimonii in mutua conjunctione animorū quoad individuam vitæ societatem. Resp. tamen cum *D. Bonaventura dist.34. a.2.q. 1. ad 2.* & aliis communiter talem confœderationem non esse verum Matrimonium, non tantùm jure Ecclesiastico, sed etiam naturali. Simpliciter enim & absolutè inhabiles ad Matrimonium contrahendum esse, qui sunt impotentes, declarant Canones, idque ex jure naturæ, ut colligitur ex motu proprio *Sixti V.* Ipsa namque ratio Matrimonii primò & per se respicit propagationem generis humani per copulam, in ordine ad quam debent conjuges invicem tradere potestatem corporis sui; quam tradere nequeunt impotentes, tametsi possint eam tradere ad rerum domesticarum obsequium, uti servi. Deinde alioquin pariter possent tali intentione validè contrahere ipsi potentes: qui proinde habendo copulam fornicarentur, utpote ad quam non tradidissent invicem potestatem; 89.

An impotentes possint contrahere validè matrimonium ad finem castè vivendi? Resp. Negativè.

tem,: cùm tamen planè repugnet, esse verum conjugium, & copulam fornicariam. Similiter accessus ad aliam personam liberam non foret in talibus adulterium. Insuper juxta talem modum Matrimonio ineundo non obesset consanguinitas, uel non obest obligationi invicem obsequendi & alendi, sed soli potestati ad copulam, ejusque executioni. Denique inquiri posset, an Matrimonium sic initum foret Sacramentum, an indissolubile, an postea perfectibile modo ordinario, idque per novum contractum, an contrahibile cum pluribus: ad quæ & similia non posset sufficienter responderi.

90. *Sententia ob judicantibus.* Quando autem in Jure permittitur, ut impotentes possint post deprehensam impotentiam cohabitare tamquam frater & soror, sive in continentia, non supponunt Matrimonium fuisse validum. Immo agunt in casu, quo tales contraxerant modo consueto ad vacandum actibus conjugalibus, ideoque concedunt experientiam triennalem copulæ, & ei, qui potens est, facultatem contrahendi postea novum Matrimonium: quæ capitaliter adversantur opinioni *Pontii*. Quod itaque *Gregorius* Papa c. *Requisisti* 33. q. 1. dixit: *Si retinaculum conjugale* (id est mutuam cohabitationem, vel conjugium putatitium & apparens) *voluerint rescindere, maneant utrique innupti*; subintellige, maneat vir impotens Innuptus de præcepto; mulier autem potens, de consilio, ut rectè *Glossa*. Nam (ut subdit Pontifex) *videtur mulierem secundas nuptias contrahere posse.... Vir autem qui frigida natura est maneat sine conjuge.*

91. *Quid censendum de hermaphrodito.* Petes II. Quid censendum sit de hermaphrodito sive personâ mixti sexûs? Resp. posse conjugari juxta sexum prævalentem tantùm, ex *L. Quæritur, ff. de Statu hominum.* Si in utroque sexu potens sit & æqualis, potest eligere alterutrum: præstito tamen juramento coram judice Ecclesiastico, quòd post viduationem non conjugabitur juxta alterum sexum. Quamvis si juramentum postea infringeret, Matrimonium secùs initum valeret.

92. *An steriles possint contrahere matrimonium.* Ex Conclusione sequitur, steriles posse verum Matrimonium contrahere; ut habet omnino certa sententia, in praxi recepta: possunt enim consummare Matrimonium per veram copulam ex se aptam generationi, etsi hæc per accidens non sequatur (quæ etiam non semper sequitur ex quavis copula in fecundis) non quidem ex seminis natura, quæ est ejusdem rationis, sed ex speciali qualitate seu temperamento subjecti. Quare etiam non obstat, quòd femina sit impotens ad retinendum semen intrà matricem: sufficit enim aptitudo ad copulam ex se ordinatam ad generationem, etsi ex alio accidenti hæc non sequatur.

Quoad senes decrepitos tenendum similiter est, eos non esse incapaces contrahendi matrimonii, quando naturâ vel arte possunt excitari ad copulam; prout regulariter possunt. Ob quod etiam Ecclesia nullos senes à Matrimonio contrahendo rejicit. Immo si senex sit adeò exhaustus, ut judicio medicorum juvari non possit ad copulam, adhuc *Navarrus, Rodriguez, Vega* & alii existimant, esse capacem Matrimonii contrahendi, eò quòd nihilominus retineat semper velut in habitu intrinsecam suam potentiam; quæ per accidens tantùm jam est impedita ratione senectutis, quò minùs exeat in actum. Contrarium docet *Panormitanus, Sanchez, Barbosa* & alii communiùs; eò quòd tali seni copula sit impossibilis, adeòque nequeat ad illam obligari: perinde autem sit, ex quo capite vel accidenti oriatur impotentia ad copulam. Nihilominus hæc impotentia non est nata oriri ex senectute feminæ; præsertim in sententia communiori, quæ docet ad consummationem Matrimonii, & generationem non requiri semen femineum, adeòque sufficere receptionem seminis virilis. 93. *Quid censendum de senibus decrepitis.*

Similiter de infirmis paulò pòst morituris, seu quorum sanitas est desperata, etsi de facto sic langueant, ut in eo statu non possent habere copulam, tenet communis Doctorum sententia, usu & praxi Ecclesiæ comprobata, eos validè contrahere Matrimonium: quia per vehementiam morbi præcisè non tollitur potentia alioquin integra & expedita ad usum Matrimonii, sed ad summum pro tali duntaxat tempore impeditur. Quòd si tamen vi morbi potentia sic esset destructa, ut ope humanâ infirmus numquam possit reddi potens, esset consequenter Incapax Matrimonii contrahendi. Sed hoc regulariter non præsumitur, ideoque tale Matrimonium legitimat prolem priùs inter contrahentes susceptam, etiam dum ad hunc solum effectum contrahitur. Vide *Sanchez l. 7. d. 105. Coninck d. 31. dub. 7.* & alios. 94. *Quid de infirmis morti vicinis.*

Denique si sit mulier ita disposita, ut semper faciat aborsum, aut constet eam non posse parere sine manifesto vitæ periculo, censent Nonnulli, eam esse incapacem contrahendi Matrimonii: eò quòd stante eo periculo copula sit tali illicita, adeòque censeatur impossibilis. Sed meritò *Sanchez d. 92. n. 28. & 29. Coninck* & alii passim id negant: quia impotentia hæc saltem non est perpetua, sed solùm pro tempore fecunditatis. Deinde periculum istud non apparet, nisi per Matrimonium post copulam jam consummatum. 95. *Quid denique de femina semper faciente aborsum, aut pariente cum vitæ discrimine evidenti.*

Dico III. Quando impotentia est tantùm respectiva, dirimit Matrimonium duntaxat inter illos, respectu quorum est. Ita communiter Doctores: quia cùm tantùm 96. *Impotentia respectiva solùm dirimit matrimonium*

monium respectu sic impotentium. tùm habeant corpus impotens respectu aliquorum, & potens respectu aliorum, non est ratio, cur his tradere non possint dominium corporis sui. Hujusmodi impotentia frequentiùs oritur ex maleficio. Ex naturali frigiditate non ita. Uti neque ex nimia arctitudine feminæ oritur impotentia illius respectu similium virorum, arg. c. *Fraternitatis, de Frigidis.* Quàmvis juxta Doctores communiter posset interdum ea accidere respectu virorum dissimilium in robore vel mole corporis.

Unde ipsa oriatur.

97. *Quid agendum, quando post contractum matrimonium impotentia se prodere incipit.* Pro fine nota, quando contracto jam Matrimonio constat omnino perpetuam adesse impotentiam, sive absolutam, sive respectivam, non posse conjuges reddere debitum, nec aliquid facere, quod extra Matrimonium non liceret; immo statim esse dissolvendum. Si verò dubitetur de perpetuitate impotentiæ, datur illis triennium, ut possint Matrimonium consummare, c. *Laudabilem, de Frigidis.* Quo tempore si nequeant cōsummare, ampliùs experiri non possunt, sed sunt separandi, si adsit periculum incōtinentiæ: quòd si non subsit, Jura permittunt, ut habeat tamquam sororem, quam nequit habere uxorē, c. *Laudabilem cit.* & c. *Requisivisti* 33. q. 1. Factâ autem separatione, potest aliud Matrimonium inire is, qui potens est. Si etiam factâ separatione, is, qui putabatur impotens, fiat aliquâ ratione potens reddenda est ei conjux: quia colligitur impotentiam tantùm fuisse temporalem, adeòque valuisse Matrimonium. Patet ex c. *Laudabilem*, & c. *Fraternitatis, de Frigidis.*

98. *Qualiter computanda experientia triennalis permissa in dubio.* Quod attinet triennalem experientiam, illa incipit & completur secundùm prudens arbitrium judicis; qui potiùs propendere debet ad superfluam, quàm ad diminutam diligentiam adhibendam. Poteritq; prudenter cōputare à die attentatæ copulæ (qualiter cōputandum volunt Juristæ frequenter, & *Sanchez l. 7. d.* 110. arg. c. *Laudabilem*, ibi: *A tempore celebrati conjugii*; scilicet cum attentatione copulæ) consideratâ frequentiâ conatûs; constanti & concordi ac juratâ assertione, & similibus: & in maleficio, si pœnitentiæ, pia opera, & alia remedia sint etiam satis adhibita. Aliàs, si non sit concordia in dictis, si non sint adhibita sufficiētia remedia corporalia aut spiritualia, si experientia copulæ non fuerit satis continua ob diuturnam absentiam vel desistentiam, aliæve circumstantiæ aliud suadeant, expediet tempus prolongare, aut ad securitatem præfigere triennium ex tunc decurrendum. Quo modo cōputandum illud esse simpliciter, plures docent; & aliqui id admittunt in casu maleficii tantùm. Denique existimo, quòd dum agitur in foro conscientiæ, sit arbitrium illorum penes doctum & prudentem Confessarium (Idem videtur de quovis alio viro docto & prudenti; qui rem & circumstantias illius benè examinaverit) quorum arbitrium in foro externo est penes judicem. De his plura videri possunt apud *Sanchez l. 7. d.* 102. *& seqq.* usque ad finem libri.

QUÆSTIO XI.

De Dispensatione Impedimentorum Matrimonii.

DICO I. In impedimentis quæ dirimunt ex natura intrinseca contractûs ne quidem Deus potest dispensare, v. g. in impotentia, in defectu veri consensûs: quia tunc contractus matrimonialis deficit in aliquo essentiali, Deus autem facere nequit, ut res subsistat cum defectu alicujus essentialis. Potest quidem juxta antedicta facere, ut sine consensu contrahentes sibi invicem obligentur, per semetipsum tradendo illis mutuum dominium corporum, sed facere nequit, ut sine consensu subsistat contractus. 99. *In impedimenta dirimentia ex essentia ipsius contractûs non cadit dispensatio.*

DICO II. In impedimentis, quæ dirimunt jure divino aut naturali largè, solus Deus potest dispensare. Ita cōmuniter Doctores. Ratio est: quia in legibus hujusmodi nemo potest dispensare Deo inferior absque divina commissione; de qua in præsenti non constat. Neque etiam congruebat potestatem in hujusmodi impedimentis dispensandi Ecclesiæ relinqui; cùm talis potestatis usus non videatur moraliter loquendo fore expediens, ut discurrenti per singula impedimenta jure divino seu naturali dirimentia apparebit. Unde qui censent votum solemne dirimere Matrimoniū contrahendum jure divino seu naturali, consequenter docere debent Papam in hoc dispēsare non posse. Nos è cōtrà docemus Papam id posse, sicut censemus esse impedimentum juris Ecclesiastici. Adeòque etsi dispensatio in ipsa obligatione voti defectu causæ foret invalida, adhuc valere posset dispensatio quoad valorem Matrimonii, dum Papa id absolutè vellet. 100. *In alia quæ dirimunt jure divino vel naturali largè, sola divina.*

DICO III. In impedimentis dirimentibus jure Ecclesiastico potest per se loquendo dispensare solus Pontifex. Ita communiter Doctores. Et patet ex praxi Ecclesiæ. Ratio est, quòd illa impedimenta sint juris communis, sive scripti, sive consuetudinarii, in quæ proinde solus Pontifex habet potestatem. Et quàmvis Episcopi possent circa jus commune, quidquid potest Pontifex, id ad summum intelligendum esset, nisi Pontifex sibi aliquid reservet: prout juxta omnes reservat sibi dispensationem in impedimentis dirimentibus: nisi ex speciali privilegio vel præscriptâ consuetudine aliquibus Episcopis facultas in hujusmodi dispensandi sit communicata. 101. *In dirimentia jure Ecclesiastico, sola Pontificia cadit dispensatio per se loquendo.*

102. *An per accidens possint Episcopi in illis dispensare, & quando.*

Dixi *per se loquendo*: quia per accidens ex tacita concessione Pontificis valde probabiliter potest etiam Episcopus dispensare, quando Matrimonium bonâ fide contractũ est in facie Ecclesiæ, & impedimentum est occultum, ac separatio valde difficilis, similiter recursus ad Pontificem est difficilis. Ita *Silvester, Angelus, Henriquez, Navarrus, Sanchez, Præpositus* & passim Recentiores. Ex quibus varii id etiam extendunt in casu gravissimæ necessitatis ad Matrimonium contrahendum. Ratio est: quia hoc est necessarium pro regimine & salute animarum: adeòque non est credibile Pontificem in tam gravi necessitate & animarum periculo velle sibi dispensationem reservare: qui utique in ædificationem, non in destructionem restringere debet potestatem Episcoporum. Quare sic habet praxis eorumdem. Favet quoque c. 2. *de Despons. impub.* in verbis allegandis *n. seq.* Quòd si in prædicto casu sit facilis recursus ad Legatũ Apostolicum, qui hac in parte sit præditus facultate dispensandi, videtur, quòd tunc Episcopus nihil possit: cùm tunc cesset necessitas, ob quam præcisè hæc facultas tacitè Episcopo concedebatur, adeòque etiam cessare videtur tacita concessio. Ita *Sanchez l. 2. d. 40. n. 8. Navarrus, Præpositus* & alii cõtra *Henriquez*.

103. *An à Conclusione sit facienda exceptio quoad defectum pubertatis.*

Excipiunt Varii à Conclusione impedimentum defectûs ætatis seu pubertatis. De quo postea quam cautum esset c. 2. *de Despons. impub. Ne aliqui ante ætatem Canonibus præscriptam conjungantur*; subdiditur: *Nisi fortè aliquâ urgentissimâ necessitate interveniente, utpote pro bono pacis, talis conjunctio toleretur*; scilicet ab Episcopo dispensativè permittente, ut plerique Expositores & alii intelligunt; prout testatur & sequitur *Aversa q. 19. sect. 2.* Et satis probabile censet *Sanchez l. 7. d. 104. n. 12.* quem vide.

104. *Referuntur quædam privilegia.*

Refert quoque *Bassæus V. Matrimonium IX. n. 4.* concessum esse à *Gregorio XIII.* Patribus Societatis Jesu 24. *Aug.* 1576. ut in locis, in quibus Decretum *Tridentini* contra Matrimonia clandestina est promulgatũ, & ab aliquibus non servatum, possint absolvere illos, qui induci non possunt, ut Matrimonium servatâ formâ Concilii contrahant, & cum iisdem dispensare in foro conscientiæ, ut rursus secretò inter se contrahant, non servatâ formâ Concilii; atque ut postquam sic contraxerint, proles ita susceptæ ipso facto legitimæ censeantur. Quæ concessio foret valde opportuna in partibus Hæreticorum. Solùm obstare potest, quòd sit vivæ vocis oraculum. Quale etiam est, quo (ut refert *Bassæus sup. a*) idem Pontifex 2. *Septemb.* 1580. iisdem concessit facultatẽ dispensandi cum iis, qui contraxerunt cum impedimento Criminis & non putant esse illicitum dare fidem de Matrimonio contrahendo post mortem conjugis vivente altero conjuge; immo putant justissimum, ubi intervenit copula.

Petes, quæ causæ in dispensationibus matrimonialibus soleant regulariter attendi? Resp. attendi in primis bonum pacis per conjugium obtinendum. Ad quod spectat, tum extinctio inimicitiarum capitalium, litium civilium, aliarumque graviũ discordiarum: tum præventio, ne ista oriantur, neve homicidia, infamia, aliave damna aut scandala (sub quibus etiam peccatorum pericula, v. g. incontinentiæ, hæresis &c. censentur) sequantur. 105. *Causæ ordinariæ dispensationũ matrimonialium recensentur.*

Secundò attenditur defectus paris cõjugii in loco, nisi cum conjunctis, quando scilicet commodè & moraliter in proprio oppido non reperitur persona alia coæqualis, v. g. quia major pars concivium conjuncta est cupienti nubere, sic ut præter eos non facilè inveniat personam parem sibi suisq; gratã.

Tertiò, defectus dotis, quando scilicet non habet tãtam, quãta requiritur & consueta est, ut nubat extraneo æquali. Quartò conservatio splendoris & amplissimarum divitiarum in eadem familia, quas v. g. femina heres alioquin transferret ad extraneos. Ob quod etiam in veteri Lege femina heres debebat nubere viro de familia & cognatione suâ. Quò etiam spectat acquisitio hereditatis, relictæ sub conditione nubendi tali.

Quintò, recognitio excellentium meritorum, sive dispensationem petentis, sive ejus pro quo petitur. Sextò, instauratio Matrimonii bonâ fide contracti, saltem ex una parte, quæ detecto postea impedimẽto peteret dispensationem. Septimò, redintegratio honoris feminæ violatæ, & legitimatio ac bona educatio prolis antea susceptæ.

Quibus accedit causa extrinseca, impositio scilicet mulctæ aut alterius operis ad piũ finem. Et sic aliqui petunt dispensationem sine causa, (supple ex antedictis, sed non sine hac causa extrinseca. Insuper plures causæ, quæ seorsim aliquando non sufficerent, simul collectæ juvare possunt, ut exurgat conjunctim causa sufficiens & adæquata. Quod verò *Tridentinum sess. 24. c. 5. de Reform. Matr.* monet, ut *in secũdo gradu nunquam dispensetur, nisi inter magnos principes, & ob publicam causam*, pontificum (qui monitione istâ Concilii non arctantur) benignitate non servatur exactè, sed ad quamdam moderationem reductũ est, ut etiam cum aliis personis, præsertim opulentis, ex causa gravi, etsi non publicâ, seu bonum commune directè spectante, sæpè dispensetur; uti hactenus praxis manifestè ostendit. Cetera, quæ de dispensationibus matrimonialibus, scitu necessaria sunt, peti possunt ex dictis *Tract. de Leg. disp.* 4. ubi de dispensatione generaliter actum est.

DISPU-

DISPUTATIO SEPTIMA.

De Debito conjugali seu Usu matrimoniali.

QUÆSTIO I.

An & quomodo teneatur Conjux reddere vel petere debitum?

1. *Conjux obligatur explicitè vel implicitè petenti tenetur debitum reddere.* DICO I. Tenetur conjux alteri explicitè vel implicitè petenti reddere debitum. Conclusio est communis & certa. Et patet ex 1. *ad Cor. 7. Uxori vir debitum reddat: similiter autem & uxor viro.* Et paulò pòst: *Nolite fraudare invicem, nisi &c.* Et rationem subjungens ait: *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir: similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.* *Idque ex justitia.* Ex quibus Apostoli verbis patet, hanc obligationem esse justitiæ, adeòque gravem; sicut quælibet alia justitiæ obligatio gravis est, quando materia est proportionata.

2. *Quando petitus faciès peccet mortaliter.* Hinc peccat mortaliter conjux, qui absolutè comparti debitum negat, quando id rationabiliter & seriò aut sub obligatione exigit: secùs, si non seriò, aut non sub obligatione, sed ex quadam benevolentia, aut si precibus recusantis facilè acquiescat. Deinde propter levitatem materiæ excusatur à mortali, si nonnihil v.g. differat: modò absit in petente periculum incontinentiæ. Quod quidem periculum satis frequens est, & à fortiori debet tolli reddendo debitum postulatum. Qua in re gravissimè sæpè delinquunt feminæ, suâ morositate & inflexibilitate præbentes viris occasionem pollutionum & adulteriorum, discordiarumque domesticarum.

3. *Excusat causa rationabilis.* DICO II. Conjux excusatur à reddendo debito, quando habet rationabilem causam negandi. Ratio est, quòd obligatio justitiæ non sit tam stricta, quin occurrente rationabili causâ liceat solutionem negare aut saltem differre. Sic enim debitor pecuniæ excusatur, si nimiâ paupertate prematur; mancipium excusatur ad præstanda opera, si prematur infirmitate &c.

4. *Varia corollaria practica.* Hinc excusatur conjux primò, si non possit reddere debitum sine notabili periculo salutis corporalis. Immo tunc illicitè redderet. Secundò, si pars petens laboret leprâ, vel alio morbo contagioso non lethifero, sic ut grave sit periculum infectionis, etsi licita, non tamen obligatoria est redditio debiti, juxta *D. Thomam, D. Bonaventuram* & alios communiter. Colligitur ex *c. 1. de Conjugio leprosorum.* Si tamen non sit notabile infectionis periculum (quale non censetur subesse in raro congressu, seclusâ cohabitatione: in quo standum judicio medicorum) non excusatur. Quo modo intelligendum videtur *c. 2. eod. tit.* Sicut nec excusatur, si ante Matrimonium sciverit conjugem esse infectum tali morbo: quia tunc contrahendo cum tali censetur se obligasse ad reddendum (quod simpliciter licitum est) etiam cum tali periculo. Vide *Sanchez l. 9. d. 24.* per totam. Tertiò probabiliùs excusatur, quando conjux petit debitum in amentia, ebrietate, aut aliàs extra usum rationis. Ratio est, quòd talis petitio nō sit humana, ex qua oriri possit obligatio: & amens non habet usum suæ potestatis seu dominii, sicuti etiam in bonis externis constat. Excipe, quando destitutus usu rationis illicitis fortasse mediis expleret suam libidinem. Quartò excusatur, quando conjux immoderatè & nimis freqnenter petit debitum. Ita *Prapositus q. 6. dub. 5. n. 41.* & alii communiter: quia non videntur conjuges se obligasse ad usum immoderatum; præsertim cùm repugnet decentiæ & valetudini. Denique cùm ex privilegio Christi conjugibus ante consummationem Matrimonii liceat ingredi Religionē, non tenentur illud consummare, adeòque nec debitum primâ vice reddere primo bimestri, quod eis ad deliberandum conceditur à Jure c. *Ex publico, de Convers. Conjug.* Idque juxta plerosque (inter quos *D. Thomas, D. Bonaventura*, & alii, quos refert & sequitur *Sanchez l. 2. d. 24. n. 24.*) contra *Coninck* & alios, etsi jam deliberaverint non intrare; eò quòd interea quisque posset propositum mutare in melius.

Dubium autem est, an excusetur conjux à reddendo debito, quando timetur nimia prolium multiplicatio? Et quidem satis constat posse conjuges ex mutuo consensu aut interveniente pacto excusari ab obligatione reddendi debitum, dum saltem abest periculum incontinentiæ. Sola quoque multiplicatio prolium excessiva non sufficit: cùm enim Matrimonium sit ad generationem institutum, non potest quis ab ejus obligatione eximi, ne generatio sequatur. Secùs est juxta *Sanchez l. 9. d. 25.* & plures alios, etiam secluso pacto vel mutuo cōsensu, quādo est præsens periculum, ne plures nascantur proles, quàm parentes possint alere: quia non videntur conjuges obligandi ad usum conjugalem cum tanto gravamine & incōmodo. Sicut & in aliis rebus moralibus excusatur quis à solutione aliorum debitorū ob moralem impossibilitatem seu maximam difficultatem. Quod faciliùs locum habere posset in honestis & nobilibus, qui non possint alere 5. *An excuset nimia prolium multiplicatio.*

multas proles sine notabili statûs detrimento. Quantumvis oon sufficere nimiam prolium multiplicationem etiam juncto gravamine paupertatis, cēseat *Coninck disp. 34. dub 3.* & alii; eò quòd gravamen istud nimis remotè & accidentaliter oriatur ex redditione debiti: ad quam proinde conjuges videtur se obligasse, etsi indè remotè nata sit sequi paupertas, quæ velut effectus per accidens non videtur posse impedire Matrimonii finem principalem. Sed hæc ratio noo urget. Plausibiliùs quoad communes pauperes admittit *Propositus q. 6. dub. 6.* quòd non videantur excusari, etsi proles tot non possint alere: eò quòd nec patiantur detrimentum statûs, nec difficultas alendi proles videatur adeò in illis ponderanda, cùm pane mendicato vivere possint. Quod judicio prudentis attentis personarum circumstantiis discernendum est.

6. *Conjux non tenetur debitum petere per se loquendo.*

Dico III. Conjux per se loquendo non tenetur petere debitū: quia nemo tenetur uti jure suo. Dixi *per se*: quia per accidens tenetur petere, quando posset avertere periculum incontinentiæ, quod alioquin conjugi imminere advertit: cùm lege charitatis quilibet quādo commodè potest, teneatur impedire peccatum proximi, adeòque potiori jure conjugis. Neq; hæc obligatio est justitiæ, ut aliqui volueunt; sed charitatis, aut certè pietatis inter adeò conjunctos: per Matrimonium enim solùm traditur alteri dominium corporis, & jus eo utendi, non autem assumitur obligatio alterum cogendi vel invitandi ad ejus usum. Similiter ex charitate videtur per accidens conjux, præsertim vir, obligari ad petendum, quando scit compartem hoc valde desiderare, præsertim ob prementes tentationes, etsi non subsit periculum incontinentiæ, sed præ verecundia hoc non audet indicare.

Quando teneatur per accidēs.

QUÆSTIO II.

Qualiter impediatur petitio & redditio debiti?

7. *Affinitas superveniēs Matrimonio impedit petitionem debiti in incestuoso.*

Dico I. Qui contraxit affinitatem cum sua comparte, cognoscendo videlicet carnaliter consanguineam illius, non potest petere debitum, potest tamen, immo tenetur reddere. Prima pars est certa. Et patet ex c. *Si quis cum filiastra*, & c. *Discretionem, De eo qui cognovit &c.* Nec tantùm conjux qui exercuit actum carnalem cum consanguinea suæ compartis incurrit hanc pœnam, sed etiam ipsa compars, si consenserit in talem actum, juxta Doctores communiùs. Qui id solent colligere ex c. *Discretionem cit.* & c. *Tua fraternitatis, eod. tit.* & cunsequenter si unus conjux commiserit talem incestum, & alia consenserit, sive iniquitatis sit particeps, neuter posset petere debitum. Oppositum nihilominus velut probabiliùs amplectitur *Dicastillo disp. 9. dub. 9.* post *Ochagavia, Hurtado & Perez*; eò quòd in Capitulis citatis dicatur quidem innocentem non debere jure suo privari; tamen non statuatur expressè, ut nocens seu iniquitatis particeps eodem privetur, sed hoc tantùm inferatur per argumentum à contrario sensu, quod in jure positivo non est efficax, præsertim quoad inducendas pœnas vel impedimenta.

An etiam in comparte consentiēte.

8. *Requiritur, ut incestus quō talis committatur scienter.*

Requiritur verò ad hanc affinitatem contrahendam, ut incestus committatur scienter, uti colligitur ex jure; adeòq; non solùm ignorantia invincibilis, sed etiam vincibilis circumstantiæ ipsius incestûs excusat ab hac pœna.

Quousque se extendat hæc affinitas.

Non extendit etiam se hæc prohibitio ultra primum aut secundum gradum, ubi locum habet reductio *Tridentini*; quod *sess. 24. c. 4. de Reform. Matr.* restrinxit impedimentum affinitatis ex fornicatione dirimens Matrimonium ad secundum gradum: adeòque à fortiori videtur illud tacitè restrinxisse, quod solùm impedit debiti petitionem. Idem apertè constat ex quadam Declaratione *Gregorii XIII.* quæ refertur ad *sess. 24. c. 4 de Reform. Matr.*

9. *Non impedit ipsa debiti redditionem.*

Secunda pars, quòd scilicet possit debitum reddere, patet ex c. *Discretionem* & c. *Tua fraternitatu* cit. *Cùm* (ut c. *Tua fraternitatu* dicitur) *affinitas post Matrimonium iniquè contracta, illi nocere non debeat, qui iniquitatis particeps non existit*, eò quòd *suo jure non debeat sine sua culpa privari*, ut additur c. *Discretionem*; adeòque crimen alterius jure suo privati obesse nequeat, quin adhuc alteri jus retinenti debitumque petenti possit & teneatur reddere.

10. *Cognatio spiritualis superveniēs non impedit debiti redditionem.*

Dico II. Qui post contractum Matrimonium culpabiliter contraxit cognationem spiritualem cum altera conjuge, baptizando vel suscipiēdo filium communem aut filium alterius conjugis, potest reddere debitum; ut apud omnes est certū: sicut & certum est, quòd possit petere, quando inculpabiliter cognationem contraxit, v.g. baptizando in extrema necessitate. At quòd non liceat petere, quando cognationem culpabiliter contraxit, docent plerique Doctores apud *Sanchez l. 9. d. 26. n. 7.* allegantes varia jura. Sed (ut fatetur ipse *Sanchez*, qui etiam contrarium censet probabile) jura ista non sunt satis clara, aut probantia: cùm tamen sine claro jūre non sit imponendum tantùm gravamen, sed in pœnis benignior interpretatio sit adhibenda. Unde solidiùs *Coninck d. 34. dub. 8. Propositus*, & passim Recentiores docent, ne quidem tunc incurri impedimentum petitionis debiti. Equidem satis constat, cōtrahentem hanc cognationem sine sufficienti causâ graviter peccare. Vide dicta

Immo probabiliùs nec petitionem.

de

de *Baptismo d.7.q.4.n. 40. & seq.*

11. *Impedito ob affinitatem petere, licitè negatur debitū;*

DICO III. Conjugi impedito petere debitum propter contractam affinitatem, aut in sententia multorum ob cognationem spiritualem, licitè negatur debitum. Ita Doctores communiter. Ratio est: quia alter est jure petendi privatus per Canones. Sed dubitatur, an incestuoso debitum petenti reddi licitè possit, eò quòd videatur subesse cooperatio ad iniquam actionem petentis. Verùm notat *Castro Palao d.3.pu.* 4.§.6.*n.*7. talem copulam cōjugalem secundùm se non esse illicitam, sed solùm quatenus petitur ab incestuoso; cujus petitioni compars non cooperatur, quæ ad petendū non incitatur, sed soli copulæ petitæ. Aliundè autem delictum incestuosi gravare non debet innocentem, c. *Tua fraternitatis, De eo qui cognovit consang.* qui proinde æquè liber esse debet ad reddendum & petendum ac si delictum non fuisset commissum.

Licitè quoque redditur.

12. *Quando conjugi illicitè petenti redditur illicitè debitum;*

Immo generatim loquendo *Sanchez l.9, d.6.n.7. Covarruvias. Coninck, Castro Palao,* & alii passim existimant cōjugi illicitè petenti debitum compartem tūc solùm reddere illicitè, quando petitio est illicita ob circumstantiam aliquam se tenentem ex parte actûs v. g. quia petitur in loco publico vel cum periculo aborsûs (nisi fortè graviora mala indecentiam ipsius actûs expurgent, ut Varii advertunt) eò quòd tunc ipse actus sit in se illicitus etiam ex parte personæ reddentis: aliàs autem posse licitè reddere, quando scilicet petitio tantùm est illicita ex parte personæ petentis, v. g. ob votum, vel affinitatem, eò quòd reddens exerceat actum, sibi ex natura sua licitum, immo ad quem habet jus, non obstante alterius impedimento; quin immo jus habet etiam alter, si sit tantùm impeditus per votum. Quare tali casu non cooperatur alterius peccato formaliter: cùm illa actio externa in se peccatum non sit, sed quatenus procedit ab altero impedito. Pari modo, quo actio externa vitiatur ex malo fine petentis; cujus tamen iniquitati non censetur alter cooperari, ut etiam fatetur *Basilius Pontius l.* 10.*c.*3. & quidam alii præfatam doctrinam limitantes, ut compars quidem possit & debeat reddere, quādo malitia petitionis pendet ex arbitrio petentis, v.g. intendentis malum finem, cùm posset intendere rectum: non autem, quando petitio sic est illicita, ut ipse petens non possit illam vel copulam de facto suo arbitrio licitam facere, v.g. ob votum aut affinitatem contractam. Quam limitationem etiam approbat *Dicastillo d. 9. dub.* 19. etsi priorem doctrinam probabilissimam censeat, immo veram, supponendo quòd compars sponte reddens eo ipso virtualiter quodammodo cēseatur petere, vel ex parte sua meliori modo quo potest accedere. Nihilominus limitatio ista nō apparet necessaria: eò quòd juxta prædicta utrobique actio solùm mala sit ex circumstantia ei extrinsecâ. Immo consequenter *Sanchez suprà* & plures alii cēsent compartem obligari reddere debitum sic petenti & jus habenti, quo per votum v.g. non privatur, vi cujus soli Deo obligatur ex motivo religionis. Quemadmodum depositarius teneretur reddere depositum petenti, etsi hic Deo promisisset, quòd ipsum non repetet, eò quòd hinc alter non acceperit jus depositum retinendi, nec hic amiserit jus petendi. Hoc saltem constar, reddentem facilè posse excusari ob aliquam necessitatem, aut utilitatem, v.g. ob indignationem conjugis, aliudve detrimentum proprium vel petentis. Sicut excusari potest petens mutuum ab usurario. Similiter satis constat compartem posse admittere copulam cōvertendo redditionem in petitionē: sic enim ipsa copulæ executione quidē erit peccaminosa ex parte alterius, etsi priùs illicitè petierit. Quâ petitione subinde etiam tenetur compars alteri impedito consulere, ipsum præveniendo, si v.g. immineret illi periculum peccati.

Quando licitè.

Limitatio quorumdā adfertur.

Et rejicitur.

Quid hac in re sit satis certum.

13. *Episcopi possunt dispensare in impedimētis supervenientibus matrimonio contracto.*

Pro fine quæstionis nota, Episcopos posse dispensare in impedimentis supervenientibus Matrimonio contracto, etiam dum est facilis recursus ad Papam; juxta Doctores passim, & praxim seu consuetudinem communem ac præscriptam. Extat etiam Oraculum *Pii V.* factum Franciscanis (quod est nonum inter Oracula ejusdem Pontificis in *Bullario Rodriguez*, idemque referunt alii Scriptores passim) quo eorum Confessariis juxta formam *Tridentini* approbatis, & à Provinciali specialiter deputatis, datur facultas dispensandi cum incestuosis ad petendum debitum; similiter cum eis qui contraxerunt cum voto simplici castitatis Matrimonium, ut eo durante petant debitum. Factâ autem semel hâc deputatione, facultas est perpetua; potestque etiam extra confessionem mandari executioni. Quam facultatem extendit *Rodriguez* ad impedimentum cognationis spiritualis superveniens Matrimonio contracto. Sed extensio non est satis fundata. Nos tamen tale impedimentum, quod debiti petitionem impediat, non admittimus.

Quid possint Regulares.

Porrò præter allegatum vivæ vocis oraculum extat apud *Rodriguez in Bullario* Concessio *Julii II.* Bullâ 24. pro Monachis S. Benedicti Congregationis Vallisolitanæ, in qua Prioribus seu Præsidentibus & tribus vel quatuor Confessariis specialiter ad id deputandis per Superiorem monasterii datur facultas ad nutum deputantis revocabilis, dispensandi in petitione debiti cum incestuosis ad eorum Ecclesiam seu Monasterium recurrentibus; idque intrà Sacramentum Confessionis.

QUÆ-

QUÆSTIO III.

An quovis tempore licitus sit usus Matrimonii?

DUBIUM boc movetur propter dies festos, maximè solemnes, aut etiam quando conjuges volunt communicare. Secundò, quando uxor patitur menstrua. Tertiò, quando est gravida. Quartò, durante purificatiune post partum. Quinrù, quando lactat.

14. *Diebus festis aut Cõmunionis an abstinendum à copula?*

DICO I. Maximè expedit conjuges diebus festivis, præsertim solemnioribus, ab usu Marrimonii abstinere, ur majori fervore & puritate possint vacare orationi. Idque solùm volunt Patres relati à *Gratiano* 33. *q.* 4. dum dicunt eos tunc debere abstinere; ut docet *Scotus dist.*32. *ad* 3. & alii communiùs, contra aliquos existimantes eos obligari ad hoc sub veniali. Unde conjux illis diebus absolutè tenetur reddere debitũ petenti. Ratio Conclusionis est, quòd non appareat sufficiens fundamentũ strictę seu propriè dictæ obligationis abstinendi istis diebus à copula. Idemque est de diebus Communionis. Quàmvis ob remanẽtem libidinis sensum, ac distractionem & hebetudinem mentis adesse posset interdum culpa quædam venialis irrevetentiæ in Communione factâ post habitam ipsâ die copulam per modum petitionis; aut certè suadenda sit eo die à Communione abstinẽtia: nisi circumstantiæ aliud suadeant. Immo piissimum consilium est abstinere isto die à petendo debito etiam post Cõmunionem. Pars tamen ob hoc à redditione debiti non excusatur. Nec ipsa ob hoc facilè urgenda est, ut à Communione abstineat, seque tanto bono privet, quæ obligationi suæ satisfecit.

15. *An sit mortale accedere ad menstruantem?*

DICO II. Probabiliùs non est mortale, vacare actui conjugali tempore menstrui, etiam petendo debitum. Ita *Sanchez d.* 21. *n.* 7. & alii communiùs, contra multos inter quos *Alensis, D. Thomas, D. Bonaventura*, existimantes esse mortale, nisi saltem in alterutro subsit periculum incontinentiæ: quorum sententiam valde probabilem asserit *Sanchez n.* 2. eique favet *Scotus suprà n.* 5. immo & *Augustinus q.* 64. *super Leviticum*. Probatur Conclusio: quia in primis non extat divina prohibitio in nova Lege: vetus autem data *Levitici* 20. utpote ceremonialis, & ex parte judicialis, jam cessavit. Non etiam jure naturæ congressus tali tempore est mortalis: eò quòd neque ex se sit ita difformis rectæ rationi; neque etiam quia est nocivus proli nasciturae, quasi ob hoc inficiendæ leprâ aut alio morbo (in quo præcipuè fundantur Auctores contrariæ sententiæ) quia hoc rarissimè & ferè numquam accidit; uti experientiam docere Auctores passim testantur. Alioquin sanè oppositum foret dicendum: nam (ut arguit *Scotus suprà*) majori præcepto teneretur conjux non agere, unde proles nascatur leprosa seu elephantiaca aliisve morbis subjecta, quæ posset aliàs procreari sana, quàm pro nunc satisfacere voluntati mulieris, pro quando ut in pluribus puer nascitur leprosus aut aliis morbis subjectus.

Dixi in Conclusione, *Non est mortale*: 16.
quia Doctores passim agnoscunt in petente debitum tali tempore culpam venialem, saltem nisi adsit periculum incontinentiæ, diuturna à conjuge absentia, aut alia rationabilis causa: aliàs enim videtur quædam intemperantia juncta cuidam indecentiæ, & fœditati singulari (quam castus animus horret cogitare) exigere congressum tali tempore, & non expectare tempus aptum retentioni seminis & generationi brevi futurum. Pars autem, à qua debitum petitur, juxta *Sanchez, Praepositum q.* 6. *dub.* 8. *n.* 61. & plures alios videtur habere justam causam reddendi, per hoc præcisè, quòd petatur: eò quòd juxta præmissa actus tali tempore exercitus non sit ita in se indecens, ut nullâ circumstantiâ possit cohonestari: talis verò circumstantia ex parte reddentis videatur adesse per hoc, quòd reddens comparti suæ satisfaciat. Immo consequenter idem *Sanchez, Praepositus*, & alii docent, quòd conjux reddere teneatur; quàmvis hoc præter Auctores alterius sententiæ neget *Bonacina* & alii, eò quòd sit turpitudo tenens se ex parte actûs. Et *Sotus, Silvester, Petrus Ledesma*, & plures alii docent saltem virum priùs admonendum, ac si fieri possit flectendum, ut desistat (quod indubiè saltem consultissimè sit) quamquàm si monitus non desistat, aut sit periculum odii, vel quòd ad alias sit abiturus, mulier teneatur debitum reddere, ut eos sentire refert *Praepositus suprà n.* 54.

An saltem sit veniale?

An debitũ tunc petitũ reddi possit, vel debeat?

DICO III. Quando uxor est gravida, 17.
licitè redditur & petitur debitum (adeòque illicitè negatur) modò absit periculum abortûs. Ita communiùs Doctores contra Nonnulloa putantes, esse veniale, tunc exigere debitum. Ratio est, quòd nulla lex hoc prohibeat. Quòd enim Patres subinde videantur culpare talem congressum, intelligendi sunt de consilio: vel quando subest periculum abortûs. Et certè si Matrimonii usus tunc esset illicitus, malè esset provisum conjugibus de remedio concupiscentiæ: cùm majore parte temporis uxores multorum sint gravidæ.

Licitè cognoscitur uxor gravida.

DICO IV. Uti Matrimonio statim post 18.
partum, durante adhuc naturali mulieris purgatione, non est mortale, ut satis receptum est apud Doctores: immo juxta *Richardum, Sanchez, Henriquez, Praepositum suprà dub.* 11. & plures alios ne quidem est veniale,

An licitè cognoscatur mulier illo tempore purgationis?

veniale, eò quòd corporalis immunditia non videatur sufficere ad causandum peccatum in actu conjugali, ad quem partes jus habent. Videtur tamen saltem moraliter adesse veniale, ob nimiam intemperantiam, quæ in copula isti fœditati juncta apparet, uti in copula cum menstruata: nisi aliqua ratio excuset. Quod autem *S. Gregorius* ait, & refertur c. *fin. dist. 5. Nisi purgationis tempus prius transierit, viris suis non debent admisceri*; dictum est ab ipso tamquam sancto Doctore & dante sanctum consilium, non tamquam imponente rigorosum præceptum; vel certè ob intemperantiam ibi regulariter adjunctam, dicit id esse illicitum, scilicet venialiter.

19. *An lactationis.* Dico V. Non est illicitum uti Matrimonio eo tempore, quo mulier lactat. Ita Doctores communiter: quia periculum, quod aliqui dicunt proli lactanti imminere, nullum vel parvum est. Quòd si subinde contingat adesse, potest per aliam nutricem vel alimētum provideri. Certè (inquit *Praepositus q. 6. dub. 11. in fine*) conjugati intolerabile gravamē subirent, si juxta quorumdam sententiam non possent se mutuò cognoscere, dum mulier est gravida, puerpera, lactans: inde enim sequeretur, quòd non nisi rarissimè actum conjugalem possent exercere. Et ita quidem congruit humanæ infirmitati: etsi non satis queat suaderi nimia hujus actûs raritas, quem non extorserit amor propaginis aut fidei conjugalis.

QUÆSTIO IV.

Qualiter Usus conjugalis sit illicitus ratione modi?

20. *Copula in vase præpostero inter conjuges est gravissimū peccatum.* Dico I. Certissimum est conjuges mortaliter peccare congrediendo sodomiticè sive extra vas naturale. Talis namque congressus repugnat lumini naturæ, etiam Barbaris explorato, ac fini matrimonii. Quare mortem potiùs, quàm talem concubitum deberet uxor admittere. Quidquid impius Mahumet in suo Alchorano *c. 1.* illum permisisse feratur his verbis: *Uxores vestra sunt aratura vobis, indite igitur araturā vestram ad libitum.* *Immo nec licitè in eo inchoatur, perficiendo in vase naturali.* Immo juxta Doctores communiter nequidem licitè inchoatur copula in vase præpostero cum intētione perficiendi in vase naturali, eò quòd ista carnis penetratio videatur inchoata sodomia, & ex natura sua dispositio ad illam: ut proinde non se habeat instar alterius nudi tactûs, quo licitè provocatur natura in ordine ad copulam conjugalem.

21. *Similiter illicita est, quæ fit cum prodigalitate seminis.* Dico II. Certissimum quoque est conjuges peccare graviter tangendo seipsos, aut se mutuo, etiam cōsentientes, cum pollutione seu effusione seminis extra vas: cùm id repugnet castitati conjugali finique matrimonii, nec mollities naturæ contraria per cōjugium honestetur. Immo videtur communis sententia, quòd conjugatorū pollutio præterea habeat specialem malitiam contra fidem conjugii; veluti quæ prohibeat usum carnis extra limites conjugii, & obliget, ut uterque servet alteri castè corpus suum. Et consonat illud *Ambrosii*, quod refertur c. *Nemo sibi, 32. q. 4. Nec hoc solùm est adulteriū, cum aliena peccare conjuge, sed omne quod non habet potestatem conjugii.* Non video tamen efficacem istius sententiæ rationem. Varios etiam deprehendi pœnitentes, qui non apprehendebant specialem malitiam ex parte conjugii in pollutione, credentes fidem conjugii per hoc non frangi. *Pollutio conjugati est specialis malitia.*

Observandum præterea conjugibus, ne sibi in mente proponant aliam personam, dum commiscentur, sive per desiderium, sive per simplicem complacentiam: aliàs enim graviter peccant.

Dico III. Si conjuges sine justa causa non servent naturalem modum sive situm, v. g. si mulier sit incuba, si à latere, stādo vel etiam modo præpostero tamen in naturali vase se cognoscant, peccant juxta omnes: quia est alienum à ratione, non servare situm à natura institutum. Dixi *sine justa causa:* hâc enim existente nullum est peccatum v. g. si vir sit succubus, ne aliàs uxori aut fetui immineat periculum, aut quia dispositio corporalis naturalem situm non permittit. Ita *Sanchez d. 16. n. 7.* & alii communiter: quia naturalis modi inversio non videtur ita intrinsecè mala, quin justa causa possit illam cohonestare, quando ex modo congressûs nata est sequi generatio. Unde etiam compars tunc non solùm potest, sed etiam tenetur reddere debitum sic petenti. 22. *Immutatio situs seu modi accidentalis est illicita; Nisi subsit justa causa:*

Dico IV. Dum sine justa causa naturalis situs non servatur, tantùm peccatur venialiter, juxta *Sanchez suprà num. 3. Navarrum* & alios passim contra multos existimantes peccari mortaliter. Ratio est: quia etsi modus accidentalis sit contra naturam, non tamen ipsa substantia actûs conjugalis, utpote facti in vase legitimo idoneè ad generationem; defectus autem iste accidentalis non videtur ascendere ad deformitatem mortalem; nisi adesset morale periculum effusionis seminis extra vas: quòd rarò adesse, ideoque Confessarium non teneri de illo interrogare accusantem se de indebito situ, notat *Sanchez suprà n. 5.* Non tenetur tamen compars reddere debitum sic petenti sine justa causa: sive se conformādo sententiæ probabili, quæ putat inversionem istam esse mortalem: sive quia esto tantùm sit venialis, probabiliter tamen est ita intrinsecè mala, ut petente non excusato ob justam causam, non excusetur reddens saltem à veniali peccato: sive denique quia etsi nullum foret peccatum sic petenti reddere, non censetur tamen se obligasse, nisi ad reddendum modo congruo. 23. *Non tamen mortale regulariter loquendo. Conjugi sic petenti cōpars non tenetur reddere.*

Probabiliter tamen reddere potest. Equidem est probabile, quòd saltem licitè reddere possit: cùm sic doceat *Sanchez suprà n. 8. Ponteus, Diana*, & plures alii: juxta quos in reddente pro causa sufficit, nolle alteri displicere, aut occasionem discordiæ præbere. Idque verum existimo tunc saltem, quando fundatè discordia aut simile malum timeretur, vel alia justa ratio reddendi debitum subesset. Omnino tamen debet conjux conjugem pro virili hortari, si sit spes fructûs, ut à similibus inordinationibus abstineat, ei ostendendo suam in his displicentiam.

QUÆSTIO V.

Quo Fine exercendus sit actus Matrimonii?

24. *In copula licitè intenditur proles, satisfactio debiti, aut etiam sola vitatio incontinentiæ alienæ.* DICO I. Actus matrimonialis licitè refertur in generationem prolis, & satisfactionem sui debiti, aut in evitationem incontinentiæ in sua comparte. Conclusio est ab omnibus recepta. Immo generatio prolis est finis principalis: satisfacere debito postulato tenetur pars ex justitia; vitare autem incontinentiam compartis, saltem ex charitate.

25. *Quidni & propria.* DICO II. Licitè conjux exercet etiam petendo actum matrimonialem præcisè, ut evitet periculum incontinentiæ in semetipso. Ita plurimi Doctores cōtra *Magistrum dist. 31.* & plures alios existimantes exigentem tali fine peccare venialiter: quod varii variè limitant. *Probatur.* Ratio est: quia Matrimonium est utile, & à Deo ordinatum in cōcupiscentiæ remedium post lapsum: ergo eo uti in hūc finem nullum potest esse peccatum. Nec obstat, quòd hic finis sit tantùm secundarius: quia licitum est omisso fine principali assumere secundarium, si sit honestus; qualis est evitatio incontinentiæ propriæ. Deinde in sterilibus cessat omnino spes prolis; in fecundis autē sæpissimè, nempe post prolem jam conceptam: adeòque in illis regulariter, in his sæpissimè esset illicita petitio copulæ; nec satis foret prævisum concupiscentiæ toto conjunctorum de licito remedio illius, quæ ex ipsa tori conjunctione potiùs augetur.

Confirmatur I. Confirmatur I. quia licitè, immo laudabiliter quis Matrimonio utitur, ut evitet incontinētiam alienam suæ cōpartis (quamquam non sit finis principalis usûs matrimonialis) quidni ergo licitè eo utatur; ut evitet continentiam in semetipso, à quo incipit charitas? Immo verè tunc etiam videtur concurrere bonum fidei matrimonalis; cujus nimirum per incontinentiam frangendæ periculum est.

26. *Confirmatur II.* Cōfirmatur II. ex 1. *Cor.* 7. ubi Apostolus ait: *Propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat.* Et infrà: *Iterum revertimini in idipsum, ne tētet vos satanas propter incontinentiam vestram.* Qui modus loquendi planè non denotat permissionem venialis peccati, sed concessionem actûs liciti, etsi minùs boni: sicut etiam concedit Matrimonium tamquam licitum, etsi minùs bonum respectu continentiæ. Et hoc sensu subdit: *Hoc autem dico secundùm indulgentiam, non secundùm imperium.* Quàmvis *S. Augustinus l. 5. contra Julc. 9.* in fine videatur hæc verba accipere tamquam indulgentiam rei malæ, dicens: *Cùm ad id ipsum redeunt propter intemperantiam suam, noverint etiā inde dicere Deo, Dimitte nobis debita nostra. Quod enim secundùm veniam, non secundùm imperium à tanto Doctore dicitur, utique ignoscitur, non jubetur.* Ubi tamen *Augustinus* non videtur adversari Conclusioni nostræ: non enim loquitur de copula exercita ad peccatum incontinentiæ vitandum, sed ad ipsam concupiscentiam seu intemperantiam explendam; utpote totus in illo loco ad ostendendū quòd concubitus causâ voluptatis explendæ adhibitus sit malus: quem proinde dicit ab Apostolo permitti tamquam indulgendo rem malam. Dum autem judicat solùm posse intendi generationem prolis, solùm loquitur exclusivè ad intentionem principalem voluptatis. Nam certè constat posse, immo debere reddi copulam etiam à sterili, ad satisfaciendum fidei conjugali: quidni ergo intendi possit sedatio concupiscentiæ? *Agitur de mente S. Augustini.*

DICO III. Licitè etiam petitur & exercetur actus conjugalis ad sanitatem corporis conservandam vel restaurandam, aut alium honestum finem. Ita *Coninck* & plures alii contra multos existimantes in hoc latere culpam venialem. Ratio est, quòd cùm hi fines sint honesti, & Matrimonii usus ad illos sit utilis, non appareat, cur prohibitum sit usum hunc ad istos fines referre. Quemadmodū in aliis rebus humanis ob fines de se licitos, sine culpa adhibentur media per se licita, & ad illos fines utilia, etsi alioquin ex institutione sua ad illos non sint ordinata. Simili itaque ratione Matrimonium ejusve usus etsi non specialiter ordinatum ad certum finem, potest nihilominus ex generali suâ conditione illum respicere, adeòque propter eumdem appeti. 27. *Licitè similiter intenditur in copula sanitas, aliusve honestus finis.*

DICO IV. Illicitum est exercere actum Matrimonii ob solam voluptatem carnalem: ut tradit *Magister, D. Thomas, D. Bonaventura*, & reliqui antiqui, immo & recentiores satis communiter. Idem satis clarè videtur docere *D. Augustinus, Gregorius* & alii Patres. Quorum, & principum Theologorum auctoritas est præcipuum Conclusionis fundamētum. Ratio est, quòd videatur repugnare rectæ rationi exercere actum præcisè propter delectationem adeò brutalem & quodammodò absorbentem usum rationis. Juxta plerosque tamen Doctores tantùm est culpa venialis, nisi cujuspiam, libido sit adeò effrænis, ut ita in con- 28. *Illicitè intenditur sola voluptas.* *Nimirum venialiter.*

congressu spectetur solius libidinis impletio, quod perinde ei sit, sive sit sua, sive non; adeòque constituatur in ea ultimus finis, ut solent loqui Theologi. Quòd si delectatio non quæsita sentiatur in actu, & acceptetur, nullum ex ea parte est peccatum.

29. *Quod ipsum varii Recentiores negant.* Immo non desunt, qui existment absque omni culpa in usu Matrimonii posse moderatè intendi, & appeti voluptatem. Ita *Almainus*, *Aversa*, *Castro Palao*, *Diana*, & varii recentiores. Et satis consonat sententiæ asserenti dari actus in individuo indifferentes. Ratio assignari posset, quòd in humanis operationibus per se licitis non videatur culpabile, appetere delectationem, quam ipsa natura iis annexuit; quæ proinde juxta plerosque saltem licitè acceptatur, dum actus ob alium principalem finem exercetur. Quod adhuc facilius apparet, quando voluptas solùm secundariò cointenditur simul cum alio fine principali. Confirmatur: quia hujusmodi delectatio non est illicita, sed indifferens; copula quoque non est mala: ergo videri posset non esse in rigore malum, hanc ordinare in talem finem: cùm finis indifferens faciat actum indifferentem. Estque difficile id ex ratione efficaciter improbare. Patres quoque videri possunt potissimùm culpare intemperantiam seu immoderatum appetitum voluptatis, quæ dominetur conjugato velut mancipio; ut *Hieronymus*, qui refertur c. *Origo* & c. *Liberorum* 32. *quæst.* 4. Et *Gregorius*, qui refertur c. *Vir cum propria* 33. q. 4. Vel explicari possent de eo quod ordinarium est, quia nimirum moraliter impossibile est illam quærere, & moderationem tenere. Ut proinde ad minùs practicè retinenda sit communis Doctrina. Sed & difficulter cadit explicatio in *D. Gregorium*, ac difficiliùs in *B. Augustinum*. Immo hic videtur velle, quòd conjux voluptatem libidinis solùm tolerare debeat, velut invita & ex necessitate; tamquam effectum inordinatum peccati originalis, post quod *ipsa licita admistio conjugum sine voluptate carnis fieri non potest*, ut utar verbis *Gregorii suprà*. Adeò istæ castæ animæ ab amore libidinis alienæ fuerunt.

Quorum sententia disentitur.

QUÆSTIO VI.

An Dubius de valore Matrimonii licitè petat & reddat debitum?

30. *Invaliditas Matrimonii cognita tollit licitiam copulæ omni casu.* SUPPONO I. Conjugem scientem invaliditatem sui Matrimonii, etiam bonâ fide initi, non posse debitum petere nec reddere, quocumque periculo proposito. Ita expresè deciditur c. *Inquisitioni, de sent. Excommunic.* Ratio est, quòd nullo casu possit quis scienter fornicari, seu alteri carnaliter commisceri extra legitimum Matrimonium.

Suppono II. Conjugem meritò dubitantem de validitate Matrimonii, sive bonâ, sive malâ fide contracti, teneri statim inquirere de rei veritate, ne exponat se periculo fornicationis, casu quo matrimonium foret invalidum. *Dubius de valore obligatur ad statim inquirendum.*

31. *Qui cum dubio seu malâ fide contraxit non potest debitum petere.* DICO I. Qui malâ fide contraxit, dubitans de valore Matrimonii, non potest petere debitum conjugale; tenetur tamen reddere comparti, quæ bonâ fide contraxit. Conclusio est satis communis. Et pro utraque parte deciditur c. *Dominus*, *de secundis Nuptiis*. Ratio primæ partis est, quòd conjux talis malâ fide inchoaverit possessionem, adeòque nullum jus cum tam manifesto fornicationis periculo potuerit acquirere in corpus alterius. Unde si uterque malâ fide contraxerit dubius de valore Matrimonii, neuter potest petere & consequenter nec reddere, ob periculum fornicationis; cùm neutri faveat possessio bonæ fidei, adeòque nec jus aliquod. Et hoc *Sanchez* meritò putat certissimum, inquit *Dicastillo d. 9. num.* 166. Ratio secundæ partis est, quòd alter conjux ob bonam fidem sit in legitima possessione Matrimonii, adeòque habeat jus in corpus alterius; cui potiùs tenetur alter dubitās satisfacere, quàm abstinendo periculum materialis fornicationis præcavere. *Tenetur reddere petenti bonâ fide.*

32. *Si dubium superveniat, & factâ inquisitione perseveret, potest probabiliter etiam petere debitum.* DICO II. Qui Matrimonium contraxit bonâ fide & postea incipit dubitare, si factâ diligenti inquisitione adhuc maneat dubius de ejus valore, potest probabiliter etiam debitum conjugale petere, juxta plurimos Doctores: quàmvis multi, tam antiqui, quàm recentiores, valde probabiliter putent talem posse solùm debitum reddere. Ratio est, quòd talis videatur in legitima possessione Matrimonii bonâ fide inchoati, & juris petendi debitum; in dubio autem sit melior conditio possidentis. Nec obstat c. *Dominus cit.* ubi deciditur dubitantem solùm posse reddere bonâ fide petenti: quod etiam deciditur c. *Inquisitioni cit.* Nam priori capite agitur de casu quo Matrimonium erat cum dubio, sive malâ fide contractum. Posteriori verò agitur quidem de Matrimonio utrimque bonâ fide contracto, & dubio subsequente; potest tamen explicari de tempore, quo necdum erat facta sufficiens inquisitio ad deponendum dubium. Quidquid sit, satis constat licitè peti & reddi debitum per triennium, quando dubium supervenit de impotentiæ: diligentia enim ad inquirendum veritatem (quæ in omni dubio adhibenda est) alia ibi adhiberi non potest, nisi per experientiam & conatum ad copulam: quæ in ceteris dubiis esset inutilis ad explorandum impedimentum. *Quod quidem in dubio de impotentia est certum.*

QUÆSTIO VII.

An Conjugibus licita sint oscula, tactus, aspectus & verba amatoria, secluso periculo pollutionis?

33. *Oscula & similes actus licent tamquam dispositiones ad copulam conjugalem debitè perficiendam,*

DICO I. Similes actus sunt liciti inter conjuges tamquam præparatorii ad actum conjugalem debitè perficiendum. Ita communiter Doctores. Ratio est, quòd cui licitus est finis, licita quoque sint media ex natura sua ad talem finem conducentia; prout prædicti actus conducunt ad usum matrimonialem seu copulam. Si tamen referantur ad majorem voluptatem in ea captandum, erunt intemperantia quædam venialis. Si etiam adsit periculum pollutionis in alterutra parte, erunt grave peccatum, etiam in casibus sequentium Conclusionum.

34. *Vel tamquam signa & fomentum amoris conjugalis.*

DICO II. Tactus, amplexus, oscula &c. sunt licita conjugibus tamquam signa vel etiam tamquam fomentum amoris conjugalis. Ita communiter Doctores. Ratio est: quia hic finis est honestus, & ad eum prædicta sunt etiam instituta. Idem est, si adhiberentur ad sedandas carnis tentationes, quando his mediis sedari possent: sicut ob illum finem juxta sententiam satis receptam licita est ipsa copula.

35. *Quòd si sola intendatur voluptas, etiam sine intentione copulæ, adhuc non sunt mortale peccatum.*

DICO III. Prædicta fiunt sine peccato mortali, etsi intendatur sola in illis voluptas, & non sit animus exercendi actum conjugalem. Ita communiùs Doctores contra *Antoninum, Sylvestrum, Rodriguez* & quosdam alios, putantes esse peccata mortalia. Ratio est: quia vinculum Matrimonii, quod conjugibus concedit copulam, cōcomitanter etiam concedere debet actus inchoativos: adeòque sicut quærere libidinem in ipsa copula non est in conjugibus peccatum mortale, sic nec illam quærere in actibus ad illam ordinatis. Communiter tamen supponunt Doctores esse peccatum veniale, uti de ipso actu conjugali docent; quamvis difficultate non careat, si voluptas non sit immoderata; ut patet ex iis quæ circa actum conjugalem notavimus. Quia verò in contactibus valde impudicis frequenter subest notabile periculum pollutionis, sunt isti omnino conjugibus dissuadendi, nisi intendatur copula, vel saltem sit animus eam petendi, quando periculum advertitur: cui omnino tenerentur conjugati occurrere per copulam, aut certè illud præcavere.

36. *Quid si conjuges non possint liberè exercere ipsam copulam.*

Hæc Conclusio habet etiam locū, quando actus conjugalis est per accidens conjugibus illicitus, utpote quia illum sine propriæ aut prolis sanitatis periculo exercere nequeunt, aut quia impotentes facti sunt. Secùs est, si vovissent castitatem. Si autem unus tantùm voverit, licerent ei prædicta, quatenus est necesse ad redditionem debiti, sed nihil per modum petitionis. Salvo semper, ut dictum est, periculo pollutionis.

An autem conjux peccet mortaliter, si morosè delectetur de copula cum comparte, etiam in absentia, non caret difficultate. *Caietanus* quidem, *Sanchez* & alii frequenter existimant, quòd non, etiamsi sequatur alteratio carnis, dummodo absit periculum pollutionis; eò quòd delectatio ista sit de actu conjugali, & propter illum, qui in præsenti est licitus ei, qui delectatur. Alii tamen veriùs affirmant. Similiter difficultas est de conjuge, qui in absentia alterius se ipsum impudicè tangit: quem *Sanchez* similiter existimat non peccare mortaliter, si absit periculum pollutionis: tamen *Vasquez*, *Diana* & alii plurimi rectiùs non excusant à mortali. Vide dicta in *Materia de Peccatis Disp. 7. q. 4. num. 36, & seqq.* 37. *Quid circa consensum, de morosa delectatione circa copulam conjugalem, vel de tactibus impudicis in absentia conjugis.*

QUÆSTIO VIII.

De Debito Conjugum ad Cohabitandum.

CERTUM est apud omnes, teneri per se loquendo conjuges ad invicem cohabitandū. Hæc enim obligatio non solùm supponitur in jure civili & canonico: sed etiam apertè insinuatur in verbis Dei per os Adæ pronuntiatis *Gen. 2: Quamobrem relinquet homo patrem suum & matrem, & adhærebit uxori suæ.* Ipse quoque Christus *Matth. 5.* ob solam fornicationis causam permittit viro ab uxore discedere. Immo hæc obligatio oritur ex ipsa natura contractûs matrimonialis. Qui proinde *Institut. De patria potestate §. 1.* definitur, *Viri & mulieris conjunctio individuam vitæ consuetudinem* seu societatem *continens.* Et *L. 1. ff. de ritu Nupt. Conjunctio maris & feminæ, & consortium omnis vitæ.* Sine mutua etenim cohabitatione non solùm nequit commodè præstari mutuum debitum copulæ conjugalis; sed illam etiam postulat recta prolis educatio, quæ utique patris & matris officiis indiget: aliaque obsequia, quæ conjuges invicem præstare debent, eamdem requirūt. Unde ductu luminis naturæ etiā apud Gentiles conjugati cohabitationis officium servant. Et ad illam compelli possent conjuges, sive à judice Ecclesiastico, etiam per censuras; sive à sæculari: idque tum ad instantiam partis, tum etiam ex officio. Quare vir diuturniore tempore se ab uxore absentans sine justa causa, graviter peccat. Modica tamen absentia reputatur pro nulla, nec censetur rationabiliter alteri gravis. 38. *Conjuges obligantur invicem cohabitare.* *Etiam ex natura rei.* *Qui proinde ad id cogi possunt à judice.*

Electio

39\. *Electio habitationis aut mutatio est penes virum;* Electio porrò habitationis per se loquendo spectat ad virum tamquam caput mulieris & administratorem familiæ. Qui proinde illam mutare potest, etiam invitâ uxore; quæ lege subjectionis & cohabitationis tenetur virum sequi, c. *Unaquaque* 13. *q.* 2. *Qui tamẽ tenetur stare pacto quoad habitationem initu;* Si tamen inter pacta conjugalia adjectum sit, ut vir teneatur in certo Oppido vel Provinciâ habitare, obligabitur vir illud observare: cùm non repugnet naturæ Matrimonii iniri pactum, ut conjuges certo loco figant domicilium, adeòque illud sit justum, & consequenter obliget acceptatum, juxta Doctores communiùs, quos sequitur *Sanchez l.* 1. *d.* 40. & *Basilius Pontius l.* 12. *c.* 20. *num.* 8. Et consequenter non obligabitur uxor sequi virum fœdifragum. *Nisi necessitas aliud postulet.* Quòd si tamen peculiaris ratio intercedat, ob quam necesse sit mutare habitationem, censebitur talis casus in pacto, etsi per juramentum firmato, exceptus: & consequenter tenebitur mulier eum sequi, sicut si pactum non intercessisset. *In qua etiã vir tenetur sequi mulierem.* Quemadmodum è contrà vir tenetur sequi mulierem, quæ ex necessitate cogitur habitaculũ mutare: etsi per se alioquin sit electio penes virum. Similiter si vir sit in exilium missus, tenebitur uxor, viro volente, comitari, ut docet *Sanchez l.* 1. *disp.* 41. *num.* 12. & plures alii, eò quòd licèt non sit particeps pœnæ, tamen jure conjugii debeat esse particeps infortunii.

40\. *Justa causa excusat diuturnam à conjuge absentiam.* Notandum tamen, quòd ex justa causa possit conjux abesse à conjuge, etiam longo tempore, idque sive causa sit publica, sive privata; v.g. si Princeps ad militiam evocet, si ob negotia domestica iter faciẽdum sit, & aliquamdiu alibi morandum, v. g. ob lites, conservationem bonorum &c. tunc enim nequit uxor esse rationabiliter invita. Quod prudenti judicio discernendum est attentâ negotiorum gravitate & rerum opportunitate. Similiter non tenetur uxor cohabitare viro cum gravi suo discrimine seu periculo in anima, corpore vel famâ. *An mulier teneatur sequi virum vagum.* Quare nec tenetur sequi virum vagum, saltem quando tempore initi Matrimonii non solebat vagari, vel id ignorabat uxor: nam esset nimis grave onus mulieris eam obligari ad hujusmodi sequelãm mulieres non decentem. Quare potiùs teneretur ipse vir à tali vagatione desistere, ne uxorem in cohabitatione certo locò figendâ deserat. Si tamen mulier tempore contractûs mores viri noverat, videtur in illud onus consensisse; nisi causa vagandi sit turpis.

Qualiter autem ob adulterium, aliasque causas, vel etiam ex mutuo consensu, fieri possit separatio quoad torum & habitationem, patebit ex dicendis *quæst. seq.*

QUÆSTIO IX.

De Divortio.

Divortium dicitur à divertendo, quia unus conjux ab altero divertit. Quod intelligi potest, vel quoad vinculum, vel quoad torum, vel insuper quoad habitationem. Hîc autem, & simpliciter loquendo, sumitur pro diversione quoad torum & habitationem. Estque nihil aliud, quàm solutio Matrimonii quoad torum & habitationem; manente vinculo matrimoniali. 41. *Divortium quid significet.*

Dico I. Certùm est, conjuges aliquando licitè facere divortium. Patet ex *Matth.* 19. & definitur à *Tridentino sess.* 24. *can.* 8. *de Matrim.* *Si quis dixerit, Ecclesiam errare, cùm ob multas causas separationem inter conjuges, quoad torum seu quoad cohabitationem, ad certum incertumve tempus, fieri posse decernit, anathema sit.* *Indubiè aliquando licet.*

Dico II. Potest conjux innocens ob adulterium alterius facere divortium. Patet ex *Matth.* 19. *Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem &c.* Idem patet ex *Milevitano* 11. *can.* 17. & c. *Significasti* & c. *Gaudemus, de Divortiis*: nec non ex communi Patrum & Doctorum sententiâ, ac praxi Ecclesiæ. Ratio est, quòd jure naturæ non debeat fides servari frangenti fidem: cùm ergo adulteratus fregerit fidem commiscendo se alteri, non tenetur innocens reddere debitum aut cohabitare. Quàmvis pars nocens non teneatur sponte abstinere à copula aut cohabitatione, seque jure quæsito privare, nisi innocens conscius factus eam privet. Quare nec tenetur se prodere, atque ita à petendo debito desistere. Post notitiam quoque delicti potest adhuc petere copulam, non velut debitam, sed benevolè concedendam. 42. *Potissimùm ob adulterium comparis.*

Neque Christus *Matth.* 19. hanc facultatem divertendi de novo fecit, sed tamquam per se & de jure naturæ conjugi innocenti competentem declaravit: ut proinde etiam locum habeat inter infideles. Ideoque veniens ad fidem cum sua consorte; potest divortium facere ob illius adulterium in infidelitate commissum, ut colligitur ex eit.c. *Gaudemus* in fine. Præterea etsi exempli gratiâ faciat Christus mentionem viri, eadem tamen facultas competit mulieri; uti exploratum est ex praxi Ecclesiæ, & canonibus, ut c. *Placuit* (quod est desumptum ex *Milevitano*) 32. *q.* 7. & c. *Præcepit* (quod est *Hieronymi*) & c. *Fin.* (quod est *Innocentii I.*) 32. *q.* 5. & aliis. Idemque satis constat ex 1. *ad Cor.* 7. ubi Apostolus ait, *Præcipere Dominum, uxorem à viro non discedere,* scilicet sine justa causa: *quòd si discesserit,* utique ex justa causa, puta 43. *Quod in natura rei locum habet etiam in infidelibus.* *Competit tam mulieribus quàm viris.*

sa, puta ob fornicationem viri (ut exponit *Augustinus l. 1 de Adult. Conjug. c. 1.*) *manere innuptam, aut viro suo reconciliari.* Ubi datur optio, adeòque supponitur facultas à viro divertendi.

44\. *An præter adulterium sufficiant aliqui alii actus,*

Petes, an etiam ob reliquos actus castitati conjugali repugnantes possit fieri absolutum divortium? Resp. juxta communem sententiam illud fieri non posse ob tactus inhonestos, aut pollutionem alieni vel proprii corporis: eò quòd tractio fidei ad hujusmodi divortium sufficiens intelligatur enormis illa ac perfecta & consummata, quæ fit per divisionem carnis in alium vel aliam in concubitu; cùm tamen conjux cum sola conjuge vi conjugii manere debuisset una caro. Sufficit nihilominus concubitus hujusmodi etsi sodomiticus (idem est de bestialitate) juxta *D. Bonaventuram, D. Thomam* & alios communiter, quos citat & sequitur *Sanchez l. 10. d. 10. num. 3.* A qua sententia in praxi non recedendum putat *Basilius Pontius l. 9. cap. 16. num. 5.* etsi oppositam speculativè approbet: quam post *Innocentium, Alvarum Pelagium, Paludanum,* & quosdam alios relatos à *Sanchez supra num. 2.* tenet *Aversa quæst. 23. sect. 1.* eò quòd jura, ipsæque sententiæ Evangelicæ loqui videantur de solo adulterio, seu de fractione fidei per divisionem carnis in copula ex se aptâ generationi prolis adulterinæ, quæ ita in domum & familiam possit induci: ut et ex ea sola sequitur affinitas, & in viro irregularitas bigamiæ.

Signanter Sodomia.

45\. *Debet autem adulterium esse quà tale peccaminosum.*

Dico III. Debet adulterium esse peccaminosum, ut sit causa sufficiens divortii. Ita omnes Doctores: Ratio est: quia quod culpâ caret, in damnum vocari non debet. Deinde aliàs verè non est fractio fidei. Unde de violenter oppressâ id indubitatum est. Idemque est, si mulier post intellectam mortem viri, sed verè viventis, bonâ fide contrahat, & cognoscat illum, cum quo contrahit; quam proinde recusare non poterit vir prior, c. *Cum per bellicam 34. q. 2.* nisi post notitiam veritatis habuerit cum secundo copulam, aut exorto dubio post contractum, non servaverit regulas in tali dubio servandas. Immo si post fide dignam relationem de morte viri fornicetur, adhuc juxta Doctores communiter & c. *Si virgo 34. q. 2.* viro redeunti non licebit divortium, eò quòd fides conjugii formaliter non sit violata.

Sic ut à violentiam passâ, vel procedente ex bona fide nequeat peti divortium.

46\. *Non tollit tamen gravis metus causam divortii.*

Quòd si verò gravi metu compellatur ad adulterandū, sicut eo non obstante graviter peccat, & fidem frangit, sic & divortio subjacet, ut habet communissima sententia, teste *Sanchez l. 10. d. 5. n. 16.* ubì citat *D. Bonaventuram, D. Antoninum, Durandum, Paludanum, Castro, Soto, Henriquez,* & plurimos alios, contra *Abbatem, Silvestrum,* & quosdam alios, quos refert & sequitur *Aversa q. 23. sect. 3. §. Tertiò.* Qui allegat illud *Augustinus lib. 1. de Civit. c. 19.* (quod refertur c. *Proposito 32. q. 5.*) *Mirabile dictu: Duo fuerunt* (scilicet Lucretia Romana, & filius Tarquinii regis) *& adulterium unus admisit.* Verùm Lucretia fuerat violenter oppressa. Alioquin si consensisset, quantumvis ex metu, verè fuisset adultera; etsi non hoc sensu, quasi adulterium appetierit. Allegat præterea, quòd delicta simili metu commissa pœnis civilibus aut Ecclesiasticis non subjaceant. Verùm hoc quoque parum refert: cùm in præsenti non sit pœna, sed cessatio obligationis ob fractam fidem, & illatam veram injuriam; qualem etiam inferret eum obligatione reparandi damna, qui ex metu incendisset domum aut occidisset Dominum.

47\. *Conjugem prostituens nequit facere divortium;*

Si autem vir consentiat in adulterium uxoris, seu eam prostituat, rationi consonum est, & certum apud omnes, immo decisum c. *Discretionem. De eo qui cogn. Consang.* eum ob hoc non posse divortium facere. Estque tunc adulterium quodam loquendi modo non injuriosum personæ cōjugis scientis & volentis. Idem est de muliere respectu viri. Immo juxta Doctores communiter, id verum est, si vir culpabiliter permittat, seu non impediat adulterium uxoris, dum commodè posset; utpote sic tacitè & ipso facto consentiens. Et quàmvis juxta *Sanchez l. 10. d. 5. n. 5.* aliud quoad hoc sit de uxore, eò quòd communiter mulieres non audeant viros suos reprehendere, neque id sit officium illarum veluti inferiorum, ut proinde taciturnitas in illis non reputetur consensus: tamen per se & consequenter loquendo, etiam uxor, quæ viro par est quoad debitum fidei conjugalis, debet impedire, dum commodè potest, ne tacitè consentire censeatur: quàmvis rariùs in eis contingat, quòd id commodè facere possint.

Vel nec in adulterium tacitè consentiens.

Quòd si denique conjux compartem è domo expellat aut alimenta subtrahat, unde ipsa occasionem fornicandi sumat, adhuc locum habere divortium, tradit *Sanchez suprà num. 6.* ex communi Doctorum sententia, quæ colligitur ex c. *Significasti,* & c. *Ex litteris, de Divortiis.* Eò quòd sit tantùm occasio remota; & alioquin injuria viri in alio genere, quàm adulterii, non faciat compensationem delictorum.

Secùs est de eo, qui expellit, aut alere recusat conjugem postea fornicantem.

48\. *Datur compensatio delictorum.*

Dico IV. Datur compensatio delictorum & injuriarum, sic ut nequeat conjux facere divortium ob adulterium compartis, si & ipse in simile delictum inciderit: ut patet ex c. *Significasti. de Divortiis,* & c. *Intelleximus. de Adulteriis,* & aliis juribus. Estque juxta Doctores communiter perinde, uter conjugum priùs adulterium commiserit, vel quòd unius delictum sit publicum, alterius non, dummodo tamen delictum occultum alteri certò cōstet: est enim quoad forū conscientiæ (quidquid sit de approba-

Perinde, quis priùs aut sæpiùs peccaverit.

probatione in foro externo) par conditio. Non requiritur etiam, ut delicta sint paria quoad numerum, ut rectè Doctores communiter: sed sufficit paritas quoad substantiam delicti sufficientis aliàs ad divortium faciendum. Quòd si etiam post latam sententiam divortii, etsi triplicem, detegatur delictum compartis, rescinditur ipsa sententia. Præterea si demum post sententiam latam, ante susceptum Ordinem sacrum, aut professionem Religiosam, ipse innocens delinquat, adhuc compensationi locus est, non solùm ex officio judicis, sed juxta *D. Bonaventuram* & plurimos alios contra *Sanchez d.9. n.30. Bonacina* & alios, etiam ad instantiam partis. Et videtur expressum c. *Ex litteris, de Divortiis*, ubi ast sermo (ut colligitur ex contextu) de casu, quo intervenerat sententia: quamquam *Sanchez* contendat contrarium. Immo juxta eosdem Doctores videtur conjux in conscientia obligari ad revocandum dimissum, quando hic conscius delicti instar. Alioquin hoc non urgente aut ignaro delicti, non tenetur compars se prodere & compensationem offerre, juxta *Aversa q. 23. sect. 4.*

Idq; etiam post latam sententiam divortii,

Sive ex officio judicis, sive ad instantiã partis.

49\.
Innocens nō tenetur ad divortium.
Quid si compars adultera sit in flagitio contumax,

DICO V. Non tenetur innocens facere divortium à conjuge nocente: ut docent omnes, & habet praxis, ipsáque ratio, nimirum quia nullo jure id præcipitur. Quãdo autem uxor adultera est contumax, & in flagitio perseverans, satis communiter docetur virum teneri facere divortium, ne videatur vir consentire flagitiis uxoris, utque ita adhibeatur debita correctio. Quò videntur respexisse quidam Canones referri soliti. Rarò tamen videtur esse ad hoc obligatio ob gravia incommoda divortii: quo utiliora sunt ordinariè alia remedia, v. g. minæ, verbera aliæque castigationes uxoris, ex quibus ipsa satis advertat virum non probare licentiosam illius vitam. Rariùs adhuc & difficiliùs contingit uxorem obligari ad faciendum divortium à viro adultero; ut prudenter consideranti satis patebit.

50\.
Potest innocens condonare nocenti injuriam, etiam propriâ auctoritate & post sententiam.
Potest & cogere nocentem ad reditum.

DICO VI. Potest innocens comparti adulteræ reconciliari cõdonando injuriam, & restituendo eam in pristinum jus; ut Canones, ratio & praxis manifestè docent. Idque etiam propriâ auctoritate & post latam sententiam divortii, utpote ferri solitam sub hac limitatione: *Donec Spiritus sancti gratia dissidentes reconciliet.* Immo potest innocens ad id cogere nocentem: cùm sententia sit in merum favorem innocentis, & gravamen nocentis; nec per illam decernatur, ne innocens (qui juri suo non renunciavit, neque eo privari citra culpam potest, sed solùm exemptus declaratur à jure alterius in ipsum) cogere queat partem adulteram, sed ne ab hac possit cogi. Quod confirmatur: quia indubiè tenetur adulter reconciliari ante sententiam divortii, id volente innocente: ergo etiam post sententiam, utpote quæ non requiritur quoad torum & juxta plurimos ne quidem quoad habitationem, & saltem non immutat jus innocentis.

51\.
In rigore tamen non tenetur recipere etiã emẽdatum;
Etsi id suadeat æquitas.

Dixi in Conclusione: *Potest reconciliari*: in rigore enim non tenetur, etsi adulter sit emendatus; uti certum est apud omnes, & clarum ex praxi Ecclesiæ, & expressum c. *Admonere 33. q. 2.* Et c. *De Benedicto 32. q. 1.* Et in ipso Evangelio, ubi conceditur divortium absolutè & illimitatè, ac non tantùm in casu contumaciæ adulteræ in delicto. Æquitas tamen suadet, ut emendato reconcilietur, c. *Quod autem 32. q. 1.* & c. *Si Vir, de Adulteriis.* Charitas etiam propria suadet, aut in casu periculi incontinentiæ, quod aliis viis innocens superare non possit aut nolit, obligare innocentem posset ad reconciliationem.

52\.
Quibus signis fiat reconciliatio.

Reconciliatio porrò sive injuriæ condonatio fieri potest verbis, scripto, nutu, aut facto ipso. Inter facta verò ordinariè censetur signum esse reconciliationis, si certò conscius & memor adulterii suæ compartis, item sciens se non obligari ad torum, sed posse facere divortium, nihilominus liberè consentiat in copulam, præsertim petendo debitum. Idque præsumeretur in foro externo. In foro tamen conscientiæ copula, actusque subordinati non reconciliant, nisi quatenus adsit internus animus reconciliandi & permanendi in consortio conjugali; quo proinde absente, isti actus non sufficerent.

53\.
Divortium quoad torum nō exigit sententiam judicis:

DICO VI. Ad faciendum divortium quoad torum non requiritur sententia judicis; ut habet communis & certa doctrina *D. Thomæ, D. Bonaventuræ*, & reliquorum. Ratio est: quia sententia non exigitur ex natura rei, neque etiam ex jure positivo. Negatio quoque debiti est actio privata & secreta; nec habet se per modum pœnæ juridicæ, sed est usus propriæ libertatis in eo, qui solutus est debito, hoc ipso, quòd non fuit servata fides conjugalis; quod ipsum erat veluti conditio inclusa in contractu conjugali: sicut usuvenit in aliis contractibus. Accedit, quòd vir cognoscens uxorem, quam scit adulteram, contrahat eo ipso irregularitatem bigamiæ. Addit *Aversa q. 23. sect. 7.* quòd conjux innocens reddendo debitum, condonaret delictum sibi notum, nec posset amplius in judicio exigere. Verùm si sententia judicis esset necessariò prævia divortio quoad torum, non posset consequenter redditio debiti interim obligans esse sufficiens signum condonationis in ullo foro.

54\.
Immo nec quoad habitationem, loquẽdo per se & in foro conscientiæ,

DICO VII. Ad faciendum divortium quoad habitationem, in foro conscientiæ per se loquendo non requiritur probabiliùs sententia judicis, præsertim quando adulterium est notorium. Ita *Navarrus,*

Sotus,

si adulterium sit publicum.

Sotus, Sanchez, Bonacina, Rebellus, Diana & plures alii, contra *Aversa sect.* 2. & plures, quos citat. Probatur: quia in Evangelio absolutè, & non requisitâ sententiâ, conceditur, seu declaratur facultas dimittendi adulteram, utl etiam in c. *Dixit Dominus* (quod est sumptum ex *Hieronymo in c.19. Matth.*) 32.*q.*1. Et saltem in casu adulterii notorii id sumitur ex c. *Significasti, de Divortiis*, ibi: *Si notorium est mulierem ipsam adulterium commisisse, ad eam recipiendam* (quæ scilicet jam erat à viro dimissa) *vir cogi non debet*. Vide *Rubricam* ibidem. Ratio est: quia facultas ista involvitur in natura contractûs matrimonialis; adeòque sicut ab aliis contractibus, sic & ab hoc quoad torum & habitationem resilire licet privatâ auctoritate, dum non servantur conditiones præfixæ. Nec ullo jure præscribitur sententia judicis. Nam c. *Porrò, de Divortiis*, est sermo de divortio quoad vinculum ipsum ratione impedimenti dirimentis affinitatis. Neque dispositio ista specialis juris debet extendi ad casum adulterii, in quo vinculum manet, nec datur facultas ineundi aliud matrimonium.

55. *Immo etiamsi sit occultum.*

Quàmvis autem Conclusio potissimùm sit vera de adulterio notorio, de quo solo illam admittunt *Glossa, Basilius Pontius, Coninck* & plurimi alii: nihilominus per se loquendo etiam locum habet in adulterio occulto. Nam ratio præallegata etiam hîc militat; pars enim innocens solùm resilit à pacto mutuæ cohabitationis, uti à pacto tori conjugalis, ob non servatam conditionem. Nec refert, quòd hujusmodi separatio sit res publica: nam similiter publica est separatio servi à domino, & tamen potest alteruter resilire propriâ auctoritate, si pars non stet conditionibus. Similiter à sponsalibus & aliis pactis potest quis justâ de causa resilire propriâ auctoritate. In casu verò, quo pars reclamat, patet ei via juris quoad probandum defectum causæ, non autem quoad hoc, quòd dimissio sit facta indebitè ob non præviam sententiam judicis.

Quod autem scandalum attinet, id pari omnino ratione locum haberet in casu, quo divortium fieret ex consensu occulti adulteri: tunc enim alii quoque admittunt non requiri sententiam, & tamen pariter concurrit publicitas ipsius separationis, & causa scandali. Cui sicut tunc, sic etiam in casu Conclusionis obviari posset seu deberet. Idemque per accidens locum similiter habere posset in Sponsalibus aliisve pactis publicè celebratis. Etsi autem sententia foret necessaria, quando scandalum grave non posset aliâ viâ evitari, id esset per accidens, nec à nobis negatur. Fateor tamen viam istam esse ordinariè tutiorem, & in foro externo solere exigi sententiam, saltem quando pars contradicit, ac interim manere rem in pristinis terminis.

Dico VIII. Facto divortio propter adulterium, certò potest conjux innocens intrare Religionem, aut vovere castitatem. Est expressum in jure c. *Agathosa 27. q. 2.* & c. *Constitutus.* & c. *Venient, de Convers. conjugat.* Ratio est: quia ab obligatione adhærendi comparti, sive quoad habitationem, sive quoad torum (quæ sola impedit ingressum Religionis, aut statum continentiæ) est omnino liber. Ob quam rationem poterit etiam vir innocens suscipere sacros Ordines. Vide *Sanchez lib.* 10. *d.* 11. Tamen conjux nocens non potest mutare statum ingrediendo Religionem, aut suscipiendo Ordinem sacrum, inconsulto aut invito innocente, nisi is jam statum immutabilem suscepisset: quia non obstante sententiâ divortii, quæ solùm est in favorem innocentis, potest nocens ad reditum ac reconciliationem ab innocente cogi; cui proinde fieret præjudicium per mutationem statûs. Censetur autem innocens licentiam dare, quando statum mutanti non contradicit, cùm facilè posset; aut instanter ac sæpiùs monitus, omnino reconciliari recusat. Immo tunc non obstaret, quòd licentiam ad mutationem statûs concedere nollet; cùm censeretur irrationabiliter invitus. Si verò professio aut ordinatio fuisset sine debita licentia aut consensu facta aut recepta ab adultero, esset illicita, immo professio nulla; uti si innocens sine consensu partis similiter innocentis profiteretur aut ordinaretur. Quare uti tunc, sic modò Matrimonium esset instaurandum: deberetque ordinatus malâ fide debitum reddere, sed abstinere à petendo debito.

56. *Innocens post divortium potest ingredi Religionem aut vovere castitatem,*

Aut suscipere sacros Ordines, si sit vir.

An vel quomodo id liceat conjugi nocenti.

Dum autem innocens Religionem ingreditur, non debet idcirco pars adultera similiter Religionem ingredi, aut votum castitatis emittere: hoc enim non præscribitur in causa divortii à jure, sed quando stante illæso & integro Matrimonio unus ingreditur Religionem de pura licentia alterius. Quare etiam si innocens licentiam istam daret adultero, adhuc ipsa non teneretur de rigore juris ingredi, aut vovere castitatem, ut advertit *Sanchez d.* 10. *num.* 15.

57. *An compars tunc ingredi similiter teneatur, vel remanens in sæculo vovere castitatem.*

Dico IX. Potest conjux facere divortium ratione scandali, quo compars conatur eum trahere ad peccatum. Ita Doctores communiter. Et consonat illud Christi *Matth.* 18. *Si manus tua vel pes tuus scandalizat te, abscide eum &c.* Ratio est: tum quia præ aliis obligationibus & humanis commodis debet consulere saluti propriæ: tum quia ob id potiùs debet posse licitè divertere, quàm ob infectionis corporalis periculum licitè divertatur à leproso. Immo stante notabili periculo tenetur recedere. Secùs, si moraliter sit satis securus,

58. *Qualiter possit conjux divertere à comparte ratione scandali.*

quòd

satis securus, quòd non cadet. Quamquàm etiam tunc justè recedere posset: tum quia nimis durum est tolerare tales sollicitationes ad peccatum., tum quia aliquale saltem periculum adest. Neque ibi habet locum reconciliatio, aut condonatio, etiam expressa, vel compensatio; prævalente semper propriæ salutis debito. Sed solùm durat ad tempus, donec alter resipiscat; sic ut alter satis cautus de non ulteriori sollicitatione teneatur redire; immo nec recedere, si jam antè destiterit à similibus. Nec ulteriùs tutum facit etiam ipsius judicis sententia: quamquàm etiam ipsa non requiratur hîc ad divertendum, ut fatetur ipse *Aversa*, etsi aliter sentiens de adulterio. Huc etiam spectat, si maritus tentet habere copulam illicitam seu sodomiticam cum uxore, durante illo periculo, seu quamdiu vir non emendatur. Immo prædicta copula actu exercita invitâ uxore juxta plerosque sufficit ad perpetuum divortium: etsi hoc tamquam non sufficienter probatum neget *Aversa q.23. sect.1.* & alii. Similiter alia copula quæ fit cum malitiosâ seminis effusione extra naturale vas, & juxta Doctores communiùs non sufficit ad perpetuum divortium, sufficit saltem ad divertendum, donec vir corrigatur. Sciendum tamen, quòd si causa divortii in præsenti proposito solùm concernat torum, maneat per se loquendo obligatio cohabitandi.

59. *An ob grave periculum corporis, nimiamve sævitiam.*

Dico X. Quando unus conjugum non potest alteri cohabitare sine gravi periculo corporis, v.g. ob morbum contagiosum vel nimiam sævitiam, potest ab eo divertere, quamdiu durat periculum. Ratio est: quia nemo tenetur cum tanto incommodo juri alterius satisfacere. Idem quoad sævitiam deciditur c. *Ex transmissa.* & c. *Litteras, de Restit. Spol.* Estq; hoc verum, etsi uxor causam sævitiæ marito dedisset, v.g. per adulterium, ut colligitur ex c. *De Benedicto 32. q.1.* quia adhuc habet jus se tuendi, ne privatis vexationibus crucietur. Quia verò separatio solùm permittitur ad vitandam malam tractationem imminentē, non ad ulciscendam illatam, ideirco ob factum præteritum, adhibitâ sufficienti cautione (quæ vel est juratoria, vel ut plurimùm pignoratitia aut fidejussoria, prout circumstantiæ rerum & personarum suadebunt arbitrio prudentis judicis) non potest inchoari separatio c. *Intelleximus, De iis qui filios occiderunt.* Immo indicitur reditus quàm primùm satis providetur in posterum innocenti, juxta omnes, & habetur c. *Ex transmissa*, & c. *Litteras.* Sæpè tamen injuria jam illata justam præbet causam timoris in futurum, adeòque separationis. E contrà verò, etsi non sit illatum malum, sed meritò seu rationabiliter timeatur inferendum in futurum, sicet separatio: cùm subsit illius ratio seu motivum. Si denique non possit juxta prudentis judicis arbitrium sufficienter remedio provideri ad sedandam sævitiam conjugis, sive ad superandum justum timorem, est causa divortii perpetui, sive pro toto tempore, quo res ita jacent, juxta omnes, & patet ex c. *Litteras.* Debet nihilominus bene attendi, ne timor sit vanus nec satis fundatus. Ad quem non statim sufficiunt quævis minæ, quas multi facilè intentare, difficilè vel numquam exequi solēt. Et (ut ait *Zypaus l.4. Consultat. Canonic. De Sponsal. & Matrim. Consult.1.*) experientia indies docet, minas terroresq; magno boatu incussos levi malaciâ postmodum considere, præsertim in Belgis, quibus ejus, quod aliis Nationibus manet altâ mente repostum, amicus unus haustus amnestiam gignit.

Dico XI. Quando alter conjugum labitur in hæresim aut infidelitatem, potest innocens facere divortium, ut patet ex c. *Quæsivit*, c. *De illa*, & c. *Quanto, de Divortiis*, & c. *Fin. de Convers. Conjug.* Idque non solùm quoad habitationem continuam, sed etiam quoad torum, ut est certū apud Doctores ex juribus allegatis, in quibus dicitur salvum manere vinculum. Licitumque est divortium juxta Doctores communiter, etiam secluso periculo infectionis, aut conatu, quem adhiberet hæreticus. Nam absolutè separationem concedit Ecclesia, & justè in pœnam peccati de se infectivi concedere potuit. Et quidem non requiritur sententia judicis, c. *De illa, de Divortiis*; ut etiam fatetur *Aversa q. 23. sect. 9.* secùs sentiens de adulterio, etsi minùs cohærenter. Requiritur tamen, ut alter sit contumax, sive non sit emendatus, nec emendari paratus. Unde etiam facto divortio tenetur recipere discedentem ab hæresi, c. *De illa cit.* nisi fuerit separatus judicio Ecclesiæ, prout ibidem statuitur in odium hæresis. 60. *Qualiter liceat divortium ob hæresim.*

Sed cùm tot causas divortii assignaverimus, ipsumque *Tridentinum sess. 24. can. 8. de Matrim.* definiat ipsum variis ex causis ad certum incertumve tempus rectè fieri posse: difficultas manet in hoc, quòd Christus *Matth. 5.* & *19.* non tantùm exceperit solam fornicationem, sed insuper excluserit seu interdixerit quamlibet aliam causam. Resp. Christum ibi nullâ ratione voluisse excludere alias causas, ob quas etiam jure naturæ licitum vel obligatorium est se ab alio separare: neque etiam voluisse privare publicam potestatem facultate separandi conjuges ex justa causa, v.g. in pœnam criminis. Fecit tamen solius adulterii mentionē, eò quòd ipsum per se & ex natura rei sit unica causa divortii absoluti & perpetui; causa, inquam, propria & pertinens per se ad ipsum conjugium, cujus legibus propriis spectatis hujusmodi divortium ob illam licet. Præter quam 61. *Quare Christus Matth. 19. solum adulterii mentionem fecerit.*

INDEX
PRÆCIPUARUM RERUM,
QUÆ
IN HAC QUARTA PARTE
CONTINENTUR.

Cujus

Quid

Baptismi Minister.

Baptismi subjectum.

Baptismi Initerabilitas.

In du-

Baptismi necessitas.

Baptismi Effectus.

Baptismi Ceremoniæ.

Baptismi Divisio.

Balsamum.

C.

Campana.

Casus Reservati.

Catechumenus.

Celebratio.

Ceremoniæ.

Character.

Christus. *Vide* Verbum.

Christi Conceptio.

Christi Prædestinatio. Filiatio.

Christi Servitus.

Christi Scientia.

Christi Gratia.

Christi Virtutes.

Christi Voluntas.

Christi Meritum.

Christi Appetitus & Phantasia.

Christi Sacerdotium & Regnum.

Christi Adoratio.

Christi Conceptio.

Christi Resurrectio, Ascensio & Sessio ad dexteram Patris.

Circumcisio.

Scotus

Confessionis Præceptum.

Confessionis Necessitas.

Confessionis Integritas.

Confirmationis Forma.

Confirmationis Minister.

Confirmationis Subjectum,& Præceptum.

Confirmationis Effectus.

Affir-

Confirmationis Ceremoniæ.

Conjux.

Consanguinitas.

Consecratio.

Consensus matrimonialis.

Constantinus.

Continentia.

Contritio.

Limi-

Haringx Sum. Theol. Pars IV. Ggg 3 Distin-

Distinctio formalis.

Divortium.

Dolor.

Domicilium.

Dormiens.

Dubium, Dubius.

E.

Ebrius.

Ecclesia.

Eclypsis.

Elias

Quorum

Epiphanius.

Episcopus.

Eucharistia.

Eucharistiæ Institutio.

Eucharistiæ Essentia.

Eucha-

Eucharistiæ Materia.

Neque

Eucharistiæ Forma.

Eucharistica Christi præsentia.

Christi, prout est in Eucharistia, Actio & Passio.

Eucharistica Transsubstantiatio.

Eucharistiæ Cultus.

Eucharistica Accidentia.

relatio-

Euchariſticarum Specierum Corruptio, Chriſti Apparitio.

Euchariſtiæ Miniſter.

Euchariſtiæ Sumptio, Præceptum.

Mensa

Dispositio prærequisita ex parte animæ.

Eucharistiæ Effectus.

Eutiches.

Exheredare.

Exorcismus.

Expofititii.

Extrema Unctio.

Extremæ Unctionis Minifter.

Extremæ Unctionis Subjectum.

Extremæ Unctionis Effectus, Iterabilitas, Obligatio.

Remittit

Termi-

Indulgentiæ Jubilæi.

Infans.

Infidelis.

Innocentes.

Innocentiæ Status.

Intellectus.

Intentio.

Validè

Iidem

Martyrii Effectus, & requisita ad illum dispositio.

Matrimonium.

Matrimonii Materia, Forma, Minister.

Matrimonii Consensus.

Vide Consensus matrimonialis.

Matrimonium initum sub conditione.

Matrimonii Indissolubilitas.

Matrimonii Unitas.

An

Matrimonium Clandestinum.

Matrimonii Solemnitates.

Matrimonii invalidi instauratio.

Matrimonii Impedimenta.

Impedimenta merè prohibentia.

Impedimenta dirimentia.

Error. Conditio.

Votum. Disparitas Cultûs.

Cognatio.

Affinitas.

Publica Honestas.

Crimen & Raptus.

Impotentia.

Missæ Auditio.

Monothelitæ.

Monstrum.

Mundus.

Ordinis Minister.

Ordinis Subjectum.

Ordinandorum Titulus & Tempus Ordinationis.

Pentecoste.

Pœna. Pœnalitas.

Pœnitentiæ Actus.

Pœnitentiæ Sacramentum.

Sacramenti Pœnitentiæ Materia & Forma.

Ad va-

Sacramenti Pœnitentiæ Minister.

Pollutio.

Prælati Regularium.

Præputium.

Pyxis.

Q.

Quantitas.

Qualitas.

R.

Raptus.

Ratihabitio.

Regulares. Religiosus.

Reliquiæ.

Reservatio Casuum.

Sacramentorum Materia & Forma.

Sacramentorum Minister.

Sacramentum Ceremoniæ.

Sacramentorum Subjectum.

Sacramentorum Effectus.

Sacramentorum Reviviscentia.

Sacrificium.

Datur

Sacrificii Effectus.

Portio

Sacrificii celebrandi Tempus.

Sacrificii celebrandi Locus.

Ad Celebrationem Requisita.

Crux

Suppletio defectuum in Sacrificio occurrentium.

Sanguis.

Sancti.

Sal. Saliva.

Satisfactio Christi.

Satisfactio Sacramentalis.

Satisfactionis sacramentalis effectus & Commutatio.

Schismaticus.

Sigillum Confessionis.

An pec-

Sinenses.

Spiritus.

Spiritus sanctus.

Sponsalia.

Sponsalium Dissolutio.

esset

Sponsalium Dissolutio.

Vestes Sacræ.

Virginitas.

Unio hypostatica.

Votum.

Uvæ

Errata Typographica Lector vel emendata videbit, vel ex contextu facilè discernet.

Ad Majorem Dei, Deiparæq; Virginis, & S. P. FRANCISCI *gloriam.*

ANTVERPIÆ,

Typis PETRI BELLERI.

1660.